

Songhai de Gao

Songhai Bible (Gao)

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

SINTINOO	4	KORENT BOREY BATAGA 2to.....	421
FATTAROO	40	GALATI BOREY BATAGAA	428
SARGAREY	71	EFEZ BOREY BATAGAA	432
KABUYANEY	93	FILIPI BOREY BATAGAA.....	436
ALHUKUMOO	124	KOLOS BOREY BATAGAA.....	439
ŽOZUWE	151	TESALONIK BOREY BATAGA 1na.	442
ALKAALEY	169	TESALONIK BOREY BATAGA 2to..	445
RUTTI	187	TIMOTE BATAGA 1na.....	447
SAMIYEL 1na.....	190	TIMOTE BATAGA 2to	451
SAMIYEL 2to.....	213	TIT BATAGAA.....	454
KOKOYEV 1na.....	233	FILEMONJ BATAGAA.....	456
Taarikey 1na.....	258	EBEREWY BATAGAA.....	457
YUNUSA.....	282	ŽAK BATAGAA.....	466
MATIYU	284	PIYER BATAGA 1na	469
MARKU	310	PIYER BATAGA 2to	473
LUKA	327	YEHIYA BATAGA 1na.....	475
YEHIYA	355	YEHIYA BATAGA 2to.....	478
TEGOYEV	375	YEHIYA BATAGA 3to.....	479
ROM BOREY BATAGAA	399	ŽUD BATAGAA.....	480
KORENT BOREY BATAGA 1na.....	410	BANGANDIROO.....	481

SINTINOO

Citaaboo fahamandiroo

Adujña takaroo

1 Sintinoo ga, Irkoy na beenaa nda gandaa taka.
² Gandaa sii nda taka kul, nga koonoo no. Kubay goo guusu beeroo boñ, de † Irkoy *Hundoo*†† cindi ka dira-dira haroo boñ.

³ Irkoy nee: «Gaayoo ma bangay!» De gaayoo bangay. ⁴ Irkoy dii kañ gaayoo boori. A na gaayoo nda kubaa fay k'i kaa cere ra. ⁵ Irkoy na gaayoo mañoo dañ «zaaroo», de a na kubaa mañoo dañ «cijinoo». Cijjin foo kaa, subbaahi foo kaa. Woo ti zaari jinaa.

⁶ Irkoy nee koyne: «Farru beeri ma tee haroo ra kañ ga haroo fay ihinka!» ⁷ Irkoy na farroo tee. A na farroo tee ka beene haroo nda ganda haroo fay. Woo kañ a n'a har tee. ⁸ Irkoy na farroo din mañoo dañ «beena». Cijjin foo kaa, subbaahi foo kaa. Woo ti zaari hinkantoo.

⁹ Irkoy nee koyne: «Haroo kañ goo beenaa se ganda, ma marga nongu foo hala daw kogaa ma bangay!» Woo kañ a n'a har tee. ¹⁰ Irkoy na daw kogaa mañoo dañ «laboo», de a na hari margantaa mañoo dañ «teekoo». Irkoy dii kañ a boori. ¹¹ Irkoy yee ka nee: «Laboo ma dumari firzi hay. Subu kul ma nga dumiyoo hay. Tuuri dumi foo kul kañ ga ñandi ma nga izoo hay, affoo kul nga dumiyoo ma bara a ga.» Woo kañ a n'a har tee. ¹² Dumari firzi fatta laboo cire. Subu dumi kul na nga dumiyoo hay. Tuuri kul na nga izoo hay. Dumi kul nga dumiyoo goo a ga. Irkoy dii kañ a boori. ¹³ Cijjin foo kaa, subbaahi foo kaa. Woo ti zaari hinzantoo.

¹⁴ Irkoy nee koyne: «Hayayañ kañ ga gaay noo ma tee farroo ra kañ ti beenaa ka cijinoo nda zaaroo fay, i ma tee tammaasayañ waatey, nda zaarey, nda jiirey se. ¹⁵ Beena farroo ra, hayey wey ma gandaa noo gaay!» Woo kañ a n'a har tee. ¹⁶ Irkoy na haya hinkaa tee kañ ga gaay noo. Ibeeroo kañ ga dii zaari here nda ikacca kañ ga dii cijin here. A na handaraway mo tee. ¹⁷ A n'i dañ beenaa farroo ra hala i ma gandaa noo gaay. ¹⁸ I ma dii zaaroo nda cijinoo ra, de i ma gaayoo nda kubaa fay k'i kaa cere ra. Irkoy dii kañ a boori. ¹⁹ Cijjin foo kaa, subbaahi foo kaa. Woo ti zaari taacantoo.

²⁰ Irkoy nee koyne: «Haroo ma too nda hundikoyni. Cirawayañ ma deeši gandaa boñ beenaa farroo here!» ²¹ Irkoy na adabba beerey nda hundikoyney kañ ga ñu-urijñuuri haroo ra, a n'i kul taka, affoo kul nda nga du-

† «de», *Ebere šenni ra, almaganaa faa ti «amma»*. †† «Irkoy *Hundoo*», *Ebere šenni ra, almaganaa faa ti «hew kañ hun Irkoy do»*.

moo. A na ciraway kañ ga deeši mo kul taka, dumi nda dumi. Irkoy dii kañ a boori. ²² Irkoy na albarka dañ i ra ka nee: «Hayey kañ ga huna haroo ra ma hay ka cere hay ka boobo ka teekoo harey too. Ciraway mo ma hay ka cere hay gandaa ra!» ²³ Cijjin foo kaa, subbaahi foo kaa. Woo ti zaari guwantoo.

²⁴ Irkoy nee koyne: «Hundikoyni dumi kul ma fatta laboo cire: adabba, nda labukoy, nda ganjihooga dumi kul!» Woo kañ a n'a har tee. ²⁵ Takaa woo nda Irkoy na ganjihooga, nda adabba, nda labukoy kul tee, affoo kul nda nga dumoo. Irkoy dii kañ a boori. ²⁶ Irkoy nee: «Ir ma boro tee, a ma hima nda ir. A ma tee ir cine! A ma tee jineboro teekoo hamiisaa se, nda ciraw, nda adabba, nda gandaa kul, nda labukoy kul kañ ga ziilam-ziilam laboo ga.»

²⁷ Irkoy na boro taka hala a ma hima nda nga.

Nga himakasinaa no kañ a n'a taka.

A n'i taka k'i tee aru nda woy.

²⁸ Woo banda ga, Irkoy na albarka dañ i ra, a nee i se: «Wa hay, war ma cere hay ka boobo. Wa gandaa too, war m'a laama. Teekoo hamiisaa, nda ciraw, nda adabba kul kañ ga ziilam-ziilam laboo ga, war ma tee i se jineboro.» ²⁹ Irkoy nee koyne: «Nga ne, subu kul kañ goo laboo ga kañ ga dumi tee, nda tuuri kul kañ ga ize nda dumi tee, ay g'i noo war se, i ma tee war meehunaa. ³⁰ Gandaa adabba kul, nda ciraw kul, nda labukoy kul kañ ga ziilam-ziilam laboo ga, maanaa hundikoyni kul, ay g'i noo subu firzoo kul, a ma tee ngi meehunaa.» Woo kañ a n'a har tee. ³¹ Irkoy na hayey kul laasaabu kañ a n'i tee. A dii kañ i hanse ka boori. Cijjin foo kaa, subbaahi foo kaa. Woo ti zaari idduwantoo.

2 Takaa woo nda beenaa, nda gandaa, nda haya kul kañ goo i ra takandi ka ben.

² Jirbi iyyantoo hane takaroo goyoo kul kañ Irkoy n'a tee ben, de mo jirbi iyyantoo din hane a hunanzam nga goyoo kul kañ a n'a tee ra. ³ A na albarka dañ zaari iyyantoo ra k'a yeeti jere ga, zama zaaroo din ra a hunanzam nga takaroo goyoo kul ra kañ a n'a tee.

Aroo nda woyoo goro Edeñ saddiñaa ra

⁴ Woo ti beenaa nda gandaa takaroo fillaa.

Waatoo kañ Irkoy Abadantaa na beenaa nda gandaa tee, ⁵ ba saaji tuuri kaccu foo sii laboo boñ. Saaji dumari mo mana zay, zama Irkoy Abadantaa mana ncirñi kañandi laboo boñ jina. Boro mo sii no kañ ga laboo beeri. ⁶ Amma harandañ ga tun laboo cire kañ ga la-

boo beeneheroo kul haṅandi. ⁷ Labuhamni no Irkoy Abadantaa n'a zaa laboo ra ka aru hanse jina, a duu ka hundi funsu niiney ra. Aroo tee hundikoyini.

⁸ Woo banda ga, Irkoy Abadantaa na saddiṅa duma gandaa ra kaṅ se i ga nee Edeṅ. Edeṅ woo sii kala way-nahunay here. A na aroo kaṅ a n'a hanse gorandi a ra.

⁹ Irkoy Abadantaa na tuuri kul kaṅ nga gunayanoo ga boori zayandi laboo ra kaṅ ga ize hay kaṅ ga boori ṅaayan se. Saddiṅa gamoo ra a na tuuriṅa hinka za-yandi: hunayan tuuroo nda tuuroo kaṅ ga boro noo lakkal ka ihenna nda ifutu kaa cere ra.

¹⁰ Isa foo fatta Edeṅ gandaa ra kaṅ ga saddiṅa haṅandi. No din ra isaa haroo fay ka tee kabe taaci.

¹¹ Isa jinaa maṅoo ti Piṣoṅ, a ga gandaa kaṅ maṅoo ti Hawila kul kuubi k'a bere. Ganda no kaṅ ra wura goo. ¹² Wura alhakiikaa bara gandaa din ra. Deeli dumi kaṅ maṅoo ti bedeliyom nda tondoo kaṅ maṅoo ti oniks mo goo a ra. ¹³ Isa kabe hinkantoo maṅoo ti Gi-hoṅ, a ga gandaa kaṅ maṅoo ti Kuš kul kuubi k'a bere. ¹⁴ Isa hinzantoo maṅoo ti Tigir. Nga ti haroo kaṅ ga zuru Asiri gandaa se waynahunay here. Isa taacantoo maṅoo ti Efrat.

¹⁵ Irkoy Abadantaa na aroo zaa k'a gorandi saddiṅa ra hala a m'a beeri, a m'a hawgay. ¹⁶ Irkoy Abadantaa na aroo noo yaamar ka nee a se: «Tuuri kul kaṅ goo saddiṅa ra, n'ga hin ka izey ṅaa, ¹⁷ kala tuuroo kaṅ ga boro noo lakkal ka ihenna nda ifutu kaa cere ra. Tuuroo din, masi izoo ṅaa, zama han kul kaṅ n'n'a ṅaa, šikka sii n'ga buu.»

¹⁸ Irkoy Abadantaa nee nga boṅ se: «A si boori aru ma cindi nga foo. Ay ga faabakaw tee a se, nga cine hangasine.» ¹⁹ Irkoy Abadantaa kaṅ na labu zaa ka ganjihooga kul nda ciraa kul hanse, a n'i ka koy aroo do hala nga ma dii maṅey kaṅ a g'i daṅ i ga. Hundikoyini kul maṅoo kaṅ aroo n'a noo a se, nga nda a ga ciyandi. ²⁰ Aroo na maa daṅ adabba kul ga, a daṅ ciraa kul ga, a daṅ ganjihooga kul ga. Amma a mana duu i ra faabakaw kaṅ ga tee a se nga cine hangasine.

²¹ Irkoy Abadantaa na aroo kaṅandi jirbi koma ra. Kaṅ aroo goo ma jirbi kul, Irkoy na aroo caraw birey af-foo kaa, de a na bašoo yeeti dogoo ra. ²² Irkoy Abadantaa na caraw biriyoo kaṅ a n'a kaa aroo ra bere k'a tee woy k'a ka koy aroo do. ²³ Kaṅ aroo dii a kul, a kaati ka nee:

«Nhuu, woo ti hamoo kaṅ hun ay hamoo ra, kuroo kaṅ hun ay kuroo ra.

Woo, maṅoo kaṅ ga huru a ga, ti «woy», zama aru ra a hun.» †

²⁴ Woo ka kate, aru ma hun nga ṅaa nda nga baaba do ka denji nga wandoo ga, de i ga tee gaaham fol-liku.

²⁵ Ihinkaa kul, aroo nda nga wandoo, cindi gaa koonu bila nda i ma haw.

Aroo nda woyoo zunubu jinaa

3 Ganjihoogawey kul kaṅ Irkoy Abadantaa n'i tee, gondi caram ka bisa i kul. Gondoo na woyoo hãa ka nee: «Cimi da no kaṅ tuuri kul kaṅ goo saddiṅa ra, Irkoy nee war masi izoo ṅaa?» ² Woyoo tuuru gondoo se ka nee: «Tuuri kul kaṅ goo saddiṅa ra, ir ga hin ka izoo ṅaa. ³ Amma tuuroo kaṅ goo saddiṅa gamoo ra, Irkoy nee ir se kaṅ ir masi izoo ṅaa, ir masi ba tuku a do nda ir si baa ir ma buu.» ⁴ Gondoo nee woyoo se: «Kalaa, kalaa! War si buu baffoo. ⁵ Hayaa kaṅ no man'ti kala Irkoy ga bay kaṅ han kaṅ war n'a ṅaa war moyey ga hay. War ga tee sanda nga, war ga ihenna nda ifutu kaa cere ra.»

⁶ Woyoo dii kaṅ tuuroo izoo ga boori ṅaayan se. Nga gunayanoo ga boori, de mo boro ga alhawa a se, zama lakkal no a ga noo. A na tuuroo ize foo kosu, a n'a ṅaa. Nga banda ga, nga kurṅoo kaṅ goo a bande, a n'a noo, de nga mo n'a ṅaa. ⁷ Dogoo din da ngi boro hinkaa kul lakkaley zunbu ka bay kaṅ gaa koonu no ngi goo. I na jeejay fitayan kaa k'i daṅ-daṅ cere ga, i ma tee lenpe ngi affoo kul se.

⁸ Aroo nda woyoo maa Irkoy Abadantaa cee jindoo kaṅ goo ma dira-dira saddiṅa ra waatoo kaṅ cijinoo hew baanaa ga fara. I koy tugu Irkoy Abadantaa se saddiṅa tuurey gamey ra. ⁹ Amma Irkoy Abadantaa na aroo cee, a n'a hãa ka nee: «Man ra n'goo?» ¹⁰ A n'a zaabi ka nee: «Ya nka maa ni cee jindoo saddiṅa ra, ay hunbur, zama ay goo gaa koonu. Woo se ay koy tugu.» ¹¹ Irkoy Abadantaa nee aroo se: «May ka ni bayrandi kaṅ n'goo gaa koonu? Ni nka tuuroo izoo ṅaa kaṅ ay na ni yaamar mas'a ṅaa?» ¹² Aroo n'a zaabi ka nee: «Woyoo kaṅ n'n'a noo ya ne, nga k'ay noo tuuroo izoo, woo ka kate y'a ṅaa.»

¹³ Irkoy Abadantaa nee woyoo se: «Cin ti woo kaṅ n'n'a tee?» Woyoo n'a zaabi ka nee: «Gondoo k'ay dar-ga, woo ka kate y'a ṅaa.»

¹⁴ Irkoy Abadantaa nee gondoo se:

«Woo kaṅ n'n'a tee sabbu se, n'ga laali adabba kul nda ganjihooga kul gamey ra.

Hõ banda ga, ni gundoo ga n'ga dira, labuhamni no n'ga ṅaa ni hunaroo kul ra.

¹⁵ Ay ga iberitaray daṅ ni nda woyoo game, ay g'a daṅ ni hayroo nda nga hayroo game.

A ga ni boṅoo motti, ni mo ga ceekoroo motti.»

¹⁶ A nee woyoo se:

«Ay ga farayan boobo tonton ni alhaamidutaraa hot-taa ga.

Kala hottay hala n'ga hay.

Ni kurṅoo se n'ga alhawa, amma nga no ma ni juwal.»

¹⁷ A nee aroo se: «N'na haṅajer ni wandoo se, de mo n'na tuuroo izoo ṅaa kaṅ ay na ni yaamar mas'a ṅaa, woo se laboo ga laali ni maaganda se.

Farayan nda n'ga duu ni meenjaroo ni hunaroo kul ra.

† Ebere hantumoo ra, «aru» nda «woy» kalimawey ga baa ka hi-ma.

¹⁸ Karji nda ngorfu ga zayandi ma ne.
N'ga dumarey n̄aa
kaŋ ga zay saajey ra.
¹⁹ Ni sungaa ra n'ga duu ni meenjaaroo
hala ma yee laboo
kaŋ ra ni zandi,
zama labu ti ni,
de mo laboo ra n'ga yee.»

²⁰ Aroo kaŋ maɲoo ti Adama † na nga wandoo
maɲoo daŋ Haawa (maanaa «hunayan»), zama nga ti
hundikoyini kul kaŋ ti boro n̄aa.

²¹ Irkoy Abadantaa na kuuru bankaarayyan tee
Adama nda nga wandoo se k'i daŋ i ga. ²² Woo banda
ga, Irkoy Abadantaa nee: «Sohō kaŋ boraa tee sanda ir
kaŋ ga ihenna nda ifutu kaa cere ra, ir ma hawgay a
masi deebe ka hunayan tuuroo izoo kosu k'a n̄aa ka
huna hala abada.» ²³ Irkoy Abadantaa n'a fattandi
Edeŋ sadiŋaa ra hala a ma koy laboo beeri kaŋ ra a
zandi. ²⁴ A n'i gaaray i ma koy taray. A na almalaykayan
kaŋ se i ga nee šeribey nda takuba kaŋ ra nuune ga
fatta kaŋ ga bere-bere, gorandi Edeŋ sadiŋaa way-
nahunay kaboo ga hala i ma borey ganji i ma koy hu-
nayan tuuroo do.

Kabila na Habila wii

4 Adama gorokasinay nda nga wandoo Haawa.
Woyoo tee alhaamidu, a na ize daŋ aduŋna ra kaŋ
maɲoo ti Kabila ††. Haawa nee: «Ay duu iz'aru
Abadantaa albarkaa ra.» ² Woo banda ga, a yee ka ize
daŋ aduŋna ra kaŋ maɲoo ti Habila ‡. Habila tee al-
man kurkaw, Kabila tee beerikaw.

³ Waatiyan banda ga, Kabila na faari-izeyan tee sar-
gari Abadantaa maɲoo ga. ⁴ Habila, nga mo, kate nga
almanoo gunde jinawey, de a na ham henney noo a
se. Habila nda nga sargaroo kan Abadantaa se. ⁵ Am-
ma Kabila nda nga sargaroo mana kan a se. Kabila
hanse ka futu hala ndumoo nka bibi cere ra. ⁶ Abadan-
taa nee Kabila se: «Macin se n'ga futu, macin se n'ga
bibandi? ⁷ Nda n'na taka henna tee kaŋ ga hima, n'ga
ni boŋoo jer! Amma nda mana taka henna tee,
zunuboo ga daaru ni hugoo minoo ga. A ga alhawa
nga ma duu ni, amma ni, ma hin a!»

⁸ Kabila na šenni fur nga armaa Habila ga kaŋ ngi ma
koy hawsaa ra. Waatoo kaŋ i too hawsaa ra, a sar ka
gum Habila ga, a n'a wii. ⁹ Kaŋ woo tee, Abadantaa na
Kabila h̄aa ka nee: «Man ni armaa Habila?» A n'a zaabi
ka nee: «Ay si bay. Ni nka maa agay no m'ay armaa
lakkal wala?» ¹⁰ Irkoy nee a se: «Cin ti woo kaŋ n'n'a
tee? Ni armaa kuroo na ni wurru za laboo ga hala ay
do. ¹¹ Sohō n'ga laali, de laboo ga garsaka ma ne, nga
kaŋ na ni armaa kuroo haŋ kaŋ ni kaboo n'a doori.
¹² Nda n'na laboo beeri, n'si duu nga albarkaa. N'ga tee
soomasoomante kaŋ ga windi-windi aduŋna ra.»

¹³ Kabila nee Abadantaa se: «Ay zukandoo ga hanse
ka tiŋ ya ne. ¹⁴ Nga ne, hō n'n'ay gaaray k'ay kaa laboo
ga. Ay ga hima ka tugu ma ne. Ay ga tee sooma-

† Adama maanaa ti «labu». †† Kabila maanaa ti «duuyan».

‡ Habila maanaa ti «harandaŋ».

soomante kaŋ ga windi-windi aduŋna ra. Boro kul kaŋ
duu agay g'ay wii.» ¹⁵ Abadantaa n'a zaabi ka nee:
«Boro kul kaŋ na ni wii, ga zukandi cee iyee ka faasa
ma ne.» Woo banda ga, Abadantaa na tammaasa daŋ
Kabila ga hala boro kaŋ dii a mas'a wii. ¹⁶ Kabila hun
Abadantaa jine, a koy goro gandaa kaŋ se i ga nee
Nodu kaŋ goo Edeŋ se waynahunay.

Kabila hayroo

¹⁷ Kabila gorokasinay nda nga wandoo. Woyoo tee al-
haamidu, a duu nga boŋ, iz'aroo maɲoo ti Henok. Ka-
bila na koyra foo gorandi. A na koyraa maɲoo daŋ
Henok kaŋ ti nga iz'aroo maɲoo. ¹⁸ Henok ti Irad baa-
ba, Irad ti Mehuyahel baaba, Mehuyahel ti Metušahel
baaba, Metušahel ti Lemek baaba.

¹⁹ Lemek hiiji wande hinka. Ijinaa maɲoo ti Ada,
ihinkantoo ti Sila. ²⁰ Ada na Yabal hay. Kurkey kaŋ goo
hukkumey cire saajoo ra kaag'aroo ti Yabal. ²¹ Yabal
kayn'aroo maɲoo ti Yubal. Yubal woo, nga ti kur-
bukarkey nda laatikarkey kaag'aroo. ²² Sila mo na ize
foo daŋ aduŋna ra kaŋ maɲoo ti Tubal-Kayerŋ. Tubal-
Kayerŋ no ma alhan nda guuru derŋyan dumi kul tee.
Nga woymaa ti Naama. ²³ Lemek nee nga wandey se:

«Ada nda Sila, wa maa ya ne!
Lemek wandey, wa haŋajer ay šennoo se!
Boro kaŋ n'ay maray, ay g'a wii.
Zankaaru kaŋ n'ay kar, ay g'a wii.

²⁴ Kabila ga faasandi cee iyee,
Lemek cee wooye cindi iyee (77).»

²⁵ Adama yee ka duu nga wandoo ga iz'aru foo kaŋ
Haawa na maɲoo daŋ Seti (maanaa «sufuray»), zama
a nee: «Irkoy yee ka doonandi ya ne iz'aru kaŋ yee Ha-
bila dogoo ra kaŋ Kabila n'a wii.» ²⁶ Seti mo duu iz'aru
foo kaŋ a na maɲoo daŋ Enoš. Zamanoo din ra, borey
sintin ka Abadantaa maɲoo cee.

Adama hayroo, k'a zaa a ga ka koy Nuhu ga

5 Adama hayroo taarikoo ne. Hanoo kaŋ Irkoy na
boro taka, a nk'a tee a ma hima nda nga. ² Hanoo
kaŋ Irkoy na aru nda woy taka, a na albarka daŋ i ra, a
na maɲey daŋ «boro».

³ Waatoo kaŋ ra Adama too jiiri zangu nda waranza
(130), nga no a duu iz'aru foo sanda nga cine. Nga hi-
makasinaa no. Maɲoo kaŋ a n'a daŋ a ga ti Seti. ⁴ Seti
hayyanoo banda ga, Adama huna jiiri zangu yaaha
(800). A na iz'aruyan nda ize wooyan hay. ⁵ Adama duu
jiiri zangu yagga nda waranza (930) aloomur jina, a
faati.

⁶ Waatoo kaŋ Seti duu jiiri zangu nda igguu (105), a
na Enoš hay. ⁷ Enoš hayyanoo banda ga, Seti huna jiiri
zangu yaaha nda iyee (807). A na iz'aruyan nda ize
wooyan hay. ⁸ Seti duu jiiri zangu yagga nda iwoy cindi
hinka (912) aloomur jina, a faati.

⁹ Waatoo kaŋ Enoš duu jiiri wooyagga (90), a na Ke-
naŋ hay. ¹⁰ Kenan hayyanoo banda ga, Enoš huna jiiri
zangu yaaha nda iwoy cindi guu (815). A na iz'aruyan

nda ize woyyaŋ hay. ¹¹ Enoš duu jiiri zangu yagga nda igguu (905) aloomur jina, a faati.

¹² Waatoo kaŋ Kenan duu jiiri woyye (70), a na Malalel hay. ¹³ Malalel hayyanoo banda ga, Kenan huna jiiri zangu yaaha nda woytaaci (840). A na iz'aruyaŋ nda ize woyyaŋ hay. ¹⁴ Kenan duu jiiri zangu yagga nda iwoy (910) aloomur jina, a faati.

¹⁵ Waatoo kaŋ Malalel duu jiiri woydu cindi guu (65), a na Yered hay. ¹⁶ Yered hayyanoo banda ga, Malalel huna jiiri zangu yaaha nda waranza (830). A na iz'aruyaŋ nda ize woyyaŋ hay. ¹⁷ Malalel duu jiiri zangu yaaha nda woyyagga cindi guu (895) aloomur jina, a faati.

¹⁸ Waatoo kaŋ Yered duu jiiri zangu nda woydu cindi hinka (162), a na Henok hay. ¹⁹ Henok hayyanoo banda ga, Yered huna jiiri zangu yaaha (800). A na iz'aruyaŋ nda ize woyyaŋ hay. ²⁰ Yered duu jiiri zangu yagga nda woydu cindi hinka (962) aloomur jina, a faati.

²¹ Waatoo kaŋ Henok duu jiiri woydu cindi guu (65), a na Metusala hay. ²² Metusala hayyanoo banda ga, Henok na Irkoy gana jiiri zangu hinza (300). A na iz'aruyaŋ nda ize woyyaŋ hay. ²³ Henok duu jiiri zangu hinza nda woydu cindi guu (365) aloomur. ²⁴ Henok na Irkoy gana, boro mana dii a koyne, zama Irkoy k'a zaa k'a ka koy nga do.

²⁵ Waatoo kaŋ Metusala duu jiiri zangu nda woyyaaha cindi iyye (187), a na Lemek hay. ²⁶ Lemek hayyanoo banda ga, Metusala huna jiiri zangu iyye nda woyyaaha cindi hinka (782). A na iz'aruyaŋ nda ize woyyaŋ hay. ²⁷ Metusala duu jiiri zangu yagga nda woydu cindi yagga (969) aloomur jina, a faati.

²⁸ Waatoo kaŋ Lemek too jiiri zangu nda woyyaaha cindi hinka (182), a na iz'aru foo hay. ²⁹ A na maanoo daŋ Nuhu (maanaa «bine yaynandi»). Lemek nee: «Woo g'ir biney yaynandi laboo kaŋ Abadantaa n'a laali goy šendaa ra.» ³⁰ Nuhu hayyanoo banda ga, Lemek huna jiiri zangu guu nda woyyagga cindi guu (595). A na iz'aruyaŋ nda ize woyyaŋ hay. ³¹ Lemek duu jiiri zangu iyye nda woyye cindi iyye (777) aloomur jina, a faati.

³² Nuhu goo nda zangu guu (500) kaŋ a na Sem, nda Šam, nda Žafet hay.

Nbunadam borolaalataraa

6 Waatoo kaŋ nbunadam sintin ka hay ka cere hay laboo ga, i duu ize woyyaŋ. ² Irkoy iz'arey † dii kaŋ nbunadam ize woyey ga boori, de i na woyey hiiji kaŋ i n'i suuba i ra. ³ Abadantaa nee: «Hundoo kaŋ ay n'a noo nbunadam se si cindi a ra hala abada, zama a man'ti kala faatante. Nga aloomuroo ga tee jiiri zangu nda waranka (120).» ⁴ Zamanoo din ra, boro doogoyan goo gandaa ra. I ga bara waatoo kaŋ Irkoy iz'arey †† koy goro nda nbunadam ize woyey ka duu i ga izeyaŋ. Ngi ti cee jinaa wongaari forantey.

⁵ Abadantaa dii kaŋ nbunadam borolaalataraa hanse ka boobo gandaa ra, de mo waati kul nga binoo milawey man'ti kala ifutu. ⁶ Woo se Abadantaa nimsi nda

† «Irkoy iz'arey», Ebere šenni ra, *almaganaa faa ti* «beenaa borey». †† Sorro 2to.

haya kaŋ se nga na borey tee laboo boŋ, de mo binoo hanse ka maray. ⁷ Abadantaa nee: «Borey kaŋ ay n'i taka, ay g'i tuusu k'i kaa laboo boŋ, k'a dii za nbunadam hala alman, hala labukoy, hala ciraw, zama ay nimsi nda haya kaŋ se ay n'i tee.» ⁸ Amma Nuhu duu alhormo Abadantaa do.

Fillaa kaŋ ga šelaŋ Nuhu ga

⁹ Woo ti Nuhu fillaa. Nuhu man'ti kala boro šerrante kaŋ ga henan nga alwaddey ra. A na Irkoy gana.

¹⁰ Iz'aru hinza no Nuhu n'i hay kaŋ maaney ti Sem, nda Šam, nda Žafet.

¹¹ Irkoy do, nbunadam hasara, gandaa too nda ngi kurimunyanoo. ¹² Irkoy dii kaŋ gandaa hasara, zama takahaya foo kul kaŋ goo laboo boŋ na fondo futu zaa. ¹³ Woo banda ga, Irkoy nee Nuhu se: «Ay na anniyaa zaa ka benandi nda hundikoyney kul, zama i na gandaa too nda ngi kurimunyanoo. Ay ga ngi nda gandaa halaci. ¹⁴ Amma ni, sunduku beeri tee nda bundu yakuwante kaŋ ga tee ma ne harihii. Ma hugu-huguyaŋ tee sundukoo ra. Ma gundoo nda tarayheroo kul yon nda yonhaya. ¹⁵ Takaa ne kaŋ nda n'ga hima k'a tee: hiyoo ma duu kabedaaru zangu hinza (300) kuyuan. A ma duu kabedaaru woyguu (50) hayyan. A ma duu kabedaaru waranza (30) kayyan. ¹⁶ Ma zanfun kaŋ ga sawa nda kabedaaru foo hayyan kaa beeneheroo ra. Sundukoo caraa ga ma miŋoo kaa. Ma sooro hinka cin gundoo ra. ¹⁷ Nga ne, agay, ay ga hari beeri foo kaŋandi laboo boŋ hala a ma takahaya kul kaŋ hundi goo niinoo ra kaŋ goo beenaa cire halaci. Haya kul kaŋ goo laboo boŋ ga dere. ¹⁸ Amma ni, ay ga ni noo *amaana*. N'ga huru sundukoo kaŋ n'n'a tee harihii ra, ni nda ni iz'arey, nda ni wandoo, nda ni nzurawey kaŋ ti ni izey wandey. ¹⁹ Takahaya kul kaŋ ra hundi goo, ma ihinka-hinka daŋ ni bande hiyoo ra, woy nda aru, hala i ma hin ka huna ni bande. ²⁰ Ma woy nda aru zaa cirawey dumey kul ra, nda almaney dumey kul ra, nda labukoyey dumey kul ra. I ga kaa ni do, hala i ma hin ka huna. ²¹ De mo haya kul kaŋ ti ŋaayan kaŋ ga bara, m'a zaa ni bande, hala a ma tee ni nda ey se šilfandaa.»

²² Hayey kul kaŋ Irkoy n'i har, Nuhu n'i tee. A n'i tee nda takaa kaŋ nda Irkoy n'a yaamar.

Harihiyoo huruyanoo

7 Woo banda ga, Abadantaa nee Nuhu se: «Huru harihiyoo ra, ni nda ni hugoo borey kul, zama ay do, ni hinne ti šerrante ni alwaddey ra. ² Adabbawey kul kaŋ ga halal, dumi foo kul, ma woy nda aru iyye-iyye zaa i ra. Wey kaŋ ga harram, dumi foo kul, ma woy nda aru foo zaa i ra. ³ Cirawey mo, ma woy nda aru iyye-iyye zaa i ra hala ngi dumoo masi dere laboo boŋ. ⁴ Zama ne nda jirbi iyye ay ga ncirpi zumandi laboo boŋ kaŋ ga kara cijin nda zaari hala jirbi woytaaci (40). Haya kul kaŋ ti hundikoyni kaŋ ay n'a tee kaŋ goo laboo boŋ, ay g'a tuusu.» ⁵ Hayey kul kaŋ Abadantaa n'i yaamar, Nuhu n'i tee.

⁶Jiiri zangu iddu (600) bara Nuhu se waatoo kaŋ hari beeroo kaa ka laboo daabu. ⁷Nuhu nda nga iz'arey, nda nga wandoo, nda nga iz'arey wandey huru hiyoo ra ka hun hari beeroo cire. ⁸Adabbawey kul, wey kaŋ ga halal nda wey kaŋ ga harram, nda cirawey nda haya kul kaŋ ga ziilam-ziilam laboo ga, ⁹ihinka-hinka, woy nda aru, kaa Nuhu do ka huru a bande harihiyoo ra, sanda takaa kaŋ nda Irkoy n'a yaamar. ¹⁰Jirbi iyee banda ga, hari beeroo kaa ka laboo daabu.

Hari beeroo

¹¹Nuhu jiiri zangu idduwantoo (600to) ra, handu hinkantoo jirbi woy cindi iyyantoo (17to) ga, hanoo din, laboo cire guusu beeroo miŋey kul bagu nda hari, beenaa mo miŋey feeri. ¹²Ncirpoo kaŋ laboo boŋ cijin nda zaari hala jirbi woytaaci (40). ¹³Hanoo din hunday no Nuhu nda nga iz'arey kaŋ ti Sem, nda Šam, nda Žafet, nda Nuhu wandoo, nda nga iz'arey wande hinza huru harihiyoo ra, ¹⁴ngi nda hooga dumi kul, nda adabba dumi kul, nda labukoy kaŋ ga ziilam-ziilam laboo ga dumi kul, nda ciraw dumi kul nda hayey kul kaŋ goo nda fata ka deeši. ¹⁵Takahaya kul kaŋ hundi goo a ra, kaa ihinka-hinka Nuhu do ka huru a bande harihiyoo ra. ¹⁶Dumi foo kul woy nda aru ka huru hiyoo ra sanda takaa kaŋ nda Irkoy na Nuhu yaamar. Woo banda ga, Abadantaa na harihiyoo miŋoo daabu a ga.

¹⁷Hari beeroo woo kara laboo ga jirbi woytaaci (40). Haroo hanse ka boobo, de a na hiyoo doyandi k'a jer laboo ga. ¹⁸Haroo hanse ka tonton ka boobo laboo ga, de hiyoo cindi ka doy haroo boŋ. ¹⁹Haroo cindi a ga hanse ka tonton ka boobo laboo ga. Haroo na tondi hondu beerey kul kaŋ goo beenaa cire daabu. ²⁰Haroo na tondi hondey daabu, de mo a bisa ey nda kabe-daaru woy cindi guu (15). ²¹Hundikoyi kul kaŋ ga ziilam-ziilam laboo ga, za cirawey hala adabbawey, hala hoogawey nda haya kul kaŋ ga ŋuurijnuuri laboo ga nda nbunadamey kul halaci. ²²Haya kul kaŋ hundi goo niinoo ra kaŋ goo labu kogaa boŋ kul buu. ²³Irkoy na haya kul kaŋ ti hundikoyi kaŋ goo laboo ga tuusu k'i derandi, ma dii za nbunadam hala adabba, hala labukoy, hala ciraa, i kul tuusandi ka dere laboo boŋ. Nuhu nda wey kaŋ goo a bande hinne ka hallasi. ²⁴Haroo cindi laboo boŋ jirbi zangu nda woyguu (150).

Hari beeroo benantaa

8 Woo banda ga, Irkoy peli Nuhu nda hoogawey nda adabbawey kul ga kaŋ goo a bande harihiyoo ra. Irkoy na hew foo funsu laboo boŋ kaŋ na haroo zumandi. ²Laboo cire guusu beeroo miŋey nda beenaa miŋey daabu, de ncirpoo kay. ³Kayna-kayna haroo ga yee ganda laboo ga. Hala a ga too jirbi zangu nda woyguu (150) kul haroo cindi a ga yee ganda ka kacca. ⁴Handu iyyantoo jirbi woy cindi iyyantoo (17to) ra, hiyoo koy kay gandaa kaŋ maŋoo ti Ararat tondi hondey boŋ. ⁵Haroo cindi de a ga zunbu hala handu woyantoo (10to) ga. Handu woyantoo (10to) din zaari jinaa, tondi hondey boŋey sintin ka fatta.

⁶Jirbi woytaaci (40) banda ga, Nuhu na zanzunoo feeri kaŋ a n'a kaa hiyoo beeneheroo ra. ⁷A na gaaru-gaaru foo donto, a deeši ka koy, amma cee boobo gaaru-gaaroo ga koy a ga yee kate, hala waatoo kaŋ ra haroo ben laboo ga. ⁸Woo banda ga, Nuhu yee koyne ka tuuzunoo foo donto ka dii wala haroo yee ganda laboo ga. ⁹Amma tuuzunoo mana hin ka duu nongu kaŋ ra nga ga kay. A yee kate hiyoo do, zama haroo na laboo kul daabu. Nuhu na nga kaboo šerre, a na tuuzunoo dii, a n'a daŋ nga bande hiyoo ra. ¹⁰A batu hala jirbi iyee koyne, a duu ka yee ka tuuzunoo donto a ma koy. ¹¹Tuuzunoo yee kate a do almaaroo ra, hiino *zaytunaa* fita gani foo goo miŋoo ra. Waatoo din Nuhu bay kaŋ haroo yee ganda. ¹²A yee koyne ka batu hala jirbi iyee, a duu ka tuuzunoo donto, tuuzunoo mana yee kate a do koyne.

¹³Nuhu jiiri zangu iddu nda affaantoo (601to) handu jinaa zaari jinaa, nga no haroo kogu ka ben laboo ga. Nuhu na hiyoo daabirjoo kaa a ga, de a dii kaŋ laboo kogu. ¹⁴Handu hinkantoo jirbi waranka cindi iyyantoo (27to) hane, laboo kogu karbaši.

¹⁵Woo banda ga, Irkoy šelaŋ Nuhu se ka nee: ¹⁶«Fatta hiyoo ra, ni nda ni wandoo, nda ni iz'arey nda ngi wandey. ¹⁷Hundikoyi dumi kul kaŋ goo ni bande, nda cirawey, nda almaney, nda labukoyey kul kaŋ ga ziilam-ziilam laboo ga, m'i ka fatta ni bande hiyoo ra. I ma ŋuurijnuuri laboo ga, i ma hay ka cere hay, ka boobo gandaa ra!» ¹⁸Nuhu nda nga iz'arey nda nga wandoo nda nga izey wandey fatta a bande. ¹⁹Adabbawey kul, nda labukoyey kul, nda cirawey kul, nda haya kul kaŋ ga ŋuurijnuuri laboo ga, dumi foo kul fatta cere bande hiyoo ra.

²⁰Nuhu na sargari tonadoo cin Abadantaa maŋoo ga. Nuhu zaa adabba halalantey nda ciraw halalantey ra, a n'i tee *sargari kukurante* sargari tonadogoo boŋ. ²¹Abadantaa maa sunnaaraa kaana, de a nee nga binoo ra: «Ay si yee ka gandaa danga nbunadam sabbu se, ba nda nbunadam binoo miilawey man'ti kala ifutu za nga zankataraa ga. Ay si yee ka hundikoyney kul halaci sanda takaa kaŋ agay ne k'a tee.

²²Kullihinne gandaa ga bara,
dumayan nda hegayyan,
yayni nda konni,
kaydiya nda jiyaw,
cijin nda zaari
si ben.»

Irkoy na Nuhu noo amaana

9 Irkoy na albarka daŋ Nuhu nda nga iz'arey ra ka nee i se: «Wa tonton, war ma hay ka cere hay, de war ma gandaa too. ²Hõ banda ga, war ga tee hunburhaya nda jitandikaw gandaa adabba kul se, nda ciraa kul, nda hundikoyi kul kaŋ ga ŋuurijnuuri laboo ga, nda teekoo hamiisa kul. Wey kul ay n'i daŋ war kabey ra. ³Haya kul kaŋ ga huna, a ga ŋuurijnuuri, ga tee war meehunaa sanda subu firzoo takaa. Ay n'i kul noo war se. ⁴Amma war masi ham ŋaa kaŋ ra hundi goo, maanaa hamoo nda nga kuroo. ⁵Amma mo, war

kuroo kaŋ ti war hunaroo, boro kul kaŋ a n'a mun, ay g'a hãa nda a. A ma tee adabba wala adamize.

Adamize foo kul ay g'a hãa nda nga cinaa hundoo.

⁶ Boro kaŋ na adamize kuroo mun,

Adamize no ma kaa ka nga mo kuroo mun, zama Irkoy nka boro taka hala a ma hima nda nga.

⁷ War, wa duu izeyaŋ, war ma hay ka cere hay. War ma gandaa too, war ma boobo a ra.»

⁸ Irkoy yee ka šelaŋ Nuhu nda nga iz'arey kaŋ goo a bande se ka nee: ⁹ «Agay, ay ga war noo agay *amaanaa*, war nda war hayroo kaŋ ga kaa war du-mawey ga, ¹⁰ nda hundikoyney kul kaŋ goo war bande, a ma tee ciraw, wala adabba, wala ganjihooga kul, nda haya kul kaŋ fatta ni bande harihiyoo ra, nda ganjihooga kul. ¹¹ Ay ga war noo agay *amaanaa* kaŋ hari beeri si yee ka hundikoyney kul benandi, de hari beeri si yee ka tee kaŋ ga gandaa halaci.»

¹² Irkoy nee koyn: «Agay *amaanaa* kaŋ goo agay nda war game, nda hundikoyni kul kaŋ goo war bande, nda zamaney kul kaŋ ga kaa borey, nga tam-maasaa ti ¹³ kaŋ ay n'ay beenegondoo daŋ duulawey ra. A ga tee amaana tammaasa agay nda gandaa game. ¹⁴ Waati kul kaŋ ay na duulawey marga laboo se beene, de ay n'ay beenegondoo bangandi duulawey ra, ¹⁵ ay ga hongu agay *amaanaa* kaŋ goo agay, nda war, nda takahaya hundikoyney kul game. Ncirni si yee ka tee hari beeri ka takahayey kul halaci. ¹⁶ Beenegondoo ga bangay duulawey ra, ay g'a guna hala ya duu ka hongu amaana abadantaa kaŋ goo agay kaŋ ti Irkoy nda takahaya hundikoyney kul game kaŋ goo gandaa ra.» ¹⁷ Irkoy nee Nuhu se: «Woo ti *amaanaa* tammaasaa kaŋ ay n'a daŋ agay nda hundikoyney kul game kaŋ goo gandaa ra.»

Nuhu nda nga iz'arey fillaa

¹⁸ Nuhu iz'arey kaŋ fatta harihiyoo ra man'ti kala Sem, nda Šam, nda Žafet. Šam ti Kanaŋ baaba. ¹⁹ Nuhu iz'aru hinzaa no ka hay ka gandaa too nda boro.

²⁰ Nuhu ti beerikaw jinaa kaŋ na *alaneb* faari tee. ²¹ A na alaneboo hari mooraa haŋ, a suu, de a kay nga gaa koonu nga hukcumoo ra. ²² Šam kaŋ ti Kanaŋ baaba, dii nga gaa koonoo, de a koy a filla taray nga arma hinkaa se. ²³ Woo banda ga, Sem nda Žafet na burmu-soo zaa k'a daŋ ngi jesey ga, i dira ka huru nda banda-banda k'a gum. I mana dii ngi baaba gaa koonoo, zama i nka duma bere ka huru a kone. ²⁴ Waatoo kaŋ su-uyanoo ben Nuhu bande, a maa haya kaŋ nga iz'aru kaccaa n'a tee.

²⁵ Woo ka kate, a nee:

«Ay na Kanaŋ laali.
Yala a ma tee nga armyey baŋŋey baŋŋaa!»

²⁶ Nuhu yee koyn ka tonton ka nee:

«Albarka ma bara Abadantaa se kaŋ ti Sem Koyoo.
Yala Kanaŋ ma tee Sem baŋŋaa!»

²⁷ Yala Irkoy ma Žafet feeri!

Yala alaafiyaa ma bara Sem nda Žafet hukcumey nda cere game!

De mo Kanaŋ ma tee ngi baŋŋaa!»

²⁸ Hari beeroo banda ga, Nuhu huna jiiri zangu hinza nda woyguu (350). ²⁹ Nuhu aloomuroo kul kaŋ a duu a, man'ti kala jiiri zangu yagga nda woyguu (950). Woo banda ga, a faati.

Nuhu iz'arey, gandawey assiloo

(Taarikey 1na 1.5–23)

10 Nuhu iz'arey kaŋ ti Sem, nda Šam, nda Žafet hayroo ti wey. I duu izeyaŋ hari beeroo kaŋyanoo banda ga.

² Žafet iz'arey ti: Gomer, nda Magog, nda Maday, nda Yawaŋ, nda Tubal, nda Mešek, nda Tiras. ³ Gomer iz'arey ti: Aškenaz, nda Rifat, nda Togarma. ⁴ Yawaŋ iz'arey ti: Eliša, nda Tarsis, nda Kiti borey, nda Rodaŋ borey. ⁵ Borey wey ka zamna-zamna gungey ra, ngi laamaa foo kul nda nga šennoo, nda ngi alkabiilawey, nda ngi dumey.

⁶ Šam iz'arey ti: Kuš, nda Misirayim, nda Put, nda Kanaŋ. ⁷ Kuš iz'arey ti: Seba, nda Hawila, nda Sabata, nda Raama, nda Sabateka. Raama iz'arey ti Saba, nda Dedar. ⁸ Kuš na Namuruz mo hay. Namuruz ti boro jinaa kaŋ tee wongaari laboo ga. ⁹ Namuruz tee hookaw beeri Abadantaa do. Woo ra šennoo hun kaŋ ga nee: «Hookaw beeri no Abadantaa do, sanda Namuruz.» ¹⁰ Koyra jina-jinawey kaŋ a n'i laama ti Babel, nda Erek, nda Akad, nda Kalne kaŋ goo gandaa ra kaŋ maapoo ti Šineyar. ¹¹ Gandaa woo ra Namuruz bisa ka koy Asiri gandaa ra. A na koyrawey cin kaŋyan ti: Niniwe, nda Rehobot, nda Kala, ¹² nda koyra beeroo kaŋ ti Reseŋ kaŋ goo Niniwe nda Kala gamoo ra. ¹³ Misirayim ti Lud borey hayragoo, nda Anam borey, nda Lehab borey, nda Naftuwa borey, ¹⁴ nda Patrus borey, nda Kasalu borey, nda Kaftor borey. Filisti borey mana hun kala Kasalu borey ga. ¹⁵ Kanaŋ na Sidoŋ hay, nga ti nga iz'aru jinaa, nga duma ga, a na Heti hay. ¹⁶ Nga ga Žebus borey, nda Amor borey, nda Girgaši borey, ¹⁷ nda Hewi borey, nda Arki borey, nda Sini borey, ¹⁸ nda Arwad borey, nda Semar borey, nda Hamat borey hun. Wey kul banda ga, Kanaŋ borey alkabiilawey say-say. ¹⁹ Kanaŋ borey gandaa hirroo ti ka hun za koyraa kaŋ maapoo ti Sidoŋ, Gerar kaboo here, hala Gaaza. Ka yee k'a dii fondaa kaŋ ga koy koyrawey ra kaŋ ti Sodom, nda Gomor, nda Aduma, nda Seboyim here hala Leša. ²⁰ Wey ti Šam hayroo. Alkabiila foo kul goo cere bande, wey kaŋ ga šenni follokaa šelaŋ goo cere bande ngi laamawey nda ngi gandawey ra.

²¹ Sem kaŋ ti Žafet beer'aroo, duu iz'aruyaŋ. Eber nda nga iz'arey kul hayragoo ti nga. ²² Sem iz'arey ti: Elam, nda Ašur, nda Arfazad, nda Lud, nda Aram. ²³ Aram iz'arey ti: Utus, nda Hul, nda Geter, nda Maš. ²⁴ Arfazad na Šela hay, Šela na Eber hay. ²⁵ Eber duu iz'aru hinka. Affoo maapoo ti Peleg (maanaa «zamna»), zama nga waatoo ra laboo zamnandi. Armaa maapoo ti Yokutaŋ. ²⁶ Yokutaŋ na Almodad hay, nda Šelef, nda Hasar-mawet, nda Yera, ²⁷ nda Hadoram, nda Uzal, nda Dikla, ²⁸ nda Obal, nda Abimayel, nda Saba, ²⁹ nda Ofir, nda Hawila, nda Yobab. Wey kul man'ti kala Yokutaŋ iz'aruyaŋ. ³⁰ Ngi gorodogoo ti, m'a dii za Meša, Sefar

kaboo here, hala waynahunay tondi hondey do. ³¹ Wey ti Sem hayroo. Alkabiila foo kul goo cere bande, wey kanj ga šenni follokaa šelaŋ goo cere bande ngi laa-mawey nda ngi gandawey ra.

³² Wey ti Nuhu iz'arey alkabiilawey, alwadda ka kaa alwadda, ganda ka kaa ganda. Borey wey ga gandawey hun, ka zamna-zamna laboo ga hari beeroo kanjanoo banda ga.

Babel soorohugu kukoo cinayanoo

11 Zaman tee kanj aduŋna kul, šenni follokaa, nda kalima follokey no i g'a šelaŋ. ² Kanj adamizey saraysaray ka koy waynahunay here, i dii taranŋaraŋ foo kanj goo gandaa ra kanj maapoo ti Šineyar. I na no din tee ngi gorodogoo. ³ I nee cere se: «Wa kaa! Ir ma ferawyaŋ kar k'i ton nuune ra.» I mana tondi ka cina, feraw nda i cina. Guduroŋ ti hayaa kanj ga ferawey kanji cere ga. ⁴ I nee cere se koyne: «Wa kaa! Ir ma koyra cin ir boŋ se kanj ra soorohugu kuku goo kanj boŋoo ga too beenaa. Ir ma maa tee ir boŋ se hala ir masi duu ka say-say gandaa kul boŋ.»

⁵ Abadantaa zunbu ka dii koyraa nda soorohugu kukoo kanj adamizey n'i cin. ⁶ Woo banda ga, a nee nga boŋ se: «Nga ne, i tee jama foo, i ga šenni follokaa šelaŋ. Woo ti sintinoo hinne! Sohõ haya sii no kanj g'i ganji i ma haya tee kanj i baa. ⁷ Wa kaa! Ir ma zunbu ka ngi šennoo ŋaami cere ra hala affoo kul masi maa nga ceroo šennoo.» ⁸ No din ra Abadantaa na borey say-say gandaa kul ra, de i tun koyraa cinayanoo ga. ⁹ Woo se i ga nee a se Babel †, zama no din ra Abadantaa na aduŋna kul šennoo ŋaami cere ra. No din mo ra Abadantaa na adamizey say-say gandaa kul ra.

Sem nda nga hayroo fillaa

¹⁰ Sem hayroo ne. Jiiri hinka hari beeroo kanjanoo banda ga, Sem na Arfazad hay, a goo nga jiiri zangoo (100) ra. ¹¹ Sem huna jiiri zangu guu (500) Arfazad hayyanoo banda ga. A duu iz'aruyaŋ nda ize woyyaŋ. ¹² Arfazad goo nda jiiri waranza cindi guu (35) waatoo kanj ra a na Šela hay. ¹³ Arfazad huna jiiri zangu taaci nda ihinza (403) Šela hayyanoo banda ga. A duu iz'aruyaŋ nda ize woyyaŋ. ¹⁴ Kanj Šela duu jiiri waranza (30), a na Eber hay. ¹⁵ Šela huna jiiri zangu taaci nda ihinza (403) Eber hayyanoo banda ga. A duu iz'aruyaŋ nda ize woyyaŋ. ¹⁶ Kanj Eber duu jiiri waranza cindi taaci (34), a na Peleg hay. ¹⁷ Eber huna jiiri zangu taaci nda waranza (430) Peleg hayyanoo banda ga. A duu iz'aruyaŋ nda ize woyyaŋ. ¹⁸ Kanj Peleg duu jiiri waranza (30), a na Rehu hay. ¹⁹ Peleg huna jiiri zangu hinka nda yagga (209) Rehu hayyanoo banda ga. A duu iz'aruyaŋ nda ize woyyaŋ. ²⁰ Kanj Rehu duu jiiri waranza cindi hinka (32), a na Serug hay. ²¹ Rehu huna jiiri zangu hinka nda iyye (207) Serug hayyanoo banda ga. A duu iz'aruyaŋ nda ize woyyaŋ. ²² Kanj Serug duu jiiri waranza (30), a na Nahor hay. ²³ Serug huna jiiri zangu

† Eber hantumoo ra, «Babel» nda «ŋaamiyaŋ» kalimawey ga baa ka hima.

hinka (200) Nahor hayyanoo banda ga. A duu iz'aruyaŋ nda ize woyyaŋ. ²⁴ Kanj Nahor duu jiiri waranka cindi yagga (29), a na Tera hay. ²⁵ Nahor huna jiiri zangu nda iwoy cindi yagga (119) Tera hayyanoo banda ga. A duu iz'aruyaŋ nda ize woyyaŋ. ²⁶ Kanj Tera duu jiiri woyye (70), a na Abram, nda Nahor, nda Haran hay.

Tera nda Abram fillaa

²⁷ Tera hayroo ne. Tera na Abram, nda Nahor, nda Haran hay. Haran na Lotu hay. ²⁸ Haran mana faati kala koyraa kanj ra a hayandi kanj ti Ur kanj goo Kalde. A faati baaboo kanj ti Tera jine. ²⁹ Abram nda Nahor na wandeyan zaa. Abram wandoo maapoo ti Saray. Nahor wanoo maapoo ti Milka kanj ti Haran ize wooyo. Haran ti Milka nda Yisika baaba. ³⁰ Saray man'ti kala woy gun, a sii nda ize.

³¹ Tera na nga iz'aroo Abram zaa, nda nga haamaa Lotu kanj ti Haran iz'aroo, nda nga nzura wooyo Saray kanj ti Abram wandoo. I hun Ur kanj goo Kalde ka koy gandaa ra kanj maapoo ti Kanaŋ. Kanj i too Karaŋ, i na no din tee ngi gorodogoo. ³² Aloomuroo kanj Tera duu a man'ti kala jiiri zangu hinka nda igguu (205). A mana faati kala Karaŋ.

Irkoy ciya Abram se, a ma koy Kanaŋ

12 Abadantaa nee Abram se: «Fatta ni gandaa, nda ni dumoo, nda ni baaba hugoo ka koy gandaa ra kanj ay g'a cebe ma ne.

² Ay ga ni tee dumi beeri. Ay ga albarka danj ni ra.

Ay ga ni maapoo noo addawla.

Ma tee albarkahaya borey se!

³ Borey kanj ga gaara ma ne, ay ga albarka danj i ra, amma boro kanj na ni danga, ay g'a laali.

Ni bande, aduŋna alkabiilawey kul ga duu albarka.»

⁴ Abram koy nda takaa kanj nda Abadantaa n'a har a se. Lotu koy a bande. Kanj Abram ga fatta Karaŋ, jiiri woyye cindi guu (75) bara a se.

⁵ A koy nda nga bande nga wandoo Saray, nda nga armaa iz'aroo Lotu, nda nga almaanoo, nda boro kul kanj goo maapoo ga kanj i duu ey Karaŋ. I tun ka koy gandaa kanj maapoo ti Kanaŋ. Waatoo kanj i too no din, ⁶ Abram dira gandaa ra ka too hala koyraa kanj maapoo ti Šekem, More tuuriŋaa beeroo do. Zamanoo din Kanaŋ borey no ma goro gandaa ra. ⁷ Amma Abadantaa bangay Abram se, a nee a se: «Ni hayroo se ay ga gandaa woo noo.» Abram na sargari tonadoo cin Abadantaa kanj bangay a se maapoo ga. ⁸ Woo banda ga, a dira ka koy tondi hondoo here kanj goo koyraa kanj maapoo ti Betel waynahunay kaboo here. A na nga hukkumoo cin Betel kanj goo waynakanjay nda koyraa kanj se i ga nee Ayi kanj goo waynahunay game. A na sargari tonadoo cin Abadantaa maapoo ga, a na Abadantaa maapoo cee. ⁹ Woo banda ga, Abram yee ka saraysaray ka koy Negew gandaa ra.

Abram nda Saray koy waati tee Misira

¹⁰ Heray foo tee gandaa ra. Heraa laalayanoo se, Abram naaru ka doo Misira gandaa ra ka goro ka waati tee no din. ¹¹ Waatoo kaŋ i ga baa ka huru Misira gandaa ra, a nee nga wandoo Saray se: «Aywa! Ay ga bay kaŋ woy borya ti ni. ¹² Nda Misira borey dii ni, i ga nee kaŋ ay wandoo ti ni. I g'ay wii, i ga ni naŋ ma huna. ¹³ Ay g'a wiri ni ga, ma nee i se kaŋ ay woymaa ti ni! Nga ra i ga kula ay ra. Ni alhormaa ra, ay hundoo ga cindi ay ra.»

¹⁴ Waatoo kaŋ Abram too Misira gandaa ra, Misira borey dii kaŋ woyoo ga hanse ka boori. ¹⁵ Waatoo kaŋ Firawuuna cee-cirey na woyoo laasaabu, i koy a sifa Firawuuna se. Woo banda ga, woyoo zandi ka koy Firawuuna hugoo do. ¹⁶ Woyoo sabbu se, Firawuuna na Abram dii nda diiyan henna. A n'a noo alman buuna, nda ibeeri, nda farka aruyan, nda baŋŋayan, nda koŋŋayan, nda farka woyyan, nda yooyan. ¹⁷ Amma Abadantaa na dori beeriyan ka Firawuuna nda nga hugoo borey kar, Saray kaŋ ti Abram wandoo maaganda se. ¹⁸ Firawuuna ciya Abram se, a nee a se: «Cin ti woo kaŋ n'a tee ya ne? Macin se man'ay bayrandi kaŋ ni wandoo no? ¹⁹ Macin se n'nee kaŋ ni woymaa no, hala agay ne k'a zaa ka nee ay g'a tee wande? Sohõ ni wandoo ne, a zaa, ma koy!» ²⁰ Firawuuna na nga borey yaa-mar kaŋ i ma Abram fattandi. A ma koy nda wandoo nda haya kul kaŋ goo a kone.

Abram nda nga armaa iz'aroo Lotu fay

13 Abram hun Misira gandaa ra ka žigi ka koy Negew, nga, nda nga wandoo, nda nga haya kul kaŋ goo maapoo ga, nda Lotu.

² Abram goo nda adabba boobo, nda nzorfu kaaray boobo, nda wura boobo. ³ A saraysaray ka hun Negew ka koy hala Betel, nongoo kaŋ ra a jin ka nga hukku-moo cin kaŋ goo Betel nda Ayi game, ⁴ hala nongoo kaŋ ra a na sargari tonadoo jinaa tee. De mo no din ra Abram na Abadantaa maapoo cee.

⁵ Lotu kaŋ goo a bande mo goo nda alman buuna nda ibeeri nda hukku-myay. ⁶ Ngi affoo kul adabbawey ga hanse ka boobo, i si hin ka cindi cere bande, gandaa si hin k'i zaa, zama a ga kacca i se. ⁷ Koyne mo Kanaŋ borey nda Ferezi borey goo gandaa din da ra. Han foo alfitina huru Abram almaney kurkey nda Lotu waney game. ⁸ Abram nee Lotu se: «Ay g'a wiri ni ga, alfitina masi huru agay nda ni game. A masi huru ay kurkey nda ni waney game, zama ir kul ti hugu follokaa borey. ⁹ Gandaa kul goo ni jine! Ir ma fay. Nda n'na hawsaa zaa, ay ga gurmaa zaa. Nda n'na gurmaa zaa, ay ga hawsaa zaa.»

¹⁰ Lotu na nga boŋoo jer, a dii Žurdeŋ isaa ganganoo kul. A ga tay pataku. Woo ti za Abadantaa mana Sodom nda Gomor halaci. Nongoo din ga hima nda Abadantaa saddināa. Ma nee Misira gandaa. A ga koy too hala koyraa kaŋ maapoo ti Sohar. ¹¹ Lotu na Žurdeŋ isaa ganganoo kul suuba nga boŋ se, de a koy

waynahunay kaboo here. Takaa woo nda i fay ka hun cere ga. ¹² Abram goro Kanaŋ. Lotu koy goro ganganoo koyrawey ra. A na nga hukku-moo cin Sodom koyraa jeroo ga. ¹³ Sodom borey man'ti kala boro laalayan. Zunubu teekaw beeriyan no Abadantaa do.

Abadantaa na meefuryaŋ zaa

¹⁴ Waatoo kaŋ Lotu hun Abram bande, woo din banda ga, Abadantaa nee Abram se: «Ni boŋoo jer ka guna, za nongoo kaŋ ra n'goo hala hawsa, nda gurma, nda dandi, nda dangay, ¹⁵ zama gandaa kul kaŋ n'g'a honnay, ay g'a noo ni nda ni hayroo se hala abada. ¹⁶ Ay ga ni hayroo tee sanda labuhamni. A ga boobo hala nongu kaŋ ra nda boro ga hin ka labuhamni kabu kul, a ga hin ka ni hayroo kabu. ¹⁷ Tun ni boŋ ga, ma gandaa kuuyanoo nda nga hayyanoo kul dira, zama ay g'a noo ma ne.»

¹⁸ Abram koy nga hukku-moo cin ka goro bora kaŋ maapoo ti Mamre, tuuriŋaa beerey do kaŋ goo koyra kaŋ se i ga nee Hebroŋ. No din ra a na sargari tonadoo cin Abadantaa maapoo ga.

Abram hin kokoyey kaŋ a n'i wongu

14 Waatoo kaŋ ra Šineyar gandaa kokoyoo ti Amrafel, Elasar koyraa kokoyoo ti Aryok, Elam gandaa kokoyoo ti Kedorlawomer, Goyim gandaa kokoyoo ti Tidal, ² zamanoo din no, i marga ka Bera wongu kaŋ ti Sodom kokoyoo, nda Birša kaŋ ti Gomor kokoyoo, nda Šinab kaŋ ti Aduma kokoyoo, nda Šemeber kaŋ ti Seboyim kokoyoo, nda Bela kaŋ se i ga nee Sohar, kokoyoo. ³ Wey kul na cere marga Sidim gandaa gooroo ra kaŋ ti teeko Ciiri-ciirantaa. ⁴ I na jiiri woy cindi hinka (12) tee, i goo Kedorlawomer cire, amma jiiri woy cindi hinzantoo (13to) ga, i ture. ⁵ Jiiri woy cindi taacantoo (14to) ra, Kedorlawomer nda kokoyey kaŋ marga ka koy Refa borey wongu koyraa ra kaŋ maapoo ti Ašitorot-Karanayim. I na Zuz borey wongu koyraa ra kaŋ maapoo ti Haam. I na Emu borey wongu Šawe-Kiryatayim. ⁶ I na Hori borey wongu ngi tondi hondoo ga kaŋ ti Seyir gandaa. I n'i gaaray hala El-Paraŋ kaŋ goo saajoo jeroo ga. ⁷ Woo banda ga, i yee ngi ceebandawey ra, i too Enu-Mišipat kaŋ ti koyraa kaŋ maapoo ti Kadeš. Ngi wongoo too Amalek borey gandaa kul nda Amor borey kaŋ ga goro Hasason-Tamar.

⁸ Sodom, nda Gomor, nda Aduma, nda Seboyim, nda Bela kaŋ se i ga nee Sohar, kokoyey kul fatta ka marga ka koy i wongu Sidim gandaa sosoaroo ra. ⁹ Wey kaŋ i koy wongu man'ti kala Kedorlawomer kaŋ ti Elam kokoyoo, nda Tidal kaŋ ti Goyim kokoyoo, nda Amrafel kaŋ ti Šineyar kokoyoo, nda Aryok kaŋ ti Elasar kokoyoo. Kokoy taaci no kaŋ ga igguu wongu. ¹⁰ Sidim gandaa sosoaroo kul ti guusuyan kaŋ ga too nda guduron. Sodom nda Gomor kokoyey zuru, de i kaŋ guusey din ra. Wey kaŋ cindi zuru ka koy tondi hondoo here. ¹¹ Wongaarey na Sodom nda Gomor almaanoo

nda ngi meehunaa kul zaa k'i ka koy. ¹² I na Abram ar-ma iz'aroo mo kaŋ ti Lotu nda nga almaanoo kul zaa ka koy, zama a mana cindi ka goro kala Sodom.

¹³ Boro foo kaŋ zuru koy alhabaroo too Abram se kaŋ ti Eber. Abram si goro kala tuurijnaa beerey do kaŋ Mamre wane nda ey kaŋ ti Amor boro kaŋ ti Eškol nda Aner armaa kaŋyaŋ amaana goo ngi nda Abram game. ¹⁴ Waatoo kaŋ Abram maa kaŋ i na nga boraa tee kasa-ize ka koy, a na nga hugu-ize wongaari boro zangu hinza nda iwoy cindi yaaha (318) zaa. I n'i gaaray hala koyraa ra kaŋ maapoo ti Dan. ¹⁵ A na wongu-izey zamna, ka nga iberey gande cijinoo ra, nga nda nga tamey. I n'i kar k'i gaaray hala koyraa kaŋ se i ga nee Hoba kaŋ goo Damas se hawsa here. ¹⁶ A yee kate nda almaanoo kul, a yee kate nda nga boraa Lotu nda nga almaanoo, nda woyey nda jamaa kaŋ i bay k'i koy.

Abram na Melšizedek nda Sodom kokoyoo kubay

¹⁷ Waatoo kaŋ Abram na Kedorlawomer nda kokoyey kaŋ marga wongu ka hin, Sodom kokoyoo dira ka koy a kubay Šawe sosoaroo ra kaŋ ti Kokoyoo sosoaroo.

¹⁸ Melšizedek kaŋ ti Zalem kokoyoo, kate ŋaayan nda *alaneb* hari moora. A mana cindi ka tee kala Irkoy Jerantaa *sargari juwalkaw*. ¹⁹ A gaara Abram se ka nee:

«Irkoy Jerantaa kaŋ wane beenaa nda gandaa ma albarka daŋ Abram ra!

²⁰ Albarka ma bara Irkoy Jerantaa se kaŋ na ni iberey kaŋandi ni kaboo ra!»
Abram na nga hayey *azakkaa* noo a se.

²¹ Sodom kokoyoo nee Abram se: «Ay noo borey, de ma almaanoo zaa ni boŋ se!» ²² Amma Abram na Sodom kokoyoo zaabi ka nee: «Ay g'ay kaboo jer ka žee nda Abadantaa kaŋ ti Irkoy Jerantaa kaŋ na beenaa nda gandaa taka, ²³ ay si haya kul zaa ni jina-wey ra, ba sana wala šilli, soko ma kaa ka nee: «Agay ka Abram tee almankoyeni.» ²⁴ Ay boŋ se, ay si haya kul zaa nda man'ti woo kaŋ arusoogey n'a ŋaa. Borey mo kaŋ hanga ay bande ka koy wongu kaŋ ti Aner, nda Eškol, nda Mamre, ngi, i ma ngi bagaa zaa!»

Irkoy na Abram noo amaana

15 Hayey din kaŋ tee banda ga, Abadantaa na šenni har Abram se bangayyan ra ka nee a se: «Masi hunbur haya kul, Abram! Agay no ma tee ma ne koray. Ni sufuraa ga hanse ka beeri.» ² Abram zaabi ka nee: «Ay Koyoo, Abadantaa, hayaa kaŋ n'g'a noo ya ne koyne, cin no a g'a hanse ya ne? Agay ne ma aduŋŋa naŋ bila ize. Eliyezer, Damas boraa no m'ay tubu?» ³ Abram nee koyne: «Ni ne man'ay noo hayyan, nga ne ay tamoo kaŋ ti ay hugu-izoo no m'ay tubu.» ⁴ Amma Abadantaa na šenni har Abram se ka nee: «Boraa kaŋ n'n'a har si ni tubu, amma boraa kaŋ ga hun ni hamoo ra, nga no ma tee ni tubukaa.» ⁵ A na Abram ka koy taraa ra, a nee a se: «Beenaa guna, ma handarawey kabu, nda n'ga hin ka ngi hinnaa bay.» A yee ka nee a se: «Takaa woo no ni hayroo booboyanoo ga ti a.»

⁶ Abram naanay Abadantaa, de a kabandi a se šerretaray.

⁷ A nee a se koyne: «Agay ti Abadantaa kaŋ na ni kaa Kalde borey koyraa ra kaŋ ti Ur, ka ni noo gandaa woo a ma tee ni wane.» ⁸ Abram zaabi ka nee: «Ay Koyoo, Abadantaa, macin no m'ay ka hakiika ka bay kaŋ ay ga duu a?» ⁹ Irkoy nee a se: «Haw woy-ize foo kaŋ goo nda jiiri hinza soolu ya ne, nda hancin foo kaŋ goo nda jiiri hinza, nda feeji gaaru foo kaŋ goo nda jiiri hinza, nda gubaguba foo, nda tuuzun-ize foo.» ¹⁰ Abram kate adabbawey kul, a na affoo kul dunbu gamoo ga, de a na jere foo kul tenjandi affaa. Amma cirawey hunday, a man'i zamna. ¹¹ Jigaarayan zunbu adabba bukawey boŋ, amma Abram n'i gaaray.

¹² Waynaa kaŋyanoo ga, jirbi koma foo na Abram kaŋandi, de mo hunburay beeri n'a dii kubaa ra.

¹³ Irkoy nee Abram se: «Ma bay kaŋ ni hayroo ga koy taabuši ganda ra kaŋ man'ti nga wanoo. I ga tee baŋŋayan no din, i g'i žilla jiiri zangu taaci (400). ¹⁴ Amma ay ga dumoo ciiti kaŋ n'i daŋ baŋŋataray. Woo din banda ga, i ga fatta ka koy nda alman booboo. ¹⁵ Ni, n'ga koy ni hayragey gar alaaharaa nda alaafiya. Zeenayyan henna banda ga, n'ga suturandi. ¹⁶ Ni hayroo si yee kate ne ra kala hala zaman taaci banda ga, zama waatoo din no Amor borey layboo mana too jina ya ne nongu kaŋ ga a si bisa.»

¹⁷ Waatoo kaŋ waynaa kaŋ, kubaa beeri, de alforon foo ga dullu, nuune ga fatta a ra ka koy huru alman foorantey game. ¹⁸ Hanoo din, Abadantaa na *amaana* daŋ nga nda Abram game. A nee a se: «Ay na gandaa woo noo ni hayroo se. M'a dii za Misira isaa ga hala Efrat isa beeroo, ¹⁹ gandaa woo man'ti kala Keni borey, nda Kenaz borey, nda Kadumone borey, ²⁰ nda Heti borey, nda Ferezi borey, nda Refa borey, ²¹ nda Amor borey, nda Kanaŋ borey, nda Girgaši borey, nda Žebus borey gandaa.»

Isimayel hayyanoo

16 Saray kaŋ ti Abram wandoo, mana duu a se ize. Saray goo nda koŋŋa foo kaŋ Misira boro no, maapoo ti Hažatta. ² Saray nee Abram se: «Sohō kaŋ Abadantaa n'ay ganji ya duu ize, marga nda ay koŋŋaa. A ga hin ka tee a ma duu ya ne iz'aru.» Abram yadda Saray hoyraa. ³ Saray kaŋ ti Abram wandoo, na nga koŋŋaa Hažatta, Misira boraa, zaa k'a noo nga kurŋoo Abram se a ma marga nda a. Woo kaa ka gar kaŋ Abram goo nda goray jiiri woy (10) gandaa ra kaŋ se i ga nee Kanaŋ. ⁴ A marga nda Hažatta. A tee alhaamidu. Kaŋ a maate kaŋ nga ga tee boro hinka kul, a sintin ka donda nga koyoo Saray. ⁵ Woo se Saray nee Abram se: «Ay kaynandiyanoo ga kaŋ ni boŋ. Agay k'ay koŋŋaa daŋ ni kaboo ra, amma za a maate kaŋ nga ga tee alhaamidu a mma donda agay. Yala Abadantaa ma ciiti agay nda ni game.» ⁶ Abram na Saray zaabi ka nee: «Ni koŋŋaa ne, a goo ni kaboo ra, haya tee a se kaŋ kan ma ne.» Saray na Hažatta gurzugay hala nongu kaŋ ra a zuru a ga.

⁷ Abadantaa almalayka foo n'a gar saajoo ra hari foo jesoos ga kanj goo fondaas here kanj ga koy saajoo ra kanj maanoos ti Šur. ⁸ A n'a haa ka nee: «Hažatta, Saray koŋŋaa, man ra ni hun, man ra n'ga koy?» A n'a zaabi ka nee: «Ay koyoo Saray se ay goo ma zuru.» ⁹ Almalaykaa nee a se: «Yee ni koyoo do, ma ni boŋ yeeti a se ganda.» ¹⁰ A nee a se: «Ay ga ni hayroo boobandi nda takaa kanj nda a si hin ka kabandi nga booboyanoos se.» ¹¹ Abadantaa almalaykaa nee a se koyne: «Ni tee alhaamidu, n'ga iz'aru foo danj aduŋŋa ra kanj n'ga maanoos danj Isimayel (maanaa «Irkoy ga maa»), zama Abadantaa maa ni binekankamyanoos. ¹² Ni iz'aroo ga tee ganjiboro.

A ga kay ka borey kul wongu,
borey kul ga kay k'a wongu.

Amma a ga goro jere ga nga armey se ka huna nga hinne.»

¹³ Abadantaa kanj ūelanj Hažatta se, Hažatta na maanoos danj «ni ti Koyoo kanj ga dii agay», zama a nee nga boŋ se: «Cimi da no kanj ay dii ne ra woo kanj dii agay!» ¹⁴ Woo se i na dayoo kanj goo Kadeš nda Bered gamoo ra maanoos danj Ber-Lahay-Roy (maanaa «Hundikoynoos kanj ga dii agay dayoo»).

¹⁵ Hažatta duu iz'aru foo Abram se. Abram na iz'aroo kanj Hažatta duu a a se, maanoos danj Isimayel.

¹⁶ Abram sii nda kala jiiri woyyaaha cindi iddu (86) waatoos kanj Hažatta duu a se Isimayel.

Abram maanoos bere ka tee Ibrahima

17 Waatoos kanj Abram duu jiiri woyyagga cindi yagga (99), Abadantaa bangay Abram se, a nee a se: «Agay ti Irkoy, Hini-kul-koyoo. Ma dira ay fondaas ra, ma henan. ² Ay ga ni noo agay *amaanaa*. Ay ga hanse ka ni hayyanoo boobandi.» ³ Abram sujudu, de Irkoy ūelanj a se ka nee: ⁴ «Agay, agay amaanaa ne kanj ay g'a noo ma ne: n'ga tee dumi boobo se hayraa. ⁵ N'si yee ka ciyandi nda Abram, ni maanoos ga tee Ibrahima, zama ay na ni tee dumi boobo hayraa. ⁶ Ay ga ni noo hayyan boobo. Ay ga ni tee dumiyaj, de mo kokoyyanj ga hun ni ga. ⁷ Agay amaanaa ga cindi agay nda ni game, nda ni hayroo kanj goo ni dumaa ga, zamaaney kul ra. A ga tee amaana kanj si tun hala ya tee ni nda ni hayroo kanj ga kaa ni dumaa ga kul se Koy. ⁸ Ay ga ni noo, ni nda ni hayroo kanj ga kaa ni dumaa ga, gandaa kanj ra ni ne ka koy goro. Kanaŋ gandaa kul n'g'a mayray hala abada. Ay ga tee ni hayroo Koyoo.»

⁹ Irkoy nee Ibrahima se: «Ni, ma agay amaanaa dii, ni nda ni hayroo kanj ga kaa ni dumaa ga, zamaaney kul ra. ¹⁰ Agay amaanaa ne kanj ni nda ni hayroo kanj ga kaa ni dumaa ga, g'a kayandi: aru kul kanj goo war ra ga hima ka hurubangu. ¹¹ War hurubanguyanoo ga tee agay nda war game amaanaa tammaasaa. ¹² Zaman ka kaa zaman, zankaaru kul ga hima ka hurubangu nga jirbi yaahantoo hane. A ma teendi banŋa kul se kanj hayandi ni hugoo ra. A ma teendi banŋa kul kanj n'n'a day nda nooru kanj man'ti ni alkabiilaa. ¹³ Banŋa kanj hayandi ni hugoo ra nda boraas kanj ni nk'a day nda ni nooroo, i kul ma hurubangu. Agay amaanaa ma

tee war hamey ra amaana kanj si tun. ¹⁴ Aru jofolo kanj nga toošidogoo mee kuuroo mana dunbu, boraas ga hun nga jamaa ra, zama a na agay amaanaa hoo.»

¹⁵ Irkoy nee koyne Ibrahima se: «Saray, ni wandoo, masi yee k'a cee nda Saray, hō banda ga, maanoos ga tee Sarata. ¹⁶ Ay ga albarka danj a ra, de ay ga ni noo nga mo ga iz'aru foo. Albarka ga huru a ra, de a ga tee dumi boobo se kaaga woy. Dumi boobo kokoyyanj si hun kala nga ga.» ¹⁷ Ibrahima sujudu, a haaru, de a nee nga binoo ra: «Taka foo nda aru kanj goo nda jiiri zangu (100) ga ize danj aduŋŋa ra? De Sarata kanj goo nda jiiri woyyagga (90), taka foo nda a ga ize danj aduŋŋa ra?» ¹⁸ Woo banda ga, Ibrahima nee Irkoy se: «Yala ma Isimayel noo aloomur!» ¹⁹ Amma Irkoy n'a zaabi ka nee: «Šikka sii kanj ni wandoo Sarata ga duu ma ne iz'aru foo, de n'ga maanoos danj Isiyaka. Ay g'a noo agay amaanaa, sanda amaana kanj si tun nga hayroo kanj goo dumaa ga se. ²⁰ Isimayel here, hayaas kanj n'n'a ŋaaray, ay n'a yakubar: ay ga albarka danj a ra. Ay g'a noo hayyan, ay g'a noo hayyan boobo. A ga boŋkoyni woy cindi hinka (12) hay, de ay g'a tee hayraas dumi beeri se. ²¹ Amma agay amaanaa Isiyaka ga, a ga tabati kanj Sarata ga duu a ma ne yeeši alwaatoo woo da cine ga.»

²² Kanj a ūelanj ka ben a bande, Irkoy žigi Ibrahima se beene. ²³ Ibrahima na nga izoo Isimayel dii, nda banŋey kul kanj hayandi nga hugoo ra, nda arey kul kanj a n'i day nda nga nooroo, nda arey kul kanj goo nga hugoo ra, a n'i kul danj bangu zaari follokaa din da ra nda takaa kanj nda Irkoy n'a har a se. ²⁴ Ibrahima sii nda kala jiiri woyyagga cindi yagga (99) waatoos kanj a ga hurubangu. ²⁵ Nga izoo Isimayel sii nda kala jiiri woy cindi hinza (13) waatoos kanj a ga hurubangu. ²⁶ Zaari follokaa ra Ibrahima nda nga izoo Isimayel kul hurubangu. ²⁷ Nga hugoo arey kul, nda banŋey kanj hayandi a do, nda wey kanj man'ti nga alkabiilaa kanj a n'i day nda nga nooroo, i kul huru a bande bangu.

Abadantaa na Ibrahima iz'aroo hayyanoo bayrandi

18 Abadantaa bangay Ibrahima se tuuriŋaa beerey jeroos ga kanj ti Mamre wane. Ibrahima goo ma goro nga hukkumoo miŋoo ga zaarikayaa ra. ² A na nga boŋoo jer, de a dii aru hinza kanj si mooru a ga, goo ma kay. Za a dii ey, kul a zuru ka hun nga hukkumoo miŋoo ga k'i kubay, a gunguma i se hala ganda. ³ A nee ŋgi affoo se: «Ay koyoo, ay g'a wiri ni ga, alhormo tee ya ne, masi bisa ka mooru ni tamoo ga, mana kay a do. ⁴ Naŋ i ma kate hari kayna, war ma war cewey ŋumay, de war ma hunanzam tuuroo cire. ⁵ Ay ga kate war se ŋaayan kayna hala war ma duu gaabi, nga banda ga, war ma koy war diraa ra, zama woo se ay na war zumandi agay do kanj ti war tamoo.» Yawey n'a zaabi ka nee: «A boori, haya tee kanj n'n'a har.» ⁶ Ibrahima zuru ka koy nga hukkumoo do ka Sarata gar, a nee: «Cahā! Ma farin hamni poti hinza zaa, m'a loobu, m'a tee wijila.» ⁷ Woo banda ga, Ibrahima zuru ka koy nga almaney do, a na haw-ize foo dii

kaŋ hamoo ga ban, a ga naasu. A n'a noo zankaaru foo se kaŋ n'a hanse nda cahāyan.

⁸ Ibrahima yee ka waahoonu nda waa gani zaa, nda haw-izoo hamoo kaŋ hansandi, a n'i daŋ nga yawey jine. Ibrahima ga kay jere ga waatoo kaŋ i ga ŋaa tuuroo cire. ⁹ I nee a se: «Man Sarata, ni wandoo?» A zaabi ka nee: «A goo no, hukukumoo cire.» ¹⁰ Yawey affoo nee: «Šikka sii kaŋ ay ga yee kate yeeši dimmaa woo da ga, Sarata ni wandoo ga duu iz'aru.» Sarata goo dumaa ga hukukumoo mijoo ga, a ga haŋajer.

¹¹ Ibrahima nda Sarata žen, ngi jiirey boobo, de mo Sarata hun hayyan. ¹² Sarata haaru nga binoo ra ka nee: «Sohō kaŋ ay žen, man ra ay ga duu alhawa? Ay koyoo mo man'ti kala aru žeenaa.» ¹³ Abadantaa na Ibrahima hāa ka nee: «Macin se Sarata ga haaru ka nee: «Taka foo! Cimi da no kaŋ ay ga hin ka duu ize, agay kaŋ žen?» ¹⁴ Haya goo no kaŋ ga mongu Abadantaa se wala? Alwaatoo kaŋ ay n'a kayandi, yeeši dimmaa woo ga, ay ga yee kate ni do, Sarata ga duu iz'aru.» ¹⁵ Sarata na žennoo yankar ka nee: «Ya na haaru.» Hunburay ka kate a m'a har. Abadantaa n'a zaabi ka nee: «Ni haaru kay.»

Ibrahima na Irkoy ŋaaray Sodom se

¹⁶ Woo banda ga, yawey na fondaa sanbu. Koyraa kaŋ se i ga nee Sodom, nga no i n'a tenje ka koy. Ibrahima hanga ey k'i dum. ¹⁷ Abadantaa nee nga boŋ se: «Ay ga haya tugu Ibrahima se kaŋ ay g'a tee wala?» ¹⁸ Šikka sii kaŋ Ibrahima ga tee dumi beeri gaabante. Nga ra, aduŋŋa gandawey kul ga duu albarka. ¹⁹ Ya nk'a suuba hala a ma nga izey nda nga hugoo borey kaŋ goo dumaa ga yaamar i ma Abadantaa fondaa gana nda goy šerrante nda laadirante teeyan. Woo ra Abadantaa ga Ibrahima noo hayaa kaŋ a bay k'a har a se.» ²⁰ Woo banda ga, Abadantaa nee Ibrahima se: «Hayey kaŋ borey g'i har Sodom nda Gomor ga hanse ka boobo, ngi zunubey hanse ka laala ²¹ hala nongu kaŋ ra ay ga zunbu ka dii wala hayey kaŋ ay ga maar'ey da no i g'i tee. Nda cimi no wala man'ti cimi no, ay ga bay.»

²² Arey hun no din ka koy Sodom. Amma Ibrahima cindi a ga kay Abadantaa jine. ²³ Ibrahima man kate, de a nee: «Adiši n'ga išerrante halaci ifutu bande wala?» ²⁴ A ga hin ka tee boro šerrante woyguu (50) goo koyraa ra: adiši n'ga ngi mo halaci? N'si yaafa koyraa se boro woyguu (50) šerrantaa kaŋ goo a ra maaganda se? ²⁵ Woo man'ti ni goyoo: ka boro šerrantey halaci ifutawey bande taka kaŋ ra išerrantey nda ifutawey kul ma tee aŋŋoku. Woo man'ti ni goyoo! Ni kaŋ ga aduŋŋa kul ciiti, man'ti cimi nda n'ga ciiti wala?»

²⁶ Abadantaa zaabi ka nee: «Nda ay na boro woyguu (50) šerrante gar Sodom ra, ngi maaganda se ay ga koyraa kul yaafa.» ²⁷ Ibrahima nee koyne: «Ay yadda ka šelaŋ ay Koyoo se, agay kaŋ man'ti kala labuhamni nda boosu yaada. ²⁸ A ga hin ka tee boro woyguu (50) šerrantey din boro guu m'i kuma. Boro guu se n'ga koyraa kul halaci wala?» A nee: «Nda ay na boro woytaaci cindi guu (45) gar no din, ay si koyraa halaci.»

²⁹ Ibrahima šelaŋ koyne ka nee: «A ga hin ka tee boro woytaaci (40) bara no?» A n'a zaabi ka nee: «Boro woytaacaa (40) maaganda se ay s'a tee.» ³⁰ Ibrahima nee koyne: «Yala ay Koyoo masi futu, ay ga šelaŋ koyne. A ga hin ka tee boro waranza (30) šerrante bara no din?» A nee: «Nda ay na boro waranza (30) gar no din, ay si haya kul tee koyraa se.» ³¹ Ibrahima nee: «Ay duu bine ka šelaŋ ay Koyoo se. A ga hin ka tee boro waranka (20) bara no din.» A n'a zaabi ka nee: «Ay s'a halaci boro warankaa (20) maaganda se.» ³² Ibrahima nee koyne: «Yala ay Koyoo masi futu, ay cee kokorantaa ti woo kaŋ ay ga šelaŋ. A ga hin ka tee boro woy (10) goo no din.» A n'a zaabi ka nee: «Ay s'a halaci boro woyaa (10) maaganda se.»

³³ Waatoo kaŋ Abadantaa šelaŋ ka ben Ibrahima bande, a koy, Ibrahima mo yee nga do.

Sodom nda Gomor halaciyanoo

19 Almaaroo ra, almalayka hinkaa too Sodom. A gaŋ kaŋ Lotu goo ma goro koyraa mijoo ga. Kaŋ Lotu dii ey kul, a koy i kubay ka nga ndumoo gunguma ganda. ² A nee i se: «Ay g'a wiri war ga, ay koyey, war ma kaa ka kani war tamoo hugoo ra, war ma war cewey ŋumay, nga banda ga, war ma biya ka tun ka war fondaa zaa.» I n'a zaabi ka nee: «Kalaa, kalaa! Ir ga kani farroo ra.» ³ Amma Lotu n'i gaabi hala i yadda ka koy nga do. A hina i se, a na takulayan tee bila dolobiri, i ŋaa.

⁴ I mana kani jina kaŋ Sodom arey kaa ka hugoo kuu-bi k'a bere, zankey nda boro beerey, koyraa arey kul. ⁵ I na Lotu cee ka nee a se: «Man arey kaŋ huru ni do hō cijinoo? I fattandi hala ir ma kani nda ey!»

⁶ Lotu fatta i do hugoo mijoo ga jina, a na ganboo daabu, ⁷ de a nee i se: «Ag'armey, ay g'a wiri war ga, war masi haya futu kul tee! ⁸ Wa maa ya ne! Ay goo nda ize woy hinka kaŋ mana bay ka marga nda aru, ay ga kate ey war se, war ma haya tee i se kaŋ war baa, amma arey wey, war masi haya kul tee i se, zama agay do i zunbu!» ⁹ I n'a zaabi ka nee: «Koy ka tun no!» I nee a se koyne: «Ni cee-ka-dirakaw, sohō fondaa no n'ga baa m'a cebe ir se! A boori, sohō ir ga haya tee ma ne kaŋ ga bisa woo kaŋ ir ga kaa k'a tee i se.» Woo banda ga, i na Lotu tuti nda gaabi ka koy ganboo wurje.

¹⁰ Amma almalayka hinkaa na Lotu dii k'a daŋ ngi bande hugoo ra, de i na hugoo mijoo daabu ngi ga.

¹¹ I na danawtaray ka arey kar kaŋ goo hugoo mijoo ga, m'a dii za zankey hala ibeerey, i na hugoo mijoo ceeci hala i fara.

¹² Arey nee Lotu se: «May ti ni boro kaŋ goo ne koyne? A ma tee ni nzuraa, ni iz'arey, ni ize woyey nda haya kul kaŋ ti ni wane kaŋ goo koyraa woo ra, m'a ka fatta ne ra, ¹³ zama ir ga nongoo woo halaci. Haya kaŋ se, goy laaley kaŋ ga harandi a ga hanse ka boobo Abadantaa do. Abadantaa nk'ir sanba ir m'a halaci.»

¹⁴ Lotu fatta ka koy arey kaŋ na nga ize woyey cewey dii kaŋ ti nga nzurawey do ka nee i se: «Wa tun ka hun ne, zama Abadantaa ga koyraa halaci!» Amma nga nzurawey do a mma hooray.

¹⁵ Za subbaahi biya, nga no almalaykey na Lotu gaabi ka nee a se: «Tun, ma ni wandoo nda ni ize woy hinkaa kaŋ goo ne ka koy hala koyraa zunuboo kaŋ ga zunbu a boŋ masi ni halaci!» ¹⁶ Amma Lotu gay hala a ga koy. Aru hinkaa n'a dii nda kaboo, nga nda nga wandoo nda nga ize woy hinkaa, zama Abadantaa ga baa nga m'a hallasi. I n'a ka fatta, de i n'a naŋ koyraa dumaa ga.

¹⁷ Kaŋ i n'i fattandi ka ben aru hinkaa affoo nee Lotu se: «Zuru ka ni hundoo ceeci! Masi neli ni dumaa ga, de mo masi kay laamaa kul ra! Zuru ka koy tondi hondoo here nda n'si baa ma halaci!» ¹⁸ Lotu n'i zaabi ka nee: «Kalaa, ay koyoo! ¹⁹ N'na alhormo tee ni tamoo se, ni boori a se ka hundoo hallasi. Agay ya, ay si hin ka zuru ka too hala tondi hondoo do, ay ga hunbur bonaa woo ma zunbu ay boŋ, ya buu. ²⁰ N'ga dii koyraa kaccaa woo? A ga hanse ka man, ay ga hin ka zuru ka too no din. Naŋ, ay ma zuru ka koy lafa no din. A ga kacca, de ay hundoo ga hallasi.» ²¹ A n'a zaabi ka nee: «Ay na woo mo tee ma ne, koyraa kaŋ ga n'goo, ay s'a halaci. ²² Zuru ka koy no din, zama ay si hin ka haya kul tee nda mana too no din jina!» Woo se i na koyraa din maapoo daŋ Sohar (maanaa «ikaccaa»).

²³ Waynaa mma fatta kaŋ Lotu ga huru Sohar.

²⁴ Abadantaa na *ganjibaali* nda nuune tee ncirni k'a zumandi Sodom nda Gomor boŋ. Hayaa woo mana hun kala Abadantaa do beenaa ra. ²⁵ A na koyrawey wey, nda laamaa, nda borey kaŋ goo i ra, nda suboo kul halaci. ²⁶ Lotu wandoo neli nga dumaa ga, kul a bere ka tee ciiri boro assuura.

²⁷ Ibrahima biya ka tun ka koy nongoo kaŋ ra a cindi ka kay Abadantaa jine. ²⁸ A na Sodom, nda Gomor, nda laamaa gandaa kul honnay, de a ga dii dullu beeri kaŋ ga tun gandaa boŋ kaŋ ga hima nda alforon dullu.

²⁹ Waatoo kaŋ Irkoy ga laamaa koyrawey halaci, a hongu Ibrahima, a na Lotu hallasi balaawoo ra kaŋ a n'a kaŋandi koyrawey boŋ kaŋ ra Lotu cindi nda goray.

Mowab borey nda Amoj borey assiloo

³⁰ Lotu hun Sohar ka žigi ka koy goro tondi hondoo boŋ, nga nda nga ize woy hinkaa, zama a mma hunbur Sohar goraa. Nga nda nga ize woyey cindi ka goro tondi guusu foo ra. ³¹ Ize woy beeroo nee ikaccaa se: «Ir baaba žen, aru sii gandaa ra kaŋ ga marga nda ir sanda borey kul takaa. ³² Kaa, ir m'ir baaba haŋandi *alaneb* hari moora, de ir ma kani nda a hala ir ma duu a se hayyan!»

³³ Cijinoo din da ra, i na ngi baaba haŋandi *alaneb* hari moora. Ize woy beeroo koy marga nda a, amma Lotu mana bay nga izoo kaniyanoo nda tunyanoo kul ga. ³⁴ Subaa ra, ize woy beeroo nee ikaccaa se: «Cijin agay ka marga nda baaba, ir m'a haŋandi koyne *alaneb* hari moora hō cijinoo, de ma koy kani a bande hala ir ma duu a se hayyan.» ³⁵ Cijinoo din ra koyne, i na ngi baaba haŋandi *alaneb* hari moora. Ize woy kaccaa koy marga nda a, amma Lotu mana bay nga izoo kaniyanoo nda tunyanoo kul ga.

³⁶ Lotu ize woy hinkaa kul tee ngi baaba se alhaamidu. ³⁷ Ize woy beeroo duu iz'aru foo kaŋ a na maapoo daŋ Mowab †: nga ti Mowab borey kaŋ ga bara ba hō, hayragoo. ³⁸ Ize woy kaccaa mo duu iz'aru foo kaŋ a na maapoo daŋ Ben-Ammi ††: nga ti Amoj borey kaŋ ga bara ba hō, hayragoo.

Ibrahima koy Abimelek do

20 Ibrahima gana ka hun nongoo kaŋ ra a goo ka koy goro Negew gandaa ra. A mana goro kala Kadeš nda Šur gamoo ra. Nga banda ga, a goro ka waati tee koyra kaŋ se i ga nee Gerar. ² Ibrahima mma nee borey se kaŋ Sarata man'ti kala nga woymaa. Gerar kokoyoo kaŋ ti Abimelek na Sarata zaa. ³ Cijinoo ra, Irkoy kaa handiri ra Abimelek do, de a nee a se: «N'ga buu woyoo woo kaŋ n'n'a taa maaganda se, zama wande waani no.» ⁴ Woo kaa ka gar kaŋ Abimelek mana too woyoo do. A nee: «Ay Koyoo! Adiš n'ga dumi šerrante mo wii wala? ⁵ Man'ti nga hunday ka nee ya ne kaŋ nga woymaa no? Woyoo mo nee ya ne kaŋ nga armaa no. Kaŋ ay ga woo tee ay binoo ga kaaray, ay kabey ga henan.»

⁶ Handiroo ra Irkoy tuuru a se ka nee: «Ay ga bay bine kaaray nda n'goy. Agay no ka ni ganji ma kaŋ zunubu ra ay jine, woo se ay mana naŋ ma too a do. ⁷ Sohō aroo woo wandoo yeeti a ga, zama annabi no, a ga Irkoy ŋaaray ma ne, de ni hundoo ga cindi ni ra. Amma nda man'a yeeti, ma bay kaŋ ni nda ni jamaa kul ga buu!»

⁸ Abimelek biya ka tun, a ciya nga tamey kul se ka hayey wey kul filla i se. I hanse ka hunbur. ⁹ Abimelek ciya Ibrahima se, a nee a se: «Cin ti woo kaŋ n'n'a tee ir se? Cin ti haya futaa kaŋ ay n'a tee ma ne kaŋ se n'ga agay nda ay laamaa daŋ zunubu beeroo woo jine? N'na hayaa tee ya ne kaŋ si teendi.» ¹⁰ Abimelek nee Ibrahima se koyne: «Macin bara ni do kaŋ se n'na woo tee?» ¹¹ Ibrahima n'a zaabi ka nee: «Ya nka nee ay boŋ se: «Irkoy hunburay sii nongoo woo ra, i g'ay wii ay wandoo maaganda se.» ¹² Koyne mo nda cimi, ay woymaa no. Ay baaba ize woyoo no, amma ir man'ti naa foo, woo se a tee ya ne wande. ¹³ Waatoo kaŋ Irkoy n'ay ka fatta k'ay moorandi ay baaba hugoo, ay nee Sarata se: «Borohennataray tee ya ne, nongu kul kaŋ ra ir koy ma nee kaŋ ni armaa ti agay.»»

¹⁴ Abimelek na alman buuna nda ibeeri, nda baŋŋayan, nda koŋŋayan zaa k'i noo Ibrahima se. A na nga wandoo Sarata mo yeeti a se. ¹⁵ Woo banda ga, Abimelek nee a se: «Ay gandaa ne ni jine, goro nongu ra kaŋ kan ma ne.» ¹⁶ De a nee Sarata se: «Nga ne, ay na ni armaa noo nzorfu kaaray tamma boŋ zenber foo (1.000). Woo ti tammaasaa kaŋ ga cebe borey kul kaŋ goo ni bande se kaŋ n'ga henan hayaa woo kaŋ tee ra.»

¹⁷ Ibrahima na Irkoy ŋaaray, de Irkoy na Abimelek nda nga wandoo, nda nga koŋŋey noo baani, de i duu ka hin ka ize daŋ aduŋna ra. ¹⁸ Haya kaŋ se Abadantaa

† Mowab maanaa ti «ay baaba ga a hun». †† Ben-Ammi maanaa ti «ay hayraa iz'aroo».

nka Abimelek hugu kul tee boro gunyan, Ibrahima wandoo kanj ti Sarata maaganda se.

Isiyaka hayyanoo

21 Abadantaa mana dirja Sarata, sanda takaa kanj nda a n'a har, a n'a noo hayaa kanj a bay ka nee nga g'a tee a se. ² Sarata tee boro hinka, alwaatoo hunday kanj Irkoy n'a kayandi ga, Ibrahima zeenayyanoo ra, a duu a se iz'aru. ³ Iz'aroo kanj Sarata duu a a se, Ibrahima na maapoo danj Isiyaka (maanaa «a ga haaru»). ⁴ Ibrahima na Isiyaka danj bangu nga jirbi yaahantoo hane sanda takaa kanj nda Irkoy n'a yaamar. ⁵ Jiiri zangu (100) bara Ibrahima se waatoo kanj nga izoo Isiyaka ga huru adunja ra. ⁶ Sarata nee: «Irkoy n'ay naalandi k'ay haarandi, boro kul kanj maar'a mo ga haaru ay bande.» ⁷ A nee koyne: «May no ma yadda ka nee Ibrahima se kanj Sarata ga kaa ka naanandi! Nga ne, nga zeenayyanoo ra ay duu a se iz'aru.»

Ibrahima na Hažatta nda Isimayel gaaray

⁸ Zankaaroo beeri, a hun fafa. Hanoo kanj Isiyaka ga hun fafa, Ibrahima na hoyandi beeri tee.

⁹ Sarata dii iz'aroo kanj Hažatta, Misira woyoo duu a, Ibrahima se, goo ma hooray †. ¹⁰ A nee Ibrahima se: «Korŋaa woo nda nga iz'aroo gaaray, zama korŋaa woo iz'aroo nda ay wanoo kanj ti Isiyaka si tubu cere bande.» ¹¹ Šennoo woo hanse ka Ibrahima dor nga izoo Isimayel maaganda se. ¹² Amma Irkoy nee Ibrahima se: «Masi dor zankaa nda ni korŋaa se. Haya kul kanj Sarata n'a har ma ne, ma yadda a se, zama Isiyaka no ma duu ma ne hayyan kanj ra ni maapoo si dere. ¹³ Amma korŋaa woo mo iz'aroo, ay g'a tee dumi beeri, zama ni hayroo no.»

¹⁴ Ibrahima biya ka tun, a na njaayan zaa k'a noo Hažatta se nda hunbar kanj ra hari goo kanj a n'a fur jeso ga. A na zankaa mo noo a se, de a n'a nanj a ma koy. A koy, de a dere Ber-Šeba saajoo ra. ¹⁵ Waatoo kanj hunbaroo haroo ben, a na zankaa fur tuuri kaccu foo cire. ¹⁶ A koy goro k'a tenje, a goo a se haya kanj ga koy too kabedaru zangu hinka (200) cine, zama a nee nga boŋ se: «Ay si baa ya dii zankaa buuyanoo!» Hažatta goro k'a tenje ka hēe, a na nga jindoo jer ka hēe.

¹⁷ Irkoy maa zankaa jindoo. Irkoy almalayka foo ciya Hažatta se za beenaa ra ka nee a se: «Macin ka duu ni, Hažatta? Masi hunbur, zama Irkoy maa zankaa jindoo, nongoo kanj ra a goo. ¹⁸ Tun ni boŋ ga! Ma yee ka zankaa zaa, m'a dii ni kaboo ra, zama ay g'a tee dumi beeri!» ¹⁹ Irkoy na Hažatta monep feeri, de a na day foo honnay, a koy nga hunbaroo too hari a ra ka nga izoo hanjandi.

²⁰ Irkoy goo zankaaroo bande, a beeri, a cindi saajoo ra, a tee birawarkaw. ²¹ A cindi Paranj saajoo ra, nanjoo n'a hijjandi Misira gandaa woy foo.

† «goo ma hooray», Ebere šenni ra, *almaganaa faa ti «goo ma Isiyaka haaru».*

Ibrahima nda Abimelek na cere noo amaana

²² Zaman follokaa din ra, Abimelek nda nga wongu-izey jineboraa kanj ti Pikol kaa Ibrahima do ka nee a se: «Irkoy goo ni bande hayey kul kanj n'g'i tee ra. ²³ So-hō žee ya ne, ne ra, nda Irkoy, kanj n's'ay zanba, n's'ay izey nda ay haamawey zanba. Takaa kanj nda ay na alhormo tee ma ne, takaa din da nda m'a tee agay nda gandaa se kanj ra n'kaa ka goro ka waati tee!» ²⁴ Ibrahima n'a zaabi ka nee: «Ay g'a žee ma ne.»

²⁵ A na dayoo šennoo tee Abimelek se kanj nga tamey n'a mayray nda gaabi. ²⁶ Abimelek n'a zaabi ka nee: «Ay si boraa bay kanj na woo tee, ni mo mana bay ka alhabar danj ay ra. Ya na bay ka maar'a nda man'ti hō.» ²⁷ Ibrahima na alman buuna nda ibeeri zaa k'i noo Abimelek se. I na cere noo amaana. ²⁸ Ibrahima na feeji woy-ize kaccu boŋ iyye zaa nga boŋ alman bu-oney ra k'i danj jere ga. ²⁹ Abimelek nee Ibrahima se: «Macin ti alman kaccu iyyaa woo kanj n'n'i danj jeraa ga addaliloo?» ³⁰ A n'a zaabi ka nee: «Yadda ka feeji woy-ize kaccu boŋ iyyaa woo taa ay kaboo ra hala i ma tee seedetaray kanj agay ka dayoo woo fanši.» ³¹ Woo se i na nongoo din maapoo danj Ber-Šeba (maanaa «žeeyanoo dayoo» ††), zama no din ra i žee cere se.

³² I na cere noo amaana Ber-Šeba. Woo banda ga, Abimelek tun, nga nda Pikol kanj ti nga wongu-izey jineboraa, de i yee Filisti borey gandaa ra. ³³ Ibrahima na tuuri foo kanj se i ga nee tamaris duma Ber-Šeba, de a na Abadantaa kanj ti Koyoo kanj ga bara hala abada maapoo cee. ³⁴ Ibrahima goro ka waati kuku tee Filisti borey gandaa ra.

Irkoy nee Ibrahima se a ma Isiyaka sarga

22 Hayey din kanj tee banda ga, Irkoy na Ibrahima sii ka dii. A nee a se: «Ibrahima!» Ibrahima n'a zaabi ka nee: «Agay ne.» ² Irkoy nee a se: «Ni iz'aroo zaa, ni ize bajja follokaa Isiyaka kanj n'ga hanse ka bag'a. Fatta ka koy gandaa ra kanj se i ga nee Moriya, no din ra ay ga tondi hondu foo silbay ma ne, tondi hondoo din boŋ m'a tee ya ne *sargari kukurante*.»

³ Ibrahima biya ka tun, a na nga farkaa gaaroo haw a ga, a na nga tam hinka nda nga izoo Isiyaka zaa ka koy nga bande. A na tuuri zafa sargari kukuranta se, de a tun ka koy nongoo kanj Irkoy n'a silbay a se ra. ⁴ Jirbi hinza diray banda ga, Ibrahima na nongoo honnay. ⁵ Ibrahima nee nga tamey se: «W'ay batu ne ra nda farkaa. Agay nda zankaa ga koy beene ka sujudu, nga banda ga, ir ga willi kate war do.»

⁶ Ibrahima na sargari kukuranta tuuroo zaa, a n'a jeeje nga izoo Isiyaka boŋ. A na nuune diinandihayaa nda hurjaa dii nga kaboo ra. Ngi boro hinkaa dira cere bande ka koy. ⁷ Isiyaka na šenni fur nga baaba ga ka nee a se: «Baaba!» A n'a zaabi ka nee: «Naam, ay izoo.» A nee a se: «Nuune diinandihayaa ne, tuuroo ne, man sargaroo feejoo?» ⁸ Ibrahima n'a zaabi ka nee: «Ay

†† «Ber-Šeba», Ebere šenni ra, *almaganaa faa ti «iyyaa dayoo».*

izoo, Irkoy hunday no ma sargaroo feejoo doonandi.» Ngi boro hinkaa dira cere bande ka koy.

⁹ Waatoo kanj i too nongoo kanj Irkoy n'a silbay a se ra, Ibrahima na sargari tonadogoo cin. A na tuuroo kanandi a boŋ. A na nga izoo Isiyaka haw k'a kanandi tuuroo boŋ kanj goo sargari tonadogoo boŋ. ¹⁰ Woo banda ga, Ibrahima deebe ka huryaa zaa hala nga ma nga izoo koosu. ¹¹ Amma beenaa ra, Abadantaa almalaykaa ciya a se ka nee: «Ibrahima! Ibrahima!» A n'a zaabi ka nee: «Agay ne.» ¹² Almalaykaa nee a se: «Ni kaboo masi ziira zankaa do, de mo masi baffoo tee a se, zama sohō ay bay kanj n'ga hunbur Irkoy, ni ize bajja follokaa, man'a ka wanji a se!»

¹³ Ibrahima na nga boŋoo jer, de a na feeji gaaru foo honnay nga dumaa ga kanj hilley kotay tuuri kaccu ize foo ra. Ibrahima koy feeji gaaroo dii k'a tee sargari kukurante nga izoo dogoo ra. ¹⁴ Ibrahima na nongoo din maapoo danj «Abadantaa ga doonandi». Woo se borey ga nee hō zaaroo: «Abadantaa ga doonandi nga tondi hondoo boŋ.»

¹⁵ Cee hinkantoo Abadantaa almalaykaa ciya za beenaa ra Ibrahima se, ¹⁶ ka nee a se: «Ay ga žee nda agay hunday, agay Abadantaa ka šelanj ka nee: «Zama de ni ne ka woo tee, mana ni ize bajja follokaa wanji ya ne, ¹⁷ ay ga albarka boobo danj ni ra. Ay ga hanse ka ni hayroo boobandi sanda handaraway kanj goo beenaa ra wala labutaasoo kanj goo teekoo mijoo ga. Ni hayroo ga žigi nga iberey boŋ. ¹⁸ Ni hayroo bande aduŋna gandaway kul ga duu albarka, zama n'na hanajer ya ne.» ¹⁹ Ibrahima yee nga tamey do. I hanga cere bande ka koy Ber-Šeba, zama no din no Ibrahima goo nda goray.

Nahor hayroo

²⁰ Woo banda ga, boroyan kaa ka deede Ibrahima se ka nee: «Milka mo duu iz'aruyan ni armaa Nahor se: ²¹ nga gunde jinaa ti Utus, Utus armaa ti Buz, nda Kemuwel kanj ti Aram baaba, ²² nda Kesed, nda Hazo, nda Pildaš, nda Yidilaf nda Betuwel.» ²³ Betuwel ti Rebeka baaba. Wey ti iz'aru yaahaa kanj Milka duu ey Nahor se kanj ti Ibrahima armaa. ²⁴ Nga *wahayoo* kanj maapoo ti Rehuma, mo duu iz'aruyan kanjanj ti Teba, nda Gaham, nda Tahaš, nda Maaka.

Ibrahima na nongu day kanj ra Sarata ga suturandi

23 Sarata huna jiiri zangu nda waranka cindi iyee (127): woo ti Sarata aloomuroo. ² Sarata mana faati kala Kiryat-Arba, maanaa Hebronj kanj goo gandaa ra kanj se i ga nee Kananj. Ibrahima kaa ka goro ka Sarata suturayanoo tee, de mo k'a hēe. ³ Ibrahima tun nga bukaa do ka koy Heti borey here ka šelanj i se ka nee: ⁴ «Ay man'ti kala yaw kanj kaa ka goro war gamey ra. W'ay noo doo y'a tee *saaray* hala ay g'ay wandoo sutura.» ⁵ Heti borey na Ibrahima zaabi ka nee: ⁶ «Hanajer ir se, ir koyoo! Ni man'ti kala boŋkoyni kanj Irkoy n'a danj ir gamey ra. Ni bukaa sutura ir saaraway

kul ihenna ra. Boro sii ir ra kanj ga ni ganji ma ni bukaa sutura nga saaraa ra.»

⁷ Ibrahima man ka gunguma gandaa izey se kanj ti Heti borey. ⁸ A šelanj i se ka nee: «Nda war anniyaa no kanj war ga baa y'ay bukaa sutura nongoo kanj ra ay goo ra, wa yadda ya ne, ka koy hayaa kanj ay g'a wiri ŋaaray Eferonj do kanj ti Sohar iz'aroo. ⁹ A ma Makupela tondi guusoo kanj ti nga wane yeeti ya ne kanj goo nga faaroo mijoo ga. A m'a yeeti ya ne, y'a noo nga hayoo, hala a ma tee ya ne war gamey ra saaray.» ¹⁰ Eferonj goo Heti borey gamey ra. Eferonj Heti boraa na Ibrahima zaabi Heti borey nda borey kul kanj kaa koyraa mijoo ga, jiney ra, ka nee: ¹¹ «Kalaa, ay koyoo, yadda ya ne! Ay ga ni noo faaroo yaada, tondi guusoo kanj goo a ra mo, ay g'a noo ma ne yaada. Ay g'a noo ma ne ay gandaa borey jiney ra. Ni bukaa sutura.»

¹² Ibrahima gunguma gandaa borey se. ¹³ Ganda borey jine a šelanj Eferonj se ka nee: «Ay g'a wiri ni ga, maa ya ne. Nanj ya faaroo hayoo bana. M'a taa hala ya hin k'ay bukaa sutura a ra.» ¹⁴ Eferonj na Ibrahima zaabi ka nee: ¹⁵ «Ay koyoo, agay nda ni game, faari kanj nzorfu kaaray tamma boŋ zangu taaci (400) ga duu a, man'ti baffoo! Ni bukaa sutura.»

¹⁶ Ibrahima yadda Eferonj šennoo se, de a na tamma nzorfeye neši a se kanj a n'a har Heti borey jiney ra. A na nzorfu tamma boŋ zangu taacaa (400) kanj ga sawa nda yooboo barmaa bana a se kaaray. ¹⁷ Takaa woo nda Eferonj faaroo kanj goo Makupela kanj ga Mamre tenje, faaroo nda tondi guusoo kanj goo a ra nda tuuri kul kanj goo faaroo nda nga caraway ga, ¹⁸ i kul tee Ibrahima halaalaa Heti borey nda borey kul kanj kaa koyraa mijoo ga, jiney ra.

¹⁹ Woo banda ga, Ibrahima na Sarata, nga wandoo, sutura tondi guusoo kanj goo Makupela faaroo ra kanj ga Mamre tenje, maanaa Hebronj, Kananj gandaa ra. ²⁰ Faaroo nda tondi guusoo kanj goo a ra hun Heti borey maapney ga ka huru Ibrahima maapoo ga. Ibrahima n'a tee bukaw suturadoo.

Isiyaka hijjaa

24 Ibrahima žen, nga jiirey boobo. Abadantaa na albarka danj a ra nongoo kul here. ² Ibrahima nee nga tamoo se kanj žen nga hugoo tamey kul kanj kone nga almaanoo kul goo: «Ay g'a wiri ni ga, ni kaboo danj ay ceeramoo cire, ³ ay ga ni žeendi nda Abadantaa kanj ti beenaa nda gandaa Koyoo, hala masi wande zaa ay izoo se Kananj borey ize woyey ra kanj gamey ra ay goo ma goro. ⁴ Amma ma koy ay gandaa ra, ay borey do, ma wande zaa ay izoo Isiyaka se.» ⁵ Baŋnaa nee a se: «A ga hin ka tee woyoo si baa nga ma hanga agay ka kaa gandaa woo ra. Adiši ya ni izoo yeeti ganda kanj ra ni hun ra wala?» ⁶ Ibrahima n'a zaabi ka nee: «Hawgay, mas'ay izoo yeeti no din!» ⁷ Abadantaa kanj ti beenaa Koyoo kanj n'ay kaa ay baa-ba hugoo ra nda ay gandaa ra, nga kanj šelanj ka žee ya ne kanj nga ga gandaa woo noo ay hayroo se, nga hunday ga nga almalaykaa danj ni jine. De mo no din ra n'ga wande zaa ay izoo se. ⁸ Nda woyoo wanji ka

hanga ni, žeeyanoo hun ni jindoo ga. Hayaa kaŋ ay g'a har ma ne de ti mas'ay izoo yeeti no din.»⁹ Baŋnaa na nga kaboo daŋ Ibrahima, nga koyoo ceehamoo cire ka žee a se kaŋ nga ga hayaa tee kaŋ a n'a har.¹⁰ A na yoo boŋ woy (10) zaa nga koyoo yoowey ra k'i jeeje nda nga koyoo arzaka henney k'i ka koy. A tun ka koy hala Mezopotami † kaŋ ti Nahor koyraa.

¹¹ Kaŋ a too no din, a na yoowey sonbandi koyraa du-maa ga, dayoo jeroo ga, alaasar baanaa ra, dimmaa kaŋ ga woyey ga koy gur.¹² Woo banda ga, a nee: «Abadantaa, ay koyoo Ibrahima Koyoo, ay ga ni ŋaaray ma ni alhormaa cebe ay koyoo Ibrahima se k'ay kubayandi hō nda woo kaŋ ay g'a ceeci.¹³ Agay ne hari zaadogoo ra, koyraa zankawoyey ga fatta ka kaa ka gur.¹⁴ Yala woysogaa kaŋ se ay ga nee: «Ni hoofoo šiiri ya ne hala ay ga haŋ» kaŋ ga tuuru ya ne ka nee: «Haŋ, ay ga ni yoowey mo noo i ma haŋ!» Woo din ti boraa kaŋ n'a jisi ni tamoo Isiyaka se. Takaa woo ra ay ga bay kaŋ n'ga alhormo tee ay koyoo se.»¹⁵ A mana šelaŋ ka ben jina kaŋ Rebeka fatta kate nga hoofoo goo jesoo ga. A man'ti kala Betuwel ize woyoo. Betuwel man'ti kala Milka nda Nahor kaŋ ti Ibrahima armaa, iz'aroo.¹⁶ Woysogaa ga hanse ka boori, a si aru bay, aru mana bay ka marga nda a. A zunbu hari zaadogoo ra ka nga hoofoo too ka žigi.

¹⁷ Baŋnaa zuru k'a kubay ka nee a se: «Hinžee ya ne, de m'ay noo hari kayna ni hoofoo ra hala ay ga haŋ.»

¹⁸ A n'a zaabi ka nee: «Haŋ, ay koyoo.» A na nga hoofoo zumandi nda cahāyan k'a noo a ma haŋ.¹⁹ Waatoo kaŋ a n'a haŋandi ka ben, a nee a se: «Ay ga gur ni yoowey mo se, hala ŋgi jawoo ma hun.»²⁰ Woo banda ga, a cahā ka koy nga hoofoo haroo doori almaney haŋ jinaa ra. A yee ka zuru ka koy dayoo ga ka gur, a gur yoowey kul se.²¹ Aroo cindi a ga dangay k'a guna, a ga baa nga ma bay wala Abadantaa na nga diraa boryandi wala a man'a boryandi.

²² Waatoo kaŋ yoowey haŋ ka ben, aroo na wura ni-inekorbaŋ foo kaŋ ga too tamma jere tinyan nda wura kabehiiri hinka kaŋ ga too tamma boŋ woy (10) tinyan zaa.²³ A nee a se: «May ize ti ni? Ay g'a wiri ni ga, m'a bayrandi ya ne. Nongu goo ni baaba hugoo ra kaŋ ra agay nda ay borey ga hin ka cijinoo tee wala?»²⁴ A n'a zaabi ka nee: «Betuwel izoo ti agay. Betuwel ti iz'aroo kaŋ Milka duu a Nahor se.»²⁵ A yee ka nee a se: «Subu nda fita boobo goo ir do, nongu goo no kaŋ ra war ga hin ka cijinoo tee.»²⁶ Woo banda ga, aroo sujudu Abadantaa se,²⁷ de a nee: «Albarka ma bara Abadantaa se, ay koyoo Ibrahima Koyoo, nga kaŋ mana nga alhormo naanayantaa kaa ay koyoo bande! Abadantaa n'ay gongu hala ay koyoo armey hugoo ra.»

²⁸ Woysogaa zuru ka koy hugey do, nga naa here, ka hayey filla.²⁹ Rebeka goo nda armaa foo kaŋ maapoo ti Labaŋ. Labaŋ zuru ka fatta ka koy aroo do, dayoo jeroo ga.³⁰ Waatoo kaŋ a dii niinekorbaa nga woymaa ga nda kabehiirey kaŋ goo kabey ra, a maa nga woymaa Rebeka ga šelaŋ ka nee: «Woo no aroo n'a har ya ne.» A zuru ka koy aroo do, de a n'a gar a ga

kay yoowey do, dayoo jeroo ga.³¹ Labaŋ nee a se: «Kaa, ni kaŋ Abadantaa na albarka daŋ ni ra! Macin se n'ga cindi taray? Ay na hugoo haabu, ay na doo hanse yoowey se.»

³² Aroo koy huru hugoo ra, i na yoowey jeejaa kaa i boŋ. I kate yoowey se subu nda fita. I kate hari tamoo se kaŋ nda nga nda arey kaŋ goo a bande ga ŋgi cewey numay.³³ Woo banda ga, i na ŋaayan gorandi a se. Amma a nee: «Ay si ŋaa nda man'ti ya nka hayaa har kaŋ goo ay do jina.» A nee a se: «Šelaŋ!»³⁴ Waatoo din a šelaŋ ka nee: «Ibrahima tamoo ti agay.

³⁵ Abadantaa hanse ka albarka daŋ ay koyoo ra, a tee beerante. A n'a noo alman buuna nda ibeeri, nzorfu kaaray nda wura, baŋnayaŋ nda koŋnayaŋ, yooyaŋ nda farkayaŋ.³⁶ Sarata, ay koyoo wandoo, nga žeenayyanoo ra a duu a se iz'aru foo. Izoo din no, ay koyoo n'a noo haya kul kaŋ goo nga maapoo ga.³⁷ Ay koyoo nk'ay žeendi ka nee: «Kanaŋ borey kaŋ gandaa ra ay goo nda goray, masi woy zaa ay izoo se ŋgi ize woyey ra.³⁸ Amma ma koy ay baaba hugoo ra, ay borey do, ka wande zaa ay izoo se.»³⁹ Ay nee ay koyoo se: «A ga hin ka tee woyoo si baa nga ma hanga agay.»

⁴⁰ A n'ay zaabi ka nee: «Abadantaa kaŋ fondaa ra ay ga dira ga nga almalaykaa daŋ ni jine. A ga ni diraa boryandi, de n'ga woy zaa ay izoo se, ay borey ra, ay baaba hugoo do.⁴¹ Žeeyanoo si hun ni jindoo ga kala nda n'koy ay borey do. Nda i man'a noo ma ne mo, a hun ni ga.»⁴² Hō ay too hari zaadogoo do, de ay nee:

«Abadantaa, ay koyoo Ibrahima Koyoo, ay g'a wiri ni ga, m'ay diraa boryandi kaŋ ra ay goo!»⁴³ Agay ne ma kay hari zaadogoo jeroo ga, nda woysogoo fatta ka kaa ka gur dayoo ga, de ay nee a se: «Suuri, m'ay noo hari kayna ni hoofoo ra.»⁴⁴ De a n'ay zaabi ka nee: «Haŋ, ni yoowey mo ay ga gur i se.» Yala woo ma tee woyoo kaŋ Abadantaa n'a jisi ay koyoo izoo se.»⁴⁵ Ya na šelaŋ ka ben ay binoo ra kaŋ Rebeka da ne ka fatta kate nga hoofoo goo jesoo ga, a ga zunbu haroo ga ka koy gur. Ay nee a se: «Suuri, m'ay noo hari ya haŋ.»

⁴⁶ Dogoo din da a na nga hoofoo zumandi, a nee: «Haŋ, ay ga ni yoowey mo haŋandi.» Ay haŋ, a na yoowey mo haŋandi.⁴⁷ Ay n'a hāa ka nee: «May ize ti ni?» A zaabi ka nee: «Betuwel kaŋ ti Nahor iz'aroo kaŋ Milka duu a a se, izoo ti agay.» Waatoo din ay duu ka niinekorbaa daŋ niinoo ga, ay na kabehiirey daŋ kabey ga.⁴⁸ Woo banda ga, ay sujudu Abadantaa se. Ay na albarka tee a se, nga kaŋ ti ay koyoo Ibrahima Koyoo kaŋ n'ay gongu fondo henna ga hala y'ay koyoo armaa ize woyoo zaa nga iz'aroo se.⁴⁹ Sohō, nda war ga baa war ma alhormo naanayante tee ay koyoo se, war m'a har ya ne. Nda man'ti nga, war m'a har ya ne hala ya bay kabe kaŋ ga ay ga koy.»

⁵⁰ Labaŋ nda Betuwel n'a zaabi ka nee: «Woo mana hun kala Abadantaa do. Cin no ir ga hin k'a har ma ne ifutu wala ihenna ra?»⁵¹ Rebeka ne ni jine, a zaa ka koy. A ma tee ni koyoo izoo se wande, sanda takaa kaŋ nda Abadantaa n'a kayandi.»⁵² Waatoo kaŋ Ibrahima tamoo maa ŋgi šenney, a sujudu Abadantaa se.⁵³ A na nzorfu hiiriyaŋ nda wura hiiriyaŋ nda darbayyaŋ fat-

† Mezopotami: Šiiri borey gandaa kaŋ goo isa hinka game no.

tandi k'i noo Rebeka se. A na gomni beeriyaŋ tee ar-
maa nda naŋoo se.

⁵⁴ Woo banda ga, tamoo nda borey kaŋ goo a bande
ŋaa, i haŋ, i duu ka kani. Subbaahoo ra, i tun, tamoo
nee: «Way naŋ ya yee ay koyoo do.» ⁵⁵ Armaa nda
naŋoo zaabi ka nee: «Naŋ woysogaa ma goro ir
bande haya kayna, ba nda jirbi woy (10) de no, nga
banda ga, a ma koy.» ⁵⁶ A n'i zaabi ka nee: «War mas'ay
gayandi, zama Abadantaa n'ay diraa boryandi. Wa naŋ
ya yee ka koy ay koyoo do.» ⁵⁷ I n'a zaabi ka nee: «Wa
naŋ ir ma ciya zankawoyoo se, ka nga hunday hãa.»
⁵⁸ I ciya Rebeka se, i n'a hãa ka nee: «N'ga baa ma
ŋerre aroo bande sohõ da wala?» A n'i zaabi ka nee:
«Ay ga koy.» ⁵⁹ I na ŋi woymaa Rebeka nda woyoo
kaŋ n'a biiri naŋ i ma koy nda Ibrahima tamoo nda
nga borey. ⁶⁰ I gaara Rebeka se, i nee:
«Ir woymaa, yala ma tee boro miliyoŋ nda miliyoŋyaŋ
se hayraa.

De mo ni hayroo ma nga iberey koyrawey taa.»

⁶¹ Rebeka nda nga koŋŋey tun, i žigi yoowey boŋ ka
hanga tamoo. Takaa woo nda tamoo na Rebeka zaa ka
koy.

⁶² Isiyaka yee kate dayoo do kaŋ se i ga nee Ber-La-
hay-Roy. A si goro kala Negew. ⁶³ Alaasar foo Isiyaka
fatta ka koy hawsaa ra ka miile. Waati foo a na boŋoo
jer, a dii yooyaŋ kaŋ goo ma kaa. ⁶⁴ Rebeka mo na nga
boŋoo jer, a na Isiyaka honnay, de a sar ka zunbu ka
hun yoowaa boŋ. ⁶⁵ A nee tamoo se: «May ti aroo woo
hawsaa ra kaŋ goo ma dira ka kaa k'ir kubay?» Baŋŋaa
n'a zaabi ka nee: «Ay koyoo Isiyaka no.» A na nga san-
fitoo zaa k'a gum nga boŋ. ⁶⁶ Baŋŋaa na hayey kul filla
Isiyaka se kaŋ nga n'i tee. ⁶⁷ Isiyaka na Rebeka dii ka
koy nga ŋaa Sarata hukumoo ra. A tee a se wande, a
bag'a. Woo ka Isiyaka binoo yayanandi naŋoo bu-
uyanoo dumaa ga.

Ibrahima hayroo cindoo

25 Ibrahima yee ka wande foo zaa kaŋ maŋoo ti
Ketura. ² Woyoo duu a se hayyan. Maŋŋey ti:
Zimraŋ, nda Yokuŋaŋ, nda Medaŋ, nda Majaŋ, nda
Yiŋbak, nda Ťuwa. ³ Yokuŋaŋ na Saba nda Dedan daŋ
aduŋŋa ra. Dedan izey ti: AŤur borey, nda LetuŤ borey,
nda Leyun borey. ⁴ Majaŋ iz'arey ti: Efa, nda Efer, nda
Hanok, nda Abida, nda Elda. Wey kul ti Ketura izeyaŋ
nda nga haamayaŋ. ⁵ Hayaa kul kaŋ goo Ibrahima
maŋoo ga, a n'a noo Isiyaka se. ⁶ Iz'arey kaŋ *wahayey*
duu ey a se, a n'i noo gomniyaŋ za a ga huna. Amma a
n'i moorandi nga izoo Isiyaka, k'i sanba ganda ra kaŋ
goo waynahunaŋ kaboo here.

Ibrahima buuyanoo

⁷ Aloomuroo kaŋ Ibrahima duu a man'ti kala jiiri zan-
gu nda woyye cindi guu (175). ⁸ Woo banda ga, hun-
doo hun, a faati. Žeenay henna banda ga, a koy nga
hayragey gar alaaharaa. ⁹ Nga izey Isiyaka nda Isi-
mayel n'a sutura Makupela tondi guusoo ra kaŋ goo
faaroo ra, Mamre jeroo ga. A man'ti kala Eferoŋ wane

kaŋ ti Sohar Heti bora a iz'aroo. ¹⁰ Faaroo no kaŋ Ibi-
rahima n'a day Heti borey ga. No din ra Ibrahima nda
nga wandoo Sarata suturandi. ¹¹ Ibrahima buuyanoo
banda ga, Irkoy na albarka daŋ nga izoo Isiyaka ra.
Isiyaka gorodogoo ti nongoo kaŋ se i ga nee Ber-La-
hay-Roy.

Isimayel hayroo

¹² Isimayel, Ibrahima izoo, hayroo ne. Isimayel ti iz'a-
roo kaŋ Hažatta, Misira bora a kaŋ ti Sarata koŋŋaa,
duu a, Ibrahima se. ¹³ Isimayel iz'arey ti wey, ŋi
maŋŋey ne, alwadda ka kaa alwadda. Isimayel iz'aru ji-
naa ti Nebayot, nga banda ga, Kedar, nda Adbel, nda
Mibsam, ¹⁴ nda MiŤma, nda Duma, nda Masa, ¹⁵ nda
Hadad, nda Tema, nda Yetur, nda NafiŤ, nda Kedma.
¹⁶ Wey ti Isimayel iz'arey, ŋi maŋŋey, nda ŋi
koyrawey, nda ŋi gorodogey. ŋi ti ŋi alkabiilawey
boŋkoyni woy cindi hinkaa (12). ¹⁷ Aloomuroo kaŋ Isi-
mayel duu a man'ti kala jiiri zangu nda waranza cindi
iyye (137). Hundoo hun, a faati ka koy nga hayragey
gar alaaharaa. ¹⁸ Isimayel hayroo si goro kala za Haw-
ila hala Ťur kaŋ goo Misira tenje ka koy AŤur gandaa
here. Isimayel nda nga armyey kul si goro nda cere.

Isiyaka hayroo

¹⁹ Isiyaka, Ibrahima izoo, hayroo ne. Ibrahima na
Isiyaka daŋ aduŋŋa ra. ²⁰ Jiiri woŋtaaci (40) bara Isiyaka
se waatoo kaŋ ra a ga hiiji Rebeka kaŋ ti Betuwel izoo,
Aram bora a kaŋ goo Padaŋ-Aram. Nga ti Labaŋ, Aram
bora a woymaa. ²¹ Isiyaka na Abadantaa ŋaaray nga
wandoo se kaŋ man'ti kala woy gun. Abadantaa na
nga ŋaarayroo taa. Rebeka, nga wandoo tee al-
haamidu. ²² Izey ga cere tuti gundoo ra. Rebeka nee:
«Nda takaa woo no, cin no ay ga ti a?» A koy Abadan-
taa saawaroo wiri. ²³ Abadantaa n'a zaabi ka nee:
«Dumi hinka bara ni gundoo ra.

Jama hinka ga hun ni gundoo ra kaŋ ga fay.

Jama faa goo nda gaabi ka bisa ceroo.

Ibeeroo ga yee ikaccaa cire.»

²⁴ Hanoo kaŋ ra a duu nga boŋ, nga ne, naway aruyaŋ
ka cindi gundoo ra. ²⁵ Ijinaa kaŋ kaa, nga kul no ma
ciray. Gaahamoo kul ti hinbiri ma nee burmusu, i na
maŋŋoo daŋ Eso (maanaa «hinbiri»). ²⁶ Nga banda ga,
armaa kaa, de kaboo ga Eso ceekoroo dii. I na maŋŋoo
daŋ Yakuba (maanaa «ceekore diikaa» †). Waatoo kaŋ i
ga hayandi, Isiyaka sii nda kala jiiri woydu (60).

Eso na nga izejinawtaraa barmay nda ŋaayan

²⁷ Zankeŋ beeri, Eso tee aru kaŋ ga hanse ka wan
hooyaŋ, a ga baa hawsa koyyaŋ. Amma Yakuba tee
boro alaafiyante kaŋ ga goro hugey do. ²⁸ Isiyaka si
baa kala Eso, zama hamey kaŋ a g'i hoo ga kan miŋoo
ra. Amma Rebeka si baa kala Yakuba.

²⁹ Han foo Yakuba goo ma maafe hina, Eso kaa ka
hun hawsaa ra, a dusu, a heray. ³⁰ Eso nee Yakuba se:

† «Yakuba», Ebere Ťenni ra, *almaganaa faa ti «zanbante»*, zamnaa
27.36.

«Ay g'a wiri ni ga, nanj ya gona iciraa woo ra, maafe ciraa woo ra, zama ay dusu, ay ga baa ka buu nda heray.» Šennoo woo ka kate i danj a ga EDOM (maanaa «iciray»).³¹ Yakuba nee a se: «Kala ma ni izejinawtaraa neere ya ne jina.»³² Eso zaabi ka nee: «Nga ne, ay ga baa ka buu, macin no ay g'a tee izejinawtaray se?»³³ Woo banda ga, Yakuba nee: «A žee ya ne jina!» A žee a se, a na nga izejinawtaraa neere Yakuba se.³⁴ Yakuba na Eso noo dunguri dumi maafe nda takula. A ŋaa, a hanj jina, a tun ka koy. Takaa woo nda Eso na nga izejinawtaraa kaynandi.

Isiyaka koy Abimelek do

26 Heray foo tee gandaa ra kanj man'ti heray jinaa kanj tee Ibrahima waati. Isiyaka koy koyraa ra kanj se i ga nee Gerar, Abimelek do kanj ti Filisti borey kokoyoo.² Abadantaa bangay a se, a nee: «Masi doo Misira gandaa ra, goro gandaa ra kanj ay g'a har ma ne.³ Ma goro ka waati tee no din ra. Ay goo ni bande. Ay ga albarka danj ni ra, zama ni nda ni hayroo se ay ga gandawey wey kul noo. Ay ga žeeyanoo too kanj ay n'a žee ni baaba Ibrahima se.⁴ Ay ga ni hayroo boobandi sanda handarawey kanj goo beenaa ra. Ay g'a noo gandawey wey kul. Ni hayroo bande aduŋŋa gandawey kul ga duu albarka,⁵ zama Ibrahima na hanjajer ya ne. A n'ay talfey, nda ay yaamarey, nda ay hantumey, nda ay ašariyawey dii.»

⁶ Woo ka kate Isiyaka goro Gerar.⁷ Waati kanj nongoo din borey n'a hãa nda wandoo kanj goo a bande, a mma nee i se nga woymaa no. A ga hunbur ka nee i se nga wandoo no, zama a ga huzun nongoo din borey masi koy nga wii Rebeka maaganda se, zama woy no kanj ga boori.

⁸ Isiyaka goro ka gay no din ra. Han foo Abimelek kanj ti Filisti borey kokoyoo, guna nda funeetaraa, de a dii kanj Isiyaka goo ma nga wandoo Rebeka mooru-mooru.⁹ Abimelek ciya Isiyaka se, a nee: «Šikka sii kanj woyoo woo ni wandoo no. Taka foo nda n'ga yadda ka nee ni woymaa no?» Isiyaka n'a zaabi ka nee: «Ya nk'a har ya si koy buu nga maaganda se.»¹⁰ Abimelek nee: «Cin ti woo kanj n'n'a tee ir se? Haya kayna gandaa boro foo masi marga nda ni wandoo m'ir danj haya ra.»¹¹ Abimelek na gandaa kul gagay ka nee: «Boro kul kanj tuku aroo woo do wala nga wandoo, a waazibi bora ma wiiyandi.»

¹² Woo banda ga, Isiyaka na faari tee gandaa din ra, jiiroo woo, woo kanj a n'a duma cine zangu (100) no a n'a hegay, zama Abadantaa na albarka danj a ra.¹³ A tee alman, nga almaanoo mma koy de a ga tonton hala nongu kanj ra a tee almankoy ni beeri.¹⁴ A goo nda alman buuna nda ibeeri kuryan, nda tam booboyan. Filisti borey canse Isiyaka ga.

Isiyaka nda Abimelek na cere noo amaana

¹⁵ Dayey kul kanj nga baaba tamey n'i fanši, nga baaba Ibrahima waati, Filisti borey n'i too nda labu k'i lutu.¹⁶ Abimelek nee Isiyaka se: «Fatta ir gandaa ra, zama n'ga hin ir.»¹⁷ Isiyaka hun no din. A koy goro Gerar gooroo ra, no din ra a cindi.¹⁸ A na dayey fanši koyne kanj teendi nga baaba Ibrahima waati, amma Ibrahima buuyanoo banda ga, Filisti borey n'i lutu. Maa follokey kanj baaboo n'a danj i ga, nga no a n'i tunandi.¹⁹ Isiyaka tamey fanši gooroo ra, i duu no din hari henna.²⁰ Gerar koyraa kurkey yenje Isiyaka kurkey bande ka nee i se: «Ir wane haroo!» Isiyaka na dayoo maanoo danj Esek (maanaa «yenjeyan»), zama i nka yenje a bande.²¹ Isiyaka tamey na day foo fanši koyne kanj nga mo i yenje a bande a ga. A na maanoo danj Sitina (maanaa «citiyan»).²² A hun no din ka koy, a na day foo fanši koyne kanj yenje mana tee a ga. A na maanoo danj Rehobot (maanaa «feeriyen»). A nee: «Sohõ Abadantaa n'ir feeri, ir ga tonton ka booboo gandaa ra.»

²³ Woo banda ga, a tun no din ka koy Ber-Šeba.

²⁴ Abadantaa bangay a se cijinoo ra ka nee: «Agay ti ni baaba Ibrahima Koyoo. Masi hunbur, zama ay goo ni bande. Ay ga albarka danj ni ra, ay ga ni hayroo boobandi, Ibrahima, ay tamoo maaganda se.»²⁵ No din ra Isiyaka na sargari tonadoo cin ka Abadantaa maanoo cee. A na nga hukumoo cin. Isiyaka tamey na day foo fanši no din.

²⁶ Han foo Abimelek nda nga ceroo Ahuzat nda nga wongu-izey jineboraa kanj ti Pikol hun Gerar ka koy a do.²⁷ Isiyaka nee i se: «Macin ti addaliloo kanj se war ga kaa ay do, war kanj konna agay, war n'ay gaaray war do?»²⁸ I n'a zaabi ka nee: «Ir nka dii nda cimi kanj Abadantaa goo ni bande. Woo se ir nee kanj žeeyan ma huru ir nda ni game. Ir ma žee ka cere noo amaana.²⁹ Žee kanj n'si haya laala tee ir se sanda takaa kanj nda ir mana ni laazaaba. Ihenna de no ir n'a tee ma ne, de mo ir na ni nanj ma koy nda alaafiyaa. Sohõ Abadantaa na albarka danj ni ra!»³⁰ Isiyaka na hoyandi beeri tee i se, i ŋaa, i hanj.³¹ Subaa ra, i biya ka tun, i žee cere se. Isiyaka n'i nanj i ma koy, i hun a do nda alaafiyaa.

³² Zaaroo din da Isiyaka tamey kaa a do k'a noo dayoo kanj i n'a fanši alhabar. I nee a se: «Ir duu hari.»³³ A na dayoo maanoo danj Šiba (maanaa «žeeyan»). Woo se hala hõ koyraa maanoo ti Ber-Šeba (maanaa «žeeyanoo dayoo»^{††}).

Eso hiiji woy dumi waaniyan

³⁴ Waatoo kanj Eso duu jiiiri woytaaci (40) a hiiji Žudit kanj ti Beri, Heti bora, izoo nda Basemat kanj ti Elon, Heti bora, izoo.³⁵ Woy hinkaa woo na Isiyaka nda Rebeka hundoo maray.

† Ebere hantumoo ra, «Isiyaka» nda «mooru-mooru» kalimawey ga baa ka hima.

†† «Ber-Šeba», Ebere šenni ra, almaganaa faa ti «iyyaa dayoo».

Yakuba duu gaararoo Eso dogoo ra

27 Žeenay kaa Isiyaka ga, nga moo gunaa kuma hala nongu kaŋ ra a si dii koyne. A ciya nga iz'aru jinaa Eso se, a nee a se: «Ay izoo!» A n'a zaabi ka nee: «Agay ne, ay baaba!»² Isiyaka ŧelaŋ a se ka nee: «Nga ne, ay ŧen, ay s'ay buuyanoo zaaroo bay.³ Sohō ay g'a wiri ni ga, ma ni hoo jinawey zaa kaŋ ti ni foolaa nda ni biraa, ma koy hawsaa ra ka ham hoo ya ne.⁴ M'a hina hala a ma tee ya ne ŋaayan kaana, de ma kate a ya ne y'a ŋaa hala ay hundoo ma ŋaali, ya gaara ma ne za ya na buu.»

⁵ Rebeka maa hayaa kaŋ Isiyaka n'a har nga izoo Eso se. Eso koy hawsaa ra ka ham hoo. ⁶ Rebeka ŧelaŋ Yakuba, nga izoo se ka nee: «Aywa, ay maa ni baaba goo ma ŧelaŋ ni armaa Eso se ka nee: ⁷ «Ham hoo kate ya ne, m'a tee ya ne ŋaayan kaana, ya ŋaa. Ay ga gaara ma ne Abadantaa jine za ya na buu.»⁸ Sohō ay izoo, haŋajer ŧennoo se kaŋ ay g'a har ma ne. ⁹ Koy alman buuney ra, ma hancin-ize henna boŋ hinka dii kate ya ne hala y'i tee ŋaayan kaana, sanda woo kaŋ ga kan ni baaba se. ¹⁰ M'a ka koy ni baaba se, de a ga ŋaa hala a ma duu ka gaara ma ne za a mana buu.»

¹¹ Amma Yakuba nee nga ŋaa Rebeka se: «Aywa, Eso, ag'armaa ya gaahamoo kul ti hinbiri, agay binde mma yuttu. ¹² A ga hin ka tee ay baaba m'ay dadaba, de ya tee a se zanbante, ya kate ay boŋ ga dangayan kaŋ man'ti gaarayan.»¹³ Naŋoo n'a zaabi ka nee: «Ay izoo, nda a na ni danga, a ma kaŋ ay boŋ. Haŋajer ay jindoo se ma koy kate ey.»

¹⁴ A koy, a n'i dii, a kate ey nga ŋaa se. Naŋoo n'i tee ŋaayan kaana sanda woo kaŋ ga kan baaboo se. ¹⁵ Woo banda ga, Rebeka na nga ize jinaa Eso bankaarawey kul ihenna zaa kaŋ ga jisi a do hugoo ra. A n'i daŋ nga ize hinkantoo Yakuba ga. ¹⁶ Hanciney kuurey, a n'i ka kabey nda jindoo nongey kaŋ ga yuttu daabu. ¹⁷ Woo banda ga, a na ŋaayan kaanaa nda takulaa kaŋ a n'i hanse daŋ nga izoo Yakuba kaboo ra. ¹⁸ A too nga baaba do, a nee a se: «Ay baaba!» A n'a zaabi ka nee: «Naam, ay ize foo ti ni?»¹⁹ Yakuba na nga baaba zaabi ka nee: «Agay no Eso, ni ize jinaa. Ay na hayaa tee kaŋ n'n'a har. Tun, ma goro, m'ay hamoo ŋaa, ma gaara ya ne.»²⁰ Isiyaka nee nga izoo se: «Cin ti woo? Ni ya cahā ka duu, ay izoo!» A na zaabi ka nee: «Haya kaŋ no, Abadantaa, ni Koyoo k'ay kubayandi nda a.»

²¹ Isiyaka nee Yakuba se: «Man kate ya ni dadaba, ay izoo, hala ya bay wala ni ti ay izoo Eso wala man'ti ni no.»²² Yakuba man nga baaba Isiyaka ga, a n'a dadaba, de a nee: «Jinde ŧennoo man'ti kala Yakuba jindoo, amma kabey man'ti kala Eso kabey.»²³ A man'a bay, zama kabey kul ti hinbiri sanda nga armaa Eso waney takaa. A baa ka gaara a se. ²⁴ A nee koyne: «Ay izoo Eso no wala?» Yakuba n'a zaabi ka nee: «Ayyo, agay no.»

²⁵ Isiyaka nee: «Ay noo hamoo kaŋ n'n'a hoo, y'a ŋaa, ya gaara ma ne!» A n'a noo a se, a ŋaa. A kate a se *alaneb* hari moora, a haŋ. ²⁶ Baaboo nee a se: «Man kate, de m'ay summu, ay izoo.»²⁷ A man, de a n'a sum-

mu. Isiyaka maa nga izoo darbawey hewoo. A gaara a se. A nee:

«Wa guna, ay izoo hewoo ga hima nda faari kaŋ Abadantaa na albarka daŋ a ra hewoo.²⁸ Yala Irkoy ma ni noo beenaa gomnoo nda laboo albarkaa.

Alkama nda alaneb hari moora masi jaŋ ni do!

²⁹ Yala alkabiilayaŋ ma yee ni cire!

Dumiyaŋ ma gunguma ma ne!

Ma tee ni armey boŋkoynoo,

de mo ni ŋaa-izey ma gunguma ma ne!

Boro kaŋ na ni danga ga laali,

boro kaŋ gaara ma ne ga duu albarka!»

³⁰ Isiyaka nka gaara ka ben Yakuba se, Yakuba fatta nga baaba do, dogoo din da Eso kaa ka hun hoodogoo ra. ³¹ Nga mo na ŋaayan kaana foo tee kaŋ a kate a nga baaba se. A nee nga baaba se: «Ay baaba, tun ka ni izoo hamoo kaŋ a n'a hoo ŋaa, ma gaara a se.»

³² Baaboo n'a hāa ka nee: «May ti ni?» A n'a zaabi ka nee: «Agay no, ni ize jinaa, Eso.»³³ Isiyaka hanse ka jiji-hunburay se, de a nee: «May ti boraa kaŋ na ham hoo ka kate a ya ne? Ay n'a kul ŋaa za mana too kate. Ay gaara a se. De mo gaararoo ga cindi a bande.»

³⁴ Waatoo kaŋ ra Eso maa nga baaba ŧenney, a na kaati beeri tee, binoo hanse ka maray, de a nee nga baaba se: «Ay baaba, gaara ya ne, agay mo!»³⁵ Isiyaka n'a zaabi ka nee: «Ni armaa kaa nda carmay, de a duu gaararoo kaŋ n'ga hima ka duu a.»³⁶ Eso nee: «Hayaa kaŋ se i na maŋnoo daŋ Yakuba (maanaa <zanbante> †), nga se a n'ay zanba cee hinka? A na izejinawtaraa taa ay kone, sohō nga ne ka koy nda gaararoo kaŋ ay ga hima ka duu a!» A yee ka nee: «Mana gaarari kul jisi ya ne?»³⁷ Isiyaka na Eso zaabi ka nee: «Guna, ay n'a tee ni boŋkoynoo, ay na nga armey kul tee nga tamey. Ay n'a noo alkamaa nda alaneb haroo. Sohō macin no ay ga hin k'a tee ma ne, ay izoo?»³⁸ Eso nee nga baaba se: «Gaararoo woo hinne bara ma ne, ay baaba? Ay baaba, gaara ya ne!» Eso na nga jindoo jer ka hēe. ³⁹ Baaboo n'a zaabi ka nee:

«Guna, ni gorodogoo ga mooru labu albarkantey nda beenaa gomnoo.

⁴⁰ Ni takubaa nda n'ga huna,

n'ga yee ni armaa cire,

amma n'ga kaa ka duu ni boŋ.

Tiŋay-zaa-bundoo kaŋ a ga daŋ ni boŋ,

n'g'a kaa ni jindoo ga.»

Yakuba zuru ka koy nga hasaa Labaŋ do

⁴¹ Eso konna Yakuba, gaararoo maaganda se kaŋ baaboo n'a tee a se. Eso nee nga boŋ se: «Ay baaba buuyanoo waatoo man, ay ga ag'armaa Yakuba wii.»

⁴² Rebeka duu ŧenney kaŋ hun nga ize jinaa Eso miŋoo ra alhabaroo. A daŋ i ma ciya nga ize hinkantoo Yakuba se, a nee a se: «Aywa, ni armaa Eso ga baa nga ma faasa nga boŋ se ka ni wii.»⁴³ Sohō ay izoo, haŋajer ay jindoo se, tun ka zuru ka koy lafa Labaŋ jeroo ga kaŋ ti

† «Yakuba», *Ebere ŧenni ra, almaganaa faa ti «ceekore diikaa», zamnaa 25.26.*

ag'armaa kanj goo koyraa ra kanj maapoo ti Karañ.
⁴⁴ Ma jirbiyanj tee a do hala han kanj ni armaa binoo ma zunbu. ⁴⁵ Hala waati kanj ni dooraa hun ni armaa binoo ra, a ma dirpa hayaa kanj n'n'a tee nga se. Waatoo din ay ga sanba ma ne ma yee kate. Cin se ay ga janj war boro hinkaa kul han follokaa ra?»

⁴⁶ Rebeka nee Isiyaka se: «Ay konna hunayan, Heti ize woyey † sabbu se. Nda Yakuba na woy zaa, sanda wey dumey, Heti ize woyey ra, gandaa ize woyey ra, macin no hunayan g'a nafa ya ne?»

28 Isiyaka ciya Yakuba se, a gaara a se jina, a duu k'a yaamar ka nee: «Masi woy zaa Kanañ borey ize woyey ra. ² Tun ni boñ ga, ma koy Padañ-Aram, Betuwel do kanj ti ni n'aa baaba. No din ra ma woy zaa ni n'aa armaa kanj ti Labañ, ize woyey ra. ³ Yala Irkoy, Hini-kul-koyoo ma albarka danj ni ra, a ma ni noo hayyanj ka ni boobandi. N'ga tee dumi boobo. ⁴ Yala a ma ni noo Ibirahima albarkaa, ni nda ni hayroo kul, hala ma gandaa mayray kanj Irkoy n'a noo Ibirahima se kanj ra n'koy goro.» ⁵ Takaa woo nda Isiyaka na Yakuba sanba Padañ-Aram, Labañ do kanj ti Betuwel, Aram boraa, izoo. Labañ mma tee arma Rebeka se kanj ti Yakuba nda Eso n'aa.

⁶ Eso dii kanj Isiyaka gaara Yakuba se, a n'a sanba Padañ-Aram hala a ma wande zaa no din, kanj a ga gaara a se mo, a n'a yaamar ka nee: «Masi woy zaa Kanañ borey ize woyey ra.» ⁷ A dii kanj Yakuba maa nga baaba nda nga n'aa se, de mo a koy Padañ-Aram. ⁸ Woo ka kate Eso ma faham kanj Kanañ borey ize woyey si kan nga baaba Isiyaka se. ⁹ Woo banda ga, Eso koy Isimayel do. A yee ka hiji woy foo. Woyoo man'ti kala Isimayel, Ibirahima iz'aroo ize woyoo, maapoo ti Mahalat, Nebayot woymaa no.

Irkoy bangay Yakuba se handiri ra

¹⁰ Yakuba hun koyraa ra kanj se i ga nee Ber-Šeba ka koy Karañ. ¹¹ A too nongu foo ra kanj ra a kani, zama waynaa kanj. A na tondi foo sanbu k'a tee furkanga, a kani no din da. ¹² A handiri. Handiroo ra, a dii kali-kali kanj ga kay laboo ga, boñoo goo beenaa ra, de Irkoy almalaykey ga žigi, i ga zunbu kali-kaloo boñ. ¹³ De Abadantaa ga kay boñoo boñ †† ka nee: «Agay ti Abadantaa, ni baaba Ibirahima Koyoo, Isiyaka Koyoo, gandaa woo kanj ra n'goo ma kani, ay g'a noo ni nda ni hayroo se. ¹⁴ Ni hayroo ga boobo sanda labuhamni. Ni laboo laamaa ga koy too gandaa kanjey kul: k'a dii dangay nda dandi here ka koy hawsa nda gurma here. Ni nda ni hayroo ra, aduñña alkabiilawey kul ga duu albarka. ¹⁵ Nga ne, ay goo ni bande, ay ga ni hawgay nongu kul kanj ra n'ga koy. Ay ga ni ka yee kate gandaa woo ra. Ay si ni nanj, ay ga hayaa tee kanj ay n'a har ma ne.»

¹⁶ Yakuba tun jirboo ra, de a nee: «Šikka sii kanj Abadantaa goo nongoo woo ra, agay, ya na bay!» ¹⁷ A jiti, de a nee koyne: «Nongoo woo ga boro hunburandi! Ne man'ti nongu kul kala Irkoy hugoo, ne ti beenaa

† Zamnaa 26.34. †† «boñoo boñ», Ebere šenni ra, almaganaa faa ti «kay nga (Yakuba) jeroo ga».

mijoo!» ¹⁸ Yakuba biya ka tun, a na tondoo zaa kanj cindi boñoo cire, a n'a kayandi k'a tee hongandihaya, a na jii doori tondoo boñoo boñ. ¹⁹ A na nongoo din maapoo danj Betel (maanaa «Irkoy hugoo»), amma cee jinaa koyraa maapoo ti Luz. ²⁰ Yakuba na meefur foo zaa ka nee: «Nda Irkoy goo ay bande, nda a n'ay hawgay fondaa kanj ra ay goo ma dira ra, nda a n'ay noo ŋaayan kanj ay g'a ŋaa, nda bankaarayyanj kanj ga huru ay ga, ²¹ nda ay yee nda baani ay baaba hugoo do, nga ra Abadantaa ga tee ya ne Koy. ²² De mo tondoo woo kanj agay ne k'a kayandi k'a tee hongandihaya, ga tee Irkoy hugoo. Gomni kul kanj n'g'a noo ya ne, ay ga aza-kkaa noo ma ne.»

Yakuba too Labañ do

29 Yakuba yee ka fondaa zaa, a koy waynahunay izey gandaa here. ² A dii day foo hawsaa ra, alman buuna kur hinza ga kani mijoo ga, zama dayoo din ra i ga almaney hanjandi. Tondoo kanj ga dayoo mijoo daabu ga tinj. ³ Waati kanj alman kurey kul marga jina, nga no i ga tondoo gunguray k'a kaa dayoo mijoo ga ka almaney hanjandi. Woo banda ga, i ga tondoo yeeti dayoo mijoo ga. ⁴ Yakuba šelanj i se k'i hãa wala man wane nda ey. I n'a zaabi ka nee: «Karañ koyraa wane nda ir.» ⁵ A nee i se: «War ga Labañ bay, Nahor haam'aroo?» I n'a zaabi ka nee: «Ir g'a bay.» ⁶ A nee i se: «A ga saabu wala?» I n'a zaabi ka nee: «A ga saabu. Rašel, nga ize woyoo ne ma kaa nda alman buuney.» ⁷ A nee koyne: «Zaaroo ya ga kuu, waatoo mana too kanj ra almaney ga margandi. Wa almaney hanjandi ka koy i kur.» ⁸ I nee: «Ir si hin kala waati kanj alman kurey kul marga jina, nga no kurkey ga tondoo gunguray k'a kaa dayoo mijoo ga ka almaney hanjandi.»

⁹ A goo ma šelanj i bande da kanj Rašel ne ma kaa nda nga baaba almaney, zama kurkaw no. ¹⁰ Waatoo kanj Yakuba dii Rašel, nga hasaa Labañ ize woyoo, nda Labañ almaney, Yakuba man ka tondoo gunguray kanj goo dayoo mijoo ga. A na Labañ nga hasaa almaney hanjandi. ¹¹ Woo banda ga, a na Rašel summu, de a na nga jindoo jer ka hãe. ¹² Yakuba filla Rašel se kanj baaboo boro ti nga, nga man'ti kala Rebeka izoo. Rašel zuru ka koy a har nga baaba se. ¹³ Dogoo din da kanj Labañ maa Yakuba, nga woymaa izoo alhabaroo, a zuru ka koy a kubay, a n'a naagu nga gandoo ra k'a summu, de a n'a ka koy nga hugoo do. Yakuba na hayey kul filla Labañ se. ¹⁴ Labañ nee a se: «Šikka sii kanj ay hamoo nda ay kuroo ti ni!» Yakuba goro a do hala handu foo too.

Yakuba hijjay hinkaa

¹⁵ Labañ nee koyne Yakuba se: «Man'ti kanj se ay boraa ti ni, nga se n'ga goy ya ne yaada! Ni goy hayoo kayandi ya ne.» ¹⁶ Woo kaa ka gar kanj Labañ goo nda ize woy hinka, ijinaa maapoo ti Leya, ihinkantoo maapoo ti Rašel. ¹⁷ Leya goo nda mootondi hennayanj, amma Rašel goo nda kunturu henna nda ndum henna. ¹⁸ Yakuba na Rašel bajoo zaa nga binoo ra. A nee:

«Ay ga goy ma ne jiiri iyee, ay banaa ti Rašel, ni ize woy hinkantoo.»¹⁹ Labañ zaabi ka nee: «Ay baa y'a noo ma ne nda y'a noo aru foo se, cindi ay do.»

²⁰ Yakuba goy jiiri iyee hala nga ma duu Rašel, i tee moṅoo ra sanda jirbi kaynayan taka kan nda a ga bag'a. ²¹ Jiiri iyaa banda ga, Yakuba nee Labañ se: «Ay noo ay wandoo, zama waatoo kan ga ir huru too, ay ga baa y'a hiiji.»

²² Labañ na nongoo din borey kul marga, a na hoyandi beeri tee. ²³ Amma waatoo kan cijinoo too, a na nga ize woyoo Leya zaa k'a ka koy Yakuba do, Yakuba gorokasinay nda a. ²⁴ Labañ na nga koṅṅaa Zilpa noo nga izoo Leya se, a ma tee a se koṅṅa. ²⁵ Subbaahoo ra, nga ne, Leya no. Yakuba nee Labañ se: «Cin ti woo n'n'a tee ya ne! N'bay Rašel se ay goy ma ne? Cin se n'n'ay darga?» ²⁶ Labañ zaabi ka nee: «Ir nongoo kaniroo ra, boro si kayne hiijandi ka beere nan. ²⁷ Jirbi iyaa benandi nda a, nga banda ga, ir ga ni noo affaa nda n'ga goy ya ne koyne jiiri iyee.» ²⁸ Hayaa kan a n'a har, Yakuba n'a tee. A na jirbi iyaa tee nda Leya jina, Labañ n'a noo nga ize woyoo Rašel a ma hiiji a.

²⁹ Labañ na nga koṅṅaa Bilha noo nga izoo Rašel se, a ma tee a se koṅṅa. ³⁰ Yakuba gorokasinay nda Rašel mo kan a bag'a nda Leya. A yee ka jiiri iyee taaga goy Labañ se.

Yakuba izey

³¹ Kan Abadantaa dii kan Yakuba ga baa Rašel ka bisa Leya, woo se a na Leya noo hayyan, amma Rašel a n'a tee woy gun. ³² Leya tee boro hinka, a na iz'aru foo dan aduṅṅa ra. A na maṅoo dan Rubeṅ (maanaa «wa guna iz'aru»). A nee: «Zama Abadantaa dii ay naajoo. Sohō ay kurṅoo ga baa agay.» ³³ A yee ka tee boro hinka, a duu iz'aru. A nee: «Zama Abadantaa dii ay baji janjaa, nga se a n'ay noo izoo woo.» A na maṅoo dan Simewoṅ (maanaa «a ga maa»). ³⁴ A yee ka tee boro hinka, a duu iz'aru foo. A nee: «Nhuu, sohō ay kurṅoo ga didiji ay ga, zama ay duu a se iz'aru hinza.» Woo se a na maṅoo dan Lewi (maanaa «a ga didiji»). ³⁵ A yee ka tee boro hinka, a na iz'aru foo dan aduṅṅa ra. A nee: «Hiino ay ga albarka tee Abadantaa se!» Woo se a na maṅoo dan Žuda (maanaa «a ga albarka tee»). Woo banda ga, a mana duu ize.

30 Waatoo kan Rašel dii kan nga si duu ize Yakuba se, a canse nga woymaa ga, de a nee Yakuba se: «Ay noo zanka, nda man'ti nga, ay ga buu!» ² Yakuba futu Rašel ga, de a nee: «Agay ti Irkoy kan na ni ganji hayyan?» ³ Rašel nee a se: «Ay koṅṅaa Bilha ne, marga nda a, a ma hay ay maṅoo ga, woo ra ize kan a g'a hay ga tee ay wane.» ⁴ A n'a noo Bilha, nga koṅṅaa, sanda wande. Yakuba marga nda a. ⁵ Bilha tee boro hinka, a na iz'aru hay Yakuba se. ⁶ Rašel nee: «Irkoy ciiti ya ne, a maa ay jindoo se k'ay noo iz'aru.» Woo se a na maṅoo dan Dan (maanaa «a ciiti»). ⁷ Koṅṅaa yee koyne ka tee boro hinka, a na nga iz'aru hinkantoo hay Yakuba se. ⁸ Rašel nee: «Ay na yenje šenda tee ay woymaa bande, ay hin a. A na zankaa maṅoo dan Neftali (maanaa «ay yenjaa»).»

⁹ Waatoo kan Leya dii kan nga gay nga mana hay, a na Zilpa nga koṅṅaa zaa k'a noo Yakuba se, a ma tee a se sanda wande. ¹⁰ Nga koṅṅaa na iz'aru hay Yakuba se. ¹¹ Leya nee: «Woo ti gomni!» A na maṅoo dan Gad (maanaa «gomni»). ¹² Koṅṅaa duu Yakuba se nga iz'aru hinkantoo. ¹³ Leya nee: «Woo ti ag'arrahamaa! Sohō woyey ga nee ya ne arrahamantaa.» A na maṅoo dan Ašer (maanaa «arrahamaa»).

¹⁴ Han foo Rubeṅ koy faarey ra, alkamaa heгаа waati, a duu tuuri-ize fooyan kan ga woy gun safar, a kate ey nga naa Leya se. Rašel nee Leya se: «Ay g'a wiri ni ga, ay noo ni izoo tuuri-izey ra kan ga woy gun safar.» ¹⁵ A n'a zaabi ka nee: «A mana wasa ma ne kan n'n'ay kurṅoo taa, ay izoo tuuri-izey mo n'ga baa m'i taa wala?» Rašel nee: «A boori! A ga kani ni do hō cijinoo, m'ay noo ni izoo tuuri-izey.» ¹⁶ Almaaroo ra, kan Yakuba kaa ka hun faarey do, Leya fatta k'a kubay ka nee a se: «Agay do n'ga kani, zama ay na kaniyanoo day nda ay izoo tuuri-izey.» Cijinoo din, a kani a do.

¹⁷ Irkoy yadda Leya se, a tee boro hinka, a na nga iz'aru guwantoo dan aduṅṅa ra Yakuba se. ¹⁸ Leya nee: «Irkoy n'ay bana, zama ay n'ay koṅṅaa noo ay kurṅoo se.» A na zankaa maṅoo dan Isakar (maanaa «ay banaa»). ¹⁹ A yee koyne ka tee boro hinka, a duu nga iz'aru idduwantoo Yakuba se. ²⁰ A nee: «Agay, Irkoy n'ay noo nooyan henna. Hō banda ga, ay kurṅoo g'ay beerandi, zama iz'aru iddu no ay n'i hay a se.» A na zankaa maṅoo dan Zabulon (maanaa «beeray»). ²¹ A gay jina, a na ize woy foo hay, a na maṅoo dan Dina †. ²² Irkoy peli Rašel ga, a maa a se, a n'a faaba a ma duu ize. ²³ A tee boro hinka, a duu iz'aru. A nee: «Irkoy n'ay haawoo kaa.» ²⁴ A na zankaa maṅoo dan Isufi (maanaa «a ma tonton»). A nee: «Yala Abadantaa ma iz'aru foo tonton ya ne!»

Yakuba tee almankoyi

²⁵ Waatoo kan Rašel na Isufi dan aduṅṅa ra, Yakuba nee Labañ se: «Ay nan ya koy, ya yee ay do, ay gandaa ra. ²⁶ Ay noo ay wandey nda ay izey kan se ay goy ma ne, ay ga baa ya koy, zama ni hunday ga bay takaa kan nda ay goy ma ne.» ²⁷ Labañ n'a zaabi ka nee: «Nda ni nka hin ka alhormo tee ya ne, ma cindi ay do! Ay guwandoo ra ay dii kan ni maaganda se Abadantaa na albarka dan ay ra.» ²⁸ A nee koyne: «Ni goy hayoo kayandi ya ne, ay g'a bana.» ²⁹ Yakuba nee a se: «N'ga takaa bay kan nda ay goy ma ne, nda takaa kan ni alman kuroo ti a ay kone, ³⁰ zama ikaynaa kan cindi ma ne za ya na kaa ni do, ne ka boobo. Agay bande Abadantaa na albarka dan ni ra. Sohō waati foo no ay ga goy ay hugoo hunday se?» ³¹ A n'a zaabi ka nee: «Macin no y'a noo ma ne?» Yakuba nee a se: «Mas'ay noo haya kul, amma nda ni yadda woo kan ay g'a har ma ne, ay ga yee ka sintin ka ni alman buuney kur k'i hawgay. ³² Ay ga dira ni almaney kul bande hō ka feeji-izey kul kan ga tonbi goo wala žeeri, nda feeji-ize bibey kul, nda hancin-izey kan ga žeeri goo, nda wey kan ga tonbi goo hanciney ra: wey din no ma tee ay banaa. ³³ Suba

† Dina maanaa ti «ciitiyan».

n'ga bay ay laadirtaraa ga, waati kanj n'kaa k'ay banaa laasaabu. Hancin kul kanj n'dii a ay waney ra kanj ga tonbi sii, žeerii sii, nda feeji bibey, ma bay ya nk'i zay.»
³⁴ Laban zaabi ka nee: «Ay yadda, a ma tee woo kanj n'n'a har.»

³⁵ Amma zaari follokaa din da ra, Laban na jindaarey kanj ga caaray goo, nda hanciney kul kanj ga tonbi goo, nda wey kul kanj ra ikaaray goo, nda wey kul kanj ga bibi feeji-izey ra, a n'i kul danj jere ga jina, a n'i danj nga iz'arey kabey ra. ³⁶ Woo banda ga, a na jirbi hinza diray danj nga nda Yakuba game. Yakuba cindi, a ga Laban almaney jerey kur.

³⁷ Yakuba na tuuri kabe ganiyanj zaa kanj ga hima nda turaarijnaa kabeyanj, nda affooyanj kanj ga hima nda kangawjnaa kabeyanj, nda affooyanj koyne kanj ga hima nda miliya kabeyanj. A n'i feferi ka žeerii-žeerijanj kaa kokošoo ga hala bundu kaaraa fatta. ³⁸ Woo banda ga, tuuri kabey kanj a n'i feferi, a n'i jisi almaney hari hanj jinawey ra, ngi moyey cire. I ga marga nda cere waati kanj i kaa ka hanj. ³⁹ Almaney ga marga nda cere tuuri kabey jerey ga. Waati kanj i hay i ga duu izeyanj kanj ga caaray wala tonbi wala žeerii goo. ⁴⁰ Feejey kanj Yakuba n'i danj jere ga, a n'i tenjandi Laban alman kurey kanj ga tonbi goo nda ibibey. Takaa woo nda a na alman marga nga boŋ se. A mana nanj i ma birji Laban waney ra. ⁴¹ Waati kul kanj feeji gaabantey ga marga nda cere, Yakuba ga tuuri kabe feferantey danj almaney moyey cire hari hanj jinawey ra, hala i ma duu ka marga nda cere jerey ga. ⁴² Alman faabey, a s'i danj i se, woo ra ifaabey ti Laban wane, igaabantey ti nga wane. ⁴³ Takaa woo nda Yakuba tee almankoynei beeri. A duu alman buuna boobo, nda koŋŋayanj, nda banŋayanj, nda yooyanj, nda farkayanj.

Yakuba zuru Laban ga

31 Han foo Yakuba maa Laban iz'arey ga nee: «Yakuba n'ir baaba hayey kul zaa. Ir baaba hayey nda a na almanoo woo kul tee.» ² Yakuba dii kanj Laban anniyaa bere, a mana yee ka tee sanda cee jinaa takaa. ³ Koyne mo Abadantaa nee Yakuba se: «Yee ni hayragey gandaa ra, ni dumoo do, ay goo ni bande.»

⁴ Woo banda ga, Yakuba sanba ka ciya Rašel nda Leya se i ma kaa hawsaa ra nga alman buuney do. ⁵ A nee i se: «Ay ga dii kanj war baaba anniyaa bere, a mana yee ka tee sanda cee jinaa takaa, amma Irkoy kanj ay baaba g'a gana goo ay bande. ⁶ War hunday ga bay kanj ay goy war baaba se nda ay hinoo kul, ⁷ nga, a n'ay tee hoorayhaya, cee woy (10) a g'ay banaa bar-may, amma Irkoy mana yadda nga goy futaa ma duu agay. ⁸ Waatoo kanj ra a ga nee: «Tonbikoyney ga tee ni banaa», almaney kul tonbikoynei no i ga hay. Nda a nee: «Icaarawey ga tee ni banaa», almaney kul ga icarante hay. ⁹ Irkoy ka war baaba almaney taa k'i noo ya ne. ¹⁰ Waati kanj alman hinka ga marga, ay g'ay boŋoo jer ka dii handiri ra kanj alman arey kanj ga marga nda woyey man'ti kala icarayyanj, nda tonbikoyniyanj, nda žeerikoyniyanj. ¹¹ Irkoy almalaykaa nee ya ne handiroo

ra: «Yakuba!» Ay zaabi ka nee: «Naam.» ¹² A nee ya ne: «Ni boŋoo jer ka guna, alman arey kul kanj ga marga nda woyey man'ti kala icarayyanj, nda tonbikoyniyanj, nda žeerikoyniyanj, zama ay dii haya kul kanj Laban n'a goy ni ga. ¹³ Agay ti Betel Koyoo, nongoo kanj ra n'na tondoo kanj n'n'a kayandi k'a sinji yon, nongoo kanj ra n'na allaahidu zaa ya ne. Sohō tun ni boŋ ga, ma fatta gandaa woo ra, de ma yee gandaa kanj ra ni hayandi.»
¹⁴ Rašel nda Leya zaabi ka nee a se: «Ir mma bara nda baa nda tubuhaya ir baaba hugu ra koyne wala?
¹⁵ Man'ti a nk'ir tee sanda yawyanj wala, zama a n'ir neere? A n'ir hayoo ŋaa, a n'a ŋaa! ¹⁶ Šikka sii, almanoo kul kanj Irkoy n'a taa ir baaba kone, ir nda ir izey wane. Sohō haya kul kanj Irkoy n'a har ma ne, m'a tee.»

¹⁷ Yakuba tun, a na nga izey nda nga wandey žigandi yoowey boŋ. ¹⁸ A na nga almaney gongu ka koy nda haya kul kanj goo a se, nda wey kanj a duu ey Padan-Aram, de a koy nga baaba Isiyaka do Kananj gandaa ra. ¹⁹ Woo kaa ka gar kanj Rašel na nga baaba toorey zay waatoo kanj a koy alman buuney kosu. ²⁰ Yakuba na Laban, Aram boraa lakkaloo zay, a zuru a ga bila nda a ma haya kul har a se. ²¹ A zuru, nga nda haya kul kanj goo maŋoo ga. A tun ka koy isaa † denj ka bisa ka koy tondi hondey kanj se i ga nee Galad.

Laban na Yakuba gaarandi

²² Jirbi hinzantoo ra, Laban duu alhabar kanj Yakuba zuru. ²³ Laban na nga borey zaa k'a gaarandi, jirbi iyye diray no a n'a tee hala a ga duu a Galad tondi hondey ra. ²⁴ Amma cijinoo ra, Irkoy bangay Laban, Aram boraa se handiri ra ka nee a se: «Hawgay, masi ba šenni henna har Yakuba se soko ifutu.»

²⁵ Laban too Yakuba. A gar kanj Yakuba na nga hukkumey cin tondi hondey ra. Laban mo na nga waney cin, nga nda nga borey, Galad tondi hondey ra. ²⁶ Laban nee Yakuba se: «Cin ti woo n'n'a tee? Cin se n'n'ay lakkaloo zay ka koy nda ay ize woyey ma nee koŋŋayanj kanj n'duu ey wongu ra! ²⁷ Macin se n'tugu ka zuru, n'n'ay zanba, de mo mana haya kul har ya ne? Nda a gar ni nk'a har ya ne, ya mma ni nanj ma koy nda ŋaali, nda dooniyanj, nda tubal, nda kurbu hēeni. ²⁸ Koyne mo mana nanj ya ba ay haamawey nda ay ize woyey summu! Lakkal janjante goy no n'n'a tee. ²⁹ Ay goo nda hini ka haya hasara war se, amma Koyoo kanj ni baaba g'a gana šelanj ya ne cijin ka nee: «Hawgay, masi ba šenni henna har Yakuba se soko ifutu.» ³⁰ Sohō kanj n'goo ma koy, zama n'ga buura ni baaba hugoo ga, macin se n'n'ay toorey zay?» ³¹ Yakuba zaabi ka nee Laban se: «Ya nka hunbur, zama ay hongu kanj n'ga hin ka ni ize woyey taa ay kone nda gaabi. ³² Amma boraa kanj kone n'dii ni toorey, a masi huna! Ir armey jine, fisi ka dii hayaa kanj ti ni wane, m'a zaa.» Yakuba si bay kanj Rašel na toorey zay. ³³ Laban huru Yakuba hukku-moo ra, nda Leya wanoo ra, nda koŋŋa hinkaa waney ra, amma a mana duu haya kul. Kanj a fatta Leya hukku-moo ra kul, a koy Rašel wanoo ra. ³⁴ Amma Rašel

† Isaa no kanj se i ga nee Efrat.

nka toorey zaa k'i tugu yoowaa gaaroo ra, de a goro i borj. Labaŋ na hukcumoo kul fisi, amma a mana duu ey. ³⁵ Rašel nee nga baaba se: «Masi dor, ay koyoo nda ay mana hin ka tun ma ne, woyey alaadaa maaganda se.» Labaŋ yee ka ceeci, a mana duu toorey.

³⁶ Yakuba futu, a citi Labaŋ ga ka nee a se: «Man hooyanoo kaŋ ay n'a tee, man zunuboo kaŋ se n'ga zuru ay bande? ³⁷ N'n'ay jinawey kul fisi, macin no n'dii a kaŋ ti ni hugoo wane? A kaa taray, ay borey nda ni borey jine hala i ma ciiti ir boro hinkaa game! ³⁸ Jiiri warankaa (20) kaŋ ay n'a tee ni do ra, ni feejey wala ni hanciney mana bay ka zama, ya na bay ka feeji gaarey kaŋ goo ni almaney ra hamey ŋaa. ³⁹ Ya na bay ka kate ma ne alman kaŋ ganjihoo ga n'a wii, agay no ma mur-saa zaa. N'g'ay banandi woo kaŋ zayandi zaari here nda woo kaŋ zayandi cijin here. ⁴⁰ Zaari here konnoo g'ay kar, cijin here hargoo g'ay kar. Jirbi janay ga duu agay. ⁴¹ Jiiri waranka (20) no ay n'a tee ni hugoo do! Ay goy ma ne jiiri woy cindi taaci (14) ni ize woy hinkaa maaganda se, jiiri iddu ay ga ni alman buuney kur, de mo n'n'ay banaa barmay cee woy (10). ⁴² Nda man'ti Koyoo kaŋ ay kaagaa g'a gana, Ibrahima Koyoo, Koyoo kaŋ Isiyaka ga hunbur a, goo ay bande, hō gar n'n'ay naŋ ya koy nda ay kabe kooney. Amma Irkoy dii ay farayanoo nda goy ŋendaa kaŋ ay n'a tee, a na ci-itoo dunbu cijin.»

Laban̄ na Yakuba na cere noo amaana

⁴³ Labaŋ na Yakuba zaabi ka nee: «Woyey wey man'ti kala ay ize woyey, ngi izey man'ti kala ay haamawey, almaney wey man'ti kala agay wane. Hayey kul kaŋ n'ga dii ey man'ti kala agay wane. Sohō macin no ay g'a tee ay ize woyey nda ay haamawey kaŋ i n'i daŋ aduŋna ra se? ⁴⁴ Kaa, ir ma cere noo amaana, agay nda ni, ir ma seede daŋ agay nda ni gamoo ra.»

⁴⁵ Yakuba na tondi foo zaa a n'a kayandi k'a tee hongandihaya. ⁴⁶ A nee nga borey se: «Wa tondiyan̄ mar-ga.» I na tondey zaa k'i marga cere borj, i ŋaa no din ra tondey borj. ⁴⁷ Labaŋ na nongoo maapoo daŋ Yegar-Sahaduta (maanaa «tondi margantaa kaŋ ga tee seede»). Yakuba na nongoo maapoo daŋ Galed (maanaa «tondi margantaa kaŋ ga seede»). ⁴⁸ Labaŋ nee: «Hō banda ga, tondi margantaa man'ti kala seede ir game!» Woo se a na nongoo maapoo daŋ Galed. ⁴⁹ I ga nongoo cee koyne nda Mispa (maanaa «hawgaydogoo»), zama Labaŋ nee: «Yala Abadantaa ma agay nda ni kul hawgay ir masi amaanaa woo hoo waati kaŋ ir hun cere mo cire. ⁵⁰ Nda n'n'ay ize woyey žilla, nda n'na woy fooyan̄ daŋ i ga, hawgay man'ti boro no ma seede ir gamey ra, Irkoy ti seedaa kaŋ goo agay nda ni game!»

⁵¹ Labaŋ nee koyne Yakuba se: «N'ga dii tondi margantaa woo, n'ga dii tondoo kaŋ ga kay kaŋ ay n'a daŋ agay nda ni game. ⁵² Tondi margantaa ma tee seede, tondoo woo kaŋ ga kay ma tee seede kaŋ ay si bisa tondi margantaa nda tondoo kaŋ ga kay ga ka koy ifutu tee ma ne, ni mo si bisa i ga ka kaa ay heroo ra ka ifutu tee ya ne. ⁵³ Yala Ibrahima Koyoo nda Nahor Koy-

oo kaŋ ti ngi baaba Koyoo ma ciiti ir game! Yakuba žee nda Koyoo kaŋ nga baaba Isiyaka ga hunbur a.»

⁵⁴ Yakuba na alman koosu k'a tee sargari tondi hondey ra, a na nga borey kul cee k'i ŋandi. I ŋaa cere bande, i na cijinoo tee no din ra.

Yakuba soolu nga ma Eso kubay

32 Labaŋ biya ka tun, a na nga haamawey nda nga ize woyey summu, a gaara i se jina, a willi nga do. ² Yakuba na nga naarumaa fondaa zaa, Irkoy al-malaykayan̄ n'a kubay. ³ Kaŋ Yakuba dii ey kul, a nee: «Woo ti Irkoy jamaa!» De a na nongoo din maapoo daŋ Mahanayim (maanaa «jama hinkaa»).

⁴ Yakuba na dontokawyan̄ sanba nga jine, nga armaa Eso do, Seyir gandaa ra, Edom hawsaa ra. ⁵ A n'i yaa-mar ka nee: «Hayaa ne kaŋ war g'a har ay koyoo Eso se, wa nee a se: «Ni tamoo Yakuba nee, nda man'ti hō, nga gay nga ga goro ka waati tee Labaŋ do. ⁶ A nee nga duu hawyan̄, nda farkayan̄, nda alman buunayan̄, nda baŋnayan̄, nda koŋŋayan̄, nga sanba k'a bayrandi nga koyoo se kaŋ ti ni hala ma alhormo tee nga se.»

⁷ Dontokey yee kate Yakuba do ka nee a se: «Ir koy ni armaa Eso do, nga mo goo ma ni kubay nda aru boro zangu taaci (400) kaŋ goo a bande.» ⁸ Yakuba hanse ka hunbur, binoo dunbu. A na nga borey, nda alman buuney, nda ibeerey, nda nga yoowey fersi, fersi hinka. ⁹ A nee nga borj se: «Nda Eso kaŋ affoo borj k'a kar, affaa kaŋ cindi ga hin ka hallasi.»

¹⁰ Woo banda ga, Yakuba nee: «Irkoy, ay kaagaa Ibrahima Koyoo nda ay baaba Isiyaka Koyoo! Abadantaa nee ya ne: «Yee ni gandaa ra, ni dumoo do, ay ga gomni tee ma ne.» ¹¹ Ay ga hanse ka kacca *anneemaa* kul nda laadiryanoo kul kaŋ n'n'a tee ni tamoo se, zama hanoo kaŋ ay ga Žurdeŋ isaa woo deŋ, haya kul sii ay kone nda man'ti kala ay goboo, amma hō jama hinka bara ya ne. ¹² Ay g'a wiri ni ga, m'ay hallasi ag'armaa kaboo ra, Eso kaboo ra, zama ay ga hunbur a ma kaa ka agay, nda woyey, nda zankey kar. ¹³ Ni binde, ni nka nee ya ne: «Ay ga gomni tee ma ne, ay ga ni hayroo boobandi sanda teekoo labutaasoo kaŋ hinnaa si ka-bandi.»

¹⁴ A na cijinoo tee no din ra a na gomni kaa nga al-maanoo kaŋ goo a kone ra k'a noo nga armaa Eso se: ¹⁵ hancin borj zangu hinka (200) nda jindaaru borj waranka (20), nda feeji borj zangu hinka (200), nda feeji gaaru borj waranka (20), ¹⁶ nda yoo borj waranza (30) kaŋ ga naanandi nda ngi izey, nda haw kobsi woytaaci (40), nda haw yaaru kobsi woy (10), nda farkey woy borj waranka (20), nda farkey aru borj woy (10). ¹⁷ A n'i fay kur nda kur k'i noo nga tamey se ka nee i se: «Wa koy ay jinoo ra, war ma alman kurey moorandi cere ka dira.» ¹⁸ A na ijinaa yaamar ka nee a se: «Nda Eso ag'armaa na ni kubay, de a na ni hāa ka nee: «May wane ni? Man ra n'ga koy? May wane wey kaŋ goo ni jine?», ¹⁹ m'a zaabi ka nee: «Ni tamoo Yakuba wane nda ey. Hayaa no kaŋ a n'a sanba nga koyoo Eso se. Nga hunday goo ir dumaa ga, a goo ma kaa.» ²⁰ Yaamar follokaa no a n'a tee ihinkantoo se nda ihinzantoo nda

borey kul kaŋ ga dira almaney dumawey ga, a nee i se: «Woo no war g'a har ay koyoo Eso se nda war n'a kubay. ²¹ War ma nee a se: «Ni tamoo Yakuba hunday ne ma kaa, a goo ir dumaa ga.» Zama a nka nee nga boŋ se: «Ay ga binoo yaynandi nda hayaa woo kaŋ ga koy ay jine, woo banda ga, ay g'a tenje, a ga hin ka tee a m'ay barraku.» ²² Almaney koy jinoo ra, de a na cijinoo din tee farroo ra.

Yakuba gurgay aru gaabante foo bande

²³ Yakuba tun cijinoo ra, a na nga wande hinkaa, nda nga koŋŋa hinkaa, nda nga zanka woy cindi faa (11) zaa ka koy bisa ka isaa yawdogey deŋ kaŋ ti Yabok. ²⁴ A n'i zaa ka haroo deŋ nda haya kul kaŋ ti nga wane. ²⁵ Yakuba cindi nga hinne. Aru foo gurgay a bande hala moo boo. ²⁶ Kaŋ aroo bay kaŋ nga si hin a kul, gurgaa ra a na Yakuba kar baggal biroo ga hala a goyri. ²⁷ A nee: «Ay naŋ ya koy, zama moo boo.» Yakuba zaabi ka nee a se: «Ay si ni naŋ nda mana gaara ya ne.» ²⁸ A n'a hãa ka nee: «Macin ti ni maapoo?» A nee a se: «Yakuba.» ²⁹ A yee ka nee a se: «Ni maapoo si yee ka tee Yakuba, Izirayel nda i ga ni cee (maanaa «a gurgay Irkoy bande»), zama ni nka gurgay Irkoy bande nda borey bande, ni hin.» ³⁰ Yakuba n'a hãa ka nee: «Ay g'a wiri ni ga, ni maapoo har ya ne.» A n'a zaabi ka nee: «Macin se n'g'ay hãa nda ay maapoo?» A gaara a se dogoo din da ra. ³¹ Yakuba na nongoo din maapoo daŋ Penuwel (maanaa «Irkoy ndumoo»). A nee: «Zama ay dii Irkoy moo nda moo, de woo kul ra ay hundoo halasi.»

³² Waynaa kay waatoo kaŋ a ga fatta Penuwel. A ga solli cewoo ga. ³³ Woo se hala hõ Izirayel borey si baggal biri ham ŋaa, zama nongoo kaŋ ga Yakuba baggal biroo ga dobu maray.

Yakuba nda Eso waafaku

33 Yakuba na nga boŋoo jer, de a ga Eso honnay kaŋ goo ma kaa, aru boro zangu taaci (400) goo a bande. A na zankey zamna Leya, nda Rašel, nda koŋŋa hinkaa game. ² A na koŋŋey nda izey daŋ jine, Leya nda nga waney goo dumawey ga, Rašel nda Isufi goo banda. ³ Nga hunday huru jiney ra, a ga dira a ga gunguma hala ganda cee iyye hala nga armaa do. ⁴ Eso zuru k'a kubay, a na nga boŋ warra jindoo ga k'a naagu nga gandoo ra k'a summu, i hëe. ⁵ Kaŋ Eso na nga boŋoo jer, a dii woyey nda zankey, a nee: «Mayyaŋ ti wey ni bande?» Yakuba zaabi ka nee: «Zankey no kaŋ Irkoy n'i doonandi ni tamoo se.»

⁶ Koŋŋey nda ngi izey man, i gunguma. ⁷ Leya mo nda nga izey man, i gunguma. Isufi nda Rašel man, i gunguma. ⁸ Eso yee ka nee: «Macin no n'g'a tee almaney wey se kaŋ ay n'i kubay?» A n'a zaabi ka nee: «Ni kaŋ ti ay koyoo do, ay ga baa ya duu alhormo.» ⁹ Amma Eso nee: «Ay wanoo g'ay wasa, ag'armaa, gaabu i ga.» ¹⁰ Yakuba zaabi ka nee: «Suuri, masi woo tee! Alhormo tee ya ne, ma beeraa woo taa ay ga, zama takaa kaŋ nda n'n'ay kubay ga hima nda Irkoy

kubayyan, ni yadda ay ga. ¹¹ Gomnoo dii kaŋ kaa ma ne, zama Irkoy ka doonandi ya ne, haya kul goo ya ne.» Yakuba na Eso gaabi, a n'a taa.

¹² Eso nee: «Ir ma koy, ir ma hanga cere, ay ga dira ni bande.» ¹³ A n'a zaabi ka nee: «Ay koyoo, n'ga bay kaŋ zankey sii nda gaabi, feejiyaŋ nda hawyaŋ kaŋ ga naanandi goo ay ga, nda ir n'i cahãndi zaari folloku, almaney kul ga halaci. ¹⁴ Ay g'a wiri ni ga, ay koyoo ma koy nga tamoo jine. Agay, ay ga dira mossoyaada almaney kaŋ goo ay jine cewey bande nda zankey cewey bande hala ya too ni do, ay koyoo gandaa ra kaŋ se i ga nee Seyir.» ¹⁵ Eso nee: «Adiŋi ay ga borey jere foo naŋ ni bande.» Yakuba n'a zaabi ka nee: «Ay koyoo, masi woo tee, alhormo de no ay g'a wiri ni ga!»

¹⁶ Zaaroo din kul ra, Eso na Seyir gandaa fonda zaa. ¹⁷ Yakuba hunday naaru ka koy Sukot here. A na hugu cin nga boŋ se, a na tendeyaŋ tee almaney se: woo se i ga nee nongoo din se Sukot (maanaa «tendeyaŋ»).

Yakuba goro Šekem koyraa jeroo ga

¹⁸ Woo banda ga, Yakuba too nda baani Šekem koyraa ra kaŋ goo Kanaŋ gandaa ra, kaŋ a ga hun Padaŋ-Aram. A na nga hukukumoo cin koyraa miŋoo ga. ¹⁹ A na farroo jeroo kaŋ ra a na nga hukukumoo cin day nzorfu kaaray tamma boŋ zangu (100) Hamor izey ga kaŋ ti Šekem baaba. ²⁰ De no din ra a na sargari tonadoo cin k'a kayandi kaŋ a na maapoo daŋ «El kaŋ ti Izirayel Koyoo».

Šekem kaŋ Dina ga ka marga nda a

34 Han foo Dina kaŋ ti ize woyoo kaŋ Leya duu a Yakuba se, fatta ka koy Šekem koyraa laamaa zankawoyey guna. ² Koyraa laamaa boŋkoynoo kaŋ maapoo ti Hamor Hewi bora, iz'aroo kaŋ maapoo ti Šekem dii a. A n'a dii ka marga nda a nda gaabi. ³ Woo banda ga, Šekem na Dina, Yakuba ize woyoo bajoo zaa nga binoo ra. A baa zankawoyoo, a ŋelaŋ a se hala binoo ma kani nga ga. ⁴ Šekem nee nga baaba Hamor se: «Ay hijandi zankawoyoo woo.» ⁵ Yakuba maa kaŋ a gum nga ize woyoo Dina boŋ. Iz'arey koy nda nga almaney hawsaa ra, a mana haya kul har hala waatoo kaŋ ra i yee kate. ⁶ Hamor, Šekem baaba, fatta ka koy Yakuba do ka ŋelaŋ a se.

⁷ Waatoo kaŋ Yakuba izey kaa ka hun hawsaa ra, i maa alhabaroo. Biney maray, i hanse ka futu hayaa kaŋ se Šekem na goy futaa woo tee Izirayel hugoo ra, ka kani nda Yakuba ize woyoo, woo ti haya kaŋ si hima ka tee. ⁸ Hamor ŋelaŋ i se ka nee: «Šekem, ay iz'aroo na war ize woyoo bajoo zaa nga binoo ra, ay g'a wiri war ga, war m'a noo a se hijay. ⁹ Wa waafaku nda ir, war g'ir noo war woyey hijay se, war mo ma hiji ir waney. ¹⁰ Wa goro ir bande, gandaa goo war jine. Wa cindi, war ma day ka bara, war ma duu nonguyaŋ.»

¹¹ Šekem mo nee woyoo baaba nda armye se: «Wa alhormo tee ya ne! Hayaa kaŋ war g'a har, ay g'a noo war se. ¹² Wa hijay alman boobo daŋ ay ga nda gomni

beeri, haya kul kaŋ war n'a har, ay g'a noo, wa yadda de k'ay noo woyoo ya hiji a.»

Yakuba izey faasa ngi woymaa se

¹³ Yakuba iz'arey na carmay ka tuuru Šekem nda nga baaba Hamor se, zama Šekem nka gum ngi woymaa Dina boŋ. ¹⁴ I nee i se: «Ir si hin ka woo tee k'ir woymaa noo aru se kaŋ ti jofolo, haawi no ir se. ¹⁵ Hayaa folloku ga ir ga yadda war se kaŋ ti, nda war n'ir takaa tee ka arey kul kaŋ goo war ra danbangu. ¹⁶ Woo ra ir ga war noo ir ize woyey hiji se, de ir ga war waney zaa, ir ga goro war bande ka tee jama folloku. ¹⁷ Amma nda war si baa war ma hanajer ir se ka hurubangu, ir g'ir woymaa zaa ka koy.»

¹⁸ Ngey šenney kan Hamor nda nga izoo Šekem se. ¹⁹ Arusoogaa mana gay kaŋ a na hayaa tee, zama a ga baa Yakuba ize woyoo. Koyne mo a ga hanse ka bara nda meešenni borey kul do nga baaba hugoo ra. ²⁰ Hamor nda Šekem, nga izoo, koy ngi koyraa mijoo ga ka šelaŋ ngi koyraa borey se ka nee: ²¹ «Borey wey goo ir bande nda alaafiyaa, i ma cindi ir gandaa ra ka day ka bar. Nga ne, ir gandaa ga hay, i ma doo zaa. Ir ga ngi woyey zaa ka hiji ey, ir mo g'i noo ir waney. ²² Nga binde, borey wey nee kaŋ hayaa folloku ra ngi ga goro ir bande ka tee jama folloku: hayaa man'ti kala aru kul kaŋ goo ir ra ma hurubangu sanda ngi takaa. ²³ Ngi alman kurey, nda ngi hayey, nda ngi adabbawey kul si tee ir wane wala? Ir ma yadda hinne hala i ma goro ir bande.» ²⁴ Borey kul kaŋ kaa koyraa mijoo ga na hanajer ka yadda Hamor nda nga izoo Šekem se. Aru kul kaŋ kaa koyraa mijoo ga hurubangu.

²⁵ Jirbi hinzantoo hane, kaŋ i ga hanse ka dor, Yakuba iz'aru hinka, Simewoŋ nda Lewi kaŋ ti Dina armye, afoo kul na nga takubaa zaa, i kaŋ koyraa ra kaŋ ga hongu nga goo alaafiyaa ra, de i na arey kul wii. ²⁶ I na Hamor nda nga izoo Šekem mo wii nda takubaa, i na Dina fattandi Šekem hugoo ra, de i n'a ka koy. ²⁷ Yakuba iz'arey jerey kaa ka bukawey hayey zaa, i na koyraa kom kaŋ ra i gum ngi woymaa boŋ. ²⁸ I na ngey alman buuney, nda ibeerey, nda farkey, haya kul kaŋ goo i se koyraa ra, nda haya kul kaŋ goo i se hawsaa ra, i n'i taa. ²⁹ I na ngey almaanoo, nda zankey nda woyey kul zaa ka haya kul kom kaŋ goo ngi hugey ra.

³⁰ Yakuba nee Simewoŋ nda Lewi se: «War n'ay toone k'ay tee konnayhaya Kanaŋ borey nda Ferezi borey se kaŋ goo gandaa ra. Ay sii nda boro boobo, i ga margaa ka kaa ay ga, i g'ay kar hala ya dere sōy, agay nda ay hugoo.» ³¹ I n'a zaabi ka nee: «A ga hima k'ir woymaa tee sanda woynuuru wala?»

Yakuba gana Šekem ka koy Betel

35 Han foo Irkoy nee Yakuba se: «Tun ni boŋ ga, žigi ka koy Betel, ma goro no din. Ma sargari tonadoo cin no din ni Koyoo maŋoo ga kaŋ bangay ma ne waatoo kaŋ n'ga zuru ni armaa Eso se.» ² Yakuba nee nga alaayaney nda nga borey kul se: «Wa koy waaney derandi kaŋ goo war kone, tooru doo sii ne ra,

wa war boŋ henanandi ka kaaray, war ma darbay bar-may. ³ Ir ma tun ka žigi ka koy Betel, no din ra ay ga sargari tonadoo cin ir Koyoo maŋoo ga kaŋ n'ay zaabi ay binemarayyanoo zaaroo hane, de mo kaŋ cindi ay bande ay naarumaa ra.» ⁴ I na Yakuba noo koy waaney kul kaŋ cindi i kone nda korbawey kaŋ cindi hanawey ra. Yakuba n'i fiji tuuriŋaa beeroo cire kaŋ goo Šekem jeroo ga. ⁵ Woo banda ga, i koy. Koyrawey kaŋ goo jere ga, Irkoy n'i hunburandi hala nongu kaŋ ra i mana Yakuba izey gaarandi.

⁶ Yakuba nda borey kul kaŋ goo a bande too Luz kaŋ se i ga nee Betel kaŋ goo Kanaŋ gandaa ra. ⁷ No din ra a na sargari tonadoo cin, de a na nongoo cee nda El-Betel (maanaa «Betel Koyoo»), zama no din ra Irkoy na nga boŋ cebe a se waatoo kaŋ a ga zuru nga armaa se.

⁸ Debora faati kaŋ ti Rebeka biirikaa. A suturandi Betel se ganda, tuuriŋaa beeroo cire, de i na maŋoo dan «Hēeney tuuriŋaŋoo».

⁹ Waatoo kaŋ Yakuba kaa ka hun Padaŋ-Aram, Irkoy bangay a se koyne, a na albarka dan a ra. ¹⁰ Irkoy nee a se:

«Ni maŋoo ti Yakuba,
amma hō banda ga,
ni maŋoo si yee ka tee Yakuba,
a ga tee Izirayel.»

Takaa woo nda a na Izirayel maŋoo dan a ga. ¹¹ Irkoy nee a se koyne:

«Agay ti Irkoy, Hini-kul-koyoo.
Hay, ma boobo!
Dumi nda dumi booboyaŋ ga hun ni ga,
n'ga kokoyyaŋ hay.

¹² Gandaa kaŋ ay n'a noo Ibrahima nda Isiyaka se, ay g'a noo ma ne.
Ni hayroo kaŋ ga cindi ni dumaa ga,
ay g'i noo gandaa din.»

¹³ Woo banda ga, Irkoy žigi ka hun nongoo kaŋ ra a šelaŋ a bande ra. ¹⁴ Yakuba na hongandihaya foo kayandi nongoo kaŋ ra Irkoy šelaŋ a se, hongandihayaa tondi nda a n'a tee kaŋ a na *sargari hari-hari* doori a boŋ ka jii doori a ga. ¹⁵ Yakuba na nongoo kaŋ ra Irkoy šelaŋ a bande maŋoo dan Betel (maanaa «Irkoy hugoo»).

Benžameŋ hayandi, Rašel faati

¹⁶ Yakuba nda nga borey hun Betel. Diray cindi ngi nda koyraa game kaŋ se i ga nee Efrata, waatoo kaŋ Rašel ga duu nga boŋ, a hanse ka fara hala a ga zumandi. ¹⁷ Hayyanoo taamaroo ra, hayandikaa nee a se: «Bine tee, zama iz'aru no ni yee ka duu.» ¹⁸ Waatoo kaŋ hundoo ga baa ka hun, zama hundi gurzugaa ra a goo, a na zankaa maŋoo dan Ben-Oni (maanaa «ag'almasiiba izoo»), amma baaboo n'a cee nda Benžameŋ (maanaa «ay kabe henna izoo»). ¹⁹ Rašel faati, a suturandi Efrata fondaa ra. Efrata da ti Betelehem. ²⁰ Yakuba na tondi foo kayandi k'a tee hongandihaya *saaraa* boŋ. Rašel saaraa hongandihayaa no kaŋ ga bara hala hō zaaroo.

²¹ Woo banda ga, Izirayel gana, a na nga hukkumoo cin nongu foo kanj se i ga nee Migdal-Eder † dumaa ga. ²² Izirayel goraa ra, nongoo din ra, Rubenj koy marga nda Bilha kanj ti nga baaba *wahayoo*. Izirayel maar'a.

Yakuba iz'arey maaney

Yakuba sii nda kala iz'aru woy cindi hinka (12). ²³ Leya iz'arey ti: Yakuba ize jinaa kanj ti Rubenj, nga banda ga, Simewonj, nda Lewi, nda Žuda, nda Isakar, nda Zabulonj. ²⁴ Rašel iz'arey ti: Isufi nda Benžamenj. ²⁵ Bilha, Rašel korŋaa, iz'arey ti: Dan nda Neftali. ²⁶ Zilpa, Leya korŋaa, iz'arey ti: Gad nda Ašer. Wey ti Yakuba iz'arey kanj a duu ey Padaan-Aram.

Isiyaka buuyanoo

²⁷ Yakuba koy nga baaba Isiyaka do Mamre kanj goo Kiryat-Arba kanj se i ga nee Hebronj kanj ra Ibirahima nda Isiyaka goro ka waati tee. ²⁸ Isiyaka duu jiiri zangu nda woyyaaha (180) aloomur. ²⁹ Isiyaka hundoo hun, a faati. Žeenay henna banda ga, a koy nga hayragey gar alaaharaa. Nga iz'arey Eso nda Yakuba n'a sutura.

Eso hun Kananj gandaa ra ka koy goro Seyir gandaa ra

36 Eso kanj se i ga nee koyne Edom, hayroo ne. ² Eso mana nga wandey zaa kala Kananj gandaa ize woyey ra: Ada kanj ti Eloŋ Heti bora ize woyoo, nda Oholibama, Ana ize woyoo kanj ti Sibonj Hewi bora ize woyoo. ³ Wey banda ga, Basemat kanj ti Isimayel ize woyoo, Nebayot woymaa. ⁴ Ada duu Eso se Elifaz, Basemat duu Rehuwel, ⁵ Oholibama duu Yehuš, nda Yalam, nda Kora. Wey ti Eso iz'arey kanj a duu ey Kananj gandaa ra.

⁶ Han foo Eso na nga wandey, nda nga iz'arey, nda nga ize woyey, nda nga hugoo borey kul, nda nga alman kurey, nda nga adabbawey, nda gomni kul kanj a duu a Kananj gandaa ra, a n'i zaa ka koy goro ganda foo here kanj ga mooru nga armaa Yakuba. ⁷ Zama hayaa kanj se ngi almaney ga hanse ka boobo hala nongu kanj ra i si hin ka goro cere ra. Gandaa kanj ra i goo ma goro si hin k'i zaa ngi almaney maaganda se. ⁸ Woo ka kate Eso goro tondi hondey ra kanj ti Seyir gandaa. Eso da se i ga nee Edom.

Eso hayroo Seyir gandaa ra

⁹ Eso ti Edom borey baaba, nga hayroo ne kanj goo tondi hondey ra kanj ti Seyir gandaa. ¹⁰ Eso iz'arey maaney ne: nga wandoo Ada iz'aroo ti Elifaz, nga wandoo Basemat iz'aroo ti Rehuwel. ¹¹ Elifaz iz'arey ti: Temanj, nda Omar, nda Sefo, nda Gatam, nda Kenaz. ¹² Timna ti *wahayoo* kanj Elifaz, Eso iz'aroo n'a zaa hiijay se. A duu a se Amalek. Wey ti Ada, Eso wandoo haamawey. ¹³ Rehuwel iz'arey ti: Nahat, nda Zera, nda Šamma nda Miza. Wey ti Basemat, Eso wandoo haamawey. ¹⁴ Oholibama kanj ti Eso wandoo man'ti kala Ana, Sibonj ize woyoo, ize woyoo, nga izey ne: a duu Eso se Yehuš, nda Yalam, nda Kora.

† *Nongu hodaddante kanj ga kurkey ga goro ka hawgay.*

¹⁵ Alkabiilawey bonjkoyney kanj hun Eso iz'arey ra maaney ti: Elifaz, Eso iz'aru jinaa iz'arey maaney ne: bonjkoynoo kanj maanoo ti Temanj, nda bonjkoynoo Omar, nda bonjkoynoo Sefo, nda bonjkoynoo Kenaz, ¹⁶ nda bonjkoynoo Kora, nda bonjkoynoo Gatam, nda bonjkoynoo Amalek. Wey ti bonjkoyney kanj hun Elifaz ga Edom gandaa ra, i man'ti kala Ada haam'arey. ¹⁷ Rehuwel kanj ti Eso iz'aroo, iz'arey maaney ne: bonjkoynoo Nahat, nda bonjkoynoo Zera, nda bonjkoynoo Šamma nda bonjkoynoo Miza. Wey ti bonjkoyney kanj hun Rehuwel ga Edom gandaa ra. I man'ti kala Basemat, Eso wandoo haam'arey. ¹⁸ Oholibama kanj ti Eso wandoo, hayroo ti: bonjkoynoo Yehuš, nda bonjkoynoo Yalam, nda bonjkoynoo Kora. Wey ti bonjkoyney kanj hun Oholibama ga, Eso wandoo kanj ti Ana ize woyoo. ¹⁹ Wey ti Eso iz'arey nda ngi alkabiilawey bonjkoyney. Eso da se i ga nee Edom.

Seyir, Hori bora nda nga hayroo

²⁰ Seyir kanj ti Hori bora kanj bay ka goro gandaa ra, hayroo ne: Lotanj, nda Šobal, nda Sibonj, nda Ana, ²¹ nda Dišonj, nda Eser, nda Dišanj. Wey ti Hori borey bonjkoyney, Seyir hayroo, Edom gandaa ra. ²² Lotanj iz'arey ti Hori nda Hemam. Lotanj woymaa ti Timna. ²³ Šobal iz'arey ti: Aliwanj, nda Manahat, nda Ebal, nda Šefo, nda Onam. ²⁴ Sibonj iz'arey ti Aya nda Ana. Ana follokaa no ka duu hari saajoo ra, waatoo kanj a koy nga baaba Sibonj farkey kur. ²⁵ Ana izey ti: Dišonj nda Oholibama kanj ti Ana ize woyoo. ²⁶ Dišonj iz'arey ti: Hemdanj, nda Ešbanj, nda Yitranj, nda Keranj. ²⁷ Eser iz'arey ti: Bilhanj, nda Zawanj, nda Akanj. ²⁸ Dišanj iz'arey ti Utus nda Aranj.

²⁹ Hori borey bonjkoyney ne: bonjkoynoo Lotanj, nda bonjkoynoo Šobal, nda bonjkoynoo Sibonj, nda bonjkoynoo Ana, ³⁰ nda bonjkoynoo Dišonj, nda bonjkoynoo Eser, nda bonjkoynoo Dišanj. Wey ti Hori borey bonjkoyney, alkabiila nda alkabiila Seyir gandaa ra.

Edom gandaa kokoyey nda nga alkabiilawey bonjkoyney

³¹ Za kokoy mana Izirayel borey laama, kokoyey kanj laama Edom gandaa ra maaney ne: ³² Bela, Bewor iz'aroo na Edom laama. Nga koyraa maanoo ti Dinhaba. ³³ Waatoo kanj Bela buu, Zera iz'aroo Yobab kanj ga hun Bosra huru dogoo ra. ³⁴ Waatoo kanj Yobab buu, Hušam huru dogoo ra, a si hun kala Temanj borey gandaa ra. ³⁵ Waatoo kanj Hušam buu, Bedad iz'aroo Hadad huru dogoo ra. Nga no ka Majanj borey kar ka hin ey Mowab gandaa ra. Nga koyraa maanoo ti Awit. ³⁶ Waatoo kanj Hadad buu, Samla kanj ga hun Masreka huru dogoo ra. ³⁷ Waatoo kanj Samla buu, Šawul kanj ga hun Rehobot isaa †† mijoo ga huru dogoo ra. ³⁸ Waatoo kanj Šawul buu, Akbor iz'aroo Bal-Hananj huru dogoo ra. ³⁹ Waatoo kanj Bal-Hananj, Akbor iz'aroo buu, Hadar huru dogoo ra, nga koyraa maanoo ti

†† *Zamnaa 31.21.*

Pawu. Wandoo maapoo ti Mehetabel. Mehetabel ti Matred ize woy. Matred ti Me-Zahab ize woy.

⁴⁰ Bonkoyney kanj hun Eso ga maapney ne, affoo kul nda nga alkabiilaa, nda nga gorodogoo, nda nga maapoo: Timna, nda Alewa, nda Yetet, ⁴¹ nda Oholibama, nda Ela, nda Pinonj, ⁴² nda Kenaz, nda Temaŋ, nda Mibsar, ⁴³ nda Magdiyel, nda Iram. Wey ti Edom bonkoyney, affoo kul nda nga gorodogoo gandaa kanj i n'a mayray ra. Eso ti Edom borey kaagaa.

Isufi handirey

37 Yakuba goro Kanaŋ gandaa ra, nongoo kanj ra baaboo bay ka cindi. ² Yakuba hayroo fillaa ti woo. Waatoo kanj Isufi goo nda jiiri woy cindi iyee (17), a ga koy almaney kur, nga nda nga armyey. Zankaa woo ga hanga nga baaba foo izey bande kanj ti Bilha nda Zilpa iz'arey. A ga ngi šenni laaley ka too ngi baaba do. ³ Woo kaa ka gar Izirayel ga baa Isufi ka bisa nga zankey kul, zama nga žeenayyanoo ra a duu a, a na darbay caarante foo tee a se. ⁴ Kanj nga armyey ga dii kanj ngi baaba ga bag'a ka bisa ngey kul, i konna a, de i si hin ka šelaŋ a se nda bajji.

⁵ Isufi handiri, de a n'a deede nga armyey se, woo yee ka kate i ma konna a ka tonton. ⁶ A nee i se: «Wa maa handiroo kanj ay n'a tee se! ⁷ Ir mma goo ma jeeni terenjiyanj haw faarey ra kanj dogoo din da ay terenjoo tun ka kay nga bonj ga, war waney g'a kuubi k'a bere, de i ga gunguma jinoo ra.» ⁸ Nga armyey n'a zaabi ka nee: «Macin! Ni mm'ir laama sanda kokoy? Ni mm'ir juwal sanda bonkoyni wala?» I yee ka konna a ka tonton nga handirey nda nga šenney maaganda se.

⁹ A yee ka handiri koyne, de a n'a filla nga armyey se. A nee: «Ay na handiri foo tee koyne. Handiroo ra ay dii waynaa nda handoo nda handaray woy cindi foo (11) ga gunguma ya ne.» ¹⁰ A n'a deede nga baaba nda nga armyey se. Baaboo citi a ga ka nee: «Cin handiri ti woo? Adiši agay, nda ni naa, nda ni armyey no ma kaa ka gunguma ma ne?» ¹¹ Isufi armyey canse a ga, amma baaboo gaabu šennoo ga.

Isufi armyey n'a neere, a koy fatta Misira gandaa ra

¹² Han foo Isufi armyey koy ngi baaba almaney kur koyraa here kanj se i ga nee Šekem. ¹³ Izirayel nee Isufi se: «Man'ti Šekem here no ni armyey ga koy kur? Kaa, ya ni sanba i do.» A n'a zaabi ka nee: «Agay ne, ay baaba!» ¹⁴ Izirayel nee a se: «Ay g'a wiri ni ga, koy ma dii wala ni armyey nda almaney ga saabu, ma kaa ka ngi alhabar tee ya ne.»

Takaa woo nda a n'a sanba Hebronj gooroo ra, Isufi koy Šekem here. ¹⁵ Aru foo n'a kubay saajoo ra, a dere. Aroo n'a hãa ka nee: «Macin no n'g'a wiri?» ¹⁶ A n'a zaabi ka nee: «Ag'armey no ay g'i wiri. Ay g'a wiri ni ga, nda n'ga nongoo bay kanj ra i koy almaney kur, m'a har ya ne.» ¹⁷ Aroo nee a se: «I hun ne ra, ay ga maa i ga nee ngi ma koy koyraa here kanj se i ga nee Dotan.» Isufi hanga nga armyey ceebandawey, a duu ey Dotan.

¹⁸ Za a mana too kate i do, i g'a honnay nongu mooro ra, i marga ka waafaku ka nee ngi m'a wii. ¹⁹ I nee cere se: «Handirey baaba ne ma kaa. ²⁰ Wa kaa, ir m'a wii, ir m'a warra dayey wey affoo ra, de ir ma nee kanj ganjihooga k'a ŋaa. Waatoo din ir ga dii haya kanj nga handirey ga ti a!» ²¹ Rubenj maa šennoo, a baa nga m'a hallasi kabey ra. A nee: «Ir masi hundoo kaa.» ²² A yee ka nee i se: «War masi kuri mun. W'a warra dayoo woo ra kanj ne saajoo ra, amma war mas'a wii.» A nka baa nga m'a hallasi k'a ka yee baaboo do.

²³ Waatoo kanj Isufi too kate nga armyey do, i na nga darbaa kaa jindoo ra, darbay caarantaa kanj goo a ga. ²⁴ I n'a dii, i n'a warra dayoo ra. Hari sii a ra, nga koonoo no. ²⁵ Woo banda ga, i goro ka ŋaa. I na Isimayel borey honnay i ga kaa, ngi nda ngi yoo jeejewey ka hun Galad ka doo Misira gandaa ra. Jeejewey man'ti kala day-day, nda jii, nda dugu. ²⁶ Kanj Žuda dii ey, a nee nga armyey se: «Macin no ir ga duu a nda ir n'ir armaa wii k'a tugu? ²⁷ Wa kaa, ir m'a neere Isimayel borey se, ir mas'a wii, zama ir armaa no kanj ti ir hamoo.» I yadda a se. ²⁸ Waatoo kanj Majanj maa-malakawyanj ga bisa, Isufi armyey n'a cendi k'a kaa dayoo ra k'a neere Isimayel borey se nzorfu kaaray tamma bonj waranka (20). Borey din koy nda a Misira gandaa ra. ²⁹ Woo banda ga, Rubenj yee kate dayoo do, de a dii kanj Isufi sii a ra, a na nga darbawey kanj goo jindoo ra kottu ka nga dooraa cebe. ³⁰ A yee nga armyey do ka nee i se: «Zankaa sii no! Sohõ cin no ay ga ti a?»

³¹ I na Isufi darbaa zaa, i na jindaaru foo koosu, de i na darbaa miti kuroo ra. ³² I na darbay caarantaa sanba ngi baaba do ka nee a se: «Woo ti hayaa kanj ir duu a! Guna wala ni iz'aroo darbaa no wala man'ti nga no.» ³³ A n'a bay, de a nee: «Ay izoo darbaa no! Ganjihooga k'a ŋaa, Isufi wiiyandi!» ³⁴ Yakuba na nga jinde bankaarawey kottu ka nga dooraa cebe. A na nga gamoo haw nda saaku kasa †, de a na waati kuku tee a ga nga izoo hãe. ³⁵ Nga iz'arey nda ize woyey kul tun ka koy ka binoo yaynandi, amma a wanji ka dangay. A nee: «Hãenoo ra ay ga koy ag'iz'aroo gar alaaharaa.» A cindi a ga hãe.

³⁶ Woo kaa ka gar Majanj borey na Isufi neere Misira gandaa ra Potifar se kanj ti Firawuuna goykaw beerey affoo, nga lakkalkey jineboraa.

Tamar duu Žuda se hayyan

38 Zaman follokaa ra, Žuda hibi nga armyey ga ka koy goro Adulam boraa do kanj maapoo ti Hira. ² No din ra Žuda dii Kanaŋ aru foo kanj maapoo ti Šuwa, ize woyoo. A hijji a, a gorokasinay nda a. ³ A tee alhaamidu, a na iz'aru foo danj aduŋna ra kanj Žuda na maapoo danj Er. ⁴ A yee ka gunde zaa, a na iz'aru danj aduŋna ra kanj a na maapoo danj Onan. ⁵ A yee ka iz'aru danj aduŋna ra kanj a na maapoo danj Šela. Žuda sii kala Kezib, waatoo kanj izoo woo ga hayandi.

⁶ Jiiriyanj banda ga, Žuda na Er hijjandi kanj ti nga iz'aru jinaa, woyoo maapoo ti Tamar. ⁷ Er, Žuda ize jinaa man'ti kala boro futu Abadantaa se. Abadantaa n'a

† Buuyan ra i ga woo tee.

wii. ⁸ Žuda nee Onaŋ se: «N'ga hima ka hiji ni albora woyoo hala ma duu hayyan ni armaa se.» ⁹ Amma Onaŋ faham kaŋ izey kaŋ a g'i hay si huru nga maapoo ga, woo se waati kul kaŋ a ga marga nda woyoo, a mma naŋ almaaniyoo ma mun laboo ra hala nga masi duu nga armaa se hayyan. ¹⁰ Hayaa kaŋ Onaŋ n'a tee man'ti kala ifutu Abadantaa se, a na nga mo wii. ¹¹ Žuda nee nga nzura woyoo Tamar se: «Koy goro ni baaba hugoo ra, masi hiji hala ay iz'aroo Šela ma beeri.» A nka hunbur Šela masi koy buu sanda nga armye takaa, nga se a na ŝennoo woo har. Tamar koy goro nga baaba hugoo ra.

¹² Waati kuku banda ga, Šuwa ize woyoo kaŋ ti Žuda wandoo, faati. Buuyanoo goraa banda ga, Žuda nda nga ceroo Hira, Adulam boraa, žigi ka koy Timna ka almaney kosu. ¹³ Boroyaŋ na Tamar noo alhabar ka nee: «Ni kurŋoo baaba ne ma žigi ka koy Timna ka nga almaney kosu.» ¹⁴ Tamar na nga woy gorori darbawey kaa ka tungu gum nga ga, ka nga boŋ tugu. A koy goro Enayim koyraa miŋoo ga, Timna fondaa ra, zama a ga dii kaŋ Šela beeri, amma i mana nga noo a se hii-jay. ¹⁵ Kaŋ Žuda dii a kul, a n'a himandi nda woykuuru, zama a nka nga ndumoo gum. ¹⁶ A šiiri ka koy a do fondaa ra, a nee a se: «Naŋ ya kani nda ni.» A si bay wala nga nzura woyoo no. A n'a zaabi ka nee: «Macin no n'g'a noo ya ne nda ay n'ay boŋ noo ma ne?» ¹⁷ A nee a se: «Ay ga hancin-ize foo sanba ma ne ag'almaney ra.» Woyoo nee a se: «A boori, nda n'g'ay noo tolme hala n'g'a sanba.» ¹⁸ A nee a se: «Macin no n'ga baa y'a tolme?» A n'a zaabi ka nee: «Ni karfoo nda nga korbaa kaŋ ti ni tammaasaa, nda ni kabe goboo.» A n'i noo a se, a marga nda a, a n'a tee boro hinka. ¹⁹ A tun ka koy, a na tungoo kaa ka woy gorori darbawey yeeti nga ga.

²⁰ Žuda na nga ceroo, Adulam boraa, sanba nda hancin-izoo a ma nga hayey kaŋ a n'i tolme taa woyoo kone. Amma a mana dii a. ²¹ A na borey kaŋ goo no din hãa ka nee: «Man woyoo kaŋ ga izefututaray tee Enayim fondaa ra?» I n'a zaabi ka nee: «Woy kul sii ne ra kaŋ ga izefututaray tee.» ²² A yee Žuda do ka nee: «Ya na dii a, koyne mo ba nongoo din borey nee kaŋ woy kul sii no din kaŋ ga nga boŋ neere.» ²³ Žuda nee: «A ma gaabu hayey kaŋ goo a kone ir masi koy kayna. Nga ne, ay na hancin-izoo sanba, amma mana dii a.»

²⁴ Handu hinza cine banda ga, boroyaŋ na Žuda bayrandi ka nee: «Tamar, ni izoo wandoo na woykuurutaray tee, de woykuurutaraa ra a tee boro hinka.» Žuda nee: «W'a fattandi, i m'a ton.» ²⁵ Waatoo kaŋ i g'a ka fatta, a n'i ma nee nga nzuraa se: «Boraa kaŋ n'ay tee boro hinka wane nda jinawey wey.» A yee ka nee: «Guna wala n'ga boraa bay kaŋ wane nda karfoo, nda nga korbaa, nda goboo woo.» ²⁶ Žuda n'i bay, a nee: «A goo nda cimi nda agay, zama ya n'a noo ag'iz'aroo Šela se.» Woo banda ga, a mana yee ka marga nda a.

²⁷ Waatoo kaŋ a ga baa ka hay, i gar kaŋ ntaway aruyaŋ no a ga duu. ²⁸ Kaŋ a ga duu nga boŋ, ize faa na nga kaboo kaa taray, hayandikaa na kaboo dii ka šilli ciray zaram haw a ga ka nee: «Woo ka jin ka fatta.»

²⁹ Amma a na nga kaboo yeeti, de armaa ne ka huru aduŋna ra. Hayandikaa nee: «Gaabi nda ni ne ka fatta!» I na maapoo daŋ Peres (maanaa «fatta nda gaabi»). ³⁰ Nga banda ga, armaa fatta kate kaŋ šilli ciraa goo kaboo ga. I na maapoo daŋ Zera (maanaa «waynaa cirayyanoo»).

Potifar wandoo kaŋ Isufi ga

39 I na Isufi ka doo Misira. Misira aru foo kaŋ maapoo ti Potifar kaŋ ti Firawuuna goykaw beerey affoo, nga lakkalkey jineboraa, a n'a day Isimayel borey ga kaŋ n'a ka doo no din. ² Abadantaa goo Isufi bande, haya kul kaŋ ra a huru ga boori. A cindi nga koyoo, Misira boraa, hugoo ra. ³ Nga koyoo dii kaŋ Abadantaa goo a bande, de mo haya kul kaŋ ra a huru Abadantaa g'a hanse. ⁴ A na alhormo tee Isufi se, a tee a se cee-cire maana. Potifar na nga hugoo talfi a ga, a na nga hayey kul daŋ kaboo ra. ⁵ Za kaŋ a na nga hugoo nda nga hayey kul daŋ kaboo ra, Abadantaa na albarka daŋ Misira boraa hugoo ra, Isufi maaganda se. Abadantaa na albarka daŋ Potifar hayey kul ra, nda nga hugoo ra, nda nga faarey ra. ⁶ Hayey kul kaŋ goo maapoo ga, a n'i naŋ Isufi kaboo ra. Nga hunday si huga nda haya kul kala nga ŋaahayaa. Isufi goo nda kunturu henna nda ndum henna. ⁷ Waati bandaa ga, Isufi goo woo da ra kaŋ nga koyoo wandoo na moo daŋ a ra. Woyoo nee a se: «Marga nda agay.» ⁸ A wanji, de a nee a se: «Guna, ay koyoo si haya kul bay nga hugoo se, hayey kul a man'i daŋ kala ay kaboo ra. ⁹ A mana bisa agay hugoo woo ra, a man'ay ganji haya kul nda man'ti ni kaŋ ti nga wandoo. Taka foo nda ay ga zunubu beeroo woo tee ka Irkoy kuta?» ¹⁰ Takaa kul kaŋ nda a g'a har Isufi se zaari ka kaa zaari, a wanji ka marga nda a, ka kani nda a.

¹¹ Han foo Isufi huru hugoo ra ka nga goyey tee, a gar kaŋ hugu-ize kul sii no, ¹² woyoo na Isufi dii nda nga darbaa ka nee: «Kani nda agay!» A na nga darbaa naŋ kaboo ra, a zuru ka taray gaarandi. ¹³ Waatoo kaŋ a dii kaŋ a na nga darbaa naŋ nga kaboo ra ka zuru ka koy taray, ¹⁴ a ciya nga hugoo borey se ka nee i se: «Wa guna, a mana kate ir se kala Ebere kaŋ ma kaa ka hooray ir ra. A nka gum ay ga, de ay na jinde jer ka kaati ka ciya. ¹⁵ Kaŋ a maa kaŋ ay ga kaati ka ciya, a na nga darbaa naŋ ay jeroo ga, a zuru ka koy taray.»

¹⁶ A na Isufi darbaa jisi nga jeroo ga hala waatoo kaŋ kurŋoo yee kate hugey. ¹⁷ A na filla follokaa deede a se ka nee: «Ebere baŋnaa kaŋ n'kate a ir do kaa ay do ka hooray ay ra. ¹⁸ Amma kaŋ ay kaati ka ciya kul, a na nga darbaa naŋ ay jeroo ga ka zuru ka koy taray.» ¹⁹ Waatoo kaŋ Isufi koyoo ga maa wandoo deeda ra, a ga nee: «Woo ti hayaa kaŋ ni baŋnaa n'a tee ya ne», Isufi koyoo too met nda futay.

Isufi huru kasaa ra

²⁰ Isufi koyoo n'a dii, a n'a daŋ kasaa ra, nongoo kaŋ ra kokoyoo kasa-izey ga daabandi. A cindi no din, kasaa ra. ²¹ Amma Abadantaa goo Isufi bande, a na

nga hennayyanoo cebe a se, ka borohennataray dan kasa hugoo jineboraa binoo ra Isufi se. ²² Kasa hugoo jineboraa na kasa-izey kul kanj goo kasaa ra dan Isufi kaboo ra, haya kul kanj i g'a tee, nga no m'a juwal. ²³ Haya kul kanj goo Isufi kaboo ra, kasa hugoo jineboraa si huga nda a, zama a ga bay kanj Abadantaa goo Isufi bande, de mo haya kul kanj ra Isufi na kabe dan, Abadantaa g'a boryandi.

Isufi na kasa-ize hinka handirey feeri

40 Hayey din kanj tee banda ga, aroo kanj ga huga nda Misira kokoyoo hanjhayaa nda aroo kanj ga huga nda nga naahayaa na laybu tee ngi koyoo se kanj ti Misira kokoyoo. ² Firawuuna futu jineboro hinkaa ga kanj ti nga hanjaya hansekey bonkoynoo nda naahaya hansekey bonkoynoo. ³ A n'i dii k'i dan nga lakkalkey jineboraa hugoo ra kanj goo kasaa ra, nongoo kanj ra Isufi daabandi. ⁴ Lakkalkey jineboraa n'i nan Isufi kaboo ra, a m'i hawgay, i na waati tee kasaa ra.

⁵ Han foo Misira kokoyoo hanjaya hansekey jineboraa nda naahaya hansekey jineboraa kanj daabandi kasaa ra, handiri cijin folloku, affoo kul nda nga handiroo nda nga almaganaa. ⁶ Isufi biya ka kaa i do, de a dii kanj i ga huzun. ⁷ A na Firawuuna goykaw hinkaa kanj goo a bande kasaa ra hãa ka nee: «Macin se war gaahamey ga buu war ga hõ?» ⁸ I n'a zaabi ka nee: «Ir nka handiri, amma boro kul sii ne kanj g'i feeri.» Isufi nee i se: «Man'ti Irkoy kone almaganaa goo wala? W'i filla ya ne.»

⁹ Hanjaya hansekey jineboraa na nga handiroo deede Isufi se ka nee: «Ay handiroo ra, ay dii *alanebn̄aa* foo kanj ga kay ay jine. ¹⁰ Alanebn̄aŋoo woo, kabe hinza bara a ga. Kanj a boosu kul, a na izeyan hay kanj nin. ¹¹ Firawuuna potoo goo ay kaboo ra, ay ga alaneb-izey kaa, ay g'i motti potoo ra, de ay n'a šerre Firawuuna se.» ¹² Isufi nee a se: «Handiroo almaganaa ne, tuuri kabe hinzaa man'ti kala jirbi hinza. ¹³ Ne nda jirbi hinza Firawuuna ga ciya ma ne, a ga ni yeeti ni goyoo ra. N'ga potoo šerre a se sanda takaa kanj ni cindi k'a tee waatoo kanj n'ga tee hanjaya hansekaw.

¹⁴ Amma ma hongu agay waati kanj ni hayey boori. Ma borohennataray tee ya ne k'ay misoo hẽe Firawuuna do, a m'ay fattandi hugoo woo ra. ¹⁵ Gaabi nda i n'ay ka zuru ka hun Eberewey gandaa ra, ne mo ra, ya na haya kul tee kanj ga hima nda guusoo woo huruyanoo.»

¹⁶ Naahaya hansekey jineboraa dii kanj handiroo almaganaa ga boori, a nee Isufi se: «Agay mo, ay handiroo ra, ay dii dika hinzaa kanj ra takula ga huru ga deke-deke cere g'ay bonoo bonj. ¹⁷ Dikaa kanj goo beene, haya kul kanj ti naayan kanj ga huru alforon ra Firawuuna se kul goo a ra, de cirawey g'i n̄aa dikaa ra ay bonoo bonj.» ¹⁸ Isufi zaabi ka nee: «Almaganaa ne, dika hinzaa man'ti kala jirbi hinza. ¹⁹ Ne nda jirbi hinza Firawuuna ga ni bonoo kaa ni jindoo ga ka ni deejj bundu bonj, cirawey ga kaa ka ni hamoo n̄aa.»

²⁰ Jirbi hinzantoo sawa nda hanoo kanj ra Firawuuna hayyanoo jiiri bereyanoo too, a na hoyandi tee nga

tamey kul se. A na hanjaya hansekey jineboraa nda naahaya hansekey jineboraa cee tamey gamey ra. ²¹ Firawuuna na hanjaya hansekey jineboraa yeeti nga goyoo ra, ka potoo šerre a se. ²² Naahaya hansekey jineboraa, a n'a deejj k'a wii sanda takaa kanj nda Isufi na handirey feeri i se. ²³ Hanjaya hansekey jineboraa mana yee ka hongu Isufi, a dirna a.

Isufi na Firawuuna handirey feeri

41 Jiiri hinka banda ga, Firawuuna na handiri foo tee. Handiroo ra, a mma kay isaa minoo ga. ² A dii haw henna naasa iyye žigi ka hun haroo ra, de i huru suboo ra k'a n̄aa. ³ Ngi banda ga, haw iyye žigi ka hun haroo ra, i ga meeri, i ga faabu, de i koy kay ijina-awey jerey ga isaa minoo ga. ⁴ Haw iyye meera faabey na haw iyye boryaa naasey gon. Woo banda ga, Firawuuna moyey hay.

⁵ A yee ka jirbi, de a handiri koyne. Handiroo ra, a dii jeeni iyye kanj ga too i ga boori, i zay kaari follokaa ga. ⁶ Jeeni iyye koga noomayan kanj dandi hew konnaa n'i ton, tun dumawey ga. ⁷ Jeeni iyye noomey na jeeni iyyaa gon kanyan ga too i ga boori. Firawuuna tun, de a gar kanj handiri ra nga goo.

⁸ Subbaahoo ra, Firawuuna lakkaloo tun, de a dan i ma ciya kottekoyney nda bayraykoyney kul se kanj goo Misira ra. Firawuuna na nga handirey deede i se, amma boro kul mana hin k'i feeri a se. ⁹ Hanjaya hansekey bonkoynoo šelanj Firawuuna se ka nee: «Hõ ay ga hongu ay laybey kanj ay n'i tee ka bisa. ¹⁰ Han foo ni kanj ti Firawuuna futu ni tamey ga, n'n'ay dan kasaa ra lakkalkey jineboraa hugoo ra, agay nda naahaya hansekey bonkoynoo. ¹¹ Ir affoo kul na handiri foo tee cijin follokaa da ra, agay nda a, affoo kul nda wanoo almaganaa. ¹² Ebere arusooga foo kanj ti lakkalkey jineboraa tamoo, cindi ir bande no din ra. Ir n'ir handirey deede a se, a na affoo kul noo nga almaganaa.

¹³ Hayey tee nda takaa kanj nda a n'a feeri ir se. N'n'ay yeeti ay goyoo ra, n'na naahaya hansekey bonkoynoo deejj k'a wii.»

¹⁴ Firawuuna dan i ma ciya Isufi se. I n'a fattandi kasaa ra nda cahãyan. A mulle, a na darbay barmay jina, a koy Firawuuna do. ¹⁵ Firawuuna nee Isufi se: «Ay na handiri foo tee, amma boro kul sii ne kanj g'a feeri. Ay maa kanj ni, n'ga hin ka handiri feeri nda ni maa a se.» ¹⁶ Isufi na Firawuuna zaabi ka nee: «Man'ti agay no! Irkoy no ma ni noo zaabi kanj ga ni binoo yaynandi.» ¹⁷ Firawuuna nee Isufi se: «Guna, ay handiroo ra, ya mma goo ma kay isaa minoo ga. ¹⁸ De haw iyye henna naasa ne ka žigi ka hun haroo ra ka suboo n̄aa. ¹⁹ Ngi dumaa ga, haw iyye žigi ka hun haroo ra, ifaranteyan, i ga meeri, i ga faabu. Ya na bay ka dii ngi dumi noomayan Misira gandaa kul ra. ²⁰ Haw iyye meera faabey na haw iyye jinawey gon kanj ga naasu. ²¹ Haw naasey gonandi, amma boro si bay wala i huru haw faabey gundey ra. Ngi azzaatey ga meeri sanda cee jinaa. Woo banda ga, kul ay moyey hay. ²² Ay dii koyne jeeni iyye kanj ga too, i ga boori, i zay kaari follokaa ga. ²³ Ngi banda ga, jeeni iyye koga noomayan

zay kaŋ dandi hew konnaa n'i ton. ²⁴ Jeeni noomey na jeeni boryey gon. Ay n'a filla kottekoynay se, amma boro kul sii ne kaŋ g'a feeri ya ne.»

²⁵ Isufi nee Firawuuna se: «Ni handirey man'ti kala afolloku. Hayaa kaŋ Irkoy g'a tee, nga no a n'a bayrandi ni kaŋ ti Firawuuna se. ²⁶ Haw iyee henney man'ti kala jiiri iyee. Jeeni iyee boryey mo man'ti kala jiiri iyee. Handiri follokaa no. ²⁷ Haw iyee meera faabey kaŋ žigi ka koy ijinawey banda ga man'ti kala jiiri iyee. Jeeni iyee koga noomey kaŋ dandi hew konnaa n'i ton, man'ti kala jiiri iyee heray. ²⁸ Hayaa da kaŋ ay n'a har ma ne no, Irkoy nka hayaa cebe ma ne kaŋ a g'a tee. ²⁹ Nga ne, jiiri iyyaa woo kaŋ goo ma kaa, duuray beeri ga tee Misira gandaa kul ra. ³⁰ Amma nga dumaa ga, jiri iyee heray ga kaa kaŋ ga borey dirpandi duuraa kaŋ Misira gandaa bay ka duu a. Heraa ga gandaa tuusu. ³¹ Heraa gaaboo se, boro si ba bay wala duuray bay ka tee gandaa ra. ³² Ni handiroo kaŋ filla cee hinka man'ti kala hayaa no kaŋ Irkoy n'a kayandi, koyne mo Irkoy g'a tee nda cahāyan. ³³ Sohō aru lakkalkoyne ceeci kaŋ ga faham, m'a daŋ Misira gandaa jine. ³⁴ Ma daŋ gandaa ra kaŋ boroyan ma kay ka Misira gandaa hegaa zamna guu kul affoo jisi jere ga, jiiri iyyaa duuraa waati. ³⁵ Jiiri henney wey kaŋ goo kaa ra, i ma ngi taasoo kul marga. Ma yaamar noo kaŋ alkamaa ma fanjandi, koyrawey huna se, i m'i lakkal. ³⁶ Woo kaŋ margandi ga jisi gandaa se, nga ra waati kaŋ jiiri iyyaa heraa kaa Misira gandaa ra, heraa masi gandaa benandi.»

Isufi huru Misira gandaa jine

³⁷ Šennoo woo kan Firawuuna nda nga tamey se. ³⁸ Firawuuna nee i se: «War ga hongu ir ga duu aroo woo cine kaŋ Irkoy *Hundoo* goo a ra wala?» ³⁹ A nee Isufi se: «Sohō kaŋ Irkoy na hayey wey kul bayrandi ma ne, boro sii no kaŋ goo nda lakkal ka faham sanda ni. ⁴⁰ N'ga huru ay laamaa jine, gandaa kul ga haŋajer ma ne. Kokoytaray fuulaa hinne no m'ay ka bisa ni.» ⁴¹ A nee Isufi se koyne: «Guna! Ay na ni daŋ Misira gandaa kul jine.» ⁴² Firawuuna na nga korbaa kaa k'a daŋ Isufi kaboo ra. A na šukka baana bankaarayyan daŋ a ga, a na wura hiiri daŋ jindoo ra. ⁴³ A n'a kaarandi nga bari torka hinkantoo ga. Borey goo a jine, i ga kaati ka nee: «Wa kobi-kobi!» Takaa woo nda a n'a daŋ Misira gandaa kul jine.

⁴⁴ Firawuuna nee Isufi se koyne: «Agay ti Firawuuna, amma boro kul si nga kaboo wala nga cewoo puuti Misira gandaa kul ra nda man'ti ni nka baa.» ⁴⁵ Firawuuna na Isufi maanoo daŋ Safnat-Paneyaa. A na koyraa kaŋ se i ga nee On *sargari juwalkaa* kaŋ maanoo ti Poti-Fera, ize woyoo, Asanat hijandi Isufi se. Isufi koy Misira gandaa yaara. ⁴⁶ Woo kaa ka gar kaŋ Isufi sii nda kala jiiri waranza (30) kaŋ a ga koy kay Firawuuna, Misira gandaa kokoyoo jine. A hun Firawuuna do ka koy Misira kul kuubi.

⁴⁷ Jiiri iyyaa duuraa ra, hegay beeri tee. ⁴⁸ Isufi na jiiri iyyaa taasoo kul marga Misira gandaa ra. A n'i fanji koyrawey ra. Koyra foo kul a na faarey kaŋ g'a kuubi taasoo daŋ a ra. ⁴⁹ Isufi na alkama boobo marga sanda

teekoo labutaasoo, a mana yee k'a kabu nga booboyanoo se.

Isufi iz'arey

⁵⁰ Za jiiroo kaŋ heraa tee mana kaa, On *sargari juwalkaa* kaŋ ti Poti-Fera ize woyoo Asanat duu Isufi se iz'aru hinka. ⁵¹ Isufi na ijinaa maanoo daŋ Manase (maanaa «dirpandikaa»), a nee: «Zama Irkoy n'ay dirpandi ay farayanoo kul kaŋ ay n'a tee ay baaba huggoo ra.» ⁵² Ithinkantoo a na maanoo daŋ Efrayim (maanaa «hayyan»), a nee: «Zama Irkoy n'ay noo hayyan gandaa kaŋ ra ay hottu.»

Heraa

⁵³ Jiiri iyyaa duuraa kaŋ tee Misira gandaa ra ben. ⁵⁴ Woo banda ga, jiiri iyyaa heraa sintin ka kaa sanda takaa kaŋ nda Isufi n'a har. Heraa huru gandawey kul ra, amma Misira gandaa kul goo nda taasuu. ⁵⁵ Waatoo kaŋ Misira gandaa kul heray, i kaati ka Firawuuna njaaray a ma ngi noo taasuu. Firawuuna n'i zaabi ka nee: «Wa koy Isufi do, hayaa kaŋ a n'a har, war m'a tee.» ⁵⁶ Heraa huru gandawey kul ra, Isufi na taasey fanjido-gey feeri ka taasuu neere Misira borey se. Heraa mma koy de a ga tonton Misira gandaa ra. ⁵⁷ Gandawey kul here no borey ga hun ka kaa Misira ka taasuu day Isufi do, zama heraa mma koy de a ga tonton gandawey kul ra.

Yakuba na nga iz'arey sanba Misira

42 Yakuba dii kaŋ alkama goo Misira gandaa ra, a nee nga iz'arey se: «Macin se war ga goro ka cere guna?» ² A nee koyne: «Wa guna, ay maa kaŋ alkama neerante goo Misira. Wa doo no din ka day ir se, ir masi koy buu.» ³ Isufi armyey boro woy (10) doo Misira ka koy taasuu day. ⁴ Yakuba mana Benžamer kaŋ ti Isufi armaa, sanba i bande, zama a ga hunbur albasi ma duu a. ⁵ Izirayel iz'arey koy alkama day, i sawa nda borey jerey kaŋ koy day, zama heraa goo Kanaŋ gandaa ra.

⁶ Isufi no ma gandaa kul laama. Nga no ma taasoo neere gandaa borey kul se. Isufi armyey kaa, de i gunguma jinoo ra ka ngi ndumey sinji laboo ra. ⁷ Kaŋ Isufi dii nga armyey, kul a n'i bay, amma a na nga boŋ tee i se ceewaani. A šendandi i ga, a nee i se: «Man ra war hun?» I n'a zaabi ka nee: «Kanaŋ gandaa ra ir hun, ka kaa ka taasuu day.» ⁸ Isufi na nga armyey bay, amma ngi, i man'a bay. ⁹ Isufi hongu handirey kaŋ nga n'i tee nga armyey ga. A nee i se: «Monnokawyan ti war! Gandaa kanje faabey no war kaa k'i laasaabu, woo se war kaa!» ¹⁰ I n'a zaabi ka nee: «Kalaa, kalaa! Ir koyoo, ni tamey nka kaa ka taasuu day. ¹¹ Ir kul ti baaba foo, boro šerranteyan ti ir, ni tamey mana bay ka tee monnokawyan.» ¹² A nee i se: «Abada, war nka kaa ka gandaa kanje faabey laasaabu.» ¹³ I n'a zaabi ka nee: «Ni tamey man'ti kala arma boro woy cindi hinka (12) kaŋ kul ti baaba folloku Kanaŋ gandaa ra. Ir kul ikaccaa goo ir baaba jeroo ga, affoo mo goo no kaŋ mana cin-

di.»¹⁴ Isufi nee i se: «Woo da ti hayaa kaŋ ay n'a har war se, monnokawyaŋ ti war.»¹⁵ War ga siyandi, ay ga žee nda Firawuuna hunaroo kaŋ war si hun ne ra nda war kul ikaccaa mana kaa ne.»¹⁶ Wa war affoo sanba, a ma koy war armaa ceeci, de cindey ga tee kasa-ize hala ya dii wala war ŝenney ga laadir. Nda man'ti nga sii a ra, ay ga žee nda Firawuuna hunaroo kaŋ monnokawyaŋ ti war!»

¹⁷ Woo banda ga, a n'i dii kasaa ra jirbi hinza.¹⁸ Jirbi hinzantoo hane Isufi nee i se: «Wa hayaa tee kaŋ ay g'a har hala war ma duu ka huna. Boro ti agay kaŋ ga hunbur Irkoy!»¹⁹ Nda war, boro ŝerranteyaŋ ti war, war affoo ma cindi kasaa ra, cindey ma koy nda alkama hugey borey se k'i ŋandi.²⁰ De a ma kate ya ne war kaynoo hala ya war ŝenney sii, nga ra war si duu ka buu.» Woo kaŋ a n'a har i n'a tee.²¹ I nee cere se: «Nda cimi, ir armaa alhakoo goo ir ga, zama ir dii nga bine-marayyanoo waatoo kaŋ a g'ir suurandi, amma ir mana yadda! Woo ti hayaa kaŋ se bonaa woo kaŋ ir boŋ.»²² Ruber ŝelaŋ ka nee i se: «Ay mana nee war se war masi haya laala tee zankaa se wala? Amma war mana haŋajer ya ne. Sohō ir ga hundoo alhakoo bana.»²³ I si bay wala Isufi ga maa ngi se, zama mandikaw no a n'a daŋ ngi gamey ra.²⁴ Isufi hibi i ga ka koy hēe. A yee kate ka ŝelaŋ i se. Nga banda ga, a na Simewoŋ zaa i ra k'a daabu jiney ra.²⁵ Isufi daŋ kaŋ i ma ngi saakey too i se nda alkama, de i ma affoo kul nooroo daŋ nga saakoo ra, i m'i noo ŝilfandey. Woo kaŋ a n'a har i n'a tee.²⁶ I na alkama jeeje ngi farkey ga, de i koy.

Yakuba iz'arey yee Kanaŋ gandaa ra

²⁷ Nongoo kaŋ ra i na cijinoo tee, ngi affoo na nga saakoo feeri ka nga farkaa noo ŋaayan, de a dii kaŋ nooroo goo saakoo mijoo ga.²⁸ A nee nga armye se: «Ay nooroo yee ay ga, nga ne ay saakoo ra.» Biney dunbu, de i ga jijiri ka nee cere se: «Cin ti woo kaŋ Irkoy n'a tee ir se?»

²⁹ I koy ngi baaba Yakuba do, Kanaŋ gandaa ra, de i na haya kul filla a se kaŋ tee ngi ga.³⁰ I nee a se: «Boraa kaŋ ti gandaa din boŋkoynoo ŝendandi ir ga. A n'ir dii nda boroyaŋ kaŋ kaa ka gandaa monno.»³¹ Ir nee a se: «Boro ŝerranteyaŋ ti ir, ir man'ti monnokawyaŋ.»³² Ir man'ti kala arma woy cindi hinka (12) kaŋ kul ti baaba folloku. Ir affaa mana cindi, ir kul ikaccaa goo ir baaba do Kanaŋ gandaa ra.»³³ Boŋkoynoo nee ir se: «Takaa ne kaŋ nda ay ga bay wala boro ŝerranteyaŋ ti war. Wa war armye affoo naŋ ay kaboo ra, wa haya zaa kaŋ nda war ga war hugey borey ŋandi.»³⁴ Wa koy, de war ma kate ya ne war kaynoo. Woo ra ay ga bay kaŋ man'ti monnokawyaŋ ti war, boro ŝerranteyaŋ ti war. Ay ga war armaa yeeti war ga, de waatoo din war ga hin ka koy nongu kaŋ kan war se gandaa ra.»

³⁵ Waatoo kaŋ i ga taasey kaa saakey ra, nga ne, affoo kul, nga nooroo hawaroo goo nga saakoo ra. Kaŋ ngi nda ngi baaba dii nooru hawarey, kul i hunbur.³⁶ Yakuba nee i se: «War g'ay izey kaa ay cire! Isufi mana cindi, Simewoŋ dere, sohō war ga baa war ma

Benžameŋ dii! Hayaa kul si kaŋ kala agay boŋ.»

³⁷ Ruber nee nga baaba se: «A noo ya ne, ay g'a ka yee kate ni do. Nda ay mana yee kate nda Benžameŋ, m'ay iz'aru hinkaa wii.»³⁸ Amma a nee: «Ay iz'aroo si doo war bande, nga armaa nka buu, nga foo ka cindi. Nda albasi duu a diraa ra, binemarayyan nda war g'ay žeenayyanoo zumandi alaaharaa.»

Benžameŋ koy nga armye bande Misira

43 Heraa laala Kanaŋ gandaa ra.² Waatoo kaŋ Yakuba hugoo borey na alkama kaŋ i n'a ka hun Misira, ŋaa ka ben, Yakuba nee nga iz'arey se: «Wa yee ka koy ŋaayan day ir se.»³ Žuda n'a zaabi ka nee: «Aroo din bayrandi ir se kaaray kaŋ ir masi too kate nga do nda ir armaa sii ir bande.»⁴ Nda n'ga yadda, ir armaa ma hanga ir bande, ir ga doo ka ŋaayan day ma ne.⁵ Amma nda n's'a sanba ir bande, ir si doo, zama aroo nka nee ir se kaŋ, nda ir armaa sii ir bande, ir masi too kate nga do.»⁶ Izirayel nee: «Macin se war na goy futaa woo tee ya ne ka bayrandi aroo se kaŋ war goo nda arma foo koyne?»⁷ I n'a zaabi ka nee: «Aroo nka hanse k'ir hāa ir nda ir hugoo, a nee: «War baaba ga huna wala? War goo nda arma foo koyne wala?» Ir mo tuuru a se nda taka kaŋ nda a n'ir hāa. Ir mma bay wala a ga nee ir m'ir armaa ka doo kate?»⁸ Žuda nee nga baaba Izirayel se: «Naŋ zankaa ma hanga ay bande hala ir ma duu ka tun ka koy, ir masi koy buu nda heray, ir, nda ni, nda ir zankey.»⁹ Agay no n'g'ay bay, agay nda m'a hāa. Nda ay man'a ka yee kate ni do, nda ay man'a daŋ ni kaboo ra, ni alhakoo ma hanga agay hala abada.¹⁰ Nda a gar ir nka koy za waatoo din, sohō kaa ka gar ir yee koyne!»

¹¹ Ngi baaba Izirayel nee i se: «Nda woo no, takaa ne kaŋ war g'a tee: wa gandaa hayaa suubanteyaŋ zaa k'i ka doo aroo do i ma tee a se gomni: jii, nda yuu, nda day-day, nda dugu, nda maatiga, nda amand.»¹² Wa nooroo kaŋ war n'a gar war saakey mijey ga ka koy war bande k'a yeeti, a ga hin ka tee boraa nka firka. War ma nooru taaga zaa ka koy koyne.¹³ Wa war armaa zaa, ka tun ka yee aroo do.¹⁴ Yala Irkoy, Hini-kul-koyoo ma war noo alhormo aroo woo do, hala a ma naŋ war armaa faa nda Benžameŋ ma yee kate war bande. Nda ay ga hima ka jaŋ ay izey, ya jaŋ ey.»

Isufi armye yee a do

¹⁵ Armye na gomney zaa, i na nooroo kaŋ i ga hima k'a ka koy cine hinka zaa, i na Benžameŋ mo zaa ka koy. I tun ka doo Misira ka koy Isufi do.¹⁶ Za kaŋ Isufi dii i bande Benžameŋ, a nee nga goykaa kaŋ ga nga hugoo ga talfi se: «Arey wey ka koy hugey do, ma alman wii, ma hina, hō zaarikayoo i ga cirkosu ay do.»¹⁷ Aroo na hayaa tee kaŋ a n'a har, a n'i ka koy Isufi hugoo do.

¹⁸ Amma arey hunbur, zama i nk'i ka koy Isufi hugoo do, i nee: «Nooroo kaŋ i n'a yeeti ir saakey ra cee jinaa, nga se i kate iri ne ra, ka kaŋ ir ga, k'ir gurzugay, k'ir tee sanda baŋnaŋ, k'ir farkey kom.»¹⁹ I man Isufi

goykaa ka šelaŋ a se hugoo mijoo ga. ²⁰I nee a se: «Suuri boŋkoynoo, ir cee jinaa kaŋ ir doo ka kaa ka ŋaayan day ne ra, ²¹kaŋ ir ga willi ir do, fondaara, nongoo kaŋ ra ir na cijinoo tee, ir n'ir saakey feeri, de ir kaa ka gar kaŋ boro foo kul nga nooroo goo saakoo mijoo ga, nooroo hinnaa hunday kaŋ ir n'a bana, nga dumoo no ir yee ka kate a ir bande. ²²Ir doo kate nda nooru taaga ka taasuu day. Ir si bay boro kaŋ ka nooroo daŋ ir saakey ra.» ²³Aroo zaabi ka nee: «Baani ma kaa war ga, war masi hunbur! War Koyoo no, war baaba Koyoo ka almaanoo din daŋ war saakey ra, war nooroo mo, ay duu a.» A na Simewoŋ fattandi i se.

²⁴Aroo n'i daŋ Isufi hugoo ra. I kate i se hari, i na ngey cewey ŋumay, i na ngi farkey noo ŋaayan. ²⁵I na ngi gomney soolu hala Isufi ga kaa zaarikay, zama i duu alhabar kaŋ nga do ngi ga cirkosu.

²⁶Kaŋ Isufi too kate hugey do, i na gomney noo a se kaŋ i kate ey nga hugoo do, i gunguma jinoo ra hala ganda. ²⁷A n'i hãa wala taka foo ti ngi gaahamey takaa. A nee i se: «War baaba žeenaa kaŋ war bay ka nga alhabaroo tee ya ne ga huna hala sohõ? A ga saabu?» ²⁸I n'a zaabi ka nee: «Ni tamoo, ir baaba ga huna, a ga saabu.» De i sonbu ka gunguma a se. ²⁹Isufi dii nga armaa Benžameŋ kaŋ nga nda a ga tee ŋaa foo, a nee: «War kaynoo kaŋ war na nga šennoo tee ya ne ti woo wala?» Hãayanoo banda ga, a nee: «Irkoy ma albarka daŋ ni ra, ay zankaa!» ³⁰Isufi armaa faajoo hanse ka hin a, moŋey too nda mundawey, a cahã ka fatta ka koy huru hugu foo ra, a hãe no din. ³¹Woo banda ga, a na nga moŋey ŋumay, a fatta kate. A na nga binoo naagu ka šelaŋ ka nee i ma ŋaayaney gorandi. ³²Ŋaayanoo waati Isufi foo nda nga bagaa, armyey jerey nda ngi bagaa, Misira borey kaŋ ga ŋaa a bande mo nda ngi bagaa, zama Misira boro nda Ebere si ŋaa cere bande, almuhala no Misira borey se. ³³I na armyey gorandi i m'a tenje, k'a dii ibeeroo ga ka koy koddaa ga. I ga cere guna nda almunkar. ³⁴Isufi n'i noo ŋaayanyaŋ kaŋ goo jinoo ra, Benžameŋ bagaa bisa cindey waney hala cee guu. I haŋ, i ŋaali a bande.

Isufi na nga armyey sii

44 Isufi nee aroo se kaŋ ga nga hugoo ga talfi: «Borey wey saakey too nda taasuu hala nongu kaŋ ga a si bisa, de ma affoo kul nooroo daŋ nga saakoo mijoo ga. ²M'ay potoo, nzorfu guuru potoo, nda taasuu nooroo, m'i daŋ i kul ikaccaa saakoo mijoo ga.» A na hayaa tee kaŋ Isufi n'a har a se. ³Za moo boo, nga no i na arey din nda ngi farkey naŋ i ma koy. ⁴I fatta koyraa ra, i mana mooru kaŋ Isufi nee nga hugoo talfikaa se: «Tun ni boŋ ga, hanga arey din, nda n'toor'ey, ma nee i se: «Cin se war ga goy henna bana nda ifutu? ⁵Man'ti nga ti hayaa kaŋ nda ay koyoo ga haŋ, hayaa kaŋ nda a ga gunandi wala? Woo kaŋ war n'a tee man'ti kala goy futu!»

⁶A toor'ey, a na šenni follokey har i se. ⁷I n'a zaabi ka nee: «Macin se ay koyoo ga šenney wey dumey har? Ni tamey ga mooru goyoo woo dumi teeyan! ⁸Nga ne, nooroo kaŋ ir n'a gar ir saakey mijey ga, ir n'a ka kaa

ma ne ka hun Kanaŋ ganda ra. De taka foo nda ir ga yadda ka zay ni koyoo hugoo ra, a ma tee nzorfu kaaray wala wura! ⁹Yala bora kaŋ kone n'na potoo gar ni tamey ra, ma buu, ir mo ga tee ay koyoo baŋney.» ¹⁰A n'i zaabi ka nee: «Ay yadda hayaa kaŋ war n'a har, amma bora kaŋ kone a duwandi no ma tee ay baŋnaa! War borey jerey ga henan.» ¹¹Affoo kul ga cahã ka nga saakoo zumandi k'a feeri. ¹²Aroo fisi, a mana sintin nda kala i kul ibeeroo ka koy ben nda i kul ikaccaa. Potoo duwandi Benžameŋ saakoo ra. ¹³I na ngi darbawey kottu ka ngi dooraa cebe, affoo kul na nga farkaa jeejaa yeeti a ga, i willi koyraa ra.

¹⁴Žuda nda nga armyey koy Isufi hugoo do, i n'a gar no din, de i gunguma jinoo ra hala ganda. ¹⁵Isufi nee i se: «Cin ti goyoo kaŋ war n'a tee? War nka si bay kaŋ ay cine ga wan ka gunandi ka dii hayey kaŋ ga kaa ka tee?» ¹⁶Žuda zaabi ka nee: «Macin no ir ga nee ma ne, ay koyoo? Macin no ir g'a har, taka foo nda ir g'ir boŋ henanandi? Irkoy na ni tamey laybey fatawandi. Sohõ ir ga tee ma ne baŋna, ir nda bora kaŋ kone potoo duwandi.» ¹⁷Isufi zaabi ka nee: «Ay ga mooru woo teeyan! Bora kaŋ kone potoo duwandi no ma tee ya ne baŋna, war, wa žigi ka koy war baaba do nda baani.»

Žuda na nga boŋ noo Benžameŋ dogoo ra

¹⁸Žuda man Isufi do ka nee: «Ay koyoo, alhormo tee ya ne! Ni tamoo ma hin ka šelaŋ ma ne, ay koyoo, masi futu ni tamoo ga, zama n'ga sawa nda Firawuuna. ¹⁹Ay koyoo, ni nka ni tamey hãa ka nee: «War baaba ga huna wala? War goo nda arma foo koyne wala?» ²⁰Ir na ni zaabi, ir koyoo ka nee: «Ir baaba ga huna, a žen. Ir goo nda arma foo kaŋ a duu a nga žeenayyanoo ra. Zankaa din armaa faati, nga hinne ka cindi naŋoo se, baaboo ga hanse ka bag'a.» ²¹Waato din n'nee ni tamey se: «W'a doori kate ya ne, ay ga baa ya dii a.» ²²Ir na ni zaabi, ay koyoo ka nee: «Zankaa si hin ka hun baaboo do. Nda a hun baaboo do, kul baaboo ga buu.» ²³Amma n'nee ni tamey se: «Nda war kaynoo mana doo war bande, war si hin ka dii agay koyne.» ²⁴Waato kaŋ ir žigi ka koy ni tamoo, ir baaba do, ir na ni, ay koyoo šenney har a se. ²⁵Jirbiyaŋ banda ga, ir baaba nee ir se: «Wa yee ka koy ŋaayan day ir se.» ²⁶Ir n'a zaabi ka nee: «Ir si hin ka doo. Nda ir kaynoo ga hanga ir bande, ir ga doo, zama ir si hin ka dii aroo nda man'ti ir kaynoo mma bara ir bande.» ²⁷Ay baaba, ni tamoo nee ir se: «War ga bay kaŋ ay wandoo mana duu ya ne kala iz'aru hinka. ²⁸Affaa hun ay kone, de ay nee: «Šik-ka sii kaŋ ganjihooga n'a wii!» De mo ya na dii a hala nongoo kaŋ ra ay goo. ²⁹Nda war na woo mo taa ay kone, de albasi duu a, war g'ay žeenayyanoo zumandi nda hottay alaaharaa.»

³⁰Sohõ, nda ay koy ni tamoo, ay baaba do bila aru-soogaa kaŋ ga nga hundoo hanse ka denji, ³¹nda a dii kaŋ zankaa sii ir bande, kul a ga buu! De ni tamey g'ir baaba, ni tamoo zumandi nga žeenayyanoo ra nda hottay alaaharaa. ³²Zama agay, ni tamoo nka nga boŋ tolme zankaa dogoo ra ay baaba se, ay nee a se: «Nda

ay man'a ka yee kate ma ne, ay zunuboo ga cindi waati kul, ay baaba.»

³³ Sohõ ay koyoo, ay g'a wiri ni ga, ni tamoo ma tee ma ne baŋna arusoogaa dogoo ra, nga hunday ma žigi ka koy nga armye bande. ³⁴ Taka foo nda ay ga hin ka žigi ka koy ay baaba do nda zankaa sii ay bande? Yala ya si dii bonaa kaŋ g'ay baaba kar!»

Isufi na nga boŋ bayrandi nga armye se

45 Isufi mana yee ka hin ka nga boŋ dii borey kul kaŋ g'a kuubi k'a bere jine. A wurru ka nee: «Wa borey kul fattandi.» Boro kul sii no waatoo kaŋ Isufi ga nga boŋ bayrandi nga armye se. ² A na nga jindoo jer ka hẽe hala nongu kaŋ ra Misira borey maar'a, Firawuuna hugoo mo maar'a. ³ A nee nga armye se: «Agay no Isufi. Ay baaba ga huna hala sohõ wala?» Amma armye mana hin ka tuuru a se, zama i zalba jinoo ra. ⁴ Isufi nee nga armye se: «Wa man kate ay ga.» I man kate. A yee ka nee: «Agay no Isufi, war armaa kaŋ war n'a neere Misira. ⁵ Sohõ war masi war boŋ dor, war masi futu nda hayaa kaŋ se war n'ay neere ne ra. War hallasiroo se Irkoy n'ay sanba ne ra war jine. ⁶ Jiiri hin-ka ne kaŋ heraa goo gandaa ra, de mo jiiri guu koyne kaŋ beeriyan si tee, hegayyan si tee. ⁷ Irkoy nk'ay sanba war jine hala war masi duu ka ben gandaa ra, amma hala war boro boobo ma hallasi. ⁸ Adiši, man'ti war k'ay sanba ne ra, Irkoy k'ay sanba. A n'ay tee Firawuuna se baaba, a n'ay tee boŋkoyini nga hugoo kul boŋ, a n'ay noo ya Misira gandaa kul laama.

⁹ Wa cahã ka žigi ka koy ay baaba do, war ma nee a se: «Ni izoo Isufi nee ir ma nee ma ne kaŋ Irkoy na nga tee Misira kul se boŋkoyini, ma doo kate nga jeroo ga, masi gay!» ¹⁰ N'ga goro Gošerŋ gandaa ra, ay jeroo ga, ni nda ni izey nda ni haamawey, nda ni alman buuney, nda ibeerey, nda haya kul kaŋ goo ni maapoo ga. ¹¹ Ne ra, ay ga ni ŋandi, zama heray ga tee koyne jiiri guu, hala masi koy kaŋ fara ra ni, nda ni alaayaney, nda haya kul kaŋ goo ni maapoo ga.» ¹² Nga ne, war dii nda war moyey, ag'armaa Benžamenj dii nda nga moyey kaŋ agay hunday no ka šelanj war se.

¹³ W'ay beeraa kul kaŋ ay duu a Misira deede ay baaba se nda haya kul kaŋ war dii a. War ma cahã ka doo kate nda ay baaba ne ra.» ¹⁴ Isufi na nga boŋ warra nga armaa Benžamenj jindoo ga ka hẽe. Benžamenj mo na jindoo dii ka hẽe. ¹⁵ A na nga armye kul naagu nga gandoo ra ka hẽe i bande. Woo banda ga, nga armye duu ka šelanj a bande.

Firawuuna ciya Yakuba se a ma kaa ka goro Misira

¹⁶ Alhabaroo too Firawuuna hugoo do kaŋ Isufi armye kaa. Woo tee hayaa kaŋ kan Firawuuna nda nga tamey se. ¹⁷ Firawuuna nee Isufi se: «Nee ni armye se kaŋ hayaa kaŋ i ga hima k'a tee man'ti kala i ma ngi adabbawey jeeje ka koy Kanaŋ gandaa ra. ¹⁸ I ma ngi baaba nda ngi alaayaney zaa ka kaa ka goro ay jeroo ga. Ay ga baa y'i noo nongu henna-henney kaŋ goo Misira gandaa ra. De mo i ga gandaa ŋaayan su-

ubantey ŋaa. ¹⁹ Ni, ay na ni yaamar ma nee i se: «Hayaa ne kaŋ war m'a tee: war ma bari torkayanj zaa Misira gandaa ra war izey nda war wandey se. War ma war baaba žigandi ka kaa. ²⁰ War masi nimsi nda hayey kaŋ war g'i naŋ, zama nongu henna-henney kaŋ goo Misira gandaa kul ra ga tee war wane.»»

²¹ Izirayel iz'arey na hayaa tee kaŋ harandi i se. Isufi n'i noo torkayanj sanda takaa kaŋ nda Firawuuna n'a yaamar, a n'i noo šilfandayyanj fondaa se. ²² A na affoo kul noo darbayanj kaŋ nda a ga barmay. A na Benžamenj noo nzorfu kaaray tamma boŋ zangu hinza (300) nda darbay guu kaŋ nda a ga barmay. ²³ A na farkey aru boŋ woy (10) jeeje nda haya henna-henney kaŋ goo Misira, nda farkey woy boŋ woy (10) kaŋ i na alkama jeeje i ga, nda taasuu, nda meehunayyanj, a n'i sanba nga baaba diraa se. ²⁴ Waatoo kaŋ a ga nga armye naŋ i ma koy, a nee i se: «War masi yenje fondaa ra!» ²⁵ I žigi ka hun Misira ka too Kanaŋ gandaa ra ngi baaba Yakuba do. ²⁶ I bayrandi a se kaŋ Isufi ga huna, nga no ma Misira gandaa kul laama. Amma Yakuba binoo kay, zama a mana naanay ey. ²⁷ Woo banda ga, i na hayey kul filla a se kaŋ Isufi n'i har ngi se. Koyne mo Yakuba dii torkawey kaŋ Isufi n'i sanba hala i ma kate nga, woo ka kate ngi baaba lakkaloo ma zunbu. ²⁸ Izirayel nee: «Isufi, ag'iz'aroo ga huna, woo wasa ya ne! Ay ga koy, de ay ga dii a za ya na buu!»

Yakuba koy Misira

46 Izirayel koy nda haya kul kaŋ goo maapoo ga. A too Ber-Šeba, no din ra a na almanyanj koosu k'i tee sargari nga baaba Isiyaka Koyoo maapoo ga. ² Cijinoon ra, Irkoy šelanj Izirayel se bangayyan ra ka nee: «Yakuba, Yakuba!» A zaabi ka nee: «Agay ne.» ³ Irkoy nee a se: «Agay ti Irkoy, ni baaba Koyoo. Masi hunbur ka doo Misira, zama ay ga ni tee dumi beeri no din ra. ⁴ Agay hunday ga doo ni bande Misira, de mo agay zaati no ma yee ka ni žigandi ka hun no din. Isufi no ma ni moyey mooru.»

⁵ Yakuba hun Ber-Šeba. Izirayel izey na ngi baaba Yakuba, nda ngi izey, nda ngi wandey žigandi bari torkawey boŋ kaŋ Firawuuna n'i sanba nga kateyanoo se.

⁶ I na ngi alman kurey nda gomney zaa kaŋ i duu ey Kanaŋ gandaa ra. Yakuba koy nda nga bande nga hayroo kul Misira, ⁷ nga iz'arey, nda nga haam'arey, nda nga ize woyey, nda nga haama woyey, nda nga hayroo kul. I too a bande Misira.

Yakuba hayroo

⁸ Izirayel izey maapney ne: Yakuba nda nga hayroo kaŋ koy Misira. Yakuba ize jinaa ti Ruberj. ⁹ Ruberj iz'arey ti: Hanok, nda Palu, nda Hesronj, nda Karmi. ¹⁰ Simewonj iz'arey ti: Yemuwel, nda Yamin, nda Ohad, nda Yakin, nda Sohar, nda Šawul kaŋ ti Kanaŋ woyoo iz'aroo. ¹¹ Lewi iz'arey ti: Geršonj, nda Kehat, nda Merari. ¹² Žuda iz'arey ti: Er, nda Onan, nda Šela, nda Peres, nda Zera. Er nda Onan mana buu kala Kanaŋ gandaa

ra. Peres iz'arey man'ti kala Hesronj nda Hamul.

¹³ Isakar iz'arey ti: Tola, nda Puwa, nda Yob, nda Šimronj. ¹⁴ Zabulonj iz'arey ti: Sered, nda Elonj, nda Yalel.

¹⁵ Leya hayroo ti wey kaŋ a duu ey Yakuba se Padaŋ-Aram, nda Dina nga ize woyoo. Ngi iz'arey nda ngi ize woyey kul cere ra hinnaa man'ti kala boro waranza cindi hinza (33).

¹⁶ Gad iz'arey ti: Sefonj, nda Hagi, nda Šuni, nda Esibonj, nda Eri, nda Arodi, nda Areli. ¹⁷ Ašer iz'arey ti: Yimna, nda Yišwa, nda Yišwi, nda Beriya, nda Sera ngi woymaa. Beriya iz'arey ti: Heber nda Malkiyel. ¹⁸ Zilpa kaŋ Labaŋ n'a noo nga ize woyoo Leya se, hayroo ti wey kaŋ a duu ey. Ize boro woy cindi iddu (16) no a duu ey Yakuba se.

¹⁹ Rašel, Yakuba wandoo iz'arey ti: Isufi nda Benžamenj. ²⁰ Isufi duu Misira gandaa ra iz'arey kaŋ Poti-Fera kaŋ ti On *sargari juwalkaa* ize woyoo kaŋ ti Asanat n'i hay a se: Manase nda Efrayim. ²¹ Benžamenj iz'arey ti: Bela, nda Beker, nda Ašibel, nda Gera, nda Naamanj, nda Ehi, nda Roš, nda Mupim, nda Hupim, nda Ardu. ²² Rašel hayroo ti wey kaŋ a duu ey Yakuba se. I kul cere ra man'ti kala boro woy cindi taaci (14).

²³ Dan iz'aroo ti Hušim. ²⁴ Neftali iz'arey ti: Yasiyel, nda Guni, nda Yeser, nda Šilem. ²⁵ Bilha kaŋ Labaŋ n'a noo nga ize woyoo Rašel se, hayroo ti wey. A duu Yakuba se zankayanj, i kul cere ra man'ti kala ize boro iyeye.

²⁶ Yakuba hugoo borey kul kaŋ hun a ga kaŋ koy a bande Misira, man'ti kala boro woydu cindi iddu (66) kaŋ nga iz'arey wandey sii i ra. ²⁷ Isufi iz'aru hinkaa kaŋ hayandi Misira nda Yakuba hugoo borey kul kaŋ koy a bande Misira man'ti kala boro woyye (70).

Yakuba goro Gošenj

²⁸ Yakuba nka Žuda sanba nga jine Isufi do ka alhabar tee a se kaŋ nga goo ma koy Gošenj. Kaŋ i too Gošenj gandaa ra, ²⁹ Isufi na nga bari torkaa soolu ka žigi a boŋ ka koy nga baaba Izirayel kubay Gošenj. Za a dii a, a na nga boŋ warra jindoo ga, a gay a ga jindoo dii ka hēe. ³⁰ Izirayel nee Isufi se: «Sohō, nda a baa ya buu, zama ay dii ni, ay dii kaŋ n'ga huna!» ³¹ Isufi nee nga armyey nda nga baaba hugoo borey se: «Ay ga žigi ka koy alhabar daŋ Firawuuna ra ka nee a se:

«Ag'armey nda ay baaba hugoo borey kul kaŋ goo Kanaŋ gandaa ra kaa ay jeroo ga. ³² I man'ti kala kurkawyanj, zama alman no i g'a biiri. I kate ngi bande ngi alman buuney, nda ibeerey, nda haya kul kaŋ goo maapey ga.» ³³ Waati kaŋ Firawuuna na war cee ka nee: «Macin ti war goymijoo?» ³⁴ War m'a zaabi ka nee: «Ni tamey man'ti kala kurkawyanj za ngi zankataraa ga hala hō, ir nda ir baabey kul.» Takaa woo ra war ga goro Gošenj gandaa ra, zama kuryan man'ti kala almuhal Misira borey se.»

Yakuba dii Firawuuna

47 Isufi koy alhabar daŋ Firawuuna ra, a nee a se: «Ay baaba, nda ay armyey, nda ngi alman buuney, nda ibeerey, nda haya kul kaŋ goo maapey ga

kaa ka hun Kanaŋ gandaa ra. Ngi ne Gošenj gandaa ra.» ² A na boro guu zaa nga armyey ra ka koy Firawuuna do. ³ Firawuuna nee nga armyey se: «Macin ti war goymijoo?» I na Firawuuna zaabi ka nee: «Ni tamey kaŋ ti ir nda ir kaagey man'ti kala kurkawyanj.» ⁴ I nee Firawuuna se koynē: «Ir nka kaa ka goro gandaa woo ra, zama nongu sii kaŋ ra ni tamey ga ngi almaney kur, heraa laala Kanaŋ gandaa ra. Sohō naŋ ni tamey ma goro ka waati tee Gošenj gandaa ra.» ⁵ Firawuuna nee Isufi se: «Ni baaba nda ni armyey kaa ni do, ⁶ Misira gandaa ne ni jine. Ni baaba nda ni armyey gorandi gandaa nongu henna-henna ra. I ma goro Gošenj gandaa ra. Nda n'ga goykaw hennayanj bay i ra, m'i daŋ ag'almaney jine, i ma tee i se jineboro.»

⁷ Isufi kate nga baaba Yakuba k'a cebe Firawuuna se. Yakuba gaara Firawuuna se. ⁸ Firawuuna nee Yakuba se: «Jiiri marje bara ma ne?» ⁹ Yakuba na Firawuuna zaabi ka nee: «Ay yawtaraa jiiirey man'ti kala zangu nda waranza (130). Ay hunaroo jiiirey ga kacca i ga laala, i mana too jiiirey kaŋ ay kaagey duu ey ngi yawtaraa ra.» ¹⁰ Yakuba yee ka gaara Firawuuna se, de a hun a do.

¹¹ Isufi na nga baaba nda nga armyey gorandi, de a n'i noo doo Misira gandaa ra, gandaa nongu henna-henna ra, Ramses laamaa † ra, nda takaa kaŋ nda Firawuuna n'a yaamar. ¹² A na nga baaba, nda nga armyey, nda nga baaba hugoo borey kul noo ŋaayan, affoo kul a laasaabu k'a noo haya kaŋ ga wasa nga borey hinnaa se.

Isufi teegoyoo heraa waati

¹³ Naayan sii gandaa kul ra, zama heraa hanse ka laala. Misira nda Kanaŋ gandaa fara heraa maaganda se. ¹⁴ Isufi na Misira nda Kanaŋ gandaa nooroo kul marga kaŋ nda borey na alkamaa day. A na nooroo woo kul ka koy Firawuuna hugoo ra. ¹⁵ Waatoo kaŋ nooroo ben Misira nda Kanaŋ gandaa ra, Misira borey kul kaa Isufi do ka nee a se: «Ir noo taasu. Macin se ir ga buu nongu kaŋ ra n'goo, zama ir nooroo ben.»

¹⁶ Isufi zaabi ka nee: «Nda war nooroo ben, wa kate war almaney, ay g'i barmay war se nda taasu.»

¹⁷ I kate ngi almaney Isufi do. A na ngi baryey, nda alman buuney, nda ibeerey, nda farkey barmay i se nda taasu. A na jiiroo din tee a ga almaney kul barmay i se nda taasu. ¹⁸ Waatoo kaŋ jiiroo woo ben, yeeši i kaa a do ka nee a se: «Ir koyoo, ir si hin k'a tugu ma ne kaŋ ir noorey ben, alman kurey yee ni maapoo ga, haya kul mana cindi kaŋ ir ga kate a ma ne, kala ir kunturey nda ir faarey, ir koyoo. ¹⁹ Macin se ir nda ir faarey ga faati nongu kaŋ ra n'goo? Ir nda ir faarey day nda taasu, woo ra ir nda ir faarey ga tee Firawuuna wane. Ir noo dumi hala ir ma huna ir masi koy buu, laboo mo masi koy hasara.»

²⁰ Takaa woo nda Isufi na Misira faarey kul day Firawuuna se, zama Misira borey affoo kul nka nga faaroo neere heraa kaŋ ga koy de a ga tonton se. Misira gandaa tee Firawuuna wane. ²¹ Isufi na borey daŋ koyrawey ra, m'a dii Misira gandaa boŋ faa ga ka koy

† Ramses sii kala Gošenj gandaa ra.

affaa ga. ²² Sargari juwalkey hinne faarey no a man'i day, zama haya no kanj Firawuuna n'a zaa nga jindoo ga sargari juwalkey se. Ngi meehunaa si hun kala Firawuuna do, woo se i mana ngey faarey neere.

²³ Isufi nee borey se: «Ay na war nda war faarey day Firawuuna se. Dumi ne, war m'a say faarey ra. ²⁴ Nda hegaa tee, zamna guu kul war ga affoo noo Firawuuna se, war ma itaaca zaa k'a tee dumi faarey se nda njaayan war hugey borey nda war izey se.» ²⁵ I n'a zaabi ka nee: «N'n'ir hundey hallasi. Yala ir ma duu alhormo ni do, ir koyoo ka tee Firawuuna se banja.» ²⁶ Isufi n'a tee yaamar kanj ga bara hala hō kanj Misira faari zamna guu kul affaa ti Firawuuna wane. Sargari juwalkey hinne waney no Firawuuna s'i mayray.

Yakuba ibaayi kokoraa

²⁷ Izirayel goro Misira gandaa ra, Gošenj gandaa ra. I tee no din ra almankoyi, i duu izeyan, de i hanse ka boobo. ²⁸ Yakuba hunaa jiiiri woy cindi iyye (17) Misira gandaa ra. Aloomuroo kanj Yakuba duu a man'ti kala jiiiri zangu nda woytaaci cindi iyye (147).

²⁹ Waatoo kanj Izirayel man buuyan, a na nga izoo Isufi cee, a nee a se: «Ay g'a wiri ni ga, alhormo tee ya ne, ma ni kaboo danj ay ceehamoo cire ka allaahidu zaa ya ne nda baji nda laadirtaraa kanj n's'ay sutura Misira. ³⁰ Waati kanj ay koy ay hayragey gar alaaharaa, m'ay zaa ka hun Misira ka koy ay sutura ay hayragey hugoo ra.» Isufi zaabi ka nee: «Woo kanj n'n'a har, nga no ay g'a tee.» ³¹ Yakuba nee: «A žee ya ne.» Isufi žee a se. Woo banda ga, Izirayel sujudu nga daaroo boŋoo ga.

Yakuba gaara Isufi iz'arey se

48 Hayey din kanj tee banda ga, boroyan kaa ka nee Isufi se: «Ma bay, ni baaba sii nda baani.» Isufi na nga iz'aru hinkaa kanj ti Manase nda Efrayim zaa nga bande. ² Boroyan na alhabar danj Yakuba ra ka nee a se: «Ni iz'aroo Isufi ne ma kaa ni do.» Izirayel na gaabi danj nga boŋ ra, a goro daaroo boŋ. ³ Yakuba nee Isufi se: «Irkoy, Hini-kul-koyoo bangay ya ne Luz, Kananj gandaa ra, a gaara ya ne. ⁴ A nee ya ne: «Nga ne, ay ga ni noo hayyan, ay ga ni boobandi, ay ga ni tee dumi boobo. Ay ga gandaa woo noo ni hayyanoo se ni banda ga, a m'a mayray hala abada.» ⁵ Sohō iz'aru hinkaa kanj n'duu ey za ya na kaa ni do Misira gandaa ra, i ga tee ay wane. Efrayim nda Manase ga tee ay wane sanda Rubeŋ nda Simewoŋ. ⁶ Amma ni hayroo kanj n'g'a hay dumawey ga, ga tee ni wane. Ngi armyey bagaa ra i ga tubu. ⁷ Agay, n'ga bay, waatoo kanj ay ga kaa ka hun Padaŋ, Rašel buu ay kaboo ra, Kananj gandaa ra. Diray cindi ir nda koyraa game kanj se i ga nee Efrata. No din ra ay n'a sutura, Efrata fondaa ra. Efrata da ti Betelehem.» ⁸ Izirayel dii Isufi iz'arey, de a nee: «Mayyan ti wey?» ⁹ Isufi na nga baaba zaabi ka nee: «Iz'arey no kanj Irkoy n'i noo ya ne, ne ra.» Yakuba nee: «Ay g'a wiri ni ga, i manandi agay hala ay ga gaara i se.»

¹⁰ Žeenayyanoo na Izirayel moyey kokoorandi hala nongu kanj ra a si dii koyne. A n'i manandi a ga. Yakuba n'i summu, a n'i naagu nga gandoo ra. ¹¹ Izirayel nee Isufi se: «Ya na hongu wala ay ga dii ni koyne, amma nga ne, Irkoy n'ay cebe ba ni hayroo.» ¹² Isufi n'i kaa nga baaba cewey boŋ, a na nga ndumoo sinji laboo ra ka gunguma.

¹³ Woo banda ga, Isufi na ngi boro hinkaa kul zaa, Efrayim goo Isufi kabe hennaa here, Izirayel kabe laalaa ga, Manase goo nga kabe laalaa here, Izirayel kabe hennaa ga. A n'i manandi a ga. ¹⁴ Izirayel na nga kabe hennaa šerre k'a fur Efrayim kanj ti kayne boŋoo ga, a na nga kabe laalaa fur Manase boŋoo ga. A nka nga kabey bere cere se, zama Manase ti beere. ¹⁵ A gaara Isufi se jina, a nee:

«Yala Irkoy kanj fondaa ra ay hayragey Ibrahima nda Isiyaka dira,

yala Irkoy kanj n'ay kur za ay huru aduŋŋa ra hala hō, ¹⁶ yala almalaykaa kanj n'ay hallasi ifutu kul ra, ma al-barka danj zankey wey ra.

Yala ay maŋnoo nda ay hayragey Ibrahima nda Isiyaka maapey ma ciya i ga.

Yala i ma boobo gandaa ra k'a too!»

¹⁷ Isufi dii kanj nga baaba na nga kabe hennaa fur Efrayim boŋoo ga, a mana kan a se. A na nga baaba kaboo zaa ka nee nga g'a kaa Efrayim boŋoo ga ka fur Manase wanoo ga. ¹⁸ Woo banda ga, a nee nga baaba se: «Man'ti takaa woo no, ay baaba! Zama woo ti beere, ni kabe hennaa fur boŋoo ga.» ¹⁹ Baaboo wanji, a nee: «Ay ga bay, ay izoo, ay ga bay, a ga tee jama, nga mo ga tee boro beeri. Amma nga kaynoo ga beeri nda a, de nga hayroo ga dumi boobo tee.» ²⁰ Hanoo woo, a gaara i se, de a nee: «War maapey nda Izirayel borey ga gaara ka nee: «Irkoy ma ni tee sanda Efrayim nda Manase!» Takaa woo nda a na Efrayim danj Manase jine.

²¹ Izirayel nee Isufi se: «Agay ne buuyan mee ga, Irkoy goo war bande, de a ga war yeeti war hayragey gandaa ra. ²² Agay, ay ga ni noo Šekem kanj ay n'a taanda ay takubaa nda ay biraa Amor borey kone. A ga tee ma ne tontoni ka bisa ni armyey.»

Yakuba šenni kokorantey

49 Yakuba ciya nga iz'arey se, a nee i se: «Wa marga, ay ga hayey filla war se kanj ga kaa ka tee zamaney kanj ga kaa ra. ² Wa marga ka hanjajer, Yakuba iz'arey, wa maa war baaba Izirayel se.

³ Rubeŋ, ni ti ay iz'aru jinaa, ag'alfaydaa nda ay gaabi jina-jinawey ra ay duu ni, ni beeraa nda ni hinoo bisa ni armyey waney.

⁴ N'ga zarga sanda hari, woo se n'si tee jineboraa koyne! Zama ni žigi ni baaba kanidogoo boŋ, n'n'a kaynandi. A žigi ay daaroo boŋ!

⁵ Simewoŋ nda Lewi man'ti kala armayan

kaŋ anniyawey man'ti kala kurimunyan.

⁶ Ay hundoo sii ngi ceretaraa ra,
ay binoosii ngi margaroo ra,
zama ngi futuyanoo ra i na aruyan wii,
ngi hooraa ra i na haw yaaruyan malal.
⁷ Ngi hottayyanoo ma laali, zama a ga koron.
Ngi futuyanoo ma laali, zama a ga laala.
Ay g'i say Yakuba gandaa ra.
Ay g'i say-say Izirayel gandaa kul ra.

⁸ Žuda, ni, ni armey ma ni saabu,
ni kaboo ga ni iberey gungumandi,
de mo ni baaba-izey ga sujudu ni jine.

⁹ Žuda man'ti kala ganjihayla-ize,
n'ga hun hoodogoo ra, ay iz'aroo.
A ga kani ka hunanzam sanda ganjihayla aru
wala sanda ganjihayla woy.

May no ma yadda k'a tunandi?

¹⁰ Kokoytaray goboo si hun Žuda kone.
Boŋkoynitaray goboo si hun kaboo ra,
hala nga koy cimi-cimoo kaayanoo ga †,
nga kaŋ se gandawey kul borey ga yee ganda.

¹¹ Žuda ga nga farkaa haw *alanebɲaŋoo* ga,
alanebɲaa hennaa ga nga farka-izoo ga hawa.
Alaneb hari mooraa ra a ga nga bankaaraa ɲumandi,
alaneb-izoo hari ciraa ra a ga nga darbay beeroo ɲu-
mandi. ††

¹² Moŋey nere nda alaneb hari moora,
de hiŋey kaaray nda waa.

¹³ Zabuloŋ ga goro teekoo miŋoo ga,
a goo harihiyey guraa ga,
nga laamaa ga koy hala Sidoŋ here.

¹⁴ Isakar man'ti kala farka gaabikoyni
kaŋ ga kani kaley gamey ra.

¹⁵ A dii kaŋ hunanzamdoos ga boori,
gandaa ga kan.
A na nga jesoo gaaru ka jere.
A ga baŋɲataray goy tee.

¹⁶ Dan ga ciiti nga dumoo se
sanda Izirayel alkabiila foo.

¹⁷ Dan ga tee gandakarfu kaŋ goo fondaara,
a ga tee gondi kaŋ goo lolaa ra
kaŋ ga bari cee nama
hala barikaarukaa ma kaŋ nda banda.

¹⁸ Abadantaa, ay ga ni hallasiroo batu.

¹⁹ Gad, bone teekawyan ga marga a ga,
amma nga, a g'i dii nda banda.

²⁰ Ašer do ŋaayan henna ga hun,
nga do kokoy ŋaayaney ga hun.

† «hala nga koy cimi-cimoo kaayanoo ga», Ebere šenni ra, *almaganaa faa ti «hala Šilo kaayanoo ga» wala «hala waati kaŋ i na alkaasoo kaa a se»*. †† *Alanebɲaa man'ti kala tuuri baana, amma nga haroo addawlaa ga hima nda yuu wala hawjii.*

²¹ Neftali man'ti kala jeeri kaŋ sii boro mayray ra.
A ga ize hennayan hay. ‡

²² Isufi man'ti kala haw yaaru,
haw yaaru kaŋ goo hari jere ga,
yaaruyan kaŋ goo tondi hondu jese ga. ††

²³ Birawkarkey n'a tooŋe,
i n'a kar, i n'a yenje,

²⁴ amma nga biraa alfaydaa ga gay,
nga kabey goo nda gaabi ††,
Hinikoyoo kaŋ ti Yakuba Koyoo kabey bande,
Kurkaa kaŋ ti Izirayel Tondoo, maŋoo ga.

²⁵ Ni baaba Koyoo ga ni faaba,
Hini-kul-koyoo ga albarka daŋ ni ra.
N'ga duu beenaa haroo albarkaa,
nda laboo cire guusu beeroo haroo albarkaa,
n'ga duu ni almaney nda ni hayroo albarkaa.

²⁶ Ni baaba gaararey
ga bisa ay hayragey waney,
i ga too hala tondi hondey kaŋ ga bara waati kul. †††
Yala i ma tabati Isufi boŋoo ga,
nga armey boŋkoynoo teŋaa ga!

²⁷ Benžamen man'ti kala ganjihanši kaŋ ga korta.
Subbaahoo ra, a ga hayaa ŋaa kaŋ a duu a,
cijinoos ra, a ga nga *alganiimaa* zamna.»

²⁸ Izirayel alkabiila woy cindi hinkaa (12) kul ti woo.
Šenney ti wey kaŋ ngi baaba n'i har i se nga gaararoo
ra. A gaara i se affoo kul nda nga gaararoo.

Yakuba buuyanoo

²⁹ Woo banda ga, Yakuba na nga iz'arey yaamar ka
nee: «Ay ga koy ay hayragey gar alaaharaa, war m'ay
sutura ay baabey jerey ga, tondi guusoo ra kaŋ goo
Eferoŋ Heti boraara faaroo ra, ³⁰ Makupela faaroo tondi
guusoo ra kaŋ ga Mamre tenje, Kanaŋ gandaa ra. Faa-
aroo no kaŋ Ibrahima n'a day Eferoŋ Heti boraara ga k'a
tee *saaray*. ³¹ No din ra Ibrahima nda nga wandoo
Sarata suturandi. No din ra Isiyaka nda nga wandoo
Rebeka suturandi. No din ra ay na Leya sutura. ³² Faa-
aroo nda tondi guusoo kaŋ goo a ra mana dayandi kala
Heti borey ga.» ³³ Waatoo kaŋ Yakuba na nga iz'arey
yaamar ka ben, a na nga cewey marga nga daaroo ra,
hundoo hun, a koy nga hayragey gar alaaharaa.

‡ «Neftali man'ti kala jeeri kaŋ sii boro mayray ra. A ga ize hennayan hay», Ebere šenni ra, *almaganaa faa ti «Neftali man'ti kala tuuri beeri kaŋ ga nga kabey šerre. A ga kabe hennayan tee»*.

†† «Isufi man'ti kala haw yaaru, haw yaaru kaŋ goo hari jere ga, yaaruyan kaŋ goo tondi hondu jese ga», Ebere šenni ra, *almaganaa faa ti «Isufi man'ti kala tuuri kabe dumante kaŋ ga ize tee, de a goo hari jere ga. Kabey ga žigi cetaa ga ka bisa a»*. ††† «amma nga biraa alfaydaa ga gay, nga kabey goo nda gaabi», Ebere šenni ra, *almaganaa faa ti «amma affoo kul biraa cindi a ga kogu karbaši, ngi kabey jijiri»*. †††† «Ni baaba gaararey ga bisa ay hayragey waney, i ga too hala tondi hondey kaŋ ga bara waati kul», Ebere šenni ra, *almaganaa faa ti «Ni baaba gaararey ga bisa tondijaŋey kaŋ gay i ga bara haya henney, i ga bisa tondi hondey kaŋ ga bara waati kul gomney»*.

Yakuba kaŋ ti Izirayel suturayanoo

50 Isufi gum nga baaba ndumoo boŋ, a hēe a ga, a n'a summu. ² Isufi na safarkey, nga tamey yamar i ma nga baaba yon †. I na Izirayel yon. ³ I na jirbi woytaaci (40) tee a ra, zama woo ti jirbey kaŋ kayandi yonyan se. Misira borey n'a hēe jirbi wooye (70).

⁴ Waatoo kaŋ nga buuyanoo goraa jirbey bisa, Isufi šelaŋ Firawuuna hugoo borey se ka nee: «Wa alhormo tee ya ne, ay g'a wiri war ga, war m'ay dontaa ka too Firawuuna do ka nee a se: ⁵ «Ay baaba nk'ay žeendi ka nee kaŋ nga ne, buuyan mee ga, nga *saaraa* kaŋ nga n'a soolu Kanaŋ gandaa ra, no din ra ya nga sutura.» Sohō ay ga baa ya žigi ka koy ay baaba sutura, de ya yee kate.» ⁶ Firawuuna zaabi ka nee: «Žigi ka koy ni baaba sutura sanda takaa kaŋ nda a na ni žeendi.» ⁷ Isufi žigi ka koy nga baaba sutura. Firawuuna tamey kul, nda nga hugoo boro beerey, nda Misira gandaa boro beerey kul žigi ka koy a bande, ⁸ nda Isufi hugoo kul, nda nga armey, nda nga baaba hugoo borey. Haya kul mana cindi Gošerŋ gandaa ra kala zankey hinne, nda ngi alman buuney, nda ngi ibeerey. ⁹ Bari torkayaŋ nda barikaarukawaŋ hanga Isufi bande. Hayey kaŋ hanga a bande ga hanse ka boobo.

¹⁰ Waatoo kaŋ i too taasuu kar ganganoo do kaŋ se i ga nee Atadu kaŋ goo Žurdeŋ isaa se banda, no din ra i na buuyanoo hēe, hēeni beeri šenda-šenda, de a na nga baaba buuyanoo goro jirbi iyee. ¹¹ Gandaa gorokey kaŋ ti Kanaŋ borey dii takaa kaŋ nda i na buuyanoo hēe Atadu ganganoo ra, de i nee: «Woo ti buuyan beeri Misira borey se!» Woo se i na ganganoo din maanoo daŋ Abel-Misirayim (maanaa «buuyanoo goraa kaŋ Misira borey n'a tee»), a goo Žurdeŋ isaa se banda.

¹² Izirayel iz'arey n'a tee nda takaa kaŋ nda a n'i yamar. ¹³ Nga iz'arey n'a ka koy Kanaŋ gandaa ra, i n'a sutura tondi guusoo ra kaŋ goo Makupela faaroo ra. Faa-

† Bukaw yonyan mm'a ganji a ma funbu.

roo no kaŋ Ibirahima n'a day Eferoŋ Heti boraa ga kaŋ ga Mamre tenje, k'a tee saaray. ¹⁴ Waatoo kaŋ Isufi na nga baaba sutura ka ben, a yee Misira, nga nda nga armey, nda borey kul kaŋ žigi a bande ka koy baaboo sutura.

Isufi na nga armey biney yaynandi

¹⁵ Kaŋ Isufi armey dii kaŋ ngi baaba buu, i nee cere se: «Sohō, nda Isufi konna ir, a ga hin ka ifutaa kul kaŋ ir bay k'a tee a se bana ir ra!» ¹⁶ I donto ka nee Isufi se: «Za ni baaba mana buu a na yaamar foo noo ka nee: ¹⁷ «Wa nee Isufi se kaŋ ay g'a wiri a ga a ma nga armey hooyanoo nda ngey zunuboo yaafa i se, zama goy futu no i n'a tee ma ne!» Adiši sohō ni baaba Koyoo tamey hooyanoo yaafa i se!» Kaŋ Isufi maa šenney wey kul, a hēe. ¹⁸ Nga armey hunday kaa ka gunguma jinoo ra ka nee: «Nga ne, ir ga tee ma ne baŋŋa.» ¹⁹ Isufi n'i zaabi ka nee: «War masi hunbur! Agay ti Irkoy wala?» ²⁰ War, war miile ka ifutu tee ya ne, amma Irkoy n'a bere k'a tee ihenna, hala hayaa kaŋ ne ka tee ma duu ka teen-di. Jama beeri ma duu hallasiyan. ²¹ Sohō war masi hunbur, ay ga war nda zankey ŋandi.» Šenni henney wey nda a na biney yaynandi.

Isufi buuyanoo

²² Woo banda ga, Isufi cindi Misira, nga nda nga baaba hugoo borey. Isufi huna jiiri zangu nda iwoy (110). ²³ A dii Efrayim iz'arey nda iz'arey izey. A dii mo Makir kaŋ ti Manase iz'aroo, izey, i hayandi cewey boŋ. ²⁴ Isufi nee nga armey se: «Agay ne buuyan mee ga. Irkoy si dirŋa war, a ga war ka žigi ka hun gandaa woo ra, ka war ka koy gandaa ra kaŋ a žee nga g'a noo Ibirahima, nda Isiyaka, nda Yakuba se.» ²⁵ Woo banda ga, Isufi na Izirayel izey žeendi ka nee: «Waati kaŋ Irkoy hongu war, war m'ay birey ka žigi ka hun ne.»

²⁶ Isufi buu nga jiiri zangu nda iwoyaa (110) ga. I n'a yon, i n'a daŋ bukawey ceesu foo ra Misira.

FATTAROO

Citaaboo fahamandiroo

Misira kokoyoo na Izirayel borey daŋ waazibi goyyaŋ ra

1 Izirayel izey kaŋ huru Yakuba bande Misira, affoo kul nda nga alaayaney, maapey ne: ² Ruben, nda Simewoŋ, nda Lewi, nda Žuda, ³ nda Isakar, nda Zabulon, nda Benžameŋ, ⁴ nda Dan, nda Neftali, nda Gad, nda Ašer. ⁵ Borey kul kaŋ hun Yakuba ga hinnaa man'ti kala boro woyye (70). Isufi goo Misira ka ben. ⁶ Woo banda ga, Isufi buu, armyey kul buu, zamanoo din borey kul buu. ⁷ Amma Izirayel borey duu hayyan boobo, ka gooru, ngi hinnaa tonton, i hanse ka duu gaabi. I na gandaa too. ⁸ Kokoy taaga kaa ka Misira laama kaŋ si Isufi bay. ⁹ Kokoyoo nee nga jamaa se: «Nga ne, Izirayel borey jamaa boobo nda ir, i gaabi nda ir. ¹⁰ Ir ma hawgay, ir ma lakkal daŋ ka taka tee kaŋ ra i masi tonton. A ga hin ka tee, nda wongu tun, i ga tee affoo ngi nda ir iberey k'ir wongu jina ka gandaa naŋ.» ¹¹ Woo se Misira borey na boroyaŋ daŋ Izirayel jamaa jine kaŋ g'i torro, i n'i daŋ waazibi goyyaŋ ra. I na koyrayaŋ kaŋ ti taasuu fanjidooyaŋ cin Firawuuna se, koyrawey maapey ti: Pitom nda Ramses. ¹² Amma kaŋ i g'i torro kul i mma tonton, i ga boobo. I konna Izirayel borey. ¹³ Misira borey na Izirayel borey daŋ tamtaray šenda ra. ¹⁴ I na tamtaray šendaa k'i konnandi aduŋŋa. I ga labu goy, i ga feraw kar, i ga goy dumi kul tee faarey ra. Goyey kul kaŋ ra i n'i daŋ man'ti kala tamtaray šenda.

Firawuuna na Izirayel borey gurzugay

¹⁵ Misira kokoyoo šelaŋ Eberewey hayandikey se, affoo maapoo ti Sifra, affaa maapoo ti Puwa. ¹⁶ A nee i se: «Nda war ga Eberewey woyey hayandi, de war ga dii kaŋ iz'aru no, war m'a wii, nda ize woy no, war m'a naŋ a ma huna.» ¹⁷ Amma hayandikey ga hunbur Irkoy, i mana hayaa tee kaŋ Misira kokoyoo n'a har i se. I na zankaarey naŋ i ma huna. ¹⁸ Misira kokoyoo ciya hayandikey se, a nee i se: «Cin se war na woo tee, ka zankaarey naŋ i ma huna?» ¹⁹ Hayandikey nee Firawuuna se: «Eberewey woyey nda Misira woyey man'ti affoo, Eberewey woyey ga saha, hala hayandikaa ga too kate i do gar i duu ngi boŋ ka ben.»

²⁰ Irkoy na haya henna tee hayandikey se. Jamaa mo tonton, i hanse ka duu gaabi. ²¹ Zama hayandikey hunbur Irkoy, a n'i noo hayyan. ²² Firawuuna na nga jamaa kul yaamar ka nee: «Iz'aru kul kaŋ hayandi, war m'a

warra isaa ra, amma ize woy, war m'a naŋ a ma huna.»

Musa hayyanoo

2 Lewi hugoo boro na Lewi ize woy foo hiiji. ² Woyoo tee gunde, a na iz'aru hay. A dii kaŋ zankaa ga boori, a n'a tugu handu hinza. ³ Amma kaŋ a too nongu kaŋ ra a si hin k'a tugu koyne, a na seji tee nda subu, a n'a yon nda guduroŋ nda yonhaya. A na zankaa kanandi a ra k'a fur isaa mijoo ga subey game. ⁴ Zankaa woymaa ga kay nongu mooro ra ka guna haya kaŋ ga kaa ka duu a.

⁵ Firawuuna ize woyoo doo isaa ga ka koy jumay, woysoogey kaŋ goo a bande ga yaara-yaara jaboo ga. A dii sejo subey game, a daŋ nga tamoo ma koy a zaa kate. ⁶ A n'a feeri, de a dii zankaa. Zankaaru no kaŋ goo ma hēe. A hinna a se, a nee: «Eberewey zanka no.» ⁷ Woymaa nee Firawuuna ize woyoo se: «N'ga baa ya koy naanandikaw ceeci ma ne Eberewey ra hala a ma zankaa naanandi ma ne?» ⁸ Firawuuna ize woyoo nee a se: «Ayyo». Woysoogaa koy zankaa jaa cee kate. ⁹ Firawuuna ize woyoo nee woyoo se: «Zankaa woo zaa, ma cindi k'a naanandi ya ne, ay ga ni bana.» Woyoo na zankaa zaa ka cindi k'a naanandi.

¹⁰ Waatoo kaŋ zankaa beeri, woyoo kate a Firawuuna ize woyoo se. A tee nga izoo, a na maapoo daŋ Musa (maanaa «a nka zandi»), a nee: «Zama haroo ra ay n'a zaa.»

Musa zuru ka koy goro Majaŋ gandaa ra

¹¹ Waatoo kaŋ Musa beeri, han foo a fatta ka koy nga armyey do, a dii waazibi goyey kaŋ ra i goo. A dii Misira aru foo kaŋ ga Eberewey aru kar, nga armyey affoo no. ¹² A na jine nda banda guna, a dii kaŋ boro sii no, a na Misira aroo kar k'a wii k'a tugu labutaasoo ra. ¹³ Subaa ra, a fatta koyne, nga ne, a dii Eberewey boro hinka kaŋ ga yenje. A nee boraa kaŋ toope se: «Macin se n'ga ni ceroo kar?» ¹⁴ A nee: «May ka ni tee ir boŋkoyndoo nda ir alkaaloo? Ni mma baa m'ay wii sanda takaa kaŋ nda bi n'na Misira aroo wii?» Musa hunbur, a nee nga boŋ se: «Hayaa bayrandi.» ¹⁵ Waatoo kaŋ Firawuuna maa šennoo, a ceeci ka Musa wii. Amma Musa zuru ka hun Firawuuna ra ka koy goro Majaŋ gandaa ra. A goro day foo jere. ¹⁶ Majaŋ gandaa *sargari juwalkaa* goo nda ize woy iyeye, i ga kaa ka gur ka ngi hari haŋ jinawey too ka ngi baaba almaney haŋandi. ¹⁷ Amma kurkawyaŋ kaa k'i gaaray, de Musa tun ka faasa i se ka ngi almaney

noo hari i ma haŋ. ¹⁸ Waatoo kaŋ i yee ngi baaba Rehuwel † do, a nee i se: «War ya yee kate tanba hō?» ¹⁹ I nee: «Misira aru foo k'ir kaa kurkey kabey ra, ba hari nga k'a gur ir se ka almaney haŋandi.» ²⁰ A nee nga ize woyey se: «Man aroo goo? Macin se war n'a naŋ? W'a cee, a ma kaa ka ŋaa!»

²¹ Musa yadda ka goro aroo do, a na Musa noo nga ize woyoo kaŋ maapoo ti Sefora. ²² A na iz'aru foo daŋ aduŋna ra, Musa na maapoo daŋ Geršom (maanaa «ka koy goro no din»), a nee: «Ya nka koy goro labu waani ra.»

Irkoy na Musa suuba a ma Izirayel borey kaa kabe ra

²³ Waati kukoo woo ra Misira kokoyoo buu. Izirayel borey hottu, i kaati, de ngi goyoo hottaa kaatiroo ka faaba ceeci žigi ka too Irkoy do. ²⁴ Irkoy maa ngi hēeno, a hongu nga *amaanaa* kaŋ goo nga, nda Ibirahima, nda Isiyaka, nda Yakuba game. ²⁵ Irkoy na Izirayel borey guna, a dii ngi takaa.

3 Musa ga nga nzuraa Žetro kaŋ ti Majarŋ gandaa *sargari juwalkaa* almaney kur. A na almaney ka koy saajoo dumaa ga, a too Irkoy tondi hondoo do kaŋ se i ga nee Horeb. ² Abadantaa almalaykaa bangay a se nuune deene ra, saabaynaa game. A ga saabaynaŋoo guna, nga ne, a ga dii, amma nuunaa si saabaynaŋoo ŋaa. ³ Musa nee: «Ay ga kuubi ka koy bangayan beeroo woo guna, macin se saabaynaŋoo si ton.» ⁴ Abadantaa dii kaŋ a goo ma kuubi ka koy guna, Irkoy goo saabaynaŋoo gamoo ra, a n'a cee ka nee: «Musa! Musa!» A nee: «Agay ne.» ⁵ Irkoy nee: «Masi man kate ne, ni taamey kaa ni cewey ra, zama nongoo kaŋ ra n'goo ma kay man'ti kala labu henanante.» ⁶ A nee koyne: «Ay man'ti kala ni baaba Koyoo, Ibirahima Koyoo, Isiyaka Koyoo, Yakuba Koyoo.» Musa na nga ndumoo daabu, zama a ga hunbur nga ma Irkoy guna.

⁷ Abadantaa yee ka nee: «Ay dii, ay dii ay jamaa torraa Misira gandaa ra, ngi kaatiroo kaŋ i g'a tee ngi waazibi goyey juwalkey maaganda se, ay maar'a, ay ga bay kaŋ i goo hottay ra. ⁸ Ay zunbu ka kaa k'i kaa Misira borey hinoo cire k'i žigandi ka koy ganda henna hayante ra kaŋ ra waa nda yuu ga tee hari, Kanaŋ borey gorodogoo, nda Heti borey gorodogoo, nda Amor borey gorodogoo, nda Ferezi borey gorodogoo, nda Hewi borey gorodogoo, nda Žebus borey gorodogoo no. ⁹ Sohō nga ne, Izirayel borey kaatiroo too kate hala ay do, ay dii torraa kaŋ Misira borey n'a daŋ i ga. ¹⁰ Sohō koy, ay ga ni sanba Firawuuna do, m'ay jamaa Izirayel borey kaataray Misira.»

Irkoy na nga maapoo bangandi Musa se

¹¹ Musa nee Irkoy se: «May ti agay kaŋ ga koy Firawuuna do ka Izirayel borey fattandi Misira?» ¹² Irkoy nee: «Ay goo ni bande, silbaa ne kaŋ ga cebe kaŋ agay ka ni sanba: waati kaŋ n'a jamaa fattandi Misira, war ga Irkoy gana tondi hondoo woo boŋ.» ¹³ Musa nee Irkoy

se: «Aywa, nda ay koy Izirayel borey do ka nee i se: «War baabey Koyoo k'ay sanba war do.» Nda i nee ya ne: «Macin ti maapoo?», macin no ay g'a har i se?»

¹⁴ Irkoy nee Musa se: «Agay ti a ga bara.» A nee a se: «Nee Izirayel borey se: «A ga bara» k'ay sanba war do.» ¹⁵ Irkoy yee ka nee Musa se: «Nee Izirayel borey se: «Abadantaa, war baabey Koyoo, Ibirahima Koyoo, Isiyaka Koyoo, Yakuba Koyoo k'ay sanba war do. Woo ti ay maapoo hala abada. Woo ti ay maapoo kaŋ ga ciyandi zaman ka kaa zaman.» ¹⁶ Koy ma Izirayel boro beerey marga, ma nee i se: «Abadantaa, war baabey Koyoo, Ibirahima Koyoo, Isiyaka Koyoo, Yakuba Koyoo bangay ya ne, a nee: «Ay dii war, ay ga haya bay kaŋ goo war ga Misira.» ¹⁷ Ay nee: «Ay ga torraa zaa war ga kaŋ Misira borey n'a daŋ war ga ka war ka koy Kanaŋ borey gandaa ra, nda Heti borey gandaa ra, nda Amor borey gandaa ra, nda Ferezi borey gandaa ra, nda Hewi borey gandaa ra, nda Žebus borey gandaa ra, ganda kaŋ ra waa nda yuu ga tee hari.» ¹⁸ I ga haŋajer ni jindoo se, ma huru, ni nda Izirayel boro beerey Misira kokoyoo do, war ma nee a se: «Abadantaa, Eberewey Koyoo bangay ir se, sohō ir g'a wiri ni ga, m'ir naŋ ir ma jirbi hinza diray tee ka koy saajoo ra ka sargari kaa Abadantaa, ir Koyoo maapoo ga.» ¹⁹ Amma ay ga bay kaŋ Firawuuna, Misira kokoyoo si war naŋ war ma koy nda man'ti a nka waazibi a ga. ²⁰ Ay g'ay kaboo šerre ka Misira kar nda kayfey kul kaŋ ay g'i tee i game. Woo banda ga, a ga war naŋ war ma koy. ²¹ Ay ga jamaa woo noo alhormo Misira borey do. Waati kaŋ war ga koy, war si koy kabe koonu. ²² Woy foo kul ma nga taalammaa nda nga gorokasinaa wiri nzorfu jinay, nda wura jinay, nda bankaaray, war m'i daŋ war iz'arey nda war ize woyey ga, war ma Misira borey kabey koonandi.»

Irkoy na nga hinoo bangandi Musa se

4 Musa zaabi ka nee: «Nga ne, i si naanay agay, i si haŋajer ay jindoo se, i ga nee: «Abadantaa mana bangay ma ne.» ² Abadantaa nee a se: «Macin bara ni kaboo ra?» A nee: «Gobu.» ³ Abadantaa nee: «A warra ganda». A n'a warra ganda, a tee gondi, Musa zuru a jine. ⁴ Abadantaa nee Musa se koyne: «Ni kaboo šerre k'a dii nda nsunfaa.» A na nga kaboo šerre k'a dii, a bere ka tee gobu kaboo ra.

⁵ Abadantaa nee: «Woo ga kate i ma naanay kaŋ ngi baabey Koyoo, Ibirahima Koyoo, Isiyaka Koyoo, Yakuba Koyoo bangay ma ne.» ⁶ Abadantaa nee a se koyne: «Ni kaboo fur ni gandey ga.» A n'a fur a ga, waatoo kaŋ a n'a kaataray, nga ne, a *jiray*, a kaaray ma nee waa. ⁷ A nee koyne: «Ni kaboo yeeti ni gandey ga.» A n'a yeeti gandey ga, a n'a kaataray, nga ne, kaboo yee nga taka žeenaa ga. ⁸ Abadantaa nee: «Nda a tee i mana naanay ni ka yadda tammaasa jinaa ga, i ga naanay ihinkantoo maaganda se. ⁹ Nda a tee tammaasa hinkaa woo kul ga i mana naanay, i mana haŋajer ni jindoo se, ma isaa haroo zaa m'a doori laboo ra, haroo kaŋ n'a a isaa ra ga bere ka tee kuri laboo ra.»

† Zamna 3to ra ka koy, i mma nee Rehuwel se Žetro.

Irkoy na Haruna tonton Musa ga

¹⁰ Musa nee Abadantaa se: «He ay Koyoo, ay man'ti boro kaŋ ga šenni ga faala, man'ti bi, man'ti biifoo, man'ti za n'sintin ka šelaŋ ni tamoo se, zama ay miŋoo ga tiŋ, ay deenoo ga tiŋ.» ¹¹ Abadantaa nee a se: «May ka adamize noo mee? May ka benbaw wala lutu, boro kaŋ ga dii wala danaw tee? Man'ti agay no Abadantaa? ¹² Sohõ koy, agay, ay goo ni miŋoo bande, ay ga hayaa cawandi ma ne kaŋ n'ga hima k'a har.» ¹³ Musa nee: «He ay Koyoo, ay g'a wiri ni ga, boro tana sanba kaŋ n'baa.»

¹⁴ Abadantaa futu Musa ga, a nee: «Ni armaa Haruna, *Lewi bora*, a nka sii no? Ay ga bay kaŋ nga, a ga waana šenni, nga ne, a goo ma fatta ka ni kubay. Nda a dii ni, binoo ga naali. ¹⁵ N'ga šelaŋ a se, ma šenney daŋ miŋoo ra. Agay, ay goo ni miŋoo nda nga miŋoo bande. Ay ga hayaa cawandi war se kaŋ war ga hima k'a tee. ¹⁶ A ga šelaŋ jamaa se ni dogoo ra, nga, a ga tee ni miŋoo, ni, n'ga tee a se irkoy. ¹⁷ Ma goboo woo dii ni kaboo ra, nga nda n'ga tammaasa kayfantey tee.»

Musa yee nga jamaa do

¹⁸ Musa yee nga nzuraa Žetro do ka nee a se: «Suuri naŋ ya koy, ya yee ag'armey do Misira gandaa ra hala ya dii wala i ga huna.» Žetro nee Musa se: «Ma koy nda baani.» ¹⁹ Abadantaa nee Musa se Majaŋ gandaa ra: «Koy, ma yee Misira, zama arey kul buu kaŋ baa ngi ma ni hundoo kaa.» ²⁰ Musa na nga wandoo nda nga iz'arey zaa, a n'i žigandi farkayaŋ boŋ, a yee Misira gandaa ra. Musa na Irkoy goboo dii nga kaboo ra.

²¹ Abadantaa nee Musa se koyne: «Waatoŋ kaŋ n'na fondaa zaa ka willi Misira, gaabandi kayfey kul kaŋ ay n'i daŋ ni kaboo ra, m'i tee Firawuuna jine. Agay, ay ga binoo šendandi, a si jamaa naŋ i ma koy. ²² Nee Firawuuna se: «Hayaa ne kaŋ Abadantaa n'a har: "Izirayel man'ti kala ay iz'aroo, ay ize jinaa. ²³ Ay nee ma ne: 'Ay iz'aroo naŋ hala a ma koy sargari kaa ya ne. Nda ni wanji k'a naŋ a ma koy, nga ne, ay ga ni iz'aroo wii, ni ize jinaa.'"»

²⁴ Fondaa ra, nongoo kaŋ ra i na cijinoo tee, Abadantaa kaa Musa ga, a ceeci nga m'a wii. ²⁵ No din no Sefora na tondi mee kaana foo zaa ka nga iz'aroo daŋbangu, ka kuuru futaa ka tuku Musa cewey ga. A nee: «Nda cimi, ni man'ti kala ya ne kuri kurpe.» ²⁶ Abadantaa n'a naŋ. A mana nee a se «kuri kurpe» kala daŋbanguyanoo maaganda se.

²⁷ Abadantaa nee Haruna se: «Koy Musa kubay saajoo ra.» A koy, a na Musa kubay Irkoy tondi hondoo do, a n'a naagu nga gandey ra. ²⁸ Musa na Abadantaa šenney kul har Haruna se kaŋ a na nga sanba nga m'i har nda tammaasawey kul kaŋ a n'i noo nga se nga m'i tee.

²⁹ Musa nda Haruna koy, i na Izirayel boro beerey kul marga. ³⁰ Haruna na šenney kul har kaŋ Abadantaa n'i har Musa se, a na tammaasawey tee jamaa jine. ³¹ Ja-

maa naanay. Waatoŋ kaŋ i maa kaŋ Abadantaa peli Izirayel borey ga, a dii ngi torraa, i gunguma ka sujudu.

Musa nda Haruna koy Firawuuna do

⁵ Hayey wey banda ga, Musa nda Haruna huru Firawuuna do, i nee a se: «Hayaa ne kaŋ Abadantaa, Izirayel Koyoo n'a har: «Ay jamaa naŋ i ma koy, hala i ma jingar tee ay maŋoo ga saajoo ra.» ² Firawuuna nee: «Abadantaa ti may kaŋ se ay ga haŋajer ka yadda ka Izirayel naŋ a ma koy? Ay si Abadantaa bay, ay si Izirayel naŋ a ma koy mo.» ³ Musa nda Haruna nee: «Eberewey Koyoo bangay ir se, ir g'a wiri ni ga, m'ir naŋ ir ma jirbi hinza diray tee ka koy saajoo ra ka sargari kaa Abadantaa, ir Koyoo maŋoo ga, hala a masi koy wirci laala kaŋ ga bere k'ir kar wala a ma takuba k'ir kar.» ⁴ Misira kokoyoo nee i se: «Musa nda Haruna, cin se war ga baa war ma jamaa kaa nga goyoo ra? Wa koy war waazibi goyey ra.» ⁵ Firawuuna nee koyne: «Sohõ kaŋ gandaa jamaa boobo, nga no war ga nee i ma ngi waazibi goyey naŋ.»

Firawuuna tonton Izirayel goyoo ga

⁶ Hanoo din hunday, Firawuuna šendandi waazibi goyey juwalkey nda jamaa šenni toonandikey ga ka nee: ⁷ «War masi yee ka jamaa noo subu i ma feraw kar sanda takaa kaŋ war cindi k'a tee, ngi hunday ma koy subu kuuna ngi boŋ se! ⁸ Wa daŋ kaŋ i ma feraw kar sanda hinnaa kaŋ i cindi k'a tee. War masi haya kul kaa hinnaa ra! Zama fuyyanteyan no, woo se i ga kaati ka nee: «Ir ma koy, ir ma sargari kaa ir Koyoo se!» ⁹ Goyoo woo ma tee arey se jeraw, i masi duu ngi boŋ, i masi haŋajer taari šenney se.»

¹⁰ Jamaa waazibi goyey juwalkey nda nga šenni toonandikey fatta ka šelaŋ jamaa se ka nee: «Firawuuna nee: «Ay si war noo subu koyne, ¹¹ wa koy war hunday, war ma subu ceeci nongu kaŋ ra war ga duu. Haya kul si hun war goyoo ra.»

¹² Jamaa say Misira gandaa kul ra ka subu hamni kuuna. ¹³ Waazibi goyey juwalkey g'i šiita ka nee: «Wa war goyoo tee ka timme, woo kaŋ kayandi zaari kul war m'a tee, wa tee sanda waatoŋ kaŋ subu goo no takaa.» ¹⁴ I na Izirayel borey šenni toonandikey kar kaŋ Firawuuna waazibi goyey juwalkey n'i daŋ jamaa jine. I nee šenni toonandikey se: «Cin se war mana war goyoo timmandi ka feraw kar bi nda hõ sanda cee jinaa takaa?»

¹⁵ Izirayel borey šenni toonandikey huru Firawuuna do ka hēe a ga ka nee a se: «Macin se n'ga woo daŋ ni tamey ga? ¹⁶ I si ni tamey noo subu koyne, de i ga nee i se: «Wa feraw kar!» Nga ne, i ga ni tamey kar. Ni jamaa toope.» ¹⁷ A nee: «War man'ti kala fuyyanteyan, fuyyanteyan! Woo se war ga nee: «Ir ma koy sargari kaa Abadantaa maŋoo ga.» ¹⁸ Sohõ wa koy goy, i si war noo subu, amma war ga feraw hinna follokaa kar.»

¹⁹ Izirayel borey šenni toonandikey dii kaŋ ngi takaa laala, zama i nee: «War masi kumandi ferawey hinnaa ra kaŋ war ga hima k'a kar zaari foo kul.» ²⁰ Waatoo kaŋ i fatta Firawuuna do, i koy Musa nda Haruna kubay kaŋ g'i batu. ²¹ I nee i se: «Abadantaa ma war guna, a ma war ciiti. Zama war n'ir gaakurey hottandi Firawuuna nda nga tamey do. War nk'i noo takuba i m'ir wii.»

²² Musa yee Abadantaa do, a nee: «Ay Koyoo, macin se n'na jamaa woo torro? Macin se n'n'ay sanba? ²³ Za ay huru Firawuuna do ka šelaŋ a se ni maano ga, a na jamaa torro, de mana ni jamaa hallasi.»

6 Abadantaa nee Musa se: «Sohō n'ga kaa ka dii hayaa kaŋ ay g'a tee Firawuuna se, kabe gaabante g'a gaabi a ma Izirayel borey naŋ i ma koy, kabe gaabante g'a gaabi a m'i gaaray k'i fattandi nga gandaa ra.»

Irkoy na Musa noo allaahidu kaŋ nga ga Izirayel kaa kabe ra

² Irkoy šelaŋ Musa se, a nee a se: «Agay ti Abadantaa. ³ Ay bangay sanda Irkoy, Hini-kul-koyoo Ibirahima, nda Isiyaka, nda Yakuba se, amma ya n'ay boŋ bayrandi i se sanda Abadantaa. ⁴ Ay na agay *amaanaa* mo kaŋ goo ir game gorandi kaŋ i ga duu Kanaŋ gandaa, gandaa kaŋ ra i koy goro ka tee yaw. ⁵ Ay maa mo Izirayel borey kaŋ Misira borey n'i tee tam hēenoo. Ay hongu agay amaanaa. ⁶ Woo maaganda se nee Izirayel borey se: «Agay ti Abadantaa, ay ga Misira waazibi goyey zaa war boŋ. Ay ga war kaa ngi tamtaraa ra. Ay ga war feeri nda ay hinoo nda ciiti beeriyaŋ. ⁷ Ay ga war dii ay jamaa, ay ga tee war Koyoo. War ga kaa ka bay kaŋ agay ti Abadantaa, war Koyoo kaŋ ga war feeri ka Misira waazibi goyey zaa war boŋ. ⁸ Ay ga war daŋ gandaa ra kaŋ ay n'ay kaboo jer ka žee k'a noo Ibirahima, nda Isiyaka, nda Yakuba se, ay g'a tee war mayray. Agay ti Abadantaa.» ⁹ Musa na taka follokaa ka šelaŋ Izirayel borey se, amma i mana haŋajer a se takaa kaŋ nda biney hun nda goy šendaa maaganda se.

¹⁰ Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: ¹¹ «Huru, ma šelaŋ Firawuuna, Misira kokoyoo se hala a ma Izirayel borey naŋ i ma fatta nga gandaa ra.» ¹² Musa šelaŋ Abadantaa jine ka nee: «Nga ne, Izirayel borey mana haŋajer ya ne, taka foo nda Firawuuna ga haŋajer ya ne? Šenni si faala ay ga.» ¹³ Abadantaa šelaŋ Musa nda Haruna se, a n'i noo yaamaryaŋ Izirayel borey nda Firawuuna, Misira kokoyoo se, hala a ma Izirayel borey naŋ i ma fatta Misira gandaa ra.

Musa nda Haruna kaagey

¹⁴ Izirayel borey hugu boŋey maayaŋ ne: Ruben ti Izirayel ize jinaa, nga iz'arey maapey ti: Hanok, nda Palu, nda Hesron, nda Karmi. Wey ti Ruben hayroo kaagey.

¹⁵ Simewoŋ iz'arey ti: Yemuwel, nda Yamin, nda Ohad, nda Yakin, nda Sohar, nda Sawul kaŋ ti Kanaŋ

gandaa woyoo iz'aroo. Wey ti Simewoŋ hayroo kaagey.

¹⁶ Lewi iz'arey maapey, alwadda ka kaa alwadda ti: Geršoŋ, nda Kehat, nda Merari. Lewi duu jiiri zangu nda waranza cindi iyye (137) aloomur. ¹⁷ Geršoŋ iz'arey ti: Libni nda Šimeyi, ka sawa nda ngi hayroo kaagey.

¹⁸ Kehat iz'arey ti: Amram, nda Yisehar, nda Hebron, nda Uziyel. Kehat duu jiiri zangu nda waranza cindi hinza (133) aloomur. ¹⁹ Merari iz'arey ti: Mahili nda Muši. Wey ti Lewi hayroo kaagey, alwadda ka kaa alwadda.

²⁰ Amram hiija nga hawaa Žokebed, a duu a se Haruna nda Musa. Amram duu jiiri zangu nda waranza cindi iyye (137) aloomur.

²¹ Izahar iz'arey ti: Kora, nda Nefeg, nda Zikri.

²² Uziyel iz'arey ti: Mišel, nda Elisafaŋ, nda Sitri.

²³ Haruna hiija Elišeba, Aminadab ize woyoo, Nahišoŋ woymaa no. A duu a se Nadab, nda Abihu, nda Eleyazar, nda Itamar.

²⁴ Kora iz'arey ti: Asir, nda Elkana, nda Abiyasaf. Wey ti Kora hayroo kaagey.

²⁵ Eleyazar, Haruna iz'aroo hiija Putiyel ize woy foo. A duu a se Pinehas. Wey ti Lewi hugey borey hugu boŋey ka sawa nda ngi hayroo kaagey.

²⁶ Haruna follokaa nda Musa follokaa se Abadantaa šelaŋ ka nee: «Wa Izirayel borey fattandi Misira gandaa ra hugu nda hugu.» ²⁷ Musa nda Haruna ti borey kaŋ šelaŋ Firawuuna, Misira kokoyoo se, hala i ma Izirayel borey fattandi Misira.

Irkoy yee ka nga allaahidoo zaa Musa se

²⁸ Hanoo kaŋ Abadantaa šelaŋ Musa se Misira gandaa ra, ²⁹ Abadantaa nee Musa se: «Agay ti Abadantaa, hayey kul kaŋ ay n'i har ma ne har Firawuuna, Misira kokoyoo se.» ³⁰ Musa nee Abadantaa se: «Nga ne, šenni si faala ay ga, taka foo nda Firawuuna ga haŋajer ya ne?»

7 Abadantaa nee Musa se: «Guna, ay na ni tee irkoy Firawuuna se, Haruna ni armaa ga tee ni anna-boo. ² Ni no ma hayey kul har kaŋ nda ay ga ni yaamar, ni armaa Haruna ga šelaŋ Firawuuna se hala a ma Izirayel borey naŋ i ma koy ka fatta nga gandaa ra.

³ Agay, ay ga Firawuuna binoo šendandi, ay g'ay tammasawey nda ay kayfey boobandi Misira gandaa ra.

⁴ Firawuuna si haŋajer war se, ay g'ay kaboo šerre Misira ga, ay g'ay wongu-izey, ay jamaa, Izirayel borey fattandi Misira gandaa ra nda ciiti beeriyaŋ. ⁵ Misira borey ga kaa ka bay kaŋ agay ti Abadantaa waati kaŋ ay n'ay hinoo cebe Misira ga, de ay na Izirayel borey fattandi i game.» ⁶ Musa nda Haruna na takaa tee kaŋ nda Abadantaa n'i yaamar, i na takaa din da tee.

⁷ Musa sii nda kala jiiri woyyaaha (80), Haruna goo nda jiiri woyyaaha cindi hinza (83) waatoo kaŋ i ga šelaŋ Firawuuna se.

Firawuuna wanji ka haŋajer Musa nda Haruna se

⁸ Abadantaa nee Musa nda Haruna se: ⁹ «Nda Firawuuna šelaŋ war se ka nee: «Wa kayfi tee ir ma dii»,

ma nee Haruna se: «Ni goboo zaa m'a warra Firawuuna jine.» Goboo ga bere ka tee gandakarfu.»¹⁰ Musa nda Haruna huru Firawuuna do, i na takaa din da tee, takaa kaŋ nda Abadantaa n'i yaamar. Haruna na nga goboo warra Firawuuna nda nga tamey jine, goboo bere ka tee gandakarfu.¹¹ Firawuuna mo na nga bayraykoyney nda kottekoyney cee, de ngi mo, Misira gandaa gunandikey na ngi kottawey ka takaa din da tee.¹² Affoo kul na nga goboo warra, i bere ka tee gandakarfu. Haruna goboo na ngi gobey gon.¹³ Amma Firawuuna binoo šendi, a mana haŋajer i se sanda takaa kaŋ nda Abadantaa n'a har.

Balaawu jinaa: haroo bere ka tee kuri

¹⁴ Abadantaa nee Musa se: «Firawuuna binoo šendi, a wanji ka jamaa naŋ i ma koy.¹⁵ Koy suba subbaahi Firawuuna do, nga ne, a ga fatta ka koy haroo ga, m'a kubay isaa miŋoo ga, ma goboo dii ni kaboo ra kaŋ bere ka tee gondi.¹⁶ Ma nee a se: «Abadantaa, Eberewey Koyoo k'ay sanba ni do, a nee: "Ay jamaa naŋ i ma koy hala i ma sargari kaa ya ne saajoo ra." Nga ne, hala sohõ mana haŋajer.¹⁷ Hayaa ne kaŋ Abadantaa n'a har: "Woo ra n'ga kaa ka bay kaŋ agay ti Abadantaa: nga ne, ay ga isaa haroo kar nda goboo kaŋ goo ay kaboo ra, de haroo ga bere ka tee kuri.¹⁸ Hamiisawey kaŋ goo isaa ra ga buu, de isaa ga funbu. Misira borey si yee ka hin ka isaa haroo haŋ."»¹⁹ Abadantaa nee Musa se: «Nee Haruna se: «Ni goboo zaa k'a šerre Misira harey ga, isawey ga, nda isa kabey ga, nda hari kaydogey ga, nda hari margadogey ga. I ga bere ka tee kuri, Misira gandaa kul ga tee kuri, ba haroo kaŋ goo bundu tuwey nda tondi tuwey ra ga bere ka tee kuri.»»

²⁰ Musa nda Haruna na takaa din da tee, takaa kaŋ nda Abadantaa n'a yaamar. A na nga goboo jer ka isaa harey kar, Firawuuna jine nda nga tamey jine. Isa harey kul bere ka tee kuri.²¹ Hamiisa kaŋ goo isaa ra buu. Isaa funbu, Misira borey si hin ka isaa haroo haŋ. Misira gandaa kul tee kuri.

²² Amma Misira kottekoyney na ngi kottawey ka taka follokaa tee. Firawuuna binoo šendi, a mana haŋajer i se, sanda takaa kaŋ nda Abadantaa n'a har.²³ Firawuuna na banda bere ka huru nga hugoo ra, a mana tee a se baffoo.²⁴ Misira borey kul koy fanša isaa miŋey bande hala ngi ma duu hari ka haŋ, zama i si hin ka isaa haroo haŋ.

²⁵ Abadantaa isaa karyanoo banda ga, jirbi iyyaa timme.

Balaawu hinkantoo: nbalawey

²⁶ Abadantaa nee Musa se: «Huru Firawuuna do, nee a se: «Hayaa ne kaŋ Abadantaa n'a har: "Ay jamaa naŋ i ma koy hala i ma sargari kaa ya ne.²⁷ Nda ni wanji k'i naŋ i ma koy, nga ne, agay, ay ga ni gandaa kul kar nda nbala.²⁸ Isaa ga too nda nbala, i ga žigi ka huru ni windoo ra, nda ni hugoo kaŋ ra n'ga kani, ni daaroo boŋ, nda ni tamey hugey ra, nda ni jamaa kul game. I

ga huru ni alforoney nda ni laajin diibidogey ra.

²⁹ Nbalawey ga žigi ka koy ni, nda ni jamaa, nda ni tamey ga."»

8 Abadantaa nee Musa se: «Nee Haruna se: «Ni kaboo nda ni goboo kaŋ goo a ra šerre isawey, nda isaa kabey, nda hari kaydogey ga, de ma nbalawey žigandi Misira gandaa ga.»² Haruna na nga kaboo šerre Misira harey ga, nbalawey žigi ka koy ka Misira gandaa daabu.³ Kottekoyney na ngi kottawey ka taka follokaa tee, i na nbalawey žigandi Misira gandaa ga.⁴ Firawuuna na Musa nda Haruna cee, a nee: «Wa Abadantaa ŋaaray a ma nbalawey moorandi agay nda ay jamaa ga, de ay ga jamaa naŋ i ma koy, i ma sargari kaa Abadantaa maŋoo ga.»⁵ Musa nee Firawuuna se: «Ay ga beeray daŋ ni ga ka ni noo ma waatoo har kaŋ ra n'ga baa ya Irkoy ŋaaray ni, nda ni tamey, nda ni jamaa se, hala nbalawey ma mooru ni, nda ni hugey, taka kaŋ ra i ma cindi isaa hinne ra.»⁶ A nee: «Suba.» Musa nee: «Woo kaŋ n'a har ga tee hala ma bay kaŋ Abadantaa, ir Koyoo cine sii.⁷ Nbalawey ga mooru ni, nda ni hugey, nda ni tamey, nda ni jamaa ga, i si cindi kala isaa hinne ra.»

⁸ Musa nda Haruna fatta Firawuuna do. Musa kaati ka Abadantaa ŋaaray nbalawey kaŋ a kate ey Firawuuna ga maaganda se.⁹ Abadantaa na hayaa tee kaŋ Musa n'a wiri a ga. Nbalawey buu hugey, nda batumawey, nda faarey ra.¹⁰ I n'i marga zuku nda zuku, gandaa funbu.¹¹ Firawuuna dii kaŋ takaa hanse, a na nga binoo šendandi, a mana haŋajer i se sanda takaa kaŋ nda Abadantaa n'a har.

Balaawu hinzantoo: ndeŋey

¹² Abadantaa nee Musa se: «Šelaŋ Haruna se ka nee: «Ni goboo šerre, ma laboo kar, a ga bere ka tee ndeŋ Misira gandaa kul ra.»¹³ I na takaa din da tee. Haruna na nga kaboo kaŋ ra nga goboo goo šerre, a na laboo kar, a tee ndeŋ adamizey nda adabbawey ga. Laboo kusaa kul bere ka tee ndeŋ Misira gandaa kul ra.

¹⁴ Kottekoyney ceeci ka taka follokaa tee nda ngi kottawey, ka ndeŋyaŋ tee, amma i mongu. Ndeŋey goo adamizey nda adabbawey ga.¹⁵ Kottekoyney nee Firawuuna se: «Irkoy kaboo no.» Amma Firawuuna binoo šendi, a mana haŋajer i se sanda takaa kaŋ nda Abadantaa n'a har.

Balaawu taacantoo: hamney kaŋ ga pama

¹⁶ Abadantaa nee Musa se: «Tun subbaahi biya, ma koy kay Firawuuna jine, nga ne, waati kaŋ a fatta ka koy haroo ga, ma nee a se: «Hayaa ne kaŋ Abadantaa n'a har: "Ay jamaa naŋ i ma koy hala i m'ay gana.

¹⁷ Nda man'ay jamaa naŋ i ma koy, nga ne, ay ga hamniyaŋ kaŋ ga pama sanba ni, nda ni tamey, nda ni jamaa, nda ni hugey ga. Misira borey hugey ga too nda hamney, i ga ba laboo too kaŋ ga i goo.¹⁸ Amma hanoo din, ay ga fayyan daŋ ngi nda Gošeŋ gandaa game kaŋ ra ay jamaa goo, taka kaŋ ra no din hamni kul sii a ra, hala ma bay kaŋ agay, Abadantaa, ay goo

gandaa ra. ¹⁹ Ay ga fayyan daŋ ay jamaa nda ni jamaa game k'ay jamaa kaa kabe ra. Suba tammaasaa woo ga teendi."»

²⁰ Abadantaa n'a tee nda takaa din da: hamney kaŋ ga pama kur kaa Firawuuna hugoo, nda nga tamey hugey, nda Misira gandaa kul ra. Hamney kaŋ ga pama na gandaa hasara. ²¹ Firawuuna ciya Musa nda Haruna se, a nee: «Wa koy sargari kaa war Koyoo se gandaa ra.» ²² Musa nee: «A si hima ir ma woo tee, zama sargaroo kaŋ ir g'a kaa Abadantaa, ir Koyoo maapoo ga man'ti kala almuhal Misira borey se. Nga ne, nda ir ga haya kaa sargari kaŋ ti almuhal Misira borey se, i s'ir warra nda tondi k'ir wii wala? ²³ Jirbi hinza diray no ir g'a tee ka koy saajoo ra ka sargari kaa Abadantaa, ir Koyoo maapoo ga sanda takaa kaŋ nda a g'a har ir se.» ²⁴ Firawuuna nee: «Ay ga war naŋ war ma koy sargari kaa Abadantaa, war Koyoo maapoo ga saajoo ra. Amma war masi hanse ka mooru, war ma Irkoy njaaray ya ne.» ²⁵ Musa nee: «Za ay fatta ni do, ay ga Abadantaa njaaray ma ne, za suba hamney kaŋ ga pama ga mooru Firawuuna, nda nga tamey, nda nga jamaa. Amma Firawuuna ma fay nda ka noono ka wanji ka jamaa naŋ i ma koy sargari kaa Abadantaa maapoo ga.»

²⁶ Musa fatta Firawuuna do, a na Abadantaa njaaray. ²⁷ Abadantaa na hayaa tee kaŋ Musa n'a wiri a ga. A na hamney kaŋ ga pama moorandi Firawuuna nda nga tamey, nda nga jamaa. Ba affoo mana cindi. ²⁸ Amma Firawuuna na nga binoo ŝendandi hiino mo, a mana jamaa naŋ i ma koy.

Balaawu guwantoo: almaney buuyanoo

9 Abadantaa nee Musa se: «Huru Firawuuna do, nee a se: «Hayaa ne kaŋ Abadantaa, Eberewey Koyoo n'a har: "Ay jamaa naŋ i ma koy hala i m'ay gana. ² Nda ni wanji k'i naŋ i ma koy, nda n'g'i dii hala sohõ, ³ nga ne, Abadantaa kaboo ga too ni almaney do kaŋ goo saajoo ra, wirci laala beeri kaŋ ga bere ga ni baryey, nda ni farkey, nda ni yoowey, nda ni hawey, nda ni feejey, nda ni hanciney kar. ⁴ Abadantaa ga fayyan daŋ Izirayel almaney nda Misira waney game, taka kaŋ ra haya kul kaŋ ti Izirayel borey wane, ba affoo si buu."» ⁵ Abadantaa na waati kayandi ka nee: «Suba Abadantaa g'a tee gandaa ra.»

⁶ Abadantaa n'a tee suba ra sanda takaa kaŋ nda a n'a har, Misira almaney kul buu, amma Izirayel borey jawdoo adabba ba affoo mana buu i ra. ⁷ Firawuuna daŋ ka alhabar ceeci, a gar kaŋ ba alman foo mana buu Izirayel jawdoo ra. Woo kul, a na bine ŝenday, a mana jamaa naŋ i ma koy.

Balaawu idduwantoo: futtawey

⁸ Abadantaa nee Musa nda Haruna se: «Wa war kabey too nda boosu hinadogoo ra, Musa m'a warra beenaa here Firawuuna jine. ⁹ A ga tee kusaw Misira gandaa kul ra. Misira gandaa kul ra a ga futtayan kaŋ ga dori fattandi adamizey nda almaney ga.»

¹⁰ I na hinadogoo boosoo zaa ka kay Firawuuna jine. Musa n'a warra beenaa here. A tee futtayan kaŋ ga dori fattandi adamizey nda almaney ga. ¹¹ Kottekoyney mana hin ka kay Musa jine futtawey maaganda, zama futtawey goo kottekoyney nda Misira borey kul ga. ¹² Abadantaa na Firawuuna binoo ŝendandi, a mana haŋajer i se. A teendi nda takaa kaŋ nda Abadantaa n'a har Musa se.

Balaawu iyyantoo: garey

¹³ Abadantaa nee Musa se: «Tun subbaahi biya, ma koy Firawuuna jine, ma nee a se: «Hayaa ne kaŋ Abadantaa, Eberewey Koyoo n'a har: "Ay jamaa naŋ i ma koy hala i m'ay gana. ¹⁴ Hiino ay g'ay albalaawey kul sanba ni, nda ni tamey, nda ni jamaa ga hala ma bay kaŋ ay cine sii laboo kul ga. ¹⁵ Nda a gar ya nk'ay kaboo ŝerre ka ni kar nda wirci laala kaŋ ga bere, ni nda ni jamaa, n'ga dere laboo ga. ¹⁶ Nda ay na ni naŋ ma bara hala sohõ, addaliloo man'ti kala hala ya ni cebe ay gaaboo, ay maapoo ma harandi laboo kul ga. ¹⁷ N'n'ay jamaa ganji, ni wanji i ma koy. ¹⁸ Nga ne, suba, dimma woo da cine ga, ay ga gari laalayan doori kaŋ cine mana bay ka tee Misira gandaa ra za a gorandi hala hõ." ¹⁹ Sohõ, sanba ka daŋ i ma ni almaney nda haya kul kaŋ ti ni wane kaŋ goo saajoo ra lanbandi. Adamize kul nda adabba kul kaŋ goo saajoo ra kaŋ mana kaa hugey, garoo ga kaŋ i boŋ, i ga buu.»

²⁰ Firawuuna tamey ra, borey kaŋ hunbur Abadantaa ŝennoo na ngi tamey nda ngi adabbawey lanbandi ka huru hugey ra. ²¹ Borey kaŋ mana Abadantaa ŝennoo daŋ assal na ngi tamey nda ngi adabbawey naŋ saajoo ra.

²² Abadantaa nee Musa se: «Ni kaboo jer beenaa here hala Misira gandaa kul ra gari ma kaŋ adamizey, nda adabbawey, nda suboo kul ga kaŋ goo Misira.» ²³ Musa na nga goboo ŝerre beenaa here, Abadantaa na jinjinyan nda gari sanba, nuune zunbu laboo ga. Abadantaa na gari sanba Misira gandaa ra. ²⁴ Gari doo kaŋ nuune goo a bande kaŋ laalayanoo cine mana bay ka tee Misira gandaa kul ra za a tee ganda. ²⁵ Misira gandaa kul ra, haya kul kaŋ goo saajoo ra, garoo n'i kar, za adamize hala adabba. Garoo na faarey subey kul kar, a na faarey tuurey kul kayri. ²⁶ Goŝeŋ gandaa hinne kaŋ ra Izirayel borey goo ra, garoo mana kaŋ a boŋ. ²⁷ Firawuuna daŋ i ma ciya Musa nda Haruna se, a nee i se: «Hiino ay na zunubu tee, Abadantaa ga cum, agay nda ay jamaa ka toone. ²⁸ Wa Abadantaa njaaray ya ne hala jinjinyan beerey nda garey ma kay, ay ga war naŋ war ma koy, war si cindi ne koyne.» ²⁹ Musa nee a se: «Waati kaŋ ay fatta koyraa ra, ay g'ay kabey jer Abadantaa here, jinjinyaney ga ben, garey si yee ka kaŋ hala ma bay kaŋ laboo man'ti kala Abadantaa wane. ³⁰ Amma ay ga bay kaŋ ni nda ni tamey, war si hunbur Abadantaa, ir Koyoo hala sohõ.» ³¹ Leŋoo nda oržoo hasara, zama oržoo goo jeenoo ga, leŋoo boosu. ³² Amma alkamaa nda taasuu dumi foo kaŋ ga hima nda alkama mana hasara, zama i mana zay jina.

³³ Musa fatta Firawuuna do, a fatta koyraa ra, a na nga kabey jer Abadantaa here, jinjinjaney nda garey kay. Ncirnoo mana yee ka doo laboo ga. ³⁴ Waatoo kañ Firawuuna dii kañ ncirnoo, nda jinjinjaney, nda garey kay, a na zunubu tee koyne, a na nga binoo šendandi, nga nda nga tamey. ³⁵ Firawuuna binoo šendi. A mana Izirayel borey nañ i ma koy. A teendi nda takaa kañ nda Abadantaa nee Musa m'a har.

Balaawu yaahantoo: ndoowey

10 Abadantaa nee Musa se: «Huru Firawuuna do, zama agay ka nga nda nga tamey biney šendandi hala ya duu k'ay tammaasawey wey dañ i jine, ² hala ma duu ka deede ni izey nda ni izey izey se takaa kañ nda ay na Misira borey bere-bere nda takaa kañ nda ay n'ay tammaasawey dañ i jine. Nga ra war ga bay kañ agay ti Abadantaa.»

³ Musa nda Haruna huru Firawuuna do, i nee a se: «Hayaa ne kañ Abadantaa, Eberewey Koyoo n'a har: «Hala waati foo no n'ga ni boñ yeeti ya ne ganda? Ay jamaa nañ i ma koy hala i m'ay gana. ⁴ Nda ni wanji k'ay jamaa nañ i ma koy, nga ne, suba ay ga ndooyañ sanba ni laamaa ga. ⁵ I ga gandaa laboo kul daabu halala nongu kañ ra boro si yee ka dii a. Haya kañ garoo n'a nañ, woo kañ cindi war se kañ a mana duu a, i g'a ŋaa. Tuuri kul kañ goo ma zay war se saajoo ra, i g'i ŋaa. ⁶ I ga ni hugey too, i ga ni tamey hugey too, i ga Misira borey kul hugey too. Ni baabey nda ni baabey kaagey mana bay ka dii woo cine za hanoo kañ i kaa laboo ga hala hõ.» Musa na nga boñ kuubi ka fatta Firawuuna do.

⁷ Firawuuna tamey nee a se: «Hala waati foo no bo-
raa woo g'ir torro ka ben? Arey wey nañ i ma koy hala i ma Abadantaa, ngi Koyoo gana. Hala sohõ mana bay kañ Misira goo ma halaci wala?»

⁸ I kate Musa nda Haruna Firawuuna do, a nee i se: «Wa koy Abadantaa, war Koyoo gana. May nda may no ma koy?» ⁹ Musa nee: «Ir ga koy, ir nda soogey nda boro žeeney, ir ga koy nda ir iz'arey nda ir ize woyey, ir ga koy nda ir alman buuney nda ibeerey, zama jingar ti woo ir se Abadantaa mañnoo ga.» ¹⁰ Firawuuna nee i se: «Nda ay na war nañ war ma koy, war nda war zankey, Abadantaa ma bara war bande! War ma bay kañ ifutu no war g'a miile. ¹¹ A si tee nda takaa woo. Adiši war kañ ti arey, wa koy Abadantaa gana, zama woo din no war g'a ceeci.» Woo ga, i n'i gaaray ka hun Firawuuna do.

¹² Abadantaa nee Musa se: «Ni kaboo šerre Misira gandaa ga ka ciya ndoowey se. I ma zunbu ka koy Misira gandaa ga, i ma gandaa suboo kul ŋaa, woo kul kañ garoo n'a nañ.» ¹³ Musa na nga goboo šerre Misira gandaa ga, Abadantaa na dandi hew tunandi kañ na gandaa kul dii zaaroo kul nda cijinoo kul. Subbaahoo ra, dandi hewoo kate ndoowey. ¹⁴ Ndoowey kaa Misira gandaa kul ga, i zunbu laboo kul boñ nda booboyan. Ngi booboyanoo cine mana bay ka tee hala sohõ, a si tee koyne ngi banda ga. ¹⁵ I na gandaa kul daabu, gandaa tee kubay. I na gandaa suboo nda tuuri-izey kul

ŋaa kañ garoo n'i nañ. Haya firzi kul mana cindi tuurey ga wala faarey subey ga Misira gandaa kul ra.

¹⁶ Nda cahāyan Firawuuna na Musa nda Haruna cee ka nee: «Ay na zunubu tee Abadantaa, war Koyoo se, ay duu war ga zunubu. ¹⁷ Ay zunuboo yaafa ya ne hiino koyne. Wa Abadantaa, war Koyoo ŋaaray hala a ma su-
uri ka buuyanoo woo moorandi ay ga.» ¹⁸ Musa fatta Firawuuna do, a na Abadantaa ŋaaray. ¹⁹ Abadantaa na hewoo bere k'a tee dangay hew beeri kañ na ndoowey zaa k'i warra Kakaarey teekoo ra. Ba affoo mana cindi Misira laamaa kul ga. ²⁰ Amma Abadantaa na Firawuuna binoo šendandi, a mana nañ Izirayel borey ma koy.

Balaawu yaggantoo: kubaa

²¹ Abadantaa nee Musa se: «Ni kaboo šerre beenaa here, kubay ma kaa Misira gandaa ga, kubay bibi tik.»

²² Musa na nga kaboo šerre beenaa here, kubay beeri tee Misira gandaa kul ra jirbi hinza. ²³ Borey si hin ka dii cere. Jirbi hinza boro kul si hun nga dogoo ra. Amma Izirayel borey kul, nongoo kañ ra i goro, gaay goo no.

²⁴ Firawuuna na Musa cee ka nee a se: «Wa koy Abadantaa gana. War alman buuna nda ibeerey hinne no ma cindi. War zankey mo ma koy war bande.»

²⁵ Musa nee: «N'g'ir noo sargariyañ nda *sargari kuku-ranteyañ* kañ ir g'i kaa Abadantaa, ir Koyoo mañnoo ga wala? ²⁶ Ir jawdey ga koy ir bande, ba boñ foo si cindi. Zama ngi ra ir ga zaa ka Abadantaa, ir Koyoo gana. Ir hunday si bay woo kañ ir ga hima k'a kaa Abadantaa mañnoo ga nda man'ti ir nka too no din.»

²⁷ Amma Abadantaa na Firawuuna binoo šendandi, a man'i nañ i ma koy. ²⁸ Firawuuna nee a se: «Hun ay jine, hawgay, ay masi yee ka dii ni ay jine, han kul kañ ay dii ni ay jine, n'ga buu!» ²⁹ Musa nee: «Ni k'a har, n'si yee ka dii agay ni jine.»

Abadantaa na balaawu kokorantaa bayrandi

11 Abadantaa nee Musa se: «Ay ga balaawu foo sanba koyne Firawuuna nda Misira ga. Woo banda ga, a ga war nañ war ma hun ne. Waati kañ a na war nañ war ma koy ka ben, a ga ba war gaaray kaaray ka hun ne. ² Aywa, nee jamaa se kañ aru kul ma nga taalammaa wiri nzorfu jinayyañ nda wura jinayyañ, woy kul ma nga taalammaa wiri nzorfu jinayyañ nda wura jinayyañ.» ³ Abadantaa na jamaa noo alhormo Misira borey do. Musa hunday duu beeray beeri Misira gandaa ra Firawuuna tamey nda jamaa do.

⁴ Musa nee: «Hayaa ne kañ Abadantaa n'a har: «Cijinoo gamoo ra ay ga fatta ka koy Misira game. ⁵ Gunde jinaa kul ga buu Misira gandaa ra, ka sintin nda Firawuuna kañ ga goro kokoytaraa ra gunde jinaa ka koy hala korŋa kañ goo fufutondoo jine gunde jinaa, nda adabbawey gunde jinawey kul. ⁶ Kaati beeri ga tee Misira gandaa kul ra kañ mana bay ka tee, nga cine si tee koyne. ⁷ Amma Izirayel borey kul do, ba hanši si

kaati boro wala adabba ga hala war ma bay kaŋ Abadantaa ga fayyan daŋ Misira nda Izirayel game.»
⁸ Waatoo din ni tamey kul ga doo kate ay do ka gungu-
 ma ya ne ka nee: «Fatta, ni nda jamaa kul kaŋ goo ni
 bande», woo banda ga, ay ga fatta.» Musa too nda fu-
 tay, a fatta Firawuuna do.

⁹ Abadantaa nee Musa se: «Firawuuna si haŋajer war
 se, hala ay kayfey ma boobo Misira gandaa ra.»

¹⁰ Musa nda Haruna na kayfey wey kul tee Firawuuna
 jine, amma Abadantaa na Firawuuna binoo ŝendandi,
 a mana naŋ Izirayel borey ma fatta nga gandaa ra.

Borcintaraa jingaroo

12 Abadantaa ŝelaŋ Musa nda Haruna se Misira
 gandaa ra ka nee: ² «Handoo woo ga tee war se
 handey ijinaa. A ma tee war se jiiroo handu jinaa. ³ Wa
 ŝelaŋ Izirayel jamaa kul se ka nee: «Handoo woo jirbi
 woyantoo (10to) ra war hugu foo kul ma alman foo
 zaa, hugu foo kul alman foo. ⁴ Nda hugoo ga hanse ka
 kacca alman foo se, i m'a zaa, ngi nda ngi taalammaa
 kaŋ ga hanse ka man ngi hugoo, ka sawa nda boro
 hinnaa. Almanoo ma zamnandi ka sawa nda woo kaŋ
 boro kul g'a ŋaa. ⁵ A ma tee alman kaŋ ga malal sii, aru
 kaŋ goo nda jiiri foo. War m'a zaa feeji-izey wala
 hancin-izey ra. ⁶ War m'a dii hala handoo woo jirbi woy
 cindi taacantoo (14to) ga. Hanoo din, almaaroo ra
 Izirayel jamaa margaroo kul m'a koosu. ⁷ Hugey kaŋ ra
 i g'a ŋaa, i ma zaa kuroo ra k'a daŋ hugoo mijoo
 caraw hinkaa nda beeneheroo ga. ⁸ Cijinoo din i ma
 hamoo ŋaa. I m'a kukuray nuune ra k'a ŋaa nda taku-
 layaŋ kaŋ ra dolobiri sii, i m'a ŋaa nda subu hottayaŋ.
⁹ War masi haya kul ŋaa a ra kaŋ mana nin wala kaŋ
 hinandi hari ra. War mm'a kukuray nuune ra, nga nda
 nga boŋoo, nda kobsey, nda teeley. ¹⁰ Haya kul masi
 kani a ra hala suba. Nda haya kani a ra hala suba, war
 m'a ton nuune ra k'a tee boosu. ¹¹ Takaa ne kaŋ nda
 war g'a ŋaa: gamahaw ma war centey haw, war
 taamey ma bara war cewey ra, war gobey ma bara war
 kabey ra. War m'a ŋaa nda cahāyan. Woo ti *Borcin-
 taraa jingaroo* Abadantaa maŋoo ga.»

¹² Cijinoo din ra, ay ga Misira gandaa kul dira. Ay ga
 gunde jinaa kul wii Misira gandaa ra za adamize hala
 adabba. Ba Misira koyey kul, ay g'i ciiti. Agay ti
 Abadantaa. ¹³ Amma kuroo ga tee tammaasa war se
 hugey ga kaŋ ra war goo. Nda ay dii kuroo, ay ga bisa
 war ga, de albalaawoo kaŋ ga borey halaci si too war
 do waati kaŋ ay ga Misira gandaa kar. ¹⁴ Zaaroo din ma
 tee war se hongandihaya. War m'a tee jingar Abadan-
 taa maŋoo ga. A ma tee hantum kaŋ si tun war za-
 maney se.»

Takulawey kaŋ ra dolobiri sii jingaroo

¹⁵ «War ma jirbi iyye tee war ga takula ŋaa kaŋ ra
 dolobiri sii. Za zaari jinaa war ma dolobiri kaa war
 hugey ra. Zama boro kul kaŋ na haya ŋaa kaŋ ra dolo-
 biri goo zaari jinaa ka koy hala zaari iyyantoo, boraa ga
 hun Izirayel jamaa ra. ¹⁶ Zaari jinaa war ga margari

henanante tee. Jirbi iyyantoo mo war ga margari
 henanante tee. Zaarey din goy kul si teendi nda man'ti
 ŋaayan hinayan hala borey kul ma ŋaa.

¹⁷ War ma *Takulawey kaŋ ra dolobiri sii jingaroo* tee,
 zama zaaroo din hunday no ay na war kaŋ ti wongu-
 izey fattandi Misira gandaa ra. War ma zaaroo din
 kayandi, hantum kaŋ si tun no war zamaney se. ¹⁸ Han-
 du jinaa, zaari woy cindi taacantoo (14to) cijinoo ra,
 war ma takula ŋaa kaŋ ra dolobiri sii hala handoo jirbi
 waranka cindi faantoo (21to) cijinoo ra. ¹⁹ Jirbi iyye
 dolobiri masi garandi war hugey ra. Zama boro kul kaŋ
 na haya ŋaa kaŋ ra dolobiri goo, a ma tee yaw wala
 ganda-ize, boraa ga hun Izirayel jamaa ra. ²⁰ War masi
 haya kul ŋaa kaŋ ra dolobiri goo. War gorodogey kul
 ra war ma takula ŋaa kaŋ ra dolobiri sii.»

Borcintaraa jingaroo sooluyanoo

²¹ Musa ciya Izirayel boro beerey kul se, a nee i se:
 «Wa koy feeji dii ka sawa nda war hugey hinnaa, war
 ma *Borcintaraa jingaroo* feejoo koosu. ²² War ma *izopu*
 tuuri kabe foo zaa k'a sufa kuroo ra kaŋ goo jinaa ra
 k'a daŋ hugoo mijoo beeneheroo nda caraw hinkaa
 ga. War ra, boro kul masi bisa nda hugoo mijoo hala
 subaa ra. ²³ Abadantaa ga bisa gandaa ra ka Misira
 borey kar. Nda a ga dii kuroo hugoo mijoo beene-
 heroo nda caraw hinkaa ga, Abadantaa ga bisa hugoo
 mijoo ga, a si naŋ halacikaa ma huru war hugey ra ka
 kara. ²⁴ War ma gaabu ŝennoo woo ga, hantum no ni
 nda ni hayroo se hala abada. ²⁵ Waati kaŋ war huru
 gandaa ra kaŋ Abadantaa g'a noo war se sanda takaa
 kaŋ nda a n'a har, war ma alaadaa woo dii. ²⁶ Nda war
 izey na war hāa ka nee: «Macin ti alaadaa woo alma-
 ganaa war se?» ²⁷ Wa nee: «Borcintaraa jingaroo kaŋ
 teendi Abadantaa maŋoo ga sargaroo no, nga kaŋ
 waatoo kaŋ a ga Misira borey kar, a bisa Izirayel borey
 hugey ga Misira, a n'ir hugey hallasi.» Jamaa gungu-
 ma ka sujudu. ²⁸ Izirayel borey koy, i n'a tee nda takaa
 kaŋ nda Abadantaa na Musa nda Haruna yaamar, i n'a
 tee nda takaa din da.

Balaawu woyantoo (10to): gunde jinawey buuyanoo

²⁹ Cijinoo gamoo ra, Abadantaa na Misira gandaa
 gunde jinawey kul kar k'i wii, k'a zaa za Firawuuna kaŋ
 ga goro kokoytaraa ra gunde jinaa hala kasa-izoo kaŋ
 goo kasaa ra gunde jinaa, nda adabba kul gunde jinaa.
³⁰ Firawuuna tun cijinoo ra, nga, nda nga tamey, nda
 Misira borey kul. Kaati beeri tee Misira ra, zama hugu
 sii no kaŋ ra bukaw sii. ³¹ Cijinoo din ra, Firawuuna na
 Musa nda Haruna cee ka nee: «Wa tun, wa fatta ka
 hun ay jamaa game, war nda Izirayel borey. Wa koy
 Abadantaa gana sanda takaa kaŋ nda war n'a har.
³² War almaney mo, ibuuney nda ibeerey, w'i zaa ka
 koy sanda takaa kaŋ nda war n'a har. Wa koy, war ma
 gaara ya ne mo.» ³³ Misira borey na jamaa cahāndi k'i
 naŋ i ma fatta gandaa ra, zama i nee: «Nda man'ti
 woo, ir kul ga buu.» ³⁴ Jamaa na ngi laajinoo ka koy a

mana tun jina, i na ngi jinawey kaŋ ra i ga diiba daŋ ngi zaarawey ra k'i fur ngi jesey ga.

³⁵ Izirayel borey na hayaa tee kaŋ Musa n'a har. I na Misira borey wiri nzorfu jinayyan, nda wura jinayyan, nda darbayan. ³⁶ Abadantaa na jamaa noo alhormo Misira borey do kaŋ n'i noo woo kaŋ i n'a wiri. Takaa woo nda i na Misira borey kabey koonandi.

³⁷ Izirayel borey hun Ramses ka koy Sukot. I ga too aru zenber zangu iddu (600.000) cine kaŋ goo cee ga, zankey sii a ra. ³⁸ Boro boobo dumi-dumiyan žigi ka koy i bande, nda alman buuna nda ibeeri jawdi beeri. ³⁹ I na laajinoo kaŋ i n'a ka hun Misira ton k'a tee takula kaŋ ra dolobiri sii. A mana tun, zama i nk'i gaaray ka hun Misira, i mana hin ka batu, i mana hin ka šilfanda mo zaa ngi boŋ se.

⁴⁰ Waatoo hinnaa kaŋ Izirayel borey n'a tee Misira man'ti kala jiiri zangu taaci nda waranza (430). ⁴¹ Jiiri zangu taaci nda waranza (430) benantaa ga, zaaroo din hunday no Abadantaa jamaa kul fatta Misira gandaa ra. ⁴² Cijinoo no kaŋ ra Abadantaa hanna hala nga m'i fattandi Misira gandaa ra. Cijin no kaŋ kayandi Abadantaa maŋoo ga. Izirayel borey zamaney kul ga hanna cijinoo din cine.

Borcintaraa jingaroo ašariyawey

⁴³ Abadantaa yee ka nee Musa nda Haruna se: «*Borcintaraa jingaroo ašariyawey* ne: yaw kul masi ŋaa a ra. ⁴⁴ Tam kul, aru kaŋ dayandi nda nooru, nda n'n'a daŋbangu, woo banda ga, a ma ŋaa a ra. ⁴⁵ Boro kaŋ ga waati tee ni do nda goykaw kaŋ ga banandi masi ŋaa a ra. ⁴⁶ Hucey ra a ga ŋandi. Hamoo ra, haya kul masi fatta taray. War masi biri kul kayri a ra. ⁴⁷ Izirayel jamaa kul ma jingaroo tee. ⁴⁸ Nda taabuši goo war game kaŋ ga baa nga ma Borcintaraa jingaroo tee Abadantaa maŋoo ga, kala aru kul kaŋ goo boraa do ma hurubangu. Woo ra a ma man ka jingaroo tee, a ga tee ma nee ganda-ize. Amma boro kul kaŋ ti jofolo masi ŋaa a ra. ⁴⁹ Ašariya follokaa ga zuru ganda-ize nda taabuši ga.» ⁵⁰ Izirayel borey kul n'a tee nda takaa kaŋ nda Abadantaa na Musa nda Haruna yaamar, i n'a tee nda takaa din da. ⁵¹ Zaaroo din hunday Abadantaa na Izirayel borey jamaa fattandi Misira gandaa ra hugu nda hugu.

Borcintaraa jingaroo ašariya tanayan

13 Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: ² «Gunde jinaa kul yeeti ya ne jere ga. Izirayel borey ra, haya kul kaŋ ti gunde jinaa adamizey nda adabbawey ra, agay wane nda ey.» ³ Musa nee jamaa se: «Wa hongu zaaroo din kaŋ ra war fatta Misira, tamtaray hugoo ra, Abadantaa na war fattandi no din nda nga kabe gaabantaa. Woo se boro kul masi takula ŋaa kaŋ ra dolobiri goo. ⁴ Hō, Abib handoo † ra war ga fatta Misira. ⁵ Waati kaŋ Abadantaa na ni daŋ Kanaŋ borey, nda Heti borey, nda Amor borey, nda Hewi borey, nda

† Abib handoo, Izirayel borey do man'ti kala hegaa handoo. Abib almaganaa ti «jeeni».

Žebus borey gandaa ra kaŋ a žee ni kaagey se kaŋ nga g'a noo ma ne, ganda kaŋ ra waa nda yuu ga tee hari ma alaadaa woo tee handoo woo ra. ⁶ Jirbi iyye ma takula ŋaa kaŋ ra dolobiri sii, jirbi iyyantoo hane jingar ga teendi Abadantaa maŋoo ga. ⁷ Jirbi iyye takula kaŋ ra dolobiri sii ma ŋandi. Takula kaŋ ra dolobiri goo masi diyandi ni do, dolobiri masi diyandi ni do ni laboo kul ga. ⁸ Zaaroo din ma filla ni izoo se ka nee: «Ay si woo tee kala hayaa kaŋ Abadantaa n'a tee ya ne maa-ganda se waatoo kaŋ ay fatta Misira.» ⁹ Jingaroo woo ga tee tammaasa ni kaboo ga, a ga tee hongandihaya ni teŋaa ga, hala Abadantaa ašariyaa ma bara ni miŋoo ra, zama nga ka war fattandi Misira nda nga kabe gaabantaa. ¹⁰ Ma alaadaa woo tee jiiri ka kaa jiiri nga waatoo ra kaŋ kayandi jiiri ka kaa jiiri.

¹¹ Waati kaŋ Abadantaa na ni daŋ Kanaŋ borey gandaa ra sanda takaa kaŋ nda a n'a žee ni nda ni kaagey se, de a n'a noo ma ne, ¹² ma haya kul kaŋ ti gunde jinaa noo Abadantaa maŋoo ga, adabbaa gunde jinaa mo kaŋ n'duu a, nda aru no, Abadantaa wane nda a. ¹³ Amma farka-ize gunde jinaa kul, m'a barmay nda alman buuna. Nda n'si baa m'a barmay, ma jindebantaa kayri. Adamize iz'aru jinaa mo kul, ma nga hayoo taa. ¹⁴ Nda suba ni izoo na ni hãa ka nee: «Macin se woo ga teendi?», nee a se: «Abadantaa nk'ir fattandi Misira nda nga gaabi albarkantaa, tamtaray hugoo ra. ¹⁵ Kaŋ Firawuuna muray ka wanji k'ir naŋ ir ma koy, Abadantaa na gunde jinaa kul wii Misira gandaa ra, za adamize gunde jinaa hala adabba gunde jinaa. Woo maaganda se gunde jinaa aru kul, ay g'a sarga Abadantaa maŋoo ga, amma ay iz'aru kul kaŋ ti gunde jinaa, ay ga nga hayoo taa.» ¹⁶ A ga tee ma ne tammaasa ni kaboo ga, a ma tee hongandihaya ni teŋaa ga, zama Abadantaa n'ir fattandi Misira nda nga kabe gaabantaa.»

Irkoy na nga jamaa gongu

¹⁷ Waatoo kaŋ Firawuuna na jamaa naŋ i ma koy, Irkoy man'i ka bisa nda Filisti borey gandaa, ba kaŋ se nga ti fondo dunbaa. Zama Irkoy nee: «Jamaa masi koy dii wongoo, i ma nimsi ka yee Misira.» ¹⁸ Irkoy na jamaa ka bere ka koy saajoo fondaa ra k'i gongu Kakaarey teekoo here. Izirayel borey žigi ka hun Misira gandaa ra cere bande, wongu-ize ka koy wongu-ize. ¹⁹ Musa na Isufi birey zaa nga bande, zama a nk'a šendandi Izirayel borey ga k'i žeendi ka nee: «Irkoy ga hongu war, war m'ay birey ka žigi war bande ka hun ne.» ††

²⁰ I hun Sukot ka koy ngi hukkumey cin Etam, saajoo miŋoo ga. ²¹ Abadantaa ga dira jiney ra zaari here duula kuku ra k'i gongu fondaa ra. Cijin here a ga nuune kuku k'i noo gaay. Woo ra i ga dira cijin nda zaari.

²² Zaari here duula kukoo si hun jamaa jine, cijin here nuune kukoo si hun i bande.

†† Sintinoo 50.24–25.

Firawuuna na Izirayel borey gaarandi

14 Abadantaa šelan Musa se ka nee: ² «Nee Izirayel borey se i ma yee ka koy goro Pi-Hayrot tenje kaŋ goo Migdol nda teekoo game. War ma war hukkumey gorandi Bal-Sefon tenje kaŋ goo teekoo mijoo ga. ³ Firawuuna ga miile kaŋ Izirayel borey ga dere gandaa ra, saajoo daabu i ga. ⁴ Ay ga Firawuuna binoo šendandi, a g'i gaarandi, amma Firawuuna nda wongu-izey kul ga tee haya kaŋ ra ay maapoo ga jer. Woo ra Misira borey ga bay kaŋ agay ti Abadantaa.» I na takaa din da tee.

⁵ I na Misira kokoyoo bayrandi kaŋ jamaa zuru. Firawuuna nda nga tamey na anniya barmay, i nee: «Cin ti woo kaŋ ir n'a tee? Ir na Izirayel borey naŋ i ma hun ir goyoo ra!» ⁶ A na nga wongu bari torkawey hanse, a na nga jamaa zaa nga bande. ⁷ A na torka zangu iddu (600) suubanteyan ka koy nga bande nda Misira torkawey jerey kul, nga affoo kul sooje jalakoyniyan goo a borj. ⁸ Abadantaa na Firawuuna, Misira kokoyoo binoo šendandi, a na Izirayel borey gaarandi, ka gar i nka fatta, haya kul man'i ganji. ⁹ Misira borey n'i gaarandi, baryey kul, nda Firawuuna torkawey, nda nga barikaarukey, nda nga wongu-izey toor'ey nongoo kaŋ ra i goro teekoo mijoo ga, Pi-Hayrot here, Bal-Sefon tenje.

¹⁰ Kaŋ Firawuuna man ey, Izirayel borey na nga moŋey jer, nga ne, Misira borey goo dumawey ga. Izirayel borey hanse ka hunbur, i kaati ka Abadantaa cee. ¹¹ I nee Musa se: «Saaray nka sii Misira kaŋ se n'kate ir saajoo ra ir ma buu? Macin ti woo kaŋ n'n'a tee k'ir kaa Misira? ¹² Waatoo kaŋ ir goo Misira, ir mana nee ma ne kaŋ m'ir naŋ, ir yadda ir ma tee tam Misira borey se? Zama ir baa ir ma tee i se tam ka bisa ir ma buu saajoo ra.» ¹³ Amma Musa nee jamaa se: «War masi hunbur, wa batu ka dii Abadantaa hallasiroo kaŋ a ga kate a hõ war se! Zama Misira borey kaŋ war ga dii ey hõ, war si yee ka dii ey koyne hala abada. ¹⁴ Abadantaa no ma wongu war dogey ra. War, wa dangay de ka guna.»

Irkoy na fondo feeri teekoo ra

¹⁵ Abadantaa nee Musa se: «Macin se n'ga kaati k'ay cee? Nee Izirayel borey se i ma fondaa zaa. ¹⁶ Ni, ma ni goboo jer, ma ni kaboo šerre teekoo ga, m'a fersi, hala Izirayel borey ma bisa teekoo gamoo ra labu kogaa ga. ¹⁷ Nga ne, agay, ay ga Misira borey biney šendandi hala i ma duu ka huru dumawey ga. Woo ra ay ga Firawuuna nda nga wongu-izey kul, nda nga wongu bari torkawey, nda nga barikaarukey k'ay daržaa cebe. ¹⁸ Waati kaŋ ay na Firawuuna, nda nga torkawey, nda nga barikaarukey k'ay daržaa cebe, waatoo din Misira borey ga bay kaŋ agay ti Abadantaa.»

¹⁹ Irkoy almalaykaa kaŋ cindi ka dira Izirayel jamaa jine hun jiney ra ka yee dumawey ga. Duula kukoo kaŋ cindi i jine, yee nga banda here. ²⁰ A koy huru Misira borey gorodogoo nda Izirayel gorodogoo game.

Misira here duulaa tee kubay, Izirayel here duulaa ga gaay noo cijinoo ra. Boro foo kul mana too ceroo do cijinoo kul.

²¹ Musa na nga kaboo šerre teekoo ga, Abadantaa na dandi hew beeri foo tunandi cijinoo kul ka teekoo kogandi, haroo fersi. ²² Izirayel borey koy teekoo gamoo ra labu kogaa ga, haroo tee i se cete, kabe henna nda ilaala here. ²³ Misira borey n'i gaarandi, i huru dumawey ga, Firawuuna baryey kul, nda nga torkawey, nda nga barikaarukey huru dumawey ga teekoo gamoo ra. ²⁴ Za moo mana boo, duula kukoo nda nuune kukoo ra Abadantaa na Misira borey wongu-izey guna, a n'i jaami. ²⁵ A na torkawey cewey kaa ka ngi zuraa šendandi. Misira borey nee: «Ir ma zuru ka mooru Izirayel, zama Abadantaa no ma Misira wongu i se.»

²⁶ Abadantaa nee Musa se: «Ni kaboo šerre teekoo ga, hala haroo ma yee kate Misira borey, nda ngi wongu torkawey, nda ngi barikaarukey ga.» ²⁷ Musa na nga kaboo šerre teekoo ga. Waatoo kaŋ moo ga baa ka boo, teekoo yee nga doo žeenaa ra. Misira borey zuru teekoo jine, Abadantaa n'i kaŋandi teekoo gamoo ra. ²⁸ Haroo yee kate ka torkawey, nda barikaarukey kaŋ goo Firawuuna wongu-izey kul ra kaŋ huru teekoo ra Izirayel borey banda ga, haroo daabu i ga, ba affoo i ra mana cindi. ²⁹ Amma Izirayel borey bisa teekoo gamoo ra labu kogaa ga, haroo tee i se cete kabe henna nda ilaala here.

³⁰ Hanoo din, Abadantaa na Izirayel hallasi Misira borey kaboo ra. Izirayel dii Misira borey bukawey teekoo mijoo ga. ³¹ Kaŋ Izirayel dii gaaboo kaŋ nda Abadantaa na Misira borey halaci, jamaa hunbur Abadantaa, i naanay Abadantaa nda nga tamoo Musa.

Musa nda Izirayel borey baytoo

15 Waati follokaa ra Musa nda Izirayel borey na doonoo woo don Abadantaa maapoo ga. I nee: «Ay ga don Abadantaa maapoo ga, zama a na nga hinoo cebe, baryoo nda kaarukaa, a n'i warra teekoo ra.

² Abadantaa ti ay gaaboo, nga ti ay baytoo addaliloo. Nga ti ay hallasiroo. Nga ti ay Koyoo, ay g'a saabu. Nga ti ay baaba Koyoo, ay g'a jer.

³ Abadantaa man'ti kala wongaari. Abadantaa ti maapoo.

⁴ A na Firawuuna wongu bari torkawey nda nga wongu-izey warra haroo ra.

Wongu-ize jalakoyni suubantey yoole Kakaarey teekoo ra.

⁵ Haroo bondawey n'i daabu, i dere hari guusawey ra ma nee tondiyan.

⁶ Abadantaa, ni kabe henna na ni hinoo cebe. Abadantaa, ni kabe henna ka iberoo motti.

⁷ Ni kokoytaraa beeriyanoo ra n'ga borey warra gan-da kaŋ ture ni ga.

N'ga ni futuyanoo nuunaa sanba kaŋ g'i ton ma nee subu.

⁸ Ni hunsaroo gaaboo na haroo marga.
Bondawey kay ma nee lalaba.
Hari guusawey kay teekoo gamoo ra.

⁹ Iberoo nee: «Ay g'i gaarandi, ay ga duu ey,
ay ga *alganiimaa* zamna,
ay g'a tee woo kaŋ ay baa,
ay g'ay takubaa hoobu,
ay kaboo g'i halaci.» †

¹⁰ N'na ni hewoo funsu,
teekoo daabu i ga.
I sundu ma nee badila
hari beerey ra.

¹¹ Koyey ra, may no ma hima nda ni, Abadantaa?
May no ma too ni henanyan ra?
May ka si hunbur ni?
May no ma too ni beeray ra?
May no ma too ni kayfi teeyan ra?

¹² N'na ni kabe hennaa šerre,
laboo n'i gon.

¹³ Ni arrahamaa nda n'na ni jamaa gongu,
jamaa kaŋ n'n'a feeri.
Ni hinoo ra, n'ga huru i jine ka koy nda ey ni gorodoo
henanantaa ra.

¹⁴ Jamawey maar'a, i jijiri.

Hunburay duu Filisti gandaa borey.

¹⁵ Waatoo din Edom boŋkoyney zalba.

Mowab alwakiiley, jijiriyani duu ey.

Kanaŋ gandaa gorokey kul biney hasara.

¹⁶ Jitiyan nda hunburay kaŋ i boŋ.

Ni kabe gaabantaa jine i tee suk ma nee tondi,
i si hin ka šelaŋ hala waati kaŋ ni jamaa ga dira ka
bisa, Abadantaa,

hala waati kaŋ ni jamaa kaŋ n'n'a sawal, dira ka bisa.

¹⁷ N'ga huru i jine k'i gorandi tondi hondoo boŋ kaŋ ti
ni wane,

nongoo kaŋ ni, Abadantaa n'a hanse a ma tee ni
gorodogoo,

a ma tee ni nongu henanantaa

kaŋ ni, ir Koyoo, ni kaboo n'a gorandi.

¹⁸ Abadantaa, n'ga laama abada hala abada.»

¹⁹ Waatoo kaŋ Firawuuna baryey, nda nga torkawey,
nda nga barikaarukay huru teekoo ra, Abadantaa na
teekoo haroo yee katandi k'a gum i boŋ. Amma
Izirayel borey bisa teekoo gamoo ra labu kogaa ga.

Maryama baytoo

²⁰ Annabi Maryama kaŋ ti Haruna woymaa na tubal-
izoo zaa, woyey kul fatta ka hanga a, i ga hooray nda
tubal-izoo, i ga gan. ²¹ Maryama ga tuuru ka nee i se:
«Wa don Abadantaa maapoo ga,

† «ay kaboo g'i halaci», *Ebere šenni ra, almaganaa faa ti «ay ga kabey koonandi».*

a na nga hinoo cebe.

Baryoo nda nga kaarukaa, a n'i warra teekoo ra.»

Mara hari hottaa

²² Musa na Izirayel ka hun Kakaarey teekoo do ka koy
Šur saajoo ra. I dira jirbi hinza saajoo ra i mana duu
hari. ²³ I too Mara, amma i mana hin ka Mara haroo
haŋ, zama a mma hottu. Woo se i na nongoo maapoo
daŋ Mara (maanaa «hottay»). ²⁴ Jamaa ŋuunuŋuunu
Musa ga ka nee: «Macin no ir g'a haŋ?» ²⁵ A kaati ka
Abadantaa cee, Abadantaa na bundu dumi cebe a se.
Musa n'a warra haroo ra, haroo bere ka tee haya kaŋ
si hottu. No din ra a na ašariyayan nda yaamaryan
gorandi jamaa se. No din da ra a n'i sii. ²⁶ A nee: «Nda
n'ga haŋajer ka boori Abadantaa, ni Koyoo jindoo se,
nda n'ga haya tee kaŋ ga šerre a jine, nda n'ga haŋajer
nga ašariyawey, nda n'ga nga yaamarey kul dii, wircey
kaŋ ay n'i daŋ Misira borey ra, ba affoo si duu ni, zama
agay ti Abadantaa kaŋ ga ni noo gaaham baani.»

²⁷ Izirayel borey too Elim, no din ra hariŋaa woy cindi
hinka (12) goo, nda teenaynaa wooye (70). I goro no
din haroo jeroo ga.

Irkoy na Izirayel borey noo man nda jerfenday ham

16 Izirayel borey jamaa kul hun Elim. Kaŋ i fatta
Misira gandaa ra handu hinkantoo jirbi woy cin-
di guwantoo (15to) ra, i too Sin saajoo ra kaŋ goo Elim
nda Sinay tondi hondoo game. ² Saajoo ra, Izirayel
borey jamaa kul ŋuunuŋuunu Musa nda Haruna ga.
³ Izirayel borey nee i se: «Nda ba ir nka buu Abadantaa
kaboo ra Misira gandaa ra, kaŋ ir ga goro ham hina
kusey jere, ir ga takula ŋaa hala ir ma kungu! War n'ir
ka kaa saajoo woo ra ka jamaa woo kul naŋ i ma buu
nda heray.»

⁴ Abadantaa nee Musa se: «Ay ga ŋaayan tee ncirŋi
ka hun beenaa ra k'a doori war boŋ. Zaari kul jamaa
ga fatta ka ngi zaaroo ŋaahayaa kuuna hala y'i sii ka dii
wala i ga ag'ašariyaa dii wala i s'a dii. ⁵ Jirbi idduwantoo
hane, woo kaŋ i na kuuna, i g'a hina. Jirbi idduwantoo
wanoo ga tee zaari hinka cine wane.» ⁶ Musa nda
Haruna nee Izirayel borey kul se: «Hō wicroo war ga
kaa ka bay kaŋ Abadantaa ka war fattandi Misira gan-
daa ra. ⁷ Subbaahoo ra, war ga kaa ka dii Abadantaa
daržaa. Zama a maa ŋuunuŋuunuyanoo kaŋ war n'a
tee nga, Abadantaa ga. Ir ti may hala war ma ŋu-
unuŋuunu ir ga?» ⁸ Musa nee: «War ga kaa ka bay
waati kaŋ wicroo ra Abadantaa ga war noo ham, sub-
baahoo ra, a ga war noo takula war ma ŋaa ka kungu.
Zama Abadantaa maa ŋuunuŋuunuyanoo kaŋ war n'a
tee nga ga. Ir ti macin? Man'ti ir ga war ga ŋuunuŋu-
unu, Abadantaa ga war ga ŋuunuŋuunu.»

⁹ Musa nee Haruna se: «Nee Izirayel borey jamaa kul
se: «Wa koy kay Abadantaa jine, zama a maa war ŋu-
unuŋuunuyanoo.» ¹⁰ Kaŋ Haruna goo ma šelaŋ
Izirayel borey jamaa se, i bere saajoo here, nga ne,
Abadantaa daržaa bangay duulaa ra. ¹¹ Abadantaa še-
laŋ Musa se ka nee: ¹² «Ay maa Izirayel borey ŋu-

unuunuyanoo. Šelan i se ka nee: «Almaari, war ga ham ŋaa, subbaahoo ra war ga kungu takula ra. Woo ra war ga kaa ka bay kaŋ agay ti Abadantaa, war Koy-oo.»»

¹³ Wicroo ra, jefendayyan kaa ka jamaa kaloo kul daabu, subbaahoo ra, harandan ga jamaa kaloo kuubi k'a bere. ¹⁴ Waati kaŋ harandanoo boosu, nga ne, saajoo ga daabu nda haya baana kaŋ ga kakasu, a ga ban, a ga hima nda ma nee gari-ize buuna-buunayan kaŋ goo laboo boŋ. ¹⁵ Izirayel borey dii a, i na cere hãa ka nee: «Macin ti woo?» Zama i mana bay haya kaŋ no. Musa n'i zaabi ka nee: «Takulaa no kaŋ Abadantaa n'a noo a ma tee war se ŋaayan. ¹⁶ Hayaa ne kaŋ Abadantaa n'a yaamar: «Boro kul ma hayaa zaa kaŋ a ga hin k'a ŋaa. War ma liitar taaci cine zaa boro foo kul se. Boro foo kul ma zaa borey se ka sawa nda borey hinnaa kaŋ goo nga hukumoo cire.»»

¹⁷ Izirayel borey na takaa din da tee. I kuuna, affooyan i boobo, affooyan ikaccu. ¹⁸ Woo banda ga, i n'a kabu nda liitar. Woo kaŋ na i boobo kuuna, a mana boobo a se, woo kaŋ na ikaccu kuuna, a mana kacca a se. Boro foo kul na woo kaŋ a ga hin k'a ŋaa kuuna.

Manoo ašariyaa

¹⁹ Musa nee i se: «Boro kul masi haya kanandi ŋaahayaa ra hala subbaahi.» ²⁰ Amma i mana haŋajer Musa se, boroyan na haya kanandi ŋaahayaa ra hala subbaahoo ra. Noonni tun a ra, a funbu. Musa futu i ga. ²¹ Subbaahi ka kaa subbaahi i ga hayaa kuuna kaŋ boro kul ga hin k'a ŋaa. Nda waynaa koron, a ga menne.

²² Jirbi idduwantoo hane i ga woo kaŋ i ga doona k'a kuuna cine hinka kuuna, boro foo kul liitar yaaha. Jamaa boŋkoyney kul kaa k'a filla Musa se. ²³ Musa nee i se: «Woo ti hayaa kaŋ Abadantaa n'a har. Suba ti *hunanzam zaaroo*, hunanzam zaari henanante Abadantaa maano ga. Wa hayaa hina kaŋ ga hima ka hina, war ma hayaa zargandi kaŋ ga hima ka zargandi. Woo kaŋ cindi, war m'a jisi war boŋ se hala suba.» ²⁴ I n'a jisi hala suba sanda takaa kaŋ nda Musa n'a yaamar. A mana funbu, noonni mana tun a ra. ²⁵ Musa nee: «W'a ŋaa hõ, hunanzam zaari no Abadantaa maano ga, hõ haya si duwandi taray. ²⁶ War ga ŋaahaya kuuna jirbi iddu, amma jirbi iyyantoo man'ti kala hunanzam zaaroo. Haya sii no.»

²⁷ Woo kul, jirbi iyyantoo hane jamaa ra boroyan fatta ka koy kuuna, amma i mana duu haya kul.

²⁸ Abadantaa nee Musa se: «Hala waati foo no war ga yadda k'ay yaamarey nda ay ašariyawey dii? ²⁹ War ma bay kaŋ hunanzam zaaroo kaŋ Abadantaa n'a noo war se maaganda se, jirbi idduwantoo hane a ga war noo jirbi hinka ŋaahayaa. Jirbi iyyantoo hane boro kul ma cindi nga do, boro kul masi fatta.» ³⁰ Jirbi iyyantoo jamaa hunanzam.

³¹ Izirayel borey na ŋaahayaa din maano daŋ «*man*» †. A ga hima nda hayni gurunbu. A ga kaaray, nga tenbaa ga hima nda furme kaŋ teendi nda yuu.

³² Musa nee: «Hayaa ne kaŋ Abadantaa n'a yaamar: «War ma mudu foo too a ra war zamaney se, hala i ma dii takulaa kaŋ nda ay na war huna saajoo ra waatoo kaŋ ay na war fattandi Misira gandaa ra.»» ³³ Woo banda ga, Musa nee Haruna se: «Jinay foo zaa, m'a too nda man liitar taaci, m'a jisi Abadantaa jere, hala ma man jisi war zamaney se.» ³⁴ Sanda takaa kaŋ nda Abadantaa na Musa yaamar, Haruna n'a jisi seede-taraa sundukoo jine, hala a ma duu ka jisandi.

³⁵ Izirayel borey na manoo ŋaa jiiri woytaaci (40) hala i ga too gandaa kaŋ ra boro goo. I na manoo ŋaa hala waatoo kaŋ i too Kanaŋ gandaa sintinoo ga. ³⁶ Mudu foo ga sawa nda neešihaya foo kaŋ se i ga nee efa zamna woyaa (10) affoo.

Masa nda Meriba haroo šennoo

(Kabuyaney 20.2–13)

17 Izirayel borey jamaa kul hun Sin saajoo ra ka kay nongu nda nonguyan ra ka sawa nda Abadantaa yaamaroo. I goro Refidim, amma hari sii no din kaŋ jamaa g'a haŋ. ² Jamaa yenje nda Musa ka nee: «Ir noo hari ir ma haŋ». Musa nee i se: «Macin se war ga yenje nda agay? Macin se war ga Abadantaa sii?» ³ No din ra hari jaw duu jamaa, i ŋuunuunu Musa ga ka nee: «Cin se n'n'ir žigandi ka hun Misira k'ir, nda ir izey, nda ir jawdey naŋ ir ma buu nda jaw?» ⁴ Musa kaati ka Abadantaa cee ka nee: «Macin no y'a tee jamaa woo se? Ne nda kayna i g'ay warra nda tondi k'ay wii.» ⁵ Abadantaa nee Musa se: «Bisa jamaa jine, ma boroyan zaa Izirayel boro beerey ra, goboo kaŋ nda n'na isaa kar zaa ni kaboo ra ma koy. ⁶ Nga ne, ay ga kay ni jine tondoo ga kaŋ goo Horeb jeroo ga. Ma tondoo kar, hari ga fatta a ra, jamaa ga haŋ.» Musa na yaamaroo din tee Izirayel boro beerey jine.

⁷ Yenjaa kaŋ Izirayel borey n'a tee nda siiyanoo maaganda kaŋ i n'a tee Abadantaa se ka nee: «Abadantaa goo ir game wala a sii ir game?» Woo maaganda a na nongoo maano daŋ Masa (maanaa «siiyan») nda Meriba (maanaa «yenje»).

Amalek borey koy Izirayel borey wongu

⁸ Amalek borey koy Izirayel borey wongu Refidim. ⁹ Musa nee Žozuwe se: «Aruyan suuba ir se, ma fatta ka Amalek borey wongu. Suba agay, ay ga kay hondoo boŋoo boŋ, Irkoy goboo goo ay kaboo ra.» ¹⁰ Žozuwe n'a tee nda takaa kaŋ nda Musa n'a har a se, a koy Amalek borey wongu. Amma Musa, nda Haruna, nda Hur žigi hondoo boŋoo ga. ¹¹ Kullihinne Musa kabey goo beene, Izirayel ga hin, nda a na nga kabey zuman-di, Amalek borey ga hin. ¹² Kaŋ Musa kabey fara, i na tondi zaa k'a daŋ a cire a ma goro a ga. Haruna nda Hur goo caraway ga i ga kabey gaa, affoo goo caraw foo ga, affaa goo caraw faa ga. Kabey cindi takaa din

† «*man*», Ebere šenni ra, almaganaa ti «*macin ti woo?*» Sorro 15to.

da hala waynaa kanjanoo ga. ¹³ Žozuwe na nga takubaa ka hin Amalek nda nga jamaa.

¹⁴ Abadantaa nee Musa se: «Woo hantum citaabu ra, a ma tee hongandihaya. Daŋ Žozuwe haŋaa ra kaŋ ay ga Amalek borey benandi hala nongu kaŋ ra boro si yee ka hongu ey.» ¹⁵ Musa na sargari tonadoo foo cin, a na maanoo daŋ «Abadantaa ti ay darapowoo». ¹⁶ A nee: «Zama i na Abadantaa kokoy gorodogoo wongu, woo man'ti kala wongu Abadantaa nda Amalek borey game zaman ka kaa zaman.»

Musa nda Žetro fillaa

18 Žetro, Majaŋ ganda *sargari juwalkaw*, Musa nzuraa, maa hayaa kul kaŋ Irkoy n'a tee Musa nda Izirayel Irkoy jamaa se, maanaa takaa kaŋ nda Abadantaa na Izirayel fattandi Misira. ² Žetro, Musa nzuraa na Sefora, Musa wandoo zaa nga bande, waa-too kaŋ Musa n'a sanba baaboo do banda ga. ³ A kate Sefora iz'aru hinkaa. Affoo maanoo ti Geršom (maanaa «ka koy goro no din»), zama a nka nee: «Ya nka koy goro labu waani ra.» ⁴ Affaa maanoo ti Eliyezer (maanaa «ay Koyoo ti hallasikaw»). A nee: «Zama ay baaba Irkoy ka kaa k'ay hallasi k'ay waa Firawuuna takuba.»

⁵ Žetro, Musa nzuraa koy nda Musa iz'arey nda nga wandoo Musa do saajoo kaŋ ra a ga goro, Irkoy tondi hondoo jere. ⁶ A donto ka nee Musa se: «Agay no Žetro ni nzuraa, ay ga kaa ni do, nda ni wandoo, nda nga iz'aru hinkaa kaŋ goo a bande.» ⁷ Musa fatta ka koy nga nzuraa kubay, a gunguma a se, a n'a summu. I na cere foo, i huru hukukumoo ra. ⁸ Musa na takaa filla nga nzuraa se kaŋ Abadantaa n'a tee Firawuuna nda Misira se Izirayel maaganda, nda faraa kul kaŋ duu ngey fonda ra, nda takaa kaŋ nda Abadantaa na ngi kaa kabe ra. ⁹ Žetro naali nda gomnoo kul kaŋ Abadantaa n'a tee Izirayel se k'i kaa Misira borey kabey ra. ¹⁰ Žetro nee: «Albarka ma bara Abadantaa se kaŋ na war kaa Misira borey nda Firawuuna kaboo ra, kaŋ na jamaa kaa Misira borey kabey ra. ¹¹ Ay bay sohō kaŋ Abadantaa bisa koyey kul, zama a na nga jamaa hallasi waa-too kaŋ Misira borey g'i kabekunafutay.»

¹² Žetro, Musa nzuraa na *sargari kukurante* nda sargariyaŋ kaa Irkoy se. Haruna nda Izirayel boro beerey kul kaa ka ŋaa Musa nzuraa bande Irkoy jine.

Musa na boŋkoyniyaŋ kayandi kaŋ ga jamaa ciiti

¹³ Subaa ra, Musa goro ka jamaa ciiti. Jamaa cindi Musa jine za subbaahi hala cijinoo ra. ¹⁴ Musa nzuraa dii hayaa kul kaŋ a g'a tee jamaa se, a nee a se: «Macin ti woo kaŋ n'g'a tee jamaa se? Macin se n'ga goro ni hinne, amma jamaa ga kay ni jine za subbaahi hala cijinoo ra?» ¹⁵ Musa nee nga nzuraa se: «Jamaa mma kaa ay do ya Irkoy ibaayoo ceeci i se. ¹⁶ Nda haya huru i game, i mma kaa ay do ya ciiti i game, ay g'i bayrandi Irkoy yaamarey nda nga ašariyawey.»

¹⁷ Musa nzuraa nee a se: «Takaa kaŋ n'g'a tee si boori. ¹⁸ N'ga ni boŋ farandi, ni nda jamaa kaŋ goo ni

bande. Goyoo ga hanse ka tiŋ ma ne, ni hinne si hin k'a tee. ¹⁹ Sohō, haŋajer ay jindoo se, ay ga ni noo hoyray foo, Irkoy goo ni bande. Ni no ma tuuru jamaa maanoo ga Irkoy jine, ni no ma jamaa almušakkawey ka koy Irkoy jine. ²⁰ Ma borey fahamandi yaamarey nda ašariyawey. M'i bayrandi fonda kaŋ i ga hima ka hanga a, nda haya kaŋ i ga hima k'a tee. ²¹ Ni, ma aru alkadaranteyaŋ suuba jamaa ra kaŋ ga hunbur Irkoy, laadiranteyaŋ kaŋ si zanba. I daŋ jamaa jine: boro zenber foo (1.000) kul ma affoo daŋ i jine, boro zangu (100) kul ma affoo daŋ i jine, boro woyguu (50) kul ma affoo daŋ i jine, boro woy (10) kul ma affoo daŋ i jine. ²² Waati kul ngi no ma jamaa ciiti. Haya kul kaŋ ga beeri, i m'a ka kaa ni do, amma haya kaŋ ga kacca, i m'a ciiti ngi hunday. Kaa jeraa ra kaŋ goo ni boŋ, i ga ni faaba k'a zaa. ²³ Nda n'na woo tee, nda Irkoy na ni yaamar nda woo, n'ga hin ka kay jeraa cire, jamaa woo kul ga koy ngi dogoo ra nda baani.»

²⁴ Musa na nga nzuraa hoyrawey dii, a na hayaa kul tee kaŋ a n'a har a se. ²⁵ Musa na aru alkadaranteyaŋ suuba Izirayel kul ra k'i tee boŋkoyniyaŋ jamaa se, boro zenber foo (1.000) boŋkoyni foo, boro zangu (100) boŋkoyni foo, boro woyguu (50) boŋkoyni foo, nda boro woy (10) boŋkoyni foo. ²⁶ Ngini no ma jamaa ciiti waati kul. Haya kaŋ šendi, i g'a ka too Musa do. Amma haya kaccu kul, i g'a ciiti ngi hunday.

²⁷ Musa na nga nzuraa naŋ a ma koy, nzuraa koy nga ganda ra.

Irkoy na Izirayel noo amaana

19 Izirayel borey handu hinzantoo Misira ganda fattaroo banda ga, zaari jinaa i too Sinay saajoo ra. ² I nka hun Refidim ka koy Sinay saajoo ra, i goro saajoo din ra. Izirayel goro no din tondi hondoo tenje, ³ amma Musa žigi ka koy Irkoy do. Abadantaa n'a cee tondi hondoo boŋ ka nee a se:

«Ma nee Yakuba hugoo se, ma bayrandi Izirayel borey se ka nee: ⁴ «War dii hayaa kaŋ ay n'a tee Misira borey se, sanda takaa kaŋ nda dutal ga nga izey zaa nga fawey ra, ay na war zaa ka kate war ay do.

⁵ Sohō, nda war haŋajer ay jindoo se ka boori, war na agay *amaana* dii, war ga tee agay hunday bagaa jamawey kul ra, zama agay wane nda laboo kul.

⁶ War ga tee ya ne kokoy *sargari juwalkawyaŋ* nda dumi henanante.»

Wey ti šenney kaŋ n'g'i har Izirayel borey se.»

⁷ Musa kaa, a na jamaa boro beerey cee, a na šenney wey kul daŋ i jine kaŋ nda Abadantaa n'a yaamar. ⁸ Jamaa kul n'a zaabi cere bande ka nee: «Haya kul kaŋ Abadantaa n'a har ma ne, ir g'a tee.» Musa na jamaa šenney ka yee Abadantaa do.

⁹ Abadantaa nee Musa se: «Ay ga kaa ni do duula kubayante ra, hala waati kaŋ ay ga šelaŋ ni bande jamaa ma maa, hala i ma naanay ni hala abada.» Musa na jamaa šenney ka too Abadantaa do.

Irkoy na Musa kubay Sinay tondi hondoo ga

¹⁰ Abadantaa nee Musa se: «Koy jamaa do, m'i dan jere ga ya ne hõ nda suba. I ma ngi darbawey numandi. ¹¹ I ma soolu jirbi hinzantoo se, zama jirbi hinzantoo ra Abadantaa ga zunbu Sinay tondi hondoo ga jamaa kul jine. ¹² Hirriyan dan tondi hondoo kuubi-ka-beraa ga kan ga jamaa si bisa, nee i se: «Wa hawgay war masi žigi tondi hondoo ga, war masi tuku carawey ga.» Boro kul kan tuku tondi hondoo ga, a waazibi bora ma wiiyandi. ¹³ Kabe kul masi tuku bora ga, amma i m'a warra nda tondi k'a wii wala i m'a hay nda yaaji. A ma tee adabba wala boro, a masi huna. Waati kan hilloo na hēni kuku tee, i ma žigi tondi hondoo ga.» ¹⁴ Musa zunbu tondi hondoo ga ka kaa jamaa do. A na jamaa yeeti jere ga Irkoy se, i na ngi darbawey numandi. ¹⁵ A nee jamaa se: «War ma soolu jirbi hinzantoo se. War masi too woy do.»

¹⁶ Jirbi hinzantoo hane, kan moo boo, jinjinjan, nda meliyan, nda duula kubayante goo tondi hondoo boŋ, hilli jinde beeri hēe. Alžamaa kul kan goo jamaa kaloo ra jijiri. ¹⁷ Musa na jamaa ka fatta ka koy Irkoy kubay jamaa kaloo dumaa ga. I kay tondi hondoo cire. ¹⁸ Sinay tondi hondoo kul ka tee dullu, zama Abadantaa mana zunbu kala nuune ra. Dulloo žigi ni mma nee alforon beeri dullu. Tondi hondoo kul hanse ka jijiri. ¹⁹ Hilloo jindoo mma koy de a ga beeri, Musa ga šelan, Irkoy g'a zaabi jinjinjan ra †.

²⁰ Abadantaa zunbu Sinay tondi hondoo ga, tondi hondoo boŋoo boŋ. Tondi hondoo boŋoo boŋ Abadantaa ciya Musa se, Musa žigi. ²¹ Abadantaa nee Musa se: «Zunbu ka kašeta jamaa ga, i masi bisa hirrey ga ka koy Abadantaa do ka dii, nda i n'a tee, iboobo ga buu i ra. ²² Ba *sargari juwalkey* kan ga hin ka man Abadantaa, ga hima ka ngi boŋ yeeti jere ga Irkoy se, hala Abadantaa mas'i wii.» ²³ Musa nee Abadantaa se: «Jamaa si hin ka žigi Sinay tondi hondoo ga, zama ni nka kašeta ir ga ka nee: «Ma hirriyan dan tondi hondoo se, m'a dan jere ga ya ne.» ²⁴ Abadantaa nee a se: «Koy ma zunbu, hiino ma žigi, Haruna ma žigi ni bande. Amma sargari juwalkey nda jamaa masi hirrey hoo ka žigi ka koy Abadantaa do, nda i n'i hoo, a g'i wii.» ²⁵ Musa zunbu jamaa do k'a har i se.

Yaamar woyaa (10)

(Alhukumoo 5.6–21)

20 Šenney ne kan Irkoy n'i har, a nee:
² «Agay ti Abadantaa, ni Koyoo kan na ni fat-tandi Misira gandaa ra, tamtaray hugoo ra.
³ Masi koy tana gana ay banda ga.

⁴ Masi tooru hanse, masi bii tee kan ga hima nda haya kan goo beene beenaa ra, wala ganda laboo ga, wala haroo ra laboo cire. ⁵ Masi sujudu koyey wey se, mas'i gana, zama agay, Abadantaa, ni Koyoo man'ti kala Koy kan ga canse ma ne, ka baaba kan konna agay layboo ka hanga hala nga izey alwadda hincan-

† «jinjinjan ra», Ebere šenni ra, almaganaa faa ti «nda jinjinjan».

too ka koy itaacantoo ga. ⁶ Amma ay ga agay arrahamaa cebe alwadda zenberyan se kan ga baa agay, de i g'ay yaamarey dii.

⁷ Masi Abadantaa, ni Koyoo maapoo cee bila addalil, zama Abadantaa si boro nan kan ga nga maapoo cee bila addalil.

⁸ Ma hanse ka hongu *hunanzam zaaroo*, a ma yeetandi jere ga ya ne. ⁹ Jirbi iddu ma goy, ma ni almušakkawey kul tee. ¹⁰ Amma jirbi iyyantoo, hunanzam zaari no Abadantaa, ni Koyoo maapoo ga. Masi almušakka kul tee, ni, nda ni iz'aroo, nda ni ize woyoo, takaa din da ni baŋnaa, nda ni koŋnaa, nda ni adabbaa, nda taabuši kan goo ni koyrawey ra. ¹¹ Zama jirbi iddu ra Abadantaa na beenaa, nda gandaa, nda teekoo nda haya kul kan goo i ra tee. Amma jirbi iyyantoo hane a hunanzam. Woo se Abadantaa na albarka dan hunanzam zaaroo ra, a n'a yeeti jere ga.

¹² Ma ni baaba nda ni naa beerandi hala ma duu aloomur gandaa ra kan Abadantaa, ni Koyoo g'a noo ma ne.

¹³ Masi boro wii.

¹⁴ Masi zina.

¹⁵ Masi zay.

¹⁶ Masi taari seedetaray tee ni cinaa ga.

¹⁷ Masi haya kan goo ni cinaa hugoo ra boonay. Masi ni cinaa wandoo boonay, wala nga baŋnaa, wala nga koŋnaa, wala nga hawoo, wala nga farkaa, wala haya kul kan ti cinaa wane.»

¹⁸ Jamaa kul maa jinjinjanoo, i dii nuune deeney, i maa hilloo jindoo, i dii tondi hondoo kan ga dullu. Kan jamaa dii wey, i jijiri, i kay nongu mooro ra. ¹⁹ I nee Musa se: «Šelan ir se ni hunday, ir ga maa ma ne, amma Irkoy masi šelan ir se hala ir masi koy buu.»

²⁰ Musa nee jamaa se: «War masi hunbur, zama Irkoy nka kaa ka war sii, hala nga hunburaa ma bara war ra, war masi zunubu tee.» ²¹ Jamaa kay nongu mooro ra. Musa man duula bibi tik kan ra Irkoy cindi.

Sargari tonadogoo ašariyaa

²² Abadantaa nee Musa se: «Nee Izirayel borey se: «War hunday dii kan beenaa ra ay goo kan ay šelan war bande. ²³ War masi koy tee ay banda ga, war mas'a tee nda nzorfu kaaray, war masi koy tee war boŋ se nda wura.» ²⁴ Ma labu sargari tonadoo tee ka ni *sargari kukurantey*, nda ni *alaafiya teendi sargarey*, nda ni alman buuney sargari, nda ni alman beerey sargari kaa. Nongu kul kan ra ay n'ay maapoo bayrandi, ay ga kaa ni do, ay ga albarka dan ni ra. ²⁵ Amma nda n'na sargari tonadoo cin ya ne nda tondi, mas'a cin nda tondi kan i na hoy. Zama nda n'n'i hoy nda guuru, n'ga sargari tonadogoo kaynandi. ²⁶ Masi dira tintim boŋ ka koy sargari tonadogoo ra, hala ni gaa koonoo masi koy fatta.»

Ašariyaa kan gorandi Ebere tamey se

21 «Ašariyawey ne kan m'i dan i jine: ² «Nda n'na Ebere tam day, a ma goy jiiri iddu, jiiri iyyantoo

ra a ma hun ni do ka duu borcintaray bila nda a ma haya kul bana. ³ Nda nga hinne ka huru ni do, a ga fatta nga hinne. Nda a gar a goo nda wande, nga nda wandoo ga fatta. ⁴ Nda nga koyoo k'a noo wande, de wandoo duu a se iz'aruyan nda ize woyyan, woyoo nda nga izey ga tee nga koyoo wane. Nga, a ga fatta nga hinne. ⁵ Amma nda tamoo bayrandi ka nee: "Ay ga baa ay koyoo, nda ay wandoo, nda ay izey, ay si baa ya koy ka duu borcintaray." ⁶ Woo ra nga koyoo ga kate a Irkoy jine, a g'a kayandi ganboo wala ganboo caraa ga, koyoo ga hanaa fun nda sulba. Woo banda ga, a ga tee a se tam hala abada.»

⁷ Nda mo, aru na nga ize woyoo neere sanda konja, a si hun konjataraa ra sanda takaa kan nda tamey ga hun. ⁸ Nda woyoo si kan koyoo se, ka gar nga maajoo ga a goo, a m'a nanj a ma dayandi k'a kaa kabe ra, a sii nda fondo k'a neere dumu waani se, a nk'a zanba. ⁹ Nda a n'a noo nga iz'aroo se, a ga alaadaa tee a se kanj ga teendi ize woy se. ¹⁰ Nda a na ize woy foo zaa koyne nga bonj se, a si kumandi njaahayaa, nda bankaaraa, nda gorokasinaa ra. ¹¹ Nda a si haya hinza woy tee a se, a ma hun a kone bila nda a ma nooru bana.»

Laybu kanj ga kate i ma boro wii

¹² «Boro kanj na boro kar k'a wii, a waazibi bora ma wiiyandi. ¹³ Amma nda a mana muray k'a wii, Irkoy alwaadoo no, ay ga nongu cebe ma ne kanj ra a ma zuru ka koy tugu. ¹⁴ Nda boro na nga cinaa kabekunafutay k'a wii nda carmay, ba bora goo ay sargari tonadogoo ra, m'a kaa no din hala i m'a wii.

¹⁵ Boro kanj na nga naa wala nga baaba kar, a waazibi bora ma wiiyandi.

¹⁶ Boro kanj na boro haamay, nda a na bora neere wala a duwandi kaboo ra, a waazibi bora ma wiiyandi.

¹⁷ Boro kanj na nga naa wala nga baaba kaynandi, a waazibi bora ma wiiyandi.

¹⁸ Nda aruyan yenje, de affoo na nga ceroo kar nda tondi wala a na nga kaboo kunkuni k'a kar, amma bora mana buu, a nka kanj, a maray. ¹⁹ Woo banda ga, nda a ga hin ka dibi gobu ga ka fatta taray, i si haya kul tee bora se kanj n'a kar, amma waatoo kanj a g'a tee a si goy, bora kanj n'a maray g'a bana, de mo a g'a safar hala a ma duu baani.

²⁰ Nda boro na nga banjaa wala nga konjaa kar nda gobu hala a buu kaboo ra, a waazibi bukaa ma faasandi. ²¹ Amma nda a huna zaari foo wala ihinka, bukaa si faasandi, zama nga almaanoo no.

²² Nda aruyan gurgay, de i too alhaamidukoyni do, woo kate woyoo hay, albasi mana duu a, woo banda ga, woyoo kurjoo ga hayaa har kanj arey m'a bana. I g'a bana ka sawa woo kanj ciitoo n'a kayandi. ²³ Amma nda albasi tee, a ga hima ka banandi, hundi no ma hundi bana, ²⁴ moo no ma moo bana, hije no ma hije bana, kabe no ma kabe bana, cee no ma cee bana, ²⁵ tonyan no ma tonyan bana, maraydoo no ma maraydoo bana, žabari ndella no ma žabari ndella bana.

²⁶ Nda boro na nga banjaa wala nga konjaa kar mojoo ga hala mojoo hasara, a m'a tanj a ma borcin, mojoo kanj hasara maaganda. ²⁷ Nda nga banjaa wala nga konjaa hijoo no a n'a kanjandi, a m'a tanj a ma borcin, hijoo kanj kanj maaganda.

²⁸ Nda haw na nga hilley ka aru wala woy kar hala a buu, hawoo ga warrandi nda tondi ka buu, hamoo si njandi, hawoo koyoo ga henan. ²⁹ Amma nda hawoo doona ka kara, de i na alhabar danj koyoo ra, amma a mana lakkal tee a se, de a na aru wala woy wii, hawoo ga warrandi nda tondi ka buu, koyoo mo ga wiiyandi. ³⁰ Nda i na zukandi danj hawoo koyoo ga, haya kul kanj i n'a danj a ga, a g'a bana nga hundoo dogoo ra. ³¹ Nda hawoo na nga hilley ka zankaaru wala zankawoy kar k'a wii, ašariya follokaa no ma zurandi a ga. ³² Nda hawoo na banja wala konja kar k'a wii, hawoo koyoo ga nzorfu kaaray tamma bonj waranja (30) bana bora se, hawoo ga warrandi nda tondi ka buu.

³³ Nda boro na nga guusoo nanj a mana daabu, wala boro kanj na guusu fanši bila nda a m'a daabu, nda haw wala farka kanj a ra, ³⁴ guusoo koyoo g'a bana, a ga nga hayoo alkadaroo bana adabbaa koyoo se, adabba bukaa ga tee guusoo koyoo wane.

³⁵ Nda boro hawoo na nga hilley ka boro tana hawoo kar hala a buu, hawoo kanj ga huna, i m'a neere, i ma nooroo zamna. Haw bukaa mo i m'a zamna. ³⁶ Amma nda borey ga bay kanj haw no kanj doona ka kara, ka gar koyoo mana lakkal tee a se, a ga waazibi a ga a ma haw bana hawoo dogoo ra, haw bukaa ma tee nga wane.

³⁷ Nda boro na haw wala feeji zay, nda a n'a koosu wala a n'a neere, a ga haw guu bana hawoo dogoo ra, feeji taaci feejoo dogoo ra.»

22 «Nda zay diyandi kaboo goo jinaa ra, a karandi hala a buu, nga kuroo alhakoo si banandi. ² Amma nda a diyandi ka gar waynaa fatta, nga kuroo alhakoo ga banandi. A ga waazibi zayoo ga a ma bana, nda a sii nda haya kul, a ga neerandi nga zaytaraa maaganda. ³ Nda adabbaa kanj a n'a zay duwandi kaboo ra a ga huna, a ma tee haw, wala farka, wala feeji, a ga nga cine hinka bana.»

Ašariyaa kanj gorandi haya waani se

⁴ «Nda boro na nga adabbaa nanj a ma naa faari wala *alaneb* faari ra, nda a nanj nga adabbaa ma naa faari waani ra, a g'a bana nda nga faaroo haya henney, wala nga alaneb faaroo haya henney.

⁵ Nda nuune tun, de a koy karjiyan kanj ga faari kuubi ka too jeeney do, wala alkama kanj ga kay, wala faari ton, bora kanj na nuunaa diinandi, šikka sii a ga hayey bana kanj a n'i ton.

⁶ Nda boro na nooru wala jinay talfi boro ga, de i zayandi a do, nda zayoo duwandi, a ga nga cine hinka bana. ⁷ Nda zayoo mana duwandi, hugoo koyoo ga kay Irkoy jine ka bayrandi kanj nga kaboo mana too nga cinaa almaanoo do. ⁸ Cere hooyan šenni kul, a ma tee haw, wala farka, wala feeji, wala bankaaray, wala haya kul kanj dere, de boro foo kul nee: «Agay wane», ngi

boro hinkaa ga koy Irkoy jine. Bora a kanj Irkoy dunbandi kanj a toone ga hayaa cine hinka bana nga cinaa se.

⁹ Nda boro na farka, wala haw, wala feeji, wala adabba dumi kul kanj no talfi nga cinaa ga, de adabbaa buu, wala nga nongu kayri, wala a zayandi bila seede, ¹⁰ bora a kanj ga i na adabbaa talfi ga žee Abadantaa maano ga kanj nga mana too adabbaa do. Almanoo koyoo ga yadda, bora a si bana. ¹¹ Amma nda cimi no kanj almanoo zayandi a ga, a g'a bana koyoo se. ¹² Nda ganjihooga ka almanoo wii, a ga seedetaraa too, a si almanoo bana.

¹³ Nda boro na alman hii nga cinaa ga, de nga nongu kayri wala a buu koyoo dumaa ga, a ga hima k'a bana. ¹⁴ Nda koyoo jinoo ra a tee, a s'a bana. Nda a nka sufurayandi, sufuray hayoo de no a g'a bana.»

Adamizey nda cere game ašariyawey

¹⁵ «Nda aru na woysogo kanj si aru bay kanj mana wirandi darga ka kani nda a, a waazibi a ga a ma nga hijaa almaano bana ka tee kurpoo. ¹⁶ Nda baaboo wanji k'a noo a se, a ga nooru bana sanda woysogo kanj si aru bay hijaa almaano.

¹⁷ Cerkaw woy masi nanj a ma huna.

¹⁸ Boro kanj marga nda adabba, a waazibi a ma wi-iyandi.

¹⁹ Boro kanj na sargari kaa koy maa ga kanj man'ti Abadantaa hinne se, a waazibi i ma bora a halaci sōy.

²⁰ Masi yaw žilla wala k'a torro, zama Misira gandaa ra war nka tee yaw. ²¹ Masi woy kanj kurpoo buu žilla, masi alyatim žilla. ²² Nda n'n'i žilla, nda i tilasu ka kaati k'ay cee, šikka sii ay ga maa ngi kaatiroo se. ²³ Ay futuyanoo ga tun, ay ga war wii nda takuba. War wandey ga tee woyyan kanj kurpey buu, war iz'arey ga tee alyatim. ²⁴ Nda n'na nooru garaw ay jamaa boro se, janjantaa kanj goo ni bande, masi borey kanj ga garaw noo takaa tee a se, masi albaha ceeci a ga. ²⁵ Nda a waazibi ma ni cinaa bankaaraa dii sanda tolme, m'a yeeti a se za waynaa mana kanj. ²⁶ Zama woo din hinne ti nga gumtaafaa, nga bankaaraa kanj nda a ga nga kunturoo daabu. Macin nda a ga gum ka kani? Nda a tee a kaati k'ay cee, ay ga maa a se, zama agay, ay ga tamalla.

²⁷ Masi Irkoy kaynandi. Boŋkoyi kanj goo ni jamaa ra, mas'a danga.

²⁸ Masi gay mana baa kaa ya ne ni heгаа nda ni *alaneb* haroo ra. M'ay noo ni iz'aru jinaa. ²⁹ Ma takaa din da tee ni alman beeroo nda ibuunaa se. A ma cindi naŋoo bande jirbi iyye, jirbi yaahantoo hane, m'a noo ya ne.

³⁰ War ma tee boro henananteyan ya ne: alman kanj ganjihooga n'a wii saajoo ra, war masi hamoo ŋaa. War m'a warra hanšey se.»

Boro yalaafantey beerandiyanoo

23 «Masi šenni kanj man'ti cimi ka dira. Masi taari seedetaray tee ka boro kanj toone faaba. ² Masi hanga jamaa bande kanj ga baa ngi ma ifutu tee. Ciiti

ra, masi hanga jamaa bande za i ga boobo se ka šerretaraa šiirandi. ³ Masi boro yalaafante ndumoo guna k'a faaba ciiti ra.

⁴ Nda n'kanj ni iberoo hawoo wala farkaa ga kanj dere, masi goro man'a ka koy a do. ⁵ Nda n'dii boro kanj ga konna ni farkaa ga gurfa jeejaa maaganda, mas'a nanj, masi goro man'a faaba jeejaa ra.

⁶ Masi talka kanj goo ni jamaa ra cimoo taa a kone ciiti ra. ⁷ Ma mooru haya kanj ti taari. Masi boro kanj mana haya kul tee wii, masi boro šerrante wii, zama toonante, ay s'a dii boro šerrante. ⁸ Masi sufuray taa, zama sufuraa mma diikey tee danaw, a ga šikka danj šerrantey ga.

⁹ Masi yaw torro, war hunday ga yaw hunaroo bay, zama war tee yaw Misira gandaa ra.»

Hunanzam jiiroo nda hunanzam zaaroo

¹⁰ «Jiiri iddu ma ni laboo beeri, ma faari-izey hegay.

¹¹ Amma jiiri iyyantoo ga ma laboo nanj a ma hunanzam. Ni jamaa talkey ga haya ŋaa kanj i duu a ra, woo kanj i g'a nanj ganjihoogawey g'a ŋaa. Takaa din da no m'a tee ni *alaneb* faaroo nda ni *zayturaŋoo* se.

¹² Jirbi iddu goy kanj goo ma ne, m'a tee, amma jirbi iyyantoo ma hunanzam, hala ni hawoo nda ni farkaa ma hunanzam, hala ni koŋŋaa iz'aroo nda ni yawoo ma hunsar.

¹³ War ma hayey dii henna kanj ay n'i har war se, war masi koy tanayanj maapey cee, boro masi maa maapey ni mijoo ra.»

Izirayel jingar zaarey

¹⁴ «Cee hinza jiiroo ra ma jingar tee ay maano ga.

¹⁵ Ma *Takulawey kanj ra dolobiri sii jingaroo* kayandi. Jirbi iyye Abib handoo † ra ma takula ŋaa kanj ra dolobiri sii sanda takaa kanj nda ay na ni yaamar. Zama handoo din ra ni fatta Misira. Boro si kaa ay jine kabe koonu.

¹⁶ Ma *Hegaa jingaroo* kayandi, dumiyoo kanj n'n'a say faarey ra goyoo ize jina-jinawey no. Jiiroo benantaa ga, ma *Faari-izey kaayanoo jingaroo* tee waati kanj n'na ni faarey goyey heгаа tee. ¹⁷ Jiiroo ra cee hinza ni arey ma kay ni Koyoo, Abadantaa jine.

¹⁸ Sargaroo kuroo kanj n'g'a kaa, takula kanj ra dolobiri goo masi hanga a. Jingaroo hamoo maano masi cindi za cijinoo ra hala subbaahi. ¹⁹ Ma kate ni faaroo ize jina-jinawey Abadantaa, ni Koyoo hugoo ra. Masi hancin-ize hina naŋoo wawaa ra.» ††

Irkoy na allaahidu zaa kanj nga ga nga jamaa faaba

²⁰ «Nga ne, ay ga almalayka sanba ni jine, a ma ni hawgay naarumaa ra ka ni ka koy nongoo kanj ay n'a hanse ma ne ra. ²¹ A beerandi, ma maa jindoo se, mas'a kakaw. A si war hooyanoo muŋe. Zama ay maano goo a ga. ²² Nda n'ga maa jindoo se ka boori, de n'ga haya kul tee kanj ay g'a har ma ne, ay ga tee ni iberoy iberoo, ni yenjekey yenjekaa.

† *Zamnaa* 13.4. †† *Zamnaa* 34.26; *Alhukumoo* 14.21.

²³ Waati kaŋ ay almalaykaa huru ni jine ka ni ka koy Amor borey do, nda Heti borey do, nda Ferezi borey do, nda Kanaŋ borey do, nda Hewi borey do, nda Žebus borey do, ay g'i derandi. ²⁴ Masi sujudu ngi koyey se, mas'i gana, masi ngi takawey tee. M'i warra ganda ka tondey kaŋ i n'i kayandi k'i gana kayri. ²⁵ War ma Abadantaa, war Koyoo gana, a ga albarka daŋ war ŋaahayaa nda war haroo ra, de ay ga wirci moorandi ni ga. ²⁶ Ni gandaa ra, gunde hasaraw si tee, woy si gun, ay ga ni noo aloomur. ²⁷ Ay g'ay hunburaa ka koy ni jine, jama kul kaŋ ra ni huru, ay ga lakkaloo ŋaami, de ay ga ni iberey kul zurandi ni jine. ²⁸ Ay ga binbin laalayan sanba ni jine, i ga Hewi borey, nda Kanaŋ borey, nda Heti borey gaaray ni jine. ²⁹ Ay s'i gaaray ni jine jiiri folloku ra, gandaa masi koy tee farru koonu, ganjihoogawey masi koy boobo ka yee ni ga. ³⁰ Ay g'i gaaray ni jine kayna-kayna, waati kaŋ n'duu hayyan, gandaa ma yee ni mayray ra.

³¹ Ay ga ni laboo kanjey kayandi Kakaarey teekoo ga ka koy Filisti borey teekoo nda saajoo ka koy isaa † ga. Zama ay ga gandaa borey daŋ ni kaboo ra, de n'g'i gaaray ni jine. ³² Amaana masi huru ni nda i game, a masi huru ni nda ngi koyey game. ³³ I masi goro war gandaa ra hala i masi kaa ka koy war tusa war ma zunubu tee ay ga, zama woo ra ngi koyey no n'g'i gana, de a ga tee ma ne kumsay.»

Irkoy na amaana daŋ nga nda Izirayel borey game

24 Abadantaa nee Musa se: «Žigi ka kaa ay do tondi hondoo boŋ, ni nda Haruna, nda Nadab, nda Abihu, nda Izirayel boro beerey ra, boro wooye (70), war ma sujudu ya ne nongu mooro ra. ² Musa hinne ma man kate ay do. I masi man kate, jamaa masi žigi kate a bande.»

³ Musa koy Abadantaa ŧenney kul nda ašariyawey kul har jamaa se. Jamaa tee jinde foo ka tuuru ka nee: «Šenney kul kaŋ Abadantaa n'i har, ir g'i tee.»

⁴ Musa na Abadantaa ŧenney kul hantum. A tun subaahi biya ka sargari tonadoo cin tondi hondoo cire, a na tondi woy cindi hinka (12) kayandi Izirayel alkabiila woy cindi hinkaa (12) maaney ga. ⁵ A na Izirayel aru-soogayan sanba i ma koy *sargari kukuranteyan* nda haw yaaruyan sarga Abadantaa maano ga i ma tee *alaafiya teendi sargaroo*. ⁶ Musa na kuroo jeroo zaa, a n'a daŋ potiyan ra, jere faa a n'a say-say sargari tonadogoo ga. ⁷ A na *amaanaa* citaaboo zaa, a n'a caw jamaa se. I nee: «Haya kul kaŋ Abadantaa n'a har, ir ga haŋajer a se, ir ga dira nda a.» ⁸ Musa na kuroo zaa, a n'a say-say jamaa ga ka nee: «Amaanaa kaŋ Abadantaa n'a daŋ war nda nga game ŧenney kaŋ a n'i har here, amaanaa din kuroo ne.»

⁹ Woo banda ga, Musa, nda Haruna, nda Nadab, nda Abihu, nda Izirayel boro beerey ra, boro wooye (70) žigi tondi hondoo boŋ. ¹⁰ I dii Izirayel Koyoo. Cewey cire, ni mma nee safir tondi kanante, nga henanyanoo ga hima nda beenaa zaati. ¹¹ Borey wey ti Izirayel borciney,

Irkoy mana nga kaboo ŧerre ka haya futu kul tee i se. I dii Irkoy, i ŋaa, i haŋ.

Musa na Irkoy kubay tondi hondoo boŋ

¹² Abadantaa nee Musa se: «Žigi ka kaa ay do tondi hondoo boŋ, ma cindi no din. Ay ga ni noo tondi walhawey, maanaa ašariyaa nda yaamaroo kaŋ ay n'i hantum ka jamaa cawandi.» ¹³ Musa tun, nga nda nga banda hunoo Žozuwe, Musa žigi Irkoy tondi hondoo boŋ. ¹⁴ Za i mana koy, a nee boro beerey se: «Wa ir batu ne ra hala waati kaŋ ir willi kate war do. Nga ne, Haruna nda Hur goo war bande, boro kaŋ duu almušakka ma koy i do.» ¹⁵ Musa žigi tondi hondoo boŋ, duulaa na hondoo daabu. ¹⁶ Abadantaa daržaa cindi Sinay tondi hondoo boŋ, duulaa na Sinay tondi hondoo daabu jirbi iddu. Jirbi iyyantoo hane, a na Musa cee duulaa gundoo ra. ¹⁷ Abadantaa daržaa tee Izirayel borey moŋey cire ma nee nuune kaŋ ga gona kaŋ ga dii tondi hondoo boŋoo ga. ¹⁸ Musa huru duulaa gundoo ra ka žigi tondi hondoo boŋ. Musa cindi hondoo boŋ zaari woytaaci (40) nda cijin woytaaci (40).

Jinawey kaŋ ga huru Irkoy gorodogoo cinayanoo ra

25 Abadantaa ŧelaŋ Musa se ka nee: ² «Nee Izirayel borey se i ma baa kaa ya ne. Borey kul kaŋ kabey ga don, war m'ay bagaa dii i ga. ³ Bagaa kaŋ war g'a dii i ga man'ti kala: wura, nda nzorfu kaaray, nda alhan, ⁴ nda ŧukka bula, nda iciray henna, nda iciray zaram, nda ŧukka baana, nda hancin hinbiri, ⁵ nda feeji gaaru kuuruyan kaŋ cirayandi, nda ayu kuuruyan, nda akasiya bundu, ⁶ nda jii fitilla gorodogoo se, nda haya hew kaanayan yonyan jiyoo nda dugu hew kaanaa se. ⁷ Oniks tondi nda tondi dumiyay kaŋ ga huru *beene kaayi-izoo* nda *albaytoo* ra. ⁸ I ma nongu henanante cin ya ne hala ya goro i game. ⁹ Ay ga Irkoy gorodogoo fasaloo cebe ma ne nda jinawey dumey kul kaŋ ga huru a ra. War m'i kul tee ka sawa nda ngi fasaloo.»

Seedetaraa sundukoo

¹⁰ «I ma sunduku cin nda akasiya bundu, nga kuuyanoo ma tee kabedaaru hinka nda jere, hayyanoo ma tee kabedaaru foo nda jere, nga kayyanoo kabedaaru foo nda jere. ¹¹ M'a daabu nda wura alhakiika, gundoo nda tarayheroo ma daabandi. Ma wura kunga daŋ mijoo bande. ¹² Ma wura mennandi ka korbay taaci tee kaŋ n'g'i daŋ cee taacaa ga, korbay hinka caraw foo ga, korbay hinka caraw faa ga. ¹³ Ma akasiya bunduyan tee gobu k'i daabu nda wura. ¹⁴ Ma gobey daŋ sundukoo caraw foo kul korbawey ra k'a zaa. ¹⁵ Gobey ma cindi sundukoo korbawey ra, i masi hun sundukoo ga. ¹⁶ Ma seedetaraa hantumoo kaŋ ay g'a noo ma ne jisi sundukoo ra.

¹⁷ Woo banda ga, ma daabirji †† tee nda wura alhakiika. Nga kuuyanoo ma tee kabedaaru hinka nda jere, hayyanoo ma tee kabedaaru foo nda jere. ¹⁸ Ma almalayka hinka tee kaŋ se i ga nee ŧerib. M'i kar wura

† Isaa no kaŋ se i ga nee Efrat.

†† Daabirjoo woo no ma zunubey daabu.

ra, m'i dan daabirjoo boŋ hinkaa ga. ¹⁹ Ma ŧerib foo tee boŋ foo ga, ma ŧerib foo tee boŋ faa ga. War ma ŧeribey tee daabirjoo hunday ra, daabirjoo boŋ hinkaa ga. ²⁰ ŧeribey ma ngi fatawey hay beene, i ga ngi fatawey ka daabirjoo daabu. Ngi ndumey ma cere tenje, i ma daabirjoo guna. ²¹ Ma daabirjoo fur sundukoo ga jina ma seedetaraa hantumoo kaŋ ay g'a noo ma ne jisi sundukoo ra. ²² No din ra ay g'ay boŋ bayrandi ma ne, sundukoo daabirjoo se beene ŧerib hinkaa game kaŋ goo seedetaraa sundukoo boŋ, ay ga hayaa kul har ma ne kaŋ ay g'a noo ma ne Izirayel borey se.»

Taaloo nda nga jinawey

²³ «Ma taaloo tee nda akasiya bundu, kuuyanoo ma tee kabedaaru hinka, hayyanoo ma tee kabedaaru foo, kayyanoo ma tee kabedaaru foo nda jere. ²⁴ M'a daabu nda wura alhakiika, ma wura kunga dan mijoo bande. ²⁵ Ma jejebu tee kaŋ hayyanoo ga too kabetaami foo, ma wura kunga ka jejeboo kul kuubi k'a bere. ²⁶ Ma wura korbay taaci tee a se, ma korbawey dan kanje taaca ga kaŋ goo cee taaca ga. ²⁷ Korbawey ma man jejeboo, ngi ra gobey ga huru ka taaloo zaa. ²⁸ Ma akasiya bunduyan tee gobu k'i daabu nda wura ka taaloo zaa. ²⁹ Ma nga taasawey, nda nga potey, nda nga jinawey, nda nga sargari-kaa-potey kaŋ nda *sargari hari-harey* ga doorandi tee. M'i tee nda wura alhakiika. ³⁰ Taaloo ga, ma takulayan dan kaŋ ga jisandi ay jine waati kul.»

Fitilla gorodogoo

³¹ «Ma fitilla gorodoo tee nda wura alhakiika. Fitilla gorodogoo ma karandi, cewoo, nda kunturoo, nda potey, nda nga dobey, nda nga kutukuryey ma tee a bande affoo. ³² Kabe iddu ma fatta carawey ga, ihinza ma fatta fitilla gorodogoo caraw foo ga, ihinza ma fatta caraw faa ga. ³³ Kabe foo ga, poti hinza goo kaŋ ga hima nda tuuri-izoo kaŋ se i ga nee amand kaŋ ra dobu nda kutukurya goo. Kabe faa ga, poti hinza goo kaŋ ga hima nda amand kaŋ ra dobu nda kutukurya goo kabe hinkantoo ga. Takaa din da ti kabe idduwaa kaŋ ga fatta fitilla gorodogoo ga. ³⁴ Fitilla gorodogoo hunday ga poti taaci goo kaŋ ga hima nda amand kaŋ ra dobuyan nda kutukuryayan goo. ³⁵ Dobu foo goo kabe hinkaa jinaa cire kaŋ ga fatta kunturoo ga, dobu foo goo kabe hinkaa hinkantoo cire kaŋ ga fatta a ga, dobu foo goo kabe hinkaa hinzantoo cire kaŋ ga fatta a ga. Takaa din da a ma teendi kabe idduwaa se kaŋ ga fatta fitilla gorodogoo ga. ³⁶ Ngi dobey nda kabey ma tee kunturoo bande affoo, a kul ma tee goy kaŋ karandi nda wura alhakiika. ³⁷ Fitilla iyye tee a se, fitillawey ma danandi a ga, i ma gaay noo jinoo ra. ³⁸ Kanbey kaŋ ga fitillaa zaaraa boosoo dunbu nda boosu-kaa-jinawey ma tee nda wura alhakiika. ³⁹ Wura alhakiika kilo waranza (30) nda i ma nga nda jinawey din kul tee. ⁴⁰ Hawgay, m'a tee sanda fasaloo kaŋ cebandi ma ne tondi hondoo boŋ.»

Irkoy gorodogoo

²⁶ «Irkoy gorodogoo, m'a tee nda kaymi taafe zuu woy (10) ŧukka baana yakuwante, nda ibula, nda iciray henna, nda iciray zaram. Ma almalaykayan kaŋ se i ga nee ŧerib kay zuwey ga, a ma tee assana goykaw goy. ² Zuu foo kul kuuyanoo ma tee kabedaaru waranka cindi yaaha (28), hayyanoo ma tee kabedaaru taaci. Zuwey kul ma tee deede foo. ³ Zuu guu ma huru cere ga, zuu guu faa mo ma huru cere ga. ⁴ Ma karfuyan kaŋ teendi nda ŧukka bula dan zuu guu margari jinaa zuu koraa mijoo ga. Ma taka follokaa tee zuu guu margari hinkantoo zuu koraa mijoo ga. ⁵ Ma karfu woyguu (50) dan zuu guu jinaa ga, ma karfu woyguu (50) dan zuu guu hinkantoo zuu koraa mijoo ga. Karfey ma cere tenje. ⁶ Ma kanjihaya woyguu (50) tee nda wura, ma zuwey dan cere ga nda kanjihayey, a ma tee hukkuu folloku.

⁷ Woo banda ga, ma zuuyan tee nda hancin hinbiri kaŋ ga tee hukkuu kaŋ goo Irkoy gorodogoo ga. Zuwey ma tee iwoy cindi foo (11). ⁸ Zuu foo kul kuuyanoo ma tee kabedaaru waranza (30), hayyanoo ma tee kabedaaru taaci. Zuu woy cindi faa (11) ma tee deede foo. ⁹ Ma zuu guu marga cere ga, ma zuu iddu marga cere ga, ma zuu idduwantoo taabu hukkuu jineheroo ga. ¹⁰ Ma karfu woyguu (50) dan zuu guu margari jinaa zuu koraa mijoo ga, ma karfu woyguu (50) dan zuu guu margari hinkantoo mijoo ga. ¹¹ Ma kanjihaya woyguu (50) tee nda alhan, ma kanjihayey dan karfey ra ka hukkuu dan cere ga hala a ma tee afolloku. ¹² Hayaa kaŋ ga cindi zuwey ra ga doo ganda, jeroo din kaŋ cindi ga doo Irkoy gorodogoo dumaa ga. ¹³ Zuu guwaa kuuyanoo bande, kabedaaru foo ga doo Irkoy gorodogoo caraw hinkaa bande k'a daabu. ¹⁴ Feeji gaaru kuuruyan kaŋ cirayandi tee kunta k'i gum hukkuu ga. Kuntaa ga, ma kunta kaŋ teendi nda ayu kuuruyan dan a ga.

¹⁵ Woo banda ga, ma bundu tefayan kaŋ ga kay tee Irkoy gorodogoo se nda akasiya bundu. ¹⁶ Bundu foo kul kuuyanoo ma tee kabedaaru woy (10), affoo kul hayyanoo ma tee kabedaaru foo nda jere. ¹⁷ Bundu tefay hinka tee kaŋ ga cere tenje, affoo kul cee hinka ga dobu a ga, ma takaa din da tee Irkoy gorodogoo bundey kul se. ¹⁸ Ma bundey wey tee Irkoy gorodogoo se, ma bundu waranka (20) tee gurma kaboo here. ¹⁹ Ma nzorfu kaaray ka feraw woytaaci (40) kar kanyan guusu goo i ra, i goo bundu tefay warankaa (20) cire, bundu foo kul cee hinkaa goo feraw hinka guusey ra. ²⁰ Irkoy gorodogoo caraw faa mo ma bundu tefay waranka (20) tee hawsa kaboo here, ²¹ nda ngi nzorfu kaaray feraw woytaaca (40), feraw hinka ma huru bundu foo kul cire. ²² Irkoy gorodogoo kuneheroo se, dangay kaboo here, ma bundu iddu tee a se. ²³ Irkoy gorodogoo kuneheroo ra, ma bundu hinka tee kanjey se. ²⁴ Gandaheroo goo cere ga, beeneheroo korbay g'i dii cere ga henna, takaa din da no ihinkaa ga ti a kaŋ goo kanje hinkaa ga. ²⁵ Woo ra bundu tefay yaaha

nda ngi nzorfu kaaray ferawey goo, feraw woy cindi idu (16) no, feraw hinka goo bundu foo kul cire.

²⁶ Woo banda ga, ma akasiya bundu tee gaaru-gaaruyan, igguu Irkoy gorodogoo caraw foo bundu tefawey se. ²⁷ Igguu Irkoy gorodogoo caraw faa bundey se, igguu nga gorodogoo kuneheroo se kanj goo dangay caraa here. ²⁸ Gaaru-gaaroo kanj goo gamoo ra ma huru bundu tefawey kuuyanoo gamoo ra, a ma hun boŋ foo ga ka koy boŋ faa ga. ²⁹ Ma wura ka bundu tefawey daabu, ma korbawey tee nda wura kanj ga gaaru-gaarey dii, ma wura ka gaaru-gaarey daabu. ³⁰ Ma Irkoy gorodogoo cin k'a kayandi nda yaa-maroo kanj harandi ma ne tondi hondoo boŋ.

³¹ Ma rido tee nda šukka bula, nda iciray henna, nda iciray zaram, nda šukka baana yakuwante. Ma al-malaykayan kanj se i ga nee šerib kay a ga, a ma tee assana goykaw goy. ³² M'a danj akasiya bundu ganji taaci ga kanj wura g'i daabu, korbawey ma teendi nda wura, i ma huru nzorfu kaaray feraw taaci ra. ³³ Ma ridowoo danj kanjihayey cire, ridowoo duma ga ma seedetaraa sundukoo danj, ridowoo no ma huru nongu henanantaa nda nongu henanantey ihenanantaa game. ³⁴ Ma daabirjoo danj seedetaraa sundukoo ga nongu henanantey ihenanantaa ra. ³⁵ Ma taabaloo jisi ridowoo se tarayhere, ma fitilla gorodogoo danj taabaloo tenje, Irkoy gorodogoo se gurma kaboo here, ma taabaloo jisi hawsa here.

³⁶ Ma rido tee hukkumoo mijoo se, a ma teendi nda šukka bula, nda iciray henna, nda iciray zaram, nda šukka baana yakuwante, maale k'a kay. ³⁷ Ma akasiya ganji bundu guu tee ridowoo se, ma wura k'i daabu, korbawey kanj g'a dii ma teendi nda wura. Ma alhan mennandi ka feraw guu tee a se.»

Sargari tonadogoo

27 «Ma sargari tonadogoo tee nda akasiya bundu, nga kuuyanoo ma tee kabedaaru guu, hayyanoo ma tee kabedaaru guu. Sargari tonadogoo caraw taacaa kul ma sawa. Nga kayyanoo ma tee kabedaaru hinza. ² Ma hilliyan tee nga kanje taacaa ra. Nga nda nga hilley kul ma tee affoo, m'a daabu nda alhan. ³ Ma barmayan tee sargari tonadogoo boosey se, nda nga doosinawey, nda nga taasawey, nda nga furšeti beerey, nda nga boosu-kaa-jinawey. Nga jinawey kul ma teendi nda alhan. ⁴ Ma ham tonaguuru kanj ti alhan kanj ma nee sankay tee sargari tonadogoo se, ma alhan korbay taaci danj tonaguuroo kanjey ga. ⁵ M'a danj sargari tonadogoo mijoo cire, za gamoo ga hala ganda. ⁶ Ma gobuyan tee sargari tonadogoo se, i ma tee akasiya bundu gobuyan, m'i daabu nda alhan. ⁷ Nga gobey ma huru korbawey ra, gobey ma huru sargari tonadogoo caraw hinkaa ga, i g'a zaa. ⁸ M'a tee nda bundu, gundoo koonoo no. M'a tee nda takaa kanj nda a cebandi ma ne tondi hondoo boŋ.»

Batumaa gundoo

⁹ «Ma Irkoy gorodogoo batumaa tee. Gurma kaboo here, kunta šukka baana yakuwanteyan kanj ga too kabedaaru zangu (100) ma huru caraw foo ga. ¹⁰ Ma batumaa ganji warankaa (20) nda nga feraw warankaa (20) tee a se nda alhan. Korbawey nda hawahayey ma teendi nda nzorfu kaaray. ¹¹ Hawsa kaboo here mo, kuntayan ma huru a ga kanj kuuyanoo man'ti kala kabedaaru zangu (100). Ma ngi ganji warankaa (20) nda ngi alhan feraw warankaa (20) tee a se. Korbawey nda ngi hawahayey ma teendi nda nzorfu kaaray.

¹² Batumaa hayyanoo dangay kaboo here, kuntayan kanj man'ti kala kabedaaru woyguu (50) ma huru a ga, ngi, nda ngi ganji woyaa (10), nda ngi cee woyaa (10).

¹³ Batumaa hayyanoo dandi kaboo here, waynahunay kaboo ga, a ma tee kabedaaru woyguu (50). ¹⁴ Kunta kabedaaru woy cindi guu (15) ma bara caraw foo ga, ngi, nda ngi ganji hinzaa, nda ngi feraw hinzaa.

¹⁵ Caraw faa mo se, kuntayan kanj man'ti kala kabedaaru woy cindi guu (15) ma huru a ga, ngi, nda ngi ganji hinzaa, nda ngi feraw hinzaa. ¹⁶ Ma rido kanj goo nda kabedaaru waranka (20) danj batumaa mijoo ga.

A ma tee nda šukka bula, nda iciray henna, nda iciray zaram, nda šukka baana yakuwante, maale k'a kay. A ma duu ganji taaci nda feraw taaci. ¹⁷ Batumaa ganjey kul kanj g'a kuubi, ngi hawahayey ma teendi nda nzorfu kaaray, ngi korbawey ma teendi nda nzorfu kaaray, ngi ferawey ma teendi nda alhan. ¹⁸ Batumaa ma duu kabedaaru zangu (100) kuuyan, nda kabedaaru woyguu (50) hayyan, kayyanoo ma tee kabedaaru guu, zaaraa kanj g'a kuubi k'a bere man'ti kala nda šukka baana yakuwante, bundey ferawey ma tee nda alhan.

¹⁹ Goy jinawey kul kanj ga alhaadimay Irkoy gorodogoo ra, nda Irkoy gorodogoo sukahayey, nda batumaa sukahayey kul ma teendi nda alhan.»

Fitilla gorodogoo jiyoo

²⁰ «Ni, ma Izirayel borey yaamar i ma kate ma ne fitilla gorodogoo se jii alhakiika kanj mana hun kala *zaytu* musayante ra, hala fitilla ma dii waati kul. ²¹ Haruna nda nga iz'arey m'a hanse cere kubayyan hukkumoo ra, ridowoo se tarayhere, seedetaraa sundukoo jine, hala a ma dii za cijinoo ra hala subbaahoo ra Abadantaa jine. Hantum kanj si tun no Izirayel borey zamaney se.»

Sargari juwalkey bankaarawey

28 «Ni, Haruna ni armaa manandi ni, nga nda nga iz'arey, Izirayel borey game, hala i ma *sargari juwalkaw* goyoo tee ya ne: Haruna nda nga iz'arey Nadab, nda Abihu, nda Eleyazar, nda Itamar. ² Ma bankaaray henananteyan tee ni armaa Haruna se, i ma tee darža tammaasa nda taalam. ³ Ma šelan boro lakkalkoyney kul se kanj ay n'i too nda hundi lakkalkoyni, i ga bankaarayyan tee Haruna se hala a ma yeetandi jere ga ya ne, hala a ma sargari juwalyan

goyoo tee ya ne. ⁴ Bankaarawey ne kanj i g'i tee: *albaytoo*, nda *beene kaayi-izoo*, nda forkiya, nda darbay kanj kayandi, nda fatala, nda gamahaw, i ma bankaaray henananteyan tee ni armaa Haruna se, nda nga iz'arey hala a ma sargari juwalyan goyoo tee ya ne. ⁵ I ma wura, nda šukka bula, nda iciray henna, nda iciray zaram, nda šukka baana yakuwante zaa ka bankaarawey tee. ⁶ I ma beene kaayi-izoo tee nda wura, nda šukka bula, nda iciray henna, nda iciray zaram, nda šukka baana yakuwante, a ma tee assana goykaw goy.»

Sargari juwalkaa beene kaayi-izoo

⁷ «*Beene kaayi-izoo* beene mee hinkaa, karfu-ize hinka ma huru i ga kanj g'i dii cere ga. ⁸ Beene kaayi-izoo gamahawoo kanj ga huru a ga, ma goyandi nda taka follokaa: wura, nda šukka bula, nda iciray henna, nda iciray zaram, nda šukka baana yakuwante. ⁹ Ma oniks tondi hinka zaa, ma Izirayel borey maapey hantum i ga. ¹⁰ Ngi maa iddu ma huru tondi foo ga, maa iddu jerrey ma huru tondi faa ga, ka sawa nda ngi hayandiroo jiirey. ¹¹ Tondi hinkaa ga, ma Izirayel borey maapey hantum nda takaa kanj nda boro kanj ga tondi hoy g'a tee, sanda tammaasa kanj teendi tondi ra. Tondi hinkaa ma gorandi wura ga. ¹² Ma tondi hinkaa fur beene kaayi-izoo karfu-izey ga, i ma tee honganditondi Izirayel borey maapey ga. Maapey goo Haruna jese hinkaa ga, i ma tee hongandihaya Abadantaa jine. ¹³ Ma wura fasal ka tondi naagudooyan tee ¹⁴ nda wura alhakiika šešeri hinka, i ma tee sanda karfuyan kanj nka bibirandi. Ma wura šešeri bibirantey haw tondi naagudogey ga.»

Sargari juwalkaa albaytoo

¹⁵ «Ma *albaytoo* tee ciitoo se, a ma tee assana goykaw goy, a ma teendi nda *beene kaayi-izoo* takaa, m'a tee nda wura, nda šukka bula, nda iciray henna, nda iciray zaram, nda šukka baana yakuwante. ¹⁶ Caraw taacaa kul ma sawa, a ma taabandi ka tee ihinka, nga kuuyanoo ma tee kabetaami foo, nga hayyanoo ma tee kabetaami foo. ¹⁷ M'a hanse nda tondi kanj gorandi haya ra, a ma tee tondi sorro taaci: sorro jinaa ma teendi nda sarduwan, nda topaz, nda emerod. ¹⁸ Sorro hinkantoo ma teendi nda tirkuwaz, nda safir, nda luulu. ¹⁹ Sorro hinzantoo ma teendi nda opal, nda agat, nda ametist. ²⁰ Sorro taacantoo ma teendi nda beril, nda oniks, nda žasp. Tondey wey ma gorandi ngi wura naagudogey ra. ²¹ Tondey ma sawa nda Izirayel borey maapey, i ma tee iwoy cindi hinka (12) sanda ngi maapey. Maapey ma žeerandi i ga sanda tammaasa, affoo kul nda nga maapoo, zama alka-biila woy cindi hinka (12) no. ²² Ma wura alhakiika šešeri kanj teendi sanda karfu bibiranteyan danj albaytoo ga. ²³ Ma wura korbay hinka danj albaytoo ga, ma korbay hinkaa woo danj albaytoo kanje hinkaa ga. ²⁴ Ma wura karfu hinkaa danj korbay hinkaa ga kanj goo albaytoo kanjey ga. ²⁵ Ma karfu bonj hinkaa haw tondi naagudoo hinkaa ga k'i haw beene

kaayi-izoo karfu-izey ga jineheroo ga. ²⁶ Ma wura korbay hinka tana tee kanj m'i danj albaytoo kanje hinkaa ga, mijoo ga beene kaayi-izoo gundoo ra. ²⁷ Ma wura korbay hinka tana tee koyne m'i haw beene kaayi-izoo karfu-izey ga ganda, jinehere nongoo kanj ga i ga hawa jeroo ga, beene kaayi-izoo gamahawoo se beene. ²⁸ I ma karfu bula ka albaytoo korbawey dii beene kaayi-izoo waney ga hala albaytoo ma cindi beene kaayi-izoo gamahawoo ga, albaytoo masi hun dogoo ra beene kaayi-izoo ga. ²⁹ Waati kanj Haruna ga huru nongu henanantaa ra, gandey ga ciitoo albaytoo goo kanj ga Izirayel borey maapey goo. Takaa woo ra a g'i danj Abadantaa jine sanda hongandihaya hala abada. ³⁰ Ma *alkurraa goy jinawey kanj ti Urim nda Tumim* jisi ciitoo albaytoo ra, hala i ma bara Haruna gandey ga waati kanj a ga huru ka kay Abadantaa jine. Izirayel borey ciitoo ga cindi Haruna gandey ga Abadantaa jine hala abada.»

Sargari juwalkaa bankaarawey jerrey

³¹ «Woo banda ga, ma forkiyaa tee kanj ga huru *beene kaayi-izoo* cire, a kul ma teendi nda šukka bula. ³² Fun kanj ga tee jinde ga hun gamoo ra, funoo mijoo bande kunga ma huru, maale k'a kay, woo ga tee a se sanda guuru darbay jinde hala a masi kottu. ³³ Forkiyaa gandahere mijoo ga, ma grenad-ize šukkayan, ibula, nda iciray henna, nda iciray zaram danj, ma wura guuru-izeyan kanj ga hēe danj i game mijoo kul bande. ³⁴ Wura guuru-ize foo, grenad-ize foo, wura guuru-ize foo, grenad-ize foo, forkiyaa mijoo kul bande. ³⁵ Haruna g'a danj waati kanj a ga nga goyoo tee. Boro ga maa guuru-izey hēenoo waati kanj a ga huru nongu henanantaa ra Abadantaa jine, nda waati kanj a ga fatta hala a masi koy buu. ³⁶ Woo banda ga, ma wura alhakiika teja taalam tee, ma žeer i ka hantum a ra sanda tammaasa kanj ga ne: «A yeetandi jere ga Abadantaa se.» ³⁷ Ma teja taalamoo danj nda karfu bula fatalaa ga, a ma huru fatalaa jineheroo ga. ³⁸ A ma huru Haruna tejaa ga. Zunubey kanj Izirayel borey g'i tee haya henanantey kaayanoo ra, Haruna g'i jeeje nga ga. Woo maaganda se ay ga yadda Izirayel borey sargari henanantey ga kanj i g'i kaa ya ne. Teja taalamoo ma cindi tejaa ga hala Abadantaa ma ngi sargarey taa. ³⁹ Ma šukka baana ka darbay beeroo tee. Ma fatala tee nda šukka baana. Ma gamahaw tee kanj maale k'a kay. ⁴⁰ Ma darbay beeriyan tee Haruna iz'arey se, ma gamahawyan tee i se, ma fuulayan tee i se, i ma tee darža nda beeray tammaasa. ⁴¹ Ma darbawey danj ni armaa Haruna nda nga iz'arey ga, m'i yon, m'i gorandi goyoo ra, m'i yeeti jere ga ya ne, hala i ma *sargari juwalkaw* goyoo tee ya ne. ⁴² Ma *lenj* šukka npogoyan tee i se hala i masi gaa koonu, a m'i dii centey ga ka koy ceehamey ga. ⁴³ Haruna nda nga iz'arey g'i danj waati kanj i ga huru cere kubayyan hukkumoo ra wala ka too sargari tonadogoo ra waati kanj i ga ngi sargari juwalyan goyoo tee nongu

henanantaa ra. Woo ra i si zunubu zaa, i si buu. Hantum kanj si tun no nga nda nga hayroo se nga dumaa ga.»

Sargari juwalkey gorandiyanoo goyoo ra

29 «Takaa ne kanj n'g'a tee ka Haruna nda nga iz'arey yeeti jere ga hala i ma *sargari juwalkaw* goyoo tee ya ne: ma haw yaaru foo zaa, nda gaaru hinka kanj ga malal sii, ² ma takula zaa kanj ra dolobiri sii, nda wijilayan kanj ra dolobiri sii kanj loobandi nda jii, nda furmeyan kanj ra dolobiri sii kanj yonandi nda jii. M'i tee nda farin hamni. ³ M'i danj dika ra, ma dikaa, nda haw yaaroo, nda feeji gaarey kaa sargari.

⁴ Ma Haruna nda nga iz'arey ka koy cere kubayyan huklumoo mijoo ga, m'i numay nda hari. ⁵ Ma darbawey zaa, ma darbawey beeroo danj Haruna ga, forkiyaa kanj goo *beene kaayi-izoo* cire, nda beene kaayi-izoo, nda *albaytoo*, ma gamoo haw nda beene kaayi-izoo gamahawoo. ⁶ Ma fatalaa didiji boŋoo ga, ma teja taalam henanantaa danj fatalaa ga. ⁷ Woo banda ga, ma yonyan jiyoo zaa k'a mun boŋoo ga k'a yon. ⁸ Ma Haruna iz'arey manandi, ma darbawey danj i ga. ⁹ Ma gamey haw nda gamahawoo, Haruna nda nga iz'arey ma fuula danj i ga. *Sargari juwalkawtaraa* ga tee ngi wane, a ga tee hantum kanj si tun, ma Haruna nda nga iz'arey gorandi goyoo ra.

¹⁰ Ma haw yaaroo ka koy cere kubayyan huklumoo jine, Haruna nda nga iz'arey ga ngi kabey fur boŋoo ga. ¹¹ Ma haw yaaroo koosu Abadantaa jine, cere kubayyan huklumoo mijoo ga. ¹² Ma zaa haw yaaroo kuroo ra, m'a danj sargari tonadogoo hilley ga nda ni kabe-izoo, ma kuroo cindoo kul doori sargari tonadogoo gandahere. ¹³ Ma maanoo kul zaa kanj ga teeley daabu, nda tasa-izoo kanj goo tasaa ga, nda dumay-naa-guuri hinkaa, nda maanoo kanj goo i ga. M'i kul dullandi sargari tonadogoo ga. ¹⁴ Ma haw yaaroo hamoo, nda kuuroo, nda nga teeley žiibey, m'i ton jamaa kaloo se taray. *Zunubu sargari no*.

¹⁵ Ma feeji gaaru jinaa zaa, Haruna nda nga iz'arey ma ngi kabey fur boŋoo ga. ¹⁶ Ma feeji gaaroo koosu, ma kuroo zaa k'a say-say sargari tonadogoo carawey bande. ¹⁷ Ma feeji gaaroo dunbu nongu-nongu. Ma teeley nda kobsey numay k'i fur nongey nda boŋoo boŋ. ¹⁸ Ma feeji gaaroo kul dullandi sargari tonadogoo boŋ, *sargari kukurante* no Abadantaa se, sunnaara kaana, *sargari tonante* no Abadantaa se.

¹⁹ Ma feeji gaaru hinkantoo zaa, Haruna nda nga iz'arey ma kabey fur feeji gaaroo boŋoo ga. ²⁰ Ma feeji gaaroo koosu, ma zaa kuroo ra k'a danj Haruna hanja hennaa deenoo ga nda nga iz'arey hanja hennaa deeney ga, ma danj kabe hennaa kobaaroo ga, nda cee hennaa cew-ize beeroo ga. Ma kuroo say-say sargari tonadogoo carawey bande. ²¹ Ma zaa kuroo ra kanj goo sargari tonadogoo ga, ma zaa yonyan jiyoo ra k'i say-say Haruna nda nga darbawey ga, nda nga iz'arey ga nda ngi darbawey ga. A ga danjandi jere ga ya ne, nga nda nga darbawey, nda nga iz'arey nda ngi darbawey. ²² Ma feeji gaaroo maanoo zaa, nda ūwalaa, nda

maanoo kanj ga teeley daabu, nda tasa-izoo, nda dumay-naa-guuri hinkaa nda maanoo kanj goo i ga, nda cee hennaa, zama sargari no kanj ga teendi sargari juwalkey gorandiyanoo goyoo ra se. ²³ Ma takula zaa, nda wijila, nda furme takulawey kanj ra dolobiri sii dikaa ra kanj goo Abadantaa jine. ²⁴ M'i kul danj Haruna kabey ra nda nga iz'arey kabey ra, m'i zinji sanda *sargari zinji-zinjante* Abadantaa jine. ²⁵ M'a taa kabey ra k'a dullandi sargari tonadogoo boŋ, sargari kukurantaa boŋ, a ma tee sunnaara kaana Abadantaa se. Sargari tonante no Abadantaa se. ²⁶ Ma Haruna gorandiyanoo goyoo ra feeji gaaroo gandoo zaa k'a zinji k'a tee sargari zinji-zinjante Abadantaa jine. A ga tee ni bagaa.

²⁷ Ma feeji gaaroo gandoo kanj tee sargari zinji-zinjante nda cewoo kanj jerandi yeeti jere ga ya ne. Nongey wey kul mana hun kala sargaroo kanj i n'a kaa Haruna nda nga iz'arey gorandiyanoo goyoo ra se. ²⁸ A ma tee Haruna nda nga iz'arey wane, a ma tee hantum kanj si tun Izirayel borey do. Sargari no kanj ga jer Abadantaa maanoo ga kanj hun ngi *alaafiya teendi sargarey* ra.

²⁹ Haruna dumaa ga bankaaray henanantey ga tee iz'arey waney, hala i m'i danj ka yonandi nda ka yeetandi jere ga goyoo se. ³⁰ Iz'arey ra, woo kanj ga huru do-goo ra ga bankaarawey danj jirbi iyye, bora kanj ga huru cere kubayyan huklumoo ra ka goyoo tee nongu henanantaa ra.

³¹ Ma gorandiyanoo goyoo ra feeji gaaroo zaa, ma hamoo hina nongu henanante ra. ³² Haruna nda nga iz'arey ma feeji gaaroo hamoo nda takulaa kanj goo dikaa ra n'aa cere kubayyan huklumoo mijoo ga. ³³ I ma hayey n'aa kanj nda zunubu tuusuyanoo teendi, ngi gorandiyanoo goyoo ra se nda ngi yeetianoo jere ga ya ne. Boro tana kul mas'i n'aa, zama haya henananteyan no. ³⁴ Nda haya cindi gorandiyanoo goyoo ra hamoo wala takulaa ra hala suba, m'a ton nuune ra k'a tee boosu. A masi n'andi, zama haya henanante no.

³⁵ Takaa woo no n'g'a tee Haruna nda nga iz'arey se, sanda takaa kanj nda ay na ni yaamar. Jirbi iyye no n'g'a tee ngi gorandiyanoo goyoo ra.

³⁶ Zaari kul ma haw yaaru kaa zunubu sargari, zunubu tuusuyanoo se. Ma sargari tonadogoo henanandi ka zunubu tuusuyanoo tee a se, woo banda ga, m'a yon k'a yeeti jere ga ya ne. ³⁷ Jirbi iyye ma zunubu tuusuyanoo tee sargari tonadogoo se k'a yeeti jere ga ya ne, sargari tonadogoo ga tee nongu kanj ga hanse ka henan. Haya kul kanj too sargari tonadogoo ga, ga henan.»

Sargari kukurantey kanj ga teendi zaari kul

³⁸ «Hayaa kanj n'g'a sarga sargari tonadogoo boŋ man'ti kala: feeji-ize hinka kanj goo nda jiiri foo. Zaari kul, han kul m'a tee. ³⁹ Ma feeji-ize jinaa kaa subbaahi, ma ihinkantoo kaa almaari. ⁴⁰ Koyne mo feeji-ize jinaa bande ma farin hamni kilo hinza loobu nda jii liitar foo nda jere kanj mana hun kala *zaytu* musayante ra nda

alaneb hari moora liitar foo nda jere sanda *sargari hari-hari*.⁴¹ Ma feeji hinkantoo kaa almaari. M'a kaa sanda takaa kanj nda n'ga subbaahi *taasu sargaroo* kaa, nda sargari hari-hari follokaa, sunnaara kaana *sargari tonante* no Abadantaa maanoo ga.⁴² War masi fay nda ka *sargari kukurante* wey kaa Abadantaa jine cere kubayyan hukukumoo mijoo ga war zamaney ra, nongoo kanj ra ay ga war kubay ka šelanj ma ne.

⁴³ No din ra ay ga Izirayel borey kubay, ay daržaa ga hukukumoo yeeti jere ga ya ne.⁴⁴ Ay ga cere kubayyan hukukumoo nda sargari tonadogoo yeeti jere ga ya ne. Ay ga Haruna nda nga iz'arey yeeti jere ga ya ne hala i ma *sargari juwalkaw* goyoo tee ya ne.⁴⁵ Ay ga goro Izirayel borey game, ay ga tee ngi Koyoo.⁴⁶ Woo ra i ga bay kanj agay ti Abadantaa, ngi Koyoo kanj n'i fattandi Misira gandaa ra hala ya duu ka goro i game, agay kanj ti Abadantaa, ngi Koyoo.»

Dugu diinandidogoo

30 «Ma sargari tonadoo tee kanj ga n'ga dugoo dullandi. M'a tee nda akasiya bundu.² Kuuyanoo ma tee kabedaaru foo, hayyanoo ma tee kabedaaru foo, caraw taacaa kul ma sawa. Nga kayyanoo ma tee kabedaaru hinka. Nga nda nga hilley kul ma tee affoo.³ Ma sargari tonadogoo kul daabu nda wura alhakiika, beeneheroo, nda carawey kuubi-ka-beraa, nda hilley. Ma wura kunga danj mijoo bande.⁴ Ma wura korbay hinka danj kungaa cire. M'i danj caraw hinkaa ga kabe hinkaa ga kanj ra gobey kanj nda i g'a zaa ga huru.⁵ Ma akasiya bunduyan tee gobu k'i daabu nda wura.⁶ Ma sargari tonadogoo danj ridowoo tenje kanj goo seedetaraa sundukoo jine, a ma tenje nda sundukoo daabir-joo kanj goo seedetaraa borj, nongoo kanj ra ay ga ni kubay.⁷ Haruna ma dugu hew kaana dullandi. Subbaahi ka kaa subbaahi, waati kanj a koy fitillawey soolu, nga no a m'a dullandi a ga.⁸ Almaari kul, nda Haruna koy fitillawey diinandi no a ga dugoo dullandi. Dugoo no kanj ga cindi Abadantaa jine war zamaney se.⁹ War masi dugu tana dullandi a ga, war masi *sargari kukurante* kaa a ga, war masi *taasu sargari* kaa a ga, war masi *sargari hari-hari* doori a ga.¹⁰ Haruna ga zunubu tuusuyanoo tee nga hilley ga cee foo jiiroo ra nda zunubu sargaroo kuroo. Cee foo jiiroo ra no a ga zunubu tuusuyanoo tee a ga. A ma alaadaa woo tee war zamaney ra. Dugu diinandidogoo man'ti kala haya kanj ga hanse ka henan Abadantaa se.»

Hayaa kanj ga banandi nongu henanantaa se

¹¹ Abadantaa šelanj Musa se ka nee:¹² «Waati kanj n'na Izirayel borey kabu ka ngi hinnaa bay, affoo kul ga haya bana Abadantaa se nga hundoo hayoo se, hala waati kanj n'ga kabuyanoo tee bone masi duu ey.

¹³ Hayaa ne kanj borey kul kanj ga kabandi g'a bana: Nzorfu kaaray tamma jere ka sawa nda nongu henanantaa nzorfu kaaray tamma alkadaroo. Nzorfu kaaray tamma foo man'ti kala garam woy cindi hinka (12). Nzorfu kaaray tamma jeraa ma tee haya kanj

kaandi Abadantaa se.¹⁴ Boro kul kanj kabandi kanj goo nda jiiri waranka (20) nda wey kanj bisa a, ga hinnaa woo kaa Abadantaa se sanda baa.¹⁵ Almankoyini si haya noo kanj bisa nzorfu kaaray tamma jere, talka si haya noo kanj kacca nda nzorfu kaaray tamma jere waati kanj war ga hinnaa woo kaa Abadantaa se sanda baa hala war ma war hundey hallasi.¹⁶ Ma nooroo dii Izirayel borey ga, m'a noo cere kubayyan hukukumoo goyoo se. Abadantaa jine a ga tee hongandihaya Izirayel borey se, hala a ma war hundey hallasi.»

Alhan taasa beeroo kanj nda i ga alwala

¹⁷ Abadantaa šelanj Musa se ka nee:¹⁸ «Ma alhan taasa beeri tee, nda nga hayaa kanj ga a ga goro ma tee nda alhan, alwala jinay no. M'a danj cere kubayyan hukukumoo nda sargari tonadogoo game. Ma hari danj a ra.¹⁹ Haruna nda nga iz'arey ga ngi kabey nda ngi cewey pumay a ra.²⁰ Waati kanj i ga huru cere kubayyan hukukumoo ra, i ga hari ka pumay hala i masi duu ka buu, wala waati kanj i man sargari tonadogoo do ka ngi goyoo tee kanj ti ka *sargari tonante* dullandi Abadantaa maanoo ga.²¹ I ga ngi kabey nda ngi cewey pumay hala i masi duu ka buu. Hantum kanj si tun no i se, Haruna nda nga hayroo se ngi zamaney ra.»

Yonyanoo jiyoo

²² Abadantaa šelanj Musa se ka nee:²³ «Ni, dugu alhakiikayanj zaa kanj ti: *mir* hari-hari kilo guu, alkalfa hew kaana kilo hinka nda jere, waakonde hew kaana kilo hinka nda jere.²⁴ Nda kas hew kaana kilo iddu ka sawa nda nongu henanantaa nzorfu kaaray tamma alkadaroo, nda *zaytu* jii liitar iddu.²⁵ Ma hayey wey naami k'i hanse i ma tee jii yonyan henanantaa se, a ma tee turaari teekaw goy. A ga tee jii yonyan henanantaa se.²⁶ M'a ka cere kubayyan hukukumoo yon, nga nda seedetaraa sundukoo,²⁷ nda taabaloo nda nga jinawey kul, nda fitilla gorodogoo nda nga jinawey kul, nda dugu diinandidogoo,²⁸ nda *sargari kukurante* tonadogoo nda nga jinawey kul, nda taasa beeroo nda hayaa kanj ga a ga goro.²⁹ Ma hayey wey yeeti jere ga ya ne, i ga tee hayayanj kanj ga hanse ka henan. Haya kul kanj tuku i ga, ga henan.³⁰ Ma Haruna nda nga iz'arey yon, m'i yeeti jere ga ya ne, hala i ma *sargari juwalkaw* goyoo tee ya ne.»

³¹ «Nee Izirayel borey se: «Woo man'ti kala yonyan henanantaa jiyoo kanj jisandi ya ne war zamaney se.³² A masi doorandi boro kul gaahamoo ga, boro kul masi nga dumoo tee, a ga henan, a ga tee war se haya henanante.³³ Boro kul kanj na nga dumoo tee k'a danj boro tana ga, boraa ga hun nga jamaa ra.»

Takaa kanj nda dugoo ga hansandi

³⁴ Abadantaa nee Musa se: «Dugu hew kaaney zaa kanj ti: storaks, nda jingam hew kaana, nda galbanum hew kaana, nda dugu alhakiika, i kul tinyaney ma sawa.³⁵ M'i tee dugu naamante, turaari teekaw goy, ci-iri-ciirante, a ga henan, a yeetandi jere ga ya ne.³⁶ Ma

haya tee a ra hamni kaŋ ga huru cere kubayyan hukukumoo ra, seedetaraa sundukoo jine, nongoo kaŋ ra ay ga ni kubay, war se haya no kaŋ ga hanse ka henan. ³⁷ Haya kaŋ ti dugoo woo, war masi nga dumoo hanse war boŋ se, a ma tee ma ne haya henanante Abadantaa se. ³⁸ Boro kaŋ na nga dumoo tee ka maa hewoo, bora ga hun nga jamaa ra.»

Nongu henanantaa cinakey

31 Abadantaa ūelan Musa se ka nee: ² «Nga ne, ay na Betesalel cee nda nga maapoo, Uri iz'aroo no, Hur haamaa, ūuda alkabiilaa boro no. ³ Ay n'a too met nda Irkoy *Hundoo*, nda lakkal, nda bayray, nda goy fahamay dumi kul. ⁴ A ga wan ka haya taagayan fattandi, wura goyyan ra, nda nzorfu, nda alhan. ⁵ A ga wan ka tondi hoy k'a caara k'a gorandi haya ra, ka bundu goy, ka haya dumi kul tee. ⁶ Nga ne, agay, ay na Oholiyab, Ahisamak iz'aroo, Dan alkabiilaa boro tonton a ga. Bayraykoyni kul, ay na bayray daŋ binoo ra. Hayey kul kaŋ nda ay na ni yaamar i m'i tee kaŋ ti: ⁷ cere kubayyan hukukumoo, nda seedetaraa sundukoo, nda sundukoo daabirjoo kaŋ goo a boŋ, nda hukukumoo jinawey kul, ⁸ nda taabaloo nda nga jinawey kul, nda fitilla gorodoo henanantaa † nda nga jinawey kul, nda dugu diinandidogoo, ⁹ nda *sargari kukurantey* tonadogoo nda nga jinawey kul, nda taasa beeroo nda hayaa kaŋ ga a ga goro, ¹⁰ nda bankaaray cere-cerantey, nda *sargari juwalkaa* Haruna bankaaray henanantey, nda nga iz'arey bankaaray kaŋ nda i ga sargari juwalyan goyoo tee, ¹¹ nda yonyan jiyoo, nda dugu hew kaana kaŋ ga teendi nongu henanantaa se. I g'a tee nda takaa kul kaŋ nda ay na ni yaamar.»

Hunanzam zaaroo beerandiyanoo

¹² Abadantaa ūelan Musa se ka nee: ¹³ «Ni, ūelan Izirayel borey se ka nee: «War ma hanse ka *hunanzam zaarey* beerandi. Tammaasa no agay nda war game war zamaney se, hala borey ma bay kaŋ agay ti Abadantaa kaŋ ga war henanandi. ¹⁴ Adiūi war ma hunanzam zaaroo beerandi, zama zaari henanante no war se. Boro kaŋ n'a kaynandi, a waazibi bora ma wiiyandi. Boro kul kaŋ na goy tee hanoo din, bora din ga hun nga jamaa ra.» ¹⁵ Jirbi iddu goy ma teendi, iyyantoo man'ti kala hunanzam zaaroo. Hunanzam zaaroo man'ti kala zaari henanante Abadantaa maapoo ga kaŋ ra boro ga hunanzam. Boro kul kaŋ na goy tee hunanzam zaaroo hane, a waazibi bora ma wiiyandi. ¹⁶ Izirayel borey ma hunanzam zaaroo beerandi. I ma hunanzam zaaroo tee ngi zamaney ra. A ma tee *amaana* abadante. ¹⁷ Zaaroo din ga tee tammaasa kaŋ goo agay nda Izirayel borey game hala abada. Zama jirbi iddu ra Abadantaa na beenaa nda gandaa tee, jirbi iyyantoo ra a hunanzam, a na nga faraa kaa.»

† «fitilla gorodoo henanantaa», *Ebere ūenni ra, almaganaa faa ti «wura alhakiika fitilla gorodogoo».*

¹⁸ Waatoo kaŋ a ūelan ka ben Musa bande Sinay tondi hondoo ga, a n'a noo seedetaraa walha hinkaa, tondi walhawey kaŋ Irkoy n'i hantum nda nga kabe-izoo.

Izirayel borey na wura yagaw tooru tee

32 Waatoo kaŋ Izirayel borey dii kaŋ Musa gay a mana zunbu tondi hondoo boŋ, jamaa marga Haruna jere ka nee a se: «Tun ma koyyan tee ir se kaŋ ga dira ir jine, zama Musa din, bora din kaŋ n'ir ūigandi ka hun Misira gandaa ra, ir si bay haya kaŋ ka duu a.» ² Haruna nee i se: «Wa wura haŋakorbawey kaa kaŋ goo war wandey haŋawey ra, nda war iz'arey, nda war ize woyey, war ma kate ey ya ne.»

³ Jamaa kul na wura haŋakorbawey kaa kaŋ goo ngi haŋawey ra ka kate ey Haruna do. ⁴ A na wuragoo dii kabey ra ka guurey baaba k'a kayri k'a mennandi k'a tee yagaw. Woo banda ga, i nee: «Izirayel, ni koyey ne kaŋ na ni ūigandi ka hun Misira gandaa ra.» ⁵ Kaŋ Haruna dii woo, a na sargari tonadoo foo cin a jine. Haruna kaati ka nee: «Suba ir ga jingar tee Abadantaa maapoo ga.» ⁶ Subaa ra, i biya ka tun ka *sargari kukurantey* nda *alaafiya teendi sargariyan* kaa. Jamaa goro ka ūaa ka haŋ, nga banda ga, i tun ka hooray.

⁷ Abadantaa ūelan Musa se ka nee: «Cahā ka zunbu, zama ni jamaa kaŋ n'n'a ūigandi ka hun Misira gandaa ra hasara. ⁸ I cahā ka fondaa naŋ kaŋ ay n'i yaamar i m'a dii. I na wura mennandi k'a tee yagaw ngi boŋ se ka sujudu a se, ka sargari kaa a se, i nee mo: «Izirayel, ni koyey ne kaŋ na ni ūigandi ka hun Misira gandaa ra.» ⁹ Abadantaa nee Musa se: «Ay dii jamaa woo, nga ne, jamaa no kaŋ hipoo ga ūendi. ¹⁰ Sohō ay naŋ hala ay futuroo ma zunbu i ga, hala y'i halaci, amma ay ga ni tee dumi beeri.» ¹¹ Amma Musa na nga Koyoo, Abadantaa suurandi ka binoo yayanandi ka nee: «Abadantaa, macin se ni futuroo kaŋ ni jamaa ga kaŋ n'n'i fattandi Misira gandaa ra nda gaabi albarkante nda kabe gaabante? ¹² Nda n'na takaa woo tee, Misira borey ga nee: «A man'i fattandi kala nda anniya laala, k'i wii tondi hondey ra, k'i derandi laboo ga.» Ay Koyoo, ni futay beeroo naŋ, ma nimsi ka ifutaa naŋ kaŋ n'g'a baa k'a tee ni jamaa se. ¹³ Hongu ni tamey Ibirahima, nda Isiyaka, nda Izirayel kaŋyan se ni ūee ni maapoo ga, n'nee i se: «Ay ga war hayroo boobandi sanda beenaa handarawey, gandaa kaŋ ay n'a har se: «Ay g'a noo war hayroo se», i g'a tubu hala abada.» ¹⁴ Ifutaa kaŋ Abadantaa nee nga g'a tee nga jamaa se, a nimsi, a tun a ga.

¹⁵ Musa na banda bere ka zunbu tondi hondoo boŋ, seedetaraa walha hinkaa goo kaboo ra. Walhaa banda hinkaa kul ga hantum goo, a goo caraw foo ga, a goo caraw faa ga. ¹⁶ Walhawey, Irkoy goyoo no, hantumoo, Irkoy hantumoo no kaŋ ūeerandi walhawey ga. ¹⁷ Kaŋ ūozuwe maa jamaa kaatiyanoo jindoo, a nee Musa se: «Wongu jinde goo jamaa kaloo ra.» ¹⁸ Amma Musa nee:

«Man'ti hinyan jinde no,
man'ti boro kaŋ i hin a jinde no,
hayaa kaŋ ay ga maar'a, dooni jinde no!»

¹⁹ Za Musa man jamaa kaloo, a ga yagaa honnay, a ga dii jamaa kaŋ ga gan. Musa futuroo tun. A na wal-hawey warra k'i kaa nga kaboo ra, a n'i kayri tondi hon-doo cire. ²⁰ A na yagaa kaŋ i n'a tee dii k'a ton nuune ra. A n'a dur hala a tee hamni, a n'a say haroo boŋ k'a haŋandi Izirayel borey se. ²¹ Musa nee Haruna se: «Macin no jamaa n'a tee ma ne kaŋ se ni kate i ga zunubu beeroo woo?» ²² Haruna nee: «Ay koyoo futuroo masi tun! Ni hunday ga jamaa bay, n'ga bay kaŋ i ga cahã ifutu teeyan se. ²³ I nka nee ya ne: «Koyyaŋ tee ir se kaŋ ga dira ir jine, zama Musa din, boraa din kaŋ n'ir žigandi ka hun Misira gandaa ra, ir si bay haya kaŋ ka duu a.» ²⁴ Waatoo din ay nee i se: «May bara nda wu-ra? I n'i kaa ngi ga k'i noo ya ne, ay n'i warra nuunaa ra, de yagaa woo bangay.»»

Izirayel zukandoo

²⁵ Musa dii kaŋ jamaa dere, zama Haruna nk'i naŋ de-randiyar fondaa ra, hala ngi iberey ma haaru i ra. ²⁶ Musa kay jamaa kaloo mijoo ga, a nee: «Borey kaŋ goo Abadantaa bande ma kaa ay do.» Lewi iz'arey kul marga a do. ²⁷ A nee i se: «Hayaa ne kaŋ Abadantaa, Izirayel Koyoo n'a har: «Boro foo kul ma nga takubaa daŋ centoo ga, war ma koy jamaa kaloo kul yaara hugu nda hugu, war affoo kul ma nga armaa, nda nga ceroo, nda nga boro maanaa wii.»» ²⁸ Lewi iz'arey na hayaa tee kaŋ Musa n'a har, hanoo din, jamaa ra, aru zenber hinza (3.000) cine kaŋ ka buu. ²⁹ Musa nee: «Hõ war yeetandi jere ga Abadantaa se †, zama war affoo kul na nga iz'aroo, nda nga armaa wii, hala albarka ma huru war ra hõ.»»

Musa na Irkoy suurandi a ma Izirayel zunuboo yaafa

³⁰ Subaa ra, Musa nee jamaa se: «War na zunubu beeri tee, amma sohõ ay ga žigi ka koy Abadantaa do, a ga hin ka tee ya duu taka kaŋ nda war zunubey ga tuusandi.»

³¹ Musa yee Abadantaa do ka nee: «Ya Abadantaa, jamaa woo na zunubu beeri tee, i na wura koyyaŋ tee ngi boŋ se. ³² Sohõ, nda ni yadda, ngi zunuboo yaafa i se. Nda man'ti woo, ay maapoo tuusu k'a kaa ni citaaboo ra kaŋ n'n'a hantum.» ³³ Amma Abadantaa nee Musa se: «Boraa kaŋ na zunubu tee ya ne no ay ga maapoo tuusu k'a kaa ay citaaboo ra. ³⁴ Sohõ koy, ma jamaa gongu ka koy nongoo kaŋ ay n'a har ma ne ra. Nga ne, agay almalaykaa no ma dira ni jine. Han kul kaŋ ay tun i se ay g'i zukandi ngi zunuboo se.»

³⁵ Abadantaa na jamaa kar, zama a na yagaa tee, woo kaŋ Haruna n'a tee.

Irkoy nee Izirayel borey ma fondaa zaa

33 Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: «Hun ne, ni nda jamaa kaŋ n'n'i žigandi ka hun Misira gandaa ra, žigi ka koy gandaa ra kaŋ ay n'a žee Ibirahima, nda Isiyaka, nda Yakuba se ka nee: «Ay g'a noo ni hay-

† «war yeetandi jere ga Abadantaa se», Ebere šenni ra, almaganaa faa ti «wa war boŋ yeeti jere ga Abadantaa se».

roo se.» ² Ay ga almalayka sanba ni jine, ay ga Kanaŋ borey, nda Amor borey, nda Heti borey, nda Ferezi borey, nda Hewi borey, nda Žebus borey gaaray. ³ Žigi ka koy gandaa kaŋ ra waa nda yuu ga tee hari. Ay si koy war bande, hala ya si koy ni halaci fondaa ra, zama ni man'ti kala jama kaŋ hijoo ga šendi.»

⁴ Kaŋ jamaa maa alhabar laalaa woo, biney maray, boro kul mana yee ka taalam daŋ. ⁵ Abadantaa nee Musa se: «Šelaŋ Izirayel borey se ka nee: «War man'ti kala jamaa hipešenda, nda ay koy war bande alwaati kayna, ay ga ni halaci. Ni taalamey kaa, ay ga dii haya kaŋ no ay g'a tee ma ne.»» ⁶ Za i hun Horeb tondi hon-doo do, Izirayel borey na ngi taalamey kaa.

Cere kubayyan hukcumoo

⁷ Musa ga hukcumoo zaa k'a cin jamaa kaloo se taray, nongu mooro ra, a na maapoo daŋ «cere kubayyan hukcumoo» ††. Boro kul kaŋ ga Abadantaa ceeci si fatta ka koy kala cere kubayyan hukcumoo din do kaŋ goo jamaa kaloo se taray. ⁸ Waati kaŋ Musa koy hukcumoo here, jamaa kul ga tun, affoo kul ga kay nga hukcumoo mijoo ga, a ga Musa guna hala a ma huru hukcumoo ra. ⁹ Nda Musa huru hukcumoo ra, duula kukoo ga zunbu ganda ka kay hukcumoo mijoo ga, Irkoy šelaŋ Musa bande. ¹⁰ Jamaa kul ga dii duula kukoo cere kubayyan hukcumoo mijoo ga, jamaa kul ga sujudu, affoo kul nga hukcumoo mijoo ga.

¹¹ Abadantaa šelaŋ Musa bande mee nda mee, sanda takaa kaŋ nda boro ga šelaŋ nga ceroo bande. Woo banda ga, Musa yee jamaa kaloo ra, amma nga banda hunoo Žozuwe, arusooga no kaŋ ti Nun iz'aroo mana hun hukcumoo kunehero ra.

Abadantaa šelaŋ Musa bande

¹² Musa nee Abadantaa se: «Guna, ni nee ya ne: «Jamaa woo žigandi», amma mana boraa har ya ne kaŋ n'g'a hangandi ay bande. Ni no ka nee ya ne mo: «Ay ga ni bay nda ni maapoo, koyne mo ay na alhormo tee ma ne.» ¹³ Sohõ, alhormo tee ya ne, ay g'a wiri ni ga, ma ni fondawey bayrandi ya ne hala ya ni bay, woo ra ay ga bay kaŋ n'na alhormo tee ya ne. Masi dirŋa gandaa woo borey, ni jamaa no.» ¹⁴ Abadantaa nee: «Agay hunday no ma koy ni bande, ay ga ni noo hunanzamay.»

¹⁵ Musa nee a se: «Nda ni hunday si koy, masi naŋ ir ma žigi ka hun ne. ¹⁶ Nda n'si koy ir bande, taka foo nda ir ga bay kaŋ n'na alhormo tee ya ne, agay nda ni jamaa? Man'ti kaŋ se n'ga koy ir bande, nga se ir, agay nda ni jamaa, ir ga fay nda jama kul kaŋ goo laboo ga?» ¹⁷ Abadantaa nee Musa se: «Šennoo kaŋ ni ne k'a har, ay g'a tee, zama n'na alhormo tee ya ne, ay ga ni bay nda ni maapoo.»

†† Cere kubayyan hukcumoo woo nda Irkoy hukcumoo ga fay kaŋ se i ga nee cere kubayyan hukcumoo (zamnaa 27.21). Ne ra hukcumoo no kaŋ si waati kuku tee hala Irkoy hukcumoo ga cinandi (zamnaa 36—40).

¹⁸ Musa nee: «Ay g'a wiri ni ga, ma ni daržaa cebe ya nel!» ¹⁹ Abadantaa nee Musa se: «Ay g'ay gomnoo kul bisandi ni jine, ay ga Abadantaa maapoo cee ni jine.

Ay ga alhormo tee boro kaŋ se ay baa ya alhormo tee,

ay ga tamalla boro kaŋ se ay baa ya tamalla.»

²⁰ A nee koŋne: «N'si hin ka dii ay ndumoo, zama adamize si hin ka dii ay ndumoo a ma yee ka huna.»

²¹ Abadantaa nee: «Nga ne, nongu foo ne ay jeroo ga, kaa ka kay tondoo boŋ. ²² Waati kaŋ ay daržaa ga bisa, ay ga ni daŋ tondoo guusoo ra, ay g'ay kaboo ka ni gum hala ya bisa. ²³ Woo banda ga, ay g'ay kaboo kaa no, de n'ga dii ay dumaa here. Amma agay ndumoo, boro si hin ka dii a.»

Walha taagawey kaŋ ga yaamarey hantumandi

34 Abadantaa nee Musa se: «Tondi walha hinka hoy sanda ijinawey, ay ga ŧenney hantum i ga kaŋ cindi ijinawey ga kaŋ n'i kayri. ² Soolu suba subbaahi se, za subbaahi ma žigi Sinay tondi hondoo boŋ ka kay ay jine, hondoo boŋoo ga. ³ Boro kul masi žigi ni bande, de mo boro masi bara tondi hondoo din kul ga, alman buuna nda ibeeri kul masi kur hondoo din here.»

⁴ Musa na tondi walha hinkaa hoy sanda ijinawey. A biya ka tun, a žigi Sinay tondi hondoo boŋ sanda takaa kaŋ nda Abadantaa n'a yaamar. A na tondi walha hinkaa zaa nga kaboo ra. ⁵ Abadantaa zunbu ka kaa duulaa ra. Abadantaa na nga boŋ maapoo cee.

⁶ Abadantaa bisa Musa jine, a nee: «Abadantaa, Abadantaa, Irkoy tamallakoyoo kaŋ ga alhormo tee, kaŋ si cahã ka futu, kaŋ ga too met nda borohen-nataray nda laadirtaray, ⁷ kaŋ ga nga arrahamaa cebe alwadda zenberyaŋ se, a ga laybu, nda hooyan, nda zunubu yaafa, amma a si ifutu dii ihenanante. A ga baabey laybey hangandi izey nda haamawey hala alwadda hinzantoo ka koy itaacantoo ga.»

⁸ Musa cahã ka gunguma laboo ra ka sujudu ⁹ ka nee: «Alhormo tee ya ne, ay Koyoo, ay Koyoo ma dira ir game. Jama hijeŧenda no, ir zunubey nda ir laybey yaafa ir se, ir tee ni tubuhayaa.»

Amaanaa taagandi

¹⁰ Abadantaa nee: «Nga ne, ay ga *amaana* daŋ agay nda war game. Ni jamaa kul jine ay ga kayfiyaŋ tee kaŋ cine mana bay ka teendi laboo kul ga, a mana teendi ganda kul ra. Jamaa kaŋ ga ni kuubi ka ni bere ga dii Abadantaa teegoyoo, teegoy kaŋ ga boro hunburandi no ay g'a tee ma ne.

¹¹ Lakkal daŋ hayaa se kaŋ nda ay ga ni yaamar hõ. Nga ne, ay ga Amor borey, nda Kanaŋ borey, nda Heti borey, nda Ferezi borey, nda Hewi borey, nda Žebus borey gaaray ni jine. ¹² Hawgay masi amaana daŋ ni nda gandaa kaŋ ra n'ga huru borey game, i masi koy tee war game kumsay. ¹³ War ma ngi sargari tonadogey kayri, war ma ngi tondey kaŋ i n'i kayandi k'i gana hasara, war ma ngi *Aŧera* toorey zafa. ¹⁴ Masi sujudu

koy tana se, zama Abadantaa kaŋ maapoo ti «Canse», Koy no kaŋ ga canse ma ne.

¹⁵ Amaana kul masi huru ni nda gandaa din borey game hala waati kaŋ i ga izefututaray tee † ngi koyey bande, de i ga sargari kaa i se, nda i na ni cee, masi ŋaa. ¹⁶ Nda n'na ngi ize woyey zaa ni iz'arey se, ngi ize woyey ga izefututaray tee nda ngi koyey, i ga war iz'arey tuti i ma izefututaray tee ngi koyey bande.

¹⁷ Masi guuru mennandi k'a tee koy.

¹⁸ War ma *Takulawey kaŋ ra dolobiri sii jingaroo* kayandi. Jirbi iyye war ma takula ŋaa kaŋ ra dolobiri sii, sanda takaa kaŋ nda ay na ni yaamar, waatoo kaŋ kayandi Abib handoo †† ra. Zama Abib handoo ra ni fatta Misira.

¹⁹ Gunde jinaa kul ti agay wane, haya kul kaŋ ti aru ni adabbawey, alman beeri nda ibuuna ra.

²⁰ Amma farka gunde jinaa, m'a barmay nda alman buuna, nda man'a barmay, ma jindebandaa kayri. Ni iz'arey gunde jinaawey, ma ngi hayoo noo. Boro si kaa ay jine kabe koonu.

²¹ Jirbi iddu ma goy, amma jirbi iyyantoo ma hunanzam, ba beerumaa nda hegaa waati no ma hunanzam.

²² War ma *Jirbiyyewey jingaroo* tee, alkamaa jeeni ize jina-jinaawey se, war ma *Hegaa jingaroo* tee jiiroo benantaa ga.

²³ Cee hinza jiiroo ra, ni borey ra, aru kul ga kaa ka kay ni Koyoo jine, Abadantaa, Izirayel Koyoo.

²⁴ Zama ay ga dumey gaaray ni jine, ay ga tonton ni gandaa hirrey ga k'i beerandi. Waati kaŋ ni žigi ka koy kay Abadantaa, ni Koyoo jine cee hinza jiiroo ra, boro kul si kaa ni dumaa ga ka ni gandaa taa.

²⁵ Mas'ay sargaroo kuroo nda takula kaŋ ra dolobiri goo kaa cere bande. *Borcintaraa jingaroo* sargaroo masi cindi za cijinoo ra hala subbaahi. ²⁶ Ma kate Abadantaa, ni Koyoo hugoo do ni faaroo ize jina-jinaawey. Masi hancin-ize hina paŋoo wawaa ra.» ‡

²⁷ Abadantaa nee Musa se: «Šenney wey hantum. Šenney wey nda ay ga amaana daŋ agay, nda ni, nda Izirayel game.» ²⁸ No din ra Musa na zaari woytaaci (40) nda cijin woytaaci (40) tee Abadantaa bande. A mana ŋaayan ŋaa, a mana hari haŋ. A na amaanaa ŧenni woyaa (10) hantum walhawey ga.

Musa yee jamaa do

²⁹ Waatoo kaŋ Musa zunbu ka hun Sinay tondi hondoo boŋ, seedetaraa walhawey hinkaa goo kaboo ra kaŋ a ga zunbu, a si bay kaŋ nga ndumoo mma dii garaw waatoo kaŋ nga nda Abadantaa ga ŧelaŋ.

³⁰ Haruna nda Izirayel borey ga Musa guna, nga ne, nga ndumoo ga dii garaw, i hunbur ka man a. ³¹ Amma Musa ciya i se. Haruna nda jamaa boŋkoyney kul kaa a do, Musa ŧelaŋ i se. ³² Woo banda ga, Izirayel borey kul man kate, a na yaamarey kul har i se kaŋ Abadantaa n'i har nga se Sinay tondi hondoo ga.

³³ Kaŋ Musa ŧelaŋ i bande ka ben, a na sanfiti gum nga ndumoo ga. ³⁴ Amma waati kaŋ a ga huru ka koy

† *Man'ti gaaham here no, laadir jaŋay no Irkoy here.* †† *Zamnaa 13.4.* ‡ *Zamnaa 23.19; Alhukumoo 14.21.*

Abadantaa do ka šelaŋ a bande, a ga sanfitoo kaa nga ga hala nga fattaroo ga. Nda a fatta, a ga hayaa deede Izirayel borey se kaŋ yaamarandi. ³⁵ Izirayel borey ga Musa ndumoo guna, i dii kaŋ a ga dii garaw, Musa ga sanfitoo yeeti nga ndumoo ga hala waati kaŋ a yee ka huru ka koy Abadantaa do ka šelaŋ.

Hunanzam zaaroo man'ti kala farakaayan zaari

35 Musa na Izirayel borey jamaa kul margaa, a nee i se: «Hayey ne kaŋ Abadantaa n'i yaamar i ma teendi. ² Jirbi iddu goy ma teendi, amma jirbi iyyantoo ma tee war se zaari henanante, farakaayan, *hunanzam zaari* kaŋ ga teendi Abadantaa se. Boro kul kaŋ goy hanoo din, bora ga wiiyandi. ³ Hunanzam zaaroo hane, nongu kul kaŋ ra war n'a tee gorodoo, war masi nuune diinandi.»

Izirayel borey na jinayyan noo Irkoy gorodogoo cinayanoo se

⁴ Musa šelaŋ Izirayel borey jamaa kul se ka nee i se: «Hayaa ne kaŋ Abadantaa n'a yaamar: ⁵ «Wa hayayan kaa k'i noo Abadantaa se, bine henna kul ma haya noo Abadantaa se: wura, nda nzorfu kaaray, nda alhan, ⁶ nda šukka bula, nda iciray henna, nda iciray zaram, nda šukka baana yakuwante, nda hancin hinbiri, ⁷ nda feeji gaaru kuuruyan kaŋ cirayandi, nda ayu kuuruyan, nda akasiya bundu, ⁸ nda jii fitilla gorodogoo se, nda turaari hew kaanayan yonyan jiyoo nda dugu hew kaanaa se, ⁹ nda oniks tondi, nda tondi dumiyay kaŋ ga huru *beene kaayi-izoo* nda *albaytoo* ra. ¹⁰ War ra, bayraykoyni kul ma kaa ka hayey kul tee kaŋ Abadantaa n'i yaamar: ¹¹ Irkoy gorodogoo nda nga hukuumoo, nda kuntaa kaŋ ga gum a ga, nda nga kanjihayey, nda nga bundu tefawey, nda nga gaaru-gaarey, nda nga ganjey, nda nga ferawey, ¹² sundukoo nda nga gobey, nda daabirjoo, nda zaaraa kaŋ ga tee rido, ¹³ nda taabaloo nda nga gobey, nda nga jinawey kul, nda takulawey kaŋ jisandi Irkoy jine, ¹⁴ nda fitilla gorodogoo nda nga jinawey, nda fitillawey nda jiyoo kaŋ g'i diinandi, ¹⁵ nda dugu diinandidogoo nda nga gobey, nda yonyan jiyoo, nda dugu hew kaanaa, nda Irkoy gorodogoo mijoo ridowoo, ¹⁶ nda *sargari kukurantey* tonadogoo nda nga ham tonaguuroo kaŋ ti alhan, nda nga gobey, nda nga jinawey kul, nda taasa beeroo nda hayaa kaŋ ga a ga goro, ¹⁷ batumaa kuntawey, nda nga ganjey, nda nga ferawey, nda batumaa mijoo ridowoo, ¹⁸ nda Irkoy gorodogoo sukahayey, nda batumaa sukahayey, nda ngi karfey, ¹⁹ nda bankaaray cerecerantey kaŋ nda goyoo ga teendi nongu henanantaa ra, nda *sargari juwalkaa* Haruna bankaaray henanantey, nda nga iz'arey bankaaray kaŋ nda i ga sargari juwalyan goyoo tee.»

²⁰ Izirayel borey jamaa kul hun Musa do.

²¹ Borey kul kaŋ biney ga boori kabey ga don man ka haya noo Abadantaa se cere kubayyan hukuumoo cinayanoo, nda goyey kul kaŋ ga tee a ra, nda bankaaray henanantey teeyanoo se. ²² Arey nda woyey

kul kaŋ biney ga boori kate hiiri, nda niinekorbay, nda hanjakorbay, nda kabekorbay, nda jindehiiri. I kul kate wura jinay dumi kul k'i tee *sargari zinji-zinjante* Abadantaa se. ²³ Boro kul kaŋ do šukka bula, wala iciray, wala iciray zaram, wala šukka baana yakuwante, wala hancin hinbiri, wala feeji gaaru kuuruyan kaŋ cirayandi, wala ayu kuuruyan goo, kate ey. ²⁴ Boro kul kaŋ na haya noo sanda nzorfu kaaray wala alhan ga kate a Abadantaa do. Boro kul kaŋ do akasiya bundu goo kate a goy dumi kul kaŋ ga teendi se. ²⁵ Woy bayraykoyni kul na haabu bii k'a tee šukka bulaa, nda iciraa, nda iciray zaramoo, nda šukka baana yakuwanta ka kate ey. ²⁶ Woy lakkalkoyni kul na hancin hinbiri bii. ²⁷ Jamaa boŋkoyney kate sardoniks tondi, nda tondi dumiyay kaŋ ga huru beene kaayi-izoo nda albaytoo ra. ²⁸ I kate turaari hew kaanayan, nda jii fitilla gorodogoo se, nda yonyan jiyoo se, nda dugu hew kaaney se. ²⁹ Izirayel borey, woy nda aru kabedoonaway kul kate haya goyoo kul se kaŋ nda Abadantaa na Musa k'i yaamar. Sargari no kaŋ i n'a noo nda ngi boŋ Abadantaa maapoo ga.

Irkoy hukuumoo goykey

³⁰ Musa nee Izirayel borey se: «Wa guna, Abadantaa na Betesalel cee nda nga maapoo, Uri iz'aroo no, Hur haamaa, Žuda alkabiilaa boro no. ³¹ A n'a too met nda Irkoy *Hundoo*, nda lakkal, nda bayray, nda fahamay, goy dumi kul ra, ³² ka haya taagayan fattandi wura goyyan, nda nzorfu kaaray goyyan, nda alhan goyyan ra. ³³ A ga wan ka tondi hoy k'a caara k'a gorandi haya ra, ka bundu goy, ka assana goyyan dumi kul tee. ³⁴ A daŋ binoo ra mo a ma cawandi, nga nda Oholiyab, Ahisamak iz'aroo no, Dan alkabiilaa boro no. ³⁵ A n'i too met nda lakkal hala i ma hin ka tondi fasalyan dumi kul tee, ka assana goykaw goy dumi kul tee, ka maale goy dumi kul tee, ka šukka bula, nda iciray henna, nda iciray zaram, nda šukka baana yakuwante kay, ka goy dumi kul tee, ka haya taagayan fattandi.»

36 Betesalel, nda Oholiyab, nda lakkalkoyni kul kaŋ Abadantaa n'i noo lakkal nda fahamay hala i ma nongu henanantaa goyey kul tee, i n'i tee ka sawa nda Abadantaa yaamaroo. ² Musa ciya Betesalel, nda Oholiyab, nda lakkalkoyni kul kaŋ Abadantaa na lakkal daŋ binoo ra se, kaŋyan yadda ka goyey tee.

³ Musa n'i noo sargaroo kul kaŋ Izirayel borey n'a kaa nongu henanantaa cinayanoo goyey se. Subbaahi ka kaa subbaahi borey ga kate a se ngi faabaroo.

⁴ Lakkalkoyney kul kaŋ goo ma goy nongu henanantaa ra na ngi goyoo naŋ affoo-foo, ⁵ i šelaŋ Musa se ka nee: «Jamaa ga hanse ka kate jinay ka bisa woo kaŋ Abadantaa n'a yaamar goyoo teeyanoo se.» ⁶ Musa daŋ i ma fee ngi kaloo ra ka nee: «Woy wala aru masi yee ka goy ka kate haya nongu henanantaa cinaroo se.» I kay, i mana yee ka kate haya. ⁷ Zama jinawey kaŋ goo no goyoo se ga wasa hala haya ma cindi.

Irkoy gorodogoo cinayanoo

⁸ Goykey ra, bayraykoyni beerey na Irkoy gorodogoo tee nda kaymi taafe zuu woy (10) šukka baana yakuwante, ibula, nda iciray henna, nda iciray zaram. I na almalaykayan kan se i ga nee šerib kay zuwey ga, assana goykaw goy no. ⁹ Zuu foo kul kuuyanoo ga too kabedaaru waranka cindi yaaha (28), hayyanoo ga too kabedaaru taaci. Zuwey kul ti deede foo. ¹⁰ I na zuu guu danj cere ga jina, i yee ka igguu faa mo danj cere ga. ¹¹ I na karfuyan kan teendi nda šukka bula danj zuu guu margari jinaa zuu koraa mijoo ga, taka follokaa no i n'a tee zuu guu margari faa mijoo ga. ¹² I na karfu woyguu (50) danj zuu guu jinaa ga, i na karfu woyguu (50) danj zuu guu hinkantoo zuu koraa mijoo ga. Karfey ga cere tenje. ¹³ I na wura kanjihaya woyguu (50) tee, i na zuwey danj cere ga nda kanjihayey, woo ra a tee hukku folloku.

¹⁴ Woo banda ga, i na zuuyan nda hancin hinbiri tee k'i tee hukku kanj goo Irkoy gorodogoo boŋ. Zuwey man'ti kala iwoy cindi foo (11). ¹⁵ Zuu foo kul kuuyanoo man'ti kala kabedaaru waranza (30), hayyanoo kabedaaru taaci. Zuu woy cindi faa (11) ti deede foo. ¹⁶ I na zuu guu marga cere ga, i na zuu iddu marga cere ga. ¹⁷ I na karfu woyguu (50) danj zuwey margari jinaa zuu koraa mijoo ga, i na karfu woyguu (50) danj zuu beerey margari hinkantoo mijoo ga. ¹⁸ I na alhan kanjihaya woyguu (50) tee ka hukku danj cere ga hala a ma tee a folloku. ¹⁹ I na kunta kanj ga hukku gum tee nda feeji gaaru kuuruyan kanj cirayandi, i na kunta kanj teendi nda ayu kuuruyan danj a ga.

²⁰ Woo banda ga, i na bundu tefayan kanj ga kay tee Irkoy gorodogoo se nda akasiya bundu. ²¹ Bundu foo kul goo nda kabedaaru woy (10) kuuyan, affoo kul goo nda kabedaaru foo nda jere hayyan. ²² I na bundu tefay hinka tee kanj ga cere tenje, affoo kul cee hinka ga dobu a ga. Takaa woo nda Irkoy gorodogoo bundu tefawey kul teendi. ²³ I na bundey wey tee Irkoy gorodogoo se, i na bundu waranka (20) tee gurma kaboo here. ²⁴ I na nzorfu kaaray feraw woytaaci (40) kanjanj guusu goo i ra, i goo bundu tefay warankaa (20) cire, bundu foo kul cee hinkaa goo feraw hinka guusey ra. ²⁵ Irkoy gorodogoo caraw faa mo i na bundu tefay waranka (20) tee hawsa kaboo here, ²⁶ nda ngi nzorfu kaaray feraw woytaacaa (40), feraw hinka goo bundu foo kul cire. ²⁷ Irkoy gorodogoo kuneheroo se, dangay kaboo here, i na bundu iddu tee. ²⁸ Irkoy gorodogoo kuneheroo ra, i na bundu hinka tee kanjey se. ²⁹ Gandaheroo goo cere ga, beeneheroo korbay g'i dii cere ga henna. I na taka follokaa tee ihinkaa se kanj goo kanje hinkaa ga. ³⁰ Bundu tefay yaahaa nda ngi nzorfu kaaray ferawey bara no, feraw woy cindi iddu (16) no, feraw hinka goo bundu foo kul cire.

³¹ Woo banda ga, i na akasiya bundu tee gaaru-gaaruyan, igguu Irkoy gorodogoo caraw foo bundu tefawey se. ³² Igguu Irkoy gorodogoo caraw faa bundey se, igguu nga gorodogoo kuneheroo se kanj goo dangay caraa here. ³³ Gaaru-gaaroo kanj goo

gamoo ra, i n'a danj bundu tefawey kuuyanoo gamoo ra, a ma hun boŋ foo ga ka koy boŋ faa ga. ³⁴ I na bundu tefawey daabu nda wura, i na wura ka ngi korbawey tee kanj ga gaaru-gaarey dii, gaaru-gaarey mo daabandi nda wura.

³⁵ Woo banda ga, i na ridowoo tee nda šukka bula, nda iciray henna, nda iciray zaram, nda šukka baana yakuwante. I na almalaykayan kan se i ga nee šerib kay a ga, assana goykaw goy no. ³⁶ I na ganji taaci tee a se nda akasiya bundu, i n'i daabu nda wura, korbayan teendi nda wura. I na nzorfu kaaray mennandi ka feraw taaci tee ganjey se. ³⁷ I na rido tee hukku mijoo se, a teendi nda šukka bula, nda iciray henna, nda iciray zaram, nda šukka baana yakuwante, maale k'a kay. ³⁸ I na nga ganji guwaa nda ngi korbawey tee ka ngi boŋey nda ngi hawahayey daabu nda wura. Ngii feraw guwaa teendi nda alhan.

Seedetaraa sundukoo teeyanoo

37 Betesalel na sundukoo tee nda akasiya bundu, nga kuuyanoo man'ti kala kabedaaru hinka nda jere, hayyanoo kabedaaru foo nda jere, nga kayyanoo kabedaaru foo nda jere. ² A na gundoo nda dumaa daabu nda wura alhakiika, a na wura kunga danj mijoo bande. ³ A na wura mennandi ka korbay taaci tee cee taacaa se. Korbay hinka caraw foo ga, ihinka caraw faa ga. ⁴ A na akasiya bunduyan tee gobu k'i daabu nda wura. ⁵ A na gobey danj korbawey ra sundukoo carawey ga ka sundukoo zaa nda ey.

⁶ A na daabirji tee nda wura alhakiika. Nga kuuyanoo ti kabedaaru hinka nda jere, hayyanoo ti kabedaaru foo nda jere. ⁷ A na almalayka hinka tee kanj se i ga nee šerib. A n'i kar wura ra, a n'i danj daabirjoo boŋ hinkaa ga. ⁸ A na šerib foo tee boŋ foo ga, a na affoo tee boŋ faa ga. A na šeribey tee daabirjoo hunday ra, daabirjoo boŋ hinkaa ga. ⁹ Šeribey ga ngi fatawey hay beene, i ga ngi fatawey ka daabirjoo daabu. Ngii ndumey ga cere tenje, i ga daabirjoo guna.

Taabaloo nda nga jinawey teeyanoo

¹⁰ Woo banda ga, a na taabaloo tee nda akasiya bundu, kuuyanoo ti kabedaaru hinka, hayyanoo kabedaaru foo, kayyanoo kabedaaru foo nda jere. ¹¹ A n'a daabu nda wura alhakiika ka wura kunga danj mijoo bande. ¹² A na jejebu tee kanj hayyanoo ga too kabetaami foo, a na wura kunga ka jejeboo kul kuubi k'a bere. ¹³ A na wura mennandi ka korbay taaci tee a se, a na korbawey danj kanje taacaa ga kanj goo cee taacaa ga. ¹⁴ Korbawey ga man jejeboo, ngi ra gobey ga huru ka taabaloo zaa. ¹⁵ A na gobey tee nda akasiya bunduyan k'i daabu nda wura ka taabaloo zaa. ¹⁶ A na jinawey tee kanj goo taabaloo ga: taasawey, nda potey, nda sargari-kaa-potey, nda gullawey kanj nda *sargari hari-harey* ga doorandi. A n'i tee nda wura alhakiika.

Fitilla gorodogoo teeyanoo

¹⁷ A na fitillaa canboo tee nda wura alhakiika. Fitilla gorodogoo karandi, cewoo, nda kunturoo, nda potey, nda nga dobey, nda nga kutukuryey tee a bande affoo. ¹⁸ Kabe iddu goo carawey ga, ihinza goo fitilla gorodogoo caraw foo ga, ihinza goo caraw faa ga. ¹⁹ Kabe foo ga, poti hinza goo kañ ga hima nda tuuri-izoo kañ se i ga nee amand kañ ra dobu nda kutukurya goo. Kabe faa ga, poti hinza goo kañ ga hima nda amand kañ ra dobu nda kutukurya goo kabe hinkantoo ga. Takaa din da ti kabe idduwaa kañ ga fatta fitilla gorodogoo ga. ²⁰ Fitilla gorodogoo hunday ga poti taaci goo kañ ga hima nda amand kañ ra dobuyaŋ nda kutukuryayaŋ goo. ²¹ Dobu foo goo kabe hinkaa jinaa cire kañ ga fatta kunturoo ga, dobu foo goo kabe hinkaa hinkantoo cire kañ ga fatta a ga, dobu foo goo kabe hinkaa hinzantoo cire kañ ga fatta a ga. Takaa din da ma teendi kabe idduwaa se kañ ga fatta a ga. ²² Ngi dobey nda kabey tee kunturoo bande affoo, a kul tee goy kañ karandi nda wura alhakiika. ²³ A na fitilla iyaa, nda kanbey kañ ga ngi zaarawey boosey dunbu, nda boosu-kaa-jinawey tee nda wura alhakiika. ²⁴ Wura alhakiika kilo waranza (30) nda a na nga fitilla gorodogoo nda nga jinawey kul tee.

Dugu diinandidogoo teeyanoo

²⁵ Woo banda ga, a na dugu diinandidogoo tee nda akasiya bundu. Kuuyanoo man'ti kala kabedaaru foo, hayyanoo kabedaaru foo, caraw taacaa kul ga sawa. Nga kayyanoo man'ti kala kabedaaru hinka. Nga nda nga hilley kul ti affoo. ²⁶ A na nga, nda nga beeneheroo, nda carawey kuubi-ka-beraa, nda hilley daabu nda wura alhakiika. A na wura kunga daŋ mijoo bande. ²⁷ A na wura korbay hinka daŋ kungaa cire. A n'i daŋ caraw hinkaa ga kabe hinkaa ga kañ ra gobey kañ nda i g'a zaa ga huru. ²⁸ A na akasiya bunduyaŋ tee gobu k'i daabu nda wura. ²⁹ A na yonyan jii henanantaa, nda dugu hew kaana alhakiikaa tee, tu-raari teekaw goy no.

Sargari tonadogoo nda nga jinawey teeyanoo

38 Betesalel na *sargari kukurantey* tonadogoo tee nda akasiya bundu. Caraw taacaa kul ga sawa, nga kuuyanoo man'ti kala kabedaaru guu, hayyanoo kabedaaru guu, nga kayyanoo kabedaaru hinza. ² A na hilliyaŋ tee nga kanje taacaa ra. Nga nda nga hilley kul tee affoo, a n'a daabu nda alhan. ³ A na sargari tonadogoo jinawey kul tee: nga barmawey, nda nga doosinawey, nda nga taasawey, nda nga furšeti beerey, nda nga boosu kuuna jinawey. Nga jinawey kul mana teendi nda kala alhan. ⁴ I na ham tonaguuru kañ ti alhan kañ ma nee sankay tee sargari tonadogoo mijoo cire, za gamoo ga hala ganda. ⁵ A na alhan mennandi ka korbay taaci tee k'i daŋ alhan tonaguuroo kanje taacaa ga i ma tee nongoo kañ ra gobey ga huru. ⁶ A na akasiya bundey tee k'i daabu nda alhan.

⁷ A na gobey daŋ korbawey ra sargari tonadogoo carawey ga k'a zaa, a teendi nda bundu, gundoo koonoo no.

⁸ A na alhan taasa beeroo tee, a na hayaa kañ ga a ga goro tee nda alhan, nda woyey kañ ga goy cere kubayyan hukcumoo mijoo ga dijey.

Batuma gundoo cinayanoo

⁹ Woo banda ga, a na batuma tee. Gurma kaboo here, batuma kunta šukka baana yakuwanteyaŋ goo kañ kuuyanoo man'ti kala kabedaaru zangu (100).

¹⁰ Ngi ganji warankaa (20) nda ngi feraw warankaa (20) man'ti kala alhan. Ganjey korbawey nda hawahayey man'ti kala nzorfu kaaray. ¹¹ Hawsa kaboo here, kabedaaru zangu (100), nda ngi ganji warankaa (20), nda ngi alhan cee warankaa (20). Ganjey korbawey nda ngi hawahayey man'ti kala nzorfu kaaray. ¹² Dangay kaboo here, kuntayaŋ kañ kuuyanoo man'ti kala kabedaaru woyguu (50), ngi ganji woyaa (10), nda ngi feraw woyaa (10), nda ganjey korbawey nda hawahayey man'ti kala nzorfu kaaray. ¹³ Dandi kaboo here, waynahunay kaboo ga, kabedaaru woyguu (50). ¹⁴ Kunta kabedaaru woy cindi guu (15) bara caraw foo ga, ngi nda ngi ganji hinzaa, nda ngi feraw hinzaa. ¹⁵ Caraw faa mo se, ka koy batuma mijoo boŋ foo ga ka koy boŋ faa ga, kunta kabedaaru woy cindi guu (15), nda ngi ganji hinzaa, nda ngi feraw hinzaa goo. ¹⁶ Batuma kuntawey kul kañ g'a kuubi man'ti kala šukka baana yakuwante. ¹⁷ Ganjey ferawey man'ti kala alhan, ganjey korbawey nda hawahayey man'ti kala nzorfu kaaray. Ganjey boŋey mana daabandi nda kala nzorfu kaaray. Batuma ganjey kul, nzorfu kaaray hawahayaŋ no m'i dii cere ga. ¹⁸ Batuma mijoo ridowoo, maale k'a kay, šukka bula, nda iciray henna, nda iciray zaram, nda šukka baana yakuwante nda a teendi. Ridowoo kuuyanoo man'ti kala kabedaaru waranka (20), nga kayyanoo man'ti kala kabedaaru guu. Ridowoo kayyanoo nda batuma kuntawey hayyanoo kul ti deede foo. ¹⁹ Nga ganji taacaa, nda nga cee taacaa man'ti kala alhan, korbawey nda ngi hawahayey man'ti kala nzorfu kaaray, ngi boŋey mana daabandi nda kala nzorfu kaaray. ²⁰ Irkoy gorodogoo sukahayey nda batuma sukahayey kul man'ti kala alhan.

Irkoy gorodogoo hayey kabuyanoo

²¹ Woo ti jinawey hinnaa kañ huru Irkoy gorodogoo cinayanoo ra kañ ti seedetaraa gorodogoo, kañ teendi ka sawa nda Musa yaamaroo. *Lewi borey* goyoo, *sargari juwalkaa* Haruna iz'aroo Itamar ti goyoo jinehunoo. ²² Betesalel, Uri iz'aroo, Hur haamaa kañ ti Žuda alkabiilaa boro na hayey kul tee kañ nda Abadantaa na Musa yaamar. ²³ Oholiyab, Ahisamak iz'aroo kañ ti Dan alkabiilaa boro goo a bande, assana goykaw no, maale goy no a ga tee, a ga šukka bula, nda iciray henna, nda iciray zaram, nda šukka baana kay. ²⁴ Wuragoo kul kañ tee *sargari zinji-zinjante* ka huru nongu henanantaa cinayanoo goyey kul ra man'ti kala ton foo

cine ka sawa nda nongu henanantaa wura tammaa alkadaroo..²⁵ Nzorfu kaaraa kanj borey kanj kabandi jamaa ra kate a man'ti kala ton hinza nda jere cine ka sawa nda nongu henanantaa nzorfu kaaray tammaa alkadaroo.²⁶ Woo ga sawa nda boro foo kul beka tamma foo kanj alkadaroo ti nzorfu kaaray tamma jere ka sawa nda nongu henanantaa nzorfu kaaray tammaa alkadaroo. Arey kul kanj kabandi kanj goo nda jiiri waranka (20) nda wey kanj bisa a, maanaa boro zenber zangu iddu nda zenber hinza nda zangu guu nda woyguu (603.550).²⁷ Ton hinza no ka mennandi ka tee nongu henanantaa ferawey nda ridowoo ganjey ferawey, feraw zangu (100) mana teendi nda kala ton hinza, feraw foo kul kilo waranza (30).²⁸ A na nzorfu kaaray tamma boj zenber foo nda zangu iyye nda woyye cindi guwaa (1.775) ka ganjey korbawey tee, i na bojey daabu, i na hawahayey danj cere ga.²⁹ Alhanoo hinnaa kanj Izirayel borey n'a noo sargari zinjinjante man'ti kala ton hinka nda jere cine.³⁰ A na wey tee feraw cere kubayyan hukkmoo mijoo se, a na alhan sargari tonadogoo, nda alhan ham tonaguuroo tee, nda sargari tonadogoo jinawey kul,³¹ nda batumaa ferawey, nda batumaa mijoo ferawey, nda hukkmoo sukahayey kul kanj g'a kuubi.

Sargari juwalkey bankaarawey teeyanoo

39 Šukka bulaa, nda iciray henna, nda iciray zaramoo nda i na bankaaray cere-cerantey tee kanj nda goyoo ga teendi nongu henanantaa ra nda Haruna bankaaray henanantey, sanda takaa kanj nda Abadantaa na Musa yaamar.

² I na *beene kaayi-izoo* tee nda wura, nda šukka bula, nda iciray henna, nda iciray zaram, nda šukka baana yakuwante.³ I na wuragey kar k'i tefayandi, i n'i dunbu-dunbu sanda šilli k'i danj šukka bulaa, nda iciraa, nda iciray zaramoo ra, nda šukka baana yakuwantaa ra, assana goykaw goy no.⁴ I na karfu-izayan tee a se kanj g'i dii cere ga, ka mee hinkaa dii cere ga.⁵ Beene kaayi-izoo nda nga gamahawoo kanj goo a se beene kul mana tee kala affoo, nga nda beene kaayi-izoo kul mana teendi kala nda haya follokey no: wura, nda šukka bula, nda iciray henna, nda iciray zaram nda šukka baana yakuwante, sanda takaa kanj nda Abadantaa na Musa yaamar.⁶ I na oniks tondiyan kanj gorandi wura ra soolu, i na Izirayel borey maaney žeeru a ga sanda tammaasa.⁷ I n'i danj beene kaayi-izoo karfu-izey ga k'a tee tondi hongandihaya Izirayel borey se sanda takaa kanj nda Abadantaa na Musa yaamar.

Sargari juwalkaa albaytoo teeyanoo

⁸ Woo banda ga, i na *albaytoo* tee sanda takaa kanj nda i na *beene kaayi-izoo* tee, i n'a tee nda wura, nda šukka bula, nda iciray henna, nda iciray zaram, nda šukka baana yakuwante, assana goykaw goy no.⁹ Caraw taacaa kul ga sawa, i n'a taabu ihinka, nga kuyanoo ga too kabetaami foo, nga hayyanoo ga too kabetaami foo. Albaytoo taabandi ihinka.¹⁰ I n'a

taalam nda tondi sorro taaci: sorro jinaa mana teendi nda kala sarduwan, nda topaz, nda emerod.¹¹ Sorro hinkantoo mana teendi nda kala tirkuwaz, nda safir, nda luulu.¹² Sorro hinzantoo mana teendi nda kala opal, nda agat, nda ametist.¹³ Sorro taacantoo mana teendi nda kala beril, nda oniks, nda žasp. Tondey si gorandi kala ngi wura gorandihayey ra.¹⁴ Tondey ga sawa nda Izirayel borey maaney, i man'ti kala iwoy cindi hinka (12) sanda maaney. I n'i žeeru sanda tammaasa, affoo kul nda nga maanoo, zama alkabiilla woy cindi hinka (12) no.

¹⁵ I na wura alhakiika šešeri kanj teendi sanda karfu bibiranteyan danj albaytoo ga.¹⁶ I na wura gorandihaya hinka nda wura korbay hinka tee. I na korbay hinkaa danj albaytoo kanje hinkaa ga.¹⁷ I na wura karfu hinkaa haw korbay hinkaa ga kanj goo albaytoo kanjey ga.¹⁸ Woo banda ga, i na karfey boj hinkaa haw gorandihaya hinkaa ga k'i haw *beene kaayi-izoo* karfu-izey ga jineheroo ra.¹⁹ I na wura korbay hinka tana tee k'i danj albaytoo kanje hinkaa ga, mijoo ga beene kaayi-izoo gundoo ra.²⁰ I na wura korbay hinka tana tee koyne k'i haw beene kaayi-izoo karfu-izey ga ganda, jinehere nongoo kanj ga i ga hawa jeroo ga, beene kaayi-izoo gamahawoo se beene.²¹ I na karfu bula ka albaytoo korbawey dii beene kaayi-izoo waney ga hala albaytoo ma cindi beene kaayi-izoo gamahawoo ga, albaytoo masi hun dogoo ra beene kaayi-izoo ga, sanda takaa kanj nda Abadantaa na Musa yaamar.

Sargari juwalkaa bankaarawey jerey teeyanoo

²² Forkiyaa kanj ga huru *beene kaayi-izoo* cire teendi, maale k'a kay, a kul mana teendi nda kala šukka bula.²³ Funoo kanj i n'a kaa forkiyaa gamoo ra ga kate a ma tee sanda guuru darbay, funoo mijoo bande kunga goo hala a masi kottu.²⁴ Forkiyaa gandahere mijoo ga i na grenad-ize šukkayan, ibula, nda iciray henna, nda iciray zaram yakuwante danj.²⁵ I na guuru-izayan kanj ga hēe tee nda wura alhakiika k'i danj forkiyaa mijoo kul bande grenad-izey game.²⁶ Guuru-ize foo, grenad-ize foo, guuru-ize foo, grenad-ize foo, forkiyaa mijoo kul bande, ka goyoo tee sanda takaa kanj nda Abadantaa na Musa yaamar.

²⁷ Woo banda ga, i na šukka baana darbay beerey tee Haruna nda nga iz'arey se, maale k'i kay.²⁸ I na fatalaa tee nda šukka baana, i na fuulawey tee nda šukka baana, i na npogawey tee nda šukka baana. I mana teendi nda kala šukka baana yakuwante.²⁹ Gamahawoo i n'a tee nda šukka baana yakuwante, nda šukka bula, nda iciray henna, nda iciray zaram, maale k'a kay, sanda takaa kanj nda Abadantaa na Musa yaamar.

³⁰ I na teja taalam henanantaa tee, i n'a tee nda wura alhakiika, i na hantum kar a ga kanj ga tee sanda tammaasa kanj ga nee: «A yeetandi jere ga Abadantaa se». ³¹ Woo banda ga, i na karfu bula haw a ga k'a dii fatalaa ga, sanda takaa kanj nda Abadantaa na Musa yaamar.

Irkoy hukcumoo goyoo ben

³² Takaa woo nda Irkoy gorodogoo kanj ti cere kubayyan hukcumoo goyoo kul ben. Izirayel borey na hayaa kul tee ka sawa nda woo kanj nda Abadantaa na Musa yaamar, i n'a tee nda takaa din da.

³³ I koy nda Irkoy gorodogoo Musa do: hukcumoo nda nga jinawey kul, nda kanjihayey, nda bundu tefawey, nda hayey kanj ga gaaru-gaaru, nda ganjey, nda ferawey. ³⁴ Nda kuntaa kanj teendi nda feeji gaaru kuuruyan kanj cirayandi, nda kuntaa kanj teendi nda ayu kuuruyan, nda zaaraa kanj ga tee rido. ³⁵ Nda seedetaraa sundukoo nda gobey, nda daabirjoo. ³⁶ Nda taabaloo nda nga jinawey kul, nda takulawey kanj jisandi Irkoy jine. ³⁷ Nda fitilla gorodoo henanantaa †, nda fitillawey cere bande, nda nga jinawey kul, nda jiyoo kanj g'i diinandi. ³⁸ Nda wura sargari tonadogoo, nda yonyan jiyoo, nda dugu hew kaanaa, nda ridowoo kanj goo hukcumoo mijoo ga. ³⁹ Nda alhan sargari tonadogoo, nda nga alhan ham tonaguuroo, nda nga gobey, nda nga jinawey kul, nda taasa beeroo nda hayaa kanj ga a ga goro. ⁴⁰ Nda batumaa kuntawey, nda nga ganjey, nda nga ferawey, nda batumaa mijoo ridowoo, nda nga karfey, nda nga sukahayey, nda jinawey kul kanj ga hima ka huru Irkoy gorodogoo kanj ti cere kubayyan hukcumoo goyoo ra. ⁴¹ Nda bankaaray cere-cerantey kanj nda i ga goyoo tee nongu henanantaa ra, nda *sargari juwalkaa* Haruna bankaaray henanantey, nda nga iz'arey bankaarawey kanj nda i ga sargari juwalyan goyoo tee.

⁴² Izirayel borey na goyoo kul tee sanda takaa kul kanj nda Abadantaa na Musa yaamar. ⁴³ Musa dii goyoo kul, nga ne, i n'a tee nda takaa kanj nda Abadantaa n'a yaamar, i n'a tee nda takaa din da. Musa gaara i se.

Abadantaa na Musa yaamar Irkoy gorodogoo ma cinandi, a ma yeetandi jere ga

40 Abadantaa šelan Musa se ka nee: ² «Handu jinaa zaari jinaa ma Irkoy gorodogoo kanj ti cere kubayyan hukcumoo cin. ³ Ma seedetaraa sundukoo danj a ra, ma ridowoo k'a jejebu. ⁴ Ma kate taabaloo, ma hayey hanse a ga kanj ga hima ka hansandi. Ma kate fitilla gorodogoo, ma fitillawey danj a ga. ⁵ Ma wura dugu diinandidogoo danj sundukoo jine, ma ridowoo danj Irkoy gorodogoo mijoo ga. ⁶ Ma *sargari kukurantey* tonadogoo danj Irkoy gorodogoo kanj ti cere kubayyan hukcumoo, mijoo ga. ⁷ Ma taasa beeroo danj cere kubayyan hukcumoo nda sargari tonadogoo game, ma hari danj a ra.

⁸ Ma batumaa kuubi-ka-beraa kayandi, ma ridowoo danj batumaa mijoo ga. ⁹ Ma yonyan jiyoo zaa ka hugoo nda haya kul kanj goo a ra yon, ma nga nda nga jinawey kul yeeti jere ga ya ne, a ga tee haya henanante. ¹⁰ Ma sargari kukurantey tonadogoo nda nga jinawey kul yon, m'a yeeti jere ga ya ne hala a ma tee haya kanj ga hanse ka henan. ¹¹ Ma taasa beeroo

† Zamnaa 31.8.

yon, nga nda hayaa kanj ga a ga goro, m'a yeeti jere ga ya ne. ¹² Ma Haruna nda nga iz'arey manandi cere kubayyan hukcumoo mijoo ga, m'i jumay nda hari.

¹³ Ma bankaaray henanantey danj Haruna ga, m'a yon, de m'a yeeti jere ga ya ne hala a ma *sargari juwalkaw* goyoo tee ya ne. ¹⁴ Ma nga iz'arey mo manandi ka darbay beerey danj i ga. ¹⁵ M'i yon sanda ngi baaba takaa hala i ma ngi sargari juwalyan goyoo tee ya ne, ngi yonyanoo ga tee hayaa kanj ga kate i ma ngi sargari juwalyan goyoo tee ya ne hala abada ngi zamaney ra.» ¹⁶ Musa na hayey kul tee nda takaa kanj nda Abadantaa n'a yaamar. A n'a tee nda takaa din da.

Musa na Irkoy gorodogoo cin

¹⁷ Jiiri hinkantoo handu jinaa zaari jinaa Irkoy gorodogoo cinandi. ¹⁸ Musa na Irkoy gorodogoo cin, a na ferawey danj, a na bundu tefawey kayandi, a na gaaru-gaarey danj, a na ganjey kayandi. ¹⁹ A na hukcumoo danj Irkoy gorodogoo ga, a na hukcumoo daabandoo danj a ga sanda takaa kanj nda Abadantaa na Musa yaamar. ²⁰ A na seedetaraa hantumoo zaa k'a danj sundukoo ra, a na sundukoo gobey danj, a na daabirjoo gum a ga. ²¹ A na sundukoo ka koy Irkoy gorodogoo ra, a na zaaraa danj kanj ga tee rido, ka seedetaraa sundukoo jejebu sanda takaa kanj nda Abadantaa na Musa yaamar. ²² A na taabaloo danj cere kubayyan hukcumoo ra, Irkoy gorodogoo hawsa kaboo here, ridowoo se tarayhere. ²³ A na takulawey hanse k'i danj cere bande Abadantaa jine, sanda takaa kanj nda Abadantaa na Musa yaamar. ²⁴ A na fitilla gorodogoo danj cere kubayyan hukcumoo ra, a ga taabaloo tenje, Irkoy gorodogoo gurma kaboo here. ²⁵ A na fitillawey danj Abadantaa jine sanda takaa kanj nda Abadantaa na Musa yaamar. ²⁶ A na wura sargari tonadogoo danj cere kubayyan hukcumoo ra, ridowoo jinoo ra. ²⁷ A na dugu hew kaanaa dullandi a ga, sanda takaa kanj nda Abadantaa na Musa yaamar. ²⁸ A na ridowoo danj hugoo mijoo ga. ²⁹ A na *sargari kukurantey* tonadogoo danj cere kubayyan hukcumoo hugoo mijoo ga, a na sargari kukuranta kaa a ga, a na *taasu sargaroo* kaa, sanda takaa kanj nda Abadantaa na Musa yaamar. ³⁰ A na taasa beeroo danj cere kubayyan hukcumoo nda sargari tonadogoo game, a na hari danj a ra ka alwala. ³¹ Musa, nda Haruna nda nga iz'arey na ngi kabey nda ngi cewey jumay a ra. ³² Waati kanj i ga huru cere kubayyan hukcumoo ra, nda waati kanj i ga too sargari tonadogoo do, i ga jumay, sanda takaa kanj nda Abadantaa na Musa yaamar. ³³ A na batumaa cin ka Irkoy gorodogoo nda sargari tonadogoo kuubi k'a bere, a na ridowoo danj batumaa mijoo ga. Takaa woo nda Musa na goyoo tee k'a benandi.

Abadantaa daržaa na Irkoy gorodogoo too

³⁴ Duulaa na cere kubayyan hukcumoo gum, de Abadantaa daržaa na Irkoy gorodogoo too. ³⁵ Musa mana hin ka huru cere kubayyan hukcumoo ra, zama

duulaa cindi a ga, de Abadantaa daržaa na Irkoy gorodogoo too.

³⁶ Waati kaŋ duulaa tun Irkoy gorodogoo boŋ, nga no Izirayel borey ga koy jine ngi naarumaa ra. I ga koy nongu nda nongu. ³⁷ Nda duulaa mana tun, i si koy ha-

la han kaŋ a tun. ³⁸ Zama zaari here Abadantaa duulaa goo Irkoy gorodogoo boŋ, cijin here nuune ga dii duulaa ra, Izirayel hugoo kul jine, woo teendi ngi naarumaa kul ra, nongu ka koy nongu.

SARGAREY

Citaaboo fahamandiroo

Sargari kukurantaa

1 Abadantaa na Musa cee cere kubayyan hukku-moo do ka šelan a se ka nee: ² «Šelan Izirayel borey se, nee i se: «Nda boro foo war ra ga baa nga ma adabba tee sargari Abadantaa maapoo ga, a m'a kaa alman beerey wala ibuuney ra.

³ Nda hayaa kanj a g'a kaa man'ti kala haw-ize *sargari kukurante*, a ma tee aru kanj ga malal sii, a ma sargaroo kaa cere kubayyan hukku-moo mijoo ga hala Abadantaa ma duu k'a taa. ⁴ A ma nga kaboo fur sargari kukurantaa almanoo boŋoo ga, Abadantaa g'a taa, ka nga zunubey tuusu. ⁵ A ma haw-izoo koosu Abadantaa jine. Haruna iz'arey, *sargari juwalkey* ma kate kuroo k'a say-say sargari tonadogoo carawey bande kanj goo cere kubayyan hukku-moo mijoo ga. ⁶ Bora ma hawoo fooru k'a dunbu-dunbu. ⁷ Sargari juwalkaa Haruna iz'arey ma nuune danj sargari tonadogoo boŋ ka tuuri kanandi nuunaa boŋ. ⁸ Haruna iz'arey, sargari juwalkey ma ham dunbu-dunbantey, nda boŋoo, nda maanoo kanandi tuurey boŋ nuunaa ga kanj goo sargari tonadogoo boŋ. ⁹ A ma teeley nda kobsey numay nda hari, sargari juwalkaa m'i kul dullandi sargari tonadogoo boŋ. Sargari kukurante no, *sargari tonante* kanj sunnaaraa ga kan Abadantaa se.

¹⁰ Nda nga sargaroo si hun kala alman buuney ra ka tee sargari kukurante, a ma tee feeji wala hancin, aru kanj ga malal sii. ¹¹ A m'a koosu sargari tonadogoo hawsa caraa here hukku-moo tenje Abadantaa jine. Haruna iz'arey, sargari juwalkey ma kuroo say-say sargari tonadogoo carawey bande. ¹² A m'a dunbu-dunbu, boŋoo nda maanoo goo a ra. Sargari juwalkaa m'i kanandi tuurey boŋ nuunaa ga kanj goo sargari tonadogoo boŋ. ¹³ A ma teeley nda kobsey numay nda hari. Sargari juwalkaa m'i kul dullandi k'i sarga sargari tonadogoo boŋ. Sargari kukurante no, sargari tonante kanj sunnaaraa ga kan Abadantaa se.

¹⁴ Nda nga sargaroo si hun kala cirawey ra ka tee sargari kukurante Abadantaa se, a ma tee gubaguba wala tuuzun-ize. ¹⁵ Sargari juwalkaa m'a sarga sargari tonadogoo boŋ, a ma boŋoo kaa k'a dullandi sargari tonadogoo boŋ, de kuroo ma doorandi sargari tonadogoo caraa ga. ¹⁶ A ma zunduroo dogu, nga nda hayey kanj goo a ra † k'i warra sargari tonadogoo jeroo

† «nga nda hayey kanj goo a ra», Ebere šenni ra, *almaganaa faa ti «nga nda fitawey»*.

ga, waynahunay here, nongoo kanj ra i ga boosey danj. ¹⁷ A ma fatawey nda cere game kottu bila i ma hun cere ga. Sargari juwalkaa m'a dullandi sargari tonadogoo tuuroo boŋ kanj goo nuunaa ra. Sargari kukurante no, sargari tonante kanj sunnaaraa ga kan Abadantaa se.»

Taasu sargaroo

2 «Nda boro ga baa ma *taasu sargari* tee Abadantaa maapoo ga, sargaroo ma tee farin hamni, a ma jii doori a boŋ ka dugu fur a ga. ² A m'a ka koy Haruna iz'arey se kanj ti *sargari juwalkey*. A ma nga kaboo too farin hamnoo ra k'a hanjandi nda jii, nda dugo kul. Sargari juwalkaa m'a dullandi sargari tonadogoo boŋ sanda *hongandihaya*. *Sargari tonante* no kanj sunnaaraa ga kan Abadantaa se. ³ Taasu sargaroo cindoo, Haruna nda nga iz'arey ma duu a. Baa no kanj ga hanse ka henan, zama a mana hun kala sargari tonantey ra Abadantaa maapoo ga.

⁴ Nda n'ga baa ma taasu sargari kaa kanj tonandi alforon ra, a ma tee farin hamni, wijilayanj kanj loobandi nda jii bila dolobiri nda furmeyanj kanj yonandi nda jii bila dolobiri. ⁵ Nda ni taasu sargaroo mma tonandi guuru boŋ, a ma tee farin hamni kanj loobandi nda jii bila dolobiri. ⁶ M'a dunbu-dunbu ka jii doori a boŋ. Woo ti taasu sargari. ⁷ Nda ni taasu sargaroo mma tonandi pol ra, a ma tee nda farin hamni nda jii. ⁸ Ma koy nda taasu sargaroo kanj hansandi hayey wey ra Abadantaa do, i m'a noo sargari juwalkaa se, a ma koy nda a sargari tonadogoo ra. ⁹ Sargari juwalkaa ma hayaa kaa sargaroo ra kanj ga tee hongandihaya, a m'a dullandi sargari tonadogoo boŋ. Sargari tonante no kanj sunnaaraa ga kan Abadantaa se. ¹⁰ Taasu sargaroo cindoo, Haruna nda nga iz'arey ma duu a. Baa no kanj ga hanse ka henan, zama a mana hun kala sargari tonantey ra Abadantaa maapoo ga.

¹¹ Taasu sargari kul kanj war g'a tee Abadantaa maapoo ga, dolobiri si hima ka huru a ra. Abada dolobiri dumi kul wala yuu dumi kul masi huru war sargari tonantey ra Abadantaa maapoo ga. ¹² Dumaray-ize jina-jinawey, war m'i tee sargari Abadantaa maapoo ga, amma i masi tonandi sargari tonadogoo boŋ sanda sunnaara kaana.

¹³ Taasu sargari kul, ma ciiri fur a boŋ. Masi nanj ciiroo ma kuma, zama ciiri ti *amaanaa* tammaasaa ni nda ni Koyoo game. Ma ciiri danj sargari kul ga.

¹⁴ Nda n'ga baa ma dumari-ize jina-jinawey tee sargari Abadantaa maapoo ga, m'a tee nda jeeniyan kanj kukurandi nuune ra, ma taasoo tutubu k'a kaa, a ma tee ni dumaray-ize jina-jinawey taas sargari. ¹⁵ Ma jii doori a boŋ ka dugu fur a ga. Woo ti taas sargari. ¹⁶ Sargari juwalkaa ma taasoo tutubantaa jere foo, nda jii, nda dugoo kul dullandi sanda hongandihaya. Sargari tonante no Abadantaa maapoo ga.»

Alaafiya teendi sargaroo

3 «Nda boro sargaroo si hun kala hawey ra ka tee *alaafiya teendi sargaroo*, nda aru no wala woy, a ma tee alman kanj ga malal sii, a m'a ka koy Abadantaa jine. ² A ma nga kaboo fur nga sargaroo boŋoo ga k'a koosu cere kubayyan hukcumoo mijoo ga. Haruna iz'arey, *sargari juwalkey* ma kuroo say-say sargari tonadogoo carawey bande. ³ Alaafiya teendi sargaroo woo ra a ma nonguyan kaa Abadantaa maapoo ga k'i tee *sargari tonante*. Nongey ti: maanoo kanj ga teeley daabu, nda teeley maanoo kul, ⁴ nda dumay-ŋaa-guuri hinkaa, nda maanoo kanj g'i daabu kanj ga koy hala caraa ga, nda tasa-izoo kanj goo tasaa ga, a m'a kaa dumay-ŋaa-guurey bande. ⁵ Haruna iz'arey m'i dullandi sargari tonadogoo boŋ nda *sargari kukurantaa* kanj goo nuunaa tuurey boŋ. Sargari tonante no kanj sunnaaraa ga kan Abadantaa se.

⁶ Nda nga sargaroo si hun kala alman buuney ra ka tee alaafiya teendi sargaroo Abadantaa maapoo ga, aru no wala woy, a ma tee alman kanj ga malal sii. ⁷ Nda bora sargaroo ti feeji, a m'a ka koy Abadantaa jine. ⁸ A ma nga kaboo fur sargaroo boŋoo ga k'a koosu cere kubayyan hukcumoo jine. Haruna iz'arey ma kuroo say-say sargari tonadogoo carawey bande. ⁹ Alaafiya teendi sargaroo woo ra a ma maanoo nonguyan kaa Abadantaa maapoo ga k'i tee sargari tonante. Nongey ti: ŋuwalaa timmantaa, a m'a kaa hala birigaaroo ga, nda maanoo kanj ga teeley daabu, nda teeley maanoo kul, ¹⁰ nda dumay-ŋaa-guuri hinkaa, nda maanoo kanj g'i daabu kanj ga koy hala caraa ga, nda tasa-izoo kanj goo tasaa ga, a m'a kaa dumay-ŋaa-guurey bande. ¹¹ Sargari juwalkaa m'i dullandi sargari tonadogoo boŋ. Nyaayan no kanj tee sargari tonante Abadantaa maapoo ga.

¹² Nda nga sargaroo ti hancin, bora m'a ka koy Abadantaa jine. ¹³ A ma nga kaboo fur almanoo boŋoo ga k'a koosu cere kubayyan hukcumoo jine. Haruna iz'arey ma kuroo say-say sargari tonadogoo carawey bande. ¹⁴ Sargaroo woo ra a ma nonguyan kaa Abadantaa maapoo ga k'i tee sargari tonante. Nongey ti: maanoo kanj ga teeley daabu, nda teeley maanoo kul, ¹⁵ nda dumay-ŋaa-guuri hinkaa, nda maanoo kanj g'i daabu kanj ga koy hala caraa ga, nda tasa-izoo kanj goo tasaa ga, a m'a kaa dumay-ŋaa-guurey bande. ¹⁶ Sargari juwalkaa m'i dullandi sargari tonadogoo boŋ. Nyaayan no kanj tee sargari tonante kanj sunnaaraa ga kan. Maanoo kul ti Abadantaa wane.

¹⁷ Hantum kanj si tun ne war zamaney se, nongu kul kanj ra war goro: war masi maani kul ŋaa, war masi kuri kul ŋaa.»

Sargari juwalkaa zunubu sargaroo

4 Abadantaa ŋelaŋ Musa se ka nee: ² «ŋelaŋ Izirayel borey se ka nee: «Nda boro firka ka zunubu tee ka yaamarey kul kanj ga bara affoo hoo kanj Abadantaa n'a gay a mas'a tee, amma a na affoo hoo i ra, ³ nda *sargari juwalkaa* kanj yonandi † no ka zunuboo tee, de nga bande a na jamaa kanjandi zunubu ra, nga zunuboo kanj a n'a tee se, a ma haw yaaru kanj ga malal sii tee *zunubu sargari* Abadantaa maapoo ga. ⁴ A ma haw yaaroo ka koy cere kubayyan hukcumoo mijoo ga Abadantaa jine. A ma nga kaboo fur haw yaaroo boŋoo ga, a m'a koosu Abadantaa jine. ⁵ Sargari juwalkaa kanj yonandi †† ma zaa haw yaaroo kuroo ra k'a ka koy cere kubayyan hukcumoo do. ⁶ A ma nga kabe-izoo sufa kuroo ra k'a say-say cee iyye Abadantaa jine, nongu henanantaa ridowoo jine. ⁷ A ma zaa kuroo ra k'a danj dugu hew kaaney diinandidogoo hilley ga kanj goo Abadantaa jine, cere kubayyan hukcumoo ra. A ma haw yaaroo kuroo cindoo kul doori *sargari kukurantey* tonadogoo gandahere kanj goo cere kubayyan hukcumoo mijoo ga. ⁸ A ma zunubu sargaroo haw yaaroo maanoo kul kaa, maanoo kanj ga teeley daabu nda maanoo kul kanj goo teeley ga, ⁹ nda dumay-ŋaa-guuri hinkaa, nda maanoo kanj g'i daabu kanj ga koy hala caraa ga, nda tasa-izoo kanj goo tasaa ga, a m'a kaa dumay-ŋaa-guurey bande, ¹⁰ sanda takaa kanj nda i g'i kaa *alaafiya teendi sargaroo* haw yaaroo ra. Sargari juwalkaa m'i dullandi sargari kukurantey tonadogoo boŋ. ¹¹ Amma haw yaaroo kuuroo, nda nga baŋoo kul, nda boŋoo, nda kobsey, nda teeley nda ngi ŋiiboo, ¹² haw yaaru timmantaa, a m'a ka koy jamaa kaloo se taray nongu henanante kanj ra i ga boosey mun, de a m'a ton tuuri nuune boŋ, nongoo kanj ra i ga boosey mun ra a ga tonandi.»

Jamaa kul zunubu sargaroo

¹³ «Nda Izirayel jamaa kul firka ka zunubu tee bila nda i ma bay, de i na yaamarey kul kanj ga bara affoo hoo kanj Abadantaa n'i gay i mas'a tee, i duu zunubu. ¹⁴ Waati kanj zunuboo kanj i n'a tee ka yaamaroo hoo bayrandi, jamaa ma haw yaaru kaa *zunubu sargari*, de i m'a ka koy cere kubayyan hukcumoo jine. ¹⁵ Jamaa boro beerey ma ngi kabey fur haw yaaroo boŋoo ga Abadantaa jine, de affoo i ra m'a koosu jinoo ra. ¹⁶ *Sargari juwalkaa* kanj yonandi ‡ ma zaa haw yaaroo kuroo ra ka kate nda a cere kubayyan hukcumoo ra. ¹⁷ A ma nga kabe-izoo sufa kuroo ra k'a say-say cee iyye Abadantaa jine, ridowoo ga. ¹⁸ A ma zaa kuroo ra k'a danj sargari tonadogoo hilley ga Abadantaa jine, cere kubayyan hukcumoo ra. A ma kuroo cindoo kul doori *sargari kukurantey* tonadogoo cewey ga kanj goo cere kubayyan hukcumoo mijoo ga. ¹⁹ A ma maanoo kul

† Nga ti sargari juwalkey jinebora. †† Sorro 3to. ‡ Sorro 3to.

kaa k'a dullandi sargari tonadogoo boŋ. ²⁰ A ma haw jaaroo tee sanda takaa kaŋ a n'a tee zunubu sargaroo haw jaaroo se. Woo no a m'a tee a se. Sargari juwalkaa ma zunubu tuusuyanoo tee i se, de i ga yaafandi. ²¹ A ma haw jaaroo ka fatta ka koy jamaa kaloo se taray k'a ton sanda takaa kaŋ nda a na ijinaa ton. Zunubu sargari no jamaa se.»

Boŋkoyni zunubu sargaroo

²² «Nda boŋkoyni na zunubu tee ka firka ka yaamarey kul kaŋ ga bara affoo hoo kaŋ Abadantaa, nga Koyoo n'a gay a mas'a tee, a duu zunubu. ²³ Nda a bay zunuboo ga kaŋ nga n'a tee, a ma hancin kaa sargari, aru kaŋ ga malal sii. ²⁴ A ma nga kaboo fur hancinoo boŋoo ga, a m'a koosu nongoo kaŋ ra i ga *sargari kukurantey* almaney koosu Abadantaa jine. Zunubu sargari no. ²⁵ *Sargari juwalkaa* ma nga kabe-izoo ka zaa zunubu sargaroo kuroo ra, a m'a daŋ sargari kukurantey tonadogoo hilley ga, a ma kuroo cindoo doori sargari kukurantey tonadogoo gandahere. ²⁶ A ma maanoo kul dullandi sargari tonadogoo boŋ sanda *alaafiya teendi sargaroo* maanoo. Sargari juwalkaa ma zunubu tuusuyanoo tee boŋkoynoo se nga zunuboo se, de a ga yaafandi.»

Jamaa boro foo zunubu sargaroo

²⁷ «Nda gandaa ra, jamaa boro foo na zunubu tee ka firka ka yaamarey affoo hoo kaŋ Abadantaa n'a gay a mas'a tee, a duu zunubu. ²⁸ Nda a bay nga zunuboo ga kaŋ nga n'a tee, a ma hancin woy kaŋ ga malal sii kaa sargari nga zunubu kaŋ a n'a tee se. ²⁹ A ma nga kaboo fur *zunubu sargaroo* almanoo boŋoo ga, a m'a koosu nongoo kaŋ ra i ga *sargari kukurantey* almaney koosu. ³⁰ *Sargari juwalkaa* ma nga kabe-izoo ka zaa kuroo ra, a m'a daŋ sargari kukurantey tonadogoo hilley ga, a ma kuroo cindoo kul doori sargari tonadogoo gandahere. ³¹ A ma maanoo kul kaa, sanda takaa kaŋ nda i ga *alaafiya teendi sargaroo* maanoo kaa, a m'a dullandi sargari tonadogoo boŋ, a ga tee sunnaara kaana Abadantaa se. Sargari juwalkaa ma zunubu tuusuyanoo tee a se, de a ga yaafandi.

³² Nda feeji no a kate a ma tee zunubu sargari, a ma tee woy kaŋ ga malal sii. ³³ A ma nga kaboo fur zunubu sargaroo almanoo boŋoo ga, a m'a koosu k'a tee zunubu sargari, nongoo kaŋ ra i ga sargari kukurantey almaney koosu. ³⁴ Sargari juwalkaa ma nga kabe-izoo zaa zunubu sargaroo kuroo ra, a m'a daŋ sargari kukurantey tonadogoo hilley ga, a ma kuroo cindoo kul doori sargari tonadogoo gandahere. ³⁵ A ma maanoo kul kaa, sanda takaa kaŋ nda i ga *alaafiya teendi sargaroo* feejoo maanoo kaa, a m'a dullandi sargari tonadogoo boŋ *sargari tonantey* bande Abadantaa maapoo ga. Sargari juwalkaa ma zunubu tuusuyanoo tee a se nga zunuboo se kaŋ a n'a tee, de a ga yaafandi.»

Hayey kaŋ se zunubu sargari ga hun

⁵ «Nda boro maa dangayan, a dii hayaa kaŋ se dangayanoo teendi wala a bay, a ga tee seede, nda a wanji k'a har, a na zunubu tee, a ga nga layboo zaa. ² Boro kaŋ tuku haya kul kaŋ no ga kaŋ ga har-ram, a ma tee hooga jifa harramante, wala adabba bi-irante jifa harramante, wala gandako jifa harramante, ba nda a mana bay, bora hunday žiibi, a duu zunubu. ³ Wala mo boro, nda a tuku adamize žiibi ga, a ma tee žiibi dumi kul kaŋ no kaŋ ga boro žiibandi, ba nda a mana bay, nda a kaa ka bay, a duu zunubu. ⁴ Boro kaŋ goo ma šelaŋ bila nda lakkal hala a žee, haya kul kaŋ ga no, a ma tee ihenna wala ifutu, ba nda a mana bay, nda a kaa ka bay, a duu zunubey wey affoo.

⁵ Boro kaŋ duu zunubey wey affoo, a ma hayaa har kaŋ zunuboo no a n'a tee. ⁶ Woo banda ga, a ma nga *tooje sargaroo* noo Abadantaa maapoo ga, nga zunuboo kaŋ a n'a tee maaganda se alman buuna woy, maanaa feeji woy wala hancin woy, no ma tee *zunubu sargari*. Woo ga, *sargari juwalkaa* ma zunubu tuusuyanoo tee a se nga zunuboo se.»

Sargaroo kaŋ talkey g'a kaa

⁷ «Nda boro hinoo si too alman buuna k'a sarga zunuboo kaŋ a n'a tee se, a ma kate gubaguba hinka wala tuuzun-ize hinka Abadantaa maapoo ga k'i tee tooje sargari, affoo ma tee *zunubu sargari*, affaa ma tee *sargari kukurante*. ⁸ A ma kate ey *sargari juwalkaa* se, zunuboo wanoo, a m'a kaa sargari jina, a ma boŋoo kaa jindoo ga bila nda a m'a dogu. ⁹ Sargari juwalkaa ma zaa zunubu sargaroo cira kuroo ra k'a say-say sargari tonadogoo caraa ga, de kuroo cindoo ma doorandi sargari tonadogoo gandahere, zunubu sargari no. ¹⁰ Ciraw hinkantoo, a m'a tee sargari kukurante sanda takaa kaŋ nda fondaa n'a har. Sargari juwalkaa ma zunubu tuusuyanoo tee a se nga zunuboo se kaŋ a n'a tee, de a ga yaafandi.

¹¹ Nda bora kaŋ na zunubu tee hinoo si too gubaguba hinka wala tuuzun-ize hinka, a ma farin hamni kilo hinza sarga, a ma tee zunubu sargari. A masi jii doori a boŋ, a masi dugu fur a ga, zama zunubu sargari no. ¹² A m'a ka koy sargari juwalkaa do, sargari juwalkaa ma nga kaboo too zanboo ra kaŋ ga tee *hongandihaya* k'a dullandi sargari tonadogoo boŋ, nga nda *sargari tonantey* Abadantaa maapoo ga, zunubu sargari no. ¹³ Sargari juwalkaa ma zunubu tuusuyanoo tee a se nga zunuboo se kaŋ a n'a tee ka yaamarey wey affoo hoo, de a ga yaafandi. Woo kaŋ cindi, sargari juwalkaa ma duu a sanda *taasu sargaroo*.»

Tooje sargaroo

¹⁴ Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: ¹⁵ «Nda boro firka ka tooje ka zunubu tee ka hayey kaŋ jisandi Abadantaa maapoo ga dii, a ma *tooje sargari* tee Abadantaa maapoo ga ka feeji gaaru zaa alman bu-oney ra kaŋ ga malal sii kaŋ alkadaroo kaŋ kayandi ga

too nzorfu kaaray tammaa alkadaroo, a ma sawa nda nongu henanantaa nzorfu tammaa. Almanoo ma tee toojne sargari. ¹⁶ Toonaa kanj a n'a tee nongu henanantaa se, a m'a hanse ka hayaa yeeti ka affoo tonton igguu foo kul ga, a m'a noo *sargari juwalkaa* se. Sargari juwalkaa ma zunubu tuusuyanoo tee a se nda nga feeji gaaroo k'a sarga k'a tee toojne sargari, de a ga yaafandi.

¹⁷ Nda boro kanj na zunubu tee ka yaamarey kul kanj ga bara affoo hoo kanj Abadantaa n'a gay a mas'a tee bila nda a ma bay, a duu zunubu, de a ga nga layboo zaa. ¹⁸ A ma feeji gaaru kanj ga malal sii zaa alman buuney ra kanj nga alkadaroo kanj kayandi ga too, a ma toojne sargari tee k'a ka koy sargari juwalkaa do. Sargari juwalkaa ma firkayanoo kanj boraa n'a tee bila nda a ma bay zunubu tuusuyanoo tee a se, de a ga yaafandi. ¹⁹ Toone sargari no, zama boraa din, šikka sii a duu zunubu Abadantaa do.»

²⁰ Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: ²¹ «Boro kanj na zunubu tee ka Abadantaa toojne ka nga gandaa boro zanba jinay jisante ga, a nka nondi a se wala zaytaray jinay no, wala a nka nga gandaa boro kom, ²² wala a na haya kurma kanj dere, de a na yankar, wala a žee taari ga, zunubey kul kanj adamize g'i tee, affoo ga, ²³ waati kanj boraa na zunuboo woo tee, a toojne, a ma jinaa kanj a n'a zay, wala a n'a kom, wala jinay no kanj i n'a talfi a ga, wala a nka haya derante kurma, a m'a yeeti. ²⁴ Wala mo a ma tee haya kul kanj ga a taari ka žee. A m'a yeeti a ga timme, ka affoo tonton igguu foo kul ga k'a noo koyoo se, zaaroo kanj ra a ga toojne sargaroo kaa. ²⁵ Woo banda ga, a ma kate nga toojne sargaroo Abadantaa maapoo ga: a ma koy nda sargari juwalkaa se feeji gaaru kanj ga malal sii kanj nga alkadaroo ga too, a ma tee toojne sargari, a m'a kaa alman buuney ra. ²⁶ Sargari juwalkaa ma zunubu tuusuyanoo tee a se Abadantaa jine, de toojne dumi kul kanj no a n'a tee ka duu zunubu ga yaafandi.»

Sargari kukurante ašariyaa sargari juwalkey se

6 Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: ² «Haruna nda nga iz'arey yaamar ka nee: <*Sargari kukurante* ašariyaa ne: sargari kukurantaa, nga, a ma cindi sargari tonadogoo denjoo daŋdogoo ra cijinoo kul hala moo ma boo, sargari tonadogoo nuunaa ma cindi ka dii a boŋ. ³ Woo banda ga, *sargari juwalkaa* ma nga *lej* šukka kaayi beeroo daŋ, de a ma nga lej šukka npogaa daŋ nga ga. A ma sargari kukurantaa kanj nuunaa n'a ton sargari tonadogoo boŋ boosoo zaa k'a daŋ sargari tonadogoo jeroo ga. ⁴ Woo banda ga, a ma nga darbawey kaa ka darbawey fooyaŋ daŋ. A ma boosoo ka koy jamaa kaloo se taray nongu ra kanj ga henan. ⁵ Nuunaa ma cindi ka dii sargari tonadogoo boŋ, a masi buu. Sargari juwalkaa ma tuurey diinandi a boŋ, subbaahi kul ka sargari kukurantaa hanse, ka *alaafiya teendi sargarey* maaney dullandi. ⁶ Nuunaa ga hima ka dii sargari tonadogoo boŋ alwaati kul, a masi buu.

Taasu sargari ašariyaa sargari juwalkey se

⁷ *Taasu sargaroo* ašariyaa ne: Haruna iz'arey m'a sarga Abadantaa jine, sargari tonadogoo tenje. ⁸ A ma nga kaboo too taasu sargaroo hamni baanaa ra, nda nga jiyoo ra, nda dugoo kul kanj goo taasu sargaroo ga. A m'a dullandi sargari tonadogoo boŋ. Sargari no kanj sunnaaraa ga kan, nga *hongandihayaa* no Abadantaa maapoo ga. ⁹ Woo kanj ga cindi a ra, Haruna nda nga iz'arey m'a ŋaa, a ma ŋandi bila dolobiri, nongu henanante ra. I m'a ŋaa cere kubayyan hukkumoo batumaa ra. ¹⁰ A masi hinandi nda dolobiri. Ngi bagaa no kanj ay n'a noo i se *sargari tonantey* ra. Haya no kanj ga hanse ka henan, sanda *zunubu sargari* nda sanda *toone sargari*. ¹¹ Aru kul kanj goo Haruna izey ra m'a ŋaa. Yaamar kanj si tun no war zamaney se, sargari tonantey here Abadantaa maapoo ga. Haya kul kanj tuku a ga, ga yeetandi jere ga Irkoy se.»

¹² Abadantaa yee ka šelaŋ Musa se ka nee: ¹³ «Sargaroo ne kanj Haruna nda nga iz'arey m'a kaa Abadantaa maapoo ga hanoo kanj i g'a yon †: farin hamni kilo hinza kanj ga tee taasu sargari alwaati kul, jere foo subbaahoo, jere faa cijinoo ra. ¹⁴ Hamnoo ma hansandi guuru boŋ nda jii. Ma kate a, a paami nda jii. Ma taasu sargaroo kaa a ma tee dunbu-dunbante kanj sunnaaraa ga kan Abadantaa se.

¹⁵ Haruna iz'arey ra, *sargari juwalkaa* kanj ga yonandi ka huru dogoo ra ma sargaroo woo tee. Yaamar kanj si tun no, a kul ma dullandi Abadantaa maapoo ga.

¹⁶ Sargari juwalkaw taasu sargaroo kul ma tonandi hala a ma ben, a masi ŋandi.»

Zunubu sargari ašariyaa sargari juwalkey se

¹⁷ Abadantaa yee ka šelaŋ Musa se ka nee: ¹⁸ «Šelaŋ Haruna nda nga iz'arey se ka nee: <*Zunubu sargaroo* ašariyaa ne: nongoo kanj ra i ga *sargari kukurantaa* almanoo koosu, nga ra i ma zunubu sargaroo almanoo koosu Abadantaa jine. Haya no kanj ga hanse ka henan. ¹⁹ *Sargari juwalkaa* kanj ga sargaroo kaa zunuboo se m'a ŋaa, nongu henanante ra a ma ŋandi, cere kubayyan hukkumoo batumaa ra. ²⁰ Haya kul kanj tuku hamoo ga, ga henan. Nda kuroo ra haya say darbawey ga, hayaa kanj ga a say m'a numandi nongu henanante ra. ²¹ Labu kusoo kanj ra a hinandi ma kayrandi. Nda alhan kusu ra a hinandi, a ma žiirandi ka leelandi nda hari. ²² Aru kul kanj goo sargari juwalkey hugey borey ra m'a ŋaa. Haya no kanj ga hanse ka henan. ²³ Amma zunubu sargari kul kanj kuroo ra haya katandi cere kubayyan hukkumoo ra nongu henanantaa ra zunubu tuusuyanoo se masi ŋandi. A ma tonandi nuune ra ka tee boosu.»

Toone sargari ašariyaa sargari juwalkey se

7 «*Toone sargaroo* ašariyaa ne: haya no kanj ga hanse ka henan. ² Nongoo kanj ra i ga *sargari kukurantaa* almanoo koosu, nga ra i ma toojne sarga-

† *Zamnaa* 4.3.

roo almanoo koosu, kuroo ma say-sayandi sargari tonadogoo carawey bande. ³ *Sargari juwalkaa* ma maanoo kul sarga, nda šuwalaa, nda maanoo kaŋ ga teeley daabu, ⁴ nda dumay-naa-guuri hinkaa, nda maanoo kaŋ g'i daabu kaŋ ga koy hala caraa ga, nda tasa-izoo kaŋ goo tasaa ga, a m'a kaa dumay-naa-guurey bande. ⁵ Sargari juwalkaa m'i dullandi sargari tonadogoo boŋ sanda *sargari tonante* Abadantaa maanoo ga, toone sargari no. ⁶ Aru kul kaŋ goo sargari juwalkey hugey borey ra m'a ŋaa. Nongu henanante ra a ma ŋandi. Haya no kaŋ ga hanse ka henan. ⁷ Takaa kaŋ ti *zunubu sargaroo*, nga da ti toone sargaroo, ašariyaa follokaa bara i se. Sargari juwalkaa kaŋ ga zunubu tuusuyanoo tee, nga no ma duu a.

⁸ Sargari juwalkaa kaŋ na boro sargari kukurantaa tee, sargari kukurantaa kaŋ a n'a kaa kuuroo, sargari juwalkaa no ma duu a, nga wane nda a. ⁹ *Taasu sargari* kul kaŋ ga hinandi alforon ra wala haya kul kaŋ ga hansandi pol ra wala guuru boŋ, sargari juwalkaa kaŋ g'a tee, nga no ma duu a. ¹⁰ Taasu sargari kul kaŋ loobandi nda jii wala bila jii, Haruna iz'arey, ŋgi no ma duu a, i kul ma sawa a ra.»

Alaafiya teendi sargaroo ašariyaa sargari juwalkey se

¹¹ «*Alaafiya teendi sargarey* kaŋ ga teendi Abadantaa maanoo ga ašariyaa ne: ¹² nda boro n'a kaa *albar-ka danyan* se, a m'a tee wijilayan kaŋ ra dolobiri sii kaŋ loobandi nda jii, nda furmeyan kaŋ ra dolobiri sii kaŋ yonandi nda jii, nda farin hamni kaŋ ŋaami nda jii ka tee wijila kaŋ loobandi nda jii albarka danyanoo kaŋ ti alaafiya teendi sargaroo bande. ¹³ Nga albarka danyan sargaroo bande a ma furme tunanteyan kaa alaafiya teendi sargaroo. ¹⁴ Sargarey wey ra, dumi foo kul nongu foo ga hun Abadantaa maanoo ga, *sargari juwalkaa* kaŋ na alaafiya teendi sargaroo kuroo say-say, nga no ma duu a. ¹⁵ Nga albarka danyanoo kaŋ ti alaafiya teendi sargaroo hamoo ma ŋandi hanoo hunday kaŋ a n'a kaa, haya kul masi cindi hala suba subbaahoo ra.

¹⁶ Nda bora sargaroo man'ti kala meefur wala sargari kaŋ a g'a kaa nda nga boŋ, nga sargaroo ma ŋandi zaaroo kaŋ a g'a kaa, woo kaŋ ga cindi a ra ma ŋandi subaa ra. ¹⁷ Woo kaŋ ga cindi sargaroo hamoo ra jirbi hinzantoo hane ma tonandi nuune ra ka tee boosu. ¹⁸ Nda alaafiya teendi sargaroo hamoo ra haya ŋandi jirbi hinzantoo hane, sargaroo si taandi, bora kaŋ n'a kaa, a si duu nga nafaa, haya hasarante no, boro kaŋ n'a ŋaa ga nga layboo zaa. ¹⁹ Hamoo kaŋ too haya do kaŋ ga harram masi ŋandi, a ma tonandi nuune ra ka tee boosu. Hamoo hunday, boro kul kaŋ ga henan g'a ŋaa. ²⁰ Amma boro kaŋ na alaafiya teendi sargaroo hamoo ŋaa kaŋ ti Abadantaa wane, nga žiiboo goo a ga, bora din ga hun nga jamaa ra. ²¹ Nda boro tuku haya kul kaŋ no ga kaŋ ga harram, adamize žiibi, wala alman harramante, wala haya wangante kul kaŋ ga harram, de a na alaafiya teendi sargaroo hamoo ŋaa kaŋ ti Abadantaa wane, bora din ga hun nga jamaa ra.»

²² Abadantaa šelan Musa se ka nee: ²³ «Šelan Izirayel borey se ka nee: «War masi haw, wala feeji, wala hancin kul maanoo ŋaa. ²⁴ Jifa wala adabba kaŋ hooga n'a wii maanoo ga hin ka yantasu hanse, amma war mas'a ŋaa kul. ²⁵ Zama boro kul kaŋ na alman maanoo ŋaa kaŋ ga tee *sargari tonante* Abadantaa maanoo ga, bora kaŋ n'a ŋaa ga hun nga jamaa ra. ²⁶ War masi kuri kul ŋaa, nongu kul kaŋ ra war goro, a ma tee ciraw kuri wala alman kuri. ²⁷ Boro kul kaŋ na kuri kul kaŋ no ŋaa, bora din ga hun nga jamaa ra.»

²⁸ Abadantaa yee ka šelan Musa se ka nee: ²⁹ «Šelan Izirayel borey se ka nee: «Boro kaŋ na nga alaafiya teendi sargaroo dan Abadantaa jine, a ma Abadantaa bagaa kaŋ nda a ga hima kaa nga alaafiya teendi sargaroo ra. ³⁰ Nga kaboo ma kate sargari tonantey Abadantaa maanoo ga. A ma kate maanoo nda caraa k'a zinji sanda *sargari zinji-zinjante* Abadantaa jine.

³¹ Sargari juwalkaa ma maanoo dullandi sargari tonadogoo boŋ. Caraa, Haruna nda nga iz'arey ma duu a. ³² War alaafiya teendi sargarey ra, war ma almanoo cee hennaa noo sargari juwalkaa se. ³³ Haruna iz'arey ra, boro kaŋ ga alaafiya teendi sargaroo kuroo nda maanoo sarga no ma duu almanoo cee hennaa sanda nga bagaa. ³⁴ Gandoo kaŋ hun sargari zinji-zinjantaa ra nda cewoo kaŋ hun sargaroo ra kaŋ i n'a kaa, ay n'i zaa Izirayel borey do k'i noo sargari juwalkaa Haruna nda nga iz'arey se sanda yaamar kaŋ si tun.»

³⁵ Woo ti bagaa kaŋ Haruna nda nga iz'arey ga duu a ŋgi yonyanoo se sargari tonantey ra Abadantaa maanoo ga, za hanoo kaŋ i ga man ka ŋgi sargari juwalyan goyoo tee Abadantaa maanoo ga. ³⁶ Hayaa no kaŋ Abadantaa n'a zaa Izirayel borey do k'i yaamar hanoo kaŋ ra a n'i yon. Hantum kaŋ si tun no ŋgi zamaney se.

³⁷ Woo ti *sargari kukurantaa*, nda *taasu sargaroo*, nda *zunubu sargaroo*, nda *toone sargaroo*, nda sargari juwalkaa gorandiyanoo goyoo ra sargaroo, nda alaafiya teendi sargaroo ašariyaa ³⁸ kaŋ Abadantaa na Musa yaamar Sinay tondi hondoo boŋ, Sinay saajoo ra hanoo kaŋ ra a na Izirayel borey yaamar i ma sargariyan kaa nga maanoo ga.

Haruna nda nga iz'arey danjandi jere ga sargari juwalyanoo se

8 Abadantaa šelan Musa se ka nee: ² «Haruna zaa, nga nda nga iz'arey, nda darbawey, nda yonyan jiyoo, nda *zunubu sargaroo* haw yaaroo, nda feeji gaaru hinkaa, nda takulawey kaŋ ra dolobiri sii dikaa. ³ Ma alžamaa kul cee cere kubayyan hukukumoo mijoo ga.» ⁴ Hayaa kaŋ Abadantaa n'a yaamar, Musa n'a tee, alžamaa marga cere kubayyan hukukumoo mijoo ga.

⁵ Musa nee alžamaa se: «Hayaa ne kaŋ Abadantaa yaamar a ma teendi.» ⁶ Woo banda ga, Musa na Haruna nda nga iz'arey manandi k'i jumay nda hari. ⁷ A na kaayoo dan Haruna ga, a na centoo haw nda gamahawoo, a na forkiyaa dan a ga, a na *beene kaayi-izoo* kaŋ ga kotay kaayoo ga dan a ga, a na gamahawoo haw nda kaayi-izoo gamahawoo k'a kuubi k'a

bere. ⁸ A na *albaytoo* danj gandey ga ka *alkurraa goy jina* *nawey kanj ti Urim nda Tumim* danj albaytoo ra. ⁹ A na fatalaa didiji boŋoo ga, de fatalaa jineheroo ga, a na wura hiiri henanantaa danj, sanda takaa kanj nda Abadantaa na Musa yaamar.

¹⁰ Woo banda ga, Musa na yonyan jiyoo zaa ka Irkoy gorodogoo nda haya kul kanj goo a ra yon k'i danj jere ga Irkoy se. ¹¹ A zaa a ra ka say-saya cee iyee sargari tonadogoo ga, a na sargari tonadogoo, nda nga jina-nawey kul, nda hanfi beeroo nda hayaa kanj ga a ga goro yon k'i danj jere ga Irkoy se. ¹² A na yonyan jiyoo doori Haruna boŋoo boŋ, a n'a yon k'a danj jere ga Irkoy se. ¹³ Musa na Haruna iz'arey manandi, a na kaayi beeriyanj danj i ga, a na centey haw nda gamahaw, a na fuula danj i ga sanda takaa kanj nda Abadantaa na Musa yaamar.

¹⁴ A na zunubu sargaroo haw jaaroo manandi, Haruna nda nga iz'arey na ngi kabey fur zunubu sargaroo haw jaaroo boŋoo ga. ¹⁵ A koosandi, Musa na nga kabe-izoo ka zaa kuroo ra k'a danj sargari tonadogoo hillel ga, carawey bande, a na sargari tonadogoo henanandi, a na kuroo cindoo doori sargari tonadogoo gandahere k'a danj jere ga Irkoy se ka zunubu tusuyanoo tee a se. ¹⁶ A na maano kul kanj ga teeley daabu, nda tasa-izoo, nda dumay-naa-guuri hinkaa, nda ngi maano zaa k'i dullandi sargari tonadogoo boŋ. ¹⁷ Yaaroo, nda kuuroo, nda hamoo, nda žiiboo, a n'i ton nuune ra jamaa kaloo se taray k'i tee boosu, sanda takaa kanj nda Abadantaa na Musa yaamar.

¹⁸ A na *sargari kukurantaa* feeji gaaroo manandi, Haruna nda nga iz'arey na kabe fur feejoo boŋoo ga. ¹⁹ A koosandi, Musa na kuroo say-say sargari tonadogoo carawey bande. ²⁰ Feejoo dunbu-dunbandi, Musa na boŋoo, nda ham dunbu-dunbantey, nda maaney dullandi. ²¹ Teeley nda kobsey ŋumandi nda hari, Musa na feeji gaaroo kul dullandi sargari tonadogoo boŋ: sargari kukurante no kanj sunnaaraa ga kan, *sargari tonante* no Abadantaa maano ga sanda takaa kanj nda Abadantaa na Musa yaamar.

²² Woo banda ga, Musa na feeji gaaru hinkantoo manandi, sargari juwalkaa gorandiyanoo goyoo ra feeji gaaroo kanj ga tee sargari no. Haruna nda nga iz'arey na ngi kabey fur feeji gaaroo boŋoo ga. ²³ A koosandi, Musa zaa kuroo ra, a n'a danj Haruna hanja hennaa deenoo ga, a danj nga kabe hennaa kobaaroo ga nda nga cee hennaa cew-ize beeroo ga. ²⁴ Musa na Haruna iz'arey manandi, a zaa kuroo ra k'a danj ngi hanja hennaa deeney ga, a danj ngi kabe hennaa kobaarey ga nda ngi cee hennaa cew-ize beerey ga. Woo banda ga, Musa na kuroo cindoo say-say sargari tonadogoo carawey bande. ²⁵ A na maano, nda šuwalaa, nda maano kul kanj ga teeley daabu, nda tasa-izoo, nda dumay-naa-guuri hinkaa nda ngi maano, nda cee hennaa zaa. ²⁶ Takulawey kanj ra dolobiri sii dikaa kanj ga jisi Abadantaa jine ra, a na wijila, nda wijila takula foo kanj loobandi nda jii, nda furme foo zaa a ra k'i danj maaney nda cee hennaa ga. ²⁷ A na wey kul danj Haruna nda nga iz'arey kabey ra, a n'i zinji sanda sar-

gari zinji-zinjante Abadantaa jine. ²⁸ Woo banda ga, Musa n'i kaa kabey ra, a n'i dullandi sargari tonadogoo ga sargari kukurantaa boŋ k'i tee *sargari juwalkaa* gorandiyanoo goyoo ra sargari, sargari tonante no kanj sunnaaraa ga kan Abadantaa se. ²⁹ Musa na almanoo caraa zaa k'a zinji sanda sargari zinji-zinjante Abadantaa jine, sargari juwalkaa gorandiyanoo goyoo ra feejoo woo, nga ti Musa bagaa sanda takaa kanj nda Abadantaa n'a yaamar. ³⁰ Musa na yonyan jiyoo zaa, nda kuroo kanj goo sargari tonadogoo boŋ, a say-saya Haruna nda nga darbawey ga, nga iz'arey nda ngi darbawey ga a bande, a na Haruna nda nga darbawey, nda nga iz'arey nda ngi darbawey a bande danj jere ga Irkoy goyoo se.

³¹ Woo banda ga, Musa nee Haruna nda nga iz'arey se: «Wa hamoo hina cere kubayyan huklumoo mijoo ga, war m'a n'aa no din, nga nda takulaa kanj goo sargari juwalkaa gorandiyanoo goyoo ra dikaa ra sanda takaa kanj nda ay yaamar ka nee: «Haruna nda nga iz'arey m'i n'aa.» ³² Hamoo nda takulaa cindoo, war m'i ton nuune ra k'i tee boosu. ³³ Woo banda ga, jirbi iyee war si hun cere kubayyan huklumoo mijoo ga, hala han kanj war danyanoo jere ga zaarey ma timme, zama jirbi iyee no war g'a tee hala war danyanoo jere ga Irkoy goyoo se ga tabati. ³⁴ Hayaa kanj ir n'a tee hō, Abadantaa n'a yaamar, hala war ma duu zunubu tusuyan. ³⁵ War ma cindi jirbi iyee cere kubayyan huklumoo mijoo ga cijin nda zaari, war ma hayaa dii kanj Abadantaa n'a noo war se war m'a dii hala war masi duu ka buu, zama woo ti hayaa kanj nda ay yaamarandi.» ³⁶ Haruna nda nga iz'arey na hayey kul tee kanj Abadantaa na Musa k'i yaamar.

Haruna nda nga iz'arey gorandi sargari juwalyanoo goyoo ra

9 Jirbi yaahantoo hane, Musa na Haruna, nda nga iz'arey, nda Izirayel boro beerey cee. ² A nee Haruna se: «Yagaw zaa *zunubu sargaroo* se, nda feeji gaaru *sargari kukurantaa* se kanj ga malal sii, ma kate ey Abadantaa jine. ³ Ma šelanj Izirayel borey se ka nee: «Wa jindaaru zaa zunubu sargaroo se, wa yagaw, nda feeji-ize kanjanj goo nda jiri foo zaa, malal masi bara i ra, sargari kukurantaa se. ⁴ Ma haw yaaru nda feeji gaaru zaa *alaafiya teendi sargaroo* se k'a kaa Abadantaa jine nda *taasu sargari* kanj loobandi nda jii, zama hō Abadantaa ga bangay war se.»

⁵ Hayey kanj nda Musa n'i yaamar, i n'i zaa kate cere kubayyan huklumoo jine, alžamaa kul man kate ka kay Abadantaa jine. ⁶ Musa nee: «Hayaa ne kanj Abadantaa n'a yaamar war m'a tee, de Abadantaa daržaa ga bangay war se.» ⁷ Musa nee Haruna se: «Man sargari tonadogoo, ma ni zunubu sargaroo nda ni sargari kukurantaa kaa, ma zunubu tuusuyanoo tee ni nda jamaa se. Woo banda ga, ma jamaa sargaroo kaa, ma zunubu tuusuyanoo tee i se sanda takaa kanj nda Abadantaa na yaamar.»

⁸ Haruna man kate sargari tonadogoo do, a na yagaa koosu kanj ti nga boŋ zunubu sargaroo. ⁹ Haruna

iz'arey kate a se kuroo, a na kabe-izoo sufa kuroo ra, a n'a daŋ sargari tonadogoo hilley ga, a na kuroo cindoo doori sargari tonadogoo gandahere. ¹⁰ A na zunubu sargari maano, nda dumay-ŋaa-guurey, nda tasa-izoo kaŋ hun tasaa ga dullandi sargari tonadogoo boŋ sanda takaa kaŋ nda Abadantaa na Musa yaamar.

¹¹ Amma bašoo nda kuuroo, a n'i ton nuune ra jamaa kaloo se taray k'i tee boosu.

¹² Haruna na feeji gaaroo koosu sargari kukurantaa se. Nga iz'arey n'a noo kuroo, a n'a say-say sargari tonadogoo carawey bande. ¹³ I n'a noo sargari kukurantaa kaŋ dunbu-dunbandi, nda boŋoo, de a n'i dullandi sargari tonadogoo boŋ. ¹⁴ A na teeley nda kobsey numay k'i dullandi sargari tonadogoo boŋ, sargari kukurantaa boŋ.

¹⁵ Woo banda ga, a kate jamaa sargaroo: a na zunubu sargaroo jindaaroo dii kaŋ hun jamaa se, a n'a koosu k'a tee zunubu sargari, sanda cee jinaa takaa.

¹⁶ A kate sargari kukurantaa, a n'a tee sanda takaa kaŋ fonda nee. ¹⁷ A kate *taasu sargaroo*, a na nga kaboo too a ra, a n'a dullandi sargari tonadogoo boŋ ka ton-ton subbaahoo sargari kukurantaa ga. ¹⁸ A na *alaafiya teendi sargaroo* haw jaaroo nda feeji gaaroo koosu kaŋ hun jamaa se. Nga iz'arey n'a noo kuroo, a n'a say-say sargari tonadogoo carawey bande. ¹⁹ I n'a noo haw jaaroo nda feeji gaaroo maaney, nda šuwalaa, nda hayaa kaŋ ga teeley daabu, nda dumay-ŋaa-guurey, nda tasa-izoo. ²⁰ I na maaney daŋ carawey ga, i na maaney dullandi sargari tonadogoo boŋ. ²¹ Haruna na carawey nda kabe hennaa zinji k'i tee *sargari zinji-zinjante* Abadantaa jine sanda takaa kaŋ nda Musa n'a yaamar. ²² Haruna na nga kabey šerre jamaa here ka gaara i se. Woo banda ga, kaŋ a na zunubu sargaroo nda sargari kukurantaa nda alaafiya teendi sargaroo kaa ka ben, a zunbu ganda.

²³ Musa nda Haruna huru cere kubayyan hukkumoo ra. Kaŋ i fatta, i gaara jamaa se, de Abadantaa daržaa bangay alžamaa kul se. ²⁴ Nuune hun Abadantaa do ka sargari kukurantaa nda maaney ton sargari tonadogoo boŋ. Jamaa kul dii a, i kaati nda ŋaali, i na ngi ndumey ka sujudu.

Abadantaa nuunaa na Haruna iz'aru hinka ton

10 Haruna iz'arey, Nadab nda Abihu, affoo kul na nga dugu canboo zaa, i na nuune daŋ a ra ka dugu fur a boŋ, i na nuune kaŋ si bisa i se daŋ Abadantaa jine kaŋ a man'i yaamar nda a. ² Nuune hun Abadantaa do, a n'i halaci, i buu Abadantaa jine. ³ Musa nee Haruna se: «Woo ti hayaa kaŋ Abadantaa n'a har ka nee:

«Borey kaŋ ga too kate ay do, ay ma henanandi i do. Jamaa kul jine ya jeerandi.»

Woo banda ga, Haruna dangay.

⁴ Musa ciya Mišel nda Elisafaŋ se, Uziyel iz'arey, Haruna baaba armaa, ka nee i se: «Wa man kate ka war armye kaa nongu henanantaa jine k'i ka koy jamaa kaloo se taray.» ⁵ I man kate, de i n'i ka koy ngi

kaayi beerey ra gorodogoo se taray sanda takaa kaŋ nda Musa n'a har.

⁶ Musa nee Haruna, nda nga iz'arey Eleyazar, nda Itamar se: «War masi war boŋey feeri, war masi war kaayey kottu ka war binemarayanoo cebe hala war masi duu ka buu, hala Irkoy masi futu jamaa kul ga. Amma war armye, Izirayel hugoo kul ma borey hēe kaŋ Abadantaa n'i ton. ⁷ War masi hun cere kubayyan hukkumoo mijoo ga hala war masi duu ka buu, zama Abadantaa yonyan jiyoo goo war ga ka war daŋ jere ga nga se.» I na hayaa tee kaŋ Musa n'a har.

Ašariyaa kaŋ ga šelaŋ harifutawey ga

⁸ Abadantaa šelaŋ Haruna se ka nee: ⁹ «War masi *alaneb* hari moora haŋ, war masi harifutu haŋ, ni nda ni iz'arey ni bande, waati kaŋ war ga koy huru cere kubayyan hukkumoo ra hala war masi duu ka buu. Hantum kaŋ si tun no war zamaney se, ¹⁰ nga ra war ma haya henanante nda haya koonu fay k'i kaa cere ra, ka iharramante nda ihalalante kaa cere ra, ¹¹ ka Izirayel borey cawandi yaamarey kul kaŋ Abadantaa na Musa k'i yaamar.»

Ašariyaa kaŋ ga šelaŋ sargarey hamey ga

¹² Musa nee Haruna, nda Eleyazar, nda Itamar, nga iz'arey kaŋ cindi se: «Wa *taasu sargaroo* zaa, woo kaŋ cindi *sargari tonantey* ra Abadantaa maano ga, w'a ŋaa bila dolobiri sargari tonadogoo jeroo ga, zama haya no kaŋ ga hanse ka henan. ¹³ War m'a ŋaa nongu henanante ra, zama woo ti ni bagaa nda ni iz'arey bagaa kaŋ war ga duu a sargari tonantey ra Abadantaa maano ga, zama woo nda ay yaamarandi. ¹⁴ War ma gandoo kaŋ hun *sargari zinji-zinjantaa* ra nda ce-woo kaŋ hun sargaroo ra kaŋ i n'a kaa ŋaa nongu henanante ra, ni, nda ni iz'arey, nda ni ize woyey m'i ŋaa cere bande. Zama i nka nondi ma ne sanda ni bagaa, nda ni izey bagaa Izirayel borey *alaafiya teendi sargarey* ra. ¹⁵ I ma kate cewoo kaŋ hun sargaroo ra kaŋ i n'a kaa, nda gandoo kaŋ hun sargari zinji-zinjantaa ra, nda sargari tonantey maaney, k'i zinji sanda sargari zinji-zinjante Abadantaa jine. Wey din, ni nda ni iz'arey ni bande wane nda ey, i ga tee baa duumante sanda takaa kaŋ nda Abadantaa na yaamar.»

¹⁶ Musa na *zunubu sargari* jindaaroo alhabar hāa, amma nga ne, a tonandi. A futu Eleyazar nda Itamar ga, Haruna iz'arey kaŋ cindi, a nee: ¹⁷ «Cin se war mana zunubu sargaroo ŋaa nongu henanante ra? Zama haya no kaŋ ga hanse ka henan. Abadantaa nk'a noo war se hala war ma jamaa layboo zaa ka zunubu tu-usuyanoo tee i se nga jine. ¹⁸ Nga ne, kuroo mana katandi nongu henanantaa gundoo ra, taka kul kaŋ no, war hima k'a ŋaa nongu henanantaa ra sanda takaa kaŋ nda ay n'a yaamar.» ¹⁹ Haruna nee Musa se: «Nga ne, hō i na ngi zunubu sargaroo kaa nda ngi *sargari kukurantaa* Abadantaa jine. Hayey wey tee ay ga, nda ay na zunubu sargaroo ŋaa hō, a ga kan Abadantaa se wala?» ²⁰ Musa maar'a, de a kan a se.

Haya halalante nda harramante ašariyaa

11 Abadantaa šelaŋ Musa nda Haruna se ka nee: ² «Wa šelaŋ Izirayel borey se ka nee: «Adabbawey kul kaŋ goo laboo ga, wey kaŋ war ga hin k'i ŋaa ti: ³ almaney kaŋ ga goyaw ra, war ga hin ka haya kul ŋaa kaŋ kobsoo ga faya, de ceetaamoo ga fersi ihinka. ⁴ Amma wey kaŋ si ŋandi wey kaŋ ga goyaw ra nda wey kaŋ kobsoo ga faya ra ti: yoo, zama a ga goyaw, amma kobsoo si faya. A ga harram war se, ⁵ nda tondoo ntabay, zama a ga goyaw, amma kobsoo si faya. A ga harram war se, ⁶ nda ntabay, zama a ga goyaw, amma kobsoo si faya. A ga harram war se, ⁷ nda nbirŋa, zama kobsoo ga faya, de ceetaamoo ga fersi ihinka, amma a si goyaw. A ga harram war se. ⁸ War masi ŋi hamey ŋaa, war masi tuku ŋi jifaa ga. I ga harram war se.

⁹ Wey kaŋ war ga hin k'i ŋaa hayey kul kaŋ goo haroo ra ne: wey kul kaŋ goo nda ziihaya nda kokoši kaŋ goo haroo ra, a ma tee teekoo wala isaa, war ga hin k'i ŋaa. ¹⁰ Amma haya kul kaŋ sii nda ziihaya nda kokoši kaŋ goo teekoo nda isaa ra, haya kul kaŋ ga ŋuurijuuuri haroo ra, nda adabba kul kaŋ goo haroo ra, i ga tee war se haya wangante. ¹¹ I ma tee war se haya wangante, war masi ŋi hamey ŋaa, war ma wanga ŋi jifawey. ¹² Haya kul kaŋ goo haroo ra kaŋ sii nda ziihaya nda kokoši ga tee war se haya wangante.

¹³ Cirawey ra, wey kaŋ war m'i wanga ey, war mas'i ŋaa, haya wanganteyan no, man'ti kala jigaara, nda jigaara kaabekoyni, nda taši, ¹⁴ nda algabu ciray, nda algabu bibi dumi nda dumi, ¹⁵ nda gaaru-gaaru dumi kul, ¹⁶ nda taatagay, nda cirawfutu, nda jufuleele, nda gabu dumi nda dumi, ¹⁷ nda duuricanba, nda miri-mirirngondiya, nda cirawfutu beeri, ¹⁸ nda cirawfutu kaaray, nda saajoo cirawfutu, nda jigaara, ¹⁹ nda alwaaliya, nda cirawkaaray dumi nda dumi, nda ciraw zunbukoyni, nda atafirfir.

²⁰ Fatakoyni kaccu kul kaŋ ga dira cee taaci ga, ga tee war se haya wangante. ²¹ Amma hayey kaŋ war ga hin k'i ŋaa fatakoyney ra kaŋ ga dira cee taaci ga ti wey kaŋ ŋi ceetaamey se beene i goo nda cee taabanteyan kaŋ nda i ga sar laboo ga. ²² Hayey kaŋ war ga hin k'i ŋaa ti ndoo dumi beeri nda dumi kaccu nda cirilondi dumi beeri nda dumi kaccu. ²³ Amma fatakoyni cindey kul kaŋ goo nda cee taaci ga tee war se haya wangante.»

Hayey kaŋ ga boro žiibandi nda boro tuku i ga

²⁴ ««Hayayan ŋe kaŋ ga war žiibandi, boro kul kaŋ tuku ŋi jifaa ga, ga žiibi hala almaaroo ra. ²⁵ Boro kul kaŋ na ŋi jifaa affoo zaa, ma nga bankaarawey ŋumandi, a ga žiibi hala almaaroo ra.

²⁶ Adabba kul kaŋ kobsoo ga faya, amma ceetaamoo si fersi ihinka, a si goyaw, a ga harram war se. Boro kul kaŋ tuku a ga, ga žiibi. ²⁷ Haya kul kaŋ ga dira nga ceetaamey ga adabbawey kaŋ goo nda cee taaci ra, ga harram war se, boro kul kaŋ tuku ŋi jifaa ga, ga žiibi

hala almaaroo ra. ²⁸ Boro kul kaŋ na ŋi jifaa zaa, ma nga bankaarawey ŋumandi, a ga žiibi hala almaaroo ra. I ga harram war se.

²⁹ Hayey kaŋ ga harram war se gandakoyey ra kaŋ ga ŋuurijuuuri laboo ga ti: minay, nda nceŋ, nda agazirim dumi nda dumi, ³⁰ nda ncita, nda cilimtaala, nda nkuura, nda jingam, nda daamamolooli. ³¹ Wey ga harram war se gandakoyey kul ra, boro kul kaŋ tuku ŋi bukawey ga, ga žiibi hala almaaroo ra. ³² Nda a buu ka kaŋ, haya kul kaŋ ga no ga žiibi, a ma tee bundu gamal, wala bankaaray, wala kuuru, wala bolbol, jinay kul kaŋ ga yantasu hanse, a ma huru hari ra, a ga žiibi hala almaaroo ra. Woo banda ga, a ga henan. ³³ Labutuu kul kaŋ ra ŋi affoo kaŋ, haya kul kaŋ goo a ra ga žiibi, war ma labutuwoo kayri. ³⁴ Ŋaayan kul kaŋ ga ŋandi kaŋ labutuwoo din haroo too a do ga žiibi. Haŋhaya kul kaŋ ga haŋandi kaŋ goo jinay kul kaŋ ra no ga žiibi. ³⁵ Jinay kul kaŋ ga ŋi jifaa affoo kaŋ, ga žiibi, a ma tee alforon wala feema, i ma kayrandi, i ga harram, i ma harram war se. ³⁶ Amma hariŋaa wala day karŋan ti hari kanidoo ga halal, amma boro kaŋ tuku ŋi jifaa ga, ga žiibi. ³⁷ Nda ŋi jifaa affoo kaŋ dumi boŋ kaŋ ga dumandi, dumiyooy ga halal. ³⁸ Nda a gar i na hari dan dumiyooy ga, ŋi jifaa affoo kaŋ a ga, a ga harram war se.

³⁹ Nda adabbawey kaŋ ga tee war se ŋaahaya affoo jifa, boro kaŋ tuku jifaa ga, ga žiibi hala almaaroo ra.

⁴⁰ Boro kaŋ na jifaa ŋaa ma nga bankaarawey ŋumandi, a ga žiibi hala almaaroo ra, boro mo kaŋ na jifaa zaa ma nga bankaarawey ŋumandi, a ga žiibi hala almaaroo ra.

⁴¹ Gandako kul kaŋ ga ŋuurijuuuri laboo ga, man'ti kala haya wangante, a masi ŋandi. ⁴² Hayey kul kaŋ ga dira gundey ga, nda wey kul kaŋ ga dira cee taaci ga, nda wey kul kaŋ goo nda cee boobo ka ŋuurijuuuri laboo ga gandakoyey ra, war mas'i ŋaa, zama haya wanganteyan no. ⁴³ War masi war boŋ tee haya wangante nda gandakoyey wey kaŋ ga ŋuurijuuuri, war masi war boŋ žiibandi nda ey, i masi war žiibandi ŋi bande.

⁴⁴ Zama agay ti Abadantaa, war Koyoo. Wa war boŋ dan jere ga Irkoy se ka tee nga boro henananteyan †, zama ay ga henan. War masi war boŋ žiibandi nda gandakoyey kaŋ ga ziilam-ziilam laboo ga affoo. ⁴⁵ Zama agay ti Abadantaa kaŋ na war žigandi ka hun Misira gandaa ra, hala ya tee war se Irkoy. War ma henan, zama ay ga henan.»

⁴⁶ Woo ti adabbawey nda cirawey ašariyaa, nda hayey kul kaŋ ga ziilam-ziilam haroo ra, nda wey kul kaŋ ga ŋuurijuuuri laboo ga, ⁴⁷ nga ra haya harramante nda ihalalante ga fayandi ka hun cere ra, hoogaa kaŋ ga ŋandi nda woo kaŋ si ŋandi here.

Woy kaŋ hay ašariyaa

12 Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: ² «Šelaŋ Izirayel borey se ka nee: «Nda woy na gunde zaa,

† «Wa war boŋ dan jere ga Irkoy se ka tee nga boro henananteyan», Ebere šenni ra, almaganaa faa ti «Wa war boŋ dan jere ga Irkoy se, de war ga tee nga boro henananteyan».

a duu nga boŋ iz'aru, a ga žiibi jirbi iyye, a ga žiibi sanda waati kaŋ a ga dii nga gaaham žiiboo. ³Jirbi yaa-hantoo hane, zankaa ma hurubangu. ⁴Woyoo ma jirbi waranza cindi hinza (33) goro, hala waati kaŋ nga kuroo žiiboo ma ben a ga. A masi tuku haya henanante kul do, a masi koy nongu henanantaa ra, hala han kaŋ nga henanandiyanoo jirbey timme.

⁵Amma nda woy no a duu a, a ga žiibi jirbiyye hinka, a ga žiibi sanda waati kaŋ a ga dii nga gaaham žiiboo. Woo banda ga, a ma goro jirbi woydu cindi iddu (66), hala waati kaŋ kuroo žiiboo ma ben a ga.

⁶Waati kaŋ nga henanandiyanoo jirbey timme, iz'aru wala ize woy no a duu a, a ma koy nda a *sargari juwalkaa* do, cere kubayyan hukumoo miŋoo ga, jiiri foo feeji-ize, a ma tee *sargari kukurante*, nda tuuzun-ize, wala gubaguba ka tee *zunubu sargari*. ⁷Sargari juwalkaa m'i sarga Abadantaa jine, a ma henanandiyanoo tee a se, de a ga henan, zama nga kuroo kay. Woo ti woy kaŋ na iz'aru wala ize woy hay ašariyaa.

⁸Nda a sii nda hini ka duu feeji, a ma gubaguba hinka wala tuuzun-ize hinka zaa, affoo sargari kukurantaa se, affaa zunubu sargaroo se. Sargari juwalkaa ma henanandiyanoo tee a se, de a ga henan.»»

Gaaham kuuroo wirciyaŋ ašariyaa

13 Abadantaa šelaŋ Musa nda Haruna se ka nee: ²«Nda adamize kuuroo ga funsu-ize wala dori-doo kogo wala ndella kaaray goo, de a tee kuuroo ra dori sanda *jiray*, i m'a ka koy *sargari juwalkaa* Haruna wala nga iz'arey sargari juwalkey affoo do. ³Sargari juwalkaa ma doroo laasaabu kaŋ goo kuuroo ga. Nda doroo dogoo hinbiroo bere ka kaaray, de doroo ga hima nda a guusu ka bisa kuuroo, jiray dumi dori no. Sargari juwalkaa m'a guna, de a ma bayrandi kaŋ a ži-ibi. ⁴Nda ndellaa kaŋ goo kuuroo ga, ga kaaray, de a si hima nda a guusu ka bisa kuuroo, hinbiroo mana bere ka kaaray. Sargari juwalkaa ma dorikoynoo daabu jirbi iyye. ⁵Sargari juwalkaa m'a laasaabu jirbi iyyantoo hane, nda a gar kaŋ nga do doroo cindi nga takaa ga, a mana daaru kuuroo ga, sargari juwalkaa ma yee k'a daabu jirbi iyye koyne. ⁶Sargari juwalkaa m'a guna koyne jirbi iyyantoo hane, nda a gar kaŋ doroo goo ma dere, a mana daaru kuuroo ga, sargari juwalkaa ma bayrandi kaŋ a henan. Doridoo kogo no, a ma nga bankaarawey numandi, de a ga henan. ⁷Amma nda doridoo kogaa daaru kuuroo ga ka tonton sargari juwalkaa laasaaburoo nda ka bayrandi kaŋ a henan banda ga, a ma nga boŋ cebe sargari juwalkaa se koyne. ⁸Sargari juwalkaa m'a laasaabu, nda a gar kaŋ doridoo kogaa daaru kuuroo ga, sargari juwalkaa ma bayrandi kaŋ a žiibi, jiray dumi no.

⁹Nda jiray dumi dori fatta boro ga, i m'a ka koy sargari juwalkaa do. ¹⁰Sargari juwalkaa m'a laasaabu, nda a gar kaŋ funsu-ize kaaray goo kuuroo ga, de a na hinbiroo kaarayandi, ham zay doo goo funsoo ga, ¹¹jiray no kaŋ nin kuuroo ga. Sargari juwalkaa ma bayrandi kaŋ a žiibi. A mas'a daabu, zama a žiibi. ¹²Nda jiraa

hanse ka kuuroo dii, nda jiraa na bora kaŋ ga doroo goo kuuroo kul daabu k'a dii boŋoo ka koy cewey ga, wey kul kaŋ sargari juwalkaa ga dii a, ¹³sargari juwalkaa m'a laasaabu, nda a gar kaŋ jiraa na gaa-hamoo kul daabu, a ma bayrandi kaŋ bora kaŋ ga doroo goo henan. Nga kul ka kaaray, a henan. ¹⁴Amma han kaŋ i dii ham zay a ga, a ga žiibi. ¹⁵Nda sargari juwalkaa na hamoo kaŋ zay guna, a ma bayrandi kaŋ a žiibi. Hamoo kaŋ zay ga žiibi, jiray dumi no. ¹⁶Amma nda hamoo kaŋ zay bere ka yee ka tee ikaaray, a ma yee sargari juwalkaa do. ¹⁷Sargari juwalkaa m'a laasaabu, nda a gar kaŋ doroo bere ka tee ikaaray, sargari juwalkaa ma bayrandi kaŋ bora kaŋ ga doroo goo henan. A henan.

¹⁸Nda futta fatta kuuroo ga, de a duu baani, ¹⁹nongoo kaŋ ra futtaa tee, funsu-ize kaaray, wala nda ndella kaaray kaŋ moŋoo ga ciray fatta a ra, bora ma nga boŋ cebe sargari juwalkaa se. ²⁰Sargari juwalkaa m'a laasaabu, nda a gar kaŋ a ga hima nda a guusu ka bisa kuuroo, nga hinbiroo bere ka tee ikaaray, sargari juwalkaa ma bayrandi kaŋ a žiibi. Jiray dumi dori no kaŋ fatta futtaa ga. ²¹Nda sargari juwalkaa n'a guna, nda a gar kaŋ hinbiri kaaray sii a ga, a mana guusu ka bisa kuuroo, a goo ma dere, sargari juwalkaa m'a daabu jirbi iyye. ²²Nda a daaru ka tonton kuuroo ga, sargari juwalkaa ga bayrandi kaŋ a žiibi, dori no. ²³Amma nda ndellaa cindi nga dogoo ra, a mana daaru, futtaa ndellaa no, sargari juwalkaa ma bayrandi kaŋ a henan.

²⁴Nda nongu kaŋ ton goo kuuroo ga, de tondogoo silbaa man'ti kala ndella kaaray moo ciray wala ikaaray, ²⁵sargari juwalkaa m'a laasaabu, nda a gar kaŋ hinbiroo bere ka tee ikaaray ndellaa ra, de a ga hima nda a guusu ka bisa kuuroo, jiray no, a fatta tondogoo ga, sargari juwalkaa ma bayrandi kaŋ a žiibi, jiray dori no. ²⁶Nda sargari juwalkaa n'a guna, nda a gar kaŋ hinbiri kaaray sii ndellaa ra, a si hima nda a guusu ka bisa kuuroo, a goo ma dere, sargari juwalkaa m'a daabu jirbi iyye. ²⁷Sargari juwalkaa m'a guna jirbi iyyantoo hane. Nda ndellaa daaru kuuroo ga ka tonton, sargari juwalkaa ma bayrandi kaŋ a žiibi, jiray dori no. ²⁸Amma nda ndellaa cindi nga dogoo ra, a mana daaru kuuroo ga, a goo ma dere, tonyan futta no. Sargari juwalkaa ma bayrandi kaŋ a henan, zama nongoo kaŋ ton ndellaa no.

²⁹Nda aru wala woy duu dori nga boŋoo wala nga toonaa ga, ³⁰sargari juwalkaa ma doroo laasaabu, nda a gar kaŋ a ga hima nda a guusu ka bisa kuuroo, hinbiri kara say-sayante goo a ga. Sargari juwalkaa ma bayrandi kaŋ a žiibi, forgo no, boŋ wala toono jiray dumi no. ³¹Nda sargari juwalkaa na forгаа doroo guna, nda a gar kaŋ a si hima nda a guusu ka bisa kuuroo, hinbiri bibi sii a ga, sargari juwalkaa ma bora kaŋ ga forgo doroo goo daabu jirbi iyye. ³²Sargari juwalkaa ga doroo guna jirbi iyyantoo hane, nda a gar kaŋ forгаа mana daaru, hinbiri kara sii a ga, de a si hima nda a guusu ka bisa kuuroo, ³³bora ma cebu, amma a masi forгаа dogoo cebu, sargari juwalkaa ma for-

gokoynoo daabu jirbi iyye koyne. ³⁴ Sargari juwalkaa ga forgaa guna jirbi iyyantoo hane, nda a gar kaŋ a mana daaru kuuroo ga, a si hima nda a guusu ka bisa kuuroo, sargari juwalkaa ma bayrandi kaŋ a henan. Bora ma nga bankaarawey numandi, de a ga henan. ³⁵ Amma nda forgaa daaru kuuroo ga ka tonton, nga henanandiyanoo banda ga, ³⁶ sargari juwalkaa m'a laasaabu, nda a gar kaŋ forgaa daaru kuuroo ga, sargari juwalkaa masi hinbiri kara ceeci, a žiibi. ³⁷ Nda nga do, forgaa cindi nga dogoo ra, de hinbiri bibiyan žay a ra, forgaa ben. A henan, sargari juwalkaa ma bayrandi kaŋ a henan.

³⁸ Nda aru wala woy duu ndellayan nga kuuroo ga, ndella kaarayyan, ³⁹ sargari juwalkaa m'a laasaabu, nda a gar kaŋ nga kuuroo ga ndella kaaray kaŋ goo ma dere goo, ndella de no kaŋ fatta kuuroo ga, a henan.

⁴⁰ Nda aru boŋ hinbirey hun, a taylel, a henan. ⁴¹ Nda nga boŋoo jineheroo hinbirey ka hun, teŋa se beene ka taylel, a henan. ⁴² Nda taylel dogoo jine wala banda, dori kaaray kaŋ moŋoo ga ciray goo a ra, jiray no kaŋ fatta taylel dogoo jine wala banda heroo ra. ⁴³ Sargari juwalkaa m'a laasaabu, nda a gar kaŋ doroo futtaa man'ti kala ikaaray kaŋ moŋoo ga ciray kaŋ goo tayleloo jineheroo wala banda heroo ra, a ga hima nda jiray kaŋ goo kuuroo ra, ⁴⁴ jiraykoyni no, a žiibi. Sargari juwalkaa ma bayrandi kaŋ nga kul ka žiibi, boŋoo ga nga doroo goo.

⁴⁵ Jiraykoynoo kaŋ ga doroo goo ma darbay kottayan daŋ, a ma nga boŋoo feeri, a ma nga kaaboo daabu, a ma kaati ka nee: «Žiibi, žiibi!» ⁴⁶ Waatoo kul kaŋ doroo goo a ga, a ga žiibi. A žiibi, a ma goro nga hinne, a ga goro jamaa kaloo se taray.

Fuune kaŋ ga bankaaray wala kuuru jinay žiibandi

⁴⁷ Nda bankaaray ga fuune fatta, a ma tee haabu darbay wala leŋ ūukka darbay, ⁴⁸ a ma tee ūukka wala ūukka kaŋ kayandi, leŋ wala haabu, a ma tee kuuru wala jinay kul kaŋ no kaŋ teendi kuuru ra, ⁴⁹ nda ndellaa man'ti kala ifirzi wala iciray darbaa, wala kuuroo, wala ūukka, wala ūukka kaŋ kayandi, wala jinay kul kaŋ teendi kuuru ra ga, fuune ndella no, a ma cebandi *sargari juwalkaa* se. ⁵⁰ Sargari juwalkaa ma ndellaa laasaabu, a ma jinaa kaŋ ga ndellaa huru daabu jirbi iyye. ⁵¹ Jirbi iyyantoo hane, a ma ndellaa guna, nda a daaru darbaa, wala ūukka, wala ūukka kaŋ kayandi, wala kuuroo, wala jinay kul kaŋ teendi kuuru ra ga, ndellaa man'ti kala fuune kaŋ nin, a žiibi. ⁵² Darbaa, wala ūukka, wala ūukka kaŋ kayandi, haabu wala leŋ, a ma tee jinay kul kaŋ teendi kuuru ra kaŋ ga ndellaa goo, ma tonandi, zama fuune kaŋ nin no. Hayaa ma tonandi nuune ra ka tee boosu. ⁵³ Nda sargari juwalkaa n'a laasaabu, nda a gar kaŋ ndellaa mana daaru darbaa, wala ūukka, wala ūukka kaŋ kayandi, wala jinay kul kaŋ teendi kuuru ra ga, ⁵⁴ sargari juwalkaa ma yaamar kaŋ hayaa ma numandi kaŋ ga ndellaa huru, de a ma yee k'a daabu jirbi iyye koyne. ⁵⁵ Sargari juwalkaa m'a guna numandiyanoo

banda ga, nda a gar kaŋ ndellaa mana alhaali barmay, a mana daaru, a žiibi, a ma tonandi nuune ra ka tee boosu. Guusu no kaŋ tee darbaa jine wala banda heroo ra. ⁵⁶ Nda sargari juwalkaa n'a guna, nda a gar kaŋ ndellaa goo ma dere numandiyanoo banda ga, a m'a dunbu k'a kaa darbaa, wala kuuroo, wala ūukka, wala ūukka kaŋ kayandi ga. ⁵⁷ Nda a yee ka fatta darbaa, wala ūukka, wala ūukka kaŋ kayandi, wala jinay kul kaŋ teendi kuuru ra ga, fuune no kaŋ goo ma bangay. Ma jinaa kaŋ ga ndellaa huru ton nuune ra k'a tee boosu.

⁵⁸ Darbaa, wala ūukka, wala ūukka kaŋ kayandi, wala jinay kul kaŋ teendi kuuru ra kaŋ n'n'a numandi ka ndellaa kaa, ma numandi koyne, a henan.»

⁵⁹ Woo ti fuune ndella kaŋ huru haabu wala leŋ darbay, wala ūukka, wala ūukka kaŋ kayandi, wala jinay kul kaŋ teendi kuuru ra ga ašariyaa hala bora ma bayrandi kaŋ a henan wala a žiibi.

Jiraykoyni henanandiyanoo ašariyaa

14 Abadantaa ūelaŋ Musa se ka nee: ² «*Jiraykoyni* ašariyaa ne nga henanandiyanoo hane: waati kaŋ i n'a ka koy *sargari juwalkaa* do, ³ sargari juwalkaa ma koy jamaa kaloo se taray, a m'a laasaabu, nda a gar kaŋ jiraykoynoo duu baani nga jiraa doroo ra, ⁴ sargari juwalkaa ma yaamar kaŋ i ma kate bora kaŋ ga hima ka henan se: ciraw hunante halalante hinka, nda *sedere* bundu, nda ūilli ciray zaram, nda *izopu* bundu. ⁵ Sargari juwalkaa ma yaamar kaŋ i ma ciraw faa koosu labu kusu kaŋ ra hari henna goo boŋ. ⁶ Ciraw hunantaa, a m'a zaa, nga nda *sedere* bundoo, nda ūilli ciray zaramoo, nda *izopu* bundoo, a m'i sufa ciraa kaŋ koosandi hari henna boŋ kuroo ra. ⁷ A ma say-saya cee iyye jiraykoynoo ga kaŋ ga hima ka henan nga jiraa ra. Woo banda ga, a ma bayrandi kaŋ a henan, de a ma ciraw hunantaa taŋ saajoo ra. ⁸ Bora kaŋ ga hima ka henan ma nga bankaarawey numay, a ma nga hinbirey kul cebu, a ma numay haroo ra, de a ga henan. Woo banda ga, a ga hin ka huru jamaa kaloo ra, amma a ma cindi hukkumoo se taray jirbi iyye. ⁹ Jirbi iyyantoo hane, a ma nga hinbirey kul cebu, boŋoo, nda kaaboo, nda moo beene hinbirey, a ma nga hinbirey kul cebu, a ma nga bankaarawey numandi, a ma nga gaahamoo numay nda hari, de a ga henan.

¹⁰ Jirbi yaahantoo hane, a ma feeji aru-ize hinka kaŋ ga malal sii, nda feeji woy-ize kaŋ goo nda jiiri foo kaŋ ga malal sii, nda farin hamni kilo yagga cine kaŋ loobandi nda jii ka tee *taasu sargari*, nda jii liitar jere zaa. ¹¹ Sargari juwalkaa kaŋ ga henanandiyanoo tee ma bora kaŋ ga hima ka henan nda hayey wey daŋ Abadantaa jine cere kubayyan hukkumoo miŋoo ga. ¹² Sargari juwalkaa ma feeji aru-ize faa dii k'a tee *toone sargari*, nga nda liitar jeraa jiyoo, a m'i zinjii k'i tee *sargari zinjii-zinjante* Abadantaa jine. ¹³ A ma feeji aru-izoo koosu nongoo kaŋ ra *zunubu sargaroo* nda *sargari kukurantaa* koosandi, nongu henanante ra, zama takaa kaŋ ti *zunubu sargaroo*, nga da ti *toone sarga-*

roo, sargari juwalkaa ma duu a, haya no kanj ga hanse ka henan. ¹⁴ Sargari juwalkaa ma zaa toone sargaroo kuroo ra k'a danj boraan kanj ga hima ka henan hanja hennaa deenoo ga, nda nga kabe hennaa kobaaroo ga, nda cee hennaa cew-ize beeroo ga. ¹⁵ Sargari juwalkaa ma zaa liitar jeraa jiyoo ra k'a doori nga kabe laalaa ra, ¹⁶ a ma nga kabe hennaa kabe-ize foo sufa jiyoo ra kanj goo kabe laalaa ra, a ma nga kabe-izoo ka zaa jiyoo ra k'a say-say cee iyye Abadantaa jine. ¹⁷ Sargari juwalkaa ma zaa jii cindoo ra kanj goo nga kaboo ra k'a danj boraan kanj ga hima ka henan hanja hennaa deenoo ga, nda nga kabe hennaa kobaaroo ga, nda nga cee hennaa cew-ize beeroo ga, toone sargaroo kuroo boŋ. ¹⁸ Jiyoo cindoo kanj goo sargari juwalkaa kaboo ra, a m'a fur boraan kanj ga hima ka henan boŋoo ga, a ma henanandiyanoo tee a se Abadantaa jine. ¹⁹ Sargari juwalkaa ma zunubu sargaroo kaa, a ma henanandiyanoo tee a se k'a henanandi ka žiiboo kaa a ga. Woo banda ga, a ma sargari kukurantaa almanoo koosu. ²⁰ Sargari juwalkaa ma sargari kukurantaa nda taasuu sargaroo kaa sargari tonadogoo ga. Sargari juwalkaa ma henanandiyanoo tee boraan se, de a ga henan.

Jiraykoyni talka henanandiyanoo

²¹ Nda boro ga talka, de nga hinoo si too hayey wey, a ma feeji aru-ize foo kaa *toone sargari k'a tee sargari zinjii-zinjante* ka henanandiyanoo tee a se. A ma farin hamni kilo hinza kanj loobandi nda jii zaa k'a kaa *taasu sargari* nda jii liitar jere, ²² nda gubaguba hinka wala tuuzun-ize hinka kanj nga hinoo ga toor'a, affoo *zunubu sargari se*, affaa *sargari kukurante se*. ²³ Nga henanandiyanoo jirbi yaahantoo hane, a ma kate ey *sargari juwalkaa* do cere kubayyan hukcumoo minoo ga Abadantaa jine. ²⁴ Sargari juwalkaa ma toone sargaroo feeji aru-izoo dii nda liitar jeraa jiyoo, a m'i zinjii k'i tee sargari zinjii-zinjante Abadantaa jine. ²⁵ A ma toone sargaroo feejoo koosu, a ma zaa toone sargaroo kuroo ra k'a danj boraan kanj ga hima ka henan hanja hennaa deenoo ga, nda nga kabe hennaa kobaaroo ga, nda cee hennaa cew-ize beeroo ga. ²⁶ Sargari juwalkaa ma doori jiyoo ra nga kabe laalaa ra. ²⁷ Kabe hennaa kabe-ize foo, a m'a ka zaa jiyoo ra kanj goo kabe laalaa ra, a m'a say-say cee iyye Abadantaa jine. ²⁸ Jiyoo kanj goo sargari juwalkaa kaboo ra, a ma danj a ra boraan kanj ga hima ka henan hanja hennaa deenoo ga, nda nga kabe hennaa kobaaroo ga, nda cee hennaa cew-ize beeroo ga, nongoo kanj ra toone sargaroo kuroo jisandi. ²⁹ Woo kanj cindi jiyoo ra kanj goo sargari juwalkaa kaboo ra, a m'a fur boraan kanj ga hima ka henan boŋoo ga ka henanandiyanoo tee a se Abadantaa jine. ³⁰ Woo banda ga, nga nda nga hinagoo, a ma gubagubawey affoo wala tuuzun-izey affoo sarga. ³¹ Nga hinagoo ra, a ma affoo kaa zunubu sargari se, affaa sargari kukurante, taasuu sargaroo bande. Sargari juwalkaa ma henanandiyanoo tee boraan se kanj ga hima ka henan Abadantaa jine.»

³² Woo ti ašariyaa boro se kanj ga *jiray* doroo goo, de nga hinoo si too henanandiyanoo hayey.

Fuune kanj ga hugu žiibandi

³³ Abadantaa šelanj Musa nda Haruna se ka nee: ³⁴ «Waati kanj war huru Kananj gandaa ra kanj ay g'a noo war se a ma tee war mayraa, nda ay na fuune ndella danj hugu ra kanj goo gandaa ra kanj ti war mayraa, ³⁵ boraan kanj wane nda hugoo ma koy a bayrandi *sargari juwalkaa* se ka nee: «Ay dii ndella dumi ay hugoo ra.» ³⁶ Sargari juwalkaa ma yaamar kanj i ma jinawey fattandi hugoo ra za nga mana kaa ka ndellaa guna, hala hayey kanj goo hugoo ra kul masi koy harram. Woo banda ga, sargari juwalkaa ma huru ka hugoo laasaabu. ³⁷ A ma ndellaa laasaabu, nda a gar kanj ndella guusa firziyanj wala icirayyanj goo hugoo cetewey ga, i ga hima nda i guusu cetewey ra, ³⁸ sargari juwalkaa ma fatta hugoo ra, waati kanj a too hugoo minoo ga, a ma hugoo daabu jirbi iyye. ³⁹ Jirbi iyyantoo hane, sargari juwalkaa ma yee ka koy a guna, nda a gar kanj ndellaa daaruu hugoo cetewey bande, ⁴⁰ sargari juwalkaa ma yaamar kanj i ma tondey kaa kanj ga ndellaa goo, i m'i warra koyraa banda ga nongu harramante ra. ⁴¹ A ma hugoo gundoo kuubi k'a bere k'a koosu. Laboo kanj koosandi, i m'a mun koyraa banda ga nongu harramante ra. ⁴² I ma tondi tanayanj zaa k'i danj ijinawey dogey ra. I ma labu tana ka hugoo sanfa.

⁴³ Nda ndellaa yee ka kaa ka fatta hugoo ra, tondey kaayanoo, nda koosuyanoo, nda sanfayanoo banda ga, ⁴⁴ sargari juwalkaa ma yee ka koy a guna, nda a gar kanj ndellaa daaruu hugoo ga, fuune no kanj nin, a harram. ⁴⁵ I ma hugoo, nda nga tondey, nda bundey, nda hugoo laboo kayri, i m'i ka koy koyraa dumaa ga nongu harramante ra.

⁴⁶ Boro kanj huru hugoo ra waatey kanj a ga daaba ra, ga žiibi hala almaaroo ra. ⁴⁷ Boro kanj kani hugoo ra ma nga darbawey numandi. Boro kanj ŋaa hugoo ra ma nga darbawey numandi.

⁴⁸ Amma nda sargari juwalkaa yee ka huru k'a guna, nda a gar kanj ndellaa mana daaruu hugoo ga nga sanfayanoo banda ga, sargari juwalkaa ma bayrandi kanj hugoo henan, ndellaa dere.

⁴⁹ Hugoo zunubu tuusuyanoo se a ma ciraw hinka, nda *sedere* bundu, nda šilli ciray zaram, nda *izopu* bundu zaa. ⁵⁰ A ma ciraw faa koosu labu kusu boŋ, labu kusu kanj ra hari henna goo boŋ. ⁵¹ A ma sedere bundoo, nda izopu bundoo, nda šilli ciray zaramoo, nda ciraw hunantaa zaa k'i sufa ciraa kanj koosandi kuroo nda hari henna ra. A ma say-saya cee iyye hugoo ga. ⁵² A ma hugoo zunubu tuusuyanoo tee nda ciraa kuroo nda hari henna, nda ciraw hunantaa, nda sedere bundoo, nda izopu bundoo, nda šilli ciray zaramoo. ⁵³ A ma ciraw hunantaa tanj koyraa banda ga, saajoo ra. A ma henanandiyanoo tee hugoo se, de a ga henan.»

⁵⁴ Woo ti *jiray* dori wala fuune ndella dumi kul kanj no, nda forgo, ⁵⁵ nda bankaaray ndella, nda hugu ndel-

la, ⁵⁶nda funsu, nda futta, nda ndella kaaray ašariyaa, ⁵⁷ka bayrandi waati kaŋ haya žiibi nda waati kaŋ haya henan. Woo ti jiray nda fuune ašariyaa.

Arutarawey žiiboo ašariyaa

15 Abadantaa šelaŋ Musa nda Haruna se ka nee: ²«Šelaŋ Izirayel borey se ka nee: «Aru kul kaŋ nga harimundogoo ga mandi, nga mandiroo g'a ži-ibandi. ³Hayaa ne kaŋ ga kate nga mandiroo m'a ži-ibandi: nga harimundogoo ma mandi wala a ma mandiroo dii, nga žiiboo no. ⁴Daari kul kaŋ ga boraa kaŋ ga mandi kani ga žiibi, haya kul kaŋ ga a goro ga žiibi. ⁵Boro kaŋ tuku nga daaroo ga ma nga bankaarawey numandi, a ma nga boŋ numay nda hari, a ga žiibi hala almaaroo ra. ⁶Boro kaŋ goro jinay ga kaŋ ga boraa kaŋ ga mandi doona ka goro, boraa ma nga bankaarawey numandi, a ma nga boŋ numay nda hari, a ga žiibi hala almaaroo ra. ⁷Boro kaŋ tuku boraa kaŋ ga mandi gaahamoo ga, boraa ma nga bankaarawey numandi, a ma nga boŋ numay nda hari, a ga žiibi hala almaaroo ra. ⁸Nda boraa kaŋ ga mandi tufa boro ga kaŋ ga henan, boraa ma nga bankaarawey numandi, a ma nga boŋ numay nda hari, a ga žiibi hala almaaroo ra. ⁹Kaarumay kul kaŋ ga boraa kaŋ ga mandi žigi, ga žiibi. ¹⁰Boro kul kaŋ tuku haya kul kaŋ no ga kaŋ bay ka cindi a cire, a ga žiibi hala almaaroo ra. Boro kul kaŋ na jinawey wey affoo zaa, ma nga bankaarawey numandi, a ma nga boŋ numay nda hari, a ga žiibi hala almaaroo ra. ¹¹Boro kul kaŋ ga boraa kaŋ ga mandi tuku, a mana nga kabey numay, boraa ma nga bankaarawey numandi, a ma nga boŋ numay nda hari, a ga žiibi hala almaaroo ra. ¹²Labu jinay kaŋ ga boraa kaŋ ga mandi tuku, ma kayrandi, bundu jinawey ma leelandi nda hari.

¹³Waati kaŋ boraa kaŋ ga mandi, mandiroo kay, a ma jirbi iyye kabu nga henanandiyanoo se, a ma nga bankaarawey numandi, a ma nga gaahamoo numay hari dandidoo hari ra, de a ga henan. ¹⁴Jirbi yaahantoo hane, a ma gubaguba hinka wala tuuzun-ize hinka zaa, a ma kaa Abadantaa jine cere kubayyan hukku-moo mijoo ga k'i noo *sargari juwalkaa* se. ¹⁵Sargari juwalkaa m'i sarga, affoo *zunubu sargari*, affaa *sargari kukurante*. Sargari juwalkaa ma henanandiyanoo tee a se Abadantaa jine nga mandiroo se.

¹⁶Nda aru almaaniyoo mun a ga, a ma nga gaahamoo kul numay nda hari, a ga žiibi hala almaaroo ra. ¹⁷Bankaaray nda kuuru kul kaŋ ga almaaniyoo huru ma numandi nda hari, a ga žiibi hala almaaroo ra.

¹⁸Nda woy nda aru marga nda cere, i ma ngi boŋ numay nda hari, i ga žiibi hala almaaroo ra.

Woytarawey žiiboo ašariyaa

¹⁹Nda woy ga mandi, nga mandiroo man'ti kala nga gaaham žiiboo, a ma cindi nga žiiboo ra jirbi iyye, boro kul kaŋ tuku a ga, ga žiibi hala almaaroo ra. ²⁰Haya kul kaŋ ga a kani waatoo kaŋ a goo nga žiiboo ra, ga žiibi. Haya kul kaŋ ga a goro ga žiibi. ²¹Boro kul kaŋ tuku

nga daaroo ga ma nga bankaarawey numandi, a ma nga boŋ numay nda hari, a ga žiibi hala almaaroo ra. ²²Boro kul kaŋ tuku jinay kul kaŋ ga woyoo doona ka goro, a ma nga bankaarawey numandi, a ma nga boŋ numay nda hari, a ga žiibi hala almaaroo ra. ²³Nda haya goo daaroo boŋ wala jinaa ga, haya kul kaŋ no kaŋ ga a doona ka goro, boro kaŋ tuku a ga, ga žiibi hala almaaroo ra. ²⁴Aru kaŋ marga nda woyoo, woyoo gaaham žiiboo ga huru a ga, a ga žiibi jirbi iyye. Daari kul kaŋ ga a kani ga žiibi.

²⁵Nda woy ga kuri mandi jirbi boobo kaŋ man'ti nga gaaham žiiboo waatoo, wala a ga mandi ka gay ka bisa nga gaaham žiiboo waatoo, waatoo kul kaŋ a ga mandi, a ga žiibi sanda nga gaaham žiiboo waatoo. ²⁶Daari kul kaŋ ga a kani jirbey kul kaŋ ra a ga mandi ga tee sanda nga gaaham žiiboo daaroo. Jinay kul kaŋ ga a goro ga žiibi sanda nga gaaham žiiboo takaa. ²⁷Boro kul kaŋ tuku hayey wey ga, ga žiibi, a ma nga bankaarawey numandi, a ma nga boŋ numay nda hari, a ga žiibi hala almaaroo ra.

²⁸Nda nga mandiroo kay, a ma jirbi iyye kabu, woo din banda ga, a ga henan. ²⁹Jirbi yaahantoo hane, a ma gubaguba hinka wala tuuzun-ize hinka zaa k'i ka koy *sargari juwalkaa* do cere kubayyan hukku-moo mijoo ga. ³⁰Sargari juwalkaa ma affoo kaa *zunubu sargari*, affaa *sargari kukurante*. Sargari juwalkaa ma henanandiyanoo tee a se Abadantaa jine nga gaaham žiiboo mandiroo se.

³¹War ma Izirayel borey moorandi ngi žiiboo, i masi duu k'ay gorodogoo kaŋ goo i game žiibandi ka buu ngi žiiboo ra.»

³²Woo ti boro kaŋ ga mandi wala boro kaŋ nga almaaniyoo mun a ga k'a žiibandi, ³³wala woy kaŋ ga dor nga gaaham žiiboo maaganda se, boro kul, aru wala woy kaŋ ga mandi, wala aru kaŋ marga nda woy kaŋ ga žiibi, ašariyaa.

Zunubu tuusuyanoo zaaroo

16 Haruna iz'aru hinkaa kaŋ man kate Abadantaa jine, ngi buuyanoo banda ga, Abadantaa šelaŋ Musa se. ²Abadantaa nee Musa se: «Šelaŋ ni armaa Haruna se, a masi huru alwaati kul nongu henanantaa ra, ridowoo dumaa ga, daabirjoo jine kaŋ goo sundukoo ga, hala a masi koy buu, zama ay ga bangay duulaa ra sundukoo daabirjoo se beene.

³Takaa ne kaŋ nda Haruna ga hima ka huru nongu henanantaa ra: a ma haw yaaru zaa *zunubu sargaroo* se, nda feeji gaaru *sargari kukurantaa* se. ⁴A ma šukka kaŋ se i ga nee *leŋ* kaayi henanante daŋ nga ga, a ma *leŋ* šukka npogo daŋ, a ma nga centoo haw nda *leŋ* šukka gamahaw, a ma *leŋ* šukka fatala didiji nga boŋoo ga, bankaaray henananteyan no. A ma nga gaahamoo numay nda hari jina a m'i daŋ. ⁵A ma jin-daru hinka taa Izirayel borey jamaa kone k'i tee zunubu sargari, nda feeji gaaru foo sargari kukurante se.

⁶Haruna ma zunubu sargaroo haw yaaroo sarga nga boŋ se, a ma zunubu tuusuyanoo tee nga boŋ nda nga

hugoo se. ⁷ A ma jindaaru hinkaa zaa k'i danj Abadantaa jine cere kubayyan hukukumoo mijoo ga. ⁸ Haruna ma *alkurra* kar jindaaru hinkaa ga ka dii woo kanj Abadantaa ga duu a nda woo kanj Azazel † ga duu a. ⁹ Haruna ma kate jindaaroo kanj alkurraa kate Abadantaa ma duu a, a ma tee zunubu sargari. ¹⁰ Jindaaroo kanj alkurraa kate Azazel †† ma duu a, nga hunantaa ma jisandi Abadantaa jine hala i ma zunubu tuusuyanoo tee a ga k'a sanba saajoo ra Azazel do.

¹¹ Haruna ma zunubu sargaroo haw jaaroo kaa nga boŋ se, a ma zunubu tuusuyanoo tee nga boŋ nda nga hugoo se. A ma zunubu sargari haw jaaroo koosu nga boŋ se. ¹² A ma dugu canboo too nda denji ciray sargari tonadogoo ra kanj goo Abadantaa jine, a ma nga kabe hinkaa too nda dugu hew kaana hamni, a m'i ka koy ridowoo dumaa ga. ¹³ A ma dugoo danj nuunaa ra kanj goo Abadantaa jine hala dugoo dulloo ma daabirjoo kanj goo seedetaraa sundukoo boŋ daabu, hala Haruna masi koy buu. ¹⁴ A ma zaa haw jaaroo kuroo ra k'a say-say nda nga kabe-izoo sundukoo daabirjoo jineheroo ga waynahunay here. A ma nga kabe-izoo ka zaa kuroo ra k'a say-say cee iyye sundukoo daabirjoo jine. ¹⁵ A ma zunubu sargaroo jindaaroo koosu kanj hun jamaa se, a ma kuroo ka koy ridowoo dumaa ga, a ma takaa tee kuroo se kanj a n'a tee haw jaaroo wanoo se, a ma say-saya sundukoo daabirjoo ga nda sundukoo daabirjoo jine. ¹⁶ A ma henanandiyanoo tee nongu henanantaa se Izirayel borey žiibey nda ngi hooyaney ra, maanaa ngi zunubey kul. A ma taka follokaa tee cere kubayyan hukukumoo se kanj goo i bande ngi žiibey gamey ra. ¹⁷ Adamize kul masi bara cere kubayyan hukukumoo ra waati kanj a koy zunubu tuusuyanoo tee nongu henanantaa ra hala waati kanj a fatta. Woo banda ga, a ma zunubu tuusuyanoo tee nga boŋ, nda nga hugoo, nda Izirayel jamaa kul se.

¹⁸ A ma fatta sargari tonadogoo here kanj goo Abadantaa jine, a ma zunubu tuusuyanoo tee a se. A ma zaa haw jaaroo kuroo nda jindaaroo kuroo ra k'i danj sargari tonadogoo hilley ga, caraway bande. ¹⁹ A ma nga kabe-izoo ka zaa kuroo ra k'a say-say cee iyye. A m'a henanandi ka hun Izirayel borey žiibey ra.

²⁰ Waati kanj a na zunubu tuusuyanoo tee nongu henanantaa, nda cere kubayyan hukukumoo, nda sargari tonadogoo se ka ben, a ma kate jindaaru hunantaa. ²¹ Haruna ma nga kabe hinkaa fur jindaaru hunantaa boŋoo ga, a ma Izirayel borey laybey kul har a ga, nda ngi hooyaney kul, nda ngi zunubey kul, a m'i danj jindaaroo boŋoo ga. A m'a tanj, aru foo kanj kayandi m'a ka koy saajoo ra. ²² Jindaaroo ga ngi laybey kul zaa ka koy nongu ra kanj ra boro sii. Aroo ma jindaaroo tanj a ma koy saajoo ra. ²³ Haruna ma huru cere kubayyan hukukumoo ra ka leŋ šukka bankaarawey kanj a n'i danj waatoo kanj a ga huru nongu henanantaa ra, kaa k'i jisi no din. ²⁴ A ma nga gaahamoo numay nda hari nongu henanante ra, a ma nga bankaarawey danj. Woo banda ga, a ma fatta ka nga sargari kukurantaa kaa ka jamaa

sargari kukurantaa kaa, a ma zunubu tuusuyanoo tee nga boŋ nda jamaa se. ²⁵ A ma zunubu sargaroo maanoo dullandi sargari tonadogoo boŋ.

²⁶ Bora kanj na jindaaroo tanj a ma koy Azazel ‡ do ma nga bankaarawey numandi, a ma nga gaahamoo numay nda hari, woo banda ga, a ga hin ka huru jamaa kaloo ra. ²⁷ I ma zunubu sargaroo haw jaaroo nda zunubu sargaroo jindaaroo kanyan ra kuroo kaandi ka koy nongu henanantaa ra ka henanandiyanoo tee ka koy jamaa kaloo se taray ka ngi kuurey, nda hamey, nda ngi teeley žiibey ton nuune ra k'i tee boosu. ²⁸ Bora kanj n'i ton ma nga bankaarawey numandi, a ma nga gaahamoo numay nda hari, woo banda ga, a ga hin ka huru jamaa kaloo ra.

²⁹ Hantum kanj si tun ne war se: handu iyyantoo jirbi woyantoo (10to) ra, war ma meehaw, war masi goy kul tee, a ma tee ganda-ize wala yaw kanj ga waati tee war do. ³⁰ Zama hanoo din, i ga zunubu tuusuyanoo tee war se hala war ma duu ka henan, de war ga henan war zunubey kul ra Abadantaa jine. ³¹ A ma tee war se *hunanzam zaari* kanj bisa hunanzam zaarey jerey, war ma meehaw. Hantum kanj si tun no.

³² *Sargari juwalkaa* kanj yonandi ††, kanj gorandi sargari juwalyanoo goyoo ra ka huru nga baaba dogoo ra no ma zunubu tuusuyanoo tee. A ma leŋ šukka darbawey danj, darbawey henanantey. ³³ A ma henanandiyanoo tee nongu henanantey ihenanantaa se, a ma henanandiyanoo tee cere kubayyan hukukumoo nda sargari tonadogoo se, a ma zunubu tuusuyanoo tee sargari juwalkey nda alžamaa kul se.

³⁴ Woo ma tee war se hantum kanj si tun hala zunubu tuusuyanoo ma teendi Izirayel borey se ngi zunubey kul se cee foo jiiroo ra.» A n'a tee nda takaa kanj nda Abadantaa na Musa yaamar.

Nongey kanj kayandi sargari teeyan se

17 Abadantaa šelanj Musa se ka nee: ² «Šelanj Haruna, nda nga iz'arey, nda Izirayel borey kul se, nee i se: «Hayaa ne kanj Abadantaa n'a yaamar: ³ «Boro kul kanj Izirayel hugu-izey ra ga haw yaaru, wala feeji, wala hancin koosu jamaa kaloo ra, wala a g'a koosu kaloo se taray, ⁴ de a man'a ka koy cere kubayyan hukukumoo mijoo ga k'a kaa sargari Abadantaa maanoo ga, Abadantaa gorodogoo jine, i g'a hãa nda kuroo din. A na kuri mun, bora din ga hun nga jamaa ra, ⁵ hala Izirayel borey ma duu ka kate ngi sargarey kanj i goo m'i kaa saajoo ra. I ma kate ey Abadantaa maanoo ga, cere kubayyan hukukumoo mijoo ga, *sargari juwalkaa* do, i m'i kaa *alaafiya teendi sargaroo* Abadantaa maanoo ga. ⁶ Sargari juwalkaa ma kuroo say-say Abadantaa sargari tonadogoo boŋ, cere kubayyan hukukumoo mijoo ga, a ma maanoo dullandi k'a tee sunnaara kaana Abadantaa se. ⁷ I masi yee ka ngi sargarey kaa jindaaru toorey maaney ga kanj bande i ga izefututaray tee ††. Woo ma tee i se hantum kanj si tun ngi zamaney se.»

† Azazel, a ga hin ka tee, Ibilisi ganjey affoo maanoo no. †† Sorro 8to.

‡ Sorro 8to. †† Zamnaa 4.3. †† Man'ti gaaham here no, laadir janjany no Irkoy here.

⁸ Nee i se: «Boro kul kaŋ Izirayel hugu-izey ra, wala yawey kaŋ ga waati tee i do ra, na *sargari kukurante* wala sargari kaa, ⁹ de a mana kate a cere kubayyan hukukumoo mijoo ga k'a sarga Abadantaa maapoo ga, boraa din ga hun nga jamaa ra.

Hunayan sii kala kuri ra

¹⁰ Boro kul kaŋ Izirayel hugu-izey ra, wala yawey kaŋ ga waati tee i do ra, na kuri dumi kul kaŋ no ŋaa, ay g'ay ndumoo bere boraa se, de ay g'a kaa nga jamaa ra. ¹¹ Zama hundikoyini hunaroo sii kala nga kuroo ra, agay, ay na war noo yaamar, kuroo kaŋ goo sargari tonadogoo boŋ ma zunubu tuusuyanoo tee war boŋ hundey se, zama kuri ra, gaaham hunaa goo, a ga zunubu tuusuyanoo tee. ¹² Woo se ay nee Izirayel borey se: "War ra, boro kul masi kuri ŋaa. Yawoo mo kaŋ ga waati tee war do masi kuri ŋaa."

¹³ Boro kul kaŋ Izirayel borey ra, wala yawey kaŋ ga waati tee i do ra na adabba wala ciraw kaŋ ga ŋandi hoo k'a dii, a ma kuroo mun k'a daabu nda labu. ¹⁴ Zama hundikoyini kul, nga kuroo ti hundoo. Woo se ay nee Izirayel borey se: "War masi hundikoyini kul kuroo ŋaa, zama hundikoyini kul hundoo ti nga kuroo. Boro kul kaŋ n'a ŋaa ma tuusandi."

¹⁵ Boro kul kaŋ no kaŋ na jifa wala adabba kaŋ hooga n'a wii ŋaa, a ma tee ganda-ize wala yaw, boraa ma nga bankaarawey numandi, a ma nga boŋ numay nda hari, a ga žiibi hala almaaroo ra. Woo banda ga, a ga henan. ¹⁶ Nda a man'i numay, a mana nga gaahamoo numay, a ga nga layboo zaa.»

Margarey kaŋ si bisa

18 Abadantaa šelan Musa se ka nee: ² «Šelan Izirayel borey se, nee i se: «Agay ti Abadantaa, war Koyoo. ³ War masi teegoyoo tee kaŋ ga teendi Misira ganda kaŋ ra war goro, war masi teegoyoo tee kaŋ ga teendi Kanaŋ ganda kaŋ ra ay goo ma koy nda war. War masi hanga ngey hantumey. ⁴ War m'ay fondawey ka goy, war m'ay hantumey dii k'i ka dira. Agay ti Abadantaa, war Koyoo. ⁵ W'ay hantumey nda ay fondawey dii, boro kaŋ g'i ka goy ga huna nda ey. Agay ti Abadantaa.

⁶ Aru kul masi too nga boro maanaa do ka dii nga gaa koonoo ka marga nda a. Agay ti Abadantaa.

⁷ Masi ni baaba kaynandi ka dii ni paa gaa koonoo ka marga nda a. Ni paa no, masi dii nga gaa koonoo ka marga nda a. ⁸ Masi dii ni baaba wandoo gaa koonoo ka marga nda a, ni baaba gaa koonoo no. ⁹ Masi dii ni woymaa gaa koonoo ka marga nda a, ni baaba ize woyoo wala ni paa ize woyoo, a hayandi hugoo ra wala hugu tana ra a hayandi. ¹⁰ Masi dii ni iz'aroo ize woyoo wala ni ize woyoo ize woyoo gaa koonoo ka marga nda a, zama ni haawoo no. ¹¹ Masi dii ni baaba wandoo ize woyoo kaŋ ni baaba duu a a ga, gaa koonoo ka marga nda a, ni woymaa no. ¹² Masi dii ni baaba woymaa gaa koonoo ka marga nda a, ni baaba boro maana no.

¹³ Masi dii ni paa woymaa gaa koonoo ka marga nda a,

zama ni paa boro maana no. ¹⁴ Masi dii ni baaba armaa gaa koonoo ka marga nda a, masi too nga wandoo do, ni paa no. ¹⁵ Masi dii ni nzura woyoo gaa koonoo ka marga nda a, ni iz'aroo wandoo no, masi dii nga gaa koonoo ka marga nda a. ¹⁶ Masi dii ni armaa wandoo gaa koonoo ka marga nda a, ni armaa haawoo no. ¹⁷ Masi dii woy nda nga ize woyoo gaa koonoo ka marga nda a. Masi nga iz'aroo ize woyoo zaa ka marga nda a, masi nga ize woyoo ize woyoo zaa ka dii nga gaa koonoo ka marga nda a, boro maanayan ŋo, almuhal ti woo. ¹⁸ Ni wandoo hunaroo ga, masi nga woymaa zaa ka dii nga gaa koonoo ka marga nda a, a ga kate waccetaray.

¹⁹ Masi too woy do ka dii nga gaa koonoo ka marga nda a waati kaŋ a ga dii nga gaaham žiiboo. ²⁰ Masi marga nda ni ganda boro wandoo, a ga ni žiibandi. ²¹ Ni hayroo ra, masi boro kul tee sargari tooroo kaŋ maapoo ti Molok se. Masi ni Koyoo maapoo kaynandi. Agay ti Abadantaa. ²² Masi kani nda aru sanda takaa kaŋ nda boro ga kani nda woy. Almuhal no. ²³ Masi kani nda adabba kul kaŋ no ka ni boŋ žiibandi a bande. Woy masi kay adabba jine ka marga nda a, haya futu-futu no.

²⁴ War masi hayey wey affoo kul ka war boŋ žiibandi, zama dumey kaŋ ay goo m'i gaaray war jine na ngey boŋ žiibandi nda hayey wey kul. ²⁵ Ganda žiibi, ay n'a noo nga zunuboo gurzugaa, ganda na nga izey yeeri. ²⁶ Amma war, war m'ay hantumey nda ay fondawey dii. Ganda-ize nda yaw kaŋ ga waati tee war do, war masi almuhaley wey affoo kul tee. ²⁷ Almuhaley wey kul borey kaŋ goro war jine ganda ra n'i tee. Ganda bere ka žiibi. ²⁸ Ganda masi koy war yeeri waati kaŋ war n'a žiibandi takaa kaŋ nda a na ganda yeeri kaŋ na war jin ka kaa. ²⁹ Boro kul kaŋ na almuhaley wey affoo tee, borey kaŋ g'i tee ga hun ngi jamaa ra.

³⁰ War ma hayaa dii kaŋ ay na noo war se war m'a dii, taka kaŋ ra war masi alaada almuhalantey tee kaŋ teendi za war mana kaa. War masi war boŋ žiibandi i bande. Agay ti Abadantaa, war Koyoo.»

Irkoy here henanyan ašariyawey

19 Abadantaa šelan Musa se ka nee: ² «Šelan Izirayel borey jamaa kul se, nee i se: «Wa henan, zama agay, Abadantaa, war Koyoo ga henan. ³ War affoo kul ma hunbur nga paa nda nga baaba, war m'ay *hunanzam zaarey* dii. Agay ti Abadantaa, war Koyoo.

⁴ War masi bere toorey here, war masi irkoyyan tee war boŋ se nda guuru mennante. Agay ti Abadantaa, war Koyoo.

⁵ Nda war ga *alaafiya teendi sargaroo* kaa Abadantaa maapoo ga, war m'a kaa nda taka kaŋ ra a ma taandi.

⁶ A ma ŋandi hanoo kaŋ ra war n'a kaa wala subaa ra, woo kaŋ cindi jirbi hinzantoo hane ma tonandi nuune ra ka tee boosu. ⁷ Nda boro ŋaa a ra jirbi hinzantoo hane, haya hasarante no, a si taandi. ⁸ Boro kaŋ ŋaa a ra ga nga layboo zaa, zama a na haya kaynandi kaŋ yeetandi jere ga Abadantaa se. Boraa woo ga hun nga jamaa ra.

⁹ Waati kaŋ war ga war gandaa heгаа tee, masi ni faaroo hegay hala kaŋjeŋ ra, masi hayey marga kaŋ ga hima ka kurma-kurmandi ni heгаа ra. ¹⁰ Ni *alaneb* faaroo izey kaŋ cindi a ra heгаа banda ga, mas'i kaa, masi izey kaŋ kaŋ kurma-kurma. M'i naŋ talkey nda yawey se. Agay ti Abadantaa, war Koyoo.

¹¹ War masi zay, war masi war gandaa boro zanba, war masi war gandaa boro hiila. ¹² War masi žee taari ga nda ay maapoo, nda n'n'a tee, n'ga ni Koyoo maapoo kaynandi. Agay ti Abadantaa. ¹³ Masi ni cinaa kom, mas'a zay. Ni goykaa banaa masi kani ni do hala subaa ra. ¹⁴ Masi lutu danga, masi haya daŋ danaw jine kaŋ g'a kaŋandi. Ma hunbur ni Koyoo. Agay ti Abadantaa.

¹⁵ Masi borey fay-fay ciiti ra: masi talkaa ndumoo guna, masi almankoynoo jer. Ma ni gandaa boro ciiti nda šerretaray. ¹⁶ Masi huru ka fatta ni jamaa ra ka mi-imanda. Masi kayandi ni cinaa kuroo ma mun. Agay ti Abadantaa. ¹⁷ Masi ni armaa harram ni binoo ra. Masi goro mana ni gandaa boro daŋ fondaa ra, nga ra n'si nga zunuboo zaa. ¹⁸ Masi faasa ni boŋ se, masi dori dii ni binoo ra ni jaa-izey se, amma ma baa ni cinaa sanda takaa kaŋ nda n'ga baa ni boŋ. Agay ti Abadantaa.

¹⁹ W'ay hantumey dii. Ni adabbaa ra, masi ihinka kaŋ man'ti dumi foo marga nda cere. Masi dumi cine hinka say ni faaroo ra. Masi darbay daŋ kaŋ šilli dumi hinka nda a kayandi.

²⁰ Nda aru marga nda woy, ka gar kaŋ koŋŋa no kaŋ cewoo diyandi, a mana dayandi, a mana sawalandi, i ma zukandi, amma i masi wiiyandi, zama woyoo mana sawalandi. ²¹ Aroo ma kate nga *toone sargaroo* Abadantaa maapoo ga, cere kubayyan hukukumoo mijoo ga, feeji gaaru toone sargaroo se. ²² *Sargari juwalkaa* ma zunubu tuusuyanoo tee a se Abadantaa jine nda toone sargaroo feeji gaaroo nga zunuboo kaŋ a n'a tee se, de nga zunuboo kaŋ a n'a tee ga yaafandi.

²³ Waati kaŋ war huru gandaa ra, war na tuuri dumi kul kaŋ ga ŋandi duma, war ma izoo guna sanda haya kaŋ žiibi. A si bisa war se. Jiiri hinza a masi ŋandi. ²⁴ Jiiri taacantoo ra, ŋi izey kul ga tee haya henanante ka Abadantaa saabu. ²⁵ Jiiri guwantoo ra, war ma izey ŋaa hala i ma boosu ka tonton war se. Agay ti Abadantaa, war Koyoo.

²⁶ War masi haya kul ŋaa nda nga kuroo. War masi *alkurra* kar, war masi gunandi. ²⁷ War masi war boŋ hinbirey caraway kaa, masi ni kaaboo mijoo kosu, ²⁸ war masi tooru-tooruyan kaa war gaahamoo ga bukaw se, war masi tammaasa zeeri war ga. Agay ti Abadantaa.

²⁹ Masi ni izoo kaynandi k'a tee woykuuru, hala gandaa masi koy tee woykuuru, a masi too nda almuhal. ³⁰ War m'ay hunanzam zaarey dii, war m'ay nongu henanantaa beerandi. Agay ti Abadantaa.

³¹ War masi bere borey kaŋ ga bukawey tunandi nda gunandikey here, war mas'i ceeci, war masi koy žiibi i bande. Agay ti Abadantaa, war Koyoo.

³² Ma aladabu hinbiri kaaraykoyi jine, ma boro žeena beerandi, ma hunbur ni Koyoo. Agay ti Abadantaa.

³³ Nda yaw ga waati tee ni bande war gandaa ra, war mas'a šiita. ³⁴ Yawoo kaŋ ga waati tee war bande, war m'a dii sanda ganda-ize cimi, ma bag'a sanda takaa kaŋ nda n'ga baa ni boŋ, zama war tee yaw Misira gandaa ra. Agay ti Abadantaa, war Koyoo.

³⁵ War masi borey fay-fay ciiti ra, wala haya kuuyan neešiyan ra, wala haya tiŋay neešiyan ra, wala mudu ra. ³⁶ Basikiloo ma šerre, neeša tondey ma šerre, kilowoo ma šerre, liitaroo ma šerre. Agay ti Abadantaa, war Koyoo kaŋ na war fattandi Misira gandaa ra.

³⁷ War m'ay hantumey kul nda ay fondawey kul dii, war m'i ka goy. Agay ti Abadantaa.»

Teegoy futu zukandoo

20 Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: ² «Izirayel borey, nee i se: «Boro kul kaŋ Izirayel borey ra, wala yawey kaŋ ga waati tee Izirayel ra, nga hayroo ra a na affoo noo Molok † se, a waazibi boraa ma wiiyandi. Gandaa borey m'a warra nda tondi k'a wii. ³ Agay, ay g'ay ndumoo bere boraa din se, de ay g'a kaa nga jamaa ra, zama nga hayroo ra a na affoo noo Molok maapoo ga k'ay nongu henanantaa žiibandi k'ay maa henanantaa kaynandi. ⁴ Nda gandaa borey na ŋi moyey daabu aroo woo kaŋ nga hayroo ra, a na affoo noo Molok maapoo ga teegoyey ga, i man'a wii, ⁵ ay g'ay ndumoo bere boraa din nda nga hugoo se, nga nda borey kul kaŋ ga izefututaray tee a bande, ka izefututaray tee †† Molok bande, ay g'i kaa ŋi jamaa ra.

⁶ Boro kaŋ bere borey kaŋ ga bukawey tunandi wala gunandikey here ka marga i bande ka izefututaray tee, ay g'ay ndumoo bere boraa din se, de ay g'a kaa nga jamaa ra.

⁷ Wa war boŋ henanandi ka tee henananteyan ‡, zama agay ti Abadantaa, war Koyoo. ⁸ W'ay hantumey dii, war m'i ka goy. Agay ti Abadantaa kaŋ ga war henanandi.

⁹ Boro kul kaŋ na nga baaba wala nga jaa danga šikka sii ga wiiyandi. A na nga baaba wala nga jaa danga, nga hundoo alhakoo goo a ga.

¹⁰ Nda aru na zina nda woyhiiji, a marga nda nga cinaa wandoo, aru nda woy zinateeroo šikka sii ga wiiyandi. ¹¹ Aru kaŋ kani nda nga baaba wandoo, a dii nga baaba gaa koonoo ka marga nda a, ŋi boro hinkaa kul šikka sii ga wiiyandi. ŋi hundey alhakey goo i ga. ¹² Aru kaŋ kani nda nga iz'aroo wandoo, ŋi boro hinkaa kul šikka sii ga wiiyandi, haya futu-futu no i n'a tee. ŋi hundey alhakey goo i ga. ¹³ Aru kaŋ kani nda aru sanda takaa kaŋ nda boro ga marga nda woy, ŋi boro hinkaa kul na almuhal tee, šikka sii i ga wiiyandi. ŋi hundey alhakey goo i ga. ¹⁴ Aru kaŋ na woy nda nga jaa zaa hiijay, almuhal no, i ma tonandi nu-une ra ka tee boosu, aroo nda woyoo, hala almuhaloo

† *Zamnaa* 18.21. †† *Zamnaa* 17.7. ‡ «*Wa war boŋ henanandi ka tee henananteyan*», *Ebere šenni ra, almaganaa faa ti «Wa war boŋ henanandi, de war ga henan».*

woo dumoo masi teendi war do. ¹⁵ Aru kanj kani nda adabba, šikka sii a ga wiiyandi, war ma adabbaa mo wii. ¹⁶ Woy kanj man adabba ka marga nda a, ma woyoo nda adabbaa wii. Šikka sii i ga wiiyandi, ngi hundey alhakey goo i ga.

¹⁷ Aru kanj na nga woymaa zaa hiijay, baaboo ize woyoo wala naŋoo ize woyoo, de a dii nga woymaa gaa koonoo ka marga nda a, woymaa dii nga armaa gaa koonoo ka marga nda a, haawi no, i ma tuusandi ka hun ngi naa-izey moyey cire. A dii nga woymaa gaa koonoo ka marga nda a, a ga nga layboo zaa. ¹⁸ Aru kanj kani nda woy kanj goo ma dii nga gaaham žiiboo, a dii nga gaa koonoo ka marga nda a, a na woyoo kuroo mandiroo fatawandi, de woyoo na nga kuri mandiroo fatawandi. Ngi boro hinkaa kul ga hun ngi jamaa ra. ¹⁹ Masi dii ni naa woymaa wala ni baaba woymaa gaa koonoo ka marga nda a, zama boro kanj na woo tee na nga boro maanaa fatawandi. Ngi boro hinkaa ga ngi layboo zaa. ²⁰ Aru kanj kani nda nga hasaa wandoo, a dii nga hasaa gaa koonoo ka marga nda a, ngi zunuboo ga hanga ey, i ga buu bila ize. ²¹ Aru kanj na nga armaa wandoo zaa hiijay, taka žiiba no, a dii nga armaa gaa koonoo ka marga nda a, i si duu ize.

²² War m'ay hantumey nda ay fondawey kul dii, war m'i ka goy hala gandra kanj ra ay goo ma war danj war ma goro masi koy war yeeri. ²³ War masi dira dumey kanj ay g'i gaaray war jine hantumey bande, zama i na hayey wey kul tee, ay konna ey. ²⁴ Ay nee war se:

“War no ma ngi laboo mayray,
agay no k'a noo war se, war m'a mayray,
ganda no kanj ra waa nda yuu ga tee hari.” †

Agay ti Abadantaa, war Koyoo kanj na war nda gandawey fay k'i kaa cere ra. ²⁵ War ma adabba halalantey, nda iharramantey, nda ciraw harramantey, nda ihalalantey fay k'i kaa cere ra, hala war masi war boŋ tee haya wangante nda adabbawey, wala cirawey, wala haya kul kanj ga ziilam-ziilam laboo ga, kanjyan ay n'i fay k'i kaa cere ra ka bayrandi kanj i ga harram. ²⁶ Wa tee henananteyan ya ne, zama agay, Abadantaa, ay ga henan. Ay na war nda gandawey fay ka war kaa cere ra hala war ma tee ay mayraa.

²⁷ Aru wala woy kul kanj ga bukawey tunandi ka goy, wala i ga gunandi, šikka sii i ga wiiyandi, i ma tondi warra k'i wii. Ngi hundey alhakey goo i ga.»

Sargari juwalkey here ašariyaa

21 Abadantaa nee Musa se: «Šelanj *sargari juwalkey*, Haruna iz'arey se, nee i se: «Sargari juwalkaw masi nga boŋ žiibandi nda bukaw nga borey ra, ² nda man'ti nga boro maana no, nga naa, wala nga baaba, wala nga iz'aroo, wala nga ize woyoo, wala nga armaa. ³ Nga woymaa gundoo kanj si aru bay, kanj mana hiiji, nga se, a ga hin ka nga boŋ žiibandi. ⁴ Nda aruhiiji no, a masi nga boŋ žiibandi nga borey ra †† ka nga boŋ kaynandi. ⁵ I masi taylel kaa ngi boŋey ra, i

† *Fattaroo 3.8*. †† «Nda aruhiiji no, a masi nga boŋ žiibandi nga borey ra», *Ebere šenni ra, almaganaa faa ti «Boŋkoyni no, a masi nga boŋ žiibandi nga jamaa ra»*.

masi ngi kaabey kanjey cebu, i masi tooru-tooruyan kaa ngi gaahamoo ga. ⁶ I ma tee henananteyan ngi Koyoo maŋoo ga, i masi ngi Koyoo maŋoo kaynandi, zama ngi no ma kate *sargari tonantey* Abadantaa maŋoo ga, ngi Koyoo ŋaahayaa: i ma henan. ⁷ I masi woykuuru wala woy kanj maŋoo hasara zaa hiijay, i masi woy zaa kanj kurŋoo n'a fay, zama sargari juwalkaw ga henan, a yeetandi jere ga nga Koyoo se. ⁸ M'a dii sanda henanante, zama nga no ma ni Koyoo ŋaahayaa ka too, a ma tee ma ne henanante, zama ay ga henan, agay kanj ti Abadantaa no ma war henanandi.

⁹ Nda sargari juwalkaw ize woy na nga boŋ hasara ka tee woykuuru, a na nga baaba kaynandi, woykaynaa ma tonandi nuune ra ka tee boosu.

¹⁰ *Sargari juwalkaw beeroo* kanj bisa nga armyey, woo kanj boŋoo ga yonyan jiyoo doorandi, woo kanj yeetandi jere ga ka darbawey henanantey danj, a masi nga boŋoo feeri, a masi nga kaayey kottu ka nga dooraa cebe. ¹¹ A masi koy bukaw kul here, ba nda nga baaba wala nga naa no, a masi nga boŋ žiibandi. ¹² A masi hun nongu henanantaa ra, a masi nga Koyoo nongu henanantaa kaynandi, zama nga Koyoo yonyan jiyoo k'a danj jere ga nga se. Agay ti Abadantaa.

¹³ Woy kanj si aru bay no a m'a zaa hiijay. ¹⁴ A masi woy kanj kurŋoo buu, wala woykurunbu, wala woy kanj maŋoo hasara nda woykuurutaray zaa hiijay. A ma woy zaa kanj si aru bay, nga borey ra. ¹⁵ A masi nga hayroo kaynandi nga jamaa ra, zama agay ti Abadantaa kanj g'a henanandi.»

¹⁶ Abadantaa yee ka šelanj Musa se ka nee: ¹⁷ «Nee Haruna se: «Ni hayroo ra, nga zamaney ra, aru kul kanj malal goo a ga masi nga Koyoo ŋaahayaa ka too. ¹⁸ Zama aru kul kanj ga malal goo masi man, a ma tee danaw aru wala bongu, wala niine šiira, wala boro kanj cewey bisa cere, ¹⁹ wala aru kanj cewoo wala kaboo kayri, ²⁰ wala koomakoyni, wala boro dungurya, wala aru kanj kaaray goo moŋoo ra, wala kursakoyni, wala teŋacindikoyni, wala aru kanj maamey tutubandi.

²¹ Sargari juwalkaa Haruna, nga hayroo ra, aru kul kanj ga malal goo masi man ka sargari tonantey kaa Abadantaa maŋoo ga. Malal bara a ga, a masi man kate nda nga Koyoo ŋaahayaa. ²² A ga hin ka nga Koyoo ŋaahayaa ŋaa, hayayan kanj ga hanse ka henan, nda hayayan kanj ga henan. ²³ Amma a masi koy rid-owoo here, a masi man sargari tonadogoo, zama malal goo a ga. A mas'ay nongu henanantey kaynandi, zama agay ti Abadantaa kanj g'i henanandi.» ²⁴ Woo no Musa n'a har Haruna nda nga iz'arey nda Izirayel borey kul se.

Sargarey kanj nondi Irkoy maŋoo ga ŋaayanoo

22 Abadantaa šelanj Musa se ka nee: ² «Šelanj Haruna nda nga iz'arey se kanj i ma sargarey dii ka boori kanj Izirayel borey g'i danj ya ne jere ga, hala i masi koy ay maa henanantaa kaynandi. Agay ti Abadantaa.

³ Nee i se: «War zamaney ra, war hayroo ra, boro kul kaŋ goo žiibi ra kaŋ man kate sargari henanantey do kaŋ Izirayel borey g'i daŋ jere ga Abadantaa se, bora din ga hun ay jine. Agay ti Abadantaa.

⁴ Boro kul kaŋ Haruna hayroo ra, a tee boro kaŋ ga *ji-ray* dumi goo wala nga harimundogoo ga mandi masi ŋaa sargari henanantey ra hala waati kaŋ a henan. Takaa din da, boro kaŋ tuku boro ga kaŋ bukaw tukuyan k'a žiibandi, wala aru kaŋ nga almaaniyoo mun a ga, ⁵ wala boro kaŋ tuku gandako kul kaŋ no ga kaŋ g'a žiibandi, wala adamize ga ka nga boŋ žiibandi nda žiibi dumi kul kaŋ no, ⁶ boro kaŋ tuku a ga, ga žiibi hala almaaroo ra. A masi ŋaa sargari henanantey ra nda a mana nga gaahamoo ŋumay nda hari. ⁷ Waynaa kaŋyanoo ga, a ga henan, woo banda ga, a ma ŋaa sargari henanantey ra, zama nga ŋaahayaa no. ⁸ A masi jifa wala adabba kaŋ hooga n'a wii ŋaa ka nga boŋ žiibandi nda a. Agay ti Abadantaa.

⁹ I m'ay talfoo dii, i m'a dii hala i masi zunubu zaa ka buu ay yaamaroo kaynandiyanoo sabbu se. Agay ti Abadantaa kaŋ g'i henanandi. ¹⁰ Boro tana kul masi sargari henanante ŋaa. Boro kaŋ ga waati tee *sargari juwalkaw* do nda sargari juwalkaa goykaa masi sargari henanante ŋaa. ¹¹ Amma nda sargari juwalkaa na nga nooroo ka boro day, a ma tee nga mayraa, bora din ga hin k'a ŋaa, nga nda boro kaŋ hayandi nga hugoo ra, ngi no ma hin ka ŋaa nga ŋaahayaa ra. ¹² Nda sargari juwalkaw ize woyoo tee ceewaani wande, a masi sargari ŋaa kaŋ hun sargari henanantey ra. ¹³ Amma nda sargari juwalkaw ize woyoo tee woy kaŋ kurŋoo buu wala woykurunbu, a mana duu ize, de a yee nga baaba hugoo do sanda waatoo kaŋ a ga zanka, a ma ŋaa nga baaba ŋaahayaa ra. Boro tana kul masi ŋaa a ra. ¹⁴ Nda boro firka ka sargari henanante ŋaa, a ma hayaa hinnaa bana sargari juwalkaa se ka affoo tonton igguu foo kul ga.

¹⁵ Sargari juwalkey masi Izirayel borey sargari henanantey kaynandi kaŋ i n'i kaa Abadantaa maŋŋoo ga. ¹⁶ I g'i jerandi zunubu kaŋ ga hima ka hansandi nda i na ngi sargari henanantey ŋaa, zama agay ti Abadantaa kaŋ g'i henanandi.»

¹⁷ Abadantaa yee ka ŧelan Musa se ka nee: ¹⁸ «ŧelan Haruna nda nga iz'arey nda Izirayel borey kul se, nee i se: «Izirayel hugu-ize kul nda yaw kaŋ goo Izirayel ra kaŋ na nga *sargari kukurantaa* kaa Abadantaa maŋŋoo ga, a ma tee meefur kul kaŋ no se wala sargari kaŋ a n'a kaa nda nga boŋ haya kul kaŋ no se, ¹⁹ hala a ma duu ka taandi, a ma aru kaŋ ga malal sii sarga hawey, wala feeje, wala hanciney ra. ²⁰ War masi kate alman kul kaŋ ga malal goo, zama a si taandi war se. ²¹ Nda boro na alman beeri wala ibuuna kaa *alaafiya teendi sargaroo* Abadantaa maŋŋoo ga, a ma tee meefur no a ga bana wala a mm'a kaa nda nga boŋ, hala adabbaa ga taandi, kala a ma tee haya kaŋ ga malal sii. Malal masi bara a ga. ²² Adabba danaw, wala ceekayra, wala haya kaŋ nongu dunbu a ra, wala dori goo kuuroo ga, wala kursakoyni, wala teŋacindikoyni, wey, war mas'i kaa sargari Abadantaa

maŋŋoo ga. War masi sargari tee i ra k'a kaa sargari tonadogoo ga k'a tee *sargari tonante* Abadantaa maŋŋoo ga. ²³ N'ga hin ka haw, wala alman buuna kaŋ cewey bisa cere wala cee faa ga dunbay kaa sargari nda ni boŋ, amma a si hin ka tee meefur sargari, a si taandi. ²⁴ War masi alman kaŋ foorey kukuŧi, wala i tutubu, wala i dogandi, wala i dunbandi kaa sargari Abadantaa maŋŋoo ga. War masi woo tee war gandaa ra. ²⁵ Ba yaw, war masi adabbawey wey cine taa a kone k'i kaa ŋaayan war Koyoo maŋŋoo ga. Nda taali wala malal goo i ga, i si taandi war se.»

²⁶ Abadantaa yee ka ŧelan Musa se ka nee: ²⁷ «Nda haw, wala feeji, wala hancin hayandi, a ma cindi jirbi iyye ŋaŋŋoo bande, za jirbi yaahantoo hane nda waatey kaŋ goo dumaa ga, a ga taandi nda n'a kaa sargari tonante Abadantaa maŋŋoo ga. ²⁸ War masi haw wala alman buuna, nga nda nga izoo koosu zaari follokaa ra.

²⁹ Nda war na *albarka danyan sargari* kaa Abadantaa maŋŋoo ga, war m'a kaa taka kaŋ ra a ma duu ka taandi war se. ³⁰ A ma ŋandi zaari follokaa ra, haya kul masi cindi a ra hala subaa ra. Agay ti Abadantaa.

³¹ War m'ay yaamarey dii, war m'i ka goy. Agay ti Abadantaa. ³² War mas'ay maa henanantaa kaynandi, hala ay ma zandi henanante Izirayel borey game. Agay ti Abadantaa kaŋ ga war henanandi, ³³ kaŋ na war fat-tandi Misira gandaa ra hala ya tee war se Irkoy. Agay ti Abadantaa.»

Izirayel jingarey zaarey

23 Abadantaa ŧelan Musa se ka nee: ² «ŧelan Izirayel borey se, nee i se: «Abadantaa jingarey ti waatey kaŋ ra war ma margari henananteyan kayandi, ay jingarey ne:

Hunanzam zaaroo

³ Jirbi iddu goy ma teendi, amma jirbi iyyantoo ti *hunanzam zaaroo* kaŋ bisa hunanzam zaarey jerey, margari henanante ma tee. Goy kul masi teendi a ra. Hunanzam zaari no Abadantaa maŋŋoo ga, nongu kul kaŋ ra war goro.

⁴ Abadantaa jingarey ne, margari henanantey no kaŋ war m'i tee waatoo kaŋ kayandi ra:

Borcintaraa jingaroo nda Takulawey kaŋ ra dolobiri sii jingaroo

⁵ Handu jinaa, jirbi woy cindi taacantoo (14to), al-maaroo ra, nga ti *Borcintaraa jingaroo* Abadantaa maŋŋoo ga. ⁶ Handoo din jirbi woy cindi guwantoo (15to) ti *Takulawey kaŋ ra dolobiri sii jingaroo* Abadantaa maŋŋoo ga. Jirbi iyye war ma takula ŋaa kaŋ ra dolobiri sii. ⁷ Zaari jinaa war ma margari henanante tee, war masi goy ŧenda kul tee. ⁸ War ma jirbi iyye tee war ga *sargari tonanteyan* kaa Abadantaa maŋŋoo ga. Jirbi iyyantoo hane war ma margari henanante tee, war masi goy ŧenda kul tee.»

Jeeni terenji jinaa jingaroo

⁹ Abadantaa yee ka šelaŋ Musa se ka nee: ¹⁰ «Šelaŋ Izirayel borey se, nee i se: «Waati kaŋ war huru gandaa ra kaŋ ay g'a noo war se, de war na heгаа tee, war ma kate *sargari juwalkaa* se war heгаа jeeni terenji jinaa. ¹¹ A ma terenjoo zinjii Abadantaa jine, hala a ma duu ka taandi war se. Sargari juwalkaa m'a zinjii *hunanzam zaaroo* subaa ra. ¹² Hanoo kaŋ ra war ga terenjoo zinjii, war ma feeji-ize kaŋ ga malal sii kaŋ goo nda jiiri foo kaa *sargari kukurante* Abadantaa maapoo ga. ¹³ War ma *taasu sargari*, farin hamni kilo iddu kaŋ loobandi nda jii dan a bande, a ma tee *sargari tonante* Abadantaa maapoo ga kaŋ sunnaaraa ga kan. War ma *alaneb hari moora liitar* foo nda jere kaa *sargari hari-hari*. ¹⁴ War masi takula ŋaa, war masi taasu gurunbu haagante ŋaa, war masi jeeni ŋaa hala hanoo hunday kaŋ ra war kate war Koyoo maapoo ga nga sargaroo. Hantum kaŋ si tun no war zamaney se, nongu kul kaŋ ra war goro.»

Jirbiyyewey jingaroo

¹⁵ «War ma kabu za *hunanzam zaaroo* subaa ra, za hanoo kaŋ ra war kate jeeni terenjoo kaŋ tee *sargari zinjii-zinjantaa*: yoobu iyye timmante ma teendi. ¹⁶ War ma kabu jirbi woyguu (50) ka koy hala hunanzam zaari iyyantoo subaa ra, hanoo din, war ma *taasu sargari taaga* kaa Abadantaa maapoo ga. ¹⁷ War ma takula hinka ka hun war nongoo kaŋ ra war goro k'i tee sargari zinjii-zinjante, ihinkaa kul ma hansandi nda farin hamni kilo iddu cine. Dolobiri ma huru i ra ka tonandi. Ŋaayan jinaa no kaŋ ga nondi Abadantaa maapoo ga. ¹⁸ Takulaa bande war ma kate feeji-ize iyye kaŋyaŋ goo nda jiiri foo kaŋ ga malal sii, nda haw yaaru foo, nda feeji gaaru hinka. I ma tee *sargari kukurante* Abadantaa maapoo ga. Taasu sargaroo, nda *sargari hari-haroo* ma tee *sargari tonante* kaŋ sunnaaraa ga kan Abadantaa se. ¹⁹ War ma jindaaru foo kaa *zunubu sargaroo* se, nda feeji-ize hinka kaŋyaŋ goo nda jiiri foo, i ma tee *alaafiya teendi sargaroo*. ²⁰ *Sargari juwalkaa* m'i zinjii nda takula jina-jinawey, i ma tee sargari zinjii-zinjante Abadantaa jine feeji-ize hinkaa bande. I ga henan, i ga yeetandi jere ga Abadantaa se, sargari juwalkaa ma duu ey. ²¹ Hanoo din hunday no war ma kayandi ka margari henanante tee, war masi goy šenda kul tee. Hantum kaŋ si tun no, nongu kul kaŋ ra war goro, war zamaney se. ²² Waati kaŋ war ga war gandaa heгаа tee, masi ni faaroo hegay hala kanjey ra. Masi hayey marga kaŋ ga hima ka kurma-kurmandi ni heгаа ra. M'i naŋ talkey nda yawey se. Agay ti Abadantaa, war Koyoo.»

Handu iyyantoo zaari jinaa

²³ Abadantaa yee ka šelaŋ Musa se ka nee: ²⁴ «Šelaŋ Izirayel borey se ka nee: «Handu iyyantoo zaari jinaa, zaaroo kaŋ ra war ga hunanzam, a ma tee hongandihaya kaŋ ra war ma kaati ka ciya ka margari

henanante tee. ²⁵ War masi goy šenda kul tee, war ma kate Abadantaa maapoo ga *sargari tonante*.»

Zunubu tuusuyanoo zaaroo

²⁶ Abadantaa yee ka šelaŋ Musa se ka nee: ²⁷ «De mo, handu iyyantoo jirbi woyantoo (10to) ti *Zunubu tuusuyanoo zaaroo*, war ma margari henanante tee, war ma meehaw, war ma *sargari tonante* kaa Abadantaa maapoo ga. ²⁸ War masi goy kul tee hanoo din, zama zunubu tuusuyan zaari no ka war zunubey tuusu Abadantaa, war Koyoo jine. ²⁹ Zama boro kul kaŋ mana meehaw hanoo din hunday ra, ga hun nga jamaa ra. ³⁰ Boro kul kaŋ na goy kul kaŋ no tee hanoo din, bora din, ay g'a halaci nga jamaa game. ³¹ War masi goy kul tee. Hantum kaŋ si tun no war zamaney se, nongu kul kaŋ ra war goro. ³² *Hunanzam zaaroo* no kaŋ bisa hunanzam zaarey jerey, war ma meehaw. Handoo jirbi yaggantoo cijinoo ka koy cijin faa ma tee war hunanzam zaaroo.»

Tendewey jingaroo

³³ Abadantaa yee ka šelaŋ Musa se ka nee: ³⁴ «Šelaŋ Izirayel borey se ka nee: «Handu iyyantoo jirbi woy cindi guwantoo (15to) ga, *Tendewey jingaroo* ga teendi jirbi iyye Abadantaa maapoo ga. ³⁵ Zaari jinaa margari henanante ma tee, war masi goy šenda kul tee. ³⁶ War ma jirbi iyye tee kaŋ ra war ga *sargari tonante* tee Abadantaa maapoo ga. Jirbi yaahantoo ra war ma margari henanante tee, war ma sargari tonante kaa Abadantaa maapoo ga, margari kokorante no, war masi goy šenda kul tee.

³⁷ Wey ti Abadantaa jingarey kaŋ war m'i kayandi sanda margari henananteyan hala war ma sargari tonanteyan kaa Abadantaa maapoo ga, nda *sargari kukuranteyan*, nda *taasu sargariyan*, nda *sargariyan* †, nda *sargari hari-hariyan*, ngi affoo kul ma nondi zaaroo kaŋ kayandi ra. ³⁸ Sargarey wey ga tonton ka teendi Abadantaa *hunanzam zaarey* ga, war sargarey ga, nda war meefurey kul ga, nda sargarey kul ga kaŋ war g'i kaa nda war boŋ Abadantaa maapoo ga.

³⁹ Amma handu iyyantoo jirbi woy cindi guwantoo (15to), waati kaŋ war na gandaa faari-izey hegay ka ben, war ma jingar tee Abadantaa maapoo ga jirbi iyye. Zaari jinaa ma tee zaari kaŋ ra war ga hunanzam, jirbi yaahantoo mo ma tee hunanzam zaari. ⁴⁰ Zaari jinaa war ma tuuri henney izeyan, nda teenaynaa kabeyan, nda tuuri guzubu kabeyan, nda isa tuuri kaŋ ga hima nda turaariinaa kabeyan zaa ka hooray tee Abadantaa, war Koyoo jine jirbi iyye. ⁴¹ Jiiri kul war ma jingaroo woo tee Abadantaa maapoo ga jirbi iyye. Hantum kaŋ si tun no war hayroo se. War ma jingaroo tee handu iyyantoo ra. ⁴² War ma goro tende cire jirbi iyye, boro kul kaŋ ti ganda-ize Izirayel ra ma goro tende ra, ⁴³ hala war hayroo ma bay kaŋ ay na Izirayel borey gorandi tendeyan ra waatoo kaŋ ay n'i fattandi Misira gandaa ra. Agay ti Abadantaa, war Koyoo.»

† A ga hin ka tee alaafiya teendi sargarey no.

⁴⁴ Takaa woo nda Musa na Abadantaa jingarey har Izirayel borey se.

Fitilla gorodogoo nongu henanantaa ra

24 Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: ² «Izirayel borey yaamar i ma kate ma ne fitilla gorodogoo se jii alhakiika kaŋ mana hun kala *zaytu* musayante ra, hala fitilla ma dii waati kul. ³ Seedetaraa ridowoo se taray, cere kubayyan hukukumoo ra, waati kul Haruna m'a hanse Abadantaa jine, za cijinoo ra hala subbaahi. Hantum kaŋ si tun no war zamaney se. ⁴ A ma fitillawey hanse fitilla gorodoo henanantaa † ga waati kul Abadantaa jine.

Takulawey kaŋ ga jisandi Irkoy jine

⁵ Ma farin hamni zaa, ma wijila woy cindi hinka (12) hina, affoo kul ma tee kilo iddu cine. ⁶ M'i tee hodadda hinka, hodadda foo kul ize iddu ma bara a ra, taabal henanantaa ga Abadantaa jine. ⁷ Hodadda foo kul, ma dugu alhakiika daŋ a ga, a ma tee *hongandihaya* takulaa kaŋ ti wijila dogoo ra, *sargari tonante* Abadantaa maapoo ga. ⁸ *Hunanzam zaari* kul hane, a m'i kanandi Abadantaa jine waati kul, i ma hun Izirayel borey do. *Amaana* kaŋ si tun no. ⁹ Haruna nda nga iz'arey ma duu ey, i m'i ŋaa nongu henanante ra, zama i ga tee a se haya kaŋ ga hanse ka henan sargari tonantey ra kaŋ i g'i kaa Abadantaa maapoo ga. Yaamar kaŋ si tun no.»

Irkoy maapoo beerandiyanoo

¹⁰ Izirayel woy foo iz'aroo kaŋ baaboo ti Misira boro kaa Izirayel borey do, Izirayel woyoo iz'aroo nda Izirayel aru foo na cere kar jamaa kaloo ra. ¹¹ Izirayel woyoo iz'aroo na Abadantaa maapoo wow k'a kaynandi. I kate a Musa do. Naŋoo maapoo ti Šelomit, Dibiri kaŋ goo Dan alkabiilaa ra ize woyoo no. ¹² I n'a dii k'a lakkal hala i ga kaa ka dii hayaa kaŋ Abadantaa meešenoo g'a har.

¹³ Abadantaa yee ka šelaŋ Musa se ka nee: ¹⁴ «Wa aroo kaŋ n'ay kaynandi fattandi jamaa kaloo se taray, borey kul kaŋ maa hayaa kaŋ a n'a har ma ngi kabey fur boŋoo ga, de jamaa kul ma tondi warra k'a wii.

¹⁵ Ma šelaŋ Izirayel borey se ka nee: «Boro kul kaŋ na nga Koyoo kaynandi, nga zunuboo g'a hanga a. ¹⁶ Boro kaŋ na Abadantaa maapoo kaynandi, šikka sii boraa ga wiiyandi: jamaa kul ga hima k'a warra nda tondi k'a wii. A ma tee yaw wala ganda-ize, nda a na Irkoy wow a ma wiiyandi.

¹⁷ Nda boro mo na boro kul kaŋ no kar hala a buu, šikka sii koyoo ga wiiyandi. ¹⁸ Boro kaŋ na adabba kar hala a buu m'a bana, hundi no ma hundi bana. ¹⁹ Nda boro na nga ganda boro malal, a ma banandi a ra sanda takaa kaŋ a n'a tee. ²⁰ Kayri no ma kayri bana, moo no ma moo bana, hije no ma hije bana. I m'a malal sanda takaa kaŋ nda a na boraa malal. ²¹ Boro

kaŋ na adabba kar hala a buu m'a bana, amma boro kaŋ na boro kar hala a buu ma wiiyandi. ²² Fondo follokaa no yaw nda ganda-ize se, zama agay ti Abadantaa, war Koyoo.»

²³ Musa šelaŋ Izirayel borey se, i na boraa kaŋ na Irkoy kaynandi fattandi jamaa kaloo se taray, i n'a warra nda tondi k'a wii. Izirayel borey na tee nda takaa kaŋ nda Abadantaa na Musa yaamar.

Hunanzam jiiri laboo se

25 Abadantaa šelaŋ Musa se Sinay tondi hondoo boŋ ka nee: ² «Šelaŋ Izirayel borey se, nee i se: «Waati kaŋ war huru ganda ra kaŋ ay g'a noo war se, war ma laboo taŋ a ma duu hunanzamay Abadantaa maapoo ga. ³ Jiiri iddu ma saya ni faaroo ra, jiiri iddu ma ni *alaneb* faaroo tuurey kabey hanse, ma ganda faari-izey hegay. ⁴ Amma jiiri iyyantoo ma tee hunanzamay jiiri, jiiri kaŋ ra laboo ga hunanzam, hunanzamay Abadantaa maapoo ga: masi saya ni faaroo ra, masi ni alaneb faaroo tuurey kabey hanse. ⁵ Masi hayaa hegay kaŋ kaŋ ka hun ni hegay kokorantaa ra ka zay, masi alaneb-izey kosu ni alaneb faaroo kaŋ tuurey kabey mana hansandi ra: a ma tee hunanzam jiiri laboo se. ⁶ Haya kaŋ laboo na hay nga hunanzam waatoo ra ma tee meehunay, ni, nda ni baŋŋaa, nda ni koŋŋaa, nda goykaa kaŋ n'g'a bana, nda boraa kaŋ ga waati tee ni do, ⁷ nda ni almaney, nda hoogawey kaŋ goo ni ganda ra, nga faari-izey kul ma tee meehunay.»

Sawalyanoo jiiroo

⁸ «Ma hunanzam jiiri iyye kabu, jiiri iyye hala cee iyye, hunanzam jiiri iyye ga sawa nda jiiri woytaaci cindi yagga (49). ⁹ Woo banda ga, handu iyyantoo, jirbi woyantoo (10to), ma hilloo hēenandi ka boori, *Zunubu tuusuyanoo zaaroo*, hilloo ma hēenandi war ganda kul ra. ¹⁰ War ma jiiri woyguwantoo (50to) kayandi jiiri henanante, war ma ganda borey kul sawalyanoo bayrandi. A ma tee war se *Sawalyanoo jiiri*, boro kul ma yee nga mayrawey ra, boro foo kul ma koy nga alkabiilaa do. ¹¹ Jiiri woyguwantoo (50to) din ma tee war se Sawalyanoo jiiri. War masi saya, war masi hayey hegay kaŋ zay nda ngi boŋ. War masi *alaneb* faaroo hegay kaŋ tuurey kabey mana hansandi, ¹² zama Sawalyanoo jiiroo no, a ma tee war se haya henanante. War ma war faari-izey ŋaa.

¹³ Sawalyanoo jiiroo woo ra war boro foo kul ma yee nga mayrawey ra. ¹⁴ Nda war ga maamala, ma neere ni ganda boro se wala ma day ni ganda boro ga, war boro kul masi nga ganda boro zanba. ¹⁵ Nda n'ga day ni ganda boro ga, ma laasaabu za Sawalyanoo jiiri kooraa, a ma hegaa jiirey laasaabu ka neere ma ne. ¹⁶ Nda jiirey boobo, hayoo ma tonton, nda jiirey kacca hayoo ma kacca, zama hegaa hinnaa nda a ga neere ma ne. ¹⁷ War affoo kul masi nga ganda boro zanba, ma hunbur ni Koyoo, zama agay ti Abadantaa, war Koyoo.»

† «fitilla gorodoo henanantaa», *Ebere šenni ra, almaganaa faa ti «wura alhakiika fitilla gorodogoo».*

Hayey kaŋ Irkoy g'i noo hunanzam jiiroo ra

¹⁸ «War m'ay hantumey ka goy, war m'ay fondawey dii, war m'i ka goy, woo ra war ga goro gandaa ra alaafiya ra. ¹⁹ Gandaa ga war noo nga gomnoo, war ga ŋaa ka kungu, war ga goro a ra nda alaafiya.

²⁰ Nda war nee: "Macin no ir g'a ŋaa jiiri iyyantoo, zama ir si saya, ir si ir faari-izey hegay?" ²¹ ay g'ay al-barkaa zumandi war boŋ jiiri idduwantoo ra, a ga jiiri hinza faari-ize noo. ²² Nda war saya jiiri yaahantoo ra, war ga faari-ize ŋeenaa ŋaa hala jiiri yaggantoo ga. Hala nga faari-ize taagaa ma tee, war ma iŋeenaa ŋaa.»

Laboo kaŋ neerandi yeetianoo fondaa

²³ «Labu masi neerandi hala abada, zama agay wane nda gandaa, zama yawyaŋ ti war, boroyaŋ kaŋ kaa ka waati tee ay do. ²⁴ Gandaa kul kaŋ war g'a mayray, war ma fondoyaŋ kayandi laboo yeetianoo se.

²⁵ Nda ni armaa tee talka, de a ga baa nga ma nga laboo jeroo neere, bora a kaŋ goo nda fondo a ma yeetandi a se ti nga boro maanaa, a ma kaa, nga armaa laboo ma yeetandi a se kaŋ a g'a neere. ²⁶ Amma nda bora a sii nda boro kul kaŋ goo nda fondo kaŋ se a ga yeetandi, de nga hinoo ga too a ma yeetandi a se, ²⁷ a ma kabu za jiiroo kaŋ a neerandi, a ma haya kaŋ tonton a ga yeeti bora a kaŋ se a n'a neere, de a ga yee nga mayrawey ra. ²⁸ Nda nga hinoo si too a ma yeetandi a se, hayaa kaŋ a n'a neere ma cindi bora a kaŋ n'a day kaboo ra hala *Sawalyanoo jiiroo* ga. Sawalyanoo jiiroo ga, hayaa ma taŋandi, bora a kaŋ n'a neere, a ma yee nga mayrawey ra.

²⁹ Nda boro na hugu neere koyra kaŋ cete g'a kuubi ra, a ma duu fondo ka yeetandi a se neereroo ga ka koy jiiri foo. Jiiri foo no a m'a tee kaŋ ra a goo nda fondo a ma yeetandi a se. ³⁰ Nda hugoo kaŋ goo koyraa ra kaŋ cete g'a kuubi mana yeetandi hala jiiri faa timme, a ma cindi bora a kaŋ n'a day nda nga hayroo se, a si taŋandi *Sawalyanoo jiiroo* ga. ³¹ Amma koyra kanbey kaŋ mana kuubandi nda cete hugey nda gandaa saajey kul ti takaa foo. Fondo goo i se ka yeetandi, *Sawalyanoo jiiroo* ga, i ma taŋandi. ³² Amma *Lewi borey* koyrawey nda hugey kaŋ ti ngi wane, *Lewi borey* goo nda fondo hala abada i ma yeetandi i se. ³³ *Lewi borey* ra, hugu ga hin ka yeetandi ngi affoo se. Hugu kaŋ neerandi koyra ra kaŋ a g'a mayray, ma taŋandi *Sawalyanoo jiiroo* ga. Zama *Lewi borey* koyrawey hugey ga tee ngi mayraa *Izirayel borey* game. ³⁴ Faarey kaŋ ga *Lewi borey* koyrawey kuubi k'i bere si neerandi, zama ngi mayraa no hala abada.»

Garaw kaŋ nondi talka se

³⁵ «Nda ni armaa tee talka, a tilasu ni jeroo ga, m'a faaba, ba nda yaw wala boro kaŋ ga waati tee ni do no hala a ma duu ka huna ni jeroo ga. ³⁶ Masi albaha wiri a ga, masi tontoni wiri, ma hunbur ni Koyoo hala ni armaa ma duu ka huna ni jeroo ga. ³⁷ Masi ni nooroo garaw a se ka albaha ceeci, mas'a noo meehunay ka

nee a m'a bana nda tontoni. ³⁸ Agay ti Abadantaa, war Koyoo kaŋ na war fattandi Misira gandaa ra ka war noo Kanaŋ gandaa hala ya tee war se Irkoy.»

Baŋŋa sawalyanoo

³⁹ «Nda ni armaa tee talka ni jeroo ga, de a na nga boŋ neere ma ne, mas'a daŋ baŋŋa goy ra. ⁴⁰ A ma tee ma ne sanda goykaw, sanda boro kaŋ ga waati tee ni do. A ma goy ma ne hala *Sawalyanoo jiiroo* ga. ⁴¹ Waa-too din a ma hun ni do, nga nda nga izey, a ma yee nga alkabiilaa do, nga baabey mayrawey ra. ⁴² Zama ay baŋŋey no kaŋ ay n'i fattandi Misira gandaa ra, i si neerandi sanda takaa kaŋ nda boro ga baŋŋa neere. ⁴³ Masi hini ŋenda fur a ga, ma hunbur ni Koyoo.

⁴⁴ Amma baŋŋa nda koŋŋa kaŋ n'ga kaa ka duu a, gandawey kaŋ ga war kuubi ra, gandawey din ga war ma baŋŋayaŋ nda koŋŋayaŋ day. ⁴⁵ War ga hin ka yaw kaŋ ga waati tee war do mo izey day, nda ngi hugu-izey kaŋ goo war do, i hayandi war gandaa ra, i ma tee war mayraa. ⁴⁶ War m'i naŋ i ma tee tubuhaya war izey kaŋ ga kaa war dumawey ga se, i m'i mayray. War ga hin k'i dii sanda baŋŋa hala abada. Amma war armyey, *Izirayel borey*, war affoo kul masi hini ŋenda fur nga armaa ga.

⁴⁷ Nda yaw wala boro kaŋ ga waati tee ni do tee al-mankoyini, de ni armaa tee talka jeroo ga, de a na nga boŋ neere yawoo se wala bora a kaŋ ga waati tee ni do se, wala yawoo hugoo boro se, ⁴⁸ kaŋ a na nga boŋ neere banda ga, a goo nda fondo i m'a yeeti. Nga armyey affoo ga hin ka nga hayoo bana. ⁴⁹ Nga baaba armaa, wala nga baaba armaa izoo, wala nga boro maana ga hin ka nga hayoo bana, wala nda a duu hini, a ga hin ka nga boŋ hayoo bana. ⁵⁰ A ma kabu bora a kaŋ n'a day bande za jiiroo kaŋ a na nga boŋ neere hala *Sawalyanoo jiiroo* ga. Nooroo kaŋ a g'a bana sii kala jiirey bande kaŋ a n'a tee. Jiirey ma taabandi nda zaari foo goy hay. ⁵¹ Nda jiiri boobo no ka cindi, a ma haya beeri yeeti hinna kaŋ nda a dayandi ra ka sawa nda jiirey. ⁵² Nda jiiri boobo mana cindi *Sawalyanoo jiiroo* se, a ma kabu a bande ka hinna yeeti ka sawa nda jiirey. ⁵³ A ma tee sanda goykaw kaŋ jiiri ka kaa jiiri a ga goy. Bora a kaŋ do a goo masi hini ŋenda fur a ga ni moyey cire. ⁵⁴ Nda a man'a yeetandi nda takawey wey affoo, a ma fatta *Sawalyanoo jiiroo* ga, nga nda nga izey. ⁵⁵ Zama agay se *Izirayel borey* ga tee baŋŋayaŋ. Ay baŋŋey no kaŋ ay n'i fattandi Misira gandaa ra. Agay ti Abadantaa, war Koyoo.»

Albarkaa kaŋ ga duwandi Irkoy ganayanoo ra

26 «War masi tooruyaŋ tee, war masi assura kaŋ ga hima nda haya wala tondi kayandi k'a tee tooru, war masi tondi fasal k'a daŋ war gandaa ra ka sujudu a se, zama agay ti Abadantaa, war Koyoo.

² War m'ay *hunanzam zaarey* dii, war m'ay nongu henanantaa beerandi. Agay ti Abadantaa.

³ Nda war ga dira ay hantumey bande, nda war g'ay yaamarey dii, war g'i ka goy, ⁴ ay ga ncirŋey sanba war

se ngi waatoo ga, laboo ga nga duuraa noo, faarey tu-urey ga ize tee. ⁵ War ga taasoo kar hala *alaneboo* hegaa ga, alaneboo hegaa ga koy hala sayyanoo ga, war ga war njaahayaa njaala hala war ma kungu, de war ga goro war gandaa ra nda alaafiya. ⁶ Ay ga baani dan gandaa ra, war ga kani, boro kul si war dirgasandi. Ay ga hooga laaley derandi war gandaa ra. Takuba si too war gandaa do. ⁷ War ga war iberey gaaray, takuba g'i kanjandi war jine. ⁸ Boro guu war ra ga zangu (100) gaaray i ra, zangu (100) war ra ga zenber woy (10.000) gaaray, takuba ga war iberey kanjandi war jine. ⁹ Ay ga bere war here, ay ga war noo hayyan ka war boobandi, ay ga gaabu agay *amaanaa* ga war se. ¹⁰ War ga hegay zeenaa njaala, war ga izeenaa fattandi itaagaa se. ¹¹ Ay g'ay gorodogoo dan war game, ay hundoo si konna war. ¹² Ay ga dira war game, ay ga tee war se Irkoy, war ga tee ay jamaa. ¹³ Agay ti Abadantaa, war Koyoo kanj na war fattandi Misira gandaa ra hala war masi yee ka tee i se banja, ay na *tinay-zaa-bundoo* kayri hala war ma hin ka war bonjey jer ka dira.

Laaliyanoo kanj ga duwandi Irkoy kutayanoo ra

¹⁴ Amma nda war si hanjajer ya ne, nda war si yaamarey din kul ka goy, ¹⁵ de mo nda war wanji ay hantumey, nda war hundoo konna ay fondawey hala nongu kanj ra war s'ay yaamarey kul ka goy ka agay *amaanaa* dunbu, ¹⁶ agay mo, hayaa ne kanj ay g'a tee war se: ay ga hunburay, nda nomyan, nda gaaham konni kanj ga war moyey njaala ka war hundey laazaaba sanba war ga, war ga war dumiyoo say, amma a ga tee yaada, zama war iberey no m'i njaala. ¹⁷ Ay g'ay ndumoo bere war se: war ga karandi war iberey jine, borey kanj ga konna war ga kaa ka zig'i ka koy war ga. War ga zuru bila nda boro ma war gaaray.

¹⁸ Nda wey kul tee war mana hanjajer ya ne, ay ga tonton ka war zukandi hala cee iyye war zunubey maaganda se. ¹⁹ Ay ga war binebeeritaraa kanj ti war gaaboo kayri, ay ga war beenaa tee sanda guuru, war laboo ga tee sanda alhan. ²⁰ War gaaboo ga ben yaada ra, war laboo si nga duuraa noo, gandaa tuurey si ize tee.

²¹ Nda war si yadda ay ga, war si baa war ma hanjajer ya ne, ay ga war kar cee iyye ka tonton sanda woo kanj war zunubey ga hima nda a. ²² Ay ga ganjihoogayan sanba war ga, i ga war izey wii, i ga war almaney halaci, i ga war hinnaa kaccandi, war fondawey ga tee saaji.

²³ Nda hayey wey kul mana war dan fondaa ra, nda war si yadda ay ga, ²⁴ agay mo si yadda war ga, ay ga war kar mo cee iyye war zunubey maaganda se. ²⁵ Ay ga kate war ga takubaa kanj ga faasa amaanaa se, waati kanj war koy lanba war koyrawey ra, ay ga wirci laala kanj ga bere sanba war game, war ga kanj war iberey kabey ra. ²⁶ Waati kanj ay na war janjandi njaayan, woy boro woy (10) ga war takulaa ton alforon folloku ra, i ga war boro foo kul noo nga bagaa takulaa. War ga njaala, amma war si kungu.

²⁷ Nda woo kul, war mana hanjajer ya ne, war si dira ay bande, ²⁸ ay si yadda war ga, ay ga futu, agay, ay ga war zukandi mo cee iyye war zunubey maaganda se.

²⁹ War ga war iz'arey hamey njaala, war ga war ize woyey hamey njaala. ³⁰ Ay ga war tooru ganadogey halaci, ay ga war dugu diinandidogey kayri, ay ga war bukawey dan toorey kanj ti bukawayan ga. Ay hundoo ga konna war.

³¹ Ay ga war koyrawey tee saaji, ay ga war nongu henanantey tee saaji, ay si yee ka maa war dugu sunnaara kaaney. ³² Agay, ay ga gandaa tee saaji hala nongu kanj ra war iberey kanj ga kaa ka goro a ra, ga alaabiina. ³³ War, ay ga war say gandawey ra, ay ga takuba ka war gaaray. War gandaa ga halaci, war koyrawey ga tee saaji.

³⁴ Waatoo din, laboo nanjanoo kul ra, a ga nga *hunanzam zaarey* tee, waatoo kanj war goo war iberey gandaa ra, waatoo din laboo ga hunanzam, a ga nga hunanzam zaarey bana. ³⁵ Zaarey kul kanj a nanjandi, a ga hunanzam, zama a mana hunanzam war hunanzam zaarey ra waatey kanj ra war ga goro no din.

³⁶ Borey kanj ga cindi war ra, ay ga alkubutaray dan biney ra nga iberey gandawey ra, tuuri fita kanj hewoo na zaa jindoo g'i zurandi. I ga zuru sanda takaa kanj nda boro ga zuru takuba se. I ga kanj ka gar boro man'i gaaray. ³⁷ I ga kanj cere bonj ma nee takuba k'i gaaray, ka gar boro man'i gaaray. War si hin ka kay war iberey jine, ³⁸ war ga halaci gandawey ra, war iberey gandaa ga war gon. ³⁹ Borey kanj ga cindi war ra hamey ga ben ngi laybey maaganda se war iberey gandawey ra. Ngi baabey laybey mo se ngi hamey ga ben.

Irkoy ga hongga nga amaanaa

⁴⁰ Woo banda ga, i ga ngi zunubey nda ngi baabey zunubey har kaaray, toonerey kanj i n'i tee ya ne, nda takaa kanj nda i mana yadda ay ga. ⁴¹ Woo se agay mo si yadda ngi ga, ay n'i ka koy ngi iberey gandaa ra. Nda i na ngi bine beerey yeeti ganda, nda i na ngi zunubey garaa bana, ⁴² ay ga hongga agay *amaanaa* kanj ay n'a noo Yakuba se, nda agay amaanaa mo kanj ay na noo Isiyaka se. Ay ga hongga agay amaanaa mo kanj ay n'a noo Ibrahima se, ay ga hongga laboo. ⁴³ I ga hima ka gandaa nanj hala gandaa ma nga *hunanzam zaarey* tee waatoo kanj ra a nanjandi dumawey ga. I ga ngi zunubey garaa bana, zama haya kanj se i wanji ay fondawey, de ngi hundey konna ay hantumey. ⁴⁴ Amma ba waati kanj i goo ngi iberey gandaa ra, ay si wanji ey, ay si konna ey ka benandi nda ey ka agay amaanaa kaa ir game, zama agay ti Abadantaa, ngi Koyoo. ⁴⁵ Ngi se ay ga hongu amaanaa kanj ay n'a tee ngi hayragey bande kanj ay n'i fattandi Misira gandaa ra, gandawey borey moyey cire ka tee ngi Koyoo. Agay ti Abadantaa.»

⁴⁶ Wey ti yaamarey, nda fondawey, nda asariyawey kanj Abadantaa n'i dan nga nda Izirayel borey game Sinay tondi hondoo bonj Musa bande.

Haya kaŋ ga yeetandi jere ga Abadantaa se ašariyaa

27 Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: ² «Šelaŋ Izirayel borey se, nee i se: «Nda boro na adamizeyaŋ meefur zaa Abadantaa maapoo ga, i ga tee Abadantaa wane nda alkadaroo kaŋ kayandi. ³ Nda aru no kaŋ goo nda jiiri waranka (20) ka koy jiiri woydu (60), alkadaroo kaŋ kayandi ma tee nzorfu kaaray tamma boŋ woyguu (50), a ma sawa nda nongu henanantaa nzorfu tammaa. ⁴ Nda woy no, alkadaroo ma tee nzorfu tamma waranza (30). ⁵ Boro kaŋ goo nda jiiri guu ka koy waranka (20), nda aru no, alkadaroo ma tee nzorfu tamma waranka (20), nda woy no, a ma tee nzorfu tamma woy (10). ⁶ Boro kaŋ goo nda handu foo ka koy jiiri guu, nda aru no, alkadaroo ma tee nzorfu tamma guu, nda woy no, alkadaroo ma tee nzorfu tamma hinza. ⁷ Boro kaŋ goo nda jiiri woydu (60) ka koy, nda aru no, alkadaroo ma tee nzorfu tamma woy cindi guu (15), nda woy no, alkadaroo ma tee nzorfu tamma woy (10).

⁸ Nda bora kaŋ na meefuroo zaa ga hanse ka talka alkadaroo banayanoo se, i m'a ka koy *sargari juwalkaa* do. Sargari juwalkaa ma alkadaroo kayandi a se. A ma alkadaroo kayandi meefur zaakaa se ka sawa nda haya kaŋ nga hinoo ga toor'a.

⁹ Nda adabbawey ra i na sargari kaa Abadantaa maapoo ga, haya kul kaŋ ga nondi i ra Abadantaa maapoo ga ma henan. ¹⁰ A masi barmayandi, affoo masi huru dogoo ra, ilaala masi huru ihenna doo ra, ihenna masi huru ilaala doo ra. Nda adabba foo barmayandi mo nda affoo, nga nda woo kaŋ huru dogoo ra ma yeetandi jere ga Abadantaa se. ¹¹ Nda adabba harramante kul kaŋ no kaŋ si hin ka hun sargari Abadantaa maapoo ga, i ma adabbaa ka koy sargari juwalkaa do. ¹² Sargari juwalkaa ma alkadaroo kayandi, nda ihenna no wala ilaala, alkadaroo kaŋ a n'a daŋ no ma cindi. ¹³ Nda koyoo ga hanse ka baa a ma yeetandi nga se, nga hayoo alkadaroo, igguu foo kul affoo ma tonton a ga.

¹⁴ Nda boro na nga hugoo yeeti jere ga, a ma tee henanante Abadantaa se, sargari juwalkaa ma alkadaroo kayandi, nda ihenna no wala ilaala no. Alkadaroo kaŋ sargari juwalkaa n'a daŋ no ma diyandi. ¹⁵ Nda bora kaŋ na hugoo yeeti jere ga Irkoy se, ga baa nga hugoo ma yeetandi nga se, nooroo alkadaroo, igguu foo kul a ma affoo tonton a ga, a ma tee nga mayraa.

¹⁶ Nda boro na faari foo kaa nga almaanoo ra k'a yeeti jere ga Abadantaa se, nga alkadaroo si sawa nda kala hinnaa kaŋ ga hin ka saya a ra, kilo zangu hinza (300) cine *orž* kul ga sawa nda nzorfu kaaray tamma boŋ woyguu (50). ¹⁷ Nda za *Sawalyanoo jiiroo* ra a na

nga faaroo yeeti jere ga Abadantaa se, nga alkadaroo ma cindi nga takaa ga. ¹⁸ Amma nda Sawalyanoo jiiroo banda ga, a na nga faaroo yeeti jere ga Abadantaa se, sargari juwalkaa ma faaroo hayoo kabu ka sawa nda jiirey hinnaa kaŋ cindi Sawalyanoo jiiroo se. A ma haya kaa alkadaroo ra. ¹⁹ Nda bora kaŋ na faaroo yeeti jere ga Abadantaa se, ga hanse ka baa a ma yeetandi nga se, nga hayoo igguu foo kul a ma affoo tonton a ga, a ma tee nga mayraa. ²⁰ Nda faaroo mana yeetandi bora se, nda a neerandi boro tana se, a si hin ka yeetandi a se koyne. ²¹ Nda faaroo taŋandi Sawalyanoo jiiroo ga, a ma yeetandi jere ga Abadantaa se sanda faari kaŋ kayandi Irkoy hinne se, a ma tee sargari juwalkey mayraa.

²² Nda a na faari kaŋ a n'a day, amma a man'a tubu, yeeti jere ga Abadantaa se, ²³ sargari juwalkaa ma alkadaroo hayoo kabu a se hala Sawalyanoo jiiroo ga. Hanoo din, aroo ma alkadaroo hayoo bana kaŋ kayandi, a ma tee haya kaŋ yeetandi jere ga Abadantaa se. ²⁴ Sawalyanoo jiiroo ga, faaroo ma yeetandi bora se kaŋ ga a dayandi, bora kaŋ bay k'a mayray.

²⁵ Alkadar kul kaŋ n'n'a daŋ ma sawa nda nongu henanantaa nzorfu kaaray tammaa. Nzorfu kaaray tamma foo kul ti garam woy cindi hinka (12).

²⁶ Adabba gunde jinaa, boro kul si hima k'a yeeti jere ga Abadantaa se, zama adabbaa gunde jinaa, Abadantaa wane nda a ka ben, a ma tee haw, wala feeji, wala hancin, Abadantaa wane. ²⁷ Nda adabba harramante no, a ga hin ka barmayandi, igguu foo kul affoo ma tonton alkadaroo ga. Nda a mana barmayandi, a ma neerandi nda nga alkadaroo.

²⁸ Haya kul kaŋ boro n'a kayandi Abadantaa hinne se, nga mayrawey ra, a si hin ka neerandi, a si hin ka barmayandi, a ma tee boro, wala adabba, wala faari nga almaanoo ra. Haya kul kaŋ kayandi Irkoy hinne se ga yeetandi jere ga Abadantaa maapoo ga, a ga hanse ka henan. ²⁹ Adamize kul kaŋ nondi hala abada Abadantaa se, si hin ka barmayandi, šikka sii a ga wiiyandi.

³⁰ Laboo *azakkaa* kul ti Abadantaa wane, a ma tee laboo dumiyoo, wala tuuri-ize, a ga yeetandi jere ga Abadantaa se. ³¹ Nda boro ga hanse ka baa haya ma barmayandi nga se azakkaa ra, igguu foo kul a ma affoo tonton a ga. ³² Alman beeri wala ibuuney azakkaa kaŋ kabandi, alman woy (10) kul affoo ma yeetandi jere ga Abadantaa se. ³³ I masi guna ka dii wala almaanoo ga boori wala a si boori, a masi barmayandi. Nda a barmayandi mo, nga nda woo kaŋ huru dogoo ra ma yeetandi jere ga Abadantaa se. I masi yeetandi boro se.»

³⁴ Wey ti yaamarey kaŋ Abadantaa n'i har Musa se Sinay tondi hondoo boŋ, a m'i noo Izirayel borey se.

KABUYANEY

Citaaboo fahamandiroo

Izirayel alkabiilawey kabuyan jinaa

1 Abadantaa šelaŋ Musa se cere kubayyan hukku-moo ra Sinay saajoo ra, jiiri hinkantoo kaŋ ra Izirayel borey fatta Misira gandaa ra handu hinkantoo zaari jinaa. A nee: ² «Ni nda Haruna ma Izirayel borey jamaa kul kabu alkabiila ka koy alkabiila, hugu ka koy hugu, ka arey kul maapey hantum affoo-foo. ³ Arey kul kaŋ goo nda jiiri waranka (20) nda wey kaŋ bisa a, kaŋyaŋ ga hin ka koy wongu Izirayel se, ni nda Haruna m'i kabu, wongu-ize ka koy wongu-ize. ⁴ Alkabiila foo kul aru foo kaŋ ti hugu boŋ ma hanga war.

⁵ Arey kaŋ ga hanga war maapey ne: Ruben alkabiilaa ra, Elisur kaŋ ti Sedewur iz'aroo. ⁶ Simewoŋ alkabiilaa ra, Šelumiyel kaŋ ti Surišaday iz'aroo. ⁷ Žuda alkabiilaa ra, Nahišoŋ kaŋ ti Aminadab iz'aroo. ⁸ Isakar alkabiilaa ra, Netaniyel kaŋ ti Suwar iz'aroo. ⁹ Zabuloŋ alkabiilaa ra, Eliyab kaŋ ti Heloŋ iz'aroo. ¹⁰ Isufi iz'arey: Efrayim alkabiilaa ra, Elišama kaŋ ti Amihud iz'aroo. Manase alkabiilaa ra, Gamliyel kaŋ ti Pedasur iz'aroo. ¹¹ Benžameŋ alkabiilaa ra, Abidaŋ kaŋ ti Žedewoni iz'aroo. ¹² Dan alkabiilaa ra, Ahiyezer kaŋ ti Amišaday iz'aroo. ¹³ Ašer alkabiilaa ra, Pagiyeŋ kaŋ ti Okraŋ iz'aroo. ¹⁴ Gad alkabiilaa ra, Elyasaf kaŋ ti Dehuwel iz'aroo. ¹⁵ Neftali alkabiilaa ra, Ahira kaŋ ti Enaŋ iz'aroo.»

¹⁶ Wey ti borey kaŋ ciyandi jamaa ra. I man'ti kala ngi baabey alkabiilawey boŋkoyney. Izirayel wongu-ize jamawey jineborey no. ¹⁷ Musa nda Haruna na arey wey kaŋ suubandi nda ngi maapey tonton ngi ga. ¹⁸ Handu hinkantoo zaari jinaa i na jamaa kul marga. I na borey kabu alkabiila ka koy alkabiila, hugu ka koy hugu. Arey kaŋ goo nda jiiri waranka (20) nda wey kaŋ bisa a, i na maapey hantum affoo-foo. ¹⁹ Sanda takaa kaŋ nda Abadantaa na Musa yaamar, Musa na kabuyanoo tee Sinay saajoo ra.

²⁰ Izirayel iz'aru jinaa kaŋ ti Ruben hayroo kabandi boro foo kul nda nga alkabiilaa, boro foo kul nda nga hugoo borey maapey. Arey kul kaŋ goo nda jiiri waranka (20) nda wey kaŋ bisa a kabandi affoo-foo, wey kul kaŋ ga hin ka koy wongu. ²¹ Arey kaŋ kabandi Ruben alkabiilaa ra man'ti kala zenber woytaaci cindi iddu nda zangu guu (46.500).

²² Simewoŋ hayroo kabandi boro foo kul nda nga alkabiilaa, boro foo kul nda nga hugoo borey maapey. Arey kul kaŋ goo nda jiiri waranka (20) nda wey kaŋ bisa a kabandi affoo-foo, wey kul kaŋ ga hin ka koy

wongu. ²³ Arey kaŋ kabandi Simewoŋ alkabiilaa ra man'ti kala zenber woyguu cindi yagga nda zangu hinza (59.300).

²⁴ Gad hayroo kabandi boro foo kul nda nga alkabiilaa, boro foo kul nda nga hugoo borey maapey. Borey kaŋ goo nda jiiri waranka (20) nda wey kaŋ bisa a kabandi affoo-foo, wey kul kaŋ ga hin ka koy wongu.

²⁵ Arey kaŋ kabandi Gad alkabiilaa ra man'ti kala zenber woytaaci cindi guu nda zangu iddu nda woyguu (45.650).

²⁶ Žuda hayroo kabandi boro foo kul nda nga alkabiilaa, boro foo kul nda nga hugoo borey maapey. Borey kul kaŋ goo nda jiiri waranka (20) nda wey kaŋ bisa a kabandi affoo-foo, wey kul kaŋ ga hin ka koy wongu.

²⁷ Arey kaŋ kabandi Žuda alkabiilaa ra man'ti kala zenber woyye cindi taaci nda zangu iddu (74.600).

²⁸ Isakar hayroo kabandi boro foo kul nda nga alkabiilaa, boro foo kul nda nga hugoo borey maapey. Borey kul kaŋ goo nda jiiri waranka (20) nda wey kaŋ bisa a kabandi affoo-foo, wey kul kaŋ ga hin ka koy wongu.

²⁹ Arey kaŋ kabandi Isakar alkabiilaa ra man'ti kala zenber woyguu cindi taaci nda zangu taaci (54.400).

³⁰ Zabuloŋ hayroo kabandi boro foo kul nda nga alkabiilaa, boro foo kul nda nga hugoo borey maapey. Borey kul kaŋ goo nda jiiri waranka (20) nda wey kaŋ bisa a kabandi affoo-foo, wey kul kaŋ ga hin ka koy wongu. ³¹ Arey kaŋ kabandi Zabuloŋ alkabiilaa ra man'ti kala zenber woyguu cindi iyye nda zangu taaci (57.400).

³² Isufi hayroo here, Efrayim hayroo kabandi boro foo kul nda nga alkabiilaa, boro foo kul nda nga hugoo borey maapey. Borey kul kaŋ goo nda jiiri waranka (20) nda wey kaŋ bisa a kabandi affoo-foo, wey kul kaŋ ga hin ka koy wongu. ³³ Arey kaŋ kabandi Efrayim alkabiilaa ra man'ti kala zenber woytaaci nda zangu guu (40.500).

³⁴ Manase hayroo kabandi boro foo kul nda nga alkabiilaa, boro foo kul nda nga hugoo borey maapey. Borey kul kaŋ goo nda jiiri waranka (20) nda wey kaŋ bisa a kabandi affoo-foo, wey kul kaŋ ga hin ka koy wongu. ³⁵ Arey kaŋ kabandi Manase alkabiilaa ra man'ti kala zenber waranza cindi hinka nda zangu hinaka (32.200).

³⁶ Benžameŋ hayroo kabandi boro foo kul nda nga alkabiilaa, boro foo kul nda nga hugoo borey maapey. Borey kul kaŋ goo nda jiiri waranka (20) nda wey kaŋ bisa a kabandi affoo-foo, wey kul kaŋ ga hin ka koy

wongu. ³⁷ Arey kaŋ kabandi Benžamerŋ alkabiilaa ra man'ti kala zenber waranza cindi guu nda zangu taaci (35.400).

³⁸ Dan hayroo kabandi boro foo kul nda nga alkabiilaa, boro foo kul nda nga hugoo borey maaney. Borey kul kaŋ goo nda jiiri waranka (20) nda wey kaŋ bisa a kabandi affoo-foo, wey kul kaŋ ga hin ka koy wongu.

³⁹ Arey kaŋ kabandi Dan alkabiilaa ra man'ti kala zenber woynu cindi hinka nda zangu iyye (62.700).

⁴⁰ Ašer hayroo kabandi boro foo kul nda nga alkabiilaa, boro foo kul nda nga hugoo borey maaney. Borey kul kaŋ goo nda jiiri waranka (20) nda wey kaŋ bisa a kabandi affoo-foo, wey kul kaŋ ga hin ka koy wongu.

⁴¹ Arey kaŋ kabandi Ašer alkabiilaa ra man'ti kala zenber woyna cindi foo nda zangu guu (41.500).

⁴² Neftali hayroo kabandi boro foo kul nda nga alkabiilaa, boro foo kul nda nga hugoo borey maaney. Borey kul kaŋ goo nda jiiri waranka (20) nda wey kaŋ bisa a kabandi affoo-foo, wey kul kaŋ ga hin ka koy wongu. ⁴³ Arey kaŋ kabandi Neftali alkabiilaa ra man'ti kala zenber woynu cindi hinza nda zangu taaci (53.400).

⁴⁴ Wey ti borey kaŋ Musa, nda Haruna, nda Izirayel borey boŋkoyni woy cindi hinka (12) n'i kabu, aru foo kul hun hugu foo ra. ⁴⁵ Izirayel borey kul kaŋ kabandi, boro foo kul nda nga hugoo, borey kul kaŋ goo nda jiiri waranka (20) nda wey kaŋ bisa a, wey kul kaŋ ga hin ka koy wongu. ⁴⁶ Ngi kul ti zenber zangu iddu nda zenber hinza nda zangu guu nda woynu (603.550).

Hayaa kaŋ na Lewi alkabiilaa tee cere-cerante

⁴⁷ Lewi alkabiilaa borey mana laasaabandi ngi kabuyanoo ra. ⁴⁸ Abadantaa nka šelaŋ Musa se ka nee: ⁴⁹ «Lewi alkabiilaa hinne no mas'a kabu Izirayel borey bande. ⁵⁰ Ma seedetaraa gorodogoo nda hayey kaŋ goo a ra nda nga jinawey kul talfi *Lewi borey* ga. Ngi, i ma seedetaraa gorodogoo nda nga jinawey zaa ka huga nda ey ka goro k'a kuubi k'a bere. ⁵¹ Nda Irkoy gorodogoo ga gana, ngi no m'a feeri, nda nga gorodogoo kay ngi no m'a cin. Boro tana kaŋ man Irkoy gorodogoo šikka sii ga wiiyandi. ⁵² Izirayel borey affoo kul ma zunbu nga kaloo ra, affoo kul nga darapowoo cire, wongu-ize ka koy wongu-ize. ⁵³ Lewi borey ga goro ka seedetaraa gorodogoo kuubi k'a bere hala futayyanoo masi kaŋ Izirayel borey jamaa ga. Lewi borey no ma huga nda seedetaraa gorodogoo goyoo.» ⁵⁴ Izirayel borey na hayey tee nda takaa kaŋ nda Abadantaa na Musa yaamar, i n'i tee nda takaa din da.

Izirayel alkabiilawey goro takaa saajoo ra

2 Abadantaa šelaŋ Musa nda Haruna se ka nee: ² «Izirayel borey affoo kul ma goro nga darapowoo cire, nga hugoo borey tammaasaa jere. I ma goro ka cere kubayyan hukumoo kuubi k'a bere k'a tenje.

³ Wey kaŋ ga goro dandi here, waynahunay kaboo ga, ga goro wongu-ize ka koy wongu-ize Žuda kaloo darapowoo cire, Žuda borey boŋkoynoo ti Nahišon, Aminadab iz'aroo. ⁴ Nga wongu-izey hinnaa ti aru zenber woyni cindi taaci nda zangu iddu (74.600). ⁵ Nga jeroo ga Isakar alkabiilaa ga goro, Isakar borey boŋkoynoo ti Netaniyel, Suwar iz'aroo. ⁶ Nga wongu-izey hinnaa ti aru zenber woynu cindi taaci nda zangu taaci (54.400). ⁷ Woo banda ga, Zabulon alkabiilaa, Zabulon borey boŋkoynoo ti Eliyab, Helon iz'aroo.

⁸ Nga wongu-izey hinnaa ti aru zenber woynu cindi iyye nda zangu taaci (57.400). ⁹ Žuda kaloo borey hinnaa ti aru zenber zangu nda zenber woyna cindi iddu nda zangu taaci (186.400), wongu-ize ka koy wongu-ize. Ngi ti boro jina-jinawey kaŋ ga tun ka koy.

¹⁰ Gurma here, Ruben kaloo wongu-izey ga goro ngi darapowoo cire, wongu-ize ka koy wongu-ize. Ruben borey boŋkoynoo ti Elisur, Šedewur iz'aroo. ¹¹ Nga wongu-izey hinnaa ti aru zenber woyna cindi iddu nda zangu guu (46.500). ¹² Nga jeroo ga Simewon alkabiilaa ga goro. Simewon borey boŋkoynoo ti Šelumiyel, Surišaday iz'aroo. ¹³ Nga wongu-izey hinnaa ti aru zenber woynu cindi yagga nda zangu hinza (59.300).

¹⁴ Ngi banda ga, Gad alkabiilaa goo. Gad borey boŋkoynoo ti Elyasaf, Rehuwel iz'aroo. ¹⁵ Nga wongu-izey hinnaa ti aru zenber woyna cindi guu nda zangu iddu nda woynu (45.650). ¹⁶ Ruben alkabiilaa kaloo borey hinnaa ti aru zenber zangu nda zenber woynu cindi foo nda zangu taaci nda woynu (151.450), wongu-ize ka koy wongu-ize. Ngi ti boro hinkantey kaŋ ga tun ka koy.

¹⁷ Woo banda ga, cere kubayyan hukumoo ga koy, *Lewi borey* kaloo goo kaley jerey game. I si koy nda kala kali ka koy kali, affoo kul ga koy nda nga dogoo nda ngi darapowoo.

¹⁸ Dangay here, Efrayim kaloo wongu-izey ga goro ngi darapowoo cire, wongu-ize ka koy wongu-ize. Efrayim borey boŋkoynoo ti Eliša, Amihud iz'aroo.

¹⁹ Nga wongu-izey hinnaa ti aru zenber woyna cindi zangu guu (40.500). ²⁰ Nga jeroo ga Manase alkabiilaa goo, Manase borey boŋkoynoo ti Gamliyel, Padasur iz'aroo. ²¹ Nga wongu-izey hinnaa ti aru zenber waranza cindi hinka nda zangu hinka (32.200). ²² Ngi banda ga, Benžamerŋ alkabiilaa goo. Benžamerŋ borey boŋkoynoo ti Abidan, Žedewoni iz'aroo. ²³ Nga wongu-izey hinnaa ti aru zenber waranza cindi guu nda zangu taaci (35.400). ²⁴ Borey kaŋ goo Efrayim kaloo ra hinnaa ti zenber zangu nda zenber yaaha nda zangu (108.100), wongu-ize ka koy wongu-ize. Ngi ti boro hinkantey kaŋ ga tun ka koy.

²⁵ Hawsa here, Dan kaloo wongu-izey ga goro ngi darapowoo cire, wongu-ize ka koy wongu-ize. Dan borey boŋkoynoo ti Ahiyezer, Amišaday iz'aroo. ²⁶ Nga wongu-izey hinnaa ti aru zenber woynu cindi hinka nda zangu iyye (62.700). ²⁷ Nga jeroo ga Ašer alkabiilaa ga goro, Ašer borey boŋkoynoo ti Pagiye, Okraŋ iz'aroo. ²⁸ Nga wongu-izey hinnaa ti aru zenber woyna cindi foo nda zangu guu (41.500). ²⁹ Ngi banda ga, Nef-

tali alkabiilaa goo. Neftali borey bonkoynoo ti Ahira, Enaŋ iz'aroo. ³⁰ Nga wongu-izey hinnaa ti aru zenber woynoo cindi hinza nda zangu taaci (53.400). ³¹ Dan kaloo borey kul hinnaa ti zenber zangu nda zenber woynoo cindi iyye nda zangu iddu (157.600). Ngi ti boro kokorantey kaŋ ga tun ka koy, darapo ka koy darapo.»

³² Izirayel borey kaŋ kabandi kaley ra hugu ka koy hugu nda wongu-ize ka koy wongu-ize hinnaa kul cere ra ti zenber zangu iddu nda zenber hinza nda zangu guu nda woynoo (603.550). ³³ Lewi borey mana laasaa-bandi Izirayel borey kabuyanoo ra, sanda takaa kaŋ nda Abadantaa na Musa yaamar.

³⁴ Izirayel borey na hayey tee nda takaa kaŋ nda Abadantaa na Musa yaamar. Taka follokaa nda i ga ngi kaley tee ngi darapowey cire. Taka follokaa nda i ga tun ka koy, alkabiila ka koy alkabiila, hugu ka koy hugu.

Goyey kaŋ talfandi Lewi borey ga

3 Haruna nda Musa hayrey ne waatoo kaŋ Abadantaa ga ūelaŋ Musa se Sinay tondi hondoo ga.

² Haruna iz'arey maaney ne: Nadab ti iz'aru jinaa, nga banda ga, Abihu, nda Eleyazar, nda Itamar. ³ Wey ti Haruna iz'arey maaney, *sargari juwalkawyan* no kaŋ yonandi ka yeetandi jere ga sargari juwalyan se.

⁴ Nadab nda Abihu buu Abadantaa jine waatoo kaŋ i na nuune kaŋ si bisa daŋ Abadantaa jine Sinay saajoo ra. I sii nda ize. Eleyazar nda Itamar na sargari juwalyan goyoo tee ngi baaba Haruna hinoo cire.

⁵ Abadantaa ūelaŋ Musa se ka nee: ⁶ «Lewi alkabiilaa manandi k'i kayandi sargari juwalkaa Haruna jere, i m'a gaa goyoo ra. ⁷ I ma goyey tee Haruna nda jamaa kul se cere kubayyan hukukumoo jine, i ma goyey tee kaŋ goo Irkoy gorodogoo ra. ⁸ I ga hawgay nda cere kubayyan hukukumoo jinawey kul, goyey kaŋ i g'i tee Irkoy gorodogoo ra, i s'i tee kala Izirayel borey maaney ga. ⁹ Ma *Lewi borey* noo Haruna nda nga iz'arey se Izirayel borey maaney ga. ¹⁰ Ma Haruna nda nga iz'arey daŋ i ma sargari juwalyan goyoo tee. Boro tana kaŋ man ūikka sii ga wiiyandi.»

¹¹ Abadantaa yee ka ūelaŋ Musa se ka nee: ¹² «Nga ne, agay, ay na Lewi borey zaa Izirayel borey gunde jinawey kul dogey ra. Lewi borey man'ti kala agay wane. ¹³ Zama gunde jinaa kul man'ti kala agay wane, hanoo kaŋ ay na Misira borey gunde jinawey kar k'i wii, ay na Izirayel borey gunde jinawey yeeti ay bon se jere ga, a ma tee adamizey wala adabbawey. Agay wane nda ey, agay ti Abadantaa.»

Lewi alkabiilaa kabuyan jinaa

¹⁴ Abadantaa ūelaŋ Musa se Sinay saajoo ra ka nee: ¹⁵ «Lewi iz'arey kabu hugu ka koy hugu, alkabiila ka koy alkabiila, ma arey kul kabu kaŋ goo nda handu foo nda wey kaŋ bisa a.» ¹⁶ Musa na kabuyanoo tee ka sawa nda Abadantaa yaamaroo, a n'a tee nda takaa kaŋ nda a hantumandi.

¹⁷ Lewi iz'arey maaney ne: Gerūon, nda Kehat, nda Merari. ¹⁸ Gerūon iz'arey maaney ne, alkabiila ka koy alkabiila: Libni nda ūimeyi. ¹⁹ Kehat iz'arey ne, alkabiila ka koy alkabiila: Amram, nda Yisehar, nda Hebron, nda Uziyel. ²⁰ Merari iz'arey ne, alkabiila ka koy alkabiila: Mahili nda Muūi. Wey ti Lewi alkabiilawey kaŋ kabandi hugu nda hugu.

Goyoo kaŋ talfandi Gerūon borey ga

²¹ Gerūon hayroo man'ti kala Libni alkabiilaa nda ūimeyi alkabiilaa. Wey ti Gerūon alkabiilawey. ²² Borey kaŋ kabandi i ra k'a dii arey kaŋ goo nda handu foo nda wey kaŋ bisa a hinnaa ti zenber iyye nda zangu guu (7.500). ²³ Gerūon borey alkabiilawey si goro kala Irkoy gorodogoo dumaa ga, waynakaŋay here.

²⁴ Gerūon borey hugoo bonkoynoo man'ti kala Elyasaf, Layel iz'aroo. ²⁵ Cere kubayyan hukukumoo goyoo kaŋ talfandi Gerūon hayroo ga ti: Irkoy gorodogoo, nda hukukumoo nda nga daabandoo, nda ridowoo kaŋ goo cere kubayyan hukukumoo mijoo ga, ²⁶ nda baturaa kuntawey, nda baturaa mijoo ridowoo kaŋ ga Irkoy gorodogoo kuubi k'a bere nda sargari tonadogoo, nda karfey kaŋ goo no goyoo kul se.

Goyoo kaŋ talfandi Kehat borey ga

²⁷ Kehat hayroo ti: Amram borey alkabiilaa, nda Yisehar borey alkabiilaa, nda Hebron borey alkabiilaa, nda Uziyel borey alkabiilaa. Wey ti Kehat borey alkabiilawey. ²⁸ Nda n'na arey kul kabu kaŋ goo i ra kaŋ goo nda handu foo nda wey kaŋ bisa a, ngi hinnaa man'ti kala zenber yaaha nda zangu iddu (8.600) †, maanaa wey kaŋ ga goy nongu henanantaa ra. ²⁹ Kehat iz'arey alkabiilawey si goro Irkoy gorodogoo se kala gurma here caraa ga. ³⁰ Kehat borey alkabiilawey hugoo bonkoynoo ti Elisafaŋ kaŋ ti Uziyel iz'aroo. ³¹ Goyoo kaŋ talfandi i ga man'ti kala: sundukoo, nda taabaloo, nda fitilla gorodogoo, nda sargari tonadogey, nda jinawey kaŋ ga goyey tee nongu henanantaa ra, nda ridowoo, nda goyey kul kaŋ jinawey wey g'i tee.

³² *Lewi borey* bonkoyni beeroo ti Eleyazar kaŋ ti sargari juwalkaa Haruna iz'aroo. Nga bara borey jine kaŋ ga goy nongu henanantaa ra.

Goyoo kaŋ talfandi Merari borey ga

³³ Merari hayroo ti: Mahili borey alkabiilaa nda Muūi borey alkabiilaa. Wey ti Merari alkabiilawey. ³⁴ Nda n'na arey kul kabu kaŋ goo i ra kaŋ goo nda handu foo nda wey kaŋ bisa a, ngi hinnaa man'ti kala zenber iddu nda zangu hinka (6.200). ³⁵ Merari borey alkabiilawey hugoo bonkoynoo ti Suriyel kaŋ ti Abihel iz'aroo. I si goro Irkoy gorodogoo se kala hawsa here caraa ga. ³⁶ Hayey kaŋ talfandi Merari iz'arey ga ti Irkoy gorodogoo bundu tefawey, nda nga gaaru-gaarey, nda nga ganjey, nda nga ferawey, nda nga jinawey kul, nda goyoo kul kaŋ goo a ra, ³⁷ nda baturaa ganjey kaŋ g'a kuubi k'a

† «zenber yaaha nda zangu iddu (8.600)», hantum fooyan ga nee «zenber yaaha nda zangu hinza (8.300)».

bere, nda ngi ferawey, nda sukahayey, nda ngi karfey.

³⁸ Musa, nda Haruna, nda Haruna iz'arey no ma goro Irkoy gorodogoo jine dandi here, i ga goro cere kubayyan hukukumoo jine waynahunay here. Ngi no ma goy nongu henanantaa ra Izirayel borey maaney ga. Boro tana kan man šikka sii ga wiiyandi.

³⁹ *Lewi borey* kul kan Musa nda Haruna n'i kabu alka-biila nda alkabiila ka sawa nda Abadantaa yaamaroo k'a dii arey kul kan goo nda handu foo nda wey kan bisa a, ngi hinnaa man'ti kala zenber waranka cindi hinka (22.000).

Lewi borey huru gunde jinawey dogey ra

⁴⁰ Abadantaa nee Musa se: «Izirayel borey iz'aru gunde jinawey kul kabu, k'a dii wey kan goo nda handu foo nda wey kan bisa a, m'i kabu ka maaney hantum. ⁴¹ Agay ti Abadantaa, ma *Lewi borey* dan ya ne jere ga Izirayel borey gunde jinawey dogey ra, ma Lewi borey adabbawey dan ya ne jere ga Izirayel borey adabba gunde jinawey dogey ra.» ⁴² Musa na iz'aru gunde jinawey kul kabu Izirayel borey ra, sanda takaa kan nda Abadantaa n'a yaamar. ⁴³ Iz'aru gunde jinawey kan goo nda handu foo nda wey kan bisa a kan kaban-di i ra hinnaa ti zenber waranka cindi hinka nda zangu hinka nda woyye cindi hinza (22.273).

⁴⁴ Abadantaa šelan Musa se ka nee: ⁴⁵ «Lewi borey dan Izirayel borey gunde jinawey dogey ra, Lewi borey adabbawey dan Izirayel borey waney dogey ra. Lewi borey man'ti kala agay wane, agay ti Abadantaa.

⁴⁶ Izirayel borey gunde jinawey tonton nda boro zangu hinka nda woyye cindi hinza (273) ka bisa Lewi borey. Takaa ne kan nda ngi yeetianoo ga teendi: ⁴⁷ ma nzorfu kaaray tamma boŋ guu dii ngi boro foo kul ga, ka sawa nda nongu henanantaa nzorfu kaaray tammaa kan ti garam woy cindi hinka (12). ⁴⁸ Ma nooroo noo Haruna nda nga iz'arey se a ma tee iz'aru gunde jinaa boobey yeetianoo hayoo.» ⁴⁹ Musa duu ngi hayoo iz'aru jina boobey kan Lewi borey n'i day ga. ⁵⁰ Nooroo kan a n'a dii Izirayel borey gunde jinawey ga ti nzorfu kaaray tamma boŋ zenber foo nda zangu hinza nda woydu cindi guu (1.365) ka sawa nda nongu henanantaa nzorfu kaaray tammaa. ⁵¹ Woo banda ga, Musa na yeetianoo nooroo noo Haruna nda nga iz'arey se, ka sawa nda Abadantaa yaamaroo, sanda takaa kan nda Abadantaa na Musa yaamar.

Kehat alkabiilaa goyey

4 Abadantaa šelan Musa nda Haruna se ka nee: ² «Lewi iz'arey ra, wa Kehat iz'arey kabu alkabiila ka koy alkabiila, hugu ka koy hugu, ³ k'a dii wey kan goo nda jiiri waranza (30) nda wey kan bisa a ka koy jiiri woyguu (50), wey kul kan ga hin ka goy cere kubayyan hukukumoo ra. ⁴ Goyoo ne kan Kehat iz'arey g'a tee cere kubayyan hukukumoo ra: I ga huga nda hayey kan ga hanse ka henan. ⁵ Nda jamaa kaloo ga gana, Haruna nda nga iz'arey ga zaaraa kan ti rido kaa ka seedetaraa sundukoo gum nda a. ⁶ I ga ayu kuuru

kunta dan a ga, i ga zaara kan kul ti ibula daaru a ga, woo banda ga, i ga nga gobey dan a ga. ⁷ I ga zaara bula daaru takulawey kan jisandi Irkoy jine taabaloo ga, i ga taasawey, nda potey, nda sargari-kaa-potey, nda *sargari hari-harey* gullawey dan a ga. Takulawey kan ga sargandi waati kul ma bara a boŋ. ⁸ I ga zaara ciray zaram gum hayey wey kul ga, i g'i gum nda ayu kuuru kunta, i ma nga gobey dan a ga. ⁹ Woo banda ga, i ga zaara bula zaa ka gaayoo fitilla gorodogoo, nda nga fitillawey, nda kanbey kan ga ngi zaarawey boosey dunbu, nda nga boosu-kaa-jinawey, nda jinawey kul gum kan ra jii ga huru kan goo no fitillawey goyoo se. ¹⁰ I ma nga nda nga jinawey kul dan ayu kuuru kunta ra jina i m'a dan jeejehayaa ga kan g'a zaa. ¹¹ I ma zaara bula daaru wura sargari tonadogoo ga, i m'a gum nda ayu kuuru kunta, woo banda ga, i ma nga gobey dan a ga. ¹² I ma jinawey kul zaa kan nda borey ga goy nongu henanantaa ra, i m'i dan zaara bula ra, woo banda ga, i m'i dan ayu kuuru kunta ra jina i m'i dan jeejehayaa ga kan g'i zaa. ¹³ I ga sargari tonadogoo boosey kaa, i ma zaara ciray, ciray henna daaru sargari tonadogoo ga. ¹⁴ I ma jinawey kul kan nda i ga goyey tee fur a boŋ, boosu-kaa-jinawey, nda furšeti beerey, nda doosinawey, nda kusey, maanaa sargari tonadogoo jinawey kul. Woo banda ga, i ma ayu kuuru kunta gum i boŋ, i ga nga gobey dan a ga. ¹⁵ Waati kan jamaa kaloo ga gana, waati kan Haruna nda nga iz'arey na nongu henanantaa nda nga jinawey kul gum ka ben, Kehat iz'arey ga kaa k'a zaa. Amma i si too haya henanantaa do, nda man'ti woo, i ga buu. Woo ti hayaa kan Kehat iz'arey g'a zaa cere kubayyan hukukumoo ra ka koy. ¹⁶ Eleyazar, *sargari juwalkaa* Haruna iz'aroo, ga huga nda fitillaa jiyoo, nda dugu hew kaanaa, nda *taasu sargaroo* kan ga hun zaari kul, nda yonyan jiyoo. Nga no ma huga nda Irkoy gorodogoo kul nda hayey kul kan goo a ra, nongu henanantaa nda nga jinawey.»

¹⁷ Abadantaa šelan Musa nda Haruna se ka nee: ¹⁸ «War masi yadda Kehat borey alkabiilaa ma fay ka hun *Lewi borey* ra. ¹⁹ Hayaa kan war g'a tee i se hala i ma cindi hunayan ra i masi koy buu waati kan i too nongu henanantey ihenanantaa do ti Haruna nda nga iz'arey ma affoo kul dan nga goyoo ra nda jeejaa kan affoo kul g'a zaa. ²⁰ I masi huru ba waati kayna ka dii haya henanantey, nda i n'a tee i ga buu.»

Geršon alkabiilaa goyey

²¹ Abadantaa šelan Musa se ka nee: ²² «Geršon iz'arey mo kabu alkabiila ka koy alkabiila, hugu ka koy hugu, ²³ k'a dii wey kan goo nda jiiri waranza (30) nda wey kan bisa a ka koy jiiri woyguu (50), wey kul kan ga hin ka goy cere kubayyan hukukumoo ra. ²⁴ Goyoo kan nda Geršon borey alkabiilawey ga huga nda ngi jeejaa ne: ²⁵ I ma Irkoy gorodogoo kaymi taafe zuwey nda cere kubayyan hukukumoo zaa, nda nga daabandoo nda ayu kuuroo kuntaa kan goo a ga, nda ridowoo kan goo cere kubayyan hukukumoo mijoo ga, ²⁶ nda batumaa kuntawey, nda batumaa mijoo ridowoo kan ga Irkoy

gorodogoo nda sargari tonadogoo kuubi k'a bere, nda ngi karfey nda jinawey kul kaŋ goo a ga. Goyey wey ka talfandi i ga. ²⁷ Geršon borey ga ngi goyey kul tee ka sawa nda Haruna nda nga iz'arey yaamaroo, a ma tee ngi jeejaa wala ngi goyey. War ma ngi jeejewey kul laasaabu k'i har i se. ²⁸ Woo ti goyoo kaŋ talfandi Geršon borey iz'arey alkabiilawey ga cere kubayyan hukukumoo ra. I ma ngi goyey tee Itamar, *sargari juwalkaa* Haruna iz'aroo hinoo cire.»

Merari alkabiilaa goyey

²⁹ «Ma Merari iz'arey kabu, alkabiila ka koy alkabiila, hugu ka koy hugu, ³⁰ k'a dii wey kaŋ goo nda jiiri waranza (30) nda wey kaŋ bisa a ka koy jiiri woyguu (50), wey kul kaŋ ga hin ka cere kubayyan hukukumoo goyoo tee. ³¹ Jeejaa kaŋ i g'a zaa goyoo kaŋ talfandi i ga cere kubayyan hukukumoo ra ti: Irkoy gorodogoo bundu tefawey, nda nga gaaru-gaarey, nda nga ganjey, nda nga ferawey, ³² nda batumaa kaŋ g'a kuubi ganjey nda ngi ferawey, nda ngi sukahayey, nda ngi karfey, nda ngi jinawey kul nda goyoo kul kaŋ ga teen-di a ra. Affoo kul nda nga maanoo jinawey ma cebandi a se kaŋ a ga huga nda a k'a zaa ka koy. ³³ Woo ti goyoo kaŋ talfandi Merari borey iz'arey alkabiilawey ga cere kubayyan hukukumoo ra Itamar, *sargari juwalkaa* Haruna iz'aroo hinoo cire.»

Lewi borey kaŋ goo goyoo ra kabuyanoo

³⁴ Musa, nda Haruna, nda jamaa boŋkoyney na Kehat izey kabu alkabiila ka koy alkabiila, hugu ka koy hugu, ³⁵ k'a dii wey kaŋ goo nda jiiri waranza (30) nda wey kaŋ bisa a ka koy jiiri woyguu (50), wey kul kaŋ ga hin ka goy cere kubayyan hukukumoo ra. ³⁶ Arey kaŋ kabandi i ra alkabiila ka koy alkabiila hinnaa ti zenber hinka nda zangu iyee nda woyguu (2.750). ³⁷ Wey ti borey kaŋ kabandi Kehat alkabiilaa ra, borey kul kaŋ goy cere kubayyan hukukumoo ra, Musa nda Haruna n'i kabu ka sawa nda yaamaroo kaŋ Abadantaa n'a noo Musa se.

³⁸ Borey kaŋ kabandi Geršon iz'arey ra alkabiila ka koy alkabiila, hugu ka koy hugu, ³⁹ k'a dii wey kaŋ goo nda jiiri waranza (30) nda wey kaŋ bisa a ka koy jiiri woyguu (50), wey kul kaŋ ga hin ka goy cere kubayyan hukukumoo ra, ⁴⁰ arey kaŋ kabandi i ra alkabiila ka koy alkabiila, hugu ka koy hugu hinnaa ti zenber hinka nda zangu iddu nda waranza (2.630). ⁴¹ Wey ti borey kaŋ kabandi Geršon iz'arey alkabiilawey ra, borey kul kaŋ goy cere kubayyan hukukumoo ra, Musa nda Haruna n'i kabu ka sawa nda Abadantaa yaamaroo.

⁴² Borey kaŋ kabandi Merari iz'arey alkabiilawey ra, alkabiila ka koy alkabiila, hugu ka koy hugu, ⁴³ k'a dii wey kaŋ goo nda jiiri waranza (30) nda wey kaŋ bisa a ka koy jiiri woyguu (50), wey kul kaŋ ga hin ka goy cere kubayyan hukukumoo ra, ⁴⁴ arey kaŋ kabandi i ra alkabiila ka koy alkabiila hinnaa ti zenber hinza nda zangu hinka (3.200). ⁴⁵ Wey ti borey kaŋ kabandi Merari iz'arey alkabiilawey ra, borey kul kaŋ goy cere

kubayyan hukukumoo ra, Musa nda Haruna n'i kabu ka sawa nda yaamaroo kaŋ Abadantaa n'a noo Musa se.

⁴⁶ Lewi borey kul kaŋ Musa, nda Haruna, nda Izirayel boŋkoyney n'i kabu alkabiila ka koy alkabiila, nda hugu ka koy hugu, ⁴⁷ k'a dii wey kaŋ goo nda jiiri waranza (30) nda wey kaŋ bisa a ka koy jiiri woyguu (50), wey kul kaŋ ga hin ka goy nda wey kul kaŋ ga hin ka haya jeeje cere kubayyan hukukumoo ra, ⁴⁸ arey kaŋ kabandi i ra hinnaa ti zenber yaaha nda zangu guu nda woyyaaha (8.580). ⁴⁹ I kabandi ka sawa nda Abadantaa yaamaroo kaŋ a n'a noo Musa se a m'a har i se, ka affoo kul noo nga goyoo nda nga jeejaa. I n'i kabu nda takaa kaŋ nda Abadantaa na Musa yaamar.

Ašariyaa kaŋ harandi boro žiibawey ga

5 Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: ² «Izirayel borey yaamar i ma jiraykoyeni, wala boro kaŋ harimundogoo ga mandi, wala boro kaŋ bukaw n'a žiibandi kaa jamaa kaloo ra. ³ War m'i kaa, arey nda woyey, war m'i kaa jamaa kaloo ra, i masi ngi kaloo kaŋ game ay goo ma goro žiibandi.» ⁴ Izirayel borey n'a tee, i n'i kaa jamaa kaloo ra. I n'a tee nda takaa kaŋ nda Abadantaa n'a har Musa se.

Boro kaŋ tooŋe ašariyaa

⁵ Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: ⁶ «Nee Izirayel borey se: «Nda aru wala woy na zunubu tee kaŋ adamizey g'a tee ka Abadantaa tooŋe, bora a woo duu zunubu, ⁷ borey ma yadda kaŋ ngi na zunubu tee, bora a kaŋ tooŋe a ma hayaa kul yeeti bora a se kaŋ a n'a tooŋe, ka hayaa affoo tonton igguu foo kul ga. ⁸ Nda bora a nka buu, de boro sii no kaŋ se i g'a noo dogoo ra, hayaa ma yeetandi Abadantaa se, maanaa *sargari juwalkaa* se. Woo banda ga, bora a ga feeji gaaru mo noo nga zunubu tuusuyanoo se kaŋ nda sargari juwalkaa ga zunubu tuusuyanoo tee a se.»

⁹ Haya kul kaŋ Izirayel borey n'a kaa ngi sargarey ra k'a daŋ sargari juwalkaa kaboo ra, haya henanantey kul kaŋ i n'i ka too sargari juwalkaa do, nga wane nda ey. ¹⁰ Haya kul kaŋ boro foo kul n'a yeeti jere ga Irkoy se ga tee sargari juwalkaa wane, haya kaŋ boro foo kul n'a noo a se ga tee nga wane.»

Canseyan ašariyaa

¹¹ Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: ¹² «Šelaŋ Izirayel borey se, nee i se: «Nda aru wandoo n'a zanba a mana laadir a here, ¹³ a kani nda aru foo bila nda kurŋoo ma bay, kurŋoo mana hakiika ka bay. A na nga boŋ žiibandi tuguyan ra, seede sii no, boro kul man'a gar a ra.

¹⁴ Nda canseyan huru aroo ra, a canse nga wandoo ga, ka gar woyoo na nga boŋ žiibandi, wala nda aroo canse, a canse nga wandoo ga, ka gar a mana nga boŋ žiibandi, ¹⁵ aroo ma koy nda nga wandoo *sargari juwalkaa* do, ka sargaroo kaa kaŋ ti orž farin kilo hinza, a masi jii doori a boŋ, a masi dugu daŋ a ga, zama canseyan *taasu sargari* no, taasu sargari kaŋ ti *hongandihaya* no kaŋ ga laybu hongandi. ¹⁶ Sargari

juwalkaa ga woyoo manandi k'a kayandi Abadantaa jine. ¹⁷ Sargari juwalkaa ga hari henanante zaa labu canbu ra, a ga zaa Irkoy gorodogoo gandaa laboo ra k'a dan haroo ra. ¹⁸ Sargari juwalkaa ga woyoo kayandi Abadantaa jine, a ga boŋoo hinbiroo feeri, woo banda ga, a ga taasu sargari kaŋ ti hongandihayaa dan ka-boo ra kaŋ ti canseyan taasu sargaroo. Hari hottaa kaŋ ga kate dangayan boro ga, goo sargari juwalkaa ka-boo ra. ¹⁹ Sargari juwalkaa ga woyoo ųeendi. A ga nee woyoo se: "Nda aru kul mana kani nda ni, ka gar ni goo ni kurŋoo hinoo cire, mana ni kurŋoo zanba ka ni boŋ ųiibandi, ma hallasi dangaroo ra kaŋ hari hottaa woo g'a dan boro ga. ²⁰ Amma nda ni kaŋ goo ni kurŋoo hinoo cire, cimi no kaŋ n'na ni kurŋoo zanba, n'na ni boŋ ųiibandi, de aru kaŋ man'ti ni kurŋoo kani nda ni..." ²¹ Woo banda ga, Sargari juwalkaa ga woyoo ųeendi ka dangaroo har, a ga nee woyoo se: "Abadantaa ma ni laali ka ni tee tammaasa futu ni jamaa game, waati kaŋ a na ni tee woy gun, a na ni gundoo funsandi." ²² Nda ni goyoo no, dangayan haroo woo ma huru ni teeley ra ka ni gundoo funsandi ka ni tee woy gun. Woyoo ga nee: "Amin, amin."

²³ Sargari juwalkaa ga dangarey wey hantum tiira ra k'i tuusu hari hottaa ra. ²⁴ A ga hari hottaa kaŋ ga kate dangayan boro ga noo woyoo se a m'a haŋ, a ga huru gundoo ra k'a hottandi. ²⁵ Sargari juwalkaa ga canseyan taasu sargaroo taa woyoo kone, a g'a zinji Abadantaa jine ka koy nda a sargari tonadogoo ra. ²⁶ Sargari juwalkaa ga kabe mee foo zaa taasu sargaroo ra sanda hongandihaya, a g'a dullandi sargari tonadogoo boŋ. Woo banda ga no, a ga woyoo noo haroo a m'a haŋ. ²⁷ Waati kaŋ a n'a haŋandi haroo ka ben, nda a gar a na nga boŋ ųiibandi, nda a mana laadir nga kurŋoo se, hari hottaa kaŋ ga kate dangayan boro ga, ga huru gundoo ra k'a hottandi. Gundoo ga funsu, a ga tee woy gun, de woyoo woo ga tee dangahaya nga jamaa game. ²⁸ Amma nda woyoo mana nga boŋ ųiibandi, nda a ga henan, taaroo ga hun a ga, a ga duu hayyan.

²⁹ Woo ti canseyan aųariyaa woy se kaŋ goo nga kurŋoo hinoo cire ka nga kurŋoo zanba ka nga boŋ ųiibandi, ³⁰ wala aru kaŋ canseyan huru a ra ka canse nga wandoo ga, a ma woyoo kayandi Abadantaa jine, sargari juwalkaa ga aųariyaa woo kul zurandi a ga. ³¹ Laybu sii aroo ga, amma woyoo ga tuuru nga layboo se.»»

Boro kaŋ na nga boŋ yeeti jere ga Abadantaa se aųariyaa

6 Abadantaa ųelan Musa se ka nee: ² «Nee Izirayel borey se: «Nda aru wala woy na meefur cere-cerante zaa ka nga boŋ yeeti jere ga Abadantaa se, ³ bora ga nga boŋ gagay *alaneb* hari moora nda harifutu. A si binegar haŋ kaŋ teendi nda alaneb hari moora, a si binegar haŋ kaŋ teendi nda harifutu. A si hari kul haŋ kaŋ teendi nda alaneb, a si alaneb-ize taya ųaa, a si nga ize kogo ųaa. ⁴ Waatoo kul kaŋ a ga nga boŋ yeeti jere ga, a si haya ųaa kaŋ hun alanebnaa ra, a ma

tee guley hala kuuroo. ⁵ Alwaatoo kul kaŋ a na nga boŋ yeeti jere ga, ųiini si zuru boŋoo ra hala waatoo kaŋ a n'a kayandi ka nga boŋ yeeti jere ga Abadantaa se ma ben, a ga henan, a ga naŋ nga boŋoo hinbirey ma zay nda ngi boŋ. ⁶ Alwaatoo kul kaŋ a na nga boŋ yeeti jere ga Abadantaa se, a si man bukaw here. ⁷ Ba baaboo, wala naŋoo, wala armaa, wala woymaa ka buu a si nga boŋ ųiibandi, zama nga boŋ yeetianoo jere ga nga Koyoo se bara boŋoo ga. ⁸ Alwaatoo kul kaŋ a na nga boŋ yeeti jere ga, a ga henan Abadantaa maŋoo ga.

⁹ Nda boro jirsi ka buu jeroo ga, boŋoo kaŋ ti nga boŋ yeetianoo jere ga silbaa ųiibi, a ga nga boŋoo cebu nga henandianoo hane, maanaa a ga nga boŋoo cebu jirbi iyyantoo hane. ¹⁰ Jirbi yaahantoo hane a ga kate gubaguba hinka wala tuuzun-ize hinka *sargari juwalkaa* do cere kubayyan hukkumoo miŋoo ga. ¹¹ Sargari juwalkaa ga affoo kaa *zunubu sargari*, a ga affoo kaa *sargari kukurante*, a ga zunubu tu-usuyanoo tee a se zunuboo kaŋ huru a ga bukaa maaganda. Hanoo din, bora ga nga boŋoo yeeti jere ga Irkoy se. ¹² Bora ga nga boŋ yeeti jere ga Abadantaa se taaga. A ga kate jiiri foo feeji-ize a ma tee *toŋne sargari*. Waati jinaa kaŋ a n'a tee si kabu, zama nga boŋ yeetianoo jere ga ųiibi.

¹³ Bora kaŋ na nga boŋ yeeti jere ga, nga aųariyaa ne: Hanoo kaŋ nga boŋ yeetianoo jere ga waatoo timme, i g'a ka koy cere kubayyan hukkumoo miŋoo ga. ¹⁴ Sargaroo kaŋ a g'a kaa Abadantaa se ti: feeji aru-ize kaŋ goo nda jiiri foo kaŋ ga malal sii kaŋ ga tee sargari kukurante, feeji woy-ize kaŋ goo nda jiiri foo kaŋ ga malal sii kaŋ ga tee zunubu sargari, nda feeji gaaru kaŋ ga malal sii kaŋ ga tee *alaafiya teendi sargari*, ¹⁵ nda takula kaŋ ra dolobiri sii dika foo, nda wijilayan kaŋ farin hamnoo diibandi nda jii, nda furme kaŋ ra dolobiri sii kaŋ yonandi nda jii, nda ngi *taasu sargaroo*, nda ngi *sargari hari-haroo*. ¹⁶ Sargari juwalkaa g'i kaa sargari Abadantaa jine, a ga bora zunubu sargaroo nda bora sargari kukuranta kaa. ¹⁷ A ga feeji gaaroo, nda takulawey kaŋ ra dolobiri sii dikaa kaa sargari Abadantaa se sanda alaafiya teendi sargari kaŋ bande taasu sargaroo nda sargari hari-haroo sargandi. ¹⁸ Bora kaŋ yeetandi jere ga, ga nga boŋoo cebu cere kubayyan hukkumoo miŋoo ga, a ga nga boŋoo hinbiroo zaa k'a fur nuunaa ga kaŋ goo alaafiya teendi sargaroo cire. ¹⁹ Sargari juwalkaa ga feeji gaaroo kaŋ tonandi kabe foo zaa, nda wijila foo kaŋ ra dolobiri sii kaŋ goo dikaa ra, nda furme foo kaŋ ra dolobiri sii, a g'i dan bora kaŋ na nga boŋ yeeti jere ga kaboo ra nga boŋoo cebuyanoo banda ga. ²⁰ Woo banda ga, sargari juwalkaa g'i zinji k'i tee *sargari zinji-zinjante* Abadantaa jine, haya henanante no kaŋ sargari juwalkaa wane nda a, nga, nda feejoo gandoo kaŋ hun sargari zinji-zinjantaa ra, nda cewoo kaŋ hun sargaroo ra kaŋ a n'a kaa. Woo banda ga, bora kaŋ na nga boŋ yeeti jere ga, ga hin ka alaneb hari moora haŋ.

²¹ Woo ti boro kaŋ na meefur zaa ka nga boŋ yeeti jere ga aųariyaa. Wey ti hayey kaŋ a ga hima k'i kaa

Abadantaa maapoo ga nga boŋ yeetianoo jere ga se, bila nda hayey kaŋ a ga hin k'i tee nda nga boŋ ma ka-bandi. A ga hayaa noo kaŋ kayandi meefuroo kaŋ a n'a zaa se ka sawa nda boŋ yeetian jere ga ašariyaa.»

Sargari juwalkaa gaararoo

²² Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: ²³ «Nee Haruna nda nga iz'arey se: «Taka ne kaŋ nda war ma gaara Izirayel borey se. War ma nee i se:

²⁴ «Yala Abadantaa ma albarka daŋ ni ra, a ma ni hawgay.

²⁵ Yala Abadantaa ma moo fur ni ga, a ma alhormo tee ma ne.

²⁶ Yala Abadantaa ma jeli ni ga, a ma ni noo alaafiya.»

²⁷ I m'ay maapoo har Izirayel borey ga nda takaa woo, ay ga albarka daŋ i ra.»

Bari torkawey kaŋ nondi Irkoy hugoo goyey se

7 Hanoo kaŋ Musa na Irkoy gorodogoo cin ka ben, a n'a yon k'a yeeti jere ga Irkoy se, nga nda nga jinawey kul. A na sargari tonadogoo nda nga jinawey kul yon k'i yeeti jere ga Irkoy se. ² Izirayel alwakiiley nda hugu boŋey kate ngi gomney. Alkabiilawey boŋkoyney no kaŋ na kabuyanoo juwal. ³ Gomney kaŋ i kate ey Abadantaa jine ne: bari torka gumante iddu nda haw woy cindi hinka (12). Boŋkoyni hinka kul mar-ga ka torka foo noo, boŋkoyni foo kul na haw foo noo. I n'i ka too Irkoy gorodogoo jine. ⁴ Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: ⁵ «Gomney kaŋ i ga kate ey ma ne dii, i ga huru cere kubayyan hukumoo goyoo ra. M'i noo Lewi borey se, affoo kul nda woo kaŋ ga a ga too nga goyoo se.» ⁶ Musa na torkawey nda hawey dii k'i daŋ Lewi borey kabey ra. ⁷ A na Geršon iz'arey noo torka hinka nda haw taaci ka sawa nda woo kaŋ ga i ga too ngi goyoo se. ⁸ A na Merari iz'arey noo torka taaci nda haw yaaha ka sawa nda woo kaŋ ga i ga too ngi goyoo se kaŋ i g'a tee Itamar kaŋ ti *sargari juwalkaa* Haruna iz'aroo hinoo cire. ⁹ A mana Kehat iz'arey noo, zama goyoo kaŋ talfandi i ga man'ti kala ka jinay henanantey zaa ngi jesej ga.

Boŋkoyney kate ngi gomney sargari tonadogoo goyoo sintinoo se

¹⁰ Boŋkoyney kate ngi gomney sargari tonadogoo goyoo sintinoo se hanoo kaŋ ra a ga yonandi. I kate ey sargari tonadogoo jine. ¹¹ Abadantaa nee Musa se: «Zaari foo kul boŋkoyni foo ma kaa ka nga gomnoo noo sargari tonadogoo goyoo sintinoo se.»

¹² Zaari jinaa, bora kaŋ kate nga gomnoo ti Nahišon kaŋ ti Aminadab iz'aroo, Žuda alkabiilaa boro. ¹³ Nga gomnoo man'ti kala: nzorfu kaaray taasa kaŋ tiŋaa ti kilo foo nda jere cine, nda nzorfu kaaray kusu kaŋ tiŋaa ti garam zangu yaaha (800) cine ka sawa nda nongu henanantaa nzorfu kaaray tammaa alkadaroo. I kul ga too nda farin hamni kaŋ loobandi nda jii *taasu sargaroo* se, ¹⁴ nda wura poti foo kaŋ tiŋaa ti garam

(100) cine kaŋ ga too nda dugu. ¹⁵ Haw yaaru foo, nda feeji gaaru foo, nda feeji-ize foo kaŋ goo nda jiiri foo *sargari kukurantaa* se, ¹⁶ nda jindaaru foo *zunubu sargaroo* se, ¹⁷ *alaafiya teendi sargaroo* se haw hinka, nda feeji gaaru guu, nda jindaaru guu, nda feeji-ize guu kaŋ goo nda jiiri foo. Woo ti Nahišon kaŋ ti Aminadab iz'aroo gomnoo.

¹⁸ Zaari hinkantoo, Netaniyel kaŋ ti Suwar iz'aroo, Isakar alkabiilaa boŋkoynoo kate nga gomnoo. ¹⁹ Nga gomnoo man'ti kala: nzorfu kaaray taasa kaŋ tiŋaa ti kilo foo nda jere cine, nda nzorfu kaaray kusu kaŋ tiŋaa ti garam zangu yaaha (800) cine ka sawa nda nongu henanantaa nzorfu kaaray tammaa alkadaroo. I kul ga too nda farin hamni kaŋ loobandi nda jii taasu sargaroo se, ²⁰ nda wura poti foo kaŋ tiŋaa ti garam zangu (100) cine kaŋ ga too nda dugu. ²¹ Haw yaaru foo, nda feeji gaaru foo, nda feeji-ize foo kaŋ goo nda jiiri foo sargari kukurantaa se, ²² nda jindaaru foo *zunubu sargaroo* se, ²³ *alaafiya teendi sargaroo* se haw hinka, nda feeji gaaru guu, nda jindaaru guu, nda feeji-ize guu kaŋ goo nda jiiri foo. Woo ti Netaniyel kaŋ ti Suwar iz'aroo gomnoo.

²⁴ Zaari hinzantoo, Eliyab kaŋ ti Helon iz'aroo, Zabulon alkabiilaa boŋkoynoo kate nga gomnoo. ²⁵ Nga gomnoo man'ti kala: nzorfu kaaray taasa kaŋ tiŋaa ti kilo foo nda jere cine, nda nzorfu kaaray kusu kaŋ tiŋaa ti garam zangu yaaha (800) cine ka sawa nda nongu henanantaa nzorfu kaaray tammaa alkadaroo. I kul ga too nda farin hamni kaŋ loobandi nda jii taasu sargaroo se, ²⁶ nda wura poti foo kaŋ tiŋaa ti garam zangu (100) cine kaŋ ga too nda dugu. ²⁷ Haw yaaru foo, nda feeji gaaru foo, nda feeji-ize foo kaŋ goo nda jiiri foo sargari kukurantaa se, ²⁸ nda jindaaru foo *zunubu sargaroo* se, ²⁹ *alaafiya teendi sargaroo* se haw hinka, nda feeji gaaru guu, nda jindaaru guu, nda feeji-ize guu kaŋ goo nda jiiri foo. Woo ti Eliyab kaŋ ti Helon iz'aroo gomnoo.

³⁰ Zaari taacantoo, Elisur kaŋ ti Šedewur iz'aroo, Ruben alkabiilaa boŋkoynoo kate nga gomnoo. ³¹ Nga gomnoo man'ti kala: nzorfu kaaray taasa kaŋ tiŋaa ti kilo foo nda jere cine, nda nzorfu kaaray kusu kaŋ tiŋaa ti garam zangu yaaha (800) cine ka sawa nda nongu henanantaa nzorfu kaaray tammaa alkadaroo. I kul ga too nda farin hamni kaŋ loobandi nda jii taasu sargaroo se, ³² nda wura poti foo kaŋ tiŋaa ti garam zangu (100) cine kaŋ ga too nda dugu. ³³ Haw yaaru foo, nda feeji gaaru foo, nda feeji-ize foo kaŋ goo nda jiiri foo sargari kukurantaa se, ³⁴ nda jindaaru foo *zunubu sargaroo* se, ³⁵ *alaafiya teendi sargaroo* se haw hinka, nda feeji gaaru guu, nda jindaaru guu, nda feeji-ize guu kaŋ goo nda jiiri foo. Woo ti Netaniyel kaŋ ti Suwar iz'aroo gomnoo.

³⁶ Zaari guwantoo, Šelumiyel kaŋ ti Surišaday iz'aroo, Simewon alkabiilaa boŋkoynoo kate nga gomnoo.

³⁷ Nga gomnoo man'ti kala: nzorfu kaaray taasa kaŋ tiŋaa ti kilo foo nda jere cine, nda nzorfu kaaray kusu kaŋ tiŋaa ti garam zangu yaaha (800) cine ka sawa nda nongu henanantaa nzorfu kaaray tammaa alkadaroo. I

kul ga too nda farin hamni kaŋ loobandi nda jii taasu sargaroo se,³⁸ nda wura poti foo kaŋ tiŋaa ti garam zangu (100) cine kaŋ ga too nda dugu.³⁹ Haw yaaru foo, nda feeji gaaru foo, nda feeji-ize foo kaŋ goo nda jiiri foo sargari kukurantaa se,⁴⁰ nda jindaaru foo zunubu sargaroo se,⁴¹ alaafiya teendi sargaroo se haw hinka, nda feeji gaaru guu, nda jindaaru guu, nda feeji-ize guu kaŋ goo nda jiiri foo. Woo ti Šelumiyel kaŋ ti Surišaday iz'aroo gomnoo.

⁴² Zaari idduwantoo, Elyasaf kaŋ ti Dehuwel † iz'aroo, Gad alkabiilaa boŋkoynoo kate nga gomnoo.⁴³ Nga gomnoo man'ti kala: nzorfu kaaray taasa kaŋ tiŋaa ti kilo foo nda jere cine, nda nzorfu kaaray kusu kaŋ tiŋaa ti garam zangu yaaha (800) cine ka sawa nda nongu henanantaa nzorfu kaaray tammaa alkadaroo. I kul ga too nda farin hamni kaŋ loobandi nda jii taasu sargaroo se,⁴⁴ nda wura poti foo kaŋ tiŋaa ti garam zangu (100) cine kaŋ ga too nda dugu.⁴⁵ Haw yaaru foo, nda feeji gaaru foo, nda feeji-ize foo kaŋ goo nda jiiri foo sargari kukurantaa se,⁴⁶ nda jindaaru foo zunubu sargaroo se,⁴⁷ alaafiya teendi sargaroo se haw hinka, nda feeji gaaru guu, nda jindaaru guu, nda feeji-ize guu kaŋ goo nda jiiri foo. Woo ti Elyasaf kaŋ ti Dehuwel † iz'aroo gomnoo.

⁴⁸ Zaari iyyantoo, Elišama kaŋ ti Amihud iz'aroo, Efrayim alkabiilaa boŋkoynoo kate nga gomnoo.

⁴⁹ Nga gomnoo man'ti kala: nzorfu kaaray taasa kaŋ tiŋaa ti kilo foo nda jere cine, nda nzorfu kaaray kusu kaŋ tiŋaa ti garam zangu yaaha (800) cine ka sawa nda nongu henanantaa nzorfu kaaray tammaa alkadaroo. I kul ga too nda farin hamni kaŋ loobandi nda jii taasu sargaroo se,⁵⁰ nda wura poti foo kaŋ tiŋaa ti garam zangu (100) cine kaŋ ga too nda dugu.⁵¹ Haw yaaru foo, nda feeji gaaru foo, nda feeji-ize foo kaŋ goo nda jiiri foo sargari kukurantaa se,⁵² nda jindaaru foo zunubu sargaroo se,⁵³ alaafiya teendi sargaroo se haw hinka, nda feeji gaaru guu, nda jindaaru guu, nda feeji-ize guu kaŋ goo nda jiiri foo. Woo ti Elišama kaŋ ti Amihud iz'aroo gomnoo.

⁵⁴ Zaari yaahantoo, Gamliyel kaŋ ti Pedasur iz'aroo, Manase alkabiilaa boŋkoynoo kate nga gomnoo.

⁵⁵ Nga gomnoo man'ti kala: nzorfu kaaray taasa kaŋ tiŋaa ti kilo foo nda jere cine, nda nzorfu kaaray kusu kaŋ tiŋaa ti garam zangu yaaha (800) cine ka sawa nda nongu henanantaa nzorfu kaaray tammaa alkadaroo. I kul ga too nda farin hamni kaŋ loobandi nda jii taasu sargaroo se,⁵⁶ nda wura poti foo kaŋ tiŋaa ti garam zangu (100) cine kaŋ ga too nda dugu.⁵⁷ Haw yaaru foo, nda feeji gaaru foo, nda feeji-ize foo kaŋ goo nda jiiri foo sargari kukurantaa se,⁵⁸ nda jindaaru foo zunubu sargaroo se,⁵⁹ alaafiya teendi sargaroo se haw hinka, nda feeji gaaru guu, nda jindaaru guu, nda feeji-ize guu kaŋ goo nda jiiri foo. Woo ti Gamliyel kaŋ ti Pedasur iz'aroo gomnoo.

⁶⁰ Zaari yaggantoo, Abidan kaŋ ti Žedewoni iz'aroo, Benžamen alkabiilaa boŋkoynoo kate nga gomnoo.

⁶¹ Nga gomnoo man'ti kala: nzorfu kaaray taasa kaŋ

tiŋaa ti kilo foo nda jere cine, nda nzorfu kaaray kusu kaŋ tiŋaa ti garam zangu yaaha (800) cine ka sawa nda nongu henanantaa nzorfu kaaray tammaa alkadaroo. I kul ga too nda farin hamni kaŋ loobandi nda jii taasu sargaroo se,⁶² nda wura poti foo kaŋ tiŋaa ti garam zangu (100) cine kaŋ ga too nda dugu.⁶³ Haw yaaru foo, nda feeji gaaru foo, nda feeji-ize foo kaŋ goo nda jiiri foo sargari kukurantaa se,⁶⁴ nda jindaaru foo zunubu sargaroo se,⁶⁵ alaafiya teendi sargaroo se haw hinka, nda feeji gaaru guu, nda jindaaru guu, nda feeji-ize guu kaŋ goo nda jiiri foo. Woo ti Abidan kaŋ ti Žedewoni iz'aroo gomnoo.

⁶⁶ Zaari woyantoo (10to), Ahiezer kaŋ ti Amišaday iz'aroo, Dan alkabiilaa boŋkoynoo kate nga gomnoo.

⁶⁷ Nga gomnoo man'ti kala: nzorfu kaaray taasa kaŋ tiŋaa ti kilo foo nda jere cine, nda nzorfu kaaray kusu kaŋ tiŋaa ti garam zangu yaaha (800) cine ka sawa nda nongu henanantaa nzorfu kaaray tammaa alkadaroo. I kul ga too nda farin hamni kaŋ loobandi nda jii taasu sargaroo se,⁶⁸ nda wura poti foo kaŋ tiŋaa ti garam zangu (100) cine kaŋ ga too nda dugu.⁶⁹ Haw yaaru foo, nda feeji gaaru foo, nda feeji-ize foo kaŋ goo nda jiiri foo sargari kukurantaa se,⁷⁰ nda jindaaru foo zunubu sargaroo se,⁷¹ alaafiya teendi sargaroo se haw hinka, nda feeji gaaru guu, nda jindaaru guu, nda feeji-ize guu kaŋ goo nda jiiri foo. Woo ti Ahiezer kaŋ ti Amišaday iz'aroo gomnoo.

⁷² Zaari woy cindi faantoo (11to), Pagiyel kaŋ ti Okraŋ iz'aroo, Ašer alkabiilaa boŋkoynoo kate nga gomnoo.

⁷³ Nga gomnoo man'ti kala: nzorfu kaaray taasa kaŋ tiŋaa ti kilo foo nda jere cine, nda nzorfu kaaray kusu kaŋ tiŋaa ti garam zangu yaaha (800) cine ka sawa nda nongu henanantaa nzorfu kaaray tammaa alkadaroo. I kul ga too nda farin hamni kaŋ loobandi nda jii taasu sargaroo se,⁷⁴ nda wura poti foo kaŋ tiŋaa ti garam zangu (100) cine kaŋ ga too nda dugu.⁷⁵ Haw yaaru foo, nda feeji gaaru foo, nda feeji-ize foo kaŋ goo nda jiiri foo sargari kukurantaa se,⁷⁶ nda jindaaru foo zunubu sargaroo se,⁷⁷ alaafiya teendi sargaroo se haw hinka, nda feeji gaaru guu, nda jindaaru guu, nda feeji-ize guu kaŋ goo nda jiiri foo. Woo ti Pagiyel kaŋ ti Okraŋ iz'aroo gomnoo.

⁷⁸ Zaari woy cindi hinkantoo (12to), Ahira kaŋ ti Enaŋ iz'aroo, Neftali alkabiilaa boŋkoynoo kate nga gomnoo.

⁷⁹ Nga gomnoo man'ti kala: nzorfu kaaray taasa kaŋ tiŋaa ti kilo foo nda jere cine, nda nzorfu kaaray kusu kaŋ tiŋaa ti garam zangu yaaha (800) cine ka sawa nda nongu henanantaa nzorfu kaaray tammaa alkadaroo. I kul ga too nda farin hamni kaŋ loobandi nda jii taasu sargaroo se,⁸⁰ nda wura poti foo kaŋ tiŋaa ti garam zangu (100) cine kaŋ ga too nda dugu.

⁸¹ Haw yaaru foo, nda feeji gaaru foo, nda feeji-ize foo kaŋ goo nda jiiri foo sargari kukurantaa se,⁸² nda jindaaru foo zunubu sargaroo se,⁸³ alaafiya teendi sargaroo se haw hinka, nda feeji gaaru guu, nda jindaaru guu, nda feeji-ize guu kaŋ goo nda jiiri foo. Woo ti Ahira kaŋ ti Enaŋ iz'aroo gomnoo.

† Zamnaa 1.14. †† Sorro 42to.

⁸⁴ Izirayel borey boŋkoyney gomney kaŋ i kate ey sargari tonadogoo goyoo sintinoo se yonyanoo hane ti: Nzorfu kaaray taasa woy cindi hinka (12), nda nzorfu kaaray kusu woy cindi hinka (12), nda wura poti woy cindi hinka (12). ⁸⁵ Nzorfu taasa foo kul tiŋaa ti nzorfu kaaray tamma boŋ zangu nda waranza (130), kusu foo kul tiŋaa ti nzorfu kaaray tamma boŋ woŋye (70). Nzorfu kaaraa kul kaŋ na jinawey wey tee tiŋaa man'ti kala zenber hinka nda zangu taaci (2.400) ka sawa nda nongu henanantaa nzorfu kaaray tammaa alkadaroo, ⁸⁶ nda wura poti woy cindi hinka (12) kaŋ ga too nda dugu, affoo kul tiŋaa ti nzorfu kaaray tamma boŋ woy (10) ka sawa nda nongu henanantaa nzorfu kaaray tammaa alkadaroo. Potey kul tiŋaa cere ra man'ti kala wura tamma zangu nda waranka (120). ⁸⁷ Adabbawey kul kaŋ kayandi *sargari tonantaa* se ti: haw yaaru kob-si woy cindi hinka (12), nda feeji gaaru boŋ woy cindi hinka (12), nda feeji-ize boŋ woy cindi hinka (12), nda taas sargarey, jindaaru boŋ woy cindi hinka (12) zunubu sargaroo se. ⁸⁸ Adabbawey kul kaŋ kayandi alaafiya teendi sargaroo se ti: haw kobsi waranka cindi taaci (24), feeji gaaru boŋ woŋdu (60), nda jindaaru boŋ woŋdu (60), nda feeji-ize boŋ woŋdu (60) kaŋ goo nda jiiri foo. Woo ti gomnoo kaŋ nondi sargari tonadogoo goyoo sintinoo se, nga yonyanoo banda ga.

⁸⁹ Waati kaŋ Musa huru cere kubayyan hukkumoo ra ka ūelanŋ Irkoy bande, a ga maa jinde kaŋ ga ūelanŋ nga se daabirjoo se beene kaŋ goo seedetaraa sundukoo boŋ, almalayka hinkaa kaŋ se i ga nee ūerib hinkaa game. Takaa woo nda Irkoy ga ūelanŋ a bande.

Nongu henanantaa fitilla gorodogoo

8 Abadantaa ūelanŋ Musa se ka nee: ² «Nee Haruna se: «Nda n'ga fitillawey daŋ fitilla gorodogoo ra, ma naŋ fitilla iyyaa kul gaayoo ma dii fitilla gorodogoo jine.» ³ Haruna n'a tee nda taka follokaa. A na fitillawey daŋ taka kaŋ ra gaayoo goo fitilla gorodogoo jine sanda takaa kaŋ nda Abadantaa na Musa yaamar. ⁴ Takaa ne kaŋ nda fitilla gorodogoo teendi: a tee goy kaŋ karandi nda wura, za cewoo hala kutukuryey wura no kaŋ karandi. I n'a tee nda fasaloo kaŋ Abadantaa n'a cebe Musa se.

Lewi borey yeetandi jere ga Abadantaa goyoo se

⁵ Abadantaa ūelanŋ Musa se ka nee: ⁶ «*Lewi borey* kaa Izirayel borey ra, m'i henanandi. ⁷ Takaa ne kaŋ nda n'g'i henanandi: Ma zunubu yaafayan haroo say-say i ga, i ma ūiini zaa ka ngi gaahamey hinbirey kul kaa, i ma ngi bankaarawey pumay. Woo banda ga, i ga henan. ⁸ I ma haw yaaru foo zaa ngi bande nda nga *taasu sargaroo* kaŋ ti farin hamni kaŋ loobandi nda jii, n'ga haw yaaru hinkante dii kaŋ ga tee *zunubu sargari*. ⁹ Ma Lewi borey ka koy cere kubayyan hukkumoo jine, ma Izirayel borey jamaa kul marga. ¹⁰ Ma Lewi borey manandi Abadantaa jinoo ra, de Izirayel borey ma ngi kabey fur i boŋ. ¹¹ Woo banda ga, Haruna ga Lewi borey zaa Izirayel borey ra k'i cebe sanda sargari

Abadantaa jine, i ga Abadantaa goyoo tee. ¹² Lewi borey ga ngi kabey fur haw yaarey boŋey ga. I g'i kaa sargari, affoo ga tee zunubu sargari, affaa ga tee *sargari tonante* Abadantaa se ka zunubu tuusuyanoo tee Lewi borey se. ¹³ Ma Lewi borey kayandi Haruna nda nga iz'arey jine k'i tee sargari kaŋ cebandi Abadantaa se. ¹⁴ Izirayel borey ra, ma Lewi borey daŋ ya ne jere ga i ma tee ay wane. ¹⁵ Woo banda ga, Lewi borey ga koy cere kubayyan hukkumoo goyoo tee. M'i henanandi, i ma tee sargari kaŋ cebandi. ¹⁶ Zama i nka nondi ya ne, nda cimi i nondi ya ne Izirayel borey ra. Ay g'i dii gunde jinawey kul dogey ra, maanaa Izirayel borey gunde jinawey kul. ¹⁷ Izirayel borey gunde jinaa kul ti agay wane, a ma tee adamize wala adabba. Hanoo kaŋ ay na gunde jinawey kul kar Misira gandaa ra, nga no ay n'i yeeti jere ga ya ne. ¹⁸ Ay na Lewi borey zaa Izirayel borey gunde jinawey kul dogey ra, ¹⁹ de ay n'i noo Haruna nda nga iz'arey se Izirayel borey ra. Lewi borey nka nondi i se hala i ma goyey tee kaŋ ga teendi cere kubayyan hukkumoo ra Izirayel borey maŋey ga nda ka zunubu tuusuyanoo tee i se. Woo ra albasi si duu Izirayel borey nda i man nongu henanantaa ga.»

²⁰ Musa, nda Haruna, nda Izirayel jamaa kul na hayaa kul tee Lewi borey se sanda takaa kaŋ nda Abadantaa na Musa yaamar Lewi borey here. Woo no Izirayel borey n'a tee i se. ²¹ Lewi borey na ngi boŋ henanandi, i na ngi bankaarawey pumay. Haruna n'i tee sargari kaŋ cebandi Abadantaa jine, a na zunubu tuusuyanoo tee i se k'i henanandi. ²² Woo banda ga, Lewi borey koy ngi goyoo sintin cere kubayyan hukkumoo ra Haruna nda nga iz'arey jine. I na hayaa kul tee Lewi borey se kaŋ Abadantaa na Musa yaamar Lewi borey here a ma teendi i se. Woo no i n'a tee i se.

²³ Abadantaa ūelanŋ Musa se ka nee: ²⁴ «Lewi borey here hayey ne: nda Lewi boro duu jiiri waranka cindi guu (25) nda boro kaŋ bisa a, a ma huru cere kubayyan hukkumoo goyoo ra. ²⁵ Za a duu jiiri woŋguu (50), a ga goyoo naŋ, a si goy koyne. ²⁶ A ga nga armyey faaba kaŋ ga goyoo tee cere kubayyan hukkumoo ra, amma a si goyoo tee. Woo ti takaa kaŋ n'g'a tee Lewi borey here haya kaŋ ti ngi goyey.»

Borcintaraa jingaroo

9 Abadantaa ūelanŋ Musa se Sinay saajoo ra, ngi fataroo banda ga Misira gandaa ra jiiri hinkantoo handu jinaa, a nee: ² «Izirayel borey ma *Borcintaraa jingaroo* tee nga waatoo kaŋ kayandi ra. ³ Handoo woo jirbi woy cindi taacantoo (14to) no, almaaroo ra, war ma jingaroo tee nga waatoo kaŋ kayandi ra. War m'a tee ka sawa nda hayey kul kaŋ hantumandi a ga nda nga fondawey kul.» ⁴ Musa ūelanŋ Izirayel borey se i ma Borcintaraa jingaroo tee. ⁵ I na jingaroo tee handu jinaa jirbi woy cindi taacantoo (14to) almaaroo ra Sinay saajoo ra. Izirayel borey na hayey tee nda takaa kaŋ nda Abadantaa na Musa yaamar, i n'i tee nda takaa din da.

⁶ Amma aruyaŋ goo no kaŋ bukaw n'i ūiibandi, hanoo din, i si hin ka Borcintaraa jingaroo tee. Zaari follokaa

ra i koy Musa nda Haruna do. ⁷ Arey nee a se: «Bukaw n'ir žiibandi maaganda se, macin se ir si hin k'ir sarga-roo kaa Abadantaa se waatoo kaŋ kayandi ra, Izirayel borey game?» ⁸ Musa nee i se: «Wa kay ne hala ya maa hayaa kaŋ Abadantaa g'a yaamar war šennoo ra.»

⁹ Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: ¹⁰ «Šelaŋ Izirayel borey se ka nee: «War zamaney kul ra, nda bukaw na boro žiibandi, wala a goo naarumay ra nongu mooro ra, a ma Borcintaraa jingaroo tee Abadantaa se. ¹¹ I s'a tee kala handu hinkantoo zaari woy cindi taacantoo (14to) almaaroo ra. I m'a ŋaa nda takulayaŋ kaŋ ra dolobiri sii nda subu hottayaŋ. ¹² Haya kul masi kani a ra hala suba, biri kul masi kayri a ra. Jingaroo ma teen-di ka sawa nda hayaa kul kaŋ hantumandi Borcintaraa jingaroo ga. ¹³ Nda aru kaŋ ga henan, a sii naarumay ra mana Borcintaraa jingaroo tee, a ga hun nga jamaa ra, zama a mana sargari kaa Abadantaa se waatoo kaŋ kayandi ra. Aroo woo, nga zunuboo ga hanga a. ¹⁴ Nda yaw goro war do kaŋ ga Borcintaraa jingaroo tee Abadantaa maano ga, a ga hanga hayey kaŋ harandi ka kayandi Borcintaraa jingaroo here. Haya follokaa no ma hantumandi yaw nda ganda-ize se.»»

Duulaa na hukukumoo daabu

¹⁵ Hanoo kaŋ seedetaraa hukukumoo kaŋ ra Irkoy gorodogoo goo cinandi ka ben, duulaa n'a gum, za cijinoo hala subbaahoo ra a goo Irkoy gorodogoo ga sanda nuune alhaali. ¹⁶ Takaa woo da waati kul, duulaa g'a gum, cijin here a ga tee nuune alhaali. ¹⁷ Waati kaŋ duulaa tun hukukumoo boŋ, Izirayel borey ga tun ka koy, nongu kaŋ ra duulaa kay, i ga goro. ¹⁸ Abadantaa yaamaroo ga Izirayel borey ga tun ka koy, nga yaamaroo ga i ga goro. Waatoo kul kaŋ duulaa goo Irkoy gorodogoo boŋ i ga goro. ¹⁹ Nda duulaa gay a ga kay Irkoy gorodogoo boŋ jirbi booboyaŋ, Izirayel borey ga Abadantaa goyoo tee, i si tun ka koy. ²⁰ Nda duulaa mana kay Irkoy gorodogoo boŋ kala jirbi kaynayaŋ, i ga goro Abadantaa yaamaroo ga i ga goro no din, nga yaamaroo ga i ga tun ka koy. ²¹ Nda duulaa si kay kala cijinoo ra ka koy subbaahi, nda duulaa tun subbaahoo ra, i ga koy. Nda duulaa tun cijin foo nda zaari foo banda ga, i ga tun ka koy. ²² Nda duulaa kay Irkoy gorodogoo boŋ jirbi hinka, wala handu foo, wala waati kuku, Izirayel borey ga goro no din. I si koy, nda duulaa tun, i ga koy. ²³ Abadantaa yaamaroo ga i ga goro, nga yaamaroo ga i ga tun ka koy. I ga Abadantaa goyoo tee ka sawa nda yaamaroo kaŋ nda Abadantaa na Musa k'i yaamar.

Nzorfu laati beerey

10 Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: ² «Laati beeri hinka tee, m'i tee nda nzorfu kaaray kaŋ karan-di. Ngi nda n'ga jamaa cee i ma marga nda ka ngi tun-ka-koyanoo ngi kaley ra ka koy bayrandi. ³ Nda laati beerey hēe, jamaa kul ma kaa ka marga ni jere cere kubayyan hukukumoo miŋoo ga. ⁴ Nda laati beeri folloka hēe, boŋkoyney kaŋ ti Izirayel wongu-ize ja-

mawey jineborey ga marga ni jeroo ga. ⁵ Nda war na laato ka kaati beeri tee, borey kaŋ ga goro dandi here ga tun ka koy. ⁶ Nda war na laato ka kaati beeri tee cee hinkantoo, kaley kaŋ goo gurma here ga koy. Laato karyan jinde beeroo ga tee ngi tun-ka-koyanoo se. ⁷ War ga laati kar ka jamaa marga, amma jindoo masi beeri.

⁸ Haruna iz'arey kaŋ ti *sargari juwalkey* no ma hilley hēenandi, hantum kaŋ si tun ti woo war zamaney se.

⁹ Nda war gandaa ra war koy war iberi gande kaŋ kaa ka war wongu, war ga laatey kar jindey ma beeri. Woo ra Abadantaa, war Koyoo ga hongu war, de war ga hallasi war iberey ra. ¹⁰ War ŋaali zaarey hane, nda war jingarey hane, nda handey zaari jinawey hane war ma laatey kar war *sargari kukurantey*, nda *alaafiya teendi sargarey* bande. Woo ra war Koyoo ga hongu war. Agay ti Abadantaa, war Koyoo.»

Izirayel borey tun-ka-koyanoo takaa

¹¹ Jiiri hinkantoo handu hinkantoo jirbi warankantoo (20to), duulaa tun seedetaraa hukukumoo boŋ.

¹² Izirayel borey hun Sinay saajoo ra ka kay nongu nda nonguyaŋ ra. Duulaa kay Paraŋ saajoo ra. ¹³ Cee jinaa ti woo i ma koy ka sawa nda yaamaroo kaŋ nda Abadantaa na Musa k'i yaamar.

¹⁴ Žuda borey wongu-izey ka jin ka tun ka koy ngi darapowoo cire, wongu-ize ka koy wongu-ize. Ngi wongu-izey boŋkoynoo ti Nahišoŋ kaŋ ti Aminadab iz'aroo. ¹⁵ Isakar borey alkabiilaa wongu-izey boŋkoynoo ti Netaniyel kaŋ ti Suwar iz'aroo. ¹⁶ Zabulon borey alkabiilaa wongu-izey boŋkoynoo ti Eliyab kaŋ ti Heloŋ iz'aroo.

¹⁷ Irkoy gorodogoo feerandi, Geršoŋ iz'arey nda Merari iz'arey k'a zaa ka koy.

¹⁸ Woo banda ga, Ruben alkabiilaa wongu-izey koy ngi darapowoo cire, wongu-ize ka koy wongu-ize. Ngi wongu-izey boŋkoynoo ti Elisur kaŋ ti Šedewur iz'aroo. ¹⁹ Simewoŋ borey alkabiilaa wongu-izey boŋkoynoo ti Šelumiyel kaŋ ti Surišaday iz'aroo. ²⁰ Gad borey alkabiilaa wongu-izey boŋkoynoo ti Elyasaf kaŋ ti Dehuwel † iz'aroo.

²¹ Woo banda ga, Kehat borey na nongu henanantaa zaa ka koy. Borey jerey na Irkoy gorodogoo cin hala i ga kaa.

²² Ngi banda ga, Efrayim borey wongu-izey koy ngi darapowoo cire, wongu-ize ka koy wongu-ize. Efrayim wongu-izey boŋkoynoo ti Elišama kaŋ ti Amihud iz'aroo. ²³ Manase borey alkabiilaa wongu-izey boŋkoynoo ti Gamliyel kaŋ ti Pedasur iz'aroo. ²⁴ Benžameŋ borey alkabiilaa wongu-izey boŋkoynoo ti Abidaŋ kaŋ ti Žedewoni iz'aroo.

²⁵ Ngi kul banda ga, Dan borey wongu-izey kaŋ ga kaley kul banda heroo hawgay tun ka koy ngi darapowoo cire, wongu-ize ka koy wongu-ize. Dan borey wongu-izey boŋkoynoo ti Ahiyezer kaŋ ti Amišaday iz'aroo. ²⁶ Ašer borey alkabiilaa wongu-izey boŋkoynoo ti Pagiyel kaŋ ti Okraŋ iz'aroo. ²⁷ Neftali borey alkabi-

† *Zamnaa 1.14.*

ilaa wongu-izey boŋkoynoo ti Ahira kaŋ ti Enaŋ iz'aroo.

²⁸ Takaa woo ti Izirayel borey koyyanoo takaa, wongu-ize ka koy wongu-ize. Taka follokaa nda i ga tun ka koy.

Musa ga boro ceeci kaŋ ga fonda cebe

²⁹ Musa nee Hobab se kaŋ ti Rehuwel nga nzuraa, Majaŋ bora iz'aroo: «Ir ga koy ganda ra kaŋ Abadantaa nee: «Ay g'a noo war se.» Kaa ir bande, ir ga gomni tee ma ne, zama Abadantaa mana ūelaŋ kala Izirayel gomnoo se.» ³⁰ Hobab nee: «Ay si koy, ay si koy kala ay ganda ra nda ay dumoo do.» ³¹ Musa yee ka ūelaŋ ka nee: «Suuri, masi hun ir bande, zama n'ga nongey bay kaŋ ra ir ga hin ka goro saajoo ra, n'ga tee ir moyey. ³² Nda ni hanga ir bande, gomnoo kaŋ Abadantaa g'a tee ir se, n'ga duu a ra.»

³³ I tun ka hun Abadantaa tondi hondoo cire ka jirbi hinza diray tee. Abadantaa *amaanaa* sundukoo koy i jine jirbi hinzaa diraa ra ka hunanzam doo ceeci i se.

³⁴ Abadantaa duulaa goo i boŋ zaari here waati kaŋ i tun ka hun ngi kaloo ra. ³⁵ Sundukoo koyyanoo ga, Musa ga nee:

«Tun Abadantaa,
hala ni iberey ma say,
borey kaŋ ga konna ni ma zuru ni jine.»

³⁶ Waati kaŋ a kay, Musa ga nee:

«Yee kate Abadantaa,
ka goro Izirayel wongu-ize jama zenberey game.»

Abadantaa nuunaa fillaa

11 Han foo jamaa ŋuunŋuunu futay Abadantaa ga. Abadantaa maar'a, a futu, nga nuunaa dii jamaa gamey ra ka ngi kaloo boŋ faa halaci. ² Jamaa kaati ka Musa cee. Musa na Abadantaa ŋaaray, nuunaa kay. ³ I na nongoo din maŋnoo daŋ Tabera (maanaa «nuune»), zama Abadantaa nuunaa dii Izirayel game.

Jamaa hēe ka ham ceeci

⁴ Dumi fooyaŋ kaŋ goo Izirayel borey game hanse ka boonay ŋaayan. Izirayel borey mo yee koyne ka hēe ka nee: «May no m'ir noo ham ir m'a ŋaa?» ⁵ Ir ga hongu hamiisawey kaŋ ir g'i ŋaa yaada Misira, nda konkonburey, nda moley, nda albašar fitawey, nda albašarey, nda layoo. ⁶ Sohō ir goo ma ŋom, haya kul sii no, ir si dii haya kul kala ŋaahayaa kaŋ se i ga nee *manoo*.»

⁷ Man si hima nda kala hayni gurunbu, nga alhaaloo ma nee deeli. ⁸ Jamaa ga fatta ka koy a kuuna, i g'a fufu fufutondi ga wala i m'a dur tinda ra. A ga hinandi kusu ra wala i m'a tee furme. Nga tenbaa ma nee takula kaŋ teendi jii ra. ⁹ Waati kaŋ harandaŋoo kani jamaa kaloo ga cijinoo ra, nga no manoo ga zunbu kaloo ga.

¹⁰ Musa ga maa jamaa ga hēe, i marga alkabiila nda alkabiila, affoo kul nga hukukumoo mijoo ga. Abadantaa hanse ka futu, woo din mana kan Musa se. ¹¹ Musa nee Abadantaa se: «Macin se n'g'ay maray, agay ni baŋnaa? Macin se mana alhormo tee ya ne, hala

nongu kaŋ ra n'ga jamaa woo kul jeejaa fur ay ga?

¹² Agay ka jamaa woo kul gundoo zaa wala? Agay k'i hay wala, kaŋ se n'ga nee ya ne: «I dii ni gandoo ra sanda takaa kaŋ nda zanka zaakaw ga zanka zaa ka koy nda a ganda ra kaŋ n'a ūee kaŋ n'g'a noo ngi baabey se?» ¹³ Man ra ay ga duu ham k'a noo jamaa woo kul se? Zama i ga hēe ay ga ka nee: «Ir noo ham kaŋ ir g'a ŋaa!» ¹⁴ Agay foo si hin ka jamaa woo zaa, a ga hanse ka tiŋ ya ne. ¹⁵ Nda woo no n'g'a tee ya ne, alhormo tee ya ne, adiši ay wii, ya si dii bonaa woo kaŋ goo kaa ay ga.»

¹⁶ Abadantaa nee Musa se: «Izirayel aru beerey kaŋ n'g'i dii jamaa boro beerey nda jamaa ūenni too-nandikey, ngi boro woyye (70) marga ya ne i ra. M'i ka koy cere kubayyan hukukumoo mijoo ga, i ma kay no din ni bande. ¹⁷ Ay ga zunbu ka ūelaŋ ni bande no din, ay *Hundoo* kaŋ goo ni ga, ay ga zaa a ra k'a daŋ i ga, nga ra i ga jamaa jeejaa zaa ni bande, n's'a zaa ni hinne. ¹⁸ Ma nee jamaa se: «Suba se, wa war boŋ daŋ jere ga Irkoy se, war ga ham ŋaa, zama war hēe Abadantaa haŋawey ra ka nee: "May no m'ir noo ham ir m'a ŋaa? Ir cindi ka maakaani Misira!" Abadantaa ga war noo ham war ma ŋaa. ¹⁹ War g'a ŋaa, man'ti zaari foo, man'ti zaari hinka, man'ti zaari guu, man'ti zaari woy (10), man'ti zaari waranka (20), ²⁰ amma handu foo timmante, hala waati kaŋ a fatta nda war niiney, a na war biney kaa, zama war wanji Abadantaa ga kaŋ goo war game, war hēe a ga ka nee: "Macin se ir hun Misira?"»

²¹ Musa nee: «Jamaa kaŋ game ay goo man'ti kala wongu-ize boro zenber zangu iddu (600.000) kaŋ goo cee ga, n'nee: «Ay g'i noo ham i ma ŋaa handu foo timmante.» ²² Ba nda boro na alman buuna nda ibeeri koosu i se, a ga wasa i se wala? Wala boro ma teekoo hamiisa kul dii kate i se, a g'i wasa wala?» ²³ Abadantaa nee Musa se: «Abadantaa kaboo mma dunbay wala? Sohō n'ga kaa ka dii wala ūennoo kaŋ ay n'a har ma ne ga tee wala a si tee.»

Irkoy na nga Hundoo noo boro beeri woyyaa (70) se

²⁴ Musa fatta ka koy Abadantaa ūenney har jamaa se. Woo banda ga, a na aru woyye (70) marga Izirayel boro beerey ra i ma cere kubayyan hukukumoo kuubi k'a bere. ²⁵ Abadantaa zunbu kate duulaa ra ka ūelaŋ a bande. Irkoy *Hundoo* kaŋ goo Musa ga, Abadantaa zaa a ra k'a daŋ boro beeri woyyaa (70) ga. Za Hundoo huru i ga, i sintin ka annabitaray tee, amma man'ti waati kuku.

²⁶ Aru hinka kaŋ affoo maŋnoo ti Eldad, affaa maŋnoo ti Medad cindi kaloo ra. Irkoy Hundoo zunbu ngi mo ga, maŋney goo boro beerey ra kaŋ hantuman-di, amma i mana fatta ka koy cere kubayyan hukukumoo mijoo ga, i ga annabitaray tee jamaa kaloo ra. ²⁷ Zankaaru foo zuru ka koy Musa do k'a filla a se ka nee: «Eldad nda Medad goo ma annabitaray tee jamaa kaloo ra.» ²⁸ Žozuwe, Nun iz'aroo kaŋ ga goy Musa bande za nga zankataraa, zaabi ka nee: «Ay koyoo Musa, i kayandi.» ²⁹ Musa nee a se: «Ni mma canse ya

ne? Jalla, nda a gar ba Abadantaa jamaa kul ti annabiyar, nda a gar ba Abadantaa nka nga Hundoo danj i ga!»³⁰ Woo banda ga, Musa willi jamaa kaloo ra, nga nda Izirayel boro beerey.

Abadantaa na jerfendayyan sanba

³¹ Abadantaa na hew tunandi, hewoo na jerfendayyan ka hun za teekoo here ka kaa k'i kanandi jamaa kaloo ra, k'a kuubi k'a bere, caraw foo zaari foo diray kuuyan, caraw faa zaari foo diray kuuyan, i goo cere boŋ laboo ga ka jer beene kabedaaru hinka.³² Jamaa tun zaaroo din kul nda cijinoo kul, nda subaa zaaroo kul ka jerfendawey kuuna. Boro kanj mana haya kul kuuna nga no ma kilo zenber hinka (2.000) jerfenday kuuna. I n'i daaru ka jamaa kaloo kuubi k'a bere.

³³ Hamoo goo mijney ra, i man'a kaama jina kanj Abadantaa futayyanoo kaa jamaa ga. Abadantaa na balaawu futu beeri ka jamaa kar.³⁴ I na nongoo din maanoo danj Kiworot-Hataawa (maanaa «boonay futaa saaraa»), zama no din ra jamaa kanj boonay futu fijandi.

³⁵ Jamaa hun Kiworot-Hataawa ka koy Haserot, de i goro no din.

Maryama nda Haruna ŝelanj laala Musa ga

12 Maryama nda Haruna ŝelanj Musa ga woyoo kanj ti Kuš boro kanj a n'a zaa maaganda, zama Kuš woy no a hiji a.² I nee: «Musa hinne mijnoo nda Abadantaa ga ŝelanj? A si ŝelanj nda ir mo mijney wala?» Abadantaa maar'a.³ Musa ti aru kanj ga hanse ka nga boŋ yeeti ganda, nga boŋ yeeti gandayanoo cine mana tee laboo ga.⁴ Dogoo din da Abadantaa nee Musa, nda Haruna, nda Maryama se: «War boro hinzaa ma fatta ka koy cere kubayyan hukcumoo here.» Ngi boro hinzaa fatta ka koy.

⁵ Abadantaa zunbu duula kuku ra ka kay cere kubayyan hukcumoo mijnoo ga. A ciya Haruna nda Maryama se, ngi boro hinkaa man kate.⁶ A nee: «Wa maa ay ŝenney se. Nda Abadantaa annabi goo war ra, bangayyan ra ay g'ay boŋ cebe a se, handiri ra ay ga ŝelanj a bande.⁷ Amma man'ti takaa din no ay tamoo Musa bande, ay hugoo kul ra boro laadirantaa no.⁸ Ay ga ŝelanj a se mee nda mee, bangayyan ra, ay si ŝenni daabu a se. A ga dii Abadantaa azzaatoo. Adiši macin se war mana hunbur ka ŝelanj Musa ga, ay tamoo ga?»⁹ Abadantaa futu i ga, a koy.¹⁰ Duulaa hun cere kubayyan hukcumoo ga. Nga ne, Maryama jiray, a kaaray ma nee waa. Haruna bere ka Maryama guna, nga ne, Maryama jiray.¹¹ Woo banda ga, Haruna nee Musa se: «Suuri, ay koyoo, masi zunuboo dii ir se kanj ir n'a tee hollokomtaray ra.¹² Ay g'a wiri ni ga, a masi tee sanda ize bukaw kanj hayandi, hamoo jeroo hasara kanj a fatta nanjoo gundoo ra.»

¹³ Musa kaati ka Abadantaa cee ka nee: «Irkoy, ay g'a wiri ni ga, a noo baani!»¹⁴ Abadantaa nee Musa se: «Nda baaboo nka tufa moyney ga, a nka si haw jirbi iyeye? Aywa, a ma hun jamaa kaloo ra jirbi iyeye, nga

banda ga, a ga yee ka huru jamaa ra.»¹⁵ I na Maryama kaa jamaa kaloo ra jirbi iyeye. Jamaa mana koy hala waatoo kanj Maryama yee ka huru jamaa ra.¹⁶ Woo banda ga, jamaa tun Haserot ka koy goro Paraŋ saajoo ra.

Musa na aruyan sanba i ma koy Kanaŋ gandaa monno

13 Abadantaa ŝelanj Musa se ka nee:² «Aruyan sanba i ma koy Kanaŋ gandaa kanj ay g'a noo Izirayel borey se monno. Alkabiila foo kul aru foo ga sanbandi i ra, a ma gar affoo kul i ra man'ti kala boŋkoyni.»³ Musa n'i sanba za Paraŋ saajoo ra ka sawa nda Abadantaa yaamaroo. Arey wey kul man'ti kala Izirayel borey boŋkoyniyan.⁴ Ngi maaney ne: Woo kanj hun Ruben alkabiilaa ra ti Samuwa, Zakkur iz'aroo.⁵ Woo kanj hun Simewoŋ alkabiilaa ra ti ŝafat, Hori iz'aroo.⁶ Woo kanj hun ŝuda alkabiilaa ra ti Kaleb, Yefune iz'aroo.⁷ Woo kanj hun Isakar alkabiilaa ra ti Yigal, Isufi iz'aroo.⁸ Woo kanj hun Efrayim alkabiilaa ra ti Hoze, Nun iz'aroo.⁹ Woo kanj hun Benžamen alkabiilaa ra ti Palti, Rafu iz'aroo.¹⁰ Woo kanj hun Zabuloŋ alkabiilaa ra ti Gadiyel, Sodi iz'aroo.¹¹ Woo kanj hun Isufi alkabiilaa ra, maanaa Manase alkabiilaa here ti Gaddi, Susi iz'aroo.¹² Woo kanj hun Dan alkabiilaa ra ti Amiyel, Gemali iz'aroo.¹³ Woo kanj hun Ašer alkabiilaa ra ti Setur, Minkaylu iz'aroo.¹⁴ Woo kanj hun Neftali alkabiilaa ra ti Nahibi, Wofisi iz'aroo.¹⁵ Woo kanj hun Gad alkabiilaa ra ti Gehuwel, Maki iz'aroo.¹⁶ Wey ti arey maaney kanj Musa n'i sanba i ma koy gandaa monno. Musa na Hoše kanj ti Nun iz'aroo maanoo danj ŝozuwe.

¹⁷ Musa n'i sanba i ma koy Kanaŋ gandaa monno. A nee i se: «Wa koy nda Negew gandaa ka žigi ka koy tondi hondoo ra.¹⁸ Wa gandaa guna, haya kanj ti nga takaa, jamaa kanj goo a ra, gaabi goo i ra wala a sii i ra, i ga boobo wala i si boobo.¹⁹ Ka dii gandaa kanj ra i goro, a ga boori wala a si boori. Ka dii koyrawey kanj ra i goro, koyra buuna-buunayan no wala koyrayan no kanj cete g'i kuubi k'i bere.²⁰ Ka dii gandaa, nga laboo ga boori wala a si boori, tuuri goo a ra wala a sii a ra. Wa bine tee, war ma kate gandaa tuuri-izey.»
Alaneb-ize jina-jinawey waatoo no.

²¹ I žigi ka koy gandaa monno, za Tisin saajoo hala Rehob ka koy Hamat mijnoo ga.²² I žigi Negew ka koy hala Hebron kanj ra Ahiman, nda ŝešay, nda Talmay kanjanj ti Anak hayrey † goo. Hebron cinandi jiiri iyeye Sowanj jine kanj goo Misira.²³ I too hala Eškol gooroo do kanj i na alanebnaa kabe kanj ga alaneb-izeyanj fafa beeri foo goo dunbu, boro hinka k'a zaa nda bundu. I na grenad-izeyanj nda jeejayanj mo zaa.²⁴ I na nongoo din maanoo danj Eškol gooroo (maanaa «fafa gooroo»), tuuri-izey fafa kanj Izirayel borey n'a dunbu maaganda se.

Borey kanj Musa n'i sanba yee kate

²⁵ Kanj i koy gandaa monno, jirbi woytaaci (40) banda ga, i yee kate.²⁶ Kanj i kaa, i koy Musa, nda Haruna,

† Anak hayrey man'ti kala boro kukuyan.

nda Izirayel jamaa kul do kanj goo Kadeš, Parañ saajoo ra. I deede i se, ngi nda jamaa kul, i n'i cebe gandaa tuuri-izey. ²⁷ I deede ka nee: «Ir koy gandaa ra kanj ra n'n'ir sanba, nda cimi, ganda no kanj ra waa nda yuu ga tee hari, nga tuuri-izey ne. ²⁸ Amma jamaa kanj goo gandaa ra ga gaabi, koyrawey cete g'i kuubi, i ga hanse ka beeri, ir dii ba Anak hayrey no din. ²⁹ Amalek borey goro Negew gandaa ra. Heti borey, nda Žebus borey, nda Amor borey goo tondi hondey ra. Kanañ borey si goro kala teekoo mijoo ga nda Žurdeñ isaa mijoo ga.»

³⁰ Kaleb na jamaa kanj mana yadda Musa se mijey daabu, a nee: «Ir ma žigi ka koy gandaa dii, šikka sii ir ga hin ey.» ³¹ Amma arey kanj žigi ka koy a bande nee: «Ir si hin ka žigi ka koy jamaa din ga, zama i ga hin ir.» ³² I sintin ka gandaa kanj i koy a monno maa futu har Izirayel borey jine. I nee: «Gandaa kanj ir n'a yaara beene nda ganda k'a monno, man'ti kala gandaa kanj ga nga gorokey ŋaa. Borey kul kanj ir dii ey a ra man'ti kala boro kukuyan. ³³ Ir dii no din boro doogey kanj ti Anak borey kanj hun boro doogey † dumoo ra. Ir tee ir boñ moyey cire ikaccuyan sanda ndooyan, takaa din da nda ir hima moyey cire.»

Jamaa wanji ka huru Kanañ gandaa ra

14 Jamaa kul na ngi jindey jer ka kaati. Borey na cijinoo tee i ga hēe. ² Izirayel borey kul sintin ka ŋuunuŋuunu Musa nda Haruna ga, jamaa kul nee: «Nda a gar ba ir nka buu Misira gandaa ra! Nda a gar ba ir nka buu saajoo woo ra! ³ Cin se Abadantaa g'ir danj gandaa woo ra nda i g'ir wii nda takuba? Ir wandey nda ir izey ga diyandi? Ir ma yee Misira mana baa ir se wala?» ⁴ I nee cere se: «Ir ma boñkoyoni tee ir boñ se, ir ma yee Misira.»

⁵ Musa nda Haruna kanj laboo ra ngi boñey ga Izirayel jamaa borey kul jine. ⁶ Žozuwe, Nun iz'aroo nda Kaleb, Yefune iz'aroo kanj goo borey ra kanj koy gandaa monno na ngi darbawey kottu ka ngi doora cebe, ⁷ de i nee Izirayel borey jamaa kul se: «Gandaa kanj ir n'a yaara beene nda ganda k'a monno, nda cimi a ga hanse ka boori. ⁸ Nda ir takaa ga kan Abadantaa se, a g'ir danj gandaa din ra, a g'a noo ir se. Ganda no kanj ra waa nda yuu ga tee hari. ⁹ Hayaa kanj no ti war masi ture Abadantaa ga, war masi hunbur gandaa din borey, zama ir g'i tee loomo foo. Ngi hawgaykaa hun i bande, ir binde, Abadantaa goo ir bande, war masi hunbur ey.»

Musa na Irkoy ŋaaray jamaa se

¹⁰ Jamaa kul nee i m'i warra nda tondi k'i wii. Dogoo din da Abadantaa daržaa bangay Izirayel borey kul se cere kubayyan hukumoo do. ¹¹ Abadantaa nee Musa se: «Waati foo no jamaa woo ga fay nda ay kaynandiyanoo? Tammaasawey kul kanj ay n'i tee i game, waati foo no i ga naanay agay? ¹² Ay ga wirci laala kanj ga bere k'i kar, ay g'i tuusu, de ay ga ni tee dumi beeri

gaabante ka bisa ey.» ¹³ Musa nee Abadantaa se: «Misira borey ga maa woo. N'na jamaa woo žigandi k'i kaa i game nda ni gaaboo, ¹⁴ i n'a har gandaa woo borey se. I maa kanj ni, Abadantaa, n'goo jamaa woo game, ni, Abadantaa, n'ga bangay moo nda moo, ni duula kukoo ga kay i boñ, n'ga dira i jine duula kuku ra zaari here, cijin here nuune kuku ra. ¹⁵ Nda n'na jamaa woo wii sanda boro folloku, gandawey kanj maa ni maanoo ga nee: ¹⁶ «Abadantaa nka mana hin ka jamaa danj gandaa ra kanj a žee nga g'a noo i se, woo maa-ganda se a n'i halaci saajoo ra.» ¹⁷ Sohō ay g'a wiri ni ga, ay Koyoo, ma ni gaaboo cebe ni hinoo ra sanda takaa kanj nda n'n'a har ka nee: ¹⁸ «Abadantaa si cahā ka futu, nga borohennataraa ga beeri, a ga laybu nda hooyan yaafa. A si goy futu teekaw dii sanda boro kanj mana ifutu tee. A ga baabey laybey hangandi izey hala alwadda hinzantoo nda itaacantoo ga.» ^{††19} Ay g'a wiri ni ga, ma jamaa woo layboo yaafa i se ni borohennataray beeroo ra sanda takaa kanj nda ni yaafa jamaa woo se za Misira hala ne.»

²⁰ Abadantaa nee: «Ay yaafa i se ni šennoo maaganda. ²¹ Amma ay ga žee ay hunaroo ga nda Abadantaa daržaa kanj ga laboo kul too ga, ²² borey kul kanj dii ay daržaa nda tammaasawey kanj ay n'i tee Misira nda saajoo ra kanjan n'ay sii cee woy (10), de mo i mana hanjajer ay jindoo se, ²³ abada i si dii gandaa kanj ay žee kanj ay g'a noo ngi baabey se. Wey kul kanj n'ay kaynandi si dii gandaa. ²⁴ Amma Kaleb, ay tamoo kanj ra anniya tana goo, kanj hanga agay nga fondawey kul ra, ay g'a danj gandaa ra kanj ra a koy, nga hayroo ga duu a. ²⁵ Amalek borey nda Kanañ borey si goro kala gooroo ra. Suba, wa kuubi ka koy saajoo ra, Kakaarey teekoo here.»

Goy futaa kanj Izirayel borey n'a tee alhakoo ga hun i ra

²⁶ Abadantaa šelañ Musa nda Haruna se ka nee: ²⁷ «Hala waati foo no jama laalaa woo ga ŋuunuŋuunu ay ga ka ben? Ay maa ŋuunuŋuunuyanoo kanj Izirayel borey n'a tee ay ga. ²⁸ Nee i se: «Ay hunaroo ga, agay Abadantaa ka šelañ ka nee: «Ay ga war bana ka sawa nda hayaa kanj war n'a danj ay hanjaa ra. ²⁹ War kulturey ga kanj ka buu saajoo woo ra. Wey kul kanj kalandi, k'a dii za wey kanj goo nda jiiri waranka (20) nda wey kanj bisa a kanj ŋuunuŋuunu ay ga, ³⁰ šikka sii war si huru gandaa ra kanj ay n'ay kaboo jer ka žee ka war gorandi a ra. Kaleb, Yefune iz'aroo nda Žozuwe, Nun iz'aroo hinne no ma huru a ra. ³¹ War zanka kaccey kanj war nee kanj iberey g'i dii, ay ga kate nda ey gandaa ra, i ga kaa ka gandaa bay kanj ga war wanji. ³² Amma war, war kulturey ga kanj ka buu saajoo woo ra. ³³ War izey ga tee kurkaw saajoo ra jiiri woytaaci (40), i ga war izefututaraa ‡ zaa hala waati kanj war kulturey kul kanj ka buu saajoo ra. ³⁴ Ka sawa nda jirbi hinnaa kanj war n'a tee war ga gandaa monno, maanaa jirbi woytaaci (40), war ga war layboo zaa jiiri woytaaci (40), jiiri foo kul ga sawa nda zaari foo, woo ra war ga bay haya kanj ti ka

† Sintinoo 6.4.

†† Fattaroo 34.6–7. ‡ Man'ti gaaham here no, laadir janjany no Irkoy here.

wanji ay ga. ³⁵ Agay, Abadantaa k'a har, takaa woo no ay g'a tee jama laalaa woo kul se kaŋ yenje nda agay, i kul ga halaci saajoo woo ra i ga buu."»

³⁶ Arey kaŋ Musa n'i sanba i ma koy gandaa monno, ngi yee kateyanoo ga, i na gandaa maa futaa har ka jamaa kul daŋ ŋuununjuunuyan ra. ³⁷ Borey kaŋ na gandaa maa futu har, Abadantaa na balaawu k'i kar, i buu a jine. ³⁸ Žozuwe, Nun iz'aroo nda Kaleb, Yefune iz'aroo hinne ka cindi hundi ra arey ra kaŋ koy gandaa monno.

Jamaa yee koyne ka alhaddu hoo

³⁹ Musa na ůenney wey har Izirayel borey kul se, jamaa biney hanse ka maray. ⁴⁰ I ga tun subbaahi biya ka ůigi tondi hondoo boŋoo ga ka nee: «Nga ne, ir ga ůigi ka koy nongoo ra kaŋ ga Abadantaa ůelaŋ, zama ir na zunubu tee.» ⁴¹ Musa nee: «Macin se war ga Abadantaa ůenney hoo? Woo si haya kul hanse war se. ⁴² War masi ůigi ka koy, zama Abadantaa sii war game. War masi koy naŋ war iberey ma war kar. ⁴³ Amalek borey nda Kanaŋ borey goo war jine, takuba ga war kaŋandi, zama war hun Abadantaa bande, Abadantaa sii war bande.»

⁴⁴ I fooma ka ůigi tondi hondoo boŋoo boŋ, amma Abadantaa *amaanaa* sundukoo nda Musa mana hun jamaa kaloo game. ⁴⁵ Amalek borey nda Kanaŋ borey kaŋ ga goro tondi hondoo din boŋ zunbu k'i kar k'i gaaray hala Horma.

Aůariyawey kaŋ gorandi sargarey se

15 Abadantaa ůelaŋ Musa se ka nee: ² «ůelaŋ Izirayel borey se ka nee i se: «Nda war huru gandaa ra kaŋ ra war ga kaa ka goro kaŋ ay g'a noo war se, ³ nda war ga *sargari tonante* kaa Abadantaa se, a ma tee *sargari kukurante*, wala meefur sargari, wala sargari kaŋ n'n'a kaa nda ni boŋ, wala jingarey sargari, a ma tee adabba wala alman buuna ra no n'n'a kaa hala a ma tee sunnaara hew kaana Abadantaa se: ⁴ boro kaŋ ga nga sargaroo kaa Abadantaa maŋoo ga ma *taasu sargari* kar a ga kaŋ ti farin hamni kilo hinza kaŋ loobandi nda jii liitar foo nda jere, ⁵ nda *alaneb* hari moora sanda *sargari hari-hari* liitar foo nda jere, sargari kukurantaa nda feeji-ize foo kul kaŋ sargandi se. ⁶ Nda feeji gaaru no, ma farin hamni kilo iddu loobu nda jii liitar hinka k'i tee taasu sargari k'i kar a ga, ⁷ nda *alaneb* hari moora sargari hari-hari liitar hinka, a ma tee sunnaara kaana Abadantaa se. ⁸ Nda yagaw no n'n'a kaa Abadantaa se sargari kukurante wala meefur sargari wala *alaafiya teendi sargari*, ⁹ war ga taasu sargari kaŋ ti farin hamni kilo yagga kaŋ loobandi nda jii liitar hinza daŋ yagaa bande, ¹⁰ nda *alaneb* hari moora liitar hinza sargari hari-hari tonton a ga. Sargari tonante no kaŋ sunnaaraa ga kan Abadantaa se.

¹¹ Woo no ma teendi haw yaaru foo kul se, nda feeji gaaru foo kul se, nda feeji foo kul se, nda hancin foo kul se. ¹² Adabba hinna kul kaŋ war g'a sarga, war ma woo tee affoo kul se, hinna kul kaŋ no. ¹³ Ganda-ize kul

ga sargari kaa nda takaa woo nda a na sargari tonante kaa kaŋ ga tee sunnaara kaana Abadantaa se. ¹⁴ Nda yaw ga waati tee war do, wala boro goro war game zaman boobo, a ga sargari tonante kaa kaŋ sunnaaraa ga kan Abadantaa se, a m'a tee nda takaa kaŋ nda war g'a tee. ¹⁵ Jamaa ra, aůariya folloku bande i ga hanga, war nda yawoo kaŋ ga waati tee war game, hantum kaŋ si tun no, war zamaney kul ra, a ga ti a war nda yawoo se Abadantaa jine. ¹⁶ Aůariya foo nda fondo foo bara war nda yawoo se kaŋ ga waati tee war game.»

Wijila jina-jinawey kaŋ ga sargandi

¹⁷ Abadantaa ůelaŋ Musa se ka nee: ¹⁸ «ůelaŋ Izirayel borey se, nee i se: «Waati kaŋ war huru gandaa kaŋ ra ay ga war daŋ, ¹⁹ de war na gandaa ŋaahayaa ŋaa, war ma baa kaa Abadantaa se. ²⁰ Za laajinoo diibandi, war ma wijila jinaa tee ay bagaa, war m'a kaa ya ne baa sanda takaa kaŋ nda baa ga hun ya ne taasu kar ganganoo ra. ²¹ War zamaney kul ra, war laajiney kul war ma wijila jinaa tee baa Abadantaa se.»

Zunubu kaŋ teendi firka ra sargarey

²² «Nda war firka ka zunubu tee ka yaamarey kul hoo kaŋ Abadantaa n'i har Musa se, ²³ haya kul kaŋ Abadantaa n'a har war se nda Musa mipoo, za hanoo kaŋ Abadantaa na war noo yaamarey hala war zamaney ra. ²⁴ Nda haya no kaŋ jamaa moyey mana dii a, a teendi firkayan ra, jamaa kul ga yagaw foo kaa *sargari kukurante* sanda sunnaara kaana Abadantaa se, nda nga *taasu sargaroo*, nda nga *sargari hari-haroo* ka sawa nda woo kaŋ aůariyaa n'a kayandi, nda jindaaru foo *zunubu sargaroo* se. ²⁵ *Sargari juwalkaa* ga Izirayel borey jamaa kul zunubu tuusuyanoo tee, de i ga yaafandi, zama firkayan no, de mo i kate ngi sargaroo kaŋ ti *sargari tonante* Abadantaa se, nda ngi zunubu sargaroo Abadantaa se ngi firkayanoo maaganda. ²⁶ Izirayel borey jamaa kul nda yaw kaŋ ga waati tee i do kul ga yaafandi, zama firkayanoo zunbu jamaa kul ga.

²⁷ Nda boro folloku ka firka ka zunubu tee, a ma hancin kaŋ goo nda jiiri foo kaa zunubu sargari. ²⁸ Sargari juwalkaa ga zunubu tuusuyanoo tee boraa se kaŋ firka ka zunubu tee Abadantaa jine. Waati kaŋ zunubu tuusuyanoo teendi a se, a ga yaafandi. ²⁹ Ganda-ize Izirayel borey ra nda yaw kaŋ ga waati tee gamey ra, aůariya follokaa no boro se kaŋ firka.

³⁰ Amma boro kaŋ muray ka zunubu tee i ra na Abadantaa wow, a ma tee ganda-ize wala yaw, a ga hun nga jamaa ra. ³¹ Zama a na Abadantaa ůennoo kaynandi, a na nga yaamaroo hoo, boraa woo ůikka sii a ga hun borey ra, nga layboo goo a ga.»

Boro kaŋ na hunanzam zaaroo aůariyaa hoo

³² Waatoo kaŋ Izirayel borey goo saajoo ra, i na aru foo dii kaŋ ga tuuri kuuna *hunanzam zaaroo* hane.

³³ Borey kaŋ n'a dii kate a Musa, nda Haruna, nda jamaa kul do. ³⁴ I gaabu a ga, zama hayaa kaŋ i ga hima

k'a tee a se mana kayandi ka ben. ³⁵ Abadantaa nee Musa se: «Aroo woo šikka sii ga wiiyandi. Jamaa kul m'a warra nda tondi k'a wii jamaa kaloo se taray.» ³⁶ Jamaa kul n'a ka koy jamaa kaloo se taray, i n'a warra nda tondi, a buu sanda takaa kaŋ nda Abadantaa na Musa yaamar.

Ašariyaa kaŋ gorandi bankaarawey miŋey se

³⁷ Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: ³⁸ «Šelaŋ Izirayel borey se, nee i se kaŋ ngi zamaney kul ra i ma ngi bankaarawey miŋey buzu-buzandi, i ma karfu bula daŋ ngi bankaarawey miŋey buzu-buzey ga. ³⁹ «Buzu-buzu no war se, nda war dii a kul war ma hongu Abadantaa yaamarey kul k'i ka dira. War si hanga bine-ibaayey nda moo-ibaayey kaŋyaŋ nda war ga izefututaray tee †. ⁴⁰ Woo ra war ga hongu yaamarey kul, de war g'i ka dira. Wa tee boro henanantey aŋ war Koyoo se. ⁴¹ Agay ti Abadantaa, war Koyoo kaŋ na war fattandi Misira ganda a ra hala ya tee war se Irkoy. Agay ti Abadantaa, war Koyoo.»»

Kora, nda Datan, nda Abiram tureyanoo

16 Kora kaŋ ti Yisehar iz'aroo kaŋ ti Kehat iz'aroo kaŋ ti Lewi iz'aroo na Ruben iz'aruyaŋ zaa kaŋ ti Datan, nda Abiram kaŋyaŋ ti Eliyab iz'arey, nda On kaŋ ti Pelet iz'aroo, Ruben hayroo no. ² I ture Musa ga, ngi nda Izirayel borey ra aru zangu hinka nda woyguu (250), jamaa boŋkoyney no kaŋ jamaa n'i suuba, i goo nda maa. ³ I marga ka tee mee foo Musa nda Haruna ga ka nee i se: «A wasa! Zama jamaa kul man'ti kala henanantey aŋ, de Abadantaa goo i game. Macin se war ga war boŋ jer beene Abadantaa jamaa se?»

⁴ Kaŋ Musa maa woo, a kaŋ laboo ra nga boŋoo ga. ⁵ A šelaŋ Kora nda nga jamaa kul se ka nee: «Suba subbaahi Abadantaa ga bayrandi boro kaŋ ti nga wane nda boro kaŋ ga henan. A g'a manandi nga. Bora a kaŋ a n'a suuba, a g'a manandi nga. ⁶ Hayaa ne kaŋ war m'a tee: Kora nda nga jamaa kul, wa dugu canbuyaŋ zaa. ⁷ Suba war ma nuune daŋ i ra ka dugu daŋ i ra Abadantaa jine. Aroo kaŋ Abadantaa g'a suuba, nga ti henanante. Lewi iz'arey, a wasa yaada.»

⁸ Musa nee Kora se: «Lewi iz'arey, ay g'a wiri war ga, war ma haŋajer. ⁹ A mana wasa war se kaŋ Izirayel Koyoo na war fay ka war kaa Izirayel jamaa ra, ka naŋ war ma man nga ka Abadantaa gorodogoo goyoo tee ka kay jamaa jine ka goy i se? ¹⁰ A naŋ war ma man nga, ni nda ni armey kul, Lewi iz'arey nda ni, de mo war ga *sargari juwalkawtaraa* ceeci. ¹¹ Woo se ni nda ni jamaa kul, war tee mee foo Abadantaa ga. Haruna ti may kaŋ ga war ga ŋuunuŋuunu?»

¹² Musa daŋ ka ciya Datan nda Abiram kaŋ ti Eliyab iz'arey se. Amma i nee: «Ir si žigi ka koy. ¹³ A mana wasa ma ne m'ir kaa ganda kaŋ ra waa nda yuu ga tee hari ka koy ir wii saajoo ra? Kala ma tee ir boŋkoynoo mo? ¹⁴ Nda cimi man'ti ganda kaŋ ra waa nda yuu ga tee hari ra n'n'ir ka koy. Man'ir noo faariyaŋ nda *alaneb*

faariyaŋ sanda tubuhaya. Ni mma baa ma borey wey moyey danandi? Ir si žigi ka koy.» ¹⁵ Musa hanse ka futu, a nee Abadantaa se: «Masi ngi sargaroo guna. Ay mana ba farka folloku dii i ga, ay mana ifutu tee ngi af-foo kul se.»

Kora nda nga hangasiney ciitoo

¹⁶ Musa nee Kora se: «Ni nda ni jamaa kul ma kaa Abadantaa jine suba, ni, nda ngey, nda Haruna. ¹⁷ Boro foo kul ma nga dugu canboo zaa, a ma dugu daŋ a ra k'a kaa sargari Abadantaa jine. A ga tee dugu canbu zangu hinka nda woyguu (250), takaa din da, ni nda Haruna, boro foo kul nda nga dugu canboo.» ¹⁸ Boro foo kul na nga dugu canboo zaa, i na nuune daŋ i ra, i na dugu daŋ i ra, i koy kay cere kubayyan hukukumoo miŋoo ga Musa nda Haruna bande. ¹⁹ Kora na jamaa kul marga i ma Musa nda Haruna gande cere kubayyan hukukumoo miŋoo ga. Abadantaa daržaa bangay jamaa kul se.

²⁰ Abadantaa šelaŋ Musa nda Haruna se ka nee: ²¹ «Wa fay nda jamaa woo, war ma hun i game, moomiti foo ay g'i timmandi.» ²² I kaŋ laboo ra ngi boŋey ga, i nee: «Ya Irkoy, baahunantey kul hundey Koyoo, boro folloku ka zunubu tee, woo ga, n'ga futu jamaa kul ga wala?»

²³ Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: ²⁴ «Šelaŋ jamaa se ka nee: «Wa mooru nongoo kul here Kora, nda Datan, nda Abiram gorodogey.»»

²⁵ Musa tun ka koy Datan nda Abiram do, Izirayel boro beerey hanga a. ²⁶ A šelaŋ jamaa se ka nee: «Ay g'a wiri war ga, war ma mooru aru laaley wey hukkumey. Haya kul kaŋ ti ngi wane, war masi tuku a ga hala ngi zunubey masi koy koy nda war.» ²⁷ I mooru nongoo kul here Kora, nda Datan, nda Abiram gorodogey. Datan nda Abiram fatta ka koy kay ngi hukkumey miŋey ga, ngi, nda ngi wandey, nda ngi iz'arey, nda ngi zanka kaccey.

²⁸ Musa nee: «Woo ra war ga bay kaŋ Abadantaa k'ay sanba ya teegoyey wey kul tee, ya n'i tee nda ay bine-ibaayoo. ²⁹ Nda borey wey buu sanda takaa kaŋ nda adamizey kul ga buu, nda hayey kaŋ ga duu borey ga duu ngi mo, adiši man'ti Abadantaa k'ay sanba. ³⁰ Amma nda Abadantaa na kayfi tee kaŋ mana bay ka diyandi, nda laboo na nga miŋoo hay ka haya kul kaŋ ti ngi wane gon, de i ga zunbu alaaharaa i ga huna, woo ra war ga bay kaŋ borey wey na Abadantaa kaynandi.»

³¹ Musa mma goo ma šenney wey har ka ben kaŋ laboo feeri i cire. ³² Laboo na nga miŋoo feeri k'i gon, ngi nda ngi hugey borey, nda Kora borey kul, nda ngi almaanoo kul. ³³ I ga huna i zunbu alaaharaa, ngi nda haya kul kaŋ ti ngi wane. Laboo n'i daabu, i hun jamaa game. ³⁴ Izirayel borey kul kaŋ cindi k'i kuubi k'i bere zuru kaŋ i maa ngi kaatiyanoo, i nee: «Laboo masi koy gum ir boŋ.» ³⁵ Nuune hun Abadantaa do ka aru zangu hinka nda woyguwaa (250) ton k'i tee boosu kaŋ goo ma dugoo sarga.

† *Zamna* 14.33.

Kora borey dugu canbey

17 Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: ² «Nee Eleyazar, *sargari juwalkaa* Haruna iz'aroo se a ma dugu canbey kaa nuunaa ra, a ma koy nuunaa kaŋ goo i ra mun nongu mooro ra, zama canbey tee henananteyan. ³ Borey wey kaŋ na zunubu tee, hundey hun i ra, ngi dugu canbey ma tefayandi k'i ka sargari tonadogoo daabu. Zama i n'i sarga Abadantaa se, woo se i tee haya henananteyan, woo se i ga tee tammaasa Izirayel borey se.» ⁴ Sargari juwalkaa Eleyazar na alhan dugu canbey kaŋ borey kaŋ ton kate ey zaa, i n'i tefayandi ka sargari tonadogoo daabu nda ey. ⁵ Hongandiyan no Izirayel borey se, hala aru tana, maanaa kaŋ mana hun Haruna hayroo ra, masi kaa ka dugu diinandi Abadantaa jine ka tee sanda Kora nda nga jamaa cine, ka sawa nda woo kaŋ Abadantaa nee Musa m'a har Haruna se.

Izirayel borey ture Musa nda Haruna ga

⁶ Subaa ra, Izirayel jamaa kul ŋuunuŋuunu Musa nda Haruna ga ka nee: «War no ka Abadantaa jamaa wii.» ⁷ Kaŋ jamaa goo ma marga ka tee mee foo Musa nda Haruna ga, Musa nda Haruna bere cere kubayyan hukkumoo here. Nga ne, duulaa n'a daabu, de Abadantaa daržaa bangay. ⁸ Musa nda Haruna too kate cere kubayyan hukkumoo jine. ⁹ Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: ¹⁰ «Wa hun jamaa woo ra, moomiti foo ay g'i timmandi!» I kaŋ laboo ra ngi boŋey ga. ¹¹ Musa nee Haruna se: «Dugu canboo zaa, nuune daŋ a ra kaŋ hun sargari tonadogoo ra, ma dugu daŋ a ra, ma caħa ka koy zunubu tuusuyanoo tee jamaa se, zama Abadantaa futuyanoo tun, bonaa sintin.» ¹² Haruna na dugu canboo zaa sanda takaa kaŋ nda Musa n'a har, a zuru jamaa game, nga ne, bonaa sintin jamaa ra. A na dugu daŋ ka zunubu tuusuyanoo tee jamaa se. ¹³ Haruna kay bukawey nda baahunantey game, bonaa kay. ¹⁴ Borey kaŋ buu bonaa ra man'ti kala boro zenber woy cindi taaci nda zangu iyye (14.700) kaŋ sii wey kaŋ buu Kora wanoo ra. ¹⁵ Haruna willi Musa jere cere kubayyan hukkumoo miŋoo ga. Bonaa kay.

Haruna bundoo

¹⁶ Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: ¹⁷ «Šelaŋ Izirayel borey se kaŋ ngi hugu foo kul i ma kate ma ne bundu foo, ngi boŋkoyney affoo kul ma kate ma ne bundu foo, hugu ka koy hugu, maana bundu woy cindi hinka (12). Ma boŋkoyni foo kul maapoo hantum nga bundoo ga. ¹⁸ Ma Haruna maapoo hantum Lewi bundoo ga, zama hugu boŋ foo kul, bundu foo ti nga wane. ¹⁹ M'i jisi cere kubayyan hukkumoo ra, seedetaraa sundukoo jine, nongoo kaŋ ra ay ga war kubay. ²⁰ Aroo kaŋ ay g'a suuba bundoo no ma fita tee, woo no ay g'a tee ka Izirayel borey ŋuunuŋuunuyanoo kaŋ i g'a tee war se benandi.»

²¹ Musa na šennoo har Izirayel borey se, ngi boŋkoyney kul n'a noo bundu foo-foo, boŋkoyni foo

kul bundu foo, hugu ka koy hugu, maana bundu woy cindi hinka (12). Haruna bundoo goo ngi bundey ra. ²² Musa na bundey jisi Abadantaa jine seedetaraa hukkumoo ra. ²³ Subaa ra, kaŋ Musa huru seedetaraa hukkumoo ra, Haruna bundoo Lewi hugoo se zay ka fita tee, a boosu ka kutukuryayan tee, ka ba amand izeyan hay kaŋ nin. ²⁴ Musa na bundey kul kaa Abadantaa jine k'i cebe Izirayel borey kul se. I dii ey, boro foo kul na nga bundoo zaa.

²⁵ Abadantaa nee Musa se: «Willi nda Haruna bundoo seedetaraa hukkumoo jine hala a ma tee turantey se hongandiyan. Woo ra n'ga ngi ŋuunuŋuunuyanoo benandi ay ga, i masi buu.» ²⁶ Musa n'a tee. Hayaa kaŋ nda Abadantaa n'a yaamar, a n'a tee nda takaa din da.

²⁷ Izirayel borey nee Musa se: «Nga ne, a ben ir se, ir mursu, ir kul mursu, ²⁸ zama boro kul kaŋ man Abadantaa gorodogoo ga buu. Adiši ir kul no ma ben nda takaa woo wala?»

Sargari juwalkey nda Lewi borey goyey

18 Abadantaa nee Haruna se: «Ni, nda ni iz'arey, nda ni baaba hugoo ni bande ga laybey zaa kaŋ teendi nongu henanantaa ga, amma ni nda ni iz'arey ni bande ga laybey zaa kaŋ teendi war *sargari juwalkawtaraa* here. ² Ma man, ni, nda ni armyey, nda Lewi alkabiilaa, nda ni baaba alkabiilaa hala i ma kara ni ga ka ni gaa ka goy. Ni nda ni iz'arey, war ma bara seedetaraa hukkumoo jine. ³ I ga ni goyoo tee, i ga hukkumoo kul goyoo tee, amma i si man nongu henanantaa jinawey, nda sargari tonadogoo, nga ra war si buu, ngi mo si buu. ⁴ I goo ni jere ka goyey tee, i ga cere kubayyan hukkumoo goyey kul tee. Boro tana kul si man war. ⁵ War ma kay nda nongu henanantaa goyey nda sargari tonadogoo goyey, woo ra futuyanoo si yee ka kaŋ Izirayel borey ga. ⁶ Agay, nga ne, ay na war armyey kaŋ ti *Lewi borey* zaa Izirayel borey ra, i nka tee nooyan kaŋ nondi Abadantaa se hala i ma cere kubayyan hukkumoo goyey tee. ⁷ Ni nda ni iz'arey, war ga war sargari juwalkawtaraa goyoo tee haya kul kaŋ ti sargari tonadogoo here nda haya kul kaŋ goo rid-owoo se kunehere, woo ti war goyoo. War sargari juwalkawtaraa ti goyoo kaŋ ay n'a tee war se nooyan. Boro tana kaŋ man ma wiiyandi.»

Hayey kaŋ ga nondi sargari juwalkey se sanda baa

⁸ Abadantaa nee Haruna se: «Sargarey kaŋ ga nondi ya ne, nga ne, agay, ay na ni daŋ ma huga nda ey, ay g'i noo ma ne. Izirayel borey sargari henanantey kaŋ i g'i kaa ya ne, ay g'i noo ni nda ni iz'arey se i ma tee war bagaa, yaamar no kaŋ si tun. ⁹ Nga ne, woo kaŋ n'ga duu a hayey kaŋ hanse ka henan kaŋ mana tonandi ra ti: ngi sargarey kul, maanaa ngi *taasu sargarey* kul, nda ngi *zunubu sargarey* kul, nda ngi *toojne sargarey* kul kaŋ i g'i kaa ya ne, ni nda ni iz'arey wane nda hayey wey kaŋ ga hanse ka henan. ¹⁰ Ma hayey wey ŋaa sanda hayayan kaŋ ga hanse ka henan †. Aru kul ga hin k'i ŋaa. I ga tee ma ne haya kaŋ ga henan.

¹¹ Hayey ne kaŋ ga tee ni wane koyne: Hayey kul kaŋ Izirayel borey g'i noo, nda *sargari zinji-zinjante* kul, ay g'i noo ma ne, ni, nda ni iz'arey, nda ni ize woyey ni bande, yaamar no kaŋ si tun. Ni hugoo boro kul kaŋ ga henan ga hin k'a ŋaa. ¹² Hegaa ize jina-jinawey kaŋ i g'i noo Abadantaa se, haya kul kaŋ ti i ra jii henna, nda *alaneb* hari henna, nda alkama henna, ay g'i noo ma ne. ¹³ Tuuri-ize jina-jinawey kaŋ ga hayandi ngi laboo ga kaŋ i g'i kaa Abadantaa se ga tee ni wane. Ni hugoo boro kul kaŋ ga henan ga hin k'i ŋaa. ¹⁴ Haya kul kaŋ kayandi agay hinne se Izirayel ra ga tee ni wane. ¹⁵ Woyey gunde jinawey kul, a ma tee adamizey ra wala adabbawey ra, woo kaŋ i n'a kaa Abadantaa se ga tee ni wane. Amma borey gunde jinawey nda alman harramantey gunde jinawey, m'i naŋ ka ngi hayoo taa. ¹⁶ Wey kaŋ ga hima ka naŋandi, za i duu handu foo, ma ngi hayoo taa ka sawa nda hayoo kaŋ kayandi kaŋ nzorfu kaaray tamma boŋ guu ka sawa nda nongu henanantaa nzorfu kaaraa alkadaroo kaŋ affoo ga too garam woy cindi hinka (12). ¹⁷ Amma hawey gunde jinaa, nda feejey gunde jinaa, nda hanciney gunde jinaa, mas'i naŋ, masi ngi hayoo taa, zama haya henananteyan no. Ma ngi kuroo say-say sargari tonadogoo ga, ma ngi maanoo dullandi k'a tee *sargari tonante*, a ma tee sunnaara kaana Abadantaa se.

¹⁸ Ngi hamoo ga tee ni wane sanda gandoo kaŋ hun sargari zinji-zinjante ra nda cee gumaa. ¹⁹ Sargarey kul kaŋ Izirayel borey g'i kaa Abadantaa maŋnoo ga, ay g'i noo ma ne, ni, nda ni iz'arey, nda ni ize woyey se ni bande. *Amaana* ciiri-ciirante kaŋ si tun no ma ne Abadantaa jine ni nda ni hayroo se ni bande.»

²⁰ Abadantaa nee Haruna se: «N'si duu nongu kul Izirayel borey gandaa ra, n'si duu i game baa. Agay ti ni bagaa nda ni tubuhayaa Izirayel borey game.»

Hayey kaŋ ga nondi Lewi borey se sanda baa

²¹ Nga ne, Lewi iz'arey ay n'i noo Izirayel *azakkaa* kul sanda tubuhaya ngi goyoo kaŋ i g'a tee maaganda se, cere kubayyan hukukumoo goyoo kaŋ i g'a tee.

²² Izirayel borey si yee ka man cere kubayyan hukukumoo i masi koy zunubu jeeje ngi boŋ ga ka buu. ²³ *Lewi borey* ga cere kubayyan hukukumoo goyoo tee, ngi no ma ngi layboo zaa. Hantum kaŋ si tun no war zamaney se. I si duu tubuhaya Izirayel borey game. ²⁴ Zama azakkaa kaŋ Izirayel borey g'a kaa Abadantaa se, ay g'a noo Lewi borey se sanda tubuhaya, woo se ay nee kaŋ i si duu tubuhaya Izirayel borey game.

Azakkaa kaŋ Lewi borey g'a kaa

²⁵ Abadantaa ŧelaŋ Musa se ka nee: ²⁶ «ŧelaŋ *Lewi borey* se, nee i se: «Waati kaŋ war duu Izirayel borey hayey *azakkaa* kaŋ i g'a kaa kaŋ ay g'a noo war se sanda tubuhaya, war ga baa kaa Abadantaa se a ra kaŋ ti azakkaa azakkaa. ²⁷ Bagaa woo ga sawa nda Izirayel borey wanoo kaŋ i g'a kaa attamoo ra kaŋ goo taasu

† «Ma hayey wey ŋaa sanda hayayan kaŋ ga hanse ka henan», Ebere ŧenni ra, *almaganaa faa ti* «Ma hayey wey ŋaa nongu ra kaŋ ga hanse ka henan».

kar ganganoo ra, nda *alaneb* hari kaŋ ga hun alaneb-ize mottidogoo ra. ²⁸ Takaa follokaa da azakkawey kaŋ hun Izirayel borey hayey, war mo, war ma baa kaa a ra k'a noo Abadantaa se. Woo kaŋ war g'a kaa Abadantaa se si nondi kala *sargari juwalkaa* Haruna se. ²⁹ Haya kul kaŋ nondi war se, war ma haya timmantaa kaa a ra k'a noo Abadantaa se nga bagaa. Hayey kul ihenney, war m'i daŋ jere ga a se.» ³⁰ «Ma nee i se koyne: «Nda war na haya kul ihenna kaa Abadantaa se, woo kaŋ ga cindi ga tee war wane sanda woo kaŋ hun taasu kar ganganoo ra nda alaneb-ize mottidogoo ra. ³¹ War ga hin k'a ŋaa nongu kul ra, war nda war hugoo borey. War banaa no goyoo kaŋ war g'a tee cere kubayyan hukukumoo ra maaganda. ³² Zunubu si huru war ga nda war na ihenney kaa, war si Izirayel borey sargari henanantey kaynandi, war si buu.»»

Haw ciraa boosoo

¹⁹ Abadantaa ŧelaŋ Musa nda Haruna se ka nee: ² «Hayaa ne kaŋ hantumandi aŧariyaa ra kaŋ Abadantaa n'a yaamar. Nee Izirayel borey se i ma kate ma ne haw woy ciray kaŋ ga timme, malal sii a ga, *tinjay-zaa-bundu* mana bay ka huru a ga. ³ War m'a noo *sargari juwalkaa* Eleyazar se, a g'a ka fatta jamaa kaloo ra, i g'a koosu Eleyazar jinoo ra. ⁴ Sargari juwalkaa Eleyazar ga nga kabe-izoo ka zaa kuroo ra, a ga kuroo say-say cee iyye cere kubayyan hukukumoo jineheroo here. ⁵ Haw woyoo ga tonandi jinoo ra. I ga kuuroo, nda hamoo, nda kuroo, nda ŧiiboo ton. ⁶ Sargari juwalkaa ga *sedere* bundu zaa, nda *izopu* bundu, nda ŧilli ciray zaram, a g'i warra nuunaa ra kaŋ ga hawoo ton. ⁷ Sargari juwalkaa ga nga bankaarawey nda nga gaahamoo numay nda hari jina, woo banda ga, a ga hin ka huru jamaa kaloo ra. Sargari juwalkaa ga ŧiibi hala almaaroo ra. ⁸ Bora kaŋ na haw woyoo ton ga nga bankaarawey nda gaahamoo numay nda hari. A ga ŧiibi hala almaaroo ra. ⁹ Boro kaŋ ga henan ga hawoo boosoo kuuna ka koy a mun jamaa kaloo se taray nongu henanante ra. A ga jisandi Izirayel borey jamaa se henanandiyen haroo maaganda. *Zunubu sargari* no. ¹⁰ Bora kaŋ na hawoo boosoo kuuna ga nga bankaarawey numay, a ga ŧiibi hala almaaroo ra. Hantum kaŋ si tun no Izirayel borey nda yaw kaŋ ga waati tee i do se.»

Takaa kaŋ nda boro ga henan

¹¹ «Boro kul kaŋ tuku bukaw ga, adamize bukaw kul kaŋ no, bora ga ŧiibi jirbi iyye. ¹² A ga nga zunuboo kaa nda henanandiyenoo haroo jirbi hinzantoo nda iyyantoo hane, woo banda ga, a ga henan. Nda a mana nga zunuboo kaa jirbi hinzantoo nda iyyantoo hane, a si henan. ¹³ Boro kaŋ tuku bukaw ga, adamize

† «A ga nga zunuboo kaa nda henanandiyenoo haroo jirbi hinzantoo nda iyyantoo hane, woo banda ga, a ga henan. Nda a mana nga zunuboo kaa jirbi hinzantoo nda iyyantoo hane, a si henan», Ebere ŧenni ra, *almaganaa faa ti* «A ga zunubu kaa nda haroo din jirbi hinzantoo hane. Jirbi iyyantoo hane, a ga henan. Nda a mana nga zunuboo kaa jirbi hinzantoo hane, jirbi iyyantoo hane, a si henan».

bukaw, de a mana nga zunuboo kaa, bora na Abadantaa gorodogoo žiibandi, a ga hun Izirayel jamaa ra. Haya kaŋ se henanandiyan haroo mana say-sayandi a ga, a ga žiibi. Nga žiiboo ga cindi a ga.

¹⁴ Ašariya foo ne, nda boro buu hukukum ra: boro kul kaŋ huru hukukumoo ra nda boro kul kaŋ goo a ra ga žiibi jirbi iyye. ¹⁵ Jinay kul kaŋ goo a ra kaŋ mijoo ga feeri, daabirji s'a dii ka boori, ga žiibi. ¹⁶ Boro kul kaŋ tuku bukaw ga saajoo ra, a ma tee takuba k'a wii wala a nka buu nda nga boŋ, wala a tuku adamize biriyang ga, wala saaray ga, bora ga žiibi jirbi iyye. ¹⁷ Bora kaŋ na nga boŋ žiibandi, i ga zaa a se *zunubu sarga-roo* kaŋ tonandi boosoo ra k'a daŋ jinay ra ka hari hena fur a boŋ. ¹⁸ Boro kaŋ ga henan ga *izopu* bundu zaa k'a sufa haroo ra, a g'a say-say hukukumoo ga, nda jinawey kul ga nda borey kaŋ goo no ga, nda bora kaŋ tuku boro kaŋ i n'a wii ga wala a nka buu nda nga boŋ birey ga, wala saaray ga. ¹⁹ Bora kaŋ ga henan ga haroo say-say bora kaŋ ga žiibi ga jirbi hinzantoo nda jirbi iyyantoo hane, a ga zunubu kaa jirbi iyyantoo hane. A ma nga bankaarawey numandi, a ma nga boŋ numay nda hari. Almaaroo ra, a ga henan.

²⁰ Boro kaŋ ga žiibi, de a mana nga zunuboo kaa ga hun jamaa ra, zama a nka Abadantaa nongu henanantaa žiibandi. Haya kaŋ se henanandiyan haroo mana say-sayandi a ga, a ga žiibi.

²¹ Hantum kaŋ si tun no Izirayel borey se. Bora kaŋ na henanandiyan haroo say-say ga nga bankaarawey numandi. Boro kaŋ tuku henanandiyan haroo ga, ga žiibi hala almaaroo ra. ²² Haya kul kaŋ ga boro žiibaa tuku ga žiibi. Boro kaŋ tuku boro žiibaa ga, ga žiibi hala almaaroo ra.»

Meriba haroo šennoo

(Fattaroo 17.1-7)

20 Izirayel borey jamaa kul too Tisin saajoo ra handu jinaa, jamaa goro Kadeš. No din ra Maryama buu, no din ra a suturandi.

² Hari sii no jamaa se, borey marga ka tee mee foo Musa nda Haruna ga. ³ Jamaa na yenje ceeci Musa ga. I nee: «Jalla, nda a gar ba ir nka buu waatoo kaŋ ir armey buu Abadantaa jine! ⁴ Cin se war kate Abadantaa jamaa saajoo woo ra, hala ir ma buu a ra, ir nda ir jawdey? ⁵ Cin ka kate war n'ir žigandi ka hun Misira, hala ir ma kaa nongu laalaa woo ra? Man'ti nongu no kaŋ ra ir ga hin ka beeri, jeejaynaa sii no, *alanebnaa* sii no, grenadnaa sii no, ba haŋ hari sii no.»

⁶ Musa nda Haruna mooru jamaa ka koy cere kubayyan hukukumoo mijoo ga. I kaŋ laboo ra ngi boŋey ga, de Irkoy daržaa bangay i se. ⁷ Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: ⁸ «Goboo zaa ma jamaa marga, ni nda Haruna ni armaa. War ma šelaŋ tondoo se jiney ra, tondoo ga nga haroo doori. Ma hari fattandi i se tondoo ra, ma jamaa nda ngi jawdoo haŋandi.» ⁹ Musa na goboo zaa kaŋ goo Abadantaa jine, sanda takaa kaŋ nda a n'a yaamar. ¹⁰ Musa nda Haruna na jamaa marga tondoo tenje. Musa nee i se: «Ay g'a wiri war

ga, wa haŋajer, turantey. Tondoo woo ra ir ga hari kaa war se wala?»

¹¹ Woo banda ga, Musa na nga kaboo jer ka tondoo kar nda nga goboo cee hinka. Hari boobo fatta, jamaa nda ngi jawdey haŋ. ¹² Abadantaa nee Musa nda Haruna se: «Hayaa kaŋ se war mana naanay agay k'ay henanyanoo cebe Izirayel borey se, war si jamaa woo daŋ gandaa ra kaŋ ay n'a noo i se.» ¹³ Nga ti Meriba (maana «yenje») haroo kaŋ ra Izirayel borey na yenje ceeci Abadantaa ga kaŋ na nga henanyanoo cebe i game.

Edom kokoyoo wanji Izirayel borey ma bisa

¹⁴ Musa na dontokawyan sanba ka hun Kadeš ka koy Edom kokoyoo do, i ma nee a se: «Ni armaa Izirayel nee: «N'ga šendawey kul bay kaŋ duu ir. ¹⁵ Ir baabey doo Misira, ir goro no din waati kuku. Misira borey n'ir žilla, ir nda ir baabey. ¹⁶ Ir kaati ka Abadantaa cee, a na haŋajer ir jindey se, a na almalayka † sanba k'ir kaa Misira. Ir ne Kadeš kaŋ ti koyra kaŋ goo ni gandaa benantaa ga. ¹⁷ Ir g'a wiri ni ga, naŋ ir ma bisa nda ni gandaa, ir si bisa nda faarey, ir si bisa nda *alaneb* faarey, ir si dayey harey haŋ. Ir ga hanga kokoyoo fonda, ir si šiiri ka koy kabe henna here wala kabe laala here hala ir ma bisa ni gandaa ga.» ¹⁸ Edom nee a se: «N'si bisa nda ay do, nda man'ti woo, ay ga fatta ka ni kubay nda takuba.» ¹⁹ Izirayel borey nee a se: «Ir ga žigi ka koy nda fondo beeroo, nda agay nda ay adabawey haŋ ni haroo ra, ay ga nga hayoo bana. Man'ti haya foo no, ya mma baa de ya bisa hinne.» ²⁰ A nee: «N'si bisa.» Woo banda ga, Edom fatta ka Izirayel borey kubay nda wongu-ize boobo nda gaabi. ²¹ Takaa woo nda Edom wanji Izirayel borey ma bisa nga gandaa laboo ra. Izirayel borey na fondo tana zaa.

Haruna buuyanoo

²² Izirayel borey hun Kadeš, jamaa kul kaa Hor tondi hondoo do. ²³ Abadantaa nee Musa nda Haruna se Hor tondi hondoo do, nongoo kaŋ ga nga nda Edom gandaa ka fay: ²⁴ «Haruna ga koy nga hayragey gar alaa-haraa, a si huru gandaa ra kaŋ ay n'a noo Izirayel borey se, zama war ture ay yaamaroo ga Meriba haroo do. ²⁵ Haruna nda nga iz'aroo Eleyazar zaa m'i ka žigi Hor tondi hondoo ga. ²⁶ Haruna bankaarawey kaa a ga, m'i daŋ nga iz'aroo Eleyazar ga. Haruna ga koy nga hayragey gar alaa-haraa, no din ra a ga buu.» ²⁷ Musa na hayaa tee kaŋ nda Abadantaa n'a yaamar. I žigi Hor tondi hondoo ga jamaa kul jine. ²⁸ Musa na Haruna darbawey kaa a ga k'i daŋ nga iz'aroo Eleyazar ga. Haruna buu no din da tondi hondoo boŋoo boŋ. Woo banda ga, Musa nda Eleyazar zunbu ka hun tondi hondoo boŋ. ²⁹ Jamaa kul dii kaŋ Haruna hundoo hun, Izirayel hugoo kul na Haruna hēe jirbi waranza (30).

† «*almalayka*», *Ebere šenni ra, almaganaa faa ti «dontokaw».*

Izirayel borey hin Kanaŋ borey

21 Arad koyraa kokoyoo kaŋ ti Kanaŋ boro kaŋ ga goro Negew maa kaŋ Izirayel borey goo ma kaa nda Atarim fondaa here. A na Izirayel borey wongu, a na affooyan dan baŋnataray. ² Izirayel na allaahidu zaa Abadantaa se, i nee: «Nda n'na jamaa woo dan ir kabey ra, ir ga ngi koyrawey halaci sōy.» ³ Abadantaa na haŋajer Izirayel jindoo se, a na Kanaŋ borey dan kabey ra. I na ngi nda ngi koyrawey halaci sōy, de i na nongoo maanoo dan Horma (maanaa «halaci sōy»).

Alhan gondoo

⁴ I hun Hor tondi hondoo do ka Kakaarey teekoo fondaa zaa ka EDOM gandaa kuubi. Fondaa ra, jamaa biney hun. ⁵ I ŧelaŋ Irkoy nda Musa ga ka nee: «Cin se war g'ir ŧigandi ka hun Misira? Hala ir ma buu saajoo woo ra wala? Zama ŋaayan sii ne, hari sii ne, ir biney hun nda ŋaayan takaa-takaa woo.» ⁶ Woo ga, Abadantaa na gondi naajikoyniyan sanba jamaa ga. I na jamaa pama, de boro boobo buu Izirayel jamaa ra. ⁷ Jamaa kaa Musa do ka nee: «Ir na zunubu tee ka ŧelaŋ Abadantaa ga, ka ŧelaŋ ni ga. Abadantaa ŋaaray hala a ma gondey moorandi ir.» Musa na Irkoy ŋaaray jamaa se. ⁸ Abadantaa nee Musa se: «Gondi naajikoyni tee, m'a jer bundu ga, boro kul kaŋ gondi n'a pama, nda a n'a guna, koyoo ga huna.» ⁹ Musa na alhan gondi tee k'a dan bundoo ga. Boro kaŋ gondi n'a pama, de a na alhan gondoo guna, koyoo ga huna.

Izirayel borey koy hala Pisiga tondi hondoo do

¹⁰ Izirayel borey koy, i goro Obot. ¹¹ I hun Obot ka koy goro Iye-Abarim, saajoo ra kaŋ ga tenje Mowab, way-nahunay here. ¹² I hun no din ka koy goro Zered gooroo ra. ¹³ I hun no din ka koy goro Arnoŋ isaa jere foo here kaŋ ga bisa saajoo ra ka hun Amor borey laboo ga, zama Arnoŋ ti Mowab gandaa hirri foo kaŋ goo Mowab nda Amor borey game. ¹⁴ Woo maaganda se Abadantaa wongey citaaboo ra i ga nee: «Waheb kaŋ goo Sufa gandaa ra, nda Arnoŋ isaa harey, ¹⁵ nda haroo kaŋ hun ka koy Ar laboo here ka koy jeesi Mowab gandaa hirroo ga.» ¹⁶ I hun no din ka koy Ber (maanaa «day»), no din ra dayoo goo kaŋ ga Abadantaa nee Musa se: «Jamaa marga, ay g'i noo hari.»

¹⁷ Woo se Izirayel don ka nee:

«Dayoo, hari fattandi! Wa don a se!

¹⁸ Day kaŋ boŋkoyney n'a fanŧi, jamaa borciney n'a fanŧi nda ngi laamaa gobey, nda ngi gobey!»

I hun saajoo ra ka koy Matana, ¹⁹ i hun Matana ka koy Nahaliyel, i hun Nahaliyel ka koy Bamot, ²⁰ i hun Bamot ka koy sosooroo ra kaŋ goo Mowab gandaa ra, Pisiga tondi hondoo boŋoo jeroo ga kaŋ ga boro ga saajoo honnay.

Izirayel hin kokoyoo kaŋ maanoo ti Sihon

²¹ Izirayel borey na dontokawyan sanba Sihon kaŋ ti Amor borey kokoyoo do ka nee a se: ²² «Naŋ ya bisa nda ni gandaa. Ir si hun fondaa ra ka bisa nda faarey, ir si bisa nda *alaneb* faarey, ir si dayey harey haŋ. Ir ga hanga kokoyoo fondaa hala ir ma bisa ni gandaa ra.»

²³ Sihon mana yadda Izirayel borey ma bisa nda nga gandaa laboo. Sihon na nga jamaa kul marga ka koy Izirayel kubay saajoo ra, a too Yahas, no din ra i na Izirayel wongu. ²⁴ Izirayel n'a kar k'a wii nda takuba ka ngi gandaa taa, k'a dii za Arnoŋ isaa hala Yabok isaa ka koy Amoŋ borey gandaa hirroo ga, zama Amoŋ borey gandaa hirroo nka cinandi nda cete. ²⁵ Izirayel goro Amor borey koyrawey ra, i goro ba Heŧboŋ koyraa nda nongey kul kaŋ goo nga laamaa ra. ²⁶ Heŧboŋ man'ti kala Sihon kaŋ ti Amor borey kokoyoo koyraa. Nga no ka Mowab kokoyoo kaŋ goo no cee jinaa wongu, a na nga gandaa kul taa a kone hala Arnoŋ isaa do. ²⁷ Woo se donkey ga nee:

«Wa kaa Heŧboŋ! Sihon koyraa ma cinandi ka kay,

²⁸ zama nuune fatta Heŧboŋ,

nuune deeneyan hun Sihon koyraa ra,

a na Ar koyraa kaŋ goo Mowab gon,

Arnoŋ isaa hodaddawey jineborey.

²⁹ Ni bone, Mowab,

Kemoŧ jamaa, ni dere!

A na nga iz'arey tee cindiyan,

a na nga ize woyey dan koŋnataray

Sihon se kaŋ ti Amor borey kokoyoo.

³⁰ Ir n'i hay nda biraw,

Heŧboŋ halaci hala Dibon.

Ir na hasaraw tee i se hala Nofa kaŋ ga too Medeba.»

³¹ Takaa woo nda Izirayel goro Amor borey gandaa ra. ³² Musa na boroyan sanba i ma Yazer koyraa guna. Woo banda ga, i na koyrawey kaŋ goo nga mayraa ra dii. Amor borey kaŋ goo no din, i n'i gaaray k'i kaa no.

Izirayel hin kokoyoo kaŋ maanoo ti Og

³³ I bere ka ŧigi ka koy nda Baŧan fondaa. Og kaŋ ti Baŧan kokoyoo, nga nda nga jamaa kul k'i kubay k'i wongu Edreyi. ³⁴ Abadantaa nee Musa se: «Masi hunbur a, ay n'a dan ni kaboo ra, nga, nda nga jamaa kul, nda nga gandaa. Ma hayaa tee a se kaŋ n'n'a tee Sihon se kaŋ ti Amor borey kokoyoo kaŋ goro Heŧboŋ.» ³⁵ I n'a kar, nga, nda nga iz'arey, nda nga jamaa kul, i mana baahunante kul nan a se. I na nga gandaa dii.

Balam fillaa nda kokoyoo Balak ciyaroo

22 Izirayel borey, i koy goro Mowab ganganey ra kaŋ goo ŧurden isaa banda ga, ŧeriko tenje.

² Balak, Sipor iz'aroo dii hayaa kul kaŋ Izirayel borey n'a tee Amor borey se. ³ Mowab borey hanse ka hunbur jamaa jine, zama i ga hanse ka boobo. Mowab borey jijiri nda hunburay Izirayel borey jine. ⁴ Mowab nee Majaŋ boro beerey se: «Sohō jamaa woo ga hayaa kul kaama kaŋ g'ir kuubi k'ir bere, sanda takaa kaŋ nda

haw ga hawsaa suboo kaama. Balak, Sipor iz'aroo ti Mowab kokoyoo waatoo din. ⁵ A na dontokawyan sanba Balam kanj ti Bewor iz'aroo do Petor koyraa ra kanj goo isaa † jere, nga gandaa ra ka ciya a se. A nee i ma nee a se: «Jamaa foo goo ne kanj hun Misira, nga ne, a na gandaa too, a goro ay tenje. ⁶ Sohō kaa, ay g'a wiri ni ga, jamaa woo danga ya ne, zama i ga hin agay. A ga hin ka tee woo ra ya hin k'i kar k'i fattandi gandaa ra, zama ay ga bay kanj boro kanj se ni gaara, tee al-barkante, boro kanj n'n'a danga, laali.»

⁷ Mowab boro beerey nda Majan gandaa boro beerey tun ka koy nda ngi bande gomniyan gu-nandikaa se. I too Balam do ka Balak šenney har a se. ⁸ Balam nee i se: «Wa cijinoo tee ne ra, ay ga war noo zaabi, zaaboo kanj Abadantaa g'a har ya ne.» Mowab boŋkoyney cindi a do.

⁹ Irkoy kaa Balam do, a nee: «May ti borey wey kanj goo ni do?» ¹⁰ Balam nee Irkoy se: «Sipor kanj ti Mowab kokoyoo iz'aroo kanj se i ga nee Balak k'i sanba ay do i ma nee: ¹¹ «Nga ne, jamaa kanj hun Misira na gandaa too, sohō kaa k'i danga ya ne, a ga hin ka tee y'i wongu k'i gaaray.» ¹² Irkoy nee Balam se: «Masi koy i bande, masi jamaa din danga, zama albarkanteyan no.» ¹³ Balam tun subbaahoo ra, a nee Balak boŋkoyney se: «Wa koy war gandaa ra, zama Abadantaa wanji ya hanga war.» ¹⁴ Mowab boŋkoyney koy Balak gar ka nee: «Balam wanji ka kaa ir bande.»

¹⁵ Balak yee koyne ka boŋkoyniyan sanba kanjan boobo nda cee jinaa waney i goo nda maa nda ey. ¹⁶ I too Balam do ka nee a se: «Balak, Sipor iz'aroo nee: «Ay g'a wiri ni ga, haya kul masi ni ganji ma kaa ay do.

¹⁷ Zama ay na beeray jisi ma ne, de mo haya kul kanj n'n'a har, ay g'a tee. Kaa, ay g'a wiri ni ga, jamaa woo danga ya ne.» ¹⁸ Balam na Balak tamey zaabi ka nee: «Ba nda Balak n'ay noo nga hugoo mee foo nzorfu kaaray nda wura, ay si hin ka Abadantaa, ay Koyoo šennoo hoo ka haya kaccu wala ibeeri tee. ¹⁹ Sohō ay g'a wiri war ga, war mo ma cindi ne hō cijinoo hala ya hayaa bay kanj Abadantaa g'a har ya ne koyne.»

²⁰ Irkoy kaa Balam do cijinoo ra, a nee a se: «Nda arey wey nka kaa ka ni cee, koy ma hanga ey. Amma hayaa hinne kanj ay n'a har ma ne no n'g'a tee.» ²¹ Balam tun subbaahoo ra, a na nga farka woyoo hanse, a koy Mowab boŋkoyney bande.

Balam farka woyoo fillaa

²² Irkoy futu, zama Balam koy. Abadantaa almalaykaa kay fondaa ra k'a gagay. Balam žigi nga farka woyoo ga, nga tam hinkaa goo a bande. ²³ Farka woyoo dii Abadantaa almalaykaa ga kay fondaa ra, a na nga takubaa hoobu k'a dii kaboo ra. Farkaa na fondaa nanj ka koy faarey ra. Balam na farkaa kar k'a danj fondaa ra. ²⁴ Abadantaa almalaykaa kay fondo šiita ra kanj goo *alaneb* faarey game. Cete goo caraw hinkaa kul ga. ²⁵ Waatoo kanj farkaa dii Abadantaa almalaykaa, a na nga boŋ naagu cetaa ga ka Balam cewoo naagu cetaa ga. A yee koyne k'a kar. ²⁶ Abadantaa almalaykaa koy

jine koyne ka huru nongu kanj ra fondo sii ka bisa nda kabe henna wala ilaala here. ²⁷ Waatoo kanj farkaa dii Abadantaa almalaykaa, a kani Balam cire. Balam futu, a na farkaa kar nda nga goboo.

²⁸ Abadantaa na farkaa šelanandi, farkaa nee Balam se: «Macin no ay n'a tee ma ne kanj se n'g'ay kar cee hinza?» ²⁹ Balam na farkaa zaabi ka nee: «Ni mm'ay poopo, nda a gar takuba mma bara ay kaboo ra, šikka sii sohō gar ay na ni wii.» ³⁰ Farkaa nee Balam se: «Man'ti ni farkaa ti agay kanj ga n'ga žigi waati kul hala hō? Ay doona ka takaa woo tee ma ne wala?» A nee: «Kalaa».

³¹ Woo banda ga, Abadantaa na Balam moyey feeri. A dii Abadantaa almalaykaa ga kay fondaa ra, nga takubaa hoobandi, a goo kaboo ra, Balam gunguma ka sujudu hala ganda. ³² Abadantaa almalaykaa nee a se: «Macin se n'a ni farkaa kar cee hinza? Nga ne, agay ka fatta ka ni gagay, zama ay dii kanj naarumaa woo kanj ra n'goo, halaciyon fondo no. ³³ Farkaa dii agay, a hibi ay ga cee hinza. Nda a gar a nka mana hibi ay ga, ni no ay ga ni wii, nga, ay g'a nanj a ma huna.» ³⁴ Balam nee Abadantaa almalaykaa se: «Ay na zunubu tee, ya na bay wala ni mma kay fondaa ra k'ay batu. Sohō nda haya ti woo kanj si kan ma ne, ay ga yee.» ³⁵ Abadantaa almalaykaa nee Balam se: «Ni nda arey wey ma koy, amma hayaa hinne kanj ay g'a har ma ne no n'g'a har.» Balam koy nda Balak boŋkoyney.

Balam nda Balak na cere kubay

³⁶ Balak maa kanj Balam kaa, a fatta ka koy a kubay hala Mowab koyraa ra kanj goo Arnoŋ isaa hirroo do, nga laboo se jine. ³⁷ Balak nee Balam se: «Man'ti agay ka sanba ka ciya ma ne, macin se mana cahā ka kaa? N'ga hongu, ya nka si hin ka beeray tee ma ne?» ³⁸ Balam nee Balak se: «Nga ne, ay kaa ka dii ni, sohō ay ga hin ka haya har kanj ay baa wala? Ay ga šennoo har kanj Irkoy n'a danj ay mijoo ra.» ³⁹ Balam koy Balak bande, i too Kiryat-Husot. ⁴⁰ Balak na alman beeri nda ibuuna kaa sargari, a sanba i ra Balam nda boŋkoyney kanj goo a bande se.

Balam gaara Izirayel jamaa se

⁴¹ Suba subbaahoo ra, Balak na Balam zaa ka žigi ka koy Bamot-Bal, no din ra a dii Izirayel jamaa jere foo.

23 Balam nee Balak se: «Sargari tonadoo iyye cin ya ne, ne ra, ma haw yaaru kobsi iyye nda feeji gaaru boŋ iyye soolu ya ne.» ² Balak na hayaa tee kanj Balam n'a har. Balak nda Balam na haw yaaru foo nda feeji gaaru foo kaa sargari, sargari tonadoo foo kul boŋ. ³ Balam nee Balak se: «Kay ni *sargari kukurantaa* jere, ay ga hibi, a ga hin ka tee Abadantaa ma kaa k'ay kubay. Ay ga hayaa har ma ne kanj a n'a cebe ya ne.» A koy hondu foo boŋ. ⁴ Irkoy na Balam kubay, Balam nee a se: «Ay na sargari tonadoo iyyaa kayandi, ay na haw yaaru foo nda feeji gaaru foo kaa sargari, sargari tonadoo foo kul ga.» ⁵ Abadantaa na šenni foo danj

† Isaa no kanj se i ga nee Efrat.

Balam mijoo ra, a nee a se: «Yee Balak do ka šelanj a se nda takaa woo.»

⁶ Balam yee Balak do, a n'a gar a ga kay nga sargari kukurantaa jere, nga nda Mowab boŋkoyney kul. ⁷ Balam na nga yaasay šennoo har ka nee:

«Balak n'ay ka hun Siiri gandaa ra,
Mowab kokoyoo n'ay ka hun waynahunay tondi hondey do, a nee:

«Kaa ka Yakuba danga ya ne,
kaa ka futu Izirayel ga.»

⁸ Taka foo nda ay ga boro danga kaŋ Irkoy man'a laali?

Taka foo nda ay ga futu boro ga kaŋ Abadantaa mana futu a ga?

⁹ Ay goo tondey boŋ ay ga dii a,
ay goo hondey boŋ ay g'a honnay.

Nga ne, jamaa no kaŋ gorodogoo goo jere ga,
de mo a si nga boŋ danj gandawey ra.

¹⁰ May no ma hin ka Yakuba kaŋ ga hima nda labuhamni kabu †,

ka ba Izirayel zamna taacaa affoo hinnaa har?
Yala ya buu nda takaa kaŋ nda boro šerrantey ga buu,

yala ay kokoroo ma hima nda ngi wanoo.»

¹¹ Balak nee Balam se: «Cin ti woo kaŋ n'n'a tee ya ne? Ay kate ni hala m'ay iberey danga, amma nga ne, ni nka gaara i se!» ¹² Balam n'a zaabi ka nee: «Ay si hima ka hawgay ka hayaa har kaŋ Abadantaa n'a danj ay mijoo ra wala?»

Gaarari hinkantoo kaŋ Balam n'a tee Izirayel jamaa se

¹³ Balak nee a se: «Ay g'a wiri ni ga, kaa ay bande ka koy nongu tana ra kaŋ ra n'ga dii ey, jere foo de no n'ga dii a, n'si dii a kul. No din ra m'a danga ya ne.» ¹⁴ A na Balam ka koy hala nongoo kaŋ ga boro ga kay ka guna, Pisiga tondi hondoo boŋoo ga. A na sargari tonadoo iyee cin, a na haw yaaru foo nda feeji gaaru foo kaa sargari, sargari tonadoo foo kul boŋ. ¹⁵ Balam nee Balak se: «Kay ne ni *sargari kukurantaa* jeroo ga, agay, ay ga koy Irkoy kubay.»

¹⁶ Abadantaa kaa ka Balam kubay ka šenni danj mijoo ra, a nee a se: «Yee Balak do, ma šelanj a se nda takaa kaŋ nda ay g'a har ma ne.» ¹⁷ A yee Balak do, a n'a gar a ga kay nga sargari kukurantaa jeroo ga, nga nda Mowab boŋkoyney. Balak nee a se: «Macin no Abadantaa nee?» ¹⁸ Balam na nga yaasay šennoo har ka nee:

«Balak, tun, ma maa,
haŋajer ya ne, Sipor iz'aroo.

¹⁹ Irkoy man'ti adamize kaŋ ga hin ka taari,
a man'ti boro kaŋ ga hin ka nimsi.

Haya kaŋ a n'a har, a s'a tee wala?
Šenni kaŋ a n'a har, a s'a too wala?

²⁰ Ay yadda ka gaara,
a na albarka danj, ay si hin k'a tunandi.

²¹ A mana dii ifutu Yakuba ra,
a mana dii imeera Izirayel ra.

Abadantaa, nga Koyoo goo a bande.

Kobiroo kaŋ ga teendi kokoy se ga teendi a do.

²² Irkoy n'i fattandi Misira,
a ga hima nda ganjihaw hilley.

²³ Kotte mana danjandi Yakuba se,
gunandiyan mana teendi Izirayel se. ††

Nda waatoo too, takaa kaŋ Irkoy g'a tee
ga harandi Yakuba nda Izirayel se.

²⁴ Nga ne, jama no kaŋ ga tun sanda ganjihayla woy,
a ga kay sanda ganjihayla aru.

A si kani nda a mana hamoo kaŋ a n'a dii ŋaa,
ka wey kaŋ a n'i wii kuroo haŋ.»

²⁵ Balak nee Balam se: «Nda n's'a danga, adiši masi gaara a se!» ²⁶ Balam n'a zaabi ka nee: «Ay man'a har ma ne kaŋ haya kul kaŋ Abadantaa n'a har, ay g'a tee wala?»

Gaarari hinzantoo kaŋ Balam n'a tee Izirayel jamaa se

²⁷ Balak nee Balam se: «Ay g'a wiri ni ga, kaa, ay ga ni ka koy nongu tana ra, a ga hin ka tee no din ra Irkoy do a ga boori ma jamaa danga ya ne.» ²⁸ Balak na Balam ka koy Pewor tondi hondoo boŋoo boŋ kaŋ goo saajoo se beene. ²⁹ Balam nee Balak se: «Sargari tonadoo iyee cin ya ne, ne ra, ma haw yaaru kobsi iyee nda feeji gaaru boŋ iyee soolu ya ne.» ³⁰ Balak na hayaa tee kaŋ Balam n'a har. A na haw yaaru foo nda feeji gaaru foo kaa sargari, sargari tonadoo foo kul boŋ.

24 Balam dii kaŋ a ga kan Abadantaa se nga ma gaara Izirayel jamaa se. A mana koy sanda cee jinawey kaŋ a ga nee nga mma koy gunandi. A bere ka saajoo tenje. ² Balam na nga boŋoo jer, de a ga dii Izirayel borey ga goro alkabiila nda alkabiila. Waatoo din Irkoy *Hundoo* kaa Balam ga. ³ Balam na nga yaasay šennoo har ka nee:

«Balam, Bewor iz'aroo šennoo ti woo,
aroo kaŋ moŋey hay šennoo ti woo.

⁴ Bora kaŋ ga maa Irkoy šenney, šennoo ti woo,
bora kaŋ ga dii Hini-kul-koyoo bangayyanoo,
bora kaŋ ga sujudu, de moŋey ga feera.

⁵ He Yakuba, ni hukkumey ga boori,
ni gorodogey ga boori, Izirayel.

⁶ I ga koy ni mma nee hari beeri bisadoo,
sanda saddinayanj kaŋ goo isa mee ga,
sanda *alowe* dumariyanj kaŋ Abadantaa n'i duma,
sanda *sedere* tuuriyanj kaŋ goo haroo mijoo bande.

⁷ Hari no ma doo ka hun nga sowey ra,
nga dumiyoo, hari beeriyanj no m'a haŋandi.
Nga kokoyoo goo kokoyoo Agag se boŋ,
nga laamaa goo ma duu gaabi.

⁸ Irkoy n'a fattandi Misira gandaa ra,
a ga hima nda ganjihaw hilley.
A goo ma nga nkuwawey gandawey derandi,
a goo ma birey kayri,

†† «Kotte mana danjandi Yakuba se, gunandiyan mana teendi Izirayel se», Ebere šenni ra, *almaganaa faa ti* «Yakuba si kotte, gunandi sii Izirayel ra».

† *Sintinoo 13.14.*

a goo m'i hay nda nga birawey.
⁹ A ga gunguma, a ga kani sanda ganjihayla aru, sanda ganjihayla woy.
 May no ma yadda k'a tunandi? †

Albarka ma huru bora ra kan ga gaara ma ne, bora ma laali kan ga ni danga.» ††
¹⁰ Balak futu Balam ga. A na nga kabey kar cere ga ka nee Balam se: «Ya nka ciya ma ne hala m'ay iberey danga, amma ni ne ka gaara i se kaaray hala cee hinza. ¹¹ Sohõ zuru ka koy ni do, ay nee kan ay ga beeray doori ni bon, amma Abadantaa na daržaa woo ganji ma ne.»

Balam na daržaa har kan Izirayel borey ga kaa ka duu a

¹² Balam nee Balak se: «Ay mana šelan ni dontokey se kan n'i sanba ay do ka nee: ¹³ «Ba nda Balak n'ay noo nga hugoo mee foo nzorfu kaaray nda wura, ay si hin nda ay bon ka Abadantaa yaamaroo hoo ka ihenna wala ilaala tee. Haya kan Abadantaa n'a har, nga no ay g'a har.» ¹⁴ Sohõ ay ga koy ay jamaa here. Kaa, ay a ga hayaa har ma ne kan jamaa woo ga kaa k'a tee ni jamaa se waatey kan ga kaa ra.» ¹⁵ Balam na nga yaasay šennoo har ka nee:

«Balam, Bewor iz'aroo šennoo ti woo, aroo kan moyey hay šennoo ti woo.
¹⁶ Bora kan ga maa Irkoy šennoy, šennoo ti woo, bora kan ga Jerantaa bayraa bay, bora kan ga dii Hini-kul-koyoo bangayyanoo, bora kan ga sujudu, de moyey ga feera.

¹⁷ Ay ga dii a, amma man'ti sohõ da, ay g'a gaaya, amma man'ti nda maanay. Handaray fatta Yakuba ra, kokoy gobu fatta Izirayel ra. A ga Mowab borey kar lakkaley ga k'i say, a ga Seti izey kul kar bonkurunbey ga k'i say.
¹⁸ A hin Edom gandaa k'a tee nga wane, a hin nga iberoo kan ti Seyir gandaa k'a tee nga wane.

Izirayel ga gaabi beeri fattandi.
¹⁹ Bora kan fatta Yakuba ra no ma goro hinoo ra. Koyraa baahunantey kan cindi, a g'i halaci.»

Balam na Izirayel jamaa iberey halaciroo har

²⁰ Balam dii Amalek, a na nga yaasay šennoo har ka nee:
 «Amalek bisa gandawey kul, amma nga kokoroo man'ti kala a ma dere.»
²¹ Balam dii Keni borey, a na nga yaasay šennoo har ka nee:
 «Ni gorodogoo ga gaabi, ni tejoo † sii kala tondi bon.
²² Amma Keni borey ga tonandi ka tee boosu

† *Sintinoo* 49.9. †† *Sintinoo* 12.3. ‡ *Zamnaa* 22.18, 38.
 †† *Ebere hantumoo ra*, «Keni borey» nda «teji» kalimawey ga baa ka hima.

waati kan Ašur † ga ni dan banɲataray.»
²³ Balam na nga yaasay šennoo har ka nee:
 «Woo ti bone. May no ma huna waati kan Irkoy na woo tee?
²⁴ Amma harihii beeriyan ga kaa ka hun Kitim gandaa ra,
 i ga žigi ka koy Asiri borey ga,
 i ga žigi ka koy Eber borey ga,
 ngi mo ga dere.»
²⁵ Woo banda ga, Balam tun ka koy, a willi nga do, Balak mo na nga fondaa zaa ka koy.

Izirayel borey huru tooru ganayan ra

25 Izirayel goro Šitim. Jamaa sintin ka izefututaray tee †† nda Mowab ize woyey. ² Woyey din na jamaa cee kate i ma sargari kaa ngi koyey se. Jamaa ŋaa, de mo i sujudu ngi koyey jine. ³ Izirayel borey hanga *Bal* kan ti Pewor koyoo. Abadantaa futu Izirayel ga.

⁴ Abadantaa nee Musa se: «Izirayel jamaa bonkoyney kul dii k'i deji Abadantaa jine waynaa tenje hala Abadantaa futay laalaa ma mooru Izirayel ga.» ⁵ Musa nee Izirayel alkaaley se: «War affoo kul ma nga borey wii kan hanga Bal kan ti Pewor koyoo.»

⁶ Nga ne, Izirayel borey ra, aru foo kaa ka Majan woy foo cebe nga armey se, Musa jine nda Izirayel borey jamaa kul jine. Woo gar i goo ma hēe cere kubayyan hukkumoo mijoo ga. ⁷ *Sargari juwalkaa* Haruna iz'aroo Eleyazar iz'aroo Pinehas dii woo, a tun jamaa game ka yaaji zaa nga kaboo ra. ⁸ A hanga Izirayel aroo din bande hala hukkumoo gundoo ra, a na boro hinkaa kul hay, Izirayel aroo nda Majan woyoo, a na woyoo hay gundoo ra. Kan a na woo tee, bonaa kan duu Izirayel borey kay. ⁹ Bonaa na boro zenber waranka cindi taaci (24.000) wii.

¹⁰ Abadantaa šelan Musa se ka nee: ¹¹ «Sargari juwalkaa Haruna iz'aroo Eleyazar iz'aroo Pinehas n'ay futuroo kuubi k'a kaa Izirayel borey here. Zama alhawa cansantaa kan goo ay ra, nga bara a ra. Woo se ay alhawa cansantaa mana koy ka Izirayel borey tuusu k'i wii. ¹² Woo maaganda se nee a se: «Ay ga agay *amaanaa* zaa a se k'a noo alaafiya.» ¹³ Nga nda nga hayroo kan goo dumaa ga, ga duu amaana *sargari juwalkawtaraa* here kan a g'a tee hala abada, zama a na alhawa cansante cebe nga Koyoo se, de mo a na zunubu tuusuyanoo tee Izirayel borey se.»

¹⁴ Izirayel aroo kan i na nga nda Majan woyoo wii maanoo ti Zimri. Salu kan ti Simewon hugu foo bonkoyini iz'aroo no. ¹⁵ Majan woyoo kan wiiyandi maanoo ti Kozbi, Sur ize woy no. Sur man'ti kala Majan alkaabiila foo bonkoyini.

¹⁶ Abadantaa šelan Musa se ka nee: ¹⁷ «Majan borey wongu. W'i kar, ¹⁸ zama i nka kay war se iberi doo ra. I na war zanba ka war derandi Pewor šennoo ra nda Kozbi šennoo ra, ngi woymaa kan ti Majan bonkoyini foo ize woyoo kan wiiyandi bonaa zaaroo ra kan Pewor kate a.»

†† *Sintinoo* 25.3. ††† *Zamnaa* 14.33.

Izirayel alkabiilawey kabuyan hinkantoo

26 Bonaa woo banda ga, Abadantaa nee Musa nda *sargari juwalkaa* Haruna iz'aroo kañ ti Eleyazar se: ² «Wa Izirayel borey jamaa kul kabu, wey kañ goo nda jiiri waranka (20) nda wey kañ bisa a, hugu ka koy hugu, kañyan ga hin ka koy wongu Izirayel se.» ³ Musa nda *sargari juwalkaa* Eleyazar šelan Izirayel borey se Mowab ganganey ra, Žurden isaa jere, Žeriko tenje, ka nee i se: ⁴ «Wey kañ goo nda jiiri waranka (20) nda wey kañ bisa a ma kabandi, sanda takaa kañ nda Abadantaa na Musa yaamar.» Izirayel borey kañ fatta Misira gandaa ra ti:

⁵ Ruben ti Izirayel ize jinaa. Ruben hayroo ti: Hanok, nga ga Hanok borey alkabiilaa hun. Palu, nga ga Palu borey alkabiilaa hun. ⁶ Hesron, nga ga Hesron borey alkabiilaa hun. Karmi, nga ga Karmi borey alkabiilaa hun. ⁷ Wey ti Ruben borey alkabiilawey. Borey kañ kabandi i ra man'ti kala boro zenber woytaaci cindi hinza nda zangu iyye nda waranza (43.730).

⁸ Palu hayroo ti Eliyab. ⁹ Eliyab hayroo ti Nemuwel, nda Datar, nda Abiram. Datar woo da, nda Abiram woo da ti borey kañ se jamaa ciya i ma tee ngi se jineboro. I waafaku nda Kora borey ka yenje Musa nda Haruna bande waatoo kañ Kora borey yenje Abadantaa bande. ¹⁰ Laboo na nga mijoo feeri ka ngi nda Kora gon waatoo kañ Kora jamaa ga buu. Nuunaa na boro zangu hinka nda woyguu (250) ton k'i tee boosu. I tee tammaasa. ¹¹ Woo kul, Kora izey mana buu.

¹² Simewon hayroo, alkabiila ka koy alkabiila ti: Nemuwel, nga ga Nemuwel borey alkabiilaa hun. Yamin, nga ga Yamin borey alkabiilaa hun. Yakin, nga ga Yakin borey alkabiilaa hun. ¹³ Zera, nga ga Zera borey alkabiilaa hun. Sawul, nga ga Sawul borey alkabiilaa hun. ¹⁴ Wey ti Simewon borey alkabiilawey, i man'ti kala boro zenber waranka cindi hinka nda zangu hinka (22.200).

¹⁵ Gad hayroo, alkabiila ka koy alkabiila ti: Sefon, nga ga Sefon borey alkabiilaa hun. Hagi, nga ga Hagi borey alkabiilaa hun. Šuni, nga ga Šuni borey alkabiilaa hun. ¹⁶ Ozini, nga ga Ozini borey alkabiilaa hun. Eri, nga ga Eri borey alkabiilaa hun. ¹⁷ Arod, nga ga Arod borey alkabiilaa hun. Areli, nga ga Areli borey alkabiilaa hun. ¹⁸ Wey ti Gad hayroo alkabiilawey. Borey kañ kabandi i ra man'ti kala boro zenber woytaaci nda zangu guu (40.500).

¹⁹ Žuda hayroo ti: Er nda Onan, amma Er nda Onan buu Kanan gandaa ra. ²⁰ Žuda hayroo, alkabiila ka koy alkabiila ti: Šela, nga ga Šela borey alkabiilaa hun. Peres, nga ga Peres borey alkabiilaa hun. Zera, nga ga Zera borey alkabiilaa hun. ²¹ Peres hayroo ti: Hesron, nga ga Hesron borey alkabiilaa hun. Hamul, nga ga Hamul borey alkabiilaa hun. ²² Wey ti Žuda alkabiilawey. Borey kañ kabandi i ra man'ti kala boro zenber woyye cindi iddu nda zangu guu (76.500).

²³ Isakar hayroo, alkabiila ka koy alkabiila ti: Tola, nga ga Tola borey alkabiilaa hun. Puwa, nga ga Puwa borey alkabiilaa hun. ²⁴ Yašub, nga ga Yašub borey alkabiilaa

hun. Šimron, nga ga Šimron borey alkabiilaa hun.

²⁵ Wey ti Isakar alkabiilawey. Borey kañ kabandi i ra man'ti kala boro zenber woydu cindi taaci nda zangu hinza (64.300).

²⁶ Zabulon hayroo, alkabiila ka koy alkabiila ti: Sered, nga ga Sered borey alkabiilaa hun. Elon, nga ga Elon borey alkabiilaa hun. Yael, nga ga Yael borey alkabiilaa hun. ²⁷ Wey ti Zabulon borey alkabiilawey. Borey kañ kabandi i ra man'ti kala boro zenber woydu nda zangu guu (60.500).

²⁸ Isufi hayroo, alkabiila ka koy alkabiila ti: Manase nda Efrayim. ²⁹ Manase hayroo ti: Makir, nga ga Makir borey alkabiilaa hun. Makir ka Galad hay. Galad, nga ga Galad borey alkabiilaa hun. ³⁰ Galad hayroo ti: Yezer, nga ga Yezer borey alkabiilaa hun. Helek, nga ga Helek borey alkabiilaa hun. ³¹ Asriyel, nga ga Asriyel borey alkabiilaa hun. Šekem, nga ga Šekem borey alkabiilaa hun. ³² Šemida, nga ga Šemida borey alkabiilaa hun. Hefer, nga ga Hefer borey alkabiilaa hun. ³³ Selofad kañ ti Hefer iz'aru mana duu iz'aruyan, ize woyyan de no a duu. Selofad ize woyye maaney ti: Mahila, nda Nowa, nda Hogla, nda Milka, nda Tirsa. ³⁴ Wey ti Manase alkabiilawey. Borey kañ kabandi i ra man'ti kala boro zenber woyguu cindi hinka nda zangu iyye (52.700).

³⁵ Efrayim hayroo, alkabiila ka koy alkabiila ti: Šutela, nga ga Šutela borey alkabiilaa hun. Beker, nga ga Beker borey alkabiilaa hun. Tahan, nga ga Tahan borey alkabiilaa hun. ³⁶ Šutela hayroo ti: Eran, nga ga Eran borey alkabiilaa hun. ³⁷ Wey ti Efrayim hayroo alkabiilawey. Borey kañ kabandi i ra man'ti kala boro zenber waranza cindi hinka nda zangu guu (32.500). Wey ti Isufi hayroo, alkabiila ka koy alkabiila.

³⁸ Benžamen hayroo, alkabiila ka koy alkabiila ti: Bela, nga ga Bela borey alkabiilaa hun. Ašibel, nga ga Ašibel borey alkabiilaa hun. Ahiram, nga ga Ahiram borey alkabiilaa hun. ³⁹ Šufam, nga ga Šufam borey alkabiilaa hun. Hufam, nga ga Hufam borey alkabiilaa hun. ⁴⁰ Bela hayroo ti: Ardu nda Naman. Ardu, nga ga Ardu borey alkabiilaa hun nda Naman kañ ga Naman borey alkabiilaa hun. ⁴¹ Wey ti Benžamen hayroo, alkabiila ka koy alkabiila. Borey kañ kabandi i ra man'ti kala boro zenber woytaaci cindi guu nda zangu iddu (45.600).

⁴² Dan hayroo, alkabiila ka koy alkabiila ti: Šuham, nga ga Šuham borey alkabiilaa hun. Wey ti Dan alkabiilawey, alkabiila ka koy alkabiila. ⁴³ Šuham borey alkabiilawey, borey kañ kabandi i ra man'ti kala boro zenber woydu cindi taaci nda zangu taaci (64.400).

⁴⁴ Ašer hayroo, alkabiila ka koy alkabiila ti: Yimna, nga ga Yimna borey alkabiilaa hun. Yišwi, nga ga Yišwi borey alkabiilaa hun. Beriya, nga ga Beriya borey alkabiilaa hun. ⁴⁵ Beriya hayroo ti: Heber, nga ga Heber borey alkabiilaa hun. Malkiyel, nga ga Malkiyel borey alkabiilaa hun. ⁴⁶ Ašer ize woyoo maano ti Sera.

⁴⁷ Wey ti Ašer hayroo alkabiilawey. Borey kañ kabandi i ra man'ti kala boro zenber woyguu cindi hinza nda zangu taaci (53.400).

⁴⁸ Neftali hayroo, alkabiila ka koy alkabiila ti: Yasiyel, nga ga Yasiyel borey alkabiilaa hun. Guni, nga ga Guni borey alkabiilaa hun. ⁴⁹ Yeser, nga ga Yeser borey alkabiilaa hun. Šilem, nga ga Šilem borey alkabiilaa hun. ⁵⁰ Wey ti Neftali alkabiilawey, alkabiila ka koy alkabiila. Borey kaŋ kabandi i ra man'ti kala boro zenber woytaaci cindi guu nda zangu taaci (45.400).

⁵¹ Borey kaŋ kabandi Izirayel borey ra man'ti kala boro zenber zangu iddu nda zenber foo nda zangu iyye nda waranza (601.730).

Gandaa zamnaroo takaa cebandi

⁵² Abadantaa ŧelaj Musa se ka nee: ⁵³ «Alkabiilawey wey game gandaa ga zamnandi ka tee ngi tuboo. Ngi bagawey sii kala borey hinnaa bande. ⁵⁴ Alkabiila beeri ga duu doo beeri, alkabiila kacuu ga duu doo kacuu. Alkabiila foo kul ga duu doo ka sawa nda nga borey hinnaa kaŋ kabandi. ⁵⁵ Woo kul, *alkurra* ma karandi ka gandaa zamna, ngi baabey alkabiila foo kul borey ga duu nga bagaa. ⁵⁶ Alkurraa kaŋ ga karandi no ma cebe tuboo kaŋ ga nondi alkabiila beerey se nda ikaccey se.»

Lewi alkabiilaa kabuyan hinkantoo

⁵⁷ Borey kaŋ kabandi *Lewi borey* ra, alkabiila ka koy alkabiila ti: Gerŧon, nga ga Gerŧon borey alkabiilaa hun. Kehat, nga ga Kehat borey alkabiilaa hun. Merari, nga ga Merari borey alkabiilaa hun. ⁵⁸ Lewi alkabiilawey ti: Libni borey alkabiilaa, nda Hebron borey alkabiilaa, nda Mahili borey alkabiilaa, nda Muŧi borey alkabiilaa, nda Kora borey alkabiilaa. Kehat ka Amram hay. ⁵⁹ Amram wandoo maapoo ti ŧokebed kaŋ ti Lewi ize woy. Lewi man'a hay kala Misira gandaa ra. A duu Amram se Haruna, nda Musa, nda Maryama ngi woymaa. ⁶⁰ Izey kaŋ Haruna duu ey ti: Nadab, nda Abihu, nda Eleyazar, nda Itamar. ⁶¹ Nadab nda Abihu buu, zama nuune kaŋ si bisa no i n'a daŋ Abadantaa jine.

⁶² Borey kaŋ kabandi Lewi borey ra, k'a dii arey kul kaŋ goo nda handu foo nda wey kaŋ bisa a man'ti kala boro zenber waranka cindi hinza (23.000). I mana kabandi Izirayel borey ra, zama i mana duu tubu Izirayel borey cindey bande.

⁶³ Wey ti borey kaŋ Musa nda *sargari juwalkaa* Eleyazar n'i kabu Mowab ganganey ra, ŧurden isaa jere, ŧeriko tenje. ⁶⁴ Boro kul sii borey wey ra kaŋ Musa nda sargari juwalkaa Haruna n'a kabu waatoo kaŋ i na Izirayel borey kabu Sinay saajoo ra. ⁶⁵ Zama Abadantaa nka nee: «I ga buu saajoo ra.» Boro kul mana cindi i ra nda man'ti Yefune iz'aroo Kaleb, nda Nun iz'aroo ŧozuwe hinne.

Woy tuboo aŧariyaa

27 Isufi iz'aroo kaŋ ti Manase, nga alkabiilaa boro goo no kaŋ maapoo ti Selofad. Selofad ti Hefer iz'aroo, Hefer ti Galad iz'aroo, Galad ti Makir iz'aroo, Makir ti Manase iz'aroo. Selofad ize woyey maapey ti: Mahila, nda Nowa, nda Hogla, nda Milka, nda Tirsaa.

² Han foo ize woyey kaa ka kay Musa nda *sargari juwalkaa* Eleyazar jine, nda boŋkoyney, nda jamaa kul jine cere kubayyan hukukumoo miŋoo ga. I nee: ³ «Ir baaba buu saajoo ra, nga, a sii jamaa ra kaŋ ture Abadantaa ga Kora borey bande. Nga boŋ zunuboo k'a wii, de mo iz'aru sii a se. ⁴ Macin se ir baaba maapoo ga hun nga alkabiilaa ra, kaŋ se a mana duu iz'aru wala? Ir noo doo ir baaba armye game.»

⁵ Hayaa kaŋ i n'a ceeci, Musa koy a daŋ Abadantaa jine. ⁶ Abadantaa ŧelaj Musa se ka nee: ⁷ «Selofad ize woyey goo nda cimi, i noo doo kaŋ ga tee ngi wane ngi baaba armye game, ma ngi baaba tuboo noo i se. ⁸ ŧelaj Izirayel borey se ka nee: «Nda aru buu bila nda a ma iz'aru naŋ, wa nga tuboo noo nga ize woyoo se. ⁹ Nda a sii nda ize woy, wa nga tuboo noo nga armye se. ¹⁰ Nda a sii nda arma, wa nga tuboo noo baaboo armye se. ¹¹ Nda baaboo sii nda arma, war ma baaboo tuboo noo nga boro maanaa se nga alkabiilaa ra. Nga no ma tuboo zaa. A ga tee Izirayel borey se yaamar hantumante, sanda takaa kaŋ nda Abadantaa n'a har Musa se.»

ŧozuwe suubandi ka huru Musa dogoo ra

¹² Abadantaa nee Musa se: «ŧigi Abarim tondi hon-doo woo boŋ, ma gandaa guna kaŋ ay n'a noo Izirayel borey se. ¹³ N'ga dii a, nga banda ga, ni mo, n'ga koy ni hayragey gar alaaharaa sanda takaa kaŋ nda ni armaa Haruna koy i gar, ¹⁴ zama war wanji ay yaamaroo ga Tisin saajoo ra. Waatoo kaŋ jamaa yenje nda agay, war man'ay henyanoo cebe i se waatoo kaŋ i ga hari wiri.» Maanaa Meriba haroo kaŋ goo Kadeŧ, Tisin saajoo ra. †

¹⁵ Musa ŧelaj Abadantaa se ka nee: ¹⁶ «Abadantaa baahunantey kul hundey Koyoo, aru daŋ jamaa jine ¹⁷ kaŋ ga huru i jine ngi koyyanoo nda ngi kaayanoo ga, kaŋ g'i ka koy, a g'i ka yee kate, hala jamaa masi tee sanda alman kur kaŋ sii nda kurkaw.» ¹⁸ Abadantaa nee Musa se: «ŧozuwe kaŋ ti Nun iz'aroo zaa, aru no kaŋ ra ay *Hundoo* goo, ma ni kaboo fur a ga. ¹⁹ M'a kayandi *sargari juwalkaa* Eleyazar jine nda jamaa kul jine, k'a gorandi goyoo ra kaŋ ay n'a talfi a ga borey kul jine. ²⁰ M'a noo ni hinoo ra, hala Izirayel borey jamaa kul ma haŋajer a se. ²¹ A ma kay sargari juwalkaa Eleyazar jine kaŋ ga Irkoy ibaayoo ceeci a se nda *alkurraa goy jinawey kaŋ ti Urim* Abadantaa jine. Eleyazar yaamaroo ga, ŧozuwe nda Izirayel borey jamaa kul ga koy, nga yaamaroo ga, i ga yee kate.» ²² Musa na hayaa tee kaŋ nda Abadantaa n'a yaamar. A na ŧozuwe zaa k'a kayandi sargari juwalkaa Eleyazar jine nda jamaa kul jine. ²³ Musa na nga kabey fur a boŋ k'a gorandi goyoo ra nda takaa kaŋ nda Abadantaa n'a har Musa se.

Sargarey kaŋ ga hun zaari kul

28 Abadantaa ŧelaj Musa se ka nee: ² «Yaamaroo woo har Izirayel borey se: «Sargarey kaŋ war g'i

† *Zamna* 20.1–13.

kaa ya ne, wa hawgay war m'i kaa waatoo kan kayandi ra, ay njaahayaa nda *sargari tonante* kan sunnaaraa ga kan ya ne.»³ Ma nee i se: «Sargari tonantaa ne kan war g'a kaa Abadantaa maapoo ga: feeji-ize kan goo nda jiiri foo kan ga malal sii, ize hinka zaari kul sanda *sargari kukurante* kan ga kaandi waati kul.»⁴ Ma feeji-ize foo kaa sargari subbaahi, ma ihinkantoo kaa al-maari.»⁵ *Taasu sargaroo* se ma farin hamni kilo hinza loobu nda *zaytu* musayante jii liitar foo nda jere.»⁶ Woo ti sargari kukurantaa kan ga kaandi waati kul, a mana kayandi ka teendi kala Sinay tondi hondoo do. Sunnaara kaana no, sargari tonante no Abadantaa maapoo ga.»⁷ *Sargari hari-haroo* ma tee *alaneb* hari moora liitar foo nda jere kan ma tonton feeji-ize foo kul ga. Nongu henanantaa ra n'ga harifutu sargari hari-haroo doori Abadantaa maapoo ga.»⁸ Feeji-ize hinkantoo ma sargandi almaaroo ra, m'a tee sanda subbaahoo taasu sargaroo nda nga sargari hari-haroo. Sargari tonante no kan sunnaaraa ga kan Abadantaa se.»

Hunanzam zaaroo sargarey

⁹ ««*Hunanzam zaaroo* hane war ma feeji-ize hinka kan ga malal sii sarga. *Taasu sargaroo* se war ma farin hamni kilo iddu loobu nda jii, ka *sargari hari-haroo* dan a ga.»¹⁰ Hunanzam zaaroo *sargari kukurantaa* no, a ga teendi hunanzam zaari foo kul hane, a ga huru sargari kukurantaa ga kan ga teendi waati kul nda nga sargari hari-haroo.»

Handoo zaari jinaa sargarey

¹¹ ««War handey zaari jinaa, war ma haw yaaru hinka, nda feeji gaaru foo, nda feeji-ize iyye kanyan goo nda jiiri foo kaa *sargari kukurante* Abadantaa maapoo ga, malal kul masi bara i ga.»¹² Farin hamni kilo yagga kan loobandi nda jii ka tee *taasu sargari* ga huru haw yaaru foo kul ga. Farin hamni kilo iddu kan loobandi nda jii ka tee taasu sargari ga huru feeji gaaroo ga.»¹³ Farin hamni kilo hinza kan loobandi nda jii ka tee taasu sargari ga huru feeji-ize foo kul ga. Sargari kukurante no kan sunnaaraa ga kan Abadantaa se. *Sargari tonante* no Abadantaa maapoo ga.»¹⁴ Sargari hari-harey kan ga hanga adabbawey ti: haw yaaru foo kul *alaneb* hari moora liitar hinza, feeji gaaru foo kul *alaneb* hari moora liitar hinka, feeji-ize foo kul *alaneb* hari moora liitar foo nda jere. Woo ti handu sargari kukurantaa, handu ka kaa handu, jiiroo handey ra.»¹⁵ Koyn mo war ma jindaaru foo kaa *zunubu sargari*, a ma nondi Abadantaa se, a ga huru waati kul sargari kukurantaa nda nga *sargari hari-haroo* ga.»

Borcintaraa jingaroo sargarey

¹⁶ ««Jiiroo handu jinaa jirbi woy cindi taacantoo (14to) ma *Borcintaraa jingaroo* tee Abadantaa maapoo ga.»¹⁷ Handoo woo jirbi woy cindi guwantoo (15to) ga tee jingaroo, war ga takula kan ra dolobiri sii n'aa jirbi iyye.»¹⁸ Zaari jinaa, margari henanante ma tee, war masi goy

šenda kul tee.»¹⁹ War ma haw yaaru hinka, nda feeji gaaru foo, nda feeji-ize iyye kanyan goo nda jiiri foo, i ma tee adabbayan kan ga malal sii, kaa *sargari tonante* kan ma tee *sargari kukurante* Abadantaa maapoo ga.»²⁰ War ma farin hamni loobu nda jii k'a dan affoo kul ga sanda *taasu sargari*: kilo yagga ma huru haw yaaroo ga, kilo iddu ma huru feeji gaaroo ga,»²¹ kilo hinza ma huru feeji-ize iyyaa affoo kul ga,»²² nda jindaaru foo *zunubu sargaroo* se, ka *zunubu* tu-usuyanoo tee war se.»²³ War ga wey sarga ka tonton subbaahoo sargari kukurantaa ga, maanaa sargaroo kan ga hun waati kul.»²⁴ War m'i sarga zaari kul hala jirbi iyye sanda sargari tonante kan sunnaaraa ga kan Abadantaa se. I ga sargandi ka tonton sargari kukurantaa ga kan ga hun waati kul nda nga *sargari hari-haroo* ga.»²⁵ Jirbi iyyantoo hane margari henanante ma tee, war masi goy šenda kul tee.»

Hegaa ize jina-jinawey sargarey

²⁶ ««Tuuri-ize jina-jinawey zaaroo kan ra war ga *taasu sargari* taaga kaa Abadantaa maapoo ga, waatoo kan war ga war *Jirbiyyewey jingaroo* tee, war ma margari henanante tee, war masi goy šenda kul tee.»²⁷ War ma *sargari kukurante* kaa kan ga tee sunnaara kaana Abadantaa se. A ma tee haw yaaru hinka, nda feeji gaaru foo, nda feeji-ize iyye kanyan goo nda jiiri foo.»²⁸ War ma farin hamni loobu nda jii k'a dan i ga sanda taasu sargari, farin hamni kilo yagga ma huru haw yaaru foo kul ga, farin hamni kilo iddu ma huru feeji gaaru foo kul ga,»²⁹ farin hamni kilo hinza ma huru feeji-ize foo kul ga.»³⁰ War ma jindaaru kaa ka *zunubu* tu-usuyanoo tee war se.»³¹ War ga sargarey wey kaa ka tonton sargari kukurantaa ga kan ga hun waati kul nda nga taasu sargaroo. I ma tee adabbayan kan ga malal sii. War ma ngi *sargari hari-harey* kaa.»

Handu iyyantoo zaari jinaa sargarey

²⁹ Handu iyyantoo zaari jinaa, war ma margari henanante tee, war masi goy šenda kul tee. A ga tee war se zaari kan ra war ga laati kar.»² War ma *sargari kukurante* kaa sanda sunnaara kaana Abadantaa maapoo ga, a ma tee haw yaaru foo, nda feeji gaaru foo, nda feeji-ize bon iyye kanyan goo nda jiiri foo, i ma tee adabbayan kan ga malal sii.»³ Ngi *taasu sargaroo* ma tee farin hamni kan loobandi nda jii. Kilo yagga ma huru haw yaaroo ga, kilo iddu ma huru feeji gaaroo ga,»⁴ kilo hinza ma huru feeji-ize iyyaa affoo kul ga.»⁵ War ma jindaaru foo kaa *zunubu sargari* ka *zunubu* tu-usuyanoo tee war se»⁶ kan sii handu kul sargari kukurantaa ra, nda nga taasu sargaroo, nda sargari kukurantaa kan ga hun waati kul, nda nga taasu sargaroo, nda ngi *sargari hari-harey*. I ma teendi ka sawa nda woo kan kayandi. *Sargari tonante* no kan sunnaaraa ga kan Abadantaa se.

Zunubu tuusuyanoo zaaroo sargarey

⁷ Handu iyyantoo din jirbi woyantoo (10to), war ma margari henanante tee ka meehaw, war masi goy kul tee. ⁸ War ma *sargari kukurante* kan sunnaaraa ga kan kaa Abadantaa se, a ma tee haw yaaru foo, nda feeji gaaru foo, nda feeji-ize boŋ iyye kanyan goo nda jiiri foo, i ma tee adabbayan kan ga malal sii. ⁹ Ngi *taasu sargaroo* ma tee farin hamni kan loobandi nda jii: kilo yagga ma huru haw yaaroo ga, kilo iddu ma huru feeji gaaru foo kul ga, ¹⁰ kilo hinza feeji-ize iyyaa affoo kul ga. ¹¹ War ma jindaaru foo kaa *zunubu sargari* kan man'ti woo kan hun zunubu tuusuyanoo se, nda sargari kukurantaa kan ga hun waati kul, nda nga taasu sargaroo, nda ngi *sargari hari-harey*.

Tendewey jingaroo sargarey

¹² Handu iyyantoo jirbi woy cindi guwantoo (15to) hane, war ma margari henanante tee, war masi goy ŝenda kul tee. War ma jingar tee Abadantaa maapoo ga jirbi iyye. ¹³ War ma *sargari kukurante* kaa, a ma tee *sargari tonante* kan sunnaaraa ga kan Abadantaa se, a ma tee haw yaaru kobsi woy cindi hinza (13), nda feeji gaaru hinka, nda feeji-ize boŋ woy cindi taaci (14) kanyan goo nda jiiri foo, i ma tee adabbayan kan ga malal sii. ¹⁴ Ngi *taasu sargaroo* ma tee farin hamni kan loobandi nda jii. Kilo yagga ma huru haw yaaru kobsi woy cindi hinzaa (13) affoo kul ga, kilo iddu ma huru feeji gaaru hinka affoo kul ga. ¹⁵ Kilo hinza ma huru feeji-ize woy cindi taacaa (14) affoo kul ga. ¹⁶ War ma jindaaru foo kaa *zunubu sargari* kan man'ti waati kul sargari kukurantaa, nda nga taasu sargaroo, nda nga *sargari hari-haroo*.

¹⁷ Zaari hinkantoo hane, war ma haw yaaru kobsi woy cindi hinka (12) kaa sargari, nda feeji gaaru hinka, nda feeji-ize boŋ woy cindi taaci (14) kanyan goo nda jiiri foo, i ma tee adabbayan kan ga malal sii. ¹⁸ War ma haw yaarey, nda feeji-izey, nda feeji gaarey taasu sargaroo nda ngi sargari hari-haroo mo kaa, affoo kul nda nga hinnaa nda woo kan kayandi. ¹⁹ War ma jindaaru foo mo kaa zunubu sargari kan man'ti waati kul sargari kukurantaa, nda nga taasu sargaroo, nda ngi sargari hari-harey.

²⁰ Zaari hinzantoo hane, war ma haw yaaru kobsi woy cindi foo (11) kaa sargari, nda feeji gaaru hinka, nda feeji-ize boŋ woy cindi taaci (14) kanyan goo nda jiiri foo, i ma tee adabbayan kan ga malal sii. ²¹ War ma haw yaarey, nda feeji-izey, nda feeji gaarey taasu sargaroo nda ngi sargari hari-haroo mo kaa, affoo kul nda nga hinnaa nda woo kan kayandi. ²² War ma jindaaru foo mo kaa zunubu sargari kan man'ti waati kul sargari kukurantaa, nda nga taasu sargaroo, nda nga sargari hari-haroo.

²³ Zaari taacantoo hane, war ma haw yaaru kobsi woy (10) kaa sargari, nda feeji gaaru hinka, nda feeji-

ize boŋ woy cindi taaci (14) kanyan goo nda jiiri foo, i ma tee adabbayan kan ga malal sii. ²⁴ War ma haw yaarey, nda feeji-izey, nda feeji gaarey taasu sargaroo nda ngi sargari hari-haroo mo kaa, affoo kul nda nga hinnaa nda woo kan kayandi. ²⁵ War ma jindaaru foo mo kaa zunubu sargari kan man'ti waati kul sargari kukurantaa, nda nga taasu sargaroo, nda nga sargari hari-haroo.

²⁶ Zaari guwantoo hane, war ma haw yaaru kobsi yagga kaa sargari, nda feeji gaaru hinka, nda feeji-ize boŋ woy cindi taaci (14) kanyan goo nda jiiri foo, i ma tee adabbayan kan ga malal sii. ²⁷ War ma haw yaarey, nda feeji-izey, nda feeji gaarey taasu sargaroo nda ngi sargari hari-haroo mo kaa, affoo kul nda nga hinnaa nda woo kan kayandi. ²⁸ War ma jindaaru foo mo kaa zunubu sargari kan man'ti waati kul sargari kukurantaa, nda nga taasu sargaroo, nda nga sargari hari-haroo.

²⁹ Zaari idduwantoo hane, war ma haw yaaru kobsi yaaha kaa sargari, nda feeji gaaru hinka, nda feeji-ize boŋ woy cindi taaci (14) kanyan goo nda jiiri foo, i ma tee adabbayan kan ga malal sii. ³⁰ War ma haw yaarey, nda feeji-izey, nda feeji gaarey taasu sargaroo nda ngi sargari hari-haroo mo kaa, affoo kul nda nga hinnaa nda woo kan kayandi. ³¹ War ma jindaaru foo mo kaa zunubu sargari kan man'ti waati kul sargari kukurantaa, nda nga taasu sargaroo, nda nga sargari hari-harey.

³² Zaari iyyantoo hane, war ma haw yaaru kobsi iyye kaa sargari, nda feeji gaaru hinka, nda feeji-ize woy boŋ cindi taaci (14) kanyan goo nda jiiri foo, i ma tee adabbayan kan ga malal sii. ³³ War ma haw yaarey, nda feeji gaarey, nda feeji-izey taasu sargaroo nda ngi sargari hari-haroo mo kaa, affoo kul nda nga hinnaa nda woo kan kayandi. ³⁴ War ma jindaaru foo mo kaa zunubu sargari kan man'ti waati kul sargari kukurantaa, nda nga taasu sargaroo, nda nga sargari hari-haroo.

³⁵ Zaari yaahantoo hane, war ma margari kokorante tee, war masi goy ŝenda kul tee. ³⁶ War ma sargari kukurante kaa, a ma tee sargari tonante kan sunnaaraa ga kan Abadantaa se, a ma tee haw yaaru foo, nda feeji gaaru foo, nda feeji-ize boŋ iyye kanyan goo nda jiiri foo, i ma tee adabbayan kan ga malal sii.

³⁷ War ma haw yaaroo, nda feeji gaaroo, nda feeji-izey taasu sargaroo nda ngi sargari hari-haroo mo kaa, affoo kul nda nga hinnaa nda woo kan kayandi. ³⁸ War ma jindaaru foo mo kaa zunubu sargari kan man'ti waati kul sargari kukurantaa, nda nga taasu sargaroo, nda nga sargari hari-haroo.

³⁹ Wey ti hayey kan war g'i kaa Abadantaa maapoo ga war jingarey hane. Sargarey wey sii war meefur sargarey ra, nda sargarey kan war n'i kaa nda war boŋ, nda war sargari kukurantey, nda war taasu sargarey, nda war sargari hari-harey, nda war *alaafiya teendi sargarey* ra.

30 Musa na hayey kul har Izirayel borey se kan nda Abadantaa n'a yaamar.

† *Jingaroo woo man'ti kala Tendewey jingaroo, Sargarey* 23.33–43.

Meefurey ašariyawey

² Musa šelaŋ Izirayel borey alkabiilawey boŋkoyney se ka nee: «Yaamaroo ne kaŋ Abadantaa n'a har: ³«Nda aru na meefur zaa Abadantaa se, wala a žee ka allaahidu zaa nga jindoo ga, a masi nga šennoo yankar, hayaa kaŋ hun miŋoo ra, a ma woo din da tee.»»

⁴ Waati kaŋ woy ga tee hondiyaw, a goo nga baaba do, de a na meefur zaa Abadantaa se, a na allaahidu daŋ nga jindoo ga, ⁵ de baaboo maa meefuroo nda hayaa kaŋ a n'a daŋ nga jindoo ga, de baaboo dangay, a mana haya kul har a se, nga meefurey kul goo dogey ra, hayey kul kaŋ a n'i daŋ nga jindoo ga goo dogoo ra. ⁶ Amma nda hanoo kaŋ baaboo maar'a, a n'a ganji, meefurey kul, nda allaahidey kul kaŋ a n'i daŋ nga jindoo ga kul sii no. Abadantaa ga yaafa a se, zama baaboo n'a ganji.

⁷ Nda woysogaa meefuroo, wala allaahidoo kaŋ a n'a zaa, šenni yaada ra a n'a har k'a daŋ nga jindoo ga, nga banda ga, a hiiji, ⁸ kurŋoo maar'a, de kurŋoo dangay, a mana haya kul har a se hanoo kaŋ a maar'a, nga meefurey goo dogey ra, allaahidey kaŋ a n'i daŋ nga jindoo ga goo dogey ra. ⁹ Amma nda hanoo kaŋ kurŋoo maar'a, a n'a ganji, a na meefuroo tunandi, a na šenni yaadaa tunandi kaŋ a n'a daŋ nga jindoo ga, Abadantaa ga yaafa a se.

¹⁰ Amma woy kaŋ kurŋoo buu nda woy kaŋ fay, hayey kul kaŋ a n'i daŋ nga jindoo ga goo dogey ra.

¹¹ Amma nda woyhiiji na meefur zaa, wala a žee ka allaahidu daŋ nga jindoo ga, ¹² nda kurŋoo maar'a, a mana haya kul har a se, de a man'a ganji, woyoo meefurey kul goo dogey ra, allaahidu kul kaŋ a n'a daŋ nga jindoo ga goo dogey ra. ¹³ Amma nda kurŋoo, hanoo hunday kaŋ a maar'ey, a n'i tunandi kaaray, meefurey kul nda allaahidey kul kaŋ a n'i daŋ nga jindoo ga sii dogey ra koyne. Kurŋoo n'i tunandi, Abadantaa ga yaafa a se. ¹⁴ Meefur kul nda allaahidu kul kaŋ woy n'a zaa, wala woyoo kayandi ka nga boŋ dii haya ga, kurŋoo ga hin ka yadda a ga wala a m'a tunandi.

¹⁵ Nda kurŋoo dangay, a mana haya kul har a se hala subaa ra, meefurey kul nda allaahidey kul kaŋ woyoo n'i daŋ nga jindoo ga, a yadda i ga, zama hanoo kaŋ a maar'a, a mana haya kul har a se ¹⁶ Nda hanoo kaŋ a maar'a bisa jina a duu k'i tunandi, a ga woyoo layboo zaa.

¹⁷ Wey ti yaamarey kaŋ Abadantaa n'i har Musa se kurŋe nda wande game, wala baaba nda nga ize woy hondiyaa kaŋ goo a do.

Izirayel borey na Majaŋ borey wongu

31 Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: ² «Koy faasa Izirayel borey se ka ngi alhakoo kaa Majaŋ borey ra. Woo banda ga, n'ga koy ni hayragey gar alaa-haraa.» ³ Musa šelaŋ jamaa se ka nee: «War ra, aruyan ma wongu jinayyan zaa ka koy Majaŋ borey wongu, ka Majaŋ borey goy futaa alhakoo kaa i ra Abadantaa

maanoo ga. ⁴ War ma aru zenber foo (1.000) zaa alka-biila foo kul ra, Izirayel alkabiilawey kul ra k'i sanba i ma koy wongu.»

⁵ Izirayel boro zenber-zenberey ra, i na aru zenber foo (1.000) suuba alkabiila foo kul ra, maanaa wongu-ize zenber woy cindi hinka (12.000). ⁶ Musa n'i sanba wongoo ra, alkabiila foo kul aru zenber foo (1.000). A na Pinehas, *sargari juwalkaa* Eleyazar iz'aroo kaŋ ga nongu henanantaa jinawey nda laati beerey kaŋ ga ciya zaa nga kabey ra hangandi i bande.

⁷ I koy Majaŋ gandaa wongu nda takaa kaŋ nda Abadantaa na Musa yaamar ka arey kul wii. ⁸ Majaŋ borey kokoy guu goo borey ra kaŋ i n'i wii. Kokoyey ti: Ewi, nda Rekem, nda Sur, nda Hur, nda Reba kaŋ ti Majaŋ kokoy guu. I na Balam, Bewor iz'aroo mo wii nda takuba. ⁹ Izirayel borey na Majaŋ gandaa woyey nda ngi izey kul dii k'i tee baŋpayan. I na ngi adabbawey, nda ngi alman kurey, nda ngi almaanoo kul taa. ¹⁰ I na ngi koyrawey kul kaŋ ra i ga goro nda ngi koyra buu-na-buunawey kul ton nuune ra k'i tee boosu. ¹¹ *Algani-ima* kul nda hayaa kul, borey nda adabbawey i n'i zaa ka koy. ¹² I koy nda baŋney kaŋ i duu ey wongoo ra nda alganiimaa Musa, nda sargari juwalkaa Eleyazar, nda Izirayel borey jamaa do kaŋ goo ma goro Mowab gan-ganey ra, Žurdeŋ isaa jere, Žeriko tenje.

¹³ Musa, nda sargari juwalkaa Eleyazar, nda jamaa boŋkoyney kul fatta k'i kubay jamaa kaloo se taray.

¹⁴ Musa futu wongu-izey jineborey ga kaŋ goo boro zenber foo-foo jine, nda wey kaŋ goo boro zangu foo-foo jine kaŋyan hun wongoo ra ka kaa. ¹⁵ Musa nee i se: «War na woyey kul naŋ i ma huna wala?» ¹⁶ Nga ne, ngi no Pewor waati † i na Izirayel borey darga Balam šennoo sabbu se k'i tusa i ma laadir jaŋay tee Abadantaa ga. Woo ka kate bonaa kaŋ Abadantaa jamaa ga. ¹⁷ Sohō wa zankaarey kul wii, war ma woyey kul wii kaŋ marga nda aru. ¹⁸ Amma woysogey kul kaŋ mana bay ka marga nda aru, w'i naŋ i ma huna war se. ¹⁹ War ma jirbi iyye tee jamaa kaloo se taray, boro kul kaŋ na boro wii, wala a tuku bukaw ga, war ma war zunubey kaa jirbi hinzantoo nda iyyantoo hane, war nda war baŋney. ²⁰ War ma bankaarawey kul, nda kuuru jinawey kul, nda hancin hinbiri jinawey kul, nda bundu jinawey kul henanandi.

²¹ Sargari juwalkaa Eleyazar nee wongu-izey kaŋ koy wongoo ra se: «Hayaa ne kaŋ hantumandi *ašariyaa* ra kaŋ Abadantaa n'a yaamar Musa se: ²² Wura, nda nzorfu kaaray, nda alhan, nda guuru, nda kobinjaama, nda badila hinne, ²³ haya kul kaŋ nuune si haya hasara a se, war m'a daŋ nuune ra a ma henan. Amma henanandi hari no ma haya henanandi kaŋ si hin ka huru nuune ra. War m'a daŋ haroo din da ra. ²⁴ War ma war bankaarawey pumay jirbi iyyantoo hane, war ga henan. Woo banda ga, war ga hin ka huru kaloo ra.»

† *Zamnaa* 25.1, 2, 18.

Alganiimaa zamnaroo

²⁵ Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: ²⁶ «Ni, nda *sargari juwalkaa* Eleyazar, nda jamaa hugu boŋey kul, war ma hayaa kabu kaŋ duwandi wongoo ra, adamize nda adabba. ²⁷ *Alganiimaa* zamna ihinka wongu-izey kaŋ koy wongu nda jamaa kul game. ²⁸ Wongu-izey kaŋ koy wongu ma haya kaa ngi bagaa ra k'a noo Abadantaa se. War ma affoo-foo kaa zangu guu (500) foo kul ra, a ma tee adamizey, wala adabba beerey, wala farkey, wala adabba buuney. ²⁹ War m'i kaa ngi bagaa ra, m'i noo sargari juwalkaa Eleyazar se i ma tee Abadantaa bagaa. ³⁰ Izirayel borey jamaa bagaa, ma affoo-foo zaa woyguu (50) foo kul ra, a ma tee adamizey, wala adabba beerey, wala farkey, wala adabba buuney, wala adabbawey kul ra, m'i noo *Lewi borey* se kaŋ ga huga nda Abadantaa gorodogoo goyoo.»

³¹ Musa nda sargari juwalkaa Eleyazar na hayaa tee kaŋ nda Abadantaa na Musa yaamar. ³² Hayey kaŋ duwandi wongoo ra, woo kaŋ cindi alganiimaa ra kaŋ wongu-izey n'i dii man'ti kala alman buuna boŋ zenber zangu iddu nda zenber woyye cindi guu (675.000), ³³ nda alman beeri boŋ zenber woyye cindi hinka (72.000), ³⁴ nda farka boŋ zenber woydu cindi foo (61.000), ³⁵ nda adamizeyaŋ woy zenber waranza cindi hinka (32.000) kaŋyaŋ mana bay ka marga nda aru.

³⁶ Jeroo kaŋ ti borey kaŋ koy wongu bagaa man'ti kala: adabba buuna boŋ zenber zangu hinza nda zenber waranza cindi iyye nda zangu guu (337.500), ³⁷ adabba buuna boŋ zangu iddu nda woyye cindi guu (675) nondi Abadantaa se i ra. ³⁸ Adabba beeri boŋ zenber waranza cindi iddu (36.000), adabba woyye cindi hinka (72) nondi Abadantaa se i ra. ³⁹ Farka boŋ zenber waranza nda zangu guu (30.500), farka boŋ woydu cindi foo (61) nondi Abadantaa se i ra. ⁴⁰ Boro zenber woy cindi iddu (16.000), boro waranza cindi hinka (32) nondi Abadantaa se i ra. ⁴¹ Bagaa kaŋ nondi Abadantaa se, Musa n'a noo sargari juwalkaa Eleyazar se sanda takaa kaŋ nda Abadantaa na Musa yaamar.

⁴² Jeroo kaŋ ti Izirayel borey bagaa nda wongu-izey wanoo kaŋ Musa n'i kaa cere ra, ⁴³ woo kaŋ ga tee jamaa bagaa ti: adabba buuna boŋ zenber zangu hinza nda zenber waranza cindi iyye nda zangu guu (337.500), ⁴⁴ nda adabba beeri boŋ zenber waranza cindi iddu (36.000), ⁴⁵ nda farka boŋ zenber waranza nda zangu guu (30.500), ⁴⁶ nda boro zenber woy cindi iddu (16.000). ⁴⁷ Jeroo kaŋ nondi Izirayel borey se ra Musa na affoo zaa woyguu (50) foo kul ra k'a noo *Lewi borey* se kaŋ ga huga nda Abadantaa gorodogoo goyoo. Musa n'a tee nda takaa kaŋ nda Abadantaa n'a yaamar.

Sargaroo kaŋ n'g'a kaa nda ni boŋ

⁴⁸ Wongu-ize jamawey jineborey, wongu-ize zenber foo-foo (1.000) jineborey, maanaa wongu-ize zenber foo-foo (1.000) boŋkoyney, nda wongu-ize zangu (100)

boŋkoyney man Musa. ⁴⁹ I nee a se: «Ni tamey na wongaarey kabu kaŋ goo ir hinoo cire, ba affoo mana hun i ra. ⁵⁰ Ir affoo kul, wura jinawey kaŋ ir duu ey ra, ga zeŋi, nda kabehiiri, nda kabekorbay kaŋ ga tammaasa daŋ, nda haŋakorbay, nda jindehiiri kaa Abadantaa se sargari hala zunubu tuusuyanoo ma teendi ir se Abadantaa jine.»

⁵¹ Musa nda *sargari juwalkaa* Eleyazar duu taalam jinawey wey kul kaŋ teendi nda wura. ⁵² Wuragoo kul kaŋ wongu-ize zenber foo-foo (1.000) boŋkoyney nda wongu-ize zangu foo-foo (100) boŋkoyney n'i kaa Abadantaa se tiŋaa man'ti kala kilo zangu nda woyye (170) cine. ⁵³ Wongu-izey affoo kul, hayaa kaŋ a n'a zaa, a n'a dii nga boŋ se. ⁵⁴ Musa nda sargari juwalkaa Eleyazar na wongu-ize zenber foo-foo (1.000) boŋkoyney nda wongu-ize zangu foo-foo (100) boŋkoyney wuragoo dii ka koy nda ey cere kubayyan hukkumoo ra i ma tee Izirayel borey hongandihayaa Abadantaa jine.

Rubeŋ, nda Gad, nda Makir alkabiilawey gorodogoo

32 Rubeŋ iz'arey nda Gad iz'arey goo nda adabba boobo-booboyaŋ. I dii Yazer gandaa nda Galad gandaa, nga ne, gandaa ga boori adabba se. ² Gad iz'arey nda Rubeŋ iz'arey koy Musa, nda *sargari juwalkaa* Eleyazar, nda jamaa boŋkoyney do ka nee: ³ «Atarot, nda Dibon, nda Yazer, nda Nimra, nda Hešbon, nda Elale, nda Sebam, nda Nebo, nda Bewon, ⁴ gandaa woo kaŋ ga Abadantaa na Izirayel borey noo hini man'ti kala kurdo henna. Aywa, ir goo nda adabba.» ⁵ I nee: «Alhormo tee ir se, gandaa woo ma nondi ir se a ma tee ir wane, masi naŋ ir ma bisa ka Žurden isaa deŋ.»

⁶ Musa nee Gad iz'arey nda Rubeŋ iz'arey se: «War armye ga koy wongu, amma war hunday ga goro ne ra! ⁷ Macin se war ga Izirayel borey biney kaa i masi bisa ka koy gandaa ra kaŋ Abadantaa n'a noo i se? ⁸ Woo da no war baabey n'a tee waatoo kaŋ i goo Kadeš-Barneya, ay n'i sanba i ma gandaa guna. ⁹ I žigi ka koy hala Eškol gooroo ra, gandaa gunayanoo banda ga, i na Izirayel borey biney kaa hala i masi duu ka huru gandaa ra kaŋ Abadantaa n'a noo i se. ¹⁰ Hanoo din, Abadantaa futu i ga, a žee ka nee: ¹¹ «Arey kaŋ hun Misira kaŋ goo nda jiiri waranka (20) nda wey kaŋ bisa a, abada i si dii gandaa kaŋ ay žee kaŋ ay g'a noo Ibi-rahima, nda Isiyaka, nda Yakuba se, zama i man'ay gana nda fondaa, ¹² nda man'ti Kaleb, Yefune iz'aroo kaŋ ti Kenaz boro nda Žozuwe, Nun iz'aroo hinne kaŋ n'ay gana nda fondaa.» ¹³ Abadantaa futu Izirayel ga, a n'i yaarandi saajoo ra jiiri woytaaci (40) hala waatoo kaŋ ra zamanoo din borey kul ben kaŋ na goy futu tee Abadantaa jine. ¹⁴ War mo, war tun kate war baabey dogey ra ka tee zunubu teekawyaŋ ka tonton Abadantaa futuyanoo ga Izirayel here! ¹⁵ Zama nda war wanji ka hanga a, a ga Izirayel borey naŋ i ma gay saajoo ra koyne, de war ga tee addalil kaŋ na jamaa woo kul halaci.»

¹⁶ Arey din man Musa ka nee: «Ir ga baa ir ma kaliyan cin ne ra ir alman buuney se nda koyrayan ir izey se.

¹⁷ Dogoo din da ir ga wongu jinayyan zaa ka huru Izirayel borey jine k'i ka koy hala ngi dogoo ra. Ir izey hinne ga goro koyra gaabanteyan ra, gandaa din borey maaganda se. ¹⁸ Ir si yee ir hugey do nda man'ti Izirayel borey affoo kul nka duu nga tuboo. ¹⁹ Ir si tubu kul dii i ga Žurdeŋ isaa se banda, zama ir duu ir tuboo Žurdeŋ isaa se ne da here waynahunay here.» ²⁰ Musa nee i se: «Nda war na woo tee, nda war na wongu jinawey zaa Abadantaa jine ka koy wongu, ²¹ nda war kul na wongu jinawey zaa ka Žurdeŋ isaa deŋ ka bisa Abadantaa jine ka nga iberey kul gaaray k'i kaa a jine, ²² nda war koy wongu ka hin gandaa din k'a daŋ Abadantaa cire, woo banda ga, war ga yee. Woo ra war ga henan Abadantaa here, war ga henan Izirayel here. Gandaa woo ga tee war wane Abadantaa jine. ²³ Amma nda war mana woo tee, nga ne, war na zunubu tee Abadantaa ga, de war ma bay kanj war ga duu war zunuboo alhakoo. ²⁴ Adiŋi war ma koyrayan cin war izey se, ka kaliyan tee war alman buuney se, de war ma hayaa tee kanj war mijey n'a har.»

²⁵ Gad iz'arey nda Ruben iz'arey nee Musa se: «Haya kanj ir koyoo n'a har, ni tamey g'a tee. ²⁶ Ir izey nda ir wandey, nda ir alman kurey, nda ir adabbawey kul ga cindi ne, Galad koyrawey ra. ²⁷ Ni tamey, borey kul kanj na wongu jinawey zaa ga bisa Abadantaa jine wongoo ra, sanda takaa kanj nda ni kanj ti ir koyoo n'a har.»

²⁸ Musa ŋelan sargari juwalkaa Eleyazar, nda Žozuwe, Nun iz'aroo, nda Izirayel borey alkabiilawey hugu boŋey se Ruben nda Gad borey takaa ga. ²⁹ Musa nee i se: «Nda Gad iz'arey nda Ruben iz'arey na Žurdeŋ isaa deŋ war bande, nda i kul na wongu jinawey zaa ka wongu Abadantaa jine, ka kate war hin gandaa, war m'i noo Galad gandaa a ma tee ngi wane. ³⁰ Amma nda i mana wongu jinawey zaa ka deŋ war bande, i ma duu doo war game Kananj gandaa ra.»

³¹ Gad iz'arey nda Ruben iz'arey zaabi ka nee: «Haya kanj Abadantaa n'a har ni tamey se, ir g'a tee. ³² Ir ga wongu jinawey zaa Abadantaa jine ka bisa Kananj gandaa ra, amma ir bagaa tuboo si tee kala Žurdeŋ se ne da here.»

³³ Musa na Amor borey kokoyoo Sihonj laamaa nda Baŋan kokoyoo Og laamaa, maanaa gandaa, nda nga koyrawey, nda ngi laboo, nda koyrawey kanj g'i kuubi k'i bere noo Gad iz'arey, nda Ruben iz'arey, nda Manase kanj ti Isufi iz'aroo alkabiila jeraa se.

³⁴ Gad iz'arey na Dibonj, nda Atarot, nda Aroyer koyrawey cin taaga, ³⁵ nda Atorot-Šofan, nda Yazer, nda Yogboha, ³⁶ nda Bet-Nimra, nda Bet-Haranj, i n'i tee koyra gaabanteyan, i na kaliyan tee ngi alman buuney se.

³⁷ Ruben iz'arey na Hešbonj, nda Elale, nda Kiryatayim koyrawey cin taaga, ³⁸ nda Nebo, nda Bal-Mewonj, koyrawey kanj i na maaney barmay, nda Sibma. I na maa daŋ koyrawey kanj i n'i cin ga.

³⁹ Makir kanj ti Manase iz'aroo, iz'arey koy Galad gandaa taa. Amor borey kanj goo a ra, i n'i gaaray. ⁴⁰ Musa

na Galad gandaa noo Makir, Manase iz'aroo se, i goro a ra. ⁴¹ Yahir kanj ti Manase iz'aru koy ngi koyra buuna-buunawey taa i kone, a na maapoo daŋ Yahir koyra buuna-buunawey. ⁴² Noba mo koy Kenat koyraa nda koyra kanbey taa ka nga boŋ maapoo Noba daŋ a ga.

Izirayel borey naarumaa, ka hun Misira ka koy Mowab

33 Izirayel borey naarumaa ra ka fatta Misira gandaa ra, wongu-ize ka koy wongu-ize, Musa nda Haruna ti ngi jineborey. Nongey kanj ra i kay-kay ti wey. ² Ngi fattaroo ra, Musa na nongey hantum kanj ra i kay-kay Abadantaa yaamaroo ga. Nongey ne kanj ra i kay-kay ngi naarumaa ra:

³ I tun Ramses handu jinaa ra, handu jinaa jirbi woy cindi guwantoo (15to) hane. *Borcintaraa jingaroo* subaa ra, Izirayel borey fatta, haya kul man'i ganji Misira borey kul jine. ⁴ Ka gar Misira borey goo ma ngi borey fiji kanj Abadantaa n'i kar i ra, maanaa gunde jinawey kul. Abadantaa ka nga ciitoo kanjandi ngi koyey boŋ.

⁵ Izirayel borey hun Ramses ka koy goro Sukot. ⁶ I hun Sukot ka koy goro Etam kanj goo saajoo mijoo ga. ⁷ I hun Etam ka kuubi ka willi ka koy Pi-Hayrot kanj goo Bal-Sefonj tenje, ka goro Migdol jine. ⁸ I hun Pi-Hayrot ka bisa teekoo game ka koy saajoo here. I na jirbi hinza diray tee Etam saajoo ra ka koy goro Mara. ⁹ I hun Mara ka koy too Elim. Harinaa woy cindi hinka (12) nda teenaynaa woyye (70) goo Elim, no din ra i goro. ¹⁰ I hun Elim ka koy goro Kakaarey teekoo jere. ¹¹ I hun Kakaarey teekoo jere ka koy goro Sin saajoo ra. ¹² I hun Sin saajoo ra ka koy goro Dofka ¹³ I hun Dofka ka koy goro Aluŋ. ¹⁴ I hun Aluŋ ka koy goro Refidim. Jamaa mana duu haŋ hari no din. ¹⁵ I hun Refidim ka koy goro Sinay saajoo ra.

¹⁶ I hun Sinay saajoo ra ka koy goro Kiworot-Hataawa. ¹⁷ I hun Kiworot-Hataawa ka koy goro Haserot. ¹⁸ I hun Haserot ka koy goro Ritma. ¹⁹ I hun Ritma ka koy goro Rimonj-Peres. ²⁰ I hun Rimonj-Peres ka koy goro Libna. ²¹ I hun Libna ka koy goro Risa. ²² I hun Risa ka koy goro Keheleta. ²³ I hun Keheleta ka koy goro Šefer tondi hondoo do. ²⁴ I hun Šefer tondi hondoo do ka koy goro Harada. ²⁵ I hun Harada ka koy goro Makelot. ²⁶ I hun Makelot ka koy goro Tahat. ²⁷ I hun Tahat ka koy goro Tera. ²⁸ I hun Tera ka koy goro Mitka. ²⁹ I hun Mitka ka koy goro Hašmona. ³⁰ I hun Hašmona ka koy goro Moserot. ³¹ I hun Moserot ka koy goro Bene-Yakanj. ³² I hun Bene-Yakanj ka koy goro Hor-Gidgad. ³³ I hun Hor-Gidgad ka koy goro Yotbata. ³⁴ I hun Yotbata ka koy goro Abirona. ³⁵ I hun Abirona ka koy goro Esijonj-Geber. ³⁶ I hun Esijonj-Geber ka koy goro Tisin saajoo ra, maanaa Kadeš. ³⁷ I hun Kadeš ka koy goro Hor tondi hondoo do, Edom gandaa benantaa ga.

³⁸ *Sargari juwalkaa* Haruna žigi Hor tondi hondoo boŋ Abadantaa yaamaroo ga. A buu no din Izirayel borey fattaroo Misira gandaa ra banda ga jiiri woytaacantoo (40to), handu guwantoo, zaari jinaa ra. ³⁹ Haruna sii nda kala jiiri zangu nda waranka cindi hinza (123) waatoo kanj a buu Hor tondi hondoo boŋ.

⁴⁰ Arad kokoyoo kaŋ ti Kanaŋ boro kaŋ ga goro gurma here Kanaŋ gandaa ra maa Izirayel borey kaayanoo.

⁴¹ I hun Hor tondi hondoo do ka koy goro Salmona. ⁴² I hun Salmona ka koy goro Punoŋ. ⁴³ I hun Punoŋ ka koy goro Obot. ⁴⁴ I hun Obot ka koy goro Iye-Abarim kaŋ goo Mowab gandaa hirroo ga. ⁴⁵ I hun Iye-Abarim ka koy goro Diboŋ-Gad. ⁴⁶ I hun Diboŋ-Gad ka koy goro Almoŋ-Diblatayim. ⁴⁷ I hun Almoŋ-Diblatayim ka koy goro Abarim tondi hondey do Nebo tondi hondoo tenje. ⁴⁸ I hun Abarim tondi hondey do ka koy goro Mowab ganganey ra, Žurdeŋ isaa jere, Žeriko tenje. ⁴⁹ I koy goro Žurdeŋ isaa jere, k'a dii Bet-Yešimot hala Abel-Šitim, Mowab ganganey ra.

Irkoy na Kanaŋ gandaa zamna takaa cebe Musa se

⁵⁰ Mowab ganganey ra kaŋ goo Žurdeŋ isaa jere, Žeriko tenje, Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: ⁵¹ «Šelaŋ Izirayel borey se, nee i se: «Waati kaŋ war na Žurdeŋ isaa deŋ ka huru Kanaŋ gandaa ra, ⁵² war ma gandaa borey kul gaaray war jine, war ma ngi tondi toorey kul derandi, ka assuurawey kaŋ i n'i tee nda guuru mennante kaŋ i g'i gana kul derandi, ka tooru ganadogey kul halaci. ⁵³ War ma gandaa mayray, ka goro a ra, zama war se ay na gandaa woo noo a ma tee war mayray. ⁵⁴ War ma *alkurra* kar ka gandaa kaŋ ti war tuboo zamna, alkabiila foo kul nda nga bagaa. Alkabiila beeri, war ma baa beeri kaa a se. Alkabiila kaccu, war ma baa kaccu kaa a se. Affoo kul ga duu nongoo kaŋ ga a kaŋ alkurraa ra. War ga duu baa ka sawa nda war baabey alkabiilawey. ⁵⁵ Amma nda war mana gandaa borey gaaray war jine, wey kaŋ war n'i naŋ i ra ga tee karji war moyey ra nda naaji war carawey ra. I ga war farandi gandaa kaŋ ra war ga goro. ⁵⁶ Nda woo mana tee, hayaa kaŋ ay baa y'a tee i se, ay g'a tee war se.»

Kanaŋ gandaa hirrey

34 Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: ² «Izirayel borey yaamar, ma nee i se: «Waati kaŋ war huru Kanaŋ gandaa ra, nongoo kaŋ ga tee war se tubuhaya ne: Kanaŋ gandaa nda nga hirrey. ³ Gurma here kaboo ga sintin Tisin saajoo do Edom jere. War gurma here hirroo ga sintin dandi here teeko Ciiri-ciirantaa benantaa ga. ⁴ War hirroo ga kuubi ka koy žigi Dontoney žigodogoo gurma here ka bisa Tisin ka koy too Kadeš-Barneya gurma here, a ga koy Hasar-Adar ka bisa nda Asmoŋ. ⁵ K'a dii Asmoŋ ka koy kuubi Misira gooroo here ka too teekoo do. ⁶ Dangay here war gandaa hirroo ga tee teeko Beeroo †. Nga ti war dangay here hirroo. ⁷ Hawsa here war gandaa hirroo ga sintin teeko Beeroo ga ka koy hala Hor tondi hondoo do. ⁸ K'a dii za Hor tondi hondoo do ka too Hamat miŋoo ga hala hirroo ma too Sedad here. ⁹ Hirroo ga koy Zifroŋ here ka too Hasar-Enaŋ. Woo ti war hirroo hawsa here. ¹⁰ Waynahunay here war ma hirroo kayandi k'a dii Hasar-Enaŋ ka koy Šefam. ¹¹ Hirroo ga zunbu ka hun

† Teeko Beeroo man'ti kala Mediterane teekoo.

Šefam ka koy Ribla here, dandi here Ayin, a ga zunbu ka koy tuku Genezaret haroo guraa dandi here.

¹² Koyne mo a ga zunbu ka koy Žurdeŋ isaa here ka koy too teeko Ciiri-ciirantaa do. Takaa woo no war gandaa ga ti a, nga nda nga hirrey kaŋ g'a kuubi.»

¹³ Musa na Izirayel borey yaamar ka nee: «Woo ti gandaa kaŋ war ga *alkurra* kar ka duu a, gandaa kaŋ Abadantaa nee nga g'a noo alkabiila yaggaa nda jeraa se. ¹⁴ Zama Rubeŋ borey alkabiilaa izey, hugu ka koy hugu, nda Gad borey alkabiilaa izey, hugu ka koy hugu duu ngi bagaa tuboo. Manase alkabiila jeraa mo duu nga bagaa. ¹⁵ Alkabiila hinkaa woo nda alkabiila jeraa duu ngi bagaa tuboo Žurdeŋ isaa se ne da here, Žeriko jere dandi here, waynahunay here.»

Gandaa zamnakey maapey

¹⁶ Abadantaa šelaŋ Musa se ka nee: ¹⁷ «Arey kaŋ ga gandaa zamna war game maapey ne: *sargari juwalkaa* Eleyazar, nda Žozuwe, Nun iz'aroo. ¹⁸ War ma boŋkoyne foo-foo zaa alkabiila foo kul ra i ma gandaa zamna. ¹⁹ Boŋkoyney maapey ne: Žuda alkabiilaa ra, Kaleb, Yefune iz'aroo, ²⁰ Simewoŋ borey alkabiilaa ra, Šemuwel, Amihud iz'aroo, ²¹ Benžameŋ alkabiilaa ra, Eli-dad, Kisloŋ iz'aroo, ²² Dan borey alkabiilaa ra, boŋkoynoo Buki, Yogli iz'aroo, ²³ Isufi borey, Manase iz'arey alkabiilaa ra, boŋkoynoo Haniyel, Efod iz'aroo, ²⁴ Efrayim borey alkabiilaa ra, boŋkoynoo Kemuwel, Šiftaŋ iz'aroo, ²⁵ Zabuloŋ borey alkabiilaa ra, boŋkoynoo Elisafaŋ, Parnak iz'aroo, ²⁶ Isakar borey alkabiilaa ra, boŋkoynoo Paltiyel, Azaŋ iz'aroo, ²⁷ Ašer borey alkabiilaa ra, boŋkoynoo Ahihud, Šelomi iz'aroo, ²⁸ Neftali borey alkabiilaa ra, boŋkoynoo Pedahel, Amihud iz'aroo.»

²⁹ Wey ti arey kaŋ Abadantaa n'i yaamar i ma Kanaŋ gandaa zamna Izirayel borey game, a ma tee ngi tuboo.

Koyrawey kaŋ nondi Lewi borey se

35 Abadantaa šelaŋ Musa se Mowab ganganey ra, Žurdeŋ isaa jere, Žeriko tenje ka nee: ² «Izirayel borey yaamar ngi tuboo ra i ma koyrayaŋ noo *Lewi borey* se kaŋ ra i ga goro, war m'i noo hawsa mo koyrawey dumawey ga. ³ Koyrawey ga tee ngi wane, i ga goro i ra, hawsawey ga tee ngi adabbawey, nda ngi kabehayey, nda ngi almaney wane. ⁴ Koyrawey hawsawey kaŋ war g'i noo Lewi borey se ma hun cetaa tarayhere ga k'a kuubi k'a bere ma tee kabedaaru zenber foo (1.000). ⁵ War ma neeši koyraa se taray, dandi here kaboo ma tee kabedaaru zenber hinka (2.000), gurma here kaboo ma tee kabedaaru zenber hinka (2.000), dangay here kaboo ma tee kabedaaru zenber hinka (2.000), hawsa here kaboo ma tee kabedaaru zenber hinka (2.000). Koyraa goo gamoo ra. Wey ti ngi koyrawey hawsawey. ⁶ Koyrawey kaŋ war g'i noo Lewi borey se ra, war m'i noo koyra iddu kaŋ ga boro ga nga boŋ talfi kaŋ ra boro kaŋ na boro wii ga hin ka zuru ka koy, nda koyra woytaaci cindi hinka (42) tana k'i

tonton i ga. ⁷ Koyrawey kul kaŋ war g'i noo Lewi borey se man'ti kala koyra woytaaci cindi yaaha (48) nda ngi hawsawey. ⁸ Koyrawey wey kaŋ war g'i kaa Izirayel borey tuboo ra k'i nondi, wey kaŋ goo nda iboobo ga iboobo noo, wey kaŋ goo nda ikaccu ga ikaccu noo. Alkabiila foo kul ga Lewi borey noo ka sawa nda tuboo kaŋ a duu a beeriyanoo.»

Koyrawey kaŋ ga boro ga nga boŋ talfi

⁹ Abadantaa ūelan Musa se ka nee: ¹⁰ «ūelan Izirayel borey se, nee i se: «Waati kaŋ war na ūurden isaa denŋ ka huru Kanaŋ gandaa ra, ¹¹ war ma koyrayaŋ suuba kaŋyaŋ ga tee war se koyrayaŋ kaŋyaŋ ga boro ga nga boŋ talfi. Boro kaŋ firka ka boro wii ga zuru ka koy a ra. ¹² Koyrawey wey ga tee war se nongu kaŋ ra boro ga nga boŋ talfi ka hallasi boraa kaŋ ga ni ceeci. Boro wiikaa si buu nda a mana kaa jina jamaa jine ka ciitan-di. ¹³ Koyrawey kaŋ war g'i noo ra, koyra iddu ga tee koyrayaŋ kaŋ ga boro ga nga boŋ talfi. ¹⁴ War ma koyra hinza zaa ūurden isaa se ne da here, war ma koyra hinza zaa Kanaŋ gandaa ra. Wey no ma tee koyrawey kaŋ ga boro ga nga boŋ talfi. ¹⁵ Koyra idduwaa woo ga tee Izirayel borey se koyrayaŋ kaŋ ga boro ga nga boŋ talfi, nda yawey, nda borey kaŋ ga waati tee i do kaŋ goo i game. Boro kul kaŋ firka ka boro wii ga hin ka zuru ka koy nga boŋ talfi no din.

¹⁶ Nda boro na guuru haya ka boro kar, de boraa buu, boro wiikaw no, boro wiikaa ūikka sii ga wiiyandi. ¹⁷ Nda a n'a kar nda tondi kaŋ ga hin k'a wii, de a buu, boro wiikaw no, boro wiikaa ūikka sii ga wiiyandi. ¹⁸ Nda a n'a kar nda bundu haya kaŋ ga hin k'a wii, de a buu, boro wiikaw no, boro wiikaa ūikka sii ga wiiyandi. ¹⁹ Bukaa faasakaa, nga no ma boro wiikaa wii, za a n'a kubay, a m'a wii.

²⁰ Nda boro na boro tuti nda konnari, nda miile futay k'a warra nda haya, de a buu, ²¹ wala nda a na kabe k'a kar nda binefutay, de a buu, boraa kaŋ kara ūikka sii ga wiiyandi, boro wiikaw no, boraa kaŋ ga hima ka faasa bukaa se, nga no ma boro wiikaa wii za a n'a kubay.

²² Amma nda boro mana bay a na boro tuti bila konnari, wala a n'a warra nda haya kul kaŋ no bila miile futay, ²³ wala nda a na tondi kaŋandi a boŋ bila nda murayyan kaŋ ga hin k'a wii, de a buu, ka gar man'ti nga iberoo no, de mo a si ceeci nga ma ifutu tee a se, ²⁴ jamaa ga ciiti boraa kaŋ kara nda bukaa faasakaa game ka sawa nda aūariyawey wey. ²⁵ Jamaa ga boro wiikaa kaa bukaa faasakaa kaboo ra. Jamaa g'a ka yee koyraa ra kaŋ ra a zuru ka koy nga boŋ talfi. A ga cindi no din hala waati kaŋ ra *sargari juwalkaw beeroo* kaŋ yonandi nda jii henanantaa buu. ²⁶ Nda boro wiikaa bisa koyraa kaŋ ra a zuru ka nga boŋ talfi hirrey ga, ²⁷ de bukaa faasakaa duu a koyraa kaŋ ga a na nga boŋ talfi hirrey banda ga, nda bukaa faasakaa na boro wiikaa wii, i s'a haa nda nga kuroo alhakoo. ²⁸ Zama boro wiikaa mma hima ka cindi koyraa ra kaŋ ga a na nga boŋ talfi hala waati kaŋ sargari juwalkaw beeroo buu. Sar-

gari juwalkaw beeroo buuyanoo banda ga, a ga hin ka yee nga boŋ laboo ra.

²⁹ Woo ti yaamar hantumante war zamaney se, nongu kul kaŋ ra war goro.

³⁰ Boro kul kaŋ na boro wii, boro wiikaa ga wiiyandi seedeyaŋ meeūennoo ga. Boro folloku seedetaraa si wasa ka boro zukandi hala a ma buu. ³¹ War masi yadda ka alhaku dii ka boro wiikaa kaŋ ga hima ka buu naŋ, ūikka sii a ga wiiyandi. ³² War masi yadda ka alhaku dii k'a noo fondo a ma zuru ka koy nga boŋ talfi koyraa ga, de a ma duu ka yee kate ka goro labu follokaa ra sargari juwalkaa buuyanoo banda ga.

³³ War masi gandaa kaynandi kaŋ ra war ga goro, zama kuri no ma gandaa kaynandi. Boro si hin ka kuroo kaŋ mun gandaa ra zunuboo tuusu nda man'ti kala nda boraa kaŋ n'a mun kuroo. ³⁴ Masi gandaa ūiibandi kaŋ ra war ga goro, kaŋ game ay ga goro. Zama agay ti Abadantaa, ay ga goro Izirayel borey game.»

Ize woy kaŋ na baaboo tubu hijjaa aūariyaa

36 Manase iz'aroo Makir, Makir iz'aroo Galad, Galad iz'arey hugey borey kaŋyaŋ ti Isufi iz'arey alkabiilawey ra man Musa, nda boŋkoyney, nda Izirayel borey hugu boŋey do ka ūelan i se. ² I nee: «Ir koyoo, Abadantaa nka ni yaamar ma *alkurra* kar ka Izirayel borey noo gandaa sanda ngi tuboo. Abadantaa na ni yaamar mo m'ir armaa Selofad tuboo noo nga ize woyey se. ³ Nda i hijji Izirayel borey alkabiila tana foo izey aru, ngi tuboo ga hun ir baabey tuboo ra ka koy tonton alkabiilaa kaŋ ra i ga koy huru wanoo ga. Woo ra tuboo kaŋ alkurraa n'a noo ir se, haya ga hun a ra. ⁴ Waati kaŋ Izirayel borey *Sawalyanoo jiiroo* too, ngi tuboo ga tonton alkabiilaa kaŋ wane nda ey tuboo ga, ngi tuboo ga hun ir baabey alkabiilaa tuboo ra.»

⁵ Musa na Izirayel borey yaamar nda hayaa kaŋ Abadantaa n'a har. A nee: «Isufi borey alkabiilaa ga cum. ⁶ ūennoo ne kaŋ Abadantaa n'a har Selofad ize woyey se: «I ma hijji boro kaŋ i baa, amma i ma tee ngi baaba alkabiilaa ra boro wande, ⁷ hala Izirayel borey ra, tubu si hun alkabiila foo kone ka koy tee affoo wane. Izirayel borey affoo kul ga hawa nga alkabiilaa tuboo ga. ⁸ Ize woy kul kaŋ duu tubu Izirayel borey ra ma hijji boro kaŋ goo baaboo alkabiilaa ra hala Izirayel ize kul ma nga baabey tuboo tubu. ⁹ Tubuhaya kul si hun alkabiilaa foo kone ka koy alkabiilaa tana do, Izirayel borey alkabiila foo kul ma hawa nga tuboo ga.»

¹⁰ Selofad ize woyey n'a tee nda takaa kaŋ nda Abadantaa na Musa yaamar. ¹¹ Mahila, nda Tirsa, nda Hogla, nda Milka, nda Nowa, Selofad ize woyey hijji ngi baaba armyey iz'arey. ¹² I mana hijji kala Manase kaŋ ti Isufi iz'aroo, iz'arey alkabiilawey ra, woo ra ngi tuboo cindi ngi baaba borey alkabiilaa ra.

¹³ Wey ti yaamarey nda fondawey kaŋ nda Abadantaa na Musa k'i yaamar a m'i noo Izirayel borey se Mowab ganganey ra, ūurden isaa jere, ūeriko tenje.

ALHUKUMOO

Citaaboo fahamandiroo

Musa filla jinaa

1 Šenney ti wey kaŋ Musa n'i har Izirayel kul se Žurdeŋ isaa se banda, saajoo ra, Ganganoo gandaa ra, Suf tenje, Paraŋ nda Tofel, nda Labaŋ, nda Haserot, nda Di-Zahab game. ²Jirbi woy cindi foo (11) diray ti ka hun Horeb tondi hondoo do ka bisa Seyir gandaa tondi hondoo here ka koy Kadeš-Barneya. ³Jiiri woytaacantoo (40to) handu woy cindi faantoo (11to) zaari jinaa ra, Musa šelaŋ Izirayel borey se nda takaa hunday kaŋ nda Abadantaa n'a yaamar a m'a har i se. ⁴Woo teendi kaŋ a na Amor borey kokoyoo Sihon kaŋ ga goro Hešbon, nda Bašaŋ gandaa kokoyoo Og kaŋ ga goro Aštarot koyraa ra nda Edreyi koyraa ra kar ka hin ey.

⁵Kaŋ i goo Žurdeŋ isaa se banda, Mowab gandaa ra, waatoo din no Musa sintin ka *ašariyaa* woo fahamandi Izirayel borey se. A nee:

Irkoy na Izirayel yaamar i ma tun ka koy

⁶«Horeb tondi hondoo do, Abadantaa, ir Koyoo nee ir se: «War hanse ka gay tondi hondoo woo jere. ⁷Wa kuubi ka koy, wa huru Amor borey tondi hondoo ra nda ngi taalamme kul do Ganganoo gandaa ra, tondi hondoo ra, hondey gandaa here ra, gurmaa ra, teekoo guraa ga, Kanaŋ borey gandaa nda Libaŋ, ka koy hala Efrat isa beeroo do. ⁸Guna, ay na gandaa daŋ war jine, wa huru, gandaa ma tee war wane kaŋ Abadantaa n'a žee war baabey Ibrahima, nda Isiyaka, nda Yakuba se kaŋ nga g'a noo ngi nda ngi hayroo kaŋ ga kaa dumawey ga se.»»

Musa na alwakiiliyaŋ gorandi

⁹«Alwaatoo din, ay nee war se: «Agay hinne si hin ka war zaa. ¹⁰Abadantaa, war Koyoo na war boobandi, nga ne, hõ war ga boobo sanda beenaa handarawey. ¹¹Yala Abadantaa, ir baabey Koyoo ma war boobandi cee zenber (1.000) ka bisa hõ hinnaa, de a ma albarka daŋ war ra nda takaa kaŋ nda a n'a har war se. ¹²Taka foo nda agay hinne ga hin ka war šugullawey nda war yenjewey jeejaa zaa? ¹³Wa aru lakkalkoyniyaŋ suuba war ra kaŋyaŋ goo nda bayray, kaŋyaŋ ga bayrandi war alkabiilawey ra, ay g'i daŋ war jine sanda alwakiiliyaŋ.» ¹⁴War n'ay zaabi ka nee: «Woo kaŋ ni nee ir m'a

tee ga boori.» ¹⁵Woo ra ay na war alkabiilawey boŋkoyney zaa, aru lakkalkoyniyaŋ kaŋ ga bayrandi, ay n'i daŋ war jine sanda boro zenber foo (1.000) se boŋkoyni, nda boro zangu foo (100) se boŋkoyni, nda boro woyguu (50) se boŋkoyni, nda boro woy (10) se boŋkoyni, nda war alkabiilawey šenni toonandikey.

¹⁶Waati follokaa din da ra, ay na war alkaaley yaamar ka nee i se: «War ma haŋajer war armey se, war ma ciiti nda šerretaray aru nda nga armaa wala yaw game kaŋ goo a do. ¹⁷War masi boro guna ciitiyan ra. War ma haŋajer ikaccaa nda ibeeroo se. War masi hunbur adamize kul, zama ciitiyan man'ti kala Irkoy wane. Haya kaŋ šendi war se, war ma kate a ay do hala ya maar'a.» ¹⁸Alwaatoo woo, hayey kul kaŋ war ga hima k'i tee, ay n'i kul har war se.»

Izirayel na Irkoy hoo gandaa mijnoo ga kaŋ allaahidoo zandi i se

¹⁹«Woo banda ga, Abadantaa, ir Koyoo yaamaroo ga, ir hun Horeb tondi hondoo do ka saaji beeri hunburantaa woo kul kaŋ war dii a dunbu ka bisa, ka hanga fondaa kaŋ ga koy Amor borey tondi hondey do, ir too Kadeš-Barneya. ²⁰Ay nee war se: «War too Amor borey tondi hondoo do kaŋ Abadantaa, ir Koyoo g'a noo ir se. ²¹Guna, Abadantaa, ni Koyoo na gandaa daŋ ni jine, žigi ka koy m'a zaa a ma tee ni wane sanda takaa kaŋ nda Abadantaa, ni baabey Koyoo n'a har ma ne. Masi hunbur, ni binoo masi dunbu.»

²²War man agay ka nee: «Ir ma aruyaŋ sanba ir jine i ma gandaa lawre, i ma alhabar tee ir se kaŋ ra ir ga duu fondaa kaŋ nda ir ga žigi ka koy, nda koyrawey kaŋ ra ir ga huru.» ²³Šennoo woo kan ya ne, ay na aru woy cindi hinka (12) zaa war ra, alkabiila foo, aru foo.

²⁴I koy, i žigi tondi hondoo ga, de i too hala Eškol gooroo do kaŋ i n'a monno. ²⁵I zaa gandaa tuuri-izey ra ka kate ey ir se, šennoo kaŋ i n'a har ti: «Ganda henna no kaŋ Abadantaa, ir Koyoo g'a noo ir se.» ²⁶Amma war mana baa war ma žigi ka koy, war ture Abadantaa, war Koyoo yaamaroo ga. ²⁷War ŋuunuŋuunu war hukkumey cire, war nee: «Abadantaa mma konna ir, woo se a n'ir fattandi Misira gandaa ra hala nga m'ir daŋ Amor borey kabey ra i m'ir halaci.» ²⁸Man ra ir ga žigi ka koy? Ir armey n'ir biney hasara ka nee: «Jama beeri no kaŋ borey bisa ir kayyan, koyra gaabanteyan no kaŋ cetewey ga too beenaa, ir dii a ra ba Anak boroyaŋ.» ††

† Fattaroo 18.13–26.

²⁹ Ay nee war se: «War biney masi dunbu, war masi hunbur ey.» ³⁰ Abadantaa, war Koyoo kanj ga dira war jine, a ga wongu war se, sanda takaa kanj nda a n'a tee war jine Misira ³¹ nda saajoo ra kanj ra n'dii kanj Abadantaa, ni Koyoo na ni zaa sanda takaa kanj aru ga nga iz'aroo zaa, fonda a kul kanj ra war dira hala war ma too kate nongoo woo ra. ³² Amma woo kul, war mana war naanaa danj Abadantaa, war Koyoo ra ³³ kanj ga dira war jine fonda a ra ka nongu ceeci war se kanj ra war ga goro. Cijin here, a ga huru war jine nuune ra ka fonda a kaarandi war se kanj ra war ga hima ka dira. Zaari here, a ga huru duula ra ka fonda a cebe war se.

³⁴ Abadantaa maa war nguunnguunuyaney, nga futuroo ra a žee ka nee: ³⁵ «Zamanoo woo boro laaley, abada boro kul si dii ganda henna a kanj ay žee kanj ay g'a noo war baabey se, ³⁶ nda man'ti Kaleb, Yefune iz'aroo hinne, a ga dii a, ay g'a noo nga nda nga iz'arey se ganda a kanj ra a dira, zama a na Abadantaa gana nda fonda a.»

³⁷ Agay mo, Abadantaa futu ay ga war maaganda se. A nee: «Ni mo, n'si huru a ra. ³⁸ Zozuwe, Nun iz'aroo kanj ga goy ma ne ga huru a ra. A tee boro kanj nin, zama nga no ma Izirayel borey danj ganda a woo ra, a m'a noo i se sanda tubu. ³⁹ War izey kanj war nee: «Ibereg g'i dii», war iz'arey kanj hō i si ihenna nda ilaala kaa cere ra, ngi no ma huru a ra, ngi se ay g'a noo, ngi no m'a mayray. ⁴⁰ Amma war, wa willi ka koy saajoo ra ka Kakaarey teekoo fonda a zaa.»

⁴¹ War n'ay zaabi ka nee: «Ir na zunubu tee Abadantaa ga, ir ga žigi ka koy wongu nda takaa kanj nda Abadantaa, ir Koyoo n'ir yaamar.» War na war wongu jinawey zaa war centey ga, war naanay kanj a ga faala war se ka žigi tondi hondoo ra. ⁴² Amma Abadantaa nee ya ne: «Nee i se: «War masi žigi ka koy, war masi wongu, zama ay sii war game, woo ra war masi koy nanj war ibereg ma war kar.» ⁴³ Ay šelanj war se, amma war mana hanjajer, war wanji Abadantaa yaamarey ga, war fooma ka žigi tondi hondoo ra. ⁴⁴ Woo ra Amor borey kanj goo tondi hondoo ra fatta ka war kubay, ka war gaaray sanda takaa kanj ayuwey g'a tee, za Seyir hala Horma, i na war kar. ⁴⁵ War yee kateroo ga, war hēe Abadantaa jine, amma Abadantaa mana maa war hēeney se, a mana hanjajer war se. ⁴⁶ Woo ra war goro Kadeš ka waati kuku tee no din.»

2 «Woo banda ga, ir kuubi ka koy saajoo here ka Kakaarey teekoo fonda a zaa, sanda takaa kanj nda Abadantaa n'a har ya ne. Ir gay ir ga Seyir ganda a tondi hondoo kuubi k'a bere jirbi boobo.»

Izirayel borey na Edom, nda Mowab, nda Amoj borey gandawey dunbu ka bisa

² «Abadantaa šelanj ya ne ka nee: ³ «War gay war ga tondi hondoo woo kuubi k'a bere, sohō, wa kuubi ka koy hawsa here. ⁴ Jamaa noo yaamaroo woo ka nee: «War ga bisa nda war armey ganda a hirroo, Eso borey kanj ga goro Seyir. I ga hunbur war, amma war ma hanse ka hawgay. ⁵ War masi yenje wiri i ga, zama ay si

†† Kabuyaney 13.22.

war noo ngi ganda a ra ba ceetaami doo. Zama Eso se ay na Seyir tondi hondoo noo a ma tee nga halaalaa. ⁶ Njaayanoo kanj war g'a nja a i do, war m'a day nda nooru. Ba haroo kanj war g'a hanj, war m'a day nda nooru.» ⁷ Zama Abadantaa, ni Koyoo nka albarka danj ni kabe goyoo kul ra, a na ni diraa hawgay saaji beeroo woo ra. Jiiri woytaaci (40) ti woo kanj Abadantaa goo ni bande, haya kul mana ni gaza.»

⁸ Woo banda ga, ir n'ir armey, Eso borey kanj ga goro Seyir ganda a ra nanj ka koy. Ir mooru Ganganoo ganda a fonda a, nda Elat, nda Esiyoj-Geber koyrawey, ka kuubi ka koy Mowab saajoo fonda a ra.

⁹ Abadantaa nee ya ne: «War masi Mowab wiri, war masi wongu ceeci i ga, zama ay si ni noo haya kul m'a mayray nga ganda a ra, zama Lotu iz'arey se ay na Ar noo i m'a mayray.» ¹⁰ Cee jinaa, Emi borey no ma goro no din, jama beeri, i ga boobo, i goo nda kayyan sanda Anak borey. ¹¹ Ngi mo nda Anak borey ga laasaabandi Refa boro. Amma Mowab borey si nee i se kala Emi borey. ¹² Cee jinaa, Hori borey no ma goro Seyir ganda a ra. Eso borey na kabey kokobu k'i halaci, ka goro ngi dogoo ra, sanda takaa kanj Izirayel n'a tee ganda a kanj goo a kone se, woo kanj Abadantaa n'a noo a se.

¹³ «Sohō, wa tun ka koy Zered haroo denj.» Ir na Zered haroo denj. ¹⁴ Jiiri waranza cindi yaaha (38) no ir n'a tee diray ra, ka hun Kadeš-Barneya hala Zered haroo denjanoo, hala waatoo kanj ra wongu-izey alwaddey kul ben jamaa kaloo ra, sanda takaa kanj nda Abadantaa n'a žee i se. ¹⁵ Abadantaa hunday kaboo ka tun i ga k'i benandi jamaa kaloo ra, hala i kul dere pat.

¹⁶ Waatoo kanj wongu-izey kul buu ka ben jamaa game, ¹⁷ Abadantaa šelanj ya ne ka nee: ¹⁸ «Hō n'ga bisa nda Mowab ganda a hirroo, Ar here. ¹⁹ N'ga too Amoj borey hirroo tenje. Mas'i wongu, masi yenje wiri i ga, zama ay si ni noo haya kul m'a mayray Amoj borey ganda a ra, zama Lotu iz'arey se ay n'a noo i m'a mayray.» ²⁰ Ganda a din mo bay ka laasaabandi Refa borey wane, Refa borey ka cindi ka goro a ra. Amoj borey si nee i se kala Zamzum borey, ²¹ jama beeri, i ga boobo, i goo nda kayyan sanda Anak borey. Abadantaa n'i halaci Amoj borey jine. Amoj borey n'a kabey kokobu ka goro dogey ra. ²² Woo da no Abadantaa n'a tee Eso borey se kanj ga goro Seyir ganda a ra kanj a na Hori borey halaci i jine. I na kabey kokobu ka goro dogey ra hala hō. ²³ Awi borey kanj cindi ka goro koyrawey ra hala Gaaza, Kaftor borey kanj hun Kaftor n'i halaci ka goro dogey ra.»

Sihonj laamaa diyandi

²⁴ «Wa tun ka koy Arno j isaa denj. Guna, ay na Sihonj, Amor bora a kanj ti Hešboj kokoyoo nda nga ganda a danj ni kaboo ra. Za sohō da, m'a zaa, ma wongu wiri a ga. ²⁵ Hō ay ga sintin ka ni hunburaa danj jamawey kul ra kanj goo beenaa cire, nda i maa ni alhabaroo, i ga ji-jiri, biney ga dunbu ni jine.

²⁶ Ay na dontokawyanj sanba nda alaafiya a šennijan ka hun Kedemot saajoo ra ka koy Sihonj, Hešboj kokoyoo do ka nee a se: ²⁷ «Ay ga baa ya bisa nda ni

gandaa, fonda de bande ay ga hanga, ay si šiiri ay kabe hennaa wala ilaalaa here. ²⁸ Njaahayaa kanj ay g'a n'aa, m'a neere ya ne, haroo kanj ay g'a hanj, m'a neere ya ne. Ya mma baa de ya bisa. ²⁹ Woo no Eso borey kanj ga goro Seyir gandaa ra, nda Mowab borey kanj ga goro Ar n'a tee ya ne. Ni mo, takaa woo da tee ya ne hala waati kanj ay na Žurdeŋ isaa deŋ ka bisa ka huru gandaa ra kanj Abadantaa, ir Koyoo g'a noo ir se. ³⁰ Amma Sihonj, Hešboŋ kokoyoo mana yadda ir ma bisa nda nga do, zama Abadantaa, ni Koyoo nka hijoo šendandi, ka binoo kogandi hala nga m'a noo ma ne sanda takaa kanj nda a goo ni kaboo ra hō. ³¹ Abadantaa nee ya ne: «Guna, za sohō da ay sintin ka Sihonj nda nga gandaa daŋ ni kaboo ra. Za sohō da, nga gandaa zaa a ma tee ni wane.» ³² Sihonj nda nga jamaa kul fatta k'ir kubay k'ir wongu Yahas. ³³ Abadantaa, ir Koyoo n'a noo ir se, ir na nga, nda iz'arey, nda nga jamaa kul kar. ³⁴ Alwaatoo din, ir na nga koyrawey kul dii k'i halaci sōy, arey, nda woyey, nda zankey, ir mana baahunante kul naŋ. ³⁵ Adabbawey nda *alganiimaa* kanj ir duu a koyrawey kanj ir n'i dii ra de bara ir kone. ³⁶ Ka hun Aroyer kanj ti koyra kanj goo Arnoŋ haroo mijoo ga nda koyraa kanj goo gooroo ra ka koy hala Galad, koyra sii no kanj ga gaabi ir se. Abadantaa, ir Koyoo n'i kul daŋ ir kabey ra. ³⁷ Amma mana man Amoj borey gandaa here, nda nongey kul kanj goo Yabok haroo mijoo ga, nda koyrawey kanj goo tondi hondey ra, nda haya kanj ir Koyoo n'ir yaamar ir masi too a do.»

Og laamaa diyandi

3 «Woo banda ga, ir kuubi ka žigi ka koy nda Bašanj fonda. Og, Bašanj kokoyoo n'ir kubay, nga nda nga jamaa kul k'ir wongu Edreyi. ² Abadantaa nee ya ne: «Masi hunbur a, ay n'a daŋ ni kaboo ra, nga, nda nga jamaa kul, nda nga gandaa. Ma hayaa tee a se kanj n'a tee Sihonj, Amor borey kokoyoo se kanj goro Hešboŋ.» ³ Abadantaa, ir Koyoo na Og, Bašanj kokoyoo daŋ ir kabey ra koyne nda nga jamaa kul. Ir n'a kar, ir mana baahunante kul naŋ. ⁴ Waatoo woo ra, ir na nga koyrawey kul dii, ba koyra foo sii no kanj ir man'a dii: koyra woydu (60) no, maanaa Argob koyraa laamaa kul, Argob sii kala Bašanj laboo ra kanj goo kokoyoo Og laamaa ra. ⁵ Koyrawey wey kul, cete kukuyan no m'i kuubi k'i bere, nda ganbuyaŋ kanj kufalandi. Koyra booboyaŋ mo goo no kanj ga cete sii. ⁶ Ir n'i halaci sōy sanda takaa kanj ir n'a tee Sihonj, Hešboŋ kokoyoo se. Ir na koyra foo kul halaci sōy, arey, nda woyey, nda zankey. ⁷ Amma ir na adabbawey kul nda *alganiimawey* kanj ir duu ey koyrawey ra zaa ir boŋ se.»

Galad gandaa zamnaroo

⁸ «Waatoo din ra, ir na Amor borey kokoy hinkaa gandawey taa i kone Žurdeŋ isaa se banda, k'a dii za Arnoŋ isaa mijoo hala Hermonj tondi hondoo do. ⁹ Sidonj borey mma Hermonj cee nda Siryonj, Amor borey ga nee a se Senir. ¹⁰ Ir na ganganoo koyrawey kul taa, nda Galad kul, nda Bašanj kul, ka koy hala Sal-

ka nda Edreyi, Bašanj koyrawey kanj goo Og laamaa ra. ¹¹ Og, Bašanj kokoyoo hinne ka cindi Refa borey ra. Nga daaroo mana teendi nda kala guuru. Nga ku-uyanoo man'ti kala kabedaaru yagga, nga hayyanoo kabedaaru taaci, aru kabedaaru. Daaroo sii kala Amoj borey galloo ra kanj se i ga nee Raba.

¹² Waatoo din, ir na gandaa woo mayray. Ka hun za Arnoŋ haroo mijoo kanj ti Aroyer gandaa, nda Galad tondi hondoo jeroo, nda nga koyrawey, ay n'i noo Rubenj borey nda Gad borey se. ¹³ Manase alkabiila jer-aa se ay na Galad cindoo noo nda Bašanj kul kanj ti Og laamaa, maanaa Argob koyraa laamaa kul. Bašanj kul mma ciyandi Refa borey nongu. ¹⁴ Yahir, Manase boro na Argob laamaa kul dii hala Gešur borey nda Makat borey gandaa hirroo ga. A na nga maanoo daŋ Bašanj ga kanj se i ga nee Yahir koyra buuna-buunawey hala hō. ¹⁵ Ay na Galad noo Makir se. ¹⁶ Ay na Rubenj borey nda Gad borey noo nongoo kanj ga hun Galad ka koy hala Arnoŋ isaa do, isaa gamoo ti nga hirroo ka koy hala Yabok isaa kanj ti Amoj borey gandaa hirroo, ¹⁷ nda Ganganoo gandaa, maanaa Žurdeŋ isaa guraa. Ka hun Genezaret haroo do ka koy ganganoo din teeko Ciiri-ciirantaa do, Pisiga tondi hondoo zumbudogey cire, dandi here.

¹⁸ Waatoo din ra, ay na war yaamar ka nee: «Abadantaa, war Koyoo na gandaa woo daŋ war kabey ra hala a m'a tee war wane. War kul, wongaarey, war ma wongu jinawey zaa ka bisa war armey jine kanj ti Izirayel borey. ¹⁹ War wandey, nda war zankey, nda war adabbawey hinne no ma goro war koyrawey ra kanj ay n'i noo war se, ay ga bay kanj war goo nda adabba booboyaŋ. ²⁰ War ma woo tee hala waati kanj Abadantaa na war armey noo hunanzamay sanda war, ngi hunday ma duu gandaa k'a mayray kanj Abadantaa, war Koyoo g'a noo i se Žurdeŋ isaa jere faa ga. Woo banda ga, war ga willi, boro foo kul ga kaa ka goro nga dogoo ra kanj ay n'a noo war se.»

²¹ Alwaatoo din ra, ay na Žozuwe yaamar ka nee: «Ni moyney dii haya kul kanj Abadantaa, war Koyoo n'a tee kokoy hinkaa woo se. Takaa woo da no Abadantaa g'a tee laamawey kul kanj ra n'ga bisa. ²² War masi hunbur ey, Abadantaa, war Koyoo hunday no ma wongu war se.» »

Musa si huru Kanaŋ gandaa ra

²³ «Waatoo din ay na Abadantaa suurandi ka nee: ²⁴ «Ay Koyoo, Abadantaa, ni sintin ka agay, ni tamoo cebe ni jeeraa nda ni kabe gaabantaa. May ti koyoo kanj goo beenaa ra nda gandaa ga kanj ga hin ka goy tee kanj ga hima nda ni hinoo teegoyey? ²⁵ Naŋ ya bisa, ay g'a wiri ni ga, hala ya dii ganda hennaa kanj goo Žurdeŋ isaa se banda, tondi hondu henney wey nda Libaŋ gandaa.» ²⁶ Amma Abadantaa futu ay ga war maaganda se, a mana hanjajer ya ne. Abadantaa nee ya ne: «A wasa, masi yee ka šelaŋ ya ne hayaa woo ga! ²⁷ Žigi Pisiga tondi hondoo ga, ni moyney jer dangay here, nda hawsa here, nda gurma here, nda dandi here, guna nda ni moyney, zama n'si bisa Žurdeŋ isaa

woo ga. ¹²⁸ Žozuwe noo yaamaryañ, a noo gaabi, ma bine dañ a ra, nga no ma huru jamaa woo jine, nga no ma gandaa kañ n'ga dii a noo jamaa se a ma tee nga tuboo.» ²⁹ Ir cindi gooroo ra, Bet-Pewor tenje.»

Izirayel borey ma dira nda Irkoy ašariyaa

4 «Aywa sohō Izirayel, hañajer yaamarey nda fondawey se kañ ay g'i cawandi war se war ma duu ka dira nda ey, hala war ma huna, war ma huru gandaa ra k'a mayray kañ Abadantaa, war baabey Koyoo g'a noo war se. ² War masi haya kul tonton šennoo ga kañ ay g'a noo war se, war masi haya kul kaa a ra. War ma Abadantaa, war Koyoo yaamarey dii kañ ay g'i noo war se.

³ War moñey dii hayaa kañ Abadantaa n'a tee Bal-Pewor šennoo ra. Abadantaa, ni Koyoo na borey kul kañ hanga Bal-Pewor bande halaci war game. ⁴ Amma war kañ hawa Abadantaa, war Koyoo ga, war kul ga huna hō.

⁵ Nga ne, ay na yaamaryañ nda fondoyañ cawandi war se nda takaa kañ nda Abadantaa, ay Koyoo n'ay yaamar, hala war m'i ka dira gandaa game kañ ra war ga huru k'a mayray. ⁶ War m'i dii, war m'i ka dira, woo ra dumey kañ ga maa hantumey wey kul ga dii kañ war goo nda lakkal nda bayray. I ga nee: «Gandaa beeroo woo man'ti kala dumi kañ goo nda lakkal, a ga faham.» ⁷ Ganda beeri foo bara no kañ goo nda koy kañ ga man a sanda takaa kañ nda Abadantaa, ir Koyoo ga man ir waati kul kañ ir n'a cee? ⁸ Ganda beeri foo bara no kañ goo nda yaamar nda fondo šerranteyañ sanda ašariyaa woo kul kañ ay g'a dañ war jine hō?»

Bangandiroo kañ teendi Horeb tondi hondoo boñ

⁹ «Amma ni boñ hawgay, ma ni boñ lakkal ni hunaroo kul ra, masi koy dirña hayey kañ ni moñey dii ey i ma hun ni binoo ra. M'i bayrandi ni izey se nda ni izey izey se.

¹⁰ Hongu hanoo kañ ni kay Abadantaa, ni Koyoo jine Horeb, waatoo kañ Abadantaa nee ya ne: «Jamaa mar-ga ay jere. Ay ga baa i ma maa ay šenney k'i denden, hala i ma wan ka hunbur agay waatoo kul kañ i g'a tee laboo ga, de i m'i cawandi ngi izey se.» ¹¹ Hanoo din war kaa ka man, war kay tondi hondoo cire. Hondoo kul no ma dii nda nuune hala beenaa ra, kubay nda duula bibi tik goo no. ¹² Abadantaa šelañ war se nuune game. War maa šenniyan, war mana dii gaaham, jinde de no. ¹³ A na nga *amaanaa* dañ war jine, amaanaa kañ a nee war m'a dii, yaamar woyaa (10). A n'i hantum tondi walha hinka ga. ¹⁴ Alwaatoo din Abadantaa n'ay yaamar ya war cawandi yaamaryañ nda fondoyañ hala war m'i ka dira gandaa ra kañ war goo ma bisa ka koy a mayray.»

Izirayel jamaa si hima ka tooru gana

¹⁵ «Hanoo kañ Abadantaa šelañ war se nuunaa game Horeb, war mana dii gaaham kul, woo se wa war boñ

† Kabuyaney 27.12.

hawgay, ¹⁶ war masi koy war boñ hasara ka tooru hanse, koy kul kañ assuura no, a ma tee aru dumi, wala woy, ¹⁷ wala a ma tee adabba dumi kañ goo laboo ga, dumi kul kañ no, a ma tee ciraw fatakoyni dumi kañ ga deeši, dumi kul kañ no, ¹⁸ a ma tee haya dumi kañ ga ziilam-ziilam laboo ga, dumi kul kañ no, a ma tee hamiisa dumi kañ goo harey ra laboo cire, dumi kul kañ no. ¹⁹ Masi ni moñey jer beene ka waynaa guna, wala handoo, wala handarawey, wala beenaa haya kul. Masi nañ ma sujudu i se k'i gana, hayey wey, Abadantaa, ni Koyoo nk'i noo dumey kul kañ goo nongu kul kañ no beenaa cire. ²⁰ Amma war, Abadantaa nka war zaa ka war kaa Misira ra kañ ga hima nda guuru mennandi alforon, hala war ma tee nga jamaa, nga tuboo, sanda takaa kañ war g'a tee hō.

²¹ Abadantaa futu ay ga war maaganda se, a žee kañ ay si bisa Žurdeñ isaa ga, de mo ay si huru ganda hennaa ra kañ Abadantaa, ni Koyoo g'a noo ma ne sanda tubu. ²² Zama agay, ay ga buu gandaa woo ra, ay si Žurdeñ isaa deñ, amma war, war g'a deñ, de war ga ganda hennaa woo mayray. ²³ Wa war boñ hawgay, war masi koy dirña *amaanaa* kañ Abadantaa, war Koyoo n'a dañ nga nda war game, ka koy tooru hanse, a ma tee kunturu kul kañ no kañ Abadantaa, ni Koyoo na ni yaamar mas'a tee. ²⁴ Zama Abadantaa, ni Koyoo man'ti kala nuune beeri, Koy no kañ ga canse.

²⁵ Waati kañ n'duu ize nda haamaryañ, waati kañ war gay gandaa ra, nda war na war boñ hasara, nda war na tooru hanse, kunturu dumi kul kañ no, nda war na haya tee kañ si kan Abadantaa, ni Koyoo se k'a futandi, ²⁶ aywa, hō ay ga beenaa nda gandaa cee i ma tee war se seede, war ga cahã ka dere gandaa ra kañ war g'a mayray Žurdeñ isaa deñyanoo banda ga, war si duu aloomur: war ga halaci sōy. ²⁷ Abadantaa ga war say-say dumey game, boro hinna kaccu no ma cindi gandawey kañ ra Abadantaa ga war ka koy. ²⁸ No din ra war ga koyyañ gana kañ adamize kabe k'i tee, bundu nda tondi kañyañ si hin ka dii, i si hin ka maa, i si hin ka ŋaa, i si hin ka maa haya hew. ²⁹ Woo ga, no din war ga Abadantaa, ni Koyoo ceeci, n'ga duu a nda n'g'a ceeci nda ni binoo kul nda ni hundoo kul. ³⁰ Waati kañ n'goo binemarayyan ra, de hayey wey kul duu ni, waatey kañ ga kaa ra n'ga yee kate Abadantaa, ni Koyoo ga, n'ga hañajer jindoo se. ³¹ Zama Abadantaa, ni Koyoo man'ti kala Koy tamallante. A si ni nañ, a si ni halaci, a si dirña amaanaa kañ a n'a žee ni baabey se.»

Abadantaa hinne ti Koy

³² «Ay g'a wiri ni ga, hãa, waatey kañ bisa ra, zaarey kañ na ni jin, za hanoo kañ Irkoy na adamize taka laboo ga, aduñña boñ foo ka koy boñ faa ga, wala haya teendi kañ ga too woo beeriyan? Boro bay ka maa woo cine? ³³ Dumi goo no kañ bay ka maa koy jinde a ga šelañ nuune game wala, sanda takaa kañ ni, ni maar'a, de n'ga huna? ³⁴ Koy bay ka siiyan, nda tammaasayañ, nda kayfiyan, nda wongu, nda kabe gaabante, nda hini, nda teegoy beeri hunburante tee ka koy ganda taa ganda tana kone, sanda hayaa kul kañ Abadantaa, war

Koyoo n'a tee war se Misira ni money cire? ³⁵ Ni, i na hayey kaarandi ma ne, hala ma duu ka bay kaŋ Abadantaa hinne ti Koy, koy foo sii no kala nga. ³⁶ A na ni mandi nga jindoo kaŋ hun beenaa ra ka ni cawandi. Laboo ga, a na ni cebe nga nuune beeroo, nuunaa gamoo ra, ni maa nga šenney. ³⁷ Zama a baa ni baabey, a na ngi hayroo suuba dumawey ga, nga hunday ka ni kaa Misira nda nga hini beeroo. ³⁸ A na dumey kaŋ boobo nda ni, i gaabi nda ni gaaray ni jine, hala nga ma kate ni ka ngi gandaa noo ma ne a ma tee ma ne tubu, sanda takaa kaŋ a g'a tee hō. ³⁹ Hō ma bay, ma miile a ga kaŋ Abadantaa ti Irkoy kaŋ goo beenaa ra, beene, nda laboo ga, ganda. Koy tana sii no. ⁴⁰ Ma nga hantumey nda nga yaamarey dii kaŋ nda ay ga ni yaamar hō, hala ma duu ka duu gomni, ni nda ni izey ni dumaa ga, de mo ma duu aloomur laboo ga kaŋ Abadantaa, ni Koyoo g'a noo ma ne hala abada.»

Koyra hinza kaŋ goo Žurdeŋ isaa banda ga kaŋ ga boro ga nga boŋ talfi

⁴¹ Waatoo din, Musa na koyra hinza daŋ jere ga Žurdeŋ isaa se banda, waynahunay kaboo here, ⁴² hala i ma tee nongu kaŋ ra boro kaŋ na nga cinaa wii bila murayyan, man'ti konnari se, bora ma hin ka zuru ka koy nga boŋ talfi koyrawey wey affoo ga, a ma huna. ⁴³ Koyrawey man'ti kala: Beser kaŋ goo saajoo ganganoo ra ma tee Ruberŋ borey wane, Ramot-Galad ma tee Gad borey wane, Golaŋ kaŋ goo Bašaŋ gandaa ra ma tee Manase borey wane.

Musa filla hinkantoo

⁴⁴ Woo ti ašariyaa kaŋ Musa n'a daŋ Izirayel borey jine. ⁴⁵ Wey ti seedetarawey, nda hantumey, nda fondawey kaŋ Musa n'i har Izirayel borey se waatoo kaŋ i fatta Misira. ⁴⁶ Woo mana teendi kala Žurdeŋ isaa se banda, Bet-Pewor tenje, Amor borey kokoyoo Sihonŋ gandaa ra kaŋ si goro kala Hešboŋ, Musa nda Izirayel borey hin a kaŋ i fatta Misira. ⁴⁷ I na nga gandaa dii, i na Og, Bašaŋ kokoyoo gandaa mo dii. Amor borey kokoy hinkaa woo mana laama kala Žurdeŋ isaa se banda, waynahunay kaboo here, ⁴⁸ k'a dii za Aroyer kaŋ goo Arnoŋ haroo mijoo ga hala Siwoŋ, maanaa Hermon, ⁴⁹ Žurdeŋ isaa se banda ganganoo kul, waynahunay kaboo here, hala Ganganoo gandaa teekoo † do Pisiga tondi hondoo zunbudogey cire.

Yaamar woyaa (10) (Fattaroo 20.1–17)

5 Musa na Izirayel borey kul cee, a nee i se: «Haŋa-ger, Izirayel, yaamarey nda fondawey se kaŋ ay g'i daŋ war jine hō. War m'i caw, war ma gaabandi k'i ka dira. ² Abadantaa, ir Koyoo na *amaana* daŋ ir nda nga game Horeb. ³ Man'ti ir baabey bande Abadantaa na amaanaa woo tee, ir bande a n'a tee, ir kaŋ kul ga huna hō ne ra. ⁴ Abadantaa šelaŋ war se mee nda mee

tondi hondoo boŋ nuunaa game. ⁵ Waatoo din, ay kay Abadantaa nda war game ka Abadantaa šennoo har war se, zama war ga hunbur nuunaa, de war mana ži-gi hondoo boŋ. Abadantaa nee:

⁶ «Agay ti Abadantaa, ni Koyoo kaŋ na ni fattandi Misira gandaa ra, tamtaray hugoo ra.

⁷ Masi koy tana gana ay banda ga.

⁸ Masi tooru hanse, masi bii tee kaŋ ga hima nda haya kaŋ goo beene beenaa ra, wala ganda laboo ga, wala haroo ra laboo cire.

⁹ Masi sujudu koyey wey se, mas'i gana, zama agay, Abadantaa, ni Koyoo man'ti kala Koy kaŋ ga canse ma ne ka baaba kaŋ konna agay layboo ka hanga hala nga izey alwadda hinzantoo ka koy itaacantoo ga.

¹⁰ Amma ay ga agay arrahamaa cebe alwadda zemberyanŋ se kaŋ ga baa agay, de i g'ay yaamarey dii.

¹¹ Masi Abadantaa, ni Koyoo maano cee bila addalil, zama Abadantaa si boro naŋ kaŋ ga nga maano cee bila addalil.

¹² Ma *hunanzam zaaroo* kayandi, a ma yeetandi jere ga ya ne sanda takaa kaŋ nda Abadantaa, ni Koyoo n'a ni yaamar. ¹³ Jirbi iddu ma goy, ma ni almušakkawey kul tee. ¹⁴ Amma jirbi iyyantoo, hunanzam zaari no Abadantaa, ni Koyoo maano ga. Masi almušakka kul tee, ni, nda ni iz'aroo, nda ni ize woyoo, takaa din da ni baŋnaa, nda ni koŋŋaa, nda ni hawoo, nda ni farkaa, nda ni adabbaa kul, nda taabuši kaŋ goo ni koyrawey ra, hala ni baŋnaa nda ni koŋŋaa ma hunanzam sanda ni takaa. ¹⁵ Ma hongu kaŋ ni cindi ka tee baŋna Misira, de Abadantaa, ni Koyoo na ni fattandi nda kabe gaabante nda hini. Woo se Abadantaa, ni Koyoo na ni yaamar ma hunanzam zaaroo kayandi.

¹⁶ Ma ni baaba nda ni naa beerandi nda takaa kaŋ nda Abadantaa, ni Koyoo na ni yaamar hala ma duu aloomur, ma duu gomni gandaa ra kaŋ Abadantaa, ni Koyoo g'a noo ma ne.

¹⁷ Masi boro wii.

¹⁸ Masi zina.

¹⁹ Masi zay.

²⁰ Masi taari seedetaray tee ni cinaa ga.

²¹ Masi ni cinaa wandoo boonay, masi moo daŋ ni cinaa hugoo ra, wala nga faaroo, wala nga baŋnaa, wala nga koŋŋaa, wala nga hawoo, wala nga farkaa, wala haya kul kaŋ ti ni cinaa wane.»

²² Šenney wey, Abadantaa man'i har kala war jamaa kul se tondi hondoo boŋ, nuunaa game, duulayanŋ nda kubay bibi tik, nda jinde beeri bila nda šenni kul ma tonton i ga. A n'i hantum tondi walha hinka ga k'i noo ya ne.»

Musa ga šelaŋ Irkoy nda Izirayel borey game

²³ «Waatoo kaŋ war maa jindoo kubaa game, ka gar hondoo kul goo ma dii nda nuune, war kaa ka kay ay jine, maanaa war alkabiilawey boŋkoyney kul nda war boro beerey. ²⁴ War nee: «Abadantaa, ir Koyoo n'ir cebe nga daržaa nda nga beeraa. Ir maa jindoo nuunaa game, hanoo din, ir dii kaŋ Irkoy ga hin ka šelaŋ boro se, bora hundoo ma cindi a ra. ²⁵ Sohō, macin se ir ga

† *Ganganoo gandaa teekoo, teeko Ciiri-ciirantaa no, Žozuwe 3.16.*

buu? Zama nuune beeroo woo g'ir gon! Nda ir cindi ir ga maa Abadantaa, ir Koyoo jindoo, ir ga buu. ²⁶ May ti boraa baahunantey kul ra kanj bay ka maa sanda takaa kanj nda ir maa Irkoy hunantaa jindoo ga šelanj nuune game, de koyoo ma huna? ²⁷ Ni, koy, ma hanjajer hayaa kul kanj Abadantaa, ir Koyoo g'a har. Ni, ma hayaa kul har ir se kanj Abadantaa, ir Koyoo g'a har ma ne, ir ga hanjajer a se, ir g'a tee da.»

²⁸ Abadantaa maa hayaa kanj war n'a har ya ne. Abadantaa nee ya ne: «Ay maa hayaa kanj jamaa woo n'a har ma ne. Hayaa kul kanj i n'a har ga boori. ²⁹ Jalla, nda a gar ba i mma bara nda binoo woo waati kul ka hunbur agay k'ay yaamarey kul dii, hala ngi nda ngi izey ma duu ka duu gomni hala abada! ³⁰ Koy nee i se: "Wa yee war hukumey ra." ³¹ Amma ni, cindi ay bande ne, ay ga yaamarey kul, nda hantumey, nda fondawey har ma ne kanj m'i cawandi i se hala i m'i ka dira gandaa ra kanj ay g'a noo i se i m'a mayray.» ³² Wa hawgay war ma hayey ka dira kanj nda Abadantaa, war Koyoo na war yaamar. Dir masi šiiri kabe hennaa wala ilaalaa here. ³³ War ma hanga fondaa kul kanj Abadantaa, war Koyoo n'a yaamar war se, hala war ma duu ka huna, war ma duu gomni, war ma duu aloomur gandaa ra kanj war ga kaa k'a mayray.»

Ma baa Abadantaa, ni Koyoo

6 «Yaamaroo, nda hantumey, nda fondawey ne kanj Abadantaa, war Koyoo yaamar i m'i cawandi war se hala war m'i ka dira gandaa kanj ra war goo ma bisa ka koy a mayray, ² hala ma hunbur Abadantaa, ni Koyoo ni hunaroo kul ra, ni, nda ni izoo, nda izoo izoo ka nga hantumey, nda nga yaamarey kul dii, wey kanj agay, ay g'i har ma ne hala ma duu aloomur. ³ Adiši ma hanjajer, Izirayel, ma hawgay k'i ka dira, hala ma duu gomni, de war ma gooru ganda ra kanj ra waa nda yuu ga tee hari, sanda takaa kanj nda Abadantaa, ni baabey Koyoo n'a har ma ne. ⁴ Hanjajer, Izirayel! Abadantaa ti ir Koyoo, nga hinne ti Abadantaa. ⁵ Ma baa Abadantaa, ni Koyoo nda ni binoo kul, nda ni hundoo kul, nda ni gaaboo kul. ⁶ Šenney wey kanj ay g'i har ma ne hõ ma cindi ni binoo ra. ⁷ M'i cawandi henna ni izey se, m'i har waati kanj n'goo ni do, nda waati kanj n'ga dira, nda waati kanj n'ga kani, nda waati kanj n'ga tun. ⁸ M'i haw ni kaboo ga sanda tammaasa, m'i haw ni teṇaa mo ga i ma tee silbay. ⁹ M'i hantum ni hugoo mijoo ganboo carawey ga nda ni koyrawey mijney ga.»

Izirayel si hima ka dirṇa nga Koyoo

¹⁰ «Waati kanj Abadantaa, ni Koyoo na ni daṇ gandaa ra kanj a žee ni baabey Ibirahima, nda Isiyaka, nda Yakuba se kanj nga g'a noo ma ne nda koyra beeri hennayan kanj man'i cin, ¹¹ nda huguyan kanj ga too nda haya henna dumi kul kanj man'i daṇ i ra, nda dayyan kanj fanšandi kanj man'i fanši, nda *alaneb* faariyan nda *zaytupaayan* kanj man'i duma, waati kanj ni ṇaa, ni kungu, ¹² hawgay masi dirṇa Abadantaa kanj na ni fattandi Misira gandaa ra, tamtaray hugoo ra. ¹³ Ma hunbur

Abadantaa, ni Koyoo, nga se ma goy, nga maṇṇoo nda n'ga žee. ¹⁴ Masi hanga koy tanayanj, dumey kanj ga war kuubi ka war bere, war masi ngi koyey gana. ¹⁵ Zama Abadantaa, ni Koyoo kanj goo war game man'ti kala Koy kanj ga canse ma ne. Hawgay hala Abadantaa, ni Koyoo futuroo masi tun ni ga, a ga ni derandi laboo ga. ¹⁶ War masi Abadantaa, war Koyoo sii, sanda takaa kanj nda war n'a sii Masa †.

¹⁷ War ma hanse ka Abadantaa, war Koyoo yaa-marey, nda nga seederawey, nda nga hantumey dii kanj nda a na ni yaamar. ¹⁸ Ma haya tee kanj ga tee Abadantaa se, haya kanj ga kan a se, hala ma duu ka duu gomni, de ganda hennaa kanj Abadantaa žee kanj nga g'a noo ni baabey se ma huru ni mayraa ra, ¹⁹ ka ni iberey kul gaaray ni jine, sanda takaa kanj nda Abadantaa n'a har.

²⁰ Nda suba ni izoo na ni hãa ka nee: «Macin ti seederawey, nda hantumey, nda fondawey wey kanj nda Abadantaa, ir Koyoo na war yaamar addaliloo?» ²¹ Ma nee ni izoo se: «Ir nka cindi ka tee tam Firawuuna se Misira, Abadantaa n'ir fattandi Misira nda kabe gaabante. ²² Abadantaa na tammaasayanj nda kayfi beeri laalayanj tee Misira ga, nda Firawuuna ga, nda nga hugoo kul ga ir jine. ²³ Amma ir, a n'ir fattandi no din k'ir daṇ gandaa ra kanj a n'a žee ir baabey se kanj nga g'a noo ir se. ²⁴ Abadantaa n'ir yaamar ir ma hantumey wey kul ka dira, ir ma hunbur Abadantaa, ir Koyoo, hala waati kul ir ma duu gomni, ir hundey ma cindi ir ra sanda woo kanj goo ma teendi hõ. ²⁵ Ir se šerretaray no ir ma dira nda Abadantaa, ir Koyoo yaamaroo woo kul, sanda takaa kanj nda a n'ir yaamar.»»

Izirayel jamaa yeetandi jere ga Abadantaa se

7 «Waati kanj Abadantaa, ni Koyoo na ni daṇ gandaa kanj ra n'ga huru k'a mayray, de a na dumi boobo gaaray ni jine, Heti borey, nda Girgaši borey, nda Amor borey, nda Kanaṇ borey, nda Ferezi borey, nda Hewi borey, nda Žebus borey, dumi iyey kanj boobo nda ni, i gaabi nda ni, ² waati kanj Abadantaa, ni Koyoo n'i daṇ ni kaboo ra, n'g'i kar, n'ga hima k'i halaci sõy, amaana masi huru ni nda ey game, masi alhormo tee i se. ³ Hiijay masi huru ni nda dumey game, masi ni ize woyey noo ngi iz'arey se, masi ngi ize woyey zaa ni iz'arey se, ⁴ zama i ga ni iz'arey moorandi agay, i ga koy tanayanj gana, Abadantaa ga futu war ga, a ga ni halaci nda cahãyan. ⁵ Takaa ne kanj war g'a tee i se: war ga ngi sargari tonadogey kayri, war ga ngi tondey kanj i n'i kayandi k'i gana kayri, war ga ngi Ašera toorey say, war ga ngi toorey ton nuune ra k'i tee boosu. ⁶ Zama ni man'ti kala jama hennante Abadantaa, ni Koyoo se. Ni Koyoo na ni suuba hala ma tee nga halaalaa dumey kul kanj goo laboo ga game.»

Abadantaa Irkoy ga baa Izirayel borey

⁷ «Man'ti war nka boobo nda dumey kul nga se Abadantaa baa war, de a na war suuba, zama war ti

† *Fattaroo* 17.7.

dumey kul ikaccaa. ⁸ Amma hayaa kaŋ no man'ti kala Abadantaa mma baa war, a nka baa nga ma allaahidoo too kaŋ a n'a zaa war baabey se. Abadantaa na war fattandi nda kabe gaabante, a na war feeri ka war kaa tamtaray hugoo ra nda Firawuuna, Misira kokoyoo kaboo ra.

⁹ Ma bay kaŋ Abadantaa, ni Koyoo kaŋ ti Irkoy man'ti kala Koy laadirante kaŋ borey kaŋ ga bag'a, i ga nga yaamarey dii, a ga nga *amaanaa* nda nga borohennataraa too i se hala alwadda zenber (1.000) here.

¹⁰ Amma borey kaŋ ga konna a, a g'i bana dogoo din da. A g'i tuusu, a si gay a mana huga nda boraa kaŋ ga konna a. A g'a bana dogoo din da. ¹¹ Woo se, ma yaamaroo, nda hantumey, nda fondawey kaŋ ay g'i noo ma ne hõ dii, hala m'i ka dira.

¹² Nda war na hanjajer fondawey wey se, war n'i dii, war n'i ka dira, Abadantaa, ni Koyoo ga amaanaa nda borohennataraa too kaŋ a n'a žee ni baabey se. ¹³ A ga baa ni, a ga albarka daŋ ni ra ka ni boobandi. A ga albarka daŋ haya kaŋ hun ni gundoo ra nda hayey kaŋ ni laboo g'i hay ra, ni alkamaa, nda ni *alaneb* haroo nda ni jiyoo, nda ni hawey hayroo ra, nda ni alman buuney hayroo ra laboo ga kaŋ a žee ni baabey se kaŋ nga g'a noo ma ne. ¹⁴ Albarka ga huru ni ra ka bisa dumey kul. Ni jamaa ra, aru kaŋ si duu ize wala woygun si bara, adabba gun mo sii ni adabbawey ra.

¹⁵ Abadantaa ga wirci kul moorandi ni, a si Misira wirci laala berantey wey kaŋ n'g'i bay affoo kul daŋ ni ga, amma a g'i daŋ borey kul ga kaŋ ga konna a.

¹⁶ N'ga dumey kul gon kaŋ Abadantaa, ni Koyoo g'i noo ma ne. Masi hinna i se, masi ngi koyey gana, kumsay no ma ne.»

Abadantaa ti nga jamaa hawgaykaa

¹⁷ «Waati kaŋ ni nee ni binoo ra: «Dumey wey ga boobo nda agay, takaa foo nda ay ga hin k'i gaaray?»

¹⁸ Masi hunbur ey. Hongu hayaa kaŋ Abadantaa, ni Koyoo n'a tee Firawuuna nda Misira borey kul se, ¹⁹ si-iyen beerey kaŋ ni moyey dii ey, nda tammaasawey, nda kayfey, nda kabe gaabantaa, nda hini, waatoo kaŋ Abadantaa, ni Koyoo na ni fattandi. Takaa woo da no Abadantaa, ni Koyoo g'a tee dumey kul kaŋ n'ga hunbur ey se. ²⁰ Abadantaa, ni Koyoo ga binbin laalayan sanba i ga hala nongu kaŋ ra ba borey kaŋ cindi, kaŋ tugu ma ne mo si cindi. ²¹ Masi jiti ngi maaganda se, zama Abadantaa, ni Koyoo goo war game, Koy beeri no, hunburhaya no. ²² Abadantaa, ni Koyoo ga dumey wey gaaray ni jine kayna-kayna, n'si hin ka cahã k'i tuusu, nda man'ti woo, ganjihoogawey masi koy boobo ni ga. ²³ Abadantaa, ni Koyoo g'i daŋ ni kaboo ra, a g'i zalbandi hala i kul ma halaci. ²⁴ A ga ngi kokoyey daŋ ni kaboo ra, n'ga maaney derandi beenaa cire. Boro si hin ka kay ni jine, hala waati kaŋ n'n'i halaci. ²⁵ War ga toorey ton nuune ra k'i tee boosu. Masi nzorfu kaaraa, wala wuragoo kaŋ goo i do boonay, mas'a zaa ni boŋ se, a masi koy tee ma ne kumsay, zama almuhal no Abadantaa, ni Koyoo do. ²⁶ Masi haya almuhalante daŋ ni do hala masi koy tee nga cinaa kaŋ dangandi. M'a

dii haya futu harramante, m'a dii almuhal, zama a nka danga.»

Abadantaa na Izirayel borey aladabu saajoo ra

8 «Yaamaroo kul kaŋ ay g'a noo ma ne hõ, war ma gaabandi k'a ka dira hala war ma duu ka huna, war ma gooru, de war ma gandaa mayray kaŋ Abadantaa žee kaŋ nga g'a noo war baabey se. ² Ma hongu fondaa kul kaŋ nda Abadantaa, ni Koyoo na ni ka bisa jiiri woynaacaa (40) woo ra saajoo ra, ka ni yeeti ganda, ka ni sii, hala nga ma hayaa bay kaŋ goo ni binoo ra, ka guna wala n'ga nga yaamarey dii wala n'si dii. ³ A na ni yeeti ganda, a na ni herayandi, a na ni huna nda ŋaahayaa kaŋ se i ga nee *manoo* kaŋ man'a bay, ni baabey man'a bay, hala nga ma ni bayrandi kaŋ man'ti ŋaayan hinne nda adamize ga huna, amma adamize si huna nda kala haya kul kaŋ hun Abadantaa miŋoo ra. ⁴ Jiiri woynaacaa (40) woo ra, ni bankaaraa mana žen ni jindoo ra, ni cewey mo mana funsu. ⁵ Adiŋi ma bay kaŋ Abadantaa, ni Koyoo ga ni aladabu sanda takaa kaŋ nda aru ga nga izoo aladabu. ⁶ Ma Abadantaa, ni Koyoo yaamarey dii, ka hanga nga fondawey, ma hunbur a.

⁷ Abadantaa, ni Koyoo ga ni daŋ ganda henna ra, ganda kaŋ ra hari ga dandi, hariŋaayan goo no, nda hariyan kaŋ ga fatta goorey ra nda tondi hondey ra. ⁸ Alkama, nda *orž*, nda *alanebnaa*, nda jeejajnaa, nda grenadnaa, nda *zaytuna* jiyoo, nda yuu ganda no. ⁹ Ganda no kaŋ ra n'ga ŋaa bila alhuzun, haya kul si ni kuma. Ganda no kaŋ tondey man'ti kala guuru, de n'ga guuru ciray kaa tondi hondey ra. ¹⁰ Waati kaŋ ni ŋaa, ni kungu, ma albarka daŋ Abadantaa, ni Koyoo se nda ganda henna kaŋ a n'a noo ma ne.

¹¹ Hawgay, masi dirŋa Abadantaa, ni Koyoo ka goro mana nga yaamarey, nda nga fondawey, nda nga hantumey dii kaŋ ay g'i noo ma ne hõ. ¹² Waati kaŋ ni ŋaa, de ni kungu, waati kaŋ n'na hugu hennayan cin ka goro i ra, ¹³ waati kaŋ ni alman buuney nda ibeerey gooru, nzorfu kaaraa nda wuragoo boobo ni kone, de haya kul kaŋ goo ni maŋoo ga gooru, ¹⁴ hawgay, ni binoo masi koy beeri, de ma dirŋa Abadantaa, ni Koyoo kaŋ na ni fattandi Misira gandaa ra, tamtaray hugoo ra. ¹⁵ A na ni ka dira saaji beeri hunburantaa woo ra, gondi naajikoyni, nda donton, nda jaw, nongu kaŋ ra hari sii gandaa ra. A na hari dandandi k'a kaa ma ne tondi ra. ¹⁶ A na ni ŋandi saajoo ra man kaŋ ni baabey s'a bay, hala nga ma ni yeeti ganda, ka ni sii, ka ihenna tee ma ne woo banda ga. ¹⁷ Nda n'nee ni boŋ se: «Ay gaaboo nda agay boŋ albarkaa k'ay noo almaanoo woo», ¹⁸ ma hongu Abadantaa, ni Koyoo, zama nga no ma ni noo gaabi ma hin ka duu almaanoo woo kul, ka nga *amaanaa* tabatandi kaŋ a n'a žee ni baabey se, sanda takaa kaŋ nda a goo m'a tee hõ.

¹⁹ Waati kul kaŋ ni dirŋa Abadantaa, ni Koyoo, ni hanga koy tanayan, n'n'i gana, de ni sujudu i se, ay ga ni haŋa žiiboo kaa hõ: Šikka sii a ra, war ga halaci.

²⁰ Sanda gandawey kaŋ Abadantaa n'i halaci war jine,

war mo ga halaci takaa din da, zama war mana hañajer Abadantaa, war Koyoo jindoo se.»

Man'ti Izirayel borey nka tee šerrantey nda dumey jerey

9 «Hañajer Izirayel! Hõ n'ga Žurdeñ isaa deñ ka huru gandaa ra ka koy dumiyar mayray kan beeri nda ni, i gaabi nda ni, koyra beeriyar kan ceteyar g'i kuubi kan too hala beenaa ra, ² boro beeriyar, i goo nda kayyan, Anak borey kan n'g'i bay kan n'ga maa i ga nee: «May no ma hin ka kay Anak izey jine?» ³ Ma bay hõ kan Abadantaa, ni Koyoo hunday no ma dira ni jine sanda nuune beeri, nga no m'i halaci, nga no m'i kaynandi ni jine, n'g'i gaaray, n'ga cahã k'i halaci sanda takaa kan nda Abadantaa n'a har ma ne.

⁴ Waati kan Abadantaa, ni Koyoo n'i gaaray ni jine, masi nee ni boñ se: «Ay šerretaraa se Abadantaa n'ay dañ gandaa woo ra y'a mayray.» Man'ti woo no, dumey wey laalaroo se Abadantaa g'i gaaray ni jine. ⁵ Man'ti ni šerretaraa wala ni bine hennaa se n'ga huru ka ngi gandawey mayray, amma dumey wey laalaroo se Abadantaa, ni Koyoo g'i gaaray ni jine, hala Abadantaa ma šennoo too kan a n'a žee ni baabey Ibrahima, nda Isiyaka, nda Yakuba se. ⁶ Adiši ma bay kan man'ti ni šerretaraa se Abadantaa, ni Koyoo ga ni noo ganda hennaa woo m'a mayray, zama ni man'ti kala jama hije šenda.»

Wura yagaw tooroo, jamaa layboo

⁷ «Ma hongu, masi dirña kan n'na Abadantaa, ni Koyoo futandi saajoo ra. Za hanoo kan ni fatta Misira gandaa ra hala war too kate ne ra war mana fay nda ka ture Abadantaa ga. ⁸ Horeb tondi hondoo do war na Abadantaa futuroo tunandi. Abadantaa futu war ga hala nongu kan ra a baa ka war halaci. ⁹ Waatoo kan ay žigi tondi hondoo boñ ka tondi walhawey zaa, *amaanaa* kan Abadantaa n'a dañ nga nda war game walhawey, ay cindi tondi hondoo boñ zaari woytaaci (40) nda cijin woytaaci (40), ay mana ŋaayan ŋaa, ay mana hari hañ. ¹⁰ Abadantaa n'ay noo tondi walha hinkaa kan Irkoy kabe-izoo k'i hantum kanyar ga šenney kul goo kan Abadantaa n'i har war se tondi hondoo boñ, nuunaa game, jamaa margaroo hane.

¹¹ Zaari woytaaca (40) nda cijin woytaaca (40) benantaa ga no Abadantaa n'ay noo tondi walha hinkaa, amaanaa walhawey. ¹² Abadantaa nee ya ne: «Tun, ma cahã ka zunbu ka hun ne, zama ni jamaa kan n'n'a fattandi Misira na ifutu tee! I cahã ka fondaa nañ kan nda ay n'i yaamar. I na guuru mennandi k'a tee tooru ngi boñ se.» ¹³ Abadantaa šelañ ya ne ka nee: «Ay dii jamaa woo, dumi no kan hipoo ga šendi. ¹⁴ Nañ y'i halaci, ya maapey tuusu k'i kaa beenaa cire! Ay ga ni tee ganda kan ga gaabi a ga boobo nda ey.» ¹⁵ Ay kuubi ka hun tondi hondoo boñ, amaanaa walha hinkaa goo ay kabe hinkaa ra, nuune goo ma dii hondoo boñ. ¹⁶ Nga ne, ay dii kan war na zunubu tee Abadantaa, war Koyoo ga, ka guuru mennandi k'a tee yagaw. War

cahã ka fondaa nañ kan nda Abadantaa na war yaamar. ¹⁷ Woo ga, ay na walha hinkaa dii k'i warra nda ay kabe hinkaa, ay n'i kayri war jine.»

Musa na Irkoy ŋaaray Izirayel borey se

¹⁸ «Ay kan Abadantaa jine sanda cee jinaa, zaari woytaaci (40) nda cijin woytaaci (40), ay mana ŋaayan ŋaa, ay mana hari hañ zunubey kul kan war n'i tee maaganda se, war na goy futu tee Abadantaa jine k'a futandi. ¹⁹ Ay hunbur futuroo nda dukuroo kan Abadantaa n'a tee war se hala nongu kan ra a baa nga ma war halaci. Amma hiino mo Abadantaa na hañajer ya ne.

²⁰ Abadantaa hanse ka futu Haruna mo ga hala nongu kan ra a baa nga m'a halaci, alwaatoo din ay ŋaaray Haruna mo se. ²¹ Yagaa kan war n'a tee kan ti goy zunubantaa, ay n'a dii k'a ton nuune ra, ay n'a kayri, k'a dur hala a tee hamni, ay na hamnoo warra haroo ra kan ga doo ka hun tondi hondoo ra.

²² Tabera, nda Masa, nda Kiworot-Hataawa koyrawey ra war na Abadantaa futandi. ²³ De mo waatoo kan Abadantaa na war donto ka hun Kadeš-Barneya ka nee: «Wa žigi ka koy gandaa mayray kan ay n'a noo war se», war ture Abadantaa, war Koyoo yaamaroo ga, war mana naanay a, war mana hañajer a se. ²⁴ Turanteyar ti war Abadantaa ga za hanoo kan ay na war bay.

²⁵ Ay kan Abadantaa jine zaari woytaaci (40) nda cijin woytaaci (40), ay kan a jine, zama a nee nga ga war halaci. ²⁶ Ay na Abadantaa ŋaaray, ay nee: «Ay Koyoo, Abadantaa, masi ni jamaa halaci, ni tuboo kan n'n'a feeri k'a fattandi nda ni jeeraa nda ni kabe gaabantaa Misira. ²⁷ Hongu ni tamey Ibrahima, nda Isiyaka, nda Yakuba. Masi hanga jamaa woo hije šendaa, nda nga laalaroo, nda nga zunuboo bande. ²⁸ Gandaa kan ra n'n'ir fattandi borey masi koy nee: «Abadantaa nka si hin k'i dañ gandaa ra kan a nee nga g'a noo i se, wala a mma konna ey, nga se a n'i ka fatta ka koy i wii saajoo ra.» ²⁹ Ngi man'ti kala ni jamaa, ni tuboo kan n'n'a fattandi nda ni hini beeroo nda ni kabe gaabantaa.»

Abadantaa yaafaroo

10 «Alwaatoo woo ra, Abadantaa nee ya ne: «Tondi walha hinka hoy sanda ijinawey, ma žigi ka koy ay do tondi hondoo ga, ma bundu sunduku mo tee. ² Ay ga šenney hantum walhawey wey ga kan cindi walha jina-jinawey kan n'n'i kayri ga, m'i dañ sundukoo ra.» ³ Ay na akasiya bundu sunduku tee, ay na tondi walha hinkaa hoy sanda ijinawey, ay žigi hondoo boñ, walha hinkaa goo ay kaboo ra. ⁴ Abadantaa na hayaa hantum walhawey ga kan cindi ijinawey ga kan ti šenni woyaa (10) kan a n'i har war se tondi hondoo boñ, nuunaa game, jamaa margaroo hane. Abadantaa n'ay noo walhawey. ⁵ Ay willi ka zunbu hondoo boñ, ay na walhawey dañ sundukoo kan ay n'a tee ra. I cindi no din sanda takaa kan nda Abadantaa n'ay yaamar.

⁶ Izirayel borey hun Bene-Yakan dayey ka koy Mosera. No din ra Haruna buu, a suturandi. Nga iz'a-

roo Eleyazar na *sargari juwalyan* goyoo zaa dogoo ra. ⁷ I hun no din ka koy Gudgoda, i hun Gudgoda ka koy Yotbata kanj ti hari ganda.

⁸ Alwaatoo woo ra, Abadantaa na Lewi alkabiilaa danjere ga hala i ma Abadantaa *amaanaa* sundukoo zaa, hala i ma kay Abadantaa jine ka goy a se, ka gaara jamaa se Abadantaa maanoo ga hala hõ. ⁹ Woo se Lewi sii nda baa, a sii nda tubu nga armey bande, Abadantaa zaati ti nga tuboo, sanda takaa kanj nda Abadantaa, ni Koyoo n'a har a se.

¹⁰ Ay cindi tondi hondoo boŋ sanda cee jinaa takaa, zaari woytaaci (40) nda cijin woytaaci (40). Hiino mo, Abadantaa na hanjajer ya ne, Abadantaa mana baa nga ma ni halaci. ¹¹ Abadantaa nee ya ne: «Tun, ma huru jamaa jine, i ma huru gandaa ra k'a mayray kanj ay n'a žee ngi baabey se kanj ay g'a noo i se.»

Baa Abadantaa, ma hanjajer a se

¹² «Sohõ Izirayel, macin no Abadantaa, ni Koyoo g'a wiri ni ga? Nda man'ti ma hunbur Abadantaa, ni Koyoo, ka nga fondawey kul gana, ma bag'a, ma goy Abadantaa, ni Koyoo se nda ni binoo kul nda ni hundoo kul, ¹³ ka Abadantaa yaamarey nda nga hantumey kul dii kanj ay g'i noo war se hõ, hala ma duu gomni.

¹⁴ Nga ne, Abadantaa, ni Koyoo wane nda beenawey, nda beenawey beenawey, nda gandaa nda haya kul kanj goo a ra. ¹⁵ Ni baabey hinne ga Abadantaa hawa, ngi no a bag'ey, a na ngi hayroo suuba dumawey ga, war no a na war suuba dumey kul ra, sanda hõ takaa. ¹⁶ Wa war biney danjangu, war masi yee ka war hijey šendandi. ¹⁷ Zama Abadantaa, war Koyoo ti irkoyey Irkoy, nga ti koyey Koyoo, Irkoy beeroo, Hinikoyoo kanj boro ma hunbur a, a si borey bisandi cere, a si sufuray taa. ¹⁸ A ga faasa alyatim nda woy kanj kurŋoo buu se, a ga baa yaw, a g'a noo ŋaayan nda bankaaray. ¹⁹ War ma baa yaw, zama war nka tee yaw Misira gandaa ra.

²⁰ Abadantaa, ni Koyoo no ma hunbur a, nga se ma goy, nga ga ma hawa, nga maanoo ga n'ga žee. ²¹ Nga no m'a ka bolsay, nga ti ni Koyoo, nga no ka teegoy beeri hunburantey wey kanj ni money dii ey tee ni do. ²² Ni baabey kanj doo Misira man'ti kala boro woyye (70). Sohõ Abadantaa, ni Koyoo na ni boobandi sanda beenaa handarawey.»

Baa Abadantaa, ma nga yaamarey dii

11 «Ma baa Abadantaa, ni Koyoo, waati kul ma nga talfey, nda nga hantumey, nda nga fondawey, nda nga yaamarey dii. ² Hõ war ma bay kanj man'ti war izey no ka Abadantaa, war Koyoo aladaboo bay, i mana dii nga beeraa, nda nga kabe gaabantaa, nda nga hinoo, ³ nda nga tammaasawey, nda nga teegoyey kanj a n'i tee Misira game, nda Firawuuna, Misira kokoyoo, nda nga gandaa kul se, ⁴ nda woo kanj a n'a tee Misira wongu-izey se, nda nga baryey, nda nga bari torkawey, nda takaa kanj nda Kakaarey teekoo haroo daabu i ga waatoo kanj i ga war gaaray. Abadantaa n'i derandi hala hõ, ⁵ nda woo kanj a n'a tee saajoo ra

hala war kaayanoo nongoo woo ra, ⁶ nda hayaa kanj a n'a tee Ruben alkabiilaa boro kanj ti Eliyab iz'arey Datanj nda Abiram se, takaa kanj nda laboo na nga mijoo feeri k'i gon Izirayel kul game, ngi nda ngi hugey borey, nda ngi hukkumey, nda haya kul kanj hanga i bande. ⁷ Zama war money dii Abadantaa teegoy beeroo kul kanj a n'a tee. ⁸ Yaamaroo kul kanj ay g'a noo ma ne hõ, war m'a dii, hala war ma duu gaabi ka gandaa dii kanj war goo ma bisa ka koy a mayray, ⁹ hala war ma duu aloomur gandaa ra kanj Abadantaa žee war baabey se kanj nga g'a noo ngi nda ngi hayroo se, gandaa woo kanj ra waa nda yuu ga tee hari.»

Gandaa kanj Abadantaa ga huga nda a

¹⁰ «Gandaa kanj ra n'ga huru k'a mayray man'ti Misira gandaa cine kanj ra war fatta, kanj ra n'ga ni dumiyoo say, n'ga hanjandi nda ni cewey sanda takaa kanj boro g'a tee saddiŋa se. ¹¹ Gandaa kanj ra war goo ma bisa ka koy a mayray man'ti kala tondi honduyanj nda gooruyanj ganda kanj ga beenaa ncirŋoo haroo hanj.

¹² Ganda no kanj nda Abadantaa, ni Koyoo ga huga, waati kul Abadantaa, ni Koyoo money goo a ga, jiiroo sintinoo ka koy benantaa ga.

¹³ Nda war na hanjajer ka boori ay yaamarey se kanj nda ay ga war yaamar hõ, ka baa Abadantaa, war Koyoo, ka goy a se nda war binoo kul nda war hundoo kul, ¹⁴ ay ga war gandaa noo ncirŋi nga waatoo ra, ncirŋi jinawey nda ikokorantey, n'ga ni alkamaa hegay, nda ni *alaneb* haroo, nda ni jiyoo. ¹⁵ Ay ga subu zayandi hawsaa ra ni adabbawey se, n'ga ŋaa hala ma kungu.

¹⁶ Wa hawgay war biney masi koy dargandi, ka mooru ka koy koy tanayanj gana ka sujudu i jine. ¹⁷ Abadantaa ga futu war ga, a ga beenaa daabu, de ncirŋi si kanj, laboo si yee ka ize tee, war ga cahã ka dere ganda hennaa ra kanj Abadantaa g'a noo war se. ¹⁸ W'ay šenney wey kanj ay g'i har war se danj war biney nda war hundey ra. War m'i haw war kabey ga sanda tammaasa, m'i haw war tepawey mo ga. ¹⁹ War m'i cawandi war izey se, war m'i har waati kanj n'goo hugey do, nda waati kanj n'ga dira, nda waati kanj n'ga kani nda waati kanj n'ga tun. ²⁰ M'i hantum ni hugoo ganboo carawey ga nda ni koyrawey mijey ga. ²¹ Woo ra war haney nda war izey haney gandaa ra kanj Abadantaa žee war baabey se kanj nga g'a noo i se, ga hanse ka kuku sanda beenaa kanj goo laboo se beene haney.

²² Zama nda war na yaamaroo woo kul kanj ay n'a noo war se hõ dii ka dira nda a, ka baa Abadantaa, war Koyoo, ka hanga nga fondawey kul, ka hawa a ga, ²³ Abadantaa ga dumey wey kul gaaray war jine, war ga dumiyanj gaaray kanj boobo nda war, i gaabi nda war. ²⁴ Nongu kul kanj ra war ceetaamey bisa, ga tee war wane. War gandaa ti k'a dii za saajoo ra hala Libanj gandaa ra, k'a dii za Efrat isaa do hala Dangay teekoo † do. ²⁵ Boro kul si hin ka kay war jine. Abadantaa, war Koyoo ga binedunbay nda hunburay danj ganda kul kanj ra war huru, sanda takaa kanj nda a n'a har war se.

† Dangay teekoo da ti Mediterane teekoo.

²⁶ Guna, agay, hō ay ga albarka nda laaliyan danj war jine. ²⁷ War ga duu albarka nda war ga hanjajer Abadantaa, war Koyoo yaamarey se kanj ay g'i noo war se hō. ²⁸ War ga duu laaliyan nda war si hanjajer Abadantaa, war Koyoo yaamarey se, ka hun fonda ga kanj ay g'a noo war se hō ka hanga koy tanayanj kanj war s'i bay. ²⁹ Waati kanj Abadantaa, ni Koyoo, na ni danj gandaa ra kanj ra n'ga huru k'a mayray, ma albar-ka gaara Garizim tondi hondoo boŋ, ma laaliyan gaara Ebal tondi hondoo boŋ. ³⁰ Tondi hondey wey sii kala Žurdeŋ kabe faa ga, waynakanj here, Kananj borey kanj ga goro Ganganoo gandaa ra, Gilgal tenje, More tuuriŋaa beerey jere. ³¹ War ga koy Žurdeŋ isaa deŋ ka huru gandaa ra kanj Abadantaa, war Koyoo g'a noo war se k'a mayray. War g'a mayray, war ga goro a ra. ³² War ma hawgay, war ma hantumey nda fondawey kul ka dira kanj ay g'i danj war jine hō.»

Abadantaa ašariyawey

12 «Hantumey nda fondawey ne kanj war m'i dii k'i ka dira gandaa ra kanj Abadantaa, war baabey Koyoo n'a noo ma ne hala m'a mayray, ni aloomuroo kul kanj n'g'a tee laboo ga.»

Nongu henanante follokaa

² «Dumey kanj war g'i gaaray, nongey kul kanj ra i na ngi koyey gana, war m'i halaci tondi hondu beerey ga, nda hondey ga, nda tuuri firzi kul cire. ³ War ma ngi sargari tonadogey kayri, war ma ngi tondey kanj i n'i kayandi k'i gana kayri, war ma ngi Ašera toorey ton nu-une ra k'i tee boosu, war ma ngi toorey kayri, war ma maaney derandi k'i kaa no din. ⁴ War masi ngi takaa tee Abadantaa, war Koyoo se. ⁵ War m'a gana nongoo hinne ra kanj Abadantaa, war Koyoo g'a suuba war alkabiilawey kul ra ka nga maanoo danj a ga k'a gorandi no din. No din ra ma koy. ⁶ No din ra war ma koy nda war sargari kukurantey, nda war sargarey, nda war azakkawey, nda hayey kanj war n'i kaa Abadantaa se sanda baa, nda meefurey, nda hayey kanj war n'i kaa nda war boŋ, nda war adabba beerey nda ibuuney gunde jinawey. ⁷ No din ra war ma ŋaa Abadantaa, war Koyoo jine, de war nda war hugey borey, war ma ŋaali nda war goyey albarkawey kul kanj nda Abadantaa, ni Koyoo na albarka danj ni ra.

⁸ War masi takaa tee kanj ir goo m'a tee hō kanj ti boro kul ga haya tee kanj kan a se. ⁹ Zama hala sohō war mana too hunanzam dogoo ra, tuboo kanj Abadantaa, ni Koyoo g'a noo ma ne. ¹⁰ Waati kanj war na Žurdeŋ isaa deŋ, war goro gandaa ra kanj Abadantaa, war Koyoo g'a noo war se a ma tee war tuboo, ka war noo hunanzamay ka war kaa war iberey kanj ga war kuubi ka war bere kabey ra, war ga goro nda baani. ¹¹ Woo ra nongoo kanj Abadantaa, war Koyoo g'a suuba ka nga maanoo gorandi a ra, no din ra war ma kate hayaa kul kanj nda ay ga war yaamar, war sargari kukurantey, nda war sargarey, nda war azakkawey, nda hayey kanj war g'i kaa Abadantaa se san-

da baa, nda sargari suubantey kanj war n'i tee meefur Abadantaa maanoo ga. ¹² War ma ŋaali Abadantaa, war Koyoo jine, war, nda war iz'arey, nda war ize woyey, nda war banney, nda war koŋney, nda Lewi bora kanj goo war koyrawey ra, zama a sii nda baa, a sii nda tubu war bande.

¹³ Hawgay masi ni sargari kukurantey kaa nongu kul kanj n'dii a ra. ¹⁴ Nongoo hinne kanj Abadantaa g'a suuba ni alkabiilawey affoo ra, nga ra n'ga ni sargari kukurantey kaa, no din ra ma hayaa kul tee kanj ay g'a har ma ne. ¹⁵ Amma n'ga hin ka adabba koosu, ka ŋaa hamoo ra haya kanj n'baa ni koyrawey kul ra, ka sawa nda albarkaa kanj Abadantaa, ni Koyoo g'a noo ma ne. Boro kanj si henan nda boro kanj ga henan ga hin k'a ŋaa ni mma nee ŋaayan de sanda takaa kanj nda boro ga jeeri wala hira ŋaa. ¹⁶ Hayaa hinne kanj no, war masi kuri ŋaa, m'a mun laboo ra sanda hari.

¹⁷ N'si hima ka ni alkamaa, nda ni *alaneb* haroo, nda ni jiyoo azakkawey ŋaa ni koyrawey ra, takaa din da ti ni adabba beerey nda ibuuney gunde jinawey, nda ni sargarey kul kanj n'n'i kaa meefur se, nda ni sargarey kanj n'n'i kaa nda ni boŋ, nda hayey kanj n'n'i kaa Abadantaa se sanda baa. ¹⁸ Amma Abadantaa, ni Koyoo hinne jine, nongoo kanj Abadantaa, ni Koyoo g'a suuba, no din ra n'g'i ŋaa, ni, nda ni iz'aroo, nda ni ize woyoo, nda ni banŋaa, nda ni koŋŋaa, nda Lewi boro kanj goo ni koyrawey ra. Ma ŋaali Abadantaa, ni Koyoo jine nda ni goyey albarkawey kul. ¹⁹ Hawgay masi Lewi boro yala aloomuroo kul ra kanj n'g'a tee ni gandaa ra.

²⁰ Waati kanj Abadantaa, ni Koyoo na ni gandaa beerandi sanda takaa kanj nda a n'a har ma ne, de n'ga nee: «Ay ga booni ya ham ŋaa», zama ham booni na ni dii, n'ga hin ka ham ŋaa nda woo kanj ga kan ma ne.

²¹ Nda nongoo kanj Abadantaa, ni Koyoo g'a suuba ka nga maanoo danj a ga, ga hanse ka mooru ni dogoo, n'ga hin ka koosa adabba beerey nda ibuuney ra kanj Abadantaa n'i noo ma ne, nda takaa kanj nda ay na ni yaamar, n'ga hin k'i ŋaa ni koyrawey ra nda woo kanj ga kan ma ne. ²² M'a ŋaa ni mma nee ŋaayan de sanda takaa kanj nda boro ga jeeri wala hira ŋaa, boro kanj si henan g'a ŋaa, boro kanj ga henan mo ga hin k'a ŋaa. ²³ Amma ma hanse ka ni boŋ dii masi kuri ŋaa, zama kuri man'ti kala hundi, masi hundi ŋaa hamoo bande. ²⁴ Mas'a ŋaa, m'a mun laboo ga sanda hari. ²⁵ Mas'a ŋaa, hala ma duu gomni, ni nda ni izey ni banda ga, zama n'na haya tee kanj ga kan Abadantaa se.

²⁶ Amma hayey kanj n'n'i danj jere ga Irkoy se nda ni meefur sargarey, ngi no n'ga kate ey nongoo ra kanj Abadantaa g'a suuba. ²⁷ N'ga ni sargari kukurantey, hamoo nda kuroo kaa Abadantaa, ni Koyoo sargari tonadogoo ga. Ni sargarey kuroo ga doorandi Abadantaa, ni Koyoo sargari tonadogoo ga, ma hamoo ŋaa. ²⁸ Šenney wey kul kanj nda ay ga ni yaamar hō dii, ma hanjajer i se, hala waati kul ma duu gomni, ni nda ni izey ni banda ga, zama n'na haya tee kanj ga boori, a ga kan Abadantaa, ni Koyoo se.»

Izirayel borey si hima ka ganda tanawey borey denden

²⁹ «Waati kaŋ Abadantaa, ni Koyoo na dumey tuusu kaŋ n'ga kaa k'i gaaray ni jine, waati kaŋ n'n'i gaaray, de ni goro ngi gandaa ra, ³⁰ hawgay masi kaŋ kumsay ra kaŋ ti k'i denden, kaŋ i halaci ni jine banda ga. Hawgay masi ngi koyey alhabar hãa ka nee: «Taka foo nda gandawey wey na ngi koyey gana, hala agay mo ma ngi takaa tee?» ³¹ Masi woo tee Abadantaa, ni Koyoo se, zama haya futu dumi kul no i g'a tee ngi koyey se kaŋ Abadantaa g'i konnay. I ga koy hala nongu kaŋ ra i ga ngi iz'arey nda ngi ize woyey ton nuune ra ngi koyey se k'i tee boosu.»

13 «Šennoo kul kaŋ nda ay ga war yaamar, war ma gaabandi k'a ka dira, masi haya kul tonton a ga, masi haya kul kaa a ra.»

Tooru ganakey

² «Nda annabi wala handirikaw fatta war ra kaŋ na tammaasa wala kayfi har ma ne, ³ de tammaasaa wala kayfoo kaŋ a n'a har ma ne tee, a nee: «Ir ma hanga koy tanayan bande» kaŋyan n's'i bay, «ir ma goy i se», ⁴ masi haŋajer annaboo woo nda handirika woo šenney se, zama Abadantaa, war Koyoo no ma war sii ka dii wala war ga baa Abadantaa, war Koyoo, nda war bi-noo kul nda war hundoo kul. ⁵ Wa hanga Abadantaa, war Koyoo bande, war ma hunbur a, war ma nga yaamarey dii, war ma haŋajer a se, nga se war ma goy, war ma hawa a ga. ⁶ Annaboo woo wala handirika woo ga wiiyandi, zama a nka tureyan tunandi Abadantaa, war Koyoo ga kaŋ na war fattandi Misira gandaa ra, de a na ni kaa tamtaray hugoo ra. A baa nga ma ni kaa fondaa ra kaŋ Abadantaa, ni Koyoo na ni yaamar ma hanga a. Woo ra n'ga ifutu kaa war game.

⁷ Nda ni armaa, ni jaa-izoo, wala ni iz'aroo, wala ni ize woyoo, wala woyoo kaŋ ga kani ni gandoo ra, wala ni ceroo kaŋ n'ga bag'a sanda ni, ga ni derandi tuguyan ra ka nee: «Ir ma koy goy koy tanayan se», koyyan kaŋ n's'i bay, ni baabey man'i bay, ⁸ jamawey kaŋ ga war kuubi ka war bere koyey ra, a ma tee wey kaŋ ga man ni wala wey kaŋ ga mooru ni, ka koy laboo boŋ foo ga ka koy boŋ faa ga, ⁹ masi yadda a ga, masi haŋajer a se, masi hinna a se, mas'a kaa, mas'a sutura. ¹⁰ Šikka sii m'a wii, ma tee boro jinaa kaŋ ga kabe daŋ a ga k'a wii, woo banda ga, jamaa kul. ¹¹ M'a warra nda tondi k'a wii, a ga buu, zama a nka ceeci ka ni moorandi Abadantaa, ni Koyoo kaŋ na ni fattandi Misira gandaa ra, tamtaray hugoo ra. ¹² Izirayel kul ga maar'a, de i ga hunbur, i si goy futaa woo cine tee ni do koyne.

¹³ Nda ni maa haya ga harandi koyrawey affoo ga kaŋ Abadantaa, ni Koyoo n'i noo ma ne ma goro i ra, ¹⁴ kaŋ boro yaadayay fatta ni borey ra ka ngi koyrawey borey tusa ka nee: «Ir ma koy goy koy tanayan se», koyyan kaŋ war s'i bay, ¹⁵ ma ceeci, ma guna ka bay, ma hãayan cere-ceranteyay tee. Nga ne, nda hayaa ci-mi no, hayaa teendi, almuhaloo woo teendi war game, ¹⁶ šikka sii, ma koyraa din borey wii nda takuba, nga

nda haya kul kaŋ goo a ra, ba adabbawey kaŋ goo a ra, m'i kul halaci sōy nda takuba. ¹⁷ Ma nga *alganiimaa* kul marga farroo gamoo ra, ma nuune daŋ koyraa ra nda alganiimaa kul kaŋ goo a ra, m'i kul sarga Abadantaa, ni Koyoo maŋnoo ga sanda sargari kaŋ tonandi hala a ma ben, a ga tee hala abada koyra kaŋ kayri, a si yee ka cinandi koyne. ¹⁸ Ni kaboo masi tuku haya kul do kaŋ harram, hala Abadantaa ma yee nga futuyan beeroo se banda, a ma tamalla ma ne, a ma hinne ma ne, a ma ni boobandi sanda takaa kaŋ nda a n'a žee ni baabey se. ¹⁹ Hayaa kaŋ no ti, ma haŋajer Abadantaa, ni Koyoo se ka nga yaamarey kul dii kaŋ ay g'i noo ma ne hō, ka haya tee kaŋ ga kan Abadantaa, ni Koyoo se.»

Alaadawey kaŋ si teendi buuyan ra

14 «War man'ti kala izeyay Abadantaa, war Koyoo se. War masi žeeeri kaa war gaahamey ga, war masi war teŋaa hinbirey kaa bukaw se. ² Zama ni man'ti kala jama henanante Abadantaa, ni Koyoo se. Ni no Abadantaa, ni Koyoo n'a suuba hala ma tee nga halaalaa dumey kul kaŋ goo laboo ga game.»

Hamey kaŋ ga halal nda iharramantey

³ «Masi haya harramante kul ŋaa. ⁴ Adabbawey kaŋ war ga hin k'i ŋaa ne: haw, nda feeji, nda hancin, ⁵ nda hira, nda jeeri, nda cofoowa, nda ganjihancin, nda kooba, nda honday, nda ganjifeeji. ⁶ Adabba kul kaŋ nga kobsey ga faya, amma ceetaamey si fersi ihinka, a ga goyaw, war ga hin k'i ŋaa. ⁷ Amma wey kaŋ si ŋandi kaŋ ga goyaw, kobsey ga faya, i ga fersi ihinka ne: yoo, nda ntabay, tondoo-ntabay, i ga goyaw, amma kobsey si faya. I ga harram war se. ⁸ Nda nbirŋa, zama kobsey ga faya, amma a si goyaw, a ga harram war se. War masi ngi hamey ŋaa, war masi tuku ngi jifaa ga.

⁹ Wey kaŋ war ga hin k'i ŋaa hayey kul kaŋ goo haroo ra ne: woo kaŋ goo nda ziihaya nda kokoši, war m'i ŋaa. ¹⁰ Amma wey kul kaŋ sii nda ziihaya nda kokoši, war mas'i ŋaa, i ga harram war se.

¹¹ Ciraw halalante kul war ga hin k'a ŋaa. ¹² Amma wey kaŋ war mas'i ŋaa ti: jigaara, nda jigaara kaabekoyni, nda taši, ¹³ nda algabu ciray, nda algabu bibi, nda milan dumi nda dumi, ¹⁴ nda gaaru-gaaru dumi kul, ¹⁵ nda taatagay, nda cirawfutu, nda jufuleele, nda gabu dumi nda dumi, ¹⁶ nda duuranba, nda cirawfutu beeri, nda cirawfutu kaaray, ¹⁷ nda saajoo cirawfutu, nda jigaara, nda miri-miri-ngondiya, ¹⁸ nda alwaaliya, nda cirawkaaray dumi nda dumi, nda ciraw zunbukoyni, nda atafirfir. ¹⁹ Fatakoyni kaccu kul kaŋ ga deesi ga harram war se, a si ŋandi. ²⁰ Amma ciraw halalante kul war ga hin k'a ŋaa.

²¹ War masi jifa kul ŋaa, taabuši kaŋ goo ni koyrawey ra se m'a noo a m'a ŋaa, wala m'a neere yaw se, zama ni man'ti kala jama henanante Abadantaa, ni Koyoo se. Masi hancin-ize hina ŋaŋoo wawaa ra.» †

† Fattaroo 23.19; 34.26.

Azakkaa ašariyaa

²² «Ni faaroo duuraa kul, *azakkaa* kaa a ra, hayaa kanj ni faaroo ga kate a jiiri ka kaa jiiri. ²³ Abadantaa, ni Koyoo jine, nongoo kanj a g'a suuba ka nga maanoo gorandi a ra, ma ni alkamaa, nda ni *alaneb* haroo, nda ni jiyoo, nda ni adabba beerey nda ibuuney gunde jinaawey azakkaa ŋaa, woo ra n'ga wan ka hunbur Abadantaa, ni Koyoo waati kul. ²⁴ Waatoo kanj Abadantaa, ni Koyoo na albarka danj ni ra, de nongoo kanj Abadantaa, ni Koyoo n'a suuba ka nga maanoo danj a ga, ga mooru ma ne, nda fonda ga kuu ma ne ka koy nda a se, ²⁵ woo ra ma azakkaa barmay nooru, ma nooroo kunsum ni kaboo ra, ma koy nongoo ra kanj Abadantaa, ni Koyoo g'a suuba. ²⁶ No din ra ma nooroo day nda haya kul kanj n'baa, adabba beeri nda ibuuna, alaneb hari moora nda harifutu, haya kul kanj kan ma ne. Ma ŋaa no din Abadantaa, ni Koyoo jine, ma ŋaali, ni nda ni alaayaney. ²⁷ *Lewi bora* kanj goo ni koyrawey ra, mas'a yala, zama a sii nda baa, a sii nda tubu ni bande.

²⁸ Jiiri hinza kul banda ga, jiiri hinzantoo faaroo duuraa azakkaa kul fattandi, m'a jisi ni koyrawey ra. ²⁹ Waatoo din, Lewi bora ga kaa kanj sii nda baa, a sii nda tubu ni bande, nda taabuŋoo, nda alyatimoo, nda woyoo kanj kurŋoo buu kanjanj goo ni koyrawey ra, i ga ŋaa hala i ma kungu, hala Abadantaa, ni Koyoo ma albarka danj goyey kul kanj ni kabey g'i tee ra.»

Jiiri iyye kul garawey ga nanjandi

15 «Jiiri iyye kul benantaa ga, ma garawey nanj. ² Takaa ne kanj nda nanjanoo ga teendi: garawmaykaw kul kanj garaw nga cinaa se, g'a nanj a se. A masi nga cinaa wala nga armaa cahāndi, zama nanjanoo kanj ga teendi Abadantaa maanoo ga, feendi. ³ N'ga hin ka yaw cahāndi, amma woo kanj n'g'a may ni armaa ga, m'a nanj a se. ⁴ Haya kanj no, talka si hima ka bara ni do, zama Abadantaa ga hanse ka albarka danj ni ra gandaa ra kanj Abadantaa, ni Koyoo g'a noo ma ne sanda tubu hala m'a mayray, ⁵ hayaa hinne kanj no man'ti kala ma hanse ka hanjajer Abadantaa, ni Koyoo se, ka gaabandi ka yaamaroo woo kul kanj ay g'a noo ma ne hō ka dira. ⁶ Zama Abadantaa, ni Koyoo ga albarka danj ni ra sanda takaa kanj nda a n'a har ma ne, n'ga garaw ganda boobo se nda tolme, amma ni, n'si garaw zaa nda tolme, n'ga ganda boobo laama, amma i si ni laama.

⁷ Nda ni do talka goo ni armyey ra, ni koyrawey affoo ra, ni gandaa ra kanj Abadantaa, ni Koyoo g'a noo ma ne, masi ni binoo kogandi a ga, masi ni kaboo ŋendan-di ni arma talkaa se. ⁸ Ma hanse ka ni kaboo feeri a se k'a garaw nda kabedoonay haya kanj ga nga almu-raadey hanse a se. ⁹ Ni borj hawgay masi anniya futu zaa ni binoo ra ka nee: «Jiiri iyyantoo man, nanjanoo jii-roo» ka ni arma talkaa guna nda guna futay, de man'a noo haya kul. A ga kaati ka Abadantaa cee ni ga, de n'ga duu zunubu. ¹⁰ A noo nda kabedoonay, ni binoo

masi maray waati kanj n'g'a noo, nda n'na woo tee, Abadantaa, ni Koyoo ga albarka danj ni teegoyey kul ra nda ni kabe goyey kul ra. ¹¹ Talka si ben gandaa ra, woo se ay ga ni yaamar ka nee: «Ma hanse ka kabedoonay ni arma talkaa wala alfukaaroo se kanj goo ni gandaa ra.»»

Baŋney sawalyanoo

¹² «Nda ni armaa Ebere, aru wala woy na nga borj neere ma ne, a ga goy ma ne jiiri iddu, amma jiiri iyyantoo ra m'a sawal, m'a nanj a ma hun ni do. ¹³ Waati kanj n'n'a sawal k'a nanj a ma hun ni do, mas'a nanj a ma koy kabe koonu. ¹⁴ M'a noo nda kabedoonay gomni ni adabba buuney ra, nda ni attamoo ra, nda ni *alaneb* haroo ra. M'a noo gomney ra kanj nda Abadantaa, ni Koyoo na albarka danj ni ra. ¹⁵ Ma hongu kanj ni cindi ka tee baŋŋa Misira gandaa ra, Abadantaa, ni Koyoo na ni feeri, woo se ay ga ni noo yaamaroo woo hō. ¹⁶ Nda ni baŋŋaa nee ma ne: «Ay si baa ya hun ni do», zama a ga baa ni nda ni borey, de mo a ga saabu ni do, ¹⁷ ma taaji zaa ka hanjaja fun ganboo caraa ga, a ga tee ni baŋŋaa hala abada. Taka follokaa no n'g'a tee ni koŋŋaa se. ¹⁸ A masi tee ma ne ŋenday k'a sawal a ma koy, zama a nka goy ma ne jiiri iddu, de mo alba-haa kanj n'duu a ga too goykaw banaa cine hinka. Nda n'na woo tee, Abadantaa, ni Koyoo ga albarka danj haya kul kanj n'g'a tee ra.»

Adabba iz'aru jinaa ašariyaa

¹⁹ «Gunde jinaa aru kanj hayandi ni adabba beerey nda ibuuney ra, m'a yeeti jere ga Abadantaa, ni Koyoo se. Masi goy nda ni adabba beerey gunde jinaa, masi ni adabba buuney gunde jinaa hinbiroo kosu.

²⁰ Abadantaa, ni Koyoo jine ma adabba gunde jinaa ŋaa, ni nda ni alaayaney, jiiri ka kaa jiiri, nongoo kanj Abadantaa g'a suuba. ²¹ Nda malal goo a ga, a ga solli, wala danaw no, wala malal beeri dumi kul kanj no goo a ga, mas'a kaa sargari Abadantaa, ni Koyoo maanoo ga. ²² M'a ŋaa ni koyrawey ra, boro kanj si henan nda boro kanj ga henan ga hin k'a ŋaa ni mma nee ŋaayan de sanda takaa kanj nda boro ga jeeri wala hira ŋaa. ²³ Hayaa hinne kanj no, masi kuroo ŋaa, m'a mun laboo ra sanda hari.»

Borcintaraa jingaroo

16 «Abib handoo † kayandi, ma *Borcintaraa jingaroo* tee Abadantaa, ni Koyoo maanoo ga, zama Abib handoo ra Abadantaa, ni Koyoo na ni fattandi Misira cijinoo ra. ² Borcintaraa jingaroo se ma adabba buuna nda ibeeri kaa sargari Abadantaa, ni Koyoo maanoo ga, nongoo ra kanj Abadantaa g'a suuba ka nga maanoo gorandi a ra. ³ Jingaroo woo ŋaayaney ra masi haya kul ŋaa kanj ra dolobiri goo, jirbi iyye ma takula ŋaa kanj ra dolobiri sii, binemarayyan takula, zama cahāyan nda ni fatta Misira gandaa ra. Ni hunaroo kul ra ma hongu hanoo kanj ni fatta Misira gandaa ra.

† *Fattaroo* 13.4.

⁴ Dolobiri si hima ka diyandi ni do, ni laboo kul ra jirbi iyye. Hamoo kaŋ n'g'a kaa sargari han jinaa almaaroo ra, haya kul masi kani a ra hala subaa ra. ⁵ N'si hin ka Borcintaraa jingaroo sargaroo kaa koyrawey affoo kul ra kaŋ Abadantaa, ni Koyoo g'i noo ma ne. ⁶ Nongoo hinne kaŋ Abadantaa, ni Koyoo g'a suuba ka nga maapoo gorandi a ra, nga ra n'ga Borcintaraa jingaroo sargaroo kaa almaaroo ra, waynaa kaŋyanoo ga, dimmaa kaŋ ga ni fatta Misira. ⁷ M'a hina, m'a ŋaa nongoo ra kaŋ Abadantaa, ni Koyoo g'a suuba. Subbaahoo ra, n'ga willi ka koy ni do. ⁸ Jirbi iddu ma takula ŋaa kaŋ ra dolobiri sii, jirbi iyyantoo hane margari kayante ga tee Abadantaa, ni Koyoo maapoo ga. Masi goy kul tee.»

Jirbiyyewey jingaroo

⁹ «Ma jirbiyye hala cee iyye kabu, ma sintin ka jirbiyye iyyaa kabu hanoo kaŋ cendey ga huru alkama jeeney ra. ¹⁰ Woo banda ga, ma *Jirbiyyewey jingaroo* tee Abadantaa, ni Koyoo maapoo ga. Sargaroo kaŋ n'g'a kaa nda ni boŋ ma sawa nda albarkaa kaŋ Abadantaa, ni Koyoo n'a daŋ ni ra. ¹¹ Ma ŋaali Abadantaa, ni Koyoo jine nongoo ra kaŋ a n'a suuba ka nga maapoo gorandi a ra, ni, nda ni iz'aroo, nda ni ize woyoo, nda ni baŋŋaa, nda ni koŋŋaa, nda *Lewi bora* kaŋ goo ni koyrawey ra, nda taabuŋoo, nda alyatimoo, nda woyoo kaŋ kurŋoo buu kaŋyanoo goo ni bande. ¹² Ma hongu kaŋ ni cindi ka tee baŋŋa Misira, ma gaabandi ka yaamarey kul ka dira.»

Tendewey jingaroo

¹³ «Ma *Tendewey jingaroo* tee jirbi iyye waati kaŋ ni attamoo nda ni *alaneb* haroo hegaa tee. ¹⁴ Ma ŋaali jingaroo ra, ni, nda ni iz'aroo, nda ni ize woyoo, nda ni baŋŋaa, nda ni koŋŋaa, nda *Lewi bora*, nda taabuŋoo, nda alyatimoo, nda woyoo kaŋ kurŋoo buu kaŋ goo ni koyrawey ra. ¹⁵ Ma jingaroo tee jirbi iyye Abadantaa, ni Koyoo maapoo ga nongoo ra kaŋ Abadantaa, ni Koyoo g'a suuba, zama Abadantaa, ni Koyoo ga albarka daŋ ni hegawey kul ra, nda goyey kul kaŋ ni kabey g'i tee, n'ga duu ŋaali beeri. ¹⁶ Jiiroo ra cee hinza, jamaa arey kul ga hima ka kaa Abadantaa, ni Koyoo jine nongoo kaŋ a g'a suuba ra: *Takulawey kaŋ ra dolobiri sii jingaroo* ra, nda *Jirbiyyewey jingaroo* ra, nda *Tendewey jingaroo* ra. Boro si kaa Abadantaa jine kabe koonu. ¹⁷ Boro foo kul ga hayaa noo kaŋ a ga hin a, ka sawa nda albarkaa kaŋ Abadantaa n'a daŋ a ra.»

Ašariyawey kaŋ gorandi alkaaley se

¹⁸ «Ma alkaaliyaŋ nda šenni toonandikawyaŋ gorandi koyrawey kul ra kaŋ Abadantaa, ni Koyoo g'i noo ma ne, hugu ka koy hugu, i ma jamaa ciiti nda šerretaray. ¹⁹ Masi ciiti šiirandi, masi borey bisandi cere, masi sufuray taa, zama sufuray mma lakkalkoyney danandi, a ga boro šerrantey šennoo šiirandi. ²⁰ Ma hanse ka gaabandi šerretaray ga, hala ma duu ka huna, de ma gandaa mayray kaŋ Abadantaa, ni Koyoo g'a noo ma ne.»

Tooru ganayan harramandi

²¹ «Masi bundu tee *Ašera* tooru k'a sinji Abadantaa, ni Koyoo sargari tonadogoo kaŋ n'g'a tee ni boŋ se jeroo ga. ²² Masi tondi tee tooru k'a kayandi k'a gana, haya no kaŋ Abadantaa, ni Koyoo ga konna a.»

17 «Masi haw, wala feeji, wala hancin kaŋ ra malal wala dori goo kaa sargari Abadantaa, ni Koyoo se: almuhul no Abadantaa, ni Koyoo do. ² Koyrawey kaŋ Abadantaa, ni Koyoo n'i noo ma ne, nda a gar kaŋ affoo i ra aru wala woy goo kaŋ ga haya tee kaŋ si kan Abadantaa, ni Koyoo se, ka nga *amaana* dunbu, ³ ka koy tanayaŋ gana ka sujudu i se, wala waynaa jine, wala handoo, wala beenaa handarawey, haya kaŋ man'ti woo kaŋ ay n'a har, ⁴ nda i kate ma ne alhabaroo, wala ni nka maar'a, ma hanse ka ceeci ka guna wala cimi no, wala a teendi, wala almuhaloo woo teen-di Izirayel ra. ⁵ Ma aroo din wala woyoo din kaŋ na goy futaa woo tee ka fatta ka koy koyraa miŋoo ga, aroo wala woyoo, war m'a warra nda tondi k'a wii, a ga buu. ⁶ Boro kaŋ ga hima nda buuyan ga wiiyandi seede hin-ka wala ihinza šennoo ga. A si wiiyandi seede folloku šennoo ga. ⁷ Seedewey ti boro jinawey kaŋ ga ka kabe jer k'a kar k'a wii, woo banda ga, jamaa kul. Woo ra n'ga ifutu kaa war game.»

Ciiti šendey šennoo

⁸ «Nda boro wiiyan šenni, wala cere hooyan haya ga, wala cere marayyan, cere hooyan kul kaŋ tee ni koyrawey ra, de nga ciitoo ga šendi ma ne, ma tun ka žigi ka koy nongoo ra kaŋ Abadantaa, ni Koyoo g'a suuba. ⁹ Ma koy *sargari juwalkey* do kaŋ ti *Lewi borey*, nda alkaaloo kaŋ hanoo din goo nga goy zaarey ra, ma ceeci, de i ga takaa har ma ne kaŋ nda ciitoo dunbandi. ¹⁰ Ma dira nda takaa kaŋ nda i na ciitoo dunbu ma ne nongoo ra kaŋ Abadantaa n'a suuba, ma gaabandi ka dira nda takaa kaŋ nda i n'a har ma ne. ¹¹ Ma dira nda ašariyaa kaŋ i g'a har ma ne, nda ciitoo kaŋ i g'a har ma ne. Masi šiiri ni kabe henna wala ilaalaa ga ciitoo zaaboo šennoo se kaŋ i g'a har ma ne. ¹² Boro kaŋ ga fooma, a si haŋajer sargari juwalkaa se kaŋ ga kay no din ka goyey tee Abadantaa, ni Koyoo se, a si haŋajer alkaaloo se, bora din ga buu. Woo ra, n'na ifutu kaa Izirayel ra. ¹³ Jamaa kul ga maar'a, i ga hunbur, i si yee ka fooma.»

Hayey kaŋ kokoy ga hima k'i tee

¹⁴ «Waati kaŋ ni huru gandaa ra kaŋ Abadantaa, ni Koyoo g'a noo ma ne, waati kaŋ n'n'a mayray, ni goro ra, de ni nee: «Ay ga kokoy gorandi ay boŋ, sanda takaa kaŋ gandawey kul kaŋ g'ay kuubi k'ay bere g'a tee», ¹⁵ n'ga hima ka kokoy gorandi ni boŋ, bora kaŋ Abadantaa, ni Koyoo g'a suuba, ni armey ra ma boro foo gorandi. Masi yaw gorandi ni boŋ kaŋ man'ti ni armaa. ¹⁶ Amma war kokoyoo masi duu bari boobo, a masi jamaa yeeti Misira mo ka duu bari boobo, zama Abadantaa nka nee war se: «War masi yee ka yee nda

fondaa din.»¹⁷ A masi duu woy boobo, hala binoo masi koy mooru, a masi duu nzorfu kaaray nda wura kanj ga hanse ka boobo.¹⁸ Waati kanj a goro nga kokoy gorodogoo ra, *ašariyaa* din kanj sargari juwalkey kanj ti *Lewi borey* n'a noo a se, a g'a hantum tiira tana ra k'a jisi nga boŋ se.¹⁹ A ga hima ka bara a kone, de a m'a caw nga hunaroo kul ra, hala a ma wan ka hunbur Abadantaa, nga Koyoo, de a ma *ašariyaa* woo šenney kul nda nga hantumey wey kul dii k'i ka dira,²⁰ hala a masi koy bine beeray nga armyey ga, de a masi šiiri yaamaroo se nga kabe hennaa wala ilaalaa ga, hala a ma duu ka duu aloomur nga kokoytaraa ra Izirayel game, nga nda nga izey.»

Sargarey si nondi kala Lewi borey se

18 «*Sargari juwalkey* kanj ti *Lewi boro* nda Lewi alkabiilaa kul sii nda baa, i sii nda tubu Izirayel bande. I si huna nda kala *sargari tonantey* kanj nondi Abadantaa maapoo ga nda hayey kanj nondi a se.² I sii nda tubu ngi armyey game, Abadantaa ti ngi tuboo sanda takaa kanj nda a n'a har i se. ††

³ Hayey ne kanj sargari juwalkey ga duu ey jamaa ga, borey kanj ga sargari kaa, a ma tee haw, wala feeji, wala hancin. Kaboo, nda warkandoo, nda borkotoo ga nondi sargari juwalkey se.⁴ M'a noo ni alkamaa hegaa ize jina-jinawey, nda ni *alaneb* hari jinaa, nda ni jiyoo hegaa ize jina-jinawey, nda ni adabba buuney hinbiri jina-jinawey.⁵ Zama nga no Abadantaa, ni Koyoo n'a suuba alkabiilawey kul game, hala a ma kay ka goy Abadantaa maapoo ga, nga nda nga iz'arey waati kul.

⁶ Nda Lewi boro hun ni koyrawey affoo ra, nongu kul kanj ra a goo Izirayel ra, waati kul kanj ga kan a se, a ga hin ka koy nongoo ra kanj Abadantaa g'a suuba.⁷ A ga goy Abadantaa, ni Koyoo maapoo ga, sanda nga armyey kul kanj ti Lewi borey kanj ga kay no din Abadantaa jine.⁸ Nga bagaa ŋaahayaa ga sawa nda cindey wanoo kanj sii woo kanj a ga duu a nga baabey tuboo jinawey neereroo ra.⁹ Waati kanj ni huru gandaa ra kanj Abadantaa, ni Koyoo g'a noo ma ne masi gandawey wey almuhaley denden.»

Taari annabey nda annabi cimoo

¹⁰ «Boro kul masi garandi ni do kanj ga nga iz'aroo wala nga ize woyoo danj nuune ra k'a tee sargari, boro kul kanj ga gunandi, wala a ga *alkurra* kar, wala walikarkaw, wala kottekoyni,¹¹ wala sawcikaw, wala bukaw tunandikaw, wala gunandikaw, wala bukaw hāakaw.¹² Boro kul kanj ga hayey wey tee na almuhale tee Abadantaa se, almuhaley wey maaganda se Abadantaa, ni Koyoo ga dumey gaaray ni jine.¹³ Ni dira takaa ma henan Abadantaa, ni Koyoo bande.

¹⁴ Zama dumey din kanj n'g'i gaaray mma hanjajer alkurakarkey nda gunandikay se. Amma ni, Abadantaa, ni Koyoo mana yadda ma hayey wey tee.

¹⁵ Abadantaa, ni Koyoo ga annabi foo tunandi ni game, ni armyey ra, sanda ay cine, war ma hanjajer a se.

¹⁶ Woo hunday ti hayaa kanj n'n'a wiri Abadantaa, ni Koyoo ga Horeb, jamaa margaroo hane, kanj n'nee: «Ya si yee ka maa Abadantaa, ay Koyoo jindoo, ya si yee ka dii nuune beeroo woo, hala ya si duu ka buu.»

¹⁷ Abadantaa nee ya ne: «Woo kanj i n'a har ga boori.

¹⁸ Ay ga annabi foo tunandi ngi armyey game sanda ni cine, ay g'ay šenney danj mijoo ra, a ga hayaa kul har i se kanj nda ay g'a yaamar.¹⁹ Boro kanj mana hanjajer ay šenney se, wey kanj a g'i har ay maapoo ga, agay no ma boraa hāa nda ey.²⁰ Amma annabi kanj meebeeray ka šenni har ay maapoo ga kanj nda ya n'a yaamar a m'a har, wala nda a šelanj koy tanayanj maapney ga, annaboo din ga hima ka buu.»

²¹ A ga hin ka tee ma ni boŋ hāa ka nee: «Taka foo nda ir ga šennoo bay kanj Abadantaa man'a har?»

²² Waati kanj annaboo šelanj Abadantaa maapoo ga, de hayaa kanj a n'a har mana tee, šennoo woo Abadantaa man'a har. Meebeeray nda annaboo n'a har. Masi hunbur annaboo din.»

Koyrawey kanj ga boro ga nga boŋ talfi

19 «Waati kanj Abadantaa, ni Koyoo na dumey tuusu kanj Abadantaa, ni Koyoo ga ni noo ngi gandaa, waati kanj n'n'i gaaray, de ni goro ngi koyrawey nda ngi hugey ra,² ni gandaa kanj Abadantaa, ni Koyoo g'a noo ma ne m'a mayray, ma koyra hinza danj jere ga a ra.³ Gandaa kanj Abadantaa, ni Koyoo g'a noo ma ne sanda tubu, m'a zamna ihinza. Ma fondoyanj tee kanj ga koy nongu hinzaa ra, woo ra boro wiikaw ga hin ka zuru ka koy nga boŋ talfi i ga.

⁴ Hayaa ne kanj ra boro wiikaa ga hin ka zuru hala nga hundoo ma hallasi: boraa kanj na nga cinaa wii bila nda ma muray, ka gar man'ti konnari se,⁵ nda a koy hawsaa ra, nga nda nga cinaa ka tuuri dunbu, de kaboo na daašoo kar waatoo kanj a ga baa nga tuuroo zafa, de daaši-izoo hun bundoo ga, a duu nga cinaa, a buu, boraa ma zuru ka koy koyrawey wey affoo ra hundoo ma hallasi,⁶ Nda man'ti woo, bukaa faasakaa, nga futay beeroo ra, masi koy a gaarandi ka duu a, zama fondaa ga kuu, a masi koy duu a k'a wii, ka gar a si hima ka wiiyandi, zama man'ti a mma konna nga cinaa.⁷ Woo se, ay ga ni yaamar ka nee: «Koyra hinza danj jere ga ni boŋ se.»

⁸ Nda Abadantaa, ni Koyoo na ni laboo beerandi sanda takaa kanj nda a n'a žee ni baabey se, nda a na ni noo gandaa kul kanj a na nga allaahidoo zaa ni baabey se,⁹ woo ra n'ga koyra hinza tonton ihinzaa woo ga. Amma hayaa kanj no man'ti kala yaamaroo woo kul kanj nda ay ga ni yaamar hō gaabandi k'a dii, de m'a ka goy, ma baa Abadantaa, ni Koyoo ka hanga nga fondawey waati kul.¹⁰ Takaa woo ra boro kanj mana haya kul tee kuroo si munandi gandaa ra kanj Abadantaa, ni Koyoo g'a noo ma ne sanda tubu, de mo kuri alhaku sii ni ga.

¹¹ Amma nda boro ga konna nga cinaa, nda a na kumsay hirri a se, de a gaaru a se k'a kar buuyan karyan, affaa buu, nda a zuru ka koy koyrawey wey af-

† Fattaroo 14.10-13. †† Kabuyaney 18.20.

‡ Zamnaa 5.25; Fattaroo 20.19.

foo ra, ¹² koyraa boro beerey ma boro sanba k'a dii, i g'a noo bukaa faasakaa se hala a ma duu ka buu. ¹³ Masi hinna a se, bora wii k'a kaa Izirayel ra kanj na bora wii kanj mana haya kul tee hala ma duu gomni.»

Labey hirrey ašariyaa

¹⁴ «Ni tuboo laboo kanj n'ga duu a gandaa ra kanj Abadantaa, ni Koyoo g'a noo ma ne m'a mayray, masi ni cinaa laboo hirrey kanj boro jina-jinawey n'i danj kaa dogey ra.»

Seedewey goyoo

¹⁵ «Seede folloku masi kay ka laybu wala zunubu kul kanj no tabatandi, zunubu kul kanj no zunubey ra kanj ga hin ka teendi, haya si tabatandi kala seede hinka wala ihinza šennoo ga.

¹⁶ Nda taari seede tun ka ifutu danj boro ga, ¹⁷ boro hinkaa kanj ga kakaw ga kay Abadantaa jine, nda *sargari juwalkey* jine, nda alkaaley jine kanjan hanoo din goo ngi goy zaarey ra. ¹⁸ Alkaaley ma hanse ka ceeci ka guna, nda i bay kanj seeda man'ti kala taari seede, taari no a danj nga armaa ga, ¹⁹ woo ga, war ga hayaa tee a se kanj a baa nga m'a tee nga armaa se. Woo ra n'ga ifutu kaa war game. ²⁰ Borey jerey ga maar'a, de i ga hunbur. I si goy futaa woo cine tee war game koyne. ²¹ Masi hinna bora woo cine se: hundi no ma hundi bana, moo no ma moo bana, hije no ma hije bana, kabe no ma kabe bana, cee no ma cee bana.»

Wongu ašariyawey

20 «Waati kanj ni koy ni iberey wongu, de n'ga dii bariyanj, nda bari torkayanj, nda jama kanj bisa ni waney, masi hunbur ey, zama Abadantaa, ni Koyoo kanj na ni žigandi ka hun Misira gandaa ra goo ni bande. ² Nda war ga koy wongoo ra, *sargari juwalkaa* ga man ka šelanj jamaa se. ³ A ga nee i se: «Hanajer, Izirayel! War ga koy hõ ka war iberey wongu. War gaa-hamey masi buu, war masi hunbur, war masi zalba, war masi jiti jiney ra. ⁴ Zama Abadantaa, war Koyoo ga dira war bande, ka war iberey wongu war se, ka war hallasi.»

⁵ Šenni toonandikey ga nee jamaa se: «May no ma hugu taaga cin, de a si jin ka huru a ra? Bora ma willi nga do, a masi koy buu wongoo ra, boro tana ma kaa ka tee boro jinaa kanj ga huru a ra. ⁶ May no ma *alaneb* faari tee, de a mana izey ŋaa jina? Bora ma willi nga do, a masi koy buu wongoo ra, boro tana ma kaa ka izey ŋaa. ⁷ May no ma woy cewoo dii, de a man'a zaa jina? Bora ma willi nga do, a masi koy buu wongoo ra, boro tana m'a zaa.» ⁸ Šenni toonandikey ga koy a ga ka šelanj jamaa se, i ga nee: «May no ma hunbur? May no binoo hun? Bora ma willi nga do, a masi koy nga armey biney hasara sanda nga takaa.» ⁹ Waati kanj šenni toonandikey šelanj ka ben jamaa se, i ga wongu-izey jineboroyanj danj jamaa jine.

¹⁰ Waati kanj ni man koyra k'a wongu, ma koyraa borey noo fondo i ma alaafiya tee war bande bila

wongu. ¹¹ Nda a yadda alaafiya, de a na nga koyraa mijney feeri ma ne, jamaa kul kanj goo a ra ga goy ma ne nda gaabi, i ga tee ni banjney. ¹² Nda a mana yadda ka alaafiya tee war bande bila wongu, nda na ni wongu, m'a wanga k'a danj game. ¹³ Abadantaa, ni Koyoo g'a danj ni kaboo ra, arey kul kanj goo nga jamaa ra, n'g'i wii nda takuba. ¹⁴ Woyey, nda zankey, nda adab-bawey, nda haya kul kanj goo koyraa ra, nga *algani-ima* kul, n'ga nga hayey kul taa. N'ga alganiimaa ŋaa kanj n'duu a ni iberey ga, woo kanj Abadantaa, ni Koyoo n'a noo ma ne. ¹⁵ Takaa woo no n'ga tee koyrawey kul se kanj ga hanse ka mooru ni kanjanj sii gandawey wey koyrawey ra kanj ra n'ga kaa ka goro. ¹⁶ Amma dumey wey koyrawey kanj Abadantaa, ni Koyoo g'i noo ma ne sanda tubu, masi hundi nanj ba haya foo ra kanj ga hunsar. ¹⁷ Ma Heti borey, nda Amor borey, nda Kanaŋ borey, nda Ferezi borey, nda Hewi borey, nda Žebus borey halaci sōy sanda takaa kanj nda Abadantaa, ni Koyoo na ni yaamar, ¹⁸ hala i masi war waanandi al-muhaley kul kanj i g'i tee ngi koyey se, ka zunubu tee Abadantaa, war Koyoo se.

¹⁹ Koyra kanj ni gay n'ga wanga k'a danj game k'a wongu k'a dii, masi daaši ka tuurey zafa. Ma tuurey din izey tee meehunay, mas'i dunbu. Saajoo tuuroo adamize no kanj n'ga wanga k'a danj game wala?

²⁰ Amma n'ga hin ka tuurey halaci, m'i dunbu, wey kanj n'ga bay kanj i si ŋandi. N'ga hin k'i ka wongu jinay tee ka koyraa kanj ga ni wongu wanga k'a danj game hala waati kanj ra a kanj.»

Boro bukaw kanj boro wiikaa mana bayrandi ašariyaa

21 «Nda gandaa kanj Abadantaa, ni Koyoo g'a noo ma ne m'a mayray ra boro kanj i n'a wii garandi hawsaa ra bila nda bora kanj n'a wii ma bayrandi, ² ni boro beerey nda alkaaley ga fatta ka nga mooruyanoo neeši k'a dii bukaa do ka koy koyrawey ga kanj ga man a ga. ³ Waati kanj koyraa kanj ga man bukaa ga bayrandi, koyraa din boro beerey ga haw zan zaa kanj mana bay ka goy kul tee, a mana bay ka *tiŋay-zaa-bundu* jeeje. ⁴ Koyraa din boro beerey ga hawoo ka doo hari do kanj si kogu, kanj ra beerimaw mana bay ka tee, dumi mana bay ka sayandi a ra. No din ra i ga hawoo jindebandaa kayri haroo mijnoo ga.

⁵ Waatoo din *sargari juwalkey* kanj ti *Lewi borey* ga man kate, zama Abadantaa, ni Koyoo n'i suuba i ma goy nga se, i ma gaara Abadantaa maapoo ga, ngi no ma ciiti dunbu yenje dumi kul nda marayyan dumi kul kanj no. ⁶ Koyraa din boro beerey kul, wey kanj ti bukaa boro maanawey, ga ngi kabey jumay haw zanoo ga kanj i na jindebandaa kayri haroo mijnoo ga. ⁷ I ga nee: «Ir kabey mana kuroo woo mun, ir money mana dii nga dooriyanoo. ⁸ Abadantaa, zunubu tuusuyanoo tee, ni jamaa Izirayel se kanj n'n'a sawal. Masi kuri kanj mana haya kul tee danj ni jamaa Izirayel game.» Takaa woo nda kuroo alhakoo ga yaafandi i se.

⁹ Ni, boro kanj mana haya kul tee kuroo kanj mun kaa war game, zama n'ga hima ka haya tee kanj ga šerre Abadantaa jine.»

Koŋŋa kaŋ duwandi wongu ra hiijaa ašariyaa

¹⁰ «Waati kaŋ ni koy ni iberey wongu, de Abadantaa, ni Koyoo n'i danj ni kaboo ra, n'n'i tee baŋŋayan, ¹¹ nda n'dii koŋŋey ra woy kaŋ kunturoo ga hennay, ni bag'a, n'n'a zaa wande, ¹² ma koy nda a ni hugoo do. A ma nga boŋoo cebu, a ma nga kabeboyey kaa, ¹³ koŋŋataray darbaa ga hun a ga, a ga goro ni do, a ga nga baaba nda nga naa hēe handu foo timmante. Woo banda ga, ma koy a do, ma hiiji a, a ga tee ni wandoo. ¹⁴ Nda a si kan ma ne koyne, m'a naŋ a ma koy nongu kaŋ kan a se, n'si hin k'a neere, n'si hin k'a danj tamtaray, zama n'n'a tee ni wandoo.»

Iz'aru jinaa ašariyaa

¹⁵ «Nda aru kaŋ goo nda wande hinka, ga baa affoo, a si baa affaa, a goo nda iz'aruyan woo kaŋ a ga bag'a ga nda woo kaŋ a si bag'a ga, de iz'aru jinaa man'ti kala woyoo kaŋ a si bag'a wane: ¹⁶ han kaŋ a ga nga tuboo tee nga iz'arey game, a sii nda fondo ka woyoo kaŋ a ga bag'a izoo tee iz'aru jinaa woyoo kaŋ a si bag'a wanoo jine, zama nga ti gunde jinaa. ¹⁷ A ma yadda kaŋ woyoo kaŋ a si bag'a iz'aroo ti gunde jinaa, a m'a noo baa hinka almaanoo kul ra. Iz'aroo woo ti ize jinaa kaŋ hun nga gaaboo ra. A ga duu hayey kaŋ gunde jinaa ga hima ka duu ey.»

Iz'aru turante ašariyaa

¹⁸ «Aru kaŋ goo nda iz'aru turante, hipešenda kaŋ si haŋajer nga baaba se, a si haŋajer nga naa se, nda i n'a hoyray, amma a mana haŋajer i se, ¹⁹ baaboo nda naŋoo m'a dii k'a fattandi ka koy nda a nga koyraa boro beerey do, nga koyraa mijoo ga. ²⁰ I ma nee koyraa boro beerey se: «Ir iz'aroo ne, turante no, hipešenda no, a si haŋajer ir se, izefutu no, harifutu haŋkaw no.» ²¹ Koyraa arey kul m'a warra nda tondi k'a wii, a ga buu. Woo ra n'ga ifutu kaa war game. Izirayel kul ga maar'a, de i ga hunbur.»

Borey kaŋ kanjandi bundu ga ka wiiyandi ašariyaa

²² «Nda aru na zunubu tee kaŋ ga hima nda buuyan, de a wiiyandi, n'n'a deejii bundu ga, ²³ nga bukaa masi cijinoo tee bundoo ga, a tilasu zaari follokaa ra m'a fiji, zama boro kaŋ deejandi man'ti kala haya kaŋ Irkoy n'a laali. Masi gandaa žiibandi kaŋ Abadantaa, ni Koyoo g'a noo ma ne a ma tee ni tuboo.»

Gaakasinay ašariyaa

22 «Nda ni armaa hawoo, wala nga feejoo, wala nga hancinoo dere, de n'dii a, masi bisa a ga, masi goro man'a ka koy ni armaa do. ² Nda ni armaa si man ni, wala n's'a bay, ma adabbaa dii ni hugoo do, a ma cindi ni do hala waati kaŋ ni armaa kaa k'a ceeci, m'a yeeti a se. ³ Takaa follokaa no n'ga tee nga farkaa se, takaa din da nga bankaaraa se, ma takaa follokaa tee haya kul kaŋ dere ni armaa se, de n'duu a, n'si hin

ka bisa a ga. ⁴ Nda n'dii ni armaa farkaa wala nga hawoo kaŋ fondaa ra, masi bisa a ga, a tilasu m'a gaa k'a tunandi.»

Ašariya tanayanj

⁵ «Woy masi aru bankaaray danj, aru masi woy darbay danj. Boro kul kaŋ na woo tee, almuhal no Abadantaa, ni Koyoo se.

⁶ Nda ni fondaa ga n'dii ciraw teji, tuuri dumi kul kaŋ no ga wala laboo ga, izeyan bara a ra wala guuri, naŋoo ga kani izey ga wala guurey ga, masi naŋoo zaa nda izey. ⁷ A tilasu ma naŋ naŋoo ma koy jina ma izey hinne zaa. Woo ra n'ga duu gomni, n'ga duu aloomur.

⁸ Nda n'na hugu taaga cin, ma kunga cin beeneheroo ga, hala masi duu ka kuri alhaku danj hugoo ga nda boro hun a ga ka kaŋ.

⁹ Masi dumi tana say ni *alaneb* faaroo ra, nda n'n'a woo tee, hayaa kul kaŋ n'n'a say ga yeetandi jere ga Irkoy se, nga nda alaneb faaroo hegaa. ¹⁰ Masi haw nda farka danj cere ga ka beeri. ¹¹ Masi bankaaray nda šukka kaŋ teendi nda alman haabu nda *leŋ* šukka.

¹² Ma buzu-buzu danj ni darbaa kaŋ goo ni jindoo ra kanje taacaa ga.»

Kakawyan woy here

¹³ «Nda aru hiiji woy, a marga nda a, woo banda ga, a man'a bag'a, ¹⁴ nda a na attabiya futu har a ga ka maanoo futandi ka nee: «Ay na woyoo woo zaa, ay marga nda a, ya na kabe gar a ga.» ¹⁵ Woo ga, woysogaa baaba nda naŋoo ga kaboo silbawey zaa k'i ka koy koyraa boro beerey do koyraa mijoo ga.

¹⁶ Woysogaa baaba ga nee boro beerey se: «Ay n'ay ize woyoo noo aroo woo se wande, a si bag'a. ¹⁷ Nga ne, a na šenniyar har nga attabiya ga ka nee: «Ya na dii ni ize woyoo ga kabe silbawey.» Ka gar ay ize woyoo kaboo silbawey ne zaara ga.» I ga zaaraa daaru koyraa boro beerey jine. ¹⁸ Koyraa din boro beerey ga aroo dii k'a gooji, ¹⁹ i g'a zukandi nzorfu kaaray tamma boŋ zangu (100) kaŋ i g'i noo woysogaa baaba se, zama a nka Izirayel woysogoo kaŋ mana aru bay maanoo futandi. A ga cindi ka tee nga wandoo, a si hin k'a fay kullihinne a ga huna. ²⁰ Amma nda hayaa tee cimi, kaboo silbawey mana diyandi woysogaa ga, ²¹ i ga woysogaa fattandi baaboo hugoo mijoo ga, koyraa borey g'a warra nda tondi k'a wii, a ga buu, zama al-munkar no a n'a tee Izirayel ra, ka woykuurutaray tee nga baaba hugoo ra. Woo ra n'ga ifutu kaa war game.

²² Nda aru garandi a ga kani nda woyhiiji, ihinkaa kul ga wiiyandi, aroo kaŋ kani nda woyoo nda woyoo hunday. Ifutu kaa Izirayel ra.

²³ Nda woysogoo kaŋ si aru bay, aru n'a wiri, de aru tana dii a koyraa ra ka kani nda a, ²⁴ war ma ngi boro hinkaa kul fattandi koyraa mijoo ga, war m'i warra nda tondi k'i wii, i ga buu. Woysogaa ga buu, zama a mana kaati koyraa ra ka borey cee. Aroo ga buu, zama a nka kaŋ nga cinaa wandoo ga. Woo ra n'ga ifutu kaa war game. ²⁵ Amma nda hawsaa ra aroo dii woysogoo

kaŋ wirandi, nda aroo n'a dii ka kani nda a, aroo hinne kaŋ kani nda a no ma wiiyandi. ²⁶ Masi haya kul tee woysogaa se, woysogaa mana zunubu kul tee kaŋ ga hima nda buuyan. A ga hima nda boro kaŋ kaŋ nga cinaa ga k'a wii. ²⁷ Zama hawsaa ra a duu a, woysogaa kaati, amma boro kul sii no kaŋ g'a hallasi. ²⁸ Nda aru dii woysogoo kaŋ si aru bay kaŋ mana wirandi, a kaŋ a ga ka kani nda a, de i n'i gar a ra, ²⁹ aroo kaŋ kani nda woysogaa ga nzorfu kaaray tam-ma boŋ woyguu (50) noo woysogaa baaba se, zama a nka kaŋ a ga, a g'a tee nga wandoo, a si hin k'a fay kul-lihinne a ga huna.»

23 «Boro kul masi marga nda nga baaba wandoo, baaboo kaynandiyan no.»

Borey kaŋ si huru Abadantaa jamaa ra

² «Aru kaŋ maamey tutubandi, wala arutaraa dunbu ka hun a ga si huru Abadantaa jamaa ra.

³ Alharam si huru Abadantaa jamaa ra. Ba nga hay-roo iwoyantoo (10to) si huru a ra.

⁴ Amoŋ boro nda Mowab boro si huru Abadantaa jamaa ra. Ba ngi hayroo iwoyantoo (10to) si huru Abadantaa jamaa ra hala abada. ⁵ Zama i mana kaa ka war kubay nda ŋaayan nda hari fondaa ra, waatoo kaŋ war fatta Misira, de mo i na Balam, Bewor iz'aroo kaŋ hun Petor koyraa ra kaŋ goo Mezopotami sufuray a ma war danga. ⁶ Amma Abadantaa, ni Koyoo mana yadda ka haŋajer Balam se. Abadantaa, ni Koyoo na dangaroo barmay ma ne k'a tee gaarari, zama Abadantaa, ni Koyoo nka baa ni. ⁷ Abada masi ngi alaafiyaa nda ngi gomnoo ceeci kullihinne n'ga huna.

⁸ Masi Edom boro dii harramante, zama ni armaa no, masi Misira boro dii harramante, zama ni nka goro ka waati tee nga gandaa ra. ⁹ Ngii hayroo, hala ihinzantoo ga hin ka huru Abadantaa jamaa ra.»

Jamaa kaloo ga hima ka henan

¹⁰ «Waati kaŋ ni koy ni iberey wongu, ma mooru ifutu kul. ¹¹ Nda aru goo ni do kaŋ si henan, zama cijinoo ra nga almaaniyoo mun a ga, a ga hima ka fatta jamaa kaloo se taray, a masi huru kaloo ra. ¹² Alaasaroo ra, a ma numay nda hari, waynaa kaŋyanoo ga, a ga hin ka huru jamaa kaloo ra. ¹³ Ma nongu tee jere ga, jamaa kaloo se taray, no din ra n'ga koy. ¹⁴ Kuumu ma bara ni jinawey ra, nda n'koy saaji, ma guusu kaa, de ma ni žii-boo fiji. ¹⁵ Zama Abadantaa, ni Koyoo ga dira jamaa kaloo game ka ni hallasi ka ni iberey daŋ ni kaboo ra. Ni jamaa kaloo ma henan hala a masi dii ni do albasi kul, de a masi hun ni bande.»

Tam kaŋ zuru ašariyaa

¹⁶ «Masi tam kaŋ zuru nga koyoo ga ka kaa ka tugu ni do, yeeti nga koyoo se. ¹⁷ A ga goro ni do, ni jamaa game nongoo kaŋ a n'a suuba ra, ni koyrawey affoo ra, nongoo kaŋ kan a se, mas'a žilla.»

Zinaa kaŋ ga teendi tooru hugey ra

¹⁸ «Izirayel ize woyey game, zinaa kaŋ ga teendi tooru hugey ra masi teendi war do, Izirayel iz'arey game, zinaa kaŋ ga teendi tooru hugey ra masi teendi war do. ¹⁹ Woy zinateeri banaa wala aru zinateeri banaa, masi kate nda a Abadantaa, ni Koyoo *hugoo* ra, ka meefur kul kaŋ no bana, zama ngi boro hinkaa kul man'ti kala almuhal Abadantaa, ni Koyoo se.»

Garaw nda albaha

²⁰ «Masi garaw ni armaa se ka albaha dii a ga: mas'a tee nooru ra, mas'a tee ŋaayan ra, mas'a tee haya kul ra kaŋ ga garawandi ka duu albaha. ²¹ N'ga hin ka albaha dii yaw ga, amma ni armaa, mas'a dii a ga, hala Abadantaa, ni Koyoo ma albarka daŋ ni kabe goyey kul ra, gandaa ga kaŋ ra n'ga huru k'a mayray.»

Meefur ašariyaa

²² «Nda n'na meefur zaa Abadantaa, ni Koyoo se, masi gay man'a kaa, zama šikka sii, Abadantaa, ni Koyoo ga ni hãa nda a, nda woo teendi, a ga tee ma ne zunubu. ²³ Nda n'na ni boŋ dii mana meefur zaa, mana duu zunubu. ²⁴ Amma haya kaŋ ni mijoo n'a har, m'a tee ka sawa nda meefuroo kaŋ n'n'a zaa nda ni boŋ Abadantaa, ni Koyoo se, woo kaŋ ni mijoo n'a har.»

Ka ŋaa ni cinaa faaroo ra ašariyaa

²⁵ «Nda ni huru ni cinaa *alaneb* faaroo ra, n'ga hin ka alaneb-izey ŋaa nda woo kaŋ kan ma ne hala ma kungu, amma masi daŋ ni jinaa ra. ²⁶ Nda ni huru ni cinaa taasu faaroo ra, n'ga hin ka jeeni kaa nda ni kabey, amma masi cendi daŋ ni cinaa taasoo ra.»

Woy kaŋ fay ašariyaa

24 «Nda aru na woy zaa hijay, de woyoo mana kan a se koyne, zama a dii woyoo ga haya kaŋ si tee a se, a ma fay-kaddaasu hantum a se. Nda a n'a noo a se, a m'a fattandi nga do. ² A ga fatta a do, a ga koy, a ga hin ka tee aru tana se wande. ³ Nda aroo woo mo si bag'a, a ma fay-kaddaasu hantum a se. Nda a n'a noo a se, a m'a fattandi nga do. Wala nda aroo kaŋ n'a zaa buu, ⁴ aru jinaa din kaŋ n'a naŋ si hin k'a zaa wande koyne, zama a si halal a se, almuhal no Abadantaa jine. Masi zunubu daŋ gandaa ga kaŋ Abadantaa, ni Koyoo g'a noo ma ne sanda tubu.»

Aru hiji taaga ašariyaa

⁵ «Aruhiji taaga si koy wongu, de mo jeraw kul masi huru a ga, haya kul s'a dii hala jiri foo nga hugoo sabbu se, a ma woyoo kaŋ a hiji a ŋalandi.»

Tolme ašariyaa

⁶ «Masi fufutondi dii tolme, masi fufutondi-izoo mo dii. Nda n'n'a woo tee, a ga hima nda hundi no n'n'a dii tolme.»

Boro zaayan ašariyaa

⁷ «Nda boro diyandi kaŋ na nga armaa zay Izirayel borey ra k'a daŋ baŋnataray wala a n'a neere, goy futu teekaa ga wiiyandi. Woo ra n'ga ifutu kaa war game.»

Jiray ašariyaa

⁸ «Ni boŋ hawgay jiray ga, ma hanse ka lakkal daŋ a se, de ma hayaa kul tee nda takaa kaŋ nda *sargari juwalkey* kaŋ ti *Lewi boro* g'a cawandi ma ne. War ma gaabandi ka goy nda woo kaŋ nda ay na sargari juwalkey yaamar. ⁹ Hongu hayaa kaŋ Abadantaa, ni Koyoo n'a tee Maryama se fonda ra waatoo kaŋ war ga fatta Misira. †»

Tolme ašariyaa koyne

¹⁰ «Nda ni garaw ni cinaa se, masi huru nga hugoo ra ka tolme dii, ¹¹ ni mma cindi taray, bora kaŋ se n'ga garaw ga kate ma ne tolmaa taray. ¹² Nda talka no, masi naŋ nga tolmaa ma kani ni do. ¹³ Ma gaabandi ka tolmaa yeeti a se waynaa kaŋyanoo ga hala a ma kani nga bankaaraa ra, a ma gaara ma ne. Šerretaray no ma ne Abadantaa, ni Koyoo do.»

Goykaw-ize ašariyaa

¹⁴ «Masi goykaw-ize talka wala alfukaaru šiita, a ma tee ni armey wala ni yawey affoo kaŋ ga goro ni gandraa koyrawey ra. ¹⁵ M'a noo nga zaaroo goyhayoo za waynaa mana kaŋ, zama talka no, a ga too a ga. Nda man'ti woo, a ga kaati ka Abadantaa cee ni ga, de n'ga duu zunubu.»

Boro foo kul ga tuuru nga boŋ maapoo ga

¹⁶ «Baabey si wiiyandi izey maaganda se, izey si wiiyandi baabey maaganda se. Boro foo kul ga wiiyandi nga boŋ zunuboo maaganda se.»

Haya kaŋ ga naŋandi talkey se

¹⁷ «Masi yaw nda alyatim toopne, masi woy kaŋ kurpoo buu bankaaraa dii tolme. ¹⁸ Ma hongu kaŋ ni cindi ka tee baŋna Misira, Abadantaa, ni Koyoo na ni feeri. Woo se ay ga ni yaamar ma šennoo woo ka goy.

¹⁹ Waati kaŋ n'ga ni faaroo hegay, de ni dirŋa jeeni ni faaroo ra, masi willi ka koy a zaa. A man'ti kala yawoo, nda alyatimoo, nda woyoo kaŋ kurpoo buu wane. Nda n'n'a woo tee, Abadantaa, ni Koyoo ma albarka daŋ ni kabe goyey kul ra. ²⁰ Waati kaŋ n'ga ni *zaytu*-izey som, masi yee a ga ka wey kaŋ cindi a ga dogu. A man'ti kala yawoo, nda alyatimoo, nda woyoo kaŋ kurpoo buu wane. ²¹ Waati kaŋ n'ga ni *alaneb*-izey kosu, masi willi ka izey kaŋ cindi a ga ceeci. A man'ti kala yawoo, nda alyatimoo, nda woyoo kaŋ kurpoo buu wane.

²² Ma hongu kaŋ ni cindi ka tee baŋna Misira gandraa ra. Woo se ay ga ni yaamar ma šennoo woo ka dira.»

Takaa kaŋ nda ciiti ga dunbandi

²⁵ «Nda kakaw huru boroyaŋ game, i ga koy alkaaloo jine a m'i ciiti, cimikoynoo ga henanandi, woo kaŋ sii nda cimi ga zukandi. ² Nda bora kaŋ sii nda cimi ga hima ka žabandi, alkaaloo g'a daaru gandra, i m'a barzu jinoo ra ka sawa nda barzu mee hinnaa kaŋ nda nga layboo ga hima. ³ Barzu mee woytaaci (40) no ma hun a ra, amma i masi bisa a ga, nda a bisa woo, ma hunbur ni armaa masi koy kayna ni jine.»

Haw ašariyaa

⁴ «Masi heejoo mijoo haw waati kaŋ a ga taasu musay.»

Naa-izetaray hiijay

⁵ «Nda armayaŋ ga goro cere bande, nda affoo buu bila nda a ma duu iz'aru, bukaa wandoo si koy hiiji ceewaani. Nga alboraa ga koy a do k'a zaa wande, woo ra a na hayaa tee a se kaŋ albora ga hima k'a tee.

⁶ Gunde jinaa kaŋ a g'a daŋ aduŋna ra armaa kaŋ buu maapoo no ma huru a ga, hala maapoo masi tuusandi ka hun Izirayel ra.

⁷ Nda aroo woo si baa nga ma nga albora woyoo zaa wande, albora woyoo ga žigi ka koy koyraa mijoo ga boro beerey do ka nee i se: «Agay alboraa wanji ka nga armaa maapoo tunandi Izirayel ra, a wanji ka nga alborataraa goyoo tee ya ne.» ⁸ Alboraa koyraa boro beerey g'a cee ka šelaŋ a se. Nda a cindi a ga ka nee: «Ay si baa y'a zaa wande», ⁹ woo ga, albora woyoo ga man nga albora boro beerey jine, a ga nga albora aroo taami cala foo kaa, de a ga tufa ndumoo ga. A ga nee: «Hayaa ne kaŋ boro g'a tee aru se kaŋ wanji ka nga armaa hugoo kayandi.» ¹⁰ Maapoo kaŋ nda i ga bora cee Izirayel ra ti: «Bora kaŋ taami cala faa hun hugoo.»

Woy si hima ka huru aru hinka yenje ra

¹¹ «Nda aru hinka yenje, nda affoo wandoo man ka nga kurpoo kaa bora kaŋ g'a kar kaboo ra, nda a na nga kaboo taŋ ka aroo dii nda nga arutarawey, ¹² ma woyoo kaboo dunbu, masi hinna a se.»

Maamala ašariyaa

¹³ «Neeši tondi hinka, ikaccu nda ibeeri masi bara ni saakoo ra. ¹⁴ Neeši jinay hinka, ikaccu nda ibeeri masi bara ni do. ¹⁵ Neeši tondi henna cimi ma bara ma ne, neeši jinay henna cimi ma bara ma ne, hala ma duu ka duu aloomur gandraa ra kaŋ Abadantaa, ni Koyoo g'a noo ma ne. ¹⁶ Zama boro kul kaŋ ga woo tee, boro kul kaŋ ga goy nda šerretaray jaŋay, almuhal no Abadantaa, ni Koyoo do.»

Amalek borey šennoo

¹⁷ «Hongu hayaa kaŋ Amalek n'a tee ma ne fonda ra waatoo kaŋ war ga fatta Misira, ¹⁸ takaa kaŋ nda a na

† *Kabuyaney 12.10.*

ni kubay fondaa ra, ka ni banda borey kar, yalaafantey kul kaŋ goo banda here, a gar kaŋ ni fara, ni dusu, zama a si hunbur Irkoy. ¹⁹ Waati kaŋ Abadantaa, ni Koyoo, na ni noo alaafiya ka ni kaa ni iberey kul kabey ra kaŋ ga ni kuubi ka ni bere gandaa ra kaŋ Abadantaa, ni Koyoo g'a noo ma ne sanda tubu, hala m'a mayray, ma Amalek maapnoo kaa beenaa cire. Masi dirpa woo.»

Dumari-ize jina-jinawey ašariyaa

26 «Waati kaŋ ni huru gandaa ra kaŋ Abadantaa, ni Koyoo g'a noo ma ne sanda tubu, waati kaŋ n'n'a mayray, de ni goro a ra, ² n'ga ni gandaa kaŋ Abadantaa g'a noo ma ne dumari-ize jina-jinawey kul zaa, m'i daŋ kokondo ra, de n'ga koy nongoo kaŋ Abadantaa, ni Koyoo g'a suuba ka nga maapnoo gorandi a ra. ³ Ma koy *sargari juwalkaa* do kaŋ hanoo din goo nga goy zaarey ra, ma nee a se: «Ay g'a har hõ Abadantaa, ni Koyoo jine kaŋ ay huru gandaa ra kaŋ Abadantaa žee ir baabey se kaŋ nga g'a noo ir se.» ⁴ Sargari juwalkaa ga kokondaa dii ni kaboo ra k'a jisi Abadantaa, ni Koyoo sargari tonadogoo jine. ⁵ De ma šennoo zaa Abadantaa, ni Koyoo jine ka nee: «Ay baaba man'ti kala Aram boro kaŋ ga gana-gana, a nka zunbu ka koy Misira, nga nda boro kaynayaŋ ka goro no din sanda taabuši. A tee dumi beeri kaŋ goo nda gaabi, i ga boobo. ⁶ Misira borey n'ir žilla k'ir kankam k'ir daŋ goy šenda ra. ⁷ Ir kaati ka Abadantaa, ir baabey Koyoo cee. Abadantaa na haŋajer ir se, a dii ir kankamroo, nda ir zaraboo, nda ir šiitaroo. ⁸ Abadantaa man'ir fattandi Misira kala nda kabe gaabante, nda hini, nda teegoy beeri hunburante, nda tammaasayaŋ, nda kayfiyaŋ. ⁹ Nga no ka kate ir ne ra, a n'ir noo gandaa woo, ganda kaŋ ra waa nda yuu ga tee hari. ¹⁰ So hõ nga ne, ay ga kate laboo kaŋ ni, Abadantaa n'a noo ya ne dumari-ize jina-jinawey.» Šennoo kaŋ harandi banda ga, ma hayey jisi Abadantaa, ni Koyoo jine, ma sujudu Abadantaa, ni Koyoo jine.

¹¹ Woo banda ga, ma paali haya henney kul maaganda kaŋ Abadantaa, ni Koyoo n'i noo ni nda ni hugoo se, ni, nda *Lewi bora*, nda yawoo bande kaŋ goo ni do.»

Jiiri hinzantoo azakkaa

¹² «Jiiri hinza kul, jiiri hinzantoo ti *azakkaa* jiiroo. Waati kaŋ n'na ni hayey kul hegaa azakkaa kaa, m'a noo *Lewi bora* se, nda yawoo, nda alyatimoo, nda woyoo kaŋ kurpoo buu. I g'a ŋaa, i ga kungu ni koyrawey ra. ¹³ Waatoo din ma nee Abadantaa, ni Koyoo jine: «Ay na hayaa kaŋ yeetandi jere ga Irkoy se kaa ay hugoo ra, ay n'a noo Lewi bora, nda yawoo, nda alyatimoo, nda woyoo kaŋ kurpoo buu se ka sawa nda yaamar kul kaŋ n'n'a noo ya ne, bila nda y'a hoo, ya na dirpa ba affoo. ¹⁴ Ya na haya kul ŋaa a ra waatoo kaŋ ay goo buuyan goray ra, ya na haya kul kaa a ra waatoo kaŋ ay si henan, ya na haya kul kaa a ra bukaw se. Ay na haŋajer Abadantaa, ay Koyoo se, ay goy nda takaa hunday kaŋ nda n'n'ay yaamar. ¹⁵ Abadantaa, ni

kaŋ goo ni nongoo henanantaa ra kaŋ ti beenaa, fuuni ganda ka guna ka dii, ma albarka daŋ ni jamaa Izirayel ra, nda gandaa kaŋ n'n'a noo ir se ra sanda takaa nda n'n'a žee ir baabey se, gandaa kaŋ ra yuu nda waa ga tee hari.»

Izirayel man'ti kala Abadantaa jamaa

¹⁶ «Hõ Abadantaa, ni Koyoo ga ni yaamar ma hantumey, nda fondawey wey ka goy, m'i dii, m'i ka goy nda ni binoo kul nda ni hundoo kul. ¹⁷ Hõ n'na allaahidu zaa kaŋ Abadantaa ti ni Koyoo, de mo n'ga hanga nga fondawey, kaŋ n'ga nga hantumey, nda nga yaamarey, nda nga ašariyawey dii, de mo n'ga haŋajer a se. ¹⁸ Hõ Abadantaa na allaahidu zaa ma ne kaŋ ni ti nga ha-laalaa sanda takaa kaŋ nda a n'a har ma ne, de mo kaŋ ma nga yaamarey kul dii, ¹⁹ hala nga ma hanse ka ni noo beeray, nda maa, nda jeeray ka bisa dumey kul kaŋ a n'i taka, ma tee jama henanante Abadantaa, ni Koyoo se sanda takaa kaŋ nda a n'a har ma ne.»

Tondey kaŋ i n'i kayandi Ebal tondi hondoo ga

27 Musa nda Izirayel boro beerey na jamaa yaamar ka nee: «Yaamaroo kul kaŋ ay g'a har war se hõ, war m'a dii. ² Han kaŋ war na Žurdeŋ isaa deŋ ka bisa gandaa ra kaŋ Abadantaa, ni Koyoo g'a noo ma ne, ma tondi beeriyaŋ kayandi, m'i yon nda dooru. ³ Ma *ašariyaa* woo šenney kul hantum i ga waati kaŋ ni bisa ka huru gandaa ra kaŋ Abadantaa, ni Koyoo g'a noo ma ne, ganda kaŋ ra waa nda yuu ga tee hari, nda takaa kaŋ nda Abadantaa, ni baabey Koyoo n'a har ma ne. ⁴ Waati kaŋ war na Žurdeŋ isaa deŋ, war ma tondey wey kayandi Ebal tondi hondoo boŋ kaŋ ay ga war yaamar hõ war m'i kayandi, m'i yon nda dooru. ⁵ No din ra ma sargari tonadoo cin Abadantaa, ni Koyoo se, sargari tonadoo kaŋ teendi nda tondi, tondiyaŋ kaŋ ga guuru mana bay ka tuku. ⁶ Ma Abadantaa, ni Koyoo sargari tonadogoo cin nda tondiyaŋ kaŋ mana goyandi. Nga boŋ n'ga *sargari kukuranteyan* kaa Abadantaa, ni Koyoo se. ⁷ Ma *alaafiya teendi sargarey* kaa, no din ra ma ŋaa, ma paali Abadantaa, ni Koyoo jine. ⁸ Tondey wey ga ma ašariyaa woo šenney kul hantum k'i žeeeri a ga kaaray.»

⁹ Musa nda *sargari juwalkey* kaŋ ti *Lewi boro* šelaŋ Izirayel kul se ka nee: «Izirayel, dangay, ma haŋajer. Hõ ni tee Abadantaa, ni Koyoo jamaa. ¹⁰ Ma haŋajer Abadantaa, ni Koyoo se, ma nga yaamarey nda nga hantumey ka dira kaŋ ay g'i noo ma ne hõ.»

¹¹ Zaaroo din hunday ra, Musa na jamaa yaamar ka nee: ¹² «Waati kaŋ war na Žurdeŋ isaa deŋ, alkabi-ilawey kaŋ ti Simewoŋ, nda Lewi, nda Žuda, nda Isakar, nda Isufi, nda Benžameŋ ga kay Garizim tondi hondoo boŋ ka albarka gaara jamaa se. ¹³ Amma alkabiilawey kaŋ ti Ruberŋ, nda Gad, nda Ašer, nda Zabuloŋ, nda Dan, nda Neftali ga kay Ebal tondi hondoo boŋ laali gaarayan se.»

Laaliyan woy cindi hinkaa (12)

¹⁴ *Lewi borey* ga šennoo zaa ka jinde jer ka nee Izirayel arey kul se:

¹⁵ «Boraa laali kaŋ ga bundu tooru hanse wala kaŋ ga guuru mennandi k'a tee tooru, haya no kaŋ kabe goykaw k'a tee k'a daŋ nongu tugante ra. Almuhal no Abadantaa do. Jamaa kul ga zaabi ka nee: «Amin.»

¹⁶ Boraa laali kaŋ ga nga baaba nda nga ŋaa kaynandi. Jamaa kul ga nee: «Amin.»

¹⁷ Boraa laali kaŋ ga nga cinaa laboo hirrey kaa dogey ra. Jamaa kul ga nee: «Amin.»

¹⁸ Boraa laali kaŋ ga danaw fondaa derandi a se. Jamaa kul ga nee: «Amin.»

¹⁹ Boraa laali kaŋ ga yaw, wala alyatim, wala woy kaŋ kurŋoo buu toone. Jamaa kul ga nee: «Amin.»

²⁰ Boraa laali kaŋ ga kani nda nga baaba wandoo, zama a nka nga baaba kaynandi. Jamaa kul ga nee: «Amin.»

²¹ Boraa laali kaŋ ga marga nda adabba, dumi kul kaŋ no. Jamaa kul ga nee: «Amin.»

²² Boraa laali kaŋ ga kani nda nga woymaa, a ma tee baaboo ize woyoo wala ŋaŋoo ize woyoo. Jamaa kul ga nee: «Amin.»

²³ Boraa laali kaŋ ga kani nda nga wandoo ŋaa. Jamaa kul ga nee: «Amin.»

²⁴ Boraa laali kaŋ ga nga cinaa kar k'a wii tuguyan ra. Jamaa kul ga nee: «Amin.»

²⁵ Boraa laali kaŋ ga sufuray taa ka boro kaŋ mana haya kul tee kuroo mun. Jamaa kul ga nee: «Amin.»

²⁶ Boraa laali kaŋ si *ašariyaa* woo šenney kayandi k'i ka dira. Jamaa kul ga nee: «Amin.»»

Irkoy na allaahiduyan zaa albarka here

28 «Nda n'ga haŋajer ka boori Abadantaa, ni Koyoo se ka gaabandi ka dira nga yaamarey kul bande nda takaa kaŋ nda ay g'i har ma ne hō, Abadantaa, ni Koyoo ga ni jer beene ka bisa laboo dumey kul. ² Nda n'na haŋajer Abadantaa, ni Koyoo se, albarkawey kul ne kaŋ n'ga duu ey, de i ga tee ni wane:

³ Albarka ga huru ni ra koyraa ra, albarka ga huru ni ra hawsaa ra. ⁴ Albarka ga huru ni hayroo, nda hayey kaŋ ni laboo g'i hay, nda ni adabbaa hayroo, nda ni hawey hayroo, nda ni alman buuney hayroo ra. ⁵ Albarka ga huru ni kokondaa nda ni hanfoo ra. ⁶ Albarka ga huru ni ra ni hururoo ga, albarka ga huru ni ra ni fattaroo ga.

⁷ Abadantaa ga ni noo hinay ni iberey ga kaŋ ga kay ma ne. I ga fondo folloku zaa ka kaa ka ni wongu, amma i ga zuru ni jine nda fondo iyye. ⁸ Abadantaa ga yaamar noo albarka ma huru ni attam fanjidogey nda ni kabe goyey kul ra. Gandaa kaŋ Abadantaa, ni Koyoo g'a noo ma ne, a ga albarka daŋ ni ra gandaa din ra.

⁹ Nda n'na Abadantaa, ni Koyoo yaamarey dii, de ni hanga nga fondawey, Abadantaa ga ni tee jama henanante nga boŋ se nda takaa kaŋ nda a n'a žee ma

ne. ¹⁰ Dumey kul kaŋ goo laboo ga, ga dii kaŋ Abadantaa maŋoo ga ciya ni ga, de i ga hunbur ni.

¹¹ Abadantaa ga ni too nda gomni ka ni hayroo, nda ni adabbaa hayroo, nda hayey kaŋ ni laboo g'i hay boobandi laboo ga kaŋ Abadantaa n'a žee ni baabey se kaŋ nga g'a noo ma ne. ¹² Abadantaa ga nga alman jisidoo hennaa feeri ma ne kaŋ ti beenaa, ka ni noo ncirŋi nga waatoo ra, ka albarka daŋ ni kabe goyoo kul ra. N'ga garaw dumi booboyaŋ se, amma ni, n'si garaw zaa. ¹³ Abadantaa ga ni daŋ jine ma tee boŋoo, n'si tee nsunfaa, waati kul beene no n'goo, abada n'si yee ganda, nda n'ga haŋajer Abadantaa, ni Koyoo yaamarey se kaŋ ay g'i har ma ne hō k'i dii k'i ka dira, ¹⁴ nda n'si šiiri nongu tana here šenney kul ra kaŋ ay g'i har ma ne hō, nda n'si hanga koy tanayaŋ bande k'i gana.»

Laalirey kaŋ ga duwandi Irkoy haŋajer ŋaŋaa ra

¹⁵ «Amma nda n'si haŋajer Abadantaa, ni Koyoo se, n'si gaabandi ka dira nga yaamarey kul nda nga hantumey kul bande kaŋ nda ay ga ni yaamar hō, laalirey kul ne kaŋ ga kaa ni ga, de i ga duu ni: ¹⁶ n'ga laali koyraa ra, n'ga laali hawsaa ra. ¹⁷ Ni kokondaa nda ni hanfoo ga laali. ¹⁸ Ni hayroo, nda hayey kaŋ ni laboo g'i hay, nda ni adabbaa hayroo, nda ni alman buuney hayroo ga laali. ¹⁹ N'ga laali ni hururoo ga, n'ga laali ni fattaroo ga.

²⁰ Abadantaa ga laaliyan sanba ni ga, a ga lakkaltunay sanba ni ga, ka ni kabe goyey kul birji, hala ma halaci, ma cahã ka dere, ni teegoy futawey maaganda se, zama n'n'ay naŋ.

²¹ Abadantaa ga wirci laala kaŋ ga bere ka ni kar, hala a ma ni tuusu ka ni kaa laboo ga kaŋ ra n'ga huru k'a mayray. ²² Abadantaa ga ŋomyan ka ni kar, nda gaa-ham konni, nda tonyan, nda funsuyan. A ga kate ni faarey ga kogay ka dumari-izey funbandi. I ga duu ni hala ma dere.

²³ Beenaa kaŋ goo ni boŋ ga tee sanda alhan, laboo kaŋ goo ni cire ga tee sanda guuru. ²⁴ Abadantaa ga kusaw nda labu hamni sanba ni gandaa se sanda ncirŋi, a ga hun beenaa ra ka zunbu ni boŋ hala ma halaci.

²⁵ Abadantaa ga ni kar ni iberey jiney ra k'i noo hinay ni ga, n'ga kaa i ga nda fondo folloku, n'ga zuru i jine nda fondo iyye, laboo laamawey kul, boro kaŋ dii ni ga hunbur woo kaŋ duu ni maaganda se. ²⁶ Ni bukaa ga tee ŋaayan cirawey kul nda gandaa adabbawey kul se, boro kul si i dirgasandi.

²⁷ Abadantaa ga ni kar nda Misira futtawey, nda way-naw, nda kursa, nda kaajiri kaŋyaŋ si hin ka duu baani.

²⁸ Abadantaa ga ni kar nda hollay, nda danawtaray, nda boŋ hasaraw. ²⁹ Zaarikay cululu n'ga dadaba sanda takaa kaŋ nda danaw ga dadaba kubaa ra. Haya kul kaŋ n'n'a tee si boori. Waati kul i ga ni šiita, i ga ni kom, n'si duu faabakaw.

³⁰ N'ga woy cee dii, boro tana ga kani nda a, n'ga hugu cin, n'si goro a ra, n'ga *alaneb* faari tee, n'si izey ŋaa. ³¹ Ni hawoo ga koosandi ni jine, n'si hamoo ŋaa, ni farkaa ga diyandi ni jine, a si yeetandi ma ne, ni al-

man buunaa ga nondi ni iberey se, boro sii no kaŋ ga ni faaba. ³² Ni iz'arey nda ni ize woyey ga huru jama tana kabey ra, ni moŋey ga dii ey, n'ga fara k'i batu yaada, amma n'si hin ka baffoo tee. ³³ Jama kaŋ n's'a bay ga hayey kaŋ ni laboo g'i hay nda ni kabe goyoo albarkaa ŋaa, waati kul n'ga šiita n'ga kankam.

³⁴ Hayaa kaŋ ni moŋey dii a ga ni kaŋandi hollay ra.

³⁵ Abadantaa ga ni kaŋjey nda ni ceehamey kar nda futta laalayan kaŋ si hin ka duu baani, a ga ni kar nda ey za ni cewoo ga hala ni boŋoo ga.

³⁶ Abadantaa ga ni nda ni kokoyoo kaŋ n'n'a daŋ ni boŋ ka koy ganda ra kaŋ n's'a bay, ni baabey s'a bay, no din ra n'ga koy tanayan gana kaŋyaŋ ti bundu nda tondi. ³⁷ N'ga tee boŋhawayhaya, nda yaasayhaya, nda haarayhaya dumey kul game kaŋ do Abadantaa ga ni ka koy.

³⁸ N'ga dumi boobo say faarey ra, amma haya kaccu no n'g'a hegay, zama ndoowey g'a ŋaa. ³⁹ N'ga alaneb faariyan tee, n'g'i hanse, amma n'si ngi alaneb haroo haŋ, n'si ngi hegaa tee, zama nooney g'i ŋaa. ⁴⁰ Ni gadaa kul ga tee *zaytuŋaa*, amma jiyoo si yonandi ni ga, zama ni zaytu-izey ga kaŋ. ⁴¹ N'ga iz'aruyan nda ize woyyan hay, amma i si tee ni wane, zama i ga huru tamtaray. ⁴² Ndoo beerey ga ni tuurey kul nda hayey kaŋ ni laboo g'i hay daabu.

⁴³ Yawoo kaŋ goo ni do goo ma ne beene waati kul, de ni, waati kul ni mma yee ganda, ⁴⁴ a ga garaw ma ne, amma ni, haya sii ma ne kaŋ n'g'a garaw a se. Nga, a ga huru ni jine ka tee boŋoo, de ni, n'ga tee nsunfaa.

⁴⁵ Laalirey wey kul ga kaŋ ni boŋ, i ga hanga ni, ka duu ni hala waati kaŋ ni halaci, zama mana haŋajer Abadantaa, ni Koyoo se ka nga yaamarey nda nga hantumey dii kaŋ nda a na ni yaamar. ⁴⁶ Laalirey wey duu ni hala i ma tee tammaasa nda kayfi ni nda ni hay-roo se hala abada.

⁴⁷ Zama mana Abadantaa, ni Koyoo gana nda ŋaali nda binekaanay waatoo kaŋ a na ni feeri haya kul here, ⁴⁸ woo se iberey kaŋ Abadantaa g'i sanba ni ga, n'ga tee i se tam heray nda jaw ra, nda gaa koonu, nda talkataray haya kul ra. Abadantaa ga guuru *tiŋay-zaa-bundu* daŋ ni jindoo ga hala waati kaŋ a na ni halaci.

⁴⁹ Abadantaa ga gadaa kaŋ ga mooru, a goo hala aduŋŋa boŋ faa ga sanba ni ga, ganda kaŋ ga gum ni ga sanda takaa kaŋ nda dutaloo ga zunbu nga hamoo ga, ganda no kaŋ n'si maa nga ŋennoo, ⁵⁰ dumi kaŋ ndumoo ga futu, a si boro žeena beerandi, a si alhor-mo tee soogo se. ⁵¹ A ga ni almanoo hayroo nda hayey kaŋ ni laboo g'i hay ŋaa hala ma halaci, i si alkama, wala alaneb hari, wala jii, wala ni adabba beerey hay-roo, wala ni alman buuney hayroo naŋ war se, kokoro ti a ga ni derandi. ⁵² A ga ni wanga ka ni daŋ game koyrawey kul ra hala waati kaŋ ra cete kuku gaabantey wey kaŋ ra n'na ni naanaa daŋ kaŋ ni gadaa kul ra. A ga ni wanga ka ni daŋ game ni koyrawey kul ra, a ga ni gadaa kul dii kaŋ Abadantaa, ni Koyoo g'a noo ma ne.

⁵³ Ni iberoo ga ni wanga ka ni daŋ game ka ni šiita hala nongu kaŋ ra n'ga ni gundoo izoo ŋaa, n'ga ni iz'arey nda ni ize woyey kaŋ Abadantaa, ni Koyoo n'i

noo ma ne hamey ŋaa. ⁵⁴ Ni do, arey kul boro hennaa kaŋ ti alaafiyakoyoni, si hinna nga armey, nda nga wandoo kaŋ binoo ga bag'a nda nga izey cindey kaŋ goo maanoo ga. ⁵⁵ Nga izey hamey kaŋ a g'i ŋaa, a s'i zam-na nga nda nga borey game, zama haya kul mana cindi a se kaŋ a g'a ŋaa nda man'ti wey, wangaaroo nda ši-itaroo kaŋ ni iberoo g'a tee ni koyrawey ra maaganda se. ⁵⁶ Ni do, woyey kul boro henna kaŋ ti alaafiyakoyoni, nga borohennataraa nda nga alaafiya se, a si baa nga ma ba nga ceetaamoo fur laboo ga. A si hinna nga kurŋoo kaŋ binoo ga bag'a se nda nga iz'aroo nda nga ize woyoo se. ⁵⁷ A ga baa nga foo ma nga haykuboo nda izey kaŋ a n'i daŋ aduŋŋa ra ŋaa, zama haya kul mana cindi a se kaŋ a ga ŋaa nda man'ti wey, wanga-roo nda šiitaroo kaŋ ni iberoo g'a tee ni koyrawey ra maaganda se.

⁵⁸ Nda n'si gaabandi ka *ašariyaa* woo ŋenney kul kaŋ hantumandi tiiraa woo ra ka dira, nda n'si hunbur maa daržantaa kaŋ ga hunburandi, Abadantaa, ni Koyoo, ⁵⁹ Abadantaa ga ni nda ni hayroo kar nda balaawu beeriyan kaŋ ga gay nda wirci laalayan kaŋ ga gay, hayayan no kaŋ ga boŋ haw. ⁶⁰ A ga kate ni ga Misira wirci laaley kaŋ n'ga hunbur ey, i ga denji ni ga.

⁶¹ Abadantaa ga kate ni ga ba wirci dumi kul, nda balaawu kaŋyaŋ mana hantumandi *ašariyaa* tiiraa woo ra hala waati kaŋ ni halaci. ⁶² War kaŋ cindi ka boobo sanda beenaa handarawey, war ga kaa ka tee boro kay-nayan, zama mana haŋajer Abadantaa, ni Koyoo se.

⁶³ Takaa kaŋ nda a kan Abadantaa se nga ma gomni tee war se ka war boobandi, takaa din da a ga kan Abadantaa se nga ma war derandi ka war halaci. War ga hun laboo ga kaŋ ra n'ga huru k'a mayray.

⁶⁴ Abadantaa ga ni say dumey kul ra, laboo boŋ foo ga ka koy boŋ faa ga. No din ra n'ga koy tanayan kaŋ ti bundu nda tondi gana kaŋ ni, n's'i bay, ni baabey s'i bay. ⁶⁵ Dumey din game n'si duu alaafiya, n'si duu baa, ba nongu kaŋ ra ni cewey ga duu hunanzamay. No din ra Abadantaa si ni binoo yayanandi. Ni moogunaa ga kacca, ni tammahāa ga hun. ⁶⁶ Ni do, a ga hima nda ni hunaroo mma deji, n'ga hunbur cijin nda zaari, n'ga alhuzun nda ni hunaroo nda ni buuroo. ⁶⁷ Subbaahi n'ga nee: «Jalla, nda a gar ba cijinoo no!», cijinoo ra, n'ga nee: «Jalla, nda a gar ba subbaahoo no!» hunburaa kaŋ n'ga maate ni binoo ra nda hayaa kaŋ ga teendi ni moŋey cire maaganda. ⁶⁸ Abadantaa ga ni yeeti harihi-iyay ra Misira ra, n'ga koy nongoo kaŋ ay bay k'a har ma ne ka nee: «N'si dii a koyne!» † No din ra war ga war boŋ neere war iberey se sanda baŋŋayan nda koŋŋayan, amma boro kul si war day.»

Musa ŋenni kokorantaa

⁶⁹ Wey ti *amaanaa* ŋenney kaŋ Abadantaa na Musa yaamar a m'i daŋ nga nda Izirayel borey game Mowab gadaa ra ka tonton amaanaa ga kaŋ a n'a daŋ nga nda ey game Horeb tondi hondoo do.

† *Zamna* 17.16.

Hayaa kaŋ Irkoy n'a tee Izirayel se

29 Musa na Izirayel kul cee, a nee i se: «War dii hayaa kul kaŋ Abadantaa n'a goy war jine Misira gandaa ra Firawuuna ga, nda nga tamey kul ga, nda nga gandaa kul ga, ² siiyan beerey kaŋ ni moyey dii ey, tammaasawey wey nda kayfi beerey wey. ³ Amma hala hõ Abadantaa mana war noo bine kaŋ ga faham, wala moo kaŋ ga dii, wala haŋa kaŋ ga maa. ⁴ Ay na war gongu saajoo ra jiiri woytaaci (40), war bankaarawey mana žen war jindey ra, war taamey mana žen war cewey ra. ⁵ War mana takula ŋaa, war mana *alaneb* hari moora haŋ, war mana harifutu haŋ, hala war ma bay kaŋ agay ti Abadantaa, war Koyoo. ⁶ Waatoo kaŋ war too nongoo woo ra, Sihon, Hešbon kokoyoo nda Og, Bašar kokoyoo fatta k'ir kubay wongu se, ir hin ey. ⁷ Ir na ngi gandaa dii, de ir n'a noo Ruber borey, nda Gad borey, nda Manase alkabiila jeraa se sanda tubuhaya. ⁸ War ma *amaanaa* woo šenney wey dii, war m'i ka dira hala war teegoyey kul ma boori.»

Izirayel borey ga hima ka Irkoy amaanaa beerandi

⁹ «Hõ war kul goo ma kay Abadantaa, war Koyoo jine, war boŋkoyney, nda war alkabiilawey, nda war boro beerey, nda war šenni toonandikey, nda Izirayel arey kul, ¹⁰ nda war zankey, nda war woyey, nda yawey kaŋ goo ni jamaa kaloo ra, za ni tuuri kuunakaa hala ni hari gurkaa. ¹¹ War goo ne ka huru *amaanaa* ra kaŋ Abadantaa, ni Koyoo n'a žee, žeeyanoo kaŋ Abadantaa, ni Koyoo g'a daŋ ni nda nga game, ¹² hala hõ nga ma ni tee nga jamaa, nga hunday ma tee ni Koyoo sanda takaa kaŋ nda a n'a har ma ne, sanda takaa kaŋ nda a n'a žee ni baabey Ibrahima, nda Isiyaka, nda Yakuba se. ¹³ Man'ti war hinne bande ay ga amaanaa nda žeeyanoo woo tee, ¹⁴ amma ay g'a tee ba borey bande kaŋ goo ir bande hõ ne ra kaŋ goo Abadantaa, ir Koyoo jine nda borey kaŋ sii ir bande ne ra, kaŋ mana hayandi jina.

¹⁵ War hunday ga takaa bay kaŋ nda ir goro Misira gandaa ra, nda takaa kaŋ nda ir bisa dumey game kaŋ game war bisa. ¹⁶ War dii ngi haya harramantey, nda ngi toorey: bunduyan no, nda tondiyan, nda wura nda nzorfu kaaray kaŋ goo i bande. ¹⁷ Aru, wala woy, wala alkabiila, wala dumi masi bara war ra kaŋ binoo bere Abadantaa, ir Koyoo se ka koy dumey wey koyey gana. Boro kul masi bara war ra kaŋ ga tee sanda linji kaŋ ga zay ka pozina wala dumari-ize hotta hay. ¹⁸ Boro kul kaŋ maa žeeyanoo woo šenney masi fooma ka nee: «Ba kaŋ se ay ga hanga ay hundoo alhawaa bande, ay hayey kul ga boori», woo ga kate halaciyen bora kul ga, maanaa bora kaŋ ti sanda labu koga nda bora kaŋ ti sanda labu kaŋ haŋandi. ¹⁹ Abadantaa si baa nga ma yaafa a se. Zama Abadantaa futuroo nda nga cansaa ga zunbu bora din ga, laaliroo kul kaŋ hantumandi tiiraa woo ra ga kaŋ a boŋ, Abadantaa ga maapoo kaa beenaa cire. ²⁰ Abadantaa g'a fay k'a kaa Izirayel alkabiilawey kul ra bone se, ka sawa nda

amaanaa laaliroy kul kaŋ hantumandi *ašariyaa* tiiraa woo ra.»

Abadantaa ga bonawey zumandi kaŋ a n'i har

²¹ «Zamaney kaŋ goo kaa borey, war izey kaŋ ga kaa war dumawey ga, nda yawoo kaŋ ga hun ganda mooro ra ka kaa, waati kaŋ i dii gandaa woo balaawey nda wircey kaŋ nda Abadantaa n'a kar, i ga nee: ²² «Gandaa laboo kul man'ti kala *ganjibaali*, nda ciiri, nda nuune. Haya kul si hin ka dumandi, dumi kul si boosu, dumari kul si zay, sanda Sodom nda Gomor, nda Aduma nda Seboyim halaciroo kaŋ Abadantaa n'i halaci nga futuroo nda nga dukuroo ra.» ²³ Gandawey kul ga nee: «Macin se Abadantaa na takaa woo tee gandaa woo se? Macin se a hanse ka futu futay beeroo woo kul?» ²⁴ Borey ga tuuru ka nee: «I nka Abadantaa, ngi baabey Koyoo *amaanaa* naŋ, woo kaŋ a n'a daŋ nga nda ey game waatoo kaŋ a n'i fattandi Misira gandaa ra. ²⁵ I koy koy tanayan gana ka sujudu i se, koyyan kaŋ i s'i bay, kaŋyan Abadantaa man'i waadu i se. ²⁶ Woo se Abadantaa futu gandaa woo ga, a na laaliroo kul kaŋ hantumandi tiiraa woo ra zumandi a ga. ²⁷ Abadantaa n'i dogu nda futay k'i kaa laboo ga, nda dukuray, nda dooray beeri, de a n'i warra ganda tana ra, sanda takaa kaŋ ra i goo hõ.» ²⁸ Haya tugantey man'ti kala Abadantaa, ir Koyoo wane, haya fatawantey man'ti kala ir wane, ir nda ir izey se hala abada hala ir ma *ašariyaa* woo šenney kul ka dira.»

Izirayel borey ga hima ka yee kate Abadantaa ga

30 «Waati kaŋ šenney wey kul tee ni ga, gaararoo nda laaliroo kaŋ ay n'i daŋ ni jine, nda gandawey kul game kaŋ ra Abadantaa na ni gaaray, nda ni miile ni binoo ra, ² nda ni yee kate Abadantaa, ni Koyoo ga, nda n'ga haŋajer a se nda ni binoo kul, nda ni hundoo kul, ni nda ni izey nda takaa kaŋ nda ay ga ni yaamar hõ, ³ woo ra Abadantaa, ni Koyoo ga ni takaa hanse. A ga tamalla ma ne, a ga ni marga ka hun dumey kul kaŋ ra Abadantaa, ni Koyoo na ni say-say. ⁴ Ba nda ni zandi ka koy hala aduŋa boŋ faa ga, Abadantaa, ni Koyoo ga ni marga ka ni zaa no din. ⁵ Abadantaa, ni Koyoo ga kate ni gandaa ra kaŋ ni baabey n'a mayray, de n'g'a mayray. A ga gomni tee ma ne, de a ga ni boobandi ka bisa ni baabey. ⁶ Abadantaa, ni Koyoo ga ni binoo nda ni hayroo binoo daŋbangu hala ma duu ka baa Abadantaa, ni Koyoo nda ni binoo kul, nda ni hundoo kul, hala ma duu ka huna.

⁷ Abadantaa, ni Koyoo ga laaliroy wey kul zumandi ni iberey ga, wey kaŋ ga konna ni, i ga ni gurzugay. ⁸ Ni, n'ga yee kate, n'ga haŋajer Abadantaa se, de n'ga nga yaamarey kul ka dira kaŋ ay g'i har ma ne hõ. ⁹ Abadantaa, ni Koyoo ga gomni doori ni kabe goyoo kul ra, nda ni hayroo kul ra, nda ni adabba hayroo kul ra, nda hayey kaŋ ni laboo g'i hay kul ra, zama ni gomnoo ga yee ka kan Abadantaa se sanda takaa kaŋ nda ni baabey wanoo kan a se, ¹⁰ nda n'na haŋajer Abadan-

taa, ni Koyoo se ka nga yaamarey nda nga hantumey dii kaŋ hantumandi *ašariyaa* tiiraa woo ra, de ni yee kate Abadantaa, ni Koyoo ga nda ni binoo kul nda ni hundoo kul.»

Irkoy Meešennoo si mooru borey

¹¹ «Yaamaroo woo kaŋ ay g'a har ma ne hō teeyanoo si hanse ka šendi ma ne, a sii ma ne nongu mooro ra kaŋ ra n'si hin ka duu a. ¹² A sii beenaa ra soko ma nee: «May no ma žigi ir se beenaa ra ka kate a ir se ir ma maa hayaa kaŋ a g'a har hala ir ma duu k'a ka dira?» ¹³ A sii teekoo dumaa ga soko ma nee: «May no ma koy ir se teekoo boŋ faa ga ka kate a ir se ir ma maa hayaa kaŋ a g'a har hala ir ma duu k'a ka dira?» ¹⁴ Amma šennoo woo goo ni jeroo ga, ni miŋoo ra, ni binoo ra, hala ma duu k'a ka dira.»

Suuba hunayan nda buuyan game

¹⁵ «Guna, hō ay na hunayan nda gomni daŋ ni jine, ay na buuyan nda bone daŋ ni jine. ¹⁶ Hayaa kaŋ nda ay ga ni yaamar hō man'ti kala ma baa Abadantaa, ni Koyoo, ma hanga nga fondawey, ma nga yaamarey, nda nga hantumey, nda nga ašariyawey dii, hala ma duu ka huna ma boobo, de mo Abadantaa, ni Koyoo ma albarka daŋ ni ra gandaa ra kaŋ n'ga kaa k'a mayray. ¹⁷ Amma nda ni binoo bere, nda mana haŋajer, n'na ni boŋ naŋ a ma dira ka koy sujudu koy tanayaŋ se ka goy i se, ¹⁸ ay ga war bayrandi hō kaŋ war ga tuusandi, war si duu aloomur laboo ga kaŋ ra n'ga bisa nda Žurdeŋ isaa ka huru k'a mayray.

¹⁹ Hō ay ga beenaa nda gandaa tee seede war ga: ay na hunayan nda buuyan daŋ ni jine, ay na albarka nda laaliyan daŋ ni jine. Hunaroo suuba hala ma duu ka huna, ni nda ni hayroo, ²⁰ maanaa ma baa Abadantaa, ni Koyoo, ma haŋajer a se, ma hawa a ga. Nga ti ni hunaroo, ni aloomuroo hala ma duu ka goro laboo ga kaŋ Abadantaa žee kaŋ nga g'a noo ni baabey Ibirahima, nda Isiyaka, nda Yakuba se.»

Žozuwe ciyandi ka huru Musa dogoo ra

31 Musa koy šenney wey har Izirayel kul se, ² a nee i se: «Hō ay goo nda jiiiri zangu nda waranka (120). Ay si hin ka huru war jine koyne, Abadantaa nee ya ne: «N'si bisa Žurdeŋ isaa woo ga.» ¹³ Abadantaa, ni Koyoo hunday ga dira ni jine, nga no ma dumey wey halaci ni jine, n'g'i gaaray. Žozuwe ga huru ni jine sanda takaa kaŋ nda Abadantaa n'a har. ⁴ Abadantaa ga takaa tee dumey wey se kaŋ a n'a tee Amor borey kokoyey kaŋ ti Sihonj nda Og nda ngi gandaa se kaŋ a n'i halaci. ⁵ Abadantaa g'i daŋ war kabey ra, war ma hayaa tee i se ka sawa nda yaamaroo kul kaŋ ay n'a har war se. ⁶ Wa albarka daŋ war boŋ ra, war ma bine tee. War masi hunbur, war masi jijiri i jine: Abadantaa, ni Koyoo hunday no ma dira ni bande. A si ni naŋ, a si ni fur.»

⁷ Musa na Žozuwe cee, a šelaŋ a se Izirayel kul jine ka nee: «Ma albarka daŋ ni boŋ ra, ma bine tee, zama ni no ma huru nda jamaa woo gandaa ra kaŋ Abadantaa žee ngi baabey se kaŋ nga g'a noo i se. Ni no m'a noo i se sanda tubuhaya. ⁸ Abadantaa hunday no ma dira ni jine, nga hunday bara ni bande. A si ni naŋ, a si ni fur, masi hunbur, ni binoo masi jiti.»

Musa na ašariyaa talfi sargari juwalkey ga

⁹ Musa na *ašariyaa* woo hantum k'a noo *sargari juwalkey* kaŋ ti Lewi iz'arey kaŋ ga Abadantaa *amaanaa* sundukoo zaa nda Izirayel boro beerey kul se. ¹⁰ Musa n'i yaamar ka nee: «Jiiri iyee benantaa ga, garawey nanyanoo jiiroo waatoo ra, *Tendewey jingaroo* ra, ¹¹ waati kaŋ Izirayel kul ga kaa ka kay Abadantaa, ni Koyoo jine, nongoo kaŋ a g'a suuba ra, n'ga ašariyaa woo caw Izirayel kul jine. ¹² N'ga jamaa mar-ga, arey, nda woyey, nda zankey, nda yawey kaŋ goo ni koyrawey ra hala i ma maa, i ma denden, i ma hunbur Abadantaa, war Koyoo, de i ma gaabandi ka ašariyaa woo šenney kul ka dira. ¹³ Woo ra ngi izey kaŋ si ašariyaa bay, ga maar'a, de i ga Abadantaa, war Koyoo hunburaa denden alwaatoo kul kaŋ war ga huna laboo ga kaŋ war ga kaa k'a mayray Žurdeŋ isaa denyanoo banda ga.»

Izirayel borey laadir jaŋaa

¹⁴ Abadantaa nee Musa se: «Ni buuroo waatoo man. Žozuwe cee, war ma kay cere kubayyan hukukumoo ra. Ay g'a noo ay yaamarey.» Musa nda Žozuwe koy kay cere kubayyan hukukumoo ra. ¹⁵ Abadantaa bangay hukukumoo ra, duula kuku ra, duula kukoo kay hukukumoo miŋoo ga.

¹⁶ Abadantaa nee Musa se: «N'ga koy ni baabey gar alaaharaa. Jamaa woo ga koy izefututaray tee † koy waaniyanj bande, wey kaŋ goo gandaa kaŋ ra i ga huru. I g'ay naŋ, i ga agay *amaanaa* dunbu kaŋ ay n'a daŋ agay nda ey game. ¹⁷ Hanoo din, ay ga futu a ga. Ay g'i naŋ, ay si agay ndumoo cebe i se. A ga gonandi, bone boobo nda binemarayyan ga duu a. I ga nee: «Kaŋ se Irkoy sii ir game, nga se bonawey wey duu ir wala?» ¹⁸ Agay, hanoo din, ay si agay ndumoo cebe i se, haya futaa kul kaŋ i n'a tee ka bere koy tanayaŋ here maaganda se. ¹⁹ Sohō, war se war ma baytoo woo hantum. A waanandi Izirayel borey se, a daŋ miŋey ra, a ga tee ya ne seede Izirayel borey ga. ²⁰ Zama ay ga jamaa woo daŋ laboo ra kaŋ ay žee kaŋ ay g'a noo nga baabey se, labu no kaŋ ra waa nda yuu ga tee hari. A ga ŋaa, a ga kungu, a ga warga, woo banda ga, a ga bere koy tanayaŋ here k'i gana, i g'ay kaynandi ka agay *amaanaa* dunbu. ²¹ Waati kaŋ bone boobo nda binemarayyanj kaŋ i ga, baytoo woo ga tuuru sanda seede, zama nga hayroo si dirŋa a. Ay ga ngi addibaarawey bay kaŋyanj goo ma bangay hō, za ay man'i daŋ gandaa ra kaŋ ay žee kaŋ ay g'a noo i se.»

† *Zamnaa 3.27; Kabuyaney 20.12.*

†† *Man'ti gaaham here no, laadir jaŋay no Irkoy here.*

²² Hanoo din, Musa na baytoo woo hantum k'a waanandi Izirayel borey se.

²³ Woo banda ga, Abadantaa na Žozuwe, Nun iz'aroo yaamar ka nee: «Ma albarka daŋ ni boŋ ra, ma bine tee, zama ni no ma Izirayel borey daŋ gandaa ra kaŋ ay žee kaŋ ay g'a noo i se, agay, ay goo ni bande mo.»

²⁴ Waatoo kaŋ Musa benandi ka *ašariyaa* woo šenney hantum tiira ra hala a timme, ²⁵ a na *Lewi borey* kaŋ ga Abadantaa amaanaa sundukoo zaa yaamar ka nee: ²⁶ «Wa ašariyaa tiiraa woo zaa, war m'a daŋ Abadantaa, war Koyoo, amaanaa sundukoo jere. A ga tee war ga seede no din. ²⁷ Zama agay, ay ga ni turantetaraa nda ni hiješendaa bay. Zama war ture Abadantaa ga ay hunaroo ga, soko ay buuroo banda ga. ²⁸ Wa war alkabiilaa boro beerey nda war šenni toonandikey kul marga kate ay do, ay ga šenney wey har i jine, ay ga beenaa nda gandaa tee i ga seede. ²⁹ Zama ay ga bay kaŋ ay buuroo banda ga, war ga war boŋ hasara. War ga fondaa naŋ kaŋ ay n'a yaamar war se, de waatey kaŋ ga kaa ra bone ga war kubay waati kaŋ war na goy futu tee Abadantaa jine k'a futandi.»

Musa baytoo

³⁰ Musa na baytoo woo kalimawey kul har hala i ben Izirayel jamaa kul jine ka nee:

32 «Beenaa, haŋajer ay ga šelaŋ!
Laboo, haŋajer ay miŋoo šenney se!

² Yala ay bayraa ma doo sanda ncirŋi,
yala ay šennoo ma zunbu sanda harandaŋ,
sanda ncirŋi kaŋ goo subu firzi boŋ,
sanda hari kaŋ goo suboo boŋ!

³ Zama ay ga Abadantaa maŋoo fee.
Wa ir Koyoo beerandi!

⁴ Nga ti Tondoo, nga teegoyey ga timme,
zama nga fondawey kul ga šerre.
Koy no kaŋ ga laadir, šerre jaŋay sii a do,
a ga šerre, cimikoyni no.

⁵ I na ngi boŋ hasara, man'ti nga no,
haawoo man'ti kala nga izey wane,
zamankasinay golbante kaŋ ga Irkoy hoo.

⁶ Takaa woo nda war ga hima ka Abadantaa dii wala,
jama hollokom kaŋ sii nda lakkaŋ?
Man'ti ni baaba no kaŋ na ni taka wala?
Man'ti nga ka ni tee ka ni gorandi wala?

⁷ Hongu waati bisantey,
wa hongu jiiri bisantey zaman ka kaa zaman.
Ni baaba hãa, a g'a deede ma ne.
Boro beerey hãa, i g'a har ma ne.

⁸ Waati kaŋ Jerantaa na gandawey noo tubu,
waati kaŋ a na adamizey fay, a na jamawey hirrey
kayandi ka sawa nda Izirayel borey hinnaa.

⁹ Zama Abadantaa bagaa man'ti kala nga jamaa,
Yakuba ti nga tuboo.

¹⁰ A mana duu a kala saaji ganda ra,

saaji bibi kaŋ ga wurru a ga kogu.

A g'a kuubi k'a bere, a ga huga nda a,
a g'a dii sanda nga mootondoo.

¹¹ A ga hima nda dutal kaŋ ga nga izey tunandi nga
tejoo ra,
a ga ŋuuti-ŋuuti nga izey boŋ ka nga fatawey k'i gum
k'i zaa,
k'i daŋ nga fitawey ra.

¹² Abadantaa hinne no m'a gongu, koy waani kul sii a
bande.

¹³ A n'a dirandi gandaa hodaddawey ra k'a ŋandi
faarey izey,
tondi yuu no a g'a sunsumandi,
a g'a noo jii kaŋ nin tondu ra.

¹⁴ A g'a noo haw waahoonu, nda feeji waa, nda feeji-
ize maani,
nda Bašaŋ feeji gaarey, nda jindaarey maanoo,
nda farin hamni.

N'ga *alaneb*-izey haroo haŋ nda alaneb hari moora.
¹⁵ Yešurun † warga, a na tafa. Ni warga, ni naasu, ni
yuttu.

A na Koyoo naŋ kaŋ n'a tee,
a na nga hallasiroo Tondoo kaynandi.

¹⁶ I ga nga canseroo tunandi nda koy waaniyaŋ
ganayan,
i ga almuhalyaŋ k'a futandi.

¹⁷ I ga sargari kaa ganjey se kaŋyaŋ man'ti Irkoy,
koyyaŋ kaŋ i s'i bay, itaagayaŋ kaŋ kaa a mana gay,
kaŋyaŋ war baabey man'i gana.

¹⁸ N'na Tondoo yala kaŋ na ni daŋ aduŋna ra,
ni dirna Koyoo kaŋ na ni hay.

¹⁹ Waatoo kaŋ Abadantaa dii woo, a mana tee a se,
zama nga iz'arey nda nga ize woyey n'a dor.

²⁰ A nee: «Ay ga agay ndumoo tugu i se,
ay ga dii haya kaŋ noo ngi kokoroo ga ti a.
Zaman laala izeyaŋ no,
izeyaŋ no kaŋ si laadir.

²¹ I n'ay canseroo tunandi nda hayayaŋ kaŋ man'ti
Irkoy,

i n'ay futandi nda haya yaadayaŋ.
Agay, ay ga ngi canseroo tunandi nda haya kaŋ
man'ti jama,

ay g'i futandi nda dumi hollokom.

²² Ay futuroo nuunaa dii,
a ga dii hala alaaharaa kunehere,
a ga laboo nda nga hayey kaŋ ga zay a ra ŋaa,
a ga dii hala tondu hondey asaasey ga.

²³ Ay ga bone marga k'a zumandi i boŋ,
ay ga ay birawey benandi i ra.

²⁴ Heray g'i ŋoomandi, gaaham konni nda wirci laala
kaŋ ga bere g'i ŋaa,
ay ga ganjihoogawey hiŋey nda gandakoyey naajey
sanba i ga.

²⁵ Taraa ra, takuba ga ngi izey wii,

† Yešurun man'ti kala Izirayel maa foo.

hugoo ra, hunburay g'i wii,
takaa follokaa no ma tee arusooga, nda woysogo,
nda ize taana, nda hinbiri kaaray se.»

²⁶ Ay nee ay boŋ se: «Ay g'i say-say k'i benandi,
ay ga kate borey masi yee ka hongu ey,

²⁷ nda ay mana hunbur iberoo ma fooma ay ga, ngi
yenjekaarey ma dere
ka nee: "Ir gaaboo k'ir ka hin, man'ti Abadantaa ka
woo tee."

²⁸ Zama ganda no kaŋ mana duu hoyray henna,
lakkal sii i se.

²⁹ Nda a gar i mma bara nda lakkal i ga faham woo
se,

i ga ngi kokoroo guna.

³⁰ Taka foo nda boro foo ga boro zenber foo (1.000)
gaaray?

Taka foo nda boro hinka ga boro zenber woy (10.000)
gaaray,

nda ngi Tondoo man'i nondi,
nda Abadantaa man'i daŋ kabe ra?

³¹ Zama ngi tondoo man'ti ir wanoo dumoo,
ba ir iberey ga tee woo se seede.

³² Ngi alanebnaŋoo mana hun kala Sodom nda Go-
mor † alanebnaa faaroo ra,
ngi alaneb-izey man'ti kala alaneb-izeyaŋ kaŋ ra pozi-
na goo,

ngi fafey ga hottu.

³³ Ngi alaneb hari mooraa man'ti kala gandakarfu
naaji,
gondi kaŋ ga wiiya naajoo no.

³⁴ Woo mana tugandi ay jeroo ga wala?

Man'ti agay alman jisidogoo ra a goo wala?

³⁵ Agay no ma bana, agay no ma alhaku kaa
waati kaŋ ngi cewey ga tanši.

Zama almasiibaa zaaroo ga baa ka kaa i ga.
Hayaa kaŋ kayandi i se ga kaŋ i boŋ nda cahāyan.»

³⁶ Abadantaa ga nga jamaa ciiti,
amma a ga hinna nga tamey se,
waati kaŋ a ga dii kaŋ ngi sahā ben,
de mo baŋna mana cindi, borcin mana cindi.

³⁷ A ga nee: «Man ra ngi koyey goo,
tondoo kaŋ ga i ga talfi?

³⁸ Man ra borey goo kaŋ na ngi sargarey maaney ŋaa,
i na ngi *sargari hari-harey* alaneb hari mooraa haŋ?
I ma tun, i ma war faaba,
i ma tee war hallasidogoo.»

³⁹ Sohō wa guna, agay no, cimi no agay no,
koy sii no kala agay.

Agay no ma wiiya, agay no ma hunandi,
agay no ma boro maray, agay no m'a noo baani.
Boro si boro kaa ay kaboo ra.

⁴⁰ Zama ay n'ay kaboo jer beenaa here,

ay ga nee: «Ay ga žee ay hundi duumantaa ga.

⁴¹ Nda ay n'ay takubaa kaŋ ga hima nda meli minoo
kaanandi,

nda ay kaboo na ciitoo dii,

ay ga bana ay iberey ra,

agay alhakoo ga hun ay konnaykey ra.

⁴² Ay birawey ga suu nda kuri,

ay takubaa ga bukawey nda baŋney hamey nda ngi
kuroo ŋaa,

ba iberey boŋkoyney kurey.»

⁴³ Gandawey cindey, wa war ŋaaloo cebe Irkoy jamaa
se.

Zama a ga faasa nga tamey kurey se,

a ga alhakoo kaa nga yenjekaarey ra,

a ga nga laboo zunubey yaafa nga jamaa se.»

⁴⁴ Musa kaa, nga nda Hoše ††, Nun iz'aroo ka baytoo
woo kalimawey kul har jamaa jine.

⁴⁵ Waatoo kaŋ Musa na šenney kul har Izirayel kul
jine ka ben, ⁴⁶ a nee i se: «Wa miile šenney kul ga kaŋ
ay n'i har war se hō ka war izey yaamar i ma gaabandi
ka *ašariyaa* šenney wey kul ka dira. ⁴⁷ Zama man'ti šen-
ni yaadayaŋ no war se, war hunaroo no. Šennoo woo
no ma war noo aloomur laboo ga kaŋ war ga kaa k'a
mayray Žurdeŋ isaa denyanoo banda ga.»

Musa buuyanoo bayrandi

⁴⁸ Zaari follokaa din da ra, Abadantaa šelaŋ Musa se
ka nee: ⁴⁹ «Žigi Abarim tondi hondey ga, Nebo tondi
hondoo boŋ kaŋ goo Mowab gandaa ra, Žeriko tenje,
ma Kanaŋ gandaa guna kaŋ ay g'a noo Izirayel borey
se a ma tee ngi halaalaa. ⁵⁰ N'ga buu tondi hondoo
boŋ kaŋ ga n'ga žigi, n'ga ni hayragey gar alaaharaa,
sanda Haruna, ni armaa kaŋ buu Hor tondi hondoo
ga, de a na nga hayragey gar alaaharaa. ⁵¹ Zama war
na laybu beeri tee ay ga Izirayel borey game, Meriba
kaŋ goo Kadeš haroo do, Tisin saajoo ra, war man'ay
henanyanoo cebe Izirayel borey game. ⁵² N'ga gandaa
honnay ni jine, amma n'si huru gandaa ra kaŋ ay g'a
noo Izirayel borey se.»

Musa gaara Izirayel alkabiila woy cindi hinkaa (12) se

33 Gaararoo ne kaŋ nda Musa, Irkoy bora, gaara
Izirayel se za a mana buu. ² A nee:

«Abadantaa hun Sinay tondi hondoo do ka kaa,
a tun Seyir ka koy i do.

Paraŋ tondi hondoo boŋ a bangay nga daržaa ra,
a fatta boro henanante zenber woy woŋyaŋ ra.

Nga kabe hennaa ga a na *ašariyaa* kaŋ ga dii ma nee
nuune sanba i se.

³ Abadantaa ga baa jamawey,

nga boro henanante kul goo ni kaboo ra.

I kay ni cewey cire,

i ga ni šenney taa.

⁴ Musa na *ašariyaa* noo ir se,

Yakuba jamaa mayraa no.

† *Sintinoo* 18.20–21; 19.4–11.

†† *Hoše da se i ga nee Žozuwe, Kabuyaney* 13.8, 16a.

‡ *Kabuyaney* 20.1–13.

⁵ A mana cindi ka tee kokoy kala Yešurun †
waatoo kaŋ jamaa boŋkoyney nda Izirayel alkabi-
ilawey ga marga.»

⁶ Yala Rubeŋ ma huna, yala a masi buu,
ba nda nga borey hinnaa ga kacca.

⁷ Hayaa ne kaŋ a n'a har Žuda ga, a nee:
«Abadantaa, haŋajer Žuda jindoo se,
ma kate a nga dumoo do.
Yala nga kabey ma kay a se,
yala ma kaa k'a faaba k'a kaa nga iberey kone.»

⁸ Lewi ga, a nee:
«Abadantaa, ni *alkurraa goy jinawey kaŋ ti Tumim*
nda Urim mana talfandi kala boraa ga kaŋ laadir ni
here,
boraa no kaŋ n'n'a sii Masa (maanaa <siyan>),
boraa kaŋ ga n'na yenje wiri Meriba (maanaa <yenje>
haroo do. ††

⁹ Boraa no kaŋ ga šelaŋ nga ŋaa nda nga baaba ga ka
nee: <Ay s'i guna!>

Boraa no kaŋ si nga armey bay, a si nga izey bay.
Zama i na ni šenney dii, i na ni *amaanaa* dii.

¹⁰ I ma ni fondawey cawandi Yakuba se
ka Izirayel cawandi ni ašariyaa.
Yala i ma dugu daŋ ni niinoo cire,
i ma sargari kaŋ tonandi hala a ma ben daŋ ni sargari
tonadogoo ga.

¹¹ Albarka ma huru nga gaaboo ra, Abadantaa,
yadda nga kabe goyoo ga.
Ma borey kaŋ ga kay a se nda wey kaŋ ga konna a
centey kayri,
yala i masi yee ka tun.»

¹² Benžameŋ ga, a nee:
«Abadantaa baakaa no,
a ga goro jeroo ga nda baani,
waati kul Abadantaa g'a hawgay,
Abadantaa jeseŋ ra a ga goro.»

¹³ Isufi ga, a nee:
«Abadantaa na albarka daŋ nga gandaa ra nda
beenaa gomnoo,
nda harandaŋoo nda gandaa guusoo haroo,
¹⁴ nda waynaa gomney,
nda hayaa kaŋ ga zay ka nin handu kul ra gomney,
¹⁵ nda cee jinaa tondi hondey haya henney,
nda hondey kaŋ ga bara waati kul gomney,
¹⁶ nda laboo nda haya kul kaŋ goo a ra gomney.
Yala Irkoy kaŋ ga goro saabayŋaŋoo ra alhormaa ma
bara Isufi boŋoo ga,
nga armey boŋkoynoo teŋaa ga!

¹⁷ Nga haw jaaroo ize jinaa no, darža ma bara a ga.
Nga hilley si hima nda kala ganjihaw hilliyaŋ.
Ngi nda a ga dumey kar, laboo kanjey kul.
Woo ti Efrayim boro zenber woy woyyaŋ,
woo ti Manase boro zenberyaŋ.»

¹⁸ Zabulon ga, a nee:

«Naali Zabulon, ni naarumawey ra,
ni mo Isakar, ma ŋaali ni hukumey ra.

¹⁹ I ga ciya jamayaŋ se tondi hondoo boŋ.
No din ra i ga šerretaray sargariyaŋ kaa,
zama i ga teekoo gomni beeroo nda almaney kaŋ ga
tugu labutaasoo ra ka huna.»

²⁰ Gad ga, a nee:

«Albarka ma bara boraa se kaŋ ga Gad feeri!
A ga kani sanda ganjihayla woy,
a ga nga hamoo kaboo nda boŋkurunboo kottu.

²¹ A ga haya jina-jinawey suuba nga boŋ se,
zama no din ra boŋkoynoo hayey ga tugu,
a ga dira jamaa jine,
a goy nda Abadantaa šerretaraa,
a goy nda woo kaŋ ga hima Izirayel here.»

²² Dan ga, a nee:

«Dan man'ti kala ganjihayla-ize
kaŋ ga sar ka fatta Bašaŋ.»

²³ Neftali ga, a nee:

«Neftali kungu nda alhormo nda Abadantaa albarkaa,
ma waynakaŋay nda gurma mayray.»

²⁴ Ašer ga, a nee:

«Albarka ma huru Ašer ra Yakuba izey game.
A ma duu gaakuri nga armey ra, cewoo ma miti jiyoo
ra.

²⁵ Ni hugu mee daabuhayey ma tee guuru nda alhan.
Ni gaaboo ma duu aloomur.»

²⁶ «He Yešurun ‡, boro kul si hima nda Irkoy.
A ga zunbu ka hun beenaa ra duula ga
ka kaa ka ni faaba nga daržaa ra.

²⁷ Irkoy kaŋ gay a ga bara man'ti kala tugudoo,
waati kul a goo goyoo ga,
a na iberoo gaaray ni jine
ka nee ma ne: <M'a halaci!>

²⁸ Izirayel ga goro nda lakkalkanay.
Yakuba hariŋaŋoo sii kala jere ga alkama nda *alaneb*
hari ganda ra,
nga beenaa ga harandaŋ zumandi.

²⁹ N'duu gomni, Izirayel!

May no ma hima ni,
jama kaŋ Abadantaa n'a hallasi nda nga koraa nda
nga takuba daržantaa?

Ni iberey ga kaa ka ngi boŋ yeeti ganda ma ne,
n'ga ngi hodaddawey taama-taama.»

Musa buuyanoo

34 Musa žigi ka hun Mowab ganganey ra Nebo
tondi hondoo boŋ, Pisiga boŋoo ga, Žeriko ten-
je. Abadantaa n'a cebe gandaa kul, za Galad hala Dan,
² nda Neftali gandaa kul, nda Efrayim nda Manase
gandaa, nda Žuda gandaa kul hala Dangay teekoo ††

† *Zamnaa* 32.15. †† *Fattaroo* 17.1-7; *Kabuyaney* 20.1-13.

‡ *Zamnaa* 32.15. †† *Zamnaa* 11.24.

ga, ³ nda Negew gandaa, nda Žeriko koyraa gooroo kaŋ ti Teenaynaŋey koyraa hala Sohar koyraa.

⁴ Abadantaa nee a se: «Gandaa ti woo kaŋ ay žee kaŋ ay g'a noo Ibrahima, nda Isiyaka, nda Yakuba se ka nee: «Ni hayroo se ay g'a noo.» † Ay n'a cebe ma ne nda ni moŋey, amma n'si huru a ra.»

⁵ Musa, Abadantaa tamoo buu no din ra, Mowab gandaa ra, Abadantaa ŝennoo ga. ⁶ Abadantaa n'a sutura gooroo ra, Mowab gandaa ra, Bet-Pewor tenje. Hala hō boro kul si nga *saaraa* bay. ⁷ Musa sii nda kala jjiiri zangu nda waranka (120) waatoo kaŋ a ga buu. Nga moo guna mana žabu, nga gaaboo mana gaza.

† *Sintinoo 12.7; 26.3; 28.13.*

⁸ Izirayel borey na Musa hēe jirbi waranza (30) Mowab ganganey ra. Woo banda ga, Musa buuyanoo jirbey hēeney nda beray goraa ben. ⁹ Žozuwe, Nun iz'aroo too met nda hundi lakkalkoyni, zama Musa nka kabe fur a boŋ. Izirayel borey ga haŋajer a se, i na hayaa tee kaŋ nda Abadantaa na Musa yaamar.

¹⁰ Annabi mana yee ka tun Izirayel ra sanda Musa cine kaŋ Abadantaa g'a bay moo nda moo. ¹¹ Abadantaa n'a sanba Misira gandaa ra a ma koy tammaasayan nda kayfiyan tee Firawuuna, nda nga tamey kul, nda nga gandaa kul ga, ¹² de mo haya beeri hunburantey kul kaŋ Musa kabe gaabantaa n'i tee Izirayel kul moŋey cire ga cebe kaŋ Musa cine mana tee.

ŽOZUWE

Citaaboo fahamandiroo

Irkoy na Žozuwe dan Musa dogoo ra

1 Musa, Abadantaa tamoo, buuyanoo banda ga, Abadantaa nee Žozuwe, Nun iz'aroo, Musa banda hunoo se: ² «Musa, ay tamoo buu. Sohō tun ka Žurden isaa den, ni nda jamaa woo kul, ka koy gandaa ra kan ay g'a noo ngi, Izirayel borey se. ³ Nongu kul kan war cewey n'a taama, ay n'a noo war se, sanda takaa kan nda ay n'a har Musa se. ⁴ War laboo ga beeri, k'a dii za saajoo ka koy Liban hala Efrat isa beeroo do ka koy Heti borey gandaa ra hala teeko Beeroo † do, waynakanjay here. ⁵ Ni hunaroo kul ra, boro sii no kan ga hin ka kay ni jine. Ay goo ni bande sanda takaa kan nda ay bay ka bara Musa bande. Ay si ni nan, ay si ni fur. ⁶ Ma albarka dan ni boŋ ra, ma bine tee, zama ni no ma jamaa woo noo gandaa sanda tubu kan ay žee ngi baabey se kan ay g'a noo i se. ⁷ Hayaa de kan no ti ma hanse ka albarka dan ni boŋ ra, ma bine tee ka hawgay ka dira nda *ašariyaa* kul kan Musa, ay tamoo n'a har ma ne. Masi šiiri a se nongu tana here, woo ra n'ga tee kayante nongu kul kan ra n'ga koy. ⁸ Ašariyaa tiiraa woo, ni mijoo masi fay nda a, m'a caw cijin nda zaari ka hawgay ka dira nda hayaa kul kan hantumandi a ra, woo ra ni teegoyey ga boori, woo ra n'ga tee kayante. ⁹ Ay mana ni yaamar kan ma albarka dan ni boŋ ra, ma bine tee? Masi hunbur, masi joote, zama Abadantaa, ni Koyoo goo ni bande nongu kul kan ra n'ga koy.»

Žozuwe soolu ka Žurden isaa den

¹⁰ Žozuwe na jamaa šenni toonandikey yaamar ka nee: ¹¹ «Wa jamaa kaloo dira k'i yaamar ka nee: «Wa ŋaayan marga k'a jisi, zama ne nda jirbi hinza war ga Žurden isaa den ka huru gandaa ra k'a dii kan Abadantaa, war Koyoo g'a noo war se war m'a mayray.»» ¹² Žozuwe nee Rubeŋ borey, nda Gad borey, nda Manase alkabiila jeraa se: ¹³ «Wa hongu šennoo kan Musa, Abadantaa tamoo n'a ka war yaamar ka nee: «Abadantaa, war Koyoo ga war noo hunanzamay. A ga war noo gandaa woo.» ¹⁴ Aywa, gandaa kan Musa n'a noo war se Žurden isaa se banda, war woyey, nda war zankey, nda war adabbawey ma cindi a ra. Amma war kul, wongaari henney, war ma bisa wongu-ize ka koy wongu-ize war armyey jine. War m'i faaba ¹⁵ hala waati kan ra Abadantaa na war armyey noo hunanzamay san-

† Teeko Beeroo man'ti kala Mediterane teekoo.

da war, de mo i ma gandaa mayray kan Abadantaa, war Koyoo g'a noo i se. Woo banda ga, war ma yee kate ka gandaa mayray kan ti war halaalaa. Musa, Abadantaa tamoo, k'a noo war se Žurden isaa se banda, waynahunay kaboo here.»

¹⁶ I na Žozuwe zaabi ka nee: «Haya kul kan nda n'n'ir yaamar, ir g'a tee, nongu kul kan ra n'n'ir sanba, ir ga koy. ¹⁷ Ir ga hanjajer ma ne haya kul here sanda takaa kan nda ir na hanjajer Musa se. Abadantaa, ni Koyoo de ma bara ni bande sanda takaa kan nda a cindi Musa bande. ¹⁸ Boro kul kan ture ni yaamarey ga, boro kan mana hanjajer ni yaamarey se haya kul ra, bora ga wiiyandi. Ma albarka de dan ni boŋ ra, ma bine tee.»

Žozuwe na monnokaw hinka sanba Žeriko

2 Žozuwe, Nun iz'aroo na monnokaw hinka tunandi Šitim k'i sanba tuguyan ra, a nee: «Wa koy gandaa nda Žeriko koyraa guna!» I koy, i huru woykuuru foo do kan maapoo ti Rahab, i kani no din. ² Boroyan koy nee Žeriko kokoyoo se: «Nga ne, aruyan kaa ne cijin ka gandaa monno, Izirayel izeyan no.» ³ Woo se Žeriko kokoyoo sanba i ma nee Rahab se: «Arey kaataray kan kaa ni do, wey din kan huru ni do, zama i mana kaa kala ka gandaa kul monno.» ⁴ Amma woyoo nka aru hinkaa dii k'i tugu, a nee: «Cimi no arey kaa ay do, amma ay si bay nongu kan ra i hun. ⁵ Waatoo kan koyraa mijoo ga baa ka daaba, almaaroo ra, i fatta ka koy bila nda ya bay nongu kan ra i ga koy. W'i gaarandi nda cahāyan, war ga duu ey.»

⁶ Ka gar a nk'i žigandi sooraa boŋ, de a n'i tugu *lej* subey ra kan a n'i yendi no din. ⁷ Borey n'i gaarandi Žurden isaa fondaa ga hala yawdogey ga, ganboo daabandi borey duma ga kan n'i gaarandi. ⁸ Monnokey mana jirbi jina kan Rahab žigi ka koy i do sooraa boŋ. ⁹ A nee arey se: «Ay ga bay kan Abadantaa na war noo gandaa, war hunburaa duu ir kul, gandaa borey kul biney hasara war jine. ¹⁰ Zama ir maa kan Abadantaa na Kakaarey teekoo haroo kogandi war jine waatoo kan war fatta Misira, nda takaa kan war n'a tee Amor borey kokoy hinkaa Sihon nda Og se kan cindi Žurden isaa duma ga, kan war n'i halaci sōy. ¹¹ Ir maar'a, ir biney hasara, boro kul sii nda bine ka kay war jine, zama Abadantaa, war Koyoo, Koy no beenaa ra beene, nda laboo ga ganda. ¹² Sohō ay g'a wiri war ga, war ma žee ya ne Abadantaa maapoo ga, takaa kan nda ay na

alhormo tee war se, war mo ma alhormo tee ay baaba hugoo se. War m'ay noo silbay henna kaŋ ¹³ war g'ay baaba, nda ay ŋaa, nda ay armyey, nda ay woymey hundey naŋ i ra, haya kul kaŋ goo maaney ga war g'a naŋ a ma hallasi.» ¹⁴ Arey nee a se: «Ir ga žee ma ne, kullihinne ir ga huna, haya kul si duu war, nda war mana šennoo woo fee. Waati kaŋ Abadantaa n'ir noo gandaa, ir ga borohennataray tee ma ne, ir ga laadir ni here.»

¹⁵ Rahab hugoo sii kala koyraa cetaa ra, koyraa cetaa ra nga hugoo goo kaŋ ra a ga goro. Woo se, a ga hin ka karfu ka aru hinkaa zumandi nda funeetaraa. ¹⁶ A nee i se: «Wa koy tondi hondoo here, war ceecikey masi koy duu war. Wa tugu no din jirbi hinza, hala waati kaŋ war ceecikey yee kate koyraa ra, woo din banda ga, war ma war fondaa zaa ka koy.» ¹⁷ Arey nee a se: «Hayey ne kaŋ ra žeeyanoo woo kaŋ ir n'a tee ma ne ga hun ir ga: ¹⁸ nga ne, waati kaŋ ir huru gandaa ra, ma karfu ciraa woo haw funeetaraa ga kaŋ nda n'n'ir fattandi, ma ni baaba, nda ni ŋaa, nda ni armyey, nda ni baaba hugoo kul marga ni jere. ¹⁹ Ni boro kul kaŋ ce-woo na ni hugoo mijoo taama ka fatta, nga kuroo alhakoo goo a ga, ir, ir ga henan. Amma nda ir kaboo too boro do kaŋ goo ni bande hugoo ra, bora kuroo alhakoo goo ir ga. ²⁰ Šennoo kaŋ ir n'a har ma ne, nda n'n'a fee, ir ga henan žeeyanoo ra kaŋ ni kate ir m'a tee ma ne.» ²¹ A nee: «Ay yadda war šennoo ga.» A n'i naŋ i ma koy, i koy. Woo banda ga, a na karfu ciraa daŋ funeetaraa ga. ²² I koy, i too tondi hondoo do, i cindi no din jirbi hinza, hala waatoo kaŋ ra borey kaŋ g'i ceeci yee kate koyraa ra. Ngi ceecikey n'i ceeci nongoo kul ra, amma i mana duu ey. ²³ Woo banda ga, aru hinkaa willi ka zunbu tondi hondoo boŋ, i na isaa deŋ. I too kate Žozuwe, Nun iz'aroo do, i na hayaa kul har a se kaŋ tee. ²⁴ I nee Žozuwe se: «Šikka sii Abadantaa na gandaa kul daŋ ir kabey ra. Gandaa borey kul biney hasara ir maaganda.»

Žurdeŋ isaa denyanoo

3 Žozuwe tun subbaahi biya, a hun Šitim ka koy too Žurdeŋ isaa do, nga nda Izirayel borey kul, i goro no din jina i deŋ. ² Jirbi hinza banda ga, šenni too-nandikey na jamaa kaloo yaara ³ ka jamaa yaamar ka nee: «Za war dii Abadantaa, war Koyoo *amaanaa* sundukoo, waati kaŋ *sargari juwalkey* kaŋ ti *Lewi borey* g'a zaa, war ma tun nongoo kaŋ ra war goo, war ma hanga a. ⁴ Amma kabedaaru zenber hinka (2.000) cine ga huru war nda a game, war masi man a. Woo ra war ga bay fondaa kaŋ nda war ga koy, zama war mana bay ka bisa nda fondaa woo.»

⁵ Žozuwe nee jamaa se: «Wa war boŋ daŋ jere ga Irkoy se, zama suba Abadantaa ga kayfiyaŋ tee war game.» ⁶ Žozuwe nee sargari juwalkey se: «Wa amaanaa sundukoo zaa, war ma huru jamaa jine.» I na amaanaa sundukoo zaa, i dira jamaa jine.

⁷ Abadantaa nee Žozuwe se: «Hō ay ga sintin ka ni jere Izirayel kul jine, hala i ma bay kaŋ ay goo ni bande sanda takaa kaŋ nda ay cindi Musa bande. ⁸ Ni, ma

sargari juwalkey kaŋ ga amaanaa sundukoo zaa yaamar ka nee: «Waati kaŋ war too Žurdeŋ isaa mijoo ga, war ma kay Žurdeŋ haroo ra.» ⁹ Woo banda ga, Žozuwe nee Izirayel borey se: «Wa man kate ne ra, war ma haŋajer Abadantaa, war Koyoo šennoy se.»

¹⁰ Žozuwe nee koyne: «Woo ra war ga bay kaŋ Irkoy hunantaa goo war game, de šikka sii a ga Kanaŋ borey, nda Heti borey, nda Hewi borey, nda Ferezi borey, nda Girgaši borey, nda Amor borey, nda Žebus borey gaaray war jine. ¹¹ Sargari juwalkey ga laboo kul Boŋkoynoo amaanaa sundukoo zaa ka huru Žurdeŋ isaa ra war jine. ¹² Sohō, wa aru woy cindi hinka (12) zaa Izirayel alkabiilawey ra, alkabiila foo kul aru foo. ¹³ Za sargari juwalkey kaŋ ga Abadantaa, laboo kul Boŋkoynoo sundukoo zaa, na ngi cewey daŋ Žurdeŋ isaa haroo ra, Žurdeŋ isaa haroo ga dunbu, haroo kaŋ ga doori ka hun beene ga kay, a ga kay ma nee lalaba.»

¹⁴ Waati kaŋ jamaa hun ngi hukkumey do ka koy Žurdeŋ isaa deŋ, sargari juwalkey kaŋ na amaanaa sundukoo zaa koy jamaa jine. ¹⁵ Woo mana teendi kala hegaa waati. Waatoo woo kul ra Žurdeŋ isaa ga boosu nongoo kul here. Za sargari juwalkey kaŋ kone sundukoo goo too isa mijoo ga, i na ngi cewey daŋ haroo ra, ¹⁶ haroo kaŋ ga doori ka hun beene marga ka tee lalaba kuku. Lalaba ga mooru, a goo koyraa kaŋ se i ga nee Adama jere kaŋ goo Sartan koyraa jere. Haroo kaŋ ga doo ka koy Ganganoo gandaa teekoo here kaŋ ti teeko Ciiri-ciirantaa ra, hari hinkaa din dunbu ka hun cere ga. Jamaa na isaa deŋ Žeriko tenje. ¹⁷ Sargari juwalkey kaŋ na amaanaa sundukoo zaa kay tak ngi dogey ra labu kogaa ga, Žurdeŋ isaa gamoo ra. Izirayel kul ga bisa labu kogaa ga hala waatoo kaŋ gandaa kul na Žurdeŋ isaa deŋ ka bisa.

Tondi woy cindi hinkaa (12) kaŋ tee hongandihaya

4 Waatoo kaŋ gandaa kul na Žurdeŋ isaa deŋ ka ben, Abadantaa nee Žozuwe se: ² «Wa aru woy cindi hinka (12) zaa jamaa ra, alkabiila foo kul aru foo. ³ War m'i yaamar ka nee: «Žurdeŋ isaa gamoo, nongoo kaŋ ra *sargari juwalkey* cindi ka kay war ma tondi woy cindi hinka (12) kaa, war m'i ka koy war bande k'i jisi nongoo kaŋ ra war ga cijinoo tee.»

⁴ Žozuwe na aru woy cindi hinkaa (12) cee kaŋ a n'i suuba Izirayel borey ra, alkabiila foo kul aru foo. ⁵ Žozuwe nee i se: «Wa bisa Abadantaa, war Koyoo sundukoo jine, Žurdeŋ isaa gamoo here, war boro foo kul ma tondi foo zaa nga jesoo ga ka sawa nda Izirayel borey alkabiilawey hinnaa, ⁶ hala woo ma tee war game hongandihaya. Nda suba war izey na war hāa ka nee: «Macin ti tondey wey addaliloo war se?», ⁷ war m'i zaabi se ka nee: «Žurdeŋ isaa haroo nka dunbu Abadantaa *amaanaa* sundukoo jine. Waatoo kaŋ sundukoo ga Žurdeŋ isaa deŋ, Žurdeŋ isaa dunbu ka hun cere ga.» Tondey wey no ma Izirayel borey hongandi waati kul.»

⁸ Izirayel borey na hayaa tee kaŋ Žozuwe n'a yaamar. I na tondi woy cindi hinka (12) kaa Žurdeŋ isaa gamoo

ra, sanda takaa kaŋ nda Abadantaa n'a har Žozuwe se, ka sawa nda Izirayel borey alkabiilawey hinnaa. I n'i zaa ngi bande ka koy ngi gorodogoo ra k'i jisi no din. ⁹ Žozuwe na tondi woy cindi hinka (12) kayandi nongoo kaŋ ra sargari juwalkey cindi ka kay nda amaanaa sundukoo, tondey goo no din hala hõ.

¹⁰ Sargari juwalkey kaŋ ga sundukoo zaa kay Žurdeŋ isaa gamoo ra hala waatoo kaŋ ra ŝennoo kul kaŋ Abadantaa na Žozuwe yaamar a m'a har jamaa se kul teendi sanda takaa kaŋ nda Musa na Žozuwe yaamar. Jamaa deŋ nda cahāyan. ¹¹ Waatoo kaŋ jamaa kul deŋ ka ben, Abadantaa sundukoo nda sargari juwalkey bisa ka huru jamaa jine. ¹² Ruben iz'arey, nda Gad iz'arey, nda Manase alkabiila jeraa deŋ wongu-ize ka koy wongu-ize Izirayel borey jine sanda takaa kaŋ nda Musa n'a har i se. ¹³ A ga koy too wongaari zenber woytaaci (40.000) cine kaŋ bisa Abadantaa jine wongu se ka koy Žeriko ganganey ra.

¹⁴ Hanoo din, Abadantaa na Žozuwe beerandi Izirayel kul jine, i hunbur a nga hunaroo kul ra sanda takaa kaŋ nda i hunbur Musa.

¹⁵ Abadantaa nee Žozuwe se: ¹⁶ «Sargari juwalkey kaŋ kone sundukoo goo yaamar i ma žigi ka hun Žurdeŋ isaa ra.» ¹⁷ Woo ga, Žozuwe na sargari juwalkey yaamar ka nee: «Wa žigi ka hun Žurdeŋ isaa ra.» ¹⁸ Waatoo kaŋ sargari juwalkey kaŋ ga sundukoo zaa žigi ka hun Žurdeŋ isaa gamoo ra, kaŋ i na ngi cewey jer ka koy guraa ga, Žurdeŋ isaa haroo yee nga dogoo ra ka yee dandiyān takaa žeenaa ga ka boosu nongu kul here.

¹⁹ Jamaa žigi ka hun Žurdeŋ isaa ra handu jinaa jirbi woyaa (10). I goro Gilgal, Žeriko waynahunay here.

²⁰ Tondi woy cindi hinkaa (12) din kaŋ i n'i zaa Žurdeŋ isaa ra, Žozuwe n'i sinji Gilgal.

²¹ Žozuwe nee Izirayel borey se: «Nda suba war izey na ngi baabey hāa ka nee: «Macin ti tondey wey addaliloo?», ²² war ma bayrandi war izey se ka nee: «Izirayel na Žurdeŋ isaa deŋ bila cewey ma tay.» ²³ Zama Abadantaa, war Koyoo na Žurdeŋ isaa haroo kogandi war jine hala war ma bisa ka ben, sanda takaa kaŋ nda Abadantaa, war Koyoo n'a tee Kakaarey teekoo se kaŋ a n'a kogandi ir jine hala ir ma duu ka bisa ka ben. ²⁴ Woo teendi hala dumey kul kaŋ goo laboo ga ma bay kaŋ Abadantaa kaboo man'ti kala hini beeri, hala war ma hunbur Abadantaa, war Koyoo waati kul.»

5 Waatoo kaŋ ra Amor borey kokoyey kul kaŋ cindi Žurdeŋ isaa banda ga waynakanjay here nda Kanaŋ borey kokoyey kul kaŋ goo teekoo †† jere maa kaŋ Abadantaa na Žurdeŋ isaa kogandi Izirayel borey jine hala ir ma deŋ ka ben, biney hasara, biney hun Izirayel borey maaganda.

Izirayel borey hurubanguyanoo Gilgal ra

² Waatoo din ra, Abadantaa nee Žozuwe se: «Tondi hurawyan tee, de ma yee ka Izirayel borey danbangu cee hinkantoo.» ³ Žozuwe na tondi hurawyan tee, a

† Zamnaa 1.12–15; Kabuyaney 32.20–22; Alhukumoo 3.18.
†† Teekoo man'ti kala Mediterane teekoo.

na Izirayel borey danbangu Aralot (maanaa «hurubanguyan») hondoo jere. ⁴ Addaliloo ne kaŋ se Žozuwe n'i danbangu, jamaa kul kaŋ fatta Misira, arey, wongaarey kul nka buu saajoo ra, diraa waati, ngi fattaroo ga Misira. ⁵ Jamaa kul kaŋ fatta Misira nka hurubangu, amma jamaa kul kaŋ hayandi saajoo ra, diraa waati, ngi fattaroo ga Misira, boro kul mana hurubangu. ⁶ Izirayel borey na jiiri woytaaci (40) tee saajoo ra i ga dira hala gandaa kul dere, wongaariyan kaŋ fatta Misira mana hanjajer Abadantaa se. Abadantaa žee i se kaŋ i si dii gandaa kaŋ nga žee baabey se kaŋ nga g'a noo i se, gandaa din kaŋ ra waa nda yuu ga tee hari. ⁷ A na iz'arey dan dogey ra, ngi no Žozuwe n'i danbangu. Jofoloyan no, zama i man'i danbangu diraa waati. ⁸ Waatoo kaŋ gandaa kul hurubangu ka ben, i cindi ngi dogey ra jamaa kaloo ra hala waatoo kaŋ ra i duu baani. ⁹ Woo banda ga, Abadantaa nee Žozuwe se: «Hõ, haawoo kaŋ war n'a ka hun Misira, ay n'a gunguray k'a kaa war ga.» Woo se i ga nee nongoo din se Gilgal (maanaa «gungurayyan») hala hõ.

Borcintaraa jingar jinaa Kanaŋ gandaa ra

¹⁰ Izirayel borey gororoo ra Gilgal, i na *Borcintaraa jingaroo* tee handoo jirbi woy cindi taacantoo (14to) ci-jinoo Žeriko ganganey ra. ¹¹ Jingaroo subaa ra, i na gandaa ŋaayaney ŋaa, takulayan kaŋ ra dolobiri sii, nda taasu gurunbu haagante zaari follokaa ra. ¹² Subaa ra, ŋaahayaa kaŋ se i ga nee *man* kay waatoo kaŋ i sintin ka gandaa ŋaayaney ŋaa. Izirayel borey mana yee ka duu man. Jiiroo din Kanaŋ gandaa ŋaayaney no i n'i ŋaa.

Abadantaa wongu-izey boŋkoynoo kaa

¹³ Han foo, kaŋ Žozuwe goo Žeriko jere, a na nga moyey jer ka guna, nga ne, aru foo kay a tenje, nga takubaa hoobandi, a goo kaboo ra. Žozuwe dira ka koy a do ka nee a se: «Ir ra n'goo wala ir iberey ra n'goo?»

¹⁴ A nee: «Ay sii affoo kul se, agay ti Abadantaa wongu-izey boŋkoynoo, sohõ ay kaa.» Woo ga, Žozuwe na nga ndumoo sinji laboo ra ka sujudu a se ka nee: «Macin no n'ga baa m'a har ya ne, agay, ni tamoo se, ay koyoo?» ¹⁵ Abadantaa wongu-izey boŋkoynoo nee Žozuwe se: «Ni taamey kaa ni cewey ra, zama nongoo kaŋ ra n'goo ma kay man'ti kala nongu henanante.» Žozuwe n'a tee.

Žeriko koyraa diiyanoo

6 Žeriko koyraa mijey daabandi ka boori hala Izirayel borey masi duu ka huru. Boro kul si fatta, boro kul si huru. ² Abadantaa nee Žozuwe se: «Guna, ay na Žeriko, nda nga kokoyoo, nda ba nga wongaari henney dan ni kaboo ra ka ben. ³ War kul, wongu-izey, war ma dira ka koyraa windi, war ma koyraa kuubi k'a bere cee foo. Ma taka follokaa tee jirbi iddu. ⁴ *Sargari juwalkaw* iyye, affoo kul, feeji gaaru hilli foo ma bara a kone, i ma dira sundukoo jine. Jirbi iyyantoo hane war ma koyraa windi cee iyye, sargari juwalkey ga hilley

hēenandi. ⁵ Waati kaŋ feeji gaaru hilloo hēe ka kuu, de war maa hilloo hēenoo, jamaa kul ma kuwwa beeri tee. Cetaa kaŋ ga koyraa kuubi ga kaŋ nga boŋ ga, de jamaa ga žigi ka kara, boro foo kul ga huga nda hayaa kaŋ goo nga jinoo ra.»

⁶ Žozuwe, Nun iz'aroo na sargari juwalkey cee ka nee i se: «Wa *amaanaa* sundukoo zaa, sargari juwalkaw iyye, affoo kul, feeji gaaru hilli foo ma bara a kone ka koy Abadantaa sundukoo jine.» ⁷ Woo banda ga, a nee jamaa se: «Wa bisa, war ma koyraa yaara, wongu-izey kaŋ goo wongu-izey jine ma huru Abadantaa sundukoo jine.» ⁸ A teendi nda takaa kaŋ nda Žozuwe n'a har jamaa se. Sargari juwalkaw iyyaa kaŋ kone feeji gaaru hilli iyyaa goo bisa Abadantaa jine i ga hilley hēenandi Abadantaa amaanaa sundukoo jinoo ra.

⁹ Sargari juwalkey kaŋ ga hilley hēenandi goo wongu-izey jine, wongu-izey kaŋ ga dira banda goo sundukoo banda ga, sargari juwalkey ga hilley hēenandi.

¹⁰ Žozuwe nka jamaa yaamar ka nee: «War masi kuwwa kar, war jindey masi fatta. Šenni kul masi hun war miŋey ra hala han kaŋ ay nee war se: «Wa kuwwa! Waatoo din war ga kuwwa.» ¹¹ I na Abadantaa sundukoo ka koyraa kul yaara, i na koyraa windi cee foo, woo banda ga, i huru jamaa kaloo ra ka kani.

¹² Žozuwe biya ka tun, sargari juwalkey na Abadantaa sundukoo zaa. ¹³ Sargari juwalkaw iyyaa kaŋ kone feeji gaaru hilli iyyaa goo Abadantaa sundukoo jine tun ka dira ka hilley hēenandi. Wongu-izey ga dira i jine, wongu-izey kaŋ goo banda ga hanga sundukoo. I ga dira hilley hēenoo bande. ¹⁴ Zaari follokaa din ra kaŋ ti zaari hinkantoo i na koyraa windi cee foo, woo banda ga, i yee jamaa kaloo do. I na takaa din da tee jirbi iddu. ¹⁵ Jirbi iyyantoo hane, i biya ka tun za moo boo ka koyraa windi nda takaa follokaa cee iyye. Zaari follokaa ti woo kaŋ i na koyraa windi cee iyye. ¹⁶ Cee iyyantoo, waatoo kaŋ sargari juwalkey na hilley hēenandi, Žozuwe nee jamaa se: «Wa kuwwa, zama Abadantaa na war noo koyraa! ¹⁷ Koyraa ga halaci sōy, a ga tee Abadantaa wane, nga nda hayey kul kaŋ goo a ra. Woykuuroo kaŋ se i ga nee Rahab hinne no hundoo ga cindi a ra, nga nda haya kul kaŋ goo nga hugoo ra, zama a nka dontokey kaŋ ir n'i sanba tugu.

¹⁸ Wa hawgay war masi man hayey ga kaŋ ga hima ka halaci ka dere sōy, hayey kaŋ ga halaci ka dere sōy, war mas'i zaa, war masi koy halaci ka dere sōy, war masi koy jamaa kaloo žiibandi, ka kate a ga bone.

¹⁹ Nzorfu kaaraa kul, nda wuragoo, nda alhan jinawey, nda guuru jinawey ga yeetandi jere ga Abadantaa se. I ga huru Abadantaa alman jisidogoo ra.»

²⁰ Jamaa na kuwwa kar, i na hilley hēenandi. Waatoo kaŋ jamaa maa hilley jindoo, i na kuwwa beeri tee, cetaa kaŋ nga boŋ ga, jamaa žigi ka koyraa kar, boro foo kul huga nda nga jinoo. I na koyraa dii. ²¹ Haya kul kaŋ goo koyraa ra i n'a halaci k'a derandi sōy, aru nda woy, boro žeena nda zanka, haw, feeji nda farka, i n'i kul wii nda takuba.

Rahab nda nga hugoo borey hallasi

²² Žozuwe nka nee aru hinkaa kaŋ na gandaa monno se: «Wa koy woykuuroo hugoo do, war ma woyoo nda haya kul kaŋ goo maŋoo ga fattandi sanda takaa kaŋ nda war n'a žee a se.» ²³ Zankaarey kaŋ na gandaa monno koy, de i na Rahab, nda nga baaba, nda nga naa, nda nga armyey nda haya kul kaŋ goo maŋoo ga fattandi. I na nga alkabiilaa kul fattandi. I n'i gorandi Izirayel kaloo se taray. ²⁴ Woo banda ga, Izirayel wongu-izey na nuune daŋ Žeriko koyraa ra nda haya kul kaŋ goo a ra, nda man'ti nzorfu kaaraa, nda wuragoo, nda alhan nda guuru jinawey kaŋ i n'i daŋ Abadantaa *hugoo* alman jisidogoo ra. ²⁵ Žozuwe na woykuuroo kaŋ se i ga nee Rahab hundoo naŋ a ra, nda nga baaba hugoo, nda haya kul kaŋ goo maŋoo ga. A goro Izirayel hala hō, zama a nka dontokey tugu kaŋ Žozuwe n'i sanba i ma Žeriko monno.

²⁶ Alwaatoo woo no Žozuwe daŋ žeyyanoo woo ma teendi ka nee:

«Boraa laali kaŋ ga Žeriko koyraa woo cin koyne.

A ga asaasoo gorandi nga ize jinaa hundoo ga, a ga ganbey daŋ nga koddaa hundoo ga.»

²⁷ Abadantaa goo Žozuwe bande, maŋoo huru gandaa kul ra.

Akaŋ zunuboo nda nga zukandoo

7 Izirayel borey na laadir jaŋay tee hayey kaŋ ga hima ka halaci ka derandi sōy here. Akaŋ baaba ti Karmi, Karmi baaba ti Zabdi, Zabdi baaba ti Zera kaŋ mana hun kala Žuda alkabiilaa ra zaa hayey ra kaŋ ga hima ka halaci ka dere sōy, Abadantaa futu Izirayel borey ga.

² Žozuwe goo Žeriko, a na aruyaŋ sanba i ma koy Ayi koyraa ra kaŋ goo Bet-Aben jere, Betel se waynahunay here. A nee i se: «Wa žigi ka koy gandaa monno.» Arey koy Ayi monno. ³ I yee kate Žozuwe do ka nee a se: «Jamaa kul masi žigi ka kara. Aru zenber hinka (2.000) wala zenber hinza (3.000) ma žigi ka kara, i ma Ayi kar. Masi jamaa kul farandi k'i sanba i ma koy, zama i si boobo.» ⁴ Aru zenber hinza (3.000) cine žigi ka kara, amma i zuru Ayi borey jine. ⁵ Ayi arey na boro waranza cindi iddu (36) kar i ra. I n'i gaaray za koyraa miŋoo ga hala Šebarim k'i kar ka koy zunbudogoo ra. Jamaa biney hasara, gaahamey kul buu i ga.

⁶ Žozuwe na nga jinde bankaarawey kottu ka nga binemaraa cebe ka kaŋ ka nga ndumoo sinji laboo ra Abadantaa sundukoo jine hala almaaroo ra, nga nda Izirayel boro beerey. I na labu warra ngi boŋey ga. ⁷ Žozuwe nee: «He ay Koyoo, Abadantaa, macin se n'a jamaa woo ka Žurdeŋ isaa deŋ hala m'ir daŋ Amor borey kabey ra hala i m'ir derandi? Nda a gar ba ir nka cindi Žurdeŋ isaa se banda. ⁸ He ay Koyoo, macin no y'a tee, sohō kaŋ Izirayel zuru nga iberey jine? ⁹ Kanaŋ borey nda gandaa borey kul ga maar'a, i ga marga ir ga k'ir maŋey kaa gandaa ra. Macin no n'g'a tee ni maa beeroo se?»

¹⁰ Abadantaa nee Žozuwe se: «Tun, macin se n'ga ni ndumoo sinji laboo ra? ¹¹ Izirayel na zunubu tee, i na agay *amaanaa* dunbu kaŋ ay n'a daŋ i se, nda cimi, i zaa hayaa ra kaŋ harramandi, i zay a ra, i n'a lanba k'a tugu ngi jinawey ra. ¹² Izirayel borey si hin ka kay ngi iberey jine. I ga zuru ngi iberey jine, zama ngi hunday nka harram. Ay si cindi war bande nda war mana hayaa halaci sōy kaŋ harramandi, nda war man'a kaa war game. ¹³ Tun ma jamaa daŋ jere ga ya ne. Ma nee: «Suba se, wa war boŋ daŋ jere ga Irkoy se, zama hayaa ne kaŋ Abadantaa, Izirayel Koyoo n'a har: "Haya harramante goo war game, Izirayel. N'si hin ka kay ni iberey jine kullihinne war mana haya harramantaa kaa war game. ¹⁴ Suba subbaahi war ma kay, alkabiila ka koy alkabiila. Alkabiilaa kaŋ Abadantaa g'a cebe ga kay jama ka koy jama, jamaa kaŋ Abadantaa g'a cebe ga kay hugu ka koy hugu, hugoo kaŋ Abadantaa g'a cebe ga kay aru ka koy aru. ¹⁵ Bora kaŋ ga cebandi kaŋ nga ka kate harramoo, bora ga tonandi nuune ra ka tee boosu, nga nda haya kul kaŋ goo maapoo ga. A na Abadantaa amaanaa dunbu, a na almuhul tee Izirayel ra."»

¹⁶ Žozuwe biya ka tun, a na Izirayel kayandi alkabiila ka koy alkabiila. Žuda alkabiilaa suubandi. ¹⁷ A na Žuda jamawey kayandi, Zera borey jamaa cebandi. A na Zera borey jamaa kayandi hugu ka koy hugu, Zabdi hugoo cebandi. ¹⁸ Žozuwe na Zabdi hugoo borey kayandi, aru ka koy aru. Akaŋ baaba ti Karmi, Karmi baaba ti Zabdi, Zabdi baaba ti Zera kaŋ si hun kala Žuda alkabiilaa ra. Akaŋ ka cebandi. ¹⁹ Žozuwe nee Akaŋ se: «Ay izoo, ay g'a njaaray ni ga, ma Abadantaa, Izirayel Koyoo beerandi, yadda ni layboo ga a jine. Hayaa har ya ne kaŋ n'n'a tee, masi haya kul tugu ya ne.» ²⁰ Akaŋ zaabi ka nee Žozuwe se: «Cimi no, agay no ka zunubu tee Abadantaa, Izirayel Koyoo se. Hayaa ne kaŋ ay n'a tee: ²¹ ya nka dii *alganiimaa* ra Šineyar burmusu henna foo, nda nzorfu kaaray tamma boŋ zangu hinka (200), nda wura kunturu kaŋ nga tiŋaa ti kilo jere. Ay boona ey, ay n'i zaa. Sohō da i goo ma tugu laboo cire ay hukku-moo gundoo ra, nzorfoo goo i cire.»

²² Žozuwe na dontokawyaŋ sanba kaŋ zuru ka koy hukku-moo do. Nga ne, i tugandi nga hukku-moo cire, nzorfoo goo i cire. ²³ I na jinawey zaa hukku-moo gundoo ra, i kate a Žozuwe nda Izirayel borey kul do k'a jisi Abadantaa jine. ²⁴ Žozuwe nda Izirayel kul na Akaŋ, Zera iz'aroo, nda nzorfu kaaraa, nda burmusoo, nda wura kunturoo, nda nga iz'arey, nda nga ize woyey, nda nga hawey, nda nga farkey, nda nga alman bu-oney, nda nga hukku-moo, nda hayaa kul kaŋ ti nga wane zaa. I n'i ka žigi ka koy Akor gooroo ra. ²⁵ Žozuwe nee: «Cin se ni kate ir ga bonaa woo? Abadantaa ga ni bonaa kaŋandi ni ga hō.» Izirayel kul n'a warra nda tondi k'a wii. I n'i warra nda tondi k'i wii, i n'i ton. ²⁶ I na tondi zuku beeri fur a boŋ kaŋ goo no hala hō. Abadantaa yee nga futay laalaa se banda. Woo se i ga nee no din se Akor (maanaa «bone») gooroo hala hō zaaroo.

Ayi koyraa diyanoo

8 Abadantaa nee Žozuwe se: «Masi hunbur, ni bi-noo masi hasara. Wongaarey kul zaa ni bande, ma tun ka žigi ka Ayi koyraa kar. Guna, ay na Ayi kokoyoo, nda nga jamaa, nda nga koyraa, nda nga gandaa daŋ ni kaboo ra. ² N'ga hayaa tee Ayi nda nga kokoyoo se kaŋ n'n'a tee Žeriko koyraa nda nga kokoyoo se. Amma war ga hin ka nga *alganiimaa* nda nga adabbawey kom. Ni, ma boroyaŋ tugu koyraa banda ga.»

³ Žozuwe nda wongaarey kul tun ka žigi ka Ayi kar. Žozuwe na wongaari beeri zenber waranza (30.000) suuba i ra k'i sanba cijin here. ⁴ A n'i yaamar ka nee: «Wa guna, war ga boroyaŋ tugu koyraa se, koyraa banda ga. War masi hanse ka mooru koyraa. War kul ma soolu. ⁵ Agay nda jamaa kul kaŋ goo ay bande, ir ga man koyraa. Waati kaŋ Ayi koyraa borey fatta k'ir kubay, sanda cee jinaa, ir ga zuru jiney ra. ⁶ I ga fatta ka hanga ir hala waati kaŋ ir n'i moorandi koyraa, waa-too din i ga nee: «I goo ma zuru ir jine sanda cee jinaa takaa.» Kaŋ ir goo ma zuru jiney ra, ⁷ waatoo din war ma fatta tugudogoo ra, war ma koyraa dii. Abadantaa, war Koyoo g'a daŋ war kabey ra. ⁸ Waati kaŋ war na koyraa dii, war ma nuune daŋ koyraa ra. War ma goy nda šennoo kaŋ Abadantaa n'a har. Woo ti yaamaroo kaŋ ay n'a noo war se.»

⁹ Žozuwe n'i taŋ i ma koy, i koy tugu Betel nda Ayi game, Ayi se waynakaŋay here. Žozuwe na cijinoo tee jamaa cindoo bande.

¹⁰ Žozuwe tun subbaahi biya ka jamaa guna wala i goo soolante. A žigi, nga nda boro beerey jamaa jine ka koy Ayi kar. ¹¹ Wongaarey kul kaŋ goo a bande žigi ka man. Waatoo kaŋ i too koyraa tenje, i na ngi kaloo sinji Ayi hawsa here. Gooroo goo ngi nda Ayi game. ¹² A na aru zenber guu (5.000) cine zaa k'i tugu Betel nda Ayi game, koyraa se waynakaŋay. ¹³ Waatoo kaŋ jamaa na kaloo kul gorandi koyraa se hawsa here, banda here kaloo goo koyraa se waynakaŋay, cijinoo din Žozuwe koy gooroo gundoo ra. ¹⁴ Waatoo kaŋ Ayi kokoyoo bay, koyraa arey biya ka tun ka cahā ka fatta ka koy Izirayel borey kubay wongoo se nongoo kaŋ ra i bay ka wongu, nga nda nga jamaa kul k'i kubay Ganganoo gandaa tenje. A mana bay kaŋ boroyaŋ goo ma tugu ngi se koyraa dumaa ga. ¹⁵ Žozuwe nda Izirayel kul tee sanda i nka hin ngi, i zuru ka koy saajoo kaboo here. ¹⁶ I na koyraa kul marga i m'i gaarandi. I na Žozuwe gaarandi, i mooru koyraa. ¹⁷ Aru kul mana cindi Ayi nda Betel ra kaŋ mana fatta ka Izirayel gaarandi. I na koyraa naŋ a ga feera ka Izirayel gaarandi. ¹⁸ Abadantaa nee Žozuwe se: «Yaajoo kaŋ goo ni kaboo ra šerre Ayi koyraa here, zama ay g'a daŋ ni kaboo ra.» Žozuwe na yaajoo kaŋ goo kaboo ra šerre koyraa here. ¹⁹ Waatoo kaŋ ra a na nga kaboo šerre, arey kaŋ ga tugu cahā ka hun ngi dogey ra ka zuru ka huru. I too koyraa do, i n'a dii, woo banda ga, i cahā ka nuune daŋ koyraa ra.

²⁰ Ayi borey neli, i ga dii dullooo kaŋ ga žigi ka hun koyraa ra hala beenaa ra. I mana duu ba sahā ka zuru

ka koy nongu kul here. Izirayel jamaa kaŋ zuru ka koy saajoo here bere ka yee kate ka ngi gaarandikey wongu. ²¹ Waatoo kaŋ Žozuwe nda Izirayel kul dii kaŋ arey kaŋ ga tugu na koyraa dii, de dullu ga tun koyraa boŋ, i bere ka Ayi borey kar. ²² Cindey fatta koyraa ra k'i kubay, de i goo Izirayel game, Izirayel borey jerey goo ne here, jerey goo ya here. I n'i kar, baahunante kul mana cindi, boro mana zuru ka yena. ²³ I na Ayi kokoyoo dii a ga huna k'a ka koy Žozuwe do. ²⁴ Waatoo kaŋ Izirayel na Ayi koyraa borey kul wii ka ben hawsaa ra, saajoo kaŋ ra borey din n'i gaarandi, i kul hala ikokorantaa takuba na wii. Izirayel kul yee kate Ayi k'i wii nda takuba. ²⁵ Borey kul kaŋ buu hanoo din, aru nda woy man'ti kala boro zenber woy cindi hinka (12.000), i kul man'ti kala Ayi boro. ²⁶ Žozuwe mana nga kaboo kaŋ ra yaajoo goo kaŋ ga šerre zumandi hala waatoo kaŋ ra Ayi borey kul halaci k'i derandi sōy. ²⁷ *Algani-ima* ra, Izirayel na koyraa adabbawey nda jinawey hinne zaa ka sawa nda šennoo kaŋ Abadantaa n'a ka Žozuwe yaamar. ²⁸ Žozuwe na nuune daŋ Ayi koyraa ra k'a tee kayri zuku duumante kaŋ ga bara hala hō. ²⁹ A na Ayi kokoyoo wii k'a deejii tuuri ga hala waynaa kaŋyanoo ga. Waatoo din Žozuwe n'i yaamar i ma bukaa zumandi tuuroo ga. I n'a warra koyraa mijoo ga, i na tondi zuku beeri fur a boŋ kaŋ goo no din hala hō zaaroo.

Ašariyaa cawandi Ebal hondoo ga

³⁰ Waatoo woo ra, Žozuwe na sargari tonadoo cin Abadantaa, Izirayel Koyoo se Ebal tondi hondoo boŋ, ³¹ ka sawa nda woo kaŋ Musa n'a har Izirayel borey se, takaa kaŋ nda a hantumandi Musa *ašariyaa* tiiraa ra. Sargari tonadoo no kaŋ teendi nda tondiyaŋ kaŋ guuru mana bay k'i hoy †. I na *sargari kukuranteyan* nda *alaafiya teendi sargariyan* kaa Abadantaa se. ³² Ašariyaa kaŋ Musa n'a hantum Izirayel borey jine, Žozuwe n'a hantum tondi walhayaŋ ga no din ra. ³³ Izirayel kul, nda nga boro beerey, nda nga šenni toonandikey, nda nga alkaaley ga kay sundukoo carawey ga. Borey jerey kaŋ ti yawey, nda ganda-izey goo sundukoo jere ka *sargari juwalkey* kaŋ ti *Lewi boro* tenje kaŋ ga Abadantaa *amaanaa* sundukoo zaa. Borey jere foo goo Garizim tondi hondoo here, jere faa goo Ebal tondi hondoo here. Za cee jinaa Musa, Abadantaa tamoo ka yaamar kaŋ takaa woo ka teendi gaara Izirayel jamaa se. ³⁴ Woo banda ga, Žozuwe na jinde jer ka ašariyaa šenney kul caw, gaarayan šenney nda dangayan šenney ††, ka sawa nda takaa hunday kaŋ nda a hantumandi ašariyaa tiiraa ra. ³⁵ Šenney kul kaŋ Musa n'i yaamar, ba affoo sii no kaŋ Žozuwe man'a caw Izirayel jamaa kul se, woyey, nda zankey, nda yawey kaŋ goo i ra.

Gabawoŋ borey na Izirayel borey hiila

⁹ Kokoyey kul kaŋ goo Žurdeŋ isaa se banda tondi hondoo here maa Ayi koyraa halacijanoo alhabaroo. Woo ga, wey kaŋ goo hondey gandaa here nda teeko Beeroo ‡ guraa kul ga, Libaŋ kaboo here, Heti borey, nda Amor borey, nda Kanaŋ borey, nda Ferezi borey, nda Hewi borey, nda Žebus borey ² waafakay ra na cere marga ka tee affoo ka Žozuwe nda Izirayel wongu.

³ Gabawoŋ borey maa hayaa kaŋ Žozuwe na tee Žeriko nda Ayi koyrawey se. ⁴ Ngi mo, i na alhiila tee. I koy, i na ngi boŋ himandi naarukawyaŋ ka saaku žeenayaŋ nda *alaneb* hari moora hunbar žeenayaŋ kaŋ kottu kaŋ i n'i baka daŋ ngi farkawey ga, ⁵ nda taami žeenayaŋ kaŋ yay i taandi goo cewey ra, bankaaray žena yaynayaŋ goo jindey ra. Ngi šilfandaa takulaa kul ka kogu ka murgu-murgu. ⁶ I koy Žozuwe do jamaa kaloo ra kaŋ goo Gilgal ka nee nga nda Izirayel arey se: «Ganda mooro ra ir hun, sohō war ma amaana daŋ ir game.» ⁷ Amma Izirayel arey nee Hewi borey se: «A ga hin ka tee war mo man'ti kala gandaa woo boroyaŋ. Woo ra taka foo nda ir ga hin ka amaana daŋ ir nda war game?» ⁸ I nee Žozuwe se: «Ni baŋney ti ir.»

Žozuwe n'i hāa ka nee: «May ti war, man ra war hun?» ⁹ I n'a zaabi ka nee: «Ni baŋney mana hun kala ganda ra kaŋ ga hanse ka mooro, Abadantaa, ni Koyoo maano se, zama ir maa maano, ir maa haya kul kaŋ a n'a tee Misira, ¹⁰ nda haya kul kaŋ a n'a tee Amor kokoy hinkaa se Žurdeŋ isaa se banda, Sihon, Hešboŋ kokoyoo se, nda Og, Bašaŋ kokoyoo se kaŋ cindi Aštarot. ¹¹ Ir boro beerey nda ir gandaa kul borey nee ir se: «Wa šilfandayaŋ zaa fondaa se, war ma koy i kubay. War ma nee i se: "Ir man'ti kala war baŋney." Sohō, war ma amaana daŋ ir nda war game.» ¹² Ir takulaa ne, a mma koron waatoo kaŋ ir n'a zaa ir do fondaa se, hanoo kaŋ ir fatta ka koy war do. Sohō nga kul ka kogu ka murgu-murgu. ¹³ Alaneb hari moora hunbarey kaŋ ga taji waatoo kaŋ ir n'i too, nga ne, i kottu. Ir bankaaray nda ir taamey žen takaa kaŋ nda fondaa ga kuu.»

¹⁴ Izirayel arey zaa Gabawoŋ borey šilfandawey ra bila nda i ma Abadantaa ibaayoo ceeci. ¹⁵ Žozuwe na alaafiya tee i bande ka amaana tee i bande ka nee ngi g'i naŋ i ma huna. Jamaa boŋkoyney žee i se.

¹⁶ Amaanaa kaŋ i n'a daŋ ngi nda ey game, jirbi hinza banda ga, Izirayel borey maa kaŋ ngi taalammey no, kaŋ ngi sii kala ganda follokaa ra. ¹⁷ Izirayel borey koy, de jirbi hinzantoo, i too ngi koyrawey do kaŋ ti Gabawoŋ, nda Kefira, nda Berot, nda Kiryat-Yarim. ¹⁸ Amma Izirayel borey man'i kar k'i wii žeeyanoo kaŋ jamaa boŋkoyney n'a tee Abadantaa, Izirayel Koyoo maano ga. Jamaa kul ŋuununu boŋkoyney ga. ¹⁹ Amma boŋkoyney nee jamaa kul se: «Ir si hin ka tuku i ga, zama ir nka žee i se Abadantaa, Izirayel Koyoo maano ga kaŋ ir si haya kul tee i se. ²⁰ Takaa ne kaŋ ir g'a tee i se, ir ga ngi hundey naŋ i ra, Irkoy futuroo masi koy

† Fattaroo 20.24-25; Alhukumoo 27.5-6. †† Alhukumoo 27.14-26; 28

‡ Zammaa 1.4.

kaa ir ga, žeeyanoo kaŋ ir n'a tee i se maaganda.»
²¹ Woo ga, boŋkoyney nee i se: «Hundey ma cindi i ra.» I tee tuuri kuunakaw nda hari gurkaw jamaa kul se nda takaa kaŋ boŋkoyney n'a har i ga. ²² Žozuwe n'i cee ka nee i se: «Macin se war n'ir hiila ka nee kaŋ nongu mooro ra war hun, ka gar war man'ti kala gandaa woo boroyan. ²³ Sohō war ga laali, war si hun baŋŋataray, war ga tee tuuri kuunakaw nda hari gurkaw ay Koyoo hugoo se.» ²⁴ I na Žozuwe zaabi ka nee: «Hayaa kaŋ i n'a har ir se kaaray, ni tamey kaŋ Abadantaa, ni Koyoo n'a ka Musa nga tamoo yaamar ka war noo gandaa woo kul, ka gandaa borey kul halaci war jine. Ir hanse ka hunbur ir hundey se, woo se ir na takaa woo tee. ²⁵ Sohō nga ne, ir goo ni kaboo ra. Ma haya kaŋ ga kan ma ne tee ir se, woo kaŋ n'ga hongu ir ga hima nda a.»
²⁶ Takaa woo no a n'a tee i se, a n'i kaa Izirayel borey kabey ra, i man'i wii. ²⁷ Hanoo din, Žozuwe n'i tee tuuri kuunakaw nda hari gurkaw jamaa nda Abadantaa sargari tonadogoo se hala hō, nongoo kaŋ a g'a suuba ra.

Žozuwe na Amor borey kokoyoo wongu

10 Adoni-Sedek, Žerizalem kokoyoo maa kaŋ Žozuwe na Ayi koyraa dii, a maa kaŋ a n'a halaci k'a dere sōy, ka hayaa tee Ayi nda nga kokoyoo se kaŋ a n'a tee Žeriko koyraa nda nga kokoyoo se, a maa mo kaŋ Gabawoŋ koyraa borey na alaafiya tee Izirayel bande, i goo i game. ² Alhabaroo woo hanse k'i hunburandi, zama Gabawoŋ man'ti kala koyra beeri sanda kokoyey koyrawey affoo, a bisa Ayi, de mo nga arey kul man'ti kala wongaariyan. ³ Woo maaganda se Adoni-Sedek, Žerizalem kokoyoo na alhabar sanba Hoham, Hebroŋ kokoyoo, nda Piram, Yarmut kokoyoo, nda Yafiya, Lakiš kokoyoo, nda Debir, Eglon kokoyoo do ka nee: ⁴ «Wa kaa k'ay faaba ir ma Gabawoŋ kar, zama a na alaafiya tee Žozuwe nda Izirayel borey bande.»
⁵ Amor borey kokoy guwaa kaŋyan ti Žerizalem kokoyoo, nda Hebroŋ kokoyoo, nda Yarmut kokoyoo, nda Lakiš kokoyoo, nda Eglon kokoyoo na ngi wongu-izey kul marga, i na Gabawoŋ wanga k'a daŋ game ka koyraa wongu. ⁶ Gabawoŋ arey na dontokaw sanba Žozuwe do jamaa kaloo ra kaŋ goo Gilgal ka nee: «Mas'ir fur, ir kaŋ ti ni tamey! Cahā ka kaa ir do, ir kaa kabe ra, ir faaba, zama Amor borey kokoyey kul kaŋ ga goro tondi hondoo ra marga ir ga.» ⁷ Kaŋ Žozuwe maa woo, a žigi ka hun Gilgal, nga nda wongu-izey kul, wongaarey kul. ⁸ Abadantaa nee Žozuwe se: «Masi hunbur ey, zama ay n'i daŋ ni kaboo ra. Affoo kul si kay ni jine.» ⁹ Žozuwe nda nga wongu-izey fatta Gilgal, i na cijinoo kul tee i ga dira ka jirsi hala i kaa ka kaŋ Amor borey ga. ¹⁰ Irkoy na Amor borey zalbandi Izirayel jine, Izirayel na mursay beeri tee i se ka hanga ey Bet-Horoŋ nongoo kaŋ ga jer here k'i kar hala Azeka nda Makeda. ¹¹ Kaŋ i ga zuru Izirayel se, Bet-Horoŋ nongoo kaŋ goo ganda ra, Abadantaa na gari kaŋ ga hima nda tondi beeriyan warra i boŋ kaŋ hun beenaa ra hala Azeka, i buu. Borey kaŋ gari tondey n'i wii bisa wey kaŋ Izirayel borey n'i wii nda takuba.

¹² Hanoo kaŋ Abadantaa na Amor borey daŋ Izirayel borey kabey ra, Žozuwe šelaŋ Abadantaa se, Žozuwe nee Izirayel borey jine:
 «Waynaa, kay, masi hun ni dogoo ra Gabawoŋ boŋ, handoo, kay Ayaloŋ gooroo boŋ!»
¹³ Waynaa kay nga dogoo ra, handoo mana ŋuuti hala waatoo kaŋ jamaa bana ngi iberey ra. Man'ti takaa woo da nda a hantumandi tiiraa ra kaŋ se i ga nee boro šerrantaa tiiraa ^{1?} Waynaa kay beenaa gamoo ra, a mana cahā mo ka koy kaŋ haya kaŋ ga baa ka too zaari foo timmante. ¹⁴ Zaaroo woo cine mana bay ka tee, a mana tee a jine, a mana tee nga banda ga kaŋ ra Abadantaa ma haŋajer adamize se ka too hala hinnaa woo ga, zama Abadantaa mma wongu Izirayel se.
¹⁵ Woo banda ga, Žozuwe nda Izirayel kul yee jamaa kaloo ra kaŋ goo Gilgal.

Kokoy guwaa buuyanoo

¹⁶ Kokoy guwaa din zuru ka koy tugu Makeda tondi horboo ra. ¹⁷ Boroyan nee Žozuwe se: «Boroyan dii kokoy guwaa Makeda tondi horboo ra i goo ma tugu.»
¹⁸ Žozuwe nee: «Wa tondi beeriyan bilimbilim k'i daŋ horboo mijoo ga, wa boroyan kayandi kaŋ g'i lakka.
¹⁹ War, war masi kay, wa war iberey gaarandi, war ma kaŋ i ga nda banda here. War masi naŋ i ma huru ngi koyrawey ra, zama Abadantaa, war Koyoo n'i daŋ war kabey ra.» ²⁰ Waatoo kaŋ Žozuwe nda Izirayel borey na mursay beeri tee i se ka ben, hala i ben pat, borey kaŋ mana buu koy lanba koyrawey ra kaŋ goo nda cete, ²¹ woo banda ga, Izirayel jamaa kul yee nda alaafiya Žozuwe do ngi kaloo ra kaŋ goo Makeda bila nda boro kul ma haya har Izirayel borey ga.
²² Woo banda ga, Žozuwe nee: «Wa tondi horboo mijoo feeri, wa kokoy guwaa fattandi kate ya ne.» ²³ I n'a tee. I na kokoy guwaa fattandi ka kate ey a do, i man'ti kala Žerizalem kokoyoo, nda Hebroŋ kokoyoo, nda Yarmut kokoyoo, nda Lakiš kokoyoo, nda Eglon kokoyoo. ²⁴ Waatoo kaŋ i na kokoyey wey fattandi Žozuwe jine, Žozuwe na Izirayel arey kul cee kate, a nee wongu-ize jineborey kaŋ hanga a bande se: «Wa man, war ma cee fur kokoyey wey jindebandawey ga.» I man, de i na ngi cewey fur kokoyey jindebandawey ga. ²⁵ Žozuwe nee i se: «War masi hunbur, war masi jiji. Wa albarka daŋ war boŋ ra, war ma bine tee, zama takaa woo da no Abadantaa g'a tee war iberey kul se kaŋ war g'i wongu.» ²⁶ Woo banda ga, Žozuwe na kokoyey kar k'i wii. A n'i deejii tuuri guu ga, i cindi i ga deejii tuurey ga hala waynaa kaŋyanoo ga, ²⁷ waatoo din, Žozuwe yaamar i m'i zumandi tuurey ga. I n'i warra tondi horboo ra kaŋ ra i cindi ka tugu, i na tondi beeriyan daŋ horboo mijoo ga. I cindi takaa din hala hō.

Žozuwe na gurma koyrawey wongu

²⁸ Hanoo woo, Žozuwe na Makeda koyraa dii ka nga borey wii nda takuba. Ngi nda ngi kokoyoo, a n'i halaci

† Samiyel 2to 1.18.

k'i dere sōy nda adabbawey kul kaŋ goo a ra. A mana hundikoyini kul naŋ, a na hayaa tee Makeda kokoyoo se kaŋ a n'a tee Žeriko kokoyoo se.

²⁹ Žozuwe nda Izirayel kul bisa ka hun Makeda ka koy Libna. A na Libna wongu. ³⁰ Abadantaa na nga mo nda nga kokoyoo daŋ Izirayel kaboo ra, a na nga borey wii nda takuba, borey nda adabbawey kul kaŋ goo a ra. A mana hundikoyini kul naŋ, a na hayaa tee nga kokoyoo se kaŋ a n'a tee Žeriko kokoyoo se.

³¹ Žozuwe nda Izirayel kul bisa ka hun Libna ka koy Lakiš. A n'a wanga k'a daŋ game, a n'a wongu. ³² Wongoo zaari hinkantoo hane, Abadantaa na Lakiš koyraa daŋ Izirayel kaboo ra, i n'a dii, i na nga borey wii nda adabbawey kul kaŋ goo a ra nda takuba sanda takaa kaŋ a n'a tee Libna se. ³³ Waatoo din Horam, Gezer kokoyoo žigi ka koy Lakiš borey faaba. Žozuwe n'a kar, nga nda nga jamaa bila nda a ma hundikoyini foo naŋ.

³⁴ Žozuwe nda Izirayel kul bisa ka hun Lakiš ka koy Eglon. I n'a wanga k'a daŋ game, i n'a wongu. ³⁵ Zaari follokaa ra i na koyraa dii, i na nga borey wii nda takuba. A na adabbawey kul kaŋ goo a ra, hanoo din, a n'i halaci sōy sanda takaa kaŋ a n'a tee Lakiš se.

³⁶ Žozuwe nda Izirayel kul hun Eglon ka Hebron koyraa tangam. ³⁷ I na koyraa dii ka nga borey, nda nga kokoyoo, nda koyrawey kul kaŋ ga jer a ga, nda adabbawey kul kaŋ goo a ra, i n'i wii nda takuba. A mana hundikoyini kul naŋ sanda takaa kaŋ a n'a tee Eglon se. A n'i halaci sōy, ngi nda baahunante kul kaŋ goo a ra.

³⁸ Žozuwe nda Izirayel kul willi ka koy Debir koyraa wongu. ³⁹ I na koyraa dii, nga, nda nga kokoyoo, nda nga koyrawey kul, i na borey wii nda takuba, i na adabbawey kul kaŋ goo a ra halaci sōy. A mana hundikoyini kul naŋ. A na hayaa tee Debir nda nga kokoyoo se kaŋ a n'a tee Libna nda nga kokoyoo se.

⁴⁰ Žozuwe na gandaa kul kar kaŋ ti tondi hondey, nda Negew, nda hondey gandaa here, nda tondi hondoo zunbudogey, nda ngi kokoyey kul. A mana hundikoyini kul naŋ. Baahunante kul a n'a halaci sōy sanda takaa kaŋ nda Abadantaa, Izirayel Koyoo n'a yaamar.

⁴¹ Žozuwe n'i kar za Kadeš-Barneya hala Gaaza nda Gošenj gandaa kul hala Gabawonj. ⁴² Žozuwe na kokoyey wey kul dii, ka ngi gandawey dii waati follokaa ra, zama Abadantaa, Izirayel Koyoo ga wongu Izirayel se. ⁴³ Woo banda ga, Žozuwe nda Izirayel kul yee jamaa kaloo ra kaŋ goo Gilgal.

Žozuwe na kokoy tanayanj wongu

11 Waatoo kaŋ Yabin, Hasor kokoyoo maar'a, a na dontokaw sanba Yobab, Madonj kokoyoo, nda Šimronj kokoyoo, nda Akšaf kokoyoo, ² nda kokoyey kaŋ goo hawsa here tondi hondey ra, wey kaŋ goo Ganganoo gandaa ra kaŋ goo Genezaret haroo gurma here, gandaa ra kaŋ goo ganda, nda Dor hodaddawey kaŋ goo waynakanaj here, ³ nda Kanaŋ borey dandi nda dangay here, nda Amor borey, nda Heti borey, nda Ferezi borey, nda Žebus borey tondi hondey ra, nda Hewi borey kaŋ goo Hermonj cewoo cire, Mispa

gandaa ra do. ⁴ I fatta, ngi nda wongu-izey kul i bande, jama kaŋ ga boobo ma nee teekoo minoo labutaasoo. Baryey nda bari torkawey ga hanse ka boobo.

⁵ Kokoyey wey kul marga, de i koy cere bande ka ngi kaloo gorandi Merom haroo jere ka Izirayel wongu.

⁶ Abadantaa nee Žozuwe se: «Masi hunbur ey, zama suba dimmaa woo ga, ay g'i kul daŋ ni kaboo ra, i ga karandi ka buu Izirayel jine. Ma ngi baryey cewey kayri, ma nuune daŋ ngi torkawey ra.» ⁷ Žozuwe nda wongu-izey kul jirsi ka kaa i ga Merom haroo jere, i kaŋ i ga.

⁸ Abadantaa n'i daŋ Izirayel kaboo ra, i n'i kar k'i gaaray hala Sidonj koyra beeroo do, hala Misrefot-Mayim hala Misper gooroo ra, waynahunay here. I n'i kar, i mana hundikoyini kul naŋ. ⁹ Žozuwe n'i tee sanda woo kaŋ Abadantaa n'a har a se. A na ngi baryey cewey kayri, a na nuune daŋ ngi torkawey ra.

Hasor koyraa diyandi

¹⁰ Alwaati follokaa ra, Žozuwe yee kate ka Hasor dii. A na nga kokoyoo wii nda takuba. Waatoo din gandaa din koyrawey ra, Hasor ti i kul iberoo. ¹¹ I na baahunantey kul kaŋ goo a ra wii nda takuba. I n'i halaci sōy. Haya kul mana cindi kaŋ ga hunsar. Woo banda ga, a na nuune daŋ Hasor ra. ¹² Žozuwe na kokoyey wey kul koyrawey taa, a na kokoyey dii. A n'i wii nda takuba. A n'i halaci sōy sanda takaa kaŋ nda Musa, Abadantaa tamoo n'a yaamar. ¹³ Amma Izirayel mana koyrawey kaŋ goo hondu bonj ba affoo ton, nda man'ti Hasor hinne kaŋ Žozuwe n'a ton. ¹⁴ Izirayel borey na koyrawey wey jinawey kul nda adabbawey zaa ngi bonj se sanda *alganiima*. Amma i na adamizey kul wii nda takuba hala i halaci, i mana haya kul naŋ kaŋ ga hunsar. ¹⁵ Hayaa kaŋ nda Abadantaa na nga tamoo Musa yaamar, Musa n'a ka Žozuwe yaamar, Žozuwe n'a tee. A mana haya yankar hayey ra kaŋ nda Abadantaa na Musa yaamar.

Koyrawey kul kaŋ Žozuwe n'i dii

¹⁶ Žozuwe na gandaa din kul dii kaŋyanj ti tondi hondey, nda Negew kul, nda Gošenj gandaa kul, nda hondey gandaa here, nda Ganganoo gandaa, nda Izirayel tondi hondey nda ngi hondey gandaa here.

¹⁷ Za Halak tondi hondoo do kaŋ ga jer Seyir gandaa ga ka koy hala Bal-Gad, Libanj gooroo ra, Hermonj ton-di hondoo cire, a na ngi kokoyey kul dii, a n'i kar k'i wii.

¹⁸ Wongoo kaŋ Žozuwe n'a tee kokoyey wey kul bande na waati kuku zaa. ¹⁹ Koyra kul mana alaafiya tee Izirayel borey bande, nda man'ti Hewi borey kaŋ ga goro Gabawonj. Nda man'ti Hewi borey, Izirayel borey n'i kul dii waatoo kaŋ a g'i wongu. ²⁰ Zama Abadantaa do a hun i ma hipešenday ka Izirayel wongu, hala a ma duu k'i halaci sōy bila nda a ma hinna i ga, a m'i halaci sanda takaa kaŋ nda Abadantaa na Musa yaamar.

²¹ Waatoo din ra Žozuwe koy Anak borey kar tondi hondey ra, nda Hebronj, nda Debir, nda Anab, nda Žuda tondi hondey kul, Izirayel tondi hondey kul ra. Žozuwe n'i halaci sōy, ngi nda ngi koyrawey. ²² Anak

boro kul mana cindi Izirayel gandaa ra koyne. Hayayan cindi Gaaza, nda Gat, nda Ašdod hinne ra. ²³ Žozuwe na Izirayel gandaa zamna Izirayel borey game k'a tee ngi tuboo, alkabiila foo kul nda nga bagaa. Woo banda ga, gandaa alaafiya, wongoo kay.

Kokoyey kaŋ Izirayel borey hin ey Musa waati

12 Gandaa kokoyey ne kaŋ Izirayel borey n'i kar, wey kaŋ i na ngi gandaa mayray Žurdeŋ isaa se banda, waynahunay here, za Arnoŋ isaa hala Hermoŋ tondi hondoo do, nda Ganganoo gandaa se waynahunay, i man'ti kala: ² Sihon kaŋ ti Amor borey kokoyoo kaŋ goo nda goray Hešboŋ. A ga laama za Aroyer kaŋ goo Arnoŋ jaboo ga, gooroo gamoo ra, nda Galad jeroo here hala Yabok isaa, Amoŋ borey gandaa hirroo, ³ nda Ganganoo gandaa, hala Genezaret isabangoo do, waynahunay here, nda teeko Ciiri-ciirantaa, waynahunay here, Bet-Yešimot here. Gurma here, kokoyoo woo gandaa hirroo sii kala Pisiga tondi hondoo zunbudogey cire. ⁴ Kokoy faa maŋnoo ti Og kaŋ ti Bašaŋ kokoyoo, a ga goro Aštarot nda Edreyi. Refa borey cindey affoo no. ⁵ A ga Hermoŋ tondi hondoo laama, nda Salka, nda Bašaŋ kul ra, hala Gešur borey nda Makat borey gandaa hirroo do, nda Galad gandaa jere faa ga hala Sihon, Hešboŋ kokoyoo hirroo do. ⁶ Musa, Abadantaa tamoo nda Izirayel borey n'i kar. Musa, Abadantaa tamoo na ngi gandaa noo Ruben borey, nda Gad borey, nda Manase alkabiila jeraa ra se i m'a mayray.

Kokoyey kaŋ Izirayel borey hin ey Žozuwe waati

⁷ Gandaa kokoyey ne kaŋ Žozuwe nda Izirayel n'i kar Žurdeŋ isaa se ne da here, dangay here za Bal-Gad, Libaŋ gooroo ra ka koy hala Halak tondi hondoo do kaŋ ga jer Seyir gandaa ga. Žozuwe na ngi gandaa zamna Izirayel alkabiilawey game, alkabiila foo kul nda nga bagaa. ⁸ Nongey wey man'ti kala tondi hondey, nda hondey gandaa here, nda Ganganoo gandaa, nda zunbudogey, nda saajoo, nda Negew. Heti borey, nda Amor borey, nda Kanaŋ borey, nda Ferezi borey, nda Hewi borey, nda Žebus borey ka cindi ka goro nongey wey ra. ⁹ Kokoyey ne kaŋ Izirayel borey hin ey: Žeriko kokoyoo, nda Ayi kokoyoo kaŋ goo Betel jeroo ga, ¹⁰ Žerizalem kokoyoo, nda Hebron kokoyoo, ¹¹ Yarmut kokoyoo, nda Lakiš kokoyoo, ¹² nda Eglon kokoyoo, nda Gezer kokoyoo, ¹³ nda Debir kokoyoo, nda Geder kokoyoo, ¹⁴ nda Horma kokoyoo, nda Arad kokoyoo, ¹⁵ nda Libna kokoyoo, nda Adulam kokoyoo, ¹⁶ nda Makeda kokoyoo, nda Betel kokoyoo, ¹⁷ nda Tapuwa kokoyoo, nda Hefer kokoyoo, ¹⁸ nda Afek kokoyoo, nda Saron kokoyoo, ¹⁹ nda Madoŋ kokoyoo, nda Hasor kokoyoo, ²⁰ nda Šimron-Meroŋ kokoyoo, nda Akšaf kokoyoo, ²¹ nda Tanak kokoyoo, nda Megido kokoyoo, ²² nda Kedeš kokoyoo, nda Yokneyam kaŋ goo Karmel kokoyoo, ²³ nda Dor kokoyoo kaŋ goo Dor hodaddaa ra, nda Goyim kaŋ goo Gilgal jere kokoyoo, ²⁴ nda Tirsa

kokoyoo. Kokoyey kul hinnaa man'ti kala waranza cindi foo (31).

Gandawey kaŋ mana diyandi jina

13 Waatoo kaŋ Žozuwe duu aloomur kuku, a hanse ka žen, Abadantaa nee a se: «N'duu aloomur kuku, ni hanse ka žen, gandaa kaŋ ga diyandi koyne ga hanse ka beeri. ² Gandaa kaŋ cindi ti: Filisti borey koyra laamawey kul nda Gešur borey laboo kul, ³ za Sihor isaa kaŋ ga Misira tenje hala Ekron hirroo ga hawsa here kaŋ ti nongu kaŋ ga kabandi kaŋ Kanaŋ borey wane nda a kaŋ ra Filisti borey boŋkoyne guu goo kaŋ ti: Gaaza boŋkoynoo, nda Ašdod wanoo, nda Aškelon wanoo, nda Gat wanoo, nda Ekron wanoo. Koyne mo nda Awi borey ⁴ kaŋ goo Filisti borey se gurma here. Kanaŋ borey gandaa kul nda Meyara kaŋ ti Sidon borey wane hala Afek hala Amor borey hirroo ga. ⁵ Gebal borey gandaa, nda Libaŋ kul kaŋ goo waynahunay here, za Bal-Gad, Hermoŋ tondi hondoo cire hala Hamat miŋnoo ga, ⁶ nda tondi hondey gorokey kul kaŋ kul ti Sidon borey, za Libaŋ hala Misrefot-Mayim. Agay Abadantaa, ay g'i kul gaaray Izirayel borey jine. Ma *alkurra* kar ka gandaa zamna Izirayel borey game k'a tee ngi dogoo, nongoo kaŋ alkurraa n'a cebe k'a noo alkabiila se, a ma tee alkabiilaa din wane sanda takaa kaŋ nda ay n'a har ma ne. ⁷ Sohō, gandaa woo zamna k'a noo sanda tubu alkabiila yaggaa nda Manase alkabiila jeraa se.»

Žurdeŋ isaa se bandaa zamnaroo

⁸ Ruben alkabiila, nda Gad alkabiila, nda Manase alkabiila jere faa duu ngi tuboo, woo kaŋ Musa n'a noo i se Žurdeŋ isaa se banda, waynahunay here takaa kaŋ nda Musa, Abadantaa tamoo n'i noo. ⁹ Ngi gandaa ne: za Aroyer kaŋ goo Arnoŋ isaa jaboo ga, nda koyraa kaŋ goo gooroo gamoo ra, nda Medeba ganganoo kul hala Dibon, ¹⁰ nda Sihon koyrawey kul, Amor borey kokoyoo kaŋ bay ka laama Hešboŋ ga hala Amoŋ borey hirroo do, ¹¹ nda Galad, nda Gešur borey laboo, nda Makat borey wanoo, nda Hermoŋ tondi hondoo kul, nda Bašaŋ kul hala Salka, ¹² nda Og laamaa kul Bašaŋ ra kaŋ bay ka Aštarot nda Edreyi laama, nda Refa borey kaŋ cindi. Koyrawey wey, Musa k'i wongu ka borey gaaray. ¹³ Amma Izirayel borey mana Gešur borey nda Makat borey gaaray, taka kaŋ ra Gešur nda Makat ga goro Izirayel game hala hō.

¹⁴ Lewi alkabiilaa hinne no a man'a noo tubu. *Sargari tonantey* kaŋ kaandi Abadantaa, Izirayel Koyoo maŋnoo ga i ga duu a ra baa ka sawa nda woo kaŋ a n'a har a se.

Laboo kaŋ Ruben alkabiilaa duu a

¹⁵ Musa na Ruben borey alkabiilaa noo baa ka sawa nda ngi hugey. ¹⁶ I duu laboo kaŋ ga hun za Aroyer kaŋ goo Arnoŋ isaa miŋnoo ga, nda koyraa kaŋ goo gooroo gamoo ra, nda Medeba ganganoo kul, ¹⁷ nda Hešboŋ nda nga koyrawey kul kaŋ goo ganganoo ra: Dibon,

nda Bamot-Bal, nda Bet-Bal-Meyon, ¹⁸ nda Yahas, nda Kedemot, nda Mefat, ¹⁹ nda Kiryatayim, nda Sibma, nda Seret-Šahar gooroo tondi hondoo bon, ²⁰ nda Bet-Pewor, nda Pisiga zunbudogey, nda Bet-Yešimot, ²¹ nda ganganoo koyrawey kul, nda Sihon, Amor borey kokoyoo kañ bay ka laama Hešbon ga, laamaa kul. Musa n'a kar, nga nda Majañ bonkoyney kañ ga goro gandaa ra kañyan ti: Ewi, nda Rekem, nda Sur, nda Hur, nda Reba kañ ti bonkoyney kañ goo kokoyoo Sihon cire. ²² Gunandikaa Balam kañ ti Bewor iz'aroo, Izirayel borey na nga mo wii nda takuba, a goo borey ra kañ i n'i wii. ²³ Ruben borey hirroo man'ti kala Žurden isaa nda nga guraa se dangay. Koyrawey nda koyra kanbey kañ goo Ruben mayray ra, ngi ti Ruben borey tuboo, hugu ka koy hugu duu nga bagaa.

Laboo kañ Gad alkabiilaa duu a

²⁴ Musa na Gad alkabiilaa, maanaa Gad izey noo baa, hugu ka koy hugu. ²⁵ I duu laboo kañ man'ti kala Yazer, nda Galad koyrawey kul, nda Amon borey gandaa jeroo hala Aroyer, Raba tenje, ²⁶ za Hešbon hala Ramat-Mispe, nda Betonim, za Mahanayim hala Debir hirroo ga, ²⁷ nda gooroo ra nongey ti Bet-Haram, nda Bet-Nimra, nda Sukot, nda Safon kañ ti kokoyoo Sihon wane kañ bay ka Hešbon laama, nda Žurden isaa nda nga guraa, hala Genezaret haroo bonoo ga Žurden isaa banda ga, waynahunay. ²⁸ Koyrawey nda koyra kanbey kañ goo Gad mayray ra, ngi ti Gad izey tuboo, hugu ka koy hugu duu nga bagaa.

Laboo kañ Manase alkabiilaa jeraa duu a

²⁹ Musa na Manase alkabiila jeraa noo baa, Manase borey alkabiila jeraa, hugu ka koy hugu duu nga bagaa. ³⁰ Laboo kañ i duu a ga hun Mahanayim, a man'ti kala Bašan kul, Og kañ ti Bašan kokoyoo laamaa kul, nda Yahir koyra buuna-buunawey kañ goo Bašan kañ ti koyra woydu (60), ³¹ nda Galad jere faa, nda Aštarot, nda Edreyi kañyan goo kokoyoo Og laamaa ra Bašan, i tee Makir, Manase iz'aroo iz'arey wane, Makir iz'arey jere faa, hugu ka koy hugu duu nga bagaa.

³² Wey kul ti tuboo kañ Musa n'a zamna Mowab gananey ra, Žurden isaa se banda, waynahunay. ³³ Musa mana Lewi borey alkabiilaa noo tubu. Abadantaa, Izirayel Koyoo hunday ti ngi tuboo sanda takaa kañ nda a n'a har i se.

Kanañ gandaa zamnaroo

14 Tuboo ne kañ Izirayel borey duu a Kanañ gandaa ra, tuboo kañ *sargari juwalkaa* Eleyazar nda Žozuwe, Nun iz'aroo, nda alkabiilawey hugu bonoy n'i zamna Izirayel borey game. ² I na *alkurra* kar ka ngi tuboo tee sanda takaa kañ nda Abadantaa n'a yaamar nda Musa, alkabiila yaggaa nda alkabiila jeraa se. ³ Zama Musa nka tubu noo alkabiila hinkaa nda alkabiila jeraa se Žurden isaa se banda. Haya kañ ti Lewi borey, a man'i noo tubu i game. ⁴ Isufi borey ti alkabiila hinka,

Manase nda Efrayim. I mana Lewi borey noo baa gandaa ra nda man'ti koyrayañ kañ ra i ga goro, nda ngi hawsawey ngi jawdey nda ngi kabehayey se. ⁵ Izirayel borey na hayaa tee kañ Abadantaa n'a ka Musa yaamar. I na gandaa zamna.

Kaleb duu Hebron koyraa

⁶ Han foo Žuda boroyañ man Žozuwe Gilgal koyraa ra. Ngi affoo kañ ti Kaleb, Yefune iz'aroo, Kenaz boraa nee Žozuwe se: «Ni, n'ga šennoo bay kañ Abadantaa n'a har Musa, Irkoy boraa se haya kañ ti ir here, agay nda ni, Kadeš-Barneya ra. ⁷ Jiiri woytaaci (40) bara ya ne waatoo kañ Musa, Abadantaa tamoo n'ay sanba ka hun Kadeš-Barneya ka gandaa monno, ay n'a noo alhabar henanante. ⁸ Agay armey, wey kañ žigi ka koy ay bande na jamaa binoo hasara, amma agay, ay na Abadantaa, ay Koyoo gana nda fondaa. ⁹ Hanoo din, Musa žee ka nee: «Šikka sii kañ laboo kañ ni cewoo n'a dira ga tee ni nda ni iz'arey tuboo hala abada, zama n'na Abadantaa, ni Koyoo gana nda fondaa.» ¹⁰ Nga ne, Abadantaa n'ay hallasi sanda takaa kañ nda a n'a har. Sohō ti jiiri woytaaci cindi guu (45) kañ Abadantaa na šennoo woo har Musa se waatoo kañ Izirayel ga dira saajoo ra. Nga ne, hō ay goo nda jiiri woyyaaha cindi guu (85). ¹¹ Ay ga sahā sanda hanoo kañ Musa n'ay sanba, sohō da ay goo nda gaabi sanda waatoo din, a ma tee wongu se wala goy kul kañ no se. ¹² Sohō ay noo tondi hondoo woo kañ Abadantaa n'a har hanoo din, zama hanoo din, ni maa kañ Anak boroyañ nda koyra beeri cetekoyniyañ bara no. Yala Abadantaa ma bara ay bande de, ay g'i gaaray sanda takaa kañ nda Abadantaa n'a har.»

¹³ Žozuwe gaara Kaleb, Yefune iz'aroo se, a n'a noo Hebron a ma tee nga tuboo. ¹⁴ Takaa woo nda Kaleb, Yefune iz'aroo, Kenaz boraa duu Hebron nga tuboo hala hō, zama a na Abadantaa, Izirayel Koyoo gana nda fondaa. ¹⁵ Hebron maa žeenaa ti Kiryat-Arba. Arba man'ti kala Anak borey kul iberoo.

Woo banda ga, gandaa alaafiya, wongoo kay.

Laboo kañ Žuda alkabiilaa duu a

15 Bagaa kañ Žuda borey alkabiilaa, hugu ka koy hugu duu a *alkurra* karyan ra ga koy hala Edom hirroo ga kañ ti Tisin saajoo ka koy Negew gandaa here, gurma kaboo ga. ² Ngi hirroo ga hun teeko Ciiri-ciirantaa se ya here ka koy Negew tenje. ³ A ga koy too gurma here Dontoney žigidogoo do ka bisa nda Tisin ka žigi ka koy Kadeš-Barneya gurma here, ka hun no din ka koy bisa nda Hesron ka žigi ka koy Adar ka kuu-bi ka koy Karka. ⁴ A ga koy Asmon here ka too Misira gooroo do ka doo teekoo ra, nga ti war gurma hirroo.

⁵ Waynahunay here hirroo man'ti kala nongoo kañ ra Žurden isaa ga huru teeko Ciiri-ciirantaa ra. Hawsa here hirroo ga sintin nongoo kañ ra Žurden isaa ga huru teekoo ra. ⁶ Woo banda ga, hirroo ga žigi ka koy Bet-Hogla ka bisa Bet-Araba, hirroo ga žigi koyne ka koy Bohañ kañ ti Ruben iz'aroo tondoo do. ⁷ Hirroo ga

žigi koyne ka koy Debir, ka bisa nda Akor gooroo ka koy hawsa here Gilgal kaboo here kaŋ ga Adumim žigidoogoo tenje kaŋ goo gooroo ra dandi here. Woo banda ga, hirroo ga bisa En-Šemeš harey here ka koy En-Rogel. ⁸ Hirroo ga žigi ka koy no din Hinom izoo gooroo do, Žebus kaŋ maa faa ti Žerizalem zunbudogoo gurma caraa here, woo banda ga, hirroo ga žigi ka koy hala tondi hondoo boŋoo ga kaŋ goo Hinom gooroo tenje, dangay here, nda Refa borey ganganoo hawsa boŋoo here. ⁹ Tondi hondoo boŋ beene hirroo ga golbi ka koy Neftowa hari hundogoo ra, ka koy Efron koŋrawey here. Woo banda ga, hirroo ga golbi Baala here kaŋ maa faa ti Kiryat-Yarim. ¹⁰ Hirroo ga kuubi ka hun Baala waynakaŋay here Seyir tondi hondoo do, ka bisa hawsa caraa here Hawsa tondi hondoo here kaŋ maa faa ti Kesalon, ka zunbu ka koy Bet-Šemeš ka bisa nda Timna. ¹¹ Hirroo ga koy Ekron hawsa caraa zunbudogoo here, a ga golbi ka koy Šikaron ga ka bisa Baala hondoo ka too Yabnel, hirroo ga fatta teekoo ga.

¹² Dangay hirroo man'ti kala teeko Beeroo †.

Wey ti Žuda borey hirrey nongoo kul here, hugu ka koy hugu.

Kaleb tangam ka duu nga laboo

¹³ I na Kaleb, Yefune iz'aroo noo baa Žuda borey ra ka sawa nda yaamaroo kaŋ Abadantaa n'a noo Žozuwe se, maanaa Kiryat-Arba kaŋ maa faa ti Hebron. Arba ti Anak baaba. ¹⁴ Kaleb na Anak boro hinza gaaray k'i kaa no din kaŋ man'ti kala Šešay, nda Ahimar, nda Talmay, Anak izeyan no. ¹⁵ Za no din ra a na Debir borey tangam. Debir maa žeenaa ti Kiryat-Sefer. ¹⁶ Kaleb nka bay ka nee: «Ay g'ay ize woyoo Aksa noo a ma tee wande boraa se kaŋ Kiryat-Sefer tangam k'a dii.»

¹⁷ Kaleb armaa Kenaz iz'aroo Otniyel n'a dii. Kaleb n'a noo nga ize woyoo Aksa ma tee a se wande. ¹⁸ Kaŋ woyoo too kate, a na nga kurŋoo tusa a ma faari wiri nga baaba ga. Aksa sar ka zunbu nga farkaa ga, Kaleb nee a se: «Macin no n'ga baa?» ¹⁹ Aksa nee: «Gomni tee ya ne, zama n'n'ay noo labu Negew gandaa kaŋ ra hari sii, ay noo hari dooyan mo.» Woo ga, Kaleb n'a noo beene hari dogey, a n'a noo ganda hari dogey.

²⁰ Woo ti Žuda borey alkabiilaa tuboo, hugu ka koy hugu duu nga bagaa.

Žuda alkabiilaa koŋrawey

²¹ Koŋrawey kaŋ goo Žuda borey laboo kaydogoo ga, Edom hirroo here, Negew ra, man'ti kala: Kabsel, nda Eder, nda Yagur, ²² nda Kina, nda Dimona, nda Adada, ²³ nda Kedeš, nda Hasor, nda Yitnar, ²⁴ nda Zif, nda Telem, nda Beyalot, ²⁵ nda Hasor-Hadata, nda Keriyot-Hesron kaŋ maa faa ti Hasor, ²⁶ nda Amam, nda Šema, nda Molada, ²⁷ nda Hasar-Gadda, nda Hešmon, nda Bet-Pelet, ²⁸ nda Hasar-Šuwal, nda Ber-Šeba nda nga kuubi-ka-beraa, ²⁹ nda Baala, nda Iyim, nda Esem, ³⁰ nda Eltolad, nda Kesil, nda Horma, ³¹ nda Siklak, nda

Madmana, nda Sansana, ³² nda Lebayot, nda Šilim, nda Ayin-Rimon: woo ti koŋra waranka cindi yagga (29) †† nda ngi koŋra kanbey.

³³ Koŋrawey kaŋ goo hondey gandaa here ra ti Ešta-wol, nda Sora, nda Ašna, ³⁴ nda Zanowa, nda En-Ganim, nda Tapuwa, nda Enam, ³⁵ nda Yarmut, nda Adulam, nda Soko, nda Azeka, ³⁶ nda Šarayim, nda Aditayim, nda Gedera, nda Gedera kuubi-ka-beraa: woo ti koŋra woy cindi taaci (14) nda ngi koŋra kanbey.

³⁷ Koŋrawey kaŋ tonton i ga ti Senar, nda Hadaša, nda Migdal-Gad, ³⁸ nda Dilan, nda Mispel, nda Yoktel, ³⁹ nda Lakiš, nda Bozkat, nda Eglon, ⁴⁰ nda Kabon, nda Lahimas, nda Kitliš, ⁴¹ nda Gederot, nda Bet-Dagon, nda Naama, nda Makeda: woo ti koŋra woy cindi iddu (16) nda ngi koŋra kanbey. ⁴² Koŋrawey kaŋ tonton i ga ti Libna, nda Eter, nda Ašan, ⁴³ nda Ifta, nda Ašna, nda Nesib, ⁴⁴ nda Kela, nda Akzib, nda Mareša: woo ti koŋra yagga nda ngi koŋra kanbey. ⁴⁵ Koŋrawey kaŋ tonton i ga ti Ekron, nda nga koŋrawey nda nga koŋra kanbey. ⁴⁶ Za Ekron nda teekoo here koŋrawey kul kaŋ goo Ašdod jere nda ngi koŋra kanbey. ⁴⁷ Ašdod nda nga koŋrawey nda nga koŋra kanbey. Gaaza nda nga koŋrawey nda nga koŋra kanbey hala Misira gooroo ga ka koy teeko Beeroo ‡ guraa ga.

⁴⁸ Koŋrawey kaŋ goo tondi hondoo ra ti: Šamir, nda Yatir, nda Soko, ⁴⁹ nda Dana, nda Kiryat-Sana kaŋ maa faa ti Debir, ⁵⁰ nda Anab, nda Eštemo, nda Anim, ⁵¹ nda Gošen, nda Holon, nda Gilo: woo ti koŋra woy cindi foo (11) nda ngi koŋra kanbey. ⁵² Koŋrawey kaŋ tonton i ga ti Arab, nda Ruma, nda Ešan, ⁵³ nda Yanum, nda Bet-Tapuwa, nda Afeka, ⁵⁴ nda Humeta, nda Kiryat-Arba kaŋ maa faa ti Hebron, nda Siyor: woo ti koŋra yagga nda ngi koŋra kanbey. ⁵⁵ Koŋrawey kaŋ tonton i ga ti Mawon, nda Karmel, nda Zif, nda Yuta, ⁵⁶ nda Žizireyel, nda Yokdeyam, nda Zanowa, ⁵⁷ nda Kayin, nda Gibeya, nda Timna: woo ti koŋra woy (10) nda ngi koŋra kanbey. ⁵⁸ Koŋrawey kaŋ tonton i ga ti Halul, nda Bet-Sur, nda Gedor, ⁵⁹ nda Maarat, nda Bet-Anot, nda Eltekon: woo ti koŋra iddu nda ngi koŋra kanbey. ⁶⁰ Koŋrawey kaŋ tonton i ga ti Kiryat-Bal kaŋ maa faa ti Kiryat-Yarim, nda Raba: woo ti koŋra hinka nda ngi koŋra kanbey.

⁶¹ Koŋrawey kaŋ goo saajoo ra ti: Bet-Araba, nda Midin, nda Sekaka, ⁶² nda Nibšan, nda Ciiri-Koyraa, nda En-Gedi: woo ti koŋra iddu nda ngi koŋra kanbey.

⁶³ Žuda borey mana hin ka Žebus borey kaŋ ga goro Žerizalem gaaray. Žebus borey si goro kala Žerizalem hala hō, ngi nda Žuda borey.

Laboo kaŋ Isufi hayroo duu a

16 Bagaa kaŋ nondi Isufi borey se *alkurra* karyan ra ga hun za Žurden isaa do, Žeriko tenje, Žeriko harey here waynahunay here, saajoo kaŋ ga žigi ka hun Žeriko ka koy Betel tondi hondoo ra. ² A ga hun Betel ka koy Luz ka bisa ka koy Arki borey gandaa ra ka koy Atarot. ³ Woo banda ga, a ga zunbu ka koy dangay

† Zamnaa 1.4.

†† Koŋrawey hinnaa bisa waranka cindi yagga (29), zama Sime-won koŋrawey kabandi i ra, zamnaa 19.9. ‡ Zamnaa 1.4.

here Yafleti borey gandaa ra hala Bet-Horoŋ kaŋ goo ganda ka yee ka koy hala Gezer ka koy fatta teekoo ga. ⁴Takaa woo nda Isufi borey Manase nda Efrayim duu ngi bagaa.

Laboo kaŋ Efrayim alkabiilaa duu a

⁵Efrayim borey duu laboo, hugu ka koy hugu duu nga bagaa, gandaa hirrey ne: waynahunay Atarot-Adar here hala Bet-Horoŋ kaŋ goo beene ⁶Hirroo ga koy fatta teekoo ga Mikmetat hawsa here. Woo banda ga, hirroo ka kuubi dandi here ka bisa Tanat-Silo waynahunay here ka koy Yanowa. ⁷A hun Yanowa ka zunbu ka koy Atarot nda Naara ka tuku Žeriko ka bisa ka fatta Žurdeŋ isaa ga. ⁸Dangay here, za Tapuwa, hirroo ga šerre ka koy Kana haroo do ka koy too teekoo do. Woo ti Efrayim borey alkabiilaa bagaa, hugu ka koy hugu, ⁹ka tonton nongey wey ga, i n'i noo koyrawey kaŋ jisandi Efrayim borey nda Manase borey tuboo gamoo ra, koyrawey wey kul nda ngi koyra kanbey. ¹⁰Efrayim borey mana Kanaŋ borey gaaray kaŋ ga goro Gezer. Kanaŋ borey ga goro Efrayim game hala hō, amma i goo baŋŋataray goy ra.

Laboo kaŋ Manase alkabiila jeraa duu a

17 Manase kaŋ ti Isufi ize jinaa alkabiilaa mo duu baa kaŋ alkurraa karyanoo n'a noo a se. Manase ize jinaa kaŋ ti Makir ti Galad baaba, a gay a duu Galad gandaa nda Bašaŋ gandaa, zama wongaari no. ²Woo maaganda se baa nondi Manase borey jerey se, hugu ka koy hugu. Hugey man'ti kala Abiyezer izey, nda Helek izey, nda Asriyel izey, nda Šekem izey, nda Hefer izey, nda Šemida izey. Wey ti Manase, Isufi iz'aroo iz'arey, hugu ka koy hugu.

³Manase iz'aroo Makir, nga iz'aroo ti Galad, Galad iz'aroo ti Hefer, Hefer iz'aroo ti Selofad. Selofad sii nda iz'aru, ize woyyaŋ bara a se. Ize woyey maapey ne: Mahila, nda Nowa, nda Hogla, nda Milka, nda Tirsa. ⁴Selofad ize woyey kaa *sargari juwalkaa* Eleyazar, nda Žozuwe, Nun iz'aroo, nda alwakiiley jine, i nee: «Abadantaa na Musa yaamar a m'ir noo tubu sanda ir armye.» [†]I n'i noo baa sanda ngi baaba armye game ka sawa nda Abadantaa yaamaroo. ⁵I na nongu woy (10) noo Manase se kaŋ man'ti Galad gandaa nda Bašaŋ gandaa kaŋ goo Žurdeŋ isaa se banda. ⁶Takaa woo nda Manase borey, arey nda woyey duu baa. Amma Galad nondi Manase iz'arey cindey se.

⁷Manase hirroo ga hun Ašer gandaa ra ka koy Mikmetat, Šekem tenje. Hirroo ga koy kabe henna here, borey here kaŋ ga goro En-Tapuwa. ⁸Tapuwa gandaa tee Manase wane, amma Tapuwa koyraa hunday kaŋ goo Manase hirroo ga tee Efrayim borey wane. ⁹Hirroo ga zunbu ka koy Kana haroo ga, haroo se gurma here. Gurma koyrawey wey kaŋ goo Manase koyrawey game tee Efrayim wane. Manase hirroo goo haroo se hawsa here, a ga fatta teekoo ga. ¹⁰Woo ra, gurma here hirroo se ti Efrayim nongoo, hawsa here

† *Kabuyaney 27.6.*

hirroo se ti Manase nongoo. Teekoo ga tee i se hirri, i ga too Ašer hawsa here, dandi here Isakar bara no.

¹¹Isakar nda Ašer gandawey ra, Manase duu koyrayaŋ, koyrawey ne: Bet-Šeyan nda nga koyra kanbey, nda Ib-leyam nda nga koyra kanbey, nda Dor nda nga koyra kanbey, nda En-Dor nda nga koyra kanbey, nda Tanak nda nga koyra kanbey, nda Megido nda nga koyra kanbey, maanaa hondu hinza. ¹²Manase iz'arey mana hin ka koyrawey wey dii. Kanaŋ borey gaabandi ngi ma goro gandaa woo ra. ¹³Waatoo kaŋ Izirayel borey hanse ka gaabi, i na Kanaŋ borey daŋ waazibi goy ra, amma i mana hin k'i gaaray pat.

Isufi hayroo ga baa ngi ma duu doo beeri

¹⁴Isufi borey nee Žozuwe se: «Macin se ay bagaa tuboo mana tee kala nongu folloku hinne, baa foo, ka gar ay man'ti kala jama beeri, zama Abadantaa na albarka daŋ ay ra hala hō?» ¹⁵Žozuwe nee i se: «Nda jama beeri ti ni, žigi ka koy hawsaa ra. N'ga nongu tee ni boŋ se Ferezi borey nda Refa borey gandaa ra, zama Efrayim tondi hondey laboo ga kacca ma ne.» ¹⁶Isufi borey nee: «Tondi hondey si wasa ir se, koyne mo guuru torkayaŋ goo Kanaŋ borey kul se kaŋ goo gooroo ra, wey kaŋ goo Bet-Šeyan nda nongey kaŋ goo nga laamaa ra, nda wey kaŋ goo Žizireyel gooroo ra.»

¹⁷Žozuwe nee Isufi hugoo kaŋ ti Efrayim nda Manase se: «Jama beeri ti ni, ni gaaboo ga beeri, n'si duu baa folloku hinne. ¹⁸Amma n'ga duu tondi hondey, ba nda hawsa no. N'g'a kosu ka duu gorodoo, hala nga kaydogoo ga a ga tee ni wane. N'ga Kanaŋ borey gaaray, ba kaŋ i goo nda guuru torkayaŋ, ba kaŋ i ga gaabi.»

Gandawey kaŋ cindi zamna takaa

18 Waatoo kaŋ Izirayel borey, ngi gandaa hinoo goo i kone, ngi jamaa kul marga Silo, no din ra i na cere kubayyan hukukumoo cin. ²Izirayel borey ra alkabiila iyee ka cindi kaŋ mana duu tubu. ³Žozuwe nee Izirayel borey se: «Hala waati foo no war ga tun ka koy gandaa mayray kaŋ Abadantaa, war baabey Koyoo n'a noo war se ka ben?» ⁴Wa aru hinza zaa war alkabiila foo kul ra, ay g'i sanba i ma tun ka koy gandaa yaara ka hantum ngi tuboo ga, woo banda ga, i ga kaa ay do. ⁵I g'a zamna cere game zamna iyee, Žuda ga cindi nga dogoo ra gurma here, Isufi hugoo ga cindi nga dogoo ra hawsa here. ⁶Adiši war, war ga hantum ganda nongu iyee ga, war ma kate a ne ra. Ay ga *alkurra* kar war se ne hunday ra Abadantaa, ir Koyoo jine. ⁷*Lewi borey* si duu war ra baa, zama Abadantaa *sargari juwalyanoo* ti ngi tuboo. Gad alkabiilaa, nda Rubeŋ alkabiilaa, nda Manase alkabiila jeraa duu Žurdeŋ isaa se banda dandi here tuboo kaŋ Musa, Abadantaa tamoo n'a noo i se.» ⁸Arey kaŋ ga hima ka hantum gandaa ga tun ka koy. Žozuwe n'i yaamar ka nee: «Wa koy, war ma gandaa yaara, war ma hantum a ga, war ma willi kate ay do, nga banda ga, ay ga alkurra kar war se Abadantaa jine ne Silo ra.» ⁹Arey koy, i na ganda dunbu ka bisa, i na tiiraa tee zamna iyee ga

ka sawa nda koyrawey. Woo banda ga, i yee kate Žozuwe do jamaa kaloo ra Silo. ¹⁰ Žozuwe na alkurra kar i se Silo Abadantaa jine, no din ra a na gandaa zamna Izirayel borey game ka sawa nda ngi fayyanoo.

Laboo kaŋ Benžamenj alkabiilaa duu a

¹¹ *Alkurra* kaŋ Benžamenj borey ga, hugu ka koy hugu duu nga bagaa. Ngi bagaa laboo sii kala Žuda borey nda Isufi borey game. ¹² Hawsa here ngi hirroo ga sintin Žurdenj isaa ga. Hirroo ga žigi ka koy Žeriko jere hawsa here ka žigi ka koy tondi hondoo ra dangay here ka too Bet-Abenj saajoo ra. ¹³ Hirroo ga hun no din ka koy Luz kaŋ maa faa ti Betel gurma caraa zunbudogoo ga. Woo banda ga, hirroo ga zunbu ka koy Atarat-Adar tondi hondoo do kaŋ goo Bet-Horoŋ kaŋ goo ganda gurma here. ¹⁴ Hirroo ga golbi ka kuubi waynakaŋay kaboo here ka koy gurma here, za tondi hondoo kaŋ goo Bet-Horoŋ gurma here, a ga fatta Kiryat-Bal ga kaŋ maa faa ti Kiryat-Yarim, nga ti Žuda borey koyra. Woo ti dangay here kaboo hirroo.

¹⁵ Gurma kaboo hirroo ga sintin Kiryat-Yarim kaydogoo ga. Hirroo ga koy waynakaŋay here ka too Neftowa hari hundogoo do. ¹⁶ Hirroo ga zunbu ka koy tondi hondoo caraa ga kaŋ goo Hinom izoo gooroo tenje, Refa borey gooroo ra hawsa here. A zunbu ka koy nda Hinom gooroo, Žebus borey gurma caraa zunbudogoo ga ka zunbu ka koy hala En-Rogel. ¹⁷ A ga kuubi hawsa here ka koy En-Šemeš, ka koy Gelilot kaŋ ga Adumim žigidogoo tenje, a ga zunbu ka koy Bohaŋ, Ruben iz'aroo tondoo do. ¹⁸ A ga bisa tondi hondoo caraa ga ka Ganganoo gandaa tenje hawsa here jina ka zunbu ka koy Ganganoo gandaa here. ¹⁹ Hirroo ga bisa Bet-Hogla hawsa caraa zunbudogoo here, a ga too teeko Ciiri-ciirantaa mijoo ga hawsa here, Žurdenj isaa mijoo ga gurma here. Woo ti gurma here hirroo. ²⁰ Dandi here Žurdenj isaa ga tee hirroo.

Woo ti Benžamenj borey tuboo, hugu ka koy hugu, nda nga hirrey kaŋ g'a kuubi k'a bere.

²¹ Koyrawey kaŋ Benžamenj borey alkabiilaa duu ey, hugu ka koy hugu, ti: Žeriko, nda Bet-Hogla, nda Emek-Kesis, ²² nda Bet-Araba, nda Semarayim, nda Betel, ²³ nda Awim, nda Para, nda Ofra, ²⁴ nda Kefar-Amona, nda Ofni, nda Geba. Woo ti koyra woy cindi hinka (12) nda ngi koyra kanbey. ²⁵ Koyrawey kaŋ tonton i ga ti Gabawoŋ, nda Rama, nda Berot, ²⁶ nda Mispe, nda Kefira, nda Mosa, ²⁷ nda Rekem, nda Yirpel, nda Tarela, ²⁸ nda Sela, nda Elef, nda Žebus kaŋ maa faa ti Žerizalem, nda Gibeya, nda Kiryat: woo ti koyra woy cindi taaci (14) nda ngi koyra kanbey. Woo ti Benžamenj borey tuboo kaŋ hugu ka hugu duu a.

Laboo kaŋ Simewoŋ alkabiilaa duu a

19 *Alkurra* hinkantoo karandi, a kaŋ Simewoŋ ga, Simewoŋ borey alkabiilaa ga, hugu ka koy hugu duu nga bagaa. Ngi tuboo goo Žuda borey tuboo game. ² Koyrawey kaŋ i n'i tubu ti: Ber-Šeba, nda Šeba, nda Molada, ³ nda Hasar-Šuwal, nda Bala, nda Esem,

⁴ nda Eltolad, nda Betul, nda Horma, ⁵ nda Siklak, nda Bet-Markabot, nda Hasar-Susa, ⁶ nda Bet-Lebawot, nda Šaruhen: woo ti koyra woy cindi hinza (13) nda ngi koyra kanbey. ⁷ Koyrawey kaŋ tonton i ga ti: Ayin, nda Rimonj, nda Eter, nda Ašanj: woo ti koyra taaci nda ngi koyra kanbey, ⁸ nda koyra kanbey kul kaŋ ga koyrawey wanga hala Balat-Ber kaŋ maa faa ti Ramat-Negew. Woo ti Simewoŋ borey alkabiilaa tuboo kaŋ hugu ka koy hugu duu a. ⁹ Žuda borey nongey ra i na Simewoŋ borey noo, zama Žuda borey nongu hanse ka beeri i se. Woo se Simewoŋ nongoo huru Žuda nongoo ra.

Laboo kaŋ Zabuloŋ alkabiilaa duu a

¹⁰ *Alkurra* hinzantoo karandi, a kaŋ Zabuloŋ borey ga, hugu ka koy hugu duu nga bagaa. Ngi tuboo hirroo ga koy hala Sarid. ¹¹ Hirroo ga žigi ka koy dangay here Marala here, a ga too Dabešet do nda haroo kaŋ ga bisa Yokneyam tenje. ¹² Za Sarid a ga kuubi dandi here, waynahunay here, Kislot-Tabor laamaa ra, a ga fatta ka koy Daberat ka žigi ka koy Yafiya. ¹³ A ga hun no din ka bisa dandi here, waynahunay here nda Gat-Hefer, nda Et-Kasin ka koy too Rimonj ka koy kani hala Neyya. ¹⁴ Woo banda ga, hirroo g'a kuubi k'a bere ka koy Hanatorj hawsa here, ka koy fatta Ifta-El gooroo ga, ¹⁵ nda Katat, nda Nahalal, nda Šimroŋ, nda Yidela, nda Betelehem: woo ti koyra woy cindi hinka (12) nda ngi koyra kanbey. ¹⁶ Woo ti Zabuloŋ borey tuboo kaŋ hugu ka koy hugu duu a, koyrawey wey nda ngi koyra kanbey.

Laboo kaŋ Isakar alkabiilaa duu a

¹⁷ *Alkurra* taacantoo karandi, a kaŋ Isakar ga, Isakar borey ga, hugu ka koy hugu duu nga bagaa. ¹⁸ Ngi gandaa koyrawey ti: Žizireyel, nda Kesulot, nda Šunem, ¹⁹ nda Hafarayim, nda Šiyonj, nda Anaharat, ²⁰ nda Rabbit, nda Kišiyonj, nda Ebes, ²¹ nda Remet, nda En-Ganim, nda En-Hada, nda Bet-Pašes. ²² Ngi hirroo ga too Tabor, nda Šasayim, nda Bet-Šemeš. Woo banda ga, ngi hirroo ga fatta Žurdenj isaa ga: woo ti koyra woy cindi iddu (16) nda ngi koyra kanbey. ²³ Wey ti koyrawey nda ngi koyra kanbey kaŋ ti Isakar borey alkabiilaa tuboo kaŋ hugu ka koy hugu duu a.

Laboo kaŋ Ašer alkabiilaa duu a

²⁴ *Alkurra* guwantoo karandi, a kaŋ Ašer alkabiilaa ga, hugu ka koy hugu duu nga bagaa. ²⁵ Ngi gandaa koyrawey ti: Helkat, nda Hali, nda Beten, nda Akšaf, ²⁶ nda Alamelek, nda Amad, nda Mišal, hirroo ga koy too Karmel tondi hondoo ga dangay here, nda Šihor-Libnat haroo ga. ²⁷ Woo banda ga, a kuubi ka koy waynahunay, ka koy Bet-Dagoŋ here, ka too Zabuloŋ nda Ifta-El gooroo, Bet-Emek nda Neyel hawsa here ka koy too Kabul se kabe waawa here, ²⁸ ka koy Ebronj, nda Rehob, nda Hamonj, nda Kana hala Sidonj koyra beeroo. ²⁹ Hirroo ga yee ka kuubi Rama here hala Tir kaŋ goo nda cete. Hirroo ga šiiri koyne Hosa here ka koy fatta teekoo ga za Hebel hala Akzib, ³⁰ nda Um,

nda Afek, nda Rehob: woo ti koyra waranka cindi hinka (22) nda ngi koyra kanbey. ³¹ Wey ti koyrawey nda ngi koyra kanbey kaŋ ti Ašer borey alkabiilaa tuboo kaŋ hugu ka koy hugu duu a.

Laboo kaŋ Neftali alkabiilaa duu a

³² *Alkurra* idduwantoo karandi, a kaŋ Neftali borey ga, hugu ka koy hugu duu nga bagaa. ³³ Ngi hirroo ga hun za Helef, za tuuripaa beeroo kaŋ goo Sananim, ka bisa ka koy Adami-Nekeb, nda Yabnel hala Lakum, a ga fatta Žurdeŋ isaa ga. ³⁴ Hirroo ga kuubi dangay here Aznot-Tabor ka hun no din ka koy Hukok, a ga too Zabuloŋ gurma kaboo here, a ga too Ašer se dangay nda Žuda. Žurdeŋ isaa goo a se waynahunay.

³⁵ Koyrawey kaŋ goo nda cete ti Sidim, nda Ser, nda Hamat, nda Rakat, nda Kineret, ³⁶ nda Adama, nda Rama, nda Hasor, ³⁷ nda Kedeš, nda Edreyi, nda En-Hasor, ³⁸ nda Iron, nda Migdal-El, nda Horem, nda Bet-Anat, nda Bet-Šemeš: woo ti koyra woy cindi yagga (19) nda ngi koyra kanbey. ³⁹ Wey ti koyrawey nda ngi koyra kanbey kaŋ ti Neftali borey alkabiilaa tuboo kaŋ hugu ka koy hugu duu a.

Laboo kaŋ Dan alkabiilaa duu a

⁴⁰ *Alkurra* iyyantoo karandi, a kaŋ Dan borey ga, hugu ka koy hugu duu nga bagaa. ⁴¹ Ngi gandaa koyrawey ti: Sora, nda Eštawol, nda Ir-Šemeš, ⁴² nda Šalabeŋ, nda Ayaloŋ, nda Itla, ⁴³ nda Eloŋ, nda Timna, nda Ekroŋ, ⁴⁴ nda Elteke, nda Gibetoŋ, nda Balat, ⁴⁵ nda Yehud, nda Bene-Barak, nda Gat-Rimoŋ, ⁴⁶ nda Yarkoŋ isaa, nda Rakoŋ koyraa, nda laboo kaŋ ga Žafa tenje. ⁴⁷ Dan borey laboo hun i kone. Woo ga, Dan borey koy wongu Lešem. I n'a dii ka borey wii nda takuba. I n'a mayray, i goro a ra k'a cee nda Dan, Dan kaŋ ti ngi baaba maano. ⁴⁸ Wey ti koyrawey nda ngi koyra kanbey kaŋ ti Dan borey alkabiilaa tuboo kaŋ hugu ka koy hugu duu a.

Laboo kaŋ Žozuwe duu a

⁴⁹ Waatoo kaŋ Izirayel borey na gandaa zamna ka ben ka sawa nda nga hirrey, i na Žozuwe, Nun iz'aroo mo noo tubu ngi game. ⁵⁰ Ka sawa nda Abadantaa yaamaroo i na Žozuwe noo koyraa kaŋ a n'a wiri kaŋ ti Timnat-Sera kaŋ goo Efrayim tondi hondey ra. A na koyraa cin, a goro a ra. ⁵¹ Wey ti tubey kaŋ *sargari juwalkaa* Eleyazar, nda Žozuwe, Nun iz'aroo, nda hugu boŋey n'i zamna nda *alkurra* Abadantaa jine Silo, cere kubayyan hukumoo miŋoo ga ka sawa nda Izirayel borey alkabiilawey. Takaa woo nda i na gandaa zamna-roo benandi.

Koyrawey kaŋ ga boro ga nga boŋ talfi

20 Abadantaa šelaŋ Žozuwe se ka nee: ² «Nee Izirayel borey se: «Wa koyrayaŋ suuba kaŋyaŋ ra boro ga koy nga boŋ talfi kaŋ ay nee Musa m'a har war se. ³ Boro kaŋ firka ka boro wii, a mana muray, a ga hin ka zuru ka koy no din, i ga tee war se koyrayaŋ kaŋ

ra boro ga nga boŋ talfi bukaa faasakaa masi duu nga.

⁴ A ma zuru ka koy koyrawey wey affoo ra, a ga kay koyraa miŋoo ga, a ga nga misoo har koyraa din boro beerey se. Wey din g'a dii ngi do koyraa ra k'a noo nongu kaŋ ra a ga goro. ⁵ Nda bukaa faasakaa koy a gaarandi, i masi bora a kaŋ wiiya noo a se, zama a nka firka ka nga cinaa wii, ka gar man'ti konnari se. ⁶ A ma cindi koyraa din ra hala han kaŋ a kay jamaa jine ka ci-itandi. A ga cindi no din koyné hala waati kaŋ *sargari juwalkaw beeroo* kaŋ goo no waati din buu. Woo banda ga, bora a kaŋ wiiya ga willi, a ga huru nga koyraa ra nda nga hugoo ra, koyraa kaŋ ga a zuru.»

⁷ Koyrawey kaŋ ra boro ga nga boŋ talfi kaŋ Izirayel kayandi ti: Kedeš kaŋ goo Galile gandaa ra, Neftali tondi hondoo ra, nda Šekem kaŋ goo Efrayim tondi hondey ra, nda Kiryat-Arba kaŋ maa faa ti Hebroŋ kaŋ goo Žuda tondi hondoo ra. ⁸ Žurdeŋ isaa se banda, Žeriko se waynakaŋay i na Beser koyraa suuba saajoo ra, ganganoo ra, Ruben alkabiilaa laamaa ra. Ramot kaŋ goo Galad, Gad alkabiilaa laamaa ra, nda Golaŋ kaŋ goo Bašaŋ, Manase alkabiilaa laamaa ra. ⁹ Wey ti koyrawey kaŋ suubandi Izirayel borey nda yawey kaŋ goo gamey ra hala boro kaŋ firka ka boro wii ma zuru ka koy i ra, de bukaa faasakaa masi koy a wii za a mana kay jamaa jine.

Lewi borey koyrawey

(Taarikey 1 na 6.39-66)

21 *Lewi borey* hugu boŋey man *sargari juwalkaa* Eleyazar, nda Žozuwe, Nun iz'aroo nda Izirayel borey alkabiilawey hugu boŋey. ² I šelaŋ i se Silo, Kanaŋ gandaa ra ka nee i se: «Abadantaa na Musa ka yaamar noo kaŋ i m'ir noo koyrayaŋ kaŋ ra ir ga goro nda ngi hawsawey ir adabbawey se.» ³ Woo ga, Izirayel borey na Lewi borey noo ngi tuboo ra koyrayaŋ wey nda ngi hawsawey ka sawa nda Abadantaa yaamaroo. ⁴ Kehat borey hugey mana hun kala Lewi borey ga. *Alkurra* karandi kaŋ ga koyrawey cebe kaŋ i ga duu ey. Ngi ra, *sargari juwalkaa* Haruna izey duu koyra woy cindi hinza (13), koyrawey sii kala Žuda, nda Simewoŋ, nda Benžameŋ gandawey ra. ⁵ Kehat borey cindey duu *alkurra* ra koyra woy (10) Efrayim gandaa hugey, nda Dan gandaa, nda nongoo kaŋ ti Manase alkabiila jeraa wane.

⁶ Geršoŋ izey duu *alkurra* ra koyra woy cindi hinza (13). I sii kala Isakar, nda Ašer, nda Neftali gandawey ra, nda nongoo kaŋ ti Manase alkabiila jeraa faa wane kaŋ goo Bašaŋ.

⁷ Merari izey, hugu ka koy hugu, duu koyra woy cindi hinka (12) Ruben, nda Gad, nda Zabuloŋ gandawey ga. ⁸ Izirayel borey na *alkurra* kar ka Lewi borey noo koyrawey wey nda ngi hawsawey, sanda takaa kaŋ nda Abadantaa n'a ka Musa yaamar.

Koyrawey kaŋ Kehat borey duu ey

⁹ Žuda koyrawey nda Simewoŋ koyrawey maapey ne kaŋ nondi ¹⁰ Haruna izey se. Kehat boroyaŋ no kaŋ mana hun kala Lewi borey ra, *alkurra* jinaa mana kaŋ

kala ngi ga. ¹¹ I n'i noo Kiryat-Arba koyraa, Arba ti Anak baaba, Kiryat-Arba maa faa ti Hebron, Žuda tondi hon-doo ra, nga nda nga hawsawey kanj g'a kuubi k'a bere. ¹² Amma koyraa faarey nda nga koyra kanbey, i n'i noo Kaleb, Yefune iz'aroo se i ma tee nga wane. ¹³ Haruna, *sargari juwalkaa* iz'arey se i na koyraa noo kanj ga boro wiikaw ga koy nga bonj talfi kanj ti: ka tonton Hebron nda nga hawsawey ga, i n'i noo Libna nda nga hawsawey, ¹⁴ nda Yatir nda nga hawsawey, nda Eštemowa nda nga hawsawey, ¹⁵ nda Holonj nda nga hawsawey, nda Debir nda nga hawsawey, ¹⁶ nda Ayin nda nga hawsawey, nda Yuta nda nga hawsawey, nda Bet-Šemeš nda nga hawsawey: woo ti koyra yagga kanj hun alkabiila hinkaa gandawey wey ra. ¹⁷ Koyrawey kanj nondi i se kanj hun Benžamenj alkabiilaa gandaa ra ti Gabawonj nda nga hawsawey, nda Geba nda nga hawsawey, ¹⁸ nda Anatot nda nga hawsawey, nda Alemet nda nga hawsawey: woo ti koyra taaci. ¹⁹ Haruna, *sargari juwalkaa borey koyrawey kul hinnaa ti koyra woy cindi hinza* (13) nda ngi hawsawey.

²⁰ Haya kanj ti *Lewi borey* jerey kanj ti Kehat iz'arey hugey, alkurraa n'i noo Efrayim alkabiilaa gandaa ra koyrayan. ²¹ I n'i noo Šekem kanj goo koyrawey ra kanj ga boro wiikaw ga nga bonj talfi, nga nda nga hawsawey kanj too Efrayim tondi hondey ra, nda Gezer koyraa nda nga hawsawey, ²² nda Kibsayim nda nga hawsawey, Bet-Horonj nda nga hawsawey: woo ti koyra taaci. ²³ Dan gandaa ra, Elteke nda nga hawsawey, nda Gibetonj nda nga hawsawey, ²⁴ nda Ayalonj nda nga hawsawey, Gat-Rimonj nda nga hawsawey: woo ti koyra taaci. ²⁵ Manase alkabiila jeraa gandaa ra, Tanak nda nga hawsawey, Gat-Rimonj nda nga hawsawey: woo ti koyra hinka. ²⁶ Koyrawey kul hinnaa ti koyra woy (10) nda ngi hawsawey Kehat borey cindey hugey se.

Koyrawey kanj Geršonj borey duu ey

²⁷ Geršonj borey mana hun kala *Lewi borey* ra. Koyrawey kanj i duu ey Manase alkabiila jeraa gandaa ga ti: Golanj, nga nda nga hawsawey kanj goo koyrawey ra kanj ga boro wiikaw ga nga bonj talfi. Golanj sii kala Bašanj gandaa ra. Ka tonton Golanj ga, i duu Beštera nda nga hawsawey: woo ti koyra hinka. ²⁸ Isakar alkabiilaa gandaa ra, Kišiyonj nda nga hawsawey, nda Daberat nda nga hawsawey, ²⁹ nda Yarmut nda nga hawsawey, nda En-Ganim nda nga hawsawey: woo ti koyra taaci. ³⁰ Ašer alkabiilaa gandaa ra, Mišal nda nga hawsawey, Abdonj nda nga hawsawey, ³¹ nda Helkat nda nga hawsawey, Rehob nda nga hawsawey: woo ti koyra taaci. ³² Neftali alkabiilaa gandaa ra, i duu Kedeš nda nga hawsawey kanj goo koyrawey ra kanj ga boro wiikaw ga nga bonj talfi. Kedeš sii kala Galile gandaa ra. Ka tonton Kedeš ga, i duu Hamot-Dor nda nga hawsawey, nda Kartanj nda nga hawsawey: woo ti koyra hinza. ³³ Geršonj borey, hugu ka koy hugu, koyrawey kul hinnaa ti koyra woy cindi hinza (13) nda ngi hawsawey.

Koyrawey kanj Merari borey duu ey

³⁴ *Lewi borey* cindey kanj ti Merari hugey wane, i n'i noo: Zabulonj alkabiilaa gandaa ra, Yokneyam nda nga hawsawey, nda Karta nda nga hawsawey, ³⁵ nda Dimna nda nga hawsawey, nda Nahalal nda nga hawsawey: woo ti koyra taaci. ³⁶ Rubenj alkabiilaa gandaa ra, Beser nda nga hawsawey, nda Yahas nda nga hawsawey, ³⁷ nda Kedemot nda nga hawsawey, nda Mefat nda nga hawsawey: woo ti koyra taaci. ³⁸ Gad alkabiilaa gandaa ra, i duu Ramot nda nga hawsawey kanj goo koyrawey ra kanj ga boro wiikaw ga nga bonj talfi. Ramot sii kala Galad gandaa ra. Ka tonton Ramot ga, i duu Mahanayim nda nga hawsawey, ³⁹ nda Hešbonj nda nga hawsawey, nda Yazer nda nga hawsawey: woo ti koyra taaci. ⁴⁰ Koyrawey kul hinnaa kanj Merari izey duu ey, hugu ka koy hugu, ti koyra woy cindi hinka (12). Merari izey ka tee Lewi boro kokorantey ka *alkurra* kar.

⁴¹ Lewi borey koyrawey kul hinnaa Izirayel borey mayraa game ti koyra woytaaci cindi yaaha (48) nda ngi hawsawey. ⁴² Koyrawey wey affoo kul goo nda labu k'a kuubi k'a bere, takaa woo da no koyrawey wey kul se.

⁴³ Takaa woo nda Abadantaa na gandaa kul noo Izirayel se kanj a n'a žee ngi baabey se kanj nga g'a noo i se, i duu a, i goro a ra. ⁴⁴ Abadantaa n'i noo alaafiya nongoo kul here, sanda takaa kanj nda a žee ngi baabey se, ngi iberi kul ba affoo si hin ka kay i jine, Abadantaa na ngi iberey kul danj kabey ra. ⁴⁵ Haya henny kul kanj Abadantaa na ngi allaahidoo zaa Izirayel hugoo se, affoo sii no kanj mana tee, i kul teendi.

Alkabiilawey kanj goo Žurdenj isaa se banda

22 Alwaatoo woo, Žozuwe na Rubenj borey, nda Gad borey, nda Manase alkabiila jeraa cee. ² A nee i se: «War na hayaa kul dii kanj Musa, Abadantaa tamoo na war yaamar nda a, war na hanjajer ya ne hayey kul ra kanj nda ay na war yaamar. ³ Za alwaati kukoo woo hala hō, war mana war armey nanj, war na Abadantaa, war Koyoo yaamaroo dii henna. ⁴ Sohō kanj Abadantaa, war Koyoo na war armey noo hunanzamay nda takaa kanj nda a n'a har i se, wa willi ka koy war do, gandaa ra kanj ti war halaalaa, woo kanj Musa, Abadantaa tamoo n'a noo war se Žurdenj isaa se banda. ⁵ Hayaa hinne kanj no, wa gaabandi ka yaamaroo nda *ašariyaa* ka goy kanj Musa, Abadantaa tamoo n'i noo war se: ka baa Abadantaa, war Koyoo, nda ka hanga nga fondawey kul, nda ka nga yaamarey ka dira, nda ka hawa a ga, nda ka goy a se nda war binoo kul nda war hundoo kul.»

⁶ Žozuwe gaara i se, a n'i nanj i ma koy. I koy ngi do. ⁷ Musa nka Manase alkabiila jeraa noo baa Bašanj ra, Žozuwe, nga, a na alkabiila jere faa kanj cindi noo baa nga armey jere Žurdenj isaa se ne da here, way-nakanjay kaboo ga. Waatoo kanj Žozuwe g'i nanj i ma koy ngi do, a gaara i se, ⁸ a nee i se: «Wa yee war do

nda alman beeriyan, nda adabba booboyan, nda nzor-fu kaaray, nda wura, nda alhan, nda guuru, nda bankaaray boobo. Wa *alganiimaa* kanj war duu a war iberey ga zamna war nda war armey game.»

Sargari tonadogoo kanj cinandi Žurdenj isaa jere

⁹ Rubenj borey, nda Gad borey, nda Manase alkabiila jeraa yee. I hun Izirayel borey do Silo, Kananj gandaa ra ka koy Galad kanj ti gandaa kanj ti ngi halaalaa, a ma tee ngi mayray ka sawa nda yaamaroo kanj Abadantaa n'a har nda Musa miṅoo. ¹⁰ Waatoo kanj i too nongey kanj goo Žurdenj isaa jere kanj goo Kananj gandaa ra, i na sargari tonadogoo cin no din, Žurdenj isaa jere, sargari tonadoo beeri. ¹¹ Izirayel borey maa kanj boroyanj nee: «Rubenj borey, nda Gad borey, nda Manase alkabiila jeraa na sargari tonadoo cin nongey kanj goo Žurdenj isaa jere, Izirayel borey se here, Kananj gandaa ra.»

¹² Waatoo kanj Izirayel borey maa woo, Izirayel jamaa kul marga Silo ka soolu ka žigi ka koy k'i kar. ¹³ Izirayel borey na Pinehas, *sargari juwalkaa* Eleyazar iz'aroo sanba Rubenj borey, nda Gad borey, nda Manase alkabiila jeraa do Galad gandaa ra. ¹⁴ Bonkoyoni woy (10) hanga Pinehas, bonkoyoni foo kul man'ti kala hugu bonj foo kanj hun Izirayel jamawey ra. ¹⁵ I koy Rubenj borey, nda Gad borey, nda Manase alkabiila jeraa do Galad ka šelanj i se ka nee: ¹⁶ «Hayaa kanj Abadantaa jamaa kul n'a har ne: «Macin ti laadir janjaa woo kanj war n'a tee Izirayel Koyoo ga? War na banda bere Abadantaa se ka sargari tonadoo cin war bonj se, war ture hō Abadantaa ga. ¹⁷ Pewor tooneroo mana wasa war se, ka gar hala hō ir mana henan a ra hayaa kanj maaganda se bone na Abadantaa jamaa kar? ¹⁸ De war, war ga banda bere Abadantaa se hō. Nda war ga ture hō Abadantaa ga, suba a ga dukur Izirayel jamaa kul ga. ¹⁹ Nda cimi no kanj gandaa kanj ti war mayraa ga žiibi, adiši wa bisa ka koy gandaa ra kanj ti Abadantaa mayraa, nongoo kanj ra Abadantaa gorodogoo goo, war mayraa ma bara ir game, amma war masi ture Abadantaa ga, war masi ture ir ga ka sargari tonadoo cin war bonj se ka tonton Abadantaa, ir Koyoo sargari tonadogoo ga. ²⁰ Man'ti Akanj, Zera iz'aroo nka laadir janjay tee haya harramantaa here? Dukuroo kanj Izirayel jamaa kul bonj. Man'ti nga hinne no ka halaci nga layboo se.»

²¹ Rubenj borey, nda Gad borey, nda Manase alkabiila jeraa na Izirayel jamawey bonkoyney zaabi ka nee: ²² «Irkoy Abadantaa kanj ti koyey Koyoo, ir n'a har, Irkoy Abadantaa kanj ti koyey Koyoo, nga, a ga bay, Izirayel mo ga kaa ka bay... Nda tureyan nda ir goy, nda Abadantaa kutayan no, mas'ir hallasi hō. ²³ Nda ir nka sargari tonadoo cin ka banda bere Abadantaa se, nda ka *sargari kukuranteyan* kaa nda *taasu sargariyan* kaa a bonj, nda ka *alaafiya teendi sargari* kaa a bonj, yala Abadantaa m'ir hāa nda a. ²⁴ Kalaa, man'ti woo din no, ir nka woo tee hunburay se, suba nda war izey šelanj ir izey se ka nee: «Macin bara war nda Abadantaa, ir Koyoo game? ²⁵ Abadantaa na Žurdenj isaa tee hirri ir nda war game, Rubenj borey nda Gad borey. War sii nda

baa kul Abadantaa do.» War izey ga hin k'ir izey tuti i ma fay nda ka hunbur Abadantaa. ²⁶ Woo se ir nee ir bonj se: «Ir ma tun ka sargari tonadoo cin, man'ti sargari kukuranteyan nda sargariyanj se, ²⁷ amma hala a ma tee seede ir, nda war game, nda ir hayroo se ir dumawey ga kanj ir goo ma Abadantaa goyoo tee nda ir sargari kukurantej, nda ir sargarej, nda ir alaafiya teendi sargaroo jinoo ra, hala suba war izey masi nee ir izey se: «Baa kul sii war se Abadantaa do.» ²⁸ Ir nee ir bonj se: «Nda i na woo har ir se, nda ir hayroo se, ir ga zaabi ka nee: «Wa sargari tonadogoo dumoo guna kanj ir baabey n'a tee, man'ti sargari kukuranteyan se, man'ti sargariyanj se, amma a mma tee sanda seede ir nda war game.» ²⁹ Ir ga mooru tureyan Abadantaa ga, ir ga mooru hō ir ma banda bere Abadantaa se ka sargari tonadoo cin sargari kukuranteyan, nda taasu sargariyanj, nda sargariyanj kaa kanj man'ti Abadantaa, ir Koyoo sargari tonadogoo kanj goo nga gorodogoo jinoo ra.»

³⁰ Waatoo kanj sargari juwalkaa Pinehas, nda jamaa bonkoyney, nda Izirayel jamawey jineborey kanj cindi a bande maa šenney kanj Rubenj borey, nda Gad borey, nda Manase borey n'i har, a kan i se. ³¹ Pinehas, sargari juwalkaa Eleyazar iz'aroo nee Rubenj borey, nda Gad borey, nda Manase borey se: «Hō ir bay kanj Abadantaa goo ir game, zama war mana laadir janjaa woo tee Abadantaa se, woo ra war na Izirayel borey kaa Abadantaa kaboo ra.»

³² Pinehas, sargari juwalkaa Eleyazar iz'aroo nda bonkoyney koy Rubenj borey, nda Gad borey do Galad gandaa ra ka yee kate Kananj Izirayel borey jere ka deede i se. ³³ Hayaa kanj i n'a deede kan Izirayel borey se. Izirayel borey na albarka tee Abadantaa se, i mana yee ka nee kanj ngi ga tun ka wongu soolu ka gandaa kanj ra Rubenj borey nda Gad borey ga goro halaci.

³⁴ Rubenj borey nda Gad borey na sargari tonadogoo maanoo danj «seede», i nee: «Sargari tonadogoo woo ga tee ir kul se seede kanj Abadantaa ti Irkoy.»

Žozuwe šenni kokorantey

23 Waati kuku banda ga, kanj Abadantaa na Izirayel noo alaafiya k'a hallasi nga iberey kul ra kanj g'a kuubi k'a bere, Žozuwe duu aloomur kuku, a hanse ka žen. ² Žozuwe na Izirayel kul cee k'i marga, Izirayel boro beerey, nda alwakiiley, nda alkaaley, nda šenni toonandikey. A nee i se: «Ay jiiirey boobo, ay hanse ka žen. ³ War, war dii hayaa kul kanj Abadantaa, war Koyoo n'a tee jamawey wey kul se war maaganda, zama Abadantaa, war Koyoo no ka wongu war se. ⁴ Wa guna, ay na *alkurra* kar ka war noo alkabiila ka koy alkabiila jamawey gandawey wey kanj cindi za Žurdenj isaa do, nda jamawey gandawey kul kanj ay n'i kaa hala teeko Beeroo † do waynakanjay here. ⁵ Abadantaa, war Koyoo g'i moorandi war k'i gaaray war jine. War ga ngi gandaa mayray sanda takaa kanj nda Abadantaa, war Koyoo n'a har war se. ⁶ Sohō wa war bonj gaabi ka haya kul kanj hantumandi Muusa *ašariyaa* tiiraa ra dii k'a ka

† *Zamnaa* 1.4.

goy, bila nda war ma šiiri nongu tana here, ⁷ bila nda war ma birji jamawey ra kaŋ goo war bande. War masi ngi koyey cee, war masi žee nda ey, war mas'i gana, war masi sujudu i se. ⁸ Abadantaa, war Koyoo ga war ga hawa sanda takaa kaŋ war n'a tee hala hō.

⁹ Abadantaa na jama beeri gaabanteyan gaaray war jine, war binde, boro kul mana kay war jine hala hō zaaroo. ¹⁰ Boro foo war ra ga boro zenber foo (1.000) gaaray, zama Abadantaa, war Koyoo no ma wongu war se, sanda takaa kaŋ nda a n'a har war se. ¹¹ Wa lakkal daŋ war boŋ zaati se ka baa Abadantaa, war Koyoo. ¹² Zama nda war na banda bere, nda war hawa jamawey wey ga kaŋ cindi war bande, nda war hiiji cere ra, nda war birji i ra, de i birji war ra, ¹³ war ma bay kaaray kaŋ Abadantaa, war Koyoo si koy a ga ka jamawey wey gaaray war jine koyne. I ga tee war se sankay nda kumsay, i ga tee barzu kaŋ ga war kar war dumawey ra, i ga tee karji ka war hay war moyey ra, hala war ma dere labu hennaa woo ga kaŋ Abadantaa, war Koyoo n'a noo war se.

¹⁴ Nga ne, hayaa kaŋ g'ay batu goo hundikoyi kul jindoo ga. Sohō ay koyroo waatoo too. War ma war binoo kul nda war hundoo kul ka bay kaŋ šenni henney kul kaŋ Abadantaa n'i har war ga, ba affoo mana cindi kaŋ mana tee, i kul teendi war ga, affoo mana cindi kaŋ mana teendi. ¹⁵ Sohō kaŋ šenni henney kul kaŋ Abadantaa, war Koyoo n'i har war se teendi war ga, takaa din da Abadantaa ga šenni laaley kul teendi war ga hala waati kaŋ ra a na war halaci labu hennaa woo ga kaŋ Abadantaa, war Koyoo n'a noo war se. ¹⁶ Nda war na *amaanaa* dunbu kaŋ Abadantaa, war Koyoo n'a daŋ war se, nda war koy koy tanayan gana ka sujudu i se, Abadantaa futuroo ga kaa war ga, de war ga dere nda cahāyan ganda hennaa ra kaŋ a n'a noo war se.»

Izirayel kayandi ka Abadantaa gana

24 Žozuwe na Izirayel alkabiilawey kul marga šekem, a na Izirayel boro beerey, nda alwakiiley, nda alkaaley, nda šenni toonandikey cee. I kaa ka kay Irkoy jine. ² Žozuwe nee jamaa kul se: «Hayaa ne kaŋ Abadantaa, Izirayel Koyoo n'a har: «Cee jinaa war baabey goro isaa † kabe faa ga, i man'ti kala Tera, nda nga izey Ibirahima, nda Nahor, i na koy tanayan gana. ³ Ay na war baaba Ibirahima zaa isaa †† kabe faa ga k'a ka Kanaŋ kul yaara, ay na nga hayroo boobandi, ay n'a noo nga izoo Isiyaka. ⁴ Ay na Isiyaka noo iz'aroo hinka, Yakuba nda Eso. Ay na Eso noo Seyir tondi hondoo a ma tee nga mayray, amma Yakuba nda nga iz'arey zunbu ka koy Misira. ⁵ Ay na Musa nda Haruna sanba, ay na Misira kar nda boneyan kaŋ ay n'i tee i game. Woo banda ga, ay na war fattandi. ⁶ Ay na war baabey fattandi Misira, war too kate teekoo do. Misira borey na war baabey gaarandi Kakaarey teekoo do nda bari torkayan nda ngi kaarukay. ⁷ Waatoo kaŋ i kaati ka agay, Abadantaa cee, ay na kubay daŋ war nda Misira borey game. Ay na teekoo gum i ga k'i daabu. War moyey dii woo kaŋ ay n'a goy Misira ga. War goro saa-

† Isaa na kaŋ se i ga nee Efrat. †† Sorro 2to.

joo ra waati kuku. ⁸ Ay na war ka koy Amor borey gandaa ra kaŋ ga goro Žurden isaa banda ga, i na war wongu. Ay n'i daŋ war kabey ra, war na ngi gandaa mayray, ay n'i halaci war jine. ⁹ Balak, Sipor iz'aroo, Mowab kokoyoo tun ka Izirayel wongu. A sanba i ma ciya Balam, Bewor iz'aroo se a ma war danga. ¹⁰ Amma ya na baa ya haŋajer Balam se, albarka no a gaara war ga, ay na war kaa Balak kaboo ra. ¹¹ War na Žurden isaa deŋ, de war too Žeriko. Žeriko borey na war wongu: Amor borey, nda Ferezi borey, nda Kanaŋ borey, nda Heti borey, nda Girgaši borey, nda Hewi borey, nda Žebus borey. Ay n'i daŋ war kabey ra. ¹² Ay na binbin laalayan sanba war jine kaŋ na Amor borey boŋkoyi hinkaa gaaray war jine. Man'ti ni takubaa k'a tee, man'ti biraa k'a tee. ¹³ Ay na war noo ganda kaŋ a si too war ma fara k'a beeri ‡, nda koyrayan kaŋ ra war ga goro kaŋ war man'i cin. War ga huna nda *alaneb* naayan nda *zaytunaayan* kaŋ war man'i duma.»

¹⁴ Žozuwe nee: «Sohō wa hunbur Abadantaa war m'a gana nda laadirtaray nda cimi. Wa koyey derandi kaŋ war baabey n'i gana isaa †† kabe faa ga nda Misira ra, wa Abadantaa gana. ¹⁵ Amma nda a si kan war se war ma Abadantaa gana, wa suuba hō woo kaŋ war ga baa war m'a gana: koyey kaŋ war baabey n'i gana isaa †† kabe faa ga, wala Amor borey koyey kaŋ gandaa ra war ga goro. Agay nda ay hugoo, ir ga Abadantaa gana.»

¹⁶ Jamaa zaabi ka nee: «Ir ga mooru ka Abadantaa naŋ ka koy tanayan gana! ¹⁷ Zama Abadantaa, ir Koyoo no k'ir žigandi ka hun Misira, tamtaray hugoo ra, ir nda ir baabey. Nga no ka tammaasa beerey wey tee ir moyey cire, nga no k'ir hawgay fondaa kul bande kaŋ ir n'a tee, nda jamawey kul game kaŋ ra ir bisa.

¹⁸ Abadantaa ka jamawey kul gaaray ir jine, waani-waani Amor borey kaŋ ga goro gandaa ra. Ir mo, ir ga Abadantaa gana, zama nga ti ir Koyoo.»

¹⁹ Žozuwe nee jamaa se: «War si hin ka Abadantaa gana, zama Koy henanante no, Koy no kaŋ ga canse war se. A si war hooyanoo nda war zunubey yaafa.

²⁰ Waati kaŋ war na Abadantaa naŋ ka koy waaniyan gana, a ga bere ka ifutu tee war se ka war tuusu, ihen-naa kaŋ a n'a tee war se banda ga.» ²¹ Jamaa nee Žozuwe se: «Kalaa, Abadantaa no ir g'a gana.»

²² Žozuwe nee jamaa se: «War ga seede war boŋ ga kaŋ war ka suuba kaŋ Abadantaa no war g'a gana.» I zaabi ka nee: «Ir ga seede.» ²³ Žozuwe nee: «Sohō wa koy waaney derandi kaŋ goo war game, war ma war biney noo Abadantaa, Izirayel Koyoo se.» ²⁴ Jamaa nee Žozuwe se: «Abadantaa, ir Koyoo no ir g'a gana, nga se ir ga haŋajer.»

²⁵ Zaaroo din Žozuwe na *amaana* daŋ jamaa nda Irkoy game, a n'i noo hantumyan nda fondoyan šekem. ²⁶ Žozuwe na šenney wey hantum Irkoy *ašariyaa* tiiraa ra. A na tondi beeri foo zaa, a n'a kayandi tuuriŋaa beeroo cire kaŋ goo Abadantaa nongu

‡ «Ay na war noo ganda kaŋ a si too war ma fara k'a beeri», Eber šenni ra, *almaganaa faa ti* «Ay na war noo ganda kaŋ war mana fara ka duu a». †† Sorro 2to. †† Sorro 2to.

henanantaa jeroo ga. ²⁷ Žozuwe nee jamaa kul se: «Nga ne, tondoo woo ga tee ir ga seede, zama a maa šenney kul kaŋ Abadantaa n'i har ir se. A ga tee war ga seede war masi koy war Koyoo yankar.» ²⁸ Woo banda ga, Žozuwe na jamaa sallama, affoo kul koy nga gorodogoo ra.

Žozuwe buuyanoo

²⁹ Hayey wey kul banda ga, Žozuwe, Nun iz'aroo, Abadantaa tamoo buu, ka gar a goo nda jiiri zangu nda iwoy (110). ³⁰ I n'a sutura laboo kaŋ a n'a tubu ra, Timnat-Sera kaŋ goo Efrayim tondi hondey ra, Gaš

tondi hondoo se hawsa. ³¹ Izirayel na Abadantaa gana waatoo kul kaŋ Žozuwe ga huna, waatoo kul kaŋ boro beerey ga huna Žozuwe banda ga kaŋ ga teegoyey kul bay kaŋ Abadantaa n'i tee Izirayel se.

³² Izirayel borey nka Isufi birey žigandi ka hun Misira. I n'i fiji Šekem farru foo ra kaŋ Yakuba bay ka day Hamor izey ga nzorfu kaaray tamma boŋ zangu (100). Farroo tee Isufi borey mayraa. Hamor ti Šekem baaba.

³³ Woo banda ga, Haruna iz'aroo Eleyazar mo buu, i n'a sutura hondu boŋ. Nongoo no kaŋ nondi nga iz'aroo Pinehas se Efrayim tondi hondey ra.

ALKAALEY

Citaaboo fahamandiroo

Izirayel goro Kanaŋ gandaa ra

1 Žozuwe buuyanoo banda ga, Izirayel borey na Abadantaa ibaayoo ceeci ka nee: «Ir ra, may no ma tee ijinaa ka žigi ka koy Kanaŋ borey ga k'i wongu?» ² Abadantaa zaabi ka nee: «Žuda no ma tee ijinaa ka žigi ka koy, ay na gandaa daŋ kaboo ra.» ³ Žuda nee nga armaa Simewoŋ se: «Kaa ay bande ir ma koy nongoo ra kaŋ *alkurraa* n'a noo ya ne, ir ma Kanaŋ borey tangam. Woo banda ga, ay ga koy ni bande ni nongoo ra.» Simewoŋ koy a bande. ⁴ Žuda žigi, Abadantaa na Kanaŋ borey nda Ferezi borey daŋ kabe ra, i na aru zenber woy (10.000) kar i ra Bezek. ⁵ I na Adoni-Bezek gar no din, i n'a wongu. Woo ra i na Kanaŋ borey nda Ferezi borey kar. ⁶ Adoni-Bezek zuru, i hanga a bande, i duu a, i na kobaaru hinkaa nda cewize beerey hinkaa dunbu. ⁷ Adoni-Bezek nee: «Kokoy woyye (70) kaŋ kobaarey nda cewize beerey dunbu ga meecindey kuuna kaŋ ga kaŋ ay ŋaadogoo ra. Goyoo kaŋ ay n'a tee, Irkoy na nga alhakoo kaa ay ra.» I n'a ka koy Žerizalem, a buu no din.

⁸ Žuda borey na Žerizalem wongu k'a dii, i n'i wii nda takuba ka nuune daŋ koyraa ra. ⁹ Woo banda ga, Žuda borey koy Kanaŋ borey wongu kaŋ ga goro tondi hondoo ra, nda Negew, nda hondey gandaa here. ¹⁰ Žuda koy Kanaŋ borey wongu kaŋ ga goro Hebroŋ. Hebroŋ maa žeenaa ti Kiryat-Arba. I na Šešay borey, nda Ahimaŋ borey, nda Talmay borey kar. ¹¹ A hun no din ka koy Debir borey wongu. Debir koyraa maa žeenaa ti Kiryat-Sefer. ¹² Kaleb nee: «Ay g'ay ize woyoo Aksa noo boraa se kaŋ ga Kiryat-Sefer kar k'a dii.» ¹³ Woo ga, Otniyel, Kenaz kaŋ ti Kaleb kayn'aroo iz'aroo koy a dii. Kaleb n'a noo Aksa a ma tee wandoo. ¹⁴ Waatoo kaŋ woyoo too kate Otniyel do, a n'a tusa a ma faari wiri nga baaba ga. Aksa sar ka zunbu nga farkaa ga, Kaleb nee a se: «Macin no n'ga baa?» ¹⁵ Aksa nee: «Gomni tee ya ne, zama n'n'ay noo labu Negew gandaa kaŋ ra hari sii, ay noo hari dooyan mo.» Woo ga, Kaleb n'a noo beene hari dogey, a n'a noo ganda hari dogey. ††

¹⁶ Musa nzuraa man'ti kala Keni boro. Keni borey izey žigi ka hun Teenayŋaŋey koyraa ‡ ra, ŋi nda Žuda borey ka koy Žuda saajoo ra, Arad se gurma, i koy goro jamaa bande.

† Žozuwe 15.16. †† Žozuwe 15.17–19. ‡ Koyraa ti Žeriko, Al-hukumoo 34.3.

¹⁷ Žuda koy, nga nda nga armaa Simewoŋ, i na Kanaŋ borey kar kaŋ ga goro Sefat. I n'i halaci sōy, i na koyraa maanoo daŋ Horma (maanaa «halaciyan»). ¹⁸ Žuda borey yee koyne ka Gaaza nda nga laamaa dii, i na Aškeloŋ nda nga laamaa dii, i na Ekroŋ nda nga laamaa dii. ¹⁹ Abadantaa goo Žuda borey bande, i na ton-di hondoo dii, amma i mana hin ka gooroo gorokey gaaray, zama guuru torkayan bara i kone. ²⁰ Hebroŋ nondi Kaleb se sanda takaa kaŋ nda Musa n'a har. A na Anak ize hinzaa gaaray a ra. ²¹ Benžameŋ borey mana Žebus borey kaŋ ga goro Žerizalem gaaray. Žebus borey goro Žerizalem Benžameŋ borey bande hala hō.

²² Haya kaŋ ti Isufi hugoo borey, i žigi ka Betel koyraa kar, Abadantaa goo i bande. ²³ I na boroyan sanba i ma koy Betel monno, koyraa maa žeenaa ti Luz. ²⁴ Monnokey din dii aru foo kaŋ ga fatta koyraa ra, i nee a se: «Ir g'a wiri ni ga, m'ir cebe nongoo kaŋ nda boro ga huru koyraa ra, ir ga alhormo tee ma ne.» ²⁵ A na nongoo cebe i se kaŋ nda boro ga huru koyraa ra, Isufi hugoo borey na koyraa borey wii nda takuba, amma i na aroo nda nga hugoo kul naŋ. ²⁶ Aroo koy Heti borey gandaa ra, a na koyra cin no din kaŋ a na maanoo daŋ Luz. Maanoo woo da bara a ga hala hō.

²⁷ Manase mana Bet-Šeyan nda nga koyra kanbey, nda Tanak nda nga koyra kanbey, nda Dor nda nga koyra kanbey, nda Ibleyam nda nga koyra kanbey, nda Megido nda nga koyra kanbey gaaray. Kanaŋ borey hin ka cindi gandaa woo ra. ²⁸ Waatoo kaŋ ra Izirayel hanse ka duu gaabi, i na Kanaŋ borey daŋ waazibi goy ra, amma i mana hin k'i gaaray k'i kaa gandaa ra.

²⁹ Efrayim mana Kanaŋ borey gaaray kaŋ ga goro Gezer. Kanaŋ borey cindi Gezer Efrayim game.

³⁰ Zabuloŋ mana hin ka Kanaŋ borey gaaray kaŋ goo Kitroŋ nda Nahalal, woo se Kanaŋ borey cindi koyrawey wey ra Zabuloŋ game, amma i n'i daŋ waazibi goy ra.

³¹ Ašer borey mana Ako borey, nda Sidon borey, nda Alab borey, nda Akzib borey, nda Helba borey, nda Afik borey, nda Rehob borey gaaray. ³² Woo maaganda se Ašer borey goro Kanaŋ borey game, zama Ašer borey man'i gaaray. Kanaŋ borey no ka gay i ga goro gandaa ra.

³³ Neftali mana Bet-Šemeš borey gaaray, i mana Bet-Anat mo borey gaaray, i goro Kanaŋ borey game kaŋ

gay i ga goro gandaa ra, amma Neftali na Bet-Šemeš borey nda Bet-Anat borey daŋ waazibi goy ra.

³⁴ Amor borey na Dan alkabiila borey gaabi i ma koy tondi hondoo ra, i mana naŋ i ma zunbu gooroo ra.

³⁵ Amor borey hin ka cindi ka goro Har-Heres, nda Ayalon, nda Šalbim ra, amma Isufi hugoo borey na gaabi fur i ga hala nongu kaŋ ra i n'i daŋ waazibi goy ra.

³⁶ Amor borey laboo ga koy za nongoo kaŋ se i ga nee Dontoney žigidogoo hala Sela koyraa nda nga beeneheroo.

Irkoy šelaŋ Izirayel borey se

2 Abadantaa almalaykaa žigi ka hun Gilgal ka koy Bokim, a nee: «Ay na war ka žigi ka hun Misira, ay na war daŋ gandaa ra kaŋ ay n'a žee war baabey se. Ay nee war se kaŋ ay si *amaanaa* dunbu kaŋ goo ir game hala abada. ² War masi amaana daŋ war nda gandaa woo gorokey game, war ma ngi sargari tonadogey kayri. Amma war mana haŋajer ya ne. Macin se woo kaŋ ay nee war mas'a tee, war n'a tee? ³ Woo maaganda se ay nee: «Ay s'i gaaray war jine, i ga tee naaji war carawey ra, de ka ngi koyey gana ga tee war se kumsay.» ⁴ Waatoo kaŋ Abadantaa almalaykaa na šenney wey har Izirayel borey kul se, jamaa na jinde jer ka hēe. ⁵ I na nongoo din maŋnoo daŋ Bokim (maanaa «hēenikawyaŋ»), i na sargari kaa Abadantaa se no din.

Žozuwe buuyanoo

⁶ Žozuwe na jamaa sallama, Izirayel borey affoo kul koy nga dogoo ra ka gandaa tee ngi wane. ⁷ Jamaa na Abadantaa gana Žozuwe hunaroo kul ra nda boro beerey hunaroo kul ra kaŋ cindi Žozuwe banda ga, wey kaŋ dii teegoy beeroo kaŋ Abadantaa n'a tee Izirayel se. ⁸ Žozuwe, Nun iz'aroo, Abadantaa tamoo buu nga jiiri zangu nda iwoyantoo (110to) ga. ⁹ I n'a sutura laboo ra kaŋ a n'a tubu, Timnat-Heres ra, Efrayim tondi hondey ra, Gaš tondi hondoo se hawsa. ¹⁰ Zamanoo din kul izey mo koy ngi hayragey gar alaa-haraa. Zaman foo izeyaŋ tun dumawey ga kaŋ si Abadantaa bay, a si teegoyoo bay kaŋ a n'a tee Izirayel se.

Jamaa na banda bere Abadantaa se

¹¹ Izirayel borey na goy futu tee Abadantaa jine. I na toorey kaŋ maŋney ti *Bal* gana. ¹² I na banda bere Abadantaa, ngi baabey Koyoo se kaŋ n'i fattandi Misira gandaa ra, i hanga koy tanayaŋ bande. Koyey ti dumey kaŋ g'i kuubi k'i bere waney. I sujudu i jine, i na Abadantaa futandi. ¹³ Kaŋ i na banda bere Abadantaa se, i na Bal nda *Astarteyaŋ* gana. ¹⁴ Abadantaa futu Izirayel ga, a n'i daŋ komakawyaŋ kabey ra kaŋ n'i kom, a n'i kaŋandi iberey kabey ra kaŋ g'i kuubi ka bere. I mana yee ka hin ka kay ngi iberey jine. ¹⁵ Waati kul kaŋ i koy wongu, Abadantaa kaboo g'i torro sanda takaa kaŋ nda Abadantaa n'a har i se, a n'a žee i se. I

† *Kabuyaney 33.55; Žozuwe 23.13.*

cindi binemarayyan beeri ra. ¹⁶ Woo se waati kul kaŋ woo tee, Abadantaa ga alkaaliyaŋ tunandi kaŋ g'i soolam ngi komakey kabey ra. ¹⁷ Amma ba ngi alkaaley, i si haŋajer i se. I na izefututaray tee ^{††} koy tanayaŋ bande, i sujudu i jine. I cahã ka fondaa naŋ kaŋ i n'a gar ngi baabey ga hanga a. I mana haŋajer Abadantaa yaamarey se, i mana woo din tee. ¹⁸ Waati kul kaŋ Abadantaa na alkaaliyaŋ noo i se kaŋ g'i faaba, Abadantaa goo alkaaloo bande k'i kaa ngi iberey kabey ra alkaaloo waatey kul ra, zama Abadantaa hinna i ga ngi hēenoo kaŋ ngi toojekey nda ngi šiitakey g'a tee i se maaganda. ¹⁹ Amma nda alkaaloo buu, i ga yee ka sintin ka ngi goy laaley tee ka bisa woo kaŋ ngi baabey n'a tee, i ga hanga koy tanayaŋ ka sujudu i jine. I mana haya kul naŋ ngi goy žeeney nda ngi boŋšendaa ra.

Abadantaa na Izirayel sii

²⁰ Aywa, Abadantaa futu Izirayel ga, a nee: «Haya kaŋ se jamaa woo na agay *amaanaa* dunbu kaŋ ay n'a daŋ agay nda ngi baabey game, de mo i mana haŋajer ya ne, ²¹ woo se dumey kaŋ Žozuwe n'i naŋ nga buuroo banda ga, ay si ba affoo gaaray a ma zuru i jine. ²² Woo ra ay ga Izirayel sii ka dii wala Abadantaa fondaa kaŋ ngi baabey gana, i g'a gana wala i s'a gana.» ²³ Woo ka kate Abadantaa na dumey din naŋ i ma goro gandaa ra, a mana yadda ka cahã k'i gaaray, a mana yadda k'i daŋ Žozuwe kaboo ra.

3 Dumey ne kaŋ Abadantaa n'i naŋ gandaa ra hala nga ma Izirayel sii nda ey, wey din kul kaŋ mana dii Kanaŋ wongey. ² Woo mana teendi de kala hala Izirayel borey zamaney kaŋ ga kaa ma wongu denden ka wan a, wey hinne kaŋ mana wongu ka bisa. ³ Dumey kaŋ a n'i naŋ Izirayel borey bande ne: Kanaŋ borey kul, nda Sidon borey, nda Hewi borey kaŋ ga goro Libaŋ tondi hondoo ra za Bal-Hermon tondi hondoo hala Hamat miŋnoo ga, ngi nda ngi boŋkoyni guwaa.

⁴ Dumey wey nda Izirayel borey siyandi ka bay wala i ga haŋajer Abadantaa yaamarey se kaŋ a n'i har ngi baabey se Musa bande. ⁵ Izirayel borey goro Kanaŋ borey, nda Heti borey, nda Amor borey, nda Ferezi borey, nda Hewi borey, nda Žebus borey game. ⁶ I na dumey ize woyey zaa hiijay, i na ngi ize woy gundey noo dumey iz'arey se, i na ngey koyey gana.

Alkaaloo Otniyel fillaa

⁷ Izirayel borey na goy futu tee Abadantaa jine, i dirŋa Abadantaa, ngi Koyoo, i na *Balyaŋ* nda *Ašeraŋ* gana. ⁸ Abadantaa futu Izirayel ga, a n'i kaŋandi Kušaŋ-Rišaŋatayim kaboo ra kaŋ ti Mezopotami kokoyoo. Izirayel borey cindi Kušaŋ-Rišaŋatayim cire jiiri yaaha.

⁹ Izirayel borey kaati ka Abadantaa cee, Abadantaa n'i noo boro kaŋ g'i hallasi, boraa ti Otniyel, Kenaz kaŋ ti Kaleb kayn'aroo iz'aroo. ¹⁰ Abadantaa *Hundoo* zunbu Otniyel ga, a tee Izirayel alkaaloo. A koy wongu, de Abadantaa na Kušaŋ-Rišaŋatayim, Mezopotami kokoyoo

†† *Man'ti gaaham here no, laadir jaŋay no Irkoy here.*

daŋ kaboo ra, a hin Kušan-Rišatayim. ¹¹ Takaa woo nda gandaa yay jiiri woytaaci (40), woo banda ga, Otniyel, Kenaz iz'aroo buu.

Alkaaloo Ehud fillaa

¹² Izirayel borey yee koyne ka goy futu tee Abadantaa jine. Abadantaa na albarka daŋ Eglon, Mowab kokoyoo ra Izirayel sabbu se, zama i na goy futu tee Abadantaa jine. ¹³ Eglon na Amon borey nda Amalek borey marga k'i tonton nga ga ka koy Izirayel kar. I na Teenaynaney koyraa † dii. ¹⁴ Izirayel borey cindi Mowab kokoyoo Eglon cire jiiri woy cindi yaaha (18).

¹⁵ Izirayel borey kaati ka Abadantaa cee, Abadantaa na Izirayel borey noo boro kaŋ g'i hallasi, bora ti Ehud, Gera iz'aroo, Benžamen boro kaŋ ga hantum nda kabe waawa. Nga bande Izirayel borey na alkaasi sanba Eglon, Mowab kokoyoo se. ¹⁶ Ehud na takuba tee kaŋ goo nda mee hinka, nga kuuyanoo ga too kabedaaru foo, a n'a daŋ nga gamahawoo ga nga darbaa cire, nga caraw gumaa ga. ¹⁷ A koy nda alkaasoo Eglon, Mowab kokoyoo do. Ka gar Eglon man'ti kala boro kaŋ ga hanse ka warga. ¹⁸ Waatoo kaŋ Ehud na alkaasoo noo ka ben, a na borey kaŋ kate alkaasoo naŋ i ma koy. ¹⁹ Amma nga, a yee kate ka hun toorey do kaŋ goo Gilgal, a nee: «Kokoyoo, ay goo nda ma ne alhabar gundante.» Woo ga, Kokoyoo nee: «Wa dangay!» Borey kul kaŋ goo jeroo ga fatta. ²⁰ Waatoo din Ehud kaa a do soorohugu yaynaa ra kaŋ soolandi a se sooraa boŋ. Ehud nee: «Ay goo nda ma ne šenni foo kaŋ hun Irkoy do.» Kokoyoo tun nga gorodogoo ra. ²¹ Ehud na nga kabe waawaa šerre, a na nga takubaa hoobu k'a kaa nga caraw gumaa ga k'a hay gundoo ra. ²² Ba takubaa kaboo huru a bande, maano na takubaa daabu, zama a mana takubaa hoobu k'a kaa gundoo ra, a fatta nda banda here. ²³ Ehud fatta nda šiifaa, a nka jin ka soorohugoo mijoo daabu a ga k'a kufal.

²⁴ Waatoo kaŋ a koy, kokoyoo tamey kaa ka guna, i dii kaŋ soorohugoo mijoo ga kufal. I nee cere se: «Adiši kokoyoo mma goo ma almuraadu hanse hugu yaynaa ra.» ²⁵ Za i ga batu hala i fara, amma hala sohō kokoyoo si soorohugoo mijoo feeri. I na kufal-izoo zaa k'a feeri, de nga ne, ngi koyoo ga daaru ganda, a buu. ²⁶ Kaŋ i goo batuyanoo ra, woo gar Ehud zuru ka bisa tondi toorey ga, a zuru ka koy Seyira here. ²⁷ Za a too kate, a na hilloo kaŋ ga ciya ka borey marga hēenandi Efrayim tondi hondey ra. Izirayel borey zunbu a bande hondoo ra, a huru i jine. ²⁸ A nee i se: «Wa hanga agay, zama Abadantaa na war iberey, Mowab borey daŋ war kabey ra.» I hanga a bande ka zunbu, i na Žurden isaa yawdogey dii Mowab borey bande, i si naŋ boro kul ma bisa. ²⁹ Waatoo woo, i na aru zenber woy (10.000) cine kar Mowab borey ra, i kul ti boro gaabikoyniyaŋ, wongaariyaŋ no, ba boro foo mana hallasi i ra.

³⁰ Hanoo din, Izirayel na Mowab kaynandi. Gandaa yay jiiri woyyaaha (80).

Alkaaloo Šamgar fillaa

³¹ Ehud buuroo banda ga, Šamgar, Anat iz'aroo huru dogoo ra. A na Filisti aru zangu iddu (600) kar k'i wii nda yaaji kaŋ ga haw kur, nga mo na Izirayel kaa ngi iberey kabey.

Debora nda Barak fillaa

4 Ehud buuroo banda ga, Izirayel borey yee ka goy futu tee Abadantaa jine. ² Abadantaa n'i kaŋandi Yabin, Kanaŋ kokoyoo kaŋ ga Hasor laama kaboo ra. Nga wongu-izey jineboraa ti Sisera. A si goro kala Harošet-Goyim. ³ Izirayel borey kaati ka Abadantaa cee, zama bari torka zangu yagga (900) bara Yabin se, Yabin na Izirayel borey torro torro dumi kul jiiri waranka (20).

⁴ Alwaatoo din, Debora, annabi woy kaŋ ti Lapidot wandoo, ti alkaali Izirayel ra. ⁵ Debora ga goro Debora teenaynanoo cire kaŋ goo Rama nda Betel game Efrayim tondi hondey ra. Izirayel borey ga žigi ka koy dii a ciiti se. ⁶ A sanba i ma ciya Barak, Abinoyam iz'aroo se Kedeš, Neftali gandaa ra, a nee a se: «Abadantaa, Izirayel Koyoo mana ni yaamar kaŋ ma koy Tabor tondi hondoo do, ma aru boro zenber woy (10.000) zaa ni bande Neftali borey nda Zabulon borey ra? ⁷ Ay ga Sisera, Yabin wongu-izey jineboraa cendi kate ni do Kišon haroo here, nga nda nga torkawey nda nga jamaa, ay g'i daŋ ni kaboo ra.» ⁸ Barak nee Debora se: «Nda n'ga koy ay bande, ay ga koy, amma nda n'si koy ay bande, ay si koy.» ⁹ A zaabi ka nee: «Ay ga koy ni bande hunday, amma n'si duu beray fondaa woo kaŋ n'n'a zaa ra, zama woy boro kaboo ra Abadantaa ga Sisera kaŋandi.» Woo banda ga, Debora tun ka koy Barak bande Kedeš. ¹⁰ Barak ciya Zabulon alkabiilaa nda Neftali alkabiilaa se Kedeš, boro zenber woy (10.000) hanga a bande, Debora mo žigi ka koy a bande. ¹¹ Boro foo kaŋ se i ga nee Heber hun Keni borey cindey bande ka koy hala tuuriŋaa beeroo do kaŋ goo Sananim, Kedeš jere ka nga hukukumoo cin. Keni borey baaba ti Hobab, Musa alboraa.

¹² I na alhabar daŋ Sisera ra kaŋ Barak, Abinoyam iz'aroo, žigi ka koy Tabor tondi hondoo dii. ¹³ Sisera ciya kate nga torkawey kul se, guuru torka zangu yagga (900) nda borey kul kaŋ goo a bande za Harošet-Goyim hala Kišon haroo do. ¹⁴ Debora nee Barak se: «Tun, zama hō no Abadantaa ga Sisera daŋ ni kaboo ra. N'bay Abadantaa hunday no ma huru ni jine ka wongu?» Woo ga, Barak zunbu Tabor tondi hondoo boŋ, aru zenber woy (10.000) hanga a bande.

¹⁵ Abadantaa na Sisera lakkaloo paami, nga torkawey kul nda wongu-izey kul, i n'i wii nda takuba Barak moyey cire. Sisera zunbu nga torkaa ra ka zuru nda nga cewey. ¹⁶ Barak hanga torkawey nda wongu-izey hala Harošet-Goyim, Sisera wongu-izey kul, takuba n'i kaŋandi. Ba aru foo mana cindi.

¹⁷ Sisera zuru nda cee ka koy Yayel kaŋ ti Heber, Keni boraa wandoo hukukumoo do, zama baani goo Yabin,

† Zamnaa 1.16.

Hasor kokoyoo nda Heber, Keni bora a hugoo game.
¹⁸ Yayel fatta ka koy Sisera kubay, a nee a se: «Huru, ay koyoo, huru ay do, masi hunbur.» A huru a do hukku-moo ra, a n'a gum nda kunta. ¹⁹ A nee a se: «Hinžee ya ne, ay noo hari kayna ya haŋ, ay ga jaw.» A na waawaa hunbaroo feeri k'a noo a ma haŋ jina a yee k'a gum.
²⁰ A nee a se koyne: «Kay hukku-moo miŋoo ga, nda boro kaa ka ni hãa ka nee: «Boro goo ne?», ma nee a se: «Boro sii ne.»»

²¹ Sisera cindi ka jirbi no din, zama a nka fara. Heber wandoo Yayel na hukku-moo sukahaya foo zaa nda ndarka, a moolimooli ka Sisera hay nda lakkaloo ga ka boŋoo fun nda bundoo ka koy hala laboo ra. Sisera buu. ²² Aywa, Barak huru Sisera cewoo ra, a too kate Yayel hukku-moo do. Yayel fatta k'a kubay ka nee a se: «Kaa, ay ga aroo cebe ma ne kaŋ n'g'a ceeci.» A huru a do, de nga ne, Sisera goo ma daaru, a buu, hukku-moo sukahayaa goo lakkaloo ra.

²³ Hanoo din, Irkoy na Yabin, Kanaŋ kokoyoo kaynandi Izirayel borey jine. ²⁴ Izirayel borey na Yabin, Kanaŋ kokoyoo hottandi hala nongu kaŋ ra i n'a halaci.

Debora baytoo

5 Zaaroo woo, Debora nda Barak, Abinoyam iz'aroo na doonoo woo don cere bande ka nee:

² «Albarka ma bara Abadantaa se, Izirayel, boŋkoyney yadda ka huru i jine, jamaa yadda ka koy nda ngi boŋ ka wongu.

³ Kokoyey, wa maa, boŋkoyney, wa haŋajer!
 Agay, Abadantaa se, nhuu, agay, ay ga bayti don.
 Ay ga zabur don Abadantaa, Izirayel Koyoo se.

⁴ Abadantaa, waati kaŋ ni fatta Seyir, waati kaŋ za Edom gandaa ra ni man, laboo jijiri, beenawey doo, duulawey na hari doori.

⁵ Tondi hondey žititi Abadantaa jine, Sinay wanoo mo jijiri Abadantaa, Izirayel Koyoo jine.

⁶ Šamgar, Anat iz'aroo zamanoo ra, Yayel waatey ra, fondo beerey goo koonu, naarukey na fondo šendey zaa,

⁷ koyra kanbey naŋandi Izirayel ra, i dere,

hala waatoo kaŋ agay, Debora tun, ay tun sanda naa Izirayel se.

⁸ I nka koy taagayan suuba, aywa, wongoo goo koyrawey mijey ga. Wongu-ize zenber woytaaci (40.000) Izirayel ra kaŋ boro si dii ba ngi affoo kone koray foo wala yaaji foo.

⁹ Ay binoo goo Izirayel boŋkoyney se, ay binoo goo jamaa borey kaŋ na ngi boŋ noo se. Wa albarka daŋ Abadantaa se.

¹⁰ War kaŋ ga kaaru farkey woy kaarayyan ga,

war kaŋ ga goro gaariyan ga, war kaŋ ga dira fondaa ra, wa miile.

¹¹ Hari gurkey, ngi dooney, ga Abadantaa teegoy šerrantey deede, teegoyey kaŋ Boŋkoynoo n'i tee Izirayel koyra kanbey se.

Waatoo din no Abadantaa jamaa zunbu koyrawey mijey ga.

¹² Tun, tun jirboo ra, Debora!

Tun, tun ka bayti don!

Tun Barak!

Abinoyam iz'aroo, kate ni baŋney.

¹³ Borey kaŋ cindi i mana buu zunbu ka koy borciney do,

Abadantaa jamaa zunbu sanda wongaariyan.

¹⁴ Efrayim mana hun kala nongoo kaŋ ra Amalek borey cindi.

Ngii dumaa ga, Benžamerj hun.

Bonkoyniyan zunbu ka hun Makir,

borey kaŋ ga kokoytaraa goboo dii zunbu ka hun Zabuloŋ.

¹⁵ Isakar boŋkoyney goo Debora bande.

Isakar nda Barak tee affoo,

a cahã ka zunbu ka koy ganganoo ra.

Rubej hugey hanse ka bine-bine.

¹⁶ Macin ka kate ma cindi kaley ra ka maa kurkey laati karyanoo se?

Rubej hugey hanse ka bine-bine.

¹⁷ Galad goro Žurdeŋ isaa se banda bila nda i koy.

Macin se Dan ga waati tee harihiyey jere bila nda i ma koy?

Ašer goo ma goro teekoo miŋoo ga,

a cindi nga gurawey ga.

¹⁸ Amma Zabuloŋ man'ti kala jama kaŋ na buuyan tangam,

Neftali mo na buuyan tangam wongoo farroo ra.

¹⁹ Kokoyey kaa, i wongu.

Kanaŋ kokoyey wongu Tanak,

Megido harey jere,

i mana duu *alganiima*, i mana duu nzorfu kaaray.

²⁰ Za beenaa ra handarawey wongu,

ngi fondaa ra i na Sisera wongu.

²¹ Kišoŋ haroo n'i tuusu,

Kišoŋ haroo kaŋ gay a ga bara.

Yala ya dira ay fondaa ra nda hini!

²² Woo ra baryey ceekorey na laboo kar,

i ga hanse ka zuru nda ngi kobsey.

²³ Wa Meroz koyraa danga, Abadantaa almalaykaa k'a har,

wa nga gorokey danga,

zama i mana kaa ka Abadantaa faaba,

ka tonton wongaarey ga ka Abadantaa faaba.

²⁴ Albarka ma huru Yayel ra woyey kul ra,

Yayel, Heber, Keni bora a wandoo,

woyey ra kaŋ ga huna hukkum cire, albarka ma huru a ra.

²⁵ Sisera na hari wiri, Yayel n'a noo waa, borciney potoo ra a kate waahoonu.

²⁶ A na kabe ka sukahayaa dii, a na nga kabe gumaa ka goykey ndarkaa zaa, a na Sisera kar, a na boŋoo kayri-kayri, a n'a kayri, a na lakkaloo fun.

²⁷ Sisera kunkuni Yayel cewey cire, Sisera kaŋ, a kani.

A na nga boŋ kunkuni cewey cire, a kaŋ, nongoo kaŋ ra a na nga boŋ kunkuni nga ra a kaŋ, a halaci.

²⁸ Sisera ŋaa ga honnay nda funeetaraa fun-funey, a kaati ka nee:

«Macin se nga bari torkaa si kaa hala sohõ? Macin se ay si maa torkawey jindey?»

²⁹ Lakkalkoyney kaŋ goo boŋkoyni woyey ra n'a zaabi. Nga hunday mo zaabi ka nee:

³⁰ «Šikka sii kaŋ alganiimaa kaŋ i duu a nga no i goo m'a zamna.

Hondiyaw woy foo wala ihinka wongu-ize foo kul se. Alganiima kaŋ ti bankaaray caarantey, wey kaŋ i n'i taa,

icere-cerantey, nda bankaaray hinka kaŋ kayandi borey kaŋ hin jindey se.»

³¹ Abadantaa, yala ni iberey kul ma dere takaa woo da,

borey kaŋ ga baa ni ma tee sanda waynaa waati kaŋ a fatta nda nga gaaboo.»

Gandaa yay jiiri woytaaci (40).

Majaŋ borey na Izirayel borey torro

6 Izirayel borey na goy futu tee Abadantaa jine. Woo se Abadantaa n'i kaŋandi Majaŋ borey kabey ra jiiri iyee. ² Majaŋ na nga hinoo daŋ Izirayel ga. Majaŋ borey maaganda se Izirayel borey na nongu hanse tondi hondey ra, i na tondi guusuyaŋ nda tondi dooyaŋ tee kaŋyaŋ ra i ga tugu. ³ Nda Izirayel borey na dumi say, Majaŋ borey, nda Amalek borey, nda waynahunay izey ga kaa k'i wongu. ⁴ I na ngi kaloo tee Izirayel borey jeroo ga, ka gandaa laboo nafaa hasara hala Gaaza here, Izirayel ra i mana hunay naŋ, i mana alman naŋ, i mana haw naŋ, i mana farka naŋ. ⁵ Waati kaŋ i žigi ka koy nda ngi adabbawey nda ngi hukkumey, i ga kaa ma nee ndoo jamaa. I si kabandi, ngi nda ngi yoowey, i ga kaa gandaa ra k'a hasara. ⁶ Izirayel hanse ka kayna Majaŋ borey kabey ra. Izirayel borey kaati ka Abadantaa cee.

⁷ Waatoo kaŋ Izirayel borey kaati ka Abadantaa cee Majaŋ borey sabbu se, ⁸ Abadantaa na annabi sanba Izirayel borey se. A nee i se: «Hayaa ne kaŋ Abadantaa, Izirayel Koyoo n'a har: «Ay na war žigandi ka hun Misira, ay na war kaa baŋnataray hugoo ra. ⁹ Ay na war kaa Misira borey kabey ra, ay na war kaa war torrokey kabey ra. Ay na war iberey gaaray war jine, ay na

war noo ngi gandaa.» ¹⁰ Ay nee war se: «Agay ti Abadantaa, war Koyoo. War masi hunbur Amor borey koyey kaŋ gandaa ra war goo, war mas'i gana. Amma war mana haŋajer ya ne.»»

Irkoy na Žedewoŋ daŋ a ma Izirayel hallasi

¹¹ Woo banda ga, Abadantaa almalaykaa kaa ka goro tuuriŋaa beeroo cire kaŋ goo Ofra kaŋ ti Yowaš, Abiyezer bora wane. Nga iz'aroo Žedewoŋ ga alkama kar *alaneb* mottidogoo ra. A ga woo tee no din hala Majaŋ borey masi dii a. ¹² Abadantaa almalaykaa baŋgay a se. A nee a se: «Abadantaa goo ni bande, won-gaaroo!» ¹³ Žedewoŋ nee a se: «Alha-naŋ ay koyoo, nda Abadantaa goo ir bande, macin se woo kul duu ir? Man Abadantaa teegoy kayfantey kul kaŋ ir hayragey n'i deede ir se ka nee: «Abadantaa nka man'ir ka žigi ka hun Misira wala?» Sohõ Abadantaa n'ir yala, a n'ir daŋ Majaŋ borey kabey ra.» ¹⁴ Abadantaa bere a here ka nee: «Koy nda gaaboo kaŋ goo ma ne, n'ga Izirayel hallasi Majaŋ borey kabey ra. Man'ti agay ka ni sanba wala?» ¹⁵ Žedewoŋ nee a se: «Alha-naŋ ay Koyoo, macin nda ay ga Izirayel hallasi? Agay jamaa ti ja-mawey kul ikaccaa Manase alkabiilaa ra, agay ti ay baaba hugoo kul ikaccaa.» ¹⁶ Abadantaa nee a se: «Ay goo ni bande, n'ga Majaŋ borey kar ni mma nee boro folloku bande n'ga yenje.» ¹⁷ A n'a zaabi ka nee: «Alhormo tee ya ne, ay g'a wiri ni ga, tammaasa cebe ya ne kaŋ ni, Abadantaa no ma šelaŋ ya ne. ¹⁸ Ay g'a wiri ni ga, masi hun ne hala ya yee kate ma ne, ay ga kate ay sargaroo k'a jisi ni jine.» Abadantaa nee: «Ay ga cindi ne hala ma yee kate.»

¹⁹ Žedewoŋ koy hancin-ize foo hanse ka farin kilo waranza (30) tee takulayaŋ kaŋ ra dolobiri sii. A na hamoo daŋ kokondo ra, a na maafaa daŋ jinay ra, woo banda ga, a koy nda ey almalaykaa do tuuriŋaŋoo cire. ²⁰ Irkoy almalaykaa nee a se: «Hamoo nda takulawey kaŋ ra dolobiri sii zaa, i fur tondoo woo boŋ ma maafaa doori i boŋ.» Žedewoŋ na takaa din da tee. ²¹ Abadantaa almalaykaa na goboo kaŋ goo nga kaboo ra boŋoo ka tuku hamoo nda takulawey kaŋ ra dolobiri sii ga. Nuune tun tondoo ra kaŋ na hamoo nda takulawey kaŋ ra dolobiri sii ton. Woo banda ga, Abadantaa almalaykaa dere moyey cire. ²² Žedewoŋ dii kaŋ Abadantaa almalaykaa no, a nee: «Woo si hin ka tee, ay Koyoo, Abadantaa, adiši Abadantaa almalaykaa no ay dii a moo nda moo!» ²³ Abadantaa nee a se: «Baani ma kaa ni ga, masi hunbur, n'si buu.»

²⁴ Žedewoŋ na sargari tonadoo cin Abadantaa se kaŋ a na maapoo daŋ «Abadantaa ti baani». A goo Ofra, Abiyezer borey koyraa ra hala hõ.

Žedewoŋ na tooroo kaŋ ti Bal sargari tonadogoo kayri

²⁵ Zaari follokaa cijinoo ra Abadantaa nee Žedewoŋ se: «Ni baaba haw jaaroo zaa kaŋ ti ihinkantoo kaŋ goo nda jiiri iyee. Ma *Bal* sargari tonadogoo kayri kaŋ ti ni baaba wane, ma *Ašera* bundu tooroo kaŋ goo jeroo ga dunbu. ²⁶ Woo banda ga, ma sargari tonadoo

cin tondi dogoo woo boŋ beene Abadantaa, ni Koyoo se ka sawa nda ašariyawey. Ma haw yaaru hinkantoo zaa m'a ton nda Ašera bundu tooroo kaŋ n'n'a dunbu k'a tee *sargari kukurante*.»²⁷ Žedewoŋ na aru woy (10) zaa nga tamey ra, a na hayaa tee kaŋ Abadantaa n'a har a se. Amma kaŋ a ga hunbur nga baaba hugoo borey nda nga koyraa borey, a man'a tee zaaroo ra, cijinoo ra a n'a tee.²⁸ Waatoo kaŋ koyraa borey tun subbaahi taya ra, i dii kaŋ Bal sargari tonadogoo kayri, Ašera bundu tooroo kaŋ goo jeroo ga dunbandi, haw yaaru hinkantoo sargandi sargari tonadogoo ga kaŋ ne ka cinandi.²⁹ I nee cere se: «May ka woo tee?» I na alhabar ceeci, de a harandi ka nee: «Žedewoŋ, Yowaš iz'aroo no ka woo tee.»³⁰ Koyraa borey nee Yowaš se: «Ni iz'aroo kaataray a ma buu, zama Bal kaŋ ir g'a gana sargari tonadogoo no a n'a kayri ka Ašera bundu tooroo kaŋ goo jeroo ga dunbu.»³¹ Yowaš na borey kul kaŋ tun a se zaabi ka nee: «War ga Bal faasayanoo goo wala? War no m'a hallasi wala? Boro kul kaŋ nee nga ga Bal faasa ga buu za moo mana boo. Nda koy no a ma faasa nga boŋ se nga hunday, zama nga sargari tonadogoo no ka kayrandi.»³² Hanoo din no i na Žedewoŋ maanoo daŋ Yerub-Bal (maanaa «yala Bal ma nga boŋ faasa») ka nee: «Yala Bal ma nga boŋ faasa a ga, zama a na nga sargari tonadogoo kayri.»

Žedewoŋ na tammaasa ceeci Irkoy ga

³³ Majaŋ borey kul, nda Amalek borey, nda waynahunay izey na cere marga ka Žurdeŋ isaa deŋ ka ngi kaloo gorandi Žizireyel gooroo ra.³⁴ Abadantaa *Hundoo* zunbu Žedewoŋ ga, a na hilli hēenandi ka Abiyez-er borey marga i ma hanga nga.³⁵ A na dontokawyaŋ sanba Manase gandaa kul ra k'i marga hala ngi mo alkabiilaa ma hanga nga. A na dontokawyaŋ sanba Ašer, nda Zabuloŋ, nda Neftali alkabiilawey ra kaŋ žigi ka koy k'i kubay.

³⁶ Žedewoŋ nee Irkoy se: «Nda n'ga baa ma Izirayel hallasi nda ay kaboo sanda takaa kaŋ nda n'n'a har,³⁷ nga ne, ay ga alman kuuroo haabu jisi taasu kar ganganoo ra, de nda harandaŋ zunbu haaboo hinne boŋ, amma nongoo kul ra laboo ga kogu, woo ra ay ga bay kaŋ n'g'ay kaboo ka Izirayel hallasi sanda takaa kaŋ nda n'n'a har.»³⁸ Woo kaŋ Žedewoŋ n'a har, nga da ka tee. Subaa ra, a biya ka tun, a na haaboo musay ka harandaŋoo kaa a ra, tuu mee foo.³⁹ Žedewoŋ nee Irkoy se: «Masi futu ay ga, hiino hinne no ay ga šelaŋ. Naŋ ya tammaasa wiri ni ga hiino hinne alman haaboo ga, alman haaboo hinne ma kogu, amma laboo kul ra harandaŋ ma bara.»⁴⁰ Woo kaŋ Žedewoŋ n'a har, Irkoy na woo din da tee hanoo din cijinoo. Alman haaboo hinne kogu, amma laboo kul tee harandaŋ.

Žedewoŋ ga koy Majaŋ borey wongu nda jama kaccu

7 Yerub-Bal kaŋ ti Žedewoŋ nda jamaa kul kaŋ goo a bande biya ka tun ka ngi kaloo sinji Harod haroo jere. Majaŋ borey kaloo goo i se hawsa here, ka hun More hondoo do hala gooroo ra.

² Abadantaa nee Žedewoŋ se: «Jamaa kaŋ goo ni bande ga hanse ka boobo ka Majaŋ borey daŋ ni kaboo ra se. Izirayel masi koy fooma ay ga ka nee: «Ay gaabi kaaraa k'ay hallasi.»³ Sohō ay g'a wiri ni ga, ma fee ni jamaa kul ga ka nee: «Boro kaŋ ga hunbur a ga jijiri ma yee, a ma mooru Galad tondi hondey.» Aru zenber waranka cindi hinka (22.000) jamaa ra yee. A cindi zenber woy (10.000).⁴ Abadantaa nee Žedewoŋ se: «Jamaa ga hanse ka boobo. I doori haroo ga, no din ra ay g'i suuba ma ne, boro kaŋ ay nee ma ne: «Woo ma koy ni bande» ma koy ni bande. Boro kul kaŋ ay nee ma ne: «Woo masi koy ni bande» si koy.»⁵ Žedewoŋ na jamaa doori haroo ga. Waatoo din Abadantaa nee a se: «Boro kul kaŋ ga haroo zuu nda deene sanda hanšey takaa, m'a daŋ jere ga, takaa din da ma boro kul mo daŋ jere ga kaŋ ga kanjezor ka haŋ.»⁶ Borey hinnaa kaŋ na haroo zaa ngi kabey ra k'a zuu nda ngi mijey man'ti kala boro zangu hinza (300). Jamaa jeroo kul nka kanjezor ka hari haŋ.⁷ Abadantaa nee Žedewoŋ se: «Aru zangu hinzaa (300) kaŋ na haroo zuu nda ay ga war hallasi, ngi nda ay ga Majaŋ borey daŋ ni kaboo ra. Jamaa jeroo boro foo kul ma koy nga do.»⁸ Woo ga, Žedewoŋ na aru zangu hinzaa (300) naŋ nga bande, a na Izirayel borey jerey naŋ i ma willi ngi do. Boro zangu hinzaa (300) na borey kaŋ ga yee šilfandawey nda hilley taa. Majaŋ borey kaloo goo a se ganda gooroo ra.

Irkoy na bine daŋ Žedewoŋ ra

⁹ Cijinoo din Abadantaa nee Žedewoŋ se: «Tun ni boŋ ga, zunbu ka koy kaloo ga, ay n'a daŋ ni kaboo ra.¹⁰ Nda n'ga hunbur ka kar, zunbu jina kaloo here, ni nda Pura, ni tamoo.¹¹ Ma haŋajer hayaa kaŋ i g'a har se, woo ra, n'ga bine tee ka zunbu ka koy kaloo ga.» A zunbu nda Pura nga tamoo hala wongu-izey jere kaŋ goo kaloo ra.¹² Majaŋ borey, nda Amalek borey, nda waynahunay izey kul na ngi boŋ daaru gooroo ra sanda ndoo jama. Ngi yoowey si kabandi sanda teekoo mijoo labutaasoo.¹³ Waatoo kaŋ Žedewoŋ too kate, woo gar aru foo goo ma handiri deede nga ceroo se. A nee: «Nga ne, ay na handiri foo tee, *orž* takulaa ga bere-bere ir, Majaŋ borey kaloo ra, a too hala hukku-moo do, a n'a fonku, a kaŋ, a n'a daŋ cere ra, hukku-moo kaŋ.»¹⁴ Ceroo zaabi ka nee: «Woo man'ti haya kul kala Žedewoŋ, Yowaš iz'aroo Izirayel bora takubaa. Irkoy n'ir, Majaŋ borey nda ir kaloo kul daŋ kaboo ra.»¹⁵ Waatoo kaŋ Žedewoŋ maa handiroo fillaa nda nga almaganaa, a sujudu. Woo banda ga, a kaa Izirayel kaloo do ka nee: «Wa tun, zama Abadantaa na Majaŋ borey daŋ war kabey ra!»

Majaŋ borey karandi

¹⁶ Žedewoŋ na aru zangu hinzaa (300) zamna margari hinza, a n'i kul noo hilli nda hoobu koonu kaŋyaŋ gundey ra bundu boŋ diinante goo.¹⁷ A nee i se: «W'ay guna, de war m'ay takaa tee. Nga ne, za ay too Majaŋ borey kaloo here, war ma hayaa tee kaŋ ay g'a tee.

¹⁸ Waati kaŋ ay na hilloo hēenandi, agay nda borey kul kaŋ goo ay bande, woo ma gar war mo na kuubi k'a bere, waatoo din war mo ma hilley hēenandi, de war ma nee: «Ir wongu Abadantaa se nda Žedewoŋ se!»

¹⁹ Žedewoŋ nda aru zangoo (100) kaŋ goo a bande too kaloo here, lakkalkey waati hinkantoo sintinoo ga, waatoo kaŋ lakkalkey barmayandi. I na hilley hēenandi, i na hoobey kaŋ goo kabey ra kayri. ²⁰ Margari hinzaa na hilley hēenandi ka hoobey kayri. I na bundu boŋ diinantey dii ngi kabe waawey ra i na hilley dii ngi kabe henney ra ka hēenandi. Woo banda ga, i kaati ka nee: «Ir na takuba ka wongu Abadantaa se nda Žedewoŋ se!» ²¹ I ga kay ka kaloo kuubi k'a bere, boro foo kul goo nga dogoo ra. Kaloo kul tun ka zuru, ka kaati ka ngi boŋ ceeci. ²² Waatoo kaŋ aru boro zangu hinzaa (300) na hilley hēenandi, Abadantaa na Majaŋ borey bere cere ga i na takuba ka cere wii kaloo kul ra. I kul zuru ka koy hala Bet-Šita, Sereda here hala Abel-Mehola hirroo ra Tabat jere.

²³ I na Izirayel borey cindey kaŋ ti Neftali borey, nda Ašer borey, nda Manase borey kul marga. I na Majaŋ borey gaarandi. ²⁴ Žedewoŋ na dontokawyaŋ sanba Efrayim tondi hondey kul ra ka nee: «Wa zunbu ka koy Majaŋ borey gagay ka fonda a dunbu, i ga yawdogey dii Žurdeŋ isaa ga hala Bet-Bara.» Efrayim arey kul marga, i na yawdogey dii Žurdeŋ isaa ga hala Bet-Bara. ²⁵ I na Majaŋ borey boŋkoyi hinkaa Oreb nda Zeb dii. I na Oreb wii Oreb tondoo do, i na Zeb wii Zeb *alaneb* mottidogoo ra. I na Majaŋ borey gaarandi koyne, i kate Oreb boŋoo nda Zeb boŋoo Žedewoŋ do Žurdeŋ isaa se banda.

Efrayim borey futu

8 Efrayim arey nee Žedewoŋ se: «Macin ti hayaa woo kaŋ n'n'a tee ir se? Macin se man'ir cee waatoo kaŋ n'koy Majaŋ borey wongu?» I hanse ka citi a ga. ² Žedewoŋ nee i se: «Macin ti goyoo kaŋ ay n'a tee kaŋ ga too war wanoo? War, Efrayim borey *alaneb* hegaa kurmaroo mana baa ir, Abiyezer borey *alaneb* izey kosuyanoo wala? ³ War kabey ra Irkoy na Majaŋ borey boŋkoyney Oreb nda Zeb kaŋandi, war n'i wii. Macin ti goyoo kaŋ ay n'a tee kaŋ ga too war wanoo?» Waatoo kaŋ a na woo har, ngi futuyanoo ben Žedewoŋ ga.

Žedewoŋ koy Žurdeŋ isaa se dandi

⁴ Žedewoŋ nka too Žurdeŋ isaa do, a bisa a ga, nga nda aru zangu hinzaa (300) kaŋ goo a bande. I fara, amma i goo Majaŋ borey gaarandiroo ra. ⁵ Žedewoŋ nee Sukot borey se: «Ay g'a wiri war ga, war ma borey kaŋ goo ay bande noo ŋaayan, zama i nka fara. Ya mma goo ma Zeba nda Salmunna Majaŋ borey kokoyey gaarandi.» ⁶ Amma Sukot boŋkoyney nee: «Zeba nda Salmunna mma bara ni kaboo ra ka ben kaŋ se ir ga ni wongu-izey noo ŋaayan?» ⁷ Žedewoŋ nee: «Waati kaŋ Abadantaa na Zeba nda Salmunna daŋ ay kaboo ra, ay ga war barzu nda saajoo karjiyaŋ

nda ngorfuyaŋ.» ⁸ A hun no din ka žigi ka koy Penuwel, a na haya follokaa wiri no din borey ga. Penuwel borey n'a zaabi nda woo kaŋ nda Sukot borey n'a zaabi.

⁹ Woo ga, a nee Penuwel borey se: «Waati kaŋ ay yee kate nda baani, ay ga soorohugu kukoo woo kayri.»

¹⁰ Woo gar Zeba nda Salmunna cindi Karkor koyraa ra, ngi nda ngi wongu-izey jamaa kaŋ ti aru zenber woy cindi guu (15.000) cine, wey no kul kaŋ cindi waynahunay izey wongu-izey ra. Aru zenber zangu nda waranka (120.000) kaŋ too wongu ka wiiyandi. ¹¹ Žedewoŋ žigi ka koy nda borey kaŋ goo hukumey cire fonda, Noba nda Yogboha se waynahunay, a na wongu-izey kar kaŋ ga ŋongu haya kul si duu ngi. ¹² Zeba nda Salmunna zuru, Žedewoŋ hanga ey. A na Majaŋ borey kokoy hinkaa Zeba nda Salmunna dii, a na wongu-izey kul jitandi.

¹³ Žedewoŋ, Yowaš iz'aroo kaa ka hun wongoo ra nda Heres žigidogoo here. ¹⁴ Žedewoŋ na Sukot arusooga foo dii k'a hāa, arusoogaa na Sukot boŋkoyney nda boro beerey maapey hantum a se, aru boro woyey cindi iyye (77). ¹⁵ Woo banda ga, a koy Sukot borey do, Žedewoŋ nee: «Zeba nda Salmunna ne, ngi kaŋ se war n'ay wow ka nee: «Zeba nda Salmunna mma bara ni hinoo cire kaŋ se n'ga nee ir ma ni borey kaŋ fara noo ŋaayan?» ¹⁶ Aywa, Žedewoŋ na saajoo karjiyaŋ nda ngorfuyaŋ zaa ka Sukot koyraa borey gooji. ¹⁷ A na Penuwel soorohugu kukoo kayri, a na koyraa arey wii.

¹⁸ Woo banda ga, Žedewoŋ nee Zeba nda Salmunna se: «Takaa foo ti arey takaa kaŋ war n'i wii Tabor?» I nee: «I ga hima nda ni, affoo kul ga hima nda kokoy ize.» ¹⁹ A nee: «Ag'armey no, ay ŋaa-izey no. Ay ga žee nda Abadantaa kaŋ ga huna maapoo, nda war nk'i naŋ i ma huna, ay si war wii.» ²⁰ Woo banda ga, a nee nga iz'aru jinaa Yeter se: «Tun k'i wii!» Amma zankaa mana nga takubaa hoobu, zama a mma hunbur, a man'ti kala zanka. ²¹ Zeba nda Salmunna nee: «Tun k'ir wii ni hunday, zama aru, nga hinagoo de no a g'a tee.» Woo ra Žedewoŋ na Zeba nda Salmunna wii. Woo banda ga, a na taalamey zaa kaŋ goo ngi yoowey jindey ra.

Žedewoŋ teegoy kokorantey

²² Izirayel borey nee Žedewoŋ se: «Ir laama, ni banda ga, ni iz'aroo m'ir laama, woo banda ga, ni haamaa m'ir laama, zama n'n'ir hallasi Majaŋ borey kabey ra.»

²³ Žedewoŋ nee i se: «Ay si war laama, man'ti agay, man'ti ay iz'aroo, Abadantaa no ma war laama.»

²⁴ Žedewoŋ nee i se: «Ay ga haya foo ceeci war ga: war affoo kul m'ay noo korbay foo nga *alganiimaa* ra.» Woo gar borey kaŋ i hin ey goo nda wura korbayaŋ, zama Isimayel boroyaŋ no. ²⁵ I nee: «A ga kan ir se ir m'i noo ma ne.» I na darbay foo daaru, boro foo kul ga wura korbay foo kaa nga alganiimaa ra k'a warra a boŋ. ²⁶ Wura korbawey kaŋ a n'i ceeci tiŋaa tee kilo waranka (20) cine kaŋ ra taalamey nda haŋakorbowey nda darbay ciray henney kaŋ Majaŋ borey kokoyey g'i daŋ sii a ra, korbawey kaŋ goo ngi yoowey jindey ra mo sii a ra. ²⁷ Žedewoŋ na wuragey kar k'i tee tooru k'a daŋ nga koyraa ra kaŋ ti Ofra. Izirayel kul na izefutu-

taray tee † no din tooroo bande, woo tee kumsay Žedewoŋ nda nga hugoo kul se.

²⁸ Majaŋ borey kayna Izirayel borey jine, i mana hin ka ngi boŋey jer koyne. Gandaa yay jiiri woytaaci (40) Žedewoŋ waatoo ra.

Žedewoŋ buuroo

²⁹ Yowaš iz'aroo Žedewoŋ kaŋ se i ga nee Yerub-Bal yee nga do ka goro. ³⁰ Žedewoŋ duu iz'aru woyye (70) kaŋ hun a ga, zama a cindi nda woy booboyaŋ. ³¹ Nga wahayoo kaŋ goo Šekem, nga mo duu a se iz'aru foo kaŋ a na maapoo daŋ Abimelek. ³² Žedewoŋ, Yowaš iz'aroo buu žeenay henna banda ga, i n'a sutura nga baaba Yowaš saaraa ra Ofra, Abiyezer borey koyraa ra.

³³ Žedewoŋ buuroo banda ga, Izirayel borey yee ka sintin ka izefututaray tee ††Bal toorey bande. I na Bal-Berit tee ngi koyoo. ³⁴ Izirayel mana yee ka hongu Abadantaa, ngi Koyoo kaŋ n'i kaa iberey kul kabey ra kaŋ g'i kuubi k'i bere. ³⁵ I mana haya henna tee Yerub-Bal kaŋ ti Žedewoŋ hugoo borey se, haya henna kul kaŋ a n'a tee Izirayel se banda ga.

Abimelek tee kokoy Šekem

9 Abimelek, Yerub-Bal iz'aroo koy Šekem ka šelaŋ nga naa armye se nda nga naa alkabiilaa kul se. A nee: ² «Ay g'a wiri war ga, war ma šelaŋ Šekem borey kul se ka nee: «Boro woyye (70) Yerub-Bal iz'arey kul ra ma tee war se boŋkoyi wala aru folloku ma tee war se boŋkoyi?» I hongandi kaŋ ay man'ti kala ngi hamoo.» ³ Nga naa armye na woo kul har Šekem borey jine. Biney yadda Abimelek se, zama i nee: «Ir armaa no.» ⁴ I n'a noo nzorfu kaaray tamma boŋ woyye (70) Bal-Berit hugoo ra. Nooroo woo nda Abimelek na aru fuyyanteyaŋ nda yaara-yaarakawyaŋ bana, i hanga a bande.

⁵ A koy baaboo hugoo ra Ofra, a na nga armye wii, Yerub-Bal izey, aru woyye (70) tondi folloku ga. Boro kul mana cindi kala Yotam, Yerub-Bal izey kul ikaccaa, zama a nka tugu. ⁶ Šekem borey kul nda Bet-Millo borey kul marga ka koy Abimelek tee kokoy tuuriŋaa beeroo jere kaŋ goo tondoo kaŋ ga kay do Šekem.

Žentoo kaŋ Yotam n'a deede

⁷ Yotam duu alhabaroo. A koy kay Garizim tondi hondoo boŋ, a na jinde jer ka kaati ka nee: «Wa haŋajer ya ne Šekem borey, woo ra Irkoy ga maa war se.

⁸ Ay ženti ka fur war se, han foo woo ti tuuri fooyaŋ kaŋ šerre ka koy kokoy yon a ma ngi laama.

I nee zaytuŋaa se:

«Ir laama.»

⁹ Amma zaytuŋaa nee i se:

«Y'ay jiyoo naŋ

kaŋ ti hayaa kaŋ koyey nda adamizey ga bag'a ay ra, ka koy ay boŋ warra tuuri tanayaŋ boŋ wala?»

¹⁰ Aywa, tuurey koy nee jeejaynaa se:

«Ni, kaa k'ir laama.»

¹¹ Amma jeejaynaŋoo nee i se:

«Ya fay nda ay kaanoo nda ay ize henna ka koy ay boŋ warra tuuri tanayaŋ boŋ wala?»

¹² Woo banda ga, tuurey nee *alanebnaa* se:

«Ni, kaa k'ir laama.»

¹³ Amma alanebnaŋoo nee i se:

«Ya fay nda agay alaneb hari kaanaa kaŋ ga koyey nda adamizey naalandi,

ka koy ay boŋ warra tuuri tanayaŋ boŋ wala?»

¹⁴ Woo banda ga, tuurey kul nee karjiŋaa se:

«Ni, kaa k'ir laama.»

¹⁵ Karjiŋaŋoo nee tuurey se:

«Nda cimi no kaŋ war ga baa war m'ay yon ya tee war kokoyoo, wa kaa ka goro ay biyoo ra, nda man'ti woo, yala nuune ma hun ay ra kaŋ ga koy tuurey ŋaa hala ba Libaŋ tuuriŋaŋey kaŋ se i ga nee *sedere* a g'i ŋaa.»

¹⁶ Yotam koy a ga ka nee: «Sohō, cimi nda laadirtaray da nda war goy ka Abimelek tee kokoy? War goy nda boro hennataray Yerub-Bal nda nga hugoo here wala? War n'a bana ka sawa nda nga teegoyey wala? ¹⁷ Zama ay baaba wongu war se, a na nga hundoo fur war se, a na war kaa Majaŋ borey kabey ra. ¹⁸ Amma war, hō war tun ay baaba hugoo se, war na nga iz'arey wii, boro woyye (70) tondi folloku ga, de war na Abimelek nga koŋŋaa iz'aroo tee kokoy Šekem borey boŋ, zama war armaa no. ¹⁹ Nda cimi nda laadirtaray nda war goy Yerub-Bal nda nga hugoo here hō, yala war ma paali nda Abimelek, nga mo ma paali nda war. ²⁰ Nda man'ti woo, yala nuune ma fatta Abimelek ra ka Šekem borey nda Bet-Millo borey ŋaa, de yala nuune ma fatta Šekem borey nda Bet-Millo borey ra ka Abimelek ŋaa!»

²¹ Woo banda ga, Yotam zuru ka koy tugu Ber, a goro no din ka mooru nga armaa Abimelek.

Šekem borey ture Abimelek ga

²² Abimelek na Izirayel laama jiiri hinza. ²³ Woo banda ga, Irkoy na binelaalay daŋ Abimelek nda Šekem borey game. Šekem borey mana laadir Abimelek se, ²⁴ takaa kaŋ nda goy futaa kaŋ teendi Yerub-Bal iz'aru woyyaa (70) se nda ngi kuroo alhakoo kaŋ Abimelek ngi armaa ga kaŋ n'i wii nda Šekem borey ga kaŋ n'a gaa a ma nga armye wii. ²⁵ Woo gar Šekem borey na zanbagu-usu tee tondi hondey boŋ beene, boroyaŋ kaŋ ga boro kul kaŋ ga bisa ngi fondaa ra kom. Abimelek duu alhabaroo.

²⁶ Waati follokaa ra Gal, Ebed iz'aroo kaa, nga nda nga armye, i bisa nda Šekem. Šekem borey naanay a.

²⁷ I koy hawsaa ra ka ngi *alaneb* faarey hegay, ka alaneb-izey motti ka daame. I koy ngi tooroo hugoo do, i ŋaa i haŋ, i na Abimelek danga. ²⁸ Gal, Ebed iz'aroo nee: «May ti Abimelek, may ti Šekem, hala ir m'ir boŋ daŋ Abimelek cire? Man'ti Yerub-Bal izoo no wala? Man'ti Zebul ti boŋkoyi kaŋ goo a cire wala? Wa war boŋ yeeti ganda Hamor borey se kaŋ ti Šekem borey

† Zamnaa 2.17. †† Zamnaa 2.17.

baaba, macin se ir no m'ir boŋ daŋ Abimelek cire. ²⁹ Jal-la, nda a gar i nk'ay noo Šekem borey, kala ya Abimelek gaaray k'a kaa dogoo ra.» A nee Abimelek ga: «Ni, Abimelek, he! Tonton ni soojey ga, de ma fatta kate ka wongu.»

³⁰ Zebul kaŋ ti koyraa goforneroo maa hayaa kaŋ Gal, Ebed iz'aroo g'a har, a dukur. ³¹ A na boroyaŋ sanba tuguyan ra Abimelek do ka nee a se: «Gal, Ebed iz'aroo nda nga armyey kaa Šekem, nga ne, i goo ma koyraa turandi ni ga. ³² Adiši sohō, tun cijin here, ni nda jamaa kaŋ goo ni bande ma koy zambaguusu tee i se hawsaa ra. ³³ Subbaahoo ra, wayna fattayanoo ga, ma biya ka tun, de ma kaŋ koyraa ga. Nga ne, waati kaŋ Gal nda jamaa kaŋ goo a bande fatta ka ni kubay, ma haya tee i se kaŋ n'baa.»

³⁴ Hanoo din Abimelek nda jamaa kul kaŋ goo a bande tun cijinoo ra ka koy zambaguusu tee Šekem jere, i tee margari taaci k'i batu. ³⁵ Gal, Ebed iz'aroo fatta ka koy kay koyraa mijoo ga. Abimelek nda jamaa kaŋ goo a bande buttu ka fatta ngi tugudogoo ra.

³⁶ Gal dii jamaa, a nee Zebul se: «Nga ne, jamaa foo goo ma zunbu ka hun tondi hondoo boŋ.» Zebul nee a se: «Man'ti woo no, hondoo biyoo no ma tee ma ne sanda boroyaŋ.» ³⁷ Gal yee ka nee: «Guna ka boori, jama no ma zunbu hondoo boŋ kaŋ goo gandaa gamoo ra, af-foo mo goo ma kaa ka hun gunandikey tuuriŋaa beeroo here.» ³⁸ Zebul nee a se: «Adiši man ni šenni henney, ni kaŋ ga nee: «May ti Abimelek, hala ir ma hu-ru a cire?» Man'ti jamaa ti woo kaŋ n'ga donda? Sohō fatta, koy i wongu.» ³⁹ Gal fatta Šekem borey jine ka Abimelek wongu. ⁴⁰ Abimelek n'a gaaray, a zuru a se. Boro boobo kaŋ ka buu za hawsaa ra hala koyraa mijoo ga. ⁴¹ Abimelek goro Aruma. Zebul na Gal nda nga armyey gaaray, i mana hin ka goro Šekem.

⁴² Subaa ra, jamaa fatta ka koy hawsaa ra. Abimelek duu alhabaroo. ⁴³ A na jamaa zaa, a n'i zamna margari hinza, a n'i lanba ka zambaguusu tee saajoo ra. Nga ne, waatoo kaŋ a ga dii jamaa ga fatta koyraa ra, a gum i boŋ k'i wongu. ⁴⁴ Abimelek nda nga margarey kaŋ goo a bande tun ka koy kay koyraa mijoo ga. Margari hinkaa kaŋ borey kul kaŋ goo hawsaa ra boŋ k'i kar. ⁴⁵ Abimelek na zaaroo kul tee a ga koyraa wongu. A na koyraa dii, a na borey wii kaŋ goo a ra. Woo banda ga, a na koyraa kayri, a na ciiri say-say a ra.

⁴⁶ Aywa, waatoo kaŋ Migdal-Šekem borey kul maa alhabaroo, i koy tooroo kaŋ se i ga nee Berit hugoo fol-goo ra. ⁴⁷ Abimelek duu alhabar kaŋ Migdal-Šekem borey kul marga. ⁴⁸ Woo banda ga, Abimelek žigi Salmon tondi hondoo ga, nga nda jamaa kaŋ goo a bande. Abimelek na daaši zaa, a na tuuri kabe foo dunbu, a n'a jeeje nga jesoo ga. A nee jamaa se kaŋ goo nga bande: «War dii hayaa kaŋ ay n'a tee, w'ay takaa tee, wa cahã.» ⁴⁹ Jamaa boro foo kul na tuuri kabe foo dunbu ka hanga Abimelek. I na tuuri kabey daŋ tooroo hugoo folgoo ra, i na nuune daŋ i ra, i na folgoo nda hayaa kaŋ goo a ra kul ton. Takaa woo nda Migdal-Šekem borey buu, ngi hinnaa arey nda woyey man'ti kala boro zenber foo (1.000) cine.

Abimelek buuyanoo

⁵⁰ Abimelek koy Tebes. A na Tebes wanga k'a daŋ game, a n'a dii. ⁵¹ Soorohugu kuku gaabante foo goo koyraa gamoo ra, bora kul zuru ka koy tugu a ra, arey nda woyey, nda koyraa borey. I n'a daabu ngi ga, i žigi soorohugu kukoo sooraa batumaa ra. ⁵² Abimelek man soorohugu kukoo mijoo ka wongu, a nee nga mma nuune daŋ a ra. ⁵³ Woy foo kaŋ goo sooraa boŋ na Abimelek warra nda fufutondi boŋoo ra, a na boŋoo kayri. ⁵⁴ Dogoo din da Abimelek ciya arusoogaa se kaŋ nga wongu jinawey zaa ka nee a se: «Ni takubaa hoobu m'ay wii, i masi koy nee: «Woy k'a wii.»» Aru-soogaa n'a hay, a buu. ⁵⁵ Waatoo kaŋ Izirayel borey dii kaŋ Abimelek buu, boro foo kul koy nga hugoo do.

⁵⁶ Takaa woo nda Irkoy na teegoy futaa kaŋandi Abimelek boŋ kaŋ a n'a tee nga baaba se, zama a na nga arma woyyaa (70) wii. ⁵⁷ Teegoy futaa kul kaŋ Šekem borey n'a tee, Irkoy n'a kaŋandi i boŋ. Dangaa kaŋ Yotam, Yerub-Bal iz'aroo n'a har i ga duu ey.

Alkaali tanayaŋ kaŋ ti Tola nda Yahir

10 Abimelek buuyanoo banda ga, Tola kaa ka Izirayel borey kaa iberey kabey ra. Tola ti Puwa iz'aroo, Puwa man'ti kala Dodo, Isakar alkabiilaa boro iz'aroo. A si goro kala Šamir koyraa ra, Efrayim tondi hondey ra. ² A tee alkaali Izirayel ra jiiri waranka cindi hinza (23), nga banda ga, a buu, i n'a sutura Šamir.

³ Tola banda ga, Yahir kaa, Galad boro no, a tee alka-ali Izirayel ra jiiri waranka cindi hinka (22). ⁴ Iz'aru waranza (30) bara a se kaŋyaŋ ga kaaru farka waranza (30) boŋ, koyra waranza (30) goo ngi mayray ra. Hala hō i mma nee koyrawey wey se Yahir koyra buuna-bu-unawey, i sii kala Galad gandaa ra. ⁵ Woo banda ga, Yahir buu, i n'a sutura Kamonj.

Amonj borey na Izirayel tangam

⁶ Izirayel borey yee ka goy futu tee Abadantaa jine. I na toorey kaŋ se i ga nee *Bal* nda *Astarte* gana kaŋyaŋ ti Siiri gandaa koyey, nda Sidonj koyey, nda Mowab koyey, nda Amonj borey koyey, nda Filisti borey koyey. I na Abadantaa naŋ, i mana yee k'a gana. ⁷ Abadantaa dukur Izirayel ga, a n'i daŋ Filisti borey nda Amonj borey kabey ra. ⁸ I na Izirayel borey kankam k'i šiita ji-iroo din, takaa din da hala jiiri woy cindi yaaha (18), maanaa Izirayel borey kul kaŋ goo Žurdenj isaa se ban-da, Amor borey gandaa ra kaŋ goo Galad. ⁹ Amonj borey na ba Žurdenj isaa deŋ ka koy Žuda, nda Benžamenj, nda Efrayim hugoo wongu. Izirayel borey hanse ka fara. ¹⁰ Izirayel borey kaati ka Abadantaa cee ka nee: «Ir na zunubu tee ma ne, zama ir na ni kaŋ ti ir Koyoo naŋ, ir na toorey kaŋ ti Balyaŋ gana.» ¹¹ Abadan-taa nee Izirayel borey se: «Waatoo kaŋ Misira borey, nda Amor borey, nda Amonj borey, nda Filisti borey, ¹² nda Sidonj borey, nda Amalek borey, nda Mawonj borey ga war gurzugay, war n'ay cee. Ya na war hallasi kabey ra wala? ¹³ Amma war, war n'ay naŋ ka koy koy

tanayan̄ gana. Woo se ay si yee ka war kaa kabe ra.
¹⁴ Wa koy, war ma koyey cee kaŋ war n'i suuba! I ma war hallasi war gurzugaa waati.» ¹⁵ Izirayel borey nee Abadantaa se: «Ir na zunubu tee, haya tee ir se kaŋ n'baa. Amma ir hallasi hō!» ¹⁶ Woo banda ga, i na koy waaney kaa ngi game ka Abadantaa gana kaŋ hinna i se.

¹⁷ Aywa, Amoŋ borey marga ka ngi kaloo gorandi Galad wongoo se. Izirayel borey mo marga ka ngi kaloo gorandi wongoo se Mispa. ¹⁸ Izirayel borey kaŋ goo Galad gandaa ra, ngi nda ngi boŋkoyney nee cere se: «May ti aroo kaŋ ga huru ir jine ka Amoŋ borey wongu? Boro kul kaŋ hin ka woo tee ga tee Galad borey kul boŋkoynoo.»

Žefte tee Izirayel boŋkoynoo

11 Wongaari beeri goo Galad gandaa ra, maapoo ti Žefte. Baaboo maapoo ti Galad. Galad mana duu Žefte kala woykuuru ga. ² Galad wandoo hunday na iz'aruyan̄ hay a se. Waatoo kaŋ woyoo woo izey beeri i na Žefte gaaray, i nee a se: «N'si duu tubu ir baaba hugoo ra, zama woy tana ize ti ni.» ³ Kaŋ woo tee, Žefte zuru ka hun nga armey ra ka koy goro Tob gandaa ra. Aru fuyyanteyan̄ marga Žefte jere. I ga fatta a bande ka windi.

⁴ Waati banda ga, Amoŋ borey tun ka Izirayel wongu. ⁵ Kaŋ Amoŋ borey goo ma Izirayel wongu, Galad boro beerey koy Žefte ceeci Tob gandaa ra. ⁶ I nee Žefte se: «Kaa, n'ga tee ir jineboraa, de ir ga Amoŋ borey wongu.» ⁷ Žefte nee Galad boro beerey se: «Man'ti war no ka wanji ay ga, k'ay gaaray ay baaba hugoo ra? Macin se war ga kaa ay do hō kaŋ war goo gurzugay ra?» ⁸ Galad boro beerey nee Žefte se: «Hayaa kaŋ se ir yee kate ni do sohō da man'ti kala ma koy ir bande, ma Amoŋ borey wongu, ma tee ir boŋkoynoo. Ma tee Galad borey kul se boŋkoyni.» ⁹ Žefte nee Galad boro beerey se: «Nda war n'ay ka koy hala ya Amoŋ borey wongu, de Abadantaa n'i daŋ ay kaboo ra, boŋkoynitaraa ga huru ay mayraa ra wala?» ¹⁰ Galad boro beerey nee Žefte se: «Ir yadda, woo kaŋ n'n'a har, nda ir man'a tee, Abadantaa ga tee seede.»

¹¹ Woo ga, Žefte koy Galad boro beerey bande. Jamaa n'a daŋ jine a ma tee boŋkoyni nda jineboro. Allaahidoo kul kaŋ i n'a zaa Žefte se, Žefte kaa k'a kul har Abadantaa jine Mispa.

Šenney kaŋ Žefte n'i har Amoŋ borey se

¹² Žefte na dontokawyan̄ sanba Amoŋ borey kokoyoo do ka nee a se: «Macin bara ir game kaŋ se n'ga kaa ay ga k'ay gandaa wongu?» ¹³ Amoŋ borey kokoyoo nee Žefte dontokey se: «Izirayel no, waatoo kaŋ a žigi ka fatta Misira, a n'ay gandaa dii za Arnoŋ isaa hala Yabok isaa ga ka koy hala Žurdenj isaa do. Sohō ma labey wey yeeti ir se nda ni boŋ.»

¹⁴ Žefte yee ka dontokawyan̄ sanba Amoŋ borey kokoyoo do ¹⁵ ka nee a se: «Žefte nee: «Izirayel mana Mowab gandaa dii, a mana Amoŋ borey gandaa dii.»

¹⁶ Waatoo kaŋ Izirayel borey žigi ka fatta Misira, i nka dira saajoo ra hala Kakaarey teekoo do ka too Kadeš.

¹⁷ No din ra Izirayel na dontokawyan̄ sanba Edom kokoyoo do ka nee a se: «Ay g'a wiri ni ga, naŋ ya bisa nda ni gandaa.» † Amma Edom kokoyoo mana haŋajer i se. A na dontokawyan̄ sanba Mowab kokoyoo mo se, nga mo wanji. Woo ra Izirayel kul cindi Kadeš. ¹⁸ Woo banda ga, Izirayel borey dira saajoo ra, i na Edom nda Mowab kuubi, i bisa Mowab se waynahunay. I goro Arnoŋ se banda bila nda i ma huru Mowab laboo ra, zama Arnoŋ man'ti kala Mowab hirroo. ¹⁹ Izirayel na dontokawyan̄ sanba Sihonj do kaŋ ti Amor borey nda Hešboŋ kokoyoo, Izirayel nee a se: «Ay g'a wiri ni ga, naŋ ir ma bisa nda ni gandaa ka koy too ir nongoo ra.»

††²⁰ Amma Sihonj mana naanay Izirayel k'a naŋ a ma bisa nda nga laamaa. Sihonj na nga wongu-izey kul marga, a na nga kaloo gorandi Yahas ka Izirayel wongu. ²¹ Abadantaa, Izirayel Koyoo na Sihonj nda nga wongu-izey kul daŋ Izirayel kaboo ra. Izirayel na Amor borey gandaa kul mayray kaŋ ra Amor borey ga goro. ²² I na Amor borey laboo kul mayray, za Arnoŋ isaa hala Yabok isaa ka koy za saajoo ra hala Žurdenj isaa do. ²³ Aywa, Abadantaa, Izirayel Koyoo na Amor borey gaaray nga jamaa Izirayel jine, ni no m'ir gaaray laboo ra? ²⁴ Ni koyoo kaŋ ti Kemoš, gandaa kaŋ a n'a noo ma ne ga tee ni wane wala? Takaa din da ir mo, haya kul kaŋ Abadantaa n'a noo ir se wongu ra, hayaa ga tee ir wane. ²⁵ Ni nka bisa Sipor iz'aroo Balak kaŋ ti Mowab kokoyoo? A na yenje ceeci Izirayel ga wala? A n'a wongu wala? ²⁶ Jiiri zangu hinza (300) ne kaŋ Izirayel ga goro Hešboŋ nda nongey kaŋ goo nga laamaa ra, Aroyer ra nda nongey kaŋ goo nga laamaa ra, nda koyrawey kul kaŋ goo Arnoŋ isaa miŋey bande. Macin se war mana laboo woo taa alwaatoo woo kul? ²⁷ Man'ti agay ka zunubu tee ma ne, ni ka goy laala goy ay ga, ni kaŋ baa m'ay wongu. Yala Abadantaa kaŋ ti ciitikaa, ma ciiti hō Izirayel borey nda Amoŋ borey game.»

²⁸ Amma Amoŋ borey kokoyoo mana haŋajer Žefte šenney se kaŋ a donto k'i har a se.

Žefte na meefur zaa

²⁹ Abadantaa *Hundoo* zunbu Žefte ga, a na Galad gandaa nda Manase gandaa dunbu ka bisa. Woo banda ga, a bisa ka koy Mispa kaŋ goo Galad, a hun Mispa kaŋ goo Galad ka bisa Amoŋ borey do. ³⁰ Žefte na meefur zaa Abadantaa se, a nee: «Abadantaa, nda n'na Amoŋ borey daŋ ay kaboo ra nda cimi, ³¹ boro kul kaŋ fatta nda ay hugoo miŋoo k'ay kubay waati kaŋ ay yee kate nda baani ka hun wongoo kaŋ ay g'a tee Amoŋ borey bande, boraa ga tee Abadantaa wane, ay g'a kaa *sargari kukurante*.» ³² Žefte bisa Amoŋ borey do k'i wongu, Abadantaa n'i daŋ kaboo ra. ³³ Žefte hin ey hinyan beeri, a n'i kar za Aroyer hala boro ma too Minit, koyra waranka (20), hala Abel-Keramim. Amoŋ borey na ngi boŋ yeeti ganda Izirayel borey se.

† *Kabuyaney* 20.14–21. †† *Kabuyaney* 21.21–24; *Alhukumoo* 2.26–36.

³⁴ Waatoo kanj Žefte ga yee kate nga do Mispa, nga ne, nga ize woyoo n'a kubay nda tubal nda gaani. Nga ize bajja follokaa no, nga banda ga, a sii nda iz'aru, a sii nda ize woy tana foo. ³⁵ Za a dii a, nga no, a na nga bankaarawey kottu ka nga binemaraa cebe ka nee: «He! Kaari, ay ize woyoo, ni no ma kate ay ga bone. Agay ka hanse ka šelaŋ Abadantaa se, ay si hin ka yee ay šennoo se banda.» ³⁶ Ize woyoo nee a se: «Baaba, ni nka hanse ka šelaŋ Abadantaa se, hayaa tee ya ne ka sawa nda woo kanj hun ni minoo ra sohō kanj Abadantaa na ni dukuroo kaa ni iberey ra kanj ti Amoj borey.» ³⁷ A yee ka nee baaboo se: «Ma woo tee ya ne kanj ay g'a wiri ni ga, ay noo handu hinka šarti, ay ga koy ton-di hondey ra ka yaara-yaara ka hēe, agay nda ay cerey, zama ay ga buu ay hondiyawtaraa ra bila ya hiiji.» ³⁸ A nee a se: «Koy.» A n'a naŋ a ma koy handu hinka. A koy tondi hondey boŋ, nga nda nga cerey ka hondiyawtaraa hēe. ³⁹ Handu hinka banda ga, a yee kate baaboo do, a n'a ka meefuroo kaa kanj n'a zaa. A mana bay ka marga nda aru. Za woo ga, a tee alaada Izirayel ra kanj ti ⁴⁰ jiiri ka kaa jiiri Izirayel hondiyawey ga fatta jirbi taaci ka koy hongu Žefte Galad bora ize woyoo.

Efrayim borey nda Žefte wongoo

12 Efrayim arey marga ka bisa ka koy Safonj † ka nee Žefte se: «Macin se ni bisa ka koy Amoj borey wongu bila nda ma ciya ir se ir ma koy ni bande? Ir ga nuune daŋ ni hugoo ra ka ni nda ni hugoo ton.» ² Žefte nee: «Agay nda ay jamaa, waafakay jaŋay beeri huru ir nda Amoj borey game. Waatoo kanj ay na war cee war man'ay kaa kabey ra. ³ Kanj ay dii war si kaa k'ay faaba, ay farrati, ay bisa ka koy Amoj borey do, de Abadantaa n'i daŋ ay kaboo ra. Adiši macin se war ga kaa k'ay wongu hō?» ⁴ Žefte na Galad arey kul marga ka koy Efrayim wongu. Galad arey na Efrayim kar, ka gar Efrayim borey nka nee: «War Galad borey, war man'ti kala meecindiyar kanj zuru ka hun Efrayim ka koy Manase.» ⁵ Galad na Žurdeŋ isaa yawdogey dii Efrayim heroo ra. Waati kul kanj Efrayim boro foo kanj cindi ga baa nga ma bisa, Galad arey g'a hāa ka nee: «Efrayim boro ti ni wala?», nda a tuuru ka nee: «Kalaa», ⁶ i ga nee a se: «Nee: <Šibolet>.» Nda a nee: «Šibolet» ††, zama Efrayim borey si hin k'a har nda fonda, i g'a dii ka jindoo kaa no din Žurdeŋ isaa yawdogey ra. Waatoo woo ra Efrayim aru zenber woytaaci cindi hinka (42.000) jaŋ ngi hundey.

⁷ Žefte kanj ti Galad boro tee alkaali Izirayel ra jiiri id-du, woo banda ga, Žefte buu, de i n'a sutura Galad koyrawey affoo ra.

Alkaaley kanj na Izirayel laama Žefte duma ga

⁸ Žefte buuyanoo banda ga, Ibsaŋ kanj ti Betelehem boro tee alkaali Izirayel ra. ⁹ A duu iz'aru waranza (30) nda ize woy waranza (30) kanj a n'i hijiandi taray boroyar se. Nga iz'arey, a kate i se woy-ize waranza (30) kanj

a n'i ka hun taray. A tee alkaali Izirayel ra jiiri iyee.

¹⁰ Woo banda ga, Ibsaŋ buu, i n'a sutura Betelehem.

¹¹ Ibsaŋ banda ga, Eloŋ kanj ti Zabuloŋ boro tee alkaali Izirayel ra jiiri woy (10). ¹² Woo banda ga, Eloŋ, Zabuloŋ bora buu, i n'a sutura Ayaloŋ ra, Zabuloŋ gandra ra.

¹³ Eloŋ banda ga, Hilel iz'aroo Abdoŋ kanj ti Piratoŋ boro tee alkaali Izirayel ra. ¹⁴ A duu iz'aru woytaaci (40) nda haama waranza (30) kanj ga kaaru farka woyye (70) boŋ. A tee alkaali Izirayel ra jiiri yaaha. ¹⁵ Nga banda ga, Hilel, Piratoŋ bora buu, i n'a sutura Piratoŋ, Efrayim gandra ra, Amalek borey tondi hondoo ra.

Samsaŋ hayandiroo

13 Izirayel borey yee koyne ka goy futu tee Abadantaa jine. Abadantaa n'i daŋ Filisti borey kabey ra jiiri woytaaci (40).

² Sora koyraa ra aru foo goo no, Dan alkabiilaa boro no, maapoo ti Manowa, wandoo man'ti kala woy gun, a sii nda ize. ³ Han foo Abadantaa almalaykaa bangay woyoo woo se ka nee a se: «Nga ne, ni kanj ti woy gun, mana duu ize, n'ga kaa ka tee alhaamidu, n'ga iz'aru daŋ aduŋna ra. ⁴ Sohō, ay g'a wiri ni ga, ma hanse ka hawgay, masi *alaneb* hari mooro haŋ, masi harifutu dumi kul haŋ, masi haya harramante kul ŋaa. ⁵ Zama nga ne, n'ga tee alhaamidu, de n'ga iz'aru daŋ aduŋna ra. Šiini si zuru boŋoo ra, zama zankaaroo woo ga tee boro kanj yeetandi jere ga Irkoy se za jaŋoo gundoo ra. Nga no ma sintin ka Izirayel hallasi Filisti borey kabey ra.» ⁶ Woyoo koy nee nga kurpoo se: «Irkoy aru foo kaa k'ay gar, a ga hima nda Irkoy almalaykaa, a ga hanse ka hunburandi. Ay man'a hāa man ra a hun, a mana nga maapoo har ya ne. ⁷ Amma a nee ya ne: <N'ga kaa ka tee alhaamidu, n'ga iz'aru daŋ aduŋna ra. Sohō masi alaneb hari moora haŋ, masi harifutu dumi kul haŋ, masi haya harramante kul ŋaa, zama zankaaroo woo ga tee boro kanj yeetandi jere ga Irkoy se za jaŋoo gundoo ra hala nga buuyanoo zaaroo ga.»

⁸ Kanj Manowa maa woo, a na Abadantaa suurandi ka nee: «Abadantaa, ay ga ni ŋaaray, Irkoy bora kanj n'n'a sanba ma yee kate ir do k'ir cawandi woo kanj ir ga hima k'a tee zankaaroo se kanj ga hayandi.»

⁹ Abadantaa na haŋajer Manowa se, Irkoy almalaykaa yee kate woyoo do. A goo ma goro hawsaa ra. Nga kurpoo Manowa sii a bande. ¹⁰ Woyoo cahā ka zuru ka koy nga kurpoo do ka deede ka nee: «Kaa ka guna, aroo kanj bay ka kaa ay do yee ka bangay ya ne.» ¹¹ Dogoo din da, Manowa tun ka hanga wandoo, a na aroo gar, a nee a se: «Ni no ka šelaŋ woyoo woo se?» A nee: «Agay no.» ¹² Manowa nee: «Nda šennoo kanj n'n'a har tee cimi, macin ti zankaaroo dira takaa ašariyawey, macin ti hayaa kanj a ga hima k'a tee?» ¹³ Abadantaa almalaykaa nee Manowa se: «Hayey kul kanj ay n'i har woyoo se, a ma nga boŋ dii i ga. ¹⁴ A si alanebnaa haya kul ŋaa, a si alaneb hari moora haŋ, a si harifutu dumi kul haŋ, a si haya harramante kul ŋaa, hayey kul kanj ay n'i har a se a m'i dii.» ¹⁵ Manowa nee Abadantaa almalaykaa se: «Suuri, m'ir batu hala ir ga hancin-ize fo

† «Safonj», Ebere šenni ra, *almaganaa faa ti «hawsa here».*

†† «Šibolet» wala «Šibolet», Ebere šenni ra, *maanaa ti «jeeni».*

soolu k'a hina ma ne.»¹⁶ Abadantaa almalaykaa nee Manowa se: «Ba nda n'ay gaabi ya cindi, ay si ni n'aa-hayaa n'aa, amma nda n'ga baa ma *sargari kukurante* tee, a kaa Abadantaa se.» Manowa si bay kanj Abadantaa almalaykaa no.¹⁷ Manowa nee Abadantaa almalaykaa se: «Macin ti ni maanoo, hala ir ma albarka tee ma ne nda ni šenney tee cimi?»¹⁸ Abadantaa almalaykaa nee Manowa se: «Macin se n'g'ay hãa nda ay maanoo, ay maanoo ti kayfi.»¹⁹ Manowa na hancinoo nda *taasu sargaroo* zaa, a n'a sarga tondoo boŋ Abadantaa se kanj ga kayfi tee. Kanj Manowa nda nga wandoo goo ma honnay,²⁰ sargari tonadogoo nuunaa goo ma žigi beenaa here, Abadantaa almalaykaa žigi sargari tonadogoo nuunaa ra. Manowa nda nga wandoo dii woo, i na ngi ndumey sinji laboo ra.²¹ Abadantaa almalaykaa mana yee ka bangay Manowa nda nga wandoo se. Waatoo din Manowa bay kanj Abadantaa almalaykaa no.²² Manowa nee nga wandoo se: «Šikka sii ir ga buu, zama ir dii Irkoy.»²³ Wandoo nee a se: «Nda Abadantaa mma baa nga m'ir wii, a si sargari kukurantaa nda taasu sargaroo taa, a s'ir cebe woo kul, de mo a si nanj ir ma maa wey kanj ir maar'ey.»²⁴ Aywa, woyoo na iz'aru danj adunja ra, a na maanoo danj Samsorj. Zankaa ga beeri, Abadantaa na albarka danj a ra.²⁵ Abadantaa *Hundoo* sintin ka goy Samsorj ra waatoo kanj a goo Dan jamaa kaloo, Sora koyraa nda Eštawol koyraa game.

Samsorj hijjaa

14 Han foo Samsorj doo ka koy Timna koyraa ra. Timna din ra, a dii woy foo Filisti borey ize woyey ra.² Waatoo kanj a willi hugey do, a nee baaboo nda nanjoo se: «Ay dii woy foo Timna, Filisti borey ize woyey ra, sohõ, w'a wiri ya ne hijjay.»³ Baaboo nda nanjoo nee a se: «Woy nka sii ni baaba-izey ize woyey ra nda ay jamaa kul ra, kanj se n'ga koy woy zaa Filisti borey ra, jofolowey wey?» Samsorj nee nga baaba se: «A wiri ya ne, zama nga no ma tee ya ne.»⁴ Baaboo nda nanjoo si bay kanj hayaa kanj Samsorj n'a wiri, haya no kanj hun Abadantaa do, zama yenje no Abadantaa ga ceeci Filisti borey ga. Alwaatoo din Filisti borey goo Izirayel boŋ.

⁵ Samsorj, nda nga baaba, nda nga jaa doo ka koy Timna, waatoo kanj i too Timna *alaneb* faarey do, ganjihayla-ize booro ka Samsorj kubay.⁶ Abadantaa *Hundoo* zunbu Samsorj ga, haya kul sii kaboo ra, a na ganjihaylaa dunbu-dunbu sanda takaa kanj nda boro ga hancin-ize dunbu-dunbu. A mana hayaa har nga baaba nda nga jaa se kanj nga n'a tee.⁷ Samsorj doo Timna, a šelanj woyoo se. Woyoo kan a se.⁸ Waati banda ga, a yee kate Timna ka woyoo wiri hijjay, a kuubi ka koy dii ganjihaylaa jifaa. A gar ayu zuku nda yuu goo ganjihaylaa bukaa ra.⁹ A zaa a ra k'a danj kaboo gundoo ra k'a n'aa waatoo kanj a goo fondaa ra. Waatoo kanj a too baaboo nda nanjoo do fondaa ra, a n'i noo a ra, i n'a n'aa. Amma a man'i bayrandi kanj nga mana yu-woo woo zaa kala ganjihayla bukaa ga.

Samsorj na albata foo fur Filisti borey ga

¹⁰ Baaboo doo ka koy woyoo do. No din ra Samsorj na hoyandi tee, zama takaa din no arusoogey g'a tee.¹¹ Za Filisti borey dii Samsorj, nga no i na sooga waranza (30) suuba kanj ma goro a jere.¹² Samsorj nee i se: «Wa nanj ya albata foo fur war se. Nda war n'a feeri ya ne hoyandoo jirbi iyyaa ra, nda war duu a, ay ga war noo darbay kaccu waranza (30) nda jingar darbay waranza (30).¹³ Amma nda war mana hin k'a feeri, war no m'ay noo darbay kaccu waranza (30) nda jingar darbay waranza (30).» I nee a se: «Ni albataa har, ir ga maa.»¹⁴ A nee i se:

«Njaakaa ra haya fatta kanj ga ŋandi, gaabikoynoo ra haya kaana fatta.» Jirbi hinza i mana hin ka albataa feeri.¹⁵ Jirbi iyyantoo hane, i nee Samsorj wandoo se: «Ni kurŋoo fafagay hala a ma albataa feeri ir se, nda man'ti woo, ir ga ni ton nuune ra hala ma tee boosu, ni nda ni baaba hugoo borey. War mma baa war m'ir kabey koonandi, woo se war n'ir hoyandi?»¹⁶ Samsorj wandoo koy Samsorj do a ga hãe, a nee a se: «Ni mma konna agay, n'si baa agay. N'na albata fur ay jamaa borey ga, man'a feeri ya ne.» A nee: «Guna, ya n'a feeri ay baaba se, ya n'a feeri ay jaa se, ay ga hima k'a feeri ma ne wala?»¹⁷ A hanga a bande nda nga hãenoo jirbi iyyaa ra kanj hoyandoo n'a tee, jirbi iyyantoo hane a n'a feeri a se, zama a nk'a zaa ka kay. Woo banda ga, woyoo koy a feeri nga jamaa borey se.¹⁸ Jirbi iyyantoo hane, za waynaa mana kanj, koyraa arey nee Samsorj se:

«Macin ka kan nda yuu, macin ka gaabi nda ganjihayla?» A nee i se: «Nda war nka mana faari beeri nda ay haw woy zanoo, war si agay albataa feeri.»

¹⁹ Abadantaa *Hundoo* zunbu Samsorj ga, a doo Aškelonj. A na aru waranza (30) wii, a na bukawey darbawey kaa i ga, a n'i noo borey se kanj na albataa feeri. A futu, a willi ka koy nga baaba do.²⁰ Haya kanj ti Samsorj wandoo, i n'a noo arusoogey affoo se kanj goro Samsorj jere hijjaa waati.

Samsorj faasa nga boŋ se

15 Waati banda ga, alkamaa hegaa waati, Samsorj koy nga wandoo foo nda hancin-ize foo. A nee nga wandoo baaba se: «Ay ga huru ay wandoo hugoo ra.» Amma wandoo baaba mana yadda a ma huru.² Wandoo baaba nee: «Kanj ay hakiika ka bay kanj ni konna a, ay n'a noo ni ceroo se. Kayne woyoo mana boori nda a wala? Ay g'a wiri ni ga, m'a zaa dogoo ra.»³ Samsorj nee i se: «Hiino nda ay na ifutu tee Filisti borey se, ay si duu i ga zunubu.»

⁴ Samsorj koy, a na nzungu zangu hinza (300) dii. A na bunduyan zaa ka nzungey dumawey bere cere se ihinka-hinka, nsunfay hinka kul a ga bundu foo haw gamey ra.⁵ Samsorj na nuune danj bundey ra, a na nzungey tanj Filisti borey alkamaa ra, a na alkama jeeni hawarey nda alkamaa kanj goo jeenoo ga kul ton ka

koy hala *alaneb* faarey nda *zaytunaney* do. ⁶ Filisti borey nee: «May ka woo tee?» I nee: «Samsoŋ no, Tim-na koyraa boraa nzuraa, zama nga nzuraa na nga wandoo dii k'a noo ceroo se.» Woo ga, Filisti borey žigi ka koy woyoo nda baaboo ton nuune ra k'i tee boosu. ⁷ Samsoŋ nee i se: «Zama war na woo tee, ay si goro nda ay man'ay boŋ faasa war ra.» ⁸ A hanse k'i kar, a hin ey hinay beeri. Woo banda ga, a koy huru ka cindi ka goro Etam tondoo horboo ra.

Samsoŋ na aru boobo wii nda farka warkandu

⁹ Woo banda ga, Filisti borey koy ngi kaloo gorandi Žuda ka koy hala Lehi. ¹⁰ Žuda arey nee: «Macin se war žigi ka kaa ir ga?» I nee: «Ir mana žigi ka kaa kala ka Samsoŋ haw, ka takaa tee a se kaŋ a n'a tee ir se.» ¹¹ Woo ga, Žuda aru zenber hinza (3.000) doo nda Etam tondi horboo ka kaa ka nee Samsoŋ se: «N'si bay kaŋ Filisti borey goo ir boŋ? Macin no n'a tee ir se?» A nee i se: «Hayaa kaŋ i n'a tee ya ne no ay n'a tee i se.» ¹² I nee a se: «Ir nka doo ka kaa ka ni haw ka ni noo Filisti borey se.» Samsoŋ nee i se: «Wa žee ya ne kaŋ war si kaŋ ay ga k'ay wii.» ¹³ I nee: «Kalaa, ir si baa de kala ka ni haw ka ni daŋ kabey ra, ir si ni wii.» I n'a haw nda karfu taji hinka k'a kaa tondi guusoo ra. ¹⁴ Waatoo kaŋ a too Lehi, Filisti borey kaati k'a kubay. Waatoo din Abadantaa *Hundoo* zunbu a ga. Karfey kaŋ goo kabey ga tee ma nee šukka kaŋ nuune n'a ton, hawarey hun kabey ga. ¹⁵ Samsoŋ duu farka warkandu gani, a na kaboo šerre k'a zaa, a n'a ka aru zenber foo (1.000) wii. ¹⁶ Samsoŋ nee:
«Farka warkandu nda
ay na aru zuku † beeri tee,
ay na aru zenber foo (1.000) wii
nda farka warkandu.»
¹⁷ Waatoo kaŋ a šelaŋ ka ben, a na warkandoo warra nongu mooro ra. I na nongoo maanoo daŋ Ramat-Lehi (maanaa «warkandoo hondoo»). ¹⁸ Samsoŋ hanse ka jaw, a na Abadantaa cee, a nee: «Ni no ka kate agay, ni tamoo ma hin Filisti borey hinay beeri, sohō ay ga buu nda jaw ka kaŋ jofolowey kabey ra wala?» ¹⁹ Irkoy na tondi guusoo kayri kaŋ goo Lehi, hari fatta a ra. Samsoŋ haŋ, hundoo yee kate, a duu gaabi. Woo se i na hari dogoo woo maanoo daŋ En-Kore (maanaa «boraa kaŋ ciya hari dogoo»). A goo Lehi hala hō.
²⁰ Samsoŋ tee alkaali Izirayel ra Filisti borey waati jiiri waranka (20).

Samsoŋ koy Gaaza koyraa ra

16 Han foo Samsoŋ koy Gaaza, no din ra a dii woykuuru foo, a marga nda a. ² I nee Gaaza borey se: «Samsoŋ goo ne.» I na boroyaŋ daŋ nongu kul ra k'a lakkal, i na zanbaguusu tee a se cijinoo ra koyraa mijoo ga. I na cijinoo kul tee i si haya kul tee, i ga nee: «Nda moo boo, ir g'a wii.» ³ Samsoŋ cindi a ga kani hala cijinoo gamoo ga. Cijinoo gamoo ra, a tun, a

na koyraa mijoo ganbey nda caraw hinkaa nda guurey dogu, a n'i jere nga jesoo ga, a n'i ka koy tondi hondoo boŋoo ga kaŋ goo Hebron tenje.

Dalila na Samsoŋ zanba

⁴ Woo banda ga, Samsoŋ baa woy foo Sorek gooroo ra. Maanoo man'ti kala Dalila. ⁵ Filisti borey boŋkoyney žigi ka koy Dalila do, i nee a se: «Samsoŋ fafagay ka dii takaa kaŋ ti nga gaabi beeroo woo, nda takaa kaŋ nda ir ga hin a, woo ra ir g'a haw ka gaaboo kaccandi. Ir boro foo kul ga ni noo nzorfu kaaray tamma boŋ zenber foo nda zangu (1.100).» ⁶ Aywa, Dalila nee Samsoŋ se: «Ay g'a wiri ni ga, takaa har ya ne kaŋ ti ni gaabi beeroo woo, taka foo nda boro ga ni haw ka ni gaaboo kaccandi?» ⁷ Samsoŋ nee a se: «Nda ay hawandi nda ceelinji gani iyee kaŋ mana kogu jina, ay gaaboo ga kacca, de ay ga tee sanda borey kul takaa.» ⁸ Kaŋ Filisti borey maa woo, ngi borey boŋkoyney kate Dalila se ceelinji gani iyee kaŋ mana kogu jina, Dalila na Samsoŋ haw nda ey. ⁹ Boroyaŋ goo ma tugu hugoo ra Dalila jere. Dalila nee Samsoŋ se: «Filisti borey kaa ni ga, Samsoŋ!» Dogoo din da Samsoŋ na ceelinje say sanda waati kaŋ nuune huru šilli ra. Woo ra i mana hin ka duu nga gaaboo sirroo.

¹⁰ Dalila nee Samsoŋ se: «Guna, agay no n'n'ay darga, n'taari ya ne. Sohō ay g'a wiri ni ga, hayaa har ya ne kaŋ nda boro ga ni haw.» ¹¹ A nee a se: «Nda i n'ay haw nda karfu taaga kaŋ mana bay ka goy, ay ga yalaafu, de ay ga tee sanda borey kul takaa.» ¹² Dalila na karfu taagayaŋ zaa kaŋ nda a n'a haw. Woo banda ga, a nee: «Filisti borey kaa ni ga, Samsoŋ!» Boroyaŋ goo ma tugu hugoo ra Dalila jere. Samsoŋ na karfey dunbu kaŋ goo kabey ga sanda šilli.

¹³ Dalila nee Samsoŋ se: «Hala sohō n'n'ay darga, n'taari ya ne. Hayaa har ya ne kaŋ nda boro ga ni haw.» A nee a se: «Kala m'ay boŋoo manga iyaa tur nda jerse kaŋ nda maalawey ga kay.» ¹⁴ Dalila n'i haw kokoro ga, woo banda ga, a nee a se: «Filisti borey kaa ni ga, Samsoŋ!» Dogoo din da Samsoŋ tun jirboo ra, a na kokoraa nda jersaa dunbu.

¹⁵ Dalila nee Samsoŋ se: «Taka foo nda n'ga hin ka nee ya ne: «Ay ga baa ni», ka gar ay sii ni binoo ra? Cee hinza ti woo kaŋ n'g'ay darga, n'si nongoo har ya ne kaŋ ra ni gaabi beeroo ga hun.» ¹⁶ A n'a zaa ka kay, a g'a kankam zaari kul nda nga šenney, Samsoŋ fara nda a hala a ga baa ka buu, ¹⁷ a na nga binoo kul feeri a se, a nee a se: «Šiini mana bay ka zuru ay boŋoo ra, zama boro kaŋ yeetandi jere ga Irkoy se ti agay za ay naa gundoo ra. Nda ay boŋoo cebu, ay gaaboo ga koy, ay ga yalaafu, de ay ga tee sanda borey kul takaa.»

¹⁸ Dalila dii kaŋ a na nga binoo kul feeri nga se, a sanba ka ciya Filisti borey boŋkoyney se, a nee i se: «Wa kaa sohō, zama a na nga binoo kul feeri ya ne.» Filisti borey boŋkoyney koy a do, i koy nda ngi bande nzorfu kaaraa kaŋ i n'a har a se. ¹⁹ Dalila na Samsoŋ jirbandi nga cewey ga, woo banda ga, a ciya aru foo se a ma Samsoŋ manga iyaa cebu, Dalila sintin ka Samsoŋ gaaboo kaccandi. Gaaboo hun a ra. ²⁰ A nee: «Filisti

† *Ebere hantumoo ra, «farka» nda «zuku» kalimawey ga baa ka hima.*

borey kaa ni ga, Samson!» Dogoo din da a tun jirboo ra, a nee: «Ay ga hun woo ra sanda waati kul takaa, ay ga hun i ra», amma a mana bay kan Abadantaa hun nga bande. ²¹ Filisti borey n'a dii, i na money looti. I n'a ka doo ka koy Gaaza, de i n'a haw nda alhan šešeriyan. A ga fufutondoo kuubi kasa hugoo ra. ²² Amma za i na boŋoo hinbirey cebu, i sintin ka zay.

Samson yee ka faasa nga boŋ se jina, a buu

²³ Han foo Filisti borey boŋkoyney na cere marga ka sargari kaa ngi koyoo, Dagon se, nda ka ŋaali. I nee: «Ir koyoo na Samson, ir iberoo dan ir kabey ra.»

²⁴ Waatoo kan jamaa dii Samson, i na ngi koyoo beerandi ka nee:

«Ir koyoo n'ir iberoo dan ir kabey ra,
nga kan n'ir gandaa kayri,
a hanse ka wiiya ir ra.»

²⁵ Biney ga kan, i nee: «Wa Samson cee a ma kaa k'ir haarandi!» I na Samson cee k'a kaa kasaa ra, a g'i haarandi. I n'a kayandi hugoo tondi ganjey game.

²⁶ Samson nee arusoogaa kan g'a gongu se: «Ay ka tuku hugoo ganjey kan ga a ga kay do hala ya dibi i ga.»

²⁷ Woo gar kan hugoo too nda aru nda woy. Filisti borey boŋkoyney kul goo no. Boro zenber hinza (3.000) cine, aru nda woy kan goo hugoo sooraa boŋ ka Samson guna kan g'i haarandi. ²⁸ Woo ga, Samson na Abadantaa cee, a nee: «Ay Koyoo, Abadantaa, hongu agay, ay g'a wiri ni ga, ay noo gaabi hiino hinne hala y'ay boŋ faasa Filisti borey ra ay moo hinkaa sabu se.» ²⁹ Samson tuku ganji hinkaa ga kan goo hugoo gamoo ra, a dibi i ga, affoo a dibi a ga nda nga kabe hennaa, affaa a dibi a ga nda kabe waawaa. ³⁰ Woo banda ga, Samson nee: «Yala ya buu Filisti borey bande.» Kan a na woo har, a na ganjey tuti nda gaabi, hugoo kan boŋkoyney nda jamaa kul kan goo a ra boŋ. Boro hinnaa kan a n'i wii hanoo woo kan a buu bisa boro hinnaa kan a n'i wii nga hunaroo ra.

³¹ Samson armye nda nga hugoo borey kul doo ka kaa k'a zaa. Waatoo kan i žigi, i n'a sutura koyraa kan se i ga nee Sora nda Eštawol koyraa gamoo ra, Manowa, nga baaba saaraa ra. Samson tee alkaali jiiri waranka (20) Izirayel ra.

Mika nda nga tooru ganadogoo

17 Aru foo goo Efrayim tondi hondey ra kan maŋoo ti Mika, ² a nee nga ŋaa se: «Nzorfu kaaray tamma boŋ zenber foo nda zangoo (1.100) kan i n'i dii ni ga kan se n'na dangayan har ay jinoo ra, guna, agay kone nzorfoo goo. Agay no k'a zaa.» Naŋoo nee: «Ay izoo, yala Abadantaa albarkaa ma huru ni ra.» ³ A na nzorfu kaaray tamma boŋ zenber foo nda zangoo (1.100) yeeti naŋoo ga. Naŋoo nee: «Ay ga nzorfoo woo yeeti jere ga Abadantaa se, hala ya duu k'a mennandi k'a tee tooru assuura ni, ay iz'aroo se. Sohō ay g'a yeeti ni ga.» ⁴ A yee ka nzorfoo yeeti naŋoo ga. Naŋoo na nzorfu kaaray tamma boŋ zangu hinka (200)

zaa k'a noo wura denkaa se. A n'i mennandi k'i tee tooru assuura. I n'a jisi Mika hugoo ra.

⁵ Woo gar Mika goo nda tooru hugu, a na *beene kaayi-ize* nda tooruyan tee, a na nga iz'aru foo gorandi *sargari juwalyan* goyoo ra a ma tee a se sargari juwalkaw. ⁶ Alwaatey din ra, kokoy sii Izirayel ra. Boro kul ga tee haya kan a se.

⁷ Arusooga goo no kan Betelehem kan goo Žuda wane nda a, a sii kala Žuda alkabiilaa ra, *Lewi boro* no, a ga tee yaw no din. ⁸ Han foo aroo woo hun Betelehem kan goo Žuda ka koy taabuši nongu tana ra. A goo nga fondaa ra Efrayim tondi hondey ra, a too Mika hugoo do. ⁹ Mika nee a se: «Man ra ni hun?» A nee a se: «Lewi boro ti agay, Betelehem kan goo Žuda wane nda agay, ay goo ma naaru ka koy taabuši nongu kan ay duu a ra.» ¹⁰ Mika nee a se: «Cindi ay bande, tee ya ne baaba nda sargari juwalkaw, ay ga ni noo jiiri kul nzorfu kaaray tamma boŋ woy (10), nda bankaarayyan nda ŋaayan.» Lewi bora huru hugoo ra. ¹¹ Woo banda ga, Lewi bora yadda ka goro Mika do. A na Mika dii sanda nga izey affoo. ¹² Mika na Lewi bora gorandi goyoo ra. Arusoogaa tee nga sargari juwalkaa. A goo Mika hugoo ra. ¹³ Mika nee: «Sohō ay ga bay kan Abadantaa ga gomni tee ya ne, zama Lewi boro hunday ti ay sargari juwalkaa.»

Dan borey na labu barmay

18 Alwaatey wey ra kokoy sii Izirayel ra, alwaatoo woo ra mo Dan borey alkabiilaa ga nongu ceeci kan ra ngi ga goro, zama hala waatoo woo baa kul mana nondi i se Izirayel borey alkabiilawey game.

² Dan borey na aru guu ngi alkabiilaa borey kul ra kan ti aru wongaariyan sanba ka hun Sora nda Eštawol ka gandaa monno k'a bay. I nee i se: «Wa koy gandaa monno.» I too kate Efrayim tondi hondey ra, Mika hugoo ra ka zunbu no din ka kani. ³ Kan i goo Mika hugoo ra, i na arusoogaa *Lewi bora* deenešennoo bay, i kuubi a here k'a hāa ka nee: «May ka kate ni ne? Macin no n'ga tee ne? Macin ma ni dii ne?» ⁴ A na hayey har i se kan Mika n'i tee nga se. A nee i se koyne: «A na banaw kayandi ya ne, ay tee nga *sargari juwalkaa*.» ⁵ I nee a se: «Adiši ir g'a wiri ni ga, Irkoy ibaayoo ceeci hala ir ma bay wala naarumaa kan ra ir goo ga boori.» ⁶ Sargari juwalkaa nee i se: «Wa koy nda baani, naarumaa kan ra war goo, Abadantaa goo war jine.»

⁷ Aru guwaa koy, i too Layiš. I gar kan jamaa kan goro a ra goo alaafiya ra sanda Sidon borey takaa, i goo baani nda lakkalkanay ra. Gandaa ra boro kul si ni ceroo šiita. I ga mooru Sidon borey, haya kul sii ngi nda boro kul game. ⁸ I yee kate ngi armye do Sora nda Eštawol, armye n'i hāa ka nee: «Alhabar?» ⁹ I nee: «Wa tun, ir ma žigi ka koy k'i wongu. Ir dii gandaa, a ga hanse ka boori. War mma bine-bine wala? War masi gaabuunay. Wa koy gandaa dii k'a mayray. ¹⁰ Waati kan war huru a ra, war ga dii jama kan goo lakkalkanay ra. Gandaa ga beeri nongoo kul here, Irkoy n'a dan war kabey ra. Nongu no kan haya kul kan goo laboo ga goo a ra.»

¹¹ Dan alkabiilaa aru zangu iddu (600) hun Sora koyraa ra nda Eštawol koyraa ra ngi nda ngi wongu jinawey. ¹² I žigi ka koy ngi kaloo gorandi Kiryat-Yarim kaŋ goo Žuda gandaa ra. Woo se hala hō i ga nee nongoo din kaŋ goo Kiryat-Yarim dumaa ga se Mahane-Dan (maanaa «Dan kaloo»). ¹³ I hun no din ka bisa ka koy Efrayim tondi hondey ra ka koy too Mika hugoo do. ¹⁴ Aru guwaa kaŋ bay ka koy Layiš gandaa monno na šennoo zaa ka nee ngi armey se: «War ga bay kaŋ hugey wey, *beene kaayi-ize*, nda tooruyan, nda assuura, nda nzorfu kaaray tooru goo i ra? Sohō war ma bay haya kaŋ war ga kaa k'a tee.» ¹⁵ Aru guwaa kuubi ka koy arusoogaa Lewi bora do kaŋ ti Mika hugoo do, i n'a hāa wala a ga saabu. ¹⁶ Woo gar Dan borey aru zangu idduwaa (600) ga kay hugoo miŋoo ga, ngi nda wongu jinawey. ¹⁷ Aru guwaa kaŋ bay ka koy gandaa monno žigi, i huru hugoo ra, i na assuura, nda beene kaayi-izoo, nda toorey, nda guuru tooroo zaa waatoo kaŋ sargari juwalkaa ga kay hugoo miŋoo ga, nga nda boro zangu idduwaa (600), ngi wongu jinawey goo kabey ra. ¹⁸ I nka huru Mika hugoo ra ka assuura, nda beene kaayi-izoo, nda toorey, nda nzorfu kaaray tooroo zaa kaŋ sargari juwalkaa nee i se: «Macin no war ga wiri ne ra?» ¹⁹ I nee a se: «Dangay, ni kaboo daŋ ni miŋoo ga, kaa ir bande, tee ir se baaba nda sargari juwalkaw. Ma tee sargari juwalkaw aru folloku se wala ma tee sargari juwalkaw Izirayel ra alkabiila foo nda hugu foo se, affoo ka baa ma ne?» ²⁰ Sargari juwalkaa binoo kan, a na beene kaayi-izoo, nda toorey, nda assuura zaa, a hanga jamaa ka koy.

²¹ I na fonda zaa ka koy, i na alaayaney, nda jawdey, nda almaanoo daŋ ngi jine. ²² Waatoo kaŋ i mooru Mika hugoo, borey kaŋ goo hugey ra kaŋ ga taalamma Mika hugoo ga marga ka huru Dan borey cewey ra. ²³ Kaŋ i too i do, i kaati Dan borey bande. Dan borey bere, i nee Mika se: «Macin ka tee kaŋ se n'ga borey wey marga?» ²⁴ A nee: «Ay koyey, hayey kaŋ ay n'i tee, war n'i taa sargari juwalkaa kone, war koy. Macin ka cindi ya ne? Adiši taka foo nda war ga hin ka nee ya ne: «Macin ka tee?»» ²⁵ Dan borey nee a se: «Masi ir haŋawey kayri, borey kaŋ biney tun masi koy gum war ga, n'ga ni boŋ faatandi, ni nda ni hugoo.» ²⁶ Dan borey koy ngi fonda ra. Mika dii kaŋ i gaabi nda nga, a yee nga do.

Dan koyraa nda nga Irkoy hugoo

²⁷ Dan borey na hayey zaa kaŋ Mika n'a tee, i na nga sargari juwalkaa ka koy. I na Layiš tangam, jamaa kaŋ goo baani nda lakkalkanay ra. I n'i wii nda takuba, i na ngi koyraa ton nuune ra k'a tee boosu. ²⁸ Boro kul mana kaa k'a kaa kabe ra, zama a ga mooru Sidon, koyne mo nga nda boro kul sii cere ra. A sii kala gooroo ra kaŋ ga koy Bet-Rehob koyraa ra. Woo banda ga, Dan borey na koyraa cin ka goro a ra. ²⁹ I na koyraa maŋoo cee Dan, ngi baaba Dan kaŋ hayandi Izirayel maŋoo ka huru a ga, cee jinaa koyraa maŋoo ti Layiš. ³⁰ Dan borey na assuura kayandi ngi m'a gana. Musa iz'aroo ti Geršom. Geršom iz'aroo ti Žonatan.

Žonatan, nga nda nga iz'arey tee sargari juwalkaw Dan borey se hala waatoo kaŋ i na jamaa dii ka koy ganda tanayan ra. ³¹ I na Mika assuura kayandi ngi boŋ se kaŋ a n'a tee, assuura cindi no din waatoo kul kaŋ Irkoy hugoo goo Silo †.

Lewi aru foo nda nga wahayoo fillaa

19 Alwaatey wey ra kokoy sii Izirayel ra. *Lewi aru* foo kaŋ taabuši Efrayim tondi hondey koroo ra na *wahay* kaŋ hun Betelehem kaŋ goo Žuda zaa ka goro nda a. ² Wahayoo futu a ga, woo banda ga, woyoo n'a naŋ ka koy nga baaba do Betelehem kaŋ goo Žuda, a na waati tee no din, handu taaci. ³ Han foo kurŋoo tun ka koy dii a ka šelan binoo se k'a willi kate. Nga tamoo nda nga farka hinka goo a bande. Woyoo n'a daŋ nga baaba hugoo ra, kaŋ woysogaa baaba dii a, a n'a kubay nda ŋaali. ⁴ Nga nzuraa kaŋ ti woysogaa baaba n'a dii, a goro a do jirbi hinza. I ŋaa, i haŋ, i na cijiney kul tee no din. ⁵ Jirbi taacantoo, i biya ka tun. Waatoo kaŋ Lewi bora ga baa ka koy, woysogaa baaba nee nga nzuraa se: «Ŋaa jina, ma duu albarka, woo banda ga, war ma koy.» ⁶ I goro, i ŋaa, i haŋ ngi boro hinkaa kul. Woysogaa baaba nee kurŋoo se: «Ay g'a wiri ni ga, ma cijinoo tee koyne, ma ŋaali.» ⁷ Kurŋoo tun nga ma koy, amma nzuraa šendandi a ga hala a na cijinoo tee no din. ⁸ Jirbi guwantoo, a biya ka tun nga ma koy. Woysogaa baaba nee koyne: «Ay g'a wiri ni ga, ma duu albarka, war ma cindi ne hala waynaa ma yay.» Ngi boro hinkaa kul ŋaa. ⁹ Woo banda ga, kurŋoo tun nga ma koy nga, nda nga wahayoo, nda nga tamoo. Amma nzuraa, woysogaa baaba nee a se: «Zaaroo ben, waynaa kaŋ, ay g'a wiri war ga, war ma kani, zaaroo ben, wa kani ne, ni binoo ma ŋaali. Suba war ga biya ka tun ka fonda zaa, n'ga koy ni do.»

¹⁰ Amma aroo wanji ka kani, a tun ka koy. A too hala Žebuz tenje kaŋ ti Žerizalem nda farka soolante hinkaa nda nga wahayoo. ¹¹ Waatoo kaŋ i man Žebuz, waynaa kaŋ, tamoo nee nga koyoo se: «Ay g'a wiri ni ga, ir ma kuubi ka koy Žebuz borey koyraa woo ra, ir ma cijinoo tee no din.» ¹² Nga koyoo nee a se: «Ir si kuubi ka koy koyra waani ra kaŋ ra Izirayel boro sii. Ir ma bisa ka koy hala Gibeya.» ¹³ A nee koyne nga tamoo se: «Ir ma koy ka man Gibeya wala Rama, ir ma cijinoo tee nongu hinkaa woo affoo ra.» ¹⁴ I bisa ka koy ngi fonda ra, waynaa goo ma kaŋ kaŋ i man Gibeya kaŋ ti Benžamen alkabiilaa wane. ¹⁵ I kuubi ka koy cijinoo tee Gibeya. I huru, i kay koyraa farroo ra. Amma boro kul man'i zumandi nga do hala i ma kani.

¹⁶ Nga ne, cijinoo ra, aru žena foo kaŋ ga hun nga faarey do, aroo man'ti kala Efrayim tondi hondey boro, taabuši no Gibeya, ka gar nongoo din borey man'ti kala Benžamen boroyan. ¹⁷ Aru žena na boŋoo jer, a ga dii naarukaa koyraa farroo ra. A nee: «Man ra n'ga koy? Man ra ni hun?» ¹⁸ A nee a se: «Ay mana hun kala Betelehem kaŋ goo Žuda, ay sii ma koy kala Efrayim tondi hondey koroo ra kaŋ wane nda agay. Ya na koy

† Žozuwe 18.1.

kala Betelehem kanj goo Žuda. Ay goo ma naaru ka koy ay hugoo † do, amma fonda ra boro kul man'ay yawzunbay. ¹⁹ Ka gar subu koga nda fita goo ir kone ir farkey se, ay goo nda ŋaayan nda *alaneb* hari mooro agay, nda ni koŋŋaa, nda tamoo kanj goo ni tamey bande se. Ir si too haya kul ga.» ²⁰ Aru žeenaa nee: «Baani kubay! Ay ga huga nda haya kul kanj ga n'ga too. N'si cijinoo tee farroo ra.» ²¹ A n'i ka koy nga do, a na farkey noo fita. Naarukey na ngi cewey ŋumay, i ŋaa, i haŋ.

²² Waatoo kanj i goo binekaanay ra, koyraa aruyan, aru laalayan na hugoo kuubi k'a bere ka ganboo karkar ka nee aru žeenaa kanj ti hugoo koyoo se: «Boraa fattandi kanj huru ni do hala ir ma kani nda a.» ²³ Hugoo koyoo fatta kate i do, a nee i se: «Kalaa, ag'armey, ay g'a wiri war ga, war masi goy laala tee, zama boraa woo mana huru kala ay do. War masi haawoo woo cine tee. ²⁴ Wa haŋajer, agay ize woyoo kanj si aru bay nda aroo woo wahayoo goo ne. Ay g'a wiri war ga, war ma naŋ y'i fattandi war se, war m'i hasara ka haya tee i se kanj kan war se. Amma war masi haawi beeroo woo tee boraa woo se.» ²⁵ Waatoo kanj arey mana haŋajer hugoo koyoo se, naarukaa na nga wahayoo dii k'a kaataray i se taray. I marga nda woyoo, i n'a žilla cijinoo kul hala subbaahoo ra. Waatoo kanj moo ga baa ka boo, i na woyoo naŋ.

²⁶ Subbaahoo ga baa ka too, wahayoo koy kanj aroo kanj do nga koyoo goo hugoo minoo ga hala gandaa kaaray. ²⁷ Subbaahoo ra, kurŋoo tun, a na hugoo minoo feeri ka nga fonda zaa. Nga ne, woyoo, nga wahayoo ne ma daaru hugoo minoo ga, kabey goo hugoo jindoo ra. ²⁸ A nee nga woyoo se: «Tun, ir ma koy.» Amma zaabi sii no. Kurŋoo na bukaa fur nga farkaa boŋ ka fonda zaa ka koy nga do. ²⁹ Waatoo kanj aroo too nga hugoo do, a na huryaw zaa, a na nga woyoo dii, a n'a dunbu-dunbu, nongu ka koy nongu, dunbu woy cindi hinka (12), a n'i sanba Izirayel laboo kul ra. ³⁰ Borey kul kanj dii woo nee: «Abada woo cine mana bay ka tee, a mana bay ka diyandi za Izirayel borey žigi ka hun Misira gandaa ra hala hõ.» I nee koyne: «Wa miile hayaa woo ga, wa cere guna, war ma hayaa har kanj war dii a.»

Izirayel borey na Benžamenj alkabiilaa borey wongu

20 Woo banda ga, Izirayel borey kul fatta, jamaa kul marga ka tee sanda boro folloku za Dan hala Ber-Šeba nda Galad gandaa Abadantaa jine Mispa koyraa ra. ² Izirayel jamaa kul boŋkoyney ga kay Irkoy jamaa margaroo ra, i man'ti kala wongu-ize boro zenber zangu taaci (400.000) kanj goo cee ga takubakoyniyanj. ³ Woo gar Benžamenj borey maa kanj Izirayel borey žigi ka koy Mispa.

Izirayel borey nee i se: «Wa šelaŋ. Taka foo nda goy futaa woo tee?» ⁴ Woo ga, *Lewi boraa*, woyoo kanj wiyandi kurŋoo nee: «Ya nka kaa Gibeya koyraa ra Benžamenj wanoo ra ka cijinoo tee no din, agay nda ay *wahayoo*. ⁵ Gibeya borey tun ay ga ka hugoo kanj ra ay

goo wanga cijinoo ra. Agay no i na anniya ngi m'ay wii, amma ay wahayoo no i n'a hasara, a buu. ⁶ Ay n'ay wahayoo dii, ay n'a dunbu-dunbu, ka dunbey sanba Izirayel laboo kul ra, zama i na almuhal nda saamataray tee Izirayel ra. ⁷ Aywa Izirayel borey, war kul goo ne, wa cere guna ka haya kayandi.» ⁸ Kanj jamaa maa woo, i kul tee mee foo, i nee: «Boro kul ir ra si koy nga hukkomoo ra, boro kul si yee nga hugoo do. ⁹ Sohõ hayaa ne kanj ir g'a tee Gibeya koyraa borey se: ir ga *alkurra* kar ka koy. ¹⁰ Izirayel alkabiilawey kul ra ir ga aru zangu (100) kul iwoy (10) zaa ra, aru zenber foo (1.000) ir ga zangu (100) zaa a ra, zenber woy (10.000) zenber foo (1.000) ga zandi a ra. I ga koy hunay ceeci wongu-izey se. Nda woo teendi, wongu-izey ga koy Gibeya koyraa kar ka sawa nda saamataraa kanj i n'a tee Izirayel ra.»

¹¹ Izirayel borey kul marga koyraa ga, i tee affoo.

¹² Izirayel alkabiilawey na boroyan sanba Benžamenj gandaa kul ra ka nee: «Takaa foo nda goy futaa woo cine hin ka teendi war game? ¹³ Sohõ wa boro laaley wey kanj goo Gibeya dii hala ir m'i wii ka haya futu kaa Izirayel ra.» Amma Benžamenj borey wanji ka haŋajer ngi armey, Izirayel borey se ¹⁴ hala nongu kanj ra i hun ngi koyrawey ra ka marga Gibeya ka fatta ka Izirayel borey wongu. ¹⁵ Benžamenj borey hun ngi koyrawey ra ka kaa, hanoo din i man'ti kala boro zenber waranka cindi iddu (26.000) kanj kone takuba goo kanj sii Gibeya borey cindey ra kanj kabandi, kanj ti wongu-ize suubante zangu iyye (700). ¹⁶ Wongu-ize suubante zangu iyya (700) sii kala jamaa ra, kabe waawaa nda i ga goy. Ngii affoo kul ga hin ka fizza ka hinbiri-ize folloku neeši k'a kar nda nga tondoo bila nda i m'a hatta.

¹⁷ Izirayel borey kanj kabandi bila Benžamenj alkabiilaa man'ti kala boro zenber zangu taaci (400.000) kanj kone takuba goo, i kul man'ti kala wongaariyanj.

¹⁸ Izirayel borey tun ka žigi ka koy Betel, i na Irkoy ibaayoo ceeci ka nee: «May no ma tee ir ra boro jinaa ka koy Benžamenj borey wongu?» Abadantaa nee: «Žuda no ma tee ijinaa ka koy.» ¹⁹ Subbaahoo ra, Izirayel borey koy ngi kaloo gorandi Gibeya tenje. ²⁰ Izirayel borey fatta ka Benžamenj wongu, i na ngi wongu-izey marga jama-jama ka koy i wongu Gibeya. ²¹ Benžamenj borey fatta Gibeya, i na Izirayel boro zenber waranka cindi hinka (22.000) kar ganda. ²² Izirayel borey jamaa na bine tee, i na wongu-izey marga koyne nongoo kanj ra i bay ka marga zaari jinaa. ²³ Izirayel žigi ka koy, i hẽe Abadantaa jine hala cijinoo ra. I na Abadantaa ibaayoo ceeci ka nee: «Ay ga hima ka koy ag'armaa Benžamenj borey wongu koyne wala?» Abadantaa nee: «Wa žigi ka koy i ga.» ²⁴ Izirayel borey koy man Benžamenj borey jirbi hinkantoo hane. ²⁵ Jirbi hinkantoo woo, Benžamenj borey fatta Gibeya k'i kubay. I na boro zenber woy cindi yaaha (18.000) kar ganda Izirayel borey ra koyne, borey wey kul man'ti kala takubakoyniyanj. ²⁶ Izirayel borey kul, jamaa kul žigi ka koy Betel, i hẽe ka cindi no din Abadantaa jine. Hanoo din, i meehaw hala cijinoo ra, i na *sargari kuku-ranteyan* nda *alaafiya teendi sargariyan* kaa Abadan-

† «ay hugoo», hantum fooyan ga nee «Abadantaa hugoo».

taa jine. ²⁷ Izirayel borey na Abadantaa ibaayoo ceeci. Waatoo woo, Irkoy *amaanaa* sundukoo sii kala Betel, ²⁸ Haruna iz'aroo Eleyazar, nga iz'aroo Pinehas goyoo zaaroo ti haney din. I nee: «Ay ga hima ka wongu mar-ga ka koy ag'armaa Benžamen borey wongu koyne wala ya s'a tee koyne?» Abadantaa nee: «Wa žigi ka koy, zama suba ay g'i daŋ ni kaboo ra.»

Benžamen borey ga baa ka ben

²⁹ Woo ga, Izirayel na zanbaguusu tee ka Gibeya kuubi k'a bere. ³⁰ Izirayel borey žigi ka koy ka Benžamen borey wongu jirbi hinzantoo. I na wongu-izey marga jama-jama Gibeya tenje sanda cee jinawey.

³¹ Benžamen borey fatta ka koy Izirayel jamaa tangam, i n'i gaaray ka mooru koyraa. I sintin ka wiya Izirayel jamaa ra sanda cee jinawey takaa, i na boro waranza (30) wii hawsaa ra, i wiya fondaa ra kaŋ ga žigi ka koy Betel, i wiya fondaa faa ra kaŋ ga žigi ka koy Gibeya.

³² Benžamen borey nee: «Ngi ne ka karandi ir jine sanda cee jinaa takaa!» Amma woo gar Izirayel borey nka nee: «Ir ma zuru k'i moorandi koyraa ka koy fondawey here.» ³³ Izirayel borey kul na ngi dogey naŋ, jere foo koy tee jama-jama Bal-Tamar. Jere faa kaŋ na lantaa hirri haabu ka hun nongoo kaŋ ra i goo ka koy Geba faroo ra. ³⁴ Wongu-ize suubante zenber woyaa (10.000) hun Izirayel kul ra ka kaa Gibeya tenje. Wongoo koron, Benžamen borey si tammahã wala bone ga duu ngi. ³⁵ Abadantaa na Benžamen kar Izirayel jine. Hanoo din, Izirayel borey na boro zenber waranka cindi guu nda zangu (25.100) wii Benžamen borey ra, i kul man'ti kala takubakoyniyaŋ. ³⁶ Benžamen borey dii kaŋ ngi karandi.

Takaa ne kaŋ nda i n'i kar: Izirayel borey nka muray ka zuru Benžamen borey jine, zama Izirayel borey ga bay kaŋ lanta no ngi n'a hirri Gibeya. ³⁷ Borey kaŋ lanba ka zanbaguusu tee cahã ka gum Gibeya ga, i koy jine ka koyraa kul wii nda takuba. ³⁸ Izirayel borey na silbay foo noo cere se kaŋ ti zanbaguusu teekey ga hima ka dullu beeri tunandi koyraa ra. ³⁹ Izirayel borey yee banda wongoo ra. Benžamen sintin ka boroyaŋ wii Izirayel borey ra, boro waranza (30) cine. Benžamen borey nee: «Šikka sii kaŋ i karandi kaaray sanda cee jinaa wongoo takaa.» ⁴⁰ Amma dullu kuku sintin ka tun koyraa ra. Benžamen borey neli, koyraa kul ti dullu kaŋ ga žigi beenaa ra. ⁴¹ Waatoo kaŋ Izirayel borey bere i ga, Benžamen borey zalba, zama i dii kaŋ bone na ngi kar. ⁴² I bere ka zuru Izirayel borey jine ka koy saajoo here. Amma wongoo mana ben, wey kaŋ ga hun koyrawey ra sintin k'i wii, zama i na Benžamen borey daŋ game. ⁴³ I na Benžamen borey kuubi k'i bere, i n'i gaarandi hala Gibeya tenje waynahunay here k'i motti. ⁴⁴ Boro zenber woy cindi yaaha (18.000) ka buu Benžamen borey ra, i kul man'ti kala wongaariyaŋ.

⁴⁵ Affooyaŋ bere ka zuru ka koy saajoo ra, Rimon tondoo here, amma i na boro zenber guu (5.000) wii Benžamen borey fondaa ra, i koy a ga k'i gaarandi hala Gidom, i yee ka boro zenber hinka (2.000) wii i ra.

⁴⁶ Boro hinnaa kaŋ buu Benžamen alkabiilaa ra hanoo

din man'ti kala boro zenber waranka cindi guu (25.000) kaŋyaŋ ti takubakoyni, i kul man'ti kala wongaariyaŋ.

⁴⁷ Boro zangu iddu (600) bere ka zuru ka koy saajoo ra, Rimon tondoo do, i cindi Rimon tondoo do handu taaci. ⁴⁸ Izirayel borey yee kate Benžamen borey se, i na Benžamen borey wii nda takuba ka huru ngi koyrawey kul ra ka borey, nda adabbawey, nda haya kul wii kaŋ goo i ra. Koyrawey kul kaŋ goo no din, i na nuune daŋ i ra.

Izirayel borey na Benžamen borey kaŋ cindi noo wandeyaŋ

21 Mispa koyraa ra Izirayel borey žee ka nee: «Boro kul ir ra si nga ize woyoo hiijandi Benžamen boro se.» ² Jamaa koy Betel, i goro no din Irkoy jine hala almaaroo ra. I na jinde jer ka hanse ka hëe. ³ I nee: «Abadantaa, Izirayel Koyoo, macin se woo tee Izirayel ra hala nongu kaŋ ra Izirayel alkabiila foo kuma?» ⁴ Subaa ra, jamaa biya ka tun, i na sargari tonadoo cin no din ka *sargari kukuranteyaŋ* nda *alaafiya teendi sargariyaŋ* kaa. ⁵ Izirayel borey nee: «Alkabiila foo no alkabiilawey ra ka mana žigi ka koy margaroo ra Abadantaa do?» Zama žeeyan beeroo kaŋ teendi nee kaŋ boro kaŋ mana žigi ka koy Abadantaa do Mispa koyraa ra, žeeyanoo nee: «A waazibi boraa ma wiyaandi.» ⁶ Ka gar Izirayel borey biney maray ngi armey Benžamen borey se, i nee: «Hõ alkabiila foo halaci ka hun Izirayel ra. ⁷ Benžamen arey kaŋ cindi, man ra ir ga duu i se woy hiijay se, zama ir nka žee nda Abadantaa kaŋ ir s'i noo ir ize woyey i ma hiiji ey?»

⁸ I nee: «Izirayel alkabiilawey ra boro goo no kaŋ mana žigi ka koy Abadantaa do ne Mispa wala? Woo gar Yabeš koyraa kaŋ goo Galad gandaa ra, boro kul mana koy kaloo do margaroo ra kaŋ tee Mispa.» ⁹ I na jamaa laasaabu, i gar kaŋ cimi no kaŋ Yabeš kaŋ goo Galad boro kul sii a ra. ¹⁰ Jamaa na boro zenber woy cindi hinka (12.000) wongaariyaŋ sanba no din k'i yaamar ka nee i se: «Wa koy Yabeš kaŋ goo Galad borey wii nda takuba, ngi, nda woyey, nda zankey. ¹¹ Hayaa ne kaŋ war g'a tee: «War ma arey kul halaci sōy, nda woy kul kaŋ kani nda aru.» ¹² Borey ra kaŋ goo Yabeš kaŋ goo Galad, i duu woysogo zangu taaci (400), hondiyaw kaŋ mana bay ka marga nda aru, i kate ey kaloo do kaŋ goo Silo, Kanaŋ gandaa ra.

¹³ Woo banda ga, jamaa kul na dontokawyaŋ sanba i ma šelaŋ Benžamen borey se kaŋ goo Rimon tondoo do ka alaafiya tee nda ey. ¹⁴ Alwaatoo woo Benžamen borey yee kate. Izirayel borey n'i noo woyey kaŋ cindi kaŋ mana wiyaandi kaŋ i duu ey Yabeš kaŋ goo Galad. Amma woyey hinnaa si too i se.

¹⁵ Jamaa hinna Benžamen borey se, zama Abadantaa nka folgu kaa Izirayel alkabiilawey ra. ¹⁶ Jamaa boro beerey nee: «Macin no ir g'a tee wey kaŋ cindi se hala i ma duu wande, zama Benžamen woyey kul halacandi?» ¹⁷ I nee: «Borey kaŋ cindi Benžamen borey ra ma gaabu hayey ga kaŋ goo i kone hala ngi alkabiilaa masi tuusandi ka hun Izirayel ra. ¹⁸ Amma ir, Izirayel borey, ir si hin k'i noo ir ize woyey i ma tee ngi wandey,

zama ir nka žee ka nee: «Boraa ma laali kaŋ na Benžameŋ boro noo wande.»»

¹⁹ Izirayel borey nee: «Aywa, jiiri kul jingar ga tee Abadantaa maanoo ga Silo ra kaŋ goo Betel se hawsa here, a goo waynahunay here fondaa se kaŋ ga kaŋ ga hun Betel ka žigi ka koy Šekem, Silo goo Lebona se gurma here.» ²⁰ Woo banda ga, i na Benžameŋ borey noo yaamaroo woo ka nee: «Wa koy tugu *alaneb* faarey ra. ²¹ War ma guna, waati kaŋ Silo ize woyey ga fatta ka gan, war ma fatta *alaneb* faarey ra, boro foo kul ma Silo ize woy foo dii, war ma koy nda ey Benžameŋ gandaa ra. ²² Nda ngi baabey wala armye

kaa ka war wurru ir do, ir ga nee i se: «Wa alhormo tee i se, ir mana hin ka duu woy ngi affoo-foo kul se won-goo ra. Man'ti war k'i noo woy, war mana toone.»»

²³ Woo kaŋ Izirayel borey n'a har, Benžameŋ borey n'a tee nda takaa din da. I na woy kaŋ hinnaa ga too zaa gankey ra kaŋ i n'i kom, woo banda ga, i koy, i yee ngi laboo ra. I yee ka ngi koyrawey cin, i goro i ra. ²⁴ Al-waato din, Izirayel borey hun no din, boro foo kul koy nga alkabiilaa ra nda nga hugoo do, i hun no din, boro foo kul koy nga laboo ra.

²⁵ Alwaatey din ra, kokoy sii Izirayel ra. Boro foo kul ga tee haya kaŋ kan a se.

RUTTI

Citaaboo fahamandiroo

Bonawey kaŋ na Elimelek hugoo borey kar

1 Zamanoo kaŋ ra alkaaley no ma laama Izirayel gandaa ra, heray beeri foo tee no din. Heraa woo sabbu se aru foo kaŋ ti Betelehem koyraa boro, Žuda gandaa ra, naaru ka goro ka waati tee Mowab hawsaa ra. A gana, nga nda nga wandoo nda nga iz'aru hinkaa. ² Aroo woo maapoo ti Elimelek, wandoo maapoo ti Nawomi, iz'aru hinkaa maapney ti Mahilon nda Kiliyonj. Ngi koyra-izoo maapoo ti Efrata kaŋ goo Betelehem, Žuda gandaa ra. I cindi Mowab hawsaa ra. ³ Waatoo kaŋ i goo no din Elimelek buu kaŋ ti Nawomi kurpoo. Nawomi cindi, nga nda nga iz'aru hinkaa hinne. ⁴ Nga iz'aru hinkaa hiiji Mowab woyyaŋ. Woy faa maapoo ti Orpa, affaa maapoo ti Rutti. I goro no din haya kaŋ too jiiri woy (10). ⁵ Woo banda ga, Mahilon buu, Kiliyonj buu. Nawomi hinne ka cindi, a jaŋ kurpoo, a jaŋ izey.

Rutti hanga Nawomi ka koy Betelehem

⁶ Hanoo kaŋ Nawomi maa kaŋ Abadantaa hinna nga gandaa borey ga ka heraa sanbu i ga, Nawomi soola ka hun Mowab ka yee nga koyra žeenaa ra, nga nda nga nzura woy hinkaa. ⁷ I na fonda zaa cere bande ka dira ka koy Žuda gandaa ra. ⁸ Nawomi nee nga nzura hinkaa se: «War si willi war do wala? War affoo kul ma koy nga ŋaa hugoo do. Ay g'a ŋaaray Abadantaa ga, a ma gomni tee war se, takaa kaŋ nda war n'a tee agay nda aru bisantey se. ⁹ Abadantaa ma war affoo kul noo hiijay taaga kaŋ ga war biney yayanndi.» Šennoo woo banda ga, kaŋ a ga baa ka šerre, a na affoo kul summu. De nzura woy hinkaa hēe hala ngi mundawey doo. ¹⁰ De i nee Nawomi se: «Kalaa, kalaa, ir si hun ni bande, ir ga hanga ni ka koy ni gandaa ra.» ¹¹ Nawomi zaabi ka nee i se: «Ay ize woyey, wa willi war do. Macin se war ga baa war ma hanga ay bande? Ay žen, ay si hay koyne, soko ya hin ka duu iz'aruyaŋ kaŋ ma war hiiji. ¹² Ay ize woyey, w'ay naŋ, war ma willi war do. Ay hanse ka žen hiijay se. Ba nda ay hiiji, de hō cijinoo hunday ra ay duu iz'aruyaŋ, ¹³ war ga hongu kaŋ war ga hin k'i batu hala i ma beeri? Woo se war ga wanji ka hiiji jina wala? A si hin ka tee, ay ize woyey! Abadantaa kaboo k'ay kar, ay doroo ga hanse ka bisa war wanoo.»

¹⁴ Orpa nda Rutti yee ka hēe hala ngi mundawey doo. Woo banda ga, Orpa na Nawomi naagu nga gandoo ra k'a summu-summu, de a willi. Amma Rutti wan-

ji ka hun Nawomi bande. ¹⁵ Nawomi nee Rutti se: «N'ga dii ni albora woyoo Orpa yee nga dumoo nda nga koyey do kaŋ a g'i gana. Ni mo ma hanga a bande ka willi ni borey do.»

¹⁶ Rutti nee Nawomi se: «Mas'ay gaabi ya hun ni bande, ka yee ay do. Nongu kul kaŋ ra n'ga koy, nga ra ay ga koy. Nongu kaŋ ra n'ga goro, nga ra ay ga goro. Ni dumoo ga tee ya ne dumi. Koyoo kaŋ n'ga gana ga tee ya ne Koy. ¹⁷ Nongu kaŋ ra n'ga buu nga ra ay ga buu, no din mo ra ay ga suturandi. Abadantaa ma goy goy ay ga nda ay hun ni bande, nda man'ti buuyan k'ir kaa cere ga.»

¹⁸ Nawomi dii kaŋ Rutti kayandi nga ma hanga nga, woo se a mana yee ka šendandi a ga. ¹⁹ I dira cere bande ka koy hala Betelehem. Waatoo kaŋ i too Betelehem, koyraa borey kul miŋey cindi i ga hay. Koyraa woyey ga cere hāa ka nee: «Nawomi da ti woo?» ²⁰ A tuuru i se ka nee: «War mas'ay cee nda Nawomi (maanaa <anneema>). W'ay cee nda Mara (maanaa <hottay>). Zama haya kaŋ se Hini-kul-koyoo n'ay hunaroo hottandi ay ga. ²¹ Kaŋ ay ga hun ne, borotaray goo ay ga, amma Abadantaa n'ay yeeti kate ay kabe kooney. War mas'ay cee koyne nda Nawomi, zama Abadantaa bere ay ga, de Hini-kul-koyoo n'ay kar.»

²² Takaa woo nda Nawomi kaa ka hun Mowab hawsaa ra. Nga nda nga nzura woyoo Rutti kaŋ ti Mowab boro. I mana kaa Betelehem kala *oržoo* heгаа waati.

Rutti huru Bowazu faaroo ra

2 Nawomi goo nda nga kurpoo Elimelek boro foo kaŋ maapoo ti Bowazu. Almankoyini no kaŋ goo nda addawla. ² Han foo Rutti kaŋ ti Mowab boro, nee Nawomi se: «N'si naŋ ya koy faarey ra ka jeeney kurma kaŋ hegaykey ga bisa i ga. Ay ga tammahā ya duu boro kaŋ ma yadda ya kurma nga dumaa ga.» Nawomi nee a se: «A boori, ay izoo, koy.»

³ Rutti koy faari foo ra hegaykey dumawey ga. De a sintin ka jeeney kurma kaŋ hegaykey ga bisa i ga. A kaa ka gar mo kaŋ faaroo kaŋ ra Rutti koy kurma, Elimelek baaba-ize foo kaŋ maapoo ti Bowazu wane nda a. ⁴ Hala a ga gay kayna kul Bowazu hunday hun Betelehem ka kaa nga faarey ra. A too kate, kul a sal-lam hegaykey ga ka nee: «Abadantaa ma war gaa.» I tuuru ka nee a se: «Abadantaa ma albarka daŋ ni ra.»

⁵ Bowazu na hegaykey jineboraa hãa ka nee: «May ti woyoo woo?» ⁶ Hegaykey jineboraa nee a se: «Woyoo woo Mowab gandaa boro no. Nga ti boraa kaŋ hanga Nawomi bande ka kaa ka hun Mowab. ⁷ A nk'a wiri ir ga nga ma jeeney kaŋ ir ga bisa i ga kurma. Za subbaahoo hala sohõ da cewey ga a goo, a ga goy nda man'ti waati kayna kaŋ a hunanzam.»

⁸ Bowazu na Rutti cee ka nee a se: «Ay izoo, haŋajer ya ne, masi koy kurma faari kul ra nda man'ti ne. Ni nda ay goykaw woyey ma goy cere bande. ⁹ Ma lakkal daŋ ka bay nongoo kaŋ ra i ga hegay. De ma hanga woyey kaŋ ga goy bande. Ay bayrandi ay goykey se kaŋ i masi haya futu kul tee ma ne. Nda jaw na ni dii, ma koy hari haŋ kusey kaŋ i n'i too ra.» ¹⁰ Kaŋ Bowazu ŧelaŋ ka ben, Rutti sonkom a se jina, a nee a se: «Macin se n'ga borohennataraa woo kul tee ya ne? Agay kaŋ yaw de ti agay!» ¹¹ Bowazu nee a se: «I na takaa kul filla ya ne kaŋ n'a tee ni nzura woyoo se ni kurŋoo buuyanoo banda ga. Ay ga bay kaŋ ni hun ni baaba nda ni paa do, nda ni gandaa ra, ka kaa dumi waani do kaŋ mana bay k'a bay. ¹² Ay ga Abadantaa ŋaaray kaŋ ti Izirayel Koyoo. A ma ni bana. A ma ni noo nga sufuraa, nga kaŋ fatawey cire n'kaa ka talfi.» ¹³ Rutti nee a se: «Aru beeroo, ni tee ya ne boro henna. N'n'ay binoo yayanandi. ŧenni henney kaŋ n'n'i har ya ne, n'ay binoo daŋ, agay kaŋ si too ba ni goykey afoo.»

¹⁴ Kaŋ cirkosaa waatoo too Bowazu nee Rutti se: «Kaa ka ŋaa. Takula zaa ka sufa maafaa ra.» Rutti goro goykey jerey ga. Bowazu na taasu gurunbu haagante ŧerre a se. A ŋaa hala a kungu, de a na cindoo jisi. ¹⁵ Waatoo kaŋ Rutti yee ka tun ka jeeni kurma, Bowazu na nga goykey yaamar ka nee i se: «Wa naŋ a ma kurma ba jeeni hawarey nda cere game. War masi haya laala kul tee a se. ¹⁶ War ma muray ka jeeniyaŋ kaŋandi hala a m'i kurma. De mo war masi ŧenni laala kul har a se.»

¹⁷ Takaa woo nda Rutti cindi a ga kurma faaroo ra hala almaaroo ra. A na jeeney kar ka orŧ kaa i ra. Orŧ kaŋ a duu a, ga koy too kokondo mee foo kaŋ ga sawa nda kilo waranza (30). ¹⁸ A n'a jere ka koy hugey do. A na taasoo kaŋ a n'a kurma cebe nga nzuraa se. A yee ka nga cirkosaa cindoo kaŋ a kate a nga bande noo Nawomi se. ¹⁹ Nawomi n'a hãa ka nee: «Faari foo ra n'koy kurma hõ? Man ra n'goy? Abadantaa ma albarka daŋ boraa ra kaŋ na borohennataray cebe ma ne.» Rutti sintin ka deede Nawomi se kaŋ nga mana goy kala faari foo ra kaŋ koyoo maapoo ti Bowazu. ²⁰ Nawomi nee nga nzuraa se: «Abadantaa ma albarka daŋ aroo woo ra, nga kaŋ gomnoo ga hanga hundikoyney nda bukawey kul.» Nawomi yee ka nee a se: «Aroo woo ti ir boro maana. A goo mo borey ra kaŋ ga hima k'ir zaa.» ²¹ Rutti kaŋ ti Mowab boro, yee ka nee nga nzuraa se: «Bowazu nee ya ne, ya cindi ka kaa ka kurma nga goykey dumawey ga hala hegaa ma ben.» ²² Nawomi nee Rutti se: «A boori, ay izoo. Cindi ka koy goy Bowazu goykaw woyey bande hala boro kul masi ni ŧilla.»

²³ Rutti cindi a ga koy kurma Bowazu goykaw woyey bande, hala i na orŧ jinaa nda alkamaa kul hegay ka ben. Woo kul ra, Rutti cindi nga nzuraa Nawomi do.

Rutti kani Bowazu ceetaamey cire hala moo boo

3 Han foo Nawomi nee Rutti se: «Ay izoo, ay ga baa ya ni hoyray. Ay ga hima ka ceeci hala ay meeŧennoo ma tee ma ne sabbu kaŋ ga ni moŋoo yayanandi. ² N'ga bay kaŋ Bowazu kaŋ ni nda nga goykaw woyey cindi ka goy cere bande, ir boro no? Aywa! Hõ cijinoo no, a ga koy nongu foo ra ka orŧ faaru kaŋ a n'a marga faroo ra. ³ Sohõ ŋumay, ma turaari daŋ, ma ni darbay henney daŋ. Woo banda ga, ma koy faroo kaŋ ra a ga hima ka faara. Nda n'too no din masi naŋ a ma bay wala n'goo no kala waati kaŋ a ŋaa, a haŋ ka ben. ⁴ Waati kaŋ a koy kani, ma hanse ka nga kanidogoo laasaabu. Nda a kani, n'dii kaŋ a jirbi kul, ma koy a do ka nga gumtaafaa kaa ceetaamey ga. [†] De ma kani cewey cire. Nda a tun, kul a ga hayaa har ma ne kaŋ no n'ga hima k'a tee.» ⁵ Rutti na nga nzuraa zaabi ka nee: «Ay paa, haya kul kaŋ n'n'a har ya ne ay g'a tee.» ⁶ Woo banda ga, Rutti tun ka koy faroo kaŋ ra Bowazu ga nga taasoo feetu. De a na takaa kul tee kaŋ nga nzuraa n'a har a se. ⁷ Kaŋ Bowazu ŋaa, a haŋ ka ben, binoo paali. A koy kani nga taasoo kaŋ a n'a marga jeroo ga. Waatoo kaŋ a jirbi, Rutti moolimooli ka koy gumtaafaa hibi Bowazu ceetaamey ga ka kani i cire.

⁸ Cijinoo gamoo ra Bowazu jiti, de a fuuni nga cewey here, a dii kaŋ woy foo bara no ma kani nga cewey cire. ⁹ De Bowazu n'a hãa ka nee: «May ti ni?» Rutti nee a se: «Agay no Rutti, ni koŋŋaa. Tee ya ne talfikaw, zama haya kaŋ se n'goo ir boro maanawey ra kaŋ ga ay goo nda alhaku.» ¹⁰ Bowazu nee a se: «Ay izoo, Abadantaa ma albarka daŋ ni ra. Woo kaŋ ni ne k'a tee ga cebe ir se takaa kaŋ nda n'ga hanse ka baa ni nzura woyoo hugey borey ka bisa ba cee jinaa. Mana aru-sooga almankoyeni wala woo kaŋ sii nda alman ceeci a ma baa ni. ¹¹ Sohõ ay izoo, ni lakkaloo ma kani. Haya kul kaŋ n'n'a har, ay g'a tee, zama koyraa kul ga bay kaŋ woy atabiya hennakoyeni ti ni. ¹² Cimi no ay goo borey ra kaŋ ga hima ka ni zaa. Amma aru foo goo no kaŋ ga man war baaba-izetaray ra ka bisa agay. ¹³ Sohõ kani ne hala moo ma boo. Nda moo boo, ir ga kaa ka bay wala aroo din kaŋ ga man ni baaba-izetaray ka bisa agay, ga baa nga ma ni zaa jina. Nda a yadda, a boori, a m'a tee. Amma nda a si kan a se, ay na ni noo allaahidu kaŋ ay ga ni zaa, ŧikka kul sii a ra, takaa kaŋ nda ŧikka kul sii kaŋ Abadantaa ga bara. Kani hala moo ma boo.»

¹⁴ Rutti cindi ka kani Bowazu cewey cire, amma a tun za alfazar. Bowazu si baa boro kul ma bay kaŋ woy kani no din ra. ¹⁵ Waatoo kaŋ Rutti too koyyan Bowazu nee a se: «Ni sanfitoo kaa, de m'a dii ya ne.» Rutti n'a kaa, de Bowazu na orŧ kilo waranka (20) cine doori a ra, k'a jerandi a se. Woo banda ga, Bowazu koy hugey do.

† Ka talfiyan wiri a ga.

¹⁶ Waatoo kaŋ Rutti too hugey, nga nzuraa n'a hãa ka nee: «Ay izoo, taka foo ka tee?» Rutti na hayey kul filla a se kaŋ Bowazu n'i tee nga se. ¹⁷ A yee ka nee Nawomi se kaŋ Bowazu nee nga se: «Rutti, n'si hima ka yee ni nzuraa do nda ni kabe kooney.» De a n'ay noo orž kaŋ ga too kilo waranka (20) cine. ¹⁸ Nawomi nee Rutti se: «Dangay ka batu, ay izoo, hala ma dii hayey wey kul kokoroo, zama ay ga bay kaŋ Bowazu lakkaloo si kani nda a mana šennoo woo benandi hõ zaaroo.»

Bowazu huga nda hayey kaŋ Elimelek buu k'i naŋ

4 Bowazu koy goro nongoo kaŋ ra koyraa borey ga marga kaŋ sii kala koyraa miŋoo jeroo ga. Bowazu goo ma goro no din da, kaŋ aroo kaŋ ga man Rutti baaba-izetaray ra ka bisa a da ne ma kaa. Bowazu ciya a se ka nee: «Armaa aroo, kaa ka goro ne ra.» Aroo kaa, a goro Bowazu jeroo ga. ² Woo banda ga, Bowazu na boro beeri woy (10) cee koyraa alwakiiley ra. A n'i gorandi i ma seede. ³ Waatoo din Bowazu šelaŋ ka nee Rutti boro maanaa se: «Nawomi kaa ka hun Mowab, de sohõ a ga baa nga m'ir armaa Elimelek faaroo kaŋ a buu k'a naŋ yeeti hugey borey affoo se. ⁴ Ay baa ya ni bayrandi kaŋ, nda n'ga baa ma faaroo zaa ka huga nda a, m'a zaa koyraa alwakiiley nda borey kaŋ goo ne kul jiney ra. Nda n'ga bag'a, m'a zaa. Nda n'si bag'a mo, m'a har ya ne, ya bay. Zama nda n's'a zaa, kul agay ti boro maanaa kaŋ ga kaa ni dumaa ga kaŋ ga hima k'a zaa.» Aroo nee Bowazu se: «Ay g'a zaa.» ⁵ Bowazu yee ka nee a se: «Nda n'na Nawomi faaroo zaa ka huga nda a, n'ga Rutti mo sanbu k'a hiiji kaŋ kaa ka hun a bande Mowab. Hala a ma hin ka duu iz'aru, kurŋoo kaŋ buu maŋoo masi dere.» ⁶ Rutti boro maanaa nee Bowazu se: «Nda takaa woo no, ay tun a ga. Ay si faaroo zaa, ay si Rutti hiiji. Zama takaa woo ra ay zankey tuboo ra haya ga kaa ka hun. Agay hunday ngi zaayanoo si tee ya ne, i zaa ay dogoo ra.»

⁷ Zamanoo din Izirayel gandaa ra ngi alaadaa ti nda boro ga baa nga ma hayayaŋ yeeti boro foo maŋoo ga, wala ka huga nda hayayaŋ cere se, affoo mma nga taami cala faa kaa k'a noo affaa se. Woo no ma cebe kaŋ waafakay tee. ⁸ Woo se waatoo kaŋ Rutti boro maanaa nee Bowazu ma huga nda faaroo, kul a na nga taami cala faa kaa k'a noo Bowazu se.

⁹ Woo banda ga, Bowazu nee koyraa alwakiiley nda borey kul kaŋ goo no se: «Hõ war ga seede kaŋ ay duu Nawomi ga Elimelek hayey kul kaŋ goo Kiliyoŋ nda Mahiloŋ maŋey ga. ¹⁰ Faaroo zaayanoo banda ga, Rutti kaŋ ti Mowab boro kaŋ Mahiloŋ buu k'a naŋ, ay g'a sanbu hiijay se. Takaa woo ra faaroo ga cindi bukaa borey maŋey ga. De mo ize kaŋ Rutti n'a hay ga tee Mahiloŋ tubukaw, hala bukaa maŋoo masi dere armye ra nda gandaa ra. War kul ga seede hõ.» ¹¹ Alwakiiley kaŋ cindi no din nda alžamaa kul tuuru Bowazu se ka nee: «Ir ga seede. Ir g'a ŋaaray Abadantaa ga, a ma albarka daŋ woyoo ra kaŋ ni ne k'a zaa. A ma tee Rašel nda Leya cine kaŋyaŋ ti Izirayel hugu-izey kul ŋaa! Ni almaanoo ma boobo koyra-izoo ra kaŋ se i ga nee Efrata. De Abadantaa ma ni maŋoo mo jer Betelehem koyraa ra. ¹² Abadantaa ma ni noo ize boobo woyoo woo ga, hala ni hugoo ma beeri ka tee Peres kaŋ ti Žuda nda Tamar iz'aroo, wanoo cine.»

Bowazu hiiji Rutti; Obed hayyanoo

¹³ Bowazu na Rutti hiiji. Abadantaa doonandi Rutti se, a tee boro hinka. A duu nga boŋ, a duu iz'aru. ¹⁴ Waatoo kaŋ woo tee Betelehem woyey nee Nawomi se: «Albarka ma bara Abadantaa se kaŋ na ni noo talfikaw hõ. Irkoy ma ni haamaa noo maa Izirayel gandaa ra. ¹⁵ Zankaa woo ga ni hunaroo noo addalil. A ga ni faaba ni ženyanoo ra, zama ni nzura woyoo kaŋ ga hanse ka baa ni ka duu ma ne izoo woo. Ni nzuraa woo bisa ma ne iz'aru boro iyye.» ¹⁶ Nawomi na zankaa taanaa zaa nga gandoo ra. Nga no ka zankaa biiri. ¹⁷ Nawomi taalamma woyey, nongoo kul ra i nee cere se: «War ga bay kaŋ Nawomi duu iz'aru.» De i na zankaa maŋoo daŋ Obed. Waatoo kaŋ Obed beeri, a duu iz'aru kaŋ a na maŋoo daŋ Yišay. Yišay woo, nga ti Dawda baaba.

Dawda kaagey

¹⁸ Kaagey kaŋ ga Dawda hun maŋey ti wey, k'a zaa za Peres ga. Peres ti Hesroŋ baaba; ¹⁹ Hesroŋ ti Ram baaba; Ram ti Aminadab baaba; ²⁰ Aminadab ti Nahišoŋ baaba; Nahišoŋ ti Salmuni baaba; ²¹ Salmuni ti Bowazu baaba; Bowazu ti Obed baaba; ²² Obed ti Yišay baaba; Yišay ti Dawda baaba.

SAMIYEL 1na

Citaaboo fahamandiroo

Elkana nda nga wande hinkaa fillaa

1 Aru foo bay ka bara Ramatayim-Sofim, Efrayim tondi hondey ra, maanoo ti Elkana. Baaboo maanoo ti Yeroham, Yeroham baaba maanoo ti Elihu, Elihu baaba maanoo ti Tohu, Tohu baaba maanoo ti Suf, Efrayim boro no. ²Wande hinka bara Elkana se, afoo maanoo ti Anna, ihinkantoo maanoo ti Penina. Penina goo nda zankayan, amma Anna sii nda zanka. ³Jiiri kul, Elkana ga hun nga koyraa ra ka žigi ka koy Silo koyraa ra ka sujudu Abadantaa, Adunakoyoo se ka sargari kaa a se. No din ra Eli iz'aru hinkaa Hofni nda Pinehas kanjan ti Abadantaa *sargari juwalkey* goo. ⁴Han kanj Elkana ga nga sargaroo kaa, a ga nga wandoo Penina nda nga iz'arey nda nga ize woyey kul noo sargaroo hamoo ra. ⁵Amma a ga Anna noo hamoo nongu cere-cerante, zama a ga baa Anna, ba kanj se Abadantaa n'a tee woy gun. ⁶Wacoo si fay nda k'a dorandi, zama Abadantaa n'a tee woy gun. ⁷Jiiri ka kaa jiiri, takaa woo no a g'a tee, waati kul kanj Anna žigi ka koy Abadantaa *hugoo* do kanj goo Silo, Penina g'a dorandi nda taka follokaa. Anna ga hēe, a si ŋaa. ⁸Elkana, nga kurpoo ga nee a se: «Anna, macin se n'ga hēe? Macin se n'si ŋaa? Macin se ni binoo ga maray? Ya nka mana bisa ma ne iz'aru woy (10) wala?»

Irkoy na Anna noo iz'aru

⁹Waato kanj i ŋaa, i hanj ka ben Silo koyraa ra, Anna tun. A na *sargari juwalkaa* Eli gar a ga goro šeezi boŋ Irkoy hugoo ganboo jere. ¹⁰Anna goo binemarayyan ra, a ga Abadantaa ŋaaray, a ga hēe ka munday beeriyan doori. ¹¹A na meefur zaa Abadantaa se, a nee: «Abadantaa, Adunakoyoo, nda ni yadda ka ni koŋŋaa binemarayyanoo guna, nda ni hongaa agay, mana dirŋa agay kanj ti ni koŋŋaa, nda n'na ni koŋŋaa noo hayyan kanj ti aru, ay g'a noo Abadantaa se nga aloomuroo kul ra, šiini si zuru boŋoo ra.» ¹²Kanj a gay a ga ŋaaray Abadantaa jine, Eli ga miŋoo koroši. ¹³Anna ga šelaŋ nga binoo ra, miŋoo de no ma puuti, amma boro si maa jindoo se. Eli miile kanj a nka suu. ¹⁴Eli nee Anna se: «Hala waati foo no n'ga cindi ka suu? Koy nongu tana ra hala waati kanj suuyanoo ben!» ¹⁵Anna nee a se: «Kalaa, ay koyoo, ay man'ti kala woy kanj binoo ga maray, ay mana *alaneb* hari mooro hanj, ay

mana harifutu hanj. Abadantaa ga ay g'ay misoo hēe.

¹⁶Masi agay ni koŋŋaa dii woy attabiya futukoyni, ay huzun beerey nda ay binemarayyanoo no ma kate ya šelaŋ hala sohō.» ¹⁷Eli nee: «Koy nda baani. Yala Izirayel Koyoo ma ni noo woo kanj n'n'a ŋaaray a ga.» ¹⁸Anna nee: «Ay man'ti kala ni koŋŋaa, yala ma alhormo tee ya ne.» Woo banda ga, a koy. A ŋaa, nga ndumoo feeri.

¹⁹Elkana nda nga hugoo borey biya ka tun, i sujudu Abadantaa jine, woo banda ga, i willi ngi do Rama. Elkana marga nda nga wandoo Anna, Abadantaa hongu Anna. ²⁰Jiiroo benantaa ga, Anna tee boro hinka. A na iz'aru danj adunna ra, a na maanoo danj Samiyel †. A nee: «Abadantaa ga ay n'a ŋaaray.»

Anna na nga iz'aroo noo Abadantaa se

²¹Woo banda ga, Anna kurpoo Elkana žigi ka koy koyraa ra, nga nda nga hugoo borey ka koy jiiri kul sargaroo kaa Abadantaa se nda ka meefuroo kaa.

²²Amma Anna mana koy, zama a nka nee nga kurpoo se: «Waati kanj zankaa hun waa, ay ga koy nda a k'a cebe Abadantaa se, a ga cindi no din hala abada.»

²³Elkana nga kurpoo nee a se: «Tee woo kanj kan ma ne, cindi ne hala m'a kaa waa. Yala Abadantaa ma hayaa tee kanj a n'a har.» Woo ga, woyoo cindi. A na nga izoo naanandi hala a hun waa.

²⁴Waato kanj a n'a kaa waa, a n'a ka žigi ka koy Abadantaa *hugoo* do Silo nga bande nda haw yaaru jiiri hinza ize, nda farin kilo waranza (30), nda hunbar foo *alaneb* hari mooro. A n'a ka koy, woo kul gar kanj zankaaroo ga kacca. ²⁵I na haw yaaroo koosu sargari, a koy nda zankaaroo Eli do. ²⁶Anna nee Eli se: «Alhanan, ay koyoo! Ay ga žee nda ni hundoo, agay ti woyoo din kanj cindi ka kay ne ni bande ka Abadantaa ŋaaray. ²⁷Zankaaroo woo no ay cindi k'a ŋaaray Abadantaa ga, Abadantaa n'ay noo woo kanj ay n'a wiri a ga. ²⁸Woo maaganda se agay da mo g'a noo Abadantaa se. Nga aloomuroo kul ra a ma tee Abadantaa wane.» Woo ga, i sujudu no din Abadantaa jine.

† Ebere hantumoo ra, «Samiyel» nda «ka ŋaaray» kalimawey ga baa ka hima.

Anna na albarka daɗ Irkoy se

2 Anna na Irkoy ɗaaray, a nee:
 «Ay binoo ga too nda ɗaali Abadantaa sabbu se, Abadantaa na albarka daɗ ay ra, ay mijoo feeri ay iberey ga, zama ay ga ɗaali nda ni hallasiroo.
 2 Boro kul si too Abadantaa henanyan. Koy sii no ni banda ga. Tondi sii no sanda ir Koyoo.
 3 Wa fay nda bolsay ŝenni, fooma ŝenni kul masi hun war mijey ra. Zama Abadantaa man'ti kala Koy kaɗ ga haya kul bay, nga no ma teegoyey kul neeŝi.
 4 Wongaarey birawey kayri, borey kaɗ ga yalaafu duu gaabi.
 5 Borey kaɗ kungu ga goy ka ɗaayan ceeci, amma borey kaɗ heray kungu. Woy gunoo ga hay cee iyey, woyoo kaɗ ga duu hayyan ga hun hayyan.
 6 Abadantaa no ma kate boro ma buu, nga no ma hu-nandi, a ga boro zumandi alaaharaa, a ga boro ŝigandi ka hun no din.
 7 Abadantaa no ma boro tee talka, nga no ma boro tee almankoyini. Nga no ma boro kaynandi, nga no ma boro beerandi.
 8 Yalaafantey kaɗ goo kusaa ra, a g'i tunandi, a ga talkaa jer k'a kaa ŝiiboo ra k'a gorandi boɗkoyney bande.
 A g'i noo i ma kokoy fuula darŝante tubu. Zama Abadantaa wane nda laboo ganjey, ngi ga a na aduɗɗa gorandi.
 9 A ga nga laadirantey dira takawey hawgay. Amma boro laaley ga derandi kubaa ra, zama boro si zaame nda gaabi.
 10 Borey kaɗ ga yenje wiri Abadantaa ga, ga tutubandi, a ga jinjin zumandi i ga ka hun beenaa ra. Abadantaa ga laboo kul ciiti. A ga gaabi noo nga kokoyoo se, a ga albarka daɗ bora ra kaɗ a n'a yon.»
 11 Woo banda ga, Elkana willi ka koy nga do Rama koyraa ra. Haya kaɗ ti zankaaroo, a goo *sargari juwalkaa* Eli jere ka alhaadimay Abadantaa se.

Eli iz'arey goy futaa

12 Eli iz'arey man'ti kala attabiya futukoyniyan, i si Abadantaa beerandi. 13 *Sargari juwalkawyan* no, hayaa kaɗ i ga doonay k'a tee jamaa se ne: waati kul kaɗ boro na sargari kaa, sargari juwalkaa goykaw-izoo ga kaa waati kaɗ i ga hamoo hina. Furŝeti beeri kaɗ goo nda mee hinza goo a kone, 14 a g'a zoko jinaa ra, wala barmaa, wala kusoo, wala taasaa ra, haya kul kaɗ furŝetoo duu a, sargari juwalkaa g'a zaa nga boɗ se.

Takaa woo no a g'a tee Izirayel borey kul se kaɗ ga kaa no din Silo koyraa ra.

15 Za maanoo mana dullandi, sargari juwalkaa goykaw-izoo ga kaa, a ga nee bora kaɗ ga sargaroo kaa se: «Sargari juwalkaa noo ham kaɗ ga koy tonandi, a si yadda ma nga noo ham ninante, igani de no a ga yadda k'a taa.» 16 Nda aroo nee a se: «Naɗ ir ma maanoo dullandi jina, woo banda ga, ma haya zaa kaɗ n'baa.» Goykaw-izoo ga nee: «Abada, a noo ya ne sohoda, nda man'ti woo, ay g'a zaa nda gaabi.» 17 Aru-soogey wey zunuboo hanse ka beeri Abadantaa jine, zama i mma Abadantaa sargaroo kaynandi.

Samiyel ga goy Abadantaa se Silo koyraa ra

18 Samiyel ga goy Abadantaa jine. Zanka no, *lenbeene kaayi-ize* goo a ga.
 19 Jiiri ka kaa jiiri, Samiyel ɗaa ga darbay-ize tee ka kate a Samiyel se waati kaɗ nga nda nga kurɗoo ga ŝigi ka koy Silo koyraa ra ka jiiri kul sargaroo kaa. 20 Eli gaara Elkana nda nga wandoo se, a nee: «Yala Abadantaa ma ni noo woyoo woo ga hayyan ka yee zankaa dogoo ra kaɗ a n'a wiri Abadantaa ga, a yee k'a noo Abadantaa se.» Woo banda ga, i yee ngi do. 21 Abadantaa mana dirɗa Anna, a tee boro hinka, a na iz'aru hinza nda ize woy hinka daɗ aduɗɗa ra. Samiyel ga tonton ka beeri Abadantaa moyey cire.

Eli citi nga iz'arey ga

22 Eli hanse ka ŝen, a maa hayaa kul kaɗ nga iz'arey g'a tee Izirayel kul se, a maa mo kaɗ i mma kani nda woyey kaɗ ga kaa ka ngi goyoo tee cere kubayyan hukuumoo mijoo ga. 23 Eli nee nga izey se: «Macin se war ga hayey wey dumey tee? Ay ga maa war goy laaley jamaa kul mijoo ra. 24 Kalaa, ay izey, hayaa kaɗ ay ga maa a ga harandi Abadantaa jamaa ra si boori. 25 Nda boro na zunubu tee boro ga, Irkoy no ma ciiti a se, amma nda boro na zunubu tee Abadantaa ga, may no ma kay a se?» I mana hanjajer ngi baaba se, zama Abadantaa mma baa nga m'i wii. 26 Arusoogaa Samiyel ga koy jine ka tonton ka beeri. Nga takaa ga kan Abadantaa se, a ga kan adamizey se.

Abadantaa kaŝeta Eli ga

27 Irkoy boro foo kaa Eli do ka nee a se: «Hayaa ne kaɗ Abadantaa n'a har: «Ay man'ay boɗ cebe kaaray ni baaba hugoo se waatoo kaɗ i goo Misira Firawuuna hugoo ra wala? 28 Ay n'a suuba Izirayel alkabiilawey kul ra a ma tee ya ne *sargari juwalkaw*, a ma sargari kaa ay sargari tonadogoo ga, a ma dugu dullandi, a ma *beene kaayi-izoo* daɗ ay jine. Ay na ni baaba hugoo noo Izirayel borey *sargari tonantey* kul. 29 Macin se war g'ay sargarey nda ay nooyaney tee yaada kaɗ ay yaa-mar war m'i kaa ay gorodogoo ra? N'ga ni izey beeran-

† «Kalaa, ay izey, hayaa kaɗ ay ga maa a ga harandi Abadantaa jamaa ra si boori», hantum fooyan ga nee «Kalaa, ay izey, hayaa kaɗ ay ga maa a ga harandi si boori. War ga Abadantaa jamaa tusa zunubu ra».

di ka bisa agay hala nongu kaŋ ra war ga sargaroo kaŋ Izirayel, ay jamaa g'i kaa nga nongu henney ka war boŋ naasandi.»³⁰ Woo maaganda se agay Abadantaa, Izirayel Koyoo ka ŧelanŋ ka nee: «Ya nka kayandi kaŋ ni hugoo borey nda ni baaba hugoo ga cindi ay sargari juwalkawtaraa ra hala abada.» Amma sohō agay Abadantaa ka ŧelanŋ ka nee: «A ben. Zama borey kaŋ g'ay beerandi, ay g'i beerandi, wey kaŋ g'ay kaynandi ga kaynandi.»³¹ Nga ne, hanyarŋ ga kaa kaŋ ra ay ga ni gaaboo nda ni baaba hugoo gaaboo kayri. Boro ŧeena si yee ka bara ni hugoo ra.»³² N'ga duu nkuway ay gorodogoo ra, haya henney kul kaŋ ga teendi Izirayel gamoo ra. Abada boro ŧeena si yee ka bara ni hugoo ra.»³³ Amma ay ga ni boro daŋ sargari tonadogoo goyoo ra ka ni farandi nda canseyan nda ka ni binoo ŋaa. Boro kul kaŋ ga hayandi ni hugoo ra ga buu a mana ŧen.

³⁴ Woo kaŋ ay g'a tee Hofni nda Pinehas se ga tee ma ne tammaasa, ni iz'aru hinkaa, ngi boro hinkaa kul ga buu zaari follokaa ra.»³⁵ Ay ga sargari juwalkaw laadirante tunandi, a ga goy nda woo kaŋ ay binoo nda ay hundoo ga bag'a, woo se ay ga albarka daŋ nga hugoo borey ra waati kul nga hayroo ga tee sargari juwalkaw. A ga dira waati kul kokoyoo kaŋ ay n'a yon jine.»³⁶ Boro kul kaŋ cindi ni hugoo ra ga kaa ka gunguma a jine hala nga ma duu nzorfu tamma foo nda takula, a ga nee: «Ay g'a wiri ni ga, m'ay daŋ sargari juwalyan goy foo ra hala ya duu haya kaŋ ay g'a ŋaa.»»

Irkoy ŧelanŋ Samiyel se

3 Arusoogaa Samiyel ga goy Abadantaa se Eli jere. Alwaatoo din Abadantaa si hanse ka ŧelanŋ borey do, bangayyaney si boobo.»² Waati follokaa ra, Eli goo ma kani nga dogoo ra, moo gunaa sintin ka kuma, a si hin ka dii koyne.»³ Woo gar Irkoy fitillaa † mana buu jina, Samiyel goo ma kani Abadantaa *hugoo* kaŋ ra Irkoy sundukoo goo.»⁴ Abadantaa na Samiyel cee. Samiyel zaabi ka nee: «Agay ne.»⁵ A zuru ka koy Eli do ka nee a se: «Agay ne, ni nka ciya ya ne.» Eli nee: «Ya na ni cee, yee ka koy kani.» A koy kani.

⁶ Abadantaa yee koyne ka ciya ka nee: «Samiyel!» Samiyel tun a koy Eli do ka nee: «Agay ne, ni nka ciya ya ne.» Eli nee: «Ya na ni cee, ay izoo, yee ka koy kani.»⁷ Samiyel mana Abadantaa bay jina, Abadantaa ŧennoo mana bangay a se jina.

⁸ Abadantaa yee koyne ka ciya ka nee: «Samiyel!» Woo ti cee hinzantoo. A tun ka koy Eli do ka nee a se: «Agay ne, ni nka ciya ya ne.» Woo ga, Eli faham kaŋ Abadantaa no ma ciya arusoogaa se.»⁹ Eli nee Samiyel se: «Koy kani, nda a ciya ma ne kul ma nee: «ŧelanŋ Abadantaa, agay, ni tamoo ga haŋajer.»» Samiyel koy kani nga dogoo ra.

¹⁰ Abadantaa kaa ka kay no din. A ciya sanda taka ŧeena, a ciya ka nee: «Samiyel, Samiyel!» Samiyel zaabi ka nee: «ŧelanŋ, agay, ni tamoo ga haŋajer.»¹¹ Woo ga, Abadantaa nee Samiyel se: «Nga ne, ay ga haya foo tee Izirayel ra, boro kul kaŋ maar'a ga kayfi.»

† Fattaroo 27.20-21.

¹² Hanoo din, hayaa kul kaŋ ay n'a har Eli hugoo ga, za sintinoo hala benantaa ga, ay g'a tabatandi a ga.»¹³ Ay g'a bayrandi kaŋ ay ga nga hugoo ciiti hala abada, ay g'a tee layboo maaganda, zama a bay kaŋ nga iz'arey na Irkoy kaynandi, amma a mana citi i ga.»¹⁴ Woo maaganda se haya kaŋ ti Eli hugoo, abada haya kul si Eli borey zunuboo tuusu, a ma tee sargari wala nooyan.»

¹⁵ Samiyel cindi a ga kani hala suba, woo banda ga, a na Abadantaa hugoo miŋey feeri. Samiyel hunbur ka bangayyanoo har Eli se.»¹⁶ Amma Eli na Samiyel cee, a nee: «Samiyel, ay iz'aroo.» Samiyel nee a se: «Agay ne.»¹⁷ Eli nee: «Macin ti ŧennoo kaŋ a n'a har ma ne? Ay g'a wiri ni ga, masi haya kul tugu ay ga. Irkoy ma goy goy ni ga nda n'na haya foo tugu ay ga ŧenney kaŋ a n'i har ma ne ra.»¹⁸ Woo ga, Samiyel na ŧenney kul filla a se, a mana haya kul tugu a ga. Eli nee: «Abadantaa no, a ma tee woo kaŋ kan a se.»

¹⁹ Samiyel ga tonton ka beeri, Abadantaa goo a bande. ŧenney kul kaŋ Samiyel n'i har, Abadantaa mana naŋ ba affoo ma goro kaŋ mana tee.»²⁰ Takaa woo ra Izirayel gandaa kul, za Dan hala Ber-ŧeba bay kaŋ cimi no, Samiyel nka tee Abadantaa annabi.

²¹ Abadantaa koy a ga ka nga boŋ cebe Silo koyraa ra. Abadantaa ŧenney ra a na nga boŋ bangandi Samiyel se Silo.

Filisti borey hin Izirayel borey

4 Samiyel ga Abadantaa ŧennoo ka too Izirayel kul do. Han foo Izirayel borey fatta ka Filisti borey wongu. I na ngi kaloo gorandi Eben-Ezer koyraa ra, Filisti borey na ngi kaloo gorandi Afek koyraa ra.»² Filisti borey na wongu soolu ka kay ka Izirayel kubay, wongoo beeri. Filisti borey na Izirayel borey kar, i na aru zenber taaci (4.000) cine kar jamaa ra wongoo farroo ra.»³ Jamaa yee kate kaloo ra, Izirayel boro beerey nee: «Macin se Abadantaa yadda Filisti borey m'ir kar? Ir ma koy Silo ka Abadantaa *amaanaa* sundukoo zaa a ma kaa ir gamey ra k'ir hallasi ir iberey kabey ra.»⁴ Jamaa na boroyarŋ sanba Silo, i kate Abadantaa, Aduŋnakoyoo kaŋ ga goro almalaykayanŋ kaŋ se i ga nee ŧeribey boŋ amaanaa sundukoo ga. Hofni nda Pinehas, Eli iz'aru hinkaa goo no din nda Irkoy amaanaa sundukoo.»⁵ Waatoo kaŋ Abadantaa amaanaa sundukoo kaa kaloo ra, Izirayel kul yafarhā ka hoolo beeri tee, laboo jijiri.

⁶ Filisti borey maa yafarhāa hoolaa, i nee: «Macin ti hoolo beeroo woo Eberewey kaloo ra?» Woo ra i bay kaŋ Abadantaa sundukoo kaa kaloo ra.»⁷ Filisti borey hunbur, i nee: «Irkoy kaa kaloo ra! Woo ti ir bone. Woo cine mana bay ka tee.»⁸ Woo ti ir bone! May no m'ir kaa koy gaabantaa woo kaboo ra? Koyoo woo no ka Misira borey kar nda balaawu dumi kul saajoo ra.»⁹ Filisti borey, wa albarka daŋ war boŋ ra, war ma tee aruyanŋ, war masi koy huru Eberewey cire takaa kaŋ nda i bay ka huru war cire. Wa tee aruyanŋ, war ma wongu.»

¹⁰ Filisti borey na wongoo feeri, i na Izirayel kar. Izirayel boro foo kul zuru ka koy nga hugoo do. Mursaa hanse ka beeri, Izirayel wongu-ize boro zenber waranza

(30.000) cee dirakaw buu. ¹¹ Irkoy sundukoo zandi, Hofni nda Pinehas, Eli iz'aru hinkaa buu.

Eli nda nga iz'aroo wandoo buuyanoo

¹² Benžamenj aru foo zuru ka hun wongoo ra ka kaa Silo zaari follokaa ra, bankaarawey kottu, boŋoo kul ti labu. ¹³ Waatoo kaŋ a too kate, nga ne, Eli goo ma goro nga šeezoo ga fondaa jesoo ga ka hawgay, zama binoo goo ma jijiri Irkoy sundukoo se. Kaŋ aroo too kate a na alhabaroo har koyraa ra, koyraa kul kaati. ¹⁴ Waatoo kaŋ Eli maa kaatoo, a nee: «Macin ti hoolaa woo?» Aroo cahã ka kaa ka alhabaroo har Eli se. ¹⁵ Eli goo nda jiiri woyyagga cindi yaaha (98), moyey mma bakam, a si hin ka dii. ¹⁶ Aroo nee Eli se: «Wongoo do ay hun, agay, ya nka zuru ka hun wongoo ra hõ.» Eli nee: «Macin ka tee, ay izoo?» ¹⁷ Alhabar teekaa zaabi ka nee: «Izirayel zuru Filisti borey jine, mursay beeri tee jamaa ra, ba Hofni nda Pinehas, ni iz'aru hinkaa buu, de Irkoy sundukoo zandi.» ¹⁸ Za a na Irkoy sundukoo har, Eli kaŋ, nga šeezoo bere koyraa miŋoo jere, jindebandaa kayri, a buu, zama aru žeena no, de mo a ga tiŋ. A tee alkaali jiiri woytaaci (40) Izirayel ra.

¹⁹ Eli nzura woyoo, Pinehas wandoo ga tee alhaamidu. A ga baa ka hay. Waatoo kaŋ a maa alhabaroo kaŋ Irkoy sundukoo zandi, kaŋ nzuraa nda nga kurŋoo buu, a sonbu, a hay, zama hayyan kuuboo n'a dii. ²⁰ Kaŋ a ga baa ka buu, woyey kaŋ goo jeroo ga nee a se: «Masi hunbur, iz'aru no n'n'a hay.» Amma a mana tuuru, a mana kula. ²¹ Woyoo na zankaa maanoo daŋ Ikabod (maanaa «man daržaa?»), a nee: «Daržaa hun Izirayel ra.» A na woo har, zama Irkoy sundukoo zandi, nga nzuraa nda nga kurŋoo buu. ²² A nee: «Daržaa hun Izirayel ra, zama Abadantaa sundukoo zandi.»

Irkoy sundukoo koy Filisti borey do

⁵ Filisti borey na Irkoy sundukoo zaa Eben-Ezer koyraa ra k'a koy nda a Ašdod koyraa ra. ² Filisti borey na Irkoy sundukoo zaa, i n'a ka koy tooroo kaŋ se i ga nee Dagoŋ, hugoo ra, i n'a jisi Dagoŋ jere. ³ Subaa ra, Ašdod borey biya ka tun, nga ne, Dagoŋ kaŋ laboo ra nga ndumoo ga Abadantaa sundukoo jine. I na Dagoŋ dii k'a daŋ nga dogoo ra. ⁴ Subaa ra, i biya ka tun, nga ne, Dagoŋ kaŋ nga ndumoo ga laboo ra Abadantaa sundukoo jine. Dagoŋ boŋoo nda kabe hinkaa ga fura, i hun a ga, i goo hugoo jindoo ra, haya kul mana cindi a ra kala kunturoo. ⁵ Woo se Dagoŋ *sargari juwalkey* nda borey kul kaŋ ga huru Dagoŋ hugoo ra Ašdod si hugoo jindoo taama hala hõ.

⁶ Woo banda ga, Abadantaa kaboo hanse ka goy goy Ašdod borey ga, a n'i torro. A na Ašdod nda nga laamaa kar nda futtayanj. ⁷ Kaŋ Ašdod borey dii kaŋ takaa woo no, i nee: «Izirayel Koyoo sundukoo si cindi ir do, zama a goo ma goy goy ir ga, ir nda Dagoŋ ir koyoo.»

⁸ Ašdod borey donto ka ciya Filisti borey boŋkoyney kul se k'i marga ngi jere. Filisti borey boŋkoyney nee: «Macin no ir g'a tee Izirayel Koyoo sundukoo se?» I

nee: «Izirayel Koyoo sundukoo ma koy Gat.» I na Izirayel Koyoo sundukoo ka koy no din. ⁹ Waatoo kaŋ i n'a bere no din ka ben, Abadantaa kaboo na goy goy koyraa ga, lakkaltunay beeri tee, a na koyraa borey kar, za ikaccaa hala iberoo. Futta fatta i ga. ¹⁰ Woo ga, i na Irkoy sundukoo sanba Ekroŋ. Waatoo kaŋ Irkoy sundukoo huru Ekroŋ, Ekroŋ borey kaati ka nee: «I kate ir do Izirayel Koyoo sundukoo k'ir wii, ir nda ir jamaa.»

¹¹ I donto ka ciya ka Filisti borey boŋkoyney kul se k'i marga. I nee: «Wa Izirayel Koyoo sundukoo ka hun ne. A ma willi nga nongoo ra, a masi kaa k'ir wii, ir nda ir jamaa.» Zama koyraa kul ra buuyan lakkaltunay tee, Irkoy kaboo hanse ka goy goy i ga. ¹² Borey kaŋ mana buu, futta fatta i ga, koyraa kaatiroo žigi hala beenaa ra.

Filisti borey na Abadantaa sundukoo willi Izirayel

⁶ Abadantaa sundukoo na handu iyee tee Filisti borey gandaa ra. ² Woo banda ga, Filisti borey na *sargari juwalkey* nda gunandikey cee, i nee: «Macin no ir ga hima k'a tee Abadantaa sundukoo se? Wa takaa har ir se kaŋ nda ir g'a sanba nga dogoo ra.» ³ I nee: «Nda war ga Irkoy sundukoo yeeti Izirayel, war mas'a yeeti kabe koonu, war ga hima ka *toone sargari* kaa a ga, woo ra war ga duu baani, de war ga bay haya kaŋ se Irkoy kaboo si hibi ir ga.»

⁴ Filisti borey nee: «Toone sargari dumi foo no ir ga hima k'a kaa a se?» Gunandikey nee: «Wura futta guu, nda wura nceŋ guu no war ga hima k'i kaa, ka sawa nda Filisti borey boŋkoyney hinnaa, zama bone follokaa ka zunbu war kul nda war boŋkoyney boŋ. ⁵ Wa war futtawey nda nceŋey kaŋ ga war gandaa hasara assuura tee, war ma Izirayel Koyoo beerandi, a ga hin ka tee a ma kaa war se hottaa ra, war, nda war koyey, nda war gandaa. ⁶ Macin se war ga war biney šendandi sanda takaa kaŋ nda Misira nda Firawuuna na ngi biney šendandi? Waatoo kaŋ Irkoy goy goy i ga, i mana Izirayel borey naŋ i ma koy wala? Nda cimi i koy. ⁷ Sohõ wa torka taji ful tee, war ma haw hinka kaŋ ga naanandi zaa kaŋyanj ga *tiŋay-zaa-bundu* mana bay ka huru. War ma hawey daŋ torkaa ga, war ma haw-izey kaŋ goo i bande ka koy hugey. ⁸ War ma Abadantaa sundukoo zaa k'a daŋ torkaa ga, war ma wura jinawey kaŋ war g'i kaa toone sargari daŋ bata ra jeroo ga, woo banda ga, war m'a sanba k'a naŋ a ma koy. ⁹ Woo ra war ga kaa ka dii, nda a žigi ka koy nda nga hirroo fondaa, Bet-Šemeš koyraa here, Abadantaa no ka kate ir ga bone beeroo woo. Nda man'ti woo, ir ga bay kaŋ man'ti nga kaboo k'ir kar, haya no kaŋ nka tun de ka tee ir ga.» ¹⁰ Borey n'a tee nda takaa din da. I na haw hinka kaŋ ga naanandi dii k'i daŋ torka ga ka ngi izey daabu hugey do. ¹¹ I na Abadantaa sundukoo daŋ torkaa ga nda bataa kaŋ ra wura nceŋey, nda ngi futta assuurawey goo.

¹² Hawey šerre tuy Bet-Šemeš fondaa ra, i na fondo follokaa dii i ga booro, i mana šiiri kabe henna here wala kabe waawa here. Filisti borey boŋkoyney hanga

ey hala Bet-Šemeš hirroo ga. ¹³ Bet-Šemeš borey goo ma alkama hegay gooroo ra kaŋ i na ngi boŋey jer, i dii sundukoo, nga diyanoo tee i se naali. ¹⁴ Torkaa too Žozuwe, Bet-Šemeš boraa faaroo ra, a kay. Tondi beeri foo goo no din. I na torkaa bundey kayri-kayri ka haway kaa *sargari kukurante* Abadantaa se.

¹⁵ Lewi borey na Abadantaa sundukoo zumandi, nda bataa kaŋ goo a bande kaŋ ra wura jinawey goo, i n'i jisi tondi beeroo boŋ. Hanoo din, Bet-Šemeš borey na sargari kukuranteyaŋ nda sargariyaŋ kaa Abadantaa se. ¹⁶ Kaŋ Filisti borey boŋkoyni guwaa dii woo, i willi Ekroŋ zaaroo din da.

¹⁷ Futtawey kaŋ Filisti borey n'i tee nda wura k'i kaa toŋe sargari Abadantaa se takaa ne: i na affoo kaa Ašdod koyraa se, affoo Gaaza koyraa se, affoo Aškeloŋ koyraa se, affoo Gat koyraa se, affoo Ekroŋ koyraa se.

¹⁸ I na nceŋyaŋ mo noo Filisti borey koyraa foo kul maapoo ga, koyrawey man'ti kala boŋkoyni guwaa wane, za koyraa kaŋ goo nda cete hala koyra kanboo kaŋ sii nda cete hala tondi beeroo kaŋ boŋ i na Abadantaa sundukoo jisi. Tondi no kaŋ goo no hala hō Žozuwe faaroo ra Bet-Šemeš.

¹⁹ Abadantaa na Bet-Šemeš borey kar, zama i na Abadantaa sundukoo gundoo guna. A na aru woyye (70) kar jamaa boro zenber woyguwaa (50.000) ra. Jamaa na beray gorandi, zama Abadantaa na bone beeri k'i kar. ²⁰ Bet-Šemeš borey nee: «May no ma hin ka kay Abadantaa, Koy henanantaa woo jine? Ir ma sundukoo kaa ne ra ka koy nda man ra?» ²¹ I na dontokawyaŋ sanba Kiryat-Yarim borey do ka nee i se: «Filisti borey yee ka kate Abadantaa sundukoo, wa zunbu k'a ka žigi war do.»

⁷ Kiryat-Yarim koyraa arey kaa, i na Abadantaa sundukoo žigandi ka koy. I n'a ka koy Abinadab huggoo ra hondoo boŋ, i na nga iz'aroo Eleyazar daŋ jere ga Abadantaa sundukoo lakkalyanoo se.

Izirayel borey yee kate Irkoy ga

² Waati kuku teendi, jiiri waranka (20) za waatoo kaŋ Abadantaa sundukoo goo Kiryat-Yarim. Izirayel kul ga hēe Abadantaa bande. ³ Samiyel nee Izirayel hugoo kul se: «Nda war binoo kul nda war yee kate Abadantaa ga, wa koy waaney nda *Astarteyaŋ* kaa war game. Wa kayandi ka Abadantaa gana, nga hinne, a ga war kaa Filisti borey kabey ra.» ⁴ Izirayel borey fay nda *Balyaŋ* nda *Astarteyaŋ*, i na Abadantaa hinne gana. ⁵ Samiyel nee: «Wa Izirayel kul marga Mispa koyraa ra, ay ga Abadantaa ŋaaray war se.» ⁶ I marga Mispa, i na hari gur k'a doori Abadantaa jine. I meehaw hanoo din. No din ra i nee: «Ir na zunubu tee Abadantaa ga.» Samiyel tee alkaali Izirayel borey se Mispa.

Izirayel borey hin Filisti borey

⁷ Filisti borey maa kaŋ Izirayel borey marga Mispa koyraa ra, Filisti borey boŋkoyni žigi ka koy Izirayel gande. Izirayel borey maar'a, i hunbur Filisti borey. ⁸ Izirayel borey nee Samiyel se: «Masi fay nda ka kaati

ka Abadantaa, ir Koyoo cee ir se hala a m'ir hallasi Filisti borey kabey ra.» ⁹ Samiyel na feeji-ize dii kaŋ ga nan, a na nga kul kaa *sargari kukurante* Abadantaa se. A kaati ka Abadantaa cee Izirayel maaganda, Abadantaa n'a zaabi. ¹⁰ Waatoo kaŋ Samiyel goo ma sargari kukurantaa kaa, Filisti borey man ka kaa ka Izirayel wongu. Hanoo din, Abadantaa na jinjiŋ beeri hēenandi beene Filisti borey ga, i zalba. Izirayel n'i kar. ¹¹ Izirayel arey fatta Mispa, i na Filisti borey gaaray k'i kar hala Bet-Kar se ganda. ¹² Samiyel na tondi zaa k'a jisi Mispa nda Šen † gamoo ra, a na tondoo maapoo daŋ Eben-Ezer (maanaa «faabayan tondoo»). A nee: «Ka kaa ka too hala ne Abadantaa k'ir faaba.»

¹³ Takaa woo nda Filisti borey kayna, i mana yee ka kaa Izirayel laboo ga. Abadantaa kaboo na Filisti borey torro Samiyel waatoo kul ra. ¹⁴ Koyrawey kaŋ Filisti borey n'i taa Izirayel kone yee Izirayel ga, za Ekroŋ hala Gat, ngi nda ngi hawsawey, Izirayel n'i kaa Filisti borey kabey ra. Alaafiya huru Izirayel nda Amor borey game.

¹⁵ Samiyel tee alkaali Izirayel nga hunaroo kul ra. ¹⁶ Jiiri ka kaa jiiri, a ga koy windi Betel, nda Gilgal, nda Mispa. Nga ti Izirayel alkaaloo nongey wey kul ra. ¹⁷ Woo banda ga, a ga yee kate Rama kaŋ ra nga hugoo goo. No din mo ra nga no ma Izirayel ciiti. No din ra a na sargari tonadoo cin Abadantaa se.

Izirayel borey na kokoy wiri

⁸ Waatoo kaŋ Samiyel žen, a na nga iz'arey daŋ i ma tee alkaali Izirayel se. ² Nga ize jinaa maapoo ti Žowel, ihinkantoo maapoo ti Abiya. Alkaaliyaŋ no Ber-Šeba. ³ Samiyel iz'arey mana tee Samiyel. I ga baa haya, i ga sufuray taa, i ga ciiti šiirandi. ⁴ Izirayel boro beerey na cere marga, i koy Samiyel do Rama. ⁵ I nee a se: «Nga ne, ni žen, ni izey mana tee ni, sohō kokoy gorandi ir boŋ kaŋ ma tee ir alkaaloo sanda gandawey kul takaa.» ⁶ A mana kan Samiyel se kaŋ i nee: «Ir noo kokoy kaŋ ma tee ir alkaaloo.» Samiyel na Abadantaa ŋaaray. ⁷ Abadantaa nee Samiyel se: «Haya kul kaŋ jamaa n'a har ma ne, m'a tee. Man'ti ni no i wanji ni, agay no i wanji agay. I si baa ya tee kokoy ngi boŋ. ⁸ Sanda takaa kaŋ i n'a tee za hanoo kaŋ ay n'i fattandi Misira hala hō, k'ay fur ka koy koy tanayaŋ gana, takaa din da no i g'a tee ni mo se. ⁹ Sohō, haŋajer i se, amma haŋa žiibey kaa kaaray, m'i bayrandi alhakoo kaŋ kokoyoo kaŋ ga kaa k'i laama g'a may i ga.»

Alhakoo kaŋ kokoyoo g'a may Izirayel borey ga

¹⁰ Samiyel na Abadantaa ženney kul har jamaa se kaŋ ga kokoy ceci a ga. ¹¹ A nee: «Kokoyoo kaŋ ga war laama alhakey ne: a ga war iz'arey dii k'i daŋ wongu bari torkawey nda baryey goyey ra. I ga zuru nga kabe torkaa jine k'a gongu. ¹² A g'i tee wongu-ize zenber (1.000) se jineboro nda wongu-ize woyguu (50) se jineboro, a g'i daŋ i ma nga faarey beeri, i ma nga hegaa tee, i ma nga wongu jinayaŋ nda torka jinayaŋ hanse a se. ¹³ A ga war ize woyey dii k'i tee tu-

† Šen maanaa ti «hipoo».

raari hansekawyanj, nda hinakawyanj, nda takula hansekawyanj. ¹⁴ A ga war faari hennawey, nda war *alaneb* faarey, nda war *zaytunaney* taa, a g'i noo nga hinoo goykey se. ¹⁵ A ga war dumari-izey nda war alaneb faarey zamna woy kul affoo taa k'a noo nga goykaw maaney nda nga hinoo goykey se. ¹⁶ A ga war banney, nda war konney, nda arusooga henney, nda war farkey dii k'i ka nga goyey tee. ¹⁷ A ga war alman buunaa zamna woy kul affoo taa. Woo ga, war ga tee nga banney. ¹⁸ Hanoo din, war ga kaati kokoyoo kanj war g'a suuba maaganda, amma hanoo din, Abadantaa si tuuru war se.»

¹⁹ Jamaa wanji ka hanajer Samiyel se. I nee: «Kalaa, ir si kula, ir si baa kala kokoy ma goro ir bonj. ²⁰ Woo ra ir mo ga tee sanda gandawey kul takaa. Ir kokoyoo ga tee ir alkaaloo, a ga huru ir wongu-izey jine, a g'ir wongey juwal.» ²¹ Samiyel na hanajer jamaa šenney kul se, a na šenney ka too Abadantaa jine. ²² Abadantaa nee Samiyel se: «Hanajer i se, kokoy gorandi i ga.» Samiyel nee Izirayel borey se: «Boro foo kul ma willi ka koy nga koyraa ra.»

Sawul koy nga baaba farka woyey kanj dere ceeci

9 Benžamerj boro foo goo no, maano ti Kiš. Won-gaari no kanj goo nda maa. Baaboo maano ti Abiyel, Abiyel baaba maano ti Seror, Seror baaba maano ti Bekorat, Bekorat baaba maano ti Afiya, Benžamerj boro ize no. ² Kiš goo nda iz'aru kanj maano ti Sawul. Sooga no, a ga boori. Boro sii Izirayel borey ra kanj ga boori nda a. A kay nda jamaa kul, borey si kay a se kala jesej ga.

³ Kiš, Sawul baaba farka woyey dere. Kiš nee nga iz'aroo Sawul se: «Ma sooga goykey affoo zaa ni bande ka koy farkey ceeci.» ⁴ A na Efrayim tondi hondey dunbu ka bisa ka Šališa gandaa dunbu ka bisa bila a ma duu ey. I na Šalim gandaa dunbu ka bisa, amma i sii no. I na Benžamerj gandaa dunbu ka bisa bila nda i ma duu ey. ⁵ Waatoo kanj i too Suf gandaa ra, Sawul nee nga goykaa kanj goo a bande se: «Kaa, ir ma yee, ay baaba masi koy dirpa farkey k'ir alhuzunoo zaa.» ⁶ Goykaa nee: «Guna, koyraa woo, Irkoy boro foo goo a ra, borey g'a beerandi. Haya kul kanj a n'a har ga tee. Ir ma koy a do sohō da, a ga hin ka tee a ma fondaa har ir se kanj ir ga hima k'a zaa.» ⁷ Sawul nee nga goykaa se: «Aywa, nda ir koy a do, macin no ir ga koy nda a aroo se? Njaayan sii ir foolawey ra, haya kul sii ir kone kanj ir g'a noo Irkoy boraa se. Macin bara ir kone?»

⁸ Goykaa na Sawul zaabi koyne ka nee: «Ay goo nda nzorfu kaaray tamma zamna zamna taacaa affoo. Ay g'a noo Irkoy boraa se, a g'ir fondaa har ir se.»

⁹ Cee jinaa, Izirayel ra, boro kanj ga koy Irkoy ceeci a ma haya cebe nga se, boraa mma nee: «Ir ma koy gunandikaa do.» Zama boraa kanj se i ga nee annabi hō, nga se waatoo din i ga nee gunandikaw. ¹⁰ Sawul nee nga goykaa se: «Ni šennoo boori! Kaa ir ma koy.» I koy koyraa kanj ra Irkoy boraa goo. ¹¹ Kanj i ga žigi ka koy koyraa ra, i dii woysoogoyan kanj ga fatta ka koy hari gur, i nee i se: «Ne no gunandikaa goo wala?»

¹² I nee: «Ayyo, ne da ra a goo, a goo ni jine. Amma sohō cahā, hō a kaa koyraa ra, zama jamaa ga sargari kaa hodaddaa bonj hō. ¹³ Waati kanj war huru koyraa ra, war g'a gar za a mana žigi hodaddaa bonj hala nga ka sargaroo ŋaa, nga nda jamaa. Jamaa si ŋaa kala waati kanj a kaa, zama a mma albarka gaara sargaroo ga. Woo banda ga, borey kanj a n'i cee ga ŋaa. Wa žigi ka koy waatoo woo ra, war g'a gar sohō da.»

Sawul nda Samiyel dii cere

¹⁴ Sawul nda nga hangasinoo nka too kate koyraa gamoo ra, kanj Samiyel ne ka fatta ka žigi hodaddaa bonj, i na cere kubay.

¹⁵ Woo gar, zaari foo za Sawul mana kaa, Abadantaa na Samiyel alhabarandi ka nee: ¹⁶ «Suba dimmaa woo da ga, ay ga Benžamerj gandaa boro sanba ni do, ma jii k'a yon hala a ma tee bonkoyni Izirayel, ay jamaa se. A g'ay jamaa hallasi Filisti borey kabey ra. Zama ay dii ay jamaa hayaa kanj ra i goo, ngi kaatiroo too kate hala ay do.» ¹⁷ Samiyel dii Sawul, Abadantaa nee a se: «Boraa ne kanj ay n'a har ma ne. Nga no m'ay jamaa laama.»

¹⁸ Koyraa mijnoo jeroo ga, Sawul man Samiyel ka nee: «Ay g'a wiri ni ga, gunandikaa hugoo silbay ya ne.»

¹⁹ Samiyel na zaabi ka nee: «Agay ti gunandikaa. Žigi ka koy ay bande hodaddaa bonj. War ga ŋaa ay bande hō. Ay ga ni sallama suba subbaahi, ay ga ni noo hayaa kanj ga ni šugulla alhabaroo. ²⁰ Masi alhuzun nda farka woyey kanj dere ma ne jirbi hinza hō. I duwandi. May no ma duu Izirayel haya beerey kul? Man'ti ni nda ni baaba hugoo kul wane nda ey wala?»

²¹ Sawul zaabi ka nee: «Ya na hun kala Benžamerj alkabiilaa, ir alkabiilaa ti Izirayel alkabiilawey kul ikaccaa. Ir hugoo mo man'ti kala Benžamerj hugey kul ikaccaa. Adiši macin se n'ga šennoo woo har ya ne?»

²² Samiyel na Sawul dii, nga nda nga goykaa k'i danj ŋaadogoo nongoo ra k'i gorandi hoyandikey kanj ciyandi jine kanjanj ti boro waranza (30) cine. ²³ Samiyel nee hinakaa se: «Kate sargaroo hamoo nongoo kanj ay nee ma ne kanj m'a kaa jere ga.» ²⁴ Hinakaa na hamoo ce-woo zaa, nga nda hayey kanj ga denji a ga, a n'i gorandi Sawul jine. Samiyel nee: «Hayaa ne kanj jisandi, zaa ka ŋaa, zama woo no i n'a jisi ma ne zaaroo woo se kanj ra ay nee: «Ay na jamaa hoyandi.»» Sawul ŋaa Samiyel bande hanoo din. ²⁵ I zunbu ka hun hodaddaa bonj ka koy koyraa ra, Samiyel šelaŋ Sawul bande sooraa batumaa ra.

Samiyel na Sawul yon k'a tee kokoy Izirayel se

²⁶ Subaa ra, i biya ka tun. Za alfazar, Samiyel ciya Sawul se kanj goo sooraa batumaa ra, a nee a se: «Tun, ay ga ni dum.» Sawul tun, nga nda Samiyel, ngi boro hinkaa kul fatta ka koy taray. ²⁷ Waatoo kanj i zunbu ka too koyraa bonj faa ga, Samiyel nee Sawul se: «Nee ni goykaa se a ma koy ir jine.» A koy i jine. Samiyel nee Sawul se: «Batu, ay ga Irkoy šennoo har ma ne.»

Samiyel na tammaasa hinza cebe Sawul se

10 Samiyel na zollo zaa kaŋ ra jii goo, a na jiyoo doori Sawul boŋoo boŋ. A n'a summu, a nee: «Abadantaa nka ni yon hala ma tee nga jamaa se boŋkoyi. ² Hõ, nda ni hun ay do, n'ga aru hinka gar Rašel *saaraa* jere, Benžameŋ hirroo ga Selsa. I ga nee ma ne: «Farka woyey kaŋ ni koy i ceeci duwandi.» Sohõ ni baaba na farkey šennoo naŋ, amma war nda a ga alhuzun, a nee kaŋ taka foo no nga g'a tee ka duu nga izoo.»

³ N'ga hun no din ka koy too Tabor tuuriŋaa beeroo do, no din ra n'ga aru hinza gar kaŋ ga žigi ka koy Irkoy do Betel, affoo hancin-ize hinza goo a kone, takula tafay hinza goo affaa kone, affaa *alaneb* hari mooro hunbar goo a kone. ⁴ I ga ni foo ka ni noo takula hinka. M'i taa kabey ra. ⁵ Woo banda ga, n'ga too Gibeya-Elohim kaŋ ra Filisti borey soojey gorodoo goo kaŋ ga juwal. Waati kaŋ n'ga huru koyraa ra no din, n'ga annabi jamaa kubay kaŋ ga hun hodaddaa boŋ sargari kaadogoo ra, i ga annabitaray tee †, de kuntiji, nda dunduŋ, nda laati, nda kurbu ga karandi i jine.

⁶ Abadantaa *Hundoo* ga zunbu ni ga, n'ga annabitaray tee i bande, n'ga bere ka tee boro tana. ⁷ Waati kaŋ tammaasawey wey bangay ni ga, hayaa tee kaŋ huru ni boŋoo ra, zama Abadantaa goo ni bande. ⁸ Woo banda ga, n'ga zunbu ka koy ay jine Gilgal. Nga ne, agay da ga zunbu ka kaa ni do ka *sargari kuku-ranteyan* nda *alaafiya teendi sargariyan* kaa. N'ga batu jirbi iyye hala waati kaŋ ay too kate ni do ka ni bayrandi hayaa kaŋ n'ga hima k'a tee.

⁹ Za Sawul na banda bere ka hun Samiyel do, Irkoy na binoo barmay, tammaasawey wey kul bangay zaari follokaa ra. ¹⁰ Waatoo kaŋ i too no din Gibeya, annabi jama n'a kubay. Irkoy *Hundoo* zunbu a ga, a na annabitaray tee i game. ¹¹ Borey kul kaŋ g'a bay ga dii kaŋ a ga annabitaray tee annabey bande. Borey ga nee cere se: «Macin ka duu Kiš izoo? Sawul mo goo annabey ra wala?» ¹² Boro foo kaŋ goo no din nee: «May ti annabey wey baaba?» Woo ra yaasaa fatta kaŋ ga nee: «Sawul mo goo annabey ra wala?»

¹³ Waatoo kaŋ a na annabitaray tee ka ben, a koy hodaddaa boŋ sargari kaadogoo ra. ¹⁴ Sawul baaba armaa nee Sawul nda nga goykaa se: «Man ra war koy?» Sawul nee: «Ir nka ka koy farka woyey ceeci, amma kaŋ ir dii kaŋ i dere, ir koy Samiyel do.» ¹⁵ Baaboo armaa nee: «Hayaa har ya ne kaŋ Samiyel n'a har war se.» ¹⁶ Sawul nee nga baaba armaa se: «A n'ir bayrandi kaaray kaŋ farkey duwandi.» Amma a mana haya kul har nga baaba armaa se kokoytaraa kaŋ Samiyel n'a har ra.

Sawul tee kokoy Izirayel se

¹⁷ Samiyel na jamaa marga Abadantaa jine Mispa koyraa ra. ¹⁸ A nee Izirayel borey se: «Hayaa ne kaŋ

† Ka annabitaray tee ne ra man'ti ka haya hinne har kaŋ ga kaa ka tee, amma annabey yafarhã, nda ngi gaaney, nda takawey kul kaŋ i g'i tee goo a ra.

Abadantaa, Izirayel Koyoo n'a har: «Agay ka Izirayel žigandi ka hun Misira. Ay na war kaa Misira nda gandawey kul kaŋ ga war šiita kabey ra. ¹⁹ Agay ti war Koyoo kaŋ na war hallasi bonawey kul ra nda gurzugawey kul ra, amma hõ war wanji ay ga, zama war nee kaŋ ya kokoy gorandi war boŋ. Sohõ wa kay Abadantaa jine alkabiila nda alkabiila, hugu nda hugu.»

²⁰ Samiyel na Izirayel alkabiilawey kul manandi affoofoo, alkurraa kaŋ Benžameŋ alkabiilaa ga. ²¹ A na Benžameŋ alkabiilaa manandi affoofoo, dumi ka kaa dumi, alkurraa kaŋ Matiri dumoo ga. Sawul, Kiš iz'aroo ga alkurraa kaŋ. I n'a ceeci, amma i mana duu a. ²² I na Abadantaa ibaayoo ceeci koyne ka nee: «Aroo goo ne wala?» Abadantaa nee: «A goo ne, a goo ma tugu jinawey game.» ²³ I zuru ka koy a kaataray no din, a kaa ka kay jamaa jine. A kay nda jamaa kul, borey si kay a se kala jesej ga.

²⁴ Samiyel nee jamaa kul se: «War ga dii bora kaŋ Irkoy n'a suuba? Nga cine sii jamaa kul ra.» Jamaa kul kaati ka nee: «Kokoyoo kaboo ma gay a ra!» ²⁵ Samiyel na alhakoo har kaŋ kokoytaraa g'a may jamaa ga k'a hantum citaabu ra k'a jisi Abadantaa jine. Woo banda ga, Samiyel na jamaa sallama, affoo kul koy nga hugoo do. ²⁶ Sawul mo koy nga hugoo do Gibeya. Aru wongaariyan kaŋ Irkoy tuku biney ga n'a dum. ²⁷ Amma boro laalayan nee: «Macin, woo no m'ir hallasi!» I n'a kaynandi, i man'a noo beerayhaya kul, amma Sawul mana baffoo har.

Sawul hin Amon borey

11 Nahaš, Amon bora žigi ka koy Yabeš kaŋ goo Galad gandaa ra wanga k'a daŋ game. Yabeš borey kul nee Nahaš se: «Amaana daŋ ir game, ir ga yee ni cire.» ² Amma Nahaš, Amon bora nee: «Haya foo ga ay ga amaana daŋ agay nda war game, ay ga war boro foo kul kabe hennaa moŋoo looti, a ma tee Izirayel kul se kaynandiyan.» ³ Yabeš boro beerey nee a se: «Ir noo jirbi iyye šarti hala ir ma alhabar teekawyan sanba Izirayel laboo kul ra, nda ir mana duu faabakaw, ir g'ir boŋ noo ma ne.»

⁴ Alhabar teekey too kate Gibeya, Sawul koyraa ra, i na šenney din ka too jamaa jine, jamaa kul na jinde jer ka hẽe. ⁵ Woo gar Sawul hun faarey ra, nga nda hawey kaŋ nda a ga beeri. Sawul nee: «Macin ka tee kaŋ se jamaa ga hẽe?» I na Yabeš borey šenney har a se. ⁶ Waatoo kaŋ Sawul maa šenney wey, Irkoy *Hundoo* zunbu a ga, a hanse ka futu. ⁷ A na haw hinka dii k'i dunbu-dunbu, k'i noo dontokawyan se i m'i noo Izirayel laboo kul se ka nee: «Boro kul kaŋ mana koy wongu Sawul nda Samiyel bande, nga hawey ga tee takaa woo da.» Abadantaa na hunburay beeri zumandi jamaa ga, i fatta ka tee sanda boro folloku. ⁸ Sawul n'i kabu Bezek. Izirayel borey man'ti kala boro zenber zangu hinza (300.000), Žuda borey ti boro zenber waranza (30.000). ⁹ I nee dontokey kaŋ kaa se: «Wa koy šenney wey har borey se kaŋ goo Yabeš kaŋ goo Galad ra ka nee: «Suba war ga duu hallasiyan waati kaŋ waynaa sintin ka koron.»» Dontokey koy alhabaroo woo har Yabeš borey

se, i paali. ¹⁰ Yabeš borey nee: «Suba ir ga ir boŋ noo war se, war ma haya tee ir se kaŋ kan war se.»

¹¹ Subaa ra, Sawul na jamaa zamna zamna hinza. I huru Amoŋ borey kaloo gamoo ra za moo mana boo, i n'i kar hala zaarikayaa ra. Borey kaŋ mana buu say-say, boro hinka sii no kaŋ cindi cere bande. ¹² Jamaa nee Samiyel se: «Man borey kaŋ nee: «Adiši Sawul no ma tee ir se kokoy wala?» Wa kate nda ey ir m'i wii.» ¹³ Amma Sawul nee: «Boro kul si wiiyandi hō, zama hō Abadantaa nka Izirayel noo hallasiyan.» ¹⁴ Samiyel nee jamaa se: «Wa kaa, ir ma koy Gilgal ka kokoytaraa tabatandi no din.» ¹⁵ Jamaa kul koy Gilgal. No din ra i na Sawul tee kokoy Abadantaa jine Gilgal. I na *alaafiya teendi sargariyan* kaa Abadantaa jine. Sawul nda Izirayel borey kul hanse ka paali.

Samiyel šelan Izirayel borey se

12 Samiyel nee Izirayel kul se: «Ay na haŋajer hayaa kul kaŋ war n'a har se, ay na kokoy gorandi war boŋ. ² Sohō kokoyoo ne kaŋ ga dira war jine. Agay, ay žen, ay hinbirey kaaray. Nga ne, ay iz'arey goo war bande. Agay, ay dira war bande za ay zankataraa ga hala hō. ³ Agay ne, wa seedetaray tee ay ga Abadantaa jine nda bora kaŋ yonandi jine. May ga ay na haw kom? May ga ay na farka kom? May no ay n'a zanba? May no ay n'a kankam? May no ay na sufuray taa a kone ka moo daabu nga takaa ga? W'a har ya ne, ay ga war bana.» ⁴ I nee: «Man'ir zanba, man'ir kankam, mana yadda ka haya taa boro kul kone.» ⁵ A nee i se koyne: «Abadantaa ga seede war se, bora kaŋ yonandi ga seede hō kaŋ war mana haya kul dii ay kaboo ra.» I nee: «Bora ga seede.»

⁶ Woo ga, Samiyel nee jamaa se: «Abadantaa ka Musa nda Haruna daŋ nga goyoo ra, de mo nga ka war baabey žigandi ka hun Misira gandaa ra. ⁷ Sohō wa tun ka kay, ciiti ga huru ir game Abadantaa jine, ay ga war cee ciiti ra kaŋ ay n'a daŋ agay nda war game Abadantaa jine. Ay ga war lakkaley zumandi hayey beerey kul ga kaŋ Abadantaa n'i tee war baabey se. ⁸ Waatoo kaŋ Yakuba kaa Misira, war baabey kaati ka Abadantaa cee, Abadantaa na Musa nda Haruna sanba kaŋ na war baabey fattandi Misira k'i gorandi nongoo woo ra. ⁹ Amma i dirŋa Abadantaa, ngi Koyoo. A n'i kaŋandi Sisera, Hasor wongu-izey jineboraa, nda Filisti borey, nda Mowab kokoyoo kabey ra kaŋ n'i wongu. ¹⁰ I kaati ka Abadantaa cee ka nee: «Ir na zunubu tee, ir na Abadantaa naŋ, ir na *Balyaŋ* nda *As-tarteyaŋ* gana, sohō ir kaa ir iberey kabey ra, ir ga ni gana.» ¹¹ Abadantaa na Yerub-Bal † sanba, nga banda ga, Bedaŋ, nda Žefte, nda Samiyel. A na war kaa iberey kaŋ ga war kuubi ka bere kabey ra. A na war gorandi alaafiya ra. ¹² Woo banda ga, kaŋ war dii Nahaš, Amoŋ borey kokoyoo ga kaa war ga ka war tangam, war nee ya ne: «Woo si tee ir se, ir si baa kala kokoy ma goro ir boŋ.» Ka gar Abadantaa, war Koyoo ti war kokoyoo. ¹³ Sohō kokoyoo ne kaŋ war n'a suuba, woo kaŋ war n'a wiri, Abadantaa na kokoy gorandi war boŋ. ¹⁴ Nda

† Yerub-Bal da se i ga nee Žedewoŋ, *Alkaaley* 6.32ra.

war ga hunbur Abadantaa, nda war g'a gana, nda war ga haŋajer a se, nda war si ture Abadantaa meešenney ga, woo ra war ga hanga Abadantaa, war Koyoo, war nda kokoyoo kaŋ ga war laama. ¹⁵ Amma nda war si haŋajer Abadantaa se, nda war ga ture Abadantaa meešenney ga, Abadantaa kaboo ga almasiiba sanba war ga sanda takaa kaŋ nda a na war baabey wongu. ¹⁶ Aywa, wa tun ka kay, war ma haya beeroo woo guna kaŋ Abadantaa g'a tee war moyey cire. ¹⁷ Man'ti alka-maa hegaa waatoo ra ir goo sohō da wala? Ay ga Abadantaa cee, a ga jinjinjan hēenandi, a ga ncirŋi kaŋandi. Woo ra war ga dii kaŋ war na goy futu laala tee Abadantaa moyey cire ka kokoy ceeci.»

¹⁸ Samiyel na Abadantaa cee, hanoo din Abadantaa na jinjinjan hēenandi, a na ncirŋi kaŋandi. Jamaa kul hanse ka hunbur Abadantaa nda Samiyel. ¹⁹ Jamaa kul nee Samiyel se: «Abadantaa, ni Koyoo ŋaaray ir kaŋ ti ni tamey se hala ir masi buu, zama ir tonton ir zunubey ga ka kokoy wiri.» ²⁰ Samiyel nee jamaa se: «War masi hunbur, war na haya laalaa woo kul tee, amma war masi mooru Abadantaa ga, war ma Abadantaa gana nda war binoo kul. ²¹ War masi mooru a ga ka koy hanga haya yaadayan bande kaŋ si haya hanse war se, i si war feeri, zama i man'ti kala yaada. ²² Abadantaa si nga jamaa naŋ nga maa beeroo maa-ganda se, Abadantaa nka kayandi nga ma war tee nga jamaa. ²³ Abada ay si zunuboo woo tee Abadantaa do kaŋ ti ka fay nda ka Irkoy ŋaaray war se. Ay ga war cawandi fondaa kaŋ ga boori a ga šerre. ²⁴ Hayaa hinne kaŋ no ti war ma hunbur Abadantaa, w'a gana nda cimi nda war binoo kul, wa hongu haya beerey kaŋ a n'i tee war se. ²⁵ Amma nda war na goy futu tee, war ga tuusandi, war nda war kokoyoo.»

Sawul na Irkoy hoo

13 Sawul goo nda jiiri [waranza (30)] waatoo kaŋ a ga tee kokoy. A na Izirayel laama jiiri [woytaaci (40) cindi] hinka. ² Sawul na aru zenber hinza (3.000) suuba Izirayel ra. Zenber hinka (2.000) goo a bande Mikmas koyraa nda Betel koyraa tondi hondey ra. Boro zenber foo (1.000) goo Žonatan bande Gibeya, Benžamen gandaa ra. A na jamaa cindoo sallama, boro foo kul ma koy nga hugoo do.

³ Žonatan na Filisti borey soojey gorodogoo kar kaŋ goo Geba, Filisti borey maar'a. Sawul na hilli hēenandi gandaa kul ra ka nee: «Eberewey †† ma maa.» ⁴ Izirayel kul maa kaŋ i ga nee: «Sawul na Filisti borey soojey gorodogoo kar, woo se Filisti borey dukur Izirayel ga.» Jamaa marga ka hanga Sawul bande Gilgal. ⁵ Filisti borey marga ka Izirayel wongu: bari torka zenber waranza (30.000) ‡, nda boro zenber iddu (6.000) kaŋ goyoo ti ka huga nda baryey, nda wongu-ize jama sanda teekoo mijoo labutaasoo. I žigi ka koy ngi kaloo gorandi Mikmas Bet-Abeŋ se waynahunay. ⁶ Izirayel borey dii kaŋ ngi goo farratay ra, jamaa hanse ka kankam. I tugu tondi guusuyan, nda karjinaayan, nda

†† Eberewey ti Izirayel borey. ‡ «bari torka zenber waranza (30.000)», hantum fooyan ga nee «bari torka zenber hinza (3.000)».

tondiyaŋ, nda folguyaŋ, nda dayyaŋ ra. ⁷ Ebere fooyaŋ mo na Žurdeŋ isaa deŋ ka koy Gad nda Galad gan-dawey ra ka tugu. Woo gar kaŋ Sawul goo Gilgal, jamaa kul kaŋ goo a bande ga jijiri. ⁸ A na jirbi iyye batu, hala waatoo kaŋ Samiyel n'a kayandi ga. Amma Samiyel mana kaa Gilgal, jamaa say-say k'a naŋ. ⁹ Sawul nee: «W'ay noo almaney kaŋ ga kaandi *sargari kukurantaa* nda *alaafiya teendi sargarey* se.» A na sargari kukurantaa kaa. ¹⁰ A nka benandi ka sargari kukurantaa kaa kaŋ Samiyel too kate. Sawul fatta ka koy a kubay k'a foo. ¹¹ Samiyel nee: «Cin no n'n'a tee?» Sawul nee: «Waatoo kaŋ ay dii kaŋ jamaa goo ma say-say k'ay naŋ, waatoo too mana kaa, de mo Filisti borey goo ma marga Mikmas, ¹² ay nee ay boŋ se: «Filisti borey ga zunbu ay ga Gilgal, ka gar ya na Abadantaa ŋaaray jina. Woo ga, ay n'ay boŋ gaabi, ay na sargari kukurantaa kaa.» ¹³ Samiyel nee Sawul se: «N'na lakkal jaŋante goy tee, mana yaamaroo dii kaŋ Abadantaa, ni Koyoo n'a noo ma ne. Abadantaa nka baa nga ma ni kokoytaraa tabatandi hala abada Izirayel ra. ¹⁴ Sohō, ni kokoytaraa si gay a ga ben. Abadantaa na aru ceeci nga boŋ se kaŋ nga binoo ga bag'a, a n'a tee boŋkoyni nga jamaa se, zama mana hayaa dii kaŋ Abadantaa na ni yaamar nda a.»

¹⁵ Woo banda ga, Samiyel tun ka hun Gilgal ka koy Gibeya, Benžameŋ gandaa ra. Sawul na wongu-izey kabu kaŋ goo nga bande, i man'ti kala aru zangu iddu (600) cine. ¹⁶ Sawul, nda nga iz'aroo Žonataŋ, nda jamaa kaŋ goo a bande cindi Geba, Benžameŋ gandaa ra. Filisti borey na ngi kaloo gorandi Mikmas koyraa ra. ¹⁷ Wongu-ize futante margari hinza fatta Filisti borey kaloo ra, margari foo na Ofra fondaa zaa Šuwal gandaa here, ¹⁸ margari foo na Bet-Horoŋ fondaa zaa, ikokorantaa na Seboyim gooroo hirroo fondaa zaa kaŋ ga koy saajoo here.

¹⁹ Garaasa mana duwandi Izirayel kul ra, zama Filisti borey nee: «Eberewey masi takuba tee, i masi yaaji tee.» ²⁰ Izirayel boro foo kul mma zunbu ka koy Filisti borey do ka nga kuumoo, nda nga beeriguuroo, nda nga daašoo, nda nga cendoo miŋey kaanandi. ²¹ Kuumey, nda beeriguurey, nda daašey, nda guuru mee cuutey šerrandi hayoo man'ti kala nzorfu kaaray tama kaŋ zamnandi ihinza zamna hinkaa. ²² Wongoo hane, takuba nda yaaji mana duwandi jamaa kul kone kaŋ goo Sawul nda Žonataŋ bande. Sawul nda nga iz'aroo hinne bara nda ey.

²³ Filisti borey wongu-izey jere foo kaa ka goro Mikmas ka bisadogoo dii.

Žonataŋ na Filisti boroyaŋ wongu

14 Han foo Žonataŋ, Sawul iz'aroo nee nga aru-sooga goykaa kaŋ ga nga wongu jinawey zaa se: «Kaa ir ma bisa ka koy nongoo here kaŋ ra Filisti borey wongu-izey ga goro.» Žonataŋ mana haya kul har nga baaba se. ² Woo gar Sawul goo Gibeya boŋoo ga, grenadjaŋoo cire kaŋ goo Migroŋ, jamaa kaŋ goo a bande ti aru zangu iddu (600) cine. ³ Ahiya no ma *beene kaayi-izoo* daŋ kaŋ *sargari juwalkey* g'a daŋ,

Ahiya man'ti kala Ahitub ize kaŋ ti Ikabod armaa. Ika-bod ti Pinehas iz'aroo, Eli kaŋ ti Abadantaa sargari juwalkaa Silo koyraa ra haamaa no. Jamaa mana bay wala Žonataŋ koy.

⁴ Bisadogey kaŋ nda Žonataŋ ga ceeci ka bisa ka koy Filisti borey wongu-izey gorodogoo tangam, tondi kuku goo caraw foo ga, affoo goo affaa ga. Affoo maŋoo ti Boses, affaa maŋoo ti Sene. ⁵ Tondi kukey din affoo ga kay hawsa here, Mikmas tenje, affaa ga kay gurma here, Geba tenje. ⁶ Žonataŋ nee goykaa kaŋ ga nga wongu jinawey zaa se: «Kaa, ir ma bisa ka koy hala jofolowey wey wongu-izey gorodogoo ra. A ga hin ka tee Abadantaa ma faaba ir ga, zama haya kul si hin ka Abadantaa ganji a ma faaba, nda a baa a ma tee boro boobo wala a ma tee boro kaccu.» ⁷ Bora kaŋ ga nga wongu jinawey zaa nee a se: «Hayaa tee kaŋ goo ni binoo ra, masi bine-bine. Ay goo ni bande nda woo kaŋ ni binoo ga bag'a.» ⁸ Žonataŋ nee: «Aywa, ir ma bisa ka koy hala arey hetti do, ir m'ir boŋ cebe i se. ⁹ Nda i nee ir se: «War masi hun war dogey ra, ir ga kaa war do!», ir ga kay ir dogey ra, ir si žigi ka koy i here. ¹⁰ Amma nda i nee: «Wa žigi kate ir do!», ir ga žigi, zama woo ga tee ir se silbay kaŋ Abadantaa k'i daŋ ir kabey ra.»

¹¹ Ngi boro hinkaa kul naŋ Filisti borey wongu-izey gorodogoo borey ma dii ngey. Filisti borey nee: «Eberewey ne ma fatta guusey kaŋ ra i ga tugu.»

¹² Gorodogoo borey nee Žonataŋ nda nga jinay zaakaa se: «Wa žigi ka kaa ir do, ir goo nda haya kaŋ ir ga baa ir ma har war se.» Žonataŋ nee nga jinay zaakaa se: «Žigi ka hanga agay, zama Abadantaa n'i daŋ Izirayel kaboo ra.» ¹³ Žonataŋ gangama ka žigi, nga banda ga, nga jinay zaakaa žigi. Žonataŋ ga Filisti borey kar k'i kaŋandi, de nga jinay zaakaa g'i timmandi dumaa ga. ¹⁴ Žonataŋ nda nga jinay zaakaa yenje jinaa kaŋ i n'a tee ti woo, i na aru boro waranka (20) cine wii farru ize kaccu cine ra. ¹⁵ Hunburay tun kaloo ra, nda hawsaa ra, nda jamaa kul ra. Wongu-izey gorodogoo borey nda wongu-ize futantey mo hunbur. Laboo jijiri, Irkoy do hunburaa hun.

Izirayel borey na Filisti borey gaaray

¹⁶ Sawul wongu-izey kaŋ ga Gibeya koyraa kaŋ goo Benžameŋ gandaa ra koroši dii kaŋ Filisti borey wongu-izey zuru ka say-say nongoo kul here. ¹⁷ Sawul nee jamaa kaŋ goo a bande se: «Sohō wa kabu ka dii borey kaŋ hun ir ra.» I na kaburoo tee, de nga ne, Žonataŋ nda nga wongu jinawey zaakaa no ma kuma. ¹⁸ Sawul nee sargari juwalkaa Ahiya se: «Irkoy sundukoo † manandi.» Waatoo woo Irkoy sundukoo sii kala Izirayel borey kone. ¹⁹ Waatoo kaŋ Sawul goo ma šelaŋ *sargari juwalkaa* se, lakkaltunaa Filisti borey kaloo ra mma koy de a ga tonton. Woo ga, Sawul nee sargari juwalkaa se: «A wasa, ni kaboo kaa no ††.»

† «Irkoy sundukoo», hantum fooyaŋ ga nee «beene kaayi-izoo».

†† «Ni kaboo kaa no» maanaa sargari juwalkaa ma nga kaboo kaa gunandi jinawey ra.

²⁰ Woo banda ga, Sawul nda nga borey kul marga ka koy hala wongudogoo ra. No din ra Filisti borey affoo kul bere nga ceroo ga nda takuba, lakkaltunay beeri tee. ²¹ Ebereyanj kanj za gayyan i hanga Filisti borey bande ka koy i bande, ngi ka kaa ka tonton Izirayel borey kanj cindi Sawul nda Žonatanj bande. ²² Izirayel borey kul kanj cindi ka tugu Efrayim tondi hondey ra maa kanj Filisti borey zuru, Izirayel borey mo ceeci k'i gaarandi wongoo ra. ²³ Hanoo woo, Abadantaa na Izirayel hallasi, wongoo koy hala Bet-Aberj se jine.

²⁴ Izirayel borey hottu hanoo din. Sawul na nga borey žeendi ka nee: «Boraa ma laali kanj ŋaa za almaaroo mana too, za ya n'ay boŋ faasa agay iberey ra.» Za waatoo woo boro kul mana haya kul ŋaa. ²⁵ Gandaa kul kaa ganjoo ra, yuu goo nongoo kul ra. ²⁶ Waatoo kanj ra borey huru ganjoo ra, yuwoo ga doo, amma boro kul mana kabe sufa a ra k'a daŋ nga miŋoo ra, za-ma borey ga hunbur žeeyanoo. ²⁷ Žonatanj mana maa kanj nga baaba na jamaa žeendi. A na goboo kanj goo kaboo ra boŋoo miti yuwoo ra k'a daŋ nga miŋoo ra. Moŋey nere. ²⁸ Jamaa ra boro foo nee a se: «Ni baaba n'i žeendi ka nee: «Boraa ma laali kanj ŋaa hō.» Ka gar borey fara.» ²⁹ Žonatanj nee: «Ay baaba na gandaa torro. Ay g'a wiri war ga, wa guna takaa kanj nda ay moŋey nere kanj ay na yuwoo woo ikaccu taba. ³⁰ Nda a gar jamaa nka ŋaa *ganiimaa* ra kanj i duu a ngi iberey ga, i nka si Filisti borey kar ka bisa woo wala?»

³¹ Hanoo din, i na Filisti borey kar za Mikmas hala Ayalonj. Jamaa hanse ka fara, ³² i sar ka gum ganiimaa ga. I na alman buunaa, nda hawey, nda haw-izey zaa k'i koosu laboo ga, jamaa n'i ŋaa nda kuroo. ³³ I n'a har Sawul se ka nee: «Guna, jamaa na zunubu tee Abadantaa ga ka hamoo ŋaa nda kuroo.» Sawul nee: «War tooŋe, wa tondi beeri gunguray k'a ka kaa sohō da ay do.» ³⁴ Sawul yee ka nee: «Wa say jamaa ra, war ma nee: «Boro foo kul ma kate ya ne nga hawoo wala nga feejoo, a m'a koosu ne. War ma ŋaa, war masi zunubu tee Abadantaa ga ka hamoo ŋaa nda kuroo.» Cijinoo ra boro foo kul kate nga boŋ hawoo k'a koosu no din. ³⁵ Sawul na sargari tonadoo cin Abadantaa se, sargari tonadoo jinaa ti woo kanj a n'a cin Abadantaa se.

³⁶ Sawul nee: «Ir ma doo ka Filisti borey tangam hō cijinoo, ir ma ngi hayey kom hala moo ga boo, de mo ba boro foo masi cindi i ra.» I nee: «Haya kul kanj ga kan ma ne tee.» Woo ga, sargari juwalkaa nee: «Wa naŋ ir ma Irkoy ibaayoo ceeci ne ra jina.» ³⁷ Sawul na Irkoy ibaayoo ceeci ka nee: «Ya doo ka Filisti borey tangam wala? N'g'i daŋ ay kaboo ra wala?» Amma hanoo din, a man'a noo zaabi.

³⁸ Sawul nee: «Wa war jamaa boŋkoyney kul manandi kate ne. Wa koroši ka bay haya kanj ti zunuboo woo hō.

³⁹ Ay ga žee nda Abadantaa kanj ga huna maanoo, Izirayel Hallasikaa, ba nda ay izoo Žonatanj no k'a tee, šikka sii a ga buu.» Amma jamaa kul ra boro mana tuuru a se. ⁴⁰ A nee Izirayel kul se: «Wa yee jere ga, agay nda Žonatanj ay izoo, ir ga koy jere foo ga.» Jamaa nee Sawul se: «Tee woo kanj kan ma ne.» ⁴¹ Sawul nee Abadantaa se: «Izirayel Koyoo, cimoo bangandi ir se.»

Alkurra karandi, a kanj Žonatanj nda Sawul ga, jamaa henan.

⁴² Sawul nee: «Wa *alkurra* kar agay nda Žonatanj ay izoo game.» Alkurraa kanj Žonatanj ga. ⁴³ Sawul nee Žonatanj se: «Hayaa har ya ne kanj n'n'a tee.» Žonatanj n'a har a se. A nee: «Ya nka ikayna taba yuwoo ra nda goboo kanj goo ay kaboo ra boŋoo. Nga ne, ay yadda ya buu.» ⁴⁴ Sawul nee: «Irkoy ma goy goy ay ga nda mana buu, Žonatanj.» ⁴⁵ Jamaa nee Sawul se: «Macin, Žonatanj ga buu, nga kanj na hallasi beeroo woo noo Izirayel se, abada! Ir ga žee nda Abadantaa kanj ga hu-na maanoo, ba hinhiri ize foo si hun boŋoo ra ka kanj laboo ra, zama Abadantaa bande a goy hō.» Takaa woo nda jamaa na Žonatanj soolam, a mana buu.

⁴⁶ Sawul fay nda ka Filisti borey gaaray, a žigi ka koy. Filisti borey koy ngi do.

Sawul hin nga wongey ra

⁴⁷ Waatoo kanj Sawul na kokoytaraa zaa Izirayel ra, nongoo kul here a na nga iberey Mowab, nda Amoj borey, nda Edom, nda Soba kokoyey, nda Filisti borey wongu. Nongu kul kanj ra a koy, a g'i kar. ⁴⁸ A na nga gaaboo daŋ ka Amalek kar, a na Izirayel kaa nga komakey kabey ra.

Sawul hugoo borey

(Taarikey 1na 8.33-40; 9.39-43)

⁴⁹ Sawul iz'arey ti Žonatanj, nda Yišwi, nda Malkišuwa. Ize woyey man'ti kala ihinka: ijinaa maanoo ti Merab, ikaccaa maanoo ti Mikal. ⁵⁰ Sawul wandoo maanoo ti Ahinowam, Ahimas ize woy no. Nga wongu-izey jineboraa man'ti kala Abner, Sawul hasaa Ner iz'aroo. ⁵¹ Kiš ti Sawul baaba, Ner ti Abner baaba, i man'ti kala Abiyel izey.

⁵² Wongu hotta ka huru Filisti borey nda Sawul game, Sawul waatoo kul ra. Aru wongaari gaabikoyni kul kanj Sawul dii a, a mm'a tonton nga kaboo ga.

Izirayel borey na Amalek borey wongu

15 Samiyel nee Sawul se: «Abadantaa n'ay sanba ya ni yon hala ma tee kokoy nga jamaa boŋ, Izirayel boŋ. Adiši haŋajer hayaa kanj Abadantaa g'a har se. ² Hayaa ne kanj Abadantaa, Aduŋnakoyoo n'a har: «Ay kayandi ka bana Amalek borey ra, woo kanj i n'a tee Izirayel se ka fondaa daabu waatoo kanj a ga žigi ka hun Misira. ³ Sohō koy, ma Amalek borey kar, ngi nda haya kul kanj ti ngi wane, m'i halaci sōy, mas'i naŋ, ma aru nda woy wii, zanka, nda taana, nda haw, nda feeji, nda hancin, nda yoo, nda farka.»»

⁴ Sawul na jamaa cee k'i kabu Telem, boro zenber zangu hinka (200.000) ti cee dirakey, Žuda se boro zenber woy (10.000). ⁵ Sawul too hala Amalek koyraa ra, a na kumsay hirri gooru ra. ⁶ Sawul nee Keni borey se: «Wa koy, wa zunbu ka mooru Amalek borey ya si koy war derandi i bande, zama n'goy nda borohennataray Izirayel borey here waatoo kanj i žigi ka hun Misira.» Keni borey mooru Amalek borey. ⁷ Sawul na Amalek

borey kar za Hawila hala Šur kaŋ ga tenje Misira. ⁸ A na Agag, Amalek borey kokoyoo dii a ga huna. A na jamaa kul halaci sōy, a n'i wii nda takuba. ⁹ Amma Sawul nda jamaa na Agag naŋ a ga huna, nga nda haya kaŋ ti ihenna alman buuney nda alman beerey ra, nda alman naasey, nda feeji gaaru izey, haya kul kaŋ goo no kaŋ ti ihenna. Wey din kul i mana baa ngi m'i halaci sōy. Hayey kaŋ i n'i halaci sōy ti wey kaŋ ga faabu nda wey kaŋ ga nom.

¹⁰ Abadantaa na šenni har Samiyel se ka nee: ¹¹ «Ay nimsi nda haya kaŋ se ay na Sawul daŋ kokoytaraa ra, zama a na banda bere ya ne, a man'ay šenney ka goy.» Samiyel futu, a kaati ka Abadantaa cee cijinoo kul.

¹² Samiyel biya ka tun ka koy Sawul kubay. Fondaa ra, a maa kaŋ Sawul koy Karmel, nga ne, a na hongandi-haya foo kayandi nga boŋ maŋoo ga, woo banda ga, a kuubi ka doo Gilgal. ¹³ Samiyel koy Sawul do, Sawul nee a se: «Abadantaa ma albarka daŋ ni ra. Ay na Abadantaa šennoo tee.» ¹⁴ Samiyel nee: «Macin ti alman buuna hēenoo woo nda alman beeri booroyanoo woo kaŋ ay haŋawey ga maar'ey?» ¹⁵ Sawul nee: «Amalek borey do i n'i ka hun. Jamaa nka kate alman buuna henney nda alman beeri henney hala ngi ma duu k'i kaa sargari Abadantaa, ni Koyoo se, cindey ir n'i halaci sōy.» ¹⁶ Samiyel nee Sawul se: «A wasa, ay ga hayaa har ma ne kaŋ Abadantaa n'a har ya ne cijin.» Sawul nee: «Šelaŋ.»

¹⁷ Samiyel nee: «Man'ti waatoo kaŋ n'ga hongu kaŋ boro kaccu ti ni, nga no ni tee boŋkoyni Izirayel alkabi-ilawey se, nga ra Abadantaa na ni yon hala ma tee kokoy Izirayel se wala?» ¹⁸ Abadantaa nka ni sanba ka nee: «Koy ma Amalek boro zunubantey halaci sōy. M'i wongu hala i ma ben. ¹⁹ Macin se mana haŋajer Abadantaa se? Macin se n'na ni boŋ warra *alganiimaa* ga ka goy futu tee Abadantaa jine.» ²⁰ Sawul nee Samiyel se: «Ay na haŋajer Abadantaa se, ay koy fondaa bande kaŋ ra Abadantaa n'ay sanba. Ay kate Agag, Amalek borey kokoyoo, ay na Amalek borey kar k'i halaci sōy. ²¹ Amma borey na haya zaa *alganiimaa* ra, alman buuna henney, nda alman beeri henney k'i zaa hayey kaŋ halaci sōy ra k'i kaa sargari Abadantaa, ni Koyoo se Gilgal koyraa.» ²² Samiyel nee:

«Sargari kukurantey nda sargarey
ga kan Abadantaa se ka bisa boro ma haŋajer
Abadantaa se wala?»

Kalaa, kalaa, ka haŋajer Abadantaa se baa sargari
kaayan,

ka lakkal daŋ baa feeji gaarey maaney sargari.

²³ Zama tureyan Abadantaa ga, ga too gunandiyan
zunuboo,

hipešenday ga sawa nda tooru ganayan laalaroo.

Zama ni wanji Abadantaa šennoo ga,
nga mo ga wanji ni ga, n'si yee ka tee kokoy.»

²⁴ Sawul nee Samiyel se: «Ay na zunubu tee, ay na Abadantaa yaamaroo hoo, ay na ni šenney hoo. Ya nka hunbur jamaa, ay hanga ngi šenney. ²⁵ Sohō ay g'a wiri ni ga, ay zunuboo yaafa ya ne, ir ma yee cere bande, ay ga koy sujudu Abadantaa se.» ²⁶ Samiyel nee Sawul

se: «Ay si yee ni bande. Ni wanji Abadantaa šenney ga, Abadantaa ga wanji ni ga, n'si yee ka tee kokoy Izirayel se.»

²⁷ Samiyel na duma bere ka koy, waatoo kaŋ a ga koy, Sawul na Samiyel darbaa miŋoo dii, darbaa kottu.

²⁸ Samiyel nee a se: «Abadantaa na Izirayel kokoytaraa kottu k'a taa ni kone hō, a g'a noo boro se kaŋ baa ni.

²⁹ Izirayel Koy daržantaa si taari, a si nimsi, man'ti adamize no kaŋ ga nimsi.» ³⁰ Sawul nee: «Ay na zunubu tee, sohō ay g'a wiri ni ga, ay beerandi ay jamaa boro beerey jine nda Izirayel jine. Ir ma yee cere bande, ay ga koy sujudu Abadantaa, ni Koyoo jine.»

³¹ Samiyel yee kate, a hanga Sawul bande, Sawul sujudu Abadantaa jine.

³² Samiyel nee: «Wa kate ya ne Agag, Amalek borey kokoyoo.» Agag man ka kaa a do nda farhā, a mma nee nga boŋ se: «Šikka sii buuyanoo šennoo sii no.»

³³ Samiyel nee: «Ni takubaa ka kate woyyaŋ izey faati, ni jaa mo wanoo dere.» Samiyel na Agag dunbu-dunbu k'a wii Abadantaa jine Gilgal.

³⁴ Samiyel koy Rama, Sawul žigi ka koy nga do Gibeya, Sawul koyraa ra. ³⁵ Hala Samiyel buuroo ga, a mana yee ka dii Sawul. Samiyel cindi binehēenay ra Sawul misoo se, zama Abadantaa nimsi nda haya kaŋ se nga na Sawul tee kokoy Izirayel se.

Irkoy na Dawda suuba a ma tee kokoy

16 Abadantaa nee Samiyel se: «Hala waati foo no ni binoo ga hēe ka ben Sawul misoo se? Agay, ay wanji a ga, a si yee ka tee kokoy Izirayel se. Ni hilloo too nda jii ma koy. Ay ga ni sanba Yišay, Betelehem bora do, zama ay dii kokoy nga iz'arey ra ya ne.»

² Samiyel nee: «Takaa foo nda ay ga koy? Nda Sawul maar'a, a g'ay wii.» Abadantaa nee: «Ma koy nda ni bande haw zan, ma nee kaŋ ni nka kaa ka sargari kaa Abadantaa se. ³ Ma Yišay cee sargari kaadogoo ra, agay hunday ga ni bayrandi hayaa kaŋ n'ga hima k'a tee. Bora kaŋ ay ga cebe ma ne, ma jii doori boŋoo boŋ k'a tee kokoy.»

⁴ Samiyel na hayaa tee kaŋ Abadantaa n'a har a se, a koy Betelehem. Koyraa boro beerey kaa a do nda jiji-jiyan k'a kubay, i nee a se: «Baani?» ⁵ A nee: «Baani de. Sargari no ay kaa k'a kaa Abadantaa se. Wa war boŋ daŋ jere ga Irkoy se ka kaa ay bande sargari kaadogoo ra.» A na Yišay nda nga iz'arey daŋ jere ga Irkoy se k'i cee sargari kaadogoo ra. ⁶ Waatoo kaŋ i too, Samiyel dii Eliyab, a nee nga boŋ se: «Šikka sii bora kaŋ Abadantaa n'a suuba a ma yonandi, nga ti woo Abadantaa jine.» ⁷ Abadantaa nee Samiyel se: «Masi nga kunturoo wala nga kayyanoo guna, zama ay wanji a ga. Abadantaa laasaaboo nda adamize wanoo man'ti affoo. Adamize si haya guna kala nda tarayheroo, amma Abadantaa, bine no a g'a guna.»

⁸ Yišay ciya Abinadab se a ma bisa Samiyel jine.

Samiyel nee: «Abadantaa mana woo mo suuba.»

⁹ Yišay na Šamma bisandi, Samiyel nee: «Abadantaa mana woo mo suuba.» ¹⁰ Yišay na nga iz'arey boro iyye bisandi Samiyel jine. Samiyel nee Yišay se: «Abadantaa

mana boro kul suuba i ra.»¹¹ Woo banda ga, Samiyel nee Yišay se: «Soogey kul ti wey?» A nee: «Ikaccaa ka cindi, amma almaney no a goo m'i kur.» Woo ga, Samiyel nee Yišay se: «Boro daŋ i m'a ceeci kate, zama ir si goro sargaroo ŋaadogoo ra nda a mana kaa ne.»

¹² Yišay daŋ i m'a ceeci kate. Gaahamoo ga ciray, a goo nda mootondi hennayan, nga kunturoo ga boori. Abadantaa nee Samiyel se: «Tun k'a yon, nga no.»

¹³ Samiyel na hilloo zaa k'a yon armye game. Za hanoo din, Abadantaa *Hundoo* zunbu Dawda ga. Samiyel tun ka koy Rama.

Abadantaa Hundoo hun Sawul ga

¹⁴ Abadantaa *Hundoo* mooru Sawul, ka gar hundi laala kaŋ hun Abadantaa do n'a torro. ¹⁵ Sawul borey nee Sawul se: «Nga ne, hundi laala kaŋ hun Irkoy do na ni torro. ¹⁶ Ir g'a wiri ni ga, ir koyoo, ma naŋ ir ma aru ceeci kaŋ ga wan kurbu karyan, a g'a kar nda nga kaboo waati kaŋ hundi laalaa kaŋ hun Irkoy do zunbu ni ga, de a ga baa ma ne.» ¹⁷ Sawul nee: «Ay g'a wiri war ga, wa duu ya ne aru kaŋ ga kara henna, wa kate a ya ne.» ¹⁸ Arusooga goykey affoo zaabi ka nee: «Ay dii Yišay, Betelehem bora a iz'aru foo kaŋ ga wan karyan, wongaari mo no, asaja no, a ga wan šenni, aru henna no, Abadantaa goo a bande.»

¹⁹ Sawul na dontokawyan sanba Yišay do i ma nee a se: «Ni iz'aroo Dawda kaŋ goo almaney bande sanba ya ne.» ²⁰ Yišay na farka foo dii, a na ŋaayan, nda hunbar foo *alaneb* hari mooro, nda hancin-ize foo jeeje a ga, a n'a noo nga iz'aroo Dawda se a ma koy a noo Sawul se. ²¹ Dawda koy Sawul do ka goy a se. Sawul hanse ka bag'a. A n'a tee nga wongu jinawey zaakaa. ²² Sawul daŋ i ma nee Yišay se: «Ay g'a wiri ni ga, ma Dawda naŋ ya ne, zama ay na alhormo tee a se.»

²³ Waati kul kaŋ hundoo kaŋ hun Irkoy do kaa Sawul ga, Dawda ga kurboo zaa k'a kar, Sawul ga hunsar, de a ga baa a se, hundi laalaa ga mooru Sawul.

Dawda nda Goliyat yenjaa

17 Filisti borey na ngi wongu-izey marga wongoo se. I na cere marga Soko koyraa ra kaŋ ti Źuda wane. I na ngi kaloo gorandi Soko nda Azeka koyrawey game Efes-Damin ra. ² Sawul nda Izirayel borey mo na cere marga. I na ngi kaloo gorandi tuuriŋaa beerey gooroo ra, i na ngi wongu-izey marga jama-jama Filisti borey tenje. ³ Filisti borey goo ma kay jere ga tondi hondu foo boŋ, Izirayel mo goo ma kay jere ga tondi hondu tana foo boŋ, gooroo goo gamey ra.

⁴ Asaja foo fatta Filisti borey kaloo ra ka dira ka kaa. Maŋoo ti Goliyat, Gat koyraa boro no, kabedaaru iddu nda kabetaami foo kuuyan bara a se. ⁵ Alhan fuula bara boŋoo ra, alhan kaŋ i n'a tee kokoši kaayi kaŋ tiŋaa ti kilo woydu (60) bara a ga. ⁶ Ceehamey ga daabu nda alhan, alhan yaaji goo jesoo ga. ⁷ Nga yaaji hinkantoo bundoo ga hima maalawey kaymi bundoo, yaajoo boŋoo, guuru no, nga tiŋaa ti kilo iyye. Bora a kaŋ ga nga koraa zaa ga dira jinoo ra. ⁸ A ga kay, a ga

kaati Izirayel wongu-izey jamaa ga ka nee: «Macin se war ga fatta ka war wongu-izey marga jama-jama? Man'ti agay no Filisti bora a wala, man'ti war ti Sawul baŋney? Wa aru suuba kaŋ ma zunbu ka kaa ay ga. ⁹ Nda a hin agay k'ay kar, ir ga tee war baŋney, amma nda ay hin a k'a kar, war ga tee ir baŋney, war ga alhaadimay ir se.» ¹⁰ Filisti bora a nee koyne: «Hō agay, ay ga Izirayel wongu-izey jamaa wow. W'ay noo aru kaŋ agay nda a ga cere kar.» ¹¹ Sawul nda Izirayel kul maa Filisti bora a šenney. Biney dunbu, i hanse ka hunbur.

¹² Woo gar Dawda man'ti kala Efrata kaŋ goo Betelehem, Źuda gandaa ra boro iz'aru. Maŋoo ti Yišay, iz'aru yaaha bara a se. Sawul waatoo ra, aru no kaŋ hanse ka žen. ¹³ Yišay iz'aru hinza jinaa koy kara Sawul ga ka wongu. Iz'aru hinzaa kaŋ koy wongu maŋney ne: Eliyab ti iz'aru jinaa, ihinkantoo ti Abinadab, ihinzantoo ti Samma. ¹⁴ Dawda ti i kul koddaa. Kaŋ iz'aru beeri hinzaa koy Sawul bande, ¹⁵ Dawda ga doonay ka koy Sawul do, woo banda ga, a yee kate ka nga baaba almaney kur Betelehem.

¹⁶ Filisti bora a ga man kate cijin nda zaari. A ga woo tee ka kay jiney ra jirbi woytaaci (40). ¹⁷ Yišay nee nga iz'aroo Dawda se: «Zaa ka koy nda ni armye se taasu gurunbu haagantaa saakoo woo nda takula woyaa (10) woo, ma zuru ka koy nda ey ni armye do kaloo ra. ¹⁸ Ma koy nda gaši woyaa (10) woo boro zenber (1.000) boŋkoynoo se. N'ga dii taka kaŋ ti ni armye takaa, de ma kate ya ne haya kaŋ ga cebe kaŋ i ga huna. ¹⁹ I goo Sawul bande nda Izirayel arey kul tuuriŋaa beerey gooroo ra ka Filisti borey wongu.»

²⁰ Dawda biya ka tun. A na almaney talfi boro foo ga, a na nga jinawey zaa ka koy nda takaa kaŋ nda Yišay n'a yaamar. Waatoo kaŋ a too kaloo do, wongu-izey goo ma koy wongudogoo ra, i ga wongu kaati tee.

²¹ Izirayel nda Filisti borey na ngi wongu-izey marga jama-jama, i ga cere tenje. ²² Dawda na jinawey kaŋ goo a kone naŋ jinay lakkalkaa do, a zuru ka koy wongudogoo ra. Za a too, a na nga armye hãa wala i ga saabu.

²³ A goo ma šelaŋ i bande kaŋ nga ne ma fatta kate Filisti borey ra, asajaa kaŋ se i ga nee Goliyat, Filisti bora a kaŋ si hun kala Gat. A goo ma šenni follokaa har, Dawda maar'a. ²⁴ Waati kaŋ Izirayel borey dii aroo woo, i zuru ka yee banda, i hanse ka hunbur. ²⁵ Izirayel borey nee: «War ga dii aroo woo kaŋ ga fatta kate wala? A mma Izirayel wow, nga se a ga fatta kate. Boro kaŋ n'a wii, kokoyoo ga alman beeri noo a se, a g'a noo nga ize woyoo, nga hugoo si yee ka alkaasi bana Izirayel ra.»

²⁶ Dawda nee arey kaŋ nga nda ey ga kay se: «Macin no i g'a tee bora a se kaŋ ga Filisti bora a woo wii ka haawoo kaa Izirayel ga? May ti Filisti bora a woo, jofolaa woo kaŋ ga yadda ka Irkoy hunantaa wongu-izey jamaa wow?» ²⁷ Jamaa na šenni follokaa har a se ka nee: «Hayaa ne kaŋ i g'a tee bora a se kaŋ g'a wii.»

²⁸ Eliyab, Dawda beer'aroo kaŋ ga maa Dawda ga šelaŋ arey bande futu Dawda ga. A nee: «Macin se ni zunbu kate, may no n'n'a naŋ alman kur kaccaa din do saajoo

ra? Agay, ay ga ni moo-izetaraa nda ni anniya laalataraa bay. Hala ma duu ka dii wongoo, nga se ni zunbu kate ne ra.»²⁹ Dawda nee: «Macin no ay n'a tee? Ya nka hãa de.»³⁰ A hun nga beeroo do ka bere boro foo here k'a hãa nda šenni follokey. Jamaa na zaabi follokaa har a se.

³¹ Borey maa hayaa kaŋ Dawda g'a har, i koy alhabar daŋ Sawul ra. Sawul donto i ma kate a.³² Dawda nee Sawul se: «Boro kul binoo masi hun boraawoo maa-ganda se. Agay, ni tamoo, ay ga koy yenje Filisti boraawoo bande.»³³ Sawul nee Dawda se: «N'si hin ka koy yenje Filisti boraawoo bande, zama ni man'ti kala arwasu. Nga, wongaari no za nga zankataraa ra.»

³⁴ Dawda nee Sawul se: «Waatoos kaŋ agay, ni tamoo cindi k'ay baaba almaney kur, nda ganjihayla wala *urs* kaa ka alman haamay,³⁵ ya mma zuru a bande, ay g'a kar, ay ga almanoo kaa miŋoo ra. Nda a kay ya ne, ay g'a dii nda kaaboo, ay g'a kar, ay g'a wii.»³⁶ Takaa woo nda ni tamoo ga ganjihaylaa wala ursoo wii. Filisti boraawoo jofolaa woo ga tee ngi cine, zama a nka Irkoy huantaa wongu-izey jamaa wow.»³⁷ Dawda nee koyne: «Abadantaa kaŋ n'ay kaa ganjihaylaa nda ursoo kabeyoy ra, nga k'ay kaa Filisti boraawoo kaboo ra.» Woo banda ga, Sawul nee Dawda se: «Koy, Abadantaa ma bara ni bande.»

³⁸ Sawul na nga boŋ darbawey daŋ Dawda ga, a na alhan darbawey daŋ boŋoo ra, a na guuru darbawey daŋ jindoo ra.³⁹ Dawda na Sawul takubaa daŋ nga centoo ga nga bankaarawey ga, a ceeci ka dira, a mana hin, a mana doona ey. A nee Sawul se: «Ay si hin ka dira nda wey, ya na doona ey.» Dawda n'i kaa nga ga.⁴⁰ A na nga goboo zaa kaboo ra, a na tondi-ize yutta guu suuba gooroo ra, a n'i daŋ nga kurkaw bolboloo ra, nga foolaa ra. Woo banda ga, nga fizzaa goo kaboo ra, a ga dira ka man Filisti boraawoo.⁴¹ Filisti boraawoo ga man Dawda kayna-kayna, boraawoo kaŋ ga nga koraa zaa goo a jine.⁴² Filisti boraawoo ga Dawda guna nda dondaceray, a si dii de kala zanka ciray kaŋ kunturoo ga boori.⁴³ Filisti boraawoo nee Dawda se: «Hanši ti agay kaŋ se n'ga kaa ay ga nda gobuyan?» Filisti boraawoo na Dawda danga nda nga toorey maaney.⁴⁴ Woo banda ga, Filisti boraawoo nee Dawda se: «Kaa ne, ay ga ni hamoo noo cirawey nda ganji hoogawey se.»⁴⁵ Dawda nee Filisti boraawoo se: «Ni, n'ga kaa ay ga nda takuba, nda yaajiyan. Agay, ay ga kaa ni ga nda Abadantaa, Aduŋnakoyoo maanoo kaŋ ti Izirayel wongu-izey jamaa Koyoo kaŋ n'n'a wow.»⁴⁶ Hõ, Abadantaa ga ni daŋ ay kaboo ra, ay ga ni kar, ay ga ni boŋoo dunbu. Hõ ay ga Filisti borey kaloo bukawey noo cirawey nda laboo hoogawey se. Woo ra laboo kul ga bay Izirayel goo nda Koy.⁴⁷ Takaa woo ra jamaa woo kul ga bay kaŋ man'ti takuba, man'ti yaaji nda Abadantaa ga boro hallasi. Zama wongoo man'ti kala Abadantaa wane, nga no ka war daŋ ir kabey ra.»⁴⁸ Waatoos kaŋ Filisti boraawoo tun ka man Dawda, Dawda cahã ka koy wongudogoo ra ka Filisti boraawoo kubay.⁴⁹ Dawda na nga kaboo daŋ nga bolboloo ra ka tondi-ize foo zaa k'a warra nda nga fizzaa, tondoo huru teŋaa ra, Filisti boraawoo kaŋ nga ndumoo ga laboo ra.

⁵⁰ Takaa woo nda fizza nda tondi-ize foo Dawda hin Filisti boraawoo. A n'a wii bila nda takuba ma bara a kone.

⁵¹ Dawda zuru ka koy Filisti boraawoo jeroo ga, a na nga takubaa zaa, a n'a hoobu k'a kaa naŋoo ra k'a wii, a na boŋoo kaa jindoo ga nda takubaa. Kaŋ Filisti borey ga dii kaŋ ngi wongaaroo buu, i zuru.⁵² Dogoo din da Izirayel nda Žuda borey na wurru tee. I na Filisti borey gaarandi hala gooroo hurudogoo ra, hala Ekroŋ miŋoo ga. Filisti borey kaŋ ka buu Šarayim fondaa ra hala Gat nda Ekroŋ.

⁵³ Waatoos kaŋ Izirayel borey fay nda ka Filisti borey gaaray, Izirayel borey yee kate ka *alganiima* zaa kaloo ra.⁵⁴ Dawda na Filisti boraawoo boŋoo zaa, a n'a ka koy Žerizalem. A na Filisti boraawoo wongu jinawey daŋ nga hukkamoo ra.

⁵⁵ Waatoos kaŋ Sawul dii kaŋ Dawda ga fatta ka koy Filisti boraawoo kubay, a nee Abner kaŋ ti wongu-izey jineboraawoo se: «May ize ti woo, Abner?» Abner nee: «Ay ga žee nda ni hundoo, kokoyoo, ay si bay.»⁵⁶ Kokoyoo nee a se: «Alhabar ceeci ka bay boro kaŋ ize ti woo.»

⁵⁷ Waatoos kaŋ Dawda yee kate ka hun Filisti boraawoo wi-idogoo ra, Abner n'a dii ka koy nda a Sawul do. Filisti boraawoo boŋoo goo Dawda kaboo ra.⁵⁸ Sawul nee a se: «Ay zankaa, may ize ti ni?» Dawda nee: «Ni tamoo Yišay, Betelehem boraawoo izoo ti agay.»

Ceretaray huru Žonataŋ nda Dawda game

18 Za Dawda šelaŋ ka ben Sawul bande, Žonataŋ nda Dawda hundey denji cere ga, Žonataŋ bag'a sanda nga boŋ hunday.² Zaari follokaa ra Sawul na Dawda dii, a mana naŋ a ma yee nga baaba hugoo do.³ Žonataŋ na amaana daŋ nga nda Dawda game, zama Žonataŋ bag'a sanda nga boŋ hunday.⁴ A na burmu-soo kaŋ goo a ga kaa k'a noo Dawda se, nda nga bankaarawey, nda takubaa, nda nga biraa, nda nga gamahawoo.

⁵ Dawda ga koy nongu kul kaŋ ra Sawul n'a donto, nga teegoyey kul ga boori. Sawul n'a daŋ nga wongu-izey jine, jamaa kul ga bag'a, ba Sawul goykey.

Sawul ceeci ka Dawda wii

⁶ Waatoos kaŋ borey ga yee kate ka hun wongudogoo ra, kaŋ Dawda willi kate ka hun Filisti boraawoo Goliyat wi-idogoo ra, woyey hun Izirayel koyrawey kul ra ka don ka gaani ka kokoyoo Sawul kubay nda tubal-izeyan, nda naali, nda guuruyan kaŋ ga hẽe.⁷ Woyey kaŋ ga don ga cere zaabi ka nee:

«Sawul na boro zenberyan wii,
Dawda na zenber woyyan wii.»

⁸ Sawul hanse ka futu, woo mana kan a se. A nee: «I ga zenber woyyan har Dawda se, agay zenberyan. Haya kul mana cindi a se kala kokoytaraa.»⁹ Za hanoo din, Sawul mma Dawda guna nda gulluyan.

¹⁰ Subaa ra, Irkoy naŋ hundi laala † ma huru Sawul ra, a tee hollay-ize nga hugoo gundoo ra. Dawda na kurboo kar nda nga kabey sanda waati kul takaa. Yaaji

† *Zamna* 16.14.

goo Sawul kaboo ra. ¹¹ Sawul na nga yaajoo šerre ka nee nga boŋ se: «Ay ga Dawda denjandi cetaa ga.» Amma cee hinka Dawda g'a mulay. ¹² Sawul hunbur Dawda, zama Abadantaa goo Dawda bande, Abadantaa na Sawul naŋ. ¹³ Sawul na Dawda moorandi nga, a n'a tee wongu-ize boro zenber foo (1.000) se boŋkoyni. Dawda goo wongu-izey jine waati kaŋ i ga fatta ka koy wongu nda waati kaŋ i ga yee kate. ¹⁴ Dawda teegoyey kul ga boori, Abadantaa goo a bande. ¹⁵ Kaŋ Sawul dii kaŋ Dawda teegoyey ga hanse ka boori, a hunbur Dawda. ¹⁶ Amma Izirayel kul nda Žuda ga baa Dawda, zama nga no ma huru i jine ka koy wongu ka yee kate.

Dawda tee Sawul se nzura

¹⁷ Sawul nee Dawda se: «Ay ize woy beeroo Merab ne, ay g'a noo ma ne a ma tee ma ne wande nda n'ga goy ya ne nda hinay, ma Abadantaa wongey tee.» Sawul nee nga boŋ se: «Agay hunday si hima ka Dawda wongu, Filisti borey m'a wongu.» ¹⁸ Dawda na Sawul zaabi ka nee: «May ti agay, macin ti ay borey, macin ti ay baaba alkabiilaa Izirayel ra hala ya tee kokoyoo nzuraa?» ¹⁹ Waatoo kaŋ Merab, Sawul ize woyoo waatoo too kaŋ ra a ga hima ka nondi Dawda se, i n'a noo Adiriyel, Mehola bora se a ma tee nga wandoo.

²⁰ Mikal, Sawul ize woyoo ga baa Dawda. I n'a har Sawul se, woo kan a se. ²¹ Sawul nee nga boŋ se: «Ay g'a noo a se hala a ma tee a se kumsay, de Filisti borey m'a wii.» Sawul nee Dawda se: «Hõ ti cee hinkantoo kaŋ ay ga nee ma ne kaŋ n'ga tee ya ne nzura.»

²² Sawul nee nga goykey se: «Wa ciinay ka nee Dawda se: «Nga ne, n'ga kan kokoyoo se, nga goykey kul ga baa ni, tee a se nzura.»» ²³ Sawul goykey n'a har Dawda jine, Dawda nee: «War ga hongu haya kaccu no boro ma tee kokoyoo nzuraa? Agay, ay ga talka, ay ga kaccu.»

²⁴ Sawul goykey na Dawda šenney ka too Sawul do. ²⁵ Sawul nee: «Wa nee Dawda se: «Kokoyoo si baa hiijay alman, a si baa kala Filisti borey aru zangu (100) toošidoo mee kuurey, hala a ma nga boŋ faasa kokoyoo iberey ra.»» Sawul mma hongu nga ga taka tee kaŋ ra Filisti borey ma Dawda kaŋandi. ²⁶ Sawul goykey na šenney wey ka too Dawda do. Woo kan Dawda se nga ma tee kokoyoo se nzura. Za waatoo kaŋ kayandi mana too, ²⁷ Dawda tun ka koy, nga nda nga borey, a na boro zangu hinka (200) wii Filisti borey ra. Dawda kate ngi toošidoo mee kuurey, i na hinna timmantaa noo kokoyoo se hala a ma duu ka tee kokoyoo se nzura. Woo ga, Sawul n'a noo nga ize woyoo Mikal a ma tee nga wandoo.

²⁸ Sawul dii, a faham kaŋ Abadantaa goo Dawda bande, de mo kaŋ nga ize woyoo Mikal ga baa Dawda. ²⁹ Sawul mma koy de a ga hunbur Dawda. Sawul tee Dawda se iberi nga hunaroo kul ra.

³⁰ Waatoo din Filisti borey boŋkoyney ga fatta ka koy wongu, waati kul kaŋ i fatta ka koy wongu, Dawda ga zaame wongey ra ka bisa Sawul goykey jerey kul. Dawda hanse ka duu maa.

Žonatanŋ faasa Dawda se

¹⁹ Sawul šelaŋ nga iz'aroo Žonatanŋ nda nga goykey kul se kaŋ nga ga Dawda wii. Ka gar Dawda ga hanse ka kan nga iz'aroo Žonatanŋ se. ² Žonatanŋ na alhabar daŋ Dawda ra ka nee: «Ay baaba Sawul goo ma ceci ka ni wii. Ay g'a wiri ni ga, suba subbaahi ma ni boŋ hawgay, ma koy tugudoo ra, ma tugu. ³ Agay, ay ga fatta ka koy ay baaba jere hawsaa kaŋ ra n'goo ra, ay ga šelaŋ a se ni ga, woo ra ay ga anniya bay, de ay ga alhabar daŋ ni ra.»

⁴ Žonatanŋ na Dawda maa henna har nga baaba Sawul se, a nee: «Kokoyoo masi duu zunubu nga tamoo Dawda ga, zama a mana duu ni ga zunubu. Hayey kaŋ a n'i tee hanse ka ni nafa. ⁵ A na nga hundoo fur ka Filisti bora Goliyat wii, Abadantaa na Izirayel kul noo zaame beeri. N'dii a, ni paali. Macin se n'ga duu zunubu ka boro kaŋ mana haya kul tee kuroo mun, ka Dawda wii bila addalil?» ⁶ Sawul na haŋajer Žonatanŋ se, a žee ka nee: «Ay ga žee nda Abadantaa kaŋ ga huna maapoo, Dawda si wiiyandi.» ⁷ Žonatanŋ na Dawda cee, a na šenney wey kul har a se. Woo banda ga, Žonatanŋ koy nda Dawda Sawul do, a koy a ga nda nga goyoo Sawul jere sanda cee jinna takaa.

Dawda zuru Sawul maaganda

⁸ Wongoo yee ka sintin. Dawda fatta ka Filisti borey tangam, a n'i kar karyan laala hala nongu kaŋ ra i mma zuru a jine.

⁹ Abadantaa naŋ hundi laalaa † ma huru Sawul ra, a gar a mma goo ma goro nga do, nga yaajoo goo kaboo ra. Dawda goo ma kuntijoo kar. ¹⁰ Dogoo din da Sawul baa nga ma Dawda hay nda nga yaajoo hala k'a denji cetaa ga. Amma Dawda na Sawul mulay, yaajoo koy suka cetaa ra. Woo ga, Dawda zuru, cijinoo din ra a yena. ¹¹ Sawul na dontokawyaŋ sanba i ma koy Dawda hugoo do k'a koroši, subbaahoo ra i m'a wii. Amma Mikal, Dawda wandoo na alhabar daŋ Dawda ra ka nee: «Nda mana zuru hõ cijinoo, suba n'ga wiiyandi.» ¹² Mikal na Dawda zumandi nda funeetaraa, a koy, a zuru ka yena. ¹³ Woo banda ga, Mikal na nga tooroo zaa k'a jisi daaroo ra, a na hancin hinbiri šukka kaccu daŋ daaroo boŋoo ga, a n'a gum nda zaara. ¹⁴ Waatoo kaŋ Sawul na dontokawyaŋ sanba i ma koy Dawda dii, Mikal nee: «A mma wirci.» ¹⁵ Sawul yee k'i sanba i ma koy dii Dawda, a nee: «Wa kate a ya ne k'a žigandi nda nga daaroo, a ma wiiyandi.»

¹⁶ Dontokey yee kate, de i gar tooroo goo daaroo ra, hancin hinbiri šukkaa goo daaroo boŋoo ga. ¹⁷ Sawul nee Mikal se: «Macin se n'na takaa woo k'ay darga? Macin se n'na agay iberoo naŋ a ma yena?» Mikal nee Sawul se: «A nka nee ya ne: «Ay naŋ ya koy, nda man'ti woo, ay ga ni wii.»»

¹⁸ Takaa woo nda Dawda zuru ka nga boŋ kaa. A koy Samiyel jeroo ga Rama, a na hayaa kul har a se kaŋ Sawul n'a goy nga ga. Woo banda ga, a koy Samiyel

† *Zamna* 16.14; 18.10.

bande, de i goro Nayot. ¹⁹ Sawul duu alhabar kanj Dawda goo Nayot kanj goo Rama. ²⁰ Sawul na dontokawyan sanba i ma koy Dawda dii. I dii annabi jamaa kanj goo ma annabitaray tee †, Samiyel ti ngi jineboraa. Irkoy *Hundoo* zunbu Sawul dontokey ga, ngi mo na annabitaray tee. ²¹ Sawul duu alhabaroo, a na dontokaw tanayan sanba, ngi mo na annabitaray tee. A yee koyne ka dontokaw tanayan sanba cee hinzantoo, ngi mo na annabitaray tee. ²² Woo ga, Sawul hunday koy Rama. Waatoo kanj a too day beeroo do kanj goo Seku, a hãa ka nee: «Man ra Samiyel nda Dawda goo?» I nee a se: «I goo Nayot kanj goo Rama.» ²³ A hun no din ka koy Nayot kanj goo Rama. Irkoy *Hundoo* zunbu nga mo ga, a koy nga fondaa ra a ga annabitaray tee hala a too Nayot kanj goo Rama ra. ²⁴ Kanj a too no din, nga mo na nga bankaarawey kaa, nga mo ga annabitaray tee Samiyel jine. A na nga boŋ kanjandi laboo ra, a cindi no din gaa koonu zaaroo kul nda cijinoo kul. Woo se i ga nee: «Sawul mo mma bara annabey ra wala?»

Žonatanj na amaana danj nga nda Dawda game

20 Dawda zuru ka hun Nayot kanj goo Rama. A koy Žonatanj gar ka nee a se: «Macin no ay n'a tee? Macin ti ay layboo, man zunuboo kanj ay duu a ni baa-ba ga kanj se a ga baa nga m'ay hundoo kaa?» ² Žonatanj nee a se: «Abada n'si buu. Guna, ay baaba si haya kul tee nda a mana alhabar danj ay ra, a ma tee haya beeri wala ikaccu. Adiŝi macin se ay baaba ga woo tugu ya ne? Woo si kubay.» ³ Dawda žee ka nee: «Ni baaba ga bay kanj n'na alhormo tee ya ne, woo se a ga nee nga boŋ se: «Žonatanj masi bay, a masi dor.» Ay ga žee nda Abadantaa kanj ga huna maanoo nda ni maanoo, ceedaaru folloku bara agay nda buuyan game.»

⁴ Žonatanj nee Dawda se: «Woo kanj n'n'a har, nga no ay g'a tee ma ne.» ⁵ Dawda nee Žonatanj se: «Nga ne, suba no handoo ga kay, ay ga hima ka goro ka ŋaa kokoyoo bande, amma nanj ya koy, ay ga tugu hawsaa ra hala jirbi hinzantoo cijinoo. ⁶ Nda ni baaba dii kanj ay sii no, ma nee a se: «Dawda nk'a wiri ay ga nda ŝenday kanj ya nanj nga ma cahã ka koy Betelehem, nga koyraa ra, zama ngi alkabiilaa kul jiiri kul sargaroo no ma hun.» ⁷ Nda a nee: «A boori», agay, baffoo si duu agay, ni tamoo, amma nda a futu, ma bay kanj a kayandi kanj nga ga bone tee. ⁸ Ma goy nda laadirtaray agay, ni tamoo here, zama Abadantaa maanoo ga n'na amaana danj ir game. Amma nda goy futu goo no kanj ay n'a tee, ni hunday m'ay wii, macin se n'g'ay ka koy ni baaba do?»

⁹ Žonatanj nee: «Abada, masi hongu kanj nda ay bay kanj ay baaba ga baa nga ma bone tee ma ne, ay s'a har ma ne.» ¹⁰ Dawda nee Žonatanj se: «Nda ni baaba na ni zaabi futay, may no m'a har ya ne?» ¹¹ Žonatanj nee Dawda se: «Kaa, ir ma koy hawsaa ra.» Ngi boro hinkaa fatta ka koy hawsaa ra. ¹² Žonatanj nee Dawda se: «Abadantaa, Izirayel Koyoo ga tee ya ne seede kanj

suba dimmaa woo cine ga ay g'ay baaba hãa ka bay haya kanj a ga baa nga m'a tee. Dawda, guna, nda gomni goo ma ne a ra, ay ga boro sanba k'a har ma ne, ¹³ Amma nda ifutu no a ga baa nga m'a tee ma ne, de agay, Žonatanj, ya na haya kul har ma ne ka ni nanj, ya na ni kaa kaboo ra, Abadantaa ma goy goy ay ga. Abadantaa ma bara ni bande takaa kanj nda a cindi ay baaba bande cee jinaa. ¹⁴ Kullihinne ay ga huna, ma alhormo tee ya ne Abadantaa maaganda se, ya si buu. ¹⁵ Abada ni alhormaa masi hun ay hugoo here, ba waati kanj Abadantaa na Dawda iberey kul halaci laboo ga.» ¹⁶ Žonatanj na amaana danj nga nda Dawda hugoo game ka nee: «Abadantaa ma Dawda alhakoo kaa nga iberey ra.» ¹⁷ Žonatanj nee Dawda se kanj a ma yee ka žee nga se ka nga bajoo cebe nga se, zama Žonatanj ga bag'a sanda takaa kanj nda a ga baa nga boŋ.

¹⁸ Žonatanj nee a se: «Suba no handu taagaa ga kay, borey ga dii ni dogoo, zama boro sii a ra. ¹⁹ Jirbi hinzantoo, ma cahã ka zunbu, ma koy nongoo ra kanj hanoo kanj hayey ŋaami ††, ni bay ka tugu a ra, ma goro Ezel tondoo jere. ²⁰ Ay ga biraw-ize hinza warra nga here, sanda haya foo no ay g'a ceeci. ²¹ Nga ne, ay ga arusoogaa sanba, ay ga nee a se: «Koy biraw-izey ceeci.» Nda ay nee a se kaaray: «Guna, ni bisa biraw-izey ga, i zaa», adiŝi kaa, haya kul si duu ni, masi hunbur haya kul, ay ga žee nda Abadantaa kanj ga huna maanoo. ²² Amma nda ay nee arusoogaa se: «Guna, biraw-izey goo ma ne jine», adiŝi koy, zama Abadantaa no ma baa nga ma ni nanj ni ma koy. ²³ Haya kanj ti ŝennoo kanj ir n'a har cere se, agay nda ni, Abadantaa no ma tee seede agay nda ni game hala abada.»

Sawul kayandi nga ma Dawda wii

²⁴ Dawda tugu hawsaa ra. Handu taagaa kayyanoo no, kokoyoo goro ka ŋaa. ²⁵ Kokoyoo goro sanda waati kul takaa nga gorodogoo ra kanj ga jeesi cetaa ga. Žonatanj tun, Abner goro Sawul jeroo ga. Amma Dawda dogoo, boro kul sii a ra. ²⁶ Sawul mana haya kul har hanoo din, a mma nee nga boŋ se: «Man'ti yaada no, haya ka Dawda Žiibandi, ŝikka sii a nka si henan.» ²⁷ Subaa ra, handu taaga jirbi hinkantoo, Dawda dogoo hala sohõ boro kul sii a ra. Sawul nee nga iz'aroo Žonatanj se: «Macin se Yiŝay iz'aroo mana kaa ka ŋaa bi, a mana kaa ka ŋaa hõ?» ²⁸ Žonatanj na Sawul zaabi ka nee: «Dawda nk'a wiri ay ga nda gaabi ya nanj nga ma koy Betelehem.» ²⁹ A nee ya ne: «Ay g'a wiri ni ga, alhormo tee ya ne, ma nanj ya koy, zama ir goo nda alkabiila sargari koyraa ra, ag'armey hunday ka ciya ya ne, nanj ya koy hala ya dii ag'armey.» Woo se a mana kaa kokoyoo hoyandoo dogoo ra. ³⁰ Woo ga, Sawul dukur Žonatanj ga. A nee a se: «Woy laadir janjante turante ize, ya nka si bay kanj ni nka hanga Yiŝay iz'aroo bande, ni haawoo ga nda ni ŋaa haawoo ga wala?» ³¹ Zama kullihinne Yiŝay iz'aroo goo laboo ga, n'si duu fondo, ni kokoyaraa mo si duu fondo. Sohõ boro sanba i m'a ceeci, ma kate a ya ne, zama buuyan nda a ga hima.» ³² Žonatanj na Sawul zaabi ka nee: «Macin se a

† *Zamnaa* 10.5.

†† *Zamnaa* 19.1-3.

ga wiiyandi? Macin no a n'a tee?»³³ Sawul na nga yaa-joo ka Žonatan warra hala nga m'a kar. Woo ra Žonatan bay kan nga baaba nka kayandi nga ma Dawda wii.³⁴ Žonatan tun ŋaadogoo ra nda futay beeri, a mana haya kul ŋaa handu taagaa jirbi hinkantoo. Binoo maray Dawda maaganda, zama baaboo n'a wow.

³⁵ Subaa ra, Žonatan koy hawsaa ra nga nda Dawda cere kubayyanoo se, zankaaru foo goo a bande.³⁶ A nee zankaaroo se: «Ay g'a wiri ni ga, zuru ka koy ay biraw-izey kan ay g'i warra ceeci.» Zankaa zuru, Žonatan na biraw-ize foo warra kan bisa a ga.³⁷ Waatoo kan zankaa too nongoo kan ra biraw-izoo goo kan Žonatan n'a warra, Žonatan kaati a ga ka nee: «Man'ti biraw-izoo goo ma ne jine wala?»³⁸ A yee ka kaati zankaa ga ka nee: «Cahã, tanba, masi kay!» Žonatan zankaa na biraw-izey kuuna, a yee kate nga aru beeroo do.

³⁹ Zankaa mana faham haya kul se woo ra, Žonatan nda Dawda hinne no ma bay haya kan ti woo.

⁴⁰ Žonatan na nga wongu jinawey noo zankaa se kan goo a bande, a nee a se kan a ma koy nda ey koyraa ra.⁴¹ Waatoo kan zankaa koy, Dawda tun gurma here, a na nga ndumoo sinji laboo ra ka gunguma cee hinza. Dawda nda Žonatan na cere naagu cere gande ra, i hëe cere bande hala waatoo kan ra Dawda hëenoo jer ka bisa Žonatan wanoo.⁴² Žonatan nee Dawda se: «Ma koy nda alaafiya, woo kan agay nda ni n'a žee Abadantaa maapoo ga, yala Abadantaa ma tee seede agay nda ni game, a ma tee seede ay hayroo nda ni hayroo game hala abada.»

21 Dawda tun ka koy, Žonatan huru koyraa ra.

Dawda zuru Sawul se ka koy Ahimelek do Nob

² Dawda koy koyraa ra *sargari juwalkaa* Ahimelek do. Ahimelek kaa a do nda jijiray, a nee a se: «Macin se ni folloku no? Macin se boro kul sii ni bande?»³ Dawda nee sargari juwalkaa Ahimelek se: «Kokoyoo nk'ay noo yaamar foo, a nee ya ne: «Boro kul masi bay hayaa kan se ay na ni sanba nda yaamaroo kan ay n'a noo ma ne.» Ya nka dan agay nda ay soogey ma cere kubay nongu foo ra.⁴ Sohõ macin bara ma ne? Ay noo takula guu wala woo kan n'ga hin a.»⁵ Sargari juwalkaa na Dawda zaabi ka nee: «Takula koonu sii ya ne, takulawey kan yeetandi jere ga Irkoy se de bara ne, kala de nda ni soogey mana man woy-boro.»⁶ Dawda na sargari juwalkaa zaabi ka nee: «Waati kul, nda ay fatta ka koy wongu ir sii nda fondo ka marga nda woy-boro. Nda arusoogey wongu jinawey mana kayandi kala wongu kan man'ti koonu se, i ga henan soko hõ diraa woo cine kan ra ir goo.»⁷ Woo ga, sargari juwalkaa n'a noo takulayan kan yeetandi jere ga Irkoy se, zama takula sii a se kala wey kan jisandi Abadantaa jine, kan i n'i kaa no ka takula konnayan yeeti dogey ra.

⁸ Hanoo din hunday, Sawul goykey boro foo kan i n'a dii goo no din Abadantaa jine, Edom boro no kan maapoo ti Doyeg, Sawul kurkey jineboraa no.

⁹ Dawda nee Ahimelek se: «Yaaji wala takuba sii ni kone? Ya n'ay takubaa zaa, ya na wongu jinawey zaa, zama kokoyoo dontaa ga hanse ka cahã.»¹⁰ Sargari

juwalkaa nee: «Filisti bora Goliyat kan n'a wii turijnaa beerey gooroo ra takubaa ne, a goo ma didiji darbay ra *beene kaayi-izoo* dumaa ga. Nda n'ga baa m'a zaa, a zaa, zama affoo tana sii ne.» Dawda nee: «Nga cine sii, a noo ya ne.»

Dawda koy Filisti borey do Gat

¹¹ Hanoo din, Dawda tun ka zuru ka hun Sawul ra. A too Akiš, Gat kokoyoo do.¹² Akiš goykey nee a se: «Man'ti Dawda ti woo, gandaa kokoyoo? Man'ti nga se i ga don ka nee:

«Sawul na zenberyan wii,

Dawda na zenber woyyan wii.»[†]

¹³ Dawda na šenney wey dii nda soobay, a ga hanse ka hunbur Akiš, Gat kokoyoo.¹⁴ Waatoo din, a na nga borj tee i jine sanda boro kan lakkaloo hun a ga, a ga žeerijan dan hugey mijey ga, a ga nan nga yololaa ma doo nga kaaboo ga.¹⁵ Akiš nee nga goykey se: «War ga dii kan aroo woo hollo, macin se war ga kate a ya ne?»¹⁶ Ya nka sii nda hollokom kan se war ga kate ya ne woo a ma hollokomtaray tee ay jine? Aroo woo ga hima ka huru ay hugoo ra wala?»

Dawda tee borjkoyni borey se kan goo a bande

22 Dawda hun Gat koyraa ra ka koy tugu Adulam tondi horboo ra. Nga armey nda nga hugoo borey kul maar'a, de i zunbu ka koy a do.² Borey kul kan ga fara, nda borey kan ga garaw goo, nda borey kan biney g'i maray kaa ka marga a do, a tee ngi borjkoynoo. Aru zangu taaci (400) cine bara a bande.

³ Dawda hun no din ka koy Mispé kan goo Mowab gandaa ra. A nee Mowab kokoyoo se: «Ay g'a wiri ni ga, ma nan ay naa nda ay baaba ma koy goro ni do hala waati kan ay na hayaa bay kan Irkoy g'a tee ya ne.»

⁴ A n'i ka koy Mowab kokoyoo jine. I cindi Mowab kokoyoo do waatoo kul kan Dawda goo tondi guusoo ra.⁵ Annabi Gad nee Dawda se: «Masi cindi tondi guusoo ra, koy huru Žuda gandaa ra.» Dawda dira, a koy Heret hawsaa ra.

Sawul koy Nob sargari juwalkey wii

⁶ Sawul maa kan alhabar duwandi Dawda nda borey kan goo a bande ga. Sawul goo ma goro Gibeya tamaris tuurijanoo cire hodaddaa ra, nga yaajoo goo kaboo ra, nga goykey kul goo ma kay jeroo ga.⁷ Sawul nee nga goykey kan goo jeroo ga se: «Ay g'a wiri war ga, Benžamen borey, wa hanajer ya ne, Yišay iz'aroo ga kaa ka war noo faariyan nda *alaneb* faariyan wala? A ga kaa ka war affoo kul tee sooje zenber foo (1.000) borjkoyni nda sooje zangu (100) borjkoyni wala?»⁸ War kul ka hawandifutay ay ga, boro kul man'ay bayrandi kan ay iz'aroo na amaana dan nga nda Yišay iz'aroo game. War affoo kul si alhuzun ya ne, a s'ay bayrandi kan ay iz'aroo n'ay goykaa tan ay ra hala a ma kumsay hirri ya ne sanda woo kan ne ka tee hõ.»

[†] *Zamnaa 18.7; 29.5.*

⁹ Doyeg, Edom bora a kanj goo Sawul goykey jine nee: «Ay dii Yišay iz'aroo a ga kaa Nob koyraa ra, Ahitub iz'aroo Ahimelek do. ¹⁰ Ahimelek na Abadantaa ibaayoo ceeci a se, a n'a noo hunay, a n'a noo Filisti bora a Goliyat takubaa.»

¹¹ Kokoyoo danj i ma ciya *sargari juwalkaa* kanj ti Ahimelek, Ahitub iz'aroo, nda nga baaba hugoo kul, nda sargari juwalkey kul kanj goo Nob se. I kul koy kokoyoo jere. ¹² Sawul nee: «Ay g'a wiri ni ga, Ahitub iz'aroo, ma hanajer.» A nee: «Agay ne, ay koyoo.» ¹³ Sawul nee a se: «Macin se ni nda Yišay iz'aroo, war ga hawandifutay ay ga? Macin se n'n'a noo takula nda takuba, de n'na Irkoy ibaayoo ceeci a se hala a ma kay ya ne ka kumsay hirri ya ne sanda woo kanj ne ka tee hõ.» ¹⁴ Ahimelek na kokoyoo zaabi ka nee: «Ni goykey kul ra, may bara no kanj ga too Dawda, a ga laadir, kokoyoo nzuraa no, nga kanj goo ni lakkalkaw maanawey ra, a goo nda beeray ni hugoo ra? ¹⁵ Hõ no ay sintin ka Irkoy ibaayoo ceeci a se wala? Abada! Kokoyoo masi woo danj ay ga, a mas'a danj ay baaba hugoo boro kul ga, zama agay, ni tamoo si haya bay woo kul se, ay si ikaccu bay a ra, ay si ibeeri bay a ra.» ¹⁶ Amma kokoyoo nee: «Šikka sii n'ga buu, Ahimelek, ni nda ni baaba hugoo borey kul.»

¹⁷ Kokoyoo nee nga lakkalkey kanj goo nga jeroo ga se: «Wa bere, war ma Abadantaa sargari juwalkey wii, zama ngi mo na kabe danj Dawda se. I bay kanj a ga zuru, amma i mana alhabar danj ay ra.» Amma kokoyoo goykey si baa ngi ma kabe deke Abadantaa sargari juwalkey ga k'i wii. ¹⁸ Woo ga, kokoyoo nee Doyeg se: «Bere, ni, ma sargari juwalkey wii.» Woo banda ga, Doyeg Edom bora a bere. Nga no ka sargari juwalkey wii. Hanoo din, a na boro woyyaaha cindi guu (85) wii kanj ga *lenbeene kaayi-izoo* goo. ¹⁹ A na Nob kanj ti sargari juwalkey koyraa borey wii nda takuba. Aru, nda woy, nda zanka, nda taana, nda haw, nda farka, nda feeji wiyyandi nda takuba. ²⁰ Ahitub iz'aroo Ahimelek, nga hinne iz'aroo ka yena, maanoo ti Abiyatar. A zuru ka hanga Dawda bande. ²¹ Abiyatar na alhabar danj Dawda ra kanj Sawul na Abadantaa sargari juwalkey wii. ²² Dawda nee Abiyatar se: «Hanoo din ay dii kanj Doyeg Edom bora a goo no, šikka sii a ga alhabar danj Sawul ra. Agay ka tee sabbu kanj na ni baaba hugoo borey kul wii. ²³ Cindi ay bande, masi hunbur, zama bora a kanj ga baa nga m'ay hundoo kaa, ga baa nga ma ni da hundoo kaa, ay jeroo ga haya kul si duu ni.»

Dawda koy Kela nda Horša koyrawey ra

23 I na alhabar danj Dawda ra ka nee: «Nga ne, Filisti borey na Kela tangam, i goo ma taasoo kanj goo taasu kar ganganey ra kom.» ² Dawda na Abadantaa ibaayoo ceeci ka nee: «Ya koy Filisti borey kar wala?» Abadantaa nee a se: «Koy, n'ga Filisti borey kar, n'ga Kela hallasi.» ³ Amma Dawda borey nee a se: «Guna, ne Žuda hunday ra ir ga hunbur, adiši taka foo nda ir ga koy Kela kanj ra Filisti borey wongu-izey ga mar-ga?» ⁴ Dawda yee ka Abadantaa ibaayoo ceeci, Abadantaa n'a zaabi ka nee: «Tun ka doo ka koy Kela,

zama ay ga Filisti borey danj ni kaboo ra.» ⁵ Woo ga, Dawda nda nga borey koy Kela. A na Filisti borey tangam, a na ngi adabbawey ka kaa, a hin ey hinyan beeri. Takaa woo nda Dawda na Kela borey hallasi.

⁶ Waatoo kanj Ahimelek iz'aroo Abiyatar zuru ka koy Dawda do Kela, a koy nda nga bande *beene kaayi-izoo* nga kaboo ra.

⁷ Sawul duu alhabar kanj Dawda too Kela. Sawul nee: «Irkoy k'a danj ay kaboo ra, zama a kaa ka nga boŋ danj koyraa ra kanj mijney ga kufalandi.» ⁸ Sawul na nga jamaa kul danj cere ga i ma wongu hala i ma doo ka koy ka Dawda nda nga borey wanga k'i danj game k'i dii.

⁹ Dawda bay kanj Sawul nka haya futu soolu nga se, a nee *sargari juwalkaa* Abiyatar se: «Kate beene kaayi-izoo.» ¹⁰ Dawda na Irkoy ibaayoo ceeci ka nee: «Abadantaa, Izirayel Koyoo, agay, ni tamoo maa kanj šikka sii Sawul goo ma ceeci ka kaa Kela ka koyraa kayri agay maaganda se. ¹¹ Kela borey g'ay danj kaboo ra wala? Sawul ga doo kate sanda takaa kanj agay, ni tamoo maar'a wala? Abadantaa, Izirayel Koyoo, ay g'a wiri ni ga, ma agay, ni tamoo bayrandi.» Abadantaa nee: «Sawul ga doo kate.» ¹² Dawda nee koyne: «Kela borey ga agay nda ay borey danj kaboo ra wala?» Abadantaa nee: «I ga ni noo a se.» ¹³ Dawda nda nga borey, i ga too boro zangu iddu (600) cine, i tun ka hun Kela ka koy nongu kanj i ga hin ra. Sawul duu alhabar kanj Dawda zuru ka hun Kela, Sawul na diraa nanj.

¹⁴ Dawda koy saajoo tee nga gorodogoo, tondey nongey ra. Kanj a goo ma goro Zif saajoo hondey boŋ, Sawul g'a ceeci zaari kul, amma Irkoy man'a danj kaboo ra. ¹⁵ Dawda dii kanj Sawul goo ma yaara ka ceeci ka nga hundoo kaa. Dawda goo Horša, Zif saajoo ra.

¹⁶ Woo banda ga, Žonatanj, Sawul iz'aroo koy Dawda do Horša ka Dawda binoo danj a ma koy a ga ka nga naanaa danj Irkoy ra. ¹⁷ A nee a se: «Masi hunbur. Ay baaba Sawul si hin ka too ni do. Ni no ma tee kokoy Izirayel se, ay ga tee ni ihinkantoo. Sawul ay baaba hunday mo ga bay.» ¹⁸ Ngii boro hinkaa kul na amaana zaa cere se Abadantaa jine. Dawda cindi Horša, Žonatanj koy nga do.

Irkoy na Dawda kaa Sawul ra

¹⁹ Zif boroyan žigi ka koy Sawul do Gibeya, i nee: «Man'ti Dawda mma goo ma tugu ir do Horša, Hakila tondi nongey ra, labu kogaa se gurma?» ²⁰ Sohõ, kokoyoo, nda ni mma baa ma doo ka koy, doo. Ir no m'a danj kokoyoo kaboo ra.» ²¹ Sawul nee: «Abadantaa ma al-barka danj war ra, zama war hinne ya ne. ²² Ay g'a wiri war ga, war ma koy, war ma guna koyne ka dii nongoo kanj ra a goo, wa hãa may ka dii a, zama ay maa kanj a ga hanse ka caram. ²³ Wa tugudogey kul guna ka dii nongu kanj ra a ga hin ka tugu, war ma willi ka kaa ka dii agay nda alhabar kayante, de ay ga koy war bande. Nda a goo gandaa ra, ay g'a ceeci Žuda boro zenberey kul ra.»

²⁴ I tun ka koy Zif Sawul jine. Dawda nda nga borey goo Mawonj saajoo ganganoo gandaa ra, labu kogaa se gurma. ²⁵ Sawul nda nga borey koy huru Dawda ce-

woo ra. Dawda duu alhabar, a zunbu tondey ra, a cindi Mawoŋ saajoo ra. Sawul maar'a, a na Dawda gaarandi Mawoŋ saajoo ra. ²⁶ Sawul goo ma dira hondoo caraa ga, Dawda nda nga borey mo ga dira caraw faa ga. Dawda cahā ka hun Sawul ra. Amma a gar Sawul nda nga borey ceeci ka Dawda nda nga borey kuubi k'i bere hala ngi m'i dii. ²⁷ Alhabar teekaw foo kaa ka nee Sawul se: «Cahā ka kaa, Filisti borey huru gandraa ra.» ²⁸ Sawul willi banda, a fay nda ka Dawda gaarandi, a koy Filisti borey kubay. Woo din se i ga nee nongoo din se Sela-Malekot (maanaa «fayyan tondoo»).

Dawda wanji ka Sawul wii En-Gedi tondi horboo ra

24 Dawda žigi ka hun no din ka koy goro En-Gedi tondi nongey ra. ² Waatoo kaŋ Sawul willi ka hun Filisti borey gaarandiroo ra, i nee a se: «Nga ne, Dawda goo En-Gedi saajoo ra.» ³ Sawul na wongu-ize suubante zenber hinza (3.000) zaa Izirayel kul ra, a koy Dawda nda nga borey ceeci hala ganjihanciney tondey jere. ⁴ A too alman buuney kaley do kaŋ goo fondaajeroo ga, no din tondi horbu goo a ra. Sawul huru a ra ka koy saaji. Dawda nda nga borey goo ma goro horbooo koroo ra. ⁵ Dawda borey nee a se: «Nga ne, zaaroo no kaŋ Abadantaa nee ma ne: «Guna, ay ga ni iberoo daŋ ni kaboo ra, ma tee a se woo kaŋ kan ma ne.»» Dawda tun ka mossoyaada ka Sawul burmusoo mijoo dunbu. ⁶ Woo banda ga, Dawda ga maate nga binoo ga zarga, zama a na Sawul burmusoo mijoo dunbu. ⁷ A nee nga borey se: «Yala Abadantaa m'ay waa ya si woo dumoo tee, ka tee ay koyoo sotoloo, bora kaŋ Abadantaa n'a yon. Zama nga no Abadantaa n'a yon.» ⁸ Šenney wey ga, Dawda na nga borey kayandi, a n'i ganji i ma too Sawul do. Sawul fatta horbooo ra ka nga fondaazaa ka koy.

⁹ Woo banda ga, Dawda tun ka fatta horbooo ra, a kaati Sawul bande ka nee: «Ay koyoo, ay kokoyoo.» Sawul neli ka banda bere ka guna, Dawda na nga ndumoo sinji laboo ra ka gunguma. ¹⁰ Dawda nee Sawul se: «Macin se n'ga haŋajer borey šenney se kaŋ ga nee: «Dawda mma baa nga ma ni bonandi?» ¹¹ Guna, hō zaaroo ni hunday ma dii nda ni moyey kaŋ hō Abadantaa na ni daŋ ay kaboo ra horbooo ra. Borey nee kaŋ ay ma ni wii, amma ay na ni naŋ, ya nka nee: «Ay si tee ay koyoo sotoloo, zama nga no Abadantaa n'a yon.» ¹² Guna, ay baaba, ni burmusoo mijoo guna ay kaboo ra. Ay na ni burmusoo mijoo dunbu, ay mana ni wii. N'ga dii kaŋ anniya futu sii ay do, tureyan sii ay do, ay mana duu ni ga zunubu. Amma ni, n'g'ay hundoo ceeci k'a kaa. ¹³ Abadantaa ga ciiti agay nda ni game, Abadantaa ga bana ya ne, amma ay kaboo si too ni do. ¹⁴ Yaasay žeena foo ga nee: «Ifutu ra ifutu ga hun.» Ay kaboo si too ni do. ¹⁵ May no Izirayel kokoyoo koy a wongu? May no n'g'a gaarandi? Hanši bukaw, nkanji yaada? ¹⁶ Abadantaa ga ciiti dunbu, a ga ciiti agay nda ni game. A ga dii, a ga faasa ya ne, a ga ciiti k'ay kaa ni kaboo ra.»

¹⁷ Waatoo kaŋ Dawda na wey har ka ben Sawul se, Sawul nee: «Ni jindoo da no, ay izoo Dawda wala?»

Sawul na nga jindoo jer ka hēe. ¹⁸ Woo banda ga, a nee Dawda se: «N'goo nda cimi nda agay, zama ni, n'na ihenna tee ya ne, ka gar agay ilaala no ay n'a tee ma ne. ¹⁹ Hō, ni cebe kaŋ gomni no n'ga tee ya ne, Abadantaa n'ay daŋ ni kaboo ra, amma man'ay wii. ²⁰ Nda boro duu ni iberoo, nga naŋ a ma koy yaada nga fondaazaa wala? Yala Abadantaa ma ni bana gomnoo woo kaŋ n'n'a tee ya ne hō se. ²¹ Sohō guna, ay bay kaŋ šikka sii n'ga kaa ka tee kokoy, Izirayel kokoy-taraa ga tabati waati kaŋ a huru ni kaboo ra. ²² Sohō žee ya ne Abadantaa maŋoo ga kaŋ n's'ay hayroo halaci ay banda ga, n's'ay maŋoo derandi ay baaba huggoo ra.» ²³ Dawda n'a žee Sawul se. Woo banda ga, Sawul koy nga do, Dawda nda nga borey žigi ka koy tondi guusoo ra.

Samiyel buuroo

25 Samiyel faati. Izirayel kul marga k'a hēe, i n'a sutura nga do Rama. Waatoo din no Dawda doo Paraŋ saajoo ra.

Nabal na gomni mun Dawda se

² Aru foo goo Mawoŋ kaŋ ga goy Karmel. Boro beeri no, a goo nda feeji zenber hinza (3.000) nda hancin zenber foo (1.000). Woo gar a goo Karmel ka nga feejey kosu. ³ Aroo woo maŋoo ti Nabal, wandoo maŋoo ti Abigayel. Woy lakkalkoyni no, a ga boori mo, amma kurŋoo binoo si boori, nga teegoyey ga laala. Kaleb alkabiilaa boro no.

⁴ Saajoo ra Dawda maa kaŋ Nabal goo ma nga feejey kosu. ⁵ A na arusooga woy (10) sanba a do, a nee arusoogey se: «Wa žigi ka koy Karmel. War ma koy Nabal do, ay maŋoo ga war m'a foo ya ne. ⁶ War ma nee a se: «Kay yeeši, alaafiya ma kaa ni, nda ni hugoo, nda haya kul kaŋ ti ni wane ga. ⁷ Ay maa kaŋ alman kosukawyaŋ bara ni do. Ka gar ni kurkey goo ir bande. Ir mana haya laala kul tee i se, haya kul mana dere i se waatoo kul kaŋ i n'a tee Karmel. ⁸ Ni borey hāa, ngi hunday g'a har ma ne. Woo ga, alhormo tee ay borey se, zama ir mana kaa kala jingar zaari. Ir g'a wiri ni ga, m'ir kaŋ ti ni tamey nda Dawda ni iz'aroo noo woo kaŋ goo ni kaboo ra.»

⁹ Waatoo kaŋ Dawda borey too kate, i n'a har Nabal se nda takaa din da Dawda maŋoo ga. Woo banda ga, i batu. ¹⁰ Nabal tuuru Dawda dontokey se ka nee: «May ti Dawda, may ti Yišay iz'aroo? Hō tam booboyaŋ goo no kaŋ ga zuru ngi koyey ga. ¹¹ Ay takulaa, nda ay haroo, nda ay hamoo kaŋ ay n'i soolu ay kosukey se, ngi no ay g'i noo boroyaŋ se kaŋ ay si ba ngi hundoo bay wala?» ¹² Dawda arusoogey na ngi fondaazaa ka willi. Kaŋ i too, i na hayaa kul har Dawda se. ¹³ Dawda nee nga borey se: «Boro foo kul ma nga takubaa haw centoo ga.» Boro foo kul na nga takubaa haw centoo ga. Dawda mo na nga takubaa haw centoo ga. Boro zangu taaci (400) cine hanga a bande ka koy tangam. Boro zangu hinka (200) cindi jinawey do.

Abigayel na Dawda faaba

¹⁴ Nabal sooga goykey affoo nee Nabal wandoo Abigayel se: «Guna, Dawda na dontokawyaŋ sanba ka hun saajoo ra ka kaa k'ir koyoo foo, amma ir koyoo n'i kubay, kubay laala. ¹⁵ Ka gar borey wey hanse ka boori ir se, ir mana alhuzun, haya kul mana dere ir se waatoo kul kaŋ ir goo cere bande fondaa ra, waatoo kaŋ ir goo hawsaa ra. ¹⁶ I n'ir lakkal haya kul ma si duu ir cijin nda zaari, waatoo kul kaŋ ir goo i bande ka alman buunaa kur. ¹⁷ Ni no ma guna sohõ haya kaŋ n'ga hima k'a tee, nda man'ti woo, šikka sii ir koyoo nda nga huggoo kul ga bone. Nga woo, boro no kaŋ sii nda attabiya, boro si hin ka šelaŋ a se.» ¹⁸ Abigayel cahã ka takula zangu hinka (200) zaa, nda *alaneb* hari mooro hunbar hinka, nda feeji guu kaŋ hansandi, nda attam haagante mudu guu, nda alaneb-ize koga gabante zangu (100), nda jeejay-ize koga gabante zangu hinka (200), a n'i daŋ farkayaŋ boŋ. ¹⁹ A nee nga tamey se: «Wa koy ay jine, guna, ay goo war bandawey ga.» A mana haya kul har Nabal, nga kurŋoo se. ²⁰ A žigi farka boŋ, a zunbu ka koy nda tondi hondoo caraa, ka sawa nda Dawda nda nga borey zunbu a tenje, i n'a kubay. ²¹ Dawda nee nga boŋ se: «Ay n'ay boŋ toone ka aroo woo almaanoo kul lakkal saajoo ra, haya kul mana hun nga almaanoo ra. Ihennaa kaŋ ay n'a tee a se, a n'a bana nda ifutu. ²² Irkoy ma goy goy ay ga, agay Dawda, nda ne nda suba ay na aru foo naŋ Nabal borey ra.» ²³ Waatoo kaŋ Abigayel dii Dawda, a cahã ka zunbu farkaa boŋ, a na nga ndumoo sinji laboo ra, a gunguma Dawda jinoo ra. ²⁴ A kaŋ cewey cire, a nee: «Ay na laybu tee, ay koyoo. Ay g'a wiri ni ga, ma agay, ni tamoo naŋ ya šelaŋ, haŋajer ni tamoo šenney se. ²⁵ Ay g'a wiri ni ga, ay koyoo, masi hanga Nabal bande, boro no kaŋ sii nda attabiya, a nka tuuru nga maŋoo se, maŋoo man'ti kala Nabal (maanaa «saama»), saama no. Agay, ni tamoo, ya na bay ka dii ay koyoo aru-soogey kaŋ n'n'i sanba. ²⁶ Sohõ ay koyoo, ay ga žee nda Abadantaa kaŋ ga huna maŋoo nda ni maŋoo, Abadantaa ka ni ganji ma kuri mun, ka ni boŋ faasa. Ay koyoo, yala ni iberey nda borey kaŋ ga ceeci k'i ifutu tee ma ne, ma tee sanda Nabal. ²⁷ Gomnoo kaŋ agay, ni tamoo kate a ma ne ma zamnandi soogey se kaŋ goo ni bande. ²⁸ Ay g'a wiri ni ga, ma agay, ni tamoo layboo yaafa. Abadantaa ga albarka daŋ ni hugoo borey ra k'i gorandi waati kul kokoytaraa ra, zama Abadantaa wongey ra n'goo. Yala haya futu kul masi garandi ni do ni hunaroo kul ra. ²⁹ Nda boro tun ka ni gurzugay, ka ceeci ka ni hundoo kaa, Abadantaa, ni Koyoo ga ni hundoo marga henna. Amma a ga ni iberey hunaroo warra sanda takaa kaŋ nda fizza ga tondi warra. ³⁰ Waati kaŋ Abadantaa ga gomnoo kul tee ma ne kaŋ a na nga allaahidoo zaa ma ne ka ni tee Izirayel boŋkoynoo, ³¹ woo ra ni binoo si ni zarabi ka nee ma ne kaŋ n'na boro wii yaada ka ni dukuroo kaa. Nda Abadantaa na gomni tee ma ne, masi dirŋa agay, ni tamoo.»

³² Dawda nee Abigayel se: «Albarka Abadantaa, Izirayel Koyoo kaŋ na ni sanba m'ay kubay hõ. ³³ Albarka ma huru ni lakkaloo ra, albarka ma huru ni ra kaŋ n'ay ganji hõ ya boro wii yaada, y'ay dukuroo kaa. ³⁴ Ay ga žee nda Abadantaa, Izirayel Koyoo kaŋ ga huna maŋoo kaŋ n'ay ganji ya ifutu tee ma ne, nda man'ti kaŋ ni cahã ka kaa k'ay kubay, ne nda alfazar ba aru foo si cindi Nabal borey ra.»

³⁵ Dawda na hayaa taa kaŋ Abigayel kate a se, a nee a se: «Žigi ka koy ni do nda baani. Guna, ay na haŋajer ma ne, ay yadda woo kaŋ n'n'a har.»

Nabal buuroo

³⁶ Abigayel too kate Nabal do, a gar hoyandi beeri tee a do kaŋ ga hima nda kokoy hoyandi. Nabal binoo ga hanse ka kan, a hanse ka suu. Abigayel mana haya kul har a se šenni kaccu ra wala ibeeri ra hala moo boo. ³⁷ Subbaahoo ra, suuyanoo ben Nabal ga, wandoo na hayaa deede a se kaŋ tee. Ni mma nee haya ka binoo hay, Nabal gaahamoo buu. ³⁸ Jirbi woy (10) cine banda ga, Abadantaa na Nabal kar, a buu.

Dawda hiiji Abigayel

³⁹ Dawda maa kaŋ Nabal buu, a nee: «Albarka Abadantaa kaŋ faasa ya ne toonaa kaŋ Nabal n'a tee ya ne ra, kaŋ na agay, nga tamoo moorandi ifutu. Abadantaa na Nabal goy futaa kaŋandi a boŋ.» Dawda sanba ka Abigayel wiri hiijay. ⁴⁰ Dawda borey too kate Abigayel do Karmel, i šelaŋ a bande ka nee: «Dawda k'ir sanba ni do ir ma ni zaa nga se wande.» ⁴¹ A tun, a gunguma, a na nga ndumoo sinji laboo ra, a nee: «Nga ne, ni tamoo ti agay, ay ga tee koŋŋa kaŋ ga ni tamey cewey numay, ay koyoo.» ⁴² Abigayel cahã ka tun, a žigi farka boŋ, woysoogo guu hanga a bande, a hanga Dawda dontokey. A tee Dawda wandoo.

⁴³ Woo gar Dawda na Ahinowam, Žizireyel bora a sanbu wande. Ngi boro hinkaa kul tee Dawda se wande.

⁴⁴ Amma haya kaŋ ti Dawda wandoo Mikal, Sawul ize woyoo, Sawul n'a noo Layiš iz'aroo, Palti, Galim koyraa bora a se.

Dawda wanji ka Sawul wii Zif saajoo ra

26 Zif borey koy Sawul do Gibeya, i nee: «Man'ti Dawda mma goo ma tugu Hakila hondoo ga, labu kogaa tenje?» ² Sawul doo Zif saajoo ra nda Izirayel wongu-ize suubante zenber hinza (3.000) ka koy Dawda ceeci Zif saajoo ra. ³ A na nga kaloo gorandi Hakila hondey ra, labu kogaa tenje, fondaa jesoo ga. Dawda si goro kala saajoo ra. Waatoo kaŋ a bay kaŋ Sawul na nga gaarandi hala saajoo ra, ⁴ Dawda na monnokawyaŋ sanba, a bay kaŋ cimi no Sawul too kate. ⁵ Woo ga, Dawda tun ka koy nongoo kaŋ ra Sawul na kali tee. A dii nongoo kaŋ ra Sawul ga kani, nda nga wongu-izey jineboraa Abner, Ner iz'aroo. Sawul ga kani kaloo gamoo ra, wongu-izey jamaa g'a kuubi k'a bere.

⁶ Dawda nee Heti bora a Ahimelek, nda Žowab armaa kaŋ ti Seruya † iz'aroo Abišay se: «May no ma baa nga ma doo ay bande Sawul do kaloo ra?» Abišay nee: «Ay ga doo ni bande.»

⁷ Dawda nda Abišay koy cijinoo ra jamaa do. Woo gar Sawul goo ma kani, a ga jirbi kaloo gamoo ra, nga yaa-joo ga sinji laboo ra nga boŋoo jere. Abner nda jamaa ga kani k'a kuubi ka bere. ⁸ Abišay nee Dawda se: «Hõ Irkoy na ni iberoo daŋ ni kaboo ra, ay g'a wiri ni ga, naŋ ya yaaji k'a hay laboo ra cee folloku, ay s'a kar cee hinka.» ⁹ Amma Dawda nee Abišay se: «Mas'a wii! May no ma hin ka too bora do kaŋ Abadantaa n'a yon k'a tee kokoy, nga alhakoo mana hun bora ra?» ¹⁰ Dawda nee koyne: «Ay ga žee nda Abadantaa kaŋ ga huna maapoo, Abadantaa no ma hin k'a kar, nga waatoo mma too a ma buu, wala a ma doo wongoo ra i m'a halaci. ¹¹ Yala Abadantaa m'ay waa ay kaboo ma too bora do kaŋ Abadantaa n'a yon. Sohõ ay g'a wiri ni ga, yaa-joo zaa kaŋ goo boŋoo jere nda hooboo, ir ma koy.»

¹² Dawda na yaa-joo nda hooboo zaa kaŋ goo Sawul boŋoo jere, i koy. Boro kul mana dii ey, boro kul mana bay, boro kul moyey mana hay, zama bora kul goo ma jirbi. Abadantaa n'i kaŋandi jirbi koma ra.

¹³ Dawda bere hondoo boŋ here, a kay nongu mooro ra, tondi hondu faa boŋoo ga, farru beeri goo gamey ra. ¹⁴ Dawda kaati ka nee jamaa nda Ner iz'aroo Abner se: «N'si tuuru, Abner?» Abner nee: «May ti ni, ni kaŋ ga kaati kokoyoo bande?» ¹⁵ Dawda nee Abner se: «Man'ti aru ti ni wala? Ni cine mma bara Izirayel ra? Macin se mana kokoyoo, ni koyoo hawgay? Jamaa boro foo kaa ka kokoyoo, ni koyoo halaci. ¹⁶ Woo kaŋ n'n'a tee mana boori. Ay ga žee nda Abadantaa kaŋ ga huna maapoo, war ga hima ka buu, zama war mana war koyoo hawgay, bora kaŋ Abadantaa n'a yon. Sohõ guna, man ra kokoyoo yaa-joo nda hooboo kaŋ cindi boŋoo jere?»

¹⁷ Sawul na Dawda jindoo bay, a nee: «Ay iz'aroo, ni jindoo hunday no wala?» Dawda nee: «Ay jindoo no, ay koyoo, ay kokoyoo.» ¹⁸ A nee koyne: «Macin se ay koyoo ga agay, nga tamoo gaarandi ka ceeci k'ay wii? Macin no ay n'a tee? Macin ti ifutaa kaŋ ay n'a tee?

¹⁹ Sohõ ay koyoo, ay kokoyoo, ay g'a wiri ni ga, haŋajer agay, ni tamoo se, nda Abadantaa no ma ni daŋ ma ifutu tee ya ne, ay ga sargari kaa a se hala a m'ay yaafa, amma nda adamizeyaŋ no, yala i ma laali Abadantaa jine, zama i g'ay gaarandi k'ay kaa Abadantaa tuboo ra kaŋ ti nga jamaa ka nee ya ne: «Koy koy tanayaŋ gana.» ²⁰ Yala ay kuroo masi mun ganda Abadantaa ndumoo se nongu mooro ra, zama Izirayel kokoyoo fatta ka nkanji yaada ceeci sanda takaa kaŋ nda boro ga daaniŋaana gaaray tondi hondey ra.»

²¹ Sawul nee: «Ay na zunubu tee, yee kate, Dawda ay iz'aroo. Ay si yee ka ifutu tee ma ne, zama hõ ay hundoo duu beeray ni do, ay na lakkal jaŋante goy tee, ay hanse ka dere.» ²² Dawda zaabi ka nee: «Kokoyoo yaa-

joo ne, arusoogey affoo ma kaa k'a taa. ²³ Abadantaa ga boro foo kul bana nda nga šerretaraa nda nga laadirtaraa, zama hõ Abadantaa nka ni daŋ ay kaboo ra, amma ya na baa ay kaboo ma too bora do kaŋ Abadantaa n'a yon. ²⁴ Takaa kaŋ nda hõ ni hunaroo duu ay do alkadar beeri, takaa din da ay hunaroo ma duu alkadar beeri Abadantaa do, de a m'ay kaa torro kul ra.» ²⁵ Sawul nee Dawda se: «Albarka ma huru ni ra Dawda, ay iz'aroo. Goy kul kaŋ n'n'a tee ga koy jine.» Woo banda ga, Dawda koy nga fonda ra, Sawul willi nga do.

Dawda koy tugu Filisti borey gandaa ra

27 Woo banda ga, Dawda nee nga boŋ se: «Sawul kokoroo kul ti han foo a m'ay halaci. Hayaa de kaŋ ay ga hima k'a tee ti ya zuru ka koy Filisti borey gandaa ra, hala Sawul ma fay nda k'ay ceeci Izirayel laboo kul ra, ay ga hallasi kaboo ra.» ² Woo ga, Dawda nda aru zangu idduwaa (600) kaŋ goo a bande bisa ka koy Gat kokoyoo Akiš do kaŋ ti Mawok iz'aroo. ³ Dawda goro Akiš, Gat bora do, nga nda nga borey, boro foo kul nda nga alaayaney, Dawda nda nga wande hinkaa, Ahinowam, Žizireyel bora nda Abigayel, Nabal, Karmel bora aduŋna wandoo. ⁴ Sawul duu alhabar kaŋ Dawda zuru ka koy Gat, a fay nda nga ceeciyanoo.

⁵ Dawda nee Akiš se: «Ay g'a wiri ni ga, alhormo tee ya ne, m'ay noo koyrawey kaŋ goo hawsaa ra affoo ra nongu kaŋ ra ay hin ka goro. Macin se ay ga goro ni do, agay, ni tamoo, kokoyoo koyraa ra?» ⁶ Zaari follokaa ra Akiš n'a noo Siklak. Woo se Siklak man'ti kala Žuda kokoyoo wane hala hõ. ⁷ Waatoo kaŋ Dawda n'a tee Filisti borey gandaa ra man'ti kala jiiri foo nda handu taaci.

⁸ Dawda nda nga borey ga koy Gešur borey, nda Girzi borey, nda Amalek borey tangam affoo-foo, zama borey wey gay, waatoo kul i sii kala Šur laboo ga hala Misira gandaa ra. ⁹ Dawda ga doona ka gandaa kar, a si aru naŋ, a si woy naŋ. A ga alman buuney nda alman beerey zaa, nda farkey, nda yoowey, nda bankaarawey, woo banda ga, a willi Akiš do. ¹⁰ Akiš ga doona ka nee: «Man ra war koy tangam hõ?» Dawda nee: «Negew saajoo kaŋ goo Žuda gandaa ra here no ir koy, nda Negew saajoo kaŋ goo Yeramel borey here, nda Negew saajoo kaŋ goo Keni borey here.» ¹¹ Dawda si aru naŋ, a si woy naŋ ka kate ey Gat. A mma nee nga boŋ se: «I ga hin ka šelaŋ ir ga ka nee: «Wa guna hayaa kaŋ Dawda goo m'a tee.»» Woo ti takaa kaŋ a g'a tee waatoo kul kaŋ a goo Filisti borey laboo ga. ¹² Akiš ga naanay Dawda, a mma nee nga boŋ se: «Dawda hanse ka nga boŋ konnandi Izirayel borey se. Sohõ a ga tee ya ne tam hala abada.»

Filisti borey koy Izirayel wongu

28 Alwaatoo woo ra, Filisti borey na ngi wongu-ize jamawey marga ka Izirayel tangam. Akiš nee Dawda se: «N'ga bay kaaray kaŋ ni nda ni arey ga ton-ton ay ga ka koy wongu.» ² Dawda nee Akiš se: «Aywa,

† Seruya ti Žowab, nda Abišay, nda Asayel jaa. Dawda woymaa no.

hayaa kaŋ agay, ni tamoo g'a tee, n'ga kaa ka dii a.» Akiš nee Dawda se: «Woo ga, ay ga ni tee ay lakkalkaa hala abada.»

Sawul koy En-Dor gunandikaw woyoo do a ma gunandi nga se

³Woo gar Samiyel buu, Izirayel kul n'a hēe, a suturandi Rama nga koyraa ra. Sawul na borey kaŋ ga bukawey tunandi nda gunandikey gaaray k'i kaa ganda ra.

⁴Filisti borey marga ka koy ngi kaloo gorandi Šunem. Sawul na Izirayel kul marga, i na ngi kaloo gorandi Gilbowa. ⁵Waato kaŋ Sawul dii Filisti borey kaloo, a hunbur, binoo hanse ka dunbu. ⁶Sawul na Abadantaa ibaayoo ceeci, Abadantaa man'a zaabi, a man'a zaabi handiri ra, a man'a zaabi nda *alkurra goy jinawey kaŋ ti Urim*, a man'a zaabi nda annabey. ⁷Sawul nee nga goykey se: «Wa woy ceeci ya ne kaŋ ga bukawey tunandi ka šelaŋ i bande hala ya koy a do k'a hāa.»

Goykey nee a se: «Guna, En-Dor ra woy foo goo no kaŋ ga bukawey tunandi ka šelaŋ i bande.» ⁸Sawul na nga boŋ bere ka bankaaray tanayaŋ daŋ ka koy, nga nda boro hinka a bande. I too woyoo do cijinoo ra. Sawul nee a se: «Ay g'a wiri ni ga, ma bukawey tunandi ka gunandi ya ne, bora kaŋ ay g'a har ma ne tunandi ya ne.» ⁹Woyoo nee a se: «Guna, n'ga bay far hayaa kaŋ Sawul n'a tee, takaa kaŋ nda a na borey kaŋ ga bukawey tunandi nda wey kaŋ ga gunandi gaaray k'i kaa ganda ra. Adiši macin se n'ga kumsay hirri ya ne k'ay noo buuyan se?» ¹⁰Sawul žee a se Abadantaa maapoo ga ka nee: «Ay ga žee nda Abadantaa kaŋ ga huna maapoo, haya kul si duu ni hayaa woo se.» ¹¹Woyoo nee: «May no n'ga baa y'a tunandi ma ne?» A nee: «Samiyel tunandi ya ne.»

¹²Waato kaŋ woyoo dii Samiyel, a na kaati beeri tee, a nee Sawul se: «Macin se n'n'ay darga? Sawul ti ni.» ¹³Kokoyoo nee a se: «Masi hunbur. Macin no n'ga dii a?» Woyoo nee Sawul se: «Ay ga dii koy kaŋ ga fatta laboo ra.» ¹⁴Sawul nee a se: «Taka foo nda a ga hima?» Woyoo nee: «Aru žee na kaŋ ga fatta, burmusu ga didiji a ga.» Sawul bay kaŋ Samiyel no. A sonbu ka nga ndumoo sinji laboo ra ka gunguma. ¹⁵Samiyel nee Sawul se: «Macin se n'n'ay torro k'ay fattandi?» Sawul nee: «Kankamyan beeri ra ay goo, Filisti borey goo m'ay wongu, Irkoy mooru agay, a mana tuuru ya ne nda annabey, a mana tuuru ya ne handiri ra. Ya nka ni cee hala ma hayaa har ya ne kaŋ ay ga hima k'a tee.»

¹⁶Samiyel nee: «Nda Abadantaa mooru ni, a tee ni yenjekasinaa, adiši macin se n'g'ay hāa koyne?»

¹⁷Hayaa kaŋ Abadantaa bay k'ay donto y'a har ma ne nga maapoo ga, da ti woo ka tee. Abadantaa nka kokoytaraa taa ni kone k'a noo boro tana se kaŋ ti Dawda. ¹⁸Zama mana haŋajer Abadantaa se, takaa kaŋ nda Abadantaa futu Amalek borey ga ka nee ma ne m'i halaci, mana woo din tee, woo maaganda se Abadantaa mo ga woo tee ma ne hō. ¹⁹Ni bande, Abadantaa ga Izirayel mo daŋ Filisti borey kabey ra.

Suba, ni nda ni iz'arey, war ga bara ay bande, Abadantaa ga Izirayel wongu-izey daŋ Filisti borey kabey ra.»

²⁰Dogoo din da Sawul kaŋ ganda nga kuuroo kul bande. A hanse ka hunbur Samiyel šenney maaganda. Koyne mo gaabi sii a ra, zama zaaroo kul nda cijinoo kul a mana haya kul ŋaa. ²¹Woyoo kaa Sawul do, a dii kaŋ a hanse ka zalba, a nee a se: «Agay, ni tamoo, ay na haŋajer ma ne, ay n'ay hundoo daŋ farratay ra ka haŋajer ni šenney se kaŋ n'n'i har ya ne. ²²Sohō ay g'a wiri ni ga, ni mo ma haŋajer agay, ni tamoo se, naŋ ya ni noo haya kaŋ m'a ŋaa, hala ma duu sahā ka koy ni fonda ra.» ²³Amma Sawul wanji, a nee: «Ay si ŋaa.» Nga goykey nda woyoo gaabandi a ga a ma ŋaa, a kokor ka haŋajer i se. A tun laboo ra ka goro daaroo ga. ²⁴Woyoo goo nda haw-ize biirimaw nga windoo ra, a cahā ka koy a wii, a na farin zaa, a n'a loobu, a na takulayaŋ kaŋ ra dolobiri sii tee. ²⁵A n'i daŋ Sawul nda nga goykey jine, i ŋaa. I tun ka koy cijin follokaa din da ra.

Filisti borey na Dawda kaa ngi ra

29 Filisti borey na ngi wongu-ize jamawey kul marga Afek. Izirayel na nga kaloo gorandi hari hundogoo kaŋ goo Žizireyel jere. ²Filisti borey boŋkoyney ga dira ngi wongu-ize margari zangu foo-foo (100) nda zenber foo-foo (1.000) jine, margari foo kul boŋkoyney foo. Dawda nda nga borey goo Akiš bande banda here, i ga koy jine. ³Filisti borey boŋkoyney nee: «Mayyaŋ ti Eberewey wey?» Akiš nee Filisti borey boŋkoyney se: «Dawda no kaŋ ga goy Sawul, Izirayel kokoyoo se. A goo ay bande za waatiyaŋ, a bisa jiiri, k'a dii za hanoo kaŋ a ma kaa hala hō ay si hin ka haya kul har a ga.»

⁴Filisti borey boŋkoyney futu Akiš ga, i nee a se: «Aroo woo willandi, a ma yee nga gorodogoo ra kaŋ n'n'a kayandi a se. A masi koy ir bande wongoo ra, a masi koy tee ir se iberi wongoo ra. Taka foo nda aroo woo ga hin ka kan nga koyoo Sawul se nda a man'ti a nka koy ir aruyaŋ jindey kaa?» ⁵Man'ti Dawda woo da se i ga don ka nee:

«Sawul na boro zenberyaŋ wii,

Dawda na boro zenber woyyaŋ wii?» †»

⁶Akiš na Dawda cee ka nee a se: «Ay ga žee nda Abadantaa kaŋ ga huna maapoo, boro šerrante ti ni, a ga kan ya ne ma koy wongoo ra ka yee kate ay bande, ir nda wongu-izey, zama ya na dii ni ga haya futu kul za hanoo kaŋ n'kaa ay do hala hō, amma Filisti borey boŋkoyney si baa ni. ⁷Woo ga, willi nda baani, hala masi haya kul tee kaŋ si kan Filisti borey boŋkoyney se.» ⁸Dawda nee Akiš se: «Macin no ay n'a tee, macin no n'dii a agay, ni tamoo ga za ay goo ni jeroo ga hala hō, hala ya si koy ay koyoo, ay kokoyoo iberey wongu?» ⁹Akiš zaabi ka nee Dawda se: «Ay ga bay, zama n'ga kan ya ne sanda Irkoy almalayka. Amma Filisti borey boŋkoyney nee kaŋ n'si žigi ka koy ir bande wongoo ra. ¹⁰Adiši ma biya ka tun, ni nda ni koyoo

† *Zamnaa* 18.7; 21.12.

goykey kanj kaa ni bande. Wa biya ka tun, war ma koy za moo boo.»

¹¹ Dawda nda nga borey biya ka tun ka koy za moo boo, i willi Filisti borey gandaa ra. Filisti borey žigi ka koy Žizireyel.

Amalek borey na Siklak koyraa ton

30 Dawda nda nga borey too Siklak koyraa ra ngi diraa jirbi hinzantoo hane, i gar kanj Amalek borey kanj Negew borey nda Siklak borey ga k'i kar ka nuune danj Siklak k'a ton hala a tee boosu. ² I na woyey kanj goo a ra dii, i na borey kul kanj goo no dii, soogey nda boro beerey. I mana boro kul wii, amma i nk'i ka koy nda ey ngi bande. ³ Waatoo kanj Dawda nda nga borey too koyraa ra, i gar koyraa ton, ngi woyey, nda ngi iz'arey, nda ngi ize woyey, Amalek borey n'i ka koy. ⁴ Woo ga, Dawda nda jamaa kanj goo a bande na jinde jer ka hēe hala nongu kanj ra i sii nda gaabi ka hēe. ⁵ I koy nda Dawda wande hinkaa mo kanjanj ti Ahi-nowam, Žizireyel bora nda Abigayel kanj ti Nabal, Karmel bora aduŋna wandoo. ⁶ Dawda binoo hanse ka maray, zama jamaa goo ma nee kanj i ma Dawda warra nda tondi k'a wii, zama jamaa kul biney tun, boro foo kul nga iz'arey wala ize woyey maaganda. Amma Dawda na bine tee Abadantaa, nga Koyoo al-barkaa ra.

⁷ Dawda nee Ahimelek iz'aroo Abiyatar kanj ti *sargari juwalkaa* se: «Ay g'a wiri ni ga, kate ya ne *beene kaayi-izoo* hala ay ga Irkoy ibaayoo ceeci.» Abiyatar kate Dawda se beene kaayi-izoo. ⁸ Dawda na Abadantaa ibaayoo ceeci ka nee: «Ya komakaw jamaa woo gaarandi wala? Ay ga duu ey wala?» A nee a se: «I gaarandi, šikka sii n'ga duu ey, šikka sii n'g'i taa i kone.»

⁹ Dawda na fondaa zaa, nga nda boro zangu id-duwaa (600) kanj goo a bande. Kanj i too gooroo kanj se i ga nee Besor ra, boroyan i ra kay no din. ¹⁰ Dawda na Amalek borey gaarandi nda boro zangu taacaa (400), zama boro zangu hinkaa (200) ka kay kanjanj mana hin ka Besor gooroo denj ka bisa takaa kanj nda i fara. ¹¹ I na Misira boro foo gar saajoo ra, i n'a ka koy Dawda do. I n'a noo takula, a ŋaa, i n'a noo hari, a haŋ. ¹² I na jeejay-ize koga gabante nda *alaneb*-ize koga gabante hinka noo a se. Waatoo kanj a ŋaa, hundoo yee kate. Woo gar jirbi hinza cijin nda zaari a mana ŋaa a mana haŋ. ¹³ Dawda nee a se: «May ti ni koyoo? Man ra ni hun?» A nee: «Misira soogo ti agay, Amalek boro baŋna. Ay goo nda jirbi hinza hō kanj ay koyoo k'ay naŋ, zama ay sii nda baani. ¹⁴ Ir nka Keret borey kanj goo Negew saajoo ra, nda Žuda laboo, nda Kaleb Negew saajoo kar, ir na nuune danj Siklak koyraa ra k'a tee boosu.» ¹⁵ Dawda nee a se: «N'ga hin ka koy nda agay komakaw jamaa woo do wala?» A nee: «Žee ya ne nda Irkoy kanj n's'ay wii, de mo n's'ay danj ay koyoo ka-boo ra, ay ga ni ka koy komakey wey do.»

Dawda na Amalek borey kar

¹⁶ Aroo na Dawda ka doo ka koy Amalek borey dogey cebe a se. I na Amalek borey gar nongoo kul ra, i ga ŋaa, i ga haŋ, i ga hooray, zama *alganiima* beeri no i n'a zaa Filisti borey gandaa ra nda Žuda gandaa ra.

¹⁷ Dawda n'i kar za alfazar hala subaa cijinoo ra, boro kul mana hallasi i ra nda man'ti arusooga zangu taaci (400) kanjanj žigi yooyan ga ka zuru. ¹⁸ Dawda na hayaa kul taa kanj Amalek borey bay k'a zaa. Woo ra Dawda na nga wande hinkaa mo taa i kone. ¹⁹ Boro kul mana kuma Dawda borey ra, a ma tee ikaccu, wala ibeeri, wala iz'aru, wala ize woy, wala alganiimaa, haya kul mana kuma hayey kanj i bay k'i taa i kone ra, Dawda kate nda a kul. ²⁰ Dawda na adabba buuney nda adabba beerey kul zaa. Borey kanj ga alman kurey boy ga dira adabbawey jine ka nee: «Dawda alganiimaa ti woo kanj a duu a wongoo ra.»

²¹ Woo banda ga, Dawda yee kate boro zangu hinkaa (200) do kanj faraa se i mana hin ka hanga a, i cindi Besor gooroo ra. I fatta ka Dawda nda jamaa kanj goo a bande kubay. Dawda too i do k'i hāa wala i ga saabu.

²² Boro laaley kul nda boro attabiya futey kul borey ra kanj hanga Dawda ka koy, nee: «Zama i mana hanga ir bande, ir si haya kul noo i se alganiimaa ra kanj ir n'a taa, nda man'ti boro foo kul nga wandoo nda nga izey, i m'i zaa ka koy.» ²³ Amma Dawda nee: «War masi takaa woo tee, ag'armey, hayaa kanj Abadantaa n'a noo ir se ra. Zama a n'ir lakkal, a na komakaw jamaa kanj kanj ir ga danj ir kabey ra. ²⁴ May no ma yadda war šennoo woo se? Bora kanj doo ka koy wongoo ra bagaa nda bora kanj cindi ka jinawey hawgay kul ga hima ka sawa, i mma zamna cere game.» ²⁵ Dawda na woo hantum k'a tee ašariya Izirayel se za hanoo din hala hō.

²⁶ Waatoo kanj Dawda too Siklak, a na alganiimaa jere foo sanba Žuda boro beerey, nga cerey se ka nee i se: «Nga ne, war gomnoo no kanj hun alganiimaa ra kanj taandi Abadantaa iberey kone.» ²⁷ A sanba Betel boro beerey se, nda Ramot boro beerey kanj goo Negew se, nda Yatir boro beerey se, ²⁸ nda Aroyer boro beerey se, nda Sifmot boro beerey se, nda Eštemowa boro beerey se, ²⁹ nda Rakal boro beerey se, nda boro beerey kanj goo Yeramel borey koyrawey ra se, nda boro beerey kanj goo Keni borey koyrawey ra se, ³⁰ nda Horma boro beerey se, nda Bor-Ašaŋ boro beerey se, nda Atak boro beerey se, ³¹ nda Hebron boro beerey se, nda nongey kul kanj ra Dawda nda nga borey bay ka bisa boro beerey se.

Sawul buu Filisti borey wongoo ra

(Taarikey 1na 10.1-14)

31 Filisti borey koy Izirayel wongoo. Wongoo ra Izirayel borey zuru Filisti borey jine. I na Izirayel boroyan wii Gilbowa tondi hondoo boŋ. ² Filisti borey hanse ka Sawul nda nga iz'arey šiita. I na Žonatan, nda Abinadab, nda Malkišuwa kanjanj ti Sawul iz'arey wii. ³ Wongoo hanse ka koron Sawul ga. Birawkarkawyan

dii Sawul, a hanse ka jijiri hunburay se birawkarkey jine. ⁴ Sawul nee bora a kan ga nga wongu jinawey zaa se: «Ni takubaa hoobu m'ay hay nda a k'ay wii, jofolowey wey masi kaa k'ay hay ka hooray ay ra.» Bora a kan ga nga wongu jinawey zaa mana yadda, zama a hanse ka hunbur. Woo ga, Sawul na nga takubaa zaa, a na nga boŋ warra a ga. ⁵ Bora a kan ga Sawul wongu jinawey zaa, ga dii kan a buu, nga mo na nga boŋ warra nga takubaa ga, a buu a bande. ⁶ Zaari follokaa din da ra, Sawul nda nga iz'aru hinzaa, nda nga bora a kan ga nga wongu jinawey zaa, nda nga wongu-izey kul buu cere bande.

⁷ Izirayel borey kan ga goro gooro jere faa ga nda wey kan goo Žurdeŋ isaa jere faa ga dii Izirayel borey zuru, de mo Sawul nda nga iz'arey buu. I na koyrawey nan ka zuru. Filisti borey kaa ka goro dogey ra.

⁸ Subaa ra, Filisti borey kaa ka bukawey hayey kaa i ga, i dii Sawul nda nga iz'aru hinzaa kanyan kan Gilbowa tondi hondoo boŋ. ⁹ I na Sawul boŋoo dunbu ka nga wongu jinawey kaa a ga. Woo banda ga, i koy alhabar kaanaa har Filisti borey gandaa kul ra ngi tooru hugey ra nda jamaa ra. ¹⁰ I na Sawul wongu jinawey dan tooru woyey kan se i ga nee *Astarteyan* huggoo ra, i na bukaa kanji Bet-Šeyan cetaa ga.

¹¹ Waatoo kan Yabeš koyraa kan goo Galad gandaa ra, borey maa hayaa kan Filisti borey n'a tee Sawul se, ¹² woo ga, asajawey kul tun ka dira cijinoo kul ka koy Sawul bukaa, nda nga iz'arey bukawey kaa Bet-Šeyan cetaa ga. Woo banda ga, i willi kate Yabeš, i n'i ton no din. ¹³ I na ngi birey zaa k'i fiji Yabeš tuuriŋaa beeroo cire kan maano ti tamaris. Woo banda ga, i na jirbi iyye tee i ga meehaw.

SAMIYEL 2to

Citaaboo fahamandiroo

Dawda maa Sawul nda Žonataŋ buuroo (Samiyel 1na 31; Taarikey 1na 10.1–14)

1 Sawul buuroo banda ga, Dawda willi ka hun Amalek borey wongudogoo ra. A cindi Siklak koyraa ra jirbi hinka. ² Jirbi hinzantoo hane, aru foo ne kaŋ kaa ka hun Sawul kaloo ra, darbawey kottu, boŋoo kul ti labu. Kaŋ a too kate Dawda do, a kaŋ laboo ra ka gunguma.

³ Dawda nee a se: «Man ra ni hun?» A nee a se: «Ya nka zuru ka hun Izirayel kaloo ra.» ⁴ Dawda n'a hãa ka nee: «Macin ka tee? Ay g'a wiri ni ga, m'a har ya ne.» A nee: «Izirayel jamaa zuru wongoo se, boro boobo kaŋ i ra ka buu. Sawul hunday nda nga iz'aroo Žonataŋ buu.» ⁵ Dawda nee arusoogaa se kaŋ na alhabaroo woo tee a se: «Taka foo nda n'bay kaŋ Sawul nda nga iz'aroo Žonataŋ buu?» ⁶ Arusoogaa kaŋ na alhabaroo tee a se nee: «Waatoos woo kaa ka gar kaŋ ay sii kala Gilbowa tondi hondoo boŋ, Sawul goo ma dibi nga yaajoo ga, wongu bari torkawey goo ma toor'a k'a ši-ita. ⁷ A neli, a dii agay, a n'ay cee. Ay nee a se: «Agay ne.» ⁸ A nee ya ne: «May ti ni?» Ay nee a se: «Amalek boro ti agay.» ⁹ A nee ya ne: «Ay g'a wiri ni ga, kay ay jeroo ga m'ay wii, zama ay goo ma binini, ba nda ay hundoo kul goo ay ra jina.» ¹⁰ Ay kay jeroo ga, ay n'a wii, zama ay ga bay kaŋ a si fatta hayaa woo ra. Ay na kokoytaray fuulaa kaŋ goo boŋoo ra kaa nda hiiroo kaŋ goo kaboo ra ka kate ey ma ne, ay koyoo.»

¹¹ Dawda na nga darbawey dii k'i kottu ka nga dooraa cebe, borey kul kaŋ goo a bande na takaa follokaa tee. ¹² Biney maray, i hãe, i meehaw hala cijinoo ra Sawul, nda nga iz'aroo Žonataŋ, nda Abadantaa wongu-izey jamaa, nda Izirayel borey kaŋ kaŋ takubaa cire maaganda se. ¹³ Dawda na arusoogaa kaŋ na alhabaroo tee a se hãa ka nee: «Man wane nda ni?» A nee: «Ay man'ti kala Amalek boro taabušante iz'aru.» ¹⁴ Dawda nee a se: «Taka foo nda mana hunbur ka ni kaboo too boraa do k'a wii kaŋ Abadantaa n'a yon k'a tee kokoy?» ¹⁵ Dawda na arusooga foo cee, a nee a se: «Man kate, a wii.» Aroo na Amalek boraa kar, a buu. ¹⁶ Dawda nee a se: «Ni kuroo alhakoo ma kaŋ ni ga. Ni mijoo ga tee ni ga seede, zama n'nee kaŋ boraa kaŋ Abadantaa n'a yon k'a tee kokoy, ni no ka wii.»

Dawda na buuyan hãeni dooni dunbu Sawul nda Žonataŋ se

¹⁷ Dawda na buuyan hãeni doonoo woo don Sawul nda Sawul iz'aroo Žonataŋ maaganda, ¹⁸ a nee kaŋ i m'a waanandi Žuda borey se, biraa doonoo no. A hantumandi tiiraa ra kaŋ se i ga nee boro šerrantaa tiiraa †.

¹⁹ «Izirayel, ni daržaa wiiyandi ni hondey ga. Taka foo nda asajayaŋ kaŋ?

²⁰ A masi harandi Gat ra, war masi koy nda alhabaroo Aškeloŋ lolawey ra. Nda man'ti woo, Filisti ize woyey ga naali, Filisti jofolowey wey ize woyey ga yafarhã.

²¹ Gilbowa tondi hondey, yala ncirni nda harandaŋ masi kaŋ war boŋ, faari masi hay ni do, zama no din ra asajawey koraa žiibi, Sawul koraa si yee ka yonandi nda jii.

²² Iberey bukawey kuroo jine, iberi wongaarey maanoo jine, Žonataŋ biraa si yee banda, Sawul takubaa si fatta yaada.

²³ Sawul nda Žonataŋ kaŋyaŋ borey ga bag'ey, i ga kan borey se, ba buuyan man'i fay, i ga cahã nda duttalyaŋ, i gaabi nda ganjihaylayaŋ.

²⁴ Izirayel ize woyey, wa hãe Sawul ga, nga kaŋ ga war bankaaray nda darbawey dawlanteyaŋ kaŋ teendi nda šilli ciray zaram, nga kaŋ ga wura taalam daŋ war darbawey ga.

²⁵ Taka foo nda asajayaŋ kaŋ wongoo gamoo ra? Izirayel, i na Žonataŋ hay k'a wii ni hondey boŋ.

²⁶ Ni maaganda se, ag'armaa Žonataŋ, ay goo bine-marayyan ra.

Ay boro maana ti ni, bajoo kaŋ n'na tee ya ne ga bisa woy baji.

²⁷ Macin se asajayaŋ kaŋ?

Macin se wongu jinawey halaci?»

† Žozuwe 10.13.

Dawda tee Žuda kokoyoo Hebron

2 Hayey din banda ga, Dawda na Abadantaa ibaayoo ceeci ka nee: «Ya žigi ka koy Žuda koyrawey affoo ra wala?» Abadantaa nee a se: «Žigi.» Dawda nee: «Man ra ya žigi?» A nee: «Hebron.»² Dawda žigi ka koy no din, nga nda nga wande hinkaa, Ahinowam, Žizireyel bora nda Abigayel, Nabal, Karmel bora aduḡḡa wandoo.³ Dawda na nga borey mo ka žigi kaḡ goo a bande, boro foo kul nda nga alaayaney, i koy goro Hebron koyrawey ra.⁴ Žuda arey kaa, no din ra i na Dawda yon hala a ma tee kokoy Žuda borey se. I nee Dawda se kaḡ Yabeš koyraa kaḡ goo Galad borey no ka Sawul fiji.⁵ Dawda na dontokawyan sanba Yabeš kaḡ goo Galad borey do ka nee i se: «Abadantaa ma albarka daḡ war ra, zama war na borohennataraa woo tee Sawul se, war koyoo, war n'a fiji.⁶ Sohō yala Abadantaa mo ma borohennataray nda laadirtaray tee war se waati kul. Agay hunday ga gomni tee war se, zama war na woo tee.⁷ Wa bine tee, war ma tee wongaariyan, Sawul, war koyoo buu, agay no Žuda borey n'ay yon hala ya tee a se kokoy.»

Iš-Bošet tee Izirayel kokoyoo

⁸ Woo gar Ner iz'aroo Abner kaḡ ti Sawul wongu-izey jineboraa na Sawul iz'aroo Iš-Bošet zaa ka koy Mahanayim.⁹ A n'a tee kokoy Galad, nda Ašer borey †, nda Žizireyel, nda Efrayim, nda Benžamen, nda Izirayel kul se.¹⁰ Iš-Bošet, Sawul iz'aroo sii nda kala jiiri woytaaci (40) waatoo kaḡ a ga tee kokoy Izirayel se, a laama jiiri hinka. Žuda borey hinne ka hanga Dawda.¹¹ Waatoo kaḡ Dawda n'a tee kokoytaray ra Hebron, Žuda borey boḡ man'ti kala jiiri iyye nda handu iddu.

Žuda nda Izirayel wongoo Gabawoḡ

¹² Ner iz'aroo Abner, nga nda Sawul iz'aroo Iš-Bošet goykey hun Mahanayim ka fonda zaa ka koy Gabawoḡ.¹³ Seruya †† iz'aroo Žowab nda Dawda goykey mo koy tangam. Wongu kur hinkaa na cere kubay Gabawoḡ hari margadogoo jere, affoo kay haroo jere foo ga, affaa kay jere faa ga.¹⁴ Abner nee Žowab se: «Hayaa ne kaḡ ay g'a wiri ni ga, arusoogey ma tun ka yenje ir jine hala ir ma dii ngi gaaboo.» Žowab nee: «I ma tun.»¹⁵ Arusoogey tun ka bisa, ngi hinnaa ga sawa: boro woy cindi hinka (12) Benžamen borey nda Sawul iz'aroo Iš-Bošet se, boro woy cindi hinka (12) Dawda goykey se.¹⁶ Affoo kul na boro foo dii nda boḡoo, cere bande i na takubaa nuusu cere caraa ra. I kaḡ cere bande ka buu. I na no din maḡoo daḡ Tondey faaroo. A sii kala Gabawoḡ.¹⁷ Hanoo woo yenje tee kaḡ ga hanse ka hottu kaḡ ra Dawda goykey na Abner nda Izirayel borey kar.¹⁸ Seruya iz'aru hinzaa kaḡ ti Žowab, nda Abišay, nda Asayel goo no din. Asayel ga cahā ma nee jeeri kaḡ ga zuru hawsaa ra.¹⁹ Asayel na Abner gaarandi, a mana šiiri ka hun nga ceedogey bande ka

† «Ašer borey», hantum fooyan ga nee «Ašur borey», affooyan ga nee «Gešur borey». †† Samiyel 1na 26.6.

koy kabe henna wala ilaala here.²⁰ Abner neli, a nee: «Ni no Asayel?» A nee: «Agay no.»²¹ Abner nee a se: «Šiiri kabe henna wala ilaala here, ma soogey wey affoo dii k'a wii ka nga wongu jinawey kaa a ga.» Amma Asayel mana yadda nga ma hun a bande.²² Abner yee koyne ka nee Asayel se: «Hun ay bande, wala ya ni kar ganda? Taka foo nda ay ga hin ka ni armaa Žowab tenje k'a guna?»²³ Amma Asayel wanji ka hun a bande. Woo ga, Abner n'a kar gundoo ra nda nga yaajoo koro, yaajoo zollo ka fatta nda banda here. A kaḡ ka buu dogoo din da. Boro kul kaḡ too nongoo ra kaḡ ra Asayel kaḡ ka buu ga kay.

²⁴ Žowab nda Abišay na Abner gaarandi. Waynaa kaḡ waatoo kaḡ i ga too Amma hondoo do kaḡ goo Giya se jine, Gabawoḡ saajoo fonda ra.²⁵ Benžamen borey tee Abner bande jama folloku, i cindi hondu foo boḡoo boḡ.²⁶ Abner na Žowab cee ka nee: «Takuba si fay nda wiyan wala? N'si bay kaḡ binemarayan goo benantaa ga wala? Hala waati foo no n'ga nee borey se i ma kay i masi ngi armye gaarandi?»²⁷ Žowab nee: «Ay ga žee nda Irkoy kaḡ ga huna maḡoo, nda ni nka mana še-laḡ, borey si fay nda ka ngi armye gaarandi hala subbaahi.»

²⁸ Žowab na hilli hēenandi, nga borey kul kay, i fay nda ka Izirayel gaarandi, i na wongoo kayandi.²⁹ Abner nda nga borey na cijinoo kul tee i ga dira Ganganoo ganda ra, i na Žurdeḡ isaa deḡ, i na Bitroḡ kul dunbu ka bisa ka koy too Mahanayim.³⁰ Žowab hun Abner gaarandiroo ra, a na jamaa kul marga, boro woy cindi yagga (19) ka kuma Dawda borey ra, Asayel mo kuma.³¹ Dawda goykey na boro zangu hinza nda woydu (360) kar k'i wii Benžamen nda Abner borey ra.³² I na Asayel bukaa ka koy, i n'a sutura nga baaba saaraa ra Betelehem. Žowab nda nga borey na cijinoo kul tee i ga dira, i too Hebron moo booyan ga.

3 Wongoo gay Sawul hugoo nda Dawda hugoo game. Dawda mma koy de a ga duu gaabi, Sawul hugoo mma koy de nga gaaboo ga žabu.

Dawda iz'arey kaḡ a duu ey Hebron

(Taarikey 1na 3.1–4)

² Dawda duu iz'aruyan waatoo kaḡ a goo Hebron. Nga iz'aru jinaa ti Amnoḡ kaḡ a duu a nga Žizireyel koyraa bora Ahinowam ga.³ Ithinkantoo ti Kileyab kaḡ a duu a nga Nabal, Karmel koyraa bora aduḡḡa wandoo Abigayel ga. Ihinzantoo ti Absalom kaḡ a duu a nga wandoo Maaka ga, Maaka ti Gešur kokoyoo Talmay ize woyoo.⁴ Itaacantoo ti Adoniya kaḡ a duu a nga wandoo Hagit ga. Igguwantoo ti Šefatiya kaḡ a duu a Abital ga.⁵ Idduwantoo ti Yitreyam kaḡ a duu a nga wandoo Eglā ga. Wey ti borey kaḡ hayandi waatoo kaḡ Dawda goo Hebron koyraa ra.

Abner nda Iš-Bošet citi cere ga

⁶ Waatoo kaḡ wongoo goo Sawul hugoo nda Dawda hugoo game, nga no Abner duu gaabi Sawul hugoo ra.⁷ Sawul cindi nda wahay foo kaḡ maḡoo ti Rispa, Aya ize woy no. Woo gar Iš-Bošet nee Abner se:

«Macin se ni marga nda ay baaba wahayoo?»⁸ Iš-Bošet šenney hanse ka Abner futandi, a nee: «Hanši boŋ kaŋ Žuda wane nda ti agay wala? Hõ ay ga goy nda borohennataray ni baaba Sawul hugoo, nda nga armye, nda nga hangasiney here. Ay mana ni noo Dawda se, nga no hõ no n'ga citi ay ga ka nee ay na laybu tee woyoo woo maaganda.⁹ Irkoy ma goy goy Abner ga, nda ay mana hayaa tee Dawda se kaŋ Abadantaa žee kaŋ nga g'a tee a se,¹⁰ ka kokoytaraa taa Sawul hugoo kone, ka Dawda gorandi kokoytaraa ra Izirayel nda Žuda boŋ, za Dan hala Ber-Šeba.»¹¹ Iš-Bošet mana yadda ka ba šenni foo har koyne Abner se, zama a mma hunbur a.

Abner kara Dawda ga

¹² Abner na dontokawyaŋ sanba Dawda do nga maŋoo ga, i ma nee a se: «May wane nda gandaa?» A nee mo: «Amaana daŋ agay nda ni game, guna, ay ga ni gaa hala Izirayel kul ma hanga ni.»¹³ Dawda nee: «A boori, ay ga amaana daŋ agay nda ni game. Haya folloku no ay g'a wiri ni ga kaŋ ti masi kay ay jine nda Sawul ize woyoo Mikal sii ni bande.»¹⁴ Dawda na dontokawyaŋ sanba Sawul iz'aroo Iš-Bošet do ka nee a se: «Ay noo ay wandoo Mikal kaŋ ay n'a hiji ka nga hiji ay almaanoo bana nda Filisti borey arey toošidoo mee kuru ize zangu (100).»¹⁵ Iš-Bošet sanba k'a taa nga kurŋoo Paltiyel kone kaŋ ti Layiš iz'aroo.¹⁶ Nga kurŋoo hanga a hala Bahurim a ga hëe. Woo ga, Abner nee a se: «Willi ka koy ni do.» A willi ka koy nga do.

¹⁷ Abner nka šelaŋ Izirayel boro beerey se ka nee: «A gay war ga baa Dawda ma tee war se kokoy.¹⁸ Sohõ no war ga hima ka tun ka goy woo din fondaa ra, zama Abadantaa nka nee Dawda ga: «Dawda, ay tamoo nda ay g'ay jamaa Izirayel hallasi Filisti borey kabey ra nda ngi iberey kul kabey ra.»»

¹⁹ Abner šelaŋ Benžameŋ borey mo se. Woo banda ga, a koy Hebron. Hayaa kul kaŋ ga Izirayel borey nda Benžameŋ borey waafaku, Abner koy a kul har Dawda se.²⁰ Abner too Dawda do Hebron, nga nda boro waranka (20). Dawda na hoyandi tee Abner nda borey kaŋ goo a bande se.²¹ Abner nee Dawda se: «Ay ga tun ka koy Izirayel kul marga ni hinoo cire, ay koyoo, ay kokoyoo. Amaana ma huru ngi nda ni game, n'ga laama nongu kaŋ n'baa ra.» Dawda na Abner naŋ a ma koy, a koy nda baani.

Žowab na Abner wii

²² Nga ne, Dawda tamey nda Žowab yee kate ka hun wongudoo ra, i kaa nda *alganiima* beeri. Abner sii koyne Dawda jere Hebron, zama Dawda nk'a naŋ a ma koy, de mo a koy nda baani.²³ Waatoo kaŋ Žowab nga wongu-izey kul kaŋ goo a bande kaa, i nee Žowab se: «Ner iz'aroo Abner kaa kokoyoo do, a n'a naŋ a ma koy nda baani.»²⁴ Žowab koy kokoyoo do, a nee: «Macin no n'n'a tee? Guna, Abner kaa ka dii ni, macin se n'n'a naŋ a ma koy hinne?»²⁵ N'ga Ner iz'aroo Abner bay. A

nka kaa ka ni darga, ka ni koyyaney nda ni kaayaney bay, ka haya kul kaŋ n'goo m'a tee bay.»

²⁶ Waatoo kaŋ Žowab fatta Dawda do, a na dontokawyaŋ daŋ Abner cewoo ra. I na Abner gar fondaa ra Sira dayoo do, i n'a cee k'a ka willi Hebron. Dawda mana hayaa kul bay woo se.²⁷ Waatoo kaŋ Abner yee kate Hebron, Žowab n'a ka koy jere ga koyraa miŋoo jeroo ga ka šelaŋ a se nda lakkalkanay, no din ra a na Abner hay gundoo ra k'a wii, ka nga armaa Asayel kuroo faasa.

²⁸ Waati banda ga, kaŋ Dawda maa šennoo, a nee: «Agay nda ay hinoo ga henan hala abada Abadantaa jine Ner iz'aroo Abner kuroo alhakoo ra.²⁹ Yala nga alhakoo ma kaŋ Žowab nda nga hugoo borey kul boŋ. Yala waati kul boro masi jaŋ Žowab hugoo ra kaŋ toošidogoo ga mandi, wala a ma jiray, wala nga goyoo ma tee haabu biyan, wala takuba m'a kaŋandi, wala a ma jaŋ nga meenjaaroo.»³⁰ Takaa woo nda Žowab nda nga armaa Abišay na Abner wii, zama a na ngi armaa Asayel wii wongoo ra Gabawoŋ.

³¹ Dawda nee Žowab nda borey kul kaŋ goo a bande se: «Wa war bankaarawey kottu ka war dooraa cebe, wa saaku kasa daŋ war ga, a ma tee war se taafe, war ma hëe ka dira ka koy Abner sutura.» Kokoyoo Dawda ga dira almanjitoo se banda here.³² Abner suturandi Hebron. Kokoyoo na nga jindoo jer ka hëe Abner *saaraa* ga, jamaa kul hëe.³³ Kokoyoo na buuyan hëeni dooni don Abner se, a nee:

«Abner ga hima ka buu sanda almunkarteeri wala?

³⁴ Ni kabey mana hawandi,
ni cewey mana huru alhan šešeriyaŋ ra.
Ni wiiyandi sanda boro
kaŋ goy futu teekey k'a wii.»

Jamaa kul yee ka hëe Abner ga.³⁵ Woo banda ga, jamaa kul kaa Dawda do ka hanse k'a wiri a ga, a ma ŋaa, woo gar cijinoo mana huru jina. Amma Dawda žee ka nee: «Irkoy ma goy goy ay ga nda ay na takula wala haya kul kaŋ no daŋ ay miŋoo ra nda waynaa mana kaŋ jina.»

³⁶ Jamaa kul maa woo kaŋ Dawda n'a har, a kan i se. Haya kul kaŋ kokoyoo g'a tee ga kan jamaa kul se.³⁷ Jamaa kul, Izirayel kul faham hanoo din kaŋ man'ti kokoyoo yaamar no Ner iz'aroo Abner ma wiiyandi.³⁸ Kokoyoo nee nga goykey se: «War nka si bay kaŋ hõ boŋkoyne buu, boro beeri buu Izirayel ra?»³⁹ Hõ ay gaa-boo kacca, ba kaŋ se ay yonandi ka tee kokoy. Arey wey kaŋ ti Seruya izey gaaboo bisa ay wanoo. Yala Abadantaa ma goy futu teekaw bana nda nga goy futaa.»

Iš-Bošet wiiyanoo

4 Waatoo kaŋ Sawul iz'aroo Iš-Bošet maa kaŋ Abner buu Hebron, binoo hun, Izirayel borey kul zalba.

² Sawul iz'aroo Iš-Bošet goo nda komakaw jamaa jineboro hinka. Affoo maŋoo ti Baana, affaa maŋoo ti Reka. Rimon, Berot koyraa bora kaŋ goo Benžameŋ borey ra izeyaŋ no. Berot mma kabandi

Benžamenj gandraa ra. ³ Boro jinawey kaŋ goro Berot zuru ka koy Gitayim kaŋ ra i goro ka tee taabuši hala hõ zaaroo. ⁴ Sawul iz'aroo Žonataŋ goo nda iz'aru kaŋ maŋoo ti Mefibošet, cee hinkaa kul bongu, zama waatoo kaŋ Sawul nda Žonataŋ buuroo alhabaroo kaa ka hun wongudogoo ra Žizireyel, zankaa jiiri guu bara a se, woyoo kaŋ g'a biiri n'a zaa ka zuru. Cahã-cahãyanoo ra, zankaa kaŋ, a bongu.

⁵ Han foo Rimonj, Berot boraa iz'arey Rekab nda Baana koy zaaroo waati konnaa ra IŠ-Bošet do, i n'a gar a ga kani ka hunanzam. ⁶ I huru hala hugoo gundoo ra, i tee sanda ngi mma koy alkamaa zaa, dogoo din da i na IŠ-Bošet hay gundoo ra. Woo banda ga, Rekab nda nga armaa Baana zuru. ⁷ I nka huru hugoo ra ka gar a goo ma šerre nga daaroo ga nga kanihugoo ra, i n'a wii. I na boŋoo kaa a ga, i na boŋoo zaa ka cijinoo kul tee i ga dira Ganganoo gandraa fondaade. ⁸ I na IŠ-Bošet boŋoo ka koy Dawda do Hebronj, i nee kokoyoo se: «Sawul iz'aroo IŠ-Bošet ni iberoo boŋoo ne, boraa kaŋ baa nga ma ni hundoo kaa. Hõ Abadantaa n'ay koyoo, ay kokoyoo, faasa Sawul nda nga hayroo ra.» ⁹ Dawda zaabi ka nee Rekab nda Baana se: «Ay ga žee nda Abadantaa kaŋ ga huna maŋoo kaŋ n'ay kaa binemarayyan kul ra, ¹⁰ boraa kaŋ nee ya ne: «Sawul buu», de a ga tammahã alhabar kaana no nga n'a har ya ne, ay n'a dii k'a wii Siklak, k'a noo alhaku nga alhabar kaanaa woo se. ¹¹ Soko sohõ kaŋ boro laaley na boro šerrante wii nga hugoo ra, nga daaroo boŋ, ay si war hãa nda nga kuroo alhakoo wala? Ay si war tuusu ka war kaa gandraa ra wala?»

¹² Woo ga, Dawda na nga borey yaamar i m'i wii. I na kabey nda cewey dunbu, i n'i deejii Hebronj hari margadogoo jeroo ga. Woo banda ga, i na IŠ-Bošet boŋoo zaa ka koy a sutura Abner *saaraa* ra Hebronj.

Dawda tee Izirayel kul kokoyoo

(Taarikey 1na 11.1-3)

5 Izirayel alkabiilawey kul kaa Dawda do Hebronj koyraa ra ka nee a se: «Nga ne, ir man'ti kala ni hamoo nda ni kuroo. ² Waatoo hunday kaŋ Sawul ga tee kokoy ir boŋ, ni no ma koy nda Izirayel wongudogey ra, ni no m'i ka kaa. Abadantaa nee ma ne: «Ni no m'ay jamaa Izirayel kur, ni no ma tee Izirayel se boŋkoyoni.» ³ Woo ga, Izirayel boro beerey kul kaa kokoyoo do Hebronj. Kokoyoo Dawda na amaana daŋ nga nda i game Hebronj Abadantaa jine. I na Dawda yon k'a tee kokoy Izirayel se. ⁴ Dawda sii nda kala jiiri waranza (30) waatoo kaŋ a ga tee kokoy. A laama jiiri woytaaci (40). ⁵ Hebronj ra, a laama jiiri iyee nda handu iddu. Žerizalem ra a laama jiiri waranza cindi hinza (33) Izirayel kul boŋ nda Žuda boŋ.

Takaa kaŋ nda Dawda na Žerizalem koyraa dii

(Taarikey 1na 11.4-9; 14.1-2)

⁶ Woo banda ga, kokoyoo Dawda nda nga borey tun Žerizalem se ka Žebus borey tangam, ngi no ma goro gandraa ra. I nee Dawda se: «N'si huru ne ra, ba danawey nda bongey ga ni gaaray.» Woo ti Dawda si

huru koyraa ra. ⁷ Amma Dawda na *Siyonj* tondi nongoo dii, maanaa Dawda koyraa.

⁸ Hanoo din, Dawda nka nee nga borey se: «Boro kul kaŋ ga baa nga ma Žebus borey kar ka hin ey, boraa ma koy nda hari bisadogoo. Bongey wey nda danawey wey ga Dawda binoo ŋaa.» Woo se i ga nee: «Danaa nda bongoo si huru hugoo ra.»

⁹ Dawda koy goro tondi nongoo ra, a na maŋoo daŋ Dawda koyraa. Dawda n'a windi nda cinari, za Milo nongoo † do ka koy gundoo ra. ¹⁰ Dawda mma koy de a ga duu gaabi ka tonton, zama Abadantaa, Aduŋnakoyoo goo a bande.

¹¹ Tir koyraa kokoyoo Hiram na dontokawyaŋ sanba Dawda do nda *sedere* bunduyaŋ, nda bundu goykawyaŋ, nda tondi hoykawyaŋ, i na hugu cin Dawda se. ¹² Woo ga, Dawda bay kaŋ Abadantaa goo ma nga kokoytaraa tabatandi Izirayel boŋ, a bay mo kaŋ a goo ma nga kokoytaraa jer nga jamaa maaganda kaŋ ti Izirayel.

Izey kaŋ Dawda duu ey Žerizalem

(Taarikey 1na 3.5-9; 14.3-7)

¹³ Dawda yee koyne ka *wahayyaŋ* zaa nda Žerizalem woyyaŋ waatoo kaŋ a hun Hebronj ka kaa banda ga. A yee koyne ka duu iz'aruyaŋ nda ize woyyaŋ. ¹⁴ Iz'arey kaŋ a duu ey Žerizalem maŋey ne: Šamuwa, nda Šobab, nda Nataŋ, nda Sulaymaana, ¹⁵ nda Yibar, nda Elišuwa, nda Nefeg, nda Yafiya, ¹⁶ nda Elišama, nda Elyada, nda Elifelet.

Dawda hin Filisti borey

(Taarikey 1na 14.8-16)

¹⁷ Waatoo kaŋ Filisti borey maa kaŋ Dawda yonandi ka tee Izirayel se kokoy, i kul tun ka koy Dawda ceeci k'a tangam. Waatoo kaŋ Dawda maar'a, a doo tondi guusoo ra. ¹⁸ Filisti borey kaa ka say-say Refa borey gooroo ra ka goro a ra. ¹⁹ Dawda na Abadantaa ibaayoo ceeci ka nee: «Ay ga hima ka žigi ka Filisti borey wongu wala? N'g'i daŋ ay kaboo ra wala?» Abadantaa zaabi ka nee Dawda se: «Koy, zama šikka sii ay ga Filisti borey daŋ ni kaboo ra.»

²⁰ Dawda too Bal-Perasim, a n'i kar no din. Woo banda ga, a nee: «Abadantaa na fun kaa ya ne agay iberey jamaa ra, ni mma nee fun kaŋ hari n'a kaa.» Woo se i na nongoo din maŋoo daŋ Bal-Perasim (maanaa «Koyoo kaŋ ga fun kaa»). ²¹ Filisti borey zuru ka ngi toorey naŋ no din, Dawda nda nga borey n'i zaa ka koy.

²² Filisti borey yee koyne ka žigi ka wongu, i na Refa borey gooroo dii ka goro a ra. ²³ Dawda na Abadantaa ibaayoo ceeci, Abadantaa nee a se: «Masi koy i tangam. Ni mma kuubi ka koy nda ngi banda here, ma kaa i ga nda nongoo kaŋ ra tuurinaŋey goo tenje ka kaŋ i ga. ²⁴ Waati kaŋ n'ga maa cee jinde tuurinaŋey boŋ, waatoo din ma cahã, zama Abadantaa no ma fatta ni jine ka Filisti borey kar.» ²⁵ Dawda na hayaa tee

† Milo nongoo maanaa ti i n'a too nda labu.

kaŋ nda Abadantaa n'a yaamar. A na Filisti borey kar za Geba koyraa ra hala Gezer koyraa hurudogoo do.

Dawda kayandi nga ma koy nda Irkoy sundukoo Žerizalem

(Taarikey 1na 13.4–14)

6 Dawda yee ka Izirayel wongu-ize suubantey kul marga, i man'ti kala aru zenber waranza (30.000).² Dawda nda jamaa kul kaŋ goo a bande tun ka koy koyraa kaŋ maɗɗoo ti Baala-Žuda † ka Irkoy sundukoo zaa kate. Abadantaa, Aduɗɗakoyoo maɗɗoo bara sundukoo ga. Almalaykayan kaŋ se i ga nee ŋerib, ihinka goo sundukoo daabirjoo ga. Abadantaa ga goro ŋerib hinkaa game.³ I na Irkoy sundukoo jeeje torka taaga foo boŋ, i n'a ka fatta Abinadab hugoo ra kaŋ goo hon-doo boŋ. Abinadab iz'arey Uza nda Ahiyo na torka tajoo boy.⁴ I n'a kaa Abinadab hugoo do kaŋ goo hon-doo boŋ. Ahiyo dira Irkoy sundukoo jine.⁵ Dawda nda Izirayel hugoo kul ga bundu kaŋ se i ga nee sipres hooray jinay dumi kul kar Abadantaa jine, kurbuyan, nda kuntijyan, nda dunduyan, nda gaasuyan kaŋ ga hēe, nda guuruyan kaŋ ga kara-kara.⁶ Waatoo kaŋ i too Nakoŋ taasuu kar ganganoo ra, hawey tanši, Uza na nga kaboo ŋerre ka sundukoo dii.⁷ Abadantaa futu Uza ga, Irkoy n'a kar no din da nga firkaa maaganda se. Uza buu no din, Irkoy sundukoo jere.

⁸ Takaa kaŋ nda Abadantaa na Uza kar laala k'a wii, mana kan Dawda se. Woo se i na nongoo din maɗɗoo daŋ Perez-Uza (maanaa «nongoo kaŋ ra Uza karandi laala ka wiiyandi»), maɗɗoo woo goo a ga hala hō zaa-roo.⁹ Hanoo din, Dawda hunbur Abadantaa, a nee: «Taka foo nda Abadantaa sundukoo ga hin ka huru ay do?»¹⁰ A mana baa Abadantaa sundukoo ma kaa nga do, Dawda koyraa ra. Woo se a n'a ka koy boraa kaŋ se i ga nee Obed-Edom kaŋ ti Gat koyraa boro, nga hugoo ra.¹¹ Abadantaa sundukoo cindi handu hinza Obed-Edom hugoo ra. Abadantaa na albarka daŋ Obed-Edom nda nga hugoo kul ra.

Irkoy sundukoo too kate Žerizalem

(Taarikey 1na 15.25–16.3)

¹² Kokoyoo Dawda duu alhabar kaŋ Abadantaa na albarka daŋ Obed-Edom hugoo ra nda haya kul kaŋ goo maɗɗoo ga, Irkoy sundukoo maaganda. Woo ga, Dawda na fondaa zaa, a na Irkoy sundukoo zaa k'a ka kaa Obed-Edom hugoo do ka koy hala Dawda koyraa ra nda jaali.¹³ Borey kaŋ ga Abadantaa sundukoo zaa, ceedaaru iddu kul kaŋ i n'a tee i ga haw yaaru foo nda adabba naasa foo kaa sargari.¹⁴ Dawda ga gan nda nga gaaboo kul Abadantaa jine. *Beene kaayi-ize* kaŋ teendi nda *ler* kaŋ ga hima nda *sargari juwalkaw* kaayi goo Dawda ga.¹⁵ Dawda nda Izirayel borey kul na Abadantaa sundukoo žigandi ka koy Žerizalem nda ya-farhā nda hilli hēeni.

¹⁶ Waatoo kaŋ Abadantaa sundukoo ga huru Dawda koyraa ra, Sawul ize woyoo Mikal, Dawda wandoo ga guna nda funeetaraa. A ga dii kokoyoo Dawda ga sar a

† Baala-Žuda da se i ga nee Kiryat-Yarim, Samiyel 1na 6.21; 7.1ra.

ga gan Abadantaa jine, a garsaka Dawda se.¹⁷ Waatoo kaŋ i koy Abadantaa sundukoo zaa kate, i n'a daŋ nga dogoo ra, hukumoo kaŋ Dawda n'a cin a se gundoo ra. Dawda na *sargari kukuranteyan* nda *alaafiya teendi sargariyan* kaa Abadantaa jine.¹⁸ Waatoo kaŋ Dawda na sargari kukurantey nda alaafiya teendi sargarey kaa ka ben, a gaara jamaa se Abadantaa, Aduɗɗakoyoo maɗɗoo ga.¹⁹ Woo banda ga, a na Izirayel kul, woy nda aru, boro foo kul noo takula foo, nda teenay ga-bante foo, nda *alaneb-ize* koga gabante foo. Jamaa boro foo kul koy nga hugoo do.

²⁰ Dawda yee kate ka gaara nga hugoo se, Sawul ize woyoo Mikal fatta k'a kubay ka nee a se: «Hū, Izirayel kokoyoo na nga boŋ cebe hō, a na nga boŋ gaa koo-nandi nga goykey koŋney jine ka nga boŋ tee ni mma nee boro yaada.»

²¹ Dawda nee Mikal se: «Abadantaa jine ay na woo tee, nga kaŋ na ni baaba nda nga hugoo naŋ k'ay suuba k'ay tee nga jamaa, Izirayel borey boŋkoynoo. Abadantaa jine ay ga gan, ay ga yee ka filla ka gan a jine.²² Ay g'ay boŋ kaynandi ka bisa woo, k'ay boŋ tee yaada ay do. Koŋney kaŋ ga n'goo, ngi, i g'ay beerandi.»²³ Aywa, Sawul ize woyoo Mikal mana duu ize hala a buu.

Irkoy na allaahidu zaa Dawda se

(Taarikey 1na 17.1–15)

7 Waatoo kaŋ kokoyoo Dawda goro nga kokoy hugoo ra, de mo Abadantaa n'a noo hunanzamay k'a kaa nga iberey kul ra kaŋ g'a kuubi k'a bere,² kokoyoo nee annabi Natan se: «Guna, ay g'a wiri ni ga, ay goo ma goro *sedere* hugu ra, ka gar Irkoy sundukoo sii kala hukum cire.»³ Natan na kokoyoo zaabi ka nee: «Koy, haya kul kaŋ goo ni binoo ra tee, zama Abadantaa goo ni bande.»

⁴ Amma hanoo din da cijinoo Abadantaa na ŋenni har Natan se ka nee:⁵ «Koy hayaa har ay tamoo Dawda se kaŋ agay, Abadantaa n'a har, ay nee: «Ni no ma baa hugu cin ya ne kaŋ ra ay ga goro wala?»⁶ Za hanoo kaŋ ay na Izirayel borey fattandi Misira gandaa ra hala hō, ya na goro hugu ra, nongu kul kaŋ ra ay koy, hukum ti ay gorodogoo.⁷ Nongu kul kaŋ ra ay bisa nda Izirayel borey, ya na bay ka ŋelan Izirayel alkabilawey affoo se ka nee: «Macin se war mana sedere hugu cin ya ne?»⁸ Adiši ŋelan ay tamoo Dawda se ka hayaa har a se kaŋ agay, Abadantaa, Aduɗɗakoyoo n'a har, ay nee: «Agay no ka ni zaa ka hun kurdogoo ra, almaney bande, ka ni tee ay jamaa Izirayel se boŋkoyni.»⁹ Nongu kul kaŋ ra n'koy, ay goo ni bande, ay na ni iberey kul halaci ni jine. Ay ga ni maɗɗoo beerandi sanda laboo boro beerey maaney takaa.¹⁰ Ay ga nongu kayandi Izirayel, ay jamaa se. Ay g'i gorandi gandaa ra hala i ma duu lakkalkanay, hala boro laaley masi yee k'i šiita sanda cee jinaa takaa.¹¹ Za hanoo kaŋ ay na alkaaliyan gorandi ay jamaa kaŋ ti Izirayel boŋ, ay na ni noo hunanzamay ka ni kaa ni iberey kul ra, ka gar agay, Abadantaa na ni bayrandi kaŋ agay no ma hugu † tee ma ne.¹² Waati kaŋ ni zaarey ben, de n'koy

kani ni hayragey bande, ni banda ga, ay ga ni hayroo, woo kañ hun ni hamoo ra tabatandi kokoytaraa ra. ¹³ Nga no ma hugu cin ay maano ga, ay ga nga kokoytaraa tabatandi hala abada. ¹⁴ Agay, ay ga tee a se baaba, nga, a ga tee ya ne iz'aru. Nda a na laybu tee, ay g'a gooji nda borey goboo, nda adamizey žabarey, ¹⁵ amma ay borohennataraa si hun a bande sanda takaa kañ nda ay n'a kaa Sawul bande kañ ay n'a hibandi ni. ¹⁶ Ni hugoo borey nda ni kokoytaraa ga cindi waati kul, ni kokoytaraa ga tabatandi hala abada.» ¹⁷ Šenney kul kañ Irkoy n'i har Natañ se nda haya kul kañ a n'a bangandi a se, a koy i kul filla Dawda se.

Dawda Irkoy ŋaarayroo

(Taarikey 1na 17.16–27)

¹⁸ Woo ga, kokoyoo Dawda koy goro Abadantaa jine ka nee: «May ti agay, ay Koyoo, Abadantaa, ay hugoo ti macin kañ se n'g'ay beerandi ka too hala hinnaa woo? ¹⁹ Amma ay Koyoo, Abadantaa, haya kaccu no ma ne ka nee kañ n'ga ni tamoo hugoo beerandi hala waatey kañ ga kaa ra. Woo ti adamize ašariyaa, ay Koyoo, Abadantaa wala? ²⁰ Macin no ay ga hin k'a har ma ne koyne kañ bisa woo, agay, Dawda? Ni hunday ga ni tamoo bay, ay Koyoo, Abadantaa. ²¹ Hayey kañ n'na ngi allaahidoo zaa ka sawa nda ni ibaayoo maaganda se n'na haya beerey wey kul tee k'i bayrandi agay, ni tamoo se. ²² N'ga beeri, ay Koyoo, Abadantaa. Ni cine sii no, woo kul kañ ir hañawey maar'a banda ga, koy sii no kala ni. ²³ Ganda tana mma bara laboo ga kañ ga hima nda Izirayel, ni jamaa, kañ koy tanayan koy a day k'a kaa kabe ra a m'a tee ngi jamaa, k'a tee ngi wane hala jamaa ma duu maa? N'na haya beeriyañ tee i se, n'na teegoy kayfanteyañ tee ni gandaa se, ni jamaa kañ n'n'a day k'a kaa Misira, nda gandawey, nda ngi koyey kabey ra hala a ma tee ni wane. ²⁴ N'na Izirayel, ni jamaa tabatandi hala i ma tee ni jamaa hala abada, de ni, Abadantaa, ni tee ngi Koyoo. ²⁵ Sohō Irkoy Abadantaa, taka tee kañ ra ni šennoo kañ n'n'a har agay, ni tamoo ga, nda ay hugoo ga ma cindi, goy ka sawa nda ni šennoo. ²⁶ Yala ni maano ma beerandi hala abada, borey ma nee kañ Abadantaa, Adunpakoyoo ti Izirayel Koyoo. Yala agay Dawda, ni tamoo hugoo ma tabati ni jine. ²⁷ Zama ni hunday, Abadantaa, Adunpakoyoo, Izirayel Koyoo, n'n'ay bayrandi ka nee: «Ay ga hugu †† cin ma ne.» Woo maaganda se ay duu bine ka ŋaarayroo woo har ma ne. ²⁸ Ay Koyoo, Abadantaa, ni ti Irkoy, ni šenney ti cimi, ni ka gomnoo woo har agay, ni tamoo se. ²⁹ Sohō yadda ka albarka dañ agay, ni tamoo hugoo ra, hala ay hugoo ma cindi ni jine hala abada, zama ni, ay Koyoo, Abadantaa ka šelañ, woo se ni albarkaa sabboo ka kate ay hugoo ma duu albarka hala abada.»

†† «hugu» ne ra man'ti kala ka duu izeyan. † «Woo ti adamize ašariyaa, ay Koyoo, Abadantaa wala?», Ebere šenni ra, almaganaa faa ti «Woo ti adamize ašariyaa, ay Koyoo, Abadantaa!» †† Sorro 11to.

Gandawey kañ Dawda hin ey

(Taarikey 1na 18.1–13)

⁸ Woo kañ tee banda ga, Dawda koy Filisti borey kar ka hin ey, a n'i dañ nga hinoo cire. A na hinoo taa i kone. ² A na Mowab borey mo kar. A na ngi borey dii k'i kanandi cere bande laboo ra, k'i neeši nda karfu. A ga ihinza neeši, ihinkaa ga wiiyandi, affaa ga cindi. Mowab borey cindi Dawda hinoo cire, i ga alkaasi bana a se. ³ Waatoo kañ Dawda ga koy ka yee ka Efrat isaa borey dañ nga hinoo cire, a na Hadadezer kar kañ ti Rehob, Soba kokoyoo iz'aroo. ⁴ Dawda na bari torka di-randikaw zenber foo nda zangu iyee (1.700) nda wongu-ize cee dirakaw zenber waranka (20.000) taa i kone. Baryey kañ ga torkawey cendi, a na zangu (100) nañ, a na cindey kul ceelinjey dunbu-dunbu. ⁵ Siiri gandaa borey kañ goo Damas koyraa ra koy Hadadezer, Soba kokoyoo faaba. Amma woo kul, Dawda na boro zenber waranka cindi hinka (22.000) kar k'i wii Siiri borey ra. ⁶ Woo banda ga, Dawda na sooje gorodooyañ kañ ga juwal gorandi Damas koyraa ra, Siiri borey gandaa ra. Siiri borey yee Dawda hinoo cire, i ga alkaasi bana a se. Nongu kul kañ ra Dawda koy, Abadantaa g'a noo hinay. ⁷ Dawda na wura korawey kañ goo Hadadezer borey kone taa k'i ka koy Žerizalem. ⁸ Kokoyoo Dawda yee ka alhan booboo-booboo taa Beta nda Berotay koyrawey kone. Koyrawey wey man'ti kala Hadadezer wane. ⁹ Waatoo kañ Hamat kokoyoo kañ ti Toy maa kañ Dawda na Hadadezer wongu-izey kul kar, ¹⁰ a na nga iz'aroo Yoram sanba kokoyoo Dawda do k'a foo, ka alhanbila dañ a se kañ a na Hadadezer wongu k'a kar. Zama Hadadezer nda Toy, wongu goo i game. Yoram kate nzorfu kaaray jinayyañ, nda wura jinayyañ, nda alhan jinayyañ. ¹¹ Kokoyoo Dawda n'i dañ jere ga Abadantaa se, sanda takaa kañ nda a na nzorfoo nda wuragoo kañ a n'i taa dumey kul kone kañ a hin ey dañ jere ga Abadantaa se. ¹² Dumey man'ti kala Siiri borey ‡, nda Mowab borey, nda Amoj borey, nda Filisti borey, nda Amalek borey, nda Soba kokoyoo Hadadezer kañ ti Rehob iz'aroo *alganiimaa*. ¹³ Waatoo kañ Dawda willi kate ka hun Ciiroo gooroo ra kañ ra a na Siiri borey †† kar, a duu maa. Borey man'ti kala zenber woy cindi yaaha (18.000). ¹⁴ A na sooje gorodooyañ kañ ga juwal gorandi Edom gandaa ra, Edom kul ra a na sooje gorodooyañ gorandi. Edom kul sii kala Dawda hinoo cire. Abadantaa ga Dawda noo a ma hin nongu kul kañ ra a koy.

Dawda gandaa jineborey maane

(Taarikey 1na 18.14–17)

¹⁵ Dawda laama Izirayel kul boñ. A ga goy nga jamaa se nda šerretaray nda laadirtaray. ¹⁶ Seruya iz'aroo Žowab ti wongu-izey jineboraa. Ahilud iz'aroo Žozafat bara kaddaasey gande. ¹⁷ Ahitub iz'aroo Sadok, nda Abiyatar iz'aroo Ahimelek ti *sargari juwalkey*. Seraya ti

‡ «Siiri borey», hantum fooyan ga nee «Edom borey», Taarikey 1na 8.11–12. †† Sorro 12to.

hantumkaa. ¹⁸ Yehoyada iz'aroo Benaya ti Keret borey nda Pelet borey boŋkoynoo. Dawda iz'arey man'ti kala alwakiili beeriyan. †

Dawda na alhormo tee Žonatanj iz'aroo se

9 Han foo Dawda nee: «Boro goo no kaŋ cindi Sawul hugoo borey ra hala ya borohennataray tee a se nda laadir Žonatanj sabbu se?» ² Sawul hugoo tam foo goo no, maapoo ti Siba, i n'a cee ka koy Dawda do. Kokoyoo nee a se: «Ni ti Siba?» A nee: «Agay no, ni tamoo.» ³ Kokoyoo nee: «Boro goo no kaŋ cindi Sawul hugoo borey ra hala ya goy a se nda Irkoy borohennataray?» Siba nee kokoyoo se: «Žonatanj iz'aru foo goo no kaŋ cee hinkaa kul bongu.» ⁴ Kokoyoo nee a se: «Man ra a goo?» Siba nee kokoyoo se: «A sii kala Amiyel iz'aroo Makir do Lo-Dabar koyraa ra.»

⁵ Kokoyoo na boro donto a ma koy a ceeci Amiyel iz'aroo Makir hugoo ra Lo-Dabar. ⁶ Sawul iz'aroo Žonatanj, nga iz'aroo Mefibošet kaa Dawda do ka nga ndumoo sinji laboo ra ka gunguma. Dawda nee: «Mefibošet.» A nee: «Ni tamoo goo ne.» ⁷ Dawda nee a se: «Masi hunbur, ay ga goy ma ne nda borohennataray ni baaba Žonatanj sabboo se. Ay ga ni kaagaa Sawul labey kul yeeti ma ne, n'ga ŋaa ay do waati kul.» ⁸ Mefibošet gunguma ka nee: «May ti agay kaŋ se n'ga agay, ni tamoo, hanši bukaw guna.»

⁹ Kokoyoo ciya Sawul tamoo Siba se, a nee a se: «Haya kul kaŋ ti Sawul nda nga hugoo wane, ay g'i noo ni koyoo iz'aroo se. ¹⁰ N'ga faarey beeri a se, ni, nda ni iz'arey, nda ni tamey. N'ga hegaa fanji hala ni koyoo iz'aroo ma duu haya kaŋ a g'a ŋaa. Ni koyoo iz'aroo Mefibošet ga cindi ka ŋaa waati kul ay do.» Woo gar Siba goo nda iz'aru woy cindi guu (15) nda tam waranka (20). ¹¹ Siba nee kokoyoo se: «Ni tamoo g'a tee nda haya kul kaŋ nda n'n'a yaamar, ay koyoo, ay kokoyoo.» Dawda nee: «Mefibošet ga ŋaa ay do sanda kokoyoo iz'arey affoo.»

¹² Mefibošet goo nda iz'aru sooga kaŋ maapoo ti Mika, de mo borey kul kaŋ goo Siba hugoo ra man'ti kala Mefibošet tamey. ¹³ Mefibošet si goro kala Žerizalem, waati kul a si ŋaa kala kokoyoo do. Bongu no kaŋ cee hinkaa kul si boori.

Amoŋ borey na Dawda dontokey kaynandi

(Taarikey 1na 19.1–5)

10 Waati banda ga, Amoŋ borey kokoyoo kaŋ ti Nahaš buu. Nga iz'aroo Hanun tee kokoy dogoo ra. ² Dawda nee nga boŋ se: «Ay ga goy nda borohennataray Nahaš iz'aroo Hanun se takaa kaŋ nda baaboo na borohennataray tee ya ne.» Woo ga, Dawda na nga borey sanba i ma koy baaboo buuroo beraa fondoo tee a se. Waatoo kaŋ Dawda borey too Amoŋ borey gandaa ra, ³ Amoŋ borey boŋkoyney nee ngi koyoo Hanun se: «Ni nka hongu kaŋ Dawda nka ni baaba beerandi waatoo kaŋ a na boroyan sanba ka beray

† «alwakiili beeriyan», Ebere šenni ra, i nka nee «sargari juwalka-
wyaŋ», amma ne ra a ga hin ka tee «alwakiili beeriyan», Taarikey 1na
18.17.

fondi ma ne? N'si bay kaŋ Dawda nka nga borey sanba ni do hala i ma ir koyraa Raba laasaabu, k'a monno, k'a halaci?» ⁴ Waatoo kaŋ Hanun maa woo, a na Dawda borey dii, a na ngi kaabey jere foo cebu ka ngi kaayey jere foo dunbu hala ngi centey cire jina, a n'i taŋ i ma koy. ⁵ Dawda duu alhabaroo, a na boro sanba a ma koy i kubay. Dontokey hanse ka kayna. Kokoyoo daŋ i ma nee i se kaŋ i ma cindi Žeriko koyraa ra hala ngi kaabey ma zay jina i ma duu ka willi kate.

Izirayel borey nda Amoŋ borey wongoo Raba koyraa ra

(Taarikey 1na 19.6–19)

⁶ Amoŋ borey dii kaŋ ngi na ngi boŋ konnandi Dawda se. I na wongu-ize zaa kaŋ i g'i bana, aru zenber waranka (20.000) Siiri borey ra kaŋ goo Bet-Rehob, nda Siiri borey ra kaŋ goo Soba, nda aru zenber foo (1.000) Maaka kokoyoo do, nda aru zenber woy cindi hinka (12.000) kaŋ goo Tob. ⁷ Waatoo kaŋ Dawda maar'a, a na Žowab sanba i ga nda wongu-ize jamaa kul kaŋ ti wongaariyan. ⁸ Amoŋ borey fatta ka koy wongu. I na ngi boŋ marga wongoo se Raba koyraa mijoo ga. Siiri borey mo kaŋ goo Soba nda Rehob koyrawey ra nda wey kaŋ goo Tob nda Maaka koyrawey ra sii kala jere ga hawsaa ra. ⁹ Žowab dii kaŋ nga nka huru yenje hinka game, maanaa jine nda banda. Woo se a na Izirayel wongaarey suuba wongoo se k'i tenjandi Siiri borey. ¹⁰ A na wongu-izey jamaa kaŋ cindi talfi nga armaa Abišay ga k'a daŋ i jine. Abišay na nga boŋ marga wongoo se Amoŋ borey tenje.

¹¹ Žowab nee Abišay se: «Nda Siiri borey gaabi nda agay, waatoo din ma kaa k'ay faaba. Nda Amoŋ gaabi nda ni, ay ga koy ni faaba. ¹² Albarka daŋ ni boŋ ra, ir ma albarka daŋ ir jamaa ra ka wongu ir Koyoo koyrawey se, de mo Abadantaa ma tee haya kaŋ kan a se.» ¹³ Žowab koy jine, nga nda jamaa kaŋ goo a bande ka Siiri borey tangam, Siiri borey zuru a jine. ¹⁴ Waatoo kaŋ Amoŋ borey dii kaŋ Siiri borey zuru, ngi mo zuru hala ngi ma hun Abišay ra, i huru koyraa ra. Žowab hun Amoŋ borey wongoo ra, a koy Žerizalem.

¹⁵ Siiri borey dii kaŋ Izirayel borey na ngi kar, i na ngi gaabey marga. ¹⁶ Hadadezer donto Siiri borey do kaŋ goo Efrat isaa kabe faa ga i ma kaa ka wongu. I kaa ka too Helam. Hadadezer wongu-izey jineboraa kaŋ ti Šobak goo jiney ra. ¹⁷ Waatoo kaŋ Dawda duu alhabaroo, a na Izirayel kul marga ka Žurdeŋ isaa deŋ ka kaa Helam. Siiri borey marga ka Dawda tenje k'a tangam. ¹⁸ Amma Siiri borey zuru Izirayel borey jine. Dawda na bari torkakoy zangu iyye (700) nda bari kaarukaw †† zenber woynaaci (40.000) wii Siiri borey ra. A na Šobak, ngi wongu-izey jineboraa mo kar, a buu no din.

¹⁹ Kokoyey kul kaŋ goo Hadadezer hinoo cire dii kaŋ Izirayel na ngi kar, i na alaafiya daŋ ngi nda Izirayel game, i huru ngi hinoo cire. Siiri borey hunbur, i mana yee koyne ka yadda ka Amoŋ borey faaba wongu ra.

†† «bari kaarukaw», hantum fooyan ra nda Taarikey 1na 19.18ra i
mma nee «cee dirakaw».

Dawda nda Batšeba fillaa

11 Jiiroo bereyanoo ga, waatoo kaŋ kokoyey ga doona ka koy wongu, Dawda na Žowab sanba nda nga borey kaŋ goo a bande nda Izirayel kul i ma Amoj borey halaci ka Raba koyraa wanga k'a daŋ game k'a dii. Dawda hunday cindi Žerizalem.

² Alaasar foo, Dawda tun nga daaroo boŋ ka koy nga kokoy hugoo sooraa boŋ ka yaara-yaara. A goo no din kaŋ a ga woy foo honnay kaŋ goo ma ŋumay, woyoo ga hanse ka boori. ³ Dawda sanba ka woyoo alhabar ceeci. I nee a se: «Eliyam ize woyoo Batšeba no, Uri, Heti boraa wandoo.» ⁴ Dawda na boroyan sanba i m'a ceeci kate. Woyoo koy Dawda do. A kani nda a. Woo gar woyoo alaadaa nka ben a ga, a na janaaba ŋumay. Woo banda ga, a willi nga hugoo do.

⁵ Woyoo tee boro hinka, a sanba ka alhabar daŋ Dawda ra ka nee: «Ay tee boro hinka.» ⁶ Woo ga, Dawda na boro sanba Žowab do ka nee a se: «Uri, Heti boraa sanba kate ay do.» Žowab na Uri sanba Dawda do. ⁷ Uri koy Dawda do. Dawda n'a hãa wala Žowab ga saabu, wala jamaa ga saabu, wala takaa foo ti wongoo takaa. ⁸ Woo banda ga, Dawda nee Uri se: «Koy zunbu ni hugoo do ka hunanzam kayna.» A fatta kokoy hugoo ra, kokoyoo na gomni sanba a se.

⁹ Amma Uri kani kokoy hugoo miŋoo ga, nga nda nga koyoo tamey, a mana koy zunbu nga hugoo do. ¹⁰ Dawda duu alhabar kaŋ Uri mana koy zunbu nga hugoo do. Woo ga, Dawda nee Uri se: «Man'ti diray do ra ni hun wala? Macin se mana koy zunbu ni hugoo do?» ¹¹ Uri nee Dawda se: «Irkoy sundukoo, nda Izirayel nda Žuda wongu-izey goo tendeyan ra, ay koyoo Žowab nda borey goo ma goro hawsaa ra, de agay, ay ga koy ay do ka ŋaa, ka haŋ, ka kani nda ay wandoo wala? Ay ga žee nda ni hundoo, ay si woo cine tee.» ¹² Dawda nee Uri se: «Cindi ne koyne hõ, suba ay ga ni sallama.» Uri na hanoo din nda subaa tee Žerizalem. ¹³ Dawda n'a cee a ma kaa ka ŋaa ka haŋ nga jine, Dawda n'a suwandi. Amma cijinoo ra, Uri fatta, de a kani nga koyoo tamey bande, a mana koy zunbu nga hugoo do.

¹⁴ Suba subbaahoo ra, Dawda na bataga hantum k'a noo Uri se a ma koy nda a Žowab se. ¹⁵ A nka hantum batagaa ra ka nee: «Uri daŋ wongoo jine, nongoo kaŋ ra wongoo ga koron, de war ma yee a se banda hala i m'a kar, a ma buu.»

Uri, Batšeba kurŋoo buuroo

¹⁶ Žowab kaŋ ga koyraa koroši na Uri daŋ wongoo nongoo kaŋ a ga bay kaŋ iberi laalayan goo. ¹⁷ Koyraa borey fatta ka koy Žowab nda nga wongu-izey tangam, boroyan buu jamaa ra, Dawda borey ra, Uri, Heti boraa mo buu. ¹⁸ Žowab na boro donto kaŋ ma haya kul kaŋ tee wongoo ra alhabaroo tee Dawda se. ¹⁹ A na dontokaa yaamar ka nee: «Waati kaŋ n'na wongoo alhabaroo kul filla kokoyoo se ka ben, ²⁰ nda kokoyoo futu, de a nee ma ne: «Macin se war hanse ka man koyraa ka wongu? War nka si bay kaŋ i ga kara nda cetaa beene-

here? ²¹ May ka Yerub-Bešet † iz'aroo Abimelek wii? †† Man'ti woy ka fufutondi k'a warra nda cetaa beeneheroo? Man'ti takaa woo nda a buu Tebes? Macin se war man cetaa?» Aywa, ma nee: «Ni tamoo Uri, Heti boraa mo buu.»

²² Dontokaa koy, kaŋ a too Dawda do, hayaa kul kaŋ se Žowab n'a donto a na nga alhabaroo tee a se.

²³ Dontokaa nee Dawda se: «Borey din ga hin ir, i nka fatta ka kaa ir ga hawsaa ra, ir n'i gaaray hala koyraa miŋoo ga. ²⁴ I kara nda cetaa beeneheroo ni tamey ra, boroyan buu i ra. Ni tamoo Uri, Heti boraa mo buu.»

²⁵ Dawda nee dontokaa se: «Nee Žowab se kaŋ binoo masi hun, takuba mma woo wii hõ, a ma affoo wii suba. A ma bine tee ka koyraa tangam, a m'a tuusu.» Ni, ma bine daŋ a ra.

²⁶ Uri wandoo maa kaŋ nga kurŋoo Uri buu, de a na nga kurŋoo buuroo hëe. ²⁷ Waatoo kaŋ beray goraa ben, Dawda sanba i m'a ceeci a ma kaa ka goro nga do. A tee nga wandoo, a na iz'aru hay a se. Woo kaŋ Dawda n'a tee mana kan Abadantaa se.

Annabi Natan na Dawda layboo har a se

12 Abadantaa na annabi Natan donto Dawda do. Natan koy a do ka nee a se: «Aru hinka kaŋ goo koyraa follokaa ra, affoo ti almankoyini, affaa ti talka.

² Almankoyinoo goo nda adabba buuna nda adabba beeri booboyan. ³ Talkaa sii nda haya kul kala feeji woy-ize foo kaŋ a n'a day, a g'a ŋandi, a g'a biiri nga do, nga nda nga iz'arey. Ŋaahayaa kaŋ a g'a ŋaa, nga ra a ga feeji-izoo noo, hayaa kaŋ a g'a haŋ ra a ga feeji-izoo noo. Jeroo ga feeji-izoo ga kani. A mma tee a se sanda ize woy. ⁴ Naarukaw foo kaa almankoyinoo do, a ga baa nga ma yawoo kaŋ kaa nga do yaaray bila nda nga ma too nga adabba buuney wala ibeerey do. A na talkaa feeji woy-izoo dii k'a tee ŋaayan aroo kaŋ kaa a do se.»

⁵ Woo ga, Dawda hanse ka futu almankoyinoo din ga. A nee Natan se: «Ay ga žee nda Abadantaa kaŋ ga huna maŋoo, boraa kaŋ na woo tee ga hima ka wiiyandi. ⁶ Haya kaŋ ti feeji woy-izoo, nga cine taaci nda a g'a bana, zama a yadda ka woo cine tee, a mana hinna.»

⁷ Natan nee Dawda se: «Aroo din, ni no. Hayaa ne kaŋ Abadantaa, Izirayel Koyoo n'a har: «Agay ka ni yon hala ma tee Izirayel se kokoy, agay no ka ni kaa Sawul kaboo ra. ⁸ Ay na ni noo ni koyoo Sawul hugoo, ay na nga woyey noo ma ne, ay na ni noo Izirayel nda Žuda hugoo. Nda woo mana ni wasa, ay ga tonton ma ne.

⁹ Macin se n'na Abadantaa ŋennoo kaynandi ka haya tee kaŋ si kan a se? N'na Uri, Heti boraa kar ka naŋ Amoj borey m'a wii nda takuba, n'na nga wandoo taa k'a tee ni wandoo. ¹⁰ Woo maaganda se sohõ, abada takuba si mooru ni hugoo, zama n'n'ay kaynandi, n'na Uri, Heti boraa wandoo taa k'a tee ni wandoo.»

¹¹ Hayaa ne kaŋ Abadantaa n'a har: «Ay ga bone tunandi ma ne ni hugoo hunday ra, ay ga ni wandey zaa ni jine k'i noo ni boro maana se a ga marga nda ni

† Yerub-Bešet da se i ga nee Yerub-Bal kaŋ ti Žedewoŋ, Alkaaley 6.32ra. †† Alkaaley 9.50-54.

wandey zaari kaaray. ¹² Ni, n'na ni wanoo tee tuguyan ra, amma agay, ay ga woo tee Izirayel kul jine zaari kaaray.»

¹³ Dawda nee Natanj se: «Ay na zunubu tee Abadantaa ga.» Natanj nee Dawda se: «Abadantaa ga ni zunuboo kaa, n'si buu. ¹⁴ Amma zama n'na Abadantaa tee yaada † goyoo woo ra, iz'aroo kanj hayandi ga hima ka buu.»

Batšeba izoo buuroo

¹⁵ Woo banda ga, Natanj willi nga do. Abadantaa na izoo kanj Batšeba duu a Dawda se kar. Wirci laala na kanjandi. ¹⁶ Dawda na Irkoy ceeci zankaa se, a meehaw. A koy nga do, a na cijinoo tee a ga kani laboo ra. ¹⁷ Nga hugoo boro beerey hanse k'a wiri a ga, a ma tun laboo ra, a mana yadda, de mo a wanji ka ŋaa i bande. ¹⁸ Jirbi iyyantoo zankaa buu. Dawda borey hunbur k'a bayrandi kanj zankaa buu. I nee: «Nga ne, waatoo kanj zankaa ga huna, ir šelaŋ a se, a mana haŋajer ir se, taka foo nda ir ga hin ka nee a se: «Zankaa buu». A ga nga boŋ maray.» ¹⁹ Dawda maate kanj nga borey goo ma ŋu-unuŋuunu cere game, a faham kanj zankaa ka buu. Dawda nee nga borey se: «Zankaa nka buu?» I nee a se: «A buu.» ²⁰ Woo banda ga, Dawda tun laboo ra. A ŋumay, a yon, a na bankaaray barmay. A koy Abadantaa hugoo do ka sujudu. Kanj a willi nga hugoo do, a nee kanj i ma ŋaayan gorandi nga se, a ŋaa. ²¹ Nga borey nee a se: «Macin ti woo kanj n'g'a tee? Waatoo kanj zankaa ga huna, n'ga meehaw, n'ga hēe a se, sohō kanj zankaa buu, ni tun, ni ŋaa.» ²² A nee: «Waatoo kanj zankaa ga huna, ay ga meehaw, ay ga hēe, zama ya mma nee ay boŋ se: «May no ma bay wala Abadantaa si hinna ay ga, zankaa ma huna?» ²³ Sohō kanj a buu, macin se ay ga meehaw koyne? Ya mma hin ka kate a koyne wala? Agay no ma koy a gar, nga, a si yee kate.»

Sulaymaana hayyanoo

²⁴ Dawda na nga wandoo Batšeba binoo yaynandi, a koy a do, a marga nda a. A na iz'aru danj aduŋŋa ra kanj a na maŋoo danj Sulaymaana. Abadantaa baa Sulaymaana. ²⁵ Irkoy na annabi Natanj donto a ma zankaa maŋoo danj Yedidiya (maanaa «Abadantaa baakaa») takaa kanj nda Abadantaa ga baa Sulaymaana maaganda se.

Izirayel borey na Raba koyraa dii

(Taarikey 1na 20.1–3)

²⁶ Žowab na Raba, Amoj borey koyraa tangam, a na kokoyoo koyraa dii. ²⁷ Žowab na dontokawayan sanba Dawda do ka nee: «Ay na Raba tangam, ay na koyraa nongoo kanj ra hari goo mo dii. ²⁸ Sohō ni jamaa jeroo marga, ma koyraa wanga k'a danj game k'a dii, nda man'ti woo, nda ay n'a dii, ay maŋoo no ma jer ka harandi.» ²⁹ Dawda na jamaa kul marga ka koy Raba wongu, a n'a tangam k'a dii. ³⁰ A na Amoj borey kokoy-

oo kokoy fuulaa kanj teendi nda wura kaa boŋoo ra, nga tinjaa bisa kilo waranza (30), tondi hiiri hay šenda goo a ga. I n'a danj Dawda boŋoo ra. A duu *alganiima* beeri koyraa ra. ³¹ Haya kanj ti jamaa kanj goo koyraa ra, a n'i kaataray. A koy i danj waazibi goyyan ra, tuuri dunbuyan, nda tondi hoyyan, nda tuuri zafayan, nda feraw karyan. A na takaa follokaa tee Amoj borey koyrawey kul se. Woo banda ga, Dawda nda nga jamaa kul willi Žerizalem.

Amnoj nda Tamar fillaa

13 Hayey kanj tee banda ga, woo gar Dawda iz'aroo Absalom goo nda woyme kanj ga boori, maŋoo ti Tamar, Dawda iz'aroo Amnoj ga bag'a. ² Amnoj zalba hala nongu kanj ra a na nga boŋ wircandi nga woymaa Tamar sabbu se, zama a si aru bay, a ga šendi Amnoj se a ma man a. ³ Amnoj goo nda cere kanj se i ga nee Žonadab, Žonadab woo man'ti kala Dawda armaa Šimeya iz'aroo. Žonadab man'ti kala aru kanj ga hanse ka caram. ⁴ A nee Amnoj se: «Macin se zaari kul ni mma ben ka koy, ni, kokoy ize? N'si hayaa har ya ne?» Amnoj nee a se: «Ya mma baa Tamar, ag'armaa Absalom woymaa.» ⁵ Žonadab nee a se: «Kani, ma ni boŋ tee wircikoyne. Nda ni baaba kaa ka ni guna, ma nee a se: «Ay g'a wiri ni ga, ay woymaa Tamar ma kaa k'ay noo ŋaayan. A ma ŋaahayaa hina ay jine hala ya dii a, de a m'a noo ya ne nda nga kaboo ra k'a ŋaa.»

⁶ Amnoj kani, a na nga boŋ tee wircikoyne. Kokoyoo kaa k'a guna, Amnoj nee kokoyoo se: «Ay g'a wiri ni ga, ay woymaa Tamar ma kaa ka furme hinka tee ay jine, de a m'a noo ya ne nda nga kaboo.» ⁷ Dawda danj i ma koy Tamar do ka nee a se: «Ay g'a wiri ni ga, ma koy ni armaa Amnoj do, ma ŋaayan hanse a se.»

⁸ Tamar koy nga armaa Amnoj do kanj goo ma kani. A na farin hamni zaa k'a loobu, a n'a hanse k'a tee furmeyan jinoo ra. ⁹ A na poloo zaa ka ŋaahayaa gorandi Amnoj jine. Amma Amnoj wanji ka ŋaa. A nee: «Wa borey kul fattandi ay do.» Borey kul fatta a do. ¹⁰ Amnoj nee Tamar se: «Kate ya ne ŋaahayaa hugu-izoo ra m'a noo ya ne nda ni kaboo.» Tamar na furmewey zaa kanj a n'i tee, a kate ey nga armaa Amnoj se hugu-izoo ra. ¹¹ Waatoo kanj a kate ey a se hala a ma ŋaa, Amnoj n'a tifi ka nee: «Kaa ka kani ay bande, ay woymaa!» ¹² Tamar nee a se: «Kalaa, ag'armaa, masi kanj ay ga, zama woo si teendi Izirayel ra, masi saamataraa woo tee! ¹³ Man ra ay ga koy nda ay haawoo? De ni, n'ga tee sanda saama Izirayel ra. Sohō, ay g'a wiri ni ga, šelaŋ kokoyoo se, a si wanji k'ay noo ma ne!» ¹⁴ Amma a wanji ka haŋajer a se. A gaabi nda Tamar, a kanj a ga. A kani nda a.

¹⁵ Woo banda ga, Amnoj hanse ka konna Tamar. Konnaroo kanj a n'a tee a se bisa bajoo kanj a bay k'a tee a se. Amnoj nee a se: «Tun ka koy.» ¹⁶ A nee a se: «N'ga yee ka goy futu tee nda n'ay gaaray.» Amma a wanji ka haŋajer a se. ¹⁷ A na nga tamoo kanj goo a cire cee ka nee a se: «Woyoo woo gaaray k'a kaataray, ma hugoo minoo kufal.» ¹⁸ Darbay caarante goo jindoo ra, zama woo ti darbaa kanj kokoyoo ize woyey kanj si aru

† «tee yaada», Ebere šenni ra, *almaganaa faa ti «iberey nanj i ma Abadantaa kaynandi».*

bay g'a danj. Amnoŋ tamoo n'a gaaray k'a kaataray, a na hugoo mijoo kufal. ¹⁹ Tamar na boosu doori nga boŋoo boŋ, a na darbay caarantaa kaŋ goo jindoo ra kottu ka nga doraa cebe. A na nga kaboo deke nga boŋoo ga ka yooyo ka koy. ²⁰ Nga armaa Absalom nee a se: «Ni armaa Amnoŋ nka kani nda ni wala? Sohō ay woymaa, dangay, ni armaa no. Masi alhuzun zaa hayaa woo se.» Tamar furandi, a goro nga armaa Absalom do. ²¹ Kokoyoo maa hayaa kul kaŋ tee, a hanse ka futu. ²² Absalom mana haya kul har Amnoŋ se ifutu wala ihenna ra. Amma Absalom konna Amnoŋ, zama a kaŋ nga woymaa Tamar ga.

Absalom danj i ma Amnoŋ wii

²³ Jiiri hinka banda ga, waatoo kaŋ Absalom almaney kosukey kaa Bal-Hasor kaŋ goo Efrayim jere, Absalom na kokoyoo iz'arey kul cee hoyandi ra. ²⁴ Absalom koy kokoyoo do ka nee a se: «Alman kosukey goo agay, ni tamoo do, ay g'a wiri ni ga, kokoyoo, ma kaa, ni nda ni tamey, ay bande.» ²⁵ Kokoyoo nee Absalom se: «Kalaa, ay izoo, ay g'a wiri ni ga, ir kul si koy, ir ga tee ni ga jeraw.» Absalom n'a ŝendandi a ga, amma kokoyoo mana yadda koyyanoo ga, a gaara a se. ²⁶ Absalom nee: «Nda n'si baa ma koy, adiŝi naŋ ag'armaa Amnoŋ hunday ma koy ir bande.» Kokoyoo nee a se: «Macin se n'ga baa a ma koy ni bande?» ²⁷ Absalom ŝendandi, kokoyoo naŋ Amnoŋ ma koy, nga nda kokoyoo iz'arey kul. ²⁸ Absalom na nga tamey yaamar ka nee: «Wa guna, ay g'a wiri war ga, waati kaŋ Amnoŋ binoo hanse ka kan *alaneb* hari mooraa sabbu se, de ay ga nee war se: «Wa Amnoŋ kar», waatoo din war m'a wii. War masi hunbur, man'ti agay ka war yaamar wala? War ma albarka danj war boŋ ra, war ma gaabandi.» ²⁹ Absalom tamey na Amnoŋ tee sanda takaa kaŋ nda Absalom n'i yaamar. Woo banda ga, kokoyoo iz'arey cindey, affoo kul žigi nga lanbaanaa ga ka zuru.

³⁰ I goo fondaa ra kaŋ alhabar kaa Dawda do kaŋ nee kaŋ Absalom na kokoyoo iz'arey kul wii. Ba affoo mana cindi. ³¹ Kokoyoo tun, a na nga bankaarawey kottu ka nga doraa cebe, a kani laboo ra, nga borey kul kaa a jere, ngi bankaarawey kottu. ³² Dawda armaa ŝimeya iz'aroo Žonadab na ŝennoo zaa ka nee: «Ay koyoo, masi nee kaŋ i na soogey kul kaŋ ti kokoyoo iz'arey wii. Amnoŋ hinne ka buu. Woo haya no kaŋ Absalom n'a kayandi za hanoo kaŋ Amnoŋ kaŋ nga woymaa Tamar ga. ³³ Sohō ay koyoo, ay kokoyoo, masi alhuzun zaa hayaa woo se ka hongu kaŋ kokoyoo iz'arey kul ka buu, Amnoŋ hinne ka buu, ³⁴ Absalom zuru.» Aru-sooga kaŋ ti lakkalkaa na nga boŋoo jer, de a ga dii kaŋ alžama beeri goo ma kaa nda banda fondaa, tondi hondoo jere. ³⁵ Žonadab nee kokoyoo se: «Nga ne, kokoyoo iz'arey no ma kaa. Woo kaŋ ni tamoo n'a har ma ne da no.» ³⁶ A mma ŝelaŋ ka ben kaŋ kokoyoo iz'arey kaa. I na jinde jer ka hanse ka hēe, kokoyoo nda nga borey kul mo ga hēe ka booro.

³⁷ Absalom zuru, a koy Gešur gandaa kokoyoo do kaŋ ti Talmay †, Amnihud iz'aroo. Zaari kul Dawda ga nga iz'aroo buuyanoo hēe. ³⁸ Absalom kaŋ zuru ka koy

Gešur cindi no din jiiri hinza. ³⁹ Kokoyoo Dawda fay nda ka Absalom ceeci, zama binoo yay Amnoŋ buuroo here.

Absalom yeeyanoo Žerizalem

14 Seruya iz'aroo Žowab bay kaŋ kokoyoo binoo zunbu Absalom here. ² A danj i ma woy lakkalkoyni foo ka hun Tekowa ka kaa nga do, a nee a se: «Ay g'a wiri ni ga, ni boŋ tee sanda boro kaŋ goo ma buuyan hēe, beray bankaarayyaŋ danj, masi yon, tee sanda woy kaŋ ga buuyan hēe za gayyan. ³ Ma koy kokoyoo do, ma ŝennoo har a se kaŋ ay g'a har ma ne.» Žowab na hayaa har a se kaŋ a ga hima k'a har. ⁴ Tekowa woyoo koy ŝelaŋ kokoyoo se. A kaŋ nga ndumoo ga ka gunguma, a nee: «Kokoyoo, ay hallasi.» ⁵ Kokoyoo nee a se: «Macin ka tee?» A nee: «He, ay man'ti kala woy kaŋ kurŋoo buu, ay kurŋoo buu. ⁶ Iz'aru hinka ka cindi ni koŋŋaa se, i yenje hawsaa ra, boro kul sii no k'i fay, affoo na affaa kar k'a wii. ⁷ Woo se ay kurŋoo borey kul tun ay ga ka nee: «Ir noo bora kaŋ na nga armaa wii, ir g'a wii, nga armaa hundoo kaŋ a n'a kaa maaganda, nga kaŋ ti tubukaa, ir g'a derandi.» Woo ra i ga jitoo derandi kaŋ cindi ya ne, maa si cindi ay kurŋoo se, hayyan si cindi a se laboo ga.»

⁸ Kokoyoo nee woyoo se: «Koy ni hine ni hugoo do. Ay ga yaamar noo borey se ni ŝennoo here.» ⁹ Tekowa woyoo nee kokoyoo se: «He ay koyoo, ay kokoyoo, layboo ma kaŋ agay nda ay baaba hugoo borey ga. Ma henan, ni nda ni kokoytaraa.» ¹⁰ Kokoyoo nee: «Nda boro ŝelaŋ ma ne, kate ya ne bora, a si yee ka too ni do.»

¹¹ Woyoo nee: «Ay g'a wiri ni ga, kokoyoo, ma hongu Abadantaa, ni Koyoo, hala kuroo faasakaa masi tonton hasaraa ga, i mas'ay izoo derandi.» Kokoyoo nee: «Ay ga žee nda Abadantaa kaŋ ga huna maajoo, ba ni izoo hinbiri foo si kaŋ laboo ra.»

¹² Woyoo nee: «Ay g'a wiri ni ga, naŋ ya ŝenni folloku har ay koyoo, ay kokoyoo se.» A nee: «ŝelaŋ.» ¹³ Woyoo nee: «Macin se n'ga takaa woo tee Irkoy jamaa se? ŝennoo kaŋ kokoyoo n'a har sohō da ga kate kokoyoo ma toone nda a mana danj bora kaŋ a n'a gaaray ma willi kate. ¹⁴ ŝikka sii ir ga buu, sanda takaa kaŋ nda hari kaŋ mun laboo ga si kuunandi. Irkoy si baa nga ma hundi kaa, amma a nka dabari tee kaŋ ra boro kaŋ i n'a gaaray k'a moorandi nga, ma yee kate nga ga. ¹⁵ Sohō ay kaa ka ŝennoo woo har kokoyoo, ay koyoo se, zama jamaa n'ay hunburandi. Woo se ni koŋŋaa nee: «Ay ga ŝelaŋ kokoyoo se. A ga hin ka tee kokoyoo ma yadda ka hayaa tee kaŋ agay nga koŋŋaa g'a har a se. ¹⁶ Kokoyoo ma haŋajer ya ne ka nga koŋŋaa hallasi bora kaboo ra kaŋ ga baa nga ma agay nda ay iz'aroo derandi k'ay kaa Irkoy tuboo ra.» ¹⁷ Ni koŋŋaa nee: «Ay kokoyoo ŝennoo m'ay binoo yayanandi. Zama ay koyoo, ay kokoyoo ga hima sanda Irkoy almalayka ka dii haya kaŋ ti ihenna nda ilaala.» Yala Abadantaa, ni Koyoo ma bara ni bande.» ¹⁸ Kokoyoo zaabi ka nee woyoo se: «Ay

† Talmay man'ti kala Absalom kaagaa, maanaa naŋoo baaba, zamnaa 3.3.

ga ni hãa nda haya foo. Masi haya kul tugu ya ne.» Woyoo nee: «Ay g'a wiri ni ga, šelan, ay koyoo, ay kokoyoo.»¹⁹ Kokoyoo nee: «Hayaa woo kul, Žowab ka-boo sii a ra wala?» Woyoo nee: «Ay koyoo, ay kokoyoo, ay ga žee nda ni hundoo, woo kaŋ ay koyoo, ay kokoyoo n'a har, cimi no, ay si hin ka ni kakaw nongu kul here. Cimi no ni tamoo Žowab k'ay sanba hayaa woo ra. Nga no ka šenney wey kul daŋ ni koŋŋaa miŋoo ra.²⁰ Ni tamoo Žowab ka woo tee hala hayey takawey ma barmay. Amma ay koyoo lakkaloo ga boori ni mma nee Irkoy almalayka wanoo, haya kul kaŋ ga tee laboo ga, a g'a kul bay.»

²¹ Kokoyoo nee Žowab se: «Ay kayandi ka hayaa tee kaŋ n'na a har, koy arwasoo Absalom willandi kate.»

²² Žowab na nga ndumoo sinji laboo ra ka gunguma, a gaara kokoyoo se. Woo banda ga, Žowab nee: «Hõ ni tamoo bay kaŋ n'na alhormo tee nga se, ay koyoo, ay kokoyoo, zama kokoyoo na hayaa tee kaŋ nga tamoo n'a ceeci.»

²³ Žowab tun ka koy Gešur ka kate Absalom Žerizalem.²⁴ Amma kokoyoo nee: «Absalom ma koy nga do, a masi kaa ay do.» Woo ga, Absalom koy koy nga do, a mana kaa kokoyoo do.

Kokoyoo yadda Absalom ma kaa nga do

²⁵ Boro sii Izirayel ra kaŋ ga too Absalom booriyan ra, a ga kan borey se. Za ceetaamoo hala boŋoo laybu kul sii a ga.²⁶ Jiiri kul benantaa ga, a ga nga boŋoo cebu, zama hinbiroo mma hanse ka tiŋ se. Kaŋ a cebu, nga boŋ hinbiroo bisa kilo hinka, ka sawa nda kokoyoo neeširoo takaa.²⁷ Absalom duu iz'aru hinza nda ize woy foo kaŋ maŋoo ti Tamar, a tee woy kaŋ ga boori.

²⁸ Absalom goro Žerizalem jiiri hinka bila nda a ma koy kokoyoo do.²⁹ Absalom sanba ka nee Žowab se kaŋ a ma koy donto nga se kokoyoo do, amma Žowab mana baa nga ma koy a do. A yee ka sanba a se cee hinkantoo, amma Žowab mana yadda ka kaa.³⁰ Absalom nee nga tamey se: «Wa guna, Žowab faaroo goo ay wanoo jere, orž goo a ra, wa koy nuune daŋ a ra.» Absalom tamey na nuune daŋ faaroo ra.³¹ Žowab tun ka koy Absalom do, a nee a se: «Macin se ni tamey na nuune daŋ ay faaroo ra?»³² Absalom nee Žowab se: «Ya nka sanba ma ne ka nee: «Kaa ne, ay ga ni donto ma koy nee kokoyoo se agay ka nee: "Macin se ay ga yee ka kaa ka hun Gešur? A baa ya ne ya goro no din hala hõ."» Sohõ ay ga baa ya koy kokoyoo do, nda laybu goo ay ga, a m'ay wii.»³³ Žowab koy kokoyoo do ka woo har a se. Woo banda ga, a ciya Absalom se kaŋ koy kokoyoo do ka gunguma, ka nga ndumoo sinji laboo ra kokoyoo jine. Kokoyoo na Absalom summu.

Absalom ceeci nga ma tee kokoy

15 Hayey din banda ga, Absalom na bari torka foo ceeci nga boŋ se, nda bariyan, nda aru woyguu (50) kaŋ g'a lakkal ka zuru jinoo ra.² A tun subbaahi biya ka kay fondaasoo ga kaŋ ga koy koyraa miŋoo do, waati kul kaŋ boro kaŋ huru cere hooyan ra goo

ma koy kokoyoo do a ma ciiti dunbu nga se, Absalom ga boraasoo cee k'a hãa wala koyraa foo boro no. Nda boraasoo nee kaŋ Izirayel alkabiila filaana ra nga ga hun,³ Absalom ga nee a se: «Guna, ni šennoo ga boori, n'goo nda cimi, amma boro kul si haŋajer ma ne kokoyoo do.»⁴ Absalom ga nee koyne: «Nda a gar alkaali ti agay gandaa ra, boro kul kaŋ huru cere hooyan ra wala a ga nga hayaa ceeci, de a kaa ay do, ay ga ciiti a se.»⁵ Waati kaŋ boro man a ka gunguma a se jinoo ra, a mma nga kaboo šerre boraasoo se, ka boraasoo dii, a g'a summu.

⁶ Takaa woo no Absalom g'a tee Izirayel borey kul se kaŋ ga koy kokoyoo do ciitiyan se. Takaa woo nda Absalom na Izirayel borey biney bere.

⁷ Jiiri taaci † banda ga, Absalom nee kokoyoo se: «Ay g'a wiri ni ga, naŋ ya koy Hebron, hala ya meefuroo kaa kaŋ ay n'a zaa Abadantaa se.⁸ Zama agay, ni tamoo, ya nka meefur zaa waatoo kaŋ ay goro Gešur kaŋ goo Siiri. Ay nee: «Nda hakiika, Abadantaa n'ay ka yee kate Žerizalem, ay ga sargari kaa a se.»⁹ Kokoyoo nee a se: «Koy nda baani.» Absalom tun ka koy Hebron.

¹⁰ Absalom na boroyan sanba nda ceeniine-diray Izirayel alkabiilawey kul ra ka nee i se: «Nda war maa hilloo jindoo, war ma nee: «Absalom tee kokoy Hebron.» »¹¹ Žerizalem boro zangu hinka (200) kaŋ ciyandi koy Absalom bande. I hanga Absalom nda bine hennay, bila nda i ma nga anniyaa bay.

¹² Waatoo kaŋ Absalom ga sargarey kaa, a sanba Gilo koyraa ra ka Ahitofel, Gilo boraasoo kaŋ ti Dawda hoyraykaw ceeci a ma kaa. Absalom hawandifutaa duu gaabi, jamaa kaŋ ga hanga a mma koy de i ga tonton.

Dawda zuru ka hun Žerizalem

¹³ Boro kaa ka nee Dawda se: «Izirayel borey biney hanga Absalom.»¹⁴ Dawda nee nga tamey kul kaŋ goo a bande Žerizalem se: «Ir ma zuru, nda man'ti woo, ir si hallasi Absalom ra. War ma koy tanba, nda man'ti woo, a ga cahã ka kaa ir ga ka bone k'ir kar, ka koyraa wii nda takuba.»¹⁵ Kokoyoo borey nee a se: «Kokoyoo, haya kul kaŋ n'n'a kayandi, ir goo ni bande.»

¹⁶ Kokoyoo fatta, nga hugoo borey kul hanga a. A na wahay woy (10) naŋ no din kaŋ ma nga hugoo lakkal.¹⁷ Kokoyoo fatta, jamaa kul hanga a. I koy kay koyraa hugu kokorantaa do.¹⁸ Nga borey kul goo ma dira a bande, nda mo Keret borey, nda Pelet borey kul. Gat aru zangu iddu (600) kaŋ hanga a ka hun Gat garšiiši ka bisa kokoyoo jine.¹⁹ Kokoyoo nee Gat boraasoo Ittay se: «Macin se ni mo ga hanga ir bande? Willi ka koy kokoy taagaa do, zama yaw ti ni ne ra kaŋ hun ganda tana ra ka kaa ka goro ne.»²⁰ Mana gay kaŋ n'kaa ne ra, ay si hin ka naŋ ma zuru ir bande, zama agay hunday si bay nongu kaŋ ra ay goo ma koy. Willi ka yee kate nda ni armey. Irkoy borohennataraa nda nga laadirtaraa ma cindi ni bande.»²¹ Amma Ittay na kokoyoo zaabi ka nee: «Ay ga žee nda Abadantaa kaŋ ga huna maŋoo nda ay koyoo, ay kokoyoo maŋoo,

† «Jiiri taaci», hantum fooyan ga nee «Jiiri woytaaci (40)».

nongu kul kaŋ ra ay koyoo, ay kokoyoo koy, ni tamoo mo ga koy no din, nda buuyan no, agay mo ga buu, nda hunayan no, agay mo ga huna.»

²² Dawda nee Ittay se: «Adiši bisa ka koy ir jine.» Gat bora Ittay bisa ka huru Dawda jine, nga nda nga borey kul, nda ngi zankey kaŋ goo a bande. ²³ Waatoo kaŋ jamaa ga bisa, borey ga jinde jer ka hēe. Kokoyoo koy bisa nda Sedoron gooroo, jamaa kul bisa a bande, i na saajoo fondaa zaa. ²⁴ *Sargari juwalkaa* Sadok mo goo no din, *Lewi borey* goo a bande kaŋ ga Irkoy *amaanaa* sundukoo zaa. I koy Irkoy sundukoo gorandi. Abiyatar na sargari kaa ka koy hala waatoo kaŋ jamaa kul bisa ka hun koyraa ra. ²⁵ Kokoyoo nee Sadok se: «Irkoy amaanaa sundukoo willi koyraa ra. Nda Abadantaa na alhormo tee ya ne, a ga naŋ ya yee kate ka dii a koyne nda nga nongu henanantaa. ²⁶ Amma nda Abadantaa nee ya ne kaŋ nga si baa agay, aywa, a ma haya tee ya ne kaŋ kan a se.» ²⁷ Kokoyoo nee sargari juwalkaa Sadok se: «Ni faham wala? † Willi koyraa ra nda baani, war nda war iz'aru hinkaa, ni nda ni iz'aroo Ahimas nda Abiyatar iz'aroo Žonatan. ²⁸ Agay, ay ga cindi saajoo ganganoo ra hala waati kaŋ ay duu alhabar kaŋ hun war do.» ²⁹ I n'a tee nda takaa din da, Sadok nda Abiyatar na Irkoy sundukoo willi Žerizalem, i cindi no din.

Dawda na Hušay sanba a ma Absalom monno

³⁰ Dawda ga žigi *Zaytunaney* tondi hondoo ga, a ga hēe, boŋoo ga guma, cee kooney no. Alžamaa kul kaŋ goo a bande, affoo kul mo boŋoo ga guma, ngi mo ga žigi i ga hēe. ³¹ Boro kaa ka nee Dawda se: «Ahitofel goo borey ra kaŋ hanga Absalom ka hawandifutaa tee.» Dawda nee: «Abadantaa, ay g'a ŋaaray ni ga, ma Ahitofel hoyraa tee šenni kaŋ sii nda addalil.» ³² Waatoo kaŋ Dawda koy too tondi hondoo boŋoo ga, nongoo kaŋ ra borey ga sujudu Irkoy se, Arki bora Hušay na Dawda kubay. Hušay bankaaraa kottu, boŋoo kul ti labu. ³³ Dawda nee a se: «Nda ni hanga agay, n'ga tee ya ne jeraw. ³⁴ Nda a gar ni nka yee koyraa ra ka koy nee Absalom se: «Kokoyoo, ay ga tee ma ne tam, cee jinaa ni baaba tamoo ti agay, amma sohō ni se ay ga tee tam.» Woo ra hoyraa kaŋ Ahitofel g'a noo Absalom se ay here, n'g'a hasara. ³⁵ *Sargari juwalkey* Sadok nda Abiyatar goo no din ni bande. Haya kul kaŋ ni maar'a kokoyoo hugoo ra, ma koy a har i se. ³⁶ Ng'i iz'aru hinkaa goo no din i bande kaŋ ti Sadok iz'aroo Ahimas nda Abiyatar iz'aroo Žonatan. Haya kul kaŋ war maar'a, war ma Ahimas nda Žonatan sanba ka alhabar daŋ ay ra.» ³⁷ Dawda ceroo Hušay koy Žerizalem, alwaatoo din da no Absalom ga huru Žerizalem.

Siba koy ŋaayan noo Dawda nda nga borey se

16 Dawda nka bisa kayna tondi hondoo boŋoo ga kaŋ Mefibošet tamoo Siba kaa k'a kubay nda faraka hinka kaŋ a n'i hanse kaaruyan se kaŋyaŋ boŋ taku-

† «Ni faham wala?», Ebere šenni ra, *almaganaa faa ti* «Man'ti gundandikaw ti ni wala?»

la zangu hinka (200) goo, nda *alaneb*-ize koga gabante zangu (100), nda tuuri-ize zangu (100), nda alaneb hari moora hunbar foo. ² Kokoyoo nee Siba se: «Macin no n'g'a tee hayey wey se?» Siba nee: «Farkey man'ti kala kokoyoo alaayaney kaarumaa, takulawey nda tuurizey ti soogey ŋaahayaa, boro kaŋ dira saajoo ra ka fara ga alaneb hari haŋ ka nga jawoo kaa.» ³ Kokoyoo nee: «Man ni koyoo iz'aroo?» Siba nee kokoyoo se: «A cindi Žerizalem, zama a nee kaŋ Izirayel borey ga nga baaba laamaa yeeti nga se hō.» ⁴ Kokoyoo nee Siba se: «Haya kul kaŋ ti Mefibošet wane tee ni wane.» Siba nee: «Ay ga gunguma ma ne, ay koyoo, ay kokoyoo, yala ma alhormo tee ya ne.»

Šimeyi na Dawda danga

⁵ Waatoo kaŋ kokoyoo Dawda too hala Bahurim, Sawul hugoo boro foo hun koyraa ra ka kaa. Maŋoo ti Šimeyi, Gera iz'aru no. A fatta ka danga. ⁶ A na Dawda nda borey kaŋ goo a bande warra nda tondi, ka gar jamaa kul nda wongaarey kul goo ma dira Dawda kabe hennaa nda iwaawaa ga. ⁷ Šimeyi ga danga ka nee: «Koy, koy boro wiikaa, boro yaadaa! ⁸ Abadantaa na Sawul hugoo borey kaŋ n'n'i wii ka goro dogey ra laamaa ra alhakoo kul kaa ni ra. Abadantaa na kokoytaraa noo ni iz'aroo Absalom se. Sohō ni ne bone ra, zama ni man'ti kala boro wiikaw.» ⁹ Woo ga, Seruya iz'aroo Abišay nee kokoyoo se: «Macin se ir ga naŋ hanši bukaa woo g'ir kokoyoo danga? Ay naŋ ya koy boŋoo kaa jindoo ga.» ¹⁰ Kokoyoo nee: «Macin no ay n'a hasara war se, Seruya iz'arey? Nda a g'ay danga, a ga hin ka tee Abadantaa ka nee a se: «Dawda danga», may no ma hin ka nee a se: «Macin se n'ga woo tee?» ¹¹ Dawda nee Abišay nda nga borey kul se: «Ay iz'aroo kaŋ ay n'a hay ga ceci k'ay wii, soko Benžamen bora woo. Wa naŋ a ma wowa, zama Abadantaa k'a har a se. ¹² A ga hin ka tee Abadantaa m'ay torraa guna ka dangayaney barmay k'i tee ya ne gomni hō.»

¹³ Dawda nda nga borey na ngi fondaa zaa ka koy. Waati follokaa ra, Šimeyi goo a se beene a ga dira tondi hondoo caraa ga a ga wowa, a ga tondi warra, a ga labu warra. ¹⁴ Kokoyoo nda jamaa kul kaŋ goo a bande too kate Žurden isaa do, i fara. No din ra i hin ka hunanzam.

Hušay kara Absalom ga

¹⁵ Absalom nda jamaa kul, Izirayel borey kul huru Žerizalem koyraa ra. Ahitofel mo goo a bande. ¹⁶ Waatoo kaŋ Dawda ceroo, Arki bora Hušay too Absalom jere, Hušay nee Absalom se: «Kokoyoo kaboo ma gay a ra, kokoyoo kaboo ma gay a ra!» ¹⁷ Absalom nee Hušay se: «Ni laadirtaraa ti woo ni ceroo se wala? Macin se mana hanga ni ceroo?» ¹⁸ Hušay nee Absalom se: «Kalaa, kalaa! Bora kaŋ Abadantaa, nda jamaa, nda Izirayel borey n'a suuba, bora din bande ay goo, nga bande ay ga cindi. ¹⁹ Koyne mo, may se ay ga tee tam? Man'ti nga iz'aroo se wala? Takaa kaŋ nda ay alhaadimay ni baaba se, nga nda ay ga alhaadimay ni mo se.»

Absalom marga nda nga baaba wahayey

²⁰ Absalom nee Ahitofel se: «Wa ir hoyray nda haya kaŋ ir ga hima k'a tee.» ²¹ Ahitofel nee Absalom se: «Ni baaba *wahayey* kaŋ a n'i naŋ ne i ma nga hugoo lakkal, koy marga nda ey. Woo ra Izirayel kul ga bay kaŋ n'na ni boŋ konnandi ni baaba se. Woo ra borey kaŋ goo ni bande ga duu bine ka cindi ni bande.» ²² I na hukkuum foo cin Absalom se sooro batumaa ra, Absalom koy marga nda nga baaba wahayey no din Izirayel kul jinoo ra.

²³ Alwaatoo din, hoyray kaŋ Ahitofel n'a har ga hima nda Irkoy meeŋenoo hunday. A ma tee Dawda here wala Absalom here, Ahitofel hoyraa kul goo nda alka-dar follokaa.

Huŋay na Ahitofel hoyraa hasara

17 Ahitofel nee Absalom se: «Ay g'a wiri ni ga, naŋ ya aru zenber woy cindi hinka (12.000) suuba ka tun ka koy huru Dawda cewoo ra hõ cijinoo hunday.

² Ay ga koy kaŋ a ga ka gar a fara, a dusu, ay g'a dirgasandi, de jamaa kul kaŋ goo a bande ga zuru, ay ga kokoyoo hinne kar. ³ Woo banda ga, ay ga kate jamaa kul ni do. Nda bora kaŋ n'g'a ceeci buu ka ben, jamaa kul ga yee ni bande. Nda woo teendi jamaa kul ga duu alaafiya.»

⁴ Ōennoo woo kan Absalom nda Izirayel boro beerey se. ⁵ Amma Absalom nee: «Ma Arki bora Huŋay mo cee ka haŋajer nga mo ŋennoo se.» ⁶ Huŋay koy Absalom do. Absalom nee a se: «Ahitofel n'ir noo nga lakkaloo. Woo kaŋ a n'a har, ir m'a tee nda takaa din da wala ir mas'a tee nda takaa din? Ni lakkaloo noo ir se!» ⁷ Huŋay nee Absalom se: «Hiino, hoyraa woo kaŋ Ahitofel n'a noo mana boori.» ⁸ Huŋay nee koyne: «Ni hunday ga ni baaba nda nga borey bay. Wongaariyaŋ no. I ga laala, ni mma nee *urs* kaŋ izey dere a se saajoo ra. Ni baaba man'ti kala wongaari beeri, cijin here a si kani jamaa bande. ⁹ Nga ne, sohõ n'ga gar a goo ma tugu guusu ra wala tugudoo foo ra. Nda za wongoo sintinoo ga Dawda borey n'ir boroyaŋ wii, borey kul kaŋ ga maar'a ga nee: «Absalom jamaa, boro boobo kaŋ.» ¹⁰ Nda woo teendi, ba ni wongu-izey kul wongaaroo, woo kaŋ ma nee ganjihayla binoo ga hasara, zama Izirayel kul ga bay kaŋ ni baaba man'ti kala wongaari, boro gaabikoyniyaŋ goo a se. ¹¹ Woo se ay ga ni hoyray kaŋ Izirayel kul ma marga ni bande za Dan hala Ber-Šeba, i ma boobo ni mma nee labutaasoo kaŋ goo teekoo miŋoo ga. Ni hunday ma huru i jine ka koy tangam. ¹² Nongu kul kaŋ ra a goo, ir ga huru cewoo ra ka kaŋ a ga sanda takaa kaŋ nda harandaŋ ga zunbu laboo ga. Nga nda borey kul kaŋ goo a bande, ba affoo si cindi i ra. ¹³ Nda a zuru ka koy koyra kul kaŋ no ra, Izirayel kul ga koy nda karfuyaŋ koyraa din ra, ka nga ferawey cendi nda karfey hala gooroo ra, nongu kaŋ ra ba feraw foo si cindi.»

¹⁴ Absalom nda Izirayel borey kul nee: «Arki bora Huŋay hoyraa baa Ahitofel wanoo.» Abadantaa hunday

no ma kayandi ka Ahitofel hoyray boryaa hasara, hala Abadantaa ma bone zumandi Absalom ga.

Dawda koy Žurdeŋ isaa deŋ

¹⁵ Woo banda ga, Huŋay koy *sargari juwalkey* Sadok nda Abiyatar do. Hayaa kaŋ Ahitofel n'a har Absalom nda Izirayel boro beerey se, nda woo kaŋ nga hunday n'a har, a n'a kul filla sargari juwalkey se. A nee: ¹⁶ «So-hõ wa cahã ka dontokaw sanba Dawda do a ma nee a se: «Masi kani saajoo ganganoo ra, ma deŋ hala kokoyoo nda borey kul kaŋ goo a bande masi koy halaci.»

¹⁷ Woo gar Žonataŋ nda Ahimas goo En-Rogel. Konŋa foo koy alhabar daŋ i ra, ŋi mo koy alhabaroo too Dawda se, zama i si baa ŋi ma huru koyraa ra, borey masi koy dii ngey. ¹⁸ Woo kul, arusooga foo dii ey, a koy a har Absalom se. Kaŋ ŋi boro hinkaa dii woo, i cahã ka koy Bahurim koyraa ra aru foo hugoo ra. Day foo goo aroo hugoo batumaa ra. I zunbu dayoo ra. ¹⁹ Hugoo koyoo wandoo na kunta daaru dayoo miŋoo ga ka attam yendi a boŋ hala borey masi ŋikka. ²⁰ Absalom tamey koy woyoo hugoo do ka nee: «Man Ahimas nda Žonataŋ?» Woyoo nee i se: «I na gooroo haroo deŋ.» I n'i fisi, i mana dii ey, i willi Žerizalem. ²¹ Waatoo kaŋ i koy, ŋi boro hinkaa fatta dayoo ra ka koy ŋennoo har kokoyoo Dawda se. I na hoyraa har Dawda se kaŋ Ahitofel n'a noo Absalom se: «Wa tun ka Žurdeŋ isaa deŋ tanba.» ²² Dawda nda nga jamaa kul tun ka Žurdeŋ isaa deŋ. Hala moo ga boo, ba boro foo mana cindi kaŋ mana deŋ.

²³ Kaŋ Ahitofel dii kaŋ nga hoyraa mana teendi, a na nga farkaa soolu ka koy nga hugoo do nga koyraa ra. A na nga ŋenni kokorantey har nga hugoo borey se, a na nga boŋ deejii ka buu. Takaa woo nda a buu, i n'a sutura nga baaba *saaraa* ra.

Dawda too Mahanayim

²⁴ Woo banda ga, Dawda koy Mahanayim. Woo gar Absalom goo ma Žurdeŋ isaa deŋ, nga nda Izirayel borey kul kaŋ goo a bande. ²⁵ Absalom na Amasa daŋ nga wongu-izey jine Žowab dogoo ra. Amasa man'ti kala aru foo kaŋ maŋoo ti Yeter, izoo. Yeter man'ti kala Izirayel boro † kaŋ nga nda Nahaš †† ize woyoo Abigayel fonay. Abigayel man'ti kala Seruya woyme. Seruya man'ti kala Žowab naa. ²⁶ Izirayel borey nda Absalom koy ŋi kaloo gorandi Galad gandaa ra.

²⁷ Waatoo kaŋ Dawda too Mahanayim, Nahaš iz'aroo Sobi kaŋ hun Raba, Amoj borey koyraa ra, nda Amiyel iz'aroo Makir kaŋ hun Lo-Dabar, nda Galad bora Barzilay kaŋ hun Rogelim ²⁸ kate daarijiyaŋ, nda jinaŋyaŋ, nda labu kusuyaŋ, nda alkama, nda *orž*, nda farin, nda taasu gurunbu haaganteyaŋ, nda dunguri, nda dunguri dumi, nda haagariyaŋ, ²⁹ nda yuu, nda waahoonu, nda adabba buuna, nda haw waa gaŋiyaŋ. I kate woo kul Dawda nda jamaa kaŋ goo a bande se

† «Izirayel boro», *hantum fooyaŋ ga nee «Isimayel boro», Taarikey 1na 2.17.* †† «Nahaš», *hantum fooyaŋ ga nee «Yišay», Taarikey 1na 2.13.*

hala i ma ŋaa, zama i nka nee ŋi boŋ se: «N'ga gar ja-maa woo heray, i fara, i jaw saajoo ra.»

Dawda borey hin Absalom borey

18 Dawda na jamaa kabu kaŋ goo a bande, boro zenber foo (1.000) kul a na boŋkoyni daŋ a jine, boro zangu (100) kul a na boŋkoyni daŋ a jine. ² A na jamaa zamna zamna hinza k'i sanba, zamna foo a na Žowab daŋ a jine. A na Seruya iz'aroo Abišay, Žowab armaa daŋ zamna foo jine. A na Gat boraa Ittay daŋ zamna hinzantoo jine. Woo banda ga, kokoyoo nee jamaa se: «Agay hunday ga koy war bande.» ³ Amma jamaa nee a se: «Kalaa, n'si hima ka koy ir bande, zama nda ir zuru, borey si dii ir, ba nda ir jamaa jere faa buu, borey si dii a. Ni foo ga hima nda sanda ir boro zenber woy (10.000). A ga boori ma goro koyraa ra, zama n'ga hin ka boro sanba k'ir faaba wongoo ra.» ⁴ Kokoyoo nee: «Woo kaŋ tee war se, nga no ay g'a tee.» Kokoyoo koy kay koyraa mijoo ga, jamaa ga fatta zangu foo-foo (100) nda zenber foo-foo (1.000) ka koy wongu. ⁵ Kokoyoo nee Žowab, nda Abišay, nda Ittay se: «W'a tee ay sabbu se, war ma mossoyaada arusoogaa se kaŋ ti Absalom.» Waatoo kaŋ kokoyoo ga Absalom ūennoo har boŋkoyney se, jamaa kul ga maa.

⁶ Jamaa fatta ka koy saajoo ra ka Izirayel wongu. Wongoo mana teendi kala Efrayim hawsaa tuurey ra. ⁷ No din ra Dawda borey hin Izirayel jamaa. Hanoo din, i n'i kar karyan beeri, aru zenber waranka (20.000) no i n'a wii. ⁸ Wongoo beeri ka gandaa kul dii. Borey kaŋ buu tuuroo ra boobo nda borey kaŋ takuba n'i wii.

Absalom buuroo

⁹ Absalom koy kaŋ Dawda borey ga. Absalom goo lanbaana foo boŋ, lanbaanaa koy huru tuuriŋaa beeri foo kaboo cire. Absalom boŋoo kotay tuuroo ra, lanbaanaa zuru ka hun a cire, Absalom deejji beene nda ganda game. ¹⁰ Aru foo kaŋ dii woo kaŋ tee, a koy a har Žowab se ka nee: «Ay dii Absalom a ga deejja tuuri beeri foo ra.» ¹¹ Žowab nee boraa se kaŋ na alhabaroo tee a se: «N'dii a, macin se man'a kar a ma buu dogoo din da? Ya ni noo nzorfu kaaray tamma boŋ woy (10) nda wongu-ize gamahaw foo.» ¹² Amma aroo nee Žowab se: «Ba nda n'na nzorfu kaaray tamma boŋ zenber (1.000) daŋ ay kaboo ra, ay kaboo si too kokoyoo iz'aroo do, zama ir maa yaamaroo kaŋ kokoyoo n'a noo ni, nda Abišay, nda Ittay se ka nee: «Wa hawgay ay sabbu se, boro kul masi too arusoogaa do kaŋ ti Absalom.» ¹³ Nda ya nka zanba k'a wii, kokoyoo ga bay a ga, ni hunday ma koy kay ya here.» ¹⁴ Žowab nee: «Ay s'ay boŋ farandi ka kay ni jine ka haŋajer ma ne.» Ka gar Absalom goo tuuroo ga a ga huna, Žowab na yaaji hinza zaa kaboo ra ka koy Absalom hay nda ey binoo ra. ¹⁵ Arusooga woyaa (10) kaŋ ga Žowab wongu jinawey zaa na Absalom windi k'a kar k'a wii. ¹⁶ Žowab na hilli hēenandi ka wongu kayandi, jamaa fay nda ka Izirayel borey gaaray. ¹⁷ I na Absalom bukaa zaa k'a warra guusu beeri ra hawsaa ra, i na tondi boobo marga a boŋ.

Woo banda ga, Izirayel borey kul zuru ka koy, affoo kul nga do.

¹⁸ Waatoo kaŋ Absalom ga huna, a nka tondi kuku kayandi nga boŋ se Kokoyoo gooroo ra, a nka nee nga boŋ se: «Ay sii nda iz'aru kaŋ ga kate ay maapoo ma cindi.» A na nga maapoo daŋ tondi kukoo ga. Woo se hala hō borey ga nee tondoo din se Absalom hongandihayaa.

Dawda maa Absalom buuroo

¹⁹ *Sargari juwalkaa* Sadok iz'aroo Ahimas nee: «Naŋ ya zuru ka koy alhabaroo woo har kokoyoo se kaŋ Abadantaa ciiti a se k'a kaa nga iberey kabey ra.» ²⁰ Žowab nee a se: «Hō man'ti ni no ma alhabar henna woo toondi. Han foo n'ga hin ka alhabar henna tana noo, amma hō masi koy alhabaroo woo har, zama kokoyoo iz'aroo ka buu.» ²¹ Žowab nee Kuš boro foo se: «Koy hayaa kaŋ n'dii a har kokoyoo se.» Kuš boraa gunguma Žowab jine, nga banda ga, a zuru ka koy. ²² Woo kul banda ga, Sadok iz'aroo Ahimas yee ka nee Žowab se: «Haya kul kaŋ no, agay mo ga zuru Kuš boraa bande ka koy.» Žowab nee: «Ay izoo, macin se n'ga baa ma zuru? N'si duu alhabaroo woo ra haya kul. » ²³ Ahimas nee: «Haya kul kaŋ no, ay ga zuru ka koy.» Žowab nee: «Aywa a boori, koy.» Ahimas zuru ka koy nda Žurdeŋ isaa ganganoo fondaa, a na Kuš boraa jin ka too.

²⁴ Woo gar Dawda goo ma goro ganbu hinkaa game. Lakkalkaa žigi cetaa kaŋ koyraa kuubi k'a bere mijoo sooraa boŋ, a na nga boŋoo jer, a ga aru foo honnay kaŋ ga zuru. ²⁵ Lakkalkaa kaati k'a har kokoyoo se. Kokoyoo nee: «Nda nga foo no, alhabar henna bara a kone.» Aroo goo ma man kayna-kayna. ²⁶ Lakkalkaa ga dii boro tana kaŋ ga zuru ka kaa. A kaati k'a har koyraa mijoo lakkalkaa se ka nee: «Aru tana foo koyne kaŋ goo ma zuru ka kaa.» Kokoyoo nee: «Nga mo alhabar henna no a ga kate a.» ²⁷ Lakkalkaa nee: «Ay diyanoo ga, aru jinaa zuru takaa ga hima nda Sadok iz'aroo Ahimas zuru takaa.» Kokoyoo nee: «Boro henna no, alhabar henna no a ga kate a.»

²⁸ Ahimas kaati ka nee kokoyoo se: «Baani ma kaa ni ga.» A na nga ndumoo sinji laboo ra ka gunguma kokoyoo jine ka nee: «Albarka ma bara Abadantaa, ni Koyoo se, zama borey kaŋ tun ay koyoo, ay kokoyoo se, Irkoy n'i daŋ ni kaboo ra.» ²⁹ Kokoyoo nee: «Arusoogaa Absalom binde, a ga saabu wala?» Ahimas nee: «Waatoo kaŋ Žowab ga kokoyoo tamey donto, agay nda ni tam tana, ay ga maa hoolo beeri jamaa ra, amma ay si bay haya kaŋ no.» ³⁰ Kokoyoo nee: «Kay ne jere ga.» Ahimas kay jere ga ka batu. ³¹ Woo banda ga, Kuš boraa kaa, a nee: «Ay koyoo, ay kokoyoo, haŋajer alhabar henna se, hō Abadantaa ciiti ma ne ka ni kaa ni iberey kaŋ tun ma ne kabey ra.» ³² Kokoyoo nee Kuš boraa se: «Arusoogaa Absalom binde, a ga saabu wala?» Kuš boraa nee: «Ay koyoo, ay kokoyoo, ni iberey nda borey kul kaŋ tun ni, kokoyoo se kaŋ ŋi ma ifutu tee ma ne, i kul ma tee sanda arusoogaa takaa!»

Dawda na nga izoo Absalom buuroo hēe

19 Waatoo kaŋ kokoyoo maa Absalom buuroo, a jiri, a žigi soorohugu-izoo ga kaŋ goo koyraa mijoo ga ka hēe no din. A ga dira a ga nee: «Ay iz'aroo Absalom, ay iz'aroo, ay iz'aroo Absalom! Nda a gar ba agay ka buu ni dogoo ra, Absalom, ay iz'aroo, ay iz'aroo!»

² Žowab duu alhabar kaŋ nee: «Nga ne, kokoyoo goo binemarayyan ra, a ga Absalom buuroo hēe.» ³ Hanoo din, jamaa zaameyanoo bere ka tee hēeni jamaa kul ra, zama i nka maa borey ga nee: «Kokoyoo binoo maray nga iz'aroo buuroo maaganda.» ⁴ Hanoo din, jamaa huru koyraa ra nda tuguyan, ni mma nee boroyan kaŋ zuru wongoo se, haawi duu ey. ⁵ Kokoyoo na nga ndumoo daabu, a ga jinde jer ka kaati ka nee: «He ay iz'aroo Absalom! Absalom, ay iz'aroo, ay iz'aroo!»

⁶ Žowab koy kokoyoo do hugoo ra ka nee: «N'na ni borey kul haawandi hō, ngi kaŋ na ni hundoo hallasi, i na ni hallasi, i na ni iz'arey nda ni ize woyey hallasi, i na ni wandey hallasi, i na ni wahayey hallasi. ⁷ N'ga baa borey kaŋ ga konna ni, n'ga konna borey kaŋ ga baa ni, hō ni mma cebe kaŋ boŋkoyney nda borey man'ti baffoo ma ne. Hō ay bay kaŋ nda a gar Absalom nka huna, de ir kul buu, woo ga kan ma ne. ⁸ Sohō tun ka fatta, ma šelaŋ ni borey se hala biney ma kani ni ga. Ay ga žee nda Abadantaa, nda mana fatta, ba wongu-ize foo si cindi ni bande hō cijinoo. De hayaa kaŋ ga duu ni ga laala ka bisa haya futey kul kaŋ duu ni za ni zankataraa ga hala hō.» ⁹ Woo banda ga, kokoyoo tun ka koy goro koyraa mijoo ga. Jamaa duu alhabar kaŋ nee: «Nga ne, kokoyoo goo ma goro koyraa mijoo ga.» Jamaa kul koy kokoyoo do. Woo gar Izirayel wongu-izey kul kaŋ cindi Absalom bande nka zuru ka koy, affoo kul nga do.

Dawda soolu ka yee Žerizalem

¹⁰ Izirayel alkabiilawey kul ra, borey na šennoo cendi ka nee: «Kokoyoo Dawda k'ir kaa ir iberey kabey ra, nga k'ir kaa Filisti borey kabey ra. De sohō, nga no ma gandaa naŋ ka zuru Absalom se. ¹¹ Ka gar Absalom kaŋ ir n'a yon a ma tee ir kokoyoo buu wongoo ra. Sohō macin no ir g'a batu ka kokoyoo yeeti dogoo ra?» ¹² Kokoyoo Dawda donto ka nee *sargari juwalkey* Sadok nda Abiyatar se: «Wa šelaŋ Žuda boro beerey se ka nee: «Macin se war ga tee bandakooro kaŋ ga kokoyoo yeeti nga hugoo do ka gar šennoo kaŋ goo Izirayel kul ra too kokoyoo do?» ¹³ War man'ti kala ay armyey, war man'ti kala ay kuroo nda ay hamoo, macin se war ga tee bandakooro ka kokoyoo yeeti nga dogoo ra?» ¹⁴ War ma nee Amasa mo se: «Man'ti ay kuroo nda ay hamoo ti ni wala? Irkoy ma goy goy ay ga nda mana tee hala abada wongu-izey boŋkoynoo Žowab dogoo ra.» ¹⁵ Dawda na takaa woo da tee ka Žuda borey kul taa, i kul yadda sanda boro folloku. I na boro donto a ma koy nee kokoyoo se: «Yee kate, ni nda ni borey kul.»

Dawda yaafa Šimeyi se

¹⁶ Kokoyoo na fondaa zaa ka willi, a too kate hala Žurdeŋ isaa do. Žuda borey na cere marga Gilgal koyraa ra ka soolu ka kokoyoo kubay k'a faaba a ma deŋ. ¹⁷ Gera iz'aroo Šimeyi kaŋ ti Benžameŋ boro kaŋ ga hun Bahurim cahā ka doo Žuda borey bande ka kokoyoo Dawda kubay. ¹⁸ Benžameŋ boro zenber foo (1.000) goo a bande, nda Siba kaŋ ti Sawul goykaw, nga, nda nga iz'aru woy cindi guwaa (15), nda nga tam warankaa (20). I too kate Žurdeŋ isaa ga za kokoyoo mana too kate. ¹⁹ Deŋandikey deŋ ka koy kokoyoo hugoo borey deŋandi jina nda woo kaŋ ga kan a se. Waatoo kaŋ kokoyoo na Žurdeŋ isaa deŋ, Gera iz'aroo Šimeyi na nga boŋ kaŋandi kokoyoo jine. ²⁰ A nee kokoyoo se: «Ay koyoo mas'ay layboo dii ya ne. Haya laalaa kaŋ ay n'a tee kaŋ agay, ni tamoo n'a tee ma ne, hanoo kaŋ ay koyoo, ay kokoyoo ga fatta Žerizalem, dirna a, mas'a dii ni binoo ra. ²¹ Zama hō agay, ni tamoo bay kaŋ ay na zunubu tee. Nga ne, hō agay ti boro jinaa Isufi borey kul ra kaŋ kaa k'ay koyoo, ay kokoyoo kubay.»

²² Seruya iz'aroo Abišay na šennoo zaa ka nee: «Boraa kaŋ Abadantaa n'a yon, Šimeyi n'a danga, Šimeyi si hima ka wiiyandi wala?» ²³ Amma Dawda nee: «Seruya iz'arey, macin bara war se woo ra? Macin se hō n'ga tee ya ne nkuway? Boro ga hima ka wiiyandi hō Izirayel ra wala? Zama ay ga naanay ka bay kaŋ hō agay ti Izirayel kokoyoo.» ²⁴ Woo banda ga, kokoyoo nee Šimeyi se: «Abada n'si buu.» Kokoyoo n'a žee a se.

Dawda waafaku nda Mefibošet

²⁵ Sawul haamaa Mefibošet mo zunbu ka koy kokoyoo kubay. Za hanoo kaŋ kokoyoo koy hala a yee kate nda baani, Mefibošet mana nga cewey ŋumay, a mana nga kaaboo hanse, a mana nga bankaarawey ŋumay. ²⁶ Waatoo kaŋ a hun Žerizalem ka koy kokoyoo kubay, kokoyoo nee a se: «Mefibošet, macin se mana hanga ay bande?» ²⁷ A nee: «Ay koyoo, ay kokoyoo, ay tamoo k'ay zanba, ka gar agay, ni tamoo nka nee: «Ay g'ay farkaa hanse ka žigi a boŋ ka hanga kokoyoo», zama bongu ti agay. ²⁸ Amma a koy agay, ni tamoo maŋnoo hasara ay koyoo, ay kokoyoo do. Amma ay koyoo, ay kokoyoo ga hima nda Irkoy almalayka. Woo ra, hayaa tee kaŋ ga kan ma ne. ²⁹ Zama hayaa kaŋ ay baaba hugoo kul n'a tee ma ne si hima nda de kala buuyan, ka gar n'n'ay daŋ borey ra kaŋ ga goro ka ŋaa ni bande. Macin ti hayaa kaŋ ay g'a may kokoyoo ga ka haya tana wiri a ga koyne?» ³⁰ Kokoyoo nee a se: «Macin ti šenney wey kul addaliloo? Ay kayandi ka labey zamna ni nda Siba game.» ³¹ Mefibošet nee kokoyoo se: «Siba m'a kul zaa, zama ay koyoo, ay kokoyoo willi kate nda baani nga hugoo do.»

Dawda na Barzilay beerandi

³² Galad boraa Barzilay doo ka hun Rogelim koyraa ra ka bisa nda Žurdeŋ isaa, nga nda kokoyoo, a na kokoyoo

oo naŋ Žurdeŋ isaa jere ka willi. ³³ Barzilay hanse ka žen, jiiri woyyaaha (80) bara a se. Waatoo kaŋ kokoyoo goo Mahanayim koyraa ra, haya kul kaŋ ga kokoyoo ga too, a n'a tee a se, zama almankoyini no. ³⁴ Kokoyoo nee Barzilay se: «Kaa ay bande Žerizalem ay do, ay ga ni noo haya kul kaŋ ga n'ga too.» ³⁵ Amma Barzilay nee kokoyoo se: «Jiiri marje ka cindi agay aloomuroo ra hala ya hanga kokoyoo ka koy Žerizalem?» ³⁶ Hō jiiri woyyaaha (80) bara ya ne. Ay ga hin ka ihenna nda ilaala kaa cere ra wala? Agay, ni tamoo, ay ga hin ka maa haya kaŋ ga ŋandi nda haya kaŋ ga haŋandi kaani wala? Ay ga hin ka maa ba donkaw arey nda woyey jindey kaani wala? Macin se ay ga tee ay koyoo, ay kokoyoo se jeraw koyne? ³⁷ Waati kayna ay ga Žurdeŋ isaa deŋ ni bande, ay kokoyoo. Adiši macin se n'ga alhakoo woo tee ya ne? ³⁸ Ay g'a wiri ni ga, naŋ ya yee ay koyraa ra ka buu ay baaba nda ay ŋaa *saarawey* jere. Ay iz'aroo Kimham ne, a ma koy ni bande, he ay koyoo, ay kokoyoo, haya tee a se kaŋ kan ma ne.» ³⁹ Kokoyoo nee: «Aywa, Kimham ma kaa ay bande, ay ga haya tee a se kaŋ kan ma ne, haya kul kaŋ n'a wiri ay ga, ay g'a tee ma ne.»

⁴⁰ Waatoo kaŋ jamaa kul na Žurdeŋ isaa deŋ, de kokoyoo mo deŋ, kokoyoo na Barzilay summu ka gaara a se, woo banda ga, Barzilay koy nga nongoo ra. ⁴¹ Kokoyoo na Gilgal koyraa fonda a sanbu, Kimham koy a bande. Žuda borey kul nda Izirayel jamaa jeroo goo kokoyoo bande Žurdeŋ isaa denyanoo do.

Yenje huru Žuda borey nda Izirayel borey game

⁴² Izirayel jamaa kul kaa kokoyoo do ka nee a se: «Macin se ir armye, Žuda borey hinne ka ni kom borey ga ka ni deŋandi, ni, kokoyoo nda ni hugoo borey, nda Dawda borey kul kaŋ goo a bande?» ⁴³ Žuda borey kul na Izirayel borey zaabi ka nee: «Ir nka woo tee, zama ir kokoyoo, ir boro maana no. Woo too war ma futu wala? Ir nka kokoyoo ŋaayanoo ŋaa wala? A nk'ir noo haya wala?» ⁴⁴ Izirayel borey na Žuda borey zaabi ka nee: «Ir ga kokoyoo may cee woy (10) ka bisa war. Ir ga Dawda hunday may ka bisa war. Macin se war g'ir kaynandi? Man'ti ir ti boro jinawey kaŋ kayandi ir ma kokoyoo willi kate?» Amma ŋennoo kaŋ Žuda borey n'a har laala nda Izirayel borey wanoo.

Šeba ture Dawda ga

20 Alwaatoo woo gar, aru attabiya futukoyini foo goo no kaŋ maapoo ti Šeba, baaboo maapoo ti Bikiri, Benžameŋ boro no. A na hilli hēenandi ka nee: «Ir haya kul sii Dawda ga, haya kul sii ir nda Yišay iz'aroo woo game. Izirayel, war boro foo kul ma koy nga do.»

² Izirayel borey kul hun Dawda bande ka hanga Bikiri iz'aroo, Šeba bande. Amma Žuda borey deŋi ŋi kokoyoo ga, i n'a dum za Žurdeŋ isaa ga hala Žerizalem.

³ Dawda koy nga do Žerizalem. Nga *wahay* woyaa (10) kaŋ a n'i naŋ i ma hugoo lakkal nga dumaa ga, a

n'i daŋ hugu foo ra k'i lakkal henna. Haya kul kaŋ ga i ga too, a g'a noo i se, amma a si marga nda ey. I cindi i ga daaba hala hanoo kaŋ ra i ga buu, i cindi i ga huna takaa din sanda woyyaŋ kaŋ kurney buu.

Žowab na Amasa wii

⁴ Woo banda ga, kokoyoo nee Amasa se: «Ay ga ni noo jirbi hinza ma Žuda wongu-izey cee kate i ma kaa ne ra, ni hunday, ma kaa i bande.» ⁵ Amasa koy Žuda borey cee kate, amma a bisa jirbi hinnaa kaŋ kokoyoo n'a kayandi a se. ⁶ Woo ga, Dawda nee Abišay se: «So-hō Bikiri iz'aroo Šeba ga kaa ka hasaraw tee ir se kaŋ bisa Absalom wanoo. Ni hunday m'ay arey zaa k'a gaarandi a masi koy duu koyra cetekoyini ka dere ir se.»

⁷ Žowab borey fatta k'a gaarandi, ŋi nda Keret borey, nda Pelet borey, nda wongaarey kul. I fatta Žerizalem ka Bikiri iz'aroo Šeba gaarandi. ⁸ Waatoo kaŋ i too tondi beeroo jeroo ga kaŋ goo Gabawoŋ, Amasa ne ka huru jiney ra. Woo gar Žowab na gamahaw foo daŋ nga bankaarawey ga kaŋ goo jindoo ra, takuba foo kaŋ goo ŋaŋoo ra goo nga gamahawoo ga kaŋ goo centoo ga. Waatoo kaŋ Žowab ga koy, takubaa kaŋ. ⁹ Žowab nee Amasa se: «N'ga saabu ag'armaa?» A na nga kabe henna ka Amasa kaaboo dii k'a summu. ¹⁰ Takubaa kaŋ goo Žowab kaboo ra, Amasa man'a laasaabu, Žowab n'a hay nda a gundoo ra cee folloku, teeley doori ganda. Amasa buu bila nda a m'a kar koyne. Woo banda ga, Žowab nda nga armaa Abišay koy Bikiri iz'aroo Šeba gaarandi.

¹¹ Žowab arusoogey affoo kay Amasa bukaa jere ka nee: «Boro kaŋ ga baa Žowab nda wey kaŋ goo Dawda bande ma hanga Žowab.» ¹² Woo gar Amasa goo ma bilimbilim kuroo ra fonda a gamoo ra. Kaŋ aroo dii kaŋ jamaa kul kay, a na Amasa cendi k'a ka koy faari foo ra ka bankaaray foo gum a ga, zama a dii kaŋ boro kul kaŋ too a do ga kay. ¹³ Waatoo kaŋ a na Amasa kaa fonda a ra, borey kul bisa ka hanga Žowab bande, ka koy Bikiri iz'aroo Šeba gaarandi.

Šeba buuroo takaa

¹⁴ Žowab na Izirayel alkabiilawey laamawey kul dunbu ka bisa ka koy hala Abel-Bet-Maaka. Beri borey kul marga ka hanga a bande. ¹⁵ Nga nda nga borey kaa ka Šeba wanga k'a daŋ game Abel-Bet-Maaka. I na labu zuku cere boŋ koyraa cetaa ga, jamaa kul kaŋ goo Žowab bande na cetaa fanši hala ŋi m'a kaŋandi.

¹⁶ Woy lakkalkoyini foo kaŋ goo koyraa ra kaati ka nee borey se kaŋ goo koyraa se taray: «Wa haŋajer ya ne, wa haŋajer ya ne! Wa nee Žowab se kaŋ a ma kaa ne ya šelaŋ a se.» ¹⁷ Žowab man a, woyoo nee: «Ni ti Žowab wala?» Žowab nee: «Agay no!» Woyoo nee: «Haŋajer ni koŋŋaa ŋenney se!» Žowab nee: «Ay ga haŋajer ma ne.» ¹⁸ Woyoo šelaŋ koyne ka nee: «Waatoo din alaada ra borey ga nee: «Ir ma koy Abel lakkaloo ceeci.» Takaa woo nda hayey ga hanse. ¹⁹ Izirayel ra, ir koyraa no ma hanse ka bara nda

alaafiya nda laadirtaray. Ni, n'ga baa ma koyra halaci kaŋ ti koyra beeri. Macin se n'ga baa ma Abadantaa tu-boo tuusu?»²⁰ Žowab zaabi ka nee: «Jam, ay si baa ya haya tuusu wala ya haya halaci!»²¹ Man'ti woo no, Efrayim tondi hondey aru foo kaŋ maapoo ti Šeba, Bikiri iz'aroo, nka ka tun kokoyoo Dawda se. Wa nga hinne daŋ ay kaboo ra, ay ga koyraa taŋ.» Woyoo nee Žowab se: «Aywa, ir ga boŋoo warra ma ne nda cetaa.»

²² Woyoo koy ūelaŋ jamaa kul se nda lakkal. I na Bikiri iz'aroo Šeba boŋoo dunbu ka boŋoo warra Žowab se. Woo ga, Žowab na hilli hēenandi, i na koyraa taŋ, i say ka mooru koyraa, affoo kul koy nga do. Woo banda ga, Žowab willi Žerizalem kokoyoo do.

Dawda goykey jineborey maapney

²³ Žowab ti Izirayel wongu-izey kul jineboraa. Yehoyada iz'aroo Benaya ti Keret borey nda Pelet borey jineboraa. ²⁴ Adoram ti waazibi goyey jineboraa. Ahilud iz'aroo Žozafat goo kaddaasey gande. ²⁵ Sewa ti hantumkaw. Sadok nda Abiyatar ti *sargari juwalkewy*. ²⁶ Ira, Yahir boro foo mo man'ti kala Dawda sargari juwalkaw.

Jiiri hinza heray tee Izirayel ra

21 Dawda waati, heray tee gandaa ra jiiri hinza cere bande. Dawda na Abadantaa ibaayoo ceeci, Abadantaa nee a se: «Sawul nda nga hugoo borey kaŋ na kuri mun ka Gabawoŋ borey halaci, nga ga ka kate war ga woo.»

² Kokoyoo ciya Gabawoŋ borey se ka ūelaŋ i bande. Gabawoŋ borey man'ti Izirayel boro. Ngi ti Amor borey kaŋ cindi. † Izirayel borey nka allaahidu zaa kaŋ i si wi-iyandi, amma woo kul, Sawul faasayanoo Izirayel borey nda Žuda borey se, a ceeci nga ma Gabawoŋ borey wii. ³ Dawda nee Gabawoŋ borey se: «Macin no ay ga hin k'a tee war se? Macin nda ay ga hin ka zunuboo woo tuusu hala war ma gaara Abadantaa jamaa se?» ⁴ Gabawoŋ borey nee a se: «Nzorfu kaaray wala wura si ir, nda Sawul, nda nga hugoo borey gamoo hanse, de mo ir sii nda hinay ka boro wii Izirayel borey ra.» Dawda nee: «Macin no war ga baa y'a tee war se?» ⁵ I nee kokoyoo se: «Aroo nka baa nga m'ir wii, a goo a do nga m'ir tuusu k'ir derandi Izirayel gandaa kul ra. ⁶ Adiūi wa ir noo nga iz'arey ra boro iyye, ir g'i deejji Abadantaa jine Gibeya, Sawul koyraa ra, Sawul kaŋ Abadantaa n'a suuba.» Kokoyoo nee: «Ay g'i noo war se.»

⁷ Sawul haamaa kaŋ ti Mefibošet, Žonatan iz'aroo, Dawda mana yadda k'a noo amaanaa maaganda kaŋ goo Dawda nda Sawul iz'aroo Žonatan game kaŋ i n'a tee Abadantaa maapoo ga. ⁸ Aya ize woyoo Rispa iz'aru hinkaa kaŋ a duu ey Sawul se kaŋyaŋ ti Armoni nda Mefibošet, kokoyoo Dawda n'i dii. Sawul ize woyoo Merab †† iz'aru guwaa kaŋ a duu ey Barzilay iz'aroo Adiriyel se, kaŋ si hun kala Mehola koyraa ra, a na ngi mo dii. ⁹ A n'i daŋ Gabawoŋ borey kabey ra, i n'i deejji

tondi hondoo ga Abadantaa jine. Aru iyyaa kul buu cere bande. Wiiyanoo woo mana teendi kala hegaa zaari jinawey ga, orž hegaa sintinoo ga.

¹⁰ Aya ize woyoo Rispa na saaku kasa zaa k'a daaru tondoo boŋ, za hegaa sintinoo ga ka koy hala nciŋpoo waati. Zaaroo kul a ga cirawey gaaray i masi zunbu a ga, cijin here a ga ganjihoogawey gaaray. ¹¹ Woo kaŋ Aya ize woyoo Rispa kaŋ ti Sawul *wahayoo* n'a tee, i n'a har Dawda se. ¹² Woo ga, Dawda koy Sawul nda nga iz'aroo Žonatan birey zaa Yabeš kaŋ goo Galad, gorokey do. Ngi no ka bukawey zay ka hun Bet-Šeyan farroo ra. Waatoo kaŋ Filisti borey na Sawul kar Gilbowa, i na bukawey deejji no din. ¹³ Dawda na Sawul bukaa birey nda nga iz'aroo Žonatan bukaa birey zaa ka kaa. Borey kaŋ deejandi, i na ngi mo birey marga. ¹⁴ I n'i sutura Sawul birey nda nga iz'aroo Žonatan birey bande Benžamen gandaa ra Sela, Sawul baaba Kiš *saaraa* ra. Haya kul kaŋ kokoyoo n'a har, i g'a tee. Woo banda ga, Irkoy na gandaa ŋaarayroo taa.

Izirayel borey hin Filisti borey

(Taarikey 1na 20.4-8)

¹⁵ Filisti borey kaa ka Izirayel wongu koyne. Dawda zunbu ka koy nda nga tamey ka Filisti borey tangam, Dawda fara. ¹⁶ Aru kaŋ maapoo ti Rafa banda-ize foo goo Filisti borey ra kaŋ se i ga nee Yisbi-Benob. A goo nda yaaji kaŋ teendi alhan ra, yaajoo boŋoo tinjaa ti ki-lo hinza nda jere. Takuba taji ga hawa centoo ga. Aroo woo nee kaŋ nga ga Dawda wii. ¹⁷ Amma Seruya iz'aroo Abiūay koy Dawda faaba ka Filisti boraa kar k'a wii. Woo ga, Dawda borey žee Dawda se ka nee: «N'si hima ka yee ka koy ir bande wongu ra koyne, masi kaa ka Izirayel gaayoo wii.»

¹⁸ Woo banda ga, wongu foo tun koyne Filisti borey ga Gob koyraa ra. Wongoo din ra, Huša koyraa boro kaŋ se i ga nee Sibekay na Saf wii. Saf da man'ti kala Rafa banda-ize. ¹⁹ Wongu foo yee ka tun Filisti borey ga Gob koyraa ra. Kaŋ a teendi, Yare-Oregim iz'aroo Elhanan kaŋ ti Betelehem boro na Gat boraa Goliyat ‡ wii Filisti borey ra. Filisti boraa din goo nda yaaji kaŋ bundoo ga hima nda maalawey kaymi bundoo. ²⁰ Wongu foo yee ka tun Gat. Filisti borey ra, aru foo goo no kaŋ goo nda kayyan, kabe-ize iddu bara kabe foo kul ga, cew-ize iddu goo cee foo kul ga, i kul margantaa ti waranka cindi taaci (24). Nga mo man'ti kala Rafa banda-ize. ²¹ A ga Izirayel wow. Dawda armaa Šimeya iz'aroo Žonatan n'a wii.

²² Boro taacaa woo man'ti kala Rafa banda-izeyaŋ, i si hun kala Gat koyraa ra. Dawda nda nga borey n'i wii.

Dawda don ka albarka daŋ Irkoy se

(Zabur 18)

22 Waatoo kaŋ Abadantaa na Dawda kaa nga iberey kul kabey ra k'a kaa Sawul kaboo ra, nga ra Dawda na baytoo woo kalimawey don ka Abadantaa saabu.

‡ Taarikey 1na 20.5ra i ga nee kaŋ Elhanan na Goliyat armaa wii kaŋ ti Lahmi.

† Žozuwe 9.3-27. †† «Merab», hantum fooyaŋ ga nee «Mikal».

² A nee: «Abadantaa ti ay tondoo,
nda ay tondi nongoo, nda ay feerikaa.
³ Irkoy ti ay tondoo, nga ga ay ga wakkal,
nga ti ay koraa, nga ti hilloo kanj g'ay hallasi,
nga ti ay wakkalkaa, nga ti ay talfikaa.
Ay faabakaa, n'g'ay kaa boro futantey kone.
⁴ Ay ga Abadantaa cee k'a saabu,
zama a n'ay kaa agay iberey kabey ra.
⁵ Bondawey kanj ga wiiya n'ay daabu,
isa kanj boosu kanj ga hasaraw tee baa nga ma koy
nda agay, ay hunbur.
⁶ Alaaharaa karfey n'ay haw ka ben.
Kumsawey kanj ga wiiya hirrandi ya ne.
⁷ Ay binemaraa ra, ay ga Abadantaa cee,
ay ga kaati k'ay Koyoo cee,
A na hanjajer ya ne nga *hugoo* ra,
ay faaba ceeci kaatiroo huru hanjaway ra.
⁸ Laboo guzuguzu, a jijiri,
beenaa asaasey jijiri,
i guzuguzandi, zama Abadantaa nka futu.
⁹ Dullu no ma hun niiney ra,
nuune ga hun minoo ra,
denji cirayyan ga hun a ra.
¹⁰ A ga beenaa šiirandi ka zunbu,
duula bibi tik goo cewey cire.
¹¹ A žigi almalayka kanj se i ga nee šerib boŋ ka deeši,
boro ga dii a hew fatayan ga.
¹² A na kubaa tee nongu kanj g'a kuubi k'a bere.
A na hari beeri nda duula bibi ka nga boŋ daabu.
¹³ Gaay ga dii a jine,
denji ciray ga dii gaayoo ra.
¹⁴ Abadantaa kaatoo hun beenaa ra,
Jerantaa na nga jindoo jer.
¹⁵ A na biraw-izayan ka iberey kar k'i say,
sanda meli, i zuru ka dere.
¹⁶ Abadantaa kaatiroo ga,
nga futuroo hunsaroo na hayey kanj goo teekoo cire
bangandi,
aduŋŋa asaasey diyandi.
¹⁷ Irkoy goo beene,
a ga nga kaboo šerre k'ay zaa,
k'ay kaa hari beerey ra.
¹⁸ A n'ay kaa agay iberi gaabantaa ra,
k'ay kaa ay konnaykey ra kanjan gaabey bisa ay
wanoo.
¹⁹ Ay bonaa zaaroo hane iberey kay ay jine ngi m'ay
tangam,
amma Abadantaa kay ya ne.
²⁰ A ga koy nda agay nongu yulwante ra,
a n'ay feeri, zama a ga farhã nda agay.
²¹ Abadantaa n'ay dii ka boori ka sawa nda ay šerre-
taraa,
a n'ay bana ka sawa nda ay kabe goyey henanyanoo,
²² zama ay na Abadantaa fondawey gana,
ay mana laala k'ay boŋ moorandi ay Koyoo.
²³ Ay ga dira nga ašariyawey kul bande,

ay si nga hantumey hoo.
²⁴ Ay dira a jine nda laadirtaray,
ay n'ay boŋ hawgay zunubu ga.
²⁵ Woo maaganda se Abadantaa g'ay bana henna
ka sawa nda ay šerretaraa,
ka sawa nda ay henanyanoo a jine.
²⁶ Boro laadirante, n'ga laadirtaray cebe a se,
boro kanj ti boro henna, n'ga borohennataray cebe a
se.
²⁷ Boro kanj binoo ga henan, n'ga henanyan cebe a se,
boro kanj ga šiiri, n'ga šiiriyen cebe a se.
²⁸ N'ga boro yalaafantey hallasi,
ni moyey ga borey kanj ga ngi boŋ jer yeeti ganda.
²⁹ Abadantaa, ni ti ay fitillaa,
Abadantaa g'ay kubaa noo gaay.
³⁰ N'goo ay bande, ay ga sar ka gum wongu-ize jama
ga,
ay Koyoo goo ay bande, ay ga koyra cete sar ka bisa.
³¹ Irkoy fondaa tee ka timme,
Abadantaa šenney ga garandi cimi.
Koray no borey kul se kanj ga duu a do tugudoo.
³² Zama may ti Irkoy nda man'ti Abadantaa?
May ti tondi nda man'ti ir Koyoo?
³³ Abadantaa ti ay tugudoo gaabantaa,
nga no m'ay fondaa hanse boryo.
³⁴ A g'ay cewey himandi sanda jeerey cewey,
a g'ay kayandi hodaddawey boŋ.
³⁵ A g'ay kabey waanandi wongu,
ay kabey ga alhan biraw taabu.
³⁶ N'g'ay noo ni koraa k'ay hallasi,
ni zaabey g'ay beerandi.
³⁷ N'g'ay cee diraa fondaa hayandi,
ay cewey si cabu.
³⁸ Ay g'ay iberey gaaray, ay g'i halaci.
Ay si willi kate nda ay man'i tuusu k'i benandi.
³⁹ Ay g'i wii k'i benandi pat,
i si yee ka tun,
i ga kanj ay cewey cire.
⁴⁰ N'g'ay noo gaabi wongoo se,
n'ga agay iberey taabu ay cire.
⁴¹ N'ga agay iberey zurandi ay jine,
ay g'ay konnaykey halaci.
⁴² I ga guna nongoo kul here, amma hallasikaw sii no,
i ga Abadantaa cee, amma a s'i zaabi.
⁴³ Ay g'i tutubu k'i tee hamni sanda bolongu.
Ay g'i dur k'i taama-taama sanda laboo kanj goo lolaa
ra.
⁴⁴ N'g'ay kaa ay jamaa turantey ra,
n'g'ay danj gandawey jine,
jama kanj ay s'a bay ga huru ay hinoo cire.
⁴⁵ Alkabiila yaw borey ga ngi boŋ yeeti ganda ya ne,
haya kanj ay n'a har de no i g'a tee.
⁴⁶ Alkabiila yaw borey gaaboo ben ay jine,
i ga jijiri ka fatta ngi tugudogey ra.

⁴⁷ Albarka ma bara Abadantaa se kanj ga huna, kanj ti ay tondoo.

Irkoy kanj ti ay hallasiroo tondoo ma jerandi.

⁴⁸ Irkoy ga agay alhakoo kaa agay iberey ra, ka gandawey danj ay hinoo cire.

⁴⁹ A g'ay hallasi k'ay kaa agay iberey ra.

N'g'ay fur agay nkuwawey bonj

k'ay kaa boro futawey ra.

⁵⁰ Woo maaganda se, Abadantaa, ay ga albarka danj ma ne gandawey game,

ka ni saabu nda dooni.

⁵¹ Abadantaa ga haya beeriyanj tee nga kokoyoo hallasiroo se.

A ga goy nda borohennataray boraa kanj a n'a yon se a ga woo tee Dawda nda nga hayroo se hala abada.»

Dawda šenni kokorantey

23 Dawda šenni kokorantey ti wey. Dawda nee: «Woo ti Yišay iz'aroo Dawda jindoo, woo ti boraa kanj jerandi jindoo, boraa kanj Yakuba Koyoo n'a yon, boraa kanj ga kan Izirayel se ngi m'a danj ngi dooney ra.

² Abadantaa *Hundoo* na šenniyanj danj ay ra, a na šenniyanj danj ay miŋoo ra y'i har.

³ Izirayel Koyoo šelanj,

Izirayel Tondoo nee ya ne:

«Kokoyoo kanj ga ciiti borey se nda šerretaray,

kanj ga jamaa laama nda Irkoy hunburaa,

⁴ a ga hima nda subbaahi gaayoo,

waynaa ga fatta, duula s'a daabu.

Nga gaayoo nda ncirŋi ga suboo zayandi ka hun laboo cire.»

⁵ Takaa woo da no Irkoy g'a tee ay hugoo se.

Irkoy na *amaana* abadante danj agay nda nga game, a ga nga ašariyawey k'a dii.

Waati kul a g'ay hallasi,

a ga haya tee ya ne kanj ga kan ya ne.

⁶ Amma attabiya futukoyney kul warrandi sanda karji kanj boro s'a zaa nga kaboo ra.

⁷ Boro kanj ga baa nga m'a zaa,

kala a ma guuru wala yaaji bundu zaa,

i ga warrandi nuunaa ra dogoo din da ra hala i ma tee boosu.»

Dawda wongaarey

(Taarikey 1na 11.10-47)

⁸ Dawda wongaarey maajney ne ti wey:

Yošeb-Bašebet Takemon boraa, wongaari hinza bonjkoyni no. Nga no ka nga yaajoo ka boro zangu yaaha (800) wii wongu folloku ra.

⁹ Nga banda ga, Eleyazar kanj ti Dodo iz'aroo, Dodo man'ti kala Ahoya boro iz'aroo. Waatoo kanj Filisti borey koy cere guna wongoo se, ka gar Izirayel borey zuru ka koy, aru hinzaa kanj cindi Dawda bande ka Filisti borey batu k'i tangam, nga ti wongaari hinzaa din affoo. ¹⁰ A tun ka Filisti borey kar nda takuba hala

nongu kanj ra kaboo kogu, a denji takubaa ga. Hanoo din Abadantaa na Izirayel borey noo hinyan beeri.

Eleyazar banda ga, Izirayel wongu-izey cindey mana yee kate kala ka bukawey hayey kuuna.

¹¹ Nga banda ga, Age iz'aroo Šamma no ma kaa, Harar boro no. Waatoo woo Filisti borey nka cere marga Lehi. Faari goo no din kanj ga too nda dunguri. Kanj Izirayel borey zuru Filisti borey se, ¹² Šamma koy kay faaroo din gamoo ra ka Filisti borey tangam ka faaroo kom i ga. Abadantaa n'i noo i ma hin ey, hinay beeri.

¹³ Hegaa waati, Dawda goo Adulam tondi horboo ra, wongu-ize bonjkoyni waranzaa (30) kanj goo a bande, aru hinza i ra doo Dawda do. Woo gar Filisti borey wongu-ize jamaa goo Refa borey gooroo ra. ¹⁴ Dawda goo ma tugu tondi horboo ra, Filisti borey soojey gorodoo goo Betelehem koyraa ra. ¹⁵ Harijaw duu Dawda, a nee: «May no ma koy Betelehem koyraa miŋoo ga ka kate ya ne day hari ya hanj?» ¹⁶ Wongaari hinzaa din koy huru Filisti borey kaloo ra nda gaabi ka hari gur Betelehem koyraa miŋoo dayoo ga ka kate a Dawda se. Amma Dawda mana yadda k'a hanj. A n'a mun ganda k'a kaa *sargari hari-hari* Abadantaa se. ¹⁷ A nee: «Jam, Abadantaa, ay si woo tee, zama borey wey nka ngi hundey danj farratay ra, haroo nka tee sanda ngi kuroo.» A mana yadda ka haroo hanj. Woo ti hayaa kanj wongaari hinzaa n'a tee.

¹⁸ Žowab armaa Abišay, Seruya iz'aroo, nga ti aru hinzaa din bonjkoynoo. Nga no ka nga yaajoo ka aru zangu hinza (300) wii, nga no ka duu maa boro hinzaa ra. ¹⁹ A duu maa aru hinzaa ra. Nga ti ngi jineboraa, amma woo kul aru hinzaa din kanj maajney jin ka harandi, nga maajney mana too wey din wanoo.

²⁰ Yehoyada iz'aroo Benaya mo man'ti kala wongaari, a na haya booboyanj tee. Kabsel boro no. Nga no ka Mowab gandaa wongaari hinkaa wii. Hargu beeri zaari hane nga no ka zunbu day ra ka ganjihayla wii a ra.

²¹ Nga no mo ka Misira boro wii kanj kuuyanoo ti kayfi. Yaaji bara Misira boraa kaboo ra, amma Benaya, bundu bara a kone. A koy Misira boraa yaajoo taa a kone k'a wii nda yaaji follokaa. ²² Wey ti hayey kanj Yehoyada iz'aroo Benaya n'i tee. A hanse ka duu maa wongaari hinzaa ra. ²³ Aru waranzaa (30) din ra, nga no ka duu maa ka bisa i kul, amma wongaari hinzaa din kanj maajney jin ka harandi, a mana duu maa ka toor'ey. Dawda n'a tee nga lakkalkaw maanawey jineboraa.

²⁴ Aru waranzaa (30) din ti Žowab armaa Asayel, nda Dodo iz'aroo Elhananj kanj ti Betelehem boraa, ²⁵ nda Šamma, Harod boraa, nda Elika, Harod boraa, ²⁶ nda Heles, Palti boraa, nda Ira, Ikeš, Tekowa boraa iz'aroo, ²⁷ nda Abiyezer, Anatot boraa, nda Mebunay, Huša boraa, ²⁸ nda Salmonj, Ahoya boraa, nda Maharay, Netofa boraa, ²⁹ nda Netofa boraa Bana iz'aroo Heleb, nda Ribay iz'aroo Ittay, Gibeya koyraa kanj ti Benžamen borey gandaa wane, ³⁰ nda Benaya, Piratonj boraa, nda Hiday, Gaš gooroo boraa, ³¹ nda Abi-Albonj, Ganganoo gandaa boraa, nda Azmawet, Barhum boraa, ³² nda Eliyaba, Šalbonj boraa, Yašerj iz'arey ra, Žonatanj, ³³ nda Šamma, Harar boraa, nda Šarar iz'aroo Ahiyam, Arar

boraa, ³⁴ nda Ahasbay iz'aroo Elifelet kaŋ ti Makat boraa iz'aru, nda Ahitofel iz'aroo Eliyam, Gilo boraa, ³⁵ nda Hesray, Karmel boraa, nda Paray, Arbi boraa, ³⁶ nda Natan iz'aroo Yigal, Soba boraa, nda Bani, Gad boraa, ³⁷ nda Selek, Amoŋ boraa, nda Naharay, Berot boraa kaŋ ti Žowab, Seruya iz'aroo wongu jinawey za-akaa, ³⁸ nda Ira, Yitri boraa, nda Gareb, Yitri boraa, ³⁹ nda Uri, Heti boraa. I kul cere ra ti boro waranza cin-di iyee (37).

Dawda na Izirayel jamaa kabuyanoo tee

(Taarikey 1na 21.1-6)

24 Woo banda ga, Abadantaa yee koyne ka futu Izirayel borey ga. A na Dawda tusa a ma albasi tee i se, a nee Dawda se: «Koy Izirayel nda Žuda borey kabu.» ² Woo gar Žowab kaŋ ti wongu-izey jineboraa, a goo kokoyoo jere, kokoyoo nee Žowab se: «Ay g'a wiri ni ga, dira ka koy Izirayel alkabiilawey kul ra, k'a dii za Dan ka koy hala Ber-Šeba, war ma borey kabu, hala ya hin ka jamaa hinnaa bay.» ³ Žowab nee kokoyoo se: «Abadantaa, ni Koyoo ma jamaa boobandi cee zangu (100) ka bisa hō hinnaa, hala ay koyoo, ay kokoyoo moŋey ma dii a. Amma macin se n'ga baa ma woo tee?»

⁴ Amma kokoyoo šelaŋ ka Žowab nda wongu-izey jineborey cindey šennoo kaa. Takaa din da Žowab nda wongu-izey jineborey hun kokoyoo do ka koy Izirayel jamaa kabu. ⁵ I na Žurdeŋ isaa deŋ ka koy ngi kaloo cin Aroyer koyraa ra kaŋ goo Gad gooroo gamoo here Yazer jere. ⁶ Woo banda ga, i huru Galad, ka bisa ka koy Heti borey gandaa ra hala Kadeš ka koy too Dan-Yan nda Sidoŋ laamaa here. ⁷ Woo banda ga, i koy Tir koyraa ra kaŋ cete g'a kuubi, ka koy Hewi borey nda Kanaŋ borey koyrawey kul ra. Benantaa ga, i koy Žuda gurmaa here, Ber-Šeba. ⁸ Takaa woo nda i na gandaa kul dira. Handu yagga nda jirbi waranka (20) banda ga, i willi kate Žerizalem. ⁹ Žowab na borey hinnaa kaŋ duwandi kabuyanoo ra har kokoyoo se. Asaja zenber zangu yaaha (800.000) kaŋ too wongu bara Izirayel ra. Žuda arey hinnaa man'ti kala zenber zangu guu (500.000).

Irkoy na Dawda goy futaa alhakoo kaa a ra

(Taarikey 1na 21.7-17)

¹⁰ Jamaa kabuyanoo banda ga, Dawda binoo n'a zarabi. Dawda nee Abadantaa se: «Ay na zunubu beeri tee kaŋ ay na woo tee. Sohō Abadantaa, ay g'a wiri ni ga, ay layboo yaafa kaŋ agay, ni tamoo n'a tee, zama lakkal jaŋay beeri goy ti woo kaŋ ay n'a tee.» ¹¹ Dawda tun suba subbaahoo ra, Abadantaa na šenni har annabi Gad se kaŋ ti Dawda gunandikaa ka nee: ¹² «Koy nee Dawda se kaŋ hayaa ne kaŋ Abadantaa n'a har. Abadantaa nee: «Ay ga haya futu hinza daŋ ni jine, ma affoo suuba i ra, woo kaŋ n'n'a suuba, ay g'a tee ma ne.»»

¹³ Gad koy Dawda do ka alhabaroo har a se ka nee: «N'baa jiiri iyee heray ma tee ni gandaa ga, wala ni iberey ma war gaaray, war ga zuru i jine handu hinza, wala jirbi hinza wirci laala kaŋ ga bere ma war gandaa kar? Aywa, sohō miile, ma affoo suuba hala ya koy a har boraa kaŋ n'ay sanba se.» ¹⁴ Dawda na Gad zaabi ka nee: «Ay goo binemarayyan beeri ra. He, ay ga wiri ni ga, ir ma kaŋ Abadantaa kaboo ra, zama nga tamallawey ga boobo. Amma ya si kaŋ adamizey kabey ra.»

¹⁵ Abadantaa na wirci laala kaŋ ga bere zumandi Izirayel gandaa ga za subbaahi ka koy hala waatoo kaŋ kayandi ga. Ka hun Dan ka koy Ber-Šeba, aru boro zenber wooye (70.000) ka buu jamaa ra. ¹⁶ Waatoo kaŋ almalaykaa na nga kaboo šerre Žerizalem ga k'a halaci, Abadantaa nimsi nda halaciyanoo woo. A nee almalaykaa kaŋ ga halaciroo tee jamaa ra se: «A wasa, sohō ni kaboo ma kay.» Woo gar almalaykaa sii kala Žebus boraa Arawna taasu kar ganganoo jere.

¹⁷ Waatoo kaŋ Dawda dii almalaykaa kaŋ ga jamaa kar, a šelaŋ Abadantaa se ka nee: «Abadantaa, agay no ka zunubu tee, agay ka haya tee kaŋ si teendi. Boro yalaafantey wey, macin no i n'a tee? Ay g'a wiri ni ga, agay nda ay hugoo kar.»

Dawda na sargari tonadoo cin Abadantaa se

(Taarikey 1na 21.18-26)

¹⁸ Hanoo din, annabi Gad koy Dawda do ka nee a se: «Žigi ka koy Žebus boraa Arawna taasu kar ganganoo ra, ma sargari tonadoo cin Abadantaa se.» ¹⁹ Dawda žigi ka koy no din ka Abadantaa yaamaroo tee sanda takaa kaŋ nda Gad n'a har a se. ²⁰ Arawna na ganda guna, de a ga dii kokoyoo nda nga borey goo ma kaa nga do. Arawna fatta ka nga ndumoo sinji laboo ra ka gunguma kokoyoo jine. ²¹ Arawna nee: «Macin se ay koyoo, ay kokoyoo ga kaa nga tamoo do?» Dawda nee: «Ya nka kaa ka ni taasu kar ganganoo day ka sargari tonadoo cin Abadantaa se hala albaaawoo kaŋ goo ma jamaa kar ma kay.» ²² Arawna na Dawda zaabi ka nee: «Ay koyoo, ay kokoyoo, nongoo zaa, ma *sargari kukurante* kaa kaŋ n'baa. Hawey ne sargari kukurante se, taasu kar bundey nda bundey kaŋ ga hawey ga hawa ne, m'i tee tuuri. ²³ He kokoyoo, agay Arawna g'a kul noo kokoyoo se.» Arawna yee ka nee kokoyoo se: «Abadantaa, ni Koyoo ma ni sargaroo taa.» ²⁴ Amma kokoyoo nee Arawna se: «Kalaa, kalaa, ay ga nga hayoo bana ma ne k'a day ni ga. Ay si sargari kukurante kaa Abadantaa se kaŋ mana tun ay ga haya kull!» Dawda na taasu kar ganganoo nda hawey day nda nzorfu kaaray tamma boŋ woyguu (50).

²⁵ Dawda na sargari tonadoo cin Abadantaa se no din, a na sargari kukuranteyan nda *alaafiya teendi sargariyan* kaa. Abadantaa na nga ŋaarayroo taa gandaa maaganda se ka bonaa kayandi k'a moorandi Izirayel ga.

KOKOYEV 1na

Citaaboo fahamandiroo

Adoniya baa nga ma tee kokoy

1 Kokoyoo Dawda žen, a duu jiiri boobo. I ga gumtaafeyan k'a gum, woo kul, hargu si hun a ga.
² Nga tamey nee a se: «Ir koyoo, nan ir ma hondiyaw kan si aru bay ceeci ma ne, ir kokoyoo, a ma goro ni jere ka ni saajaw. Nda a ga kani ni gandoo ra, hargoo ga hun ir koyoo, ir kokoyoo ga.»³ I koy yaara Izirayel ganda kul ra ka hondiyaw kan ga hanse ka boori ceeci. I duu Šunem boro hondiyaw, maanoo ti Abišag. I kate nda a kokoyoo do.⁴ Hondiyaa woo ga hanse ka boori. A kaa ka goro kokoyoo jere, k'a saajaw. Amma kokoyoo mana marga nda a.

⁵ Waatoo woo, iz'aroo kan Dawda duu a nga wandoo Hagit ga, kan maanoo ti Adoniya tun ka nga bon dan hayey jine. A nee: «Agay no ma tee kokoy!» A na bari torkayan ceeci, nda bari zurandikaw, nda aru woyguu (50) kan ga zuru a jine.⁶ Za Adoniya huru adunna ra, baaboo mana bay ka futu a ga wala ka nee a se: «Macin se n'na woo tee?» A goo nda kunturu kan ga hanse ka hennay sanda nga armaa Absalom kan dumaa ga a hayandi.⁷ A koy šelan ka waafaku nda Seruya † iz'aroo Žowab nda *sargari juwalkaa* Abiyatar. I hanga Adoniya k'a faaba.⁸ Amma sargari juwalkaa Sadok, nda Yehoyada iz'aroo Benaya, nda annabi Natan, nda Šimeyi, nda Reyi, nda Dawda wongaarey sii Adoniya bande.

⁹ Han foo Adoniya na alman buunayan, nda alman beeriyan, nda adabba beeri naasayan koosu Zohalet tondi hondoo jere kan goo En-Rogel jere. Nga armye kan ti kokoyoo iz'arey, a n'i kul hoyandi nda Žuda borey kanjan ti kokoyoo tamey.¹⁰ Amma annabi Natan, nda Benaya, nda wongaarey, nda nga armaa Sulaymaana, a mana yadda ka borey wey cee.

Natan nda Batšeba kay Sulaymaana se

¹¹ Kan woo teendi, Natan nee Sulaymaana naa Batšeba se: «Mana maa kan Hagit iz'aroo Adoniya tee kokoy, ka gar ir koyoo Dawda mana haya kul bay woo se?»
¹² Sohō kaa, ay ga ni hoyray nda šenni foo kan ga kate ni hundoo ma hallasi, ni iz'aroo Sulaymaana hundoo ma hallasi.¹³ Koy kokoyoo Dawda do, ma nee a se: «He ay koyoo, ay kokoyoo, man'ti ni no ka žee ni konjaa se ka nee kan nga iz'aroo Sulaymaana ga tee kokoy ni dumaa ga, nga no ma huru kokoytaraa ra ni dogoo ra?»

† Samiyel 1na 26.6.

Adiši, macin se Adoniya kaa ka goro kokoytaraa ra?»

¹⁴ Waati kan n'goo ma šelan kokoyoo se, agay hunday ga kaa ka tonton ni šennoo ga.»

¹⁵ Woo ga, Batšeba koy kokoyoo do hugoo kunehere ra. Waatoo woo kokoyoo hanse ka žen. Šunem boro woysoogo kan ti Abišag, nga no ma kokoyoo saajaw.

¹⁶ Batšeba sonbu ka gunguma kokoyoo se. Kokoyoo nee a se: «Macin no n'ga baa?»¹⁷ A nee: «Ay koyoo, ni hunday ka žee Abadantaa, ni Koyoo maanoo ga ni konjaa se ka nee: «Ni iz'aroo Sulaymaana ga tee kokoy ay dumaa ga, nga no ma huru kokoytaraa ra ay dogoo ra.»¹⁸ Amma nga ne, sohō Adoniya ka tee kokoy, ka gar ni, ay koyoo, ay kokoyoo si haya bay a se.¹⁹ A na haw yaaru boobo, nda adabba beeri naasa boobo, nda alman buuna boobo koosu. A na kokoyoo iz'arey kul hoyandi, nda *sargari juwalkaa* Abiyatar, wongu-izey jineboraa Žowab, amma a mana ni tamoo Sulaymaana cee.²⁰ Ka gar, ay koyoo, ay kokoyoo, ni ga Izirayel kul moye goo, hala ma bora har i se kan ga fuulaa zaa ay koyoo, ay kokoyoo dumaa ga.²¹ Nda man'ti woo, han kan ay koyoo, ay kokoyoo koy nga hayragey gar alaaharaa, waatoo din i ga agay nda ay iz'aroo Sulaymaana tee goy futu teekaw.»

²² Batšeba mma goo ma šelan kokoyoo bande kan annabi Natan huru kate.²³ I nee kokoyoo se: «Nga ne, annabi Natan kaa.» Annabi Natan huru kokoyoo do, a na nga ndumoo sinji laboo ra ka gunguma kokoyoo se.²⁴ A nee: «He ay koyoo, ay kokoyoo, ni no ka nee Adoniya se kan a ga tee kokoy ni dumaa ga, kan nga no ma goro ni dogoo ra wala?»²⁵ Zama hō a zunbu ka koy ka haw yaaru boobo, nda adabba beeri naasa boobo, nda alman buuna boobo koosu. A na kokoyoo iz'arey kul hoyandi, nda wongu-izey jineborey, nda *sargari juwalkaa* Abiyatar. Nga ne, i ga naa ka han a jine k'a saabu ka cebe a se kan ngi goo a bande.²⁶ Amma agay kan ti ni tamoo, a man'ay cee, a mana sargari juwalkaa Sadok cee, a mana Yehoyada iz'aroo Benaya cee, a mana ni tamoo Sulaymaana mo cee.²⁷ Ay koyoo, ay kokoyoo da ka woo kayandi wala? Macin se bora kan ga goro kokoytaraa ra ni dumaa ga, man'a har ir se, ir kan ti ni tamey?»

Dawda bayrandi kan Sulaymaana no ma huru nga dogoo ra

²⁸ Kokoyoo Dawda na annabi Natan zaabi ka nee: «Wa Batšeba cee kate ya ne.» I n'a cee, a huru ka kay

kokoyoo jine. ²⁹ Kokoyoo žee ka nee: «Ay ga žee nda Abadantaa kaŋ ga huna maano, nga no k'ay kaa al-masiibawey kul ra. ³⁰ Takaa kaŋ nda ay žee ma ne Abadantaa, Izirayel Koyoo maano ga ka nee: «Šikka sii ni iz'aroo Sulaymaana no ma kaa ka tee kokoy ay dumaa ga, nga no ma huru kokoytaraa ra ay dogoo ra,» woo, ay g'a tee hō.» ³¹ Batšeba hanse ka gunguma kokoyoo jine ka nee: «He ay koyoo, ay kokoyoo Dawda, ma huna abada!»

³² Woo banda ga, kokoyoo Dawda nee: «Wa *sargari juwalkaa* Sadok cee kate a ma kaa, nda annabi Natan, nda Yehoyada iz'aroo Benaya.» I n'i cee, i huru kate kokoyoo do. ³³ Kokoyoo nee i se: «War ma agay, war koyoo tamey zaa war bande k'ay iz'aroo Sulaymaana kaarandi agay hunday lanbaana woyoo ga k'a ka koy hala Gihon hari hundogoo do. ³⁴ Nda war too no din, sargari juwalkaa Sadok nda annabi Natan ma jii doori boŋoo ga k'a tee kokoy Izirayel se. War ma hilli hēnandi ka nee: «Kokoyoo Sulaymaana kaboo ma gay a ra!» ³⁵ Woo banda ga, war ma hanga a bande ka žigi ka koy no din k'a hurandi, war m'a gorandi ay kokoy gorodogoo ra. Nga no ma tee kokoy ay dumaa ga, zama nga no ay g'a gorandi a ma tee Izirayel nda Žuda gandawey se boŋkoyi.» ³⁶ Yehoyada iz'aroo Benaya nee kokoyoo se: «Amin!» A nee: «Ay koyoo, ay kokoyoo Koyoo kaŋ ti Abadantaa, ma yadda ni šennoo ga!

³⁷ Takaa kaŋ nda Abadantaa cindi ay koyoo, ay kokoyoo bande, a ma cindi Sulaymaana mo bande taka follokaa. A ma Sulaymaana kokoytaraa jer ka bisa ay koyoo, ay kokoyoo Dawda wanoo.»

Sulaymaana yonandi ka tee kokoy

(Taarikey 1na 29.21–25)

³⁸ *Sargari juwalkaa* Sadok, nda annabi Natan, nda Yehoyada iz'aroo Benaya, nda Keret borey, nda Pelet borey ka Sulaymaana žigandi kokoyoo Dawda lanbaana woyoo boŋ, k'a ka doo ka koy Gihon hari hundogoo do. ³⁹ Sargari juwalkaa Sadok na hilloo kaŋ ra jiyoo goo zaa Irkoy hukumoo ra. A na Sulaymaana yon. Woo banda ga, i na hilli hēnandi, jamaa kul nee: «Sulaymaana kaboo ma gay a ra!» ⁴⁰ Jamaa kul hanga a bande ka žigi, i ga laati kar, i ga hanse ka jaali, ngi kaati beeroo na laboo jijirandi.

Sulaymaana yaafa Adoniya se

⁴¹ Adoniya nda borey kul kaŋ kaa hoyandidogoo ra maa kaatoo, woo gar i ŋaa ka ben. Waatoo kaŋ Žowab maa hilloo jindoo, a nee: «Macin ti kaati beeroo woo koyraa ra?»

⁴² A goo ma šelan da kaŋ nga ne, *sargari juwalkaa* Abiyatar iz'aroo Žonatan ne ka kaa. Adoniya nee: «Kaa, zama boro henna ti ni, šikka sii kaŋ alhabar henna no ni kate a.» ⁴³ Žonatan na Adoniya zaabi ka nee a se: «Kalaa! Man'ti alhabar henna no ay kate de! Ir koyoo, ir kokoyoo Dawda ka Sulaymaana tee kokoy ⁴⁴ ka sargari juwalkaa Sadok, nda annabi Natan, nda Yehoyada iz'aroo Benaya, nda Keret borey, nda Pelet borey sanba a bande. I na Sulaymaana kaarandi kokoyoo lanbaana

woyoo boŋ. ⁴⁵ Sargari juwalkaa Sadok nda annabi Natan n'a yon a ma tee kokoy Gihon hari hundogoo do. Waatoo kaŋ i hun no din, koyraa kul jaali cere ra, woo ti kaati beeroo kaŋ war maar'a. ⁴⁶ De mo Sulaymaana huru fuulaa ra ka ben. ⁴⁷ Kokoyoo tamey mo huru kate k'ir koyoo, ir kokoyoo Dawda foo, i nee a se: «Yala ni Koyoo ma Sulaymaana noo maa ka bisa ni, a ma nga kokoytaraa jer ka bisa ni wanoo!» Kokoyoo sujudu nga kanidogoo ra, ⁴⁸ a nee: «Albarka ma bara Abadantaa, Izirayel Koyoo se kaŋ na boro gorandi ay kokoy gorodogoo ra, ka naŋ ay moŋey ma dii woo hō.»

⁴⁹ Kaŋ Adoniya nda hoyandikey kaŋ goo a bande maa woo, i kul hunbur, i tun, boro foo kul koy nga fondaa ra. ⁵⁰ Adoniya hunbur Sulaymaana, a tun ka koy sargari tonadogoo hilley dii †. ⁵¹ Boroyaŋ n'a deede Sulaymaana se ka nee: «Adoniya hunbur ni, ir kokoyoo hala nongu kaŋ ra a koy sargari tonadogoo hilley dii, a nee kaŋ ni, ir kokoyoo ma žee nga se hō kaŋ n'si ni tamoo wii nda takuba.» ⁵² Sulaymaana nee: «Nda a na nga boŋ tee laadirante, ba nga boŋ hinbiroo ize foo si kaŋ ganda, haya kul si duu a, amma nda a na goy futu tee, a ga buu.»

⁵³ Woo banda ga, kokoyoo Sulaymaana na boroyaŋ sanba i m'a zumandi sargari tonadogoo ga. Adoniya kaa ka gunguma kokoyoo Sulaymaana jine. Sulaymaana nee a se: «Koy ni hine ni hugoo do.»

Kokoyoo Dawda yaamar kokorantey nda nga buuroo

(Taarikey 1na 29.26–27)

2 Waatoo kaŋ Dawda man buuyan, a na nga šenni kokorantey har Sulaymaana se, a nee: ² «Ne nda kayna, ay ga fondaa zaa kaŋ aduŋna boro foo kul g'a zaa han foo. Ma albarka daŋ ni boŋ ra, ma tee aru. ³ Ma laadir Abadantaa, ni Koyoo here ka nga fondawey gana, ka nga hantumey, nda nga yaamarey, nda nga šenney, nda nga seedetarawey dii kaŋ nda a n'i har takaa kaŋ nda i hantumandi Musa *ašariyaa* citaaboo ra, woo ra haya kul kaŋ n'g'a tee, nongu kul kaŋ ra n'koy, i kul ga tee ihenna, ⁴ hala allaahidoo kaŋ Abadantaa n'a zaa ya ne, a m'a too. A nka allaahidu zaa ya ne ka nee: «Nda ni izey ga lakkal daŋ ngi dira takaa se, nda i ga dira nda cimi ay jine nda ngi binoo kul nda ngi hundoo kul, woo ra n'si jaŋ ni izey ra boro kaŋ ga goro Izirayel kokoy gorodogoo ra.» ⁵ Woo banda ga mo, n'ga hayaa bay kaŋ Seruya iz'aroo Žowab n'a tee ya ne, nda hayaa kaŋ a n'a tee Izirayel wongu-izey jineboro hinkaa se kaŋ ti Ner iz'aroo Abner nda Yeter iz'aroo Amasa. A n'i wii ka ngi kurey doori ganda, ni mma nee kaŋ wongu ra i goo, ka gar haya kul sii ir nda borey game kala alaafiya. A na kuroo din daŋ nga gamahawoo kaŋ goo centoo ga nda taamey kaŋ goo cewey ra ga, woo ga cebe kaŋ nga ti bone teekaa. ⁶ Woo se, ma goy nda lakkal, masi naŋ nga hinbirey ma kaaray ka zunbu alaaharaa nda alaafiya, nda man'a wii. ⁷ Amma borohennataray tee Galad bora Barzilay

† *Ka sargari tonadogoo hilley dii: woo ga cebe kaŋ bora nka nga boŋ talfi Irkoy ga hala nga hundoo ma hallasi.*

iz'arey se, borey kaŋ ga ŋaa ni bande, i ma bara i ra, zama waatoo kaŋ ay zuru ni beeroo Absalom se, i cindi ay bande k'ay faaba. ⁸ Gera iz'aroo Šimeyi kaŋ ti Benžamen boro kaŋ hun Bahurim goo ni bande, a n'ay danga dangayan laala hanoo kaŋ ay ga koy Mahanayim. Amma waatoo kaŋ a koy ay kubay Žurden isaa here, ay žee a se Abadantaa maŋoo ga ka nee kaŋ ay s'a wii nda takuba. ⁹ Amma sohō, mas'a dii sanda boro kaŋ mana taali tee. Lakkalkoyni ti ni, n'ga hayaa bay kaŋ n'ga hima k'a tee a se. Ba kaŋ se hinbirey kaaray, ma kuroo mun k'a zumandi alaaharaa.»

¹⁰ Dawda koy nga hayragey gar alaaharaa, i n'a sutura nga koyraa ra kaŋ se i ga nee Dawda koyraa. ¹¹ Dawda na jiiri woytaaci (40) tee a ga tee kokoy Izirayel se. A na jiiri iyee tee a ga goro Hebron ka laama, a na jiiri waranza cindi hinza (33) tee a ga goro Žerizalem ka laama.

Sulaymaana huru fuulaa ra, a na Adoniya wii

(Taarikey 1na 29.28)

¹² Sulaymaana goro nga baaba Dawda kokoy gorodogoo ra. Nga kokoytaraa hanse ka tabati. ¹³ Hanfoo Hagit iz'aroo kaŋ ti Adoniya koy Sulaymaana ŋaa Batšeba do. Batšeba nee a se: «Baani?» Adoniya nee: «Baani de.» ¹⁴ A nee: «Šenni foo bara ay do kaŋ ay ga baa y'a har ma ne.» Batšeba nee: «Šelaŋ.» ¹⁵ Adoniya nee: «Ni hunday ga bay kaŋ agay no ma hima ka kokoytaraa zaa, Izirayel kul moyey sii kala ay ga ya tee kokoy. Amma kokoytaraa bere, a nondi ay kaynoo Sulaymaana se, zama Abadantaa do a hun a ma duu a. ¹⁶ Aywa sohō, haya folloku no ay g'a wiri ni ga, mas'a wanji ya ne!» Batšeba nee a se: «A har.» ¹⁷ Adoniya nee: «Ay g'a wiri ni ga, ma nee kokoyoo Sulaymaana se kaŋ a ma Šunem woyoo Abišag noo ya ne, y'a tee ay wandoo, zama nda n'na haya wiri kokoyoo ga, a si wanji ma ne.» ¹⁸ Batšeba nee: «Ay maa, agay hunday ga koy ni šennoo har kokoyoo se.»

¹⁹ Batšeba koy kokoyoo Sulaymaana do ka nee kaŋ nga ga Adoniya šennoo har a se, kokoyoo tun k'a kubay ka gunguma a se jina a goro nga kokoy gorodogoo ra. A dan i ma gorohaya gorandi nga ŋaa Batšeba se. ŋaŋoo goro a ga kokoyoo kabe henna here ²⁰ ka nee: «Haya kaccu foo goo ay do kaŋ ay g'a wiri ni ga, masi wanji ya ne.» Kokoyoo nee: «Ay ŋaa, a har, ay si wanji ma ne.» ²¹ Batšeba nee: «Naŋ Šunem woyoo Abišag ma nondi ni beeroo Adoniya se a m'a tee nga wandoo.» ²² Kokoyoo Sulaymaana na nga ŋaa zaabi ka nee: «Macin se n'ga Šunem woyoo Abišag wiri Adoniya se? Adiši nda woo no, kokoytaraa hunday wiri a se, zama haya kul kaŋ no, ay beeroo no. Kokoytaraa wiri nga, nda *sargari juwalkaa* Abiyatar, nda Seruya iz'aroo Žowab se.»

²³ Woo banda ga, kokoyoo Sulaymaana žee nda Abadantaa maŋoo ka nee: «Irkoy ma goy goy ay ga, hayaa kaŋ Adoniya n'a wiri, nda ay mana nga zaaboo tee nga buuyanoo. ²⁴ Sohō ay ga žee nda Abadantaa kaŋ ga huna maŋoo kaŋ n'ay tabatandi k'ay gorandi ay baaba Dawda kokoy gorodogoo ra ka kokoytaraa

allaahidoo zaa ya ne agay nda ay hayroo, Adoniya ga buu hō.» ²⁵ Kokoyoo Sulaymaana na Yehoyada iz'aroo Benaya sanba a ma koy a wii. Takaa woo nda Adoniya buu.

Sulaymaana na Abiyatar gaaray k'a kaa Žerizalem

²⁶ Woo banda ga, kokoyoo nee *sargari juwalkaa* Abiyatar se: «Koy Anatot ni faaroo ra, ni mma hima ka wi-iyandi, amma ay si ni wii hō, zama n'n'ir Koyoo, Abadantaa sundukoo zaa ka dira ay baaba Dawda jine, zama mo farawoo kul kaŋ duu ay baaba, ni mo duu a ra.» ²⁷ Takaa woo nda Sulaymaana na Abiyatar kaa Abadantaa sargari juwalkawtaraa ra, woo ti hayaa kaŋ Abadantaa n'a har Eli hugoo ga Silo. †

Sulaymaana na Žowab wii

²⁸ Waatoo kaŋ Žowab maa hayaa kaŋ duu Adoniya nda Abiyatar, a zuru ka koy Abadantaa hukkumoo ra ka sargari tonadogoo hilley dii ††, zama Adoniya bande a goo, a mana hanga Absalom bande. ²⁹ Boroyaŋ koy nee kokoyoo se kaŋ Žowab zuru ka koy sargari tonadogoo jere Abadantaa hukkumoo ra. Sulaymaana na Yehoyada iz'aroo Benaya sanba ka nee a se: «Koy a wii.»

³⁰ Benaya koy Abadantaa hukkumoo ra ka nee Žowab se: «Kokoyoo nee kaŋ ma hun ne.» Žowab nee: «Abada, kala nda ay buu ne.» Woo kaŋ Žowab n'a har, Benaya koy a har kokoyoo se. ³¹ Kokoyoo nee Benaya se: «Woo kaŋ a n'a har, koy a tee. Koy a wii, m'a fiji. Nda woo teendi, borey kaŋ Žowab n'i wii yaada, ngi kuroo alhakoo si hanga agay nda ay baaba hugoo borey bande. ³² Borey kaŋ a n'i wii, Abadantaa ga ngi kuroo alhakoo kaa a ra, zama a na aru hinka wii kaŋ tee boro šerrante nda a, i tee boro henna nda a. Boro hinkaa man'ti kala Ner iz'aroo Abner, Izirayel wongu-izey jineboraa nda Yeter iz'aroo Amasa, Žuda wongu-izey jineboraa, a na takuba k'i wii bila nda ay baaba Dawda ma bay. ³³ Borey kuroo alhakoo ga hanga Žowab nda nga hayroo bande waati kul. Abadantaa alaafiyaa ga hanga Dawda nda nga hayroo, nda nga hugoo borey, nda nga kokoytaraa bande waati kul.» ³⁴ Yehoyada iz'aroo Benaya žigi ka koy Žowab kar k'a wii. I koy a fiji nga hugoo ra saajoo ra. ³⁵ Kokoyoo na Yehoyada iz'aroo Benaya dan Žowab dogoo ra wongu-izey jineborotaraa ra, a na *sargari juwalkaa* Sadok dan Abiyatar dogoo ra.

Sulaymaana na Šimeyi wii

³⁶ Woo banda ga, kokoyoo na boro donto a ma koy Šimeyi cee kate. A nee Šimeyi se: «Hugu cin ni boŋ se Žerizalem, ma goro a ra, masi koy ne wala ne. ³⁷ Han kul kaŋ ni fatta ka Sedoron gooroo den, ma bay kaŋ šikka sii a ra kaŋ n'ga buu, ni kuroo alhakoo goo ni ga.» ³⁸ Šimeyi nee kokoyoo se: «A boori. Hayaa kaŋ ay koyoo, ay kokoyoo n'a har, ni tamoo g'a tee.» Šimeyi goro Žerizalem ka waati kuku tee.

† Samiyel 1na 2.30–36. †† Zamnaa 1.50.

³⁹ Amma jiiri hinza benantaa ga, Šimeyi tam hinka zu-ru ka koy Maaka iz'aroo Akiš do kaŋ ti Gat koyraa kokoyoo. Boroyaŋ koy a har Šimeyi se, i nee: «Ni tamey goo Gat.» ⁴⁰ Šimeyi tun, a na nga farkaa soolu, a koy Akiš do Gat. A na nga tamey ceeci, a dii ey, a kate nda ey ka hun Gat. ⁴¹ Boroyaŋ koy nee Sulaymaana se kaŋ Šimeyi hun Žerizalem, a koy Gat, a willi kate. ⁴² Woo ga, Kokoyoo na Šimeyi cee ka nee a se: «Ya na ni žeendi Abadantaa maano ga, ya na kašeta ni ga kaŋ han kaŋ ni fatta ka koy ne wala ne ma bay kaŋ šikka sii n'ga buu? Ni hunday ka nee kaŋ a boori, ni maa. ⁴³ Macin se hayaa kaŋ ni žee a ga nda Abadantaa maano, man'a too? Macin se yaamaroo kaŋ nda ay na ni yaamar, man'a dii?» ⁴⁴ Kokoyoo nee koyne Šimeyi se: «Goy futaa kul kaŋ n'n'a tee ay baaba Dawda se, n'g'a kul bay, a kul goo ni binoo ra. Aywa, haya futaa kaŋ n'n'a tee, Abadantaa ga nga alhako zumandi ni boŋ. ⁴⁵ Amma a ga albarka daŋ kokoyoo Sulaymaana ra, Dawda kokoy-taraa ga tabati Abadantaa jine hala abada.» ⁴⁶ Kokoyoo na Yehoyada iz'aroo Benaya yaamar a ma fatta ka koy Šimeyi kar k'a wii, a n'a tee. Takaa woo nda kokoytaraa hanse ka tabati Sulaymaana kaboo ra.

Sulaymaana hiji Firawuuna ize woyoo

3 Kokoyoo Sulaymaana hiji Firawuuna Misira kokoyoo ize woyoo, a tee Firawuuna se nzura. A n'a ka koy Dawda koyraa ra hala nga ga nga boŋ hugoo cin ka ben, nda Abadantaa *hugoo*, nda cetaa kaŋ ga Žerizalem kuubi k'a bere.

² Alwaatoo din borey si sargari kaa kala tooru ganadogey ra, zama *hugu* mana cinandi Abadantaa maano ga jina. ³ Sulaymaana na nga bajoo cebe Abadantaa se ka dira ka sawa nda šenney kaŋ Dawda n'i har a se. Amma woo kul, nga mo ga sargariyaŋ kaa, ka dugu dullandi tooru ganadogey ra.

Sulaymaana na lakkal wiri Irkoy ga kaŋ nda nga ga laama

(Taarikey 2to 1.2–13)

⁴ Han foo kokoyoo Sulaymaana koy Gabawoŋ koyraa ka sargari kaa, no din sargari kaadogoo ka bisa sargari kaadogey kul. Sulaymaana na adabba boŋ zenber foo (1.000) kaa *sargari kukurante* no din sargari tonadogoo ga. ⁵ Gabawoŋ din ra, Abadantaa na nga boŋ cebe Sulaymaana se cijin here handiri ra. Irkoy nee: «Hayaa wiri ay ga kaŋ n'baa, ay g'a noo ma ne.» ⁶ Sulaymaana nee: «Ni ka borohennataray beeri tee ni tamoo Dawda se kaŋ ti ay baaba, zama a dira ni jine nda laadirtaray, nda šerretaray, nda bine henna. N'na borohennataraa woo tee a se k'a noo iz'aru kaŋ ga goro nga kokoy gorodogoo ra sanda woo kaŋ ne ka tee hō. ⁷ Sohō, Abadantaa, ay Koyoo, ni no ka agay, ni tamoo gorandi ay baaba Dawda dogoo ra, ka gar ay man'ti baffoo kala zanka kaccu, ay si haya kul bay. ⁸ Ni tamoo goo ni jamaa game kaŋ n'n'i suuba, jama boobo kaŋ si hin ka kabandi, ngi hinnaa si hin ka bayrandi ngi booboy-anoo se. ⁹ Woo ga, lakkal noo ni tamoo se, hala a ma ni jamaa juwal ka boori, ka ihenna nda ilaala kaa cere

ra. Nda man'ti woo, may no ma hin ka ni borey laama, jama beeroo woo?»

¹⁰ Hayaa kaŋ Sulaymaana n'a wiri kan Abadantaa se. ¹¹ Woo ga, Irkoy nee a se: «Haya kaŋ se woo no n'n'a wiri, mana aloomur ceeci, wala alman, wala ni iberey ma buu, amma lakkal no ni ceeci, hala ma duu ka juwal nda šerretaray, ¹² nga ne, woo kaŋ n'n'a wiri, ay g'a tee. Ay ga ni tee boro kaŋ goo nda bayray, ay ga ni noo lakkal kaŋ ay mana bay ka nga cinaa noo boro se, ay si yee ka nga cine noo boro kul se koyne ni banda ga. ¹³ Ka tonton, woo kaŋ man'a wiri ay ga, ay g'a noo ma ne. Ay ga ni noo alman nda darža, takaa kaŋ ra ni alwaatoo kul ra, ni cine, kokoyev ra si tee. ¹⁴ Nda n'n'ay fondawey gana, ka agay hantumey nda ay yaamarey dii sanda takaa kaŋ ni baaba Dawda n'a tee, ay ga ni noo aloomur.»

¹⁵ Woo banda ga, Sulaymaana moyey hay, a bay kaŋ handiri no. A willi Žerizalem, a koy kay Abadantaa *amaanaa* sundukoo jine. A na sargari kukuranteyaŋ, nda *alaafiya teendi sargariyaŋ* kaa. Woo banda ga, a na hoyandi beeri tee nga tamey kul se.

Sulaymaana na ciiti dunbu nda lakkal

¹⁶ Han foo woykuuru hinka koy kokoyoo Sulaymaana do, i kay a jine. ¹⁷ Woyev affoo nee: «Hinžee ya ne ay koyoo, agay nda woyoo woo kul sii kala hugu follokaa ra. Ay duu ay boŋ jeroo ga hugoo ra. ¹⁸ Kaŋ ay duu ay boŋ, jirbi hinzantoo hane, woyoo woo mo duu nga boŋ. Ir boro hinkaa bara hugoo ra, boro tana sii hugoo ra kaŋ man'ti ir boro hinkaa hinne. ¹⁹ Woyoo woo iz'aroo buu, zama cijinoo jirboo ra a kani nga zankaa ga. ²⁰ A hanna ka tun cijinoo gamoo ra k'ay iz'aroo zaa ay jeroo ga ka koy a kanandi nga gandoo ra, a gar agay ni koŋŋaa ga jirbi, a na nga iz'aroo kaŋ buu kanandi ay gandey ra. ²¹ Subbaahoo ra, ay tun ka nee kaŋ ay g'ay iz'aroo naanandi, nga ne, a buu, ay n'a laasaabu, man'ti iz'aroo no kaŋ ay n'a hay.»

²² Woy faa nee: «Kalaa, ay iz'aroo no ma huna, ni wanoo ka buu.» Woy jinaa nee: «Kalaa, ni iz'aroo no ka buu, ay wanoo no ma huna.» I cindi i ga cere kakaw kokoyoo jine.

²³ Kokoyoo nee: «Woo nee: «Ay iz'aroo ti woo kaŋ ga huna, ni iz'aroo ti woo kaŋ buu.» Woo mo nee: «Kalaa, ni iz'aroo ka buu, ay iz'aroo no ma huna.» » ²⁴ Kokoyoo nee: «Wa kate ya ne takuba.» I kate kokoyoo se takuba. ²⁵ Kokoyoo nee: «Wa zanka hunantaa fay ihinka, war ma affoo noo jere foo, war jere faa noo affaa se.»

²⁶ Woyoo kaŋ ti izoo kaŋ ga huna naa, tamalla nga iz'aroo se, a nee: «Alha-naŋ ay koyoo, w'a noo zankaa kaŋ ga huna, war mas'a wii kul.» Amma woy faa nee: «W'a zamna ihinka, ya si duu a, a masi duu a!» ²⁷ Woo ga, kokoyoo nee: «Wa zanka hunantaa noo woy jinaa se, war mas'a wii. Nga ti naŋoo.»

²⁸ Izirayel kul maa ciitoo kaŋ kokoyoo n'a dunbu, i hunbur kokoyoo, zama i dii kaŋ Irkoy lakkaloo nda a ga ciiti.

Izirayel gandaa jineborey

4 Kokoyoo Sulaymaana ti Izirayel kul se kokoy.
 2 Nga boŋkoyney kaŋ goo a cire maapey ne:
 Sadok iz'aroo Azarya kaŋ ti *sargari juwalkaa*,³ nda Šiša
 iz'arey Elihoref nda Ahiya, i man'ti kala hantumkawayan,
 nda Ahilud iz'aroo Žozafat, nga bara kaddaasey gande.
 4 Yehoyada iz'aroo Benaya ti wongu-izey jineboraa.
 Sadok nda Abiyatar ti sargari juwalkawayan.⁵ Natan
 iz'aroo Azarya man'ti kala gofornerey jineboraa. Natan
 iz'aroo Zabud man'ti kala sargari juwalkaw, kokoyoo
 cere no.⁶ Ahišar ti kokoyoo hugoo goykey jineboraa.
 Abda iz'aroo Adoniram ti waazibi goyey jineboraa.
 7 Goforner woy cindi hinka (12) no Sulaymaana n'i
 gorandi Izirayel boŋ. Ngi no ma alman taa jamaa ga
 kokoyoo ŋaahayaa nda nga boro kul kaŋ goo nga hu-
 goo ra ŋaahayaa se. Ngi affoo kul ga huga nda a han-
 du foo jiiroo ra.
 8 Maapey ne: Hur iz'aroo no ma Efrayim tondi
 hondey juwal.⁹ Deker iz'aroo no ma Makas, nda Šal-
 bim, nda Bet-Šemeš, nda Elon, nda Bet-Hanan juwal.
 10 Hesed iz'aroo si goro kala Arubot koyraa ra ka Soko
 koyraa nda Hefer gandaa kul laama.¹¹ Abinadab iz'a-
 roo no ma Dor hondey laamaa kul juwal. Sulaymaana
 ize woyoo Tafat ti nga wandoo.¹² Ahilud iz'aroo Baana
 no ma Tanak laamaa, nda Megido laamaa, nda Bet-
 Šeyan kul laamaa kaŋ goo Sartan jere, Žizireyel se gan-
 da juwal, za Bet-Šeyan hala Abel-Mehola hala Yok-
 meyam se jine.¹³ Geber iz'aroo si goro kala Ramot
 koyraa ra kaŋ goo Galad gandaa ra. A ga Manase iz'a-
 roo Yahir koyra buuna-buunawey kaŋ goo Galad nda
 Argob nongey kaŋ goo Bašan laama, maanaa koyra
 beeri woydu (60) kaŋ goo nda cete, koyrawey miŋey
 hawandi nda alhan guuru warga.¹⁴ Ido iz'aroo Ahi-
 nadab no ma Mahanayim juwal.¹⁵ Ahimas no ma Nef-
 tali juwal. Nga mo na Sulaymaana ize woy hiiji kaŋ
 maapoo ti Basemat.¹⁶ Hušay iz'aroo Baana no ma Ašer
 nda Beyalot juwal.¹⁷ Paruwa iz'aroo Žozafat no ma
 Isakar juwal.¹⁸ Ela iz'aroo Šimeyi no ma Benžamen
 juwal.¹⁹ Uri iz'aroo Geber no ma Galad gandaa juwal
 kaŋ bay ka tee Amor borey kokoyoo Sihon nda Og,
 Bašan kokoyoo wane. Boŋkoyne folloku no ma gandaa
 din juwal.

²⁰ Alwaatoo woo, Žuda borey nda Izirayel borey ga
 boobo ni mma nee teekoo miŋoo labutaasoo ga. I ga
 ŋaa, i ga haŋ ka wasa, i ga maakaani.

Sulaymaana kokoytaraa beerianoo

5 Sulaymaana hinoo goo laamawey kul ga, k'a dii
 za isaa † ga hala Filisti borey gandaa ra ka koy hala
 Misira hirroo ga, i kul ga alkaasi bana a se. Sulay-
 maana aloomuroo kul ra i cindi a cire.
 2 Zaari kul Sulaymaana hunaa man'ti kala farin ham-
 ni ton yagga nda farin ton woy cindi yaaha (18),³ nda
 haw naasa woy (10), nda haw kurante waranka (20),
 nda alman buuna boŋ zangu (100) kaŋ sii hamey

cindey ra: hirayan, nda jeerayan, nda cofoowayan nda
 ciraw naasayan.

⁴ Gandaa kul kaŋ goo isaa † se ne da here, k'a dii za
 Tifsa ka koy hala Gaza, Sulaymaana hinoo goo nongey
 din kul kokoyey boŋ, alaafiya mo goo nga nda gan-
 dawey wey game kul kaŋ g'a kuubi k'a bere.⁵ Sulay-
 maana waatoo kul ra, Žuda borey nda Izirayel borey
 kul, k'a dii Dan ka koy hala Ber-Šeba, i kul goo baani
 nda alaafiya ra, boro foo kul goo nga *alaneb* faaroo ra
 wala nga jeejayanoo do.

⁶ Bari kaŋ ga torka cendi hawdoo zenber woytaaci
 (40.000) ‡ bara Sulaymaana se nda barikaarukaw zen-
 ber woy cindi hinka (12.000).

⁷ Gofornerey no ma kokoyoo Sulaymaana nda borey
 kul kaŋ ga goro nga ŋaadogoo ra ŋaahayaa ceeci ka
 kate a i se. Goforner foo kul g'a tee handu foo jiiroo ra.
 I si naŋ haya kul ma kuma.⁸ I ga kate *orž* nda subu
 torka baryey nda baryey kaŋ ga kaaru ŋaahayaa se, i
 ga kate a ka koy ngi dogey ra ka sawa nda woo kaŋ ha-
 randi i se.

Sulaymaana lakkalkoynitaraa

⁹ Irkoy na Sulaymaana noo lakkal nda fahamay kaŋ
 ga hanse ka boobo, ni mma nee teekoo miŋoo labu-
 taasoo.¹⁰ Sulaymaana lakkaloo bisa waynahunay izey
 lakkalkoyney kul nda Misira borey lakkaloo kul.¹¹ A
 goo nda lakkal ka bisa borey kul, a goo nda lakkal ka
 bisa ba Etan, Ezra boraa wanoo. A goo nda lakkal ka
 bisa Mahol iz'arey kaŋ ti Heman, nda Kalkol, nda Dar-
 da. Maapoo huru gandawey kul ra kaŋ g'a kuubi k'a
 bere.¹² A na yaasay zenber hinza (3.000) har, a na
 bayti zenber foo nda igguu (1.005) fasal.¹³ A šelan tu-
 urey ga, k'a dii Liban *sedere* tuuroo hala ka koy *izopu*
 bundoo kaŋ ga zay ka hun cete ga. A šelan adabbawey
 mo ga, nda cirawey, nda labukoyey, nda hamiisawey
 ga.¹⁴ Nga lakkaloo alhabaroo too aduŋŋa gandawey
 kokoyey kul do, i ga boroyan sanba ka hun nongoo kul
 ra ka kaa ka haŋajer Sulaymaana lakkal šenney se.

Sulaymaana na Irkoy hugoo cinaroo soolu

(Taarikey 2to 1.18—2.17)

¹⁵ Tir koyraa kokoyoo kaŋ ti Hiram, waatoo kaŋ a
 maa kaŋ Sulaymaana yonandi ka tee kokoy ka huru
 nga baaba Dawda dogoo ra, a na nga tamey sanba Su-
 laymaana do, zama waati kul ceretaray bara nga nda
 Dawda game.¹⁶ Sulaymaana mo na alhabar tee Hiram
 se ka nee:¹⁷ «Ni hunday ga bay kaŋ wongu hun ay
 baaba Dawda se nongoo kul here. I cindi wongu ra ha-
 la waatoo kaŋ nga Koyoo, Abadantaa n'i dan cewey
 cire. Woo maaganda se a mana hin ka *hugu* cin
 Abadantaa, nga Koyoo maapoo ga.¹⁸ Amma sohō,
 Abadantaa, ay Koyoo n'ay noo hunanzamay nongoo
 kul here. Boro kul s'ay wongu, bone mo sii no.¹⁹ Sohō
 nga ne, ay ga baa ya hugu cin Abadantaa, ay Koyoo
 maapoo ga takaa kaŋ nda Abadantaa n'a har ay baaba
 Dawda se ka nee: «Ni iz'aroo kaŋ ay g'a gorandi ni do-

† Isaa no kaŋ se i ga nee Efrat.

†† Sorro 1na. ‡ «zenber woytaaci (40.000)», hantum fooyan ga
 nee «zenber taaci (4.000)», Taarikey 2to 9.25.

goo ra kokoytaraa ra, nga no ma hugu cin ay maano ga.»²⁰ Woo ga, dan i ma Liban gandaa *sedere* bundu dunbu ya ne. Ay tamey ga koy tonton ni tamey ga. Ay ga ni tamey bana ka sawa nda woo kan n'n'a har, zama n'ga bay kan boro kul sii ir do kan ga wan bundu dunbuyan ka too Sidon borey.»

²¹ Kan Hiram maa Sulaymaana šenney, a hanse ka naali, a nee: «Albarka ma bara Abadantaa se zaaroo woo ra kan na Dawda noo iz'aru lakkalkoyni kan ga jamaa boobaa woo juwal.»²² Hiram na alhabar sanba Sulaymaana do ka nee a se: «Alhabaroo kan n'n'a sanba ay do, ay maar'a. Hayaa kul kan n'n'a wiri, ay g'a tee. Ay ga sedere nda sipres bundu kan ga too sanba ma ne.»²³ Ay tamey ga bundey zaa ka hun Liban ka koy teekoo jaboo ga. I g'i haw cere ga k'i doyandi haroo bon k'i ka koy hala nongoo kan n'n'a har ra. Nda i too no din, i ga bundey feeri k'i kaa cere ga, war g'i zaa ka koy nda ey. Ay binoo dan ka nyaayan sanba ay hugoo goykey se.»

²⁴ Woo ga, Hiram na Sulaymaana noo sedere bundu nda sipres bundu hinna kan a ga bag'a.²⁵ Sulaymaana mo na Hiram noo alkama ton zenber iddu (6.000) nda jii kan mana hun kala *zaytu* musayante ra liitar zenber yaaha (8.000) nga hugoo se, Sulaymaana ga woo tee jiiri kul.

²⁶ Abadantaa na Sulaymaana noo lakkal sanda takaa kan nda a n'a har a se. Alaafiya goo Hiram nda Sulaymaana game. Ngi boro hinkaa na amaana zaa cere se.

²⁷ Kokoyoo Sulaymaana na aruyan zaa Izirayel gandaa kul ra k'i dan waazibi goyyan ra. I man'ti kala aru zenber waranza (30.000).²⁸ Handu kul a ga boro zenber woy (10.000) kaa i ra k'i sanba Liban. Nda i na handu foo tee no din, i ga willi ngi do, a ga boro zenber woy (10.000) tana sanba. Woo ra boro foo kul ga handu foo tee Liban ka willi ka kaa ka handu hinka tee nga hugoo do. Adoniram ti waazibi goykey jineboraa.²⁹ Sulaymaana goo nda aru zenber woyye (70.000) kan ga jeraw zaa nda aru zenber woyyaaha (80.000) kan ga tondi hoy tondey ra.³⁰ Lakkalkawyan mo goo no kan ti boro zenber hinza nda zangu hinza (3.300) kan ga jamaa lakkal kan ga goyoo tee.³¹ Kokoyoo yaamar kan i ma tondi babbeeriyen kaa, tondi hennayan, ngi no ma tee Irkoy *hugoo* asaasoo.³² Sulaymaana cinakey, nda Hiram cinakey, nda Gebal borey na bundey nda tondey soolu ka hugoo cin.

Irkoy hugoo cinayanoo

(Taarikey 2to 3.1-14)

6 Izirayel borey fattaroo Misira banda ga, jiiri zangu taaci nda woyyaahantoo (480to) handu hinkantoo kan ti Zib handoo ra Sulaymaana na Abadantaa *hugoo* cinayanoo sintin. Woo ti nga jiiri taacantoo a ga Izirayel laama.

² Hugoo kan kokoyoo Sulaymaana n'a cin Abadantaa se, nga kuuyanoo ti kabedaaru woydu (60), nga hayyanoo ti kabedaaru waranka (20), nga kayyanoo ti kabedaaru waranza (30).³ Šiifaa kan goo hugu beeroo jine goo nda kabedaaru waranka (20) kuuyan kan ga

sawa nda hugoo hayyanoo, nga hayyanoo ti kabedaaru woy (10).⁴ A na funeetaryan kan ra guurusuti goo kaa hugoo se.⁵ Hugoo beeroo kan ti hugu nda nga kuneheroo, a na hugu-izeyan cin nga tarayhere cetaa ga k'a kul kuubi k'a bere.⁶ Hugu-izey kan cinandi taray cetaa ga gandahere waney hayyanoo ti kabedaaru guu, sooraa kan goo a bon ti kabedaaru iddu, sooro hinkantoo ti kabedaaru iyee. A tonton Irkoy hugoo taray here cetewey tafayroo ga, cetaa tafayroo ga bisa cere, cetaa mma koy de nga tafayroo ga kacca. Woo ra bundey kan ga hugoo kan goo jere ga dii si naaga Irkoy hugoo cetaa ga.⁷ Waatoo kan i ga Irkoy hugoo cin, tondiyen kan soolandi ka hun tondi guusoo ra nda i n'a cin, woo se cinaroo waati boro si maa ndarka, wala daaši, wala guuru jinay kul jinde.⁸ Sooraa mijoo sii kala kabe henna here hugoo se. Sooro žigimee golbante nda boro ga žigi ka koy soorohugoo bon ka hun no din ka koy soorohugoo hinkantoo ra.⁹ Kan hugoo cinandi ka ben, Sulaymaana n'a daabandi nda garbunduyan nda *sedere* bunduyan.¹⁰ A na huguyan cin hugoo kuubi-ka-beraa kul ra, ngi kayyanoo ti kabedaaru guu, sedere bunduyan no ma ngi nda hugoo dii cere ga.

¹¹ Abadantaa na šenni har Sulaymaana se ka nee:
¹² «Hugoo woo kan n'goo m'a cin ya ne, nda ni dira ka sawa nda ay hantumey, ka agay ašariyawey dii, nda n'n'ay yaamarey kul dii, ni hanga ey, šennoo kan ay n'a har ni baaba Dawda se, ay g'a tabatandi ma ne.¹³ Ay ga goro Izirayel borey game, ay s'ay jamaa Izirayel nan.»

Irkoy hugoo gundoo caararoo

¹⁴ Waatoo kan Sulaymaana na Irkoy *hugoo* cin ka ben,¹⁵ a na hugoo gundoo cetewey daabu nda *sedere* bunduyan, k'a dii za ganda hala beene garbundey, a na hugoo gandaheroo daabu nda sipres bundu.¹⁶ A na kuneheroo hugoo din kan goo nda kabedaaru waranka (20) cetewey daabu nda sedere bunduyan k'a za ganda hala beene. A na hugoo din hanse k'a tee nongu henanantey ihenanantaa.¹⁷ Hugoo kan ra boro ga huru jina ma koy kunehere hugoo ra kuuyanoo ti kabedaaru woytaaci (40).¹⁸ Sedere bundey kan i n'i dan Irkoy hugoo gundoo ra, i na bunduyan fasal k'i tee labtanda, nda kutukuryayan. Hugoo gundoo kul ka tee sedere bundu, boro si dii tondi kul.¹⁹ A na Irkoy hugoo kunehere hugoo soolu ka Abadantaa *amaanaa* sundukoo dan a ra.²⁰ Hugoo kunehere hugoo kuuyanoo ti kabedaaru waranka (20), nga hayyanoo ti kabedaaru waranka (20), nga kayyanoo ti kabedaaru waranka (20), a n'a kul daabu nda wura alhakiika, a na sargari tonadogoo kan teendi nda sedere bundu mo daabu nda wura.²¹ Sulaymaana na hugoo gundoo daabu nda wura alhakiika. Kunehere hugoo kan a n'a daabu nda wura, a na wura šešeriyen dan jineheroo ra.²² Takaa woo nda a na wura ka hugoo gundoo kul daabu hala a ben. Sargari tonadogoo mo kul kan goo kunehere hugoo jere, a na nga mo kul daabu nda wura.

²³ Almalayka hinka kaŋ se i ga nee ŋerib kaŋ a n'i tee nda *zaytu* bundu, ngi kayyanoo ti kabedaaru woy (10), a n'i daŋ kunehere hugoo ra. ²⁴ ŋerib faa fata jinaa goo nda kabedaaru guu, fata hinkantoo goo nda kabedaaru guu, woo ti ka hun fata foo boŋoo ga ka koy fata faa boŋoo ti kabedaaru woy (10). ²⁵ ŋerib hinkantoo mo fatawey ti kabedaaru woy (10). ŋerib hinkaa diidaa nda ngi assuuraa kul ti affoo. ²⁶ ŋerib jinaa kayyanoo ti kabedaaru woy (10), ihinkantoo mo takaa din da. ²⁷ A na ŋeribey daŋ k'i kayandi kunehere hugoo gamoo ra. ŋeribey fatawey ga feera, ijinaa fata foo ga tuku cetaa ga, ihinkantoo fata foo ga tuku cete faa ga. Ngi fata hinkaa kaŋ cindi ga tuku cere ga hugoo gamoo ra. ²⁸ A na wura ka ŋeribey daabu.

²⁹ Hugoo cetewey kul bande, hugu jinaa nda kuneheroo gundey, a na ŋeribyaŋ caaray i ga, nda teenaynaayan, nda kutukuryayan. ³⁰ A na hugoo gandaheroo daabu nda wura, hugu jinaa nda kuneheroo.

³¹ Kunehere hugoo miŋoo, a na ganbu kaŋ teendi nda *zaytu* bundu daŋ a ga, ganboo beene bundey nda nga carawey bundey ga too cetaa zamna guu, affoo. ³² Ganboo caraw hinkaa lefewey teendi nda *zaytu* bundu. A na ŋeribyaŋ caara i ga, nda teenaynaayan, nda kutukuryayan, a n'i daabu nda wura. A na wura daŋ ŋeribey nda teenaynaayan mo ga. ³³ Takaa follokaa no a n'a tee Irkoy hugoo gundoo miŋoo se, a na ganbu kaŋ teendi nda *zaytu* bundu daŋ a ga, ganboo beene bundey nda nga carawey bundey ga too cetaa zamna taacaa, affoo. ³⁴ Ganbu kaŋ caraw hinkaa lefewey teendi sipres bundu ra, caraw jinaa lefaa teendi nda bundu tafay hinka kaŋ ga feera ka daaba, ihinkantoo lefaa bundu tafay hinka kaŋ ga feera ka daaba goo a ga. ³⁵ A na ŋeribyaŋ, nda teenaynaayan, nda kutukuryayan caara ganbey ga. Nongey kaŋ a n'i caara, a na wura k'i daabu.

³⁶ Woo banda ga, a na hugoo batumaa kaŋ goo batuma beeroo gundoo ra cin nda tondi beeri sorro hinza, nda sedere bundu sorro foo.

³⁷ Sulaymaana laamaa jiiri taacantoo, Zib handoo ra, Abadantaa hugoo asaasoo cina ka ben. ³⁸ Jiiri woy cindi faantoo (11to), Bul handoo kaŋ ti handu yaahantoo, hugoo nongey kul ben ka sawa nda woo kaŋ a ga hima ka tiya. Jiiri iyye ra Sulaymaana na hugoo cin ka ben.

Sulaymaana na kokoy hugoo cin

7 Sulaymaana na nga hugoo cin. Jiiri woy cindi hinza (13) no a n'a tee nga cinayanoo ra hala a kul ga ben. ² Hugoo kaŋ maanoo ti «Libaŋ hawsa guzubaa», nga no a jin k'a cin. Nga kuuyanoo ti kabedaaru zangu (100), nga hayyanoo ti kabedaaru woyguu (50), nga kayyanoo ti kabedaaru waranza (30). A na daabandoo gorandi *sedere* bundu sorro taaci ga kanyaŋ ti ganjiyaŋ, sedere garbunduyaŋ goo ganjey ga. ³ I na sedere bundu woy cindi guu (15) daŋ hala sorro hinza sedere garbundey boŋ ka hugoo daabu, i kul cere ra ti woytaaci cindi guu (45). I kul si goro kala ganjey ga.

⁴ Funeetar sorro hinza bara a ra. I kul ga cere tenje.

⁵ Hurudogey nda ngi kaadarey kul kuuyaney nda hayyaney ga sawa. Funeetarawey kul miŋey ga cere guna nongu hinza ra.

⁶ Woo banda ga, Sulaymaana na galliyaa cin kaŋ ganjey g'a dii, nga kuuyanoo ti kabedaaru woyguu (50), nga hayyanoo ti kabedaaru waranza (30), galliya goo hugoo jinoo ra kaŋ ga kay ganjiyaŋ ga, tende goo miŋoo ra.

⁷ A yee ka ŋiifaa cin kaŋ ra kokoyoo gorohayaa goo, no din ra a ga ciiti dunbu, i ga nee a se ciitihugoo, a n'a daabu nda sedere bundu za ganda hala beene.

⁸ Nga hugoo kaŋ ra a ga goro cinandi nda taka follokaa batuma tana ra ŋiifaa din dumaa ga.

Firawuuna ize woyoo kaŋ Sulaymaana hiiji a, hugoo kaŋ a n'a cin a se, nga nda hugoo woo kul ti cine foo.

⁹ Hucey wey kul cinandi tondi beeri hennayaŋ kanyaŋ ga sawa, i hoyandi nda cendi jinehere nda bandahere, k'a dii za asaasoo hala beene, za taray hala batumaa ra. ¹⁰ Asaasoo mo mana teendi kala nda tondi henna beeriyaŋ, tondiyaŋ no kaŋ affooyaŋ goo nda kabedaaru woy (10), affooyaŋ mo goo nda kabedaaru yaaha. ¹¹ A na tondi hennayaŋ kaŋ hoyandi, ngi nda sedere bunduyaŋ daŋ asaasoo boŋ. ¹² Batuma beeroo kuubi-ka-beraa kul bande, cete kaŋ teendi nda tondi hoyanteyaŋ sorro hinza goo, nda sedere garbundu sorro foo, Abadantaa *hugoo* batuma gundoo nda nga hugoo ŋiifaa kul ti takaa foo.

Sulaymaana na goyyaŋ talfi Hiram ga

(Taarikey 2to 2.12-13)

¹³ Woo banda ga, kokoyoo Sulaymaana donto i ma koy Tir ka kate boro foo kaŋ maanoo ti Hiram. ¹⁴ Hiram man'ti kala woy foo kaŋ ti Neftali alkabiilaa boro kaŋ kurpoo buu iz'aroo, baaboo ti Tir boro, alhan goykaw no. A goo nda lakkal, nda bayray, nda fahamay ka goy dumi kul tee alhan ra. A kaa kokoyoo Sulaymaana do ka nga goyey kul tee.

Irkoy hugoo alhan ganjey

(Taarikey 2to 2.15-17)

¹⁵ Hiram na alhan ganji hinkaa hanse, ihinkaa, affoo kul goo nda kabedaaru woy cindi yaaha (18) kayyan, karfu kaŋ goo nda kabedaaru woy cindi hinka (12) ga hin ka ganji hinkaa affoo kul kuubi-ka-beraa neeŋi. ¹⁶ A na ganjey daabirji hinka tee nda alhan mennante, i ga fura ganjey boŋ, ijinaa goo nda kabedaaru guu kayyan, ihinkantoo goo nda kabedaaru guu kayyan.

¹⁷ Guuru fun-funante nda ŋeŋeri guli-gulanteyaŋ taalam goo ganjey daabirjey ga kaŋ goo ganjey boŋ, a na iyye tee ijinaa se, a na iyye tee ihinkantoo se. ¹⁸ A na grenad-izey tee sorro hinka k'i ka guuru fun-funantey ijinaa kuubi k'a bere, ka daabirjey kaŋ goo ganjey boŋ daabu, taka follokaa no a n'a tee ihinkantoo se.

¹⁹ Daabirjey kaŋ ga fura ganjey boŋ galliyaa ra, ga hima nda kutukuryayan, ngi affoo kul goo nda kabedaaru taaci. ²⁰ Daabirjey kaŋ goo ganji hinkaa boŋ beene grenad-ize zangu hinka (200) ga affoo kul kuubi

† *Žeremi* 52.21.

k'a bere guurey se banda. ²¹ A na ganjey tee Irkoy *hugoo* galliyaa jere, ganjoo kaŋ a n'a kayandi kabe henna here, a na maanoo daŋ Yakin (maanaa «Irkoy ga tabati»), ganjoo kaŋ a n'a kayandi kabe waawa here, a n'a maanoo daŋ Bowazu (maanaa «Irkoy goo nda gaabi»). ²² Waatoo kaŋ ganjey boŋey kutukuryayan hu-ru i ga, ganjey goyoo ben.

Alhan hanfi beeroo

(Taarikey 2to 4.2-5)

²³ Woo banda ga, Hiram na alhan mennante doori mul ra ka hanfi beeri tee, maanoo ti «teekoo». Boŋ faa ka koy affaa ga ti kabedaaru woy (10), nga kunturoo kul mma gunguti, nga kayyanoo ti kabedaaru guu, nga kuubi-ka-beraa ti kabedaaru waranza (30). ²⁴ Hanfoo din boŋoo cire nda nga kuubi-ka-beraa kul bande labtandayan goo kaŋ g'a taalam, kabedaaru foo kul ize woy (10) goo a ga. Labtanda sorro hinka no kaŋ mennandi nda alhan hanfi follokaa. ²⁵ Hanfoo gorandi alhan haw woy cindi hinka (12) boŋ: ihinza ga hawsa here tenje, ihinza ga waynakanay here tenje, ihinza ga gurma here tenje, ihinza ga waynahunay here tenje, hanfoo goo i boŋ, ngi kul dumawey ga koy kunehere. ²⁶ Hanfoo meefendoo wargayanoo ti kabetaami foo. Mijoo teendi ma nee hari haŋ poti, ma nee kutukurya. Liitar zenber woytaaci cindi taaci (44.000) no a ga zaa.

Alhan torkawey

²⁷ Woo banda ga, Hiram na alhan torka woyaa (10) hanse. Torka foo kul kuuyanoo ti kabedaaru taaci, kabedaaru taaci hayyan, kabedaaru hinza kayyan. ²⁸ Takaa ne kaŋ nda torkawey teendi: alhan tafayyan nda kunturoo teendi, alhan tafayyan mo goo bunduyan game. ²⁹ Ganjihaylayan, nda hawayan, nda almalaykayan kaŋ se i ga nee ŋerib biyey goo alhan tafawey ga kaŋ goo bundey game. Ganjihaylawey nda hawey beene nda i cire taalam alhan ŋeŋeriyayan goo. ³⁰ Alhan cee taaci goo torka foo kul se, alhan guuruyan g'i dii. Haya gaabanteyan bara cee taacaa se, i ga koy too kanje taacaa cire, ŋeŋeriyayan kaŋ ga taalam g'i kul tenje. ³¹ Torka foo kul beeneheroo ra, fun goo carawey game kaŋ bisa ey nda kabedaaru foo. Beeneheroo mijoo ga gunguti, nga ti hanfoo jisidogoo, nga hayyanoo ti kabedaaru foo nda jere. Hayayan biyey kaŋ ŋeerandi goo mijoo ga. Torkaa alhan tafawey caraw taacaa kul ga sawa, i si gunguti. ³² Torkaa cee taacaa goo torkaa alhan tafawey cire. Guurey kaŋ ga cewey dii si denji kala torkaa gandaheroo ga. Torkaa cee foo kul kayyanoo man'ti kala kabedaaru foo nda jere. ³³ Cewey teendi sanda bari torkawey cewey takaa. Ngi cewey daŋdogey, nda ŋantey, nda humekarfey, nda humey, i kul mana teendi kala alhan mennante ra. ³⁴ Haya gaabante taaci goo torkaa kanje taacaa ga, ngi nda torkaa kunturoo kul ka karandi cere ra. ³⁵ Torka kunturoo foo kul mijoo kaŋ goo beene, meefendu kokoyfuula alhaali goo a ga kaŋ kayyanoo ti kabedaaru jere kaŋ ga torkaa mijoo kuubi k'a bere. Beeneheroo din ga kabeyan goo kaŋ ngi nda alhan tafawey

kul teendi guuru follokaa ra. ³⁶ A na ŋeribyan, nda ganjihaylayan, nda teenaynaayan ŋeeri torkawey guuru tafawey ga, nda nongu kooney kul ga, a na ŋeŋeriyayan kaŋ ga taalam ŋeeri k'i kuubi ka bere. ³⁷ Takaa follokaa nda a na torka woyaa (10) kul tee: guuru no a n'a mennandi ka affoo kul kunturoo tee. I kul kuuyanoo, nda ngi hayyanoo, nda ngi takaa kul ti affoo.

³⁸ Woo banda ga, Hiram na alhan hanfi woy (10) tee. Hanfi foo kul ga liitar zangu yagga (900) cine zaa, ngi affoo kul man'ti kala kabedaaru taaci. Hanfi foo kul furandi torka woyaa (10) affoo boŋ. ³⁹ A na torka guu daŋ Irkoy *hugoo* se kabe henna here, a na torka guu daŋ Irkoy *hugoo* se kabe waawa here. A na hanfi beeroo kaŋ se i ga nee «teekoo» daŋ Irkoy *hugoo* se kabe henna ga ka koy waynahunay nda gurma here.

Irkoy hugoo jinawey kaŋ teendi nda guuru kaburoo

(Taarikey 2to 4.7-5.1)

⁴⁰ Hiram na barmawey, nda doosinawey, nda taasawey tee. A na goyey kul benandi kaŋ a n'i tee kokoyoo Sulaymaana se Abadantaa *hugoo* ra kaŋ ti: ⁴¹ ganji hinka, nda ganji daabirji hinka kaŋ goo ganji hinkaa boŋ, nda guuru fun-funante hinkaa kaŋ ga ganji daabirji hinkaa kaŋ goo ganji hinkaa boŋ daabu, ⁴² nda grenad-ize zangu taaci (400) guuru fun-funante hinkaa se, grenad-ize sorro hinka guuru fun-funante foo kul se, ka ganji daabirji hinkaa kaŋ goo ganji hinkaa boŋ daabu, ⁴³ nda torka woyaa (10), nda hanfi woyaa (10) kaŋ goo torkawey boŋ, ⁴⁴ nda hanfi beeroo kaŋ se i ga nee «teekoo», nda haw woy cindi hinkaa (12) kaŋ goo «teekoo» cire, ⁴⁵ barmawey, nda doosinawey, nda taasawey. Jinawey wey kul kaŋ Hiram n'i tee kokoyoo Sulaymaana se Abadantaa *hugoo* se mana teendi nda kala alhan yutta. ⁴⁶ ŋurden isaa gooroo ra kokoyoo n'i mennandi, laboo tafayyanoo ga, Sukot koyraa nda Sar-tanŋ koyraa game. ⁴⁷ Sulaymaana na jinawey kul daŋ Irkoy *hugoo* ra, ngi booboyanoo se boro si ceci ka alhanoo tinjaa hinnaa bay.

⁴⁸ Sulaymaana na Abadantaa *hugoo* jinawey kul tee: sargari tonadogoo kaŋ teendi nda wura, taabaloo kaŋ teendi nda wura kaŋ ga i ga takulawey kaŋ jisandi Irkoy se daŋ, ⁴⁹ nda fitilla gorodogey kaŋ teendi nda wura alhakiika, igguu goo kabe henna here, igguu goo kabe waawa here kunehere *hugoo* mijoo tenje, nda kutukurya biyey, nda fitillawey, nda kanbey kaŋ ga fitilla zaara boosoo dunbu, i kul ti wura. ⁵⁰ Taasa beerey, nda huryawey, nda taasawey, nda potey, nda boosukaa-jinawey, i kul teendi nda wura alhakiika. *Hugoo* kunehere, nongu henanantey ihenanantaa ganbey nda Irkoy *hugoo* mijoo guuru-izey kaŋ ga ganboo lefewey dii carawey ga mana teendi nda kala wura.

⁵¹ Takaa woo nda goyey kul kaŋ kokoyoo Sulaymaana n'i tee Abadantaa *hugoo* ra ben. Sulaymaana kate jinay henanantey kaŋ nga baaba Dawda n'i daŋ jere ga Abadantaa se kaŋ ti nzorfu kaaray, nda wura, nda jinawey. A n'i jisi Abadantaa *hugoo* alman jisidogey ra.

Sulaymaana na amaanaa sundukoo jisi Irkoy hugoo ra (Taarikey 2to 5.2—6.2)

8 Waatoo woo, kokoyoo Sulaymaana na Izirayel boro beerey marga nga do Žerizalem, nda alkabi-ilawey boŋkoyney, nda Izirayel borey hugu boŋey i ma kaa ka Abadantaa *amaanaa* sundukoo zaa ka hun Dawda koyraa ra kaŋ ti *Siyon*.² Izirayel arey kul kaa ka marga kokoyoo Sulaymaana do, handoo kaŋ se i ga nee Etanim ra, jingaroo[†] se, nga ti handu iyyantoo.³ Izirayel boro beerey kul kaa, *sargari juwalkey* na sundukoo zaa.⁴ I na Abadantaa sundukoo zaa ka koy, nda cere kubayyan hukukumoo, nda jinay henanantey kul kaŋ goo hukukumoo ra. Sargari juwalkey nda *Lewi borey* k'i zaa ka koy.⁵ Kokoyoo Sulaymaana nda Izirayel jamaa kul kaŋ goo a jere, i kul goo sundukoo jine, i ga alman buuna nda ibeeri kaa sargari, ngi booboyanoo se boro si hin k'i kabu ka ngi hinnaa bay.⁶ Sargari juwalkey koy nda Abadantaa amaanaa sundukoo k'a jisi nga dogoo ra, Irkoy *hugoo* kunehere hugoo ra, nongu henanantey ihenanantaa ra, almalaykey kaŋ se i ga nee ŋeribey fatawey cire,⁷ zama ŋeribey nka ngi fatawey daaru sundukoo jisidogoo boŋ. Ngi fatawey ga sundukoo nda bundey kaŋ g'a zaa kul daabu.⁸ Bundey ga kuu, taka kaŋ ra ba nda boro goo nongu henanantaa ra, kunehere hugoo mijoo ga boro ga dii ey, amma boro si hin ka bara taray ka dii a. I cindi no din hala hō.⁹ Haya kul sii sundukoo ra nda man'ti ton-di walha hinkaa hinne kaŋ Musa n'i jisi a ra Horeb ton-di hondoo jere waatoo kaŋ Abadantaa na amaana daŋ nga nda Izirayel borey game, waatoo kaŋ i fatta Misira gandaa ra.¹⁰ Waatoo kaŋ sargari juwalkey ga fatta nongu henanantaa ra, duulaa na Abadantaa hugoo too met.¹¹ Sargari juwalkey mana hin ka sargari kaa koyne duulaa sabbu se, zama Abadantaa daržaa na nga hugoo too.¹² Waatoo din Sulaymaana nee: «Abadantaa, n'nee kaŋ n'ga goro duula bibi tik ra.¹³ Ay na hugu henna alhakiika cin ma ne kaŋ ga tee ni gorodogoo, n'ga goro a ra hala abada.»

Sulaymaana ŋenney Irkoy hugoo ga (Taarikey 2to 6.3–11)

¹⁴ Kokoyoo bere Izirayel jamaa here ka gaara i kul se. Izirayel jamaa kul goo ma kay.¹⁵ A nee: «Ay ga albarka daŋ Abadantaa, Izirayel Koyoo se kaŋ ŋelan nda nga mijoo ay baaba Dawda se, kaboo na hayaa tee kaŋ a n'a har ka nee: ¹⁶ «Za hanoo kaŋ ay n'ay jamaa Izirayel fattandi Misira, ay mana koyra suuba Izirayel alkabiila kul koyra ra hala *hugu* ma cinandi hala ay maŋoo ma bara a ga, amma ay na Dawda suuba hala a ma tee ay jamaa Izirayel se jinehun.»¹⁷ A goo ay baaba Dawda binoo ra nga ma hugoo cin Abadantaa, Izirayel Koyoo maŋoo ga.¹⁸ Amma Abadantaa nee ay baaba Dawda se: «Zama a goo ni binoo ra ma hugu cin ay maŋoo

ga, haya henna no kaŋ goo ni binoo ra.¹⁹ Amma hayaa kaŋ no ti, man'ti ni no ma hugoo cin. Ni iz'aroo, woo kaŋ hun ni hamoo ra, nga no ma hugu cin ay maŋoo ga.»²⁰ Sulaymaana yee koyne ka nee: «Abadantaa na ŋennoo tee kaŋ a n'a har. Ay huru ay baaba Dawda dogoo ra ka goro kokoytaraa ra Izirayel jamaa boŋ sanda takaa kaŋ nda Abadantaa n'a har, ay na hugoo cin Abadantaa, Izirayel Koyoo maŋoo ga.²¹ Waatoo kaŋ Abadantaa g'ir baabey fattandi Misira, *amaanaa* kaŋ a n'a daŋ nga nda ir baabey game, sundukoo kaŋ ra amaanaa tiiraa goo, ay na sundukoo din jisidogoo tee hugoo ra.»

Sulaymaana Irkoy ŋaarayroo (Taarikey 2to 6.12–40)

²² Sulaymaana kay Abadantaa sargari tonadogoo jine ka Izirayel jamaa kul tenje. A na nga kabey jer beene²³ ka nee: «Ya Abadantaa, Izirayel Koyoo, koy kul sii no sanda ni cine beenaa ra beene wala laboo ga ganda. Ni tamey kaŋ ga ni fondaa gana nda ngi binoo kul, n'ga *amaanaa* too kaŋ goo ni nda ey game ka borohen-nataray tee i se.²⁴ Woo ra, woo kaŋ n'n'a har ni tamoo ay baaba Dawda se, woo kaŋ ni hunday mijoo n'a har, ni hunday kaboo n'a tee hō.²⁵ Sohō Abadantaa, Izirayel Koyoo, hayaa tee kaŋ n'n'a har ni tamoo, ay baaba Dawda se ka nee: «N'si jaŋ ni hayroo ra boro kaŋ ga goro Izirayel kokoy gorodogoo ra ay jine, nda de ni iz'arey na lakkal daŋ ngi fondaa kaŋ i g'a gana se, ka dira ay jine sanda takaa kaŋ nda ni dira ay jine.»^{††26} Sohō Izirayel Koyoo, ay g'a wiri ni ga, ŋennoo kaŋ n'n'a har ni tamoo, ay baaba Dawda se ma tabati.²⁷ Amma nda cimi, Irkoy ga kaa ka goro laboo ga wala? Beenaway nda ngi beeriyanoo kul si hin ka ni zaa, soko *hugoo* woo kaŋ ay n'a cin.²⁸ Woo kul, Abadantaa, ay Koyoo, haŋajer ni tamoo ŋaarayroo se ka maa suurandiyanoo kaŋ agay, ni tamoo g'a wiri ni ga hō.²⁹ Yala ni moyey ma bara hugoo woo ga cijin nda zaari k'a hawgay, nongoo ga kaŋ n'nee: «Ay maŋoo goo nongoo woo ga.» Haŋajer ni tamoo ŋaarayroo se kaŋ a g'a tee ne ra.³⁰ Haŋajer ni tamoo suurandiyanoo se nda ni jamaa Izirayel suurandiyanoo se waati kaŋ i bere nongoo woo here ka ni ŋaaray. Haŋajer ir se beenaa ra kaŋ ti ni gorodogoo, haŋajer ir se, ma yaafa ir se.

³¹ Boro kaŋ duu nga cinaa ga zunubu, de i nee kaŋ boraa ma žee, nda a kaa ni sargari tonadogoo jere žeevanoo se hugoo woo ra,³² ma haŋajer i se beenaa ra ka misoo woo guna, ma goy ka ni tamey ciiti ka toonekaa zukandi ka nga goy futaa kaŋandi a boŋ, ka ŋerrantaa henanandi ka sawa nda nga ŋerreyanoo.³³ Waati kaŋ iberiyaŋ na Izirayel ni jamaa kar, zama Izirayel na zunubu tee ni ga, nda i yee kate ni ga ka ni maŋoo beerandi, ka ni ŋaaray ka ni suurandi hugoo woo ra,³⁴ ma haŋajer i se beenaa ra, ma ni jamaa Izirayel zunuboo yaafa. M'i willi kate gandaa ra kaŋ n'n'a noo ngi baabey se.

† *Jingaroo woo man'ti kala Tendewey jingaroo, Sargarey 23.33–43.*

†† *Zamnaa 2.4.*

³⁵ Nda beenaa daaba, de ncirni si kanj, zama i na zunubu tee ma ne, nda i bere nongoo woo here ka ni njaarar, ka ni maapoo beerandi, ka ngi zunuboo nanj ka kaa ni ga, zama n'n'i kaynandi, ³⁶ ma hanjajer i se beenaa ra, ma ni tamey nda ni jamaa kanj ti Izirayel zunuboo yaafa. N'ga fondo hennaa cebe i se kanj i ga hima k'a gana, ni gandaa kanj n'n'a noo ni jamaa se sanda tubu noo ncirni.

³⁷ Nda heray kaa gandaa ra, wala wirci laala kanj ga bere, wala kogay, wala ka dumari-izey funbandi, wala ndoo, wala nooni, wala nda iberiyanj kaa ka ni jamaa wanga k'a danj game k'a dii nga gandaa koyrawey ra, nda dori dumi kul kanj no, wala wirci dumi kul kanj no, ³⁸ nda ni jamaa Izirayel boro foo kul binoo hanse ka maray, nda a na ni njaarar ka ni suurandi, nda a na nga kabey jer hugoo woo here ka ni njaarar, ³⁹ ma hanjajer a se beenaa ra kanj ti ni gorodogoo. Ma yaafa, ma boro foo kul bana ka sawa nda nga teegoyoo, zama n'ga bine bay, zama ni hinne no ma adamize kul binoo bay. ⁴⁰ Nda woo teendi i ga hunbur ni jirbey kul kanj i g'i tee gandaa ra kanj n'n'a noo ir baabey se.

⁴¹ Taka follokaa no yawoo se kanj man'ti Izirayel boro kanj ti ni jamaa, nda a kaa ka hun nongu mooro ra ni maapoo sabbu se, ⁴² zama i ga kaa ka maa ni maa beeroo, nda ni kabe gaabantaa, nda ni hinoo. Nda a bere hugoo woo here ka ni njaarar, ⁴³ ma hanjajer a se beenaa ra kanj ti ni gorodogoo. Haya kul kanj nda a na ni njaarar, m'a tee a se hala laboo kul jamawey ma ni maapoo bay, ka hunbur ni sanda takaa kanj nda ni jamaa Izirayel ga hunbur ni, i ma bay mo kanj hugoo woo kanj ay n'a cin, ni maapoo no ma ciyandi a ga.

⁴⁴ Waati kanj ni jamaa fatta ka koy nga iberoo wongu, a ma tee nongu kul kanj ra n'n'i sanba, nda i bere koyraa here kanj n'n'a suuba, ka bere hugoo woo here kanj ay n'a cin ni maapoo ga, nda i na ni, Abadantaa njaarar, ⁴⁵ beenaa ra, hanjajer ngi njaarar nda ngi suurandiyaney se ka ngi almuraadoo hanse.

⁴⁶ Nda i na zunubu tee ma ne, zama boro sii no kanj si zunubu tee, nda ni futu i ga k'i danj ngi iberey kabey ra kanj hin ey koy nda ey ngi gandaa ra k'i danj tamtaray, a ma tee ganda mooro wala imaana, ⁴⁷ i diyandi ka koy nda ey gandaa kanj no ra, nda no din ra i na lakkal bar-may, nda i *tuubi* ka ni suurandi borey kanj n'i danj tamtaray gandaa ra, ka nee: «Ir na zunubu tee, ir na laybu tee, ir na goy futu tee», ⁴⁸ gandaa kanj ra i goo kanj ra ngi iberey koy nda ey, nda i tuubi ka kaa ni ga nda ngi binoo kul, nda ngi hundoo kul, ka bere gandaa woo here, gandaa kanj n'n'a noo ngi baabey se, de mo i bere koyraa woo here, koyraa woo kanj n'n'a suuba, ka bere hugoo woo here kanj ay n'a cin ma ne, ka ni njaarar, ⁴⁹ beenaa ra kanj ti ni gorodogoo, hanjajer ngi njaarar nda ngi suurandiyaney se ka ngi almu-raadoo hanse. ⁵⁰ Yaafa ni jamaa se kanj na zunubu tee ma ne, goy futu kul kanj i n'a tee, m'a kul yaafa i se, ma nanj borey kanj n'i tee tam ma hinna i se, ⁵¹ zama ni jamaa no, ni tuboo no kanj n'n'i fattandi Misira kanj tee war se ma nee guusu kanj ra guuru ga mennandi.

⁵² Suuri ka lakkal danj ni tamoo suurandiyanoo se nda ni jamaa Izirayel suurandiyanoo se, waati kul kanj i na ni maapoo cee, ma hanjajer ir se, ⁵³ zama ni ti ir Koyoo, Abadantaa, ni no k'ir suuba k'ir kaa adunja jama cindey kul ra k'ir tee ni wane, takaa kanj nda n'n'a har nda ni tamoo Musa waatoo kanj n'n'ir baabey fattandi Misira.»

Sulaymaana gaara jamaa se

⁵⁴ Waatoo kanj Sulaymaana na njaarar nda suurandiyanoo woo kul tee Abadantaa se ka ben, a tun ka hun Abadantaa sargari tonadogoo jine kanj ra a cindi ka sonbu ka kabey jer beene ka Irkoy njaarar. ⁵⁵ Woo banda ga, a tun ka kay, a na jinde jer ka gaara Izirayel jamaa kul se ka nee: ⁵⁶ «Albarka Abadantaa kanj na nga jamaa Izirayel noo hunanzamay sanda takaa kanj nda a n'a har. Šenni henney kul kanj a n'i har nda nga tamoo Musa, haya kul mana cindi i ra kanj mana tee. ⁵⁷ Yala Abadantaa, ir Koyoo ma cindi ir bande sanda takaa kanj nda a cindi ir baabey bande, a mas'ir nanj, a mas'ir fur. ⁵⁸ A m'ir biney ka koy nga here hala ir ma nga fondawey kul gana, ir ma nga yaamarey, nda nga hantumey, nda nga ašariyawey dii kanj nda a n'ir baabey yaamar. ⁵⁹ Šenney wey kul kanj ay n'i har Abadantaa jine kanj ti suurandiyaney, i ma cindi Abadantaa, ir Koyoo jine cijin nda zaari, a ma nga tamoo nda nga jamaa Izirayel faaba, haya kul kanj ga i ga too, waati kul a m'a hanse i se. ⁶⁰ Nda woo teendi, dumey kul kanj goo laboo ga, ga bay kanj Abadantaa ti Irkoy, nga dumaa ga koy tana sii no. ⁶¹ Woo se, war ma hawa Abadantaa, ir Koyoo ga nda war biney kul, ka hanga nga hantumey, ka nga yaamarey dii, sanda takaa kanj war goo m'a tee hõ.»

Sargarey kanj kaandi Abadantaa se

(Taarikey 2to 7.4-10)

⁶² Kokoyoo Sulaymaana nda Izirayel kul na sargari kaa Abadantaa se. ⁶³ *Alaafiya teendi sargarey* kanj Sulaymaana n'i kaa Abadantaa se man'ti kala haw kobsi zenber waranka cindi hinka (22.000), feejeje nda hanciney cere ra mana tee kala alman boŋ zenber zangu nda zenber waranka (120.000). Takaa woo no kokoyoo nda Izirayel borey kul n'a tee ka Abadantaa *hugoo* danj jere ga Abadantaa se ka sintin ka goy a ra. ⁶⁴ Han follokaa din da, Abadantaa hugoo batumaa kanj goo a jine, kokoyoo Sulaymaana na gamoo danj jere ga Abadantaa se hala nga ma *sargari kukurantej*, nda *taasu sargarey*, nda alaafiya teendi sargarey maaney ton no din, zama alhan sargari tonadogoo kanj goo Irkoy hugoo jine kacca sargari kukurantej, nda taasu sargarey, nda alaafiya teendi sargarey maaney kul se.

⁶⁵ Sulaymaana nda Izirayel kul na hooray tee waatoo woo. K'a dii za Hamat koyraa minoo ga hala Misira gooroo do, alžama beeri kaa ka margaroo tee Abadantaa, ir Koyoo jine, i na margaroo tee jirbi iyye, nga banda ga, i yee ka jirbi iyye tana tee, woo ti cere ra jirbi woy cindi taaci (14). ⁶⁶ Jirbiyye hinkantoo woo subaa ra, Sulaymaana na jamaa sallama. I gaara kokoyoo se

jina i koy ngi do. Haya henney kul kaŋ Abadantaa n'i tee nga tamoo Dawda se nda nga jamaa Izirayel se, woo se i kul ŋaali ka binekaanay.

Abadantaa yee koyne ka nga boŋ cebe Sulaymaana se
(Taarikey 2to 7.11–22)

9 Sulaymaana na Abadantaa *hugoo* nda kokoyoo hugoo cin, a na haya kul kaŋ a ga baa nga m'a tee, tee ka ben. Waatoo kaŋ a na wey tee, ² Abadantaa na nga boŋ cebe a se cee hinkantoo sanda takaa kaŋ nda a na nga boŋ cebe a se Gabawoŋ. ³ Abadantaa nee a se: «Ay maa ni ŋaarayroo nda suurandiyanoo kaŋ n'n'i har ya ne. Hugoo kaŋ n'n'a cin, ay n'a tee nongu henanante k'ay maanoo daŋ a ga hala abada. Ay moyey ga cindi hugoo woo ga waati kul, ay binoo goo a se waati kul. ⁴ Ni, nda ni dira ay jine sanda takaa kaŋ nda ni baaba Dawda dira ay jine nda bine foo nda ŋerretaray, ka hayaa tee nda takaa hunday kaŋ nda ay na ni yaamar, nda n'n'ay hantumey nda ay aŋariyawey dii, ⁵ ay ga ni kokoytaraa tabatandi Izirayel boŋ hala abada ka sawa nda woo kaŋ ay n'a har ni baaba Dawda ga waatoo kaŋ ay nee: «N'si jaŋ ni hayroo ra boro kaŋ ga goro Izirayel kokoy gorodogoo ra.» ¹⁶ Amma nda war mooru ay ga, war nda war hayrey, nda war mana yadda ka dira nda ay yaamarey nda ay hantumey kaŋ ay n'i daŋ war jine, nda war koy koy tanayaŋ gana ka sujudu i se, ⁷ gandaa woo kaŋ ay n'a noo war se, ay ga war, Izirayel borey kaa a ra, hugoo woo kaŋ ay n'a daŋ jere ga k'a kayandi ay maanoo se, ay si yee ka bag'a koyne, Izirayel ga tee yaasayhaya nda haarayhaya dumey kul game. ⁸ Hugoo woo kayriroo, boro kul kaŋ kaa ka bisa a jere, boraa g'a guna nda kayfi ka nee: «Macin se Abadantaa na takaa woo tee gandaa woo nda hugoo woo se?» ⁹ Borey ga zaabi ka nee: «I nka banda bere Abadantaa se, ngi Koyoo kaŋ na baabey fattandi Misira gandaa ra, i koy hanga koy tanayaŋ ka sujudu i se k'i gana. Woo se Abadantaa kate i ga bonaa woo kul.»

Goy tanayaŋ kaŋ Sulaymaana n'i tee
(Taarikey 2to 8.1–18)

¹⁰ Jiiri waranka (20) no Sulaymaana n'a tee hugu hinkaa cinayanoo ra: Abadantaa *hugoo* nda kokoyoo hugoo. ¹¹ *Sedere* bundoo, nda sipres bundoo, nda wura hinnaa kaŋ Sulaymaana ga bag'ey, Tir kokoyoo kaŋ ti Hiram n'i kul noo a se, Sulaymaana na Hiram noo koyra waranka (20) Galile gandaa ra. ¹² Hiram hun Tir ka kaa ka dii koyrawey kaŋ Sulaymaana n'i noo nga se, koyrawey mana kan a se. ¹³ A nee: «Ag'armaa, koyrawey wey no ni yadda k'i noo ya ne wala?» Hiram na no din maanoo daŋ Kabul gandaa (maanaa «ganda kaŋ man'ti haya»), maanoo woo da bara a ga hala hō. ¹⁴ Ka gar wura ton hinza nda jere no Hiram n'a sanba Sulaymaana se.

¹⁵ Borey kaŋ kokoyoo Sulaymaana n'i daŋ waazibi goy ra, ngi goyey ne: i na Abadantaa *hugoo* cin, i na kokoyoo hunday hugoo cin, ka Milo nongoo †† hanse,

† *Zamnaa* 2.4. †† *Milo nongoo maanaa ti i n'a too nda labu.*

ka Žerizalem cetaa cin, nda Hasor, nda Megido, nda Gezer. ¹⁶ Firawuuna kaŋ ti Misira kokoyoo žigi ka koy kaŋ Gezer koyraa ga k'a dii, nga koyraa borey kaŋyaŋ ti Kanaŋ borey, a n'i wii, a na nuune daŋ koyraa ra k'a tee boosu. Woo banda ga, waatoo kaŋ nga ize woyoo nda Sulaymaana hiiji, a na koyraa noo nga ize woyoo se k'a tee a se gomni. ¹⁷ Sulaymaana na Gezer cin koyne, nda Bet-Horoŋ koyraa kaŋ goo ganda, ¹⁸ nda Balat, nda Tadmor kaŋ goo saajoo ra, Žuda gandaa ra, ¹⁹ nda nga koyrawey kul kaŋ ra a ga ŋaayan jisi, nda koyrawey kaŋ ra nga bari torkawey nda nga baryey goo. Cinari kul kaŋ a ga baa nga m'a tee, a n'i kul tee Žerizalem, nda Libaŋ, nda gandaa kul kaŋ goo nga hinoo cire. ²⁰ Dumiyaŋ goo gandaa ra kaŋyaŋ man'ti Izirayel ize. I man'ti kala Amor borey, nda Heti borey, nda Ferezi borey, nda Hewi borey, nda Žebus borey. ²¹ Dumey wey hayrey nka cindi gandaa ra, wey kaŋ Izirayel mana hin k'i halaci sōy. Wey din no Sulaymaana n'i daŋ waazibi goyyan ra, i cindi woo da ra hala hō. ²² Amma Sulaymaana mana Izirayel ize kul daŋ tamtaray ra. A n'i tee wongu-ize, a na affooyaŋ tee nga goykey, a na affooyaŋ tee nga wongu-izey jineborey, ka affooyaŋ tee nga torkawey jineborey, ka affooyaŋ tee nga baryey jineborey. ²³ Ng'i ti lakkalkey boŋkoyney. Goykaw-izey kaŋ ga waazibi goyey tee Sulaymaana se lakkalkey hinnaa ti zangu guu nda woyguu (550), ngi no ma jamaa goyey hawgay.

²⁴ Waatoo kaŋ Firawuuna ize woyoo kaŋ Sulaymaana hiiji a hun Dawda koyraa ra ka gana ka koy nga hugoo ra kaŋ Sulaymaana n'a cin a se, a na nongoo mo cin kaŋ se i ga nee Milo ‡.

²⁵ Cee hinza jiiroo ra no Sulaymaana ga *sargari kuku-ranteyan* nda *alaafiya teendi sargariyan* kaa sargari tonadogoo ga kaŋ a n'a cin Abadantaa se, a ga dugu mo dullandi sargari tonadogoo ga kaŋ goo Abadantaa jine. Takaa woo nda a na Abadantaa hugoo tee ka ben.

²⁶ Kokoyoo Sulaymaana na harihii beeriyaŋ hanse Esiyoŋ-Geber koyraa ra, Elat koyraa jere, Kakaarey teekoo miŋoo ga, Edom gandaa ra. ²⁷ Hiram na nga tamey sanba i ma koy Sulaymaana tamey gaa ngi harihii goyoo ra, goniyaŋ no harihii zurandiyani ra. ²⁸ I na harihiyey zurandi ka koy Ofir gandaa ra, i willi kate nda wura kaŋ i n'a noo kokoyoo Sulaymaana se, a ga koy too ton woy cindi hinka (12).

Saba kokoy woyoo kaa ka Sulaymaana foo
(Taarikey 2to 9.1–21)

10 Saba gandaa kokoy woyoo maa maanoo kaŋ Sulaymaana duu a Abadantaa albarkaa ra, woo se a kaa Sulaymaana do k'a sii k'a hāa ka dii nga lakkaloo. ² Kokoy woyoo kaa Žerizalem, nga nda jama beeri kaŋ goo a bande, nda yooyaŋ kaŋ ga duguyaŋ, nda wura boobo-boobo, nda tondi hay ŋendayaŋ ga jeeje. A kaa Sulaymaana do ka haya kul kaŋ goo nga binoo ra har a se. ³ Haya kul kaŋ nda a na Sulaymaana hāa, Sulaymaana n'a kul zaabi. Nga hāayaney kul ra, affoo kul sii no kaŋ ŋendi Sulaymaana se kaŋ a mana

‡ *Sorro* 15to.

nga zaaboo noo. ⁴ Saba kokoy woyoo dii Sulaymaana lakkaloo kul, kokoy hugoo kaŋ a n'a cin mo a dii a, ⁵ nda kokoyoo hugoo ŋaayaney, nda nga tamey gorodogey, a dii mo goykey goy takaa kaŋ ga ŋaayan noo borey se, nda ngi bankaarawey, nda nga haŋhayey, a dii mo nga *sargari kukurantey* kaŋ ga kaandi Abadantaa *hugoo* ra. Waatoo kaŋ a dii woo kul, a kayfi, a gaaya. ⁶ Woo ga, a nee kokoyoo se: «Waatoo kaŋ ay goo ay gandaa ra, woo kaŋ ay maar'a ni goyey ga nda ni lakkaloo ga, cimi no. ⁷ Ay mana naanay a, kala agay hunday kaa ka dii a nda ay moyey. Nda cimi, woo kaŋ harandi ya ne ni ga si too ba jeroo. Woo kaŋ ay maar'a, ni lakkaloo nda ni almaanoo bisa pew. ⁸ Ni borey nda ni tamey maakaan, zama i goo ni jere waati kul ka maa ni lakkal šenney. ⁹ Albarka ma bara Abadantaa, ni Koyoo se, kaŋ ni kan a se, a na ni gorandi Izirayel fuulaa ra, zama a ga baa Izirayel hala abada. A na ni tee kokoy hala ma goy nda cimi nda šerretaray.»

¹⁰ Woo banda ga, Saba kokoy woyoo na Sulaymaana beerandi k'a noo wura ton hinza nda jere, nda dugu boobo-boobo, nda tondi hay šendayan. Dugoo hinnaa kaŋ a n'a noo Sulaymaana se boro kul mana kate nga cine koyne.

¹¹ Ka tonton, Hiram harihiyey kaŋ koy Ofir gandaa ra willi kate nda wura, nda santal bundu hay šenda boobo, nda tondi hay šendayan. ¹² Kaŋ i too kate, kokoyoo Sulaymaana na santal bundey daŋ beene Abadantaa hugoo ga nda kokoyoo hugoo ga, a na kurbuyaŋ nda kuntijiyaŋ tee donkey se. Santal bundey wey cine mana yee ka kaa, i mana yee ka diyandi hala hõ zaaroo.

¹³ Haya kul kaŋ Saba kokoy woyoo bag'a a n'a hãa, kokoyoo Sulaymaana n'i kul noo a se, kokoyoo na kabedoonay ka gomniyaŋ tonton a se. Woo banda ga, nga nda nga tamey willi ka koy ngi gandaa ra.

Sulaymaana almankoy nitaraa

(Taarikey 2to 1.14–17; 9.13–28)

¹⁴ Wuraa woo kaŋ Sulaymaana duu a jiiri foo ra man'ti kala wura ton waranka (20). ¹⁵ Hayaa kaŋ a ga duu a maamalakey kone, nda hayey kaŋ a ga duu ey neerekey ga, nda ganda waaney kokoyey, nda hayey kaŋ a g'i dii gandaa gofornerey ga, wey diŋ mana ka-bandi woo ra.

¹⁶ Kokoyoo Sulaymaana na koray beeri zangu hinka (200) tee, affoo kul, a n'a daabu nda wura kilo iddu cine, ¹⁷ nda koray kaccu zangu hinza (300) tee, affoo kul, a n'a daabu nda wura kilo foo nda jere cine. Kokoyoo n'i daŋ hugoo ra kaŋ se i ga nee «Libaŋ hawsa guzubaa».

¹⁸ Kokoyoo na kokoy gorodoo beeri tee nda tarkunday hiŋe, a n'a daabu nda wura alhakiika. ¹⁹ Žigidoo kaŋ ti tintim ize iddu goo kokoy gorodogoo ga, beeneheroo mma gunguti ka koy banda here, kabeyaŋ goo kokoy gorodogoo caraw hinka bande, ganjihayla hinka ga kay kabey jere. ²⁰ Ganjihayla woy cindi hinka (12) goo tintim idduwaa caraw hinkaa bande. Kokoy

gorodogoo diŋ cine mana bay ka teendi kokoytaray kul se.

²¹ Kokoyoo Sulaymaana haŋ potey kul man'ti kala wura. Nga hugoo kaŋ se i ga nee «Libaŋ hawsa guzubaa» ŋaa jinawey kul mana teendi kala wura alhakiika ra. Haya kul sii i ra kaŋ teendi nda nzorfu kaaray, zama Sulaymaana waatoo ra nzorfu man'ti baf-foo. ²² Kokoyoo goo nda harihii beeriyaŋ kaŋ ga naarumay kuku tee. Nga harihii zurandikey nda Hiram harihii zurandikey ga naaru cere bande teekoo boŋ. Jiiri hinza kul cee foo harihii beerey ga kate wura, nda nzorfu kaaray, nda tarkunday hiŋe, nda foono, nda ciraw dumi henna.

²³ Kokoyoo Sulaymaana duu maa ka bisa laboo kokoyey kul, nga almaanoo nda nga lakkaloo maaganda. ²⁴ Aduŋŋa kul si baa kala nga ma dii Sulaymaana hala lakkaloo kaŋ Irkoy n'a noo a se, nga ma maa a se. ²⁵ Boro foo kul ga kate nga gomnoo k'a noo a se, jinayyaŋ kaŋ teendi nzorfu kaaray, nda wura ra, nda bankaarayyaŋ, nda wongu jinayyaŋ, nda dugu, nda bariyaŋ, nda lanbaanayaŋ. Jiiri ka kaa jiiri, takaa woo no.

²⁶ Sulaymaana na bari torkayaŋ nda barikaarukawaŋ marga, torka zenber foo nda zangu taaci (1.400) bara a se, nda barikaarukaw zenber woy cindi hinka (12.000). A na boroyaŋ sanba koyrawey ra kaŋ ra nga torkawey goo, a na jerey jisi nga jere Žerizalem. ²⁷ Kokoyoo na nzorfu kaaray boobandi Žerizalem ni mma nee tondi. *Sedere* tuurey mo boobo gandaa ra, sanda takaa kaŋ nda sikomor tuurey goo hondey gandaa here ra. ²⁸ Sulaymaana baryey si hun a se kala Misira nda Silisi gandaa ra. Kokoyoo maamalakey no ma koy i day Silisi ka kate ey. ²⁹ Torkawey kaŋ ga hun Misira, affoo kul hayoo man'ti kala nzorfu kaaray tamma zangu iddu (600), bari foo hayoo man'ti kala nzorfu kaaray tamma zangu nda woyguu (150). Maamalakey ga kate bariyaŋ k'i neere Heti borey kokoyey nda Siiri borey kokoyey se.

Sulaymaana na banda bere Abadantaa se

(Taarikey 2to 11.18–12.1)

11 Kokoyoo Sulaymaana na dumi tanayaŋ woy boobo bajoo zaa, k'i tonton Firawuuna ize woyoo ga. Mowab boro woyyaŋ goo i ra, nda Amoŋ boro woyyaŋ, nda Edom boro woyyaŋ, nda Sidon boro woyyaŋ, nda Heti boro woyyaŋ. ² Woyey wey mana hun kala ganda tanayaŋ ra, ka gar Abadantaa nka nee Izirayel borey se: «War masi hiiji i ra, ngi mo masi hiiji war ra, nda man'ti woo, šikka sii kaŋ i ga war biney bere, war ma ngi koyey gana.» † Amma woo kul, kokoyoo Sulaymaana koy bag'ey ka denji i ga. ³ A goo nda woy zangu iyye (700) kaŋ ti kokoy ize woyyaŋ nda woy zangu hinza (300) kaŋ ti *wahayyaŋ*. Nga woyey na binoo bere. ⁴ Waatoo kaŋ Sulaymaana kaa ka žen, nga woyey na binoo bere k'a ka koy koy tanayaŋ bande. Woo ga, binoo mana yee ka hanga Abadantaa, nga Koyoo hinne, sanda takaa kaŋ nda nga baaba Dawda

† *Fattaroo* 34.15–16; *Alhukumoo* 7.3–4.

hanga Irkoy nda nga binoo kul. ⁵ Sulaymaana na Sidonj borey koy woyoo kanj ti *Astarte* gana, a na Amoj borey koy harramantaa kanj ti Milkom mo gana. ⁶ A na goy futu tee Abadantaa jine. A mana Abadantaa gana nda fondaa, sanda takaa kanj nga baaba Dawda n'a tee. ⁷ Tondi hondoo kanj ga Žerizalem waynahunay here tenje, kokoyoo koy tooru ganadoo cin no din Kemoš se kanj ti Mowab borey koy harramantaa, a na affoo mo cin Molok se kanj ti Amoj borey koy harramantaa. ⁸ A cindi takaa din da a ga tooru ganadoo cin nga woyey kul se kanjanj ti dumi tanayanj hala i ma duguyanj nda sargari kaa ngi koyey se.

⁹ Abadantaa futu Sulaymaana ga, zama a na nga binoo bere ka mooru Abadantaa kanj ti Izirayel Koyoo kanj bangay a se cee hinka ¹⁰ ka šelanj a se haya ga kanj ti a masi hanga koy tanayanj. Amma woo kanj Abadantaa n'a har, Sulaymaana man'a tee. ¹¹ Woo ga, Abadantaa nee Sulaymaana se: «Zama n'na woo tee ka *amaanaa* kanj ay n'a daŋ agay nda ni game nanj, hantumey kanj ay n'i noo ma ne, man'i dii, šikka sii ay ga kokoytaraa taa ni kone k'a noo ni tam foo se. ¹² Amma ni baaba Dawda maaganda se ay s'a tee ni hunaroo ga. Ni iz'aru kone ay g'a taa. ¹³ Ay si kokoytaraa kul taa, ay ga ni iz'aru nanj fuulaa ra Izirayel alkabiila foo boŋ, ay tamoo Dawda maaganda nda Žerizalem maaganda kanj ti koyraa kanj ay n'a suuba.»

Sulaymaana nkuway hinkaa

¹⁴ Abadantaa na nkuway tunandi Sulaymaana se, boraa man'ti kala Edom boro kanj ti Hadad. Edom kokoyoo hugoo boro no. ¹⁵ Zamanoo kanj kokoyoo Dawda ga Edom borey tangam, Dawda wongu-izey jineboraa kanj ti Žowab, kanj a ga koy Izirayel borey wongu-ize bukaway sutura, a na Edom arey kul wii.

¹⁶ Zamanoo din da ra, Žowab nda Izirayel wongu-izey kul cindi Edom hala handu iddu, a na Edom arey kul halaci. ¹⁷ Waatoo din Hadad zuru ka koy Misira, nga nda Edom boroyanj kanjanj ti nga baaba goykawyanj. Waatoo woo, Hadad man'ti kala zanka arusooga.

¹⁸ Hadad nda borey kanj goo a bande hun Majanj gandaa ra ka koy Paraŋ saajoo ra. I na Paraŋ aruyan kar ngi ga ka koy Misira kokoyoo Firawuuna do. Firawuuna n'i noo hugu foo, a n'i ŋandi, a n'i noo labu farru.

¹⁹ Hadad hanse ka duu alhormo Firawuuna do hala nongu kanj ra Firawuuna na nga wandoo Tapenes kanj ti kokoy woy woymaa hijjandi a se. ²⁰ Tapenes woymaa duu iz'aru Hadad se, a na maanoo daŋ Genubat. Tapenes na zankaa kaa waa Firawuuna hugoo ra, takaa din nda Genubat cindi Firawuuna hugoo ra, nga nda Firawuuna iz'arey.

²¹ Waatoo kanj Hadad goo Misira, a maa kanj Dawda koy nga hayragey gar alaaharaa, nga wongu-izey jineboraa kanj ti Žowab mo buu. Woo ga, Hadad nee Firawuuna se: «Nanj ya koy ay gandaa ra.» ²² Firawuuna nee a se: «Macin no ma ni kuma ay do kanj se n'ga nee kanj n'ga koy ni gandaa ra?» Hadad nee a se: «Baffoo, amma woo kul, nanj ya koy.»

²³ Irkoy yee ka nkuway foo tunandi Sulaymaana se. Boraa man'ti kala Elyada iz'aroo Rezoŋ kanj zuru ka hun nga koyoo Hadadezer do kanj ti Soba kokoyoo.

²⁴ Zamanoo kanj kokoyoo Dawda na Hadadezer borey halaci, waatoo din no Rezoŋ na boroyanj tonton nga ga ka tee ngi jineboraa. Rezoŋ nda nga borey koy Damas koyraa ra ka goro no din ka goro no din ka laama.

²⁵ Rezoŋ tee Izirayel se nkuway Sulaymaana laamaa waatoo kul ra, ka tonton Hadad goy futaa ga. Rezoŋ konna Izirayel, a tee Siiri gandaa kokoyoo.

Žeroboham tureyanoo

(Taarikey 2to 9.29–31)

²⁶ Nebat, Efrayim boro kanj ga hun Sereda, iz'aroo Žeroboham mo tun kokoyoo Sulaymaana se. A man'ti kala Sulaymaana tam. Baaboo buu ka naŋoo nanj, naŋoo maanoo ti Seruwa. ²⁷ Addaliloo ne kanj se a tun Sulaymaana se: waatoo woo a gar Sulaymaana goo ma nongoo kanj se i ga nee Milo [†] cin ka nga baaba Dawda koyraa cetaa folgoo daabu. ²⁸ Žeroboham man'ti kala aru kanj ga gaabi a ga albarka. Sulaymaana dii arusoogaa woo goyoo, a n'a tee jineboro Isufi borey se kanj goo waazibi goy ra. ²⁹ Han foo Žeroboham fatta Žerizalem ka koy sawa nda Irkoy annabi foo kanj maanoo ti Ahiya kanj si hun kala Silo. Bankaaray taji goo jindoo ra. Aru hinkaa woo hinne na cere kubay hawsaa ra. ³⁰ Bankaaray tajoo kanj goo Ahiya jindoo ra, Ahiya n'a dii k'a dunbu-dunbu k'a tee dunbu woy cindi hinka (12). ³¹ A nee Žeroboham se: «Dunbu woy (10) zaa, zama hayaa ne kanj Abadantaa, Izirayel Koyoo n'a har: «Nga ne, ay ga kokoytaraa taa Sulaymaana kone ka ni gorandi kokoytaraa ra Izirayel alkabiila woy (10) boŋ. ³² Amma alkabiila foo ga cindi a kone ay tamoo Dawda maaganda, nda Žerizalem maaganda, koyraa kanj ay n'a suuba Izirayel alkabiilawey koyrawey kul ra. ³³ Ay ga woo tee, zama i nk'ay fur ka koy sujudu Sidonj borey koy woyoo jine kanj ti *Astarte*, nda Mowab borey koyoo kanj ti Kemoš, nda Amoj borey koyoo kanj ti Milkom, i mana yadda ka dira ay fondawey ra ka haya tee kanj ga šerre ay jine k'ay hantumey nda ay ašariyawey dii sanda takaa kanj Dawda, Sulaymaana baaba n'a tee. ³⁴ Amma ay si kokoytaraa kul taa Sulaymaana kone, ay g'a nanj boŋkoynitaraa ra hala nga buyan ga. Ay si woo tee kala ay tamoo Dawda maaganda kanj ay n'a suuba, zama nga, a n'ay yaamarey nda ay hantumey dii. ³⁵ Ay ga kokoytaraa taa Sulaymaana iz'aroo kone k'a noo ma ne, maanaa n'ga duu alkabiila woy (10) ka tee i se kokoy. ³⁶ Ay ga alkabiila foo noo Sulaymaana iz'aroo se a ma tee a se kokoy hala ya nanj ay tamoo Dawda hayroo boro ma cindi kokoytaraa ra waati kul ay jine Žerizalem, koyraa kanj ay n'a suuba k'ay maanoo daŋ a ga. ³⁷ Ay ga ni zaa ka ni gorandi kokoytaraa ra Izirayel boŋ, haya kul kanj kan ma ne m'a laama. ³⁸ Šenney kanj ay g'i har ma ne, nda ni yadda ka haŋajer i kul se, ka yadda k'ay fondaa gana, ka haya tee kanj ga šerre ay jine, k'ay hantumey nda ay yaamarey dii sanda takaa kanj ay tamoo Dawda n'a tee,

[†] *Zamnaa* 9.15.

woo ra ay ga cindi ni bande ka ni hugoo borey cindandi kokoytaraa ra waati kul, sanda takaa kaŋ ay n'a tee Dawda se. Ay ga Izirayel noo ma ne. ³⁹ Ay ga Dawda banda-ka-zunboo kaynandi, amma man'ti hala abada.»

⁴⁰ Woo banda ga, Sulaymaana ga ceeci ka Žeroboham wii. Žeroboham tun ka zuru ka koy Misira, Šišak do kaŋ ti Misira kokoyoo. A cindi Misira hala Sulaymaana buuroo ga.

⁴¹ Sulaymaana teegoyey cindey, hayey kul kaŋ a n'i tee, nda nga lakkalkoynitaraa, i kul hantumandi Sulaymaana teegoyey citaaboo ra. ⁴² Waatoo kaŋ Sulaymaana n'a tee a ga goro Žerizalem kokoytaraa ra Izirayel gandaa kul boŋ man'ti kala jiiri woŋtaaci (40). ⁴³ Woo banda ga, Sulaymaana koy nga hayragey gar alaaharaa. I n'a sutura nga baaba Dawda koyraa ra. Nga iz'aroo Roboham huru dogoo ra kokoytaraa ra.

Roboham mana haŋajer Izirayel jamaa se

(Taarikey 2to 10.1–15)

12 Roboham koy Šekem, zama Izirayel kul nka koy Šekem ka Roboham tee kokoy. ² Waatoo kaŋ Nebat iz'aroo Žeroboham maa šennoo, a gar a goo Misira, zama a nka zuru kokoyoo Sulaymaana se ka koy tugu no din. Žeroboham cindi Misira. ¹³ I koy a cee a ma kaa. Žeroboham nda Izirayel jamaa kul marga ka koy šelaŋ Roboham se ka nee: ⁴ «Ni baaba hanse ka jeraw fur ir boŋ. Ni, kaa ir se gaabi goyoo woo ra nda jeraw beeroo woo ra kaŋ ra ni baaba n'ir daŋ, woo ra ir ga alhaadimay ma ne.» ⁵ Roboham nee i se: «Wa koy jina, ne nda jirbi hinza war ma willi kate ay do.» Borey tun ka koy.

⁶ Boro beerey kaŋ ti gandaa jineborey waatoo kaŋ Roboham baaba Sulaymaana ga huna, kokoyoo Roboham n'i hãa ka nee: «Macin ti hoyraa kaŋ war g'a noo ya ne kaŋ nda ay ga jamaa woo zaabi?» ⁷ I šelaŋ a se ka nee: «Hõ, nda ni yadda ka goy jamaa woo se k'i zaabi nda šenni henna, ngi mo ga goy ma ne waati kul.»

⁸ Amma Roboham wanji boro beerey hoyraa ga kaŋ i n'a noo a se. Arusoogey kaŋ ti nga alwaddey, wey kaŋ goo a jere, a n'i hãa. ⁹ A nee i se: «Macin ti war hoyraa? Macin nda ir ga hima ka borey wey zaabi? I nee kaŋ jeraw beeroo kaŋ ay baaba n'a daŋ ngi ga, ya kaa a ra.» ¹⁰ Arusoogey kaŋ ti nga alwaddey šelaŋ Roboham se ka nee: «Borey wey kaŋ ga nee ma ne: «Ni baaba na jeraw beeri fur ir boŋ, ni, ma kaa a ra», koy nee i se: «Ay kabe-ize koddaa bisa ay baaba centoo wargayan. ¹¹ Ay baaba na jeraw beeri daŋ war ga, agay, ay ga tonton jeraa ga. Ay baaba na war gooŋi nda barzuyaŋ, agay, ay ga war gooŋi nda dontonyaŋ.»

¹² Jirbi hinzantoo hane Žeroboham nda Izirayel jamaa kul koy Roboham do, sanda takaa kaŋ nda kokoyoo n'a har, a nka nee: «Jirbi hinza banda ga, war ma willi kate ay do.» ¹³ Hoyraa kaŋ boro beerey n'a noo a se, a wanji a ga. A na borey zaabi nda šenni šendayaŋ. ¹⁴ Hoyraa kaŋ arusoogey n'a noo a se, nga no a n'a har jamaa se

ka nee: «Jeraw beeroo kaŋ ay baaba n'a daŋ war ga, agay, ay ga tonton war se a ga, ay baaba na war gooŋi nda barzuyaŋ, agay, ay ga war gooŋi nda dontonyaŋ.»

¹⁵ Woo ga, a mana haŋajer jamaa se, nda cimi, woo kul mana hun kala Abadantaa do, hala šennoo kaŋ Abadantaa n'a har nda Silo bora ahiya mijnoo k'a ka too Nebat iz'aroo Žeroboham do ma tabati.

Izirayel kokoytaraa zamna

(Taarikey 2to 10.16—11.4)

¹⁶ Waatoo kaŋ Izirayel kul dii kaŋ kokoyoo mana haŋajer ngi se, i nee kokoyoo se:

«Macin baa bara ir se Dawda do? Tubuhaya sii ir se Yišay iz'aroo do.

Izirayel borey, ir ma koy ir do,

ni, Dawda hayroo, ni hunday ma lakkal daŋ ni hugoo se.»

A tee takaa din da, Izirayel borey koy ngi do. ¹⁷ Haya kaŋ ti Izirayel borey kaŋ goo Žuda koyrawey ra, Roboham n'i laama. ¹⁸ Kokoyoo Roboham na Adoram kaŋ ti waazibi goyey jineboraa donto. Amma Izirayel kul n'a warra nda tondi, a buu. Kokoyoo Roboham cahã ka žigi bari torka boŋ ka zuru ka koy Žerizalem. ¹⁹ Takaa woo nda Izirayel ture Dawda hugoo ga hala hõ.

²⁰ Waatoo kaŋ Izirayel kul maa kaŋ Žeroboham willi kate, i donto ka alžamaa cee k'i marga ngi m'a gorandi fuulaa ra Izirayel kul boŋ. Žuda alkabiilaa hinne no ka cindi Dawda hugoo borey bande.

²¹ Waatoo kaŋ Roboham too Žerizalem, a na Žuda hugoo borey kul nda Benžamenj alkabiilaa marga. A na wongaari boro zenber zangu nda zenber woy yaaha (180.000) zaa i ra hala i ma koy Izirayel hugoo borey wongu ka gandaa kul daŋ Sulaymaana iz'aroo Roboham kokoytaraa cire. ²² Amma Irkoy na šenni har Irkoy bora a šemaya se ka nee: ²³ «Nee Sulaymaana iz'aroo Roboham se kaŋ ti Žuda kokoyoo, nda Žuda hugoo kul, nda Benžamenj borey se, nda jamaa cindoo se: ²⁴ «Hayaa ne kaŋ Abadantaa n'a har: "War masi žigi ka koy war armyey Izirayel borey wongu de! Wa willi, war affoo kul ma koy nga hugoo do, zama hayaa woo mana hun kala agay hunday do."» Aywa, i na haŋajer Abadantaa se, i willi ka koy ngi do sanda takaa kaŋ nda Abadantaa n'a har.

²⁵ Žeroboham na ceteyaŋ cin Šekem koyraa se kaŋ goo Efrayim tondi hondey ra ka goro a ra. Woo banda ga, a tun no din ka koy ceteyaŋ cin Penuwel koyraa se.

Žeroboham zunuboo

²⁶ Žeroboham nee nga binoo ra: «Sohõ kokoytaraa mma yee Dawda hugoo borey se, ²⁷ zama nda jamaa woo žigi ka koy Žerizalem ka sargari kaa Abadantaa hugoo ra, ngi biney ga bere ka hanga ngi koyoo Roboham kaŋ ti Žuda kokoyoo. Nda a tee takaa woo, i g'ay wii ka willi Žuda kokoyoo Roboham bande.» ²⁸ Kokoyoo na hoyray ceeci. Woo banda ga, a na yagaw hinka tee nda wura, a nee jamaa se: «War hanse ka koy Žerizalem. War koyey ne ti woo! Ngi ka war žigandi ka hun Misira gandaa ra.» ²⁹ A na yagaw foo daŋ Betel koyraa

† «Žeroboham cindi Misira», Ebere šenni ra, almaganaa faa ti «Žeroboham willi ka hun Misira», Taarikey 2to 10.2.

ra, a na affaa dan Dan koyraa ra. ³⁰Woo tee addalil ka jamaa dan zunubu ra, zama borey koy hala Dan ka yagaa din gana.

³¹Žeroboham na huguyan cin tooru ganadogey ra ngi koyey se, a na boroyan zaa jamaa ra k'i tee *sargari juwalkawyan*, ka gar i man'ti Lewi ize. ³²Žeroboham na jingar zaari kayandi kanj ti handu yaahantoo jirbi woy cindi guwantoo (15to), a ga hima nda jingaroo kanj ga tee Žuda gandaa ra, nga hunday ga sargari kaa sargari tonadogoo ga. Woo no a n'a tee Betel. A na sargari kaa yagawey se kanj a n'i tee. Betel ra, a na sargari juwalkawyan gorandi kanj ma sargari kaa tooru ganadogey ra toorey se kanj a n'i tee.

³³Handu yaahantoo, jirbi woy cindi guwantoo (15to), a žigi ka koy sargari tonadogoo do kanj a n'a cin Betel, nga hunday ka handoo woo kayandi. A na hanoo din tee jingar Izirayel borey se, hanoo din, nga hunday no ma koy dugu sargarey kaa sargari tonadogoo boŋ.

Irkoy boro foo koy Betel

13 Abadantaa na Irkoy boro foo donto ka hun Žuda gandaa ra ka kaa Betel koyraa ra. Waatoo kanj dontokaa too Betel, a gar Žeroboham goo ma kay a ga dugu diinandi sargari tonadogoo ga. ²Irkoy bora kaati sargari tonadogoo ga nda takaa kanj nda Abadantaa n'a har a se, a nee: «Sargari tonadogoo, sargari tonadogoo, hayaa ne kanj Abadantaa n'a har, a nee: «Iz'aru ga kaa ka hayandi Dawda hugoo ra, maano ti Žoziyas. *Sargari juwalkey* kanj ga dugu sargarey kaa tooru ganadogoo woo ra, han foo Žoziyas ga sargari juwalkey hunday kaa sargari sargari tonadogoo boŋ. Woo banda ga, i ga adamize birey ton a ga.» ³Zaari follokaa din ra, Irkoy bora na tammaasa foo cebe, a nee: «Tammaasaa kanj ga cebe kanj ŝennoo woo mana hun kala Abadantaa do, nga ne ti woo: sargari tonadogoo woo ga waaru ka boosoo doori ganda.»

⁴Waatoo kanj kokoyoo maa ŝennoo kanj Irkoy bora kaati k'a har Betel sargari tonadogoo ga, a na nga kaboo ŝerre sargari tonadogoo ga ka nee: «Wa aroo woo dii.» Amma Žeroboham kaboo kanj a n'a ŝerre Irkoy bora ga cindi takaa din da, a mana hin k'a zumandi koyne. ⁵Sargari tonadogoo waaru, boosoo kanj goo a ra mun ganda. Tammaasaa kanj Irkoy bora n'a har tee ka sawa nda ŝennoo kanj Abadantaa n'a har. ⁶Kanj woo tee, kokoyoo nee Irkoy bora se: «Ay ga wiri ni ga, Abadantaa, ni Koyoo ŋaaray ya ne hala ya hin k'ay kaboo zumandi.» Irkoy bora na Irkoy ŋaaray, kokoyoo hin ka nga kaboo zumandi, kaboo yee nga taka ŝeenaa ga.

⁷Kokoyoo nee Irkoy bora se: «Kaa ay hugoo ra ka ŋaa, nga banda ga, ay ga gomni tee ma ne.» ⁸Amma Irkoy bora nee kokoyoo se: «Ba nda n'n'ay noo ni hugoo jere faa, ay si koy ni do. Ay si haya kul ŋaa, ay si haya kul hanj ne ra, ⁹zama Abadantaa nka ŝelanj k'ay yaamar ka nee: «Masi haya kul ŋaa, masi haya kul hanj, ni williroo ga, masi yee nda fondaa kanj nda n'kaa.»

¹⁰Irkoy bora willi nda fondo tana, a mana yee nda fondaa kanj nda a kaa Betel.

Irkoy bora mana hanjajer Abadantaa se

¹¹Aywa alwaatoo din, annabi aru ŝeenaa foo goo Be-tel koyraa ra. Irkoy bora, hayaa kanj a kaa k'a tee hanoo din Betel, nda ŝenney kul kanj a n'i har kokoyoo se, annabi aru ŝeenaa iz'arey kaa k'i kul deede ngi baaba se. ¹²Ngi baaba nee i se: «Fondo foo nda a koy?» Annabi aru ŝeenaa iz'arey na fondaa cebe ngi baaba se kanj nda Irkoy bora kanj hun Žuda koy. ¹³A nee nga iz'arey se: «W'ay farkaa soolu ya ne.» I na farkaa soolu a se, a kaaru a ga. ¹⁴A na Irkoy bora gaarandi, a n'a gar a ga goro tuuriŋaa beeri foo cire. A nee a se: «Ni ti Irkoy bora kanj hun Žuda?» Irkoy bora nee a se: «Agay no.» ¹⁵Annabi aru ŝeenaa nee a se: «Ir ma koy hugey do ma ŋaa.» ¹⁶Irkoy bora nee: «Ay si hin ka willi ni bande ka koy ni do. Ay si haya kul ŋaa wala ka hari hanj ni bande nongoo woo ra, ¹⁷zama ay duu ŝenni ka hun Abadantaa do kanj nee: «N'si hima ka ŋaa wala ka hari hanj nongoo din ra, fondaa kanj nda ni koy, n'si hima ka willi nda a.» ¹⁸Aru ŝeenaa nee a se: «Agay hunday man'ti kala annabi sanda ni. Almalayka ka Abadantaa ŝennoo ka too ay do ka nee ya ne: «Koy aroo do k'a ka willi ni do a ma ŋaayan ŋaa, a ma hari hanj.» » Nda cimi, aru ŝeenaa nka taari a se. ¹⁹Kanj Irkoy bora maa woo, a willi a bande ka ŋaa ka hanj.

Abadantaa na Irkoy bora zukandi

²⁰I goo ma goro ka ŋaa kanj Abadantaa na ŝenni har annaboo se kanj na Irkoy bora ka willi kate. ²¹A kaati ka nee Irkoy bora se kanj hun Žuda: «Hayaa ne kanj Abadantaa n'a har, a nee kanj mana yadda Irkoy ŝennoo ga, Abadantaa, ni Koyoo, ŝennoo kanj a n'a har ma ne, man'a dii. ²²Ni willi ka kaa ka ŋaayan ŋaa ka hari hanj nongoo kanj ra Irkoy nee ma ne kanj masi ŋaa a ra, masi hari hanj a ra. Woo se ni bukaa si huru ni baabey saaraa ra.»

²³Waatoo kanj Irkoy bora ŋaa, a na hari hanj ka ben, a na annaboo kanj n'a willandi farkaa hanse a se. ²⁴Kanj Irkoy bora goo ma koy, a kubay nda ganjihayla fondaa ra, ganjihaylaa n'a wii. Bukaa cindi a ga daaru fondaa ra. Farkaa ga kay jeroo ga no din, ganjihaylaa mo ga kay bukaa jeroo ga. ²⁵Bisakawyan dii bukaa kanj ga daara fondaa ra, ganjihaylaa ga kay a jere. I koy ŝennoo har koyraa ra kanj ra annabi aru ŝeenaa goo.

²⁶Annaboo kanj na Irkoy bora ka willi k'a kaa nga fondaa ra, waatoo kanj a maa woo, a nee: «Irkoy bora no kanj mana hanjajer Abadantaa se. Abadantaa k'a noo ganjihaylaa se, ganjihaylaa na birey kayri k'a wii sanda takaa kanj nda Abadantaa n'a har a se.» ²⁷Woo banda ga, a nee nga iz'arey se kanj i ma nga farkaa soolu nga se, i n'a soolu a se. ²⁸A koy, a dii Irkoy bora bukaa fondaa ra, farkaa nda ganjihaylaa ga kay bukaa jere. Ganjihaylaa mana bukaa ŋaa, a mana farkaa wii.

²⁹Annabi aru ŝeenaa na Irkoy bora bukaa zaa k'a fur nga farkaa ga k'a ka willi koyraa ra. A n'a hēe k'a sutu-

ra. ³⁰ Saaraa kaŋ a n'a soolu nga boŋ se, nga ra a na bukaa daŋ. Borey na nga buuroo hēe ka nee: «He ag'armaa!»

³¹ Suturaŋoo banda ga, aru žeenaa nee nga iz'arey se: «Nda ay buu, w'ay sutura saaraa kaŋ ra Irkoy bora goo, ay birey ma bara nga birey jere. ³² Zama šennoo kaŋ nda Abadantaa n'a donto a ma har Betel koyraa sargari tonadogoo nda *Samari* koyrawey tooru ganadogey hugey se, šikka sii a ra kaŋ a ga tabati.»

Žeroboham mana ifutu naŋ

³³ Hayey wey banda ga, Žeroboham mana yee nga teegoy futaa se banda. Alkabiila kul kaŋ no, a na boroyan tee tooru ganadogey *sargari juwalkey*. Boro kul kaŋ ga baa nga ma tee sargari juwalkaw, a g'a gorandi sargari juwalyan goyoo ra tooru ganadogey ra. ³⁴ Woo tee Žeroboham hugoo borey zunuboo. Woo ka tee sabaabu nga hugoo borey halaci ka dere pew laboo ga.

Annabi Ahiya na Žeroboham iz'aroo buuroo har

14 Alwaatoo woo ra, Žeroboham iz'aroo Ahiya wirci. ² Žeroboham nee nga wandoo se: «Ay g'a wiri ni ga, tun ni boŋ ga, ma ni boŋ bere taka kaŋ ra boro masi bay wala agay Žeroboham wandoo ti ni. Ma koy Silo koyraa ra, annaboo kaŋ ti Ahiya goo no din, nga no ka nee kaŋ ay ga tee gandaa woo se kokoy. ³ Ma takula woy (10), nda gatoyan, nda yuu kulba foo ka koy ni bande. Nda n'too a do, hayaa kaŋ ti zankaa alhabaroo, a g'a har ma ne.» ⁴ Hayaa kaŋ Žeroboham n'a har, wandoo n'a tee. A tun ka koy Ahiya hugoo do, Silo koyraa ra. Ahiya hanse ka žen, moŋey mma bakam, a si hin ka dii koyne. ⁵ Amma Abadantaa nee Ahiya se: «Guna, Žeroboham wandoo ne ma kaa ni do ka ni hāa nga iz'aroo misoo ra, zama iz'aroo nka sii nda baani. Nda a too ni do, ma woo nda woo har a se. Nda a kaa, a mma nga boŋ bere ka nga boŋ tee boro tana.»

⁶ Waatoo kaŋ Ahiya maa woyoo cewey jindoo kaŋ too hugoo miŋoo ga, a nee: «Žeroboham wandoo, huru. Macin se n'ga ni boŋ bere ka ni tee boro tana? Ay dontandi ni do nda šenni šenda. ⁷ Koy nee Žeroboham se: «Hayaa ne kaŋ Abadantaa, Izirayel Koyoo n'a har: "Ay na ni jer jamaa game, ay na ni tee boŋkoyni ay jamaa Izirayel se. ⁸ Ay na kokoytaraa taa Dawda hugoo kone k'a noo ma ne. Amma mana tee sanda ay tamoo Dawda kaŋ n'ay yaamarey dii, ka hanga agay nda nga binoo kul, ka haya hinne tee kaŋ ga šerre ay jine. ⁹ N'na goy futu tee ka bisa borey kul kaŋ bisa ni jine. N'koy, n'na koy tanayan tee ni boŋ se. N'na guuru mennandi k'a tee tooruyan k'i gana, n'n'ay binoo tunandi. N'n'ay warra ni banda ga. ¹⁰ Woo maaganda se, ay ga kate Žeroboham hugoo ga bone ka Žeroboham aru borey kul halaci, baŋna nda borcin Izirayel ra. Ay ga Žeroboham hugoo haabu sanda takaa kaŋ nda boro ga žiibi haabu hala a ma ben pat. ¹¹ Žeroboham hugoo boro kaŋ buu koyraa ra, hanšey g'a ŋaa. Boro kaŋ buu gan-

joo ra, cirawey g'a ŋaa. Woo ti hayaa kaŋ Abadantaa n'a har."»

¹² Ahiya nee woyoo se: «Aywa, ni, koy ni hugoo do. Za ni cewoo huru koyraa ra, ni izoo ga buu. ¹³ Izirayel kul ga ni izoo hēe, i g'a sutura. Žeroboham borey ra, nga hinne no ma huru saaray ra, zama Žeroboham hugoo borey ra, nga hinne ra Abadantaa, Izirayel Koyoo dii haya henna. ¹⁴ Woo banda ga, Abadantaa ga kokoy foo tunandi nga boŋ se k'a gorandi Izirayel boŋ kaŋ ga Žeroboham hugoo tuusu. Hanoo ne ma kaa. Macin no ay ga nee? A kaa ka ben! ¹⁵ Abadantaa ga Izirayel kar hala a ma tee sanda kakaaru kaŋ ga zinji-zinji haroo ra. A ga Izirayel kaa labu henna ga kaŋ a n'a noo ngi baabey se, a g'i say-say ka koy isaa † se banda, zama i nka bunduyan sinji ngi boŋ se k'i tee tooru woy-boro kaŋ se i ga nee *Ašera* ka Abadantaa futandi. ¹⁶ A ga Izirayel fur zunubey kaŋ Žeroboham n'i tee, de a na Izirayel kaŋandi i ra maaganda se.» ¹⁷ Žeroboham wandoo tun ka koy. A willi Tirsa. A mma too hugoo jindoo ga kaŋ zankaa buu. ¹⁸ Izirayel kul n'a sutura, i n'a hēe sanda takaa kaŋ nda Abadantaa n'a har nda nga tamoo, annabi Ahiya.

¹⁹ Žeroboham teegoyey cindey, takaa kaŋ nda a na wongey tee, nda takaa kaŋ nga kokoytaraa tiya, i kul mana hantumandi kala Izirayel kokoyey teegoyey citaaboo ra. ²⁰ Jiiri waranka cindi hinka (22) no Žeroboham n'a tee kokoytaraa ra. Woo banda ga, a koy nga hayragey gar alaaharaa. Nga iz'aroo Nadab tee kokoy dogoo ra.

Waatoo kaŋ Roboham ga Žuda laama

(Taarikey 2to 12.1-16)

²¹ Sulaymaana iz'aroo Roboham goro kokoytaraa ra Žuda gandaa ra waatoo kaŋ a goo nda jiiri woytaaci cindi foo (41). Jiiri woy cindi iyye (17) no a n'a tee kokoytaraa ra a ga goro Žerizalem koyraa ra, koyraa kaŋ Abadantaa n'a suuba Izirayel alkabiilawey koyrawey kul ra ka nga maŋoo daŋ a ga. Roboham ŋaa man'ti kala Amoŋ boro, maŋoo ti Naama. ²² Žuda borey na goy futu tee Abadantaa jine. I na zunubu tee ka bisa wey kaŋ ngi baabey n'i tee ka Abadantaa canseroo tunandi. ²³ Ngi mo na tooru ganadooyan cin, ka tondi kayandi, i na bunduyan sinji tooru woyoo *Ašera* maŋoo ga hondu beerey kul ga nda tuuri firzi kul cire. ²⁴ Ba arey kaŋ cindi ka zinaa tee tooru hugey ra goo gandaa ra. Dumey kaŋ Abadantaa n'i gaaray Izirayel borey jine, ngi almuahaley kul no i cindi k'i den-den.

²⁵ Roboham laamaa jiiri igguwantoo, Misira kokoyoo šišak na Žerizalem tangam. ²⁶ A na Abadantaa *hugoo* almaanoo nda kokoyoo hugoo almaanoo zaa. A na hayaa kul zaa. Korawey kaŋ Sulaymaana n'i tee nda wura, a n'i kul zaa. ²⁷ Kokoyoo Roboham na alhan korayan tee dogey ra k'i talfi lakkalkey jineborey ga kaŋ ga kokoyoo hugoo miŋoo lakkal. ²⁸ Waati kul kaŋ kokoyoo koy huru Abadantaa hugoo ra, nga lakkalkey

† *Isaa no kaŋ se i ga nee Efrat.*

ga koy nda ngi bande korawey, woo banda ga, i g'i ka willi lakkalkey hugoo do.

²⁹ Roboham teegoyey cindey, hayey kul kaŋ a n'i tee, i kul mana hantumandi kala Žuda kokoyey teegoyey citaaboo ra. ³⁰ Waati kul wongu goo Roboham nda Žeroboham game. ³¹ Woo banda ga, Roboham koy nga hayragey gar alaaharaa. I n'a sutura nga baabey jere Dawda koyraa ra. Naŋoo maŋoo ti Naama, Amoŋ boro no. Roboham iz'aroo Abiyam tee kokoy dogoo ra.

Waatoo kaŋ Abiyam ga Žuda laama

(Taarikey 2to 13.1-3, 22-23)

15 Nebat iz'aroo kaŋ ti Kokoyoo Žeroboham, laamaa jiiri woy cindi yaahantoo (18to) ra Abiyam tee kokoy Žuda gandaa se. ² A laama jiiri hinza Žerizalem ra. Naŋoo maŋoo ti Maaka, Abiŋalom ize woy no. ³ Zunubey kul kaŋ baaboo n'i tee za a mana kaa, nga da n'i kul cine tee. A mana hanga Abadantaa, nga Koyoo nda nga binoo kul sanda takaa kaŋ nda nga baaba Dawda hanga Irkoy nda nga binoo kul. ⁴ Amma Dawda maaganda, Abadantaa, nga Koyoo ga naŋ Dawda iz'aru ma cindi dumaa ga kokoytaraa ra Žerizalem ra ka naŋ Žerizalem ma duu albarka. ⁵ Zama Dawda nka haya tee kaŋ ga ŋerre Abadantaa jine. Hayaa kul kaŋ Abadantaa n'a yaamar nda a, a man'i hoo nga hunaroo kul ra, nda man'ti Heti boraa Uri hayaa kaŋ tee.

⁶ Roboham aloomuroo kul ra, wongu goo nga nda Žeroboham game.

⁷ Abiyam teegoyey cindey, hayey kul kaŋ a n'i tee, i kul mana hantumandi kala Žuda kokoyey teegoyey citaaboo ra. Wongu goo Abiyam nda Žeroboham game. ⁸ Abiyam koy nga hayragey gar alaaharaa, i n'a sutura Dawda koyraa ra, nga iz'aroo Asa tee kokoy dogoo ra.

Waatoo kaŋ Asa ga Žuda laama

(Taarikey 2to 14.1-2; 15.16-19; 16.1-6, 11-14)

⁹ Izirayel kokoyoo Žeroboham laamaa jiiri warankantoo (20to) ra Asa tee kokoy Žuda ra. ¹⁰ A laama jiiri woytaaci cindi foo (41) Žerizalem ra. Kaaga woyoo maŋoo ti Maaka, Abiŋalom ize woy no. ¹¹ Haya kaŋ ga ŋerre no Asa n'a tee Abadantaa jine, sanda nga baaba Dawda takaa. ¹² Arey kaŋ ga zinaa tee tooru hugey ra, a n'i kul gaaray k'i kaa gandaa ra. Toorey kul kaŋ nga hayragey n'i tee, a n'i kaa no din. ¹³ A na nga naa Maaka kaa kokoy wandetaraa ra, zama a nka haya harramante kaŋ ti tooru tee k'a daŋ tooru woyoo Aŋera maŋoo ga. Asa na nga haya harramantaa kayri, a koy a ton Sederon gooroo ra. ¹⁴ Amma woo kul, a mana tooru ganadogey kayri, ba kaŋ Asa ga Abadantaa gana nda nga binoo kul nga hunaroo ra. ¹⁵ A kate nda Abadantaa hugoo ra nga baaba jinay henanantey, nda nga hunday jinay henanantey kaŋyaŋ ti nzorfu kaaray, nda wura, nda jinay tanayanŋ.

¹⁶ Wongu goo Asa nda Izirayel kokoyoo Bayeŋa game ngi hunaroo kul ra. ¹⁷ Izirayel kokoyoo Bayeŋa koy Žuda gandaa tangam. A na ceteyan cin Rama se hala boro masi duu ka huru ka fatta Žuda kokoyoo Asa do.

¹⁸ Nzorfu kaaraa kul nda wuragoo kul kaŋ cindi Abadantaa alman jisidogoo ra nda almaanoo kaŋ goo kokoyoo alman jisidogoo ra, a n'i kul zaa k'i talfi nga tamey ga, a n'i sanba Siiri kokoyoo Ben-Hadad se, woo kaŋ baaba maŋoo ti Tabrimoŋ, Tabrimoŋ baaba ti Heziyoŋ. Ben-Hadad si goro kala Damas koyraa ra. Asa nee Ben-Hadad se: ¹⁹ «Amaana ma huru agay nda ni game sanda takaa kaŋ nda a goo ay baaba nda ni baaba game. Guna, ay ga nzorfu kaaray nda wura sanba ma ne sanda gomni. Woo ga, ma koy amaanaa hasara kaŋ goo ni nda Izirayel kokoyoo Bayeŋa game, woo ra, a ga mooru ay ga.» ²⁰ Ben-Hadad yadda kokoyoo Asa ŋennoo. A na nga wongu-izey jineborey sanba i ma koy Izirayel koyrawey tangam. I na Iyoŋ koyraa, nda Dan koyraa, nda Abel-Bet-Maaka koyraa, nda Kineret laamaa kul, nda Neftali gandaa kul kar. ²¹ Waatoo kaŋ Bayeŋa maar'a, a fay nda ka Rama koyraa cetewey cin, a koy goro Tirsa koyraa ra. ²² Woo ga, kokoyoo Asa na Žuda borey kul cee, boro sii no kaŋ a man'a cee, tondey kaŋ nda Bayeŋa ga Rama cin, nda bundey, a daŋ kaŋ borey ma koy i zaa kate. Kokoyoo Asa n'i kul marga ka Geba koyraa cetewey cin Benžameŋ gandaa ra, a na Mispa koyraa cetewey mo cin.

²³ Asa teegoyey cindey, nga wongaaritaraa kul, nda haya kul kaŋ a n'a tee, nda koyrawey kaŋ a n'i cin, i mana hantumandi kala Žuda kokoyey teegoyey citaaboo ra. Amma waatoo kaŋ a ŋen cee dori duu a. ²⁴ Woo banda ga, Asa koy nga hayragey gar alaaharaa. I n'a sutura nga baabey jere, nga baaba Dawda koyraa ra. Nga iz'aroo Žozafat tee kokoy dogoo ra.

Waatoo kaŋ Nadab ga Izirayel laama

²⁵ Žuda kokoyoo Asa laamaa jiiri hinkantoo ra, Žeroboham iz'aroo Nadab tee kokoy Izirayel se. A na Izirayel laama jiiri hinka. ²⁶ A na goy futu tee Abadantaa jine, fondaa kaŋ ra baaboo dira, nga no a hanga a. Zunuboo kaŋ ra baaboo na Izirayel kaŋandi, nga mo na woo din da dumoo tee. ²⁷ Ahiya iz'aroo Bayeŋa kaŋ ti Isakar alkabiilaa boro kaa ka hawandifutay Nadab ga. Han foo, waatoo kaŋ Nadab nda Izirayel kul na Gibeton koyraa wanga k'a daŋ game k'a dii, Bayeŋa koy Nadab wii Gibeton koyraa ra. Gibeton, Filisti borey wane nda a. ²⁸ Bayeŋa mana Nadab wii kala Žuda kokoyoo Asa laamaa jiiri hinzantoo ra, a tee kokoy dogoo ra. ²⁹ Waatoo kaŋ Bayeŋa goro kokoytaraa ra, a na Žeroboham hugey borey kul wii. A mana Žeroboham boro kul hundoo naŋ a ra. A n'i kul wii ka sawa nda Abadantaa ŋennoo kaŋ a n'a har nda nga tamoo Silo boraa Ahiya. ³⁰ Žeroboham zunuboo ka kate woo, nda zunuboo kaŋ ra a na Izirayel kaŋandi ka Abadantaa, Izirayel Koyoo futandi.

³¹ Nadab teegoyey cindey, hayey kul kaŋ a n'i tee, i kul mana hantumandi kala Izirayel kokoyey teegoyey citaaboo ra.

³² Wongu goo Asa nda Izirayel kokoyoo Bayeŋa game ngi aloomuroo kul ra.

Waatoo kaŋ Bayeša ga Izirayel laama

³³ Žuda kokoyoo Asa laamaa jiiri hinzantoo ra, Ahiya iz'aroo Bayeša huru kokoytaraa ra Izirayel kul boŋ. A si goro kala Tirsa koyraa ra. Jiiri waranka cindi taaci (24) no a n'a tee kokoytaraa ra. ³⁴ A na goy futu tee Abadantaa jine, fondaa kaŋ ra Žeroboham dira, nga no a hanga a. Zunuboo kaŋ ra Žeroboham na Izirayel kaŋandi, nga mo na woo din da dumoo tee.

16 Abadantaa na šenni har Hanani iz'aroo kaŋ ti Žehu se kaŋ a m'a ka too Bayeša do ka nee: ² «Ni, Bayeša man'ti baffoo. Agay ka ni jer ka ni tee ay jamaa Izirayel boŋkoynoo, amma ni hanga Žeroboham fondaa k'ay jamaa kaŋ ti Izirayel kaŋandi zunubu ra, k'ay futandi ngi zunuboo maaganda. ³ Woo se ay ga ni nda ni hugoo borey kul haabu ka ni hugoo tee sanda takaa kaŋ Nebat iz'aroo Žeroboham hugoo ti a. ⁴ Ni boro kaŋ buu koyraa ra, hanšey g'a ŋaa, woo kaŋ buu hawsaa ra, cirawey g'a ŋaa.»

⁵ Bayeša teegoyey cindey, hayey kul kaŋ a n'i tee, nda nga asajataraa, i kul mana hantumandi kala Izirayel kokoyey teegoyey citaaboo ra. ⁶ Bayeša koy nga hayragey gar alaaharaa, i n'a sutura Tirsa koyraa ra. Nga iz'aroo Ela tee kokoy dogoo ra.

⁷ Abadantaa na šenni har annabi Žehu kaŋ ti Hanani iz'aroo se, a m'a too Bayeša nda nga hugoo borey do. Abadantaa mana šennoo har kala nga goy laaley maaganda kaŋ a n'i tee nga jine ka nga futandi nda nga teegoy laaley, sanda takaa kaŋ nda Žeroboham hugoo borey n'a tee, koyne mo Bayeša na Žeroboham hugoo borey halaci.

Waatoo kaŋ Ela ga Izirayel laama

⁸ Žuda kokoyoo Asa laamaa jiiri waranka cindi iduwantoo (26to) ra, Bayeša iz'aroo Ela tee kokoy Izirayel se. Jiiri hinka no a n'a tee kokoytaraa ra, a si goro kala Tirsa koyraa ra. ⁹ Nga goykaa kaŋ maapoo ti Zimri hawandifutay a ga. Nga ti bari torka jeroo boŋkoynoo. Han foo Ela goo Tirsa, a ga harifutu haŋ ka suu Arsa hugoo ra. Arsa ti bora a kaŋ ga huga nda kokoyoo hugoo hayaa kul Tirsa koyraa ra. ¹⁰ Zimri huru hugoo ra k'a wii, a tee kokoy dogoo ra. Woo mana teendi kala Žuda kokoyoo Asa laamaa jiiri waranka cindi iyyantoo (27to) ra. ¹¹ Za Zimri tee kokoy ka goro fuulaa ra, a na Bayeša hugoo borey kul wii. A mana aru kul naŋ, a mana nga boro kul naŋ, a mana nga cere kul naŋ. ¹² Zimri na Bayeša borey kul halaci ka sawa nda Abadantaa šennoo, woo kaŋ a n'a har annabi Žehu se a m'a ka too Bayeša do. ¹³ Woo kul, Bayeša nda nga iz'aroo Ela zunubey ka kate a, ka Izirayel borey daŋ zunubu ra ka Abadantaa, Izirayel Koyoo futandi nda ngi haya yaadawey.

¹⁴ Ela teegoyey cindey, hayey kul kaŋ a n'i tee, i kul mana hantumandi kala Izirayel kokoyey teegoyey citaaboo ra.

Waatoo kaŋ Zimri ga Izirayel laama

¹⁵ Zimri huru fuulaa ra Izirayel Žuda kokoyoo Asa laamaa jiiri waranka cindi iyyantoo (27to) ra. A si goro kala Tirsa koyraa ra. Jirbi iyye no a n'a tee kokoytaraa ra. Waatoo woo ra, Izirayel wongu-izey jamaa na Gibetoŋ wanga k'a daŋ game, koyra no kaŋ Filisti borey wane nda a. ¹⁶ Jamaa cindi no din, i maa kaŋ Zimri hawandifutay kokoyoo ga, a n'a wii. Han follokaa ra, Izirayel kul na wongu-izey jineboraa kaŋ ti Omri tee kokoy Izirayel se jamaa kaloo ra. ¹⁷ Kaŋ woo tee, Omri nda wongu-izey kul fatta Gibetoŋ ka koy Tirsa koyraa wanga k'a daŋ game k'a dii. ¹⁸ Kaŋ Zimri dii kaŋ i duu koyraa ga hini, a koy huru kokoy hugoo ra ka nuune daŋ a ra, nga hunday buu nuunaa din ra. ¹⁹ A buu nda takaa woo, nga zunubey maaganda, zama a na goy futu tee Abadantaa jine. Žeroboham fondaa no a n'a gana ka zunubu tee, ka kate Izirayel ma kaŋ zunubu ra.

²⁰ Zimri teegoyey cindey nda hawandifutaa kaŋ a n'a tee, i kul mana hantumandi kala Izirayel kokoyey teegoyey citaaboo ra.

²¹ Waatoo woo ra, Izirayel jamaa fay ihinka. Zamna foo hanga Ginat iz'aroo Tibni bande k'a tee ngi kokoyoo. Zamna faa hanga Omri bande. ²² Amma wey kaŋ hanga Omri bande ga hin wey kaŋ hanga Ginat iz'aroo Tibni bande. Tibni buu, Omri huru kokoytaraa ra.

Waatoo kaŋ Omri ga Izirayel laama

²³ Žuda kokoyoo Asa laamaa jiiri waranza cindi faantoo (31to) ra, Omri tee kokoy Izirayel se. A na Izirayel laama jiiri woy cindi hinka (12). A jin ka Tirsa koyraa laama jiiri iddu. ²⁴ Woo banda ga, a koy *Samari* tondi hondoo day nda nzorfu kaaray tamma boŋ zenber iddu (6.000) Šemer ga. A na koyraa foo cin hondoo boŋ, ka koyraa maapoo daŋ Samari ka sawa nda tondi hondoo din koyoo kaŋ maapoo ti Šemer. ²⁵ Omri na goy futu tee Abadantaa jine. A na ifutu tee ka bisa kokoyey kul kaŋ bisa a jine. ²⁶ Omri hanga fondaa kaŋ bande Nebat iz'aroo Žeroboham hanga, ka nga zunubey cine tee, ka Izirayel borey kaŋandi zunubu ra, ka Abadantaa, Izirayel Koyoo futandi nda ngi haya yaadawey.

²⁷ Omri teegoyey cindey, hayey kaŋ a n'i tee, nda nga asajataraa, i kul mana hantumandi kala Izirayel kokoyey teegoyey citaaboo ra. ²⁸ Omri koy nga hayragey gar alaaharaa, i n'a sutura Samari. Nga iz'aroo Akab tee kokoy dogoo ra.

Waatoo kaŋ Akab ga Izirayel laama

²⁹ Žuda kokoyoo Asa laamaa jiiri waranza cindi yaa-hantoo (38to) ra Omri iz'aroo Akab tee kokoy Izirayel se. A na jiiri waranka cindi hinka (22) tee kokoytaraa ra Izirayel, a si goro kala *Samari*. ³⁰ Akab na goy futu tee Abadantaa jine ka bisa borey kul kaŋ bisa a jine. ³¹ A na Nabat iz'aroo Žeroboham zunuboo cine tee. Amma woo kul mana wasa a se, a koy Sidon borey kokoyoo Etbal ize woyoo hiiji kaŋ maapoo ti Žezabel. A ga su-

judu tooroo jine kanj ti *Bal* k'a gana. ³² A na tooru hugu cin Samari ka sargari tonadoo tee a ra *Bal* se. ³³ Akab na bunduyan mo sinji tooru woyoo *Ašera* maano ga. Akab yee koyne ka goy futu laala tana booboyan kanjan na Abadantaa, Izirayel Koyoo futandi. Izirayel kokoyey kanj bisa a jine, nga goy futaa bisa i kul waney.

³⁴ Akab waatoo ra, Betel koyraa boraa Hiyel na Žeriko koyraa cin. Waatoo kanj a na koyraa asaasey kaa, nga iz'aru jinaa kanj ti Abiram buu. Hanoo kanj a ga koyraa mijney danj, nga iz'aru koraa kanj ti Segub mo buu. Woo teendi ka sawa nda Abadantaa šennoo kanj a n'a har nda Nun iz'aroo Žozuwe. †

Annabi Ilyasu bayrandi kanj kogay ga tee Izirayel gandaa ra

17 Aru foo goo Tišib koyraa ra, Galad gandaa ra, maano ti Ilyasu, a nee Akab se: «Ay ga žee nda Abadantaa, Izirayel Koyoo kanj ga huna maano, Koyoo kanj goyoo ra ay goo, jirey wey ra, harandanj si tee, ncirni si kanj, kala nda agay hunday kaa ka šelanj.»

Ilyasu koy goro Kerit gooroo ra

² Abadantaa na šenni har Ilyasu se ka nee: ³ «Hun ne ra, koy waynahunay here ka tugu Kerit gooroo ra, Žurdenj isaa tenje. ⁴ N'ga cindi ka gooroo haroo hanj. Ay ga gaaru-gaaruyan yaamar i ma ni n'andi no din.» ⁵ Ilyasu koy, a goy ka sawa nda woo kanj Abadantaa n'a har a se. A koy goro Kerit gooroo ra, Žurdenj isaa tenje. ⁶ Gaaru-gaaruyan ga kate a se takula nda ham cijin nda zaari. A cindi a ga gooroo haroo hanj.

Ilyasu zunbu woy foo do Serepta koyraa ra

⁷ Hala a ga too waati foo, gooroo haroo kogu, zama ncirni mana kanj gandaa ra. ⁸ Woo ga, Abadantaa na šenni har Ilyasu se ka nee: ⁹ «Tun ka koy Serepta koyraa ra, Sidonj laamaa ra, ma cindi no din. Ay nee woy foo kanj kurpoo buu se a ma ni n'andi no din ra.»

¹⁰ Ilyasu tun ka koy Serepta. A mma too koyraa mijoo ga kanj woy foo kanj kurpoo buu ne ma tuuri kuuna. Ilyasu n'a cee ka nee a se: «Suuri, ma koy kate ya ne hari kayna jinay ra ya hanj.» ¹¹ A goo ma koy hari ceeci, Ilyasu n'a cee koyne ka nee: «Suuri, nda n'ga yee kate, ma takula mo kabay kate ya ne ni bande.»

¹² Woyoo nee: «Ay ga žee nda Abadantaa, ni Koyoo kanj ga huna maano, njaayan kul sii ay kone hugey do nda man'ti kabe mee foo farin kanj goo jinay ra nda jii kayna kanj goo kulba ra. Woo se ay goo ma tuuri kuuna ka koy hugey ka hina agay nda ay iz'aroo se. Nda ir n'a n'aa ka ben, ir ga buu njaayan janj se.» ¹³ Ilyasu nee woyoo se: «Masi hunbur, koy hugey, ma hayaa tee kanj n'n'a har. Amma farinoo nda jiyoo kanj goo ni kone tee ya ne furme kayna, ma kate a ya ne jina, nga banda ga, ma tee ni nda ni iz'aroo se, ¹⁴ zama hayaa ne kanj Abadantaa, Izirayel Koyoo n'a har, a nee: «Farinoo si ben jinaa ra, jiyoo kulbaa si koonu hala han kanj Abadantaa na ncirni doori laboo ga.»

† Žozuwe 6.26.

¹⁵ Woyoo koy. A n'a tee nda takaa kanj nda Ilyasu n'a har. Woyoo, nda nga hugoo borey, nda Ilyasu, njaayan goo i kone waati kuku. ¹⁶ Farinoo si ben jinaa ra, jiyoo kulbaa si koonu, ka sawa nda šennoo kanj Abadantaa n'a har nda Ilyasu mijoo.

Ilyasu na woyoo kanj kurpoo buu iz'aroo hunandi

¹⁷ Hayey wey banda ga, woyoo kanj do Ilyasu zunbu, iz'aroo wirci, wircoo hanse ka futu hala nongu kanj ra hundoo hun. ¹⁸ Woyoo nee Ilyasu se: «Irkoy boraa, macin no ay n'a hasara ma ne? Ni nka kaa ay do k'ay hongandi ay layboo, k'ay iz'aroo wii wala?» ¹⁹ Ilyasu nee a se: «Ay noo ni iz'aroo.» Ilyasu na zankaa zaa nga gandoo ra k'a ka žigi ka koy soorohugoo ra kanj ti nga dogoo, a n'a kanandi nga daaroo bonj. ²⁰ A kaati ka Abadantaa cee ka nee: «Abadantaa, ay Koyoo, n'ga yadda ka woyoo woo kanj kurpoo buu dor ka nanj nga iz'aroo ma buu, ka kar nga k'ay zumandi nga do?»

²¹ Woo banda ga, Ilyasu na nga bonj daaru zankaa ga hala cee hinza, ka kaati ka Abadantaa cee ka nee: «Abadantaa, ay Koyoo, ay ga ni njaaray, ma nanj zankaa woo hundoo ma yee kate a ra!» ²² Abadantaa na hanjajer Ilyasu se, zankaa hundoo yee kate a ra, a huna. ²³ Ilyasu na zankaa zaa ka zunbu ka hun soorohugoo bonj k'a noo nanjoo se ganda hugoo ra. Ilyasu nee: «Ni iz'aroo ne, a huna.» ²⁴ Woyoo nee Ilyasu se: «Sohō ay bay kanj Irkoy boro ti ni, šennoo kanj Abadantaa g'a danj ni mijoo ra, m'a har ti cimi.»

Ilyasu koy Akab do

18 Waati kuku banda ga, kogaa jiiri hinzantoo ra, Abadantaa na šenni har Ilyasu se ka nee: «Koy Akab do, ay ga ncirni kanjandi laboo ga.» ² Ilyasu koy Akab do. Woo gar heraa laala *Samari* laamaa ra. ³ Akab na Abdiyas kanj ga huga nda kokoyoo hugoo cee. Abadantaa hunburaa ga hanse ka bara Abdiyas ra, ⁴ waatoo kanj Žezabel na Abadantaa annabey halaci, Abdiyas na annabi zangu (100) zaa k'i tugu boro woyguu (50) woyguu (50) tondi guusu ra, ka cindi k'i noo njaayan nda hari. ⁵ Akab nee Abdiyas se: «Koy gandaa yaara, ma koy hari dogey kul ra, nda goorey kul ra, a ga hin ka tee subu ma duwandi i ra, ir m'a noo ir baryey nda ir lanbaanawey se hala ir masi kaa ka tilasu ka wiya i ra.» ⁶ I na gandaa zamna ngi game k'a yaara. Akab koy fondo foo ra, Abdiyas koy fondo tana ra.

⁷ Abdiyas goo fondaa ra, a kubay nda Ilyasu. Waatoo kanj Abdiyas dii a, a na Ilyasu bay, a na nga ndumoo sinji laboo ra k'a foo ka nee: «Ni no ay koyoo Ilyasu wala?» ⁸ Ilyasu nee a se: «Agay no. Koy nee ni koyoo Akab se kanj ay goo ne.» ⁹ Abdiyas nee: «Macin ti zunuboo kanj ay n'a tee kanj se n'ga agay, ni tamoo danj Akab kaboo ra a m'ay wii?» ¹⁰ Ay ga žee nda Abadantaa kanj ga huna maano, ganda sii no, laama mo sii no kanj ra ay koyoo mana boro sanba ka koy ni ceeci. Nda borey willi kate ka nee kanj n'sii no, a ga nee nongoo borey wala gandaa borey se kanj i ma žee, nda cimi no kanj i mana dii ni. ¹¹ Nga no sohō n'ga nee kanj ya koy

nee ay koyoo se: «Ilyasu goo ne.»¹² Nda ay koy a har Akab se, ka gar a mana duu ni, zama nda ay hun ni do sohō da, Abadantaa *Hundoo* ga koy nda ni nongu kaŋ ay s'a bay ra, woo ga, a g'ay wii. Ka gar Abadantaa hunburaa goo ay binoo ra za ay zankataraa ga.¹³ Waatoo kaŋ Žezabel ga Abadantaa annabey wii, hayaa kaŋ ay n'a tee mana maar'a wala, ay koyoo? Ya nka annabi zangu (100) zaa Abadantaa annabey ra ka koy i tugu boro woyguu (50) woyguu (50) tondi guusu ra, ka cindi k'i noo ŋaayan nda hari.¹⁴ Nga no, sohō ni, n'ga nee kaŋ ya koy nee ay koyoo se kaŋ Ilyasu goo ne. A ga kaa k'ay wii.»¹⁵ Ilyasu nee: «Ay ga žee nda Abadantaa, Aduŋnakoyoo kaŋ ga huna maŋoo, nga kaŋ goyoo ra ay goo, kaŋ hō ay ga koy Akab do.»

¹⁶ Abdiyas koy Akab kubay k'a noo Ilyasu alhabar. Woo ga, Akab koy Ilyasu kubay.¹⁷ Za kaŋ Akab dii Ilyasu, Akab nee a se: «Ni no ka kate Izirayel ga bone!»¹⁸ Ilyasu nee: «Man'ti agay no ma kate Izirayel ga bone. Ni nda ni baaba hugoo no ma kate Izirayel ga bone, zama war na Abadantaa yaamarey naŋ ka koy *Balyaŋ* gana.¹⁹ Sohō, daŋ Izirayel kul ma kaa ka marga ay jere Karmel tondi hondoo here nda annabi zangu taaci nda woyguwaa (450) kaŋ ga Bal gana, nda annabi zangu taacaa (400) kaŋ ga *Ašera* tooru woyoo gana ka ŋaa Žezabel bande.»

Ilyasu nda Bal annabey Karmel tondi hondoo ga

²⁰ Akab donto Izirayel borey kul do ka *Bal* annabey marga Karmel tondi hondoo here.²¹ Ilyasu man jamaa ka nee: «Hala waati foo no war ga fondo hinka ganayan naŋ? Nda Abadantaa ti Irkoy, wa hanga a bande, nda Bal no, wa hanga a bande.» Jamaa man'a zaabi nda baffoo.

²² Ilyasu nee jamaa se: «Agay hinne ka cindi Abadantaa annabey ra, ka gar Bal annabey man'ti kala boro zangu taaci nda woyguu (450).²³ Aywa, wa kate ya ne haw yaaru hinka. Bal annabey ma haw yaaru foo suuba i ra k'a fooru k'a fur tuurey boŋ, amma i masi nuune daŋ a ra. Agay mo ga haw yaaru faa zaa k'a fooru k'a fur tuurey boŋ bila nda ya nuune daŋ a ra.²⁴ Woo banda ga, war ma war koyoo maŋoo cee k'a ŋaaray, agay mo ga Abadantaa maŋoo cee k'a ŋaaray. Koyoo kaŋ zaaboo ti nuune, nga ti Irkoy.» Jamaa kul na Ilyasu zaabi ka nee: «Ir yadda ni šennoo.»²⁵ Ilyasu nee Bal annabey se: «Wa haw yaaru foo suuba, war ma jin k'a hanse, zama war ga boobo, woo banda ga, war ma war koyoo cee, amma war masi nuune daŋ a ra.»

²⁶ I na haw yaaroo zaa kaŋ i n'a noo i se, i n'a hanse k'a fur tuurey boŋ. I kaati ka Bal maŋoo cee za subbaahi hala zaarikayaa ra ka nee: «Bal, ir zaabi.» Amma šenni sii no, zaabi sii no. I ga sar ka gan sargari tonadogoo kaŋ i n'a tee jere.²⁷ Zaaroo gamoo ra, Ilyasu n'i pooŋo, a nee: «Wa hanse ka kaati, zama koy no, a goo ma miile, wala a goo salangaa ra, wala a goo naarumay ra, wala a ga hin ka tee a goo ma jirbi, a ga tun.»²⁸ I na kaati beeri tee, i sintin ka ngi boŋ hay nda ngi takubawey nda ngi yaajey ka sawa nda ngi alaadaa takaa hala nongu kaŋ ra kuri hun i ga.²⁹ Waatoo kaŋ

zaarikayaa bisa, i tee hollay-ize ka koy hala aluulaa *taasu sargaroo* kaayanoo ga. Šenni sii no, zaabi sii no, dukku-durum.

³⁰ Waatoo woo, Ilyasu nee jamaa kul se: «Wa man kate ay do ne.» Jamaa kul man a. Abadantaa sargari tonadogoo kaŋ kayri, a n'a hanse.³¹ Ilyasu na tondi woy cindi hinka (12) zaa ka sawa nda Yakuba izey alka-biila hinnaa, Yakuba woo da se Abadantaa na šenni har ka nee: «Ni maŋoo ga tee Izirayel.»³² A na tondey ka sargari tonadoo cin Abadantaa maŋoo ga. A na guusu kaa sargari tonadogoo kuubi-ka-beraa ra, guusoo ga hin ka hari liitar waranza (30) cine zaa.³³ A na tuurey hanse, a na haw yaaroo fooru k'a daŋ tuurey boŋ.³⁴ Woo banda ga, a nee: «Wa koy hoobu taaci too hari, war m'i doori *sargari kukurantaa* nda tuurey boŋ.» A nee koyne: «Wa yee ka doori a boŋ, a ma tee cee hinka.» I n'a tee cee hinka. A yee koyne ka nee: «Wa yee ka doori a boŋ, a ma tee cee hinza.» I n'a tee cee hinza.³⁵ Sargari tonadogoo kul tee hari, guusoo mo too nda hari.

³⁶ Taasu sargaroo kaayanoo waati, Ilyasu man kate, a nee: «Abadantaa, Ibrahima Koyoo, Isiyaka Koyoo, Izirayel Koyoo, hō bayrandi kaŋ ni ti Irkoy Izirayel ra, kaŋ agay ti ni tamoo, kaŋ hayey wey mo kul ay man'i tee nda kala ni yaamaroo.³⁷ Ay zaabi, Abadantaa, ay zaabi hala jamaa woo ma bay kaŋ ni, Abadantaa ti Irkoy, ni no ma ngi biney yeeti kate ni ga.»³⁸ Woo ga, Abadantaa nuunaa zunbu ka sargari kukurantaa, nda tuurey, nda tondey, nda nongoo din laboo ton. Haroo kaŋ goo guusoo ra, nuunaa n'a kogandi.³⁹ Waatoo kaŋ jamaa kul dii woo, i sujudu ka ngi ndumey sinji laboo ra ka nee: «Abadantaa ti Irkoy, Abadantaa ti Irkoy!»⁴⁰ Ilyasu nee i se: «Wa Bal annabey dii, ba affoo masi hun i ra.» I n'i dii. Ilyasu n'i ka zunbu ka koy Kišon gooroo ra ka jindey kaa.

Kogaa ben Izirayel gandaa ra

⁴¹ Ilyasu nee Akab se: «Koy ŋaa ka haŋ, zama jinjinjoo woo kaŋ n'ga maar'a, hirri no.»⁴² Akab koy ŋaa ka haŋ. Amma Ilyasu žigi Karmel tondi hondoo boŋoo boŋ, a gunguma ganda ka nga ndumoo daŋ nga cee gamey ra.⁴³ A nee nga tamoo se: «Ay g'a wiri ni ga, žigi ka teekoo here guna.» Tamoo žigi k'a guna. A nee Ilyasu se: «Haya sii no.» Cee iyee Ilyasu ga nee a se kaŋ a ma koy guna.⁴⁴ Cee iyyantoo, tamoo nee: «Duula kaccu foo kaŋ ga too boro kabe gundoo goo ma tun teekoo boŋ.» Ilyasu nee: «Koy nee Akab se kaŋ a ma nga bari torkaa soolu ka koy nga do, ncirŋoo masi koy a ganji a ma koy.»

⁴⁵ Waati kayna banda ga, beenaa kul bibi nda duula. Hewoo tun, ncirŋi beeri kaŋ. Akab žigi nga torkaa ga ka koy Žizireyel.⁴⁶ Abadantaa na albarka daŋ Ilyasu ra kaŋ na gamahaw ka nga centoo šiita ka huru Akab jine ka koy too hala Žizireyel.

Ilyasu binoo hun

19 Hayey kul kaŋ Ilyasu n'i tee, nda takaa kaŋ nda a na *Bal* annabey wii, Akab n'i kul deede Žezabel se. ² Žezabel na dontokaw sanba Ilyasu do ka nee: «Koyey ma goy goy ay ga nda subaa dimmaa woo ga, ay mana hayaa tee ma ne kaŋ n'n'a tee annabey affoo kul se.» ³ Ilyasu hunbur, a zuru ka nga hundoo hallasi. A koy too Ber-Šeba kaŋ goo Žuda gandaa ra, a na nga tamoo naŋ no din. ⁴ Nga hunday na saajoo fondaa zaa, a na zaari foo tee a ga dira hala a too saabay foo jere kaŋ goo jere ga, a goro a cire. A nee nga binoo ra nga mma baa nga ma buu, a nee: «A wasa, sohō Abadantaa, ay hundoo dii, zama ya na bisa ay baabey.» ⁵ Woo banda ga, a kani saabaa cire, a jirbi. Dogoo din da almalayka too a do k'a taaru, a nee a se: «Tun ka ŋaa.» ⁶ A tun, a ga dii takula kaŋ tonandi tondi ga nda zollo hari goo nga jeroo ga. A ŋaa, a haŋ, woo banda, a yee ka kani. ⁷ Abadantaa almalaykaa yee koyne ka kaa a do cee hinkantoo k'a taaru ka nee a se: «Tun, ma ŋaa, zama fondaa ga kuu ma ne.» ⁸ A tun, a ŋaa, a haŋ. Gaa-boo kaŋ a duu a ŋaahayaa woo banda ga, a tun ka dira zaari woytaaci (40) nda cijin woytaaci (40) ka koy too hala Irkoy tondi hondoo do kaŋ ti Horeb.

Irkoy na Ilyasu binoo daŋ

⁹ Kaŋ Ilyasu too no din, a huru tondi guusu ra ka cijinoo tee. Abadantaa na šenni har a se ka nee: «Macin no n'ga tee ne ra, Ilyasu?» ¹⁰ A nee: «Ay hanse ka gurgay Abadantaa, Aduŋnakoyoo se. *Amaanaa* kaŋ n'n'a daŋ ni nda Izirayel borey game, i n'a hasara, i na ni sargari tonadogey kayri, i na ni annabey wii nda takuba. Agay hinne ka cindi, sohō i ga baa ngi m'ay wii.» ¹¹ Abadantaa nee: «Fatta ka kay tondi hondoo boŋ agay, Abadantaa jine.» Abadantaa kaa ka bisa. Hew beeri gaabikoyi tun ka tondi hondoy waaru, ka tondey kayri-kayri Abadantaa jine. Amma Abadantaa sii hewoo ra. Hewoo banda ga, laboo jijiri, amma Abadantaa sii labu jijiroo ra. ¹² Labu jijiroo banda ga, nuune tee, amma Abadantaa sii nuunaa ra. Nuunaa banda ga, jinde baana fatta. ¹³ Kaŋ Ilyasu maa jindoo woo, Ilyasu na nga burmusoo ka nga ndumoo daabu, ka fatta ka kay tondi guusoo miŋoo ga. Jinde foo ne ka fatta ka nee a se: «Macin no n'ga tee ne ra, Ilyasu?» ¹⁴ Ilyasu nee: «Ay hanse ka gurgay Abadantaa, Aduŋnakoyoo se. *Amaanaa* kaŋ n'n'a daŋ ni nda Izirayel borey game, i n'a hasara, i na ni sargari tonadogey kayri, i na ni annabey wii nda takuba. Agay hinne ka cindi, sohō i ga baa ngi m'ay wii.» ¹⁵ Abadantaa nee Ilyasu se: «Fondaa kaŋ n'n'a zaa ka kaa ne, willi a bande ka koy saajoo ra ka koy hala Damas. Nda n'too no din, ma Hazayel yon k'a tee Siiri gandaa kokoyoo. ¹⁶ Woo banda ga, ma koy Nimši iz'aroo Žehu mo yon k'a tee Izirayel kokoyoo. Ma Šafat iz'aroo Alyasu mo yon kaŋ si hun kala Abel-Mehola k'a tee annabi ni dogoo ra. ¹⁷ Boro kaŋ zuru ka hun Hazayel takubaa cire, Žehu g'a wii, boro kaŋ zuru ka hun

Žehu takubaa cire, Alyasu g'a wii. ¹⁸ Amma ay ga boro zenber iyee (7.000) hallasi Izirayel ra kaŋ mana bay ka kanje sonbu *Bal* se, de mo miŋey mana bay k'a summu.»

Ilyasu na Alyasu daŋ nga dogoo ra

¹⁹ Ilyasu hun no din ka koy Šafat iz'aroo Alyasu do. A gar Alyasu mma beeri, haw hinka-hinka hala cee woy cindi hinka (12) nda a ga beeri, iwoy cindi hinkantoo (12to) bara a kone. Kaŋ a bisa Alyasu jere, a na nga burmusoo warra a boŋ. ²⁰ Alyasu na nga hawey naŋ, a zuru ka hanga Ilyasu bande, a nee: «Ay g'a wiri ni ga, ma naŋ ya koy ay baaba nda ay naa hoybaani jina ya hanga ni.» Ilyasu nee a se: «Koy, ma willi kate. Hayaa kaŋ ay n'a tee ma ne maaganda se n'ga willi kate.» ²¹ Alyasu hun Ilyasu do ka koy, a na haw hinkaa wii k'i tee sargari. Beeri bundey kaŋ goo hawey ga nda a na hawey ton k'i noo borey se i m'i ŋaa. Woo banda ga, a tun ka hanga Ilyasu bande ka alhaadimay a se.

Siiri gandaa kokoyoo na Samari dii

20 Siiri gandaa kokoyoo Ben-Hadad na nga wongu-izey kul marga. Kokoy waranza cindi hinka (32) tonton a ga nda bariyaŋ nda bari torkayaŋ. A žigi ka koy *Samari* koyraa wanga k'a daŋ game k'a tangam. ² A na dontokawyaŋ sanba koyraa ra, Izirayel kokoyoo Akab do, ³ a nee kaŋ i ma koy nee a se kaŋ nga, Ben-Hadad nee: «Ni nzorfu kaaraa nda ni wuragoo kul ti agay wane, ni wandey nda ni izey kul ihenney ti agay wane.» ⁴ Izirayel kokoyoo n'a zaabi ka nee: «Ay koyoo, kokoyoo, woo kaŋ n'n'a har ti cimi, agay nda ay kabehayaa kul ti ni wane.» ⁵ Dontokey willi kate koyne, i nee kaŋ Ben-Hadad nee: «Ay na dontokawyaŋ sanba ni do ka nee ma ne kaŋ ma ni nzorfoo, nda ni wuragoo, nda ni wandey, nda ni iz'arey noo ya ne. ⁶ Šikka sii, suba dimmaa woo cine ga ay g'ay tamey sanba ni do, i ga koy ni hugoo nongey kul guna, nda ni tamey hugey, haya kul kaŋ ni do, a goo nda alfayda, i ga koy nda a kul.»

⁷ Izirayel kokoyoo na gandaa boro beerey kul cee ka nee i se: «Ay g'a wiri war ga, war ma dii takaa kaŋ nda aroo woo ga ifutu ceci ir se, zama a nka dontokaw sanba ka nee kaŋ ya nga noo ay wandey, nda ay izey, nda agay nzorfoo, nda ay wuragoo, ya na wanji a se.» ⁸ Boro beerey kul nda jamaa kul nee a se: «Masi haŋajer a se, masi yadda šennoo woo se.» ⁹ Akab nee Ben-Hadad dontokey se: «Wa koy nee ay koyoo, kokoyoo se kaŋ woo kaŋ a na dontokey sanba k'a har cee jinaa, ay yadda a ga, amma woo kaŋ nga ne k'a har sohō da, ay si hin k'a tee.» Dontokey koy šennoo har Ben-Hadad se.

¹⁰ Ben-Hadad yee koyne ka alhabar sanba Akab do ka nee a se: «Koyey ma goy goy ay ga nda ay mana Samari koyraa kayri-kayri hala nongu kaŋ ra wongu-izey kaŋ goo ay bande, laboo kayriroo hamnoo, i kul si hin ka ngi kabey too a ra.» ¹¹ Amma Izirayel kokoyoo na Ben-Hadad zaabi, a nee: «Wa koy nee Ben-Hadad

se: «Boro kaŋ ga nga gamoo haw wongu se si hima ka bolsay sanda boro kaŋ kaa ka hun wongu ra.»¹² Waato kaŋ ũennoo too Ben-Hadad do, a gar nga nda kokoy tanayaŋ goo ma harifutu haŋ hukkumey ra. A nee nga tamey se: «Wa soolu!» I koy jine tee Samari koyraa se k'a tangam.

Kokoyoo Akab duu hinay Siiri kokoyoo ga

¹³ Waatoo woo ra, annabi foo man Izirayel kokoyoo Akab ka nee a se: «Abadantaa nee: «N'ga dii jama beeroo woo kul, guna, ay g'i daŋ ni kaboo ra hõ. Nda woo tee, n'ga bay kaŋ agay ti Abadantaa.»¹⁴ Akab nee: «May no a g'a tee sibil k'i daŋ ay kaboo ra?» Anna-boo nee: «Hayaa ne kaŋ Abadantaa n'a har: «Sibilo man'ti kala gandaa boŋkoyney arusooga goykey.»¹⁵ Akab nee: «May ma jin ka wongoo sintin?» Annaboo nee: «Ni.»

¹⁵ Akab na gandaa boŋkoyney arusooga goykey kul kabu, i tee zangu hinka nda waranza cindi hinka (232). Nga banda ga, a na Izirayel borey jamaa wongu-izey kul kabu, i tee boro zenber iyee (7.000).¹⁶ I fatta ka koy wongu zaarikayaa ra. Woo gar Ben-Hadad nda kokoy tana waranza cindi hinkaa (32) kaŋ g'a faaba goo hukkumey ra i ga harifutu haŋ ka suu.¹⁷ Gandaa boŋkoyney arusooga goykey ti boro jinawey kaŋ fatta. Ben-Hadad na boroyaŋ sanba ka koy dii macin bara no. I willi kate ka nee a se: «Boroyaŋ ka hun *Samari* koyraa ra ka kaa.»¹⁸ Ben-Hadad nee: «Nda alaafiya se i fatta, w'i dii kate i ga huna, nda wongu se i fatta, w'i dii kate i ga huna.»¹⁹ Gandaa boŋkoyney arusooga goykey fatta koyraa ra, Izirayel wongu-izey jamaa hanga ey.²⁰ Ngi affoo kul na Siiri borey aru foo kar. Kaŋ woo tee, Siiri borey zuru. Izirayel borey n'i gaaray. Siiri kokoyoo Ben-Hadad kaaru bari boŋ, a zuru ka hun i ra, nga nda bari kaarukaw fooyaŋ.²¹ Izirayel kokoyoo na Siiri borey wongu, a na ngi baryey wii ka bari torkawey kar, ka hasaraw beeri tee i se.²² Annaboo yee koyne ka kaa kokoyoo do ka nee a se: «Albarka daŋ ni boŋ ra, ma gaabandi, ma dii woo kaŋ n'ga hima k'a tee, zama yeeſi dimmaa woo cine ga, Siiri kokoyoo ga yee ka kaa ka ni tangam.»

Akab yee ka hin

²³ Siiri kokoyoo goykaw beerey nee a se: «Izirayel borey Koyoo man'ti kala tondi hondey Koyoo. Woo se i hin ir. Ir ma koy i tangam gangani ra, ſikka sii a ra kaŋ ir ga hin ey.²⁴ Hayaa kaŋ n'ga hima k'a tee man'ti kala ma kokoy waranza cindi hinkaa (32) kul kaa ngi fuulaa ra, ma goforneryaŋ daŋ dogey ra.²⁵ Ni wongu-izey kaŋ halaci, n'ga hima ka ngi hinnaa wongu-ize soolu. Bari hinnaa kaŋ buu, ma nga cinaa ceeci, bari torkawey kaŋ hasara, ma ngi cinaa ceeci. Nga banda ga, ir ga koy Izirayel borey tangam ganganoo ra. Nda woo teendi, ſikka sii a ra kaŋ ir ga hin ey.» Kokoyoo yadda i se, woo kaŋ i n'a har, a n'a tee.

²⁶ Jiiri taagaa ra, waati follokaa ra, Ben-Hadad yee koyne ka Siiri borey kabu. Woo banda ga, a žigi ka koy

Afek koyraa ra ka Izirayel wongu.²⁷ Izirayel borey mo kabandi, i n'i noo haya kaŋ nda i ga huna. Woo banda ga, i koy Siiri borey kubay. Izirayel borey na ngi kaloo sinji i tenje. Izirayel ga tee i jine sanda hancin kur-ize kaccu hinka, ka gar Siiri borey na gandaa too.²⁸ Irkoy boraa † man Izirayel kokoyoo ka nee a se: «Hayaa ne kaŋ Abadantaa n'a har: «Siiri borey ga nee kaŋ Abadantaa man'ti kala tondi hondey Koyoo, a man'ti ganganoo Koyoo, woo maaganda se ay ga wongu-izey jama beeroo woo kul kaŋandi ni kaboo ra. Nda woo tee, war ga bay kaŋ agay ti Abadantaa.»²⁹ Wongu-ize jama hinkaa koy goro ka cere tenje jirbi iyee. Jirbi iyyantoo hane i na wongoo sintin. Izirayel borey na Siiri borey wongu-ize kaŋ goo cee ga boro zenber zangu (100.000) wii zaari folloku.³⁰ Cindey zuru ka koy Afek koyraa ra. Amma cetaa kaŋ ga Afek koyraa kuubi kaŋ aru zenber waranka cindi iyee (27.000) boŋ i ra k'i wii. Ben-Hadad zuru, a too koyraa ra, a koy tugu hugu-izoo ra kaŋ goo hala kunehere.

Akab na Siiri kokoyoo hundoo naŋ a ra

³¹ Nga tamey nee a se: «Ir maa kaŋ Izirayel hugoo kokoyey man'ti kala boro hennayaŋ. Naŋ ir m'ir boŋ yeeti ganda ka saaku kasayaŋ daŋ ir ga, ir ma karfu didiji ir boŋey ga ka fatta ka koy ſelaŋ Izirayel kokoyoo se. A ga hin ka tee a ma ni hundoo naŋ ni ra.»³² I na saaku kasayaŋ daŋ ngi ga, i na karfu haw ngi boŋey ga ka koy Izirayel kokoyoo do ka nee a se: «Ni tamoo Ben-Hadad nee kaŋ ma suuri ka nga hundoo naŋ nga ra.» Akab nee: «A ga huna wala? Ag'armaa no.»

³³ Borey din, ſennoo tee i se silbay henna, woo kaŋ Akab n'a har, i cahã ka naanay a. I nee: «Cimi no, Ben-Hadad man'ti kala ni armaa.» Akab nee: «Wa koy kate a.» Ben-Hadad hun nga tugudogoo ra ka koy Akab do. Akab n'a žigandi nga bari torkaa boŋ.³⁴ Ben-Hadad nee Akab se: «Koyrawey kaŋ ay baaba n'i taa ni baaba kone, ay g'i yeeti ma ne. N'ga hin ka maamaladooyaŋ tee Damas koyraa ra sanda takaa kaŋ nda ni baaba n'a tee *Samari* koyraa ra.» Izirayel kokoyoo nee: «Agay, amaana zaa ya ne jina ya ni naŋ ma koy.» Akab na amaana daŋ a ga k'a naŋ a ma koy.

Irkoy mana yadda Akab ga

³⁵ Han foo boro foo kaŋ goo annabey ra nee nga cine annabi tana foo se: «Abadantaa nee kaŋ m'ay kar.» Amma ceroo mana yadda k'a kar.³⁶ Woo banda ga, annabi jinaa nee nga cinaa se: «Mana hanajer Abadantaa ſennoo se, woo maaganda se nda ni hun ay do ka koy, ganjihayla ga ni kubay ka ni kar ka ni wii.» A hun a do ka koy, kul ganjihayla foo n'a kubay k'a wii.

³⁷ Annaboo yee koyne ka aru foo kubay, a nee a se: «Ay g'a wiri ni ga m'ay kar.» Aroo woo n'a kar hala a maray.³⁸ Annaboo na zaara didiji nga moyey ga ka nga boŋ bere ka koy kay fondaa ga, ka kokoyoo bisaroo batu.³⁹ Waatoo kaŋ kokoyoo kaa ka bisa, annaboo na nga jindoo jer k'a cee ka nee a se: «Agay, ni tamoo

† *Irkoy boraa da se i ga nee annabi sorro 13to ra.*

nka fatta ka koy wongoo ra kan aru foo hun wongu-izey ra ka kate ay do aru foo ka nee ya ne: «Aroo woo lakkal, nda ni nan a zuru, n'ga wiiyandi dogoo ra, wala ma nzorfu kaaray tamma zenber hinza (3.000) bana.»⁴⁰ Amma kan ay ga almuraadey ra nongoo woo ra nda nongoo woo here, aroo dere.» Izirayel kokoyoo nee a se: «Ni hunday na ni ciitoo dunbu ka ben.»⁴¹ Dogoo din da, annaboo na zaaraa kaa nga money ga. Kokoyoo n'a bay kan annabey affoo no.⁴² A nee kokoyoo se: «Hayaa ne kan Abadantaa n'a har: «Hayaa kan se bora kan ay dan a ma wiiyandi, n'n'a nan a ma koy, woo se ni hundoo ga huru nga hundoo dogoo ra, ni borey hundey ga huru nga borey hundey dogoo ra.»⁴³ Izirayel kokoyoo willi ka koy nda gaabuunay nda binemarayan nga hugoo do *Samari*.

Nabot wiiyanoo

21 Hayey din kan tee banda ga, woo kan tee ne. Aru foo goo no kan ti Žizireyel boro, maanoo ti Nabot. A goo nda *alaneb* faari foo Žizireyel. Faaroo sii kala *Samari*[†] kokoyoo Akab kokoy hugoo jere.² Han foo Akab nee Nabot se: «Ay noo ni alaneb faaroo y'a tee saddiŋa, zama a goo ay hugoo jere. Ay ga alaneb faari tana kan baa ni wanoo noo ma ne dogoo ra, wala mo nda n'baa ay ga nga hayoo bana ma ne.»³ Amma Nabot nee Akab se: «Yala Abadantaa m'ay waa ya tuboo noo ma ne kan ay baabey n'a nan ya ne.»^{††}
⁴ Akab koy nga do nda gaabuunay nda binemarayan Žizireyel bora Nabot šennoo maaganda, zama Nabot nka nee: «Tuboo kan ay baabey n'a nan ya ne, ay s'a noo ma ne.» Akab koy kani nga daaroo ga ka nga jinoo tenjandi cetaa, ka wanji ka ŋaa.⁵ Nga wandoo Žezabel kaa jeroo ga ka nee a se: «Macin se n'ga gaabuunay hala nongu kan ra ma wanji ŋaayan?»⁶ A na nga wandoo zaabi ka nee: «Ya nka šelan Žizireyel bora Nabot se kan a ma nga alaneb faaroo neere ya ne wala nda a baa ya alaneb faari tana yeeti a se dogoo ra. A nee kan nga si nga alaneb faaroo noo ya ne.»⁷ Woo ga, nga wandoo Žezabel nee a se: «Adiši man'ti ni bara Izirayel kokoytaraa ra? Tun ka ŋaa, ni binoo ma kan. Ay ga Žizireyel bora Nabot faaroo noo ma ne.»

⁸ Žezabel na batagayan hantum Akab maanoo ga ka Akab tammaasaa dan i ga. Koyraa kan ra Nabot goo nda goray, a na batagawey sanba boro beerey nda jineborey se.⁹ A nee batagawey din ra: «War ma zaari kayandi kan ra bora kul ga meehaw. War ma Nabot gorandi jamaa kul jine.¹⁰ Woo banda ga, war ma boro hinka attabiya futukoyi gorandi a jine, i ga seedetaray tee a ga ka nee: «Ni, n'na Irkoy wow, n'na kokoyoo mo wow.» Woo ga, war ma koy nda a koyraa dumaa ga k'a warra nda tondi k'a wii.»

¹¹ Nabot koyraa borey, nda boro beerey, nda jineborey kan ga huna koyraa ra goy nda takaa kan nda Žezabel n'a har. Šennoo kan a n'a har batagawey ra, i n'a tee nda takaa din da.¹² I na zaari kayandi ka mee-

[†] *Samari koyraa ti Izirayel laamaa koyra beeroo.* ^{††} *Sargarey 25.23.*

haw, i na Nabot gorandi jamaa jine.¹³ Aru attabiya futukoyi hinkaa kaa ka goro ka Nabot tenje, i na taari seedetaray tee Nabot ga jamaa jine ka nee: «Nabot na Irkoy wow, a na kokoyoo wow.» Woo ga, i n'a ka koy koyraa dumaa ga, i n'a warra nda tondi, a buu.

¹⁴ I sanba ka alhabar dan Žezabel ra ka nee: «I na Nabot warra nda tondi, a buu.»¹⁵ Waatoo kan Žezabel maa kan i na Nabot warra nda tondi, a buu, a nee Akab se: «Tun ka koy ka Žizireyel bora Nabot alaneb faaroo zaa, woo kan a wanji k'a neere ma ne, zama Nabot sii hundi ra, a buu.»¹⁶ Waatoo kan Akab maa kan Nabot buu, a tun ka koy Žizireyel bora Nabot alaneb faaroo ra k'a tee nga wane.

Irkoy na Akab nda Žezabel zukandi

¹⁷ Woo kan tee banda ga, Abadantaa na šenni har Tišib bora Ilyasu se ka nee: ¹⁸ «Tun ka koy Izirayel kokoyoo Akab do kan goo *Samari*. A goo Nabot *alaneb* faaroo ra, a nka koy faaroo tee nga wane.¹⁹ Ma nee a se: «Hayaa ne kan Abadantaa n'a har, a nee: "N'na boro wii jina, ni yadda ka nga kabe almaanoo mo taa!"» Ma nee a se koyne: «Hayaa ne kan Abadantaa n'a har, a nee: "Nongoo kan ra hanšey na Nabot kuroo logu, no din hunday ra i ga ni mo kuroo logu."»

²⁰ Akab nee Ilyasu se: «Ni duu agay, agay iberoo.» Ilyasu nee a se: «Ay duu ni, zama ni ka ni bon dan haya ra ka goy futu tee Abadantaa jine.²¹ Woo se ay ga kate ni ga bone, ay ga ni tuusu pat. Aru kul kan ti Akab boro, a ma tee tam wala borcin, ay g'i kul kaa Izirayel ra.²² Ay ga ni hugoo tee sanda Nebat iz'aroo Žeroboham hugoo cine, nda sanda Ahiya iz'aroo Bayeša hugoo cine, zama n'n'ay futandi ka Izirayel borey kanandi zunubu ra.²³ Haya kan ti Žezabel mo, Abadantaa šelan a ga ka nee: «Hanšey ga Žezabel ŋaa Žizireyel koyraa cetaa cire.»²⁴ Akab boro kan buu koyraa ra, hanšey g'a ŋaa, woo kan buu hawsaa ra, cirawey g'a ŋaa.»

²⁵ Boro kul mana goy futu tee Abadantaa jine ka nga bon dan haya ka too Akab. Nga wandoo Žezabel k'a tusa.²⁶ Haya harramante no a na tee ka toorey gana sanda Amor borey takaa kan Abadantaa n'i gaaray Izirayel borey jine.

Akab na nga bon yeeti ganda Abadantaa jine

²⁷ Waatoo kan Akab maa šenney wey, a na nga darbawey kottu. A na saaku kasayan dan nga jindoo ra ka meehaw. A ga kani nda saaku kasaa, a ga mossoyaada ka dira.²⁸ Abadantaa na šenni har Tišib bora Ilyasu se ka nee: ²⁹ «N'dii takaa kan nda Akab na nga bon yeeti ganda ay jine? Zama de a na nga bon yeeti ganda ay jine, ay si bonaa nga hugoo se tee nga hunaroo ra. Ay g'a tee nga iz'aroo waatoo ra.»

Akab ga baa nga ma Ramot koyraa dii

(Taarikey 2to 18.1-3)

22 Jiiri hinza tee kan wongu mana huru Siiri borey nda Izirayel borey game.² Amma jiiri hinzantoo ga, Žuda kokoyoo Žozafat doo ka koy Izirayel kokoyoo

do kaŋ ti Akab. ³ Woo gar Izirayel kokoyoo nee nga goykey se: «War ga bay kaŋ Ramot koyraa kaŋ goo Galad gandaa ra man'ti kala ir wane wala? Woo kul, ir si haya kul tee k'a taa Siiri kokoyoo kone.» ⁴ Akab nee Žozafat se: «N'ga hanga ay bande ka koy Ramot wongu Galad ra wala?» Žozafat nee Izirayel kokoyoo se: «Agay nda ni man'ti kala sanda affoo, ay borey nda ni borey ti sanda affoo, ay baryey nda ni baryey ti sanda affoo.»

Miše nda Izirayel annabey cindey mana kay haya foo ga
(Taarikey 2to 18.4–27)

⁵ Žozafat nee Izirayel kokoyoo se: «Ay g'a wiri ni ga, ma Abadantaa hoyraa wiri jina.» ⁶ Izirayel kokoyoo na annabey marga, i ga too boro zangu taaci (400) cine. A n'i hãa ka nee: «Ya koy Ramot kaŋ goo Galad gandaa ra wongu wala ya si koy?» Annabey nee: «Žigi ka koy, Abadantaa ga koyraa daŋ ni kaŋ ti kokoyoo kaboo ra.» ⁷ Amma Žozafat nee: «Abadantaa annabi kul sii no koyne kaŋ ga Abadantaa ibaayoo ceeci ir se?» ⁸ Izirayel kokoyoo nee Žozafat se: «Aru folloku ka cindi kaŋ ga hin ka Abadantaa ibaayoo ceeci ir se, amma agay, ay ga konna a, zama a si haya henna kul har ay ga, ifutu de no a g'a har. Yimla iz'aroo Miše no.» Žozafat nee: «Kokoyoo, masi woo har.» ⁹ Izirayel kokoyoo na hinoo goykaw foo cee ka nee a se: «Cahã ka Yimla iz'aroo Miše ceeci kate.»

¹⁰ Woo gar Izirayel kokoyoo nda Žuda kokoyoo Žozafat, affoo kul goo ma goro nga kokoy gorodogoo ra, kokoy darbawey goo jindey ra, i goo faroo kaŋ goo *Samari* koyraa mijoo ga. Annabey kul ga annabitaray tee jiney ra. ¹¹ Kenana iz'aroo Sedesiyas na guuru hilliyan tee, a nee: «Hayaa ne kaŋ Abadantaa n'a har: «N'ga Siiri borey tuti nda hilley hala i ma halaci ka ben.» ¹² Annabey jeray kul na šenni follokaa har ka nee: «Koy Ramot, Galad gandaa ra, n'ga hin ey Abadantaa g'a daŋ kokoyoo kaboo ra.»

¹³ Dontokaa kaŋ koy Miše cee, nee Miše se: «Aywa, annabey kul yadda ka tee mee foo ka ihenna har kokoyoo se. Ay g'a wiri ni ga, ma naŋ ni šennoo nda ngi wanoo ma tee affoo, ma ihenna har.» ¹⁴ Amma Miše nee: «Ay ga žee nda Abadantaa kaŋ ga huna maapoo, woo kaŋ Abadantaa g'a har, nga hinne no ay g'a har.»

¹⁵ Waatoo kaŋ Miše too kokoyoo do, kokoyoo nee a se: «Miše, ir ma koy Ramot koyraa kaŋ goo Galad gandaa ra wongu wala ir masi koy?» Miše nee: «Koy, n'ga zaame, Abadantaa g'a daŋ ni kaŋ ti kokoyoo kaboo ra.» ¹⁶ Amma kokoyoo nee a se: «Cee marje no ay ga ni žeendi Abadantaa maapoo ga kaŋ ma cimoo hinne har ya ne?» ¹⁷ Woo ga, Miše nee:

«Ay dii Izirayel borey kul ga say-say tondi hondey boŋ ma nee alman kur kaŋ sii nda kurkaw.

Woo se Abadantaa nee:

«Borey wey sii nda jineboro,
boro foo kul ma koy nda baani nga hugoo do.»

¹⁸ Izirayel kokoyoo nee Žozafat se: «Ya na nee ma ne kaŋ a si haya henna kul har ay ga, ifutu de no a g'a har.» ¹⁹ Miše yee ka nee: «Aywa, hanajer Abadantaa šennoo se. Ay dii Abadantaa a ga goro nga kokoy gorodogoo ra, beenaa hayey kul ga kay a jere, kabe henna nda iwaawaa ga. ²⁰ Abadantaa nee: «May no ma Akab derandi hala a ma koy Ramot koyraa kaŋ goo Galad gandaa ra tangam, de mo a ga wiiyandi?» Affoo kul ga nga wanoo har. ²¹ I goo woo da ra kaŋ hundi foo † fatta ka kaa ka kay Abadantaa jine ka nee: «Ay g'a derandi.» Abadantaa n'a hãa ka nee: «Taka foo no n'g'a tee?» ²² A nee: «Ay ga fatta ka tee hundi kaŋ ga taari daŋ nga annabey kul mijey ra.» Abadantaa nee: «Šikka sii a ra, n'g'a derandi, n'ga hin, fatta ka koy a tee.» ²³ Miše nee koyne: «Aywa, a tee takaa woo, sohõ Abadantaa na hundi kaŋ ga taari šenni har daŋ ni annabey kul mijey ra, zama Abadantaa ka bone kayandi ma ne.»

²⁴ Kenana iz'aroo Sedesiyas man Miše k'a kar garboo ga ka nee: «Taka foo nda Abadantaa *Hundoo* hun ay ra ka koy šelaŋ ma ne?» ²⁵ Miše nee: «N'ga kaa ka dii a han kaŋ n'koy tugu hugu nda hugu ra.» ²⁶ Izirayel kokoyoo nee nga tamey affoo se: «Miše dii ka koy nda a koyraa goforneroo Amoj nda kokoyoo iz'aroo Yowaš do. ²⁷ Ma nee: «Kokoyoo nee: "Wa aroo woo daŋ kasaa ra, war ma cindi k'a noo ŋaayan kayna nda hari kayna hala waati kaŋ ra ay willi kate nda baani."» ²⁸ Amma Miše nee: «Nda ni willi kate nda baani, adiši Abadantaa mana šelaŋ nda ay mijoo.» Miše yee koyne ka nee: «Jamaa, war kul ma hanajer.»

Kokoyoo Akab buu wongoo ra
(Taarikey 2to 18.28–34)

²⁹ Izirayel kokoyoo nda Žuda kokoyoo Žozafat koy Ramot koyraa kaŋ goo Galad gandaa ra tangam. ³⁰ Izirayel kokoyoo nee Žozafat se: «Ay g'ay boŋ bere ka koy wongoo ra. Ni, ma ni kokoy bankaarawey daŋ.» Woo ga, Izirayel kokoyoo na nga boŋ bere ka koy wongoo ra. ³¹ Siiri kokoyoo na nga bari torka boŋkoyoni waranza cindi hinkaa (32) yaamar kaŋ i masi boro kac-cu wala boro beeri tangam nda man'ti Izirayel kokoyoo hinne. ³² Waatoo kaŋ torka boŋkoyne dii Žozafat, i nee: «Šikka sii kaŋ Izirayel kokoyoo no.» I bere a ga k'a tangam, amma Žozafat kaati ka ciya. ³³ Torka boŋkoyne dii kaŋ man'ti Izirayel kokoyoo no, i mooru a ga.

³⁴ Waatoo woo, aru foo na nga biraa cetaw, a koy duu Izirayel kokoyoo, a n'a kar koraa nongu feerante ra. Kokoyoo nee nga torka zurandikaa se: «Bere k'ay ka fatta wongoo ra, zama ay maray.»

³⁵ Hanoo woo, wongoo hanse ka koron hala nongu kaŋ ra kokoyoo mma kay torkaa ra ka Siiri borey tangam. Aluulaa ra, a faati. Kokoyoo kuroo doori torkaa ra. ³⁶ Waynaa kaŋyanoo ga, kaati tee wongu do-goo ra ka nee: «Boro foo kul ma koy nga koyraa ra, boro foo kul ma koy nga gandaa ra.»

† Sorro 8to. †† «hundi foo», Ebere šenni ra, almaganaa faa ti «Irkoy Hundoo».

³⁷ Takaa woo nda Izirayel kokoyoo buu. I n'a zaa ka koy *Samari* k'a sutura no din. ³⁸ Waatoo kaŋ i koy nga torkaa numay Samari bangoo mijoo ga, hanšey koy nga kuroo logu, woykuurey kaa ka numay haroo din ra. Hayey wey tee nda takaa kaŋ nda Abadantaa šen-noo n'a har.

³⁹ Akab teegoyey cindey, hayey kul kaŋ a n'i tee, nda hugoo kaŋ a n'a cin nda tarkunday hije, nda koyrawey kul kaŋ a n'i cin, i kul hantumandi Izirayel kokoyey teegoyey citaaboo ra. ⁴⁰ Akab koy nga hayragey gar alaa-haraa. Nga iz'aroo Akaziya tee kokoy dogoo ra.

Waatoo kaŋ Žozafat ga Žuda laama

(Taarikey 2to 18.31—21.1)

⁴¹ Asa iz'aroo Žozafat tee kokoy Žuda se Izirayel kokoyoo Akab laamaa jiiri taacantoo ra. ⁴² Žozafat huru kokoytaraa ra ka gar a goo nda jiiri waranza cindi guu (35). A laama jiiri waranka cindi guu (25) Žerizalem. Naŋoo maanoo ti Azuba. Šili ize woy no. ⁴³ A na nga baaba Asa fondaa gana haya kul ra, a mana šiiri nongu kul here, haya kaŋ ga šerre no a n'a tee Abadantaa jine. ⁴⁴ Woo kul, a na tooru ganadogey naŋ i ma cindi. Borey ga sargariyaŋ kaa, ka dugu dullandi tooru ganadogey ra. ⁴⁵ Alaafiya goo Žozafat nda Izirayel kokoyoo game.

⁴⁶ Žozafat teegoyey cindey, nda nga asajataraa, nda wongey kaŋ a n'i tee, i kul hantumandi Žuda kokoyey

teegoyey citaaboo ra. ⁴⁷ Arey kaŋ ga zina tee tooru hugey ra, wey din kaŋ cindi za nga baaba Asa waati, a n'i kul kaataray gandaa ra. ⁴⁸ Waatoo woo, kokoy sii Edom gandaa boŋ. Goforner no m'a laama sanda kokoy. ⁴⁹ Žozafat na harihii beeriyaŋ tee kaŋ maaney ti Tarsis, kaŋyaŋ ga koy wura zaa kate ka hun Ofir gandaa ra. Amma i mana hin ka naarumay tee, zama harihiyey kayri Esiyon-Geber koyraa here. ⁵⁰ Waatoo din ra, Akab iz'aroo Akaziya nee Žozafat se: «Naŋ ay goykey nda ni goykey ma goy cere bande harihiyey ra.» Amma Žozafat mana yadda. ⁵¹ Woo banda ga, Žozafat koy nga hayragey gar alaa-haraa. I n'a sutura nga hayragey jere, nga hayraa Dawda koyraa ra. Nga iz'aroo Yoram tee kokoy dogoo ra.

Waatoo kaŋ Akaziya ga Izirayel laama

⁵² Akab iz'aroo Akaziya tee kokoy Izirayel se *Samari* koyraa ra, Žuda kokoyoo Žozafat laamaa jiiri woy cindi iyyantoo (17to) ra. A na Izirayel laama jiiri hinka. ⁵³ A na goy futu tee Abadantaa jine. A na nga baaba nda nga naa fondaa gana, nda Nebat iz'aroo Žeroboham fondaa kaŋ na Izirayel kaŋandi zunubu ra. ⁵⁴ A ga sujudu tooroo se kaŋ ti *Bal* k'a gana. A na Abadantaa, Izirayel Koyoo binoo tunandi ka takaa tee kaŋ nga baaba n'a tee.

Taarikey 1na

Citaaboo fahamandiroo

Izirayel borey hayragey maapey, k'a dii za Adama ga ka koy Sem ga

1 Adama ti Set baaba, Set ti Enoš baaba, ² Enoš ti Kenan baaba, Kenan ti Malalel baaba, Malalel ti Yered baaba, ³ Yered ti Henok baaba, Henok ti Metusala baaba, Metusala ti Lemek baaba, ⁴ Lemek ti Nuhu baaba, Nuhu ti Sem, nda Šam, nda Žafet baaba.

⁵ Žafet iz'arey ti: Gomer, nda Magog, nda Maday, nda Yawan, nda Tubal, nda Mešek, nda Tiras. ⁶ Gomer iz'arey ti: Aškenaz, nda Difat †, nda Togarma. ⁷ Yawan iz'arey ti: Eliša, nda Tarsis, nda Kiti borey, nda Rodan borey.

⁸ Šam iz'arey ti: Kuš, nda Misirayim, nda Put, nda Kanan. ⁹ Kuš iz'arey ti: Seba, nda Hawila, nda Sabata, nda Raama, nda Sabateka. Raama iz'arey ti: Saba nda Dedan. ¹⁰ Kuš na Namuruz mo hay. Namuruz ti boro jinaa kan tee wongaari laboo ga. ¹¹ Misirayim ti Lud borey hayragoo, nda Anam borey, nda Lehab borey, nda Naftuwa borey, ¹² nda Patrus borey, nda Kasalu borey, nda Kaftor borey. Filisti borey mana hun kala Kasalu borey ga. ¹³ Kanan na Sidon hay, nga ti nga iz'aru jinaa, nga duma ga, a na Heti hay. ¹⁴ Nga ga Žebus borey, nda Amor borey, nda Girgaši borey, ¹⁵ nda Hewi borey, nda Arki borey, nda Sini borey, ¹⁶ nda Arwad borey, nda Semar borey, nda Hamat borey hun.

¹⁷ Sem iz'arey ti: Elam, nda Ašur, nda Arfazad, nda Lud, nda Aram, nda Utus, nda Hul, nda Geter, nda Mešek. ¹⁸ Arfazad na Šela hay, Šela na Eber hay. ¹⁹ Eber duu iz'aru hinka. Affoo maapoo ti Peleg (maanaa «zamna»), zama nga waatoo ra laboo zamnandi. Armaa maapoo ti Yokutan. ²⁰ Yokutan na Almodad hay, nda Šelef, nda Hasarmawet, nda Yera, ²¹ nda Hadoram, nda Uzal, nda Dikla, ²² nda Ebal, nda Abimayel, nda Saba, ²³ nda Ofir, nda Hawila, nda Yobab. Wey kul man'ti kala Yokutan iz'aruyan.

²⁴ Sem ti Arfazad baaba, Arfazad ti Šela baaba, ²⁵ Šela ti Eber baaba, Eber ti Peleg baaba, Peleg ti Rehu baaba, ²⁶ Rehu ti Serug baaba, Serug ti Nahor baaba, Nahor ti Tera baaba, ²⁷ Tera ti Abram baaba, Abram kan maapoo bere ka tee Ibrahima.

²⁸ Ibrahima iz'arey ti Isiyaka nda Isimayel. ²⁹ Ngi hayrey ne: Isimayel iz'aru jinaa ti Nebayot, nga banda ga, Kedar, nda Adbel, nda Mibsam, ³⁰ nda Mišma, nda

Duma, nda Masa, nda Hadad, nda Tema, ³¹ nda Yetur, nda Nafiš, nda Kedma. Wey ti Isimayel iz'arey.

³² Wahayoo kan Ibrahima n'a zaa wande, kan ti Ketura, na Zimram hay, nda Yokušan, nda Medan, nda Maja, nda Yišbak, nda Šuwa. Yokušan iz'arey ti Saba, nda Dedan. ³³ Maja iz'arey ti: Efa, nda Efer, nda Hanok, nda Abida, nda Elda. Wey kul ti Ketura izeyan nda nga haamayan.

³⁴ Ibrahima na Isiyaka hay. Isiyaka iz'arey ti: Eso nda Izirayel ††. ³⁵ Eso iz'arey ti: Elifaz, nda Rehuwel, nda Yehuš, nda Yalam, nda Kora. ³⁶ Elifaz iz'arey ti: Tema, nda Omar, nda Sefi, nda Gatam, nda Kenaz, nda Timna, nda Amalek. ³⁷ Rehuwel iz'arey ti: Nahat, nda Zera, nda Šamma, nda Miza. ³⁸ Seyir iz'arey ti: Lotan, nda Šobal, nda Sibon, nda Ana, nda Dišon, nda Eser, nda Dišan. ³⁹ Lotan iz'arey ti: Hori, nda Homam. Lotan woy-maa ti Timna. ⁴⁰ Šobal iz'arey ti: Aliyan, nda Manahat, nda Ebal, nda Šefi, nda Onam. Sibon iz'arey ti: Aya nda Ana. ⁴¹ Ana iz'aroo ti Dišon. Dišon iz'arey ti: Hamran, nda Ešban, nda Yitra, nda Kera. ⁴² Eser iz'arey ti: Bilhan, nda Zawan, nda Yakan. Dišan iz'arey ti: Utus nda Aran.

Edom gandaa kokoyey nda nga alkabiilawey boŋkoyney

(Sintinoo 36.31–43)

⁴³ Za kokoy mana Izirayel borey laama, kokoyey kan laama Edom gandaa ra maapey ne: Bewor iz'aroo Bela, nga koyraa maapoo ti Dinhaba. ⁴⁴ Waatoo kan Bela buu, Zera iz'aroo Yobab kan ga hun Bosra huru dogoo ra. ⁴⁵ Waatoo kan Yobab buu, Hušam huru dogoo ra, a si hun kala Tema borey gandaa ra. ⁴⁶ Waatoo kan Hušam buu, Bedad iz'aroo Hadad huru dogoo ra. Nga no ka Maja borey kar ka hin ey Mowab gandaa ra. Nga koyraa maapoo ti Awit. ⁴⁷ Waatoo kan Hadad buu, Samla kan ga hun Masreka huru dogoo ra. ⁴⁸ Waatoo kan Samla buu, Šawul kan ga hun Rehobot isaa ‡ mijnoo ga huru dogoo ra. ⁴⁹ Waatoo kan Šawul buu, Akbor iz'aroo Bal-Hanan huru dogoo ra. ⁵⁰ Waatoo kan Bal-Hanan buu, Hadad huru dogoo ra, nga koyraa maapoo ti Payi. Wandoo maapoo ti Mehetabel. Mehetabel ti Matred ize woy, Matred ti Me-Zahab ize woy.

† «Difat», hantum fooyan ga nee «Rifat», Sintinoo 10.3.

†† Izirayel da ti Yakuba. ‡ Isaa no kan se i ga nee Efrat.

⁵¹ Hadad buuroo banda ga, borey kaŋ tee Edom gandaa boŋkoyney ti: Timna, nda Alwa, nda Yetet, ⁵² nda Oholibama, nda Ela, nda Pinon, ⁵³ nda Kenaz, nda Temaŋ, nda Mibsar, ⁵⁴ nda Magdiyel, nda Iram. Wey no ka tee Edom gandaa boŋkoyney.

Yakuba iz'aroo Žuda hayroo

2 Izirayel iz'arey ne: Ruben, nda Simewon, nda Lewi, nda Žuda, nda Isakar, nda Zabulon, ² nda Dan, nda Isufi, nda Benžamen, nda Neftali, nda Gad, nda Ašer.

³ Žuda iz'arey ti: Er, nda Onaŋ, nda Šela. Iz'aru hinzaa woo a mana duu ey kala nga Kanaŋ woyoo ga kaŋ ti Šuwa ize woy. Žuda iz'aru jinaa kaŋ ti Er, a tee boro futu Abadantaa jine, woo se Abadantaa n'a wii. ⁴ Tamar kaŋ ti Žuda nzura woyoo duu a se Peres nda Zera. Žuda iz'arey kul man'ti kala aru guu. ⁵ Peres iz'arey man'ti kala Hesiron, nda Hamul. ⁶ Zera iz'arey man'ti kala Zimri, nda Etaŋ, nda Hemaŋ, nda Kalkol, nda Daara. I kul ti aru guu. ⁷ Karmi iz'aroo ti Akar †. Nga no ka kate bone Izirayel borey ga, zama hayey kaŋ kayandi Irkoy hinne se, ngi ra a zaa. ⁸ Etaŋ iz'aroo ti Azarya. ⁹ Iz'arey kaŋ Hesiron duu ey ti Yeramel, nda Ram, nda Kelubay.

¹⁰ Ram na Aminadab hay, Aminadab na Nahišon hay, Nahišon ti Žuda borey boŋkoynoo. ¹¹ Nahišon na Salmuni hay, Salmuni na Bowazu hay, ¹² Bowazu na Obed hay, Obed na Yišay hay, ¹³ Yišay na Eliyab hay, nga ti nga iz'aru jinaa, Abinadab ti ihinkantoo, Šimeya ti ihinzantoo, ¹⁴ Netaniyel ti itaacantoo, Raday ti igguwantoo, ¹⁵ Osem ti idduwantoo, Dawda ti iyyantoo. ¹⁶ Ngi woymey ti Seruya nda Abigayel. Seruya iz'arey ti: Abišay, nda Žowab, nda Asayel, ngi kul ti boro hinza. ¹⁷ Abigayel na Amasa hay. Amasa baaba ti Yeter, Yeter man'ti kala Isimayel boro.

¹⁸ Hesiron iz'aroo Kaleb duu iz'aruyan nga wandey Azuba nda Yeriyyot †† ga, iz'arey ti: Yešer, nda Šobab, nda Ardon. ¹⁹ Waatoo kaŋ Azuba buu, Kaleb na Efrata hiiji. Efrata duu a se Hur. ²⁰ Hur na Uri hay. Uri na Bete-salel hay.

²¹ Woo banda ga, Hesiron koy Galad borey baaba Makir, ize woyoo mo hiiji. A na woyoo zaa ka gar nga hunday goo jiiri woydu (60) ra. Woyoo woo ka duu a se nga iz'aroo Segub. ²² Segub na Yahir hay. Koyra waranka cindi hinza (23) bara Yahir maapoo ga Galad gandaa ra. ²³ Amma Gešur borey nda Siiri borey na Yahir koyra buuna-buunawey taa, nda Kenat koyraa nda nga koyra kanbey, i kul cere ra man'ti kala koyra kanbe woydu (60). Borey kaŋ goo koyra kanbey wey ra kul man'ti kala Galad baaba Makir izey. ²⁴ Waatoo kaŋ Hesiron buu Kaleb-Efrata koyraa ra, a gar nga wandoo Abiya ga tee boro hinka, wandoo hay iz'aru, i na maapoo daŋ Ašehur. Ašehur woo ka Tekowa koyraa sinji.

²⁵ Hesiron iz'aru jinaa kaŋ ti Yeramel, nga iz'aru jinaa ti Ram, ka Buna kar a ga, nda Oreŋ, nda Osem, nda

† Akar da se i ga nee Akaŋ Žozuwe 7.1ra. †† «nga wandey Azuba nda Yeriyyot», Ebere šenni ra, almaganaa faa ti «nga wandoo Azuba kaŋ maa faa ti Yeriyyot».

Ahiya. ²⁶ Yeramel na woy tana zaa, maapoo ti Atara. Woyoo woo na Onam hay. ²⁷ Ram, Yeramel iz'aru jinaa, iz'arey ti: Mas, nda Yamin, nda Eker. ²⁸ Onam iz'arey ti: Šamay nda Yada. Šamay iz'arey ti Nadab nda Abišur. ²⁹ Abišur wandoo maapoo ti Abihayel. Wandoo woo ka duu a se Ahiban, nda Molid. ³⁰ Nadab iz'arey ti: Seled nda Apayim. Seled buu a mana duu iz'aru. ³¹ Apayim iz'aroo ti Yiši. Yiši iz'aroo ti Šešan. Šešan iz'aroo ti Ahi-lay. ³² Šamay armaa Yada iz'arey ti: Yeter nda Žonatan. Yeter buu a mana duu iz'aru. ³³ Žonatan iz'arey ti: Pelet nda Zaza. Wey ti Yeramel hayrey.

³⁴ Šešan mana duu iz'aru, ize woyyan de no a duu. Woo gar Šešan goo nda tam kaŋ Misira boro no, maapoo ti Yara. ³⁵ Šešan na nga ize woyoo hiijandi nga tamoo Yara se. A duu Yara se iz'aru kaŋ maapoo ti Attay. ³⁶ Attay na Natan hay, Natan na Zabad hay, ³⁷ Zabad na Eflal hay, Eflal na Obed hay, ³⁸ Obed na Žehu hay, Žehu na Azarya hay, ³⁹ Azarya na Heles hay, Heles na Eleyasa hay, ⁴⁰ Eleyasa na Sismay hay, Sismay na Šalum hay, ⁴¹ Šalum na Yekamiya hay, Yekamiya na Elišama hay.

⁴² Yeramel armaa Kaleb iz'arey ti: Meša ti nga iz'aru jinaa, nga ti Zif baaba, Mareša mo ti Kaleb iz'aru, nga ti Hebron baaba. ⁴³ Hebron iz'arey ti: Kora, nda Tapuwa, nda Rekem, nda Šema. ⁴⁴ Šema na Raham hay, Raham ti Yorkeyam baaba. Rekem na Šammay hay. ⁴⁵ Šammay iz'aroo ti Mawon, Mawon ti Bet-Sur baaba. ⁴⁶ Wahayoo kaŋ Kaleb hiiji a, kaŋ ti Efa, na Haraŋ, nda Mosa, nda Gazez hay. Haraŋ na Gazez hay. ⁴⁷ Yaday iz'arey ti: Regem, nda Yotam, nda Gešan, nda Pelet, nda Efa, nda Šayaf. ⁴⁸ Kaleb yee koyne ka wahay foo zaa, maapoo ti Maaka, a na Šeber nda Tirhana hay. ⁴⁹ A na Šayaf mo hay kaŋ ti Madmana baaba, nda Šewa kaŋ ti Makbena nda Gibeya baaba. Kaleb ize woyoo maapoo ti Aksa.

⁵⁰ Kaleb hayroo ne ti woo: nga wandoo Efrata iz'aru jinaa ti Hur, Hur iz'arey ti: Šobal kaŋ na Kiryat-Yarim koyraa sinji, ⁵¹ nda Salmuni kaŋ na Betelehem koyraa sinji, nda Haref kaŋ na Bet-Gader koyraa sinji. ⁵² Šobal kaŋ na Kiryat-Yarim sinji, hayroo ti: Harowe borey nda Manahat borey jeroo. ⁵³ Kiryat-Yarim borey ti: Yeter borey, nda Put borey, nda Šumat borey, nda Mišra borey. Sora borey nda Eštawol borey mana hun kala ngi ra.

⁵⁴ Salmuni hayroo ti: Betelehem borey, nda Netofa borey, nda Atrot-Bet-Žowab, nda Manahat borey jeroo, nda Sor borey, ⁵⁵ nda hantumkey hugey borey kaŋ ga goro Yabes kaŋ ti: Tira borey, nda Šima borey, nda Šuka borey. Ngi ti Keni borey, wey kaŋ hun Hamat ga. Hamat da ti Rekab hugoo borey hayraa.

Dawda hayroo

3 Dawda iz'arey kaŋ a duu ey waatoo kaŋ a goo Hebron koyraa ra ne: nga iz'aru jinaa ti Amnon kaŋ a duu a nga Žizireyel koyraa woyoo Ahinowam ga. Ihinkantoo ti Daniyel kaŋ a duu a nga Karmel koyraa woyoo Abigayel ga. ² Ihinzantoo ti Absalom kaŋ a duu a nga wandoo Maaka ga, Maaka ti Gešur kokoyoo Tal-

may ize woyoo. Itaacantoo ti Adoniya kanj a duu a nga wandoo Hagit ga. ³ Igguwantoo ti Šefatiya kanj a duu a Abital ga. Idduwantoo ti Yitreyam kanj a duu a nga wandoo Eglā ga. ⁴ Iz'aru idduwaa woo hayandi waatoo kanj ra Dawda goo Hebronj koyraa ra. Jiiri iyye nda handu iddu no a n'a tee a ga laama no din. A na jiiri waranza cindi hinza (33) tee a ga laama Žerizalem. ⁵ Iz'arey kanj a duu ey Žerizalem koyraa ra ne: Šimeya, nda Šobab, nda Natanj, nda Sulaymaana, woo ti iz'aru taaci kanj Amiyel ize woyoo Bat-Šuwa duu a se. ⁶ Dawda na Yibar mo hay, nda Elišuwa, nda Elpelet, ⁷ nda Noga, nda Nefeg, nda Yafiya, ⁸ nda Elišama, nda Elyada, nda Elifelet, ngi aru yagga no. ⁹ I kul ti Dawda iz'aruyan kanj tonton nga *wahayey* iz'arey ga. Tamar ti nga iz'arey woymaa.

¹⁰ Sulaymaana iz'aroo ti Roboham, Roboham iz'aroo ti Abiya, Abiya iz'aroo ti Asa, Asa iz'aroo ti Žozafat, ¹¹ Žozafat iz'aroo ti Yoram, Yoram iz'aroo ti Akaziya, Akaziya iz'aroo ti Žowas, ¹² Žowas iz'aroo ti Amasiya, Amasiya iz'aroo ti Azarya, Azarya iz'aroo ti Yotam, ¹³ Yotam iz'aroo ti Akaz, Akaz iz'aroo ti Ezekiyas, Ezekiyas iz'aroo ti Manase, ¹⁴ Manase iz'aroo ti Amoj, Amoj iz'aroo ti Žoziyas. ¹⁵ Žoziyas iz'arey ne: nga iz'aru jinaa ti Yohananj, ihinkantoo ti Yoyakim, ihinzantoo ti Sedesiyas, itaacantoo ti Šalum. ¹⁶ Yoyakim iz'aroo ti Yekoniya †, Yekoniya iz'aroo ti Sedesiyas.

¹⁷ Yekoniya kanj diyandi ka koy Babilonj, nga iz'arey ne: Šaltiyel, ¹⁸ nga bandaa ga, Malkiram, nda Pedaya, nda Šenasar, nda Yekamiya, nda Hošama, nda Nedabiya. ¹⁹ Pedaya iz'arey ti: Zorobabel nda Šimeyi. Zorobabel iz'arey ti: Mešullam nda Hananiya, ngi woymaa ti Šelomit. ²⁰ Woo banda ga, a duu Hašuba, nda Ohel, nda Berekiya, nda Hasadiya, nda Yušab-Hesed, aru guu.

²¹ Hananiya iz'arey ti: Peletiya, nda Yešaya, nda Refaya iz'arey, nda Arnanj iz'arey, nda Abadiya iz'arey, nda Šekaniya iz'arey. ²² Šekaniya hayroo ti: Šemaya, nda Hatuš, nda Yigeyal, nda Barya, nda Neyarya, nda Šafat, aru iddu. ²³ Neyarya iz'arey ti: Elyowenay, nda Ezekiyas, nda Azirikam, aru hinza. ²⁴ Elyowenay iz'arey ti: Hodawiyā, nda Elyāšib, nda Pelaya, nda Akub, nda Yohananj, nda Delaya, nda Anani, aru iyye.

Žuda hayroo jerey

4 Žuda iz'arey ti: Peres, nda Hesironj, nda Karmi, nda Hur, nda Šobal. ² Šobal iz'aroo Rehaya na Yahat hay. Yahat na Ahumay nda Lahad hay. Ngi ti Sora koyraa borey alkabiilawey.

³ Etam koyraa sinjikey ti: Žizireyel, nda Yišma, nda Yidbaš. Ngi woymaa ti Haselelponi. ⁴ Penuwel ti Gedor koyraa sinjikkaa, Ezer ti Huša koyraa sinjikkaa. Bora kanj na Betelehem koyraa sinji kanj ti Efrata iz'aru jinaa Hur, nga iz'arey ti wey.

⁵ Ašehur kanj ti Tekowa koyraa sinjikkaa, woy hinkaa kanj a n'i zaa ti Heleya nda Naara. ⁶ Naara na Ahuzam, nda Hefer, nda Temani, nda Ahastari hay. Wey ti Naara iz'arey. ⁷ Heleya iz'arey ti: Seret, nda Sohar, nda Etnanj.

† Yekoniya da se i ga nee Yowakin, Kokoyey 2to 24.6, 8-17ra.

⁸ Kos na Anub nda Soseba hay. Kos ti Aharhel alkabiilawey hayragoo kanj ti Harum iz'aroo.

⁹ Yabes duu maa ka bisa nga armyey jerey. Nanoo ka maanoo danj Yabes, a nee kanj nga k'a hay zarabi ra.

¹⁰ Yabes na Izirayel Koyoo cee k'a njaaray ka nee: «Albarka danj ay ra k'ay laboo boobandi, ka cindi ay bande, k'ay waa bone, k'ay moorandi torro.» Hayaa kanj a n'a njaaray, Irkoy n'a tee a se.

¹¹ Kelub kanj ti Šuha armaa na Mehira hay. Mehira ti Eštonj baaba. ¹² Eštonj na Bet-Rafa, nda Paseya, nda Tehina hay. Tehina ka Nahaš koyraa sinji. Borey wey ti Reka koyraa borey.

¹³ Kenaz iz'arey ti: Otniyel nda Seraya. Otniyel iz'arey ti Hatat [nda Mewonotay]. ¹⁴ Mewonotay ti Ofra baaba. Seraya ti Žowab baaba. Nongoo kanj se i ga nee Kabegoyteerey gooroo, Žowab ka nongoo din sinji, i man'ti kala kabegoyteeriyanj.

¹⁵ Yefune iz'aroo Kaleb, iz'arey ti: Iru, nda Ela, nda Nam. Ela ti Kenaz baaba.

¹⁶ Yehalelel iz'arey ti: Zif, nda Zifa, nda Tiriya, nda Asarel.

¹⁷ Ezra iz'arey ti: Yeter, nda Mered, nda Efer, nda Yalonj. Mered wandey affoo ka Maryama hay, nda Šamay, nda Yišba. Yišba ka Eštemowa koyraa sinji.

¹⁸ Woyoo woo kanj Mered n'a hiija a ti Firawuuna ize woyoo kanj se i ga nee Bitiya. Nga iz'arey ti wey. Mered na Žuda koyraa boro woy mo hiiji kanj na Yered hay, nga ka Gedor koyraa sinji. Woo banda ga, a na Heber hay, nga ka Soko koyraa sinji. Woo banda ga, a na Yekutiyelel hay, nga ka Zanowa koyraa sinji.

¹⁹ Hodiya wandoo ti Naham woymaa, woyoo woo iz'aru foo ka tee Kela koyraa sinjikkaa. Ngi ka tee Garmi borey, affaa tee Eštemowa koyraa sinjikkaa, ngi ti Makat borey.

²⁰ Šimonj iz'arey ti: Amnonj, nda Rina, nda Ben-Hananj, nda Tilonj. Yiši hayroo ti: Zohet, nda Zohet iz'aroo.

²¹ Žuda iz'aroo Šela, nga iz'arey ti: Er kanj na Leka koyraa sinji, nda Lada kanj na Mareša koyraa sinji, nda alkabiilawey kanj ga šukka baana goy tee Bet-Ašbeya, ²² Yokim borey mo mana hun kala nga ga, nda Kozeba koyraa borey, nda Yowaš koyraa borey, nda Saraf koyraa borey kanj na Mowab gandaa nda Yašubi-Lehem koyraa laama ††. Wey ti haya žeenayanj. ²³ Borey wey, yonayanj no. I si goro kala Netayim nda Gedera koyrawey ra, i cindi no din kokoyoo do ka goy a se.

Simewonj hayroo

²⁴ Simewonj iz'arey ti: Nemuwel, nda Yamin, nda Yarib, nda Zera, nda Sawul. ²⁵ Sawul iz'aroo ti Šalum, Šalum iz'aroo ti Mibisam, Mibisam iz'aroo ti Mišma.

²⁶ Mišma iz'aroo ti Hamuwel, Hamuwel iz'aroo ti Zakur, Zakur iz'aroo ti Šimeyi. ²⁷ Šimeyi mana duu kala iz'aru woy cindi iddu (16) nda ize woy iddu. Nga armyey mana duu iz'aru booboo. Woo se Simewonj hugoo borey mana booboo sanda Žuda borey takaa.

†† «kanj na Mowab gandaa nda Yašubi-Lehem koyraa laama», Eberes Šenni ra, almaganaa faa ti «kanj, za i mana willi ka koy goro Lehem koyraa ra, i na Mowab gandaa woyyanj zaa».

²⁸ I si goro kala Ber-Šeba, nda Molada, nda Hasar-Šuwal, ²⁹ nda Bilha, nda Esem, nda Tolad, ³⁰ nda Betuwel, nda Horma, nda Siklak, ³¹ nda Bet-Markabot, nda Hasar-Susim, nda Bet-Bireyi, nda Šarayim. Hala ka kaa Dawda kokoytaraa waati, ngi koyrawey ti wey.

³² Ngi koyra kanbey ti Etam, nda Ayin, nda Rimon, nda Token, nda Ašan, i man'ti kala koyra guu, ³³ nda koyra kanbey kaŋ g'i kuubi k'i bere ka koy hala Bal. Ngi gorodogey nda ngi taarikey ti wey.

³⁴ Ngi boŋkoyney ti Mešobab, nda Yamlek, nda Amasiya iz'aroo Yoša, ³⁵ nda Žowel, nda Yehu kaŋ baaba ti Yošibiya, Yošibiya baaba ti Seraya, Seraya baaba ti Asiyel, ³⁶ nda Eliyowenay, nda Yakoba, nda Yešohaya, nda Asaya, nda Adiyel, nda Yešimiyel, nda Benaya, ³⁷ nda Ziza kaŋ baaba ti Šifeyi, Šifeyi baaba ti Alon, Alon baaba ti Yedaya, Yedaya baaba ti Šimri, Šimri baaba ti Šemaya. ³⁸ Borey wey kul kaŋ maapey harandi, i kul man'ti kala hugu boŋyaŋ, ngi hugey borey mo hanse ka boobo. ³⁹ Woo se i koy hala Gedor koyraa miŋoo ga, ka koy too hala gooroo se waynahunay here, ka kurdoos ceeci ngi alman buaney se. ⁴⁰ I duu kurdoos hennayan, i duu ganda henna yulwante kaŋ ra alaafiya nda baani goo. Šam hayroo boroyaŋ ka cindi ka goro ganda din ra cee jinaa. ⁴¹ Borey wey kaŋ maapey ne ka harandi mana koy no din kala Žuda ganda kokoyoo Ezekiyas waati. I koy no din ka borey hukumey nda ngi gorodogey kayri †, k'i halaci soŋy ka goro dogey ra hala hō, zama ngi almaney duu kurdoos henna.

⁴² Simewoŋ boroyaŋ mo koy goro Seyir tondey ra, ngi aru zangu guu (500) no. Pelatiya, nda Neyarya, nda Refaya, nda Yiši iz'aroo Uziyel ti ngi jineborey. ⁴³ Amalek borey cindey kaŋ zuru ka koy goro no din, i n'i wii, ka goro dogey ra hala hō.

Rubeŋ hayroo

5 Izirayel iz'aru jinaa ti Rubeŋ, amma kaŋ a marga nda nga baaba alaayanoo ka baaboo kaynandi, woo ka kate izejinawtaraa ma nondi Isufi iz'arey se, Isufi ti Izirayel iz'aroo. Woo ka kate Rubeŋ mana laasaabandi iz'aru jinaa. ² Žuda tee jineboraa nga armyey game, zama boŋkoyni mana hun kala nga hayroo ra, amma izejinawtaraa mana nondi kala Isufi se. ³ Izirayel iz'aru jinaa Rubeŋ iz'arey ti: Hanok, nda Palu, nda Hesroŋ, nda Karmi.

⁴ Žowel iz'aroo ti Šemaya, Šemaya iz'aroo ti Gog, Gog iz'aroo ti Šimeyi, ⁵ Šimeyi iz'aroo ti Mika, Mika iz'aroo ti Reya, Reya iz'aroo ti Bal, ⁶ Bal iz'aroo ti Beera, nga ti Rubeŋ borey boŋkoynoo. Nga no Asiri kokoyoo Tilgat-Pilneser n'a dii ka koy nda a.

⁷ Beera armyey, alkabiila ka koy alkabiila, ka sawa nda takaa kaŋ nda i kabandi ka hantumandi ngi taarikoo ra, ijinaa ti Yeyiyel, nga dumaa ga, Zakarya, ⁸ nga dumaa ga, Bela kaŋ baaba ti Azaz, Azaz baaba ti Šema, Šema baaba ti Žowel. I si goro kala Aroyer ka koy hala Nebo nda Bal-Mewoŋ ra. ⁹ Waynahunay here, i si goro kala saajoo miŋoo ga, ka koy hala Efrat isaa ga, zama i

† «hukkumey nda ngi gorodogey kayri», Ebere šenni ra, almanaa faa ti «hukkumey say, ka Menuwi borey wii».

ga hanse ka bara nda adabba Galad ganda ra.

¹⁰ Sawul waati, i na Hagri borey tangam k'i wii, ka goro ngi hugey ra Galad ganda waynahunay kul here.

Gad hayroo

¹¹ Gad iz'arey goro Rubeŋ borey tenje, Bašan ganda ra, ka koy hala Salka. ¹² Ngi boŋkoynoo ti Žowel, nga dumaa ga Šafam, nda Yanay, nda Šafat. I si goro kala Bašan. ¹³ Ngi armyey jerey, hugu ka koy hugu ti Minkaylu, nda Mešullam, nda Šeba, nda Yoray, nda Yakan, nda Ziya, nda Eber, i man'ti kala boro iyye. ¹⁴ Wey kul man'ti kala Abihayel izeyaŋ, Abihayel baaba ti Huri, Huri baaba ti Yorowa, Yorowa baaba ti Galad, Galad baaba ti Minkaylu, Minkaylu baaba ti Yešišay, Yešišay baaba ti Yado, Yado baaba ti Buz, ¹⁵ Guni iz'aroo ti Abdiyel, Abdiyel iz'aroo Ahi ti ngi hugoo jineboraa. ¹⁶ I mana goro kala Galad ganda ra, nda Bašan ganda ra, nda nongey kaŋ goo ngi laamaa ra, nda Šaroŋ koyraa hawsawey kul ra, ka koy hala nongoo din laamaa kaydogoo ga.

¹⁷ I kul maapey kabandi ka hantumandi taarikey citaaboo ra Žuda kokoyoo Yotam kokoytaraa waati, nda Izirayel kokoyoo Žeroboham waati.

¹⁸ Rubeŋ iz'arey, nda Gad borey, nda Manase alkabiila jeraa, wongaariyaŋ goo i ra kaŋyaŋ ga wan koray nda takuba yenje, nda ka biraw kar. I kul ga wan wongu. I man'ti kala aru zenber woŋtaaci cindi taaci nda zangu iyye nda woŋdu (44.760), i soolu tangamyan se. ¹⁹ I koy Hagri borey, nda Yetur borey, nda Nafiš borey, nda Nodab borey wongu. ²⁰ Irkoy n'i faaba k'i noo hinay Hagri borey nda borey kul kaŋ goo i bande ga, haya kaŋ se wongoo waati, i nka kaati ka Irkoy cee, Irkoy tuuru i se, zama i nka naanay a. ²¹ I na ngi adabbawey dii, yoo zenber woŋguu (50.000), nda alman buuna zenber zangu hinka nda zenber woŋguu (250.000), nda farka zenber hinka (2.000), nda boro zenber zangu (100.000) mo. ²² I na boro boobo wii, zama wongoo woo mana hun kala Irkoy do. I goro ngi gorodogey ra. I cindi no din hala waatoo kaŋ ra i n'i dii ka koy ganda tanayaŋ ra.

Manase hayroo kaŋ goo Žurdeŋ isaa se waynahunay here

²³ Manase alkabiila jeraa iz'arey mana goro kala ganda ra, k'a dii za Bašan ganda ka koy Bal-Hermon, nda Senir hala Hermon tondi hondoo do. Ngi borey ga boobo. ²⁴ Ngi hugu boŋey ti: Efer, nda Yiši, nda Eliyel, nda Azriyel, nda Žeremi, nda Hodawiya, nda Yadiyel. I kul man'ti kala wongaariyaŋ kaŋyaŋ duu maa. Hugu boŋyaŋ no.

²⁵ Amma i na ngi hayragey Koyoo hoo, zama ganda kaŋ Irkoy na nga borey halaci k'i kaa i jine, wey din koyey no i koy hang'ey k'i gana ka izefututaray †† tee. ²⁶ Woo maaganda se, Asiri kokoyoo kaŋ se i ga nee Pul kaŋ ti Tilgat-Pilneser, Izirayel Koyoo na binoo tusa a ma Rubeŋ borey, nda Gad borey, nda Manase alkabiila

†† Man'ti gaaham here no, laadir jaŋay no Irkoy here.

jeraa borey dii ka koy nda ey Haala, nda Habor, nda Hara, nda Gozan isaa mijoo ga. I cindi nongey wey ra hala hõ.

Lewi hayroo

²⁷ Lewi iz'arey ti: Geršon, nda Kehat, nda Merari. ²⁸ Kehat iz'arey ti: Amram, nda Yisehar, nda Hebron, nda Uziyel. ²⁹ Amram iz'arey ti: Haruna nda Musa, nda Maryama. Haruna iz'arey ti: Nadab, nda Abihu, nda Eleyazar, nda Itamar. ³⁰ Eleyazar iz'aroo ti Pinehas. Pinehas iz'aroo ti Abišuwa. ³¹ Abišuwa iz'aroo ti Buki. Buki iz'aroo ti Uzi. ³² Uzi iz'aroo ti Zeraya. Zeraya iz'aroo ti Merayot. ³³ Merayot iz'aroo ti Amarya. Amarya iz'aroo ti Ahitub. ³⁴ Ahitub iz'aroo ti Sadok. Sadok iz'aroo ti Ahimas. ³⁵ Ahimas iz'aroo ti Azarya. Azarya iz'aroo ti Yohanan. ³⁶ Yohanan iz'aroo ti Azarya. Azarya ka cindi ka *sargari juwalyan* goyoo tee Irkoy *hugoo* ra kaŋ Sulaymaana n'a cin Žerizalem. ³⁷ Azarya iz'aroo ti Amarya. Amarya iz'aroo ti Ahitub. ³⁸ Ahitub iz'aroo ti Sadok. Sadok iz'aroo ti Šalum. ³⁹ Šalum iz'aroo ti Hilkiya. Hilkiya iz'aroo ti Azarya. ⁴⁰ Azarya iz'aroo ti Seraya. Seraya iz'aroo ti Yosadak. ⁴¹ Alwaatoo kaŋ ra Abadantaa naŋ Nebukanezar ma Žuda borey, nda Žerizalem koyraa borey dii ka koy nga gandaa ra, nga da ra Yosadak diyandi ka koy, nga nda nga borey.

Lewi hayroo cindoo

6 Lewi iz'arey ti: Geršom, nda Kehat, nda Merari. ² Geršom iz'arey maŋney ne: Libni nda Šimeyi. ³ Kehat iz'arey ti: Amram, nda Yisehar, nda Hebron, nda Uziyel. ⁴ Merari iz'arey ti: Mahili nda Muši. Wey ti hayragey kaŋ na ngi maŋney daŋ Lewi alkabiila dumeŋ ga. ⁵ Geršom hayroo ne: Geršom iz'aroo ti Libni, Libni iz'aroo ti Yahat, Yahat iz'aroo ti Zimma, ⁶ Zimma iz'aroo ti Yowa, Yowa iz'aroo ti Ido, Ido iz'aroo ti Zera, Zera iz'aroo ti Yewatray. ⁷ Kehat hayroo ne: Kehat iz'aroo ti Aminadab, Aminadab iz'aroo ti Kora, Kora iz'aroo ti Asir, ⁸ Asir iz'aroo ti Elkana, Elkana iz'aroo ti Ebiyasaf, Ebiyasaf iz'aroo ti Asir, ⁹ Asir iz'aroo ti Tahat, Tahat iz'aroo ti Uriyel, Uriyel iz'aroo ti Uziya, Uziya iz'aroo ti Šawul. ¹⁰ Elkana iz'arey ti: Amasay, nda Ahimot, ¹¹ nda Elkana. Elkana hayroo ne: Elkana iz'aroo ti Sofay, Sofay iz'aroo ti Nahat, ¹² Nahat iz'aroo ti Eliyab, Eliyab iz'aroo ti Yeroham, Yeroham iz'aroo ti Elkana, [Elkana iz'aroo ti Samiyel,] ¹³ Samiyel hayroo ne: nga iz'aru jinaa ti Žowel, ihinkantoo ti Abiya. ¹⁴ Merari hayroo ne: Merari iz'aroo ti Mahili, Mahili iz'aroo ti Libni, Libni iz'aroo ti Šimeyi, Šimeyi iz'aroo ti Uza, ¹⁵ Uza iz'aroo ti Šimeya, Šimeya iz'aroo ti Hagiya, Hagiya iz'aroo ti Asaya. ¹⁶ Waatoo kaŋ i na *amaanaa* sundukoo jisi Abadantaa *hugoo* ra, Dawda na *Lewi borey* zaa k'i tee donkey jineborey Abadantaa *hugoo* ra. ¹⁷ Ngi goyoo man'ti kala ka don Irkoy gorodogoo jine kaŋ ti cere kubayyan hukuumoo, hala waatoo kaŋ kokoyoo Sulaymaana na

Abadantaa *hugoo* cin Žerizalem, i ga hayey tee ka sawa nda woo kaŋ harandi i se.

¹⁸ Borey kaŋ ga goyoo din tee, ngi nda ngi iz'arey maŋney ne: Kehat borey dumoo ra, Hemaŋ ti donkaa, nga baaba ti Žowel, Žowel baaba ti Samiyel, ¹⁹ Samiyel baaba ti Elkana, Elkana baaba ti Yeroham, Yeroham baaba ti Eliyel, Eliyel baaba ti Toha, ²⁰ Toha baaba ti Suf, Suf baaba ti Elkana, Elkana baaba ti Mahat, Mahat baaba ti Amasay, ²¹ Amasay baaba ti Elkana, Elkana baaba ti Žowel, Žowel baaba ti Azarya, Azarya baaba ti Sofoni, ²² Sofoni baaba ti Tahat, Tahat baaba ti Asir, Asir baaba ti Ebiyasaf, Ebiyasaf baaba ti Kora, ²³ Kora baaba ti Yisehar, Yisehar baaba ti Kehat, Kehat baaba ti Lewi, Lewi baaba ti Izirayel.

²⁴ Hemaŋ armaa kaŋ ti Asaf, nga bara Hemaŋ kabe henna ga. Asaf baaba ti Berekiya, Berekiya baaba ti Šimeya, ²⁵ Šimeya baaba ti Minkaylu, Minkaylu baaba ti Baseya, Baseya baaba ti Malkiya, ²⁶ Malkiya baaba ti Etni, Etni baaba ti Zera, Zera baaba ti Adaya, ²⁷ Adaya baaba ti Etaŋ, Etaŋ baaba ti Zimma, Zimma baaba ti Šimeyi, ²⁸ Šimeyi baaba ti Yahat, Yahat baaba ti Geršom, Geršom baaba ti Lewi.

²⁹ Donkey cindey kaŋ ti Merari borey bara Hemaŋ kabe waawaa ga. Etaŋ ti ngi jineboraa. Etaŋ baaba ti Kiši, Kiši baaba ti Abdi, Abdi baaba ti Maluk. ³⁰ Maluk baaba ti Hašabiya, Hašabiya baaba ti Amasiya, Amasiya baaba ti Hilkiya, ³¹ Hilkiya baaba ti Amsi, Amsi baaba ti Bani, Bani baaba ti Šemer, ³² Šemer baaba ti Mahili, Mahili baaba ti Muši, Muši baaba ti Merari, Merari baaba ti Lewi.

³³ Lewi hayroo cindoo no ma goyey kul tee Irkoy gorodogoo ra kaŋ ti Irkoy *hugoo*.

³⁴ Haruna nda nga iz'arey no ma sargarey dullandi *sargari kukurantey* tonadogoo ra, nda ka dugu dullandi dugu diinandidogoo ra. Ngi no ma goyey kul tee kaŋ ga teendi nongu henanantey ihenanantaa ra, ngi no ma Izirayel borey zunubu tuusuyanoo tee i se ka goyey kul tee ka sawa nda Irkoy tamoo Musa yaa-marey. ³⁵ Haruna hayroo ne: Haruna iz'aroo ti Eleyazar, Eleyazar iz'aroo ti Pinehas, Pinehas iz'aroo ti Abišuwa, ³⁶ Abišuwa iz'aroo ti Buki, nga iz'aroo ti Uzi, Uzi iz'aroo ti Zeraya, ³⁷ Zeraya iz'aroo ti Merayot, Merayot iz'aroo ti Amarya, Amarya iz'aroo ti Ahitub, ³⁸ Ahitub iz'aroo ti Sadok, Sadok iz'aroo ti Ahimas.

Koyrawey kaŋ nondi Lewi hayroo se

³⁹ Lewi hayroo gorodogey kaŋ ti ngi koyra buuna-buunawey kaŋ nondi i se gandaa ra ne: Haruna hayroo kaŋ ti Kehat borey, ngi no alkurraa jin ka ngi dogey cebe. ⁴⁰ I duu Hebron koyraa nda nga hawsawey kaŋ g'a kuubi k'a bere Žuda gandaa ra. ⁴¹ Amma faarey nda koyrankbey mana nondi kala Yefune iz'aroo Kaleb se. ⁴² Woo ga, koyrawey kaŋ ga boro ga nga boŋ talfi † kaŋ ti Hebron, nda Libna nda nga hawsawey, nda Yatir nda nga hawsawey, nda Eštemowa nda nga hawsawey, i nondi Haruna nda nga hayroo se, ⁴³ nda Hilan nda nga hawsawey, nda Debir nda nga hawsawey, ⁴⁴ nda Ašan

† *Kabuyaney 35.9–34.*

nda nga hawsawey, nda Bet-Šemeš nda nga hawsawey. ⁴⁵ Benžamenj alkabiilaa gandaa ra, Geba nda nga hawsawey, nda Aletmet nda nga hawsawey, nda Anatot nda nga hawsawey nondi i se. Ngi koyrawey kul cere ra ti iwoy cindi hinza (13), dumi foo kul nda nga dogoo.

⁴⁶ Kehat borey cindey, i duu koyra woy (10) kanj alkurra n'i noo i se. Koyrawey sii kala [Efrayim alkabiilaa gandaa ra, nda Dan alkabiilaa gandaa ra, nda] Manase alkabiila jeraa gandaa ra. ⁴⁷ Koyra woy cindi hinza (13) ka nondi Geršom borey se, hugu kul nda nga dogoo, koyrawey sii kala Isakar alkabiilaa gandaa ra, nda Ašer alkabiilaa gandaa ra, nda Neftali alkabiilaa gandaa ra, nda Manase alkabiila jeraa gandaa kanj goo Bašanj gandaa ra. ⁴⁸ Alkurraa na Merari borey noo koyra woy cindi hinka (12), hugu kul nda nga dogoo, koyrawey sii kala Rubenj alkabiilaa gandaa ra, nda Gad alkabiilaa gandaa ra, nda Zabulonj alkabiilaa gandaa ra. ⁴⁹ Izirayel borey na koyrawey wey nda nga hawsawey noo *Lewi borey* se. ⁵⁰ Koyrawey wey kanj maaney harandi, ngi noo alkurraa n'i cebe i ma nondi i se. Koyrawey sii kala Žuda borey alkabiilaa gandaa ra, nda Simewonj alkabiilaa gandaa ra, nda Benžamenj alkabiilaa gandaa ra.

⁵¹ Kehat iz'arey hugey borey cindoo, koyrawey kanj i duu ey sii kala Efrayim alkabiilaa gandaa ra.

⁵² Koyrawey kanj ga boro ga nga boŋ talfi, i na Šekem nda nga hawsawey noo i se, nda Efrayim tondi hondey, nda Gezer nda nga hawsawey, ⁵³ nda Yokmeyam nda nga hawsawey, nda Bet-Horonj nda nga hawsawey, ⁵⁴ nda Ayalonj nda nga hawsawey, nda Gat-Rimonj nda nga hawsawey. ⁵⁵ I na noo mo koyrayanj Manase alkabiila jeraa gandaa ra, koyrawey ti: Aner nda nga hawsawey, nda Bileyam nda nga hawsawey. Woo kul mana nondi kala Kehat iz'arey hugey borey cindoo se.

⁵⁶ I na Geršom iz'arey noo koyrayanj Manase alkabiila jeraa gandaa ra, koyrawey ti: Golanj kanj goo Bašanj gandaa ra, nga nda nga hawsawey, nda Aštarot nda nga hawsawey. ⁵⁷ I n'i noo koyra fooyanj mo Isakar alkabiilaa gandaa ra. Koyrawey ti Kedeš nda nga hawsawey, nda Daberat nda nga hawsawey, ⁵⁸ nda Ramot nda nga hawsawey, nda Anem nda nga hawsawey. ⁵⁹ I n'i noo koyra fooyanj Ašer alkabiilaa gandaa mo ra. Koyrawey ti Mašal nda nga hawsawey, nda Abdonj nda nga hawsawey, ⁶⁰ nda Hukok nda nga hawsawey, nda Rehob nda nga hawsawey. ⁶¹ I n'i noo koyra fooyanj Neftali alkabiilaa gandaa ra. Koyrawey ti Kedeš kanj goo Galile gandaa ra nda nga hawsawey, nda Hamonj nda nga hawsawey, nda Kiryatayim nda nga hawsawey.

⁶² Lewi hayroo kanj cindi kanj ti Merari borey, i n'i noo koyrayanj Zabulonj alkabiilaa gandaa ra. Koyrawey ti Rimonj nda nga hawsawey, nda Tabor nda nga hawsawey. ⁶³ I n'i noo koyra fooyanj mo Žurdenj isaa se banda, Žeriko se waynahunay, Rubenj alkabiilaa gandaa ra. Koyrawey ti Beser kanj goo saajoo ra nga nda nga hawsawey, nda Yahas nda nga hawsawey, ⁶⁴ nda Kedemot nda nga hawsawey, nda Mefat nda nga hawsawey. ⁶⁵ I

n'i noo koyra fooyanj mo Gad alkabiilaa gandaa ra. Koyrawey ti Ramot kanj goo Galad gandaa ra, nga nda nga hawsawey, nda Mahanayim nda nga hawsawey, ⁶⁶ nda Hešboŋ nda nga hawsawey, nda Yazer nda nga hawsawey.

Isakar hayroo

7 Isakar mana duu kala iz'aru taaci kanj ti Tola, nda Puwa, nda Yašub, nda Šimronj. ² Tola iz'arey ti: Uzi, nda Refaya, nda Yeriyele, nda Yamay, nda Yibsam, nda Šemuwel. Arey wey ti Tola hugu boŋey. Dawda waatoo ra, Tola hayroo hinnaa man'ti kala aru zenber waranka cindi hinka nda zangu iddu (22.600), wongaariyanj no. ³ Uzi iz'aroo ti Yizrakiya. Yizrakiya iz'arey ti: Minkaylu, nda Abdiyas, nda Žowel, nda Yišiya. I kul man'ti kala hugu boŋ guu. ⁴ Ngi baaba hugey borey, wongu-izey kanj goo i ra ti aru zenber waranza cindi iddu (36.000), zama ngi woyey nda ngi zankey ga boobo. ⁵ Isakar hayroo cindoo hugey borey kul kanj kabandi ka hantumandi man'ti kala wongu-ize zenber wooyaaaha cindi iyye (87.000).

Benžamenj hayroo

⁶ Benžamenj mana duu kala iz'aru hinza kanj ti Bela, nda Beker, nda Yediyayel. ⁷ Bela mana duu kala iz'aru guu kanj ti Esboŋ, nda Uzi, nda Uziyele, nda Yerimot, nda Iri. Hugu boŋyanj no. Ngi mo man'ti kala wongaariyanj. Waatoo kanj i kabandi ka hantumandi, i tee aru zenber waranka cindi hinka nda waranza cindi taaci (22.034). ⁸ Beker iz'arey ti: Zemira, nda Yowaš, nda Eliyezer, nda Elyewonay, nda Omri, nda Yeremot, nda Abiya, nda Anatot, nda Aletmet. I kul man'ti kala Beker iz'aru. ⁹ Ngi hugu boŋey hayrey kabandi ka hantumandi, i tee wongaari zenber waranka nda zangu hinka (20.200). ¹⁰ Yediyayel iz'aroo ti Bilhanj. Bilhanj iz'arey ti: Yehuš, nda Benžamenj, nda Ehud, nda Kenana, nda Zetanj, nda Tarsis, nda Ahišahar. ¹¹ I kul ti Yediyayel iz'aru, hugu boŋyanj no. I man'ti kala wongaari zenber woy cindi iyye nda zangu hinka (17.200), wongu-izeyanj no.

¹² Šupim nda Hupim man'ti kala Ir iz'arey. Hušim man'ti kala Aher iz'aru.

Neftali hayroo

¹³ Neftali iz'arey ti: Yasiyele, nda Guni, nda Yeser, nda Šalum. Bilha ti ngi naa.

Manase hayroo kanj goo Žurdenj isaa se waynakanj here

¹⁴ Manase iz'aru ti Asriyele. *Wayyoo* kanj a n'a zaa, kanj ti Siiri boro, nga k'a hay. Woy follokaa ka Makir mo hay. Makir ti Galad baaba. ¹⁵ Makir na woy zaa Hupim se, ka zaa Šupim se. Makir woymaa maapoo ti Maaka. Iz'aru hinkantoo kanj Makir duu a maapoo ti Selofad. Selofad mana duu kala ize wooyanj hinne. ¹⁶ Makir wandoo kanj ti Maaka, nga mo duu a se iz'aru, ka maapoo danj Pereš. Pereš armaa maapoo ti Šereš.

Šereš iz'arey ti Ulam, nda Rekem. ¹⁷ Ulam iz'aroo ti Bedaṅ. Wey man'ti kala Galad hayroo. Galad man'ti kala Makir iz'aru, Makir ti Manase iz'aru.

¹⁸ Galad woymaa kaṅ ti Moleket, nga ka Išehod, nda Abiyezer, nda Mahila hay. ¹⁹ Šemida iz'arey ti: Ahiyaṅ, nda Šekem, nda Liki, nda Aniyam.

Efrayim hayroo

²⁰ Efrayim iz'aroo ti Šutela, Šutela iz'aroo ti Bered, Bered iz'aroo ti Tahat, Tahat iz'aroo ti Elada, Elada iz'aroo ti Tahat, ²¹ Tahat iz'aroo ti Zabad, Zabad iz'aroo ti Šutela. Amma haya kaṅ ti Ezer nda Elad, Gat koyraa borey kaṅ ti gandaa izey k'i wii, zama i nka doo ka baa ngi ma koyraa borey adabbawey zay. ²² Ngi baaba Efrayim na ngi buuroo hēe waati kuku. Nga borey kaa ka binoo daṅ. ²³ Woo banda ga, a marga nda nga wandoo koyne, wandoo tee alhaamidu ka duu iz'aru. I na maṅṅoo daṅ Beriya (maanaa «bone»), a nee kaṅ zama nga hugoo goo bone ra. ²⁴ Efrayim ize woyoo ti Šeera. Bet-Heroṅ koyraa kaṅ goo ganda, nda Bet-Heroṅ koyraa kaṅ goo beene, nda Uzeṅ-Šeera koyraa, nga k'i cin. ²⁵ Nga iz'aroo ti Refa, Refa iz'aroo ti Rešef, Rešef iz'aroo ti Tela, Tela iz'aroo ti Tahaṅ, ²⁶ Tahaṅ iz'aroo ti Ladaṅ, Ladaṅ iz'aroo ti Amihud, Amihud iz'aroo ti Elišama, ²⁷ Elišama iz'aroo ti Nun, Nun iz'aroo ti Žozuwe.

²⁸ Nongoo kaṅ nondi Efrayim borey se a ma tee ngi gorodogoo man'ti kala Betel nda nga koyrakanbey, nda Naraṅ koyraa kaṅ goo waynahunay here, nda Gezer nda nga koyrakanbey kaṅ goo waynakaṅay here, nda Šekem nda nga koyrakanbey, ka koy hala Aya koyraa ra nda nga koyrakanbey.

²⁹ Manase hayroo koyrawey man'ti kala Bet-Šeyaṅ nda nga koyrakanbey, nda Tanak nda nga koyrakanbey, nda Megido nda nga koyrakanbey, nda Dori nda nga koyrakanbey. Izirayel iz'aroo Isufi hayroo goro koyrawey wey ra.

Ašer hayroo

³⁰ Ašer iz'arey ti: Yimna, nda Yišwa, nda Yišwi, nda Beriya. Ngi woymaa ti Sera. ³¹ Beriya iz'arey ti: Heber nda Malkiyel. Malkiyel ka Birzayit koyraa sinji. ³² Iz'arey kaṅ Heber duu ey ti: Yaflet, nda Šomer, nda Hotam, nda ngi woymaa Šuwa. ³³ Yaflet iz'arey ti: Pasak, nda Bimhal, nda Ašwat. Wey ti Yaflet iz'arey. ³⁴ Šemer iz'arey ti: Ahi, nda Roga, nda Hubba, nda Aram. ³⁵ Šemer armaa Helem iz'arey ti: Sofa, nda Yimna, nda Šeleš, nda Amal. ³⁶ Sofa iz'arey ti: Suwa, nda Harnefer, nda Šuwal, nda Beri, nda Yimra, ³⁷ nda Beser, nda Hod, nda Šamma, nda Šilša, nda Yitraṅ, nda Beera. ³⁸ Yeter iz'arey ti: Yefune, nda Pispa, nda Era.

³⁹ Ula iz'arey ti: Arak, nda Haniyel, nda Risiya.

⁴⁰ Wey kul ti Ašer iz'aruyaṅ. Hugu boṅyaṅ no. Won-gaari gaabikoyni alkadaranteyaṅ no. Jineborey boṅkoyniyaṅ no. Arey kaṅ kabandi ka hantumandi kaṅ ga hin ka koy wongu, i man'ti kala aru zenber waranka cindi iddu (26.000).

Benžameṅ hayroo kaṅ goo Žerizalem

⁸ Benžameṅ duu nga iz'aru jinaa kaṅ ti Bela, ihinkantoo ti Ašibel, ihinzantoo ti Ahara, ² itaacantoo ti Noha, igguwantoo ti Rafa. ³ Bela duu iz'aruyaṅ kaṅ ti: Adar, nda Gera, nda Abihud, ⁴ nda Abišuwa, nda Namaṅ, nda Ahowa, ⁵ nda Gera, nda Šefufaṅ, nda Huram.

⁶ Ehud hayroo ti woo, ngi ti Geba koyraa borey hugu boṅey. I n'i dii ka koy nda ey Mahanat koyraa ra. ⁷ Arey ti Namaṅ, nda Ahiya, nda Gera. Gera k'i dii ka koy nda ey. Gera iz'arey ti Uza, nda Ahihud.

⁸ Šaharayim duu izeyaṅ Mowab hawsaa ra, waatoo kaṅ ra a na nga wande hinkaa Hušim nda Baara fay banda ga. ⁹ A na woy tana zaa kaṅ ti Hodeš, izey kaṅ a duu ey a se ti Yobab, nda Sibiya, nda Meša, nda Malkam, ¹⁰ nda Yewus, nda Sakiya, nda Mirma. Wey ti nga iz'arey. Hugu boṅyaṅ no. ¹¹ Nga wandoo Hušim mo duu a se Abitub nda Elpal. ¹² Elpal iz'arey ti: Eber, nda Mišam, nda Šemed. Šemed ka Ono koyraa, nda Lod koyraa nda nga koyrakanbey cin.

¹³ Beriya nda Šema ti Ayalon koyraa borey hugu boṅey. Ngi ka Gat koyraa borey gaaray. ¹⁴ Ahiyo, nda Šašak, nda Yeremot, ¹⁵ nda Zebadiya, nda Arad, nda Eder, ¹⁶ nda Minkaylu, nda Yišpa, nda Yoha, wey ti Beriya iz'arey. ¹⁷ Zebadiya, nda Mešullam, nda Hiziki, nda Heber, ¹⁸ nda Yišmeray, nda Yiziliya, nda Yobab, wey ti Elpal iz'arey.

¹⁹ Yakim, nda Zikiri, nda Zabdi, ²⁰ nda Eliyanay, nda Siletay, nda Eliyel, ²¹ nda Adaya, nda Beraya, nda Šimrat, wey ti Šimeyi iz'arey.

²² Yišpaṅ, nda Eber, nda Eliyel, ²³ nda Abdon, nda Zikiri, nda Hanan, ²⁴ nda Hananiya, nda Elam, nda Antotiya, ²⁵ nda Yifdeya, nda Penuwel, wey ti Šašak iz'arey.

²⁶ Šamšeray, nda Šeharya, nda Atalya, ²⁷ nda Yarešiya, nda Eliya, nda Zikiri, wey ti Yeroham iz'arey.

²⁸ Arey wey kul ti hugu boṅyaṅ, affoo kul nda borey kaṅ hun a ga, boṅkoyniyaṅ no. I si goro kala Žerizalem.

²⁹ Gabawon koyraa sinjikkaa si goro kala no din da Gabawon. Wandoo maṅṅoo ti Maaka. ³⁰ Nga iz'aru jinaa maṅṅoo ti Abdon, nga iz'arey cindey ti: Sur, nda Kiš, nda Bal, nda Nadab, ³¹ nda Gedor, nda Ahiyo, nda Zeker, [nda Miklot]. ³² Miklot iz'aroo ti Šimeya. Ngi mo si goro kala Žerizalem. I si goro kala ngi armye jere.

Sawul hayroo

(9.39–44)

³³ Ner iz'aroo ti Kiš. Kiš iz'aroo ti Sawul. Sawul iz'arey ti: Žonatan, nda Malkišuwa, nda Abinadab, nda Ešbal †.

³⁴ Žonatan iz'aroo ti Merib-Bal ††, Merib-Bal iz'aroo ti Mika, ³⁵ Mika iz'arey ti: Piton, nda Melek, nda Tareya, nda Ahaz. ³⁶ Ahaz iz'aroo ti Yehowada, Yehowada iz'arey ti: Aletmet, nda Azmawet, nda Zimri. Zimri iz'aroo ti Mosa. ³⁷ Mosa iz'aroo ti Bineya, Bineya iz'aroo ti

† Ešbal da se i ga nee Iš-Bošet Samiyel 2to 2.8ra. †† Merib-Bal da se i ga nee Mefibošet Samiyel 2to 4.4ra.

Rafa, Rafa iz'aroo ti Eleyasa, Eleyasa iz'aroo ti Asel. ³⁸ Asel mana duu kala iz'aru iddu, ngi maapey ti Azirikam, nda Bokru, nda Isimayel, nda Šewarya, nda Abdiyas, nda Hanaŋ. Wey kul ti Asel iz'arey. ³⁹ Asel ar-maa Ešek, nga iz'aru jinaa ti Ulam, ihinkantoo ti Yewuš, ihinzantoo ti Elifet. ⁴⁰ Ulam iz'arey man'ti kala wongaari gaabikoyniyaŋ. I ga wan biraw karyan. I duu iz'aru boobo nda haama boobo, ngi hinnaa ti boro zangu nda woyguu (150). Borey wey kul man'ti kala Benžamen boroyaŋ.

9 Izirayel gandaa borey kul kabandi ka hantumandi Izirayel kokoyey taarikey citaaboo ra, hugu ka koy hugu.

Borey kaŋ willi kate ka goro Žerizalem

Žuda borey laadir jaŋaa sabbu se i diyandi ka koy nda ey Babiloŋ. ² Boro jinawey kaŋ willi kate ka goro ngi nongey ra ngi koyrawey ra man'ti kala Izirayel borey, nda *sargari juwalkey*, nda *Lewi borey*, nda tamey kaŋ ga goy Irkoy hugoo ra.

³ Žuda hayroo, nda Benžamen hayroo, nda Efrayim nda Manase hayroo kanyaŋ willi kate ka goro Žerizalem, ngi maapey ne ti woo:

⁴ Žuda hayroo ra, Utay willi kate. Utay hun Amihud ga, Amihud hun Omri ga, Omri hun Imri ga, Imri hun Bani ga. Bani woo sii kala Peres hayroo ra. ⁵ Šela borey ra, borey kaŋ willi kate ti Asaya nda nga iz'arey. Asaya ti nga baaba iz'aru jinaa. ⁶ Zera hayroo ra, Yewuyel ka willi kate. Žuda borey kaŋ willi kate, i kul cere ra man'ti kala aru zangu iddu nda woyyagga (690).

⁷ Benžamen iz'arey ra, Salu willi kate. Salu hun Mešullam ga, Mešullam hun Hodawiya ga, Hodawiya hun Senuwa ga. ⁸ Yibneya kaŋ hun Yeroham ga willi kate. Ela kaŋ hun Uzi ga willi kate, Uzi hun Mikri ga. Mešullam kaŋ hun Šefatiya ga willi kate, Šefatiya hun Rehuwel ga, Rehuwel hun Yibniya ga. ⁹ Benžamen alkabiilaa borey kaŋ willi kate Žerizalem, ka sawa nda ngi alkabiilaa taarikoo, i man'ti kala aru zangu yagga nda woyguu cindi iddu (956). I kul man'ti kala hugu boŋyaŋ, affoo kul nda nga hugoo borey.

¹⁰ Sargari juwalkey kaŋ willi kate ti Yedaya, nda Yoyarib, nda Yakin, ¹¹ nda Azarya. Azarya hun Hilkiya ga, Hilkiya hun Mešullam ga, Mešullam hun Sadok ga, Sadok hun Merayot ga, Merayot hun Ahitub. Ahitub ti Irkoy hugoo alwakiiloo. ¹² Adaya mo willi kate. Adaya hun Yeroham ga, Yeroham hun Pašehur ga, Pašehur hun Malkiya ga. Masay kaŋ hun Adiyel ga mo willi kate. Adiyel hun Yazera ga, Yazera hun Mešullam ga, Mešullam hun Mešilemit ga, Mešilemit hun Imer ga. ¹³ Ngi nda sargari juwalkaw jerey kaŋ ti hugu boŋyaŋ man'ti kala aru zenber foo nda zangu iyeye nda woydu (1.760). I man'ti kala aru boro kayanteyaŋ. Ngi no ma huga nda Irkoy hugoo goyey.

¹⁴ Lewi borey ra, Šemaya willi kate. Šemaya hun Hašub ga, Hašub hun Azirikam ga, Azirikam hun Hašabiya ga. I mana hun Merari borey ga. ¹⁵ Bakbakar, nda Hereš, nda Galal, nda Mataniya mo willi kate. Mataniya hun Mika ga, Mika hun Zikri ga, Zikri hun

Asaf ga. ¹⁶ Abdiyas kaŋ hun Šemaya ga mo willi kate. Šemaya hun Galal ga, Galal hun Yedutun ga. Berekiya kaŋ hun Asa ga mo willi kate. Asa hun Elkana ga. Berekiya woo no ka koy goro Netofa borey koyrakanbey ra.

¹⁷ Irkoy hugoo mijoo lakkalkey kaŋ willi ka kate man'ti kala Šalum, nda Akub, nda Talmoŋ, nda Ahimaŋ, nda ngi armyey cindey. Šalum ti ngi jineboraa. ¹⁸ Hala ka kaa hō, ngi no ma Irkoy hugoo waynahunay here mijoo lakkal, nongoo kaŋ se i ga nee Kokoy Hurudogoo. Ngi ti Lewi borey kaloo mijey lakkalkey.

¹⁹ Šalum hun Kore ga, Kore hun Ebiyasaf ga, Ebiyasaf hun Kora ga. Šalum nda nga baaba hugoo borey cindey kanyaŋ ti Kora borey, ngi goyoo ti Irkoy hukku-moo mijoo lakkalyanoo, cee jinaa ngi baabey ti Abadantaa jamaa kaloo mijoo lakkalkey. ²⁰ Cee jinaa, Eleyazar iz'aroo Pineyas ti borey wey boŋkoynoo, zama Abadantaa goo a bande. ²¹ Zakarya kaŋ ti Mešelemiya iz'aroo ti cere kubayyan hukkmoo mijoo lakkalkaw.

²² Borey wey kul kaŋ suubandi Irkoy hugoo mijey lakkalyanoo se man'ti kala aru zangu hinka nda iwoy cindi hinka (212). Ngi maapey hantumandi ngi koyrawey ra. Dawda nda gunandikaa Samiyel ka borey wey hayragey gorandi goyoo woo ra hala abada. ²³ Ngi nda ngi hayroo goyoo ti ka Irkoy hugoo mijey lakkal kaŋ ti hukkmoo mijey.

²⁴ Hugu mee lakkalkey goo caraw taacaa kul ga. Affooyaŋ goo waynahunay here, affooyaŋ goo waynakanay here, affooyaŋ goo hawsa here, affooyaŋ goo gurma here. ²⁵ Ngi armyey cindey kaŋ willi kate kaŋ goo ngi koyrawey ra, i ga kaa waati fooyaŋ ka goy i bande hala jirbi iyeye, ²⁶ zama hugu mee lakkalkaw taaci ti jineboro Lewi borey ra, ngi no ma goy waati kul. Ngi no ma Irkoy hugoo gundoo hugu-izey nda nga al-maanoo lakkal. ²⁷ I ga hanna ka Irkoy hugoo kuubi-kaberaa lakkal, zama ngi goyoo ti woo din. Ngi kone hugoo kufaloo goo, i ga hugoo mijey feeri subbaahi kul.

²⁸ Lewi boroyaŋ mo goo no kaŋ ga Irkoy hugoo jinawey hawgay. I ga jinawey hururoo laasaabu, ka ngi fattaroo mo laasaabu. ²⁹ Affooyaŋ mo ga jinawey hawgay, maanaa nongu henanantaa goy jinay henanantey kul, nda farin hamnoo, nda *alaneb* hari mooraa, nda jiyoo, nda dugoo, nda haya hew kaaney. ³⁰ Amma sargari juwalkey ra boroyaŋ goo kaŋ ga haya hew kaaney naami cere ra.

³¹ Sargari alfintawey kaŋ ga haagandi pol ra, Kora bo-
raa kaŋ ti Šalum iz'aru jinaa Matitiya no ma nga goyoo tee. Nga mo ti Lewi boro. ³² Ngi armyey kaŋ ti Kehat borey, ngi affooyaŋ no ma takulawey kaŋ ga jisandi Irkoy jine hanse *hunanzam zaari* ka kaa hunanzam zaari.

³³ Donkey kaŋ ti Lewi borey hugu boŋey si goro kala galliyawey ra kaŋ goo Irkoy hugoo batura ra. I si goy tana tee, zama i mma goy cijin nda zaari.

³⁴ Wey ti Lewi borey hugu boŋey, affoo kul nda ngi alkabiilaa taarikoo. I si goro kala Žerizalem.

Sawul hugoo borey

(8.29–38)

³⁵ Gabawoŋ koyraa sinjikkaa ti Yeyiwel, a si goro kala koyraa ra. Wandoo maapoo ti Maaka. ³⁶ Nga iz'aru jinaa maapoo ti Abdoŋ, nga iz'arey cindey ti Sur, nda Kiš, nda Bal, nda Ner, nda Nadab, ³⁷ nda Gedor, nda Ahiyo, nda Zakarya, nda Miklot. ³⁸ Miklot iz'aroo ti Šimeyam. Ngi mo si goro kala Žerizalem. I si goro kala ngi armey jere.

³⁹ Ner iz'aroo ti Kiš, Kiš iz'aroo ti Sawul, Sawul iz'arey ti Žonatan, nda Malkišuwa, nda Abinadab, nda Ešbal †. ⁴⁰ Žonatan iz'aroo ti Merib-Bal ††, Merib-Bal iz'aroo ti Mika. ⁴¹ Mika iz'arey ti: Pitoŋ, nda Melek, nda Tareya, [nda Ahaz]. ⁴² Ahaz iz'aroo ti Yayera, Yayera iz'arey ti: Alemet, nda Azmawet, nda Zimri. Zimri iz'aroo ti Mosa. ⁴³ Mosa iz'aroo ti Bineya, Bineya iz'aroo ti Refaya, Refaya iz'aroo ti Eleyasa, Eleyasa iz'aroo ti Asel. ⁴⁴ Asel mana duu kala iz'aru iddu, ngi maapey ti Azirikam, nda Bokru, nda Isimayel, nda Šewarya, nda Abdiyas, nda Hanan. Wey ti Asel iz'arey.

Sawul buuyanoo

(Samiyel 1na 31.1–13)

10 Filisti borey koy Izirayel wongu. Wongoo ra Izirayel borey zuru Filisti borey jine. I na Izirayel boroyaŋ wii Gilbowa tondi hondoo boŋ. ² Filisti borey hanse ka Sawul nda nga iz'arey šiita. I na Žonatan, nda Abinadab, nda Malkišuwa kaŋyaŋ ti Sawul iz'arey wii. ³ Wongoo hanse ka koron Sawul ga. Birawkarkawyaŋ dii Sawul, a jijiri hunburay se birawkarkey jine. ⁴ Sawul nee bora kaŋ ga nga wongu jinawey zaa se: «Ni takubaa hoobu m'ay hay nda a k'ay wii, jofolowey wey masi kaa ka hooray ay ra.» Bora kaŋ ga nga wongu jinawey zaa mana yadda, zama a hanse ka hunbur. Woo ga, Sawul na nga takubaa zaa, a na nga boŋ warra a ga. ⁵ Bora kaŋ ga Sawul wongu jinawey zaa, ga dii kaŋ Sawul buu, nga mo na nga boŋ warra nga takubaa ga, a buu. ⁶ Takaa woo nda Sawul nda nga iz'aru hin-zaa, nda nga hugoo borey kul buu cere bande.

⁷ Waatoo kaŋ Izirayel borey kaŋ ga goro gooroo ra dii kaŋ Izirayel borey zuru, de mo Sawul nda nga iz'arey buu, i na ngi koyrawey naŋ ka zuru. Filisti borey kaa ka goro dogey ra.

⁸ Subaa ra, Filisti borey kaa ka bukawey hayey kaa i ga, i dii Sawul nda nga iz'arey kaŋyaŋ kaŋ Gilbowa tondi hondoo boŋ. ⁹ I na Sawul wongu jinawey kaa a ga, i na boŋoo dunbu, i na boŋoo nda wongu jinawey ka koy. Woo banda ga, i koy alhabar kaanaa har Filisti borey gandaa kul ra ngi toorey se nda jamaa se. ¹⁰ I na Sawul wongu jinawey daŋ ngi tooru hugoo ra, i na boŋkurunboo kanji tooroo kaŋ se i ga nee Dagoŋ, hugoo ra.

¹¹ Waatoo kaŋ Yabeš koyraa kaŋ goo Galad gandaa ra, borey kul maa hayaa kul kaŋ Filisti borey n'a tee Sawul se, ¹² woo ga, asajawey kul tun ka koy Sawul bukaa, nda nga iz'arey bukawey zaa ka koy nda ey

† Zamnaa 8.33. †† Zamnaa 8.34.

Yabeš. I na ngi birey fiji Yabeš tuuriŋaa beeroo cire.

Woo banda ga, i na jirbi iyye tee i ga meehaw.

¹³ Laadir jaŋaa kaŋ Sawul n'a tee Abadantaa se, nga ka kate a buu: A mana yadda ka haŋajer Abadantaa se. A too hala nongu kaŋ ra a koy gunandi boro do kaŋ ga nee kaŋ nga ma bukawey tunandi k'i hãa. ¹⁴ A mana yadda ka Abadantaa ibaayoo ceeci, woo se Abadantaa naŋ a ma buu ka kokoytaraa noo Yišay iz'aroo Dawda se.

Dawda tee Izirayel kul kokoyoo

(Samiyel 2to 5.1–3)

11 Izirayel kul koy cere marga Dawda do, Hebron koyraa ra ka nee a se: «Nga ne, ir man'ti kala ni hamoo nda ni kuroo. ² Waatoo hunday kaŋ Sawul ga tee kokoy, ni no ma koy nda Izirayel wongudogey ra, ni no m'i ka kaa. Abadantaa, ni Koyoo nee ma ne: «Ni no m'ay jamaa Izirayel kur, ni no ma tee Izirayel se boŋkoyoni.» ³ Woo ga, Izirayel boro beerey kul kaa kokoyoo do Hebron. Dawda na *amaana* daŋ nga nda i game Hebron, Abadantaa jine. I na Dawda yon k'a tee kokoy Izirayel se sanda takaa kaŋ nda Samiyel n'a har ka sawa nda Abadantaa šennoo.

Takaa kaŋ nda Dawda na Žerizalem koyraa dii

(Samiyel 2to 5.6–10)

⁴ Dawda nda Izirayel kul koy Žerizalem kaŋ ti Žebuz tangam. No din ra Žebuz borey cindi ka bara, ngi no ma goro gandaa ra. ⁵ Žebuz borey nee Dawda se: «N'si huru ne ra.» Amma Dawda na Siyoŋ tondi nongoo dii, maanaa Dawda koyraa. ⁶ Dawda nka nee wongu-izey se: «Boro jinaa kaŋ ga Žebuz borey kar, ay ga bora tee wongu-izey jamaa jineboraa.» Seruya iz'aroo Žowab tee boro jinaa kaŋ žigi ka koy kara i ra. A tee wongu-izey jineboraa. ⁷ Dawda koy goro tondi nongoo ra, woo se i na no din maapoo daŋ Dawda koyraa. ⁸ Dawda n'a windi nda cinari, k'a dii za Milo nongoo ‡ do ka koy hala koyraa kuubi-ka-beraa. Žowab mo ga koyraa cindoo hanse. ⁹ Dawda mma koy de a ga duu gaabi ka tonton, zama Abadantaa Aduŋŋakoyoo goo a bande.

Dawda wongaarey

(Samiyel 2to 23.8–39)

¹⁰ Dawda wongaarey maapey ne ti wey. Ngi nda Izirayel kul k'a faaba hala a ma goro fuulaa ra, ka gaabi daŋ nga laamaa ra, takaa kaŋ nda Abadantaa n'a har Izirayel borey se. ¹¹ Dawda wongaarey maapey ti: Yašobeyam kaŋ ti Hakmoni iz'aroo, wongaari hinza boŋkoyoni no. Nga no ka nga yaajoo ka boro zangu hinza (300) wii wongu folloku ra.

¹² Nga banda ga, Eleyazar kaŋ ti Dodo iz'aroo, Dodo man'ti kala Ahoya koyraa boro. Nga mo goo wongaari hinzaa ra. ¹³ A goo Dawda bande waatoo kaŋ ra Filisti borey koy cere marga Pas-Damim wongoo se. Faari goo no din kaŋ ga too nda *orž*. Kaŋ Izirayel borey zuru

‡ Milo nongoo maanaa ti i n'a too nda labu.

Filisti borey se, ¹⁴ i koy kay faaroo din gamoo ra ka Filisti borey tangam ka faaroo kom i ga. Abadantaa n'i noo i ma hin ey, hinay beeri.

¹⁵ Han foo, wongaari waranza (30), aru hinza i ra koy Dawda do, tondey ra kaŋ goo Adulam tondi horboo here, Dawda goo horboo din ra. Woo gar Filisti borey wongu-ize jama goo Refa borey gooroo ra. ¹⁶ Dawda goo ma tugu tondi horboo ra. Filisti borey soojey gorodoo goo Betelehem koyraa ra. ¹⁷ Harijaw duu Dawda, a nee: «May no ma koy Betelehem koyraa mijnoo ga ka kate ya ne day hari ya haŋ?» ¹⁸ Wongaari hinzaa din koy huru Filisti borey kaloo ra nda gaabi ka hari gur Betelehem koyraa mijnoo dayoo ga ka kate a Dawda se. Amma Dawda mana yadda k'a haŋ. A n'a mun ganda k'a kaa *sargari hari-hari* Abadantaa se. ¹⁹ A nee: «Jam, ay Koyoo, ay si woo tee, a ga hima nda borey wey kurey no ay n'i haŋ, i nka ngi hundey daŋ farratay ra, ka koy haroo woo gur ka kate a ya ne.» A mana yadda ka haroo haŋ. Woo ti hayaa kaŋ wongaari hinzaa n'a tee.

²⁰ Žowab armaa Abišay, nga ti aru hinzaa din boŋkoynoo. Nga no ka nga yaajoo ka aru zangu hinza (300) wii, nga no ka duu maa boro hinzaa ra. ²¹ A duu maa aru hinzaa ra. A duu maa ka bisa aru hinkaa. Nga ti ngi jineboraa, amma woo kul aru hinzaa din kaŋ maapey jin ka harandi, nga maapey mana too wey din wanoo.

²² Yehoyada iz'aroo Benaya mo man'ti kala wongaari, a na haya booboyaŋ tee. Kabsel boro no. Nga no ka Mowab gandaa wongaari hinkaa wii. Hargu beeri zaari hane nga no ka zunbu day ra ka ganjihayla wii a ra. ²³ Nga no mo ka Misira boro wii kaŋ kuuyanoo ga too kabedaaru guu cine. Yaajoo kaŋ goo Misira boroa kaboo ra ga too maalawey kaymi bundoo beeriyan. Amma Benaya, bundu bara a kone. A koy Misira boroa yaajoo taa a kone k'a wii nda yaaji follokaa. ²⁴ Wey ti hayey kaŋ Yehoyada iz'aroo Benaya n'i tee. A hanse ka duu maa wongaari hinzaa ra. ²⁵ Aru waranza (30) din ra, nga no ka duu maa ka bisa i kul, amma wongaari hinzaa din kaŋ maapey jin ka harandi, a mana duu maa ka toor'ey. Dawda n'a tee nga lakkalkaw maanawey jineboraa.

²⁶ Wongu-ize wongaarey cindey ne: Asayel, Žowab armaa, Dodo iz'aroo Elhanaŋ, Betelehem boroa, ²⁷ nda Šamot, Haror boroa, nda Heles, Palon boroa, ²⁸ nda Ira kaŋ ti Ikeš, Tekowa boroa iz'aroo, nda Abiyezer, Anatot boroa, ²⁹ nda Sibekay, Huša boroa, nda Ilay, Ahoya boroa, ³⁰ nda Maharay, Netofa boroa, nda Heled kaŋ ti Bana, Netofa boroa iz'aroo, ³¹ nda Ribay iz'aroo Ittay kaŋ ti Gibeya koyraa kaŋ ti Benžameŋ borey gandaa wane boroa, nda Benaya, Piraton boroa, ³² nda Huray, Gaš gooroo boroa, nda Abiyel, Ganganoo gandaa boroa, ³³ nda Azmawet, Baharum boroa, nda Eliyaba, Šalboŋ boroa, ³⁴ nda Hašem, Gizon boroa iz'arey, nda Žonataŋ kaŋ ti Šage, Harar boroa iz'aroo, ³⁵ nda Ahiyam kaŋ ti Sakar, Harar boroa iz'aroo, nda Elifal, Ur iz'aroo, ³⁶ nda Hefer, Mekarot boroa, nda Ahiya, Palon boroa, ³⁷ nda Hesro, Karmel boroa, nda Naray, Ezbay

iz'aroo, ³⁸ nda Žowel, Nataŋ armaa, nda Mibhar, Hagri iz'aroo, ³⁹ nda Selek, Amon boroa, nda Naharay, Berot boroa kaŋ ti Žowab, Seruya iz'aroo wongu jinawey zaakaa, ⁴⁰ nda Ira, Yitri boroa, nda Gareb, Yitri boroa, ⁴¹ nda Uri, Heti boroa, nda Zabad, Ahilay iz'aroo, ⁴² nda Šiza iz'aroo Adina kaŋ ti Ruben boro, Ruben borey jineboro no. Aru waranza (30) goo a cire, ⁴³ nda Maaka iz'aroo Hanaŋ, nda Žozafat, Mitni boroa, ⁴⁴ nda Uziya, Aštarot boroa, nda Šama nda Yeyiyel kaŋyaŋ ti Hotam, Aroyer boroa iz'arey, ⁴⁵ nda Šimri iz'aroo Yediyayel, nda nga armaa Yoha, Tis boroa, ⁴⁶ nda Eliyel, Mahawi boroa, nda Elnam iz'arey Yeribay nda Yošawiya, nda Yitma, Mowab boroa, ⁴⁷ nda Eliyel, nda Obed, nda Yasiyel, Soba boroa.

Boro jinawey kaŋ hanga Dawda k'a faaba

12 Zamanoo kaŋ ra Dawda ga tugu Kiš iz'aroo Sawul se, waatoo woo ra, borey kaŋ tun ka koy Dawda do Siklak koyraa ra, ngi maapey ne. Wongaarey jerey no kaŋ na Dawda faaba wongoo ra. ² Biraw karkawyaŋ no, ngi kabe gumey nda iwaawey kul ga hin ka biraw kar, i ga hin ka tondi warra. Ngii nda Sawul kul ti alkabiila follokaa borey kaŋ ti Benžameŋ alkabiilaa. ³ Ngii jineboraa ti Ahiyezer. Nga dumaa ga, Šema iz'aroo Yowaš, Gibeya boroa, nda Yeziyel nda Pelet kaŋyaŋ ti Azmawet iz'arey, nda Beraka, nda Anatot boroa Yehu, ⁴ nda Yišmaya, Gabawon boroa, wongaari waranza (30) affoo no, nga mo ti ngi jineboro foo, ⁵ nda Žeremi, nda Yahaziyel, nda Yohanaŋ, nda Yozabad, Gedera boroa, ⁶ nda Eluzay, nda Yerimot, nda Beyaliya, nda Šemarya, nda Šefatiya, Haruf boroa, ⁷ nda Elkana, nda Yišiya, nda Azarel, nda Yowezer, nda Yašobam, Kora boroyaŋ no, ⁸ nda Yeroham iz'arey kaŋyaŋ ti Yowela nda Zebadiya, Gedor boroyaŋ no.

⁹ Gad boroyaŋ mo hun Sawul bande ka hanga Dawda ka koy nga tugudogoo ra saajoo ra. I man'ti kala wongaariyaŋ, goniyaŋ no wongu ra kaŋ kone koray beeri nda yaaji goo. I ga laala ma nee ganjihayla, i ga cahã ma nee jeeriyaŋ kaŋ goo tondi hondey boŋ. ¹⁰ Ezer ti ngi jineboraa, ihinkantoo ti Abdiyas, ihinzantoo ti Eliyab, ¹¹ itaacantoo ti Mišmanna, igguwantoo ti Žeremi, ¹² idduwantoo ti Attay, iyyantoo ti Eliyel, ¹³ yaahan-too ti Yohanaŋ, yaggantoo ti Elzabad, ¹⁴ iwoyantoo (10to) ti Žeremi, iwoy cindi faantoo (11to) ti Makbanay. ¹⁵ Borey wey man'ti kala Gad borey, i kul ti wongu-ize jineboro. Woo kaŋ gaaboo kacca nda i kul, nga hinne ga hin ka aru zangu (100) tangam. Woo kaŋ bisa i kul gaabi, nga hinne ga hin ka aru zenber (1.000) tangam. ¹⁶ Wey ti borey kaŋ na Žurden isaa deŋ ka bisa jiiroo handu jinaa ra waatoo kaŋ isaa jabey kul too nda hari. Ngii no ka gooroo borey kul gaaray, waynahunay nda waynakaŋya here.

¹⁷ Benžameŋ boroyaŋ nda Žuda boroyaŋ mo koy Dawda bande nga tugudogoo ra. ¹⁸ Dawda fatta ka kay i jine ka šennoo zaa ka nee: «Nda baani se war kaa ay do, k'ay faaba, ir ga tee bine foo. Amma nda ay zanbaroo se war kaa, k'ay dii ka koy ay daŋ agay iberey

kabey ra, ka gar ay mana ifutu tee, yala ir baabey Koyoo ma tee ir game seede ka ciiti dunbu ir game.»

¹⁹ Kaŋ woo harandi, Irkoy *Hundoo* zunbu Amasay ga kaŋ ti aru waranzaa (30) jineboraa. A nee:

«He Dawda, ir sii kala ni borey ra.

He Yišay iz'aroo, ir sii kala ni bande.

Yala alaafiya, alaafiya ma kaa ni ga,

alaafiya ma kaa ni faabakey ga,

zama ni Koyoo ti ni faabakaa.»

Woo banda ga, Dawda yadda i ga, a n'i daŋ nga wongu-ize jineborey ra.

²⁰ Waatoo kaŋ Dawda koy nda Filisti borey wongudoo-goo ra ka koy Sawul wongu, waatoo woo, Manase boroyaŋ hanga Dawda bande. Amma Dawda mana Filisti borey faaba wongoo din ra, zama Filisti borey boŋkoyney nka dii cere ka waafaku ka Dawda kaa ngi bande, i nee: «Nda man'ti woo, Dawda masi koy ir zanba wongoo ra ka hanga nga koyoo Sawul bande k'ir daŋ kaboo ra a m'ir wii.» ²¹ Waatoo kaŋ Dawda willi ka koy Siklak koyraa ra, Manase borey kaŋ hanga a maapey ne: Adna, nda Yozabad, nda Yediyayel, nda Minkaylu, nda Yozabad, nda Elihu, nda Siletay. Ngi af-foo kul man'ti kala aru zenber foo-foo (1.000) jineboro Manase borey ra. ²² I na Dawda nda nga jamaa faaba, zama i kul man'ti kala wongaariyaŋ. I tee wongu-ize jama jineboro. ²³ Zaari kul boroyaŋ ga kaa ka tonton Dawda ga k'a faaba, hala nga wongu-izey jamaa ma boobo ka tee sanda Irkoy wongu-ize jama. †

Dawda borey kaŋ koy a bande Hebron koyraa ra

²⁴ Borey kaŋ soolu wongoo se, i koy Dawda do Hebron koyraa ra, ka kokoytaraa taa Sawul kone k'a noo Dawda se, sanda takaa kaŋ nda Abadantaa n'a har, borey din maapey ne:

²⁵ Žuda borey ra, aru zenber iddu nda zangu yaaha (6.800). Koray beeri nda yaaji goo i kone, i soolu tangamyar se. ²⁶ Simewoŋ borey ra, wongaari zenber iyye nda zangu foo (7.100). I soolu tangamyar se.

²⁷ *Lewi borey* ra, aru zenber taaci nda zangu iddu (4.600). ²⁸ Yehoyada mo goo i bande, a man'ti kala Haruna hayroo boŋkoynoo. Aru zenber hinza nda zangu iyye (3.700) goo a bande. ²⁹ Sadok mo goo no, a man'ti kala arusooga wongaari. Boŋkoyni waranka cindi hinka (22) hun nga baaba hugoo ra ka kaa.

³⁰ Benžameŋ borey ra, wey kaŋ ti Sawul mo hugoo boroyaŋ ti aru zenber hinza (3.000), hala ka kaa alwaatoo woo ga, borey wey jere beeroo si goy kala Sawul hugoo borey se. ³¹ Efrayim borey ra, wongaari zenber waranka nda zangu yaaha (20.800). Arey wey kul hanse ka duu maa wongu ra ngi baaba hugoo ra.

³² Borey kaŋ maapey ciyandi ka suubandi ka hun Manase alkabiila jeraa ra, k'i daŋ i ma koy Dawda gorandi kokoytaraa ra, i man'ti kala aru zenber woy cindi yaaha (18.000). ³³ Isakar borey ra, jineboro zangu hinka (200), ngi bara ngi armye jine ka tee ngi jineborey ka kaa. I kul ga wan ka hayey har kaŋ Izirayel borey ga hima k'i

† «ma boobo ka tee sanda Irkoy wongu-ize jama», Ebere šenni ra, *almaganaa faa ti* «hanse ka boobo».

tee nda waati kaŋ i ga hima k'i tee. ³⁴ Zabuloŋ borey ra, aru zenber woyguu (50.000), i tenji-tenji cere ga, wongu jinay dumi kul goo i kone. I soolu ka wongu nda ngi biney kul. ³⁵ Neftali borey ra, wongu-ize jineboro aru zenber (1.000). Aru zenber waranza cindi iyye (37.000) goo i bande kaŋ kone koray beeri nda yaaji goo. ³⁶ Dan borey ra, aru zenber waranka cindi yaaha nda zangu iddu (28.600), i tenji-tenji cere ga. ³⁷ Ašer borey ra, aru zenber woytaaci (40.000), i ga hanse ka wan wongu, i tenji-tenji cere ga. ³⁸ Borey kaŋ goo Žurdeŋ isaa se banda kaŋyaŋ ti Ruben borey, nda Gad borey, nda Manase alkabiila jeraa borey, ngi ra aru zenber zangu nda zenber waranka (120.000) ka kaa. Wongu jinay dumi kul goo i kone.

³⁹ Wongu-izey wey kul soolu wongu se, i tenji-tenji cere ga ka kaa hala Hebron koyraa ra nda ngi biney kul, ka Dawda gorandi kokoytaraa ra Izirayel jamaa kul boŋ. Izirayel borey cindey kul yadda a ga kaŋ i ma Dawda tee kokoy. ⁴⁰ I cindi Dawda jere jirbi hinza, i ga ŋaa, i ga har, zama ngi borey na ŋaayanyaŋ hanse i se. ⁴¹ Ngi taalammeŋ mo kaŋ goo no din ra, ka koy hala Isakar gandaa, nda Zabuloŋ gandaa, nda Neftali gandaa, i kul kate ngi bande ŋaayanyaŋ farkayaŋ, nda yooyaŋ, nda lanbaanyaŋ, nda hawyaŋ boŋ, nda farin, nda jeejay-ize koga gabante, nda *alaneb*-ize koga gabante, nda *alaneb* hari moora, nda jii, nda haw boobo, nda feeji boobo, zama Izirayel jamaa paali.

Dawda kayandi nga ma koy nda Irkoy sundukoo Žerizalem

(Samiyel 2to 6.1-11)

13 Dawda na wongu-izey jineborey kaŋ goo aru zenber foo-foo (1.000) jine nda wey kaŋ goo zangu foo-foo (100) jine, a na ngi nda boŋkoyney kul cee ka šelaŋ i se. ² Woo banda ga, a šelaŋ Izirayel jamaa kul se ka nee i se: «Nda war yadda, nda mo haya no kaŋ hun Abadantaa, ir Koyoo do, ir ma dontokaw sanba nongoo kul ra, ir borey jerey do, wey kaŋ goo Izirayel nongu kul kaŋ no, nda mo *sargari juwalkey*, nda *Lewi borey* kaŋ goo ngi koyrawey nda ngi hawsawey ra, ir ma ciya i kul se i ma kaa ka kara ir ga.

³ Woo banda ga, ir ma koy kate ir Koyoo sundukoo, zama Sawul waati ir mana huga nda a.»

⁴ Alžamaa kul waafaku Dawda šennoo ga, zama hayaa kan jamaa kul se. ⁵ Woo ga, Dawda na Izirayel kul marga, k'a dii za Šihor isaa kaŋ goo Misira ka koy hala Hamat koyraa miŋoo ga ka koy Irkoy sundukoo zaa Kiryat-Yarim koyraa ra ka kate nda a. ⁶ Dawda nda Izirayel kul tun ka koy Baala kaŋ ti Kiryat-Yarim koyraa, kaŋ goo Žuda gandaa ra, ka Irkoy Abadantaa sundukoo zaa kate. Abadantaa maŋoo bara sundukoo ga. Almalaykayaŋ kaŋ se i ga nee šerib, ihinka goo sundukoo daabirjoo ga. Abadantaa ga goro šerib hinkaa game. ⁷ I na Irkoy sundukoo jeeje torka taaga foo boŋ, i n'a ka fatta Abinadab hugoo ra. Uza nda Ahiyo no ma torkaa boy. ⁸ Dawda nda Izirayel kul ga ngi sahaa kul ka hooray Irkoy jine, i ga don, i ga hooray jinayyaŋ kar kaŋ ti kurbuyaŋ, nda kuntijiyaŋ,

nda dundunyan, nda guuruyan kan ga kara-kara, nda laati beeriyan. ⁹ Waatoo kan i too Kidoŋ taasu kar ganganoo ra, hawey tanši, Uza na nga kaboo šerre ka sundukoo dii. ¹⁰ Abadantaa futu Uza ga, a n'a kar, zama a na nga kaboo šerre ka sundukoo dii. Uza buu no din, Irkoy jine.

¹¹ Takaa kan nda Abadantaa na Uza kar laala k'a wii mana kan Dawda se. Woo se i na nongoo din maɓnoo daŋ Perez-Uza (maanaa «nongoo kan ra Uza karandi laala ka wiiyandi»), maɓnoo woo goo a ga hala hō zaa-roo. ¹² Hanoo din, Dawda hunbur Irkoy, a nee: «Taka foo nda ay ga hin ka kate ay do Irkoy sundukoo?» ¹³ Dawda mana kate sundukoo nga do, Dawda koyraa ra. Woo se a n'a ka koy bora a kan se i ga nee Obed-Edom kan ti Gat koyraa boro, nga hugoo ra. ¹⁴ Irkoy sundukoo cindi handu hinza Obed-Edom do, nga hugoo ra. Abadantaa na albarka daŋ Obed-Edom nda nga hugoo nda nga kabehayaa kul ra.

Irkoy na Dawda kokoytaraa tabatandi (3.5–9; Samiyel 2to 5.11–16)

14 Tir koyraa kokoyoo Hiram na dontokawyan sanba Dawda do nda sedere bunduyan, nda albanayan, nda bundu goykawyan, i ma koy hugu cin Dawda se. ² Woo ga, Dawda bay kan Abadantaa goo ma nga kokoytaraa tabatandi Izirayel boŋ, a bay mo kan nga kokoytaraa goo ma jer nga jamaa maaganda kan ti Izirayel.

³ Dawda yee koyne ka woy tanayan hiji Žerizalem koyraa ra, a yee koyne ka duu iz'aruyan nda ize woyyan. ⁴ Iz'arey kan a duu ey Žerizalem maapey ne: Šamuwa, nda Šobab, nda Natan, nda Sulaymaana, ⁵ nda Yibar, nda Elišuwa, nda Elipelet, ⁶ nda Noga, nda Nefeg, nda Yafiya, ⁷ nda Elišama, nda Beleyada, nda Elifelet.

Dawda hin Filisti borey (Samiyel 2to 5.17–25)

⁸ Waatoo kan Filisti borey maa kan Dawda yonandi ka tee Izirayel kul se kokoy, i kul tun ka koy Dawda ceeci k'a tangam. Waatoo kan Dawda maar'a, a fatta ka koy i kubay. ⁹ Filisti borey kaa ka hasaraw beeri tee Refa borey gooroo ra. ¹⁰ Dawda na Irkoy ibaayoo ceeci ka nee: «Ay ga hima ka žigi ka Filisti borey wongu wala? N'g'i daŋ ay kaboo ra wala?» Abadantaa n'a zaabi ka nee: «Koy, zama ay g'i daŋ ni kaboo ra.»

¹¹ I koy too hala Bal-Perasim, Dawda n'i kar no din. Woo banda ga, Dawda nee: «Irkoy na fun kaa agay iberey jamaa ra, ay n'i kar, ni mma nee fun kan hari n'a kaa.» Woo se i na nongoo din maɓnoo daŋ Bal-Perasim (maanaa «Koyoo kan ga fun kaa»). ¹² Filisti borey zuru ka ngi koyey naŋ no din, Dawda nee kan i m'i ton k'i tee boosu.

¹³ Woo banda ga, Filisti borey yee koyne ka kaa ka hasaraw beeri tee Refa borey gooroo ra. ¹⁴ Dawda yee koyne ka Irkoy ibaayoo ceeci, Irkoy nee a se: «Masi koy i tangam. Ni mma kuubi ka koy nda ngi banda here, ma kaa nda nongoo kan ra tuuriŋaney goo tenje ka

kan i ga. ¹⁵ Waati kan n'ga maa cee jinde tuuriŋaney boŋ, waatoo din ma fatta ka koy i tangam, zama Irkoy no ma fatta ni jine ka Filisti borey kar.» ¹⁶ Dawda na hayaa tee kan nda Irkoy n'a yaamar. I na Filisti borey kar za Gabawoŋ koyraa ra ka koy hala Gezer koyraa ra. ¹⁷ Dawda maɓnoo huru gandawey kul ra. Abadantaa na Dawda hunburay beeri daŋ gandawey kul ra.

Dawda na Irkoy sundukoo kateyanoo soolu

15 Dawda na huguyan cin nga boŋ se Dawda koyraa ra. A na hukumoo cin ka nongoo soolu kan ra Irkoy sundukoo ga huru. ² Woo banda ga, Dawda nee: «Boro kul masi Irkoy sundukoo zaa nda man'ti *Lewi borey*, zama ngi no Abadantaa n'i suuba i ma nga sundukoo zaa, nda mo i ma goy nga se waati kul.»

³ Dawda na Izirayel kul marga Žerizalem, ngi ma Abadantaa sundukoo zaa ka koy nda a nongoo ra kan nga n'a hanse a se. ⁴ Dawda na Haruna hayroo nda Lewi borey mo marga: ⁵ Kehat hayroo ra, Uriyel kan ti jineboraa nda nga arma zangu nda waranka (120) kan goo a bande. ⁶ Merari hayroo ra, Asaya kan ti jineboraa nda nga arma zangu hinka nda waranka (220) kan goo a bande. ⁷ Geršom hayroo ra, Žowel kan ti jineboraa nda nga arma zangu nda waranza (130) kan goo a bande. ⁸ Elisafaŋ hayroo ra, Šemaya kan ti jineboraa nda nga arma zangu hinka (200) kan goo a bande. ⁹ Hebroŋ hayroo ra, Eliyel kan ti jineboraa nda nga arma woyyaaha (80) kan goo a bande. ¹⁰ Uziyel hayroo ra, Aminadab kan ti jineboraa nda nga arma zangu nda woy cindi hinka (112) kan goo a bande.

¹¹ Dawda na *sargari juwalkey* Sadok nda Abiyatar cee, nda Lewi borey kan ti Uriyel nda Asaya, nda Žowel, nda Šemaya, nda Eliyel, nda Aminadab. ¹² A nee i se: «War ti Lewi borey hugu boŋey, wa war boŋ daŋ jere ga Irkoy se, war nda war armey hala war ma koy Abadantaa, Izirayel Koyoo sundukoo zaa ka kate a nongoo kan ay n'a hanse a se ra. ¹³ Hayaa kan se war mana kaa k'a zaa cee jinaa, woo se Abadantaa, ir Koyoo na boro kar k'a wii ir ra, maanaa ir man'a zaa ka koy sanda takaa kan nda ašariyaa n'a har.»

¹⁴ Woo ga, sargari juwalkey, nda Lewi borey na ngi boŋ daŋ jere ga Irkoy se hala ngi ma koy Abadantaa, Izirayel Koyoo sundukoo zaa kate. ¹⁵ Lewi borey na Abadantaa sundukoo zaa nda bunduyan k'a fur ngi jesey ga, sanda takaa kan nda Musa n'a har ka sawa nda Abadantaa šennoo. ¹⁶ Dawda nee mo Lewi borey jineborey se kan i ma ngi armayan suuba kanjan ma tee donkawyan. I ma hooray jinayan kan ti kuntijiyan, nda kurbuyan, nda guuruyan kan ga kara-kara, ka farhā beeri wurru tee. ¹⁷ Lewi borey na Žowel iz'aroo Hemaŋ suuba, nda nga armey kan ti Berekiya iz'aroo Asaf, nda Kušaya iz'aroo Etaŋ kan goo Merari hayroo ra. ¹⁸ I na Lewi boro tanayan mo kan ti hugoo miŋoo lakkalkey tonton i ga. Borey ti Zakarya, nda Ben, nda Yaziyel, nda Šemiramot, nda Yehiyel, nda Unni, nda Eliyab, nda Benaya, nda Maseya, nda Matitiya, nda Elifelehu, nda Mikneya, nda Obed-Edom, nda Yeyiyel.

† *Fattaroo 25.13–14.*

¹⁹ Donkey Hemaŋ, nda Asaf, nda Etaŋ goyoo man'ti kala ka alhan guurey kara-kara cere ga k'i hēenandi. ²⁰ Zakarya, nda Aziyel, nda Šemiramot, nda Yehiyel, nda Unni, nda Eliyab, nda Maseya, nda Benaya no ma kuntijey hēeni jinde maryey kar. ²¹ Amma Matitiya, nda Elifelehu, nda Mikneya, nda Obed-Edom, nda Yeyiyel, nda Azaziya no ma kurbu karfu yaaha koyey kar ka doonoo juwal. ²² Kenaniya ti Lewi borey kaŋ ga sundukoo zaa jineboraa, nga no ma zaayanoo lakkal, zama a ga wan nga takaa. ²³ Berekiya nda Elkana ti sundukoo lakkalkey. ²⁴ Sargari juwalkey Šebaniya, nda Žošafat, nda Netaniyel, nda Amasay, nda Zakarya, nda Benaya, nda Eliyezer no ma laati beeri kar Abadantaa sundukoo jine ka koy. Obed-Edom nda Yehiya mo ti sundukoo lakkalkawyaŋ.

Irkoy sundukoo too kate Žerizalem

(Samiyel 2to 6.12-19)

²⁵ Woo banda ga, Dawda nda Izirayel boro beerey, nda wongu-ize jineborey kaŋ goo wongu-ize zenber foo-foo (1.000) jine, i kul tun ka koy Abadantaa *amaanaa* sundukoo zaa k'a kaa Obed-Edom hugoo ra nda ŋaali beeri. ²⁶ Lewi borey hin ka Abadantaa *amaanaa* sundukoo zaa Irkoy albarkaa ra, woo se i na haw yaaru kobsi iyye nda feeji gaaru boŋ iyye kaa sargari. ²⁷ Dawda na šukka baana burmusu daŋ, nga nda Lewi borey kaŋ ga sundukoo zaa, nda donkey, nda Kenaniya kaŋ ti donkey jineboraa, ngi mo, bankaaray folokaa bara i ga. Dawda na *leŋbeene kaayi-ize* daŋ kaŋ ga hima nda *sargari juwalkey* beene kaayi. ²⁸ Izirayel kul na Abadantaa *amaanaa* sundukoo zaa kate. Naali kobyayaŋ tee, hilli hēeni, nda laati beeriyaŋ, nda guuruyaŋ kaŋ ga kara-kara, nda kuntijiyaŋ, nda kurbuyaŋ mo hēe.

²⁹ Waatoo kaŋ Abadantaa *amaanaa* sundukoo ga huru Dawda koyraa ra, Sawul ize woyoo Mikal, Dawda wandoo ga guna nda funeetaraa. A ga dii kokoyoo Dawda ga ŋaali, a ga sar-sar ka gan, woo se Mikal garsaka Dawda se.

16 Waatoo kaŋ Izirayel borey koy Irkoy sundukoo zaa kate, i n'a daŋ hukukumoo kaŋ Dawda n'a cin a se gundoo ra. I na *sargari kukuranteyaŋ* nda *alaafiya teendi sargariyaŋ* kaa Irkoy jine. ² Waatoo kaŋ Dawda na sargari kukuranteŋ nda alaafiya teendi sargarey kaa ka ben, a gaara jamaa se Abadantaa maŋnoo ga. ³ Woo banda ga, a na takula foo, nda teenay gabante foo, nda *alaneb-ize* koga gabante foo noo Izirayel boro foo kul se, woy nda aru.

Lewi borey ga don ka Abadantaa saabu

(Zabur 105.1-15; 96; 106.1, 47-48)

⁴ Dawda na Lewi *boroyaŋ* suuba k'i daŋ Abadantaa sundukoo goyoo ra, i ma Abadantaa, Izirayel Koyoo šifa, ka albarka tee a se, k'a saabu. ⁵ Asaf ti ngi jineboraa, Zakarya goo dumaa ga, nda Yeyiyel, nda Šemiramot, nda Yehiyel, nda Matitiya, nda Eliyab, nda Benaya, nda Obed-Edom, Yeyiyel. Kuntiji karkawyaŋ nda kurbu karkawyaŋ no. Asaf ga guuruyaŋ kaŋ ga kara-

kara hēenandi. ⁶ *Sargari juwalkey* kaŋ ti Benaya, nda Yahaziyel, i na waatoo kul tee i ga laati beeri hēenandi Irkoy *amaanaa* sundukoo jine. ⁷ Hanoo din ti cee jinaa kaŋ Dawda na Asaf nda nga armye daŋ i ma Abadantaa saabu ka nee:

⁸ Wa Abadantaa saabu, war ma maŋnoo cee, wa nga teegoyey har dumey se.

⁹ Wa don a se, w'a saabu dooniyaŋ ra, wa nga goy kayfanteŋ kul har borey se.

¹⁰ Wa fooma nda nga maa henanantaa, borey kaŋ ga Abadantaa ceeci, biney ma ŋaali!

¹¹ Wa Abadantaa ceeci, ka nga albarkaa ceeci, war ma nga ndumoo ceeci waati kul!

¹² Goy kayfanteŋ kaŋ a n'i tee, war ma hongu ey, wa hongu kayfey kaŋ a n'i tee, nda hayey kaŋ a n'i kayandi, war ma hongu ey.

¹³ War kaŋ hun Izirayel ga kaŋ ti nga tamoo, Yakuba iz'arey, war kaŋ ti nga boro suubanteŋ.

¹⁴ Nga ti Abadantaa, ir Koyoo, nga ciitey goo laboo nongey kul ra.

¹⁵ War ma hongu nga *amaanaa* waati kul nda šenni kaŋ a n'a har zaman zenber foo (1.000) se,

¹⁶ *amaanaa* kaŋ a n'a daŋ nga nda Ibrahima game, nda žeeyanoo kaŋ a n'a tee Isiyaka se.

¹⁷ A na *amaanaa* woo kayandi, k'a tee ašariya k'a noo Yakuba se,

k'a tee *amaana* duumante k'a noo Izirayel se.

¹⁸ A nee a se: «Ay ga kaa ka ni noo Kanaŋ ganda, a ma tee war tuboo, a ma tee war wane.»

¹⁹ Alwaatoo woo, war man'ti kala boro kaŋ hinnaa ga kacca,

war si boobo, war tee yaw laboo ga.

²⁰ I ga yaara-yaara gandawey nda cere game, ka hun ganda foo ra ka koy ganda foo ra.

²¹ Amma Irkoy mana naŋ boro kul m'i zarabi, ngi maaganda se a kašeta kokoyyaŋ ga.

²² A nee: «War masi too ay boro suubanteŋ do de, wey kaŋ ay n'i yon!

War masi ifutu kul tee agay annabey se!»

²³ Ganda kul, ma don ka Abadantaa saabu!

Zaari kul ma alhabaroo har ka nee kaŋ Abadantaa ti Hallasikaa.

²⁴ Wa nga daržaa har dumey kul se, wa nga goy kayfanteŋ har gandawey kul ra.

²⁵ Zama Abadantaa ga beeri, a ga hima nda saabuyan,

ir ga hima ka hunbur a ka bisa koyey kul.

²⁶ Haya kaŋ se dumey jerey koyey kul man'ti kala yaada,

amma Abadantaa ka beenaa tee.

²⁷ Beeray nda darža man'ti kala nga wane, gaabi nda ŋaali ga duwandi nga gorodogoo ra.

²⁸ Aduŋŋa alkabiilawey kul, wa beeray nda hini noo Abadantaa se, w'i noo a se.

²⁹ Wa beeray daŋ Abadantaa maapoo ga, wa kate gomniyaŋ Abadantaa jine, wa sujudu Abadantaa se waati kaŋ nga henanyanoo ga dii garaw.
³⁰ Aduŋna laboo kul borey ma jijiri Abadantaa jine, laboo goo dogoo ra, a si nuuti ka hun dogoo ra.
³¹ Beenaa ma jaali! Gandaa ma farhā ka bayrandi dumey se ka nee: «Abadantaa ti Kokoy-ool!»
³² Teekoo nda hayey kul kaŋ goo a ra dunduŋ! Hawsaa nda hayey kul kaŋ goo a ra ma jaali kaati beeri tee!
³³ Waatoo din hawsaa tuurey kul ga kaati nda jaali Abadantaa jine, zama a mma kaa ka aduŋna ciiti.

³⁴ Wa Abadantaa saabu, zama Abadantaa ga boori, nga borohennataraa sii nda kaydoo.

³⁵ Koyne mo war ma nee:
 «Ir Hallasikaa Irkoy, ir hallasi!
 Ir marga, ir kaa dumey kabey ra hala ir ma duu ka ni maa henanantaa saabu, ir ma fooma nda ni saabuyanoo.»
³⁶ Albarka ma bara Abadantaa, Izirayel Koyoo se, abada hala abada!

Waatoo din jamaa kul nee: «Amin!» I na Abadantaa saabu.

³⁷ Woo banda ga, Dawda na Asaf nda nga armey naŋ Abadantaa amaanaa sundukoo jine, i ma cindi ka goy sundukoo jine waati kul, zaari kul goyoo kaŋ ga hima ka teendi, i g'a tee. ³⁸ A na Obed-Edom nda nga arma woydu cindi yaaha (68) kar i ga nda Obed-Edom kaŋ ti Yedutun iz'aroo, nga nda Hosa, ngi ti hugoo minoo lakkalkey.

³⁹ Abadantaa gorodogoo kaŋ goo hodaddaa boŋ kaŋ goo Gabawoŋ, Dawda na sargari juwalkaa Sadok nda nga arma sargari juwalkaw cindey daŋ i ma koy no din, ⁴⁰ hala i ma *sargari kukuranteyan* kaa waati kul sargari kukurantey tonadogoo ra Abadantaa maapoo ga, cijin nda zaari, i ma hayaa kul tee kaŋ hantumandi Abadantaa *ašariyaa* ra kaŋ nda a na Izirayel yaamar.
⁴¹ Hemaŋ nda Yedutun goo borey din ra, ngi nda borey kaŋ suubandi ka maapney har, kaŋyaŋ ga cindi ka albarka daŋ Abadantaa se, zama nga borohennataraa sii nda kaydoo! ⁴² Hemaŋ nda Yedutun kone laati beeriyaŋ goo, nda guuruyaŋ kaŋ ga kara-kara, nda hooray jinay cindiyaŋ ga hanga saabuyan dooney bande. Yedutun iz'arey no ma hukkumoo minoo lakkal.

⁴³ Woo banda ga, jamaa kul koy ngi hugey do, Dawda willi nga do, a koy gaara nga hugoo borey se.

Irkoy na allaahidu zaa Dawda se

(Samiyel 2to 7.1-17)

17 Waatoo kaŋ kokoyoo Dawda goro nga kokoy hugoo ra, han foo a nee annaboo kaŋ maapoo ti Nataŋ se: «Guna, ay goo ma goro *sedere* hugu ra, ka gar Irkoy sundukoo sii kala hukkum cire.» ² Nataŋ na

Dawda zaabi ka nee: «Haya kul kaŋ goo ni binoo ra tee, zama Irkoy goo ni bande.»

³ Amma hanoo din da cijinoo Irkoy na šenni har Nataŋ se ka nee: ⁴ «Koy hayaa har Dawda, ay tamoo se kaŋ agay, Abadantaa n'a har, ay nee: «Man'ti ni no ma hugu cin ya ne kaŋ ra ay ga goro, ⁵ zama za hanoo kaŋ ay na Izirayel fattandi Misira gandaa ra hala hō, ya na goro hugu ra, nongu kul kaŋ ra ay koy, hukkum ti ay gorodogoo. ⁶ Nongu kul kaŋ ra ay bisa nda Izirayel jamaa, ya na bay ka šelaŋ Izirayel alkaaley affoo se ka nee: «Macin se war mana sedere hugu cin ya ne?»
⁷ Adiši šelaŋ ay tamoo Dawda se ka hayaa har a se kaŋ agay, Abadantaa, Aduŋnakoyoo n'a har, ay nee: «Agay no ka ni zaa ka hun kurdogoo ra, almaney bande, ka ni tee ay jamaa Izirayel se boŋkoyini.» ⁸ Nongu kul kaŋ ra n'koy, ay goo ni bande, ay na ni iberey kul halaci ni jine. Ay ga ni maapoo beerandi sanda laboo boro beerey maapney takaa. ⁹ Ay ga nongu kayandi Izirayel, ay jamaa se. Ay g'i gorandi gandaa ra hala i ma duu lakkalkanay, hala boro laaley masi yee k'i šiita sanda cee jinaa takaa. ¹⁰ Za waatoo kaŋ ay na alkaaliyaŋ gorandi ay jamaa kaŋ ti Izirayel boŋ, ay na ni iberey kul daŋ ni cire. Agay, Abadantaa, ay na ni bayrandi mo kaŋ agay no ma hugu † cin ma ne. ¹¹ Waati kaŋ ni zaarey ben, de n'koy ni hayragey jere, ni banda ga, ay ga ni hayroo boro foo tabatandi kokoytaraa ra. ¹² Nga no ma hugu cin ay maapoo ga, ay ga nga kokoytaraa tabatandi hala abada. ¹³ Agay, ay ga tee a se baaba, nga, a ga tee ya ne iz'aru. Ay si ay borohennataraa kaa a bande sanda takaa kaŋ nda kokoyoo kaŋ dogoo ra ni huru kaŋ bande ay n'ay borohennataraa kaa. ¹⁴ Ay ga nga gaaboo tabatandi ay jamaa game nda ay laamaa ra waati kul, nga kokoytaraa ga tabatandi hala abada.»

¹⁵ Šenney kul kaŋ Irkoy n'i har Nataŋ se nda haya kul kaŋ a n'a bangandi a se, a koy i kul filla Dawda se.

Dawda Irkoy ŋaarayroo

(Samiyel 2to 7.18-29)

¹⁶ Woo ga, kokoyoo Dawda koy goro Abadantaa jine ka nee a se: «May ti agay, Irkoy Abadantaa, ay hugoo ti macin kaŋ se n'g'ay beerandi ka too hala hinnaa woo?»
¹⁷ Amma Irkoy, woo kaŋ n'n'a har, haya kaccu no ma ne, ka nee kaŋ n'ga ni tamoo hugoo beerandi hala waatey kaŋ ga kaa ra. Irkoy Abadantaa, n'g'ay dii sanda boro kayante. ¹⁸ Daržaa woo kaŋ n'n'a daŋ agay, ni tamoo Dawda ga, woo banda ga, macin no ay ga hin k'a har ma ne koyne kaŋ bisa woo? Ni hunday ga ni tamoo bay. ¹⁹ Abadantaa, ni mma baa agay, ni tamoo, woo se n'na haya beerey wey kul tee ka sawa nda ni ibaayoo, ka ni beeraa bayrandi. ²⁰ Abadantaa, ni cine sii no, woo kul kaŋ ir haŋawey maar'a banda ga, koy sii no kala ni. ²¹ Ganda tana mma bara laboo ga kaŋ ga hima nda Izirayel, ni jamaa, kaŋ koy tana koy a day k'a kaa kabe ra a ma tee nga wane? N'na haya beeriyaŋ nda teegoy kayfanteyaŋ tee ni maapoo beerandiyanoo se. N'na ganda tanayaŋ gaaray ni jamaa jine kaŋ n'n'a

† «hugu» ne ra man'ti kala ka duu izeyaŋ.

hallasi k'a kaa Misira. ²² N'na Izirayel, ni jamaa daŋ hala i ma tee ni jamaa hala abada, de ni, Abadantaa, ni tee ngi Koyoo. ²³ Sohō Abadantaa, taka tee kaŋ ra ni ũennoo kaŋ n'n'a har agay, ni tamoo ga, nda ay hugoo ga ma cindi, goy ka sawa nda ni ũennoo kaŋ n'n'a har. ²⁴ Yala allaahidoo kaŋ n'n'a zaa ma tee hala ni maapoo ma beerandi hala abada borey ma nee kaŋ Abadantaa, Adunakoyoo ti Izirayel Koyoo. Yala agay Dawda, ni tamoo hugoo ma tabati ni jine. ²⁵ Zama ni hunday, ay Koyoo, n'n'ay bayrandi kaŋ n'ga hugu † cin ya ne. Woo maaganda se ay duu bine ka kay ni jine ka ni njaarar. ²⁶ Abadantaa, ni ti Irkoy, ni ka gomnoo woo har agay, ni tamoo se. ²⁷ Sohō ni yadda ka albarka daŋ agay, ni tamoo hugoo ra hala ay hugoo ma cindi ni jine hala abada, zama ni, Abadantaa, haya kaŋ ra n'na albarka daŋ, hayaa duu albarka hala abada.»

Gandawey kaŋ Dawda hin ey

(Samiyel 2to 8.1-14)

18 Woo kaŋ tee banda ga, Dawda koy Filisti borey kar ka hin ey, a n'i daŋ nga hinoo cire. A na Gat koyraa nda nga koyraanbey taa i kone. ² A na Mowab borey mo kar ka hin ey. Mowab borey cindi Dawda hinoo cire, i ga alkaasi bana a se. ³ Waatoo kaŋ Dawda ga koy Efrat isaa borey daŋ nga hinoo cire, a na Soba kokoyoo Hadadezer kar Hamat koyraa here. ⁴ Dawda na bari torka zenber foo (1.000), nda torka dirandikaw zenber iyee (7.000), nda wongu-ize cee dirakaw zenber waranka (20.000) taa i kone. Baryey kaŋ ga torkawey cendi, a na zangu (100) naŋ, a na cindey kul ceelinjey dunbu-dunbu. ⁵ Siiri gandaa borey kaŋ goo Damas koyraa ra koy Hadadezer, Soba kokoyoo faaba. Amma woo kul, Dawda na boro zenber waranka cindi hinka (22.000) kar k'i wii Siiri borey ra. ⁶ Woo banda ga, Dawda na sooje gorodooyan kaŋ ga juwal gorandi Damas koyraa ra, Siiri borey gandaa ra. Siiri borey yee Dawda hinoo cire, i ga alkaasi bana a se. Nongu kul kaŋ ra Dawda koy, Abadantaa g'a noo hinay. ⁷ Dawda na wura korawey kaŋ goo Hadadezer borey kone taa k'i ka koy Źerizalem. ⁸ Dawda yee ka alhan boobo-boobo taa Tibat nda Kun koyrawey kone. Koyrawey wey man'ti kala Hadadezer wane. Sulaymaana na hanfi beeroo kaŋ se i ga nee «teekoo», nda ganjey, nda jinawey tee nda alhanoo din.

⁹ Waatoo kaŋ Hamat kokoyoo kaŋ ti Towu maa kaŋ Dawda na Soba kokoyoo Hadadezer wongu-izey kul kar, ¹⁰ a na nga iz'aroo Hadoram sanba kokoyoo Dawda do k'a foo, k'a noo nzorfu kaaray jinayyan, nda wura jinayyan, nda alhan jinayyan dumi kul, ka alhanbila daŋ a se kaŋ a na Hadadezer wongu k'a kar. Zama Hadadezer nda Towu, wongu goo i game. ¹¹ Kokoyoo Dawda na hayey wey kul daŋ jere ga Abadantaa se. A na nzorfoo nda wuragoo kaŋ a n'i taa dumey kul kone daŋ jere ga Abadantaa se. Dumey man'ti kala Edom borey, nda Mowab borey, nda Amoj borey, nda Filisti borey, nda Amalek borey.

¹² Seruya iz'aroo kaŋ ti Abiſay na Edom borey aru zenber woy cindi yaaha (18.000) kar ka hin ey Ciiroo gooroo ra. ¹³ A na sooje gorodooyan kaŋ ga juwal gorandi Edom gandaa ra. Edom kul sii kala Dawda hinoo cire. Abadantaa ga Dawda noo a ma hin nongu kul kaŋ ra a koy.

Dawda gandaa jineborey maaney

(Samiyel 2to 8.15-18)

¹⁴ Dawda laama Izirayel kul boŋ. A ga goy nga jamaa se nda ũerretaray nda laadirtaray. ¹⁵ Seruya iz'aroo Źowab ti wongu-izey jineboraa. Ahilud iz'aroo Źozafat bara kaddaasey gande. ¹⁶ Ahitub iz'aroo Sadok, nda Abiyatar iz'aroo Abimelek ti *sargari juwalkey*, ſawſa ti hantumkaa. ¹⁷ Yehoyada iz'aroo Benaya ti Keret borey nda Pelet borey boŋkoynoo. Dawda iz'arey ti kokoyoo alwakiili maaney.

Amoj borey na Dawda dontokey kaynandi

(Samiyel 2to 10.1-5)

19 Waati banda ga, Amoj borey kokoyoo kaŋ ti Nahaſ buu. Nga iz'aroo tee kokoy dogoo ra. ² Dawda nee nga boŋ se: «Ay ga goy nda borohen-nataray Nahaſ iz'aroo Hanun se, zama baaboo nka borohennataray tee ya ne.» Woo ga, Dawda na dontokawyan sanba i ma koy baaboo buuroo beraa fondoo tee a se. Waatoo kaŋ Dawda borey too Amoj borey gandaa ra Hanun do, i na beraa fondiyanoo tee a se. ³ Amma Amoj borey boŋkoyney nee Hanun se: «Ni nka hongu kaŋ Dawda nka ni baaba beerandi waatoo kaŋ a na boroyan sanba ka beray fondi ma ne? N'ſi bay kaŋ nga borey nka kaa ni do hala i ma gandaa laasaabu, k'a monno, k'a halaci?» ⁴ Waatoo kaŋ Hanun maa woo, a na Dawda borey dii, a n'i cebu ka ngi kaayey jere foo dunbu hala ngi centey cire jina, a n'i taŋ i ma koy. ⁵ Waatoo kaŋ boroyan koy alhabaroo har Dawda se, a na boro sanba a ma koy i kubay. Dontokey hanse ka kayna. Kokoyoo daŋ i ma nee i se kaŋ i ma cindi Źeriko koyraa ra hala ngi kaabey ma zay jina i ma duu ka willi kate.

Izirayel borey nda Amoj borey wongoo Raba koyraa ra

(Samiyel 2to 10.6-19)

⁶ Amoj borey dii kaŋ ngi na ngi boŋ konnandi Dawda se. Woo ga, Hanun nda Amoj borey na nzorfu kaaray ton waranza (30) sanba Siiri borey se kaŋ goo Mezopotami, nda Siiri borey kaŋ goo Maaka, nda Siiri borey ra kaŋ goo Soba, a nee kaŋ i ma nga noo bari torkayan nda ngi zurandikey waati se. ⁷ Amoj borey duu torka zenber waranza cindi hinka (32.000) waati se. Maaka nda nga jamaa koy ngi kaloo sinji Medeba, Amoj borey mo fatta ngi koyrawey ra ka marga wongoo se.

⁸ Waatoo kaŋ Dawda maar'a, a na Źowab sanba i ga nda wongu-ize jamaa kul kaŋ ti wongaariyan. ⁹ Amoj borey fatta ka koy wongu. I na ngi boŋ marga wongoo se Raba koyraa mijoo ga. Kokoyey kaŋ kaa k'i faaba koy marga jere ga hawsaa ra. ¹⁰ Źowab dii kaŋ nga nka

† Sorro 10to.

huru yenje hinka game, maanaa jine nda banda. Woo se a na Izirayel wongaarey suuba wongoo se k'i tenjandi Siiri borey. ¹¹ A na wongu-izey jamaa kaŋ cindi talfi nga armaa Abiŝay ga k'a daŋ i jine. I na ngi boŋ marga wongoo se Amoŋ borey tenje. ¹² Žowab nee Abiŝay se: «Nda Siiri borey gaabi nda agay, waatoo din ma kaa k'ay faaba. Nda Amoŋ borey gaabi nda ni, ay ga koy ni faaba. ¹³ Albarka daŋ ni boŋ ra, ir ma albarka daŋ ir jamaa ra ka wongu ir Koyoo koyrawey se, de mo Abadantaa ma tee haya kaŋ kan a se.» ¹⁴ Žowab koy jine, nga nda jamaa kaŋ goo a bande ka Siiri borey tangam, Siiri borey zuru a jine. ¹⁵ Waatoo kaŋ Amoŋ borey dii kaŋ Siiri borey zuru, ngi mo zuru hala ngi ma hun Abiŝay ra kaŋ ti Žowab armaa, i huru koyraa ra. Žowab hun wongoo ra, a koy Žerizalem.

¹⁶ Siiri borey dii kaŋ Izirayel borey na ngi kar, i na dontokawyaŋ sanba Siiri borey do kaŋ goo Efrat isaa kabe faa ga i ma kaa ka wongu. Šofak kaŋ ti Hadadezer wongu-izey jineboraa goo jiney ra. ¹⁷ Waatoo kaŋ Dawda duu alhabaroo, a na Izirayel kul marga ka Žurdeŋ isaa deŋ ka koy a se jine wongoo maaganda. Dawda na nga wongu-izey soolu ka Siiri borey tenje, Siiri borey mo kaa k'a tangam. ¹⁸ Amma Siiri borey zuru Izirayel borey jine. Dawda na torkakoy zenber iyee (7.000) nda cee dirakaw zenber woytaaci (40.000) wii Siiri borey ra. A na Šofak, ngi wongu-izey jineboraa mo wii. ¹⁹ Borey kaŋ goo Hadadezer hinoo cire dii kaŋ Izirayel borey na ngi kar, i na alaafiya daŋ ngi nda Dawda game, i huru nga hinoo cire. Za woo tee, Siiri borey mana yee koyne ka yadda ka Amoŋ borey faaba wongu ra.

Izirayel borey na Raba koyraa dii

(Samiyel 2to 11.1; 12.26–31)

20 Jiiroo bereyanoo ga, waatoo kaŋ kokoyey ga doona ka koy wongu, Žowab goo wongu-ize jamaa beeri jine ka koy Amoŋ borey wongu, ka ngi gandaa halaci ka Raba koyraa wanga k'a daŋ game k'a dii. Dawda hunday cindi Žerizalem. Žowab na Raba koyraa wongu k'a halaci. ² Dawda na ngi kokoyoo kokoy fuula kaŋ teendi nda wura kaa boŋoo ra, a gar kaŋ nga tiŋaa bisa kilo waranza (30), tondi hiiri hay ŝenda goo a ga. I n'a daŋ Dawda boŋoo ra. A duu *alganiima* beeri koyraa ra. ³ Haya kaŋ ti jamaa kaŋ goo koyraa ra, a n'i kaataray. A koy i daŋ waazibi goyyaŋ ra, tuuri dunbuyan, nda tondi hoyyan, nda tuuri zafayan. A na takaa follokaa tee Amoŋ borey koyrawey kul se. Woo banda ga, Dawda nda nga jamaa kul willi Žerizalem.

Izirayel borey hin Filisti borey

(Samiyel 2to 21.18–22)

⁴ Woo banda ga, wongu foo tun koyne Filisti borey ga Gezer koyraa ra. Wongoo din ra, Huŝa koyraa boro kaŋ se i ga nee Sibekay na Sipay wii. Sipay man'ti kala Rafa banda-ize. Kaŋ woo teendi, Filisti borey kayna. ⁵ Wongu foo yee ka tun Filisti borey ga. Wongoo din ra Yahir iz'aroo Elhanaŋ na Goliyat armaa wii kaŋ ti Lahmi, Gat koyraa boro no, nga yaajoo bundoo ga hima

nda maalawey kaymi bundoo. ⁶ Wongu foo yee ka tun Gat. Filisti borey ra, aru foo goo no kaŋ goo nda kayyan, kabe-ize iddu bara kabe foo kul ga, cew-ize iddu goo cee foo kul ga, i kul margantaa ti waranka cindi taaci (24). Nga mo man'ti kala Rafa banda-ize. ⁷ A ga Izirayel wow, Dawda armaa ŝimeya iz'aroo Žonataŋ n'a wii.

⁸ Borey wey man'ti kala Rafa banda-izeyaŋ, i si hun kala Gat koyraa ra. Dawda nda nga borey n'i wii.

Dawda na Izirayel jamaa kabuyanoo tee

(Samiyel 2to 24.1–9)

21 Han foo ŝaytan tun Izirayel borey se, a na Dawda tusa a ma Izirayel borey kabu. ² Dawda nee Žowab nda jamaa jineborey se: «Wa koy Izirayel borey kabu, k'a dii za Ber-Šeba ka koy hala Dan, war ma kaa ka kate ya ne alhabaroo hala ya ngi hinnaa bay.» ³ Žowab na kokoyoo zaabi ka nee: «Yala Abadantaa ma jamaa boobandi cee zangu (100) ka bisa hõ hinnaa. Ay koyoo, ay kokoyoo, i kul man'ti ni tamey wala? Amma macin se ay koyoo ga baa nga ma woo tee? Macin se n'ga Izirayel daŋ tooneyan ra?»

⁴ Amma kokoyoo ŝelaŋ ka Žowab ŝennoo kaa. Žowab tun ka koy Izirayel gandaa kul ra, woo banda ga, a willi kate Žerizalem. ⁵ Žowab na borey hinnaa kaŋ duwandi kabuyanoo ra har Dawda se. Aru miliyoŋ foo nda zenber zangu (1.100.000) kaŋ too wongu bara Izirayel kul ra. Aru zenber zangu taaci nda zenber wooye (470.000) kaŋ too wongu bara Žuda gandaa ra.

⁶ Žowab mana *Lewi borey* nda Benžameŋ borey kabu, zama Žowab se kokoyoo ŝennoo, almuhal no.

Irkoy na Dawda goy futaa alhakoo kaa a ra

(Samiyel 2to 24.10–17)

⁷ Hayaa kaŋ Dawda n'a tee man'ti kala ifutu Irkoy jine. Woo maaganda se a na Izirayel borey kar. ⁸ Dawda nee Irkoy se: «Ay na zunubu beeri tee kaŋ ay na woo tee. Sohõ ay g'a wiri ni ga, ma agay, ni tamoo layboo yaafa, zama lakkal jaŋay goy beeri ti woo kaŋ ay n'a tee.»

⁹ Abadantaa ŝelaŋ Gad se kaŋ ti Dawda gunandikaa ka nee: ¹⁰ «Koy nee Dawda se kaŋ hayaa ne kaŋ Abadantaa n'a har. Abadantaa nee: «Ay ga haya futu hinza daŋ ni jine, ma affoo suuba i ra, woo kaŋ n'n'a suuba, ay g'a tee ma ne.»

¹¹ Gad koy Dawda do ka nee a se: «Hayaa ne kaŋ Abadantaa n'a har: «Affoo zaa haya hinzaa woo ra: ¹² jiri hinza heray, wala ni iberey ma war gaaray, war ga zuru i jine handu hinza, i ga boroyaŋ wii war ra nda takuba, wala mo Abadantaa takubaa ma too war do ka wirci laala kaŋ ga bere ma gandaa kar jirbi hinza, kaŋ ra Abadantaa almalayka ga kate hasaraw ma tee Izirayel gandaa kul ra.» Aywa, sohõ miile, ma affoo suuba hala ya koy a har bora kaŋ n'ay sanba se.»

¹³ Dawda na Gad zaabi ka nee: «Ay goo binemarayan beeri ra. He, ay g'ay boŋ daŋ Abadantaa kaboo ra, zama nga tamallawey ga hanse ka boobo. Amma ya si kaŋ adamizey kabey ra.»

¹⁴ Abadantaa na wirci laala kanj ga bere zumandi Izirayel gandraa ga, Izirayel aru boro zenber wooye (70.000) buu. ¹⁵ Irkoy na almalayka foo sanba Žerizalem a m'a halaci. A goo m'a halaci, Abadantaa dii bonaa, a nimsi nda halaciyanoo woo. A nee almalaykaa kanj ga halaciroo tee se: «A wasa, sohō ni kaboo ma kay.» Woo gar almalaykaa sii kala Žebus bora Ornaŋ taasu kar ganganoo jere. ¹⁶ Dawda na nga boŋoo jer ka guna, a ga dii Abadantaa almalaykaa ga kay beenaa nda gandraa game, nga takubaa goo kaboo ra a g'a šerre Žerizalem ga. Woo ga, Dawda nda jamaa boro beerey na ngi ndumey ka sujudu. Saaku kasayanj goo i ga. ¹⁷ Dawda nee Irkoy se: «Man'ti agay ka nee kanj jamaa ma kabandi wala? Agay no ka zunubu tee, agay ka ifutu tee. Boro yalaafantey wey, macin no i n'a tee? Abadantaa, ay Koyoo, ay g'a wiri ni ga, agay nda ay hugoo kar, amma masi bonaa ka ni jamaa kar.»

Dawda na sargari tonadoo cin Abadantaa se (Samiyel 2to 24.18–25)

¹⁸ Abadantaa almalaykaa nee annabi Gad se kanj a ma koy nee Dawda se kanj a ma žigi ka koy sargari tonadoo cin Abadantaa se Žebus bora, Ornaŋ taasu kar ganganoo ra. ¹⁹ Dawda žigi ka koy no din ka Abadantaa yaamaroo tee sanda takaa kanj nda Gad n'a har a se. ²⁰ Waatoo kanj Ornaŋ kuubi, a dii almalaykaa, woo ga, nga iz'aru taaci kanj goo a bande tugu. Woo gar a sii kala taasu kar ganganoo ra. ²¹ Waatoo kanj Dawda koy too Ornaŋ jere, kanj Ornaŋ na nga boŋoo jer ka Dawda guna, a hun taasu kar ganganoo ra ka nga ndumoo sinji laboo ra ka gunguma Dawda jine. ²² Dawda nee Ornaŋ se: «Ni taasu kar ganganoo nanj ya ne ya sargari tonadoo cin a ra Abadantaa se, hala albalaawoo kanj goo ma jamaa kar ma kay. A neere ya ne ka sawa nda nga alkadaroo.» ²³ Ornaŋ na Dawda zaabi ka nee: «A zaa, ay koyoo, ay kokoyoo, ma haya tee a ra kanj n'baa. Ay ga ni noo hawey *sargari kukurantey* se, nda taasu kar bundey, nda bundey kanj ga hawey ga hawa, m'i tee tuuri, ma alkamaa tee *taasu sargaroo*. Ay g'i kul noo ma ne.» ²⁴ Amma kokoyoo Dawda nee Ornaŋ se: «Kalaa, kalaa, ay g'a day ni ga ka nga alkadaroo hunday bana ma ne. Ay si haya kanj ti ni wane kaa sargari kukurante Abadantaa se, zama a mana tun ay ga haya kul!»

²⁵ Dawda na Ornaŋ noo wura tamma boŋ zangu iddu (600) taasu kar ganganoo hayoo. ²⁶ Dawda na sargari tonadoo cin Abadantaa se no din, a na sargari kukuranteyanj nda *alaafiya teendi sargariyanj* kaa. A na Abadantaa cee. Abadantaa n'a zaabi ka nuune ka hun beenaa ra k'a zumandi sargari tonadogoo boŋ. ²⁷ Woo banda ga, Abadantaa šelanj almalaykaa se, a na nga takubaa yeeti naŋoo ra.

²⁸ Dawda goo nongoo din ra, za kanj a dii Abadantaa na nga ŋaarayroo zaabi Žebus bora Ornaŋ taasu kar ganganoo ra, a na sargari kaa no din. ²⁹ Waatoo din ra, Abadantaa gorodogoo kanj Musa n'a cin saajoo ra, nda sargari kukurantey tonadogoo sii kala Gabawoŋ ho-

daddaa ga. ³⁰ Amma Dawda si hin ka koy Irkoy ceeci nongoo din ra, zama takubaa kanj goo Abadantaa almalaykaa kaboo ra hanse k'a hunburandi.

22 Woo ka kate Dawda nee: «Ne no ma tee Abadantaa, ir Koyoo *hugoo*, ne no ma tee Izirayel borey *sargari kukurantey tonadogoo*.»

Dawda na Abadantaa hugoo cinayanoo soolu

² Dawda danj kanj i ma yawey kanj goo Izirayel ra cee k'i marga. Dawda danj kanj tondi hoykawyanj ma tondey hoy hala tondey ma huru Irkoy *hugoo* cinayanoo ra. ³ Dawda na guuru boobo mo marga kanj ga tee hugoo miŋey ganbey se ponti nda diihayey. A na alhan mo marga k'a boobandi hala nongu kanj ra nga tiŋaa si nešandi, ⁴ nda *sedere* bundu kanj hinnaa si hin ka kabandi, zama Sidorj borey nda Tir borey kate sedere bundu boobo Dawda se. ⁵ Dawda nee nga boŋ se: «Ay iz'aroo Sulaymaana man'ti kala zanka, a mana doona goyey wey dumey, ka gar hugoo woo si cinandi kala Abadantaa se, hugu no kanj ga hima ka tee hugu kanj ga hanse ka hennay, hugu daržante kanj ga harandi gandawey kul ra. Woo se ay ga jinawey wey soolu a se.» Takaa woo nda Dawda na haya boobo soolu k'i jisi hala a ga buu.

Dawda danj Sulaymaana ma Abadantaa hugoo cin

⁶ Dawda na nga iz'aroo Sulaymaana cee k'a yaamar ka nee a se kanj a ma *hugoo* cin Abadantaa, Izirayel Koyoo se. ⁷ A nee Sulaymaana se: «Ay izoo, ay binoo ra agay hunday ka baa ya hugu cin Abadantaa, ay Koyoo maanoo ga. ⁸ Amma Abadantaa na šenni har ya ne ka nee: «N'na kuri boobo mun, n'na wongu beeriyanj tee, n'si hugu cin ay maanoo ga, zama n'na kuri boobo doori laboo ga ay moŋey cire. ⁹ Amma n'ga kaa ka duu iz'aru, a ga tee hunanzamante, ay g'a noo hunanzamay k'a kaa nga iberey kul ra. Maanoo ga danjandi Sulaymaana †, zama ay ga kaa ka baani nda mooyaynay noo Izirayel borey se nga waatoo ra. ¹⁰ Nga no ma hugu cin ay maanoo ga. Nga ga tee ay iz'aroo, agay, ay ga tee nga baaba, ay ga nga kokoytaraa tabatandi Izirayel ra hala abada.» ¹¹ Sohō ay izoo, yala Abadantaa ma bara ni bande hala ma tee kayante, ma Abadantaa, ni Koyoo hugoo cin, sanda takaa kanj nda a n'a har ni ga. ¹² Yala Abadantaa ma ni noo fahamay nda lakkal, hala waati kanj a na ni gorandi Izirayel boŋ, ma Abadantaa, ni Koyoo *ašariyaa* gana. ¹³ Abadantaa hantumey, nda nga fondawey kanj a n'i noo Musa se a m'i har Izirayel se, nda ni gaabandi ka dira i bande, woo ra ni teegoyey ga boori. Ma albarka danj ni boŋ ra, ma bine tee, masi hunbur, masi joote. ¹⁴ Guna, ay na fara boobo muŋe ka hayey wey ceeci k'i jisi Abadantaa hugoo cinayanoo se, hayey ti: wura ton zenber hinza (3.000), nda nzorfu kaaray ton zenber waranza (30.000), haya kanj ti alhan nda guuru, ngi tiŋaa si hin ka bayrandi ngi booboyanoo se. Ay na bundu nda ton-

† Ebere hantumoo ra, «Sulaymaana» nda «baani», kalimawey ga baa ka hima.

di soolu, amma ma tonton i ga. ¹⁵ Goykaw boobo goo ne ma ne kanɗanɗi ti: tondi hoykaw, nda wey kanɗi tondi nda bundu caara, nda goykaw dumi kul kanɗanɗi ti goninɗanɗi. ¹⁶ Wuragoo, nda nzorfu kaaraa, nda alhanoo nda guuroo hinnaa si hin ka bayrandi. Tun, ma goyoo sintin, yala Abadantaa ma bara ni bande.»

¹⁷ Woo banda ga, Dawda nee Izirayel bonkoyney se kanɗi ma nga izoo Sulaymaana faaba. ¹⁸ A nee i se: «War kay, Abadantaa, war Koyoo nka sii war bande? A mana war noo hunanzamay nongoo kul here wala? Zama a na gandaa woo boroyanɗanɗi ay kaboo ra, gandaa woo sii kala Abadantaa nda nga jamaa hinoo cire. ¹⁹ Sohō, wa gaabandi ka Abadantaa ceeci nda war biney kul nda war hundey kul. Wa tun ka Abadantaa, war Koyoo nongu henanantaa cin hala war ma duu ka Abadantaa *amaanaa* sundukoo nda Irkoy nongu henanantaa jinawey danɗi hugoo ra kanɗi ga kaa ka cinandi Abadantaa maapoo ga.»

Goyey kanɗi Lewi borey se

23 Waatoo kanɗi Dawda hanse ka žen, a na nga iz'aroo Sulaymaana gorandi kokoytaraa ra Izirayel bonɗi. ² A na Izirayel bonkoyney kul, nda *sargari juwalkey*, nda *Lewi borey* marga.

³ I na Lewi borey kabu, k'a dii borey kanɗi goo nda jiiri waranza (30) nda wey kanɗi bisa a. Ngi hinnaa tee boro zenber waranza cindi yaaha (38.000). ⁴ Dawda nee: «Boro zenber waranka cindi taaci (24.000) i ra ma tee Abadantaa *hugoo* goyoo lakkalkey, boro zenber iddu (6.000) ma tee šenni toonandikey nda ciitikey, ⁵ boro zenber taaci (4.000) ma tee hugu mee lakkalkey, boro zenber taaci (4.000) ma tee Abadantaa hooray dooni jinawey karkey kanɗi ay n'i hanse Irkoy saabuyanoo se.» ⁶ Dawda n'i zamna k'i tee konday hinza ka sawa nda Lewi iz'aru hinzaa maapney kanɗi ti: Geršon, nda Kehat, nda Merari.

⁷ Geršon borey ti Ladan, nda Šimeyi. ⁸ Ladan iz'aru jinnaa ti Yehiyel, nga dumaa ga, Zetam, nda Žowel, aru hinza. ⁹ Šimeyi iz'arey ti Šelomit, nda Haziyeel, nda Haraŋ, aru hinza. Ngi ti Ladan hugu bonɗi. ¹⁰ Šimeyi iz'arey cindey ti Yahat, nda Ziza, nda Yewuš, nda Beriya. Ngi ti Šimeyi iz'aru taacaa. ¹¹ Yahat ti iz'aru jinnaa, ihinkantoo ti Ziza. Yewuš nda Beriya mana duu iz'aru boobo, woo maaganda se i n'i kul laasaabu hugu foo, i ga huga nda goy foo.

¹² Kehat iz'arey ti Amram, nda Yisehar, nda Hebron, nda Uziyeel, aru taaci. ¹³ Amram iz'arey ti Haruna, nda Musa. Haruna nda nga iz'arey yeetandi jere ga Irkoy se waati kul hala abada, hala i ma huga nda hayey kanɗi ga hanse ka henan, nda ka dugu dullandi Abadantaa jine, nda ka alhaadimay Abadantaa se, nda ka gaara borey se Irkoy maapoo ga hala abada. ¹⁴ Musa kanɗi ti Irkoy boraa iz'arey kabandi Lewi borey ra. ¹⁵ Musa iz'arey ti Geršom nda Eliyezer. ¹⁶ Geršom iz'aru jinnaa ti Šebuwel. ¹⁷ Eliyezer iz'aroo ti Rehabiya, nga dumaa ga, a mana duu iz'aru tana koyne. Amma Rehabiya duu iz'aru boobo-boobo. ¹⁸ Yisehar iz'aru jinnaa ti Šelomit. ¹⁹ Hebron iz'aru jinnaa ti Yeriya, ihinkantoo ti Amarya, ihin-

zantoo ti Yahaziyeel, itaacantoo ti Yekamam. ²⁰ Uziyeel iz'aru jinnaa ti Mika, ihinkantoo ti Yišiya.

²¹ Merari iz'arey ti Mahili nda Muši. Mahili iz'arey ti Eleyazar nda Kiš. ²² Eleyazar buu a mana duu iz'aru. Ize woyyanɗi de no a duu. Kiš iz'arey kanɗi ti ngi armyey ka hiji ey. ²³ Muši iz'arey ti Mahili, nda Eder, nda Yeremot, woo ti iz'aru hinza.

²⁴ Wey ti Lewi iz'arey, affoo kul nda nga hugoo, nda nga hugu bonɗi. I kul kabandi ka maapney hantum kabuyanoo citaaboo ra. Ngi no ma huga nda Abadantaa hugoo goyey, wey kanɗi goo nda jiiri waranka (20) nda wey kanɗi bisa a. ²⁵ Zama Dawda nka nee: «Abadantaa, Izirayel Koyoo na nga jamaa noo hunanzamay, Abadantaa ga goro Žerizalem hala abada. ²⁶ Woo ga, Lewi borey si yee ka Irkoy gorodogoo nda nga goy jinawey zaa ka yaara.» ²⁷ Lewi borey kanɗi duu jiiri waranka (20) nda wey kanɗi bisa a, i n'i kabu ka sawa nda Dawda šenni kokorantey. ²⁸ Ngi goyoo man'ti kala i ma Haruna iz'arey gaa Abadantaa hugoo goyey ra, ka lakkal danɗi batumawey nda hugey kanɗi goo gundey ra, ka hayey kul kanɗi yeetandi jere ga Irkoy se henanandi, nda ka goy kul kanɗi ti Irkoy hugoo goy. ²⁹ I ga takulawey kanɗi jisandi Irkoy jine mo tee, farin hamnoo kanɗi ga tee *taasu sargaroo*, nda furmewey kanɗi ga teendi bila dolobiri, nda hayey kanɗi teendi pol ra, nda farin ŋaayan tanayanɗi, i ga haya kul kanɗi ti neši jinay beeriyanoo nda kuuyanoo mo lakkal. ³⁰ I ga hima ka cindi ka Abadantaa saabu ka albarka tee a se subbaahi nda alaasar. ³¹ Ngi no ma *sargari kukurantey* kaa Abadantaa maapoo ga *hunanzam zaarey* hane, nda handu kayyaney hane, nda jingarey hane Abadantaa jine waati kul k'a tee ka sawa nda hinnaa kanɗi hantumandi. ³² Ngi mo no ma huga nda cere kubayyan hukkumoo goyoo nda nongu henanantaa goyoo. I ga ngi armyey kanɗi ti Haruna iz'arey gaa Irkoy hugoo goyoo ra.

Sargari juwalkey kondawey

24 Haruna hayroo zamnandi konday konday. Haruna iz'arey ti Nadab, nda Abihu, nda Eleyazar, nda Itamar. ² Nadab nda Abihu na ngi baaba jin ka buu †, ka gar i mana duu ize. Eleyazar nda Itamar no ma *sargari juwalyan* goyoo tee. ³ Dawda zamanoo ra, Dawda nda Sadok kanɗi hun Eleyazar hayroo ra, nda Ahimelek kanɗi hun Itamar hayroo ra, ngi ka Haruna hayroo zamna k'a tee boro foo kul nda nga kondaa, ka sawa nda nga goyoo. ⁴ Woo gar Eleyazar hayrey bisa Itamar hayrey. Woo se Eleyazar hayroo zamnandi ka tee hugu bonɗi woy cindi iddu (16), Itamar hayroo tee hugu bonɗi yaaha. ⁵ I n'i paami cere ra ka alkurra kar k'i zamna, i mana affoo bisandi affoo, zama nongu henanantaa nda Irkoy hayey jineborey si hun kala Eleyazar hayroo ra nda Itamar hayroo ra.

⁶ Netaniyeel iz'aroo Šemaya kanɗi ti Lewi hugoo boro, ti hantumkaa kanɗi na maapney hantum, woo teendi kokoyoo jine, nda bonkoyney jine, nda sargari *juwalkaa Sadok*, nda *Abiyatar iz'aroo Ahimelek*, nda

† *Sargarey 10.1-2.*

sargari juwalkey hugu boŋey, nda *Lewi borey* hugu boŋey jine. I na hugu foo zaa Eleyazar hayroo ra, i na hugu foo zaa Itamar hayroo ra.

⁷ Boro jinaa kaŋ alkurraa n'a cebe ti Yoyarib,

ihinkantoo ti Yedaya,

⁸ ihinzantoo ti Harim,

itaacantoo ti Seworim,

⁹ igguwantoo ti Malkiya,

idduwantoo ti Miyamin,

¹⁰ iyyantoo ti Hakos,

yaahantoo ti Abiya,

¹¹ yaggantoo ti Žozuwe,

iwoyantoo (10to) ti Šekaniya,

¹² iwoy cindi faantoo (11to) ti Elyašib,

iwoy cindi hinkantoo (12to) ti Yakim,

¹³ iwoy cindi hinzantoo (13to) ti Hupa,

iwoy cindi taacantoo (14to) ti Yešebab,

¹⁴ iwoy cindi guwantoo (15to) ti Bilga,

iwoy cindi idduwantoo (16to) ti Imer,

¹⁵ iwoy cindi iyyantoo (17to) ti Hezir,

iwoy cindi yaahantoo (18to) ti Hapisek,

¹⁶ iwoy cindi yaggantoo (19to) ti Petakiya,

warankantoo (20to) ti Ezekiyel,

¹⁷ waranka cindi faantoo (21to) ti Yakin,

waranka cindi hinkantoo (22to) ti Gamul,

¹⁸ waranka cindi hinzantoo (23to) ti Deleya,

waranka cindi taacantoo (24to) ti Maziya.

¹⁹ Wey ti ngi kondawey kaŋ ga huru Abadantaa *hugoo* ra ka goyey tee ka sawa nda ngi baaba Haruna yaamaroo, sanda takaa kaŋ nda Abadantaa, Izirayel Koyoo n'a har a se.

Lewi hayroo jineboro cindey

²⁰ Lewi hayroo cindey ne: Amram hayroo ra Šubayel ti jineboraa. Šubayel hayroo ra Yediya ti jineboraa.

²¹ Rehabiya hayroo ra Yišiya ti jineboraa. ²² Yisehar borey jineboraa ti Šelomit. Šelomit hayroo ra Yahat ti jineboraa. ²³ Hebron hayroo ra jineboro jinaa ti Yeriya, ihinkantoo ti Amarya, ihinzantoo ti Yahaziyel, itaacantoo ti Yekamam. ²⁴ Uzziel iz'aroo ti Mika. Mika hayroo ra Šamir ti jineboraa. ²⁵ Mika armaa ti Yišiya. Yišiya hayroo ra Zakarya ti jineboraa. ²⁶ Merari iz'arey ti Mahili nda Muši, ka tonton nga iz'aroo Yaziya iz'arey ga. ²⁷ Merari iz'aroo Yaziya iz'arey ti Šoham, nda Zakur, nda Ibri. ²⁸ Mahili iz'aroo ti Eleyazar, a mana duu ize.

²⁹ Kiš hayroo ra Yeramel ti jineboraa. ³⁰ Muši iz'arey ti Mahili, nda Eder, nda Yerimot. *Lewi borey* hayroo cindey ti wey, affoo kul nda nga alaayaney. ³¹ Ngii mo sanda ngi armey kaŋ ti Haruna hayroo, i na alkurra kar kokoyoo Dawda jine, nda Sadok, nda Ahimelek, nda *sargari juwalkey* hugu boŋey, nda Lewi borey hugu boŋey jine. Iz'aru beerey alaayaney nda ikaccey alaayaney, ngi kul hugey borey ga sawa haya kul ra.

Donkey kondawey

25 Dawda nda wongu-izey jineborey † na Asaf hayroo boroyan, nda Heman hayroo boroyan, nda

Yedutun hayroo boroyan dan jere ga hala i ma annabitaray tee kurbu karyan, nda kuntiji karyan, nda guuruyan kaŋ ga kara-kara hēeni bande. Borey kaŋ i n'i dan goyoo woo ra maapey ne:

² Borey kaŋ suubandi Asaf iz'arey ra ti Zakur, nda Isufi, nda Netaniya, nda Asarela, wey ti Asaf iz'arey. Asaf hunday ti ngi jineboraa, kokoyoo yaamaroo ga, a ga annabitaray tee.

³ Borey kaŋ suubandi Yedutun iz'arey ra man'ti kala Yedutun iz'arey kaŋyan ti: Gedaliya, nda Seri, nda Ezayi, nda Šimeyi, nda Hašabiya, nda Matitiya. Ngii boro iddu no. Ngii baaba Yedutun ti ngi jineboraa. A ga annabitaray tee kurbu karyaney bande nda ka Abadantaa saabu.

⁴ Borey kaŋ suubandi Heman iz'arey ra man'ti kala Heman iz'arey kaŋyan ti: Bukiya, nda Mataniya, nda Uzziel, nda Šebuwel, nda Yerimot, nda Hananiya, nda Hanani, nda Eliyata, nda Gidalti, nda Romamti-Ezer, nda Yošbekaša, nda Maloti, nda Hotir, nda Mahaziyot. ⁵ Ngii kul man'ti kala Heman iz'arey. Heman man'ti kala kokoyoo gunandikaa. Nga no ma hayey har kaŋ Irkoy n'i har kokoyoo se ka nga beeraa jer. Irkoy na Heman noo iz'aru woy cindi taaci (14) nda ize woy hinza.

⁶ Ngii baabey bara i kul jine ka don Abadantaa *hugoo* ra. Guuruyan kaŋ ga kara-kara, nda kuntiji, nda kurbu goo i kone, woo ti goyoo kaŋ i g'a tee Irkoy hugoo ra. Kokoyoo hunday no ma Asaf, nda Yedutun, nda Heman goyey har i se. ⁷ Ngii nda ngi armey cindey kaŋyan ga wan ka don Abadantaa maapoo ga, i kul ti bayraykaw, ngi hinnaa man'ti kala aru zangu hinka nda woyyaaha cindi yaaha (288).

⁸ Alkurra karandi ka boro foo kul bayrandi nga goy minoo, ikaccey nda ibeerey, borey kaŋ nin a ra nda wey kaŋ goo ma sintin.

⁹ Boro jinaa kaŋ ga alkurraa kaŋ Asaf borey ra man'ti kala Isufi.

Boro hinkantoo tee Gedaliya, nga, nda nga armey, nda nga iz'arey ti boro woy cindi hinka (12).

¹⁰ Boro hinzantoo tee Zakur, nga, nda iz'arey, nda nga armey ti boro woy cindi hinka (12).

¹¹ Boro taacantoo tee Yiseri, nga, nda iz'arey, nda nga armey ti boro woy cindi hinka (12).

¹² Boro guwantoo tee Netaniya, nga, nda iz'arey, nda nga armey ti boro woy cindi hinka (12).

¹³ Boro idduwantoo tee Bukiya, nga, nda iz'arey, nda nga armey ti boro woy cindi hinka (12).

¹⁴ Boro iyyantoo tee Yesarela, nga, nda iz'arey, nda nga armey ti boro woy cindi hinka (12).

¹⁵ Boro yaahantoo tee Ezayi, nga, nda iz'arey, nda nga armey ti boro woy cindi hinka (12).

¹⁶ Boro yaggantoo tee Mataniya, nga, nda iz'arey, nda nga armey ti boro woy cindi hinka (12).

¹⁷ Boro woyantoo (10to) tee Šimeyi, nga, nda iz'arey, nda nga armey ti boro woy cindi hinka (12).

¹⁸ Boro woy cindi faantoo (11to) tee Azarel, nga, nda iz'arey, nda nga armey ti boro woy cindi hinka (12).

† «wongu-izey jineborey», hantum fooyan ga nee «Irkoy hugoo goykey jineborey», zamnaa 26.26.

¹⁹ Boro woy cindi hinkantoo (12to) tee Hašabiya, nga, nda iz'arey, nda nga armey ti boro woy cindi hinka (12).

²⁰ Boro woy cindi hinzantoo (13to) tee Šubayel, nga, nda iz'arey, nda nga armey ti boro woy cindi hinka (12).

²¹ Boro woy cindi taacantoo (14to) tee Matitiya, nga, nda iz'arey, nda nga armey ti boro woy cindi hinka (12).

²² Boro woy cindi guwantoo (15to) tee Yeremot, nga, nda iz'arey, nda nga armey ti boro woy cindi hinka (12).

²³ Boro woy cindi idduwantoo (16to) tee Hananiya, nga, nda iz'arey, nda nga armey ti boro woy cindi hinka (12).

²⁴ Boro woy cindi iyyantoo (17to) tee Yošbekaša, nga, nda iz'arey, nda nga armey ti boro woy cindi hinka (12).

²⁵ Boro woy cindi yaahantoo (18to) tee Hanani, nga, nda iz'arey, nda nga armey ti boro woy cindi hinka (12).

²⁶ Boro woy cindi yaggantoo (19to) tee Maloti, nga, nda iz'arey, nda nga armey ti boro woy cindi hinka (12).

²⁷ Boro warankantoo (20to) tee Eliyata, nga, nda iz'arey, nda nga armey ti boro woy cindi hinka (12).

²⁸ Boro waranka cindi faantoo (21to) tee Hotir, nga, nda iz'arey, nda nga armey ti boro woy cindi hinka (12).

²⁹ Boro waranka cindi hinkantoo (22to) tee Gidalti, nga, nda iz'arey, nda nga armey ti boro woy cindi hinka (12).

³⁰ Boro waranka cindi hinzantoo (23to) tee Mahaziyot, nga, nda iz'arey, nda nga armey ti boro woy cindi hinka (12).

³¹ Boro waranka cindi taacantoo (24to) tee Romamti-Ezer, nga, nda iz'arey, nda nga armey ti boro woy cindi hinka (12).

Abadantaa hugoo mijney lakkalkey kondawey

26 Abadantaa *hugoo* mijney lakkalkey kondawey ne: Mišelemiya sii kala Kora borey kondaa ra, Kore iz'aroo no, Asaf hugoo boro no. ² Mišelemiya duu iz'aruyan kanj ti: Zakarya ti ijinaa, ihinkantoo ti Yediyayel, ihinzantoo ti Zebadiya, itaacantoo ti Yatiniyel, ³ igguwantoo ti Elam, idduwantoo ti Yohanan, iyyantoo ti Elyowenay.

⁴ Obed-Edom duu iz'aruyan kanj ti: Šemaya ti ijinaa, ihinkantoo ti Yozabad, ihinzantoo ti Yowa, itaacantoo ti Sakar, igguwantoo ti Netaniyel, ⁵ idduwantoo ti Amiyel, iyyantoo ti Isakar, yaahantoo ti Pewuletay. Irkoy nka albarka danj Obed-Edom ra, woo se a duu zankey wey. ⁶ Nga iz'aroo Šemaya duu iz'aruyan, i tee jineboroyan ngi baaba hayroo ra, zama aru gaabikoyniyay no. ⁷ Šemaya iz'arey ti Otni, nda Refayel, nda Obed, nda Elzabad, nda ngi armey cindey kanj ti Elihu, nda Semakiya, ngi mo ti gaabikoyniyay. ⁸ Obed-Edom hayrey wey kul, ngi, nda ngi iz'arey, nda ngi armey kul ti boro hen-

nayan, i goo nda gaabi goy se. Ngi aru woydu cindi hinka (62) no.

⁹ Mišelemiya goo nda iz'aru nda arma gaabikoyniyay. Ngi aru woy cindi yaaha (18) no.

¹⁰ Hosa kanj ti Merari hayroo, nga mo duu iz'aruyan. Iz'aroo kanj ti Šimri tee cindey jineboraa, ka gar man'ti nga ti iz'aru jinaa. Baaboo k'a tee jineboro. ¹¹ Hilkiya ti ihinkantoo, Tebaliya tee ihinzantoo, Zakarya tee itaacantoo. Hosa iz'arey nda nga armey kul cere ra man'ti kala aru woy cindi hinza (13).

¹² Abadantaa hugoo mijney lakkalkey kondawey wey jineborey ga goy Abadantaa hugoo ra sanda takaa kanj ngi armey g'a tee. ¹³ I na alkurra kar zankey nda boro beerey game, hugu ka koy hugu ka boro foo kul noo huru mijnoo kanj a ga hima k'a lakkal.

¹⁴ Alkurraa kanj Šelemiya ga, nga no ma huru mijnoo kanj goo waynahunay here lakkal. Nga iz'aroo Zakarya alkurraa n'a noo hawsa here mijnoo. Hoyraykaw no kanj goo nda lakkal. ¹⁵ Obed-Edom duu gurma here mijnoo. Nga iz'arey tee mangasawey lakkalkey.

¹⁶ Šupim nda Hosa duu waynakanj here mijnoo nda mijnoo kanj se i ga nee Šaleket, kanj ga hondoo fondaa tenje.

Kondawey wey kanj ga lakkal danj, ngi zamna takaa ne: ¹⁷ *Lewi borey* aru iddu no ma waynahunay here mijnoo lakkal zaari kul. Aru taaci ga hawsa here mijnoo lakkal zaari kul. Aru taaci kanj i n'i tee ihinka-hinka ga mangasawey lakkal. ¹⁸ Waynakanj here, aru taaci ga huru mijnoo lakkal kanj goo fondaa jere, aru hinka ga hugoo kanj ga lafa a ga lakkal.

¹⁹ Wey ti huru mijney lakkalkey kondawey. Kora nda Merari hayrey no.

Goy cere-cerantey kanj talfandi Lewi borey cindey ga

²⁰ *Lewi boroyan* mo goo no kanj ga Irkoy *hugoo* almaanoo nda hayey kanj jisandi jere ga Irkoy se lakkal, Ahiya goo borey din ra. ²¹ Ladanj hayroo borey kanj goo Geršonj alkabiilaa ra, hugoo boney ti Yehiyeli, ²² nda nga iz'arey kanjanj ti Zetam nda nga armaa Žowel. Ngi ga Abadantaa hugoo almaanoo ga talfi. ²³ Amram borey, nda Yisehar borey, nda Hebronj borey, nda Uziyel borey se, ²⁴ almaanoo talfikey jineboraa ti Šebuwel kanj ga hun Musa iz'aroo Geršom hayroo ra. ²⁵ Nga armey ti Eliyezer hayroo. Eliyezer iz'aroo ti Rehabiya, Rehabiya iz'aroo ti Ezayi, Ezayi iz'aroo ti Yoram, Yoram iz'aroo ti Zikri, Zikri iz'aroo ti Šelomit. ²⁶ Kokoyoo Dawda nda hugu boney, wongu-ize jineborey kanj goo wongu-ize zenber foo-foo (1.000) jine, nda wey kanj goo wongu-ize zangu foo-foo (100) jine, nda almaanoo kanj wongu-ize bonkoyney n'a yeeti jere ga Abadantaa se, Šelomit din nda armey ti almaanoo kul jineborey.

²⁷ *Alganiimaa* kanj i duu a wongoo ra, i kaa a ra k'a yeeti jere ga Abadantaa hugoo saajawyanoo se. ²⁸ Haya kul kanj gunandikaa kanj ti Samiyel, nda Kiš iz'aroo Sawul, nda Ner iz'aroo Abner, nda Seruya iz'aroo Žowab n'i yeeti jere ga, Šelomit nda nga armey ti hayey din kul lakkalkey.

²⁹ Yisehar borey ra, Kenaniya nda nga iz'arey ti Izirayel almušakkawey hansekaa, i tee šenni too-nandikawyan̄ nda alkaaliyan̄.

³⁰ Hebron borey ra, Hašabiya nda nga armyey kan̄yan̄ ti aru boro hennayan̄, ngi no ma Abadantaa goyey, nda kokoyoo goyey lakkal Izirayel ra, Žurdeñ isaa se ne da here, waynakan̄yan̄ here. I man'ti kala aru zenber foo nda zangu iyeye (1.700). ³¹ Haya kan̄ ti Hebron borey, Yeriya ti ngi jineboraa, ka sawa nda ngi hayragey hayroo taarikoo. Dawda kokoytaraa jiiri woy-taacantoo (40to), i na maapey guna taarikoo ra, i gar kan̄ aru gaabikoyniyan̄ goo Hebron borey ra Yazer koyraa ra, Galad laamaa ra. ³² Yeriya borey man'ti kala aru boro henna zenber hinka nda zangu iyeye (2.700) kan̄yan̄ ti hugu boñyan̄. Kokoyoo Dawda n'i dañ Ruben borey, nda Gad borey, nda Manase alkabiila jeraa boñ hala i ma Irkoy goyey kul nda kokoyoo goyey hanse.

Wongu-izey kanandi takaa

27 Izirayel borey hugu boñey nda wongu-ize jine-borey kan̄ goo wongu-ize zenber foo-foo (1.000) jine, nda wey kan̄ goo zangu foo-foo (100) jine, nda ngi šenni toonandikay kan̄ ga kokoyoo faaba wongu-ize jama kondawey almuraadey kul ra, ngi maapey ti wey. Ngi kondawey mma goy handu foo-foo ka hun cere cire. Aru zenber waranka cindi taaci (24.000) bara kon-day foo kul ra. ² Zabdiyel iz'aroo Yašobeyam ti konday jinaa jineboraa, ngi no ma goy handu jinaa ra. Aru zenber waranka cindi taaci (24.000) bara nga kondaa ra. ³ Peres hayroo boro no.

Wongu-izey kan̄ ga hima ka goy handu jinaa ra, nga bara wongu-ize jamaa din kul jine.

⁴ Kondaa kan̄ ga hima ka goy handu hinkantoo ra, Ahoya bora Doday ti kondaa din jineboro jinaa. Miklot ti kondaa jineboro hinkantoo. Aru zenber waranka cindi taaci (24.000) bara nga kondaa ra.

⁵ Wongu-ize jamaa hinzantoo jineboraa ti *sargari juwalkaa* Yehoyada iz'aroo Benaya, nga ti ngi boñkoynoo. Ngi no ma goy handu hinzantoo ra. Aru zenber waranka cindi taaci (24.000) bara nga kondaa ra.

⁶ Benaya woo maapoo goo wongaari waranzaa (30) ra. Nga ti aru waranzaa (30) jineboraa mo. Nga iz'aroo Amizabad mo goo wongu-izey kondaa ra.

⁷ Jineboro taacantoo kan̄ goo handu taacantoo kondaa jine man'ti kala Žowab armaa Asayel †. Nga iz'aroo Zebadiya bara dumaa ga. Aru zenber waranka cindi taaci (24.000) bara nga kondaa ra.

⁸ Jineboro guwantoo kan̄ goo handu guwantoo kondaa jine man'ti kala Šamehut kan̄ ti Yizra koyraa boro. Aru zenber waranka cindi taaci (24.000) bara nga kondaa ra.

⁹ Jineboro idduwantoo kan̄ goo handu idduwantoo kondaa jine man'ti kala Ikeš iz'aroo Ira, Tekowa koyraa boro no. Aru zenber waranka cindi taaci (24.000) bara nga kondaa ra.

¹⁰ Jineboro iyyantoo kan̄ goo handu iyyantoo kondaa jine man'ti kala Heles. Palon̄ koyraa boro no, a si hun

kala Efrayim borey ra. Aru zenber waranka cindi taaci (24.000) bara nga kondaa ra.

¹¹ Jineboro yaahantoo kan̄ goo handu yaahantoo kondaa jine man'ti kala Sibekay kan̄ ti Huša koyraa boro. Zera boro no. Aru zenber waranka cindi taaci (24.000) bara nga kondaa ra.

¹² Jineboro yaggantoo kan̄ goo handu yaggantoo kondaa jine man'ti kala Abiyezer kan̄ ti Anatot koyraa boro. Benžameñ alkabiilaa boro no. Aru zenber waranka cindi taaci (24.000) bara nga kondaa ra.

¹³ Jineboro woyantoo (10to) kan̄ goo handu woyantoo (10to) kondaa jine man'ti kala Maharay, a si hun kala Netofa koyraa ra. Zera boro no. Aru zenber waranka cindi taaci (24.000) bara nga kondaa ra.

¹⁴ Jineboro woy cindi faantoo (11to) kan̄ goo handu woy cindi faantoo (11to) kondaa jine man'ti kala Benaya, a si hun kala Piraton̄ koyraa ra. A si hun kala Efrayim borey ra. Aru zenber waranka cindi taaci (24.000) bara nga kondaa ra.

¹⁵ Jineboro woy cindi hinkantoo (12to) kan̄ goo handu woy cindi hinkantoo (12to) kondaa jine man'ti kala Helday, a si hun kala Netofa koyraa ra. Otniyel boro no. Aru zenber waranka cindi taaci (24.000) bara nga kondaa ra.

Izirayel alkabiilawey boñkoyney

¹⁶ Izirayel alkabiilawey boñkoyney ne: Ruben borey boñkoynoo ti Zikri iz'aroo Eliyezer. Simewon̄ borey boñkoynoo ti Maaka iz'aroo Šefatiya.

¹⁷ *Lewi borey* boñkoynoo ti Kemuwel iz'aroo Hašabiya.

Haruna borey boñkoynoo ti Sadok.

¹⁸ Žuda borey boñkoynoo ti Elihu. Dawda arma no. Isakar borey boñkoynoo ti Minkaylu iz'aroo Omri.

¹⁹ Zabulon̄ borey boñkoynoo ti Abdiyas iz'aroo Yišmaya.

Neftali borey boñkoynoo ti Azriyel iz'aroo Yerimot.

²⁰ Efrayim borey boñkoynoo ti Azaziya iz'aroo Oze. Manase alkabiila jeraa borey boñkoynoo ti Pedeya iz'aroo Žowel.

²¹ Manase alkabiila jeraa kan̄ goo Galad gandaa ra, ngi borey boñkoynoo ti Zakarya iz'aroo Ido.

Benžameñ borey boñkoynoo ti Abner iz'aroo Yasiyel.

²² Dan borey boñkoynoo ti Yeroham iz'aroo Azarel.

Wey ti Izirayel alkabiilawey boñkoyney. ²³ Zankaaru kul kan̄ mana bisa jiiri waranka (20), Dawda man'a kabu, zama Abadantaa nka nee kan̄ nga ga Izirayel borey boobandi sanda beenaa handarawey. †²⁴ Seruya iz'aroo Žowab na kabuyanoo sintin, amma a man'a benandi, zama Irkoy nka futu Izirayel ga kabuyanoo woo maaganda. Kabuyanoo woo ra borey hinna kokoran-taa mana hantumandi kokoyoo Dawda taarikey citaaboo ra.

† *Samiyel 2to 2.18.*

†† *Sintinoo 15.5; 22.17; 26.4.*

Kokoyoo almaanoo jineborey

²⁵ Adiyel iz'aroo Azmawet ti jineboraa kaŋ ga huga nda kokoyoo almaanoo. Almaanoo kaŋ goo saajoo mangasawey ra, nda koyrawey ra, nda koyrakanbey ra, nda soorohugu kukey ra, Uziya iz'aroo Žonatan ti jineboraa kaŋ ga huga nda almaanoo din. ²⁶ Goykey kaŋ ga beeri faarey ra, Kelub iz'aroo Ezri ti ngi jineboraa. ²⁷ Rama koyraa boro Šimeyi ti jineboraa kaŋ ga huga nda *alaneb* faarey. Alaneb hari moora jisantey kaŋ goo alaneb faarey mangasawey ra, Šefam koyraa boro Zabdi ti goyey jineboraa. ²⁸ *Zaytunarey*, nda sikomor tuurey kaŋ goo hondey gandaa here ra, Geder koyraa boro Bal-Hanan ti jineboraa kaŋ ga huga nda tuurey wey. Yowaš ti jineboraa kaŋ ga huga nda jii jisantey. ²⁹ Saron koyraa boro Šitray ti jineboraa kaŋ ga huga nda hawey kaŋ ga kur Saron kurdogey ra. Adilay iz'aroo Šafat ti jineboraa kaŋ ga huga nda hawey kaŋ goo goorey ra. ³⁰ Obil kaŋ ti Isimayel boro ti jineboraa kaŋ ga huga nda yoowey. Meronot koyraa boro Yedaya ti jineboraa kaŋ ga huga nda farka woyey. ³¹ Hagri boro Yaziz ti jineboraa kaŋ ga huga nda adabba buuney. Borey wey kul ti jineboro kaŋ ga huga nda kokoyoo Dawda kabe almaanoo.

Dawda goykaw maaney

³² Žonatan kaŋ ti Dawda baaba armaa ti kokoyoo hoyraykaa, boro lakkalkoyni no, kokoyoo hantumkaa no. Hakmoni iz'aroo Yehiyel ga kokoyoo izey cawandi. ³³ Ahitofel mo man'ti kala kokoyoo hoyraykaw. Arki bora Hušay ti kokoyoo cere kaana. ³⁴ Benaya iz'aroo Yehoyada ka huru Ahitofel dogoo ra, nga nda Abiyatar. Žowab ti wongu-izey jamaa jineboraa.

Dawda cebe kaaray kaŋ Sulaymaana no ma Irkoy hugoo cin

28 Dawda na Izirayel jamaa boŋkoyney kul marga Žerizalem kaŋ ti alkabiilawey jineborey, nda kokoyoo goykey kondawey jineborey, nda wongu-ize jineborey kaŋ goo wongu-ize zenber foo-foo (1.000) jine, nda wongu-ize jineborey kaŋ goo zangu foo-foo (100) jine, nda jineborey kaŋ ga huga nda almaanoo, nda jineborey kaŋ ga huga nda kokoyoo nda nga iz'arey adabba kur, nda goykaw beerey, nda wongu-izey gaabikoyney, nda wongaarey kul. ² Kokoyoo Dawda tun ka kay nga cewey ga ka nee i se: «Ag'armey, ay jamaa, wa haŋajer ya ne. A goo ay binoo ra ya *hugu* cin kaŋ ga tee nongoo kaŋ ra Abadantaa *amaanaa* sundukoo ga jisandi kaŋ ti ir Koyoo cee jisidogoo. Ya nka soolu y'a cin. ³ Amma Irkoy nee ya ne: «Man'ti ni no ma hugu cin ay maapoo ga, zama ni man'ti kala wongu-ize, n'na kuri mun.» ⁴ Abadantaa, Izirayel Koyoo k'ay suuba ay baaba hugoo borey kul ra k'ay tee Izirayel kokoyoo hala abada. A nka Žuda alkabiilaa suuba k'a tee boŋkoyni. Woo banda ga, a n'ay baaba hugoo suuba Žuda borey ra. Ay kan a se ay baaba iz'arey ra, woo se a n'ay tee kokoy Izirayel kul se. ⁵ Abadantaa

n'ay noo mo ize boobo, amma ay iz'arey kul ra, a n'ay izoo Sulaymaana suuba k'a gorandi Abadantaa kokoytaraa ra Izirayel boŋ. ⁶ A nee ya ne: «Ni iz'aroo Sulaymaana no ma hugu nda nga batumawey cin ya ne, zama ya nk'a suuba k'a tee ay iz'aroo, agay, ay ga tee a se baaba. ⁷ Nda a gaabandi ka dira ay yaamarey nda ay fondawey bande sanda takaa kaŋ a g'a tee hō, ay ga nga kokoytaraa tabatandi hala abada.» ⁸ Adiši, sohō Izirayel kul jine, nga kaŋ ti Abadantaa jamaa ir Koyoo jine kaŋ ga haŋadan ir se, ay ga war bayrandi kaŋ war ma Abadantaa, war Koyoo yaamarey kul dii, war m'i ka goy, hala ganda henna woo ma tee war wane, war izey kaŋ ga kaa war dumawey ga, war ga tubu abadante naŋ i se. ⁹ Haya kaŋ ti ni, ay iz'aroo Sulaymaana, n'ga hima ka ni baaba Koyoo bay ka boori, m'a gana nda ni binoo kul nda anniya henna, zama Abadantaa ga borey kul biney neeši, haya kul kaŋ goo boro lakkaloo ra, a g'a bay. Nda n'n'a ceeci, a ga naŋ ma duu nga, amma nda n'n'a naŋ, nga mo ga wanji ni ga hala abada. ¹⁰ N'ga hima ka bay sohō kaŋ Abadantaa ka ni suuba hala ma hugu cin kaŋ ga tee nga nongu henanantaa. Woo ga, ma albarka dan ni boŋ ra ka goy.»

Dawda na Sulaymaana noo Abadantaa hugoo fasaloo

¹¹ Dawda na Abadantaa *hugoo* šiifaa nda hugey fasaloo noo nga iz'aroo Sulaymaana se, nda nga almaanoo jisidogey, nda nga soorohugey hugu-izey, nda nga hugoo gundoo hugu-izey, nda Irkoy sundukoo hugoo.

¹² Haya kul kaŋ goo lakkaloo ra Abadantaa hugoo here: haya kaŋ ti batumawey kaŋ goo jeroo ga, nda Abadantaa almaanoo jisidogey, nda haya henanantey jisidogoo, a n'i kul fasaloo tee k'a noo a se. ¹³ A na *sargari juwalkey* nda *Lewi borey* kondawey har a se, nda goy kul kaŋ ga hima ka tee Abadantaa hugoo ra, nda Abadantaa hugoo goyey jinawey kul. ¹⁴ Haya kul kaŋ hansandi nda wura, a ma tee goy kul kaŋ se a hansandi, a na ngi tiŋaa alkadaroo har a se. Haya kul kaŋ hansandi nda nzorfu kaaray, a ma tee goy kul kaŋ se a hansandi, a na nga tiŋaa alkadaroo har a se. ¹⁵ Fitilla gorodogey kaŋ teendi nda wura nda ngi wura fitillawey, a na ngi tiŋaa alkadaroo har a se. Fitilla gorodoo foo kul nda nga fitillawey, a na nga wuragoo tiŋaa alkadaroo har a se. Fitilla gorodogey kaŋ teendi nda nzorfu kaaray foo kul nda nga fitillawey, a na nga nzorfu kaaraa tiŋaa alkadaroo har a se ka sawa nda fitilla gorodoo foo kul nda nga goyoo, ¹⁶ takulawey kaŋ jisandi Irkoy jine taabaley affoo kul wuragoo tiŋaa alkadaroo, nda nzorfu kaaray taabaley tiŋaa alkadaroo, ¹⁷ nda furšeti beerey, nda taasawey, nda gullawey kaŋ teendi nda wura alhakiika, nda tuwey kaŋ teendi nda wura, i kul wuragoo tiŋaa alkadaroo, nda affoo kul nzorfu kaaraa tiŋaa alkadaroo, ¹⁸ nda dugu diinandidogoo kaŋ teendi wura alhakiika ra tiŋaa alkadaroo. A na torkaa kaŋ a ga hima k'a tee, nda almalaykayan kaŋ se i ga nee šeribey kaŋ teendi nda wura, i ga ngi fatawey

† *Zamna* 22.10.

daaru Abadantaa *amaanaa* sundukoo boŋ k'a daabu fasaloo har a se.

¹⁹ Dawda nee: «Abadantaa hunday kaboo ka hayey wey hantum, hala goy kul kaŋ ga teendi ma teendi ka sawa nda woo kul kaŋ a n'a bayrandi ya ne.» ²⁰ Dawda yee ka nee koyne nga izoo Sulaymaana se: «Ma albar-ka daŋ ni boŋ ra, ma bine tee ka goy. Masi hunbur, ni binoo masi dunbu, zama Irkoy Abadantaa kaŋ ti ay Koyoo goo ni bande, a si ni fur, a si ni yala, hala Abadantaa hugoo goyoo kul ma tee ka ben. ²¹ Sohõ sargari juwalkey, nda Lewi borey kondawey ne ti woo, i soolu goy kul se kaŋ ga teendi Abadantaa hugoo ra. Ni jeroo ga mo, goykawyaŋ goo no kaŋ ga ni gaa, anniya hennakoyniyaŋ, i ga wan goy dumi kul, nda jineboroy-aŋ, nda jamaa kul. Haya kul kaŋ n'n'a har, i g'a tee.»

Borey kabuzaamaa Abadantaa hugoo cinayanoo se

29 Kokoyoo Dawda nee jamaa kul se: «Ay iz'aroo Sulaymaana kaŋ hinne no Abadantaa n'a suuba, zanka no, a mana doona goyey wey dumey, ka gar goy beeri ti woo, zama hugu beeroo woo man'ti adamize hugu no, Irkoy Abadantaa wane nda a. ² Ay n'ay hinagoo kul tee ka Irkoy *hugoo* jinawey soolu: wura, goyey kaŋ ga hima ka teendi nda wura se, nda nzorfu kaaray, goyey kaŋ ga hima ka tee nda nzorfu se, nda alhan, goyey kaŋ ga hima ka tee nda alhan se, nda guuru bibi, goyey kaŋ ga hima ka tee nda guuru bibi se, nda bundu, goyey kaŋ ga hima ka tee nda bundu se, nda oniks tondi, nda taalam tondi, nda tondi caarante dumi kul, nda tondi hay šenda dumi kul, nda tondi kaaray boobo. ³ Ka tonton woo kul ga, Irkoy hugoo bajoo maaganda se, agay hunday almaano, wura nda nzorfu kaaray, ay g'a noo ay Koyoo hugoo cinayanoo se ka tonton hayey cindey kul ga kaŋ ay n'i soolu nongu henanantaa maaganda. ⁴ Ay ga Ofir gandaa wura ton zangu (100) noo, nda nzorfu kaaray alhakiika ton zangu hinka nda woyguu (250), ka hugu-izey cetewey daabu, ⁵ wura, goyey kaŋ ga hima ka teendi nda wura se, nda nzorfu kaaray, goyey kaŋ ga hima ka tee nda nzorfu se, nda goyey se kaŋ goyteerey ga hima k'i tee. Aywa, may no ma baa nga ma nga kabehayaa noo nda nga boŋ, nda nga anniya kul Abadantaa maano ga?»

⁶ Hugu boŋey, nda Izirayel alkabiilawey jineborey, nda wongu-izey jineborey kaŋ goo wongu-ize zenber foo-foo (1.000) jine, nda wongu-izey jineborey kaŋ goo zangu foo-foo (100) jine, nda kokoyoo goykaw-izey jineborey, i na ngi kabe almaano noo nda ngi boŋ. ⁷ I na wura ton zangu nda woyye (170) noo, nda wura tamma boŋ zenber woy (10.000), nda haya kaŋ bisa nzorfu kaaray ton zangu hinza (300), nda alhan kaŋ ga too ton zangu iddu (600) cine, nda guuru bibi haya kaŋ ga too ton zenber hinza (3.000) nda haya. ⁸ Borey kaŋ goo nda tondi hay šenda kate ey k'i jisi Abadantaa hugoo alman jisidogoo ra. Yehiyel kaŋ ti Geršon boro, nga ti alman talfikaa. ⁹ Hayey kul kaŋ jamaa n'i noo nda ngi boŋ, biney naali, zama i nka hayey wey noo

nda ngi boŋ ka ngi biney kul noo Abadantaa se. Kokoyoo Dawda mo binoo hanse ka naali.

Dawda Irkoy ŋaarayroo

¹⁰ Dawda na albarka daŋ Abadantaa se jamaa kul jine, Dawda nee: «Ir ga albarka daŋ ma ne waati kul hala abada, Abadantaa, ir baaba Izirayel Koyoo, ¹¹ Abadantaa, jeeray, nda hini, nda darža, nda annuura, nda beeray man'ti kala ni wane, zama haya kul kaŋ goo beenaa ra nda laboo ga, i kul ti ni wane Abadantaa. Kokoytaray mo ti ni wane, Abadantaa. Ni goo haya kul boŋ. ¹² Alman nda darža si hun kala ni do, ni bara haya kul boŋ. Gaabi nda hini sii kala ni kaboo ra, ni kaboo mo no ma haya kul jer, nga no ma gaabi noo. ¹³ Sohõ ir Koyoo, ir ga albarka tee ma ne ka ni saabu ni maano daržaa se, ¹⁴ zama may ti agay, koyne mo ay jamaa ti may hala nongu kaŋ ra ir ma hin ka haya kaa k'a noo ma ne nda takaa woo? Haya kul si hun kala ni do, woo kaŋ ir n'a noo ma ne, ni hunday kaboo k'a noo ir se. ¹⁵ Yawyaŋ ti ir ni jine, ir man'ti kala bisakawyaŋ, sanda ir baabey kul takaa. Ir zaarey laboo ga, ga hima nda bii kaŋ ga bisa, naata sii no. ¹⁶ Abadantaa, ir Koyoo, ni kaboo ra alman beeroo woo kul hun kaŋ ir n'a soolu hala ir ma hugu cin ma ne ni maa henanantaa ga. Haya kul man'ti kala ni wane. ¹⁷ Ay Koyoo, ay ga bay kaŋ ni no ma boro binoo neši, de mo bine šerrante no ma kan ma ne. Woo maaganda se ay na hayaa woo kul noo ma ne nda ay boŋ nda bine šerrante, agay mo ga naali sohõ kaŋ ay ga dii ni jamaa kaŋ goo ne mo ga ngi kabehayaa noo nda ngi boŋ. ¹⁸ Abadantaa, Ibirahima Koyoo, Isiyaka Koyoo, Izirayel Koyoo, naŋ anniya hennaa woo nda lakkaloo woo ma cindi ni borey biney ra waati kul, ma biney daŋ ni here. ¹⁹ Naŋ ay iz'aroo Sulaymaana ma ni yaamarey, nda ni seedetarawey, nda ni hantumey gana, a ma dira i kul bande nda nga binoo kul, a ma hugu beeroo cin kaŋ se ay na hayey soolu.»

Sulaymaana goro kokoytaraa ra

²⁰ Dawda nee jamaa kul se: «Wa albarka daŋ Abadantaa, war Koyoo se.» Woo ga, jamaa kul na albarka daŋ Abadantaa, ngi baabey Koyoo se. I gunguma ka sujudu Abadantaa nda kokoyoo jine. ²¹ Subaa ra, i na sargari kaa, i na *sargari kukurante* kaa Abadantaa se. Sargarey ti: Haw yaaru kobsi zenber foo (1.000), feeji gaaru boŋ zenber foo (1.000), feeji-ize boŋ zenber foo (1.000), affoo kul nda nga *sargari hari-haroo*. I na sargari tana booboyaŋ kaa Izirayel kul se. ²² Hanoo woo, i ŋaa, i haŋ Abadantaa jine nda naali beeri. I na Dawda iz'aroo Sulaymaana gorandi kokoytaraa ra nga cee hinkantoo, i n'a yon Abadantaa jine k'a tee boŋkoyne. I na Sadok mo yon k'a tee *sargari juwalkaw*. ²³ Sulaymaana goro Abadantaa kokoy gorodogoo boŋ, ka tee kokoy nga baaba Dawda dogoo ra. Kokoytaraa boori a ga. Izirayel kul ga haŋajer a se. ²⁴ Boŋkoyney, nda wongaarey, nda ba kokoyoo Dawda iz'arey cindey kul mo ga ngi boŋ yeeti ganda kokoyoo Sulaymaana se.

²⁵ Abadantaa na beeray beeri dan Sulaymaana ga, a n'a noo jeeray Izirayel kul jine. Kokoyey kan goro a jine ka bisa Izirayel kokoytaraa ra, Abadantaa na nga kokoytaraa ra noo addawla ka bisa i kul.

Kokoyoo Dawda buuroo

²⁶ Yišay iz'aroo Dawda na Izirayel kul laama. ²⁷ A na jiri woytaaci (40) tee a ga tee kokoy Izirayel se. A na jiiri iyye tee a ga goro Hebron ka laama, a na jiiri waranza cindi hinza (33) tee a ga goro Žerizalem ka laama. ²⁸ A

buu žeenay henna ra, a duu aloomur boobo, nda alman nda beeray. Nga iz'aroo Sulaymaana tee kokoy dogoo ra.

²⁹ Kokoyoo Dawda taarikey, za sintinoo ga hala benantaa ga, i kul hantumandi gunandikaa Samiyel taarikey ra, nda annabi Nataŋ taarikey ra, nda gunandikaa Gad taarikey ra. ³⁰ Nga kokoytaraa waatoo hayey kul, nda nga hinoo, nda haya kul kan tee a ga nda Izirayel gandaa ga, nda hayey kan teendi ganda cindey kokoytarawey ga, i hantumandi i ra.

YUNUSA

Citaaboo fahamandiroo

Yunusa ceeci ka zuru ka mooru Abadantaa ga

1 Abadantaa na šenni har Amitay iz'aroo Yunusa se ka nee:

² «Tun ni boŋ ga, ma koy koyra beeroo ra kaŋ se i ga nee Niniwe, m'ay meešennoo ka too i do! Zama haya kaŋ se koyraa din borey laalayanoo hoo.»

³ Amma Yunusa tun ka zuru ka koy koyra mooro foo ra kaŋ maŋŋoo ti Tarsis hala Abadantaa masi dii nga. A jin ka too koyra foo ra kaŋ se i ga nee Žafa, no din ra a na harihii beeri foo gar kaŋ ga koy Tarsis. A na hii hayoo bana ka naaru hala Tarsis. Nga lakkaloo ra nga mma dere Abadantaa ga.

⁴ Amma nga naarumaa ra Abadantaa na hew beeri foo tunandi teekoo boŋ kaŋyaŋ hanse ka harihiyoo zinji-zinji hala ni mma nee a mma fay ka hun cere ga, ⁵ woo maaganda se harihiyoo dirandikey hanse ka hunbur. De affoo kul sintin ka nga koyoo kaŋ a g'a gana ŋaaray. I yee ka jinawey kul fur haroo ra, hala hiyoo ma felaw. Woo kul kaa ka gar Yunusa zunbu harihiyoo koroo ra ka hunanzam. Hunanzamoo ra jirbi komante n'a zaa. ⁶ Harihiyoo jineboraa n'a gar jirboo ra. A n'a tunandi k'a hãa ka nee:

«Taka foo nda n'ga jirbi? Tun ka ni koyoo ŋaaray! A ga hin ka tee ni koyoo ma hinna ir ga, de a m'ir soolam.»

⁷ Woo banda ga, hiyoo dirandikey nee cere se:

«Borey kul ma kaa hala ir na gunandi ka dii boraa kaŋ kate ir ga bonaa woo.» I na *alkurra* kar, alkurraa na Yunusa dii. ⁸ Waatoo din hiyoo dirandikey nee a se:

«Ir fahamandi boraa kaŋ kate ir ga bonaa woo. Cin ka kate ni ne? Man ra ni hun? Ganda foo boro ti ni? Dummi foo wane ni?»

⁹ Yunusa n'i zaabi ka nee:

«Ay dumoo maŋŋoo ti Ebere, ay ga hunbur Abadantaa kaŋ ti beenaa Koyoo kaŋ na teekoo nda laboo kul taka.»

¹⁰ Woo banda ga, Yunusa bayrandi hiyoo dirandikey se kaŋ nga mma goo ma zuru Abadantaa ga. Kaŋ i maa šennoo woo, ngi biney dunbu, de i n'a hãa ka nee:

«Macin ka ni zaa nda bonaa woo teeyanoo?» ¹¹ Waa-too din kaŋ i goo ma šelaŋ a se kul gar kaŋ teekoo goo ma zarga ka tonton. De i yee k'a hãa ka nee: «Cin no ir m'a tee ma ne hala teekoo ma yay?» ¹² Yunusa n'i zaabi ka nee:

«W'ay zaa k'ay warra teekoo ra, kul teekoo ga yay, zama ay ga bay kaŋ agay ka kate war ga hew beeroo woo kul.»

¹³ Hiyoo dirandikey na taka kul tee hala ngi ma duu ka duu fondo ka koy guraa ga, amma i mongu, zama teekoo mma koy de a ga boosu. ¹⁴ Woo banda ga, i na Abadantaa ŋaaray ka nee:

«Ya Abadantaa masi naŋ ir hundey ma faati aroo woo sabbu se, de mo mas'ir hãa nda aroo woo hundoo alhakoo kaŋ mana haya futu kul tee ir se, zama ni ti Abadantaa kaŋ haya kaŋ kan ma ne no n'g'a tee.»

¹⁵ Naarayroo banda ga, i na Yunusa zaa k'a warra teekoo ra, dogoo din da ra teekoo laalayanoo ben.

¹⁶ Hiyoo dirandikey hanse ka hunbur Abadantaa, za i dii hayaa kaŋ a n'a tee, woo se i na sargari kaa, i yee ka meefur zaa Abadantaa maŋŋoo ga.

Yunusa na Abadantaa ŋaaray

2 Za i na Yunusa warra teekoo ra, Abadantaa na hamiisa beeri foo tunandi kaŋ na Yunusa gon. De Yunusa na cijin hinza nda zaari hinza tee hamiisa beeroo gundoo ra. ² Hamiisa beeroo woo gundoo ra Yunusa na nga Koyoo, Abadantaa ŋaaray.

³ A nee:

«Ay binoo kankamyanoo ra, ay na Abadantaa cee, a n'ay zaabi, alaaharaa gundoo ra, ay na faabayan wiri ni ga, n'na haŋajer ya ne.

⁴ N'n'ay warra hala teekoo haroo cire.

Bondawey n'ay wanga, mennawey kul n'ay kar ka bisa.

⁵ Ay nee ay hundoo ra:

«Nga ne, n'n'ay moorandi ni!

Amma ba woo tee, ay naataa goo kaŋ ay ga kaa ka dii ni hugoo kaŋ ra i ga ni ŋaaray.»

⁶ Haroo n'ay dii hala ay kormollaa ga, guusu futaa n'ay kuubi k'ay bere.

Subey kaŋ goo teekoo cire didiji ay boŋoo ga.

⁷ Ay zunbu teekoo cire ka too hala

nongoo kaŋ ra tondi hondoy asaasoo goo, no din ra alaaharaa ganbey baa ka daabu ay ga hala abada.

Amma Abadantaa, ni kaŋ ti ay Koyoo,

n'n'ay hundoo yeeti ay ra k'ay kaa guusu futu ra.

⁸ Waatoo kaŋ ay huru buuyan nda hunayan gamoo ra, ay na ni cee, Abadantaa, de ŋaarayroo kaŋ ay n'a tee, too hala ni do *hugoo* kaŋ ra i ga ni ŋaaray.

⁹ Tooru ganakey na Abadantaa yankar ka mooru nga arrahamaa.

¹⁰ Ay ga don ka albarka tee ma ne, ka sargari kaa ma ne. Ay ga meefurey kul kaa kaŋ ay n'i sanbu ni maŋoo ga, zama cimi no hallasikaw kul sii kala ni, Abadantaa.»

¹¹ Woo banda ga, Abadantaa na hamiisaa yaamar a ma koy guraa ga ka Yunusa yeeri.

Yunusa waazu Niniwe ra

3 Abadantaa na šenni har Yunusa se cee hinkantoo ka nee:

² «Tun ni boŋ ga, ma koy koyra beeroo ra kaŋ maŋoo ti Niniwe, m'ay dontaa har i se kaŋ ay n'a talfi ni ga.»

³ Yunusa yadda Abadantaa yaamaroo se, de a na fondaa zaa ka dira ka koy Niniwe. Niniwe woo koyra kaŋ ga hanse ka beeri, jirbi hinza diray no boro g'a tee hala n'g'a yaara ka ben. ⁴ Kaŋ Yunusa too Niniwe, a na zaari jinaa tee a ga dira koyraa ra a ga nee borey se: «Aywa! Niniwe borey, wa haŋajer! Ne nda jirbi woytaaci (40), war koyraa ga halaci.» ⁵ Kaŋ Niniwe borey maa šennoo woo, kul i hunbur Irkoy. Borey kul tee mee foo ka meehaw, ka ŋi boŋ yeeti ganda, za boro beeri hala zanka kaccu na saaku kasa daŋ ŋi ga ka cebe kaŋ ŋi *tuubi*. ⁶ Waatoo kaŋ alhabaroo too Niniwe kokoyoo do, a tun nga gorodogoo ra, a na nga kokoy kaayey kaa, ka saaku darbay daŋ ka goro boosey ra. ⁷ Woo banda ga, kokoyoo nee i ma fee Niniwe borey ga ka nee i se: «Wa haŋajer ka maa šennoo kaŋ kokoyoo nda nga alhukumoo jineborey n'a kayandi.» I nee: «Za adamizey hala almaney kul masi haŋ, i masi ŋaayan kul taba, ⁸ i ma saaku darbay daŋ. Boro foo kul ma Irkoy cee nda soobay, a ma tuubi ka yee nga teegoy futawey se banda, ka nga kabey kokobu k'i moorandi ifutu. ⁹ May no ma bay wala Irkoy si kaa ka hinna ir ga, ka nga futay beeroo naŋ, k'ir hallasi bonaa ra kaŋ a ga baa k'a zumandi ir ga.»

¹⁰ Sohõ kaŋ Irkoy dii kaŋ Niniwe borey tuubi nda cimi, a hinna i ga. Woo maaganda se Irkoy tun bonaa ga kaŋ a baa k'a kaŋandi i boŋ.

Yunusa faham hayaa kaŋ se Abadantaa ga hinna Niniwe borey se

4 Woo kaŋ Irkoy n'a tee Niniwe borey se mana kan Yunusa se, a hanse ka futu. ² A nee Abadantaa se: «Nhuu, ay Koyoo, ay na woo hongu za ay goo ay gandaa ra, nga se ay zuru ka koy hala Tarsis. Zama ay bay kaŋ Koy ti ni kaŋ goo nda arrahama, n'ga hinne, ni binoo si cahã ka tun. Ni cine sii gomni teekey ra, de n'ga tun ni zukandey boŋ. ³ Sohõ kaŋ ni takaa ti woo, Abadantaa, ay hundoo dii, zama ay baa buuyan ka bisa hunayan.»

⁴ Woo banda ga, Abadantaa na Yunusa hãa ka nee: «N'ga hongu n'goo nda cimi ka futu wala?»

⁵ Yunusa fatta koyraa ra ka koy Niniwe waynahunay kaboo here. No din ra a na tende-ize kaccu foo cin kaŋ cire a ga goro ka koyraa honnay hala nga ma dii haya kaŋ ga kaa ka tee koyraa ga. ⁶ Irkoy Abadantaa na tuuri-ize foo tunandi kaŋ kay nda Yunusa kaŋ na bii tee a se. De a na nga futuyanoo benandi. Tuuri-izoo woo hanse ka Yunusa ŋaalandi. ⁷ Amma suba alfazaroo ra tuuri-izoo kogu, zama Irkoy ka nooni tunandi tuuroo ra kaŋ n'a ŋaa hala a buu. ⁸ Waatoo kaŋ waynaa fatta, Irkoy na dandi hew konna foo tunandi. Waynaa na Yunusa kar hala a kaŋ bininiyan se, Yunusa nee nga mma baa nga ma buu, a nee: «Irkoy, agay woo, ay baa buuyan ka bisa hunayan.» ⁹ Waatoo din Irkoy na Yunusa hãa ka nee: «N'ga hongu n'goo nda cimi ka futu tuuri-izoo sabbu se wala?» Yunusa n'a zaabi ka nee: «Ayyo, ay goo nda cimi ka futu hala nongoo kaŋ ra ay goo sohõ da buuyan no ay ga baa.»

¹⁰ Abadantaa nee a se:

«Ayyo, Yunusa! Tuuri-izoo woo kaŋ man'a duma, man'a zayandi, n'ga tamalla a se. Tuuri-ize kaŋ nka zay cijin foo ra, nga subaa cijinoo ra a buu. ¹¹ Taka foo nda n'ga baa ya si tamalla Niniwe koyra beeroo woo se kaŋ borey kaŋ goo a ra ga bisa boro zenber zangu nda zenber waranka (120.000) kaŋ si ifutu nda ihenna kaa cere ra, almaney mo kaŋ goo a ra ga hanse ka boobo?»

MATIYU

Citaaboo fahamandiroo

Isa Almasihu kaagey

(Luka 3.23–38)

1 Isa *Almasihu* assiloo taarikoo ti woo. Isa man'ti kala *Dawda Haamaa*, Dawda mana hun kala Ibrahima ga. ² Ibrahima na Isiyaka hay. Isiyaka na Yakuba hay. Yakuba na Žuda nda nga armey hay. ³ Žuda na Peres nda Zera hay Tamar ga. Peres na Hesron hay. Hesron na Aram hay. ⁴ Aram na Aminadab hay. Aminadab na Nahišon hay. Nahišon na Salmuni hay. ⁵ Salmuni na Bowazu hay Rahab ga. Bowazu na Obed hay Rutti ga. Obed na Yišay hay. ⁶ Yišay na Dawda hay kanj ga kaa ka tee kokoy.

Dawda na Sulaymaana hay Uri wandoo ga. ⁷ Sulaymaana na Roboham hay. Roboham na Abiya hay. Abiya na Azaf hay. ⁸ Azaf na Žozafat hay. Žozafat na Žoram hay. Žoram na Oziyas hay. ⁹ Oziyas na Yotam hay. Yotam na Akaz hay. Akaz na Ezekiyas hay. ¹⁰ Ezekiyas na Manase hay. Manase na Amorej hay. Amorej na Žosiyas hay. ¹¹ Žosiyas na Žožakin nda nga armey hay Babilonj koyyanoo waati.

¹² Babilonj koyyanoo banda ga, Žožakin na Šaltiyel hay. Šaltiyel na Zorobabel hay. ¹³ Zorobabel na Abihud hay. Abihud na Eliyakim hay. Eliyakim na Azor hay. ¹⁴ Azor na Sadok hay. Sadok na Ašim hay. Ašim na Elijud hay. ¹⁵ Elijud na Eleyazar hay. Eleyazar na Mataj hay. Mataj na Yakuba hay. ¹⁶ Yakuba na Isufi hay. Isufi ti Maryama kurpoo. Maryama ga Isa hun kanj se i ga nee Almasihu.

¹⁷ Zamaney kul, k'a dii za Ibrahima ga ka koy Dawda ga man'ti kala zaman woy cindi taaci (14). Za Dawda ka koy hala Babilonj koyyanoo ga man'ti kala zaman woy cindi taaci (14). Babilonj koyyanoo hala Almasihu ga man'ti kala zaman woy cindi taaci (14).

Isa Almasihu hayyanoo

(Luka 2.1–7)

¹⁸ Takaa ne kanj nda Isa *Almasihu* huru aduppa ra. Maryama kanj ti paŋoo, kurpe wiroo ti Isufi. I mana gorokasinay kanj a na gunde zaa *Hundi Henanantaa* hinoo ra. ¹⁹ Isufi, nga kurpe wiroo man'ti kala boro šerante, a si baa nga ma moo kayandi a ga, woo se a baa nga m'a naŋ tuguyan ra. ²⁰ A goo ma miile kanj ir Koyoo almalayka foo ne ka bangay a se handiri ra ka nee a se: «Isufi, Dawda haamaa masi hunbur ka Maryama

zaa, a ma tee ma ne wande, zama gundoo kanj a n'a zaa, Hundi Henanantaa hinoo k'a tee. ²¹ A ga iz'aru hay, de ma maapoo danj Isa (maanaa «ir Koyoo ti hal-lasiyan»), zama nga no ma nga jamaa hallasi ngi zunuboo ra.»

²² Woo kul teendi hala hayaa kanj ir Koyoo na annaboo donto a m'a har ma tabati, a nee:

²³ «Nga ne, hondiyaa ga gunde zaa, a ga iz'aru hay, i ga maapoo danj Emanuwel» † kanj maanaa ti «Irkoy goo ir gamey ra».

²⁴ Kanj Isufi tun jirboo ra, a n'ir Koyoo almalaykaa yaamaroo tee ka nga wande wiroo dii. ²⁵ A mana gorokasinay nda a hala a na iz'aroo hay, a na maapoo danj Isa.

Handaray bayraykoyniyanj kaa ka Isa guna

2 Isa hayandi Betelehem, Žude gandaa ra, kokoyoo kanj se i ga nee *Herod* zamanoo ra. Handaray bayraykoyniyanj ne ka hun waynahunay ka kaa Žerizalem, ² i nee: «Man Alyahuudey kokoyoo kanj hayandi? Ir dii nga handaraa †† waynahunay. Ir kaa ka sujudu a se.» ³ Kanj kokoyoo Herod maa woo, a zalba, de Žerizalem kul zalba a bande. ⁴ A na jamaa *sargari juwalkey jineborey* nda *Citaaboo* baykey marga hala i ma nga bayrandi nongoo kanj ra *Almasihu* ga hima ka hayandi. ⁵ I nee a se: «Betelehem kanj goo Žude, zama hayaa ne kanj annaboo n'a hantum:

⁶ «Ni, Betelehem kanj goo Žude gandaa ra, šikka sii kanj ni man'ti Žude koyra paŋey kul ikaccaa, zama jineboro foo ga hun ni ra kanj g'ay jamaa Izirayel kur.» ‡»

⁷ Waatoo din Herod na bayraykoyney cee tuguyan ra ka alhabar cimoo ceci waatoo kanj handaraa bangay ga. ⁸ Woo banda ga, a n'i donto Betelehem ka nee: «Wa koy, de war ma zanka taanaa alhabar cimoo ceci. Nda war dii a, war m'a bayrandi ya ne hala agay mo ma koy sujudu a se.» ⁹ Waatoo kanj i na haŋajer kokoyoo se ka ben, i koy. Nga ne, handaraa kanj i dii a waynahunay goo ma dira jiney ra hala waatoo kanj ra a kay nongoo kanj ra zankaa goo se beene. ¹⁰ Kanj i dii handaraa, i hanse ka paali. ¹¹ I huru hugoo ra, i dii zanka taanaa nda Maryama nga naa. I sonbu ka sujudu zankaa se. I na jinawey feeri kanj ra ngi almaney goo ka gomni tee zankaa se kanj ti wura, nda dugu, nda

† Ezayi 7.14. †† Kabuyaney 24.17. ‡ Miše 5.1.

mir. ¹² Woo banda ga, Irkoy bayrandi i se handiri ra kaŋ i masi yee Herod do. I na fondo tana zaa ka yee ngi gandaa ra.

I na Isa ka zuru ka koy Misira

¹³ Waatoo kaŋ i koy, ir Koyoo almalayka foo ne ka bangay Isufi se handiri ra ka nee: «Tun ni boŋ ga, ma zanka taanaa nda ŋaŋoo zaa, ma zuru ka koy Misira. Ma cindi no din hala waati kaŋ ay ŋelaŋ ma ne, zama Herod ga ceeci ka zankaa halaci.» ¹⁴ Isufi tun, a na zanka taanaa nda ŋaŋoo zaa cijinoo ra ka koy tugu Misira. ¹⁵ I cindi no din hala Herod buuyanoo ga, hala hayaa kaŋ ir Koyoo na annaboo donto a m'a har ma tabati, a nee:

«Ay ciya ag'iz'aroo se a ma hun Misira.» †

Zankey wiianoo

¹⁶ Kaŋ Herod dii kaŋ bayraykoyney na nga kuubi, a hanse ka futu, de a sanba ka nee i ma Betelehem nda nga laamaa kul zankey wii kaŋ goo nda jiiri hinka nda wey kaŋ goo jiiri hinka se ganda, zama bayraykoyney ŋennoo ga nga jiirey si bisa woo. ¹⁷ Waatoo din hayaa kaŋ annabi Žeremi dontandi a m'a har tabati. A nee:

¹⁸ «Kaati mandi Rama ra, hēeni nda booro booboyaŋ. Rašel ga nga izey hēe. A mana yadda nga binoo ma yay, zama i mana cindi.» ††

Isa nda nga hayragey kaa ka hun Misira

¹⁹ Waatoo kaŋ Herod buu, ir Koyoo almalayka foo ne ka bangay Isufi se handiri ra Misira. ²⁰ A nee: «Tun ni boŋ ga, ma zanka taanaa nda ŋaŋoo zaa, ma koy Izirayel gandaa ra, zama borey buu kaŋ ga baa ngi ma zanka taanaa hundoo kaa.» ²¹ Isufi tun, a na zanka taanaa nda ŋaŋoo zaa, de a koy Izirayel gandaa ra. ²² Amma kaŋ a maa kaŋ Arkelus no ma Žude laama nga baaba Herod dogoo ra, a hunbur ka koy no din. Irkoy ŋelaŋ a se handiri ra, a koy Galile gandaa ra. ²³ A kaa ka goro koyraa ra kaŋ se i ga nee Nazaret, hala ŋennoo kaŋ annabey n'a har ma tabati kaŋ ti: «I ga maŋoo daŋ Nazaret boraa.»

Yehiya kaŋ ti batizekaa waazoo

(Marku 1.1–8; Luka 3.1–18; Yehiya 1.19–28)

3 Haney din ra, Yehiya kaŋ ti *batizekaa* bangay Žude saajoo ra ka waazu, ² ka nee: «*Wa tuubi*, zama beenaa *Laamaa* man.» ³ Nga ti boraa kaŋ ga annabi Ezayi dontandi a ma ŋelaŋ ka nee:

«Jinde foo ga kaati saajoo ra ka nee:
«Wa ir Koyoo fondaa soolu, wa nga lolawey ŋerrandi.» ‡»

⁴ Yehiya, yoo hinbiri darbay bara jindoo ra nda kuuru gamahaw kaŋ goo centoo ga. Nga meehunaa man'ti kala ndooyaŋ nda yuu gani. ⁵ Waatoo din no, Žerizalem koyraa borey, nda Žude kul, nda nongey kul kaŋ

goo isaa here kaŋ se i ga nee Žurdeŋ, i kul fatta ka koy Yehiya do. ⁶ Yehiya na borey batize Žurdeŋ isaa ra, waatoo kaŋ i na ngi zunubey har kaaray.

⁷ Kaŋ a dii *Fariziyen* nda *Sadusiyen* boobo kaa batizeyanoo se, a nee i se: «Gondi izey, may ka war waanandi war ma zuru Irkoy futayyanoo kaŋ ga kaa se?» ⁸ Wa teegoy tee kaŋ ga cebe kaŋ war tuubi. ⁹ War masi nee war boŋ se: «Ibrahim ti ir baaba», zama ay ga war bayrandi kaŋ ba tondey wey, Irkoy ga hin ka hundi daŋ i ra k'i tee Ibrahim se izeyaŋ. ¹⁰ Aywa, daašoo soolu ka tuuroo dunbu hala linjoo ga. Tuuri kul kaŋ si ize henna tee ga dunbandi ka warrandi nuune ra. ¹¹ Agay, ay ga war batize nda hari ka cebe kaŋ war tuubi, amma boraa kaŋ ga kaa ay dumaa ga, hinoo bisa ay wanoo, de mo ay si hima nda ka nga taamey zaa. Nga, a ga war batize *Hundi Henanantaa* ra nda nuune. ¹² Nga fendoo goo kaboo ra ka nga taasoo kar ganganoo haabu. A ga nga alkamaa fanji suuroo ra, amma toosaa, a g'a ton nuune ra kaŋ si buu.»

Isa batizeyanoo

(Marku 1.9–11; Luka 3.21–22)

¹³ Alwaatoo din Isa hun Galile ka kaa Yehiya do Žurdeŋ isaa here hala a ma nga *batize*. ¹⁴ Amma Yehiya n'a kakaw ka nee: «Agay no ma hima ka kaa m'ay batize, amma ni, ni ka kaa ay do!» ¹⁵ De Isa n'a zaabi ka nee: «Naŋ woo ma teendi sohō, zama a tilasu ir ma Irkoy ibaayoo kul tee.» Yehiya n'a naŋ a m'a tee. ¹⁶ Za Isa batizandi, a fatta haroo ra. Beenawey ne ka feeri [a se], de a dii Irkoy *Hundoo* zunbu nga ga ka kaa a ga sanda tuuzun alhaali. ¹⁷ De jinde foo ne ka ŋelaŋ beenaa ra ka nee: «Woo ti agay *Iz'aroo*, ay baakaa, nga ti ay ŋaaloo.»

Ibilisi na Isa sii

(Marku 1.12–13; Luka 4.1–13)

4 Woo banda ga, Irkoy *Hundoo* na Isa gongu ka žigi ka koy saajoo ra hala Ibilisi m'a sii. ² Isa meehaw zaari woytaaci (40) nda cijin woytaaci (40), a too nongu kaŋ ra a heray. ³ Siiyakaa man a ka nee a se: «Nda Irkoy *Iz'aroo* ti ni, nee tondey wey ma bere ka tee takula.» ⁴ A zaabi ka nee: «A hantumandi *Citaaboo* ra: «Man'ti ŋaayan hinne nda adamize ga huna, amma a ga huna nda ŋenni kul kaŋ ga hun Irkoy miŋoo ra.» ††»

⁵ Woo banda ga, Ibilisi n'a zaa ka koy koyra henanantaa †† ra, a n'a kayandi Irkoy *hugu* beeroo boŋoo boŋ beene. ⁶ A nee a se: «Nda Irkoy *Iz'aroo* ti ni, ni boŋ warra ganda, zama a hantumandi kaŋ nga ga nga almalaykey yaamar ma ne, i ga kabe gaaru ma ne hala ni cewoo masi cabu tondi ga.» †††
⁷ Isa nee a se: «A hantumandi koyne: «Masi ni Koyoo Irkoy sii.» †††»

⁸ Ibilisi yee k'a zaa ka koy tondi hondu foo boŋ kaŋ ga hanse ka beeri, de a n'a cebe aduŋŋa laamawey kul nda ngi daržaa. ⁹ A nee Isa se: «Ay ga ni noo hayey wey

† Oze 11.1. †† Žeremi 31.15. ‡ Ezayi 40.3.

†† Alhukumoo 8.3. ††† Koyraa ti Žerizalem. ††† Zabur 91.11–12. ††† Alhukumoo 6.16.

kul nda ni sujudu ya ne.»¹⁰ Isa nee a se: «Hun ne, Šaytan. A hantumandi: «Masi sujudu kala ni Koyoo Irkoy se, de nga hinne no m'a gana.» †»

¹¹ Woo banda ga, Ibilisi fay nda a, de almalaykayan ne ka man a, i n'a saajaw.

Isa na nga diyawtaraa sintin Galile

(Marku 1.14–15; Luka 4.14–15)

¹² Waatoo kanj Isa maa kanj i na Yehiya nondi, a mooru no din ka koy Galile. ¹³ A hun Nazaret koyraa ra, a koy goro Kaparnahum kanj goo Galile isabangoo mijoo ga, Zabuloj nda Neftali laamaa ra. ¹⁴ Woo teen-di hala šennoo kanj annabi Ezayi dontandi a m'a har ma tabati, a nee:

¹⁵ «Zabuloj laboo nda Neftali laboo kanj goo teekoo fondaa ga, Žurdenj isaa se banda kanj ti Galile boro dumey kanj man'ti Alyahuudu gandaa,

¹⁶ Jamaa woo kanj goro kubaa ra dii gaay beeri, de wey kanj goro gandaa ra nda buuyan biyoo ra, gaay fatta i se.» ††

¹⁷ Za waatoo woo ra Isa sintin ka waazu ka nee: «Wa tuubi, zama beenaa *Laamaa* man.»

Isa taalibi jina-jinawey

(Marku 1.16–20; Luka 5.1–11)

¹⁸ Woo banda ga, Isa goo ma dira Galile isabangoo mijoo ga, a dii arma hinka. Simon kanj se i ga nee Piyer nda nga armaa Andere, i goo ma filiji warra isabangoo ra, zama sorkoyan no. ¹⁹ A nee i se: «Wa kaa ka hanga ay bande. Ay ga taka tee kanj ra boro no war ga hoo.» ²⁰ Dogoo din da i na ngi filijey nanj ka hanga a bande. ²¹ A hun no din ka koy jine, a dii arma hinka foo koyne, Žak kanj ti Zebede iz'aru, nga nda nga armaa Yehiya. Ngi nda ngi baaba Zebede goo harihiyoo ra ka ngi filijey hanse. Isa ciya i se. ²² Dogoo din da i na hiyoo nda ngi baaba nanj ka hanga a bande.

Isa na alžamaa cawandi, a na wircikoyney noo baani

(Marku 3.7–11; Luka 6.17–19)

²³ Isa dira Galile kul bande ka cawandi ngi *marginagey* ra. A ga *Laamaa Alhabar Boryaa* waazu. A na wircikoyne kul nda malalkoyne dumi kul noo baani alžamaa ra. ²⁴ Maapoo huru Siiri gandaa kul ra. I kate a do wircikoyney kul kanj ga dori dumi-dumiyanj goo, nda boroyan kanj ra ganji goo, nda cirawcirawkoyniyanj nda bonguyan. A n'i noo baani. ²⁵ Alžama beeri hanga a bande ka hun Galile, nda Dekapol (maanaa «koyra woy (10)»), nda Žerizalem, nda Žude, nda Žurdenj isaa se banda.

Gomni cimi-cimoo

(Luka 6.20–23)

5 Waatoo kanj Isa dii jamaa, a žigi tondi hondoo boj ka goro, nga taalibey man jeroo ga. ² A na šennoo zaa k'i cawandi ka nee:

† *Alhukumoo* 6.13. †† *Ezayi* 8.23–9.1.

³ «Borey duu gomni kanj ga ngi yaadataraa bay Irkoy jine,

zama ngi, ngi wane beenaa *Laamaa*.

⁴ Borey duu gomni kanj ga hēe, zama ngi, i ga kaa ka duu bineyaynay.

⁵ Borey duu gomni kanj biney ga yay, zama ngi no ma laboo tubu.

⁶ Borey duu gomni kanj ga boonay šerretaray sanda heraykoyne nda jawkoyne, zama ngi, i ga kaa ka kungu.

⁷ Borey duu gomni kanj ga tamalla, zama ngi se i ga tamalla.

⁸ Borey duu gomni kanj biney ga henan, zama ngi, i ga kaa ka dii Irkoy.

⁹ Borey duu gomni kanj ga kate alaafiya, zama ngi se i ga nee Irkoy izey.

¹⁰ Borey duu gomni kanj i g'i gurzugay šerretaray maaganda se,

zama ngi, ngi wane beenaa *Laamaa*.

¹¹ War duu gomni waati kanj borey ga war kaynandi, i ga war gurzugay ka haya futu dumi kul taari war ga ay sabbu se. ¹² Wa binekaanay, war ma hanse ka jaali, zama war ga duu sufuray beeri beenaa ra. Takaa woo da nda i na annabey gurzugay kanj kaa war jine.»

Taalibey ti ciiroo nda gaayoo

(Marku 9.50; Luka 14.34–35)

¹³ «War, war ti gandaa ciiroo. Nda ciiri tar, macin nda boro g'a noo tenbe? A si haya hanse kala a ma warrandi taray, borey m'a taama.

¹⁴ War, war ti aduŋna gaayoo. Koyra kanj goo tondi hondu boj si hin ka tugu. ¹⁵ Boro si fitilla diinandi ka kusu gum a boj, a si jisandi kala fitilla gorodogoo ga hala a ma gaay tee hugoo ra borey kul se. ¹⁶ Takaa din da, war gaayoo ma dii adamizey jine, taka kanj ra i ma dii war teegoy henney, de i ma war Baaba Irkoy kanj goo beenaa ra beerandi.»

Ašariyaa tabatandiroo

¹⁷ «War masi hongu kanj ya nka kaa ka *ašariyaa* nda annabey citaabey tuusu. Ya na kaa k'i tuusu, amma ya nka kaa k'i tabatandi, ¹⁸ zama cimoo ne kanj ay g'a har war se, kullihinne beenaa nda gandaa ga bara, tonbize foo wala zeeri-ize foo si dere ašariyaa ra hala hayey kul ma tee. ¹⁹ Woo se boro kanj ga yaamarey wey ikaccu foo kaa ka borey cawandi i ma taka follokaa tee, bo-
raa ga tee borey kul ikaccaa beenaa *Laamaa* ra. Amma boro kanj ga yaamarey dii, de a ga borey cawandi i m'i dii, bora din ga tee boro beeri beenaa *Laamaa* ra. ²⁰ Ay ga war bayrandi kanj, nda war šerretaraa mana bisa *Citaaboo* baykey nda *Fariziyerjey* wanoo, war si huru beenaa *Laamaa* ra.»

Futuyanoo šennoo

²¹ «War maa kanj i nee boro jinawey se: «Masi boro wii.» ‡ Boro kanj na boro wii ga hima ka koy ciitikey jine.

‡ *Fattaroo* 20.13; *Alhukumoo* 5.17.

²² Amma agay, ay ga war bayrandi kaŋ boro kul kaŋ futu nga armaa ga, ga hima ka koy ciitikey jine. Boro kaŋ nee nga armaa se «saama», ga hima ka koy *hoyraykey margaroo* jine. Boro kaŋ nee nga armaa se «hollokom», boraa si hima ka koy kala žahannam nuunaa ra. ²³ Nda n'na ni sargaroo ka koy sargari tonadogoo ra, de ni hongu kaŋ ni armaa goo nda ni ga alhaku, ²⁴ ni sargaroo naŋ no din da sargari tonadogoo jeroo ga. Ma koy waafaku nda ni armaa jina, woo banda ga, ma kaa ka ni sargaroo kaa. ²⁵ Cahā ka waafaku nda ni yenjekasinaa za ni nda a goo fondaa ra. Ni yenjekasinaa masi koy ni daŋ alkaaloo jine, alkaaloo ma ni noo alkaatoo se, alkaatoo ma ni warra kasaa ra. ²⁶ Cimoo ne kaŋ ay g'a har ma ne, n'si fatta no din mana nooroo bana hala nongu kaŋ ra ba tanka si cindi.»

Zinaa šennoo

²⁷ «War maa kaŋ a harandi ka nee: «Masi zina.» ^{†28} Amma agay, ay ga war bayrandi kaŋ boro kul kaŋ na woy guna k'a boonay, boraa na zina tee nda a ka ben nga binoo ra. ²⁹ Nda ni kabe hennaa moŋoo no ma kate ma kaŋ zunubu ra, a dogu m'a warra a ma mooru ni, zama ni nongu foo ma hasara baa ma ne ni kunturoo kul ma warrandi žahannam. ³⁰ Koyne mo nda ni kabe hennaa no ma kate ma kaŋ zunubu ra, a dogu m'a warra a ma mooru ni, zama ni nongu foo ma hasara baa ma ne ni kunturoo kul ma koy žahannam.»

Fayyan šennoo

(Matiyu 19.9; Marku 10.11–12; Luka 16.18)

³¹ «A harandi ka nee: «Boro kaŋ na nga wandoo fay m'a noo fay-kaddaasu.» ^{††32} Amma agay, ay ga war bayrandi kaŋ boro kul kaŋ ga nga wandoo fay, nda man'ti woyoo mma izefututaray tee, boraa na woyoo daŋ zinaa ra. Boro mo kaŋ na woy hiiji kaŋ kurŋoo n'a fay na zinaa tee.»

Žeeyan šennoo

³³ «War maa koyne kaŋ a harandi boro jinaway se ka nee: «Masi žee taari ga, amma meefurey kaŋ n'n'i zaa ni Koyoo maajoo ga, m'i kaa.» ^{‡34} Amma agay, ay ga war bayrandi kaŋ war masi žee kul. War masi žee nda beenaa, zama nga ti Irkoy kokoy gorodogoo. ³⁵ War masi žee nda laboo, zama nga ti nga cee jisidogoo. War masi žee nda Žerizalem, zama nga ti Kokoy beeroo koyraa. ³⁶ Masi žee nda ni boŋoo, zama n'si hin ka ba hinbiri-ize folloku kaarayandi wala k'a bibandi. ³⁷ War meešennoo ra, nda war nee ayyo, a ma tee ayyo, nda war nee kalaa, a ma tee kalaa. Šenni kaŋ tonton woo ga mana hun kala boro laalaa do kaŋ ti Ibilisi.»

Faasayan šennoo

(Luka 6.29–30)

³⁸ «War maa kaŋ a harandi ka nee: «Moo no ma moo bana, hije no ma hije bana.» ^{‡39} Amma agay, ay ga war bayrandi, war masi faasa war boŋ se boro laala jine. Nda boro na ni saŋ ni garbe hennaa ga, ma affaa mo šerre a se. ⁴⁰ Nda boro ga baa nga ma ni cee hinoo do ka ni kaayoo taa, ni burmusoo mo naŋ a se. ⁴¹ Nda boro ga ni gaabi ma kilomeetar foo dira nga bande, a tee a se kilomeetar hinka. ⁴² Boro kaŋ na ni ŋaaray, m'a noo. Boro kaŋ ga baa nga ma garaw ni ga, masi wanji a se.»

Wa baa war iberey

(Luka 6.27–28, 32–36)

⁴³ «War maa kaŋ a harandi ka nee: «Ma baa ni cinaa ‡, ma konna ni iberoo.» ⁴⁴ Amma agay, ay ga war bayrandi, wa baa war iberey, wa Irkoy ŋaaray wey kaŋ ga war gurzugay se, ⁴⁵ hala war ma tee ize war Baaba Irkoy kaŋ goo beenaa ra se, zama a ga nga waynaa fattandi boro laaley nda ihenney se, a ga nciŋni kaŋandi boro šerrantey nda wey kaŋ si šerre se. ⁴⁶ Nda war si baa kala war baakey, macin ti tiyaaboo kaŋ war ga duu a? Man'ti woo da no, ba *alkaasidikey* g'a tee wala? ⁴⁷ Nda war si boro foo kala war armyey, macin ti haya beeroo kaŋ war n'a tee? Kutakey hunday nka si woo tee wala? ⁴⁸ War, war ma tee boroyan kaŋ tee ka timme sanda takaa kaŋ nda war Baaba Irkoy kaŋ goo beenaa ra ga timme.»

Sargari nooyan talkey se šennoo

6 «Wa war boŋ hawgay, war masi cebe borey se kaŋ boro šerranteyan ti war. Nda war na woo tee, war si duu sufuray war Baaba Irkoy do kaŋ goo beenaa ra. ² Nda n'ga sargari noo, masi laati beeri kar ni jine, sanda takaa kaŋ almunafikey g'a tee *margahugey* nda lolawey ra hala borey ma ngi beerandi. Cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, i duu ngi sufuraa ka ben. ³ Amma nda n'ga sargari noo, ni kabe laalaa masi bay hayaa kaŋ ni kabe hennaa goo m'a tee, ⁴ hala ni sargaroo ma tee sutura ra, de ni Baaba Irkoy kaŋ ga dii sutura ra ga ni bana.»

Irkoy ŋaarayyan šennoo

(Luka 11.2–4)

⁵ «Nda war ga Irkoy ŋaaray, war masi tee almunafikey cine kaŋ ga baa ngi ma tun ka kay *margahugey* ra nda lolawey kanjey ga ka Irkoy ŋaaray hala borey ma dii ngi. Cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, i duu ngi sufuraa ka ben. ⁶ Amma nda n'ga Irkoy ŋaaray, huru ni hugoo kunehere, ma miŋoo daabu, ma ni Baaba Irkoy ŋaaray sutura ra, de ni Baaba Irkoy kaŋ ga dii sutura ra ga ni bana. ⁷ Nda war ga Irkoy ŋaaray, war masi šenney doori cere boŋ sanda kutakey takaa. I ga

† Fattaroo 20.14; Alhukumoo 5.18. †† Alhukumoo 24.1–4.
‡ Sargarey 19.12; Kabuyaney 30.3; Alhukumoo 23.22–24.

†† Fattaroo 21.24; Sargarey 24.20; Alhukumoo 19.21. ‡‡ Sargarey 19.18.

hongu kanj ngi šenni boobey haryanoo se, ngi njaaray-roo ga taandi. ⁸ War masi hima nda ey, zama war Baaba Irkoy ga haya bay kanj ga war ga too, za war man'a njaaray. ⁹ War, takaa ne kanj nda war ma Irkoy njaaray: <Ir Baaba Irkoy kanj goo beenaa ra, yala ni maanoo ma zandi sanda henanante, ¹⁰ ni *Laamaa* ma kaa, ni ibaayoo ma tee laboo ga sanda beenaa takaa. ¹¹ Ir noo ir hō zaaroo meehunaa. ¹² Ir alhakey yaafa ir se, sanda takaa kanj nda ir, ir ga yaafa borey se kanj n'ir toone. ¹³ Masi nanj ir ma siyandi ka kanj zunubu ra, amma ir hallasi boro laalaa ra kanj ti Ibilisi.> ¹⁴ Nda war na borey laybey yaafa i se, war Baaba Irkoy kanj goo beenaa ra mo ga yaafa war se. ¹⁵ Amma nda war mana yaafa borey se, war Baaba Irkoy mo si war laybey yaafa war se.»

Meehawyan šennoo

¹⁶ «Waati kanj war ga meehaw, war masi hima nda almunafikey kanj ga ngi boŋ haŋ ka ngi ndumey daŋ cere ra, ka cebe borey se kanj ngi ga meehaw. Cimoo ne kanj ay g'a har war se, i duu ngi sufuraa ka ben. ¹⁷ Amma ni, waati kanj n'ga meehaw, turaari daŋ ni boŋoo ga, ma ni ndumoo numay, ¹⁸ hala a masi tee sanda borey se n'goo ma meehaw, amma meehaw ni Baaba Irkoy se kanj goo sutura ra. De ni Baaba Irkoy kanj ga dii sutura ra ga ni bana.»

Alman cimoo (Luka 12.33–34)

¹⁹ «War masi alman marga aduŋŋa kanj ra dusu nda guuruboosu g'a halaci, de mo kanj ra zayey ga kayra k'a zay. ²⁰ Amma wa alman marga beenaa kanj ra dusu nda guuruboosu s'a halaci, de kanj ra zayey si kayra, i si zay. ²¹ Zama nongoo kanj ra ni almaanoo goo, nga ra ni binoo goo.»

Moo ti gaaham fitillaa (Luka 11.34–36)

²² «Moo ti gaaham fitillaa. Nda ni moŋoo ga boori, ni gaahamoo kul goo gaay ra. ²³ Amma nda a ga laala, ni gaahamoo kul goo kubay ra. Nda gaayoo kanj goo ni ra tee kubay, de kubaa, cin no a ga ti a!»

Irkoy wala nooru? (Luka 16.13)

²⁴ «Boro sii no kanj ga hin ka goy gaakoy hinka se. A mma konna affaa ka baa affaa wala a ma denji affaa ga ka donda affaa. War si hin ka tee tam Irkoy se, war ma tee tam nooru se.»

War masi huzun (Luka 12.22–32)

²⁵ «Woo se ay ga war bayrandi kanj war masi huzun war hunaroo se nda woo kanj war g'a nja, [wala woo

kanj war g'a haŋ], wala war gaahamoo se, woo kanj nda war ga daabu. Hundi mana bisa njaayan, gaaham mana bisa bankaaray wala? ²⁶ Wa cirawey guna: i si du-ma, i si hegay, i si taasu fanji, amma war Baaba Irkoy kanj goo beenaa ra g'i nandi, de war, war mana bisa ey wala? ²⁷ War ra, may ti boraa kanj nga alhuzunoo ga kate a ma hin ka ba alwaati kayna tonton nga aloomuroo ga?

²⁸ Adiši cin se war ga huzun nda bankaaray? Wa faarey kutukuryey guna takaa kanj nda i ga zay. I si taabi, i si haabu bii. ²⁹ Ay ga war bayrandi kanj Sulaymaana nda nga daržaa kul, a mana bankaaray daŋ ka too ngi affoo. ³⁰ Nda faari suboo kanj hō a ga bara, suba a ga warrandi alforonoo ra, Irkoy g'a bankaaray nda takaa woo, taka foo nda a si war bankaaray, naanaykaccukoyney? ³¹ War masi alhuzun ka nee: <Macin no ir g'a nja?> wala: <Macin no ir g'a haŋ?> wala: <Macin nda ir ga bankaaray?> ³² Zama hayey wey kul, kutakey no m'i ceeci. War Baaba Irkoy kanj goo beenaa ra ga bay kanj war ga too i ga. ³³ Haya jinaa kanj war ga hima k'a ceeci man'ti kala [Irkoy] *Laamaa* nda nga šerretaraa, de hayey wey mo kul ga tontonandi war se. ³⁴ War masi huzun nda suba. Suba ga alhuzun nga boŋ se. Zaari foo kul nda nga farayanoo.»

War masi war ciney ciiti (Luka 6.37–38, 41–42)

⁷ «War masi boro ciiti, nga ra war si ciitandi, ² zama takaa kanj nda war ga ciiti, nga nda war ga ciitandi, de mo takaa kanj nda war ga neeši, nga nda i ga neeši war se. ³ Cin se n'ga dii subu-izoo kanj goo ni armaa moŋoo ra, amma n'si maate bundoo kanj goo ni moŋoo ra? ⁴ Wala mo, taka foo nda n'ga nee ni armaa se: <Nanj ya subu-izoo kaa kanj goo ni moŋoo ra>, ka gar, nga ne bundu bara ni moŋoo ra. ⁵ Almunafikoo, bundoo kaa ni moŋoo ra jina, waatoo din n'ga dii bo-ryo ka subu-izoo kaa ni armaa moŋoo ra. ⁶ War masi haya henanantey noo hanšey se, i masi koy bere war ga ka war kottu. War masi war alyakutey daŋ nbirjawey jine, i masi koy i taama nda ngi cewey.»

Isa na nga taalibey cawandi Irkoy njaarayyan (Luka 11.9–13; 6.31)

⁷ «Wa Irkoy njaaray, a ga war noo, wa ceeci, war ga duu, wa kara-kara, a ga feera war se. ⁸ Zama boro kul kanj njaaray, i g'a noo, boro kanj ceeci ga duu, de mo i ga feera boro kanj kara-kara se. ⁹ War ra, may ti boraa kanj, nda izoo n'a wiri takula, a g'a noo tondi? ¹⁰ Wala nda a n'a wiri hamiisa, a g'a noo gondi hamiisaa dogoo ra? ¹¹ Nda war kanj ga laala ga wan ka war izey noo haya hennayan, taka foo nda war Baaba Irkoy kanj goo beenaa ra si haya hennayan noo boro kanj g'a njaaray se?

¹² Haya kul kanj war ga baa borey m'a tee war se, war mo ma nga cine tee i se, zama woo ti hayaa kanj *ašariyaa* nda annabey n'a har.»

Hugu mee kaccaa

(Luka 13.24)

¹³ «Wa huru nda hugu mee kaccaa, zama hugoo mijoo ga yilwa, fonda ga hay kaŋ ga koy halaciyanoo here, de boro boobo goo no kaŋ ga huru nda a. ¹⁴ Amma hugoo mijoo ga kacca, fonda ga šiita kaŋ ga koy hunayan here, de boro kaynayaŋ no ma duu a.»

Taari annabey

(Matiyu 12.33–35; Luka 6.43–44)

¹⁵ «Wa war boŋ hawgay taari annabey ga. I ga kaa war ga sanda feejiyaŋ, amma ngi kuneheroo man'ti kala ganjihanši futuyaŋ. ¹⁶ Ngi teegoyey nda war g'i bay. Boro ga *alaneb*-ize hegay karjinaa ga wala, jeejay ga duwandi ngorfujnaa ga wala?»

¹⁷ Takaa woo no, tuuri henna kul, ize henna no a ga hay, amma tuuri futu, ize laalayaŋ no a ga hay. ¹⁸ Tuuri henna si hin ka ize laalayaŋ hay, tuuri futu si hin ka ize hennayaŋ hay. ¹⁹ Tuuri kul kaŋ si ize henna hay, ga dunbandi ka warrandi nuune ra. ²⁰ Adiši ngi teegoyey nda war g'i bay.»

Hayaa kaŋ n'g'a har no m'a tee

(Luka 6.46; 13.25–27)

²¹ «Man'ti boro kul kaŋ ga nee ya ne: «Ay Koyoo, ay Koyoo», nga no ma huru beenaa *Laamaa* ra, amma bora kaŋ g'ay Baaba Irkoy kaŋ goo beenaa ra ibaayoo tee no ma huru a ra. ²² Boro booboyaŋ, hanoo din, i ga nee ya ne: «Ir Koyoo, ir Koyoo, man'ti ni maano nda ir na hayey har kaŋ ga kaa ka tee, man'ti ni maano nda ir na ganjey gaaray, man'ti ni maano nda ir na kayfiyaŋ tee?» ²³ Waatoo din ay g'i bayrandi ka nee i se: «Ya na bay ka war bay. Wa mooru ay ga, goy futu teekey!»

Hugu cinayan dumi hinkaa

(Luka 6.47–49)

²⁴ «Boro kul kaŋ maa ay šenney, de a g'i ka goy, ga hima nda lakkalkoyoni kaŋ na nga hugoo cin tondi boŋ, ²⁵ ncirpi kaŋ, isa kabey haroo dandi, hewoo hēe. I na hugoo kar, amma a mana kaŋ, zama tondi boŋ a cinandi. ²⁶ Amma boro kul kaŋ maa ay šenney, de a man'i ka goy, ga hima nda aru lakkal jaŋante kaŋ na nga hugoo cin labutaasi boŋ, ²⁷ ncirpi kaŋ, isa kabey haroo dandi, hewoo hēe. I na hugoo kar. Hugoo kaŋ, kanjan beeri.»

Isa hinoo

(Marku 1.22; Luka 4.32)

²⁸ Waatoo kaŋ Isa na šenney wey har ka ben, nga cawandiyanoo tee jamaa se boŋhaway, ²⁹ zama a mm'i cawandi sanda boro kaŋ goo nda hini k'i juwal kaŋ man'ti ngi *Citaaboo* baykey takaa.

Isa na jiraykoyoni noo baani

(Marku 1.40–45; Luka 5.12–16)

8 Waatoo kaŋ Isa zunbu tondi hondoo boŋ, alžama beeri hanga a bande. ² *Jiraykoyoni* foo ne ka man a ka sujudu jinoo ra ka nee: «Ay Koyoo, nda n'baa, n'ga hin k'ay noo baani hala ya duu ka henan.» ³ Isa na nga kaboo šerre k'a taaru ka nee a se: «Ay yadda, henan!» Dogoo din da jiraa ben a ga, a henan. ⁴ Isa nee a se: «Gaabandi mas'a har boro kul se. Amma ma koy ni boŋ cebe *sargari juwalkaa* se jina, ma sargaroo kaa kaŋ nda Musa na ni yaamar, hala ni duubaaniyanoo ma tee i se seedetaray.»

Isa na jalakoyoni tamoo noo baani

(Luka 7.1–10)

⁵ Waatoo kaŋ Isa ga huru Kaparnahum, jalakoyoni foo man a k'a suurandi ⁶ ka nee a se: «Ay Koyoo, ay tamoo goo ma kani hugey, jere faa buu, a ga hanse ka maray.» ⁷ Isa nee a se: «Ay ga koy, ay g'a noo baani.» ⁸ Jalakoynoo zaabi ka nee: «Ay Koyoo, ay si hima nda ma huru ay hugoo ra, amma kalima foo hinne har, de ay tamoo ga duu baani. ⁹ Zama agay hunday goo jineboroyaŋ hinoo cire. Agay mo goo nda soojeyaŋ kaŋ goo ay hinoo cire. Nda ay nee woo se: «Koy», a ga koy, nda ay nee affoo se: «Kaa», a ga kaa. Nda ay nee ay tamoo se: «Woo tee», a g'a tee.» ¹⁰ Kaŋ Isa maa woo, a kan a se, de a nee nga hangakey se: «Cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, Izirayel ra, ya na dii boro kul ra naanay kaŋ ga too woo. ¹¹ Ay g'a har war se kaŋ boro booboyaŋ ga hun dandi nda dangay ka kaa ka goro ganda ka ŋaa Ibirahima, nda Isiyaka, nda Yakuba bande beenaa *Laamaa* ra. ¹² Amma Laamaa izey ga warrandi taray, taray kubaa ra. No din ra hēeni nda hijekaamayan ga tee.» ¹³ Woo banda ga, Isa nee jalakoynoo se: «Koy ni hugoo do, hayaa kaŋ n'naanay a ma teendi ma ne.» Waatoo din da, jalakoynoo tamoo duu baani.

Isa na wircikoyoni dumi boobo noo baani

(Marku 1.29–34; Luka 4.38–41)

¹⁴ Isa koy Piyer hugoo do. A gar wandoo ŋaa ga kani, gaaham konni wirci bara a ga. ¹⁵ A na kaboo taaru, de gaaham konnoo ben a ga, dogoo din da woyoo tun nga boŋ ga k'a alhaadimay.

¹⁶ Waatoo kaŋ cijinoo too, i kate a do boro booboyaŋ kaŋ ra ganjiyaŋ goo. A na kalima foo har ka ganjey gaaray, de a na wircikoyney kul noo baani, ¹⁷ hala šennoo kaŋ annabi Ezayi dontandi a m'a har ma tabati, a nee:

«Nga, a n'ir borojeretaraway zaa,
a n'ir wircey jeeje nga ga.» †

† Ezayi 53.4.

Boro kanj ga baa nga ma hanga Isa
(Luka 9.57–62)

¹⁸ Isa dii kanj alžama beeri ga nga kuubi ka nga bere. A yaamar kanj nga nda nga taalibey ma koy haroo bonj faa ga. ¹⁹ *Citaaboo* baykaw foo man a ka nee a se: «Alfagaa, ay ga hanga ni bande nongu kul kanj ra n'ga koy.» ²⁰ Isa nee a se: «Nzungey goo nda guusu, cirawey goo nda teji, amma *Boraa kanj tee Adamize* sii nda nongu kanj ra a ga nga bonjoo kanandi.» ²¹ [Nga] taalibey affoo nee a se: «Ay Koyoo, nanj ya koy ay baaba sutura jina.» ²² Amma Isa nee a se: «Hanga agay, de ma nanj bukawey ma ngi bukawey sutura.»

Isa na hewoo kayandi
(Marku 4.35–41; Luka 8.22–25)

²³ Isa huru harihiyoo ra, de nga taalibey hanga a. ²⁴ Hew beeri ne ka tun isabangoo bonj hala nongu kanj ra bondawey na hiyoo daabu. Isa goo ma jirbi. ²⁵ Taalibey man a k'a tunandi ka nee a se: «Ir Koyoo, faaba ir ga, ir ga halaci!» ²⁶ A nee i se: «Macin se war ga arkubu, naanaykaccukoyney?» Woo banda ga, a tun, a zahã hewoo nda isabangoo ga, de nongoo kul tee sōy. ²⁷ Borey bonjey haw, de i hãa ka nee: «Boro dumi foo ti woo kanj ba hewoo nda isabangoo ga hayaa tee kanj a n'a har?»

Isa na ganjey gaaray k'i kaa aruyan ra
(Marku 5.1–20; Luka 8.26–39)

²⁸ Waatoo kanj Isa too haroo bonj faa ga, Gadara koyraa borey laamaa ra, aru hinka kanj ra ganjiyanj goo fatta *saarawey* ra k'a kubay. Ngi laalayanoo se boro kul si hin ka bisa nda fondaa din. ²⁹ Ngi ne ma kaati ka nee: «Macin k'ir nda ni marga, Irkoy *Iz'aroo*? Ni nka kaa k'ir zarabi za waatoo mana too?» ³⁰ A gar, ngi se nongu mooro ra, nbirŋa booboyanj goo ma kur. ³¹ Ganjey na Isa suurandi ka nee: «Nda n'g'ir gaaray, ir sanba nbirŋa boobaa woo ra.» ³² A nee i se: «Wa koy!» I fatta ka koy nbirŋawey ra. Nga ne, nbirŋawey kul hun tondi hondoo jesoo ga beene ka isabangoo gaarandi, i buu haroo ra. ³³ Borey kanj g'i kur zuru, de i koy koyraa ra ka alhabaroo kul filla, nda takaa kanj borey kanj ra ganjey cindi ti a. ³⁴ Koyraa kul ne ka fatta ka Isa kubay. Kanj i dii a, i n'a wiri a ga a ma hun ngi gandaa ra.

Isa na bongu noo baani
(Marku 2.1–12; Luka 5.17–26)

⁹ Isa huru harihii foo ra ka denj ka koy nga koyraa † ra. ² Boroyanj ne ka kate a do bongu foo kanj ga kani balankar ra. Isa dii ngi naanaa, a nee bongoo se: «Bine tee, ay izoo, ni zunubey yaafandi.» ³ Nga ne, *Citaaboo* baykaw fooyanj nee ngi biney ra: «Woo mma Irkoy wow.» ⁴ Isa dii ngi anniyawey, a nee: «Macin se miile futuyanj goo war biney ra?» ⁵ Affoo no ma faala, ka nee: «Ni zunubey yaafandi» wala ka nee: «Tun ka dira?» ⁶ Sohõ kala war ma bay kanj *Boraa kanj tee Adamize*

† Koyraa ti Kaparnahum.

goo nda hini adunja ra ka boro zunubey yaafa.» Woo banda ga, a nee bongoo se: «Tun ka ni balankaroo zaa, ma koy ni hugoo do.» ⁷ A tun ka koy nga hugoo do. ⁸ Kanj alžamaa dii woo, i hunbur, de i ga Irkoy beerandi kanj na adamizey noo hinoo woo cine.

Isa ciya Matiyu se a ma hanga nga bande
(Marku 2.13–17; Luka 5.27–32)

⁹ Kanj Isa ga hun no din, a dii boro foo kanj maapoo ti Matiyu †† ga goro *alkaasidiikey* goydogoo ra. A nee a se: «Hanga agay.» Matiyu tun, a hanga a bande. ¹⁰ Waatoo kanj Isa koy goro ŋaadogoo ra, Matiyu hugoo ra, nga ne, alkaasidiikaw nda zunubu teekaw booboyanj kaa ka goro no din, Isa nda nga taalibey bande. ¹¹ Kanj *Fariziyerney* dii woo, i nee nga taalibey se: «Cin se war alfagaa ga ŋaa alkaasidiikey nda zunubu teekey bande?» ¹² Isa maa ŋennoo, a nee: «Man'ti borey kanj ga saabu no ma too lotokor ga, wircikoyney no ma too a ga. ¹³ Wa ŋennoo koroo hongu kanj ga nee: «Hinnari no ma kan ya ne, man'ti sargariyanj.» ‡ Zama ya na kaa ka boro ŋerrantey cee, zunubantey no ay g'i cee.»

Ižeena nda itaaga si koy cere bande
(Marku 2.18–22; Luka 5.33–39)

¹⁴ Waatoo din ra, Yehiya taalibey man Isa ka nee a se: «Macin se ir nda *Fariziyerney* ga meehaw [cee boobo], amma ni taalibey si meehaw?» ¹⁵ Isa nee i se: «Taka foo nda aruhiji taaga nda nga cerey goo hijaa hugoo ra, de cerey ga ngi biney kankam? Hanyanj ga kaa kanj aruhijoo ga zandi, waatoo din i ga meehaw.

¹⁶ Boro kul si ŋukka dunba taaga ka darbay žeena baka. Nda a teendi mo, ŋukka kanj danjandi ga ižeenaa dogu, de nga hinoo kottoo ga jaase ijinaa. ¹⁷ *Alaneb* hari moora taaga si huru hunbar žeenayanj ra. Nda a teendi mo, hunbarey ga bagu. *Alaneb* haroo mun, hunbarey mursu. Adiši *alaneb* hari taaga si huru kala hunbar taagayanj ra, nga ra ihinkaa kul ga duu aloomur.»

Bonjkoyni foo ize woyoo nda woyoo kanj tuku Isa bankaaraa ga

(Marku 5.21–43; Luka 8.40–56)

¹⁸ Isa goo ma ŋenney wey har borey se kanj bonjkoyni foo ne ka kaa ka sujudu jinoo ra ka nee: «Ay ize woyoo faati sohõ da, kaa ka ni kaboo fur a ga, de a ga huna.» ¹⁹ Isa tun ka hanga a, nga nda nga taalibey.

²⁰ Woy foo ne kanj jiiri woy cindi hinka (12) kuri ga mun a bande, a man Isa nda banda here ka tuku nga bankaaraa mijoo ga. ²¹ A nka nee nga bonj se: «Jalla, nda ya nka tuku hinne nga bankaaraa ga, ay ga hal-lasi.» ²² Isa bere, a dii woyoo, a nee: «Bine tee, ay izoo, ni naanaa na ni hallasi.» Za alwaatoo din da woyoo hallasi.

²³ Waatoo kanj Isa too bonjkoynoo hugoo do, de a dii laatikarkey nda alžamaa kanj goo ma piimijaama cere

†† Matiyu da se i ga nee Lewi, Marku 2.14nda Luka 5.27ra.

‡ Oze 6.6.

ra, ²⁴ a nee: «Wa fatta, zankawoyoo mana buu, a mma jirbi.» I n'a kašikaši. ²⁵ Waatoo kaŋ i na jamaa fattandi, a huru, a na zankawoyoo dii nda kaboo, de a tun. ²⁶ Šennoo huru gandaa din kul ra.

Isa na danaw hinka moŋey feeri

²⁷ Kaŋ Isa hun no din ka koy, danaw hinka hanga a ka kaati ka nee: «Hinna ir ga, *Dawda Haamaa!*» ²⁸ Waatoo kaŋ a too hugey, danawey man a. Isa nee i se: «War ga naanay kaŋ ay ga hin ka woo tee?» I nee a se: «Ayyo, ir Koyoo.» ²⁹ Woo banda ga, a tuku moŋey do ka nee: «A ma tee sanda war naanaa.» ³⁰ Ngɪ moŋey feera. Isa gaabandi i ga kaŋ i ma hawgay boro kul masi bay. ³¹ Amma za i fatta, i na maɲoo daŋ gandaa din kul ra.

Isa na benbaw šelaŋandi

(Matiyu 12.22-24; Luka 11.14-15)

³² I nka koy kaŋ, nga ne, i kate Isa do benbaw aru foo kaŋ ra ganji goo. ³³ Ganjoo gaarayandi, benbaa šelaŋ. Jamaa boŋhaway, de i nee: «Abada woo cine mana bay ka tee Izirayel ra.» ³⁴ Amma *Fariziyeney* nee: «Ganjej boŋkoynoo nda a ga ganjej gaaray.»

Isa tamalla alžamaa se

³⁵ Isa dira koyrawey nda koyra kanbey kul bande, a ga cawandi *margahugey* ra, a ga *LaamaaAlhabar Boryaa* waazu. A ga wirci kul nda dori kul noo baani. ³⁶ Kaŋ a dii alžamaa, a tamalla a se, zama i fara, biney hun sanda feejiyan kaŋ sii nda kurkaw. ³⁷ A nee nga taalibey se: «Hegaa ga beeri, amma goykey si boobo. ³⁸ Adiši wa hegaa Koyoo ŋaaray a ma goykawyan sanba nga hegaa ra.»

Isa na diyaw woy cindi hinka (12) suuba

(Marku 3.13-19; Luka 6.12-16)

10 Woo banda ga, Isa na nga taalibi woy cindi hinkaa (12) cee k'i noo hini i ma ganjej gaaray, i ma wirci dumi kul nda dori dumi kul noo baani. ² *Diyaw* woy cindi hinkaa (12) maɲey ne: ijinaa ti Simon kaŋ se i ga nee Piyer, nda nga armaa Andere, nda Žak Zebede izoo, nda nga armaa Yehiya, ³ nda Filip, nda Bartelemi, nda Toma, nda Matiyu kaŋ ti *alkaa-sidiikaa*, Žak kaŋ ti Alfe iz'aroo, nda Tade, ⁴ nda Simon kaŋ ti *Kanani bora*, nda Žudas Iskariyot kaŋ ti bora kaŋ g'a nondi.

Isa na nga diyaw woy cindi hinkaa (12) sanba

(Marku 6.7-13; Luka 9.1-6)

⁵ Wey ti aru woy cindi hinkaa (12) kaŋ Isa n'i sanba k'i yaamar ka nee: «War masi koy dumey kaŋ man'ti Alyahuudu fondaa here, war masi huru koyra ra kaŋ ti *Samari* borey wane, ⁶ wa koy Izirayel hugoo feeji derantey here. ⁷ Nda war koy, wa waazu ka nee: «Beenaa *Laamaa* man.» ⁸ War ma kate wircikoyney se baani, war ma bukawey hunandi, war ma *jiraykoyney* henanandi, war ma ganjej gaaray. War duu a yaada, war ma noo yaada. ⁹ War masi wura, wala nzorfu kaaray, wala

nooru zaa war gamahawey ra. ¹⁰ War masi bolbol, wala darbay hinka, wala taami, wala gobu ceeci diraa se, zama goykaw ga hima nda woo kaŋ a g'a ŋaa.

¹¹ Koyra wala koyra kanbe kul kaŋ ra war huru, wa alhabar ceeci wala boroyan goo no kaŋ ga hin ka war zumandi. War ma cindi no din hala waati kaŋ war ga koy. ¹² Nda war huru hugoo ra, war ma foo ka nee: «Alaafiyaa ma kaa war ga!» ¹³ Nda hugoo borey na war zumandi, yala war alaafiyaa ma kani i ga. Amma nda i mana war zumandi, yala war alaafiyaa ma yee war ga. ¹⁴ Waati kaŋ i wanji ka war zumandi, i wanji ka haŋajer war šenney se, wa hun hugoo din ra, wala koyraa din ra, war ma kusaa kokobu k'a kaa war cewey ga. ¹⁵ Cimoo ne kaŋ ay g'a har war se kaŋ kayandoo hane, Sodom nda Gomor gandaa gurzugaa ga kacca nda koyraa din wanoo.»

Gurzugawey kaŋ ga kaa

(Marku 13.9-13; Luka 12.11-12; 21.12-17)

¹⁶ «Nga ne, agay, ay ga war sanba sanda feejiyan kaŋ ga koy ganjihansiyan game. War ma lakkal daŋ sanda gondi, war ma war boŋ yeeti ganda sanda tuuzun. ¹⁷ Wa hawgay adamizey ga, i ga war nondi alkaaley se, i ga war barzu ngɪ *margahugey* ra. ¹⁸ I ga war ka koy gofornerey nda kokoyey jine agay maaganda se, hala a ma tee seedetaray ngɪ nda dumiyay se. ¹⁹ Amma waati kaŋ i na war nondi, war masi alhuzun nda takaa kaŋ nda war ga šelaŋ wala hayaa kaŋ war g'a har. Hayaa kaŋ war ga hima k'a har, ga nondi war se waatoo din da, ²⁰ zama man'ti war no ma šelaŋ, war Baaba Irkoy *Hundoo* no ma šelaŋ war ra.

²¹ Arma ga nga armaa noo i m'a wii, baaba ga nga izoo noo i m'a wii. Zankey ga ture ngɪ baabey ga k'i noo i ma wiiyandi. ²² Borey kul ga konna war ay maɲoo maaganda se, amma boro kaŋ gaabandi hala benantaa ga, a ga hallasi.

²³ Waati kaŋ i na war gurzugay koyra foo ra, wa zuru ka koy affoo ra. Zama cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, war si Izirayel koyrawey kul dira ka ben *Bora* kaŋ tee *Adamize* mana kaa.

²⁴ Taalibi si bisa nga alfagaa, tam si bisa nga koyoo. ²⁵ A wasa taalibi se a ma tee sanda nga alfagaa, tam ma tee sanda nga koyoo. Nda i nee hugoo koyoo se Belzebil †, hugoo borey i g'i noo maa kaŋ jaase woo.»

May no boro ga hima ka hunbur a?

(Luka 12.2-7)

²⁶ «War masi hunbur ey, zama haya tugante sii no kaŋ si kaa ka bangay, sirri sii no kaŋ si kaa ka bayrandi. ²⁷ Woo kaŋ ay g'a har war se kubaa ra, w'a har gaayoo ra. Woo kaŋ war haŋaa maar'a, w'a fee soorawey boŋ. ²⁸ War masi hunbur borey kaŋ ga boro kunturoo wii, amma i si hin ka hundi wii. Amma wa hunbur bora kaŋ ga hin ka hundi nda kunturu kul halaci žahannam. ²⁹ Takirya hinka si neerandi kala tamma foo wala? Woo kul, ba affoo si kaŋ ganda nda man'ti Irkoy ibaayoo no. ³⁰ Koyne mo ba war boŋ hinbirey, i kul kabandi.

† *Belzebil, Ibilisi maa foo no.*

³¹ Adiši war masi hunbur, takirya boobo cere ra, war bisa ey.»

Ka yadda wala ka wanji Isa ga
(Luka 12.8–9)

³² «Woo se boro kul kaŋ nee nga goo ay mayraa ra adamizey jine, agay mo ga nee ay Baaba Irkoy kaŋ goo beenaa ra jine kaŋ bora din goo ay mayraa ra. ³³ Amma, boro kaŋ n'ay yankar adamizey jine, agay mo g'a yankar ay Baaba Irkoy do kaŋ goo beenaa ra.»

Borey ga dunbu Isa maaganda se
(Luka 12.51–53; 14.26–27)

³⁴ «War masi hongu kaŋ alaafiyaa no ay kate aduŋra ra, man'ti alaafiyaa no ay kate a, takuba no ay kate a. ³⁵ Zama ya nka kaa ka aru nda baaboo fay, ka ize woy nda ŋaŋoo fay, ka iz'aru wande nda nga nzura woyoo fay. ³⁶ De mo adamize hugoo borey no ma tee nga iberey.

³⁷ Boro kaŋ baa nga baaba wala nga ŋaa ka bisa agay si hima nda agay. Boro kaŋ baa nga iz'aroo wala nga ize woyoo ka bisa agay si hima nda agay. ³⁸ Boro kaŋ mana nga *kanjandibundoo* zaa † ka hanga ay bande si hima nda agay. ³⁹ Boro kaŋ ga baa nga ma duu nga hundoo g'a mursu, boro kaŋ ga nga hundoo mursandi ay maaganda se ga duu a.»

Sufuray ŋennoo
(Marku 9.41)

⁴⁰ «Boro kaŋ yadda ka war dii, agay ga a yadda. Boro kaŋ yadda ay ga, bora kaŋ n'ay sanba ga a yadda. ⁴¹ Boro kaŋ yadda ka annabi dii nga annabitaraa dogoo ra, ga duu annabi sufuray. Boro kaŋ yadda ka boro ŋerrante dii nga ŋerretaraa dogoo ra, ga duu boro ŋerrante sufuray. ⁴² Boro kul kaŋ na boro kaccey wey affoo haŋandi hari yaynaa poti foo haya kaŋ se ay taalibi no, cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, nga sufuraa si dere.»

Yehiya kaŋ ti batizekaa dontokey
(Luka 7.18–35)

11 Waatoo kaŋ Isa na nga yaamarey noo nga taalibi woy cindi hinkaa (12) se ka ben, a hun no din ka koy cawandi, ka waazu gandaa koyrawey ra.

² Yehiya goo kasaa ra kaŋ a maa *Almasihu* teegoyey. A na nga taalibey sanba, ³ i ma nee a se: «Ni ti bora kaŋ ga hima ka kaa wala man'ti ni no, ir ma boro tana batu?» ⁴ Isa n'i zaabi ka nee: «Wa koy hayey filla Yehiya se kaŋ war maar'ey war dii ey kaŋ ti: ⁵ danawey dii, bongey dira, *jiraykoyney* duu baani, lutey maa, bukawey tun, misikiiney maa *Alhabar Boryaa*. ⁶ Bora ga duu gomni kaŋ si naanay naŋ ay sabbu se.»

† Boro ma nga *kanjandibundoo* zaa man'ti kala boro ma yadda ka nga hundoo noo sanda takaa kaŋ nda Isa na nga wanoo noo.

Isa ŋelan Yehiya kaŋ ti batizekaa ga
(Luka 7.24–35; 16.16)

⁷ Kaŋ dontokey koy, Isa ŋelan jamaa se Yehiya ga ka nee: «Macin no war koy a guna saajoo ra? Kakaaru kaŋ hewoo g'a zinji-zinji wala? ⁸ Adiši macin no war koy a guna? Boro kaŋ ga bankaaray hennayan goo wala? Nga ne, borey kaŋ ga bankaaray hennayan goo sii kala kokoyey hugey ra. ⁹ Adiši macin no war koy a guna? Annabi wala? Ay ga war bayrandi kaŋ a bisa annabi.

¹⁰ Nga ga a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee:

«Nga ne, agay, ay g'ay dontokaa sanba ni jine hala a ma ni fonda hantumandi kaŋ goo ni jine.» ††

¹¹ Cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, woyhay-ize mana tee kaŋ ga bisa Yehiya kaŋ ti *batizekaa*. Amma beenaa *Laamaa* borey kul ikaccaa ga bisa a. ¹² M'a dii Yehiya kaŋ ti batizekaa waatoo ga hala hõ beenaa *Laamaa* goo gaabi cire, gaabikoyney no m'a kom. ¹³ Zama annabey kul nda *aŋariyaa* ŋelan a ga ka koy hala Yehiya waatoo ga. ¹⁴ Nda war ga baa war ma yadda, nga ti Ilyasu kaŋ ga hima ka kaa. ¹⁵ Boro kaŋ goo nda haŋa ma haŋajer!

¹⁶ May nda ay ga zamanoo woo borey sawandi? I si hima nda kala zankayan kaŋ ga goro farrey ra, i ga kaati cere ga ¹⁷ ka nee: «Ir na laati kar war se, war mana gan, ir na binehēenay dooniyan tee, war mana yoooy.» ¹⁸ Yehiya kaa, a si ŋaa a si haŋ, i nee: «Ganji bara a ra.» ¹⁹ *Bora a kaŋ tee Adamize* kaa, a ga ŋaa a ga haŋ, i nee: «Ŋaabagante nda harifutu haŋkaw no, *alka-asidikey* nda zunubu teekey ceroo no.» Amma Irkoy teegoyey no ma cebe kaŋ nga lakkaloo ga ŋerre.»

Koyrayaŋ kaŋ wanji ka tuubi
(Luka 10.13–15)

²⁰ Woo banda ga, Isa sintin ka citi koyrawey ga kaŋ ra nga kayfey jere beeroo teendi, zama i mana *tuubi*. ²¹ A nee: «Ni bone, Korazin! Ni bone, Betsayda! Zama nda a gar kayfey kaŋ teendi war game nka teendi Tir nda Sidon ra, i gay i na saaku daŋ ngi ga ka boosu gum ngi ga, ka cebe kaŋ ngi tuubi. ²² Woo se ay ga war bayrandi kaŋ kayandoo hane, Tir nda Sidon gurzugaa ga kacca nda war wanoo. ²³ Ni Kaparnahum, n'ga hongu kaŋ n'ga jerandi hala ma too beenaa? Žahannam no i ga ni zumandi, zama nda a gar kayfey kaŋ teendi ni do nka teendi Sodom ra, a ga cindi hala hõ. ²⁴ Amma ay ga war bayrandi kaŋ kayandoo hane Sodom gandaa gurzugaa ga kacca nda ni wanoo.»

Isa na nga Baaba Irkoy bangandi boro kaccey se
(Luka 10.21–22)

²⁵ Alwaatoo din ra, Isa na ŋennoo zaa ka nee: «Ay ga albarka daŋ ma ne, Baaba Irkoy, beenaa nda gandaa Koyoo, zama n'na hayey wey tugu lakkalkoyney nda borey kaŋ ga faham se, amma n'n'i bangandi zanka kaccey se. ²⁶ Cimi, ya Baaba Irkoy, zama takaa woo no n'baa m'a tee.

†† Malaki 3.1.

²⁷ Ay Baaba Irkoy na hayey kul danj ay kaboo ra. Boro kul si *Iz'aroo* bay nda man'ti Baaba Irkoy. Boro kul si Baaba Irkoy mo bay nda man'ti Iz'aroo, nda boro kanj se Iz'aroo baa nga m'a bangandi.

²⁸ Wa kaa ay do, war kul kanj goo ma fara, de jeeje goo war ga, agay, ay ga war noo hunanzamay. ²⁹ W'ay *tiñay-zaa-bundoo*[†] danj war ga, war ma tee ay taalibey, zama ay binoo ga yay, ay binoo ga nga boñ yeeti ganda, war hundey ga duu hunanzamay. ³⁰ Zama ay *tiñay-zaa-bundoo* ga ban, jeejaa kanj ay g'a danj war ga, ga don.»

Hayaa kanj Isa n'a har hunanzam zaaroo ga

(Marku 2.23–28; Luka 6.1–5)

12 Alwaatoo din *hunanzam zaari* foo hane, Isa bisa taasuu faarey game. Nga taalibey heray, de i sintin ka jeeniyarj kaa k'i ñaa. ² Kanj *Fariziyeney* dii woo, i nee a se: «Ni taalibey ne ma haya tee kanj si teendi hunanzam zaari hane.» ³ A nee i se: «War mana bay ka hayaa caw kanj Dawda nda nga hangasiney n'a tee han foo kanj i heray? ⁴ Takaa kanj nda a huru Irkoy *hugoo* ra ka takulawey ñaa kanj jisandi Irkoy jine, haya kanj si bisa nga nda nga hangasiney se i m'i ñaa. *Sargari juwalkey* hinne no ma hima k'i ñaa.

⁵ Wala mo, war mana bay k'a caw *ašariyaa* ra kanj hunanzam zaarey hane, sargari juwalkey ga hunanzam zaaroo yaamarey kaynandi Irkoy *hugu* beeroo ra, bila a ma kabandi i se sanda laybu? ⁶ Ay ga war bayrandi kanj boro ne kanj bisa Irkoy *hugu* beeroo. ⁷ Nda a gar war mma šennoo maanaa bay kanj ti: «Hinnari no ma kan ya ne, man'ti sargariyarj»^{††}, war si boroyarj kanj mana haya kul tee zukandi. ⁸ Zama *Boraa kanj tee Adamize* no ma hayaa har kanj ga hima ka teendi hunanzam zaari hane.»

Isa na aru kanj kaboo buu noo baani

(Marku 3.1–6; Luka 6.6–11)

⁹ Isa hun no din ka koy *Fariziyeney margahugoo* ra. ¹⁰ Aru foo ne kanj kaboo buu. I na Isa hãa ka nee: «A ga bisa boro ma boro noo baani *hunanzam zaari* ra?» I mma baa ngi m'a wurru. ¹¹ Isa nee i se: «May ti boraa war ra kanj goo nda feeji folloku kanj, nda a kanj guusu ra hunanzam zaari hane, a s'a cendi k'a kaa? ¹² Nga binde, adamize bisa feeji! Adiši a ga bisa boro ma ihenna tee hunanzam zaari hane.» ¹³ Woo banda ga, a nee aroo se: «Ni kaboo šerre.» A n'a šerre, de a duu baani, a boori sanda kabe faa. ¹⁴ Fariziyeney fatta ka koy cere marga hala ngi ma taka guna kanj nda ngi ga Isa halaci.

Tamoo kanj Irkoy n'a suuba

¹⁵ Isa bay hayaa kanj i ga baa ngi m'a tee nga se, a mooru no din. Alžama beeri hanga a. A na wircikoyney kul noo baani. ¹⁶ A zahã i ga kanj i masi nga bayrandi borey se, ¹⁷ hala šennoo kanj annabi Ezayi dontandi a m'a har ma tabati, a nee:

† *Isa cawandoo* no. †† *Oze* 6.6.

¹⁸ «Ay tamoo ne kanj ay n'a suuba, ay baakaa kanj ay binoo ga hanse ka bag'a. Ay g'ay *Hundoo* danj a ga, de a ga Irkoy šerretaraa har gandawey se.

¹⁹ A si yenje, a si kaati, boro si maa jindoo farrey ra.

²⁰ A si kakaaroo kanj golbi kayri.

A si fitilla zaaraa kanj ga dullu wii, hala a ma tee taka kanj ra šerretaraa ma hin.

²¹ Nga maanoo ga gandawey ga naata.»[‡]

I na Isa hinoo himandi nda Ibilisi

(Matiyu 9.32–34; Marku 3.22–27; Luka 11.14–23; 12.10)

²² Woo banda ga, i kate Isa do boro kanj ganji bara a ra, danaw no kanj ga benbaw. A n'a noo baani taka kanj ra benbaa ga šelañ, a ga dii. ²³ Jamaa kul boñhaway, de i nee: «Man'ti *Dawda Haamaa* ti woo?» ²⁴ *Fariziyeney* maa woo, i nee: «Aroo woo si ganjey gaaray nda kala Belzebil^{‡‡} kanj ti ganjey boñkoynoo.» ²⁵ Isa ga ngi anniyawey bay, a nee i se: «Laama kul kanj izey dunbu, laamaa din ga halaci. Koyra wala hugu kul kanj izey dunbu si kay. ²⁶ Nda Ibilisi na Ibilisi gaaray, a na nga boñ zamna. Adiši taka foo nda nga laamaa ga kay? ²⁷ Nda agay, Belzebil nda ay ga ganjey gaaray, de may nda war borey g'i gaaray? Woo se ngi no ma tee war ciitikey. ²⁸ Amma nda Irkoy *Hundoo* nda ay ga ganjey gaaray, adiši Irkoy *Laamaa* kaa war ga. ²⁹ Wala mo, taka foo nda boro ga hin ka huru gaabikoyi hugoo ra ka nga jinawey kom, nda man'ti a nk'a haw? Waatoo din ra, a ga nga hugoo jinawey kom. ³⁰ Boro kanj sii ay bande, mma konna agay. Boro kanj si borey marga ay bande, mm'i say-say.

³¹ Woo se ay ga nee war se kanj adamize zunubey kul nda wowej ga yaafandi. Amma Hundi Henanantaa wowyanoo si yaafandi. ³² Boro kanj na ifutu har *Boraa kanj tee Adamize* ga, ga yaafandi. Amma boro kanj na ifutu har Hundi Henanantaa ga, si yaafandi zamanoo woo nda woo kanj goo kaa ra.»

Tuuri, izoo nda a ga bayrandi

(Matiyu 7.16–20; Luka 6.43–45)

³³ «Nda tuuri ga boori, izoo ga boori. Nda tuuri ga futu, izoo ga futu. Zama tuuri, izoo nda a ga bayrandi.

³⁴ Gondi izey, taka foo nda war ga haya henna har, war kanj ga laala? Zama haya kanj na bine too, nga no mee g'a filla. ³⁵ Boro boryoo, nga bine boryaa ra a ga haya henna kaa. Boro futu, nga bine futaa ra a ga haya futu kaa. ³⁶ Ay ga war bayrandi kanj kayandoo hane adamizey ga tuuru šenni yaada kul kanj i n'a har se.

³⁷ Zama ni meešennoo no ma ni kaa, ni meešennoo no ma ni zukandi.»

Yunusa tee tammaasa

(Marku 8.11–12; Luka 11.29–32)

³⁸ Woo banda ga, *Citaaboo* baykey nda *Fariziyeney* fooyarj na šennoo zaa ka nee: «Alfagaa, ir ga baa ma

‡ *Ezayi* 42.1–4. †† *Belzebil, Ibilisi* maa foo no.

tammaasa kayfante tee ir ma dii.»³⁹ Isa n'i zaabi ka nee: «Zamanoo woo borey man'ti kala boro laalayan, zinateeri †, i ga tammaasa kayfante ceeci, amma i s'i noo tammaasa kanj man'ti woo kanj annabi Yunusa n'a tee. ⁴⁰ Zama takaa kanj nda «Yunusa na zaari hinza nda cijin hinza tee hamiisa beeroo gundoo ra» ††, takaa din da *Boraa kanj tee Adamize* ga zaari hinza nda cijin hinza tee laboo cire. ⁴¹ Niniwe borey ga tun kayandoo hane ka alhukum zurandi zamanoo woo izey ga, zama Niniwe borey nka *tuubi* kanj i maa Yunusa waazoo. So-ho boro ne kanj bisa Yunusa. ⁴² Gurma here kokoy woyoo ga tun kayandoo hane, nga nda zamanoo woo izey, a ga alhukum zurandi i ga, zama a nka hun adunja kanjoo ga ka kaa ka hanjajer Sulaymaana lakkaloo se. Sohō boro ne kanj bisa Sulaymaana.»

Ganjoo yee kateyanoo

(Luka 11.24–26)

⁴³ «Waati kanj ganji hun boro ra, a mma koy nongey kanj goo saajoo ra ka hunanzamay wiri, amma a si duu a. ⁴⁴ Waatoo din a ga nee: «Ay ga yee ay hugoo kanj ra ay hun ra.» Nda a yee kate, a g'a gar nga koonoo no, a haaba, a taalam. ⁴⁵ Woo banda ga, a ga yee ka koy ka ganji iyye zaa kanj laala nda a. I ga huru hugoo ra ka goro. Boraa din cee koraa ga jaase ijinaa. Woo no ma tee zamanoo woo boro laaley ga.»

Isa armye nda nga naa

(Marku 3.31–35; Luka 8.19–21)

⁴⁶ Isa goo ma šelanj jamaa se kanj nga armye nda nga naa ne, i goo ma kay taray, i ga baa ngi ma šelanj a se. ⁴⁷ [Boro foo nee a se: «Guna, ni naa nda ni armye goo ma kay taray, i ga baa ngi ma šelanj ma ne.»] ⁴⁸ Isa na boraa kanj šelanj zaabi ka nee: «May ti ay naa, may ti ay armye?» ⁴⁹ Woo banda ga, a na nga kaboo šerre nga taalibey ga ka nee: «Ay naa nda ay armye ne. ⁵⁰ Zama boro kul kanj g'ay Baaba Irkoy kanj goo beenaa ra ibaayoo tee, boraa din ti ag'armaa, nga ti ay woymaa, nga ti ay naa.»

Sayakaa filla yaasayantaa

(Marku 4.1–9; Luka 8.4–8)

13 Zaari follokaa din ra, Isa fatta hugoo ra ka koy goro isabangoo mijoo ga. ² Alžama beeri marga a boŋ hala nongu kanj ra a nka koy huru harihii ra ka goro. Jamaa kul goo ma kay guraa ga. ³ A na filla yaasayante boobo deede i se ka nee: «Sayakaw foo ne ka fatta ka koy saya. ⁴ Kanj a goo ma saya, dumi fooyan kanj fondaa bande. Cirawey kaa, de i n'i gon. ⁵ Affooyan kanj tondidoo ra kanj ra labu boobo sii. Dogoo din da i zay, zama labu boobo sii i boŋ. ⁶ Amma kanj waynaa fatta, i ton. I kogu, zama i sii nda linji gaabante. ⁷ Affooyan kanj dumari karjikoyniyan ra, karjey beeri, i n'i hewguba. ⁸ Affooyan kanj labu henna ra. I na ize tee. Affoo na ize zangu (100) hay, affoo woydu (60), affoo waranza (30). ⁹ Boro kanj goo nda hanja ma hanjajer!»

† Borey no kanj si hanga Irkoy nda cimi. †† Yunusa 2.1.

Addaliloo kanj se Isa ga filla yaasayantey danj nga šenney ra

(Marku 4.10–12; Luka 8.9–10)

¹⁰ Taalibey man Isa ka nee a se: «Macin se n'ga šelanj i se nda filla yaasayanteyan?» ¹¹ A n'i zaabi ka nee: «Hayaa kanj se, war, war duu beenaa *Laamaa* haya tungantey, ngi binde mana duu ey. ¹² Boro kanj goo nda a, i g'a noo koyne, a ga feeri. Amma boro kanj sii nda a, ba woo kanj a goo nda a, ga taandi. ¹³ Woo se ay ga filla yaasayanteyan ka šelanj i se, zama i ga guna i si dii, i ga maa i si faham. ¹⁴ Ngi se annabi Ezayi šennoo ga tabati kanj šelanj ka nee:

«War ga hanjajer ka maa, amma war si faham baffoo se,

war ga moo feeri ka dii, amma war si dii baffoo.”

¹⁵ Zama jamaa woo binoo šendi, i na ngi hanjawey tinjandi,

i na ngi moyney daabu, hala moyney masi duu ka dii, hanjawey masi duu ka maa, biney masi faham, i masi *tuubi*,

y'i noo baani.» ‡

¹⁶ War, war moyney duu gomni, zama i ga dii, war hanjawey mo, zama i ga maa. ¹⁷ Cimoo ne kanj ay g'a har war se kanj annabi nda boro šerrante boobo boon-ay ngi ma dii woo kanj war goo ma dii a, amma i mana dii a, ngi ma maa woo kanj war goo ma maar'a, amma i mana maar'a.»

Sayakaa filla yaasayantaa maanaa

(Marku 4.13–20; Luka 8.11–15)

¹⁸ «Adiši war, wa faham sayakaa filla yaasayantaa se. ¹⁹ Boro kul kanj ga hanjajer *Laamaa* šennoo se, amma a si faham, boro laalaa kanj ti Ibilisi ga kaa ka woo kanj sayandi binoo ra dogu, woo ti fondaa kanj bande a saya. ²⁰ Tondidogoo kanj ra a saya man'ti kala boraa kanj maa šennoo, dogoo din da a g'a dii nda naali, ²¹ amma a mana linji tee a ra, a si gay a ra. Nda zara-biyan wala gurzugayyan kaa a ga šennoo maaganda se, dogoo din da a ga murti. ²² Dumari karjikoyney kanj ra a saya man'ti kala boraa kanj maa šennoo, amma zamanoo alhuzunoo, nda almaanoo kanj ga zanba ga šennoo hewguba, a masi ize tee. ²³ Labu henna kanj ra a say man'ti kala boraa kanj maa šennoo, a faham. Šikka sii, a ga ize tee, affoo ize zangu (100), affoo ize woydu (60), affoo ize waranza (30).»

Subu laalaa filla yaasayantaa

²⁴ Isa yee ka filla yaasayante danj i jine ka nee: «Beenaa *Laamaa* ga hima nda boro kanj na dumi henna say nga faaroo ra. ²⁵ Waatoo kanj borey ga jirbi, nga iberi foo kaa ka dumaray-ize laalayan say nga alkamaa ra jina, a koy. ²⁶ Waatoo kanj taasoo zay ka ize tee, subu laalaa mo fatta. ²⁷ Faaroo koyoo tamey nee a se: «Ir koyoo, man'ti dumi henna no n'n'a duma ni faaroo ra? Adiši man ra subu laaley hun?» ²⁸ A nee i se: «Iberi ka

‡ Ezayi 6.9–10.

woo tee. » Tamey nee a se: «N'ga baa ir ma koy i dunbu?»²⁹ A nee i se: «Kalaa, ay ga hunbur subu laalaa kaayanoo ra war ma alkamaa dunbu a bande.³⁰ Wa nanj ihinkaa kul ma zay cere bande hala hegaa ga. Hegaa waatoo ga, ay ga nee hegaykey se i ma subu laalaa kaa jina k'a haw taranji taranji k'a ton. Amma alkamaa, i m'a fanji ay mangasaa ra.»»

Dumi gurunbu-ize kaccaa filla yaasayantaa

(Marku 4.30–32; Luka 13.18–19)

³¹ Isa yee ka filla yaasayante danj i jine ka nee: «Beenaa *Laamaa* ga hima nda dumi gurunbu-ize kac-cu foo kanj se i ga nee mutardi kanj boro n'a zaa k'a say nga faaroo ra.³² A kacca nda dumiyey kul, amma nda a zay, a ga bisa dumarey, a ga tee tuurijnaa hala nongu kanj ra cirawey mma kaa ka teji tee kabey ra.»

Dolobiroo filla yaasayantaa

(Luka 13.20–21)

³³ Isa na filla yaasayante har i se koyne ka nee: «Beenaa *Laamaa* ga hima nda dolobiri kanj woy n'a zaa k'a danj dika hinza cine farin ra hala a kul ma tun.»

Isa ga cawandi nda filla yaasayanteyan

(Marku 4.33–34)

³⁴ Šenney wey kul filla yaasayanteyan nda Isa g'i har jamaa se. A si haya kul har i se nda kala filla yaasayanteyan hinne,³⁵ hala šennoo kanj annaboo dontandi a m'a har ma tabati, a nee:

«Ay ga šelanj i se filla yaasayanteyan ra, ay ga hayey har i se kanj za [adurɲa] daaruroo ga i goo tuguyan ra.»[†]

Subu laalaa filla yaasayantaa maanaa

³⁶ Woo banda ga, Isa na jamaa nanj, a huru hugoo ra. Nga taalibey man a ka nee a se: «Faaroo subu laalaa filla yaasayantaa maanaa har ir se.»³⁷ Isa zaabi ka nee: «Boraa kanj ga dumi henna say man'ti kala *Boraa kanj tee Adamize*.³⁸ Faaroo ti adurɲa. Dumi henna man'ti kala *Laamaa* izey. Subu laaley man'ti kala boro laalaa kanj ti Ibilisi, izey,³⁹ iberoo kanj n'a say ti Ibilisi. Hegaa ti zamanoo benantaa. Hegaykey ti almalaykey.⁴⁰ Sanda takaa kanj nda subu laalaa ga dunbandi ka tonandi nu-une ra ka tee boosu, takaa din da no ma tee zamanoo benantaa ra.⁴¹ Boraa kanj tee Adamize ga nga al-malaykey sanba i ma hayey kanj ga borey kanjandi zunubu ra nda borey kanj ga ifutu tee kaa nga *Laamaa* ra,⁴² k'i warra alforonoo nuunaa ra. No din ra hēeni nda hijekaamayan ga tee.⁴³ Waatoo din boro šer-rantey ga nere ngi Baaba Irkoy *Laamaa* ra sanda way-naa. Boro kanj goo nda hanja ma hanjajer!»

Alman tugantaa filla yaasayantaa

⁴⁴ «Beenaa *Laamaa* ga hima nda alman kanj tugandi faari ra. Boro foo kanj a ga, a n'a tugu, nga paaliyanoo

ra, a koy haya kul kanj goo maanoo ga neere ka faaroo din day.»

Alyakuutoo filla yaasayantaa

⁴⁵ «Beenaa *Laamaa* ga hima koyne nda maamalakaw kanj ga alyakuutu hennayan^{††} ceeci.⁴⁶ A duu alyakuutu henna folloku hay šenda, a koy haya kul kanj goo maanoo ga neere k'a day.»

Filijoo filla yaasayantaa

⁴⁷ «Beenaa *Laamaa* ga hima koyne nda filiji kanj i n'a warra teekoo ra, a na hamiisa dumi kul dii.⁴⁸ Kanj a too, i n'a cendi k'a ka kaa guraa ga. I goro ka hamiisa henney marga sejiyanj ra, amma ilaaley, i n'i warra.⁴⁹ Takaa woo da no ma tee zamanoo benantaa ra, al-malaykey ga koy boro laaley kaa išerrantey ra,⁵⁰ k'i warra alforonoo nuunaa ra. No din ra hēeni nda hijekaamayan ga tee.»

Alman taagaa nda ižeenaa šennoo

⁵¹ Isa nee nga taalibey se: «War faham hayey wey kul se wala?» I nee a se: «Ayyo.»⁵² A nee i se: «Woo se *Citaaboo* baykaw kul kanj tee beenaa *Laamaa* se taalibi ga hima nda hugukoy kanj ga haya taagayanj nda ižeenayanj fattandi nga alman tugudogoo ra.»

Nazaret borey wanji Isa ga

(Marku 6.1–6; Luka 4.16–30)

⁵³ Waatoo kanj Isa na filla yaasayantey wey benandi, a hun no din.⁵⁴ A kaa nga koyraa[‡] ra. A ga borey cawandi ngi *margahugoo* ra. Hanjajerkey bojey hanse ka haw, de i nee: «Man ra a duu lakkaloo woo nda kayfey wey?»⁵⁵ Man'ti bundu goykaa izoo no wala? Man'ti Maryama ti nanjoo, man'ti nga armey ti Žak, nda Isufi, nda Simonj, nda Žud?⁵⁶ Koyne mo nga woymey kul sii ir do wala? Adiši man ra a duu hayey wey kul?»⁵⁷ Woo se i wanji a ga. Amma Isa nee i se: «Nongu sii no kanj ra annabi si beerandi nda man'ti nga koyraa ra nda nga hugey borey do.»⁵⁸ A mana kayfi boobo tee no din, ngi naanay janjaa maaganda se.

Yehiya kanj ti batizekaa buuyanoo

(Marku 6.14–29; Luka 9.7–9)

14 Alwaatoo woo, kokoy kaccaa kanj se i ga nee *Herod* ga maa kanj Isa maanoo ga harandi non-goo kul ra.² A nee nga tamey se: «Yehiya kanj ti *batizekaa* ti woo. A nka tun bukawey ra, woo se a ga kay-fijan tee.»³ Herod nka Yehiya haw k'a danj kasaa ra, zama Herod nka hiija nga boj armaa gundoo, Filip wandoo kanj ti Herodiyad.⁴ Zama Yehiya nka nee Herod se: «A si bisa ma ne woyoo woo ma bara ni kone.»⁵ A baa nga m'a wii, amma a ga hunbur jamaa, zama i mma Yehiya dii annabi.

⁶ Hanoo kanj ra Herod hayyanoo jiiri bereyanoo too, Herodiyad ize woyoo gan hoyandikey game, a kan

† Zabur 78.2.

†† Waatoo din, alyakuutu henna hayoo šendi nda wura.

‡ Koyraa ti Nazaret.

Herod se, ⁷ hala nongu kanj ra a žee ka meefur kanj nga g'a noo haya kul kanj a n'a wiri. ⁸ Nanjoo šennoo ga, a nee: «Ay noo ne ra Yehiya kanj ti batizekaa boŋoo fendu boŋ.» ⁹ Kokoyoo binoo maray, amma nga žeeyaney nda hoyandikey maaganda se, a yaamar kanj i m'a noo a se. ¹⁰ A sanba i ma koy Yehiya boŋoo dunbu kasaa ra. ¹¹ I kate boŋoo fendu boŋ, i n'a noo woysogaa se. A koy nda a nga ŋaa se. ¹² Yehiya taalibey kaa ka kunturoo zaa ka koy a sutura, woo banda ga, i koy alhabar danj Isa ra.

Isa na boro zenber guu (5.000) ŋandi
(Marku 6.30–44; Luka 9.10–17; Yehiya 6.1–14)

¹³ Waatoo kanj Isa maa alhabaroo, a huru harihii ra ka mooru no din ka koy nongu soyante ra nga hinne. Amma kanj alžamaa maar'a, i hun koyra kanbey ra ka hanga a nda cee.

¹⁴ Kanj a zunbu harihiyoo ra, a dii alžamaa beeri, a tamalla i se, de a na wircikoyney noo baani. ¹⁵ Waatoo kanj cijinoo too, taalibey man a ka nee: «Nongoo, haya kul sii a ra, zaaroo koy ka ben. Alžamaa nanj i ma koy koyra kanbey ra ka ŋaayan day ngi boŋ se.» ¹⁶ Amma [Isa] nee i se: «A si too i ma koy. War hunday m'i noo ŋaayan!» ¹⁷ I nee a se: «Haya kul sii ir kone ne ra nda man'ti takula guu nda hamiisa hinka.» ¹⁸ A nee i se: «Wa kate ey.» ¹⁹ A na alžamaa yaamar i ma goro suboo boŋ. A na takula guwaa nda hamiisa hinkaa zaa, a na nga boŋoo jer ka beenaa guna, a na albarka tee Irkoy se. A na takulawey dunbu k'i noo taalibey se i m'i noo alžamaa se. ²⁰ Borey kul ŋaa hala i kungu. I koy nda kokondo woy cindi hinka (12) kanj ga too nda wey kanj cindi. ²¹ Borey kanj n'i ŋaa man'ti kala boro zenber guu (5.000) cine kanj ra woyey nda zankey mana kabandi.

Isa dira nda nga cewey hari boŋ
(Marku 6.45–52; Yehiya 6.15–21)

²² Woo banda ga, dogoo din da Isa na nga taalibey gaabi i ma huru harihiyoo ra ka koy nga jine haroo boŋ faa ga. Nga hunday cindi hala nga ma alžamaa nanj i ma koy. ²³ Waatoo kanj a na alžamaa nanj i ma koy, a žigi tondi hondu foo boŋ ka Irkoy ŋaaray jere ga. Kanj cijinoo too, a cindi no din nga hinne. ²⁴ Kilo-meetar boobo goo hiyoo nda guraa game, bondawey g'a bere-bere, zama hewoo mm'a gande. ²⁵ Kanj moo ga baa ka boo, Isa dira nda nga cewey isabangoo boŋ ka koy nga taalibey do. ²⁶ Waatoo kanj taalibey ga dii a goo ma dira isabangoo boŋ, i hanse ka hunbur, de i nee kanj boro kanj buu biyoo no, i hunbur, i kaati. ²⁷ Dogoo din da Isa šelanj i se ka nee: «Wa bine tee, agay no, war masi hunbur.»

²⁸ Piyer n'a zaabi ka nee: «Ay Koyoo, nda ni no, yaamar noo ya too kate ni do haroo boŋ.» ²⁹ A nee a se: «Kaa.» Piyer zunbu hiyoo ra, a dira haroo boŋ ka koy Isa do. ³⁰ Amma kanj Piyer ga dii hewoo [beeri], a hunbur, de a sintin ka sundu. A kaati ka nee: «Ay Koyoo, ay hallasi!» ³¹ Dogoo din da Isa na nga kaboo šerre k'a dii, de a nee a se: «Naanaykaccukoynoo, macin se n'ga šik-ka?» ³² Woo banda ga, i huru harihiyoo ra, hewoo kay.

³³ Borey kanj goo hiyoo ra sujudu Isa jine ka nee: «Nda cimi, Irkoy *Iz'aroo* ti ni.»

Isa na wircikoyney noo baani Genezaret laamaa ra
(Marku 6.53–56)

³⁴ Waatoo kanj i derj ka ben, i too Genezaret laboo ra. ³⁵ Kanj nongoo din borey na Isa bay, i donto ka alhabar danj gandaa kul ra. I kate a do ngi wircikoyney kul. ³⁶ I g'a suurandi a ma nanj ngi ma tuku hinne nga darbaa mijoo ga. Borey kul kanj tuku a ga hallasi.

Irkoy yaamaroo bisa adamizey alaadaa
(Marku 7.1–13)

15 Alwaatoo woo, *Fariziyenjanj* nda *Citaaboo* baykawayan hun Žerizalem ka kaa Isa do ka nee: ² «Macin se ni taalibey ga alaadaa hoo kanj ir n'a gar ir kaagey ga? Zama i si ngi kabey ŋumay nda i ga ŋaa.» ³ A n'i zaabi ka nee: «Macin se war hunday ga Irkoy yaamaroo hoo war alaadaa se? ⁴ Zama Irkoy nka nee: «Ma ni ŋaa nda ni baaba beerandi.» † De mo: «Boro kanj na nga ŋaa wala nga baaba kaynandi, a waazibi boraa ma wiiyandi.» ††⁵ Amma war, war ga nee: «Boro kanj nee nga ŋaa wala nga baaba se: "Hayaa kanj ay ga hima k'a noo ma ne, nga ti sargaroo kanj ga hima ka nondi Irkoy maŋoo ga, ⁶ boro kanj na woo tee, a si too a ma nga baaba gaa."» Takaa woo nda war ga Irkoy meešennoo derandi war alaadaa se. ⁷ Almunafikey, Ezayi ga cum kanj na annabitaray tee war ga ka nee: ⁸ «Alžamaa woo, mijney de nda i g'ay beerandi, amma biney ga hanse ka mooru agay. ⁹ Sujudu kanj i n'a tee ya ne man'ti kala yaada, zama hayey kanj i g'i cawandi man'ti kala borey yaamarey.» ‡»

Hayey kanj ga boro žiibandi
(Marku 7.14–23)

¹⁰ Isa ciya alžamaa se ka nee: «Wa hanjajer ka faham. ¹¹ Man'ti haya kanj ga huru mee ra no ma boro žiibandi, amma haya kanj ga hun mee ra, woo din no m'a ži-ibandi.» ¹² Waatoo woo, taalibey man a ka nee a se: «N'ga bay kanj šennoo kanj *Fariziyenjanj* maar'a n'i maray?» ¹³ A zaabi ka nee: «Dumari kul kanj ay Baaba Irkoy kanj goo beenaa ra man'a duma ga dogandi. ¹⁴ W'i nanj. Danawayan no kanj ga danawayan gongu. Nda danaw na danaw gongu, ngi boro hinkaa kul ga kanj guusu ra.» ¹⁵ Piyer n'a zaabi ka nee: «Filla yaasayantaa woo fahamandi ir se.» ¹⁶ A nee: «Hala sohō war mo si faham? ¹⁷ War si faham kanj haya kul kanj ga huru mee ra si koy kala gunde ra jina a ma warrandi salangaa ra?» ¹⁸ Amma hayey kanj ga fatta mee ra si hun kala bine ra, wey ti hayey kanj ga boro žiibandi. ¹⁹ Zama bine ra hongu futawey, nda borowiiyaney, nda zinayaney, nda woy nda aru izefututarawey, nda zaytarawey, nda taari seedetarawey, nda wowyaney ga hun. ²⁰ Wey ti hayey kanj ga boro žiibandi. Amma ka ŋaa bila nda ma ni kabey ŋumay, woo si boro žiibandi.»

† *Fattaroo* 20.12; *Alhukumoo* 5.16. †† *Fattaroo* 21.17. ‡ *Ezayi* 29.13.

Woy yaw naanay Isa

(Marku 7.24–30)

²¹ Isa mooru no din ka koy Tir nda Sidon laamaa ra. ²² Kanaŋ woy foo ne ka hun laamaa din ra ka kaati ka nee: «Hinna ay ga, ay Koyoo, *Dawda Haamaa!* Ay ize woyoo, ganji goo a ra kaŋ ga hanse k'a farandi.» ²³ A man'a zaabi nda ba kalima foo. Isa taalibey man a k'a suurandi ka nee: «Woyoo woo gaaray, zama a goo ma kaati ir bande.» ²⁴ A zaabi ka nee: «Ay mana sanbandi kala Izirayel hugoo feeji derantey hinne se.» ²⁵ Woyoo kaa ka sujudu a se ka nee: «Ay Koyoo, ay faaba!» ²⁶ Isa zaabi ka nee: «A si boori boro ma zankey ŋaahayaa zaa k'a warra hanši-izey se.» ²⁷ Woyoo nee: «Cimi no, ay Koyoo, amma hanši-izey ga meecindey ŋaa kaŋ ga kaŋ ka hun ngi koyey taabaloo boŋ.» ²⁸ Isa zaabi ka nee woyoo se: «Woyoo, ni hanse ka naanay. Woo kaŋ n'ga baa ma tee.» Za alwaatoo woo, nga ize woyoo duu baani.

Isa na wircikoyi booboyaŋ noo baani

²⁹ Isa hun no din ka koy Galile isabangoo mijoo ga. A žigi tondi hondoo boŋ ka goro. ³⁰ Alžama beeri man a kaŋ ra bonguyaŋ goo, nda danawyaŋ, nda borojereyaŋ, nda benbawyaŋ, nda wircikoyi booboyaŋ koyne. I g'i jisi Isa cewey cire, de a g'i noo baani. ³¹ Alžamaa almunkar kaŋ i ga dii benbawey ga šelaŋ, borojerewey duu baani, bongey ga dira, danawey ga dii. I na Izirayel Koyoo beerandi.

Isa na boro zenber taaci (4.000) ŋandi

(Marku 8.1–10)

³² Isa ciya nga taalibey se ka nee: «Ay ga tamalla jamaa se, zama jirbi hinza ti woo kaŋ i goo ay bande, i sii nda haya kaŋ i g'a ŋaa. Ay si baa y'i yeeti nda heraa, i masi koy kaŋ fonda ra.» ³³ Nga taalibey nee a se: «Man ra ir ga duu saajoo woo ra ŋaayan kaŋ ga jama beeroo woo kungandi?» ³⁴ Isa nee i se: «Takula marje bara war kone?» I nee a se: «Iyye nda hamiisa kayna fooyaŋ.»

³⁵ Woo banda ga, Isa na alžamaa yaamar i ma goro laboo ra. ³⁶ A na takula iyyaa nda hamiisawey zaa, a na albarka tee Irkoy se, a n'i dunbu k'i noo taalibey se, taalibey m'i noo alžamaa se. ³⁷ Borey kul ŋaa hala i kungu. I koy nda kokondo beeri iyye kaŋ ga too nda wey kaŋ cindi. ³⁸ Borey kaŋ n'i ŋaa man'ti kala boro zenber taaci (4.000) kaŋ ra woyey nda zankey mana ka bandi. ³⁹ Woo banda ga, a na alžamaa naŋ i ma koy. A huru harihiyoo ra ka koy Magadaŋ laboo ra.

Borey na tammaasa kayfante ceeci

(Marku 8.11–13; Luka 12.54–56)

16 *Fariziyeney* nda *Sadusiyeney* man Isa k'a sii, woo se i n'a wiri a ga a ma tammaasa kayfante foo tee ngi se kaŋ hun beenaa ra. ² A n'i zaabi ka nee:

† *Alyahuudey do, dumi kul kaŋ man'ti ngi dumoo ga hima nda hanši.*

[«Nda cijinoo too, war ga nee: <Zaaroo ga boori, zama beenaa mma ciray.> ³ Subbaahi tayaa ra, war ga nee: <Hõ ncirŋi ga kaŋ, zama beenaa ga ciray, a ga žiibi.> War ga wan ka beenaa alhaaley kaa cere ra, amma war si wan ka zamanoo woo tammaasawey kaa cere ra!]⁴ Zamanoo woo borey man'ti kala boro laalayaŋ, zinateeri ††, i ga tammaasa kayfante ceeci, amma i s'i noo tammaasa kaŋ man'ti woo kaŋ Yunusa n'a tee.» Woo banda ga, Isa n'i naŋ ka koy.

Dolobiroo kaŋ ga boro ga hima ka nga boŋ hawgay

(Marku 8.14–21; Luka 12.1)

⁵ Waatoo kaŋ taalibey ga deŋ ka koy haroo boŋ faa ga, i dirŋa ka takula zaa ngi bande. ⁶ Isa nee i se: «Guna, wa war boŋ hawgay *Fariziyeney* nda *Sadusiyeney* dolobiroo ga.» ⁷ Taalibey šelaŋ-šelaŋ cere game, de i nee: «Kaŋ se ir mana takula zaa se.» ⁸ Isa bay, a nee: «Macin se war ga šelaŋ-šelaŋ cere game, naanaykac-cukoyney ka nee kaŋ war sii nda takula se?» ⁹ War si faham hala sohõ, war si hongu takula guwaa kaŋ zamnandi boro zenber guwaa (5.000) se, kokondo mee marje no ka cindi kaŋ war n'i ka koy? ¹⁰ Kaŋ sii takula iyyaa ra kaŋ na boro zenber taacaa (4.000) ŋandi, kokondo beeri mee marje no ka cindi kaŋ war n'i ka koy? ¹¹ Taka foo ra war si faham kaŋ man'ti takulawey šennoo ga ay ga šelaŋ war se? Wa war boŋ hawgay *Fariziyeney* nda *Sadusiyeney* dolobiroo ga.» ¹² Sohõ kul ra taalibey faham kaŋ man'ti dolobiroo kaŋ ga huru takula ra ga a nee ngi ma ngi boŋ hawgay, amma *Fariziyeney* nda *Sadusiyeney* cawandoo ga a goo.

May ti Isa?

(Marku 8.27–30; Luka 9.18–21)

¹³ Waatoo kaŋ Isa koy laamaa ra kaŋ se i ga nee *Sezare Filip* ‡, a na nga taalibey hãa ka nee: «Borey mma nee, may ti *Bora* kaŋ tee *Adamize*?» ¹⁴ I nee: «Boro fooyaŋ ga nee *Yehiya* kaŋ ti *batizekaa* ti ni, affooyaŋ ga nee *Ilyasu* ti ni, affooyaŋ mo ga nee kaŋ *Žeremi* wala annabey de affoo ti ni.» ¹⁵ A nee i se: «De war, war mma nee, may ti agay?» ¹⁶ *Simon* *Piyer* zaabi ka nee: «Ni ti *Almasihu*, *Irkoy* hunantaa *Iz'aroo*.» ¹⁷ Isa zaabi ka nee: «N'duu gomni, *Simon*, *Bar-Yunusa* †† (maanaa <Yunusa iz'aroo>), zama man'ti gaaham nda kuri ka woo bangandi ma ne, amma ay *Baaba* *Irkoy* kaŋ goo beenaa ra. ¹⁸ Agay mo g'a har ma ne kaŋ ni ti *Piyer* (maanaa <tondi>), de mo tondoo woo boŋ ay g'ay *Egilizoo* cin, de mo buuyan hinoo sii nda a se hini. ¹⁹ Ay ga ni noo beenaa *Laamaa* kufal-izey, haya kaŋ n'n'a guli laboo ga, ga gulandi beenaa ra, haya kaŋ n'n'a feeri laboo ga, ga feeri beenaa ra.» ²⁰ Woo banda ga, Isa na taalibey yaamar kaŋ i masi nee boro kul se kaŋ nga ti *Almasihu*.

†† *Zamnaa* 12.39. ‡ *Sezare* woo man'ti kala *koyraa* kaŋ *Filip* n'a gorandi. *Sezare* nda *Sezare Filip* man'ti *koyra* foo. †† *Yunusa* da se i ga nee *Yehiya*, *Yehiya* 1.42; 21.15–16ra.

Isa šelan nga buuyanoo nda nga tunyanoo ga
(Marku 8.31–33; Luka 9.22)

²¹ Za woo tee, Isa sintin ka nga taalibey cebe kanj kala nga ma koy Žerizalem ka hanse ka zarabi boro beerey, nda *sargari juwalkey jineborey*, nda *Citaaboo* baykey kabey ra. A nee kanj i ga nga wii, de jirbi hinzantoo hane nga ga tun. ²² Piyer n'a dii jere ga ka citi a ga ka nee: «Jam, ay Koyoo, woo si tee ni ga.» ²³ Isa bere ka nee a se: «Mooru ay ga, Šaytan, n'ga tee ya ne haya kanj g'ay ganji y'ay goyoo tee, zama n'si alhuzun nda Irkoy ibaayoo, borey wanoo nda n'ga alhuzun.»

Takaa kanj ga kate boro ma hanga Isa
(Marku 8.34–9.1; Luka 9.23–27)

²⁴ Woo banda ga, Isa nee nga taalibey se: «Boro kanj ga baa nga ma hanga ay bande, kala a ma nga al-hawaa nanj, a ma nga *kanjandibundoo* zaa † jina, a ma hanga agay. ²⁵ Boro kanj ga baa nga ma nga hundoo hallasi g'a mursu, amma boro kanj ga nga hundoo mursandi ay maaganda se ga duu a. ²⁶ Macin no a g'a hanse boro se a ma duu adunja kul, nda nga hundoo ga mursu? Wala mo, macin no boro g'a barmay nda nga hundoo?

²⁷ *Boraa kanj tee Adamize* ga kaa nga Baaba Irkoy daržaa ra, nga nda nga almalaykey. Waatoo din a ga boro foo kul bana ka sawa nda nga teegoyoo. ²⁸ Cimoo ne kanj ay g'a har war se, boroyanj goo ne kanj si bu-uyan taba i mana dii Boraa kanj tee Adamize kaa nga *Laamaa* ra.»

Isa kunturoo alhaaloo barmay
(Marku 9.2–13; Luka 9.28–36; Piyer bataga 2to 1.16–18)

17 Jirbi iddu banda ga, Isa na Piyer, nda Žak, nda nga armaa Yehiya zaa ka koy jere ga tondi hondu beeri foo ga. ² Nga kunturoo alhaaloo barmay jiney ra. Ndumoo nere ma nee waynaa. Nga darbawey kaaray sanda gaay. ³ Musa nda Ilyasu ne ka bangay i se, de i cindi ka šelan a bande. ⁴ Piyer na šennoo zaa ka nee Isa se: «Ay Koyoo, a ga boori ir ma cindi ne ra. Nda n'baa, ay ga hukku hinza cin ne, affoo ni se, affoo Musa se, affaa Ilyasu se.» ⁵ A goo ma šelan kanj du-ula nerante foo ne ka nga biyoo k'i gum. Jinde foo ne ka fatta duulaa ra ka nee: «Woo ti agay *Iz'aroo*, ay baakaa, nga ti ay ŋaaloo, wa haŋajer a se!» ⁶ Waatoo kanj taalibey maa woo, i na ngi ndumey ka sujudu, i hanse ka hunbur. ⁷ Isa man ey ka tuku i ga ka nee: «Wa tun, war masi hunbur!» ⁸ I na ngi boŋey jer, de i si dii boro kul nda man'ti Isa hinne. ⁹ Kanj i goo ma zunbu tondi hondoo boŋ, Isa n'i yaamar ka nee: «Woo kanj war dii a, war mas'a deede boro kul se hala waati kanj ra *Boraa kanj tee Adamize* tun bukawey ra.»

¹⁰ Woo banda ga, taalibey na Isa hãa ka nee: «Adiši macin se *Citaaboo* baykey ga nee kanj kala Ilyasu ma kaa jina?» ¹¹ A zaabi ka nee: «Cimi no kanj Ilyasu ga kaa ka hayey kul gorandi. ¹² Amma ay ga war bayrandi kanj

† *Zamnaa* 10.38.

Ilyasu kaa ka ben, i man'a bay, de borey n'a tee woo kanj kan i se. Takaa din da Boraa kanj tee Adamize ga zarabi kabey ra.» ¹³ Taalibey faham kanj Yehiya kanj ti *batizekaa* ga a ga šelan ngi se.

Isa na ganji gaaray k'a kaa zanka ra
(Marku 9.14–29; Luka 9.37–43)

¹⁴ Waatoo kanj Isa nda nga taalibey too jamaa do, aru foo kaa ka sonbu a jine ¹⁵ ka nee: «Ay Koyoo, hinne ay iz'aroo ga, cirawciraw bara a ga, a ga hanse ka zarabi. Cee fooyanj a ga kanj nuune ra, cee fooyanj hari ra. ¹⁶ Ay kate a ni taalibey do, amma i mongu k'a noo baani.»

¹⁷ Isa zaabi ka nee: «Dumi kanj si naanay, a ga Irkoy hoo, hala waati foo no ay ga hima ka cindi war bande? Hala waati foo no ay ga hima ka war suuri? Wa kate ya ne zankaa.» ¹⁸ Isa zahã ganjoo ga. Ganjoo fatta zankaa ra, za waatoo woo a duu baani. ¹⁹ Woo banda ga, taalibey man Isa, ngey foo nda a, i nee: «Macin se ir, ir mana hin ka ganjoo gaaray?» ²⁰ A nee i se: «War naanaa no ma kacca. Cimoo ne kanj ay g'a har war se: nda war naanaa ga too mutardi gurunbu-ize foo, war ga nee tondi hondoo woo se: «Hun ne ka koy ya here», a ga hun dogoo ra, haya kul si mongu war se. ²¹ [Amma ganjoo woo dumoo si fatta nda man'ti Irkoy ŋaarayyan nda meehawyan.]»

Isa yee ka šelan nga buuyanoo nda nga tunyanoo ga
(Marku 9.30–32; Luka 9.43–45)

²² Waatoo kanj Isa nda nga taalibey goo Galile, a nee i se: «*Boraa kanj tee Adamize* ga danjandi adamizey kabey ra. ²³ I ga kaa k'a wii, de jirbi hinzantoo hane a ga tun.» Taalibey biney hanse ka maray.

Isa šelan Irkoy hugu beeroo alkaasoo ga

²⁴ Waatoo kanj Isa nda nga taalibey koy Kaparnahum, Irkoy *hugu beeroo alkaasidikey* man Piyer ka nee: «War alfagaa nka si Irkoy hugu beeroo alkaasoo kaa?» ²⁵ A nee: «A g'a kaa.» Kanj a huru hugoo ra, Isa n'a jin ka šelan ka nee: «Macin no n'ga hongu, Simonj? Mayyanj no ma hima ka saala wala alkaasi bana adunja kokoyey se, koyra-izey wala yawey?» ²⁶ A nee: «Yawey.» †† Isa nee a se: «Adiši a sii koyra-izey jindey ga. ²⁷ Amma hala ir masi koy i maray, koy isabangoo mijoo ga, ma delbu warra, ma hamiisa jinaa cendi kanj kaa, ma mijoo feeri, de n'ga nzorfu kaaray tamma foo gar a ra. A zaa, de m'a bana i se, agay nda ni maŋnoo ga.»

May ka bisa borey kul?
(Marku 9.33–37; Luka 9.46–48)

18 Alwaatoo woo, Isa taalibey man a ka nee: «May ka bisa borey kul beenaa *Laamaa* ra?» ² Isa na zanka kaccu foo cee k'a danj ngi gamey ra, ³ a nee: «Cimoo ne kanj ay g'a har war se, nda war mana *tuubi* ka tee sanda zanka kaccuyan, šikka sii kanj war si huru beenaa *Laamaa* ra. ⁴ Woo se boro kul kanj na nga boŋ

†† *Waatoo din yawey kanj duwandi wongu ra ga alkaasoo bana.*

yeeti ganda sanda zanka kaccaa woo cine ga bisa borey kul beenaa Laamaa ra. ⁵ De mo boro kul kanj yadda ka zanka kaccaa woo cine foo dii ay maaganda se, bora, agay hunday ga a yadda.»

War ma hanse ka hawgay zunubu ga

(Marku 9.42–48; Luka 17.1–2)

⁶ «Amma boro kanj na boro kaccey wey affoo kanj ga naanay agay kanjandi zunubu ra, bora, fufutondi beeri ma hawandi jindoo ga ka warrandi teekoo ra baa a se. ⁷ Adujja bone hayey kanj ga boro kanjandi zunubu ra maaganda se, zama tilasu no hayey kanj ga boro kanjandi zunubu ra ma tee, amma bora bone kanj ti addaliloo kanj nda i ga teendi. ⁸ Nda ni kaboo wala ni cewoo no ma ni kanjandi zunubu ra, a dunbu m'a warra k'a moorandi ni. Ma tee kabefookoyni wala bongu ka huru hunaroo ra baa ma ne ma bara nda kabe hinka wala cee hinka, ma warrandi nuune abadantaa ra. ⁹ Nda ni moɗoo no ma ni kanjandi zunubu ra, a dogu m'a warra k'a moorandi ni. Ma huru hunaroo ra nda moo foo baa ma ne n'goo nda moo hinka ma warrandi žahannam nuunaa ra.»

Feejoo kanj dere filla yaasayantaa

(Luka 15.3–7)

¹⁰ «Wa hawgay war masi boro kaccey wey affoo kaynandi. Ay ga war bayrandi kanj beenaa ra ngey al-malaykey ga dii ay Baaba Irkoy kanj goo beenaa ra ndumoo waati kul. ¹¹ [Zama *Bora kanj tee Adamize nka kaa ka derantey ceeci k'i hallasi.*]

¹² Macin no war g'a hongu? Nda boro foo goo nda feeji boj zangu (100), de affoo dere i ra, a si woyyagga cindi yaggaa (99) naŋ tondi hondey boj ka koy woo kanj dere ceeci? ¹³ Nda a hin ka duu a, cimoo ne kanj ay g'a har war se, a ga tee a se jaali ka bisa woyyagga cindi yaggaa (99) kanj mana dere. ¹⁴ Takaa din da, man'ti war Baaba Irkoy kanj goo beenaa ra ibaayoo no boro kaccey wey affoo ma dere.»

Armaa kanj na zunubu tee

¹⁵ «Nda ni armaa duu [ni ga] zunubu, koy zunuboo cebe a se ni nda a hinne game. Nda a na haŋajer ma ne, n'duu ni armaa. ¹⁶ Amma nda a mana haŋajer ma ne, hiino boro foo wala ihinka zaa ni bande «hala ŝennoo kul ma teendi seede hinka wala ihinza jine.» ^{†17} Nda a wanji ka maa i se, a har *Egilizoo* se. Nda a wanji ka maa Egilizoo se, a ma tee ma ne sanda kutakaw wala *alkaasidiikaw*.

¹⁸ Cimoo ne kanj ay g'a har war se: Haya kul kanj war n'a guli laboo ga, ga gulandi beenaa ra, haya kul kanj war n'a feeri laboo ga, ga feerandi beenaa ra.

¹⁹ Koyne mo [cimoo ne kanj] ay g'a har war se kanj war ra, nda boro hinka waafaku laboo ga ka haya kul kanj no ŋaaray, ay Baaba Irkoy kanj goo beenaa ra g'a noo i se. ²⁰ Zama nongu kanj ra boro hinka wala ihinza marga ay maɗoo se, ay goo gamey ra.»

† *Alhukumoo* 19.15.

Tamoo kanj wanji ka yaafa filla yaasayantaa

²¹ Woo banda ga, Piyer man Isa ka nee a se: «Ay Koyoo, ay armaa kanj ga zunubu tee ay ga, hala cee marje no ay ga hima ka yaafa a se? Hala cee iyye wala?» ²² Isa nee a se: «Ay si nee ma ne hala cee iyye, amma hala cee woyye cindi iyye (77) ††.

²³ Woo se beenaa *Laamaa* ga hima nda kokoy kanj baa nga nda nga tamey ma laasaabuyan tee. ²⁴ Waa-too kanj a sintin ka laasaabu, i kate a do garawkoyni foo kanj ga a goo nda *talaŋ* zenber woy (10.000). ²⁵ Kanj tamoo si hin k'a bana, nga koyoo danj i ma nga, nda wandoo, nda izey, nda haya kul kanj goo a se neere ka nga bana. ²⁶ Tamoo kanj ka gunguma a se ka nee: «Suuri ya ne, ay g'a kul bana ma ne.» ²⁷ Koyoo tamalla a se, a n'a feeri, a na garaa naŋ a se.

²⁸ Tamoo din fatta, a na nga tam hangasine foo kubay kanj ga a goo nda nzorfu kaaray tamma boj zangu (100). A n'a dii k'a koote ka nee a se: «Hayaa kanj ay g'a may ni ga bana.» ²⁹ Nga tam hangasinoo kanj ka gunguma a se ka wiri a ga ka nee: «Suuri ya ne, ay g'a bana ma ne.» ³⁰ Amma a mana yadda. A koy a warra kasaa ra, hala a ma garaa bana.

³¹ Nga tam hangasiney dii woo kanj tee, biney hanse ka maray, de i koy hayaa kul kanj teendi har ngi koyoo se. ³² Woo banda ga, koyoo n'a cee ka nee a se: «Tam laalaa, ay na ni garaa din kul naŋ ma ne, zama n'n'ay suurandi. ³³ Ni mo, n'si hima ka hinna ni tam hangasinoo se sanda takaa kanj nda agay, ay hinna ni ga?»

³⁴ Koyoo futu, de a n'a danj zukandikey kabey ra hala a ma hayaa kul kanj nga g'a may a ga bana.

³⁵ Takaa woo da no ay Baaba Irkoy kanj goo beenaa ra g'a tee war se nda war affoo kul si yaafa nga armaa se nda nga binoo kul.»

Isa ŝelaŋ fayyan ga

(Marku 10.1–12)

19 Waatoo kanj Isa na ŝenney wey har ka ben, a hun Galile ka koy Žude gandaa ra, Žurdeŋ isaa se banda. ² Alžama beeri hanga a, a na wircikoyney noo baani no din ra. ³ *Fariziyenyaŋ* man a k'a sii, i nee: «A ga bisa boro se a ma fay nga wandoo addalil kul kanj ga wala?» ⁴ Isa zaabi ka nee: «War mana bay ka hayaa caw kanj za sintinoo ga, «aru nda woy no Takakaa n'i tee» ^{‡5} ka nee: «Woo ka kate, boro ga hun nga ŋaa nda nga baaba do ka denji nga wandoo ga, de ngi boro hinkaa ga tee gaaham folloku.» ^{††6} Woo ra i si yee ka tee ihinka, amma i mma tee gaaham folloku. Borey kanj Irkoy n'i marga, adamize mas'i fayandi.» ^{†7} I nee Isa se: «Adiši macin se Musa yaamar kanj boro ma fay-kaddaasu noo nga wandoo se jina, a ma fay [a]?» ^{††8} Isa nee i se: «War biney ŝendiyanoo se Musa yadda war ma war wandey fay. Amma za sintinoo ga man'ti takaa woo no. ⁹ Ay ga war bayrandi kanj boro kanj na

†† «hala cee woyye cindi iyye (77)», *Grek ŝenni ra, almaganaa faa ti* «cee woyye (70) hala cee iyye», *Sintinoo* 4.24. ‡ *Sintinoo* 1.27; 5.2. ††8 *Sintinoo* 2.24. †† *Alhukumoo* 24.1, 3.

nga wandoo fay ka hiiji affoo, nda man'ti woyoo mma izefuturaray tee, aroo na zina tee.»

¹⁰ Nga taalibey nee a se: «Nda takaa woo no boro ga ti a woy se, boro masi hiiji baa.» ¹¹ A nee i se: «Man'ti borey kul no ma faham šennoo [woo] se, nda man'ti borey kanj se a nondi. ¹² Zama boroyan goo no kanj si hiiji, za naney gundey ra a tee i se. Boroyan goo no kanj si hiiji kanj adamizey k'i daasu. Boroyan goo no kanj na ngi boŋ daasu beenaa *Laamaa* maaganda se. Boro kanj ga hin ka faham ma faham.»

Isa na albarka daŋ zankey ra

(Marku 10.13–16; Luka 18.15–17)

¹³ Woo banda ga, boroyan kate Isa do zankayan hala a ma nga kabey fur i ga ka Irkoy ŋaaray i se, amma taalibey citi i ga. ¹⁴ Amma Isa nee: «Wa zankey nanj, war mas'i ganji i ma kaa ay do, zama borey kanj ga hima nda ey wane nda beenaa *Laamaa*.» ¹⁵ A na nga kabey fur i ga, de a hun no din ka koy.

Aru almankoynoo

(Marku 10.17–31; Luka 18.18–30)

¹⁶ Aru foo ne ka man Isa ka nee: «Alfagaa, macin ti haya boryaa kanj ay ga hima k'a tee hala ya duu hunayan abadantaa?» ¹⁷ A nee a se: «Macin se n'g'ay hãa nda haya boryaa? Boro folloku ti iboryaa, nda n'ga baa ma duu hunayan, yaamarey dii.» ¹⁸ Aroo nee a se: «Afooyan?» Isa nee: «Masi boro wii, masi zina, masi zay, masi taari seedetaray tee, ¹⁹ ma ni jaa nda ni baaba beerandi, de ma baa ni cinaa sanda takaa kanj nda n'ga baa ni boŋ.» ²⁰ Arusoogaa nee a se: «Wey kul ay n'i dii, macin k'ay kuma koyne?» ²¹ Isa nee a se: «Nda n'ga baa ma tee boro kanj tee ka timme, koy hayey kanj goo ma ne neere, de ma hayoo noo talkey se, woo ra n'ga duu alman beenaa ra. Nga banda ga, ma kaa ka hanga agay.» ²² Kanj arusoogaa maa šennoo woo, a koy nda binemarayyan, zama a goo nda alman boobo.

²³ Isa nee nga taalibey se: «Cimoo ne kanj ay g'a har war se, a ga šendi almankoyni se a ma huru beenaa *Laamaa* ra. ²⁴ Ay g'a har war se koyne kanj yoo ma bisa nda sana fun ga faala nda almankoyni ma huru Irkoy *Laamaa* ra.» ²⁵ Kanj taalibey maa woo, boŋey hanse ka haw, i nee: «Adiši may no ma hin ka hallasi?» ²⁶ Isa n'i guna, de a nee i se: «Adamizey se woo ga mongu, amma Irkoy se haya kul si mongu.»

²⁷ Waatoo din Piyer zaabi ka nee a se: «Ir ne, ir na hayey kul nanj ka hanga ni bande. Macin no ir ga duu a?» ²⁸ Isa nee i se: «Cimoo ne kanj ay g'a har war se, nda *Boraa kanj tee Adamize* kaa ka goro aduŋŋa bar-mayyanoo ga nga kokoy gorodoo daržantaa ra, war mo ga goro kokoy gorodoo woy cindi hinkaa (12) ra ka Izirayel alkabiila woy cindi hinkaa (12) ciiti. ²⁹ De mo boro kul kanj na nga hugey nanj, wala nga armyey, wala nga woymey, wala nga baaba, wala nga jaa, wala nga izey, wala nga faarey ay maanoo maaganda se, boraa ga duu nga cine zangu (100), a ga hunayan abadantaa tubu. ³⁰ Amma boro booboyan kanj goo jine ga kaa ka

tee ikokoranteyan, i boobooyan kanj ti ikokoranteyan ga kaa ka tee ijinayan.»

Goykey kanj goo alaneb faaroo ra

²⁰ «Zama beenaa *Laamaa* ga hima nda hugukoy kanj fatta za subbaahi tayaa ka goykawyan zaa nga *alaneb* faaroo se. ² A waafaku nda ey zaari foo kul nzorfu kaaray tamma foo, de a n'i sanba nga alaneb faaroo ra. ³ A yee ka fatta guuru yagga dimma ga, a dii boro fooyan kanj goo faroo ra i si goy. ⁴ A nee i se: «War mo ma koy goy ag'alaneb faaroo ra, ay ga war bana nda woo kanj nda war ga hima.» ⁵ I koy. A yee ka fatta guuru woy cindi hinka (12) dimma ga nda guuru hinza dimma ga ka taka follokaa tee. ⁶ Guuru guu dimma ga, a fatta, a na affooyan gar kanj goo faroo ra, a nee i se: «Macin se zaaroo kul ra war goo ne war si goy?» ⁷ I nee a se: «Haya kanj se boro kul man'ir zaa goy.» A nee i se: «War mo ma koy ag'alaneb faaroo ra.»

⁸ Waatoo kanj waynaa kanj, alaneb faaroo koyoo nee nga goykey jineboraa se: «Goykey cee, m'i bana ka sintin nda ikokorantey ka koy ijinawey ga.» ⁹ Guuru guwaa borey kaa, affoo kul duu nzorfu kaaray tamma foo. ¹⁰ Waatoo kanj wey kanj jin ka zandi kaa, i hongu kanj ngi ga duu ka bisa jerey. Amma ngi mo affoo kul duu nzorfu kaaray tamma foo. ¹¹ Kanj i banandi, i ŋu-unuŋuunu hugoo koyoo ga ¹² ka nee: «Boro kokorantey wey, guuru folloku no i n'a goy, amma n'g'i sawandi nda ir kanj na zaaroo farawoo nda konnoo suuri.» ¹³ A na affoo zaabi i ra ka nee: «Ay ceroo, ya na ni zanba. Man'ti nzorfu kaaray tamma foo ga ir waafaku?» ¹⁴ Ni banaa dii ma koy. Ay ga ikokorantaa woo noo woo kanj ay n'a noo ma ne cine. ¹⁵ Wala a si hima ya ag'almaanoo tee woo kanj ay baa? Ni nka canse kanj ay na haya henna tee?» ¹⁶ Takaa woo no, ikokorantey ga tee ijinawey, de ijinawey ga tee ikokorantey.»

Isa cee hinzantoo kanj a ga šelanj

nga buuyanoo nda nga tunyanoo ga

(Marku 10.32–34; Luka 18.31–34)

¹⁷ Waatoo kanj Isa ga žigi ka koy Žerizalem, a na taalibi woy cindi hinkaa (12) dii jere ga fondaa ra ka nee i se: ¹⁸ «Nga ne, ir goo ma žigi ka koy Žerizalem. I ga *Boraa kanj tee Adamize* nondi *sargari juwalkey jineborey* nda *Citaaboo* baykey se. I ga kayandi kanj a mma hima ka buu. ¹⁹ I g'a nondi kutakey se i m'a kaynandi k'a barzu k'a *kanji*. Jirbi hinzantoo hane a ga tun.»

Jineboro mma tee alhaadimaykaw

(Marku 10.35–45; Luka 22.24–27)

²⁰ Woo banda ga, Zebede iz'arey naa nda nga iz'arey man Isa ka sujudu ka haya foo wiri a ga. ²¹ Isa nee a se: «Macin no n'ga baa?» A nee Isa se: «Daŋ kanj ag'iz'aru hinkaa woo, affoo ma goro ni kabe henna ga, affaa ma goro ni kabe laalaa ga ni *Laamaa* ra.» ²² Isa zaabi ka nee: «War si haya bay kanj war g'a ŋaaray. War ga hin ka gurzugaa potoo hayaa haŋ kanj

† *Fattaroo* 20.12–16; *Alhukumoo* 5.16–20; *Sargarey* 19.18.

ay ga kaa k'a haŋ wala?» I nee a se: «Ir ga hin.»²³ A nee i se: «Cimi no kaŋ war ga kaa k'ay potoo hayaa haŋ, amma ka goro ay kabe hennaa wala ilaalaa ga, man'ti agay no ma woo kayandi. A si nondi kala borey kaŋ se ay Baaba Irkoy n'a soolu.»²⁴ Kaŋ taalibi woyaa (10) maa woo, i dukur arma hinkaa ga.

²⁵ Isa ciya i se, a nee: «War ga bay kaŋ gandawey al-wakiiley ga koytaray fur i boŋ, boro beerey ga hini fur i boŋ. ²⁶ Amma war game man'ti takaa woo no, boro kaŋ ga baa nga ma tee war ra boro beeri, kala a ma tee war tamoo. ²⁷ Boro kul kaŋ ga baa nga ma huru war ra jine, kala a ma tee war baŋnaa. ²⁸ Takaa din da Bora kaŋ tee Adamize mana kaa hala i ma alhaadimay nga se, amma a nka kaa ka alhaadimay, de mo ka nga hundoo noo hala boro boobo zunubey ma banandi k'i hallasi.»

Isa na danaw hinka moyey feeri Žeriko koyraa jeroo ga (Marku 10.46–52; Luka 18.35–43)

²⁹ Waatoo kaŋ i ga fatta Žeriko koyraa ra, alžama beeri hanga Isa. ³⁰ Danaw hinka ne ma goro fondaa jeroo ga. Kaŋ i ga maa Isa ga bisa, i kaati ka nee: «Hinna ir ga, [ir Koyoo,] Dawda Haamaa!»³¹ Alžamaa ga citi i ga i ma dangay. Amma i mma kaati ka tonton ka nee: «Hinna ir ga, ir Koyoo, Dawda Haamaa!»³² Isa kay, a ciya i se ka nee: «Macin no war ga baa y'a tee war se?»³³ I nee a se: «Ir Koyoo, ir mma baa ir moyey ma feera.»³⁴ Isa tamalla i se, a tuku ngi moyey ga, de dogoo din da i yee ka dii, i hanga a bande.

Isa huru Žerizalem sanda kokoy

(Marku 11.1–11; Luka 19.28–40; Yehiya 12.12–19)

21 Waatoo kaŋ i man Žerizalem, de i too Betefaže, Zaytunaŋey tondi hondoo here, Isa na taalibi hinka sanba² ka nee i se: «Wa koy koyra-izoo ra kaŋ ga war tenje. Dogoo din da war ga farka woy foo gar kaŋ ga hawa, nga nda farka-ize foo. W'i feeri, war ma kate ey ya ne. ³ Nda boro šelaŋ war se, war ma nee a se: «Ir Koyoo no ma too i ga, sohō da a g'i yeeti.»[†] ⁴ Woo teendi hala hayaa kaŋ annaboo dontandi a m'a har ma tabati, a nee:

⁵ «Wa nee Siyoŋ koyraa ize woyoo se:

«Ni kokoyoo ne ma kaa ni ga,
binoo ga yay, a žigi farkaa woy
nda farka-ize boŋ, adabba kaarumay iz'aru.»^{††}

⁶ Taalibey koy, de i na hayaa tee sanda takaa kaŋ nda Isa n'a har. ⁷ I kate farka woyoo nda farka-izoo, i na ngi darbawey fur i boŋ, de Isa goro i boŋ.

⁸ Alžamaa beeri na ngi darbawey daaru fondaa ra, afrooŋaŋ na tuuri kabeyaŋ dunbu k'i daaru fondaa ra.

⁹ Alžamaa kaŋ goo jinoo ra nda wey kaŋ goo dumaa ga kaati ka nee:

«HozaanaDawda Haamaa se!

Albarka ma huru bora ra kaŋ goo kaa ir Koyoo maapoo ga!

[†] «Ir Koyoo no ma too i ga, sohō da a g'i yeeti.» Grek šenni ra, almaganaa faa ti «Ir Koyoo no ma too i ga.» Dogoo din da a g'i naŋ.»
^{††} Zakarya 9.9.

Hozaana beenaa se beene!»[‡]

¹⁰ Waatoo kaŋ Isa huru Žerizalem, koyraa kul jijiri ka nee: «May ti woo?»¹¹ Alžamaa nee: «Woo ti annabi Isa, Nazaret kaŋ goo Galile boro no.»

Isa na maamalakey gaaray Irkoy hugu beeroo ra

(Marku 11.15–19; Luka 19.45–48; Yehiya 2.13–22)

¹² Isa huru Irkoy hugu beeroo ra, a na maamalakey nda daykey kul gaaray k'i kaa taray no din ra. A na nooru barmaykey taabaley nda tuuzun neerekey goro-hayey gum carawey ga. ¹³ A nee i se: «A hantumandi Citaaboo ra ka nee:

«Ay hugoo ga ciyandi nda hugu kaŋ ra Irkoy ga ŋaarayandi»^{††},

amma war wey, war n'a tee zay lanbadoo.»

¹⁴ Danawyaŋ nda bonguyaŋ man a Irkoy hugu beeroo ra, a n'i noo baani. ¹⁵ Kaŋ sargari juwalkey jine-borey nda Citaaboo baykey dii kayfey kaŋ a n'i tee, nda zankey kaŋ ga kaati Irkoy hugu beeroo ra ka nee:

«HozaanaDawda Haamaa se!», i futu, ¹⁶ de i nee a se: «N'ga maa hayaa kaŋ wey goo m'a har wala?» Isa nee i se: «Ayyo. War mana bay ka šennoo woo caw: «N'na ni saaburoo daŋ zanka kaccey nda naanandey mijey ra?»^{‡‡} ¹⁷ Woo banda ga, a n'i naŋ, a fatta koyraa ra ka koy Betani, no din ra a na cijinoo tee.

Jeejajnaŋoo kaŋ Isa n'a danga

(Marku 11.12–14, 20–24)

¹⁸ Subbaahi tayaa ra, kaŋ Isa ga yee koyraa ra, a heray. ¹⁹ Kaŋ a ga jeejajnaa foo honnay fondaa ra, a koy a here, amma a mana haya kul gar a ga kala fitawey hinne. A nee a se: «Ize masi zay ni ga hala abada.» Dogoo din da jeejajnaŋoo kogu. ²⁰ Taalibey dii woo, boŋey haw, i nee: «Taka foo dogoo din da jeejajnaŋoo kogu?»²¹ Isa n'i zaabi ka nee i se: «Cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, nda war ga naanay, war si šikka, war ga hayaa tee kaŋ teendi jeejajnaŋoo se, koyne mo ba tondi hondoo woo, nda war nee a se: «Hun ne ma ni boŋ warra teekoo ra», a ga tee. ²² Haya kul kaŋ war n'a wiri Irkoy ŋaarayyan ra, nda war ga naanay, war ga duu a.»

Man ra Isa duu nga hinoo

(Marku 11.27–33; Luka 20.1–8)

²³ Isa koy Irkoy hugu beeroo ra, a goo ma cawandi kaŋ sargari juwalkey jineborey nda gandaa boro beerey man a ka nee: «Hini foo nda n'ga wey tee? May ka ni noo hinoo woo?»²⁴ Isa n'i zaabi ka nee: «Agay mo ga war hāa nda haya folloku. Nda war n'a har ya ne, ay ga hinoo har war se kaŋ nda ay ga wey tee: ²⁵ Yehiya batizeyanoo, man ra a hun, beenaa ra wala adamizey do?» I šelaŋ-šelaŋ cere game ka nee: «Nda ir nee «Beenaa ra», a ga nee ir se: «Adiši macin se war mana naanay a?»²⁶ Nda ir nee mo: «Adamizey», ir ga hunbur alžamaa, zama borey kul ga Yehiya dii annabi.»²⁷ I na

[‡] Zabur 118.25–26. ^{††} Ezayi 56.7. ^{‡‡} Zabur 8.3.

Isa zaabi ka nee: «Ir si bay.» A nee i se: «Agay da si hinoo har war se kaŋ nda ay ga wey tee.»

Iz'aru hinkaa filla yaasayantaa

²⁸ «Macin no war nee fillaa woo ra? Aru foo kaŋ goo nda zanka hinka. A man ijjinaa ka nee: «Ay zankaa, koy goy hō *alaneb* faaroo ra.» ²⁹ A zaabi ka nee: «A si tee ya ne.» Waati banda ga, zanka yee nga šennoo se banda, a koy. ³⁰ A man affaa ka šenni follokaa har a se. Zankaa n'a zaabi ka nee: «A boori, ay koyoo.» Amma a mana koy. ³¹ Ihinkaa ra, affoo ka nga baaba ibaayoo tee?» I nee: «Ijjinaa.» Isa nee i se: «Cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, *alkaasidikey* nda woykuurey ga war jin ka huru Irkoy *Laamaa* ra. ³² Zama Yehiya kaa war do nda fondo šerrantaa, war mana naanay a. Amma *alkaasidikey* nda woykuurey naanay a. De mo ba kaŋ war dii woo, war mana kokor ka nimsi ka naanay a.»

Alaneb faaroo beerikey filla yaasayantaa

(Marku 12.1–12; Luka 20.9–19)

³³ «Wa haŋajer filla yaasayante foo se koyne. Aru foo kaŋ hugukoy no, a na *alaneb* faari tee. A na cete cin k'a wanga. A na nongu fanši kaŋ ra i ga tuuri-izey motti. A na soorohugu kuku cin †. Woo banda ga, a na faaroo naŋ beerikawyaŋ kone, de a naaru. ³⁴ Kaŋ hegaa waa-too man, a na nga tamey sanba beerikey do hala nga ma duu faari-izey ra. ³⁵ Beerikey na tamey dii ka affoo kar, ka affoo wii, ka affaa warra nda tondi k'a wii. ³⁶ A yee koyne ka tam fooyaŋ kaŋ boobo nda ijinawey sanba. I na taka follokaa tee i se. ³⁷ Woo kul banda ga, a na nga iz'aroo sanba i do, a nee: «I g'ay iz'aroo beerandi.» ³⁸ Amma kaŋ beerikey ga dii iz'aroo, i nee cere se: «Woo ti tubukaa. Wa kaa, ir m'a wii, ir ma nga tubuhayaa taa.» ³⁹ I n'a dii, i n'a warra taray k'a kaa faaroo ra, i n'a wii. ⁴⁰ Nda faaroo koyoo kaa, macin no a g'a tee beerikey wey se?» ⁴¹ I nee a se: «A ga boro laaley wey halaci laala. A ga faaroo yeeti beerikaw tanayaŋ se kaŋ g'a noo faari-izey hegaa waati.»

⁴² Isa nee i se: «War mana bay ka woo caw *Citaaboo* ra wala:

«Tondoo kaŋ cinakey n'a fur,
nga no ka tee hugoo kanjoo tondoo.

Ir Koyoo ka baa woo ma tee,
alaabiina no ir moŋey cire!» ††

⁴³ Woo se ay ga nee war se, Irkoy *Laamaa* ga hun war kone, de a ga nondi jama foo se kaŋ ga albaha tee *Laamaa* se. ⁴⁴ [De mo boro kaŋ kaŋ tondoo woo boŋ ga say. Boro kaŋ ga a kaŋ ga motti.]»

⁴⁵ Kaŋ *sargari juwalkey jineborey* nda *Fariziyeney* maa nga filla yaasayantey, i bay kaŋ ngi ga a goo. ⁴⁶ I ceeci ngi m'a dii, amma i hunbur jamaa, zama jamaa mm'a dii annabi.

Hoyandikey filla yaasayantaa

(Luka 14.15–24)

²² Isa yee ka zaabi ka šelanj i se nda filla yaasayante ka nee: ² «Beenaa *Laamaa* ga hima nda kokoy kaŋ na hiijay hoyandi tee nga iz'aroo se. ³ A na nga tamey sanba i ma hoyandikey cee. Amma hoyandikey mana baa ngi ma koy. ⁴ A yee koyne ka tam fooyaŋ sanba ka nee: «Wa nee hoyandikey se: «Nga ne, ay ŋaahayaa soolu. Ay haw yaarey nda ag'al-man naasey koosandi. Hayey kul soolu. Wa kaa hiijaa ra.» ⁵ Amma i mana hoyandoo daŋ assal, affoo kul koy nga fondaa ra. Affooyaŋ koy ngi faarey ra, affooyaŋ ngi maamalaa ra. ⁶ Wey kaŋ cindi na tamey dii k'i zara-bi k'i wii. ⁷ Kokoyoo futu, a na nga soojey sanba i ma borowiikey din halaci ka ngi koyraa ton. ⁸ Woo banda ga, a nee nga tamey se: «ŋaahayey soolu, amma hoyandikey mana hima nda a. ⁹ Adiši wa koy nongey kaŋ ra fondawey ga cere kubay, boro kul kaŋ war n'a gar no din, war m'a cee a ma kaa hiijaa ra.» ¹⁰ Tamey din fatta ka koy fondawey bande ka borey kul marga kaŋ i duu ey, ilaala nda ihenna. Hiijaa hugoo too.

¹¹ Kokoyoo huru ka dii hoyandikey, a dii affoo kaŋ ga hiijaa hoyandoo darbaa sii. ¹² A nee a se: «Ay ceroo, taka foo nda ni huru ne ra hiijaa hoyandoo darbaa sii ni jindoo ra?» Bora dangay suk. ¹³ Kokoyoo nee tamey se: «Wa cewey nda kabey haw, war m'a warra taray, taray kubaa ra. No din ra hēeni nda hiŋekaamayan ga tee.» ¹⁴ Zama boro boobo goo no kaŋ ciyandi, amma Irkoy boro suubantey ga kacca.»

Alkaasoo kaŋ ga banandi kokoy beeroo se

(Marku 12.13–17; Luka 20.20–26)

¹⁵ Woo banda ga, *Fariziyeney* koy cere guna ka dii taka kaŋ nda ngi na Isa dii nda nga meešennoo. ¹⁶ I na ngi taalibey nda *Herod* kondaa borey sanba a do ka nee: «Alfagaa, ir ga bay kaŋ cimi harkaw ti ni, n'ga Irkoy fondaa cawandi nda cimi, koyne mo n'si hunbur boro kul. N'si borey ndumey guna. ¹⁷ Adiši ir bayrandi woo kaŋ n'g'a hongu. A ga hima alkaasi ma banandi kokoy beeroo se wala a si hima?» ¹⁸ Isa na ngi laalayyanoo bay, a nee: «Macin se war g'ay sii, almu-nafikey? ¹⁹ Wa alkaasoo nooroo cebe ya ne.» I kate a se nzorfu kaaray tamma foo. ²⁰ A nee i se: «May biyoo nda nga maŋoo ti woo?» ²¹ I nee a se: «Kokoy beeroo.» Waatoo din a nee i se: «Adiši wa kokoy beeroo hayey noo kokoy beeroo se, Irkoy waney, war m'i noo Irkoy se.» ²² Boŋey haw nda woo kaŋ i maar'a, i na Isa naŋ ka koy.

Hāayan bukawey tunyanoo ga

(Marku 12.18–27; Luka 20.27–40)

²³ Zaari follokaa ra, *Sadusiyeney* kaŋ ga nee tunyan si bara man Isa, i n'a hāa ²⁴ ka nee: «Alfagaa, Musa nee: «Nda aru buu a mana duu ize, nga armaa ga hiija woyoo hala a ma duu bukaa se ize.» ²⁵ Arma iyey bay ka

† Soorohugu no kaŋ ga lakkalkey ga žigi ka faaroo hawgay.

†† Zabur 118.22–23.

‡ *Alhukumoo* 25.5–6.

bara ir ra, ijinaa hijji, a buu a mana duu ize. Armaa na wandoo zaa. ²⁶ Takaa din da ihinkantoo, ihinzantoo hala iyyantoo ga. ²⁷ I kul dumaa ga, woyoo mo buu. ²⁸ Adiši tunyanoo hane, iyyaa ra, may se a ga tee wande? Zama i kul hijji a ka bisa.»

²⁹ Isa zaabi ka nee i se: «War dere, war si *Citaaboo* bay, war si Irkoy hinoo bay. ³⁰ Zama tunyanoo hane, arey si hijji, woyey si nondi hijjay. Amma i mma tee sanda almalaykayan beenaa ra. ³¹ Bukawey tunyanoo šennoo ga, war mana bay ka hayaa caw kan Irkoy n'a har war se: ³² «Agay ti Ibrahima Koyoo, Isiyaka Koyoo, Yakuba Koyoo?» † Irkoy man'ti bukawey Koyoo, baahunantey Koyoo no.» ³³ Alžamaa kan ga hanajer a se, nga cawandoo tee i se boŋhaway.

Yaamarey kul ibeeroo

(Marku 12.28–34; Luka 10.25–28)

³⁴ Waatoo kan *Fariziyeney* maa kan *Sadusiyeney* dangay suk Isa jine, i na cere marga. ³⁵ Ngi affoo [kan ti *ašariyaa* baykaw] n'a sii k'a hãa ka nee: ³⁶ «Alfagaa, ašariyaa yaamarey kul ibeeroo ti affoo?» ³⁷ Isa nee a se: «Ma baa ni Koyoo Irkoy nda ni binoo kul, nda ni hundoo kul, nda ni lakkaloo kul.» †³⁸ Woo ti yaamarey kul ibeeroo, nga ti yaamar jinaa. ³⁹ Ihinkantoo ne kan ga hima nda ijinaa: «Ma baa ni cinaa sanda takaa kan nda n'ga baa ni boŋ.» ⁴⁰ Yaamar hinkaa woo ga, ašariyaa kul nda annabey ga deeja.»

Dawda yadda Almasihu ga sanda nga Koyoo

(Marku 12.35–37; Luka 20.41–44)

⁴¹ Waatoo kan *Fariziyeney* marga, Isa n'i hãa ⁴² ka nee: «Macin no war g'a hongu *Almasihu* ga? May ize no?» I nee a se: «*Dawda Haamaa* no.» ⁴³ A nee i se: «Adiši taka foo nda Dawda Irkoy *Hundoo* hinoo ra g'a cee nda Koy ka nee:

⁴⁴ «Ir Koyoo nee ay Koyoo se:

“Goro ay kabe hennaa here,

hala waati kan ra ay na ni iberey dan ni cewey cire?”

‡

⁴⁵ Adiši nda Dawda g'a cee nda Koy, taka foo nda a ga tee a se Haama?» ⁴⁶ Boro kul mana hin k'a zaabi nda šenni foo. Za hanoo din, boro kul mana yadda ka hãayan fur a ga.

Wa hawgay Citaaboo baykey nda Fariziyeney ga

(Marku 12.38–39; Luka 11.43, 46; 20.45–46)

23 Woo banda ga, Isa šelan jamaa nda nga taal-ibey se ² ka nee: «Musa dogoo ra *Citaaboo* baykey nda *Fariziyeney* koy goro. ³ Adiši haya kul kan i n'a har war se, war m'a dii, war m'a tee. Amma war masi ngi teegoyey tee. Zama i si hayaa tee kan i g'a har. ⁴ I ga jeeje tinayan [kan borey si hin ey] haw k'i dan adamizey jesey ga, amma ngi, i si baa ngi ma kabe-ize foo dan i se. ⁵ Ngi teegoyey kul i s'i tee kala hala adamizey ma dii ngey sabbu se. I ga ngi tiirawey tefayandi, i ga ngi kaayey minney buzu-buzey kukandi

† *Fattaroo* 3.6, 15. †† *Alhukumoo* 6.5. ‡ *Sargarey* 19.18.

‡† *Zabur* 110.1.

‡. ⁶ I ga baa jine gorodogey ŋaadogey nda mar-gahugey ra. ⁷ I ga baa borey ma ngi foo nda beeray farrey ra, adamizey ma nee ngi se Rabbi.

⁸ Amma war, war masi ciyandi nda Rabbi, zama boro folloku ti war alfagaa, de war kul ti cere armayan.

⁹ War masi nee boro kul se war Baaba laboo ga, zama boro folloku ti war Baaba Irkoy kan goo beenaa ra.

¹⁰ War masi ciyandi nda jineboro, zama boro folloku ti war jineboraa kan ti *Almasihu*. ¹¹ War kul ibeeroo ga tee war tamoo. ¹² Boro kan na nga boŋ jer ga yee ganda, boro kan na nga boŋ yeeti ganda ga jerandi.»

Isa citi Citaaboo baykey nda Fariziyeney ga

(Marku 12.40; Luka 11.39–52; 20.45–47)

¹³ «War bone, *Citaaboo* baykey nda *Fariziyeney*, almunafikey, zama war ga beenaa *Laamaa* daabu borey ga, war si huru, war si wey kan ga baa ngi ma huru, nan i ma huru.

¹⁴ [War bone, *Citaaboo* baykey nda *Fariziyeney*, almunafikey, zama war ga woyey kan kurney faati kabey koonandi. Nda war ga Irkoy ŋaaray, war si cahã ka ben hala borey ma dii war. Woo se war zukandoo ga hanse ka boobo.]

¹⁵ War bone, *Citaaboo* baykey nda *Fariziyeney*, almunafikey, zama war ga teekoo nda laboo dira ka duu boro folloku kan huru alyahuudutaray. Nda a huru, war g'a tee žahannam ize cee hinka ka bisa war.

¹⁶ War bone, gongukaw danawey kan ga nee: «Nda boro žee nda Irkoy *hugoo* man'ti baffoo no, amma nda boro žee nda Irkoy *hugoo* wuragoo, nga žeeyanoo ga diyandi.» ¹⁷ Danaw saamey, affoo ti ibeeroo, wuragoo wala Irkoy *hugoo* kan ga wuragoo henanandi? ¹⁸ War ga nee koyne: «Nda boro žee nda Irkoy *hugoo* man'ti baffoo no, amma nda boro žee nda sargaroo kan goo sargari tonadogoo boŋ, nga žeeyanoo ga diyandi.»

¹⁹ Danawey, affoo ti ibeeroo, sargaroo wala sargari tonadogoo kan ga sargaroo henanandi? ²⁰ Boro kan žee nda sargari tonadogoo, žee nda a nda haya kul kan goo a boŋ. ²¹ Boro kan žee nda Irkoy *hugoo*, žee nda a nda Bora kan ga goro a ra. ²² Boro kan žee nda beenaa, žee nda Irkoy kokoy gorodogoo nda Bora kan ga goro a ra.

²³ War bone, *Citaaboo* baykey nda *Fariziyeney*, almunafikey, zama war ga anaanawoo, nda kaabaa, nda day-day kan se i ga nee kumin, *azakkaa* noo Irkoy se. Amma war na *ašariyaa* haya beerey nan kan ti šerretaray, nda hinnari, nda laadirtaray. Wey ti hayey kan war hima k'i tee bila nda war ma jerey nan.

²⁴ Gongukaw danawey kan ga hamni-ize soogu k'a kaa ngi hanhayaa ra, amma war ga yoo gon.

²⁵ War bone, *Citaaboo* baykey nda *Fariziyeney*, almunafikey, zama war ga potoo nda taasaa dumaa numay, amma kuneheroo ga too nda komari nda alhawa futu.

²⁶ *Fariziyeney* danaa, potoo gundoo numay jina hala dumaa mo ma henan.

²⁷ War bone, *Citaaboo* baykey nda *Fariziyeney*, almunafikey, zama war ga hima nda *saarayyan* kan i n'i

‡‡ *I mm'i dan hala ngi ma duu ka hongu Irkoy yaamarey.*

kaarayandi, tarayheroo ga hima nda haya kaŋ ga boori, amma kuneheroo ga too nda bukaw biri nda ži-ibi dumi kul. ²⁸ Takaa din da, war da mo, tarayhere war ga hima nda boro šerranteyan adamizey jine, amma kunehere war ga too nda almunafikitaray nda goy futu teeyan.

²⁹ War bone, Citaaboo baykey nda Fariziyeney, almunafikey, zama war ga annabey saarawey cin ka boro šerrantey saarawey taalam, ³⁰ de war ga nee: «Nda a gar ir mma bara ir kaagey zamanoo ra, ir si hanga ey ka annabey kurey mun.» ³¹ Woo ra war mma seede-taray tee war boŋ ga kaŋ annabey wiikey izey ti war. ³² War, wa hayaa kaŋ war kaagey n'a sintin ka too nga kaydogoo ga! ³³ Gandakarfe, gondi izey, taka foo ra war ga zuru žahannam ciitoo se?

³⁴ Woo se nga ne, ay ga annabiyan, nda lakkalkoyniyan, nda Citaaboo baykawyan sanba war ga. War ga wiya i ra, war ga boroyan *kanji* i ra, war ga affooyan barzu i ra war *margahugey* ra. War g'i gurzugay koyra ka koy koyra, ³⁵ hala kuri šerrantaa kaŋ mun laboo ga ma kaŋ war boŋ, m'a dii za Habila kaŋ ti boro šerrante kuroo munyanoo hala Zakarya, Barki izoo kuroo munyanoo ga kaŋ war n'a wii Irkoy hugoo nda sargari tonadogoo game. ^{†36} Cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, woo kul si kaŋ kala zamanoo woo izey boŋ.»

Isa hēe Žerizalem ga

(Luka 13.34–35)

³⁷ «Žerizalem, Žerizalem kaŋ ga annabey wii, a ga tondi ka borey warra k'i wii kaŋ sanbandi a ga. Cee marje ay baa ya ni izey marga sanda takaa kaŋ nda gorgo ga nga izey marga nga fatawey cire, amma war wanji! ³⁸ Nga ne, war hugoo ga naŋandi ka tee gangani furante. ³⁹ Ay g'a har war se kaŋ war si dii agay koyne za sohō da hala waati kaŋ ra war ga nee: «Albarka ma huru boraa ra kaŋ ga kaa ir Koyoo maŋoo ga.» ^{††}»

Isa na Irkoy hugu beeroo kayriyanoo bayrandi

(Marku 13.1–2; Luka 21.5–6)

24 Waatoo kaŋ Isa goo ma fatta Irkoy *hugu* beeroo ra ka koy, nga taalibey man a ka hugey kaŋ goo Irkoy hugu beeroo ra cebe a se. ² A n'i zaabi ka nee: «War ga dii woo kul? Cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, tondi foo si cindi affoo boŋ kaŋ si kaa ka kayra.»

Isa na gurzugawey sintinoo bayrandi

(Marku 13.3–13; Luka 21.7–19)

³ Woo banda ga, kaŋ Isa goro *Zaytunaney* tondi hondoo boŋ, nga taalibey man a jere ga ka nee: «Waatoo har ir se kaŋ a ga tee, de mo macin ti ni kaayanoo nda zamanoo benantaa tammaasaa?» ⁴ Isa n'i zaabi ka nee: «Wa hawgay boro kul masi war darga, ⁵ zama boro booboyan ga kaa ay maŋoo ga ka nee kaŋ ngi ti *Almasihu*, de mo i ga boro boobo darga. ⁶ War ga kaa ka maa wonguyan nda wongu alhabaryan, wa war boŋ hawgay war masi hunbur. Kala wey ma teendi, amma

hala sohō man'ti benantaa no. ⁷ Ganda foo ga tun ka ganda foo wongu, laama foo ga tun ka laama foo wongu. Herayyan nda labu jijiriyan ga tee nongu boobo ra. ⁸ Wey kul man'ti kala sintinoo, i ga hima nda hayyan kuubi jina-jinawey.

⁹ Waatoo woo, i ga war nondi zarabiyan se, i ga war wii, gandawey kul ga konna war ay maŋoo sabbu se. ¹⁰ Alwaatoo woo, boro boobo ga murti, i ga cere nondi, i ga konna cere. ¹¹ Taari annabi boobo ga tun ka boro boobo darga. ¹² Goy futu teeyanoo booboyanoo se, boro boobo bajoo ga yee ganda. ¹³ Amma boro kaŋ gaabandi hala benantaa ga, a ga hallasi. ¹⁴ *LaamaaAl-habar Boryaa* woo ga waazandi aduŋna kul ra ka seedetaray tee gandawey kul se. Woo banda ga, benantaa no.»

Isa na zarabi beeroo waatoo bayrandi

(Marku 13.14–23; Luka 17.23–24, 37; 21.20–24)

¹⁵ «Waati kaŋ war ga dii «haya harramantaa» † kaŋ annabi Daniyel n'a har ga goro nongu henanantaa ra. Boro kaŋ g'a caw ma faham! ¹⁶ Waatoo din borey kaŋ goo Žude gandaa ra ma zuru ka koy tondi hondey ra. ¹⁷ Boro kaŋ goo sooro boŋ masi zunbu ka hayey zaa kaŋ goo nga hugoo ra. ¹⁸ Boro kaŋ goo faarey ra masi yee ka koy nga burmusoo zaa. ¹⁹ Woyey bone kaŋ ga tee boro hinka nda wey kaŋ ga naanandi haney din. ²⁰ Wa Irkoy ŋaaray hala war zuruyanoo masi tee jiyaw ra wala *hunanzam zaari* hane. ²¹ Zama waatoo din zarabi beeri ga tee kaŋ cine mana bay ka tee za aduŋna sintinoo ga hala sohō. Šikka sii nga cine si yee ka tee. ²² Nda a gar haya nka mana kumandi zaarey din ra, boro kul si hallasi. Amma Irkoy boro suubantey maaganda se haya ga kumandi zaarey din ra. ²³ Nda boro nee war se: «*Almasihu* ne, ne ra» wala: «Nga ne», war masi naanay. ²⁴ Zama taari almasihuyan nda annabiyan ga tun. I ga tammaasa beeriyan nda kayfiyan tee hala, nda a ga hin ka tee, ngi ma Irkoy boro suubantey mo darga. ²⁵ Nga ne, ay na war haŋa žiibey kaa.

²⁶ Adiši nda i nee war se: «Nga ne saajoo ra», war masi koy, «Nga ne hugoo kunehere», war masi naanay. ²⁷ Zama takaa kaŋ nda meloo ga dii waynahunay ka koy hala waynakanay, takaa din no *Boraa kaŋ tee Adamize* kaayanoo hane. ²⁸ Nongoo kaŋ ra bukaa goo, no din ra dutaley ga marga.»

Boraa kaŋ tee Adamize kaayanoo

(Marku 13.24–27; Luka 21.25–28)

²⁹ «Dogoo din da zaraboo haney din banda ga, waynaa ga tee kubay, handoo si nga gaayoo noo, handarawey ga kaŋ ka hun beenaa ra, beenaa hayey ga jijiri.

³⁰ Waatoo din *Boraa kaŋ tee Adamize* tammaasaa ga bangay beenaa ra. Aduŋna alkabiilawey kul ga binehēenay, de i ga dii «Boraa kaŋ tee Adamize ga kaa duulawey ga ka hun beenaa ra» †† nda gaabi nda darža

† Sintinoo 4.8; Taarikey 2to 24.20–22. †† Zabur 118.26.

‡ Daniyel 9.27; 11.31; 12.11. †† Daniyel 7.13.

beeri. ³¹ A ga nga almalaykey sanba nda laati beeri hēeni beeri hala i ma nga boro suubantey marga ka hun gandaa kanje taacaa kul ga adunna boŋ foo ga ka koy boŋ faa ga.»

Bayraa kaŋ jeejaynaŋoo g'a noo

(Marku 13.28–31; Luka 21.29–33)

³² «Wa faham bayraa se kaŋ jeejaynaŋoo g'a noo. Za tuuroo kabey subey ban, i na fita taagayaŋ tee, war ga bay kaŋ konnoo waatoo man. ³³ Takaa din da, war mo, nda war dii hayey wey kul, war ma bay kaŋ a man, a goo koyraa minoo ga. ³⁴ Cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, zamanoo woo borey si ben hala hayey wey kul ma teendi. ³⁵ Beenaa nda gandaa ga dere, amma ay meešenney si dere abada.»

Wa hanna cijin nda zaari

(Marku 13.32–37; Luka 17.26–30, 34–36; 21.34–36)

³⁶ «Boro kul si hanoo wala waatoo bay kaŋ hayey wey ga kaa ka tee. Almalaykey kaŋ goo beenaa ra s'a bay, *Iz'aroo* s'a bay, Baaba Irkoy hinne no ma waatoo bay. ³⁷ Hayaa kaŋ tee Nuhu zaarey hane, takaa din da no ma tee *Boraa kaŋ tee Adamize* kaayanoo ga. ³⁸ Haney kaŋ hari beeroo mana kaa, borey ga ŋaa i ga haŋ, i ga hiiji i ga ngi izey hiijandi hala hanoo kaŋ Nuhu huru sunduku beeroo ra kaŋ tee harihii. ³⁹ I mana haya kul bay hala waatoo kaŋ ra hari beeroo kaa k'i kul tuusu. Takaa woo da cine no ma tee *Boraa kaŋ tee Adamize* kaayanoo ga. ⁴⁰ Waatoo woo, boro hinka kaŋ goo faari ra, affaa ga zandi, affaa ga nanjandi. ⁴¹ Woy hinka kaŋ ga fufu fufutondi ga, affaa ga zandi, affaa ga nanjandi. ⁴² Adiŋi wa hanna cijin nda zaari, zama war si bay han kaŋ no war Koyoo ga kaa. ⁴³ War ma haya foo bay kaŋ ti, nda a gar hugukoy ga bay waatoo kaŋ ga zayoo ga kaa, a ga hanna, a si nanj a ma nga hugoo kayri. ⁴⁴ Woo se war mo ma soolu, zama waatoo kaŋ war s'a hongu ra *Boraa kaŋ tee Adamize* ga kaa.»

Tam dumi hinkaa

(Luka 12.41–48)

⁴⁵ «May ti tam laadirante lakkalkoynoo kaŋ nga koyoo g'a daŋ nga borey jine hala a m'i noo ŋaayan waatoo ra kaŋ ga hima? ⁴⁶ Tamoo din duu gomni kaŋ nga koyoo kaayanoo ga, a g'a gar a ga takaa woo tee. ⁴⁷ Cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, a g'a daŋ nga almaanoo kul jine. ⁴⁸ Amma nda tam laala no, a nee nga binoo ra: «Ay koyoo ga gay», ⁴⁹ nda a sintin ka nga tam hangasiney kar, ka ŋaa ka haŋ harifutu haŋkey bande, ⁵⁰ tamoo woo koyoo ga kaa zaari kaŋ a s'a hongu ra nda waati kaŋ a s'a bay ra. ⁵¹ A g'a zukandi futu ka nga nda almunafikey tee affoo. No din ra hēeni nda hijekaamayan ga tee.»

Hondiyaw woyaa (10) filla yaasayantaa

25 «Hanoo din, beenaa *Laamaa* ga hima nda hondiyaw woy (10) kaŋ na ngi fitillawey zaa ka fatta ka koy aruhiiji taagaa kubay. ² Igguu i ra sii nda

lakkal, igguu goo nda lakkal, ³ zama lakkal jaŋantey na ngi fitillawey zaa, i mana jii zaa ngi bande. ⁴ Amma lakkalkoyney na jii daŋ ngi jinawey ra ka koy nda ngi fitillawey. ⁵ Kaŋ aruhiijoo gay a mana kaa, i kul dusungu ka jirbi. ⁶ Cijinoo gamoo ra, kaati foo tee ka nee: «Aruhiijoo ne, wa fatta k'a kubay!» ⁷ Hondiyawey kul tun ka ngi fitillawey hanse. ⁸ Lakkal jaŋantey nee lakkalkoyney se: «Wa ir noo war jiyey ra, zama ir fitillawey goo ma buu.» ⁹ Lakkalkoyney zaabi ka nee: «Kalaa, a si too ir nda war. Wa koy maamalakey do ka day war boŋ se.» ¹⁰ Waatoo kaŋ i koy day, aruhiijoo kaa, soolantey huru a bande hiijaa hugoo ra, i na hugoo minoo daabu. ¹¹ Kayna, hondiyawey jerey kaa ka nee: «Ir koyoo, ir koyoo, feeri ir se!» ¹² Amma a n'i zaabi ka nee: «Cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, ay si war bay.» ¹³ Adiŋi wa hanna cijin nda zaari, zama war si zaaroo bay, war si waatoo bay.»

Nooru talfantaa filla yaasayantaa

(Luka 19.11–27)

¹⁴ «A ga hima nda boro kaŋ ga koy naaru. A ciya nga tamey se k'i noo nga almaanoo. ¹⁵ A na affoo noo *talan* guu, affoo ihinka, a na affoo noo affoo. A na affoo kul noo woo kaŋ boraa ga hin a, a naaru. Dogoo din da ¹⁶ woo kaŋ duu *talan* guwaa koy i ka goy, a duu igguu tana. ¹⁷ Takaa din da, woo kaŋ duu ihinkaa, duu ihinka tana. ¹⁸ Amma woo kaŋ duu afolloku koy guusu fanŋi laboo ra ka nga koyoo nooroo tugu a ra. ¹⁹ Waati kuku banda ga, tamey wey koyoo kaa, a na nooroo laasaaburoo tee i bande. ²⁰ Woo kaŋ duu *talan* guwaa man, a kate ey nda igguu tana kaŋ a duu ey, a nee: «Ay koyoo, *talan* guu no n'n'ay noo, igguu tana ne kaŋ ay duu ey.» ²¹ Nga koyoo nee a se: «A boori, tam henna laadirantaa, ni laadir ikaccu ra, ay ga ni daŋ haya boobo jine, huru ir ma ŋaali.» ²² Woo kaŋ duu *talan* hinka no n'n'ay noo, ihinka tana ne kaŋ ay duu ey.» ²³ Nga koyoo nee a se: «A boori, tam henna laadirantaa, ni laadir ikaccu ra, ay ga ni daŋ haya boobo jine, huru ir ma ŋaali.» ²⁴ Woo kaŋ duu *talan* follokaa mo man, a nee: «Ay koyoo, ay ga bay kaŋ boro ŋenda ti ni, n'ga hegay nongu kaŋ ra mana дума, n'ga marga nongu kaŋ ra mana saya. ²⁵ Ay hunbur, ay koy ni *talan*oo tugu laboo cire, ni wanoo ne.» ²⁶ Nga koyoo n'a zaabi ka nee: «Tam laala fuyyantaa, n'ga bay kaŋ ay ga hegay nongu kaŋ ra ay mana дума, ay ga marga nongu kaŋ ra ay mana saya. ²⁷ Adiŋi ni hima k'ay nooroo jisi bankoo borey do. Nga ra, nda ay kaa, ay ga duu nga nda albaha. ²⁸ Wa *talan*oo taa a kone k'a noo boraa se kaŋ kone iwoyaa (10) goo. ²⁹ Zama i ga boraa noo kaŋ goo nda a, de a ga feeri, amma boraa kaŋ sii nda a, ba woo kaŋ a goo nda a, ga taandi. ³⁰ Tamoo kaŋ si haya hanse w'a warra taray, taray kubaa ra. No din ra hēeni nda hijekaamayan ga tee.»

Ciitoo kaŋ ga teendi kayandoo hane

³¹ «Waati kaŋ *Boraa kaŋ tee Adamize* kaa nga daržaa ra, nda nga almalaykey kul, a ga goro nga kokoy

gorodoo daržantaa ra. ³² Gandawey kul ga marga a jine. A g'i fay-fay, sanda takaa kanj nda kurkaw ga fee-jeey fay k'i kaa hanciney ra. ³³ A ga feejeey danj nga kabe hennaa here ka hanciney danj ilaalaa here.

³⁴ Woo banda ga, kokoyoo ga nee borey kanj goo nga kabe hennaa here se: «Wa kaa, war kanj ay Baaba Irkoy na albarka danj war ra. Wa *Laamaa* tubu kanj soolandi war se za aduñña daaruroo ga, ³⁵ zama ay heray, war n'ay noo ya ñaa. Ay jaw, war n'ay noo ya hanj. Ay tee yaw, war n'ay yawzunbay. ³⁶ Ay bani, war n'ay bankaaray. Ay wirci, war koy ay guna. Ay huru kasa, war koy ay do.» ³⁷ Waatoo din boro šerrantey g'a zaabi ka nee: «Ir Koyoo, waati foo no ir dii ni heray, ir na ni ñandi wala ni jaw, ir na ni noo ma hanj?» ³⁸ Waati foo no ir dii ni tee yaw, ir na ni yawzunbay wala ni bani, ir na ni bankaaray? ³⁹ Waati foo no ir dii ni wirci wala ni huru kasa, ir koy ni do?» ⁴⁰ Kokoyoo g'i zaabi ka nee: «Cimoo ne kanj ay g'a har war se, haya kul kanj war n'a tee ag'armey wey i kul ikaccaa affoo se, agay se war n'a tee.»

⁴¹ Woo banda ga, a ga nee borey kanj goo nga kabe laalaa here se: «Wa hun ay ga, dangantey! Wa koy nu-une abadantaa ra kanj soolandi Ibilisi nda nga don-tokey se, ⁴² zama ay heray, war man'ay noo ya ñaa. Ay jaw, war man'ay noo ya hanj. ⁴³ Ay tee yaw, war man'ay yawzunbay. Ay bani, war man'ay bankaaray. Ay wirci, ay huru kasa, war mana koy ay guna.» ⁴⁴ Waatoo din ngi mo g'a zaabi ka nee: «Ir Koyoo, waati foo no ir dii ni heray wala ni jaw, wala ni tee yaw, wala ni bani, wala ni wirci, wala ni huru kasa, ir mana ni alhaadimay?» ⁴⁵ Waatoo din a g'i zaabi ka nee: «Cimoo ne kanj ay g'a har war se, haya kul kanj war man'a tee ikaccey wey affoo se, agay se war man'a tee. ⁴⁶ Wey ga koy zukandi abadantaa ra, amma boro šerrantey ga koy hunayan abadantaa ra.»»

Bonjkoyney hawandifutay Isa ga

(Marku 14.1-2; Luka 22.1-2; Yehiya 11.45-53)

26 Waatoo kanj Isa na šenney wey kul har ka ben, a nee nga taalibey se: ² «War ga bay kanj ne nda jirbi hinka *Borcintaraa jingaroo* ga tee, *Boraa kanj tee Adamize* ga nondi ka kanjandi.»

³ *Sargari juwalkey jineborey* nda ganda boro beerey na cere marga sargari juwalkey jineboraa Kayif batu-maa ra. ⁴ I na cere guna ka dii taka kanj nda ngi na Isa dii nda carmay k'a wii. ⁵ I nee: «A masi tee jingaroo ra hala alžamaa masi koy ture.»

Woy foo na turaari doori Isa bonjoo bonj

(Marku 14.3-9; Yehiya 12.1-8)

⁶ Isa goo Betani, Simonj *jiraykoynoo* hugoo ra. ⁷ Kanj a goo ñaadogoo ra, woy foo man jeroo ga kanj kone ton-di kaaray kulba goo. A ga too nda turaari hay šenda. A n'a doori Isa bonjoo bonj. ⁸ Kanj taalibey dii woo, i dukur ka nee: «Cin no hasaraa woo g'a hanse?» ⁹ A ga hin ka neerandi hay šenda ka nondi talkey se.» ¹⁰ Isa bay, a nee i se: «Macin se war ga woyoo farandi? Zama tee-goy henna no a n'a tee ya ne. ¹¹ War nda talkey no

waati kul, amma agay si cindi war bande waati kul.

¹² Turaaroo kanj a n'a doori ay gaahamoo ga, ay sutu-ryanoo se a n'a tee. ¹³ Cimoo ne kanj ay g'a har war se, nongu kul kanj ra *Alhabar Boryaa* woo waazandi aduñña kul ra, hayaa kanj woyoo woo n'a tee mo ga harandi hala borey ma hongu woyoo.»

Žudas soolu ka Isa zanba

(Marku 14.10-11; Luka 22.3-6)

¹⁴ Woo banda ga, taalibi woy cindi hinkaa (12) affoo kanj se i ga nee Žudas Iskariyot koy *sargari juwalkey jineborey* do ¹⁵ ka nee: «Macin no war g'a noo ya ne nda ay na Isa nondi war se?» Borey na nzorfu kaaray tamma bonj waranza (30) kayandi a se. ¹⁶ Za waatoo woo, Žudas cindi a ga dimma henna ceeci ka Isa nondi.

Isa nda nga taalibey na jingaroo ñaayanoo soolu

(Marku 14.12-21; Luka 22.7-14)

¹⁷ *Takulawey kanj ra dolobiri sii jingaroo* zaari jinaa, taalibey man Isa ka nee: «Man ra n'ga baa ir ma *Borcintaraa jingaroo* ñaayanoo soolu ma ne?» ¹⁸ A nee: «Wa koy koyraa ra boro filaana do ka nee a se: «Alfa-gaa nee: "Ay waatoo man, ni do agay nda ay taalibey ga Borcintaraa jingaroo tee."»» ¹⁹ Taalibey na Isa yaa-maroo tee, i na Borcintaraa jingaroo soolu.

Isa bayrandi kanj nga taalibi foo ga kaa ka nga nondi

(Marku 14.18-21; Luka 22.21-23; Yehiya 13.21-30)

²⁰ Kanj cijinoo too, Isa goro ñaadogoo ra, nga nda taalibi woy cindi hinkaa (12). ²¹ Waatoo kanj i goo ma ñaa, a nee: «Cimoo ne kanj ay g'a har war se, war affoo g'ay nondi.» ²² Ngi biney hanse ka maray, de affoo kul sintin ka nee a se: «N'bay man'ti agay no, ay Koyoo?» ²³ A zaabi ka nee: «Boraa kanj goo ma sufa ay bande taasaa ra, woo din no m'ay nondi. ²⁴ Šikka sii, *Boraa kanj tee Adamize* ga koy nda takaa kanj nda a hantumandi a ga *Citaaboo* ra. Amma boraa bone kanj ga Boraa kanj tee Adamize nondi. A baa boraa din se a masi ba huru aduñña ra.» ²⁵ Žudas kanj g'a nondi zaabi ka nee: «N'bay man'ti agay no, Rabbi?» A nee a se: «Ni hunday k'a har.»

Amaanaa kanj zandi nda kuri

(Marku 14.22-26; Luka 22.14-20; Korent borey bataga 1na 11.23-25)

²⁶ Waatoo kanj i goo ma ñaa, Isa na takula zaa, a na albarka danj, a n'a dunbu. A n'a noo taalibey se ka nee: «Wa dii ka ñaa, woo ti ay gaahamoo.» ²⁷ Woo banda ga, a na poti zaa, a na albarka danj. A n'a noo i se ka nee: «War kul ma hanj a ra, ²⁸ zama woo ti ay kuroo, *amaanaa* kuroo kanj mun boro boobo se zunubey yaafayanoo se. ²⁹ Ay ga war bayrandi kanj waatoo woo banda ga, ay si *alaneboo* izoo haroo hanj kala hala han kanj ay yee k'a hanj taaga war bande ay Baaba Irkoy *Laamaa* ra.» ³⁰ I na baytiyanj don, de i fatta ka koy *Zay-tujanjey* tondi hondoo do.

Isa bayrandi kanj Piyer ga nga yankar
(Marku 14.27–31; Luka 22.31–34; Yehiya 13.36–38)

³¹ Waatoo woo, Isa nee nga taalibey se: «Hõ cijinoo woo, war kul ga zuru k'ay nanj, zama a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee:

«Ay ga kurkaa kar, de feejeje kanj goo feeji kuroo ra ga say-say.» †

³² Amma waati kanj ay tun koyne, ay ga koy war jine Galile.»

³³ Piyer zaabi ka nee a se: «Nda borey kul na ni nanj, agay, ay si ni nanj abada.» ³⁴ Isa nee a se: «Cimoo ne kanj ay g'a har ma ne, hõ cijinoo woo hunday gorgaa si ciya jina kanj n'g'ay yankar cee hinza.» ³⁵ Piyer nee a se: «Ba nda ya mma buu ni bande, ay si ni yankar.» Taalibey kul mo na šenni follokaa har.

Isa mooru nga taalibey ga ka Irkoy njaaray
(Marku 14.32–42; Luka 22.39–46)

³⁶ Isa nda nga taalibey koy nongu foo ra kanj se i ga nee Getesemane. A nee i se: «Wa goro ne hala ay ga koy hetti ka Irkoy njaaray.» ³⁷ A na Piyer nda Zebede iz'aru hinkaa zaa nga bande, binemarayyan nda hunburay sintin ka tee a se. ³⁸ A nee i se: «Ay binoo ga hanse k'ay maray hala ay ga baa ka buu. Wa cindi ne, war ma hanna ay bande.» ³⁹ A koy jine kayna, de a na nga ndumoo sinji laboo ra ka Irkoy njaaray ka nee: «Ay Baaba Irkoy, nda ay ga duu a, gurzugaa potoo woo moorandi ay ga. Amma agay ibaayoo masi tee, ni wanoo ma tee.»

⁴⁰ A yee kate taalibey do, a n'i gar i ga jirbi. A nee Piyer se: «Adiši war mana hin ka ba guuru foo hann'ay bande? ⁴¹ Wa hanna, war ma Irkoy njaaray hala war masi koy siyandi ka kanj zunubu ra. Anniya henna goo, amma gaaham sii nda gaabi.»

⁴² Isa yee koyne ka hibi i ga cee hinkantoo, a na Irkoy njaaray ka nee: «Ay Baaba Irkoy, nda potoo woo si hin ka mooru agay ya n'a hanj, ni ibaayoo ma teendi.»

⁴³ A yee kate koyne, a na taalibey gar i ga jirbi, zama jirbi se, ngi moyey si hin ka feeri. ⁴⁴ A n'i nanj ka koy koyne, a na Irkoy njaaray cee hinzantoo, šenni follokaa no a yee k'a har. ⁴⁵ Woo banda ga, a koy taalibey do ka nee i se: «Adiši war mma jirbi, war mma hunanzam! Waatoo ne ka too, *Boraa kanj tee Adamize* ga kanj zunubantey kabey ra. ⁴⁶ Wa tun, ir ma koy! Boraa kanj g'ay nondi ne ka man.»

Takaa kanj nda Isa diyandi
(Marku 14.43–50; Luka 22.47–53; Yehiya 18.3–12)

⁴⁷ Isa goo ma šelanj da kanj Žudas, taalibi woy cindi hinkaa (12) affoo ne ka kaa, nga nda alžama beeri kanj kone takubayanj nda gobuyanj goo. I mana hun kala *sargari juwalkey jineborey* nda gandaa boro beerey do. ⁴⁸ Boraa kanj g'a nondi nk'i noo tammaasa, a nee: «Boraa kanj ay g'a summu, nga no. W'a dii.» ⁴⁹ Dogoo din da a man Isa ka nee: «Ay ga sallam ni ga, Rabbi!» A

n'a summu. ⁵⁰ Amma Isa nee a se: «Ay ceroo, cin ti woo kanj n'kaa k'a tee?» Woo banda ga, borey man Isa ka kabe fur a ga k'a dii. ⁵¹ Borey kanj goo Isa bande, affoo ne ka nga takubaa hoobu ka sargari juwalkey jineboraa tamoo kar ka hanjaa kaa. ⁵² Waatoo din Isa nee a se: «Ni takubaa yeeti dogoo ra, zama borey kul kanj ga takuba zaa ga halacandi nda takuba. ⁵³ Ni mma hongu kanj ay si hin k'ay Baaba Irkoy njaaray kanj g'ay noo sohõ da haya kanj bisa almalayka wongu jama woy cindi hinka (12)? ⁵⁴ Adiši taka foo nda *Citaaboo* šenney ga tabati kanj nee takaa woo ga hima ka tee?»

⁵⁵ Waatoo din Isa nee jamaa se: «War kaa ay ga nda takubayanj nda gobuyanj k'ay dii sanda zay beeri. Zaari kul ay ga goro ka cawandi Irkoy *hugu* beeroo ra, war mana bay k'ay dii. ⁵⁶ Woo kul teendi hala annabey citaabey šenney ma tabati.» Woo banda ga, taalibey kul zuru k'a nanj.

Isa danjandi hoyraykey margaroo jine

(Marku 14.53–65; Luka 22.54–55, 63–71; Yehiya 18.13–14, 19–24)

⁵⁷ Borey kanj na Isa dii n'a ka koy *sargari juwalkey jineboraa* Kayif do, no din ra *Citaaboo* baykey nda boro beerey ga marga. ⁵⁸ Piyer goo nongu mooro ra, a hanga Isa hala nga ma huru sargari juwalkey jineboraa batumaa ra ka goro lakkalkey bande ka dii hayaa woo benantaa.

⁵⁹ Sargari juwalkey jineborey nda *hoyraykey margaroo* kul ga ceeci ngi ma duu taari seedetaray kanj Isa na goy futu tee, hala a ma wiiyandi. ⁶⁰ Amma i mana duu baffoo, ba kanj taari seede boobo bangay. Woo kul banda ga, boro hinka man ey ⁶¹ ka nee: «Woo nee: «Ay ga hin ka Irkoy *hugoo* kayri, de jirbi hinza ra y'a cin.»» ⁶² Sargari juwalkey jineboraa tun ka nee Isa se: «N'si haya kul har hayey ra kanj seedewey g'i har ni ga?»

⁶³ Amma Isa mana tuuru. Sargari juwalkey jineboraa nee a se: «Ay n'a kar ni ga nda Irkoy hunantaa kala m'ir bayrandi nda ni ti *Almasihu*, Irkoy *Iz'aroo*.» ⁶⁴ Isa nee a se: «Ni hunday k'a har. Ay g'a har war se mo kanj hõ banda ga, war ga dii *Boraa kanj tee Adamize* ga goro Hinikoyoo kabe henna ga † ka «kaa duulawey ga ka hun beenaa ra.» ‡ ⁶⁵ Waatoo din sargari juwalkey jineboraa na nga darbawey kottu ka nga futuyanoo cebe. A nee: «A na Irkoy wow! Cin no ir g'a tee seede se koyne? Nga ne, sohõ war maa wowyanoo. ⁶⁶ Macin no war nee?» I n'a zaabi ka nee: «A ga hima ka wiiyandi.»

⁶⁷ Woo banda ga, i tufa ndumoo ga ka kabe k'a kar, i n'a sanj ⁶⁸ ka nee: «Annabitaray tee, Almasihu! May ka ni kar?»

Piyer na Isa yankar

(Marku 14.66–72; Luka 22.56–62; Yehiya 18.15–18, 25–27)

⁶⁹ Piyer goo ma goro taray batumaa ra, konja woyize foo man a ka nee: «Ni mo cindi Isa Galile boraa bande.» ⁷⁰ Amma a n'a yankar borey kul jine ka nee: «Ay si hayaa bay kanj n'ga baa m'a har.» ⁷¹ Piyer goo ma koy hugoo mijoo here, konja foo dii a, a nee

† Zakarya 13.7.

†† Zabur 110.1. ‡ Daniyel 7.13.

borey kaŋ goo no se: «Woo cindi Isa Nazaret boraa bande.»⁷² A žee ka yee k'a yankar ka nee: «Ay si boraa woo bay.»⁷³ Kayna, borey kaŋ goo no din man Piyer ka nee a se: «Nda cimi, ni mo, n'goo i ra, zama ni deene šennoo no m'a cebe.»⁷⁴ A sintin ka nga boŋ danga ka žee ka nee: «Ay si boraa woo bay.» Dogoo din da gorgaa ciya.⁷⁵ Waatoo din Piyer hongu šennoo kaŋ Isa n'a har kaŋ ti: «Gorgaa si ciya jina kaŋ n'g'ay yankar cee hinza.»[†] Woo banda ga, a fatta ka hēe ka zana.

I na Isa ka koy gofornier Pilat do
(Marku 15.1; Luka 23.1–2; Yehiya 18.28–32)

27 Subbaahi tayaa ra, *sargari juwalkey jineborey* nda gandaa boro beerey na cere guna ka dii taka kaŋ nda ngi na Isa wii.² I na Isa haw, i n'a gongu ka koy a daŋ *Pilat* kaboo ra kaŋ ti gofornieroo.

Žudas na nga boŋ wii
(Teegoyey 1.18–19)

³ Woo banda ga, Žudas kaŋ na Isa nondi dii kaŋ i kayandi kaŋ a ga wiiyandi, a nimsi, a na nzorfu kaaray tamma boŋ waranzaa (30) yeeti *sargari juwalkey jineborey* nda boro beerey ga⁴ ka nee: «Ay duu zunubu ka boraa kaŋ mana haya kul tee nondi.» I nee: «Ir baa foo? Woo ti ni šenni.»⁵ Žudas na noorey warra Irkoy *hugoo* ra, a hun no din ka koy nga boŋ deejii ka buu.⁶ Sargari juwalkey jineborey na noorey kuuna ka nee: «A si hima noorey wey ma daŋandi Irkoy hugoo almaanoo ra, zama kuri hay no.»⁷ I na cere guna ka kayandi kaŋ ngi ma yoonaa faaroo day nda ey, k'a tee yawey se *saaray*.⁸ Woo se hala hō i ga nee faaroo din se kuroo hayoo faaroo.⁹ Waatoo din hayaa kaŋ annabi Žeremi dontandi a m'a har tabati kaŋ ti: «I na nzorfu kaaray tamma boŋ waranzaa (30) zaa, hayoo alkada-roo kaŋ nda Izirayel borey n'a himandi.¹⁰ I na nooroo noo a ma tee yoonaa faaroo sanda takaa kaŋ nda ir Koyoo n'ay yaamar.»^{††}

Pilat ga Isa hãa
(Marku 15.2–5; Luka 23.3–5; Yehiya 18.33–38)

¹¹ I na Isa ka koy gofornieroo jine. Gofornieroo n'a hãa ka nee: «Ni ti Alyahuudey kokoyoo wala?» Isa nee: «Ni hunday k'a har.»¹² Kaŋ *sargari juwalkey jineborey* nda boro beerey daŋ a ga, a mana baffoo ka zaabi.¹³ Waatoo din *Pilat* nee a se: «N'si maa hayey kul kaŋ i g'i daŋ ni ga?»¹⁴ Isa man'a zaabi ba ngi šenni folloku ga, woo ti haya kaŋ hanse ka gofornieroo boŋoo haw.

I na Isa zukandi ka nee i m'a wii
(Marku 15.6–15; Luka 23.13–25; Yehiya 18.39–19.16)

¹⁵ Jingar kul ga, gofornieroo ga doona ka kasa-ize foo taŋ kaŋ kan jamaa se.¹⁶ Boro foo goo kasaa ra kaŋ goo nda maa, i ga nee a se [Isa] Barabas.¹⁷ Waatoo kaŋ borey marga, *Pilat* nee i se: «May no war ga baa y'a fur war se, [Isa kaŋ se i ga nee] Barabas wala Isa

kaŋ se i ga nee *Almasihu?*»¹⁸ A ga bay kaŋ canseyan ka kate i ma Isa daŋ nga kaboo ra.¹⁹ Kaŋ Pilat goro ci-itidogoo ra, wandoo donto ka nee a se: «Haya kul masi huru ni nda boro šerrantaa woo game. Hō ay hanse ka zarabi handiri ra nga maaganda se.»

²⁰ *Sargari juwalkey jineborey* nda boro beerey šennoo na jamaa boŋey dii kaŋ i ma Barabas wiri, i ma Isa halaci.²¹ Gofornieroo yee ka šennoo zaa ka nee i se: «Affoo no war ga baa y'a fur war se ihinkaa ra?» I nee: «Barabas.»²² Pilat nee i se: «Macin no y'a tee Isa se kaŋ se i ga nee *Almasihu?*» I kul nee: «A ma *kanjandi*.»²³ A nee: «Macin ti goy futaa kaŋ a n'a tee?» Borey kaati ka tonton ka nee: «A ma *kanjandi*.»²⁴ Kaŋ Pilat ga dii kaŋ nga si duu fondo, hoolaa mma koy de a ga tonton, a na hari zaa ka nga kabey ŋumay alžamaa jine ka nee: «Ay ga henan boro šerrantaa woo kuroo munyanoo ra. A goo war jine.»²⁵ Alžamaa kul zaabi ka nee: «Nga hundoo alhakoo ma kaŋ ir nda ir izey boŋ!»²⁶ Woo banda ga, Pilat na Barabas taŋ i se. Amma a na Isa barzu jina, a duu k'a noo hala a ma *kanjandi*.

Soojey na Isa ŋooŋo
(Marku 15.16–20; Luka 23.11; Yehiya 19.2–3)

²⁷ Woo banda ga, gofornieroo soojey na Isa dii k'a ka koy gofornieroo tuujidogoo ra, soojey kul n'a kuubi k'a bere.²⁸ I na nga darbawey kaa jindoo ra ka kaayi beeri ciray zaram[‡] daŋ a ga.²⁹ I na tuuri fita karjikoyniyaŋ tur k'i tee kokoy fuula k'a daŋ boŋoo ra. I na kakaaru daŋ kabe hennaa ra ka sujudu a jine k'a ŋooŋo ka nee: «Ir ga sallam ni ga, Alyahuudey kokoyoo!»³⁰ I tufa a ga ka kakaaroo taa k'a kar boŋoo ra.³¹ Kaŋ i n'a ŋooŋo, i na kaayi beeri ciraa kaa a ga ka nga darbawey yeeti a ga. Woo banda ga, i n'a ka koy k'a *kanji*.

Isa kanjandiyanoo
(Marku 15.21–32; Luka 23.26–43; Yehiya 19.17–27)

³² Waatoo kaŋ i ga fatta ka koy, i na aru foo kubay kaŋ koyraa ti Siren, maŋoo ti Simon. I n'a gaabi a ma Isa *kanjandibundoo* jere.³³ Kaŋ i too nongu foo kaŋ se i ga nee Golgota kaŋ maanaa ti «Boŋgaasoo dogoo»,³⁴ i n'a noo *alaneb* hari moora kaŋ ra tay goo^{††}, a n'a taba, a wanji k'a haŋ.³⁵ Waatoo kaŋ i n'a *kanji* ka ben, i na *alkurra* kar ka nga bankaarawey zamna cere game.³⁶ Woo banda ga, i goro no din k'a hawgay.³⁷ I na hantum daŋ boŋoo se beene kaŋ ga hayaa cebe kaŋ i n'a daŋ a ga kaŋ ti: «Woo ti Isa, Alyahuudey kokoyoo.»³⁸ I na zay beeri hinka kaŋ i a bande, affoo nga kabe hennaa here, affaa nga kabe laalaa here.

³⁹ Bisakey g'a wow, i ga ngi boŋey zinji-zinji,⁴⁰ ka nee: «Ni kaŋ ga Irkoy *hugoo* kayri k'a cin jirbi hinza ra, ni boŋ hallasi! Nda Irkoy *Iz'aroo* ti ni, zunbu kanjandibundoo ga!»⁴¹ *Sargari juwalkey jineborey* mo g'a ŋooŋo *Citaaboo* baykey nda boro beerey bande ka nee:⁴² «A na boroyan hallasi, a si hin ka nga boŋ hallasi. Izirayel kokoyoo no, a ma zunbu sohō da kanjandibundoo ga, woo ra ir ga naanay a.⁴³ A na nga boŋ talfi Irkoy ga.

† Sorro 34to. †† Žeremi 18.2–3; 19.1–4, 10–11; 32.6–15; Zakarya 11.12–13.

‡ Šukkaa woo dumoo no ma tee kokoyey se kaayi. †† A mma kumandi boro doroo ra.

Sohõ a m'a feeri ya, nda a ga bag'a, zama a nee: «Irkoy Iz'aroo ti agay.»⁴⁴ Takaa din da, zay beerey kanjandandi Isa bande mo g'a wow.

Isa buuyanoo

(Marku 15.33–41; Luka 23.44–49; Yehiya 19.28–30)

⁴⁵ Za guuru woy cindi hinkantoo (12to) ga, kubay tee laboo kul ga hala guuru hinzantoo ga. ⁴⁶ Guuru hinzantoo dimma ga, Isa na jinde jer ka kaati ka nee: «Eli, Eli, lama sabaktani?» Šennoo woo maanaa ti: «Ay Koyoo, ay Koyoo, macin se n'n'ay nan?»⁴⁷ Boroyan kanjandandi no maa a se, de i nee: «Ilyasu se woo ga ciya.»⁴⁸ Dogoo din da ngi affoo zuru ka koy zaara sufa k'a too nda binegar k'a didiji dii ga k'a noo a se a ma hanj. ⁴⁹ Cindey nee: «Nanj, ir ma dii wala Ilyasu ga kaa k'a hallasi.»⁵⁰ Isa yee koyne ka jinde jer ka kaati, hundoo hun. ⁵¹ Nga ne, Irkoy *hugoo* ridowoo^{††} kottu za beene hala ganda ka tee ihinka. Laboo jijiri, tondey kayri. ⁵² Saarawey feerandi, Irkoy boro henanante booboyan kanjandandi faati tun. ⁵³ I fatta saarawey ra, Isa tunyanoo banda ga, i huru koyra henanantaa[‡] ra. I bangay boro boobo se. ⁵⁴ Jalakoyndoo nda borey kanjandandi a bande ka Isa hawgay dii laboo jijiroo nda hayey kanjandandi tee, i hanse ka hunbur, de i nee: «Nda cimi, woo Irkoy *Iz'aroo* no.»⁵⁵ Woy boobo goo no din nongu mooro ra, i ga honnay. I hanga Isa bande za Galile k'a alhaadimay. ⁵⁶ Maryama Magdala bora, nda Maryama kanjandandi ti Žak nda Isufi jaa, nda Zebede iz'arey jaa goo woyey din ra.

Isa danjandi saaraa ra

(Marku 15.42–47; Luka 23.50–56; Yehiya 19.38–42)

⁵⁷ Waatoo kanjandandi cijinoo too, almankoyne foo kaa kanjandandi ti Arimate koyraa boro kanjandandi maanoo ti Isufi, nga mo tee Isa taalibi. ⁵⁸ Aroo woo koy *Pilat* do ka Isa kunturoo wiri a ga. *Pilat* danjandandi kanjandandi i m'a noo a se. ⁵⁹ Isufi na kunturoo zaa k'a didiji kasance kaaray ra. ⁶⁰ A n'a danjandandi saaray taagaa ra kanjandandi a n'a kaa nga boŋ se tondoo ra. A na tondi beeri foo gunguray ka saaraa minoo daabu, a koy. ⁶¹ Maryama Magdala bora, nda Maryama faa goo no din, i mana goro kala saaraa tenje.

Saaraa lakkalyanoo

⁶² Subaa kanjandandi ti hanoo kanjandandi goo *hunanzam zaaroo* soolurey zaaroo dumaa ga, *sargari juwalkey jineborey* nda *Fariziyerjey* marga *Pilat* do⁶³ ka nee: «Irkoyoo, ir hongu a kanjandandi dargantaa woo, waatoo kanjandandi a ga huna, a nee: «jirbi hinza banda ga, ay ga tun.»⁶⁴ Adiŋi danjandandi saaraa ma lakkalandi hala jirbi hinzantoo ga, nga taalibey masi kaa ka koy kunturoo zay ka nee jamaa se kanjandandi a tun bukawey ra. Darga kokorantaa woo ga jaase

† Šennoo woo mana harandi kala Ebere šenni ra, *Zabur* 22.2.

†† *Ridowoo no kanjandandi ga nongu henanantaa nda nongu henanantey ihenanantaa fay.* ‡ *Koyraa ti Žerizalem.*

ijinaa.»⁶⁵ *Pilat* nee i se: «Wa lakkalkawyanjandandi zaa, wa koy a ma lakkalandi nda war hinoo kul.»⁶⁶ I koy taka guna kanjandandi nda saaraa lakkalyanoo ga tee. I na tammaasa danjandandi tondoo ga, ka lakkalkawyanjandandi danjandandi.

Isa tunyanoo

(Marku 16.1–10; Luka 24.1–12; Yehiya 20.1–10)

28 *Hunanzam zaaroo* banda ga, jirbiyyaa zaari jinaa kanjandandi ti alhadoo, alfazaroo ra, Maryama Magdala bora, nda Maryama faa koy *saaraa* guna. ² Labu jijiri beeri ne ka tee, zama ir Koyoo almalayka foo zumbu ka hun beenaa ra ka kaa ka tondoo gunguray ka goro a boŋ. ³ Almalaykaa alhaaloo ga hima nda meli, de nga darbaa ga kaaray ma nee waa. ⁴ Hawgaykey jijiri hunburay se, de i tee sanda bukawyanjandandi. ⁵ Almalaykaa na šennoo zaa ka nee woyey se: «War, war masi hunbur, zama ay ga bay kanjandandi Isa kanjandandi *kanjandandi* no war g'a ceeci. ⁶ A sii ne, zama a tun nda takaa kanjandandi a n'a har. Wa kaa ka dii nongoo kanjandandi ra a cindi ka kani. ⁷ Wa cahã ka koy nee nga taalibey se kanjandandi a tun bukawey ra. Nga ne, a ga koy war jine Galile, no din ra war ga dii a. Nga ne, ay n'a har war se.» ⁸ Nda cahãyan i mooru saaraa nda hunburay nda jaali beeri ka zuru ka koy a bayrandi nga taalibey se. ⁹ Isa ne k'i kubay, a nee: «Ay ga sallam war ga.» I man Isa ka cewey dii ka sujudu a se. ¹⁰ Woo banda ga, Isa nee woyey se: «War masi hunbur, wa koy alhabaroo too ag'armey se, i ma koy Galile, no din ra i ga dii agay.»

Hayaa kanjandandi lakkalkey n'a filla

¹¹ Waatoo kanjandandi woyey goo ma koy, nga ne, lakkalkey ra, boroyan huru koyraa ra ka hayaa kul kanjandandi tee bayrandi *sargari juwalkey jineborey* se. ¹² *Sargari juwalkey jineborey* nda boro beerey na cere guna ka waafaku ka soojey noo nooru beeri, ¹³ ka nee: «Wa nee: «Nga taalibey ka kaa cijinoo ra k'a zay waatoo kanjandandi ir ga jirbi.»¹⁴ Nda goforneroo maa woo, ir, ir g'a danjandandi ka taka tee kanjandandi ra baffoo si duu war.»¹⁵ Soojey na nooro dii ka takaa tee kanjandandi harandi i se. Šennoo woo ga deedandi hala hõ Alyahuudey do.

Isa bangay nga taalibi woy cindi faa (11) se

(Marku 16.14–18; Luka 24.36–49; Yehiya 20.19–23; Teegoyey 1.6–8)

¹⁶ Taalibi woy cindi faa (11) koy Galile, tondi hondoo boŋ kanjandandi Isa n'a har i se. ¹⁷ Waatoo kanjandandi dii Isa, i sujudu a jine, amma affooyanjandandi šikka. ¹⁸ Isa man ey, a šelanjandandi i se ka nee: «Hini timmante nondi ya ne beenaa nda ganda ga. ¹⁹ Adiŋi wa koy dumey kul tee taalibyanjandandi k'i *baptize* Baaba Irkoy, nda *Iz'aroo*, nda *Hundi Henanantaa* maanoo ga²⁰ k'i cawandi i ma hayey kul dii kanjandandi a na war yaamar. Nga ne, ay goo war bande zaari kul hala zamanoo benantaa ga.»

MARKU

Citaaboo fahamandiroo

Yehiya kaŋ ti batizekaa waazoo (Matiyu 3.1–12; Luka 3.1–18; Yehiya 1.19–28)

1 Woo ti *Alhabar Boryaa* sintinoo kaŋ ga šelaŋ Isa *Almasihu* ga kaŋ ti Irkoy *Iz'aroo*. ²A ga tee nda takaa kaŋ nda a hantumandi annabi Ezayi citaaboo ra: «Nga ne, ay g'ay dontakaa sanba ni jine hala a ma ni fondaa hanse. †
³Jinde foo ga kaati saajoo ra ka nee: «Wa ir Koyoo fondaa soolu, wa nga lolawey šerrandi.» ††
⁴Dontokaa woo man'ti kala Yehiya. A ga borey *batize* saajoo ra, a ga waazu i ma *tuubi* ka batize ngi zunubey yaafaa se. ⁵Žude gandaa borey nda Žerizalem koyraa borey, i kul fatta ka koy a do. A g'i batize isaa ra kaŋ se i ga nee Žurdeŋ, waatoo kaŋ i na ngi zunubey har kaaray.
⁶Yoo hinbiri darbay bara Yehiya jindoo ra, kuuru gamahaw goo centoo ga. Nga hunaa man'ti kala ndooyan nda yuu gani. ⁷A ga waazu ka nee: «Boro foo ga kaa ay dumaa ga, boraa din hinoo bisa ay wanoo. Ay si hima nda ka gunguma ka nga taamey karfey feeri. ⁸Agay woo, ay na war batize nda hari, amma nga ga war batize *Hundi Henanantaa* ra.»

Isa batizeyanoo (Matiyu 3.13–17; Luka 3.21–22)

⁹Haney din Isa hun koyraa kaŋ maapoo ti Nazaret kaŋ goo Galile gandaa ra. Yehiya n'a *batize* Žurdeŋ isaa ra. ¹⁰Waatoo hunday kaŋ Isa goo ma fatta haroo ra, a dii kaŋ beenaa fay ihinka, Irkoy *Hundoo* zunbu nga ga sanda tuuzun alhaali. ¹¹De jinde foo šelaŋ beenaa ra ka nee: «Ni ti agay *Iz'aroo*, ay baakaa, ni ti ay naaloo.»

Ibilisi na Isa sii (Matiyu 4.1–11; Luka 4.1–13)

¹²Waatoo din da, Irkoy *Hundoo* na Isa tuti a ma koy saajoo ra. ¹³No din ra Isa na jirbi woytaaci (40) tee. Ibilisi n'a sii. Ganjihoogawey sii kala saajoo kaŋ ra Isa goo. Almalaykey g'a saajaw.

Isa na nga diyawtaraa sintin Galile (Matiyu 4.12–17; Luka 4.14–15)

¹⁴Waatoo kaŋ Yehiya nondi banda ga, Isa koy Galile gandaa ra. No din ra a na Irkoy *Alhabar Boryaa* waazu ¹⁵ka nee: «Waatoo too, Irkoy *Laamaa* man! Wa *tuubi*, war ma naanay *Alhabar Boryaa*.»

Isa taalibi jina-jinawey (Matiyu 4.18–22; Luka 5.1–11)

¹⁶Woo banda ga, Isa goo ma dira Galile isabangoo mijoo bande, a dii Simon nda Andere kaŋ ti armayan kaŋ goo ma filiji warra isabangoo ra, zama sorkoyan no. ¹⁷Isa nee i se: «Wa kaa ka hanga ay bande. Ay ga taka tee kaŋ ra boro no war ga hoo.» ¹⁸Dogoo din da i na ngi filijey naŋ ka hanga a bande. ¹⁹Kaŋ Isa dira ka koy jine kayna, a dii Žak kaŋ ti Zebede iz'aru, nga nda nga armaa Yehiya. I goo harihii foo ra, i ga filiji hanse. ²⁰Dogoo din da Isa ciya i se. I na ngi baaba Zebede nda goykey naŋ hiyoo ra, i hanga a bande.

Isa na ganji gaaray k'a kaa aru ra (Luka 4.31–37)

²¹Isa nda nga taalibey koy too koyra foo kaŋ maapoo ti Kaparnahum. De *hunanzam zaaroo* mma too kaŋ Isa huru *margahugoo* ra ka cawandi. ²²Nga cawandiyanoo tee nga hanajerkey se bonhaway, zama a mm'i cawandi sanda boro kaŋ goo nda hini k'i juwal kaŋ man'ti *Citaaboo* baykey takaa. ²³Waati follokaa ra, aru foo goo ngi margahugoo ra kaŋ ra ganji goo. Aroo kaati ²⁴ka nee: «Macin k'ir nda ni marga, Isa Nazaret boraa? Ni nka kaa k'ir halaci wala? Ay ga bay boro kaŋ ti ni: ni man'ti kala Irkoy Boro Henanantaa!» ²⁵Isa zahã ganjoo ga ka nee: «A dii ni ra, hun aroo ra!» ²⁶Ganjoo na aroo jijirandi. A na jinde jer ka kaati, de a hun a ra. ²⁷A tee alžamaa kul se bonhaway hala i cindi de i ga cere hãa ka nee: «Macin ti woo? Cawandi taaga kaŋ ga tee nda hini! Aroo woo ga ba ganjey yaamar, de i ga hayaa tee kaŋ a n'a har.» ²⁸Dogoo din da Isa maapoo huru Galile gandaa kul ra.

Isa na wircikoyni dumi boobo noo baani (Matiyu 8.14–17; Luka 4.38–41)

²⁹Kaŋ i fatta *margahugoo* ra, kul Isa, nda Žak, nda Yehiya koy Simon nda Andere bande ngi hugoo do. ³⁰Waatoo kaŋ i too, Simon wandoo naa ga kani, gaa-

† Malaki 3.1. †† Ezayi 40.3.

ham konni wirci bara a ga. Dogoo din da nga borey na nga šennoo har Isa se. ³¹ Isa koy nongoo kaŋ ra wircikoynoo goo. A n'a dii nda kaboo, de a n'a tunandi. Gaaham konnoo ben a ga. Woyoo na borey alhaadimay.

³² Waatoo kaŋ cijinoo too, waynaa kaŋyanoo ga, borey kate Isa do ngi wircikoyney kul nda borey kul kaŋ ra ganjiyaŋ goo. ³³ Koyraa kul kaa ka marga hugoo miŋoo ga. ³⁴ Isa na wircikoyni booboyaŋ noo baani kaŋ ga dori dumi-dumiyaŋ goo. A na ganji boobo gaaray, i ma hun borey kaŋ ra i goo. Amma Isa si naŋ ganjey ma šelaŋ, zama i ga bay boro kaŋ no.

Isa waazu margahugey ra

(Luka 4.42–44)

³⁵ Subbaahi tayaa ra, kubaa goo beene kaŋ Isa tun ka fatta ka koy nongu soyante ra. No din ra a cindi ka Irkoy ŋaaray. ³⁶ Simon nda nga hangasiney huru ce-woo ra. ³⁷ Waatoo kaŋ i dii a, i nee a se: «Borey kul goo ma ni wiri.» ³⁸ Isa tuuru i se ka nee: «Ir ma koy koyra kanbey here kaŋ ga taalamma ne ga, hala ya waazu nongey din mo ra, zama woo se ay fatta.» ³⁹ Takaa woo nda a hanga Galile gandaa kul bande, a ga waazu ngi *margahugey* ra, a ga ganjey mo gaaray.

Isa na jiraykoyni noo baani

(Matiyu 8.1–4; Luka 5.12–16)

⁴⁰ *Jiraykoyni* foo kaa Isa do. A kaŋ nga kanjey ga k'a suurandi ka nee a se: «Nda n'baa, n'ga hin k'ay noo baani hala ya duu ka henan.» ⁴¹ Kaŋ a na woo har, Isa hanse ka tamalla a se. A na nga kaboo tuku a ga ka nee a se: «Ay yadda, henan!» ⁴² Dogoo din da jiraa ben a ga, a henan. ⁴³ Isa n'a naŋ a ma koy, amma a citi a ga ⁴⁴ ka nee a se: «Gaabandi mas'a har boro kul se. Amma ma koy ni boŋ cebe *sargari juwalkaa* se jina, ma sargaroo kaa kaŋ nda Musa na ni yaamar, hala ni du-ubaaniyanoo ma tee i se seedetaray.»

⁴⁵ Za aroo koy, nga no a sintin k'a fee. A mana fay nda šennoo haryanoo. Woo sabbu se, Isa si hin ka huru koyraa ra waati kaŋ borey ga dii a. A cindi saajoo ra, de borey ga hun nongu kul here ka kaa a do.

Isa na bongu noo baani

(Matiyu 9.1–8; Luka 5.17–26)

2 Jirbiyaŋ banda ga, Isa yee kate Kaparnahum. Borey maa kaŋ a goo hugey do. ² Alžama beeri foo kaa, hala ba hugoo miŋoo too nda boro. Isa cindi a ga Irkoy meešennoo har i se, ³ kaŋ boro fooyaŋ kate a do bongu foo kaŋ aru taaci no k'a zaa ka kaa. ⁴ Kaŋ i mana hin k'a too Isa jine alžamaa booboyanoo se, i na sooraa fun ka sawa nda nongoo kaŋ ra Isa goo, de i na daarijoo kaŋ ga bongoo ga kani, zumandi. ⁵ Waatoo kaŋ Isa dii borey wey naanaa, a šelaŋ bongoo se ka nee: «Ay izoo, ni zunubey yaafandi.»

⁶ *Citaaboo* baykaw fooyaŋ kaŋ goo ma goro no din, cindi i ga šelaŋ ngi biney ra ka nee: ⁷ «Cin se boraa woo ga yadda ka šennoo woo har? A mma Irkoy wow! May no ma hin ka zunubey yaafa nda man'ti boro fol-

loku kaŋ ti Irkoy?» ⁸ Dogoo din da Isa bay nga hundoo ra hayaa kaŋ i goo m'a miile ngi biney ra, woo se a nee i se: «Macin se war goo ma hayey wey miile war biney ra?» ⁹ Affoo no ma faala, ka nee bongoo se: «Ni zunubey yaafandi» wala ka nee: «Tun, ma ni daarijoo zaa, ma dira?» ¹⁰ Sohō kala war ma bay kaŋ *Boraa kaŋ tee Adamize* goo nda hini ka boro zunubey yaafa aduŋŋa ra.» Woo banda ga, a nee bongoo se: ¹¹ «Ay nee ma ne, ma tun, ma ni daarijoo zaa, ma koy ni hugoo do.» ¹² Bongoo tun, dogoo din da a na nga daarijoo zaa ka koy borey kul jine. A tee borey se boŋhaway, de i cindi ka Irkoy beerandi ka nee: «Hū, ir mana bay ka dii woo cine!»

Isa ciya Lewi se a ma hanga nga bande

(Matiyu 9.9–13; Luka 5.27–32)

¹³ Isa fatta koyne ka koy isabangoo miŋoo ga. Borey kul ga koy a do, a g'i cawandi. ¹⁴ Kaŋ a ga bisa, a dii Alfe iz'aroo kaŋ maapoo ti Lewi †, ga goro *alkaasidikey* goydogoo ra. Isa nee a se: «Hanga agay.» Lewi tun, de a hanga a bande. ¹⁵ Waatoo kaŋ Isa koy goro ŋaado-goo ra, Lewi hugoo ra, alkaasidiikaw nda zunubu teekaw booboyaŋ kaa Isa nda nga taalibey bande ka ŋaa. Borey kaŋ koy a bande ga hanse ka boobo. ¹⁶ Kaŋ *Citaaboo* baykey kaŋ goo *Fariziyeney* ra, ga dii kaŋ Isa goo ma ŋaa borey wey bande, i nee nga taalibey se: «Taka foo nda a ga ŋaa alkaasidikey nda zunubu teekey bande?» ¹⁷ Isa maa šennoo, a nee i se: «Man'ti borey kaŋ ga saabu no ma too lotokor ga, wircikoyney no ma too a ga. Ya na kaa ka boro šerrantey cee, zunubantey no ay g'i cee.»

Ižeena nda itaaga si koy cere bande

(Matiyu 9.14–17; Luka 5.33–39)

¹⁸ Han foo Yehiya taalibey nda *Fariziyeney* meehaw. Boroyaŋ kaa Isa do k'a hāa ka nee: «Macin se Yehiya taalibey nda Fariziyeney waney ga meehaw, amma ni taalibey hunday si meehaw?» ¹⁹ Isa nee i se: «Taka foo nda aruhiji taaga nda nga cerey goo hijjaa hugoo ra, de cerey ga meehaw? Kullihinne aruhijoo goo i bande, i si hin ka meehaw. ²⁰ Hanyaŋ ga kaa kaŋ aruhijoo ga zandi, hanoo din, i ga meehaw.

²¹ Boro kul si šukka dunba taaga ka darbay žeena ba-ka. Nda a teendi mo, kul šukka taagaa ga ižeena dogu, de nga hiino kottoo ga jaase ijinaa. ²² Koyne mo boro kul si *alaneb* hari moora taaga daŋ hunbar žeenayaŋ ra. Nda a teendi mo, alaneb haroo ga boosu ka hunbarey bagu. Alaneb haroo mursu, hunbarey mursu. Adiši alaneb hari taagaa si huru kala hunbar taagayaŋ ra!»

Hayaa kaŋ Isa n'a har hunanzam zaaroo ga

(Matiyu 12.1–8; Luka 6.1–5)

²³ *Hunanzam zaari* foo hane, Isa bisa taasu faarey game. Nga taalibey ga dira, i sintin ka jeeniyaŋ kaa. ²⁴ *Fariziyeney* šelaŋ a se ka nee: «Macin se ni taalibey

† Lewi da se i ga nee *Matiyu*, *Matiyu* 9.9ra.

ne ma haya tee kaŋ si teendi hunanzam zaari hane?»
²⁵ A nee i se: «War mana bay ka hayaa caw kaŋ Dawda nda nga hangasiney n'a tee han foo kaŋ i samagaatar, i heray?»²⁶ Dawda huru Irkoy *hugoo* ra waatoo kaŋ Abiyatar ga tee *sargari juwalkey jineboraa*. A na taku-lawey ŋaa kaŋ jisandi Irkoy jine. A gar kaŋ boro kul si hima k'i ŋaa, nda man'ti sargari juwalkey. A na nga hangasiney mo noo.»²⁷ Isa nee i se koyne: «Hunanzam zaaroo mana tee kala borey se, amma borey mana tee hunanzam zaaroo se.»²⁸ Woo se *Boraa kaŋ tee Adamize* no ma hayaa har kaŋ ga hima ka teendi hunanzam zaaroo mo hane.»

Isa na aru kaŋ kaboo buu noo baani

(Matiyu 12.9–14; Luka 6.6–11)

3 Isa yee ka huru *margahugoo* ra. Aru foo goo no din kaŋ kaboo buu.² *Fariziyeney* ga hanse ka Isa koroši ka dii wala a ga boraa noo baani *hunanzam zaari* hane, zama i mma baa ngi m'a wurru.³ Isa nee aroo kaŋ kaboo buu se: «Tun ni boŋ ga borey game.»⁴ A na borey hãa ka nee: «Ka ihenna tee wala ka ifutu tee hunanzam zaaroo hane? Ka hundi hallasi wala k'a naŋ a ma buu? Affoo no ma bisa?» Borey dangay.⁵ Isa na moo fur i ga, a futu ngi binešendaa se. A nee aroo se: «Ni kaboo šerre.» A n'a šerre, de kaboo duu baani, a boori.⁶ Kaŋ woo tee, dogoo din da *Fariziyeney* fatta *margahugoo* ra. I koy cere marga, ngi nda *Herod* kondaa borey, hala ngi ma takaa guna kaŋ nda ngi ga Isa halaci.

Isa na alžamaa cawandi, a na wircikoyney noo baani

(Matiyu 4.23–25; 12.15–16; Luka 6.17–19)

⁷ Isa mooru no din ka koy isabangoo here, nga nda nga taalibey. Boro booboyan koy a bande kaŋ hun Galile, nda Žude,⁸ nda Žerizalem, nda Idume, nda gandaa kaŋ goo Žurdeŋ isaa se banda, nda gandaa kaŋ goo Tir nda Sidon jeroo ga. Borey ga maa hayey kul kaŋ a g'i tee, woo se i ga koy a do nda alžamaa beeri.⁹ Isa nee nga taalibey ma harihii foo soolu nga se, hala alžamaa masi nga šiita.¹⁰ Wircikoyne boobaa kaŋ a n'i noo baani maaganda se, jerey ga gurgay ka man a, hala ngi ma tuku a ga.¹¹ Waati kaŋ ganjey kaŋ goo borey ra dii Isa, kul i mma sujudu jinoo ra ka kaati ka nee: «Ni ti Irkoy *Iz'arool*!»¹² Amma a zahã i ga nda gaabi ka nee i se kaŋ i masi nga bayrandi borey se.

Isa na diyaw woy cindi hinka (12) suuba

(Matiyu 10.1–4; Luka 6.12–16)

¹³ Isa žigi tondi hondu foo boŋ. A ciya arey se kaŋ a ga baa nga m'i suuba, de i kaa a do.¹⁴ A na aru woy cindi hinka (12) zaa [kaŋ a na maaney daŋ *diyaw*], hala i ma cindi nga bande, de mo nga m'i sanba i ma koy waazu.¹⁵ A n'i noo hini i ma ganjey gaaray.¹⁶ Aru woy cindi hinka (12) kaŋ a n'i zaa ti: Simon kaŋ a n'a maa-gaaru Piyer,¹⁷ nda Žak, nda nga armaa Yehiya kaŋ ti Zebede iz'arey kaŋ a n'i maagaaru Bonarge kaŋ maanaa ti «borey kaŋ ga hima nda beenaa jinjinoo»[†],¹⁸ nda Andere, nda Filip, nda Bartelemi, nda Matiyu,

nda Toma, nda Žak kaŋ ti Alfe iz'aroo, nda Tade, nda Simon kaŋ ti *Kanani boraa*,¹⁹ nda Žudas Iskariyot kaŋ ti boraa kaŋ g'a nondi.

Isa ŋaa-izey ga baa ngi m'a dii ka koy

²⁰ Isa yee ka koy hugey do. Alžamaa foo marga koyne hala nongu kaŋ ra Isa nda nga taalibey si hin ka ba ŋaa.²¹ Waatoo kaŋ Isa ŋaa-izey maa woo, i fatta ka nee ngi mm'a dii, zama i nee: «Lakkaloo ka hun a ga.»

I na Isa hinoo himandi nda Ibilisi wanoo

(Matiyu 12.22–32; Luka 11.14–23; 12.10)

²² *Citaaboo* baykey kaŋ doo ka hun Žerizalem, nee: «Belzebil^{††} bara a ra! Ganjey boŋkoynoo nda a ga ganjey gaaray!»²³ Isa ciya i se, de a na filla yaasayanteyan har i se ka nee: «Taka foo nda Ibilisi ga nga boŋ gaaray?»²⁴ Laama kaŋ izey dunbu, laamaa din si hin ka kay.²⁵ Hugu kaŋ izey dunbu, hugoo din si hin ka kay.²⁶ Adiši nda Ibilisi tun nga boŋ se, a na nga boŋ zamna, a si hin ka kay. A ben a se.

²⁷ Koyne mo boro kul si hin ka huru gaabikoyne hugoo ra ka nga jinawey kom, nda man'ti a nk'a haw. Waatoo din ra, a ga nga hugoo jinawey kom.²⁸ Cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, zunubey kaŋ adamize n'i tee, nda wowyaney kul kaŋ a n'i tee Irkoy se, i kul ga yaafandi.²⁹ Amma boro kul kaŋ na *Hundi Henanantaa* wow si yaafandi hala abada, nga zunuboo ga jeeje a ga hala abada.»

³⁰ Isa na woo har, zama i nka nee: «Ganji bara a ra.»

Isa armyey nda nga ŋaa

(Matiyu 12.46–50; Luka 8.19–21)

³¹ Isa armyey nda nga ŋaa kaa. I kay taray, de i na boro sanba kaŋ ma ciya a se.³² Alžamaa goo ma goro k'a wanga, de i nee a se: «Guna, ni ŋaa nda ni armyey [nda ni woymey] goo taray, i ga ni hãa.»³³ Isa zaabi ka nee i se: «May ti ay ŋaa nda ag'armey?»³⁴ Woo banda ga, a na moo fur borey ga kaŋ ga goro k'a wanga. A nee i se: «Ay ŋaa nda ay armyey ne.»³⁵ [Zama] boro kul kaŋ ga Irkoy ibaayoo tee, boraa din ti ag'armaa, nga ti ay woymaa, nga ti ay ŋaa.»

Sayakaa filla yaasayantaa

(Matiyu 13.1–9; Luka 8.4–8)

4 Isa sintin koyne ka cawandi isabangoo mijoo ga. Alžamaa beeri marga a boŋ hala nongu kaŋ ra a nka koy huru harihii ra ka goro, amma borey kul cindi guraa ga isabangoo tenje.² A na haya boobo cawandi i se filla yaasayanteyan ra. Nga cawandoo ra, a nee i se:³ «Wa haŋajer! Sayakaw foo ne ka fatta ka koy saya.⁴ Kaŋ a goo ma saya, dumiyoo jere foo kaŋ fondaa bande. Cirawey kaa, de i n'a gon.⁵ Jere foo kaŋ tondidoo ra kaŋ ra labu boobo sii. Dogoo din da a zay, zama labu boobo sii a boŋ.⁶ Waatoo kaŋ waynaa fatta, a ton. A kogu, zama a sii nda linji gaabante.⁷ Jere foo

[†] Boro binetunanteyan no, Luka 9.54. ^{††} Belzebil, Ibilisi maa foo no.

kaŋ dumari karjikoyniyaŋ ra. Karjey beeri, i n'a hewguba, woo se a mana ize tee. ⁸ Jere foo kaŋ labu hennaa ra. A zay, a boosu, de a na izeyaŋ tee. Affoo na ize waranza (30) hay, affoo woydu (60), affoo zangu (100).» ⁹ Isa yee ka nee i se: «Boro kaŋ goo nda haŋa ka maa, ma haŋajer!»

Addaliloo kaŋ se Isa ga filla yaasayantey daŋ nga ŝenney ra

(Matiyu 13.10–17; Luka 8.9–10)

¹⁰ Waatoo kaŋ Isa goo nga hinne, borey kaŋ goo a bande nda taalibi woy cindi hinkaa (12) n'a hãa nda filla yaasayantey addaliloo. ¹¹ A nee i se: «War, war duu Irkoy *Laamaa* haya tugantaa, amma taray borey, haya kul si harandi i se kala nda filla yaasayanteyaŋ. ¹² Nga ra

«ba kaŋ i ga guna, i si dii,
ba kaŋ i ga maa, i si faham,
hala i masi *tuubi*,
de ngi zunubey ga yaafandi!» †»

Sayakaa filla yaasayantaa maanaa

(Matiyu 13.18–23; Luka 8.11–15)

¹³ Woo banda ga, Isa n'i hãa ka nee: «War si filla yaasayantaa woo maanaa bay? Taka foo nda war ga hin ka faham filla yaasayantey jerey se? ¹⁴ Sayakaa man'ti kala bora a kaŋ ga Irkoy meeŝennoo say. ¹⁵ Wey kaŋ kaŋ fonda a bande man'ti kala borey kaŋ se ŝennoo ga sayandi, za i maar'a, Ibilisi ga kaa ka ŝennoo kaa kaŋ huru biney ra. ¹⁶ Tondidogoo kaŋ ra a saya man'ti kala borey kaŋ, nda i maa ŝennoo, dogoo din da i g'a dii nda ŋaali, ¹⁷ amma a mana linji tee i ra, i si gay a ra. Nda zarabiyan wala gurzugayyan kaa i ga ŝennoo maaganda se, dogoo din da i ga murti. ¹⁸ Dumari karjikoyney kaŋ ra dumiyoo jere faa sayandi man'ti kala borey kaŋ maa ŝennoo, ¹⁹ amma aduŋŋa alhuzuney, nda nga almaanoo kaŋ ga zanba, nda boonawey jerey no ma ŝennoo hewguba, a masi ize tee. ²⁰ Labu hennaa kaŋ ra jerey goo man'ti kala borey kaŋ maa ŝennoo, i n'a dii. I ga ize tee, affoo waranza (30), affoo woydu (60), affoo zangu (100).»

Fitillaa filla yaasayantaa

(Luka 8.16–18)

²¹ Isa nee i se: «Boro ga fitilla zaa ka kusu gum a boŋ, wala k'a daŋ daari cire wala? N'bay a si daŋandi kala fitilla gorodogoo ga? ²² Haya tugante sii no kaŋ si kaa ka fataw. Sirri sii no kaŋ si kaa ka fataw. ²³ Boro kaŋ goo nda haŋa ka maa, ma haŋajer!» ²⁴ Woo banda ga, a nee i se: «Wa lakkal daŋ hayey kaŋ war ga maar'ey se. Takaa kaŋ nda war ga neeŝa, nga nda i ga neeŝi war se, de mo war ga duu tontoni. ²⁵ Zama boro kaŋ goo nda a, i g'a noo koynne. Boro kaŋ sii nda a, ba woo kaŋ a goo nda a, ga taandi.»

Dumiyoo kaŋ ga zay nda nga boŋ filla yaasayantaa

²⁶ Isa nee: «Irkoy *Laamaa* ga hima sanda de aru kaŋ koy dumi say laboo ra. ²⁷ Nda aroo na cijiney kul tee a ga kani, a na zaarey kul tee a ga hoy, dumiyoo ga bagu ka beeri ka gar a mana bay takaa kaŋ nda a zay. ²⁸ Laboo ga dumiyoo zayandi nga foo nda nga boŋ. A mma jin ka tee subu, nga banda ga, a ma tee jeeni, a ma yee koynne ka tee taasuu kaŋ goo jeenoo ga. ²⁹ Za taasoo nin, aroo ga borey daŋ a ra nda cendi, zama hegaa ka too.»

Dumi gurunbu-ize kaccaa filla yaasayantaa

(Matiyu 13.31–32, 34; Luka 13.18–19)

³⁰ Isa nee: «Macin nda ir ga Irkoy *Laamaa* sawandi? Wala mo, macin ti filla yaasayantaa kaŋ g'a fahamandi borey se? ³¹ A si hima nda kala dumi gurunbu-ize kacuu foo kaŋ se i ga nee mutardi. Waati kaŋ a sayandi, a kacca nda dumiyey kul kaŋ goo aduŋŋa ra. ³² Amma waati kaŋ a dumandi ka ben, a ga zay ka beeri ka bisa dumarey kul. A ga kabe beeriyaŋ tee hala cirawey ga hin ka teji tee a ra.»

Isa ga cawandi nda filla yaasayanteyaŋ

(Matiyu 13.34–35)

³³ Filla yaasayantey wey dumi boobo nda Isa na Irkoy meeŝennoo har i se. A na taka tee kaŋ ra i ma hin ka faham a se. ³⁴ A si ŝelaŋ i se kala nda filla yaasayanteyaŋ hinne. Amma nda ngi hinne no, a ga ŝenney kul feeri taalibey se.

Isa na hewoo kayandi

(Matiyu 8.23–27; Luka 8.22–25)

³⁵ Zaari follokaa din da, kaŋ cijinoo too, Isa nee nga taalibey se: «Ir ma deŋ ka koy haroo boŋ faa ga.» ³⁶ Waatoo kaŋ i na alžamaa naŋ a ma koy, taalibey huru Isa bande harihiyoo kaŋ ra a goo k'a hun. De mo harihii fooyaŋ hanga ey ka koy. ³⁷ Hew beeri foo tun hala nongu kaŋ ra bondawey ga say hiyoo ra. Hiyoo too nda hari. ³⁸ Isa goo ma jirbi hiyoo koroo ra, furkan-ga goo boŋoo cire. Taalibey n'a tunandi, i nee a se: «Alfagaa, ir ga halaci, n'si huzun nda iri?»

³⁹ A tun jirboo ra, a zahã hewoo ga jina, a ŝelaŋ isabangoo se ka nee: «Dangay suk!» Hewoo kay, de nongoo kul tee sōy. ⁴⁰ Woo banda ga, Isa nee nga taalibey se: «Macin se war ga arkubu? War si naanay hala sohõ?» ⁴¹ I hanse ka hunbur, de i ga cere hãa ka nee: «May ti bora a woo kaŋ ba hewoo nda isabangoo ga hayaa tee kaŋ a n'a har?»

Isa na ganjiyaŋ gaaray k'i kaa aru ra

(Matiyu 8.28–34; Luka 8.26–39)

5 Isa nda nga taalibey too isabangoo boŋ faa ga, Geraza koyraa borey laamaa ra. ² Isa zunbu harihiyoo ra. Dogoo din da aru foo kaŋ ra ganji goo fatta *saarawey* ra k'a kubay. ³ Saarawey ti nga gorodogoo. Boro sii no kaŋ ga hin k'a haw koynne, ba nda guuru

† Ezayi 6.9–10.

karfu. ⁴ Cee booboyaŋ i ga gaalayaŋ daŋ cewey ra, i g'a haw nda guuru karfuyaŋ, amma a ga guuru karfey dunbu, a ga gaalawey kayri. Boro kul gaaboo si hin k'a gooji. ⁵ Waati kul, cijin nda zaari, a sii kala saarawey ra nda tondi hondey boŋ. A ga kaati, a ga nga boŋ maray nda tondey.

⁶ Waatoo kaŋ a na Isa honnay, kul a zuru ka koy sujudu jinoo ra, ⁷ de a na jinde jer ka kaati ka nee: «Macin ka agay nda ni marga, Isa Irkoy Jerantaa *Iz'aroo?* Ay n'a kar ni ga nda Irkoy, mas'ay zarabi!» ⁸ Hayaa kaŋ se a na woo har man'ti kala Isa nka nee a se: «Ganjoo, hun aroo woo ra.» ⁹ Woo banda ga, Isa n'a hãa ka nee: «Macin ti ni maapoo?» A tuuru a se ka nee: «Ay maapoo ti Alžama, zama ir ga boobo.» ¹⁰ Aroo na Isa suurandi nda gaabi ka nee: «Masi ganjey gaaray k'i fat-tandi gandaa ra.»

¹¹ A gar kaŋ nbirŋa booboyaŋ goo ma kur tondi hondoo jesoo ga. ¹² De ganjey na Isa suurandi ka nee a se: «Ir sanba nbirŋawey wey ra, hala ir ma huru i ra!» ¹³ A n'a tee i se. Ganjey fatta aroo ra ka huru nbirŋawey ra. Nbirŋawey zuru ka hun tondi hondoo jesoo ga beene † ka isabangoo gaarandi. I ga koy too nbirŋa boŋ zenber hinka (2.000), i yoole.

¹⁴ Kaŋ woo tee kul, wey kaŋ g'i kur zuru ka koy al-habaroo filla koyraa nda saajoo borey se. De borey koy dii hayaa kaŋ tee. ¹⁵ Waatoo kaŋ i too nongoo kaŋ ra Isa goo, i dii aroo kaŋ ra ganjey cindi. A ga goro, dar-bay goo jindoo ra, lakkaloo ga timme daku. Borey kaŋ dii a hunbur. ¹⁶ Wey kaŋ dii hayaa kaŋ Isa n'a tee aroo nda nbirŋawey se no ma filla borey kaŋ kokor ka kaa se. ¹⁷ Woo banda ga, borey sintin ka wiri Isa ga, a ma mooru ngi gandaa ga.

¹⁸ Waatoo kaŋ Isa goo ma huru harihiyoo ra ka koy, bora a kaŋ ra ganjey cindi na Isa suurandi a ma naŋ nga ma cindi nga bande. ¹⁹ Amma Isa mana yadda, a nee aroo se: «Koy ni hugoo do nda ni borey do ka hayaa kul filla i se kaŋ ni Koyoo n'a tee ma ne, nda takaa kaŋ nda a hinna ma ne.» ²⁰ Aroo dira gandaa kaŋ maapoo ti Dekapol (maanaa «koyra woy (10)»), kul bande ka takaa kul deede kaŋ Isa n'a tee nga se. Borey kul na almunkar.

Žayrus ize woyoo nda woyoo kaŋ tuku Isa bankaaraa ga

(Matiyu 9.18–26; Luka 8.40–56)

²¹ Isa derj koyne ka koy haroo boŋ faa ga [harihii ra]. Kaŋ a too, alžama beeri foo marga a boŋ haroo mijoo ga. ²² Aru foo kaa kaŋ maapoo ti Žayrus kaŋ goo *margahugoo* boŋkoyney ra. Kaŋ a dii Isa, a sujudu cewey cire ²³ k'a suurandi nda gaabi ka nee a se: «Ay ize woy kaccaa goo buuyan mee ga. Kaa ka ni kaboo fur a ga hala a ma duu ka hallasi ka huna.» ²⁴ Isa koy a bande. Alžamaa beeri hanga a bande, i g'a šiita.

²⁵ Woo gar kaŋ woy foo goo jamaa ra kaŋ nga jiiri woy cindi hinka (12) a ga kuri mandi. ²⁶ A hanse ka fara lotokorey kabey ra waatey kaŋ i g'a safar. Alman kul

† «tondi hondoo jesoo ga beene», Grek šenni ra, *almaganaa faa ti «tondi hondoo boŋoo ga».*

kaŋ goo a se no a n'a daŋ wircoo ra, amma a man'a nafa. Wircoo mma koy de a ga tonton. ²⁷ Kaŋ a maa Isa maapoo, a huru alžamaa ra ka koy Isa dumaa ga ka tuku nga bankaaraa ga, ²⁸ zama a nka nee nga boŋ se: «Jalla, nda ya nka tuku ba nga bankaaraa ga, ay ga hal-lasi.» ²⁹ Dogoo din da kuri mandiroo kay, de a maate nga gaahamoo ra kaŋ nga doroo duu baani. ³⁰ Kaŋ woo tee, kul Isa maate kaŋ gaabi foo fatta nga ra. A bere alžamaa gamoo ra ka borey hãa ka nee: «May ka tuku ay bankaaraa ga?» ³¹ Nga taalibey nee a se: «N'ga dii alžamaa kaŋ ga ni šiita. Taka foo nda n'ga yee ka hãa: «May ka tuku ay ga?»» ³² Amma Isa cindi ka moo fur borey ga, hala nga ma dii bora a kaŋ too nga do. ³³ Woyoo jijiri hunburay se. Nga kaŋ ga bay hayaa kaŋ tee. A kaa ka sujudu Isa se. A na cimoo kul har a se. ³⁴ Isa nee woyoo se: «Ay izoo, ni naanaa na ni hallasi. Ma koy nda baani, de mo duu baani wircoo woo ra.»

³⁵ A goo ma šelaŋ kaŋ boroyaŋ hun margahugoo boŋkoynoo windoo do ka nee: «Ni ize woyoo faati. Macin se n'ga al-fagaa zaa ka kay koyne?» ³⁶ Isa maa šenney wey, amma a mana kula. A nee margahugoo boŋkoynoo se: «Masi hunbur, naanay hinne.» ³⁷ Kaŋ Isa koy a do, a mana naŋ boro kul ma hanga nga nda man'ti Piyer, nda Žak, nda Yehiya kaŋ ti Žak armaa. ³⁸ Waatoo kaŋ i too nga windoo do, Isa gar kaŋ borey goo ma niimijaama. I ga hãe, i ga yooyo. ³⁹ Kaŋ Isa huru hugoo ra, a n'i hãa ka nee: «Macin ti niimijaa-mayanoo woo nda hëeney wey? Zankaa mana buu, a mma jirbi.» ⁴⁰ Borey n'a kašikaši. A na borey kul fattan-di taray jina, a duu ka zankaa paa nda baaboo nda borey kaŋ a n'i hangandi nga bande, ka huru nongoo kaŋ ra zankaa goo. ⁴¹ Isa na zankaa dii nda kaboo ka nee a se: «Taliita kum!» kaŋ maanaa ti «Woy-izoo, ay nee, ma tun ni boŋ ga». ⁴² Dogoo din da woy-izoo tun ka dira. A goo nda jiiri woy cindi hinka (12). A tee borey kul se boŋhaway. ⁴³ Woo banda ga, Isa hanse ka gaa-bandi i ga kaŋ i masi naŋ boro kul ma bay. A nee i se i ma zankaa noo ŋaayan.

Nazaret borey wanji Isa ga

(Matiyu 13.53–58; Luka 4.16–30)

6 Isa hun nongoo kaŋ ra a cindi. A kaa nga koyraa †† ra. Nga taalibey hanga a ka koy a bande. ² Hunanzam zaaroo hane, a sintin ka cawandi *margahugoo* ra. Haŋajerkey iboobo boŋey hanse ka haw, de i nee: «Man ra a duu takawey kaŋ a g'i tee? May k'a noo lakkaloo woo nda hini kaŋ nda a ga kayfey wey tee? ³ Man'ti bundu goykaa no wala? Man'ti Maryama iz'aroo no? Man'ti Žak, nda Žoses, nda Žud, nda Simon ar-maa no wala? Koyne mo nga woymey sii ir do ne ra wala?» Woo se i wanji a ga. ⁴ Isa nee i se: «Nongu sii no kaŋ ra annabi si beerandi nda man'ti nga koyraa ra, nda nga alkabiilaa do, nda nga hugey borey do.» ⁵ No din ra Isa mana hin ka kayfi kul tee, nda man'ti wircikoyne fooyaŋ kaŋ a na nga kabey fur i ga k'i noo baani. ⁶ Isa na alaabiina nda borey wey naanay janjaa.

†† *Koyraa ti Nazaret.*

Woo banda ga, a dira koyra kanbey bande kanj ga man no din ka cawandi.

Isa na nga taalibi woy cindi hinkaa (12) sanba

(Matiyu 10.5–15; Luka 9.1–6)

⁷ Isa ciya taalibi woy cindi hinkaa (12) se. A soolu k'i sanba ngi boro hinka-hinka. A n'i noo hini ganjey ga. ⁸ A n'i yaamar ka nee i se: «War masi haya kul zaa diraa se nda man'ti gobu. War masi nyaayan wala bolbol zaa, war masi nooru zaa war gamahawey ra. ⁹ War ma taami danj, amma war masi darbay hinka zaa.» ¹⁰ A nee i se: «Hugu kul kanj ra war zunbu, war ma cindi no din da ra hala waati kanj war ga koy. ¹¹ Nongu kanj borey wanji ka war zumandi, i wanji ka hanjajer war se, war ma hun no din ra war ma kusaa kokobu k'a kaa war cewey ga, woo ga tee seede kanj haya futa no i n'a tee.»

¹² Taalibey koy borey waazu ka nee i ma *tuubi*. ¹³ I na ganji booboyan gaaray. I na wircikoyni booboyan noo baani k'i yon nda jii.

Yehiya kanj ti batizekaa buuyanoo

(Matiyu 14.1–12; Luka 9.7–9)

¹⁴ Kokoyoo kanj se i ga nee *Herod* ga maa kanj Isa maanoo ga harandi nongu kul ra. Boro fooyan ga nee: «Yehiya kanj ti *batizekaa* tun bukawey ra, woo se a goo nda hini ka kayfiyan tee.» ¹⁵ Affooyan ga nee: «Ilyasu no.» Affooyan mo ga nee: «Annabi no sanda annabey kanj bay ka bara cine.» ¹⁶ Kanj Herod maa hayey wey, a nee: «Yehiya kanj ay na bonoo kaa jindoo ga, nga no ka tun!»

¹⁷ Herod sanba ka Yehiya haw k'a danj kasaa ra, zama Herod nka hijja nga bonj armaa gundoo, Filip wandoo kanj ti Herodiyad. ¹⁸ Zama Yehiya nka nee Herod se: «A si bisa ma ne, ni armaa wandoo ma bara ni kone.»

¹⁹ Woo se Herodiyad ga konna Yehiya. A baa nga m'a wii, amma a mongu. ²⁰ Herod ga hunbur Yehiya. A ga bay kanj aru no kanj ga šerre, de mo a ga henan, a g'a lakkal henna haya kul masi duu a. Waati kanj a ga maa Yehiya ga šelan, a si bay haya kanj nga m'a tee, amma woo kul, a ga baa nga ma hanjajer a se.

²¹ Han foo Herodiyad duu waati henna. Waatoo man'ti kala hanoo kanj Herod na nga hayyanoo jiiri bereyanoo hoyandoo tee kanj ra a na boro beerey, nda sooje bonkoyni beerey, nda Galile boro kayantey kul cee i ma njaa nga do. ²² Herodiyad ize woyoo huru nongoo kanj ra hoyandikey goo, de a gan jiney ra. A kan Herod nda hoyandikey se. Kokoyoo nee woysogaa se: «Haya kul kanj n'ga bag'a wiri ay ga, ay g'a noo ma ne.» ²³ A yee ka žee woysogaa se ka nee: «Haya kul kanj n'ga wiri, ay g'a noo ma ne, ba nda ay kokoytaraa jere faa no.» ²⁴ Woysogaa fatta ka koy nga njaa haa ka nee a se: «Macin no y'a wiri?» Nanoo nee: «Yehiya kanj ti batizekaa, bonoo wiri.»

²⁵ Dogoo din da woysogaa koy nda cahāyan kokoyoo do k'a njaaray ka nee a se: «Ay si baa kala m'ay noo sohō da Yehiya kanj ti batizekaa bonoo fendu bonj.»

²⁶ Kokoyoo binoo hanse ka maray, amma nga

žeeyaney nda hoyandikey maaganda se a mana baa nga ma wanji woysogaa se.

²⁷ Dogoo din da a na sooje foo sanba k'a yaamar kanj a ma koy kate Yehiya kanj ti batizekaa bonoo. Soojaa koy Yehiya bonoo dunbu kasahugoo ra ²⁸ ka kate a fendu bonj. A n'a noo woysogaa se, woysogaa n'a noo nga njaa se. ²⁹ Waatoo kanj Yehiya taalibey maa alhabaroo, i koy nga bukkaa zaa k'a danj *saaray* ra.

Isa na boro zenber guu (5.000) njandi

(Matiyu 14.13–21; Luka 9.10–17; Yehiya 6.1–14)

³⁰ *Diyawey* marga Isa do ka hayey kul filla a se, nda cawandoo kul kanj ngi n'a tee. ³¹ A nee i se: «Wa kaa ir ma koy jere ga nongu soyante ra ka hunanzam kayna.» Zama boro boobo ga koy i ga kaa i do, woo se i si duu ngi bonj ka ba njaa. ³² I koy harihiyoo ra nongu soyante ra ngi hinne. ³³ Amma boro boobo dii ngi tunyanoo, i n'i bay. I ga hun koyra kanbey kul ra ka zuru nda cee ka Isa nda nga taalibey jin nongoo kanj ra i ga koy.

³⁴ Kanj Isa zunbu harihiyoo ra, a dii alžamaa beeri, a tamalla i se, zama i ga hima nda sanda feejiyan kanj sii nda kurkaw. De a na haya boobo cawandi i se. ³⁵ Waatoo kanj zaaroo koy, Isa taalibey man a ka nee: «Nongoo, haya kul sii a ra, waatoo koy ka ben. ³⁶ Borey wey nanj i ma koy hawsaa nda koyra kanbey borey do kanj ga man ne ga ka nyaayan day ka njaa.» ³⁷ Amma a zaabi ka nee i se: «War hunday m'i noo nyaayan!» I nee a se: «N'ga hongu ir ma koy nzorfu kaaray tamma bonj zangu hinka (200) takula day i se k'i noo i ma njaa wala?»

³⁸ Isa nee i se: «Wa koy guna wala takula marje bara war kone?» I koy borey haa, de i yee a do ka nee: «Takula guu nda hamiisa hinka bara ir kone.» ³⁹ A n'i yaamar ka nee: «Wa borey gorandi soofu-soofu subu firzoo bonj.» ⁴⁰ Borey goro, alžamaa fooyan boro zangu (100) no, affooyan boro woyguu (50). ⁴¹ Woo banda ga, Isa na takula guwaa nda hamiisa hinkaa zaa, a na nga bonoo jer ka beenaa guna, a na albarka tee Irkoy se. A na takulawey dunbu k'i noo nga taalibey se i m'i zamna borey game. A na hamiisa hinkaa mo zamna borey kul game. ⁴² Borey kul njaa hala i kungu. ⁴³ I koy nda kokondo woy cindi hinka (12) kanj ga too nda takula dunbu-dunbantey nda hamiisaa kanj cindi. ⁴⁴ Borey kanj na [takulawey] njaa, man'ti kala aru zenber guu (5.000).

Isa dira nda nga cewey hari bonj

(Matiyu 14.22–33; Yehiya 6.15–21)

⁴⁵ Woo banda ga, dogoo din da Isa na nga taalibey gaabi i ma huru harihiyoo ra ka koy nga jine haroo bonj faa ga Betsayda koyraa here. Nga hunday cindi ka alžamaa nanj i ma koy. ⁴⁶ Kanj nga nda borey fay, a žigi tondi hondu foo bonj ka Irkoy njaaray.

⁴⁷ Waatoo kanj cijinoo too, harihiyoo goo isabangoo gamoo ra, Isa hinne ka cindi guraa ga. ⁴⁸ A dii kanj hiyoo hunyanoo hanse ka šendi taalibey ga, zama hewoo mm'i gande. Kanj moo ga baa ka boo, Isa dira nda nga cewey isabangoo bonj ka koy i here. A baa nga ma bisa i ga. ⁴⁹ Waatoo kanj taalibey ga dii a goo ma dira isa-

bangoo boŋ, i hongu kaŋ boro kaŋ buu biyoo no, woo se i kaati. ⁵⁰ Kaŋ i kul dii a, i hunbur, amma dogoo din da Isa ŧelaŋ i se ka nee: «Wa bine tee, agay no, war masi hunbur.» ⁵¹ A huru i bande harihiyoo ra, de hewoo kay. Woo hanse ka taalibey boŋey haw. ⁵² Zama i mana faham ba takulawey kayfoo se. Ngi boŋey no ma ŧendi.

Isa na wircikoyney noo baani Genezaret laamaa ra
(Matiyu 14.34–36)

⁵³ Waatoo kaŋ i deŋ ka ben, i too Genezaret laboo ra. I too guraa ga. ⁵⁴ Kaŋ i fatta hiyoo ra, dogoo din da borey na Isa bay. ⁵⁵ I koy gandaa din kul ra. Nongu kul kaŋ ra borey maa kaŋ a kaa, i ga sintin ka kate a do wircikoyney daarijyaŋ ga. ⁵⁶ A ma tee koyra kanbey, wala koyrawey, wala hawsa kul kaŋ ra Isa koy, i mma ngi wircikoyney kanandi farrey ra. I g'a suurandi a ma naŋ ngi ma tuku nga darbaa mijoo hinne ga. Borey kul kaŋ tuku a ga hallasi.

Irkoy yaamaroo bisa adamizey alaadaa
(Matiyu 15.1–9)

7 *Fariziyeney* nda *Citaaboo* baykawyaŋ kaa ka hun ŧerizalem ka marga Isa jeroo ga. ² I dii Isa taalibi fooyaŋ ga ŋaa nda ngi kabe ŧiibey, maanaa i man'i ŋumay. ³ Fariziyeney nda Alyahuudey kul, i si ŋaa nda i mana ngi kabey ŋumay hala i ma henan, zama i mma alaadaa beerandi kaŋ i n'a gar ngi kaagey ga. ⁴ Takaa din da, nda i hun yooboo ra, i si ŋaa nda i mana ŋumay ka henan. I goo nda alaada boobo fooyaŋ kaŋ i g'i kayandi, sanda ka potey, nda kusey, nda alhan taa-sawey, [nda daarey] ŋumay.

⁵ Fariziyeney nda Citaaboo baykey na Isa hãa ka nee: «Macin se ni taalibey si hanga alaadaa bande kaŋ ir n'a gar ir kaagey ga? Macin se i ga ŋaa nda ngi kabe ŧiibey?» ⁶ Isa nee i se: «Ezayi ga cum kaŋ na annabitaray tee war ga kaŋ ti almunafikey, sanda takaa kaŋ nda a hantumandi Citaaboo ra ka nee:

«Alžamaa woo, mijney de nda i g'ay beerandi, amma biney ga hanse ka mooru agay.

⁷ Sujudu kaŋ i n'a tee ya ne man'ti kala yaada, zama hayey kaŋ i g'i cawandi man'ti kala borey yaamarey.»[†]

⁸ War ga Irkoy yaamaroo naŋ ka borey alaadaa kayandi.»

⁹ Isa tonton ka nee: «War goo ma Irkoy yaamaroo yankar henna ka koy war alaadaa gorandi! ¹⁰ Zama Musa nka nee: «Ni ŋaa nda ni baaba beerandi.»^{††} De mo: «Boro kaŋ na nga ŋaa wala nga baaba kaynandi, a waazibi boraa ma wiiyandi.»^{†††} Amma war, war ga nee: «Boro kaŋ nee nga ŋaa wala nga baaba se: "Haya kaŋ ay ga hima k'a noo ma ne man'ti kala 'korban' kaŋ maanaa ti 'sargaroo kaŋ ga hima ka nondi Irkoy maano ga'."»^{††††} ¹² Nga ne, war si naŋ a ma faabari kul tee nga ŋaa wala nga baaba se. ¹³ Takaa woo nda war ga Irkoy meeŧennoo derandi war alaadaa se kaŋ war

g'a har war banda-ka-zunbey se. War ga takawey wey dumi boobo tee.»

Hayey kaŋ ga boro ŧiibandi
(Matiyu 15.10–20)

¹⁴ Isa ciya alžamaa se koyne ka nee: «War kul ma haŋajer ya ne ka faham. ¹⁵ Haya sii no kaŋ hun tarayhere ka huru boro ra kaŋ ga hin k'a ŧiibandi, amma hayey kaŋ ga hun boro binoo ra, wey din no m'a ŧiibandi. ¹⁶ [Boro kaŋ goo nda haŋa ka maa, ma haŋajer!]

¹⁷ Waatoo kaŋ Isa na alžamaa naŋ ka huru hugoo ra, nga taalibey n'a hãa nda filla yaasayantaa woo maanaa. ¹⁸ A nee i se: «War mo si faham? War si faham kaŋ haya kul kaŋ hun tarayheroo ra ka huru boro ra si hin k'a ŧiibandi? ¹⁹ A si huru binoo ra, amma nga gundoo ra a ga huru jina a ma warrandi salangaa ra.» ŧennoo woo ga, ŋaayan kul, Isa n'a halalandi.

²⁰ Isa nee: «Haya kaŋ ga hun boro binoo ra, woo din no ma boro ŧiibandi. ²¹ Zama borey kuneheroo ra, bine ra hongu laaley ga hun kaŋ ti woy nda aru izefututarawey, nda zaytarawey, nda borowiiyaney, ²² nda zinayaney, nda haya ceeciyaney albahiiritaray ra, nda binekoguyaney, nda dargayan, nda haya futu boon-ayyan, nda canseyan, nda wowyan, nda binebeeritaray, nda saamataray. ²³ Haya laaley wey kul si hun kala kunehere ra, ngey no ma boro ŧiibandi.»

Woy yaw naanay Isa
(Matiyu 15.21–28)

²⁴ Isa tun no din ka koy Tir laamaa ra. A zunbu hugu foo ra, a si baa boro kul ma bay kaŋ nga goo no, amma a mana hin ka tugu borey se. ²⁵ Woy foo kaŋ ize woy kaccaa ganji goo a ra, maa Isa maano, de a kaa a do ka sujudu a jine cewey cire. ²⁶ Woyoo woo man'ti Alyahuudu no, nga dumoo ti Grek, a mana hayandi kala gandaa kaŋ se i ga nee Siro-Fenisi. A n'a wiri Isa ga, a ma ganjoo gaaray k'a kaa nga ize woyoo ra. ²⁷ Isa nee a se: «Naŋ zankey ma ŋaa ka kungu jina, zama a si boori boro ma zankey ŋaahayaa zaa k'a warra hanŧi-izey se.»^{†††††} ²⁸ Woyoo na Isa zaabi ka nee: «Ay Koyoo, hanŧi-izey kaŋ goo taabaloo cire ga zankey meecindey ŋaa.»^{††††††} ²⁹ Isa nee a se: «ŧennoo woo kaŋ n'n'a har se, willi, ganjoo hun ni ize woyoo ra.»^{†††††††} ³⁰ Woyoo koy nga hugoo do, a na nga izoo gar a ga kani nda baani daaroo boŋ, ganjoo hun a ra.

Isa na lutu noo baani

³¹ Isa hun Tir laamaa ra ka bisa nda koyraa kaŋ maano ti Sidon ka yee ka kaa Galile isabangoo here ka bisa nda Dekapol (maanaa «koyra woy (10)») laamaa game. ³² Boroyaŋ kate a do boro foo kaŋ ga lutu, a si ŧelaŋ mo ka boori. I na Isa suurandi a ma kabe fur a ga. ³³ Isa n'a ka mooru alžamaa ka koy jere ga. A na nga kabe-izey daŋ lutoo haŋawey ra jina, a tufa, a na

[†] Ezayi 29.13. ^{††} Fattaroo 20.12; Alhukumoo 5.16. ^{†††} Fattaroo 21.17.

^{†††††} Alyahuudey do, dumi kul kaŋ man'ti ngi dumoo ga hima nda hanŧi.

tufaa zaa k'a tuku lutoo deenoo ga, ³⁴ de a na nga boŋoo jer ka beenaa guna ka hunsar beeri foo tee ka nee a se: «Efaata!» kanj maanaa ti «Wa feeri!». ³⁵ [Dogoo din da] hanjaway feeri, deenoo hun denjiyanoo ga, de a ŧelanj nda fonda. ³⁶ Isa na borey yaamar kanj i mas'a har boro kul se. Waati kul kanj Isa ga nee borey mas'a har, waati din no borey ga alhabaroo fee ka ton-ton. ³⁷ A tee alžamaa se boŋhaway beeri, de i nee: «Haya henna koonu no a g'a tee! A ga lutey hanjaway feeri, a ga benbawey ŧelanjandi.»

Isa na boro zenber taaci (4.000) ŋandi (Matiyu 15.32–39)

8 Jirbey wey alžama beeri foo goo Isa bande koyne. I sii nda haya kanj i g'a ŋaa. Isa ciya nga taalibey se ka nee i se: ² «Ay ga tamalla jamaa se, zama jirbi hinza ti woo kanj i goo ay bande, i sii nda haya kanj i g'a ŋaa. ³ Nda ay n'i yeeti ngi hugey do nda heraa, i ga kanj fonda ra, zama affooyan mana hun kala nongu mooro ra.» ⁴ Nga taalibey tuuru a se ka nee: «Man ra boro ga hin ka duu saajoo woo ra ŋaayan kanj ga borey wey kungandi?» ⁵ Isa n'i hãa ka nee: «Takula marje bara war kone?» I n'a zaabi ka nee: «Iyye bara ir kone.»

⁶ Woo banda ga, Isa na alžamaa yaamar i ma goro laboo ra. A na takula iyyaa zaa, a na albarka tee Irkoy se, a n'i dunbu k'i noo nga taalibey se i m'i zamna. Taalibey n'i zamna alžamaa se. ⁷ Hamiisa kayna fooyan cindi i kone. Isa na albarka danj i ra. A nee i ma ngi mo zamna. ⁸ Borey ŋaa hala i kungu. I koy nda kokondo beeri iyye kanj ra wey kanj cindi goo. ⁹ I ga too boro zenber taaci (4.000) cine. Woo banda ga, Isa n'i nanj i ma koy. ¹⁰ Dogoo din da Isa huru harihiyoo ra, nga nda nga taalibey ka koy laamaa ra kanj maŋoo ti Dalmanuta.

Borey na tammaasa kayfante ceeci (Matiyu 16.1–4)

¹¹ Fariziyeney kaa, de i sintin ka kakaw Isa bande hala ngi m'a sii. I n'a wiri a ga a ma tammaasa kayfante foo tee kanj hun beenaa ra. ¹² Isa hunsar nga binoo ra nda sahã, de a nee: «Cin se zamanoo woo borey ga tammaasa kayfante ceeci? Cimoo ne kanj ay g'a har war se, tammaasa kayfante kul si teendi zamanoo woo borey se koyne!» ¹³ Isa na Fariziyeney nanj, a yee ka huru harihiyoo ra ka koy haroo boŋ faa ga.

Dolobiroo kanj ga boro ga hima ka nga boŋ hawgay (Matiyu 16.5–12; Luka 12.1)

¹⁴ Taalibey dirŋa ka takula zaa ngi bande nda man'ti ize folloku kanj cindi i kone harihiyoo ra. ¹⁵ Isa n'i yaamar ka nee: «Guna, wa hawgay Fariziyeney dolobiroo nda Herod dolobiroo ga.» ¹⁶ Zama takula sii taalibey kone, i ŧelanj-ŧelanj cere game. ¹⁷ Isa bay, a nee i se: «Macin se war ga ŧelanj-ŧelanj ka nee kanj war sii nda takula se? War si faham, war si dii hala sohõ? War boŋey no ma ŧendi wala? ¹⁸ War goo nda mooyan, war si dii wala? War goo nda hanjayan, war si maa wala? War si hongu ¹⁹ waatoo kanj ay na takula guwaa dunbu boro zenber guwaa (5.000) se, wey kanj cindi kokondo

marje ra war n'i danj ka koy?» Taalibey nee a se: «Kokondo woy cindi hinka (12).» ²⁰ «De waatoo kanj ay na iyyaa dunbu boro zenber taacaa (4.000) se, kokondo beeri marje no war n'i too nda wey kanj cindi k'i ka koy?» I tuuru a se ka nee: «Kokondo beeri iyye.» ²¹ A nee i se: «Woo kul, hala sohõ war si faham wala?»

Isa na danaw moŋey feeri kanj goo Betsayda

²² Isa nda nga taalibey too Betsayda. Boroyan kate a do danaw foo, de i n'a suurandi kanj a ma danaa taaru k'a noo baani. ²³ Isa na danaa dii nda kaboo, a n'a gongu ka hibi koyraa ga. A na tufay danj danaa moŋey ga. A na nga kabey fur a ga, de a nee a se: «N'ga dii haya wala?» ²⁴ Danaa na nga moŋey feeri. A nee: «Ay ga dii borey, amma i mma tee ya ne sanda tuuriyan kanj ga dira.» ²⁵ Isa yee koyne ka nga kabey danj moŋey ga, de a dii henna, a yee nga taka ŧeenaa ga, nga moo gunaa henan. ²⁶ Woo banda ga, Isa na aroo yeeti a ma koy nga hugoo do, a nee a se: «Masi ba huru koyraa ra.»

May ti Isa?

(Matiyu 16.13–20; Luka 9.18–21)

²⁷ Isa nda nga taalibey dira ka koy koyra kanbey kanj ga man koyraa ga kanj se i ga nee Sezare Filip †. Fonda ra, a na nga taalibey hãa ka nee: «Borey mma nee, may ti agay?» ²⁸ I nee a se: «Boro fooyan ga nee kanj Yehiya kanj ti batizekaa ti ni, affooyan ga nee kanj Ilyasu ti ni, affooyan mo ga nee kanj annabey de affoo ti ni.» ²⁹ A n'i hãa ka nee: «De war, war mma nee, may ti agay?» Piyer n'a zaabi ka nee: «Ni ti Almasihu.» ³⁰ Isa hanse k'i yaamar kanj i masi nga maŋoo har boro kul se.

Isa ŧelanj nga buuyanoo nda nga tunyanoo ga (Matiyu 16.21–23; Luka 9.21–22)

³¹ Woo banda ga, Isa sintin ka nga taalibey bayrandi ka nee i se kanj kala Bora kanj tee Adamize ma dii zarabi booboyan. Boro beerey nda sargari juwalkey jineborey nda Citaaboo baykey g'a yankar. A ga wiiyan-di, de jirbi hinza banda ga, a ga tun. ³² A na ŧennoo woo har i se kaaray. Piyer n'a dii jere ga ka citi a ga. ³³ Isa bere, de a na nga taalibey guna. A citi Piyer ga ka nee a se: «Mooru ay ga, ŧaytan, zama n'si alhuzun nda Irkoy ibaayoo, borey wanoo nda n'ga alhuzun.»

Takaa kanj ga kate boro ma hanga Isa (Matiyu 16.24–28; Luka 9.23–27)

³⁴ Woo banda ga, Isa ciya alžamaa nda nga taalibey se, a nee i se: «Boro kanj ga baa nga ma hanga ay bande, kala a ma nga alhawaa nanj, a ma nga kanjandibundoo zaa †† jina, a ma hanga agay. ³⁵ Boro kanj ga baa nga ma nga hundoo hallasi g'a mursu, amma boro kanj ga nga hundoo mursandi agay nda Alhabar

† Matiyu 16.13. †† Boro ma nga kanjandibundoo zaa man'ti kala boro ma yadda ka nga hundoo noo sanda takaa kanj nda Isa na nga wanoo noo.

Boryaa maaganda se g'a hallasi. ³⁶ Macin no a g'a hanse boro se a ma duu aduɲɲa kul, nda nga hundoo ga mursu? ³⁷ Macin no boro g'a barmay nda nga hundoo?

³⁸ Boro kul kaɲ agay nda ay meešenney g'a haawandi zamanoo woo boro zinateerey nda zunubantey game, *Boraa kaɲ tee Adamize* mo ga haw a borey game waati kaɲ a kaa nga Baaba Irkoy daržaa ra nda al-malayka henanantey.»

9 Isa nee i se: «Cimoo ne kaɲ ay g'a har war se, boroyan̄ goo ne kaɲ si buuyan̄ taba i mana dii Irkoy *Laamaa* ma kaa nda saħã.»

Isa kunturoo alhaaloo barmay

(Matiyu 17.1–13; Luka 9.28–36; Piyer bataga 2to 1.16–18)

² Jirbi iddu banda ga, Isa na Piyer, nda Žak, nda Yehiya zaa ka koy jere ga, ngi hinne tondi hondu beeri foo ga. Nga kunturoo alhaaloo barmay jiney ra. ³ Nga darbawey tee ikaaray far. Boro sii aduɲɲa ra kaɲ ga hin ka darbawey kaarayandi ka too nga waney takaa.

⁴ Ilyasu nda Musa bangay i se, de i cindi ka šelaɲ Isa bande. ⁵ Piyer na šennoo zaa ka nee Isa se: «Rabbi, a ga boori ir ma cindi ne ra, adiši ir ma hukkuum hinza cin, affoo ni se, affoo Musa se, affaa Ilyasu se.» ⁶ Piyer si bay haya kaɲ nga m'a har, zama taalibi hinzaa kul nka hunbur. ⁷ Duula foo na nga biyoo k'i gum, de jinde foo fatta duulaa ra ka nee: «Woo ti agay *Iz'aroo*, ay baakaa, wa haɲajer a se!» ⁸ Dogoo din da taalibey guna-guna ngi jerey ga, amma i mana dii boro kul, ngi nda Isa hinne no.

⁹ Kaɲ i goo ma zunbu tondi hondoo boɲ, Isa n'i yaamar ka nee kaɲ woo kaɲ i dii a, i mas'a deede boro kul se hala waati kaɲ ra *Boraa kaɲ tee Adamize* tun bukawey ra. ¹⁰ I na yaamaroo dii, amma i cindi ka cere hãa ka nee: «Ka tun bukawey ra», woo din ti macin?»

¹¹ Woo banda ga, i na Isa hãa ka nee: «Macin se *Citaaboo* baykey ga nee kaɲ kala Ilyasu ma kaa jina?»

¹² A nee i se: «Cimi no kaɲ Ilyasu ga kaa ka hayey kul gorandi jina. Macin se a hantumandi *Citaaboo* ra *Boraa kaɲ tee Adamize* ga kaɲ a ga dii zarabi booboyan̄, i g'a kaynandi. ¹³ Amma ay ga war bayrandi kaɲ Ilyasu kaa, de borey n'a tee woo kaɲ kan i se, sanda takaa kaɲ nda a hantumandi a ga.»

Isa na ganji gaaray k'a kaa zanka ra

(Matiyu 17.14–21; Luka 9.37–43)

¹⁴ Waatoo kaɲ i too taalibey cindey do, i dii alžama beeri foo kaɲ g'i wanga nda *Citaaboo* baykawyan̄ kaɲ ga kakaw i bande. ¹⁵ Kaɲ borey dii Isa, boɲey hanse ka haw. I zuru ka koy a do k'a foo. ¹⁶ A n'i hãa ka nee: «Macin ga war goo ma kakaw i bande?» ¹⁷ Boro foo kaɲ goo alžamaa ra, n'a zaabi ka nee: «Alfagaa, y nka kate ni do ay iz'aroo kaɲ ra ganji goo kaɲ g'a benbandi. ¹⁸ Nongu kul kaɲ ra zankaa goo, nda a tun a se, a g'a warra ganda, a ga kufu kar, a ga hiɲey kaama, gaa-hamoo ga kogu karbaši. Ay n'a wiri ni taalibey ga i ma ganjoo gaaray, amma i mana hin.» ¹⁹ Isa zaabi ka nee i se: «Dumi kaɲ si naanay, hala waati foo no ay ga hima

ka cindi war bande? Hala waati foo no ay ga hima ka war suuri? Wa kate zankaa ya ne.»

²⁰ I kate nda a do. Kaɲ ganjoo dii Isa, a na zankaa guzuguzu. A n'a kaɲandi ganda. A cindi ka bilimbilim laboo ra, de miɲoo ga kufu kar. ²¹ Isa na zankaa baaba hãa ka nee: «Za waati foo no woo ga tee a se?» Baa-boo tuuru a se ka nee: «Za nga zankakaccutaraa ga. ²² Cee booboyan̄ ganjoo g'a warra nuune ra wala hari ra hala nga m'a halaci. Nda n'ga hin, hinna ir ga, m'ir soolam!» ²³ Isa tuuru a se ka nee: «N'nee: «Nda n'ga hin...»! Haya kul ga hin ka tee boro kaɲ naanay se.» ²⁴ Dogoo din da zankaa baaba kaati ka nee: «Ay naanay. Ay faaba k'ay naanay jaɲaa kaa!»

²⁵ Kaɲ Isa dii alžamaa goo ma zuru ka kaa, a zahã ganjoo ga ka nee a se: «Ganjoo kaɲ ga boro tee lutu nda benbaw, ay na ni yaamar, hun zankaa woo ra, de mo masi yee ka huru a ra hala abada!» ²⁶ Ganjoo na kaati beeri tee, a na zankaa guzuguzu futu, de a hun a ra. Zankaa hima nda bukaw. Woo se boro booboo nee: «A buu.» ²⁷ Amma Isa na zankaa dii nda kaboo. A n'a tunandi, de zankaa kay nga boɲ ga.

²⁸ Waatoo kaɲ Isa huru hugoo ra, nga nda nga taalibey hinne bara no, i n'a hãa ka nee: «Macin se ir, ir mana hin ka ganjoo gaaray?» ²⁹ Isa nee i se: «Ganjoo woo dumoo si hin ka fatta nda man'ti Irkoy ɲaarayyan [nda meehawyan].»

Isa yee ka šelaɲ nga buuyanoo nda nga tunyanoo ga

(Matiyu 17.22–23; Luka 9.43–45)

³⁰ I hun no din, i koy bisa nda Galile, amma Isa si baa borey ma bay. ³¹ Zama haya kaɲ se a mma nga taalibey cawandi, a nee i se: «*Boraa kaɲ tee Adamize* ga kaɲandi adamizey kabey ra. I ga kaa k'a wii, de jirbi hinza banda ga, a ga tun.» ³² Amma taalibey mana faham šennoo woo se, de i ga hunbur k'a hãa.

May ka bisa borey kul?

(Matiyu 18.1–5; Luka 9.46–50)

³³ I koy Kaparnahum. Waatoo kaɲ i goo hugoo ra, Isa n'i hãa ka nee: «Macin ga war cindi ka kakaw fondaa ra?» ³⁴ I mana tuuru, zama fondaa ra i nka cindi ka cere kakaw ka bay, ngi ra, may ka bisa borey kul. ³⁵ Isa goro, a ciya taalibi woy cindi hinkaa (12) se. A nee i se: «Boro kaɲ ga baa nga ma huru jine, kala a ma nga boɲ yeeti borey kul se banda. A ma tee borey kul se tam.» ³⁶ Woo banda ga, a na zanka kaccu foo zaa k'a daɲ ngi gamey ra. A n'a naagu nga gandoo ra, de a nee i se: ³⁷ «Boro kul kaɲ yadda ka zanka kaccaa woo cine dii ay maaganda se, boraa, agay hunday ga a yadda. Boro kul kaɲ yadda ay ga man'ti agay hinne ga a yadda, amma boraa kaɲ n'ay sanba ga a yadda.»

³⁸ Yehiya nee Isa se: «Alfagaa, ir dii aru foo kaɲ ga ni maapoo cee ka ganjey gaaray. Ir n'a ganji a m'a tee, zama a sii ir bande.» ³⁹ Isa nee: «War mas'a ganji, zama boro sii no kaɲ g'ay maapoo cee ka kayfi tee, de koyne dogoo din da a ma haya futu har ay ga. ⁴⁰ Boro kaɲ si konna ir, goo ir bande. ⁴¹ Boro kaɲ na war haɲandi hari

aynaa poti foo *Almasihu* maaganda se, cimoo ne kanj ay g'a har war se, nga sufuraa si dere.»

War ma hanse ka hawgay zunubu ga

(Matiyu 18.6–9; Luka 17.1–2)

⁴² «Boro kanj na boro kaccey wey affoo kanj ga naanay [agay] kanjandi zunubu ra, bora din, fufutondi beeri ma hawandi jindoo ga ka warrandi teekoo ra baa a se. ⁴³ Nda ni kaboo no ma ni kanjandi zunubu ra, a dunbu k'a kaa. Ma tee kabefookoyi ka huru hunaroo ra baa ma ne ma bara nda kabe hinka, ma koy žahannam nuunaa ra kanj si buu. ⁴⁴ [No din nooney kanj ga boro hamoo ŋaa si buu, nuunaa mo si buu abada.] ⁴⁵ Nda ni cewoo no ma ni kanjandi zunubu ra, a dunbu k'a kaa. Ma huru hunaroo ra nda cee foo baa ma ne n'goo nda cee hinka, ma warrandi žahannam ra. ⁴⁶ [No din nooney kanj ga boro hamoo ŋaa si buu, nuunaa mo si buu abada.] ⁴⁷ Nda ni moŋoo no ma ni kanjandi zunubu ra, a dogu. Ma huru Irkoy *Laamaa* ra nda moo foo baa ma ne n'goo nda moo hinka, ma warrandi žahannam ra. ⁴⁸ No din nooney kanj ga boro hamoo ŋaa si buu, nuunaa mo si buu abada. ⁴⁹ Zama boro foo kul ga ciiri-ciirandi nda nuune. †

⁵⁰ Ciiri ga boori, amma nda ciiri tenbaa hun, macin nda boro ga yee k'a noo tenbe? Ciiri tenbe ma bara war ra, alaafiya ma bara war nda cere game.»

Isa šelanj fayyan ga

(Matiyu 19.1–12; Luka 16.18)

10 Isa hun no din, a tun ka koy Žude gandaa ra, a koy Žurdeŋ isaa se banda. Alžama foo yee ka marga a boŋ. A sintin k'i cawandi koyne, sanda takaa kanj a doona k'a tee. ² *Fariziyer* fooyan man a k'a sii. I n'a hãa ka nee: «A ga bisa aru se a ma fay nga wandoo wala?» ³ Isa n'i zaabi ka nee: «Macin nda Musa na war yaamar?» ⁴ I nee: «Musa yadda aru ma fay-kaddaasu hantum jina, a ma fay. †» ⁵ Isa nee i se: «War biney šendiyanoo se a na yaamaroo woo hantum war se, ⁶ amma za aduŋŋa takaroo sintinoo ga, «aru nda woy no Irkoy n'i tee.» ⁷ «Woo ka kate, boro ga hun nga ŋaa nda nga baaba do [ka denji nga wandoo ga], ⁸ de ngi boro hinkaa ga tee gaaham folloku.» †† Woo ra i si yee ka tee ihinka, amma i mma tee gaaham folloku. ⁹ Borey kanj Irkoy n'i marga, adamize mas'i fayandi.»

¹⁰ Waatoo kanj i willi hugey do, taalibey yee ka Isa hãa nda fayyan šennoo. ¹¹ A nee i se: «Boro kul kanj na nga wandoo fay ka hiiji affoo, a na zina tee ka duu zunubu ijinaa ga. ¹² Woy mo kanj na nga kurŋoo fay ka hiiji aru foo na zina tee.»

Isa na albarka daŋ zankey ra

(Matiyu 19.13–15; Luka 18.15–17)

¹³ Boroyan kate Isa do zankayan hala a m'i taaru, amma taalibey citi i ga. ¹⁴ Waatoo kanj Isa dii woo, a futu

† *Hantum fooyan ga tonton ka nee: «Sargari kul ga ciiri-ciirandi.» Ciiri goyoo man'ti kala ka henanandi, ka haya marga a masi hasara, amaanaa tammaasaa no (Sargarey 2.13).* †† *Alhukumoo 24.1, 3.*

‡ *Sintinoo 1.27; 5.2.* †† *Sintinoo 2.24.*

ka nee i se: «Wa zankey nanj i ma kaa ay do, war mas'i ganji, zama borey kanj ga hima nda ey wane nda Irkoy *Laamaa*. ¹⁵ Cimoo ne kanj ay g'a har war se, boro kul kanj mana Irkoy *Laamaa* dii sanda takaa kanj nda zanka kaccu g'a dii, šikka sii kanj bora si huru a ra.» ¹⁶ Woo banda ga, a na zankey naagu nga gandoo ra, a na nga kabey fur i ga ka albarka daŋ i ra.

Aru almankoynoo

(Matiyu 19.16–30; Luka 18.18–30)

¹⁷ Waatoo kanj Isa na fonda zaa, aru foo zuru ka kaa. A kanj kanjey ga Isa jine k'a hãa ka nee: «Alfa boryaa, macin no ay ga hima k'a tee hala ya hunayan abadanta tubu?» ¹⁸ Isa nee a se: «Macin se n'ga nee ay ga boori? Boro kul si boori nda man'ti Irkoy hinne. ¹⁹ N'ga yaamarey bay: «Masi boro wii, masi zina, masi zay, masi taari seedetaray tee, masi boro kul toone, «ni ŋaa nda ni baaba beerandi.» †» ²⁰ Aroo n'a zaabi ka nee: «Alfagaa, wey kul ay n'i dii za ay zankataraa ga.» ²¹ Isa n'a guna, a bag'a. A nee a se: «Haya foo ga ni kuma: hayey kul kanj goo ma ne neere, de ma hayoo noo talkey se, woo ra n'ga duu alman beenaa ra. Nga banda ga, ma kaa ka hanga agay.» ²² Aroo gaahamoo buu a ga kanj Isa na šennoo woo har. A koy nda bine-marayyan, zama a goo nda alman boobo.

²³ Isa guna jine nda banda, de a nee nga taalibey se: «A ga šendi borey kanj goo nda alman se i ma huru Irkoy *Laamaa* ra.» ²⁴ Šenney kanj a n'i har hanse ka taalibey boŋey haw. Isa yee ka nee i se: «He zankey, Irkoy *Laamaa* huruyanoo ga šendi! ²⁵ Yoo ma bisa nda sana fun ga faala nda almankoyi ma huru Irkoy *Laamaa* ra.» ²⁶ Taalibey boŋhawaa mma koy de a ga tonton. I nee cere se: «Adiři may no ma hin ka hallasi?» ²⁷ Isa n'i guna, de a nee i se: «Adamizey se a ga mongu, amma man'ti Irkoy se, zama haya sii no kanj ga mongu Irkoy se.»

²⁸ Woo banda ga, Piyer nee a se: «Ir ne, ir na hayey kul nanj ka hanga ni bande.» ²⁹ Isa n'a zaabi ka nee: «Cimoo ne kanj ay g'a har war se, boro kul sii no kanj ga nga hugoo nanj, wala nga armyey, wala nga woymey, wala nga ŋaa, wala nga baaba, wala nga izey, wala nga faarey agay nda *Alhabar Boryaa* maaganda se, ³⁰ kanj si duu hayey wey cine zangu (100) zamanoo woo ra: huguyan, nda armayan, nda woymeyan, nda ŋaayan, nda izeyan, nda faariyan. A ga kaa ka duu gurzugayyan, amma alaaharaa hane a ga duu hunayan abadantaa. ³¹ Amma boro booboyan kanj goo jine ga kaa ka tee ikokoranteyan, ikokorantey ga kaa ka tee ijinaawey.»

Isa cee hinzantoo kanj a ga šelanj

nga buuyanoo nda nga tunyanoo ga

(Matiyu 20.17–19; Luka 18.31–34)

³² Isa nda borey kanj goo a bande dira ka žigi ka koy Žerizalem. Isa goo ma dira jiney ra. Taalibey biney n'i

‡† *Fattaroo 20.12–16; Alhukumoo 5.16–20.*

kankam, de borey kaŋ hanga i bande ga hunbur. Isa yee ka taalibi woy cindi hinkaa (12) dii ka sintin ka hayey har i se kaŋ ga kaa ka tee nga ga. ³³ A nee: «Nga ne, ir goo ma žigi ka koy Žerizalem. I ga *Boraa kaŋ tee Adamize* nondi *sargari juwalkey jineborey* nda *Citaaboo* baykey se. I ga kayandi kaŋ a mma hima ka buu. I g'a nondi kutakey se. ³⁴ I g'a kaynandi, i ga tufa a ga, i g'a barzu, de i g'a wii. Jirbi hinza banda ga, a ga tun.»

Jineboro mma tee alhaadimaykaw

(Matiyu 20.20–28; Luka 22.24–27)

³⁵ Zebede iz'arey kaŋ ti Žak nda Yehiya, man Isa ga. I nee a se: «Alfagaa, ir ga haya foo wiri ni ga, m'a tee ir se.» ³⁶ A n'i hãa ka nee: «Macin no war ga baa y'a tee war se?» ³⁷ I nee a se: «Ir mma baa ma naŋ ir affoo ma goro ni kabe hennaa ga, affaa ma goro ni kabe laalaa ga ni daržaa ra.» ³⁸ Isa nee i se: «War si haya bay kaŋ war g'a wiri. War ga hin ka gurzugaa potoo hayaa haŋ kaŋ ay g'a haŋ wala? War ga hin ka *batizandi* nda *batizeyanoo* kaŋ nda ay ga batizandi wala?» ³⁹ I nee a se: «Ir ga hin.» Isa nee i se: «War ga kaa ka potoo hayaa haŋ kaŋ ay g'a haŋ, war ga kaa ka batizandi nda *batizeyanoo* kaŋ nda ay ga batizandi, ⁴⁰ amma ka goro ay kabe hennaa wala ilaalaa ga, man'ti agay no m'a kayandi. A si nondi kala borey kaŋ se Irkoy n'a soolu.» ⁴¹ Kaŋ taalibi woyaa (10) maa woo, i sintin ka dukur Žak nda Yehiya ga.

⁴² Isa ciya i se, a nee i se: «War ga bay kaŋ borey kaŋ i g'i himandi nda gandawey boŋkoyney ga koytaray fur i boŋ, ngi boro beerey ga hini fur i boŋ. ⁴³ Amma war game man'ti takaa woo no, boro kaŋ ga baa nga ma tee boro beeri war ra, kala a ma tee war tamoo. ⁴⁴ Boro kul kaŋ ga baa nga ma huru war ra jine, kala a ma nga boŋ tee borey kul se baŋŋa. ⁴⁵ Zama *Boraa kaŋ tee Adamize* mana kaa hala i ma alhaadimay nga se, amma a nka kaa ka alhaadimay, de mo ka nga hundoo noo hala boro boobo zunubey ma banandi k'i hallasi.»

Isa na danaw moŋey feeri Žeriko koyraa jeroo ga

(Matiyu 20.29–34; Luka 18.35–43)

⁴⁶ I naaru ka koy too Žeriko. Waatoo kaŋ Isa ga fatta koyraa ra, nga, nda nga taalibey, nda alžama beeri, danaw gariibu goo ma goro fondaa jeroo ga. Maŋnoo ti Bartime, baaboo ti Time.

⁴⁷ Waatoo kaŋ a maa kaŋ Isa Nazaret boraa no, kul a sintin ka kaati ka nee: «*Dawda Haamaa*, Isa, hinna ay ga!» ⁴⁸ Boro boobo ga citi danaa ga a ma dangay. Amma a mma kaati ka tonton ka nee: «*Dawda Haamaa*, hinna ay ga!» ⁴⁹ Isa kay, de a nee: «Wa ciya a se.» I ciya danaa se ka nee: «Bine tee, tun ni boŋ ga, a ga ciya ma ne.» ⁵⁰ Danaa na nga darbay beeroo warra, a sar ka tun ka koy Isa do. ⁵¹ Isa n'a hãa ka nee: «Macin no n'ga baa y'a tee ma ne?» Danaa nee a se: «Rabbuni (maanaa <alfagaa>), ya mma baa ya yee ka dii.» ⁵² Isa nee a se: «Ma koy nda baani, ni naanaa na ni hallasi.» Dogoo din da moŋey yee ka dii, a hanga Isa ka fondaa tee a bande.

Isa huru Žerizalem sanda kokoy

(Matiyu 21.1–11; Luka 19.28–40; Yehiya 12.12–19)

11 Waatoo kaŋ i ga man Žerizalem, de i too Bete- faže nda Betani kaŋ goo *Zaytunaŋey* tondi hon- doo jeroo ga, Isa na taalibi hinka sanba. ² A nee i se: «Wa koy koyra-izoo ra kaŋ ga war tenje. Za war too, nga no war ga farka-ize foo gar kaŋ ga hawa kaŋ boro kul mana bay ka žigi a boŋ. W'a feeri, war ma kate a. ³ Nda boro nee war se: «Macin se war ga woo tee?», wa nee a se: «Ir Koyoo no ma too a ga, sohõ da a g'a yeeti kate ne ra.»

⁴ I koy, de i na farka-ize foo gar. A ga hawa hugu mee foo ga taray, lolaa ra. I n'a feeri. ⁵ Borey kaŋ goo no din, affooyaŋ i ra n'i hãa ka nee: «Macin no war goo m'a tee? Macin se war ga farka-izoo feeri?» ⁶ I šelaŋ i se sanda takaa kaŋ nda Isa n'a har. I na taalibey naŋ i m'a tee. ⁷ I kate farka-izoo Isa do. I na ngi darbawey fur a boŋ, de Isa goro a ga.

⁸ Boro boobo na ngi darbawey daaru fondaa ra, affooyaŋ na tuuri kabeyaŋ kaŋ ga fita goo kaŋ i n'i dun- bu faarey ra, kanandi. ⁹ Borey kaŋ goo jinoo ra nda wey kaŋ goo dumaa ga kaati ka nee:

«*Hozaana!*

Albarka ma bara boraa se

kaŋ goo kaa ir Koyoo maŋnoo ga!

¹⁰ Albarka ma huru *Laamaa* ra

kaŋ goo kaa, ir kaagaa Dawda Laamaa!

Hozaana beenaa se beene!» †

¹¹ Isa too Žerizalem, de a huru Irkoy *hugu* beeroo ra. A na haya kul kaŋ g'a kuubi k'a bere guna jina, amma kaŋ cijinoo huroo se, a koy Betani, nga nda taalibi woy cindi hinkaa (12).

Jeejajnaŋoo kaŋ Isa n'a danga

(Matiyu 21.18–19)

¹² Subaa ra, kaŋ Isa nda nga taalibey na fondaa zaa ka fatta Betani, a heray. ¹³ A ga jeejajnaa foo kaŋ ga fi- ta goo honnay nongu mooro ra. A koy tuuroo do ka guna wala nga ga duu a ga izeyaŋ k'i ŋaa. Amma kaŋ a man a, a mana haya kul gar a ga kala fitawey, zama jeejajnaŋey hayyanoo waatoo mana too. ¹⁴ Isa nee jeejajnaŋoo se: «Yala boro kul masi yee ka ni izoo ŋaa hala abada!» Taalibey maa šennoo kaŋ a n'a har.

Isa na maamalakey gaaray Irkoy hugu beeroo ra

(Matiyu 21.12–17; Luka 19.45–48; Yehiya 2.13–22)

¹⁵ I too Žerizalem. Isa huru Irkoy *hugu* beeroo ra, de a sintin ka maamalakey nda daykey gaaray k'i kaa taray. A na barmaykey taabaley nda tuuzun neerekey gorohayey gum carawey ga. ¹⁶ A mana yadda mo boro kul ma jinay zaa ka Irkoy hugu beeroo dunbu ka bisa. ¹⁷ Woo banda ga, a n'i cawandi ka nee: «A nka mana hantumandi *Citaaboo* ra ka nee:

«Ay hugoo ga ciyandi nda hugu kaŋ ra dumi kul ga *Irkoy ŋaaray*» ††,

† *Zabur* 118.25–26. †† *Ezayi* 56.7.

amma war wey, war n'a tee zay lanbadoo.»
¹⁸ *Sargari juwalkey jineborey* nda Citaaboo baykey maa hayaa kanj tee. I ga taka ceeci ka Isa halaci, zama i ga hunbur a. Zama nga cawandiyanoo tee jamaa se boŋhaway. ¹⁹ Kanj cijinoo too, Isa nda nga taalibey fatta koyraa ra.

Jeejaynaŋoo ŧennoo: naanay nda Irkoy ŋaarayyan
 (Matiyu 21.20–22)

²⁰ Subbaahi tayaa ra, kanj i goo ma bisa fonda ra, i dii jeejaynaŋoo. A kogu hala linjey ga. ²¹ Piyer hongu hayaa kanj tee, de a nee Isa se: «Rabbi, guna jeejaynaŋoo kanj n'a danga, nga ka kogu.» ²² Isa na ŧennoo zaa ka nee nga taalibey se: «Wa naanay Irkoy! ²³ Cimoo ne kanj ay g'a har war se, boro kul kanj nee tondi hondoo woo se: «Hun ne, ma ni boŋ warra teekoo ra», nda a mana ŧikka nga binoo ra, a naanay, ŧennoo kanj a n'a har ga tee. ²⁴ Woo se ay ga nee war se: haya kul kanj war g'a ŋaaray Irkoy ga k'a wiri a ga, wa naanay kanj war duu a, a g'a tee war se. ²⁵ Waati kanj war kayandi ka Irkoy ŋaaray, nda a gar dooray goo war biney ra boro se, wa yaafa a se, hala war Baaba Irkoy mo kanj goo beenaa ra ma war laybey yaafa. ²⁶ [Amma nda war si yaafa, war Baaba Irkoy kanj goo beenaa ra mo si war laybey yaafa.]»

Man ra Isa duu nga hinoo?
 (Matiyu 21.23–27; Luka 20.1–8)

²⁷ Isa nda nga taalibey yee koyne Žerizalem. Kanj Isa goo ma dira-dira Irkoy *hugu* beeroo ra, *sargari juwalkey jineborey*, nda *Citaaboo* baykey, nda boro beerey too jeroo ga. ²⁸ I ŧelan a se ka nee: «Hini foo nda n'ga wey tee, wala mo, may ka ni noo hinoo woo m'i tee?» ²⁹ Isa nee i se: «Ay ga war haa nda haya folloku. Nda war n'ay zaabi, kul ay ga hinoo har kanj nda ay ga wey tee. ³⁰ Yehiya *batizeyanoo*, beenaa ra a hun wala adamizey do? Wa tuuru ya ne.» ³¹ I ŧelan-ŧelan cere game ka nee: «Nda ir nee: «Beenaa ra», a ga nee: «[Adiŧi] macin se war mana naanay a?» ³² Nda ir nee mo: «Adamizey», ...» – I ga hunbur alžamaa, zama borey kul ga Yehiya dii annabi. ³³ I na Isa zaabi ka nee: «Ir si bay.» Isa nee i se: «Agay da si hinoo har war se kanj nda ay ga wey tee.»

Alaneb faaroo beerikey filla yaasayantaa
 (Matiyu 21.33–46; Luka 20.9–19)

12 Isa yee ka sintin ka ŧelan i se nda filla yaasayanteyan. A nee: «Aru foo na *alaneb* faari tee. A na cete cin k'a wanga. A na nongu fanŧi kanj ra i ga tuuri-izey motti. A na soorohugu kuku cin †. Woo banda ga, a na faaroo naŋ beerikawyan kone, de a naaru. ² Waatoo kanj hegaa too, a na tam foo sanba beerikey do hala nga ma duu faari-izey ra. ³ Amma i n'a dii, i n'a kar, de i n'a naŋ a ma koy kabe koonu. ⁴ A yee ka tam foo sanba. Nga mo, i n'a maray boŋoo ra, i n'a kaynandi. ⁵ A yee ka affoo sanba. Woo din, i n'a wii.

Nga banda ga, ibooboyan kanj a n'i sanba, i na affooyan kar, i na jerey wii. ⁶ Boro follokaa kanj cindi a se koyne man'ti kala nga iz'aroo, nga baakaa. Nga ti ikokorantaa, a n'a sanba i do ka nee: «I g'ay iz'aroo beerandi.» ⁷ Amma beerikey nee cere se: «Woo ti tubukaa. Wa kaa, ir m'a wii, nga ra tubuhayaa ga tee ir wane.» ⁸ I n'a dii, i n'a wii, de i n'a warra taray k'a kaa faaroo ra. ⁹ [Sohö] macin no faaroo koyoo g'a tee? A ga kaa ka beerikey halaci ka faaroo yeeti itanayan se. ¹⁰ War mana bay ka *Citaaboo* ŧennoo woo caw kanj nee:

«Tondoo kanj cinakey n'a fur,
 nga no ka tee hugoo kanjoo tondoo.

¹¹ Ir Koyoo ka baa woo ma tee,
 alaabiina no ir moŋey cire!» ††»

¹² *Sargari juwalkey jineborey*, nda Citaaboo baykey, nda boro beerey ga taka ceeci kanj nda ngi ga Isa dii, amma i hunbur alžamaa. I bay kanj filla yaasayantaa kanj a n'a deede, ngi ga a goo. I n'a naŋ, i koy.

Alkaasoo kanj ga banandi kokoy beeroo se
 (Matiyu 22.15–22; Luka 20.20–26)

¹³ Woo banda ga, i na *Fariziyenyan* nda *Herod* kondaa boroyan sanba Isa do hala i m'a dii nda nga meeŧennoo. ¹⁴ I koy a do ka nee a se: «Alfagaa, ir ga bay kanj cimi harkaw ti ni. N'si hunbur boro kul. N'si borey ndumey guna, ni mma Irkoy fonda cawandi nda cimi. A ga hima alkaasi ma banandi kokoy beeroo se wala a si hima? Ir m'a bana wala ir mas'a bana?» ¹⁵ Isa bay ngi almunafikitaraa ga, a nee i se: «Macin se war g'ay sii? Wa kate ya ne nzorfu kaaray tamma foo hala ya dii a.» ¹⁶ I kate a se. A nee i se: «May biyoo nda nga maŋoo ti woo?» I nee a se: «Kokoy beeroo.» ¹⁷ Isa nee i se: «Wa kokoy beeroo hayey noo kokoy beeroo se, Irkoy waney, war m'i noo Irkoy se.» Boŋey hanse ka haw nda Isa.

Hāayan bukawey tunyanoo ga
 (Matiyu 22.23–33; Luka 20.27–40)

¹⁸ *Sadusiyeŋ* fooyan man Isa. Borey no kanj ga nee tunyan si bara. I n'a haa ka nee: ¹⁹ «Alfagaa, Musa na yaamar hantum ir se ka nee: «Nda aru buu ka wande naŋ kanj mana duu a se ize, aroo armaa ga hima ka hiiji woyoo hala a ma duu bukaa se ize.» ²⁰ Arma iyey bay ka bara kanj ijinaa hiiji, a buu, a mana ize naŋ. ²¹ Arma hinkantoo hiiji woyoo, a buu, a mana ize naŋ, arma hinzantoo mo taka follokaa. ²² Iyyaa kul mana ize naŋ. Woo banda ga, woyoo mo buu. ²³ Tunyanoo hane, [waatoo kanj bukawey ga tun,] iyyaa ra, may se a ga tee wande? Zama ngi boro iyyaa hiiji woyoo ka bisa.» ²⁴ Isa nee i se: «War dere, war ga addaliloo bay wala? Addaliloo man'ti kala war si *Citaaboo* bay, war si Irkoy hinoo bay. ²⁵ Zama han kanj i tun bukawey ra, arey si hiiji, woyey si nondi hiijay. Amma i mma tee sanda al-malaykayan beenaa ra. ²⁶ Haya kanj ti bukawey tunyanoo, war mana bay k'a caw Musa citaaboo ra, non-goo kanj ga ŧelan saabaynaŋoo ga kanj ra Irkoy nee

† Soorohugu no kanj ga lakkalkey ga žigi ka faaroo hawgay.

†† Zabur 118.22–23. ‡ Alhukumoo 25.5–6.

Musa se: «Agay ti Ibirahima Koyoo, Isiyaka Koyoo, Yakuba Koyoo.»^{†27} Irkoy man'ti bukawey Koyoo, baahunantey Koyoo no. War hanse ka dere.»

Yaamarey kul ibeeroo

(Matiyu 22.34–40; Luka 10.25–28)

²⁸ *Citaaboo* baykaw foo maa kanj i ga kakaw. A dii kanj Isa na *Sadusiyerney* zaabi ka boori. A man kate, de a na Isa hãa ka nee: «Yaamarey kul ra, affoo ti ibeeroo?»

²⁹ Isa n'a zaabi ka nee: «Yaamarey kul ibeeroo ne: «Hanjajer, Izirayel, ir Koyoo Irkoy ti ir Koy follokaa.

^{††30} Ma baa ni Koyoo Irkoy nda ni binoo kul, nda ni hundoo kul, nda ni lakkaloo kul, nda ni gaaboo kul.»

^{‡31} Ihinkantoo ti: «Ma baa ni cinaa sanda takaa kanj nda n'ga baa ni boŋ.»^{††} Yaamar sii no kanj ga bisa yaamarey wey.»^{‡2} *Citaaboo* baykaa nee Isa se: «A boori, alfagaa!

N'na cimi har: nga ti ir Koy follokaa, «de mo koy sii no kala nga hinne.»^{†††33} Boro ma bag'a nda nga binoo kul, nda nga lakkaloo kul, nda nga gaaboo kul, de mo boro ma baa nga cinaa sanda takaa kanj nda boro ga baa nga boŋ.^{†††} Šikka sii kanj hayey wey ga bisa *sargari kukurantey* nda sargari kul.»^{‡4} Kanj Isa dii kanj a tuuru nda lakkalkoynitaray, a nee a se: «N'si mooru Irkoy *Laamaa*.» Woo banda ga, boro kul mana yadda k'a hãa koyne.

Dawda yadda Almasihu ga sanda nga Koyoo

(Matiyu 22.41–46; Luka 20.41–44)

³⁵ Waatoo kanj Isa goo ma cawandi Irkoy *hugu* beeroo ra, a na ţennoo zaa ka nee: «Taka foo nda *Citaaboo* baykey ga nee kanj *Almasihu* man'ti kala *Dawda Haamaa*?^{‡6} Dawda hunday nee *Hundi Henanantaa* hinoo ra:

«Ir Koyoo nee ay Koyoo se:

“Goro ay kabe henna here,

hala waati kanj ra ay na ni iberey danj ni cewey cire.”^{†††}

^{†††}

³⁷ Dawda hunday g'a cee nda Koy, adiţi taka foo ra a ga tee a se Haama?» Alžama beeri foo ga hanjajer Isa se nda naali.

Wa hawgay Citaaboo baykey ga

(Matiyu 23.1–36; Luka 20.45–47)

³⁸ Isa nee nga cawandiyanoo ra: «Wa war boŋ hawgay *Citaaboo* baykey ga kanj ga baa kaayi beeri danjan ka yaara. I ga baa borey ma ngi foo nda beeray farrey ra.³⁹ I ga baa mo jine gorodogey *margahugey* ra nda ŋaadogey ra.⁴⁰ I ga woyey kanj kurney faati kabey koonandi. Nda i ga Irkoy ŋaaray, i si cahã ka ben hala borey ma dii ngi. Ngj zukandoo ga hanse ka boobo.»

† *Fattaroo* 3.6, 15. †† «ir Koyoo Irkoy ti ir Koy follokaa», *GreK Šenni ra, almaganaa faa ti «ir Koyoo Irkoy hinne ti ir Koyoo»*. ‡ *Alhukumoo* 6.4–5. †† *Sargarey* 19.18. ‡† *Alhukumoo* 4.35. ††† *Sargarey* 19.18. †††† *Zabur* 110.1.

Nooroo kanj woy talkaa n'a noo

(Luka 21.1–4)

⁴¹ Kanj Isa goro nooroo jinaa tenje, a dii takaa kanj nda alžamaa goo ma nooru danj a ra. Almankoyni booboyan ga nooru beeri jisi,⁴² amma woy talka foo kanj kurŋoo buu kaa, de a na nooru tamma hinka kanj si too haya danj a ra.⁴³ Woo banda ga, Isa ciya nga taalibey se ka nee i se: «Cimoo ne kanj ay g'a har war se, woy talkaa woo kanj kurŋoo buu danj ka bisa borey kul kanj na haya danj nooroo jinaa ra.⁴⁴ Zama borey kul, woo kanj ga i si too, nga no i n'a danj, amma nga, nga talkataraa ra, hayaa kul kanj goo a se, maanaa nga hunaa kul no a n'a danj.»

Isa na Irkoy hugu beeroo kayriyanoo bayrandi

(Matiyu 24.1–2; Luka 21.5–6)

13 Waatoo kanj Isa goo ma fatta Irkoy *hugu* beeroo ra, nga taalibi foo nee a se: «Alfagaa, guna tondi henney nda hugu beerey wey!»² Isa nee a se: «N'ga dii hugu beerey wey wala? Tondi foo si cindi affoo boŋ kanj si kaa ka kayra.»

Isa na gurzugawey sintinoo bayrandi

(Matiyu 24.3–14; Luka 21.7–19)

³ Woo banda ga, kanj Isa goro *Zaytunaney* tondi hondoo boŋ kanj ga Irkoy *hugu* beeroo tenje, Piyer, nda Žak, nda Yehiya, nda Andere hinne bara a bande, i n'a hãa ka nee: ⁴ «Ir fahamandi waati foo no woo ga kaa ka tee, de mo macin ti tammaasaa kanj g'ir bayrandi kanj hayey wey ga hima ka kaa ka tee ka ben.»

⁵ Isa na ţennoo zaa ka nee i se: «Wa hawgay boro kul masi war darga.⁶ Boro booboyan ga kaa ay maanoo ga ka nee kanj ngi ti *Almasihu*, de mo i ga boro boobo darga.⁷ Waati kanj war ga maa wonguyan tun nda wongu alhabaryan, war masi hunbur. Kala wey ma teendi, amma hala sohõ man'ti benantaa no.⁸ Ganda foo ga tun ka ganda foo wongu, laama foo ga tun ka laama foo wongu. Labu jijiriyen ga tee nongu booboyan ra. Herayyan ga tee. Wey man'ti kala sintinoo, i ga hima nda hayyan kuubi jina-jinawey.

⁹ War, wa war boŋ hawgay. I ga war nondi alkaaley se, i ga war barzu *margahugey* ra. I ga war ka kay gofornerey nda kokoyey jine ay maaganda se. Woo ga tee i se seedetaray.¹⁰ Kala *Alhabar Boryaa* ma waazandi gandawey kul ra jina.¹¹ Waati kanj i ga war ka koy ka war nondi, war masi alhuzun nda hayaa kanj war g'a har. Wa hayaa har kanj nondi war se waatoo din da, zama man'ti war no ma ţelan, amma *Hundi Henanantaa* no.¹² Arma ga nga armaa noo i m'a wii, baaba ga nga izoo noo i m'a wii. Zankey ga ture ngi baabey ga k'i noo i ma wiiyandi.¹³ Borey kul ga konna war ay maanoo sabbu se, amma boro kanj gaabandi hala benantaa ga, a ga hallasi.»

Isa na zarabi beeroo waatoo bayrandi

(Matiyu 24.15–28; Luka 21.20–24)

¹⁴ «Waati kaŋ war ga dii <haya harramantaa> † ga goro nongu kaŋ ra a si hima ka bara. Boro kaŋ g'a caw ma faham! Waatoo din borey kaŋ goo Źude gandaa ra ma zuru ka koy tondi hondey ra. ¹⁵ Boro kaŋ goo sooro boŋ masi zunbu, a masi huru hugoo ra ka haya zaa kaŋ goo nga hugoo ra. ¹⁶ Boro kaŋ goo faarey ra masi yee ka koy nga burmusoo zaa. ¹⁷ Woyey bone kaŋ ga tee boro hinka nda wey kaŋ ga naanandi haney din. ¹⁸ Wa Irkoy ŋaaray hala hayey wey masi tee jiyaw ra. ¹⁹ Haney din zarabi ga tee kaŋ cine mana bay ka tee za aduŋŋa takaroo sintinoo ga kaŋ Irkoy n'a taka hala sohõ. Šikka sii nga cine si yee ka tee. ²⁰ Nda ir Koyoo mana kumandi zaarey din ra, boro kul si hallasi. Amma nga boro suubantey maaganda se a kumandi zaarey din ra.

²¹ Nda boro nee war se: «*Almasihu* ne, ne ra» wala: «Nga ne, ne here», war masi naanay. ²² Zama taari al-masihuyanŋ nda annabiyanŋ ga tun. I ga tammaasayanŋ nda kayfiyanŋ tee hala, nda a ga hin ka tee, ngi ma Irkoy boro suubantey darga. ²³ War, wa hawgay! Hayey kul ra ay na war haŋa žiibey kaa.»

Boraa kaŋ tee Adamize kaayanoo

(Matiyu 24.29–31; Luka 21.25–28)

²⁴ «Amma haney din, zaraboo woo banda ga, waynaa ga tee kubay, handoo si nga gaayoo noo, ²⁵ handaraway ga kaŋ ka hun beenaa ra, hayey kaŋ goo beenaa ra ga jijiri.

²⁶ Waatoo din i ga dii <Boraa kaŋ tee Adamize ga kaa duulayanŋ ra> †† nda gaabi beeri nda darža. ²⁷ A ga al-malaykey sanba hala i ma [nga] boro suubantey mar-ga ka hun gandaa kanje taacaa kul ga beenaa boŋ foo ga ka koy boŋ faa ga.»

Bayraa kaŋ jeejayŋaŋoo g'a noo

(Matiyu 24.32–35; Luka 21.29–33)

²⁸ «Wa faham bayraa se kaŋ jeejayŋaŋoo g'a noo. Za tuuroo kabey subey ban, i na fita taagayanŋ tee, war ga bay kaŋ konnoo waatoo man. ²⁹ Takaa din da, war mo, nda war dii hayey wey teendi, war ma bay kaŋ a man, a goo koyraa mijoo ga. ³⁰ Cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, zamanoo woo borey si ben hala hayey wey kul ma teendi. ³¹ Beenaa nda gandaa ga dere, amma ay meešenney si dere abada.»

Wa hanna cijin nda zaari

(Matiyu 24.36–44; Luka 21.34–36)

³² «Boro kul si hanoo wala waatoo bay kaŋ hayey wey ga kaa ka tee. Almalaykey kaŋ goo beenaa ra s'a bay, *Iz'aroo* s'a bay, Baaba Irkoy no ma waatoo bay. ³³ Wa hawgay! War ma hanna cijin nda zaari, zama war si waatoo woo kaayanoo bay. ³⁴ A ga hima nda boro kaŋ

ga koy naaru. A na nga hugoo naŋ nga tamey kabey ra k'i noo jineborotaraa. A na ngi affoo kul noo goyoo kaŋ a ga hima k'a tee. A nee aroo kaŋ ga hugoo mijoo hawgay se a ma hanna cijin nda zaari. ³⁵ Adiši wa hanna, zama war si bay waati kaŋ no hugoo koyoo ga kaa. A ma kaa cijinoo sintinoo ga, wala cijinoo gamoo ra, wala gorgey ciyayanoo ga, wala subbaahi tayaa ra, ³⁶ ba nda a kaa waati ra kaŋ war s'a hongu, a masi war gar jirbi ra. ³⁷ Hayaa kaŋ ay goo m'a har war se, borey kul ga ay goo: Wa hanna!»

Bonkoyney hawandifutay Isa ga

(Matiyu 26.1–5; Luka 22.1–2; Yehiya 11.45–53)

14 A cindi jirbi hinka *Borcintaraa jingaroo* nda *Takulawey kaŋ ra dolobiri sii jingaroo* ma tee. *Sargari juwalkey jineborey* nda *Citaaboo* baykey na taka ceeci kaŋ nda ngi na Isa dii nda carmay k'a wii. ² I nee: «A masi tee jingaroo ra hala alžamaa masi koy ture.»

Woy foo na turaari doori Isa boŋoo boŋ

(Matiyu 26.6–13; Yehiya 12.1–8)

³ Isa goo Betani, Simonŋ *jiraykoynoo* hugoo ra. Kaŋ a goo ŋaadogoo ra, woy foo man jeroo ga kaŋ kone tondi kaaray kulba goo. A ga too nda turaari alhakiika hay šenda kaŋ se i ga nee nar. Woyoo na kulbaa mijoo kayri, de a na turaaroo doori Isa boŋoo ga. ⁴ Boro fooyanŋ kaŋ goo no dukur, de i nee cere se: «Cin no turaaroo hasaraa woo g'a hanse? ⁵ Turaaroo woo ga hin ka neerandi haya kaŋ bisa nzorfu kaaray tamma boŋ zangu hinza (300) ka nondi talkey se.» I citi woyoo ga. ⁶ Amma Isa nee: «W'a naŋ! Macin se war g'a farandi? Teegoy henna no a n'a tee ya ne. ⁷ War nda talkey no waati kul, war ga hin ka haya henna tee i se waati kul kaŋ war ga baa. Amma agay si cindi war bande waati kul. ⁸ Woyoo woo na nga hinagoo tee. A na turaaroo doori ay gaahamoo ga ay suturayanoo se za a mana tee. ⁹ Cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, nongu kul kaŋ ra *Alhabar Boryaa* waazandi aduŋŋa kul ra, hayaa kaŋ woyoo woo n'a tee mo ga harandi hala borey ma hongu woyoo.»

Žudas soolu ka Isa zanba

(Matiyu 26.14–16; Luka 22.3–6)

¹⁰ Woo banda ga, Žudas Iskariyot kaŋ ti taalibi woy cindi hinkaa (12) affoo, koy *sargari juwalkey jineborey* do hala nga ma Isa nondi i se. ¹¹ Kaŋ i maa woo, i ŋaali, de i n'a noo allaahidu kaŋ ngi g'a noo nooru. Žudas cindi a ga taka ceeci kaŋ nda nga ga Isa nondi dimma henna ga.

Isa nda nga taalibey na jingaroo ŋaayanoo soolu

(Matiyu 26.17–19; Luka 22.7–14)

¹² *Takulawey kaŋ ra dolobiri sii jingaroo* zaari jinaa kaŋ ra i ga *Borcintaraa jingaroo* feeji-izoo wii, Isa taalibey nee a se: «Man ra n'ga baa ir ma koy *Borcintaraa jingaroo* ŋaayanoo soolu hala ma duu k'a ŋaa?» ¹³ Isa na nga taalibi hinka donto. A nee i se: «Wa koy koyraa

† *Daniyel* 9.27; 11.31; 12.11. †† *Daniyel* 7.13.

ra. War ga aru foo kubay kaŋ kone hoobu goo kaŋ ra hari goo. War ma hanga a bande. ¹⁴ Nongoo kaŋ ra a ga huru, war ma nee hugoo koyoo se: «Alfagaa nee wala man yawzunbu hugoo kaŋ ra nga nda nga taalibey ga Borcintaraa jingaroo feeji-izoo ŋaa?» ¹⁵ A ga hugu beeri foo kaŋ goo sooro boŋ cebe war se, hayey kaŋ ga ir ga too goo a ra, nongu soolante no. No din ra war m'a soolu ir se.» ¹⁶ Taalibey koy. I too koyraa ra, i na hayey gar nda takaa kaŋ nda a n'a har, de i na Borcintaraa jingaroo soolu.

Isa bayrandi kaŋ nga taalibi foo ga kaa ka nga nondi

(Matiyu 26.20–25; Luka 22.21–23; Yehiya 13.21–30)

¹⁷ Kaŋ cijinoo too, Isa kaa, nga nda taalibi woy cindi hinkaa (12). ¹⁸ Waatoo kaŋ i goo ŋaadogoo ra ka ŋaa, Isa nee: «Cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, war affoo kaŋ goo ma ŋaa ay bande g'ay nondi.» ¹⁹ Ngi biney maray, de i sintin k'a hãa nda affoo-foo ka nee: «N'bay man'ti agay no?» ²⁰ A nee i se: «War boro woy cindi hinkaa (12) affoo no kaŋ goo ma sufa ay bande taasaa ra. ²¹ Šikka sii, *Boraa kaŋ tee Adamize* ga koy nda takaa kaŋ nda a hantumandi a ga *Citaaboo* ra. Amma boraa bone kaŋ ga Boraa kaŋ tee Adamize nondi. A baa bora din se a masi ba huru aduŋŋa ra.»

Amaanaa kaŋ zandi nda kuri

(Matiyu 26.26–30; Luka 22.14–20; Korent borey bataga 1na 11.23–25)

²² Waatoo kaŋ i goo ma ŋaa, Isa na takula zaa, a na albarka daŋ a ra, a n'a dunbu. A n'a noo taalibey se, de a nee: «Wa dii, woo ti ay gaahamoo.» ²³ Woo banda ga, a na poti zaa, a na albarka daŋ. A n'a noo i se. Taalibey kul haŋ. ²⁴ A nee i se: «Woo ti ay kuroo, *amaanaa* kuroo kaŋ mun boro boobo se. ²⁵ Cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, ay si yee ka *alaneboo* izoo haroo haŋ kala hala han kaŋ ay yee k'a haŋ taaga Irkoy *Laamaa* ra.» ²⁶ I na baytiyaŋ don, de i fatta ka koy *Zaytunaŋey* tondi hon-doo do.

Isa bayrandi kaŋ Piyer ga nga yankar

(Matiyu 26.31–35; Luka 22.31–34; Yehiya 13.36–38)

²⁷ Isa nee nga taalibey se: «War kul ga zuru k'ay naŋ, zama a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee:

«Ay ga kurkaa wii,
de feejeje ga say-say.» †

²⁸ Amma waati kaŋ ay tun koyne, ay ga koy war jine Galile.»

²⁹ Piyer nee a se: «Ba nda borey kul na ni naŋ, agay, ay si ni naŋ.» ³⁰ Isa nee a se: «Cimoo ne kaŋ ay g'a har ma ne, hõ cijinoo hunday gorgaa si ciya cee hinka kaŋ n'g'ay yankar cee hinza.» ³¹ Amma Piyer jindegabay ka nee: «Ba nda ya mma buu ni bande, ay si ni yankar.» Taalibey kul mo na šennoo woo da dumoo har.

Isa mooru nga taalibey ga ka Irkoy ŋaaray

(Matiyu 26.36–46; Luka 22.39–46)

³² Isa nda nga taalibey koy nongu foo ra kaŋ maapoo ti Getesemane. A nee i se: «Wa goro ne ra hala ay ga koy Irkoy ŋaaray.» ³³ A na Piyer, nda Žak, nda Yehiya zaa nga bande, de binekankamyan beeri nda hunburay sintin ka tee a se. ³⁴ A nee i se: «Ay binoo ga hanse k'ay maray hala ay ga baa ka buu. Wa cindi ne, war ma hanna.» ³⁵ A koy jine kayna, de a kaŋ laboo ra ka Irkoy ŋaaray kaŋ, nda nga ga duu a, gurzugaa waatoo woo ma moora nga. ³⁶ A nee: «Abba, ay Baaba Irkoy, n'ga hin ka haya kul tee. Gurzugaa potoo woo moorandi ay ga. Amma agay ibaayoo masi tee, ni wanoo ma tee.»

³⁷ A yee kate i do, a n'i gar i ga jirbi. A nee Piyer se: «Simon, ni mma jirbi? Mana hin ka hanna ba guuru foo?» ³⁸ Wa hanna, war ma Irkoy ŋaaray hala war masi koy siyandi ka kaŋ zunubu ra. Anniya henna goo, amma gaaham sii nda gaabi.»

³⁹ Isa yee ka hibi i ga ka Irkoy ŋaaray, šenni follokey no a n'i har. ⁴⁰ A yee kate koyne, a na taalibey gar i ga jirbi, zama jirbi se, i si hin ka ba ngi moyey kaa cere ga. I si haya bay kaŋ nda ngi g'a zaabi.

⁴¹ A yee kate cee hinzantoo, de a nee i se: «Adiši war mma jirbi! War mma hunanzam! A ben! Waatoo too! Sohõ *Boraa kaŋ tee Adamize* ga kaŋ zunubantey kabey ra. ⁴² Wa tun, ir ma koy! Boraa kaŋ g'ay nondi ne ka man.»

Takaa kaŋ nda Isa diyandi

(Matiyu 26.47–56; Luka 22.47–53; Yehiya 18.3–12)

⁴³ Isa goo ma šelaŋ kaŋ dogoo din da Žudas, taalibi woy cindi hinkaa (12) affoo kaa, nga nda alžama kaŋ kone takubayaŋ nda gobuyaŋ goo. I mana hun kala *sargari juwalkey jineborey* nda *Citaaboo* baykey nda boro beerey do. ⁴⁴ Boraa kaŋ g'a nondi nk'i noo silbay ka nee: «Boraa kaŋ ay g'a summu, nga no. W'a dii, de war ma gaabu a ga henna ka koy.» ⁴⁵ Za Žudas too kate, a man Isa ka nee a se: «Rabbi!» A n'a summu. ⁴⁶ Borey na kabe fur a ga k'a dii. ⁴⁷ Boro foo kaŋ goo no din na nga takubaa hoobu ka sargari juwalkey jineboraa tamoo kar ka haŋaa kaa. ⁴⁸ Isa na šennoo zaa ka nee i se: «War kaa ay ga nda takubayaŋ nda gobuyaŋ k'ay dii sanda zay beeri. ⁴⁹ Zaari kul ay goo war bande Irkoy *hugu* beeroo ra ka cawandi, amma war mana bay k'ay dii. Amma takaa woo nda a ga teendi hala *Citaaboo* šennoy ma tabati.»

⁵⁰ Isa taalibey kul zuru k'a naŋ. ⁵¹ Arusooga foo kaŋ taafe hinne no ma didiji a ga hanga Isa bande. I n'a dii, ⁵² amma a na taafaa fur ka zuru nga gaa koonoo.

Isa daŋandi hoyraykey margaroo jine

(Matiyu 26.57–68; Luka 22.54–55, 63–71; Yehiya 18.13–14, 19–24)

⁵³ I na Isa ka koy *sargari juwalkey jineboraa* do. Sargari juwalkey jineborey kul, nda boro beerey, nda *Citaaboo* baykey marga. ⁵⁴ Piyer goo nongu mooro ra, a hanga Isa hala sargari juwalkey jineboraa batumaa ra. A goro lakkalkey bande ka cankan.

† *Zakarya* 13.7.

⁵⁵ Sargari juwalkey jineborey nda *hoyraykey margaroo* kul ga ceeci ngi ma duu seede kanj Isa na goy futu tee, hala a ma wiiyandi. Amma i mana duu baffoo. ⁵⁶ Boro booboyan na seedetaray tee, amma taari de no i g'a har a ga. Ngi seedetarawey ga cere kakaw. ⁵⁷ Boro fooyan tun ka seedetaray tee ka taari a ga ka nee: ⁵⁸ «Ir maa a ga nee: «Ay ga Irkoy *hugoo* woo kayri kanj kabe k'a cin. Jirbi hinza ra, ay ga affoo cin kanj man'ti kabe k'a tee.»» ⁵⁹ Ba woo ra borey seedetarawey ga cere kakaw. ⁶⁰ Sargari juwalkey jineboraa tun margaroo gamoo ra, de a na Isa hãa ka nee: «N'si haya kul har hayey ra kanj seedewey g'i har ni ga?» ⁶¹ Amma Isa mana tuuru, a mana baffoo har. Sargari juwalkey jineboraa yee k'a hãa ka nee: «Ni ti *Almasihu*, Saabukoyoo *Iz'aroo* wala?» ⁶² Isa nee: «Agay no. War ga dii *Boraa kanj tee Adamize* ga goro Hinikoyoo kabe hennaa ga † ka «kaa duulawey gamey ra ka hun beenaa ra.» ††» ⁶³ Sargari juwalkey jineboraa na nga jinde darbaa kottu ka nga futuyanoo cebe. A nee: «Cin no ir g'a tee seede se koyne? ⁶⁴ War maa wowyanoo. Macin no war nee?» Borey kul kayandi kanj a mma hima ka wiiyandi. ⁶⁵ Boro fooyan sintin ka tufa Isa ga. I na ndumoo haw, de i na kabe k'a kar ka nee: «Annabitaray tee!» ‡ Woo banda ga, lakkalkey n'a sanj, i n'a dii.

Piyer na Isa yankar

(Matiyu 26.69–75; Luka 22.56–62; Yehiya 18.15–18, 25–27)

⁶⁶ Waatoo kanj Piyer goo ganda, batumaa ra, *sargari juwalkey jineboraa* koŋŋa woy-izey affoo kaa. ⁶⁷ Kanj a dii Piyer goo ma cankan, a na moo basu a ra, de a nee a se: «Ni mo cindi Isa Nazaret boraa bande.» ⁶⁸ Amma a n'a yankar ka nee: «Ay si hayaa bay kanj n'ga baa m'a har, ya na faham.» Woo banda ga, a koy taray šiifaa ra, [de gorgaa ciya]. ⁶⁹ Koŋŋa woy-izoo dii a, de a yee ka nee borey se kanj goo no din: «Woo goo borey din ra.» ⁷⁰ Amma a yee k'a yankar. Hala kayna ga too, kul borey kanj goo no din nee Piyer se: «Nda cimi n'goo i ra, zama ni mo, Galile boro ti ni.» ⁷¹ Piyer sintin ka nga boŋ danga ka žee ka nee: «Ay si boraa woo bay kanj war g'a har!» ⁷² Dogoo din da gorgaa na nga ciyayan hinkantoo tee, de Piyer hongu ŋennoo kanj Isa n'a har nga se: «Gorgaa si ciya cee hinka kanj n'g'ay yankar cee hinza.» †† Woo banda ga, kul a bere ka hãe.

I na Isa ka koy gofornier Pilat do

(Matiyu 27.1–2, 11–14; Luka 23.1–5; Yehiya 18.28–38)

15 Subbaahi tayaa ra, *sargari juwalkey jineborey*, nda boro beerey, nda *Citaaboo* baykey, maanaa *hoyraykey margaroo* kul goro ka hayaa kayandi kanj ngi g'a tee. I na Isa haw, i n'a gongu ka koy a danj *Pilat* kaboo ra. ² Pilat na Isa hãa ka nee: «Ni ti Alyahuudey kokoyoo wala?» A n'a zaabi ka nee: «Ni hunday k'a har.» ³ Sargari juwalkey jineborey na haya booboyan danj a ga. ⁴ Pilat yee k'a hãa ka nee: «N'si baffoo har?»

Maa hayey kul kanj i g'i danj ni ga!» ⁵ Isa man'a zaabi nda baffoo koyne, woo ti haya kanj na Pilat boŋoo haw.

I na Isa zukandi ka nee i m'a wii

(Matiyu 27.15–26; Luka 23.13–25; Yehiya 18.39–19.16)

⁶ Jingar kul ga, *Pilat* ga kasa-ize foo tanj kanj alžamaa n'a wiri a ga. ⁷ Aru foo kanj maŋoo ti Barabas nda turanteyan goo kasaa ra. Boro no i n'a wii tureroo ra kanj bay ka tee. ⁸ Alžamaa žigi ka koy Pilat do, de i na hayaa wiri a ga kanj a ga doona k'a tee ngi se. ⁹ Pilat n'i zaabi ka nee: «War ga baa ya Alyahuudey kokoyoo tanj war se wala?» ¹⁰ A bay kanj canseyan ka kate *sargari juwalkey jineborey* ma Isa danj nga kaboo ra. ¹¹ Amma sargari juwalkey jineborey danj alžamaa boŋoo ra kanj i ma nee Pilat se kanj ngi si baa kala a ma Barabas tanj ngi se. ¹² Pilat yee ka ŋennoo zaa ka nee i se: «Macin no [war ga baa] y'a tee [boraa se kanj se war ga nee] Alyahuudey kokoyoo?» ¹³ Amma i yee ka kaati ka nee: «A kanji!» ¹⁴ Pilat nee i se: «Macin ti goy futaa kanj a n'a tee?» Borey kaati ka tonton ka nee: «A kanji!» ¹⁵ Pilat baa nga ma alžamaa binoo kaanandi, woo se a na Barabas tanj i se. A na Isa barzu jina, a duu k'a noo hala a ma kanjandi.

Soojey na Isa poŋoo

(Matiyu 27.27–31; Luka 23.11; Yehiya 19.2–3)

¹⁶ Soojey na Isa ka koy batumaa ra kanj ti goforneroo tuujidogoo, de i ciya soojey kul se. ¹⁷ I na darbay ciray zaram †† danj jindoo ra, i na tuuri fita karjikoyniyan tur k'i tee kokoy fuula, de i n'a gorandi boŋoo ra. ¹⁸ Woo banda ga, i sintin k'a foo ka nee: «Ir ga sallam ni ga, Alyahuudey kokoyoo!» ¹⁹ I n'a kar nda kakaaru boŋoo ra, i tufa a ga, i sonbu ngi kanjey ga ka sujudu a se. ²⁰ Kanj i n'a poŋoo, i na darbay ciraa kaa a ga ka nga darbawey yeeti a ga. Woo banda ga, i n'a ka koy taray hala ngi m'a *kanji*.

Isa kanjandiyanoo

(Matiyu 27.32–44; Luka 23.26–43; Yehiya 19.17–27)

²¹ Aru foo kanj maŋoo ti Simon, nga koyraa ti Siren, goo ma bisa ka hun faarey do. Nga ti Aleksander nda Rufus baaba. Soojey na Simon gaabi a ma Isa *kanjandibundoo* jere. ²² I na Isa gongu ka koy nongu foo ra kanj se i ga nee Golgota kanj maanaa ti «Boŋgaasoo dogoo». ²³ I na *alaneb* hari moora kanj ra *mir* ††† goo, ŋerre a se, amma Isa man'a har. ²⁴ Woo banda ga, i n'a *kanji*. I na *alkurra* kar ka Isa bankaarawey zamna cere game ka dii haya kanj boro foo kul ga duu a. ²⁵ Guuru yaggantoo ga, i na Isa kanji. ²⁶ Hantum goo bundoo ga kanj ga hayaa cebe kanj i n'a danj a ga kanj ti: «Alyahuudey kokoyoo». ²⁷ I na zay beeri hinka kanji a bande, affoo nga kabe hennaa here, affaa nga kabe laalaa here. ²⁸ [*Citaaboo* ŋennoo tabati kanj nee: «I n'a kabu goy futu teekey ra.» †††]

²⁹ Bisakey g'a wow, i ga ngi boŋey zinji-zinji ka nee: «Aywa! Ni kanj ga Irkoy *hugoo* kayri k'a cin jirbi hinza

† Zabur 110.1. †† Daniyel 7.13. ‡ Nga maanaa ti: «Annabitaray tee ka boraa har kanj na ni kar!» †† Sorro 30to.

†† Šukkaa woo dumoo no ma tee kokoyey se kaayi. ††† A mma kumandi boro doroo ra. ††† Ezayi 53.12.

ra, ³⁰ ni boŋ hallasi, ma zunbu kanjandibundoo ga!»
³¹ *Sargari juwalkey jineborey* nda *Citaaboo* baykey mo g'a poopo ka nee cere se: «A na boroyan hallasi, a si hin ka nga boŋ hallasi!» ³² *Almasihu*, Izirayel kokoyoo ma zunbu sohō da kanjandibundoo ga, woo ra ir ga dii nga hinoo ka naanay.» Borey kanjandibundi Isa bande mo g'a wow.

Isa buuyanoo

(Matiyu 27.45–56; Luka 23.44–49; Yehiya 19.28–30)

³³ Guuru woy cindi hinkantoo (12to) ga, kubay tee laboo kul ga hala guuru hinzantoo ga. ³⁴ Guuru hinzantoo ga, Isa na jinde jer ka kaati ka nee: «Eloyi, Eloyi, lama sabaktani?» kanj maanaa ti «Ay Koyoo, ay Koyoo, macin se n'n'ay nan?» ³⁵ Boroyan kanj goo no, maa a se, de i nee: «Wa maa, Ilyasu se a ciya!» ³⁶ Boro foo zuru ka koy zaara sufa k'a too nda binegar. A n'a didiji dii foo ga k'a šerre Isa se hala a m'a han, a nee: «Wa nan, ir ma dii wala Ilyasu ga kaa k'a zumandi!» ³⁷ Isa na kaati beeri tee, de hundoo hun.

³⁸ Irkoy *hugoo* ridowoo ^{††} kottu za beene hala ganda ka tee ihinka. ³⁹ Jalakoynoo kanj g'a tenje, dii takaa kanj nda Isa hundoo hun, de a nee: «Nda cimi, bora woo Irkoy *Iz'aroo* no.» ⁴⁰ Woy fooyan mo cindi i ga kay nongu mooro ra, i ga honnay. Maryama Magdala bora, nda Maryama kanj ti Žak kacaa nda Žoses naa, nda Salome goo woyey din ra. ⁴¹ Waatoo kanj Isa goo Galile, woyey wey no ka cindi ka hanga a bande k'a saajaw. Ngi nda woy booboyan žigi a bande ka koy Žerizalem.

Isa danjandi saaraa ra

(Matiyu 27.57–61; Luka 23.50–56; Yehiya 19.38–42)

⁴² Woo kul teendi, zama *hunanzam zaaroo* soolurey zaaroo no kanj ti alzumaa. Kanj cijinoo too, ⁴³ Isufi [kanj ti] Arimate koyraa boro, kaa. Boro no kanj goo nda beeray, a goo *hoyraykey margaroo* ra. Nga mo, a goo ma Irkoy *Laamaa* batu. A duu bine ka koy *Pilat* do ka Isa kunturoo wiri a ga. ⁴⁴ Pilat boŋoo haw kanj a maa kanj Isa buu za dimmaa din ga. Woo se a donto ka ciya jalakoynoo se, de a n'a hāa wala Isa gay ka buu. ⁴⁵ Kanj jalakoynoo na alhabaroo bayrandi a se, a na kunturoo noo Isufi se. ⁴⁶ Isufi na kasance day. A na Isa kunturoo zumandi *kanjandibundoo* ga. A n'a didiji kasanca ra ka koy a danj *saaray* ra kanj fanšandi tondoo ra. A na tondi beeri foo gunguray ka saaraa miŋoo daabu. ⁴⁷ Maryama Magdala bora, nda Maryama kanj ti Žoses naa, cindi ka guna ka dii nongoo kanj ra kunturoo ga jisandi.

Isa tunyanoo

(Matiyu 28.1–8; Luka 24.1–12; Yehiya 20.1–10)

16 Waatoo kanj *hunanzam zaaroo* bisa, Maryama Magdala bora, nda Maryama kanj ti Žak naa, nda Salome na jii hew kaanayan day ka koy Isa kuntur-

† Šennoo woo man'ti kala Aram šenni, Zabur 22.2. †† Ridowoo no kanj ga nongu henanantaa nda nongu henanantey ihenanantaa fay.

oo yon. ² Jirbiyyaa zaari jinaa kanj ti alhadoo, subbaahi tayaa ra, kanj waynaa goo ma fatta, i koy *saaraa* do. ³ I nee cere se: «May no ma tondoo gunguray k'a kaa ir se saaraa miŋoo ga?» ⁴ Kanj i na ngi boŋey jer ka guna, i dii kanj tondoo gungurayandi ka hun a ga. Tondi no kanj ga hanse ka beeri. ⁵ I huru saaraa ra. I dii aru-sooga kanj ga goro ngi kabe henna here, darbay beeri kaaray goo jindoo ra. Woyey hanse ka dirgasu. ⁶ Amma a nee i se: «War masi dirgasu. Isa Nazaret bora kanj *kanjandi* no war g'a ceeci. A tun, a sii ne. Wa guna, nongoo ne kanj ra i bay k'a jisi. ⁷ Wa koy nee Piyer nda nga taalibey cindey se kanj a koy war jine Galile. No din ra war ga dii a nda takaa kanj nda a n'a har war se.» ⁸ Woyey zuru ka fatta saaraa ra ka koy. I ga jijiri, ngi lakkaley tun. Hunburay se, i mana haya kul har boro kul se.

Isa bangay Maryama Magdala bora se

(Matiyu 28.9–10; Yehiya 20.11–18)

⁹ [Kanj Isa tun jirbiyyaa zaari jinaa subbaahi tayaa ra, a mana jin ka bangay kala Maryama Magdala bora kanj ra a na ganji iyye gaaray k'i kaa. ¹⁰ Nga ka koy alhabaroo too borey do kanj bay ka cindi Isa bande. I cindi binemarayan nda hēeni ra. ¹¹ I maa kanj Isa ga hun a nda kanj woyoo dii a, i mana naanay.

Isa bangay taalibi hinka se

(Luka 24.13–35)

¹² Woo banda ga, Isa bangay nda taka tana boro hinka se taalibey ra kanjan goo ma koy hawsaa ra. ¹³ I koy, i na alhabaroo too taalibey jerey se. Amma taalibey mo mana naanay ey.

Isa bangay nga taalibi woy cindi faa (11) se

(Matiyu 28.16–20; Luka 24.36–49; Yehiya 20.19–23; Teegoyey 1.6–8)

¹⁴ Woo kul banda ga, Isa bangay taalibi woy cindi faa (11) se, waatoo kanj i goo ma ŋaa. A citi i ga ngi naanay janjaa nda ngi boŋsendaa se, zama i mana naanay borey kanj dii nga kanj nga tun.

¹⁵ A nee i se: «Wa koy aduŋna kul bande ka *Alhabar Boryaa* waazu borey kul se. ¹⁶ Boro kanj ga naanay, a ga *batizandi*, a ga hallasi. Amma boro kanj si naanay ga zukandi. ¹⁷ Tammaasa kayfantey ne kanj borey kanj ga naanay g'i tee: ay maanoo ga i ga ganjey gaaray, i ga šenni taagayan šelan. ¹⁸ I ga gondiyan dii [ngi kabey ra], nda i na haya han kanj ga boro wii, albasi kul si duu ey. I ga ngi kabey fur wircikoyniyan ga, i ga duu baani.»

Isa yee beena ra

(Luka 24.50–53; Teegoyey 1.9–11)

¹⁹ Kanj ir Koyoo Isa šelan i se ka ben, a zandi ka koy beena ra, a goro Irkoy kabe henna here. ²⁰ Taalibey koy nongoo kul ra ka *Alhabar Boryaa* waazu. Ir Koyoo g'i faaba, a ga ngi šennoo noo gaabi nda tammaasa kayfantey kanj i g'i tee.]

LUKA

Citaaboo fahamandiroo

Luka hantum Tewofil se

1 Boro booboyan goro ka hayey kanj tabati ir moŋey cire fillawey hantum, ² takaa kanj nda seedewey kanj za sintinoo ga, i maa, i dii, de i n'i ka too ir do. Ngi no ma huga nda Irkoy meešenoo haryanoo. ³ Agay mo, ay dii kanj a ga boori ya ceeci ka fuuni ka hayey kul bay kanj tee za sintinoo ga. Y'i fesufesu k'i hantum affoo-foo cere bande ma ne, ir aru beeroo Tewofil, ⁴ hala ma cawyanoo kanj n'duu a alfaydaa bay.

Almalayka na Yehiya kanj ti batizekaa hayyanoo bayrandi

⁵ Zamanoo kanj ra *Herod* ti Žude gandaa kokoyoo, boro foo goo no kanj ti *sargari juwalkaw*, maanoo ti Zakarya. A sii kala boraa kanj se i ga nee Abiya sargari juwalkey ra. Wandoo maanoo ti Elizabet, Haruna hayroo no. ⁶ Ngi boro hinkaa kul ti boro šerranteyan Irkoy jine. I ga dira nda cimi ir Koyoo yaamarey nda nga ašariyawey bande. ⁷ Amma i sii nda ize, zama Elizabet man'ti kala woy gun, koyn mo ngi boro hinkaa kul jirey boobo.

⁸ Han foo Zakarya goo ma nga sargari juwalyan goyoo tee Irkoy jine, hanoo din, nga borey goyoo zaaroo no. ⁹ Sargari juwalkey alaadaa ra, *alkurraa* kanj a ga, a huru ir Koyoo *hugoo* ra ka dugoo diinandi. ¹⁰ Jamaa kul cindi taray, i ga Irkoy ŋaaray waatoo kanj dugoo ga diinandi. ¹¹ Dogoo din da ir Koyoo almalayka foo kanj ga kay dugu diinandidogoo caraw henna here, bangay Zakarya se. ¹² Kanj a dii a kul, a jiti, a hunbur. ¹³ Amma almalayka nee a se: «Masi hunbur, Zakarya, zama ni ŋaarayroo taandi. Ni wandoo Elizabet ga duu ma ne iz'aru, n'ga maanoo danj Yehiya †. ¹⁴ A ga tee ma ne haya kanj ga ni jaalandi ka ni binoo kaanandi, de boro boobo ga jaali nda nga hayyanoo. ¹⁵ A ga kaa ka tee boro beeri ir Koyoo jine. A si *alaneb* hari moora hanj, a si harifutu hanj. A ga too met nda *Hundi Henanantaa* za ŋanoo gundoo ra. ¹⁶ A ga Izirayel ize booboyan yeeti ngi Koyoo Irkoy ga. ¹⁷ A ga tee dontokaw kanj ga dira Irkoy jine. *Hundoo* nda gaaboo kanj goo Ilyasu se goo a bande hala a ma baabey biney yeeti kate izey se, a ma taka tee kanj ra wey kanj ture ma miile sanda takaa kanj nda boro šerrantey ga miile. A ma jamaa kanj lilan-

† *Ebere šenni ra, Yehiya se i ga nee Yohanan kanj almaganaa ti «Irkoy na alhormo tee».*

di soolu ir Koyoo se.» ¹⁸ Zakarya nee almalaykaa se: «Taka foo nda ay ga bay kanj woo ga kaa ka tee? Zama aru žeena ti agay, ay wandoo mo jirey boobo!» ¹⁹ Almalaykaa n'a zaabi ka nee: «Agay ti Žibirila kanj ga kay Irkoy jine. Ya nka sanbandi hala ya duu ka šelanj ma ne ka alhabar boryaa woo har ma ne. ²⁰ Nga ne, n'ga tee benbaw. N'si yee ka hin ka šelanj kala han kanj hayey wey tee, zama mana naanay ay šenney kanj ga tee waatoo kanj a kayandi ra.»

²¹ Woo kul kaa ka gar jamaa goo ma Zakarya batu, boŋey haw nda haya kanj n'a gayandi Irkoy hugoo ra. ²² Waatoo kanj a fatta, a mana hin ka šelanj i se. Borey faham kanj haya ka bangay a se Irkoy hugoo ra. Kaboo nda a ga šelanj i se, a cindi a ga benbaw. ²³ Hanoo kanj nga goyoo zaarey ben, a willi nga hugoo do.

²⁴ Woo banda ga, nga wandoo Elizabet tee boro hinka. A na handu guu tee a ga tugu, a ga nee nga boŋ se: ²⁵ «Alhormo no kanj ir Koyoo n'a tee ya ne, kanj a neli ay ga K'ay haawoo benandi adamizey game.»

Almalayka na Isa hayyanoo bayrandi

²⁶ Handu idduwantoo ra, Irkoy na almalaykaa Žibirila sanba Galile gandaa koyra foo ra kanj se i ga nee Nazaret, ²⁷ woysogoo foo do kanj si aru bay, kurpe wiroo maanoo ti Isufi kanj ti Dawda hugoo boro. Woysogoo maanoo ti Maryama. ²⁸ Almalaykaa huru a do, a nee a se: «Ay ga sallam ni ga, ni kanj duu alhormo, ir Koyoo goo ni bande.» ²⁹ Maryama hanse ka alaabiina nda šennoo woo. A na nga boŋ hãa wala fooyan dumi foo ti woo. ³⁰ Amma almalayka nee a se: «Maryama, masi hunbur, alhormo no kanj n'duu a Irkoy do. ³¹ Nga ne, n'ga kaa ka tee boro hinka, n'ga iz'aru danj aduŋŋa ra, ma maanoo danj Isa (maanaa «ir Koyoo ti hallasiyan»). ³² A ga tee boro beeri, i ga nee a se Jerantaa *Iz'aroo*. Ir Koyoo Irkoy g'a noo nga kaagaa Dawda kokoy fuulaa. ³³ A ga Yakuba hugoo laama hala abada, de mo nga laamaa sii nda kaydoo.» ³⁴ Maryama nee almalaykaa se: «Taka foo nda woo ga hin ka tee, zama ay si aru bay?» ³⁵ Almalaykaa n'a zaabi ka nee: «*Hundi Henanantaa* ga kaa ni ga, Jerantaa gaaboo ga nga biyoo ka ni gum. Woo se ize henanantaa kanj ga hayandi ga ciyandi Irkoy Iz'aroo. ³⁶ Nga ne, ni baabizoo Elizabet mo tee boro hinka, a ga duu ize, ba kanj se a žen. Nga kanj se i ga nee woy gun, a sii kala nga handu idduwantoo ra, ³⁷ zama haya kul sii no kanj ga mongu Irkoy se.» ³⁸ Maryama nee: «Ay man'ti kala ir

Koyoo koŋŋaa. Yala hayaa kaŋ n'n'a har ay ga ma tee.»
Woo banda ga, almalaykaa koy.

Maryama naaru ka koy Elizabet do

³⁹ Jirbey din da ra, Maryama tun ka koy nda cahāyan tondi hondey koyra foo ra kaŋ goo Žude gandaa ra.
⁴⁰ Kaŋ a too koyraa ra, kul a huru Zakarya hugoo ra, a na Elizabet foo. ⁴¹ Za kaŋ a maa Maryama fooyanoo, izoo kaŋ goo gundoo ra sar, de *Hundi Henanantaa* na Elizabet too. ⁴² Elizabet na jinde jer ka kaati ka nee: «Albarka huru ni ra ka bisa woyey kul, izoo kaŋ goo ni gundoo ra mo duu albarka. ⁴³ May ti agay hala nongu kaŋ ra ay Koyoo naa ma kaa ay do? ⁴⁴ Guna, waatoo kaŋ ay maa ni sallamyanoo, izoo kaŋ goo ay gundoo ra sar nda ŋaaliyan. ⁴⁵ N'duu gomni, ni kaŋ naanay, zama hayey kaŋ ir Koyoo n'i har ma ne ga tee.» †

Maryama na Irkoy saabu

⁴⁶ Woo banda ga, Maryama nee:
«Ay hundoo g'ir Koyoo jer,
⁴⁷ ay binoo ga ŋaali ay Hallasikaa Irkoy se,
⁴⁸ zama a na moo fur nga koŋŋaa yaada ga kaŋ ti agay.
Hō banda ga, zamaney kul izey ga nee kaŋ ay duu gomni,
⁴⁹ zama Gaabikoyoo na haya beeriyaŋ tee ya ne.
Nga maapoo ga henan.
⁵⁰ Zaman ka kaa zaman,
a ga hinna nga hunburkey se.
⁵¹ A na nga kaboo ka goy gaabanteyan tee:
a na boro binebeerey say,
⁵² a na borey kaŋ kone hinoo goo kaa fuulaa ra,
de a na borey jer kaŋ na ngi boŋ yeeti ganda.
⁵³ A na heraykoyney kungandi nda haya hennayan
ka almankoyney naŋ kabe koonu.
⁵⁴ A na nga tamoo Izirayel faaba,
a honga nga hinnaroo
⁵⁵ sanda takaa kaŋ nda a na har ir hayragey,
Ibrahimida nda nga hayroo se hala abada.»
⁵⁶ Woo banda ga, Maryama cindi Elizabet do haya kaŋ ga too handu hinza, a duu ka yee nga do.

Yehiya kaŋ ti batizekaa hayyanoo

⁵⁷ Waatoo kaŋ ra Elizabet ga hima ka duu nga boŋ too, a duu iz'aru. ⁵⁸ Nga taalammeey nda nga borey maa kaŋ ir Koyoo hanse ka hinna a ga, i ŋaali a bande.
⁵⁹ Jirbi yaahantoo hane i koy zankaa danbangu. I na maapoo dan Zakarya kaŋ ti baaboo maapoo. ⁶⁰ Amma ŋaŋoo zaabi ka nee: «Kalaa, kalaa! Maapoo si ciyandi nda kala Yehiya ††.» ⁶¹ I nee a se: «Boro kul sii ni borey ra kaŋ ga maapoo woo goo.» ⁶² I ūelan baaboo se nda kabe k'a hāa wala maa foo no a ga baa a ma huru zankaa ga. ⁶³ Zakarya nee i ma kate walha, a hantum a ga ka nee: «Maapoo ti Yehiya.» Borey kul boŋey haw.

† «zama hayey kaŋ ir Koyoo n'i har ma ne ga tee», Grek ūenni ra, almaganaa faa ti «hayey ga tee kaŋ ir Koyoo n'i har ma ne». †† Sor-ro 13to.

⁶⁴ Dogoo din da minoo feera, deeno hun denjiyanoo ga, de a ūelan ka albarka tee Irkoy se. ⁶⁵ Ngii taalammeey kul hunbur, de mo Žude gandaa tondi hondey kul ra hayey kul harandi kaŋ teendi. ⁶⁶ Borey kul kaŋ maa hayey n'i dii ngi biney ra, de i ga nee: «Macin no zankaa woo ga ti a?» Ir Koyoo goo a bande.

Zakarya na Irkoy saabu

⁶⁷ Zakarya, zankaa baaba too met nda *Hundi Henanantaa*, de a na hayey har kaŋ ga kaa ka tee, a nee:

⁶⁸ «Albarka ma bara ir Koyoo se kaŋ ti Izirayel Koyoo, zama a na nga jamaa hawgay, a n'a sawal.
⁶⁹ A na hallasikaw gaabante fattandi ir se nga tamoo Dawda hugoo ra,
⁷⁰ sanda takaa kaŋ a n'a har za alwaatey kul ra nda annabi henanantey minney,
⁷¹ kaŋ ir hallasiroo g'ir kaa ir iberey nda borey kul kaŋ ga konna ir, kabey ra.
⁷² Takaa woo nda a hinne ir hayragey ga, de a mana dirŋa nga *amaana* henanantaa,
⁷³ zama a nka ūee ir kaagaa Ibrahimida se kaŋ nga ga doonandi ir se,
⁷⁴ ir ma nga gana bila hunburay,
waati kaŋ nga n'ir kaa ir iberey kabey ra.
⁷⁵ Ir ma dira nga jine ir hunaroo kul ra henanyan nda ūerretaray ra.
⁷⁶ Ni, zanka kaccaa, i ga nee ma ne annabi kaŋ hun Jerantaa do,
zama n'ga kaa ir Koyoo jine ka nga fondaa hanse,
⁷⁷ hala ma nga jamaa bayrandi kaŋ zunubey yaafaa ra hallasiyan goo.
⁷⁸ Zama Irkoy hanse ka hinna ir ga,
woo se a ga gaay fattandi ir se kaŋ ga hima nda waynaa kaŋ ga fatta beenaa ra,
⁷⁹ ka borey kaŋ goo kubaa ra nda wey kaŋ goo buuyan fondaa ra noo gaay, k'ir cee diraa gongu alaafiyaa fondaa ga.»
⁸⁰ Zanka kaccaa ga beeri, de nga lakkaloo ga tonton. A cindi saajoo ra hala hanoo kaŋ ra a kaa ka nga boŋ bayrandi Izirayel se.

Isa hayyanoo

(Matiyu 1.18–25)

2 Zamanoo din ra, kokoy beeroo kaŋ se i ga nee Ogist na yaamar noo ka nee kaŋ nga laamaa gandawey kul borey ma kabandi, i m'i hantum.
² Kabuyanoo woo dumoo, cee jinaa ti woo a ma teendi. Alwaatoo din Kirijus ti goforner Siiri gandaa ra.
³ Kabuyanoo sabbu se, borey kul, affoo kul koy nga boŋ hantum nga koyraa ra. ⁴ Isufi mo ūigi ka hun Nazaret kaŋ goo Galile gandaa ra ka koy Betelehem kaŋ goo Žude gandaa ra kaŋ ti Dawda koyraa. Hayaa kaŋ se, a man'ti kala Dawda hugoo boro, nga haamaa no. ⁵ A koy nga boŋ hantum, nga nda nga wande wiroo Maryama kaŋ ga tee alhaamidu. ⁶ I goo Betelehem kaŋ Maryama hayyanoo too. ⁷ A duu iz'aru, nga

gunde jinaa. A na zanka taanaa didiji zaara ra, de a n'a kanandi almaney njaa jinay foo ra †, zama i mana duu doo yawzunbu hugoo ra.

Almalayka bangay kurkawyanj se

⁸ Koyraa din saajoo ra, kurkawyanj goo no kanj ga ngi almaney hawgay cijin here. ⁹ I goo no din kanj ir Koyoo almalayka foo bangay i se, de ir Koyoo annuura n'i wanga, kurkey hanse ka hunbur. ¹⁰ Almalaykaa nee i se: «War masi hunbur, zama alhabar borya no ay kate war se kanj ga tee jaali beeri gandaa borey kul se. ¹¹ Hō Dawda koyraa ra, Hallasikaw hayandi war se kanj ti ir Koyoo *Almasihu*. ¹² Tammaasaa ne kanj nda war ga kaa k'a bay: war ga zanka taana foo gar kanj didijandi zaara ra, de a ga kani almaney njaa jinay foo ra.» ¹³ Almalaykaa goo ma šelanj kurkey se kanj dogoo din da almalayka jama kaa ka hun beenaa ra ka tonton a ga. I ga Irkoy saabu ka nee:

¹⁴ «Daržaa ma bara Irkoy se beenaa se beene, de aduŋŋa ra alaafiyaa ma bara borey kanj a ga bağ'ey ga.»

¹⁵ Waatoo kanj almalaykey hun i do ka yee beenaa ra, kurkey nee cere se: «Ir ma koy hala Betelehem ka dii hayaa kanj tee, woo kanj ir Koyoo n'a bayrandi ir se.»

¹⁶ I koy nda cahāyan, i na Maryama nda Isufi gar nda zanka taanaa kanj ga kani almaney njaa jinaa ra. ¹⁷ Waatoo kanj i dii a, i na hayaa filla kanj harandi ngi se zanka kaccaa woo ga. ¹⁸ Borey kul kanj maa hayey kanj kurkey n'i har, boŋey haw. ¹⁹ Maryama na šenney kul dii nga binoo ra, de a ga miile i ga. ²⁰ Woo banda ga, kurkey willi, i ga Irkoy beerandi i g'a saabu nda hayaa kul kanj ngi maar'a ngi dii a, sanda takaa kanj nda a harandi ngi se.

Isa talfandi Irkoy ga Irkoy hugu beeroo ra

²¹ Waatoo kanj ra jirbi yaahantoo too kanj ra zankaa ga hima ka hurubangu, i na maŋŋoo daŋ Isa. Maŋŋoo no kanj almalaykaa n'a noo za ŋaŋŋoo mana tee boro hinka. ²² Kanj ngi henanandiyanoo jirbey timme ka ben kanj hantumandi Musa *ašariyaa* ra ††, i henan, i na Isa ka žigi ka koy Žerizalem k'a a noo ir Koyoo se, ²³ sanda takaa kanj nda a hantumandi ir Koyoo *ašariyaa* ra ka nee: «Gunde jinaa kul kanj tee iz'aru ga jisandi ir Koyoo maŋŋoo ga.» ²⁴ I kaa mo ka «gubaguba hinka wala tuuzun-ize hinka» sarga sanda takaa kanj nda a hantumandi ir Koyoo *ašariyaa* ra. ††

Simewoŋ šelanj Isa ga

²⁵ Woo gar kanj aru foo goo Žerizalem kanj maŋŋoo ti Simewoŋ. Boro šerrante no kanj ga hunbur Irkoy. A ga Izirayel bineyandiroo batu, de mo *Hundi Henanantaa* goo a ga. ²⁶ Hundi Henanantaa nka bayrandi a se kanj a si buu a mana dii *Almasihu* ir Koyoo dontokaa. ²⁷ Irkoy Hundoo na Simewoŋ gongu ka koy Irkoy *hugu*

† *Almaney njaa jinaa sii kala hugu beeroo gundoo ra, zama alman fooyan si kani kala no din da ra.* †† *Sargarey 12.3, 6. ‡ Fattaroo 13.2, 12. †† Sargarey 12.6–8.*

beeroo ra. Waatoo kanj Isa hayragey kate zankaa kanj ti Isa ka *ašariyaa* alaadaa tee a se, ²⁸ a n'a dii nga gandoo ra ka albarka tee Irkoy se ka nee:

²⁹ «Sohō ay Koyoo, n'ga ni tamoo naŋ, a ma koy nga kanidogoo ra nda alaafiyaa sanda takaa kanj nda n'n'a har,

³⁰ zama ay moŋey dii hallasiroo kanj hun ni do ³¹ kanj n'n'a soolu gandawey kul jine.

³² Nga ti annuura kanj ga bangay gandawey se, ka ni jamaa Izirayel noo daržaa.»

³³ Isa njaa nda baaboo boŋhaway nda hayey kanj harandi a ga. ³⁴ Woo banda ga, Simewoŋ gaara i se, a nee Maryama, Isa njaa se: «Nga ne, zankaa woo goo ne boro boobo kanjanoo nda affooyan tunyanoo se Izirayel ra. A ga tee tammaasa kanj ga kakawandi. ³⁵ Ni hunday, ni hundoo ga maray sanda boro kanj takuba n'a hay, takaa woo ra bine boobo miilewey ga fatawandi.»

Anna šelanj Isa ga

³⁶ Annabi woy foo goo no kanj maŋŋoo ti Anna, Penuwel kanj goo Ašer alkabiilaa ra, ize woyoo no. A hanse ka žen, jiiri iyee no a n'a tee hijay ra nga kurpoo bande za nga zankataraa ra. ³⁷ Kurpoo faati, a cindi takaa din da. Nga jiiri woyyaaha cindi taaci (84), a si hun Irkoy hugu beeroo ra, de a ga Irkoy gana cijin nda zaari nda meehawyan nda Irkoy ŋaarayyan. ³⁸ Nga mo kaa waatoo din da, a ga albarka tee Irkoy se, de a ga zankaa šennoo har borey kul se kanj ga Žerizalem sawalyanoo batu.

³⁹ Waatoo kanj Isufi nda Maryama na hayey tee kanj ir Koyoo *ašariyaa* n'i yaamar i m'i tee, i willi Galile ka koy ngi koyraa ra kanj ti Nazaret. ⁴⁰ Woo gar, zankaa gaaboo ga tonton, a goo nda lakkal beeri, de Irkoy alhormaa goo a ga.

Isa na alfagey boŋey haw Irkoy hugu beeroo ra

⁴¹ Isa hayragey ga koy jiiri kul Žerizalem ka *Borcintaraa jingaroo* tee. ⁴² Waatoo kanj a duu jiiri woy cindi hinka (12), i žigi ka koy sanda takaa kanj nda jingaroo alaadaa n'a har. ⁴³ Waatoo kanj i na ngi jirbey tee ka ben, i yee. Isa ga zanka kanj a cindi Žerizalem bila nda nga hayragey ma bay. ⁴⁴ I mma hongu kanj a goo ngi cerey bande naarumaa ra, i na zaari foo tee i ga dira. Kanj lakkaley zunbu, i n'a ceeci ngi borey nda ngi mooka-baykey ra. ⁴⁵ Amma i mana duu a, woo se i yee Žerizalem k'a ceeci. ⁴⁶ Jirbi hinza banda ga, i duu a Irkoy *hugu* beeroo ra, a ga goro alfagey gamey ra, a ga haŋajer i se, a g'i hāa. ⁴⁷ Borey kul kanj maa a se boŋey haw nda nga lakkaloo nda nga zaabey. ⁴⁸ Kanj nga hayragey dii a, boŋey haw. Naŋŋoo nee a se: «Ay izoo, macin ti takaa woo kanj n'n'a tee ir se? Guna, agay nda ni baaba, ir na ni ceeci nda hunburay.» ⁴⁹ Amma a nee i se: «Macin se war g'ay ceeci? War nka si bay kanj ay ga hima ka huga nda ay Baaba Irkoy misawey?» ⁵⁰ I mana faham hayaa kanj a n'a har i se. ⁵¹ A doo i bande ka koy Nazaret, a cindi i cire. Naŋŋoo na hayey kul kanj tee dii

nga binoo ra. ⁵² Isa lakkaloo nda nga gaahamoo ga tonton. Irkoy do nda adamizey do a duu alhormo ka tonton.

Yehiya kaŋ ti batizekaa waazoo
(Matiyu 3.1–12; Marku 1.1–8; Yehiya 1.19–28)

3 Kokoy beeroo kaŋ se i ga nee Tiber, laamaa jiiri woy cindi guwantoo (15to) ra, waatoo kaŋ Pons Pilat ga tee goforner Žude, Herod ga Galile laama, nga armaa Filip ga Iture nda Trakoniti laboo laama. Lisaniyas ga Abilen laama. ² Woo gar kaŋ Hannu nda Kayif ti *sargari juwalkey jineborey*. Waatoo din saajoo ra Irkoy na šenni har Yehiya se kaŋ ti Zakarya iz'aroo.

³ Woo banda ga, a koy nongey kul kaŋ goo isaa here ra kaŋ se i ga nee Žurdeŋ, a ga borey waazu i ma *tuubi* ka batize ngi zunubey yaafaa se. ⁴ A ga tee sanda takaa kaŋ nda a hantumandi annabi Ezayi citaaboo ra:

«Jinde foo ga kaati saajoo ra ka nee:

«Wa ir Koyoo fondaa soolu,
wa nga lolawey šerrandi.

⁵ Goorey kul ga daabandi.

Tondi hondey nda tondey kul ga yee ganda.

Fondo golbantey ga šerre.

Fondo laaley ga kani.

⁶ Hundikoy ni kul ga dii hallasiroo kaŋ hun Irkoy do.»[†]

⁷ Borey kaa a do nda jama hala a ma ngi batize, a nee i se: «Gondi izey, may ka war waanandi war ma zu-ru Irkoy futayyanoo kaŋ ga kaa se? ⁸ Wa teegoyyaŋ tee kaŋ ga cebe kaŋ war tuubi. War masi cindi de ka nee war boŋ se: «Ibrahim ti ir baaba», zama ay ga war bayrandi kaŋ ba tondey wey, Irkoy ga hin ka hundi daŋ i ra k'i tee Ibrahim se izeyaŋ. ⁹ Aywa, daašoo soolu ka tuuroo dunbu hala linjoo ga. Tuuri kul kaŋ si ize henna tee ga dunbandi ka warrandi nuune ra.» ¹⁰ Jamaa n'a hãa ka nee: «Adiši macin no ir m'a tee?» ¹¹ A n'i zaabi ka nee: «Boro kaŋ goo nda darbay hinka, m'i gamna nga nda boro kaŋ sii nda a game. Boro kaŋ goo nda ŋaayan mo ma takaa din da tee.» ¹² *Alkaasidiikawyaŋ* mo kaa a do hala a ma ngi batize. I nee a se: «Alfagaa, macin no ir m'a tee?» ¹³ A n'i zaabi ka nee: «War masi haya dii kaŋ bisa woo kaŋ ga hima.» ¹⁴ Soojey mo n'a hãa ka nee: «De ir, macin no ir m'a tee?» A nee i se: «War masi koma, war masi taari ka waani taa, wa kay nda war banaa.»

¹⁵ Borey tammahãa goo, de i kul ga nee ngi biney ra wala man'ti Yehiya da ti *Almasihu*. ¹⁶ A n'i zaabi ka nee i kul se: «Agay, hari nda ay ga war batize. Amma boro foo ga kaa kaŋ hinoo bisa ay wanoo, de mo ay si hima nda ka nga taamey karfey feeri. Nga, a ga war batize *Hundi Henanantaa* ra nda nuune. ¹⁷ Nga fendoo goo kaboo ra ka nga taasu kar ganganoo haabu ka nga alkamaa fanji suuroo ra, amma toosaa, a g'a ton nuune ra kaŋ si buu.»

¹⁸ Yehiya na borey yaamar nda ibooboyaŋ koyne, de a na *Alhabar Boryaa* toonandi i se. ¹⁹ Amma a citi kokoy kaccaa ga kaŋ se i ga nee Herod kaŋ hiija nga boŋ armaa gundoo wandoo kaŋ ti Herodiyad, nda ifu-

[†] Ezayi 40.3–5.

tu booboyaŋ kaŋ a n'i tee. ²⁰ Herod yee ka tonton nga goy futawey ga ka Yehiya daŋ kasaa ra.

Isa batizeyanoo
(Matiyu 3.13–17; Marku 1.9–11)

²¹ Waatoo kaŋ borey kul koy i ma ngi *batize*, waatoo din da no Isa batizandi. Kaŋ a ga Irkoy ŋaaray, beenaa feeri, ²² de *Hundi Henanantaa* tee sanda tuuzun alhaali ka zunbu a boŋ. Jinde foo hun beenaa ra ka nee: «Ni ti agay *Iz'aroo*, ay baakaa, ni ti ay ŋaalo.»

Isa kaagey
(Matiyu 1.1–17)

²³ Isa sii nda kala haya kaŋ ga too jiiri waranza (30) waatoo kaŋ a ga nga goyoo sintin. Borey mma hongu kaŋ Isufi izoo no. Isufi mana hun kala Eli ga. ²⁴ Eli mana hun kala Matat ga. Matat hun Lewi ga. Lewi hun Melši ga. Melši hun Žanay ga. Žanay hun Isufi ga. ²⁵ Isufi hun Matatias ga. Matatias hun Amos ga. Amos hun Nahum ga. Nahum hun Hesili ga. Hesili hun Nagay ga. ²⁶ Nagay hun Maatu ga. Maatu hun Matatias ga. Matatias hun Semen ga. Semen hun Žozeš ga. Žozeš hun Žoda ga. ²⁷ Žoda hun Yohanaŋ ga. Yohanaŋ hun Resa ga. Resa hun Zorobabel ga. Zorobabel hun Šaltiyel ga. Šaltiyel hun Neri ga. ²⁸ Neri hun Melši ga. Melši hun Adi ga. Adi hun Kosam ga. Kosam hun Elmadam ga. Elmadam hun Er ga. ²⁹ Er hun Isa ga. Isa hun Eliyezer ga. Eliyezer hun Žorim ga. Žorim hun Matat ga. Matat hun Lewi ga. ³⁰ Lewi hun Simewoŋ ga. Simewoŋ hun Žuda ga. Žuda hun Isufi ga. Isufi hun Žonam ga. Žonam hun Eliyakim ga. ³¹ Eliyakim hun Meleya ga. Meleya hun Mena ga. Mena hun Matata ga. Matata hun Nataŋ ga. Nataŋ hun Dawda ga. ³² Dawda hun Yišay ga. Yišay hun Obed ga. Obed hun Bowazu ga. Bowazu hun Salmuni ga. Salmuni hun Nahišoŋ ga. ³³ Nahišoŋ hun Aminadab ga. Aminadab hun Adimin ga. Adimin hun Arni ga. Arni hun Hesroŋ ga. Hesroŋ hun Peres ga. Peres hun Žuda ga. ³⁴ Žuda hun Yakuba ga. Yakuba hun Isiyaka ga. Isiyaka hun Ibrahim ga. Ibrahim hun Tera ga. Tera hun Nahor ga. ³⁵ Nahor hun Serug ga. Serug hun Rehu ga. Rehu hun Peleg ga. Peleg hun Eber ga. Eber hun Šela ga. ³⁶ Šela hun [Ken- naŋ ga. Ken- naŋ hun] Arfazad ga. Arfazad hun Sem ga. Sem hun Nuhu ga. Nuhu hun Lemek ga. ³⁷ Lemek hun Metusala ga. Metusala hun Henok ga. Henok hun Yered ga. Yered hun Malalel ga. Malalel hun Ken- naŋ ga. ³⁸ Ken- naŋ hun Enoš ga. Enoš hun Seti ga. Seti hun Adama ga. Adama hun Irkoy ga.

Ibilisi na Isa sii
(Matiyu 4.1–11; Marku 1.12–13)

4 Isa hun Žurdeŋ isaa do, de *Hundi Henanantaa* n'a too, a n'a gongu ka koy saajoo ra. ² A na jirbi woy- taaci (40) tee no din, de Ibilisi n'a sii. Isa na jirbey din kul tee a si baffoo ŋaa. Waatoo kaŋ jirbey wey ben, a heray.

³ Ibilisi nee a se: «Nda Irkoy *Iz'aroo* ti ni, nee tondoo woo se a ma bere ka tee takula.» ⁴ Isa n'a zaabi ka nee:

«A hantumandi *Citaaboo* ra kaŋ man'ti ŋaayan hinne nda adamize ga huna.» †

⁵ Woo banda ga, Ibilisi n'a ka koy beene, de a n'a cebe aduŋŋa laamawey kul cere bande cee foo. ⁶ A nee a se: «Ay ga ni noo laamawey wey hinoo nda ngi daržaa kul, za agay ka duu ey, de mo ay g'i noo boro kaŋ ay baa se. ⁷ Nda ni sujudu ay jine, i kul ga tee ni wane.» ⁸ Isa n'a zaabi ka nee: «A hantumandi: «Masi sujudu kala ni Koyoo Irkoy se, de nga hinne no m'a gana.» ††»

⁹ Ibilisi n'a ka koy Žerizalem, a n'a kayandi Irkoy *hugu* beeroo boŋoo boŋ beene, a nee a se: «Nda Irkoy Iz'aroo ti ni, ni boŋ warra ganda, ¹⁰ zama a hantumandi kaŋ

nga ga nga almalaykey yaamar
i ma ni hawgay.

¹¹ Koyne mo:

«I ga kabe gaaru ma ne

hala ni cewoo masi cabu tondi ga.» ‡»

¹² Isa n'a zaabi ka nee: «A harandi mo: «Masi ni Koyoo Irkoy sii.» ††»

¹³ Waatoo kaŋ Ibilisi na Isa sii nda taka kul ka ben, a mooru Isa ga hala waati foo koyne.

Isa na nga diyawtaraa sintin Galile

(Matiyu 4.12–17; Marku 1.14–15)

¹⁴ Isa too met nda *Hundi Henanantaa* gaaboo, a willi Galile. Maŋnoo huru ganda din kul ra. ¹⁵ A ga cawandi ngey *margahugey* ra, de borey kul g'a sifa.

Nazaret borey wanji Isa ga

(Matiyu 13.53–58; Marku 6.1–6)

¹⁶ A koy Nazaret kaŋ ti koyraa kaŋ ra a biirandi. A huru *margahugoo* ra *hunanzam zaaroo* hane sanda takaa kaŋ a doona k'a tee, a tun ka caw, ¹⁷ de i n'a noo annabi Ezayi citaaboo. A n'a feeri, de a duu nongoo kaŋ ra a hantumandi ka nee:

¹⁸ «Ir Koyoo *Hundoo* goo ay ga.

A n'ay suuba k'ay yon hala ya kate *Alhabar Boryaa* misikiiney se.

A n'ay sanba hala ya kasa-izey feeriyanoo har i se,
ya danawey moyey hay,
ya laazaabantey feeri,

¹⁹ de ya jiiroo har kaŋ ra ir Koyoo ga nga alhormaa tee.» ‡

²⁰ Nga banda ga, a na *Citaaboo* kunkuni k'a noo margahugoo tamoo se, de a koy goro ka cawandi. Borey kul kaŋ goo no din na ngi moyey bakam Isa ga. ²¹ A sintin ka ŧelanŋ ka nee i se: «Citaaboo ŧennoo kaŋ war ne ka maar'a, a tabati hō.» ²² Borey kul ga seedetaray henna har a ga, de boŋey ga haw nda ŧenni alhor-mantey kaŋ ga hun miŋoo ra, de i ga nee: «War kay, man'ti Isufi izoo no wala?» ²³ A nee i se: «Ay ga bay war ga yaasaa har ya ne kaŋ ga nee: «Lotokoroo, ni boŋ safar. Hayey tee ni koyraa ra kaŋ ir maa n'n'i tee *Kaparnahum*.»» ²⁴ A nee koyne: «Cimoo ne kaŋ ay g'a har

war se, annabi kul si yaddandi nga koyraa ra. ²⁵ Ay g'a har war se nda cimi kaŋ woy booboyaŋ kaŋ kurŋey buu goo Izirayel Ilyasu waati kaŋ ncirŋi mana kara jiiri hinza nda handu iddu hala nongu kaŋ ra heray beeri tee ganda kul ra. ²⁶ Ilyasu mana sanbandi ba ngi affoo do, amma woy folloku do a sanbandi kaŋ kurŋoo buu kaŋ goo koyraa kaŋ se i ga nee Serepta, Sidonŋ laamaa ra. ²⁷ Koyne mo *jiraykoyini* booboyaŋ goo Izirayel annabi Alyasu waati, amma ngi affoo kul mana duu baani ka henan kala Naamaŋ, Siiri bora hinnie.»

²⁸ Borey kul kaŋ goo margahugoo ra, too nda futay kaŋ i maa ŧenney wey. ²⁹ I tun, i na Isa gaaray ka koy koyraa dumaa ga, tondi hondoo boŋoo boŋ kaŋ ga koyraa cinandi hala ngi m'a cetaw ganda. ³⁰ Amma Isa bisa gamey ra ka koy.

Isa na ganji gaaray k'a kaa aru ra

(Marku 1.21–28)

³¹ Isa doo ka koy Kaparnahum koyraa ra kaŋ goo Galile ka cawandi *hunanzam zaaroo* hane. ³² Nga cawandiyanoo tee nga haŋajerkey se boŋhaway, zama nga ŧennoo goo nda hini k'i juwal. ³³ Woo gar kaŋ *margahugoo* ra aru foo goo no kaŋ ra ganji hundi laala goo. A na jinde jer ka kaati ka nee: ³⁴ «He! Macin k'ir nda ni marga, Isa Nazaret bora? Ni nka kaa k'ir halaci wala? Ay ga bay boro kaŋ ti ni: ni man'ti kala Irkoy Boro Henanantaa!» ³⁵ Isa zahā ganjoo ga ka nee: «A dii ni ra, hun aroo ra!» Ganjoo na aroo warra borey gamey ra, de a hun a ra bila nda a ma haya futu tee a se. ³⁶ Kaŋ woo tee, borey kul alaabiina, de i cindi i ga nee cere se: «Taka foo nda a ga hin ka ŧennoo woo har? Aroo woo ga ganjey yaamar nda hini nda gaabi, de i ga fatta.» ³⁷ Takaa woo nda Isa maŋnoo huru ngi laamaa nongey kul ra.

Isa na wircikoyini dumi boobo noo baani

(Matiyu 8.14–17; Marku 1.29–34)

³⁸ Isa hun *margahugoo* ra ka koy Simoŋ hugoo do. Gaaham konni futa foo duu Simoŋ wandoo ŋaa. I n'a wiri Isa ga, a ma faaba a ga. ³⁹ A gunguma woyoo ga, a zahā gaaham konnoo ga, de a ben a ga. Dogoo din da woyoo kay nga boŋ ga ka borey alhaadimay.

⁴⁰ Waynaa kaŋyanoo ga, borey kul kaŋ goo nda wircikoyiniyaŋ kate ey Isa do, wirci dumi-dumiyaŋ. I kul, a na nga kabey fur i ga affoo-foo, a n'i noo baani.

⁴¹ Ngi boro boobo ganjiyaŋ fatta i ra kaŋ ga kaati ka nee: «Ni ti Irkoy *Iz'aroo*.» Isa ga zahā i ga, i masi ŧelanŋ, zama i ga bay kaŋ nga ti *Almasihu*.

Isa waazu margahugey ra

(Marku 1.35–39)

⁴² Suba subbaahoo ra, za moo boo, nga no a fatta ka koy nongu soyante ra. Alžamaa cindi i g'a ceeci. Waa-too kaŋ i dii a, i gaabu a ga a masi koy. ⁴³ Amma Isa nee i se: «Kala ya Irkoy *Laamaa* ŧennoo kaŋ ti *Alhabar Boryaa* har koyrawey jerey mo ra, zama nga se ay sanbandi.» ⁴⁴ A cindi a ga waazu Žude *margahugey* ra.

† *Alhukumoo* 8.3. †† *Alhukumoo* 6.13. ‡ *Zabur* 91.11–12.

‡† *Alhukumoo* 6.16. ‡‡ *Ezayi* 61.1–2.

Isa taalibi jina-jinawey
(Matiyu 4.18–22; Marku 1.16–20)

5 Isa goo Genezaret haroo mijoo ga, alžama g'a kuubi k'a bere hala i mma cere šiita, ngi ma duu ka maa Irkoy meešennoo. ² A dii harihii hinka kaŋ goo guraa ga, koyey nka zunbu ka ngi filijey jumay. ³ Isa huru harihii faa ra kaŋ koyoo maano ti Simoŋ, a nee a se a ma hiyoo hibi kayna guraa ga. A goro a ra, de a sintin ka jamaa cawandi.

⁴ Waatoo kaŋ a šelaŋ ka ben, a nee Simoŋ se: «Hiyoo ka koy guusoo ra, de war ma war filijey doori ka hoo.» ⁵ Simoŋ n'a zaabi ka nee: «Alfagaa, ir na cijinoo kul tee ir ga goy, ir mana duu baffoo. Amma ni meešennoo ga, ay g'ay filijey warra.» ⁶ Kaŋ i n'i warra i duu hamiisa boobo hala nongu kaŋ ra filijey nka kottu. ⁷ I ciya nda kabe ngi hangasiney se kaŋ goo hii faa ra, i ma kaa ka ngi faaba. I kaa, de i na hii hinkaa too nda hamiisa hala nongu kaŋ ra i mma baa ka miti. ⁸ Kaŋ Simoŋ Piyer dii woo, a sujudu Isa se ka nee: «Ay Koyoo, mooru agay, ay man'ti kala adamize zunubante.» ⁹ Simoŋ hunbur, nga nda nga borey kul kaŋ goo a bande, hooyanoo woo kaŋ i n'a tee maaganda se. ¹⁰ Nga hangasiney mo hunbur kaŋ ti Žak nda Yehiya kaŋyan ti Zebede iz'aruyan. Isa nee Simoŋ se: «Masi hunbur, hō banda ga, boro no n'ga hoo.» ¹¹ Woo banda ga, i na harihiyey fandandi guraa ga, i na hayey kul naŋ ka hanga a bande.

Isa na jiraykoyi noo baani
(Matiyu 8.1–4; Marku 1.40–45)

¹² Isa cindi koyra foo ra, de aru foo ne kaŋ kul ti *jiray*. Kaŋ a dii Isa, kul a kaŋ ka sujudu jinoo ra k'a ŋaaray ka nee a se: «Ay Koyoo, nda n'baa, n'ga hin k'ay noo baani hala ya duu ka henan.» ¹³ Isa na nga kaboo šerre k'a taaru ka nee a se: «Ay yadda, henan!» Dogoo din da jiraa ben a ga. ¹⁴ Woo banda ga, a n'a yaamar kaŋ a mas'a har boro kul se. Amma a nee a se: «Koy ni boŋ cebe *sargari juwalkaa* se jina, ma sargaroo kaa sanda takaa kaŋ nda Musa na yaamar, hala ni du-ubaaniyanoo ma tee i se seedetaray.»

¹⁵ Isa maano mma koy, de a ga fatta. Jama boobo marga a boŋ ka haŋajer a se, de mo hala ngi ma duu baani ngi wircey ra. ¹⁶ Amma nga, a yee jere ga, saajoo ra ka Irkoy ŋaaray.

Isa na bongu noo baani
(Matiyu 9.1–8; Marku 2.1–12)

¹⁷ Han foo Isa goo ma cawandi, *Fariziyenyan* nda *ašariyaa* baykawyan kaŋ hun Galile koyra kanbey kul nda Žude waney ra nda Žerizalem, i ga goro Isa haŋajerkey ra. Ir Koyoo hinoo nda Isa ga wircikoyney noo baani. ¹⁸ Aruyan ne ka kate bong'aru foo kaŋ goo balankar ra. I ga ceeci k'a hurandi k'a jisi Isa jine. ¹⁹ Kaŋ i mana duu taka kaŋ nda ngi g'a hurandi alžamaa booboyanoo se, i žigi sooraa boŋ, i n'a fun, i na bongoo nda nga balankaroo zumandi nda sooraa Isa jine, alžama game. ²⁰ Waatoo kaŋ Isa dii borey wey naanaa,

a nee bongoo se: «Aroo, ni zunubey yaafandi ma ne.» ²¹ *Citaaboo* baykey nda Fariziyeney sintin ka šelaŋ ngi biney ra ka nee: «May ti bora a woo kaŋ ga yadda ka Irkoy wow? May no ma hin ka zunubey yaafa nda man'ti Irkoy hinne?» ²² Amma Isa ga hayaa bay kaŋ i goo m'a miile, a zaabi ka nee i se: «Macin no war goo m'a miile war biney ra?» ²³ Affoo no ma faala, ka nee: «Ni zunubey yaafandi wala ka nee: «Tun ka dira?» ²⁴ Sohō kala war ma bay kaŋ *Boraa kaŋ tee Adamize* goo nda hini aduŋŋa ra ka boro zunubey yaafa.» Woo banda ga, a nee bongoo se: «Ay nee ma ne, ma tun, ma ni balankaroo zaa, ma koy ni hugoo do.» ²⁵ Dogoo din da borey kul jine, a tun, a na balankaroo zaa kaŋ ra a cindi ka kani, a koy nga hugoo do, a ga Irkoy beerandi. ²⁶ A tee borey kul se boŋhawey, de i cindi ka Irkoy beerandi, i hunbur, de i nee: «Hū, hayaa kaŋ ir dii a hō, nga cine mana bay ka tee!»

Isa ciya Lewi se a ma hanga nga bande
(Matiyu 9.9–13; Marku 2.13–17)

²⁷ Woo banda ga, Isa fatta, de a dii *alkaasidiikaw* foo kaŋ maano ti Lewi † ga goro alkaasidikey goydogoo ra. A nee a se: «Hanga agay.» ²⁸ Lewi tun, a na hayey kul naŋ, a hanga a bande. ²⁹ Lewi na hoyandi beeri tee nga hugoo do. Alkaasidiikaw booboyan nda boro fooyan goo i bande ŋaadogoo ra. ³⁰ No din ra *Fariziyeney* nda ngi *Citaaboo* baykey cindi i ga ŋuunuŋuunu ka nee nga taalibey se: «Cin se war ga ŋaa war ga haŋ alkaasidikey nda zunubu teekey bande?» ³¹ Isa n'i zaabi ka nee: «Man'ti borey kaŋ ga saabu no ma too lo-tokor ga, wircikoyney no ma too a ga. ³² Ya na kaa ka boro šerrantey cee, zunubantey no ay g'i cee hala i ma *tuubi*.»

Ižeena nda itaaga si koy cere bande
(Matiyu 9.14–17; Marku 2.18–22)

³³ Boroyan kaa Isa do ka nee a se: «Yehiya taalibey nda *Fariziyeney* waney cee boobo i ga meehaw, de i ga Irkoy ŋaaray. Amma ni waney hunday ga ŋaa i ga haŋ.» ³⁴ A nee i se: «Taka foo nda war ga naŋ aruhiji taaga nda nga cerey goo hiijaa hugoo ra, de cerey ga meehaw? ³⁵ Hanyan ga kaa kaŋ aruhijoo ga zandi, haney din i ga meehaw.»

³⁶ Isa na filla yaasayante foo har i se ka nee: «Boro kul si dunbu darbaw taaga ra ka koy ižeena baka. Nda a teendi mo, itaagaa dunbaa si koy ižeena ga. ³⁷ Koyne mo boro kul si *alaneb* hari moora taaga daŋ hunbar žeenayan ra. Nda a teendi mo, alaneb hari taagaa ga boosu ka hunbarey bagu. Alaneb haroo mun, hunbarey mursu. ³⁸ Adiši alaneb hari taaga si huru kala hunbar taagayan ra. ³⁹ De mo boro kul kaŋ na alaneb hari žeenaa haŋ si baa itaagaa, zama a mma nee: «Ižeena no ma kan.»»

† Lewi da se i ga nee Matiyyu, Matiyyu 9.9ra.

Hayaa kanj Isa n'a har hunanzam zaaroo ga

(Matiyu 12.1-8; Marku 2.23-28)

6 *Hunanzam zaari* foo hane, Isa bisa taasuu faarey game. Nga taalibey ga jeeniyanj kaa, i g'i zirkiti kabey ra, de i g'i n'aa. ² *Fariziyenj* fooyanj nee: «Macin se war ga haya tee kanj si teendi hunanzam zaari hane?» ³ Isa n'i zaabi ka nee: «War mana bay ka hayaa caw kanj Dawda nda nga hangasiney n'a tee han foo kanj i heray? ⁴ Takaa kanj nda a huru Irkoy *hugoo* ra ka taku-lawey zaa kanj jisandi Irkoy jine, a n'aa, a na nga hangasiney noo. A gar kanj boro kul si hima k'i n'aa nda man'ti *sargari juwalkey* hinne.» ⁵ Isa nee i se koyne: «*Boraa kanj tee Adamize* no ma hayaa har kanj ga hima ka teendi hunanzam zaari hane.»

Isa na aru kanj kaboo buu noo baani

(Matiyu 12.9-14; Marku 3.1-6)

⁶ Hunanzam zaari foo hane koyne, Isa huru *mar-gahugoo* ra ka borey cawandi. Aru foo goo no din kanj kabe hennaa ka buu. ⁷ *Citaaboo* baykey nda *Fariziyeney* ga hanse ka Isa koroši ka dii wala a ga boro noo baani *hunanzam zaari* hane, zama i mma baa ngi ma duu a ga addalil k'a wurru. ⁸ Amma Isa ga ngi anniyawey bay. A nee aroo kanj kaboo buu se: «Tun ni boŋ ga, ma kay borey game.» A tun, a kay nga boŋ ga. ⁹ Isa nee borey se: «Ay ga war hãa, ka ihenna tee wala ka ifutu tee hunanzam zaaroo hane? Ka hundi hallasi wala k'a nanj a ma halaci? Affoo no ma bisa?» ¹⁰ A na moo fur i kul ga jina, de a nee aroo se: «Ni kaboo šerre.» A n'a tee, de kaboo duu baani, a boori. ¹¹ I too nda futay, de i koy cere guna ka dii haya kanj ngi g'a tee Isa se.

Isa na diyaw woy cindi hinka (12) suuba

(Matiyu 10.1-4; Marku 3.13-19)

¹² Zaarey din da ra, Isa fatta ka koy tondi hondu foo boŋ ka Irkoy njaaray. A na cijinoo kul tee a ga Irkoy njaaray. ¹³ Kanj subbaahoo too, a na nga taalibey cee, de a na iwoy cindi hinka (12) suuba i ra kanj a na maapey danj *diyaw*. ¹⁴ Simonj kanj Isa n'a maagaaru Piyer, nda nga armaa Andere, nda Žak, nda Yehiya, nda Filip, nda Bartelemi, ¹⁵ nda Matiyyu, nda Toma, nda Žak Alfe iz'aroo, nda Simonj kanj i g'a cee nda *Zelot boraa*, ¹⁶ nda Žud kanj ti Žak iz'aroo, nda Žudas Iskariyot kanj ti boraa kanj ga kaa ka tee zambantaa.

Isa na alžamaa cawandi, a na wircikoyney noo baani

(Matiyu 4.23-25; 12.15-16; Marku 3.7-11)

¹⁷ Isa zunbu i bande ka koy kay farru foo ra kanj ra nga taalibi jama goo, nda boro dumi booboyanj kanj hun Žude kul ra, nda Žerizalem, nda koyrayanj kanj goo teekoo mijoo ga kanj ti Tir nda Sidonj. ¹⁸ I nka kaa a do ka haŋajer nda ka duu ngi wircey se baani. Borey kanj ganjiyanj g'i zaa ka kay duu baani. ¹⁹ Borey kul ga ceeci ngi m'a taaru, zama hini foo ga fatta a ra kanj ga borey kul noo baani.

Gomni nda bone

(Matiyu 5.1-12)

²⁰ Isa na nga boŋoo jer ka nga taalibey guna, de a nee i se:

«War kanj ti borey kanj ga talka duu gomni, zama war wane Irkoy *Laamaa*.

²¹ War kanj ti borey kanj ga heray sohõ da duu gomni, zama war ga kaa ka kungu.

War kanj ti borey kanj ga hẽe sohõ da duu gomni, zama war ga kaa ka haaru.

²² War ga duu gomni, waati kanj borey ga war kon-nay, ka war yankar, ka war wow, ka war maapey hasara *Boraa kanj tee Adamize* maaganda se. ²³ Wa jaali han kanj woo tee, war ma sar nda binekaanay, zama war ga duu sufuray beeri beenaa ra. Zama takaa woo da no ngi baabey n'a tee annabey se.

²⁴ Amma war bone, almankoyney, zama war duu war bagaa bineyaynandiroo.

²⁵ War bone, war kanj kungu, zama war ga kaa ka heray.

War bone, war kanj goo ma haaru sohõ da, zama war biney ga kaa ka maray, de war ga hẽe.

²⁶ War bone, waati kanj borey kul ga ihenna har war ga. Zama takaa woo da no ngi baabey n'a tee taari annabey se.»

Wa baa war iberey

(Matiyu 5.38-48; 7.12)

²⁷ «Amma war kanj goo ma haŋajer ya ne, ay ga nee war se: Wa baa war iberey, wa haya henna tee wey kanj ga konna war se. ²⁸ Wa gaara borey se kanj ga war dang-a, wa Irkoy njaaray wey kanj ga war laazaaba se.

²⁹ Nda boro na ni sanj ni garboo ga, ma affaa mo šerre a se. Boro kanj na ni burmusoo taa, mas'a ganji a ma ikaccaa mo zaa. ³⁰ Boro kul kanj na ni njaaray m'a noo, boro kanj na ni hayaa zaa, masi nee a m'a yeeti.

³¹ Takaa kanj war ga baa borey m'a tee war se, war mo m'a tee i se.

³² Nda war si baa kala war baakey, macin ti sufuraa kanj war ga duu a? Ba zunubantey ga baa borey kanj ga bag'ey. ³³ Nda war si gomni tee kala borey se kanj g'a tee war se, macin ti sufuraa kanj war ga duu a? Ba zunubantey ga woo tee. ³⁴ Koyne mo nda war si garaw kala borey kanj war ga hongu i ga war bana, macin ti albarka kanj war ga duu a? Zunubantey hunday ga garaw zunubantey se hala i ma hinna follokaa yeeti ngi ga. ³⁵ Amma war, wa baa war iberey, wa haya henna tee i se. Wa garaw borey se bila nda war ma hongu kanj a ga yee war ga. Woo ra war ga duu sufuray beeri, de war ga tee Jerantaa izey, zama nga ti *anneemantaa* gomnimuney nda boro laaley se. ³⁶ Wa hinna sanda taka kanj nda war Baaba Irkoy ga hinna.»

War masi war ciney ciiti

(Matiyu 7.1-5)

³⁷ «War masi boro ciiti, nga ra war si ciitandi. War masi alhukum zurandi boro ga, nga ra alhukum si zu-

randi war ga. Wa yaafa borey se, nga ra war ga yaafandi. ³⁸ Wa noo, nga ra i ga war noo. I ga neešari henna tee k'a dan war ziibaa ra, k'a naagu, k'a sisiji hala a ma mun. Zama takaa kan nda war ga neeša, nga nda i ga neeši war se.»

³⁹ Isa yee ka filla yaasayante foo har i se. A nee: «Danaw ga danaw gongu wala? Nda woo tee, ngi boro hinkaa kul si kan guusu ra wala? ⁴⁰ Taalibi si bisa nga alfagaa, amma taalibi kul kan caw ka boori ga tee sanda nga alfagaa.»

⁴¹ Cin se n'ga dii subu-izoo kan goo ni armaa moŋoo ra, amma n'si maate bundoo kan goo ni boŋ moŋoo ra? ⁴² Taka foo nda n'ga hin ka nee ni armaa se: «Ag'ar-maa, nan ya subu-izoo kaa kan goo ni moŋoo ra», ka gar kan bundoo kan goo ni moŋoo ra, n'si dii a? Almunafikoo, bundoo kaa ni moŋoo ra jina, waatoo din n'ga dii boryo ka subu-izoo kan goo ni armaa moŋoo ra kaa.»

Tuuri, izoo nda a ga bayrandi

(Matiyu 7.16–20; 12.33–35)

⁴³ «Tuuri henna sii no kan ga ize futu hay, takaa din da, tuuri futu sii no kan ga ize henna hay. ⁴⁴ Tuuri kul, izoo nda boro g'a bay. Jeejay si hegayandi karjinaa ga. *Alaneb*-ize si duwandi ngorfuna ga. ⁴⁵ Boro boryoo, nga bine boryaa ra a ga haya henna kaa. Boro futu, nga bine futaa ra a ga haya futu kaa. Haya kan na bine too, nga no mee g'a filla.»

Hugu cinayan dumi hinkaa

(Matiyu 7.24–27)

⁴⁶ «Macin se war ga nee ya ne: «Ir Koyoo, ir Koyoo», amma war si hayey tee kan ay n'i har? ⁴⁷ Boro kul kan kaa ay do ka maa ay šenney, de a n'i ka goy, ay ga bora har war se kan nda a ga hima. ⁴⁸ A si hima nda kala boro kan ga hugu cin. A fanša, a hanse ka fanša ka asaasoo tee tondi boŋ. Waatoo kan hari beeroo dandi, isa haroo na hugoo kar, amma a mana hin ka ba a jijirandi, za a nka cina ka boori. ⁴⁹ Amma boro kan ga maa ay šenney, amma a s'i ka goy, ga hima nda boro kan na hugu cin laboo boŋ bila asaasu. Waatoo kan isa haroo na hugoo kar, dogoo din da a kan. Hugoo halaci, halaci beeri.»

Isa na jalakoyni tamoo noo baani

(Matiyu 8.5–13)

7 Waatoo kan Isa na fillawey wey kul deede jamaa se ka ben, a koy koyraa ra kan maŋoo ti Kaparnahum. ² No din ra jalakoyni foo goo no kan nga tamoo wirci hala a baa ka buu. A ga hanse ka baa nga tamoo. ³ Waatoo kan a maa Isa maŋoo, a na Alyahuudey boro beeriyan sanba a do k'a njaaray a ma kaa ka nga tamoo hallasi. ⁴ I too Isa do, de i hanse k'a njaaray ka nee a se: «Aroo woo ga hima nda ma woo tee a se, ⁵ zama a ga baa ir gandaa borey, nga no k'ir *margahugoo* cin.»

⁶ Isa hanga ey ka koy. A ga baa ka too hugoo do kan jalakoynoo na nga cereyan sanba ka nee a se: «Ay Koy-

oo, masi ni boŋ farandi. Ay si hima nda ma huru ay hugoo ra. ⁷ Woo ti hayaa kan se ya na agay azzaatoo himandi a ma koy ni do. Amma kalima foo har, de ay tamoo ga duu baani. ⁸ Zama agay hunday goo nda jineboroyan kan hinoo cire ay goo. Agay mo goo nda soojeyan kan goo ay hinoo cire. Nda ay nee woo se: «Koy», a ga koy, nda ay nee affoo se: «Kaa», a ga kaa. Nda ay nee ay tamoo se: «Woo tee», a g'a tee.» ⁹ Kan Isa maa šenney wey, soojaa kan a se. A bere jamaa here kan hanga a bande, a nee: «Ay ga war bayrandi, ba Izirayel ra, ya na dii naanay kan ga too woo.» ¹⁰ Waatoo kan dontokey willi hugey, i gar kan tamoo duu baani.

Isa na woy foo iz'aroo hunandi

¹¹ Alwaati kayna banda ga, Isa koy koyraa ra kan se i ga nee Nayin. Nga taalibey hanga a bande nda jama boobo. ¹² Waatoo kan a man koyraa miŋoo, nga ne, a dii boroyan kan goo ma koy bukaw sutura. Bukaa man'ti kala woy foo kan kurŋoo buu, iz'aru follokaa, alžama kayante kan ti koyra-izey goo woyoo bande. ¹³ Kan ir Koyoo dii woyoo, kul a hanse ka hinna a se, a nee woyoo se: «Masi hēe.» ¹⁴ A man, a na balankaroo taaru. Borey kan ga bukaa zaa kay. Isa nee: «Aru-soogaa, ay na ni yaamar ma tun!» ¹⁵ Bukaa tun ka goro, a šelan. Isa n'a yeeti ŋaŋoo ga.

¹⁶ Borey kul hunbur, i ga Irkoy beerandi ka nee: «Annabi beeri fatta ir ra, Irkoy ŋeli nga jamaa ga.» ¹⁷ Woo kan Isa n'a tee, šennoo huru žude nda nga gandaa kul ra.

Yehiya kan ti batizekaa dontokey

(Matiyu 11.2–19)

¹⁸ Yehiya taalibey na hayey kul filla a se kan teendi. A ciya ihinka se i ra ¹⁹ k'i sanba ir Koyoo do, i ma nee a se: «Ni ti bora kan ga hima ka kaa wala man'ti ni no, ir ma affoo batu?» ²⁰ Waatoo kan arey too a do, i nee a se: «Yehiya kan ti *batizekaa* k'ir sanba ni do, ir ma ni hāa wala ni ti bora kan ga hima ka kaa wala man'ti ni no, ir ma affoo batu?» ²¹ I nka too kate kan Isa na wircikoyni boobo noo baani, dorikoyniyan duu baani. A na ganjiyan gaaray k'i kaa boroyan ra, de a na danaw boobo moyey feeri. ²² A tuuru dontokey se ka nee: «Wa koy hayey filla Yehiya se kan war dii ey, war maar'ey kan ti: danawey dii, bongey dira, *jiraykoyney* duu baani, lutey maa, bukawey tun, misikiiney maa *Al-habar Boryaa*. ²³ Bora ga duu gomni kan si naanay nan ay sabbu se.»

Isa šelan Yehiya kan ti batizekaa ga

(Matiyu 11.7–19)

²⁴ Waatoo kan Yehiya dontokey koy, Isa šelan jamaa se Yehiya ga ka nee: «Macin no war koy a guna saajoo ra? Kakaaru kan hewoo g'a zinji-zinji wala? ²⁵ Adiši macin no war koy a guna? Boro kan ga bankaaray hennayan goo wala? Nga ne, borey kan ga darbay hennayan goo kan ga huna daame ra sii kala kokoyey

hughey ra. ²⁶ Adiši macin no war koy a guna? Annabi wala? Ay ga war bayrandi kaŋ a bisa annabi. ²⁷ Nga ga a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee:

«Nga ne, ay g'ay dontokaa sanba ni jine
hala a ma ni fondaa hanse kaŋ goo ni jine.» †

²⁸ Ay ga war bayrandi kaŋ woy-hay ize sii no kaŋ ga bisa Yehiya. Amma Irkoy *Laamaa* borey kul ikaccaa ga bisa a. ²⁹ Jamaa kul nda ba *alkaasidiikey* na hanjajer a se, i yadda kaŋ Irkoy ga šerre, i koy Yehiya ma ngi *batize* nda nga *batizeyanoo*. ³⁰ Amma *Fariziyeney* nda *ašariyaa* baykey mana yadda hayaa ga kaŋ Irkoy baa nga m'a tee i se. I wanji ka koy a ma ngi batize.

³¹ Adiši may nda ay ga zamanoo woo borey sawandi, may nda i ga hima? ³² I si hima nda kala zankayan kaŋ ga goro farru ra, de i ga kaati cere ga ka nee: «Ir na laati kar war se, war mana gan. Ir na binehēenay dooniyan tee, war mana hēe.» ³³ Yehiya kaŋ ti *batize* kaa kaa, a si takula ŋaa, a si *alaneb* hari moora hanj, war nee: «Ganji bara a ra.» ³⁴ *Boraa kaŋ tee Adamize* kaa, a ga ŋaa a ga hanj, war nee: «Njaabagante nda harifutu hanjaw no, alkaasidiikey nda zunubu teekey ceroo no.» ³⁵ Amma Irkoy lakkaloo, borey kul kaŋ yadda a ga no ma cebe kaŋ a ga šerre.»

Woykuuroo kaŋ yaafandi

³⁶ *Fariziyeney* affoo n'a wiri Isa ga, a ma kaa ka ŋaa nga do. A huru Fariziyenoo hugoo ra ka goro ŋaado-goo ra. ³⁷ Nga ne, woy zunubante foo kaŋ goo koyraa ra, maa kaŋ Isa koy hoy Fariziyenoo do. A na tondi kaaray kulba kaŋ ra turaari goo zaa ka koy. ³⁸ A goo Isa dumaa ga, cewey jere, a ga hēe, a ga nga mundawey ka Isa cewey tayandi, a g'i tuusu nda nga boŋoo hin-birey. A ga cewey summu a g'i yon nda turaaroo.

³⁹ Kaŋ Fariziyenoo kaŋ n'a hoyandi dii woo, a nee nga binoo ra: «Nda a gar aroo woo annabi no, a ga bay boro kaŋ ti woo, a ga bay woy dumi kaŋ ti woo kaŋ goo ma man nga. Kala a ma bay kaŋ woykuuru no.»

⁴⁰ Isa zaabi ka nee a se: «Simon, ay ga baa ya haya foo har ma ne.» Simon nee: «Alfagaa, šelan.» ⁴¹ Isa nee: «Garawmaykaw foo goo nda garawkoyni hinka. A ga may ijinaa ga nzorfu kaaray tamma boŋ zangu guu (500), affaa a ga may a ga nzorfu kaaray tamma boŋ woyguu (50). ⁴² A gar kaŋ affoo kul sii nda haya kaŋ nda a g'a bana. A na ihinkaa kul yaafa. Sohō affoo no ma hanse ka bag'a ihinkaa ra?» ⁴³ Simon zaabi ka nee: «Ay ga hongu boraa kaŋ se a na iboobaa yaafa.» Isa nee a se: «Ni ciiti nda fondaa.»

⁴⁴ Isa bere woyoo here, de a nee Simon se: «N'ga dii woyoo woo wala? Kaŋ ay huru ni hugoo ra, man'ay noo hari y'ay cewey ŋumay. Amma nga, mundawey nda a n'ay cewey tayandi, de a n'i tuusu nda nga hin-birey. ⁴⁵ Man'ay summu. Amma nga, za a huru kate, a mana fay nda a g'ay cewey summu. ⁴⁶ Man'ay boŋoo yon nda jii. Amma nga, a n'ay cewey yon nda turaari. ⁴⁷ Woo se ay ga ni fahamandi kaŋ baji beeroo kaŋ a n'a cebe ga bayrandi kaŋ nga zunubu boobey yaafandi.

† *Malaki 3.1.*

Amma boro kaŋ ikaccu ka yaafandi a se, boraa din baji kaccu no a g'a cebe.»

⁴⁸ Woo banda ga, Isa nee woyoo se: «Ni zunubey yaafandi.» ⁴⁹ Hoyandikey sintin ka nee ngi biney ra: «May ti boraa woo kaŋ ga zunubu yaafa?» ⁵⁰ Amma Isa nee woyoo se: «Ni naanaa na ni hallasi, koy nda alaafiyaa.»

Woyey kaŋ hanga Isa bande

8 Alwaati foo banda ga, Isa naaru ka koy koyrawey nda koyra kanbey ra ka Irkoy *LaamaaAlhabar Boryaa* waazu. Taalibi woy cindi hinkaa (12), ² nda woy fooyan kaŋ ra a bay ka ganjiyan gaaray k'i kaa, nda af-fooyan kaŋ cindi ka wirci kaŋ a n'i noo baani, goo a bande. Woyey man'ti kala: Maryama kaŋ se i ga nee Magdala boraa kaŋ ra ganji iyye hun, ³ nda Tahiya, Šuza kaŋ ti *Herod* goykaw beeri foo wandoo, nda Suzan, nda iboobo fooyan kaŋ g'i alhaadimay nda ngi almaanoo.

Sayakaa filla yaasayantaa

(Matiyu 13.1–9; Marku 4.1–9)

⁴ Alžama beeri foo marga kaŋyan hun koyrawey ra ka kaa Isa do. A šelan i se nda filla yaasayantaa woo ka nee: ⁵ «Han foo sayakaw foo koy nga dumiyoo say. Kaŋ a goo ma saya, dumiyoo jere foo kaŋ fondaa bande. Borey n'a taama-taama, cirawey n'a gon. ⁶ Jere foo kaŋ tondidoo ra. A zay, amma a kogu, zama a sii nongu ra kaŋ ga tay. ⁷ Jere foo kaŋ dumari karjikoyniyan gamey ra. Ngi nda karjey zay cere bande. Karjey n'i hewguba. ⁸ Jere foo kaŋ labu henna ra. A zay, affoo kul na ize zangu (100) hay.» Fillaa woo banda ga, Isa na jinde jer ka nee: «Boro kaŋ goo nda hanja ka maa, ma hanjajer!»

Addaliloo kaŋ se Isa ga filla yaasayantey daŋ nga šenney ra

(Matiyu 13.10–17; Marku 4.10–12)

⁹ Nga taalibey n'a hāa nda filla yaasayantaa woo maanaa. ¹⁰ A nee: «War, war duu Irkoy *Laamaa* haya tugantey fahamaa. Amma borey jerey, filla yaasayanteyan nda i ga šelan i se. Nga ra
<i>i ga guna, amma i si dii,
i ga maa, i si faham.</i> ††»

Sayakaa filla yaasayantaa maanaa

(Matiyu 13.18–23; Marku 4.13–20)

¹¹ «Filla yaasayantaa woo almaganaa ne: dumiyoo man'ti kala Irkoy meešennoo. ¹² Wey kaŋ kaŋ fondaa bande man'ti kala borey kaŋ ga hanjajer. Amma Ibilisi kaa ka Šennoo kaa biney ra, hala i masi naanay ka hallasi. ¹³ Wey kaŋ kaŋ tondidogoo boŋ man'ti kala borey kaŋ, nda i maa Šennoo, i g'a dii nda paali, amma a mana zay biney ra ka linji tee, i si gay naanaa ra. Nda alwaati šenda kaa i ga, i ga nanj. ¹⁴ Dumari karjikoyney kaŋ ra dumiyoo jere foo kaŋ man'ti kala borey kaŋ maa, amma i nanj alhuzuney, nda aduŋna almaanoo,

†† *Ezayi 6.9.*

nda bine-ibaayey m'a hewguba. I si ize tee kaŋ ga nin.
¹⁵ Labu henna kaŋ ra jerey sayandi man'ti kala borey kaŋ, nda i maa Œennoo, i g'a dii nda bine henna kaaray. I ga ize tee haya kul kaŋ ga no.»

Fitillaa filla yaasayantaa
 (Marku 4.21–25)

¹⁶ «Boro kul si fitilla diinandi ka jinay gum a boŋ wala k'a daŋ daari cire. A s'a daŋ kala fitilla gorodogoo ga hala borey kaŋ ga huru ma dii gaayoo. ¹⁷ Haya tugante sii no kaŋ si kaa ka fataw, haya sii no kaŋ ga tee sirri ra kaŋ si kaa ka fatawandi. ¹⁸ Wa takaa bay kaŋ nda war ga haŋajer, zama boro kaŋ goo nda a, i g'a noo koyne. Boro kaŋ sii nda a, ba woo kaŋ a ga hongu nga goo nda a, ga taandi.»

Isa armyey nda nga ŋaa
 (Matiyu 12.46–50; Marku 3.31–35)

¹⁹ Isa armyey nda nga ŋaa kaa, amma i mana hin ka too a do alžamaa booboyanoo se. ²⁰ Boroyaŋ nee a se: «Ni ŋaa nda ni armyey goo ma kay taray, i ga baa ngi ma dii ni.» ²¹ Isa na borey zaabi ka nee: «Ay ŋaa nda ag'armey man'ti kala borey kaŋ ga haŋajer Irkoy meeŒennoo se, de i g'a ka goy.»

Isa na hewoo kayandi
 (Matiyu 8.23–27; Marku 4.35–41)

²² Han foo Isa nda nga taalibey huru harihii foo ra. A nee i se: «Ir ma deŋ ka koy haroo boŋ faa ga.» I koy. ²³ Kaŋ taalibey goo ma hun, Isa jirbi. Hew beeri foo zunbu haroo boŋ. Hiyoo too nda hari hala a mma baa ka mun. ²⁴ I man a k'a tunandi ka nee a se: «Alfagaa, Alfagaa, ir ga halaci!» A tun, a zahã hewoo nda bondawey ga, i kay, de nongoo tee sõy. ²⁵ Woo banda ga, Isa nee i se: «Man war naanaa?» I hunbur, boŋey haw, de i ga cere hãa ka nee: «May ti boraa woo kaŋ ga ba hewoo nda haroo yaamar, de i ga hayaa tee kaŋ a n'a har?»

Isa na ganjiyaŋ gaaray k'i kaa aru ra
 (Matiyu 8.28–34; Marku 5.1–20)

²⁶ Isa nda nga taalibey too Geraza koyraa borey laamaa ra kaŋ goo Galile tenje. ²⁷ Waatoo kaŋ Isa zunbu guraa ga, koyraa aru foo n'a kubay kaŋ ra ganjiyaŋ goo. Za gayyan a si yee ka bankaaray daŋ. A si goro hugu ra, *saarawey* ra a ga goro. ²⁸ Kaŋ a dii Isa, a na jinde jer ka kaati ka sujudu jinoo ra ka nee: «Macin ka agay nda ni marga, Isa Irkoy Jerantaa *Iz'aroo?* Ay g'a ŋaaray ni ga, mas'ay zarabi.» ²⁹ Isa nka ganjoo yaamar kaŋ a ma hun aroo ra. Cee booboyaŋ ganjoo g'a dii. Borey g'a haw nda guuru karfuyaŋ, i ga gaalayaŋ daŋ cewey ra, amma a g'i dunbu. Ganjoo g'a ka koy saajey ra. ³⁰ Isa n'a hãa ka nee: «Macin ti ni maŋŋoo?» A nee: «Ay maŋŋoo ti Alžama.» A na woo har, zama ganji booboyaŋ ka huru a ra. ³¹ Ganjey na Isa suurandi a masi ngi sanba guusu futaa ra.

³² A gar kaŋ nbirŋa booboyaŋ goo ma kur tondi hondoo boŋ. De ganjey na Isa suurandi a ma naŋ ngi ma

huru nbirŋawey wey ra. A n'a tee i se. ³³ Ganjey hun aroo ra ka huru nbirŋawey ra. Nbirŋawey hun tondi hondoo jesoo ga beene † ka haroo gaarandi, i yoole.

³⁴ Wey kaŋ g'i kur dii hayaa kaŋ tee, i zuru. I koy al-habaroo filla koyraa nda saajoo borey se. ³⁵ Borey koy dii hayaa kaŋ tee. I too nongoo kaŋ ra Isa goo. I na aroo gar kaŋ ra ganjey hun, a ga goro Isa cewey cire. Darbay goo jindoo ra, lakkaloo ga timme daku. Borey kaŋ dii a hunbur. ³⁶ Borey kaŋ dii hayaa kaŋ Isa n'a tee, no ma filla borey kaŋ kokor ka kaa se, takaa kaŋ nda Isa na aroo hallasi ganjey ra. ³⁷ Woo banda ga, Geraza koyraa nda nga laamaa borey kul n'a wiri Isa ga, a ma mooru ngi, zama i hanse ka hunbur. Isa huru harihiyoo ra ka willi.

³⁸ Aroo kaŋ ra ganjey hun n'a ŋaaray a ga, a ma naŋ nga ma cindi nga bande. Amma Isa mana yadda, a nee a se: ³⁹ «Willi ni hugoo do, ma hayaa kul filla i se kaŋ Irkoy n'a tee ma ne.» A koy, de a na hayaa filla koyraa kul ra kaŋ Isa n'a tee nga se.

Žayrus ize woyoo nda woyoo kaŋ tuku Isa bankaaraa ga

(Matiyu 9.18–26; Marku 5.21–43)

⁴⁰ Waatoo kaŋ Isa willi, alžamaa kul kaŋ goo m'a batu n'a kubay. ⁴¹ Nga ne, aru foo kaa a do kaŋ maŋŋoo ti Žayrus, *margahugoo* boŋkoynoo no. A sujudu Isa cewey cire, a n'a ŋaaray a ma kaa nga hugoo do.

⁴² Hayaa kaŋ se, ize woy folloku bara a se kaŋ goo nda haya kaŋ ga too jiiri woy cindi hinka (12), a ga baa ka buu. Kaŋ Isa ga koy a do, alžama g'a Œiita.

⁴³ Woo gar kaŋ woy foo goo jamaa ra kaŋ nga jiiri woy cindi hinka (12) a ga kuri mandi. [Alman kul kaŋ goo a se, a n'a noo lotokorey se,] amma affoo kul mongu k'a noo baani. ⁴⁴ A man Isa nda banda here ka tuku nga bankaaraa miŋoo ga. Dogoo din da kuri mandiroo kul. ⁴⁵ Isa nee: «May no ka tuku ay ga?» Boro foo kul ga nee kaŋ man'ti nga no. Piyer nee: «Alfagaa, alžamaa ga ni kuubi ka ni bere, i ga ni Œiita.»

⁴⁶ Amma Isa nee: «Boro tuku ay do, zama ay maate kaŋ gaabi foo fatta ay ra.» ⁴⁷ Woyoo dii kaŋ Isa bay nga ga, a jijiri nda hunburay ka kaa ka sujudu Isa se ka hayaa har jamaa kul jine kaŋ se nga tuku a do, nda takaa kaŋ nda nga duu baani dogoo din da. ⁴⁸ Isa nee woyoo se: «Ay izoo, ni naanaa na ni hallasi. Ma koy nda baani.»

⁴⁹ A goo ma Œelaŋ kaŋ boro hun margahugoo boŋkoynoo windoo do ka nee: «Ni ize woyoo faati. Masi alfagaa zaa ka kay koyne.» ⁵⁰ Isa maa, a zaabi ka nee a se: «Masi hunbur, naanay hinne, de a ga hal-lasi.»

⁵¹ Waatoo kaŋ Isa too Žayrus hugoo do, a mana naŋ boro kul ma huru nga bande nda man'ti Piyer, nda Yehiya, nda Žak, nda zankaa ŋaŋoo nda baaboo.

⁵² Borey kul ga hãe, i ga yooyo bukaa boŋ. Isa nee i se: «War masi hãe, a mana buu, a mma jirbi.» ⁵³ Borey n'a kaŒikaŒi, zama i ga bay kaŋ a buu. ⁵⁴ Amma Isa n'a dii

† «tondi hondoo jesoo ga beene», *Grek Œenni ra, almaganaa faa ti «tondi hondoo boŋoo boŋ».*

nda kaboo ka nga jindoo jer ka nee: «Woy-izoo, tun ni boŋ ga.»⁵⁵ Lakkaloo yee kate a ga, dogoo din da a tun. Isa n'i yaamar i m'a noo ŋaayan.⁵⁶ Zankaa hayragey boŋey haw, amma Isa n'i yaamar i masi hayaa kaŋ tee deede boro kul se.

Isa na nga taalibi woy cindi hinkaa (12) sanba

(Matiyu 10.5–15; Marku 6.7–13)

9 Isa ciya taalibi woy cindi hinkaa (12) se k'i noo hini nda gaabi ganjey kul ga ka wircikoyney noo baani.² A n'i sanba i ma Irkoy *Laamaa* ŋennoo waazu, i ma kate wircikoyney se baani.³ A nee i se: «War masi haya kul zaa diraa se, a ma tee gobu, wala bolbol, wala ŋaayan, wala nooru. War masi darbay hinka mo zaa.⁴ Hugu kul kaŋ ra war zunbu, war ma cindi no din da ra. No din ra war ma tun ka koy.⁵ Nda borey wanji ka war zumandi, war ma hun koyraa din ra, war ma kusaa kokobu k'a kaa war cewey ga, woo ga tee seede kaŋ haya futa no i n'a tee.»⁶ Taalibey ŋerre. I koy koyra kanboo kul ra ka *Alhabar Boryaa* toonandi, de nongoo kul ra i kate borey se baani.

Herod boŋhawaa

(Matiyu 14.1–12; Marku 6.14–29)

⁷ Kokoy kaccaa kaŋ se i ga nee *Herod* maa hayey kul kaŋ teendi, boŋoo haw, zama boro fooyaŋ ga nee Yehiya tun bukawey ra.⁸ Affooyaŋ ga nee Ilyasu ka bangay. Affooyaŋ mo ga nee annabi jina-jinawey affoo ka tun koyne.⁹ Herod nee: «Yehiya, ay na boŋoo kaa jindoo ga. May ti boraawoo kaŋ ay ga maa i ga hayey wey har a ga?» A ga ceeci nga ma dii Isa.

Isa na boro zenber guu (5.000) ŋandi

(Matiyu 14.13–21; Marku 6.30–44; Yehiya 6.1–14)

¹⁰ Waatoo kaŋ *diyawey* willi kate, i na hayaa kul filla Isa se kaŋ ngi n'a tee. A n'i ka koy nga bande, ka yee jere ga koyra ra kaŋ se i ga nee Betsayda.¹¹ Kaŋ alžamaa bay, i hanga a. Isa n'i kubay henna, de a ŋelaŋ i se Irkoy *Laamaa* ga. De mo borey kaŋ ga baa gaaham baani, a kate i se baani.

¹² Kaŋ zaaroo ga sintin ka ben, taalibi woy cindi hinkaa (12) man a ka nee a se: «Alžamaa naŋ hala i ma koy koyra kanbey kaŋ ga man ne ga nda hawsaa borey do ka duu kanidoo nda ŋaayan, zama nongoo kaŋ ra ir ne, haya kul sii a ra.»¹³ Amma Isa nee i se: «War hunday m'i noo ŋaayan!» I nee: «Ir sii nda haya kaŋ bisa takula guu nda hamiisa hinka, nda man'ti ir nka koy ŋaayan day jamaa woo kul se.»¹⁴ Woo gar kaŋ arey ga too boro zenber guu (5.000) cine. Isa nee nga taalibey se: «W'i gorandi nda soofu-soofu. Soofu foo kul ma tee boro woyguu (50) cine.»¹⁵ I n'a tee nda takaa din, i n'i kul gorandi.¹⁶ Woo banda ga, Isa na takula guwaa nda hamiisa hinkaa zaa, a na nga boŋoo jer ka beenaa guna, a na albarka daŋ i ra. A n'i dunbu. A n'i noo taalibey se i m'i zamna alžamaa game.¹⁷ Borey kul ŋaa hala i kungu. I koy nda kokondo woy cindi hinka (12) kaŋ ga too nda wey kaŋ cindi.

May ti Isa?

(Matiyu 16.13–20; Marku 8.27–30)

¹⁸ Han foo, kaŋ Isa goo ma Irkoy ŋaaray jere ga, nga taalibey goo a bande. A n'i hãa ka nee: «Alžamaa mma nee, may ti agay?»¹⁹ I n'a zaabi ka nee: «Boro fooyaŋ ga nee Yehiya kaŋ ti *batizekaa* ti ni, affooyaŋ ga nee Ilyasu ti ni, affooyaŋ mo ga nee kaŋ annabi jina-jinawey affoo ti ni kaŋ tun ka huna.»²⁰ Woo banda ga, a nee i se: «De war, war mma nee, may ti agay?» Piyer zaabi ka nee: «Ni ti *Almasihu* kaŋ Irkoy n'a sanba.»²¹ Isa zahã i ga kaŋ i mas'a har boro kul se.

Isa ŋelaŋ nga buuyanoo nda nga tunyanoo ga

(Matiyu 16.21–23; Marku 8.31–33)

²² A nee i se koyne: «Kala *Boraa kaŋ tee Adamize* ma dii zarabi booboyaŋ. Boro beerey nda *sargari juwalkey jineborey* nda *Citaaboo* baykey g'a yankar. A ga wiiyan-di, de jirbi hinzantoo hane a ga tun.»

Takaa kaŋ ga kate boro ma hanga Isa

(Matiyu 16.24–28; Marku 8.34–9.1)

²³ Isa nee borey kul se: «Boro kaŋ ga baa nga ma hanga ay bande, kala a ma nga alhawaa naŋ, zaari kul a ma nga *kanjandibundoo* zaa † jina, a ma hanga agay.²⁴ Boro kaŋ ga baa nga ma nga hundoo hallasi g'a mursu, amma boro kaŋ ga nga hundoo mursandi ay maaganda se g'a hallasi.²⁵ Macin no a g'a hanse boro se a ma duu aduŋŋa kul, nda a ga nga boŋ halaci wala ka nga boŋ mursandi?»

²⁶ Boro kul kaŋ agay nda ay meeŋenney g'a haawandi borey game, *Boraa kaŋ tee Adamize* ga haw a borey game waati kaŋ a kaa nga daržaa, nda Baaboo wanoo, nda almalayka henanantey wanoo ra.²⁷ Ay g'a har war se nda cimi, boroyaŋ goo ne kaŋ si buuyan taba i mana dii Irkoy *Laamaa*.»

Isa kunturoo alhaaloo barmay

(Matiyu 17.1–8; Marku 9.2–8; Piyer bataga 2to 1.17–18)

²⁸ Kaŋ Isa na ŋenney wey har, jirbi yaaha cine banda ga, a na Piyer, nda Yehiya, nda Žak zaa ka žigi nga bande tondi hondoo boŋ ka Irkoy ŋaaray.²⁹ Waatoo kaŋ a goo ma Irkoy ŋaaray nga ndumoo alhaaloo barmay. Nga darbaa tee ikaaray far.³⁰ Nga ne, aru hinka cindi ka ŋelaŋ a bande kaŋyaŋ ti Musa nda Ilyasu.³¹ I bangay darža ra, i ga ŋelaŋ Isa bande nga aduŋŋa hunyanoo ga kaŋ ga kaa ka tee Žerizalem.³² Woo gar kaŋ Piyer nda nga hangasiney jirbi guusa n'i dii. Kaŋ i tun i dii Isa daržaa nda aru hinka kaŋ ga kay a bande.

³³ Waatoo kaŋ borey din hun Isa do, Piyer nee a se: «Alfagaa, a ga boori ir ma cindi ne ra, adiŋi ir ma hukkuu hinza cin, affoo ni se, affoo Musa se, affaa Ilyasu se.» Piyer si hayaa bay kaŋ nga g'a har.³⁴ A goo ma ŋenney wey har kaŋ duula foo na nga biyoo k'i gum. Taalibey hunbur kaŋ i dii ngi goo duulaa ra.

† *Boro ma nga kanjandibundoo zaa man'ti kala boro ma yadda ka nga hundoo noo sanda takaa kaŋ nda Isa na nga wanoo noo.*

³⁵ Jinde foo fatta duulaa ra ka nee: «Woo ti agay *Iz'aroo* kanj ay n'a suuba, wa hanjajer a sel!» ³⁶ Šennoo woo waati, Isa hinne ka cindi. Jirbey din taalibey dangay, hayaa kanj i dii a, i mana baffoo har boro kul se a ra.

Isa na ganji gaaray k'a kaa zanka ra
(Matiyu 17.14–18; Marku 9.14–27)

³⁷ Subaa ra, kanj i zunbu tondi hondoo borj, alžama boobo na Isa kubay. ³⁸ Nga ne, alžamaa ra, aru foo wurru ka nee: «Alfagaa, ay g'a njaaray ni ga, ma neli ay iz'aroo ga, zama nga hinne bara ya ne. ³⁹ Ganji foo bara no kanj, nda a tun a se, dogoo din da a mma kaati. Ganjoo g'a jijirandi nda gaabi, a ga kufu kar. A ga gay a g'a gurzugay hala a g'a nanj. ⁴⁰ Ay n'a njaaray ni taalibey ga i m'a gaaray, amma i mongu.» ⁴¹ Isa zaabi ka nee: «Dumi kanj si naanay, a ga Irkoy hoo, hala waati foo no ay ga hima ka cindi war bande ka war su-uri? Kate ni iz'aroo.» ⁴² A goo ma man kanj ganjoo n'a cetaw ganda k'a guzuguzu. Amma Isa zahã ganjoo ga, a na zankaa noo baani, a n'a yeeti baaboo ga. ⁴³ Borey kul na almunkar nda Irkoy jeeraa.

Isa yee ka šelanj nga buuyanoo ga
(Matiyu 17.22–23; Marku 9.30–32)

Waato kanj borey kul borey haw nda hayaa kanj Isa n'a tee, nga no a nee nga taalibey se: ⁴⁴ «Wa war hanjawey kayandi ka maa hayaa kanj ay g'a har. *Boraa kanj tee Adamize* ga kanjandi adamizey kabey ra.» ⁴⁵ Amma taalibey mana faham šennoo woo se. Šenni daabante no i se hala i masi duu almaganaa. I ga hunbur k'a hãa nda šennoo.

May ka bisa borey kul?
(Matiyu 18.1–5; Marku 9.33–41)

⁴⁶ Taalibey na cere kakaw. Kaka man'ti kala, ngi ra, may ka bisa borey kul. ⁴⁷ Isa ga hayaa bay kanj goo biney ra. A na zanka kaccu foo zaa k'a danj nga jeroo ga, ⁴⁸ de a nee i se: «Boro kul kanj yadda ka zankaa woo dii ay maaganda se, boraa, agay hunday ga a yadda. Boro kul kanj yadda ay ga, boraa kanj n'ay sanba ga a yadda. Boraa kanj kacca nda war kul, nga ti ibeeroo.» ⁴⁹ Yehiya na šennoo zaa ka nee: «Alfagaa, ir dii aru foo kanj ga ni maano cee ka ganjey gaaray. Ir n'a ganji a m'a tee, zama a sii ir bande ka ni gana.» ⁵⁰ Isa nee a se: «War mas'a ganji, zama boro kanj si konna war, goo war bande.»

Samari koyra kanbe foo borey wanji Isa ma zunbu ngi do

⁵¹ Kanj waato man kanj ra Isa ga hima ka zandi ka hun adunna ra, a kayandi kanj haya kul kanj no kala nga ma koy Žerizalem. ⁵² A na dontokawyanj sanba nga jine, kanyanj na fondaa zaa ka koy *Samari* borey koyra kanbe foo ra ka zunbudoo soolu a se. ⁵³ Amma koyraa din borey mana yadda a ma zunbu no din, zama Žerizalem fondaa ra a goo. ⁵⁴ Kanj taalibi hinkaa kanj ti Žak nda Yehiya dii woo, i nee: «Ir Koyoo, n'ga baa ir ma

beenaa nuunaa cee a ma kanj i borj k'i halaci?» ⁵⁵ Isa bere ka citi i ga. ⁵⁶ Woo banda ga, i koy cere bande koyra kanbe foo ra koyne.

Boro kanj ga baa nga ma hanga Isa
(Matiyu 8.19–22)

⁵⁷ Kanj i goo ma dira fondaa ra, aru foo nee Isa se: «Ay ga hanga ni bande nongu kul kanj ra n'ga koy.» ⁵⁸ Isa nee a se: «Nzungey goo nda guusu, cirawey goo nda teji, amma *Boraa kanj tee Adamize* sii nda nongu kanj ra a ga nga borjoo kanandi.» ⁵⁹ Isa nee aru foo se koyne: «Hanga ay bande.» A nee: «[Ay Koyoo,] nanj ya koy ay baaba sutura jina.» ⁶⁰ Amma Isa nee a se: «Nanj bukawey ma ngi bukawey sutura, ni, koy Irkoy *Laamaa* fee.» ⁶¹ Affoo yee ka nee koyne: «Ay ga hanga ni, ay Koyoo, amma nanj ya koy ay hugey borey hoy baani jina.» ⁶² Isa nee a se: «Boro kul kanj na nga beeriguuroo dii nga kaboo ra, de a ga neli ka lakkal danj banda se, boraa din sii nda nafaw Irkoy *Laamaa* se.»

Isa na taalibi woyye cindi hinka (72) sanba

10 Hayey kanj tee banda ga, ir Koyoo yee koyne ka taalibi woyye cindi hinka (72) zaa k'i sanba nga jine boro hinka-hinka koyrawey nda nongey kul kanj ra a ga hima ka kaa ka koy. ² A nee i se: «Hegaa ga beeri, amma goykey si boobo. Adiši wa hegaa Koyoo njaaray a ma goykawyanj sanba nga hegaa ra. ³ Wa koy, nga ne, ay ga war sanba sanda feeji-izeyanj kanj ga koy ganjihanšijan game. ⁴ War masi fortomaani, wala bolbol, wala taami zaa, de mo war masi sallam boro kul ga fondaa ra.

⁵ Hugu kul kanj ra war huru, war mma jin ka nee: «Alaafiyaa ma kaa hugoo woo ga!» ⁶ Nda alaafiyakoyoni goo no din, war alaafiyaa ga kani a ga, nda man'ti woo, war alaafiyaa ga yee war ga. ⁷ Wa cindi hugoo din da ra. War ma nja a do, war ma nanj i do, zama goykaw ga hima nda nga banaa. War masi hun hugoo woo ra ka huru hugoo woo ra.

⁸ Koyra kul kanj ra war huru, de borey na war yawzunbay, war ma hayey nja kanj i ga kate ey war se. ⁹ Wircikoyney kanj goo no din, war ma kate i se baani, wa nee i se: «Irkoy *Laamaa* man war ga.» ¹⁰ Amma koyra kul kanj ra war huru, de i mana war yawzunbay, wa koy nga lolawey ra, war ma nee: ¹¹ «Ba war koyraa kusaa kanj denja ir cewey, ir g'a kokobu war ga. Amma war ma haya foo bay kanj ti Irkoy *Laamaa* man.» ¹² Ay ga war bayrandi kanj hanoo din, Sodom gurzugaa ga kacca nda koyraa din wanoo.»

Koyrayanj kanj wanji ka tuubi
(Matiyu 11.20–24)

¹³ «Ni bone, Korazin! Ni bone, Betsayda! Zama nda a gar kayfey kanj teendi war game nka teendi Tir nda Sidonj ra, i gay i na saaku danj ngi ga ka goro boosu ra, ka cebe kanj ngi *tuubi*. ¹⁴ Woo se kayandoo hane, Tir nda Sidonj gurzugaa ga kacca nda war wanoo. ¹⁵ Ni Ka-

parnahum, n'ga hongu kanj n'ga jerandi hala ma too beenaa? Žahannam no i ga ni zumandi! ¹⁶ Boro kanj na hanjajer war se, agay se a na hanjajer. Boro kanj wanji war ga, agay ga a wanji. A gar, boro kanj wanji ay ga, boraa kanj n'ay sanba ga a wanji.»

Taalibi woyye cindi hinkaa (72) yee kateyanoo

¹⁷ Taalibi woyye cindi hinkaa (72) yee kate nda ŋaali, i nee: «Ir Koyoo, ba ganjey huru ir hinoo cire ni maŋŋoo ga.» ¹⁸ Isa nee i se: «Ay dii Ibilisi, a ga kanj ka hun beenaa ra ma nee meli. ¹⁹ Nga ne, ay na war noo hini war ma dira gondey nda dontoney nda iberoo hinoo kul ga, bila nda baffoo ma ifutu tee war se. ²⁰ War masi ŋaali nda kanj ganjey ga war yaamarey tee, amma wa ŋaali nda haya kanj se war maŋŋey hantumandi beenaa ra.»

Isa ŋaali

(Matiyu 11.25–27; 13.16–17)

²¹ Alwaati follokaa din da ra, Isa ŋaali *Hundi Henanantaa* albarkaa ra, de a nee: «Ay ga albarka danj ma ne, Baaba, beenaa nda gandaa Koyoo, zama n'na hayey wey tugu lakkalkoyney nda borey kanj ga faham se, amma n'n'i bangandi zanka kaccey se. Cimi, ya Baaba, zama takaa woo no n'baa m'a tee.»

²² «Ay Baaba Irkoy na hayey kul danj ay kaboo ra. Boro kul si bay may ti *Iz'aroo* nda man'ti Baaba Irkoy. Boro kul si bay may ti Baaba Irkoy nda man'ti *Iz'aroo*, nda boro kanj se *Iz'aroo* baa nga m'a bangandi.»

²³ Woo banda ga, a bere taalibey here, nga nda ey foo, a nee: «Moŋey duu gomni kanj ga dii hayaa kanj war goo ma dii a! ²⁴ Ay ga war bayrandi kanj annabi booboyan nda kokoyyan baa ngi ma dii woo kanj war goo ma dii a, amma i mana dii a. I baa ngi ma maa woo kanj war goo ma maar'a, amma i mana maar'a.»

Samari boro hinnantaa filla yaasayantaa

²⁵ *Ašariyaa* baykaw foo ne ka tun ka Isa sii ka nee: «Alfagaa, macin no ay ga hima k'a tee hala ya hunayan abadantaa tubu?» ²⁶ Isa nee a se: «Macin ka hantumandi *ašariyaa* ra? Macin no n'n'a caw?» ²⁷ A zaabi ka nee: «Ma baa ni Koyoo Irkoy nda ni binoo kul, nda ni hundoo kul, nda ni gaaboo kul, nda ni lakkaloo kul.» † Koyne mo: «Ma baa ni cinaa sanda takaa kanj nda n'ga baa ni boŋ.» †† ²⁸ Isa nee a se: «N'tuuru nda fondaa. Woo tee, de n'ga huna.»

²⁹ Amma aroo baa nga ma nga boŋ henanandi, a nee Isa se: «De may ti ay cinaa?»

³⁰ Isa na ŋennoo zaa, a nee: «Woo ti aru foo kanj ga doo ka hun Žerizalem ka koy Žeriko. A kanj fondodunbukey ga, i na nga hayey kul taa a kone, i n'a kar, de i koy. I n'a nanj buuyan nda hunayan game. ³¹ *Sargari juwalkaw* foo kanj mana bay, kaa ka doo nda fondaa din, a dii aroo, a ceesi ka bisa a ga. ³² Takaa din da *Lewi boro* foo too nongu follokaa din ra, a dii aroo, a ceesi ka bisa a ga. ³³ Amma *Samari* boro foo kanj goo ma

naaru too no din ra. Kanj a dii a kul, a hanse ka hinna a se. ³⁴ A man a do ka nga dorey safar nda jii nda *alaneb* hari moora, a n'i didiji nda zaara. Woo banda ga, a n'a žigandi nga boŋ kaarumaa ga. A n'a ka koy yawzunbudoo foo ra ka huga nda a. ³⁵ Subaa ra, a na nzorfu kaaray tamma boŋ hinka kaa, a n'i noo yawzumandikaa se, a nee a se: «Ma huga nda a, haya kul kanj n'n'a danj a ra ka bisa woo kanj ay n'a noo ma ne, ay g'a bana ma ne ay yee kateroo ga.»

³⁶ Woo banda ga, Isa nee a se: «Ni do, boro hinzaa woo ra, may no ka boraa kanj kanj fondodunbukey gamey ra tee nga cinaa?» ³⁷ A nee: «Boraa kanj hinna a se.» Isa nee a se: «Koy, de ma takaa din da tee.»

Isa koy Mart nda Maryama do

³⁸ Waatoo kanj Isa nda taalibey na fondaa zaa, i huru koyra-ize foo ra. Woy foo kanj maŋŋoo ti Mart n'i zumandi nga do. ³⁹ A goo nda woyme kanj se i ga nee Maryama kanj cindi a ga goro ir Koyoo cewey cire ka hanjajer nga ŋennoo se. ⁴⁰ A gar Mart hunday goo hugoo goy boobey gamey ra. A kaa ka nee Isa se: «Ay Koyoo, woo si ni dor kanj ay woymaa g'ay nanj agay hinne goyey game? Nee a se adiši a m'ay gaa.» ⁴¹ Ir Koyoo zaabi ka nee a se: «Mart, Mart, n'ga huzun, n'ga jijiri haya booboyan se. ⁴² Amma haya folloku ka tilasu. Maryama na baa hennaa zaa kanj si hun a kone.»

Isa na nga taalibey cawandi Irkoy ŋaarayyan

(Matiyu 6.9–13; 7.7–11)

11 Han foo Isa goo ma Irkoy ŋaaray nongu foo ra. Waatoo kanj a benandi, nga taalibey affoo nee a se: «Ay Koyoo, ir waanandi takaa kanj nda ir ga Irkoy ŋaaray, sanda takaa kanj nda Yehiya n'a waanandi nga taalibey se.» ² A nee i se: «Nda war ga Irkoy ŋaaray, wa nee:

«Ya Baaba Irkoy!

Yala ni maŋŋoo ma zandi sanda henanante, ni *Laamaa* ma kaa.

³ Ir noo zaari kul ir meehunaa.

⁴ Ir zunubey yaafa ir se,

zama ir hunday ga yaafa boro foo kul se kanj n'ir tooŋe.

Masi nanj ir ma siyandi ka kanj zunubu ra.»

⁵ Isa yee ka nee i se: «War ra, may ti boraa kanj goo nda cere kanj do a koy cijinoo gamoo ra ka nee a se: «Ay ceroo, ay faaba nda takula hinza, ⁶ zama ay cere foo ka hun diraydoo ra ka kaa ay do, ay sii nda baffoo k'a ŋandi a se.» ⁷ Ceroo kanj goo hugoo gundoo ra ga hin k'a zaabi ka nee: «Mas'ay zaa ka kay, hugoo mijoo daaba, agay nda ay zankey kani. Ay si hin ka tun ka ni noo.» ⁸ Ay ga war bayrandi kanj ba nda a mana tun k'i noo a se nga ceretaraa se, a ga tun k'a noo haya kul kanj ga a ga too nga kula janjaa sabbu se.

⁹ Agay da mo ga nee war se: Wa Irkoy ŋaaray, a ga war noo, wa ceeci, war ga duu, wa kara-kara, a ga feera war se. ¹⁰ Zama boro kul kanj ŋaaray, i g'a noo, boro kanj ceeci ga duu, de mo i ga feera boro kanj kara-kara se. ¹¹ War ra, may ti baaboo kanj, nda izoo n'a wiri

† *Alhukumoo* 6.5. †† *Sargarey* 19.18.

hamiisa, a g'a noo gondi hamiisaa dogoo ra? ¹² Wala mo, nda a n'a wiri guuri, a g'a noo donton? ¹³ Nda war kaŋ ga laala ga wan ka war izey noo haya hennayan, taka foo nda Baaba Irkoy kaŋ goo beenaa ra si *Hundi Henanantaa* noo boro kaŋ g'a ŋaaray se?»

I na Isa hinoo himandi nda Ibilisi wanoo

(Matiyu 9.32–34; 12.22–30; Marku 3.22–27)

¹⁴ Isa na ganji foo gaaray kaŋ na aru foo benbandi. Waatoo kaŋ ganjoo hun a ra, benbaa ūelan, jamaa boŋhaway. ¹⁵ Amma boro fooyan i ra nee: «Belzebil † kaŋ ti ganjey boŋkoynoo nda a ga ganjey gaaray. ¹⁶ Af-fooyan n'a sii ka wiri a ga a ma tammaasa kayfante tee kaŋ hun beenaa ra.»

¹⁷ Amma Isa ga ngi anniyawey bay, a nee i se: «Laa-ma kul kaŋ izey dunbu, laamaa din ga halaci, hugey ga kaŋ cere boŋ. ¹⁸ Nda Ibilisi na nga boŋ zamna, taka foo nda nga laamaa ga kay, zama war nee kaŋ Belzebil nda ay ga ganjey gaaray? ¹⁹ Nda agay, Belzebil nda ay ga ganjey gaaray, de may nda war borey g'i gaaray? Woo se ngi no ma tee war ciitikey. ²⁰ Amma nda Irkoy hinoo nda ay ga ganjey gaaray, adiūi Irkoy *Laamaa* kaa war ga.

²¹ Nda aru gaabikoy ni kaŋ goo nda wongu jinayyan ga nga hugoo lakkal, haya kul si duu nga almaano. ²² Amma nda aru kaa kaŋ gaabi nda a kaŋ ga hin a, a ga wongu jinawey kul taa a kone kaŋ ti nga gaaboo, de a ga nga *alganiimaa* zamna borey se.

²³ Boro kaŋ sii ay bande, mma konna agay. Boro kaŋ si borey marga ay bande, mm'i say-say.

Ganjoo yee kateyanoo

(Matiyu 12.43–45)

²⁴ Waati kaŋ ganji hun boro ra, a mma koy nongey kaŋ goo saajoo ra ka hunanzamay wiri. Nda a mana duu a kul, a ga nee: «Ay ga yee ay hugoo kaŋ ra ay hun.» ²⁵ Nda a too no din, a g'a gar a haaba, a taalam. ²⁶ Woo banda ga, a ga yee ka koy ka ganji iyye zaa kaŋ laala nda a. I ga huru hugoo ra ka goro. Bora din cee koraa ga jaase ijinaa.»

Borey kaŋ duu gomni

²⁷ Isa nka ūennoo woo har kaŋ woy foo na nga jindoo jer jamaa ra ka nee a se: «Gundoo duu gomni kaŋ na ni zaa, fafey duu gomni kaŋ na ni naanandi.» ²⁸ Amma Isa n'a zaabi ka nee: «Gomni sii kala borey se kaŋ ga haŋajer Irkoy meeūennoo se, de i ga gaabu a ga.»

Yunusa tee tammaasa

(Matiyu 12.38–42)

²⁹ Waatoo kaŋ alūama beeri foo marga Isa boŋ, a nee: «Zamanoo woo borey man'ti kala boro laalayan. Tammaasa kayfante no i ga ceeci, amma i s'i noo tammaasa kaŋ man'ti woo kaŋ Yunusa n'a tee. ³⁰ Zama takaa kaŋ nda Yunusa tee tammaasa Niniwe borey se, takaa din da no *Boraa kaŋ tee Adamize* ga ti a za-

manoo woo izey se. ³¹ Gurma here kokoy woyoo ga tun kayandoo hane, nga nda zamanoo woo borey, a ga alhukum zurandi i ga, zama a nka hun aduŋŋa kanjoo ga ka kaa ka haŋajer Sulaymaana lakkaloo se. Sohō boro ne kaŋ bisa Sulaymaana. ³² Niniwe borey ga tun kayandoo hane ka alhukum zurandi zamanoo woo izey ga, zama Niniwe borey nka *tuubi* kaŋ i maa Yunusa waazoo. Sohō boro ne kaŋ bisa Yunusa.»

Moo ti gaaham fitillaa

(Matiyu 5.15; 6.22–23)

³³ «Boro kul si fitilla diinandi k'a dan nongu tugante ra [wala ka kusu gum a boŋ], amma a s'a dan kala fitilla gorodogoo ga hala borey kaŋ ga huru ma dii gaayo. ³⁴ Ni moŋoo ti ni gaahamoo fitillaa. Nda ni moŋoo ga boori, ni gaahamoo mo kul goo gaay ra. Amma nda ni moŋoo ga laala, ni gaahamoo goo kubay ra. ³⁵ Adiūi hawgay, gaayoo kaŋ goo ni ra masi tee kubay. ³⁶ Nda ni gaahamoo kul tee gaay, nongu si cindi a ra kaŋ ga tee kubay. Nga kul ga tee gaay sanda waati kaŋ fitilla ga ni noo gaay.»

Isa citi Fariziyeney nda Citaaboo baykey ga

(Matiyu 23.1–36; Marku 12.38–40)

³⁷ Waatoo kaŋ Isa ūelan ka ben, *Fariziyen* foo n'a wiri a ga a ma kaa ka koy ŋaa nga do. A huru hugoo ra ka goro ŋaadogoo ra. ³⁸ Fariziyenoo boŋoo haw kaŋ a dii Isa mana alwala jina ka ŋaa. ³⁹ Amma ir Koyoo nee a se: «War Fariziyeney, war ga potoo nda taasaa dumaa ŋumay, amma war kuneheroo ga too nda komari nda laalay. ⁴⁰ Lakkal jaŋantey, man'ti tarayheroo teekaa, nga da ka kuneheroo tee wala? ⁴¹ Hayey kaŋ goo kunehere no war ga hima k'i sarga, nga ra hayey kul ga henan war se.

⁴² Amma war bone, Fariziyeney, zama war ga anaanawoo, nda suboo, nda dumaray kul *azakkaa* noo Irkoy se. Amma war dirŋa Irkoy ūerretaraa nda nga bajoo. Wey ti hayey kaŋ war hima k'i tee bila nda war ma jerey yankar.

⁴³ War bone, Fariziyeney, zama war ga baa jine gorodogey *margahugey* ra, war ga baa borey ma war foo nda beeray farrey ra.

⁴⁴ War bone, zama war ga hima nda *saarayyan* kaŋ ga boro ga dira bila nda ma bay wala saarayyan no.»

⁴⁵ *Aūariyaa* baykaw foo n'a zaabi ka nee: «Alfagaa, takaa kaŋ nda n'goo ma ūelan, ir mo, n'goo m'ir wow.»

⁴⁶ A nee: «War mo aūariyaa baykey, war bone, zama war ga jeejeyan dan adamizey ga kaŋ i si hin ey, ka gar kaŋ war si kabe-ize folloku dan i se.

⁴⁷ War bone, zama war ga annabey saarawey cin, wey kaŋ war baabey n'i wii. ⁴⁸ War takaa ga cebe kaŋ war baabey teegoyey ga kan war se. Ngii, i na annabey wii, war, war ga ngi saarawey cin k'i kayandi. ⁴⁹ Woo se Irkoy lakkaloo nee: «Ay ga annabiyan nda *diyawayan* sanba i ga. I ga wiiya i ra, i ga boroyan gurzugay i ra», ⁵⁰ hala i ma zamanoo woo izey hāa nda annabey kul kaŋ kurey mun za aduŋŋa daaruroo ga. ⁵¹ M'a dii za Habila kuroo munyanoo hala Zakarya kuroo mun-

† Belzebil, Ibilisi maa foo no.

yanoo ga kaŋ i n'a wii sargari tonadogoo nda Irkoy huggoo game. † Ay ga war bayrandi kaŋ i ga zamanoo woo izey hãa nda hayey wey.

⁵² War bone, ašariyaa baykey, zama war na bayraa kufal-izoo dii. War hunday mana huru, war na borey ganji mo kaŋ ga baa ngi ma huru.»

⁵³ Waatoo kaŋ Isa fatta no din, *Citaaboo* baykey nda Fariziyeney sintin ka marga a ga ka gaabi k'a hãa nda haya booboyaŋ: ⁵⁴ i na kumsayyaŋ hirri a se, wala ngi ga duu mijoo ra šenni futu k'a wurru.

Dolobiroo kaŋ ga boro ga hima ka nga boŋ hawgay (Matiyu 10.26–27; 16.5–12; Marku 8.14–21)

12 Alwaatoo woo ra, alžama nda alžama marga hãa nongu kaŋ ra i mma cere taama. Isa jin ka šelaŋ nga taalibey se ka nee: «Wa war boŋ hawgay *Fariziyeney* dolobiroo ga kaŋ ti almunafikitaray.

² Haya tugante sii no kaŋ si kaa ka bangay, sirri sii no kaŋ si kaa ka bayrandi. ³ Woo se haya kul kaŋ war n'a har kubaa ra ga mandi gaayoo ra. Haya kaŋ war n'a cinay haŋa ra hugoo gundoo ra, ga feendi soorawey boŋ.»

May no boro ga hima ka hunbur a? (Matiyu 10.28–31)

⁴ «Ay g'a har war se kaŋ ti ay cerey: War masi hunbur borey kaŋ ga boro kunturoo wii, amma woo banda ga, i si hin ka haya kul tee. ⁵ Ay ga bora cebe war se kaŋ war ga hima ka hunbur a. Wa hunbur bora kaŋ, nda a wiiya banda ga, a goo nda hini ka boro warra žahanam. Ay ga war bayrandi, nga no war ma hunbur a.

⁶ Takirya guu si neerandi kala tamma hinka wala? Woo kul, Irkoy jine, ba affoo si dirpandi i ra. ⁷ De koyne mo ba war boŋ hinbirey, i kul kabandi. Adiši war masi hunbur, takirya boobo cere ra, war bisa ey.»

Ka yadda wala ka wanji Isa ga (Matiyu 10.32–33; 12.32; 10.19–20)

⁸ «Ay g'a har war se, boro kul kaŋ nee nga goo ay mayraa ra adamize jine, *Bora kaŋ tee Adamize* mo ga nee Irkoy almalaykey jine kaŋ bora din goo nga mayraa ra. ⁹ Amma boro kaŋ n'ay yankar adamizey jine, ga yankarandi Irkoy almalaykey jine.

¹⁰ Boro kul kaŋ na ifutu har Bora kaŋ tee Adamize se, ga yaafandi. Amma boro kaŋ na *Hundi Henanantaa* wow, si yaafandi.

¹¹ Waati kaŋ i ga war gongu ka koy *margahugey* ra, wala alkaaley jine, wala hinoo do ka war ciiti, war masi alhuzun nda takaa kaŋ nda i ga faasa war se, nda haya kaŋ war g'a har, ¹² zama Hundi Henanantaa ga war bayrandi alwaatoo din da haya kaŋ war ga hima k'a har.»

Almankoyi saama filla yaasayantaa

¹³ Alžamaa ra, boro foo nee Isa se: «Alfagaa, nee ag'armaa se a m'ir tuboo zamna agay nda nga game.»

† *Sintinoo* 4.8; *Taarikey* 2to 24.20–22.

¹⁴ A nee a se: «Aroo, may k'ay tee war se alkaali wala zamnakaw?» ¹⁵ Woo banda ga, a nee i se: «Wa hanse ka lakkal daŋ ka war boŋ hawgay haya ceeci nda al-bahiiritaray dumi kul ga, zama adamize hunaroo alman s'a hallasi, taka kul kaŋ nda a goo nda a.»

¹⁶ Isa na filla yaasayante deede i se ka nee: «Almankoyi foo faarey hanse ka taasuu tee. ¹⁷ A ga šelaŋ nga binoo ra ka nee: «Macin no ay g'a tee, zama ay sii nda nongu kaŋ ra ay g'ay taasoo fanji?» ¹⁸ A nee koyne: «Haya ne kaŋ ay g'a tee. Ay g'ay taasoo fanjidogey kayri ka ibeeriyaŋ cin. Ay ga ag'alkamaa kul nda ag'arzakaa kul fanji i ra.» ¹⁹ Woo banda ga, ay ga nee ay boŋ se: «Ay baakaa, arzaka boobo fanjandi ma ne jiiri booboyaŋ se: ni boŋ hunanzam, ŋaa, ma haŋ, ma ya-farhã.» ²⁰ Amma Irkoy nee a se: «Saama, hõ cijinoo hunday ni hundoo ga taandi. Hayey kaŋ n'n'i soolu, may no ma duu ey?» ²¹ Woo no ma tee boro ga kaŋ na alman marga nga boŋ se, de Irkoy do a sii nda gomni.»

War masi huzun (Matiyu 6.25–34)

²² Isa nee nga taalibey se: «Woo se ay ga war bayrandi kaŋ war masi huzun war hundoo se, nda war ŋaa-hayaa, wala war gaahamoo se, woo kaŋ nda war ga daabu. ²³ Hundi bisa ŋaayan. Gaaham bisa bankaaray.

²⁴ Wa gaaru-gaarey guna: i si duma, i si hegay, i sii nda mangasa, i sii nda taasoo fanjidoo, amma Irkoy g'i ŋandi, soko war kaŋ bisa cirawey! ²⁵ War ra, may ti bora kaŋ nga alhuzunoo ga kate a ma hin ka ba alwaati kayna tonton nga aloomuroo ga? ²⁶ Adiši nda war si hin ka ba woo tee, cin se war ga huzun nda hayey cindey?

²⁷ Wa kutukuryey guna takaa kaŋ nda i ga zay. I si taabi, i si haabu bii. Ay ga war bayrandi kaŋ Sulaymaana nda nga daržaa kul, a mana bankaaray daŋ ka too ngi affoo. ²⁸ Nda suboo kaŋ hõ a goo faarey ra, su-ba a ga warrandi alforonoo ra, Irkoy g'a bankaaray nda takaa woo, taka foo nda a si war bankaaray, naanaykaccukoyney? ²⁹ War, war masi war boŋ zarabi ka haya ceeci kaŋ war g'a ŋaa wala k'a haŋ. ³⁰ Zama hayey wey kul aduŋŋa kutakey no m'i ceeci. Amma war Baaba Irkoy ga bay kaŋ war ga too i ga. ³¹ Haya kaŋ war ga hima k'a ceeci man'ti kala Irkoy *Laamaa*, de hayey wey mo ga tontonandi war se. ³² Feeji kur kaccaa, masi hunbur, zama a kan war Baaba Irkoy se nga ma war noo *Laamaa*.»

Alman cimoo (Matiyu 6.19–21)

³³ «Wa war arzakaa neere ka hayoo sarga. Wa for-tomaaniyaŋ tee war boŋ se kaŋ si žen nda alman kaŋ si ben kaŋ goo beenaa ra kaŋ zay si man a, dusu s'a ŋaa. ³⁴ Zama nongoo kaŋ ra war almaanoo goo, nga ra war binoo mo goo.»

Tamey kaŋ ga hanna

³⁵ «War gamey ma hawa, war fitillawey ma dii. ³⁶ War, war ma hima nda boroyan kaŋ ga ngi koyoo yee kateroo batu kaŋ koy hijjay ra, hala za a kaa ka kara-kara ngi ma feeri a se. ³⁷ Tamey wey duu gomni kaŋ ngi koyoo kaayanoo ga, a gar i goo ma hanna. Cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, a ga gamahaw k'i alhaadimay, de a ga sonbu k'i noo ŋaayan. ³⁸ A ma kaa cijinoo gamoo ra wala woo din banda ga, tamey ga duu gomni nda a n'i gar i ga hanna.

³⁹ War ma haya foo bay kaŋ ti, nda a gar hugukoy ga bay waatoo kaŋ ga zayoo ga kaa, a si naŋ a ma nga hugoo kayri. ⁴⁰ War mo ma soolu, zama waatoo kaŋ war s'a hongu ra *Boraa kaŋ tee Adamize* ga kaa.»

Tam dumi hinkaa

(Matiyu 24.45-51)

⁴¹ Piyer nee: «Ay Koyoo, filla yaasayantaa woo ir da ga n'goo wala borey kul ga n'goo?» ⁴² Ir Koyoo nee: «May ti jinay talfikaw laadirante lakkalkoynoo kaŋ nga koyoo g'a daŋ nga tamey jine hala a m'i noo ŋaayan kaŋ ga hima waatoo ra kaŋ ga hima? ⁴³ Tamoo din duu gomni kaŋ nga koyoo kaayanoo ga, a g'a gar a ga takaa woo tee! ⁴⁴ Ay g'a har war se nda cimi, a g'a daŋ nga almaanoo kul jine. ⁴⁵ Amma nda tamoo woo nee nga binoo ra: «Ay koyoo ga gay hala a ga kaa», nda a sintin ka baŋney nda koŋney kar, ka ŋaa, ka haŋ ka suu, ⁴⁶ tamoo woo koyoo ga kaa zaari kaŋ a s'a hongu ra nda waati kaŋ a s'a bay ra. A g'a zukandi futu ka nga nda borey kaŋ si naanay tee affoo. ⁴⁷ Tamoo kaŋ na nga koyoo ibaayoo bay, amma a mana soolu ka goy nda nga ibaayoo, i g'a barzu, barzu futu. ⁴⁸ Amma boro kaŋ mana bay, de a na haya tee kaŋ ga hima nda barzuyan, i g'a barzu kayna. Boro kaŋ i n'a noo iboobo, i ga haya boobo ceeci a ga. Boro kaŋ ga i na iboobo talfi, i g'a hãa haya kaŋ bisa woo kaŋ i n'a talfi a ga.»

Borey ga dunbu Isa maaganda se

(Matiyu 10.34-36)

⁴⁹ «Nuune no ay kaa k'a cetaw aduŋna boŋ, cin no ay g'a wiri kala a ma dii? ⁵⁰ *Batizayan* goo no kaŋ nda ay ga hima ka batizandi. Ay ga hanse ka gurzugay hala a ga tee. ⁵¹ War mma hongu kaŋ alaafiyaa no ay kaa ka zumandi aduŋna ra? Kalaa, kalaa! Ay ga war bayrandi kaŋ dunbuyan no ay kate a. ⁵² Hõ banda ga, boro guu kaŋ goo hugu foo ra ga dunbu. Boro hinzaa nda ihinkaa si cere zaa, ihinkaa nda ihinzaa si cere zaa. ⁵³ Baaba nda ize ga dunbu, ize nda baaba ga dunbu. Naa nda ize woy ga dunbu, ize woy nda naa ga dunbu. Nzura woy nda nga izoo wandoo ga dunbu, izoo wandoo nda nzura woyoo ga dunbu.»

Waatey bayyanoo

(Matiyu 16.2-3)

⁵⁴ Isa nee koyne jamaa se: «Waati kaŋ war ga dii duu-la ga marga waynakanay here, dogoo din da war ga

nee: «Ncirŋi ga kaŋ», de mo a ga kaa da. ⁵⁵ Nda war dii dandi kaboo here hewoo ga hẽe, war ga nee: «Konni ga tee», de mo a ga tee da. ⁵⁶ Almunafikey! War ga wan ka beenaa nda gandaa alhaaley kaa cere ra, taka foo nda war si wan ka zamanoo woo bay?»

Waafakay ceeci boraa ga kaŋ ni nda a ga ciiti

(Matiyu 5.25-26)

⁵⁷ «Macin se war si hayaa kayandi kaŋ ga šerre, war hunday? ⁵⁸ Waati kaŋ ni nda ni yenjekasinaa ga koy alkaaloo do, ni hinoo kul tee fondaa ra war ma waafaku, a masi koy ni daŋ alkaaloo jine, alkaaloo ma ni noo alkaatoo se, alkaatoo ma ni warra kasaa ra. ⁵⁹ Ay g'a har ma ne, n'si fatta no din mana nooroo bana hala nongu kaŋ ra ba koboro si cindi.»

Tuubiyen wala halaciyan

13 Alwaati follokaa din da ra, boro fooyan kaa Isa do ka deede a se takaa kaŋ nda *Pilat* na Galile boroyan kurey mun waatoo kaŋ ra i ga ngi sargarey kaa. ² Isa n'i zaabi ka nee: «War nka hongu kaŋ Galile borey din nka tee zunubanteyan ka bisa Galile borey jerey, zama i zarabi takaa woo? ³ Ay ga nee war se, abada. Amma nda war mana *tuubi*, war kul ga halaci nda taka follokaa.

⁴ Wala mo boro woy cindi yaahaa (18) kaŋ boŋ Silowe soorohugu kukoo kaŋ, a n'i wii, war mma nee kaŋ i nka goy futu tee ka bisa Žerizalem borey jerey? ⁵ Ay ga nee war se, abada. Amma nda war mana tuubi, war kul ga halaci nda taka follokaa.»

Jeejaynaŋoo kaŋ si hay filla yaasayantaa

⁶ Isa yee ka filla yaasayantaa woo deede i se ka nee: «Aru foo kaŋ goo nda jeejaynaa kaŋ a n'a duma nga *alaneb* faaroo ra. A kaa ka ize ceeci a ga, a mana duu. ⁷ A nee faaroo goykaa se: «Jiiri hinza ne kaŋ ay ga kaa ka ize ceeci jeejaynaŋoo woo ga, amma ay si duu. A dogu, macin se a ga nongoo too yaada?» ⁸ A n'a zaabi ka nee: «Ay koyoo, a naŋ jiiroo woo hinne, hala ya ciroo tunandi ka birji daŋ a ra. ⁹ A ga hin ka tee a ma ize tee yeeši, nda a man'a tee, m'a dunbu.»

Isa na woy noo baani hunanzam zaari hane

¹⁰ Han foo Isa goo ma cawandi *margahugey* affoo ra *hunanzam zaari* hane. ¹¹ Woy foo goo no din kaŋ ganji goo a ra kaŋ n'a tee borjere jiiri woy cindi yaaha (18). Nga kul ka gum, a si hin ka nga boŋ šerre ba kaccu. ¹² Waatoo kaŋ Isa dii woyoo, a ciya a se, a nee a se: «Woyoo, ni borojeretaraa ben.» ¹³ A na nga kabey fur a ga. Dogoo din da woyoo kunturoo šerre, de a na Irkoy beerandi. ¹⁴ Amma margahugoo boŋkoynoo futu nda hayaa kaŋ se Isa na boro noo baani hunanzam zaari hane. A na šennoo zaa ka nee jamaa se: «Jirbi iddu ka kayandi kaŋ ra goy ga tee. Wa kaa jirbey din ra ka duu baani, amma man'ti hunanzam zaaroo hane.» ¹⁵ Ir Koyoo n'a zaabi ka nee: «Almunafikey! War affoo kul nka si nga hawoo wala nga farkaa feeri kaloo ra hunanzam

zaaroo hane ka koy a hanjandi wala? ¹⁶ De woyoo woo kaŋ ti Ibrahima haamaa kaŋ Ibilisi ne k'a haw jiiri woy cindi yaaha (18), a mana hima hawaroo din ma hun a ga hunanzam zaaroo hane wala?» ¹⁷ Kaŋ Isa goo ma ūelan, nga nkuwawey kul haw. Amma jamaa kul jaali nda haya darzantey kaŋ a n'i tee.

Dumi gurunbu-ize kaccaa filla yaasayantaa

(Matiyu 13.31–32; Marku 4.30–32)

¹⁸ Isa nee: «Macin nda Irkoy *Laamaa* ga hima, macin ga ay g'a sawandi? ¹⁹ A si hima nda kala dumi gurunbu-ize kaccu foo kaŋ se i ga nee mutardi kaŋ boro n'a zaa k'a say nga saddiŋaa ra. A zay ka tee tuuriŋaa, cirawey na teji tee kabey ra.»

Dolobiroo filla yaasayantaa

(Matiyu 13.33)

²⁰ Isa yee ka nee: «Macin ga ay ga Irkoy *Laamaa* sawandi? ²¹ A si hima nda kala dolobiri kaŋ woy n'a zaa k'a daŋ dika hinza cine farin ra, hala a kul ma tun.»

Hugu mee kaccaa

(Matiyu 7.13–14, 21–23)

²² Isa koy cawandi koyrawey nda koyra kanbey ra waatoo kaŋ a ga naaru ka koy Źerizalem. ²³ Boro foo nee a se: «Ay Koyoo, boro kaynayan no ma hallasi wala?» A nee i se: ²⁴ «Wa war boŋ gaabi ka huru nda hugu mee kaccaa. Ay g'a har war se, zama boro boobo ga ceeci ka huru, amma i si hin. ²⁵ Za hugoo koyoo tun, de a na nga hugoo miŋoo daabu, a gar war goo taray, war ga sintin ka ganboo kar-kar ka nee: «Ir Koyoo, feeri ir se!» A ga zaabi ka nee war se: «Ay si war bay, ay si war hundogoo bay.»

²⁶ Waatoo din war ga sintin ka nee: «Ir ŋaa ni bande, ir haŋ ni bande, n'n'ir cawandi ir farrey ra.» ²⁷ A ga tuuru war se ka nee: «Ay si war bay, ay si war hundogoo bay. Wa mooru agay, war kul kaŋ ti goy futu teekawayan.» ²⁸ No din ra hēeni nda hijekaamayan ga tee, waati kaŋ war ga dii Ibrahima, nda Isiyaka, nda Yakuba, nda annabey kul Irkoy *Laamaa* ra, amma war, war ga warrandi taray.

²⁹ Boroyan ga hun dandi nda dangay, hawsa nda gurma ka kaa ka goro ganda ka ŋaa Irkoy *Laamaa* ra. ³⁰ Nga ne, boro kokoranteyan goo no kaŋ ga kaa ka tee ijinayan, ijinayan goo no kaŋ ga kaa ka tee ikokoranteyan.»

Isa hēe Źerizalem ga

(Matiyu 23.37–39)

³¹ Waati follokaa din da ra, *Fariziyen* fooyan man Isa ka nee a se: «Koy, ma nongoo woo nan, zama *Herod* ga baa nga ma ni wii.» ³² A nee i se: «Wa koy nee nzungu-izoo din se: «Nga ne, ay ga ganjey gaaray, ay ga kate borey se baani hō nda suba, jirbi hinzantoo ga, ay ga benandi.» ³³ Amma kala y'ay fondaa zaa hō, nda suba, nda subasi, zama a si hima annabi ma wiyandi nongu ra kaŋ man'ti Źerizalem.

³⁴ Źerizalem, Źerizalem kaŋ ga annabey wii, a ga ton-di ka borey warra k'i wii kaŋ sanbandi a ga. Cee marje ay baa ya ni izey marga sanda takaa kaŋ nda gorgo ga nga izey marga nga fatawey cire, amma war wanji! ³⁵ Nga ne, war hugoo ga nanjandi. Ay g'a har war se kaŋ war si dii agay koyne hala waati kaŋ ra war ga nee: «Albarka ma huru bora ra kaŋ ga kaa ir Koyoo maanoo ga.» †»

Isa na boro foo kaŋ gaahamoo funsu noo baani

14 *Hunanzam zaari* foo hane, Isa huru ka ŋaa *Fariziyen* jineboro foo hugoo ra. Borey kaŋ goo no din ga hanse k'a koroūi. ² Nga ne, aru foo goo a jine kaŋ wirci bara a ga kaŋ g'a funsandi. ³ Isa ūelan *aūariyaa* baykey nda Fariziyen se ka nee: «A ga bisa hunanzam zaaroo hane boro ma wircikoyi noo baani wala a si bisa?» ⁴ I dangay. Isa na aroo dii, a n'a noo baani k'a nan a ma koy. ⁵ Woo banda ga, a nee i se: «May ti bora war ra kaŋ, nda izoo wala nga hawoo kaŋ day ra, a s'a kaa dogoo din da ba nda hunanzam zaari hane no?» ⁶ I mana hin k'a zaabi nda baffoo.

Ma ni boŋ yeeti ganda, ni kaboo ma don

⁷ Isa ga dii kaŋ hoyandikey goo ma jine gorodogey ceeci, a ūelan i se nda filla yaasayante, a nee i se: ⁸ «Nda boro na ni cee hijay hoyandi ra ma kaa ka ŋaa, masi koy goro jinehere dogey ra, zama a ga hin ka tee hoyandikaw foo goo no kaŋ bisa ni. ⁹ De bora kaŋ na ni nda a kul cee, ma kaa ka nee ma ne: «Bora woo noo dogoo.» N'ga haw ka koy gorodogey kul ikokorantaa ra. ¹⁰ Amma nda boro na ni hoyandi, ni mma hima ka koy goro gorodoo kokorantaa ra. Nga ra, nda bora kaŋ na ni hoyandi kaa, a ga nee ma ne: «Ay ceroo, kaa ka goro jine.» Woo ga tee ma ne beeray borey kul jine kaŋ goo ni bande ŋaadogoo ra. ¹¹ Zama boro kul kaŋ na nga boŋ jer ga yee ganda, boro kaŋ na nga boŋ yeeti ganda ga jerandi.»

¹² Isa nee bora kaŋ n'a hoyandi se: «Nda n'na cirkosay wala hawray tee ka borey ŋandi, masi ciya ni cerey, wala ni armey, wala ni boro maanawey, wala taalammey kaŋ goo nda haya se, zama ngi, i ga hin ka ni hoyandi ka hayaa bana kaŋ n'n'a tee i se. ¹³ Amma nda n'ga hoyandi tee, ciya misikiiney, nda borojerewey, nda bongey, nda danawey se. ¹⁴ Woo ra n'ga duu gomni, zama i sii nda a k'a yeeti ni ga. Irkoy g'a yeeti ma ne hanoo hane kaŋ boro ūerrantey ga tun.»

Hoyandikey filla yaasayantaa

(Matiyu 22.1–10)

¹⁵ Kaŋ hoyandikaw foo maa ūenney wey, a nee: «Bora duu gomni kaŋ ga ŋaayan ŋaa Irkoy *Laamaa* ra.»

¹⁶ Isa nee a se: «Aru foo na hawray beeri tee kaŋ ra a na boro boobo cee i ma kaa ka ŋaa. ¹⁷ Waatoo kaŋ hawraa waatoo too, a na nga tamoo sanba a ma nee borey kaŋ a g'i ŋandi se: «Wa kaa, hayey kul soolu ka ben.» ¹⁸ I kul sintin ka addalil noo kaŋ se ngi si hin ka

† *Zabur* 118.26.

kaa. Boro jinaa nee a se: «Faari no ay n'a day, a tilasu ya koy dii a. Ay g'a wiri ni ga, ma alha nan ya ne, ay si hin ka kaa.»¹⁹ Affoo mo nee: «Haw yaaru hinka-hinka hala igguu no ay n'i day, ya mma koy i sii. Ay g'a wiri ni ga, ma alha nan ya ne, ay si hin ka kaa.»²⁰ Affoo mo nee: «Ay hijjaa ka tee, woo se ay si hin ka kaa.»²¹ Waatoo kanj tamoo yee kate, a na hayey har nga koyoo se. Hugoo koyoo futu, de a nee nga tamoo se: «Fatta nda cahāyan ka koy koyraa farrey nda nga lolawey ra ma misikiiney, nda boroderewey, nda danawey, nda bongey danj kate ne ra.»²² Alwaati kayna banda ga, tamoo nee a se: «Ay koyoo, yaamaroo kanj n'n'a noo teendi, amma hala sohō doo cindi.»²³ Tamoo koyoo nee a se: «Koy fondawey nda kaley bande, ma borey gaabi i ma kaa ka huru hala ay hugoo ma too.»²⁴ Haya kanj se, ay ga war bayrandi: arey din kanj ay jin k'i cee, ba ngi affoo s'ay hawraa taba.»

Hayey kanj boro ga hima k'i tee jina ma Isa gana (Matiyu 10.37–38)

²⁵ Han foo alžama beeri hanga Isa ka koy. A bere i here ka nee i se: ²⁶ «Boro kanj kaa ay do, de a man'ay danj nga baaba, nda nga jaa, nda wandoo, nda nga zankey, nda armyey, nda woymey jine, a man'ay danj mo nga boŋ hundoo jine, boraa si hin ka tee ay taalibi.»²⁷ Boro kul kanj mana nga *kanjandibundoo* jeeje † ka hanga ay bande si hin ka tee ay taalibi.

²⁸ War ra, may ti boraa kanj, nda a ga baa nga ma soorohugu kuku cin, si goro jina ka hayey laasaabu kanj ga huru a ra, ka dii wala nga goo nda hini kanj g'a benandi?²⁹ Nda man'ti woo, nda a na asaasoo kaa, amma a mongu ka cinaroo benandi, boro kanj dii a kul g'a kašikaši³⁰ ka nee: «Boraa woo sintin ka cina, amma a mana hin k'a benandi.»

³¹ Wala mo, may ti kokoyoo kanj ga koy kokoy foo wongu, nda a mana goro jina ka laasaabu wala nda aru zenber woy (10.000) nga ga hin ka wongoo kubay kanj goo kaa nga ga nda boro zenber waranka (20.000)?³² Nda a si hin, za a mana man, nga no a ga boro sanba a do ka alaafiyaa wiri a ga.

³³ Takaa din da, war ra, boro kul kanj mana haya kul kanj goo maano ga nanj, si hin ka tee ay taalibi.»

Ciiroo kanj tenbaa hun (Matiyu 5.13; Marku 9.50)

³⁴ «Ciiri ga boori, amma nda ciiri tar, macin nda boro g'a noo tenbe?»³⁵ A si laboo nafa, a si faaroo birjoo nafa, a mma warrandi taray. Boro kanj goo nda hanja ka maa, ma hanjajer!»

Feejoo kanj dere filla yaasayantaa (Matiyu 18.12–14)

15 *Alkaasidikey* kul nda zunubu teekey man Isa ka hanjajer a se. ² *Fariziyeney* nda *Citaaboo* baykey ŋuunuŋuunu ka nee: «Woo, zunubu teekey no a g'i barraku, koyne mo a ga ŋaa i bandel!»

† 9.23.

³ Amma Isa na filla yaasayantaa woo filla i se ka nee: ⁴ «War ra, may ti boraa kanj goo nda feeji boŋ zangu (100), de affoo dere i ra, a si woyyagga cindi yaggaa (99) nanj saajoo ra ka huru woo kanj dere cewoo ra hala nga ma duu a?»⁵ Nda a duu a, a mma ŋaali k'a fur nga jesej ga. ⁶ Waati kanj a yee hugey do, a ga ciya nga cerey nda nga taalammey se ka nee i se: «Wa ŋaali ay bande, zama ay duu ay feejoo kanj dere.»⁷ Ay g'a har war se, takaa din da, ŋaali ga tee beenaa ra zunubante folloku kanj *tuubi* se ka bisa boro woyyagga cindi yagga (99) šerrante kanj si too tuubiyang ga.»

Nzorfu kaaraa kanj dere filla yaasayantaa

⁸ «May ti woyoo kanj goo nda nzorfu kaaray tamma boŋ woy (10), de nda affoo dere, a si fitilla diinandi ka hugoo haabu k'a fisi henna hala nga ma duu a?»⁹ Nda a duu a, a ga ciya nga cere woyey nda nga taalammey se ka nee: «Wa ŋaali ay bande, zama ay duu nzorfoo kanj dere ya ne.»¹⁰ Takaa din da, ay g'a har war se, ŋaali ga tee Irkoy almalaykey nda cere game zunubante folloku kanj *tuubi* se.»

Iz'aroo kanj dere filla yaasayantaa

¹¹ Isa yee ka nee: «Aru foo kanj goo nda iz'aru hinka, ¹² ikaccaa nee baaboo se: «Baaba, ay noo ay bagaa almaanoo ra.» Baaboo na nga almaanoo zamna i se. ¹³ Jirbi kayna banda ga, iz'aru kaccaa na nga bagaa marga ka koy ganda mooro ra. No din ra a na nga almaanoo hasara woy nda aru izefututaray ra. ¹⁴ Waatoo kanj a na nga almaanoo kul ŋaa, heray beeri kaa gandraa din ga. A sintin a ga tilasu. ¹⁵ A koy goy ganda-izey affoo se kanj n'a danj nga faarey ra, a ma nbirŋawey kur. ¹⁶ A heray hala nongu kanj ra a boonay nga ma tური-izey ŋaa kanj nbirŋawey g'i ŋaa, amma boro kul s'a noo a se.

¹⁷ Waati foo, lakkaloo zunbu, a nee nga boŋ se: «Ay baaba goykaw boobey ga ŋaa ka kungu hala jeroo ma cindi, amma agay ne, ne ra, ay ga buu nda heray. ¹⁸ Ay ga tun ka koy ay baaba do, de ay ga nee a se: «Baaba, ay na zunubu tee Irkoy jine, ay duu zunubu ni ga, ¹⁹ ay si hima ka ciyandi koyne ni izey ra. Ay himandi ni goykey affoo.»²⁰ Woo banda ga, a tun, a koy nga baaba do. A goo nongu mooro ra kanj baaboo g'a honnay, a hanse ka tamalla a se, a zuru ka gum a ga k'a naagu nga gandoo ra. ²¹ Izoo nee a se: «Baaba, ay na zunubu tee Irkoy jine, ay duu zunubu ni ga, ay si hima ka ciyandi koyne ni izey ra.»²² Amma baaboo nee nga tamey se: «Wa cahā ka kate darbawey kul ihenna k'a danj jindoo ra, war ma korbay danj kaboo ra, war ma taami danj cewey ra. ²³ Wa kate haw-ize biirima, war m'a wii, ir ma ŋaa, ir ma hooray, ²⁴ zama ay izoo woo nka buu ka yee ka huna. A nka dere, a yee ka duwandi.» Woo banda ga, i na hooraa sintin.

²⁵ Woo gar kanj iz'aru beeroo goo faarey ra. Waatoo kanj a ga kaa, kanj a man hugoo, a maa hoorawey nda gaaney jindey. ²⁶ A ciya tam foo se k'a hāa haya kanj ti woo. ²⁷ Tamoo nee a se: «Ni armaa ka yee kate. Ni baa-

ba na haw-ize biirimaa wii, zama a duu a, a goo gaa-ham baani ra.»²⁸ Beeroo futu, de a mana baa nga ma huru. Baaboo fatta k'a suurandi.²⁹ A na nga baaba zaabi ka nee: «Nga ne, jiiri marje kaŋ ay goo ni cire, ya na bay ka ni yaamarey affoo hoo. Amma mana bay k'ay noo wala hancin-ize foo hala agay nda ay cerey ma hooray.»³⁰ Amma kaŋ ni izoo woo kaa kaŋ na ni al-maanoo hasara woykuurey bande, nga, n'na haw-ize biirimaa wii a se.»³¹ Baaboo nee a se: «Ay izoo, ni, waati kul n'goo ay bande, haya kul kaŋ goo ay maŋoo ga, man'ti kala ni wane.»³² A nka tilasu ir ma hooray ka ŋaali, zama ni armaa woo nka buu ka huna. A nka dere ka duu ka duwandi.»

Jinay talfikaw carmantaa

16 Isa yee ka nee nga taalibey se: «Aru almankoyni foo goo nda jinay talfikaw foo. A duu alhabar kaŋ a na nga almaanoo hasara.² A ciya a se ka nee: «Cimi ti hayaa kaŋ ay ga maar'a ni ga wala? Kaa ka ni goyoo laasaaburoo tee ya ne, zama n'si hin ka tee ya ne jinay talfikaw koyne.»³ Talfikaa nee nga boŋ se: «Macin no ay g'a tee, ay koyoo goo m'ay kaa jinay talfikaw taraa ra? Labu goyyan? Ay sii nda nga gaaboo. Gariibutaray? Ay ga haw.»⁴ Ay ga hayaa bay kaŋ ay g'a tee, nga ra waati kaŋ ay hun jinay talfikaw taraa ra, borey ga naŋ ya man ngi.»⁵ A ciya nga koyoo garawkoyney se nda affoo-foo. A nee ijinna se: «Marje no ay koyoo g'a may ni ga?»⁶ A nee a se: «Dilwil bargu zangu (100).» Talfikaa nee a se: «Ni garaa-kaddaasey zaa, cahã ka goro, hantum woyguu (50).»⁷ Woo banda ga, a nee affoo se: «Ni, marje bara ni ga?» A nee a se: «Alkama saaku zangu guu (500).» A nee a se: «Ni garaa-kaddaasey zaa, hantum zangu taaci (400).»⁸ Almankoynoo † na talfikaa kaŋ si ŋerre saabu nda carmaa kaŋ nda a na woo tee, zama zamanoo woo borey ga carmay ka goy ngi alwaddey bande ka bisa borey kaŋ goo gaayoo ra.⁹ Agay mo ga nee war se kaŋ war ma cereyaŋ tee nda nooroo kaŋ ga boro derandi, nga ra waati kaŋ a ben, i ga naŋ war ma huru ngi gorodoo abadantey ra.¹⁰ Boro kaŋ ti laadirante hayey kul ikaccaa ra, ba iboobo ra laadiray goo a ga. Boro kaŋ man'ti ŋerrante haya kaccu ra, ba iboobo ra a si ŋerre.¹¹ Nda war mana laadir nooroo ra kaŋ ga boro derandi, may no ma alman cimoo talfi war ga?¹² Nda alman waani ra war mana laadir, may no ma war noo haya kaŋ ti war hunday wane?»

Irkoy wala nooru?

(Matiyu 6.24)

¹³ «Tam sii no kaŋ ga hin ka goy gaakoy hinka se. A mma konna affaa ka baa affaa wala a ma denji affaa ga ka donda affaa. War si hin ka tee tam Irkoy se war ma tee tam nooru se.»

Irkoy aŋariyaa bisa alman

¹⁴ *Fariziyeney* kaŋ ti nooru baakaw maa hayaa kul kaŋ Isa n'a har, i n'a ŋooŋo.¹⁵ A nee i se: «War, war ga ceeci ka tee boro ŋerranteyan adamizey jine, amma Irkoy ga war biney bay, zama haya kaŋ adamizey n'a jer, haya harramante no Irkoy do.»

¹⁶ *Aŋariyaa* nda annabey cindi i ga bara hala Yehiya waatoo ga. Za woo banda ga, Irkoy *Laamaa* ŋennoo kaŋ ti *Alhabar Boryaa* harandi, de boro foo kul ga gaabi daŋ hala nga ma huru.¹⁷ A ga faala beenaa nda ganda ma dere ka bisa *aŋariyaa* tonbi-ize folloku ma hun.»

Isa ŋelaŋ fayyan ga

(Matiyu 5.31–32; Marku 10.11–12)

¹⁸ «Aru kul kaŋ na nga wandoo fay ka hiiji affoo, a na zina tee. Aru mo kaŋ hiiji woy kaŋ kurŋoo n'a fay na zina tee.»

Almankoynoo nda misikiinoo

¹⁹ «Aru foo kaŋ goo nda alman, darbay ŋukka ciray nda ŋukka baana hay ŋendayaŋ no a g'i daŋ. Zaari kul ŋaaliyan ra a ga huna, a ga maakaani.²⁰ Amma misikiini foo kaŋ maŋoo ti Lazar †† ga daaru almankoynoo hugoo miŋoo ga, nga kul ti futta kaŋ ra hinni ga hun.²¹ A ga boonay nga ma duu ka ba meecindey ŋaa kaŋ ga kaŋ almankoynoo ŋaadogoo ra. Koyne mo ba hanŋey ga kaa ka nga futtawey logu.²² Hanoo kaŋ misikiinoo buu, almalaykey n'a zaa ka koy Ibrahima jeroo ga. Nga dumaa ga, almankoynoo mo buu, a suturandi.²³ Almankoynoo goo alaaharaa, a goo gurzugay ra kaŋ a na nga boŋoo jer, a dii nongu mooro ra Ibrahima kaŋ Lazar goo jeroo ga.²⁴ A ciya ka nee: «Baaba Ibrahima, hinna ay ga, ma Lazar sanba ay do a ma nga kabe-izoo boŋoo sufa haroo ra k'ay deenoo tayandi, zama ay gurzugay nuunaa woo ra.»²⁵ Ibrahima nee a se: «Ay izoo, hongu kaŋ n'duu ni bagaa gomnoo ni hunaroo ra, amma Lazar laazaaba, sohõ binoo yay, ni, n'goo ma zarabi.²⁶ Koyne mo farru beeri ka daŋandi ir nda war game hala borey kaŋ ga baa ngi ma hun ne ka koy war do wala war do ka kaa ne masi hin k'a tee.»²⁷ Almankoynoo nee: «Adiŋi ay g'a wiri ni ga, baaba Ibrahima, ma Lazar sanba ay baaba hugoo do,²⁸ zama ay goo nda arma guu, a ma koy i bayrandi hala i masi kaa gurzugay dogoo woo ra.»²⁹ Ibrahima nee: «Musa citaaboo nda annabey waney goo i kone, i ma haŋajer i se.»³⁰ A nee: «Kalaa, baaba Ibrahima, nda bukawey ra, boro foo tun ka koy i do, i ga *tuubi*.»³¹ Ibrahima nee a se: «Nda i mana haŋajer Musa citaaboo nda annabey waney se, ba nda bukawey ra boro foo tun, i si naanay.»»

† «Almankoynoo», *Grek ŋenni ra, almaganaa faa ti «ir Koyoo».*

†† *Lazar maanaa ti «Irkoy faabaroo».*

Zunubu nda yaafayan

(Matiyu 18.6–7, 21–22; Marku 9.42)

17 Isa nee nga taalibey se: «Hayey kaŋ ga adamize kaŋandi zunubu ra si hin ka goro i mana tee, amma bora a bone kaŋ ti addaliloo kaŋ nda i ga teendi. ² Fufutondi ma hawandi jindoo ga ka warrandi teekoo ra baa bora a se a ma boro kaccey wey affoo kaŋandi zunubu ra. ³ Wa war boŋ hawgay. Nda ni armaa na zunubu tee ma ne, a yaamar, nda a nimsi, ma yaafa a se. ⁴ Nda zaaroo ra cee iyye a ga zunubu tee ma ne, de cee iyye a ga yee kate ka nee ma ne: «Ay nimsi nda woo kaŋ ay n'a tee», yaafa a se.»

Naanay

⁵ *Diyawey* nee ir Koyoo se: «Tonton ir se ir naanaa ga.» ⁶ Ir Koyoo nee: «Nda a gar war naanaa ga too mutardi gurunbu-ize foo, war ga hin ka nee tuuriŋaŋoo woo kaŋ maapoo ti sikomor se: «Dogu ka koy sinja teekoo ra», de a ga war yaamaroo tee.»

Tamoo goyoo

⁷ «War ra, may ti bora a kaŋ nda a goo nda tam beerikaw wala kurkaw kaŋ kaa ka hun faarey ra, a ga nee a se: «Cahã ka kaa ka goro ka ŋaa?» ⁸ Amma man'ti a mma nee a se: «Ay hawraa soolu ya ne, ni gamoo haw ka goy ya ne jina, ya ŋaa ka haŋ jina ma duu ka ŋaa ka haŋ?» ⁹ A g'a bay nga tamoo se wala, zama tamoo na hayey tee kaŋ yaamarandi? ¹⁰ War mo, takaa din da, waati kaŋ war na hayey kul tee kaŋ yaamarandi, war ma nee: «Tamyarŋ yaada ti iri, ir goyoo de no ir n'a tee.»»

Isa na jiraykoyni woy (10) noo baani

¹¹ Waatoo kaŋ Isa goo ma koy Žerizalem, a bisa *Samari* nda Galile game. ¹² A mma huru koyra-ize foo ra kaŋ *jiraykoyni* aru woy (10) n'a kubay. I kay a se nongu mooro ra, ¹³ de i na ngi jindey jer ka nee: «Isa, Alfagaa, hinna ir ga.» ¹⁴ Waatoo kaŋ Isa dii ey, a nee i se: «Wa koy war boŋ cebe *sargari juwalkey* se.» Kaŋ i goo ma koy, i henan. ¹⁵ Affoo i ra dii kaŋ nga duu baani, a yee kate ka nga jindoo jer ka Irkoy beerandi. ¹⁶ A sujudu Isa cewey cire ka albarka tee a se. Aroo woo man'ti kala *Samari* boro. ¹⁷ Isa na ŋennoo zaa ka nee: «Man'ti war boro woy (10) ka henan, man yaggaa? ¹⁸ Boro kul mana fatta i ra ka yee kate ka darža daŋ Irkoy ga nda man'ti yawoo din hinne?» ¹⁹ Woo banda ga, a nee a se: «Tun ni boŋ ga ka koy, ni naanaa na ni hallasi.»

Takaa kaŋ nda Irkoy Laamaa ga kaa

(Matiyu 24.23–28, 37–41)

²⁰ *Fariziyeney* na Isa hãa wala han foo no Irkoy *Laamaa* ga kaa. Isa n'i zaabi ka nee: «Irkoy Laamaa si kaa nda taka kaŋ nda a ga gunandi. ²¹ Borey si kaa ka nee: «Nga ne, ne ra» wala «Nga ne, ne here», zama war ma bay kaŋ Irkoy Laamaa goo war game.»

²² A nee nga taalibey se: «Hanyarŋ ga kaa kaŋ war ga boonay war ma dii *Bora a kaŋ tee Adamize* nga zaari folloku, amma war si dii a. ²³ Borey ga nee war se: «Nga ne, ne here» wala: «Nga ne, ne ra». War masi koy, war masi hanga ey. ²⁴ Zama takaa kaŋ nda meloo ga nere ka dii beenaa boŋ foo ga ka koy boŋ faa ga, takaa din no Bora a kaŋ tee Adamize ga ti a [nga zaaroo hane]. ²⁵ Amma a tilasu a ma dii zarabi booboyarŋ, zamanoo woo borey m'a yankar jina. ²⁶ Sanda takaa kaŋ tee Nuhu zaarey hane, takaa din da no ma tee Bora a kaŋ tee Adamize zaarey hane. ²⁷ Borey ga ŋaa i ga haŋ, i ga hiiji i ga ngi izey hiijandi hala hanoo kaŋ Nuhu huru sunduku beeroo ra kaŋ tee harihii. Hari beeroo kaa, de a n'i kul halaci. ²⁸ Takaa din da, takaa kaŋ tee Lotu zaarey hane no ma kaa ka tee: borey ga ŋaa i ga haŋ, i ga day i ga neere, i ga fari i ga cina, ²⁹ amma hanoo kaŋ ra Lotu fatta Sodom, nuune nda *ganjibaali* kaŋ tee nciŋni kaa ka hun beenaa ra k'i kul halaci. ³⁰ Takaa din da no ma kaa ka tee han kaŋ Bora a kaŋ tee Adamize zaaroo bangay. ³¹ Hanoo din, boro kaŋ goo sooro boŋ, amma nga jinawey goo hugoo ra, masi zunbu ka koy i zaa. Boro kaŋ goo faarey ra mo masi yee kate. ³² Wa hongu hayaa kaŋ duu Lotu wandoo. ³³ Boro kaŋ ga ceeci ka nga hundoo hallasi g'a mursu, amma boro kaŋ g'a mursandi, g'a hallasi.

³⁴ Ay ga war bayrandi kaŋ cijinoo din boro hinka goo daari folloku ra, affaa ga zandi, affaa ga naŋandi. ³⁵ Woy hinka kaŋ ga fufu cere bande, affaa ga zandi, affaa ga naŋandi. ³⁶ [Boro hinka kaŋ goo faari ra, affaa ga zandi, affaa ga naŋandi.]» ³⁷ Taalibey na ŋennoo zaa ka nee Isa se: «Ir Koyoo, man ra a g'a tee?» A nee i se: «Nongoo kaŋ ra bukaa goo, no din ra dutaley mo ga marga.»

Alkaaloo kaŋ si hunbur Irkoy filla yaasayantaa

18 Isa na filla yaasayante deede i se k'i cebe kaŋ boro ga hima ka Irkoy ŋaaray waati kul, boro binoo masi hun. ² A nee: «Alkaali foo cindi koyra foo ra, a si hunbur Irkoy, a si boro kul beerandi. ³ Woy foo kaŋ kurŋoo buu kaŋ goo koyra follokaa din da ra, kaa a do ka nee a se: «Ciiti agay nda ay yenjekasinaa game.» ⁴ A na waati tee a ga wanji. Woo banda ga, a nee nga boŋ se: «Ba kaŋ ay si hunbur Irkoy, ay si boro kul beerandi, ⁵ woyoo woo g'ay farandi, ay ga ciiti a se, a masi kaa k'ay zaa ka kay.»»

⁶ Ir Koyoo yee ka nee: «Wa haŋajer hayaa kaŋ alkaaloo woo kaŋ si ŋerre n'a har. ⁷ De Irkoy, a si ciiti borey se kaŋ a n'i suuba kaŋ ga kaati k'a cee cijin nda zaari wala? A ga gay a mana tuuru i se wala? ¹⁸ Ay ga war bayrandi kaŋ a ga ciiti i se nda cahãyan. Amma waati kaŋ *Bora a kaŋ tee Adamize* kaa, a ga naanayyanoo gar aduŋŋa ra wala?»

† «A ga gay a mana tuuru i se wala?» Grek ŋenni ra, *almaganaa faa ti* «Ba nda a ga gay i ga, a ga ciiti i se.»

Fariziyenoo nda alkaasidiikaa filla yaasayantaa

⁹ Isa yee ka filla yaasayantaa woo har borey se kaŋ ga hongu boro šerranteyan ti ngi, de i ga borey cindey kaynandi. ¹⁰ A nee: «Boro hinka žigi ka koy Irkoy *hugu* beeroo ra ka Irkoy njaaray. Affaa ti *Fariziyer*, affaa ti *alkaasidiikaw*. ¹¹ Fariziyenoo kay ka Irkoy njaaray nga binoo ra ka nee: «Irkoy, ay ga albarka tee ma ne, zama ay man'ti sanda adamizey cindey kaŋ ti komakawyan, i si šerre, zinateeri, wala mo boraawoo kaŋ ti alkaasidiikaw. ¹² Ay ga meehaw cee hinka jirbiyyaa ra. Ay duurraa kul kaŋ goo ya ne, ay ga *azakkaa* noo ma ne.» ¹³ Alkaasidiikaa hunday ga kay nongu mooro ra, a si yadda ka ba nga boŋoo jer ka beenaa guna, amma a ga nga gandey kar ka cebe kaŋ nga nimsi, a nee: «Irkoy, hinna ay ga, agay kaŋ ti zunubante.» ¹⁴ Ay g'a har war se kaŋ boraawoo zunbu ka koy nga hugoo do, a tee boro šerrante. Zama boro kul kaŋ na nga boŋ jer ga yee ganda, de boro kaŋ na nga boŋ yeeti ganda ga jerandi.»

Isa na albarka dan zankey ra

(Matiyu 19.13–15; Marku 10.13–16)

¹⁵ Boroyan kate Isa do ba zanka kaccuyan hala a m'i taaru. Amma kaŋ taalibey dii woo, kul i citi i ga. ¹⁶ Isa n'i cee ka nee i se: «Wa zankey nan i ma kaa ay do, war mas'i ganji, zama borey kaŋ ga hima nda ey wane nda Irkoy *Laamaa*. ¹⁷ Cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, boro kul kaŋ mana Irkoy *Laamaa* dii sanda takaa kaŋ nda zanka kaccu g'a dii, šikka sii kaŋ boraawoo si huru a ra.»

Aru almankoynoo

(Matiyu 19.16–30; Marku 10.17–31)

¹⁸ Alwakiili foo na Isa hãa ka nee: «Alfa boryaa, macin no ay ga hima k'a tee hala ya hunayan abadantaa tubu?» ¹⁹ Isa nee a se: «Macin se n'ga nee ay ga boori? Boro kul si boori nda man'ti Irkoy hinne. ²⁰ N'ga yaamarey bay: «Masi zina, masi boro wii, masi zay, masi taari seedetaray tee, ni jaa nda ni baaba beerandi.» †» ²¹ Aroo nee a se: «Wey kul ay n'i dii za zankataray.» ²² Isa maa, a nee a se: «Haya foo ga ni kuma hala sohõ: hayey kul kaŋ goo ma ne neere, de ma hayoo zamna talkey game, woo ra n'ga duu alman beenaa ra. Nga banda ga, ma kaa ka hanga agay.» ²³ Kaŋ a maa woo, binoo hanse ka maray, zama boro no kaŋ ga hanse ka bara nda alman. ²⁴ Isa dii kaŋ binoo maray, a nee: «A ga šendi borey kaŋ goo nda alman se i ma huru Irkoy *Laamaa* ra. ²⁵ Yoo ma bisa nda sana fun ga faala nda almankoyni ma huru Irkoy *Laamaa* ra.» ²⁶ Nga hanjajerkey nee: «Adiši may no ma hin ka hallasi?» ²⁷ Isa nee: «Hayey kaŋ ga mongu adamize se, si mongu Irkoy se.»

²⁸ Woo banda ga, Piyer nee a se: «Ir ne, ir n'ir hayey kul nan kaŋ goo ir se ka hanga ni bande.» ²⁹ A nee i se: «Cimoo ne kaŋ ay g'a har war se kaŋ boro kul sii no kaŋ na nga hugoo nan, wala nga wandoo, wala nga

† *Fattaroo* 20.12–16; *Alhukumoo* 5.16–20.

armey, wala nga hayragey, wala nga izey Irkoy *Laamaa* maaganda se ³⁰ kaŋ si kaa ka duu zamanoo woo ra haya kaŋ bisa a, de mo zamanoo kaŋ ga kaa ra, a ga duu hunayan abadantaa.»

Isa cee hinzantoo kaŋ a ga šelan

nga buuyanoo nda nga tunyanoo ga

(Matiyu 20.17–19; Marku 10.32–34)

³¹ Isa na taalibi woy cindi hinkaa (12) zaa nga bande, a nee i se: «Nga ne, ir goo ma žigi ka koy Žerizalem, hayey kul kaŋ annabey n'i hantum *Boraawoo kaŋ tee Adamize* ga, ga tabati. ³² I g'a nondi kutakey se. I g'a kaynandi, i g'a zarabi, i ga tufa a ga. ³³ De waati kaŋ i n'a barzu ka ben, i g'a wii. Jirbi hinzantoo hane a ga tun.» ³⁴ Amma taalibey mana faham šennoo kaŋ a n'a har ra haya kul. Šenni daabante no i se, i si hayey kaŋ harandi maanaa bay.

Isa na danaw moyey feeri Žeriko koyraa jeroo ga

(Matiyu 20.29–34; Marku 10.46–52)

³⁵ Kaŋ Isa ga man Žeriko, danaw foo goo ma goro fondaa jeroo ga, a ga gariibu. ³⁶ Kaŋ a ga maa jamaa ga bisa, a hãa wala macin no. ³⁷ I bayrandi a se kaŋ Isa Nazaret boraawoo no ma bisa. ³⁸ A kaati ka nee: «Isa, *Dawda Haamaa*, hinna ay ga!» ³⁹ Borey kaŋ goo jine ga citi a ga a ma dangay. Amma nga, a mma kaati ka tonton ka nee: «Dawda Haamaa, hinna ay ga!» ⁴⁰ Isa kay, de a na yaamar noo kaŋ i ma kate a nga do. Kaŋ a man a do, a n'a hãa ka nee: ⁴¹ «Macin no n'ga baa y'a tee ma ne?» A nee: «Ay Koyoo, ya mma baa ya yee ka dii.» ⁴² Isa nee a se: «Ni moyey ma yee ka dii, ni naanaa na ni hallasi.» ⁴³ Dogoo din da a yee ka dii, a hanga Isa bande, a ga Irkoy beerandi. Jamaa kul kaŋ dii woo na albarka tee Irkoy se.

Isa koy Zaše do

¹⁹ Waatoo kaŋ Isa huru Žeriko koyraa ra, a dira a ra ka bisa. ² Aru foo ne kaŋ maanoo ti Zaše, *alkaasidiikey* boŋkoynoo no, de mo a goo nda alman. ³ A ceeci nga ma dii boraawoo kaŋ ti Isa, amma a mana hin alžamaa booboyanoo se, zama boro dunba no. ⁴ Woo se a zuru ka koy jine ka žigi tuurijnaa foo boŋ kaŋ maanoo ti sikomor hala nga ma duu ka dii a, zama no din nda a ga hima ka bisa. ⁵ Waatoo kaŋ Isa too nongoo din ra, a na nga boŋoo jer, a nee a se: «Zaše, cahã ka zunbu, zama kala ya hoy ni hugoo do hõ.» ⁶ Zaše zunbu nda cahãyan, de a na Isa kubay nda naali. ⁷ Kaŋ borey dii woo, i kul njuunjuunu ka nee: «Aru zunubante do a koy goro.» ⁸ Zaše ga kay, a nee ir Koyoo se: «Nga ne, ay Koyoo, ay ga ag'almaanoo jere faa noo misikiiney se. Boro kaŋ ay n'a zanba ka nga hayaa taa, ay ga nga cine taaci yeeti a se.» ⁹ Isa nee a se: «Hõ hallasiroo huru hugoo woo ra, zama boraawoo mo man'ti kala Ibrahima haama. ¹⁰ Zama *Boraawoo kaŋ tee Adamize* nka kaa ka derantey ceeci k'i hallasi.»

Nooru talfantaa filla yaasayantaa

(Matiyu 25.14–30)

¹¹ Kanj borey goo ma hanjajer ŝenney wey se, Isa ton-ton ka filla yaasayante foo deede i se, zama a goo ma man Žerizalem, de i mma hongu kanj waatoo din da Irkoy *Laamaa* ga kaa. ¹² Woo se a nee: «Boro foo kanj ti boro kayante koy ganda mooro foo ra ka koy kokoy fu-
ulaa zaa jina, woo banda ga, nga ma yee kate. ¹³ Za a mana koy, a ciya nga tamey ra boro woy (10) se. A n'i noo wura tamma woy (10). A nee i se: «W'i ka maamala hala ay ga yee kate.» ¹⁴ Amma nga gandaa borey ga konna a. I na dontokawyanj tunandi dumaa ga i ma koy nee: «Ir si baa aroo din m'ir laama.»

¹⁵ Waatoo kanj a duu kokoytaray fuulaa, a yee kate. A nee i ma ciya nga tamey din se kanj nga n'i noo nooroo, hala nga ma bay haya kanj i duu a maamalaa ra. ¹⁶ Ijinaa kaa, a nee: «Ay koyoo, ni wuragoo kate wura woy (10) tana.» ¹⁷ A nee a se: «A boori, tam henna, zama ni laadir hayey kul ikaccaa ra, ay ga ni noo koyra woy (10) m'i laama.» ¹⁸ Woo banda ga, ihinkantoo kaa, a nee: «Ay koyoo, ni wuragoo kate wura guu.» ¹⁹ A nee nga mo se: «Ni mo, ma koyra guu laama.» ²⁰ Woo banda ga, affoo kaa, a nee: «Ay koyoo, ni wuragoo ne kanj ay n'a danj zaara ra k'a jisi, ²¹ zama ya nka hunbur ni, boro ŝenda ti ni. N'ga haya zaa kanj man'a jisi, de n'ga haya hegay kanj man'a duma.» ²² A nee tamoo se: «Ni deene ŝennoo nda ay ga ni dii, tam laalaa. N'ga bay kanj boro ŝenda ti agay kanj ga haya zaa kanj ya n'a jisi, ay ga haya hegay kanj ay man'a duma. ²³ Adiŝi macin se man'ay nooroo danj bankoo ra? Nga ra, nda ay kaa, ay ga duu nga nda albaha.» ²⁴ A nee borey kanj goo no se: «Wa wuragoo taa a kone k'a noo boraa se kanj kone iwoyaa (10) goo.» ²⁵ I nee a se: «Ir koyoo, nga ya goo nda wura woy (10).» ²⁶ A nee: «Ay ga bayrandi war se kanj boro kul kanj goo nda a, i g'a noo koyne. Amma boro kanj sii nda a, ba woo kanj a goo nda a, ga taandi. ²⁷ Koyne mo ag'iberey kanj mana baa ya ngi laama, wa kate ey k'i wii ay jine.»»

Isa huru Žerizalem sanda kokoy

(Matiyu 21.1–11; Marku 11.1–11; Yehiya 12.12–19)

²⁸ Kanj Isa na fillaa woo deede ka ben, a dira ka koy jine ka žigi ka koy Žerizalem. ²⁹ Waatoo kanj Isa man Betefaže nda Betani kanj goo tondi hondoo jeroo ga kanj se i ga nee *Zaytunajey* tondi hondoo, a na taalibi hinka sanba ³⁰ ka nee: «Wa koy koyra-izoo ra kanj ga tenje ne ga. Za war too, nga no war ga farka-ize foo gar kanj ga hawa kanj boro kul mana bay ka žigi a boŋ. W'a feeri, war ma kate a. ³¹ Nda boro na war hãa ka nee: «Macin se war g'a feeri?», war ma nee a se: «Ir Koyoo no ma too a ga.»»

³² Dontokey koy, de i na hayey gar sanda takaa kanj nda a n'a har i se. ³³ I goo ma farka-izoo feeri kanj koyey nee i se: «Macin se war ga farka-izoo feeri?» ³⁴ I nee: «Ir Koyoo no ma too a ga.» ³⁵ I kate a Isa do. I na ngi darbawey fur farka-izoo boŋ ka Isa kaarandi a ga.

³⁶ Kanj a goo ma koy, borey ga ngi darbawey daaru fondaa ra. ³⁷ Waatoo kanj a man, *Zaytunajey* tondi hondoo zunbudogoo, taalibey jamaa kul jaali, de i na jinde jer ka Irkoy saabu nda kayfey kul kanj ngi dii ey.

³⁸ I nee:

«Albarka ma huru kokoyoo ra kanj goo kaa ir Koyoo maŋnoo ga. Alaafiyaa ma bara beenaa ra, daržaa ma tee beenaa se beene.»[†]

³⁹ *Fariziyerj* fooyanj kanj goo alžamaa ra nee Isa se: «Alfagaa, ŝelanj ni taalibey se i ma dangay.» ⁴⁰ Isa zaabi ka nee: «Ay ga war bayrandi kanj, nda borey wey dangay, tondey no ma kaati.»

Isa hãe Žerizalem se

⁴¹ Waatoo kanj Isa goo ma man koyraa, a dii a, a hãe a ga ⁴² ka nee: «Nda a gar ni mo mma ba bay hõ haya kanj ti ni alaafiyaa, amma sohõ woo ti haya kanj ga tugu ni moŋey se. ⁴³ Zaariyanj ga kaa ni ga kanj ni iberey ga žigidoo danj ni cetaa ga kanj ga ni kuubi. I ga ni daabu ka ni ŝiita nongu kul here. ⁴⁴ I ga ni say, ni nda ni izey kanj game n'goo. I si tondi foo nanj affoo boŋ, zama mana waatoo bay kanj Irkoy kaa ni do ka ni faaba.»

Isa na maamalakey gaaray Irkoy hugu beeroo ra

(Matiyu 21.12–17; Marku 11.15–19; Yehiya 2.13–22)

⁴⁵ Isa huru Irkoy *hugu* beeroo ra, de a sintin ka maamalakey gaaray k'i kaa taray. ⁴⁶ A nee i se: «A hantumandi *Citaaboo* ra ka nee:

«Ay hugoo ga tee hugu kanj ra Irkoy ga ŋaarayandi»^{††}, amma war wey, war n'a tee zay lanbadoo.»

⁴⁷ Zaari kul a goo Irkoy hugu beeroo ra, a ga cawandi. *Sargari juwalkey jineborey* nda Citaaboo baykey nda gandaa jineborey ga ceeci ngi m'a halaci. ⁴⁸ Amma i si bay taka kanj no ngi m'a tee, zama jamaa kul goo ma lakkal danj ka hanjajer a se.

Man ra Isa duu nga hinoo?

(Matiyu 21.23–27; Marku 11.27–33)

20 Zaarey din affoo, Isa goo ma jamaa cawandi Irkoy *hugu* beeroo ra, a ga *Alhabar Boryaa* too-nandi kanj *sargari juwalkey jineborey*, nda *Citaaboo* baykey, nda boro beerey kaa a do. ² I ŝelanj a se ka nee: «Hinoo har ir se kanj nda n'ga wey tee, wala mo, may no ka ni noo hinoo woo?» ³ A n'i zaabi ka nee: «Agay mo ga war hãa nda haya foo. Wa tuuru ya ne: ⁴ Yehiya *batizeyanoo*, beenaa ra a hun wala adamizey do?» ⁵ I ŝelanj-ŝelanj cere game ka nee: «Nda ir nee: «Beenaa ra», a ga nee: «Macin se war mana naanay a?» ⁶ Nda ir nee mo: «Adamizey», alžamaa kul ga tondi k'ir warra k'ir wii. Zama i ga naanay ka bay kanj Yehiya man'ti kala annabi.» ⁷ I n'a zaabi ka nee: «Ir si bay nongu kanj ra a hun.» ⁸ Isa nee i se: «Agay da si hinoo har war se kanj nda ay ga wey tee.»

[†] *Zamnaa 2.14; Zabur 118.26.* ^{††} *Ezayi 56.7.*

Alaneb faaroo beerikey filla yaasayantaa

(Matiyu 21.33–46; Marku 12.1–12)

⁹ Woo banda ga, Isa yee ka sintin ka filla yaasayantaa woo deede jamaa se. A nee: «Aru foo na *alaneb* faari tee. A n'a naŋ beerikawyaŋ kone, de a naaru ka waati kuku tee. ¹⁰ Waatoo kaŋ hegaa too, a na tam foo sanba beerikey do hala i m'a noo faari-izey ra. Amma beerikey n'a kar, k'a gaaray a ma koy kabe koonu. ¹¹ A yee koyne ka tam foo sanba. Nga mo, i n'a kar, k'a kaynandi, k'a gaaray a ma koy kabe koonu. ¹² A yee ka ihinzantoo sanba. Nga mo, i n'a maray, i n'a warra taray. ¹³ Faaroo koyoo nee: «Macin no ay g'a tee? Ay g'ay iz'aroo, ay baakaa sanba. A ga hin ka tee, i ma nga hunday beerandi.» ¹⁴ Amma kaŋ beerikey dii a, i ŋelaŋ-ŋelaŋ cere game ka nee: «Woo ti tubukaa. Ir m'a wii hala tubuhayaa ma tee ir wane.» ¹⁵ I n'a warra taray k'a kaa faaroo ra, i n'a wii. Sohõ macin no faaroo koyoo g'a tee i se? ¹⁶ A ga kaa ka beerikey wey halaci ka faaroo yeeti itanayaŋ se.» Waatoo kaŋ haŋajerkey maa woo, i nee: «Jam!»

¹⁷ Amma Isa na moo fur i ga, a nee: «Macin ti ŋennoo kaŋ hantumandi *Citaaboo* ra maanaa kaŋ ga nee:

«Tondoo kaŋ cinakey n'a fur,
nga no ka tee hugoo kanjoo tondoo» [†]

¹⁸ Boro kul kaŋ kaŋ tondoo din boŋ ga say.

Boro kaŋ ga a kaŋ ga motti.»

¹⁹ Citaaboo baykey nda *sargari juwalkey jineborey* ceeci ngi m'a dii alwaatoo din da, amma i hunbur jamaa. I bay kaŋ filla yaasayantaa woo kaŋ a n'a deede, ngi ga a goo.

Alkaasoo kaŋ ga banandi kokoy beeroo se

(Matiyu 22.15–22; Marku 12.13–17)

²⁰ I ga Isa koroŋi. I na koroŋikaw almunafiki fooyaŋ kaŋ ga ngi boŋ tee boro ŋerranteyaŋ, sanba a do, i m'a dii nda nga meeŋennoo hala ngi m'a nondi hinoo nda goforneroo se. ²¹ Kaŋ i too a do, i n'a hãa ka nee: «Alfagaa, ir ga bay kaŋ fondaa nda n'ga ŋelaŋ, n'ga cawandi. N'si ndum guna, ni mma Irkoy fondaa cawandi nda cimi. ²² A ga hima ir ma alkaasi bana kokoy beeroo se wala a si hima?» ²³ Isa bay ngi carmaa ga, a nee i se: ²⁴ «W'ay cebe nzorfu kaaray tamma foo. Bora a kaŋ biyoo nda maapoo goo a ga, may no?» I nee a se: «Kokoy beeroo.» ²⁵ A nee i se: «Adiŋi wa kokoy beeroo hayey noo kokoy beeroo se, Irkoy waney, war m'i noo Irkoy se.» ²⁶ I mana hin ka ŋenni futu dii miŋoo ra jamaa jine. Nga zaaboo na boŋey haw, i dangay.

Hãayan bukawey tunyanoo ga

(Matiyu 22.23–33; Marku 12.18–27)

²⁷ *Sadusiyeŋey* kaŋ ga nee tunyan si bara, boro fooyaŋ i ra man Isa k'a hãa ²⁸ ka nee: «Alfagaa, Musa na yaamar hantum ir se ka nee: «Nda aru kaŋ goo nda wande buu, woyoo mana duu a se ize, aroo armaa ga hima ka hijji woyoo hala a ma duu bukaa se ize.»

^{†29} Nga binde, arma iyye bay ka bara kaŋ ijinaa hijji, a buu bila ize. ³⁰ Arma hinkantoo hijja woyoo, ³¹ ihinzantoo hijji a. Takaa din da, iyyaa kul hijja woyoo affoofoo, i buu, i mana ize naŋ. ³² Woo banda ga, woyoo mo buu. ³³ Adiŋi woyoo woo, tunyanoo hane, iyyaa ra, may se a ga tee wande? Zama ngi boro iyyaa hijji woyoo ka bisa.»

³⁴ Isa nee i se: «Zamanoo woo arey ga hijji, woyey ga nondi hijjay. ³⁵ Amma wey kaŋ ga hima ka dii zamanoo kaŋ goo kaa nda bukawey tunyanoo, wey din si hijji, woyey si nondi hijjay. ³⁶ I si hin ka buu koyne, zama ngi nda almalaykey kul ga sawa. I ga tee Irkoy izeyaŋ, zama i ga tun. ³⁷ Bukawey ma tun, woo ti hayaa kaŋ Musa n'a bayrandi saabaynaŋoo ga, waatoo kaŋ a g'ir Koyoo cee ka nee a se: «Ibirahima Koyoo, Isiyaka Koyoo, Yakuba Koyoo.» ³⁸ Irkoy man'ti bukawey Koyoo, baahunantey Koyoo no, zama nga se, borey kul ga huna.» ³⁹ *Citaaboo* baykey affooyaŋ na ŋennoo zaa ka nee: «Alfagaa, ni ŋelaŋ ka boori.» ⁴⁰ I mana yadda k'a hãa nda haya kul koyne.

Dawda yadda Almasihu ga sanda nga Koyoo

(Matiyu 22.41–46; Marku 12.35–37)

⁴¹ Isa yee ka nee i se: «Taka foo nda i ga nee *Almasihu* man'ti kala *Dawda Haamaa*? ⁴² Dawda hunday bayrandi Zabur citaaboo ra ka nee:

«Ir Koyoo nee ay Koyoo se:

“Goro ay kabe henna here,

⁴³ hala waati kaŋ ra ay na ni iberey tee taari
k'i daŋ ni cewey cire.” ^{††}

⁴⁴ Adiŋi Dawda g'a cee nda Koy, taka foo nda a ga tee a se Haama?»

Wa hawgay Citaaboo baykey ga

(Matiyu 23.1–36; Marku 12.38–40)

⁴⁵ Waatoo kaŋ jamaa kul goo ma haŋajer Isa se, a nee nga taalibey se: ⁴⁶ «Wa war boŋ hawgay *Citaaboo* baykey ga kaŋ ga baa kaayi beeri daŋyaŋ ka yaara. I ga baa borey ma ngi foo nda beeray farrey ra. I ga baa mo jine gorodogey *margahugey* ra nda ŋaadogey ra. ⁴⁷ I ga woyey kaŋ kurŋey faati kabey koonandi. Nda i ga Irkoy ŋaaray, i si cahã ka ben hala borey ma dii ngi. Ngi zukandoo ga hanse ka boobo.»

Nooroo kaŋ woy talkaa n'a noo

(Marku 12.41–44)

21 Waatoo kaŋ Isa na nga boŋoo jer, a dii al-mankoyney kaŋ goo ma ngi sargarey daŋ nooroo jinaa ra. ² A dii mo woy talka foo kaŋ kurŋoo buu kaŋ na nooru tamma hinka daŋ. ³ A nee: «Ay g'a har war se nda cimi, woy talkaa woo kaŋ kurŋoo buu daŋ ka bisa borey kul. ⁴ Zama borey wey kul, woo kaŋ ga i si too, nga no i n'a daŋ nooroo jinaa ra. Amma nga, nga talkataraa ra, nga hunaa kul kaŋ goo a se no a n'a daŋ.»

† Zabur 118.22.

†† Alhukumoo 25.5–6. ‡ Fattaroo 3.6, 15. †† Zabur 110.1.

Isa na Irkoy hugu beeroo kayriyanoo bayrandi

(Matiyu 24.1–2; Marku 13.1–2)

⁵ Waatoo kaŋ boroyaŋ goo ma ŧelanŋ tondi henney nda sargarey ga kaŋ ga Irkoy *hugu* beeroo taalam, Isa nee: ⁶ «Hayey wey kaŋ war ga dii ey, hanyayŋ ga kaa kaŋ ra tondi foo si cindi affoo boŋ kaŋ si kaa ka kayra.»

Isa na gurzugawey sintinoo bayrandi

(Matiyu 24.3–14; Marku 13.3–13)

⁷ I na Isa hãa ka nee: «Alfagaa, waati foo no woo ga tee, de mo macin ti tammaasaa kaŋ g'ir bayrandi kaŋ hayey wey ga kaa ka tee?» ⁸ A nee: «Wa hawgay i masi war darga, zama boro booboyaŋ ga kaa ay maapoo ga, i ga nee kaŋ ngi ti *Almasihu*, i ga nee mo waatoo man. War masi hanga i bande. ⁹ Waati kaŋ war ga maa wonguyaŋ tun nda tureyaŋ, war masi jiti, zama kala hayey wey ma teendi jina. Amma man'ti saŋadin da ti benantaa.» ¹⁰ A yee ka nee i se: «Ganda foo ga tun ka ganda foo wongu, laama foo ga laama foo wongu.

¹¹ Labu jijiri beeriyaŋ ga tee, nongu booboyaŋ ra heray nda wirci beranteyaŋ ga tee. Hunburayhayaŋ ga fatta, de mo tammaasa beeriyaŋ ga bangay beenaa ra.

¹² Amma za hayey wey kul mana kaa, i ga war dii, i ga war gurzugay, i ga war nondi *margahugey* ra, i ga war daŋ kasawey ra. I ga war ka koy kokoyey nda go-fornerey jine ay maapoo maaganda se. ¹³ Woo ga kate war m'ay seedetaraa too. ¹⁴ W'a daŋ war lakkaley ra, war masi alhuzun nda takaa kaŋ nda i ga faasa war se. ¹⁵ Agay hunday ga war noo mee nda lakkal kaŋ war nkuway kul si hin ka kay war jine wala ka kakaw. ¹⁶ War hayragey, nda war armey, nda war boro maanawey, nda war cerey ga war daŋ kabe ra. Boroyaŋ ga wiiyan-di war ra. ¹⁷ Borey kul ga konna war ay maapoo sabbu se. ¹⁸ Amma ba war boŋ hinbirey affoo si dere. ¹⁹ Nda war gaabandi, war hundey ga hallasi.»

Isa na Žerizalem halaciroo bayrandi

(Matiyu 24.15–21; Marku 13.14–19)

²⁰ «Waati kaŋ war dii wongu-izeyaŋ na Žerizalem ku-ubi, waatoo din war ma bay kaŋ nga halaciroo man. ²¹ Waatoo din borey kaŋ goo Žude gandaa ra ma zuru ka koy tondi hondey ra, wey kaŋ goo koyraa gundoo ra ma fatta, wey kaŋ goo hawsaa ra masi huru koyraa ra. ²² Zaarey wey man'ti kala faasa zaariyaŋ hala hayey kul kaŋ hantumandi *Citaaboo* ra ma tabati. ²³ Woyey bone kaŋ ga tee boro hinka nda wey kaŋ ga naanandi haney din. Zama tilasu beeri ga tee gandaa ra, de Irkoy ga nga futaa kaŋandi jamaa din boŋ. ²⁴ Takuba g'i kaŋandi, i ga koy tee kasa-izeyaŋ gandawey kul ra. Gandawey ga dira Žerizalem boŋ hala waati kaŋ ngi waa-too timme.»

Boraa kaŋ tee Adamize kaayanoo

(Matiyu 24.29–31; Marku 13.24–27)

²⁵ «Tammaasayaŋ ga tee waynaa, nda handoo, nda handarawey ra. Laboo boŋ hunburay beeri ga duu gandawey, teekoo nda nga bondawey jindoo g'i al-

huzunandi. ²⁶ Hunburaa ga borey biney kayandi nda hayaa batuyanoo kaŋ ga kaa ka tee aduŋŋa ra. Beenaa hayey ga jijiri. ²⁷ Waatoo din i ga dii «*Boraa kaŋ tee Adamize* ga kaa duula ra» † nda gaabi nda darža beeri. ²⁸ Waati kaŋ hayey wey sintin ka tee, wa kay war cewey ga ka war boŋey jer, zama war feeriyanoo man.»

Bayraa kaŋ jeejajnaŋoo g'a noo

(Matiyu 24.32–44; Marku 13.28–37)

²⁹ Isa na filla yaasayante deede i se ka nee: «Wa jee-jajnaa guna nda tuuriŋaŋey kul. ³⁰ Za war dii kaŋ a na fita taagayaŋ tee, war ga bay kaŋ konnoo waatoo man. ³¹ Takaa din da, war mo, nda war dii hayey wey teendi, war ma bay kaŋ Irkoy *Laamaa* man. ³² Cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, zamanoo woo borey si ben hala wey kul ma teendi. ³³ Beenaa nda gandaa ga dere, amma ay meeŋenney si dere abada.»

Wa hanna cijin nda zaari

(Matiyu 24.36–44; Marku 13.32–37)

³⁴ «Wa war boŋ hawgay, war biney masi koy hanga ŋaayan, nda suuyan, nda hundi alhuzun bande hala zaaroo din ma kaa war ga waati kaŋ war s'a hongu. ³⁵ A ga zunbu sanda kumsay borey kul boŋ kaŋ goo aduŋŋa ra. ³⁶ Wa hanna cijin nda zaari, war ma Irkoy ŋaaray waati kul hala war ma duu saħã ka hun hayey wey kul cire kaŋ ga hima ka tee, nda ka kay *Boraa kaŋ tee Adamize* jine.»

³⁷ Zaari here Isa goo Irkoy *hugu* beeroo ra, a ga cawandi, de cijin here a ga koy kani tondi hondoo boŋ kaŋ se i ga nee *Zaytunaŋey* tondi hondoo. ³⁸ Jamaa kul, za subbaahi biya i ga koy a do Irkoy hugu beeroo ra ka hanjajer a se.

Boŋkoyney hawandifutay Isa ga

(Matiyu 26.1–5; Marku 14.1–2; Yehiya 11.45–53)

22 *Takulawey kaŋ ra dolobiri sii jingaroo* kaŋ ti *Borcintaraa jingaroo* ga baa ka too. ² *Sargari juwalkey jineborey* nda *Citaaboo* baykey ga taka ceeci ka Isa wii tuguyan ra, zama i hunbur alžamaa.

Žudas soolu ka Isa zanba

(Matiyu 26.14–16; Marku 14.10–11)

³ Ibilisi huru Žudas ra kaŋ se i ga nee Iskariyot, taalibi woy cindi hinkaa (12) affoo no. ⁴ A koy *sargari juwalkey jineborey* nda lakkalkey boŋkoyney do ka waafaku nda ey takaa ga kaŋ nda nga ga Isa nondi i se. ⁵ I naali, de i n'a noo allaahidu kaŋ ngi g'a noo nooru. ⁶ A yadda, a cindi a ga dimma henna ceeci ka Isa nondi bila nda alžamaa ma bay.

Isa nda nga taalibey na jingaroo ŋaayanoo soolu

(Matiyu 26.17–19; Marku 14.12–16)

⁷ *Takulawey kaŋ ra dolobiri sii jingaroo* zaaroo too kaŋ ra i ga hima ka *Borcintaraa jingaroo* feeji-izoo wii.

⁸ Isa na Piyer nda Yehiya donto ka nee: «Wa koy

† *Daniyel* 7.13.

Borcintaraa jingaroo soolu ir se hala ir ma duu k'a n'aa.»⁹ I nee a se: «Man ra n'ga baa ir m'a soolu?»¹⁰ A nee i se: «Nga ne, waati kanj war huru koyraa ra, war ga aru foo kubay kanj kone hoobu goo kanj ra hari goo. War ma hanga a hala hugoo kanj ra a ga huru.»¹¹ War ma nee hugoo koyoo se: «Alfagaa nee ir ma nee ma ne wala man yawzunbu hugoo kanj ra nga nda nga taalibey ga Borcintaraa jingaroo feeji-izoo n'aa?»¹² A ga hugu beeri foo kanj goo sooro boj cebe war se, hayey kanj ga ir ga too goo a ra. No din ra war m'a soolu.»¹³ I koy, i na hayey gar nda takaa kanj nda a n'a har, de i na Borcintaraa jingaroo soolu.

Amaanaa kanj zandi nda kuri

(Matiyu 26.26–30; Marku 14.22–26; Korent borey bataga 1na 11.23–25)

¹⁴ Kanj alwaatoo too, Isa koy goro ka n'aa, nga nda nga *diyaway*.¹⁵ A nee i se: «Ay hanse ka boonay ya *Borcintaraa jingaroo* feeji-izoo woo n'aa war bande jina, ya zarabi.»¹⁶ Ay ga war bayrandi kanj ay si yee ka woo n'aa hala waati kanj a tabati Irkoy *Laamaa* ra.»¹⁷ Woo banda ga, Isa na poti zaa kanj ra *alaneb* hari moora goo, a na albarka danj. A nee: «Wa dii woo, w'a zamna cere game.»¹⁸ Ay ga war bayrandi kanj waatoo woo banda ga, ay si alaneboo izoo haroo hanj hala waati kanj ra Irkoy *Laamaa* kaa.»¹⁹ Woo banda ga, a na takula zaa, a na albarka danj, a n'a dunbu. A n'i noo ka nee: «Woo ti ay gaahamoo kanj ga nondi war sabbu se. Wa woo tee hala war ma hongu agay.»

²⁰ Hawraa banda ga, taka follokaa no a n'a tee ka potoo zaa ka nee: «Potoo woo haroo man'ti kala *amaana* taagaa kanj ga zandi ay kuroo munyanoo ra war se.»

Isa bayrandi kanj nga taalibi foo ga kaa ka nga nondi

(Matiyu 26.20–25; Marku 14.17–21; Yehiya 13.21–30)

²¹ «Amma nga ne, bora kanj g'ay nondi kaboo goo ay bande n'adogoo woo ra.»²² Šikka sii, *Boraa kanj tee Adamize* ga koy nda takaa kanj nda a kayandi. Amma bora din bone kanj g'a nondi.»²³ Taalibey sintin ka cere hãa wala may ti ngi ra bora kanj ga yadda ka woo tee.

Jineboro mma tee alhaadimaykaw

(Matiyu 20.25–28; Marku 10.42–45)

²⁴ Kakaw tun taalibey nda cere game kanj ti may no ma hima ngi ra bora kanj bisa borey kul.»²⁵ Amma Isa nee i se: «Gandawey kokoyey g'i juwal, nda wey kanj ga hini fur i boj, borey ga nee i se teegoy henna teekey.»²⁶ War, war masi takaa woo tee. Amma war kul ibeeroo ma nga boj tee sanda i kul ikaccaa. Jineboraa ma tee sanda alhaadimaykaa.»²⁷ War do, may ti ibeeroo, bora kanj ga goro n'adogoo ra wala bora kanj ga n'ayanoo gorandi? N'bay bora kanj ga goro n'adogoo ra no. Agay da, ay goo war game sanda alhaadimaykaa.»

²⁸ War, war ti borey kanj denji ay ga ag'alwaati šendey ra.»²⁹ Woo se takaa kanj nda ay Baaba Irkoy n'ay noo *Laamaa*, agay da mo g'a noo war se,³⁰ hala war ma duu ka n'aa ka hanj ay n'adogoo ra ay *Laamaa* ra. War

ga goro kokoy gorodogey ra ka Izirayel alkabiila woy cindi hinkaa (12) ciiti.»

Isa bayrandi kanj Piyer ga nga yankar

(Matiyu 26.31–35; Marku 14.27–31; Yehiya 13.36–38)

³¹ «Simon, Simon, Ibilisi ceeci ka war guzuguzu sanda alkama kanj goo teme ra.»³² Amma ay na Irkoy n'aaray ma ne hala ni naanaa masi gaza. Waati kanj ni yee kate ay ga, ma ni armyey biney danj.»³³ Piyer nee a se: «Ay Koyoo, nda kasa no wala buuyan no ay ga koy ni bande.»³⁴ Amma a nee a se: «Ay ga ni bayrandi, Piyer, kanj gorgaa si ciya hõ jina kanj n'g'ay yankar cee hinza ka nee n's'ay bay.»

Isa nee nga taalibey se i ga hima ka soolu

³⁵ Isa nee nga taalibey se koyne: «Waato kanj ay na war sanba bila nda war ma fortomaani, nda bolbol, nda taami zaa, haya na war kuma wala?» I n'a zaabi ka nee: «Baffoo man'ir kuma.»³⁶ A nee i se: «Amma sohõ, boro kanj goo nda fortomaani m'a zaa, boro kanj goo nda bolbol mo m'a zaa. Boro kanj sii nda takuba ma nga burmusoo neere ka takuba day.»³⁷ Zama ay ga war bayrandi kanj šennoo kanj hantumandi *Citaaboo* ra nee: «I n'a kabu goy futu teekey ra.»[†] Šennoo woo ga hima ka tabati ay ga, zama hayaa kanj hantumandi ay ga, ga tabati.»³⁸ I nee: «Ir Koyoo, nga ne, takuba hinka ne.» A nee i se: «A wasa.»

Isa mooru nga taalibey ga ka Irkoy n'aaray

(Matiyu 26.36–46; Marku 14.32–42)

³⁹ Waato kanj Isa fatta, a koy sanda nga alaadaa ra *Zaytunanjey* tondi hondoo do, nga taalibey hanga a.»⁴⁰ Kanj i too no din, a nee i se: «Wa Irkoy n'aaray war masi koy siyandi ka kanj zunubu ra.»⁴¹ Woo banda ga, a mooru ey ka koy haya kanj ga too tondi kanj boro n'a jindaw kaydogoo. A sonbu kanjey ga ka Irkoy n'aaray⁴² ka nee: «Baaba Irkoy, nda ni yadda, gurzugaa potoo woo moorandi ay ga. Amma yala agay ibaayoo masi tee, ni wanoo ma teendi.»⁴³ [Waato din da, almalayka foo hun beenaa ra ka bangay ka binoo danj.]⁴⁴ Binekankamay beeri duu a, a hanse ka Irkoy n'aaray ka tonton. Nga sungaa tee sanda kuri gunguti-izeyanj kanj ga kanj laboo ra.]⁴⁵ Waato kanj a na Irkoy n'aaray ka ben, a tun ka yee nga taalibey do, a n'i gar i ga jirbi nda binemarayyan.»⁴⁶ A nee i se: «Taka foo nda war ga jirbi? Wa tun ka Irkoy n'aaray hala war masi koy siyandi ka kanj zunubu ra.»

Takaa kanj nda Isa diyandi

(Matiyu 26.47–56; Marku 14.43–50; Yehiya 18.3–11)

⁴⁷ Isa goo ma šelanj da kanj alžama foo ne ma kaa. Taalibi woy cindi hinkaa (12) affoo kanj maapoo ti Žudas goo jiney ra. A man Isa k'a summu.»⁴⁸ Amma Isa nee a se: «Žudas, summuyan nda n'ga *Boraa kanj tee Adamize* zanba!»⁴⁹ Borey kanj goo Isa bande kanj ga dii hayaa kanj ga baa ka tee, nee: «Ir Koyoo, ir ma takuba

† Ezayi 53.12.

ka kara?»⁵⁰ Ngi affoo na *sargari juwalkey jineboraa* ta-moo kabe hennaa here haŋaa kar k'a kaa.⁵¹ Isa zaabi ka nee: «Wa kay, a wasa.» A too aroo haŋaa do k'a noo baani.⁵² Woo banda ga, a nee borey se kaŋ kaa a ga kaŋ ti *sargari juwalkey jineborey*, nda Irkoy *hugu beeroo* lakkalkey boŋkoyney, nda boro beerey: «War kaa ay ga nda takubayanŋ nda gobuyanŋ sanda zay beeri.⁵³ Zaari kul ay goo war game Irkoy *hugu beeroo* ra, amma war mana bay ka kabe fur ay ga. Amma al-waatoos woo, war nda kubaa hinoo wane nda a.»

Piyer na Isa yankar

(Matiyu 26.57–58, 69–75; Marku 14.53–54, 66–72; Yehiya 18.12–18, 25–27)

⁵⁴ Waatoos kaŋ i na Isa dii, i n'a ka koy *sargari juwalkey jineboraa* hugoo do. Piyer goo nongu mooro ra, a ga hanga ey.

⁵⁵ I na nuune diinandi batumaa gamoo ra ka goro. Piyer goro i bande.⁵⁶ Koŋŋa woy-ize foo dii a, a ga goro gaayoo here, a na moo bakam a ra. A nee: «Woo mo cindi a bande.»⁵⁷ Amma a n'a yankar ka nee: «He woyoo, ay s'a bay walla.»⁵⁸ Alwaati kayna banda ga, boro foo dii a kaŋ nee: «Ni mo goo i ra.» Amma Piyer nee: «He aroo, ay sii i ra.»⁵⁹ Guuru foo cine banda ga, boro foo yee ka jindegaabay ka nee: «Nda cimi, aroo woo cindi a bande, zama nga mo, Galile boro no.»

⁶⁰ Piyer nee: «He aroo, ay si hayaa bay kaŋ n'goo m'a har.» A mma bara no a ga ŋelaŋ kaŋ dogoo din da gorgaa ciya.⁶¹ Ir Koyoo bere ka nga moyey kanji Piyer ga, de Piyer hongu ŋennoo kaŋ a n'a har nga se: «Gorgaa si ciya hõ jina kaŋ n'g'ay yankar cee hinza.»⁶² Woo banda ga, a fatta taray ka hẽe ka zana.

Isa danandi hoyraykey margaroo jine

(Matiyu 26.59–66; Marku 14.55–64; Yehiya 18.19–24)

⁶³ Arey kaŋ kabey ra Isa goo, i g'a kaŋikaŋi, i g'a kar.⁶⁴ I na moyey haw k'a hãa ka nee: «Annabitaray tee! May ka ni kar?»⁶⁵ I na ŋenni ceferante booboyanŋ dan haŋaa ra.

⁶⁶ Waatoos kaŋ subbaahoo too, gandaa boro beerey margaroo, nda *sargari juwalkey jineborey*, nda *Citaaboo* baykey na cere marga ka Isa ka koy ngi *hoyraykey margaroo* do.⁶⁷ I nee a se: «Ir bayrandi nda ni ti *Al-masih*u.» A nee i se: «Nda ay n'a har war se war si naanay,⁶⁸ nda ay na war hãa mo war s'ay zaabi.⁶⁹ Ne nda kayna *Boraa kaŋ tee Adamize* ga goro Irkoy hinoo kabe hennaa ga.»⁷⁰ I kul nee: «Adiŋi ni ti Irkoy *Iz'aroo*?» A nee i se: «War hunday k'a har, agay zaati no.»⁷¹ I nee: «Cin no ir g'a tee seede se koyne? Zama ir hunday n'a dii mijoo ra.»

I na Isa ka koy gofornier Pilat do

(Matiyu 27.1–2, 11–14; Marku 15.1–5; Yehiya 18.28–38)

23 Alžamaa kul tun ka Isa ka koy *Pilat* jine.² I sintin ka danŋ a ga ka nee: «Aroo woo, ir nk'a gar a g'ir gandaa borey tuti i ma ture, i masi alkaasi bana kokoy beeroo se, a ga nee mo kaŋ nga ti *Almasihu*, kokoy ti

† Sorro 34to. †† Zabur 110.1.

nga.»³ Pilat na Isa hãa ka nee: «Ni ti Alyahuudey kokoyoo wala?» A n'a zaabi ka nee: «Ni hunday k'a har.»⁴ Pilat nee *sargari juwalkey jineborey* nda jamaa se: «Ya na dii haya kaŋ se boraa woo ga hima ka zukandi.»⁵ Amma i tonton nda gaabi ka nee: «A nka jamaa turandi nda nga cawandoo Žude kul ra. Galile nda a sintin ka kaa hala ne ra.»

I na Isa ka koy Herod do

⁶ Waatoos kaŋ *Pilat* ga maa i ga nee Galile, a hãa wala boraa woo Galile boro no.⁷ Kaŋ a faham kaŋ laamaa kaŋ ra Isa hun *Herod* ti kokoyoo, a n'a sanba a do. A gar kaŋ haney din Herod mo goo Žerizalem.⁸ Kaŋ Herod dii Isa, a hanse ka jaali, zama a gay a baa nga ma dii a hayey kaŋ a ga maa a g'i tee sabbu se. A ga naata nga ma dii tammaasa kayfante kaŋ a g'a tee.⁹ A na Isa hãa nda ŋenni booboyanŋ, amma Isa, nga, a mana tuuru baffoo se.¹⁰ *Sargari juwalkey jineborey* nda *Citaaboo* baykey tun ka danŋ a ga nda gaabi.¹¹ Herod nda nga lakkalkey n'a kaynandi. I n'a joono ka darbay nerante foo danŋ a ga k'a yeeti Pilat do.¹² Zaari follokaa din da ra Herod nda Pilat tee cereyanŋ, ngey kaŋ waati din iberiyanŋ no cere se.

I na Isa zukandi ka nee i m'a wii

(Matiyu 27.15–26; Marku 15.6–15; Yehiya 18.39–19.16)

¹³ *Pilat* ciya *sargari juwalkey jineborey* nda alwakiiley nda alžamaa se.¹⁴ ka nee i se: «War kate ya ne boraa woo ka nee kaŋ gandaa no a g'a tuti i ma ture. Nga ne, ay n'a hãa war jine, hayey kaŋ war g'i har a ga, ya na dii a ga baffoo.¹⁵ *Herod* mo mana dii a ga haya kul, a n'a yeeti ir do. Nga ne, a mana haya kul tee kaŋ ga hima nda buuyan.¹⁶ Adiŋi ay g'a barzu, y'a nanŋ.»¹⁷ [Jingar kul ga, a tilasu Pilat ma kasa-ize foo nanŋ i se.]¹⁸ I kul kaati cere bande ka nee: «Woo wii, ma Barabas tanŋ ir se!»¹⁹ Barabas mana huru kasaa ra kala tureyan kaŋ tee koyraa ra nda borowiiyan maaganda se.²⁰ Pilat yee ka ŋelaŋ i se, zama a mma baa nga ma Isa tanŋ.²¹ Amma borey kaati ka nee: «A *kanji!* A kanji *kanjandibundu* ga!»²² Woo ti cee hinzantoo kaŋ Pilat nee i se: «Macin ti goy futaa kaŋ boraa woo n'a tee? Ya na dii a ga haya kul kaŋ ga kate i m'a wii. Ay g'a barzu, y'a nanŋ.»²³ I yee ka kaati nda gaabi ka nee kaŋ a ma kanjandi. Ngi kaatiyaney duu fondo.²⁴ Pilat kayandi kaŋ hayaa kaŋ i g'a wiri ma teendi.²⁵ A na boraa tanŋ kaŋ i n'a wiri kaŋ huru kasaa ra tureyan nda borowiiyan maaganda se, amma a n'i noo Isa i ma ngi ibaayoo tee.

Isa kanjandiyanoos

(Matiyu 27.32–44; Marku 15.21–32; Yehiya 19.17–27)

²⁶ Waatoos kaŋ i ga Isa ka koy, i na aru foo dii kaŋ ga hun faarey ra, maanoos ti Simonŋ, nga koyraa ti Siren. I na Isa *kanjandibundoo* jeeje a ga, a ma dira nda a Isa dumaa ga.²⁷ Alžama beeri hanga a nda woy booboyan kaŋ ga hẽe, i ga zonk'a ga.²⁸ Isa bere woyey here ka nee: «Žerizalem izey, war masi hẽe ya ne, wa hẽe war boŋ se nda war zankey se,²⁹ zama nga ne, hanyanŋ ga

kaa kanj ra i ga nee: «Woy guney, nda gundey kanj mana bay ka hay, nda fafey kanj mana bay ka naanandi duu gomni.»³⁰ Waatoo din borey ga sintin ka šelañ tondi hondey se ka nee: «Wa kanj ir boñ!» I ga nee tondey se: «Wa gum ir boñ!»³¹ Zama nda i na hayey wey tee bundu firzoo se, de bundu kogaa, macin no a ga ti a?»^{††}

³² I na goy futu teekaw hinka ka koy kanj i ga hima k'i wii Isa bande. ³³ Waatoo kanj i too nongoo kanj maapoo ti Bongaasu, i n'a *kanji* no din, nga nda goy futu teekaw hinkaa. I na affoo kanji Isa kabe hennaa here, affaa nga kabe laalaa here. ³⁴ [Isa nee: «Baaba Irkoy, yaafa i se, zama i si hayaa bay kanj ngi goo m'a tee.»] I na *alkurra* kar ka Isa bankaarawey zamna cere game. ³⁵ Alžamaa ga kay i ga guna. Alwakiiley g'a fude ka nee: «A na boroyañ hallasi, a ma nga boñ hallasi, nda *Al-masihu* no, Bora kanj Irkoy n'a suuba.»³⁶ Soojey mo n'a noojo ka man a ka binegar šerre a se. ³⁷ I nee a se: «Nda Alyahuudey kokoyoo ti ni, ni boñ hallasi!»³⁸ Hantum goo nga se beene kanj ga nee: «Woo ti Alyahuudey kokoyoo.»³⁹ Goy futu teekay kanj kanjandi, affaa n'a wow ka nee: «Man'ti ni ti Almasihu? Ni boñ hallasi, m'ir hallasi!»⁴⁰ Amma goy futu teekaw faa tuuru affaa se ka citi a ga ka nee: «Ba ni kanj si hunbur Irkoy, n'goo ma duu zukandi follokaa?»⁴¹ Ir, ir ga hima nda zukan-doo woo, zama ir teegoyey banaa ti woo. Amma woo mana ifutu kul tee.»⁴² A nee: «Isa, hongu agay waati kanj n'kaa nda ni *Laamaa*.»⁴³ Isa nee a se: «Cimoo ne kanj ay g'a har ma ne, hõ n'ga goro ay bande alženna ra.»

Isa buuyanoo

(Matiyu 27.45–56; Marku 15.33–41; Yehiya 19.28–30)

⁴⁴ Guuru woy cindi hinkantoo (12to) dimma ga, kubay tee ka ben laboo kul ga hala guuru hinzantoo ga. ⁴⁵ Waynaa dere, Irkoy *hugoo* ridowoo † kottu gamoo ga. ⁴⁶ Isa na jinde jer ka kaati ka nee: «Baaba Irkoy, ay g'ay hundoo danj ni kaboo ra.»^{††} Kanj a na woo har ka ben, hundoo hun. ⁴⁷ Jalakoynoo kanj dii hayaa kanj tee, a na Irkoy beerandi ka nee: «Šikka sii kanj bora woo boro šerrante no.»

⁴⁸ Alžamaa kul kanj marga, waatoo kanj i dii hayaa kanj tee, yee i ga ngi gandey kar ka ngi binemarayyanoo cebe. ⁴⁹ Isa cerey kul ga kay nongu mooro ra ka dii hayaa kanj goo ma tee, ngi nda woyey kanj hanga a bande ka hun za Galile.

Isa danjandi saaraa ra

(Matiyu 27.57–61; Marku 15.42–47; Yehiya 19.38–42)

⁵⁰ Aru foo goo no kanj maapoo ti Isufi, a goo *hoyraykey margaroo* ra, boro henna no kanj ga šerre. ⁵¹ A mana hanga margaroo borey jerey ngi šenney nda ngi teegoyey ra. Alyahuudey koyra foo kanj se i ga nee Arimate, woo din boro no. Boro no kanj ga Irkoy *Laa-maa* batu. ⁵² Aroo woo koy *Pilat* do ka Isa kunturoo wiri

† Oze 10.8. †† Ezekiyel 21.3. ‡ *Ridowoo no kanj ga nongu henanantaa nda nongu henanantey ihenanantaa fay.* †† *Zabur* 31.6.

a ga. ⁵³ A n'a zumandi *kanjandibundoo* ga k'a didiji kance ra ka koy a danj *saaray* ra kanj fanšandi tondi ra kanj ra boro kul mana bay ka kanandi. ⁵⁴ Woo gar kanj *hunanzam zaaroo* soolurey zaaroo no, zama hunanzam zaaroo ga baa ka too.

⁵⁵ Woyey kanj hanga Isa bande za Galile na Isufi dum. I dii Isa saaraa nda takaa kanj nda kunturoo jisandi a ra. ⁵⁶ Woo banda ga, i yee ka koy ka jii hew kaanayanj nda turaarey soolu. Hunanzam zaaroo hane, i na ngi boñ hunanzam sanda takaa kanj nda a yaamarandi.

Isa tunyanoo

(Matiyu 28.1–10; Marku 16.1–8; Yehiya 20.1–10)

24 Jirbiyyaa zaari jinaa kanj ti alhadoo, za subbaahi tayaa, woyey koy *saaraa* do. I koy nda ngi bande jii hew kaaney kanj i n'i hanse. ² I gar kanj tondoo kanj ga saaraa mijoo daabu gungurayandi ka hun a ga. ³ I huru, amma i man'ir Koyoo Isa kunturoo gar. ⁴ I si bay haya kanj ngi m'a tee. Nga ne, aru hinka bangay i se kanj ga darbay neranteyañ goo. ⁵ Woyey hunbur, i na ngi boñey sinji ganda. Aru hinkaa nee i se: «Macin se, bora kanj ga huna, war g'a ceeci bukawey ra?»⁶ A sii ne ra, a tun. Wa hongu takaa kanj nda a ga šelañ war se waatoo kanj ra a cindi Galile,⁷ kanj a ga nee: «Kala *Boraa kanj tee Adamize* ma kanj boro zunubantey kabey ra ka *kanjandi*, amma jirbi hinzantoo hane a ga hima ka tun.»

⁸ Woo banda ga, i hongu kanj Isa na šenney wey har. ⁹ I hun saaraa do ka yee ka koy hayey wey deede taalibi woy cindi faa (11) nda borey cindey se. ¹⁰ Woyey kanj na hayey wey kul filla *diyawey* se man'ti kala: Maryama Magdala bora, nda Tahiya, nda Maryama, Žak naa, nda woyey cindey kanj goo i bande. ¹¹ Šenney din tee i se sanda hollokom šenni. I mana naanay ey. ¹² Amma Piyer tun ka zuru ka koy saaraa do. A gunguma ka fuuni, de a si dii kala kasancaa hinne. A koy nga do nda hayaa kanj tee boñhawaa.

Isa bangay taalibi hinka se

(Marku 16.12–13)

¹³ Nga ne, zaari follokaa din da ra, taalibey boro hinka koy koyra-ize foo ra kanj maapoo ti Emawus. A goo Žerizalem se haya kanj ga koy too kilomeetar woy cindi foo (11) cine. ¹⁴ I cindi i ga faajikaaray cere bande hayey wey kul kanj tee ga. ¹⁵ Kanj i goo ma faajikaaray, i ga šelañ, Isa zaati man ey ka fonda tee i bande. ¹⁶ Amma haya foo na moyey ganji i ma hin k'a bay. ¹⁷ A nee i se: «Macin ga war goo ma dira ka boyray?» I kay, biney maray. ¹⁸ Affaa kanj maapoo ti Klewopas n'a zaabi ka nee: «Ni foo ti boro kanj goo Žerizalem kanj mana maa hayey kanj tee a ra jirbey wey?»¹⁹ A nee i se: «Macin?» I nee a se: «Hayey kanj tee Isa Nazaret bora ga kanj ti annabi. A na nga hino cebe nga teegoyey nda nga šenney ra Irkoy jine nda jamaa kul jine,²⁰ de nda takaa kanj nda *sargari juwalkey jineborey* nda ir alwakiiley n'a noo i m'a wii. I n'a *kanji*.²¹ Ir na jiti danj kanj nga no ma kaa ka Izirayel feeri. Amma woo kul, nga ne, jirbi hinzantoo ti woo kanj hayey wey teendi.

²² Koyne mo woy fooyan kanj goo ir ra n'ir bonjey haw. I biya ka koy *saaraa* do, ²³ i mana nga kunturoo gar. I yee kate ka nee ir se kanj almalaykayan bangay kanj bayrandi ngi se kanj a ga huna. ²⁴ Ir borey jerey mo koy *saaraa* do, i na hayey gar sanda takaa kanj nda woyey n'a har. Amma nga hunday, i mana dii a.»

²⁵ Isa nee i se: «He lakkal janantey kanjan ga gay hala biney ga naanay hayey kul kanj annabey n'i har.

²⁶ Man'ti kala *Almasihu* ma zarabi jina a ma huru nga daržaa ra?» ²⁷ A sintin nda Musa citaaboo ka koy annabey waney kul ga k'i fahamandi hayey kanj hantumandi nga ga Irkoy citaaboo kul ra.

²⁸ Waatoo kanj i man koyra-izoo kanj ra i ga koy, Isa tee sanda nga mma koy jine. ²⁹ Amma i n'a dii nda gaabi ka nee a se: «Goro ir do, waynaa kanj, cijinoo ga baa ka too.» A huru ka goro i bande. ³⁰ A goro ŋaado-goo ra i bande, a na takulaa zaa ka albarka dan jina, a n'a dunbu k'i noo. ³¹ Waatoo din kul no moyey feera, de i n'a bay, amma a menne i se. ³² Woo banda ga, i nee cere se: «Ir biney nka mana hanse ka ŋaali ir gundey ra waatoo kanj ra a ga ŋelan ka hayey kanj hantumandi *Citaaboo* ra feeri ir se fondaa ra wala?»

³³ Taalibi hinkaa tun dogoo din da ka yee Žerizalem. I na taalibi woy cindi faa (11) nda borey kanj goo i bande gar i ga marga, ³⁴ i ga nee: «Cimi no kanj ir Koyoo tun, a bangay Simon se.» ³⁵ Ngj mo na hayey deede kanj tee fondaa ra nda takaa kanj nda ngi n'a bay waatoo kanj a ga takulaa dunbu.

Isa bangay nga taalibi woy cindi faa (11) se

(Matiyu 28.16–20; Marku 16.14–18; Yehiya 20.19–23; Teegoyey 1.6–8)

³⁶ I goo ma ŋenney din deede kanj Isa hunday fatta kate gamey ra, a nee i se: «Alaafiya ma kaa war ga!»

³⁷ I jiti, i hunbur, i mma hongu kanj zin no. ³⁸ Amma a nee i se: «Macin se war ga hunbur, macin se war biney ga ŋikka? ³⁹ W'ay kabey guna nda ay cewey: agay hunday no. W'ay taaru ka dii. Zin sii nda ham, a sii nda biri sanda takaa kanj war ga dii ay goo nda a.» ⁴⁰ Kanj a na woo har, a na nga kabey nda nga cewey cebe i se.

⁴¹ Naaliyanoo se, i mana hin ka naanay hala sohō, i goo bonhaway ra. A nee i se: «Ŋaayan goo war kone ne ra wala?» ⁴² I kate a se hamiisa tonante dunbu foo. ⁴³ A n'a zaa k'a ŋaa jiney ra.

⁴⁴ A nee i se: «Wey ti ŋenney kanj ay n'i har war se waatoo kanj ay goo war game. Kala hayey kul kanj hantumandi ay ga Musa *aŋariyaa* nda annabey citaabey nda Zabur citaaboo ra ma tabati.» ⁴⁵ Woo banda ga, a na lakkaley feeri hala i ma faham hayey kanj hantumandi *Citaaboo* ra se. ⁴⁶ A nee i se: «A hantumandi kanj kala *Almasihu* ma zarabi, de a ga tun bukawey ra jirbi hinzantoo hane. ⁴⁷ De mo *tuubiroo*, zunubey yaafaa se, ga waazandi nga maŋoo ga gandawey kul se ka sintin nda Žerizalem. ⁴⁸ War ti hayey wey seedewey. ⁴⁹ Nga ne, woo kanj ay Baaba Irkoy nee nga g'a noo, agay, ay g'a sanba war se. Amma war, war ma cindi koyraa woo ra hala Irkoy beene hinoo ma zunbu war ga.»

Isa yee beenaa ra

(Marku 16.19–20; Teegoyey 1.9–11)

⁵⁰ Isa na borey ka koy taray hala Betani koyraa here. A na nga kabey jer ka gaara i se. ⁵¹ Kanj a goo ma gaara i se, a fay nda ey, de a zandi ka koy beenaa ra. ⁵² Ngj, i sujudu a se, de i yee Žerizalem nda ŋaali beeri. ⁵³ Al-waati kul i goo Irkoy *hugu* beeroo ra, i g'a saabu.

YEHIYA

Citaaboo fahamandiroo

Boraa kaŋ ti Irkoy Őennoo

1 Hayey kul sintinoo ga, Őennoo ga bara. Őennoo goo Irkoy bande, Őennoo ti Irkoy. 2 Sintinoo ga, a goo Irkoy bande. 3 Hayaa kul mana teendi kala nda nga. Haya kul sii no kaŋ teendi bila nga. 4 Nga ra hunaroo goo, hunaroo ti adamizey gaayoo. 5 Gaayoo goo ma dii kubaa ra, amma kubaa mana hin a.

6 Boro foo kaa, Irkoy dontokaw no, maapoo ti Yehiya †. 7 Nga ka kaa sanda seede ka seedetaray too gaayoo se hala nga bande, borey kul ma naanay. 8 Man'ti nga ti gaayoo, amma a nka kaa ka seedetaray too gaayoo se. 9 Gaay alhakiikaa woo kaa aduŋŋa ra ka adamizey kul noo gaay.

10 Őennoo goo aduŋŋa ra, aduŋŋa mana teendi kala nda nga, amma aduŋŋa man'a bay. 11 A kaa nga gandaa ra, nga borey mana yadda a ga. 12 Amma borey kul kaŋ n'a dii, kaŋ naanay maapoo, a n'i noo hini i ma tee Irkoy izeyan, 13 kaŋyan mana hayandi nda borey hayandiroo takaa, wala nda assobon ibaayi, wala nda aru ibaayi, Irkoy k'i hay.

14 Őennoo tee boro, a goro ka waati tee ir game. Ir na nga darŋaa guna sanda *Iz'aru* bajja folloku darŋaa kaŋ hun Baaba Irkoy do. A ga too nda *anneema* nda cimi.

15 Yehiya na seedetaray tee a ga ka kaati ka nee: «Woo ti boraa kaŋ ga ay nee: «Boraa kaŋ ga kaa ay dumaa ga n'ay jin ka kaa, zama a n'ay jin ka bara.»» 16 Hayaa kaŋ n'a too, ir kul duu a ra, *anneema* ka kaa *anneema*.

17 Zama Musa bande *aŋariyaa* kaa, Isa *Almasihu* bande *anneemaa* nda cimoo kaa. 18 Boro sii no kaŋ bay ka dii Irkoy. *Iz'aru* follokaa kaŋ goo Baaba Irkoy binoo ra, nga ti boraa kaŋ n'a bayrandi.

Yehiya kaŋ ti batizekaa seedetaraa

(Matiyu 3.1-12; Marku 1.1-8; Luka 3.1-18)

19 Yehiya seedetaraa ne, waatoo kaŋ Alyahuudey na *sargari juwalkawyan* nda *Lewi borey* sanba [a ga] ka hun Őerizalem k'a haa ka nee: «Ni, ni ti may?» 20 A na cimoo har, a man'a yankar, a bayrandi ka nee: «Agay, ay man'ti *Almasihu*.» 21 Woo banda ga, i n'a haa ka nee: «Adiŋi, ni ti may? Ni ti Ilyasu?» A nee: «Ay man'ti a.» «Ni ti annaboo †?» A zaabi ka nee: «Kalaa!» 22 I nee a se: «Aywa, ni ti may? Ir ga hima ka borey fahamandi kaŋ

† Yehiya woo man'ti kala batizekaa. †† Alhukumoo 18.15-18.

n'ir sanba. Ni hunday, macin no n'nee ni boŋ ga?» 23 A nee:

«Agay ti jindoo kaŋ ga kaati saajoo ra ka nee:

“Wa ir Koyoo fondaa Őerrandi” ‡,

sanda takaa kaŋ nda annabi Ezayi n'a har.» 24 Borey kaŋ sanbandi Yehiya do, *Fariziyeney* jerey no. 25 I n'a haa ka nee: «Adiŋi macin se n'ga borey *batize* nda ni man'ti *Almasihu*, ni man'ti *Ilyasu*, ni man'ti *annaboo*?»

26 Yehiya n'i zaabi ka nee: «Agay, ay ga borey *batize* nda hari, amma boro goo war gamey ra kaŋ war s'a bay. 27 A ga kaa ay dumaa ga, ay si hima nda ka nga taamey karfey feeri.» 28 Woo mana teendi kala *Betani*, isaa kaŋ se i ga nee Őurdeŋ se banda, nongoo kaŋ ra Yehiya ga borey *batize*.

Isa ti Irkoy Feeji-izoo

29 Subaa ra, Yehiya ga dii kaŋ Isa goo ma kaa nga here, a nee: «Irkoy *Feeji-izoo* ne kaŋ ga aduŋŋa zunuboo kaa. 30 Boraa ti woo kaŋ ga ay nee: «Ay dumaa ga, aru foo ga kaa kaŋ n'ay jin ka kaa, zama a n'ay jin ka bara.» 31 Agay, ya n'a bay, amma hala a ma bayrandi *Izirayel* se, woo se ay kaa ka borey *batize* nda hari.» 32 Yehiya na seedetaray too ka nee: «Ay dii Irkoy *Hundoo* kaŋ ga zunbu sanda tuuzun alhaali ka hun beenaa ra ka kaa ka kay a boŋ. 33 Agay, ya n'a bay, amma boraa kaŋ n'ay sanba ya borey *batize* nda hari, nga no ka nee ya ne: «Boraa kaŋ ga n'dii *Hundoo* zunbu ka kay, boraa din no ma borey *batize* *Hundi Henanantaa* ra.» 34 Agay, ay dii a, ay na seedetaray too kaŋ nga ti Irkoy *Iz'aroo*.»

Isa taalibi jina-jinawey

(Matiyu 4.18-22; Marku 1.16-20; Luka 5.1-11)

35 Subaa ra, Yehiya goo no koyne, nga nda taalibi hinka. 36 A na Isa guna kaŋ goo ma bisa, de a nee: «Irkoy *Feeji-izoo* ne.» 37 Taalibi hinkaa maa Őennoo kaŋ Yehiya n'a har, i hanga Isa. 38 Isa peli, a dii kaŋ i hanga nga bande, a nee i se: «Macin no war ga ceeci?» I nee a se: «Rabbi, – kaŋ maanaa ti «*Alfagaa*» – man ra n'goo nda goray?» 39 A nee i se: «Wa kaa ka dii a.» Alaasar dimma no, i koy, de i dii nongoo kaŋ ra a goo. I na zaaroo cindoo tee a bande. 40 Andere kaŋ ti *Simon* Piyer armaa ti boro hinkaa affaa kaŋ maa Yehiya Őenney ka hanga

‡ Ezayi 40.3.

Isa. ⁴¹ Andere jin ka dii nga armaa gundoo Simonj ka nee a se: «Ir dii *Isuubantaa*» – kanj maanaa ti «*Almasihu*». ⁴² A n'a ka koy Isa do. Isa n'a guna, a nee: «Ni ti Simonj Yehiya † izoo. Ni maapoo ga kaa ka tee Kefas» – kanj maanaa ti «Piyer» (Tondi).

Filip nda Nataniyel hanga Isa bande

⁴³ Subaa ra, Isa baa nga ma koy Galile gandaa here. A dii Filip, a nee a se: «Hanga agay.» ⁴⁴ Filip man'ti kala Betsayda boro, koyraa kanj ra Andere nda Piyer ga hun. ⁴⁵ Filip dii Nataniyel, a nee a se: «Ir duu bora kanj ga Musa hantum *ašariyaa* ra, annabey mo šelanj a ga kanj ti Isa, Isufi Nazaret bora, izoo.» †⁴⁶ Nataniyel nee a se: «Haya henna ga hin ka hun Nazaret wala?» Filip nee a se: «Kaa ka dii.» ⁴⁷ Isa dii kanj Nataniyel goo ma kaa nga do, a šelanj a ga ka nee: «Izirayel boro cimoo ne kanj ra zanbayan sii.» ⁴⁸ Nataniyel nee a se: «Taka foo nda n'g'ay bay?» Isa n'a zaabi ka nee: «Za Filip mana ni cee jeejaynaŋoo cire, ay dii ni.» ⁴⁹ Nataniyel n'a zaabi ka nee: «Rabbi, Irkoy *Iz'aroo* ti ni, Izirayel kokoyoo ti ni.» ⁵⁰ Isa n'a zaabi ka nee: «Zama ay nee ay dii ni jeejaynaŋoo cire, nga se n'ga naanay wala? N'ga kaa ka dii haya kanj bisa woo.» ⁵¹ A yee ka nee a se: «Nda cimi, cimoo ne kanj ay g'a har war se, war ga dii beenaa ga feeri, Irkoy almalaykey ga žigi i ga zunbu *Boraa kanj tee Adamize* boŋ. ‡»

Hijjaa kanj tee Kana koyraa ra

2 Jirbi hinzantoo hane, hijjay foo tee Kana kanj goo Galile. Isa ŋaa goo no din. ² Isa nda nga taalibey mo ciyandi hijjaa ra. ³ *Alaneb* hari mooraa kuma, Isa ŋaa nee a se: «Borey sii nda alaneb hari koyne.» ⁴ Isa nee a se: «Naŋay, macin ka agay nda ni daŋ woo ra? Ay waatoo mana too jina.» ⁵ Naŋoo nee tamey se: «Haya kul kanj a n'a har war se, war m'a tee.»

⁶ Woo gar tondi kusu iddu goo no din Alyahuudey alwala haroo se. Affoo kul ga liitar woyyaaha (80) ka koy zangu nda waranka (120) cine zaa. ⁷ Isa nee i se: «Wa hari kusey wey too nda hari.» I n'i too hala mijey ga. ⁸ A nee i se: «Sohō wa gur ka koy nda a ŋaayaney jineboraa se.» I koy nda a. ⁹ Waatoo kanj ŋaayaney jineboraa na haroo kanj bere ka tee alaneb hari moora taba, a si bay nongu kanj ra a hun, ka gar kanj tamey kanj na haroo gur ga bay, a na aruhijji taagaa cee ¹⁰ ka nee a se: «Boro kul, alaneb hari moora henna no a ga jin k'a zamna, nda hoyandikey too, waatoo din i m'i noo woo kanj si hanse ka boori. Ni, n'gaabu alaneb hari henna ga kala sohō.»

¹¹ Isa tammaasa kayfantey ijinaa ti woo kanj a n'a tee Kana ra kanj goo Galile. A na nga daržaa bangandi, de nga taalibey naanay a. ¹² Woo banda ga, a doo ka koy Kaparnahum, nga, nda nga ŋaa, nda nga armyey, nda nga taalibey. I cindi no din, amma i mana jirbi boobo tee.

Isa na maamalakey gaaray Irkoy hugu beeroo ra

(Matiyu 21.12–13; Marku 11.15–17; Luka 19.45–46)

¹³ Alyahuudey *Borcintaraa jingaroo* man, Isa žigi ka koy Žerizalem. ¹⁴ A na haw nda feeji neerekawyan, nda tuuzun neerekawyan, nda nooru barmaykawyan kanj goo ma goro gar Irkoy *hugu* beeroo ra. ¹⁵ A na karfuyan tee barzu. A na borey kul, nda feejey, nda hawey gaaray k'i kaa Irkoy hugu beeroo ra. A na barmaykey noorey mun, a na taabaley gum. ¹⁶ A nee tuuzun neerekey se: «Wa wey kaa ne ra! War mas'ay Baaba Irkoy hugoo tee maamalahugu!» ¹⁷ Nga taalibey hongu kanj a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee: «Ni huggoo bajoo alhuzunoo g'ay ŋaa nda kunehere.» †

¹⁸ Woo banda ga, Alyahuudey šelanj ka nee: «Macin ti tammaasa kayfantaa kanj n'ga tee ir se ka cebe kanj n'goo nda hini ka hayey wey tee?» ¹⁹ Isa n'i zaabi ka nee: «Wa Irkoy *hugoo* woo kayri, jirbi hinza ra ay g'a kayandi.» ²⁰ Alyahuudey nee: «Jiiri woytaaci cindi iddu (46) no Irkoy hugoo woo n'a tee cinayan ra, ni, n'g'a kayandi jirbi hinza ra?» ²¹ Amma Irkoy hugoo kanj ga Isa šelanj man'ti kala nga hunday gaahamoo. ²² Woo se waatoo kanj ra a tun bukawey ra, nga taalibey hongu kanj a n'a har. I naanay *Citaaboo* nda šennoo kanj Isa n'a har.

Haya kul kanj goo adamize ra, Isa g'a bay

²³ Kanj Isa goo Žerizalem, *Borcintaraa jingaroo* waati, boro boobo naanay maapoo kanj i dii tammaasa kayfantey kanj a g'i tee. ²⁴ Amma Isa si naanay ey, a g'i kul bay, ²⁵ zama a si too boro ma šelanj a se adamize ga. Nga, a ga haya bay kanj goo adamize ra.

Isa nda Nikodem faajikaaraa

3 Boro foo kanj goo *Fariziyerney* ra kanj maapoo ti Nikodem, Alyahuudey boŋkoyni foo no, ² a kaa Isa do cijin here ka nee a se: «Rabbi, ir ga bay kanj cawandikaw ti ni kanj hun Irkoy do, zama boro kul si hin ka tammaasa kayfantey wey tee kanj n'goo m'i tee nda man'ti Irkoy bara a bande.» ³ Isa zaabi ka nee a se: «Nda cimi, cimoo ne kanj ay g'a har ma ne, nda boro mana hayandi taaga †, a si hin ka dii Irkoy *Laamaa*.»

⁴ Nikodem nee a se: «Taka foo nda boro kanj žen ga hin ka hayandi? A mma hin ka yee nga ŋaa gundoo ra ka yee ka hayandi?» ⁵ Isa zaabi ka nee: «Nda cimi, cimoo ne kanj ay g'a har ma ne, nda boro mana hayandi hari nda Irkoy *Hundoo* albarkaa ra, a si hin ka huru Irkoy *Laamaa* ra. ⁶ Haya kanj hayandi adamize albarkaa ra ti adamize, haya kanj hayandi Irkoy *Hundoo* albarkaa ra ti hundi. ⁷ A masi ni boŋoo haw kanj ay nee: «Kala war ma hayandi taaga.» ††† Hewoo ga hēe nongu kanj ra a baa, n'ga maa jindoo, amma n'si bay nongu kanj ra a hun, n'si bay nongu kanj ra a ga koy. Takaa woo da ti boro kul kanj hayandi Irkoy *Hundoo* albarkaa ra.»

† Yehiya da se i ga nee Yunusa, Matiyu 16.17ra. †† Alhukumoo 18.18; Ezayi 9.5–6; Ezekiyel 34.23. ‡ Sintinoo 28.12.

†† Zabur 69.10. †† «hayandi taaga», Grek šenni ra, almaganaa faa ti «hayandi ka hun beene». ††† Sorro 3to.

⁹ Nikodem n'a zaabi ka nee: «Taka foo nda woo ga hin ka tee?» ¹⁰ Isa zaabi ka nee a se: «Ni kanj ti Izirayel cawandikaa, amma n'si hayey wey bay? ¹¹ Nda cimi, cimoo ne kanj ay g'a har ma ne, hayaa kanj ir g'a bay no ir g'a har, hayaa kanj ir dii a, nga ga ir ga seedetaray tee, amma war si yadda ir seedetaraa ga. ¹² Nda ay šelanj war se laboo hayey ga, war si naanay, taka foo nda war ga naanay nda ay šelanj war se beenaa hayey ga? ¹³ Boro kul mana žigi beenaa ra, nda man'ti *Boraa kanj tee Adamize* kanj zunbu ka hun beenaa ra.

¹⁴ Sanda takaa kanj nda Musa na gondoo jer bundu ga saajoo ra †, takaa din da kala Boraa kanj tee Adamize ma jerandi ¹⁵ hala boro kul kanj naanay a ma duu hunayan abadantaa. ¹⁶ Zama Irkoy hanse ka baa aduŋŋa ††, a na nga *Iz'aru* bajja follokaa nondi hala boro kul kanj naanay a masi halaci, a ma duu hunayan abadantaa. ¹⁷ Irkoy mana nga *Iz'aroo* sanba aduŋŋa ra hala a ma aduŋŋa ciiti, amma a nk'a sanba a ma aduŋŋa hallasi. ¹⁸ Boro kanj naanay a si ciitandi, amma boro kanj si naanay, ciitandi ka ben, zama a mana naanay Irkoy *Iz'aru* follokaa maanoo. ¹⁹ Ciitoo ti, gaayoo kaa aduŋŋa ra, adamizey baa kubaa ka bisa gaayoo, zama ngi teegoyey ga laala. ²⁰ Zama boro kul kanj ga goy laala tee, mma konna gaayoo, a si kaa gaayoo here, nga teegoyey masi bangay. ²¹ Amma boro kanj ga goy nda cimi ga kaa gaayoo here hala nga teegoyey ma bangandi kanj i teendi nda Irkoy ibaayoo.»

Yehiya kanj ti batizekaa šelanj Isa Almasihu ga

²² Woo banda ga, Isa nda nga taalibey koy Žude gandaa ra, a na waati tee i bande no din, a ga borey *batize*. ²³ Yehiya mo ga borey batize Enoŋ kanj ga man Salim, zama hari boobo goo no din. Boroyan ga kaa hala i ma batizandi. ²⁴ Woo ti za Yehiya mana huru kasaa ra.

²⁵ Kakaw huru Yehiya taalibey nda Alyahuudu foo game henanandiyanoo ga. ²⁶ I koy Yehiya do ka nee a se: «Rabbi, boraa kanj cindi ni bande Žurdenj isaa se banda, kanj ga n'na seedetaray too, nga ne, a goo ma borey batize, de borey kul goo ma koy a do.» ²⁷ Yehiya zaabi ka nee: «Boro kul si hin ka duu baffoo kala woo kanj hun a se Irkoy do beenaa ra. ²⁸ War zaati ga tee ya ne seede kanj ay nee: «Ay man'ti *Almasihu*, amma ya nka sanbandi a jine.» ²⁹ Boraa kanj wane nda woyhijoo man'ti kala aruhijoo, amma aruhijoo ceroo kanj goo jeroo ga, ga hanjajer a se, a ga hanse ka naali nda aruhijoo jindoo kanj se a ga maa. Woo ti ay naaloo, haya kul s'a gaza. ³⁰ Boraa din, kala a ma tonton, agay ya yee ganda.»

Boraa kanj hun beenaa ra

³¹ «Boraa kanj hun beene goo borey kul boŋ. Boro kanj goo laboo ga, laboo wane nda a, laboo hayey ga a ga šelanj. Boraa kanj hun beenaa ra [goo borey kul boŋ], ³² hayey kanj a dii ey, a maar'ey, a ga seedetaray

† *Kabuyaney 21.7-9.* †† «Zama Irkoy hanse ka baa aduŋŋa», *Greŋ šenni ra, almaganaa faa ti «Zama takaa ne kanj nda Irkoy baa aduŋŋa: a na...».*

tee i ga. Amma boro kul si yadda nga seedetaraa ga. ³³ Boro kanj na nga seedetaraa dii tabatandi kanj Irkoy ti cimi. ³⁴ Zama boraa kanj Irkoy n'a sanba, Irkoy šenney no a g'i har, zama Irkoy si nga *Hundoo* neeši k'a noo. ³⁵ Baaba Irkoy ga baa *Iz'aroo*, de mo a na hayaa kul danj kaboo ra. ³⁶ Boro kanj naanay *Iz'aroo* duu hunayan abadantaa, boro kanj na *Iz'aroo* kuta si kaa ka dii hunaroo, amma Irkoy futayyanoo ga cindi a ga.»

Isa nda Samari koyraa woyoo šennoo

⁴ Kanj Isa bay kanj *Fariziyeney* maa kanj nga ga taalibi tee k'i *batize* ka bisa Yehiya, ² – woo gar man'ti Isa hunday no ma borey batize, nga taalibey no – ³ a hun Žude ka yee ka koy Galile. ⁴ A tilasu a ma bisa nda *Samari* gandaa. ⁵ A too Samari koyraa foo ra kanj se i ga nee Sišar kanj ga man faaroo kanj Yakuba bay k'a noo nga iz'aroo Isufi se. ⁶ No din ra Yakuba dayoo goo. Isa fara diraa ra, a goro de dayoo jeroo ga, woo ti guuru woy cindi hinka (12) dimma ga.

⁷ Samari woy foo kaa ka hari gur. Isa nee a se: «Ay noo ya hanj.» ⁸ Woo gar nga taalibey koy koyraa ra ka ŋaayan day. ⁹ Samari woyoo nee a se: «Taka foo ni, Alyahuudu, ga agay kanj ti Samari woy wiri hari?» Alyahuudey nda Samari borey si marga haya kul ra, nga se a na woo har. ¹⁰ Isa n'a zaabi ka nee: «Nda a gar ni mma Irkoy nooyanoo bay nda boraa kanj goo ma nee ma ne: «Ay noo ya hanj», ni hunday no m'a wiri ma hanj, de a ga ni noo hari hunante.» ¹¹ [Woyoo] nee a se: «Ay koyoo, aja sii ma ne, dayoo ga guusu, adiši man ra n'ga duu hari hunantaa? ¹² Ni nka bisa ir baaba Yakuba kanj n'ir noo dayoo, nga hunday hanj a ra, izey nda nga almaney hanj a ra?» ¹³ Isa n'a zaabi ka nee: «Boro kul kanj na haroo woo hanj ga jaw koyne, ¹⁴ amma boro kanj na haroo hanj kanj ay g'a noo a se, šikka sii kanj a si jaw hala abada. Haroo kanj ay g'a noo a se ga tee a ra isapaa kanj ga boosu hala hunayan abadantaa ra.» ¹⁵ Woyoo nee Isa se: «Ay koyoo, ay noo haroo woo hala ya si yee ka jaw, ya si yee ka kaa ne ra ka hari gur.»

¹⁶ Isa nee a se: «Koy ni kurpoo cee, ma kaa ne ra.» ¹⁷ Woyoo n'a zaabi ka nee: «Ay sii nda kurpe.» Isa nee a se: «N'na har ka boori ka nee: «Ay sii nda kurpe», ¹⁸ zama kurpe guu no n'n'a tee ka bisa, woo kanj goo ni kone sohō da man'ti ni kurpoo. N'na cimi har woo ra.» ¹⁹ Woyoo nee a se: «Ay Koyoo, ay ga dii kanj annabi ti ni. ²⁰ Ir kaagey sujudu Irkoy se tondi hondoo woo boŋ, amma war, war ga nee kanj Žerizalem ti nongoo kanj ra boro ga hima ka sujudu.» ²¹ Isa nee a se: «Woyoo, naanay agay, waatoo ga kaa kanj ra man'ti tondi hondoo woo boŋ wala Žerizalem no war ga sujudu Baaba Irkoy se. ²² War ga sujudu haya se kanj war s'a bay, ir ga sujudu haya se kanj ir g'a bay, zama hallasiroo si hun kala Alyahuudey do. ²³ Amma waatoo ga kaa, de mo waatoo kaa ka ben kanj ra sujudukaw cimey ga sujudu Baaba Irkoy se nda *Hundi* nda cimi, zama wey ti sujudukey kanj Baaba Irkoy g'i ceeci. ²⁴ Irkoy ti Hundi, adiši borey kanj ga sujudu a se mma hima ka sujudu a se nda *Hundi* nda cimi.» ²⁵ Woyoo nee a se: «Ay ga bay

‡ *Sintinoo 33.19; Žozuwe 24.32.*

kaŋ *Isuubantaa* kaŋ se i ga nee *Almasihu* ga hima ka kaa. Nda nga woo kaa, a ga haya kul bayrandi ir se.»

²⁶ Isa nee a se: «Agay no, agay kaŋ ga šelaŋ ma ne.»

²⁷ I goo woo da ra kaŋ nga taalibey kaa, boŋey haw kaŋ Isa ga šelaŋ woy bande. Amma boro kul mana nee: «Macin no n'ga wiri?» wala «Macin no n'goo m'a har a bande?» ²⁸ Woo banda ga, woyoo na nga hooboo naŋ ka koy koyraa ra ka nee borey se: ²⁹ «Wa kaa ka dii boro foo kaŋ na hayaa kul har ya ne kaŋ ay n'a tee. A ga hin ka tee nga ti Almasihu?» ³⁰ Borey fatta koyraa ra ka koy a do.

³¹ Waatoo woo, Isa taalibey n'a suurandi ka nee: «Rabbi, ŋaal!» ³² Amma a nee i se: «Agay, ay goo nda ŋaayan kaŋ war, war s'a bay.» ³³ Taalibey nee cere se: «Boro ka kate a se ŋaayan?» ³⁴ Isa nee i se: «Ay ŋaa-hayaa man'ti kala ya bora kaŋ n'ay sanba ibaayoo tee, ka nga goyoo benandi. ³⁵ War hunday si nee kaŋ ne nda handu taaci hegaa ga tee? Nga ne, ay ga nee war se, war ma war boŋey jer ka faarey guna, zama i nin hegaa se. Za sohō da ³⁶ hegaykaa ga duu banaw, a ga faari-izey marga hunayan abadantaa se. Woo ra boro hinkaa kaŋ ti dumakaa nda hegaykaa ga ŋaali cere bande. ³⁷ Zama woo ra yaasaa na cimi har kaŋ nee: «Afoo ga duma, affoo ga hegay.» ³⁸ Agay, ay na war sanba war ma hayaa hegay kaŋ war man'a goy. Affooyan goy, de war huru ngi goyoo ra.»

³⁹ Koyraa din Samari boro boobo naanay Isa, woyoo deedaa maaganda se kaŋ na seedetaray tee ka nee: «A na hayaa kul kaŋ ay n'a tee har ya ne.» ⁴⁰ Koyne mo kaŋ Samari borey kaa a do, i n'a suurandi a ma cindi ngi bande. A cindi no din jirbi hinka. ⁴¹ Boro boobo kaŋ bisa borey wey naanay nga šennoo maaganda se. ⁴² I nee woyoo se: «Man'ti ni fillaa se ir ga naanay, zama ir hunday maa a se, ir ga bay mo kaŋ nda cimi, nga ti aduŋŋa Hallasikaa.»

Isa na kokoyoo goykaw beeri foo iz'aroo noo baani

⁴³ Jirbi hinkaa woo banda ga, Isa hun no din ka koy Galile, ⁴⁴ zama nga zaati ka bayrandi kaŋ annabi si beerandi nga boŋ gandraa ra. ⁴⁵ Waatoo kaŋ a too Galile, Galile borey n'a kubay henna, za i dii hayey kul kaŋ a n'i tee Žerizalem jingaroo hane, zama ngi hunday koy jingaroo ra.

⁴⁶ A yee Kana kaŋ goo Galile kaŋ ra a bay ka haroo bere k'a tee *alaneb* hari moora. Kaparnahum ra, kokoyoo goykaw beeri foo goo kaŋ iz'aroo ga wirci. ⁴⁷ Kaŋ a maa kaŋ Isa hun Galile ka koy Žude, a koy a do k'a ŋaaray a ma doo nga iz'aroo do k'a noo baani, zama a ga baa ka buu. ⁴⁸ Isa nee a se: «Nda war mana dii tammaasayan nda kayfiyan, šikka sii war si naanay.» ⁴⁹ Kokoyoo goykaa nee a se: «Ay Koyoo, doo za ay izoo mana buu.» ⁵⁰ Isa nee a se: «Koy, ni iz'aroo ga huna.» Aroo naanay šennoo kaŋ Isa n'a har, a koy. ⁵¹ A goo ma doo da kaŋ nga tamey n'a kubay ka nee a se kaŋ nga izoo ga huna. ⁵² A n'i hãa wala waati foo no a baa a se. I nee a se: «Bi, zaarikay guuru foo dimma ga no gaa-ham konnoo ben a ga.» ⁵³ Baaboo lakkaloo zunbu kaŋ waatoo din hunday no Isa nee nga se: «Ni iz'aroo ga

huna.» A naanay, nga nda nga hugoo borey kul. ⁵⁴ Woo ti Isa tammaasa kayfante hinkantoo kaŋ a yee k'a tee kaŋ a hun Žude ka koy Galile.

Isa na wircikoyini noo baani Betezata bangoo jeroo ga

5 Woo banda ga, Alyahuudey jingar foo tee, Isa žigi ka koy Žerizalem. ² Woo gar kaŋ Žerizalem ra, koyraa mee foo kaŋ se i ga nee Feejey Wanoo, nga jeroo ga, bangu foo nda galliya guu goo no, bangoo maanoo ti Betezata Ebere šenni ra. ³ Galliyawey din ra, wircikoyini boobo kaŋ ti danawyan, nda borojereyan, nda bonguyan goo ma kani [ka haroo guzuguzuyanoo batu. ⁴ Zama ir Koyoo almalayka foo no ma zunbu bangoo ra, waati ka kaa waati ka haroo guzuguzu, de boro jinaa kaŋ ga doo haroo ra guzuguzuyanoo banda ga, ga duu baani, a ma tee wirci dumi kul kaŋ goo a ga.] ⁵ Aru foo goo no din kaŋ ga wirci jiiri waranza cindi yaaha (38). ⁶ Isa dii a, a ga kani, a bay kaŋ a gay a ga wirci, a nee a se: «N'ga baa ma duu baani?» ⁷ Wircikoyino n'a zaabi ka nee: «Ay Koyoo, ay sii nda boro kaŋ g'ay warra bangoo ra waati kaŋ haroo guzuguzandi. Waati kaŋ agay, ay ga koy, boro foo ga zunbu ay jine.» ⁸ Isa nee a se: «Tun, ma ni daarijoo zaa, ma dira.» ⁹ Dogoo din da aroo duu baani, a na nga daarijoo zaa, a dira. Hanoo din *hunanzam zaari* no. ¹⁰ Alyahuudey nee bora kaŋ duu baani se: «Hunanzam zaari ti hō, a si hima ma ni daarijoo zaa.» ¹¹ A n'i zaabi ka nee: «Bora kaŋ n'ay noo baani ka nee ya ne: «Ni daarijoo zaa, ma dira.»» ¹² I n'a hãa ka nee: «May ti bora kaŋ nee ma ne: «Zaa ka dira?»» ¹³ Amma aroo kaŋ duu baani si bora bay, zama Isa dere jamaa ra † kaŋ goo no din ra.

¹⁴ Woo banda ga, Isa n'a gar Irkoy *hugu* beeroo ra, a nee a se: «Nga ne, n'duu baani, masi zunubu tee koyne, haya masi koy duu ni kaŋ jaase ijinaa.» ¹⁵ Aroo koy, a bayrandi Alyahuudey se kaŋ Isa ka nga noo baani. ¹⁶ Woo se Alyahuudey ga Isa gurzugay, zama a na hayey wey tee hunanzam zaaroo hane. ¹⁷ Amma [Isa] n'i zaabi ka nee: «Ay Baaba Irkoy goo goyoo ga hala hō, agay da goo a ga.» ¹⁸ Woo maaganda se Alyahuudey ga hanse ka ceci koyne ngi m'a wii, zama a ga hunanzam zaaroo hoo. Koyne mo a ga nee Irkoy se nga Baaba gundoo, a ga nga boŋ sawandi nda Irkoy.

Irkoy Iz'aroo hinoo

¹⁹ Isa na šennoo zaa ka nee i se: «Nda cimi, cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, *Iz'aroo* si hin ka haya kul tee nda nga boŋ nda man'ti haya kaŋ a dii Baaba Irkoy g'a tee. Zama hayey kaŋ Baaba Irkoy g'i tee, ngi no *Iz'aroo* mo g'i tee. ²⁰ Zama Baaba Irkoy ga baa *Iz'aroo*, de a ga haya kul cebe a se kaŋ a g'a tee. A g'a cebe hayayan kaŋ a m'i tee kaŋ bisa wey, de a ga tee war se boŋh-away. ²¹ Zama takaa kaŋ nda Baaba Irkoy ga bukawey tunandi k'i hunandi, takaa din da *Iz'aroo* mo ga boro

† «zama Isa dere jamaa ra», Grek šenni ra, *almaganaa faa ti «zama Isa dere jamaa maaganda se».*

hunandi kaŋ a baa. ²² Koyne mo Baaba Irkoy si boro kul ciiti, amma a na ciitoo kul noo Iz'aroo se, ²³ hala borey kul ma Iz'aroo beerandi sanda takaa kaŋ nda i ga Baaba Irkoy beerandi. Boro kaŋ si Iz'aroo beerandi si Baaba Irkoy beerandi kaŋ n'a sanba.

²⁴ Nda cimi, cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, boro kaŋ ga haŋajer ay ŋennoo se, de a naanay bora a kaŋ n'ay sanba, bora a ga duu hunayan abadantaa, a si ciitandi, amma a nka hun buuyan ra ka koy hunayan ra. ²⁵ Nda cimi, cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, waatoo ga kaa, de mo waatoo kaa ka ben kaŋ ra bukawey ga maa Irkoy Iz'aroo jindoo, de wey kaŋ ga maar'a ga huna. ²⁶ Zama takaa kaŋ nda hunayan goo Baaba Irkoy kone, takaa din da nda hunayan goo Iz'aroo mo kone. ²⁷ A n'a noo hini a ma ciiti, zama nga ti *Bora a kaŋ tee Adamize*. ²⁸ Woo masi war boŋey haw, zama waatoo ga kaa kaŋ ra borey kul kaŋ goo *saarawey* ra ga maa jindoo, ²⁹ de i ga fatta. Goy henna teekey ga tun ka huna, amma goy laala teekey ga tun ciitoo se.»

Hayey kaŋ ga seedetaray tee Isa ga

³⁰ «Ay si hin ka haya kul tee nda ay boŋ. Woo kaŋ ay maa Irkoy n'a har nda ay ga ciiti. Ay ciitoo ga ŋerre, zama man'ti agay ibaayoo no ay g'a ceeci, amma bora a kaŋ n'ay sanba ibaayoo no ay g'a ceeci. ³¹ Nda agay hunday no ma seedetaray tee ay boŋ ga, ay seedetara a man'ti cimi. ³² Boro foo no ma seedetaray tee ay ga, ay ga bay mo kaŋ nga seedetara a ti cimi kaŋ a g'a tee ay ga. ³³ War, war na boroyaŋ sanba Yehiya † do, a na seedetaray tee cimoo ga. ³⁴ Agay, ay si too boro seedetaray ga, amma ya mma woo har hala war, war ma duu ka hallasi. ³⁵ Yehiya ti fitillaa kaŋ ga dii, a ga gaay noo, amma war, war baa war ma ŋaali nga gaayoo ra guuru foo. ³⁶ Agay, ay goo nda seedetaray kaŋ bisa Yehiya wanoo, zama teegoyey kaŋ Baaba Irkoy n'i noo ya ne y'i benandi, teegoyey din hunday kaŋ ay g'i tee no ma seedetaray tee kaŋ Baaba Irkoy k'ay sanba. ³⁷ Baaba Irkoy hunday kaŋ n'ay sanba na seedetaray tee ay ga. War mana bay ka maa jindoo, war mana bay ka dii nga alhaaloo, ³⁸ nga ŋennoo si cindi war ra, zama bora a kaŋ nga, a n'a sanba, woo din, war si naanay a. ³⁹ War ga *Citaaboo* caw k'a fesufesu, zama war ga hongu nga ra war ga duu hunayan abadantaa, nga no ma seedetaray tee ay ga. ⁴⁰ War si baa war ma kaa ay do ka duu hunaroo.

⁴¹ Man'ti adamizey do ay ga duu darža. ⁴² Amma ay ga war bay kaŋ Irkoy bajoo sii war ra. ⁴³ Agay, ay kaa ay Baaba Irkoy maanoo ga, war mana yadda ay ga. Nda boro foo kaa nga boŋ maanoo ga, war ga yadda a ga. ⁴⁴ Taka foo nda war, war ga hin ka naanay, war kaŋ ga baa daržaa kaŋ hun borey do, de war si daržaa ceeci kaŋ ga hun Irkoy follokaa do? ⁴⁵ War masi hongu kaŋ agay, ay ga war wurru Baaba Irkoy do. Musa kaŋ ga war ga naata ti war wurrukaa. ⁴⁶ Nda a gar war nka naanay Musa war ga naanay agay mo, zama agay ti bora a kaŋ ga a hantum. ⁴⁷ Amma nda war si naanay

† Yehiya woo man'ti kala batizekaa.

hayey kaŋ a n'i hantum, taka foo nda war ga naanay ay ŋenney?»

Isa na boro zenber guu (5.000) ŋandi (Matiyu 14.13-21; Marku 6.30-44; Luka 9.10-17)

6 Woo banda ga, Isa koy Galile kaŋ se i ga nee Tiberiyad, isabangoo boŋ faa ga. ² Alžama beeri hanga a, zama i ga dii tammaasa kayfantey kaŋ a g'i tee wircikoyney se. ³ Isa žigi tondi hondoo boŋ ka goro, nga nda nga taalibey. ⁴ *Borcintara a jingaroo* kaŋ ti Alyahuudey jingaroo man. ⁵ Isa na nga boŋoo jer, de a dii alžama beeri kaŋ ga kaa nga do, a nee Filip se: «Man ra ir ga ŋaayan day hala borey wey ma ŋaa?» ⁶ A nka ŋennoo woo har k'a sii, zama a ga hayaa bay kaŋ nga g'a tee. ⁷ Filip n'a zaabi ka nee: «Ba nzorfu kaaray tamma boŋ zangu hinka (200) takula si wasa hala boro kul ma duu a ra ikaccu-kaccu.» ⁸ Nga taalibey affoo kaŋ ti Andere, Simoŋ Piyer armaa nee a se: ⁹ «Zankaaru foo goo ne kaŋ kone *orž* takula guu nda hamiisa hinka goo, amma macin no woo g'a hanse alžama beeroo se?» ¹⁰ Isa nee a se: «Wa borey gorandi.» Subu boobo goo no din. I goro, arey hinnaa ga too zenber guu (5.000) cine. ¹¹ Isa na takulawey zaa, a na Irkoy foo nda goy, a n'i zamna borey kaŋ ga goro se, takaa din da hamiisawey mo, a n'i noo haya kaŋ ga wasa i se. ¹² Waatoo kaŋ i kungu, a nee nga taalibey se: «Wa wey kaŋ cindi marga hala haya kul masi mursu.» ¹³ I n'i marga, i na kokondo woy cindi hinka (12) too nda woo kaŋ cindi orž takula guu dunbu-dunbantey ŋaayanoo banda ga. ¹⁴ Kaŋ borey dii tammaasa kayfanta a kaŋ Isa n'a tee, i nee: «Nda cimi, woo ti annaboo kaŋ ga hima ka kaa aduŋŋa ra.» ¹⁵ Isa bay kaŋ i ga kaa ka nga dii ka nga tee kokoy, a hun no din ka yee koyne tondi hondoo boŋ nga hinne.

Isa dira nda nga cewey hari boŋ (Matiyu 14.22-33; Marku 6.45-52)

¹⁶ Waynaa kaŋyanoo ga, Isa taalibey koy isabangoo mijoo ga. ¹⁷ I huru harihii foo ra ka deŋ ka koy isabangoo boŋ faa ga, Kaparnahum here. Kubaa huru, amma Isa mana koy i do. ¹⁸ Hew beeri tun, isabangoo boosu. ¹⁹ Taalibey na hiyoo hun ka koy haya kaŋ ga too kilomeetar guu ka koy iddu taka kaŋ i ga dii Isa ga dira nda nga cewey isabangoo boŋ ka man hiyoo. I hunbur. ²⁰ Amma Isa nee i se: «Agay no, war masi hunbur.» ²¹ I baa ngi m'a zaa harihiyoo ra, amma dogoo din da hiyoo too nongoo kaŋ ra i ga koy guraa ga.

Jamaa ga Isa ceeci

²² Subaa ra, alžama a kaŋ cindi isabangoo boŋ faa ga, dii kaŋ harihii sii no din kala afolloku, Isa mana huru nga taalibey bande a ra, amma taalibey hinne ka koy. ²³ Harihii fooyaŋ mo hun Tiberiyad ka kaa nongoo jeroo ga kaŋ ra i na takulawey ŋaa waatoo kaŋ ir Koyoo na albarka daŋ Irkoy se ka ben. ²⁴ Waatoo kaŋ jamaa dii kaŋ Isa sii no, nga taalibey mo sii no, i huru hiyey ra ka koy Kaparnahum k'a ceeci.

Isa ti hunayan takulaa

²⁵ Waatoo kaŋ i na Isa gar isabangoo boŋ faa ga, i nee a se: «Rabbi, waati foo no n'kaa ne ra?» ²⁶ A n'i zaabi ka nee: «Nda cimi, cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, war g'ay ceeci, man'ti tammaasa kayfantey kaŋ war dii ey se, amma war goo ay bande, zama war ŋaa, war kungu. ²⁷ War masi goy ŋaahayaa kaŋ ga mursu se, amma wa goy ŋaahayaa se kaŋ ga cindi hala hunayan abadantaa ra. Ŋaahayaa, *Boraa kaŋ tee Adamize g'a noo war se, zama nga no Baaba Irkoy n'a tabatandi.*»

²⁸ I nee Isa se: «Macin no ir m'a tee hala ir ma hin ka Irkoy teegoyey tee?» ²⁹ Isa n'i zaabi ka nee: «Irkoy teegoyoo ti, war ma naanay boraa kaŋ nga, a n'a sanba.»

³⁰ I nee a se: «Macin ti tammaasa kayfantaa kaŋ ni, n'g'a tee hala ir ma dii a ka naanay ni? Macin no n'g'a tee? ³¹ Ir kaagey na ŋaahayaa kaŋ se i ga nee *man* ŋaa saajoo ra sanda takaa kaŋ nda a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee: «A n'i noo takula kaŋ hun beenaa ra i m'a ŋaa.» ³² Isa nee i se: «Nda cimi, cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, man'ti Musa ka war noo takulaa kaŋ hun beenaa ra, amma ay Baaba Irkoy no ma war noo beenaa takula alhakiikaa, ³³ zama Irkoy takulaa man'ti kala boraa kaŋ zunbu ka hun beenaa ra ka aduŋŋa noo hunayan.» ³⁴ I nee a se: «Ir Koyoo, ir noo takulaa woo waati kul.» ³⁵ Isa nee i se: «Agay, agay ti hunayan takulaa. Boro kaŋ kaa ay do, ŝikka sii, a si heray, boro kaŋ ga naanay agay, ŝikka sii, a si jaw abada.»

³⁶ Amma ay ga nee war se, war dii [agay], amma war si naanay. ³⁷ Haya kul kaŋ Baaba Irkoy n'a noo ya ne ga kaa ay do. Boro kaŋ kaa ay do, ŝikka sii ay s'a warra taray. ³⁸ Zama man'ti ya agay ibaayoo tee se ay zunbu ka hun beenaa ra, amma boraa kaŋ n'ay sanba ibaayoo no ay g'a tee. ³⁹ A gar boraa kaŋ n'ay sanba ibaayoo man'ti kala haya kul kaŋ a n'a noo ya ne ba affoo masi dere i ra, de zaari koraa hane y'i tunandi. ⁴⁰ Ay Baaba Irkoy ibaayoo man'ti kala boro kul kaŋ dii *Iz'aroo*, a naanay a, ma duu hunayan abadantaa, de ya boraa tunandi zaari koraa hane.»

⁴¹ Alyahuudey ŋuunuŋuunu Isa ga, zama a nee: «Agay ti takulaa kaŋ zunbu ka hun beenaa ra.» ⁴² I nee: «Man'ti Isa Isufi iz'aroo ti woo, ir ga ŋaŋoo nda baaboo bay? Taka foo sohõ a ga nee: «Beenaa ra ay zunbu ka hun?»» ⁴³ Isa n'i zaabi ka nee: «War masi ŋuunuŋuunu cere ra. ⁴⁴ Boro kul si hin ka kaa ay do, nda man'ti ay Baaba Irkoy kaŋ n'ay sanba k'a cendi, de agay, ay g'a tunandi zaari koraa hane. ⁴⁵ A hantumandi annabey citaabey ra ka nee: «Irkoy g'i kul cawandi.» [†] Takaa din da, boro kul kaŋ maa Baaba Irkoy se ka hayey kaŋ a g'i cawandi dii, ga kaa ay do. ⁴⁶ Man'ti boro nka bay ka dii Baaba Irkoy, boraa hinne kaŋ hun Irkoy do, nga ti boraa kaŋ dii Baaba Irkoy.»

⁴⁷ Nda cimi, cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, boro kaŋ ga naanay duu hunayan abadantaa. ⁴⁸ Agay, agay ti hunayan takulaa. ⁴⁹ War kaagey na man ŋaa saajoo ra, i buu. ⁵⁰ Woo ti takulaa kaŋ ga zunbu ka hun beenaa ra, hala boro ma ŋaa a masi buu. ⁵¹ Agay, agay ti taku-

la hunantaa kaŋ zunbu ka hun beenaa ra. Boro kaŋ ŋaa takulaa woo ra, a ga huna hala abada. Takulaa kaŋ agay, ay g'a noo man'ti kala ay hamoo kaŋ ay g'a noo aduŋŋa hunaroo se.»

⁵² Woo ga, Alyahuudey na cere kakaw ka nee: «Taka foo nda woo ga hin k'ir noo nga hamoo ir m'a ŋaa?»

⁵³ Isa nee i se: «Nda cimi, cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, nda war mana Boraa kaŋ tee Adamize hamoo ŋaa ka nga kuroo haŋ, hunayan sii war ra. ⁵⁴ Boro kaŋ n'ay hamoo ŋaa k'ay kuroo haŋ, boraa duu hunayan abadantaa, de agay, ay g'a tunandi zaari koraa hane.»

⁵⁵ Zama ay hamoo ti ŋaayan cimoo, ay kuroo ti haŋhaya cimoo. ⁵⁶ Boro kaŋ n'ay hamoo ŋaa k'ay kuroo haŋ ga duumi ay ra, agay mo ga duumi boraa ra.

⁵⁷ Takaa kaŋ nda Baaba Irkoy hunantaa n'ay sanba, agay, ay ga duu hunayan Baaba Irkoy ra, takaa din da boro kaŋ n'ay ŋaa ga duu hunayan ay ra. ⁵⁸ Woo ti takulaa kaŋ zunbu ka hun beenaa ra. Man'ti war kaagey kaŋ na man ŋaa, i buu, takaa no. Boro kaŋ na takulaa woo ŋaa ga huna hala abada.»

⁵⁹ Isa mana hayey wey cawandi kala Kaparnahum *margahugoo* ra.

Hunayan abadantaa ŝenney

⁶⁰ Isa taalibi boobo maa a se, de i nee: «Woo man'ti ŝenni, may no ma hin ka haŋajer a se?» ⁶¹ Isa bay hayaa kaŋ nga taalibey g'a ŋuunuŋuunu ŝennoo woo ga, a nee i se: «Woo mma war maray? ⁶² De nda war dii *Boraa kaŋ tee Adamize* ga žigi ka koy nongoo kaŋ ra a bay ka cindi...? ⁶³ Irkoy *Hundoo* no ma hunandi, gaa-ham si baffoo hanse. ŝenney kaŋ ay n'i har war se man'ti kala Hundi nda hunayan. ⁶⁴ Amma boroyaŋ goo war ra kaŋ si naanay.» Zama, za sintinoo ga, Isa ga borey bay kaŋ si naanay nda boraa kaŋ ga nga nondi. ⁶⁵ A tonton ka nee: «Woo se ay nee war se kaŋ boro kul si hin ka kaa ay do nda man'ti Baaba Irkoy k'a donandi a se.»

⁶⁶ Woo maaganda se nga taalibey boro boobo yee nda banda, i mana dira a bande koyne. ⁶⁷ Woo banda ga, Isa nee taalibi woy cindi hinkaa (12) se: «De war mo, war ga baa war ma koy wala?» ⁶⁸ Simoŋ Piyer n'a zaabi ka nee: «Ir Koyoo, may do ir ga koy? Hunayan abadantaa ŝenney sii kala ni kone. ⁶⁹ De mo ir naanay, ir bay mo kaŋ ni ti Irkoy Boro Henanantaa.» ⁷⁰ Isa n'i zaabi ka nee: «Man'ti agay ka war, taalibi woy cindi hinkaa (12) suuba? Amma war affoo man'ti kala ŝaytan.» ⁷¹ A si ŝelaŋ kala Žudas ga kaŋ ti Simoŋ Iskariyot iz'aroo. Nga no ma kaa ka Isa nondi, nga taalibi woy cindi hinkaa (12) affoo.»

Isa koy Tendewey jingaroo ra

7 Woo banda ga, Isa na Galile dira, a si baa nga ma Žude dira, zama Alyahuudey ga ceeci ngi m'a wii. ² Woo gar, Alyahuudey *Tendewey jingaroo* man. ³ Isa armye nee a se: «Hun ne ka koy Žude hala ni taalibey ma dii ni teegoyey kaŋ n'g'i tee. ⁴ Zama boro kul si goy tuguyan ra nda a ga baa borey ma nga bay. Nda n'ga

† Fattaroo 16.4, 15; Zabur 78.24. †† Ezayi 54.13.

teegoyey wey tee, ni boŋ bayrandi aduŋŋa se.»⁵ Ba nga armey mana naanay a.⁶ Isa nee i se: «Agay al-waati hennaa mana kaa jina, amma war, alwaatey kul ti war wane.⁷ Aduŋŋa si hin ka konna war, amma agay, a ga konna agay, zama ay goo ma seedetaray tee a ga kaŋ nga teegoyey ga laala.⁸ War, wa žigi ka koy jingaroo ra, agay, ay si žigi ka koy jingaroo ra [jina], zama agay alwaati hennaa mana too.»⁹ Kaŋ a na hayey wey har ka ben, nga hunday cindi Galile.

¹⁰ Waatoo kaŋ Isa armey žigi ka koy jingaroo ra, waatoo din nga mo žigi. Man'ti borey mma dii a kaaray, amma [a ga hima nda sanda] tuguyan ra a koy.

¹¹ Alyahuudey g'a ceeci jingaroo ra, i nee: «Man bora din?»¹² Alžamaa na kakaw beeri tee a ga. Boroyaŋ ga nee: «Boro boryo no.» Affooyaŋ ga nee: «Kalaa, a mma borey derandi.»¹³ Woo kul, boro kul si šelaŋ a ga kaaray alžamaa jine, Alyahuudey hunburay se.

Isa cawandi Irkoy hugu beeroo ra

¹⁴ Waatoo kaŋ jingaroo too nga gamoo ga ka ben no Isa žigi ka koy Irkoy *hugu* beeroo ra ka cawandi.

¹⁵ Alyahuudey boŋey haw, de i ga nee: «Taka foo nda woo ga *Citaaboo* bay, ka gar a mana caw?»¹⁶ Isa n'i zaabi ka nee: «Man'ti agay wane nda hayaa kaŋ ay g'a cawandi, bora kaŋ n'ay sanba wane nda a.¹⁷ Boro kaŋ ga baa nga ma nga ibaayoo tee, a ga bay wala hayaa kaŋ ay g'a cawandi, Irkoy do a hun wala ay boŋ ga ay ga šelaŋ.¹⁸ Boro kaŋ ga šelaŋ nga boŋ ga, nga boŋ daržaa no a g'a ceeci. Amma boro kaŋ ga bora kaŋ na nga sanba daržaa ceeci, bora din ti cimi, taari sii a ra.¹⁹ Man'ti Musa ka war noo *ašariyaa* wala? Boro sii war ra kaŋ ga *ašariyaa* dii. Macin se war ga ceeci k'ay wii?»

²⁰ Alžamaa zaabi ka nee: «Ganji bara ni ra, may no ma ceeci ka ni wii?»²¹ Isa n'i zaabi ka nee: «Ay na teegoy folloku tee, de war kul boŋey haw.²² Musa na war noo yaamar kaŋ war ma hurubangu, amma man'ti nga do a hun, a mana hun kala kaagey do, woo se ba *hunanzam zaari* hane war ga boro danbangu.²³ Nda boro ga hurubangu hunanzam zaari hane hala Musa *ašariyaa* masi hoondi, taka foo nda war ga futu ay ga, zama ay na boro kunturoo kul noo baani hunanzam zaari hane?»²⁴ War masi boro guna ka ciiti, amma wa ciiti nda fonda.»

Borey ga cere hãa wala Isa ti Almasihu

²⁵ Žerizalem boro fooyaŋ nee: «Man'ti woo da no i ga ceeci ngi m'a wii?»²⁶ Nga ne, jamaa ra a ga šelaŋ, amma i si haya kul har a se. Alwakiiley bay nda cimi kaŋ bora woo ti *Almasihu*?²⁷ Woo, ir ga nongoo bay kaŋ ra a hun, amma Almasihu, waati kaŋ a kaa, boro kul si bay nongu kaŋ ra a hun.»²⁸ Isa ga cawandi Irkoy *hugu* beeroo ra, a kaati ka nee: «War g'ay bay, war ga nongoo bay kaŋ ra ay hun? Ya na kaa nda ay boŋ, bora kaŋ n'ay sanba ti cimi, war, war s'a bay.²⁹ Agay, ay g'a bay, zama nga do ay hun, nga k'ay sanba.»³⁰ Woo se i ceeci k'a dii, amma boro kul mana kabe fur a ga, zama nga waatoo mana kaa jina.³¹ Alžamaa ra, boro boobo

naanay a, i nee: «Almasihu, waati kaŋ a kaa, a mma tammaasa kayfante tee ka bisa wey kaŋ bora woo n'i tee wala?»

Lakkalkawyaŋ sanbandi i ma Isa dii

³² *Fariziyeney* maa kaŋ jamaa goo ma ŋuunuŋuunu ka hayey wey har Isa ga, *sargari juwalkey jineborey* nda Fariziyeney na lakkalkawyaŋ sanba i m'a dii.³³ Isa nee: «Ay goo war bande waati kayna koyne, nga banda ga, ay ga koy bora kaŋ n'ay sanba do.³⁴ War ga kaa k'ay ceeci, amma war si duu [agay], nongoo kaŋ ra agay, ay ga koy, war, war si hin ka koy a ra.»³⁵ Alyahuudey nee cere se: «Man ra a ga baa nga ma koy kaŋ ra ir si hin ka duu a? Alyahuudey kaŋ say-say Grekey ra do a ga baa nga ma koy ka Grekey cawandi?»³⁶ Macin ti šennoo woo kaŋ a n'a har ka nee: «War g'ay ceeci, amma war si duu [agay], nongoo kaŋ ra agay, ay ga koy, war si hin ka koy a ra.»

Hari hunanteyaŋ

³⁷ Zaari kokorantaa hane, jingaroo zaari beeroo, Isa tun ka kay ka kaati ka nee: «Boro kaŋ ga jaw, a ma kaa ay do ka haŋ.³⁸ Boro kaŋ ga naanay agay, isa hari hunanteyaŋ ga fatta a ra sanda takaa kaŋ nda *Citaaboo* n'a har.»³⁹ A si šelaŋ kala Irkoy *Hundoo* ga kaŋ boro kaŋ naanay a ga duu a. Hundoo mana nondi jina, zama Isa mana huru nga daržaa ra.

Alžamaa fay-fay Isa maaganda se

⁴⁰ Alžamaa ra boroyaŋ kaŋ maa šenney wey nee: «Nda cimi, woo ti annaboo.»⁴¹ Affooyaŋ nee: «Woo ti *Almasihu*.» Affooyaŋ mo nee: «Galile da no Almasihu ga hun wala?»⁴² *Citaaboo* mana nee kaŋ Dawda banda-ka-zunboo, Betelehem koyraa kaŋ ra Dawda bay ka bara, nga ra Almasihu ga hun? †»⁴³ Alžamaa fay-fay Isa maaganda se.⁴⁴ Boroyaŋ i ra baa ngi m'a dii, amma boro kul mana kabe fur a ga.

Alyahuudey jineborey naanay jaŋaa

⁴⁵ Lakkalkey yee *sargari juwalkey jineborey* nda *Fariziyeney* do. I nee i se: «Macin se war mana kate a?»⁴⁶ Lakkalkey zaabi ka nee: «Abada adamize kul mana bay ka šelaŋ sanda bora woo takaa!»⁴⁷ Fariziyeney n'i zaabi ka nee: «War mo, war nka dere wala?»⁴⁸ Ir jineborey wala Fariziyeney, boro goo i ra kaŋ naanay a wala?»⁴⁹ Amma alžamaa woo kaŋ si *ašariyaa* bay, laali-hayayaŋ no.»

⁵⁰ Nikodem kaŋ bay ka koy Isa do, ngi affoo no, a nee i se: «Ir *ašariyaa* ga alhukum zurandi boro ga za i mana haŋajer a se, ka bay hayaa kaŋ a n'a tee wala?»

† «Boro kaŋ ga jaw, a ma kaa ay do ka haŋ. 38 Boro kaŋ ga naanay agay, isa hari hunanteyaŋ ga fatta a ra sanda takaa kaŋ nda *Citaaboo* n'a har», Grek šenni ra, *almaganaa faa ti* «Boro kaŋ ga jaw, a ma kaa ay do ka haŋ, 38 woo ti boro kaŋ ga naanay agay. Sanda takaa kaŋ nda *Citaaboo* n'a har, isa hari hunanteyaŋ ga fatta a ra.», *Ezekiyel* 47.1; *Zakarya* 14.8. †† *Samiyel* 2to 7.12; *Miše* 5.1.

⁵² I n'a zaabi ka nee: «Ni mo, Galile boro ti ni? Fisi ka guna, n'ga dii kañ annabi si hun Galile.»

⁵³ [Woo banda ga, boro foo kul koy nga hugoo do.

Woy zinateeroo šennoo

8 Isa koy *Zaytunaŋey* tondi hondoo boñ. ² Subbaahi tayaa ra, a yee koyne Irkoy *hugu* beeroo ra, alžamaa kul koy a do. A goro k'i cawandi. ³ *Citaaboo* baykey nda *Fariziyeney* kate a do woy foo kañ diyandi zinaa ra. I n'a dañ ngi game ⁴ ka nee Isa se: «Alfagaa, woyoo woo nka diyandi a goo ma zinaa tee kaaray. ⁵ *Ašariyaa* ra, Musa n'ir yaamar kañ woyey wey cinye i m'i warra nda tondi k'i wii. De ni, macin no n'nee?» ⁶ I nka woo har k'a sii, hala ngi ma duu a ga fondo k'a wurru. Amma Isa gunguma ka nga kabe-izoo ka hantum laboo ra. ⁷ Kañ i mana fay nda i g'a hãa, a tun ka nee i se: «Boraa kañ ga zunubu sii war ra ma jin k'a warra nda tondi.» ⁸ A yee koyne ka gunguma ka hantum laboo ra. ⁹ Kañ i maa šennoo woo, i fatta affoo-foo ka sintin nda boro beerey. Isa cindi nga hinne nda woyoo kañ cindi gamey ra. ¹⁰ Isa tun, a nee woyoo se: «Woyoo, man borey? Boro na alhukum zurandi ni ga wala?» ¹¹ Woyoo nee: «Baffoo, ay Koyoo.» Isa nee: «Agay mo, ay si alhukum zurandi ni ga. Koy, amma hõ banda ga, masi yee ka zunubu tee.»]

Isa ti aduñña gaayoo

¹² Isa yee koyne ka šelañ i se ka nee: «Agay, agay ti aduñña gaayoo. Boro kañ hanga ay bande, šikka sii a si dira kubaa ra, hunayan gaayoo no a ga duu a.»

¹³ *Fariziyeney* nee a se: «Ni, ni boñ ga n'ga seedetaray tee. Ni seedetaraa man'ti cimi.» ¹⁴ Isa n'i zaabi ka nee: «Ba nda agay hunday no ma seedetaray tee ay boñ ga, ay seedetaraa ti cimi, zama ay ga nongoo bay kañ ra ay hun, ay ga nongoo bay kañ ra ay ga koy. War binde, war si nongoo bay kañ ra ay hun wala nongoo kañ ra ay ga koy. ¹⁵ War, adamizey takaa nda war ga ciiti, agay, ay si boro kul ciiti. ¹⁶ Nda a gar kañ ya mma ciiti, ay ciitoo ti cimi, zama man'ti agay hinne no, amma agay nda Baaba Irkoy kañ n'ay sanba no. ¹⁷ War hunday *ašariyaa* ra, a hantumandi kañ boro hinka seedetaraa, nga ti cimi. ¹⁸ Agay, ay ga seedetaray tee ay boñ ga, Baaba Irkoy mo kañ n'ay sanba ga seedetaray tee ay ga.» ¹⁹ I nee Isa se: «Man ni Baaba?» Isa zaabi ka nee: «War s'ay bay, war s'ay Baaba bay. Nda a gar war mm'ay bay, war g'ay Baaba mo bay.»

²⁰ Isa mana šenney wey har kala nooroo jinaa hugoo ra, waatoo kañ a goo ma cawandi Irkoy *hugu* beeroo ra. Boro kul man'a dii, zama nga waatoo mana kaa jina.

Baaba Irkoy ka Isa sanba

²¹ Isa nee i se koyne: «Agay, ay ga koy, war ga kaa k'ay ceeci, amma war ga buu war zunuboo ra. Nongoo kañ ra agay, ay ga koy, war, war si hin ka koy a ra.»

²² Alyahuudey nee: «A mma nga boñ wii, zama a nee: «Nongoo kañ ra agay, ay ga koy, war, war si hin ka koy

a ra?» ²³ A nee i se: «War, ganda wane nda war, agay, beene wane nda agay. War, aduñña woo wane nda war, agay, aduñña woo s'ay may. ²⁴ Woo se ay nee war se kañ war ga buu war zunubey ra, zama nda war si naanay kañ agay ti «a ga bara», war ga buu war zunubey ra.» ²⁵ I nee a se: «Ni, may ti ni?» Isa nee i se: «Woo kañ ay n'a har war se za sintinoo ga. ²⁶ Haya boobo goo ay kone kañ ay g'a har war ga, nda ka war ciiti. Amma boraa kañ n'ay sanba ti cimi, de agay, woo kañ ay n'a dii mijoo ra, ay g'a har aduñña se.»

²⁷ I mana bay kañ Baaba Irkoy ga a ga šelañ ngi se. ²⁸ Isa nee [i se]: «Waati kañ war ga kaa ka *Boraa kañ tee Adamize* jer, war ga bay kañ agay ti «a ga bara», kañ ay si haya kul tee nda ay boñ, amma hayaa kañ Baaba Irkoy n'a cawandi ya ne, woo din no ay g'a har. ²⁹ Boraa kañ n'ay sanba goo ay bande, a man'ay nañ agay hinne, zama agay, hayey kañ ga kan a se no ay g'i tee waati kul.» ³⁰ Waatoo kañ Isa goo ma wey har, boro boobo naanay a.

Ibrahimia banda boro cimi-cimey

³¹ Isa nee Alyahuudey se kañ ga naanay a: «Nda war duumi ay šennoo ra, nda cimi ay taalibey ti war. ³² Woo ra war ga cimoo bay, de cimoo ga war sawal.» ³³ I n'a zaabi ka nee: «Ibrahimia hayroo ti ir, abada ir mana bay ka tee boro bañnaa. Taka foo n'ga nee ir ga sawalandi?» ³⁴ Isa zaabi ka nee i se: «Nda cimi, cimoo ne kañ ay g'a har war se kañ boro kul kañ ga zunubu tee, man'ti kala zunubu bañna. ³⁵ Ka gar bañnaa si cindi hugoo ra hala abada, hugoo koyoo izoo ga cindi hala abada. ³⁶ Adiši nda *Iz'aroo* na war sawal, nda cimi war ga sawalandi. ³⁷ Ay ga bay kañ Ibrahimia hayroo ti war, amma war ga ceeci k'ay wii, zama ay šennoo si tee war se. ³⁸ Hayey kañ agay, ay dii ey Baaba Irkoy do no ay g'i har. War, hayey kañ war maar'ey war baaba do no war g'i tee.»

³⁹ I na Isa zaabi ka nee: «Ir baaba ti Ibrahimia.» Isa nee i se: «Nda a gar Ibrahimia izeyañ ti war, war ga Ibrahimia teegoyey tee. ⁴⁰ Sohõ war ga ceeci k'ay wii, ka gar kañ agay ka cimoo har war se kañ ay maar'a Irkoy do. Woo, Ibrahimia man'a tee. ⁴¹ War, war ga war baaba teegoyey tee.» I nee a se: «Ir, ir mana hayandi woy nda aru izefututaray ra, Baaba folloku bara ir se, Irkoy.» ⁴² Isa nee i se: «Nda a gar Irkoy war Baaba no, war ga baa agay, zama Irkoy do ay hun ka kaa. Ya na kaa nda ay boñ, nga k'ay sanba. ⁴³ Macin se war s'ay deene šennoo bay? Zama war si hin ka maa ay šennoo se. ⁴⁴ War, war hun war baaba ga kañ ti Ibilisi. War baaba boonawey no war ga baa war m'i tee. Woo din, za sintinoo ga borowiikaw no. A si kay cimoo ra, zama cimi sii a kone. Waati kañ a ga taari, nga boñ hayey ga a goo, zama taariharkaw no, taarey baaba no. ⁴⁵ Agay, haya kañ se ay ga cimoo har, woo se war si naanay agay. ⁴⁶ War ra, may ma kay ka cebe kañ ay na zunubu tee. Nda ay ga cimoo har, macin se war, war si naanay agay? ⁴⁷ Irkoy boro ga hanajer Irkoy šenney se, woo se war si hanajer, zama war man'ti Irkoy boro.»

Isa bisa Ibrahima

⁴⁸ Alyahuudey na Isa zaabi ka nee: «Man'ti cimi no ir n'a har kaŋ ir nee kaŋ *Samari* boro ti ni, ganji goo ni ra?» ⁴⁹ Isa zaabi ka nee: «Agay, ganji sii ay ra, ay Baaba Irkoy no ay g'a beerandi, war, war g'ay kaynandi.

⁵⁰ Agay, man'ti ay boŋ daržaa no ay g'a ceeci. Boro goo no kaŋ g'a ceeci ya ne, a ga ciiti. ⁵¹ Nda cimi, cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, boro kaŋ n'ay ūennoo dii, ūikka sii, bora si dii buuyan hala abada.»

⁵² Alyahuudey nee a se: «Sohō ir bay kaŋ ganji goo ni ra. Ibrahima nda annabey buu, nga no ni, n'ga nee: «Boro kaŋ n'ay ūennoo dii, ūikka sii, a si buuyan taba hala abada.» ⁵³ Adiūi ni, ni nka bisa ir baaba Ibrahima kaŋ buu? Annabey mo buu. Ni ti may?» ⁵⁴ Isa zaabi ka nee: «Nda a gar ya mm'ay boŋ daržandi, ay daržaa ti yaada. Ay Baaba no m'ay daržandi, nga kaŋ war, war nee: «Nga ti ir Koyoo.» ⁵⁵ War s'a bay, agay binde g'a bay. Nda ay nee ay s'a bay, ay ga hima nda war, taari-harkaw. Amma ay g'a bay, de ay ga nga ūennoo dii.

⁵⁶ War baaba Ibrahima binoo kan nda kaŋ nga ga dii ay zaaroo. A dii a mo, a ŋaali.» ⁵⁷ Alyahuudey nee a se: «N'sii nda jiiiri woyguu (50) jina, amma n'dii Ibrahima?»

⁵⁸ Isa nee i se: «Nda cimi, cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, za Ibrahima mana hayandi, agay ti «a ga bara.»

⁵⁹ Woo ga, i na tondiyan zaa ka nee ngi m'a cetaw nda ey, amma Isa tugu ka fatta Irkoy *hugu* beeroo ra.

Isa na aru kaŋ hayandi nda danawtaray moŋey feeri

9 Kaŋ Isa ga bisa, a dii boro foo kaŋ hayandi nda danawtaray. ² Nga taalibey n'a hāa ka nee: «Rabbi, may ka zunubu tee, bora woo wala nga hayragey, kaŋ se a hayandi nda danawtaray?» ³ Isa zaabi ka nee: «Man'ti woo wala nga hayragey ka zunubu tee se, amma a nka teendi hala Irkoy hinoo ma bangay a ga. ⁴ Ir, a tilasu ir ma bora kaŋ n'ay sanba teegoyey goy kullihinne zaaroo no. Cijinoo ga kaa kaŋ ra boro kul si hin ka goy. ⁵ Kullihinne ay goo aduŋŋa ra, agay ti aduŋŋa gaayoo.»

⁶ Kaŋ a na hayey wey har ka ben, a tufa laboo ra, a na labu diibi nda nga meeharoo, a na danaa moŋey yon nda laboo. ⁷ A nee a se: «Koy, ma ŋumay bangoo ra kaŋ se i ga nee Silowe» – kaŋ maanaa ti «Don-tokaa». A koy, a ŋumay, a yee kate a ga dii.

⁸ Nga taalammey nda borey kaŋ bay ka dii a waatoo kaŋ a ga tee gariibu, nee: «Man'ti woo da ka cindi ka goro ka gariibu?» ⁹ Boro fooyan ga nee: «Nga no.» Af-fooyan ga nee: «Abada, a mma hima nda a.» A nee: «Agay hunday no.» ¹⁰ I nee a se: «[Adiūi] taka foo nda ni moŋey feera?» ¹¹ A n'i zaabi ka nee: «Bora kaŋ maŋoo ti Isa ka labu diibi k'ay moŋey yon ka nee ya ne: «Koy Silowe, ma ŋumay.» Ay koy, ay ŋumay, ay dii.» ¹² I nee a se: «Man ra a goo?» A nee: «Ay si bay.»

Fariziyeney na danaa kaŋ moŋey feera hāa

¹³ I na aroo kaŋ cindi ka dana ka koy *Fariziyeney* do. ¹⁴ Woo gar *hunanzam zaari* hane no Isa na labu diibi

ka aroo moŋey feeri. ¹⁵ Fariziyeney mo yee k'a hāa wala taka foo nda a dii. A nee i se: «Labu no a n'a diibi k'a dan ay moŋey ga, ay ŋumay, ay dii.» ¹⁶ Fariziyeney ra boroyan nee: «Bora woo mana hun Irkoy do, zama a si hunanzam zaaroo kayandi.» De affooyan ga nee: «Taka foo nda adamize zunubante ga hin ka tam-maasa kayfante wey dumi tee?» Fay-fayyan huru i game. ¹⁷ I yee koyne ka nee danaa se: «De ni, macin no n'nee a ga, ni kaŋ a na ni moŋey feeri?» A nee: «Annabi no.»

¹⁸ Alyahuudey mana naanay kaŋ a cindi ka tee danaw jina, a dii, hala waatoo kaŋ i na danaa kaŋ dii, hayragey cee kate. ¹⁹ I n'i hāa ka nee: «War iz'aroo ti woo kaŋ war ga nee a hayandi a ga dana? Taka foo a ga dii sohō?» ²⁰ Nga hayragey zaabi ka nee: «Ir ga bay kaŋ ir iz'aroo ti woo, a hayandi mo a ga dana. ²¹ Amma takaa kaŋ nda a dii sohō wala bora kaŋ na moŋey feeri, ir hunday s'a bay. W'a hāa, aru beeri no, a ga hin ka ūelan ga boŋ maŋoo ga.» ²² Wey ti hayey kaŋ hayragey n'i har, zama i ga hunbur Alyahuudey, hayaa kaŋ se, Alyahuudey nka waafaku kaŋ, nda boro nee nga deene boŋoo ga *Almasihu* no, i ga bora kaa *mar-gahugoo* ra. ²³ Woo se nga hayragey nee: «Aru beeri no, w'a hāa.»

²⁴ Ngii cee hinkantoo, i ciya bora se kaŋ cindi ka dana, i nee a se: «Irkoy beerandi ka cimoo har, ir ga bay kaŋ bora din zunubante no.» ²⁵ A zaabi ka nee: «Nda zunubante no, ay si bay. Haya foo ay g'a bay kaŋ ti ay cindi ka dana, sohō ay ga dii.» ²⁶ I nee a se: «Macin no a n'a tee ma ne? Taka foo nda a na ni moŋey feeri?» ²⁷ A n'i zaabi ka nee: «Ay n'a har war se ka bisa, war mana haŋajer ya ne. Macin se war ga baa war ma maa koyne? War mo mma baa war ma tee nga taalibey?» ²⁸ I n'a wow ka nee: «Ni ti nga taalibi. Ir, ir man'ti kala Musa taalibey. ²⁹ Ir, ir ga bay kaŋ Musa se Irkoy ūelan, amma woo, ir si bay nongu kaŋ ra a hun.» ³⁰ Aroo zaabi ka nee i se: «Woo ti boŋhaway kaŋ war si nongoo bay kaŋ ra a hun, amma a n'ay moŋey feeri. ³¹ Ir ga bay kaŋ Irkoy si haŋajer zunubante se, amma boro kaŋ ga hunbur a, de a ga nga ibaayoo tee, bora din se a ga haŋajer. ³² Abada, ir mana bay ka maa boro kaŋ hayandi a ga dana moŋey ma feera. ³³ Nda a gar bora woo nka mana hun Irkoy do, a si hin ka baffoo tee.» ³⁴ I n'a zaabi ka nee: «Ni kul mana hayandi kala zunubu ra, de nga no, ni no m'ir cawandi?» I n'a warra taray.

Mayyan ti danaw cimi-cimey?

³⁵ Isa maa kaŋ i na aroo warra taray. A n'a kubay, a nee a se: «Ni, n'ga naanay *Bora kaŋ tee Adamize wala?*» ³⁶ A n'a zaabi ka nee: «May no, ay Koyoo, hala ya naanay a?» ³⁷ Isa nee a se: «N'dii a, bora kaŋ goo ma ūelan ni bande no.» ³⁸ A nee: «Ay naanay, ay Koyoo.» A sujudu Isa jine.

³⁹ Isa nee: «Ciitiyan se agay, ay kaa aduŋŋa ra, hala borey kaŋ si dii ma dii, wey kaŋ ga dii ma tee danaw.» ⁴⁰ *Fariziyenyan* kaŋ goo jeroo ga maa hayey wey, i nee a se: «Ir mo, danawyan ti ir wala?» ⁴¹ Isa nee i se: «Nda

a gar danawyaŋ ti war, zunubu si duwandi war ra. Amma sohõ war ga nee: «Ir ga dii», war zunuboo ga cindi.»

Kurkaa nda feejeý filla yaasayantaa

10 Isa nee: «Nda cimi, cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, boro kaŋ mana huru nda feejeý kaloo mijoo, a sar ka huru nda nongu foo, bora din zay no, komakaw no. ² Amma boro kaŋ huru nda kaloo mijoo, nga ti feejeý kurkaa. ³ Bora woo kaloo mijoo hawgaykaa ga feeri a se, feejeý ga maa jindoo. Nga boŋ feejeý, a g'i cee nda maaney, de a g'i ka koy taray. ⁴ Waati kaŋ a na nga waney kul fattandi, a ga dira i jine, de feejeý ga hanga a, zama i ga jindoo bay. ⁵ Yaw, šikka sii, i si hanga a, amma i mma zuru a ga, zama i si yawey jindey bay.»

⁶ Isa na filla yaasayantaa woo har i se, amma i mana faham hayaa kaŋ ti woo kaŋ ga a šelan i se.

Isa ti kurkaw hennaa

⁷ Isa nee koyne: «Nda cimi, cimoo ne kaŋ ay g'a har war se kaŋ agay, agay ti feejeý kaloo mijoo. ⁸ Borey kul kaŋ kaa [ay jine], zayaŋ nda komakawyaŋ no, feejeý mana haŋajer i se. ⁹ Agay, agay ti kaloo mijoo, boro kaŋ huru nda agay, a ga hallasi, a ga huru, a ga fatta, de a ga duu kurdo. ¹⁰ Zayoo si kaa haya kul se kala nga ma zay, ka jinde kaa, k'i halaci. Agay, ay kaa hala i ma duu hunayan, i ma duu a nda baayan.

¹¹ Agay, agay ti kurkaw hennaa. Kurkaw hennaa ga nga hundoo noo buuyan se feejeý sabbu se. ¹² Bora kaŋ ga goy banaw hinne se kaŋ man'ti kurkaw, a si feejeý may, ga dii ganjihanšoo ga kaa, a ga feejeý naŋ ka zuru. Ganjihanšoo g'i haamay, a g'i say. ¹³ Bora ga zuru, zama banaw de se a ga goy, a si huzun nda feejeý. ¹⁴ Agay, agay ti kurkaw hennaa, ay g'ay waney bay, ay waney mo g'ay bay, ¹⁵ sanda takaa kaŋ nda Baaba Irkoy g'ay bay, agay da mo ga Baaba Irkoy bay, ay g'ay hundoo noo buuyan se feejeý sabbu se. ¹⁶ Ay goo nda feejiyaŋ kaŋ sii kaloo woo ra. Wey din mo, kala ya katey. I ga maa ay jindoo, i ga tee kur foo, kurkaw foo.

¹⁷ Woo se Baaba Irkoy ga baa agay, zama agay, ay g'ay hundoo noo buuyan se, hala ya yee ka duu a. ¹⁸ Boro kul s'a kaa ay ra, agay hunday no m'a noo nda ay boŋ. Ay goo nda hini k'a nondi, ay goo nda hini ka yee k'a zaa. Woo ti yaamaroo kaŋ ay duu a ay Baaba Irkoy ga.»

¹⁹ Fay-fayyan yee koyne ka huru Alyahuudey game šenney wey maaganda se. ²⁰ Boro booboyaŋ i ra nee: «Ganji bara a ra, a mma hollo. Cin se war ga haŋajer a se?» ²¹ Affooyaŋ nee: «Šenney wey man'ti boro kaŋ ra ganji goo šenney. Ganji ga hin ka danawyaŋ mopey feeri wala?»

Alyahuudey wanji Isa ga

²² Waatoo woo *Irkoy hugu beeroo yeetiyanoo jere ga Irkoy se jingaroo* no, Žerizalem ra. Jiyaw waati no.

²³ Isa goo ma dira-dira Sulaymaana galliyaa ra kaŋ goo *Irkoy hugu beeroo* ra. ²⁴ Alyahuudey n'a kuubi k'a bere,

de i nee a se: «Waati foo no n'g'ir lakkaley kaa kulba? Nda ni, ni ti *Almasihu*, a har ir se kaaray.» ²⁵ Isa n'i zaabi ka nee: «Ay n'a har war se, war si naanay. Teegoyey kaŋ agay, ay n'i tee ay Baaba Irkoy maanoo ga, ngi no ma seedetaray tee ay ga. ²⁶ Amma war, war mana naanay, zama war sii ay feejeý ra [sanda takaa kaŋ nda ay n'a har war se]. ²⁷ Ay feejeý ga maa ay jindoo se, agay, ay g'i bay, de i ga hanga agay. ²⁸ Agay, ay g'i noo hunayan abadantaa, šikka sii kaŋ i si halaci abada, de boro s'i kom k'i kaa ay kaboo ra. ²⁹ Ay Baaba Irkoy kaŋ n'i noo ya ne bisa haya kul, de mo boro kul si hin k'i kom k'i kaa Baaba Irkoy kaboo ra. ³⁰ Agay nda Baaba Irkoy, ir ti affoo.»

³¹ Alyahuudey yee koyne ka tondi zaa ka nee ngi mm'a warra nda a k'a wii. ³² Isa na šennoo zaa ka nee i se: «Teegoy henna booboyaŋ ay n'i cebe war se kaŋ hun ay Baaba Irkoy do. Teegoy foo se war ga tondi k'ay warra k'ay wii?» ³³ Alyahuudey n'a zaabi ka nee: «Man'ti teegoy henney se ir ga tondi ka ni warra ka ni wii, amma Irkoy wowyanoo se, zama ni kaŋ ti adamize, n'ga ni boŋ tee Irkoy.» ³⁴ Isa n'i zaabi ka nee: «A mana hantumandi war *ašariyaa* ra ka nee: «Agay hunday nee, koyyaŋ ti war?» ³⁵ Nda a nee borey se «koyyaŋ» kaŋ Irkoy meešennoo kaa i se, de *Citaaboo* si hin ka tuusandi, ³⁶ bora kaŋ Baaba Irkoy n'a jisandi jere ga nga boŋ se k'a sanba aduŋna ra, war, war nee: «Ni mma Irkoy wow», zama ay nee: «Irkoy *Iz'aroo* ti agay.» ³⁷ Nda ay s'ay Baaba Irkoy teegoyey tee, war masi naanay agay. ³⁸ Amma nda ay g'i tee, ba nda war si naanay agay, wa naanay teegoyey, hala war ma bay, war ma faham kaŋ Baaba Irkoy goo ay ra, ay goo Baaba Irkoy ra.» ³⁹ [Woo banda ga,] i ceeci k'a dii koyne, amma a hun i ra.

⁴⁰ A koy koyne Žurdeŋ isaa se banda, nongoo kaŋ ra Yehiya bay ka borey *batize*. A cindi no din. ⁴¹ Boro boobo koy a do, i nee: «Yehiya mana tammaasa kayfante kul tee, amma hayaa kul kaŋ a n'a har aroo woo ga ti cimi.» ⁴² Boro boobo naanay a no din.

Lazar buuyanoo

11 Aru foo kaŋ maanoo ti Lazar, a cindi ka wirci, Betani boro no kaŋ ti Maryama nda Mart nga woymaa koyraa. ² Maryama kaŋ n'ir Koyoo yon nda turaari ka nga himbirey ka cewey tuusu, nga no nga armaa Lazar wirci. ³ Woymey sanba Isa do ka nee: «Ir Koyoo, nga ne, ni baakaa ga wirci.» ⁴ Kaŋ Isa maa woo, a nee: «Woo man'ti buuyan wirci, amma Irkoy daržaa se a goo, hala Irkoy *Iz'aroo* ma daržandi woo ra.»

⁵ A gar Isa ga baa Mart, nda nga woymaa Maryama, nda Lazar. ⁶ Waatoo kaŋ a maa kaŋ a ga wirci, a cindi nongoo kaŋ ra a goo ka jirbi hinka tee koyne. ⁷ Woo banda ga, a duu ka nee taalibey se: «Ir ma koy koyne Žude.» ⁸ Taalibey nee a se: «Rabbi, sohõ da Alyahuudey ceeci ka tondi ka ni warra ka ni wii, de n'ga koy no din koyne?» ⁹ Isa zaabi ka nee: «Man'ti guuru woy cindi hinka (12) bara zaari ra? Boro kaŋ ga dira zaaroo ra, a si kati, zama a ga dii aduŋna woo gaayoo. ¹⁰ Amma,

† *Zabur 82.6.*

boro kaŋ ga dira cijinoo ra, a ga kati, zama gaayoo sii a ra.»

¹¹ Woo no Isa n'a har. Woo banda ga, a nee i se: «Lazar, ir ceroo nka jirbi, amma ay ga koy hala y'a tunandi jirboo ra.» ¹² Woo se taalibey nee a se: «Ir Koyoo, nda a nka jirbi, a ga hallasi.» ¹³ Isa mana ūalaŋ kala Lazar buuyanoo ga, amma i mma nee kala hunanzamay jirbi ga a goo. ¹⁴ Waatoo din Isa nee i se kaaray: «Lazar buu. ¹⁵ A kan ya ne war maaganda se kaŋ ay sii no din, hala war ma duu ka naanay, amma ir ma koy a do.» ¹⁶ Toma kaŋ se i ga nee Taway, nee taalibey cindey se: «Ir mo ma koy hala ir ma buu a bande.»

Isa ti tunyanoo nda hunaroo

¹⁷ Waatoo kaŋ Isa koy, a gar Lazar goo *saaraa* ra za jirbi taaci. ¹⁸ Betani ga man Źerizalem, kilomeetar hinza cine bara gamey ra. ¹⁹ Alyahuudey ra, boro boobo kaa Mart nda Maryama do ka fondi i se nda ngi armaa buuroo. ²⁰ Waatoo kaŋ Mart maa kaŋ Isa goo ma kaa, a koy a kubay. Amma Maryama goro hugey do. ²¹ Mart nee Isa se: «Ay Koyoo, nda a gar ni mma bara ne, ag'armaa si buu, ²² [amma] ba sohō da hunday ay ga bay kaŋ haya kul kaŋ n'n'a wiri Irkoy ga, Irkoy g'a noo ma ne.» ²³ Isa nee a se: «Ni armaa ga tun.» ²⁴ Mart nee a se: «Ay ga bay kaŋ a ga tun zaari koraa tunyanoo hane.» ²⁵ Isa nee a se: «Agay, agay ti tunyanoo nda hunaroo, boro kaŋ ga naanay agay, ba nda a buu, a ga huna. ²⁶ Baahunante kul kaŋ ga naanay agay, ūikka sii a si buu abada. N'ga naanay woo wala?» ²⁷ A nee a se: «Ayyo, ay Koyoo, agay, ay ga naanay kaŋ ni ti *Almasihu*, Irkoy *Iz'aroo* kaŋ ga kaa aduŋra ra.»

Isa mundawey doo

²⁸ Kaŋ Mart na woo har ka ben, a koy nga woymaa Maryama do k'a cee tuguyan ra ka nee: «Alfagaa goo ne, a ga ciya ma ne.» ²⁹ Za a maar'a, a tun nda cahāyan ka koy a do. ³⁰ Isa mana too kate koyraa ra jina, a sii kala nongoo kaŋ ra Mart n'a kubay. ³¹ Waatoo kaŋ Alyahuudey kaŋ kaa Maryama hugoo ra ka fondi, dii kaŋ a cahā ka tun ka fatta, i hanga a, zama i mma hongu kaŋ a mma koy *saaraa* do ka hēe.

³² Kaŋ Maryama too nongoo kaŋ ra Isa goo, a dii a, a sujudu a jine cewey cire ka nee a se: «Ay Koyoo, nda a gar ni mma bara ne, ag'armaa si buu.» ³³ Kaŋ Isa dii a ga hēe, Alyahuudey kaŋ kaa a bande mo ga hēe, a futu nga binoo ra, a maray. ³⁴ A nee: «Man ra war n'a dan?» I nee a se: «Ir Koyoo, kaa ka dii.» ³⁵ Isa mundawey doo. ³⁶ Alyahuudey nee: «Guna takaa kaŋ nda a ga bag'a.» ³⁷ Affooyan i ra nee: «Man'ti nga ka danaa money feeri, a mana taka tee kaŋ ra woo mo masi buu wala?»

Isa na Lazar tunandi

³⁸ Isa yee koyne ka futu nda kunehere ka koy *saaraa* do. Guusu no, de tondi no ma miŋoo daabu. ³⁹ Isa nee: «Wa tondoo kaa!» Bukaa woymaa kaŋ ti Mart nee a se: «Ay Koyoo, a na hew zaa, zama jirbi taacantoo ra a goo.» ⁴⁰ Isa nee a se: «Ay mana nee ma ne kaŋ nda n'

naanay, n'ga dii Irkoy daržaa?» ⁴¹ I na tondoo kaa. Isa na nga boŋoo jer beene, a nee: «Baaba Irkoy, ay ga al-barka tee ma ne, zama n'na haŋajer ya ne. ⁴² Agay, ay ga bay kaŋ waati kul n'ga haŋajer ya ne, amma alžamaa kaŋ g'ay kuubi k'ay bere maaganda se ay ūalaŋ hala i ma naanay kaŋ ni k'ay sanba.» ⁴³ Kaŋ a na hayey wey har ka ben, a na jinde jer ka kaati ka nee: «Lazar, fatta kate!» ⁴⁴ Bukaa tun ka fatta, cewey nda kabey ga hawa nda kasance, ndumoo ga guma nda ūukka. Isa nee i se: «W'a feeri, war m'a nan a ma koy.»

Bonkoyney hawandifutay Isa ga (Matiyu 26.1-5; Marku 14.1-2; Luka 22.1-2)

⁴⁵ Alyahuudey ra, boro booboyan kaŋ kaa Maryama do kaŋyan dii hayey kaŋ Isa n'i tee, i naanay a. ⁴⁶ Affooyan i ra koy *Fariziyeney* do ka hayey har i se kaŋ Isa n'i tee. ⁴⁷ Woo ga, *sargari juwalkey jineborey* nda *Fariziyeney* na *hoyraykey margaroo* gorandi ka nee: «Macin no ir g'a tee, zama boraa woo ga tammaasa kayfante boobo tee?» ⁴⁸ Nda ir n'a nan takaa woo, boraa kul ga kaa ka naanay a, Rom borey ga kaa k'ir dogoo nda ir gandaa taa.»

⁴⁹ Affoo i ra kaŋ se i ga nee Kayif, jiiroo din sargari juwalkey jineboraa no, a nee i se: «War, war si haya kul bay, ⁵⁰ war si laasaabu kaŋ boro folloku ma buu jamaa dogoo ra baa war se gandaa kul ma halaci.» ⁵¹ A mana woo har nda nga boŋ, nga ti sargari juwalkey jineboraa jiiroo din, a nka annabitaray tee ka bayrandi kaŋ Isa ga hima ka buu gandaa se, ⁵² de man'ti gandaa hinne se, amma ka Irkoy izey mo kaŋ say-say marga k'i tee affoo.

⁵³ Za hanoo din, i kayandi kaŋ ngi g'a wii. ⁵⁴ Woo se Isa si yee ka dira Alyahuudey gamey ra i ma dii nga. A mooru no din ka koy laamaa kaŋ ga man saajoo, koyraa ra kaŋ se i ga nee Efrayim. A cindi no din, nga nda nga taalibey.

⁵⁵ Alyahuudey *Borcintaraa jingaroo* man, boro boobo hun gandaa ra ka žigi ka koy Źerizalem ka ngi boŋ henanandi za jingaroo mana too. ⁵⁶ I ga Isa ceeci, de i ga nee cere se Irkoy *hugu* beeroo ra: «Macin no war nee? ūikka sii kaŋ a si kaa jingaroo ra wala?» ⁵⁷ Woo gar, sargari juwalkey jineborey nda *Fariziyeney* na yaa-mar noo kaŋ boro kaŋ na nongoo bay kaŋ ra a goo m'a har hala ngi m'a dii.

Maryama na turaari doori Isa cewey ga (Matiyu 26.6-13; Marku 14.3-9)

12 A cindi jirbi iddu *Borcintaraa jingaroo* ma tee kaŋ Isa koy Betani, nongoo kaŋ ra Lazar kaŋ a n'a tunandi bukawey ra goo. ² I na hawray tee a se no din, Mart ga alhaadimay, Lazar goo borey ra kaŋ goro ŋaadogoo ra Isa bande. ³ Maryama na liitar jere turaari alhakiika hay ūenda kaŋ se i ga nee nar ka Isa cewey yon, a na nga hinbirey ka cewey tuusu, hugoo too nda turaaroo hewoo. ⁴ Źudas Iskariyot, taalibey affoo kaŋ ga kaa k'a nondi nee: ⁵ «Cin se turaaroo woo mana neerandi nzorfu kaaray tamma boŋ zangu hinza (300) ka nondi talkey se?» ⁶ Man'ti a mma huzun talkey

se, nga se a na woo har, amma zay no, nga ti nooroo talfikaa, a ga haya zaa kaŋ huru a ra. ⁷ Woo se Isa nee: «A naŋ, a m'a jisi ay suturayanoo zaaroo se. ⁸ War nda talkey no waati kul, amma agay si cindi war bande waati kul.»

Sargari juwalkey jineborey hawandifutay Lazar ga

⁹ Alyahuudey ra, jama beeri bay kaŋ Isa goo no din, man'ti Isa hinne se i kaa, amma hala ngi ma dii Lazar mo kaŋ a n'a tunandi bukawey ra. ¹⁰ *Sargari juwalkey jineborey* kayandi kaŋ ngi ga Lazar mo wii, ¹¹ zama nga maaganda se boro boobo mooru Alyahuudey ka naanay Isa.

Isa huru Źerizalem sanda kokoy
(Matiyu 21.1–11; Marku 11.1–11; Luka 19.28–40)

¹² Subaa ra, waatoo kaŋ alžama beeroo kaŋ kaa jin-garoo ra maa kaŋ Isa ga kaa Źerizalem, ¹³ i na teenaynaa kabeyan zaa ka fatta k'a kubay. I ga kaati ka nee:

«*Hozaana!*

Albarka ma huru bora ra
kaŋ goo kaa ir Koyoo maapoo ga
kaŋ ti Izirayel kokoyoo.» †

¹⁴ Isa duu farka-ize foo, a goro a ga sanda takaa kaŋ nda a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee:

¹⁵ «Masi hunbur, *Siyon* koyraa ize woyoo,
nga ne, ni kokoyoo ga kaa,
a goo ma goro farka woy, nga izoo ga.» ††

¹⁶ Hayey wey, nga taalibey mana faham i se jina, amma waatoo kaŋ Isa jeerandi, i hongu kaŋ a hantumandi a ga, de mo ngi n'i tee a se.

¹⁷ Alžamaa kaŋ goo Isa bande waatoo kaŋ a na Lazar cee k'a fattandi *saaraa* ra k'a tunandi bukawey ra, na seetaray tee. ¹⁸ Woo se alžamaa n'a kubay, zama i maa kaŋ a na tammaasa kayfantaa woo tee.

¹⁹ *Fariziyeney* nee cere se: «War ga dii kaŋ war si duu baffoo. Nga ne, aduŋna kul koy a bande.»

Grekyan goo ma Isa ceeci

²⁰ Grekyan goo borey ra kaŋ žigi ka koy sujudu jinga-roo ra. ²¹ I koy Filip do kaŋ ti Betsayda kaŋ goo Galile boro k'a wiri a ga ka nee: «Ir koyoo, ir ga baa ir ma dii Isa.» ²² Filip koy a har Andere se jina, Andere nda Filip koy a har Isa se. ²³ Isa n'i zaabi ka nee: «Waatoo kaa kaŋ ra *Boraa kaŋ tee Adamize* ga jeerandi. ²⁴ Nda cimi, cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, nda alkama gurunboo mana kaŋ laboo ra ka buu, a ga cindi nga foo, amma nda a buu, a ga ize boobo hay. ²⁵ Boro kaŋ ga baa nga hundoo g'a mursu, bora kaŋ konna nga hundoo aduŋna woo ra, a nk'a gaabu hunayan abadantaa se. ²⁶ Boro kaŋ ga alhaadimay ya ne, kala a ma hanga agay, de mo nongu kaŋ ra agay, ay goo, nga ra ay tamoo mo goo. Boro kaŋ ga alhaadimay ya ne, Baaba Irkoy g'a beerandi.»

Isa Źelan nga buuyanoo ga

²⁷ «Sohō ay binoo g'ay maray, cin no ay ga nee? – «Baaba Irkoy, ay hallasi waatoo woo ra?» Amma woo da se ay kaa alwaatoo woo ra. ²⁸ Baaba Irkoy, ni maapoo daržandi!» Jinde foo hun beenaa ra ka nee: «Ay n'a daržandi, ay g'a daržandi koyne.» ²⁹ Jamaa kaŋ ga kay no din kaŋ maa, nee kaŋ beenaa jinjingyanoo no, af-fooyan nee: «Almalayka ka Źelan a se.» ³⁰ Isa zaabi ka nee: «Man'ti agay se jindoo woo fatta, amma war maa-ganda se. ³¹ Sohō no aduŋna woo ciitoo ga tee. Sohō aduŋna woo bonkoynoo ga warrandi taray. ³² Agay, waati kaŋ ay jerandi laboo ga, ay ga borey kul cendi kate ay ga.» ³³ A nka woo har ka cebe buuyanoo kaŋ nda nga ga hima ka buu. ³⁴ Alžamaa n'a zaabi ka nee: «Ir nka maa *ašariyaa* ra kaŋ *Almasihu* ga duumi hala abada, de taka foo ra n'ga nee kala *Boraa kaŋ tee Adamize* ma jerandi? May ti Boraa kaŋ tee Adamize woo?» ³⁵ Isa nee i se: «Gaayoo goo war game waati kayna koyne. Hala de war goo nda gaay, wa dira a ra, kubaa masi koy hin war. Boro kaŋ ga dira kubaa ra si bay nongu kaŋ ra nga ga koy. ³⁶ Hala de gaayoo goo war do, wa naanay gaayoo, hala war ma tee gaay izeyan.» Kaŋ Isa na wey har, a mooru ka koy tugu i se.

Alžamaa mana naanay Isa

³⁷ Tammaasa kayfantey kul kaŋ a n'i tee i jine, i mana naanay a, ³⁸ hala hayaa kaŋ annabi Ezayi n'a har ma tabati, a nee:

«Ir Koyoo, may ka naanay ir Źennoo?
May se ir Koyoo hinoo bayrandi?» †

³⁹ Woo se i si hin ka naanay, zama Ezayi yee koyne ka nee:

⁴⁰ «Irkoy na moyey danandi,
a na biney Źendandi,
hala moyey masi duu ka dii,
biney masi faham, Irkoy nee:
«I masi koy *tuubi*
y'i noo baani.» ††

⁴¹ Ezayi na woo har, zama a nka dii Isa daržaa, a Źelan a ga.

⁴² Woo kul, ba jineborey ra, boro boobo naanay a. Amma *Fariziyeney* maaganda se i si ngi bonj bangandi, i masi koy ngi gaaray margahugoo ra. ⁴³ Zama i ga baa adamizey ma ngi noo darža ka bisa Irkoy wanoo.

Isa Źennoo ga borey ciiti

⁴⁴ Isa kaati ka nee: «Boro kaŋ ga naanay agay, man'ti agay no a naanay a, amma bora kaŋ n'ay sanba no a naanay a. ⁴⁵ Boro kaŋ dii agay, bora kaŋ n'ay sanba no a dii a. ⁴⁶ Agay, ay kaa aduŋna ra sanda gaay, hala boro kul kaŋ ga naanay agay masi cindi kubaa ra. ⁴⁷ Boro kaŋ maa ay Źenney, a mana gaabu i ga, man'ti agay no m'a ciiti, zama ay mana kaa hala ya aduŋna ci-iti, amma ya nka kaa ka aduŋna hallasi. ⁴⁸ Boro kaŋ wanji ay ga, a mana yadda ay Źenney ga, a goo nda

† *Zabur 118.25–26.* †† *Sofoni 3.16; Zakarya 9.9.*

‡ *Ezayi 53.1.* †† *Ezayi 6.9–10.*

nga ciitikaa: šennoo kaŋ ay n'a har no m'a ciiti zaari kora hane. ⁴⁹ Zama ya na šelaŋ nda ay boŋ, amma Baaba Irkoy kaŋ n'ay sanba hunday k'ay noo yaamaroo woo kaŋ ay g'a har nda woo kaŋ ga ay ga šelaŋ. ⁵⁰ Ay ga bay mo kaŋ nga yaamaroo ti hunayan abadantaa. Woo se hayey kaŋ ay g'i har, ay g'i har sanda takaa kaŋ nda Baaba Irkoy n'i har ya ne.»

Isa na nga taalibey cewey numay

13 Za *Borcintaraa jingaroo* mana too, Isa ga bay kaŋ nga waatoo kaa ka hun aduŋŋa woo ra ka koy Baaba Irkoy do. A baa nga borey kaŋ goo aduŋŋa ra, a bag'ey hala nongu kaŋ ga a si bisa. †

² Hawraa ga, Ibilisi daŋ ka ben Žudas, Simoŋ Iskariyot iz'aroo binoo ra a m'a nondi. ³ Isa kaŋ ga bay kaŋ Baaba Irkoy na hayey kul daŋ nga kaboo ra, a bay mo kaŋ Irkoy do nga hun, Irkoy do nga ga koy. ⁴ A tun hawraa ga, a na nga darbawey kaa k'i jisi ka zaara zaa ka gamahaw. ⁵ Woo banda ga, a na hari doori tuu ra ka duu ka taalibey cewey numay k'i tuusu nda zaaraa kaŋ ga gamoo haw. ⁶ Kaŋ a too Simoŋ Piyer ga, a nee a se: «Ay Koyoo, ni no m'ay cewey numay?» ⁷ Isa n'a zaabi ka nee: «Hayaa kaŋ agay, ay goo m'a tee, n'si maanaa bay sohō da, amma woo banda ga, n'ga kaa ka faham a se.» ⁸ Piyer nee a se: «Abada n's'ay cewey numay!» Isa n'a zaabi ka nee: «Nda ay mana ni numay, n'sii nda ay do baa.» ⁹ Simoŋ Piyer nee a se: «Ay Koyoo, man'ti ay cewey hinne, amma ay kabey nda ay boŋoo mo!» ¹⁰ Isa nee a se: «Boro kaŋ numay ka ben si too kala cee numayyan hinne ga, za nga kul no ma henan. War, war henan, amma man'ti war kul.» ¹¹ A ga bora bay kaŋ g'a nondi, woo se a nee: «Man'ti war kul no ma henan.»

¹² Kaŋ a na ngi cewey numay ka ben, a na nga darbawey zaa, a goro ŋaadogoo ra koyne, a nee i se: «War faham woo kaŋ ay n'a tee war se wala?» ¹³ War, war ga nee ya ne «Alfagaa» nda «Koy», war šelaŋ ka boori, zama nga ti agay. ¹⁴ Nda agay, ay na war cewey numay, agay kaŋ ti Koy nda Alfagaa, war mo, war ga hima ka cere cee numay. ¹⁵ Zama himakasinay no kaŋ ay n'a noo war se hala takaa kaŋ ay n'a tee war se, war mo m'a tee. ¹⁶ Nda cimi, cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, tam si bisa nga koyoo, *diyaw* mo si bisa bora kaŋ n'a sanba. ¹⁷ Nda war ga hayey wey bay, war ga duu gomni nda war g'i tee. ¹⁸ Man'ti war kul ga ay goo, agay, ay ga borey bay kaŋ ay n'i suuba, amma hala *Citaaboo* šennoo ma tabati kaŋ nee: «Bora kaŋ goo ma takula ŋaa ay bande bere ay ga k'ay tafa.» ^{††19} Za sohō ay g'a har war se za woo mana tee, hala waati kaŋ a tee, war ma naanay kaŋ agay ti «a ga bara». ²⁰ Nda cimi, cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, boro kaŋ na diyaa dii kaŋ ay g'a sanba, bora n'ay dii. Boro kaŋ n'ay dii, a na bora kaŋ n'ay sanba dii.»

Isa bayrandi kaŋ nga taalibi foo ga kaa ka nga nondi

(Matiyu 26.20–25; Marku 14.17–21; Luka 22.21–23)

²¹ Kaŋ Isa na hayey wey har ka ben, binoo maray, a nee kaaray: «Nda cimi, cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, war affoo g'ay nondi.» ²² Taalibey na cere guna-guna, i si bay boro kaŋ ga a goo. ²³ Nga taalibey affoo, woo kaŋ Isa ga bag'a, goo ŋaadogoo ra Isa gandey here. ²⁴ Simoŋ Piyer na kabe ka šelaŋ a se a ma hãa boro kaŋ ga Isa goo. ²⁵ Taaliboo din bere Isa gandey here, a nee a se: «Ay Koyoo, may no?» ²⁶ Isa zaabi ka nee: «Bora ti woo kaŋ se ay ga takula dunba sufa k'a noo.» Kaŋ a na dunboo sufa, a n'a [zaa k'a] noo Žudas, Simoŋ Iskariyot iz'aroo se. ²⁷ Za takulaa dunboo nondi, nga no Ibilisi huru Žudas ra. Isa nee a se: «Hayaa kaŋ n'g'a tee, a tee nda cahãyan.» ²⁸ Woo, borey kul kaŋ goo ŋaadogoo ra mana faham haya kaŋ se a na woo har a se. ²⁹ Haya kaŋ se Žudas ti nooroo talfikaa, woo se boro fooyaŋ ga hongu kaŋ Isa nka nee a se kaŋ a ma koy hayey day kaŋ ga ngi ga too jingaroo se, wala a nka nee a se kaŋ a ma misikiiney noo haya. ³⁰ A na takulaa dunboo taa, a fatta dogoo din da. Cijinoo too.

Yaamar taaga

³¹ Waatoo kaŋ Žudas fatta, Isa nee: «Sohō *Bora kaŋ tee Adamize* jeerandi, Irkoy jeerandi a ra. ³² [Nda Irkoy jeerandi a ra,] Irkoy mo g'a jeerandi nga boŋ ra, a g'a jeerandi sohō da. ³³ Ay zankey, ay goo war bande alwaati kayna koyne. War g'ay ceeci, de sanda takaa kaŋ nda ay n'a har Alyahuudey se ka nee: «Nongoo kaŋ ra ay ga koy, war si hin ka koy a ra», war mo ay g'a har war se sohō. ³⁴ Ay ga war noo yaamar taaga kaŋ ti war ma baa cere sanda takaa kaŋ nda ay baa war, war mo ma baa cere. ³⁵ Woo ra borey kul ga bay kaŋ ay taalibey ti war, nda war goo nda baji cere se.»

Isa bayrandi kaŋ Piyer ga nga yankar

(Matiyu 26.31–35; Marku 14.27–31; Luka 22.31–34)

³⁶ Simoŋ Piyer nee a se: «Ay Koyoo, man ra n'ga koy?» Isa zaabi ka nee [a se]: «Nongoo kaŋ ra ay ga koy, sohō n'si hin ka hanga agay. Amma n'ga kaa ka hanga agay waati tana.» ³⁷ Piyer nee a se: «Ay Koyoo, macin se ay si hin ka hanga ni sohō da? Ay g'ay hundoo noo buuyan se ni maaganda se.» ³⁸ Isa zaabi ka nee: «N'ga ni hundoo noo buuyan se ay maaganda se? Nda cimi, cimoo ne kaŋ ay g'a har ma ne, šikka sii gorgaa si ciya kaŋ n'g'ay yankar cee hinza.»

Isa ti fondaa kaŋ ga koy Baaba Irkoy do

14 Isa nee i se: «War biney masi hasara, wa naanay Irkoy ‡, war ma naanay agay mo. ² Gorodoo boobo goo ay Baaba Irkoy hugoo ra. Nda a gar man'ti cimi no, ay ga nee war se: «Ay ga doo hanse war se wala?» ³ De waati kaŋ ay koy, ay ga doo hanse war se, ay ga yee kate, ay ga war zaa ay bande hala nongu

† «hala nongu kaŋ ga a si bisa», Grek šenni ra, *almaganaa faa ti «hala benantaa ga»*. †† Zibur 41.10.

‡ «wa naanay Irkoy», Grek šenni ra, *almaganaa faa ti «war ga naanay Irkoy»*.

kanj ra agay, ay goo, war mo ma bara a ra. ⁴ Nongoo kanj ra [agay,] ay ga koy, war ga nga fondaa bay.»

⁵ Toma nee a se: «Ay Koyoo, ir si nongoo bay kanj ra n'ga koy, taka foo nda ir ga nga fondaa bay?» ⁶ Isa nee a se: «Agay, agay ti fondaa, nda cimoo, nda hunaroo. Boro kul si too Baaba Irkoy do nda man'ti nda agay. ⁷ Nda war n'ay bay, war g'ay Baaba Irkoy mo bay. Za sohõ war g'a bay, war dii a.»

⁸ Filip nee a se: «Ay Koyoo, Baaba Irkoy cebe ir se, a ga wasa ir se.» ⁹ Isa nee a se: «Alwaatoo kul kanj ay n'a tee war bande, man'ay bay, Filip? Boro kanj dii agay, a dii Baaba Irkoy. Taka foo n'ga nee: «Baaba Irkoy cebe ir se?» ¹⁰ Mana naanay kanj agay, ay goo Baaba Irkoy ra, Baaba Irkoy goo ay ra? Šenney wey kanj ay g'i har war se, ay s'i har nda ay bonj. Baaba Irkoy kanj ga duumi ay ra no ma nga teegoyey tee. ¹¹ Wa naanay agay kanj ay goo Baaba Irkoy ra, Baaba Irkoy mo goo ay ra, wala war ma naanay teegoyey wey sabbu se. ¹² Nda cimi, cimoo ne kanj ay g'a har war se, boro kanj ga naanay agay, teegoyey mo kanj ay g'i tee, a g'i tee. Koyne mo a ga hayayanj tee kanj bisa wey, zama agay, ay ga koy Baaba Irkoy do, ¹³ de mo haya kul kanj war n'a njaaray ay maajoo ga, ay g'a tee, hala Baaba Irkoy ma jeerandi *Iz'aroo* ra. ¹⁴ Nda war na haya wiri ay ga ay maajoo ga, agay, ay g'a tee.»

Isa na allaahidu noo kanj Hundi Henanantaa ga kaa

¹⁵ «Nda war ga baa agay, war g'ay yaamarey dii. ¹⁶ De agay, ay ga Baaba Irkoy njaaray a ma war noo Faabakaw tana hala a ma cindi war bande abada. ¹⁷ Nga ti *Hundi* cimikoynoo kanj aduŋna si hin ka duu a, zama a si dii a, a s'a bay. War, war g'a bay, zama a cindi war bande, a ga kaa ka bara war ra. ¹⁸ Ay si war nanj sanda alyatimyanj, ay goo kaa war do. ¹⁹ Ne nda kayna aduŋna si dii agay koyne, amma war, war ga dii agay, zama agay, ay ga huna, war mo, war ga huna. ²⁰ Hanoo din, war ga bay kanj ay goo ay Baaba Irkoy ra, de war, war goo ay ra, agay, ay goo war ra.

²¹ Boro kanj kone ay yaamarey goo, de a n'i dii, nga no ma baa agay. Boro kanj ga baa agay, ay Baaba Irkoy ga baa boraa, ay ga bag'a, de agay hunday g'ay bonj bayrandi a se.»

²² Žud kanj man'ti Iskariyot nee a se: «Ay Koyoo, macin se ir se n'ga baa ma ni bonj bayrandi, amma man'ti aduŋna se?» ²³ Isa zaabi ka nee a se: «Boro kanj ga baa agay, a g'ay šennoo dii. Ay Baaba Irkoy ga bag'a. Ir ga koy a do, ir ga gorodoo tee a do. ²⁴ Boro kanj si baa agay, a s'ay šenney dii. Šennoo kanj war ga maar'a, man'ti agay wane nda a, amma Baaba Irkoy kanj n'ay sanba wane nda a.

²⁵ Ay na hayey wey har war se kanj ay cindi war bande. ²⁶ Faabakaa kanj ti *Hundi Henanantaa* kanj Baaba Irkoy g'a sanba ay maajoo ga, nga, a ga haya kul cawandi war se. A ga war hongandi haya kul kanj [agay,] ay n'a har war se.

²⁷ Ay ga alaafiyaa cindandi war bande, ay ga war noo ag'alaafiyaa. Man'ti takaa kanj nda aduŋna g'a noo nda agay, ay g'a noo war se. War biney masi hasara, i masi

jiti. ²⁸ War maa kanj agay, ay nee war se: «Ay ga koy, de ay goo kaa war do.» Nda a gar war ga baa agay, war ga jaali nda kanj ay ga koy Baaba Irkoy do, zama Baaba Irkoy bisa agay. ²⁹ Sohõ ay na woo har war se za a mana tee, hala waati kanj a tee, war ma naanay. ³⁰ Ay si šenni boobo har war bande koyne, zama aduŋna bonkoynoo goo kaa. A sii nda ay ga hini kul. ³¹ Amma kala aduŋna ma bay kanj ay ga baa Baaba Irkoy, ay ga goy nda sanda takaa kanj nda a n'ay yaamar. Wa tun, ir ma hun ne.»

Isa ti alanebŋnaa cimoo

15 «Agay, agay ti *alanebŋnaa* cimoo, ay Baaba Irkoy ti alaneb faaroo beerikaa. ² Tuuri kabe kul kanj goo ay ga kanj si ize tee, a g'a dunbu, amma wey kanj ga ize tee, a g'i henanandi hala i ma ize tee ka tonton. ³ War, war henan ka ben šennoo kanj ay n'a har war se maaganda se. ⁴ Wa duumi ay ra, agay, ay ga duumi war ra. Takaa kanj nda tuuri kabe si hin ka ize tee nda nga bonj, nda man'ti a mma duumi alanebŋnao ga, takaa din da war mo, sanda tuuri kabe war si hin ka ize kul tee † nda man'ti war nka duumi ay ra. ⁵ Agay, agay ti alanebŋnao, war, war ti kabey. Boro kanj duumi ay ra, agay, ay ga duumi a ra, a ga ize boobo tee †† sanda tuuri kabe, zama bila agay war si hin ka haya kul tee. ⁶ Boro kanj si duumi ay ra ga warrandi taray, a ga kogu sanda tuuri kabe, woo banda ga, tuuri kabey ga margandi ka warrandi nuune ra, de i ga ton. ⁷ Nda war duumi ay ra, ay šenney duumi war ra, wa haya njaaray kanj war ga baa, a ga teendi war se. ⁸ Woo ra ay Baaba Irkoy ga jeerandi: war ma ize boobo tee ‡ sanda tuuri kabe, war ma tee ay taalibey. ⁹ Takaa kanj nda Baaba Irkoy bag'ay, takaa din da nda agay mo baa war. Wa duumi ay bajoo ra. ¹⁰ Nda war g'ay yaamarey dii, war duumi ay bajoo ra sanda takaa kanj nda ay n'ay Baaba Irkoy yaamarey dii, de ay duumi nga bajoo ra. ¹¹ Ay na hayey wey har war se hala ay jaaloo ma bara war ra, haya kul mas'a gaza. ¹² Ay yaamaroo ne: war ma baa cere sanda takaa kanj nda ay baa war. ¹³ Baji beeri sii no kanj bisa boro ma nga hundoo noo buuyan se nga cerey maaganda. ¹⁴ Ay cerey ti war nda war ga hayey tee kanj ay g'i ka war yaamar. ¹⁵ Ay si nee war se tam koyne, zama tam si hayaa bay kanj nga koyoo g'a tee. Ay nee war se ay cerey, zama haya kul kanj ay maar'a ay Baaba Irkoy do, ay n'a bayrandi war se. ¹⁶ Man'ti war k'ay suuba, amma agay ka war suuba ka war danj hala war ma koy, war ma hin ka izeyanj tee †† sanda tuuri kabe, war izey ma duumi hala haya kanj war n'a wiri Baaba Irkoy ga ay maajoo ga, a m'a noo war se. ¹⁷ Hayey wey nda ay na war yaamar hala war ma baa cere.»

Aduŋna konna Isa nda nga ganakey

¹⁸ «Nda aduŋna konna war, war ma bay kanj agay no a jin ka konna agay. ¹⁹ Nda a gar aduŋna wane nda

† «ka ize tee» man'ti kala haya kanj boro g'a tee Irkoy maaganda se. †† Sorro 4to. ‡ Sorro 4to. †† Sorro 4to.

war, aduŋŋa ga baa borey kaŋ ti nga wane, amma zama a si war may, de mo ay na war suuba ka war kaa a game, woo se a ga konna war. ²⁰ Wa hongu ŋennoo kaŋ ay n'a har war se kaŋ ti: «Tam si bisa nga koyoo.» Nda i n'ay gurzugay, i ga war mo gurzugay, nda i n'ay ŋennoo dii, i ga war mo ŋennoo dii. ²¹ Amma wey kul i g'i tee war se ay maanoo sabbu se, zama i si bora bay kaŋ n'ay sanba. ²² Nda a gar ya nka mana kaa ka ŋelan i se, i si duu zunubu. Sohō i si duu kobay ka nee ngi mana zunubu tee. ²³ Boro kaŋ konna agay, konna ay Baaba Irkoy mo. ²⁴ Nda a gar ya nka mana teegoyey tee i jine kaŋ boro kul man'i tee, i si duu zunubu. Sohō i dii ey, de i konna agay nda ay Baaba Irkoy. ²⁵ Amma woo tee hala ŋennoo kaŋ hantumandi ngi *ašariyaa* ra ma tabati kaŋ nee: «I konna agay bila addalil.» †

²⁶ Waati kaŋ Faabakaa kaa kaŋ ay g'a sanba war se ka hun Baaba Irkoy do, nga ti *Hundi* cimikoynoo kaŋ ga hun Baaba Irkoy do, a ga seedetaray tee ay ga. ²⁷ War mo, war ga tee seede, zama za sintinoo ga, war goo ay bande.»

16 «Ay na hayey wey har war se hala war masi koy naanay naŋ. ² I ga war kaa ngi *margahugey* ra, de mo waati ga kaa kaŋ boro kul kaŋ na war wii ga hongu nga nka Irkoy gana. ³ I ga wey tee, zama i man'ay Baaba Irkoy bay, i man'ay bay. ⁴ Amma ya nka wey har war se hala waati kaŋ ngi waatoo kaa, war ma hongu kaŋ agay, ay n'i har war se. Hayey wey, ya n'i har war se za sintinoo ga, zama ay goo war bande.»

Hayey kaŋ Faabakaa g'i tee

⁵ «Sohō ay ga koy bora do kaŋ n'ay sanba, boro kul s'ay hāa war ra ka nee: «Man ra n'ga koy?» ⁶ Amma kaŋ se ay na woo har, nga se war biney hanse ka maray. ⁷ Agay, ay ga cimoo har war se: A baa war se ya koy, zama nda ay mana koy, Faabakaa si kaa war do, amma nda ay koy, ay g'a sanba war do. ⁸ Waati kaŋ a kaa, a ga aduŋŋa layboo cebe a se haya kaŋ ti zunubu here, haya kaŋ ti ŋerretaray here, nda haya kaŋ ti ciitoo here. ⁹ Haya kaŋ ti zunubu here, zama i mana naanay agay. ¹⁰ Haya kaŋ ti ŋerretaray here, zama ay ga koy Baaba Irkoy do, de mo war si dii agay koyne. ¹¹ Haya kaŋ ti ciitoo here, zama aduŋŋa boŋkoynoo ciitandi. ¹² Haya booboyan goo ay kone kaŋ ay ga baa y'i bayrandi war se, amma war si hin k'i dii sohō da. ¹³ Waati kaŋ a kaa, nga, *Hundi* cimikoynoo, a ga war gongu cimoo kul ra, zama a si ŋelan nga boŋ ga, amma a ga hayaa har kaŋ a maar'a, de a ga hayey har war se kaŋ ga kaa ka kaa. ¹⁴ A g'ay jeerandi, zama a ga hayaa zaa kaŋ ti agay wane k'a bayrandi war se. ¹⁵ Haya kul kaŋ ti Baaba Irkoy wane, agay wane, woo se ay ga nee kaŋ a ga hayaa zaa kaŋ ti agay wane k'a bayrandi war se.»

Binemarayyanoo ga bere ka tee ŋaali

¹⁶ «Ne nda kayna war si yee ka dii agay, ne nda kayna koyne, war ga dii agay.» ¹⁷ Nga taalibey ra, affooyan

† *Zabur* 35.19; 69.5.

nee cere se: «Macin no a ga baa k'a har ir se: «Ne nda kayna war si yee ka dii agay, ne nda kayna koyne, war ga dii agay?» Macin no a ga baa k'a har kaŋ a nee: «Zama ya mma koy Baaba Irkoy do?»» ¹⁸ I nee mo: «Macin no a ga baa k'a har [kaŋ a nee]: «Ne nda kayna?» Ir si bay haya kaŋ no a ga baa ka nee.» ¹⁹ Isa bay kaŋ i mma baa i ma nga hāa, a nee i se: «War ga cere hāa nda hayaa kaŋ ay n'a har ka nee: «Ne nda kayna war si yee ka dii agay, ne nda kayna koyne, war ga dii agay.» ²⁰ Nda cimi, cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, war ga kaa ka hēe ka yooyo, de aduŋŋa ga ŋaali. War, war biney ga kaa ka maray, amma war binemarayyanoo ga bere ka tee ŋaali. ²¹ Waati kaŋ woy ga duu nga boŋ, binemarayyan ga tee a se, zama nga waatoo ka kaa. Waati kaŋ a na zankaa daŋ aduŋŋa ra, a si yee ka hongu nga zaraboo, ŋaaloo maaganda se, zama adamize foo kaa aduŋŋa ra. ²² Takaa din da, war mo, war biney ga maray sohō da, amma ay ga kaa ka dii war koyne, de war biney ga ŋaali, de war ŋaaloo, boro kul s'a kaa war ra.

²³ Hanoo din, war s'ay hāa nda haya kul. Nda cimi, cimoo ne kaŋ ay g'a har war se, haya kaŋ war n'a ŋaaray Baaba Irkoy ga ay maanoo ga, a g'a noo war se. ²⁴ Hala sohō war mana haya kul ŋaaray ay maanoo ga. Wa ŋaaray, war ga duu hala haya kul masi war ŋaaloo gaza.»

Isa duu aduŋŋa ga hinay

²⁵ «Ay na wey har war se nda filla yaasayanteyan. Waatoo ga kaa kaŋ ay si yee ka ŋelan war se nda filla yaasayanteyan, amma ay ga ŋelan war se kaaray Baaba Irkoy ga. ²⁶ Hanoo din, war ga ŋaaray ay maanoo ga, ay si nee war se kaŋ ay ga Baaba Irkoy ŋaaray war se, ²⁷ zama Baaba Irkoy hunday ga baa war, zama war baa agay, de mo war, war naanay kaŋ agay, ay mana hun kala Irkoy do. ²⁸ Ay hun Baaba Irkoy do ka kaa aduŋŋa ra, ay ga yee ka hun aduŋŋa ra ka koy Baaba Irkoy do.» ²⁹ Nga taalibey nee a se: «Nga ne, sohō n'ga ŋelan kaaray, de n'si haya kul har nda filla yaasayante. ³⁰ Sohō ir bay kaŋ n'ga haya kul bay, a si too boro kul ma ni hāa, woo se ir ga naanay kaŋ Irkoy do ni hun.» ³¹ Isa zaabi ka nee i se: «War ga naanay sohō? ³² Nga ne, waatoo goo kaa, de mo waatoo kaa ka ben kaŋ ra war ga say-say, boro foo kul ga koy nga do, de war g'ay naŋ agay hinne, amma man'ti agay hinne no, zama Baaba Irkoy goo ay bande. ³³ Ay na wey har war se hala ay bande war ma duu alaafiyaa. War ga zarabi aduŋŋa ra, amma wa bine tee, agay, ay duu aduŋŋa ga hinay.»

Isa na Irkoy ŋaaray nga boŋ se

17 Kaŋ Isa na hayey wey har, a na nga boŋoo jer ka beenaa guna, a nee: «Baaba Irkoy, waatoo kaa. Ni *Iz'aroo* daržandi hala a ma ni daržaa cebe, ² sanda takaa kaŋ nda n'n'a noo hini hundikoyni kul ga, hala borey kul kaŋ n'n'i noo a se, a m'i noo hunayan abadantaa. ³ Hunayan abadantaa man'ti kala, i ma ni

bay, ni, Irkoy follokaa cimikoynoo nda bora a kan n'a sanba kan ti Isa *Almasihu*. ⁴ Ay na ni daržaa cebe laboo ga. Ay na goyoo benandi kan n'a noo ya ne ya tee. ⁵ Sohõ ni, Baaba Irkoy, ay daržandi ni hunday jeroo ga nda daržaa kan cindi ya ne ni jere za aduŋna mana tee.»

⁶ «Ay na ni maanoo bayrandi borey se kan n'i noo ya ne aduŋna ra. Ni wane nda ey, amma n'i noo ya ne, i na ni šennoo dii. ⁷ Sohõ i bay kan hayaa kul kan n'a noo ya ne mana hun kala ni do. ⁸ Zama ay na šenney har i se kan n'i har ya ne, i n'i dii, i bay nda cimi kan ni do ay hun, de i naanay kan ni k'ay sanba.

Isa na Irkoy ŋaaray nga taalibey se

⁹ Ngi se agay, ay ga ŋaaray, man'ti aduŋna se ay ga ŋaaray, amma borey kan n'i noo ya ne se, zama ni wane nda ey. ¹⁰ De mo haya kul kan goo ay kone ti ni wane, haya kan goo ma ne ti agay wane, de i n'ay jeerandi. ¹¹ Ay si cindi aduŋna ra koyne, ngi, i goo aduŋna ra, agay, ay goo ma koy ni do. Baaba Irkoy henanantaa, m'i hawgay ni maanoo kan n'a noo ya ne maaganda se hala i ma tee affoo, takaa kan nda agay nda ni ti affoo. ¹² Waatoo kan ay goo i bande, ay n'i gaabu ni maanoo kan n'a noo ya ne maaganda se. Ay n'i hawgay, ba affoo mana dere i ra, nda man'ti halacintaa hala *Citaaboo* šennoo ma tabati. ¹³ Sohõ ay goo ma koy ni do, ay ga woo har aduŋna ra hala ay ŋaaloo ma bara i ra, haya kul mas'a gaza. ¹⁴ Agay, ay n'i noo ni šennoo, aduŋna konna ey, zama a s'i may sanda takaa kan nda a s'ay may. ¹⁵ Man'ti ya mma ŋaaray hala m'i dan aduŋna se jere ga, amma ya mma baa m'i hallasi boro laalaa ra kan ti Ibilisi. ¹⁶ Aduŋna s'i may takaa kan nda a s'ay may. ¹⁷ Cimoo k'i henanandi, ni šennoo, nga ti cimoo. ¹⁸ Takaa kan nda n'ay sanba aduŋna ra, agay mo n'i sanba aduŋna ra. ¹⁹ [Agay,] ay g'ay boŋ jisandi jere ga ma ne ngi maaganda se, hala ngi mo ma jisandi jere ga ma ne nda cimi.»

Isa na Irkoy ŋaaray nga ganakey kul se

²⁰ «Man'ti ngi hinne se ay ga ŋaaray, amma borey mo se kan ga naanay agay ngi šennoo sabbu se, ²¹ hala i kul ma tee affoo, sanda takaa kan nda ni, Baaba Irkoy n'goo ay ra, de agay, ay goo ni ra. Ngi mo ma tee affoo ir ra, hala aduŋna ma naanay kan ni k'ay sanba. ²² Agay, ay n'i noo daržaa kan n'a noo ya ne, hala i ma tee affoo sanda takaa kan nda ir ti affoo. ²³ Ay goo i ra, ni goo ay ra, hala i ma tee affoo ka timme, de aduŋna ma bay kan ni k'ay sanba, de mo n'bag'ey sanda takaa kan nda n'baa agay. ²⁴ Baaba Irkoy, borey kan n'i noo ya ne, ay si baa kala nongu kan ra agay, ay goo, ngi mo ma bara ay bande hala i ma dii ay daržaa, woo kan n'a noo ya ne, zama n'baa agay za aduŋna mana daara. ²⁵ Baaba Irkoy šerrantaa, aduŋna mana ni bay, amma agay, ay na ni bay, de borey wey bay kan ni k'ay sanba. ²⁶ Ay na ni maanoo bayrandi i se, ay ga kaa

k'a bayrandi i se hala bajoo kan nda n'baa agay ma bara i ra, de agay, ya bara i ra.»

Takaa kan nda Isa diyandi

(Matiyu 26.47–56; Marku 14.43–50; Luka 22.47–53)

18 Waatoo kan Isa na hayey wey har ka ben, a fatta nda nga taalibey ka koy Sederon gooroo boŋ faa ga kan ra sadiŋa foo goo, nga nda ey. ² Žudas kan g'a nondi mo ga nongoo bay, zama Isa nda nga taalibey ga doona ka cere marga no din. ³ Žudas huru lakkalkawyan kan hun *sargari juwalkey jineborey* nda *Fariziyerjey* do, nda soojey jine ka koy no din, fitillayan, nda bundu boŋ diinanteyan, nda wongu jinayyan goo i kone. ⁴ Isa kan ga hayey kul bay kan ga kaa ka duu nga, a man ka nee i se: «May no war g'a wiri?» ⁵ I n'a zaabi ka nee: «Isa Nazaret bora a.» Isa nee i se: «Agay ne.» Žudas kan g'a nondi goo i bande.

⁶ Waatoo kan Isa nee i se: «Agay ne», i yee nda banda ka kan ganda. ⁷ A yee koyne k'i hãa ka nee: «May no war g'a wiri?» I nee: «Isa Nazaret bora a.» ⁸ Isa zaabi ka nee: «Ay nee war se kan agay no. Nda agay no war g'ay wiri, wa wey nan i ma koy.» ⁹ Woo ti hala šennoo ma tabati kan ra a nee: «Borey kan n'i noo ya ne, ba affoo mana dere ya ne.» ^{††}

¹⁰ Simon Piyer kan kone takuba foo goo n'a hoobu ka sargari juwalkey jineboraa tamoo kar ka kabe hennaa here haŋaa dunbu. Tamoo maanoo ti Malšus. ¹¹ Isa nee Piyer se: «Ni takubaa yeeti nga hugoo ra. Ay si gurzugaa potoo hayaa haŋ kan Baaba Irkoy n'a noo ya ne wala?»

I na Isa ka koy Hannu do

(Matiyu 26.57–58; Marku 14.53–54; Luka 22.54)

¹² Sooje margaroo, nda ngi boŋkoyni beeroo, nda Alyahuudey lakkalkey na Isa dii k'a haw. ¹³ I n'a ka koy Hannu do jina, zama Kayif kan ti *sargari juwalkey jineboraa* jiiroo din, nga wandoo baaba no. ¹⁴ Kayif ti bora a kan bay ka Alyahuudey hoyray ka nee: «Boro folloku ma buu jamaa dogoo ra baa.» [‡]

Piyer na Isa yankar

(Matiyu 26.69–70; Marku 14.66–68; Luka 22.55–57)

¹⁵ A gar, Simon Piyer nda taalibi foo hanga Isa. Taaliboo din, *sargari juwalkey jineboraa* g'a bay, a huru Isa bande sargari juwalkey jineboraa batumaa ra. ¹⁶ Amma Piyer goo ma kay taray, hugoo minoo jeroo ga. Taalibi faa kan sargari juwalkey jineboraa g'a bay fatta ka šelan woyoo kan ga hugoo minoo hawgay se ka Piyer hurandi. ¹⁷ Koŋŋaa kan ga hugoo minoo hawgay nee Piyer se: «Ni mo, n'goo aroo woo taalibey ra wala?» A nee: «Ay sii i ra.» ¹⁸ Tamey nda lakkalkey goo ma kay no din, i na nuune diinandi ka cankan, zama hargu goo. Piyer goo i ra, a ga kay ka cankan.

† Zabur 41.10.

†† Zamnaa 6.39; 17.12. ‡ Zamnaa 11.49–50.

Isa danjandi sargari juwalkey jineboraa jine

(Matiyu 26.59–66; Marku 14.55–64; Luka 22.66–71)

¹⁹ *Sargari juwalkey jineboraa* na Isa hãa nga taalibey nda nga cawandoo ga. ²⁰ Isa n'a zaabi ka nee: «Agay, ay ŝelanj kaaray aduŋŋa se. Waati kul ay ga cawandi *margahugoo* nda Irkoy *hugu* beeroo kanj ra Alyahuudey ga cere margaa, de mo ya na haya kul har tuguyan ra. ²¹ Macin se n'g'ay hãa? Borey hãa kanj maa hayaa kanj ay n'a har. Nga ne, ngi, i ga hayey bay kanj ay n'i har.» ²² Ŝenney wey ga, lakkalkaw foo kanj goo no na Isa sanj ka nee: «Takaa woo nda n'ga tuuru sargari juwalkey jineboraa se?» ²³ Isa n'a zaabi ka nee: «Nda ay mana ŝelanj ka boori, haya laalaa cebe ya ne kanj ay n'a har, nda ay ŝelanj ka boori, macin se n'g'ay kar?» ²⁴ Woo banda ga, Hannu n'a sanba a ga hawa sargari juwalkey jineboraa Kayif do.

Piyer yee ka Isa yankar

(Matiyu 26.71–75; Marku 14.69–72; Luka 22.58–62)

²⁵ Simonj Piyer goo ma kay no din a ga cankan. I nee a se: «Ni mo, n'goo nga taalibey ra wala?» A n'a yankar ka nee: «Ay sii i ra.» ²⁶ *Sargari juwalkey jineboraa* tamey affoo kanj ti boraa kanj Piyer na hanjaa dunbu boro, nee a se: «Ya na dii ni a bande saddinjaa ra wala?» ²⁷ Piyer yee koyne k'a yankar, dogoo din da gorgaa ciya.

I na Isa ka koy goforner Pilat do

(Matiyu 27.1–2, 11–14; Marku 15.1–5; Luka 23.1–5)

²⁸ I na Isa ka hun Kayif do ka koy goforneroo tuujidogoo ra. Subbaahi tayaa no. Ngi hunday mana huru goforneroo batumaa ra hala ngi masi ŝiibi, de ngi ma hin ka *Borcintaraa jingaroo* ŋaayanoo ŋaa. ²⁹ *Pilat* fatta taray ka koy i do ka nee: «Macin no war nee aroo woo n'a tee?» ³⁰ I n'a zaabi ka nee: «Nda a gar woo man'ti goy futu teekaw, ir si kate a ni do.» ³¹ Woo ga, Pilat nee i se: «W'a dii war hunday, war m'a ciiti nda war *aŝariyaa*.» Alyahuudey nee a se: «Ir sii nda fondo ka boro wii.» ³² Woo ti hala ŝennoo ma tabati kanj Isa n'a har ka cebe buuyanoo kanj nda nga ga buu. ³³ *Pilat* yee goforner tuujidogoo ra, a na Isa cee ka nee a se: «Ni ti Alyahuudey kokoyoo wala?» ³⁴ Isa zaabi ka nee: «Ni nka woo har nda ni boŋ, wala boroyanj ka ŝelanj ma ne ay ga?» ³⁵ *Pilat* zaabi ka nee: «Alyahuudu ti agay wala? Ni gandaa nda *sargari juwalkey jineborey* na ni danj ay kaboo ra, macin no n'n'a tee?» ³⁶ Isa zaabi ka nee: «Ay *Laamaa*, man'ti aduŋŋa woo wane nda a. Nda a gar ay *Laamaa*, aduŋŋa woo wane nda a, ay tamey ga wongu hala ya si huru Alyahuudey kabey ra, amma sohõ da ay *Laamaa*, man'ti laboo woo wane nda a.» ³⁷ *Pilat* nee a se: «Adiŝi kokoy ti ni?» Isa zaabi ka nee: «Ni hunday k'a har kokoy ti agay. Hayaa kanj se ay hayandi, hayaa kanj se ay kaa aduŋŋa ra, man'ti kala ka seetaray tee cimoo ga. Boro kul kanj ti cimoo wane

ga hanjajer ay jindoo se.» ³⁸ *Pilat* nee a se: «Cimoo ti macin?»

I na Isa zukandi ka nee i m'a wii

(Matiyu 27.15–31; Marku 15.6–20; Luka 23.13–25)

Ŝennoo woo banda ga, *Pilat* yee koyne ka fatta ka koy Alyahuudey do ka nee i se: «Agay, ya na dii a ga addalil kul. ³⁹ Alaada no war se, ya boro foo tanj war se *Borcintaraa jingaroo* ga. Adiŝi war ga baa ya Alyahuudey kokoyoo tanj war se wala?» ⁴⁰ I yee koyne ka kaati ka nee: «Man'ti nga, amma Barabas.» Ka gar Barabas man'ti kala zay beeri.

19 Woo banda ga, *Pilat* danj kanj i ma Isa dii k'a barzu. ² Soojey na tuuri fita karjikoyniyanj tur k'i tee kokoy fuula k'a danj boŋoo ra. I na darbay ciray zaram danj a ga. ³ I man a ka nee a se: «Ir ga sallam ni ga, Alyahuudey kokoyoo!» De i g'a noo sanfariyanj.

⁴ *Pilat* yee koyne ka fatta ka nee Alyahuudey se: «Nga ne, ay kate a war se taray hala war ma bay kanj ya na duu a ga addalil kul.» ⁵ Isa fatta taray, karji fuulaa nda darbay ciraa goo a ga. *Pilat* nee i se: «Boraa ne!» ⁶ Kanj *sargari juwalkey jineborey* nda lakkalkay dii a, i kaati ka nee: «A kanji! A kanji *kanjandibundu* ga!» *Pilat* nee i se: «W'a dii war hunday, war m'a kanji, zama agay, ya na duu a ga addalil.» ⁷ Alyahuudey n'a zaabi ka nee: «Ir, ir goo nda *aŝariyaa*, ir *aŝariyaa* ra, a mma hima ka buu, zama a na nga boŋ tee Irkoy *Iz'aroo*.»

⁸ Waatoo kanj *Pilat* maa ŝennoo woo, a hunbur ka tonton. ⁹ A huru goforner tuujidogoo ra, a nee Isa se: «Man ra ni, n'ga hun?» Amma Isa man'a zaabi. ¹⁰ *Pilat* nee a se: «N'si tuuru ya ne? N'si bay kanj ay goo nda hini ka ni tanj, ay goo nda hini ka ni kanji?» ¹¹ Isa zaabi ka nee [a se]: «N'si duu ay ga hini kul nda man'ti a nka hun ma ne beene. Woo se boraa kanj n'ay noo ma ne duu zunubu ka tonton.» ¹² Za waatoo woo, *Pilat* ceeci k'a tanj. Amma Alyahuudey ga kaati ka nee: «Nda n'na woo tanj, ni man'ti kokoy beeroo cere. Boro kul kanj nee kokoy ti nga cebe kanj kokoy beeroo iberi ti nga.» ¹³ Kanj *Pilat* maa ŝenney wey, a na Isa ka koy taray, a goro ciitidogoo ra, nongoo ra kanj se i ga nee Tondi Daarantey, Ebere ŝenni ra Gabata.

¹⁴ *Borcintaraa jingaroo* soolurey zaaroo no, guuru woy cindi hinka (12) dimma ga. A nee Alyahuudey se: «War kokoyoo ne!» ¹⁵ I kaati ka nee: «A ma buu! A ma buu! A kanji *kanjandibundu* ga!» *Pilat* nee i se: «Ya war kokoyoo kanji?» *Sargari juwalkey jineborey* zaabi ka nee: «Ir sii nda kokoy kanj man'ti kokoy beeroo.»

¹⁶ Woo banda ga, *Pilat* n'a noo i se a ma kanjandi.

Isa kanjandiyanoo

(Matiyu 27.32–44; Marku 15.21–32; Luka 23.26–43)

I na Isa dii ka koy. ¹⁷ Isa hunday ka nga *kanjandibundu* jeeje, ka fatta ka koy nongoo kanj se i ga nee Boŋgaasoo dogoo, Ebere ŝenni ra Golgota. ¹⁸ No din ra i n'a *kanji*, nga nda boro hinka, i na affoo kul danj Isa kabe foo here, a goo gamey ra.

¹⁹ *Pilat* hantumoo haya ga k'a danj *kanjandibundu* ga. Hantumoo ti: «Isa Nazaret boraa, Alyahuudey kokoy-

† *Zamnaa* 3.14; 12.32–33.

oo». ²⁰ Alyahuudey ra, boro boobo na hantumoo caw, zama nongoo kanj ra Isa kanjandi ga man koyraa. Hantumoo sii kala Ebere, nda Laterj, nda Grek šenni ra.

²¹ Alyahuudey ra, *sargari juwalkey jineborey* nee Pilat se: «Masi hantum «Alyahuudey kokoyoo», amma hantum kanj nga ka nee: «Agay ti Alyahuudey kokoyoo.»»

²² Pilat zaabi ka nee: «Haya kanj ay n'a hantum, hantumandi ka ben.»

²³ Waatoo kanj soojey na Isa kanji ka ben, i na nga bankaarawey zaa k'i zamna, zamna taaci, sooje foo kul zamna foo. I na nga kaayoo mo zaa kanj mana taandi, šukka folloku no kanj i n'a kay za beene hala ganda. ²⁴ I nee cere se: «Ir mas'a kottu, ir ma *alkurra* kar ka dii boro kanj ga duu a.» Woo teendi hala *Citaaboo* šennoo ma tabati kanj nee:

«I n'ay bankaarawey zamna,
i na alkurra kar ay darbaa ga.» †

Woo ti hayey kanj soojey n'i tee.

²⁵ Isa kanjandibundoo jeroo ga, nga paa, nda nga paa woymaa, nda Maryama kanj ti Klopas wandoo, nda Maryama Magdala bora goo ma kay. ²⁶ Waatoo kanj Isa dii nga paa, taaliboo kanj a ga bag'a goo ma kay jeroo ga, a nee nga paa se: «Nanjay, ni iz'aroo ne.»

²⁷ Woo banda ga, a nee taaliboo se: «Ni paa ne.» Za waatoo woo, taaliboo n'a dii nga do.

Isa buuyanoo

(Matiyu 27.45–56; Marku 15.33–41; Luka 23.44–49)

²⁸ Woo banda ga, Isa kanj ga bay kanj hayey kul teendi ka ben, hala *Citaaboo* šennoo ma tabati, a nee: «Ay jaw.» †²⁹ Jinay foo goo no kanj ga too nda binegar. I na zaara didiji *izopu* bundu ga k'a sufa k'a too nda binegar k'a manandi mijoo ga. ³⁰ Waatoo kanj Isa na binegaroo taba, a nee: «Hayaa kul teendi.» Woo banda ga, a na nga boŋoo sinji, hundoo hun.

Sooje foo na Isa caraa fun

³¹ *Hunanzam zaaroo* soolurey zaaroo no kanj ti alzuma, hala kunturey masi koy cindi *kanjandibundey* ga hunanzam zaaroo hane, haya kanj se hunanzam zaaroo woo man'ti kala hunanzam zaari beeri, woo se Alyahuudey wiri *Pilat* ga i ma cewey kayri k'i zumandi.

³² Soojey kaa, i na ijinna cewey kayri, nda woo kanj *kanjandi* a bande. ³³ Kanj i kaa Isa ga, kanj i dii a buu ka ben, i mana cewey kayri. ³⁴ Amma soojey affoo n'a hay nda yaaji caraa ra, dogoo din da kuri nda hari doo.

³⁵ Bora kanj dii a ka seedetaray tee, nga seedetaraa ti cimi, bora din ga bay kanj cimi no nga g'a har, hala war mo, war ma naanay. ³⁶ Woo teendi hala *Citaaboo* šennoo ma tabati kanj nee: «Nga birey, ba affoo mana kayri.» ³⁷ *Citaaboo* šenni foo nee koyne: «I ga bora guna kanj i n'a fun.» ††

Isa danjandi saaraa ra

(Matiyu 27.57–61; Marku 15.42–47; Luka 23.50–56)

³⁸ Woo banda ga, Isufi Arimate koyraa boro kanj ti Isa taalibi, amma tuguyan ra Alyahuudey hunburay se, wiri *Pilat* ga nga ma Isa kunturoo zumandi. Pilat yadda. Isufi kaa, a na kunturoo zumandi. ³⁹ Nikodem mo kaa kanj cee jinaa a koy Isa do cijin here. A kate nga bande *mir* kanj i n'a naami nda *alowe*, i ga too kilo waranza (30) cine. ⁴⁰ I na Isa kunturoo zaa k'a didiji nda kasance, ka jii hew kaanayanj danj a ga, sanda takaa kanj Alyahuudey alaadaa g'a tee suturayan ra. ⁴¹ Woo gar, saddinja foo goo nongoo kanj ra a *kanjandi*. Saddinjaa din ra *saaray* taaga foo goo no kanj ra boro mana bay ka jisandi. ⁴² No din ra i na Isa jisi, zama saaraa ga man, Alyahuudey *hunanzam zaaroo* soolurey zaaroo maaganda se.

Saaray koonoo šennoo

(Matiyu 28.1–8; Marku 16.1–8; Luka 24.1–12)

²⁰ Jirbiiyyaa zaari jinaa kanj ti alhadoo, Maryama Magdala bora koy *saaraa* do za subbaahi tayaa kanj kubay goo, a dii kanj tondoo kanj ga saaraa mijoo daabu hun a ga. ² A zuru ka koy Simonj Piyer nda taaliboo kanj Isa ga bag'a do ka nee i se: «I n'ir Koyoo zaa saaraa ra, de mo ir si bay nongu kanj ra i n'a danj.»

³ Piyer nda taalibi faa fatta ka koy saaraa do. ⁴ Ngi boro hinkaa zuru cere bande, taalibi faa zuru ka bisa Piyer, de a n'a jin ka too saaraa do. ⁵ A gunguma ka fuuni, a dii kanj kasanca jisandi, amma a mana huru. ⁶ Simonj Piyer kanj goo dumaa ga kaa. A huru saaraa ra, a dii kanj kasanca jisandi ⁷ nda šukka kanj bay ka bara Isa boŋoo ga, a mana jisandi kasance faa ra, amma a kunkunandi jere ga. ⁸ Waatoo din taalibi faa kanj jin ka too saaraa do huru nga mo, a dii, a naanay. ⁹ Zama hala waatoo din i mana faham *Citaaboo* šennoo se kanj nee kanj Isa ga hima ka tun bukawey ra. ¹⁰ Woo banda ga, taalibey yee ngi do.

Isa bangay Maryama Magdala bora se

(Matiyu 28.9–10; Marku 16.9–11)

¹¹ Maryama ga kay taray, *saaraa* jeroo ga, a ga hēe. Kanj a goo ma hēe, a gunguma ka fuuni saaraa ra, ¹² de a dii almalayka hinka kanj ga bankaaray kaarayyanj goo, i goo ma goro nongoo kanj ra Isa kunturoo bay ka jisandi, affoo goo boŋoo heroo ra, affaa goo cewey heroo ra. ¹³ I nee a se: «Woyoo, macin se n'ga hēe?» A n'i zaabi ka nee: «I nk'ay Koyoo zaa, de mo ay si bay nongu kanj ra i n'a danj.» ¹⁴ Kanj a na woo har kul a peli, de a dii Isa goo ma kay, amma a mana bay wala Isa no. ¹⁵ Isa nee a se: «Woyoo, macin se n'ga hēe? May no n'g'a wiri?» A mma nee saddinjaa koyoo no, a nee a se: «Ay koyoo, nda ni, ni k'a ka koy, nongoo har ya ne kanj ra n'n'a danj, ya koy a zaa.» ¹⁶ Isa nee a se: «Maryama!» A peli, de a nee a se Eberē šenni ra: «Rabbuni!» – maanaa «Alfagaa». ¹⁷ Isa nee a se:

† Zabur 22.19. †† Zabur 69.22. ‡ Fattaroo 12.46; Kabuyaney 9.12; Zabur 34.21. †† Zakarya 12.10.

‡‡ Zabur 16.10.

«Mas'ay dii, zama ya na žigi ka koy [ay] Baaba Irkoy do jina. Amma koy ag'armey do, de ma nee i se kanj ay ga žigi ka koy ay Baaba do kanj ti war Baaba, ay Koyoo do kanj ti war Koyoo.»

¹⁸ Maryama Magdala bora koy bayrandi taalibey se ka nee i se kanj nga dii ir Koyoo, de a na hayey wey har nga se.

Isa bangay nga taalibey se

(Matiyu 28.16–20; Marku 16.14–18; Luka 24.36–49)

¹⁹ Hanoo din hunday, jirbiyyaa zaari jinaa kanj ti al-hadoo, alaasaroo ra, hugoo kanj ra taalibey goo mijey ga daaba Alyahuudey hunburay se. Isa kaa ka kay gamey ra, a nee i se: «Alaafiyaa ma kaa war ga!» ²⁰ Kanj a na woo har, a na nga kabey nda nga caraa cebe i se. Taalibey jaali nda ir Koyoo diiroo. ²¹ [Isa] nee i se koyne: «Alaafiyaa ma kaa war ga!» Takaa kanj nda ay Baaba Irkoy n'ay sanba, agay mo ga war sanba. ²² Sennoo woo banda ga, a na mijoo hewoo funsu i ga ka nee i se: «Wa dii *Hundi Henanantaa!*» ²³ Borey kanj war ga ngi zunubey yaafa, i ga yaafandi, wey kanj war wanji ka ngi zunubey yaafa, i si yaafandi.»

Isa bangay Toma se

²⁴ Toma kanj se i ga nee Taway, taalibi woy cindi hinkaa (12) affoo sii i bande waatoo kanj Isa bangay. ²⁵ Taalibey cindey cindi i ga nee a se: «Ir dii ir Koyoo.» Amma a nee i se: «Nda ay mana dii nga kabey pontey dogey, nda ay man'ay kabe-izoo danj pontey dogey ra, nda ay man'ay kaboo danj caraa ra, laabudda, ay si naanay.»

²⁶ Jirbi yaaha banda ga, Isa taalibey goo kunehere koyne, de Toma goo i bande. Isa kaa, hugoo mijey ga daaba, a kay gamey ra. A nee i se: «Alaafiyaa ma kaa war ga!» ²⁷ Woo banda ga, a nee Toma se: «Ni kabe-izoo danj ne, ay kabey guna, kate ni kaboo mo, a danj ay caraa ra. Masi tee boro kanj si naanay, amma ma naanay!» ²⁸ Toma n'a zaabi ka nee: «Ni ti ay Koyoo, ay Irkoy!» ²⁹ Isa nee a se: «Zama n'dii agay, nga se ni naanay. Borey duu gomni kanj mana dii agay, amma i naanay.»

Citaaboo woo hantumyanoo addaliloo

³⁰ Isa yee ka tammaasa kayfante booboyan tee koyne [nga] taalibey jine kanj mana hantumandi citaaboo woo ra. ³¹ Hayey wey hantumandi hala war ma naanay kanj Isa ti *Almasihu*, Irkoy *Iz'aroo*, de nda war naanay, war ma duu nga maanoo ra hunayan.

Isa bangay taalibi iyye se

21 Woo banda ga, Isa bangay koyne taalibey se Tiberiyad isabangoo jeroo ga. Takaa ne kanj nda a bangay: ² Simonj Piyer, nda Toma kanj se i ga nee Taway, nda Nataniyel kanj Kana kanj goo Galile boro no, nda Zebede iz'arey, nda nga taalibey boro hinka koyne goo cere bande. ³ Simonj Piyer nee i se: «Ay ga koy hamiisa hoo.» I nee a se: «Ir mo, ir ga koy ni bande.» I

fatta ka koy huru harihiyoo ra. Cijinoo woo, i mana baffoo dii.

⁴ Subbaahi tayaa ra, Isa goo ma kay guraa ga, amma taalibey mana bay wala Isa no. ⁵ Isa nee i se: «Zankey, hamiisa sii war kone?» I n'a zaabi ka nee: «Kalaa.» ⁶ A nee i se: «Wa filijoo warra hiyoo caraw gumaa here, war ga duu.» I n'a warra, i mana hin k'a cendi koyne, hamiisaa booboyanoo maaganda se. ⁷ Taaliboo kanj Isa ga bag'a nee Piyer se: «Ir Koyoo no!» Za Simonj Piyer maa kanj ir Koyoo no, a na nga kaayoo danj, zama gaa koonu no a goo, de a na nga boŋ cetaw isabangoo ra. ⁸ Taalibey cindey kaa nda hiyoo, i na filijoo kanj ga too nda hamiisa kursu, zama i si mooru guraa, kabedaaru zangu hinka (200) cine bara ngi nda guraa game.

⁹ Kanj i zunbu guraa ga, i dii denji-ciray kanj hamiisa goo a boŋ nda takula. ¹⁰ Isa nee i se: «Wa kate hamiisawey ra kanj war ne k'i dii.» ¹¹ Simonj Piyer huru hiyoo ra ka filijoo cendi kate guraa ga, a ga too nda hamiisa beeri zangu nda woyguu cindi hinza (153). Woo kul kanj duwandi, filijoo mana kottu. ¹² Isa nee i se: «Wa kaa ka n'aa.» Taalibey ba affoo mana yadda k'a haa ka nee: «May ti ni?» Zama i ga bay kanj ir Koyoo no. ¹³ Isa man, a na takulaa zaa k'i noo, hamiisaa mo takaa din da. ¹⁴ Cee hinzantoo ti woo kanj Isa ga nga boŋ bangandi nga taalibey se, za a tun bukawey ra banda ga.

Isa nda Piyer faajikaaraa

¹⁵ Waatoo kanj i n'aa ka ben, Isa nee Simonj Piyer se: «Simonj, Yehiya † iz'aroo, n'ga baa agay ka bisa borey wey wala?» A nee a se: «Ayyo, ay Koyoo, ni, n'ga bay kanj ay ga baa ni.» Isa nee a se: «Ay feeji-izey kur!» ¹⁶ Cee hinkantoo, a nee koyne: «Simonj, Yehiya iz'aroo, n'ga baa agay wala?» A nee a se: «Ayyo, ay Koyoo, ni, n'ga bay kanj ay ga baa ni.» Isa nee a se: «Tee ay feejey kurkaa.» ¹⁷ A nee a se cee hinzantoo ra: «Simonj, Yehiya iz'aroo, n'ga baa agay wala?» Piyer binoo maray kanj hala cee hinza a ga nee nga se: «N'ga baa agay wala?» A nee a se: «Ay Koyoo, ni, n'ga haya kul bay, n'ga bay kanj ay ga baa ni.» [Isa] nee a se: «Ay feejey kur. ¹⁸ Nda cimi, cimoo ne kanj ay g'a har ma ne, waatoo kanj n'ga zanka, n'ga ni gamoo haw nda ni boŋ, n'ga koy nongu kanj ra n'baa. Amma waati kanj ni žen, n'ga ni kabey šerre, de boroyan ga ni gamoo haw, i ga ni ka koy nongu kanj n'si baa ra.» ¹⁹ A nka woo har ka cebe bu-uyanoo kanj nda Piyer ga kaa ka Irkoy jeerandi. Kanj a šelanj ka ben, a nee a se: «Hanga agay.»

Isa nda taaliboo kanj a ga bag'a faajikaaraa

²⁰ Piyer neli, de a ga dii taaliboo kanj Isa ga bag'a goo ma kaa ngi bande, bora kanj hawraa waati a bere Isa gandey here ka nee a se: «Ay Koyoo, may ma ni non-di?» †† Kanj Piyer ga dii a, a nee Isa se: «De woo, ay Koyoo, macin no ma kaa ka tee a ga?» ²² Isa nee a se: «Nda ay baa a ma cindi hala ya kaa, ni baa foo? Ni, hanga agay.» ²³ Woo ga, šennoo dira armye game kanj

† Yehiya da se i ga nee Yunusa, Matiyu 16.17ra. †† Zamnaa 13.25.

taaliboo din si buu. Ka gar Isa mana nee a se kaŋ a si buu, amma a nka nee: «Nda ay baa, a ma cindi hala ya kaa, [ni baa foo?]»

Isa na haya booboyaŋ tee kaŋ mana hantumandi

²⁴ Taaliboo din no ma hayey wey seedetaraa too, nga k'i hantum. Ir ga bay mo kaŋ nga seedetaraa ti cimi.

²⁵ Haya booboyaŋ goo no kaŋ Isa n'i tee koyne. Nda i n'i fesufesu k'i hantum affoo-foo, ay si tammahã wala ba aduŋna ga hin ka citaabey zaa kaŋ ra i ga hantumandi.

TEEGOYEY

Citaaboo fahamandiroo

Isa na allaahidu zaa kaŋ Hundi Henanantaa ga sanbandi

1 Tewofil, citaabu jinaa kaŋ ay n'a hantum ra, ay ŋelari hayey kul ga kaŋ Isa sintin k'i tee, k'i cawandi mo, ²hala hanoo kaŋ ra a zandi ka koy beenaa ra. Amma za a mana zandi, a na *Hundi Henanantaa* ka *diyawey* yaamar kaŋ a n'i suuba. ³Ngi mo se a na nga azzaatoo cebe a ga huna nda tammaasa alhakiikanteyan, nga zarabiyanoo banda ga, jirbi woytaaci (40) a ga nga boŋ cebe i se, ka ŋelari i se Irkoy *Laamaa* ga. ⁴Waattoo kaŋ nga nda ey goo ma goro, a n'i yaamar ka nee: «War masi mooru Žerizalem, war ma woo kaŋ Baaba Irkoy nee nga g'a noo batu, woo kaŋ war maar'a ay miŋoo ra. ⁵Zama Yehiya, hari nda a na borey *batize*, amma war, war ga batize Hundi Henanantaa ra ne nda jirbi kayna.»

Isa yee beenaa ra

(Marku 16.19–20; Luka 24.50–53)

⁶*Diyawey*, waattoo kaŋ i marga i na Isa hãa ka nee: «Ir Koyoo, alwaattoo woo da ra n'ga laamaa gorandi koyne Izirayel se wala?» ⁷A nee i se: «Waatey wala dimmawey kaŋ Baaba Irkoy n'i kayandi nga boŋ hinoo ra bayyanoo sii war ga. ⁸Amma war ga duu gaabi waati kaŋ *Hundi Henanantaa* zunbu war ga, de war ga tee ay seedewey Žerizalem, nda Žude gandaa kul ra, nda *Samari* gandaa ra, nda hala aduŋŋa kaydogoo ga.»

⁹Waattoo kaŋ Isa na hayey wey har ka ben, i goo m'a guna kaŋ a zandi ka koy beene, duula foo n'a kaa moŋey cire. ¹⁰Taalibey cindi i ga moo bakam beenaa here, a koy, de aru hinka ne ka kay jerey ga kaŋ ga darbay kaarayyan goo. ¹¹I nee: «Galile arey, macin se war ga kay ka beenaa heroo guna? Isa woo kaŋ zandi war jerey ga ka koy beenaa ra, a ga yee kate nda taka follokaa kaŋ nda war dii a, a ga koy beenaa ra.»

Boraa kaŋ ga huru Žudas dogoo ra

¹²Woo banda ga, i yee Žerizalem ka hun tondi hondoo do kaŋ se i ga nee *Zaytunaney* tondi hondoo kaŋ goo Žerizalem jere, kilomeetar foo cine bara gamey ra. ¹³Waattoo kaŋ i huru koyraa ra, i žigi soorohugoo boŋ kaŋ ra i ga doona ka marga. Borey ti: Piyer, nda Yehiya, nda Žak, nda Andere, nda Filip, nda Toma, nda Bartelemi, nda Matiyu, nda Žak Alfe iz'aroo, nda Simoŋ kaŋ ti

Zelot boraa, nda Žud Žak iz'aroo. ¹⁴Ngi kul tee bine foo ka gaabandi Irkoy ŋaarayyan ra. Ngi nda woyyan, nda Maryama Isa ŋaa, nda Isa armyey.

¹⁵Jirbey din ra, Piyer tun ka kay ganakey gamey ra. Alžamaa kaŋ goo nongu follokaa ra ga too boro zangu nda waranka (120) cine. A nee: ¹⁶«Arma arey, a nka waazibi *Citaaboo* ŋennoo ma tabati kaŋ *Hundi Henanantaa* n'a har za a mana tee nda Dawda miŋoo Žudas ga kaŋ na borey gongu i ma Isa dii. ¹⁷Zama a cindi ka kabandi ir ra, a n'ir goy follokaa woo da tee. ¹⁸Nga, a na faari day nda goy futaa nooroo, a kaŋ boŋoo ga, a faca gamoo ga, teeley kul doo. ¹⁹Woo, Žerizalem borey kul ga haya bay a se, hala nongu kaŋ ra i mma nee faaroo din se ngi boŋ meeŋennoo ra Hakeldama, maanaa «Kuroo hayoo faaroo». ²⁰Zama a hantumandi Zabur citaaboo ra ka nee:

«Nga gorodogoo ma tee saaji,
boro kul masi goro a ra» †,

de mo:

«Nga jinehuntaraa goyoo ra, boro tana ma huru dogoo ra.» ††

²¹Adiši, kala arey kaŋ goo ir bande waattoo kul kaŋ ir Koyoo Isa n'a tee, a ga huru a ga fatta ir game, ²²ir m'a dii za *batizeyanoo* kaŋ Yehiya n'a tee ga hala hanoo kaŋ a zandi ka hun ir game, borey wey affoo ma tee ir bande nga tunyanoo seede.»

²³I na boro hinka kayandi: Isufi kaŋ se i ga nee Barsabas kaŋ i n'a maagaaru Žustus, nda Matiyas. ²⁴I na Irkoy ŋaaray ka nee: «Ni, ir Koyoo kaŋ ti biney kul baykaa, boro hinkaa woo ra, boraa cebe kaŋ n'n'a suuba ²⁵hala a ma nga bagaa zaa goyoo woo ra nda *diyawtaraa* woo ra kaŋ ga Žudas na nga boŋ moorandi ka koy nongoo ra kaŋ nda a ga hima.» ²⁶I na *alkurra* kar boro hinkaa game, alkurraa na Matiyas dii, a huru ka tonton diyaw woy cindi faa (11) ga.

Hundi Henanantaa kaayanoo

2 Hanoo kaŋ *Pantekotoo* zaaroo ‡ too, taalibey kul goo cere bande nongu folloku ra. ²Dogoo din da kaati foo tee ka hun beenaa ra, ma nee hew beeri hēeni, de a na hugoo kul too kaŋ ra i goo ma goro. ³Hayayan kaŋ ma nee deene bangay i se, i ga hima nda nuune kaŋ zamna-zamna, i zunbu ngi boro foo kul

† Zabur 69.26. †† Zabur 109.8. ‡ «Pantekotoo zaaroo», *Greksenni ra, maanaa ti «(jirbi) woyguwantoo» kaŋ goo Borcintaraa jin-garoo dumaa ga, Sargarey 23.15–21; Alhukumoo 16.9–11.*

ga, ⁴ de i kul too met nda *Hundi Henanantaa*, de i sintin ka šenni tanayan šelan, woo kanj Irkoy Hundoo n'a noo i se i m'a har.

⁵ Woo gar Alyahuuduyan goo ma goro Žerizalem, Irkoy hunburkawyan, gandawey kul kanj goo beenaa cire ra i hun. ⁶ Waatoo kanj kaatiroo woo tee, alžamaa marga, boŋey ŋaami nda taka kanj nda boro foo kul ga maa i se nga boŋ meešennoo ra. ⁷ I [kul] gaga, boŋey haw, i nee: «Nga ne, borey wey kul kanj goo ma šelan man'ti Galile boroyan wala?» ⁸ De taka foo ra, ir affoo kul ga maa i se nga boŋ meešennoo ra, woo kanj ra ir hayandi? ⁹ Part, nda Med, nda Elam gandawey borey, nda Mezopotami gandaa borey, nda Žude, nda mo Kapados, nda Poŋ, nda Azi, ¹⁰ nda Friži, nda Panfili mo, nda Misira gandawey, nda Libi gandaa laamawey kanj goo Siren koyraa here, nda Rom koyraa borey, ¹¹ Alyahuudey nda mo borey kanj huru alyahuudutaray, nda Kret gungoo borey, nda Laarabey, ir ga maa i ga Irkoy teegoy beerey šelan ir šennoo ra.» ¹² I gaga, i kul na alaabiina ka nee cere se: «Macin ti woo maanaa?» ¹³ Boro fooyan ga taalibey fude ka nee: «*Alaneb* hari moora kaana nda i too.»

Piyer waazoo Pantekotoo hane

¹⁴ Waatoo woo, Piyer tun ka kay, nga nda *diyaw* woy cindi faa (11), a na nga jindoo jer ka nee jamaa se: «Žude borey nda Žerizalem borey kul, war ma haya foo bay, war ma haŋajer ay šenney se. ¹⁵ Man'ti woo din no kanj war g'a hongu kanj borey wey nka suu, zama subbaahoo guuru yaggantoo ti woo. ¹⁶ Amma woo ti hayaa kanj annabi Žowel n'a har ka bisa, a nee:

¹⁷ «Zaari korawey ra, Irkoy nee:
"Ay g'ay *Hundoo* doori borey kul ga,
war iz'arey nda war ize woyey ga annabitaray tee,
war soogey ga dii bangayyan,
war boro žeeney ga handiri.

¹⁸ De mo ba ay baŋŋey nda ay koŋŋey, haney din ay g'ay Hundoo doori i boŋ,
de i ga annabitaray tee.

¹⁹ Ay ga kayfiyan danj beene beenaa ra,
nda tammaasayan ganda laboo ga,
kuri nda nuune, nda dullu duula.

²⁰ Waynaa ga bere ka tee kubay,
handoo ga bere ka ciray ma nee kuri,
za ir Koyoo zaari beeri jerantaa mana kaa.

²¹ De mo boro kul kanj n'ir Koyoo maŋnoo cee ga hal-lasi.» ^{††}

²² Izirayel borey, wa haŋajer šenney wey se: Isa Nazaret bora, bora kanj Irkoy yadda a ga, a na tabatandi war se nda kayfiyan, nda almunkaryan, nda tammaasayan kanj Irkoy n'a k'a tee war game sanda takaa kanj nda war hunday ga bay. ²³ Bora woo kanj nondi nda Irkoy kayandiroo takaa, a bay hayaa kanj ga kaa ka tee nga ga, war n'a danj goy futu teekey kabey ra i m'a *kanji* k'a wii. ²⁴ Amma Irkoy n'a tunandi

[†] *Waatoo din Alyahuudey si alaneb hari moora haŋ kala waati kanj i na ham ŋaa. I si ham ŋaa kala cijin here, Fattaroo 16.8; Tesalonik borey bataga 1na 5.7. †† Žowel 3.1-5.*

bukawey ra, a n'a kaa buuyan naajoo ra, a si hin ka tee buuyan ma gaabu a ga. ²⁵ Dawda šelan a ga ka nee:

«Ay ga dii ir Koyoo ay jine waati kul,
zama a goo ay kabe henna ga hala ya si jijiri.

²⁶ Woo se ay binoo ŋaali,
de ay šelan nda binekaanay,
ay gaahamoo ga hunanzam naataa ra.

²⁷ Zama n's'ay hundoo nanj alaaharaa,
n'si nanj ni boro henanantaa ma dii funbuyan.

²⁸ N'na hunaroo fondawey bayrandi ya ne,
n'g'ay too nda ŋaali ni jine.» [‡]

²⁹ Arma arey, ya duu fondo ka šelan war se nda naanay ir kaagaa Dawda ga, a buu, a suturandi, de mo nga *saaraa* goo ir game hala hō zaaroo. ³⁰ Haya kanj se annabi no, a bay mo kanj Irkoy na allaahidu zaa nga se ka žee kanj nga ga nga banda-ka-zunboo affoo gorandi fuulaa ra, ^{†††} *Almasihu* tunyanoo no a dii a za a mana tee ka nee kanj a mana nga nanj alaaharaa, de mo nga gaahamoo mana dii funbuyan. ³² Isa din, Irkoy n'a tunandi bukawey ra, woo ti haya kanj se ir, ir kul tee seede. ³³ A jerandi ka koy Irkoy kabe henna ga, a duu Baaba Irkoy ga Hundi Henanantaa kanj a na nga allaahidoo zaa a se. A na hayaa kanj war, war ga dii a, war ga maar'a doori ir boŋ. ³⁴ Dawda mana žigi beenaa ra, amma nga hunday nee:

«Ir Koyoo nee ay Koyoo se:

"Goro ay kabe henna here,

³⁵ hala waati kanj ra ay na ni iberey tee taari
k'i danj ni cewey cire.» ^{‡‡}

³⁶ Adiši Izirayel hugoo kul ma bay bila šikka kanj Isa din kanj war n'a kanji, Irkoy n'a tee Koy, a n'a tee Almasihu mo.»

³⁷ Waatoo kanj i maa šenney wey, biney maray, i nee Piyer nda diyawey cindey se: «Macin no ir m'a tee, arma arey?» ³⁸ Piyer nee i se: «*Wa tuubi*, de war affoo kul ma *batizandi* Isa Almasihu maŋnoo ga, war zunubey yaafaa se, de war ga duu nooyanoo kanj ti Hundi Henanantaa. ³⁹ Zama war, nda war zankey, nda borey kul kanj ga mooru ^{†††} kanj ir Koyoo Irkoy ciya i se i ma kaa nga do, wane nda allaahidoo.» ⁴⁰ A na šenni booboyan ka seedetaray tee i se k'i hoyray ka nee: «*Wa* war boŋ hallasi war zamankasinay golbantey wey ga.»

⁴¹ Wey kanj yadda Piyer šennoo ga batizandi, hanoo din, boro zenber hinza (3.000) cine tonton ganakey ga.

⁴² I cindi diyawey cawandoo, nda ngi margakasinnaa ra, nda takula dunbuyanoo, nda Irkoy ŋaarayroo ra.

Ganakey margaroo šennoo

⁴³ Hunburay kaa borey kul ga, Irkoy na *diyawey* ka kayfi nda tammaasa booboyan tee. ⁴⁴ Ganakey kul goo nongu folloku ra, hayey kul ra i ga marga. ⁴⁵ I na ngi halaalawey nda ngi jinawey neere k'i zamna boro foo kul ma duu haya kanj ga too ra. ⁴⁶ Zaari kul i ga tee bine foo ka marga nda cimi Irkoy *hugu* beeroo ra, i ga takulaa dunbu ngi hugey ra, i ga ŋaa nda ŋaali nda bine kaaray. ⁴⁷ I ga Irkoy beerandi, jamaa kul ga fondo

[‡] *Zabur 16.8-11. †† Zabur 132.11. ††† Zabur 110.1. †††† «kanj mooru», Grek šenni ra, almaganaa faa ti «kanj goo waati mooro ra».*

naŋ i se. Zaari kul ir Koyoo ga borey kaŋ hallasi tonton i ga.

Piyer nda Yehiya na bongu noo baani

3 Piyer nda Yehiya žigi ka koy Irkoy *hugu* beeroo ra Irkoy ŋaarayroo waati kaŋ ti aluulaa guuru hin-zantoo ga. ² Aru foo kaŋ za ŋaŋoo gundoo ra a bongu katandi windoo mee foo ga kaŋ se i ga nee Ihennaa, zaari kul boroyaŋ no m'a jisi no din hala a ma sargari wiri Irkoy *hugu* beeroo hurukey ga. ³ Waatoo kaŋ a dii Piyer nda Yehiya ga baa ka huru Irkoy *hugu* beeroo ra, a n'i ŋaaray i ma sarga nga ga. ⁴ Piyer nda Yehiya na ngi moŋey kaŋji a ga, Piyer nee: «Ir guna.» ⁵ A na lakkal tee i se, a ga hongu nga ma duu i ga haya. ⁶ Amma Piyer nee: «Ay sii nda nzorfu kaaray, ay sii nda wuru, woo kaŋ goo ya ne, ay g'a noo ma ne: Isa *Almasihu* Nazaret bora maapoo ga, [tun ma] dira.» ⁷ A na aroo dii nda kabe hennaa, a n'a tunandi, dogoo din da cewey nda kanjeŋ hanse. ⁸ A sar ka kay ka dira, a huru i bande Irkoy *hugu* beeroo ra, a ga dira a ga sar ka Irkoy beerandi. ⁹ Jamaa kul dii a kaŋ a ga dira, a ga Irkoy beerandi. ¹⁰ I bay kaŋ nga no ka cindi Irkoy *hugu* beeroo Mee Henna ga ka sargari ceeci, i hanse ka alaabiina, de boŋey hanse ka haw nda takaa kaŋ teen-di a ga.

Piyer waazoo Irkoy *hugu* beeroo ra

¹¹ Aroo denji Piyer nda Yehiya ga, jamaa kul al-munkar, de i zuru ka koy i do galliyaa ra kaŋ se i ga nee Sulaymaana galliyaa. ¹² Kaŋ Piyer dii jamaa, a nee i se: «Izirayel borey, macin se war boŋey ga haw nda woo? Macin se war ga moo bakam ir ra, sanda ir, ir boŋ hinoo wala ir ganayanoo nda ir na aroo woo di-randi? ¹³ Ibrahima Koyoo, Isiyaka [Koyoo], Yakuba [Koyoo], ir baabey Koyoo na nga tamoo Isa jeerandi kaŋ war, war n'a nondi, war n'a yankar *Pilat* jine kaŋ kayandi nga g'a taŋ. ¹⁴ Amma war, war na Irkoy Boro Henanantaa kaŋ ti Boro Šerrantaa yankar, war wiri borowiikaw ma taŋandi war se. ¹⁵ War na hunayan koyoo wii, Irkoy n'a tunandi bukawey ra, woo ti hayaa kaŋ se ir ga tee seede. ¹⁶ Nga maapoo naanaa ra, maapoo na bora woo kaŋ war ga dii a, war g'a bay noo gaabi. Naanaa kaŋ a g'a noo ka bora woo kaŋ goo war kul jine noo baani timmante.

¹⁷ Sohō, ag'armey, ay ga bay kaŋ boŋbitaray ka kate war n'a tee, war alwakiiley mo takaa din da. ¹⁸ Takaa woo da, hayaa kaŋ Irkoy gay a n'a har nda annabey kul miŋey kaŋ ti nga *Almasihu* ga zarabi, a n'a tabatandi. ¹⁹ Wa *tuubi* ka bere hala war zunubey ma tuusandi. ²⁰ Woo ra bineyaynay waatiyaŋ ga hun ir Koyoo do ka kaa war do, a ma *Almasihu* kaŋ ti Isa sanba kaŋ su-ubandi war se. ²¹ Nga kaŋ a nka tilasu a ma cindi beenaa ra hala waati kaŋ hayey kul taagandi koyne kaŋ Irkoy n'a har za alwaatey kul ra nda annabi henanantey miŋey, ma tabati. ²² Musa nee: «Ir Koyoo Irkoy g'ay cine annabi foo fattandi war se war armyey ra †, war ma haŋajer a se hayey kul kaŋ a g'i har war se

ra. ²³ Boro kul kaŋ mana haŋajer annaboo din se, ga tuusandi ka hun jamaa ra.» ††²⁴ De mo annabey kul, za Samiyel hala wey kaŋ kaa ka šelaŋ dumaa ga, i kul na zaarey wey bayrandi. ²⁵ Annabey iz'arey ti war, nda *amaanaa* kaŋ Irkoy n'a daŋ nga nda war baabey game ka nee Ibrahima se: «Ni hayroo bande aduŋŋa hayragey kul ga duu albarka.» ‡²⁶ War do Irkoy jin ka nga tamoo donto k'a sanba war se hala a ma albarka daŋ war ra ka war affoo kul bere k'a kaa nga laalaroo ra.»

I na Piyer nda Yehiya kayandi hoyraykey margaroo jine

4 Piyer nda Yehiya goo ma šelaŋ jamaa se kaŋ *sargari juwalkey*, nda Irkoy *hugu* beeroo lakkalkey boŋkoynoo, nda *Sadusiyerney* kaa i ga. ² I hottu nda ngi cawandiyanoo kaŋ ra i ga Isa ka bukawey tunyanoo bayrandi. ³ I na *diyawey* dii, i n'i daŋ kasu hala subaa ra, zama cijinoo too ka ben. ⁴ Amma borey ra kaŋ maa šennoo, ibooboayaŋ naanay, arey hinnaa ga too zenber guu (5.000) [cine].

⁵ Subaa ra, ngi alwakiiley, nda ngi boro beerey, nda ngi *Citaaboo* baykey marga Žerizalem, ⁶ nda *sargari juwalkey jineboraa* Hannu, nda Kayif, nda Yehiya, nda Aleksander, nda boro kul kaŋ hun sargari juwalkey jineborey ga. ⁷ I n'i daŋ ngi game k'i hãa ka nee: «Hini foo wala maa foo nda war wey na woo tee?» ⁸ Waatoo din Piyer too met nda *Hundi Henanantaa*, a nee i se: «Jamaa alwakiiley, nda boro beerey, ⁹ hō nda ir hãandi goy henna ga kaŋ teendi wircikoyne se k'a noo baani, ¹⁰ war nda Izirayel jamaa kul ma bay kaŋ Isa *Almasihu* Nazaret bora kaŋ war, war n'a *kanji*, de Irkoy n'a tunandi bukawey ra, nga maapoo ka kate bora woo ma duu baani ka kay war jine.

¹¹ «Nga ti tondoo kaŋ war kaŋ ti cinakey konna a, amma a kaa ka tee hugoo kanjoo tondoo.» ††

¹² Boro tana sii no kaŋ ra hallasiyan goo, zama maa tana mana nondi koyne beenaa cire adamizey game kaŋ bande ir ga hima ka hallasi.»

¹³ Kaŋ i dii naanaa kaŋ nda Piyer nda Yehiya ga šelaŋ, i bay kaŋ boroyaŋ no kaŋ mana caw, jamaa ra i goo, boŋey haw, amma i n'i bay sanda boroyaŋ kaŋ cindi Isa bande. ¹⁴ I ga dii bora kaŋ duu baani goo ma kay ngi jere, i si bay haya kaŋ no ngi m'a har. ¹⁵ I nee i ma fatta *hoyraykey margaroo* hugoo ra, i cindi i ga cere hãa ¹⁶ ka nee: «Macin no ir g'a tee borey wey se? Zama Žerizalem borey kul bay tammaasaa kaŋ i n'a tee ga, a ga kaaray i se, de mo ir si hin k'a yankar. ¹⁷ Amma hala alhabaroo woo masi dira jamaa game ka tonton, ir ma kašeta i ga, i masi yee ka maapoo woo waazu boro kul se.»

¹⁸ I n'i cee k'i yaamar i masi yee ka Isa maapoo har wala k'a cawandi. ¹⁹ Amma Piyer nda Yehiya n'i zaabi ka nee: «Irkoy jine, war se ir ga hima ka haŋajer wala

† «Ir Koyoo Irkoy g'ay cine annabi foo fattandi war se war armyey ra», Grek šenni ra, *almaganaa faa ti «Ir Koyoo Irkoy ga annabi foo fattandi war se war armyey ra k'a sanba sanda ay takaa»*. †† *Alhukuumoo* 18.15, 18, 19. ‡ *Sintinoo* 22.18; 26.4. †† *Zabur* 118.22.

Irkoy? Wa šelanj. ²⁰ Ir, ir si hin ka goro ir mana hayey har kaŋ ir dii ey ir maar'ey.»

²¹ I kašeta i ga koyne, i n'i nanj, i mana duu taka kul kaŋ nda ngi g'i zukandi, jamaa maaganda se, zama borey kul ga Irkoy beerandi nda hayaa kaŋ tee.

²² Koyne mo bora kaŋ ga tammaasaa woo teendi k'a noo baani goo nda haya kaŋ bisa jiiri woytaaci (40).

Ganakey Irkoy ŋaarayroo

²³ Kaŋ Piyer nda Yehiya naŋandi, i koy ngi borey do ka hayaa kul filla kaŋ *sargari juwalkey jineborey* nda boro beerey n'a har ngi se. ²⁴ Waatoo kaŋ i maa woo, i tee bine foo ka Irkoy ŋaaray ka nee: «Ir Koyoo, ni kaŋ na beenaa, nda gandaa, nda teekoo, nda haya kul kaŋ goo i ra tee, ²⁵ ni kaŋ nee nda ir kaagaa Dawda ni tamoo mijoo, *Hundi Henanantaa* albarkaa ra:

«Macin se gandawey ga batu nda futay, de jamaa ga miile haya yaadayay ga?»

²⁶ Laboo kokoyey nda alwakiiley tun ka cere marga k'ir Koyoo nda nga *Almasihu* yenje.» †

²⁷ Zama nda cimi, koyraa woo ra ni tam henanantaa kaŋ ti Isa kaŋ n'n'a yon k'a tee Almasihu ga *Herod*, nda Pons *Pilat* mo, nda gandawey, nda Izirayel jamaa marga ²⁸ ka hayaa kul tee kaŋ ni kaboo nda ni kayandiroo n'a dunbandi za gayyan a ma teendi. ²⁹ Sohõ ir Koyoo, ngi kašetayaney guna, ma ni tamey noo i ma ni meešennoo har nda naanay timmante. ³⁰ [Ni] kaboo šerre ka borey noo baani, ka tammaasayan nda kayfiyan tee nda ni tam henanantaa Isa maapoo.»

³¹ Waatoo kaŋ i na Irkoy ŋaaray ka ben, nongoo kaŋ ra i goo ma marga jijiri. *Hundi Henanantaa* n'i too, i ga Irkoy meešennoo har nda naanay.

Ganakey na ngi hayey zamna cere game

³² Jamaa borey kul kaŋ naanay tee bine foo nda aniya foo, boro kul haya kaŋ goo a se, a si nee nga wane nda a, borey ga marga hayaa kul ra. ³³ *Diyawey* g'ir Koyoo Isa tunyanoo seedetaraa too nda saha beeri, albarka beeri goo i kul ra. ³⁴ Boro kul sii i ra kaŋ ga tilasu, zama borey kul kaŋ goo nda faari wala hugu n'i neere ka kate ngi hayoo ³⁵ k'a jisi diyawey jine, de a ga zamnandi i kul game, boro foo kul ga duu woo kaŋ ga a ga too.

³⁶ Isufi kaŋ diyawey n'a maagaaru Barnabas kaŋ maanaa ti «Bineyaynandikaw», *Lewi boro* no, Šipir gungoo wane. ³⁷ A goo nda faari foo, a n'a neere ka kate nooroo k'a jisi diyawey jine.

Ananiyas nda Safira taari

5 Amma aru foo kaŋ maapoo ti Ananiyas nda Safira nga wandoo na ngi farru foo neere. ² A lanbandi hayoo ra, nga nda wandoo waafakay ga, a koy nda jere foo k'a jisi *diyawey* jine. ³ Piyer nee a se: «Ananiyas, macin se Ibilisi na ni binoo too hala nongu kaŋ ra n'ga taari *Hundi Henanantaa* se ka lanbandi farroo hayoo ra? ⁴ Nda a nka cindi man'ti ni wane nda a

† *Zabur* 2.1–2.

wala, nda a neerandi mo man'ti ni halaalaa no wala? Macin se n'a teegoyoo woo daŋ ni binoo ra? Man'ti adamizey se n'taari, amma Irkoy.» ⁵ Kaŋ Ananiyas maa šenney wey, a kaŋ, hundoo hun. Hunburay beeri duu borey kul kaŋ maar'a. ⁶ Arusoogey tun, i n'a kasance, i n'a ka koy taray k'a sutura.

⁷ Guuru hinza cine banda ga, Ananiyas wandoo kaa, a mana bay hayaa kaŋ tee, a huru. ⁸ Piyer nee a se: «Har ya ne, hinnaa woo da no war na farroo neere wala?» A nee: «Ayyo, nga no.» ⁹ Piyer nee a se: «Macin se war waafaku k'ir Koyoo Hundoo sii? Nga ne, kabey kaŋ na ni kurpoo sutura goo hugoo mijoo ga, i ga koy nda ni.» ¹⁰ A kaŋ dogoo din da diyaa cewey cire, de hundoo hun. Kaŋ arusoogey huru, i gar kaŋ a buu, i n'a zaa ka koy taray, i n'a sutura kurpoo jere. ¹¹ Hunburay beeri duu *Egilizoo* kul nda borey kul kaŋ maa šenney wey.

Kayfi booboyan teendi

¹² *Diyawey* na tammaasa nda kayfi booboyan tee jamaa game. I kul marga ka tee bine foo Sulaymaana galliyaa ra. ¹³ Borey cindey ra, boro kul si yadda ka koy tonton i ga, amma jamaa ga hanse k'i beerandi.

¹⁴ Koyne mo borey kaŋ naanay ir Koyoo tonton i ga, aru jama nda woy jama. ¹⁵ Borey ga kate wircikoyney balankaryan nda daarijiyan ga k'i jisi farrey ra hala waati kaŋ Piyer ga bisa ba a tee nga biyoo ma hin ka kani ngi affoo ga. ¹⁶ Koyrawey kaŋ ga man Žerizalem mo jamaa kate wircikoyniyan nda boroyan kaŋ ganjiyan g'i zaa ka kay, i marga, i kul duu baani.

Diyawey laazaabandi

¹⁷ *Sargari juwalkey jineboraa* tun, nga nda borey kul kaŋ goo a bande, maanaa *Sadusiyeney* kondaa, de biney too met nda canseyan. ¹⁸ I na *diyawey* dii, i n'i daŋ kasa beeroo ra. ¹⁹ Amma ir Koyoo almalayka foo, cijinoo ra, a na kasaa mijey feeri k'i fattandi, a nee: ²⁰ «Wa koy, war ma kay ka hunaroo woo šenney kul waazu jamaa se Irkoy *hugu* beeroo ra.» ²¹ Kaŋ i maa woo, i huru za alfazar Irkoy hugu beeroo ra ka cawandi.

Waatoo kaŋ sargari juwalkey jineboraa nda borey kaŋ goo a bande kaa, i na *hoyraykey margaroo* nda Izirayel boro beerey kul marga, i sanba i m'i ceeci kasaa ra ka kate ey. ²² Kaŋ lakkalkey too, i man'i gar kasaa ra, i yee k'a har i se. ²³ I nee: «Ir na kasaa gar a ga daaba henna, lakkalkey ga kay mijey ga, waatoo kaŋ ir na gundoo feeri, ir mana boro kul gar a ra.»

²⁴ Waatoo kaŋ Irkoy hugu beeroo lakkalkey bonkoynoo nda sargari juwalkey jineboraa maa šenney wey, i na alaabiina nda ey nda hayaa kaŋ ga kaa ka tee. ²⁵ Boro foo kaa ka nee: «Nga ne, arey kaŋ war n'i daŋ kasaa ra goo Irkoy hugu beeroo ra i ga kay i ga jamaa cawandi.»

²⁶ Bonkoynoo nda lakkalkey koy kate ey bila nda i m'i žilla, zama i ga hunbur jamaa ma ngi warra nda tondi ka ngi wii. ²⁷ Kaŋ i kate ey, i n'i daŋ hoyraykey marga-

roo jine. Sargari juwalkey jineboraa n'i hãa ²⁸ ka nee: «Ir mana war yaamar kaŋ war masi cawandi boraa woo maanoo ga wala? Amma nga ne, war na Žerizalem too nda war cawandoo, war mma baa war ma aroo woo hundoo alhakoo kaŋandi ir boŋ!» ²⁹ Piyer nda diyawey cindey zaabi ka nee: «Boro ma haŋajer Irkoy se ka bisa adamize. ³⁰ Ir kaagey Koyoo na Isa tunandi kaŋ war, war kabey n'a deejii k'a wii bundu ga. ³¹ Nga, Irkoy n'a jer k'a tee Koy nda Hallasikaw nga gaaboo ra ka Izirayel noo fondo a ma *tuubi*, a ma duu zunubu yaafaa. ³² Ir ga tee seede hayey wey kul se, ir nda Hundi Henanantaa kaŋ Irkoy n'a noo borey se kaŋ ga haŋajer a se.»

³³ Kaŋ i maa woo, i futu, i baa ngi ma diyawey wii. ³⁴ *Fariziyer* foo kaŋ maanoo ti Gamaliyel tun ka kay hoyraykey margaroo ra, *ašariyaa* baykaw no, jamaa kul g'a beerandi, a yaamar kaŋ i ma diyawey fattandi taray alwaati kayna. ³⁵ A nee i se: «Izirayel borey, wa war boŋ hawgay borey wey ga nda hayaa kaŋ war ga baa k'a tee, ³⁶ zama a mana gay, Tedas tun ka nga boŋ tee boro beeri, boro zangu taaci (400) cine hanga a, a wiiyandi, de mo borey kul kaŋ naŋ a na ngi boŋey bere say, i tee yaada. ³⁷ Nga dumaa ga, Žudas Galile boraa tun borey kabuyanoo waati, a na jamaa boro boobo ka ture nga bande, a mursu, borey kul kaŋ naŋ a na ngi boŋey bere say-say. ³⁸ Sohõ woo kaŋ ay g'a har war se ti: wa moora borey wey, war m'i naŋ, zama nda adamize kayandiroo wala nga goyoo no, a ga say. ³⁹ Amma nda Irkoy do a hun, war si hin k'i kayandi, abada a masi garandi kaŋ Irkoy bande war ga yenje.» I yadda a se.

⁴⁰ I ciya diyawey se, i n'i kar, i n'i yaamar i masi yee ka Isa maanoo har, i n'i taŋ. ⁴¹ I hun hoyraykey margaroo jine nda paali haya kaŋ se ngi ciitandi ka kaynandi Isa maanoo se. ⁴² Zaari kul, Irkoy hugu beeroo nda hugey ra i si fay nda ka cawandi ka Isa *AlmasihuAlhabar Boryaa* har.

Aru iyye suubandi ka diyawey gaa

6 Jirbey din, kaŋ taalibey hinnaa boobo, ganakey kaŋaŋ ti Grek sintin ka Eberewey kakaw, zama ngi woyey kaŋ kurŋey buu ga yalandi zaari kul zamnarey ra. ² *Diyaw* woy cindi hinkaa (12) ciya taalibey jamaa se ka nee: «A si hima ir ma Irkoy meešenoo waazuroo naŋ ka huga nda ŋaayan zamnayan. ³ Adiši ag'armey, wa aru iyye kaŋ goo nda seedetaray henna ceeci war ra, i ma tee boroyaŋ kaŋ ga too met nda Irkoy *Hundoo* nda lakkal, ir m'i kayandi goyoo woo se. ⁴ Ir, ir ga gaabandi Irkoy ŋaarayroo nda Irkoy meešenoo goyoo ga.» ⁵ Šennoo woo kaŋ jamaa kul se. I na Etiyen suuba, aru no kaŋ ga hanse ka naanay Irkoy, a ga too met nda Hundi Henanantaa, nda Filip, nda Prokor, nda Nikanor, nda Timoŋ, nda Parmenas, nda Nikolas Antiyoš boraa kaŋ huru alyahuudutaray. ⁶ I n'i cebe diyawey se. Diyawey na Irkoy ŋaaray i se jina, i na ngi kabey fur i ga.

⁷ Irkoy meešenoo ga tonton ka harandi, taalibey hinnaa ga hanse ka tonton Žerizalem ra. *Sargari juwalkaw* jama boobo yadda naanaa ga.

I na Etiyen dii

⁸ Etiyen too met nda hini Irkoy *anneemaa* ra, a na kayfiyaŋ nda tammaasa beeriyaŋ tee jamaa game. ⁹ Amma boro fooyaŋ kaŋ goo *margahugoo* ra kaŋ se i ga nee Borey kaŋ Sawal hugoo, nda Siren boroyaŋ, nda Aleksandiri boroyaŋ, nda boroyaŋ kaŋ hun Silisi, nda *Azi* gandaa ra tun ka Etiyen kakaw. ¹⁰ I sii nda gaabi ka kay lakkaloo nda *Hundoo* jine kaŋ nda Etiyen ga šelaŋ. ¹¹ I na aruyaŋ sufuray i ma nee kaŋ ngi maa a ga šenni laalayaŋ har Musa nda Irkoy ga. ¹² I na jamaa, nda boro beerey, nda *Citaaboo* baykey tusa, i gum Etiyen ga k'a dii ka koy *hoyraykey margaroo* jine. ¹³ I kate seede zooruyaŋ kaŋ nee: «Boraa woo, waati kul a mma šenni futuyaŋ har nongu henanantaa [woo] nda *ašariyaa* ga. ¹⁴ Ir maa mo a ga nee kaŋ Isa Nazaret boraa din ga nongoo woo kayri, a ga ala dawey barmay kaŋ Musa n'i noo ir se.» ¹⁵ Borey kul kaŋ goo ma goro hoyraykey margaroo ra na ngi moŋey kaŋi Etiyen ga, de i dii ndumoo tee ma nee almalayka ndum.

Etiyen šelaŋ hoyraykey margaroo jine

7 *Sargari juwalkey jineboraa* nee: «Takaa woo da no wala?» ² Etiyen nee: «Arma arey nda ay baabey, wa haŋajer. Irkoy daržantaa bangay ir baaba Ibrahima se waatoo kaŋ a goo Mezopotami za a mana koy goro Karaŋ. ³ De mo a nee Ibrahima se: «Fatta ni gandaa nda ni dumoo ra, ma koy gandaa ra kaŋ ay g'a cebe ma ne.» ⁴ A fatta Kalde borey gandaa ra ka koy goro Karaŋ. No din ra baaboo buuyanoo banda ga, Irkoy n'a ganandi ka koy gandaa woo ra kaŋ ra sohõ war goo ma goro. ⁵ A man'a noo tubu wala ba cee kanandi doo no din ra amma a nee nga g'a noo gandaa a m'a tee nga duuraa, nga nda nga hayroo kaŋ ga kaa dumaa ga, a gar a sii nda ize. ⁶ Takaa woo nda Irkoy šelaŋ ka nee kaŋ nga hayroo ga koy taabuši ganda waani ra, i g'i daŋ baŋnataray k'i žilla jiiri zangu taaci (400). ⁷ Irkoy nee: «Gandaa kaŋ se i ga tee baŋna, agay, ay g'a ciiti. Woo banda ga, i ga fatta, de i g'ay gana nongoo woo ra.» ^{††8} Irkoy na Ibrahima noo *amaana* kaŋ silbaa ti daŋbanguyanoo. Woo ra Ibrahima na Isiyaka hay k'a daŋbangu jirbi yaahantoo hane, Isiyaka na Yakuba hay k'a daŋbangu, Yakuba mo na kaaga woy cindi hinkaa (12) hay k'i daŋbangu.

⁹ Kaagey canse ngi armaa Isufi ga k'a neere a ma koy Misira. Amma Irkoy goo a bande. ¹⁰ A n'a kaa nga zarabey kul ra, a n'a noo alhormo nda lakkal Firawuuna, Misira kokoyoo do, a n'a tee jineboro Misira nda nga hugoo kul se. ¹¹ Heray tee Misira kul ra nda Kanaŋ gandaa ra nda zarabiyani beeri, ir baabey si duu ŋaayan. ¹² Amma waatoo kaŋ Yakuba maa kaŋ hunay goo Misira, cee jinaa a n'ir baabey sanba. ¹³ Cee hinkantoo, Isufi na nga boŋ bayrandi nga armye se, de

† *Sintino* 12.1. †† *Sintino* 15.13-14.

Firawuuna na Isufi dumoo bay. ¹⁴ Isufi sanba i ma ciya nga baaba Yakuba nda nga borey kul se, boro woyye cindi guu (75). ¹⁵ Yakuba doo ka koy Misira, a buu, nga nda ir baabey. ¹⁶ I n'i ka koy Šekem k'i danj saaraa ra kanj Ibrahima n'a day nda nooru Hamor iz'arey ga Šekem. †

¹⁷ Kanj allaahidoo kanj Irkoy n'a zaa Ibrahima se waatoo man, jamaa tonton, de i hanse ka boobo Misira ra, ¹⁸ hala waatoo kanj kokoy tana huru kokoytaraa ra [Misira] kanj si Isufi bay. ¹⁹ Nga, a n'ir dumoo zanba k'[ir] baabey žilla ka taka tee ngi ize taanawey ma warandi taray hala i masi huna. ²⁰ Waatoo din ra Musa hayandi, boro no kanj nga kunturoo ga kan Irkoy se. A biirandi handu hinza nga baaba hugoo ra. ²¹ Waatoo kanj a warrandi, Firawuuna ize woyoo n'a zaa k'a biiri a ma tee nga iz'aru gundoo. ²² Musa aladabu nda Misira borey bayraa kul. Hini beeri goo nga šenney nda nga teegoyey ra.

²³ Kanj Musa duu jiiri woytaaci (40), a huru binoo ra nga ma koy nga armyey guna, Izirayel borey. ²⁴ A dii af-foo kanj Misira boro goo m'a toopne, a na bora kanj goo ma zarabi faaba ka faasa a se ka Misira bora kar. ²⁵ A ga hongu kanj [nga] armyey ga faham kanj nga no Irkoy na nga danj k'i hallasi. Amma i mana faham. ²⁶ Subaa ra, a na Izirayel izeyanjan gar kanj goo ma yenje, a ceeci k'i waafakandi i ma cere noo alaafiya, a nee: «Arey, armayanjan ti war, macin se war ga cere toopne?» ††²⁷ Bora kanj goo ma nga ceroo toopne na Musa tuti ka nee: «May ka ni tee bonkoyini nda ciitikaw ir se?» ²⁸ Ni mma baa m'ay halaci sanda takaa kanj nda bi n'na Misira bora wii?» ††²⁹ Šennoo woo ga, Musa zuru ka koy goro Majanjan gandaa kanj ra a na iz'aru hinka hay.

³⁰ Jiiri woytaaci (40) banda ga, Sinay tondi hondoo saajoo ra almalayka foo bangay a se saabaynaa foo kanj ga dii nuunaa deenoo ra. ³¹ Kanj Musa dii woo, bonjoo haw nda hayaa kanj ga dii a. A man ka guna, a maa ir Koyoo jindoo kanj ga nee: ³² «Agay ti ni baabey Koyoo, Ibrahima, nda Isiyaka, nda Yakuba Koyoo.» †† Musa kul no ma gaši, a mana yadda ka guna. ³³ Ir Koyoo nee a se: «Taamey feeri k'i kaa ni cewey ra, zama nongoo kanj ra n'goo ma kay man'ti kala labu henanante. ³⁴ Ay dii gurzugaa kanj ay jamaa goo ma dii a Misira, ay maa ngi durayroo. Ay zunbu k'i kaa kabe. Sohō kaa, ay ga ni sanba Misira.» ††

³⁵ Musa din da kanj Izirayel borey n'a yankar ka nee: «May ka ni tee bonkoyini nda ciitikaw?» Nga din da no Irkoy almalayka bangay a se saabaynanjoo ra k'a sanba k'a tee bonkoyini nda feerikaw. ³⁶ Nga no k'i fattandi ka kayfiyanjan nda tammaasayanjan tee Misira gandaa ra, nda teeko Hari Ciraa ra, nda saajoo ra jiiri woytaaci (40). ³⁷ Nga ti Musa kanj nee Izirayel borey se: «Irkoy g'ay cine annabi foo fattandi war se war armyey ra.» †††³⁸ Nga no ka cindi jama margaroo ra saajoo ra, nga nda al-

malaykaa kanj šelanjan a se Sinay tondi hondoo bonjan nda ir baabey. A duu šenni hunanteyanjan k'i noo ir se.

³⁹ Nga, ir baabey mana baa ngi ma yadda a se, i n'a tuti ka ngi biney yeeti Misira ⁴⁰ ka nee Haruna se: «Koyyanjan tee ir se kanj ga dira ir jine, zama Musa din kanj n'ir fattandi Misira gandaa ra, ir si bay haya kanj a ti a.» †††⁴¹ Jirbey din ra, i na haw-ize foo tee ka sargari kaa tooroo se, i paali nda ngi kabe teegoyey. ⁴² Irkoy na banda bere i se k'i tanjan i ma hayey kanj goo beenaa ra gana sanda takaa kanj nda a hantumandi annabey citaaboo ra ka nee:

«Man'ti agay se war na alman koosu ka sargari kaa jiiri woytaaci (40) saajoo ra wala, Izirayel hugu-izey?» ⁴³ War koy nda tooroo kanj maanoo ti Molok hukku-moo

nda [war] koyoo Rafanjan handaraa, kanjanjan ti hayey kanj war n'i tee ka sujudu i se. Ay ga war ka koy Babilonjan se jine.» †

⁴⁴ Seedetaray hukku-moo cindi ir baabey kone saajoo ra. Irkoy šelanjan Musa se k'a yaamar a m'a fasal sanda woo kanj a dii a cine. ⁴⁵ Waatoo kanj ir baabey duu a, ngi nda Žozuwe n'a hurandi ka gandawey dii kanj Irkoy n'i gaaray ir baabey jine. A cindi no din hala Dawda waati. ⁴⁶ Nga ka duu alhormo Irkoy do ka ceeci ka duu gorodoo †† Yakuba hugoo se. ⁴⁷ Amma Sulaymaana ka hugu cin a se. ⁴⁸ Jerantaa si goro nongu ra kanj kabe n'a tee, sanda takaa kanj nda annaboo nee:

⁴⁹ «Beenaa ti ay kokoy gorodogoo, laboo ti taaroo kanj ga huru ay cewey cire.» Ir Koyoo nee: «Hugu dumi foo no war cina ya ne, wala hunanzam doo foo no war g'a tee ya ne?»

⁵⁰ Man'ti ay kaboo ka hayey wey kul tee wala?» †††

⁵¹ War bonjanjan ga šendi, war biney nda war hanjawaye ga šendi, waati kul war mo, war ga wanjan *Hundi Henanantaa* se sanda war baabey takaa. ⁵² May ti annaboo kanj war baabey man'a gurzugay? I na borey wii kanj ga Boro Šerrantaa kaayanoo bayrandi, bora kanj sohō war, war tee nga zanbakaa nda nga wiikaa, ⁵³ war kanj duu *ašariyaa* almalaykey kabey ra, amma war mana gaabu a ga.»

Etiyen wiiyanoo

⁵⁴ Waatoo kanj borey kul kanj goo *hoyraykey margaroo* ra maa šenney wey, biney hanse ka tun, i na meenama Etiyen ga. ⁵⁵ Amma woo gar, nga, a too met nda *Hundi Henanantaa*, a na nga moyey bakam beenaa here, de a dii Irkoy daržaa nda Isa kanj ga kay Irkoy kabe henna ga. ⁵⁶ A nee: «Nga ne, ay ga dii beenaa kanj feeri, de *Bora kanj tee Adamize* goo ma kay Irkoy kabe henna ga.» ⁵⁷ I na jinde jer ka kaati, i na ngi hanjawaye daabu, de i tee mee foo ka gum a bonjan. ⁵⁸ I n'a gaaray ka koy koyraa dumaa ga, i n'a warra nda tondi k'a wii. Seedewey na ngi darbawey jisi arusooga foo jeroo ga kanj se i ga nee Sol. ⁵⁹ I na Etiyen warra nda tondi k'a wii kanj a ga Irkoy cee ka nee: «Ay

††† *Fattaroo* 32.1, 23. † *Amos* 5.25–27. †† *Hantum fooyanjan ga tonton ka nee: «Irkoy maanoo ga.»* ††† *Ezayi* 66.1–2.

† *Sintino* 23.3–16; 33.19; 50.7–13; *Žozuwe* 24.32. †† *Fattaroo* 2.13. † *Fattaroo* 2.14. †† *Fattaroo* 3.6. †† *Fattaroo* 3.5, 7–10. ††† «*Irkoy g'ay cine annabi foo fattandi war se war armyey ra*», *Grek šenni ra, almaganaa faa ti «Irkoy ga annabi foo fattandi war se war armyey ra k'a sanba sanda ay takaa»*, *Alhukumoo* 18.15, 18.

Koyoo Isa, ay hundoo taa.»⁶⁰ A sonbu kanjey ga ka jinde jer ka kaati ka nee: «Ay Koyoo, masi zunuboo woo dii i se.» Kanj a na woo har, a faati.

8 Sol yadda Etiyen wiyanoo ga.

Sol na Egilizoo gurzugay

Zaaroo din da ra, *Egilizoo* hanse ka gurzugay Žerizalem, ganakey kul say-say Žude nda *Samari* gandaa ra nda man'ti *diyawey*.² Irkoy hunburkawyanj ka Etiyen sutura, de i na nga buyanoo hēe, hēeni beeri.³ Sol ga ceeci ka Egilizoo halaci, a ga huru hugu nda hugu ra ka arey nda woyey cendi k'i danj kasaa ra.

Filip na Alhabar Boryaa waazu Samari

⁴ Borey kanj say-say ga dira i ga *Alhabar Boryaa* šennoo har.⁵ Filip zunbu ka koy *Samari* koyra[a] ra, a na *Almasihu* šennoo waazu i se.⁶ Jamaa tee bine foo ka haŋa kayandi hayey kanj Filip g'i har se, i ga maa a se, i ga dii tammaasawey kanj a g'i tee.⁷ Ganjiyanj kanj goo boro booboyan ra na jinde jer ka kaati ka fatta, bonguyan nda ceekayrayan duu baani.⁸ Koyraa din hanse ka ŋaali.

⁹ Za woo mana tee, aru foo kanj se i ga nee Simonj goo koyraa din ra, kottekoynitaray no a ga tee, de a ga Samari jamaa boŋoo haw, nga hunday ga nee kanj boro beeri ti nga.¹⁰ Borey kul ga haŋa kayandi a se, za zanka hala boro beeri, i nee: «Woo ti Irkoy hinoo kanj se i ga nee ibeeroo.»¹¹ I ga haŋa kayandi a se, zama a na waati kuku tee a g'i almunkarandi nda nga kottaa.¹² Amma waatoo kanj i yadda Filip ga kanj na Irkoy *Laa-maa* nda Isa Almasihu maŋoo Alhabar Boryaa waazu, i *batizandi*, arey nda woyey mo.¹³ Simonj hunday naanay, a batizandi, a denji Filip ga, a ga dii tammaasawey nda kayfi beerey kanj teendi, boŋoo haw.

¹⁴ Waatoo kanj *diyawey* kanj goo Žerizalem maa kanj Samari yadda Irkoy meešennoo, i na Piyer nda Yehiya sanba i se.¹⁵ Kanj i doo ka koy i do, i na Irkoy ŋaaray i se hala i ma duu *Hundi Henanantaa*.¹⁶ Zama a mana zunbu ngi affoo kul ga jina, i nka batizandi de ir Koyoo Isa maŋoo ga.¹⁷ Woo banda ga, Piyer nda Yehiya na ngi kabey fur i ga, de i duu *Hundi Henanantaa*.

¹⁸ Kanj Simonj dii kanj diyawey kabe furyanoo nda Hundoo nondi, a na alman šerre i se¹⁹ ka nee: «Wa agay mo noo hinoo woo hala boro kanj ga ay na kabe fur ma duu *Hundi Henanantaa*.»²⁰ Amma Piyer nee a se: «Ni nda ni nooroo kul ma halaci, zama n'ga hongu Irkoy nooyanoo, alman nda n'ga duu a.²¹ N'sii nda baa, n'sii nda fondo šennoo woo ra, zama ni binoo si šerre Irkoy jine.²² *Tuubi* ka hun laalayyanoo woo ga, de m'ir Koyoo ŋaaray, nda a ga hin ka tee, ni binoo milewey ma yaafandi,²³ zama ay ga dii kanj ni binoo ga too met nda laalay, de n'goo ifutu kaboo ra.»²⁴ Simonj zaabi ka nee: «War, wa ir Koyoo ŋaaray ya ne hala hayey kanj war n'i har ba affoo masi duu agay.»

²⁵ Waatoo kanj Piyer nda Yehiya na seedetaraa too, i n'ir Koyoo meešennoo waazu ka ben, i yee Žerizalem

ka Alhabar Boryaa waazu Samari koyra kanbe booboyan ra.

Filip na Ecopi boŋkoynoo kubay

²⁶ Ir Koyoo almalayka foo šelaŋ Filip se ka nee: «Tun ma koy gurma here, fondaa kanj ga hun Žerizalem ka zunbu ka koy Gaaza kanj ti saaji.»²⁷ A tun, a koy. Nga ne, Ecopi aru foo kanj daasandi kanj kone Ecopi kokoy woyoo kanj ti Kandas almaanoo kul goo, goykaw beeri no, a kaa ka sujudu Irkoy se Žerizalem.²⁸ Waatoo kanj a ga yee, a goo ma goro nga bari torkaa ra a ga annabi Ezayi citaaboo caw.²⁹ Irkoy *Hundoo* nee Filip se: «Man, too torkaa woo do.»³⁰ Filip gaarandi, de a ga maa a ga annabi Ezayi citaaboo caw, Filip nee: «Woo kanj n'goo m'a caw, cimi da n'ga faham a se wala?»³¹ A nee: «Taka foo nda ay ga hin ka faham nda boro man'a cawandi ya ne?» A n'a wiri Filip ga, a ma žigi ka goro nga bande.³² *Citaaboo* nongoo kanj a goo m'a caw ti nongoo kanj ga nee:

«I n'a ka koy sanda feeji kanj i ga koy a koosu, sanda feeji-ize dangayante kanj goo nga kosukaa jine, takaa din da, a mana nga miŋoo kaa cere ga.³³ [Nga] boŋ yeeti gandayan ra, ciitoo ra, i na nga cimoo taa a kone.

Nga hayroo fillaa, may no m'a deede?
Zama i na nga hundoo kaa aduŋra ra.»[†]

³⁴ Bora kanj daasandi na šennoo zaa ka nee Filip se: «Ay g'a ŋaaray ni ga, may ga annaboo goo? Nga boŋ ga a goo wala boro tana?»³⁵ Filip na nga miŋoo feeri ka sintin nda Citaaboo šennoo din ka Isa *Alhabar Boryaa* waazu a se.³⁶ Kanj i goo ma koy fondaa bande, i too hari foo do, bora kanj daasandi nee: «Hari ne, macin no m'ay ganji ya *batizandi*?»³⁷ [Filip nee a se: «Nda n'na ni binoo kul ka naanay, n'ga hin ka batizandi.» Bora kanj daasandi zaabi ka nee: «Ay naanay kanj Irkoy *Iz'aroo* ti Isa *Almasihu*.»]³⁸ A yaamar kanj torkaa ma kay. Ngi boro hinkaa kul zunbu haroo ra, Filip nda bora kanj daasandi, a n'a batize.³⁹ Waatoo kanj i žigi ka fatta haroo ra, ir Koyoo Hundoo na Filip zaa, bora kanj daasandi mana yee ka dii a, amma a koy nga fondaa ra nda ŋaali.⁴⁰ Filip koy tun Azot koyraa ra, a na koyrawey kul dira a ga Alhabar Boryaa waazu ka koy too hala Sezare.

Sol tuubiroo

(Teegoyev 22.6-16; 26.12-18)

9 Woo gar, hala waatoo din a goo Sol binoo ra nga ma ceeci ir Koyoo taalibey ma wiyanandi, a koy *sargari juwalkey jineboraa* do² ka batagayanj wiri a ga Damas koyraa *margahugey* se hala nda nga duu boroyan kanj ga fondaa din gana, aru no wala woy no, nga m'i haw ka kate ey Žerizalem.

³ Kanj a goo ma naaru, a man Damas kanj dogoo din da gaay foo kanj hun beenaa ra n'a kuubi k'a bere.⁴ A kanj ganda, de a ga maa jinde kanj ga nee nga se: «Sol, Sol, macin se n'g'ay gurzugay?»⁵ Sol nee: «May ti ni, ay

† Ezayi 53.7-8.

Koyoo?» A nee: «Agay ti Isa kanj ni, n'g'a gurzugay. ⁶ Amma tun, huru koyraa ra, hayaa ga harandi ma ne kanj n'ga hima k'a tee.» ⁷ Arey kanj goo a bande fonda ra kay i ga gaga takaa kanj nda i ga maa boro jinde, amma i si dii boro kul. ⁸ Waatoo kanj Sol tun laboo ra, moŋey ga feera, amma a si dii haya kul. I n'a dii nda kaboo k'a gongu ka huru Damas. ⁹ A na jirbi hinza tee a si dii, a si ŋaa a si haŋ.

¹⁰ Taalibi foo goo Damas kanj maŋoo ti Ananiyas. Ir Koyoo ūelanj a se bangayyan ra ka nee: «Ananiyas!» A nee: «Agay ne, ay Koyoo.» ¹¹ Ir Koyoo nee a se: «Tun ni boŋ ga, ma koy lolaa ra kanj se i ga nee Lolo ūerrantaa, ma Sol Tars bora ceeci ūudas hugoo ra. Zama nga ne, a goo ma Irkoy ŋaaray, ¹² a dii [bangayyan ra] boro kanj maŋoo ti Ananiyas huru ka [nga] kaboo fur nga ga hala nga moŋey ma yee ka dii.» ¹³ Ananiyas zaabi ka nee: «Ay Koyoo, ay maa boro boobo hayey kanj i n'i har aroo woo ga, ifutawey kul kanj a n'i tee ni boro henanantey se ūerizalem. ¹⁴ Ne ra, a goo nda hini kanj a duu a sargari juwalkey jineborey do ka boro kul kanj ga ni maŋoo cee haw.» ¹⁵ Amma ir Koyoo nee a se: «Koy, zama woo din, jinay suubante no ya ne kanj g'ay maŋoo ka koy gandawey, nda kokoyey, nda Izirayel borey mo jine. ¹⁶ Agay, ay ga zaraboo kul cebe a se kanj ga duu a ay maŋoo se.»

¹⁷ Ananiyas koy, de a huru hugoo ra, a na kabe fur Sol ga, a nee: «Ag'armaa Sol, ir Koyoo Isa kanj bangay ma ne fonda ra kanj bande n'goo ma kaa k'ay sanba, hala ni moŋey ma duu ka yee ka dii, de mo ma too met nda *Hundi Henanantaa*.» ¹⁸ Dogoo din da hayayanj kanj ga hima nda kokoūijan kanj ka hun Sol moŋey ga, a dii, a tun, a *batizandi*. ¹⁹ A ŋaa, a duu alfayda.

Sol waazu Damas ra

Sol na jirbiyanj tee taalibey bande kanj goo Damas. ²⁰ Dogoo din da a koy Isa maŋoo waazu *margahugey* ra ka nee: «Bora din, Irkoy *Iz'aroo* no.» ²¹ Borey kul kanj ga maa a se na almunkar, de i nee: «Man'ti woo da no ma borey halaci ūerizalem ra kanj ga Isa maŋoo cee, man'ti a nka kaa ne ra k'i haw ka koy nda ey *sargari juwalkey jineborey* do?» ²² Sol waazoo mma koy de a ga duu gaabi, de a ga Alyahuudey almunkarandi kanj ga goro Damas ka tabatandi i se kanj Isa din da ti *Almasihu*.

²³ Jirbi boobo banda ga, Alyahuudey na cere guna ka dii taka kanj nda ngi ga Sol wii. ²⁴ Sol na ngi anniyaa bay. I ga koyraa mijney lakkal cijin nda zaari hala ngi ma duu k'a wii. ²⁵ Amma taalibey n'a zaa nda cijin here k'a danj kokondo ra k'a zumandi nda cetaa.

Sol too ūerizalem

²⁶ Kanj Sol too ūerizalem, a ga ceeci ka man taalibey, amma i kul ga hunbur a, i si naanay wala taalibi no. ²⁷ Amma Barnabas na Sol dii nda kaboo k'a ka koy *diyawey* do ka takaa filla i se kanj nda fonda ra Sol dii ir Koyoo, de mo ir Koyoo ūelanj a se, nda takaa kanj nda Sol hunday ūelanj nda naanay Isa maŋoo ga Damas.

²⁸ A goo i bande ūerizalem, a ga huru, a ga fatta, a ga ūelanj nda naanay ir Koyoo maŋoo ga. ²⁹ A ga ūelanj, a ga kakaw Alyahuudey kanjanj ti Grekey bande, amma ngi, i ceeci ngi m'a wii. ³⁰ Kanj ir armyey bay, i n'a ka doo Sezare k'a sanba a ma koy Tars.

³¹ *Egilizoo* kanj goo ūude kul ra, nda Galile, nda *Samari* goo nda alaafiyaa, nga naanaa ga tonton, a ga dira ir Koyoo hunburaa ra, de a ga tonton *Hundi Henanantaa* albarkaa ra.

Piyer na Ene noo baani

³² Waati tee kanj Piyer na nongoo kul dira, a doo Irkoy boro henanantey mo do kanj ga goro Lida. ³³ A na boro foo gar no din kanj maŋoo ti Ene, jiiri yaaha a ga kani daariji boŋ, bongu no. ³⁴ Piyer nee a se: «Ene, Isa *Almasihu* ga ni noo baani, tun ni boŋ ga, ma ni daaroo marga nda ni boŋ.» Dogoo din da a tun. ³⁵ Borey kul kanj ga goro Lida nda Saronj ganganoo ra dii a, i bere ir Koyoo here.

Piyer na Dorkas tunandi k'a hunandi

³⁶ ūope koyraa ra taalibi woy foo goo kanj maŋoo ti Tabita kanj Grek ūenni ra i mma nee a se Dorkas †. Tee-goy henney nda sargarey kanj a g'i tee ga hanse ka boobo. ³⁷ Jirbey din a wirci, a buu. Waatoo kanj a ŋu-mayandi ka ben, i n'[a] danj soorohugu ra. ³⁸ Lida ga man ūope, taalibey, kanj i maa Piyer goo no din, i na aru hinka sanba a do ka ciya a se ka wiri a ga ka nee: «Kaa ir do sohō da.» ³⁹ Piyer tun ka koy i bande. Kanj a too, i n'a ka koy soora boŋ. Woyey kul kanj kurŋey buu man jeroo ga ka hēe, i ga darbawey nda kaayi beerey cebe a se kanj Dorkas n'i tee waatoo kanj a goo ngi bande. ⁴⁰ Piyer n'i kul fattandi, a sonbu kanjey ga ka Irkoy ŋaaray, a bere kunturoo here ka nee: «Tabita, tun.» Tabita na nga moŋey feeri, kanj a dii Piyer, a tun ka goro. ⁴¹ A na nga kaboo ūerre a se k'a tunandi. A ciya Irkoy boro henanantey nda woyey kanj kurŋey buu se, a n'a cebe i se a ga huna. ⁴² ūope kul ra woo bayrandi, boro boobo naanay ir Koyoo. ⁴³ Piyer na jirbi boobo tee ūope boro foo do kanj se i ga nee Simonj, ku-uru musaykaw †† no.

Kornay ciya Piyer se

10 Aru foo goo Sezare kanj maŋoo ti Kornay. Soojey kanj se i ga nee Itali soojey, wey din jalakoyni no. ² Ganakaw cimoo no, a ga hunbur Irkoy, nga nda nga hugoo kul, a ga hanse ka sarga jamaa ga, a ga Irkoy ŋaaray waati kul. ³ Han foo aluulaa guuru hinza dimma ga, a dii kaaray bangayyan ra Irkoy almalayka foo kanj ga huru nga do, a nee nga se: «Kornay!» ⁴ A na nga moŋey kanji a ga, a hunbur, de a nee a se: «Macin no, ay koyoo?» A nee a se: «Ni ŋaarayrey nda ni sargarey žigi Irkoy do, a hongu ey. ⁵ Sohō, aruyan sanba ūope i ma ciya kate boro foo kanj se i ga nee Simonj kanj i n'a maagaaru Piyer. ⁶ A sii kala boro foo do kanj

† *Dorkas maanaa ti «jeeri»*. †† *Kuuru musaykaw, nga goyoo, Alyahuudey se man'ti kala haya harramante (Sargarey 11.39-40)*.

se i ga nee Simon, kuuru musaykaw no, nga hugoo sii kala teekoo mijoo ga.»⁷ Waatoo kanj almalaykaa kanj šelanj a se koy, Kornay ciya nga goykaw-izey boro hinka se nda sooje foo kanj ti ganakaw cimi kanj ga hanse ka man a.⁸ A na hayey kul filla i se, a n'i sanba Žope.

Piyer koy Kornay do

⁹ Subaa ra, i goo fondaa ra, kanj i man koyraa, Piyer žigi sooraa boŋ zaarikay guuru woy cindi hinka (12) dimma ga ka Irkoy ŋaaray.¹⁰ A too nongu kanj ra a heray, de a baa nga ma ŋaa. I goo ma ŋaahayey hanse a se kanj a dii bangayyan.¹¹ A ga dii beenaa feeri, a ga dii jinay foo kanj ma nee *leŋ* šukka kunta beeri kanj kanje taacaa ga hawa ga zunbu laboo ga.¹² Haya kul kanj ti alman cee taacikoyi, nda laboo gandakoy, nda ciraw goo a ra.¹³ Jinde foo šelanj a se ka nee: «Tun, Piyer, wiya ma ŋaa.»¹⁴ Piyer nee a se: «Abada, ay Koyoo, zama ya na bay ka haya žiiba wala iharramante ŋaa!»¹⁵ Jinde foo yee ka šelanj a se cee hinkantoo ka nee: «Haya kanj Irkoy nee a ga halal, ni, masi nee a ga žiibi.»¹⁶ Woo teendi cee hinza, dogoo din da hayaa zandi ka koy beenaa ra.

¹⁷ Kanj Piyer goo bangayyanoo kanj a dii a, haya kanj ti nga maanaa, boŋhawaa ra, nga ne, arey kanj Kornay n'i sanba na Simon hugoo hãa, i goo ma kay hugoo mijoo ga.¹⁸ I ciya ka hãa wala ne da ra Simon kanj i n'a maagaaru Piyer goo.¹⁹ Piyer goo ma miile bangayyanoo ga, Irkoy *Hundoo* nee [a se]: «Aru hinza ne ma ni ceeci,²⁰ tun ma zunbu ka koy i bande, masi binebine, zama agay k'i sanba.»²¹ Kanj Piyer zunbu, a nee arey se: «Agay ne, agay ti bora a kanj war g'a ceeci. Macin ti war kaayanoo addaliloo?»²² I nee a se: «Kornay kanj ti jalakoyi, boro šerrante no, a ga hunbur Irkoy, Alyahuudey jamaa kul ga seedetaray henna har a ga, nga no almalayka henanante foo n'a bayrandi kanj a ma ciya ka kate ma ne nga hugoo ra ka maa ni meešenney.»²³ Piyer n'i hurandi i ma zunbu nga do.

Subaa ra, a tun, a koy i bande. Armayan Žope borey ra koy a bande.²⁴ Subaa ra, a huru Sezare. Kornay g'i batu, a ciya nga borey nda nga cere kaaney se.²⁵ Waatoo kanj Piyer huru, Kornay n'a kubay ka sujudu cewey cire.²⁶ Amma Piyer n'a tunandi ka nee: «Tun ni boŋ ga! Agay hunday, adamize ti agay.»²⁷ A šelanj a bande, a huru, de a gar boro boobo margandi.²⁸ A nee i se: «War, war ga bay kanj a si bisa Alyahuudu se a ma denja wala a ma man yaw. Amma Irkoy cebe ya ne kanj boro masi nee adamize kul se kanj a ga žiibi wala a ga harram.²⁹ Woo se kanj i ciya ya ne ay kaa bila kakaw. Sohō ay ga war hãa: «Macin ti addaliloo kanj se war ciya ya ne?»»³⁰ Kornay nee: «A goo nda jirbi taaci kanj ay ga Irkoy ŋaaray ay do hala aluulaa guuru hinza ga kanj nga ne, aru foo kanj ga darbaj nerante goo kaa ka kay ay jine.»³¹ A nee: «Kornay, ni ŋaarayroo taandi, Irkoy hongu ni sargarey.³² Adiši boroyan sanba Žope i ma ciya Simon se kanj i n'a maagaaru Piyer. A sii kala Simon kanj ti kuuru musaykaw hugoo ra, teekoo mijoo ga.»³³ Dogoo din da ay na boroyan sanba ni do, n'na haya boryo tee kanj n'kaa. Sohō, ir kul ne Irkoy

jine ka hanjajer hayaa kul se kanj ir Koyoo n'a har ma ne.»

Piyer waazoo Kornay do

³⁴ Piyer na šennoo zaa ka nee: «Nda cimi, ay faham kanj Irkoy si borey fay-fay.³⁵ Amma ganda kul kanj no ra, bora a kanj ga hunbur a, a ga goy nda šerretaray, nga no ma kan a se.³⁶ A na Šennoo sanba Izirayel borey se, ka *Alhabar Boryaa* waazu kanj ra boro ga duu alaafiyaa kanj Isa *Almasihu* g'a noo, nga ti borey kul Koyoo.³⁷ War, war ga hayaa bay kanj tee Žude kul ra, ka sintin nda Galile, *batizeyanoo* kanj Yehiya n'a waazu banda ga:³⁸ Isa Nazaret bora a, takaa kanj nda Irkoy n'a yon nda *Hundi Henanantaa* nda hini, nga kanj ga koy nongu nda nonguyan ra ka teegoy henna tee, ka borey noo baani kanj Ibilisi n'i danj nga hinoo cire, zama Irkoy goo a bande.³⁹ Ir, ir ga tee seede hayaa kul se kanj a n'a tee Alyahuudey ganda nda Žerizalem mo ra. Nga no i n'a deejii k'a wii bundu ga.⁴⁰ Nga, Irkoy n'a tunandi jirbi hinzantoo hane k'a noo a ma cebe kanj nga ga huna,⁴¹ man'ti jamaa kul se, amma seedeyan se kanj Irkoy n'i suuba za gayyan, maanaa ir kanj ŋaa a bande, ir hanj a bande nga tunyanoo bukawey ra banda ga.⁴² A n'ir yaamar ir ma borey waazu ka seedetaray tee kanj nga no, Irkoy na nga kayandi baahunantey nda bukawey ciitikaa.⁴³ Annabey kul na seedetaray tee a ga kanj boro kanj naanay a ga duu zunubu yaafayan nga maanoo albarkaa ra.»

Hundi Henanantaa zunbuyanoo

boroyan ga kanj man'ti Alyahuudu

⁴⁴ Piyer mma goo ma šenney wey har kanj *Hundi Henanantaa* zunbu borey kul boŋ kanj goo ma hanjajer Šennoo se.⁴⁵ Ganakey kanj hurubangu, borey kul kanj kaa Piyer bande boŋey haw nda kanj nooyanoo kanj ti Hundi Henanantaa doorandi dumiyay mo boŋ kanj man'ti Alyahuudu.⁴⁶ Zama i ga maa i ga šelanj šenni dumi fooyan ra i ga Irkoy jer. Piyer na šennoo zaa ka nee:⁴⁷ «Boro ga hin ka borey kanj duu Hundi Henanantaa sanda ir mo ganji i ma *batizandi* nda hari wala?»⁴⁸ A yaamar i ma batizandi Isa *Almasihu* maanoo ga. † Woo banda ga, i n'a wiri a ga a ma cindi jirbiyanj.

Piyer yee Žerizalem

11 *Diyawey* nda ir armyey kanj goo Žude ganda ra maa kanj dumiyay mo kanj man'ti Alyahuudu yadda Irkoy meešennoo.² Kanj Piyer žigi ka koy Žerizalem, borey kanj hurubangu na šenni cendi a bande³ ka nee: «Ni huru jofoloyan do, ni ŋaa i bande!»

⁴ Woo ga, Piyer sintin ka hayey filla i se affoo-foo cere bande ka nee:⁵ «Žope koyraa ra ay goo ma Irkoy ŋaaray kanj kayfi ra, ay dii bangayyan kanj ra jinay foo kanj goo ma zunbu ma nee *leŋ* šukka kunta beeri kanje

† «A yaamar i ma batizandi Isa Almasihu maanoo ga», *Greŋ šenni ra, almaganaa faa ti «A n'i yaamar Isa Almasihu maanoo ga i ma batizandi».*

taacikoyne ga hun beenaa ra, a kaa hala ay do. ⁶ Ay n'ay moyney kanji a ga nda lakkal, de ay dii laboo alman cee taacikoyney, nda ganjihoogawey, nda gandakoyey, nda cirawey. ⁷ Ay maa mo jinde foo kanj nee ya ne: «Tun, Piyer, wiiya ma ŋaa.» ⁸ Ay nee: «Abada, ay Koyoo, zama haya žiiba wala iharramante mana bay ka huru ay mijoo ra!» ⁹ Jinde ŋelanj cee hinkantoo beenaa ra ka zaabi ka nee: «Haya kanj Irkoy nee a ga halal, ni, masi nee a ga žiibi.» ¹⁰ Woo teendi cee hinza, a duu ka yee ka žigi beenaa ra.

¹¹ Nga ne, dogoo din da aru hinza goo ma kay hugoo kanj ra ir [†] goo jine, i nka sanbandi ka hun Sezare i ma kaa ay do. ¹² Irkoy *Hundoo* nee ya ne ya koy i bande ya si bine-bine. Arma idduwaa din mo koy ay bande, ir huru aroo hugoo ra. ¹³ A na takaa deede ir se kanj nda nga dii almalaykaa nga hugoo ra, a kay ka nee: «Sanba Žope i ma ciya kate Simonj kanj i n'a maagaaru Piyer se ¹⁴ kanj ga ŋenniyanj har ma ne kanj ga ni nda ni hugoo kul hallasi.» ¹⁵ Waatoo kanj ay sintin ka ŋelanj, Hundi Henanantaa zunbu i boŋ sanda takaa kanj nda a zunbu ir boŋ cee jinaa. ¹⁶ Ay hongay ir Koyoo ŋennoo kanj nee: «Yehiya, hari nda a na borey *batize*, amma war, war ga batize Hundi Henanantaa ra.» ^{††17} Nda Irkoy n'i noo nooyan follokaa sanda ir kanj naanay ir Koyoo Isa *Al-masih*, agay ti may ka Irkoy kakaw?»

¹⁸ Kanj i maa hayey wey, i dangay, i na Irkoy saabu ka nee: «Adiši Irkoy na fondo noo dumiyanj mo kanj man'ti Alyahuudu se i ma *tuubi* ka duu hunaroo.»

Antiyoš Egilizoo sintinoo

¹⁹ Borey kanj say-say zarabiyanoo kanj Etiyen maagan-da se a teendi, bisa ka koy hala Fenisi, nda Šipir, nda Antiyoš, i si ŋennoo har boro kul se kala Alyahuudey. ²⁰ Amma aru fooyanj goo i ra kanj ti Šipir boro, nda Siren boro, kanj i kaa Antiyoš, i g'ir Koyoo Isa *Alhabar Boryaa* har Grekey mo se. ²¹ Ir Koyoo goo i bande, borey hinnaa ga boobo kanj naanay ka bere ir Koyoo here.

²² ŋennoo kanj *Egilizoo* haŋaa ra kanj goo Žerizalem, i na Barnabas sanba a ma koy hala Antiyoš. ²³ Kanj a too, a dii Irkoy *anneemaa*, a paali, a n'i kul hoyray i ma denji ir Koyoo ga nda ngi binoo kul. ²⁴ Barnabas man'ti kala boro henna kanj ga too met nda *Hundi Henanantaa* nda naanay. Alžama beeri hanga ir Koyoo.

²⁵ A koy Tars ka Sol ceeci. ²⁶ A duu a, a kate a Antiyoš. Ngi boro hinkaa na haya tee kanj ga too jiri foo tim-mante i ga marga ka Egilizoo jamaa boobo cawandi. Cee jinaa kanj i na taalibey cee nda *kretiyen* man'ti kala Antiyoš.

²⁷ Woo gar jirbey din, annabijanj hun Žerizalem ka doo ka kaa Antiyoš. ²⁸ Affoo i ra kanj maanoo ti Agabus tun ka nee Irkoy *Hundoo* albarkaa ra kanj heray beeri ga tee ngi laboo kul ga, a teendi Klod [‡] waati. ²⁹ I kayandi kanj taalibey, ngi affoo kul nda nga hinagoo, ma faaba sanba ir armey se kanj ga goro Žude. ^{††30} I na

tee da, i n'a danj Barnabas nda Sol kaboo ra k'a sanba boro beerey se.

Žak wiiyandi, Piyer danjandi kasaa ra

12 Alwaatoo woo ra, kokoyoo *Herod* na *Egilizoo* boroyanj dii k'i laazaaba. ² A na takuba ka Žak, Yehiya armaa wii. ³ A dii kanj a kan Alyahuudey se, a danj koyne Piyer mo ma diyandi. Woo gar *Takulawey kanj ra dolobiri sii zaarey* no. ⁴ Kanj a na nga mo dii, a n'a danj kasaa ra, a na sooje taaci-taaci marga hala cee taaci k'a danj kabey ra i m'a lakkal. A ga baa *Borcintaraa jingaroo* banda ga, nga ma kate a jamaa jine. ⁵ Piyer goo ma lakkalandi kasaa ra, amma Egilizoo ga Irkoy ŋaaray a se nda soobay.

Piyer fatta kasaa ra

⁶ Waatoo kanj *Herod* ga baa ka kate Piyer borey jine, cijinoo din Piyer mana kani kala sooje hinka nda cere game, guuru karfu hinka g'a haw, lakkalkawyanj goo hugoo mijoo ga. ⁷ Nga ne, ir Koyoo almalayka foo bangay, gaay tee hugoo ra, a na Piyer kar-kar caraa ga k'a tunandi ka nee: «Tun nda cahāyan!» Guuru karfey kanj ka hun kabey ga. ⁸ Almalaykaa nee a se: «Ni gamoo haw, ma ni taamey danj.» A na tee. A nee a se: «Ni kaayi beeroo danj ni ga ma hanga agay.» ⁹ A fatta, a hanga a, amma a si bay kanj woo kanj almalaykaa goo m'a tee cimi da no, a mma nee bangayyan no nga goo ma dii a. ¹⁰ I bisa lakkalkey kaydoo jinaa nda ihinkantoo ga, i too guuru ganboo do kanj ga koy koyraa ra, a feera nda nga boŋ i se. Kanj i fatta, i hanga lolo folloku ka koy, amma dogoo din da almalaykaa na Piyer nanj.

¹¹ Piyer lakkaloo zunbu, a nee: «Sohō ay bay nda cimi kanj ay Koyoo ka nga almalaykaa sanba a m'ay kaa Herod kaboo ra, nda hayaa kul kanj Alyahuudey ga baa k'a tee ya ne.» ¹² Kanj a faham, a koy Maryama, Yehiya kanj i n'a maagaaru Marku, ŋaa hugoo do kanj ra boro booboyanj marga, i ga Irkoy ŋaaray. ¹³ Kanj a goo ma ganboo kar-kar, koŋŋa foo kanj maanoo ti Rod man ka tuuru. ¹⁴ A na Piyer jindoo bay, amma paali se a mana hugoo mijoo feeri, a nka zuru ka koy kunehere ka bayrandi kanj Piyer goo hugoo mijoo ga. ¹⁵ I nee a se: «Ni nka hollo!» A na šikka kaa kanj nga no. I nee: «Nga almalaykaa no.» ¹⁶ Piyer cindi a ga kara. Kanj i feera, i dii a, de boŋey haw. ¹⁷ A na kaboo ka silbay foo tee i ma dangay, a na takaa deede [i] se kanj nda ir Koyoo na nga gongu ka nga kaa taray kasaa ra. A nee: «Wa koy woo har Žak [‡] nda ir armey se.» Kanj a fatta, a koy nongu tana ra.

¹⁸ Suba subbaahoo ra, sooje lakkaley hanse ka tun nda haya kanj Piyer ti a. ¹⁹ Herod n'a ceeci a mana duu a. A na sooje cee k'i hāa, woo din banda ga, a nee i m'i ka koy k'i wii. Herod hun Žude ka doo ka koy Sezare ka waati tee no din.

armey se kanj ga goro Žude», Grek ŋenni ra, almaganaa faa ti «ma haya sanba ir armey kanj ga goro Žude goyoo se». †† Žak man'ti kala Isa arma.

[†] «ir», hantum fooyanj ga nee «ay». ^{††} *Zamnaa* 1.5. [‡] *Rom borey kokoy beeri no (41–54 Isa banda ga)*. ^{††} «ma faaba sanba ir

Herod buuyanoo

²⁰ Herod hanse ka futu Tir nda Sidonj borey ga. Amma i tee affoo ka kaa a do, i na kokoyoo kanihugoo jineboraa kanj ti Blastus fahamandi a ma yadda. I na alaafiya wiri Herod ga, zama ngi gandaa hunaa si hun kala kokoyoo gandaa ra. ²¹ Zaaroo kanj kayandi ra, Herod na nga kokoy kaayey danj ka goro tintimoo bonj ka šenni har i se. ²² Jamaa ga kaati ka nee: «Koy jinde no, man'ti boro jinde no!» ²³ Dogoo din da ir Koyoo almalayka foo na Herod kar, zama a mana Irkoy jeeraa danj a ga. Noonijan n'a ŋaa, hundoo hun.

²⁴ Woo kul ra, Irkoy meešennoo ga tonton ka harandi ka koy jine. ²⁵ Kanj Barnabas nda Sol na ngi faabayanoo tee ka ben Žerizalem, i yee, i na Yehiya kanj i n'a maa-gaaru Marku ka koy ngi bande.

Barnabas nda Sol sanbandi i ma koy waazu

13 *Egilizoo* kanj goo Antiyoš, annabijan nda cawandikawyanj cindi a ra: Barnabas, nda Simewonj kanj se i ga nee Nižer, nda Lusiyus Siren boraa, nda Manayen kanj nga nda kokoy kaccaa *Herod* biirandi cere bande, nda Sol. ² Waatoo kanj i goo m'ir Koyoo saabu, i ga meehaw, *Hundi Henanantaa* nee: «Wa Barnabas nda Sol danj ya ne jere ga goyoo se kanj se ay n'i cee.» ³ I meehaw, i na Irkoy ŋaaray, i na kabe fur i ga k'i nanj i ma koy.

Barnabas nda Sol koy gungoo ra kanj se i ga nee Šipir

⁴ Barnabas nda Sol kanj *Hundi Henanantaa* n'i sanba doo ka koy Selusi, i na harihii zaa ka hun no din ka koy Šipir. ⁵ Kanj i too Salamin, i na Irkoy meešennoo waazu Alyahuudey *margahugey* ra. Yehiya mo goo i bande sanda faabakaw.

⁶ I na gungoo kul dunbu ka bisa ka koy Pafos. I na aru foo gar kanj ti kottekoyni, taari annabi no, Alyahuudu no kanj maapoo ti Bar-Isa. ⁷ A sii kala goforneroo do kanj se i ga nee Seržiyus Pol kanj ti aru kanj goo nda lakkal. Seržiyus Pol danj i ma ciya Barnabas nda Sol se, a hanse ka ceeci nga ma maa Irkoy meešennoo. ⁸ Amma Elimas, kottekoynoo, zama nga maapoo maanaa ti woo, gaaru i se ka ceeci ka goforneroo bonjoo bere a masi naanay. ⁹ Sol kanj se i ga nee mo Pol too met nda Hundi Henanantaa, a na nga moŋey kanji a ga ¹⁰ ka nee: «He! Ni kanj ga too met nda zambayan dumi kul nda binekogay dumi kul, Ibilisi izoo, šerretaray dumi kul iberoo, n'si fay nda k'ir Koyoo fondo šerrantey širandi?» ¹¹ Sohō nga ne, ir Koyoo kaboo ga too ni do, n'ga dana, n'ga waati tee n'si dii waynaa.» Dogoo din da kokooru nda kubay zunbu a ga, a cindi a ga bere-bere, a ga gongukawyanj ceeci. ¹² Waatoo kanj goforneroo dii hayaa kanj tee, a naanay. Cawandoo kanj ga teendi ir Koyoo ga n'a almunkarandi.

Pol nda Barnabas koy Antiyoš kanj goo Pisidi

¹³ Pol nda nga hangasiney na harihii zaa ka hun Pafos ka koy Perž kanj goo Panfili. Amma Yehiya hun i

bande, a yee Žerizalem. ¹⁴ Ngii, i hun Perž ka koy too Antiyoš kanj goo Pisidi. *Hunanzam zaaroo* hane i huru *margahugoo* ra, i goro. ¹⁵ Ašariyaa nda annabey citaabey cawyanoo banda ga, margahugoo bonjkoyney sanba ka nee i se: «Arma arey, nda war goo nda šenni kanj ga jamaa binoo yayanandi, w'a har.»

¹⁶ Pol tun, a na kaboo ka silbay foo tee ka nee: «Izirayel borey nda war kanj ga hunbur Irkoy, wa haŋajer: ¹⁷ Izirayel jamaa woo Koyoo n'ir baabey suuba, a na jamaa jer waatoo kanj se i ga tee yaw Misira gandaa ra. A na nga hinoo k'i fattandi a ra. ¹⁸ Jiiri woŋtaaci (40) cine a g'i suuri saajoo ra. ¹⁹ A na dumi iyee halaci Kanaŋ gandaa ra. A n'i noo ngi gandaa i m'a tubu, ²⁰ jiiri zangu taaci nda woŋguu (450) cine. Woo banda ga, a n'i noo alkaaliyanj hala annabi Samiyel waatoo ga. ²¹ Za alwaatoo woo, i na kokoy wiri, Irkoy n'i noo Sawul, Kiš iz'aroo, Benžamenj alkabiilaa ra a hun, a n'i laama jiiri woŋtaaci (40). ²² Kanj Irkoy n'a kaa, a na Dawda tee i se kokoy. Nga ga a na seedetaray tee ka nee: «Ay duu Dawda, Yišay iz'aroo, aru no kanj ay binoo ga baŋ'a, a ga agay ibaayoo kul tee.» ²³ Aroo woo hayroo ra, Irkoy, nga allaahidoo ra, kate Izirayel se Hallasikaw kanj ti Isa. ²⁴ Za woo mana tee, Yehiya na Izirayel jamaa kul waazu i ma *tuubi* ka *batize*. ²⁵ Waatoo kanj Yehiya ga baa ka too nga goyoo benantaa ga, a nee: «Boraa kanj war g'a hongu, agay, ay man'ti a, amma nga ne, boro foo ga kaa ay dumaa ga kanj ay si hima nda ka nga taamey karfey feeri.» ^{††}

²⁶ Arma arey, Ibrahima hayroo zankey, war nda borey war ra kanj ga hunbur Irkoy, ir se hallasiroo woo šennoo sanbandi. ²⁷ Zama borey kanj ga goro Žerizalem nda ngi alwakiiley mana yadda Isa ga, kanj i n'a zukandi, annabey kanj ga cawandi hunanzam zaari kul šenney no i n'i tabatandi. ²⁸ Ba kanj se i mana dii a ga haya kul kanj ga kate i m'a wii, i wiri *Pilat* ga, a ma wiyandi. ²⁹ Waatoo kanj i na hayey kul kanj hantumandi a ga *Citaaboo* ra tee a se ka ben, i n'a zumandi bundoo ga k'a danj *saaray* ra. ³⁰ Amma Irkoy n'a tunandi bukawey ra. ³¹ A bangay jirbi booboyanj borey se kanj žigi a bande ka hun Galile ka koy Žerizalem, ngi ti nga seedewey [sohō da] jamaa do. ³² Ir, ir ga *Alhabar Boryaa* har war se kanj ti allaahidoo kanj Irkoy n'a zaa ir baabey se, ³³ Irkoy n'a tabatandi ir se kanj ti ngi izey ka Isa sanba. Sanda takaa kanj nda a hantumandi Zabur hinkantoo ra ka nee: «Ay *Iz'aroo* ti ni, hō ay na ni hay.» ^{‡34} Irkoy n'a tunandi bukawey ra hala a masi yee ka funbu. Woo no a n'a har ka nee: «Ay ga war noo Dawda haya henanantey, haya naanayantey.» ^{‡35} Woo se nongu foo ra a ga nee: «N'si nanj ni boro henanantaa ma dii funbuyan.» ^{‡36} Dawda goy Irkoy ibaayoo se nga zamanoo ra, a faati, a koy nga hayragey gar alaaharaa, a funbu. ³⁷ Amma boraa kanj Irkoy n'a tunandi mana dii funbuyan. ³⁸ War ma bay, arma arey kanj nga maagan-da se zunubu yaafayanoo ga harandi war se. De mo haya kul kanj ra Musa ašariyaa mana hin ka war tee

† *Samiyel 1na 13.14; Zabur 89.21; Ezayi 44.28.* †† *Matiyu 3.11; Marku 1.7; Luka 3.16; Yehiya 1.20, 27.* ‡ *Zabur 2.7.* ‡† *Ezayi 55.3.* ‡‡ *Zabur 16.10.*

boro šerrante, ³⁹ nga ra, boro kul kañ naanay ga tee boro šerrante. ⁴⁰ Wa hawgay hayaa kañ harandi annabey citaabey ra masi duu war. ⁴¹ I nee:

«Konnaykey, wa guna,
war boñey ma haw, war ma dere,
zama ay ga teegoy foo tee war zamanoo ra,
teegoy kañ war si naanay a abada
nda boro n'a deede war se.» †»

⁴² Kañ Pol nda Barnabas ga fatta margahugoo ra, i n'a wiri i ga i ma šenney wey har ngi se hunanzam zaaroo kañ goo kaa hane. ⁴³ Waatoo kañ margahugoo jamaa say, Alyahuudey nda boroyañ kañ huru alyahuudutaray kañ ga Irkoy gana, iboobo hanga Pol nda Barnabas. Pol nda Barnabas ga šelañ i se, i g'i hoyray i ma gaabu Irkoy *anneemaa* ga.

⁴⁴ Hunanzam zaaroo kañ kaa ra, a ga hima nda koyraa kul ka marga ka maa ir Koyoo meešennoo.

⁴⁵ Kañ Alyahuudey dii jamaa, biney too met nda canseyan, i koy šennoo kañ Pol g'a har kakaw k'a wow.

⁴⁶ Pol nda Barnabas šelañ nda naanay ka nee: «A nka tilasu war se Irkoy meešennoo ma jin ka harandi, amma zama war n'a warra, de mo war hunday cebe kañ war si hima nda hunayan abadantaa. Nga ne, ir ga bere dumiyañ kañ man'ti Alyahuudu here. ⁴⁷ Zama ir Koyoo n'ir yaamar ka nee:

«Ay na ni kayandi ma tee dumiyañ gaayoo,
hala ma koy nda hallasiroo
hala aduñña kaydogoo ga.» ††»

⁴⁸ Waatoo kañ borey kañ hun dumiyañ ra kañ man'ti Alyahuudu maa woo, i ñaali, i n'ir Koyoo meešennoo beerandi. Borey kul naanay kañ ga hima ka duu hunayan abadantaa. ⁴⁹ Ir Koyoo meešennoo say gandaa kul ra. ⁵⁰ Amma Alyahuudey na woyey kañ goo nda beeray kañ ga Irkoy gana nda koyraa boro beerey tusa i ma Pol nda Barnabas laazaaba k'i gaaray k'i kaa ngi laboo ga. ⁵¹ Pol nda Barnabas na kusaa kokobu k'a kaa ngi cewey ga, a ma yee i ga, i koy Ikoniyyom. ⁵² Taalibey biney too nda ñaali, i too met nda *Hundi Henanantaa*.

Pol nda Barnabas koy Ikoniyyom

14 Taka follokaa, Ikoniyyom koyraa ra, Pol nda Barnabas huru Alyahuudey *margahugoo* ra, i šelañ hala nongu kañ ra boro jamaa boobo naanay, Alyahuudey nda Grekey mo. ² Amma Alyahuudey kañ mana naanay na borey kañ hun dumiyañ ra kañ man'ti Alyahuudu tusa ka biney bibandi ir armey ga. ³ Pol nda Barnabas na waati kuku tee no din. I ga šelañ nda naanay, ngi naataa goo ir Koyoo ga kañ ga seedetaray tee nga *anneemaa* šennoo ‡ ga ka ngi kabey ka tammaasayan nda kayfiyan tee. ⁴ Koyraa jamaa zamna, afrooyañ goo Alyahuudey bande, jerey goo *diyawey* bande. ⁵ Borey kañ hun dumiyañ ra kañ man'ti Alyahuudu, nda Alyahuudey, nda ngi alwakiiley na anniya zaa ngi ma Pol nda Barnabas zarabi k'i warra nda tondi k'i wii. ⁶ I bay, i zuru ka koy Likawoni koyrawey ra kañ ti Li-

† Habaku 1.5. †† Ezayi 49.6. ‡ «nga *anneemaa* šennoo», Grek šenni ra, *almaganaa faa ti* «nga šenni *alhormantaa*».

stir, nda Derbe, nda koyra kanbey. ⁷ I cindi no din ka *Alhabar Boryaa* har.

Pol nda Barnabas koy Listir

⁸ Aru foo goo Listir kañ cewey buu, a mma goro de, za ñaño gundoo ra a bongu, a mana bay ka dira.

⁹ Aroo ga maa Pol ga šelañ. Pol na moo kanji a ga, a dii kañ a ga naanay kañ nga ga duu baani. ¹⁰ A na jinde jer ka nee a se: «Tun ka kay ni cewey ga ni boñ ga.» A sar ka tun, a dira.

¹¹ Kañ jamaa dii hayaa kañ Pol n'a tee, i na jinde jer ka nee Likawoni šenni ra: «Koyey na ngi boñ himandi nda adamize, i zunbu ir do.» ¹² I na Barnabas mañño dañ Zus, i na Pol wanoo dañ Hermes, zama nga ti šenni toondikaa. ††¹³ Zus hugoo kañ goo koyraa jeroo ga, nga *sargari juwalkaa* kate haw yaaruyan nda boñ taalam hayayan hala koyraa miño ga. A nka baa nga nda jamaa ma sargari kaa.

¹⁴ Kañ *diyawey*, Pol nda Barnabas maar'a, i na ngi darbawey kottu ka ngi yadda ñañoa cebe ka zuru ka koy taray jamaa game. I kaati ¹⁵ ka nee: «Arey, cin se war ga hayey wey tee? Ir mo man'ti kala war cine adamizeyan, ir ga *Alhabar Boryaa* bayrandi war se, wa mooru haya yaadawey wey ga ka bere Irkoy hunantaa here kañ na beenaa, nda gandaa, nda teekoo, nda haya kul kañ goo i ra tee. ¹⁶ Nga kañ zaman bisantey borey, a na gandawey kul nañ i ma dira, ngi affoo kul nga boñ fondaa ra. ¹⁷ A mana fay nda a ga gomniyan ka seedetaray tee, a na war noo beenaa nciñney nda kaydiya hennayan, ka war noo ñaayan boobo ka war biney too nda ñaali.» ¹⁸ Takaa kul kañ nda i šelañ, amma a šendi hala i ga hin ka jamaa ganji i ma sargari kaa ngi mañney ga.

¹⁹ Alyahuuduyan kaa ka hun Antiyoš nda Ikoniyyom, i duu alžamaa, i na Pol warra nda tondi, k'a kursu ka koy koyraa banda ga, i hongu a buu. ²⁰ Amma waatoo kañ taalibey n'a kuubi k'a bere, a tun, a huru koyraa ra. Subaa ra, a koy Barnabas bande Derbe.

Pol nda Barnabas yee Antiyoš kañ goo Siiri

²¹ Pol nda Barnabas na *Alhabar Boryaa* waazu Derbe koyraa ra ka boro boobo tee taalibiyañ. I yee Listir, nda Ikoniyyom, nda Antiyoš ²² ka taalibey biney dañ, k'i hoyray i ma gaabandi naanaa ga, ka bayrandi i se ka nee: «Kala zarabi boobo ma duu ir hala ir ga huru Irkoy *Laamaa* ra.» ²³ I na boro beeriyan suuba *Egiliz* foo kul ra, i ga Irkoy ñaaray, i ga meehaw, i n'i talfi ir Koyoo kañ i naanay a ga.

²⁴ I na Pisidi gandaa kottu ka koy Panfili. ²⁵ Kañ i na šennoo waazu Perž, i doo ka koy Ataliya. ²⁶ I na harihii zaa ka hun no din ka koy Antiyoš, nongoo kañ ra i n'i talfi Irkoy *anneemaa* ga goyoo kañ i n'a tee se. ²⁷ Kañ i too, i na Egilizoo marga, i na hayaa kul deede kañ Irkoy na tee nda ngi nda takaa kañ nda a na naanay

†† Grekey *addinaa ra*, Zus man'ti kala koyey boñkoynoo, Hermes, nga ti ngi šenni toondikaa.

fondaa mijoo feeri dumiyaj kaj man'ti Alyahuudu se.
²⁸ I na waati kuku tee taalibey do.

Margaroo kaj tee Žerizalem

15 Boro fooyaj hun Žude ka doo Antiyoš k'ir armye cawandi ka nee: «Nda war mana hurubangu sanda Musa alaadaa, war si hin ka hallasi.» ² Kakaw nda šenni beeri huru ngi, nda Pol, nda Barnabas game. I kayandi kaj Pol, nda Barnabas, nda boroyaj ngi ra ma žigi ka koy Žerizalem *diyawey* nda boro beerey do šennoo woo se.

³ *Egilizoo* n'i faaba ngi naarumaa ra, i na Fenisi nda *Samari* gandaa dira, i ga dumey kaj man'ti Alyahuudu *tuubiroo* filla. I tee ŋaali beeri ir armye kul se. ⁴ Kaj Pol nda Barnabas too Žerizalem, *Egilizoo*, nda *diyawey*, nda boro beerey n'i kubay, i na hayaa kul deede kaj *Irkoy* n'a tee nda ngi. ⁵ *Fariziyerjey* kondaa borey kaj naanay, affooyaj i ra tun ka nee: «A nka waazibi taalibey kaj man'ti Alyahuudu ma hurubangu k'i yaamar i ma Musa *ašariyaa* dii.»

⁶ *Diyawey* nda boro beerey na cere marga ka šennoo woo guna. ⁷ Kakaw beeri ra, Piyer tun ka nee i se: «Arma arey, war hunday ga bay kaj za gayyan *Irkoy* n'ay suuba war ra hala ay mijoo ma *Alhabar Boryaa* har dumey kaj man'ti Alyahuudu se. I ma maa, i ma naanay. ⁸ Bine baykaa kaj ti *Irkoy* cebe kaj nga yadda i ga, a n'i noo *Hundi Henanantaa* sanda ir takaa. ⁹ A mana fay-fayyan kul daŋ ir nda i game. A na biney henanandi naanaa albarkaa ra. ¹⁰ Sohō macin se war ga *Irkoy* sii ka jeraw daŋ taalibey jindey ga kaj ir baabey nda ir sii nda gaabi k'a jere? ¹¹ Amma ir ga naanay kaj ir *Koyoo Isa* alhormaa ra ir hallasi sanda takaa kaj nda ngi mo hallasi.»

¹² Jamaa kul dangay, i ga haŋajer Pol nda Barnabas se kaj ga tammaasawey nda kayfey kul deede kaj *Irkoy* n'i tee dumey kaj man'ti Alyahuudu game.

¹³ Waatoo kaj i dangay, Žak na šennoo zaa ka nee: «Arma arey, wa haŋajer ya ne. ¹⁴ Simoŋ na takaa filla kaj nda *Irkoy* jin ka ŋeli dumey ga kaj man'ti Alyahuudu ka jamaa tee i ra nga maŋnoo se. ¹⁵ Woo nda annabey šenney kul ti affoo kaj hantumandi *Citaaboo* ra ka nee:

¹⁶ «Woo banda ga, ay ga yee ka kaa, ay ga Dawda hukumoo kaj kaj cin koyne, ay ga kayrey cin koyne k'i kayandi,

¹⁷ hala adamizey cindey m'ir *Koyoo ceeci* nda dumey kul kaj goo ay maŋnoo ga, wey ti hayayan kaj war *Koyoo* n'i har

¹⁸ kaj bayrandi za gayyan.» †

¹⁹ Woo se ay goo borey ra kaj si baa šenday ma huru dumey ga kaj man'ti Alyahuudu kaj tuubi ka *Irkoy* gana. ²⁰ Amma a ma hantumandi i se kaj i ma ngi boŋ dii toorey žiiboo, nda woy nda aru izefututaraa, nda haya kaj kootandi ka buu, nda kuri ŋaayan ga. ²¹ Za zamayan boroyaj na Musa cawandoo waazu koyra foo kul *margahugoo* ra *hunanzam zaari* kul hane.»

Bataga sanbandi taalibey kaj man'ti Alyahuudu se

²² Alwaatoo woo, *diyawey*, nda boro beerey, nda *Egilizoo* kul dii kaj a ga boori ngi ma boroyaj suuba ngi ra k'i sanba Antiyoš Pol nda Barnabas bande. Borey ti: Žud kaj se i ga nee Barsabas, nda Silas, arujan no kaj goo nda beeray ir armye game. ²³ I na batagaa kaj i n'a hantum daŋ kabey ra. I nee batagaa ra: «*Diyawey*, nda boro beerey, nda war armye kaj hun dumey ra kaj man'ti Alyahuudu ga sallam ir armye ga kaj goo Antiyoš koyraa, nda Siiri, nda Silisi gandaa ra. ²⁴ Ir maa kaj boro fooyaj [hun] ir do, ir man'i noo yaamar kul, i na war ŋaami ka war biney maray nda ngi šenney. ††²⁵ Woo se ir kul tee bine foo ka dii kaj a ga boori ir ma arujan suuba ir ra k'i sanba war do, ngi nda ir baakey Barnabas nda Pol ²⁶ kaj ti boroyaj kaj na ngi hundey fur ir *Koyoo Isa Almasihu* maŋnoo se. ²⁷ Ir na Žud nda Silas sanba kaj ga ngi mijey ka haya follokey har war se. ²⁸ Zama *Hundi Henanantaa* nda ir dii kaj a ga boori ir masi jeraw kul daŋ war ga nda man'ti wey kaj waazibi: ²⁹ ka war boŋ dii hayey ga kaj sargandi toorey maŋney ga, nda kuri, nda haya kaj kootandi ka buu ŋaayan ga, nda woy nda aru izefututaray ga. Nda war ga war boŋ dii hayey wey ga, war na haya henna tee. Waatoo ma boori!»

³⁰ Kaj i hun no din ka doo Antiyoš, i na taalibey jamaa marga k'i noo batagaa. ³¹ Kaj i n'a caw, i ŋaali nda bineyaynandiroo kaj goo a ra. ³² Žud nda Silas kaj ngi mo ti annabi, n'ir armye biney yaynandi nda šenni booboyaj, i na biney daŋ. ³³ Waatoo kaj i na waati tee no din, ir armye n'i sanba nda baani borey kaj n'i sanba do. ³⁴ [Amma Silas kayandi ka cindi no din.]

³⁵ Pol nda Barnabas na waati tee Antiyoš ka cawandi. Ngi nda boro booboyaj ga *Alhabar Boryaa* kaj ti ir *Koyoo* šennoo waazu.

Pol nda Barnabas hun cere bande

³⁶ Jirbiyan banda ga, Pol nee Barnabas se: «Sohō ir ma yee ka koy ir armye foo koyra kul kaj ra ir n'ir *Koyoo* šennoo waazu ka dii wala i ga saabu.» ³⁷ Barnabas baa nga ma Yehiya mo kaj se i ga nee Marku kanbe ngi bande. ³⁸ Amma Pol dii kaj a si hima ngi ma boro kaj na ngi naŋ za Panfili, a mana koy goy ngi bande, hangandi ngi. ³⁹ Citi huru gamey ra hala nongu kaj ra i fay. Barnabas na Marku dii ka harihii zaa ka koy Šipir. ⁴⁰ Pol na Silas suuba ka koy, ir armye n'a talfi ir *Koyoo anneemaa* ga. ⁴¹ A na Siiri nda Silisi gandaa dira ka *Egilizey* biney daŋ.

Timote na Pol nda Silas dum

16 Pol too Derbe nda Listir. Nga ne, taalibi foo goo no kaj maŋnoo ti Timote. Naŋnoo man'ti kala Alyahuudu kaj ga Isa gana, baaboo ti Grek, ² ir armye kaj goo Listir nda *Ikonyom* ga seedetaray henna tee a ga. ³ Pol baa a ma hanga nga bande, a n'a zaa, a n'a

†† Hantum fooyaj ga tonton ka nee: «ka nee kaj war ma hurubangu ka Musa *ašariyaa* dii».

† Amos 9.11–12.

danbangu Alyahuudey kanj goo nongey din ra maa-ganda se, zama borey kul ga bay kanj baaboo Grek no. ¹⁴ Kanj i ga bisa koyrawey ra, i ga yaamaryan noo i se i m'i dii kanj *diyawey* nda boro beerey kanj goo Žerizalem k'i kayandi. ⁵ *Egilizey* duu gaabi naanaa ra, zaari kul mo ngi hinnaa ga tonton.

Pol dii bangayyan Trowas

⁶ I na Friži nda Galati gandaa dunbu ka bisa, zama *Hundi Henanantaa* n'i ganji i ma šennoo har *Azi* gandaa ra. ⁷ Kanj i too Mizi gandaa ra, i ceeci ka naaru Biti-ni gandaa ra, amma Isa Hundoo man'i noo fondo. ⁸ Kanj i na Mizi kottu, i doo Trowas koyraa ra. ⁹ Pol dii cijinoo ra bangayyan kanj ra Masedoni gandaa aru foo ga kay ka nga njaaray ka nee: «Bisa ka kaa Masedoni k'ir faaba.» ¹⁰ Za a dii bangayyanoo, dogoo din da ir ceeci ka koy Masedoni, zama ir bay kanj ir Koyoo k'ir cee ir ma koy *Alhabar Boryaa* waazu i se.

Lidi naanay ir Koyoo Filipi koyraa ra

¹¹ Ir na harihii zaa ka hun Trowas ka šerre Samotras, subaa ra, ir too Neyapolis. ¹² Ir hun no din ka koy Filipi kanj ti Masedoni zamna beeri koyra jinaa, Rom borey laamaa ra a goo. Ir na zaariyan tee koyraa din ra. ¹³ *Hunanzam zaaroo* hane ir koy koyraa mijoo se banda ka koy isaa mijoo ga kanj ra ir ga hongu Irkoy njaaraydoo foo goo. Ir goro ka šelanj woyey se kanj marga no din. ¹⁴ Woy foo kanj maapoo ti Lidi, Tiyatir koyraa boro no, šukka ciray hay šenda maamalakaw no. Irkoy ganakaw no, a ga hanjajer, ir Koyoo na binoo feeri hala a ma hayey dii kanj Pol g'i har. ¹⁵ Waatoo kanj a *batize*, nga nda nga hugoo borey, a n'a njaaray ir ga ka nee: «Nda war g'ay dii sanda boro kanj naanay ir Koyoo, wa huru ay hugoo ra ka zunbu ay do.» A n'ir gaabi.

Pol nda Silas danjandi kasaa ra Filipi koyraa ra

¹⁶ Kanj ir goo ma koy Irkoy njaaraydogoo ra, konja woy-ize foo kanj ra ganji kanj goyoo ti gunandiyan goo n'ir kubay. Konja woy-izoo ga gunandi, nga koyey ga duu nga gunandiyanoo ra nooru boobo. ¹⁷ A ga dira Pol nda ir bande, a ga kaati ka nee: «Borey wey man'ti kala Irkoy Jerantaa bajney kanj ga hallasiroo fonda waazu war se.» ¹⁸ A na woo tee zaari boobo. Pol fara, a bere ka nee ganjoo se: «Ay na ni yaamar Isa *Almasihu* maapoo ga, ma fatta a ra.» Waatoo din da, a fatta. ¹⁹ Amma kanj nga koyey ga dii hayaa kanj ga kate ngi se alman goo ma dere, i na Pol nda Silas dii k'i cendi ka koy farru beeroo ra alwakiiley do. ²⁰ I n'i danj lakkalkey bonkoyney jine ka nee: «Borey wey goo ma koyraa naami, Alyahuuduyan no, ²¹ i ga alaadayanj har kanj si bisa ir se ir m'i dii, a si bisa ir m'i tee, zama Rom boroyanj ti ir.» ²² Cere bande jamaa tun i ga, bonkoyney na Pol nda Silas kaayey cendi k'i kaa i ga ka yaamar noo i m'i barzu. ²³ Kanj i na barzu mee boobo kaa i ra, i n'i

warra kasaa ra, i nee lakkalkaa se a m'i lakkal boryo. ²⁴ Kanj a duu yaamaroo woo, a n'i warra kasaa hugoo kanj goo kunehere ka cewey gaala bundoo ga.

²⁵ Cijinoo gamoo ra, Pol nda Silas ga Irkoy njaaray, i ga don k'a saabu, kasa-izey ga hanjajer. ²⁶ Dogoo din da labu jijiri beeri tee hala nongu kanj ra kasaa asaa-soo mma jijiri, waatoo din da hugoo mijey kul feera, i kul gaalawey feera. ²⁷ Lakkalkaa dirgasu, kanj a dii kasaa hugoo mijey feeri, a na nga takubaa hoobu ka nee nga ga nga bonj wii, zama a mma nee kasa-izey nka zuru. ²⁸ Pol na jinde jer ka kaati ka nee: «Masi haya laala kul tee ni bonj se, zama ir kul goo ne.» ²⁹ Waatoo din lakkalkaa nee i ma kate fitilla, a cahã ka huru ngi hugu-izoo ra, a ga jijiri, a kanj Pol nda Silas jine. ³⁰ A n'i ka koy taray ka nee: «Aru beerey, macin no ay m'a tee hala ya duu ka hallasi?» ³¹ I nee a se: «Naanay ir Koyoo Isa, de n'ga hallasi, ni nda ni hugoo borey.» ³² I n'ir Koyoo meešennoo waazu nga nda waatoo kul se kanj goo nga hugoo ra. ³³ Lakkalkaa, alwaatoo din da cijinoo ra, a n'i dii ka ngi dorey pumay. Dogoo din da nga nda nga borey kul *batizandi*. ³⁴ A na Pol nda Silas ka žiggi ka koy nga hugoo do, a n'i gorandi k'i noo njaarayan. A paali kanj nga naanay Irkoy, nga nda nga hugoo kul.

³⁵ Kanj moo boo, bonkoyney na wiisiyeyanj ^{††} sanba i ma nee kanj i m'i nanj. ³⁶ Lakkalkaa na šenney [wey] ka too Pol do ka nee: «Bonkoyney sanba ka nee war ma nanjandi, sohõ wa fatta, war ma koy nda baani.» ³⁷ Amma Pol nee i se: «Sohõ kanj i n'ir kar alžamaa jine bila nda ir ma ciitandi ka zukandi, Rom boro ti ir, i n'ir danj kasaa ra. Sohõ i ga baa ngi m'ir kaa taray tuguyan ra. Kalaa! Kala i ma kaa ngi hunday k'ir fattandi taray.» ³⁸ Wiisiyewey na šenney ka too bonkoyney do. I hunbur kanj i maa kanj Rom boroyanj no. ³⁹ I kaa ka alhananj wiri i ga. I n'i fattandi taray k'a wiri i ga i ma koyraa nanj. ⁴⁰ Kanj i fatta kasaa ra, i koy Lidi do. I dii ir armyey, i n'i hoyray, i koy.

Pol nda Silas koy Tesalonik koyraa ra

17 Kanj Pol nda Silas bisa nda Anfipolis nda Apoloni koyrawey, i too Tesalonik kanj ra Alyahuudey *margahugu* foo goo. ² Sanda nga alaadaa, Pol huru i do. *Hunanzam zaari* hinza a ga šelanj i se hayaa ga kanj *Citaaboo* n'a har. ³ A n'i fahamandi ka cebe i se kanj kala *Almasihu* ma zarabi, a ma tun bukawey ra. A nee i se: «Isa woo kanj ay goo m'a har war se, nga ti *Almasihu*.» ⁴ Boroyanj i ra yadda, i tonton Pol nda Silas ga, ngi, nda Grek jama beeri kanj ga Irkoy gana, nda woy cee-kayante booboyanj.

⁵ Amma Alyahuudey canse, i na boro laala fooyanj zaa furkey ra. I na koyraa borey marga-marga k'i danj cere ra. I koy Žasonj hugoo do k'i ceeci ka koy nda ey jamaa jine. ⁶ Kanj i mana duu ey, i na Žasonj nda armayanj cendi ka koy koyraa alwakiiley jine ka kaati ka nee: «Borey wey kanj na laboo kul birji, sohõ ne ra i kaa. ⁷ Žasonj n'i zumandi nga do, i kul na kokoy beeroo yaamarey hoo ka nee kanj kokoy tana goo no kanj ti Isa.» ⁸ Jamaa nda koyraa alwakiiley kanj maa hayey wey, bonjey naami.

† Grekey si hurubangu. Timote, nga paa here no a ga duu alyahuudutary. Alyahuudey cindey maaganda se a hurubangu.

†† Boroyanj no kanj ga ašariyaa zurandi boro ga kanj ciitandi.

⁹ Žasonj nda borey jerey na haya noo tolme jina i duu k'i taŋ.

Pol nda Silas koy Beere koyraa ra

¹⁰ Dogoo din da ir armey na Pol nda Silas sanba Beere cijin here. Kaŋ i too, i huru Alyahuudey *margahugoo* ra. ¹¹ Borey wey biney baa Tesalonik borey waney, i na Irkoy meešennoo dii nda anniya henna. Zaari kul i ga *Citaaboo* fesufesu ka dii wala hayey kaŋ ga harandi cimiyaj no. ¹² Boro boobo naanay i ra, Grek woy kayanteyaj nda aru boobo. ¹³ Amma kaŋ Tesalonik Alyahuudey bay kaŋ Pol goo ma Irkoy meešennoo waazu Beere, ngi mo koy no din ka jamaa boŋey jaami k'i turandi. ¹⁴ Dogoo din da ir armey na Pol sanba a ma koy teekoo here, amma Silas nda Timote cindi no din. ¹⁵ Borey kaŋ ga Pol dum n'a ka koy hala Aten. Kaŋ i yee, i na Pol dontaa har Silas nda Timote se kaŋ i ma nga gar nda cahāyan. Silas nda Timote koy.

Pol koy Aten koyraa ra

¹⁶ Waatoo kaŋ Pol ga Silas nda Timote batu Aten, a dukur kaŋ a dii takaa kaŋ nda koyraa ga too met nda tooru. ¹⁷ *Margahugoo* ra, a ga šelaŋ Alyahuudey nda Irkoy ganakey bande, zaari kul mo a ga šelaŋ borey bande kaŋ goo farru beeroo ra. ¹⁸ Lakkalkoyniyaj kaŋ se i ga nee Epikiri † nda Istoya boroyaj ††, affooyaj i ra šelaŋ Pol bande. Affooyaj nee: «Cin no albuddantaa woo ga nee?» Affooyaj mo nee: «A ga hima nda koy waaniyaj ga a ga waazu.» I na woo har, zama a ga Isa nda tunyanoo *Alhabar Boryaa* waazu. ¹⁹ I n'a ka koy *hoyraykey margaroo* do kaŋ se i ga nee Aropaže ‡, i nee: «Cawandi taagaa woo kaŋ n'goo m'a tee, ir ga hin ka nga koroo bay wala? ²⁰ Zama n'g'ir mandi hayayan kaŋ ir s'i bay. Ir ga baa ir ma ngi almaganaa bay.» ²¹ Aten borey kul nda yawey kaŋ goo Aten, ngi waatoo kul i s'a tee kala i ga šelaŋ wala i ga haŋajer alhabar taagayan se.

²² Pol goo Aropažo †† gamoo ra, a nee: «Aten borey, ay ga dii kaŋ haya kul here war ga koyey gana, ²³ zama waatoo kaŋ ay ga bisa ka war nongu henanantey guna, ay na ba mo sargari tonadoo gar kaŋ ga i hantum ka nee: «Woo mana teendi kala koy kaŋ ir s'a bay se!» Hayaa kaŋ war g'a gana bila nda war m'a bay, nga no agay, ay g'a har war se. ²⁴ Koyoo kaŋ na aduŋŋa nda haya kul kaŋ goo a ra tee, nga kaŋ ti beenaa nda gandaa Koyoo, a si goro huguyan ra kaŋ kabe n'i tee. ²⁵ Adamize kabe mo si alhaadimay a se, a ga hima nda a si too haya kul ga, nga kaŋ ga hundi, nda hunsar, nda haya kul noo borey se. ²⁶ Boro folloku nda a na adamize dumi kul tee hala i ma goro laboo kul ga. A na waatey nda borey gorodogey diidewey kayandi. ²⁷ A nka woo tee hala i ma Irkoy ceeci, i ma dadaba ka

† Boroyaj no kaŋ si baa hottay, kaani no i ga ceeci. I ga hongu kaŋ aduŋŋa mma dira nda nga boŋ. †† Boroyaj no kaŋ ngi se lakkal man'ti kala ka ašariyawey bay kaŋ ga aduŋŋa dirandi. Boro masi naŋ kaani wala hottay ma ni juwal. ‡ Aropaže man'ti kala ton-di hondoo kaŋ goo Aten koyraa ra kaŋ boŋ hoyraykey ga marga. Hoyraykey margaroo din no ma koyraa juwal. †† Sorro 19to.

Irkoy taaru ka duu a, ba kaŋ se a si mooru ir affoo kul. ²⁸ Zama nga ra ir hunaroo goo, nga ra ir puutiroo goo, nga ra ir ga bara, sanda takaa kaŋ nda war donkey affoo nee: «Nda cimi, nga hayroo ti ir.» ²⁹ Nda Irkoy hayroo ti ir, ir si hima ka hongu kaŋ koytaray ga hima nda wura, wala nzorfu kaaray, wala tondi, wala haya kaŋ adamize n'a fasal nda nga lakkaloo. ³⁰ Irkoy mana boŋbitaraa waatey kabu borey se. Sohō a na yaamar noo adamizey kul se, nongu kul kaŋ ra i goo, i ma *tuu-bi*, ³¹ zama a na zaari daŋ kaŋ ra boraa kaŋ a n'a kayandi ga hima ka aduŋŋa kul ciiti nda šerretaray. A na tammaasa kaŋ ga kaaray k'a cebe borey kul se k'a tunandi bukawey ra.»

³² Kaŋ borey maa Pol šelaŋ bukawey tunyanoo ga, boroyaj n'a kašikaši, affooyaj nee: «Han foo ir ga kaa ka haŋajer ma ne šennoo woo ga koyne.» ³³ Woo ga, Pol fatta gamey ra. ³⁴ Amma boro fooyaj denji a ga, i naanay. Denis, Aropažo †† hoyraykey margaroo boro foo, nda woy foo kaŋ maŋnoo ti Damaris goo borey ra, nda boro tanayan mo.

Pol koy Korent koyraa ra

18 Woo banda ga, Pol hun Aten, a koy Korent. ² A na Alyahuudu foo gar no din kaŋ maŋnoo ti Aki-las, Poŋ gandaa wane, a mana gay kaŋ a hun Itali, nga nda nga wandoo Prisil, zama Klod †† nka yaamar kaŋ Alyahuudey kul ma hun Rom. Pol hanga i bande. ³ Ngi kul ti goy foo, a cindi i bande ka goy, ngi goyoo man'ti kala hukkum teeyan. ⁴ *Hunanzam zaari* kul Pol ga šelaŋ *margahugoo* ra Alyahuudey nda Grekey mo bande, nga šennoo na boŋey dii.

⁵ Waatoo kaŋ Timote nda Silas doo ka hun Masedoni, Pol na nga boŋ noo Irkoy meešennoo waazuroo se. A ga seedetaray tee Alyahuudey se kaŋ Isa ti *Almasihu*. ⁶ Amma Alyahuudey si yadda, i ga wowa, Pol ga nga darbawey kokobu ka nee: «War hundey alhakoo goo war ga! Agay ya ga henan. Hō banda ga, dumey kaŋ man'ti Alyahuudu do ay ga koy.» ⁷ Pol hun no din, a koy huru aru foo hugoo ra kaŋ maŋnoo ti Titiyus Žustus, Irkoy ganakaw no. Nga hugoo sii kala margahugoo jeroo ga. ⁸ Margahugoo boŋkoynoo kaŋ ti Krispus naanay ir Koyoo, nga nda nga hugoo kul. Korent boro booboyaj kaŋ maa, naanay, i *batizandi*.

⁹ Cijin here ir Koyoo nee Pol se bangayyan ra: «Masi hunbur, šelaŋ masi dangay, ¹⁰ zama agay, ay goo ni bande. Boro kul kaboo si too ni do ka ifutu tee ma ne. Zama ay goo nda jama beeri koyraa woo ra.» ¹¹ Pol goro no din jiiri foo nda handu iddu a ga Irkoy meešennoo cawandi i game.

¹² Waatoo kaŋ ra Galiyoŋ ga tee Akay gandaa goforneroo, Alyahuudey tee mee foo ka tun Pol se ka koy nda a alkaaloo jine ¹³ ka nee: «Aroo woo goo ma borey boŋey bere i ma Irkoy gana taka ra kaŋ ga *ašariyaa hoo*.» ¹⁴ Pol baa ka nga miŋnoo feeri kaŋ Galiyoŋ nee Alyahuudey se: «Nda šerretaray jaŋay no wala goy futu no, he Alyahuudey, šikka sii ay ga haŋajer war se. ¹⁵ Amma nda šenni ga war ga kakaw, wala maa, wala

†† Sorro 19to. ††† Zamnaa 11.28.

war boŋ ašariyaa, w'a guna war hunday, zama agay, ay si baa ya tee hayey wey se ciitikaw.»¹⁶ A n'i gaaray i ma hun ciitidogoo ra.¹⁷ I kul na Sosten dii, margahugoo boŋkoynoo, i n'a kar ciitihugoo ra. Woo kul, Galiyoŋ mana kula.

Pol yee Antiyoš

¹⁸ Pol na jirbi boobo tee koyne Korent. Woo banda ga, a n'ir armey naŋ ka harihii zaa ka koy Siiri gandaa ra, Prisiil nda Akilas goo a bande. A na nga boŋoo cebu Sankre koyraa ra, zama a nka meefur zaa.¹⁹ Kaŋ i too Efez, a n'i naŋ no din. Nga hunday huru *margahugoo* ra ka šelaŋ Alyahuudey bande.²⁰ Amma kaŋ i n'a wiri a ga a ma goro ngi do ka gay koyne, a mana yadda.²¹ A hun i do, a nee: «Ay goo kaa war do koyne nda Irkoy baa.» A huru harihii ra ka fatta Efez.²² I kay Sezare, a žigi ka koy ka *Egilizoo*[†] foo, a doo Antiyoš.²³ A na waati tee no din, a koy. A na Galati nda Friži gandaa kottu cere bande ka bisa. A na taalibey biney daŋ.

Apolos koy Efez nda Korent

²⁴ Alyahuudu foo kaa Efez kaŋ maŋoo ti Apolos, Aleksandiri koyraa boro no. Aru no kaŋ ga wan šenni, a ga hanse ka *Citaaboo* bay.²⁵ Nga, a nka cawandi ir Koyoo fondaa ra. Nga binoo kul si kala ka šelaŋ, ka haya kaŋ ti Isa cawandi nda fondaa. Ka gar Yehiya *batizeyanoo* de no a g'a bay.²⁶ A sintin ka šelaŋ nda naanay *margahugoo* ra. Kaŋ Prisiil nda Akilas maa a se, i n'a dii ngi do ka [Irkoy] fondaa fahamandi a se nda fondo henna.²⁷ A baa nga ma koy Akay, ir armey hantum taalibey se k'i hoyray i m'a kubay henna. Kaŋ a too, a hanse ka borey kaŋ Irkoy *anneemaa* ra i naanay faaba.²⁸ Alžamaa jine a ga Alyahuudey kakaw nda saha ka cebe i se Citaaboo ra kaŋ Isa ti *Almasihu*.

Pol koy Efez koyraa ra

19 Kaŋ Apolos goo Korent, Pol bisa nda Azi gandaa tondi hondey, a doo ka kaa Efez. A na taalibi fooyaŋ gar no din.² A nee i se: «Waatoŋ kaŋ war naanay, war duu *Hundi Henanantaa* wala?» I nee a se: «Ir mana maa mo wala Hundi Henanante goo.»³ Pol nee: «Adiši *batizeyan* foo nda war batizandi?» I nee: «Yehiya batizekaa wanoo.»⁴ Pol nee: «Batizeyanoo kaŋ Yehiya n'a tee man'ti kala *tuubiyān* batizeyanoo. A nka nee jamaa se i ma naanay boraa kaŋ ga kaa nga du-maa ga, maanaa Isa.»

⁵ Kaŋ i maa šenney wey, i batizandi ir Koyoo Isa maŋoo ga.⁶ Pol na kabe fur i ga, Hundi Henanantaa zunbu i boŋ, i sintin ka šelaŋ šenni dumi fooyaŋ ra, i na annabitaray tee.⁷ I kul man'ti kala aru woy cindi hinka (12) cine.

⁸ Pol huru *margahugoo* ra, a ga šelaŋ nda naanay handu hinza, a šelaŋ i bande k'i yaddandi Irkoy *Laa-maa* hayey.⁹ Amma boroyaŋ i ra na boŋšenday, i tee turanteyaŋ, i g'ir Koyoo fondaa kaynandi alžamaa jine. Pol hibi i ga, a na taalibey yeeti jere ga ka šelaŋ i

† A ga hima ka tee Žerizalem Egilizoo.

bande zaari kul Tiranus lokkol hugoo ra.¹⁰ Woo teendi jiiri hinka, hala nongu kaŋ ra Azi gandaa borey kul maa ir Koyoo meešennoo, a ma tee Alyahuudu wala Grek.

Sewa iz'arey ceeci ka ganjiyaŋ gaaray

¹¹ Irkoy na kayfi beeriyaŋ tee nda Pol kabey¹² hala nongu kaŋ ra ba zaara-ize wala goydarbay kaŋ tuku nga gaahamoo ga, borey g'i ka koy k'i daŋ wircikoyney ga, wircoo ga ben i ga, ganjey ga hun i ra.¹³ Alyahuudey kaŋ ga yaara-yaara ka ganjey kaa borey ra, ceeci k'ir Koyoo Isa maŋoo cee borey ga kaŋ ra ganji goo, i nee: «Isa maŋoo kaŋ nda Pol ga waazu ga, ay nee war ma koy!»¹⁴ Borey kaŋ ga woo tee man'ti kala Alyahuudey *sargari juwalkey jineboro* kaŋ se i ga nee Sewa, nga iz'aru iyee.¹⁵ Ganjoo zaabi ka nee i se: «Ay ga Isa bay, ay ga boraa kaŋ ti Pol bay, amma war, war ti may?»¹⁶ Boraa kaŋ ra ganjoo goo gum i boŋ ka hin i kul k'i žilla hala nongu kaŋ ra i gaa koonu, i maray, i zuru ka hun hugoo din ra.¹⁷ Woo tee haya kaŋ borey kul kaŋ goro Efez g'a bay, Alyahuudey nda Grekey. I kul hunbur, ir Koyoo Isa maŋoo ga beerandi.

¹⁸ Borey kaŋ naanay, ibooboyaŋ i ra kaa borey jine ka šelaŋ ngi boŋ teegoyey ga, ka hayey har kaŋ ngi cindi k'i tee.¹⁹ Borey kaŋ cindi ka tee kottekoyni, ibooboyaŋ i ra kate kotte tiirawey borey kul jine k'i ton. Tiirawey, laasaabu ra ngi hayoo ga koy too nzorfu kaaray tam-ma boŋ zenber woyguu (50.000).²⁰ Hini beeroo woo nda ir Koyoo meešennoo ga tonton, a ga nga gaaboo cebe.

Tureyanoo kaŋ tee Efez

²¹ Kaŋ wey teendi ka ben, Pol kayandi nga lakkaloo ra † nga ma bisa Masedoni nda Akay gandaa ra ka koy Žerizalem. A nee: «Nda ay koy no din, a nka tilasu ya koy dii Rom mo.»²² A na nga faabakaw hinka sanba Masedoni, Timote nda Erast. Nga hunday cindi Azi ka waati tee no din.

²³ Alwaatoŋ woo ra, laazaaba beeri tee ir Koyoo fondaa maaganda se,²⁴ zama boro foo kaŋ se i ga nee Demetris kaŋ ti garaasa, nga no ma Artemis ‡ tooru hugey hanse nda nzorfu kaaray. Demetris bande kabe goyteerey ga hanse ka duu haya.²⁵ A n'i marga, ngi nda borey kaŋ goo goymee foo. A nee: «Arey, war ga bay kaŋ ir almaanoŋ kul man'ti kala goyoo woo.²⁶ War ga dii, war ga maa kaŋ man'ti Efez hinne ra, amma a ga hima nda ba Azi kul ra Pol din na alžama boobo naanayandi ka boŋey bere ka nee kaŋ hayey kaŋ borey kabey n'i tee man'ti koyyaŋ.²⁷ Man'ti ir goyoo ad-dawlaa hinne no ma hin ka hasara, amma ir koy woy beeroo Artemis ŋaarayhugoo hunday masi koy tee yaada. Ir koyoo kaŋ Azi kul nda laboo kul g'a beerandi maŋoo masi kaa ka dere.»

²⁸ Kaŋ i maa šenney wey, i too met nda futay, i kaati ka nee: «Artemis kaŋ ti Efez borey koyoo ga beeri!»²⁹ Koyraa kul ka ŋaami cere ra. Borey tee mee foo, i koy

†† «Pol kayandi nga lakkaloo ra», Grek šenni ra, *almaganaa faa ti* «Pol kayandi Irkoy Hundoo albarkaa ra». ‡ Artemis, tooru no kaŋ ga woy maa goo.

tiyaatar hugoo do. I na Pol hangasiney kanj ngi nda a ga naaru kanj ti Masedoni boroyanj, Gayus nda Aristark ka koy ngi bande. ³⁰ Pol baa nga ma koy jamaa game, amma taalibey mana yadda a ma koy. ³¹ Azi gandaa boro beeriyanj kanj ti Pol cereyanj na dontokaw sanba a do kanj ngi g'a wiri a ga a masi kaa tiyaatar hugoo here. ³² Affooyanj ga kaati ka nee woo, jerey ga kaati ka nee woo, zama margaroo jaami, i mana yee ka bay haya kanj se ngi marga. ³³ Jamaa ra boroyanj na alhabar danj Aleksander ra kanj Alyahuudey n'a tuti jine. Aleksander na kaboo ka silbay foo tee, a baa nga ma faasa nga boŋ se jamaa jine. ³⁴ Amma kanj i bay Alyahuudu no, i kul kaati cere bande guuru hinka cine ka nee: «Artemis kanj ti Efez borey koyoo ga beeri!»

³⁵ Koyraa hantumkaa na jamaa dangayandi, a nee: «Efez borey, may ti bora kanj si bay kanj Efez koyraa ti Artemis kanj ti ibeeroo njaarayhugoo lakkalkaa, nga nda nga assuura † kanj ti tooru kanj kanj ka hun beenaa ra? ³⁶ Kakaw sii hayey wey ra, a ga hima war ma tabati, war masi haya kul tee nda mookonnay. ³⁷ War kate arey wey ka gar i mana haya kul hasara njaarayhugoo ra, i man'ir koy woy beeroo mo wow. ³⁸ Nda Demetris nda kabe goyteerey kanj goo a bande ga baa ngi ma boro danj haya ra, ciitey zaariyanj goo no, goforneryanj goo no, i ma ŝennoo danj i jine. ³⁹ Nda haya goo no kanj war g'a wiri kanj man'ti woo, a ma hansandi jineborey margaroo jine. ⁴⁰ Ir si janj ka ciyandi jaamiyanoo kanj teendi hō sabbu se, zama ir sii nda addalil kul kanj se ir na margaroo woo tee.» Kanj a na woo har ka ben, a na jamaa nanj i ma koy.

Naarumaa kanj Pol n'a tee Masedoni nda Gres gandaa ra

20 Waatoo kanj tureyanoo ben, Pol ciya kate taalibey se i ma kaa, a n'i hoyray. Woo banda ga, a n'i hoy baani ka hun no din ka koy Masedoni. ² A bisa nda laamawey din ka taalibey hoyray nda ŝenni booboyanj. Woo banda ga, a koy Gres gandaa ra. ³ A na handu hinza tee no din. A baa nga ma harihii zaa ka koy Siiri gandaa ra, amma waatoo kanj Alyahuudey aniyafutay a ga, a kayandi nga ma yee nda Masedoni here. ⁴ Borey kanj goo a bande ti: Sopater kanj ti Beere koyraa boro, Pirus iz'aroo no, nda Aristark nda Sekundus kanjanj ti Tesalonik boroyanj, nda Gayus kanj ti Derbe boro, nda Timote, nda Tišik nda Trofim kanj ti Azi boroyanj. ⁵ Wey din koy ir jine k'ir batu Trowas. ⁶ Amma ir, ir mana harihii zaa ka hun Filipi kala jirbi hinka *Takulawey kanj ra dolobiri sii jingaroo* banda ga. Jirbi guu banda ga, ir toor'ey Trowas. Ir goro no din jirbi iyeye.

Naarumaa kanj Pol n'a tee Trowas

⁷ Jirbiyyaa zaari jinaa ††, ir marga ka takulaa dunbu. Pol kanj ga hima ka dira subaa ra n'i waazu, za a ga ŝelanj hala cijinoo gamoo ra. ⁸ Fitilla boobo goo soorohu-

† Tondi boro no kanj Artemis ganakey ga nee a ga hima nda Artemis, beenaa ra a hun. †† Boro fooyanj mma nee asibtoo no, affooyanj ga nee alhadoo no.

goo kanj ra ir cindi ka marga. ⁹ Arusooga foo kanj maanoo ti Etiš cindi ka goro sooraa funeetaraa ra. Jirbi komante n'a zaa kanj Pol gay a ga ŝelanj, arusoogaa jirboo ra, a kanj ka hun sooro hinkantoo boŋ hala ganda. I na jer, i gar a buu. ¹⁰ Pol zunbu ganda, a na nga boŋ warra a ga k'a dii nga gandoo ra ka nee: «War lakkaley masi tun, nga hundoo goo a ra.» ¹¹ Waatoo kanj Pol žigi koyne, a na takulaa dunbu, a n'aa, a cindi a ga ŝelanj hala alfazar. Woo banda ga, a koy. ¹² I kate zankaa, a ga huna, biney hanse ka yay.

Naarumaa kanj Pol n'a tee ka hun Trowas ka koy Mile

¹³ Ir jin ka harihii zaa ka koy Asos kanj ra ir ga hima ka Pol zaa, zama a nka kayandi kanj cee nda nga ga koy. ¹⁴ Waatoo kanj a n'ir kubay Asos, ir n'a zaa ka koy Mitilen. ¹⁵ Ir na harihiyoo zaa ka hun no din ka koy. Subaa ra, ir too ŝiyi tenje. Subasiyoo ra, ir too Samos. Zaaroo din banda ga, ir too Mile. ¹⁶ Pol kayandi nga masi huru Efez, nga masi koy waati beeri tee Azi. Za a mma cahã, nda a ga hin ka tee *Pantekotoo* hane ma nga gar Žerizalem.

Pol ŝelanj Efez Egilizoo boro beerey se

¹⁷ Ka gar Pol goo Mile, a donto Efez ka *Egilizoo* boro beerey cee. ¹⁸ Kanj i kaa a do, a nee i se: «Za zaari jinaa kanj ay n'ay cewoo danj Azi gandaa ra, war ga takaa bay kanj nda ay goo war bande, waati kul, ¹⁹ ay g'ir Koyoo gana haya kul ra nda boŋ yeeti gandayan, nda mundayyanj, nda siiyanj kanj ay dii ey Alyahuudey anniya futawey ra. ²⁰ Ay mana haya kul tugu kanj ga hin ka war nafa. Ay na war waazu ka war cawandi, jamaa jine nda hugey ra ²¹ ka seedetaray tee Alyahuudey nda Grekey se i ma *tuubi* ka koy Irkoy ga ka naanay ir Koyoo Isa *Almasihu*. ²² Sohō nga ne, Irkoy *Hundoo* n'ay gaabi, ay ga koy Žerizalem bila nda ya bay hayey kanj ga kaa ka tee ay ga. ²³ Hayaa de kanj ay g'a bay ti koyra kul kanj ra ay too, Hundi Henanantaa g'ay bayrandi gaalawey nda zarabey kanj g'ay batu. ²⁴ Amma ay hunaroo si tee ya ne baffoo, ya hin k'ay diraa de benandi nda goyoo kanj ay duu a ir Koyoo Isa Almasihu ga, ka Irkoy *anneemaaAlhabar Boryaa* seedetaraa tee.

²⁵ Sohō nga ne, ay ga bay kanj war kul, borey kanj game ay na Irkoy *Laamaa* ŝennoo waazu ka bisa, war si yee ka dii agay ndumoo. ²⁶ Woo se hō ay g'a bayrandi war se kanj ay ga henan, boro kul hundoo alhakoo sii ay ga, ²⁷ zama ay na Irkoy ibaayoo kul har war se, ya na baffoo tugu. ²⁸ Wa war boŋ hawgay, war ma feeji kuroo kul hawgay kanj se Hundi Henanantaa na war tee jinehun, ka Irkoy Egilizoo kur kanj a n'a day nda nga boŋ *Iz'aroo* kuroo. ²⁹ Agay, ay ga bay kanj ay koyyanoo banda ga, ganjihanši futuyanj ga huru war gamey ra kanj si feeji kuroo nanj. ³⁰ Boroyanj ga tun war hunday ra ka taariyanj cawandi hala ngi ma duu ka taalibey bere i ma hanga ngi bande. ³¹ Woo se war ma hanna cijin nda zaari, war ma hongu kanj jiiri hinza, cijin nda zaari ay mana fay nda ay ga war affoo kul hoyray nda munday.

³² Sohõ ay ga war talfi Irkoy ga, nda nga anneemaa šennoo † ga kaŋ ga hin ka war tabatandi ka war noo hayey kaŋ war g'i tubu, war nda borey kul kaŋ na ngi boŋ daŋ jere ga Irkoy se. ³³ Ay mana boonay boro kul nzorfoo, wala nga wuragoo, wala nga darbaa. ³⁴ War hunday ga bay kaŋ ay kabey wey nda ay goy ka agay nda ay hangasiney almuraadey hanse. ³⁵ Ay n'a cebe war se nongoo kul here kaŋ nda boro goy nda takaa woo ma talkey faaba, ir ma hongu šenney kaŋ ir Koyoo Isa hunday n'i har, a nee: «Gomni goo nooyan ra ka bisa duuyan.»

³⁶ Kaŋ Pol na šenney wey har ka ben, a sonbu kanjey ga, nga nda borey kul kaŋ goo a bande, a na Irkoy ŋaaray. ³⁷ Borey kul hēe, i hēe, i gum Pol jindoo ga k'a summu. ³⁸ Hayaa kaŋ hanse ka biney maray man'ti kala šennoo kaŋ Pol n'a har kaŋ ti i si yee ka dii nga ndumoo. I n'a dum hala harihiyoo do.

Pol naaru ka koy Žerizalem

21 Kaŋ ir nda ey na cere naŋ, ir na harihii zaa ka šerre Kos. Subaa ra, ir koy Rodos. Ir hun no din ka koy Patara. ² Ir na harihii foo gar kaŋ ga koy Fenisi, ir huru a ra ka koy. ³ Waatoo kaŋ ir man Šipir, ir n'a naŋ ir kabe laalaa ga ka hun ka koy Siiri here ka koy fandi Tir, zama no din no hiyoo ga hima ka nga jinaa zumandi. ⁴ Ir na taalibey gar no din, ir na jirbi iyye tee no din. I nee Pol se Irkoy *Hundoo* albarkaa ra a masi žigi ka koy Žerizalem. ⁵ Waatoo kaŋ jirbi iyyaa timme, ir na fondaa zaa, i kul n'ir dum, ngi woyey nda zankey ka koy hala koyraa dumaa ga, ir sonbu ir kanjey ga haroo mijoo ga ka Irkoy ŋaaray. ⁶ Waatoo kaŋ ir na cere hoy baani ka ben, ir huru harihiyoo ra, ngi, i yee ngi do.

⁷ Kaŋ ir goo m'ir diraa benandi, ir hun Tir ka koy Petolomayis. Ir n'ir armey foo kaŋ goo no din, ir na zaari foo tee i do. ⁸ Subaa ra, ir hun no din, ir koy Sezare. Ir koy Filip kaŋ ti *Alhabar Boryaa* harkaw huggoo ra. A goo aru iyyaa ra kaŋ suubandi. Ir zunbu a do. ⁹ Woo gar a goo nda ize woy boro taaci kaŋ si aru bay, i ga annabitaray tee. ¹⁰ Ir na jirbi boobo tee no din, annabi foo kaŋ maŋoo ti Agabus doo ka hun Žude. ¹¹ A kaa ir do, a na Pol gamahawoo zaa, a na nga cewey nda nga kabey haw, a nee: «Hayaa ne kaŋ Hundi Henanantaa n'a har: bora kaŋ wane gamahawoo woo, Alyahuudey g'a haw nda takaa woo Žerizalem, i g'a daŋ kabeyaŋ ra kaŋ man'ti Alyahuudu.» ¹² Kaŋ ir maa šenney wey, ir nda borey mo kaŋ goo no din, ir na Pol suurandi a masi žigi ka koy Žerizalem. ¹³ Amma Pol zaabi ka nee: «Macin se war ga hēe k'ay binoo hasara? Zama agay, ay soolu ya hawandi, man'ti ya hawandi hinne, amma ya buu mo Žerizalem ir Koyoo Isa maŋoo maaganda se.» ¹⁴ Kaŋ a wanji ka yadda ir se, ir fay nda a, ir nee: «Ir Koyoo ibaayoo ma tee.»

¹⁵ Jirbey din banda ga, ir n'ir jinawey marga, ir žigi ka koy Žerizalem. ¹⁶ Sezare taalibey mo ra boroyaŋ hanga ir bande k'ir ka koy boro foo kaŋ do ir ga hima ka zunbu. Maŋoo ti Manason, Šipir boro no, a gay a ga tee taalibi.

Pol koy Žak foo

¹⁷ Kaŋ ir too Žerizalem, ir armey n'ir kubay henna nda naali. ¹⁸ Nga subaa ra, Pol n'ir ka koy Žak hugoo do, *Egilizoo* boro beerey mo kaa no din. ¹⁹ Pol n'i foo jina a duu ka hayey filla affoo-foo kaŋ Irkoy n'i tee nda nga goyoo dumey kaŋ man'ti Alyahuudu game. ²⁰ Kaŋ i maa a se, i na Irkoy beerandi. I nee Pol se: «Ir armaa, n'ga dii Alyahuudu zenber-zenberey kaŋ naanay, i kul ga hanse ka *ašariyaa* dii. ²¹ Ka gar i nka maa kaŋ ni mma Alyahuudey kul kaŋ goo gandawey jerey ra cawandi ka nee i ma Musa ašariyaa naŋ, i masi ngi izey daŋbangu, i masi dira nda alaadawey. ²² Macin no ir m'a tee? Šikka sii a ra i ga maa kaŋ n'kaa ne ra. ²³ Adiši hayaa tee kaŋ ir g'a har ma ne. Aru taaci goo ir ra kaŋ na meefur zaa. ²⁴ I dii, war ma koy henan cere bande. Ma bana i se hala ngi boŋey ma duu ka cebandi. Woo ra borey kul ga bay kaŋ hayey kul kaŋ ngi maar'ey ni ga man'ti kala taari de. I ma bay kaŋ ni mo, n'ga ašariyaa dii. ²⁵ Dumey kaŋ man'ti Alyahuudu kaŋ naanay, ir waafaku ka hantum i se kaŋ i ma ngi boŋ hawgay i masi hayey ŋaa kaŋ sargandi toorey maapey ga, nda kuri ŋaayan, nda haya kaŋ kootandi ka buu, nda woy nda aru izefututaray ga.»

²⁶ Pol na arey ka koy nga bande. Subaa ra, a na nga boŋ henanandi i bande, a huru Irkoy *hugu* beeroo ra ka hanoo har kaŋ ra ngi henanandiyanoo jirbey ga timme nda hanoo kaŋ ngi affoo kul sargaroo ga teen-di.

Pol diyandi Irkoy hugu beeroo ra

²⁷ Kaŋ jirbi iyyaa ga baa ka ben, *Azi* Alyahuuduyaŋ dii Pol Irkoy *hugu* beeroo ra, i na jamaa kul turandi i m'a dii. ²⁸ I kaati ka nee: «Izirayel borey, wa faaba, bora ti woo kaŋ ga borey kul cawandi nongoo kul ra, ka konna Izirayel borey, nda *ašariyaa*, nda nongoo woo. Koyne mo a na Grekey daŋ Irkoy hugu beeroo ra ka nongu henanantaa din žiibandi.» ²⁹ I nka bay ka dii koyraa ra Efez bora kaŋ se i ga nee Trofim goo Pol bande, nga i mma nee kala Pol nka koy nda a Irkoy hugu beeroo ra. ³⁰ Koyraa kul ka tun cere ra, jamaa marga. I na Pol dii k'a cendi k'a ka fatta Irkoy hugu beeroo ra, dogoo din da hugoo mijey daabandi. ³¹ Kaŋ i ceci ngi m'a wii, alhabaroo too soojey boŋkoyni beeroo do kaŋ Žerizalem kul ka birji cere ra. ³² Dogoo din da a na soojeyaŋ nda jalakoyniyaŋ zaa ka zuru ka doo i do. Za kaŋ borey dii sooje boŋkoyni beeroo nda soojey, i fay nda ka Pol kar. ³³ Waatoo kaŋ boŋkoynoo too i do, a na Pol dii, a na yaamar noo kaŋ i m'a haw nda guuru karfu hinka jina a duu ka hãa wala may no, macin ti hayaa kaŋ a n'a tee. ³⁴ Amma jamaa ra, affooyaŋ ga kaati ka nee woo, jerey ga kaati ka nee woo. Kaŋ a mana hin ka duu šenni naanayante kul tureyanoo maaganda se, a na yaamar noo i ma Pol ka koy soojey hugoo do. ³⁵ Waatoo kaŋ Pol too žigidogoo tintimey ga, kala soojey n'a zaa jamaa gaaboo maaganda se, ³⁶ zama jamaa kul hanga ey ka kaati ka nee: «W'a wii!»

† *Zamnaa* 14.3.

Pol kay ka faasa nga boŋ se Alyahuudey jine

³⁷ Waatoo kaŋ ra i ga baa ka Pol daŋ soojey hugoo ra, a nee sooje boŋkoyni beeroo se: «Ay ga hin ka šenni foo har ma ne wala?» A nee: «Adiši n'ga wan Grek šenni? ³⁸ Man'ti Misira bora ti ni kaŋ a mana gay, a na tureyan tunandi ka turante boro zenber taaci (4.000) ka koy saajoo ra?» ³⁹ Pol nee: «Alyahuudu ti agay, Tars kaŋ goo Silisi gandaa ra, koyra beeroo din ize ti agay. Ay g'a wiri ni ga, naŋ ya šelaŋ jamaa se.» ⁴⁰ Waatoo kaŋ boŋkoynoo na Pol naŋ a ma šelaŋ, Pol kay žigidogoo tintimey ga, a na kaboo ka silbay foo tee jamaa se. Nongoo kul tee sōy. A šelaŋ i se Ebere šenni ra ka nee:

22 «Arma arey nda ay baabey, wa maa hayaa kaŋ ay ga baa y'a har war se ka faasa ay boŋ se.»
² Kaŋ i maa Ebere šenni ra a ga šelaŋ ngi se, ngi dangayyanoo yee ka tonton. Pol nee: ³ «Alyahuudu ti agay, ya na hayandi kala Tars kaŋ goo Silisi gandaa ra, amma koyraa woo ra ay biirandi. Gamaliyel cewey cire ay caw. A n'ir baabey *ašariyaa* cawandi ya ne nda takaa kaŋ nda a ga hima. Ay ga hanse ka Irkoy hayey dii san da takaa kaŋ war goo m'a tee hō. ⁴ Ay na borey kaŋ goo fondaa woo ga gurzugay hala buuyan ga. Ay na arey nda woyey mo haw k'i noo i m'i daŋ kasaway ra. ⁵ *Sargari juwalkey jineboraa* hunday nda boro beerey margaroo kul ga tee ya ne seede. Ay duu i ga mo batayan k'i ka koy ir armyey do. Ay naaru ka koy Damas ka borey haw kaŋ goo no din ka kate ey Žerizalem i ma zukandi.»

Pol ga nga tuubiroo deede

(Teegoyev 9.1–19; 26.12–18)

⁶ «Kaŋ ay goo ma naaru, ay ga baa ka too Damas, zaarikay dimma ga, kaŋ dogoo din da gaay beeri hun beenaa ra, a n'ay kuubi k'ay bere. ⁷ Ay kaŋ ganda, de ay ga maa jinde kaŋ ga nee ya ne: «Sol, Sol, macin se ni, n'g'ay gurzugay?» ⁸ Ay zaabi ka nee: «May ti ni, ay Koyoo?» A nee ya ne: «Agay ti Isa Nazaret bora ti ni, n'g'a gurzugay.» ⁹ Borey kaŋ goo ay bande dii gaayoo, amma i mana maa bora ti ni kaŋ šelaŋ ya ne jindoo. ¹⁰ Ay nee: «Ay Koyoo, macin no ay ga hima k'a tee?» Ay Koyoo nee ya ne: «Tun ma koy Damas, no din ra i ga hayey kul filla ma ne kaŋ yaamarandi m'i tee.» ¹¹ Ay si dii koyne, gaayoo annuura maaganda se. Borey kaŋ goo ay bande n'ay kaboo dii k'ay gongu ka koy Damas.

¹² Aru foo goo no din kaŋ se i ga nee Ananiyas, Irkoy hunburkaw no, a ga *ašariyaa* dii, Alyahuudey kul kaŋ goo no din ga seedetaray henna tee a ga. ¹³ A kaa ay do ka kay ay jeroo ga, a nee ya ne: «Ag'armaa Sol, ni moyey ma yee ka dii.» Waatoo din da, ay moyey yee ka dii, ay dii Ananiyas. ¹⁴ A nee: «Ir baabey Koyoo na ni kayandi hala ma nga ibaayoo bay, ma dii Boro Šerrantaa, ma maa šenniyan mijoo ra. ¹⁵ Zama n'ga tee a se seede, adamizey kul do, hayey kaŋ n'dii ey nda wey kaŋ ni maar'ey se. ¹⁶ Sohō macin no n'ga batu? Tun ma *batizandi*, ni zunubey ma tuusandi ka hun ni ga k'ir Koyoo maŋoo cee.»

Pol ga takaa deede kaŋ nda nga sanbandi

borey do kaŋ man'ti Alyahuudu

¹⁷ «Waatoo kaŋ ay yee Žerizalem, ay goo ma Irkoy ŋaaray Irkoy *hugu* beeroo ra kaŋ ay dii bangayyan. ¹⁸ Ay dii ir Koyoo, a nee ya ne: «Tanba, ma cahā ka hun Žerizalem, zama seedetaraa kaŋ n'g'a tee ay ga, i si yadda a ga.» ¹⁹ Ay nee: «Ay Koyoo, ngi hunday ga bay kaŋ agay, ay cindi ka hun *margahugu* foo ra ka huru affoo ra ka borey kaŋ ga naanay ni daŋ kasaa ra k'i kar. ²⁰ Waatoo kaŋ i na ni seedaa Etiyen wii, kuroo mun, agay hunday goo no, ay yadda hayaa ga kaŋ teendi, ay na borey kaŋ g'a wii darbawey lakkal.» ²¹ A nee ya ne: «Koy, zama agay, ay ga ni sanba nongu mooro ra dumey do kaŋ man'ti Alyahuudu.»

Pol bayrandi kaŋ Rom bora ti nga

²² Jamaa na haŋajer Pol se hala ka too šennoo woo ga jina i na jinde jer ka nee: «Wa aroo woo kaa aduŋŋa ra, a si hima ka huna!» ²³ I cindi i ga kaati, i ga ngi darbawey warra, i ga laboo say hewoo bande ka ngi futuyanoo cebe. ²⁴ Sooje boŋkoyni beeroo na yaamar noo kaŋ i ma Pol ka koy soojey hugoo do k'a barzu hala a ma duu ka hayaa bayrandi kaŋ se jamaa ga kaati ka konna a. ²⁵ Waatoo kaŋ i ga Pol haw barzuyanoo se, a nee jalakoyndoo kaŋ goo nga jeroo ga se: «War goo nda fondo ka Rom boro barzu kaŋ mana ciitandi wala?» ²⁶ Za jalakoyndoo maa šennoo woo, nga no a koy a deede nga boŋkoynoo se ka nee: «Macin no n'g'a tee? Zama aroo din, Rom boro no.» ²⁷ Sooje boŋkoyni beeroo kaa Pol do ka nee a se: «Ay bayrandi, Rom boro ti ni wala?» A nee: «Ayyo.» ²⁸ Boŋkoynoo nee koyne: «Agay, nooru beeri no ay n'a kaa ka duu koyra-izetaraa woo.» Pol nee: «Agay binde nka hayandi nda a.» ²⁹ Dogoo din da borey kaŋ ga hima k'a hāa hibi a ga, boŋkoynoo mo hunbur waatoo kaŋ a bay Rom boro ti Pol, de mo nga n'a haw.

Pol daŋandi hoyraykey margaroo jine

³⁰ Subaa ra, sooje boŋkoyni beeroo baa nga ma haki-ika ka bay hayaa kaŋ se Alyahuudey na Pol wurru. A n'a feeri, a na yaamar noo kaŋ *sargari juwalkey jine-borey* nda *hoyraykey margaroo* kul ma cere marga. A na Pol zumandi, a n'a kayandi i jine.

23 Pol na nga moyey kaŋ *hoyraykey margaroo* ga, a nee: «Arma arey, ay binoo ga kani dabay hala hō ay Irkoy ganayanoo ra.» ² *Sargari juwalkey jineboraa* kaŋ ti Ananiyas yaamar kaŋ borey kaŋ goo jeroo ga m'a kar mijoo ga. ³ Waatoo din Pol nee a se: «Irkoy ga ni kar, ni kaŋ ga hima nda cete kaŋ kaarayandi †. N'goo ma goro ne ra k'ay ciiti nda *ašariyaa*, n'ga nee i m'ay kar, ka gar woo ti *ašariyaa* hooyan!» ⁴ Borey kaŋ goo jeroo ga nee: «Irkoy *sargari juwalkey jineboraa* no n'g'a wow?» ⁵ Pol nee: «Ya na bay, ag'armey wala *sargari juwalkey jineboraa* no, za-

† *Matiyu* 23.27.

ma a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee: «Masi ifutu har ni jamaa bonkoynoo ga.» †»

⁶ Pol ga bay kanj margaroo jere foo ti *Sadusiyeŋyaŋ*, amma jere faa ti *Fariziyeŋyaŋ*. A kaati hoyraykey margaroo game ka nee: «Arma arey, Fariziyeŋ ti agay, Fariziyeŋ k'ay hay. Bora a kanj ga Izirayel ga naata nda bukawey tunyanoo maaganda se [agay], ay goo ma ciitandi.» ⁷ Waatoo kanj a na woo har, kakaw huru Fariziyeŋey nda Sadusiyeŋey game, jamaa zamna. ⁸ Zama Sadusiyeŋey ga nee kanj tunyanoo si bara, almalayka si bara, hundi si bara, amma Fariziyeŋey ga nee kanj i kul ga bara. ⁹ Hooloo beeri tee, *Citaaboo* baykawyaŋ kanj goo Fariziyeŋey kondaa ra tun ka kakaw beeri tee, i nee: «Ir mana dii aroo woo ga haya futu kul, amma nda hundi wala almalayka ŋelaŋ a se...» ¹⁰ Kaka a beeri ka tonton, sooje bonkoyni beeroo hunbur i ma Pol dunbu-dunbu, a na sooje margaroo yaamar, i ma zunbu k'a kaa gamey ra k'a ka koy sooje hugoo ra.

¹¹ Cijinoo din ra, ir Koyoo kay Pol jeroo ga ka nee a se: «Bine tee, takaa kanj nda n'na seedetaray tee ay hayey ga Žerizalem, takaa din da kala ma seedetaray tee ay hayey ga Rom mo ra.»

Alyahuudey hawandifutay Pol ga

¹² Suba subbaahoo ra, Alyahuudey hawandifutay, i na Žeeyan beeri tee kanj ngi si ŋaa ngi si haŋ hala waati kanj ngi na Pol wii. ¹³ Borey kanj na hawandifutaa woo tee bisa boro woytaaci (40). ¹⁴ I koy *sargari juwalkey jineborey* nda boro beerey do ka nee: «Žeeyan beeri no ir n'a tee kanj haya kul si huru ir mijey ra kala waati kanj ir na Pol wii. ¹⁵ Sohō war nda *hoyraykey margaroo* ma nee sooje bonkoyni beeroo se a ma Pol zumandi war se hala war ma hanse ka nga ŋennoo takaa guna, ir hunday soolu ir m'a wii za a mana man kate ne.»

¹⁶ Pol woymaa iz'aroo maa hawandifutaa, a koy huru sooje hugoo ra k'a har Pol se. ¹⁷ Pol ciya jalakoy ni foo se, a nee: «Arusoogaa woo ka koy sooje bonkoyni beeroo do, zama a goo nda a se ŋenni foo.» ¹⁸ A n'a dii k'a ka koy bonkoynoo do, a nee: «Kasa-izoo kanj se i ga nee Pol ciya ya ne k'a wiri ay ga ya koy nda ni do arusoogaa woo kanj goo nda ni do ŋenni.» ¹⁹ Bonkoynoo n'a dii nda kaboo k'a ka koy jere ga k'a hãa ka nee: «Macin no n'ga baa m'a har ya ne?» ²⁰ A nee: «Alyahuudey waafaku, ngi ma ni ŋaaray suba ma Pol zumandi hoyraykey margaroo jine, a ma tee sanda ngi mma baa ngi ma nga misoo hãa ka faham kaaray. ²¹ Ni, masi yadda i se. I bisa boro woytaaci (40) kanj hawandifutay a ga. I na Žeeyan beeri tee kanj ngi si ŋaa ngi si haŋ nda man'ti ngi nka Pol wii. Sohō i soolu, i si haya kul batu kala ma ni jindoo noo.» ²² Bonkoynoo na arusoogaa yaamar ka nee: «Masi nee boro kul se kanj n'na ŋennoo woo har ya ne!» A n'a naŋ a ma koy.

Pol sanbandi Sezare

²³ Sooje bonkoyni beeroo ciya boro hinka se jalakoyney ra, a nee: «Wa sooje zangu hinka (200) soolu k'i ka koy Sezare, nda barikaarukaw woyye (70), nda yaajikarkaw zangu hinka (200). War ma koy nda ey za cijinoo guuru yagga ga. ²⁴ War ma kaarumayyaŋ soolu, nga ra war ga Pol Žigandi a bonj k'a ka koy bila albasi Feliks do kanj ti goforneroo.» ²⁵ Woo banda ga, a na batagaa woo hantum ka nee:

²⁶ «Klod Lisiyas ka batagaa woo hantum ka ni foo, goforner beeroo Feliks! ²⁷ Alyahuudey na aroo woo dii, i baa ngi m'a wii, agay nda sooje koy a taa i kone, zama ay maa kanj Rom boro no. ²⁸ Zama ay baa ya hayaa bay kanj se i n'a torce, ay n'a zumandi ngi *hoyraykey margaroo* jine. ²⁹ Ay gar kanj ngi *ašariyaa* do a ga too, woo se i n'a torce, woo kul, a mana haya kul tee kanj ga hima nda buuyan wala gaalayan. ³⁰ Waatoo kanj ay maa anniya futaa kanj Alyahuudey n'a haw aroo woo ga, dogoo din da ay n'a sanba ni do. Borey kanj ga tuume a ga mo ay n'i yaamar i ma hayey har ma ne kanj se i n'a torce.»

³¹ Sooje na hayey tee nda takaa kanj nda a yaamrandi i se, i na Pol zaa cijin here k'a ka koy Antipatris. ³² Subaa ra, i na barikaarukey naŋ i ma koy nda Pol, i yee sooje hugoo do. ³³ I huru Sezare, i na batagaa noo goforneroo se, i na Pol mo cebe a se. ³⁴ Waatoo kanj a n'a caw ka ben, a hãa wala ganda foo wane Pol. Kanj a maa kanj Silisi wane nda a, ³⁵ a nee a se: «Ay ga kaa ka ni hãa waati kanj borey kanj na ni torce mo kaa.» A na yaamar noo kanj i ma Pol lakkal *Herod* tuujidogoo ra.

Alyahuudey na Pol torce goforner Feliks do

24 Jirbi guu banda ga, *sargari juwalkey jineboraa* Ananiyas doo nda boro beeriyaŋ, nda awaka foo kanj se i ga nee Tertilus, i koy Pol torce goforneroo do. ² Kanj i ciya Pol se, Tertilus sintin ka ŋelaŋ a ga ka nee: «Ir aru beeroo Feliks, alaafiyaa beeroo kanj ir duu a mana hun kala ni ra, gandaa woo, ni lakkaloo goyoo ka kate a barmay. ³ Woo tee haya kanj kan ir se, woo se ir ga albarka timmante dumi-dumi kul daŋ ma ne nongu kul ra nda waati kul. ⁴ Hala ya si koy ni torro koyne, ay g'a ŋaaray ni ga ni borohennataraa maaganda se, ma haŋajer ya ne kayna, ⁵ zama ir nka gar kanj aroo woo man'ti kala bone teekaw, a na Alyahuudey kul kanj goo laboo ga turandi, de mo Nazaret borey kondaa jineboro no. ⁶ A ceeci mo nga ma Irkoy *hugu* beeroo kaynandi, ir n'a dii. [Ir baa ir m'a ciiti nda ir *ašariyaa* fondaa. ⁷ Amma Lisiyas kanj ti sooje bonkoyni beeroo kaa k'a cendi k'a kaa ir kabey ra nda gaabi. ⁸ A ciya nga torcekey se i ma kaa ni do.] Ni hunday ga hin k'a hãa ka dii hayey kul kanj se ir g'a torce.» ⁹ Alyahuudey na torceyanoo cimandi ka nee kanj takaa din nda a teendi.

† *Fattaroo* 22.27.

Pol kay ka faasa nga boŋ se Feliks jine

¹⁰ Waatoo kaŋ goforneroo na Pol noo fondo a ma ņe-
lan, Pol zaabi ka nee: «Ay ga bay kaŋ za jiiriyaŋ ni ti
gandaa woo ciitika. Woo se ay ga kay ka faasa ay boŋ
se nda naanay. ¹¹ N'ga hin ka ceeci ka bay, a si too jirbi
woy cindi hinka (12) kaŋ ay žigi ka koy Žerizalem ka su-
judu Irkoy se. ¹² Ay mana garandi, agay nda boro ga
kakaw wala ay goo ma jama turandi Irkoy *hugu*
beeroo ra, wala *margahugey* ra, wala koyraa ra. ¹³ I si
hin ka hayaa har ma ne nda cimi kaŋ se sohō i n'ay
torce. ¹⁴ Hayaa ne kaŋ ay g'a har ni jine kaaray, nda ay
Koyoo fondaa kaŋ i ga nee konday no, takaa din da
nda ay g'ay baabey Koyoo gana, ka naanay hayey kul
kaŋ hantumandi *ašariyaa* nda annabey citaabey ra.
¹⁵ Ay naataa sii kala Irkoy ra, ngi mo ga naata kaŋ tun-
yan ga bara, a ma tee boro ņerrantey wala wey kaŋ si
ņerre. ¹⁶ Woo maaganda se ay ga gaabandi waati kul
žiibi masi huru ay binoo ra Irkoy nda adamizey jine.
¹⁷ Jiiri boobo banda ga, ay kaa ka sarga ay jamaa ga, ay
na sargari kaa Irkoy maano ga. ¹⁸ Hayaa kaŋ i n'ay
gar ay g'a tee man'ti kala ay henanandiyanoo Irkoy
hugu beeroo ra bila nda jama margayan, bila tureyan.
¹⁹ Amma *Azi* Alyahuudu fooyaŋ goo no, ngi no ma hi-
ma ka bara ni jine k'ay torce, nda a gar i nka dii ay ga
goy futu. ²⁰ Wala mo wey, ngi, i ma layboo har kaŋ i
n'ay gar ay g'a tee *hoyraykey margaroo* jine, ²¹ nda
man'ti ņenni follokaa kaŋ ay na jinde jer ka kaati ka
nee: «Bukawey tunyanoo kaŋ ay ga naanay a maagan-
da se agay, ay goo ma ciitandi hō war jine.»

²² Feliks kaŋ ga bay nda cimi haya kaŋ ti ir Koyoo fon-
daa, n'i naŋ i ma koy hala waati foo. A nee: «Nda
Lisias kaŋ ti sooje boŋkoyni beeroo zunbu kate, ay ga
war ņennoo guna.» ²³ A na jalakoynoo yaamar a ma Pol
lakkal, a nee a mas'a ņiita, a ma naŋ nga borey m'a
saajaw.

Feliks na Pol naŋ a ma cindi kasaa ra

²⁴ Jirbiyaŋ banda ga, Feliks kaa, nga nda nga wandoo
Drusil kaŋ ti Alyahuudu. Feliks daŋ i ma ciya kate Pol
se a ma kaa. A na haŋajer Pol se ņenney kaŋ a g'i har
Almasihu Isa naanaa ga. ²⁵ Amma kaŋ Pol goo ma ņe-
lan ņerretaray ga, nda boŋdiiyan, nda ciitoo kaŋ goo
kaa ga, Feliks hunbur, a zaabi ka nee: «Sohō koy, waati
kaŋ ay duu ay boŋ henna, ay ga ciya ma ne.» ²⁶ A mma
naata mo kaŋ Pol ga nga noo nooru, woo se a ga ciya
kate a se cee fooyaŋ ngi ma faajikaaray.

²⁷ Jiiri hinka banda ga, Porsiyus Festus huru Feliks do-
goo ra. Feliks baa Alyahuudey ma alhormo tee nga se,
a na Pol naŋ a ma cindi kasaa ra.

Pol ceeci i ma nga ņennoo daŋ kokoy beeroo kaboo ra

25 Festus kaa gandaa ra, jirbi hinza banda ga, a
hun Sezare ka žigi ka koy Žerizalem. ² *Sargari*
juwalkey jineborey nda Alyahuudey boro kayantey na
Pol torce a do. I wiri a ga ³ k'a ņaaray a ma alhormo
tee ngi se ka kate Pol Žerizalem. I nka hawandifutay

ngi m'a wii fondaa ra. ⁴ Festus zaabi ka nee kaŋ Pol sii
kala Sezare kasaa ra, kaŋ ne nda kayna nga ga koy no
din. ⁵ A nee: «War ra, jineborey ma hanga agay ka doo
Sezare, nda aroo na goy futu tee, i m'a torce.»

⁶ Festus mana goro i do haya kaŋ bisa jirbi yaaha
wala iwoy (10), woo din banda ga, a doo Sezare. Subaa
ra, a goro ciitidogoo ra, a na yaamar noo i ma kate Pol.
⁷ Waatoo kaŋ Pol too kate, Alyahuudey kaŋ doo ka hun
Žerizalem n'a kuubi k'a bere, i na haya boobo laalayaŋ
kaŋ i si hin k'i cebe daŋ Pol ga. ⁸ Pol kay ka faasa nga
boŋ se ka nee: «Ay mana laybu tee, a ma tee Alyahu-
udey *ašariyaa* se, wala Irkoy *hugu* beeroo se, wala
kokoy beeroo se.» ⁹ Amma Festus kaŋ baa nga ma al-
hormo tee Alyahuudey se, a zaabi ka nee Pol se: «N'ga
baa ma žigi ka koy Žerizalem ka ciitandi hayey wey se
ay jine?»

¹⁰ Pol nee: «Ay sii kala kokoy beeroo hinoo cire, nga
jine ay ga hima ka ciitandi. Alyahuudey, ay mana tooŋe
kul tee i se, sanda takaa kaŋ nda ni hunday ga hanse
k'a bay. ¹¹ Adiņi nda ay n'i tooŋe wala nda ay na haya
tee kaŋ ga hima nda buuyan, ay si wanji buuyanoo,
amma nda hayaa kul kaŋ se i g'ay torce man'ti kala
taari, boro kul si hin k'ay noo i se. Ay ņennoo ga cindi
kokoy beeroo kone.» ¹² Waatoo kaŋ Festus nda nga
hoyraykey na cere guna ka ben, a zaabi ka nee: «Ni
ņennoo ma cindi kokoy beeroo kone, n'ga koy kokoy
beeroo do.»

Festus na Agripa hoyraa ceeci

¹³ Jirbiyaŋ banda ga, kokoyoo kaŋ se i ga nee Agripa
nda Berenis kaa Sezare ka Festus foo. ¹⁴ I na jirbi
boobo tee no din. Festus na Pol misoo daŋ kokoyoo
jine ka nee: «Feliks na aru foo naŋ a ma cindi kasaa ra,
¹⁵ bora no kaŋ waatoo kaŋ ay goo Žerizalem, *sargari*
juwalkey jineborey nda Alyahuudey boro beerey n'a
torce ka ceeci a ma zukandi. ¹⁶ Ay n'i zaabi ka nee:
«Man'ti Rom borey alaadaa no i ma boro zukandi bila
nda i ma bora torcekey kayandi a jine a ma kay ka
faasa nga boŋ se hayaa ga kaŋ se i n'a torce.» ¹⁷ Waa-
too kaŋ i kaa ka marga ne ra, ay mana naŋ a ma gay,
subaa ra, ay goro ciitidogoo ra ka yaamar noo i ma
kate aroo. ¹⁸ Torcekey marga no din, amma i mana
hayey kaŋ se ay ga hongu i n'a torce ba affoo har a ga.
¹⁹ Hayaa kaŋ no man'ti kala ngi boŋ Irkoy ganayanoo
ga i g'a kakaw nda boro foo kaŋ maano ti Isa kaŋ
buu, amma Pol tabatandi kaŋ a ga huna. ²⁰ Ay boŋoo
haw ņenney wey jine, ay n'a hāa wala a ga baa nga ma
koy Žerizalem ka ciitandi hayey wey se no din. ²¹ Amma
waatoo kaŋ Pol baa nga ņennoo ma cindi kokoy
beeroo kone, ay na yaamar noo i m'a lakkal hala ay ga
kaa k'a sanba kokoy beeroo do.» ²² Agripa nee Festus
se: «Ay ga baa mo agay hunday ma maa bora woo
se.» A nee a se: «Suba n'ga maa a se.»

Pol daŋandi Agripa nda Berenis jine

²³ Subaa ra, Agripa nda Berenis kaa nda foomataray,
kaŋ i huru margadogoo ra, ngi, nda sooje boŋkoyni

beerey, nda koyraa aru kayantey, Festus na yaamar noo i ma kate Pol. ²⁴ Festus nee: «Kokoyoo Agripa nda borey kul kaṅ goo ir bande ne ra, war ga dii bora kaṅ maaganda se Alyahuudey jamaa kul šelaṅ ya ne, a ma tee Žerizalem wala ne, i kaati ka nee a si hima ka huna. ²⁵ Amma agay, ay dii kaṅ a mana haya kul tee kaṅ ga hima nda buuyan. Bora woo, nga hunday ka nee nga šennoo ma cindi kokoy beeroo kone. Ay kayandi y'a sanba. ²⁶ Amma haya hakiikante kul sii no kaṅ ay g'a hantum a ga koyoo kaṅ ti kokoy beeroo se, woo se ay kate a war jine, cere-cereyan ra, ni, kokoyoo Agripa, hala waati kaṅ hāayanoo ben ya duu haya kaṅ ay na hantum a ga. ²⁷ Zama ay dii kaṅ a si hima boro ma kasa-ize sanba bila nda mo ma hayey hantum kaṅ harandi a ga.»

Pol kay ka faasa nga boṅ se Agripa jine

26 Agripa nee Pol se: «N'goo nda fondo ka kay ka šelaṅ ka faasa ni boṅ se.» Pol na nga kaboo jer ka šelaṅ ka faasa nga boṅ se ² ka nee: «Kokoyoo Agripa, a kan ya ne kaṅ hayey kul kaṅ se Alyahuudey n'ay torce, ay ga hima hō ka kay ka faasa ay boṅ se ni jine. ³ Zama n'ga hanse ka alaadawey nda hayey kaṅ ga Alyahuudey ga kakaw bay, woo se ay g'a wiri ni ga, ma haṅajer ya ne nda suuri.

⁴ Takaa kaṅ ga ay cindi ay dumoo game za ay zankataraa sintinoo ga Žerizalem, Alyahuudey kul g'a bay. ⁵ I g'ay bay za gayyan, nda i ga baa ka seedetaray tee ka nee kaṅ ir addinaa kondawey kul išendaa ra ay cindi kaṅ ti *Fariziyeney* wanoo. ⁶ Sohō ay ga ciitandi, zama ay n'ay naataa daṅ allaahidoo ra kaṅ Irkoy n'a zaa ir baabey se. ⁷ Ir alkabiila woy cindi hinkaa (12) ga naata kaṅ allaahidoo ga tabati. I ga gaabandi Irkoy ganayan ra cijin nda zaari. Kokoyoo, naataa woo maaganda se Alyahuudey goo m'ay torce. ⁸ Macin se war ga miile cere game ka nee a si hin ka tee Irkoy ma bukawey tunandi?

⁹ Agay hunday, ay tammahā kaṅ ay ga hima ka haya kul tee ka Isa Nazaret bora maṅnoo haryanoo ganji. ¹⁰ Woo ti haya kaṅ ay n'a tee mo Žerizalem. Kaṅ *sargari juwalkey jineborey* n'ay noo hini, ay na Irkoy boro henanante boobo daṅ kasaa ra. Waati kaṅ i kayandi i ma wiiyandi, ay g'ay jindoo noo. ¹¹ Cee boobo *mar-gahugey* kul ra ay g'i zukandi, ay g'i gaabi i ma Isa wow. Ay hanse ka futu i ga k'i gurzugay hala koyra waaney ra.»

Pol ga nga tuubiroo deede

(Teegoyev 9.1–19; 22.6–16)

¹² «Taka follokaa din da, ay duu hini nda fondo *sargari juwalkey jineborey* do ka naaru Damas. ¹³ Fondaa ra, zaarikay cululu, kokoyoo, ay dii gaay kaṅ nereroo bisa waynaa nereroo hun beenaa ra k'ay kuubi k'ay bere, agay nda borey kaṅ ga naaru ay bande. ¹⁴ Ir kul kaṅ ganda, ay maa jinde kaṅ ga šelaṅ ya ne ka nee Eberē šenni ra: «Sol, Sol, macin se n'g'ay gurzugay? A ga šendi ma ne ma guuru mee cuutu kaaney zii nda cee †.» ¹⁵ Agay, ay nee: «May ti ni, ay Koyoo?» Ay Koyoo

nee: «Agay ti Isa kaṅ ni, n'g'a gurzugay. ¹⁶ Amma tun, ma kay ni cewey ga, zama ya nka bangay ma ne hala ya ni kayandi ma tee ay tamoo nda ay seedaa hayey kaṅ ni, n'dii ey [ay ga], nda hayey kaṅ maaganda se ay ga kaa ka bangay ma ne. ¹⁷ Ay ga ni kaa jamaa nda dumey kaṅ man'ti Alyahuudu kabey ra kaṅ do agay, ay ga ni sanba, ¹⁸ hala ma moyey feeri, i ma bere ka hun kubaa ra ka koy gaayoo ra, ka hun Ibilisi hinoo cire ka koy Irkoy do hala i ma duu zunubey yaafaa, ka duu baa borey bande kaṅ yeetandi jere ga Irkoy se ngi naanaa kaṅ i n'a daṅ ay ra maaganda se.»

Pol šelaṅ nga goyoo ga

¹⁹ «Adiši kokoyoo Agripa, bangayyanoo kaṅ hun beenaa ra, ya na wanji a ga. ²⁰ Ay jin ka borey kaṅ goo Damas, nda Žerizalem mo, nda Žude gandaa kul, nda gandawey waazu i ma *tuubi* ka bere Irkoy here ka teegoyan tee kaṅ ga cebe kaṅ i tuubi. ²¹ Woo maaganda se Alyahuudey n'ay dii [waatoo kaṅ ay goo] Irkoy *hugu* beeroo ra ka ceeci k'ay wii. ²² Irkoy n'ay faaba, agay ne ma kay hala hō ka seedetaray tee boro kaccey nda ibeerey do. Ay si haya kul har kala woo kaṅ annabey nda Musa nee i ga kaa ka tee ²³ kaṅ a nka tilasu *Al-masih* ma zarabi, nga ti boro jinaa kaṅ ga tun bukawey ra, a ga hima ka gaayoo har ir jamaa nda dumi waaniyan se.»

Pol na Agripa cee a ma naanay

²⁴ Kaṅ Pol goo ma šenney wey har ka kay ka faasa nga boṅ se, Festus na jinde jer ka nee: «Pol, ni hollo! Ni bayray beeroo ka ni hollandi.» ²⁵ Pol nee: «Ay ga mooru hollay, aru beeroo Festus, amma cimi nda lakkal šenniyan no ay g'i har. ²⁶ Kokoyoo ga haya bay wey kul se. Ay g'i har a se nda naanay, zama ay ga naanay ka bay kaṅ hayey wey ba affoo s'a yena, i mana teendi tuguyan ra. ²⁷ Kokoyoo Agripa, n'ga naanay annabey? Ay ga bay kaṅ n'ga naanay.» ²⁸ Agripa nee Pol se: «Ne nda kayna n'g'ay bere k'ay tee *kretiyan!*» ²⁹ Pol nee: «Ay ga Irkoy ṅaaray, a ma tee waati kayna wala waati kuku ra, a masi tee ni hinne, amma borey mo kul kaṅ ga maa ya ne hō, war ma tee takaa kaṅ ga ay goo, bila gaalawey wey.»

³⁰ Kokoyoo, nda goforneroo, nda Berenis, nda borey kul kaṅ goo ma goro i bande tun. ³¹ Waatoo kaṅ i fatta, i nee cere se: «Bora woo si haya kul tee kaṅ ga hima nda buuyan wala gaalayan.» ³² Agripa nee Festus se: «Bora woo ga hin ka naṅandi nda a nka mana nga šennoo daṅ kokoy beeroo kaboo ra.»

Pol sanbandi Rom

27 Waatoo kaṅ i kayandi ir ma harihii zaa ka koy Itali, i na Pol nda kasa-ize fooyan daṅ jalakoyni foo kaṅ maṅnoo ti Žiliyus kaboo ra. Soojey kaṅ se i ga nee Ogist soojey, wey din jalakoyni no. ² Harihiyoo si

† *Gandaa din borey mma guurey wey dumey daṅ adabbawey se hala i ma duu ka dira fondaa bande. Adabbawey ga ceeci ka guurey zii nda cee.*

hun kala Adramit ka ceesi nongey kaŋ goo Azi teekoo mijoo bande. Ir huru a ra ka koy. Aristark kaŋ ti Masedoni boro kaŋ hun Tesalonik goo ir bande. ³ Subaa ra, ir fandi Sidonj. Žilijus na taka henna tee Pol se, a naŋ Pol ma koy cerey do i ma huga nda a. ⁴ Ir taŋa ka hun no din ka koy Šipir dumaa ga, zama hewoo g'ir gande. ⁵ Ir na teekoo kottu ka ceesi Silisi nda Panfili here ka too Mira, Lisi gandraa ra. ⁶ No din ra jalakoynoo duu harihii foo kaŋ hun Aleksandiri, a ga koy Itali, a n'ir daŋ a ra. ⁷ Ir na jirbi boobo tee ir ga mossoyaada ka zurandi. Kaŋ ir ga baa ka too Kinid koyraa here nda šenday, hewoo n'ir ganji ir ma koy jine, ir koy Kret gungoo dumaa ga, Salmone tenje. ⁸ Kret bisayanoo šendi ir ga, ir too nongu foo ra kaŋ se i ga nee Kaydoo Henna. Nga jeroo ga koyraa goo kaŋ se i ga nee Lase.

⁹ Waati kuku banda ga, naarumaa tee farratay, zama meehawoo zaaroo † mo bisa ka ben. Pol n'i gagay ¹⁰ ka nee i se: «Arey, ay ga dii kaŋ albasi nda hasaraw boobo ga tee naarumaa ra, man'ti jinaa hinne here, wala hiyoo, amma ir hundey zaati here.» ¹¹ Amma jalakoynoo ga haŋajer hiyoo zurandikaa nda hiyoo jineboraa se ka bisa hayaa kaŋ Pol g'a har. ¹² Kaŋ hii kaydogoo din si boori jiyaw waati, borey jere beeroo nee kaŋ ngi ma koy jine, nda a ga hin ka tee ngi ma too Feniks kaŋ ti Kret hii kaydoo foo kaŋ goo hawsa nda dangay tenje, nda gurma nda dangay, hala ngi ma jiyaa tee no din.

Hew tun teekoo boŋ

¹³ Hew kaccu hēe ka hun dandi kaboo here, i hongu kaŋ hayaa kaŋ ngi ga baa ngi m'a tee, ngi ga hin k'a tee, i tun no din ka bisa Kret gungoo jere. ¹⁴ Amma hala kayna ga too, hew beeri kaŋ se i ga nee Erakilonj tun gungoo ra. ¹⁵ Hiyoo dandi, a si hin ka kay hewoo jine. Ir n'a naŋ a m'ir ka doy. ¹⁶ Ir bisa gungu-ize kaccu foo jere kaŋ se i ga nee Koda, a šendi ir ga hala ir ga duu hii izoo kaŋ ga hawa hii beeroo ga se dabari. ¹⁷ I na hii izoo daŋ a ra. Faaba karfey, i n'i ka hii beeroo haw, i hunbur a masi koy googu labutaasoo boŋ kaŋ se i ga nee Sirt. Hayaa kaŋ ga hiyoo dii nda a kay, i n'a feeri ka hiyoo naŋ a ma koy nda nga boŋ. ¹⁸ Kaŋ hewoo hanse k'ir kar, subaa ra, i na hiyoo jinaa jere foo doori haroo ra. ¹⁹ Jirbi hinzantoo hane, ngi hunday kabey ka hiyoo jinaa warra. ²⁰ Jirbi boobo waynaa si fatta, handaraway si fatta, hew beeri foo g'ir zaa ka kay, waatoo din ir naataa hun hallasiyan ra.

²¹ Kaŋ ir gay ir mana ŋaayan ŋaa, Pol kay i game ka nee: «He arey, war hima ka maa ya ne kaŋ ay nee war se ir masi hun Kret. Nda a gar war nka maa ya ne, albasoo nda hasaraa woo si duu ir. ²² Sohō ay g'a wiri war ga, war ma bine tee, zama war ra, boro kul hundoo si faati nda man'ti hiyoo hinne. ²³ Irkoy kaŋ mayray ra [agay,] ay goo, kaŋ ay g'a gana, nga almalayka foo kay ay jeroo ga cijin, ²⁴ a nee: «Masi hunbur, Pol, a tilasu ma kay kokoy beeroo jine. Nga ne, Irkoy na ni noo borey kul kaŋ goo ma naaru ni bande.» ²⁵ Woo se arey, wa bine tee, zama ay ga naanay Irkoy,

† Meehawoo zaaroo kaŋ goo Zunubu tuusuyanoo zaaroo banda ga, harihii naarumay ga farrati, zama hew waati no.

ay ga bay kaŋ hayaa ga teendi nda takaa kaŋ nda a n'a har ya ne. ²⁶ Amma a nka tilasu ir ma koy googu gungu foo ra.»

²⁷ Ir cijin woy cindi taacantoo (14to) kaŋ ir goo Adriya teekoo boŋ hewoo g'ir ka koy ka kaa, cijinoo gamoo ra hiyoo goykey hongu kaŋ guray no ma man kate ngi do. ²⁸ I na haroo susura, i gar kaŋ nga guusuroo ti meetar waranza cindi iyee (37). I koy jine kayna i yee ka susura, i gar kaŋ nga guusuroo man'ti kala meetar waranka cindi yaaha (28). ²⁹ I hunbur hiyoo masi koy kara tondi nonguyan ga, i na langara taaci zaa hiyoo koroo ra k'i warra haroo ra, i ga cahā moo ma boo. ³⁰ Hiyoo goykey ceeci ka zuru ka hun a ra, i na hii izoo zumandi haroo ra ka nee ngi ma koy langaraway zaa hiyoo niinoo ra k'i zumandi teekoo ra. ³¹ Pol nee jalakoynoo nda soojey se: «Nda borey wey mana cindi hiyoo ra, war, war si hin ka hallasi.» ³² Waatoo din soojey na hii izoo karfey dunbu k'a taŋ a ma kaŋ haroo ra.

³³ Kaŋ moo ga baa ka boo, Pol n'a wiri i kul ga i ma ŋaa, a nee: «Hō ti jirbi woy cindi taacantoo (14to) kaŋ war si ŋaa, war ga batu, war si haya kul ŋaa.» ³⁴ Woo se ay g'a wiri war ga, war ma ŋaa, zama war ga too a ga war hunaroo se, war ra, ba boro foo hinbirey affoo si kaŋ. ³⁵ Kaŋ a na woo har ka ben, a na takula zaa ka albarka tee Irkoy se borey kul jine, a n'a dunbu, de a sintin ka ŋaa. ³⁶ Borey kul na bine tee, ngi mo ŋaa. ³⁷ Ka gar ir kul kaŋ goo hiyoo ra man'ti kala boro zangu hinka nda woyye cindi iddu (276). ³⁸ Waatoo kaŋ i ŋaa hala i kungu, i na alkamaa warra teekoo ra ka hiyoo felawandi.

Hiyoo munyanoo

³⁹ Waatoo kaŋ moo boo, i mana bay labu kaŋ ga ngi goo, amma i dii almun †† kaŋ ra labutaasi goo. I kayandi nda ngi ga hin, ngi ma koy hiyoo fandandi no din. ⁴⁰ I na langaraway karfey dunbu k'i naŋ teekoo ra, i na leemoo karfey mo feeri, i na waalaa ‡ kaŋ goo jine ka guraa ceeci. ⁴¹ I mana kaŋ kala nongu ga kaŋ caraw hinkaa kul goo haroo ra, i na hiyoo fandandi, hiyoo niinoo fiji labutaasoo ra, a mana hin ka ŋuuti, de [bondawey] gaaboo na hiyoo koroo kayri-kayri. ⁴² Soojey kayandi kaŋ ngi ma kasa-izey wii hala affoo masi koy zii ka zuru. ⁴³ Amma jalakoynoo baa nga ma Pol hallasi, a n'i ganji i ma hayaa tee kaŋ i n'a kayandi. A na yaamar noo kaŋ borey kaŋ ga wan ziiyan ma jin ka doo haroo ra ka guraa ceeci. ⁴⁴ Borey cindey žigi bundey ga, affooyan hiyoo kayrey ga. Kaŋ i na woo tee, borey kul too guraa ga nda baani.

Pol too Malt gungoo ra

28 Waatoo kaŋ ir too nda baani, nga no ir maa kaŋ gungoo maapoo ti Malt. ² Laboo izey n'ir kubay henna, kubayyan no kaŋ cine ga šendi. I na nuune diinandi k'ir kubay, ncirpoo kaŋ sintin ka kara nda hargoo maaganda se. ³ Pol na tuuri koga boobo marga, a

†† Isa guray dumi no. ‡ Zaara beeri no kaŋ i g'a daŋ harihii ga hala hewoo ma hiyoo tuti a ma koy.

n'i dan nuunaa ra, gondi foo fatta a ra konnoo maa-ganda se ka denji kaboo ga. ⁴ Kan laboo izey dii gondoo deejii kaboo ga, i nee cere se: «Šikka sii kan boraa woo borowiikaw no, zama a hallasi teekoo ra, amma Dike † s'a nan a ma huna.» ⁵ A na gondoo fittaw nuunaa ra, Pol mana maate albasi kul. ⁶ I mma nee a mma funsu wala a ma kan ka buu dogoo din da. I gay i ga lakkal dan ka guna, amma kan i dii baffoo mana duu a, i na šenni barmay ka nee kan koy no.

⁷ Gamey din ra, boro jinaa kan goro gungoo ra, maapoo ti Publiyus, nga wane nda gungoo nongu foo. A n'ir kubay henna k'ir zumandi nga do nda borohen-nataray, ir na jirbi hinza tee a do. ⁸ Woo gar Publiyus baaba goo no a ga kani, gaaham konni laala nda tooto bara a ga. Pol huru a do, a na Irkoy naray ka nga kabey fur a ga, a n'a noo baani. ⁹ Kan woo tee, borey jerey kan ga wirci kan goo gungoo ra mo kaa, i duu baani. ¹⁰ I hanse k'ir beerandi mo, waatoo kan ir ga koy i n'ir noo hayayan ir almušakkawey se.

Pol hun Malt ka koy Rom

¹¹ Handu hinza banda ga, harihii foo kan hun Aleksandiri kan na jiyaa tee gungoo ra, ir huru a ra ka koy. Diyoskirey †† tammaasaa bara hiyoo ga. ¹² Kan ir kay Sirakis, ir na jirbi hinza tee no din. ¹³ Ir tun no din ka koy Režiyoo. Subaa ra, hew hēe ka hun dandi kaboo here, jirbi hinkantoo ra ir too Puzol. ¹⁴ Ir na armayan gar no din, i n'a wiri ir ga, ir ma jirbi iyye tee ngi do. Takaa woo nda ir koy Rom. ¹⁵ Ir armey kan goo koyraa din ra, kan i maa ir kaayanoo, i koy ir kubay hala Apiyus Yooboo nda Yawzunbu Hugu Hinzaa do. Kan Pol dii ey, a na albarka dan Irkoy se, a na bine tee.

¹⁶ Waatoo kan ir too Rom, i yadda Pol ma cindi nga boŋ do, nga nda soojaa kan g'a lakkal.

Pol waazu Rom

¹⁷ Jirbi hinza banda ga, Pol ciya borey se kan ti Alyahuudey jineborey. Waatoo kan i marga, a nee i se: «Arma arey, agay, ba kan se ya na haya kul hasara ir jamaa se, ya n'ir baabey alaadawey mo hoo, ay tee kasa-ize Žerizalem ka danandi Rom borey kabey ra.

† Dike, waatoo din borey mm'a dii sanda koy, maanaa ti «alhukumoo». †† Diyoskirey, ntawayyan no kan cee jinaa harihii goykey g'i dii sanda koyyan.

¹⁸ Waatoo kan i n'ay hāa ka ben, i baa ngi m'ay nan, zama haya futu kul mana garandi ay ga kan ga hima nda buuyan. ¹⁹ Amma Alyahuudey mana yadda a ga, woo ka kate a tilasu ay ga y'ay šennoo dan kokoy beeroo kaboo ra. Man'ti ya nka baa y'ay jamaa torce. ²⁰ Woo ti hayaa kan se ay ciya war se ka dii war ka šelan war se, Boraa kan ga Izirayel ga naata, nga se guuru karfoo woo goo ay ga.» ²¹ I nee a se: «Batagayan mana hun Žude ir se kan ga šelan ni ga, ir armey ra mo, boro mana kaa ka ifutu har ni ga. ²² Amma ir ga baa ir ma maa hayaa kan n'g'a hongu, zama ir ga bay kan kondaa woo, nongoo kul ra a ga kakawandi.»

²³ I na zaari kayandi Pol se kan ra ngi ma cere kubay. Kan hanoo too, boro boobo kaa a do nongoo kan ra a goo. Pol n'i fahamandi ka seedetaray tee i se Irkoy *Laa-maa* ga za subbaahi hala cijinoo ra ka ceci i ma yadda hayey ga kan Musa *ašariyaa* nda annabey citaabey n'i har Isa ga. ²⁴ Boro fooyan yadda hayey kan harandi ga, affooyan mana naanay. ²⁵ I mana faham cere se, i koy waatoo kan Pol na šenni foo har i se ka nee: «*Hundi Henanantaa* ga cum kan šelan war baabey se nda annabi Ezayi mijoo ²⁶ ka nee:

«Koy jamaa din do ka nee:

“War ga hanajer ka maa, amma war si faham baffoo se,

war ga moo feeri ka dii, amma war si dii baffoo.”

²⁷ Zama jamaa woo binoo šendi,

i na ngi hanjaway tinandi, i na ngi moyey daabu, hala ngi moyey masi duu ka dii, ngi hanjaway masi duu ka maa,

ngi lakkaley masi faham, i masi *tuubi*,

y'i noo baani.» ‡

²⁸ War ma bay kan Irkoy hallasiroo sanbandi dumey do kan man'ti Alyahuudu, ngi, i ga hanajer a se.» ²⁹ [Kan Pol na šenney wey har, Alyahuudey fatta, kakaw beeri huru ngi nda cere game.]

³⁰ Pol goro jiiri hinka timmante hugu foo ra kan a n'a sufuray nga maapoo ga. A na borey kul kubay henna kan kaa a do. ³¹ A na Irkoy Laamaa šennoo waazu, a cawandi hayey ga kan ga šelan ir Koyoo Isa *Almasihu* ga, a šelan nda naanay timmante, boro kul man'a ganji.

‡ Ezayi 6.9–10.

ROM BOREY BATAGAA

Citaaboo fahamandiroo

Borey kaŋ se batagaa sanbandi maapey

nda fooyanoo kaŋ teendi i se

1 Agay Pol kaŋ ti *Almasihu* Isa tam, kaŋ ciyandi *diyaw*, ka yeetandi jere ga Irkoy *Alhabar Boryaa* haryanoo se.

² Alhabar Boryaa no kaŋ Irkoy jin ka allaahidoo zaa ka annabey donto i m'a hantum *Citaabu* henanantey ra. ³ Alhabar Boryaa ga ŋelaŋ Irkoy *Iz'aroo* ga kaŋ hun Dawda banda-ka-zunboo ra gaaham here. ⁴ Amma kaŋ a tun bukawey ra, Irkoy *Hundoo* kaŋ ga henan cebe nda hini kaŋ Irkoy *Iz'aroo* no. Nga ti Isa Almasihu ir Koyoo. ⁵ Nga no k'ir noo *anneemaa* ir ma tee diyaw, hala dumi kul borey ma naanay a, i ma haŋajer a se. ⁶ War mo, war goo borey din ra, zama Isa Almasihu nka war cee. ⁷ Irkoy baakey kul kaŋ goo Rom koyraa ra, kaŋ ciyandi i ma jisandi jere ga Irkoy se, war se ay ga batagaa woo sanba. Ir Baaba Irkoy nda ir Koyoo Isa Almasihu *anneemaa* nda alaafiyaa ma kaa war ga.

Pol ga baa nga ma koy Rom kretiyeney do

⁸ Ay ga jin ka albarka daŋ ay Koyoo se Isa *Almasihu* albarkaa ra war kul se, zama war naanaa alhabaroo huru aduŋna kul ra. ⁹ Irkoy kaŋ se ay ga goy nda ay bi-noo kul nga *Iz'aroo* *Alhabar Boryaa* fondaa ra ga tee ya ne seede kaŋ waati kul war goo ay ŋaarayrey ra.

¹⁰ Waati kul ay ga Irkoy ŋaaray nda nga ibaayoo no a m'ay noo fondo ya koy war do. ¹¹ Ay ga hanse ka baa ya dii war, hala ya Irkoy *Hundooanneemaa* nooyan fooyan zamna war se, hala war ma duu gaabi.

¹² Maanaa war do, ir ma cere bine daŋ naanaa fondaa ra, naanaa kaŋ goo agay nda war se. ¹³ Ag'armey, ay si baa war ma jaŋ ka bay kaŋ cee booboyan ay kayandi ya koy war do, hala ya hin ka duu nafaw war game sanda takaa kaŋ nda ay duu a dumey jerey game, amma ya na duu fondo hala sohõ. ¹⁴ Grekey nda dumey jerey, nda borey kaŋ caw nda wey kaŋ mana caw ga may ay ga ya Alhabar Boryaa har i se. ¹⁵ Woo maaganda se agay hunday ga baa ya Alhabar Boryaa har war mo se kaŋ goo Rom.

Alhabar Boryaa hinoo

¹⁶ Ay si haw nda *Alhabar Boryaa*, zama Irkoy hinoo no kaŋ ga boro kul kaŋ naanay hallasi, Alyahuudey ji-

na, Grekey †. ¹⁷ Zama Alhabar Boryaa ra Irkoy ga takaa cebe kaŋ nda nga ga borey dii boro ŋerrante, za sinti-noo ga hala benantaa ga naanayyan no m'a noo, sanda takaa kaŋ nda a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee: «Boro ŋerrantaa si huna nda kala naanaa albarkaa.» ††

Adamize kul man'ti kala zunubante

¹⁸ Irkoy futayyanoo ga bangandi ka hun beenaa ra adamizey Irkoy hunburay jaŋaa nda ngi ŋerretaray jaŋaa se. Ngi no ma cimi ganji nda ngi ŋerretaray jaŋaa. ¹⁹ Zama hayaa kaŋ boro ga hin k'a faham Irkoy ga, a ga henan i se, zama Irkoy n'a bangandi i se. ²⁰ Za aduŋna takaroo ga nga atabiyaa kaŋ boro si hin ka dii a, maanaa nga hini abadantaa nda nga koytaraa, borey ga faham i se, i ga dii ey nga teegoyey ra, woo maaganda se i sii nda cimi ka Irkoy yankar. ²¹ Ba nda i na Irkoy bay, i man'a beerandi sanda Irkoy, i mana albarka daŋ a se. Ngi miilewey tee yaada, de ngi biney kaŋ sii nda lakkal too met nda kubay. ²² I na ngi boŋ tee sanda lakkalkoyniyan ka gar i nka hollo. ²³ Irkoy kaŋ si buu daržaa, i n'a bere k'a himandi nda adamize bukaw, nda cirawyan, nda cee taacikoyniyan, nda gandakoyyan assuura.

²⁴ Woo se Irkoy n'i naŋ žiibi se nda ngi bine boonay futawey ra, hala nongu kaŋ ra i na ngi boŋ gaahamey kaynandi cere game. ²⁵ I na Irkoy cimoo barmay nda taari, i na takahayaa gana ka goy a se, ka Takakaa naŋ kaŋ se albarka ma bara hala abada. Amin.

²⁶ Woo se Irkoy n'i naŋ boonay futawey ra kaŋ ga boro haawandi, ngi woyey na daari kaniyan barmay k'a tee ka kani nda woy nda woy. ²⁷ Arey mo takaa din da, i na daari kaniyan ngi nda woyey game barmay ka cere boonay, ka teegoy haawanteyan tee aru nda aru game, i duu ngi firkaa banaa kaŋ ga hima.

²⁸ Takaa kaŋ nda i mana ceeci ngi ma Irkoy bay, Irkoy n'i naŋ i ma hanga ngi lakkal šiirey bande hala i ma haya tee kaŋ si hima. ²⁹ Biney ga too nda ŋerretaray jaŋay dumi kul, nda laalay, nda albahiiritaray, nda binefutay. I ga too nda canseyan, nda borowiiyan, nda yenje, nda zanbayan, nda binebitaray, nda almu-nafikitaray. ³⁰ Ciinaykawyan no, nda Irkoy iberiyan, nda boro wowkawyan, nda boro binebeeriyan, nda foomante, nda haya futu takakawyan, i si ngi hayragey

† Grekey ne ra man'ti kala boro kul kaŋ man'ti Alyahuudu.

†† «Boro ŋerrantaa si huna nda kala naanaa albarkaa», Grek ŋenni ra, *almaganaa faa ti «Boro kaŋ naanaa n'a tee boro ŋerrante, ga huna», Habaku 2.4.*

beerandi, ³¹ i sii nda lakkal, i si allaahidu kanj i n'a zaa too, biney ga kogu, i si tamalla. ³² Ba kanj i ga Irkoy šerretaraa bay kanj ti borey kanj ga hayey wey dumey tee ga hima nda buuyan, woo kul, i ga teegoyey wey tee, de mo a ga kan i se ngi ga dii borey g'i tee.

Irkoy ciitoo

2 Woo se ni kanj ga borey ciiti, boro kul kanj ti ni, n'sii nda cimi ka borey ciiti, zama šennoo kanj ra n'ga ni cinaa ciiti, ni mma ni boŋ hunday zukandi, zama ni kanj ga borey ciiti, haya follokey kanj i g'i tee no n'g'i tee. ² Ir ga bay kanj borey kanj ga hayey wey dumey tee, Irkoy g'i ciiti ka sawa nda cimoo. ³ He ni, n'ga hongu, ni kanj ga borey ciiti kanj ga hayey wey dumey tee, n'g'i ka goy, n'ga hallasi Irkoy ciitoo ra wala? ⁴ Ni mma Irkoy borohennataraa beeriyanoo, nda nga suuroo, nda nga batuyan kukoo kaynandi wala? N'si bay kanj Irkoy borohennataraa mma ni tuti ma *tu-ub?* ⁵ N'ga šendi, ni binoo si barmay, n'goo ma futay marga ni boŋ se futayyanoo zaaroo hane kanj ra Irkoy ciiti šerrantaa ga bangay. ⁶ A ga boro foo kul bana ka sawa nda nga teegoyey. ⁷ Borey kanj ga cindi goy henna teeyan ga, ka darža, nda beeray, nda hunaroo kanj si ben ceeci, i ga duu hunayan abadantaa. ⁸ Amma borey kanj ga alhaasiday, i ga wanji cimoo ga, i ga yad-da šerretaray jaŋay ga, futay nda binetunay beeri ga duu ey. ⁹ Binemarayyan nda šiitay ga duu boro kul kanj ga ilaala tee, Alyahuudey jina, Grekey † mo. ¹⁰ Darža, nda beeray, nda alaafiya ma kaa boro kul ga kanj ga ihenna tee, Alyahuudu jina, Grek mo, ¹¹ zama Irkoy si borey bisandi cere.

¹² Borey kul kanj na zunubu tee, ka gar *ašariyaa* sii no, ga halaci mo bila *ašariyaa*. Borey kul kanj na zunubu tee, ka gar *ašariyaa* goo no, Irkoy ga *ašariyaa* k'i ciiti. ¹³ Irkoy do man'ti borey kanj ga haŋajer *ašariyaa* se ti boro šerrante, amma borey kanj g'a ka goy ti boro šerrante. ¹⁴ Nda dumey jerey, wey kanj sii nda *ašariyaa* ga haya tee nda ngi boŋ kanj *ašariyaa* n'a har, i tee ngi boŋ se *ašariya*, ba kanj se i sii nda *ašariya*. ¹⁵ I ga cebe kanj hayaa kanj *ašariyaa* g'a har nka hantumandi lakka-ley ra. Ngi biney ga woo seedetaraa tee, cee fooyan ngi miilewey g'i gurzugay, cee fooyan i ga ngi boŋ noo cimi. ¹⁶ I ga bangay zaaroo hane kanj Irkoy ga Isa *Al-masihu* ka borey teegoy tugantey ciiti ka sawa nda *Al-habar Boryaa* kanj ay g'a har.

Alyahuudey nda *ašariyaa* šennoo

¹⁷ Ni kanj ga Alyahuudu maa goo, n'ga ni boŋ kul fur *ašariyaa* ga, n'ga fooma nda Irkoy, ¹⁸ n'ga nga ibaayoo bay, n'ga wan ka haya henney fay k'i kaa cere ra, zama *ašariyaa* na ni cawandi. ¹⁹ N'ga naanay ka bay kanj danaw gongukaw ti ni, borey kanj goo kubaa ra gaayo, ²⁰ borey kanj sii nda lakkal cawandikaa, zanka kaccey alfagaa, zama bayraa fondaa nda cimoo, n'duu ey *ašariyaa* ra. ²¹ De ni woo kanj ga boro waaney cawandi, n'si ni boŋ cawandi wala? Ni kanj ga waazu kanj boro

† *Zamnaa* 1.16.

masi zay, n'ga zay? ²² Ni kanj ga nee kanj boro masi zina, amma n'ga zina, ni kanj ga konna toorey, amma n'ga ngi hugey hayey zay! ²³ Ni kanj ga fooma nda *ašariyaa*, amma n'ga Irkoy kaynandi, zama n'ga *ašariyaa* hoo. ²⁴ Sanda takaa kanj nda a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee: «War maaganda se Irkoy maŋnoo ga wowandi ganda tanawey ra.» ††

²⁵ Šikka sii hurubanguyan goo nda nafa nda n'ga dira nda *ašariyaa*, amma nda n'ga hoo, ni hurubanguyanoo tee hurubanguyan jaŋay. ²⁶ Nda jofolaa gaabu *ašariyaa* šerretaraa ga, nga hurubangu jaŋaa si kabandi a se sanda hurubanguyan wala? ²⁷ Boro kanj nga azzaatoo mana hurubangu, amma a ga *ašariyaa* tabatandi, ni kanj goo nda *ašariyaa* hantumoo nda hurubanguyanoo, a si ni ciiti, ni kanj ga *ašariyaa* hoo wala? ²⁸ Man'ti haya kanj boro ga dii a no ma boro tee Alyahuudu, man'ti tammaasa kanj boro ga dii a gaa-ham ga ti hurubanguyan. ²⁹ Boro kanj ti Alyahuudu nga kuneheroo ra, woo din ti Alyahuudu cimoo. Bine hurubanguyanoo kanj Irkoy *Hundoo* g'a tee, a si teendi *ašariyaa* hantumoo harfoo ra, woo din ti hurubanguyan cimoo. Bora woo dumoo saabuyanoo si hun boro do, Irkoy do a ga hun.

Irkoy šerretaraa

3 Adiši macin ti alyahuudutaray nafaa, wala mo macin no hurubanguyan g'a hanse? ² Nga nafaa ga beeri nongoo kul here. Haya jinaa, Alyahuudey ga Irkoy na nga šenney talfi. ³ Adiši macin? Nda boro fooyan i ra si laadir, ngi laadir jaŋaa ga Irkoy laadirtaraa kaa wala? ⁴ Abada! Ma bay kanj Irkoy ga diyandi cimi, adamize kul ti taariharkaw, sanda takaa kanj nda a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee:

«Hala ni šenney ma tee cimi,
nda i na ciiti dunbu, ma duu cimi.» ‡

⁵ Amma nda ir šerretaray jaŋaa ga Irkoy šerretaraa cebe, macin no ir ma nee? Irkoy nka si šerre waati kanj a ga nga futayyanoo doori? – Adamize takaa nda ay ga šelaŋ. – ⁶ Abada! Nda Irkoy si šerre, taka foo nda a ga aduŋŋa ciiti? ⁷ Nda Irkoy cimoo ga diyandi kaaray ay taaroo ra ka darža daŋ Irkoy ga, macin se ay ga ciitan-di sanda zunubante? ⁸ Aywa woo ra, takaa foo ra ir si nee: «Ir ma goy futu tee hala goy henna ma hun a ra.» Boroyan g'ir wow ka nee ir no ma woo har. I ga hima nda ngi zukandoo.

Boro šerrante sii no

⁹ Adiši macin koyne? Ir kanj ti Alyahuudu, ir nka bisa borey jerey? Kalaa, kalaa, zama ir n'a har ka bisa kanj Alyahuudu kul nda Grekey †† kul sii kala zunubu cire, ¹⁰ sanda takaa kanj nda a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee:

«Boro šerrante sii no, ba boro foo.

¹¹ Lakkalkoyni sii no,

boro kul sii no kanj ga Irkoy ceeci.

¹² I kul mooru fondaa,

†† *Ezayi* 52.5. ‡ *Zabur* 51.6. †† *Zamnaa* 1.16.

i tee boro kaŋ sii nda nafaw.
 Boro kul sii no kaŋ ga goy henna tee, ba boro foo.» †
 13 «Ngi kormollawey ga hima nda *saaray* kaŋ ga feera.
 I ga borey darga nda ngi deeney.
 Gondi naaji bara ngi meetuwey cire.» ††
 14 «Miŋey ga too nda dangayan nda laalay.» ‡
 15 «Cewey ga cahã kuri munyan ra.
 16 Halaciyān nda bone goo ngi fondaa ga.
 17 I si alaafiya fondaa bay.» ††
 18 «Irkoy hunburay kul sii i ra.» ††
 19 Ir ga bay kaŋ haya kul kaŋ *ašariyaa* g'a har, a s'a har
 kala borey se kaŋ goo *ašariyaa* hinoo cire, hala borey
 kul miŋey ma daabandi, aduŋŋa kul ma bay kaŋ ngi ti
 zunubante Irkoy jine. 20 Woo se *ašariyaa* diiyanoo si
 boro kul tee šerrante Irkoy jine, *ašariyaa* no ma boro
 bayrandi zunubu.

Takaa kaŋ nda Irkoy ga boro tee boro šerrante

21 Sohõ Irkoy na takaa cebe kaŋ nda nga ga boro dii
 boro šerrante bila *ašariyaa*. *Ašariyaa* nda annabey ga
 seedetaray tee a ga. 22 Woo man'ti kala takaa kaŋ nda
 Irkoy ga boro dii boro šerrante Isa *Almasihu* naanaa
 albarkaa ra borey kul se kaŋ ga naanay. Fay-fayyan sii
 no, 23 zama borey kul na zunubu tee, i mooru Irkoy
 daržaa. 24 Irkoy *anneemaa* k'i tee boro šerrante bila
 nda i ma haya kul tee, Isa *Almasihu* n'i feeri k'i kaa
 zunubu ra. 25 Nga no Irkoy n'a kayandi k'a sanba kuroo
 ma tee sargari borey se kaŋ ga naanay a. A n'a tee sar-
 gari ka nga šerretaraa cebe, zama zunubey kaŋ teendi
 ka bisa, a man'i kabu 26 nga suuroo maaganda se. A n'a
 tee sargari ka nga šerretaraa cebe waatoo woo ra, ha-
 la nga šerretaraa ma cindi, ka boro kaŋ naanay Isa tee
 boro šerrante.

27 Man bolsiyan addaliloo? A sii no! Macin se a sii no?
 Teegoy henney k'a kaa wala? Kalaa, kalaa, naanaa k'a
 kaa. 28 Ir ga laasaabu kaŋ naanaa albarkaa ra adamize
 diyandi boro šerrante bila *ašariyaa* ganayanoo. 29 Wala
 Irkoy man'ti kala Alyahuudey hinne Koyoo? Man'ti
 dumey jeremy mo Koyoo no wala? Šikka sii kaŋ dumey
 jeremy mo Koyoo no, 30 zama Irkoy folloku no ma borey
 kaŋ hurubangu tee boro šerrante naanaa albarkaa ra,
 ka borey kaŋ ti jofoloyan mo tee boro šerrante naanaa
 albarkaa ra. 31 Adiši ir mma *ašariyaa* tee yaada naanaa
 maaganda se wala? Abada! Ir mma *ašariyaa* kayandi.

Ibrahimia himakasinaa

4 Ibrahima kaŋ ti ir hayragoo gaaham here, ir ma
 nee, macin no a duu a? 2 Nda a gar teegoy ka Ibi-
 rahima tee boro šerrante, a goo nda fondo ka bolsay,
 amma man'ti Irkoy jine. 3 Macin no *Citaaboo* nee? A
 nka nee: «Ibrahima naanay Irkoy, de a kabandi a se
 šerretaray.» †††4 Boro kaŋ na goy tee, nga banaa si ka-
 bandi a se nooyan, a mma hima nda a. 5 Boro kaŋ
 mana teegoy tee, amma a ga naanay bora a kaŋ ga
 boro laala tee boro šerrante, nga naanaa ga kabandi a

se šerretaray. 6 Sanda takaa kaŋ nda Dawda mo šelan
 ka nee kaŋ bora a duu gomni kaŋ Irkoy g'a kabu boro
 šerrante bila teegoy. 7 A nee:

«Borey duu gomni kaŋ goy futawey yaafandi,
 de ngi zunubey tuusandi.

8 Bora a duu gomni kaŋ abada ir Koyoo si nga
 zunuboo kabu a se.» †††

9 Gomnoo woo si hun kala hurubanguyan ra wala hu-
 rubanguyan jaŋay mo goo a ra? Zama ir nee: «Ibrahi-
 ma naanaa kabandi a se šerretaray.» †††10 Waati foo no
 woo teendi? Kaŋ a hurubangu wala za a mana hu-
 rubangu? Kalaa, man'ti kaŋ a hurubangu, za a mana
 hurubangu no. 11 Hurubanguyanoo nka tee Ibrahima
 se silbay, ka cebe kaŋ Irkoy n'a tee boro šerrante nga
 naanaa maaganda za a mana hurubangu. Woo no ma
 kate Ibrahima ma tee ganakey kul kaŋ mana hu-
 rubangu hayragoo, hala ngi mo ma kabandi boro šer-
 rante. 12 Nga ti borey mo kaŋ hurubangu baaba, wey
 kaŋ mana kay hurubanguyan hinne ga, amma i dira
 naanaa fondaa ra sanda ir baaba Ibrahima, kaŋ
 naanay za a mana hurubangu.

Irkoy allaahidoo, boro kul kaŋ ga naanay ga duu a

13 Irkoy na allaahidu zaa Ibrahima nda nga hayroo
 se kaŋ i ma tee aduŋŋa tubukaa, man'ti ka dira
ašariyaa bande ka woo tee, šerretaray no kaŋ ga
 duwandi naanay albarkaa ra. 14 Nda a gar borey kaŋ
 ga dira *ašariyaa* bande nka tee tubukawyan, naanaa sii
 nda nafaw, allaahidoo mo ga tee yaada. 15 Zama
ašariyaa mma Irkoy futuyanoo tunandi, nongu kaŋ ra
ašariya sii, hooyan sii no din.

16 Woo ka kate, allaahidoo mana zandi kala naanaa
 maaganda se, hala a ma sawa nda Irkoy *anneemaa*, a
 ma hakiika Ibrahima hayroo kul se. Man'ti wey kaŋ ga
 dira *ašariyaa* bande hinne, amma borey mo kaŋ duu ir
 kul baaba kaŋ ti Ibrahima naanaa. 17 Sanda takaa kaŋ
 nda a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee: «Ay na ni tee
 dumi boobo se hayraa.» †† Ir baaba no Irkoy kaŋ a
 naanay a jine, Irkoy kaŋ ga bukawey hunandi, hayey
 kaŋ si bara, a ga šelan i se sanda hayayan kaŋ ga bara.
 18 Nongoo kaŋ ra naatayan sii, a naanay ka nga naataa
 daŋ no din. Woo ra a tee dumi boobo se baaba, sanda
 takaa kaŋ nda a hantumandi ka nee: «Takaa woo no ni
 hayroo booboyanoo ga ti a.» †††19 Ibrahima ga miile
 nga gaahamoo kaŋ goo buuyan mee ga, nga jiirey kaŋ
 ga koy too zangu (100) cine sabbu se. A miile Sarata
 woyguntaraa mo ga, amma woo kul, nga naanaa
 mana kacca. 20 A mana naanay jaŋay daŋ Irkoy allaahi-
 doo ra ka šikka-šikka, nga naanaa nka tonton, a na
 Irkoy beerandi. 21 Ibrahima hakiika ka bay kaŋ al-
 laahidu kaŋ Irkoy n'a zaa a ga hin k'a tee. 22 Woo se
 nga naanaa kabandi a se [mo] šerretaray. 23 Šennoo
 woo mana hantumandi nga hinne se, a kabandi a se
 šerretaray, 24 amma a hantumandi ir mo se kaŋ a ga
 kaa ka kabandi ir se šerretaray, ir kaŋ ga naanay bora a
 kaŋ na Isa ir Koyoo tunandi bukawey ra. 25 A nondi ir

† Zabur 14.1-3; 53.2-4. †† Zabur 5.10; 140.4. ‡ Zabur 10.7.
 †† Ezayi 59.7-8. †† Zabur 36.2. ††† Sintinoo 15.6.

††† Zabur 32.1-2. § Sorro 3to. †† Sintinoo 17.5. ††† Sintinoo 15.5.

hooyaney maaganda se, amma a tun hala ir ma tee boro šerrante Irkoy jine.

Alaafiya huru ir nda Irkoy game

5 Sohõ Irkoy g'ir dii boro šerrante naanaa albarkaa ra. Ir Koyoo Isa *Almasihu* na alaafiya danj ir nda Irkoy game. ²Irkoy *anneemaa* woo kanj ra ir goo, ir mana huru a ra kala [naanaa albarkaa ra]. Ir ga bolsay Irkoy daržaa naataa ra. ³Man'ti woo hinne, ir ga bolsay mo ir zarabey ra, zama ir ga bay kanj zarabi ga mupeyan hay. ⁴Mupeyan ga kate boro ma hin anešaa, hinyanoo woo ga naataa hay. ⁵Naataa woo si boro haawandi abada, zama Irkoy bajoo doorandi ir biney ra *Hundi Henanantaa* albarkaa ra kanj nondi ir se.

⁶Waatoo kanj ir sii nda hini, waatoo kanj kayandi ra, Almasihu buu, a buu boro laaley se. ⁷Šenday ga boro ga yadda ka buu boro šerrante se, a ga hin ka tee boro ma yadda ka buu boro henna maaganda se. ⁸Amma takaa woo nda Irkoy ga nga bajoo cebe ir se: waatoo kanj ir man'ti kala zunubanteyan, Almasihu buu ir maaganda se. ⁹Soko sohõ kanj ir diyandi boro šerrante Isa kuroo albarkaa ra, ir ga kaa ka hallasi futayyanoo ra! ¹⁰Nda waatoo kanj ir ga tee Irkoy iberi, nga *Iz'aroo* buuyanoo n'ir waafakandi. Soko sohõ kanj ir nda a waafaku, nga *Iz'aroo* hunaroo g'ir hallasi. ¹¹Man'ti woo hinne, ir ga bolsay nda Irkoy, ir Koyoo Isa Almasihu albarkaa, nga kanj sohõ a n'ir nda Irkoy waafakandi.

Adama kate buuyan, Almasihu kate hunayan

¹²Woo se takaa kanj nda boro folloku ka kate zunubu ma huru aduɲna ra, zunubu mo kate buuyan. Takaa woo nda buuyan ga too adamizey kul do, zama i kul na zunubu tee. ¹³Zunubu goo aduɲna ra za Musa *ašariyaa* mana goro, amma zunubu si kabandi nda a gar ašariya nka sii no. ¹⁴Woo kul, za Adama hala Musa ga, buuyan na borey kul laama, ba borey kanj mana zunubu tee sanda Adama Irkoy hooyanoo cine. Adama man'ti kala bora kanj ga hima ka kaa biyoo.

¹⁵Amma Adama layboo nda Irkoy *anneemaa* nooyanoo ga fay. Irkoy *anneemaa* nda nooyanoo kanj nondi yaada bisa boro folloku layboo kanj kate boro boobo ma buu. *Anneemaa* nda nooyanoo woo si duwandi kala boro folloku alhormaa ra kanj ti Isa *Almasihu*. ¹⁶Hayey kanj boro folloku zunuboo kate ey nda Irkoy nooyanoo ga fay. Zama zunubu folloku maaganda se ciitoo ga teendi, zukandiyan mo ga kaa. Amma *anneemaa* nooyanoo kaa zunubu boobo banda ga, a na borey feeri. ¹⁷Boro folloku zunuboo ka kate buuyanoo ma laama, de borey kanj duu *anneemaa* beeroo nda šerretaray nooyanoo ga laama hunayan ra Isa Almasihu albarkaa ra.

¹⁸Aywa, takaa kanj nda laybu folloku kate borey kul ma zukandi, takaa din da goy šerrante folloku ga kate borey kul ma tee boro šerrante, i ga duu hunaroo. ¹⁹Zama takaa kanj nda boro folloku haɲajeryan jaɲaa na boro boobo tee zunubante, takaa din da, boro fol-

loku kanj dira nda fondaa, ga boro boobo tee boro šerrante.

²⁰Haya kanj ti ašariyaa, a mana goro kala hala laybey ma boobo, amma nongoo kanj ra zunubu boobo, *anneemaa* boobo ka bisa a, ²¹hala takaa kanj nda zunubu laama buuyan ra, takaa din da Irkoy *anneemaa* ma laama šerretaray ra hunayan abadantaa se Isa Almasihu ir Koyoo albarkaa ra.

Irkoy *anneemaa* ga boro sawalandi zunubu baɲɲataraa ra

6 Macin no ir ma nee? Ir ma duumi zunubu ra hala Irkoy *anneemaa* ma tonton wala? ²Abada! Ir kanj zunubu tenje ir buu, taka foo nda ir ga yee ka huna a ra? ³War nka si bay kanj ir kul kanj *batizandiAlmasihu* Isa ra ka tee a bande affoo, ir batizandi ka tee a bande affoo nga buuyanoo ra? ⁴Batizeyanoo ka kate ir marga nda a ka fijandi cere bande buuyanoo ra, hala takaa kanj nda Almasihu tun bukawey ra Baaba Irkoy daržaa albarkaa ra, ir mo ma dira hunayan taaga ra.

⁵Ir nda a tee affoo ka hima nda a nga buuyanoo ra, woo se nga tunyanoo hane ir ga hima nda a. ⁶Ir ma haya foo bay kanj ti ir kunturu žeenaa nda Almasihu *kanjandi* cere bande. Gaaham zunubantaa ma halaci hala ir masi yee ka tee zunubu baɲɲa. ⁷Zama boro kanj buu, a duu nga boɲ zunubu here. ⁸Ir nda Almasihu buu cere bande, woo se ir ga naanay kanj ir nda a ga kaa ka huna mo cere bande. ⁹Ir ga bay kanj Almasihu tun ka hun bukawey game, a si buu koyne. Buuyan si yee ka duu a ga hini. ¹⁰Kanj a buu, a mana buu kala cee folloku zunubu se. Hunaroo kanj ra a goo, a si huna kala Irkoy se. ¹¹Takaa din da, war mo, zunubu ma war dii bukaw, amma Irkoy here war ma war boɲ guna sanda baahunante Almasihu Isa albarkaa ra.

¹²Adiši zunubu masi laama war gaaham bukawey ra, a masi war hangandi gaaham boonawey. ¹³War masi war gaahamoo nongey naɲ zunubu se ka tee šerretaray jaɲay goy jinayyan. Amma war ma war boɲ noo Irkoy se sanda boro hunanteyan kanj tun ka hun bukawey ra ka war gaahamey nongey noo a se sanda šerretaray goy jinayyan. ¹⁴Zunubu si kaa ka duu war ga hini, zama war sii Musa *ašariyaa* hinoo cire, war sii kala *anneemaa* hinoo cire.

Ir man'ti kala Irkoy baɲɲayan

¹⁵Adiši macin? Ir ma zunubu tee, zama ir sii *ašariyaa* hinoo cire, Irkoy *anneemaa* hinoo cire ir goo? Abada! ¹⁶War nka si bay kanj bora kanj se war ga tee baɲɲa ka goy a se ka haɲajer a se, bora kanj se war ga haɲajer baɲɲaa ti war? A ma tee zunubu buuyan se, wala haɲajeryan šerretaray se. ¹⁷Albarka ma bara Irkoy se, war cindi ka tee baɲɲa zunubu se, amma war na haɲajer nda war biney kul cawandoo takaa se kanj war duu a. ¹⁸War sawalandi ka hun zunubu ra, war tee šerretaray se baɲɲayan. ¹⁹Ay ga takaa woo ka šelaɲ war se, zama adamize de ti war. Takaa kanj nda war na war gaahamey nongey tee baɲɲa žiibi nda goy futu se kanj

ga koy hooyan here, takaa din da, sohõ war ma war gaahamoo nongey tee banña šerretaray goyoo se kaŋ ga koy henanyan here.

²⁰ Waatoo kaŋ war ga tee banña zunubu se, šerretaray si haya kul may war ga. ²¹ Macin ti nafaa kaŋ war duu a waatoo din? Sohõ war ga haw nda ey, zama ngi benantaa man'ti kala buuyan. ²² Amma sohõ war sawalandi ka hun zunubu ra ka tee Irkoy banña, nafaa kaŋ war ga duu a ga war ka koy henanyan here, de benantaa man'ti kala hunayan abadantaa. ²³ Zunubu banaa man'ti kala buuyan, amma Irkoy anneemaa nooyanoo kaŋ a g'a noo yaada man'ti kala hunayan abadantaa kaŋ ga duwandi *Almasihu* Isa ir Koyoo albarkaa ra.

Ganakaw sii ašariyaa hinoo cire koyne

7 Ag'armey, ay ga šelaŋ war se, war kaŋ ti *ašariyaa* baykey. War nka si bay kaŋ nda boro ga huna hinne no ašariyaa goo nda a ga hini? ² Takaa din da woyhiiji, ašariyaa g'a haw kurŋoo ga kullihinne kurŋoo ga huna, amma nda kurŋoo buu, ašariyaa kaŋ g'a haw kurŋoo ga hun a ga. ³ Woo se, nda a tee aru tana wande, ka gar kurŋoo ga huna, a ga ciyandi zinateeri. Amma nda kurŋoo buu, ašariyaa hun a ga. Woo ra, nda a tee aru foo wande, a man'ti zinateeri.

⁴ War mo takaa din da, ag'armey, Musa ašariyaa ga war dii bukaw *Almasihu* kunturoo albarkaa ra, hala war ma tee boro tana wane kaŋ tun bukawey ra hala ir ma hayayan tee kaŋ goo nda nafaw Irkoy se. ⁵ Zama waatoo kaŋ ir goo ir hundi-ibaayey ra, boonay zunubantey kaŋ ašariyaa n'ir tuti ir m'i tee, i ga goy ir gaahamoo nongey ra ka hayayan tee kaŋ ga koy buuyan here. ⁶ Sohõ ir duu ir boŋ ašariyaa ra, hayaa kaŋ g'ir dii bukaw. Takaa woo ra ir ga goy Irkoy se nga *Hundoo* taka taagaa albarkaa ra, man'ti nda taka žeenaa ašariyaa hantumoo harfoo hinoo cire.

Musa ašariyaa ga cebe takaa kaŋ nda zunubu ga laala

⁷ Macin no ir ma nee? *Ašariyaa*, zunubu no wala? Abada! Amma nda man'ti ašariyaa sii a ra, ay si zunubu bay. Zama ay si bay haya kaŋ ti boonay futu nda a gar ašariyaa nka mana nee: «Masi boonay futu.» ¹⁸ Yaamaroo bande zunubu duu fondo ka boonay futu dumi kul tunandi ay ra. Ka gar nda man'ti ašariyaa sii a ra, zunubu man'ti kala bukaw. ⁹ Agay, cee jinaa, ay huna bila ašariyaa. Amma za yaamaroo kaa, zunubu sintin ka huna, ¹⁰ agay kay buu. Yaamaroo kaŋ nondi hunayan maaganda se, nga hunday ka tee ya ne buuyan sabbu. ¹¹ Zama zunubu duu yaamaroo bande fondo, a n'ay darga, a na yaamaroo k'ay wii. ¹² Adiši ašariyaa ga henan, yaamaroo ga henan, a ga šerre, a ga boori.

¹³ Haya henna ka tee ay buuyanoo addaliloo wala? Abada! Amma zunubu no ka haya henna dii ka duu k'ay wii, hala zunuboo ma duu ka cebandi sanda zunubu, hala yaamaroo ma zunuboo meeroo kul cebe.

Gurgaa kaŋ goo adamize nda zunubu game

¹⁴ Ir ga bay kaŋ Irkoy *Hundoo* ka *ašariyaa* noo, zama agay, ay sii kala hundi-ibaayi bande, ay neerandi zunubu se. ¹⁵ Hayaa kaŋ ay g'a tee, ay si faham a se, zama man'ti hayaa kaŋ ay ga baa y'a tee no ay g'a tee, hayaa kaŋ ay ga konna no ay g'a tee. ¹⁶ Adiši nda hayaa kaŋ ay si bag'a no ay g'a tee, ay yadda ašariyaa ga, ay yadda kaŋ a ga boori. ¹⁷ Sohõ man'ti agay no k'a tee koyne, zunuboo kaŋ ga goro ay ra no m'a tee.

¹⁸ Zama ay ga bay kaŋ ay ra, maanaa ay hamoo, haya henna kul sii a ra, zama ay goo nda anniya, amma ka ihenna tee, woo ay mongu a se. ¹⁹ Zama ihenna kaŋ ay ga bag'a, ay s'a tee, amma ilaalaa kaŋ ay si bag'a, nga no ay g'a tee. ²⁰ Nda hayaa kaŋ [agay,] ay si bag'a no ay g'a tee, man'ti agay k'a tee koyne, zunuboo kaŋ ga goro ay ra no.

²¹ Hayaa kaŋ ay n'a laasaabu ti: agay kaŋ ga baa ya ihenna tee, ilaala no ma kaa ka gaaru ya ne. ²² Irkoy ašariyaa ga kan ya ne ay hundoo ra. ²³ Amma ay gaahamoo nongey ra ay ga dii haya tana kaŋ ga gurgay ay lakkaloo bande. A g'ay tee zunuboo kaŋ goo ay gaahamoo nongey ra se banña. ²⁴ Agay ne ka bone! May m'ay kaa gaahamoo woo kaŋ g'ay wii kaboo ra? ²⁵ Albarka ma bara Irkoy se Isa *Almasihu* ir Koyoo albarkaa ra.

Adiši agay hunday ga goy Irkoy ašariyaa se nda ay lakkaloo, amma ay hundi-ibaayoo si goy kala zunubu se.

Diray taka henna Irkoy Hundoo albarkaa ra

8 Adiši sohõ borey kaŋ goo *Almasihu* Isa bande, zukandiyan kul si duu ey. ² Zama Irkoy *Hundoo* hinoo kaŋ ga hunayan noo *Almasihu* Isa albarkaa ra na ni sawal ka ni kaa zunubu nda buuyan hinoo cire. ³ Hayaa kaŋ Musa *ašariyaa* mongu k'a tee gaaham gaabi jaŋaa se, Irkoy n'a tee. A na nga *Iz'aru* gundoo sanba ir gaaham zunubantaa cine ra, zunubu maaganda se a na zunubu zukandi nga *Iz'aroo* hamoo ra, ⁴ hala šerretaraa kaŋ ašariyaa g'a ceci ma tabati ir ra kaŋ si dira hundi-ibaayi bande, Irkoy Hundoo nda ir ga dira. ⁵ Zama borey kaŋ ga dira hundi-ibaayi bande, i si miile kala hundi-ibaayoo hayey ga, wey kaŋ ga dira Irkoy Hundoo bande, i si miile kala Irkoy Hundoo hayey ga. ⁶ Hundi-ibaayi miileyanoo man'ti kala buuyan, Irkoy Hundoo miileyanoo man'ti kala hunayan nda alaafiya. ⁷ Zama hundi-ibaayi miileyanoo man'ti kala Irkoy iberitaray, a si cindi Irkoy ašariyaa cire, koyne mo a si hin ga. ⁸ Borey kaŋ goo ngi hundi-ibaayoo ra si hin ka kan Irkoy se.

⁹ War hunday si dira hundi-ibaayi bande, Irkoy Hundoo nda war ga dira, nda a gar Irkoy Hundoo nka war tee nga gorodogoo. Boro kaŋ ra *Almasihu* Hundoo sii, a si bora may. ¹⁰ Nda *Almasihu* goo war ra, cimi no gaaham buu zunubu maaganda se, Hundoo ga war noo hunayan †, zama war diyandi boro šerrante.

¹¹ Nda bora kaŋ na Isa tunandi bukawey ra Hundoo

† *Fattaroo* 20.17; *Alhukumoo* 5.21.

nka goro war ra, bora kañ na Almasihu tunandi bukawey ra ga war gaaham bukawey hunandi nga Hundoo kañ ga goro war ra maaganda se.

¹² Adiši ag'armey, hundi-ibaayi garaw sii ir ga soko ir ma dira nda hundi-ibaayi. ¹³ Zama nda war ga dira nda hundi-ibaayi, war ga buu, amma nda war ga Hundoo ka gaaham teegoyey wii, war ga huna. ¹⁴ Borey kul kañ Irkoy Hundoo g'i gongu man'ti kala Irkoy ize. ¹⁵ Hundoo kañ war duu a man'ti bañnataray hundi soko war ma yee ka hunbur, Hundoo kañ war duu a mma war tee ize kanbariyan kañ ga kate ir ma kaati ka nee: «Abba, ir Baaba Irkoy!» ¹⁶ Irkoy Hundoo hunday no m'ir hundoo hakiikandi kañ ir man'ti kala Irkoy izeyan. ¹⁷ Nda Irkoy izeyan ti ir, ir man'ti kala tubukawyan mo, Irkoy tubukaw kañ ga tubu Almasihu bande, nda a gar ir zarabi a bande, ir ga daržandi a bande.

Daržaa kañ goo kaa

¹⁸ Ay ga laasaabu kañ sohõ da zarabey man'ti baffoo Irkoy daržaa jine kañ ga kaa ka bangandi ir se. ¹⁹ Zama takaroo ga batu nda cahāyan Irkoy ma nga izey bangandi. ²⁰ Takaroo yee haya yaada cire, man'ti ngi ibaayoo no, bora kañ n'i dañ a cire k'a tee, amma naata goo. ²¹ Zama takaroo hunday ga kaa ka duu nga boñ bañnataraa ra kañ ti funbuyan. A duu nga boñ ka huna Irkoy izey daržaa ra. ²² Ir ga bay kañ takaroo kul cere ra ga taabi, i ga taama hala sohõ sanda alhaamidu. ²³ Man'ti nga hinne, amma ir hunday mo kañ duu Irkoy *Hundoo* nooyan jina-jinawey, ir ga taabi ir kuneheroo ra, k'ir ize kanbaritaraa batu, ir gaahamoo sawalyanoo. ²⁴ Zama ir hallasi, amma naatayan ra, naata kañ boro ga dii a man'ti naata: may no ma naata haya ga kañ a duu a? ²⁵ Amma haya kañ ir si dii a, ir ga naata a ga, ir g'a batu nda mupeyan.

²⁶ Takaa din da Irkoy Hundoo g'ir faaba ir gaabi jañawey ra. Ir si takaa bay kañ nda ir ga hima ka ñaaray. Amma Hundoo hunday ga ñaaray ir dogey ra nda durayyan kañ si hin ka fillandi. ²⁷ Bora kañ ga biney fesufesu ga Hundoo anniyaa bay, zama a mma ñaaray Irkoy boro henanantey se ka sawa nda Irkoy ibaayoo.

²⁸ Ir ga bay kañ hayey kul no ma goy cere bande ka ihenna tee borey se kañ ga baa Irkoy, wey kañ ciyandi ka sawa nda nga dunbandiroo. ²⁹ Zama borey kañ Irkoy jin k'i bay, a jin ka kayandi mo i ma hima nda nga *Iz'aroo*, hala *Iz'aroo* ma tee gunde jinaa arma boobo game. ³⁰ Borey kañ a jin k'i suuba, a n'i cee mo. Borey kañ a n'i cee, a n'i dii boro šerrante. Borey kañ a n'i dii boro šerrante, a na darža mo dañ i ga.

Haya kul si hin k'ir fay k'ir kaa Irkoy bajoo ga

³¹ Macin no ir ma nee hayey wey ga? Nda Irkoy goo ir bande, may no ma kay k'ir gandu? ³² Nga kañ mana nga *Iz'aru* gundoo kaa, amma a n'a nondi ir kul maaganda se, taka foo nda a s'ir noo haya kul nga boñ *Iz'a-*

roo nooyanoo banda ga? ³³ Irkoy boro suubantey, may no m'i wurru? Irkoy no k'i dii boro šerrante. ³⁴ May no m'i zukandi? *Almasihu* [Isa] buu, koyne mo a tun, a goo Irkoy kabe henna ga, a ga ñaaray ir se. ³⁵ May no m'ir fay k'ir kaa Almasihu bajoo ga? Binemarayyan, wala šiitay, wala gurzugay, wala heray, wala bañi, wala farratayyan, wala takuba? ³⁶ Sanda takaa kañ nda a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee:

«I ga hoy k'ir wii ni maaganda se,
i g'ir dii feejiyan kañ ga koy koosandi.» †

³⁷ Amma woo kul ra, bora kañ ga baa ir n'ir noo haya kañ bisa hinyan. ³⁸ Zama ay ga naanay ka bay kañ a ma tee buuyan, wala hunayan, wala almalaykayan, wala kokoytarayyan, wala hayey kañ ga bara, wala hayey kañ goo kaa, wala hiniyan, ³⁹ wala beene hayey, wala laboo cire hayey, wala takahaya kul si hin k'ir fay k'ir kaa Irkoy bajoo ga kañ a n'a cebe ir se Isa Almasihu ir Koyoo bande.

Irkoy na Izirayel suuba

9 Cimoo no ay g'a har *Almasihu* mañnoo ga, ay si taari, ay binoo ti ay seedaa *Hundi Henanantaa* bande. ² Binemarayyan nda dooray kañ si ben no ma tee ya ne ay binoo ra. ³ Agay hunday baa ya laali, ya mooru Almasihu, ay armey dogoo ra kañ ti ay dumoo gaaham here. ⁴ I man'ti kala Izirayel borey. I tee Irkoy ize kanbarey. Irkoy na darža, nda *amaanawey*, nda *ašariyaa*, nda takaa kañ nda boro ga Irkoy gana, nda hayey kañ a n'i har tee ngi wane. ⁵ I hun ir baaba jina-jinawey ga, Almasihu mo mana hun kala ngi ga gaaham here, Irkoy kañ goo haya kul boñ, albarka ma bara a ga hala abada. Amin.

⁶ Man'ti Irkoy meešennoo nka mana baffoo hanse, zama man'ti borey kul kañ ga hun Izirayel ti Izirayel [boro]. ⁷ Man'ti Ibrahima banda-ka-zunboo kul ti nga izeyan. A harandi ka nee: «Isiyaka no ma duu ma ne hayyan kañ ra ni mañnoo si dere.» ††8 Woo almaganaa ti: man'ti gaaham izey ti Irkoy izey, allaahidoo izey ti nga hayroo. ⁹ Zama šennoo woo man'ti kala allaahidoo kañ nee: «Yeeši dimmaa woo ga, ay ga kaa, Sarata ga duu iz'aru.» ‡

¹⁰ Man'ti woo hinne, Rebeka mo duu ize hinka kañ kul ti ir hayragoo Isiyaka izeyan. ¹¹ Ka gar izey mana hayandi jina, i mana ihenna tee, i mana ilaala tee, hala woo kañ Irkoy n'a suuba k'a dunbandi ma cindi, ¹² man'ti teegoy bande a goo, woo kañ bora kañ ga ciya n'a tee de no ma kabu. A nee Rebeka se: «Ibeeroo ga yee ikaccaa cire.» ††13 Sanda takaa kañ nda a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee:

«Ay baa Yakuba, ay konna Eso.» ††

¹⁴ Macin no ir ma nee? Irkoy nka si šerre? Abada!

¹⁵ Zama a nee Musa se:

«Ay ga tamalla boro kañ se ay baa ya tamalla.

Ay ga hinna boro kañ se ay baa ya hinna.» †††

¹⁶ Woo, adamize ibaayoo sii a ra, nga durkutuyanoo sii a ra. Irkoy kañ ga tamalla no m'a tee. ¹⁷ *Citaaboo* ra

†† «Hundoo ga war noo hunayan», Grek šenni ra, almaganaa faa ti «hundoo ga huna».

† *Zabur* 44.23. †† *Sintino* 21.12. ‡ *Sintino* 18.10. †† *Sintino* 25.23. †† *Malaki* 1.2-3. ††† *Fattaroo* 33.19.

Irkoy šelaŋ Firawuuna se ka nee: «Woo hunday maa-ganda se ay na ni gorandi hala ya duu k'ay hinoo cebe ni ra, hala ay maano ma fatta gandawey kul ra.»
¹⁸ Woo se Irkoy ga tamalla boro kaŋ a baa se, boro kaŋ a baa, a ga binoo šendandi.

Irkoy futayyanoo nda nga tamallayanoo

¹⁹ Adiši n'ga nee ya ne: «Macin se Irkoy ga citi borey ga? May no ma nga ibaayoo ganji?»²⁰ He ni, ni ti may kaŋ ga kakaw Irkoy bande? Haya kaŋ hansandi ga hin ka nee nga hansekaa se: «Macin se n'n'ay tee nda takaa woo?»²¹ Yoonaa nka sii nda labudiinoo ga hini wala? Labu follokaa nda a ga jinay tee kaŋ goo nda beeray wala a ma jinay tee kaŋ sii nda beeray.

²² De nda Irkoy baa nga ma nga futaa cebe, nga ma nga hinoo bayrandi, a na nga futayyanoo jinawey kaŋyaŋ soolu halaciyan se muŋe nda suuri beeri.²³ A na woo tee ka nga daržaa beeriyanoo cebe borey se kaŋ ti nga tamallaa jinawey kaŋ a n'i soolu za gayyan daržaa se.²⁴ Ir ya, a n'ir cee, ir mana hun Alyahuudey hinne ra, ir mana hun mo kala dumi ra kaŋ man'ti Alyahuudu.²⁵ Sanda takaa kaŋ nda Irkoy n'a har Oze citaaboo ra ka nee:

«Jamaa kaŋ man'ti ay jamaa, ay g'a cee ay jamaa, bora kaŋ man'ti ay baakaa, ay g'a cee ay baakaa.»^{††}
²⁶ «Nongoo hunday kaŋ ra a harandi i se ka nee: «War man'ti ay jamaa»,

no din ra i ga ciyandi Irkoy hunantaa iz'arey.»[‡]
²⁷ Ezayi kaati Izirayel ga ka nee: «Ba nda Izirayel borey hinnaa tee sanda teekoo labutaasoo, boro kaynayaŋ no ma hallasi i ra.²⁸ Zama šenney kaŋ ir Koyoo n'i har, a g'i timmandi k'i benandi nda cahāyan laboo ga.»

^{††29} Woo da no Ezayi n'a har za gayyan ka nee:

«Nda a gar ir Koyoo, Aduŋnakoyoo nka mana ize naŋ ir se,
 ir ga tee sanda Sodom,
 ir ga hima nda Gomor.»^{‡‡}

Boro kul kaŋ naanay Isa Almasihu, Irkoy g'a dii boro šerrante

³⁰ Macin no ir ma nee? Dumey kaŋ man'ti Alyahuudu, ngi kaŋ mana šerretaray ceeci, i duu šerretaray, amma šerretaray no kaŋ ga duwandi naanaa ra.³¹ Ka gar Izirayel ga šerretaray ceeci ašariya ra, amma i mana duu a.³² Macin se? Hayaa kaŋ se i man'a ceeci naanaa fonda ra, teegoy nda i n'a ceeci. I cabu tondoo ga kaŋ g'i kaŋandi.³³ Sanda takaa kaŋ nda a hantumandi Citaaboo ra ka nee:

«Nga ne, ay ga tondi kaŋ ga boro cewoo cabu daŋ Siyoŋ koyraa ra,
 tondi no kaŋ ga boro kaŋandi.

Amma boro kaŋ naanay a si kaa ka haawi.»^{‡‡†}

10 Ag'armey, hayaa kaŋ goo ay binoo ra, woo kaŋ ay g'a ŋaaray Irkoy ga Izirayel borey se man'ti kala i ma hallasi.² Ay ga tee i se seede kaŋ biney kul sii

kala Irkoy se, amma i si wan takaa.³ I mana faham Irkoy šerretaraa se. I nka baa ngi ma ngi boŋ [šerretaraa] kayandi. I mana ngi boŋ yeeti Irkoy šerretaraa cire.⁴ Almasihu ti Musa ašariyaa guwoo, maanaa boro kul kaŋ naanay ga duu šerretaray.

Boro kul kaŋ naanay Almasihu ga hallasi

⁵ Šerretaraa kaŋ hun ašariyaa ra, Musa šelaŋ a ga ka nee: «Boro kaŋ ga hayey wey ka goy ga huna ngi al-barkaa ra.»^{‡‡‡} Šerretaraa kaŋ ga hun naanaa ra mma nee: «Masi nee ni binoo ra: «May no ma žigi beenaa ra?» – maanaa ka Almasihu zumandi, –⁷ wala: «May no ma zunbu guusu futaa ra?» – maanaa ka Almasihu ži-gandi k'a tunandi bukawey ra.»⁸ Aywa, macin no a ga nee? A nee: «Šennoo goo ni jeroo ga, a goo ni mijoo ra, a goo ni binoo ra.»⁹ Nga ti naanaa šennoo kaŋ ir g'a waazu.⁹ Nda n'na ni mijoo ka cimandi kaŋ Isa ti Koy, de mo ni naanay ni binoo ra kaŋ Irkoy n'a tunandi bukawey ra, n'ga hallasi.¹⁰ Zama boro mma naanay nga binoo ra ka diyandi boro šerrante, boro kaŋ mijoo na Isa koytaraa cimandi ga hallasi.¹¹ Citaaboo nee: «Boro kul kaŋ naanay a si haawi.»^{§†12} Fay-fayyan sii Alyahuudu nda Grek game, Koy follokaa ti ngi kul Koyoo, kabedoono no borey kul se kaŋ g'a cee.¹³ Zama «boro kul kaŋ n'ir Koyoo maano cee ga hallasi.»^{§††}

¹⁴ Taka foo nda i ga boro cee k'a ŋaaray kaŋ i mana naanay a? Taka foo nda i ga naanay boro kaŋ i mana bay ka maa nga šennoo? Taka foo nda i ga maa nga šennoo bila waazukaw?¹⁵ Taka foo nda i ga waazu nda i mana sanbandi? Sanda takaa kaŋ nda a hantumandi Citaaboo ra ka nee: «Borey kaŋ ga haya boryayaŋ har cewey ga boori.»^{§†16} Woo kul, man'ti borey kul ka haŋajer Alhabar Boryaa se, sanda takaa kaŋ nda Ezayi nee: «Ir Koyoo, may ka naanay ir waazoo?»^{§†17} Adiši naanay si duwandi kala šennoo kaŋ boro ga maar'a ra, šennoo kaŋ boro ga maar'a si hun kala Almasihu šennoo ra.¹⁸ Amma ay nee: «I nka mana maa wala?» Šikka sii kaŋ i maa:

«Ngi jindey koy gandraa kul ra.

Ngi šennoo too hala aduŋŋa kaydogoo ga.»^{§†}

¹⁹ Ay nee koyne: «Izirayel nka mana faham šennoo se wala?» Za gayyan ga Musa nee Irkoy ka nee:

«Ay ga kate war ma canse dumi buuna ga.

Ay ga war futandi dumi ga kaŋ sii nda lakkal.»^{§†}

²⁰ Ezayi koy hala nongu kaŋ ra a nee: «Irkoy nee:

«Borey kaŋ man'ay ceeci ka duu agay.

Ay n'ay boŋ bangandi borey se kaŋ man'ay hāa.»^{§††}

²¹ Amma Izirayel here a nee:

«Zaroo kul ay g'ay kaboo šerre dumi se kaŋ si haŋajer, a ga kakaw.»^{§§†}

Irkoy mana Izirayel fur

11 Ay nee: «Irkoy nka nga jamaa fur wala?» Abada! Zama agay hunday man'ti kala Izirayel boro, Ibi-rahima hayroo, Benžameŋ alkabiilaa.² Irkoy mana nga

† Fattaroo 9.16. †† Oze 2.25. ‡ Oze 2.1. †† Ezayi 10.22–23.

‡‡ Sintinoo 19.23–28; Ezayi 1.9. ††† Ezayi 28.16.

‡‡‡ Sargarey 18.5. § Alhukumoo 30.12–14. §† Ezayi 28.16.

§†† Žowel 3.5. §† Ezayi 52.7. §†† Ezayi 53.1. §† Zabur 19.5.

§† Alhukumoo 32.21. §§† Ezayi 65.1. §§† Ezayi 65.2.

jamaa fur kaŋ a jin k'a bay. War nka mana maa ũennoo kaŋ *Citaaboo* n'a har nongoo kaŋ ra a ũelaŋ Ilyasu ga, waatoo kaŋ a gaara Izirayel ga ³ ka nee: «Ay Koyoo, i na ni annabey wii, i na ni sargari tonadogey kayri. Agay hinne ka cindi, i ga ceeci ngi m'ay hundoo kaa.»

¹⁴ Macin ti Irkoy zaaboo? Irkoy nee a se: «Ay na aru zenber iywe (7.000) jisi ay boŋ se kaŋ mana bay ka kanje sonbu tooroo kaŋ maŋoo ti *Bal* se.» ¹⁵ Takaa din da, sohõ da mo boroyan cindi kaŋ Irkoy n'i suuba ka sawa nda nga *anneemaa*. ⁶ Nda a teendi ka sawa nda nga *anneemaa*, man'ti teegoy k'a tee koyne. Nda man'ti woo, *anneemaa* man'ti *anneemaa* koyne.

⁷ Adiũi macin? Hayaa kaŋ Izirayel g'a ceeci a mana duu a, amma Irkoy boro suubantey duu a. Borey cindey ũendandi, ⁸ sanda takaa kaŋ nda a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee:

«Irkoy n'i noo hundi kaŋ si kula,
nda moo kaŋ si dii,
nda haŋa kaŋ si maa,
hala hõ.» †

⁹ Dawda mo nee:

«Ngi ŋaadogoo ma tee i se kumsay nda hirri haya, a ma tee i se haya kaŋ g'i kaŋandi, i ma duu woo kaŋ nda i ga hima.

¹⁰ Money ma kokooru hala i masi dii,
ma dumawey cindandi gungumayan ra.» ††

¹¹ Aywa, ay nee: «I nka tanũi hala i ma kaŋ cee folloku wala?» Abada! Amma Izirayel borey dereroo kate dumey kaŋ man'ti Alyahuudu ma hallasi hala Izirayel borey ma canse. ¹² Nda Izirayel borey dereyanoo ka kate aduŋna ma duu gomni, nda ngi kaŋyanoo ka kate gandawey ma duu gomni, de ngi timmantaa, a nka si haya tee kaŋ bisa woo wala?

Borey kaŋ man'ti Alyahuudu hallasiyanoo

¹³ War se ay ga ũelaŋ, dumey kaŋ man'ti Alyahuudu. Agay, ay man'ti kala *diyaw* kaŋ sanbandi dumey jerey se, ay g'ay goyoo beerandi, ¹⁴ hala ya duu taka k'ay dumoo borey tuti i ma canse hala boroyan i ra ma hallasi. ¹⁵ Nda Irkoy n'i yala ka nga nda aduŋna waafakandi, waati kaŋ a yadda i ga koyne, macin no ma tee? Hayaa kaŋ ga tee man'ti kala borey hunayanoo buuyan banda ga. ¹⁶ Nda dumari-ize jina-jinawey daŋandi jere ga Irkoy se, laajinoo kul mo ti nga wane. † Nda linjoo daŋandi jere ga Irkoy se, tuuri kabey mo ti nga wane.

¹⁷ Nda tuuroo kabeyan fetandi ka hun a ga, ni kaŋ bay ka tee hawsa *zaytunaa*, ni nka denjandi zaytunoo kabey kaŋ hun dogoo ra hala ma duu ka huna nda nga linjoo nda nga jiyoo. ¹⁸ Masi bolsay kabey ga, amma nda n'ga bolsay i ga, ma bay kaŋ man'ti ni ga linjey goo, linjey no ma ni dii.

¹⁹ N'ga nee: «Kabey nka fetandi hala ya duu ka denji.» ²⁰ Cimi no. I nka fetandi ngi naanay jaŋaa maaganda se, n'ga kay ni naanaa maaganda se. Masi ni boŋ jer, amma ma hunbur. ²¹ Nda Irkoy mana hinna zay-

† *Kokoyey 1na 19.10, 14.* †† *Kokoyey 1na 19.18.* ‡ *Alhukumoo 29.3; Ezayi 6.10; 29.10.* †† *Zabur 69.23-24.* †† *Kabuyaney 15.19-20.*

tunaa lasal kabey ga, a si hinna ni mo ga. ²² Ma Irkoy borohennataraa nda nga ũendaa guna. A ga ũendandi borey kaŋ kaŋ ga. Ni hunday, Irkoy borohennataraa goo ni ga nda n'ga duumi nga borohennataraa ra. Nda man'a tee, ni mo ga fetandi. ²³ Ngi mo, nda i mana cindi ngi naanay jaŋaa ra, i ga denjandi, zama Irkoy goo nda hini k'i denji koyne. ²⁴ Nda ni fetandi ka hun hawsa zaytunoo ga, ni denjandi zaytunaa cimoo ga, ka gar ni takaa nda ngi takaa man'ti affoo, macin no n'na har zaytunaa kabe cimey se, ngi kaŋ ti zaytunaa kabe cimey, Irkoy g'i denji tuuroo ga kaŋ ti ngi wane.

Izirayel kul ga hallasi waati koraa ra

²⁵ Ag'armey, ay si baa war ma jaŋ ka sirroo woo bay hala war masi koy war boŋ dii lakkalkoyne. Izirayel jere faa bineũendaa ga cindi hala waati kaŋ dumey jerey kul yee kate Irkoy ga. ²⁶ Takaa woo nda Izirayel kul ga hallasi sanda takaa kaŋ nda a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee:

«Boraa kaŋ ga borey feeri si hun kala *Siyon* koyraa ra, a ga Irkoy hunburay jaŋaa kaa Yakuba ra.

²⁷ Woo ti *amaanaa* kaŋ ay n'a zaa i se waati kaŋ ay ga ngi zunubey kaa.» ††

²⁸ *Alhabar Boryaa* here Irkoy iberiyan no war sabboo se, amma suubaroo here Irkoy baakawyan no ngi baabey maaganda. ²⁹ Zama Irkoy si nimsi nda nga *anneemaa* nooyaney nda nga ciyayanoo. ³⁰ Sanda takaa kaŋ nda waatoo din war mana haŋajer Irkoy se, amma sohõ kaŋ Izirayel borey si haŋajer Irkoy se, war duu tamallayan, ³¹ takaa din da sohõ ngi mo, i mana haŋajer Irkoy se tamallaa kaŋ war duu a maaganda se, hala ngi mo [sohõ] ma duu tamallayan. ³² Irkoy nka borey kul daabu i masi duu ka haŋajer nga se hala nga ma tamallayan daŋ i kul ga.

Irkoy ga hanse ka beeri

³³ Irkoy gomnoo beeriyanoo, nda nga lakkaloo, nda nga bayraa ga hanse ka guusu.

Nga ciitey si neeũandi,
nga fondawey si hin ka fahamandi.

³⁴ Zama «may no m'ir Koyoo miilewey bay?

Wala may ka tee nga hoyraykaa?» ††

³⁵ «May ka jin k'a noo haya

hala a m'a yeeti a ga?» ‡

³⁶ Zama haya kul mana hun kala Irkoy ga, nga no ma kate haya kul ma bara, nga se haya kul ga bara. Nga, darža ma bara a ga hala abada. Amin.

Hunayan taaga

12 Ag'armey, woo maaganda se ay g'a ŋaaray war ga Irkoy tamallawey albarkaa ra, war ma war gaahamey noo sanda sargari hunante kaŋ ga henan, a ga kan Irkoy se. Woo ga tee ganayan cimoo kaŋ war g'a tee a se. ² War masi hanga zamanoo woo teegoyey bande. Wa naŋ Irkoy ma lakkal taaga ka war barmay

†† *Ezayi 59.20-21; 27.9.* ††† *Ezayi 40.13.* § *Ayuba 41.3.*

hala war ma Irkoy ibaayoo laasaabu kaŋ ga boori, a ga kan, a ga timme.

³ Alhormaa kaŋ nondi ya ne maaganda se, ay g'a har war affoo kul se a masi nga boŋ daŋ nongu kaŋ ra a si hima ka bara. Naanaa kaŋ Irkoy n'a noo boro foo kul se, war ma war boŋ tee lakkalkoyniyaŋ ka sawa nda a. ⁴ Sanda takaa kaŋ nda ir gaaham follokaa ra nongu booboyaŋ goo, de nongey si goy follokaa tee, ⁵ takaa din da, ir kaŋ ti iboobaa, ir man'ti kala gaaham folloku *Almasihu* ra. Ir affoo kul man'ti kala cere gaaham nonguyaŋ. ⁶ Irkoy *anneemaa* nooyan dumi-dumiyaŋ kaŋ ir duu a ga sawa nda nga anneemaa kaŋ nondi ir se. Annabitaray no? Ir ma annabitaray tee ka sawa nda naanaa kaŋ ir duu a. ⁷ Nda goy no, ir ma goy. A ma tee boro kaŋ ga cawandi, a ma cawandi. ⁸ Boro kaŋ ga hoyray, a ma hoyray. Boro kaŋ ga noo, a m'a tee nda kabedoonay. Boro kaŋ ti jineboro, a ma gaabandi k'a tee nda fonda. Boro kaŋ ga tamalla, a m'a tee nda naaliyan.

⁹ Almunaŋfitaray masi bara baji ra. Wa konna ifutu, wa gaabandi ihenna ga. ¹⁰ Haya kaŋ ti armataray baji, war ma too nda baji cere se. Haya kaŋ ti boro beerandiyan, war ma tee boro jinaa kaŋ ga nga ceroo beerandi. ¹¹ Wa gaabandi war masi tee fuyyanteyaŋ. Wa war lakkaley kul daŋ ir Koyoo se. Wa goy a se. ¹² Wa naali naataa ra, wa zarabi muŋe. Wa gaabandi Irkoy ŋaarayyan ga. ¹³ Wa Irkoy boro henanantey faaba nda haya kaŋ ga i ga too. Wa yawey zumandi henna.

¹⁴ Wa gaara borey se kaŋ ga [war] gurzugay. Wa gaara, war masi danga. ¹⁵ Wa naali borey kaŋ ga naali bande. Wa hēe borey kaŋ ga hēe bande. ¹⁶ War milewey ma tee affoo, war masi war boŋ jer. Wa baa wey kaŋ ga ŋgi boŋ yeeti ganda. War masi war boŋ dii lakkalkoyni.

¹⁷ Boro kul masi ifutu ka ifutu bana. Wa huga nda goy henna teeyan adamizey kul jine. ¹⁸ Nda a ga hin ka tee, kullihinne war ga hin k'a tee, alaafiya ma bara war nda borey kul game. ¹⁹ Ay baakey, war masi faasa war boŋ se, wa naŋ Irkoy futayyanoo ma goy, zama a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee: «Ir Koyoo nee: «Agay no ma faasa, agay no ma boro bana.» †» ²⁰ Koyne mo *Citaaboo* nee: «Nda ni iberoo ga heray, a noo ŋaayan. Nda a ga jaw, a noo a ma haŋ. Zama nda n'na woo tee, denji cirayyaŋ no n'g'i jeeje boŋoo boŋ.» ††²¹ Masi naŋ ilaala ma hin ni, ihenna ka hin ilaala.

Ganakey ma yee ganda hinoo se

13 Boro foo kul ma yee hinoo cire kaŋ goo a boŋ, zama hini sii no kaŋ man'ti Irkoy do a hun, wey kaŋ ga bara mo, Irkoy k'i gorandi. ² Woo ra boro kaŋ kay hinoo se nka Irkoy fonda. Wey kaŋ g'a gandu ga kate ŋgi boŋ ga ciiti. ³ Boŋkoyney, borey kaŋ ga teegoy henna tee si hunbur ey, wey kaŋ ga teegoy laala tee no ma hunbur ey. N'si baa ma hunbur hinoo? Goy henna tee, a ga ni saabu. ⁴ Hinoo man'ti kala Irkoy goykaw ni nafaa se. Amma nda n'ga goy laala tee, ma hunbur de, zama a si takubaa zaa yaada. Irkoy goykaw

† *Alhukumoo* 32.35. †† *Yaasaway* 25.21-22.

no, a ga Irkoy futayyanoo cebe ka bora zukandi kaŋ na ilaala tee. ⁵ Woo se a ga boori boro ma cindi hinoo cire, man'ti futayyanoo hinne se, amma binekanay se.

⁶ Woo maaganda se war ga alkaasi bana, zama Irkoy goykawyaŋ no, i nka ŋgi boŋ noo goyoo woo se. ⁷ Boro foo kul woo kaŋ nda a ga hima, war m'a tee a se, *alka-asiidiikaa*, ir ma alkaasoo bana a se, saaladiikaa, ir ma saalaa bana a se. Bora kaŋ boro ga hima ka hunbur a, ma hunbur a. Bora kaŋ ga hima nda beeray, ma beerandi.

Ir ma baa cere

⁸ Boro kul masi haya kul may war ga, nda man'ti war ma baa cere. Zama boro kaŋ ga baa nga cinaa, bora na Musa *ašariyaa* tabatandi. ⁹ Zama yaamarey kaŋ nee: «Masi zina, masi boro wii, masi zay, masi moo daŋ waani ra» †, nda yaamar tana ga bara, i kul almaganaa man'ti kala šenni folloku: «Ma baa ni cinaa sanda takaa kaŋ nda n'ga baa ni boŋ.» ††¹⁰ Baji si ifutu tee nga cinaa se, woo maaganda se baji man'ti kala ka ašariyaa tabatandi.

Boro ma soolu ka Almasihu kaayanoo batu

¹¹ War ga waatoo bay kaŋ ra ir goo, waatoo ti woo kaŋ ra war ga hima ka tun jirboo ra. Sohō hallasiroo man ir ka bisa ba waatoo kaŋ ir naanay. ¹² Cijinoo bii, moo ga baa ka boo. Adiši ir ma kubaa teegoyey fur, ir ma gaayoo wongu jinawey daŋ ir ga sanda darbay. ¹³ Ir ma dira beeray ra, sanda zaari here, ir masi ŋaa-ka-hoo, ka suu, ka woy nda aru izefututaray tee, ir masi haya futu boonay, ir masi yenje, ir masi canse. ¹⁴ Amma wa ir Koyoo Isa *Almasihu* daŋ war ga sanda darbay, war masi huga nda hundi-ibaayi ka hayey kaŋ a g'i boonay tee a se.

Masi ni armaa ciiti k'a kaynandi

14 Boro kaŋ naanaa ga kacca, w'a dii henna, war mas'a kakaw nga bine-bineyanoo ra. ² Boro foo ga hongu nga ga hin ka haya kul ŋaa, amma affoo kaŋ naanaa ga kacca, dumaray-ize de no a ga ŋaa. ³ Boro kaŋ ga ŋaa masi bora kaynandi kaŋ si ŋaa, bora kaŋ si ŋaa masi bora ciiti kaŋ ga ŋaa, zama Irkoy n'a dii henna. ⁴ Ni ti may kaŋ ga goykaw-ize waanoo ciiti? A ma kay ka boori wala a ma kaŋ, koyoo šenni no. A ga kay, zama ir Koyoo goo nda hini k'a kayandi.

⁵ Boro foo ga zaarey beerandi ka bisa cere, boro foo ga zaarey kul sawandi. Boro foo kul ma hakiika nda woo kaŋ nga binoo g'a har a se. ⁶ Boro kaŋ ga zaarey beerandi s'a tee kala ir Koyoo maapoo ga. Boro kaŋ ga ŋaa s'a tee kala ir Koyoo maapoo ga, zama a ga albar-ka tee Irkoy maapoo ga. Boro kaŋ si ŋaa, a s'a tee kala Irkoy maapoo ga, a ga albarka daŋ Irkoy se. ⁷ Boro sii ir ra kaŋ ga huna nga boŋ se, boro kul si buu nga boŋ se. ⁸ Zama nda ir ga huna, ir si huna kala ir Koyoo maapoo ga, nda ir buu, ir mana buu kala ir Koyoo maapoo ga. A ma tee ir ga huna wala ir buu, ir man'ti

‡ *Fattaroo* 20.13-17; *Alhukumoo* 5.17-21. †† *Sargarey* 19.18.

kala ir Koyoo wane. ⁹Woo maaganda se *Almasihu* buu ka huna taaga, hala a ma duu ka bukawey nda baahunantey laama. ¹⁰De ni, macin se n'ga ni armaa ciiti? Ni mo, macin se n'ga ni armaa kaynandi? Ir kul ga kaa ka kay Irkoy ciitidogoo ra. ¹¹Zama a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee:

«Ir Koyoo nee: «Ay g'ay hunaroo ka tabatandi, kanje kul ga kaa ka sonbu ya ne, deene kul ga Irkoy daržaa har kaaray.» †

¹²Woo se ir boro foo kul ma tuuru [Irkoy se] nga boŋ se.

Masi tee addalil kanj ga ni armaa kanjandi

¹³Adiši ir ma fay nda ka cere ciiti, amma ir ma gaabandi ir masi haya kul tee ir armaa se kanj g'a kanjandi zunubu ra wala kanj g'a tusa ifutu ra. ¹⁴Ay ga bay kaaray ir Koyoo Isa albarkaa ra kanj haya kul sii no kanj žiibi nda nga boŋ, amma boro kanj na haya dii žiibi, a ga tee a se žiibi. ¹⁵Zama nda ŋaahayaa woo kanj n'g'a ŋaa, nga se ni armaa binoo ga maray, n'si dira baji ra koyne. Bora kanj se *Almasihu* buu, mas'a halaci nda hayaa kanj n'g'a ŋaa. ¹⁶Ihennaa kanj war duu a masi wowandi. ¹⁷Zama Irkoy *Laamaa* man'ti ŋaayan nda hanjan, a man'ti kala šerretaray, nda alaafiya, nda ŋaali *Hundi Henanantaa* albarkaa ra. ¹⁸Boro kanj ga goy Almasihu se nda takaa woo ga kan Irkoy se, adamizey ga yadda a ga.

¹⁹Woo maaganda se ir ma hanga hayey kanj ga koy alaafiya here nda wey kanj ti ir cere tontonyanoo.

²⁰Hayaa kanj n'g'a ŋaa masi Irkoy goyoo hasara. Cimi no haya sii no kanj si henan, amma a si boori boro ma haya ŋaa kanj ga nga cinaa kanjandi zunubu ra. ²¹A ga boori boro masi ham ŋaa, a masi harifutu hanj, boro masi haya kul tee kanj ga ni armaa kanjandi. ²²Naanaa kanj goo ma ne, a dii ni boŋ se Irkoy jine. Bora duu gomni kanj si nga boŋ ciiti nda a kayandi ka haya tee. ²³Amma boro kanj ga ŋaa nda šikka-šikkayan, bora ga zukandi, zama a man'a tee nda naanay. Haya kul kanj mana teendi nda naanay, zunubu no.

Ir ma haya tee kanj ga kan ir cinaa se

15 Ir kanj goo nda gaabi naanaa fonda ra, wey kanj gaaboo ga kacca, ir ga hima k'i suuri ŋgi gaabi janawey ra, ir masi hayey ceeci kanj ga kan ir se. ²Ir affoo kul ma ceeci ka kan nga cinaa se ihenna here nga tontonyanoo se. ³*Almasihu* mana haya ceeci kanj ga kan a se, a nka hantumandi *Citaaboo* ra ka nee: «Ni wowkey wowey kanj ay boŋ.» †⁴Zama haya kul kanj bay ka hantumandi mana hantumandi kala ir cawandyanoo se, hala mupeyanoo nda bineyaynandiroo kanj *Citaaboo* g'a noo m'ir noo naataa. ⁵Irkoy kanj ti Mupeyanoo nda Bineyaynandiroo koyoo ma war noo war ma tee anniya folloku sanda Almasihu Isa ibaayoo, ⁶hala war ma tee mee foo, nda jinde folloku, war ma Irkoy kanj ti ir Koyoo Isa Almasihu Baaba beerandi.

† Ezayi 45.23. †† Zabur 69.10.

Alhabar Boryaa ga harandi

dumey mo se kanj man'ti Alyahuudu

⁷Woo se, wa cere dii henna sanda takaa kanj nda *Almasihu* mo na war dii henna Irkoy beerandyanoo se.

⁸Ay ga bayrandi kanj Almasihu tee Alyahuudey goykaw, Irkoy laadirtaraa maaganda se, ka Irkoy al-laahidey tabatandi kanj a n'i tee ir baabey se. ⁹Hala dumey kanj man'ti Alyahuudu ma Irkoy beerandi nga tamallaa maaganda se, sanda takaa kanj nda a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee:

«Woo se ay ga ni saabu dumey jerey game. Ay ga ni maŋnoo ka don.» ‡

¹⁰A nee mo: «Gandawey, wa ŋaali nga jamaa bande.» ††¹¹A nee mo koyne:

«Dumey kul, war m'ir Koyoo saabu. Gandawey kul m'a sifa.» ‡

¹²Ezayi mo šelaŋ *Citaaboo* ra ka nee:

«Yišay banda-ka-zunboo ga hima nda tuuri kabe taaga kanj zay ka fatta tuuroo kanj dunbandi linjoo ga.

Bora kanj ga tun i ra kanj ga gandawey kanj man'ti Alyahuudu laama,

nga ga dumey jerey ga naata.» ††

¹³Irkoy kanj ti Naatakoyoo ma war too nda ŋaali kul nda alaafiya naanayyanoo albarkaa ra, hala war naataa ma boobo *Hundi Henanantaa* gaaboo albarkaa ra.

Addaliloo kanj se Pol hamaaninay

ka batagaa woo nongu fooyan hantum

¹⁴Ag'armey, haya kanj ti war mo here, agay, ay ga naanay ka bay kanj war zaati too met nda borohen-nataray, war too mo nda bayray kul, war ga hin ka cere hoyray. ¹⁵Amma ay na hamaaninay ka haya fooyan hantum war se hala war lakkaley ma zunbu, *an-neemaa* kanj Irkoy n'a noo ya ne sabbu se, ¹⁶hala ya tee *Almasihu* Isa goykaw dumey se kanj man'ti Alyahuudu, ka *sargari juwalkaw* goyoo tee Irkoy *Alhabar Boryaa* here, hala gandawey wey kanj tee sargari ma kan a se. *Hundi Henanantaa* ma sargaroo henanandi.

¹⁷Adiši Almasihu Isa albarkaa ra ay [goo nda fondo ka] fooma hayey here kanj ay g'i tee Irkoy maŋnoo ga. ¹⁸Ay si yadda ka haya kul har nda man'ti kala woo hinne kanj Almasihu n'a tee nda agay hala dumey kanj man'ti Alyahuudu ma hanjajer Irkoy se. A n'a tee nda šenni nda teegoy, ¹⁹a n'a tee nda tammaasawey nda kayfey gaaboo, a n'a tee nda Irkoy Hundoo gaaboo. Takaa woo nda za Žerizalem koyraa nda nga kuubi-ka-beraa hala Iliri gandaa ra, ay na Almasihu Alhabar Boryaa har ka timme. ²⁰Ay kayandi ka Alhabar Boryaa har nongey kanj ra Almasihu maŋnoo mana harandi hala

¹⁷Adiši Almasihu Isa albarkaa ra ay [goo nda fondo ka] fooma hayey here kanj ay g'i tee Irkoy maŋnoo ga. ¹⁸Ay si yadda ka haya kul har nda man'ti kala woo hinne kanj Almasihu n'a tee nda agay hala dumey kanj man'ti Alyahuudu ma hanjajer Irkoy se. A n'a tee nda šenni nda teegoy, ¹⁹a n'a tee nda tammaasawey nda kayfey gaaboo, a n'a tee nda Irkoy Hundoo gaaboo. Takaa woo nda za Žerizalem koyraa nda nga kuubi-ka-beraa hala Iliri gandaa ra, ay na Almasihu Alhabar Boryaa har ka timme. ²⁰Ay kayandi ka Alhabar Boryaa har nongey kanj ra Almasihu maŋnoo mana harandi hala

‡ Zabur 18.50; Samiyel 2to 22.50. †† Alhukumoo 32.43.

†† Zabur 117.1. ††† Ezayi 11.10.

ya si koy cina boro foo asaasoo ga, ²¹ sanda takaa kaŋ nda a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee:

«Borey kaŋ se nga maapoo mana harandi ga dii a, Borey kaŋ mana maar'a ga faham.» †

Pol šennoo nga Rom koyyanoo ga

²² Woo ti hayaa kaŋ n'ay ganji cee boobo ya koy war do. ²³ Amma sohõ goy kul mana cindi ya ne laamawey wey ra. A ga too jiri boobo kaŋ ay hanse ka baa ya koy war do. ²⁴ Waati kaŋ ay ga naaru ka koy Espan gandraa ra, ay ga naata ya koy war do, zama ay ga baa ya dii war ay bisayanoo ga ka duu war ga faabari ay diraa se waati kaŋ ay na waati kayna tee war game k'ay faajoo kaa. ²⁵ Amma sohõ ay si koy kala Žerizalem, Irkoy boro henanantey faabaroo se. ²⁶ Zama a kan Masedoni nda Akay gandawey ganakey se ngi ma gaakasinay tee boro henanante talkey se kaŋ goo Žerizalem. ²⁷ Ngi ka kayandi ngi m'a tee nda ngi boŋ, i g'a may i ga mo, zama nda gandawey duu Žerizalem borey Irkoy naanaa ra, i ga hima mo k'i faaba aduŋna hayey ra. ²⁸ Waati kaŋ ay na goyoo woo benandi ka faabaroo noo Žerizalem borey se, ay ga bisa war do ka koy Espan. ²⁹ Ay ga bay kaŋ nda ay koy war do, ay s'a tee kala *Almasihu* albarka beeri ra.

³⁰ Ag'armey, ay g'a ŋaaray war ga nda ir Koyoo Isa Almasihu nda Irkoy *Hundoo* bajoo, war ma wongu ay bande Irkoy ŋaarayrey ra kaŋ war g'i tee ya ne. ³¹ Wa Irkoy ŋaaray ya hallasi Žude gandraa borey kabey ra kaŋ si haŋajer Irkoy se, hala faabaroo kaŋ ay ga koy nda a Žerizalem ma kan Irkoy boro henanantey se. ³² Hala ya koy war do nda ŋaali Irkoy ibaayoo ra ka huanzama kayna. ³³ Irkoy kaŋ ti Alaafiyakoyoo ma bara war kul bande. Amin.

Pol ga Rom borey foo

16 Ay ga šelaŋ war se ir woymaa Febe ga, boro henna no, Sankre koyraa *Egilizoo* goykaw no. ² W'a kubay henna ir Koyoo maapoo ga sanda takaa kaŋ boro ga hima k'a tee Irkoy boro henanante se. War m'a faaba haya kul kaŋ ga a too war game, zama a na boro boobo faaba, agay hunday, a n'ay faaba.

³ Wa Priska nda Akilas foo, ay goykasinaawey no Isa *Almasihu* goyoo ra. ⁴ I na ngi boŋ hundey daŋ farratay ra hala ngi m'ay hallasi. Man'ti agay hinne no m'a bay i se, dumey mo kaŋ man'ti Alyahuudu Egilizey kul g'a bay i se. ⁵ Wa Egilizoo foo kaŋ ga marga ngi hugoo ra. W'ay baakaa Epanet foo, nga ti boro jinaa kaŋ naanay Almasihu *Azi* gandraa ra. ⁶ Wa Maryama foo kaŋ hanse ka durkutu war se. ⁷ Wa Andronikus nda Žuniyas foo, ay borey no, ay hangasiney no kasaa ra. I ga hanse ka bayrandi *diyaway* ra ††, koyni mo i n'ay jin ka hanga Almasihu.

† *Ezayi* 52.15. †† «I ga hanse ka bayrandi *diyaway* ra», *Gre*k šenni ra, *almaganaa faa* ti «*Diyaway* ga hanse k'i bay».

⁸ Wa Anpliyatus foo, ay baakaa no ir Koyoo albarkaa ra. ⁹ Wa Irbenj foo, ir goykasinaa no Almasihu goyoo ra, nda Stakis ay baakaa. ¹⁰ Wa Apeles foo kaŋ na nga laadirtaraa cebe Almasihu bande. Wa Aristobil hugoo borey foo. ¹¹ Wa Herodiyonj foo, ay boraa no. Wa Narsis hugoo borey foo, wey kaŋ goo ir Koyoo bande. ¹² Wa Trifen nda Trifos foo kaŋ ga goy ir Koyoo se. Wa Persid ay baakaa foo kaŋ hanse ka goy ir Koyoo se. ¹³ Wa Rufus foo, ir Koyoo boro suubante no, nda nga ŋaa kaŋ agay mo ŋaa foo no. ¹⁴ Wa Asenkrit, nda Flegonj, nda Hermes, nda Patrobas, nda Hermas, nda ir armey kaŋ goo i bande foo. ¹⁵ Wa Filolog nda Žuli foo, nda Nere, nda nga woymaa, nda Olenpas, nda Irkoy boro henanantey kul kaŋ goo i bande.

¹⁶ Wa cere foo nda summuyan henanante. Almasihu Egilizey kul ga war foo.

Hoyray kokorantaa

¹⁷ Ag'armey, ay g'a ŋaaray war ga, war ma war boŋ hawgay borey ga kaŋ ga kate waafakay jaŋay nda wey kaŋ ga gaaru war nda cawandoo game kaŋ war duu a hala ngi ma war kaŋandi zunubu ra. Wa mooru ey.

¹⁸ Zama borey wey dumey si goy ir Koyoo *Almasihu* se, ngi boŋ gundey se i ga goy. I ga ngi šenni kaaney nda šenniyanj kaŋ ga boro sifa ka borey kaŋ si ifutu miile darga. ¹⁹ Borey kul bay kaŋ war ga haŋajer ir Koyoo se. Woo se ay ga ŋaali nda war, amma ay ga baa war ma tee lakkalkoyni ihenna here, war ma henan ifutu here. ²⁰ Irkoy kaŋ ti Alaafiyakoyoo si gay a mana Ibilisi motti war cewey cire. Ir Koyoo Isa *anneemaa* ma bara war bande.

²¹ Ay goykasinaa Timote ga war foo, nga, nda Lusiyus, nda Žasonj, nda Sosipater kaŋ ti ay borey. ²² Agay Tersiyus kaŋ ti Pol hantumkaa batagaa woo ra, ay ga war foo ir Koyoo maapoo ga.

²³ Gayus kaŋ do ay ga zunbu, kaŋ do *Egilizoo* kul ga zunbu ga war foo. Erast kaŋ ti koyraa nooroo talfikaa nda ir armaa Kartus ga war foo.

²⁴ [Yala ir Koyoo Isa Almasihu *anneemaa* ma bara war kul bande. Amin.]

Irkoy saabuyan kokorantaa

²⁵ Ir ma Irkoy saabu! A goo nda hini ka war noo gaabi ka sawa nda *Alhabar Boryaa* kaŋ ay g'a har nda Isa *Almasihu* hayey waazoo. Waazoo ga sawa nda sirroo bangayyanoo kaŋ cindi ka tugandi waati kul. ²⁶ Amma sohõ annabey hantumey n'a bayrandi ka sawa nda Irkoy abadantaa yaamaroo, ka dumey kul gongu i ma naanay, i ma haŋajer.

²⁷ Irkoy kaŋ hinne ti lakkalkoyni, darža ma bara a ga Isa Almasihu albarkaa ra hala abada. Amin.

KORENT BOREY BATAGA 1na

Citaaboo fahamandiroo

Borey kaŋ se batagaa sanbandi maapey

nda fooyanoo kaŋ teendi i se

1 Agay Pol kaŋ ti *Almasihu* Isa *diyaw* kaŋ a n'a cee Irkoy ibaayoo ra nda ir armaa Sosten ² ka batagaa woo sanba Irkoy *Egilizoo* se kaŋ goo Korent koyraa ra, borey kaŋ jisandi jere ga Irkoy se Almasihu Isa albarkaa ra. I ciyandi ka tee Irkoy boro henananteyan, ngi nda borey kul kaŋ nongu kul kaŋ ra no i g'ir Koyoo Isa Almasihu maapoo cee. Nga ti ngi nda ir Koyoo. ³ Ir Baaba Irkoy nda ir Koyoo Isa Almasihu *anneemaa* nda alaafiya ma kaa war ga.

Gomnoo kaŋ ga duwandi Almasihu bande

⁴ Ay ga albarka dan waati kul ay Koyoo se war sabbu se Irkoy *anneemaa* maaganda kaŋ nondi war se *Almasihu* Isa albarkaa ra. ⁵ Nda mo haya kaŋ se nga ra war duu gomni haya kul ra, šenni kul ra nda bayray kul ra, ⁶ zama Almasihu seedetaraa tabati war game. ⁷ Woo ra *anneemaa* nooyan si war kuma alwaatoo kaŋ ra war goo m'ir Koyoo Isa Almasihu bangayroo batu nda naanay. ⁸ Nga no ma war tabatandi hala benantaa ga, hala war ma tee boroyan kaŋ ga laybu sii ir Koyoo Isa [Almasihu] zaaroo hane. ⁹ Irkoy ga laadir, nga no ka war cee ka war tee affoo nda nga *Iz'aroo* Isa Almasihu ir Koyoo.

Korent Egilizoo fay-fay

¹⁰ Ag'armey, ay g'a ŋaaray war ga ir Koyoo Isa *Almasihu* maapoo albarkaa ra, war ma tee jinde foo. Fay-fayyan masi huru war game. Wa tee affoo ka timme, war ma tee miileyen foo, ibaayi foo. ¹¹ Ag'armey, Klowe hugoo borey n'ay bayrandi kaŋ yenjeyan goo war game. ¹² Hayaa ne kaŋ ay ga baa y'a har, war ra, boro foo kul mma nee: «Agay Pol bande ay goo.» Affoo ga nee: «Agay Apolos bande ay goo.» Affoo ga nee: «Agay Piyeer bande ay goo.» Affoo ga nee: «Agay Almasihu bande ay goo.» ¹³ Almasihu nka zamnandi wala? Agay Pol ka *kanjandi* war se wala? Wala mo agay Pol maapoo ga war *batizandi* wala?

¹⁴ Ay ga Irkoy foo nda goy kaŋ ay mana boro kul batize war ra nda man'ti Krispus nda Gayus. ¹⁵ Adiši boro kul masi nee kaŋ nga batizandi ay maapoo ga. ¹⁶ Cimi

no ay na Stefanas mo hugoo borey batize, woo banda ga, ay si boro bay kaŋ ay n'a batize. ¹⁷ Almasihu man'ay sanba ya borey batize, a nk'ay sanba ya *Alhabar Boryaa* har bila adamize lakkaloo šennoo, hala Almasihu *kanjandibundoo* addaliloo masi koy tee yaada.

Isa Almasihu ti Irkoy hinoo nda nga lakkaloo

¹⁸ *Almasihukanjandiyanoo* waazoo man'ti kala hollokomtaray borey kaŋ ga halaci se, amma ir kaŋ ga hallasi se, Irkoy hinoo no, ¹⁹ zama a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee:

«Ay ga lakkalkoyney lakkaloo halaci, ka bayraykey bayraa tee yaada.» †

²⁰ Man lakkalkoynoo? Man Citaaboo baykaa? Man zamanoo šenni baykaa? Man'ti Irkoy nka aduŋŋa lakkaloo bere k'a tee hollokomtaray?

²¹ Irkoy lakkaloo kaŋ cebandi aduŋŋa se, aduŋŋa nda nga lakkaloo kul a mana hin ka Irkoy bay a ra. Woo maaganda se a kan Irkoy se nga ma kanjandiyanoo waazoo kaŋ ma nee hollokomtaray no ka borey hallasi kaŋ ga naanay. ²² Alyahuudey ga tammaasa kayfante wiri, Grekey ga lakkal ceeci. ²³ Ir, ir si haya waazu kala Almasihu kaŋ kanjandi. Alyahuudey se waazoo woo ga boro tuti ifutu ra. Dumey kaŋ man'ti Alyahuudu se holloy no. ²⁴ Amma borey kaŋ ciyandi, a tee Alyahuudu wala Grek, Almasihu man'ti kala Irkoy hinoo nda Irkoy lakkaloo, ²⁵ zama Irkoy hayaa kaŋ ga hima nda hollokomtaray goo nda lakkal ka bisa adamizey. Irkoy gaabi janjaa goo nda gaabi ka bisa adamizey.

²⁶ Ag'armey, wa hongu waatoo kaŋ Irkoy na war cee, borey kaŋ aduŋŋa g'i dii lakkalkoynei, i si boobo war ra, hinikoyney si boobo war ra, borciney si boobo war ra.

²⁷ Irkoy na borey suuba kaŋ aduŋŋa g'i dii sanda hollokomyan ka borey haawandi kaŋ se i ga nee lakkalkoynei. Irkoy na borey kaŋ sii nda gaabi suuba ka borey kaŋ goo nda gaabi haawandi. ²⁸ Irkoy na borey kaŋ aduŋŋa g'i yeeti banda, i g'i kaynandi, i s'i tee baf-foo, suuba ka borey tee yaada kaŋ se i ga nee kayante, ²⁹ hala boro kul masi bolsay Irkoy jine. ³⁰ Amma Irkoy albarkaa ra war, war goo Almasihu Isa bande kaŋ Irkoy n'a tee ir se lakkal, a n'ir tee boro šerrante, a n'ir henanandi, a n'ir feeri k'ir kaa zunubu ra, ³¹ hala a ma teendi nda takaa kaŋ nda a hantumandi Citaaboo ra

† Ezayi 29.14.

ka nee: «Boro kañ ga bolsay, ma bolsay nda ir Koyoo.»

†

Isa kanjandiyanoo šennoo

2 Ag'armey, agay hunday, waatoo kañ ay koy war do, ya na koy nda šenni kaanay wala lakkal ka Irkoy sirroo †† bayrandi war se, 2 zama ay kayandi kañ war game, ay si baa ya haya kul bayrandi nda man'ti Isa *Almasihu*, Isa Almasihu kañ *kanjandi*. 3 Agay, ay cindi war game, ay ga yalaafu, ay ga hunbur, ay ga hanse ka jijiri. 4 Ay šennoo nda ay waazoo mana harandi nda [šenni] kaanay nda adamize lakkal, a diyandi kaaray Irkoy *Hundoo* nda nga hinoo albarkaa ra, 5 hala war naanaa masi jer adamize lakkaloo ga, a ma jer Irkoy hinoo ga.

Irkoy no ma lakkal cimoo noo

6 Woo kul ra, borey kañ tee ka timme Irkoy fondaa ra, ir ga lakkal cawandi i se, amma man'ti zamanoo woo lakkaloo no, man'ti zamanoo woo hinikoyney ‡ no kañ ga bisa. 7 Amma Irkoy lakkaloo kañ ti sirri no ir g'a har. Irkoy na lakkaloo woo soolu za aduñña mana tee hala ir ma huru daržaa ra. 8 Zamanoo hinikoyney †† sii no kañ ga lakkaloo woo bay. Nda a gar i nk'a bay i s'ir Koy daržantaa *kanji*. 9 Sanda takaa kañ nda a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee:

«Haya kañ moo mana dii a,
de mo hañja mana maar'a,
haya kañ adamize binoo mana bay k'a miile,
woo ti hayaa kañ Irkoy n'a soolu borey se kañ ga bag'a.» ††

10 Amma Irkoy na hayey wey bangandi ir se nga *Hundoo* albarkaa ra, zama Irkoy *Hundoo* ga haya kul fesufesu, ba Irkoy hayey kañ ga guusu. 11 Adamizey ra, may no ma hayey bay kañ goo adamize ra nda man'ti adamize hundoo kañ goo a ra? Takaa din da boro kul si hayaa bay kañ goo Irkoy ra nda man'ti Irkoy *Hundoo*. 12 Ir, ir mana duu aduñña lakkaloo, *Hundoo* kañ hun Irkoy do no ir duu a, hala ir ma duu ka hayey bay kañ Irkoy n'i noo ir se yaada. 13 Ir ga hayey wey har nda šenni kañ adamize lakkaloo s'a cawandi, Irkoy *Hundoo* no m'a cawandi. Woo ra ir ga Irkoy *Hundoo* hayey fahamandi borey se nda šenney kañ hun Irkoy *Hundoo* do.

14 Adamize kañ si hongu nda kala nda adamize takaa, si Irkoy *Hundoo* hayey dii, nga se hollokomtaray no, a si hin ka faham i se, zama Irkoy *Hundoo* albarkaa ra boro g'i kaa cere ra. 15 Boro kañ ra Irkoy *Hundoo* goo ga haya kul fesufesu, amma nga, boro kul si nga lakkaloo fesufesu, 16 zama:

«May no m'ir Koyoo miilewey bay,
hala a ma hin k'ir Koyoo cawandi?» †††

Amma ir, ir duu *Almasihu* miilewey.

† Žeremi 9.23. †† «Irkoy sirroo», hantum fooyañ ga nee «Irkoy meešennoo». ‡ Hinikoyney man'ti kala hinikoyney kañ boro ga dii ey nda wey kañ boro si dii ey. †† Sorro 3to. †† Ezayi 64.3; 52.15. ††† Ezayi 40.13.

Irkoy goykey

3 Ag'armey, agay, ay mana hin ka šelañ war se sanda boroyañ kañ Irkoy *Hundoo* g'i gongu, amma ya nka šelañ war se sanda aduñña izeyañ, sanda zanka kaccuyañ *Almasihu* ganaroo ra. 2 Waa no ay na war noo war ma hañ, man'ti ñaayan tiña, zama war si hin k'a ñaa. Koyne mo hala sohō war si hin k'a ñaa, 3 zama war man'ti kala aduñña izeyañ. Canseyan nda yenje kañ goo war game si cebe kañ aduñña izeyañ ti war wala? Man'ti adamizey takaa nda war ga dira wala? 4 Waati kañ war affoo ga nee: «Agay Pol bande ay goo», affoo ga nee: «Agay Apolos bande ay goo», man'ti adamizey takaa nda war ga dira wala?

5 Apolos ti may? Pol ti may? Ir man'ti kala Irkoy goykawyañ kanyañ bande war naanay. Ir affoo kul nka goy nda nooyanoo kañ ir Koyoo n'a noo a se. 6 Agay, ay duma, Apolos n'a hañandi, amma Irkoy no ma zayandi. 7 Woo ra bora a kañ ga duma man'ti baffoo, bora a kañ ga hañandi man'ti baffoo, Irkoy kañ ga zayandi ti haya. 8 Bora a kañ ga duma nda woo kañ ga hañandi kul ti affoo, affoo kul, Irkoy g'a bana nda woo kañ nda a g'a hima. 9 Irkoy goykasina wey ti ir, Irkoy faaroo ti war, Irkoy hugoo kañ goo ma cina ti war. 10 Ka sawa nda Irkoy *anneema* kañ nondi ya ne, sanda cinakaw lakkalkoyne, ay na feraw jinawey gorandi kañ ti asaasoo, boro tana cina a ga. Amma boro foo kul ma hawgay nda takaa kañ nda a ga cina a ga. 11 Boro kul si hin ka asaasu tana tee kañ man'ti woo kañ teendi kañ ti Isa Almasihu. 12 Nda boro cina asaasoo woo ga nda wura, wala nzorfu kaaray, wala tondi hay šendayan, wala bundu, wala subu koga, wala diiri, 13 boro foo kul goyoo ga kaa ka bayrandi, zama ciitoo zaaroo g'a cebe. Zaaroo ga bayrandi nuunaa ra, boro foo kul goyoo dumoo, nuunaa g'[a] bayrandi. 14 Boro kañ goyoo duumi, a mana ton, bora a ga duu nga sufuraa. 15 Amma boro kañ goyoo ton, nga banaa ga mursu, nga hunday ga hallasi, amma a ga hima nda nuune ra a bisa.

16 War nka si bay kañ war ti Irkoy *hugoo* wala? War si bay kañ Irkoy *Hundoo* na war tee nga gorodogoo wala? 17 Boro kañ na Irkoy hugoo halaci, Irkoy ga bora a halaci, zama Irkoy hugoo kañ ti war nka jisandi jere ga a se.

18 Boro kul masi nga boñ darga! Nda war ra, boro goo kañ ga hongu nga goo nda lakkal zamanoo woo ra, a ma tee hollokom hala a ma duu ka duu lakkal. 19 Zama aduñña lakkaloo man'ti kala hollokomtaray Irkoy do. A nka hantumandi *Citaaboo* ra ka nee: «Nga no ma lakkalkoyney dii ngi carmaa ra.» †††20 A hantumandi mo koyne ka nee: «Ir Koyoo ga lakkalkoyney miilewey bay, a ga bay kañ i man'ti kala yaada.» †††21 Adiši boro kul masi bolsay nda adamize, zama hayey kul man'ti kala war wane. 22 A ma tee Pol, wala Apolos, wala Piyer, wala aduñña, wala hunayan, wala buuyan, wala hayey kañ ga bara sohō da, wala wey kañ goo

††† Ayuba 5.13. § Zabur 94.11.

kaa: i kul man'ti kala war wane. ²³ Amma war, Almasihu wane nda war, Almasihu, Irkoy wane nda a.

Almasihu diyawey

4 Takaa woo ra borey m'ir laasaabu sanda *Almasihu* tamyarj nda Irkoy sirrey talfikawyarj. ² Hayaa kanj i ga wiri talfikaw ga man'ti kala a ma garandi laadirante. ³ Agay woo, a ga sawa ay ga, war m'ay ciiti wala adamize m'ay ciiti. Agay, ay s'ay boŋ ciiti, ⁴ zama ay binoo s'ay gurzugay, amma hayaa woo ra, man'ti ya nka tee boro ŝerrante, bora kanj g'ay ciiti man'ti kala ir Koyoo. ⁵ Woo se war masi baffoo ciiti nda nga waatoo mana too, hala waati kanj ir Koyoo kaa kanj ga hayey mo kanj ga tugu kubaa ra daŋ gaayoo ra, ka borey biney miilawey fatawandi. Waatoo din Irkoy ga boro foo kul saabu nda woo kanj nda a ga hima.

⁶ Ag'armey, ŝenney wey kanj ay n'i har agay nda Apolos ga, ya n'i har kala hala war m'ir guna ka tee se. A ga war ganji war ma bisa woo kanj hantumandi ga, hala war masi bolsay ka boro foo bisandi affoo. ⁷ Macin no ma ni nda borey jerey fay? Macin bara ma ne kanj mana nondi ma ne? Nda a nka nondi ma ne, macin se n'ga bolsay sanda a mana nondi ma ne?

⁸ War kungu ka ben! War duu alman ka ben! War sintin ka laama bila ir! Yala war ma laama nda cimi hala ir mo ma laama war bande! ⁹ Zama ni mma nee kanj Irkoy nka doo kokorantey noo ir kanj ti *diyawey* se: ir ga hima nda sanda boroyarj kanj kayandi i ma buu, zama ir tee gaayahaya aduŋna se, maanaa almalaykey nda borey se. ¹⁰ Ir wey ya, ir tee hollokomyarj Almasihu maaganda se, amma war ya, war duu lakkal Almasihu bande, ir sii nda gaabi, amma war goo nda gaabi. War duu beeray, amma ir kayna. ¹¹ Hala nongoo kanj ra ir goo, ir ga zarabi nda heray nda jaw, ir baŋi, i na kabe k'ir kar, ir sii nda gorodoo foo. ¹² Ir ga goy nda ir kabey ka fara, i g'ir wow, ir ga gaara, i g'ir gurzugay, ir ga muŋe, ¹³ i g'ir maaney futandi, ir ga ŝenni henna har i se. Hala sohõ ir tee sanda aduŋna žiiboo, sanda haya žiiba kanj ga warrandi.

¹⁴ Man'ti ya mma baa ya war haawandi, nga se ay ga hayey wey hantum, amma ya mma baa ya war hoyray sanda ay zankey, ay baakey. ¹⁵ Ba nda war duu gongukaw zenber woy (10.000) Almasihu ganaroo ra, amma woo kul, war sii nda baaba boobo, zama agay, ay na *Alhabar Boryaa* ka war daŋ aduŋna ra Almasihu Isa albarkaa ra. ¹⁶ Woo maaganda se ay g'a ŋaaray war ga, war ma tee ay dendenkey. ¹⁷ Woo ka kate ya Timote sanba war do kanj ti ay izoo kanj ay ga hanse ka bag'a, laadirante no ir Koyoo albarkaa ra. A ga war lakkaley zumandi fondawey kanj ra ay dira Almasihu [Isa] albarkaa ra nda takaa kanj nda ay g'i cawandi nongoo kul ra, *Egiliz* foo kul ra.

¹⁸ Boroyarj war ra too nda hew, i mma tammahã kanj ay si kaa war do. ¹⁹ Amma ne nda kayna ay ga koy war do nda ir Koyoo baa. Nda ay too kate ay si borey kanj ga bolsay ŝenney daŋ assal, hayey kanj i ga hin k'i tee no ma kabu, ²⁰ zama Irkoy *Laamaa* man'ti ŝenni de, hi-

ni no. ²¹ Macin no war ga baa, ya koy war do nda gobu wala ya koy nda baji nda bineyaynay?

Hayey kanj ga Egiliz žiibandi

5 Nongoo kul ra boro ga maa kanj woy nda aru izefututaray ga tee war game, woy nda aru izefututaray dumi kanj si diyandi ba kutakey game, war affoo ga marga nda nga baaba wandoo. ² Woo kul, war ga hew, war biney nka hima ka hanse ka maray, hala bora kanj na woo tee, war m'a gaaray k'a kaa war game. ³ Agay, ba nda ay kunturoo sii war game, ay hundoo goo war game, ay na bora kanj na hayaa woo dumoo tee nda takaa woo ciiti ka ben sanda ya mma bara war game: ⁴ waatoo kanj ay hundoo nda war ga marga [ir] Koyoo Isa maapoo ra, ir Koyoo Isa hinoo bande, ⁵ bora woo cine ma tarjandi Ibilisi se hala hamoo ma duu ka halaci, hundoo ma hallasi ir Koyoo zaaroo hane.

⁶ War foomayanoo si boori, war nka si bay kanj dolobiri kaccu ga laajinoo kul tunandi wala? ⁷ Wa dolobiri žeenaa warra ka war boŋ henanandi, hala war ma tee laajin taaga. Woo gar dolobiri sii war ra, zama *Almasihu* kanj ti ir *Borcintaraa Feeji-izoo* sargandi. ⁸ Woo maaganda se ir ma jingaroo tee, amma man'ti nda dolobiri žena, wala laalay nda binefutay dolobiri. A ma teendi nda laajin kanj ra dolobiri sii kanj ti henanyan nda cimi.

⁹ Ay batagaa faa ra, ay hantum war se kanj war nda borey kanj ga woy nda aru izefututaray tee masi marga haya kul ra. ¹⁰ Man'ti aduŋna woo borey kanj ga woy nda aru izefututaray tee, wala albahiirey, wala komaakey, wala tooru ganakey ga ay goo, nda a gar ngi ga ay goo, kala war ma fatta aduŋna ra. ¹¹ Amma sohõ ya nka hantum war se kanj nda boro goo war ra kanj i g'a cee nda ir armaa, de boro no kanj ga woy nda aru izefututaray tee, wala albahiiri, wala tooru ganakaw, wala boro wowkaw, wala harifutu hanjkanj, wala komakaw, bora woo cine, war masi ba ŋaa a bande.

¹² Adiŝi agay no ma taray borey ciiti wala? War, man'ti war borey no war g'i ciiti? ¹³ Taray borey, Irkoy g'i ciiti.

«Wa boro laalaa kaa war game.» †

Ciitoo kanj huru ganakey nda cere game

6 Nda yenje huru war affoo nda affoo game, taka foo nda a ga yadda ka koy nda a borey kanj si ŝerre do i m'a ciiti? Macin se a si koy nda a Irkoy boro henanantey do? ² War nka si bay kanj nga boro henanantey no ma kaa ka aduŋna ciiti? Aywa, nda war no ma aduŋna ciiti, war si hima nda ka haya buunayarj ciiti wala? ³ War nka si bay kanj ir ga kaa ka almalaykey ciiti soko aduŋna almuraadey? ⁴ Nda ciiti huru war game aduŋna almuraadey maaganda se, borey kanj *Egilizoo* s'i guna no war g'i zaa ciitikaw wala? ⁵ Ya nk'a har war se hala war ma haw. Woo ti lakkalkoyni sii war game, ba affoo, kanj ga hin ka ciiti nga armyey nda cere game wala? ⁶ Arma foo ga koy ciiti nda nga armaa, koyni mo borey do kanj si naanay Irkoy!

† *Alhukumoo* 17.7; 19.19; 21.21; 22.22, 24; 24.7.

⁷ [Nda cimi,] haya kul kañ no, ciiti ma huru war nda cere game, war kañyanoo no. Macin se war si baa war ma boro kañ si šerretaray tee muje? Macin se war si baa war ma tooneyan muje? ⁸ Amma war, war hunday no ma šerretaray jañay tee, de mo war ga borey toone, war armye se war g'a tee! ⁹ War nka si bay kañ borey kañ si šerre si Irkoy *Laamaa* tubu? War masi war boñ darga, borey kañ ga woy nda aru izefututaray tee, nda tooru ganakey, nda zinateerey, nda arey kañ ga marga nda arey, ¹⁰ nda zayey, nda albahiirey, nda hari-futu hankey, nda boro wowkey, nda komakey si Irkoy *Laamaa* tubu. ¹¹ Woo ti haya kañ war affooyañ cindi ka ti a. Amma war numayandi, war jisandi jere ga Irkoy se, war tee boro šerranteyañ ir Koyoo *Isa Almasihu* maanoo nda Irkoy *Hundoo* albarkaa ra.

Wa war gaahamey ka Irkoy beerandi

¹² «A ga bisa ya ne ya haya kul tee», amma man'ti haya kul ra nafaw goo ya ne. «A ga bisa ya ne ya haya kul tee», amma ay si nañ haya kul m'ay dañ nga cire. ¹³ Naayan mana teendi kala gunde se, gunde mana teendi kala ñaayan se, amma Irkoy ga kaa k'i kul halaci. Gaaham mana teendi woy nda aru izefututaray se, gaaham mana teendi kala ir Koyoo se, ir Koyoo wane nda gaaham, gaaham wane nda ir Koyoo. ¹⁴ Irkoy kañ n'ir Koyoo tunandi, a g'ir mo tunandi nda nga hinoo.

¹⁵ War nka si bay kañ war gaahamey man'ti kala *Almasihu* gaahamoo nonguyan? Ay ga hima ka *Almasihu* gaahamoo nonguyan zaa k'i tee woykuuru gaaham se nonguyan wala? Abada! ¹⁶ [Wala] war nka si bay kañ aru kañ denji woykuuru ga, nga nda a tee gaaham foo? Zama *Citaaboo* nee: «Ngi boro hinkaa ga tee gaaham folloku». ¹⁷ Aru kañ denji ir Koyoo ga, nga nda a ga tee hundi foo.

¹⁸ Wa zuru woy nda aru izefututaray se! Zunubu kul kañ boro n'a tee sii kala nga gaahamoo se taray, amma boro kañ na woy nda aru izefututaray tee ga duu zunubu nga boñ gaahamoo ga. ¹⁹ War nka si bay kañ war gaahamoo man'ti kala Irkoy *hugoo* kañ ra *Hundi Henanantaa* kañ goo war ra goo, de mo Irkoy k'a noo war se? War si war boñ may, ²⁰ war nka dayandi, war hayoo banandi. Adiši war gaahamey ma goy Irkoy daržaa se.

Hãayaney kañ teendi hiijay here zaabey

7 Sohõ ir ma šelañ hayey ga kañ ga war hantum ya ne:

A ga boori aru se a masi too woy do. ² Amma hala boro ma mooru woy nda aru izefututaray ga, aru foo kul ma bara nda nga boñ wandoo, de mo woy foo kul ma bara nda nga boñ kurpoo. ³ Kurpe ma wande noo woo kañ nda a ga hima, takaa din da woo kañ nda kurpe ga hima, wande m'a noo a se. ⁴ Woy si nga gaahamoo may, kurpoo wane nda a, takaa din da kurpe si nga gaahamoo may, wandoo wane nda a. ⁵ War masi

† *Sintinoo* 2.24.

war boñ wanji cere se, nda man'ti haya no kañ war waafaku a ga, ka waati nañ hala war ma war boñ noo Irkoy ñaarayyan se. Woo banda ga, war ma yee cere ga hala Ibilisi masi war sii, zama war si hin ka war boñ dii.

⁶ Woo kañ ay n'a har war se hoyrayyan no, man'ti gaabi no. ⁷ Ay si baa kala borey kul ma tee ay cine, amma boro foo kul goo nda nga boñ *anneemaa* nooyanoo kañ Irkoy n'a noo a se, affoo ga tee takaa woo, affoo mo ga tee takaa woo.

⁸ Ay ga nee borey kañ mana hiiji nda woyey se kañ kurpey buu, a ga boori i se i ma cindi takaa din da sanda agay. ⁹ Amma nda i si hin ka ngi boñ dii, i ma hiiji, zama i ma hiiji baa i ma too nda alhawa.

¹⁰ Borey kañ hiiji, ay g'i yaamar, man'ti agay ka nee, amma ir Koyoo ka nee: woy masi fay nga kurpoo.

¹¹ Nda a fay, a ma cindi takaa din da, a masi hiiji, wala a ma waafaku nda nga kurpoo ka yee a se. Aru mo masi fay nga wandoo.

¹² Borey jerey, agay, ay ga nee i se, amma man'ti ir Koyoo ka nee: nda ir arma foo goo nda wande kañ man'ti ganakaw, de woyoo yadda ka goro nda a, a masi fay a. ¹³ Takaa din da, nda woy goo nda kurpe kañ man'ti ganakaw, de kurpoo yadda ka goro nda a, a masi fay kurpoo, ¹⁴ zama kurpoo kañ man'ti ganakaw, nga wandoo g'a henanandi, de mo woyoo kañ man'ti ganakaw, ir armaa kañ ti kurpoo g'a henanandi. Nda man'ti woo, war izey ga žiibi, ka gar i henan. ¹⁵ Nda bora kañ man'ti ganakaw ga baa nga ma fay, a ma fay, woo ra ir armaa wala ir woymaa mana hawa koyne. Irkoy nk'ir cee ir ma dira alaafiya ra. ¹⁶ Woyoo, ni mma bay wala man'ti ni no ma ni kurpoo hallasi, aroo, ni mma bay wala man'ti ni no ma ni wandoo hallasi?

Boro ma cindi takaa kañ ga a goo ga waati kañ a ga ciyandi

¹⁷ Amma boro foo kul ma dira nda takaa kañ ir Koyoo n'a noo a se, nda takaa kañ ra a cindi waatoo kañ Irkoy g'a cee. Woo ti haya kañ nda ay ga *Egilizey* kul yaamar.

¹⁸ Boro kañ, waatoo kañ a ga ciyandi gar a hurubangu, a ma cindi takaa din da ga. Boro kañ, waatoo kañ a ga ciyandi gar jofolo no, a masi hurubangu. ¹⁹ Hurubanguyan man'ti baffoo, hurubanguyan jañay man'ti baffoo, hayaa kañ ga kabu ti Irkoy yaamarey diyanoo.

²⁰ Boro foo kul ma cindi takaa kañ ga a goo ga waatoo kañ Irkoy n'a cee. ²¹ Bañña ti ni waatoo kañ ni ciyandi? Masi alhuzun, amma nda n'ga hin ka sawal, ma sawal baa, ²² zama bañña kañ ir Koyoo n'a cee mma tee borcin ir Koyoo albarkaa ra. Takaa din da, borcin kañ ciyandi mma tee *Almasihu* bañña. ²³ War nka dayan-di, war hayoo banandi, war masi tee borey se bañña. ²⁴ Ag'armey, boro foo kul ma duumi Irkoy jere nda takaa kañ ra a cindi waatoo kañ a g'a cee.

Woysoogey nda woyey kañ kurpey buu

²⁵ Haya kañ ti woysoogey, ir Koyoo man'ay noo yaamar, amma ay lakkaloo no ay g'a noo sanda boro kañ

duu ir Koyoo tamallaa ka tee laadirante. ²⁶ Ay ga hongu woo haya henna no, waati šendaa kaŋ ga bara sabbu se, a ga boori boro ma cindi takaa kaŋ ga a goo. ²⁷ N'goo nda wande, masi ceeci ka fay, n'sii nda wande, masi wande ceeci. ²⁸ Amma woo kul, nda ni hiiji, mana zunubu tee. Nda woysogo hiiji, a mana zunubu tee. Borey kaŋ hiiji ga zarabi beeri muŋe, amma agay, ay ga baa ya war kaa a cire.

²⁹ Ag'armey, hayaa kaŋ ay g'a har ti: alwaatoo ga ši-ita, hõ banda ga, borey kaŋ goo nda wande ma tee sanda i sii nda a. ³⁰ Borey kaŋ ga hëe ma tee sanda boroyaŋ kaŋ si hëe. Borey kaŋ ga ŋaali ma tee sanda boroyaŋ kaŋ si ŋaali. Borey kaŋ ga day ma tee sanda boroyaŋ kaŋ mana haya day k'a jisi. ³¹ Wey kaŋ ga ŋi almuraadey hanse nda aduŋŋa hayey ma tee sanda boroyaŋ kaŋ s'i hanse nda ey, zama aduŋŋa woo nda nga azzaatoo ga ben.

³² Amma ay si baa war ma alhuzun zaa. Boro kaŋ mana hiiji ga alhuzun zaa ir Koyoo hayey se, a ga ceeci taka kaŋ nda nga ma kan ir Koyoo se. ³³ Boro kaŋ ga hiiji mma alhuzun nda aduŋŋa hayey, a mma taka ceeci kaŋ nda nga ma kan nga wandoo se, ³⁴ a ga zama haya hinka game. Woy kaŋ mana hiiji nda hondiyaw ga alhuzun nda ir Koyoo hayey hala nga ma duu ka henan nga gaahamoo ra nda nga lakkaloo ra. Woy kaŋ hiiji si alhuzun nda kala aduŋŋa hayey ka guna taka kaŋ nda nga ma kan nga kurŋoo se.

³⁵ War gomnoo se ay ga woo har, man'ti ya mma baa ya war šiita. Ya mma baa war ma haya tee kaŋ ga hima, war ma duumi ir Koyoo ga bila jere-jere.

³⁶ Nda boro ga hongu kaŋ nga ga hondiyaa tooje kaŋ nga ga hima ka hiiji a †, hiijaa gay a mana tee, woo mana kan aroo se, a nee kala nga ma hiiji a, a ma nga ibaayoo tee, a mana duu zunubu, i ma hiiji. ³⁷ Amma boro kaŋ lakkaloo ga kani, a sii šiitay ra, de a goo nda nga ibaayoo se hini, a kayandi kaŋ nga ma cindi bila nda nga ma hiiji, a na haya henna tee. ³⁸ Woo ra boro kaŋ hiiji nga hondiyaa na haya henna tee, amma boro kaŋ mana hiiji, na goy henna tee ka bisa woo kaŋ hiiji.

³⁹ Woy ga denji nga kurŋoo ga kullihinne kurŋoo ga huna. Amma nda kurŋoo faati, a goo nda fondo ka hiiji boro kaŋ kan a se, amma a ma tee ir Koyoo ibaayoo ra. ⁴⁰ Ay lakkaloo ra, a goo nda gomni beeri nda a cindi takaa kaŋ ga a goo. Ay ga hongu kaŋ agay mo, Irkoy *Hundoo* goo ay bande.

Hamey kaŋ sargandi toorey maaney ga

8 Haya kaŋ ti hayey kaŋ sargandi toorey maaney ga, ir ga faham kaŋ ir kul goo nda bayray. Bayray mma boro ka fooma, amma baji mma boro tonton. ² Nda boro ga hongu kaŋ nga ga haya bay, a mana baffoo bay jina sanda takaa kaŋ nda boro ga hima ka waana haya. ³ Amma boro kaŋ ga baa Irkoy, Irkoy no m'a bay.

⁴ Aywa, haya kaŋ ti hayey kaŋ sargandi toorey maaney ga ŋaayanoo, ir ga bay kaŋ tooru man'ti baf-

† A ga hin ka tee mo baaba no kaŋ ga nga ize woyoo noo hiijay se.

foo aduŋŋa ra. De mo ir ga bay kaŋ irkoy sii kaŋ man'ti Irkoy folloku. ⁵ Koyne mo cimi no kaŋ hayayaŋ goo kaŋ se i ga nee «irkoyyaŋ», a ma tee beenaa ra wala laboo ga sanda takaa kaŋ nda «irkoy» booboyaŋ nda «koy» booboyaŋ goo no. ⁶ Woo kul, ir se Irkoy folloku bara kaŋ ti Baaba Irkoy kaŋ ga haya kul ga hun, kaŋ se ir ga huna, nda Koy folloku kaŋ ti Isa *Almasihu* kaŋ ga kate haya kul ma bara, nga ra ir hunaroo goo.

⁷ Amma bayraa woo, man'ti boro kul bara nda a, boro fooyaŋ, hala sohõ tooru bara lakkaley ra, i ga hayey ŋaa kaŋ sargandi toorey maaney ga, ŋi fahamaa ga kacca, a žiibi. ⁸ Ka gar man'ti ŋaayan no m'ir manandi Irkoy, nda ir mana ŋaa, a si haya kul kaa ir ga. Nda ir ŋaa, a si haya kul tonton ir ga.

⁹ Amma wa hawgay fonda a kaŋ war duu a masi koy tee kaŋyan borey kaŋ mana nin se. ¹⁰ Zama nda ni kaŋ goo nda bayray, nda boro kaŋ fahamaa ga kacca dii ni tooru hugu ra n'ga ŋaa, woo si kate nga mo ma hayey ŋaa kaŋ sargandi toorey maaney ga wala? ¹¹ Woo se ni bayraa maaganda se, bora kaŋ fahamaa ga kacca ga halaci, ni armaa din da kaŋ se Almasihu buu. ¹² Nda war duu zunubu war armyey ga nda takaa woo, ka ŋi fahamay kaccaa maray, war na zunubu tee Almasihu jine. ¹³ Woo maaganda se, nda ham ga tee addalil kaŋ ga ag'armaa kaŋandi, ay si ham ŋaa abada, hala ya si tee addalil kaŋ na ag'armaa kaŋandi.

Diyaw ga hima nda faabayan

9 Ya nka s'ay boŋ may wala? Man'ti *diyaw* ti agay wala? Ay mana dii Isa kaŋ ti ir Koyoo wala? Man'ti war ti ay goyoo silbaa kaŋ ay n'a tee ir Koyoo se wala? ² Nda boro fooyaŋ se ay man'ti diyaw, war ya se diyaw ti agay, zama war ti ay diyawtaraa silbaa ir Koyoo al-barkaa ra.

³ Ay zaaboo ne borey kaŋ ga daŋ ay ga se: ⁴ ir sii nda fondo ka ŋaa ka haŋ wala? ⁵ Ir nka sii nda fondo ka wande zaa ir woymey ra sanda takaa kaŋ diyawey jerey, nda ir Koyoo armyey, nda Piyer n'a tee? ⁶ Wala mo agay hinne nda Barnabas no ma hima ka goy k'ir boŋ ŋandi wala? ⁷ May no ma huru soojetaray a ma yee ka nga boŋ zaa? May no ma *alaneb* faari duma, de a si izoo ŋaa? Wala mo, may no ma adabba kur boy, de a si adabbaa wawaa haŋ?

⁸ Hayey wey kaŋ ay g'i har, adamize šenni no wala *ašariyaa* mo nka s'i har? ⁹ Zama a hantumandi Musa *ašariyaa* ra ka nee: «Heejoo kaŋ goo ma taasoo musay, masi mijoo haw.» ¹¹ Irkoy mma alhuzun nda heeji wala? ¹⁰ N'bay ir se a ga šelan? Zama ir se a na woo hantum, beerikaw ga hima ka beeri nda naata, de mo bora kaŋ ga taasoo musay ga hima ka naata kaŋ nga ga duu a ra nga bagaa. ¹¹ Nda ir na Irkoy *Hundoo* gomney duma war game, nda ir na war kabehayaŋ hegay, haya beeri no wala? ¹² Nda boro fooyaŋ goo nda fondo ka duu war ga haya, ir sii nda fondo ka duu war ga haya ka bisa ey wala? Woo kul ra, ir mana cimi ceeci, amma ir ga haya kul muŋe hala haya kul masi *AlmasihuAlhabar Boryaa ganji*.

†† *Alhukumoo* 25.4; *Timote bataga* 1na 5.18.

¹³ War nka si bay kañ borey kañ ga goy kayantey tee Irkoy *hugu* beeroo ra si huna kala nda Irkoy *hugu* beeroo [hayey]? De mo war nka si bay kañ borey kañ ga goy sargari tonadogoo ra, ngi bagaa goo sargaroo ra kañ ga kaandi? ¹⁴ Takaa din da, ir Koyoo yaamar kañ borey kañ ga Alhabar Boryaa har ma huna nda Alhabar Boryaa.

Pol mana cenda hayey ga kañ a ga hima ka duu ey

¹⁵ Amma agay, ya na tonton nda hayey wey affoo kul. Ya na woo hantum hala ya duu ey, zama ay baa ya buu nda boro m'ay foomayanoo taa ay kone. ¹⁶ Nda ay ga *Alhabar Boryaa* har, man'ti foomayan no, zama haya tilasante no kañ waazibi ay ga. Ay bone nda ay mana Alhabar Boryaa har! ¹⁷ Nda ay g'a tee nda ay boñ, ay ga hima nda banaw, amma nda ay g'a tee ba nda ay si baa, a mma tee goy kañ talfandi ay ga, ¹⁸ adişi macin ti ay banaa? Ay banaa man'ti kala ya Alhabar Boryaa har k'a dañ borey jine yaada, bila nda ya hayey ceeci kañ Alhabar Boryaa g'i noo ya ne.

¹⁹ Borcin ti agay, boro kul s'ay may, amma ay n'ay boñ tee bañña borey kul se hala ya duu ka duu boro boobo. ²⁰ Alyahuudey bande, ay tee sanda Alyahuudu hala ya duu ka duu Alyahuudey. Borey kañ goo *ašariyaa* hinoo cire bande, ay tee sanda boro kañ goo *ašariyaa* hinoo cire, ka gar agay woo sii *ašariyaa* hinoo cire, amma ay n'a tee hala ya duu ka duu wey kañ goo *ašariyaa* hinoo cire. ²¹ Borey kañ sii *ašariyaa* hinoo cire bande, ay tee sanda boro kañ sii *ašariyaa* hinoo cire, ka gar man'ti ya nka sii Irkoy jine bila *ašariya*, ay goo Almasihu *ašariyaa* cire, ay na woo tee hala ya duu ka duu borey kañ sii *ašariyaa* hinoo cire. ²² Yalaafantey bande, ay tee yalaafante hala ya duu ka duu yalaafantey. Ay n'ay boñ tee haya kul borey kul se hala taka kul kañ no ya boroyañ hallasi. ²³ Hayey kul, ay s'i tee kala Alhabar Boryaa maaganda se hala ya duu ka duu nga albarkaa ra haya.

²⁴ War nka si bay kañ borey kañ ga zuru ganganoo ra, i kul no ma zuru, amma boro folloku no ma duu konkošaa gomnoo? Wa zuru taka kañ ra war ma duu a. ²⁵ Boro kul kañ ga gurgay ga nga boñ dii ka sawa haya kul ra. I g'a tee hala ngi ma duu ka duu fuula kañ ga waati kayna tee, amma ir, hala ir ma duu ka duu fuula duumante. ²⁶ Woo se agay, ay ga zuru nda takaa woo, man'ti ya nka si guwoo bay. Ay ga kara nda takaa woo, amma man'ti hewoo no ay g'a dunbu. ²⁷ Ay g'ay gaahamoo šiita k'a dañ ay cire, zama ay ga hunbur agay kañ na borey waazu, Irkoy masi koy agay hunday gaaray.

Wa mooru tooru

10 Ag'armey, ay si baa war ma jañ ka bay kañ ir baabey kul cindi duulaa cire, i kul bisa nda teekoo. ¹² I kul *batizandi* Musa maanoo ga duulaa nda teekoo ra. ³ I kul na ñaayan follokaa ñaa kañ Irkoy n'a noo, ⁴ de mo i kul na hanhaya follokaa hanj kañ Irkoy

n'a noo, zama i ga hayaa kañ Irkoy n'a noo hanj tondoo ra, tondoo man'ti kala *Almasihu*. ⁵ Amma boro boobo i ra mana kan Irkoy se, woo se i buu saajoo ra.

⁶ Hayey wey teendi hala i ma tee ir se himakasi-nayyan, hala ir masi haya laaley boonay sanda takaa kañ nda ngi, i n'i boonay. ⁷ War masi tee tooru ganakaw sanda takaa kañ nda ngi affooyañ n'a tee, nda takaa kañ nda a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee: «Jamaa goro ka ñaa ka hanj, nga banda ga, i tun ka hooray.» ^{††8} Ir masi woy nda aru izefututaray mo tee. Boroyañ i ra n'a tee, zaari folloku boro zenber waranka cindi hinza (23.000) kañ i ra ka buu. ⁹ Koyne mo ir masi Almasihu sii. Boroyañ i ra n'a tee, gondey n'i halaci. ¹⁰ War masi ñuunuñuunu. Boroyañ i ra n'a tee, wi-iyakaa n'i halaci.

¹¹ Hayey wey duu ey hala i ma tee himakasinayyan, i hantumandi k'ir gagay, ir kañ zamanoo benantaa kaa ir ga. ¹² Woo se boro kañ ga hongu nga nka sinji henna Irkoy ganaroo ra, a ma hawgay a masi kañ. ¹³ Siyan sii no kañ kaa war ga kañ mana duu adamize ka bisa, Irkoy ga laadir, a si nañ war ma siyandi hala nongu kañ ra war si hin a. Nda siyan kaa, a ga war cebe fattadoo hala war ma hin k'a muje.

¹⁴ Woo maaganda se, ay baakey, wa mooru tooru ganayan. ¹⁵ Ya mma šelañ war se sanda boroyañ kañ goo nda lakkal. War hunday ma hayaa guna kañ ay g'a har. ¹⁶ Waati kañ ir g'ir Koyoo ñaahayaa ñaa, poti albarkantaa kañ nda ir ga albarka dañ Irkoy se, borey kañ ga hanj nda a, man'ti i nka tee affoo Almasihu kuroo bande wala? Takulaa kañ ir g'a dunbu, borey kañ g'a ñaa, man'ti i nka tee affoo Almasihu gaahamoo bande wala? ¹⁷ Takula folloku bara, ir kañ ti iboobaa man'ti kala gaaham foo, zama ir ga marga takula follokaa ra.

¹⁸ Wa Izirayel borey jamaa guna. Borey kañ ga hayey ñaa kañ sargandi, man'ti i nka tee affoo sargari tonadogoo bande wala? ¹⁹ Macin no ay ga baa y'a har? Haya kañ sargandi toorey maaney ga, cin no a g'a hanse? Wala mo tooru, cin no a g'a hanse? ²⁰ Kalaa, kalaa! Sargarey kañ i g'i kaa, i s'i kaa kala ganjey se, man'ti Irkoy se i g'i kaa. Ay si baa war nda ganjey ma marga. ²¹ War si hin ka hanj nda ir Koyoo potoo war ma hanj nda ganjey potoo. War si hin ka ñaa ir Koyoo ñaadogoo ra war ma ñaa ganjey ñaadogoo ra. ²² Wala ir mma baa ir Koyoo ma canse wala? Ir mma bara nda gaabi nda a wala?

Ir teegoyey kul ma Irkoy beerandi

²³ «Haya kul ga bisa», amma man'ti haya kul ra nafaw goo, «haya kul ga bisa», amma man'ti haya kul no ma boro tonton. ²⁴ Boro kul masi nga boñ gomnoo ceeci, a ma nga cinaa gomnoo ceeci.

²⁵ Haya kul kañ ga neerandi hamey yooboo ra, w'a ñaa, war biney masi war gurzugay ngi maaganda se, ²⁶ zama «adunña nda haya kul kañ goo a ra man'ti kala ir Koyoo wane» ‡.

† Fattaroo 14.22–29.

†† Fattaroo 32.6. ‡ Zabur 24.1.

²⁷ Nda borey kaŋ si naanay Irkoy ra, affoo na war cee war ma kaa ka hoyandi nga do, de war yadda ka koy, haya dumi kul kaŋ gorandi war jine, w'a ŋaa, war biney masi war gurzugay. ²⁸ Amma nda boro nee war se: «Hamoo woo nka sargandi toorey maaney ga», war mas'a ŋaa, bora kaŋ na war bayrandi maaganda se, binoo masi koy a gurzugay. ²⁹ Woo kaŋ ay goo m'a har, man'ti war biney ŋennoo ga ay goo, ngi wanoo ga ay goo. Zama macin se boro foo bine ŋennoo g'ay borcin-taraa kaŋ ay duu a ciiti? ³⁰ Nda agay, ay ga albarka tee Irkoy se ŋaahayaa kaŋ ay g'a ŋaa maaganda se, macin se ay ga wowandi hayaa kaŋ ay na albarkaa daŋ a se maaganda?

³¹ Woo se, a ma tee war mma ŋaa, wala war mma haŋ, wala haya kul kaŋ war goo m'a tee, w'a tee ka Irkoy beerandi. ³² War masi tee addalil kaŋ ga boro kaŋandi, a ma tee Alyahuudey, wala Grekey, wala Irkoy Egilizoo. ³³ W'ay takaa tee, ay ga ceeci ya kan borey kul se haya kul here, man'ti ay boŋ gomnoo no ay g'a ceeci, boro boobaa wanoo no ay g'a ceeci hala i ma duu ka hallasi.

11 W'ay guna ka tee takaa kaŋ nda ay ga *Almasihu* guna ka tee.

Boro bankaaray takaa Egilizoo ra

² Ay ga war saabu nda kaŋ war ga hongu agay haya kul ra nda mo kaŋ war ga alaada wey dii nda takaa kaŋ nda ay n'i noo war se. ³ Amma ay ga baa war ma bay kaŋ *Almasihu* ti aru kul boŋkoynoo, woy boŋkoynoo ti kurŋoo, Almasihu boŋkoynoo ti Irkoy. ⁴ Aru kul kaŋ ga Irkoy ŋaaray wala a ga annabitaray tee, de boŋoo ga guma, bora na nga boŋkoynoo kaynandi. ⁵ Amma woy kul kaŋ ga Irkoy ŋaaray wala a ga annabitaray tee boŋoo si guma, bora na nga boŋkoynoo kaynandi, zama nga nda woy kaŋ na nga boŋoo cebu kul ti affoo. ⁶ Woy kaŋ si nga boŋoo gum, a ma nga hinbirey mo kosu. Aywa, nda haawi no woy se a ma nga hinbirey kosu wala a m'i cebu, a ma nga boŋoo gum. ⁷ Aru si hima ka nga boŋoo gum, zama Irkoy himakasinaa nda nga daržaa no, amma woy man'ti kala aru daržaa. ⁸ Zama haya kaŋ se man'ti aru ka hun woy ra, woy ka hun aru ra. ⁹ Koyne mo aru mana takandi woy se, amma woy mana takandi kala aru se. ¹⁰ Woo maaganda se hini tammaasa ga hima ka bara woy boŋ ga † almalaykey sabbu se. ¹¹ Woo kul, ir Koyoo do woy sii no bila aru, aru sii no bila woy. ¹² Zama takaa kaŋ nda woy mana hun kala aru ra, takaa din da woy no ka aru hay, i kul mana hun kala Irkoy do.

¹³ War hunday ma guna: a ga hima woy ma Irkoy ŋaaray boŋoo si guma wala? ¹⁴ Adamizetaray hunday nka si bayrandi war se kaŋ aru, nda nga hinbirey ga kuu, kaynayan no a se? ¹⁵ Amma woy, nda nga hinbirey ga kuu, man'ti beeray no a se wala? Zama hinbirey mana nondi [a se] kala sanda gumtaafa. ¹⁶ Amma nda

† «Woo maaganda se hini tammaasa ga hima ka bara woy boŋ ga», Grek ŋenni ra, almaganaa faa ti «Woo maaganda se woyoo boŋoo takaa, hinoo ma bara a kone».

boro goo no kaŋ ga baa nga ma hayey wey kakaw, a sii ir nda Irkoy Egilizey alaadaa ra.

Takaa kaŋ nda ir Koyoo ŋaahayaa ga ŋandi

¹⁷ Nda ay na war yaamar nda hayey wey, ay si war saabu, zama nda war marga, war si koy jine, amma war mma jaase. ¹⁸ Haya jinaa ti, waati kaŋ Egilizoo marga, ay maa kaŋ fay-fayyan goo war game, ay ga naanay kaŋ cimi goo ŋennoo woo ra. ¹⁹ Kala mo kon-dayyan ma bara war game hala borey kaŋ ga laadir ma bayrandi. ²⁰ Waati kaŋ war ga marga, man'ti ir Koyoo ŋaahayaa no war g'a ŋaa, ²¹ zama ŋaayanoo waato ga, boro foo kul mma cahã ka nga boŋ ŋaahayaa ŋaa. Woo ra affooyan ga heray, affooyan ga suu. ²² Adiŋi war nka sii nda hugu kaŋ ra war ga ŋaa ka haŋ? Wala Irkoy Egilizoo no war g'a kaynandi ka borey haawandi kaŋ sii nda haya? Macin no y'a har war se? Ya war saabu wala? Kalaa, woo ga ay si war saabu.

²³ Hayaa kaŋ ay n'a noo war se, ya na duu a kala ir Koyoo ga: ir Koyoo Isa, cijinoo kaŋ ra i g'a nondi, a na takula zaa ²⁴ ka albarka daŋ Irkoy se, a n'a dunbu ka nee: «Woo ti ay gaahamoo kaŋ ga nondi war sabbu se, wa woo tee hala war ma hongu agay.» ††²⁵ Taka fol-lokaa no a n'a tee ka potoo zaa hawraa banda ga, a nee: «Potoo woo man'ti kala *amaana* taagaa kaŋ ga zandi ay kuroo ra. Wa woo tee, waati kul kaŋ war n'a haŋ, a ma tee hala war ma hongu agay.» ††²⁶ Zama waati kul kaŋ war na takulaa woo ŋaa ka potoo hayaa haŋ, ir Koyoo buuyanoo no war g'a har hala waati kaŋ a ma kaa.

²⁷ Woo sabbu se boro kaŋ na takulaa ŋaa, wala a n'ir Koyoo potoo hayaa haŋ nda taka kaŋ si hima, bora n'ir Koyoo gaahamoo nda nga kuroo kuta. ²⁸ Woo se kala boro foo kul ma nga boŋ guna jina a ma duu ka ŋaa takulaa ra ka haŋ potoo hayaa ra, ²⁹ zama boro kaŋ ŋaa, a haŋ bila nda a ma hongu ir Koyoo gaahamoo, bora kate nga boŋ ga ciiti. ³⁰ Woo maaganda se war ra, boro boobo ga felaw, i ga wirci, de mo iboobo faati. ³¹ Nda a gar ir nk'ir boŋ guna jina, ir si ciitandi. ³² Amma ir Koyoo no m'ir ciiti k'ir aladabu hala ir nda aduŋna masi zukandi cere bande.

³³ Adiŋi ag'armey, waati kaŋ war ga marga ka ŋaa, wa cere batu. ³⁴ Boro kaŋ ga heray, a ma ŋaa hugey do jina, hala war masi marga ciitiyan se. Hayey kaŋ cindi ŋennoo, ay g'i hanse waati kaŋ ay kaa war do.

Irkoy Hundoo nooyaney

12 Ag'armey, haya kaŋ ti Irkoy *Hundoo* nooyaney, ay si baa war ma jaŋ ka duu ngi fahamaa. ² War ga bay kaŋ waato kaŋ war ga tee kutakaw, tooru benbawey no ma war gongu ka koy. ³ Woo se ay ga war bayrandi kaŋ boro kul kaŋ Irkoy Hundoo n'a tuti a ma ŋelaŋ si nee: «Isa ma laali» ††, boro kul mo si hin ka nee: «Ay Koyoo Isa» nda man'ti Hundi Henanantaa k'a tuti a m'a har.

†† Luka 22.19. ‡ Luka 22.20. †† «Isa ma laali», Grek ŋenni ra, almaganaa faa ti «Isa laali».

⁴ *Anneemaa* nooyaney dumi-dumiyan no, amma Hundi follokaa no m'i noo, ⁵ Irkoy goyey dumi-dumiyan no, amma Koy follokaa se i ga teendi. ⁶ Irkoy goy takawey dumi-dumiyan no, amma Irkoy follokaa k'i kul tee k'i dan borey biney ra. ⁷ Nooyanoo kan Irkoy Hundoo g'a noo boro foo kul se ga Irkoy Hundoo hinoo cebe nafaw se. ⁸ Irkoy Hundoo ga boro foo noo lakkal šenni, Irkoy Hundi follokaa ga boro foo noo bayray šenni. ⁹ Irkoy Hundi follokaa ga boro foo noo naanayyan, Irkoy Hundi follokaa ga boro foo noo anneemaa nooyanyan kan ti ka boro duubaanandi. ¹⁰ A ga boro foo noo kayfi teeyan, a ga boro foo noo annabitaray, a ga boro foo noo a ma Irkoy Hundoo hayey nda hayey kan man'ti Irkoy Hundoo wane fay-fay k'i kaa cere ra, a ga boro foo noo ka šenni dumi-dumiyan šelan, a ga affoo mo noo a ma šenney feeri. ¹¹ Amma wey kul, Irkoy Hundi follokaa no m'i tee ka nooyaney zamna boro foo kul se nda woo kan ga kan Irkoy Hundoo se.

Gaaham man'ti kala affoo, amma nga nongey ga boobo

¹² Sanda takaa kan nda gaaham man'ti kala affoo, amma a goo nda nongu booboyan, gaahamoo nongey nda ngi booboyanoo kul, i man'ti kala gaaham folloku, takaa din da ti *Almasihu* mo. ¹³ Zama ir kul *batizandi* ka tee gaaham folloku *Hundi* folloku albarkaa ra †, a ma tee Alyahuudu, wala Grek, wala banja, wala borcin, ir kul han Hundoo folloku ra.

¹⁴ Gaaham mo man'ti nongu folloku, nga nongey ga boobo. ¹⁵ Nda cee nka nee: «Zama ay man'ti kabe, ay sii gaaham ra.» De woo maaganda se a sii gaaham ra wala? ¹⁶ Nda hanja nee: «Zama ay man'ti moo, ay sii gaaham ra.» De woo maaganda se a sii gaaham ra wala? ¹⁷ Nda boro gaahamoo kul man'ti kala moo, man nongoo kan nda boro ga maa? Nda gaaham kul man'ti kala nongu kan nda boro ga maa, man nongoo kan nda boro ga maa haya hew? ¹⁸ Irkoy nka nongu foo kul dan gaaham ra nda takaa kan ga kan a se. ¹⁹ Nda a kul man'ti kala nongu folloku, man ra gaahamoo goo? ²⁰ Nongu boobo goo gaaham ra, amma gaaham folloku no.

²¹ Moo si hin ka nee kabe se: «Ay si almuraadu nda ni.» Wala koyne mo bon ma nee cee se: «Ay si almuraadu nda ni.» ²² Nda cimi, gaaham nongey kan ir g'i himandi hayayan kan sii nda gaabi, ngi ga ir ga hanse ka too. ²³ Boro gaahamoo nongey kan ir g'i himandi nonguyan kan si hima nda beeray beeri, ir g'i kuubi k'i bere nda beeray kan ga hanse ka beeri, de mo ir nongey kan ir ga haw i ma diyandi, ir ga hanse ka lakkal tee i se. ²⁴ Nongey kan ir si haw nda ey, si too boro ma hanse ka lakkal tee i se. Irkoy nka gaaham tee ka nongey kan sii nda beeray beeri noo beeray kan ga hanse ka beeri, ²⁵ hala fay-fayyan masi huru gaa-

† «Zama ir kul batizandi ka tee gaaham folloku Hundi folloku albarkaa ra», Grek šenni ra, *almaganaa faa ti* «Zama ir kul batizandi Hundi folloku ra gaaham follokaa nafaa se», *affaa ti* «Zama ir kul batizandi Hundi folloku ra ka tee gaaham folloku».

ham ra, gaaham nongey kul ma lakkal follokaa dan cere se. ²⁶ Nda nongu foo ga zarabi, nongey kul mma zarabi a bande, nda nongu foo duu darža, nongey kul mma jaali a bande.

²⁷ War, war man'ti kala Almasihu gaahamoo, war affoo kul man'ti kala nga gaahamoo nongey affoo.

²⁸ Irkoy na boroyan gorandi *Egilizoo* ra: ijinaa man'ti kala *diyawey*, ihinkantoo annabey, ihinzantoo cawandikey, woo banda ga, nooyaney kan ti: kayfi teeyan, nda *anneemaa* nooyaney ka boro duubaanandi, nda ka gaakasinay, nda ka Egilizoo juwal, nda ka šenni dumi-dumiyan har. ²⁹ Borey kul ti diyaw wala? Borey kul ti annabi wala? Borey kul ti cawandikaw wala? Borey kul no ma kayfi tee wala? ³⁰ Borey kul ka duu anneemaa nooyanoo ka borey duubaanandi wala? Borey kul no ma šenni dumi-dumiyan šelan wala? Borey kul no ma hin ka šenney feeri wala? ³¹ Wa hanse ka baa anneemaa nooyan babbeerey. ††
Sohō ay ga war cebe fondawey ihennaa.

Baji bisa haya kul

13 Ba nda ay ga šenney šelan kan borey g'i šelan hala ka šenney šelan kan almalaykey g'i šelan, amma nda ay si baa boro ‡, ay ga hima nda guuru kan ga kara-kara de, wala haya kan ga dundun de.

² Koyne mo nda ay duu annabitaray, de ay ga sirrey kul bay, de ay duu bayraa kul, de mo nda ay duu naanay beeri kan ga kate ya hin ka tondi honduyan ganandi,

amma nda a gar ay si baa boro, ay man'ti baffoo. ³ Ba nda ay g'ay almaanoo kul zamna heraykoyne se, de ay g'ay kunturoo noo i m'a ton ††, amma nda a gar ay si baa boro, a si haya kul hanse ya ne.

⁴ Baji ga suuri, a ga boori,

a si canse, [baji] si bolsay, a si fooma,

⁵ a si goy meera tee, a si nga bon nafaa ceeci,

a si dukur, a si dori dii,

⁶ a si jaali nda šerretaray janay,

a ga jaali nda cimi.

⁷ Baji ga hinžee haya kul ra, a ga naanay haya kul, a ga haya kul naata, a ga haya kul mupe.

⁸ Baji si ben abada.

Annabitaray ga kaa ka ben, šenney ga kaa ka nanjandi, bayray ga kaa ka ben.

⁹ Sohō bayray jere bara ir se, ir annabitaraa man'ti kala jere.

¹⁰ Amma waati kan woo kan ga timme kaa, woo kan ti jere ga kaa ka ben.

¹¹ Waatoo kan ay ga tee zanka kaccu, ay ga šelan sanda zanka kaccu,

†† «Wa hanse ka baa anneemaa nooyan babbeerey», Grek šenni ra, *almaganaa faa ti* «War ga hanse ka baa anneemaa nooyan babbeerey». ‡ Bajoo woo ti: boro ma baa boro, ma baa Irkoy. †† «i m'a ton», *hantum fooyan ga nee* «hala ya duu ka bolsay».

ay ga miile sanda zanka kaccu, ay ga hongu sanda zanka kaccu.

Waatoo kaŋ ay tee aru, ay benandi nda zankakaccu-taray hayey.

¹² Sohō diji † nda ir ga dii, a si kaaray, amma ir ga kaa ka dii moo nda moo.

Sohō ay bayraa man'ti kala jere, amma ay bayraa ga kaa ka timme sanda takaa kaŋ nda Irkoy g'ay bay.

¹³ Haya hinzaa kaŋ ga cindi ne: naanay, nda naata, nda baji, amma hayey wey kul ibeeroo man'ti kala baji.

Takaa kaŋ nda Irkoy Hundoo nooyaney ga goy Egilizoo ra

14 Wa hanga baji, wa hanse ka baa Irkoy *Hundoo* nooyaney, waaniwaani ka annabi goy tee. ² Boro kaŋ ga šenni tana šelaŋ, man'ti borey se a ga šelaŋ, Irkoy se a ga šelaŋ, zama boro kul si faham a se. Irkoy Hundoo albarkaa ra a ga sirriyaŋ har. ³ Amma boro kaŋ ga annabi goy tee si šelaŋ kala borey se hala i ma duu nafaw, nda hoyray, nda bineyaynay. ⁴ Boro kaŋ ga šenni tana šelaŋ, nga boŋ no a g'a nafa, amma boro kaŋ ga annabi goy tee ga *Egilizoo* nafa.

⁵ Ay si baa kala war kul ma šenni dumi-dumiyaŋ šelaŋ, amma ay baa war ma annabi goy tee ka bisa ey. Boro kaŋ ga annabi goy tee bisa boro kaŋ ga šenni dumi-dumiyaŋ šelaŋ, wala mo boraa kaŋ ga šenni dumi-dumiyaŋ šelaŋ ma šenney feeri kaŋ a n'i har hala Egilizoo ma duu nafaw. ⁶ Sohō ag'armey, ir ma daŋ kaŋ ay koy war do ka šenni dumi-dumiyaŋ šelaŋ: macin no ay g'a hanse war se nda man'ti Irkoy bangayyan no, wala bayray, wala annabi šenni, wala cawandiyan no ay g'a har?

⁷ Takaa kaŋ nda hayey kaŋ ra hundi sii goo nda jinde, sanda laati wala kurbu beeri, nda jindey si fay, taka foo nda boro ga bay hayaa kaŋ laatoo wala kurbu beeroo hēenoo g'a har? ⁸ Nda a gar laati beeri jindoo nka si henan, may no ma soolu wongoo se? ^{††9} Takaa din da war, nda war deenoo si filla deede kaŋ ga fahamandi, taka foo nda boro ga hayaa bay kaŋ harandi? War mma šelaŋ hewoo ra. ¹⁰ Šenni dumi hinna kul kaŋ bara aduŋna ra, affoo sii i ra kaŋ sii nda almagana. ¹¹ Deene šenni kaŋ ay s'a bay, ay ga tee boraa kaŋ g'a šelaŋ se yaw, boraa mo ga tee ya ne yaw. ¹² War mo, takaa din da, zama war ga hanse ka baa Irkoy Hundoo nooyaney, w'i ceeci nda booboyan Egilizoo nafaa se.

¹³ Woo maaganda se boro kaŋ ga šenni tana šelaŋ ma Irkoy ŋaaray nga m'a feeri. ¹⁴ [Zama] nda ay ga ŋaaray šenni tana ra, ay hundoo ga ŋaaray, amma ay lakkaloo si baffoo tee. ¹⁵ Macin no y'a tee? Ay ga ŋaaray nda ay hundoo, amma ay ga ŋaaray nda ay lakkaloo mo. Ay ga dooni nda ay hundoo, amma ay ga dooni nda ay lakkaloo mo. ¹⁶ Zama nda n'ga albarka

† Waatoo din dijey si tee kala guuru ra. Woo se boro si dii a ra ka boori. †† Zamanoo din ra laati beeroo hēenoo, wongu tammaasa no.

daŋ Irkoy se nda ni hundoo hinne, boro kaŋ si faham hayaa kaŋ n'goo m'a har se kaŋ goo margaroo ra, taka foo nda a ga hin ka nee: «Amin» ni albarka danjano se, ka gar hayaa kaŋ n'n'a har a si faham a se? ¹⁷ Cimi no n'na albarka daŋ ka boori, amma boro faa mana duu nafaw.

¹⁸ Ay ga albarka daŋ Irkoy se kaŋ ay ga šenni dumi-dumiyaŋ šelaŋ ka bisa war kul, ¹⁹ amma Egilizoo margaroo ra, ay baa ya kalima guu šelaŋ nda ay lakkaloo ka borey cawandi ka bisa kalima zenber woy (10.000) šenni tana ra.

²⁰ Ag'armey, war masi miile sanda zankayaŋ, ifutu here wa tee zankayaŋ, amma miileyan here wa tee boroyaŋ kaŋ tee ka timme. ²¹ A hantumandi *ašariyaa* ra ka nee:

«Šenni tanayaŋ
nda mee waaniyaŋ nda
ay ga šelaŋ jamaa woo se,
ba woo ra i si haŋajer ya ne.»
Ir Koyoo k'a har.» ‡

²² Adiši šenni dumi-dumey man'ti kala tammaasa, man'ti ganakey se, borey kaŋ man'ti ganakawaŋ se a ga tee tammaasa. Amma annabitaray man'ti tammaasa borey kaŋ man'ti ganakaw se, ganakey se a ga tee tammaasa.

²³ Nda Egilizoo kul marga, de i kul ga šenni dumi-dumiyaŋ šelaŋ, de boroyaŋ kaŋ si faham wala boroyaŋ kaŋ man'ti ganakaw huru kate, i si nee kaŋ war nka hollo wala? ²⁴ Amma nda borey kul ga annabi goy tee, de boro kaŋ man'ti ganakaw wala boro kaŋ si faham huru kate, i kul ga hayaa har a se kaŋ ti a, borey kul ga nga lakkaloo bay. ²⁵ Hayey kaŋ a g'i tugu nga binoo ra ga fatawandi, woo ra a ga nga ndumoo ka sujudu ka Irkoy beerandi ka bayrandi ka nee: «Cimi no kaŋ Irkoy goo war game.» ††

Takaa kaŋ nda Egilizoo hayey ma teendi

²⁶ Ag'armey, macin no ir m'a tee? Waati kaŋ war ga marga, boro foo ga bayti don, affoo ga cawandi, affoo ga šenni tana šelaŋ, affoo ga bangayyan har, affoo ga šenney feeri, war affoo kul ma haya tee. Haya kul kaŋ war g'a tee ma tee nafaw se. ²⁷ Nda boro ga šenni tana šelaŋ, a ma tee boro hinka, nda a boobo a ma tee boro hinza, i m'a tee affoo-foo, boro foo m'a feeri. ²⁸ Nda šenni feerikaw sii no, a ma dangay *Egilizoo* ra, a ma šelaŋ nga boŋ se nda Irkoy se. ^{‡29} Annabey, ngi boro hinka wala ihinza ma šelaŋ, borey jerey ma ngi šennoo guna. ³⁰ Nda Irkoy na haya bangandi boro tana se kaŋ goo no, boro jinaa ma dangay. ³¹ War kul ga hin ka annabi goy tee affoo-foo, hala borey kul ma caw, i kul ma hoyrayandi. ³² Annabey kaŋ goo ngi annabitaraa ra ga hin ngi boŋ. ³³ Irkoy man'ti hoolo-hoolo Irkoy, alaafiya Irkoy no.

Sanda takaa kaŋ nda a ga teendi Irkoy boro henanantey Egilizoy kul ra, ³⁴ woyey ma dangay Egilizoo margarey ra, zama a si bisa i se i ma šelaŋ. I ma

‡ Ezayi 28.11-12. †† Ezayi 45.14; Zakarya 8.23. ‡‡ «Irkoy se», Grek šenni ra, almaganaa faa ti «Irkoy maŋpoo ga».

ngi boŋ yeeti ganda takaa kaŋ nda *ašariyaa* hunday n'a har. ¹³⁵ Nda haya goo no kaŋ i ga baa ngi ma faham a se, i ma ngi kurŋey hãa nda a hugey do, zama haawi no woy ma šelaŋ Egilizoo margari ra.

³⁶ War do Irkoy meešennoo hun wala? War hinne ti borey kaŋ duu a wala? ³⁷ Nda boro ga hongu annabi ti nga wala boro kaŋ duu Irkoy *Hundoo* nooyan, a ma bay kaŋ hayey kaŋ ay g'i hantum war se ir Koyoo yaamar no. ³⁸ Boro kaŋ wanji woo, Irkoy si yadda boraa ga.

³⁹ Woo se ag'armey, wa hanse ka baa ka annabi goy tee, war masi šenni dumi-dumiyaŋ haryanoo ganji. ⁴⁰ Amma hayey kul ma teendi beeray ra, i kul ma teendi nda fondaa.

Almasihu tunyanoo

15 Ag'armey, ay ga war hongandi kaŋ *Alhabar Boryaa* kaŋ ay n'a har war se, kaŋ war duu a, de mo war tabati a ra, ² nga albarkaa ra war goo ma hal-lasi nda war na šennoo dii nda takaa kaŋ nda ay n'a har war se, nda man'ti woo, war nka naanay yaada.

³ Woo kaŋ ay duu a ti haya jinaa kaŋ ay n'a har war se kaŋ ti *Almasihu* mana buu kala ir zunubey se, sanda takaa kaŋ nda *Citaaboo* n'a har. ¹¹⁴ I n'a daŋ *saaraa* ra, amma jirbi hinzantoo hane a tun, sanda takaa kaŋ nda *Citaaboo* n'a har. ⁴⁵ A bangay Piyer se, nga banda ga, a bangay taalibi woy cindi hinkaa (12) mo se. ⁶ Woo banda ga, waati follokaa ra a bangay haya kaŋ bisa boro zangu guu (500) se ir armey ra, ngi jere beeroo kul ga huna hala hõ, amma affooyaŋ faati. ⁷ Woo banda ga, a bangay Žak se, nga banda ga, a bangay *diyawey* kul se.

⁸ Woo kul banda ga, a bangay ba agay se, agay kaŋ ga hima nda zanka kaŋ hayandi za nga waatoo mana too. ⁹ Zama agay ti diyawey ikaccaa, agay kaŋ si hima ka ciyandi diyaw, zama ay na Irkoy *Egilizoo* gurzugay. ¹⁰ Amma Irkoy *anneemaa* ra, ay tee woo kaŋ ay ti a. Nga anneemaa ay here mana tee yaada. Ay hanse ka taabi ka bisa i kul, amma man'ti agay no, Irkoy *anneemaa* no kaŋ goo ay bande. ¹¹ A ma tee agay wala a ma tee ngi, woo ti hayaa kaŋ ir g'a waazu, woo ti hayaa kaŋ war naanay a.

Bukawey tunyanoo

¹² Nda ir ga waazu kaŋ *Almasihu* tun bukawey ra, taka foo nda war affooyaŋ ga nee kaŋ bukawey tunyanoo si bara? ¹³ Nda bukawey tunyanoo si bara, adiši Almasihu mo mana tun. ¹⁴ Nda Almasihu mana tun, adiši ir waazoo [mo] man'ti kala yaada, ir naanaa mo man'ti kala yaada. ¹⁵ De mo ir ga kaa ka garandi seede-zooru Irkoy se, zama ir na seedezoortaray tee ka nee kaŋ Irkoy na Almasihu tunandi, ka gar a man'a tunandi, nda cimi no kaŋ bukawey si tun. ¹⁶ Nda bukawey si tun, Almasihu mo mana tun. ¹⁷ Nda Almasihu mana tun, war naanaa man'ti kala yaada, hala sohõ war zunubey no ma war juwal. ¹⁸ Borey mo kaŋ faati i goo

Almasihu bande halaci. ¹⁹ Nda aduŋŋa woo de ra ir ga naata Almasihu ra, ir jaase borey kul.

²⁰ Sohõ, nda cimi Almasihu tun bukawey ra, borey kaŋ faati, nga ti ngi boro jinaa kaŋ tun. ²¹ Zama boro foo sabboo ka kate buuyan, takaa din da bukawey tunyanoo kaa boro foo sabboo ra. ²² Takaa kaŋ nda Adama sabboo se borey kul ga buu, takaa din da, i kul ga kaa ka huna Almasihu sabboo ra. ²³ Boro foo kul nda nga waatoo: Almasihu ti boro jinaa, nga banda ga, borey kaŋ ti Almasihu wane nga kaayanoo ga. ²⁴ Woo kul banda ga, benantaa ga kaa, waatoo kaŋ a ga jineborotaray kul, nda hini kul, nda gaabi kul halaci ka *Laamaa* daŋ Irkoy ir Baaba kaboo ra. ²⁵ Zama a tilasu a ma laama hala waati kaŋ Irkoy ma iberey kul daŋ nga cewey cire. ²⁶ Iberi kokorantaa kaŋ ga halacandi man'ti kala buuyan. ²⁷ Woo maaganda se *Citaaboo* nee: «A na hayey kul daŋ cewey cire.» ⁴¹ Amma nda i nee hayey kul sii kala a cire, šikka sii kaŋ boraa kaŋ na hayey kul daŋ a cire sii a ra. ²⁸ Waati kaŋ hayey kul huru Almasihu cire ka ben, waatoo din Irkoy *Iz'aroo* hunday [mo] huru boraa cire kaŋ na hayey kul daŋ *Iz'aroo* cire, hala Irkoy ma bara haya kul boŋ.

²⁹ Nda man'ti woo, macin no borey kaŋ *batize* bukawey se g'a tee? Nda šikka sii kaŋ bukawey si tun, macin se borey ga batize i se? ³⁰ Ir hunday, macin se waati kul ir goo farratay ra? ³¹ [Ag'armey,] zaari kul ay goo buuyan mee ga. Addaliloo kaŋ kate ya woo har man'ti kala war nda ay ga fooma Almasihu Isa ir Koyoo albarkaa ra. ³² Nda a gar ya nka ganjihoogawey tangam Efez koyraa ra nda adamizey hinne takaa, macin ti nafaa kaŋ ay ga duu a nda bukawey si tun? Adiši «ir ma ŋaa, ir ma haŋ, zama suba ir ga buu» ⁴¹.

³³ War masi war boŋ darga: cere futu ga boro bere. ³⁴ Wa yee kate fondaa ga, war masi zunubu tee, zama boroyaŋ war ra si Irkoy bay, ay g'a har hala war ma haw.

Takaa kaŋ nda bukawey ga tun

³⁵ Boro foo ga hin ka hãa ka nee: «Adiši taka foo nda bukawey ga tun? Gaaham dumi foo nda i ga kaa?»

³⁶ Saama! Dumi kaŋ n'n'a say ni faaroo ra, a mma buu jina a ma yee ka huna. ³⁷ Woo kaŋ n'g'a say man'ti dumaroo kaŋ ga kaa ka fatta no n'n'a say, amma gurunbu de no n'g'a say, a ma tee alkama wala dumi foo, ³⁸ Irkoy g'a noo kunturu kaŋ a baa. Dumi kul a g'a noo kunturu kaŋ nda a ga hima.

³⁹ Baahunantey affoo nda affoo gaahamoo si hima. Adamizey wanoo ti dumi foo, adabbawey wanoo ti affoo, cirawey wanoo ti affoo, hamiisawey wanoo ti affoo. ⁴⁰ Wa hayey guna kaŋ goo beenaa ra. Ngi kulturey nda laboo waney kulturey ga fay, hayaa kaŋ g'i fay man'ti kala beene waney annuuraa nda laboo waney annuura man'ti affoo. ⁴¹ Affoo ti waynaa annuura, affoo ti handoo annuura, affoo ti handarawey annuura, ba handaray foo annuura ga fay nda affoo wanoo.

† *Sintinoo* 3.16. †† *Ezayi* 53.5-12. ‡ *Zabur* 16.10; *Oze* 6.2.

‡† *Zabur* 8.7. ‡‡ *Ezayi* 22.13.

⁴² Takaa din da ti bukawey tunyanoo takaa, kunturoo mma huru laboo cire ka funbu, a ga tun bila funbuyan.

⁴³ A ga huru laboo ra sanda yaada, a ga tun nda darža, a ga huru laboo ra, a sii nda gaabi, a ga tun nda hini.

⁴⁴ A ga huru laboo ra nga koonu, amma a ga tun nda kunturu kañ hun Irkoy do. Nda kunturu koonu goo no, kunturu mo goo no kañ hun Irkoy do. ⁴⁵ Woo se a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee: «Boro jinaa kañ ti Adama tee hundikoyni.» † Adama kokorantaa †† tee hundi kañ ga hunayan noo. ⁴⁶ Amma woo kañ hun Irkoy do man'ti ijinaa, kunturu koonoo ti ijinaa, nga banda ga, woo kañ hun Irkoy do ga kaa. ⁴⁷ Adama jinaa kañ zandi labuhamnoo ra sii kala laboo ga, Adama hinkantoo mana hun kala beenaa ra. ⁴⁸ Takaa kañ bora kañ teendi nda labu ga hima a, nga da no wey kañ goo laboo ga, ga hima nda a. Koyn mo takaa kañ bora kañ goo beenaa ra ga hima a, nga da no wey kañ goo beenaa ra ga hima nda a. ⁴⁹ Takaa kañ nda ir ga hima nda bora kañ goo laboo ga, ir ga kaa ka hima nda woo kañ goo beenaa ra.

⁵⁰ Ag'armey, haya kañ ay g'a har ti: gaaham nda kuri si hin ka Irkoy *Laamaa* tubu, haya kañ ga hin ka funbu si hin ka nongu kañ ra haya kul si funbu tubu.

⁵¹ Nga ne, ay ga sirri foo har war se: ir kul si kaa ka faati, amma ir kul ga kaa ka barmay, ⁵² dogoo din da, moomiti foo ga, laati beeroo hēni koraa ga, laato ga hēe da, bukawey ga tun, i si hin ka funbu, de ir, ir ga barmay. ⁵³ Zama a nka tilasu kunturoo woo kañ ga kaa ka funbu ma haya kañ si hin ka funbu dañ k'a tee sanda darbay, kunturoo woo kañ ga kaa ka buu ma haya kañ si hin ka buu dañ k'a tee sanda darbay. ⁵⁴ Waati kañ kunturoo woo kañ ga kaa ka funbu na haya kañ si hin ka funbu dañ k'a tee sanda darbay, kunturoo woo kañ ga kaa ka buu na haya kañ si hin ka buu dañ k'a tee sanda darbay, waatoo din šennoo kañ hantumandi *Citaaboo* ra ga kaa ka tabati: «Buuyan gonandi ka dere pat.» ‡

⁵⁵ «Aywa, buuyan, man ni hinoo?

Buuyan, man ni naajoo kañ ga wiiya?» ††

⁵⁶ Buuyan naajoo kañ ga wiiya ti zunubu, zunubu gaaboo ti *ašariyaa*. ⁵⁷ Amma albarka ma bara Irkoy se kañ n'ir noo hini ir Koyoo Isa *Almasihu* albarkaa ra.

⁵⁸ Woo se ag'armey, ay baakey, wa gaabandi, war masi bere-bere, war ma koy jine waati kul ir Koyoo goyoo ra, zama war ga bay kañ war goyoo si tee yaada ir Koyoo albarkaa ra.

Nooroo kañ ga margandi k'ir armey faaba

16 Haya kañ ti nooroo kañ ga margandi Irkoy boro henanantey † se, woo kañ ay n'a yaamar Galati

† *Sintino* 2.7. †† *Adama kokorantaa ti Almasihu*. ‡ *Ezayi* 25.8. †† *Oze* 13.14. †† *Boro henanantey sii kala Žerizalem, Rom borey batagaa* 15.25–26.

gandaa *Egilizey* se, war mo ma takaa din da tee. ² Jirbiyye foo kul, zaari jinaa kañ ti alhadoo, war boro foo kul, woo kañ a ga hin a, a m'a kaa nga duuraa ra k'a dañ jere ga nga do, i masi koy nañ hala waati kañ ay kaa war do ka noorey marga. ³ Waati kañ ay too no din, borey kañ war n'i suuba, ay g'i sanba Žerizalem nda batagayan nda war gaakasinaa. ⁴ Nda ay koyyanoo goo nda addalil mo, ay ga huru i jine ir ma koy.

Pol ga šelañ nga naarumawey ga

⁵ Ay ga naaru ka Masedoni gandaa kottu ka koy war do, zama ay ga bisa nda no din. ⁶ A ga hin ka tee ya waati tee war do, wala hunday ya jiyaa tee war do hala war m'ay faaba naarumaa nongu kul kañ ra ay ga koy. ⁷ Zama hiino ay si baa ya dii war hinne ka bisa, ay ga naata ya waati tee war bande nda ir Koyoo yadda.

⁸ Amma ay ga cindi ne Efez hala *Pantekotoo* jingaroo ga, ⁹ zama mee beeri feeri ya ne kañ ga hanse ka boori ay goyoo se, amma ag'iberey ga boobo.

¹⁰ Nda Timote kaa, war masi nañ a ma hunbur haya kul war game, zama ir Koyoo goyoo ra a goo sanda agay. ¹¹ Boro kul mas'a kaynandi, w'a faaba hala a ma kaa ay do nda alaafiya, zama ay goo m'a batu, nga nda ir armey.

¹² Haya kañ ti ir armaa Apolos, cee booboyan ay n'a wiri a ga a ma koy war do, nga nda ir armey, amma man'ti nga anniyaa no, nga ma koy sohõ da. Za a duu fondo, a ga koy.

Hoyray kokorantey nda fooyanoo

¹³ Wa hanna cijin nda zaari, wa gaabandi ka cindi naanaa ra, wa bine tee, wa tee gaabikoyniyan. ¹⁴ Hayey kul kañ ga teendi war game, i ma teendi baji ra.

¹⁵ Ag'armey, ay ga war hoyray, war ga bay kañ Stefanas nda nga hugoo borey ti boro jinawey kañ naanay Akay gandaa ra. I hanse ka Irkoy boro henanantey faaba. ¹⁶ Borey wey mo, wa hanajer i se, ngi nda ngi goykasinawey kul.

¹⁷ Ay ga jaali nda Stefanas, nda Fortinatus, nda Akayik kaayanoo, zama war dumaa ga, i yee ya ne war dogoo ra. ¹⁸ I na agay nda war biney yaynandi. Wa borey wey dumey beerandi.

¹⁹ *Azi* gandaa *Egilizey* ga war foo. Akilas, nda Priska, nda Egilizoo kañ ga marga ngi hugoo ra ga hanse ka war foo ir Koyoo maapoo ra. ²⁰ Ir armey kul ga war foo. Wa cere foo nda summuyan henanante.

²¹ Agay hunday Pol kaboo ka fooyanoo hantum.

²² Boro kañ si baa ir Koyoo, bora ma laali. Maranata! (maanaa «kaa, ir Koyoo!») ²³ Ir Koyoo Isa *anneemaa* ma bara war bande.

²⁴ Ay ga baa war kul *Almasihu* Isa albarkaa ra.

KORENT BOREY BATAGA 2to

Citaaboo fahamandiroo

Borey kaŋ se batagaa sanbandi maapey

nda fooyanoo kaŋ teendi i se

1 Agay Pol kaŋ ti *Almasihu* Isa *diyaw* Irkoy ibaayoo ra, nda ir armaa Timote ka batagaa woo sanba Irkoy *Egilizoo* se kaŋ goo Korent koyraa ra nda Irkoy boro henanantey kul kaŋ goo Akay gandaa kul ra. ² Ir Baaba Irkoy nda ir Koyoo Isa Almasihu *anneemaa* nda alaafiyaa ma kaa war ga.

Pol ga albarka tee Irkoy se

nga binoo kaŋ a n'a yayanandi maaganda

³ Albarka ma bara Irkoy se kaŋ ti ir Koyoo Isa *Almasihu* Koyoo nda nga Baaba, nga ti tamallowey Baaba, nga ti bineyaynandiyan kul Irkoy ⁴ kaŋ g'ir biney yayanandi ir zarabey kul ra, hala ir ma hin ka borey kaŋ goo zarabi dumi kul kaŋ no ra biney yayanandi nda bineyaynandiroo kaŋ nda Irkoy n'ir zaati biney yayanandi. ⁵ Takaa kaŋ nda Almasihu zarabey ga boobo ka kaa ir ga, takaa din da nda Almasihu g'ir bineyaynandiroo boobandi. ⁶ Taka kul kaŋ nda ir biney maray, a man'ti kala war bineyaynandiroo nda war hallasiroo se. Nda ir biney yay, a man'ti kala war bineyaynandiroo se kaŋ ga kate war ma zarabey mupe kaŋ ir zaati g'i mupe. ⁷ Ir naataa war here ga hanse ka gaabi, zama ir ga bay kaŋ nda war na zarabey mupe ir bande, war ga duu war bagaa bineyaynandiroo mo ir bande.

⁸ Ir armyey, ir si baa war ma jaŋ ka bay kaŋ zaraboo kaŋ duu ir *Azi* gandaa ra hanse k'ir šiita hala nongu kaŋ ra a bisa ir gaaboo. Ir too nongu kaŋ ra ir naataa hun hunayan se. ⁹ Ir hongu ir biney ra kaŋ buuyan kayandi ir se. Woo teendi hala ir masi duu ka naanay ir boŋ, ir ma naanay Irkoy kaŋ ga bukaway tunandi. ¹⁰ A n'ir soolam buuyan beeroo woo ra, a g'ir soolam da. Ir ga naata a ga [kaŋ] a g'ir soolam koyne. ¹¹ War mo g'ir faaba nda Irkoy ŋaarayroo kaŋ war g'a tee ir se, hala Irkoy *anneemaa* nooyanoo woo kaŋ ir duu a ma kate boro boobo ma albarka daŋ Irkoy se ir maaganda.

Addaliloo kaŋ se Pol mana willi Korent jina

¹² Hayaa kaŋ nda ir ga fooma man'ti kala: ir biney ga tee seede nda takaa kaŋ nda ir dira aduŋna ra, waani-waani war jine, a teendi nda taka sasawante nda

henanyan kaŋ hun Irkoy do, a mana teendi nda adamize lakkal, amma Irkoy *anneemaa* nda a teendi. ¹³ Ir si haya kul hantum k'a sanba war se nda man'ti haya kaŋ war ga hin k'a caw ka faham a se. Ay ga naata kaŋ war ga kaa ka duu fahamay timmante, ¹⁴ sanda takaa kaŋ nda war faham kaccu ir se sohō da, kaŋ war ga fooma nda ir sanda takaa kaŋ nda ir ga fooma nda war [ir] Koyoo Isa zaaroo hane.

¹⁵ Naanaa woo ka kate ay baa ya koy war do jina hala war ma duu anneema foo koyne. ¹⁶ Maanaa ya mma bisa war do ka koy Masedoni gandaa ra, ya hun Masedoni ka yee war do hala war m'ay faaba naarumaa se ka koy Žude gandaa ra, amma a mana tee. ¹⁷ Waatoo kaŋ ay ga woo kayandi, ay lakkaloo nka sii ay ga wala? Hayey kaŋ ay ga nee ay m'i tee ya mm'i tee sanda hundi-ibaayi kaŋ ra ay ga nee «ayyo, ayyo» nda «kalaa, kalaa» waati follokaa ra? ¹⁸ Amma Irkoy ga laadir, ir ŋennoo kaŋ ir n'a har war se, a man'ti «ayyo» nda «kalaa». ¹⁹ Zama Irkoy *Iz'aroo* kaŋ ti *Almasihu* Isa, nga ŋennoo kaŋ agay, nda Silweŋ, nda Timote n'a waazu war game mana kaa ka nee «ayyo» nda «kalaa» nongu follokaa ra, amma «ayyo» de no. ²⁰ Irkoy allaahidey kul ti «ayyo» Almasihu albarka ra. Woo maaganda se ir ga nee «amin» nga albarkaa ra ka Irkoy beerandi. ²¹ Bora kaŋ g'ir nda war tabatandi cere ga Almasihu albarkaa ra, kaŋ n'ir yon k'ir daŋ jere ga, bora man'ti kala Irkoy, ²² nga ka nga tammaasaa daŋ ir ga, ka nga *Hundoo* gomney gorandi ir biney ra. Hundoo woo ti tolmaa kaŋ g'ir hakiikandi kaŋ ir ga duu nga gomney jerrey.

²³ Agay, ay hundoo ga Irkoy ga tee ya ne seede kaŋ hala war masi duu šiitay, nga se ya na koy koyne Korent. ²⁴ Man'ti ir mma hini fur war naanaa boŋ, amma ir mma goy nda cere war ŋaaloo maaganda se, zama naanaa ka war kayandi.

2 Woo se ay nee ay boŋ se ay si yee war do nda binemarayyan. ² Nda agay, ay na war biney maray, may no m'ay ŋaalandi, nda man'ti war kaŋ ay na war biney maray? ³ Ya nka woo hantum, hala nda ay kaa, borey kaŋ ga hima ka tee ya ne ŋaali masi tee ya ne binemarayyan. War here, ay ga naanay ka bay kaŋ ay ŋaaloo ti war kul ŋaaloo. ⁴ Ay hantum war se zarabi beeri ra, nda binešiitay, nda munday boobo, man'ti war binemarayyan se, amma hala war ma duu ka bajoo bay kaŋ ay g'a tee war se cere-cere ga.

Pol nee kaŋ toonekaa ma yaafandi

⁵ Nda boro na binemarayyan tee, man'ti agay hinne binoo no a n'a maray, amma nongu foo ra, bila nda ay ma alhaddu hoo, war kul no a na war maray. ⁶ Bora woo, zukandoo kaŋ boro booboo n'a daŋ a ga wasa a se. ⁷ Woo se war mas'a dii a se, war mma hima ka yaafa a se, war ma binoo daŋ hala binemarayyan beeri masi koy duu a. ⁸ Adiši ay g'a wiri war ga, war ma cebe a se kaŋ war ga bag'a. ⁹ Hayaa mo kaŋ se ay bay ka hantum war se man'ti kala ka dii war laadirtaraa wala war g'ay šenney dii haya kul ra. ¹⁰ Nda war na haya yaafa boro se, agay mo ga yaafa bora se. Nda ay na haya yaafa, ay man'a tee kala war maaganda se *Almasihu* jine, ¹¹ hala Ibilisi mas'ir darga, zama nga an-niyawey si dere ir se.

Binemarayyanoo kaŋ duu Pol Trowas

¹² Kaŋ ay too Trowas koyraa ra *AlmasihuAlhabar Boryaa* waazuroo maaganda se, ba kaŋ ir Koyoo na mee feeri ya ne no din, ¹³ ay hundoo mana duu hunanzamay kul, zama ay man'ay armaa Tit gar no din. Woo se ay n'i hoy baani ka koy Masedoni.

Irkoy ga kate boro ma duu hinay Almasihu albarkaa ra

¹⁴ Albarka ma bara Irkoy se kaŋ waati kul a g'ir hangandi *Almasihu* bande hayey kaŋ a hin ey ra, de mo ir no a n'ir daŋ ir ma Almasihu bayrandi nongoo kul ra, sanda turaari hew kaŋ ga say nongoo kul ra, ¹⁵ zama ir man'ti kala Almasihu sunnaara Irkoy se, borey kaŋ ga hallasi game nda wey kaŋ ga halaci game. ¹⁶ Affooyan se buuyan hew no kaŋ ga kate buuyan, affooyan se hunayan hew no kaŋ ga kate hunayan. May no ma bara nda haya kaŋ ga a wasa ka goyoo woo tee?

¹⁷ Zama ir si Irkoy meešennoo tee maamala haya sanda boro boobey din. Ir ga šelaŋ henanyan ra, ir ga šelaŋ sanda boroyan kaŋ hun Irkoy do ka šelaŋ Irkoy jine Almasihu albarkaa ra.

Amaana taagaa goykey

3 Ir mma sintin ka yee k'ir boŋ saabu wala? A mma too ir ma bataga hantum war se kaŋ g'ir saabu sanda takaa kaŋ boro fooyan g'a tee, wala mo ka duu bataga ka hun war do wala? ² War hunday ti batagaa kaŋ g'ir saabu, a hantumandi ir biney ra, adamizyey kul g'a bay i g'a caw. ³ A ga kaaray kaŋ war man'ti kala *Almasihu* batagaa kaŋ ir goyoo n'a tee. Man'ti dawa nda a hantumandi, Irkoy hunantaa *Hundoo* k'a hantum. Man'ti tondi walha ga a hantumandi, war biney bašoo ga a hantumandi.

⁴ Woo kaŋ ir n'a har, ir ga naanay ka bay kaŋ ir mana duu a kala Almasihu albarkaa ra Irkoy jine. ⁵ Man'ti ir mma hongu kaŋ ir goo nda hini kaŋ ir duu a ir boŋ ra, ir hinoo si hun kala Irkoy do. ⁶ Nga no k'ir noo hini ir ma tee *amaana* taagaa se goykaw. Amaanaa woo mana hun *ašariyaa* hantumoo harfu ra, Irkoy Hundoo

ra a hun, zama *ašariyaa* hantumoo harfoo mma wiya, Irkoy Hundoo ga hunayan noo.

⁷ Buuyan goyoo † žeerandi ka hantumandi tondiyan ga, de annuura g'a kuubi k'a bere hala nongu kaŋ ra Izirayel borey si hin ka moo kaŋji Musa ndumoo ga, annuuraa kaŋ goo ndumoo ga se, ka gar haya bisante no. ⁸ De Irkoy Hundoo goyoo si annuura cebe kaŋ bisa woo wala? ⁹ Nda zukandoo goyoo goo nda darža, goyoo kaŋ ga kate šerretaray ga hanse ka bisa a darža. ¹⁰ Ka sawa nda woo, ba darža bisantaa man'ti baffoo darža beeroo woo jine. ¹¹ Zama nda haya bisantaa duu darža, de woo kaŋ ga duumi si hanse ka bisa a darža wala?

¹² Naataa dumoo woo kaŋ goo ir se, nga se ir goo nda naanay timmante. ¹³ De mo ir si Musa takaa tee kaŋ na sanfiti daŋ nga ndumoo ga hala Izirayel borey masi dii annuuraa benyanoo kaŋ ti haya bisante. ¹⁴ Amma ngi lakkaley šendi, hala hō, nda i ga amaana žeenaa caw sanfitoo follokaa no ma cindi moyey ga. Sanfitoo woo si hun, amma Irkoy g'a kaa Almasihu albarkaa ra. ¹⁵ Hala hō, waati kaŋ i ga Musa citaaboo caw, sanfiti ga guma biney ga. ¹⁶ Amma waati kaŋ boro bere ir Koyoo here, sanfitoo ga hun, ¹⁷ ka gar «ir Koyoo» man'ti kala Irkoy Hundoo, de mo nongu kaŋ ra ir Koyoo Hundoo goo, borcintaray goo no din. ¹⁸ Ir kul, ir ndumey si guma, ir ga dii ir Koyoo annuuraa sanda diji ra ††. Ir goo ma bere ka tee nga himakasinaa darža ra kaŋ mma koy de a ga tonton ir Koyoo kaŋ ti Irkoy Hundoo albarkaa ra.

Alman kaŋ goo labu kusuyan ra

4 Irkoy tamalla ir se ka goyoo woo talfi ir ga, woo se ir biney si hun. ² Ir wanji hayey ga kaŋ ga teen-di tuguyan ra kaŋ ti haawi hayayan. Ir si dira carmay ra, ir si Irkoy meešennoo barmay. Ir mma cimoo har a ga kaaray, hala boro foo kul m'ir saabu Irkoy jine. ³ Koyne mo nda ir *Alhabar Boryaa* goo tuguyan ra, a sii tuguyan ra kala borey kaŋ ga halaci se, ⁴ borey kaŋ si naanay kaŋ zamanoo woo koyoo na lakkaley danandi hala i masi dii Alhabar Boryaa annuuraa kaŋ ti *Almasihu* daržaa kaŋ ti Irkoy biyoo. ⁵ Man'ti ir boŋ no ir g'a har ir waazey ra, Isa Almasihu no ir g'a har sanda Koy ir waazey ra. Amma ir, ir ga nee war tamey ti ir Isa maaganda se. ⁶ Zama Irkoy nee: «Gaayoo ma dii kubaa ra» ‡, nga no ka dii ir biney ra ka nga daržaa kaŋ ga dii [Isa] Almasihu ndumoo ga bayrandi ir se.

⁷ Amma ir ga hima nda labu kusuyan kaŋ ra al-maanoo woo goo hala boro ma dii kaaray kaŋ hinoo woo kaŋ cine sii mana hun kala Irkoy do, a mana hun ir do. ⁸ Ir biney ga maray nongoo kul here, amma ir mana mongandi, ir boŋey goo kulba, amma ir naataa mana hun. ⁹ Ir gurzugandi, amma ir mana naŋandi, ir warrandi ganda, amma ir mana halaci. ¹⁰ Waati kul ir ga Isa buuyanoo maate ir gaahamoo ra, hala mo Isa

† Ne ra «buuyan goyoo» man'ti kala *ašariyaa* kaŋ nondi Izirayel borey se, *Fattaroo* 34.29–30. †† «ir ga dii ir Koyoo annuuraa sanda diji ra», *Grek šenni ra*, *almaganaa faa ti* «ir Koyoo annuuraa ga dii garaw ir ga sanda diji». ‡ *Sintino* 1.3.

hunaroo ma bangandi ir gaahamey ra. ¹¹ Zama ir kanj ga huna, waati kul ir ga nondi buuyan se Isa maaganda se hala mo Isa hunaroo ma bangandi ir hamey kanj ga kaa ka buu ra. ¹² Woo ra buuyanoo goo ma goy ir ra, amma hunaroo goo ma goy war ra.

¹³ Ir kul goo nda lakkal follokaa naanaa ra sanda takaa kanj nda a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee: «Ya nka naanay, woo se ay šelañ.» † Ir mo, ir nka naanay, woo se ir ga šelañ, ¹⁴ zama ir ga bay kanj boraa kanj n'ir Koyoo Isa tunandi, g'ir mo tunandi Isa bande, k'ir nda war dañ nga jere. ¹⁵ Woo kul si teendi kala war se, hala Irkoy *anneemaa* ma tonton ka too boro boobo do, i ma hanse ka albarka tee Irkoy se k'a beerandi.

Ir ga naanaa ka dira

¹⁶ Woo se ir biney si hun, ba nda ir tarayheroo goo ma hasara, ir kuneheroo mma taaga zaari ka kaa zaari. ¹⁷ Ir zaraboo kanj si beeri man'ti kala waati kayna, darža beeri abadante kanj si neešandi hansandi ir se. ¹⁸ Ir s'ir moñey kanji hayey kanj ir ga dii ey ga, wey kanj si diyandi ga ir g'ir moñey kanji, zama hayey kanj boro ga dii ey man'ti kala waati kayna hayayan, wey kanj boro si dii ey man'ti kala haya abadanteyañ.

5 Zama ir ga bay kanj nda ir hugoo kanj ti gaa-hamoo kanj ra ir goo halaci kanj man'ti kala hukkuum yaada laboo ga, ir goo nda hugu abadante beenaa ra kanj Irkoy n'a cin ir se, hugu no kanj kabe man'a cin. ² Hukkuumoo woo ra ir ga taabi, ir ga hanse ka baa ir ma huru ir gorodogoo ra kanj goo beenaa ra, ³ woo ra ir ga garandi kanj darbay goo ir ga, ir sii gaa koonu. ⁴ Zama ir wey kanj goo hukkuumoo cire, ir ga taabi, jeraw goo ir boñ. Man'ti ir mma baa ir ma dar-baa kaa ir ga kanj ti ir gaahamoo, amma beenaa wanoo no ir ga baa ir m'a dañ ir ga, hala hunaroo ma haya kanj ga kaa ka buu gon. ⁵ Boraa kanj n'ir tee woo hunday se man'ti kala Irkoy kanj n'ir noo nga *Hundoo*. Hundoo woo ti tolmaa kanj g'ir hakiikandi kanj ir ga duu nga gomney jerey.

⁶ Waati kul ir ga naanay ka bay kanj hala de ir goo kunturoo woo ra, ir ga mooru ir Koyoo dogoo. ⁷ Zama naanay nda ir ga dira, man'ti woo kanj ir moñey ga dii a nda ir ga dira. ⁸ Ir ga hanse ka naanay, ir baa mo ir ma hun kunturoo woo ra hala ir ma koy goro ir Koyoo jere. ⁹ Woo maaganda se a ma tee ir goo kunturoo woo ra wala ir sii a ra, ir ga gaabandi ir ma kan ir Koyoo se. ¹⁰ Zama a nka tilasu ir kul ma bangay *Almasihu* ciitidogoo ra, hala boro foo kul ma duu woo kanj a n'a tee ihenna ra wala ilaala ra waatoo kanj a goo nga kunturoo ra.

Almasihu n'ir nda Irkoy waafakandi

¹¹ Sohõ kanj ir ga hunburaa kanj ga hima ka teendi ir Koyoo se bay, woo se ir ga taka tee borey ma yadda ir se. Irkoy ga hanse k'ir takaa bay. Ay ga naata kanj war mo ga hanse k'ir bay war lakkaley ra. ¹² Man'ti ir mma yee k'ir boñ saabu war se koyne, ir mma war noo

takaa kanj nda war ma fooma nda ir, hala war ma hin ka borey zaabi kanj ga fooma nda ngi tarayheroo bila ngi biney. ¹³ Nda ir lakkaley hasara, a mana teendi kala Irkoy se, nda ir lakkaley boori, a mana teendi kala war se. ¹⁴ *Almasihu* bajoo g'ir šiita, ir ga hakiika ka bay kanj boro folloku buu borey kul dogoo ra, adiši borey kul buu. ¹⁵ A buu borey kul se hala borey kanj ga huna masi huna ngi boñ se koyne, amma i ma huna boraa se kanj buu i se, a tun i se.

¹⁶ Woo maaganda se sohõ ir si boro kul dii nda takaa kanj nda adamizey g'a dii. Ba nda ir na Almasihu dii nda adamizey takaa, sohõ ir si yee k'a dii nda takaa din. ¹⁷ Woo se boro kanj goo Almasihu bande, boraa nka tee takari taaga, haya žeeney ben, nga ne, hayey [kul] tee itaji. ¹⁸ Woo kul mana hun kala Irkoy ra kanj n'ir nda nga waafakandi Almasihu albarkaa ra, de mo a na waafakandiyon goyoo talfi ir ga. ¹⁹ Irkoy mma goy nda Almasihu †† ka nga nda aduñña waafakandi. A mana ngi laybey dii i se. A na waafakandiyonoo šen-noo dañ ir biney ra.

²⁰ Adiši ir man'ti kala dontokawyanj Almasihu mañnoo ga. A ga tee sanda ir mijey nda Irkoy ga šelañ. Ir g'a ñaaray Almasihu mañnoo ga war ma nañ war nda Irkoy ma waafaku. ²¹ Boraa kanj mana zunubu tee, Irkoy n'a tee zunubu ir maaganda se, hala nga bande ir ma tee Irkoy boro šerranteyañ.

6 Adiši ir kanj ti Irkoy goykasinawey, ir g'a wiri war ga, war kanj duu Irkoy *anneemaa*, war masi nañ a ma tee yaada, ² zama Irkoy nee:

«Ay na ni ñaarayroo taa waatoo kanj kan ya ne ra.

Hallasiroo zaaroo hane, ay na ni faaba.» ‡

Nga ne, sohõ da ti waatoo kanj kan a se. Nga ne, hõ ti hallasiroo zaaroo.

³ Taka kul ra, ir si haya tee kanj ga boro kanjandi, hala boro mas'ir goyoo mañnoo hasara. ⁴ Ir mm'ir boñ cebe sanda Irkoy tam hennayanj haya kul ra. Ir g'a cebe nda muñeyan beeri, nda zarabiyanj, nda tilasuyanj, nda ši-itayyanj, ⁵ nda barzuyan, nda kasa huruyan, nda tureyan, nda taabiyanj, nda hannayan, nda mee-hawyan, ⁶ nda henanyan, nda bayray, nda suuri, nda borohennataray, nda *Hundi Henanantaa*, nda baji kanj ra almunafikitaray sii, ⁷ nda cimoo šennoo, nda Irkoy hinoo, nda šerretaray wongu jinawey kanj nda ir ga kara, ir ga gagay. ⁸ Borey g'ir dii nda jeeray nda kyanandiyon, maa hennay nda maa futay ra. K'ir dii sanda boro derandikawyanj, ka gar ir kone cimoo goo. ⁹ I g'ir tee boroyanj kanj si bayrandi, ka gar ir ga hanse ka bayrandi, sanda boroyanj kanj buu, ka gar ir ga huna, sanda boroyanj kanj zukandi, amma ir mana wiiyandi. ¹⁰ I g'ir dii sanda boroyanj kanj biney maray, ka gar waati kul ir ga ñaali, sanda talkayanj, amma ir ga boro boobo tee almankoyoni, sanda boroyanj kanj sii nda baf-foo, ka gar ir goo nda haya kul.

¹¹ Korent borey, ir n'ir mijey feeri ka šelañ war se kaaray, ir hanse k'ir biney feeri war se. ¹² Ir mana war šiita, amma war hunday ka war bajoo kaccandi. ¹³ So-

† Zabur 116.10.

†† «Irkoy mma goy nda Almasihu», Grek šenni ra, *almaganaa faa ti «Irkoy cindi Almasihu ra»*. ‡ Ezayi 49.8.

hõ ay ga šelan war se sanda ay izey, war mo, war ma taka follokaa tee ir se, war ma hanse ka war biney feeri.

Irkoy hunantaa hugoo

¹⁴ War masi marga nda borey kañ man'ti ganakaw ka tee affoo. Zama macin margari bara šerretaray nda ifutu game? Macin margari bara gaayoo nda kubaa game? ¹⁵ Macin ti waafakaa kañ goo *Almasihu* nda Ibilisi † game? Macin bara Irkoy ganakaa nda bora kañ man'ti ganakaw game? ¹⁶ Cin ti hayaa kañ goo Irkoy *hugoo* nda tooruyan game? Ka gar ir man'ti kala Irkoy hunantaa hugoo, sanda hayaa kañ Irkoy n'a har ka nee nga *Citaaboo* ra:

«Ay ga goro i game, ay ga dira i bande.

Ay ga tee ngi Irkoy, i ga tee ay jamaa.» ††

¹⁷ Woo maaganda se

«wa fatta i game ka fay nda ey.» Ir Koyoo n'a har.

«War masi tuku haya žiiba ga, de agay, ay ga yadda war ga.» ‡

¹⁸ «Ay ga tee war se baaba, war ga tee ya ne iz'aruyan nda ize woyyan.»

Ir Koyoo Hini-kul-koyoo k'a har.» ††

7 Ay baakey, allaahidey wey kañ ir duu ey maaganda se, ir m'ir boñ henanandi ka kaaray ka hun gaaham nda hundi žiibi dumi kul ga. Ir ma henanyan timmante tee Irkoy hunburaa ra.

Pol naaloo Korent borey tuubiroo se

² Wa yadda ir ga, ir mana boro kul tooñe, ir mana boro kul halaci, ir mana boro kul haya ŋaa. ³ Man'ti ya mma hayey wey har ka war zukandi, zama ay n'a har ka bisa kañ war goo ir biney ra, nda hunayan no wala buuyan no ir goo cere bande. ⁴ Ay ga hanse ka naanay war, ay ga hanse ka fooma nda war. Ay binoo yay hala nongu kañ ga a si bisa, ir binemarayyaney kul ra, ay ga hanse ka paali.

⁵ Nda cimi, waatoo kañ ir too Masedoni, ir mana duu hunanzamay, ir biney maray nongu kul here, tarayhere wongu, kunehere hunburay. ⁶ Amma bora kañ ga borey kañ biney maray biney yaynandi kañ ti Irkoy n'ir biney yaynandi nda Tit kaayanoo. ⁷ Man'ti nga kaayanoo hinne, amma bineyaynandiroo mo kañ nda war na binoo yaynandi, a hanse k'ir mo biney yaynandi. A n'ir bayrandi kañ ir faajoo ga hanse ka bara war ra, nda war hēeney, nda war gaabandiyan beeroo kañ war g'a tee ya ne. Woo kate ya paali ka tonton.

⁸ Ba nda ay batagaa kañ ay bay k'a hantum war se na war biney maray, ay si nimsi. Waatoo kañ ay dii batagaa din na war biney maray waati kayna, ay nimsi.

⁹ Sohõ ay ga paali, man'ti kañ se war biney maray, amma ay ga paali, zama war biney maray hala nongu kañ ra war *tuubi*. War binemarayyanoo sawa nda Irkoy ibaayoo, ka gar ir mana ifutu kul tee war se. ¹⁰ Zama binemarayyan kañ teendi ka sawa nda Irkoy ibaayoo

ga kate boro binoo ma maray ka tuubi ka duu hal-lasiyan, boro si nimsi a ra, amma aduñña bine-marayyanoo ga kate buuyan. ¹¹ Zama nga ne, war binemarayyanoo hunday kañ sawa nda Irkoy ibaayoo mana kate kala war ma duu ka hayey tee nda cahāyan nda paali, nda faasayan beeri, nda binetunyan beeri, nda hunburay beeri, nda faajiyan beeri, nda gaa-bandiyan beeri, nda ba zukandiyan beeri. Nongoo kul here war cebe kañ war ga henan hayaa woo ra.

¹² Adiši, nda ay hantum war se mo, man'ti goy futu teekaa wala bora kañ se goy futaa teendi se. Ya nka hantum hala bajoo kañ war g'a tee ir se Irkoy jine ma bayrandi war se. ¹³ Woo ti haya kañ n'ir biney yaynandi. Ka tonton ir bineyaynandiroo ga, ir hanse ka paali nda Tit paaliyanoo, zama war kul na binoo kaanandi. ¹⁴ Ay na war ka fooma a jine, amma ay mana haw.

Takaa kañ nda ir ga cimoo har war se haya kul ra, takaa din nda ir na war ka fooma Tit jine, a tee cimi.

¹⁵ Bajoo kañ a g'a tee war se ga hanse ka tonton nda a hongu takaa kañ nda war kul ga hayey tee kañ a n'ir har, nda takaa kañ nda war n'a kubay henna nda hunburay nda jijiriyan. ¹⁶ Ay ga paali nda kañ haya kul here ay ga naanay war.

Kabedoonay nooyan

8 Ir armyey, ir ga Irkoy *anneemaa* kañ a n'a noo Masedoni *Egilizey* se bayrandi war se. ² Bine-marayyanoo kañ duu ey siiyan beeri ra, ngi paali beeroo kate i ma hanse ka tee kabedoonaa ka noo, ba nda i ga hanse ka talka. ³ I na ngi hinagoo tee. Ay ga seede kañ i bisa ngi hinagoo bila gaabi. ⁴ I n'ir gaabi ir ma nañ ngi ma ngi bagaa dañ faabaroo ra kañ ga sanbandi Irkoy boro henanantey ‡ se. ⁵ I n'a tee haya kañ bisa woo kañ ir g'a naata. I nka jin ka ngi boñ noo ir Koyoo se, woo banda ga, i na ngi boñ noo ir se ka sawa nda Irkoy ibaayoo. ⁶ Woo se ir na Tit suurandi ka nee a se kañ takaa kañ nda a na faabaroo sintin war se, takaa din da a ma koy a ga k'a timmandi. ⁷ War duu haya nongoo kul here: naanay ra, šenni ra, bayray ra, gaabandiyan kul here, nda bajoo kañ ir na war tuti war m'a tee, war ma tee mo kabedoonaa faabaroo woo ra.

⁸ Man'ti ya mma šelan war se ka war noo yaamar, amma ya mma boro fooyan gaabandiroo har war se hala ya war bajoo guna wala baji cimi no. ⁹ War g'ir Koyoo Isa *Almasihu* anneemaa bay, takaa kañ nda nga kañ goo nda haya kul, a na nga boñ tee talka war maaganda se, hala nga talkataraa ra war ma duu haya kul.

¹⁰ Ay lakkaloo no kañ ay g'a har war se woo ga, haya no kañ ga war nafa, war kañ za manna, war mana sintin hinne ka faabaroo tee, amma war nka kayandi mo k'a tee. ¹¹ Sohõ, wa guna k'a tee k'a timmandi, hala anniyaa kañ war n'a zaa a se, a ma tee nda a ka sawa nda war hinagoo. ¹² Nda anniya henna goo ka noo, haya kañ n'n'a noo ga too, woo kañ sii ma ne si hāandi.

† Grek šenni ra, ne ra Ibilisi da se i ga nee Beliyar. †† Sargarey 26.12; Ezekiyel 37.27. ‡ Ezayi 52.11. †† Samiyel 2to 7.14; Oze 2.1.

‡‡ Boro henanantey sii kala Žerizalem, Rom borey batagaa 15.25–26.

¹³ Man'ti war mma boroyañ feeri ka war boñ tilasandi, amma war kul ma sawa. ¹⁴ Sohõ war duuray beeroo ma tilasu kaa i ga, hala ngi mo han foo, ngi duuray beeroo ma tilasu kaa war ga, hala war kul ma sawa. ¹⁵ Sanda takaa kañ nda a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee:

«Boraa kañ na iboobo kuuna, a mana boobo a se. Woo kañ na ikaccu kuuna, a mana kacca a se.» †

Tit nda nga hangasiney sanbandi Korent

¹⁶ Albarka ma bara Irkoy se kañ dañ Tit binoo ra a ma gaabandi war se, sanda woo kañ ir goo m'a tee. ¹⁷ A n'ir hoyraa dii. A goo nda anniya henna, a koy nda nga boñ war do. ¹⁸ Ir n'ir armaa kañ *Egilizey* kul g'a saabu *Alhabar Boryaa* here sanba a bande. ¹⁹ Man'ti woo hinne, naarumaa kañ ir goo m'a tee faabaroo fondaa ra, *Egilizey* †† hunday k'a suuba a ma hanga ir bande. Ir si diraa woo tee kala ka darža dañ ir Koyoo ga, k'ir anniya henna cebe.

²⁰ Ir ga taka kul tee hala boro kul mas'ir maapoo hasara nooru beeroo woo goyoo ra kañ ir g'a tee. ²¹ Ir ga ceeci ka goy henna tee, man'ti ir Koyoo hinne jine, ir g'a tee adamizey mo jine.

²² Ir n'ir armaa sanba i bande. Cee boobo ir n'a sii haya boobo ra, ir kaa ka gar kañ a goo nda anniya henna. Sohõ a goo nda anniya ka bisa, naanay beeroo maaganda kañ a g'a tee war se. ²³ Tit, a man'ti kala ay hangasino, ay goykasinaa no war here. Ir armyey jerey, *Egilizey* ‡ dontokawyañ no. Ngi ti *Almasihu* daržaa. ²⁴ Woo se w'i cebe kañ war ga bag'ey nda cimi, hala *Egilizey* ma dii a, i ma bay kañ ir goo nda cimi ka fooma nda war.

Pol na hoyray foo noo koyne faabaroo here

Irkoy boro henanantey se kañ goo Žerizalem

⁹ Haya kañ ti gaakasinaa kañ war g'a tee Irkoy boro henanantey †† se, a sii nda addalil ya hantum war se a ga koyne. ² Ay ga war anniya henna bay, ay n'a ka fooma Masedoni borey jine ka nee: «Akay borey soolu za manna.» War gaabandiroo na ngi jere beeroo tuti kabedoonay ra. ³ Ay n'ir armyey sanba war do hala takaa kañ nda ir na war ka fooma masi koy tee yaada. Ya mma baa war ma soolu sanda takaa kañ nda ay n'a har. ⁴ Nda man'ti woo, nda Masedoni boroyañ kaa ay bande, de i gar war mana soolu, ir ga haw, zama ir ga naanay war. War, war haawoo no. ⁵ Woo maaganda se ay dii kañ a ga hima y'a wiri ir armyey ga i m'ir jin war do hala gaakasinaa kañ war n'a har, i ma huga nda a hala ay ga kaa. Woo ra a ga soolu hala ay ga kaa, a ma tee kabedoonay haya, a masi tee gaabi.

⁶ War ma bay kañ boro kañ na ikaccu дума ga ikaccu hegay, boro kañ na iboobo дума ga iboobo hegay. ⁷ Boro foo kul ma noo nda woo kañ a n'a kayandi nga binoo ra, bila nimsay, bila gaabi, zama Irkoy ga baa

boro kañ ga noo nda jaaliyan. ⁸ Irkoy goo nda hini ka *anneema* dumi kul doori war boñ hala waati kul war ma bara nda woo kañ ga war ga too hala a ma hoo, war ma hin ka teegoy henna dumi kul tee, ⁹ sanda takaa kañ nda a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee:

«Boro kañ ga talkey noo ka gomni doori i boñ, nga šerretaraa ga cindi hala abada.» ††

¹⁰ Boraa kañ ga sayakaa noo dumi, a ga takula noo a ma tee ŋaayan. A ga war noo ka war dumiyoo boobandi, a ga tonton war šerretaraa teegoy hennawey ga.

¹¹ A ga war tee almankoyini nongoo kul here nda kabedoonay dumi kul, ir bande boro boobo ma albar-ka dañ Irkoy se. ¹² Zama faabaroo kañ war g'a tee si hima ka tee Irkoy boro henanantey hinne nafaa, a ga hima ka kate boro boobo ma hanse ka albarka tee Irkoy se. ¹³ Nda i duu faabaroo woo, i ga Irkoy saabu nda takaa kañ nda war ga cebe kañ war ga hañajer *Almasihu* *Alhabar Boryaa* se nda kabedoonay gaakasinaa kañ war g'a tee ngi nda borey kul se. ¹⁴ Anneema beeroo kañ Irkoy n'a noo war se sabbu se i ga Irkoy ŋaaray war se, ka baa war ka tonton. ¹⁵ Albarka ma bara Irkoy se nga nooyan beeroo kañ si hin ka fillandi maaganda se.

Pol na borey zaabi kañ ga šelañ nga goyoo ga

¹⁰ Agay hunday Pol, ay ga haya foo wiri war ga *Almasihu* bineyaynaa nda nga borohennataraa maaganda se, agay kañ borey ga nee kañ nda ay goo war game ka dii cere moo nda moo, ay ga tee boro yayna, amma nda ay mooru war, ay ga tee war se boro konna. ² Ay g'a ŋaaray war ga, waati kañ ay goo war game, ay mas'ay borokonnotaraa cebe war se takaa kañ nda ay ga yadda k'a cebe borey se kañ ga hongu adamizey takaa nda ir ga dira. ³ Cimi no adamizeyañ ti ir, amma ir si wongu nda adamizey takaa. ⁴ Zama ir wongu jinawey man'ti adamizey waney, jinay gaabanteyañ no kañ hun Irkoy do ka hayey kañ ga wongu kubay, k'i kayri, ka taari miilewey halaci, ⁵ ka hini kul kañ ga nga boñ jer ka kay Irkoy bayraa se halaci, ka kate miile kul ma yee *Almasihu* cire k'a beerandi. ⁶ Ir soolu, waati kañ war ga hañajer ir se haya kul ra, ir ga zunubu kul zukandi.

⁷ Wa hayey guna nda cimi! Nda boro ga naanay kañ nga goo *Almasihu* bande, a ma haya foo bay: takaa kañ nda a goo *Almasihu* bande, takaa din da ir mo *Almasihu* wane nda ir. ⁸ Ba nda ay ga bolsay kayna nda hinoo kañ ir Koyoo n'a noo ya ne, a man'ti kala war tontonyano se, man'ti war kayriyano se. Woo si ay haawandi. ⁹ Ay si baa a ma tee sanda ya mma war hunburandi nda ay batagawey, ¹⁰ zama i nee batagawey wey ga tiñ, i goo nda gaabi, amma agay azzaatoo sii nda gaabi, ay meešenny man'ti baffoo. ¹¹ Boro kañ ga woo hongu ma bay kañ takaa kañ ti ir šennoo ir batagawey ra nda ir ga mooru, nga da ti ir teegoyey nda ir goo war game.

¹² Ir mma yadda hunday k'ir boñ sawandi nda boroyañ kañ goo borey ra kañ ga ngi boñ saabu, wala k'ir

† *Fattaroo* 16.18. †† *Egilizey man'ti kala Masedoni Egilizey*.

‡ *Sorro* 19to. †† *Boro henanantey sii kala Žerizalem, zamnaa* 8.4.

‡‡ *Zabur* 112.9.

boŋ kar i ga. Amma ngi, i mma ngi boŋ neeši ngi boŋ ga, ka ngi boŋ kar ngi boŋ ga, i si faham baffoo. ¹³ Ir, ir si bolsay ka hoo, amma kaydogoo kaŋ Irkoy n'a daŋ ir ga, ir ga kay kaydogoo din ga, nga ka kate ir too kate mo hala war do. ¹⁴ Ir si bisa ir kaydogoo din ga, sanda ir mana too kate hala war do. Ir nka mana too kate hala war do nda Almasihu *Alhabar Boryaa* wala? ¹⁵ Ir si hanse ka bolsay nda goy waaney, amma ir ga naata, nda war naanaa koy jine ka tonton, ir goyoo ga tonton ka sawa nda kanjey kaŋ ir n'i kayandi. ¹⁶ Woo ra ir ga Alhabar Boryaa ka koy koyrawey kaŋ goo war se jine, bila nda ir ma bolsay nda goyey kaŋ teendi ka ben faru waaney ra. ¹⁷ «Boro kaŋ ga bolsay ma bolsay nda ir Koyoo.» ¹⁸ Man'ti bora kaŋ ga nga boŋ saabu no i g'a dii laadirante, bora kaŋ ir Koyoo g'a saabu ti laadirante.

Boroyaŋ kaŋ ga ngi boŋ himandi diyaw

11 Nda a gar ba war mma hin k'ay hollokomtaraa ikayna mupe, wa alha naŋ, war m'ay suuri kayna. ² Ay ga canse war se nda canseyan kaŋ hun Irkoy do, zama ya nka war cewoo dii kurpe folloku se, ka war kayandi *Almasihu* jine sanda hondiyaw henanante kaŋ si aru bay. ³ Amma ay ga hunbur, sanda takaa kaŋ nda gondoo na nga carmaa ka Haawa darga, takaa din da war lakkaley masi koy bere ka laadirtaray [nda henanyan] naŋ kaŋ Almasihu ga hima nda a. ⁴ Zama nda boro kaa ka Isa tana waazu war se kaŋ man'ti woo kaŋ ir n'a har, wala war duu hundi tana kaŋ man'ti Irkoy *Hundoo* kaŋ war duu a ka bisa, wala alhabar borya tana kaŋ man'ti *Alhabar Boryaa* kaŋ war duu a, war ga yadda ngi mo ga.

⁵ Agay do war *diyaw* beerey mana bisa agay nda baf-foo. ⁶ Ba nda ay si waana šenni, man'ti bayray here, taka kul kaŋ no nda nongu kul kaŋ no, ir n'a cebe war se.

⁷ Wala zunubu no y'ay boŋ yeeti ganda hala war ma duu ka jer waatoo kaŋ ay na Irkoy Alhabar Boryaa har war se yaada? ⁸ Ay na *Egiliz* tanayaŋ kabey kokobu ka banaw taa i kone ka kaa ka war alhaadimay goyoo ra. ⁹ Waatoo kaŋ ay goo war do, kaŋ tilasu duu agay, ya na tee boro kul ga jeraw, zama ir armyey kaŋ kaa ka hun Masedoni n'ay noo hayey kaŋ ga ay ga too. Haya kul here ay n'ay boŋ dii ya si tee war ga jeraw, ay ga koy a ga mo k'ay boŋ dii. ¹⁰ Hala de cimi no kaŋ Almasihu cimoo goo ay ra, boro kul s'ay ganji ya fooma Akay gandraa laamawey ra. ¹¹ Macin se? Ya nk'a tee, zama ay si baa war wala? Irkoy ga bay kaŋ ay ga baa war.

¹² Woo kaŋ ay goo m'a tee, ay ga cindi a ga, hala ya borey gagay kaŋ ga waati henna ceeci ka bolsay ka ngi boŋ sawandi nda ir. ¹³ Borey wey dumey man'ti kala taari diyawaŋ, goykaw darganteyan kaŋ ga ngi boŋ himandi Almasihu diyawaŋ. ¹⁴ A si boŋhaw, Ibilisi hunday mma nga boŋ himandi annuura almalayka. ¹⁵ Adiši a si boŋhaw nga goykey mo ma ngi boŋ himandi šerretaraa goykawaŋ. Amma ngi kokoroo ra i ga duu ngi teegoyey banaa.

Laazaabawey kaŋ duu Pol nga diyawtaraa ra

¹⁶ Ay ga yee k'a har, boro kul mas'ay dii sanda hollokom, wala mo war m'ay dii sanda hollokom hala agay mo, ya duu ka bolsay kayna. ¹⁷ Woo kaŋ ay g'a har, ay s'a har nda ir Koyoo takaa, hollokom takaa nda ay g'a har, nga ra ay ga naanay ka duu haya kaŋ nda ay ga bolsay. ¹⁸ Boro boobo ga fooma nda adamizetaray hayey, agay mo ga fooma.

¹⁹ War ga wan ka hollokomey hayey mupe, war kaŋ ga nee lakkalkoyniyaŋ ti war! ²⁰ War ga boro mupe kaŋ ga war tee baŋŋa, wala boro kaŋ ga war hayaa taa, wala boro kaŋ ga war kabey koonandi, wala boro kaŋ ga war kaynandi, wala boro kaŋ ga war saŋ. ²¹ Ay g'a har, ir haawoo no, a ga hima nda sanda ir nka yalaafu.

Haya kul kaŋ boro ga yadda k'a tee, ay ga šelaŋ sanda hollokom, ay ga yadda mo. ²² Ebereyan no wala? Agay da mo, nga da ti agay. Izirayel boroyaŋ no? Agay da, nga da ti agay. Ibirahima hayrey no wala? Agay da, nga hayroo ti agay. ²³ *Almasihu* goykawaŋ no wala? Ay ga šelaŋ sanda saama, agay tiya ka bisa ey: ay taabi ka bisa ey, ay na kasu tee ka bisa ey, ay karandi laala ka bisa ey, cee boobo ay huru buuyan mee ga. ²⁴ Cee guu Alyahuudey na barzu mee woytaaci (40) kaŋ affoo g'a kuma kaa ay ra. ²⁵ Cee hinza ay barzandi, cee foo ay warrandi nda tondi hala ya duu ka buu, cee hinza harihii n'ay mun, ay na zaari foo nda cijin foo tee teekoo ra. ²⁶ Cee booboyaŋ ay naarumawey ra, ay huru farratay ra isawey boŋ, ay huru farratay ra zay beerey game, ay huru farratay ra ay dumoo borey game, ay huru farratay ra dumey kaŋ man'ti Alyahuudu game, ay huru farratay ra koyraa ra, ay huru farratay ra saajoo ra, ay huru farratay ra teekoo boŋ, ay huru farratay ra taari armyey game. ²⁷ Ay goo taabi nda farayan ra, cee booboyaŋ ay ga hanna, ay goo heray nda jaw ra, cee booboyaŋ ay mana duu ka ŋaa, ay goo hargu nda baŋi ra. ²⁸ Woo ti ya na hayey jerey kabu, hayaa kaŋ g'ay kankam zaari kul ti *Egilizey* kul alhuzunoo. ²⁹ May ka sii nda gaabi takaa kaŋ nda agay mo sii nda gaabi? May no ka kaŋ zunubu ra, de a s'ay dor?

³⁰ Nda ay ga hima ka fooma, ay si fooma kala nda ay gaabi jaŋaa. ³¹ Irkoy kaŋ ti ir Koyoo Isa Baaba, albarka ma bara a ga hala abada, ga bay kaŋ ay si taari. ³² Kaŋ ay goo Damas koyraa ra, goforneroo kaŋ goo kokoyoo Aretas cire na koyraa boroyaŋ daŋ i m'ay koroši hala i m'ay dii. ³³ Kokondo ra i n'ay daŋ k'ay zumandi nda koyraa cetaa funeetaraa, woo k'ay kaa kaboo ra.

Hayey kaŋ Pol dii ey bangayyan ra

12 A nka tilasu ya fooma. Ba nda nafaw sii a ra, ay ga koy a ga k'ir Koyoo hayey kaŋ boro ga dii ey nda nga bangayyaney deede. ² Ay ga *Almasihu* ganakaw foo bay kaŋ zandi ka koy hala beene hinzantoo ra, a ga too jiiri woy cindi taaci (14). Nda nga azzatoo no ka koy wala man'ti nga azzatoo no, ay si bay, Irkoy no ma bay. ³ Ay ga bay kaŋ bora din koy beenaa

† Žeremi 9.23.

†† *Alhukumoo* 25.2–3.

ra, nda nga azzaatoo ra no, wala man'ti nga azzaatoo ra no, ay si bay, Irkoy no ma bay, ⁴ a zandi ka koy hala alženna ra, a maa šenniyan kan si deedandi, i si bisa boro se a m'i har. ⁵ Bora woo dumoo nda ay ga fooma, amma agay hunday, ay si fooma nda haya kul kala ay gaabi janjaa.

⁶ Nda ay ga baa ya fooma ay si tee hollokom, zama cimoo no ay g'a har. Amma ay g'ay boŋ dii hala boro mas'ay jer ka bisa woo kan a ga dii a ay ga wala woo kan a ga maa ay g'a har, ⁷ bangayyan beerey wey mo kan a ga dii ey maaganda se. Haya huru ay hamoo ra kan ma nee karji hala ya si duu k'ay boŋ jer. Ibilisi al-malayka ka sanbandi a m'ay kar hala ya si duu k'ay boŋ jer. ⁸ Hayaa woo se, ay n'ir Koyoo ŋaaray cee hinza a m'a moorandi ay ga. ⁹ A nee ya ne: «Agay *anneemaa* ga ni wasa, zama gaabi janjay ra ay hinoo ga diyandi kaaray.» Adiši a ga hanse ka kan ya ne ya bolsay nda ay gaabi janjaa hala Almasihu hinoo ma cindi ay ga. ¹⁰ Woo se ay ga ŋaali nda ay gaabi janjaa, nda maa-hasarawayan, nda tilasuyan, nda gurzugayyan, nda ši-itayyan ra Almasihu sabbu se, zama waati kan ay sii nda gaabi, waatoo din no Almasihu g'ay noo gaabi.

Pol ga alhuzun Korent borey se

¹¹ Ay tee hollokom, war k'ay gaabi ya ti a, war ti borey kan hima k'ay saabu, zama *diyaw* beerey wey mana bisa agay nda haya kul, ba kan ay man'ti baffoo. ¹² Šik-ka sii diyaw silbawey, war dii ey war game nda ngi muŋeyan beeroo. I teendi nda tammaasayan, nda al-munkaryan, nda kayfiyan albarkaa ra. ¹³ Macin no *Egilizey* jer ey duu a kan war mana duu a? Nda man'ti haya folloku kan ti ya na tee war ga jeraw. Wa tooŋeroo woo yaafa ya ne!

¹⁴ Nga ne, cee hinzantoo ti woo ay ga soolu ka koy war do, de mo ay si tee war ga jeraw, zama man'ti war almaanoo bande ay goo, war hunday bande ay goo. Man'ti zankey no ma haya marga hayragey se, hayragey no ma marga zankey se. ¹⁵ A ga kan ya ne y'ay kabehayaa noo war se, ka agay hunday noo war se. Nda ay ga baa war ka tonton, haya no ma hun war bajoo ra ya ne wala?

¹⁶ Haya kul kan no, agay, ya na tee war ga jeraw, amma boro fooyan ga nee kan ay ga caram, de mo carmay nda ay na war dii. ¹⁷ Borey kan ay n'i sanba i ma koy war do, boro goo i ra kan kate ya war haya ŋaa wala? ¹⁸ Ay n'a wiri Tit ga a ma koy war do. Ay n'ir ar-maa sanba a bande. Tit nka war haya ŋaa wala? Man'ti lakkal follokaa ra ir dira? Man'ti fondo follokaa ra ir dira?

¹⁹ A gay war ga hongu kan ir mma faasa ir boŋ se war jine, man'ti cimi no. Ir si šelan kala Irkoy jine *Almasihu* albarkaa ra. Woo kul, ir baakey, ir s'a tee kala war tontonyanoo se. ²⁰ Ay ga hunbur waati kan ay kaa

ya si war gar taka kan ga kan ya ne ga, de mo war mo mas'ay gar taka kan ga kan war se ga. Ay ga hunbur ya yenjeyan gar war game, nda canseyan, nda bine-tunyan, nda alhaasiditarayan, nda cere maahasaraw, nda miimandayan, nda bolsay, nda taka šiirayan. ²¹ Ay ga hunbur kan hiino nda ay kaa war do, ay Koyoo masi koy ay yeeti ganda war jine. Boro booboyan kan na zunubu tee, de i mana *tuubi* ka hun ngi žiiboo ga, nda woy nda aru izefututaraa ra, nda haya futu boonayyan ra kan i n'i tee, ay ga hēe ngi maaganda se.

Hoyray kokorantey nda fooyanoo

13 Cee hinzantoo ti woo kan ay ga koy war do. «Ci-iti kul masi dunbandi kala seede hinka wala ihinza seedetaraa ga.» ¹² Borey kan na zunuboo tee za ya na koy war do nda borey jer ey kul, ay ga lakkaley zumandi kan ba nda ay sii no, sanda takaa kan nda ay n'a har i se ay koyyan hinkantoo ga kan hiino nda ay kaa, ay si boro kul kaa. ³ Sohō kan war ga tammaasa ceeci kan ay miŋoo nda *Almasihu* ga šelan, war ga dii a. Almasihu hinagoo si kacca war here, a ga nga hinoo cebe war game. ⁴ Zama a *kanjandi* sanda boro kan sii nda gaabi. Sohō, a ga huna Irkoy hinoo albarkaa ra. Ir mo, takaa din da, ir sii nda gaabi, amma ir ga huna a bande Irkoy hinoo albarkaa ra war here.

⁵ Wa war boŋ sii ka war boŋ guna ka dii wala war goo naanaa fondaa ra. War nka si maate kan Isa Almasihu goo war ra? Nda man'ti woo, war ga mongandi war naanaa ra. ⁶ Ay ga naata kan war ga kaa ka bay kan ir, ir mana mongu. ⁷ Ir ga Irkoy ŋaaray war masi goy futu kul tee. Man'ti ir mma baa ir ma cebe war se kan ir n'ir goyoo tee ka boori, ir mma baa war ma teegoy henna tee, ba nda a ga hima nda sanda ir man'ir goyoo tee ka boori. ⁸ Zama ir sii nda hini ka cimi tangam, ir sii kala cimi bande. ⁹ Waati kan ir sii nda gaabi, amma war goo nda gaabi, ir ga ŋaali, koyne mo ir ga ŋaaray war ma tee boro timmanteyan. ¹⁰ Woo maaganda se, waati kan ay sii war do, ay ga hayey wey hantum war se, nga ra waati kan ay goo war do ya si hayey šendandi war ga, ya hin k'a tee nda hinoo kan ir Koyoo n'a noo ya ne. A n'ay noo hinoo woo war nafaa se, a man'a noo hasaraw se.

¹¹ Aywa ag'armey, wa ŋaali, wa yadda ka tee boro kan tee ka timme, wa yadda hoyray, wa tee anniya foo, alaafiya ma bara war game. Woo ra Irkoy kan ti Bajikoyoo nda Alaafiyakoyoo goo war bande.

¹² Wa cere foo nda summuyan henanante. Irkoy boro henanantey kul ga war foo.

¹³ Ir Koyoo Isa Almasihu *anneemaa*, nda Irkoy bajoo, nda *Hundi Henanantaa* margaroo ma bara war kul bande.

† *Alhukumoo* 19.15.

GALATI BOREY BATAGAA

Citaaboo fahamandiroo

Borey kaŋ se batagaa sanbandi maapey

nda fooyanoo kaŋ teendi i se

1 Agay Pol kaŋ ti *diyaw*, boroyaŋ man'ay tee diyaw, boro man'ay ti a, amma Isa *Almasihu* nda Baaba Irkoy kaŋ n'a tunandi bukawey ra k'ay ti a. ² Agay nda ir armyey kul kaŋ goo ay bande ka batagaa woo sanba Galati gandaa *Egilizey* se. ³ Ir Baaba Irkoy nda ir Koyoo Isa Almasihu *anneemaa* nda alaafiyaa ma kaa war ga. ⁴ Almasihu na nga boŋ noo ir zunubey maaganda se k'ir cendi k'ir kaa zaman laalaa woo ra. Woo ti Irkoy ir Baaba ibaayoo. ⁵ Nga, darža ma bara a ga abada hala abada. Amin.

Alhabar Borya folloku bara

⁶ Ay boŋoo haw nda takaa kaŋ nda war cahã ka banda bere bora se kaŋ na war cee nda [*Almasihu*] *anneemaa*. War koy alhabar borya tana dii, ⁷ ka gar alhabar borya kul sii no koyne, boroyaŋ de bara no kaŋ ga war boŋey ŋaami, i ga baa ngi ma Almasihu *Alhabar Boryaa* bere. ⁸ Amma ba nda ir wala beenaa almalayka foo na alhabar borya foo waazu war se kaŋ ga fay nda woo kaŋ ir n'a waazu war se, koyoo ma laali. ⁹ Sanda takaa kaŋ nda ir n'a har ka bisa, sohõ ay g'a har koyne: nda boro foo na alhabar borya foo har war se kaŋ man'ti woo kaŋ war duu a, koyoo ma laali.

¹⁰ Aywa, sohõ adamize alhormaa wala Irkoy alhormaa no ay g'a ceeci? Wala mo adamizey se ay ga ceeci ya kan? Nda ya mma ceeci hala sohõ ka kan adamizey se, ay si tee Almasihu tamoo.

Takaa kaŋ nda Pol tee diyaw

¹¹ Ag'armey, ay ga war bayrandi kaŋ *Alhabar Boryaa* kaŋ ay n'a waazu mana hun adamize do. ¹² Zama agay, ya na duu a adamize ga, a mana cawandi ya ne, amma Isa *Almasihu* k'a bangandi ya ne.

¹³ War maa ay jogolaa waatoo kaŋ ay goo Alyahuudey addinaa ra, takaa kaŋ nda ay hanse ka Irkoy *Egizoo* gurzugay ka ceeci k'a halaci, ¹⁴ takaa kaŋ nda ay bisa ag'alwadde boobo ay jamaa ra Alyahuudey addinaa ra, zama ay ga hanse ka canse ay baabey alaada wey se.

¹⁵ Amma kaŋ a kan [Irkoy] se kaŋ n'ay daŋ jere ga za ay ŋaa gundoo ra, de mo kaŋ n'ay cee nga *anneemaa*

ra, ¹⁶ ka nga *Iz'aroo* bangandi ya ne, hala y'a har dumey se kaŋ man'ti Alyahuudu, ya na nbunadam hoyraa ceeci. ¹⁷ Ya na žigi mo ka koy Žerizalem, borey do kaŋ n'ay jin ka tee *diyaw*, amma dogoo din da ya nka koy Arabi jina, ay yee koyne Damas.

¹⁸ Jiiri hinza banda ga, ay žigi ka koy Žerizalem ka Piyer bay, ay cindi jeroo ga jirbi woy cindi guu (15). ¹⁹ De mo ya na dii diyawey jerey boro kul nda man'ti Žak, ir Koyoo armaa. ²⁰ Hayey kaŋ ay g'i hantum war se, nga ne, Irkoy ga bay kaŋ ay si taari.

²¹ Woo banda ga, ay koy Siiri nda Silisi gandawey ra. ²² *Egilizey* kaŋ goo Almasihu maŋoo ga Žude gandaa ra mana bay ka dii agay. ²³ Amma i ga maa hinne i ga nee: «Bora kaŋ cindi k'ir gurzugay goo ma naanaa waazu kaŋ a cindi ka ceeci k'a halaci.» ²⁴ De i ga Irkoy beerandi ay maaganda se.

Hayey kaŋ Pol nda diyawey cindey n'i kayandi

2 Jiiri woy cindi taaci (14) banda ga, agay nda Barnabas žigi ka koy koyne Žerizalem, ay na Tit mo ka koy ay bande. ² Irkoy ka bangandi ya ne ka kate ya žigi, ay na *Alhabar Boryaa* kanandi *Egilizey* jine kaŋ ay g'a waazu dumey se kaŋ man'ti Alyahuudu. Boro kayantey, ay n'a kanandi i jine jere ga hala goyoo kaŋ ay goo m'a tee wala woo kaŋ ay n'a tee masi tee yaa-da. ³ Ba Tit kaŋ cindi ay bande kaŋ ti Grek, a mana tilasandi a ga a ma hurubangu. ⁴ Woo kul, haya mana kate a kala ir taari armyey kaŋ zanba ka huru ir ra, ka borcintaraa derandi kaŋ ir duu a *Almasihu* Isa bande k'ir tee baŋŋayan. ⁵ Ir mana yadda i se ka cindi i cire ba alwaati kayna, hala Alhabar Boryaa cimoo ma cindi war kone.

⁶ Wey kaŋ i g'i dii sanda boro kayante, haya kul kanyaŋ no ay si kula, Irkoy si boro ndum guna. Borey kaŋ se i ga nee kayante mana haya daŋ ay ga ka ton-ton. ⁷ Amma kaŋ i bay Alhabar Boryaa talfandi ay ga y'a waazu dumiyay kaŋ man'ti Alyahuudu se, sanda takaa kaŋ nda a talfandi Piyer ga Alyahuudey se, ⁸ za ma Irkoy kaŋ na Piyer soolu a ma tee Alyahuudey *diyaa*, nga da ka agay mo soolu ya tee diyaw dumey kaŋ man'ti Alyahuudu se, ⁹ kaŋ i yadda goyoo kaŋ non-di ya ne Irkoy *anneemaa* ra, Žak, nda Piyer, nda Yehiya kanyaŋ ti *Egizoo* hugoo ganjiyan na kabe daŋ agay nda Barnabas kaboo ra ka cebe kaŋ ngi yadda ir ga, ir, ir ma koy goy dumey kaŋ man'ti Alyahuudu game, ngi,

† «... a ma hurubangu» maanaa ti: a ma huru alyahuudutaray.

ngi ma koy goy Alyahuudey game. ¹⁰ I baa de ir ma hongu talkey, woo ti haya kanj ay soobay y'a tee.

Pol citi Piyer ga Antiyoš

¹¹ Amma kanj Piyer kaa Antiyoš, ay citi a ga borey kul jine, zama a toope. ¹² Waatoo kanj boro fooyanj kanj hun Žak do mana too kate, a ga ŋaa boro bande kanj man'ti Alyahuudu, amma za i too kate, a hun borey ra ka yee jere ga, a mana yee ka yadda ka ŋaa i bande, Alyahuudey kanj ga hurubanguyanoo kayandi hunburay se. ¹³ Alyahuudey cindey mo na almunafikitaray tee ka hanga a hala nongu kanj ra i na Barnabas mo hangandi ngi bande ngi almunafikitaraa ra. ¹⁴ Amma waatoo kanj ay dii i si dira borey kul jine nda *Alhabar Boryaa* cimoo, ay nee Piyer se borey kul jine: «Nda ni kanj ti Alyahuudu, n'ga huna sanda boro kanj man'ti Alyahuudu, taka foo n'ga dumey kanj man'ti Alyahuudu gaabi i ma tee sanda Alyahuudu?»

Alyahuudey nda dumey jerey kul

si hallasi kala naanaa albarkaa ra

¹⁵ Ir, ir nka hayandi alyahuudutaray, ir man'ti zunubu teekey kanj hun dumey ra kanj man'ti Alyahuudu. ¹⁶ Amma ir ga bay kanj *ašariyaa* diivanoo si boro tee boro šerrante, boro ma naanay hinne Isa *Almasihu* no ma boro tee boro šerrante. Ir mo, ir naanay Almasihu Isa hala naanaa kanj ir na danj a ra m'ir tee boro šerranteyanj, amma man'ti nda *ašariyaa* diivanoo, zama *ašariyaa* diivanoo si boro kul tee boro šerrante. ¹⁷ Nda ir ga ceeci k'ir boŋ tee boro šerrante Almasihu albarkaa ra, ka gar mo zunubanteyanj ti ir hunday, Almasihu ti zunubu cere wala? Abada! ¹⁸ Zama nda ay yee ka hayey cin kanj ay n'i kayri, ya mma cebe kanj *ašariyaa* hookaw ti agay. ¹⁹ Agay hunday *ašariyaa* k'ay tee bukaw, ay buu a here hala ya duu ka huna Irkoy here. Ay *kanjandi* Almasihu bande, ²⁰ man'ti agay no ma huna koyne, amma Almasihu no ma huna ay ra. Hunaroo kanj ay goo m'a tee sohō da ay gaahamoo ra, ay s'a huna kala naanaa kanj ay n'a danj Irkoy *Iz'aroo* ra, nga kanj bajoo kanj a n'a tee ya ne maaganda se, a na nga boŋ noo i ma nga wii ay sabboo se. ²¹ Ay si Irkoy *anneemaa* kaa, zama nda a gar šerretaray mma duwandi *ašariyaa* ra, adiši Almasihu nka buu yaada.

Ašariyaa diivanoo wala ka naanay Isa no ma boro tee boro šerrante?

3 He Galati borey, war sii nda lakkal, may ka dabari danj war se? War kanj takaa kanj nda Isa *Almasihukanjandi* harandi war se kaaray, ma nee haya kanj war dii a. ² Hayaa hinne kanj ay ga baa y'a bay war ga ti: *ašariyaa* diivanoo albarkaa ra war duu Irkoy *Hundoo* wala naanaa šennoo kanj war maar'a albarkaa ra war duu a? ³ War sii nda lakkal takaa woo kul? War sintin ka dira nda Irkoy Hundoo, sohō war ga benandi nda hundi-ibaayoo wala? ⁴ War farawoo kul tee yaada wala? A si hin ka tee yaada. ⁵ Irkoy kanj ga war noo nga

Hundoo, nga kanj ga kayfiyanj tee war game, *ašariyaa* diivanoo albarkaa ra wala naanaa šennoo kanj war maar'a albarkaa ra a g'i tee?

⁶ Takaa kanj nda «Ibirahima naanay Irkoy, de a kabanadi a se šerretaray» †, ⁷ war ma bay kanj borey kanj ga ngi naanaa danj Irkoy ra, ngi ti Ibirahima haamawey. ⁸ *Citaaboo* bayrandi za a mana tee kanj Irkoy ga dumey kanj man'ti Alyahuudu tee boro šerrante nda i naanay. Woo se a jin ka alhabar boryaa woo har Ibirahima se ka nee: «Ni bande gandawey kul ga duu albarka.» †† ⁹ Takaa woo ra borey kanj ga ngi naanaa danj Irkoy ra, ga duu albarka Ibirahima bande kanj naanay.

¹⁰ Borey kul kanj ga *ašariyaa* dii sii kala laaliyan cire, zama a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee: «Boro kul kanj si hayey kul kanj hantumandi *ašariyaa* *citaaboo* ra dii k'i ka goy, bora laali.» ††† ¹¹ A ga henan kanj *ašariyaa* si boro kul tee boro šerrante Irkoy jine, zama «boro šerrantaa si huna kala nda naanaa albarkaa.» †††† ¹² *Ašariyaa* mana hun naanaa ra, amma «boro kanj ga hayey wey ka goy ga huna nda ey.» ††

¹³ Almasihu n'ir day k'ir kaa *ašariyaa* laaliyanoo ra, a tee laalihaya ir maaganda se, zama a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee: «Boro kul kanj deejandi bundu ga, laali.» ††††† ¹⁴ Woo teendi hala Ibirahima albarkaa, dumey kanj man'ti Alyahuudu ma duu a Almasihu Isa bande hala ir ma duu naanaa ra Irkoy Hundoo kanj allaahidoo zandi.

Hayaa kanj ga ašariyaa nda allaahidoo fay

¹⁵ Ag'armey, ay ga šelanj war se sanda adamizey alaadaa: takaa kanj nda boro kanj na nga wasiyyoo hantum, boro foo s'a kaa, a si tonton a ga. ¹⁶ Irkoy na allaahiduyan za Ibirahima nda nga hayroo se. A mana nee «nda nga hayrey se», sanda boro booboyanj, amma boro folloku ga a goo, a nka nee «nda ni hayroo se» †††, maanaa *Almasihu*. ¹⁷ Hayaa ne kanj ay g'a har: *amaanaa* kanj Irkoy n'a zaa k'a jisi henna, *ašariyaa* kanj goro jiiri zangu taaci nda waranza (430) amaanaa banda ga si allaahidoo kaa k'a derandi ka nga alkadaroo kaa. ¹⁸ Zama nda *ašariyaa* bande boro ga duu tuboo, adiši man'ti allaahidoo ra a ga hun koyne. Ka gar allaahidoo ra Irkoy na Ibirahima noo *anneemaa*.

¹⁹ Adiši macin se *ašariyaa* gorandi? A nka tontonandi allaahidoo ga ka borey hooyaney cebe, hala waati kanj hayroo kanj se allaahidoo zandi kaa. *Ašariyaa* woo, almalaykey k'a gorandi k'a danj waafakandikaw kaboo ra. ²⁰ Ka gar waafakandikaw man'ti boro folloku no a ga waafakandi, amma Irkoy nga folloku no.

²¹ *Ašariyaa* ga Irkoy allaahidey kuta wala? Abada! Zama nda a gar *ašariyaa* nka nondi kanj ga hunayan noo, kul nda cimi šerretaray mana hun kala *ašariyaa* diivanoo ra. ²² Amma *Citaaboo* na hayey kul danj zunubu gaaboo cire hala allaahidoo kanj Irkoy n'a zaa ma non-

† *Sintinoo* 15.6. †† *Sintinoo* 12.3. † *Alhukumoo* 27.26.

†† «boro šerrantaa si huna kala nda naanaa albarkaa», *Grek šenni ra, almaganaa faa ti* «boro kanj naanaa n'a tee boro šerrante, ga huna», *Habaku* 2.4. †† *Sargarey* 18.5. ††† *Alhukumoo* 21.23.

††† *Sintinoo* 17.7.

di ganakey se ngi naanaa kaŋ i n'a daŋ Isa Almasihu ra maaganda se.

²³ Kaŋ naanaa waatoo mana kaa, ir man'ti kala ašariyaa kasa-izey, ir daabandi hala naanaa fonda cebandiyanoo ga. ²⁴ Takaa woo da, ašariyaa ti ir gongukaa kaŋ g'ir gongu hala Almasihu ga, hala ir ma tee boro šerranteyan naanaa albarkaa ra. ²⁵ Sohō kaŋ naanaa kaa, ir sii gongukaw bande koyne.

War man'ti baŋpayan koyne, Irkoy izeyan ti war

²⁶ War kul man'ti kala Irkoy izeyan *Almasihu* Isa kaŋ war naanay a maaganda se, ²⁷ zama war kul kaŋ *batize* Almasihu ra, war na Almasihu daŋ war ga sanda darb. ²⁸ Woo ra Alyahuudu wala Grek sii no, baŋna wala borcin sii no, aru wala woy sii no, zama war kul ti affoo Almasihu Isa bande. ²⁹ Haya kaŋ se Almasihu wane nda war, adiši Ibrahima hayroo ti war, war ti tubukey sanda takaa kaŋ nda allaahidoo n'a har.

4 Ay nee: hala de tubukaa ga tee zanka kaccu, haya kul si nga nda baŋna fay, ba kaŋ se nga ti hayaa kul koyoo. ² A sii kala boroyan cire kaŋ ga huga nda nga nda nga jinawey hala waatoo kaŋ baaboo na kayandi ga. ³ Ir mo takaa din da, waatoo kaŋ ir ga zanka, ir man'ti kala baŋpayan aduŋna hayey se. ⁴ Amma kaŋ alwaatoo too kaŋ kayandi, Irkoy na nga *Iz'aroo* sanba kate. Woy-boro k'a daŋ aduŋna ra, a hayandi *ašariyaa* waati ⁵ hala a ma duu ka borey kaŋ goo ašariyaa hinoo cire day k'i kaa kabe ra. Woo ra ir ga hin ka tee Irkoy ize kanbari. ⁶ Haya kaŋ se Irkoy izeyan ti war, woo se Irkoy na nga *Iz'aroo Hundoo* sanba ir biney ra. Hundoo din no ma kaati ka nee: «Abba, ir Baaba Irkoy!» ⁷ Takaa woo ra ni man'ti baŋna koyne, iz'aru ti ni. Haya kaŋ se iz'aru ti ni, woo se Irkoy sabboo ra tubukaw mo ti ni.

Alhuzunoo kaŋ Pol n'a zaa Galati borey se

⁸ Waatey kaŋ bisa ra war mana Irkoy bay, war cindi ka tee koyyan se tam kaŋ nda cimi man'ti koyyan no. ⁹ Amma sohō war ga Irkoy bay, wala hunday sohō ir ma nee Irkoy ga war bay. Taka foo war ga war boŋ yeeti haya buunayan kaŋ sii nda nafaw cire kaŋyan se war ga baa war ma tee tam koyne? ¹⁰ War ga zaariyan, nda handuyan, nda waatiyan, nda jiiriyan beerandi. ¹¹ Ay ga hunbur war here farayanoo kaŋ ay n'a tee war se ma tee yaada.

¹² Ag'armey, ay g'a ŋaaray war ga, war ma tee sanda agay, zama agay mo, ya nka tee sanda war. War mana ifutu kul tee ya ne. ¹³ War ga bay kaŋ cee jinaa, ay wircoo ka kate ya koy war do ka *Alhabar Boryaa* har war se. ¹⁴ Ay wircoo hanse ka war farandi, war man'ay konnay war man'ay hesu, amma war nk'ay dii sanda Irkoy almalayka, sanda *Almasihu* Isa. ¹⁵ Macin no war gomnoo ti a? Ay ga tee war se seede kaŋ, nda a mma hin ka tee waatoo din, war ga war moyey dogu k'i noo ya ne. ¹⁶ Cimoo kaŋ ay g'a har war se kate ya tee war se iberi wala?

¹⁷ Borey din kaŋ ga war ceeci nda gaabi, alku-niyanteyan no, i mma baa ngi ma agay nda war kaa cere ga hala war ma duu ka gaabandi ngi hayey ra. ¹⁸ A ga boori boro ma gaabandi teegoy henna ga waati kul, a masi tee haya kaŋ, nda ay goo war gamey ra de no, war g'a tee. ¹⁹ Ay zankey, ay goo hayyan taamari ra † koyne war se hala waati kaŋ Almasihu ma timme war hunaroo ra. ²⁰ Ay si baa kala ya bara war do hala ya takaa kaŋ nda ay ga šelaŋ barmay, zama ay ga al-munkar nda war.

Koŋŋa woyoo nda borcin woyoo

²¹ W'ay bayrandi, war kaŋ baa war ma goro *ašariyaa* hinoo cire, war si haŋajer ašariyaa se wala? ²² A hantumandi *Citaaboo* ra kaŋ Ibrahima duu iz'aru hinka, affoo koŋŋaa ga, affaa borcin woyoo ga. ²³ Koŋŋaa wanoo mana hayandi kala hundi-ibaayi ra. Borcin woyoo wanoo mana hayandi kala Irkoy allaahidoo albarkaa ra. ²⁴ Šennoo woo goo nda maana, zama ihinkaa man'ti kala sanda *amaana* hinka. Amaana foo zandi Sinay tondi hondoo boŋ, woo ti Hažatta, a ga izeyan hay kaŋ ga tee baŋpayan. ²⁵ Hažatta ti Sinay tondi hondoo kaŋ goo Arabi, a ga hima nda Žerizalem kaŋ ga bara sohō da, zama nga nda nga izey goo baŋpataray. ²⁶ Amma Žerizalem kaŋ goo beene ti borcin woyoo kaŋ ti ir paa. ²⁷ A hantumandi Citaaboo ra ka nee:

«Naali, woy gunoo kaŋ si hay, hanse ka ŋaali, ma kaati, ni kaŋ si taama, zama woyoo kaŋ cindi nga foo ga duu ize boobo ka bisa woyoo kaŋ goo kurŋoo kone.» ††

²⁸ War kaŋ ti ag'armey, sanda Isiyaka war man'ti kala Irkoy allaahidoo izey. ²⁹ Sanda cee jinaa takaa kaŋ woo kaŋ hayandi hundi-ibaayoo ra na woo kaŋ hayandi Irkoy *Hundoo* albarkaa ra gurzugay, taka follokaa no hala sohō. ³⁰ Amma macin no Citaaboo nee? A nee: «Koŋŋaa nda nga iz'aroo gaaray, zama abada koŋŋaa iz'aroo si tubu borcin woyoo iz'aroo bande.» ††³¹ Woo se ag'armey, ir man'ti koŋŋaa izey, borcin woyoo izey ti ir.

Almasihu n'ir sawal

5 Borcintaray se *Almasihu* n'ir sawal. Adiši wa gaabandi, war masi war boŋ yeeti baŋpataray cire.

² Nga ne, agay Pol ga nee war se kaŋ, nda war na war boŋ daŋbangu, Almasihu si haya kul hanse war se. ³ Ay ga yee ka adamize kul kaŋ hurubangu bayrandi kaŋ a ga hima ka hayey kul tee kaŋ *ašariyaa* n'i har. ⁴ War dunbu nda Almasihu, war kaŋ ga ceeci ašariyaa ma war tee boro šerrante. War fay nda Irkoy *anneema*. ⁵ Ir hunday naataa goo kaŋ Irkoy *Hundoo* albarkaa ra ir ga duu šerretaray. Ir g'a batu nda naanay. ⁶ Almasihu Isa bande, hurubanguyan wala hurubanguyan jaŋay kul sii nda alfayda. Naanaa kaŋ ga goy baŋji ra bara nda alfayda.

† Pol mma nga boŋ himandi nda woy kaŋ ga taama. †† Ezayi 54.1. ‡ Sintinoo 21.10.

⁷ War zuru henna, may ka war ganji war ma cimoo dii? ⁸ Boŋbereyanoo woo mana hun Irkoy do kaŋ na war cee. ⁹ Dolobiri kaccu ga laajinoo kul tunandi. ¹⁰ Agay, ay ga naanay ka bay ir Koyoo maaganda se war mana miile tana zaa. Amma bora kaŋ ga war boŋoo bere, boro kul kaŋ no, koyoo ga nga zukandoo zaa.

¹¹ Ag'armey, nda a gar agay, ya mma hurubanguyan waazu, macin se ay ga gurzugandi? Adiši Isa *kanjandi-bundoo* si tee boro kul se albasi. ¹² Borey kaŋ ga war boŋey bere, i ma ngi boŋ daasu zaati.

¹³ Ag'armey, war, war mana ciyandi kala sawalyan se, amma war masi sawalyanoo tee haya kaŋ ga kate war ma dira hundi-ibaayi ra, war ma cere alhaadimay baji ra. ¹⁴ Zama ašariyaa kul si tabati kala šenni folloku ra, šennoo ti: «Ma baa ni cinaa sanda takaa kaŋ nda n'ga baa ni boŋ.» ¹⁵ Amma nda war ga cere ŋama ka cere ŋaa, war ma hawgay war masi koy cere halaci.

Irkoy Hundoo m'ir juwal, hundi-ibaayi mas'ir juwal

¹⁶ Hayaa kaŋ ay ga baa y'a bayrandi war se man'ti kala war ma dira Irkoy *Hundoo* bande, nga ra war si dira nda hundi-ibaayi boonawey. ¹⁷ Zama hayey kaŋ boro hundi-ibaayoo g'i boonay si kan Irkoy Hundoo se, takaa din da hayey kaŋ ga kan Irkoy Hundoo se si kan hundi-ibaayi se. Haya hinkaa woo si cere zaa, taka kaŋ ra war masi duu ka hayey tee kaŋ war ga baa war m'i tee. ¹⁸ Amma nda Irkoy Hundoo no ma war gongu, war sii *ašariyaa* hinoo cire.

¹⁹ Hundi-ibaayi teegoyey si tugu, ngi ti: woy nda aru izefututaray, žiibi, haya futu boonayyan, ²⁰ tooru ganayan, kottekoynitaray, iberitaray, yenje, canseyan, binetunyaney, alhaasiditarawey, waafakay jaŋawey, fay-fayyaney, ²¹ boonayyaney, suuyaney, ŋaa-ka-hooyan, nda hayey kaŋ ga hima nda wey. Ay ga war bayrandi sanda takaa kaŋ nda ay bay k'a tee kaŋ borey kaŋ ga hayey wey dumey tee si Irkoy *Laamaa* tubu.

²² Amma hayaa kaŋ Irkoy Hundoo g'a hay ti: baji, ŋaali, alaafiya, suuri, borohennataray, binehennay, al-laahidutaray, ²³ bineyaynay, boŋdiiyan. Ašariya sii no kaŋ ga konna hayey wey dumey. ²⁴ Borey kaŋ ti *Almasihu* [Isa] borey na hayey kaŋ hundi-ibaayi ga bag'ey nda wey kaŋ a g'i boonay *kanji*. ²⁵ Nda ir ga huna Irkoy Hundoo bande, ir ma dira mo Irkoy Hundoo bande. ²⁶ Ir masi tee foomanteyan ka cere ceeci, ka canse cere ga.

War ma cere jeraw zaa

⁶ Ag'armey, nda boro diyandi laybu kul kaŋ teeyanoo ra no, war kaŋ Irkoy *Hundoo* ga war gongu, wa bora daŋ fondaa ra nda bineyaynay. Ma hawgay ni hunday masi koy siyandi. ² Wa jeraw zaa cere se, woo ra war ga *Almasihu* ašariyaa tabatandi. ³ Boro kaŋ ga hongu haya ti nga, ka gar a man'ti baf-foo, a mma nga boŋ darga. ⁴ Boro foo kul ma nga boŋ teegoyoo fesufesu, woo ra a ga hin ka fooma nga boŋ de here, amma man'ti boro foo here a ga fooma. ⁵ Zama boro foo kul ga tuuru nga boŋ maŋoo ga.

⁶ Bora kaŋ se Irkoy meešennoo ga cawandi ma cawandikaa noo hayey kul ra kaŋ goo a se.

⁷ War masi war boŋ darga, Irkoy si naŋ boro ma nga poono. Zama woo kaŋ boro n'a duma, nga no a g'a hegay. ⁸ Boro kaŋ duma nga boŋ hundi-ibaayoo se ga hayaa hegay kaŋ hundi-ibaayi g'a hay kaŋ ti halacyan. Amma boro kaŋ duma Irkoy Hundoo se ga hayaa hegay kaŋ Irkoy Hundoo g'a hay kaŋ ti hunayan abadantaa. ⁹ Ir masi fara nda gomni teeyan, nda ir biney mana hun, ir ga nga gomnoo hegay waatoo kaŋ ga hima ra. ¹⁰ Woo se, nda ir duu fondo, ir ma gomni tee borey kul se, waaniwaani borey kaŋ ir nda ey goo naanaa fondaa ra.

Kašeta koraa nda fooyanoo

¹¹ Wa harfu beerey guna, agay hunday kaboo k'i hantum war se. ¹² Borey kaŋ ga baa ngi ma ngi boŋ bo-ryandi borey se, ngi no ma war waazibi war ma hurubangu. I si woo tee kala hala borey masi ngi gurzugay *Almasihu* kaŋ buu *kanjandibundoo* ga maaganda se. ¹³ Zama wey kaŋ hurubangu hunday si *ašariyaa* dii. I si baa kala war ma hurubangu hala ngi ma fooma ka nee ngi tammaasaa goo war hamey ga. ¹⁴ Agay, abada ay si fooma nda haya kul nda man'ti ir Koyoo Isa *Almasihu* buuyanoo kanjandibundoo ga kaŋ albarkaa ra aduŋŋa kanjandi ya ne sanda takaa kaŋ nda agay mo kanjandi aduŋŋa se. ¹⁵ Hurubanguyan wala hurubanguyan jaŋay sii nda nafaw kul. Ma tee takari taaga bara nda nafaw. ¹⁶ Borey kul kaŋ ga dira fondaa woo bande, alaafiya nda tamallaa ma bara i ga, ngi kaŋ ti Izirayel borey kaŋ ti Irkoy wane!

¹⁷ Hō banda ga, boro kul masi yee k'ay farandi, zama agay, Isa busawey goo ay gaahamoo ga. ††

¹⁸ Ir Koyoo Isa *Almasihu anneemaa* ma bara war lakkaley bande, ag'armey! Amin.

† Sargarey 19.18.

†† Busawey man'ti kala gurzugaa kaŋ Pol duu a Isa naanaa maaganda se.

EFEZ BOREY BATAGAA

Citaaboo fahamandiroo

Borey kaŋ se batagaa sanbandi maapey

nda fooyanoo kaŋ teendi i se

1 Agay Pol kaŋ ti *Almasihu* Isa *diyaw* Irkoy ibaayoo ra ka batagaa woo sanba Irkoy boro henanantey se kaŋ ti Almasihu Isa boro laadirantey † [kaŋ goo Efez koyraa ra]. ² Ir Baaba Irkoy nda ir Koyoo Isa Almasihu *anneemaa* nda alaafiyaa ma kaa war ga.

Albarkaa kaŋ Irkoy n'a noo ir se Almasihu bande

³ Albarka ma bara Irkoy se kaŋ ti ir Koyoo Isa *Almasihu* Koyoo nda nga Baaba. A na nga *Hundoo* albarka dumey kul daŋ ir ra beenaa nongey ra Almasihu alhor-maa ra. ⁴ Irkoy n'ir suuba Almasihu albarkaa ra za aduŋŋa mana daara, hala ir ma tee Irkoy boro henananteyanŋ nda boroyanŋ kaŋ ga laybu sii nga jine nga bajoo ra. ⁵ A n'a kayandi za gayyan k'ir tee ize kan-bariyanŋ Isa Almasihu albarkaa ra ka sawa nda nga ibaayoo kaŋ ga kan a se, ⁶ hala ir ma Irkoy daržaa saabu nda nga *anneemaa* kaŋ a n'a doori ir boŋ nga Baakaa albarkaa ra.

⁷ Nga k'ir feeri k'ir kaa zunubu ra nga kuroo albarkaa ra, a n'ir laybey yaafa ka sawa nda nga *anneemaa* beeriyanoo. ⁸ A hanse ka *anneemaa* woo boobandi ir se nda lakkal nda fahamay dumi kul. ⁹ A na nga ibaayoo sirroo bayrandi ir se ka sawa nda woo kaŋ ga kan a se kaŋ a n'a kayandi za gayyan Almasihu ra. ¹⁰ Nga ibaayoo ra, nda waatey timme, a ga hayey kaŋ goo beenaa ra nda hayey kaŋ goo laboo ga kul tee affoo Almasihu ra.

¹¹ Almasihu albarkaa ra ir duu ir bagaa tuboo ††, ir kaŋ a bay k'ir kayandi ka sawa nda Irkoy dunbandiroo. Nga da no ma haya kul tee ka sawa nda woo kaŋ a n'a kayandi nga ibaayoo ra, ¹² hala ir kaŋ jin k'ir naataa daŋ Almasihu ra, ir ma Irkoy daržaa saabu.

¹³ Almasihu albarkaa ra war mo, war maa cimoo ŋenoo kaŋ ti *Alhabar Boryaa* kaŋ na war hallasi. War naanay a, woo banda ga, tammaasaa kaŋ allaahidoo zandi kaŋ ti Hundi Henanantaa huru war ga. ¹⁴ Hundi

† «Almasihu Isa laadirantey», *Grek ŋenni ra, almaganaa faa ti «Almasihu Isa ganakey»*. †† «Almasihu albarkaa ra ir duu ir bagaa tuboo», *Grek ŋenni ra, almaganaa faa ti «Almasihu albarkaa ra ir daŋandi jere ga»*.

Henanantaa woo ti tolmaa ir tuboo se kaŋ g'ir haki-ikandi kaŋ ir ga duu gomnoo ir feeriyanoo ga ka Irkoy daržaa saabu.

Pol ga Irkoy ŋaaray Efez borey se

¹⁵ Woo se agay mo, za ay maa naanaa kaŋ war n'a daŋ ir Koyoo Isa ra, nda takaa kaŋ nda war ga baa Irkoy boro henanantey kul, ¹⁶ ay mana fay nda ka albarka daŋ Irkoy se war here, ay ŋaarayrey ra ay ga hongu war. ¹⁷ Ay g'a ŋaaray ir Koyoo Isa *Almasihu* Koyoo ga kaŋ ti Baaba Irkoy daržantaa, a ma war noo nga *Hundoo* kaŋ ga lakkal noo ka Irkoy bayraa bangandi war se. ¹⁸ A ma war biney moyey feeri hala war ma naataa bay kaŋ se a na war cee, ka nga daržaa beeriyanoo bay kaŋ Irkoy boro henanantey g'a tubu, ¹⁹ ka hini beeroo bay kaŋ a n'a daŋ ir kaŋ ga naanay ga. Hinoo woo, a n'a sanba nda nga gaaboo kul. ²⁰ A n'a cebe Almasihu bande waatoo kaŋ a n'a tunandi bukawey ra k'a gorandi nga kabe henna ga beenaa nongey ra. ²¹ A n'a gorandi kokoytaray kul boŋ, nda hini kul boŋ, nda gaabi kul boŋ, nda koytaray kul boŋ, nda maa kaŋ ga harandi kul boŋ, a ma tee zamanoo woo ra wala zamanoo kaŋ ga kaa ra. ²² Irkoy na haya kul daŋ Almasihu cewey cire, a n'a daŋ haya kul jine k'a tee *Egilizoo* boŋoo. ²³ Egilizoo man'ti kala nga gaa-hamoo, nga no ma haya kul too nongu kul here.

Ka hun buuyan ra ka huru hunayan ra

2 War mo kaŋ bay ka buu war laybey nda war zunubey maaganda se, ² war cindi ka dira i ra sanda takaa kaŋ nda aduŋŋa ga dira ka sawa nda Ibilisi kaŋ ti hewoo hini laalaa boŋkoynoo, hundoo kaŋ ga goy sohõ da borey ra kaŋ si haŋajer. ³ Ir mo cindi i ra, ir nda ey kul marga ka hanga hayey kaŋ hundi g'i boonay, nda nga ibaayey, nda ir miilewey bande. Ir az-zaatoo kate ir ma tee sanda borey cindey kaŋ ti boroyanŋ kaŋ goo Irkoy futayyanoo cire.

⁴ Amma Irkoy kaŋ ga hanse ka tamalla, baji beeroo kaŋ a n'a tee ir se maaganda, ⁵ ka gar ir buu ir laybey ra, a n'ir hunandi *Almasihu* bande. Irkoy *anneemaa* albarkaa ra war hallasi. ⁶ A n'ir tunandi a bande k'ir gorandi a bande beenaa nongey ra Almasihu Isa albarkaa ra. ⁷ A na woo tee hala zamaney kaŋ ga kaa ra, a ma borohennataray ka nga *anneemaa* beeriyanoo

kanj ga bisa haya kul cebe ir se Almasihu Isa albarkaa ra. ⁸ Zama Irkoy anneemaa albarkaa ka war hallasi, naanay k'a noo war se, man'ti war k'a tee de, Irkoy nooyan no. ⁹ Man'ti teegoy henna k'a tee, hala boro kul masi bolsay. ¹⁰ Zama ir man'ti kala Irkoy teegoy. A na Almasihu Isa k'ir taka hala ir ma teegoy henney kanj a n'i soolu za gayyan ir ma hin k'i ka dira.

Ir kul ti affoo Isa Almasihu ra

¹¹ Woo maaganda se wa hongu takaa kanj ga war cindi: waatoo din gaaham here war man'ti kala dumiyaj kanj man'ti Alyahuudu. Borey kanj se i ga nee borey kanj hurubangu ga war dii nda jofolo, alaada kanj kabe g'a danj ngi gaahamey ga maaganda se. ¹² Waatoo din war cindi ka mooru *Almasihu*, war sii nda fondo ka huru Izirayel jamaa ra, Irkoy *amaanawey* allaahidoo kanj a n'a zaa, war sii nda i ra haya kul. Naata sii war se, adupna ra war cindi ka mooru Irkoy. ¹³ Amma sohõ, Almasihu Isa bande, war kanj waatoo din war ga mooru, Almasihu kuroo na war manandi. ¹⁴ Nga hunday ti ir alaafiyaa, hayey kanj fay ka tee ihinka, a n'i tee affoo. Nga hamoo ra, cetaa kanj ga faya kanj ti iberitaray, a n'a kayri. ¹⁵ A na Musa *ašariyaa* nda nga yaamarey kanj goo alhukumey ra tuusu hala nga ma ihinkaa kanj ti Alyahuudey nda dumey kanj man'ti Alyahuudu kul tee boro taaga foo nga albarkaa ra ka alaafiyaa gorandi, ¹⁶ ka ihinkaa kul tee gaaham folloku ka ngi nda Irkoy waafakandi *kanjandibundoo* albarkaa ra, ka iberitaray wii. ¹⁷ A kaa ka alaafiyaa *Alhabar Boryaa* har war kanj ga mooru se, a n'a har wey kanj ga man se. ¹⁸ Zama Almasihu albarkaa ra ir nda ngi kul, *Hundi* folloku ra ir ga hin ka too Baaba Irkoy do.

¹⁹ Woo ra war man'ti yawyanj koyne, wala taabušijan, war goo Irkoy boro henanantey jamaa ra, war goo Irkoy hugoo borey ra. ²⁰ War tee cinaroo nongu, cinaroo asaasoo boŋ war cinandi kanj man'ti kala *diyawey* nda annabey. Almasihu Isa hunday ti hugoo kanjoo tondoo. ²¹ Almasihu ra hugoo kul ga cere dii ka kay ka tee ir Koyoo *hugu* henanantaa. ²² Nga da ra war mo goo ma marga ka tee cinaroo nongu ka tee gorodoo Irkoy se nga Hundoo albarkaa ra.

Goyoo kanj Pol n'a tee dumey here kanj man'ti Alyahuudu

3 Woo maaganda se agay Pol tee kasa-ize *Almasihu* [Isa] sabboo se, war kanj man'ti Alyahuudu maaganda. ² Šikka sii kanj war maa Irkoy *anneemaa* goyoo kanj nondi ya ne war maaganda se. ³ [Zama] Irkoy nka nga sirroo cebe ya ne bangayyan ra, sanda takaa kanj nda agay ne k'a hantum šenni kayna ra. ⁴ Nda war n'a caw, war ga hin k'ay fahamaa bay Almasihu sirroo ra. ⁵ Sirroo woo, Irkoy man'a bayrandi zamaney kanj bisa adamizey se sanda takaa kanj nda sohõ a n'a cebe nda nga *Hundoo* nga *diyaw* henanantey nda nga annabey se. ⁶ Sirroo ne: *Alhabar Boryaa* albarkaa ra dumey kanj man'ti Alyahuudu nda Alyahuudey ga duu tubu follokaa, i ga tee kunturu fol-

lokaa, i ga marga Irkoy allaahidu follokaa ra kanj a n'a zaa Almasihu Isa alhormaa ra.

⁷ Ay tee a se goykaw ka sawa nda Irkoy anneemaa nooyanoo kanj nondi ya ne nga hinoo albarkaa ra. ⁸ Agay kanj kacca nda Irkoy boro henanantey kul, anneemaa woo nondi ya ne ka Almasihu gomnoo beeriyanoo kanj si hin ka bayrandi ka ben har dumey kanj man'ti Alyahuudu se. ⁹ Sirroo goyoo din kanj nda Irkoy kanj na haya kul taka, kanj tugandi za zamanyaj, a n'ay noo y'a kaarandi [borey kul se], ¹⁰ hala *Egilizoo* bande sohõ Irkoy lakkaloo kanj ga dumi-dumi, a ga waaniwaani ma cebandi hini nda gaabey se kanj goo beenaa nongey ra. ¹¹ A na woo tee ka sawa nda dunbari abadantaa kanj a n'a ka goy Almasihu Isa ir Koyoo albarkaa ra. ¹² Almasihu bande, lakkalkanaa kanj ir duu a, a ra, no ma kate ir ma hin ka man Irkoy nda naanay timmante. ¹³ Woo se ay g'a wiri war ga, zarabey kanj ga duu agay war maaganda se masi war biney kaa. War daržaa no.

Bajoo kanj Almasihu n'a cebe

¹⁴ Woo se ay ga kanje sonbu Baaba Irkoy se ¹⁵ kanj ra hayragey kul maapnoo hun kanj goo beenaa ra nda laboo ga. ¹⁶ A ma kate war kunehere bora albarkaa ma tonton nda hini nga *Hundoo* albarkaa ra ka sawa nda nga daržaa beeriyanoo, ¹⁷ hala a ma naanaa ka *Almasihu* gorandi war biney ra, de mo war ma linji sinji ka tabati baji ra. ¹⁸ Woo ra war nda Irkoy boro henanantey kul ga hin ka duu gaabi ka Almasihu bajoo hayyanoo, nda nga kuuyanoo, nda nga kayyanoo, nda nga guusuyanoo bay. ¹⁹ Koyne mo ka Almasihu bajoo bay kanj bisa bayray kul ka too met nda Irkoy beeriyanoo kul.

²⁰ Bora kanj ga hin ka haya tee kanj bisa haya kul kanj ir g'a njaaray wala woo kanj ir g'a hongu ka sawa nda hinoo kanj ga goy ir ra, ²¹ darža ma bara a ga *Egilizoo* ra, a ma bara a ga Almasihu Isa albarkaa ra, zamaney kul izey ma darža danj a ga abada hala abada. Amin.

Egilizoo tee affoo Almasihu albarkaa ra

4 Woo maaganda se ay g'a njaaray war ga, agay kanj ti kasa-ize ir Koyoo maapnoo se, ciyayanoo kanj nda war ciyandi, war ma dira nda taka kanj ga hima nda a, ² nda boŋ yeeti gandayan, nda bineyaynay, nda suuri, war ma cere mupe nda baji. ³ War ma gaabandi war cere diiyanoo ga Irkoy *Hundoo* albarkaa ra, alaafiyaa ma tee linjoo kanj ga war dii cere ga. ⁴ Gaaham folloku bara, Hundi folloku bara, takaa kanj nda war ciyandi naata folloku se kanj ti war ciyayanoo naataa. ⁵ Koy folloku bara, nda naanay folloku, nda *baitizeyan* folloku. ⁶ Irkoy folloku bara, nga ti boro kul Baaba, a goo boro kul boŋ, a ga goy boro kul ra, a goo boro kul ra.

⁷ Amma ir affoo kul duu *anneemaa*, boro foo kul duu nga bagaa takaa kanj nda *Almasihu* baa. ⁸ Woo se a harandi *Citaaboo* ra ka nee:

«Kanj a žigi ka koy beene,

a na kasa-izeyanj ka žigi ka koy nga bande, a na gomniyanj tee adamizey se.» †

⁹ «A žigi» ti macin nda man'ti kanj a zunbu jina [nongey kanj goo] laboo koroo ra? ¹⁰ Bora kanj zunbu da no ka žigi beenaa kul se beene hala a ma haya kul too. ¹¹ Nga no ka boroyanj noo i ma tee *diyaw*, a na affooyanj noo i ma tee annabiyanj, affooyanj a n'i noo i ma tee *Alhabar Boryaa* harkawyanj, affooyanj a n'i noo i ma tee alfayanj nda cawandikawyanj, ¹² hala Irkoy boro henanantey ma soolu nga goyoo teeyanoo se ka Almasihu gaahamoo cin k'a kayandi, ¹³ hala ir kul ma tee affoo naanaa fonda ra nda Irkoy *Iz'aroo* bayraa ra, ka tee adamize timmante, ka too ka tee boroyanj kanj nin sanda Almasihu. ¹⁴ Woo ra ir si cindi ka tee zanka kac-cuyan kanj ga doy-doy de cawandiyan kul kanj kaa hewoo g'i zaa ka koy, nda adamizey dargaa, nda ngi carmaa ra kanj ga borey firkandi. ¹⁵ Amma ir ga cimoo har baji ra, woo ra ir ga tonton haya kul here bora kanj ti boŋoo albarkaa ra, Almasihu. ¹⁶ Nga no ma kate kunturoo kul ma denji ka cere dii nda dobey kul kanj goo a ra, nongu foo kul nda nga goy takaa. Nga no ma kate kunturoo ma cinandi ka tonton nga boŋ ga baji ra.

Hunayan taaga Almasihu bande

¹⁷ Hayaa kanj ay g'a har k'a bayrandi ay Koyoo maŋoo ga man'ti kala war masi yee ka dira sanda dumey kanj si Irkoy bay dira takaa, ngi lakkal yaadaa bande. ¹⁸ Ngi lakkaley sii kala kubay ra. Yawyanj no hunaroo here kanj hun Irkoy do ngi lakkal janjaa nda ngi binešendaa maaganda se. ¹⁹ Biney mana yee ka kula, i na ngi boŋ noo haya futu boonayyan se ka haya žiiba dumi kul tee bila haawi.

²⁰ Amma war, man'ti takaa woo nda war na *Almasihu* bay. ²¹ Nda a gar war maar'a, i na war cawandi ka sawa nda cimoo kanj goo Isa ra, ²² maanaa war na war teegoy žeeney nanj, ka attabiya žeenaa kaa war ga kanj ga funbu ka hanga boonay dargantey bande. ²³ War goo ma duu fahamay taaga war lakkaley ra. ²⁴ War na attabiya taagaa danj war ga sanda darbay, woo kanj takandi ka hima nda Irkoy. A si diyandi kala cimoo šerretaraa ra nda nga henanyanoo ra.

²⁵ Woo maaganda se wa taari nanj, war affoo kul ma cimi har ceroo se, zama ir man'ti kala cere gaaham nonguyan. ²⁶ «Nda war futu, war masi zunubu tee.» †† Waynaa masi kanj war futuyanoo ga. ²⁷ War masi Ibilisi noo fondo kul. ²⁸ Boro kanj ga zay, a ma fay nda zaytaray, a ma gaabandi ka [nga] kabey ka goy henna tee hala a ma hin ka tilasante faaba. ²⁹ Šenni futu kul masi hun war mijey ra, wa šenni hinne har kanj ga boori, a ma borey nafa hala a ma tee borey kanj ga hanjajer se *anneema*. ³⁰ War masi Irkoy *Hundi Henanantaa* binoo maray, Irkoy n'a danj war ga sanda tammaasa, feeriyanoo zaaroo se. ³¹ War ma dooray kul, nda bine-tunay, nda futay, nda zahāyan, wala wowi, nda laalay kul moorandi war. ³² Wa boori cere se, war ma hinna,

† Zabur 68.19. †† Zabur 4.4.

war ma yaafa cere se sanda takaa kanj nda Irkoy yaafa war se Almasihu albarkaa ra.

Wa dira gaayoo ra

5 War ma tee Irkoy dendenkey, war man'ti kala nga izey, nga baakey. ² Wa dira baji ra, sanda takaa kanj nda *Almasihu* baa ir, a na nga boŋ noo sanda sargari ir maaganda se, a tee sargari kanj sunnaaraa ga kan Irkoy se.

³ Woy nda aru izefututaray, wala žiibi dumi kul kanj no, wala albahiiritaray, wey ngi maapey masi ba ciyandi war game, a si hima Irkoy boro henanantey ma wey tee. ⁴ Haya haawinte mo, wala šenni yaada, wala šenni futay, i kul si hima. Woo kanj ga hima ti albarka danjan Irkoy se. ⁵ Zama war ma bay kanj boro kanj ga woy nda aru izefututaray tee, nda boro žiiba, nda albahiiri – tooru ganakaw no – si duu tubuhaya Almasihu nda Irkoy *Laamaa* ra.

⁶ Boro kul masi war darga nda šenni koonuyan, zama hayey wey maaganda se Irkoy futayyanoo ga kaa borey ga kanj si hanjajer a se. ⁷ War masi marga nda ey ka ngi hayey tee. ⁸ Waatoo din kubay ti war, amma so-hõ gaay ti war ir Koyoo albarkaa ra. Wa dira sanda gaay izeyanj. ⁹ Zama hayaa kanj gaay g'a hay man'ti kala: borohennataray dumi kul, nda šerretaray, nda cimi. ¹⁰ Wa hayey ceci k'i laasaabu kanj ga kan ir Koyoo se. ¹¹ War masi marga nda kubaa teegoyey, i sii nda nafa, amma w'i fatawandi. ¹² Hayey kanj i g'i tee tuguyan ra, haawi no a ma ba harandi. ¹³ Haya kul kanj ga fatawandi, gaayoo g'a fattandi, ¹⁴ zama haya kul kanj fatawandi ga diyandi gaayoo ra, woo se i nee:

«Tun, ni kanj ga jirbi,

tun ka hun bukawey game,

Almasihu ga nga annuuraa danj ni ga.»

¹⁵ Wa hanse ka takaa laasaabu kanj nda war ga dira. War masi dira sanda hollokomyanj, wa dira sanda lakkalkoyniyanj ¹⁶ kanj ga goy nda waatoo kanj war duu a, zama zaarey wey ga laala. ¹⁷ War masi tee boroyanj kanj sii nda lakkal, war ma hayaa bay kanj ti ir Koyoo ibaayoo.

¹⁸ War masi war boŋ suwandi nda harifutu, izefututaray no, amma war ma too met nda Irkoy *Hundoo*.

¹⁹ Cere bande war ma zaburyanj har, ka saabu dooniyanj, nda dooniyanj don kanj Irkoy n'i noo, war ma don k'ir Koyoo saabu nda war binoo kul. ²⁰ Alwaati kul, haya kul kanj no, war ma albarka tee Irkoy ir Baaba se ir Koyoo Isa Almasihu maŋoo ga.

²¹ Wa yee cere cire Almasihu beerandiyan maaganda se.

Woyey nda ngi kurpey

²² Woyey, wa ben war kurpey cire sanda takaa kanj nda war ga ben ir Koyoo cire. ²³ Zama kurpe ti woy boŋkoynoo sanda takaa kanj nda *Almasihu* ti *Egilizoo* boŋkoynoo. Nga ti gaahamoo ‡ Hallasikaa. ²⁴ Takaa kanj

‡ Gaahamoo woo man'ti kala *Egilizoo*.

nda Egilizoo ga ben Almasihu cire, takaa din da haya kul ra woyey ma ben ngi kurney cire.

²⁵ Kurney, wa baa war wandey sanda takaa kaŋ nda Almasihu baa Egilizoo, de a na nga boŋ noo nga maaganda se ²⁶ hala nga m'a jisi jere ga Irkoy se k'a henanandi nda hari. A na nga meeŋenoo k'a numay. ²⁷ Ka Egilizoo kayandi nga jine nda darža, bila žiibi, bila ndella, wala haya kaŋ ngi nda ey ga hima hala nga ma Egilizoo tee henanante kaŋ ga laybu sii. ²⁸ Takaa din da kurney mo ga hima ka baa nga wandoo sanda nga boŋ gaahamoo. Boro kaŋ ga baa nga wandoo, ga baa nga boŋ. ²⁹ Boro kul mana bay ka konna nga boŋ gaahamoo, boro mm'a huna k'a saajaw, sanda takaa kaŋ Almasihu mo g'a tee Egilizoo se, ³⁰ zama ir man'ti kala nga gaahamoo nonguyan. ³¹ *Citaaboo* nee: «Woo maaganda se aru ga hun nga ŋaa nda nga baaba do ka denji nga wandoo ga, de ngi boro hinkaa ga tee gaaham folloku.» ³² Sirroo woo ga beeri. Agay, ay si ŋelan kala Almasihu nda Egilizoo ga. ³³ Haya kul kaŋ no, war affoo kul ma baa nga wandoo sanda takaa kaŋ nda a ga baa nga boŋ, haya kaŋ ti woy, a ma nga kurŋoo beerandi.

Zankey nda ngi hayragey

6 Zankey, wa haŋajer war hayragey se [ir Koyoo maaganda se], haya no kaŋ ga hima. ² «Ni ŋaa nda ni baaba beerandi», yaamar jinaa ti woo kaŋ bande allaahidu goo kaŋ ga nee: ³ «hala ma duu albar-ka, ma duu aloomur laboo ga.» ⁴ War mo baabey, war masi war izey biney hasara, w'i biiri aladabu henna ra ka sawa nda ir Koyoo hoyrawey.

Baŋney nda ngi koyey

⁵ Baŋney, wa haŋajer war aduŋa koyey se nda hunburay, nda jijiriyen, nda bine boryo sanda takaa kaŋ nda war ga haŋajer *Almasihu* se. ⁶ War masi hayey tee ngi ndumey maaganda se sanda ka ceeci ka kan adamize se, amma wa tee sanda Almasihu baŋnayan kaŋ ga goy ka Irkoy ibaayoo tee nda ngi biney kul. ⁷ Wa goy nda bine hennay sanda haya kaŋ ir Koyoo se war g'a tee, man'ti adamize se, ⁸ zama war ga bay kaŋ boro foo kul, a ma tee baŋa wala borcin, haya henna kul kaŋ a n'a tee, a ga duu nga sufuraa ir Koyoo do.

† *Sintino* 2.24. †† *Fattaroo* 20.12; *Alhukumoo* 5.16.

⁹ War mo baŋney koyey, war ma takaa din da tee war baŋney se, wa fay nda burbusuyan, zama war ga bay kaŋ ngi Koyoo nda war wanoo goo beenaa ra, de mo nga, a si borey bisandi cere.

Irkoy wongu jinawey kaŋ a n'i noo ganakey se

¹⁰ Woo kul banda ga, wa duu gaabi ir Koyoo ra nda nga hini gaabantaa. ¹¹ Wa Irkoy wongu jinawey kul dan war ga, hala war ma hin ka kay Ibilisi carmawey se. ¹² Zama wey kaŋ ir nda ey ga wongu sii nda kuri, i sii nda gaaham, i man'ti kala hiney, nda gaabey, nda kubaa woo koyey, nda ganjey kaŋ goo beenaa nongey ra. ¹³ Woo se war ma Irkoy wongu jinawey kul zaa, hala zaari laalaa hane war ma hin ka kay i jine, tangamyanoo banda ga, war ma hin ka kay.

¹⁴ War ma kay war boŋ ga, cimi ma tee hayaa kaŋ nda war ga war gamey haw, ŋerretaray ma tee guuru darbay kaŋ ga huru war jindey ra. ¹⁵ Sooluyan ka alaafiyaa *Alhabar Boryaa* har ma tee taamey kaŋ goo war cewey ra. ¹⁶ Haya kul kaŋ no, war ma naanaa zaa kaŋ ti koraa, a ga war faaba war ma boro laalaa kaŋ ti Ibilisi biraw diinantey kul wii. ¹⁷ War ma hallasiroo guuru fuulaa mo dan. War ma Irkoy *Hundoo* takubaa zaa, maanaa Irkoy meeŋenoo. ¹⁸ Wa Irkoy ŋaaray waati kul nga Hundoo albarkaa ra nda ŋaaray nda suurandiyen dumi kul, war ma hanna cijin nda zaari ka gaabandi a ga. War ma Irkoy suurandi nga boro henanantey kul se, ¹⁹ ka ŋaaray agay mo se, hala waati kaŋ ay ga ŋelan, Irkoy m'ay noo taka kaŋ nda ay ga *Alhabar Boryaa* sirroo har kaaray. ²⁰ *Alhabar Boryaa* woo se ay tee dontokaw, nga se ay goo gaalayan ra. Wa Irkoy ŋaaray hala ya hin k'a har kaaray, sanda takaa kaŋ ay ga hima k'a tee.

Fooyan kokorantaa

²¹ Sohō war mo ma hayaa bay kaŋ ra ay goo, nda woo kaŋ ay g'a tee, ir armaa, ir baakaa nda ir Koyoo goykaw laadirantaa Tišik g'a har war se. ²² Ya nka cerecere k'a sanba war do hala war m'ir misoo bay, de mo a ma war biney dan.

²³ Ir Baaba Irkoy nda ir Koyoo Isa *Almasihu* ma alaafiyaa, nda bajoo, nda naanaa noo ir armyey se. ²⁴ Irkoy *anneemaa* ma bara borey kul bande kaŋ ga baa ir Koyoo Isa Almasihu nda baji kaŋ si ben.

FILIPI BOREY BATAGAA

Citaaboo fahamandiroo

Borey kaŋ se batagaa sanbandi maapey

nda fooyanoo kaŋ teendi i se

1 Agay Pol nda Timote kaŋ ti *Almasihu* Isa tamey ka batagaa woo sanba Irkoy boro henanantey kul se kaŋ goo Almasihu Isa bande nda *Egilizoo* jinehuney nda goykey se kaŋ goo Filipi koyraa ra. ² Ir Baaba Irkoy nda ir Koyoo Isa Almasihu *anneemaa* nda alaafiyaa ma kaa war ga.

Pol Irkoy ŋaarayroo Filipi borey se

³ Ay ga albarka tee ay Koyoo se waati kul kaŋ ay hongaga war. ⁴ Waati kul, ay ŋaaray foo kul ra, ay ga Irkoy ŋaaray war kul se nda ŋaali, ⁵ gaakasinaa kaŋ war n'a tee *Alhabar Boryaa* ra za zaari jinaa † hala hō. ⁶ Ay ga naanay ka bay kaŋ bora kaŋ na goy henna sintin war ra ga koy a ga hala a m'a timmandi *Almasihu* Isa zaaroo hane. ⁷ A ga henan ya ne ya miileyanoo woo ka war hongu, zama war goo ay binoo ra, war kaŋ ay kasa-izetaraa ra, nda faasaroo, nda seedetaraa kaŋ ay g'a tee Alhabar Boryaa se, war kul duu Irkoy *anneemaa* kaŋ ay duu a. ⁸ Zama Irkoy ga tee ya ne seede kaŋ ay ga faaji war kul se nda baji cimi kaŋ ti Almasihu Isa bajoo.

⁹ Hayaa kaŋ ay g'a ŋaaray Irkoy ga man'ti kala war bajoo ma tonton, a ma hanse ka tonton ka koy bayray nda fahami here, ¹⁰ hala war ma wan ka haya kayantey bay. War ma henan ka tee boro kaŋ ga laybu sii Isa Almasihu zaaroo se ¹¹ ka too met nda ŋerretaraa kaŋ Isa Almasihu g'a noo. A ma tee Irkoy daržaa nda nga saabuyanoo se.

Pol kasa-izetaraa nda Alhabar Boryaa koyjineyanoo

¹² Ag'armey, ay ga baa war ma bay kaŋ hayey kaŋ duu agay, i nka teendi hala *Alhabar Boryaa* ma koy nda jine ¹³ hala nongu kaŋ ra gaalawey kaŋ huru ay ga kaaray goforneroo tuujidogoo kul nda borey cindey kul se kaŋ *Almasihu* se i huru ay ga. ¹⁴ Ay kasa-izetaraa n'ay arma booboyaŋ biney daŋ ir Koyoo bande. I duu bine ka tonton ka ŋennoo har bila hunburay.

¹⁵ Boro fooyaŋ, cimi no i ga Almasihu ŋennoo waazu nda canseyan nda yenje, amma affooyaŋ g'a waazu nda anniya hennay. ¹⁶ Borey din, i ga goy nda baji, za-

† Teegoyey 16.12.

ma i ga bay kaŋ Alhabar Boryaa se ay ga faasa. ¹⁷ Affooyaŋ ga Almasihu ŋennoo waazu nda alhaasiditaray, ngi anniyawey si boori. I ga tammahā ngi ma tonton ay kasaa zaraboo ga.

¹⁸ Man albasoo, haya kul kaŋ no wala taka kul kaŋ no, a ma teendi cimi jaŋay wala cimi ra, Almasihu ŋennoo ya ga waazandi, ay ga ŋaali, ay ga ŋaali koyne.

¹⁹ Ay ga bay kaŋ woo kul ga kate ay hallasiroo ma doonandi war ŋaarayroo nda Isa Almasihu *Hundoo* faabaa albarkaa ra. ²⁰ Ay ga batu nda cahāyan, ay ga naata kaŋ ay si haw. Ay goo nda naanay timmante, sohō da sanda waati kul takaa kaŋ ay kunturoo ga Almasihu beeraa cebe hunayan wala buuyan ra.

²¹ Zama agay se hunaroo ti Almasihu, buuyan man'ti kala duuray, ²² amma nda ay hunaroo laboo ga, ga goyoo hanse, woo kaŋ ay g'a suuba, ay s'a bay. ²³ Ay ga ŋiita nongu hinkaa kul here, ay ga boonay ya hun ne ka koy Almasihu jeroo ga, [zama] woo ti haya kaŋ ga hanse ka baa hunday. ²⁴ Amma war maaganda se ya cindi kunturoo woo ra nafaa bisa ya koy. ²⁵ Ay ga naanay ka bay kaŋ ay ga cindi ne ka bara war bande war koyjineyanoo nda war naanaa ŋaalo se ²⁶ hala war ma hanse ka Almasihu Isa ka fooma ay bande, ay yee kateyanoo war game waatoo ga.

Ganakey ma tangam

²⁷ Haya kul kaŋ no, war diraa takaa ma hima nda *Almasihu* Alhabar Boryaa takaa, a ma tee ya nka kaa war do ka dii war wala ay sii no, ay ma maa kaŋ war ga gaabandi henna lakkal folloku ra ka tangam nda bine foo naanaa se kaŋ ti Alhabar Boryaa. ²⁸ War masi naŋ war nkuwawey ma war tarbasandi haya kul ra. Woo ga tee ngi dereroo tammaasaa, amma war, a ga tee war hallasiroo tammaasaa Irkoy albarkaa ra. ²⁹ Zama Irkoy na war noo *anneema* kaŋ man'ti war ma naanay hinne Almasihu albarkaa ra, amma mo war ma zarabi a se.

³⁰ War goo gurgaa ra kaŋ ra war dii ay goo, war ga maa mo kaŋ ay goo a ra hala hō.

Almasihu na nga boŋ yeeti ganda ka duu beeray

2 Sohō, nda binekanay ga duwandi *Almasihu* bande, nda bineyaynay goo kaŋ hun baji ra, nda war nda Irkoy *Hundoo* tee affoo, nda hinneyan nda tamalla goo, ² w'ay ŋaalo tabatandi ka tee bine foo, ka tee baji foo, ka tee affoo, ka tee honguyan foo.

³ War masi haya kul tee nda alhaasiditaray, wala nda

foomataray, amma boŋ yeeti gandayan ma kate war affoo kul ma nga ceroo guna sanda boro kaŋ bisa nga. ⁴ War masi war boŋ guna, amma boro foo kul ma borey jerey [mo] guna. ⁵ Wa honguyanoo woo dii war game kaŋ goo Almasihu Isa mo se, ⁶ nga kaŋ nga nda Irkoy ga hima, a mana ceeci nga ma sawa nda Irkoy nda gaabi. ⁷ Amma a nka nga boŋ tee yaada ka hima nda tam, ka nga boŋ himandi adamize, a garandi mo kaŋ adamize no. ⁸ A na nga boŋ yeeti ganda ka hanajer hala buuyanoo ga, *kanjandibundoo* buuyanoo. ⁹ Woo maaganda se Irkoy hanse k'a jer † k'a noo maa kaŋ bisa maapey kul, ¹⁰ hala beenaa hayey, nda laboo boŋ hayey, nda laboo cire hayey kul ma kanje sonbu Isa maapey se. ¹¹ De mo deene kul ma nee kaaray kaŋ nga Koyoo ti Isa Almasihu ka Baaba Irkoy beerandi. ††

Hayaa kaŋ ganakey ga hima k'a tee

¹² Adiši, ay baakey, war kaŋ hanga fondaa waati kul, man'ti waati kaŋ ay goo war game hinne, amma sohō kaŋ ay sii war game war ma hanse ka hanga a ka ton-ton. Wa war hallasiroo goyoo tee nda hunburay nda jijiyan, ¹³ zama Irkoy no ma goy war ra ka war noo aniyaa nda takaa kaŋ nda war m'a tee nda woo kaŋ ga kan a se. ¹⁴ Haya kul kaŋ war g'a tee w'a tee bila ŋu-unuŋuunu bila kakaw. ¹⁵ War ma duu ka tee boroyan kaŋ ga taali sii, boroyan kaŋ ga henan, Irkoy izeyan kaŋ ga laybu sii zamankasinay golbante ra kaŋ ga Irkoy hoo kaŋ gamey ra war ga tee sanda gaayan kaŋ ga dii aduŋŋa ra ¹⁶ ka hunayan ŋennoo har i se ‡. Woo ra ay ga fooma nda war *Almasihu* zaaroo hane. Ay mana gaarandi yaada, ay mana taabi yaada.

¹⁷ Ba nda ay tee sanda haya hari-hari ka munandi ka tee *sargari hari-hari* kaŋ ga doori sargaroo boŋ kaŋ ti war naanaa goyoo, a ga tee ya ne ŋaali, ay ga ŋaali war kul bande. ¹⁸ Taka follokaa, war mo ma ŋaali, war ma ŋaali ay bande.

Timote nda Epafrodit ga sanbandi Filipi koyraa ra

¹⁹ Ay naataa goo ir Koyoo Isa ra kaŋ ne nda kayna ay ga Timote sanba war do hala war alhabarey m'ay binoo daŋ. ²⁰ Ay sii nda boro kul kaŋ agay nda a ga tee lakkal foo ka alhuzun nda cimi war misoo se nda man'ti nga hinne. ²¹ Borey jerey kul, ŋgi boŋ nda i ga alhuzun, man'ti Isa *Almasihu* hayey. ²² War hunday ga bay kaŋ Timote na nga laadirtaraa cebe, a goy ay bande *Alhabar Boryaa* se sanda ize kaŋ ga goy baaboo se. ²³ Ay ga tammahā y'a sanba war do za ay dii ay mis-

oo takaa. ²⁴ Amma ay ga naanay ir Koyoo ka bay kaŋ ne nda kayna agay hunday ga kaa.

²⁵ Ay dii kaŋ a ga hima ya ag'armaa Epafrodit yeeti war ga, ay goykasinaa no, ay hangasinoo no tangamyanoo ra. War n'a donto ay do a m'ay noo hayey kaŋ ga ay ga too. ²⁶ A ga hanse ka faaji war se, binoo maray kaŋ a maa kaŋ war maa nga wircoo. ²⁷ Cimi no a wirci hala nongu kaŋ ra a baa ka buu, amma Irkoy hinna a ga, man'ti nga hinne se a hinna, a hinna agay mo ga, hala binemarayyan masi koy tonton ay binemaraa ga. ²⁸ Ay goo m'a sanba nda cahāyan hala nda war dii a, a ma tee war se ŋaali, haya ma hun ay binemaraa ra. ²⁹ W'a kubay nda ŋaali timmante ir Koyoo albarkaa ra, wa borey wey dumey beerandi, ³⁰ zama Almasihu goyoo maaganda se a baa ka buu, a na nga hundoo farratandi ka kate ya ne hayaa kaŋ war si hin k'a ka too ay do.

Šerretaray cimoo Irkoy jine

3 Aywa ag'armey, wa ŋaali ir Koyoo bande. Ay si fara ka haya follokey hantum war se, zama haya no kaŋ ga kay war se.

² Wa hawgay hanšey † ga, war ma war boŋ hawgay goykaw laaley ga, wa war boŋ hawgay hurubanguyan futaa ga, ³ zama ir ti hurubanguyan cimoo ††, ir kaŋ ga Irkoy gana nga *Hundoo* albarkaa ra, ka bolsay nda *Almasihu* Isa, ir si felle gaaham ga.

⁴ Agay, ay goo nda fondo ka felle ay boŋ ga, nda boro ga hongu kaŋ nga ga hin ka naanay nga boŋ, agay ti boro jinaa: ⁵ ay hurubangu jirbi yaahantoo hane, Izirayel boro ti agay, ay goo Benžamen alkabiilaa ra, Ebere cimi-cimi ti agay, *ašariyaa* here *Fariziyen* ti agay. ⁶ Ay hanse ka ašariyaa dii hala nongu kaŋ ra ay tee *Egilizoo* gurzugandikaw. Šerretaraa kaŋ ašariyaa n'a har, ay henan a here. ⁷ [Amma] hayey kaŋ ay cindi k'i guna sanda duuray, ay g'i himandi mursay *Almasihu* maaganda se. ⁸ Cimi no ay ga hayey kul mo guna sanda mursay Almasihu Isa, ay Koyoo bayraa nafaw beeroo maaganda se. Nga kaŋ maaganda se ay ga hayey kul guna sanda mursay, ay g'i guna sanda žiibi hala ya duu ka duu Almasihu. ⁹ Ay ma garandi a bande, ay šerretaraa masi hun ašariyaa do, amma woo kaŋ ga duwandi Almasihu naanaa albarkaa ra, šerretaraa kaŋ hun Irkoy do naanaa albarkaa ra. ¹⁰ Hala y'a bay, nga, nda nga tunyanoo gaaboo, nda ka tee a bande affoo nga zarabey ra, ka hima nda a nga buuyanoo ra ¹¹ hala ya hin ka tun bukawey ra taka kul kaŋ no ga.

Ir ma guwoo ceeci

¹² Man'ti ya nka too guwoo ga ka ben wala ya nka tee boro kaŋ timme hayey kul here. Amma ya mma zuru ka koy a ga, ka ceeci ka duu a, zama agay hunday, *Almasihu* [Isa] duu agay. ¹³ Ag'armey, ay si hongu kaŋ agay, ay duu a, amma ay ga haya foo tee kaŋ ti: ka

† Ezayi 52.13; 53.12. †† Ezayi 45.23. ‡ «ka hunayan ŋennoo har i se», Grek Šenni ra, *almaganaa faa ti «ka gaabu hunayan ŋennoo ga».*

†† Hanšey ti borey kaŋ ga hurubanguyan futaa gaabandi. ††† Rom borey batagaa 2.28–29.

dirna haya kanj goo banda ka jinehere ceeci. ¹⁴ Ay ga zuru ka koy guwoo ga hala ya duu Irkoy beenaa ciyayanoo gomnoo kanj ga duwandi Almasihu Isa sab-boo ra.

¹⁵ Ir kanj ti boro timmanteyan Irkoy fondaa ra, ir ma takaa woo ka hongu. Nda war goo nda hongu tana haya ga, Irkoy g'a bayrandi war se. ¹⁶ Haya kul kanj ga no, nongoo kanj ga ir too, takaa woo da, ir ma koy nda jine.

¹⁷ Ag'armey, war kul m'ay guna ka tee, war ma borey guna kanj ga dira nda takaa kanj war dii a ir ga. ¹⁸ Cee boobo ay n'a har war se, sohõ ay g'a har nda hëeni, zama boro boobo diraa ga cebe kanj i man'ti kala Almasihu buuyanoo *kanjandibundoo* ga iberiyan. ¹⁹ Ngi kokoro ti dereroo. Ngi gundey ti ngi koyoo. Hayaa kanj g'i haawandi nda i ga bolsay. I si hongu kala adurña hayey hinne. ²⁰ Amma ir, ir gorodogoo sii kala beenaa ra kanj ra ir ga Hallasikaa kanj ti ir Koyoo Isa Almasihu batu nda naanay. ²¹ A g'ir kunturu kaynanta bere k'a himandi nga kunturu daržantaa cine, nda nga hinoo kanj n'a noo gaabi a ma haya kul juwal.

Pol yaamarey

4 Woo se ag'armey, ay baakey, ay ga hanse ka faaji war se. War ti ay paaloo nda ay farabagaa fuulaa. Ay baakey, takaa woo da, wa gaabandi ir Koyoo bande.

² Ay g'a njaaray Ewodi ga, ay g'a njaaray Sintiš ga, i ma tee anniya foo ir Koyoo fondaa ra. ³ Ni mo, ay goykasinay laadirantaa, ay g'a wiri ni ga, m'i faaba, woyey kanj n'ay faaba ka tangam *Alhabar Boryaa* haryanoo ra, ngi, nda Kleman, nda goykasinawey jerey mo, ngi kanj maapey hantumandi hunaroo citaaboo ra.

⁴ Wa paali waati kul ir Koyoo bande, ay ga yee koyne k'a har: wa paali.

⁵ War boroboryotaraa, adamizey kul ma bay a ga, ir Koyoo man. ⁶ War masi alhuzun nda haya kul, amma haya kul kanj no, w'a ceeci Irkoy ga njaarayan ra, nda suurandiyan ra, nda albarka danjan. ⁷ Irkoy alaafiyaa kanj bisa lakkal kul ga war biney nda war miileyaney dii *Almasihu* Isa bande.

⁸ Aywa ag'armey, haya kul kanj ti cimi, haya kul kanj ti beeray, haya kul kanj ga šerre, haya kul kanj ga henan,

nda hayayan goo kanj ga boori, haya kul kanj goo nda maa henna, nda hayayan goo kanj ga hima, nda hayayan goo kanj ga saabandi, i ma tee war mi-ileyanoo. ⁹ Hayey kanj war n'i denden, war duu ey, war maar'ey ka dii ey ay ga, w'i tee, woo ra Irkoy kanj ti Alaafiyakoyoo ga hanga war.

Pol ga albarka danj gomnoo kanj i n'a tee maaganda se

¹⁰ Ay hanse ka paali ir Koyoo bande kanj ay dii sohõ war hongu agay taaga. War hongu agay, amma fondo no war mana duu. ¹¹ Man'ti ya mma tilasu nga se ay g'a har war se, zama agay, taka kul kanj no ay misoo ti a g'ay wasa. ¹² Nda janay no, ay g'a bay, nda duuray no, ay g'a bay. Haya kul kanj no, nongu kul here, ay ga kunji bay, ay ga heray bay. Ay ga duuray bay, ay ga ši-itay bay. ¹³ Ay ga hin hayey wey kul bora kanj g'ay noo gaabi albarkaa ra. ¹⁴ Amma, war na haya henna tee k'ay faaba ay zaraboo ra.

¹⁵ War hunday, Filipi borey, war ga bay kanj *Alhabar Boryaa* haryanoo sintinoo ga, waatoo kanj ay hun Masedoni gandaa ra, *Egiliz* sii no kanj n'ay gaakasinay nooyan wala duuyan here nda man'ti war hinne. ¹⁶ Zama ba waatoo kanj ay goo Tesalonik, man'ti cee foo hinne, amma cee hinka war ga haya sanba ya ne kanj g'ay almuraadey hanse. ¹⁷ Man'ti haya no ay ga ceeci, woo kanj ay g'a ceeci man'ti kala war naanaa gomnoo ma boobo, a ma bayandi war se. ¹⁸ Ay duu haya kul, ay duu ka bisa woo kanj ga ay ga too. Ay kungu, zama ay duu hayaa kanj war n'a sanba ya ne Epafrodit bande. A tee ya ne sanda sunnaara, sargari kanj taandi, a kan Irkoy se. ¹⁹ Ay Koyoo ga war almušakkawey kul hanse nga alman daržantaa ra *Almasihu* Isa bande. ²⁰ Irkoy ir Baaba, darža ma bara a ga abada hala abada. Amin.

Fooyan kokorantaa

²¹ Wa Irkoy boro henanantey kul kanj goo *Almasihu* Isa bande foo, affoo-foo. Ir armey kanj goo ay bande ga war foo. ²² Irkoy boro henanantey kul ga war foo, waaniwaani borey kanj goo kokoy beeroo hugoo do.

²³ Ir Koyoo Isa Almasihu *anneemaa* ma bara war lakkaley bande. [Amin.]

KOLOS BOREY BATAGAA

Citaaboo fahamandiroo

Borey kaŋ se batagaa sanbandi maapey

nda fooyanoo kaŋ teendi i se

1 Agay Pol kaŋ ti *Almasihu* Isa *diyaw* Irkoy ibaayoo ra, nda ir armaa Timote ² ka batagaa woo sanba arma henanantey kaŋ goo Kolos koyraa ra se kaŋ ti laadirante Almasihu albarkaa ra †. Ir Baaba Irkoy *anneema* nda alaafiyaa ma kaa war ga.

Albarka danŋan Irkoy se

³ Waati kul kaŋ ir ga Irkoy ŋaaray war se, ir ga albar-ka danŋ Irkoy se kaŋ ti ir Koyoo Isa *Almasihu* Baaba, ⁴ zama ir maa naanaa kaŋ war n'a danŋ Almasihu Isa ra nda bajoo kaŋ war g'a tee Irkoy boro henanantey kul se ⁵ naataa kaŋ jisandi war se beenaa ra maaganda se. Naataa no kaŋ war maar'a cimoo ŋennoo ra kaŋ ti *Alhabar Boryaa*. ⁶ A too hala war do, sanda takaa kaŋ nda a huru aduŋna kul ra. A ga ize tee, a ga tonton, sanda takaa kaŋ a n'a tee war game. Za hanoo kaŋ war maar'a, war yadda Irkoy *anneema* ga nda cimi, ⁷ sanda takaa kaŋ nda Epafra, ir baakaa, ir tam hangasinoo kaŋ ti Almasihu goykaw laadirante na har war se. ⁸ A na bajoo bayrandi ir se kaŋ Irkoy *Hundoo* n'a noo war se.

⁹ Woo maaganda se ir mo, za hanoo kaŋ ir maar'a, ir mana fay nda ka Irkoy ŋaaray, ka ŋaaray war ma too met nda nga ibaayoo bayraa, war ma too nda lakkal kul nda fahami kaŋ hun Irkoy *Hundoo* ra. ¹⁰ Woo ra war diraa takaa ga sawa nda ir Koyoo, a ga kan a se nongoo kul here. Teegoy henna dumi kul ga garandi war ra, war ga koy jine Irkoy bayraa ra. ¹¹ Nga gaabi daržantaa ga war noo gaabi hala war ma hanse ka muŋe, war ma hanse ka suuri. Wa paali ¹² ka albarka danŋ Baaba Irkoy se kaŋ na war too war ma huru nga boro henanantey tuboo gaayoo ra. ¹³ A n'ir kaa kubaa hinoo cire k'ir ka koy nga *Iz'aroo*, nga baakaa laamaa ra. ¹⁴ Nga k'ir feeri k'ir kaa zunubu ra, a n'ir zunubey yaafa.

Almasihu nda nga goyoo

¹⁵ *Almasihu* man'ti kala Irkoy kaŋ boro si dii a biyoo, nga ti ijinaa, a bisa takahayey kul,

† «laadirante Almasihu albarkaa ra», Grek ŋenni ra, *almaganaa faa ti «Almasihu ganakey».*

¹⁶ zama nga ra haya kul takandi, hayey kaŋ goo beenaa ra, nda hayey kaŋ goo laboo ga, wey kaŋ boro ga dii ey nda wey kaŋ si diyandi, a ma tee laama, wala koytaray, wala kokoytaray, wala hini.

Nga ka hayey kul taka, nga se i takandi.

¹⁷ A ga bara haya kul jine,

nga ma kate hayey kul ma bara ngi dogey ra.

¹⁸ Gaahamoo kaŋ ti *Egilizoo*, nga ti boŋoo.

Nga ti sintinoo, nga ti boro jinaa kaŋ tun ka hun bukawey ra,

hala a ma jineborotaraa zaa haya kul ra.

¹⁹ A kan Irkoy se nga kul ma tabati a ra.

²⁰ Irkoy na waafakay danŋ nga nda hayey kul game Almasihu albarkaa ra,

a ma tee hayey kaŋ goo laboo ga,

a ma tee hayey kaŋ goo beenaa ra.

Irkoy na nga *kanjandibundoo* kuroo ka alaafiya tee nda ey.

²¹ War mo, waatoo din war man'ti kala yaw nda iberi Irkoy se war miileyaney nda war teegoy futawey maaganda. ²² Amma sohō, Irkoy na war nda nga waafakandi nga *Iz'aroo* kaŋ tee boro, buuyanoo ra hala war ma kay a jine ka tee Irkoy boro henananteyan, boroyan kaŋ ga laybu sii, boroyan kaŋ ga haya si harandi.

²³ Amma kala war ma tabati naanaa ra, war ma gaabandi, war masi *Alhabar Boryaa* naataa nan kaŋ war maar'a kaŋ waazandi takaroo kul kaŋ goo beenaa cire se kaŋ se agay Pol, ay tee goykaw.

Pol goyoo nda nga tangamey

²⁴ Sohō ay ga paali zarabey †† ra war maaganda se. Hayey kaŋ cindi *Almasihu* zarabey ra nga kunturoo se kaŋ ti *Egilizoo*, ay g'i timmandi ay gaahamoo ra. ²⁵ Ay tee Egiliz goykaw nda takaa kaŋ nda Irkoy n'a kayandi war maaganda se ka Irkoy meeŋennoo har k'a timmandi. ²⁶ ŋennoo woo ti sirroo kaŋ tugandi za jiiriyay nda zamanyan, amma sohō a n'a bangandi nga boro henanantey se. ²⁷ Ngi se Irkoy baa nga ma sirroo woo daržaa beeriyanoo bayrandi gandawey ra. Sirroo ti: Almasihu goo war game ‡, woo ti naataa kaŋ war ga duu daržaa. ²⁸ Almasihu ti ŋennoo kaŋ ir g'a har ka adamize kul hoyray k'a cawandi i se nda lakkal, hala ir ma

†† *Zamnaa* 4.3, 10. ‡ «war game», Grek ŋenni ra, *almaganaa faa ti «war biney ra».*

adamize kul tee boro kañ tee ka timme Almasihu al-barkaa ra. ²⁹ Woo maaganda se ay ga goy šenda nda gaaboo kañ nda Almasihu ga goy ay ra nda hini.

2 Ay ga baa war ma tangam beeroo bay kañ ra ay goo war, nda Lawodise borey, nda borey se kañ ngi moñey mana bay ka dii agay ndumoo, ² biney ma yay. I ma tee affoo baji ra ka duu fahami boobo tim-mante kul kañ ga hakiika, hala i ma Irkoy sirroo bay kañ ti *Almasihu*. ³ Nga ra lakkal nda bayray gomney kul tugandi. ⁴ Ay ga woo har war se hala boro kul masi koy war darga nda šenni kaana. ⁵ Ba nda ay kunturoo sii war bande, ay hundoo goo war bande. Ay ga ñaali kañ ay dii war ga goy nda fondaa nda takaa kañ nda war gaabandi Almasihu naanaa ra.

Hunayan timmantaa kañ ir ga duu a Almasihu ra

⁶ Takaa kañ nda war yadda *Almasihu* Isa ga, ir Koyoo, takaa din da wa dira a bande. ⁷ Wa war linjey sinji Al-masihu ra ka war hunaroo gorandi a ra, war ma nin naanaa ra takaa kañ nda a cawandi war se. War ma al-barka danjan boobandi.

⁸ Wa hawgay boro kul masi duu war nda lakkalcawyan šenni nda šenni yaada kañ ga boro de-randi, adamizey alaadaa takaa nda hini laaley kañ goo kubaa ra takaa, i man'ti Almasihu wanoo dumoo. ⁹ Zama nga ra Irkoy na gaaham zaa ka goro nda nga azzatoo kul. ¹⁰ Nga do war duu haya kul, nga ti kokoytaray kul nda hini kul jineboraa.

¹¹ Nga ra war hurubangu nda hurubanguyan kañ kabe man'a tee. A mana teendi nda kala hundi-ibaayoo kañ foorandi ka hun gaaham ga. Woo ti hurubanguyanoo kañ Almasihu n'a tee war se. ¹² War fijandi Al-masihu bande *batizeyanoo* ra, koyne mo war tun a bande, zama war naanay Irkoy gaaboo kañ nda a na Almasihu tunandi bukawey ra. ¹³ War, waatoo kañ war buu war laybey nda war hurubanguyan janjaa kañ ti war hundi-ibaayoo se, Irkoy na war hunandi Almasihu bande.

A n'ir laybey kul yaafa.

¹⁴ Kaddaasoo kañ hantumandi kañ ra ir laybey goo kañ ir na yaamarey hoo, kaddaasoo din n'ir wongu, Irkoy n'a tuusu k'a kaa k'a *kanjikanjandibundoo* ga.

¹⁵ Irkoy na hayaa kul taa kokoytarawey nda hiney kone

k'i tee haya kañ borey ga dii ey. Almasihu bande Irkoy hin ey †.

¹⁶ Adiši boro kul masi war ciiti ñaayan wala hanjan se, wala jingar zaari se, wala handu taaga se, wala *hunananzam zaari* se ††¹⁷ kañyan man'ti kala hayey kañ hima ka kaa biyoo, amma cimoo ti Almasihu. ¹⁸ War masi nañ boro kul ma war ganji war ma duu jalaa kañ ga duwandi konkošaa ra, kañ ti boro ma nga boñ ibaayoo

† «Irkoy na hayaa kul taa kokoytarawey nda hiney kone k'i tee haya kañ borey ga dii ey. Almasihu bande Irkoy hin ey», *Grek šenni ra, almaganaa faa ti* «Almasihu na hayaa kul taa kokoytarawey nda hiney kone k'i tee haya kañ borey ga dii ey ka hin ey kanjandibundoo ga». †† *Alyahuudey do, jingar zaariyan no.*

tee ka tee sanda nga mma nga boñ yeeti ganda ka al-malaykey gana, ka huru haya ra kañ a dii a bangayyan ra, a ga too nda hew yaada nda nga hundi-ibaayoo mi-ileyanoo. ¹⁹ Borey wey dumey nda kunturoo boñoo kañ ti Almasihu sii cere ga. Nga ra kunturoo kul duu nga hunaa. Nga no ma kunturoo dii cere ga ka dobey nda linjey denjandi cere ga. Kunturoo tontonyanoo si hun kala Irkoy do.

Ka buu ka huna Almasihu bande

²⁰ Nda war buu *Almasihu* bande hini laaley kañ goo kubaa ra here, macin se war ga tee sanda boroyan kañ ga huna aduñña ra ka hanga yaamaryan bande ²¹ kañ ga nee: «Masi woo dii, masi woo taba, masi tuku woo ga!» ²² Wey kul ti hayayan kañ goyyan banda ga, i ga dere. I man'ti kala adamizey yaamarey nda ngi cawandey ²³ kañ nda cimi tarayheroos ga hima nda lakkal Irkoy ganayan kañ ngi hunday k'a tee nda boñ yeeti gandayan, i ga šendandi ngi gaahamey ga, amma i sii nda addalil kul, hundi-ibaayoo sakoo de no i g'a tee.

3 Aywa, nda war tun *Almasihu* bande bukawey ra, wa hayey ceeci kañ goo beene kañ ra Almasihu ga goro Irkoy kabe hennaa ga. ² Wa miile beene hayey ga, man'ti laboo hayey ga, ³ zama war buu, war hunaroo tugandi Almasihu bande Irkoy ra. ⁴ Waati kañ Almasihu kañ ti war hunaroo bangandi, alwaatoo din war mo ga bangandi a bande nda darža.

Dira taka žeenaa nda dira taka taagaa

⁵ Wa hayey wii kañ goo war ra kañ ti laboo wane: woy nda aru izefututaray, nda žiibi, nda ibaayi futu, nda boonay futu, nda haya ceeci albahiiritaray ra kañ ti tooru ganayan. ⁶ Hayey wey maaganda se Irkoy futayyanoo ga kaa [borey ga kañ si hanajer a se]. ⁷ Wey no war cindi k'i tee waatoo kañ war ga huna hayey wey ra.

⁸ Amma sohõ war mo ma hayey wey kul nañ kañ ti: futay, nda binetunay, nda laalay, nda wowi, nda šenni haawinte kañ ga hun war miñey ra. ⁹ War masi taari cere se, zama war na war attabiya žeenaa nda nga teegoyey kaa war ga sanda darbay, ¹⁰ ka attabiya taagaa kañ ti ihennaa dan war ga ka bere ka taaga ka duu bayray ka hima nda Irkoy kañ na attabiya taagaa tee. ¹¹ Woo ra Grek sii no, Alyahuudu sii no, boro kañ hurubangu wala jofolo sii no, boñbii wala ganjiboro sii no, banña wala borcin sii no, *Almasihu* ti hayaa kul, a goo haya kul ra.

¹² War kañ ti Irkoy boro suubantey, nga boro henanantey, nga baakey, war ma tamallay, nda borohennataray, nda boñ yeeti gandayan, nda bineyaynay, nda suuri dan war ga sanda darbay. ¹³ War ma cere suuri, nda war affoo na dori tee nga cinaa se, takaa kañ nda ir Koyoo yaafa war se, war mo ma yaafa cere se. ¹⁴ Ka bisa woo kul, wa baji tee war darbaa, nga ti linji timmantaa kañ ga borey marga cere ga. ¹⁵ Almasihu

alaafiyaa kaŋ se war ciyandi ka tee gaaham folloku ma war biney juwal. War ma tee gomni baykawyaŋ.

¹⁶ Almasihu šennoo ma harandi war game † nda booboyaŋ. War ma cere cawandi ka cere hoyray nda lakkal beeri. War ma don Irkoy se nda war biney kul nda albarka danŋan lakkal, ka don k'a jer, nda saabuyaŋ, nda dooniyaŋ kaŋ Irkoy *Hundoo* g'i noo.

¹⁷ Haya kul kaŋ war g'a tee, a ma tee šenni wala tee-goy, w'a tee ir Koyoo Isa maanoo ga ka albarka tee Baaba Irkoy se Isa alhormaa ra.

Dira taka taagaa borey nda cere game

¹⁸ Woyey, wa yee war kurney se ganda, takaa kaŋ nda a ga hima ir Koyoo fonda ra. ¹⁹ Kurney, wa baa war wandey, war masi šendandi i ga. ²⁰ Zankey, wa maa war hayragey se haya kul ra, zama woo ti haya kaŋ ga kan ir Koyoo se. ²¹ Baabey, war masi futu war izey ga, hala biney masi koy hun.

²² Baŋney, wa haŋajer haya kul here war aduŋa koyey se, war masi hayey tee ngi ndumey maaganda se, sanda ka ceeci ka kan adamize se, amma wa goy nda bine boryo ka hunbur ir Koyoo. ²³ Haya kul kaŋ war g'a tee, w'a tee nda war binoo kul sanda haya kaŋ ir Koyoo se war g'a tee, man'ti adamize se, ²⁴ zama war ga bay kaŋ ir Koyoo no ma tuboo tee war se sufuray. Ir Koyoo *Almasihu* se war ga goy. ²⁵ Zama boro kaŋ ga goy nda taka šiira ga duu taka šiiraa banaa, Irkoy si borey bisandi cere.

4 Baŋney koyey, wa war baŋney dii nda šerretaray nda taka henna, war ma bay kaŋ war mo goo nda Koy beenaa ra.

Hoyrayyaŋ

² Wa gaabandi Irkoy ŋaarayyan ga, war ma cindi a ra nda albarka danŋan. ³ Koyn mo war ma Irkoy ŋaaray ir mo se, hala Irkoy ma mee feeri ir se taka kaŋ nda ir hin ka sirroo kaŋ ti *Almasihu* har, sirroo kaŋ maaganda se ay hawandi. ⁴ Wa Irkoy ŋaaray hala ya hin ka sirroo bayrandi nda takaa kaŋ nda ay ga hima k'a har.

† «war game», Grek šenni ra, *almaganaa faa ti «war biney ra»*.

⁵ Wa dira nda lakkal taray borey †† game, wa goy nda waatoo kaŋ war duu a. ⁶ War šennay ma teendi nda *anneema* waati kul, ciiri ma bara i ra, hala war ma hin ka bay taka kaŋ nda war ga boro foo kul zaabi.

Fooyan kokorantaa

⁷ Ir armaa, ir baakaa Tišik, ir Koyoo goykaw laadirantaa, ay tam hangasinoo ir Koyoo bande, a ga war noo ag'alhabarey kul. ⁸ Ya nka cere-cere k'a sanba war do hala war m'ir misoo bay, de mo a ma war biney danŋ. ⁹ Ay g'a sanba war do, nga nda Onezim, ir arma laadirantaa, ir baakaa kaŋ ti war affoo, i ga nongoo woo alhabaroo kul danŋ war ra.

¹⁰ Aristark kaŋ goo ay bande kasaa ra ga war foo, nda Marku kaŋ ti Barnabas baasoo ‡ kaŋ war maa yaa-marey kaŋ ay n'i noo war se a ga, nda a kaa war do, w'a kubay henna. ¹¹ Isa kaŋ se i ga nee Žustus mo ga war foo, Alyahuudey ra, ngi hinne ti ay goykasinawey Irkoy *Laamaa* ra. I n'ay binoo yaynandi. ¹² Epafras kaŋ ti war affoo, *Almasihu* [Isa] tamoo no, a ga war foo. A ga tangam Irkoy ŋaarayyan ra war se hala war ma tabati ka tee boroyaŋ kaŋ timme nda hakiika Irkoy ibaayoo ra. ¹³ Ay ga seede a se kaŋ a ga hanse ka zara-bi war se, nda borey se kaŋ goo Lawodise, nda wey kaŋ goo Iyerapolis. ¹⁴ Luka, ir baakaa kaŋ ti lotokor, nda Demas ga war foo.

¹⁵ War m'ir armyey foo kaŋ goo Lawodise, nda Ninfa, nda *Egilizoo* kaŋ ga marga nga hugoo ra. ¹⁶ Waati kaŋ batagaa woo cawandi war do, war ma taka tee a ma cawandi Lawodise *Egilizoo* ra, war mo ma batagaa caw kaŋ ga hun Lawodise. ¹⁷ War ma nee Aršip se: «Haw-gay nda goyoo kaŋ ir Koyoo n'a talfi ni ga, m'a tee nda fonda.»

¹⁸ Agay hunday Pol kaboo ka fooyanoo hantum. War masi dirŋa kaŋ kasa ra ay goo. Irkoy *anneema* ma bara war bande.

†† *Taray borey ti borey kaŋ man'ti kretiyeŋ*. ‡ «baasoo», Grek šenni ra, *almaganaa faa ti «aru hinka izoo»*.

TESALONIK BOREY BATAGA 1na

Citaaboo fahamandiroo

Borey kaŋ se batagaa sanbandi maapey

nda fooyanoo kaŋ teendi i se

1 Agay Pol, nda Silweŋ, nda Timote ka batagaa woo sanba Tesalonik koyraa borey *Egilizoo* se kaŋ goo Baaba Irkoy nda ir Koyoo Isa *Almasihu* bande. Irkoy *anneemaa* nda nga alaafiyaa ma kaa war ga.

Tesalonik borey dira takaa nda ngi naanaa

² Ir ga albarka daŋ Irkoy se waati kul war kul maaganda se ir njaarayrey ra. Ir si fay nda ³ ka hongu war teegoyey kaŋ ga war naanaa cebe, nda war farawoo kaŋ ga war bajoo cebe, nda war mupeyanoo ir Koyoo Isa *Almasihu* naataa ra Irkoy ir Baaba jine. ⁴ Ir armyey, Irkoy baakey, ir ga bay kaŋ Irkoy na war suuba.

⁵ Koyne mo ir *Alhabar Boryaa* kaŋ ir n'a har war se mana kaa war do šenni hinne ra, a kaa nda hini, *Hundi Henanantaa* albarkaa ra, nda naanay beeri timmante. War ga takaa bay kaŋ nda ir dira war gamey ra war nafaa maaganda se.

⁶ War tee ir dendenkey, war tee ir Koyoo dendenkey, takaa kul kaŋ nda war hanse ka zarabi, war yadda šennoo ga nda jaali kaŋ hun Hundi Henanantaa do.

⁷ Woo ra war tee fondo cebekaw ganakey kul se kaŋ goo Masedoni nda Akay gandaa ra. ⁸ Zama ir Koyoo meešennoo mana hun kala war do jina ka harandi, man'ti Masedoni nda Akay hinne se a harandi, amma naanaa kaŋ war n'a daŋ Irkoy ra alhabaroo ga harandi nongu kul ra. Woo ra a si too ir ma haya kul har.

⁹ Borey hunday ga takaa deede kaŋ nda war n'ir dii waatoo kaŋ ir koy war do nda mo takaa kaŋ nda war bere ka hun toorey ga ka Irkoy dii, ka Irkoy hunantaa kaŋ ti cimikoynoo gana, ¹⁰ ka nga *Iz'aroo* batu kaŋ ga hun beenaa ra. A n'a tunandi ka hun bukawey ra. Isa no kaŋ goo m'ir kaa futayyanoo cire kaŋ ga kaa.

Goyoo kaŋ Pol n'a tee Tesalonik

2 Ir armyey, war hunday ga bay kaŋ ir koyyanoo war do mana tee yaada. ² War ga bay mo kaŋ ir bay ka zarabi, ir bay ka wowandi Filipi koyraa ra, amma ir na Irkoy *Alhabar Boryaa* har war se nda naanay Irkoy albarkaa ra, ba kaŋ borey hanse ka ceeci k'a ganji. ³ Ir hoyraa, dereyan sii a ra, žiibi sii a ra, dargari sii a ra.

⁴ Irkoy yadda ir ga ka *Alhabar Boryaa* talfi ir ga, woo se

ir ga šelaŋ, man'ti hala ir ma duu ka kan adamize se, amma hala ir ma duu ka kan Irkoy se kaŋ g'ir biney fesufesu. ⁵ War ga bay mo kaŋ abada ir mana šenni kaanay ka šelaŋ, wala ka haya ceeci nda albahiiritaray lakkal, Irkoy ti ir seedaa. ⁶ Ir mana bay ka jeeray ceeci boro ga, a ma tee war ga, wala boro foo tana ga. ⁷ Ka gar, ir kaŋ ti *Almasihudiyawey*, ir ga hin ka jeraw daŋ war ga. Amma ir goro war game nda bineyaynay, sanda takaa kaŋ nda woy-hay ga nga izey saajaw. ⁸ Takaa woo da, ir hanse ka baa war, woo se ir mana soolu hinne ka Irkoy *Alhabar Boryaa* har war se, amma ka ba ir hundey fur war se, takaa kaŋ nda war hanse ka kan ir se. ⁹ Ir armyey, war ga hongu ir taabiyanoo nda ir farayanoo, ir goy cijin nda zaari hala ir masi tee boro kul ga jeraw waatoo kaŋ ir goo ma Irkoy *Alhabar Boryaa* waazu war se.

¹⁰ War nda Irkoy ti ir seedaa, war kaŋ ga naanay, takaa kaŋ nda ir dira nda henanyan war bande, nda šerretaray, nda takaa kaŋ nda laybu sii ir ga. ¹¹ War ga bay mo kaŋ ir na war affoo kul dii sanda takaa kaŋ nda baaba ga nga izey dii. ¹² Ir na war hoyray ka war biney daŋ. Ir gaabandi war ga war ma dira nda taka kaŋ ga hima Irkoy jine, nga kaŋ ga war cee nga *Laamaa* ra nda nga daržaa se.

¹³ Hayaa kaŋ se ir mo, ir si fay nda ka albarka daŋ Irkoy se ti: waatoo kaŋ war maa Irkoy meešennoo kaŋ ir n'a har war se, war yadda a ga. War man'a dii sanda adamize šenni, amma war nk'a dii sanda Irkoy meešennoo, šikka sii Irkoy meešennoo no, a ga goy mo war ra, war kaŋ ga naanay. ¹⁴ Ag'armey, Irkoy *Egilizey* kaŋ goo *Almasihu* Isa maapey ga Žude gandaa ra, war, war tee ngi ciney, zama war mo, war alkaabiilaa borey na war zarabi takaa kaŋ nda Alyahuudey n'i zarabi, ¹⁵ ngi kaŋ n'ir Koyoo Isa nda annabey wii. I n'ir gurzugay, i si kan Irkoy se, iberiyaŋ no adamizey kul se. ¹⁶ I g'ir ganji ir ma šelaŋ dumey jerey se i masi koy hallasi. I mma koy de i ga tonton ngi zunuboo jeejaa ga. Irkoy futayyanoo kokor ka kaŋ i boŋ.

Pol ga baa nga ma yee ka dii Tesalonik borey

¹⁷ Ir armyey, ir zaati nda war fay alwaati kayna, ir moyey ka si dii cere, amma ir biney goo cere se. Takaa kaŋ nda ir ga boonay ir ma dii war ndumey, woo se ir na taka kul tee ka too war do. ¹⁸ Woo se ir baa ir ma koy war do, agay Pol, cee foo hala cee hinka ay g'a ceeci, amma Ibilisi n'ir ganji. ¹⁹ May ti ir naataa, wala ir

naaloo, wala ir fuulaa kaŋ nda ir ga fooma? N'bay war no, ir Koyoo Isa jine, nga kaayanoo ga? ²⁰ Zama war, war ti ir daržaa, war ti ir naaloo.

3 Woo se ir mana hin ka batu koyne, ir dii kaŋ a ga boori ir ma cindi ir hinne Aten koyraa ra. ² Ir na Timote, ir armaa nda Irkoy goykasinaa *AlmasihuAl-habar Boryaa* haryanoo ra, sanba war do a ma war noo gaabi ka war biney daŋ war naanaa ra ³ hala zarabey wey masi boro kul jijirandi, zama war hunday ga bay kaŋ kala hayey wey ma duu ir. ⁴ Waatoo kaŋ ir cindi war do, ir n'a har war se za a mana tee kaŋ zara-biyaŋ ga kaa ka duu ir, nga ka tee da, war ga bay. ⁵ Woo maaganda se kaŋ agay mo, ay mana hin ka batu koyne, ay na Timote sanba ka duu war naanaa al-habar. Ay hunbur siiyakaa masi koy war sii, ir goyoo masi koy tee yaada.

⁶ Sohō a hun war do ka kaa ir do, a kate ir se alhabar boryayaŋ war naanaa nda war bajoo ga. A nee kaŋ waati kul war ga hongu ir henna, war ga hanse ka baa war ma dii ir sanda takaa kaŋ nda ir ga baa ir ma dii war. ⁷ Woo maaganda se, ir armyey, ir tilasoo kul ra nda ir zaraboo ra war na war naanaa k'ir biney daŋ. ⁸ Sohō ir ga huna, zama war gaabandi ir Koyoo bande. ⁹ Macin nda ir ga hin ka hanse ka albarka daŋ Irkoy se war sabbu se, nda naaloo kul kaŋ nda ir ga naali war maaganda se Irkoy jine? ¹⁰ Ir ga Irkoy njaaray nda hini cijin nda zaari hala ir ma duu ka dii war ndumey, ir ma haya kaŋ ga war naanaa kuma timmandi.

¹¹ Yala Irkoy ir Baaba hunday nda ir Koyoo Isa ma fondo feeri ir se hala ir ma hin ka koy war do. ¹² Ir Koyoo ma tonton, a ma hanse ka tonton bajoo ga kaŋ war g'a tee cere se nda borey kul se, sanda takaa kaŋ nda ir ga baa war. ¹³ A ma war biney noo gaabi hala laybu masi duwandi war ga, war ma henan Irkoy ir Baaba jine ir Koyoo Isa nda nga boro henanantey kul kaayanoo ga. [Amin.]

Dira takaa kaŋ ga kan Irkoy se

4 Aywa ir armyey, takaa kaŋ nda war ga hima ka dira hala war ma duu ka kan Irkoy se, ir n'a cawandi war se. Nda cimi, takaa din da nda war ga dira. Ir g'a wiri war ga, ir ga war hoyray ir Koyoo Isa maapoo ra war ma koy jine a ra. ² War ga yaamarey bay kaŋ ir n'i har war se ir Koyoo Isa albarkaa ra.

³ Irkoy ibaayoo ti war henanyanoo, war ma mooru woy nda aru izefututaray ga. ⁴ War affoo kul ma wan ka nga wandoo dii henanyan nda beeray ra. ⁵ War masi war boŋ naŋ boonay futu bajoo bande sanda takaa kaŋ dumey jerey kaŋ si Irkoy bay g'a tee. ⁶ Woo ga, boro masi kaŋ nga armaa ga, a mas'a toopje, zama ir Koyoo ti hayey wey kul faasakaa, sanda takaa kaŋ nda ir bay k'a har war se, ka yee k'a šendandi war ga. ⁷ Irkoy man'ir cee žiibi se, henanyan ra a n'ir cee. ⁸ Woo se boro kaŋ wanji hoyrawey wey ga, man'ti boro se a wanji, Irkoy se a wanji, nga kaŋ ga war noo nga *Hundi Henanantaa*.

⁹ Haya kaŋ ti armataray baji, a si too boro ma hantum war se a ga, zama war hunday, Irkoy na war

cawandi war ma baa cere. ¹⁰ Cimi no takaa woo da nda war ga dira ir armyey kul bande kaŋ goo Masedoni kul ra. Amma ir g'a wiri war ga, ir armyey, war ma koy a ga ka tonton. ¹¹ Wa gaabandi ka huna alaafiya ra, war ma huga nda war boŋ almušakkawey, war ma goy nda war [boŋ] kabey sanda takaa kaŋ nda ir na war yaamar. ¹² Woo ra war ga dira nda beeray taray borey † game, de mo war si tee boro kul ga jeraw.

Ir Koyoo kaayanoo

¹³ Ir armyey, ir si baa borey kaŋ faati takaa, war ma jaŋ k'a bay, hala war biney masi koy maray sanda borey jerey kaŋ sii nda naata buuyan banda ga. ¹⁴ Nda ir ga naanay kaŋ Isa buu, a tun, takaa din da, Irkoy ga borey kaŋ faati i goo Isa bande margaa nga jere.

¹⁵ Hayaa ne kaŋ ir g'a har war se, šenni no kaŋ hun ir Koyoo do: ir kaŋ ti baahunantey kaŋ ga bara hala ir Koyoo kaayanoo ga, ir si borey kaŋ faati jin nongu kul here. ¹⁶ Zama ir Koyoo hunday ga hun beenaa ra ka zunbu waati kaŋ yaamar kaati foo, nda almalayka jine-hun foo kaatoo, nda Irkoy laati beeroo jindoo tee, borey kaŋ buu i goo *Almasihu* bande no ma tun jina. ¹⁷ Ngi banda ga ir, ir kaŋ ti baahunantey kaŋ ga bara ga zandi i bande ka koy duulayaŋ ra k'ir Koyoo kubay beene. Nga ra ir ga cindi ir Koyoo bande hala abada. ¹⁸ Wa cere bine yaynandi nda šenney wey.

Ir Koyoo ga kaa waati ga kaŋ boro kul s'a hongu

5 Ir armyey, haya kaŋ ti alwaatey nda dimmawey, war si too ir ma hantum war se i ga, ² zama war hunday ga bay kaaray kaŋ ir Koyoo zaaroo ga hima nda takaa kaŋ nda zay ga kaa cijin here. ³ Waati kaŋ borey ga nee: «Baani nda lakkalkanay», dogoo din da halaciyaa ga kaŋ i boŋ sanda takaa kaŋ nda taamari ga kaa woy gundekoyni ga, i si fatta a ra kul. ⁴ Amma war, ir armyey, war sii kubay ra hala zaaroo din ma kaa war ga sanda zay, ⁵ zama war kul man'ti kala gaayoo izey nda izeyaŋ kaŋ zaari wane nda ey, cijinoo s'ir may, kubaa s'ir may. ⁶ Adiši ir masi jirbi sanda borey jerey takaa, ir ma moo feeri ka hawgay, ir ma hin ir boŋ. ⁷ Borey kaŋ ga jirbi si jirbi kala cijinoo ra, wey kaŋ ga suu si suu kala cijinoo ra. ⁸ Amma ir kaŋ ti zaaroo waney, ir ma hin ir boŋ, ir ma naanaa nda bajoo tee guuru darbay k'a daŋ ir jindey ra, hallasiroo naataa ma tee ir guuru fuulaa. ⁹ Irkoy mana kayandi nga futayyanoo ma duu ir, a si baa kala ir ma duu hallasiroo ir Koyoo Isa *Almasihu* albarkaa ra. ¹⁰ A buu ir se hala ir ma huna ka bara a bande, a ma tee ir hunayan wala ir buuyan ra. ¹¹ Woo maaganda se wa gaabandi cere bande, war ma cere faaba naanaa fondaa ra, sanda takaa kaŋ war goo m'a tee da.

Hoyray kokorantey nda fooyanoo

¹² Ir armyey, borey kaŋ ga goy war game, kaŋyaŋ tee war jineborey ir Koyoo albarkaa ra, de mo i ga war hoyray, ir g'a njaaray war ga, war m'i beerandi. ¹³ Wa

† Taray borey ti borey kaŋ man'ti kretiyeŋ.

hanse k'i beerandi nda baji ngi goyoo maaganda se. Wa huna alaafiya ra.

¹⁴ Ir armyey, ir g'a wiri war ga, war ma borey hoyray kaŋ si šerre, borey kaŋ biney hun, wa biney daŋ, wa borey faaba kaŋ sii nda hini, wa suuri borey kul se.

¹⁵ Wa hawgay boro kul masi ifutu ka ifutu bana. Wa ceeci waati kul ka ihenna tee cere se nda borey kul se.

¹⁶ Wa ŋaali waati kul. ¹⁷ War masi fay nda Irkoy ŋaarayyan. ¹⁸ Wa albarka daŋ Irkoy se haya kul ra, za-ma woo ti Irkoy ibaayoo war here *Almasihu* Isa albarkaa ra.

¹⁹ War masi Irkoy *Hundoo* hewguba. ²⁰ War masi annabey šenney yebebe. ²¹ Amma wa haya kul faran-

† *Maanaa: «War masi Irkoy Hundoo gagay a ma goy.»*

faaša, woo kaŋ ga boori, war ma gaabu a ga. ²² Wa mooru ifutu dumi kul.

²³ Irkoy kaŋ ti Alaafiyakoyoo, nga hunday ma war henanandi far. A ma war lakkaloo, nda war hundoo, nda war gaahamoo kul jisi bila laybu ir Koyoo Isa Almasihu se nga kaayanoo ga. ²⁴ Bora kaŋ goo ma ciya war se ga laadir, nga no m'a tee mo.

²⁵ Ir armyey, wa Irkoy ŋaaray ir [mo] se.

²⁶ Wa ir armyey kul foo nda summuyan henanante.

²⁷ Ay n'a daŋ war ga nda ir Koyoo, batagaa woo ma cawandi ir armyey kul se.

²⁸ Ir Koyoo Isa Almasihu *anneemaa* ma bara war bande.

TESALONIK BOREY BATAGA 2to

Citaaboo fahamandiroo

Borey kaŋ se batagaa sanbandi maapey

nda fooyanoo kaŋ teendi i se

1 Agay Pol, nda Silweŋ, nda Timote ka batagaa woo sanba Tesalonik *Egilizoo* se, war kaŋ goo ir Baaba Irkoy nda ir Koyoo Isa *Almasihu* bande. ²[Ir] Baaba Irkoy nda ir Koyoo Isa Almasihu *anneemaa* nda alaafiya ma kaa war ga.

Ciitoo kaŋ ga teendi Isa kaayanoo hane

³Ir armyey, ir ga hima waati kul ka albarka daŋ Irkoy se war maaganda se. A ga hima, zama war naanaa ga hanse ka tonton, nda mo war affoo kul bajoo ga tonton cere se. ⁴Woo se ir, ir ga war ka fooma Irkoy *Egilizey* ra, zama mo war gaabandi, war na naanaa dii, war na gurzugawey nda war zarabey kul mupe.

⁵Wey ga cebe kaŋ Irkoy ciitoo ga šerre, war ma laasaabandi boroyan kaŋ ga hima nda Irkoy *Laamaa* kaŋ se mo war goo ma zarabi. ⁶Ir ga bay kaŋ Irkoy ga šerre, a ga borey zarabi kaŋ ga war zarabi, ⁷ka war kaŋ ga zarabi noo alaafiya ir bande. Woo ga teendi han kaŋ ir Koyoo Isa bangay beenaa ra, nga, nda nga almalayka gaabikoyney ⁸nuune beeri ra, ka borey zukandi kaŋ si Irkoy bay, nda wey kaŋ mana yadda ir Koyoo Isa *Alhabar Boryaa* ga. ⁹I ga duu zukandi kaŋ ti halaciyen abadante kaŋ ga mooru ir Koyoo ndumoo nda nga darža gaabantaa, ¹⁰waati kaŋ a ga kaa hanoo din ka beerandi nga boro henanantey ra, de mo ganakey kul ma kayfi nda a. War goo borey din ra, zama war yadda ir seedetaraa ga kaŋ ir n'a tee war se.

¹¹Woo maaganda se waati kul ir ga ŋaaray war se Irkoy ma war dii boroyan kaŋ ga hima nda nga ciyayanoo, a ma war ibaayi henna nda war naanaa teegoyoo timmandi nga hinoo ra ¹²hala ir Koyoo Isa maanoo ma jer war ra, war mo ma jer a ra ir Irkoy nda ir Koyoo Isa Almasihu *anneemaa* ra.

Tureyan kokorantaa kaŋ ga tee jina ir Koyoo ma kaa

2 Ir armyey, haya kaŋ ti ir Koyoo Isa *Almasihu* kaayanoo nda margaroo kaŋ ir ga kaa k'a tee jeroo ga, ir g'a wiri war ga, ²war masi cahã ka war lakkaley tunandi ka hunbur annabi šenni se wala waazu se kaŋ nee ir Koyoo kaayanoo zaaroo too, ba nda bataga ka kaa war do kaŋ i nee ir k'a sanba. ³War

masi naŋ boro kul ma war darga taka kul ra, zama hanoo din si kaa kala naanaa yankaryanoo ma tee jina, bora kaŋ ti goy futu teekaa ma bangandi, maanaa halacintaa. ⁴Haya kul kaŋ se i ga nee koy, nda haya kul kaŋ adamize g'a gana, a g'i kul wongu ka nga boŋ jer i se beene hala nongu kaŋ ra a ga goro Irkoy *hugoo* ra ka nee nga ti Irkoy.

⁵War nka si hongu, waatoo kaŋ ay goo war do, ay na hayey wey har war se? ⁶Sohõ war ga hayaa bay kaŋ g'a ganji a masi bangay nda man'ti nga waatoo ka too. ⁷Zama za sohõ goy futu sirroo goo ma goy, amma kala de bora kaŋ g'a ganji sohõ da ma mooru jina boro ma dii a. ⁸Waatoo din no bora kaŋ ti goy futu teekaa ga bangandi, ir Koyoo [Isa] g'a wii nda nga mee hewoo k'a halaci nda nga kaayanoo daržaa. ⁹Bora woo, Ibilisi gaaboo no ma kate a ma kaa. A ga kayfi dumi kul, nda tammaasayan, nda taari kayfiyan tee, ¹⁰a ga šerretaray jaŋay dumi kul tee ka halacintey darga, zama i mana yadda ka baa cimoo kaŋ g'i hallasi. ¹¹Woo maaganda se Irkoy ga gaabi derante sanba i ga kaŋ g'i ka naanay taaroo, ¹²hala borey kul kaŋ mana naanay cimoo, šerretaray jaŋay kan i se ma ciitandi.

War nka suubandi hallasiyan se

¹³Ir armyey, ir Koyoo baakey, ir, ir ga hima waati kul ka albarka daŋ Irkoy se war sabbu se, zama Irkoy nka war suuba hallasiyan se za sintinoo ga nga *Hundoo* henanyanoo nda cimoo naanayyanoo albarkaa ra.

¹⁴Woo se a na war cee [mo] ir *Alhabar Boryaa* albarkaa ra, hala war ma duu ir Koyoo Isa *Almasihu* daržaa. ¹⁵Aywa ir armyey, wa gaabandi, war ma alaadawey dii kaŋ ir n'i cawandi war se, a ma tee mee nda mee wala bataga ra.

¹⁶Ir Koyoo Isa Almasihu hunday nda ir Baaba Irkoy kaŋ baa ir, de a n'ir noo bineyaynay abadante nda naa-ta henna nga *anneemaa* albarkaa ra ¹⁷ma war bineyaynandi, a ma war noo gaabi teegoy henna kul teeyan se nda šenni henna kul haryan se.

Wa Irkoy ŋaaray ir se

3 Aywa ir armyey, wa Irkoy ŋaaray ir se hala ir Koyoo meešenoo ma koy jine ka beerandi sanda takaa kaŋ a ga ti a war game, ²hala mo ir ma hun boro laala futawey kabey ra, zama man'ti borey kul bara nda naanaa. ³Amma ir Koyoo ga laadir, a ga war noo gaabi ka war soolam boro laalaa ra kaŋ ti Ibilisi. ⁴Ir ga

naanay ka bay ir Koyoo maaganda se, hayey kaŋ nda ir na war yaamar, war g'i tee, war ga koy a ga k'i tee.

⁵ Ir Koyoo ma war biney gongu ka koy Irkoy bajoo nda *Almasihu* suuroo here.

Goyyan nka tilasu

⁶ Ir armey, ir ga war yaamar ir Koyoo Isa *Almasihu* maano ga, war ma mooru arma kul kaŋ dira takaa si šerre, a si dira nda alaadaa kaŋ a duu a ir ga. ⁷ War hunday ga takaa bay kaŋ nda war ga hima k'ir denden, zama ir mana dira nda šiiriyar war game. ⁸ Ir mana ŋaa boro kul do yaada. Taabi nda farayan ra ir goy cijin nda zaari hala ir masi tee war affoo kul ga jeraw.

⁹ Man'ti ir nka sii nda fondo, amma ir nka baa ir ma tee war se boroyar kaŋ war m'i guna ka tee hala war m'ir denden. ¹⁰ Koyne mo waatoo kaŋ ir cindi war do, ir na war yaamar nda šennoo woo ka nee: «Boro kaŋ si baa goy masi ŋaa.»

¹¹ War hunday, ir maa kaŋ boroyar goo war ra kaŋ dira takaa si šerre, i si goy kul tee, i ga ŋgi miŋey daŋ

haya waaney ra. ¹² Borey wey ciney, ir g'i yaamar k'a šendandi i ga ir Koyoo Isa *Almasihu* maano ga, i ma goy henna ka ŋgi boŋ huna.

¹³ War, ir armey, war masi fara nda ihenna teeyan.

¹⁴ Šennoo kaŋ ir n'a har war se batagaa woo ra, nda boro goo no kaŋ mana yadda a ga, war m'a laasaabu, war nda a masi marga haya kul ra hala a ma duu ka haw. ¹⁵ Amma woo kul, war mas'a dii sanda iberi, w'a hoyray sanda arma.

Gaarari nda fooyan

¹⁶ Ir Koyoo Alaafiyakoyoo, nga hunday ma war noo alaafiya waati kul taka kul here. Ir Koyoo ma bara war kul bande.

¹⁷ Agay hunday Pol kaboo ka fooyanoo hantum. Takaa woo nda ay ga hantum, woo ti ay tammaasaa ay bataga kul ra.

¹⁸ Ir Koyoo Isa *Almasihuanneema* ma bara war kul bande.

TIMOTE BATAGA 1na

Citaaboo fahamandiroo

Boraa kaŋ se batagaa sanbandi maapoo

nda fooyanoo kaŋ teendi a se

1 Agay Pol kaŋ ti *Almasihu* Isa *diyaw* ka sawa nda ir Hallasikaa Irkoy yaamaroo nda Almasihu Isa ir naataa, ² ka batagaa woo sanba ni Timote se kaŋ ti ay ize cimoo naanayyanoo ra. Baaba Irkoy nda Almasihu Isa ir Koyoo *anneemaa*, nda tamallaa, nda alaafiya ma kaa ni ga.

Hawgay taari cawandikey ga

³ Cindi Efez koyraa ra sanda takaa kaŋ nda ay n'a wiri ni ga waatoo kaŋ ay koy Masedoni gandaa ra hala ma boroyan yaamar i masi haya tanayan cawandi. ⁴ I masi hawa fillayan nda kaaga fisi-fisiyan kaŋ si ben ga kaŋ ga citi hay, i si Irkoy ibaayoo tabatandi kaŋ ga teendi naanaa ra. ⁵ Yaamaroo addaliloo man'ti kala baji kaŋ ga hun bine henanante ra, nda bine boryo, nda naanay kaŋ ra almunafikitaray sii. ⁶ Boro fooyan na fondaa naŋ ka koy hanga šenni yaada bande. ⁷ I ga ngi boŋ tee sanda *ašariyaa* baykawyan, i si hayaa bay kaŋ i g'a har, i si hayaa bay kaŋ ga i ga šendandi.

⁸ Ir ga bay kaŋ *ašariyaa* ga boori nda boro g'a ka goy nda fondaa. ⁹ Amma ir ma haya foo bay, *ašariyaa* mana gorandi boro šerrante se, a mana kaa kala goy futu teekey nda turantey se, boro laaley nda zunubantey se, borey kaŋ si hunbur Irkoy nda borey kaŋ si Irkoy hayey beerandi se, naa karkey nda baaba karkey se, nda borowikey, ¹⁰ nda borey kaŋ ga woy nda aru izefututaray tee, nda arey kaŋ ga marga nda arey, nda borey kaŋ ga borey haamay, nda taarihakey, nda taarižeekey, nda haya kaŋ si koy cawyan cimoo bande. ¹¹ Cawandoo woo sawa nda *Alhabar Boryaa* kaŋ talfandi ay ga. *Alhabar Boryaa* woo mana hun kala Irkoy daržantaa do kaŋ ti Gomnikoyoo.

Pol ga albarka daŋ Irkoy se nga tamallaa maaganda se

¹² Ay ga albarka daŋ *Almasihu* Isa ir Koyoo se kaŋ n'ay noo gaabi, k'ay dii laadirante, k'ay daŋ nga goyoo ra, ¹³ ba kaŋ se ay na maapoo futandi ka bisa, ka tee gurzugandikaw, boro wowkaw, amma Irkoy tamalla ya ne, zama ya nk'i tee lakkal jaŋay nda naanay jaŋay ra.

¹⁴ Ir Koyoo na nga *anneemaa* doori ay boŋ nda

baayan, a n'ay noo naanay nda baji kaŋ ga duwandi Almasihu Isa margaroo ra. ¹⁵ Šennoo woo, šenni hakiikante no, a ga hima ka diyandi nongoo kul here kaŋ Almasihu Isa nka kaa aduŋna ra ka zunubantey hallasi kaŋyan agay ti i kul iberoo. ¹⁶ Irkoy tamalla ya ne, agay kaŋ ti borey kul zunubante beeroo, hala Isa Almasihu ma nga suuroo kul cebe ay here hala ya duu ka tee borey kaŋ ga kaa ka naanay ka duu hunayan abadantaa se boro kaŋ i m'a guna ka tee. ¹⁷ Zamaney Kokoyoo, a si buu, boro si dii a, Irkoy follokaa, beeray nda darža ma bara a ga abada hala abada. Amin.

Pol nee Timote se a ma gaabu naanaa ga

¹⁸ Ay izoo Timote, ay ga yaamaroo woo talfi ni ga ka sawa nda annabey šenney kaŋ bay ka harandi ni ga. Šenney wey nda ma wongu henna tangam ¹⁹ nda ka gaabu naanay nda binekanay ga, boro fooyan na binekanay naŋ, i na ngi naanaa mun sanda harihii. ²⁰ Borey din, Imene nda Aleksander goo i ra, ay n'i taŋ Ibilisi se, hala i ma faham kaŋ i masi Irkoy wow.

Hoyrayyan Irkoy ŋaarayyan ga

2 Adiši, ay hoyray jinaa man'ti kala borey ma hanse ka Irkoy biŋnay, i ma Irkoy ŋaaray, i ma Irkoy ŋaaray cere se, i ma albarka daŋ Irkoy se adamizey kul se, ² nda kokoyey se, nda boŋkoyney se, hala ir ma huna alaafiya nda lakkalkanay ra, ka dira Irkoy ganayan nda taka henna ra. ³ Woo ti haya kaŋ ga boori, a ga kan Irkoy ir Hallasikaa se ⁴ kaŋ ga baa borey kul ma hallasi, i ma cimoo bay,

⁵ zama Irkoy, nga folloku no, waafakandikaa kaŋ goo Irkoy nda adamizey game mo, nga folloku no,

aroo no kaŋ se i ga nee *Almasihu* Isa

⁶ kaŋ na nga boŋ noo ka adamizey kul zunubey alhakoo bana k'i hallasi.

Seedetaraa woo teendi alwaatoo kaŋ kayandi ra.

⁷ Nga se ay tee waazukaw, nda *diyaw*, nda cawandikaw dumey kaŋ man'ti Alyahuudu se naanaa nda cimoo ra. Cimoo no ay g'a har, ay si taari.

⁸ Adiši ay ga baa arey ma Irkoy ŋaaray nongu kul ra ka ngi kabe henanantey jer bila futay bila kakaw.

⁹ Takaa din da, ay ga baa woyey ma bankaaray daŋ kaŋ ga hima, suturayan nda boŋ yeeti gandayan ra. I masi tur šenda tee, i masi wura wala alyakuutu hay

šenda ka taalam. I masi darbay hay šenda daŋ. ¹⁰I ma taalam nda teegoy henna kaŋ ga hima woyey se kaŋ kayandi ngi ma hunbur Irkoy.

¹¹Woy ma dangay i m'a cawandi, a ma nga boŋ yeeti ganda. ¹²Ay si woy noo fondo a ma aru cawandi wala a ma hini fur a boŋ. A mma hima ka tee boro dan-gayante, ¹³zama Adama ka jin ka hansandi, nga banda ga, Haawa. ¹⁴Man'ti Adama ka dargandi, woyoo ka dargandi, a kaŋ hooyan ra. ¹⁵Amma woo kul ra, woyoo ga hallasi nga hayyanoo maaganda se nda a gaabandi naanaa, nda baji, nda henanyan ga boŋ yeeti gan-dayan ra.

Egilizoo jineborey

3 Šennoo woo, šenni hakiikante no, boro kaŋ ga baa *Egiliz* jinehantaray, a boonay goy henna. ²Kala *Egiliz* jinehun ma tee boro kaŋ ga laybu sii, woy folloku kurpe, a ma hin nga boŋ, lakkalkoyni, boro at-tabiya hennakoyni, yawzumandikaw, a ma hin ka cawandi. ³A masi tee boro kaŋ na nga boŋ noo harifutu haŋyan se, a masi tee boro futa, a ma tee boro bo-ryo, a masi tee yenjekaari, a masi tee nooru baakaw. ⁴A ma nga boŋ hugoo juwal henna, a ma nga izey al-adabu i ma boŋdum a se, i m'a beerandi. ⁵Zama boro kaŋ si hin ka nga boŋ hugoo juwal, taka foo nda a ga hin ka huga nda Irkoy *Egilizoo*? ⁶A masi tee boro kaŋ taaga ka *tuubi*, hala a masi koy bolsay ka kaŋ ciitoo ra kaŋ ra Ibilisi kaŋ. ⁷Kala a ma tee mo boro kaŋ taray borey ga seedetaray henna har a ga hala i mas'a kay-nandi, a masi kaŋ Ibilisi kumsaa ra.

Egilizoo goykey

⁸Takaa din da, kala *Egiliz* goykey ma tee boroyan kaŋ borey g'i beerandi, i masi tee boro kaŋ si kay šenni foo ga, i masi ngi boŋ noo harifutu boobo haŋyan se, i masi nooru ceeci nda taka žiiba. ⁹I ma naanaa cimoo kaŋ cindi ka tugandi dii bine kaaray ra. ¹⁰Ngi mo, kala i ma siyandi jina, woo banda ga, nda laybu sii i ga, i ma tee *Egiliz* goykaw.

¹¹Takaa din da, woyey ma tee boroyan kaŋ borey g'i beerandi, i masi tee miimandakaw, i ma hin ngi boŋ, i ma laadir haya kul ra.

¹²*Egilizoo* goykey affoo kul ma tee woy folloku kurpe, i ma ngi izey nda ngi boŋ hugey juwal henna. ¹³Borey kaŋ ga *Egiliz* goyoo tee ka boori, i ga duu jineborotaray henna nda lakkalkanay beeri naanaa ra kaŋ ga duwandi *Almasihu* Isa ra.

Irkoy ganayanoo sirroo

¹⁴Ay na hayey wey hantum ma ne, amma ay ga tammahã ne nda kayna ya koy ni do. ¹⁵Amma nda ay gay ay mana kaa, ma takaa bay kaŋ nda boro ga hima ka dira Irkoy hugoo ra kaŋ ti Irkoy hunantaa *Egilizoo*, kaŋ ti hugoo ganjoo nda asaasoo kaŋ ga cimoo ga kay. ¹⁶Kakaw sii a ra, Irkoy ganayanoo sirroo ga hanse ka beeri:

Irkoy na nga boŋ cebe gaaham ra,

nga *Hundoo* yadda kaŋ a ga šerre, a bangandi almalaykayan se. A waazandi dumiyay se, aduŋŋa ra a naanayandi, a zandi ka huru daržaa ra.

Hawgay cawandikaw taariharkey ga

4 Irkoy *Hundoo* ga nee kaaray kaŋ alwaati korawey ra boroyan ga ngi boŋ moorandi naanaa ka denji darga lakkalyan ga, i ga haŋajer ganjey cawandiyaney se, ²kaŋyan ti almunafiki nda taariharkaw, biney ga kogu ma nee haya kaŋ guuru konna ciray ka žeeru tee i ga. ³I ga nee kaŋ boro masi hiiji, ŋaayanyan goo no kaŋ i ga nee boro mas'i ŋaa, ka gar hayayan no kaŋ Irkoy n'i taka ganakey se kaŋ ga cimoo bay hala i m'i ŋaa ka albarka tee. ⁴Haya kul kaŋ Irkoy n'a taka ga boori, haya kul sii no kaŋ boro ga hima ka wanji a, a ma ŋandi de nda albarka danyan, ⁵zama Irkoy meešennoo nda Irkoy ŋaarayyan g'a henanandi.

Isa Almasihu goykaw henna

⁶Nda n'ga hayey wey daŋ ir armey jine, n'ga tee *Al-masihu* Isa goykaw henna kaŋ ga huna nda naanaa šenney nda cawyan boryaa kaŋ ni hanga a nda cimi. ⁷Fay nda fillawey kaŋ si henan kaŋ borey kaŋ si hunbur Irkoy g'i har. Ni boŋ gaabandi Irkoy ganayan ga. ⁸Gaaham feeriyay goo nda nafaw kayna †, Irkoy hunburay binde goo nda nafaw nongu kul here, allaahidu goo a ra sohõ da hunaroo se, allaahidu goo a ra hunaroo kaŋ goo kaa se. ⁹Šennoo woo, šenni hakiikante no, boro ga hima ka naanay timmante daŋ a ga. ¹⁰Woo ti addaliloo kaŋ se ir ga fara ka tangam, zama ir ga naata Irkoy hunantaa ra kaŋ ti adamizey kul Hal-lasikaa, waaniwaani ganakey. ¹¹Hayey wey ka borey yaamar m'i cawandi.

¹²Boro kul masi donda ni, ni zankataraa maaganda se. Tee ganakey se boro kaŋ i m'a guna ka tee, šenni ra, nda teegoy ra, nda baji ra, nda naanayyan ra, nda henanyan ra. ¹³Hala ay ga kaa, ma gaabandi ka Irkoy meešennoo caw borey jine, ma borey hoyray, ma cawandi. ¹⁴Masi donda *anneemaa* nooyanoo kaŋ n'-duu a, a nondi ma ne annabi šenni bande nda boro beerey margaroo kaŋ na ngi kabey fur ni ga. ¹⁵Huga nda hayey wey, ni kul noo goyoo se, nga ra ni koyjineyanoo ga henan borey kul se. ¹⁶Lakkal daŋ ni boŋ se nda ni cawandiyanoo se. Gaabandi hayey wey ga, zama nda n'ga woo tee, n'ga ni hunday nda borey kaŋ ga haŋajer ma ne hallasi.

Boro žeeney nda soogey dii takaa

5 Masi zahã aru žeena ga, a hoyray sanda ni baaba. Arusoogey, m'i hoyray sanda armayan, ²woy žeeney, m'i hoyray sanda ŋaa, woysoogey, m'i hoyray sanda woyme nda taka kaŋ ga hanse ka henan.

† «kayna», *Grek šenni ra, almaganaa faa ti «waati kayna se».*

Woyey kaŋ kurney buu dii takaa

³ Ma woyey kaŋ kurney buu beerandi, maanaa wey kaŋ sii nda faabakaw kul. ⁴ Amma nda izeyanŋ wala haamayən goo woy kaŋ kurŋoo buu se, i ma ŋgi ganayanoo cebe nda teegoy henna teeyan ŋgi hugoo borey se jina, i ma teegoy henney bana kaŋ ŋgi hayragey n'i tee i se, zama woo ti haya kaŋ ga kan Irkoy se. ⁵ Woy kaŋ kurŋoo buu kaŋ nda cimi a cindi nga hinne, nga, a ga naata Irkoy ga, a ga gaabandi Irkoy biŋŋayyan nda Irkoy ŋaarayyan ga cijin nda zaari. ⁶ Amma woy kaŋ kurŋoo buu kaŋ ga hanga nga bine-ibaayoo, a buu, ba kaŋ se a ga huna. ⁷ I yaamar nda hayey wey hala i ma tee boroyanŋ kaŋ ga laybu sii. ⁸ Boro kaŋ si lakkal danŋ nga borey se, waaniwaani nga hugoo borey, bora na naanaa yankar, a jaase boro kaŋ si naanay Irkoy.

⁹ Hala woy kaŋ kurŋoo buu ga hantumandi woyey kaŋ kurney buu kaddaasoo ga faabayan se, kala a ma tee woy kaŋ sii jiiri woydu (60) se ganda, a mana tee wande kala kurŋe folloku se. ¹⁰ A ma bara nda seedetaray nga teegoy henney maaganda se, a na zankayanŋ biiri, a na yaw zumandi, a na Irkoy boro henanantey cewey ŋumay, a na borey kaŋ ga zarabi faaba, a na teegoy henna dumi kul tee.

¹¹ Amma woysoogey kaŋ kurney buu, masi yadda ka maaney hantum, zama waati kaŋ i tun ka hanga ŋgi ibaayey bande ka *Almasihu* nanŋ, i ga baa ŋgi ma hiiji. ¹² I ga ciitandi, zama i na ŋgi allaahidu jinaa yankar. ¹³ Koyne mo i sii nda goy, i ga sintin ka huru ka fatta hugey ra. Man'ti i mma tee boroyanŋ kaŋ sii nda goy hinne, i mma tee albuddakaw ka ŋgi miŋey danŋ haya kul ra, i ga hayayanŋ har kaŋ si harandi. ¹⁴ Adiŋi, ay ga baa woysoogey kaŋ kurney buu ma hiiji. I ma duu zankayanŋ, i ma ŋgi hugey juwal, i masi iberoo noo fondo kul a ma haya futu har, ¹⁵ zama za sohō da affooyanŋ bere ka hanga Ibilisi bande. ¹⁶ Nda ganakaw woy goo nda nga borey ra woyyanŋ kaŋ kurney buu, a ma huga nda ey, i masi tee *Egilizoo* ga jeraw, hala *Egilizoo* ma duu ka huga nda wey kaŋ kurney buu i sii nda faabakaw.

Egilizoo boro beerey dii takaa

¹⁷ *Egilizoo* boro beerey kaŋ ga jinehantaray henna tee ga hima nda ka duu beeray hinka, waaniwaani wey kaŋ Irkoy meeŋenoo haryanoo nda nga cawandiyanoo goyoo ra i ga taabi, ¹⁸ zama *Citaaboo* nee: «Masi heejoo miŋoo haw kaŋ goo ma taasoo musay.» [†] Koyne mo: «Goykaw ga hima nda nga banaan.» ^{††} Seedetaray futu kaŋ harandi *Egilizoo* boro beeri ga, masi yadda a ga nda man'ti seede hinka wala ihinza ka fatta. ²⁰ Borey kaŋ ga huna zunubu ra, citi i ga borey kul jine, hala borey jerey mo ma hunbur.

²¹ Ay g'a ŋendandi ni ga Irkoy jine, nda *Almasihu* Isa jine, nda almalayka suabantey jine, ma hayey wey dii,

[†] *Alhukumoo* 25.4; *Korent borey bataga* 1na 9.9. ^{††} *Matiyu* 10.10; *Luka* 10.7.

masi borey bisandi cere, masi baa affoo ka bisa affoo. ²² Masi cahā ka ni kabey fur boro kul ga [‡] k'a danŋ goy ra, masi huru zunubu waaney ra. Gaabandi ni boŋ henanandiyan ga.

²³ Masi hari de haŋ koyne, ma *alaneb* hari moora kayna haŋ ni borkotoo nda ni wirci buuney kaŋ ga koy ka kaa maaganda se.

²⁴ Boro fooyanŋ zunubey ga kaaray borey se za i mana ciitandi. Affooyanŋ waney si kaaray borey se kala waati banda ga. ²⁵ Takaa din da teegoy henney ga kaaray borey se. Wey mo kaŋ boro si dii ey sohō da si hin ka cindi tuguyan ra.

6 Borey kul kaŋ goo baŋnataray, i ma ŋgi koyey dii sanda boroyanŋ kaŋ ga hima nda beeray beeri, hala Irkoy maanoo nda cawandoo masi wowandi.

² Baŋney kaŋ koyey ti ganakaw, i masi armataraa tee kobay ka ŋgi koyey kaynandi. I ma goy i se ka tonton, zama borey kaŋ baŋney goyoo g'i nafa man'ti kala ganakaw nda baakaw.

Hayey wey ka borey cawandi m'i hoyray.

Hayaa kaŋ ti taari almaanoo nda alman cimoo

³ Boro kaŋ na cawandiyan tana cawandi, ka gar a si sawa nda ir *Koyoo Isa Almasihu* ŋenney kaŋ ti cimoo nda cawandiyanoo kaŋ ga koy Irkoy ganayanoo bande, ⁴ bora too nda bolsay, a si haya kul bay. Kakaw nda ŋenni cendiyan wirci bara a ga kaŋ ra canseyan, nda yenje, nda wowyaney, nda tuume futawey ga hun, ⁵ nda kakaw yaadawey kaŋ si ben kaŋ goo boro lakkal futawey nda cere game, cimi sii i kone. I ga hongu kaŋ Irkoy ganayan man'ti kala alman duuyan fondo.

⁶ Cimi no Irkoy ganayan man'ti kala alman beeri nda boro ga wakka. ⁷ Ir mana kate haya kul aduŋna ra, ir si hin ka haya kul mo ka koy. ⁸ Adiŋi nda ir goo nda haya kaŋ ir g'a ŋaa nda haya kaŋ nda ir ga daabu, a ga hima k'ir wasa. ⁹ Borey kaŋ ga baa ŋgi ma tee almankoyne, i ga kaŋ anneŋayan nda kumsay ra, nda boonay dargante laala boobo kaŋ ga adamizey kaŋandi halaciyen nda dereyan ra, ¹⁰ zama nooru bajoo, nga ti haya laala dumi kul linjoo. Boro fooyanŋ kaŋ na ŋgi boŋ noo a se, i mooru naanaa, i na ŋgi hundey too nda marayyanŋ boobo.

Yaamaroo kaŋ nondi Timote hunday se

¹¹ Amma ni, he Irkoy bora, zuru hayey wey se, hanga ŋerretaray, nda Irkoy ganayan, nda naanayyan, nda baji, nda muŋeyan, nda bineyaynaye bande.

¹² Naanaa tangam henna tangam, hunayan abadantaa dii kaŋ se ni ciyandi. N'na seedetaray henna tee seede boobo jine. ¹³ Ay ga [ni] yaamar Irkoy jine kaŋ ga hundi danŋ haya kul ra nda *Almasihu* Isa jine kaŋ na seedetaray henna tee Pons *Pilat* jine, ¹⁴ ma gaabu yaamaroo ga bila ŋiibi, bila laybu hala ir *Koyoo Isa Almasihu* bangayyanoo ga.

[‡] *Maanaa: Egilizoo ra, nda i na boro danŋ jere ga goy se, i mma kabe fur a ga ka gaara a se jina a ma gorandi goyoo ra.*

¹⁵ Irkoy ti Gomnikoyoo, nga hinne ti Gaabikoyoo,
 nga ti kokoyey Kokoyoo, nga ti koyey Koyoo,
 a ga Isa kaayanoo bayrandi alwaatoo kaŋ kayandi ra.
¹⁶ Nga kaŋ hinne ka si buu,
 a ga goro gaay ra kaŋ do boro kul si hin ka too,
 boro kul mana bay ka dii a, i si hin ka dii a mo.
 Beeray nda hini abadante ma bara a ga. Amin.
¹⁷ Borey yaamar kaŋ ti zamanoo woo almankoyney, i
 masi tee bolsanteyan, i masi ngi naataa daŋ alman ra

kaŋ si cindi. I ma ngi naataa daŋ Irkoy ra kaŋ ga haya
 kul noo ir se nda booboyan hala ir ma daame a ra. ¹⁸ I
 ma haya henna tee, i ma tee almankoyni teegoy henna
 ra, i ma noo, i ma tee kabedoonayan. ¹⁹ Woo ra i ga
 asaasu henna tee suba se ka duu hunayan cimoo.
²⁰ He Timote, gaabu talfoo ga ka ni boŋ marga šenni
 yaadawey ga kaŋ si henan, nda taari bayraa kakawey
 ga. ²¹ Boro fooyan nee kaŋ ngi duu bayraa woo. I dere,
 i na naanaa nan. Irkoy *anneema* ma bara war bande.

TIMOTE BATAGA 2to

Citaaboo fahamandiroo

Boraa kaŋ se batagaa sanbandi maapoo

nda fooyanoo kaŋ teendi a se

1 Agay Pol kaŋ ti *Almasihu* Isa *diyaw* Irkoy ibaayoo ra ka sawa nda allaahidoo kaŋ ga hunaroo noo kaŋ goo Almasihu Isa ra, ² ka batagaa woo sanba ni Timote se kaŋ ti ay izoo kaŋ ay ga hanse ka bag'a. Baa-ba Irkoy nda Almasihu Isa ir Koyoo *anneemaa*, nda tamallaa, nda alaafiyaa ma kaa ni ga.

Pol ga Timote kunahennay

³ Ay ga albarka daŋ Irkoy se kaŋ ay g'a gana nda bine kaaray sanda takaa kaŋ ay kaagey n'a tee, ay ga hongani waati kul ay njaarayrey ra cijin nda zaari. ⁴ Ay ga hongani mundawey, ay ga hanse ka baa ya dii ni hala ya too nda paali. ⁵ Ay ga honganaanaa kaŋ ra almunafikitaray sii kaŋ goo ni ra, kaŋ jin ka bara ni kaaga woyoo Lowis nda ni naa Enis ra. Ay ga naanay ka bay kaŋ a goo ni mo ra. ⁶ Woo maaganda se ay ga ni hongandi Irkoy *anneemaa* nooyanoo kaŋ n'duu a ay kaboo kaŋ ay na fur ni ga ra, ma gaabandi a ma dii zaram, ⁷ zama *Hundoo* kaŋ Irkoy n'a noo ir se s'ir tee alkubu, woo kaŋ a n'a noo ir se g'ir too met nda hini, nda baji, nda boro ma hin nga boŋ.

⁸ Adiŋi masi haw ka seedetaray tee ir Koyoo maapoo ga. Masi haw nda agay kaŋ tee kasa-ize nga sabboo se. Ni bagaa zaa *Alhabar Boryaa* zaraboo ra ka sawa nda Irkoy hinoo. ⁹ Irkoy n'ir hallasi, a n'ir cee nda ciyayan henanante. Woo mana teendi ir teegoyey maaganda se, nga boŋ dunbandiroo nda nga anneemaa no kaŋ nondi ir se *Almasihu* Isa alhormaa ra za alwaatey kul jine. ¹⁰ Sohõ anneemaa woo cebandi ir se ir Hallasikaa Almasihu Isa bangayyanoo bande. Nga no ka buuyan halaci, ka hunaroo nda funbuyan jaŋaa cebe kaaray *Alhabar Boryaa* bande. ¹¹ *Alhabar Boryaa* woo maaganda se ay tee waazukaw, nda *diyaw*, nda cawandikaw. ¹² Woo sabbu se hayey wey zaraboo ga duu agay, amma ay si haw, zama ay ga boraa bay kaŋ ay naanay a. Ay ga naanay ka bay kaŋ a goo nda hini ka gaabu hayaa kaŋ a na talfi ay ga hala zaari koraa din hane. ¹³ Šenni cimey kaŋ ni maa ay n'i har, i dii m'i ka goy naanay nda baji ra kaŋ ga duwandi Almasihu Isa ra. ¹⁴ Gaabu talfi henna ga Hundi Henanantaa kaŋ goo ir ra albarkaa ra.

¹⁵ N'ga bay kaŋ borey kul kaŋ goo *Azi* gandaa ra n'ay naŋ, Fižel nda Hermožen goo i ra. ¹⁶ Ir Koyoo tamallaa ma bara Onesifor hugoo borey ga, zama cee booboy-aŋ a n'ay binoo yayanandi. A mana haw nda guuru karfey kaŋ goo ay ga. ¹⁷ Za a too kate Rom, a n'ay ceeci nda hini, a dii agay. ¹⁸ Ir Koyoo m'a noo a ma duu Irkoy do tamallaa zaari koraa din hane. N'ga bay ka bisa boro kul alhaadimaa kaŋ a n'a tee Efez.

Isa Almasihu sooje henna

2 Adiŋi ni ay izoo, naŋ *anneemaa* kaŋ goo *Almasihu* Isa ra ma ni gaaboo tonton. ² Hayey kaŋ ni maar'ey ay mijoo ra seede boobo jine, i talfi boro laadiranteyan ga kaŋ ngi mo ga hin ka boro tanayan cawandi.

³ Ni bagaa zaa zaraboo ra sanda Almasihu Isa sooje henna. ⁴ Boro kul kaŋ goo soojetaray, a si huzun nda aduŋna hayey, hala nga ma kan boraa se kaŋ n'a zaa soojetaray. ⁵ Takaa din da, nda boro goo gurgay konkoša ra, a si duu fuulaa nda a mana gurgay nda gurgaa ašariyaa. ⁶ Kala beerikaa kaŋ fara ma tee boro jinaa kaŋ duu nga bagaa hegaa ra. ⁷ Woo kaŋ ay g'a har ma ne laasaabu, zama ir Koyoo ga ni noo lakkal haya kul ra.

⁸ Hongu Isa Almasihu, a tun bukawey ra, Dawda hay-roo no, sanda takaa kaŋ nda agay *Alhabar Boryaa* haryanoo n'a har. ⁹ *Alhabar Boryaa* woo se ay goo ma zarabi hala nongu kaŋ ra i n'ay tefer sanda goy futu teekaw, amma Irkoy meešennoo si teferandi. ¹⁰ Woo se ay ga haya kul mupe Irkoy boro suubantey maaganda se, hala ngi mo ma duu hallasiroo kaŋ ga duwandi Almasihu Isa ra nda darža abadante. ¹¹ Šennoo woo, šenni hakiikante no:

«Nda ir buu Isa bande, ir ga huna mo a bande.

¹² Nda ir gaabandi, ir ga laama mo a bande.

Nda ir n'a yankar, nga mo g'ir yankar.

¹³ Nda ir man'ti laadirante, nga woo ga cindi laadirante,
zama a si hin ka nga boŋ yankar.»

Goykaw henna

¹⁴ Hayey wey hongandi i se, ka šendandi i ga Irkoy jine kaŋ i masi šenni cendi cere game, a sii nda nafaw haya kul ra kala ka borey kaŋ ga haŋajer halaci. ¹⁵ Gaabandi ka kay Irkoy jine sanda boro kaŋ duu maa henna, sanda goykaw kaŋ si haw nda nga goyoo, a ga

cimoo šennoo har nda fondaa. ¹⁶ Ma ni boŋ hawgay šenni yaadawey ga kaŋ si henan, zama borey kaŋ ga huru i ra mma koy de i ga mooru Irkoy ga. ¹⁷ Ngi šenney ga hima nda dori kaŋ ga ham ŋaa. Borey din, Imene nda Filet goo i ra ¹⁸ kaŋyaŋ na cimoo naŋ ka nee bukawey tunyanoo tee ka ben. I na boroyaŋ naanaa ŋaami. ¹⁹ Woo kul, Irkoy asaasu gaabantaa ga cindi. Silbaa kaŋ goo asaasoo ga: «Ir Koyoo ga borey bay kaŋ ti nga wane.» † Silbay faa mo ti: «Boro kul kaŋ ga Irkoy maanoo cee, bora ma mooru goy futu.» ††

²⁰ Hugu beeri, man'ti wura nda nzorfu jinayyaŋ de bara a ra, bundu nda labu jinayyaŋ mo goo no. Affooyaŋ teendi beeray se, affooyaŋ teendi haya se kaŋ sii nda beeray. ²¹ Boro kaŋ na nga boŋ henanandi ka moora hayey wey, a ga tee jinay kaŋ goo nda beeray, a jisandi jere ga Irkoy se, a goo nda nafaw hugoo koyoo se, a soolu teegoy henna kul se.

²² Zuru soogataray boonay futawey se, hanga šerretaray, nda naanayyan, nda baji, nda alaafiya borey bande kaŋ g'ir Koyoo cee nda bine henanante.

²³ Mooru lakkal jaŋantey kakawey kaŋ sii nda nafaw, n'ga bay kaŋ alfitina de no i g'a hay. ²⁴ Ir Koyoo tam si hima ka yenje, a mma hima ka tee alaafiyante borey kul here. A ma hin ka cawandi, a ma tee suurante. ²⁵ Nga kakawkey, a m'i cawandi nda bineyaynay, a ga hin ka tee Irkoy m'i noo fondo i ma *tuubi* ka cimoo bay ²⁶ ka duu lakkal ka hun Ibilisi kumsaa ra, nga kaŋ n'i dii hala i ma nga ibaayoo tee.

Zaari korawey haya laaley

3 Ma bay kaŋ zaari korawey ra alwaati šendayaŋ ga tee, ² zama adamizey ga tee alhaasidi, nooru baakaw, foomante, binebeeri, wowkaw, i si ngi hayragey beerandi, gomnimuna, i si Irkoy hayey beerandi, ³ binekoga, i si waafaku nda cere, miimandakaw, i si hin ngi boŋ, i ga futu, i si baa ihenna, ⁴ zambante, mookonna, i ga too nda bolsay, i baa aduŋŋa kaanoo ka bisa Irkoy. ⁵ Ngi tarayheroo ga hima nda Irkoy ganakawyaŋ, amma i si yadda nga hinoo ga. Borey wey dumey, mooru i ga. ⁶ Boroyaŋ goo i ra kaŋ ga tugu-tugu ka huru hugey ra ka woy yalaafantey kaŋ ga jeeje nda zunubu boŋey bere. Woyyaŋ no kaŋ boonay dumi-dumiyaŋ g'i gongu. ⁷ Waati kul i ga caw, amma abada i si hin ka duu cimoo bayraa. ⁸ Takaa din da kaŋ nda Žanes nda Žanbres kay ka Musa kakaw, takaa din da nda borey wey mo ga kay ka cimoo kakaw. Boroyaŋ no kaŋ lakkaley futu, ngi naanaa si kay. ⁹ I si koy jine, zama ngi lakkal jaŋaa ga kaa ka kaaray borey kul se, sanda takaa kaŋ Žanes nda Žanbres wanoo ti a.

Hoyrawey kaŋ Pol n'i har Timote se

¹⁰ Amma ni, ni hanga ay cawandiyanoo, nda ay dira takaa, nda hayey kaŋ ay n'i dunbandi, nda ay naanaa, nda ay suuroo, nda ay bajoo, nda ay mupeyanoo, ¹¹ nda ay gurzugaa, nda zarabey kaŋ duu agay Antiyoš,

nda Ikoniyyom, nda Listir. Macin ti gurzugaa kaŋ ay man'a mupe? Amma ir Koyoo n'ay kaa hayey wey kul ra. ¹² Nda cimi borey mo kul kaŋ ga baa ngi ma Irkoy gana *Almasihu* Isa albarkaa ra ga gurzugandi. ¹³ Amma adamize laaley nda zambantey ga koy de i ga laala ka tonton. I ga boroyaŋ darga, i ga ngi boŋ darga. ¹⁴ Amma ni, duumi hayey ra kaŋ n'n'i caw k'i dii nda cimi, zama n'ga borey bay kaŋ ga n'duu ey. ¹⁵ Za zankataray, n'ga *Citaabu* henanantey bay kaŋ ga hin ka ni noo lakkal hala naanaa kaŋ n'na daŋ Almasihu Isa ra ma ni hallasi. ¹⁶ Citaaboo hantumoo kul, Irkoy k'a funsu boroyaŋ lakkaley ra i m'a hantum. A goo nda nafaw ka cawandi, ka boro kaa ifutu ra, ka boro daŋ fondaa ra, ka boro aladabu šerretaray ra ¹⁷ hala Irkoy bora ma tee ka timme ka soolu teegoy henna kul teeyan se.

4 Ay g'a šendandi ni ga Irkoy jine nda *Almasihu* Isa jine kaŋ ga kaa ka baahunantey nda bukawey ciiti, nda Almasihu bangayyanoo, nda nga *Laamaa* maa-ganda se, ² ma Irkoy meešennoo waazu ka gaabandi nga haryanoo ga, a ma tee alwaati henna wala alwaati šenda, borey daŋ fondaa ra, i fahamandi, i hoyray nda suuri dumi kul nda cawandiyan. ³ Zama alwaati ga kaa kaŋ borey si cawyan cimoo suuri, i ga cawandikaw booboyaŋ marga ngi boŋ se, zama ngi alhawaa no i ga boonay ngi ma maar'a. ⁴ I ga ngi haŋaa bere k'a kaa cimoo here ka haŋajer fillawey se. ⁵ Amma ni, ma hin ni boŋ haya kul ra, zarabi mupe, ni goyoo ma tee *Al-habar Boryaa* haryanoo, ma ni goyoo tee nda fondaa.

⁶ Agay woo, ay goo ma tee sanda haya hari-hari ka munandi ka tee *sargari hari-hari*, ay koyyanoo waatoo too. ⁷ Ay na tangam henna tangam, ay na zuraa benandi, ay gaabu naanaa ga. ⁸ Za sohõ da šerretaray fulaa jisandi ya ne kaŋ ir Koyoo, ciitikaw šerrantaa g'a noo ya ne nga hanoo hane. Man'ti agay hinne se, a g'a noo borey kul se kaŋ ga baa nga bangayyanoo.

Šenni kokorantey kaŋ Pol n'i har Timote se

⁹ Gaabandi ma cahã ka kaa ay do, ¹⁰ zama Demas n'ay naŋ, zamanoo woo kaŋ ra ir goo no ma kan a se, a koy Tesalonik, Kresaŋ koy Galati, Tit koy Dalmasi. ¹¹ Luka hinne bara ay bande. Ma kate Marku ni bande, zama a g'ay faaba goyoo ra. ¹² Ay na Tišik sanba Efez. ¹³ Waati kaŋ n'ga kaa, ma kate kaayi beeroo kaŋ ay n'a naŋ Trowas koyraa ra Karpus do, nda citaabey, waani-waani hantumey kaŋ goo kuuru ga.

¹⁴ Garaasaa kaŋ maanoo ti Aleksander hanse k'ay dor, ir Koyoo g'a bana nda woo kaŋ nda a ga hima. ¹⁵ Ni mo, ma ni boŋ hawgay a ga, zama a hanse k'ir šenney kakaw.

¹⁶ Cee jinaa ciitihugoo ra kaŋ ay kay ka faasa ay boŋ se, boro kul man'ay faaba, borey kul nk'ay naŋ. Irkoy mas'a dii i se. ¹⁷ Amma ir Koyoo kay ya ne, a n'ay noo gaabi hala ya waazoo har nda fondaa, dumey kul ma maar'a. A n'ay kaa ganjihaylaa miŋoo ra. ¹⁸ Ir Koyoo g'ay dii goy futu kul masi duu agay, k'ay hallasi nga beene *Laamaa* se. Nga, darža ma bara a ga, abada hala abada. Amin.

† *Kabuyaney* 16.5. †† *Ayuba* 36.10; *Zabur* 97.10.

Fooyan kokorantaa

¹⁹ Ma Priska nda Akilas foo, ma Onesifor hugoo borey foo. ²⁰ Erast cindi Korent. Ay na Trofim nan a ga

wirci Mile. ²¹ Gaabandi ka kaa za jiyaa mana huru. Ebulus, nda Pidans, nda Linus, nda Klodiya, nda ir armye kul ga ni foo. ²² Ir Koyoo ma bara ni lakkaloo bande. Irkoy *anneema* ma bara war bande.

TIT BATAGAA

Citaaboo fahamandiroo

Boraa kaŋ se batagaa sanbandi maapoo

nda fooyanoo kaŋ teendi a se

1 Agay Pol kaŋ ti Irkoy tam nda Isa *Almasihudiyaw*, ay sanbandi hala Irkoy boro suubantey ma naanay, i ma cimoo bay kaŋ ga koy Irkoy ganayanoo bande. ²I ma duu hunayan abadantaa naataa † kaŋ Irkoy kaŋ si taari na nga allaahidoo zaa za alwaatey kul jine. ³Alwaatoo kaŋ kayandi ra, a na nga meešennoo cebe waazoo ra kaŋ a n'a talfi ay ga ka sawa nda Irkoy ir Hallasikaa yaamaroo.

⁴Tit, ay ga batagaa woo sanba ma ne, ni kaŋ ti ay ize cimoo naanaa ra kaŋ ra ir ga margaa. Baaba Irkoy nda Almasihu Isa ir Hallasikaa *anneemaa* nda alaafiyaa ma kaa ni ga.

Goyoo kaŋ talfandi Tit ga gungoo se kaŋ maapoo ti Kret

⁵Ya nka ni naŋ Kret gungoo ra hala hayey kaŋ mana hanse, m'i hanse. Koyra foo kul ra ma *Egilizoo* boro beeriyan gorandi nda takaa kaŋ nda ay na ni yaamar. ⁶Affoo kul ma tee boro kaŋ ga laybu sii, woy folloku kurŋe, izey ma tee ganakawyan ††, woy nda aru izefututaray wala tureyan masi harandi i ga, ⁷zama Egiliz jinehun ma tee boro kaŋ ga laybu sii, a man'ti kala Irkoy jinay talfikaw, a masi tee jindegaaabante, a masi tee boro binekonna, a masi tee boro kaŋ na nga boŋ noo harifutu haŋyan se, a masi tee boro futa, a masi nooru ceeci nda taka žiiba. ⁸A ga hima ka tee yawzumanidikaw, a ma baa ihenna, a ma tee lakkalkoyni, boro šerrante, boro henanante, a ma hin nga boŋ. ⁹A ma gaabu šenni laadirantaa ga nda takaa kaŋ nda a cawandi hala a ma hin ka borey hoyray nda cawandiyani cimoo ka kakawkey gagay.

¹⁰Turante boobo goo no kaŋ ga šenni har kaŋ sii nda nafaw, i ga darga, iboobaa man'ti kala Alyahuudey kaŋ *tuubi*. ¹¹Mijey ga hima ka daabandi, hugu timmanteyan no i g'i jaami ka haya cawandi kaŋ si hima

† «Agay Pol kaŋ ti Irkoy tam nda Isa *Almasihudiyaw*, ay sanbandi hala Irkoy boro suubantey ma naanay, i ma cimoo bay kaŋ ga koy Irkoy ganayanoo bande. 2 I ma duu hunayan abadantaa naataa», Grek šenni ra, *almaganaa faa ti «Agay Pol kaŋ ti Irkoy tam nda Isa Almasihudiyaw, ka sawa nda Irkoy boro suubantey naanaa, ka sawa nda cimoo bayraa kaŋ ga koy Irkoy ganayanoo bande, 2 hala ir ma duu hunayan abadantaa naataa»*. †† «ganakawyan», Grek šenni ra, *almaganaa faa ti «laadiranteyan»*.

nooru baji maaganda se. ¹²Ngi affoo kaŋ ti ngi hunday annabi, a nee: «Kret gungoo borey, waati kul taari-harkawyan no, adabba futuyan, fuyyanteyan kaŋ si hongu haya kul kala ŋaayan.» ¹³Seedetaraa woo cimi no, woo se ma hanse k'i daŋ fondaa ra hala i ma tabati naanaa ra. ¹⁴I masi hawa Alyahuudey filla yaadawey ga nda adamizey kaŋ bere ka hun cimoo here, yaamarey ga. ¹⁵Haya kul ga henan borey kaŋ ga henan se, amma borey kaŋ si henan, i si naanay Irkoy, haya kul si henan i se, ngi lakkaley nda ngi biney ga žiibi. ¹⁶I ga nee ngi ga Irkoy bay, amma ngi teegoyey ra i g'a yankar. Harramanteyan no, turanteyan no, i si hin ka teegoy henna kul tee.

Cawyan cimoo

2 Amma ni Tit, haya har kaŋ ga sawa nda cawandiyani cimoo. ²Nee aru žeeney se i ma hin ngi boŋ, i ma tee boroyan kaŋ borey g'i beerandi, lakkalkoyniyan. I ma tabati naanaa ra, nda baji ra, nda muŋeyan ra. ³Takaa din da, woy žeeney ma bara nda attabiya henananteyan, i masi tee miimandakaw, i masi ngi goyoo tee harifutu haŋyan de. I ma tee ihenna cawandikaw ⁴hala i ma woysoogey waanandi i ma baa ngi kurŋey nda ngi zankey, ⁵i ma tee lakkalkoyniyan, i ma mooru žiibi, i ma huga nda ngi hugoo goyey, i ma tee boro boryo, i ma yee ngi kurŋey se ganda hala Irkoy meešennoo masi wowandi.

⁶Takaa din da, arusoogey hoyray i ma duu lakkal, ⁷ka tee i se boro kaŋ i m'a guna ka tee haya kul here teegoy henna teeyan ra. Ni cawandiyanoo ma kaaray, a ma teendi nda taka henna. ⁸Ni šennoo ma tee cimi kaŋ si hin ka kakawandi, hala boro kaŋ gaaru a se, koyoo ma haw, a masi hin ka haya laala kul har ir ga.

⁹Baŋney yaamar i ma yee ganda ngi koyey se haya kul ra, i ma tee boroyan kaŋ ga kan ngi koyey se, i mas'i kakaw. ¹⁰I masi haya kul lanbandi, i ma laadir haya kul here, hala i ma duu ka Irkoy ir Hallasikaa cawyanoo beerandi.

¹¹Zama Irkoy *anneemaa* bangay kaŋ ga hallasiyani noo adamizey kul se. ¹²Anneemaa woo g'ir aladabu ir ma Irkoy hunburay jaŋaa nda aduŋna boonay futawey yankar, ka dira zamanoo woo ra nda lakkal, nda šerretaray, nda Irkoy ganayan. ¹³Takaa din da nda ir ga naataa batu kaŋ ti gomni, waatoo kaŋ ir Irkoy beeroo daržaa ga bangay. Nga ti Hallasikaa Isa *Almasihu*.

¹⁴Nga kaŋ na nga boŋ noo ir maaganda se, k'ir kaa

goy futu kul cire, k'ir henanandi ka tee nga boŋ jama cere-cerantaa kaŋ ga durkutu goy henna teeyan bande.

¹⁵ Tit, hayey wey har, borey hoyray, i daŋ fondaa ra nda hini timmante. Boro kul masi donda ni.

Takaa kaŋ nda Irkoy ganakaw ga hima ka dira

3 Ganakey hongandi i ma yee jineborey nda hinoo borey se ganda, i ma haŋajer i se, i ma soolu tee-goy henna dumi kul teeyan se. ² I masi boro kul wow, i masi tee yenjekaari, i ma tee boro boryo, i ma tee bineyayna borey kul here.

³ Zama ir mo, waatoo din ir man'ti kala lakkal jaŋanteyan, turanteyan, darganteyan. Ir na boonay futu nda bine-ibaayi dumi-dumiyan tee ir goyoo. Ir dira laalay nda canseyan ra. Borey n'ir konnay, ir konna cere.

⁴ Amma Irkoy ir Hallasikaa hennataraa nda nga bajoo adamizey se bangay.

Waatoo din ra

⁵ a n'ir hallasi, man'ti ir teegoy šerrantey albarkaa ra, amma nga tamallaa ra a n'a tee.

A n'ir hallasi k'ir ŋumay hala ir ma hayandi taaga ka bere ka taaga *Hundi Henanantaa* albarkaa ra.

⁶ *Hundoo* woo, a hanse k'a doori ir boŋ gumo Isa *Almasihu* ir Hallasikaa albarkaa ra.

⁷ A n'a tee hala nga *anneemaa* kaŋ n'ir tee boro šerranteyan ra, ir ma hunayan abadantaa tubu kaŋ ti ir naataa.

⁸ Šennoo woo, šenni hakiikante no, ay ga baa ma hayey wey gaabandi borey ga hala wey kaŋ naanay Irkoy, ma bara jine teegoy henna teeyan ra: woo ti haya kaŋ ga boori a ga adamizey nafa. ⁹ Amma ma ni boŋ hawgay lakkal jaŋantey kakawey, nda kaaga bayyaney, nda yenjewey ga, nda *ašariyaa* alfitinawey ga, zama i sii nda nafaw, yaadayan no. ¹⁰ Boro kaŋ ga borey fay, a moorandi ni, nda n'n'a gagay cee foo, cee hinka. ¹¹ N'ga bay kaŋ bora a woo dumoo dere, a ga cindi zunubu teeyan ra ka nga boŋ zukandi.

Hoyray kokorantey nda fooyanoo

¹² Waati kaŋ ay na Artemas wala Tišik sanba ni do, gaabandi ma kaa ay do Nikopolis, zama no din no ay kayandi ya jiyaa tee. ¹³ Ma huga nda Zenas kaŋ ti *ašariyaa* baykaa, nda Apolos hala haya kul mas'i kuma ngi naarumaa ra. ¹⁴ Kala ir borey mo ma teegoy henna teeyan denden, hala borey kaŋ goo šiitey ra se, ngi faabayanoo ra i ma tee boro jinawey. I masi tee boroyan kaŋ ra nafaw sii.

¹⁵ Borey kul kaŋ goo ay bande ga ni foo. Borey foo kaŋ ga baa ir, naanaa fondaa ra. Irkoy *anneemaa* ma bara war kul bande.

FILEMONJ BATAGAA

Citaaboo fahamandiroo

Boraa kaŋ se batagaa sanbandi maapoo

nda fooyanoo kaŋ teendi a se

1 Agay Pol kaŋ ti kasa-ize *Almasihu* Isa maaganda se, nda ir armaa Timote ka batagaa woo sanba ir baakaa nda ir goykasinaa kaŋ ti ni Filemonj se, ² nda ir woymaa Apiya, nda Aršip kaŋ ti ir hangasinoo tangamyanoo ra, nda *Egilizoo* kaŋ ga marga ni Filemonj hugoo ra. ³ Ir Baaba Irkoy nda ir Koyoo Isa Almasihu *anneemaa* nda alaafiyaa ma kaa war ga.

Filemonj bajoo nda nga naanaa

⁴ Ay ga albarka daŋ ay Koyoo se, ay ga hongaa ni waati kul ay ŋaarayrey ra, ⁵ zama ay maa ni bajoo kaŋ n'g'a tee Irkoy boro henanantey kul se nda naanaa kaŋ n'n'a daŋ ir Koyoo Isa ra. ⁶ Ay ga Irkoy ŋaaray naanaa kaŋ ra ir nda ni ga marga ma koy nda jine ka tonton, hala ma gomnoo kul bay kaŋ ir duu a *Almasihu* ra. ⁷ Ay duu ŋaali beeri nda binekanay ni bajoo maaganda se, zama ag'armaa, n'na Irkoy boro henanantey biney yaynandi.

Pol na sawalyan ceeci Onezim se

⁸ Woo maaganda se, ba kaŋ *Almasihu* bande ay goo nda fondo ka ni yaamar ma hayaa tee kaŋ ga hima, ⁹ amma ay baa y'a wiri ni ga baji maaganda se. Agay Pol, aru žeena ti agay, koyne mo sohõ ay man'ti kala kasa-ize Almasihu Isa maaganda se. ¹⁰ Ay ga ni ŋaaray ay izoo Onezim † se kaŋ ay n'a hay †† kasaa ra. ¹¹ Waa-too din nafaw kul sii ma ne a ra, amma sohõ, a goo nda ir se nafaw, agay nda ni kul.

† *Onezim maanaa ti «nafante».* †† *Man'ti a nk'a hay sanda nga ize gundoo, amma kasaa ra, a n'a tuubandi. Woo se a ga nee a se «ay izoo».*

¹² Ay g'a yeeti ni ga, nga kaŋ ga hima nda sanda ay jere faa. ¹³ Ay baa y'a naŋ ay jere, hala alhaadimaa kaŋ n'ga yadda k'a tee ya ne, a m'a tee ya ne ni dogoo ra kasaa kaŋ ra ay goo *Alhabar Boryaa* maaganda se.

¹⁴ Amma ay si baa ay ma haya kul tee bila ni ibaayoo, hala goy hennaa kaŋ n'g'a tee masi koy tee gaabi haya, a ma tee haya kaŋ n'g'a tee nda ni boŋ.

¹⁵ A ga hin ka tee woo maaganda se Onezim dere ni ga alwaati kayna hala ma yee ka duu a, a ma tee ni wane hala abada. ¹⁶ Man'ti baŋŋa no koyne, a bisa baŋŋa, ir arma hennaa no. A ga hanse ka kan ya ne, amma a ga hima ka kan ma ne ka bisa agay, man'ti adamizetaray hinne ra, amma sohõ, zama ni armaa no ir Koyoo albarkaa ra.

¹⁷ Adiši, nda n'g'ay dii sanda ni hangasinoo, a dii sanda agay no. ¹⁸ Nda a na dori tee ma ne wala n'ga haya may a ga, a daŋ ay jindoo ga. ¹⁹ Agay Pol k'a hantum nda agay hunday kaboo, ay g'a bana ma ne, ay si baa ya nee ma ne kaŋ ni azzaatoo man'ti kala agay wane. ²⁰ Nhuu ag'armaa, woo tee ya ne ir Koyoo maaganda se. Ay binoo yaynandi Almasihu albarkaa ra.

²¹ Ay ga naanay ka bay kaŋ hayaa kaŋ ay n'a har, n'g'a tee, woo se ay hantum ma ne. Ay ga bay kaŋ n'ga haya tee ka bisa woo kaŋ ay n'a har. ²² Koyne mo ma nongu soolu ya ne, zama ay ga naata kaŋ war ŋaarayrey albarkaa ra ay ga taŋandi ka yee war do.

Fooyan kokorantaa

²³ Epafraŋ kaŋ goo ay bande kasaa ra *Almasihu* Isa maaganda se ga ni foo. ²⁴ Ay goykasinaaway Marku, nda Aristark, nda Demas, nda Luka mo ga ni foo. ²⁵ Ir Koyoo Isa Almasihu *anneemaa* ma bara war lakkaley bande.

EBERWEY BATAGAA

Citaaboo fahamandiroo

Irkoy na nga Iz'aroo ka šelanj ir se

1 Cee boobo nda taka boobo, waati jinaa Irkoy šelanj ir baabey se annabey bande, ² amma zaarey din kanj ti zaari korawey, a šelanj ir se nda *Iz'aroo* kanj a n'a kayandi a ma tee haya kul tubukaa. Nga mo nda a na aduŋŋawey tee. ³ Iz'aroo din man'ti kala Irkoy daržaa nereyanoo, nga ti hayaa kanj ti Irkoy zaati. A ga haya kul dii nda nga šenni gaabantaa. Waatoo kanj a na adamizey henanandi ngi zunubey ra ka ben, a goro Jerantaa kabe hennaa ga beene nongey ra.

Irkoy Iz'aroo bisa almalaykey

⁴ *Iz'aroo* bisa almalaykey sanda takaa kanj nda a duu maa kanj bisa ngi waney. ⁵ Koyne mo almalaykey ra, may se Irkoy bay ka nee:

«Ay Iz'aroo ti ni,
hõ ay na ni hay» [†]?

A mana bay ka nee mo:

«Agay, ay ga tee a se baaba,
nga, a ga tee ya ne iz'aru.» ^{††}?

⁶ Amma waati kanj a ga nga Iz'aru jinaa sanba aduŋŋa ra koyne [‡], a ga nee:

«Irkoy almalaykey kul ma sujudu a se.» ^{††}

⁷ Almalaykey here a nee:

«A ga hewoo tee nga dontokey,
a ga nuune deenewey tee nga goykey.» ^{††}

⁸ Amma Iz'aroo here a nee:

«He Irkoy, ni kokoy gorodogoo ga cindi abada hala abada.

Ni laamaa goboo man'ti kala gobu kanj ga šerre.

⁹ Šerretaray no ma kan ma ne,
n'na ifutu konnay.

Woo se Irkoy, ni Koyoo

na ni yon nda naali jii,

ka baa ni ka bisa ni cerey kul.» ^{†††}

¹⁰ Irkoy nee koyne:

«Ni ir Koyoo ka laboo gorandi za sintinoo ga.
Beenawey man'ti kala ni kabe teegoyoo.

¹¹ I ga halaci, amma ni, n'ga cindi.

I kul ga žen sanda bankaaray.

¹² N'g'i taabu sanda gumtaafa.

I ga barmay.

Ni, n'ga cindi taka follokaa ga,
ni zaarey sii nda kaydoo.» ^{†††}

¹³ Almalaykey ra, may se Irkoy bay ka nee:

«Goro ay kabe hennaa here,
hala waati kanj ra ay na ni iberey tee taari
k'i danj ni cewey cire» ^{§?}

¹⁴ Almalaykey, man'ti hundiyanj no kanj ga goy Irkoy se wala? Man'ti i nka sanbandi hala i ma goy borey se kanj na hallasiyan tubu wala?

Ir masi hallasiyan beeroo yala

2 Woo maaganda se ir ga hima ka hanse ka hawa hayey kanj ir maar'ey ga hala ir masi fondaa nanj.

² Šennoo kanj almalaykey bay k'a har garandi cimi. Nda hooyan kul nda maayan janj kul duu ngi zukandoo kanj nda i ga hima, ³ de ir, taka foo nda ir si zukandi nda ir na hallasiyan beeroo woo yala kanj ir Koyoo jin k'a har, borey kanj maar'a n'a tabatandi ir se? ⁴ Irkoy na seedetaray tee i ga nda tammaasayanj, nda al-munkaryanj, nda kayfi dumi-dumiyanj nda nooyaney kanj *Hundi Henanantaa* g'i zamna ka sawa nda nga ibaayoo. ^{§†}

Boro follokaa kanj ga hallasiyan noo

⁵ Aduŋŋa kanj goo kaa kanj ga ir goo ma šelanj, Irkoy man'a yeeti almalaykey hinoo cire. ⁶ Amma boro foo na seedetaray tee nongu foo ra ka nee:

«Cin ti boro hala ni, Irkoy ma hongu a?

Adamize kul ti macin hala ma huga nda a?

⁷ Waati kayna ra almalaykey bisa a. ^{§††}

N'na darža nda beeray tee a se boŋkoyni fuula.

⁸ N'na haya kul danj cewey cire.» ^{§†}

Sohõ kanj Irkoy na haya kul danj a cire, a mana haya kul nanj kanj sii a cire. Sohõ da ir si dii kanj haya kul sii kala a cire. ⁹ Amma ir ga dii Isa, waati kayna ra almalaykey bisa a ^{§††} hala Irkoy albarkaa ra a ma buuyan taba adamizey kul se, sohõ ir dii kanj darža nda beeray kokoy fuula goo boŋoo ra buuyanoo zaraboo kanj a n'a zaa maaganda se.

† *Zabur 2.7.* †† *Samijel 2to 7.14.* ‡ «Amma waati kanj a ga nga Iz'aru jinaa sanba aduŋŋa ra koyne», *Grek šenni ra, almaganaa faa ti* «Amma waati kanj a ga kaa ka nga Iz'aru jinaa sanba aduŋŋa ra koyne». †† *Alhukumoo 32.43; Zabur 97.7.* †† *Zabur 104.4.* ††† *Zabur 45.7-8.*

††† *Zabur 102.26-28.* § *Zabur 110.1.* §† *Marku 16.17-20; Tee-goyey 5.12.* §†† «Waati kayna ra almalaykey bisa a», *Grek šenni ra, almaganaa faa ti* «Haya kayna nda almalaykey bisa a». §† *Zabur 8.5-7.* §†† *Sorro 7to.*

¹⁰ A ga hima bora kaŋ na haya kul taka, koyne mo hayaa kul mana takandi kala a se, a na iz'aru boobo ka koy daržaa ra. Irkoy na Isa zarabey k'a tee boro tim-mante. Woo ka kate a ma tee ngi hallasiroo koyoo.

¹¹ Bora kaŋ ga borey jisi jere ga Irkoy se nda borey kaŋ jisandi jere ga Irkoy se kul mana hun kala boro fol-loku ga. Woo se a si haw ka nee i se nga armyey. ¹² A nee Irkoy se:

«Ay ga ni maŋnoo har ag'armey se,
ay ga don ka ni saabu margaroo game.» †

¹³ A nee koyne:

«Agay, ay g'ay naanaa daŋ Irkoy ra.» ††

A nee mo:

«Agay ne, agay nda zankey kaŋ Irkoy n'i noo ya ne.» ‡

¹⁴ Takaa kaŋ nda zankey goo nda gaaham nda kuri, Isa tee sanda ngi, hala a ma nga buuyanoo ka bora kaŋ kone buuyan gaaboo goo tee yaada, maanaa Ibilisi.

¹⁵ De mo a ma borey feeri kaŋ buuyan hunburay maaganda se ngi hunaroo kul i goo baŋnataray ra, ¹⁶ zama šikka sii a mana kaa ka almalaykey gaa, Ibrahima hay-roo no a kaa k'a gaa. ¹⁷ Woo maaganda se haya kul here a ga hima ka hima nda nga armyey hala a ma tee ngi *sargari juwalkey jinebora* kaŋ ga hinna a ga laadir Irkoy goyoo ra ka jamaa zunubey tuusu. ¹⁸ Zama Isa hunday zarabi, a siyandi, woo se a ga hin ka borey kaŋ goo ma siyandi faaba.

Isa bisa Musa

³ Woo maaganda se, ag'arma henanantey kaŋ goo nda baa ciyayanoo ra kaŋ hun beenaa ra, wa Isa guna kaŋ tee diyaw a tee *sargari juwalkey jineboro* ir naanaa fonda kaŋ ir g'a har ra. ² Isa ga laadir bora here kaŋ n'a gorandi goyoo ra, sanda takaa kaŋ Musa na tee Irkoy *hugoo* [kul] goyoo ra. ³ Isa duu darža ka bisa Musa, sanda takaa kaŋ nda hugu cinakaw goo nda beeray ka bisa hugoo. ⁴ Hugu kul, boro k'a cin, amma haya kul cinakaa man'ti kala Irkoy. ⁵ Musa man'ti kala goykaw, a tee laadirante Irkoy hugoo ra, hala hayaa kaŋ ga kaa ka harandi, a ma nga seede-taraa too. ⁶ Amma *Almasihu* man'ti kala Irkoy *Iz'aroo*, a tee laadirante ka Irkoy hugoo juwal. Ir ti nga hugoo nda ir ga naanaa nda naataa kaŋ nda ir ga fooma dii ka boori.

Hunanzamoo kaŋ jisandi Irkoy borey se

⁷ Woo maaganda se, sanda takaa kaŋ nda *Hundi Henanantaa* ga nee:

«Hö, nda war maa Irkoy jindoo,

⁸ war masi war biney šendandi sanda tureyanoo waati,

siiyanoo zaaroo hane saajoo

⁹ kaŋ ra war baabey n'ay sii k'ay guna,
i dii ay teegoyey ¹⁰ jiiri woytaaci (40).

Woo maaganda se ay futu zamanoo din borey ga.

Ay nee: «Ngi biney ra, i ga dere waati kul,
i man'ay fondawey bay.»

¹¹ Ay futuyanoo ra ay žee ka nee: «Ir ga dii wala i ga huru ay hunanzamoo ra!» ††

¹² Ag'armey, wa war boŋ hawgay, boro kul war ra masi bara nda bine futu nda naanay jaŋay ka Irkoy hunantaa naŋ. ¹³ Wa cere kunahennay zaari kul, kullihinne ir goo waatoo woo ra kaŋ se i ga nee «hö», boro kul war ra masi binešenday ka naŋ zunubu ma nga darga. ¹⁴ Zama ir mana tee kala *Almasihu* hangasineyaŋ, nda a gar ir gaabu ir sintinoo naanaa ga hala benantaa ga. ¹⁵ *Citaaboo* nee:

«Hö, nda war maa Irkoy jindoo,
war masi war biney šendandi sanda tureyanoo waati.» ††

¹⁶ Ma ti borey kaŋ ture Irkoy meešennoo maayanoo banda ga? Man'ti borey kul no kaŋ Musa n'i fattandi Misira wala? ¹⁷ Mayyaŋ ga Irkoy futu jiiri woytaaci (40)? Man'ti borey no kaŋ na zunubu tee, de kunturey kaŋ ka buu saajoo ra wala? ¹⁸ Mayyaŋ ga a goo kaŋ a žee kaŋ i si huru nga hunanzamoo ra? Man'ti borey kaŋ mana haŋajer a se ga a goo wala? ¹⁹ Ir dii kaŋ i mana hin ka huru hunanzamoo ra ngi naanay jaŋaa maaganda se.

⁴ Irkoy na allaahidu zaa kaŋ ir ga huru nga hunanzamoo ra, ir ma hawgay war ra boro masi goro kaŋ mana huru a ra. ² Zama ir mo, ir maa *Alhabar Boryaa* sanda borey din. Amma šennoo kaŋ i maar'a mana baffoo hans'i se, zama i mana hanga borey kaŋ na haŋajer bande ka naanaa dii. ³ Ir kaŋ naanay, ir ga huru hunanzamoo ra kaŋ Irkoy n'a har ka nee:

«Ay futuyanoo ra ay žee ka nee:

«Ir ga dii wala i ga huru ay hunanzamoo ra» †††,
ba kaŋ se goyey teendi ka ben za aduŋna daaruroo ga.

⁴ Zama *Citaaboo* nongu foo ra a harandi jirbi iyyantoo ga ka nee: «jirbi iyyantoo din hane Irkoy hunanzam nga goyey kul kaŋ a n'i tee ra.» †††⁵ Koyne mo Citaaboo nongoo din kaŋ ir n'a har ra Irkoy nee: «Ir ga dii wala i ga huru ay hunanzamoo ra!» ⁶ Boro jinawey kaŋ maa Alhabar Boryaa mana huru hunanzamoo ra ngi haŋajer jaŋaa maaganda se. Amma hala sohö fondo goo boro fooyaŋ se ka huru. ⁷ Woo maaganda se Irkoy yee ka zaari foo kayandi kaŋ ti «hö». Waati gaya banda ga, a na Dawda ka šelaŋ ir se, sanda takaa kaŋ nda a harandi ka bisa, a nee:

«Hö, nda war maa Irkoy jindoo,
war masi war biney šendandi.» ††

⁸ Aywa, nda a gar Žozuwe nk'i daŋ hunanzamoo ra, Irkoy si šelaŋ hunanzam zaari foo ga koyne. ⁹ Adiši, takaa kaŋ nda Irkoy hunanzam jirbi iyyantoo hane, hunanzamoo din dumoo ka cindi Irkoy jamaa se. ¹⁰ Boro kaŋ huru Irkoy hunanzamoo ra, bora mo hunanzam nga boŋ teegoyey ra, sanda takaa kaŋ nda Irkoy hunanzam nga waney ra.

¹¹ Woo maaganda se ir ma gaabandi ka huru hunanzamoo woo ra, hala boro kul masi jaŋ ka huru sanda borey kaŋ mana haŋajer cine. ¹² Irkoy meešennoo ga huna, a goo nda gaabi. A kan nda takuba kaŋ goo nda

† Zabur 22.23. †† Ezayi 8.17. ‡ Ezayi 8.18.

†† Zabur 95.7–11. ††† Zabur 95.7–8. †††† Zabur 95.11. ††††† Sinti-noo 2.2. § Zabur 95.11. §† Zabur 95.7–8.

mee hinka. A ga koy hala a ma bine nda hundi fay, ka dobu nda londi fay. A ga dii bine honguyanoo nda nga anniyaa. ¹³ Takahaya sii no kaŋ ga tugu a se, moyey cire hayey kul goo gaa koonu, i ga kaaray. Nga jine ir ga hima ka kay.

Isa ti sargari juwalkey jineboraa

¹⁴ Sohõ kaŋ *sargari juwalkey jineboro* beeri goo ir bande kaŋ ti Isa, Irkoy *Iz'aroo* kaŋ na beenawey kottu ka bisa, ir ma gaabu ir naanaa haryanoo ga. ¹⁵ Zama man'ti sargari juwalkey jineboro bara ir se kaŋ si hin k'ir faaba ir luufuyaney ra. A siyandi sanda ir takaa, haya kul here, amma a mana zunubu tee. ¹⁶ Adiši, ir ma man nda naanay Irkoy kokoy gorodoo *anneemantaa* hala ir ma duu tamalla nda anneema ka duu faabari waatoo ra kaŋ ir ga muraadu a.

⁵ *Sargari juwalkey jineboro* kul kaŋ zandi adamizey ra goyoo mana gorandi kala adamizey se Irkoy goyoo here, hala a ma hayey kaŋ nondi nda sargarey kaa kaŋ ga zunubu yaafa. ² A ga faham borey se kaŋ si haya bay de i dere, zama nga hunday man'ti kala adamize de. ³ Haya kaŋ se adamize de no, woo se a ga hima ka sargari kaa nga boŋ zunubey se, takaa din da a m'a kaa jamaa waney se. ⁴ Boro kul si hin ka nga boŋ noo beeraa woo, Irkoy no ma boro cee k'a noo a se, sanda Haruna takaa. ⁵ Takaa din da *Almasihu* mo mana nga boŋ noo darža ka tee sargari juwalkey jineboro. Amma a duu daržaa boraa do kaŋ šelaŋ a se ka nee:

«Ay *Iz'aroo* ti ni,
hõ ay na ni hay.» †

⁶ *Citaaboo* nongu foo mo ra a nee:
«Sargari juwalkaw ti ni hala abada
sanda Melšizedek takaa.» ††

⁷ Waatoo kaŋ Isa goo laboo ga, a na Irkoy ŋaaray kaŋ ga hin k'a hallasi buuyan ra, a n'a suurandi hala nongu kaŋ ra a hëe ka jinde jer ka hanse ka kaati. Irkoy n'a yakubar, zama a nka Irkoy gana. ⁸ Ba kaŋ se Irkoy *Iz'aroo* no, nga zarabey ra a na Irkoy jindoo haŋajeryanoo denden. ⁹ Waatoo kaŋ a tee timmante, borey kul kaŋ ga haŋajer a se, a tee i se hallasiyan abadante nookaw. ¹⁰ Irkoy n'a tee sargari juwalkey jineboro sanda Melšizedek takaa.

Ir ma hawgay ir masi duma bere Irkoy se

¹¹ Haya boobo goo no kaŋ ir ga baa ir m'a har war se woo ga, amma hayayan no kaŋ ŋgi maanaa ga šendi war se, zama war tee fuyyanteyan kaŋ si cahã ka faham. ¹² Sohõ hima ka gar war tee alfa, amma war ga too cawandikaw ga koyne kaŋ ma war cawandi Irkoy meešennoo harfu jinawey. Waa ga war ga too, war si hin ka ŋaayan šenda ŋaa. ¹³ Zama boro kul kaŋ ga waa nan si hin ka šerretaray hayey kaa cere ra, zanka no. ¹⁴ Amma ŋaayan šendaa man'ti kala borey kaŋ nin wane, borey kaŋ lakkaley ga hin ka ihenna nda ilaala kaa cere ra, zama i doona a.

† *Zabur* 2.7. †† *Zabur* 110.4.

⁶ Woo maaganda se ir masi kay *Almasihu* cawyanoo haya jinawey ga, ir ma koy jine ka timme, bila nda ir ma yee kate ka hayey gorandi za sintinoo ga kaŋ ti: ka *tuubi* teegoyey ra kaŋ ga kate boro ma buu, nda ka naanay daŋ Irkoy ra, ² nda cawandiyanoo kaŋ ga šelaŋ *batizeyan*[‡] ga, nda ka kabe fur borey ga Irkoy maŋoo ga, nda bukawey tunyanoo, nda ciiti abadantaa. ³ Woo no ir ga kaa k'a tee nda Irkoy yadda.

⁴ Borey kaŋ waati foo lakkaley feeri, i na beenaa nooyanoo taba, i duu *Hundi Henanantaa* sanda takaa kaŋ nda boroyaŋ duu a, ⁵ i na Irkoy meešenni hennaa taba, i na zamanoo kaŋ goo kaa gaabey taba, ⁶ amma woo kul, i na fondaa naŋ, a si hin ka tee i ma bere ka yee ka tuubi koyne, zama Irkoy *Iz'aroo* no i g'a *kanji* taaga ŋgi boŋ se k'a haawandi borey jine.

⁷ Labu kaŋ ga ncirŋi ga kara cee boobo, de a ga dumari nafanteyan hay borey se kaŋ g'a beeri, Irkoy ga albarka daŋ laboo din ra. ⁸ Amma nda a ga karji nda ngorfu hay, a sii nda nafaw, a mana mooru laaliyan, de nga kokoroo ti a ma tonandi.

⁹ Haya kaŋ ti war, ay baakey, ba kaŋ se ir ga šennoo woo dumoo har, ir ga naanay ka bay kaŋ war goo fondo hennaa ga kaŋ ti hallasiyan fondaa. ¹⁰ Irkoy man'ti boro kaŋ si šerre, a si dirŋa war goyoo nda bajoo kaŋ war n'a tee a se ka nga boro henanantey alhaadimay, de mo war g'i alhaadimay hala hõ. ¹¹ Ir ga boonay war affoo kul ma nga gaabandiyanoo cebe hala benantaa ga sanda takaa woo, hala war naataa kul ma hakiika. ¹² Hala war masi duu ka fuyye, amma war ma borey denden kaŋ naanay, i suuri, de i duu tuboo kaŋ allaahidoo zandi i se.

Irkoy allaahidu naanayantaa

¹³ Waatoo kaŋ Irkoy na allaahidu zaa Ibrahima se, a žee nda nga boŋ maŋoo, zama boro sii no kaŋ bisa a kaŋ nda a ga hin ka žee. ¹⁴ A nee: «Šikka sii ay ga albar-ka boobo daŋ ni ra, ay ga hanse ka ni boobandi.»
††¹⁵ Takaa woo nda Ibrahima suuri, de a duu hayaa kaŋ allaahidoo zandi a se. ¹⁶ Borey si žee nda kala borey kaŋ bisa ey, žeeyanoo no ma ŋgi šennoo gorandi ka kakaw kul benandi. ¹⁷ Takaa din da, woo se Irkoy žee ka hanse ka cebe tubukey se kaŋ nga allaahidoo si tun. ¹⁸ Haya hinka goo no kaŋ si tun kaŋ ti žeeyan nda allaahidu, a si hin ka tee Irkoy ma tun i ga. Woo ti haya kaŋ ga hanse k'ir biney daŋ, ir kaŋ zuru ka haya kul naŋ ka hanga naataa kaŋ allaahidoo zandi. ¹⁹ Naataa woo ga tee ir se sanda *langara* kaŋ ga ir biney ga hawa. Šikka sii a ra, a sinjandi ka boori. A ga huru ka koy ridowoo †† duma ga nongu henanantey ihenanantaa ra. ²⁰ Isa n'ir jin ka huru no din hala nga m'ir faaba, nga kaŋ tee *sargari juwalkey jineboro* sanda hala abada Melšizedek takaa.

‡ «*batizeyan*», *Grek šenni ra, almaganaa faa ti «alwalayan»*, *Teegoyey* 18.25; 19.3-6. †† *Sintinoo* 22.16-17. †† *Sargarey* 16.2.

Melšizedek man'ti kala kokoy nda sargari juwalkaw

7 Melšizedek woo man'ti kala Zalem kokoyoo, Irkoy Jerantaa *sargari juwalkaa* no. Kanj Ibrahima koy kokoyey wongu ka hin ey ka kaa, Melšizedek n'a kubay ka gaara a se. ² Nga no Ibrahima na nga hayey kul *azakkaa* noo a se. Maa jinaa kanj huru a ga maanaa ti «šerretaray kokoyoo», koyne mo Zalem kokoyoo no, maanaa «alaafiyaa kokoyoo». ³ Baaba sii a se, paa sii a se, a sii nda hayraa. Nga zaarey sii nda sintindoo, nga hunaroo sii nda kaydoo. A ga hima nda Irkoy *Iz'aroo*, a ga cindi sargari juwalkaw hala abada.

⁴ Wa guna takaa kanj nda Melšizedek ga beeri. Ibrahima, ir kaagaa n'a noo *alganiimaa* azakkaa. ⁵ Lewi iz'arey ra, borey kanj duu sargari juwalyan goyoo goo nda fondo *ašariyaa* ra ka jamaa almaanoo azakkaa taa, maanaa ngi armey ga, ba kanj se i kul mana hun kala Ibrahima ga. ⁶ Melšizedek mana hun Lewi hayroo ga, a na Ibrahima almaanoo azakkaa taa a ga. Ibrahima kanj duu allaahidey, Melšizedek gaara a se. ⁷ Ka gar kakaw sii a ra, bora a kanj ga gaara bisa bora a kanj se a ga gaara. ⁸ Ne ra, borey kanj ga almaanoo azakkaa taa man'ti kala boroyan kanj ga buu. Amma nongoo woo ra i ga seedetaray tee bora a † ga kanj a ga huna. ⁹ Lewi no ma almaanoo azakkaa taa. Ir ga hin ka nee kanj Lewi mo n'a kaa, zama Ibrahima n'a kaa. ¹⁰ Waatoo kanj Melšizedek koy Ibrahima kubay, a gar Lewi goo nga kaagaa hamoo ra, ba nda a mana hayandi jina.

¹¹ Nda a gar Lewi *sargari juwalkawtaraa* nka tee ka timme, zama nga bande Izirayel jamaa duu ašariyaa, a si too sargari juwalkaw tana ma gorandi sanda Melšizedek takaa kanj man'ti Lewi hayroo sanda Haruna. ¹² Zama nda sargari juwalkawtaray ga barmay, adiši ašariyaa mo ga hima ka barmay. ¹³ Bora a kanj ga hayey wey ga harandi si hun kala alkabiila tana ra kanj ra boro kul mana bay ka tee goykaw sargari tonadogoo ra. ¹⁴ A ga kaaray kanj ir Koyoo mana hun kala Žuda ga kanj ti alkabiilaa kanj ga Musa mana bay ka šelan sargari juwalkawtaray here.

Sargari juwalkey jineboro sanda Melšizedek takaa

¹⁵ Woo ti haya kanj ga hanse ka hakiikandi kanj *sargari juwalkaw* ga kaa kanj ga hima nda Melšizedek. ¹⁶ Maanaa man'ti sargari juwalkaw no kanj adamizey alaadaa k'a gorandi, amma hunari hinoo kanj si halaci k'a gorandi. ¹⁷ Seedetaraa ne kanj harandi a ga: «Sargari juwalkaw ti ni hala abada sanda Melšizedek takaa.» ††
¹⁸ Yaamar jinaa tuusandi, zama a sii nda gaabi, a sii nda nafaw, ¹⁹ *ašariyaa* mana haya kul tee k'a timmandi, amma naata henna feeri ir se kanj ga kate ir ma man Irkoy. ²⁰ A mana teendi mo kala nda Irkoy žeeyanoo, sargari juwalkey jerey ti a bila Irkoy žeeyanoo. ²¹ Isa tee sargari juwalkaw, Irkoy ka žee k'a har. A nee a se:

«War Koyoo nka žee,

nga žeeyanoo si tun,
sargari juwalkaw ti ni hala abada.» †

²² Takaa woo ra Isa na *amaanaa* kanj bisa ijinaa zaa.

²³ Koyne mo ngi, iboobo tee sargari juwalkaw ka bisa, zama buuyan no m'i ganji i ma duumi *sargari juwalkawtaraa* ra. ²⁴ Amma Isa ga duumi hala abada, boro tana si tee sargari juwalkaw dogoo ra. ²⁵ Woo se a ga hin ka borey kanj ga too a do ka koy Irkoy do hal-lasi ka timme, zama waati kul a ga huna ka Irkoy ŋaaray borey din se.

²⁶ Nga ti sargari juwalkey jineboro dumoo kanj ga ir ga too. A ga henan, a si ifutu miile, žiibi sii a ga, a ga fay ka mooru zunubantey. Irkoy n'a jer beenawey se beene. ²⁷ Nga, a si too a ma sargari kaa zaari kul sanda sargari juwalkey jineborey jerey takaa kanj kala i ma sargari kaa ngi boj zunubey se jina i ma duu ka sargari kaa koyne jamaa zunubey se. Zama waatoo kanj a na nga boj tee sargari, a man'a tee kala cee folloku.

²⁸ Borey kanj alfaydawey ga kacca, ašariyaa g'i gorandi i ma tee sargari juwalkey jineboro, amma žeeyanoo šennoo kanj kaa ašariyaa dumaa ga na *Iz'aroo* gorandi kanj ga timme dak hala abada.

Isa ti ir sargari juwalkey jineboraa

8 Šennoo kul kanj ir g'a har gaaboo man'ti kala: *sargari juwalkey jineboraa* woo, nga dumoo bara ir se, a goo ma goro Jerantaa kokoy gorodogoo kabe henna ga beenaa ra. ² A goo ma goy Irkoy *hugoo* ra, maanaa hukukum cimoo kanj ir Koyoo n'a cin, man'ti boro k'a cin.

³ Sargari juwalkey jineboro kul mana gorandi kala ka hayey kanj nondi nda sargari kaa. Woo maaganda se, ba ir sargari juwalkey jineboraa mo, kala a ma sargari kaa. ⁴ Nda a gar a mma bara laboo ga, a si tee ba sargari juwalkaw, zama borey goo no kanj ga hayey kanj nondi kaa ka sawa nda *ašariyaa*. ⁵ Goyoo kanj sargari juwalkey goo m'a tee man'ti kala himakasinay nda bii, hayey kanj ga teendi beenaa ra no i g'i guna k'i tee. Sanda Musa, waatoo kanj a goo ma hukukumoo cin, Irkoy n'a yaamar ka nee: «Hawgay, ma hayaa kul tee ka sawa nda fasaloo kanj cebandi ma ne tondi hondoo boj.» ††⁶ Amma sohō goy nondi Isa se kanj bisa woo, zama nga ti waafakandikaa *amaana* henna ra kanj ga goro allaahidu hennayan ga kanj bisa amaana žeenaa waney.

⁷ Nda a gar amaana jinaa woo nka wasa, ihinkantoo kaayanoo sii nda addalil. ⁸ Irkoy šelan nga jamaa se ngi laybey ga ka nee i se:

«Nga ne, zaariyan ga kaa, war Koyoo k'a har,
ay ga amaana taaga zaa
Izirayel hugoo nda Žuda hugoo se.

⁹ A si tee sanda amaanaa dumoo kanj huru agay nda ngi baabey game
waatoo kanj ay n'i dii nda kabey k'i ka fatta Misira gandraa ra.

I mana amaanaa din dii,

† Bora a man'ti kala Melšizedek. †† Zabur 110.4.

‡ Zabur 110.4. †† Fattaroo 25.40.

woo maaganda se agay mo n'i nanj. War Koyoo k'a har.

¹⁰ Amaanaa kanj ay g'a zaa Izirayel hugu-izey se zaarey wey banda ga, war Koyoo k'a har, ay g'ay ašariyawey danj lakkaley ra, ay g'i hantum biney mo ga.

Ay ga tee ngi Irkoy, i ga tee ay jamaa.

¹¹ Boro kul si yee ka nga gandaa boraa wala nga armaa cawandi ka nee a se: «M'ir Koyoo bay!»

Zama i kul ga kaa k'ay bay, za ikaccu hala ibeeru.

¹² Ay ga ngi goy futawey yaafa i se, ay si yee ka hongu ngi zunubey.» †

¹³ Kanj Irkoy nee «amaana taaga» ††, a nka ijinaa tee ižeena, ka gar haya kanj gay, a žen, a ga dere ne nda kayna.

Almasihu hinne ti sargaroo kanj tee ka timme

9 *Amaana* jinaa [mo] ra ašariyayanj goo kanj ga cebe takaa kanj nda Irkoy goyoo ga teendi nda takaa kanj Irkoy *hugoo* ga tiya laboo ga. ² Hukukum cinandi, nga nongu jinaa se i ga nee nongu henanantaa, nga ra fitilla gorodogoo goo, nda taabaloo, nda takulawey kanj jisandi Irkoy jine. ³ Rido hinkantoo dumaa ga hukukum goo kanj se i ga nee nongu henanantey ihenanantaa. ⁴ Dugu diinandidogoo kanj i n'a tee nda wura goo a ra, nda sunduku kanj kuubi ka berandi nda wura kanj ga amaanaa cebe kanj huru Irkoy nda nga jamaa game, nga ra wura kusoo goo kanj ra ŋaahayaa kanj se i ga nee *manoo* goo, nda Haruna goboo kanj bagu ka zay, nda tondi walhawey kanj ga amaanaa šenney hantumandi. ⁵ Sundukoo, almalayka daržantey kanj se i ga nee šerib kanj i n'i tee goo daabirjoo ‡ boŋ, i ga ngi biyey k'a gum. Sohō da ir si huru šenney wey fesufesuyanoo ra.

⁶ Takaa woo nda hayey soolandi, waati kul *sargari juwalkey* si huru kala hukukumoo nongu jinaa ra ka ngi goyoo tee. ⁷ Amma nongu hinkantoo sargari juwalkey jineboraa hinne no ma huru a ra cee folloku jiiroo ra, woo din mo kala kuri ma bara a kone. A ma kuri sargari kaa nga boŋ se, a m'a kaa jamaa dereyaney se. ⁸ Takaa woo nda *Hundi Henanantaa* baa nga ma cebe ir se kanj nongu henanantey ihenanantaa mana feeri, kullihinne hukukum jinaa ga bara. ⁹ Hukukumoo man'ti kala bii waatoo woo se, maanaa nooyaney nda sargarey si hin ka boraa kanj g'i kaa binoo tabatandi Irkoy goyoo ra. ¹⁰ Goyoo din si teendi de nda kala ŋaahaya, nda hanhaya, nda alwala dumi-dumiyanj. Wey man'ti kala kabehayayanj kanj ga bara hala waatoo kanj ra Irkoy na hayey barmay.

¹¹ Amma *Almasihu* kaa, nga ti haya henney kanj kaa †† sargari juwalkey jineboraa. A mana bisa nda kala hukukum kanj ga beeri, a ga timme, kabe man'a tee,

† Žeremi 31.31–34. †† Sorro 8to. ‡ Daabirjoo woo no ma zunubey daabu. †† «haya henney kanj kaa», hantum fooyanj ga nee «haya henney kanj ga kaa».

maanaa aduŋŋa woo kanj takandi s'a may. ¹² A mana huru nongu henanantey ihenanantaa ra nda jin-daaruyanj kuri wala haw-izeyanj kuri, amma nga boŋ kuroo nda a huru cee folloku no din ka duu sawalyan abadante. ¹³ Zama nda a gar jindaaruyanj kuri, wala haw yaaruyanj kuri, wala haw zan kanj i n'a ton ka boosoo say-say borey žiibey ga, ga ngi tarayheroos henanandi k'i kaarandi, ¹⁴ taka foo nda Almasihu kuroo kanj Hundi abadantaa albarkaa ra na nga boŋ noo sanda sargari kanj ga laybu sii, si war lakkaley henanandi ka hun teegoyey ra kanj ga koy buuyan here hala war ma goy Irkoy hunantaa se?

¹⁵ Woo maaganda se, Almasihu ti amaana taaga waafakandikaa. Borey kanj na hooyan tee amaana jinaa waati, a buu ngi feeriyanoos se, hala borey kanj ciyandi ma duu tubu abadantaa kanj allaahidoo zandi i se.

¹⁶ Tubu-kaddaasu, waati kanj a henan kanj koyoo buu, nga no a goo nda alfayda. ¹⁷ Tubu-kaddaasu sii nda alfayda kala waati kanj koyoo buu, kullihinne koyoo ga huna, a sii nda gaabi. ¹⁸ Woo maaganda se amaana jinaa mo mana gorandi kala nda kuri. ¹⁹ Waatoo kanj Musa na *ašariyaa* yaamarey kul har jamaa se affoo-foo ka ben, a na haw-izeyanj kuri, [nda jindaaruyanj kuri,] nda hari, a n'i say-say nda feeji haabu ciray zaram, nda *izopu* bundu, citaaboo hunday ga nda jamaa kul ga.

²⁰ A nee: «Woo ti amaanaa kuroo kanj Irkoy n'a yaamar war se.» †† Takaa din da, a na kuroo say-say hukukumoo ga nda jinawey kul kanj goo no Irkoy goyoo se.

²² A ga himandi ašariyaa ra, haya kul si henanandi nda kala kuri, nda kuri mana mun, zunubu yaafayan sii no.

Almasihu buuyanoo no ma zunubu yaafa

²³ A nka waazibi hayey kul kanj goo beenaa ra himakasinawey ma henanandi nda takaa woo. A nka tilasu beenaa hayey mo ma henanandi nda sargari kanj bisa ey. ²⁴ *Almasihu* mana huru Irkoy *hugoo* ra kanj teendi nda kabe, kanj ga hima nda Irkoy hugu cimoo. Beenaa zaati ra a huru, a goo ma kay Irkoy jine ir se.

²⁵ Koyne mo man'ti hala a ma duu ka nga boŋ noo sanda sargari cee booboyanj sanda takaa kanj nda *sargari juwalkey jineboraa* kanj jiiri kul a ga huru nongu henanantaa ra nda kuri waani. ²⁶ Nda woo no, a hima ka zarabi cee booboyanj za aduŋŋa daaruroo ga. Sohō, cee folloku no a bangay, zamaney benantaa ga, a na nga boŋ tee sargari ka zunubu tuusu. ²⁷ A dunbandi kanj adamize kul si buu kala cee folloku jina ciitoo ma kaa. ²⁸ Takaa din da, *Almasihu* mo nondi sargari cee folloku hala a ma boro boobo zunuboo jeejaa zaa. Cee hinkantoo ga a ga kaa, amma man'ti zunubu se, a mma kaa ka borey hallasi kanj g'a batu nda cahāyan.

10 *Ašariyaa* man'ti kala haya henney kanj goo kaa biyoo, man'ti nga hunday ti hayey din. Abada a si hin ka borey tee boroyanj kanj tee ka timme kanj ga man Irkoy nda sargariyanj kanj si ben kanj i g'i kaa jiiri kul. ² Nda man'ti woo, borey kanj ga Irkoy gana nda takaa woo mma henan cee folloku ngi zunubey ra, i si

‡† Fattaroo 24.8.

zunubu maate ngi ga, i si sargari kaa koyne. ³ Amma sargarey wey kul kaayanoo mm'i hongandi jiiri kul ngi zunubey. ⁴ Zama haw yaaru kuri nda jindaaru kuri si hin ka zunubu kaa.

⁵ Woo maaganda se waatoo kaŋ *Almasihu* kaa aduŋŋa ra, a nee Irkoy se:

«N'si baa sargari, n'si baa nooyan, gaaham no n'daŋ ay ga.

⁶ *Sargari kukurante*y wala *zunubu sargarey* si kan ma ne.

⁷ Ay nee:

«Nga ne, agay ne ma kaa ka ni ibaayoo tee, ay Koyoo, sanda takaa kaŋ nda a hantumandi *Citaabu* kunkunantaa ra ay ga.» †

⁸ A nka jin ka nee:

«N'si baa sargari, nda nooyan, nda sargari kukurante, nda zunubu sargari, i mana kan ma ne.»

Ba kaŋ se hayayanŋ no kaŋ ga nondi ka sawa nda ašariyaa. ⁹ A nee koyne:

«Nga ne, agay ne ma kaa ka ni ibaayoo tee.»

A ga sargari jinaa tuusu ka ihinkantoo gorandi. ¹⁰ Irkoy ibaayoo woo albarkaa ra ir jisandi jere ga Irkoy se, zama Isa *Almasihu* na nga kunturoo noo a ma tee sargari cee folloku.

¹¹ *Sargari juwalkaw* kul mma kay zaari kul ka nga goyoo tee. Cee boobo haya follokey no a g'i noo sargari kaŋ abada i si hin ka zunubu kaa. ¹² Amma Almasihu na sargari folloku kaa kaŋ ga zunubu yaafa, woo banda ga, a goro Irkoy kabe henna ga hala abada. ††¹³ Sohō a ga batu hala nga iberey ma tee taari ka daŋandi nga cewey cire. ¹⁴ Zama sargari folloku albarkaa ra a na borey tee timmanteyanŋ hala abada kaŋ ga yeetandi jere ga Irkoy se.

¹⁵ *Hundi Henanantaa* mo na nga seedetaraa tee ir se. Zama waatoo kaŋ a nee:

¹⁶ ««*Amaanaa* kaŋ ay g'a zaa i se zaarey wey banda ga», war Koyoo k'a har, «ay g'ay ašariyawey daŋ biney ra, ay g'i hantum lakkaley ra»»,

¹⁷ a nee koyne: «Ay si yee ka hongga ngi zunubey nda ngi teegoy futawey.» ††¹⁸ Nongu kaŋ ra yaafayan teendi, sargari si yee ka hun zunubu se.

Ir ma man Irkoy

¹⁹ Woo se, ag'armey, ir goo nda fondo nda naanay ka huru nongu henanantaa ra Isa kuroo albarkaa ra. ²⁰ A na fondo taaga hunante feeri ir se kaŋ ga bisa nda hukumoo ridowoo, maanaa nga gaahamoo. ²¹ Ir goo nda *sargari juwalkaw beeri* kaŋ gorandi Irkoy *hugoo* boŋ. ²² Ir ma man Irkoy nda bine kaaray nda naanay timmante, ir ma duu bineyanŋ kaŋ henan ka mooru ifutu kaŋ ir bay ir lakkaley ra kaŋ ir n'a tee nda gaaham

† *Zabur* 40.7–9. †† «*Amma Almasihu na sargari folloku kaa kaŋ ga zunubu yaafa, woo banda ga, a goro Irkoy kabe henna ga hala abada*», *Grek šenni ra, almaganaa faa ti* «*Amma Almasihu na sargari folloku kaa zunubey se hala abada, woo banda ga, a goro Irkoy kabe henna ga*». ‡ *Žeremi* 31.33–34.

kaŋ numay nda hari henanante. ²³ Ir ma gaabandi ka gaabu ir naataa haryanoo ga bila binehunay, zama bo-
raa kaŋ na allaahidoo zaa ga laadir. ²⁴ Ir ma cere haw-
gay ka cere gaabandi baji nda teegoy henna ga. ²⁵ Ir
mas'ir margaroo naŋ sanda takaa kaŋ nda boro fooy-
aŋ ga doona k'a tee. Ir ma cere bine daŋ, waaniwaani
war ga dii ciitoo zaaroo ga baa ka too.

²⁶ Nda ir ga muray ka cindi ka zunubu tee, ka gar ir
duu cimoo bayraa, sargari sii no koyne kaŋ ga zunubu
yaafa. ²⁷ Amma haya sii no kala ciitoo batuyanoo kaŋ
ga boro hunburandi nda nuune futaa kaŋ ga iberey
gon. ²⁸ Boro kaŋ na Musa *ašariyaa* yankar, bila hinnari
a ga wiiyandi seede hinka wala ihinza šennoo ga. ²⁹ De
war ga hongu macin ti zukandoo kaŋ nda boraa ga hi-
ma kaŋ na Irkoy *Iz'aroo* kaynandi, ka *amaanaa* kuroo
kaŋ n'a henanandi tee yaada, ka Irkoy *Hundi* tamallan-
taa wow? ³⁰ Zama ir ga boraa bay kaŋ nee: «Agay no
ma boro zukandi, agay no ma boro bana.» †† A nee mo:
«War Koyoo ga nga jamaa ciiti.» ††³¹ Almasiiba ti boro
ma kaŋ Irkoy hunantaa kaboo ra!

³² Wa hongu war zaari jinawey, war lakkaley
feeriyanoo banda ga, war na wongu šenda hotta
tangam, ³³ kaŋ cee fooyaŋ i na war wow ka war
kabekunafutay borey jine wala mo war tee affoo borey
bande kaŋ i g'i tee takaa woo. ³⁴ War zarabi kasa-izey
bande ††, war yadda nda paali i ma war almaanoo taa
war kone, zama war ga bay kaŋ war goo nda alman
henna duumante. ³⁵ War masi war naanayyanoo fur, a
goo nda sufuray beeri. ³⁶ War ga too mupeyan ga hala
war ma duu ka Irkoy ibaayoo tee ka duu allaahidoo
kaŋ a n'a zaa. ³⁷ Zama *Citaaboo* nee:

«Ne nda kayna, nda cahāyan,
boraa kaŋ ga hima ka kaa ga kaa,
a si gay.

³⁸ Ay boro šerrantaa si huna kala nda naanaa al-
barkaa. †††

Amma nda a yee nda banda, ay binoo si bag'a.» §

³⁹ Amma ir, ir sii borey ra kaŋ ga yee banda ka halaci. Ir
sii kala borey ra kaŋ ga naanay ka ngi hundey hallasi.

Ir Izirayel hayragey naanayyanoo

11 Naanayyan man'ti kala ma hakiika kaŋ naataa
kaŋ n'duu a šikka sii a ra, hayey kaŋ n'si dii ey ti
cimi. ² Nga no ka kate Irkoy ma seedetaray henna har
ir hayragey ga.

³ Naanayyan ka kate ir ma faham kaŋ Irkoy meešen-
noo ka aduŋŋa daaru, taka kaŋ ra hayey kaŋ ir ga dii
ey mana hun kala hayey ra kaŋ moo si dii ey.

⁴ Naanayyan ka kate Habila ma sargari kaa Irkoy
maanoo ga kaŋ baa Kabila wanoo. Naanayyanoo woo
se seedetaray teendi a ga kaŋ boro šerrante no. Irkoy
na seedetaray tee nga nooyaney ga. Woo maaganda
se, ba kaŋ a buu, a ga šelanŋ.

†† *Alhukumoo* 32.35. †† *Alhukumoo* 32.36. ††† «*War zarabi kasa-izey bande*», *Grek šenni ra, almaganaa faa ti* «*War na hinnari cebe kasa-izey se*». ††† «*Ay boro šerrantaa si huna kala nda naanaa albarkaa*», *Grek šenni ra, almaganaa faa ti* «*Ay boraa kaŋ naanaa n'a tee boro šerrante, ga huna*». § *Habaku* 2.3–4.

⁵ Naanayyan ka kate Henok ma zandi bila nda a ma dii buuyan. Boro kul mana dii a koyne, zama Irkoy k'a zaa. Za a mana zandi, a duu seedetaray kanj nee boro no kanj kan Irkoy se. ⁶ Bila naanayyan boro si hin ka kan Irkoy se. Boro kanj man Irkoy, kala a ma naanay kanj Irkoy ga bara, de mo a ga borey bana kanj g'a ceeci.

⁷ Naanayyan ka kate Nuhu ma sunduku beeri tee k'a tee harihii waatoo kanj Irkoy na hayayanj cebe a se kanj boro si dii ey. Irkoy hunburay ra a n'a tee ka nga huggoo borey hallasi. Nga naanayyanoo cebe kanj aduŋna borey, boro laalayanj no, nga naanayyanoo sabbu se a diyandi boro šerrante.

⁸ Naanayyan ka kate Ibrahima ma tuuru Irkoy ciyayanoo se ka koy nongu ra kanj a ga hima k'a tubu. A koy bila nda a ma bay nongoo kanj ra nga ga koy. ⁹ Naanayyan ka kate a ma koy goro ganda ra kanj allaahidoo zandi a se. A goro hukkumyanj cire. Isiyaka nda Yakuba kanj na allaahidu follokaa tubu Irkoy do mo goro hukkumyanj cire. ¹⁰ A na koyraa batu kanj goo kaa kanj goo nda asaasu henna, Irkoy ti bora kanj ga takaa kanj nda a ga cina žeeru, nga ti cinakaa mo.

¹¹ Naanayyan ka kate Sarata mo, ba kanj se woy gun no, ba kanj se nga jirey boobo, a hin ka ize danj aduŋna ra, zama bora kanj na allaahidoo zaa, a n'a dii laadirante. ¹² Woo maaganda se aru folloku kanj a ga hima nda gaahamoo buu na jama hay kanj ga boobo sanda beenaa handarawey, sanda labutaasoo kanj goo teekoo mijoo ga kanj hinnaa si hin ka kabandi.

¹³ Borey wey kul mana buu kala naanayyan ra, i mana duu hayey kanj allaahidey zandi i se, amma i n'i honnay nongu mooro ra, i n'i foo. I yadda kaaray kanj ngi man'ti kala yawyanj nda naarukawyanj laboo ga.

¹⁴ Borey kanj ga šelanj nda takaa woo, ga cebe kaaray kanj ganda tana no ngi g'a ceeci. ¹⁵ Koyne mo nda a gar i nka faaji ganda se kanj ra i fatta, i duu fondo ka yee.

¹⁶ Amma sohõ i ga ganda ceeci kanj baa woo din, maanaa beenaa wanoo. Woo maaganda se Irkoy si haw nga ma ciyandi nda ngi Irkoy, zama a na koyra hanse i se.

¹⁷ Naanayyan ka kate, waatoo kanj Ibrahima siyandi, a na Isiyaka tee sargari. A na nga iz'aru follokaa tee sargari, nga kanj allaahidu zandi a se. ¹⁸ Irkoy bay ka bayrandi a se ka nee: «Isiyaka no ma duu ma ne hayyan kanj ra ni maŋnoo si dere.» ¹⁹ Ibrahima laasaabu ka dii kanj ba bukaw, Irkoy ga hin k'a tunandi. Woo maaganda se izoo yee a ga sanda haya kanj tun bukawey game.

²⁰ Naanayyan ka kate Isiyaka ma gaara Yakuba nda Eso se hayayanj kanj ga kaa ga.

²¹ Naanayyan ka kate Yakuba, waatoo kanj a goo buuyan mee ga, a gaara Isufi iz'arey se nda affoo-foo. A dibi nga bundoo mijoo ga ka sujudu.

²² Naanayyan ka kate, waatoo kanj Isufi buuyanoo man, a šelanj Izirayel borey fattayanoo ga Misira ra. A na yaamar noo nga birey here.

²³ Naanayyan ka kate, waatoo kanj Musa hayandi, nga hayragey m'a tugu handu hinza, zama i dii kanj zankaa ga boori, de i mana hunbur kokoyoo yaamaroo.

²⁴ Naanayyan ka kate, waatoo kanj Musa beeri, a wanji nga ma ciyandi Firawuuna ize woyoo iz'aroo. ²⁵ A suuba nga ma žilla Irkoy jamaa bande nda nga ma maakaani waati kayna zunubu ra. ²⁶ A dii kanj kaynandoo kanj i n'a tee *Almasihu* se goo nda gomni beeri ka bisa Misira almaanoo, zama a si dii kala sufuraa.

²⁷ Naanayyan ka kate a ma hun Misira bila nda a ma hunbur kokoyoo futuyanoo. A gaabandi sanda boro kanj ga dii bora kanj si diyandi. ²⁸ Naanayyan ka kate a ma *Borcintaraa jingaroo* tee ka kuri danyanoo tee hala halacikaa masi too Izirayel gunde jinawey do.

²⁹ Naanayyan ka kate i ma teeko Hari Ciraa dunbu ka bisa sanda labu koga, ka gar Misira borey kanj nee ngi g'a tee, i yoole.

³⁰ Naanayyan ka kate Žeriko cetewey ma kanj waatoo kanj i n'i kuubi jirbi iyeye. ³¹ Naanayyan ka kate woykuuroo Rahab mana halaci borey kanj si hanjajer Irkoy se bande, zama a nka monnokey yawzunbay nda alaafiya.

³² Macin no ay ga nee koyne, zama ay si duu ay bonj ka šelanj Žedewonj ga, nda Barak, nda Samsonj, nda Žefte, nda Dawda, nda Samiyel, nda annabey. ³³ Ngij kanj naanayyanoo ka kate i ma hin laamawey, i laama nda šerretaray, i duu allaahidey hayey, i na ganjihaylawey mijey daabu, ³⁴ i na nuunaa gaaboo wii, i hallasi takubaa ra. Ngij yalaafuyanoo ra i duu gaabi, i duu hinay wongoo ra, i na wongu-ize waaney gaaray.

³⁵ Woyyanj kanj borey buu, borey tun ka nondi i se, affooyanj gurzugay, zama i mana yadda ka Irkoy yankar hala i ma ngi feeri, amma i baa ngi ma duu tunyan henna. ³⁶ Affooyanj mo i n'i sii k'i kašikaši, k'i barzu, k'i haw k'i danj kasu. ³⁷ I n'i warra nda tondi k'i wii, i n'i dunbu nda cendi, i n'i wii nda takuba, i mana huna nongu foo, i bankaaray nda feeji kuuru nda hancin kuuru, i tilasu, i n'i zarabi, i n'i žilla. ³⁸ Ngij kanj naanay, aduŋna si hima nda ngi dumey, i dere saajey nda tondi hondey ra, nda tondi guusey ra, nda laboo guusey ra.

³⁹ Borey wey kul, seedetaray henna harandi ngi naanayyanoo ga, woo kul, i mana duu hayaa kanj allaahidoo zandi i se. ⁴⁰ Zama Irkoy na haya kayandi ir se kanj ga hanse ka hennay, hala i masi tee timmante bila ir.

Baaba Irkoy ga nga izey aladabu

12 Woo se ir mo, zama seede jamaa woo g'ir kuubi k'ir bere, ir ma jeeje kul nda zunubu kanj ga cahã k'ir daabu fur, ir ma zuraa zuru kanj goo ir jine nda muŋeyan. ² Ir m'ir moŋey kanji Isa ga kanj ti naanayyan

† «Naanayyan ka kate Sarata mo, ba kanj se woy gun no, ba kanj se nga jirey boobo, a hin ka ize danj aduŋna ra, zama bora kanj na allaahidoo zaa, a n'a dii laadirante», *Greŋ šenni ra, almaganaa faa ti «Naanayyan ka kate mo Ibrahima nda Sarata, ba kanj se woy gun no, ba kanj Ibrahima jirey boobo, a hin ka ize danj aduŋna ra, zama bora kanj na allaahidoo zaa, Ibrahima n'a dii laadirante.»* †† *Sintinoo* 21.12.

koyoo, nga ti timmandikaa. Naaloo kaŋ g'a batu maa-ganda se, a yadda ka buu *kanjandibundoo* ga, a mana haawoo guna kaŋ goo a ra, a goo ma goro Irkoy kokoy gorodogoo kabe henna ga.

³ Wa hongu bora kaŋ na zunubantey kakawey muŋe hala war masi naŋ war ma fara, war biney masi duu ka hun. ⁴ War zunuboo wonguyanoo ra, war mana gurgay jina hala nongu kaŋ ga i ma war kurey mun. ⁵ War nka dirŋa hoyraa kaŋ ga ūelanŋ war se sanda iz'aruyanŋ, a nee:
«Ay iz'aroo, mas'ir Koyoo aladaboo kaynandi kaŋ a g'a tee ma ne.

De mo ni binoo masi hun nda a ga ni layboo cebe.

⁶ Zama bora kaŋ ir Koyoo ga bag'a no a g'a aladabu.

Bora kaŋ a g'a dii nga izoo no a g'a gooji.»[†]

⁷ Wa gurzugay muŋe, nga nda war ga aladabu. Irkoy mma war dii nga iz'arey. May ti izoo kaŋ baaboo si aladabu? ⁸ Amma nda war si duu aladaboo kaŋ borey kul ga duu a, war man'ti kala taray izeyanŋ, war man'ti nga izey. ⁹ Koyne mo aduŋna ra ir duu baabayanŋ kaŋ n'ir aladabu, ir n'i beerandi. Ir s'ir boŋ yeeti ganda hundey Baaba se ka duu hunayan wala? ¹⁰ Cimi no i s'ir borey aladabu kala waati kayna se ka sawa nda woo kaŋ ga kan i se, amma nga, a s'ir aladabu kala ir nafaa se ka duu nga henanyanoo ra. ¹¹ Ka gar aladabuyan kul, dogoo din da a si hima nda naali haya, bine-marayyan no. Amma waati banda ga, bora kaŋ duu a, ga duu nga gomney kaŋ ti alaafiya nda ūerretaray.

Hoyrayyanŋ nda yaamaryanŋ

¹² Woo maaganda se «wa war kabey kaŋ fara ūerre ka boori nda war kanjey kaŋ ga jijiri.»^{††13} «Wa fondo ūeranteyanŋ tee war cewey se»[‡] hala woo kaŋ ga sin-bar masi golbi, amma a ma duu baani.

¹⁴ Wa ceeci alaafiya ma bara war nda borey kul game, nda henanyan, bila henanyan boro kul si dii ir Koyoo. ¹⁵ Wa hawgay boro kul masi Irkoy *anneemaa* yala. Boro kul masi naŋ dooray ma zay nga binoo ra ka boro boobo ūiibandi. ¹⁶ Woy nda aru izefuturaray teekawayanŋ masi bara war game, haya henanante kaynandikaw masi bara war game, sanda Eso kaŋ na nga izejinawtaraa neere ŋaayan de se. ¹⁷ War ga bay kaŋ woo din banda ga, kaŋ a baa nga ma duu gaararoo, i wanji a ga. A mana duu taka kul kaŋ nda nga ga takaa barmay, ba kaŋ a n'a ceeci nda hēeni.

¹⁸ War mana too tondi hondoo^{‡†} do kaŋ ga boro ga hin ka tuku, war mana too nuunaa kaŋ ga dii do, war mana too kubaa do, war mana too kubay beeroo do, war mana too hewkuroo do, ¹⁹ war mana maa laati beeroo jindoo, war mana maa boro jinde. Borey kaŋ maa jindoo nee jindoo masi yee ka ūelanŋ ngi se koyne. ²⁰ Zama i mana hin ka yaamaroo muŋe kaŋ nee: «Ba nda adabba ka tuku tondi hondoo ga, i g'a warra nda tondi k'a wii.»^{‡†21} Hayaa kaŋ i dii a hanse k'i hunburandi hala nongu kaŋ ra Musa nee: «Ay hanse ka hunbur hala ya mma jijiri.»^{‡††}

[†] Yaasaway 3.11–12. ^{††} Ezayi 35.3. [‡] Yaasaway 4.26. ^{††} Sinay tondi hondoo no. ^{‡†} Fattaroo 19.12. ^{‡††} Alhukumoo 9.19.

²² Amma war too *Siyon* tondi hondoo do nda Irkoy hunantaa koyraa kaŋ ti ūerizalem kaŋ goo beenaa ra, nda almalayka zenber-zenberyanŋ kaŋ ti jingaroo hoorawey margaroo, ²³ nda gunde jinayanŋ margaroo kaŋyanŋ hantumandi beenaa ra, nda Irkoy kaŋ ti borey kul ciitikaa, nda boro ūerantey hundey kaŋ Irkoy n'i tee boro timmanteyanŋ. ²⁴ War too Isa do kaŋ ti *amaana* taaga waafakandikaa, nda kuroo ga kaŋ sayandi kaŋ ga ūelanŋ ka bisa Habila wanoo.

²⁵ Wa hawgay war masi wanji bora ga kaŋ ga ūelanŋ. Zama nda borey din kaŋ wanji bora ga kaŋ ga ūelanŋ laboo ga mana hallasi, taka foo nda ir ga hin ka hallasi nda ir na banda bere bora se kaŋ ūennoo hun beenaa ra? ²⁶ Nga kaŋ jindoo ga laboo jijirandi, amma sohō a na allaahidu zaa ka nee: «Man'ti laboo hinne no ay ga yee koyne k'a jijirandi, ay ga beenaa mo jijirandi.»^{‡††27}

«Yee koyne» woo kaŋ harandi ka bisa ga cebe kaŋ hayey kaŋ goy aduŋna takaroo ga, ga jijiri hala hayey kaŋ si jijiri ma cindi.

²⁸ Zama ir ga hima ka duu laama kaŋ si tun, ir ma Irkoy anneemaa dii henna kaŋ nda ir ga goy a se nda taka kaŋ ga kan a se, nda beeray nda hunburay. ²⁹ Zama ir «Irkoy man'ti kala nuune beeri»[§].

Takaa kaŋ ra boro ga kan Irkoy se

13 Wa koy jine armataray baji ra. ² War masi dirŋa yaw zumandiyenŋ, nga ka kate boro fooyanŋ ma almalaykayanŋ zumandi bila nda i ma bay. ³ Wa hongu kasa-izey sanda war mma bara i bande kasaa ra. Wa hongu borey kaŋ i g'i ūilla, zama war mo, gaaham goo war se.

⁴ Borey kul ma hijay beerandi, kurŋe nda wande ma laadir, zama woy nda aru izefuturaray teekey nda zina-teerey, Irkoy g'i ciiti.

⁵ Nooru baji masi war gongu, war ma wasa nda woo kaŋ goo war kone, zama ir Koyoo hunday nee: «Ay si ni naŋ abada, ay si ni fur abada.»^{§†6} Woo se ir ga hin ka nee nda naanay:

«Ay Koyoo ti ay faabakaa,
ay si hunbur haya kul,
macin no boro ga hin k'a tee ya ne?»^{§††}

⁷ Wa hongu war jineborey kaŋ na Irkoy meeūennoo har war se, wa ngi dira takaa guna ngi hunaroo benantaa ga, wa ngi naanayyanoo dendan. ⁸ Isa *Al-masih* follokaa no bi, nga no hō, nga no hala abada. ⁹ War masi naŋ cawandiyenŋ dumi-dumiyanŋ nda cawandiyenŋ waaniyanŋ ma war lakkaley bere, zama a ga boori Irkoy ma nga *anneemaa* ka boro binoo tabatandi, man'ti ŋaayanŋyanŋ aūariyaa kaŋ mana bay ka borey nafa kaŋ ga dira nda ey k'a tee.

¹⁰ Ir goo nda sargari tonadoo kaŋ *sargari juwalkey* kaŋ ga goy Irkoy hukukumoo ra sii nda fondo ka hayaa ŋaa kaŋ ga sargandi. ¹¹ Adabbawey kaŋ *sargari juwalkey jineboraa* ga ngi kurey ka koy nongu henanantaa ra zunubu tuusuyanoo se kunturey si tonandi kala jamaa kaloo se taray.^{§†12} Woo se Isa mo, ha-

^{‡††} Aūe 2.6. [§] Alhukumoo 4.24. ^{§†} Alhukumoo 31.6, 8; ūozuwe 1.5. ^{§††} Zabur 118.6. ^{§†} Sargarey 16.27.

la nga ma duu ka jamaa henanandi nda nga boŋ kuroo, a zarabi koyraa mijoo se banda. ¹³ Adiŋi ir ma fatta ka koy a do jamaa kaloo se taray, ir ma kaynandoo zaa sanda nga. ¹⁴ Zama ne ra koyra kaŋ ga duumi sii no, woo kaŋ goo kaa no ir g'a batu. ¹⁵ [Adiŋi] ir masi fay nda ka saabuyan sargari kaa Irkoy maanoo ga Isa Almasihu albarkaa ra, maanaa nga maanoo saabuyanoo ma bara ir mijey ra. ¹⁶ War masi dirŋa ihenna teeyan, war ma cere faaba nda war almaanoo, zama sargarey wey dumey no ma kan Irkoy se.

¹⁷ Wa haŋajer war jineborey se, war ma war boŋ yeeti ganda i se, zama ngi no ma war hundey lakkal, Irkoy ga kaa k'i hãa. Wa woo tee hala i ma war juwal nda ŋaaliyan bila taabi kaŋ sii nda war se nafaw.

¹⁸ Wa Irkoy ŋaaray ir se, ir ga naanay ka bay kaŋ ir biney ga boori, ir ga baa ir ma dira nda fondaa haya kul here. ¹⁹ Ay g'a ŋendandi war ga war m'a tee hala ya cahã ka yee war ga.

Saabuyan

²⁰ Irkoy kaŋ ti Alaafiyakoyoo kaŋ na feeji kurkaw beeroo, ir Koyoo Isa tunandi ka hun bukawey ra *amaana* abadantaa kuroo albarkaa ra, ²¹ ma war tee timmanteyan ka teegoy henna dumi kul tee nga ibaayo se. A ma haya tee ir ra kaŋ ga kan a se Isa *Almasihu* albarkaa ra kaŋ darža ma bara a ga abada [hala abada]! Amin.

Fooyan kokorantaa

²² Ag'armey, ay g'a wiri war ga, war ma hoyraa ŋenoo woo dii, zama haya kayna de no ay n'a hantum war se. ²³ War ma bay kaŋ ir armaa Timote taŋandi. Nda a kaa tanba, agay nda a ga koy dii war. ²⁴ Wa war jineborey kul foo, nda Irkoy boro henanantey kul. Ir armey kaŋ goo Itali gandaa ra ga war foo. ²⁵ Irkoy *anneema* ma bara war kul bande.

ŽAK BATAGAA

Citaaboo fahamandiroo

Borey kaŋ se batagaa sanbandi maapey

nda fooyanoo kaŋ teendi i se

1 Agay Žak kaŋ ti Irkoy nda ir Koyoo Isa *Almasihu* tam ka batagaa woo sanba ka Izirayel alkabiila woy cindi hinkaa (12) kaŋ say-say foo.

Naanay nda lakkal

² Ag'armey, siiyan dumi-dumey kaŋ duu war, w'i dii sanda ŋaali de, ³ ka bay kaŋ war naanaa siiyanoo ga muŋeyan hay. ⁴ Kala muŋeyanoo ma nga goyoo timmandi hala war ma nin ka tee boroyaŋ kaŋ tee ka timme, hala nongu kaŋ ra haya kul si war kuma. ⁵ Nda boro goo war ra kaŋ sii nda lakkal, a m'a wiri Irkoy ga kaŋ ga borey kul noo nda kabedoonay bila citi, a g'a noo a se. ⁶ A m'a wiri nda naanay bila ŋikka, zama boro kaŋ ga ŋikka ga hima nda teekoo bonday kaŋ hewoo g'a ka koy nongoo kul here. ⁷ Bora a woo dumoo masi hongu nga ga duu ir Koyoo do haya, ⁸ lakkal hinkahinkakoy ni no, nga fondawey kul ra, a si kay doo foo.

Talka nda almankoy ni

⁹ Arma talkaa ma ŋaali nda nga jeryanoo, ¹⁰ al-mankoy noo ma ŋaali nda nga yeegandayanoo, zama haya bisante no sanda suboo kutukuryaa. ¹¹ Zama waynaa fatta nda nga konnoo, a ga suboo kogandi, nga kutukuryaa ga kaŋ, nga booroo dere. Takaa din da, almankoy noo ga menne nga goyey ra.

Siiyaney

¹² Bora a duu gomni kaŋ ga siiyan suuri, zama nda a duu maa henna, a ga duu hunayan fuulaa kaŋ ir Koyoo na nga allaahidoo zaa borey se kaŋ ga baa nga. ¹³ Boro kul kaŋ no, waati kaŋ a siyandi, a masi nee: «Irkoy k'ay sii ya ifutu tee», zama ifutu si hin ka Irkoy sii, nga mo si boro kul sii a ma ifutu tee. ¹⁴ Amma boro foo kul mma siyandi waati kaŋ nga boonay futaa n'a cendi k'a darga. ¹⁵ Woo banda ga, nda boonay futaa zandi, a ga zunubu hay, nda zunuboo nin, a ga buuyan hay.

¹⁶ War masi war boŋ darga, ag'armey, ay baakey.

¹⁷ Nooyan henna kul nda nooyan timmante kul si hun

kala beene, gaayey Baaba do. Nga kaŋ si barmay, a si tee bii kaŋ ga bere-bere. ¹⁸ Nga ibaayoo ra, a n'ir hay cimoo ŋennoo sabboo ra, hala ir ma tee sanda nga takahayey ize jina-jinawey.

Wa haŋajer Irkoy meeŋennoo se k'a ka goy

¹⁹ War ma bay, ag'armey, ay baakey, adamize kul ma cahã ka haŋa kayandi, amma a masi cahã ka ŋelan, a masi cahã ka futu, ²⁰ zama adamize futuyanoo si haya tee kaŋ ga ŋerre Irkoy jine. ²¹ Woo se war ma žiibi kul naŋ, nda laalay futu kul, wa ŋennoo kaŋ dumandi war biney ra dii nda bineyaynay, a goo nda hini ka war hundey hallasi.

²² Wa ŋennoo ka goy, war masi haŋajer a se hinne ka war boŋ darga. ²³ Zama boro kaŋ ga haŋajer ŋennoo se, amma a s'a ka goy, bora a ga hima nda boro kaŋ na nga ndum cimoo guna diji ra, ²⁴ a na nga boŋ guna, a koy, de dogoo din da a dirŋa takaa kaŋ ga nga goo.

²⁵ Amma boro kaŋ na aŋariya timmantaa kaŋ ga sawalandi guna boryo, a duumi a ra, a mana tee haŋajer kaw dirŋante, a g'i ka goy, bora a ga duu gomni nga goyey ra.

²⁶ Nda boro ga hongu addini boro ti nga, amma a si hin nga miŋoo, a mma nga boŋ darga, nga addinaa ti yaada. ²⁷ Addinaa kaŋ ra žiibi sii, a ga henan Irkoy ir Baaba jine ti: ma alyatimey nda woyey kaŋ kurŋey buu gaakasinaŋ ngi fararoo ra, ma ni boŋ dii adurŋa žiiboo ga.

Masi borey bisandi cere

2 Ag'armey, war masi borey bisandi cere ir Koy daržantaa Isa *Almasihu* naanaa ra. ² Nda boro kaŋ wura korbay goo kaboo ra, darbaj henna goo jindoo ra, huru kate war margaroo † ra, de talka foo mo huru kate kaŋ darbaj žiiba goo jindoo ra, ³ war na bora a kaŋ ga darbaj henna goo beerandi ka nee a se: «Ni, goro ne nongu henna woo ra». Amma war nee talkaa se: «He ni, kay no din ni cewey ga», wala «Goro ganda ay cewey cire». ⁴ War hunday game, war na borey bisandi cere, war mana tee ciitikaw lakkal laalayaŋ wala?

⁵ Wa haŋajer, ag'armey, ay baakey, Irkoy nka borey kaŋ adurŋa g'i himandi talka suuba k'i tee naanaykaw

† «margaroo», Grek ŋenni ra, *almaganaa faa ti* «margahugoo».

beeriyaj k'i tee Irkoy *Laamaa* tubukawyan kaj a na al-laahidu zaa borey se kaj ga baa nga. ⁶ Amma war, war na talkaa kaynandi. Man'ti almankoyney no ma war danj ngi hinoo cire, man'ti ngi no ma war ka koy ciitikey jine? ⁷ Man'ti ngi no ma maa henna wow kaj ga ciyandi war ga?

⁸ Šikka sii kaj nda war na *ašariya* beeroo tabatandi sanda takaa kaj nda *Citaaboo* n'a har ka nee: «Ma baa ni cinaa sanda takaa kaj nda n'ga baa ni boŋ» †, war na haya henna tee. ⁹ Amma nda war na borey bisandi cere, war na zunubu tee. *Ašariyaa* ga war zukandi, *ašariyaa* hookaw ti war. ¹⁰ Boro kaj na *ašariyaa* kul dii, amma a na kanje folloku kuta, bora na kanjey kul kuta. ¹¹ Zama bora kaj nee: «Masi zina» ††, nga da ka nee mo: «Masi boro wii» ‡. Nda n'si zina, amma n'ga boro wii, ni tee *ašariyaa* hookaw. ¹² Wa šelaŋ war ma goy sanda boroyaj kaj *ašariyaa* kaj ga sawalandi g'i ciiti, ¹³ zama ciitoo ga tee haya kaj ra hinnari sii borey se kaj si hinna. Hinnari ga hin ciiti.

Teegoyey no ma naanaa timmandi

¹⁴ Ag'armey, macin no a g'a hanse nda boro ga nee nga ga naanay, ka gar nga teegoyey s'a cebe? Naanaa ga hin k'a hallasi wala? ¹⁵ Nda war armaa wala war woymaa bani, a sii nda nga zaari kul meehunaa, ¹⁶ de boro foo war ra nee a se: «Koy nda alaafiya, ma cankan, ma kungu», ka gar a man'a noo hayaa kaj ga a ga too, macin no a g'a hanse? ¹⁷ Takaa din da ti naanaa, nda teegoy sii a bande, nga boŋ se bukaw no.

¹⁸ Boro ga nee: «Naanaa goo ma ne, teegoy hennayan goo ya ne.» Ni naanaa cebe bila teegoy, ay g'ay naanaa cebe ma ne ay teegoyey ra. ¹⁹ N'ga naanay kaj Koy folloku bara, haya henna no, ganjey mo ga naanay, de i ga jijiri. ²⁰ He boro yaadaa, n'ga baa ma bay kaj naanaa bila teegoy sii nda nafaw? ²¹ Ibirahima, ir baaba, man'ti teegoy k'a tee boro šerrante kaj a na nga iz'aroo Isiyaka danj sargari tonadogoo boŋ ka nee nga g'a kaa sargari? ²² N'dii kaj naanaa nda nga teegoyey ka goy cere bande. Teegoyey no ma naanaa tabatandi. ²³ *Citaaboo* šennoo tabati kaj nee: «Ibirahima naanay Irkoy, de a kabandi a se šerretaray.» †† A ciyandi: Irkoy ceroo. ††† War dii kaj teegoy no ma adamize tee boro šerrante, man'ti naanaa hinne.

²⁵ Woykuuroo Rahab ††† mo, man'ti teegoyey kaj a n'i tee maaganda se a tee boro šerrante, kaj a na don-tokey dii k'i ka koy nda fondo foo tana? ²⁶ Zama takaa kaj nda gaaham bila hundi man'ti kala bukaw, takaa din da naanay bila teegoy man'ti kala haya bukaw.

Boro, ma hin ni mijoo

3 Ag'armey, war masi booboo ka tee alfa, war ma bay kaj ir kaj ti alfagey, ir ciitoo ga kuu, ² zama cee booboyaj ir kul ga kaj. Boro kaj si dere nga šennoo ra man'ti kala boro kaj tee ka timme. A goo nda mo nga gaahamoo kul se hini. ³ Nda ir ga aljam danj

† *Sargarey* 19.18. †† *Fattaroo* 20.14; *Alhukumoo* 5.18. ‡ *Fattaroo* 20.13; *Alhukumoo* 5.17. †† *Sintinoo* 15.6. †† *Ezayi* 41.8; *Taarikey* 2to 20.7. ††† *Žozuwe* 2.1–21.

baryey mijey ga hala i m'ir ibaayoo tee, ir g'i juwal ka koy nda ngi kunturey kul nongu kaj ra ir baa. ⁴ Nga ne, harihii beerey mo, takaa kul kaj nda i ga beeri, hew beerey g'i tuti, amma leemu kaccu foo no m'i ka koy nongu kaj zurandikaa baa ra. ⁵ Takaa din da, deene mo man'ti kala gaaham nongu kaccu, a ga hin ka haya beeriyaj ka bolsay. Wa guna takaa kaj nda nuune-ize ga hawsa beeri ton! ⁶ Deene man'ti kala nuune. Deene goo ir gaahamey ra sanda aduŋŋa laalaa. Nga no ma gaaham kul žiibandi. Nga no ma nuune danj ir hunaroo kul ra. *Žahannam* nuunaa no m'a diinandi. ⁷ Ganjihooga dumi kul, nda cirawey, nda gandakoyey, nda haroo hayey ga goojandi, adamize no m'i gooji. ⁸ Amma deene, boro kul si hin k'a gooji: haya futu no kaj si kay nongu foo. A ga too met nda naaji kaj ga wiiya. ⁹ Nga nda ir g'ir Koyoo, ir Baaba saabu, nga nda ir ga adamizey danga kaj takandi ka hima nda Irkoy. ¹⁰ Mee follokaa ra gaarari nda dangari ga hun. Ag'armey, a si hima ka tee takaa woo. ¹¹ Hari dandiguusu follokaa, hari henna nda ihotta ga hun a ra wala? ¹² Ag'armey, jeejaynaa ga hin ka *zaytu-izeyanj* hay wala mo *alanebnaa* ma jeejay hay? Nongu kaj ra hari ciiri-ciirante ga fatta si hin ka hanj hari noo.

Lakkal dumi hinkaa

¹³ May ti lakkalkoynoo nda fahamantaa war ra? Bora ma nga teegoyey cebe nga dira taka henna ra nda bineyaynay nda lakkal. ¹⁴ Amma nda canseyan futu nda alhaasiditaray goo war biney ra, war masi bolsay, war masi taari cimoo ga. ¹⁵ Woo man'ti lakkaloo kaj ga hun beene. Aduŋŋa, nda adabbawey, nda ganjey wane nda a, ¹⁶ zama nongu kaj ra canseyan nda alhaasiditaray goo, taka šiira nda goy laala dumi kul ga garandi a ra. ¹⁷ Lakkaloo kaj hun beene, haya jinaa ti, a ga henan, a ga alaafiya noo, a ga boro tee boro boryo, a ga waafakay ceeci, a ga too met nda hinnari nda teegoy henna, a si borey danj cere jine, almunafikitaray sii a ra. ¹⁸ Izoo kaj šerretaraa g'a hay ga dumandi alaafiya ra, alaafiyakoyney se a ga teendi.

Ceretaray dumi hinka

4 Man ra wongey, man ra alfitinawey kaj goo war game ga hun? N'bay bine-ibaayey kaj ga cere kar, war hamey ra i ga hun? ² War ga hayey boonay, amma war si duu ey. War ga boro wii, war moŋey ga baa haya, amma war si hin ka duu a. War ga yenje, war ga wongu, war si duu, zama war si Irkoy ŋaaray. ³ War ga ŋaaray, amma war si duu, zama war si ŋaaray nda fon-daa, war si ŋaaray kala war bine-ibaayey teeyanoo se. ⁴ Zinateerey, war nka si bay kaj aduŋŋa ceretaraa man'ti kala ka tee Irkoy se iberi wala? Adiši boro kaj ga baa nga ma tee aduŋŋa se cere, mma tee Irkoy se iberi. ⁵ Wala war mma hongu *Citaaboo* mma šelaŋ yaa-da kaj a nee kaj Irkoy ga hanse ka baa hundoo kaj a n'a danj ir ra, a ga canse a se? ⁶ Amma a ga *anneema* beeri noo ka bisa aduŋŋa wanoo, woo se *Citaaboo* nee:

«Irkoy ga binebeerey gandu, amma a ga alhormo tee borey se kaŋ ga ngi boŋ yeeti ganda.» †

⁷ Adiši, wa cindi Irkoy cire, wa kay Ibilisi se, a ga zuru ka mooru war ga. ⁸ Wa man Irkoy, a ga man war. Zunubantey, wa war kabey numay, lakkal hinka-hinkakoyney, wa war biney henanandi. ⁹ Wa war bine-maraa bay, war biney ma kankam, war ma hēe. War haaraa ma bere ka tee binemarayyan, war naaloo ma tee binehasaraw. ¹⁰ Wa war boŋ yeeti ganda ir Koyoo se, a ga war jer.

Masi ni armaa ciiti

¹¹ Ag'armey, war masi cere maa hasara, boro kaŋ ga daŋ nga armaa ga wala a ga nga armaa ciiti, *ašariyaa* ga bora daŋ, *ašariyaa* no a n'a ciiti. Nda n'na *ašariyaa* ciiti, ni man'ti nga ganakaw, nga ciitikaw ti ni. ¹² Boro folloku ti *ašariyaa* gorandikaa nda nga ciitika, a ga hin ka boro hallasi, a ga hin k'a halaci. Amma ni, ni ti may ka ni cinaa ciiti?

Masi ni boŋ jer

¹³ Sohō war ga ay goo, war kaŋ ga nee: «Hō wala su-ba ir ga koy koyra filaana ra, ir ga jiiri foo tee no din, ir ga maamala, ir ga albaha tee.» ¹⁴ War si bay haya kaŋ no suba g'a hay. Macin ti war hunaroo? A man'ti kala harandaŋ kaŋ ga kaa alwaati kayna, woo banda ga, a ga dere. ¹⁵ War mma hima ka nee: «Nda ir Koyoo baa, ir ga huna, ir ga woo tee wala ir ga woo tee.» ¹⁶ Amma sohō, war ga war boŋ jer war bolsiyaney ra. Bolsiyanoo woo dumoo kul ga laala. ¹⁷ Boro kaŋ ga wan ka ihenna tee, de a man'a tee, bora na zunubu tee.

Kašetayaŋ almankoyney ga kaŋ ga goykey fara-bagaa ŋaa

5 Sohō war ga ay goo, almankoyney! Wa hēe war ma yooyo bonawey kaŋ ga kaŋ war boŋ maaganda se. ² War almaanoo funbu, dusey ga war bankaarawey zenji. ³ Guuruboosu tun war wuragoo nda war nzorfu kaaraa ra, ngi guuruboosoo ga seederaray tee war ga, a ga war gaahamey ŋaa sanda nu-une. Zaari korawey kaŋ ga kaa ra war na alman marga. ⁴ Nga ne, goykey kaŋ goy war faarey hegaa ra, war na ngi banaa dii, banaa kaati, hegaykey kaatoo huru hala

† *Yaasawey* 3.34.

ir Koyoo, Adunŋakoyoo haŋaa ra. ⁵ War huna kaani ra laboo ga, war cindi daame ra. War na war boŋ naasandi sanda alman kaŋ i n'a soolu han foo a ma koosandi. ⁶ War na boro šerrantaa zukandi k'a wii. A mana war gandu.

Wa suuri, ir Koyoo kaayanoo man

⁷ Adiši ag'armey, wa gaabu suuri ga hala ir Koyoo kaayanoo ga. Wa alfaroo guna kaŋ ga laboo dumari-ize henney batu. A ga suuri ngi maaganda se hala i ga duu ncirŋi jinaa nda ikokorantaa. ⁸ War mo, war ma suuri, wa bine tee, zama ir Koyoo kaayanoo man.

⁹ Ag'armey, war masi cere ciinay hala war masi ciitan-di. Nga ne, ciitika goo ma kay hugoo miŋoo ga.

¹⁰ Ag'armey, zarabi nda suuri here, wa annabey kaŋ šelaŋ ir Koyoo maanoo ga guna ka tee. ¹¹ Nga ne, borey kaŋ ga muŋe duu gomni. War maa Ayuba muŋeyanoo alhabaroo, war dii kokoroo kaŋ ir Koyoo n'a noo a se, ir Koyoo ga hanse ka tamalla, a ga hinna.

¹² Haya kul kaŋ no, ag'armey, war masi žee, a ma tee nda beenaa, wala laboo. War masi žeyan dumi kul tee. War ayyowoo, a ma tee ayyo, war kalaawoo ma tee kalaa, hala ciiti masi kaŋ war boŋ.

Irkoy ŋaarayyan nda naanay

¹³ Boro goo war ra kaŋ ga zarabi wala? A ma Irkoy ŋaaray. War boro kaŋ ga naali, a ma don ka Irkoy saabu. ¹⁴ Boro kaŋ ga wirci war ra, a ma ciya *Egilizoo* boro beerey se i ma Irkoy ŋaaray a se k'a yon nda jii ir Koyoo maanoo ga. ¹⁵ Irkoy ŋaarayyan kaŋ teendi nda naanay ga wircikoynoo hallasi, ir Koyoo g'a tunandi. Nda a nka zunubu tee, a ga yaafandi a se. ¹⁶ Woo se wa war zunubey har cere se, war ma Irkoy ŋaaray cere se hala war ma duu ka duu baani. Boro šerrante, nda a na Irkoy ŋaaray, nga ŋaarayyanoo ga hanse ka bara nda alfayda. ¹⁷ Ilyasu man'ti kala adamize sanda ir cine. A na Irkoy ŋaaray nda hini ncirŋi masi kaŋ, de mo ncirŋi mana kaŋ laboo boŋ jiiri hinza nda handu iddu. ¹⁸ A yee koyne ka ŋaaray, beenaa doo. Laboo na ize tee.

¹⁹ Ag'armey, nda war affoo mooru cimoo, de boro n'a yeeti kate, ²⁰ war ma bay kaŋ boro kaŋ kate zunubante kaŋ dere fondaa ga, bora ga hundoo hallasi buuyan ra, a na zunubu boobo daabu.

PIYER BATAGA 1na

Citaaboo fahamandiroo

Borey kaŋ se batagaa sanbandi maapey

nda fooyanoo kaŋ teendi i se

1 Agay Piyer, Isa *Almasihudiyaw* ka batagaa woo sanba Irkoy boro suubantey se kaŋ goo yawtaray ra, kaŋ say-say Poŋ, nda Galati, nda Kapados, nda Azi, nda Bitini gandawey ra. ² War suubandi ka sawa nda woo kaŋ Baaba Irkoy n'a kayandi, ka tee henanante nga *Hundoo* albarkaa ra hala war ma haŋajer Isa Almasihu se, de mo nga kuroo ma say-say war ga ka war henanandi. Irkoy *anneemaa* nda nga alaafiyaa ma kaa war ga nda booboyan.

Naata hunante

³ Albarka ma bara Irkoy se kaŋ ti ir Koyoo Isa *Almasihu* Koyoo nda nga Baaba. Nga tamalla beeroo ra a n'ir hayandi taaga naata hunante se Isa Almasihu kaŋ tun bukawey ra albarkaa ra. ⁴ A na tubu jisi war se beenaa ra kaŋ si hin ka funbu, a si žiibi, a si hasara. ⁵ War kaŋ naanaa albarkaa ra, Irkoy hinoo ga war lakkal hal-lasiyan se kaŋ soolu ka bangandi waati kokorantaa ga.

⁶ Woo se war ga war ŋaaloo cebe ba nda a tilasu war biney ma maray waati kayna nda siiyan dumi-du-miyan, ⁷ hala war naanaa kaŋ ga siyandi ma duu saabuyan, nda darža, nda beeray Isa Almasihu bangayroo ga. War naanaa bisa wura kaŋ ga dere kaŋ a ga siyandi nuune ra. ⁸ Nga kaŋ, ba kaŋ war mana dii a, war ga bag'a, war ga naanay a, ba kaŋ se sohõ da war si dii a, war ga yafarhã nda ŋaali daržante kaŋ si hin ka fillandi, ⁹ zama war goo ma too war naanaa guwoo ga, maanaa [war] hundey hallasiroo.

¹⁰ Haya kaŋ ti hallasiroo din, annabey kaŋ na annabitaray tee Irkoy *anneemaa* kaŋ war duu a ga, i ceeci, i hãa hallasiroo woo ga. ¹¹ Almasihu *Hundoo* kaŋ goo i ra no m'i bayrandi Almasihu laazaabawey nda daržaa kaŋ a ga duu a laazaabawey bandawey ga. Hayey kaŋ Hundoo g'i bayrandi annabey se, annabey ga ceeci nda hinay ka ngi waatey nda ngi teetakaa bay. ¹² Irkoy bangandi annabey se kaŋ hayey wey man'ti ngi boŋ ga i goo, war ga i goo. Sohõ, hayey wey *Alhabar Boryaa* waazukey n'i har war se *Hundi Henanantaa* kaŋ hun beenaa ra albarkaa ra. Hayey wey, al-malaykey ga boonay ngi ma fuuni ka dii ey.

Ir ma dira henanyan ra

¹³ Woo maaganda se war ma war lakkaley kanandi ka dii. War ma hin war boŋ, war ma war naataa kul dan *anneemaa* ra kaŋ war ga duu a Isa *Almasihu* bangayroo ga. ¹⁴ Boonay futawey kaŋ cindi war ra waatoo kaŋ ra war si haya bay, war masi hanga i bande. Wa tee sanda zankayan kaŋ ga haŋajer. ¹⁵ Takaa kaŋ nda bo-
raa kaŋ na war cee ga henan, war mo ma henan war dira takaa kul ra. ¹⁶ Zama a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee: «Wa henan, zama ay ga henan.» ††

¹⁷ Nda war ga Irkoy kaŋ si borey bisandi cere cee sanda war Baaba, a ga boro foo kul ciiti ka sawa nda nga teegoyoo, war ma dira hunburay ra war yawtaraa waatoo ra kaŋ war g'a tee laboo ga. ¹⁸ War ga bay kaŋ man'ti hayayan kaŋ ga dere sanda nzorfu kaaray wala wura nda war dayandi ka hun war diraa takaa yaadawey ga kaŋ war duu ey war baabey alaadaa ra. ¹⁹ Amma Almasihu kuri hay šendaa ka war day ka war kaa kabe ra, sanda feeji-ize kaŋ ga laybu sii, ndella sii. ²⁰ Irkoy nka jin ka Almasihu suuba za aduŋŋa mana daara, amma waati korawey ra a n'a bangandi war maaganda se. ²¹ Nga albarkaa ra war naanay Irkoy kaŋ n'a tunandi bukawey ra k'a noo darža taka kaŋ ra war naanaa nda war naataa ma bara Irkoy ra.

²² War na war hundey henanandi nda cimoo haŋajeryanoo ka armataray baji tee kaŋ ra almunafikitaray sii. War ma baa cere nda soobay nda bine [kaaray].

²³ Zama war hayandi taaga, a mana teendi nda dumi kaŋ ga funbu, a mana teendi nda kala dumi kaŋ si funbu, Irkoy meešenni hunantaa kaŋ ga duumi albarkaa ra, ²⁴ zama Citaaboo nee:

«Hundikoyi kul man'ti kala sanda subu, nga daržaa kul si hima nda kala suboo kutukuryaa. Suboo kogu, de kutukuryaa kaŋ,

²⁵ amma ir Koyoo šennoo ga duumi hala abada.» †
Šennoo woo man'ti kala woo kaŋ *Alhabar Boryaa* n'a har war se.

Tondi hunantaa nda jama henanantaa

2 Woo maaganda se war ma laalay kul nda zambayan kul naŋ, nda almunafikitaray, nda canseyan, nda cere maahasaraw kul. ² Sanda zanka taanayan wa hanse ka baa waa cimoo †† hala a ma duu

† Zabur 22; Ezayi 53; Luka 24.25–26.

†† Sargarey 19.2. ‡ Ezayi 40.6–8. †† Waa cimoo man'ti kala Irkoy meešennoo.

ka war ka beeri hallasiroo se, ³ nda «war n'ir Koyoo taba kanj a ga boori» †.

⁴ Wa man a, tondi hunantaa no, adamizey mana yadda a ga, amma a suubandi, nga hayoo ga boobo Irkoy do. ⁵ War hunday mo, sanda tondi hunanteyan wa huru hugoo cinaroo ra kanj ra Irkoy *Hundoo* ga kaa ka goro, ka tee *sargari juwalkaw* margari henanante, ka sargari kaa ka sawa nda Irkoy *Hundoo* kanj ga kan Irkoy se Isa *Almasihu* albarkaa ra. ⁶ Zama a hantumandi *Citaaboo* ra ka nee:

«Nga ne, ay ga hugoo kanjoo tondi foo kanandi *Siyon* koyraa ra.

Tondi suubante no kanj hayoo ga boobo. Boro kanj naanay a si haw hala abada.» ††

⁷ War kanj naanay a, hayoo ga beeri war se, wey kanj mana naanay a,

«tondoo kanj cinakey n'a fur, nga no ka tee hugoo kanjoo tondoo.» ‡

⁸ Koyne mo

«tondoo no kanj ga boro cewoo ga cabu, tondoo no kanj ga boro kanjandi.» ††

Cewey ga cabu, zama i mana hanjajer Šennoo se, woo ti haya kanj kayandi ka duu ey.

⁹ Amma war, war man'ti kala dumi suubante, «Kokoyoo sargari juwalkey, ganda henanante» ††, jama kanj ti Irkoy wane, hala war ma haya beerey deede kanj a n'i tee war se, nga kanj na war cee ka war kaa kubaa ra ka war danj nga gaay henna ra.

¹⁰ War kanj waatoo din «war man'ti jama» †††, amma sohõ war tee Irkoy jamaa, war kanj «mana duu tamallayan» †††, amma sohõ war duu tamallayan.

Wa hanjajer Irkoy se, war ma hanjajer bonjkoyney se

¹¹ Ay baakey, ay ga war hoyray, war kanj man'ti kala sanda naarukawyan nda yawyan, war ma war bonj dii boonawey ga kanjan ga hundi wongu. ¹² War ma dira nda taka henna borey kanj si Irkoy bay jine, hala waati kanj i ga war maaney hasara ka nee kanj war man'ti kala goy futu teekawyan, i ma Irkoy beerandi war goy henney kanj i ga dii ey sabbu se han kanj a kaa i do.

¹³ Yaamar kul kanj adamizey n'a gorandi war ma war bonj yeeti a se ganda ir Koyoo sabbu se, a ma tee kokoyoo kanj kone hini beeroo goo, ¹⁴ wala a ma tee gofornerey sanda borey kanj kokoyoo n'i sanba i ma goy futu teekey zukandi ka goy henna teekey saabu.

¹⁵ Irkoy ibaayoo ti war ma goy henna tee ka lakkal janantey kanj si haya bay mijey daabu. ¹⁶ Wa tee borcinyan bila nda war ma borcintaraa din tee haya kanj ga laalay daabu. Wa goy sanda Irkoy tamyar.

¹⁷ Wa adamizey kul beerandi, wa baa war armye, wa hunbur Irkoy, wa kokoyoo beerandi.

Almasihu zarabi ka himakasinay nanj ir se

¹⁸ War, goykaw-izey, wa yee war jineborey se ganda nda beeray timmante, man'ti wey din hinne kanj ga hennay i ga boori, amma ba wey kanj ga šendi. ¹⁹ Zama *anneema* no boro ma zarabi haya ra kanj a si hima nda a, ka goy futu muje Irkoy hunburay maaganda se.

²⁰ Macin beeray bara war se ka barzu muje zunubu se? Amma nda war ga muje ka goy henna tee nda ka zarabi, anneema no boraa se Irkoy do. ²¹ Woo ti hayaa kanj se war ciyandi, zama *Almasihu* mo nka zarabi war se, a na himakasinay nanj war se kanj war m'a guna k'a tee.

²² «Nga kanj mana zunubu tee, dargari mana bay ka hun mijoo ra.» §

²³ Nga kanj i n'a wow, amma a man'a bana, a zarabi, amma a mana zahã, a nka nga bonj talfi ciitikaw šerrantaa ga.

²⁴ «Nga kanj n'ir zunubey jeeje nga kunturoo ga» ka *kanjandi* bundoo ga, hala zunubu tenje ir ma buu ka huna šerretaraa se.

«Nga marayyaney ka war noo baani.

²⁵ Zama war cindi ka dere sanda feejiyan» ††, amma sohõ war yee kate kurkaa nda war hundey talfikaa do.

Woyey nda ngi kurney

3 Takaa din da, war mo woyey, wa yee ganda war kurney se, hala ba nda boroyan goo i ra kanj si hanjajer Irkoy meešennoo se, wandey dira takaa m'i ka naanay bila šenni, ² zama i ga dii war dira takaa kanj ga henan, a teendi Irkoy hunburaa ra. ³ War taalamoo masi tee tarayheroo, maanaa turyan, nda wura hiiri, nda bankaaray henna. ⁴ Amma war taalamoo ma tee boro kuneheroo kanj goo tuguyan ra, kanj ti bineyan kanj ga kani, woo ti taalam kanj si hasara kanj goo nda hay beeri Irkoy do. ⁵ Takaa woo nda cee jinaa woy henanantey kanj naata Irkoy ra ga taalam. I ga yee ngi kurney se ganda. ⁶ Sanda Sarata kanj ga yee nga kurnoo Ibrahima se ganda k'a cee nda «ay koyoo» †††. Nga izey ti war nda war ga goy henna tee, war si nanj haya kul ma war hunburandi ka war biney jaami.

⁷ Takaa din da, war mo kanj ti kurney, war ma war wandey dii nda lakkal, woy takaa ga hima nda haya kanj ga yalaafu nda war wanoo. W'i beerandi, zama ngi mo ga hunaroo *anneema* tubu, hala war njaarayrey, haya kul masi huru nda Irkoy game.

Wa soolu zarabiyen se

⁸ Woo kul banda ga, war kul ma tee miile foo, war ma hinna, war ma baa cere sanda armayan, war ma tamalla, war ma war bonj yeeti ganda. ⁹ War masi ifutu ka ifutu bana, war masi šenni futu bana nda šenni futu, amma wa albarka danj, zama woo se war ciyandi hala war ma duu ka albarkaa tubu. ¹⁰ *Citaaboo* nee: «Boro kanj ga baa hunayan,

† *Zabur* 34.9. †† *Ezayi* 28.16. ‡ *Zabur* 118.22. ††† *Ezayi* 8.14. ††† *Fattaroo* 19.6 guna. †††† *Alhukumoo* 32.21. †††† *Oze* 2.1, 23, 25.

§ *Ezayi* 53.9. †††† *Ezayi* 53.4–6. ††††† *Sintino* 18.12.

de a ga baa nga ma dii zaari hennayan,
a ma nga deenoo dii ifutu ga,
mijoo masi zanba.

¹¹ A ma mooru ifutu ka ihenna tee,
a ma alaafiya ceeci ka gaabandi a bande.

¹² Zama ir Koyoo moŋey goo boro šerrantey ga,
a ga haŋajer ngi ŋaarayroo se.

Amma ir Koyoo ga nga ndumoo bere ifutu teekey
se.» †

¹³ May no ma ifutu tee war se nda war ga durkutu
ihenna teeyan ga? ¹⁴ Koyné mo ba nda war ga zarabi
šerretaray sabbu se, war duu gomni, war masi hunbur
ey, war lakkaley masi ŋaami. ¹⁵ Wa ir Koyoo *Almasihu*
daŋ jere ga war biney ra, de mo waati kul, boro kul kaŋ
na war hãa nda war naataa, war ma soolu ka boraa za-
abi, ¹⁶ amma war m'a tee nda bineyaynay, nda beeray,
nda bine henayan, hala borey kaŋ ga war maŋey
hasara ka war dira taka henna Almasihu bande kay-
nandi ma duu ka haw. ¹⁷ Zama boro ma zarabi ihenna
teeyan se, nda Irkoy ibaayoo no baa boro ma zarabi
ifutu teeyan se. ¹⁸ Almasihu mo buu cee folloku
zunubey maaganda se, boro šerrantaa zarabi borey
kaŋ si šerre se hala nga ma war ka too Irkoy do. Gaa-
hamoo wiiyandi, amma Irkoy *Hundoo* n'a hunandi.
¹⁹ Hundoo din albarkaa k'a ka koy hundey waazu kasaa
ra. ²⁰ Borey no kaŋ cee jinaa din i mana haŋajer Irkoy
se waatoo kaŋ a ga suuri zamanoo kaŋ Nuhu ga sun-
duku beeroo kaŋ tee harihii cin kaŋ ra boro kayna,
maanaa boro yaaha hallasi haroo ra. ²¹ Haroo woo ga
hima nda sanda *batizeyanoo* kaŋ ga war hallasi sohõ.
Batizeyanoo woo man'ti a mma gaaham žiibi kaa, am-
ma a mma cebe kaŋ nga ga Irkoy gana nda nga
lakkaloo kul. Batizeyanoo g'ir hallasi, zama Isa Almasi-
hu tun bukawey ra, ²² a koy beenaa ra, a goo Irkoy
kabe henna ga, almalaykey, nda hiney, nda gaabey
na ngi boŋ yeeti a se ganda.

Dira taka taaga

4 *Almasihu* zarabi nga gaahamoo ra, woo se war
mo ma miileyan follokaa woo tee war wongu ji-
naa, zama boro kaŋ zarabi nga gaahamoo ra, koyoo
benandi nda zunubu, ² hala waatoo kaŋ cindi a se nga
hunaroo ra gaaham here, a mas'a tee adamize boon-
away se, amma a m'a tee Irkoy ibaayoo se. ³ War na
waati tee kutakey ibaayoo ra, a wasa yaada. War cindi
ka huna izefututaray ra, nda boonay futawey, nda su-
uyan, nda ka ŋaa ka haŋ ka hoo, nda tooru ganayan
kaŋ ti haya kaŋ si bisa. ⁴ Boŋey ga haw kaŋ war si ize-
fututarawey wey tee ngi bande, i ga war wow. ⁵ I ga
kaa ka kay boraa jine kaŋ soolu ka baahunantey nda
bukawey ciiti. ⁶ Zama woo maaganda se ba bukawey,
Alhabar Boryaa harandi i se. Ba kaŋ i mana ciitandi
kala hayey se kaŋ i n'i tee aduŋŋa ra ngi hunaroo ga,
sohõ i ma huna Irkoy se nga *Hundoo* albarkaa ra.

† *Zabur 34.13-17.*

Ir ga hima ka tee goykaw hennayan

⁷ Haya kul benantaa man. Wa war lakkaley kanandi
ka war boŋ gagay hala war ma hin ka Irkoy ŋaaray.
⁸ Amma woo kaŋ bisa haya kul ti war ma hanse ka baa
cere, zama baji ga zunubu boobo daabu. ⁹ War ma
cere yawzunbay bila ŋuunuŋuunu. ¹⁰ War affoo kul *an-
neemaa* nooyanoo kaŋ a duu a, war m'a ka war cerey
almuraadey hanse ka tee Irkoy anneemaa dumi-du-
miyaŋ talfikaw. ¹¹ Boro kaŋ ga waazu, a ma tee Irkoy
meešennoo no a g'a har. Boro kaŋ ga goy m'a tee nda
gaaboo kaŋ Irkoy g'a noo a se, hala haya kul ra darža
ma bara Irkoy se Isa *Almasihu* albarkaa ra, nga kaŋ
darža nda gaabi goo a se abada hala abada! Amin.

Zaraboo kaŋ boro ga dii a naanaa sabbu se

¹² Ay baakey, nuunaa kaŋ goo war game ka war sii
masi tee war se boŋhaway, ma nee haya kaŋ si kubay.
¹³ Wa ŋaali kaŋ war duu *Almasihu* zarabey ra, hala mo
war ma hanse ka yafarhã waati kaŋ nga daržaa ga
bangay. ¹⁴ Nda i ga war wow Almasihu maŋoo se, war
duu gomni, zama daržaa *Hundoo* kaŋ ti Irkoy Hundoo
goo war ga. ¹⁵ War ra, boro kul masi zarabi zama
borowiikaw no, wala zay, wala goy futu teekaw, wala a
ga huru šenni waaniyaŋ ra. ¹⁶ Amma nda boro ga zara-
bi zama *kretiyeŋ* no, a masi tee a se haawi, a ma Irkoy
beerandi maŋoo woo se. ¹⁷ Zama waatoo too kaŋ ra
ciitoo ga sintin nda Irkoy *hugoo*, ka gar nda a sintin
nda ir, macin no borey kaŋ mana haŋajer Irkoy *Al-
habar Boryaa* se ga ti a suba? ¹⁸ *Citaaboo* nee:
«Nda boro šerrantaa hallasiyanoo ga šendi,
macin no boro laaley nda zunubantey ga ti a?» ††
¹⁹ Woo maaganda se borey mo kaŋ ga zarabi ka
sawa nda Irkoy ibaayoo, ma ngi hundey talfi Takakaa
ga kaŋ ga laadir ka cindi ka goy henna tee.

Huga nda Irkoy feeji kuroo

5 Ay ga boro beerey kaŋ goo war ra hoyray, agay
kaŋ ti boro beeri sanda ngi, kaŋ ti seede *Almasihu*
zarabey se, ay goo nda baa daržaa ra kaŋ ga kaa ka
bangay: ² wa Irkoy feeji kuroo kur kaŋ goo war kone.
[W'i hawgay,] amma a masi tee sanda gaabi haya. W'a
tee nda war boŋ, ka sawa nda Irkoy ibaayoo, a masi
tee nooru baji se, a ma tee haya kaŋ war g'a tee, zama
a ga kan war se. ³ Borey kaŋ talfandi war ga, war masi
gaabi daŋ i ga, wa tee feeji kuroo se boroyaŋ kaŋ i m'i
guna ka tee. ⁴ Waati kaŋ kurkey boŋkoynoo bangay,
war ga duu kokoy fuula daržantaa kaŋ si hasara.
⁵ Takaa din da, war mo soogey, wa yee ganda boro
beerey se. War nda cere, war kul ma boŋ yeeti gan-
dayan tee sanda darbay, zama *Citaaboo* nee:
«Irkoy ga binebeerey gandu,
amma a ga alhormo tee borey se kaŋ ga ngi boŋ
yeeti ganda.» ‡

†† *Yaasawey 11.31.* ‡ *Yaasawey 3.34.*

⁶Woo se wa war boŋ yeeti ganda Irkoy kabe gaabantaa se, hala a ma war jer waatoo kaŋ kayandi ra. ⁷Wa war alhuzuney kul fur a ga, zama a ga huga nda war.

⁸Wa hin war boŋ, war ma hanna cijin nda zaari! War yenjekasinaa, Ibilisi, ga hima nda ganjihayla kaŋ ga hēe, a ga war kuubi ka war bere ka [boro] ceeci kaŋ nga n'a gon. ⁹Wa kay a se, war ma gaabandi naanaa ga, zama war ga bay kaŋ zarabi follokey bara war armey ga kaŋ goo aduŋŋa ra. ¹⁰Irkoy kaŋ ti *An-neema*-kul-koyoo kaŋ na war cee war ma huru nga darža abadantaa ra Isa *Almasihu* albarkaa ra, waati kaŋ war zarabi haya kayna, a ga war tee boro tabatanteyan ka war noo hini, ka war noo gaabi, ka

war dan asaasu boŋ kaŋ si kaŋ. ¹¹Nga se hini ma bara hala abada! Amin.

Fooyan kokorantaa

¹²Silweŋ k'ay faaba ya kalimawey wey hantum war se, ay g'a dii arma laadirante. Ay ga war hoyray ka war hakiikandi kaŋ *anneema* woo kaŋ ra war goo, Irkoy anneema cimoo no.

¹³Borey kaŋ suubandi margaroo sanda war, kaŋ goo Babilon koyraa ra ga war foo. Ag'iz'aroo Marku mo ga war foo. ¹⁴Wa cere foo nda baji summuyan. Alaafiya ma kaa war kul ga kaŋ goo *Almasihu* bande.

PIYER BATAGA 2to

Citaaboo fahamandiroo

Borey kaŋ se batagaa sanbandi maapey

nda fooyanoo kaŋ teendi i se

1 Agay Simon Piyer kaŋ ti Isa *Almasihu* tam nda nga *diyaw* ka batagaa woo hantum borey se kaŋ duu ir bande naanaa alhaku follokaa ir Koyoo kaŋ ti ir Hallasikaa Isa Almasihu šerretaraa albarkaa ra. ² Irkoy *anneemaa* nda nga alaafiyaa ma boobo war ga Irkoy nda ir Koyoo Isa bayyanoo ra.

Irkoy ciyayanoo nda nga suubayanoo

³ Irkoy hinoo n'ir noo hayaa kul kaŋ ga ir ga too hunayan nda Irkoy ganayan here, ka boraa bayrandi ir se kaŋ n'ir cee nga boŋ daržaa nda nga gaaboo ra. ⁴ Ngi albarkaa ra a n'ir noo haya hennayan kaŋ ga hanse ka beeri kaŋ a gay a nee nga g'i noo ir se. A na woo tee hala war ma hima nda Irkoy ka duu nga annuura ra, war kaŋ hallasi boonay laaley ra kaŋ goo aduŋŋa ra kaŋ ga adamize halaci. ⁵ Woo hunday maaganda se war ma gaabandi ka attabiya henna tonton war naanaa ga, ka bayray tonton attabiya ga, ⁶ ka hin ni boŋ tonton bayraa ga, ka mupeyan tonton ka hin ni boŋ ga, ka Irkoy ganayan tonton mupeyan ga, ⁷ ka armataray baji tonton Irkoy ganayan ga, ka baji tonton armataray baji ga. ⁸ Zama nda hayey wey goo war ra, i ga koy de i ga tonton nda booboyan, i ga war gaabandi war ma goy, war ma haya henna tee k'ir Koyoo Isa *Almasihu* bay. ⁹ Boro kaŋ ra hayey wey sii, danaw no, a si dii nongu mooro ra, a dirŋa nga cee jinaa zunubey henanandiyanoo.

¹⁰ Woo maaganda se, ag'armey, wa gaabandi ka koy jine war ciyayanoo nda war suubayanoo tabatandiroo ra. Zama nda war ga wey tee, war si kaŋ abada.

¹¹ Takaa woo ra ir Koyoo nda ir Hallasikaa Isa Almasihu *Laama* abadantaa ga hay war se hã.

¹² Woo se waati kul ay ga huga nda ka war hongandi hayey wey, ba kaŋ se war g'i bay, de mo war nin sohõ da cimoo ra kaŋ war duu a. ¹³ Amma ay ga miile kaŋ a ga hima kaŋ kullihinne ay goo hukukumoo woo ra kaŋ ti ay gaahamoo, ay ga war lakkaley zumandi ka war hongandi hayey wey. ¹⁴ Ay ga bay kaŋ ne nda kayna ay ga hukukumoo woo kaŋ ti ay gaahamoo naŋ nda takaa kaŋ nda ir Koyoo Isa Almasihu hunday n'a bayrandi ya ne. ¹⁵ Ay ga taka kul tee kaŋ ay koyyanoo banda ga, war ma hongu hayey wey waati kul.

Isa diyawyan dii nga daržaa

¹⁶ Man'ti ir nka hanga filla carmanteyan bande kaŋ mana hun kala adamizey lakkaley ra, waatoo kaŋ ir n'ir Koyoo Isa *Almasihu* hinoo nda nga kaayanoo har war se, ir tee nga darža beeroo sedehyan kaŋ ir dii a nda ir moŋey. ¹⁷ Zama Baaba Irkoy n'a noo beeray nda darža waatoo kaŋ a maa jindoo kaŋ hun darža beeroo ra ka nee a se: «Woo ti agay *Iz'aroo*, ay baakaa, nga ti ay paaloo.» ¹⁸ Ir maa jindoo din kaŋ hun beenaa ra waatoo kaŋ ir goo a bande tondi hondu henanantaa ga.

¹⁹ Koyne mo ir ga felle annabey šennoo ga kaŋ ga war goo nda cimi ka war moŋey kanji a ga sanda fitilla kaŋ ga dii nongu kubayante ra hala moo ma boo, de subbaahi handaraa ma kay war biney ra. ²⁰ Haya foo ne kaŋ war ma hanse k'a bay kaŋ ti *Citaaboo* ra, annabi šenni kul sii no kaŋ hun annaboo lakkaloo ra. ²¹ Annabi šenni mana bay ka tee adamize ibaayoo, *Hundi Henanantaa* no ma adamize tuti a ma šelan Irkoy maŋnoo ga.

Cawandikaw taariharkey

(Žud batagaa 4–13)

2 Taari annabiyan bay ka bara Izirayel jamaa ra, takaa din da nda war mo ra, taari cawandikawyan ga kaa ka bara. I ga kate taari cawandiyan halacanteyan ka zanba k'i hurandi ka ngi Koyoo yankar kaŋ n'i day. I ga kate ngi boŋ ga halaciyen cahãnte. ² Boro boobo ga hanga ey ngi haya futu boonayyanoo ra, ngi maaganda se cimoo fondaa maŋnoo ga hasara. ³ Al-bahiiritaray se i ga ceeci ka war day nda šenni darganteyan. Ngi ciitoo gay a goo fondaa ra, ngi halaciroo si gay.

⁴ Nda Irkoy mana almalaykey naŋ kaŋ na zunubu tee, a n'i warra k'i haw guusu futaa ra, k'i dii kubaa din ra ciitoo se. ⁵ Nda a mana aduŋŋa žeenaa naŋ, amma a na hari beeroo doori boro laaley aduŋŋa ga k'i halaci, Nuhu hinne kaŋ ti šerretaraa waazukaw nda boro iyye ka hallasi. ⁶ Nda a na Sodom nda Gomor koyrawey [halaci] k'i ton k'i tee boosu, woo no ma cebe boro laaley se hayaa kaŋ g'i batu. ⁷ Amma nda a na Lotu kaŋ ti boro šerrantaa hallasi kaŋ hanse ka torro goy futu teekey boonay laalaa sabbu se, ⁸ zama boro šerrantaa woo si huna kala gamey ra, a ga dii ey, a ga maa i se, zaari kul nga hundi šerrantaa ga zarabi ngi goy futey

† *Matiyu 17.5; Marku 9.7; Luka 9.35.*

sabbu se,⁹ nda ir Koyoo na hayey wey kul tee, a ga cebe kaŋ a ga wan ka borey kaŋ ga Irkoy gana kaa si-iyar ra ka borey kaŋ si šerre soolu ciitoo zaaroo se k'i zukandi.¹⁰ Waaniwaani borey kaŋ ga hanga ngi hundi-ibaayi boonay žiibey bande ka koytaraa kaynandi. Cawandikaw taarihakey wey ga naanay ngi boŋ, alfiti-nakoyniyaŋ no, i si hunbur ka beenaa hinikoyey wow.¹¹ Ba almalaykey kaŋ gaaboo nda ngi hinoo ga bisa borey waney si hinikoyey ciiti k'i wow ir Koyoo jine.¹² Borey din ga hima nda adabbayaŋ kaŋ sii nda lakkal kaŋyaŋ mana hayandi kala ka diyandi ka wiiyandi se. I ga hayayaŋ wow kaŋ i s'i bay. Woo maaganda se i ga buu sanda adabbawey wey.¹³ I ga duu ifutaa kaŋ i n'a tee banaa. Zaarikay cululu a ga kan i se ngi ma ngi kaani futawey tee. Nda i goo ma ŋaa war bande, a ga kan i se ngi ma war darga, i man'ti kala žiibi nda laybu.¹⁴ Moŋey ga too met nda woy kaŋ ga zina, i si fay nda zunubu teeyan. I ga borey derandi kaŋ mana nin, biney nin albahiiritaray ra, danganteyaŋ no.¹⁵ I dere, i na fondo šerrantaa naŋ ka Balam fonda zaa, Bosor † iz'aroo kaŋ ga baa banaw žiiba.¹⁶ Amma i citi a ga nga layboo maaganda se, adabba kaarumay kaŋ si šelaŋ, nga no ka šelaŋ nda adamize jinde ka annaboo lakkal jaŋaa kayandi. ††

¹⁷ Borey wey man'ti kala hari dandiguusu kaŋ ra hari sii, hirri kaŋ hewoo g'a gaaray. Kubay bibi tik g'i batu.¹⁸ I ga bolsay šenni yaadayar har, i ga ngi gaaham boonay futawey ka borey derandi kaŋ mana gay ka hun borey ra kaŋ ga dira dereyan ra.¹⁹ I g'i noo al-laahidu kaŋ i ga sawalandi, ka gar ngi hunday man'ti kala haya funba baŋna, zama haya kaŋ hin ni se, n'ga tee baŋna.²⁰ Nda borey kaŋ hun aduŋna hayey žiiboo cire ir Koyoo nda ir Hallasikaa Isa *Almasihu* kaŋ i n'a bay albarkaa ra, nda i naŋ haya žeeney din ma yee ka ngi yeeti ngi cire, ngi taka kokorantaa ga jaase ijinaa.²¹ Zama nda i nka mana fondo šerrantaa bay jina baa i se i m'a bay i ma duu ka yee ka šiiri yaamar henanantaa se kaŋ nondi i se.²² Hayaa kaŋ yaasaa n'a har, nga ti cimi, nga da ka tee i ga kaŋ ti: «Hanšoo yee hayaa kaŋ a n'a yeeri ga» ‡, nbirŋa woyoo nka ŋumay jina a koy nga boŋ birji batakaraa ra.

Ir Koyoo yee kateyanoo

3 Ay baakey, sohō woo ti ay bataga hinkantoo kaŋ ay g'a hantum war se. Ijinaa nda ihinkantoo kul ra ay ga war lakkaley zumandi ka war tuti hala war ma duu ka hongu nda fonda. ² War ma hongu šenney kaŋ annabi henanantey bay k'i har nda yaamaroo kaŋ

† Bosor da se i ga nee Bewor nongey jerey ra. †† Kabuyaney 22.4–35. ‡ Yaasaway 26.11.

ir Koyoo nda ir Hallasikaa *diyawey* n'a har.³ Haya jinaa kaŋ war m'a bay man'ti kala: zaari korawey ra, kašikašikoyniyaŋ ga kaa, i ga dira kašikašiyaŋ ra ka sawa nda ngi boŋ boonay futawey.⁴ I ga nee: «Man nga kaayanoo kaŋ a n'a har? Zama za ir kaagey faati, hayey kul goo ngi taka follokaa ga za takaroo sintinoo ga!»⁵ Amma haya foo goo no kaŋ i ga muray ka dirŋa a, za gayyan beenawey nda laboo mana hun kala hari ra, i ga kay mo haroo gamoo ra Irkoy meešennoo al-barkaa ra.⁶ Ngi ka aduŋna jinaa halaci, i n'a yoole.⁷ Beenaa nda ganda, nongoo kaŋ ra i goo, šenni follokaa k'i marga nuunaa se, i jisandi ciitoo zaaroo nda adamize laaley halaciroo se.

⁸ Ay baakey, war ma bay, haya foo goo no kaŋ war masi dirŋa kaŋ ti zaari foo ir Koyoo se ga hima nda jiiri zenber foo (1.000), jiiri zenber foo (1.000) ga hima nda a se sanda zaari foo.⁹ Allaahidoo kaŋ ir Koyoo n'a zaa, a si gay a man'a tee sanda takaa kaŋ boro fooyaŋ ga hongu kaŋ a gay a man'a tee. Amma a ga suuri war se, zama a si baa boro kul ma halaci, a si baa kala borey kul ma hin ka *tuubi*.

¹⁰ Woo kul, ir Koyoo zaaroo ga kaa sanda zay. Hanoo din, beenawey ga dere nda hoolo beeri. Hayey kaŋ goo i ra ga menne. Ganda nda hayey kaŋ ga tee a ra ga ciitandi.¹¹ Nda hayey kul ga menne nda takaa woo, war mma hima ka tee boroyaŋ kaŋ ga dira henanyan nda Irkoy ganayan ra.¹² ka Irkoy zaaroo kaayanoo batu, de mo war ga nga kaayanoo cahāndi, hanoo din maaganda se beenawey ga dii ka menne, hayey kaŋ goo i ra ga ton ka menne.¹³ Ir ga Irkoy allaahidoo batu kaŋ ti beene taaga nda ganda taaga kaayanoo kaŋ ra šerretaray goo.

¹⁴ Woo se ay baakey, hayey wey batuyanoo ra, wa gaabandi a ma war gar bila žiibi, bila laybu, war ma bara alaafiya ra.¹⁵ War ma bay mo kaŋ ir Koyoo su-uroo man'ti kala war hallasiyanoo se, sanda takaa kaŋ nda ir baakaa nda ir armaa Pol hantum nda lakkaloo kaŋ nondi a se.¹⁶ Woo ti haya kaŋ a g'a tee nga batagawey kul kaŋ ra a ga šelaŋ hayey wey ga. Nonguyaŋ goo i ra kaŋ fahamyanoo ga šendi kaŋ lakkal jaŋantey nda borey kaŋ mana nin g'i šiirandi sanda takaa kaŋ i g'a tee *Citaaboo* hantumey jerey se ngi boŋ halaciroo se.

¹⁷ War, ay baakey kaŋ jin ka hayey wey bay, wa haw-gay goy futu teekey masi koy war gongu ngi dereroo ra, war naanay tabatantaa ma hun war kone.¹⁸ Amma wa koy jine ir Koyoo nda ir Hallasikaa Isa *Almasihuan-neemaa* nda nga bayyanoo ra. Darža ma bara a ga sohō da hala abada-abada. [Amin.]

YEHIYA BATAGA 1na

Citaaboo fahamandiroo

Šennoo kaŋ ga hunayan noo

1 Woo kaŋ ga bara za sintinoo ga, woo kaŋ ir maar'a, woo kaŋ ir dii a nda ir moŋey, woo kaŋ ir n'a guna, de mo ir kabey n'a taaru hunayan šennoo here, ² hunaroo bangay, de mo ir dii a, ir ga seede-taray tee a ga. Ir ga hunayan abadantaa kaŋ bangay kaŋ goo Baaba Irkoy jeroo ga har war se, ³ woo kaŋ ir dii a, ir maar'a, ir g'a har war se hala war mo, war ma huru ir margaroo ra. Ir margaroo man'ti kala Baaba Irkoy, nda nga *Iz'aroo* Isa *Almasihu* margaroo. ⁴ De mo ir ga hayey wey hantum war se hala ir ŋaalloo ma timme.

Irkoy ti gaay

⁵ Alhabaroo ne kaŋ ir maar'a a do, ir g'a bayrandi war se: Irkoy ti gaay, kubay kul sii a ra. ⁶ Nda ir nee kaŋ ir goo nga margaroo ra, de ir ga dira kubaa ra, ir ga taari, ir si cimi ka goy. ⁷ Amma nda ir ga dira gaayoo ra sanda takaa kaŋ nda nga hunday goo gaayoo ra, ir nda cere goo margaroo ra, nga *Iz'aroo* Isa kuroo ga zunubu kul kaa ir ga k'ir henanandi.

⁸ Nda ir nee kaŋ zunubu sii ir ga, ir mm'ir boŋ darga, cimoo sii ir kone. ⁹ Nda ir yadda ir zunubey ga, ir n'i har, Irkoy ga laadir a ga šerre k'ir zunubey yaafa ir se ka ifutu kul kaa ir ga k'ir henanandi. ¹⁰ Nda ir nee kaŋ ir mana zunubu tee, ir mm'a tee taariharkaw, de mo nga meešennoo sii ir ra.

Almasihu ti ir faabakaa

2 Ay zankey, ya nka hayey wey hantum war se hala war masi duu ka zunubu tee. Amma nda boro na zunubu tee, faabakaw goo ir se Baaba Irkoy jeroo ga kaŋ ti Isa *Almasihu* kaŋ ti Boro Šerrantaa. ² Nga no ka nga boŋ noo k'ir zunubey tuusu, man'ti ir hinne zunubey, amma aduŋŋa kul waney.

³ Hayaa kaŋ ga kate ir ma bay kaŋ ir g'a bay man'ti kala nda ir ga nga yaamarey dii. ⁴ Boro kaŋ nee nga g'a bay, ka gar a si nga yaamarey dii, bora man'ti kala taariharkaw, cimoo sii a kone. ⁵ Amma boro kaŋ ga nga šennoo dii, nda cimi Irkoy bajoo tabati bora ra. Woo no ma kate ir ma bay kaŋ ir goo a ra. ⁶ Boro kaŋ nee nga ga duumi a ra ga hima ka dira nda takaa kaŋ nda a dira.

Yaamar taaga

⁷ Ay baakey, man'ti yaamar taaga no ay g'a hantum war se, yaamar žeenaa no kaŋ war duu a za sintinoo ga. Yaamar žeenaa woo man'ti kala šennoo kaŋ war maar'a. ⁸ Nongu foo ra yaamar taaga no kaŋ ay g'a hantum war se, cimi no war nda nga here, zama kubaa ga koy, de gaay cimoo bangay ka ben.

⁹ Boro kaŋ nee nga goo gaayoo ra, ka gar a ga konna nga armaa, bora goo kubaa ra hala sohõ. ¹⁰ Boro kaŋ ga baa nga armaa ga duumi gaayoo ra, haya kul sii a ra kaŋ g'a kaŋandi. ¹¹ Boro kaŋ ga konna nga armaa sii kala kubaa ra, a si dira kala kubaa ra, a si bay nongu kaŋ ra nga ga koy, zama kubaa nka moŋey danandi.

¹² Ay zankey, ay ga hantum war se, zama war zunubey yaafandi Isa maapoo albarkaa ra.

¹³ Baabey, ay ga hantum war se, zama war ga bora bay kaŋ ga bara za sintinoo ga. Arusoogey, ay ga hantum war se, zama war hin boro laalaa kaŋ ti Ibilisi.

¹⁴ Zanka kaccey, ay hantum war se, zama war ga Baaba Irkoy bay.

Baabey, ay hantum war se, zama war ga Bora bay kaŋ ga bara za sintinoo ga. Arusoogey, ay hantum war se, zama war ga gaabi, Irkoy meešennoo ga duumi war ra, de mo war hin boro laalaa kaŋ ti Ibilisi.

¹⁵ War masi baa aduŋŋa, war masi baa hayey kaŋ goo aduŋŋa ra. Nda boro ga baa aduŋŋa, Baaba Irkoy bajoo sii bora ra. ¹⁶ Zama hayey kul kaŋ goo aduŋŋa ra, maanaa gaaham boonay futaa, nda moo boonay futaa, nda aduŋŋa bolsaa, si hun Baaba Irkoy do, amma aduŋŋa ra i ga hun. ¹⁷ Ka gar aduŋŋa ga bisa, nga nda nga boonay futaa, amma boro kaŋ ga Irkoy ibaayoo tee ga duumi hala abada.

Almasihu iberoo

¹⁸ Zanka kaccey, waati koraa no, war maa kaŋ *Almasihu* iberoo ga kaa, ka gar sohõ da Almasihu iberi booboyan ga bara, woo no m'ir ka bay kaŋ waati koraa no. ¹⁹ Ir ra i hun, amma nda cimi, i sii ir ra. Zama nda a gar i mma bara ir ra, i ga duumi ir bande. Amma woo teendi hala a ma henan kaŋ ngi affoo kul sii ir ra.

²⁰ War, war duu Irkoy Boro Henanantaa yonyanoo, war kul goo nda bayray. ²¹ Man'ti ya nka hantum war

se, zama war si cimoo bay, amma ya nka hantum war se, zama war ga cimoo bay, de mo taari kul si hun cimi ra.

²² May ti taariharkaw nda man'ti boro kanj ga Isa al-masihutaraa yankar? Bora din ti Almasihu iberi, a ga Baaba Irkoy nda *Iz'aroo* yankar. ²³ Boro kul kanj na *Iz'aroo* yankar, bora sii Baaba Irkoy bande. Boro kanj yad-da *Iz'aroo* ga goo Baaba Irkoy mo bande.

²⁴ War, hayaa kanj war maar'a za sintinoo ga ma duumi war ra. Nda hayaa kanj war maar'a za sintinoo ga, ga duumi war ra, war mo, war ga duumi *Iz'aroo* nda Baaba Irkoy ra. ²⁵ Allaahidoo kanj a n'a zaa ir se man'ti kala hunayan abadantaa.

²⁶ Borey kanj ga baa ngi ma war derandi sabbu se ay na hayey wey hantum war se. ²⁷ War, yonyanoo kanj war duu a a ga, ga duumi war ga, a si too boro ma war cawandi. Zama yonyanoo ga haya kul cawandi war se, cimi no, a si taari, takaa kanj nda a na war cawandi, war ga duumi † Almasihu ra.

²⁸ Sohō, zankey, wa duumi Almasihu ra, nga kaayanoo ga, waati kanj a ga kaa ka bangay, ir lakkaley ma kani, ir masi haw a jine. ²⁹ Nda war ga bay kanj Almasihu ga šerre, war ma bay nga ka boro kanj ga goy nda šerretaray hay.

Irkoy izey

3 Wa guna takaa kanj nda Baaba Irkoy baa ir hala nongu kanj ra a n'ir cee Irkoy izeyan. Nda cimi, nga izeyan ti ir. Woo se aduŋŋa s'ir bay, zama a mana Irkoy bay. ² Ay baakey, sohō ir man'ti kala Irkoy izeyan, de woo kanj ir ga kaa ka ti a mana bangandi jina, ir ga bay kanj waati kanj Almasihu bangay ir ga hima nda a, zama ir ga dii a nda takaa kanj ga a goo. ³ Boro kul kanj naataa woo goo a ra ga nga borj henanandi, sanda takaa kanj nda *Almasihu* ga henan.

⁴ Boro kul kanj na zunubu tee na *ašariyaa* hoo, zunubu man'ti kala *ašariyaa* hooyan. ⁵ War ga bay kanj Almasihu mana bangay kala hala nga ma zunubey kaa, zunubu kul sii a ga. ⁶ Boro kul kanj duumi a ra si zunubu tee, boro kul kanj na zunubu tee mana dii a, a s'a bay.

⁷ Ay zankey, boro kul masi war darga. Boro kanj ga goy nda šerretaray, bora ga šerre sanda takaa kanj nda Almasihu ga šerre. ⁸ Boro kanj na zunubu tee mana hun kala Ibilisi ga, zama za sintinoo ga Ibilisi na zunubu tee. Hayaa ne kanj se Irkoy *Iz'aroo* bangay: a mana bangay kala hala nga ma Ibilisi teegoyey halaci.

⁹ Boro kul kanj Irkoy n'a hay si zunubu tee, zama Irkoy dumiyoo ga cindi a ra, a si hin ka zunubu tee, zama Irkoy k'a hay. ¹⁰ Hayaa ne kanj ga Irkoy izey nda Ibilisi izey fay: boro kul kanj si goy nda šerretaray mana hun Irkoy ga, nda boro mo kanj si baa nga armaa.

Wa baa cere

¹¹ Nga ne, alhabaroo kanj war maar'a za sintinoo ga man'ti kala ir ma baa cere. ¹² Ir masi tee sanda Kabila

† «war ga duumi», Grek šenni ra, *almaganaa faa ti «wa duumi»*.

kanj hun boro laalaa ga kanj ti Ibilisi kanj na nga armaa wii. Macin se a n'a wii? Zama nga teegoyey si boori, de nga armaa waney ga šerre.

¹³ Ag'armey, war boŋey masi haw nda aduŋŋa ga konna war. ¹⁴ Ir, ir ga bay kanj ir hun buuyan ra ka koy hunayan ra, zama ir ga baa ir armey. Boro kanj si baa nga armaa cindi buuyan ra. ¹⁵ Boro kul kanj konna nga armaa man'ti kala borowiikaw. War ga bay kanj hunayan abadantaa si goro borowiikaw ra. ¹⁶ Hayaa kanj kate ir ma baji bay man'ti kala kanj *Almasihu* na nga hundoo noo buuyan se ir maaganda se. Ir mo, ir ga hima k'ir hundey noo buuyan se ir armey maaganda se. ¹⁷ Boro kanj goo nda aduŋŋa almaano, de a ga dii nga armaa ga tilasu, a mana tamalla a se, taka foo nda Irkoy bajoo ga duumi a ra? ¹⁸ Ay zankey, ir bajoo masi teendi nda šenni nda mee, a ma teendi nda teegoy nda cimi.

¹⁹ Woo no ma kate ir ma bay kanj cimoo ga ir hun, de mo ir biney ga kani Irkoy jine. ²⁰ Nda ir biney g'ir zukandi, Irkoy bisa ir biney, de mo a ga haya kul bay. ²¹ Ay baakey, nda ir biney s'ir zukandi, ir lakkaley ga kani Irkoy jine. ²² Haya kul kanj ir n'a wiri, ir ga duu a a ga, zama ir ga nga yaamarey dii, de ir ga hayey tee kanj ga kan a se. ²³ Nga yaamaroo ne: ir ma naanay nga *Iz'aroo* Isa Almasihu maanoo, ir ma baa cere sanda takaa kanj nda a n'ir noo yaamaroo. ²⁴ Boro kanj ga nga yaamarey dii ga duumi a ra, de nga mo ga duumi bora ra. Hayaa kanj ga kate ir ma bay kanj a ga duumi ir ra man'ti kala nga *Hundoo* kanj a n'a noo ir se.

Irkoy Hundoo nda Almasihu iberoo hundoo

4 Ay baakey, war masi naanay hundey kul, amma w'i sii ka dii wala Irkoy do i hun, zama taari annabi boobo kaa aduŋŋa ra. ² Hayaa ne kanj nda war ga Irkoy *Hundoo* bay: hundi kul kanj ga nee kaaray kanj Isa *Almasihu* kaa nda gaaham, hundoo din mana hun kala Irkoy do. ³ Hundi kul kanj si nee kaaray kanj Isa hun Irkoy do man'ti kala Almasihu iberoo hundoo kanj war maa kanj a ga kaa, a goo aduŋŋa ra ka ben.

⁴ War, ay zankey, war mana hun kala Irkoy ga, war hin taari annabey, zama Bora kanj goo war ra bisa bora kanj goo aduŋŋa ra. ⁵ Ngii, aduŋŋa ga i hun, woo se i ga šelan nda aduŋŋa takaa, aduŋŋa ga haŋajer i se. ⁶ Ir, ir mana hun kala Irkoy ga, boro kanj ga Irkoy bay ga haŋajer ir se, boro kanj mana hun Irkoy ga si haŋajer ir se, takaa woo nda ir ga Hundi cimikoynoo nda taaroo wanoo kaa cere ra.

Irkoy man'ti kala baji

⁷ Ay baakey, ir ma baa cere, zama baji si hun kala Irkoy do, boro kul kanj ga baa boro, Irkoy ka bora hay, de a ga Irkoy bay. ⁸ Boro kanj si baa boro mana Irkoy bay, zama Irkoy man'ti kala baji. ⁹ Hayaa kanj nda Irkoy na nga bajoo bangandi ir se man'ti kala a nka nga *Iz'aru* baja follokaa sanba aduŋŋa ra hala ir ma duu ka huna nga albarkaa ra. ¹⁰ Baji man'ti kala kanj man'ti ir

no ka baa Irkoy, amma nga no ka baa ir, ka nga *Iz'aroo* sanba a ma nga boŋ noo k'ir zunubey tuusu.

¹¹ Ay baakey, nda Irkoy baa ir nda takaa woo, ir mo ga hima ka baa cere. ¹² Boro kul mana bay ka dii Irkoy. Nda ir ga baa cere, Irkoy ga duumi ir ra, de nga bajoo ga tabati ir ra.

¹³ Hayaa kaŋ ga kate ir ma bay kaŋ ir ga duumi Irkoy ra, de nga mo ga duumi ir ra, man'ti kala a n'ir noo nga *Hundoo*. ¹⁴ Ir, ir nka dii a, de ir ga seedetaray tee kaŋ Baaba Irkoy na *Iz'aroo* sanba a ma tee aduŋŋa Hallasikaa. ¹⁵ Boro kaŋ yadda ka nee kaaray kaŋ Isa man'ti kala Irkoy *Iz'aroo*, Irkoy ga duumi bora ra, bora mo ga duumi Irkoy ra. ¹⁶ Ir, ir ga bay, de mo Irkoy bajoo kaŋ a n'a cebe ir se, ir naanay a. Irkoy man'ti kala baji, boro kaŋ duumi baji ra, bora duumi Irkoy ra, de mo Irkoy ga duumi bora ra.

¹⁷ Takaa ne kaŋ ra baji ga tabati ir ra, hala ir lakkaley ma kani ciitoo hane, zama takaa kaŋ ga a goo no, ir mo ga ti a aduŋŋa woo ra. ¹⁸ Hunburay sii baji ra, baji timmante mma hunburay gaaray, zama hunburay, zukandi goo a ra. Boro kaŋ ga hunbur mana tabati baji ra.

¹⁹ Ir, ir ga baa boro, zama Irkoy ka jin ka baa ir. ²⁰ Nda boro nee: «Ay ga baa Irkoy», amma a ga konna nga armaa, taariharkaw no. Zama boro kaŋ si baa nga armaa kaŋ a ga dii a, taka foo nda a ga hin ka baa Irkoy kaŋ a si dii a? ²¹ Yaamaroo kaŋ ir duu a a ga man'ti kala boro kaŋ ga baa Irkoy, a ma baa nga armaa mo.

Ir ma duu aduŋŋa ga hinay

5 Boro kul kaŋ naanay kaŋ Isa man'ti kala *Almasihu*, bora ra, Irkoy k'a hay. Boro kul kaŋ ga baa baa-ba ga baa baaboo din izey mo. ² Hayaa kaŋ ga kate ir ma bay kaŋ ir ga baa Irkoy izey man'ti kala nda ir ga baa Irkoy, de ir ga nga yaamarey ka goy. ³ Ka baa Irkoy man'ti kala ka nga yaamarey dii, nga yaamarey si tiŋ. ⁴ Zama haya kul kaŋ Irkoy n'a hay ga duu hinay aduŋŋa ga. Hinoo kaŋ hin aduŋŋa man'ti kala ir naanayanoo. ⁵ May ka hin aduŋŋa nda man'ti boro kaŋ ga naanay kaŋ Isa ti Irkoy *Iz'aroo*?

Seedetaraa kaŋ teendi Isa Almasihu ga

⁶ Bora kaŋ kaa hari nda kuri albarkaa ra man'ti kala Isa *Almasihu*. A mana kaa nda hari hinne, amma a

mana kaa nda kala hari nda kuri. Irkoy *Hundoo* no ka seedetaraa woo tee, zama Irkoy *Hundoo* man'ti kala cimoo. ⁷ Zama seede hinza bara, ⁸ Irkoy *Hundoo*, nda haroo, nda kuroo, ihinzaa kul ti jinde foo. ⁹ Nda ir ga yadda adamizey seedetaraa ga, Irkoy seedetaraa bisa a. Zama woo ti Irkoy seedetaraa kaŋ a n'a tee nga *Iz'aroo* ga. ¹⁰ Boro kul kaŋ ga naanay Irkoy *Iz'aroo*, seedetaraa woo goo bora ra. Boro kaŋ si naanay Irkoy nk'a tee taariharkaw, zama a mana naanay seedetaraa kaŋ Irkoy n'a tee nga *Iz'aroo* ga. ¹¹ Seedetaraa ne: Irkoy n'ir noo hunayan abadantaa, de hunaroo woo si duwandi kala nga *Iz'aroo* ra. ¹² Boro kaŋ duu *Iz'aroo*, duu hunaroo, boro kaŋ mana duu Irkoy *Iz'aroo*, mana duu hunaroo.

Hunayan abadantaa

¹³ Ya nka hayey wey hantum war se hala war ma bay kaŋ war duu hunayan abadantaa, war kaŋ ga naanay Irkoy *Iz'aroo* maano. ¹⁴ Lakkalkanaa kaŋ goo ir se Irkoy jine man'ti kala nda ir na haya wiri a ga ka sawa nda nga ibaayoo, a ga haŋajer ir se. ¹⁵ Nda ir ga bay kaŋ a ga haŋajer ir se, haya kul kaŋ ir n'a wiri a ga, ir ga bay kaŋ woo kaŋ ir n'a wiri a ga, ir duu a ka ben.

¹⁶ Nda boro dii nga armaa ga zunubu tee, zunubu kaŋ s'a ka koy buuyan ra, a ma Irkoy ŋaaray a se, a g'a noo hunayan. Ay sii kala borey ga kaŋ na zunubu tee kaŋ si koy buuyan ra. Zunubu goo no kaŋ ga boro ka koy buuyan ra, zunuboo woo se, ay mana nee a ma Irkoy ŋaaray. ¹⁷ Ifutu kul man'ti kala zunubu, amma zunubu goo no kaŋ si boro ka koy buuyan ra.

¹⁸ Ir ga bay kaŋ boro kul kaŋ Irkoy n'a hay, bora si zunubu tee, Bora kaŋ Irkoy n'a hay † ga lakkal dan a se, boro laalaa kaŋ ti Ibilisi si tuku a ga.

¹⁹ Ir ga bay kaŋ ir mana hun kala Irkoy ga, de aduŋŋa kul sii kala boro laalaa kaŋ ti Ibilisi hinoo cire.

²⁰ Amma ir ga bay kaŋ Irkoy *Iz'aroo* kaa, a n'ir noo lakkal hala ir ma Cimikoynoo bay, Cimikoynoo da bande ir goo, maanaa nga *Iz'aroo* Isa Almasihu. Nga ti Irkoy cimikoynoo, nga ti hunayan abadantaa.

²¹ Ay zankey, wa war boŋ hawgay toorey ga.

---

† Bora kaŋ Irkoy n'a hay man'ti kala Isa Almasihu, nga ti Irkoy *Iz'aroo*.

YEHIYA BATAGA 2to

Citaaboo fahamandiroo

Borey kaŋ se batagaa sanbandi maapey

nda fooyanoo kaŋ teendi i se

1 Agay kaŋ ti boro beeroo ka batagaa woo sanba woy beeri suubantaa nda nga izey se. Ay ga baa war nda cimi, man'ti agay hinne, borey kul kaŋ na cimoo bay mo ga baa war, ² cimoo kaŋ ga duumi ir ra maaganda se, kaŋ goo ir bande hala abada.

³ *Anneemaa*, nda tamallaa, nda alaafiyaa goo ir bande kaŋ hun Baaba Irkoy nda Isa *Almasihu* do kaŋ ti Baaba Irkoy *Iz'aroo* cimi ra nda baji ra.

Cimi nda baji

⁴ Ay hanse ka ŋaali kaŋ ay gar kaŋ ni izey ra, affooyan ga dira cimoo ra, sanda takaa kaŋ nda ir duu yaamar Baaba Irkoy do. ⁵ Aywa sohõ woy beeroo, woo kaŋ ay g'a wiri ni ga, nga ti ir ma baa cere. Man'ti sanda yaamar taaga no ay goo ma hantum ma ne, amma woo din da no kaŋ ir duu a za sintinoo ga. ¹⁶ Hayaa kaŋ ti baji man'ti kala ir ma dira ka sawa nda nga yaamarey.

† *Yehiya 13.34; 15.12, 17.*

Woo ti yaamaroo kaŋ war maar'a za sintinoo ga hala war ma dira a bande.

⁷ Derandikaw boobo kaa aduŋŋa ra. I si yadda kaŋ Isa *Almasihu* kaa nda gaaham, i s'a har. Boraawoo du-moo ti derandikaw, nga ti Almasihu iberoo. ⁸ Wa war boŋ hawgay war masi koy jaŋ ir goyoo albarkaa, wa war boŋ hawgay hala war ma duu sufuray timmante.

⁹ Boro kaŋ na Almasihu cawyanoo hoo, a mana duumi a ra, boraawoo duu Irkoy. Boro kaŋ ga duumi nga cawyanoo ra, boraawoo duu Baaba Irkoy, boraawoo duu *Iz'aroo* mo. ¹⁰ Boro kaŋ kaa war do a mana kate cawandiyanoowoo, war mas'a zumandi war do, war mas'a foo, ¹¹ zama boro kaŋ n'a foo, boraawoo huru a bande nga goy futawey ra.

Šenni kokorantaa

¹² Haya boobo goo no kaŋ ay baa y'a hantum war se, ya na baa y'a tee nda kaddaasu nda dawa. Amma ay ga tammahã ya koy war do, ir ma šelaŋ mee nda mee hala ir ŋaaloo ma timme. ¹³ Ni woyme suubantaa izey ga ni foo.

YEHIYA BATAGA 3to

Citaaboo fahamandiroo

Boraa kaŋ se batagaa sanbandi maapoo

nda fooyanoo kaŋ teendi a se

1 Agay kaŋ ti boro beeroo ka batagaa woo sanba ay baakaa Gayus kaŋ ay ga bag'a nda cimi se. ²Ay baakaa, yala ma duu gomni boobo nongoo kul here, ma bara nda gaaham baani sanda takaa kaŋ ni hundoo ga boori. ³Ay hanse ka jaali waatoo kaŋ ir armyey kaa ka seedetaray tee ni cimoo ga, takaa kaŋ nda n'ga dira nda cimi. ⁴Ay sii nda jaali beeri kaŋ ga too ya maa ay izey ga dira cimoo ra.

Gayus laadirtaraa

⁵Ay baakaa, hayaa kaŋ n'ga tee ir armyey se, ba yawey, n'ga tee i se nda laadirtaray. ⁶I na ni bajoo seedetaraa tee *Egilizoo* jine. A ga boori m'i faaba ngi naarumaa ra nda faabari kaŋ ga hima Irkoy jine. ⁷Zama ir Koyoo maapoo se i fatta, i si haya kul dii dumey ga kaŋ si Irkoy bay. ⁸Adiši ir, ir ga hima ka borey wey dumey kubay henna, ka tee i se goykasinayyan cimoo ra.

Diyotref nda Demetris šennoo

⁹Ay na haya foo hantum *Egilizoo* se, amma Diyotref kaŋ ga baa nga ma tee ngi jineboraa s'ir kubay. ¹⁰Woo se, waati kaŋ ay kaa, ay ga nga takawey bayrandi war se kaŋ a g'i tee ka šenni laalayan har ir ga, de mo a mana wasa a se, ba ir armyey, a s'i kubay, borey mo kaŋ ga baa ngi m'i kubay, a ga wanji i m'a tee, a g'i gaaray k'i kaa *Egilizoo* ra. ¹¹Ay baakaa, masi ifutu guna ka tee, ihenna guna ka tee. Boro kaŋ ga ihenna tee mana hun kala Irkoy ga, boro kaŋ ga ifutu tee mana dii Irkoy.

¹²Demetris, borey kul ga seedetaray henna har a ga, cimoo hunday ga tee a se seede. Ir mo ga seedetaray henna har a ga, n'ga bay mo kaŋ ir seedetaraa ti cimi.

Fooyan kokorantaa

¹³Haya boobo goo no kaŋ ay ga baa y'a hantum ma ne, amma ay si baa y'a tee nda dawa nda kalam. ¹⁴Amma ay ga tammahã ne nda kayna ay ma dii ni, ir ga šelan mee nda mee. ¹⁵Alaafiya ma kaa ni ga. Ir cerey ga ni foo. M'ir cerey boro foo kul foo nda nga maapoo.

ŽUD BATAGAA

Citaaboo fahamandiroo

Borey kaŋ se batagaa sanbandi maapey

nda fooyanoo kaŋ teendi i se

1 Agay Žud kaŋ ti Isa *Almasihu* tam, Žak armaa † ka batagaa woo hantum war kaŋ ciyandi se, de mo Baaba Irkoy baakey ti war, war jisandi Isa Almasihu se. ²Tamalla, nda alaafiya, nda baji ma kaa war ga nda booboyan.

Cawandikaw taariharkey

(Piyer bataga 2to 2.1–17)

³Ay baakey, ba kaŋ ay hanse ka baa ya hantum war se hallasiroo kaŋ ra ir ga marga ga, a tee ya ne tilasu ya hantum war se hala ya duu ka war hoyray war ma gurgay naanaa se kaŋ nondi Irkoy boro henanante se cee folloku. ⁴Zama boro fooyan tugu ka huru ganakey game. A gay ngi ciitoo harandi *Citaaboo* ra. I si hunbur Irkoy, i ga Irkoy *anneemaa* bere k'a tee haya futu boonayyan. I g'ir jineboro follokaa kaŋ ti ir Koyoo Isa *Almasihu* yankar.

⁵Ay ga baa ya war hongandi, ba kaŋ war ga haya kul bay, kaŋ ir Koyoo na jamaa hallasi k'a kaa Misira gandaa ra jina, woo banda ga, a na borey halaci kaŋ mana naanay. ⁶Almalaykey kaŋ mana ben ngi dogey ra, i na ngi gorodogey naŋ, a n'i gaala nda gaala kaŋ si hun i ga, k'i dii kubaa ra hala zaari beeroo ciitoo hane.

⁷Takaa din da Sodom, nda Gomor, nda koyrawey kaŋ g'i kuubi k'i bere na ngi boŋ noo izefututaray se ka marga ka kani nda takari dumi tana. I nondi ka tee himakasinay nuune abadantaa zukandoo se.

⁸Takaa din da borey wey nda ngi handirey ga ngi gaahamoo žiibandi, i ga koytaraa kaynandi, i ga beenaa hinikoyey wow. ⁹Ba almalayka jinehunoo Minkaylu, waatoo kaŋ nga nda Ibilisi ga cere cendi Musa kunturoo ga, Minkaylu mana yadda k'a wow k'a zukandi, a nka nee a se: «Ay Koyoo ma zahā ni ga!»

¹⁰Amma borey wey ga hayayan wow kaŋ i s'i bay. Ng'i fahamaa man'ti kala sanda adabba kaŋ sii nda lakkal miileyan. Woo no ma kate ngi halaciroo. ¹¹I bone, zama Kabila fondaa bande i hanga. ¹²I na ngi boŋ daŋ dereyan ra nooru maaganda sanda Balam. † I halaci sanda Kora kaŋ halaci tureyanoo ra. ¹²I ga tee sanda

† *Matiyu 13.55; Marku 6.3.* †† *Sintino 4.3–8.* ‡ *Kabuyaney 22.1–35.* †† *Kabuyaney 16.1–35.*

žiibi ndellayan war armataray ŋaadogey ra. I ga ŋaa ka haŋ ka too bila hunburay, i si hongaa kala ngi boŋ de. I ga hima nda duulayan kaŋ ra hari sii, de hewoo g'i zaa. I ga hima nda jamde tuuriyan kaŋ ga ize sii kaŋ buu cee hinka, i dogandi. ¹³I ga ngi teegoy haawantey boosandi sanda takaa kaŋ nda teekoo bonday gaabanteyan ga ngi kufoo warra. I ga hima nda handarayan kaŋ si bay nongu kul kaŋ ra ngi ga koy, kubaa bibiroo jisandi i se hala abada.

¹⁴Henok mo kaŋ ti Adama banda-ka-zunbu iyyantoo na annabitaray tee i ga ka nee: «Nga ne, ir Koyoo goo ma kaa, nga nda nga almalayka henanante zenberzenberyan, ¹⁵ka borey kul ciiti, ka borey kaŋ si hunbur Irkoy zukandi ngi goy laalawey se kaŋ i n'i tee ngi futuyanoo ra nda ka zunubu teekey kaŋ si hunbur Irkoy zukandi šenni laaley din kul kaŋ i n'i har a ga se.»

¹⁶Borey din man'ti kala ŋuunŋuunukoyniyan, i mma hēe nda ngi takaa. I ga dira nda ngi boonay futawey. Deeney ga beeri, i ga borey meekaanay haya maaganda se.

Hoyrayyan ganakey se

¹⁷Amma war, ay baakey, wa hongaa hayey kaŋ ir Koyoo Isa *Almasihudiyawey* n'i har za i mana tee. ¹⁸I nee war se: «Waati koraa ra, ŋooŋkoyniyan ga bangay, i ga dira nda ngi boonay futawey kaŋ ga mooru Irkoy.»

¹⁹Ng'i ti borey kaŋ ga kate fay-fayyan, i si hongu kala nda adamize takaa, Irkoy *Hundoo* sii i kone. ²⁰Amma war, ay baakey, wa koy jine war naanaa kaŋ ga hanse ka henan ra ka Irkoy ŋaaray Hundi Henanantaa albarkaa ra. ²¹Wa cindi Irkoy bajoo ra k'ir Koyoo Isa Almasihu tamallaa batu kaŋ ga war noo hunayan abadantaa.

²²Wa hinna borey ga kaŋ ga šikka-šikka. ²³W'i hallasi k'i kaa nuunaa ra. Borey jerey, wa hinna i ga, amma nda hunburay: war masi too ba ngi bankaaraa ga kaŋ ngi hundi-ibaayoo n'a žiibandi.

Irkoy saabuyan kokorantaa

²⁴Boraa kaŋ ga hin ka war dii war masi kaŋ, ka war kayandi bila laybu nga daržaa ra nda paaliyan, ²⁵Irkoy follokaa, ir Hallasikaa, Isa *Almasihu* ir Koyoo albarkaa ra, darža, nda beeray, nda gaabi, nda hini ma bara a se za zamaney mana tee, nda sohō da, hala abada. Amin.

BANGANDIROO

Citaaboo fahamandiroo

Citaaboo addaliloo

1 Isa *Almasihu* bangandiroo ne kaŋ Irkoy n'a noo a se hala a ma hayey kaŋ ga hima ka kaa ka tee ne nda kayna har nga tamey se. Almasihu na nga al-malaykaa sanba nga tamoo Yehiya do a m'a filla a se. ² Yehiya na seedetaray tee kaŋ hayey kul kaŋ nga dii ey man'ti kala Irkoy meešennoo nda Isa Almasihu seedetaraa. ³ Bora duu gomni kaŋ ga annabitaray šenney caw nda borey kaŋ ga haŋajer i se ka hayey dii kaŋ hantumandi a ra, zama waatoo man.

Yehiya hantum Azi gandaa Egiliz iyyaa se

⁴ Agay Yehiya ka hantum *Egiliz iyyaa se* kaŋ goo *Azi* gandaa ra. Irkoy *anneemaa* nda alaafiyaa ma bara war ga. Irkoy kaŋ ga bara, kaŋ gay a ga bara, kaŋ goo kaa m'i noo war se, nga nda Irkoy *Hundi iyyaa* kaŋ goo nga kokoy gorodogoo tenje, ⁵ nda Isa *Almasihu* kaŋ ti seede laadirantaa, nga ti boro jinaa kaŋ tun ka hun bukaway ra, nga ti kokoyey boŋkoynoo laboo ga. Nga ti bora kaŋ ga baa ir, de a n'ir feeri k'ir kaa ir zunubey ra nda nga kuroo. ⁶ A n'ir tee kokoytaray nda *sargari juwalkaw* nga Baaba maapoo ga kaŋ ti nga Irkoy. Nga, darža nda hini ma bara a se abada hala abada. Amin.

⁷ Nga ne, a goo ma kaa duulawey gamey ra, moo kul ga kaa ka dii a, ba wey kaŋ na gaahamoo fun.

Alkabiilawey kul kaŋ goo laboo ga, ga hēe nga maaganda se. Nhuu! Amin.

⁸ Agay, agay ti Alfa nda Omega †, ir Koyoo Irkoy k'a har, nga ti bora kaŋ ga bara, kaŋ gay a ga bara, kaŋ goo kaa, Hini-kul-koyoo.

Isa na nga boŋ bangandi Yehiya se

⁹ Agay Yehiya, war armaa nda war hangasinoo Isa zaraboo, nda nga *Laamaa*, nda nga mupeyanoo ra, ay bay ka koy gungoo ra kaŋ se i ga nee Patmos Irkoy meešennoo nda Isa seedetaraa maaganda se. ¹⁰ Irkoy *Hundoo* n'ay dii ir Koyoo zaaroo hane, ay maa ay du-maa ga kaati beeri kaŋ ma nee laati beeri. ¹¹ A nee: «Hayaa kaŋ n'dii a, a hantum citaabu ra, m'a sanba

† Alfa nda Omega man'ti kala Grek šenni abacaa harfu jinaa nda ikokorantaa.

Egiliz iyyaa se kaŋ goo Efez, nda Isimir, nda Pergam, nda Tiyatir, nda Sard, nda Filadelfi, nda Lawodise koyrawey ra.»

¹² Ay neli ka dii jindoo kaŋ ga šelaŋ ya ne. Kaŋ ay neli, ay dii wura fitilla gorodoo iyye. ¹³ Fitilla gorodoo iyyaa game boro goo kaŋ ga hima nda adamize, darbay kaŋ ga zunbu hala cewey ga goo jindoo ra, wura gamahaw ga gandey haw. ¹⁴ Boŋoo nda hinbirey ga kaaray ma nee feeji hinbiri kaaray, sanda haabu, moyey ga hima nda nuune deene. ¹⁵ Cewey ga hima nda alhan nerante kaŋ ma nee a nka hansandi alforon ra. Jindoo ga hima nda hari beeri jinde. ¹⁶ Kabe hennaa ra handaray iyye goo, mijoo ra takuba ga fatta kaŋ mee hinkaa kul ga kan. Ndumoo ga hima nda waati kaŋ waynaa ga dii garaw.

¹⁷ Waatoo kaŋ ay dii a, ay kaŋ cewey cire sanda bukaw. A na nga kabe hennaa fur ay ga ka nee: «Masi hunbur, agay ti ijinaa nda ikokorantaa. ¹⁸ Agay ti baahunantaa, ay bay ka buu, amma nga ne, ay ga huna abada hala abada, buuyan nda alaaharaa kufal-izey goo ay kone. ¹⁹ Adiši hayey hantum kaŋ n'dii ey, wey kaŋ goo ma teendi nda wey kaŋ ga kaa ka tee hayey wey banda ga. ²⁰ Handaray iyyaa kaŋ n'dii ey ay kabe hennaa ra sirroo nda wura fitilla gorodoo iyyaa maanaa ne: handaray iyyaa man'ti kala Egiliz iyyaa al-malaykey, fitilla gorodoo iyyaa man'ti kala Egiliz iyyaa.»

Batagaa kaŋ sanbandi Efez Egilizoo se

2 «Hantum almalaykaa se kaŋ goo Efez koyraa *Egilizoo* ra, nee a se:

«Hayaa ne kaŋ bora kaŋ kabe hennaa ra handaray iyyaa goo kaŋ ga dira fitilla gorodoo iyyaa gamey ra g'a har: ² «Ay ga ni teegoyey, nda ni taabiyanoo, nda ni mupeyanoo bay, ay ga bay mo kaŋ n'si hin ka boro laaley suuri. N'na borey sii kaŋ ga nee *diyawayan* ti ngi, ka gar i man'ti a. N'gar taariharkawayan no. ³ N'goo nda mupeyan, ni hottu ay maapoo sabbu se, ni binoo mana hun. ⁴ Amma haya foo goo ni ra kaŋ si kan ya ne kaŋ ti n'na ni baji jinaa fur. ⁵ Hongu nongoo kaŋ ra n'kaŋ, ma *tuubi*, ma ni cee jinaa teegoyey tee. Nda mana tuubi, ay ga kaa ni do ka ni fitilla gorodogoo kaa dogoo ra. ⁶ Amma haya henna foo goo ni ra kaŋ ti n'ga konna Nikolayitey teegoyey kaŋ agay mo ga konna ey.»

⁷ Boro kaŋ goo nda haŋa ma maa hayaa kaŋ Irkoy *Hundoo* g'a har Egilizey se!

Boro kaŋ hin, ay g'a noo hunayan tuuroo izey ra kaŋ goo Irkoy saddiŋaa ra a m'a ŋaa.»

Batagaa kaŋ sanbandi Isimir Egilizoo se

⁸ «Hantum almalaykaa se kaŋ goo Isimir koyraa *Egilizoo* ra, nee a se:

«Hayaa ne kaŋ bora a kaŋ ti ijinaa nda ikokorantaa g'a har, bora a kaŋ buu, a yee ka huna: ⁹ «Ay ga ni zaraboo nda ni talkataraa bay, amma almankoy ni ti ni, borey kaŋ ga nee Alyahuudu ti ŋgi, ka gar i man'ti a, ay ga ŋgi wovey bay, i man'ti kala *Šaytan margahugoo*.

¹⁰ Masi hunbur hayaa kaŋ ga kaa ka ni zarabi. War borey ra, Ibilisi ga hayayaŋ warra kasaa ra ka war sii. War ga duu zarabiyani jirbi woy (10). Laadir hala buuyan ga, ay ga ni noo hunayan fuulaa.»

¹¹ Boro kaŋ goo nda haŋa ma maa hayaa kaŋ Irkoy *Hundoo* g'a har Egilizey se!

Boro kaŋ hin, buuyan hinkantoo si duu a ga fondo.»

Batagaa kaŋ sanbandi Pergam Egilizoo se

¹² «Hantum almalaykaa se kaŋ goo Pergam koyraa *Egilizoo* ra, nee a se:

«Hayaa ne kaŋ bora a kaŋ kone takuba goo kaŋ mee hinkaa kul ga kan g'a har: ¹³ «Ay ga nongoo bay kaŋ ra n'goo nda goray, a man'ti kala *Šaytan* kokoy gorodoo. Ni hawa ay maapoo ga ka boori, man'ay naanaa naŋ ba Antipas waati kaŋ ti ay seede laadirantaa kaŋ i n'a wii war do, nongoo kaŋ ra *Šaytan* ga goro. ¹⁴ Amma haya kaccu goo ni ra kaŋ si kan ya ne: boroyaŋ goo ni do kaŋ hawa Balam cawandoo ga, Balam ka Balak cawandi a ma kumsay daŋ Izirayel borey se kaŋ g'i tuti i ma hayey ŋaa kaŋ sargandi toorey maapney ga, i ma woy nda aru izefututaray tee. ¹⁵ Takaa din da boroyaŋ goo ni do kaŋ hawa Nikolayitey cawandoo ga. ¹⁶ Woo se ma *tuubi*. Nda man'ti woo, ay ga kaa ni ga nda caħayan, de ay g'i wongu nda ay miŋoo takubaa.»

¹⁷ Boro kaŋ goo nda haŋa ma maa hayaa kaŋ Irkoy *Hundoo* g'a har Egilizey se!

Boro kaŋ hin, ay g'a noo ŋaahayaa kaŋ se i ga nee *man* tugantaa. Ay g'a noo tondi kaaray, tondoo woo maa taaga ka hantumandi a ga, boro kul s'a bay nda man'ti boro kaŋ ga duu a.»

Batagaa kaŋ sanbandi Tiyatir Egilizoo se

¹⁸ «Hantum almalaykaa se kaŋ goo Tiyatir koyraa *Egilizoo* ra, nee a se:

«Hayaa ne kaŋ Irkoy *Iz'aroo* g'a har, bora a kaŋ moyey ga hima nda nuune deene, de cewey ga hima nda alhan nerante: ¹⁹ «Ay ga ni teegoyey, nda ni bajoo, nda ni naanaa, nda ni goyoo nda ni mupeyanoo bay, ni teegoy kokorantey bisa ijinawey. ²⁰ Amma haya foo goo ni ra kaŋ si kan ya ne kaŋ ti n'na *Žezabel*, woyoo kaŋ ga nee annabi ti nga naŋ a m'ay tamey cawandi k'i derandi k'i tuti i ma woy nda aru izefututaray tee ka hayey

† *Kabuyaney* 22—24; 25.1–2; 31.16.

ŋaa kaŋ sargandi toorey maapney ga. ^{††21} Ay n'a noo waati hala a ma *tuubi*, amma a si baa nga ma tuubi ka fay nda nga izefututaraa. ²² Nga ne, ay ga nga nda borey kaŋ ga zina tee a bande warra daari boŋ zarabi beeri ra, nda man'ti i nka tuubi ka fay nda ŋgi teegoyey. ²³ Šikka sii, ay ga izey wii, woo ra Egilizey kul ga bay kaŋ agay no ma boro kunehero nda binoo fesufesu. War boro foo kul ay g'a bana ka sawa nda nga teegoyey.

²⁴ Amma war borey jerey kaŋ goo Tiyatir, ay ga nee war kul kaŋ mana hanga cawandoo woo bande, kaŋ mana hayaa bay kaŋ se i ga nee *Šaytan* sirrey. Ay nee: ay si jeraw daŋ war ga koyne. ²⁵ Amma hayaa kaŋ goo war kone, w'a dii ka boori hala ay ga kaa.

²⁶ Boro kaŋ hin, de a n'ay teegoyey dii hala benantaa ga, ay g'a noo hini gandawey ga.

²⁷ A g'i kur nda guuru gobu, a g'i kar sanda takaa kaŋ nda boro ga labu kusu kayri, ²⁸ takaa kaŋ nda ay duu hini ay Baaba Irkoy do. Ay g'a noo subbaahi handaraa.»

²⁹ Boro kaŋ goo nda haŋa ma maa hayaa kaŋ Irkoy *Hundoo* g'a har Egilizey se!»

Batagaa kaŋ sanbandi Sard Egilizoo se

3 «Hantum almalaykaa se kaŋ goo Sard koyraa *Egilizoo* ra, nee a se:

«Hayaa ne kaŋ bora a kaŋ kone Irkoy *Hundi* iyyaa nda handaray iyyaa goo g'a har: «Ay ga ni teegoyey bay, i ga nee ma ne hunantaa, ka gar bukaw ti ni. ² Lakkal daŋ, ma gaabi daŋ cindey ra kaŋ ga baa ka buu. Zama ay mana ni teegoyey gar i ga henan ay Irkoy do. ³ Hawgay nda woo kaŋ n'duu a ni maar'a, gaabu a ga, ma *tuubi*. Nda n'si lakkal daŋ, ay ga kaa sanda zay, de mo n'si waatoo bay kaŋ ay ga kaa ni ga. ⁴ Woo kul, Sard ra n'goo nda boro kaynayaŋ kaŋ mana ŋgi darbawey žiibandi. I ga dira ay bande, darbay kaaray goo jindey ra, zama i ga hima nda a.

⁵ Boro kaŋ hin, takaa din da a ga bankaaray nda darbaya kaaray, ay si maapoo tuusu k'a kaa hunaroo citaaboo ra. Ay ga maapoo har ay Baaba Irkoy nda nga almalaykey jine.»

⁶ Boro kaŋ goo nda haŋa ma maa hayaa kaŋ Irkoy *Hundoo* g'a har Egilizey se!»

Batagaa kaŋ sanbandi Filadelfi Egilizoo se

⁷ «Hantum almalaykaa se kaŋ goo Filadelfi koyraa *Egilizoo* ra, nee a se:

«Hayaa ne kaŋ bora a kaŋ ti Irkoy Boro Henanantaa, nga kaŋ ti Cimikoynoo,

bora a kaŋ kone Dawda kufal-izoo goo g'a har, bora a kaŋ ga haya feeri, boro kul si hin k'a daabu, bora a kaŋ ga haya daabu, boro kul si hin k'a feeri: ⁸ «Ay ga ni teegoyey bay. Nga ne, ay na hugu mee feerante daŋ ni jine kaŋ boro kul si hin k'a daabu. N'sii nda gaabi beeri, amma n'n'ay ŋennoo dii, man'ay maapoo

†† *Kokoyey* 1na 16.31; 18.19; *Kokoyey* 2to 9.22.

yankar. ⁹ Nga ne, ay ga ni noo boroyaŋ Šaytan *mar-gahugoo* borey ra, wey kaŋ ga nee Alyahuudu ti ngi, ka gar i man'ti a, i ga taari. Nga ne, ay ga kate ey i ma gunguma ni cewey cire, i ma bay kaŋ ay ga baa ni. ¹⁰ Zama yaamaroo kaŋ ay n'a noo ma ne muŋeyan here, n'a dii. Agay mo ga ni dii siiyanoo waatoo ga kaŋ ga kaa aduŋŋa kul ga, ka laboo gorokey sii. ¹¹ Ay ga kaa nda cahāyan. Gaabandi hayaa kaŋ goo ni kone ga, hala boro kul masi ni kokoy fuulaa taa ni kone.

¹² Boro kaŋ hin, ay g'a tee ganji ay Irkoy *hugoo* ra, a si yee ka hun a ra. Ay g'ay Irkoy maŋnoo hantum a ga, nda ay Irkoy koyra maŋnoo kaŋ ti Žerizalem taagaa kaŋ ga zunbu ka hun beenaa ra ay Irkoy jeroo ga, nda ay maa taagaa.”

¹³ Boro kaŋ goo nda haŋa ma maa hayaa kaŋ Irkoy *Hundoo* g'a har Egilizey se!»

Batagaa kaŋ sanbandi Lawodise Egilizoo se

¹⁴ «Hantum almalaykaa se kaŋ goo Lawodise koyraa *Egilizoo* ra, nee a se:

«Hayaa ne kaŋ Amin kaŋ ti seede laadirantaa nda cimikoynoo kaŋ ti Irkoy takaroo sintinoo g'a har: ¹⁵ “Ay ga ni teegoyey bay, n'si yay n'si koron. Nda a gar ba ni mma yay wala ni mma koron! ¹⁶ Hayaa kaŋ se n'ga dungu, n'si yay n'si koron, ay ga ni yeeri ka ni kaa ay mijoo ra. ¹⁷ Zama de n'ga nee: ‘Almankoyni ti agay, ay n'ay boŋ noo alman, ay si too haya kul ga.’ Amma n'si bay kaŋ ni bone, ni jaase. Talka nda danaw ti ni, n'goo gaa koonu. ¹⁸ Ay ga ni hoyray, ma wura kaŋ henanandi nuune ra day ay do hala ma tee almankoyni, nda dar-bay kaarayyan kaŋ ga ni daabu, ni gaa koonoo haa-woo masi fatta, nda safari kaŋ ga danandi ni moŋey ga hala ma duu ka dii. ¹⁹ Agay, borey kaŋ ay ga bag'ey, ay ga citi i ga, ay g'i dan fondaa ra. Tee boro kaŋ ga koron, ma *tuubi*. ²⁰ Nga ne, ay ga kay hugoo mijoo ga ay ga kara-kara. Boro kaŋ maa ay jindoo se, de a na hugoo mijoo feeri, ay ga huru a do, ay ga ŋaa a bande, nga mo ga ŋaa ay bande.

²¹ Boro kaŋ hin, ay g'a noo a ma goro ay bande ay kokoy gorodogoo ra, sanda takaa kaŋ nda agay mo, ay hin, ay goro ay Baaba Irkoy bande nga kokoy gorodogoo ra.”

²² Boro kaŋ goo nda haŋa ma maa hayaa kaŋ Irkoy *Hundoo* g'a har Egilizey se!»

Irkoy saaburoo beenaa ra

4 Woo banda ga, ay dii, nga ne, hugu mee kaŋ feeri beenaa ra. Jinde jinaa din kaŋ ay bay ka maar'a kaŋ ga ūelaŋ ay bande ma nee laati beeri, a nee: «Žigi ne, ay ga ni cebe hayey kaŋ ga kaa ka tee wey banda ga.» ² Dogoo din da Irkoy *Hundoo* n'ay dii. Nga ne, kokoy gorodoo foo gorandi beenaa ra, de boro foo goo ma goro a boŋ. ³ Bora kaŋ ga goro a boŋ, nda n'ga dii a, a si hima nda kala žasp tondi nda sarduwan tondi. Gorodogoo, beenegondi g'a kuubi k'a bere, nda n'ga dii a ma nee emerod tondi. ⁴ Kokoy gorodoo waranka cindi taaci (24) ga gorodogoo kuubi k'a bere.

Kokoy gorodogey ga, boro beeri waranka cindi taaci (24) ga goro, darbay kaaray goo jindey ra, wura kokoy fuula goo boŋey ra. ⁵ Kokoy gorodogoo din, meliyaŋ, nda jindeyan, nda jinjiŋyan ga hun a ra. Fitilla iyee ga dii kokoy gorodogoo jine, Irkoy Hundi iyyaa no. ⁶ De kokoy gorodogoo din jine teeko foo goo kaŋ ma nee diji, ni mma nee tondi murmurante hay ūenda. Kokoy gorodogoo gamoo nda nga kuubi-ka-beraa ra hundikoyni taaci goo kaŋ ngi jine nda banda kul ti moo.

⁷ Hundikoyni jinaa ga hima nda ganjihayla, ihinkan-too ni mma nee yagaw, ihinzantoo ndumoo ma nee adamize, itaacantoo ga hima nda dutal kaŋ goo ma deeši. ⁸ Hundikoyni taacaa, affoo kul goo nda fata id-du, nga kuubi-ka-beraa nda nga gundoo kul ti moo. Ci-jin nda zaari i si fay nda ka nee:

«Henan, henan, henan

ti ir Koyoo Irkoy, Hini-kul-koyoo

kaŋ gay a ga bara, kaŋ ga bara, kaŋ goo kaa.»

⁹ Waati kaŋ hundikoyni taacaa ga darža, nda beeray, nda albarka dan boraa se kaŋ goo ma goro kokoy gorodogoo ra, boraa kaŋ ga huna abada hala abada, ¹⁰ boro beeri waranka cindi taacaa (24) ga ngi cewey sonbu boraa se kaŋ goo kokoy gorodogoo ra, i ga sujudu Boraa se kaŋ ga huna abada hala abada. I ga ngi kokoy fuulawey warra kokoy gorodogoo jine ka nee:

¹¹ «Ir Koyoo Irkoy, n'ga hima nda darža, nda beeray, nda hini.

Zama ni ka haya kul taka,

ni ibaayoo ka kate i ma bara, woo se i takandi.»

Feeji-izoo kaŋ goo nda hini ka citaaboo feeri

5 Ay dii boraa kaŋ ga goro kokoy gorodogoo ra kabe hennaa ra citaabu kaŋ gundoo nda dumaa kul ti hantum, tammaasa iyee g'a haw.² Ay dii almalay-ka gaabante kaŋ ga jinde jer ka kaati ka nee: «May no ma hima nda ka citaaboo feeri ka nga tammaasawey hawarey feeri?» ³ Amma boro kul beenaa ra, wala laboo ga, wala laboo cire mana hin ka citaaboo feeri wala k'a guna. ⁴ Ay hanse ka hēe, zama boro kul mana duwandi kaŋ ga hima nda ka citaaboo feeri wala k'a guna. ⁵ Amma boro beerey affoo nee ya ne: «Masi hēe, nga ne, ganjihaylaa kaŋ hun Žuda alkabiilaa ra, Dawda banda-ka-zunboo kaŋ ga hima nda tuuri kabe taaga kaŋ zay ka fatta tuuroo kaŋ dunbandi linjoo ga duu hini ka citaaboo feeri ka nga tammaasa iyyaa hawaroo feeri.»

⁶ De ay dii kokoy gorodogoo nda hundikoyni taacaa game nda boro beerey game, *Feeji-ize* ga kay no din. A ga hima nda a nka koosandi, a goo nda hilli iyee nda moo iyee kaŋyan ti Irkoy *Hundi* iyyaa kaŋ sanbandi laboo kul ga. ⁷ A kaa ka citaaboo dii boraa kaŋ ga goro kokoy gorodogoo ra kabe hennaa ra. ⁸ Waatoo kaŋ a na citaaboo dii, hundikoyni taacaa nda boro beeri waranka cindi taacaa (24) sujudu Feeji-izoo jine. Affoo kul, kurbu beeri goo a kone nda wura poti kaŋ ga too nda dugu kaŋ ti Irkoy boro henanantey ŋaarayrey. ⁹ I ga dooni taaga don ka nee:

«N'ga hima nda ka citaaboo dii
ka nga tammaasawey hawarey feeri,
zama ni koosandi,
n'na ni kuroo ka boro
alkabiila kul, nda šenni kul, nda jama kul, nda ganda
kul day Irkoy se.

¹⁰ N'n'i tee kokoytaray nda *sargari juwalkaw* ir Irkoy
maano ga.

I ga laama laboo ga.»

¹¹ Ay goo ma guna kaŋ ay maa almalayka boobo
jinde se kaŋ ga kokoy gorodogoo, nda hundikoyney,
nda boro beerey kuubi k'i bere. Almalaykey hinnaa
man'ti kala zenber woyyaŋ hala cee zenber woyyaŋ
nda zenberyaŋ hala cee zenberyaŋ. ¹² I ga jinde jer ka
nee:

«Feeji-izoo kaŋ koosandi,
ga hima nda ka duu hini, nda alman, nda lakkal,
nda gaabi, nda beeray, nda darža, nda saabu.»

¹³ Ay maa takahayaa kul kaŋ goo beenaa ra, nda laboo
ga, nda laboo cire, nda teekoo boŋ, nda haya kul kaŋ
goo a ra ga nee:

«Saabu, nda beeray, nda darža, nda hini
ma bara bora a kaŋ goo kokoy gorodogoo ra nda Fee-
ji-izoo se
abada hala abada.»

¹⁴ Hundikoyni taacaa nee: «Amin.» Boro beerey kaŋ ji-
noo ra ka sujudu.

Tammaasa hawarantey šennoo

6 Koyne mo ay dii *Feeji-izoo* waatoo kaŋ a ga tam-
maasa iyyaa affoo hawaroo feeri, ay maa
hundikoyni taacaa affoo ga kaati ma nee jinjinyanoo
ka nee: «Kaa!» ² Ay goo ma guna, nga ne, bari kaaray
foo ne, bora a kaŋ goo a boŋ, biraw goo a kone. Kokoy
fuula nondi a se. A hin, a fatta ka hin koyne.

³ Waatoo kaŋ Feeji-izoo na tammaasa hinkantoo
hawaroo feeri, ay maa hundikoyni hinkantoo ga nee:
«Kaa!» ⁴ Bari foo fatta kate, a ga ciray, i na bora a kaŋ
goo a boŋ noo a ma alaafiyaa kaa laboo boŋ. Borey
ma cere koosu, takuba beeri nondi a se.

⁵ Waatoo kaŋ a na tammaasa hinzantoo hawaroo
feeri, ay maa hundikoyni hinzantoo ga nee: «Kaa!» Ay
goo ma guna, nga ne, bari bibi foo ne, bora a kaŋ goo
a boŋ, almizan goo kaboo ra. ⁶ Ay maa ma nee jinde
kaŋ hun hundikoyni taacaa game kaŋ ga nee: «Alkama
kilo foo ga tee nzorfu kaaray tamma foo †. Kilo hinza
orž ga tee nzorfu kaaray tamma foo. Masi jiyoo nda
alaneb hari mooraa hasara.»

⁷ Waatoo kaŋ Feeji-izoo na tammaasa taacantoo
hawaroo feeri, ay maa hundikoyni taacantoo jindoo
kaŋ ga šelaŋ ka nee: «Kaa!» ⁸ Ay goo ma guna, nga ne,
bari firzi foo ne, bora a kaŋ goo a boŋ maano man'ti
kala Buuyan, alaaharaa hanga a bande. Hini nondi i se
laboo zamna taacaa affoo ga ka wiiya nda takuba, nda
heray, nda wirci laala kaŋ ga bere, nda laboo ganji-
hoogawey.

⁹ Waatoo kaŋ a na tammaasa guwantoo hawaroo
feeri, ay dii sargari tonadogoo cire borey hundey kaŋ
koosandi Irkoy meešennoo nda ngi seedetaraa kaŋ i
n'a too maaganda se. ¹⁰ I ga jinde jer ka kaati ka nee:
«Ir Koyoo henanantaa, cimikoynoo, hala waati foo no
n'ga ciiti, hala waati foo no n'g'ir hundey alhakey bana
laboo gorokey ra?» ¹¹ Ngi affoo kul, darbay beeri
kaaray nondi a se, i nee i se i ma hunanzam kayna
koyne hala ngi tam hangasiney nda ngi armey kaŋ ga
hima ka buu sanda ngi ma timme.

¹² Woo banda ga, ay dii Feeji-izoo ga tammaasa id-
duwantoo hawaroo feeri. Labu jijiri beeri tee. Waynaa
bibi ni mma nee darbay bibi. Handoo kul bere ka tee
sanda kuri. ¹³ Beenaa handarawey kaŋ laboo ga, sanda
jeejaynaa kaŋ hew beeri n'a zinji-zinji hala nongu kaŋ
ra a ga jeejawey kaŋ mana nin kaŋandi. ¹⁴ Beenaa hun
dogoo ra ka kunkuni sanda taari. Tondi hondu kul nda
gungu kul hun dogoo ra. ¹⁵ Laboo kokoyey, nda boro
beerey, nda sooje boŋkoyi beerey, nda almankoyney,
nda gaabikoyney, nda baŋna kul, nda borciney kul
tugu tondi guusey ra nda tondi hondey tondey ra. ¹⁶ I
ga nee tondi hondey nda tondey se: «Wa kaŋ ir boŋ k'ir
tugu bora a kaŋ ga goro kokoy gorodogoo boŋ se nda
Feeji-izoo futuyanoo se. ¹⁷ Zama ngi futuyanoo zaari
beeroo kaa, may no ma hin ka kay a jine?»

Tammaasa huru Irkoy ganakey teŋawey ga

7 Woo banda ga, ay dii almalayka taaci kaŋ ga kay
aduŋna kanje taacaa ga. I na aduŋna hew taacaa
dii, hala affoo kul masi hēe laboo ga, a masi hēe
teekoo boŋ, a masi hēe tuuri kul boŋ. ² Ay dii almalay-
ka tana kaŋ ga žigi ka hun waynahunay here, Irkoy hu-
nantaa tammaasaa goo a kone. A na jinde jer ka kaati
almalayka taacaa ga kaŋ duu hini ka ifutu tee laboo
nda teekoo se ³ ka nee: «War masi ifutu tee laboo, nda
teekoo, nda tuurey se hala waati kaŋ ir na tammaasa
daŋ ir Irkoy tamey teŋawey ga.» ⁴ Ay maa borey kaŋ
tammaasa huru i ga hinnaa: i man'ti kala zenber zan-
gu nda zenber woytaaci cindi taaci (144.000) Izirayel
borey alkabiilawey kul ra.

⁵ Žuda alkabiilaa boro zenber woy cindi hinka (12.000)
ga tammaasa huru.

Rubeŋ alkabiilaa boro zenber woy cindi hinka
(12.000).

Gad alkabiilaa boro zenber woy cindi hinka (12.000).

⁶ Ašer alkabiilaa boro zenber woy cindi hinka (12.000).
Neftali alkabiilaa boro zenber woy cindi hinka
(12.000).

Manase alkabiilaa boro zenber woy cindi hinka
(12.000).

⁷ Simewoŋ alkabiilaa boro zenber woy cindi hinka
(12.000).

Lewi alkabiilaa boro zenber woy cindi hinka (12.000).
Isakar alkabiilaa boro zenber woy cindi hinka
(12.000).

⁸ Zabuloŋ alkabiilaa boro zenber woy cindi hinka
(12.000).

Isufi alkabiilaa boro zenber woy cindi hinka (12.000).

† Nzorfu kaaray tamma foo ga sawa nda zaari foo goy hay.

Benžamenj alkabiilaa boro zenber woy cindi hinka (12.000).

Alžama beeri kaŋ hun nongoo kul ra

⁹Woo banda ga, ay dii, nga ne, alžama beeri foo ne kaŋ boro kul si hin k'a kabu, ganda kul goo a ra, nda alkabiila kul, nda jama dumi kul, nda šenni kul. I ga kay kokoy gorodogoo nda *Feeji-izoo* jine, darbay beeri kaaray goo jindey ra, teenaynaa kabeyanj goo kabey ra. ¹⁰I ga jinde jer ka kaati ka nee:

«Hallasiroo man'ti kala ir Koyoo
kaŋ ga goro kokoy gorodogoo boŋ nda Feeji-izoo wane.»

¹¹Almalaykey kul kaŋ ga kay ka kokoy gorodogoo, nda boro beerey, nda hundikoyi taacaa kuubi k'i bere na ngi ndumey sinji laboo ra kokoy gorodogoo jine ka sujudu Irkoy se ¹²ka nee:

«Amin! Saabu, nda darža, nda lakkal,
nda albarka, nda beeray, nda gaabi, nda saħ
man'ti kala ir Koyoo wane abada hala abada. Amin.»

¹³Boro beerey affoo na šennoo zaa ka nee ya ne:
«Borey wey kaŋ ga darbay beeri kaarawey goo,
mayyanj no, man ra i hun?» ¹⁴Ay nee a se: «Ay koyoo,
ni no ma bay.» Waatoo din a duu ka nee ya ne:

«Borey no kaŋ hun zarabijan beeroo dogoo ra.
I na ngi darbay beerey ŋumay k'i kaarandi Feeji-izoo kuroo ra.

¹⁵Woo se i goo Irkoy kokoy gorodogoo jine k'a gana cijin nda zaari nga *hugoo* ra.

Boraa kaŋ ga goro kokoy gorodogoo ra n'i daŋ nga hukumoo cire.

¹⁶I si yee ka heray, i si yee ka jaw.

Waynaa si yee k'i kar, konni kul si yee k'i kar.

¹⁷Zama Feeji-izoo kaŋ goo kokoy gorodogoo gamoo ra g'i kur k'i gongu

ka koy hunaroo haroo dandidogey ra. Irkoy ga ngi moŋey mundawey kul tuusu.»

Tammaasa iyyantoo šennoo

8 Waatoo kaŋ *Feeji-izoo* na tammaasa iyyantoo hawaroo feeri, beenaa tee sōy guuru jere cine.

²Ay dii almalayka iyyaa kaŋ ga kay Irkoy jine, laati beeri iyye nondi i se.

³Almalayka tana kaa, a kay sargari tonadogoo ra, wura dugu canbu goo a kone. Dugu boobo nondi a se hala a ma dugoo nda Irkoy boro henanantey kul ŋaarayrey noo sargari tonadogoo ra kaŋ teendi nda wura kaŋ goo kokoy gorodogoo jine. ⁴Dugey dulloo sunnaaraa ga hun almalaykaa kaboo ra nda Irkoy boro henanantey ŋaarayrey ka žigi ka koy Irkoy jine. ⁵Woo banda ga, almalaykaa na dugu canboo zaa k'a too sargari tonadogoo nuunaa ra, a n'a warra laboo ra. Jijjinyan tee, nda hooloyan, nda meliyan, nda labu jirijyan.

Almalayka taaci jinaa na laati beerey hēenandi

⁶Almalayka iyyaa kaŋ kone laati beeri iyyaa goo soolu k'i kar.

⁷Ijinaa na laati beeroo kar. Gari nda nuune kaŋ ga birji kuri ra warrandi laboo ga, laboo zamna hinzaa affoo ton, tuurey hinnaa zamna hinzaa affoo ton, subu firzoo kul ton.

⁸Almalayka hinkantoo na laati beeroo kar, ni mma nee tondi hondu beeri kaŋ ga dii nda nuune ka warrandi teekoo ra. Teekoo zamna hinzaa affoo bere ka tee kuri. ⁹Takahaya hundikoyney kaŋ goo teekoo ra hinnaa zamna hinzaa affoo buu. Harihiyey hinnaa zamna hinzaa affoo kayri.

¹⁰Almalayka hinzantoo na laati beeroo kar, handaray beeri kaŋ ga dii ma nee bundu boŋ diinante kaŋ ka hun beenaa ra. A kaŋ isawey hinnaa zamna hinzaa affoo boŋ nda hari dandidogey ga. ¹¹Handaraa maŋnoo man'ti kala Hottay. Harey hinnaa zamna hinzaa affoo bere ka hottu. Boro boobo kaŋ haŋ harey ra buu, zama harey mma hottu.

¹²Almalayka taacantoo na laati beeroo kar. Waynaa zamna hinzaa affoo, nda handoo zamna hinzaa affoo, nda handarawey hinnaa zamna hinzaa affoo karandi. I kul zamna hinzaa affoo tee kubay. Zaaroo zamna hinzaa affoo gaayoo mana fatta, cijinoo mo takaa din da.

¹³Ay goo ma guna, de ay maa dutal kaŋ ga deeši beenaa ra beene, a ga jinde jer ka nee: «Bone, bone, bone ga kaŋ laboo gorokey boŋ almalayka hinzaa laati beerey kaŋ ga hima ka kara koyne maaganda se.»

Almalayka guwantoo na laati beeroo kar

9 Woo banda ga, almalayka guwantoo na laati beeroo kar, ay dii handaray kaŋ hun beenaa ra ka kaŋ laboo ga. Guusu futaa miŋnoo kufal-izoo nondi a se. ²Handaraa na guusoo feeri, dullu ga tun guusoo ra ni mma nee alforon beeri dullu. Guusoo dulloo na waynaa nda hewoo bibandi. ³Ndooyanj hun dulloo ra ka kaa laboo ga. Hini nondi i se kaŋ ga hima nda hinoo kaŋ laboo dontoney duu a. ⁴A harandi i se kaŋ i masi ifutu tee laboo suboo, nda dumari firzi kul, nda tuuri kul se. Amma i ma ifutu tee adamizey hinne se kaŋ Irkoy tammaasaa sii teŋawey ga. ⁵I duu yaamar kaŋ i mas'i wii, amma i m'i hottandi handu guu. Ngi hottaa ga hima nda donton hottay, waati kaŋ a na boro kar. ⁶Alwaatey din ra, adamizey ga buuyan wiri, amma i si duu a. I ga boonay buuyan, amma a ga zuru i se.

⁷Ndoowey kulturey si hima nda kala bariyanj kaŋ soolandi wongu se. Boŋey, ni mma nee kokoy fuula bara i ga kaŋ ga hima nda wura, ngi ndumey ga hima nda adamize ndum. ⁸Hinbiri goo i se kaŋ ga hima nda woy hinbiri. Hiŋey ga hima nda ganjihayla hiŋe. ⁹Ngi gandey ga hima nda guuru darbay bara i ga. Ngi fa-tawey hēeney jindoo ga hima nda torkayanj kaŋ bari booboyan g'i cendi ka zuru ka koy wongu. ¹⁰I goo nda nsunfayyanj kaŋ ga hima nda donton nsunfaa nda nga naajoo. Ngi gaaboo sii kala nsunfawey ra ka ifutu tee

adamizey se handu guu. ¹¹ Guusu futaa almalaykaa ti ngi kokoyoo. Ebere šenni ra nga maanoo ti Abadoŋ (maanaa «halaciyaa»), Grek šenni ra nga maanoo ti Apolijon (maanaa «halacikaw»).

¹² Bone jinaa bisa, nga ne, ihinka ga kaa koyne hayey wey banda ga.

Almalayka idduwantoo na laati beeroo kar

¹³ Almalayka idduwantoo na laati beeroo kar, ay maa jinde foo se kaŋ hun hilli taacaa ra kaŋ goo sargari tonadogoo ra kaŋ teendi nda wura kaŋ goo Irkoy jine.

¹⁴ A nee almalayka idduwantoo kaŋ kone laati beeroo goo se: «Almalayka taacaa feeri kaŋ hawandi isa beeroo kaŋ se i ga nee Efrat jeroo ga.» ¹⁵ Almalayka taacaa taŋandi kaŋ soolandi waatoo, nda zaaroo, nda handoo, nda jiroo se ka adamizey hinnaa zamna hinzaa affoo wii. ¹⁶ Wongu-izey kaŋ goo bari ga hinnaa man'ti kala boro miliyon zangu hinka (200.000.000). Woo ti hinnaa kaŋ ay maar'a. ¹⁷ Takaa woo nda bangayyanoo ra ay dii bariyaŋ nda borey kaŋ goo i boŋ, guuru darbayaŋ goo jindey ra kaŋ ga ciray ma nee nuune, i ga bula ma nee safir tondi, i ga kara ma nee *ganjibaali*. Baryey boŋey ga hima nda ganjihayla boŋ. Nuune, nda dullu, nda ganjibaali ga hun mijey ra.

¹⁸ Balaawu hinzaa woo: nuunaa, nda dulloo, nda ganjibaaloo kaŋ ga hun mijey ra na adamizey hinnaa zamna hinzaa affoo wii. ¹⁹ Zama baryey hinoo sii kala mijey nda nsunfawey ra. Ngi nsunfawey ga hima nda gondi, i goo nda boŋyaŋ kaŋ nda i ga ifutu tee.

²⁰ Adamizey jerey, wey kaŋ albalaawey wey man'i wii, i mana *tuubi* ngi teegoyey ra kaŋ kabey n'i tee. I mana fay nda ka sujudu ganjey, nda wura toorey, nda nzorfu toorey, nda alhan toorey, nda tondi toorey, nda bundu toorey se kaŋ si hin ka dii, i si hin ka maa, i si hin ka dira. ²¹ I mana tuubi ka ngi borowiiyaney, nda ngi kot-tawey, nda ngi woy nda aru izefututaraa, nda ngi zay-tarawey naŋ.

Almalaykaa nda citaabu kaccaa šennoo

10 Ay dii almalayka tana kaŋ ga gaabi zunbu ka hun beenaa ra, a bankaaray nda duula, beene-gondi goo boŋoo ga. Ndumoo ga hima nda waynaa, cewey ga hima nda hugu ganji kaŋ teendi nda nuune. ² Citaabu kacuu kaŋ ga feera goo kaboo ra. A na nga cee henna fur teekoo boŋ, a na ilaalaa fur laboo ga. ³ A na jinde jer ka kaati sanda ganjihayla kaŋ ga booro. Waatoo kaŋ a kaati, jinjin iyyaa mo šelaŋ. ⁴ Waatoo kaŋ jinjin iyyaa šelaŋ, ay baa y'a hantum, amma ay maa jinde foo kaŋ hun beenaa ra kaŋ ga nee: «Hayaa kaŋ jinjin iyyaa n'a har dii ka boori sanda sirri, mas'a hantum.»

⁵ Almalaykaa kaŋ ay dii a kaŋ ga kay teekoo nda laboo ga na nga kabe henna jer beenaa here ⁶ ka žee nda bora kaŋ ga huna abada hala abada kaŋ na beenaa nda haya kaŋ goo a ra taka, nda laboo nda haya kaŋ goo a ra taka, nda teekoo nda haya kaŋ goo a ra taka. A nee: «Waati sii no koyne. ⁷ Han kaŋ al-

malayka iyyantoo ga laati beeroo kar, waati kaŋ a ga soolu ka laati beeroo kar, Irkoy sirroo ga kay, sanda takaa kaŋ nda a na alhabar borya har nga tam annabey se.»

⁸ Jindoo kaŋ ay maa a ga šelaŋ beenaa ra yee ka šelaŋ ya ne ka nee: «Koy ma citaaboo dii kaŋ ga feera kaŋ goo almalaykaa kaŋ ga kay teekoo nda laboo ga kaboo ra.»

⁹ Ay koy almalaykaa do ka nee a se a m'ay noo citaabu kaccaa. A nee ya ne: «A dii m'a gon. A ga hottu ni gundoo ra, amma a ga kan ni mijoo ra ma nee yuu.» ¹⁰ Ay na citaabu kaccaa dii almalaykaa kaboo ra, ay n'a gon. A ga kan ay mijoo ra ma nee yuu, amma kaŋ ay n'a ŋaa, a hottu ay gundoo ra.

¹¹ I nee ya ne: «Kala ma annabitaray tee koyne dumi boobo ga, nda ganda boobo ga, nda šenni boobo ga, nda kokoy boobo ga.»

Irkoy seede hinkaa šennoo

11 Kakaaru nondi ya ne kaŋ ga hima nda bundu, i nee ya ne: «Tun ma koy Irkoy *hugoo* nda sargari tonadogoo neeši, ma borey kabu kaŋ ga sujudu Irkoy hugoo ra. ² Amma Irkoy hugoo batumaa, a naŋ, mas'a neeši, zama a nka nondi kutakey se. I ga ngi cewey ka koyra henanantaa taama-taama handu woytaaci cindi hinka (42). ³ Ay g'ay seede hinkaa noo hini i ma annabitaray tee, i ga bankaaray nda saaku kasa daŋ ngi ga ka annabitaray tee jirbi zenber foo nda zangu hinka nda woydu (1.260).»

⁴ Seede hinkaa woo man'ti kala *zaytunaa* hinkaa nda fitilla gorodoo hinkaa kaŋ ga kay laboo Koyoo jine.

⁵ Boro kaŋ nee nga ga ifutu tee i se, nuune ga fatta mijey ra kaŋ ga ngi iberey halaci. Boro kaŋ nee nga ga ifutu tee i se, a tilasu nuunaa din ma koyoo wii. ⁶ I duu hini ka beenaa daabu ncirŋi masi kaŋ jirbey kaŋ i ga annabitaray tee. I duu hini mo ka harey barmay i ma tee kuri. I duu hini ka laboo kar nda bone dumi kul waati kul kaŋ i baa.

⁷ Waati kaŋ i na ngi seedetaraa tee ka ben, adabbaa kaŋ ga hun guusu futaa ra g'i wongu, a ga hin ey, a g'i wii. ⁸ Ngi gaaham bukawey ga daaru koyra beeroo far-roo ra kaŋ se i ga nee annabitaray šenni ra Sodom nda Misira, nongoo kaŋ ra ngi Koyoo *kanjandi*. ⁹ Jamawey boroyaŋ, nda alkabiilawey boroyaŋ, nda šenney boroyaŋ, nda gandawey boroyaŋ ga ngi gaaham bukawey guna jirbi hinza nda jere. I si yadda i ma ngi bukawey daŋ saaray ra. ¹⁰ Woo kaŋ duu ey kan laboo gorokey se, i naali, i ga gomniyaŋ sanba cere se, zama annabi hinkaa woo nka laboo gorokey zarabi. ¹¹ Amma zaari hinzaa nda jeraa banda ga, hundi hunante kaŋ hun Irkoy do huru i ra, i tun ka kay cewey ga. Hunburay beeri kaa borey ga kaŋ ga dii ey. ¹² I maa jinde beeri foo kaŋ hun beenaa ra kaŋ ga nee i se: «Wa žigi ne.» I žigi ka koy beenaa ra duulaa ra, ngi iberey ga dii ey.

¹³ Alwaatoo din labu jijiriyaa beeri tee, koyraa zamna woyaa (10) affoo kaŋ. Boro zenber iyye (7.000) wiiyandi labu jijiroo ra. Wey kaŋ cindi hunbur, de i cindi i ga darža daŋ beenaa Koyoo ga.

¹⁴ Balaawu hinkantoo bisa, nga ne, ne nda kayna bal-aawu hinzantoo ga kaa.

Almalayka iyyantoo na laati beeroo kar

¹⁵ Almalayka iyyantoo na laati beeroo kar, jinde beeriyanj šelanj beenaa ra ka nee:

«Aduŋŋa kokoytaraa tee ir Koyoo nda nga *Almasihu* wane.

A ga laama abada hala abada.»

¹⁶ Boro beeri waranka cindi taacaa (24) kanj ga goro Irkoy jere ngi kokoy gorodogey ra na ngi ndumey sinji laboo ra ka sujudu Irkoy se ¹⁷ ka nee:

«Ir ga albarka danj ma ne,
ir Koyoo Irkoy, Hini-kul-koyoo,
ni kanj ga bara,

kanj gay a ga bara.

Zama n'na ni hini beeroo ka goy,
n'sintin ka laama.»

¹⁸ Gandawey futu, amma ni futuyanoo waatoo ka too. Bukawey waatoo too kanj ra i ga ciitandi.

Waatoo too kanj ra n'ga ni tam annabey, nda ni boro henanantey, nda borey kanj ga hunbur ni maapoo, ikaccey nda ibeerey noo ngi alhakoo.

Borey kanj ga laboo halaci halaciyanoo alwaatoo too.

¹⁹ Irkoy *hugoo* kanj goo beenaa ra mijoo feerandi.

Boro ga dii Irkoy *amaanaa* sundukoo nga hugoo ra.

Meliyanj, nda jindeyanj, nda jinjinjanj, nda labu jijirijan, nda gari beeri tee.

Woyoo nda dragonoo šennoo

12 Tammaasa beeri foo bangay beenaa ra. Woy foo kanj waynaa ga tee a se darbay, handoo goo cewey cire, kokoy fuula kanj handaray woy cindi hinka (12) goo a ga goo boŋoo ra. ² A ga tee alhaamidu, a ga kaati nda taamari, nda kuubi, a ga baa ka hay.

³ Tammaasa tana bangay beenaa ra, nga ne, a man'ti kala ganjihoo ga ciray beeri kanj se i ga nee *dragon*.

Boŋ iyye nda hilli woy (10) bara a se, boŋey, kokoy fuula kaccu iyye goo i ga. ⁴ Nsunfaa na beenaa handarawey zamna ihinzaa affoo haabu nga bande k'i warra laboo ga. Dragonoo ga kay woyoo jine kanj ga hima ka hay hala nga ma zankaa gon za a hayandi.

⁵ Woyoo na ize danj aduŋŋa ra, aru no, nga no ma hima ka gandawey kul kur nda guuru gobu. Izoo zandi ka koy Irkoy jere nda nga kokoy gorodogoo jere.

⁶ Woyoo hunday zuru ka koy saajoo ra. No din no Irkoy na nongu hanse a se hala i ma duu k'a noo ŋaayan jiribi zenber foo nda zangu hinka nda woydu (1.260).

⁷ Wongu tee beenaa ra, almalaykaa kanj se i ga nee Minkaylu nda nga almalaykey na dragonoo wongu. Dragonoo mo ga wongu, nga nda nga almalaykey.

⁸ Amma dragonoo mana hin ey, nga nda nga almalaykey mana yee ka duu doo beenaa ra. ⁹ Dragon beeroo kanj ti zaman jinaa gondoo kanj se i ga nee Ibilisi nda Šaytan, nga kanj ga aduŋŋa kul derandi, warrandi ganda. I n'a warra laboo ga, nga almalaykey mo warrandi ganda a bande.

¹⁰ Woo banda ga, ay maa jinde beeri foo beenaa ra kanj ga nee:

«Sohō hallasiroo, nda gaaboo, nda ir Irkoy *Laamaa*, nda nga *Almasihu* hinoo waatoo too, zama ir armey wurrukaa, kanj g'i wurru ir Irkoy jine cijin nda zaari, warrandi ganda.

¹¹ Ngi, i hin a *Feeji-izoo* kuroo albarkaa ra, nda ngi seedetaraa šennoo maaganda. I na ngi hundoo fur k'a noo buuyan se.

¹² Woo maaganda se beenawey, war ma ŋaali, war nda wey kanj ga goro war ra.

Laboo nda teekoo, war bone, zama Ibilisi zunbu war ga, a ga futu, a ga bay kanj nga sii nda waati kuku.»

¹³ Waatoo kanj dragonoo bay kanj nga nka warrandi laboo ga, a na woyoo gaarandi kanj na zankaroo hay.

¹⁴ Dotal beeri fata hinkaa nondi woyoo se hala a ma deeši ka koy saajoo ra, nongoo kanj soolandi a se, i g'a ŋandi no din jiiri hinza nda jere, nga nda gondoo ga mooru cere. ¹⁵ Gondoo ga hari firši k'a kaa nga mijoo ra, a ga tee ma nee isa hala nga ma bondaa ka woyoo zaa. ¹⁶ Amma laboo na woyoo faaba, a na nga boŋ feeri, de a na isaa gon kanj dragonoo n'a firši k'a kaa nga mijoo ra. ¹⁷ Dragonoo futu woyoo ga, a koy woyoo hayrey cindoo wongu, wey kanj ga Irkoy yaamarey dii, de i ga Isa seedetaraa too. ¹⁸ Dragonoo kay teekoo guraa labutaasoo ga.

Adabbaa kanj fatta teekoo ra

13 Woo banda ga, ay dii adabba kanj goo nda hilli woy (10) nda boŋ iyye fatta teekoo ra. Nga hilley, kokoy fuula kaccu woy (10) goo i ga, de boŋey ga maayanj hantumandi kanj ga Irkoy wow. ² Adabbaa kanj ay dii a ga hima mardenda, cewey ga hima nda ganjihoo ga kanj se i ga nee *urs* ceeyan, mijoo ga hima nda ganjihayla mee. Ganjihoo ga kanj se i ga nee *dragon* n'a noo nga gaaboo, nda nga kokoy gorodogoo, nda hini beeri. ³ Adabbaa boŋey affoo ga hima nda haya kanj nka koosandi hala a goo buuyan mee ga. Amma marayyanoo kanj n'a danj buuyan mee ga duu baani. Laboo kul borey kayfi, de i hanga adabbaa. ⁴ I sujudu dragonoo se, zama a na adabbaa noo hini, i sujudu adabbaa se ka nee:

«May no ma hima nda adabbaa,
may no ma hin k'a wongu?»

⁵ Adabbaa duu mee ka deenebeeray šenniyanj har nda ka wowiyanj har Irkoy se. Hini nondi a se ka goy handu woytaaci cindi hinka (42). ⁶ A na mijoo feeri ka Irkoy wow, a na Irkoy maapoo, nda Irkoy hukukumoo, nda beenaa gorokey wow. ⁷ Fondo nondi a se ka Irkoy boro henanantey wongu ka hin ey. Hini nondi a se alkabiila kul ga, nda jama kul ga, nda šenni kul ga, nda ganda kul ga. ⁸ Laboo gorokey kul kanj maaney mana hantumandi za aduŋŋa daaruroo ga *Feeji-izoo* kanj koosandi hunaroo citaaboo ra ga sujudu a se.

⁹ Boro kanj goo nda haŋa ma maa.

¹⁰ Boro kanj ga hima baŋŋataray ma koy baŋŋataray.

Boro kaŋ ga hima ka wiiyandi nda takuba † ma wiiyandi nda takuba.
Woo ti Irkoy boro henanantey muŋeyanoo nda ngi naanaa waatoo.

Adabbaa kaŋ fatta laboo ra

¹¹ Ay dii adabba tana kaŋ fatta laboo ra. A goo nda hilli hinka ma nee feeji-ize waneyan. Amma a ga ūelan ma nee *dragon*. ¹² A si goy nda kala adabba jinaa hinoo, adabba jinaa jinoo ra. A ga laboo nda borey kaŋ ga goro a ga gaabi i ma sujudu adabba jinaa se kaŋ duu baani nga marayyanoo ra kaŋ n'a daŋ buuyan mee ga. ¹³ A ga tammaasa kayfante beeriyan tee hala nongu kaŋ ra a ga ba nuune zumandi ka hun beenaa ra ka kaa laboo ga borey jine. ¹⁴ A ga laboo gorokey derandi nda tammaasa kayfantey kaŋ nondi a se a m'i tee adabba jinaa jinoo ra. A nee laboo gorokey se i ma assuura tee adabbaa se kaŋ takuba n'a maray, amma a yee ka huna. ¹⁵ Hini nondi a se ka hundi funsu assuura ra hala a ma hin ka ba ūelan a ma kate boro kul kaŋ si sujudu assuura se ma wiiyandi. ¹⁶ Adabbaa na taka tee kaŋ ra boro kaccey nda ibeerey, almankoyney nda talkey, borciney nda baŋney, i kul, tammaasa ma huru kabe henna wala teŋaa ga. ¹⁷ Boro kul si hin ka day wala ka neere nda man'ti tammaasaa bara a ga, maanaa adabbaa maŋoo wala nga lanbaa.

¹⁸ Ne ra lakkal goo. Boro kaŋ goo nda fahami ma adabba lanbaa hinnaa kabu. Adamize lanba no, lanbaa man'ti kala zangu iddu nda woydu cindi iddu (666).

Feeji-izoo nda borey kaŋ a n'i day k'i kaa kabe ra ūenoo

14 Ay goo ma guna, nga ne, *Feeji-izoo* ga kay *Siyon* tondi hondoo boŋ, boro zenber zangu nda zenber woytaaci cindi taaci (144.000) kaŋ nga maŋoo nda Baaboo maŋoo hantumandi teŋawey ga goo a bande. ² Ay maa jinde foo kaŋ hun beenaa ra kaŋ ma nee hari beeri nda jinjinyan jinde beeri. Jindoo kaŋ ay maar'a ga hima nda kurbu beeri karkawyan kaŋ ga ngi kurbey kar. ³ I ga dooni taaga don kokoy gorodogoo jine, nda hundikoyni taacaa jine, nda boro beerey jine. Boro kul si hin ka doonoo din denden nda man'ti boro zenber zangu nda zenber woytaaci cindi taacaa (144.000) hinne kaŋ dayandi ka kaa kabe ra laboo ga.

⁴ Borey no kaŋ mana ngi boŋ ūibandandi nda woyey, i si woy bay. Borey no kaŋ ga hanga Feeji-izoo nongu kul kaŋ ra a ga koy. I nka dayandi ka kaa kabe ra ka hun borey ra ka nondi ka tee Irkoy nda Feeji-izoo se dumaray-ize jina-jinawey. †⁵ Taari mana bay ka diyandi miŋey ra, laybu sii i ga.

Almalayka hinzaa na ciitoo bayrandi

⁶ Woo banda ga, ay dii almalayka tana kaŋ ga deeūi beenaa ra beene, *Alhabar Borya* abadante goo a kone kaŋ a g'a har laboo gorokey, nda ganda kul, nda alka-

† «Boro kaŋ ga hima ka wiiyandi nda takuba», hantum fooyan ga nee «Boro kaŋ ga wiiya nda takuba». †† *Sargarey* 12.2.

biila kul, nda ūenni kul, nda dumi kul se. ⁷ A na jinde jer ka nee: «Wa hunbur Irkoy, war ma darūa daŋ a ga, zama nga ciitoo waatoo too. Wa sujudu Bora se kaŋ na beenaa, nda gandaa, nda teekoo, nda hari dandidogey tee.»

⁸ Almalayka tana kaa, almalayka hinkantoo no kaŋ kaa ijinaa banda ga, a nee: «A kaŋ, Babilon beeroo kaŋ, nga kaŋ na gandawey kul haŋandi nga *alaneb* hari mooraa ra kaŋ ti nga woy nda aru izefututaraa laalaroo.»

⁹ Almalayka tana kaa koyne, ihinzantoo no kaŋ kaa bandawey ga, a na jinde jer ka nee: «Boro kaŋ sujudu adabbaa nda nga assuura se, de a duu tammaasa teŋaa wala kaboo ga, ¹⁰ bora mo ga Irkoy futuroo alaneb hari mooraa kaŋ mana ŋaami ka kaa gaaboo ra haŋ kaŋ doorandi nga futuroo potoo ra. Bora ga toro nuuna nda *ganjibaali* ra almalayka henanantey nda *Feeji-izoo* jine. ¹¹ Ngi torraa dullooo ga ūigi beene abada hala abada. Cijin nda zaari i sii nda hunanzamay. Borey no kaŋ sujudu adabbaa nda nga assuura se nda borey kaŋ duu nga maŋoo tammaasaa.»

¹² Irkoy boro henanantey muŋeyanoo waatoo ne, ngi kaŋ na Irkoy yaamarey dii, de i na Isa naanaa dii.

¹³ Woo banda ga, ay maa jinde foo kaŋ hun beenaa ra ka nee: «Hantum: «Borey duu gomni kaŋ buu za so-hō da i goo ir Koyoo bande.» Irkoy *Hundoo* nee: «Cimi, i ma hunanzam ngi farayaney ra, zama ngi teegoyey ga hanga ey.»»

Laboo hegaa

¹⁴ Ay goo ma guna, nga ne, duula kaaray, duulaa boŋ boro foo ga goro kaŋ ga hima nda adamize. Wura kokoy fuula goo boŋoo ra, kaboo ra cendi mee kaana goo. ¹⁵ Almalayka tana fatta kate Irkoy *hugoo* ra, a na jinde jer ka kaati ka ūelan bora se kaŋ goo duulaa boŋ ka nee: «Ni cendoo zaa ma hegay, zama hegaa waatoo too, laboo hegaa hanse ka nin.» ¹⁶ Bora kaŋ ga goro duulaa boŋ na nga cendoo daŋ laboo ra, laboo hegaa tee.

¹⁷ Almalayka tana fatta ka hun Irkoy hugoo ra kaŋ goo beenaa ra, nga mo, cendi mee kaana goo a kone.

¹⁸ Almalayka tana koyne fatta ka hun sargari tonadogoo ra. A duu hini nuune ga, a na jinde jer ka kaati ka ūelan woo kaŋ kone cendi mee kaana goo ga ka nee a se: «Cendi mee kaanaa zaa, *alaneb* fafawey dogu kaŋ goo alanebŋaŋoo kaŋ goo laboo ga, zama nga alaneb-izey nin.» ¹⁹ Almalaykaa na nga cendoo daŋ laboo ga, a na laboo alanebŋaŋoo izey dogu. A na nga hegaa wara Irkoy futuroo jinay beeroo ra. ²⁰ I na alaneb-izey motti nda ngi cewey jinaa ra koyraa dumaa ga. Jinaa din kuri fatta a ra kaŋ ga doo hala kilomeetar zangu hinza (300) cine ka koy ka ūigi ka too baryey aljamey do.

Almalaykey nda balaawu kokorantey

15 Ay yee ka dii beenaa ra tammaasa tana, ibeeri no, a ga kayfandi, almalayka iyee kaŋ kone bal-

aawu iyye goo, balaawu kokorantey no, balaawey wey no ma Irkoy futuroo timmandi.

² Ay dii haya kaŋ ga hima nda teekoo kaŋ teendi diji ra, a ga birji nuune ra. Borey kul kaŋ hin adabbaa, nda nga assuuraa, nda nga maŋnoo lanbaa ga kay teekoo kaŋ teendi nda diji miŋoo ga, Irkoy kurbu beerey goo i kone. ³ I ga Musa, Irkoy tamoo doonoo †, nda *Feeji-izoo* doonoo don ka nee:

«Ir Koyoo Irkoy, Hini-kul-koyoo, ni teegoyey ga beeri, i ga kayfandi.

Gandawey Kokoyoo ††,

ni fondawey ga šerre, cimiyaŋ no!

⁴ Ir Koyoo, may ka si hunbur ni, may ka si ni maŋnoo beerandi?

Zama ni hinne no ma henan, gandawey kul ga kaa ka sujudu ni jine, zama ni teegoy šerrantey bangay.» ‡

⁵ Wey banda ga, ay dii Irkoy *hugoo* kaŋ ti seedetaraa hukukumoo, miŋoo feerandi beenaa ra. ⁶ Almalayka iyyaa kaŋ kone balaawu iyyaa goo fatta Irkoy *hugoo* ra. *Lej* šukka alhakiika nerante goo jindey ra. Wura gamahaw goo gandey ga. ⁷ Hundikoyoni taacaa affoo na almalayka iyyaa noo wura poti iyye kaŋ ga too nda Irkoy kaŋ ga huna abada hala abada futuroo. ⁸ Irkoy *hugoo* too nda dullu kaŋ ti Irkoy daržaa nda nga hinoo tammaasa. Boro kul si hin ka huru Irkoy *hugoo* ra hala waati kaŋ almalayka iyyaa balaawu iyyaa ben.

Irkoy futuroo potey

16 Woo banda ga, ay maa jinde beeri foo kaŋ hun Irkoy *hugoo* ra ka nee almalayka iyyaa se: «Wa koy Irkoy futuroo poti iyyaa doori laboo ga.»

² Ijinaa koy, a na nga potoo doori laboo ga. Futta laala futa fatta adamizey ga kaŋ ga adabbaa tammaasaa goo, wey kaŋ ga sujudu nga assuuraa se.

³ Almalayka hinkantoo na nga potoo doori teekoo boŋ. Haroo tee ma nee bukaw kuri. Hayey kul kaŋ ra hundi goo kaŋ goo teekoo ra buu.

⁴ Ihinzantoo na nga potoo doori isawey boŋ nda hari dandidogey ra, i bere ka tee kuri. ⁵ Ay maa harey almalaykaa ga nee:

«Ni kaŋ ga bara,

kaŋ gay a ga bara,

Irkoy Boro Henanantaa,

ni ciiti nda takaa woo, n'ga šerre.

⁶ Zama i na Irkoy boro henananteyan

nda annabiyan kurey doori.

N'n'i noo kuri i m'a haŋ,

i ga hima nda a.»

⁷ Ay maa sargari tonadogoo ga šelaŋ ka nee:

«Cimi no, ir Koyoo Irkoy, Hini-kul-koyoo,

ni ciitey ti cimi, i ga šerre.»

⁸ Almalayka taacantoo na nga potoo doori waynaa boŋ, hini nondi waynaa se ka adamizey ton nda nuune. ⁹ Konni beeri na borey kukuray. I na Irkoy

maŋnoo wow kaŋ goo nda hini bonawey wey ga. I wanji ka *tuubi* ka darža daŋ a ga.

¹⁰ Igguwantoo na nga potoo doori adabbaa kokoy gorodogoo boŋ, nga laamaa dogoo tee kubay.

Adamizey ga ngi deeney nama dooray se. ¹¹ I ga beenaa Koyoo wow ngi dorawey nda futtawey maaganda se. I mana *tuubi* ngi teegoyey ra.

¹² Idduwantoo na nga potoo doori isa beeroo ra kaŋ se i ga nee Efrat, haroo kogu hala fondo ma teendi kokoyey se kaŋ ga kaa ka hun waynahunay. ¹³ Ay dii ganji hinza kaŋ ma nee nbala kaŋ ga hun ganjihoogaa kaŋ se i ga nee *dragon*, nda adabbaa, nda taari annaboo miŋoo ra. ¹⁴ Ganji hundiyan no kaŋ ga tammaasa kayfanteyan tee. I ga koy aduŋna kul kokoyey do k'i marga Irkoy, Hini-kul-koyoo zaari beeroo wongoo se.

¹⁵ – «Nga ne, ay ga kaa sanda zay. Bora duu gomni kaŋ ga hanna cijin nda zaari, kaŋ ga nga bankaarawey dii hala nga masi dira nga gaa koonu, borey masi dii nga haawoo.» – ¹⁶ Ganjey n'i marga nongoo kaŋ se i ga nee Ebere šenni ra Harmagedoŋ ††.

¹⁷ Almalayka iyyantoo na nga potoo doori hewoo bande. Irkoy *hugoo* ra jinde beeri foo hun kokoy gorodogoo ra ka nee: «A teendi ka ben.» ¹⁸ Meliyaŋ, nda jindeyan, nda jinjinyan teendi. Labu jijiri beeri tee. Labu jijiroo kaŋ teendi laalayanoo nda beeriyanoo cine mana bay ka tee za adamize kaa laboo ga. ¹⁹ Koyra beeroo zamna-zamna hinza, gandawey koyrawey kaŋ, Irkoy hongu Babiloŋ beeroo k'a noo potoo kaŋ ra *alaneb* hari mooraa goo kaŋ ti nga futay laalaa.

²⁰ Gungey kul zuru, tondi hondey si diyandi koyne.

²¹ Gari beeriyan kaŋ affoo kul ga too kilo woytaaci cindi guu (45) cine tinyan hun beenaa ra ka kaŋ adamizey boŋ, adamizey ga Irkoy wow garey bonaa se, zama bonaa ga hanse ka beeri.

Babiloŋ koyraa ciitoo šennoo

17 Almalayka iyyaa kaŋ kone poti iyyaa goo affoo kaa, a šelaŋ ya ne ka nee: «Kaa, ay ga woykuuru beeroo kaŋ goo hari beerey miŋey ga ciitoo cebe ma ne. ² Nga bande laboo kokoyey na woy nda aru izefututaray tee. Laboo gorokey na ngi boŋ suwandi nda *alaneb* hari mooraa kaŋ ti nga izefututaraa.»

³ Irkoy *Hundoo* n'ay dii, almalaykaa n'ay zaa ka koy saaji ra. Ay dii woy foo kaŋ ga goro adabba ciray zaram boŋ. Adabbaa goo nda boŋ iyye nda hilli woy (10), nga kul ga maayan goo kaŋ ga Irkoy wow. ⁴ Woyoo ga bankaaray nda darbay ciray, ciray henna, nda iciray zaram, a taalam nda wura, nda tondi hay šendayan, nda alyakuutuyan. Wura poti goo kaboo ra kaŋ ga too nda haya harramanteyan nda nga woy nda aru izefututaraa žiiboo. ⁵ Teŋaa ga, maa foo hantumandi, sirri no kaŋ ti:

«Babiloŋ beeroo, woykuurey nda laboo haya harramantey naa».

⁶ Ay dii woyoo suu nda Irkoy boro henanantey kuroo nda Isa seedewey kuroo. Kaŋ ay dii a, ay hanse ka *boŋhaway*.

† *Fattaroo* 15.1–18; *Alhukumoo* 32.1–44. †† «*Gandawey Kokoyoo*», *hantum fooyan ga nee* «*Zamaney Kokoyoo*». ‡ *Žeremi* 10.7; *Zabur* 86.9.

†† *Harmagedoŋ maanaa ti* «*Magedoŋ koyraa tondi hondoo*».

⁷ Almalaykaa nee ya ne: «Macin se n'ga bonhaway? Ay ga woyoo nda adabbaa kanj bonj a goo, kanj goo nda bonj iyye nda hilli woy (10) sirroo feeri ma ne. ⁸ Adabbaa kanj n'dii a bay ka bara, amma sohō a sii no, a ga kaa ka žigi ka hun guusu futaa ra ka koy halaciyān here. Laboo gorokoy kanj maaney mana hantumandi za aduḡḡa daaruroo ga hunaroo citaaboo ra, bonjey ga haw nda i dii adabbaa, zama a bay ka bara, a sii no, amma a ga kaa ka bara.

⁹ Ne ra lakkal goo kanj ga fahami noo: bonj iyyaa man'ti kala tondi hondu iyyaa kanj ga woyoo ga goro. Kokoy iyyaa mo no. ¹⁰ Igguu i ra kanj, affoo ga bara, ikokorantaa mana kaa jina, amma waati kanj a kaa, a tilasu a masi waati kuku tee. ¹¹ Adabbaa kanj bay ka bara, kanj si bara sohō, nga ti kokoy yaahantoo. A goo kokoy iyyaa mo ra, a ga koy halaciyān here.

¹² Hilli woyaa (10) kanj n'dii a man'ti kala kokoy woy (10) kanj mana duu laamaa jina, amma i duu hini sanda kokoy haya kanj ga sawa nda guuru foo cine, adabbaa bande. ¹³ I tee ibaayi foo kanj ti ka ngi gaaboo nda ngi hinoo noo adabbaa se. ¹⁴ I ga *Feeji-izoo* wongu, *Feeji-izoo* ga hin ey, zama nga ti koyey Koyoo, nga ti kokoyey Kokoyoo. Borey kanj ga hin a bande, boroyān no kanj ciyandi, suubanteyān no, laadiranteyān no.»

¹⁵ Woo banda ga, a nee ya ne: «Harey kanj n'dii ey, nongoo kanj ra woykuuroo ga goro man'ti kala jamaayan, nda boro booboyān, nda gandayan, nda šen-niyan. ¹⁶ Hilli woyaa (10) kanj n'dii a nda adabbaa ga woykuuroo konnay, i g'a kabe koonay k'a nanj gaa koonu. I ga nga hamoo ḡaa, i g'a ton nuune ra k'a tee boosu. ¹⁷ Zama Irkoy danj biney ra i ma nga ibaayoo tee, i tee ibaayi foo, i ma ngi laamaa noo adabbaa se hala waati kanj Irkoy šenney tabati.

¹⁸ Woyoo kanj n'dii a man'ti kala koyra beeroo kanj goo ma laboo kokoyey juwal.»

Babilonj koyraa kayriroo

18 Woo banda ga, ay dii almalayka tana kanj zunbu ka hun beenaa ra. A goo nda hini beeri, de nga daržaa na laboo kul kaarandi. ² A na jinde jer ka kaati ka nee:

«A kanj, Babilonj beeroo kanj. A tee ganjey hugoo, a tee hundi žiibi kul lanbadogoo. Ciraw harramante [nda adabbaa harramante kanj ti konnayhaya] kul lanbadogoo no.

³ Gandawey kul na *alaneb* hari moora laalaa hanj kanj ti nga woy nda aru izefututaraa.

Laboo kokoyey na izefututaray tee a bande, laboo maamalakey na alman tee nga addahar bajoo ra.»

⁴ Ay maa jinde tana kanj hun beenaa ra, a nee: «Ay jamaa, wa fatta a ra hala war masi hanga a bande nga zunubey ra,

hala nga bonawey ra, haya masi kanj war bonj.

⁵ Zama nga zunubey žigi-žigi cere bonj hala beenaa ra, Irkoy hongu nga goy futawey.

⁶ W'a bana nda nga hunday bana takaa, wa nga teegoyey cine hinka yeeti a se.

Alaneb hari moora kanj a n'a birji potoo ra, wa nga cine hinka birji a se.

⁷ Takaa kanj nda a na nga bonj noo darža ka addahar, w'a noo woo din hinnaa hottay nda binehēenay.

Zama a ga nee nga binoo ra:

«Ay ga goro sanda kokoy woy, ay man'ti woy kanj kurḡoo buu, ay si buuyan batu marga abada.»

⁸ Woo maaganda se zaari folloku nga bonawey ga kanj a ga kanjyanj ti:

buuyan, nda beray goraa, nda heray, de a ga tonandi nuune ra ka tee boosu,

zama ir Koyoo Irkoy kanj n'a ciiti ga gaabi.»

⁹ Laboo kokoyey kanj na woy nda aru izefututaray tee a bande ka addahar ga hēe ka yooyo waati kanj i dii nuunaa kanj g'a ton dulloo. ¹⁰ I ga kay nongu mooro ra nga hottaa hunburaa maaganda se, i ga nee:

«Ni bone, ni bone, koyra beeroo,

Babilonj koyra gaabantaa,

guuru folloku ra ciitoo zunbu ni ga!»

¹¹ Laboo maamalakey mo g'a hēe ka buuyan batu marga a se, zama boro kul si yee ka ngi jinaa day.

¹² Jinaa man'ti kala wura, nda nzorfu kaaray, nda ton-di hay šenda, nda alyakuutu, nda šukka baana hay šenda, nda šukka ciray hay šenda, nda alharru šukka, nda šukka ciray zaram, nda bundu hew kaana dumi kul, nda tarkunday hije taalam dumi kul, nda bundu hay šenda taalam dumi kul, nda alhan, nda guuru, nda tondi henna, ¹³ nda alkalfa, nda day-day, nda dugu hew kaana, nda turaari, nda dugu, nda alaneb hari moora, nda jii, nda farin henna, nda alkama, nda hawyanj, nda feejiyanj, nda bariyanj, nda bari torkayanj, nda tamyanj, nda boro hundikoyniyanj.

¹⁴ «Hayey kanj ni hundoo ga bag'ey mooru ni ga.

Hayey kul kanj ga boori i ga nere dere ma ne.

I si duwandi koyne.»

¹⁵ Hayey wey maamalakey kanj duu Babilonj bande alman ga kay nongu mooro ra nga hottaa hunburaa maaganda se, i ga hēe i ga buuyan batu marga. ¹⁶ I ga nee:

«Ni bone, ni bone, koyra beeroo

kanj ga bankaaray nda šukka baana hay šenda, nda darbay ciray, ciray henna, nda iciray zaram, a ga taalam nda wura, nda tondi hay šenda, nda alyakuutu.

¹⁷ Guuru folloku ra alman beeroo woo kul tee yaada.»

Harihii beeri zurandikey, nda haya kul kanj ga dira gamoo din ra, harihii goykey, nda boro kul kanj ga goy teekoo bonj kay nongu mooro ra. ¹⁸ Kanj i ga dii nuunaa kanj g'a ton dulloo, i kaati ka nee: «May ti koyraa kanj ga hima koyra beeroo?» ¹⁹ I na labu warra ngi bonjey ga, i ga hēe i ga buuyan batu marga ka kaati ka nee:

«Ni bone, ni bone, koyra beeroo

kanj na borey kul kanj goo nda hii beeriyanj teekoo bonj tee alman nga almaanoo ra!

Zama guuru folloku a tee saaji.»

²⁰ Beenaa, ḡaali nda nga kayriroo!

War mo, Irkoy boro henanantey, nda *diyawey*, nda annabey,
wa paali nda nga kayriroo,
zama Irkoy ciiti ka ciiti dunbu war se a ga.

²¹ Almalayka foo kaŋ ga gaabi na tondi kaŋ ma nee fufutondi zaa k'a warra teekoo ra ka nee:

«Takaa woo nda Babilonj koyra beeroo ga warrandi ganda nda saha,
a si yee ka diyandi.

²² Kurbu beeri karkey, nda hooraykey, nda laatikarkey, nda laati beeri karkey jindey si yee ka mandi ni do. Goy dumi kul kabe goyteeri si yee ka diyandi ni do. Fufutondoo jindoo si yee ka mandi ni do.

²³ Fitilla gaayoo si yee ka dii ni do, aruhijoo nda woyhijoo jindoo si yee ka mandi ni do. Zama ni maamalakey ti laboo boro beerey, ni kottaa na gandawey kul darga.»

²⁴ Nga do annabey, nda Irkoy boro henanantey, nda borey kul kaŋ koosandi laboo ga kurey garandi.

19 Woo banda ga, ay maa ma nee alžama boobo jinde beeri beenaa ra kaŋ ga nee:

«Aleluya!

Hallasian, nda darža, nda hini ti ir Irkoy wane.

² Zama nga ciitey ti cimi, i ga šerre, a na woykuuru beeroo ciiti kaŋ na laboo halaci nda nga woy nda aru izefututaraa.

A na woykuuroo banandi nga hunday Irkoy baŋŋey kuroo alhakoo.»

³ Ngi cee hinkantoo i ga nee:

«Aleluya!

Nga dulloo ga žigi abada hala abada.»

⁴ Boro beeri waranka cindi taacaa (24) nda hundikoyni taacaa sujudu ka Irkoy kaŋ goo kokoy gorodogoo ra saabu ka nee:

«Amin, Aleluya!»

Feeji-izoo hijjaa

⁵ Jinde foo hun kokoy gorodogoo ra ka nee:

«Wa ir Irkoy saabu,
war kul nga baŋŋey
[nda] war kaŋ ga hunbur a,
ikaccey nda ibeerey.»

⁶ Woo banda ga, ay maa ma nee alžama beeri jinde. A ga hima nda hari beeri jinde nda jinjinjan gaa-banteyan jinde kaŋ ga nee:

«Aleluya!

Zama ir Koyoo Irkoy, Hini-kul-koyoo na nga laamaa gorandi.

⁷ Ir ma paali, ir ma yafarha, ir ma darža danj a ga, zama *Feeji-izoo* hijjaa too, wandoo soolu.

⁸ A duu fondo ka darbay šukka baana hay šenda ner-ante alhakiika danj,

darbay šukka baana hay šendaa man'ti kala Irkoy boro henanantey teegoy šerrantey.»

⁹ Almalaykaa † nee ya ne: «Hantum: «Borey duu gomni kaŋ ciyandi Feeji-izoo hijjaa hawraa se.» A yee ka nee ya ne: «Irkoy šenney hunday †† ti wey.» ¹⁰ Ay kaŋ

† *Zamna* 17.7.

cewey cire ka sujudu a se. Amma a nee ya ne: «Haw-gay masi woo tee, ay man'ti kala ni nda ni armye tam hangasinoo kaŋ ga Isa seedetaraa dii. Sujudu Irkoy se, zama Isa seedetaraa ka annabey tuti i ma šelanj.»

Boraa kaŋ žigi bari kaaraa bonj

¹¹ Woo banda ga, ay dii beenaa feeri, nga ne, bari kaaray foo ne, boraa kaŋ goo a bonj [maapoo] ti Laadirantaa nda Cimikoynoo. A ga ciiti, a ga wongu nda šerretaray. ¹² Moŋey ga hima nda nuune deene, bonjoo bonj kokoy fuula kaccu boobo goo, maa foo hantumandi a ga kaŋ boro kul s'a bay nda man'ti nga hinne.

¹³ Darbay goo jindoo ra kaŋ sufandi kuri ra, maapoo man'ti kala «Irkoy meešennoo». ¹⁴ Wongu-izey kaŋ goo beenaa ra hanga a, i goo bari kaarayyanj ga, šukka baana hay šenda kaaray alhakiika goo jindey ra.

¹⁵ Miŋoo ra takuba mee kaana fatta hala a ma duu ka gandawey kar. Nga no m'i kur nda guuru gobu. Nga no ma *alaneb* haroo motti jinaa ra kaŋ ra alaneb hari mooraa goo kaŋ ti Irkoy, Hini-kul-koyoo futay laalaa.

¹⁶ Nga darbaa nda ceehamoo, maa foo hantumandi i ga kaŋ ti «kokoyey Kokoyoo, koyey Koyoo».

¹⁷ Ay dii almalayka foo kaŋ ga kay waynaa bonj, a na jinde jer ka kaati cirawey kul ga kaŋ ga deeši beenaa ra beene ka nee i se: «Wa kaa, wa marga Irkoy hoyandi beeroo ra ¹⁸ hala war ma kokoyyanj, nda sooje bonjkoyni beeriyanj, nda bariyanj nda ngi kaarukey hamey, nda borey kul hamey ŋaa, borciney nda baŋŋey, ikaccey nda ibeerey hamey.»

¹⁹ Ay dii adabbaa, nda laboo kokoyey, nda ngi wongu-izey, i marga ka boraa kaŋ goo baryoo bonj nda nga wongu-izey wongu. ²⁰ Adabbaa diyandi, nga nda taari annaboo kaŋ goo a bande, kaŋ na tammaasa kayfantey tee a jine kaŋ nda a na borey darga kaŋ ga adabbaa tammaasaa goo, kaŋ ga sujudu nga assuura se. Ihinkaa kul ngi hunantaa warrandi guusu beeroo ra kaŋ ra nuune nda *ganjibaali* ga dii. ²¹ Borey cindey, boraa kaŋ cindi ka goro baryoo bonj takubaa kaŋ fatta miŋoo ra n'i wii, cirawey kul kungu ngi hamoo ra.

Jiiri zenber faa (1.000) laamaa

20 Woo banda ga, ay dii almalayka foo kaŋ goo ma zunbu ka hun beenaa ra, guusu futaa kufal-izoo goo kaboo ra nda guuru karfu beeri foo. ² A na ganjihoogaa kaŋ se i ga nee *dragonj* dii kaŋ ti zaman jinaa gondoo kaŋ ti Ibilisi nda Šaytan, a n'a haw jiiri zenber foo (1.000). ³ A n'a warra guusu futaa ra, a n'a kufal ka tammaasa danj a ga, a masi yee ka duu ka gandawey darga hala jiiri zenber faa (1.000) ma timme. Woo banda ga, a tilasu a ma feerandi alwaati kayna se.

⁴ Ay dii kokoy gorodooyan, borey kaŋ ga goro i bonj duu hini ka ciiti. Ay dii borey hundey kaŋ i na bonjey kaa jindey ga Isa seedetaraa, nda Irkoy meešennoo maaganda se, nda borey kaŋ mana sujudu adabbaa nda nga assuura se, adabbaa tammaasaa mana huru

†† «*Irkoy šenney hunday*», *Grek šenni ra, almaganaa faa ti «Irkoy šenney kaŋ ti cimi»*.

tejawey ga, a mana huru kabey ga. I huna koyne ka laama *Almasihu* bande jiiri zenber foo (1.000).

⁵ Bukawey jerey si huna koyne kala waati kañ jiiri zenber faa (1.000) timme. Woo ti tunyan jinaa. ⁶ Bora duu gomni kañ goo tunyan jinaa woo ra, a jisandi jere ga Irkoy se, buuyan hinkantoo si duu borey wey ga hini. I ga tee Irkoy nda Almasihu *sargari juwalkawyanj*. I ga laama a bande jiiri zenber faa (1.000) ra.

Šaytan warrandi nuunaa ra

⁷ Waati kañ jiiri zenber faa (1.000) timme, Šaytan ga feerandi ka hun kasaa ra. ⁸ A ga fatta ka gandawey darga kañ goo laboo kanje taacaa ga, maanaa Gog nda Magog †, a g'i marga wongoo se, ngi kañ ngi hinnaa ga hima nda teekoo labutaasoo. ⁹ I žigi ka koy laboo tefayyanoo kul ga, i na Irkoy boro henanantey jamaa kaloo nda koyraa kañ Irkoy ga bag'a kuubi k'a bere. Amma nuune zunbu ka hun beenaa ra k'i halaci. ¹⁰ Ibilisi kañ n'i darga warrandi guusu beeroo ra kañ ra nuune nda *ganjibaali* ga dii kañ ra adabbaa nda taari annabey goo. I ga torro cijin nda zaari abada hala abada.

Ciiti kokorantaa

¹¹ Ay dii kokoy gorodoo beeri kaaray nda bora kañ ga goro a boñ, laboo nda beenaa zuru a jine hala nongu kañ ra i mana yee ka duu doo. ¹² Ay dii bukawey, ibeerey nda ikaccey, i ga kay kokoy gorodoo jine, citaabuyan feerandi, citaabu tana mo feerandi kañ ti hunaroo citaaboo. Bukawey ciitandi ka sawa nda hayey kañ hantumandi citaabey ra ngi teegoyey ga. ¹³ Teekoo na bukawey noo kañ goo nga ra. Buuyanoo nda alaaharaa na ngi bukawey noo. Affoo kul ciitandi ka sawa nda nga teegoyey. ¹⁴ Buuyanoo nda alaaharaa warrandi guusu beeroo ra kañ ra nuune ga dii: guusu beeroo kañ ra nuune ga dii ti buuyan hinkantoo. ¹⁵ Boro kañ mana hantumandi hunaroo citaaboo ra ga warrandi guusu beeroo ra kañ ra nuune ga dii.

Beene taagaa nda ganda taagaa fillaa

21 Ay dii beene taaga nda ganda taaga, zama beene jinaa nda ganda jinaa dere, teekoo mo si bara koyne. ² Ay dii koyra henanantaa kañ ti Žerizalem taagaa kañ zunbu ka hun beenaa ra Irkoy do. A soolu sanda woyhiji kañ taalam nga kurŋoo se. ³ Ay maa jinde beeri foo kañ hun kokoy gorodoo ra ka nee: «Irkoy hukumoo ne adamizey game. Irkoy ga goro i bande, i ga tee nga jamaa, Irkoy hunday goo i bande [sanda ngi Irkoy]. ⁴ A ga munday kul tuusu k'a kaa moñey ra. Buuyan si yee ka bara, buuyan batu si yee ka bara, kaati si bara koyne, marayyan si bara koyne, [zama] haya jinawey dere.»

⁵ Bora kañ ga goro kokoy gorodoo ra nee: «Nga ne, ay ga hayaa kul tee itaaga.» A nee koyne: «Hantum, zama šenney wey ga henan, cimiyanj no.» ⁶ A yee

† Ezekiyel 38.2; 39.6.

ka nee ya ne: «A tee ka ben, agay, agay ti Alfa nda Omega ††, maanaa sintinoo nda benantaa. Boro kañ ga jaw, ay g'a noo a ma hañ yaada hunaroo haroo dandidogoo ra. ⁷ Boro kañ hin ga hayey wey tubu, ay ga tee a se Irkoy, a ga tee ya ne ize. ⁸ Amma alkubey, nda borey kañ si naanay, nda harramantey, nda borowikey, nda woy nda aru izefututaray teekey, nda kottekoynay, nda tooru ganakey, nda taariharkey kul bagaa man'ti kala guusu beeroo kañ ra nuune nda *ganjibaali* ga dii: woo ti buuyan hinkantoo.»

Žerizalem taagaa fillaa

⁹ Almalayka iyyaa kañ kone poti iyyaa goo kañ ga too nda balaawu iyye kokorantey affoo kaa ka šelan ya ne ka nee: «Kaa, ay ga ni cebe woyhijoo, *Feeji-izoo* wandoo.» ¹⁰ Irkoy *Hundoo* n'ay dii, almalaykaa n'ay zaa ka koy tondi hondu kuku beeri foo boñ, a n'ay cebe koyra henanantaa kañ ti Žerizalem kañ goo ma zunbu ka hun beenaa ra Irkoy do. ¹¹ Irkoy daržaa goo a ga, nga nereyanoo ga hima nda tondi hay šenda, a ga hima nda jasp tondi murmurante hay šenda. ¹² A goo nda cete kuku beeri, a goo nda mee woy cindi hinka (12), koyraa mijey ga almalayka woy cindi hinka (12) goo. Maayan hantumandi koyraa mijey ga, i man'ti kala Izirayel borey alkabiila woy cindi hinka (12) maaney. ¹³ Mee hinza goo dandi here, mee hinza goo hawsa here, mee hinza goo gurma here, mee hinza goo dangay here. ¹⁴ Koyraa cetaa sii nda kala asaasu woy cindi hinka (12). Maa woy cindi hinka (12) goo i ga kañ ti *Feeji-izoo diyaw* woy cindi hinka (12).

¹⁵ Almalaykaa kañ ga šelan ya ne, wura kakaaru neešihaya foo goo a kone ka koyraa, nda nga mijey, nda nga cetaa neeši. ¹⁶ Koyraa caraw taacaa kul ga sawa, nga kuuyanoo nda nga hayyanoo kul ga sawa. Almalaykaa na koyraa neeši nda kakaaroo. A ga too stad zenber woy cindi hinka (12.000) ‡. Nga kuuyanoo, nda nga hayyanoo, nda nga kayyanoo kul ga sawa. ¹⁷ A na cetaa neeši, a ga too kabedaaru zangu nda woytaaci cindi taaci (144) ka sawa nda adamizey neeširoo kañ ga sawa nda almalaykaa neeširoo. ¹⁸ Cetaa mana cinandi nda kala žasp tondi, koyraa man'ti kala wura alhakiika, ma nee diji alhakiikaa. ¹⁹ Koyraa cetaa asaasoo taalamandi nda tondi hay šenda dumi kul.

Asaasu jinaa mana teendi nda kala žasp, ihinkantoo mana teendi nda kala safir, ihinzantoo mana teendi nda kala kalseduwan, itaacantoo mana teendi nda kala emerod. ²⁰ Igguwantoo mana teendi nda kala sardoniks, idduwantoo mana teendi nda kala sarduwan, iyyantoo mana teendi nda kala krisolit, yaahantoo mana teendi nda kala beril, yaggantoo mana teendi nda kala topaz, iwoyantoo (10to) mana teendi nda kala krizopras, iwoy cindi faantoo (11to) mana teendi nda kala iyasent,

†† *Zamnaa 1.8.* ‡ *Stad man'ti kala neešihaya. Stad foo kul ga too meetar zangu nda woyyaaha cindi guu (185). Adiši a kul man'ti kala kilomeetar zenber hinka nda zangu hinka (2.200) cine.*

iwoy cindi hinkantoo (12to) mana teendi nda kala ametist.

²¹ Koyraa mee woy cindi hinkaa (12) man'ti kala alyakuutu woy cindi hinka (12). Koyraa mee foo kul mana teendi nda kala alyakuutu foo. Koyraa farroo man'ti kala wura alhakiika, a ga hima nda diji kaŋ ga haara-haara.

²² Amma ya na dii koyraa din ra Irkoy *hugu*, zama ir Koyoo Irkoy, Hini-kul-koyoo nda Feeji-izoo ti koyraa Irkoy hugoo. ²³ Koyraa si too waynaa ga, a si too handoo ga a ma nga noo gaay, zama Irkoy daržaa ga dii a ga, nga fitillaa man'ti kala Feeji-izoo. ²⁴ Gandawey ga dira koyraa gaayoo ra, laboo kokoyey ga kate ngi daržaa no din. ²⁵ Zaaroo dimma kul nga ganbey si daaba abada, ka gar cijin here sii no din. ²⁶ Gandawey daržaa nda ngi beeraa ga katandi no din. ²⁷ Žiibi kul si huru no din wala boro kaŋ ga haya harramante wala taari tee. Borey hinne kaŋ maŋney hantumandi Feeji-izoo hunaroo citaaboo ra no ma huru no din.

22 Woo banda ga, almalaykaa na isa foo kaŋ nga haroo ga hunayan noo cebe ya ne. A ga nere ma nee tondi murmurante hay šenda, a si hun kala Irkoy nda *Feeji-izoo* kokoy gorodogoo ra. ² Koyraa farroo gamoo ra, isaa mee hinkaa ga, hunayan tuuroo goo kaŋ ga hegayandi cee woy cindi hinka (12), handu kul a ga hay. Tuuroo fitawey no ma gandawey duubaanandi.

³ Dangayan si yee ka tee. Irkoy nda Feeji-izoo kokoy gorodogoo ga gorandi koyraa ra, de nga tamey g'a gana. ⁴ I ga dii nga ndumoo, maŋnoo ga hantumandi teŋawey ga. ⁵ Cijin si yee ka bara, i si too fitilla gaay ga, i si too waynaa gaayoo ga, zama ir Koyoo Irkoy ga nga gaayoo diinandi i ga, de i ga laama abada hala abada.

Isa yee kateyanoo

⁶ Almalaykaa nee ya ne: «Šenney wey ga henan, cimiyaŋ no. Ir Koyoo Irkoy kaŋ ga annabey hundey gongu na nga almalaykaa sanba ka cebe nga tamey se hayaa kaŋ ga hima ka tee ne nda kayna.»

⁷ Isa nee: «Nga ne, ay ga kaa nda cahāyan. Bora duu gomni kaŋ ga annabitaray šenney dii kaŋ goo citaaboo woo ra.»

⁸ Agay Yehiya ka maa hayey wey ka dii ey. Waatoo kaŋ ay maar'ey ay dii ey, ay kaŋ almalaykaa cewey cire ka sujudu a se, nga kaŋ na hayey wey cebe ya ne.

⁹ Amma a nee ya ne: «Hawgay masi woo tee, ay man'ti kala ni nda ni arma annabey tam hangasino, nda borey kaŋ ga citaaboo woo šenney dii, sujudu Irkoy se.» ¹⁰ Woo banda ga, a nee ya ne: «Masi citaaboo woo annabitaray šenney tugu, zama waatoo man. ¹¹ Boro kaŋ si šerre ma koy a ga šerretaray jaŋaa ra, boro kaŋ ga žiibi ma koy a ga žiiboo ra, boro šerrantaa ma koy a ga šerretaraa ra, Irkoy boro henanantaa ma koy a ga ka nga boŋ daŋ jere ga Irkoy se.»

¹² Isa nee: «Nga ne, ay ga kaa nda cahāyan, agay alhakoo goo ay kone, hala ya boro kul bana ka sawa nda nga teegoyoo. ¹³ Agay, agay ti Alfa nda Omega † kaŋ ti ijinaa nda ikokorantaa, maanaa sintinoo nda benantaa.

¹⁴ Borey duu gomni kaŋ ga ngi darbay beerey ŋumay, woo ra i ga duu fondo ka ŋaa hunayan tuuroo izey ra, i ga huru koyraa ra nda koyraa miŋey.

¹⁵ Hanšey, nda kottekoyney, nda woy nda aru izefuturaray teekey, nda borowikey, nda tooru ganakey, nda boro kul kaŋ ga baa taari wala a ga taari ma koy taray.

¹⁶ Agay Isa, ay n'ay almalaykaa sanba a ma hayey wey seedetaraa tee war se war m'a ka too *Egilizey* do. Agay ti Dawda hayroo kaŋ ga hima nda tuuri kabe taaga kaŋ zay ka fatta tuuroo kaŋ dunbandi linjoo ga, subbaahi handaray nerantaa.»

¹⁷ Irkoy *Hundoo* nda woyhiijoo goo ma nee: «Kaa!»

Boro kaŋ ga maa ma nee: «Kaa!»

Boro kaŋ ga jaw ma kaa.

Boro kaŋ ga baa ma zaa hunaroo haroo ra yaada.

Šenni kokorantey

¹⁸ Agay, hayaa kaŋ ay g'a šendandi boro kul ga kaŋ maa citaaboo woo annabitaray šenney man'ti kala: boro kaŋ tonton i ga, Irkoy ga bonawey kaŋ hantumandi citaaboo woo ra tonton a se. ¹⁹ Boro kaŋ na haya kumandi annabitaraa šenney wey ra kaŋ goo citaaboo ra, Irkoy ga kumandi nga bagaa ra hunayan tuuroo ra nda koyra henanantaa ra kaŋyaŋ hantumandi citaaboo woo ra.

²⁰ Bora kaŋ na hayey wey hakiikandi nee: «Cimi no, ay ga kaa nda cahāyan!» Amin. Kaa ir Koyoo Isa!

²¹ Ir Koyoo Isa *anneema* ma bara borey kul bande.

† *Zamna* 1.8.